

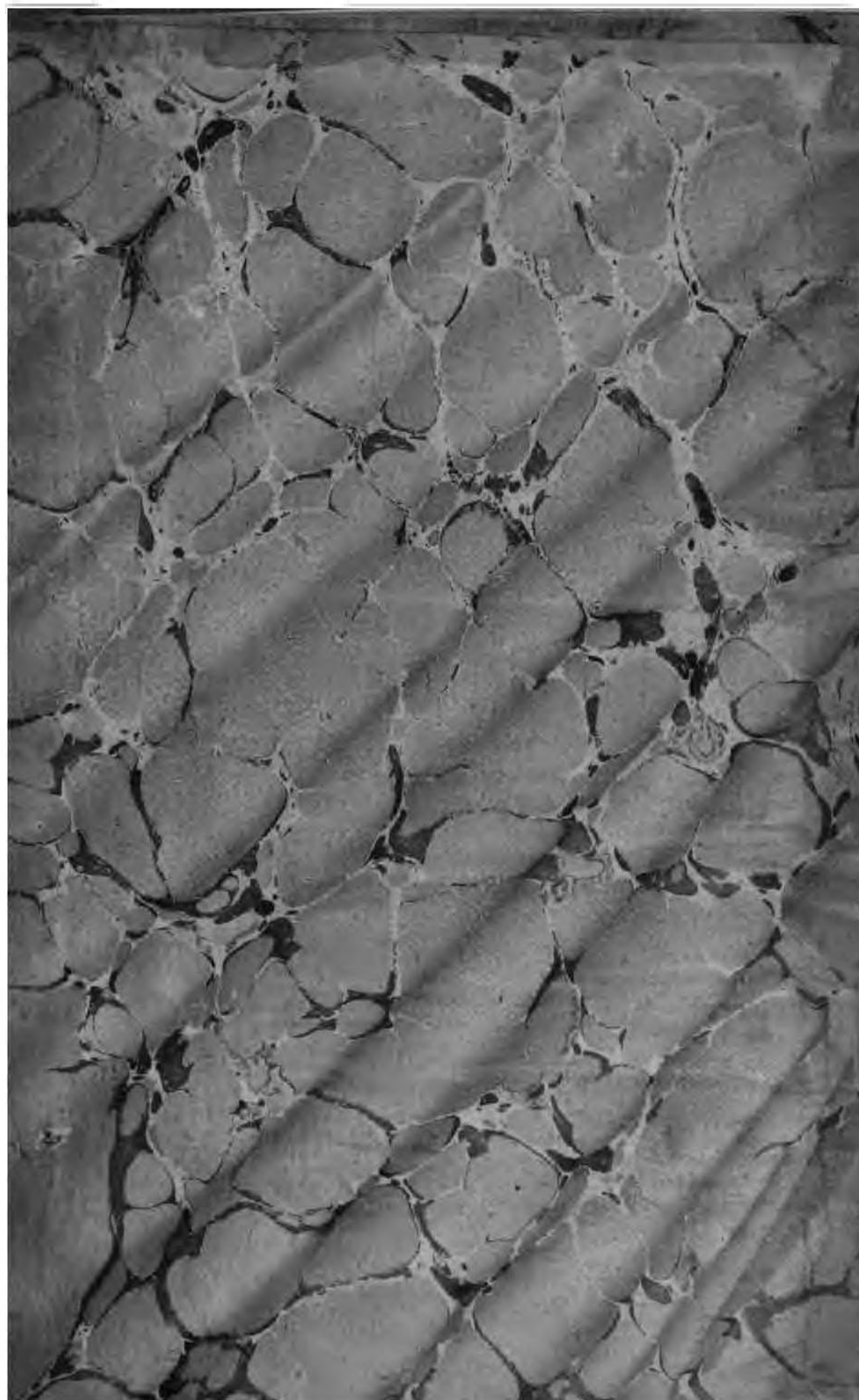
Stanford University Libraries



3 6105 120 740 118



LELAND • STANFORD • JUNIOR • UNIVERSITY



~~28/1~~
M635a.



PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD TEMPORA INNOCENTII III (ANNO 1216) PRO LATINIS
ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT.

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERUNT MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA
ECCLESIE SÆCULA,

JUSTA EDITIONES ACCURATISSIMAS INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM
DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA;
OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS
DETECTIS, AUCTA; INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUJUS
MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET
TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATE-
RIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO
AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;
DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS AUCTORUM SICUT ET OPERUM, ALPHABETICIS, CHRONOLOGICIS,
STATISTICIS, SYNTHETICIS, ANALYTICIS, ANALOGICIS, IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM, DOGMATICUM, MORALE,
LITURGICUM, CANONICUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ULLA EXCEPTIONE; SED PRÆ-
SERTIM DUOBUS INDICIBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO,
QUIQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, NE UNO QUIDEM
OMISSO, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ
SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBIVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM
SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM S. SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO
GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.
EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS, TUM
NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTAN-
TIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,
SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, PRIMUM AUTEM
IN NOSTRA BIBLIOTHEGA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE
PERTINENTIBUS COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES, SCRIPTORESQUE ECCLESIE GRÆCÆ
AB ÆVO PHOTIANO USQUE AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA, ET AMPLIUS;

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CXXXV.

ZONARAS. EUSTATHIUS THESSALON. ALII

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES, EDITORES ET J.-P. MIGNE SUCCESSORES,

IN VIA DICTA : AVENUE DU MAINE, 189, OLIM CHAUSSÉE DU MAINE, 127.

1887

Clichy. — Ex typis PAUL DUPONT, 12, viâ dictâ Bac-d'Asnières. 88.12.87.

BR 60
P4
v. 135

TRADITIO CATHOLICA.

SECULUM XI ANNI 1190-1200

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

JOANNIS ZONARÆ

OPERA OMNIA

HISTORICA, CANONICA, DOGMATICA.

ACCEDUNT

EUSTATHII THESSALONICENSIS

SCRIPTA AD REM CHRISTIANAM SPECTANTIA

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

ZONARÆ TOMUS POSTERIOR, EUSTATHII PRIOR.

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES, EDITORES ET J.-P. MIGNE SUCCESSORES,
IN VIA DICTA : AVENUE DU MAINE, 189, OLIM CHAUSSÉE DU MAINE, 187

1887

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XII, ANNI 1190-1200.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CXXXV CONTINENTUR.

JOANNES ZONARAS.

| | | |
|--|------|--------------|
| Annales (<i>Continuatio</i>). | col. | 9 |
| <i>Epitome annorum ab Adam usque ad annum 6589, hoc est ad initium Alexii Comneni.</i> | | 327 |
| <i>Argumenta rerum quæ in Joannis Zonaræ Annalibus continentur.</i> | | 393 |
| <i>De Hebdomo Cpolitano Du Cangii Disquisitio topographica.</i> | | 387 |
| Canon in SS. Deiparam. | | 413 |
| Expositio Canonum Anastasimorum Damasceni, ex editione Romana, cum interpretatione nostra. | | 421 |
| Quod non debeant duo sobrini eandem in matrimonium accipere. | | 429 |
| De seminifluis. | | 437 |
| Epistolæ. | | <i>Ibid.</i> |

(Joannis Zonaræ Commentarios in Canones conciliorum, et in Epistolas canonicas SS. Patrum cum Commentariis Theod. Balsamonis, quibus in codicibus mss. subjiciuntur, infra edimus tom. CXXXVII.)

GEORGIUS XIPHILINUS CPOLITANUS PATRIARCHA.

| | | |
|------------------------------------|--|--------------|
| Decretum de juribus territoriorum. | | <i>Ibid.</i> |
|------------------------------------|--|--------------|

ISAACIUS ANGELUS CPOLITANUS IMP.

| | | |
|-------------------------|--|-----|
| Novellæ Constitutiones. | | 439 |
|-------------------------|--|-----|

NEOPHYTUS PRESBYTER.

| | | |
|---|--|-----|
| De calamitatibus insulæ Cypri imperantibus Latinis. | | 493 |
|---|--|-----|

JOANNES CHILAS EPHESI METROPOLITA.

| | | |
|--|--|-----|
| <i>Notitia, cui insunt fragmenta dogmatica.</i> | | 501 |
| De processione Spiritus sancti ad imp. Andronicum seniore. | | 506 |

NICOLAUS METHONENSIS IN PELOPONNESO METROPOLITA.

| | | |
|---------------------------------|--|-----|
| De corpore et sanguine Christi. | | 509 |
|---------------------------------|--|-----|

(Consulto omisimus, ut ab instituto nostra attenas, Nicolai Refutationem Institutionis theologice Procli, quam Francofurti 1825 ediderunt Crutzer et Voemel; item ejusdem Quæstiones et responsiones in programme Academico ibidem, an. 1825 et 26, ab ipso Voemel editas.)

EUSTATHIUS THESSALONICENSIS METROPOLITA.

| | | |
|--|--|------|
| <i>Notitia.</i> | | 517 |
| Oratio in Psalmum XLVIII. | | 519 |
| Oratio anno auspicando habita. | | 539 |
| Orationes quatuor in S. Quadragesimam. | | 561 |
| De emendanda vita monachica. | | 729 |
| Dialogus Theophilus et Hierocles inscriptus. | | 909 |
| Supplicatio Manueli Comneno imp., nomine civitatis Constantinopoleos oblata cum siccitate laboraret. | | 925 |
| Allocutio ad imp. Manuelem Comnenum, cum esset Myrorum metropolita electus. | | 933 |
| Laudatio funebris Manuelis Comneni. | | 973 |
| Epistola ad Thessalonicenses. | | 1031 |
| <i>(Reliqua in tomo sequenti continuantur.)</i> | | |
| Index analyticus in Joannis Zonaræ Annales. | | 1061 |

256441

JOANNIS ZONARÆ

ANNALIUM

LIBER DECIMUS SEXTUS.

A. Ὁ μὲν οὖν Θεόφιλος ἐπὶ τούτοις ἀπεβίω, ἡ δὲ τῆς βασιλείας ἀρχὴ πρὸς τὸν ἐκείνου μετεβιβάσθη παῖδα τὸν Μιχαήλ, ἔτι παιδίον τυγχάνοντα, ᾧ καὶ ἐπιτρόπους ὁ πατὴρ καταλέλοιπε τὸν μάγιστρον Μανουὴλ καὶ τὸν πατρικίον (34) Θεόκτιστον. Τὴν δὲ τῶν πραγμάτων διοίκησιν ἡ βασιλεὺς Θεοδώρα μετεχειρίζετο, καὶ πρῶτον αὐτῇ γέγονε σπούδασμα, ἡ τοῦ διωγμοῦ τῶν ὀρθοδόξων διὰ τὰ σεπτὰ ἐκτυπώματα λώφησις, καὶ τοῦ πατρικίου Θεοκτίστου συνευδοκούντος. Ὁ γὰρ Μανουὴλ τῇ τῆς αἵρέσεως οὐκ ἦν καθαρῆσει συγκάταινος, διὸ καὶ ἀνεβάλλετο ἡ πράξις. Ἀλλὰ γὰρ θραύει νόσφ τούτον ἡ Πρόνοια, καὶ ἡ νόσος ἦν κραταιά, καὶ ἀπέγνωστο αὐτῷ ἡ ζωὴ. Μοναχῶν δὲ τινων εἰς ἐπίσκεψιν ἀφικομένων αὐτοῦ, καὶ ὅπως ἔχει πυνθανομένων, ἐκεῖνος λεπτῇ καὶ ἀδρανεὶ τῇ φωνῇ ὄσον ἤδη ἐκλείπειν ἀνταπεκρίνατο. Οἱ δὲ, εἰ σύνθοιο, ἔφησαν, τῇ τῶν εἰκότων συνευδοκῆσαι τιμῇ καὶ τὴν βασιλίσσαν εἰς τοῦτο παρακροτῆσαι, οὐκ εἰς μακρὰν ἔσται σοι καὶ ῥῶσις σώματος, καὶ σωτηρία ψυχῆς. Καὶ ὁ μὲν ἐπιγγέλατο, ἡ δὲ νόσος ἤσθηνει, καὶ ὁ Μανουὴλ ἀνεβζώνυτο. Ἦδη δὲ τὴν ὑγίειαν ἀπολαβὼν, πρόσκειται τῇ βασιλίσῃ, καὶ περὶ τῶν σεβαστῶν εἰκόνων ὠμίλει, καὶ τὴν αὐτῶν κατήπειγεν ἀναστήλωσιν, ταῦτα καὶ τῆς μετρὸς αὐτῆς καὶ τῶν συγγόνων προσθευόντων τῶν πατρικίων. Ἡ δὲ ξυρὸς ἦν εἰς ἀκρόνη. Καὶ πρότερον μὲν τοὺς ἐν ὑπερορίαις (35) παραπεμφθέντας παρὰ τοῦ Θεοφίλου, καὶ τοὺς καθειργμένους ἐν φυλακαῖς, καὶ τοὺς ἄλλαις κακώσεσι προσπαλαιοντας πάντας ἀνήκην. Ἐῖτα καὶ ζήτησιν γενέσθαι προσέταξε περὶ τῆς αἵρέσεως, καὶ γενομένης, ἡ τῶν ὀρθοδόξων ὑπερέσχε πληθῶς. Πρὸ τῆς ζητήσεως δὲ τὸν ψευδώνυμον πατριάρχην τὸν γύγτα Ἰωάννην τοῦ ἀρχιερατικοῦ κατασπᾶ θρόνου, ἀθέσμως ἐπιβεβήκοντα τούτου ἐπὶ ἐνιαυτοῦς ἕξ ἀντεισάγει δὲ τὸν ἱερὸν καὶ θεῖον Μεθόδιον (36). Καὶ αὐτοῦ προεστῶτος τοῦ τῶν ὀρθοδόξων πληρωμῆτος, ἡ ζήτησις γέγονε, καὶ ἡ τῶν ἁγίων ἐκτυ-

1. Theophilo ad hunc modum defuncto, imperium ad Michaellem ejus filium est translatum, puerum adhuc, cui pater tutores reliquit, Manuelem magistrum, et Theoctistum patricium. Rerum autem administratio penes Theodoram imperatricem fuit, cujus 153 illa prima cura fuit, ut persecutio orthodoxorum ob venerandas imagines instituta, compesceretur, etiam Theoctisto patricio assentiente. Nam Manuel eversionem hæreseos non probabat, eaque de causa res differebatur. Sed eum providentia numinis morbo, eoque tam vehementi, ut de vita ejus desperaretur, frangit. Cum autem monachi quidam ad eum visendum venissent, et ut se haberet, interrogassent : ille tenui et imbecilla voce respondit, se jamjam desicere. Cui monachi : Si, inquit *cultui sacrarum imaginum suffrageris, et impatricem ad eundem cohorteris : non multo post et corporis vires recuperabis et animi salutem adipisceris.* Quod cum recepisset, et morbus decrecebat, et valetudo confirmabatur. Sanitate recuperata imperatricem adit, et de venerandis imaginibus disserit, earumque restitutionem urget, cum eadem et mater ejus et fratres patricii postulerent. Illa vero erat, quod aiunt, novacula in cote : cumque prius relegatus a Theophilo revocasset, et victos aliisque ærumnis conflictantes dimisisset : postea inquisitionem de hæresi fieri jussit, qua facta, orthodoxorum multitudo superior fuit. Sed ante eam inquisitionem, patriarcham Joannem, indignum illum quidem eo nomine, pontificia sede detraxit, quam per sexennium nefarie tenuerat, in ejusque locum introduxit sacrum et divinum Methodium, quo populum orthodoxum gubernante, inquisitio facta est, et sacre effugies palam et restitutæ et adoratæ. Tum aiunt imperatricem instantissime orasse patriarcham, aliosque pontifices et monachos, ut communibus precibus imperatoris et conjugis sui salutem a Deo exo-

Varie lectiones et notæ

(34) Πατρικίον Θεόκτιστον. Hrsæfectum Canicleo, ut habet idem scriptor, p. 724. Illius etiam meminit Constantinus Porph. *De adm. imp.* c. 50, initio.

(35) Ὑπερορίαις. Eadem Oratio de orthodoxia, p. 725.

(36) Τὸν ἅγιον Μεθόδιον. Vita ms. S. Joannicii : βραχυὸς ὁ μεταξὺ χρόνος, καὶ Θεόφιλος μὲν τῶν τῆδε μετεχώρει. Μιχαήλ δὲ καὶ Θεοδώρα τὴν ἀρχὴν διαδέχονται. Μεθόδιος δὲ τοῖς ἱεροῖς, ὡς ἱερὸς τῶν ὄντων καὶ Θεοῦ ἄνθρωπος, ἐνιδρύεται θρόνον, καὶ

συνελόντα φάναι, πάντων αὐτῷ πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν μεταθεμένων, κλύδωνος δὲ πάντως καὶ τρικυμίας κατευνοσθείσης, καὶ τῶν πραγμάτων ἡρεμούντων, ἑτέρα τις παρὰ τῶν εὐσεβῶν ἐγείρεται στάσις, καὶ εἰς διττὰς δόξας ἐχώρει. Οἱ μὲν γὰρ συλλειτουργοὺς ἔχειν ἤξιον τοὺς παρὰ τῶν εἰκονομάχων τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα λαβόντας, ὡς οὐδὲν τούτου τῇ εὐσεβείᾳ λυμαινομένου· οἱ δὲ βεβήλοισ ἅγια χερσὶν ἐκδιδόναι ἀνοσίως ὄλωσ, ἔχουν τὸ γε οὐ Θεῷ φίλον οὐδὲ ἀπόδεκτον· καὶ μὴν ὡς ἀληθῶς

rarent : quod cum illi ferventibus animis fecissent, Deum preces servorum suorum non viderent spernatum, sed ignovisse imperatori Theophilo. Celebrantur hæc, et ab eis qui Dei humanitatem intuentur, et recipiuntur, et creduntur. Neque vero quisquam eis fidem adrogavit, nisi qui parum posse intercessionem sanctorum apud Deum senserit, et Dei bonitatem cum humanis erratis componere ignoravit. Ita igitur sacræ imagines restitutæ sunt. Joannes vero patriarcha ejectus aut Janes potius, et in monasterium quoddam relegatus, cum illic Christi 154 imaginem, et ejus quæ eum sine semine peperit, reperisset, oculos sacrarum imaginum effodit. Quo imperatrix cognito, sancto zelo incitata, impio homini oculos erni jussit, sed mandatum ejus non est peractum, justa illius ira a nonnullis mitigata : nihilominus tamen eum flagris cædi jussit, plagis ducentis illatis. Sed eo quoque statu impostor ejusque suffragatores, eodem que modo suis privati dignitatibus, quiescere non poterunt, sed facinus contra sanctum Methodium machinati sunt, sua desperatione et vecordia dignum. Mulierculam quamdam multo auro corruptam subornarunt, quæ se corruptam esse ab inclyto illo viro quereretur. Ejus accusationis principes senatus quæsitores fuere : astitit muliercula, eaque dixit, quæ ab impiis illis sycophantis edocta fuerat, virumque sanotum in faciem scilicet arguit. At ille ad tempus quietus, cum Ecclesiæ frequentiam tristem videret, ac præ cæteris Manuelem magistrum, surgit, et in conspectu omnium fimbria vestis sublata, pudenda detegit, quæ omnino erant frigefacta et contabuerant : ut satis appareret, ea inutilia esse ad rei veneræ usum. Ea res recte sentientibus lætitiæ et stupori fuit, sycophantis pudori et desperationi magnæ. Cum autem vir sanctus rogaretur, unde verenda contabuisset, revera verendus ille ad hunc modum respondit : *Profectus aliquando sum Romam, negotii cujusdam conficiendi causa : ibi degenti mihi carnis inflammationem intulit dæmon, et fuit affectus ille vehementissimus, neque armoris desinebat ardor, sed in dies vehementius incendebatur. Igitur de sana mente sollicitus, ne forte necessitate carnis opprimeretur, principes apostolorum Petrum et Paulum adeo oravi, ut mihi periclitanti securraut. Noctu dormiens, illos astantes vidi, ac Petrus mihi visus est pudenda mea contractare digitis, mihi que dicere, ne terrerer : ego vero pulabam igni virilia mea consumi,*

Α πωμάτων εἰς τοῦ μωφανὲς προσκύνῃσις τε καὶ ἀναστήλωσις. Ὅτε φασὶ καὶ (37) τὴν βασιλίσσαν θερμότατα δεηθῆναι τοῦ τε πατριάρχου καὶ τῶν ἄλλων ἀρχιερέων καὶ μοναχῶν κοινὴν προσευγεῖν δέησιν (38) τῷ θεῷ ὥστε σωτηρίας τυχεῖν τὸν βασιλέα καὶ ξυνευέντην αὐτῆς· καὶ μέντοι θερμότατα δεηθῆναι αὐτοὺς τοῦ θεοῦ, καὶ τὸν μὴ παριδεῖν τὴν αἴτησιν τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, ἀλλ' ἀξιώσαι συγγνώμης τὸν βασιλέα θεόφιλον. Ἀδεται ταῦτα καὶ τοῖς ἀφορῶσι πρὸς τὸ φιλόανθρωπον τοῦ θεοῦ, καὶ δέχεται, καὶ πιστεύεται. Ἀπιστήσῃ δ' οὐδεὶς, ἢ ὅστις οὐ μέγα οἶεται δύνασθαι τὰς τῶν ἁγίων ἐντεύξεις τὰς πρὸς τὸν θεόν, οὐδ' ἀντιμετρεῖν οἶδε τὴν τοῦ θεοῦ ἀγαθότητα πρὸς τὰ ἀνθρώπινα ἀγνωήματα. Ἡ μὲν οὖν τῶν ἁγίων εἰκόνων οὕτω γέγονεν ἀναστήλωσις. Ὁ δὲ καθαιρεθεὶς πατριάρχης Ἰωάννης, ἢ Ἰάννης, ἐν μονῇ τινι περιορισθεὶς, καὶ εὐρηκῶς ἐκεῖ εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ τῆς αὐτοῦ ἀσπόρως τεκούσης, τὰ ὄμματα τῶν σεβασμίων ἐκτυπωμάτων ἐξώρυξεν. Ὁ μαθοῦσα ἡ βασιλίς, καὶ ζῆλον θεῖον ζηλώσασα, τοὺς τοῦ ἀσεβοῦς ἐκαίνου ἐκκοπῆναι προσέταξεν ὀφθαλμοῦς· ἀλλ' οὐκ εἰς ἔργον ἐξέβη τὸ πρόσταγμα, τῇ βασιλίδι τὴν δικαίαν ὀργὴν καταπραυνάντων τινῶν. Πέμψασα δὲ σκυτάλη τοῦτον ἤκλιστο, τῶν αἰκισμῶν παραταθέντων μέχρις ἑκατοντάδος διπλῆς (39). Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχων ὁ γόης καὶ οἱ ὀποδοξοῦντες αὐτῷ, καὶ τῇ αὐτοῦ καθαιρέσει ὑποβληθέντες, οὐκ ἠνείχοντο ἡρεμεῖν. Συσκευάζουσι (40) δὲ κατὰ τοῦ ἱεροῦ Μεθοδίου σκαῖωμα, τῆς αὐτῶν ἀπονοίας ἢ κακονοίας μάλλον ἔπαξιον. Γύναιον γάρ τι χρυσοῦ δόσει πολλοῦ ὑποφθειραντες, κατηγορεῖσθαι πεπειχασί τοῦ δοιδίμου ἐκείνου ἀνδρὸς ὡς συμφθαρέντος αὐτῇ. Καὶ τῆς κατηγορίας οἱ προὔχοντες τῆς συγκλήτου παρήσαν ἐξεσταταί. Καὶ παρήκτο τὸ γύναιον, λέγον ὅσα παρὰ τῶν ἀσεβῶν ἐκείνων συκοφαντῶν προκατήχθητο, καὶ εἰς πρόσωπον ἐλέγχον δῆθεν τὸν ἅγιον. Ὁ δὲ τέως μὲν ἡσυχίαν ἤγεν· ὡς δὲ σκυθρωπάζον ἔωρα τῆς Ἐκκλησίας τὸ πλήρωμα, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων τὸν μάγιστον Μανουὴλ, ἀνίσταται μὲν, αἶρει δ' ἐπ' ὄψει πάντων ταῖς χερσὶ τὸ κράσπεδον τῆς περιβολῆς, καὶ ἀπογυμοῖ τὴν αἰδῶ· ἡ δὲ τὴν κατεψυγμένην πάντη, καὶ μαρασμὸν ἀπὸ τινος συμδάματος ὑπομείνας, ὡς δῆλον εἶναι, μὴ δύνασθαι ταύτην πρὸς ἀφροδίσια ἐνεργεῖν. Τοῦτο τοῖς μὲν θεόφοροι χαρμονῆς καὶ θάμβους ἐγένετο αἴτιον, τοῖς δὲ συκοφάνταις ἀσχύνης καὶ ἀθυμίας πολλῆς. Ὡς δ' ἠρωτᾶτο ὁ ἅγιος ὅθεν ὁ τῶν ἀδελφῶν αὐτῷ μαρασμὸς, ὁ αἰδοῖο ὄντως ἐκαῖνος, Ἐστάλην, εἶπε, ποτὲ κατὰ

Varie lectiones et notæ

τῷ θεῷ ζῶν Μεθόδιος ἤσχαλλεν, ἠνιάτο, τὴν καρδίαν ἐκόπτετο, τὸν μέγαν τοῖς ὡσὶν ἐνηγεῖν Παῦλον μονονουχί τοιαῦτα φθεγγόμενον, ὥστε καὶ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου κατὰ σάρκα, etc.

(37) Φασὶ καὶ, etc. Id etiam pluribus commemorat auctor Orationis historicæ in festum Restitutionis imaginum a Combesio editus, p. 732, 735.

(38) Κοινὴν προσευγεῖν δέησιν. Nempe ea Græcorum opinio est, infidelibus, impenitentibus,

et in peccatis mortuis, preces sanctorum proficuas esse. Vide Allatium, *De libris Eccles. Græcor.* dissert. II, p. 123, 125, 126.

(39) Μέχρις ἑκατοντάδος διπλῆς. Symeon Logotheta : Μαστίζει αὐτὸν διακοσίοις λώροις. Solebant nempe numerari flagellorum ictus, ut in *Gloss. med. Lat.* docuimus. Contin. Theophanis, lib. IV, n. 22 : Ἐτύφθη μαγκλάβια ἐξήκοντα.

(40) Συσκευάζουσι. Varia S. Methodii certamina attigit etiam auctor, *De orthodoxyia*, p. 718.

τινα χριστιανὸν εἰς Ῥώμην, κἀν ταύτῃ διάγοντι πύ-
ρωσίν μοι τῆς σαρκὸς ὁ δαίμων ἐπήνεγκε, καὶ
ἦν τὸ πάθος σφοδρότατον, καὶ ἡ τοῦ ἔρωτος οὐκ
ἔληγε φλεγμονή, ἀλλ' ὁσημέραι ἀκραϊότερον
ἐξεκαίετο. Δείσας οὖν περὶ τῶν σώφρονι λογισμῶ,
μήποτε τῆς σαρκὸς ἀνάγκη ὑποσυρῆ, πρόσειμι
τῇ κορυφαίᾳ τῶν ἀποστόλων δαδὶ, Πέτρῳ καὶ
Παύλῳ, καὶ ἐδεόμην ἀμῦναί μοι κινδυνεύοντι.
Ἐπιπύτων τοίνυν νυκτός, ὄρω τῷ ἀνδρὶ καθ'
ὑπνους μοι ἐφαστῶτε, καὶ ὁ Πέτρος ἐδοξέ μοι
τοῖς δακτύλοις ἄψασθαι τῆς αἰδοῦς, καὶ λέγειν
μοι μὴ προεῖσθαι, πῦρ δέ μοι ἐδόκει τὰ παιδο-
γόνα μόρια βόσκεισθαι, ὡς ἐκ τῆς ἀλγηδόνης
καὶ τὸ ὑπνον ἀνεῖταί με. Ἐκ τότε γοῦν μοι τὰ
μόρια ταῦτα ἀνεκκρωταί, καὶ πύρωσις οὐκέτι μοι
θεασάμενος καὶ πυθόμενος, αὐτίκα τὴν γυναῖκα παραστησάμενος, ἡρώτα ὅθεν εἰς τὴν κατὰ τοῦ ἀγίου
συκοφαντίαν ὤρμηται, καὶ ἠπειλεῖ, εἰ μὴ πᾶσι θεῖτο τὴν ἀλήθειαν ἐκδηλον, αὐτίκα βασάνοις αὐτὴν
παραδοῦναι, δι' ὧν ἐκδιασθεῖται ἀνεκκαλύψαι λαμπρῶς τὸ σκαιώρημα. Ἡ δὲ οὐδὲν ἀπεκρόψατο, ἀλλὰ
καὶ τοὺς τοῦ δράματος ἀπήγγειλε πρωτουργοὺς, καὶ τὴν ἑαυτῆς ἀπάτην, καὶ τοῦ χριστοῦ τοῦ μὲν τὴν
δόξιν, τοῦ δὲ τὴν ὑπόσχισιν. Ἐμελλον οὖν οἱ κακοῦργοι ταῖς τῶν συκοφαντῶν ὑποβληθῆναι ποιναῖς, ἀλλ' ὁ
μέγας Μεθόδιος αὐτοὺς τῆς τιμωρίας ἐβρύσατο· καὶ ταῦτα μὲν οὕτω γέγονεν.

Β'. Ὁ δὲ τῶν Βουλγάρων ἄρχων γυναῖκα τὴν Β
τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν καὶ παιδί νεαρῶ κυ-
βερνωμένην μαθῶν, στέλλει τινὰς τῶν αὐτοῦ,
ἀπειλῶν, ἀφίστασθαι τῶν σπονδῶν, καὶ ἔραι ὄπλα
κατὰ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. Πρὸς ταῦτα τοίνυν
δηλοῖ αὐτῷ ἡ βασίλισσα, ὡς Ἄντιτάξομαί σοι πάντως
κἀγώ, καὶ εἰ μὲν θεοῦ διδόντος ὑπερέξω, ἔση
νικηθεὶς ὑπὸ γυναικός, καὶ ὅσον σοι τὸ τῆς αἰσχύ-
νης ὑπόγειον λόγισαι· εἰ δὲ καὶ νικήσεις ἴσως
αὐτὸς, οὐκ ἔσται σοι σεμνὸν τὸ εὐτύχημα, γυναῖκα
νικήσαντι. Ὡς οὖν ταῦτα τῷ βαρβάρῳ ἠγγέλησαν,
ἀνέστειλαν αὐτῷ τὴν ὄρμη, καὶ οἱ συμφέρον
ἐκρίθη ἀνανεώσασθαι τὰς σπονδὰς, καὶ αὐταὶ θνε-
καινίσθησαν. Ἀδελφὴ δὲ τοῦ ἄρχοντος Βουλγαρίας
αἰχμαλωτισθεῖσά ποτε καὶ ἐν βασιλείᾳ διάγουσα
τῷ θεῷ τε ἐτελέσθη βαπτίσματι, καὶ γραμμῶν
ἐν μῆσει ἐγένετο. Ταύτην ὁ ἀδελφὸς ἀναδοῦθηναί
οἱ ἤξιωσε, καὶ ἡ μὲν ἐδόθη αὐτῷ· ὁ δὲ ἀντίδωκεν
ἄνδρα τῶν λογίων, Θεόδωρον τὸν Κουφαρᾶν.
Ἡ δὲ τοῦ τῶν Βουλγάρων ἄρχοντος ἀδελφῆ ἀφικο-
μένη πρὸς τὸν ὀμαίμονα, ἐνήγεν αὐτὸν εἰς τὴν τῶν
Χριστιανῶν θρησκείαν, διὰ παντός αὐτῷ περὶ
αὐτῆς διαλεγομένη, καὶ τὰ Χριστιανῶν μυστήρια
ἐκθεάζουσα. Ὁ δὲ ταῦτα καὶ πρὸς τοῦ Κουφαρᾶ
προκατήχητο, ἀλλ' οὐπω ἐπέπειστο τῶν πατρίων
ἀποστῆναι ἐξῶν. Λιμὸς δὲ τοῖς Βουλγαροῖς συμβᾶς,
καὶ αὐτὸν καὶ τὸ ἔθνος εἰς θεοσέβειαν μετεβύθμι-
σεν. Ὁ μὲν γὰρ τὸ ἔθνος ἅπαν ἐπέλεξε, καὶ οὐκ
ἦν ἀποφυγὴ τοῦ κακοῦ, φθορὰ δὲ τοῦ ἔθνους ἐγί-
νετο, καὶ ἅ σφῶν ἀρχηγὸς ἦν διὰ τοῦτο περιαλγής,
καὶ ἀπορήσας, εἰς τὸν παρὰ τῆς ἀδελφῆς αὐτῷ
καταγγελλόμενον καταφεύγει, καὶ τοῦτον τοῦ λιμοῦ
λυτῆρα καὶ τῆς τοῦ ἔθνους φθορᾶς ἐπεκέκλητο.
Ὡς δ' ἐνεργῆς ἦν ἡ ἐπικλήσις, καὶ τῶν κακῶν
ἀπηλλάγησαν ἔγνω τοῦ ἐπικληθέντος τὴν δύναμιν,
καὶ ἄξιοι σταλῆναι αὐτῷ τινα τὸν τὸ μυστήριον
αὐτὸν μῆσοντα τῶν Χριστιανῶν, καὶ τελέσοντα
τῷ θεῷ βαπτίσματι. Καὶ ἀπεστάλη μὲν ἀρχιερεὺς

adeo ut prae dolore expergisceret. Ab eo tempore
mihi partes haec sunt mortuae, neque ulla mihi flamma
libidinis molesta fuit. Manuel magister his visis et
auditis, statim mulierem in medium productam
interrogat, unde ad virum sanctum calumniandum
impulsa esset? comminatus, nisi veritatem coram
omnibus profiteretur, se mox eam 155 iis quaes-
tionibus adhibiturum, quibus commentum pers-
picue declarare cogeretur. Illa igitur nihil celat,
sed et fabulae primos inventores, et suam impo-
sturam, et aurum partim acceptum, partim pro-
missum recenset. Itaque homines malefioi praenas
temere litigantium subiissent, nisi magnus Metho-
dius pro eis intercessisset; atque haec ita acta sunt.
parhynwχλησε. Ταῦτα ὁ μαγιστρος Μανουήλ καὶ

II. Bulgarorum autem princeps cum Romanorum
imperium a muliere et tenello puero gubernari
cognovisset, suorum quosdam misit, se rupto
foedere arma illaturum Romanis militans. Ei
rescribit imperatrix, se omnino ei resistere velle :
quod si Deo annuente superior fuerit, eum a mu-
liere fore victum : quod quam ignominiosum ei
futurum sit, cogitandum esse : sin victa fuerit,
successum illum parum fore honestum, muliere
superata. Haec nuntiata impetum barbari ita
represserunt, ut utilius sibi judicaret renovare
foedus, idemque factum est. Soror porro Bulgariae
principis aliquando capta, dum in aula degit,
sacro baptisate est initiata, et litteris erudita.
Eam frater repetitam recepit, ejus loco reddito
viro erudito Theodoro Cuphara. Quae cum in Bul-
gariam rediisset, fratrem ad Christianam reli-
gionem perducere studuit, assidue de ea cum illo
disserens, et Christianorum mysteria, ut divina
celebrans. Quamvis autem ille eadem e Cuphara
quoque audivisset, non prius tamen a patriis mo-
ribus recedere voluit quam pestilentia, fames et
ipsum et gentem ad pietatem perduxit. Quae cum
populum universum premeret, neque ullum esset
mali effugium, plurimis percontibus : princeps
ea de causa aeger et animi dubius, ad eum confu-
git, qui sibi a sorore annuntiabatur, eundemque
depulsorem famis et interitus populi invocat. Quae
invocatio cum depulsis malis efficax esset : co-
gnita invocati numinis potentia, petiit mitti sibi
aliquem, a quo arcanis Christianae religionis eru-
diretur, et sacro baptisate initiaretur. Idque
misso pontifice factum est. Cum autem eum Bul-
gari ob deserta majorum instituta, per seditionem
e medio tollere conarentur : ille praecedente crucis
signo fretus, victis adversariis, efficit, ut omnes
Christianismum amplecterentur. 156 Deinde per
legatos ab imperatrice petiit, ut, quia gens sua

locorum angustiis premeretur, Romani agri aliquid sibi concederetur, perpetuam pacem et belli societatem pactus. Annuit imperatrix, et quidquid inter regionem, quæ Ferrea dicitur, ac prius Romanos et Bulgaricos fines distinguebat, ac Debellum interjacet, eis concessit. Eam regionem Bulgari cum accepissent, Zagoram appellarunt. Hinc pax in Occidente constituta est. Verum in Oriente magna fuit Manichæorum multitudo, qui et Pauliciani vulgo imperitius appellantur, vocabulo ex Paulo et Joanne composito, qui etsi apud illos celebres, hæresiarchæ tamen et perversæ opinionis auctores non fuerunt, sed ejus sectatores et studiosi supra modum, et præcones. Fos imperatrix cum in animo haberet ab hæresi ad veram religionem retrahere, viros illustres mittit, qui cum negotium nulla dexteritate nulloque ingenio administrassent, non modo inanem laborem ceperunt, sed et ad defectionem populum omnem, cujus multa millia numerabantur, impulerunt: ut cum Ismaelitibus conjunctus, et Romanos oppugnaret, eisque multas clades inferret. At imperator Michael, annos pueritiæ egressus, et jam adolescens, iniquo ferebat animo regni administrationem esse penes alios, simulque ab avunculo Barda, uno e suis tutoribus, ad principatus, suo arbitratu, gerendi cupiditatem incitabatur. Manuel vero quodam tempore orta cum Logotheta cursus Theoctisto controversia (erant et hi ambo tutores imperatoris) regia, in qua tum degebat, relicta, in suas ædes remigrat, atque inde regiam frequentans, rerum administrationem capessit. Ea res Bardæ singulari voluptati fuit, et Theoctistum etiam amovere studuit. Nam cum regni cupiditate flagraret, metuebat, ne ab illo impediretur. Imperatori porro pædagogus erat homuncio vilis et improbus, sed adolescenti adeo gratus, ut eum illustriore dignitate ornatum vellet, eamque rem a matre peteret. Verum Theoctistus negabat pædagogo tribuendam dignitatem, quæ illius conditionem superaret, ne dignitates indignitate afficerentur. Ex eo Theoctistus pædagogo invisus fuit, idque Bardæ 157 peropportunum accidit ad desiderium suum exsequendum. Per pædagogum igitur varias contra Theoctistum calumnias imperatoris auribus instillat, ejusque facilitatem in illum concitat, denique ejus etiam amovendi fit auctor. Id vero aliter posse fieri negabat, quam si occideretur. Nam eum viventem ab imperatrice defensum iri, et auctoritate valiturum. Decreta viri cæde, observatur ejus e thalamo imperatricis egressus. Nam ad eam et quid actum, et quid agendum esset, referebat. Eredienti percussor immittitur. Cum autem ille strictum ensem contra se elatum cernebat, scamnum subiit, percussor ensem in ventre ejus defigit, Barda etiam strictum ensem vibrante, et necem ei minitante, qui morienti illi opem ferret.

πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ καὶ ἐμυήθη καὶ ἐδαπείσθη. Οἱ Βούλγαροι δὲ ὡς τῆς πατρῆου τιμῆς καὶ δόξης ἀποστάντες, κατεξανίστανται τοῦ σφῶν ἀρχηγοῦ, καὶ ἐζητοῦν αὐτὸν ἀνελεῖν. Ὁ δὲ τῷ σταυροῦ σημείῳ θαρσύνων προπορευομένῳ αὐτοῦ, νικᾷ τοὺς ἀντιστάντας αὐτῷ καὶ οὕτω πάντες ἐΐλοντο τὰ Χριστιανῶν. Εἶτα διεπρεσβεύσατο ὁ τοῦτων ἐξάρχων πρὸς τὴν βασιλισσαν, αἰτῶν γῆς αὐτῷ παραχωρηθῆναι Ῥωμαϊκῆς, στενοχωρεῖσθαι γὰρ τὸ ἔθνος αὐτοῦ, καὶ αἰδίους σπονδὰς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ ὁμαιχμίαν ἐπαγγελλόμενος. Καὶ ἡ βασιλις αὐτῷ τὴν αἴτησιν ἐξεπλήρωσε, καὶ οἱ τῆς ἀπὸ τῆς λεγομένης Σιδηρᾶς παρεχώρησε χώρας, ἢ τὰ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων διώριζε πρὶν, μέχρη τῆς Δεβελτοῦ· ἦν λαβόντες οἱ Βούλγαροι, κεκλήκασι Ζαγοράν (41). Κάντεῦθεν εἰρήνη γέγονε περὶ τὰ Ἑσπέρια. Κατὰ τὴν Ἑσπέρια δὲ τὸ τῶν Μανιχαίων πλῆθος ἦν πολὺ, οἱ καὶ Παυλικιανοὶ ἀγροικότερον παρὰ τοῦ δριμύδους ὄχλου καλοῦνται, ἐκ Πάλλου καὶ Ἰωάννου τῆς κλήσεως συγκειμένης αὐτοῖς· τῷ δ' ἄνδρῳ τοῦτω παρὰ Μανιχαίοις ἐγένεθη ὀνομασιῶ, εἰ καὶ μὴ ἦσθη αἰρεσιάρχη, καὶ τῆς κακοδοξίας γεννήτορ, ζηλωτὰ δὲ ταύτης καὶ σπουδαστὰ διαφερόντως, καὶ κήρυκε. Καὶ τοῦτους τοῖνον ἡ βασιλις εἰς νοῦν ἐβάλετο μεταγαγεῖν εἰς ὀρθοδοξίαν ἐκ τῆς αἰρέσεως, καὶ στέλλει τοὺς τοῦτο σπεύσοντας ἄνδρας τῶν ἐπιφανεστέρων. Οἱ δὲ ἀδεξίως τὸ πρᾶγμα καὶ ἀφυῶς μεταχειρισμένοι, οὐ μόνον ἀνήντων ἔθεντο τὴν σπουδὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀποστασίαν ὀρμησάμενοι τὸ γένος ὄλον εἰς μυριάδας πολλὰς ἀριθμούμενον ἐδίασαντο. Ὁ καὶ τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ συμμιγνόμενον, κατὰ Ῥωμαίων τὸν αὐτοῖς ἐστρατεύετο, καὶ πολλῶν αἰτίων αὐτοῖς γέγονε συμφορῶν. Ὁ δὲ γε βασιλεὺς Μιχαὴλ τὸν μείρακα παρελάσας, καὶ νεανίσκοις ἄρτι καταλεγόμενος, ἤσχαλε παρ' ἄλλοις τὴν τῆς βασιλείας βλῆπων διοικήσιν, ἠρέθιστο δὲ καὶ πρὸς τοῦ πρὸς μητρὸς θείου τοῦ Βάρδα τῆς ἀταρχίας πρὸς ἔρωτα· εἰς δ' ἦν καὶ οὗτος τῶν ἐπιτρόπων τοῦ Μιχαὴλ. Διαφορᾶς δὲ ποτε τῷ μεγίστῳ Μανουὴλ γενομένης πρὸς τὸν λογοθέτην τοῦ δρόμου Θεόκτιστον (καὶ ἄμφω δὲ συνεπιτρόπων τοῦ βασιλέως ἐτυγχανέτην), ὁ Μανουὴλ τῶν ἀνακτόρων ὑποχωρεῖ (ἦν γὰρ ἐκεῖ διαίτῳμενος) καὶ εἰς τὸν οἰκίον εἶκον μεταχωρεῖ, κάκειθεν εἰς τὰ βασίλεια ἀπίων, τῶν διοικήσεων εἶχετο. Τοῦτο τῷ Βάρδῳ θυμηρέστατον ἔδοξεν, ἀποσκευάσασθαι γούν καὶ τὸν Θεόκτιστον διὰ σπουδῆς αὐτῷ ἦν· βασιλείων γὰρ ἔδοξεν αὐτῶν· ὡς οἱ πρὸς τοῦργον ἀντιστησόμενον. Τῷ βασιλεὶ τοῖνον παιδαγωγὸς ἦν, ἀνδράριόν τι φαῖλον καὶ πονηρόν· ὃν δι' ἐφέσεως εἶχεν ὁ βασιλεὺς ἀξιώματι τῶν λαμπροτέρων τιμησάμεναι, καὶ ἐποιεῖτο περὶ τοῦτου τὴν πρὸς τὴν μητέρα ἀξίωσιν. Ὁ δὲ Θεόκτιστος μὴ δεῖν ἔλεγε μείζονι τὸν παιδαγωγὸν τῆς ἑαυτοῦ καταστάσεως τιμηθῆναι τιμῇ, ἵνα μὴ ἀτιμοῖντο τὰ ἀξιώματα. Ἐντεῦθεν δι' ἔχθρας ἦν τῷ παιδαγωγῷ ὁ Θεόκτιστος. Τοῦτο τοῖνον ὁ Βάρ-

Variae lectiones et notæ.

Ζαγοράν. Vide Cedrenum, p. 746, et *Familias Dalmaticas*, p. 310.

δας (42) τῆς οἰκείας σπουδῆς προύστησάτο σύστασιν, καὶ διὰ τοῦ παιδαγωγοῦ ποικίλῃσ διαβολὰς ἐνήχρει τοῖς τοῦ βασιλέως ὡσι, καὶ τὴν ἐλαφρίαν αὐτοῦ κατὰ τοῦ Θεοκτίστου ὑπέκνιζε, καὶ τέλος ἐκ μέσου αὐτὸν ποιήσασθαι ὑποτίθησι. Τοῦτο δὲ μὴ ἂν ἄλλως γενήσασθαι ἀνυστὸν, εἰ μὴ ἀναιρεθεῖη ὁ ἄνθρωπος· ζῶντος γὰρ ἀνθίστασθαι τε αὐτοῦ τὴν βασιλίδαν, καὶ περιέξασθαι. Ὡς οὖν ὁ τοῦ ἀνδρὸς ἐκεκώρωτο θάνατος, ἐπιτετήρητο ἐκ τῶν τῆς βασιλίδος ἐξίων θαλάμων· (ἦν γὰρ ἀναφθρων αὐτῇ περὶ ἀναφθρῶν τε καὶ διοικήσεων) κακῶθεν ἐξιώντι καθιᾶσιν αὐτῷ τὸν σφαγέα. Ὁ δὲ γυμνὸν ἰδὼν τὸ ξίφος ἡρμένον καθ' ἑαυτοῦ, ὑπὸ σκάμνον εἰσέδου, καὶ ὁ σφαγεὺς κατ' αὐτοῦ τὸ ξίφος ὡθεῖ τῆς γαστρὸς, καὶ τοῦ Βάρδα ξίφος ἐσπασμένον καὶ ἀνασειόντος, καὶ ἀπειλοῦντος πλήξῃν αὐτῷ τὸν ἀμυνοῦντα τῷ θνήσκοντι. Ὁ μὲν οὖν Θεοκτίστος (43) ἀνήρητο ὡσπερ εἴρηται. Ἡ δὲ γε βασιλὶς ὡς ἔγνω τὸ γεγονός, ἐξέθορε τοῦ θαλάμου γομμένη, καὶ τῷ υἱῷ λοιδορουμένη, καὶ τῷ ὀμαίμονι, ἐπαρωμένη σε καὶ ἀμφοῖν, τοιοῦτῃ τέλει τὸν βίον ὑπεξελθεῖν. Ὁ δὲ Βάρδας ἐπισυνάπτων κακὸν τῷ κακῷ, καὶ τὰ πρὸς τὴν οἰκίαν μελέτην προκαθίστων τε καὶ προοικονομούμενος, καὶ αὐτὴν τὴν βασιλίδαν Θεοδώραν συνεβούλευσε τῶν ἀνακτόρων κατενεγκεῖν. Ἡ δὲ συνεῖσα τὸ βουλευόμενον, ἀντιστῆναι οὐχ ἠρεῖσάτο, ἵνα μὴ σφαγαὶ ἀνθρώπων συμβῶσιν ὁμογενῶν. Μεταπεμφαμένη δὲ τοὺς τῆς βουλῆς, Αὐτὴ μὲν, ἔφη, τῶν βασιλείων ἐξίσταμαι· ἵνα δὲ μὴ ἔξη λέγειν ὁ βασιλεὺς, ὡς κενὰ θησαυρῶν τὰ ταμεία εὔρηκε τὰ βασίλειαν, διὰ τοῦτο ὑμῖν τὰ τεθησαυρισμένα δηλῶ· καὶ αὐτίκα τοὺς ταμείας εἰπεῖν ἐκέλευσε τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου τὸν ἀριθμὸν. Οἱ δὲ χίλια μὲν καὶ ἐννεήκοντα χρυσοῦ ἔχειν κεντηνάρια κατετίθεντο, ἀργύρου δὲ ὡσεὶ τρισχίλια κεντηνάρια. Ἢ δὲ βασιλὶς, Πρὸς τοῦτοις ἔφη, καὶ ἄλλος πολλὸς πλοῦτος, καὶ παντοδαπὸς τεθησαύριστα· καὶ ταῦτα εἰπούσα, τῶν ἀνακτόρων ἀπῆλθεν.

Γ'. Ὁ δὲ γε Μιχαήλ τῆς αὐταρχίας ἐγκρατῆς γογωνῶς, ταχῶ τὸν τοσοῦτον δισκορπίσει πλοῦτον, μίμους, καὶ κόλαξι, καὶ τινίχοις τοῦτον καταπρόεμενος, καὶ δλαὶς ἀμάξιας, τὸ τοῦ λόγου, αὐτὸν ἐκεκώων. Ὡς ἐπεὶ τὰ ταμεία κεκένωτο· ὁ δὲ καιρὸς ἐφίστατο τῆς τοῖς ἀξιωμασιν (44) ἀνηκούσης διανομῆς, καὶ οὐκ εἶχεν ὄθεν ταύτην ποιήσεται, τὴν πλάτανον τὴν χρυσῆν (45), καὶ τοὺς διττοὺς λέοντας, καὶ τοὺς τοσοῦτους γρύπας, καὶ τὰ ὄργανα, ἐκ χρυσοῦ ἅπαντα εἰργασμένα, καὶ εἰς κόσμον ὄνεα τῆς βασιλείας, ἐκπλήξῃν δὲ ἐμποιοῦντα τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χωνεύσας, δέδωκεν εἰς

Theoctisto ad hunc modum sublato, imperatrix facinore cognito, ejulans thalamo exsiliit, conviciis filium et fratrem insectata, et utrique similem interitum imprecata. Bardas vero malum malo cumulans, et ad consilia sua exsequenda viam præparans, ipsam quoque imperatricem e regia removendam esse suadet. Quo consilio Theodora intellecto, ad vitandas cognatorum cædes, non resistendum esse illis censuit, sed accersito senatu: *Ipsa quidem, inquit, regia cedo. Ne vero imperator dicere possit, se thesauris vacua invenisse conclavia imperatoria: ea de causa repositam pecuniam vobis significo.* Et quæstores statim auri argentiam numerum referre jussit. Illi, se centenarios auri mille et nonaginta, argenti circiter mille habere affirmarunt. Imperatrix vero: *Præter hæc, inquit, multæ omnis generis opes sunt repositæ.* His dictis, regia excessit.

III. Michael vero rerum potitus, tantas copias brevi tempore dilapidavit, in mimos, adultores, et aurigas insumptas, cum quidem eas totis plaustris, ut aiunt, effunderet. Thesauris jam exhaustis, cum tempus instaret pecuniæ iis distribuendæ qui dignitatibus præditi sunt, neque haberet unde largiretur: auream platanum, duos leones, totidemque gryphes, et organa, ex auro facta omnia, quæ et regiam ornabant, et exteris gentibus admirationi erant, conflavit, atque inde numismata cudi jussit. Idem et in regiis stolis fecit, quarum nonnullas adhuc integras, post 158

Variæ lectiones et notæ.

(42) Βάρδας. Id ipsum narrat etiam anonymus in Vita S. Nicolai Studitæ, p. 934.

(43) Ὁ μὲν οὖν Θεοκτίστος. Cæsum Theoctistum εἰς κοῖλα τοῦ Ἱπποδρομίου scribit Codinus, in Orig. CP. n. 109.

(44) Τοῖς ἀξιωμασιν. Vide Gloss. mediæ Græcæ. in Ρόγα.

(45) Τὴν πλάτανον τὴν χρυσῆν. Sed dubitare licet an hæc platanus cæteraque hic memorata palatii ornamenta a Michaele conflata fuerint, cum eadem Romano Lacapeno imperante adhuc existitisse tradat exserte ἀκόστης ipse Luitprandus, lib. vi, cap. 2, nisi quæ Michaelis tempore erant, prorsus aurea fuerint, hæc porro ærea duntaxat deaurata: *Ærea, inquit, sed deaurata quædam arbor ante imperatoris oculos stabat: cujus ramos itidem æreæ diversi generis deauratæque volucres replebant, quæ secundum species suas diversarum avium voces emittebant.* Mox: *Sed sedile quod erat immensæ magnitudinis, incertum utrum ærei an lignei verum auro tecti leones, quasi custodiebant,* etc. De hac platano, Porphyrogenitus in avi Vita, n. 29,

edit. Combefisii: *Λέγω δὲ τὴν χρυσῆν ἐλεῖνην καλουμένην πλάτανον, καὶ τοὺς δύο χρυσοῦς γρύπας, καὶ τοὺς δύο χρυσοῦς σφυρηλάτους λέοντας, etc.* Verum hic satis innuit aliud esse ὀλόχρυσον, aliud χρύσειον, posteriori enim voce quidquid inauratum, aut auro obductum est, videtur intelligere. Neque aliter Chronicon ms. ab Adamo ad Leonem Phil. in Theophilo: *Φιλόκοσμος δὲ ὢν ὁ αὐτὸς Θεόφιλος, κατεσκεύασε διὰ τοῦ ἄρχοντος τοῦ χρυσοχείλου, λογιωτάτου πάνυ ὄντος, καὶ συγγενοῦς τοῦ Ἀγτωνίου πατριάρχου, τὸ λεγόμενον Πενταπύργιον ἐξ ἀρχῆς, καὶ τὰ μέγιστα δύο ὄργανα ὀλόχρυσον, διαφόροις λίθοις καὶ ὀελίοις κατακαλλύνας αὐτὰ δένδρον τε χρύσειον, ἐν ᾧ στροβοὶ ἐραλλόμενοι: διὰ μηχανῆς τινος μουσικῶς ἐκελαδῶν, τοῦ πνεύματος διὰ κρυφίων πόρων ἐκπεμπομένου.* Sic alii. Ita in iambis thecæ reliquiaræ Aunæ Commnenæ carpum manus S Joannis Baptistæ continentis, in formam Constantinopoli, lib. iv, sect. 4, n. 1, descripsimus, illa χεῖρ χρυσῆ dicitur, licet prorsus ærea sit, primitus aurata. Ita statuas aureas quæ viris de re-

illius interitum imperio potitus Basilius recepit, A tribus duntaxat centenariis de tanta summa reper-
tis. Matrem vero suam Michael regis digressam
quiescere non est passus, sed Bardæ instinctu, et
ipsam et sorores capillis tonsis, in ædibus Cariani
includit, ademptis omnibus quæ habuerant. Theo-
dora his rebus animo sauciato, in illius loci mo-
nasterium commigrat, nequediū tantæ calamitatis su-
perstes manet. Ejus vero filiæ, imperatoris sorores,
mala in quæ conjectæ erant, tolerabant: donec eas
Basilius Macedo rerum potitus, in monasterium
aviæ maternæ, quod Gastriorum nomen habet,
deduxit. Matre imperatoris e regia amota (ut dic-
tum est) totius imperii administratio ad Bardam
venit, cui nepos curpalatæ honorem detulit. Post
hæc Michael prima succrescente lanugine bellum
Agarenis infert, eorumque urbem Samosata ad
Euphratem sitam obsidere aggreditur. Ismaelitæ,
portis vectibus oclusis, intra urbem manent,
hostibus opinionem afferentes, quasi timerent, eo
quod se muris tuerentur. Ea res Romanis auxit
audaciam, ut et incircumspecte tentoria sigerent,
et incaute palarent. Agareni vero timore per tri-
dium simulato, tandem portis subito apertis, cum
impetu vehementi et clamore Romanorum castra
sunt aggressi. Neque vero quisquam eorum impe-
tum sustinuit, sed fugam fecerunt omnes, atque ab
hostibus oppressi, partim cæduntur, partim capi-
untur. Manichæi quoque Ismaelitæ opem ferentes,
multos illustres duces captos magna pecunia ven-
diderunt. Nec multum abfuit quin imperator ipse
caparetur, nisi equi velocitate hostibus evitatis,
evasisset. Castra et imperatorium tabernaculum
cum omni instrumento capta sunt, cæteraque di-
recta omnia. Ac tum recessit Michael. Cum vero
Agarenos denuo Romanas provincias invasisse co-
gnovisset: cum majoribus copiis contra eos pro-
ficiscitur. Illi vero per invia compendia subito
Romanos aggressi, in fugam verterunt, ac ipse
captus esset imperator, nisi Manuel magister legio-
num domesticum, eum conservasset. Cum autem
hostes Romanas ditiones vastare non desisterent,
Petronas avunculus imperatoris, cum Romanis
copiis contra eos mittitur: qui cum 159 prælium
committere non auderet, sed a bello abhorreret,
monachum quemdam in monte degentem, virtute
et rerum futurarum prævisione celebrem consulit,
an Martis aleam experiri debeat? Qui cum annueret,
eique victoriam polliceretur: cum hostibus congre-
ditur, Agarenorum exercitus succumbit, ejusque

τὸ κοπῆναι νόμισμα δι' αὐτῶν. Ἄλλὰ μέντοι καὶ
ἐπὶ βασιλικαῖς στολαῖς τοῦτο ἐποίησεν, ὧν τινα
ἐκείνου φθαρέντος ἔτι περισωζόμενα, ὁ μετ' αὐτὸν
βασιλεύσας Βασίλειος ἀνεκομίσαστο, τρία μόνον κεν-
τηνάρια εὐρηκῶς ἐκ τῆς ἀπήριθμημένης ποσό-
τητος. Τὴν ἑαυτοῦ δὲ μητέρα ὁ βασιλεὺς τῶν
βασιλείων ὑποχωρήσασαν οὐκ εἶασεν ἡρεμεῖν,
ἀλλ' ὑποθήκαις τοῦ Βάρδα πέμψας ἀποκείρει καὶ
αὐτὴν καὶ τὰς ἀδελφάς, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κα-
ριανοῦ (46) περιορίζει, καὶ ὅσα προσῆν αὐταῖς
ἀφαιρεῖται. Τοῦτοις ἡ Θεοδώρα πληγείσα τὴν
ψυχὴν μεταχωρεῖ πρὸς τὰς ἐκεῖσε μονὰς, ὀλίγον
τῇ συμφορᾷ ἐπιζήσασα. Αἱ δὲ θυγατέρες αὐτῆς
καὶ τοῦ βασιλέως ὁμίλιμοις ζήντλον τὰ αὐταῖς
ἐπενήνεγμένα κακὰ, ἅς ὁ Μακεδὼν μετα ταῦτα
Βασίλειος τῆς βασιλείας ἐπιλαβόμενος πρὸς τὴν
τῆς πρὸς μητρὸς αὐταῖς μάμμης μονὴν ἢ Γαστρίαν
καλεῖται ἀπήγαγε. Τῆς δὲ τοῦ βασιλέως μητρὸς,
ὡς εἴρηται, τῶν ἀνακτόρων ἐκστάσης, ἡ πᾶσα
τῆς βασιλείας διοίκησις ὑπὸ τὸν Βάρδαν ἐγένετο,
τιμηθέντα κουροπλάτην πρὸς τοῦ ἀνεψιοῦ. Εἶτα
ἐκστρατεύει ὁ Μιχαὴλ κατὰ τὸν Ἀγαρηῶν, ἔρτι
πρώτως ὑπηγῆτης γινόμενος, καὶ πόλις αὐτῶν τὰ
Σαμόσατα (αὕτη δὲ τῶν παρευφρατιδίων ἑστὶ)
πολιορκεῖν ἐπεχείρησεν. Οἱ δ' Ἰσμαηλίται, τῆς πό-
λεως τὰς πύλας τοῖς πολιορκοῦσιν ἐπιζυγώσαντες,
ἐντὸς ἔμενον, δόκῃσιν διδόντες αὐτοῖς, ὡς δειλαι-
νόμοι, ἔνδον τοῦ περιβόλου συνέκλεισαν ἑαυτούς.
Τοῦτο τοὺς Ῥωμαίους εἰς θράσος ἐνήκε, καὶ ἀπε-
ρισκέπτως ἐσκηῶντο, καὶ ἀφυλάκτως ἐσκίδαντι.
Ἐπὶ τρισὶ δ' ἡμέραις ὑποκριθέντες δειλίαν οἱ
Ἀγαρηνοὶ, ἀθρόον τὰς πύλας ἀναπετάσαντες, μετὰ
βύμης σφοδρᾶς καὶ ἀλαλαγμοῦ τῷ τῶν Ῥωμαίων
ἐπίσται χάρακι, καὶ οὐδεὶς ὑπέστη τὴν τούτων ὀρ-
μῆν πρὸς δρασμὸν δι' οἱ πάντες ἀπέδον, καὶ
καταλαμβανόμενοι, οἱ μὲν ἀνηροῦντο, οἱ δ' ἐζω-
γροῦντο. Ὅτε καὶ οἱ Μανιχαῖοι τοῖς Ἰσμαηλίταις
συμμάχοῦντες πολλοὺς τῶν ἐπιφανῶν ἐζώργησαν
στρατηγῶν, καὶ χρημάτων αὐτοὺς μεγάλων ἀπέ-
δοντο. Τότε τὸν μικροῦ καὶ ὁ βασιλεὺς ἄν
ἐλήφθη αὐτὸς, εἰ μὴ τῇ ταχυτῆτι τοῦ ἵππου τοῦς
πολεμικοὺς ὑπεκδραμῶν διασέσωστο. Ἐλήφθη δὲ
τὸ στρατόπεδον, καὶ ἡ βασιλικὴ σκηνὴ, καὶ ἡ
πρὸς ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως ἀποσκευὴ, καὶ τὰλλα
πάντα διήρπαστο. Τότε μὲν οὖν ὑπέστρεψεν ὁ
Μιχαὴλ. Αὕθις δὲ τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἐπιόντας ταῖς
τῶν Ῥωμαίων χώραις μαθῶν, ἔξεισι κατ' αὐτῶν
μετὰ βαρύτερας δυνάμεως. Οἱ διὰ δυσόδων τόπων,
ἐπιτόμων δὲ, διελθόντες ἀπροσδόκητοι τῷ Ῥω-
μαίων ἐπῆλθον στρατῷ, καὶ τρέπονται τοῦτον.

Variae lectiones et notæ.

publica bene meritis olim decernebantur in senatu,
aut locis aliis, non revera ex auro solido erant,
sed æræ auro superfusæ, ut est in veteri inscri-
ptione 353, 4, auro illustres, ut in alia 370, 3:
quod satis præterea innuit Isidorus Pelusiota,
lib. i, epist. 395; lib. ii, epist. 286, et lib. iii,
epist. 411. In Antholog. lib. iv, De Statua aurea
Aureliani: Χρῦσιος ἔστῃ, κεν Ἀδρηλιανός. Quomodo
Virgilius, Eclog. vii:

Nunc te marmoreum pro tempore fecimus: at tu,

Si fortuna gregem suppleverit, aureus esto.

Ita apud Harpocrationem, de quodam Epicrate, Ὅς
γαλοῦς ἐτάθη διὰ τὸν νόμον τὸν περὶ τῶν ἐφη-
βῶν, id est, æra statua donatus fuerat. Vide *Chro-
nicon Alexandrinum*, an. 10 Theodosii M. et an. 36
Theodosii Jun.

(46) Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Καριανοῦ. Nicetas Paphlago,
ἐν τοῖς Καριανοῦ λεγομένοις. Vide nostram *Constan-
tinopolim. Christ.*

Ἦλω δ' ἄν και ὁ βασιλεὺς. εἰ μὴ μάγιστρος Μα-
νουήλ, τῶν σχολῶν τυγχάνων δραμέστικος. αὐτὸν
δίεσωσατο. Οἱ δ' ἐναντίοι κακοῦντες τὰ τῶν Ῥω-
μαίων οὐκ ἔλθον. Στέλλεται γοῦν κατ' αὐτῶν ὁ
τοῦ βασιλέως μητράδελφος ὁ Πετρωνᾶς μετὰ Ῥω-
μαϊκῶν δυνάμεων αὐτοῖς ἀντιτάξασθαι. Ὁ δὲ οὐκ
ἐθάβρει τὴν συμβολήν, ἀλλ' ἐδειλία τὸν πόλεμον.
Μαθῶν οὖν ἐν ὄρει τινὶ μοναχὸν ἀσκούμενον, τὴν
ἀρετὴν διαβόητον, και προορῶντα τὰ μέλλοντα,
ἄπεισι πρὸς αὐτὸν, και ἔρωτα εἰ τῷ πολέμῳ ἐπι-
χειρήσει; και ὁς ἐπιτρέπει, και νίκην αὐτῷ ἐπαγ-
γέλλεται. Ἀπῆλθε τοίνυν ὁ Πετρωνᾶς, και τοῖς ἐναν-
τίοις προσέβαλε, και ἤταται μὲν ἡ τῶν Ἀγαρηνῶν
στρατιὰ, πίπτει δὲ ὁ ταύτης κατάρχων Ἄμερ. Ὁ
δὲ τούτου υἱὸς ἐκ τοῦ πολέμου ἄπων (εἰς γὰρ
λεῖαν ἐτύγχανεν ἀποδεδημηκῶς) τὴν ζήτην και
τὴν φθορὰν μαθῶν τοῦ πατρὸς, ἀπεδίδρασκεν, ἀλλὰ
κοὶ οὗτος ἐν τῷ δρασμῷ συλληφθεὶς παρεδόθη τῷ
στρατηγῷ. Αἰέεται δὲ πρὸ τοῦ πολέμου τούτου
ὁ Ἄμερ τῶν αἰγυπτῶν πυθέσθαι τινὸς πῶς ὁ τόπος ἐν
ῶ ἡ παρεμβολὴ καλοῖτο, και ὅπως ὁ παραβρέων
λέγεται ποταμὸς και τίνοσ ἡ ὄλη ἐκείνη χώρα ἔτυχε
κλήσεως. Ὡς δὲ τὴν μὲν χώραν Λαλακάωνα (47)
εἶπεν ἐκείνος κεκλήσθαι. Ἠτώσαντα δὲ τὸν τόπον τοῦ
χάρακος, και Γύρην τὸν ποταμὸν, ἐκείνοσ ἐκ
τῶν ὀνομάτων τούτων ὀνομασάμενοσ ἔφη τὰσ κλήσεις
ταύτασ οὐκ αἴσιον αὐτῷ τὸ τοῦ πολέμου τέλος
παραδηλοῦν. Λαοῦ μὲν γὰρ κάκωσιν ἐκάλει τὸν
Λαλακάωνα, πτώσιν δὲ σημαίνειν τὸν Ἠτώσαντα.
γυρωθῆναι δὲ μέλλειν ὑπὸ τῶν ἐναντίων αὐτοῦσ ἐκ
τῆσ τοῦ ποταμοῦ κλήσεωσ ἐμμαντεύετο. Τὰ μὲν
ἐκ τῆσ νίκησ οὕτωσ εἶχον τῷ Πετρωνᾶ; ὁ δὲ τροπαιοφόροσ
ἐπνῆκεν εἰς τὸ Βυζάντιον, και ὑπεδέχθη μετὰ
τιμῆσ, και τῶν σχολῶν προβλήθη δραμέστικοσ. Ἦδη γὰρ
ὁ μάγιστροσ Μανουήλ ἀπέβιω. Μετὰ βραχὺ δὲ
και αὐτοῦσ ἀπέτισε τὸ χριῶν.

Δ'. Τούτουσ δὲ πάντασ ὁ Βάρδασ ἀποσεισάμενοσ,
τὴν μὲν τῶν πραγμάτων διοίκησιν ὡσ ἡδούλετο διε-
τίθετο. Ὁ γὰρ Μιχαήλ οὐδενὸσ ἐπεσερέφετο, μόν-
οισ δὲ θεάτροισ και ἱππηλασiais ἐσχόλαζεν, οὐκ
ἄλλων ἡνιοχούντων, αὐτοῦ δὲ ἐκείνου τοῦ αυτοκρά-
τοροσ και ἀμματηλατοῦντοσ τοῦ Αὐγούστοσ, και
ἀγωνιζοπένου τοῦ βασιλέωσ, και ἀντὶ τῆσ βασιλείου
στολήσ ἐνδεδυκότοσ ἡνιόχου στολην. Οὐ τοῦτο δὲ
μόνον ἦν τὸ δεινὸν, ἀλλ' ὅτι και τοῦσ ἐν ἀξιώμασι
και τιμαῖσ ὑπερέχοντασ τοῦσ μὲν αὐτῷ συναγωνί-
ζεσθαι, τοῦσ δ' ἀνταγωνίζεσθαι ἐν ταῖσ τῶν ἱππων
ἀμίλλαισ και ὀμματηλατεῖν καθηνάγαζε. Ποτὲ
τοίνυν αὐτοῦσ μὲν ἡμφέριστο τὸ χριῶμα τὸ Βένετον,
ὁ δὲ τοῦ δρόμου λογοθέτησ τὸ πράσινον, και ἕτεροι
τῶν ἐπιφανεστέρων τὰ ἕτερα και ἤδη τῶν ἀρμά-
των ἐπέδησαν, και ἦσαν πρὸσ τὸ δραμεῖν. Ἐν τούτῳ
δὲ γράμματα τῷ πρωτονοταρίῳ τοῦ δρόμου παρὰ
τοῦ κεφακότοσ ἄρτι ἐνεχειρίσθησαν, ὡσ ἐν τοῖσ
Μελαγγελοῖσ ἐστρατοπεδεύσαντο οἱ Σαρακηνοὶ διαγγέ-
λοντα ταῦτα δὲ εἰσὶν ἢ νῦν ἀγροικότερον κκεῖται Μα-
λάγινα. Ὁ γοῦν πρωτονοτάρχοσ σκυθρωπάσασ ἐπὶ τῇ
ἀγγελίᾳ, προσῆλθε τῷ βασιλεῖ, και ταῦτα ἐδίδασκε,
και ὑπεδέκινυ τὰ γράμματα. Ὁ δὲ, ὀργίλον τι και
μνικὸν αὐτῷ ἐνιδῶν, Ἐν τοιούτῳ μοι, ἔφη, ὄντι

A princeps Amer cadit. Cujus filius qui praelio non
intererat (prædatum enim exierat), clado patrisque
interitu cognito, fugam capessit, e qua tamen re-
tractus est, et duci traditus. Fertur autem Amer
ante pugnam hanc e captivo quodam percontatus,
quomodo castrorum locus vocaretur? ut amnis
præterfluens diceretur? quæ toti ei regioni indita
esse appellatio? Cum autem ille respondisset,
regionem Lalacaonem, valli locum Ptosantem,
fluvium Gyrem appellari: omine e nominibus
sumpto dixisse, inauspicatum sibi belli exitum iis
vocalibus portendi. Nam Lalacaonem, *populi afflic-
tionem*: Ptosantem, *casum* interpretabatur: e
fluvii autem nomine suos ab hostibus circumven-
tum iri divinabat. Petronas victoria parta trium-
phans Byzantium reversus, honorifice excipitur, et
legionum domesticus designatur. Jamenim Manuel
magister in vivis esse desierat. Neque multo post
et ipse naturæ debitum persolvit.

B legionum domesticus designatur. Jamenim Manuel
magister in vivis esse desierat. Neque multo post
et ipse naturæ debitum persolvit.
IV. Bardas autem his omnibus amotis, suopte
arbitratu administrabat omnia. Michael enim nihil
curabat, sed theatris tantum et equitationibus
vacabat, non aliis habenas moderantibus, sed ipso
imperatore Augusto regente currum, et decertante,
ac pro regia chlamyde aurigæ vestitu induto.
Neque vero malum ibi sistebat, sed viros etiam
dignitatibus et honoribus præstantes, partim a se,
partim contra se stare in equorum certaminibus,
et currus agitare cogebat. Cum vero aliquando
ipse colore Veneto, cursus logotheta Prasino, atque
alii viri illustres, cæteris vestiti coloribus, jam
currus ascensuri et decursuri essent: protonotario
cursus, a quodam qui recens advenerat, litteras
afferuntur, quibus continebatur, Saracenos in
Melangeis castra posuisse: ea sunt quæ nunc
minus eleganter Malagina dicuntur. Protonotarius
igitur ob eum nuntium tristi vultu imperatorem
adit, rem exponit, et litteras 160 ostendit. At ille
D iracunde et torve eum intuitus: Cum, inquit, in tali
certamine sim, et qui medius est, eum ad lævum
propellere properem: tu, inepte, de Sarracenorum
incurSIONE verba mihi facis? Talis fuit præclarus
imperator, itaque de communibus rebus et imperio

Variae lectiones et notæ.

(47) Λαλακάωνα. Leo Grammaticus: Λοχήσαν-
τις τῆσ ὁδὸν τῆσ ὑποστροφῆσ αὐτοῦ συναντώσιν αὐ-
τῷ εἰς τὸν Λαλακάωνα, και συμβολῆσ γενομένησ,
τρέπουσιν αὐτόν. Zonaram longe magis illustrat
Continuator Theophanis lib. iv, n. 15, licet ab eo
dissentiat quoad locorum nomina: Lalacaonem

enim fluvii, Gyrin prati, Ptosantis denique regio-
nis nomen fuisse scribit. Sed potior videtur Zona-
ras qui Λαλακάωνα nomen esse regionis ait, cui
astipulatur Photius in epistola 147 quæ inscribitur
Θεοδότῳ σπαθαροκανιδάτῳ κατὰ τοῦσ Λαλάκω-
νασ.

sollicitus. Eo autem sic affecto, Bardas versabat omnia, eoque pertrahabat, quo erat libitum, et ad Cæsaris fastigium evectus, imperii invadendi opportunitatem quæritabat. Nihil autem fecit boni, nisi quod eruditionis provehendæ magnum studium habuit. Nam philosophia neglecta jacebat, ac prope omnino exstincta erat, ut ne scintilla quidem ejus superesset: in causa fuerat imperatorum incertitia. Sed hic cuique disciplinæ scholas constituit, et doctores designavit, et singulis publica stipendia decrevit, et omnibus magnum et communem doctorem præfecit Leonem philosophum, cujus doctrinæ incluta fama erat, etiam ab imperatore Theophilo honoratum, hac occasione. Cum multos haberet discipulos, accidit ut eorum quidam accurate in geometria eruditus, dum in Oriente peregrinatur, a Saracenis captus, cuidam inter barbaros illustri in servitutem traderetur. Agarenorum porro princeps theorematum erudita et philosophica studiose audiebat, præ cæteris tamen geometricis methodis erat deditus. Cum autem captivi herus auditorium frequentaret, aliquando et ipse eum comitatus, auditis, doctoribus, qui figuras geometricas delinearant, et triangulum omnis figuræ principium esse docebant, omnesque figuras ex eo et oriri, et in eundem resolveri, et circulum omnium figurarum quæ ambitu æquali contineantur, esse capacissimum, et ejus generis alia: rogavit dominum, an liceret magistris de iis quæ docerent, percontari? Quod cum ille permisisset, petiit, rationes eorum quæ docuissent, sibi declarari. Verum illis quod responderent, non habentibus, Agarenorum princeps captivo accersito, num ipse id posset? interrogavit, eumque se soire affirmantem, allerre in medium jussit. Captivus igitur ab initio declarat singula, rationibus adductis et causis expositis. Auditores verbis ejus intellectis, theoremata acutius perspexerunt, quasi dilatatis ingeniis, virumque admirati rogarunt, **101** an Constantinopolis alios similes haberet? At ille: *Multos, inquit, me præstantiores habet, sed unum magistrum omnium, virum in philosophicis rationibus incomparabilem.* His auditis, Agarenorum princeps amore illius magistri captus, eum et videre et audire desideravit, ac litteras, quibus hortabatur ut ad se veniret, suamque sapientiam sibi communicaret, captivo liberaliter et benigne tractato, ad illum perferendas tradit. At Leo veritus ne in crimen veniret, ob missas ab hoste litteras, epistolam cursus logothetæ tradit, captivo etiam adducto, qui argumentum ejus exponeret. Ex hoc Theophilo innotuit, et beneficiis affectus, publice docere jussus est: post etiam Thessalonice pontifex designatus. Verum Theophilo mortuo, inter cæteros Iconomachos pontifices, et ipse ob honorem

ἀγῶνι, καὶ τὸν μέσον εὐνόμου καταστήσασθαι σπεύδοντι, αὐτὸς, μάταιε, περὶ Σαρακηνῶν ἐπιδρομῆς διαλέγει μοι; Τοιοῦτος ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος ἦν βασιλεὺς, καὶ οὕτω περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων καὶ τῆς βασιλείας ἐφρόντιζεν. Ἐκείνου δὲ τοῦτον διακειμένου τὸν τρόπον, ὁ Βάρδας ἔστρεψε τὰ πράγματα, καὶ ἔγχε τὰ πάντα ὅση ἦν αὐτῷ πρὸς βούλησ, καὶ εἰς τὴν τοῦ Καίσαρος ἀναθεβήκει τιμὴν, καὶ αὐτῷ τὴν βασιλείαν ἔμνατο, καὶ εὐκαιρίαν ἐζήτηε, ἵν' αὐτῆς ἐπιτεύξοιτο. Οὐδὲν δὲ οἱ εἴργαστο ἀγαθόν, ἢ τὸ τῶν λόγων φροντίδα θέσθαι πολλήν. Ἡμέλητο γὰρ τὰ τῆς φιλοσοφίας, καὶ ἀπέσθη σχεδὸν εἰς τὸ παντελές, ὡς μὴδ' ἔναυσμά τι περιλειφθῆναι αὐτῆς. Τοῦτο δὲ ἡ τῶν κρατούντων εἴργαστο ἀλογία. Ὁ δὲ καὶ διατριβὰς ἐκάστη ἀφώρισε τῶν ἐπιστημῶν, καὶ διδασκάλους προύστησεν, καὶ σιτήσεις δημοσίας τούτων ἐκάστη ἀπένειμεν· ἐπὶ πᾶσι δὲ μέγαν καὶ κοινόν (47*) διδάσκαλον ἐγκατέστησεν τὸν φιλόσοφον Λέοντα, οὗ κλέος ἐπὶ σοφίᾳ πολὺ, ὅς καὶ τῷ βασιλεῖ Θεοφίλῳ γέγονεν ἐντιμος ἐκ τρόπου τοιοῦδε. Πολλῶν αὐτῷ φοιτητῶν ὄντων, ἕνα συνέδη τούτων κατὰ τὴν Ἐψάν ἀποδημήσαντα τοῖς Σαρακηνοῖς γενέσθαι ἀλώσιμον, ὅς τὰ τῆς γεωμετρίας μεμύητο ἀκριβῶς, καὶ οὗτος τῶν παρὰ τοῖς βαρβάροις ἐπιστήμων τινὶ δουλεύειν ἀπονέμετο. Ἦν δ' ὁ τότε τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ προεστηκῶς φιλολογῶν, καὶ φιλοσόφων θεωρημάτων ἐπιμελῶς ἀκροώμενος, πλέον δὲ τῶν ἄλλων ταῖς γεωμετρικαῖς μεθόδοις προσκείμενος. Ἐφοίτα δὲ καὶ ὁ τοῦ αἰχμαλώτου δεσπότης παρὰ τὸ ἀκροατήριον, καὶ ποτε αὐτῷ καὶ ὁ αἰχμάλωτος εἶπετο, καὶ τῶν διδασκόντων ἀκούσας, καὶ σχήματα τούτους ἰδὼν διαχαράττοντας γεωμετρικὰ, ἀρχὴν τε παντὸς τοῦ τριγώνου εἶναι διδάσκοντας σχήματος, ὥστε ἐξ αὐτοῦ ἅπαν σχῆμα συνίστασθαι, καὶ εἰς αὐτὸ ἀναλύεσθαι, καὶ ὡς πάντων ὁ κύκλος τῶν ἰσοπεριμέτρων αὐτῷ καὶ ἰσοπλευρῶν ἔστι λευκώρητος, καὶ ἀλλὰ τοιαῦτα ἤρετο τὸν ἐαυτοῦ κῆρυον ὁ αἰχμάλωτος, εἰ πύθοιτο τῶν διδασκάλων, περὶ ὧν διδάσκουσι· καὶ ὅς ἐπέτρεψεν. Ὁ δὲ τοὺς λόγους τῶν διδασκομένων ἐζήτησεν σαφηνίσει αὐτούς. Οἱ δ' ἠπόρουσαν πρὸς τοῦτο, καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἄγαρηνων, προσκαλεσάμενος τὸν αἰχμάλωτον, Σὺ δι' ἔφη, δύναο ἂν ἀποδοῦναι τοὺς λόγους τούτους; κάκεινος κατέθετο. Οὐκοῦν λέξον, εἶπε. Καὶ ἀρξάμενος ὁ αἰχμάλωτος ἐσαφηνίζεν ἕκαστον, καὶ λόγους ἀπεδίδου, καὶ τὰς αἰτίας κατέλεγε. Καὶ οἱ ἀκούοντες ἐν συνέσει τῶν λεγομένων ἐγίνοντο, καὶ δξύτερον ἐπέβαλλον τοῖς θεωρήμασι, καὶ σφίσιον ἠδύρνετο ἡ διάνοια, καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐθαύμαζον, ἠρώτων τε, εἰ καὶ ἄλλους ἔχει ἡ Κωνσταντινούπολις τοιοῦτους; Ὁ δὲ, Πολλοὺς, ἔφη, κρείντους ἐμοῦ κέκτηται, ἕνα δὲ τῶν ἀπάντων διδάσκαλον· ἄνδρα ἐν τοῖς τῆς φιλοσοφίας λόγοις παντὶ ἀπαράμιλλον. Ἐρωτι τοίνυν ἀκούσας ταῦτα ὁ τῶν Ἄγαρηνων ἀρχηγὸς ἐάλω τοῦ διδασκάλου ἐκείνου, καὶ ἐλθεῖν ἱκέτετο

Variae lectiones et notæ.

(47*) Κοινόν. Infra de eodem Leone: Τοῦτον οὖν ὁ Βάρδας σχολάζοντα εὐρηκῶς, τῶν λοιπῶν διδασκάλων ἐπέκεινα ἔταξε. Cur vero ita dicatur, vide

apud continuator. Theophanis lib. iv, n. 29, ubi multa de hoc Leone, cujus opera varia mathematica habentur in Bibl. Colbertea.

εις θείαν τούτου και εις ἀκρόασιν, και ἔγγα-
 ρέας ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπα παρακαλοῦ-
 σαν ἀφικέσθαι, και μεταδοῦναι αὐτῷ τῆς σο-
 φίας αὐτοῦ, διὰ τοῦ αἰχμαλώτου στέλλει αὐτὴν,
 φιλοτίμως τοῦτον δεξιωσάμενος. Ὡς δὲ τῷ Λέοντι
 κεκόμιστο ἡ γραφή, δεῖσας μὴ αἰτιαθεῖν ὡς
 γράμμα δεξάμενος ἐξ ἔχθρων ἐγχειρίζει τῷ λογο-
 θέτῃ τοῦ δρόμου τὸ ἐπιστόλιον, και παρίστησι τὸν
 αἰχμάλωτον, κάκεινος τὴν ὑπόθεσιν διηγήσατο.
 Ἐντεῦθεν γνῶριμος ὁ φιλόσοφος Λέων τῷ Θεοφίλῳ
 ἐγένετο, και ὑεργετείται, και δημοσίᾳ διδάσκειν
 προτρέπεται, εἶτα και ἀρχιερεὺς χειροτονεῖται
 Θεσσαλονίκης. Θανόντος μέντοι τοῦ Θεοφίλου και τῶν
 Ἐκονομάχων ἀρχιερέων καθαιρέσει ὑποβληθέντων,
 και ὁ Λέων οὕτως συγκληθήρητο, ὅτι μὴ τιμὴν ταῖς
 θείαις εἰκόσιν ἀπένειμε. Τοῦτον οὖν ὁ Βάρδας σχο-
 λάζοντα εὐρηκῶς, τῶν λοιπῶν διδασκάλων ἐπέκεινα
 ἔταξε, και οὕτως ἀναβαλεῖται τοὺς λόγους ἐποίησε,
 και εἰς ἐπίδοσιν προήνεγκεν, οὐ διὰ μακροῦ. Καὶ
 τοὺς νόμους δὲ τοὺς πολιτικούς ἀνηθῆσαι πεποίηκε,
 φοιτῶν αὐτὸς εἰς τὰ δικαστήρια, ἥδη και τῆς σού-
 των γνώσεως σχεδὸν ἐκ λελοπιρίας παντάπασιν. Ἡ
 μὲν οὖν περὶ τὰς ἐπιστήμας και τὰ μαθήματα τοῦ
 Βάρδα σπουδὴ ἀξίεπαινος, τὰ δ' ἄλλα και λίαν
 ψικτὰ και κατὰπτυστα. Τοῦ γὰρ ἱεροῦ Μεθοδίου ἔτη
 τὴν Ἐκκλησίαν ἰθύναντος τέσσαρα, και πρὸς τὰς
 αἰδέλους μεταστάντος μονὰς, ὁ γοναχὸς Ἰγνάτιος τῆς
 Ἐκκλησίας προέστη, ὃς θυγατριδοῦς μὲν τῆν Νικηφό-
 ρου τοῦ βασιλέως τοῦ ἀπογενικῶν, υἱὸς δὲ Μιχαὴλ
 βασιλέως τοῦ Ῥαγγαβῆ, και μετὰ τὴν τῆς βασιλείας
 ἔκπτωσιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, παρὰ τοῦ Λέοντος
 ἔκτομίας γενόμενος, ἐκείρατό τε τὴν τρίχα, και ἐπὶ
 μακρὸν ἀσκητικοῖς ἰδρώσι τὸ σαρκίον ἐδάμασεν, ὃν
 ἡ βασιλις Θεοδώρα τὰ τῆς βασιλείας ἰθύνουσα εἰς
 τὸν ἀρχιερατικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνήγαγε θρόνον. Οὗτος τοῖνυν ὁ θεῖος Ἰγνάτιος τὸν Καίσαρα Βάρδα,
 τὴν γαμετὴν ἀναιτίως ἀποπεμφάμενον, συμφθεیرهσθαι δὲ λεγόμενον τῇ νόμφῃ τῇ ἑαυτοῦ, τῶν ἱερῶν ἐπιβῆ-
 ναι περιδύλων ἐκώλυεν. Ὁ δὲ διὰ τοῦτο τῆς Ἐκκλησίας μερίσθησι τὸν ἀρχιερέα, και πολλὰ κακώσας, τέλος
 ἐγκλείει τάφῳ (48). Εἶτε ἐκείθεν ἐξενεγκῶν εἰς Μιτυληνὴν τὸν νῆσον ὑπερορίζει. Καὶ οὐ τοῦτον μόνον οὕτω διέ-
 θετο, ἀλλὰ και πλείους ἄλλους τῶν ἀρχιερέων, ὅσοι τῷ Ἰγνατίῳ γεγόνασι σύμφηφοι, αὐτὸν ἀφορίζαντι προχει-
 ρίζεται δὲ πατριάρχῃν τὸν Φώτιον (48) ἄνδρα τῶν ἐπισήμων πρωτοασηκρητικὸς τότε τυγχάνοντα, και ἐν λόγοις
 ὀνομαστότατον. Ὡς δ' ἔτυχε παρεῖναι και τοποτηρητὰς τοῦ πάπα Ῥώμης κατὰ τῶν ἔκονομάχων (49) σταλέντας,
 κάκειλους ὁ Βάρδας πείθει τῆς ἑαυτοῦ γενέσθαι γνῶμης. Ἐν γοῦν τῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ναῦ ἀθροισθέν-
 τες ἄγουσι και τὸν ἱερώτατον Ἰγνάτιον ἐν τῆς ὑπερορίας και ποιοῦνται τοῦτον ὑπὸ καθίρεσιν. Καὶ ταῦτα μὲν
 ὡδὲ πως συμκίβδηκε.

Ε. Τὸ δ' ἔθνος τῶν Ῥῶς Σκυθικὸν (50) ὃν, τῶν
 περὶ τὸν Ταῦρον ἰθῶν, στέλλῃ τὰ τοῦ Εὐξείνου πόν-

A sacris imaginibus non delatum, est a dignitate
 privatus. Hunc igitur Bardas cum otium agentem
 invenisset, cæteris magistris præposuit, itaque
 effecit ut litteræ reflorescerent, exiguoque tempore
 incrementa caperent. Idem etiam leges civiles,
 quarum cognitio jam pene omnino obsoleverat,
 revocavit, cum ipse judicia frequentaret. Ob quod
 disciplinarum et eruditionis studium ut laude di-
 gnus est: sic ob alia supra modum vituperandum et
 despuendus. Nam cum sanctus Methodius, Ecclesia
 annis iv gubernata, in cælestes mansiones migra-
 set: Ignatius monachus, imperatoris Nicephori
 generalis, ex filia nepos, Michaelis Rangabis filius,
 quo regno pulso, a Leone castratus comam detondit,
 et longo tempore asceticis sudoribus carnem do-
 muit, ab imperatrice Theodora rerum potiente,
 in pontificiam Constantinopoleos sedem est eve-
 ctus. Is sanctus Ignatius Bardam Cæsarem, qui
 uxorem sine causa dimiserat, et cum sua nuru
 concubivisse dicebatur, sacram ædem ingredi ve-
 nuit. At ille pontificem ea de causa Ecclesia pellit,
 et multis malis exagitatum sepulcro tandem inclu-
 dit. Post inde extractum in Mitylenem insulam
 relegat. Neque vero hunc solum ita tractavit, sed
 alios etiam pontifices, qui sancto Ignatio, a quo
 sacris interdictus fuerat, assentiebantur: et in
 ejus locum suffecit Photium virum insignem, pri-
 marium a secretis, et eruditionis nomine **162**
 celeberrimum. Cum autem Papæ Romani legati
 contra Iconomachos missi adessent, iis etiam Bar-
 das persuasit, ut in suam sententiam irent. Igitur
 inde æde Sanctorum Apostolorum congregati, sancto
 Ignatio ab exsilio reducto, dignitatem abrogant.
 Atque hæc ad hunc fere modum acta sunt.

V. Gens autem Scythica Russi, Tauri montis
 accola, classe Euxinum Pontum aggressa, ipsi By-

Variae lectiones et notæ.

(48) Ἐγκλείει τάφῳ. In Copronymi urna, ut tra-
 dit continuator Theophanis, lib. iv, cap. 31; et Si-
 meon Logotheta in Michaelis, n. 28. Nicetas Cap-
 radox in Ignatii Vita: Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ και ἐπ'
 αὐτῆς αὐτὸν τοῦ Κοπρωνώμου τῆς λάρνακος ἐκάθι-
 ζον ἀναδιδάσκοντας, και τῶν ποδῶν αὐτοῦ κάτωθεν
 λίθους ἔξαρτῶντες βαρεῖς και ἐπὶ πλείον τῇ τοῦ μαρ-
 μάρου τὴν ἔδραν ὀξύτητι πικρῶς ἄγαν πλήσσοντες
 ἐτρίβον. Vide Zonaram et alius in Theophilo, ubi
 de Methodio patr. Constantinopol.

(48*) Τὸν Φώτιον. Photius igitur Bardæ Cæsaris
 ope patriarchæ dignitatem adeptus est, quem tam-
 en causæ suæ minus favisse testatur idem Pho-
 tius, epist. v.

(49) Κατὰ τῶν ἔκονομάχων. Hoc loco ad mar-
 ginem scripserat Wolfius. Papæ legati Iconomachis
 assentiuntur; immo Bardas hos in suam de Ignatii
 abdicatione sententiam pertrahit, ut tradit conti-
 nuator Theophanis lib. iv, n. 32, quam quidem no-
 vatoris ineptiam carpit Leo Allatius, lib. iii, De
 consensu utriusque Ecclesiæ, cap. 20, n. 14.

(50) Τὸ δὲ ἔθνος τῶν Ῥῶς Τκυθικόν. Chroni-
 con ms. Symeonis Logothetæ: Ῥῶς δὲ οἱ και Ἀρο-
 μίται, φερώνυμον, ἀπὸ Ῥῶς τινος σφοδροῦ διέδρα-
 μεν ἀπηχῆματος, τῶν γρησμένων ἐξ ὑποθίχης
 ἢ θεοκλυτίας τινός, και ὑπερεχόντων αὐτοὺς ἐπι-
 κέκηνται. Ἀρομίται δὲ ἀπὸ τοῦ ὀξέως τρέχειν αὐτοῖς
 προσεγένετο· ἐκ γένους δὲ τῶν Φράγγων καθίστανται.

zantio agro minabatur. Sed consilium ei non successit, divina Providentia impeditum, quæ effecit ut invita, vel potius iram numinis experta, rebus infectis discedere cogeretur. Sed et Cretenses, Agareni, Cyclades insulas et oram maritimam prædabantur. Terra etiam sæpius vehementer concussa, maxime autem horridus in terræ motus fuit, qui in diem Assumptionis Servatoris nostri incidit. Verum nihil horum Michaelē ab equestribus certaminibus, eorumque studio abduxit: quominus ipse in Sterni regione, quæ Sancti Mamantis appellatur, exerceretur. Idem etiam ignes sustulit a priscis imperatoribus institutos, ne Agareni Romanas provincias ex impriviso aggressi, omnibus obvis vastatis, homines in servitute abducerent: eaque de causa Tarsi in edito colle Lulum castellum ædificaverunt, in quo qui erant, cognita Ismaelitarum incursione, ignem incendebant, quo in Argeo colle conspecto, alius ad Isamum, atque inde ad Ægilum, ad Mamantem, nec non ad Cyzicum et ad Mocilum, ac postremo omnium in sancti Auxentii colle ignis incendebatur. Iis igitur ignibus provinciales brevi conspectis, locisque munitis occupatis, barbarorum grassationes declinabant. Et colle porro Auxentii, hostium incursio imperatori significabatur. Ne igitur ab equestribus certaminibus impediretur, iis ignibus illorum tempore sæpe elatis, præclarus ille vir ignes locorum Byzantio vicinorum abrogavit. Superiorum temporum imperatores reprehendere solebat, quod sprete frugalitate, luxui et fastui regio studuissent. Unde ipse moderationem præ se ferens, cum aliquando in mulierem incidisset, quæ e balneis domum redibat: de equo descendit, eamque cum paucis

A του κατέτρεχε, και αὐτῇ Βυζαντίδι ἐπιέναι διεμελέτα. Ἄλλ' οὐκ εἰς ἔργον ἤχθη σφίσι τὸ βούλευμα, κωλυσάσης τοῦτο τῆς Προνοίας τῆς ἄνωθεν, ἥ και ἄκοντας αὐτοὺς ἀπράκτους, μᾶλλον δὲ και θείου πειραθέντας μνημάτος, ἀπελθεῖν ψικονόμησεν. Ἄλλὰ και οἱ ἐκ Κρήτης Ἀγαρηνοὶ τὰς Κυκλάδας νήσους, και τὰ παράλια ἐληίζοντο. Καὶ κλόνοι δὲ σφοδρότατοι τῆς γῆς συμβεδήκασιν, ὧν ὁ φρικωδέστατος τὴν γῆν συνέσεισε κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἀναλήψεως. Τούτων δι' οὐδὲν τῶν ἱππηλάτων ἀγώνων ἀπήγαγε τὸν Μιχαήλ, και τῆς περὶ τούτους σπουδῆς, ἐν τῇ κατὰ τὸ Στενὸν (51) τοποθεσίᾳ, τῇ τοῦ ἁγίου Μάμαντος καλουμένη, αὐτοῦ ἐκείνου αὐτουργουόντος τὰ ἱππηλάσια. Ὅθεν και τοὺς φρουκτοὺς ἔπαυσεν (52) οὗς οἱ πάλοι βασιλεῖς ἐπενόησαν, ἵνα μὴ ἀθρόον οἱ ἐκ τῆς Ἀγαρ τῶν Ῥωμαίων ταῖς χώραις εἰσβάλλοντες ληϊζῶνται τὰ ἐν ποσὶ, και τοὺς ἀνθρώπους αἰχμαλωτίζωσι. Διὰ ταῦτα ἐν τῇ Ταρσῇ ἐπὶ λόφου μετεώρου τινὸς ἐδομήσαντο φρούριον, Αὐλὸν (53) κεκλημένον, και οἱ ἐν τούτῳ πυρσὸν ἀνῆπτον, ἡνίκα ἔγνω ἐπιδρομὴν Ἰσμαηλιτῶν, ὧν ὄρωντες οἱ ἐν τῷ Ἀργαίῳ βουνῷ (54), ἄλλων ἐποίουσαν πυρσὸν, και οἱ κατὰ τὸν Ἰσαμον ἕτερον, τοῖς δὲ κατὰ τὸν Ἀγγίλον (55) ἰδοῦσι τοῦτον ἤρετο ἄλλος, και τοῖς κατὰ τὸν Μάμαντα (56) ἀνεκαίετο ἕτερος, και οἱ κατὰ τὸν Κύζικον (57) ἕτερον ἐφρουκτώρουν, και οἱ κατὰ τὸν Μώκιλον (58) ὁμοίως ἐπύρσευον, και ἐπὶ πᾶσαν ἐν τῷ αὐτοῦ ἁγίου Αὐξεντίου βουνῷ (59) πυρσὸς ἤρετο. Οὗς ὄρωντες οἱ ἐν ταῖς χώραις, διὰ βραχέος εἰς ὀχυρώματα συνέκλειον ἑαυτοὺς, και τὰς τῶν βαρβάρων λεηλασίας ἐξέκλινον. Ἐκ δὲ τοῦ βουνοῦ τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου τῷ βασιλεύοντι τῆς τῶν δυσμενῶν ἐπιδρομῆς ἐδίδοτο γνῶσις. Ἴνα τοίνυν μὴ ἀνανόπτοιτο τῶν ἱππηλάτων ἀγώνων, ἐν καιρῷ

Variae lectiones et notæ.

(51) Στενόν. In angustiis vertit interpres: in Sieno vide Constantinopolim. Christ. lib. iv, sect. 10, n. 1.

(52) Καὶ τοὺς φρουκτοὺς ἔπαυσεν. Idem narrant Scylitzes et Constantinus Manasses. Scholiastes Theognidis: Ἔθος ἦν ἀπὸ τῶν πύργων και ὀρεινῶν τόπων σημεῖα διὰ πυρὸς τοιαῦτα παρασκευάζεσθαι, και αὐτὰ φρουκτωρεῖν ἐκλήθησαν, και φρουκτωρεῖν τὸ σημαίνειν ἔφοδον πολεμίων.

(53) Αὐλὸν. Δύλον, Scylitzæ, castrum Tarso vicinum, cujus præterea mentio occurrit apud Constantinum, lib. 1, De Themat. cap. 2, et in Vita Basilii n. 32, 35, edit Allat. et apud Annam Commenam p. 411.

(54) Ἐν τῷ Ἀργαίῳ βουνῷ. Ita continuator Theophanis; at Scylitz. Ἀργέῃ habet. Claudianus lib. ii, in Eutropium: Cappadocum Iepidis Argeus acervis Æstuat.

(55) Αἰγγίλον. Ἀγγικλόν. Scylitz., Αὔγιλον, continuator Theophanis.

(56) Κατὰ τὸν Μάμαντα. Scylitzes, Κατὰ τὸν λεγόμενον Μάμαντα. Continuator Theophanis, lib. iv, cap. 35: Κατὰ τὸν Μάμαντα πάλιν βουνόν. Mimantis Asiæ promontorii meminit supra Zonaras in Valente.

(57) Κατὰ τὸν Κύζικον. Scylitzæ ὁ Κίρκος dicitur.

(58) Μώκιλος. Scylitz. ὁ Μόκιλλος.

(59) Τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου βουνῷ. Sic appellatus collis seu mons in partibus Bithyniæ desertis, 10

circiter millibus a Chalcedone dissitus, qui primo Ὁξεία, deinde Βουνὸς τοῦ Αὐξεντίου dictus est, ex quo S. Auxentius, qui Marciano et Leone M. imperantibus vixit, in montis vertice monasterium extruxit. S. Michaeli sacrum, ut docent Menæa ad 1, 3 et 13 Junii, in sanctis Hermylo et Stratonico, in S. Lucilliano, et in S. Hermylo. Mentio præterea fit in iisdem Menæis 19 Januarii οἴκου Ἀναστασίου πατριάρχου ἐν Ὁξείᾳ, in quo celebrabatur memoria SS. Luciani et Paulæ martyrum. In eo porro monasterio vitam exegit, ac demum sepultus est idem S. Auxentius, ut est apud anonymum in illius Vita, n. 9, et in Synaxario ad 14 Febr. ubi præterea adnotatur illius σόναξιν celebrari solitam Constantinopoli ἐν τῇ μονῇ τοῦ Καλλιστράτου. Montem hunc aud procul a Damatry statuit Theophanes, pag. 367, ubi agit de quodam infulso Monacho, quem ἐγκλειστον τοῦ Αὐξεντίου vocat, cujus etiam meminit Nicephorus Constantinopolit. in Brev. Ἐντεῦθεν συλλαμβάνονται Στέφανόν τινα, ἀνδρα ὄσιον και θεοφιλῆ τυγχάνοντα, μοναστήν δὲ τῷ σχήματι, και περιεργμένον ἐν οκιδίῳ στενοτάτῳ πάνυ ὑπάρχοντι ὑπὸ τὴν τοῦ μεγίστου θρόνου ἀκρωρείαν, ὃ κκλοῦσι τοῦ Αὐξεντίου λόφον. Meminit præterea ejusdem monasterii Sancti Auxentii idem Theophanes pag. 373, et auctor Vitæ S. Stephani Junioris, quod alias a veteri montis appellatione, μονῇ τῆς Ὁξείας dicitur Nicetas in Manuale, lib. 1, n. 2; Cinnamo, lib. ii, n. 2; nt Pachymeri, lib. iv, cap. 8.

τούτων πολλάκις τῶν πυρῶν αἰρομένων, τῶν τῆ βασιλίδι (60) γειτονοῦντων πυρῶν σχολὴν ἡ θαυμασίως ἐκεῖνος κατεψηφίσαστο. Κατεγίνωσκε δὲ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλευσάντων, ὅτι μὴ λιτότητι ἔχαιρον, σοβαρότης δ' ἀντεποιούντο καὶ ὄγκου βασιλικῶ. Ὅθεν αὐτὸς μετριότητά δοκῶν ἐξ ἀβελτερίας μετιέναι, συνήνησέ ποτε γυναικὶ ἄρτι λουσαμένη, καὶ οἴκαδε ὑπονοστούσῃ, καὶ τοῦ ἵππου ἀποβάς ἀπῆει μετὰ τῆς γυναικὸς σὺν ὀλίγοις τισὶ νεανιαῖς οἱ τῶν ἀποβόρτων συμμετείχον αὐτῷ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς γεγονῶς, καὶ συμμετασχῶν τραπέζης αὐτῆ, πεζοπορῶν ἀπῆει πρὸς τὰ ἀνάκτορα. Καὶ ὁ μὲν ἐν τοιοῦτοις ὡς μέγα τι κατορθῶν ἔβρεν θύετο, τοῖς δ' ἄλλοις ἀνοηταίνειν ἐκρίνετο, καὶ μῖσος ὑπέτρεφον κατ' αὐτοῦ. Οὐχ ἥκιστα δὲ μισητὸς ἐδόκει διὰ τοὺς παρατρεφόμενους αὐτῷ ἐναγεῖς νεανίας οἱ πρὸς ἅπαν κακὸν αὐτὸν ἐπεξέκαιον. Οἱ καὶ ἀρχιερεῖς (61) ἐπλάττον ἑαυτοὺς, καὶ τὴν ἀναίμακτον ἱερουργίαν τελεῖν ὑπεκρίνοντο, καὶ αὐτὸν τὸν Μιχαὴλ συνιερούργουντα δῆθεν ἔχοντες ἑαυτοῖς· παίζοντες ἐν οὐ πακτοῖς, ἢ μᾶλλον ἐν τοῖς φρικτοῖς, ὄξος τε μιγνύοντες καὶ σίνηπι, καὶ ἐν σκεύεσι χρυσοῖς καὶ λιθοκολλήτοις παρ' αὐτοῦ χορηγουμένοις τὰ κρᾶμα ἐγχείοντες, μετεδίδουν τούτου τοῖς συμμύσταις αὐτῶν καὶ συμπταλοτορσιν. Ἀλλὰ παντα καταλέγειν τοῦ τοιοῦτου, χώρου, οἷς συνθιασώτης καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐτύγχανεν ὦν, πολλῆς ἂν εἴη λέσχης καὶ ἀηδίας. Ἦκει δ' ὁ λόγος τὴν τοῦ Βάρδα διτγησόμενος ἀποβίωσιν· καὶ τὴν τοῦ κρατοῦντος αὐτοῦ· καὶ πρὸ τούτων τὴν τοῦ βασιλείου τοῦ Μακεδόνοιο οἰκείωσιν πρὸς τὸν Μιχαὴλ, ὃς ἐκ Μακεδονίας μὲν ἦν·

ζ. Ἐφου δὲ πατέρων ἀσήμεων (62) καὶ ἀφανῶν, εἰ καί τις τῶν τὰ περὶ αὐτοῦ ἐξιστορησάντων ἐκ τοῦ τῶν Ἀρσακιδῶν αὐτὸν γένους κατάγεισθαι τερατεύεται. Τοῦ Κρούμου δὲ (τῶν Βουλγάρων δι' ἦν οὗτος ἀρχηγός) τὴν Ἀδριανούπολιν κατασχόντος, καὶ οἱ τούτου γεννήτορες αἰχμάλωτοι γεγονότες εἰς τὴν ἐκεῖνων χώραν μετέχθησαν, ἀρτιγενῆ τούτων καὶ ὀπομάζιον φέροντες. Τοῦ Κρούμου δὲ ἀποβεβιωκότος ἔζη, ἕτερος τῆς ἀρχῆς τῶν Βουλγάρων ἐπιείληπτο, ὅς πολλάκις ἐν πολέμοις τοῖς πρὸς Ῥωμαίους θρασυθεῖς, σπονδὰς πρὸς τὸν τότε κρατοῦντα Ῥωμαίων πεποίητο, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἐλευθερῶσαι συνέθετο, καὶ μέντοι καὶ κατὰ τὰς συνθήκας πεποίηκεν. Ἐφῆθου δ' ἦν ἡλικίας τότε ἀψάμενος ὁ Βασίλειος. Νηπιόθεν μέντοι πολλὰ σημεῖα γενέσθαι φασὶ τὴν βασιλείαν αὐτῷ προμηνύοντα, ὧν ἐν ἦν καὶ τὸ βηθησόμενον. Νηπιος μὲν ἦν ὁ Βασίλειος, οἱ δὲ τούτου γονεῖς περὶ θέρος ἡσχόληντο, καὶ τὸ νηπιον ὑπνώτων ὑπὸ τὸν ἥλιον ἔκειτο· αὐτὸς δὲ περιπετόμενος πρόσγειος ἡπλωμέναις ταῖς πέρυξιν ἐσχεδίαιζε τῷ βρέφει σκιάν. Ἢ δὲ μήτηρ, ὡς εἶδε τὸν

adolescentibus arcanorum suorum conscis domum comitatus est, et cum ea cœnatus, 163 pedes in regiam est egressus. Hujusmodi nugis quasi bene gesta gloriari solebat, cum aliis delirare videretur, atque odium sibi concitaret. Eam tamen ob causam maxime invisus fuit, quod nefarios adolescentes alebat, a quibus ad mala omnia inflammabatur. Ii pontificum sibi habitum sumebant, et incruentam victimam se immolare simulabant, ipso etiam Michaele in eo cœtu versante: ludum minime ludicrum, sed horrendum potius ludentes, et aceto ac sinapi in vasis aureis et gemmatis temperato, eam potionem sodalibus et collusoribus suis impertiebant. Enimvero illius collegii, cujus et ipse imperator erat particeps, omnem licentiam recensere, ineptum ac permolestum fuerit. Quare ad obitum Bardæ et ipsius imperatoris se convertat oratio, et ad narrandam occasionem, quæ Basilio fuit contrahendæ cum Michaele familiaritatis.

VI. Fuit Basilius ex Macedonia, parentibus obscuris ortus, etsi quidam rerum ejus gestarum scriptor eum genus ab Arscidibus ducere comminiscitur. Occupata vero a duce Bulgarorum Crumo Adrianopoli, etiam parentes ejus capti, in Bulgariam adducuntur, hunc infantem et lactantem adhuc secum gestantes. Crumo defuncto, successor ejus multis cladibus a Romanis acceptis, pacem cum imperatore fecit, captivis quos habebat (ita enim convenerat) dimissis: quo tempore adolescens erat Basilius, cui infanti ætate multis ostensis imperium significatum esse ferunt, quorum id quoque fuit, quod referam. Cum infans esset, ac parentibus messe occupatis sub sole dormiret, aquila prope terram circumvolans, expansis alis umbram ei faciebat: quam mater cum infanti appropinquantem videret, sublata voce accurrit, et aquilam lapidibus abegit. Ea ad opus reversa, eadem aquila idem officium infanti dormienti præstans, adest, et mater perterrita, denuo illam abigit. Sed cum idem sæpius fieret, re cogitata,

Variæ lectiones et notæ.

(60) Βασιλίδι. Ita non semel urbem Constantinopolitanam vocant scriptores. Anonymus in Monodia in Constantinum imp. Constantini M. filium: Ὁ οἷος νῦν ἐπιβατηρίοις ἐξένισέ σε ἡ βασιλὶς! In veteri Inscript. apud Reinesium p. 380: ANESTHEAN EN TH ΒΑΣΙΛΙΑΙ ΡΩΜΗ ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΡΙΝ. S. Asterius Amasæus episcop. in S. Phocæ martyrio ms.: Κατὰ τὴν βασιλεύσαν πόλιν, τὴν κόρυφον τῆς Ἰταλίας, καὶ βασιλίδι τοῦ κόσμου.

(61) Οἱ καὶ ἀρχιερεῖς. Vide præter Porphyrogenitum in avi Basilii Vita. n. 31, edit. Combefis. et alios scriptores Byzantinos, Balsamonem ad can. 62 Synodi Trullanæ.

(62) Ἐφου δὲ πατέρων ἀσήμεων. Luitprandus,

lib. 1 cap. 2: Basilius imperator Augustus, avus hujus, Macedonia humili fuerat prosapia oriundus, descenditque Constantinopolim τῆς πενίας ζυγῶ, quod est paupertatis jugo, ut cuidam serviret Igumeno abbati. Igitur imperator Michael, qui tunc temporis erat, cum orationis gratia ad monasterium istud in quo ministrabat descenderet, vidit hunc formam præ cæteris egregia: accitumque ad se abbatem rogavit ut se donaret hoc puero, quem suscipiens in palatio, cubicularii donavit officio. Tantæ denique post paululum potestatis effectus est, ut alter ab omnibus imperator sibi appellatus. In quibus aliquantum dissentit a scriptoribus Byzantinis, quibus potior est fides adhibenda.

bonum augurium esse judicavit. Cum jam adolevisset, pater ejus obiit, mater ultra paupertatis incommoda, viduitatis etiam malis premebatur: ipse, qui non haberet unde viveret, decrevit operam suam alicui mercede locare. Profectus igitur in magnam urbem, et vesperi per Auream portam ingressus, juxta **164** ædem S. Diomedis prostratus obdormivit. Noctu ædituo (nec dum enim ibi erat monasterium) martyr apparet, et imperatorem introducere jubet. Qui egressus cum Basilium humi dormire videret, somnium nugas esse ratus est. Cum sanctus idem denuo jubere videretur, rursus egressus, nemine præter Basilium invento, eadem opinione rediit. Sed martyr tertium ædituo apparet, eumque introduci jubet, qui foris jaceat, eum enim esse imperatorem. Egressus igitur Basilium excitat, exceptumque hospitio pro suis copiis, tractat. Erat autem ædituo frater medicus, Theophilitzii inserviens, qui Cæsari Bardæ et imperatori Michaeli genere conjunctus erat, et ob staturam brevissimam, per diminutionem Theophilitzes vocabatur. Ædituus fratri suo igitur, arcano somnio detecto, petit, ut hominem principi alicui ad ministerium commendet. Is eum ad suum dominum deducit. Sed in primis ambo fratres Basilium, illo somnii oraculo communicato, jurejurando obstringunt, ut imperio potitus ipsorum meminisset. Theophilitzes Basilio delectatus (erat enim procerus, formosus, manu promptus et agilis, promissumque capillum alebat, cumque crispum) suis equisonibus eum præfecit, quo munere qui fungitur, vulgo protostrator dicitur. Quærebat et imperator equisonem strennum et solertem. Adductus enim ei fuerat equus, omnibus ille quidem equi virtutibus præditus, sed præfractor, et sessorem sægre patiens. Ad quem spectandum imperator cum venisset, aliquem conscendere jubebat. Quod cum plures tentarent, ille ferox atque insolens, excutiebat omnes. Id imperatori molestum fuit, se idoneo equisone carere indignanti. Ibi Theophilitzes ipse talem se habere ait, eumque, si vellet imperator, affore. Illius igitur jussu Basilius accersitus, freno prehensio, equum cum poppismo demulcet, sese leviter allevans conscendit, ac eo principio parum excitato, post etiam toto flagello concitato, excurrit. Ea re delectatus imperator, Basilium inter imperatorios equisones refert, ac progressu temporis protostratorem designat, qui honos insignis est, et a familiaritate imperatoris non alienus. Tantum autem imperatoris benevolentia erga illum in dies augebatur, ut et Cæsari invidiosus esset.

σκληραύχην δὲ καὶ μὴ ραδίως ἀναβαινόμενος. Τοῦτου εἰς θέαν ἤκων ὁ βασιλεὺς, ἀναβῆναι τινα τοῦτον ἐπέτρεπεν. Πλείονων δ' ἐπιχειρούντων, ἐκεῖνος ἔθρασύνετό τε καὶ ἐγαυρία, καὶ τὸν ἀναβαίνοντα ἀπέσειετο. Ἐχαλέπηεν ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς, καὶ ὅτι μὴ ἔχει ἵπποκόμενον περιδέξιον ἤσχαλε. Παρῶν δὲ ὁ Θεοφιλίτζης, ἔχειν εἶπεν αὐτὸς τοιοῦτον, καὶ, Εἰ βούλει, φησὶ, βασιλεῦ, παρίτω. Καὶ ὃς ἐπέτρεψε, καὶ ὁ Βασίλειος μετεκέκλητο, καὶ τοῦ χαλινοῦ τοῦ ἵππου λαβόμενος, καὶ περιποπούσας καὶ καταψήσας αὐτὸν, κούφως τε μετεωρίσας ἑαυτὸν ἐπιβέθηκε, καὶ περικαλπάσας μικρὸν, εἶτα καὶ ὅλον αὐτῷ τὸν βυτήρα ἐνδεδωκὲ τε καὶ ἐξίππασατο. Ἦσθη τούτοις ὁ βασιλεὺς, καὶ τὸν Βασίλειον προσελάβετο, καὶ τοῖς βασιλικοῖς ἵπποκόμοις συνέταξε, καὶ προΐων καὶ πρωτοστράτορα τὸν ἄνδρα ἐτίμησεν· ἡ δὲ ἀξία τῶν

ἀετὸν τῷ παιδί προσεγγίζοντα, ἤρε τε τὴν φωνήν, καὶ προσέδραμε τῷ υἱῷ, καὶ λίθοις τὸν ἀετὸν ἀπέδιωκε. Τῆς δὲ πρὸς τὸ ἔργον χωρησάσης, αὐθις ὁ ἀετὸς προσήει τῷ βρέφει κοιμωμένῳ, ἐπιτελῶν τὸ λειτούργημα. Καὶ ἡ μήτηρ πάλιν τεθορύδητο, καὶ αὐτὸν ἀπέδιωκεν. Ὡς δὲ πολλάκις τοῦτο ἐγένετο εἰς συναίσθησιν ἤκε, καὶ χρυστὸν ὑπέιληφε τὸ πρᾶγμα οἰώνισμα. Ἦδη δὲ αὐτοῦ ὑπερβετηκότος τὸν μείρακα, ὁ πατὴρ μὲν κατέλυσε τὴν ζωὴν, ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ πρὸς αὐτὴν πενίᾳ καὶ τοῖς τῆς χηρείας κακοῖς ἐπιέζετο. Ὁ δὲ τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων μὴ εὐπορῶν, ἔγνω μισθῷ πρὸς ὑπηρεσίαν ἑαυτὸν ἐκδοῦναι τινα· καὶ ἄρας ἔρχεται πρὸς τὴν Μεγαλόπολιν. Ὀψίας δὲ τὴν τῆς πόλεως εἰσελθὼν πύλην, ἡ καλεῖται Χρυσεία, παρὰ τῷ ναῦ τοῦ ἀγίου Διομήδους κατέλυσεν· καὶ πεσὼν ἔξω τοῦ τεμένους, κατέδαρθε. Νυκτὸς δὲ τῷ τοῦ ναοῦ νεωκόρῳ (οὐκ γὰρ ἦν γενόμενος μοναστῶν εὐκτήριον) ὄναρ ὁ μάρτυς ἐφίσταται, καὶ τὸν βασιλέα ἐντὸς εἰσαγαγεῖν ἐγκελεύεται. Ὁ δὲ ἐξελθὼν καὶ τὸν Βασίλειον εὐρῶν ἐπὶ ψιλοῦ τοῦ ἐδάφους ὑπνώττοντα, φάντασμα εἶναι τὸν ὄνειρον ὑπέιληφε μάταιον. Ὡς δὲ καὶ αὐθις τὸ αὐτὸ ἐδόκει ὁ ἅγιος ἐγκελεύεσθαι, ὁ δὲ καὶ πάλιν ἐξελθὼν οὐχ ἕτερον εὐρεν ἢ τὸν Βασίλειον, ὑπέστρεψεν ὑπειληφῶς τὰ αὐτά. Ἐκ τρίτου τοῖνον ὁ μάρτυς τῷ νεωκόρῳ ἐφίσταται, καὶ προτρέπεται αὐτὸν εἰσαγαγεῖν τὸν ἐκτὸς κατακείμενον. Οὗτος γὰρ ἔφη, ὁ βασιλεὺς. Ἐξελθὼν οὖν ὁ νεωκόρος ἀνίστησι τὸν Βασίλειον, καὶ ξενίζει τοῦτον παρὰ τῆ κατοικίᾳ αὐτοῦ, καὶ μεταδίδωσιν ὧν εὐπόρει. Ἦν δὲ τῷ νεωκόρῳ ὀμαίμων τὴν ἱατρικὴν μετιῶν, καὶ τῷ Θεοφιλίτζῃ ὑπηρετῶν. Ὁ δὲ Θεοφιλίτζης οὗτος τῷ Καίσαρι Βάρδα καὶ τῷ βασιλεῖ Μιχαήλ κατὰ γένος ψκείωτο, διὰ τὸ τῆς ἡλικίας βράχιστον ὑποχοριζόμενος, καὶ Θεοφιλίτζης καλούμενος. Τούτῳ τοῖνον τῷ ἀδελφῷ ὁ νεωκόρος τὸ ἀπόρρητον ἐκκαλύψας ἐνύπνιον, ἠξίωσε συστῆσαι τοῦτόν τινα τῶν ἀρχόντων εἰς ὑπηρετήσιν· ὁ δὲ τῷ οἰκείῳ κυρίῳ τοῦτον συνίστησι. Πρῶτερον δὲ τὸ περὶ τῆς βασιλείας δι' ὄνειράτων χρησμῶδημα τῷ Βασίλειῳ ἀνεκάλυψαν ἄμφω τῷ ἀδελφῷ, καὶ μεμνησθαι σφῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ ὄρκους αὐτὸν προκατέλαβον. Ἦσθεις οὖν ὁ Θεοφιλίτζης ἐπὶ τῷ Βασίλειῳ (ἦν γὰρ εὐειδῆς τε καὶ εὐμήκης, καὶ τὴν χεῖρα γενναῖος καὶ περιδέξιος, βαθεῖαν τε τρέφων κόμην, καὶ ταύτην οὐλην) τοῖς οἰκείοις ἵπποκόμοις τοῦτον ἐπέστησε· πρωτοστράτορα τοῦτον οἶδεν ὀνομάζειν ἢ διάλεκτὸς ἢ κοινή. Ἐζητήθη δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ γενναῖός τις ἵπποκόμος, καὶ περὶ τὴν ἐπηρεσίαν ταύτην εὐφυῶς διακείμενος. Κεκόμιστο γὰρ ποθεν ἵππος τῷ βασιλεῖ Μιχαήλ, εἰς πᾶσαν μὲν ἀρετὴν ἵππῳ πρέπουσαν ἐπιτήδειος, ἀρετῶν δὲ οὐκ ἔχων ὀνομαζόμενος ἢ διάλεκτὸς ἢ κοινή.

ἐπισήμων καὶ τῶν φικειωμένων τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐπεδίδοο καθ' ἑκάστην ἡ περὶ τὸν Βασιλεῖον τοῦ βασιλέως διαθέσεις, καὶ τοσοῦτον, ὡς καὶ εἰς φθόνον κινήσει τὸν Καίσαρα.

Ζ'. Ποτὲ δὲ τῆς τοῦ βασιλέως μητρὸς συνεστια-
μένης τῷ βασιλεῖ, ὁ πρωτοστράτιωρ εἰσεκλήθη Βασι-
λειος τοῦτο τοῦ βασιλέως κελεύσαντος. Καὶ ἡ βασι-
λισσα συνεχῶς αὐτῷ ἐνητένιζε, καὶ ἑώρα τὸν ἄνδρα
περιεργότερον, εἶτα καὶ ἀπεφοίβασε τοῦτον εἶναι
τὸν ὀλετήρα τοῦ γένους αὐτῆς, ἕκ τινων σημείων
τοῦτο γνοῦσα, ὡς ἔλεγε, πάσαι αὐτῇ γνωρισθέντων
ἐκ τοῦ οἰκείου ἀνδρός. Ἀλλὰ τῷ Μιχαήλ ταῦτα λη-
ρος ἐδόκει, καὶ οὐδὲν ἀπέτηεν αὐτὸν τῆς εὐνοίας τῆς
περὶ τὸν Βασιλεῖον, ἤδη δὲ καὶ παρακοιμώμενον
αὐτὸν προεδάλετο. Καὶ τοῦτο δὲ τῆς κατὰ τοῦ Βασι-
λείου βασκανίας ἐπίδοσις τῷ Καίσαρι γέγονε, καὶ
ἐπεβούλευε τῷ ἀνδρὶ, καὶ παρ' αὐτοῦ ἀντεπεδου-
λεύετο. Ἐκστρατείας δὲ κατὰ τῶν τῆν Κρήτην ἐχύν-
των Ἀγαρηνῶν κηρυχθείσης τῷ Μιχαήλ, ὁ Καίσαρ
πρὸς τὸν τῆς Θεοτόκου ναόν, τὸν τῶν Ὀδηγῶν
κεκλημένον, ἀπέληθε, τῇ θεομήτορι συνταξόμε-
νος (63), καὶ ἤδη τῷ θυσιαστηρίῳ αὐτοῦ προσεγ-
γίσαντος, ἐξ οὐδεμιᾶς ἐμφανοῦς αἰτίας ἡ χλαμὺς
τῶν ὤμων αὐτοῦ ἐξώλισθεν. Ὅπερ σημεῖον, καὶ
τῷ Καίσαρι, καὶ τοῖς ἰδοῦσιν, ἀπάσιον ἔδοξε.
Πολλῶν δὲ τὸν βασιλέα κακιζόντων ὅτι πᾶσαν ἐνέ-
δωκε τῆν ἐξουσίαν τῷ Καίσαρι, ὥστε ἐκεῖνον ἅττα
βούλεται πράττειν καὶ πολλὰ παρὰ τὸ δέον ποιεῖν,
τῇ τῶν οὐνεῶν ἐνδελεχεία ἔδοξε ποτε μικρὸν ἀνανή-
ψαι τοῦ βαθυτάτου κάρου ἐκεῖνος ὁ ἀβέλτερος ἄνθρω-
πος, καὶ τινὰ τῶν ὑπονομημένων τῷ Καίσαρι καὶ
διωρθούτο καὶ ἀνεσκέασεν. Ὁ τῷ Βάρδα οὐκ ἦν
ἀνεκτὸν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦτο καὶ ἐβαρυσύμει καὶ ἐμηνία.
Ἐκστρατεύσαντι δὲ τῷ βασιλεῖ, ὡς εἴρηται, καὶ ὁ
Καίσαρ συνεξεστράτευσεν, καὶ πυκνὰς κατ' αὐτοῦ τῷ
Μιχαήλ ὁ Βασιλειος, καὶ οἱ περὶ ἐκεῖνον πεπονήτο
τὰς διαβολὰς, καὶ κεκύρωτο ἡ κατ' ἐκεῖνου διὰ
ταύτας ἐπιβουλὴ. Πολλὴν δὲ δύναμιν περιβεβλη-
μένου τοῦ Καίσαρος, οἱ τῆν ἐπιβουλὴν ἀρτύνοντες
ἐδειλαινοῦντο. Πρωτὰς δὲ ποτε τοῦ Βάρδα ἐκ τῆς οἰ-
κείας σκηπῆς προελθόντος μετὰ λαμπρότητος, καὶ
δορυφορίας πολλῆς, καὶ τῷ βασιλεῖ προσελθόντος,
συγκραθίσαντός τε καὶ συνομιλοῦντος αὐτῷ, ὁ Βασι-
λειος ὅπισθεν αὐτοῦ ἐστηκώς τὴν χεῖρα ἐπέσειεν,
ἀπειλῶν ὡσπερ τῷ Καίσαρι. Ὁ δὲ κατὰ τινὰ χρεῖαν
ἐτέραν ἀθρόον ἐπιστραφεῖς, καὶ ἰδὼν τὴν χεῖρα τοῦ
Βασιλείου, καὶ συνείς τὸ δηλούμενον, τοῖς ποσὶ τοῦ
βασιλικῶς ἐπέρριψεν ἑαυτὸν. Ὄκνου δ' οἱ κατ' αὐ-
τοῦ συνομοσάμενοι τὴν ἐγχείρησιν, μέχρις αὐτὸς
ὁ Βασιλειος πρῶτος αὐτῷ τὸ ξίφος ἐπήνεγκεν. Οὕτω
γὰρ καὶ οἱ ἄλλοι ἀναθαρσάντες, μεληδόν, τὸν
Βάρδα περιστάντες συνέκοψαν (64), καὶ τῷ μὲν
τοιούτῳ τὸ τέλος τῆς βιοτῆς συνεχύρησεν. Ὁ δὲ γε

VII. Cum vero imperator aliquando **165** ma-
trem suam convivio excepisset, jussu illius etiam
Basilius protostrator est advocatus. Eum impera-
trix continenter defixis oculis est intuita, eoque
curiosius perspecto, veluti numine afflata, dixit
illum esse pestem familiæ suæ: idque se nosse de
signis quibusdam sibi olim a marito indicatis. Ve-
rum Michael pro nugis id habuit, nulla re a bene-
volentia erga Basilium se abduci passus, eumque
tandem etiam cubicularium fecit: quo Cæsaris erga
Basilium invidia aucta est, ut virum insidiis appe-
teret, ab eoque vicissim appeteteretur. Cum autem
imperator Michael expeditionem contra Cretenses
Agarenos edixisset, Cæsar ad Deiparæ ædem cogno-
mento Hodegorum abiit, Dei Genitrici vale dictu-
rus. Cumque jam sacrario appropinquasset, chlam-
mys nulla evidenti de causa ei humeris delapsa
est. Id omen et Cæsari, et aliis qui id viderunt,
inauspiciatum visum. Multis porro imperatorem
vituperantibus, quod omnem Cæsari potestatem
dedisset, ut quidvis ageret, multaue contra offi-
cium faceret: assiduitate reprehensionum tandem
nonnihil e profundissimo veterano experrectus esse
visus homo ille vecors, quædam a Cæsare consti-
tuta correxit et revocavit. Id Bardæ intolerabile
visum, auctoritatem imminutam graviter et iniquo
animo ferenti. Imperatorem tamen in militiam
profectum comitatus est, quem Basilius cum suis
sæpius apud Michaelem detulit, comparatæque jam
erant insidiæ, sed iis quibus id negotii datum
erat, Cæsaris opes et potentiam reformidantibus,
accidit, ut quodam tempore Bardas mane cum
splendore et comitatu magno tabernaculum suum
egressus, imperatorem adiret, atque illi assidens
colloqueretur. Tum Basilius a tergo stans, minita-
bundus manum agitavit. Cum autem Cæsar alia de
causa subito respexisset, manuque Basilius visa,
intellexisset, quis is sibi vellet: pedibus impera-
toris advolutus est, neque conjurati eum prius
aggredi ausi fuerunt, quam Basilius primus ense
in eo defixisset. Tum etiam alii receptis animis
circumstetero, et membratim hominem dissecue-
runt. Atque ille hunc vitæ exitum est sortitus.
Imperator autem expeditione omissa Byzantium
reversus, Eudociam Inceris filiam, concubinam
dudum suam, Basilio **166** despondet. Post, etiam
imperatorem ipse in Magna ecclesia designat, ac
per Photium patriarcham diademate ornat. Basilio
filius Leo ex Eudocia nascitur, qui Michaelis esse

Variæ lectiones et notæ.

(63) Συνταξόμενος. De hac voce agimus in
Gloss. med. Græc. De templo vero Hodegorum
copiose disseruimus in nostra *Constantinopoli*,
lib. IV.

(64) Τὸν Βάρδα περιστάντες συνέκοψαν. Ni-
coetas Paphlago in Vita Ignatii patr. Constantinopol.
Ἐπειγομένη γὰρ κατὰ Κρήτης τῷ Μιχαήλ, καὶ

αὐτὸς ὁ Βάρδας ἄχρι τῶν λεγομένων Κήπων συστρα-
τεύων ἐκεῖ δὴ τὴν ἐσχάτην εἴσεε δίκην πρόφασιν
γὰρ ὡς ἐπιβουλεύοντα τῷ βασιλεῖ ἡ θεύλατος αὐ-
τὸν μετῆλθεν ὀργῇ, καὶ ξίφεσι μεληδὸν ἀθλίως
κατακοπτόμενος. Infra: Τότε μὲν οὖν ὁ αὐτο-
κράτωρ παρευθὺς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν παλινο-
σταί.

potius credebatur, quasi prægnaus fuisset Eudocia Basilio collocata. Michael porro, qui omnem statem equitando et compotando consumeret, frequenterque inebriatus, mente alienaretur, quam ne sobrius quidem sanam admodum habebat, Basilium in sui cædem irritavit. Nam cum post equestre ad Sancti Mamantis certamen, in quo ipse cum proceribus suis aurigarat, victor ad cœnam accubisset, eique Basilius et Eudocia interessent, Basilius quidam dudum imperatoris triremis remex, sed ob corporis elegantiam in imperatoris familiaritatem ascitus, eique tum cœnanti astans, illius aurigandi solertiam et dexteritatem divinis laudibus extollebat. Quibus laudibus ille multo jam exhausto mero, et mente turbata, delectatus, calecos purpureos ei tradit, ac induere jubet, et imperatorem salutat. Illo verecundante et Basilium intuentem, imperator irascitur, Basilius autem ei innuit, ut obtemperet, et calceos induat. Qui cum paruisset, imperator Basilio iratus ait: *Imperii insignia isti aptiora sunt quam tibi. An vero mihi non licet, quemadmodum te imperatorem feci, ita et alium facere?* Ex eo Basilius et de imperio et de vita sollicitus, vim facere quam pati maluit, consilioque suo cum aliis communicato, cum denuo Michael vino in cœna obrutus torperet, manuque ductus in cubiculum regis, quæ est ad Sancti Mamantis, somno profundissimo oppressus jaceret: egressus, primum claustra cubiculi imperatorii confregit, nec fores a cubiliariis claudi possent. Deinde cum conjuralis advenit. Iis autem qui ante cubiculum excubabant, paucis adeo, percussores aditu prohibere conantibus, orto tumultu imperator exprorectus, quodam cum stricto gladio ingresso, manus sustulit, quibus ille ambabus reseccis, ad cæteros rediit. At Michael cum ex vino titubans ebrietate impediante, fugere non posset, miserabiliter ejulans jacebat: quem alius quidam ex Basiliis, adhuc vivere conspicatus, insiliit, enseque ita in ejus pectus adegit, ut ventre etiam trajecto intestina elaberentur.

Varie lectiones et notæ.

(65) 'Εν τῇ Μεγάλῃ παραγενόμενος ἐκκλησίᾳ. Ipso die Pentecostes. Nicetas Paphlago in Vita S. Ignatii patr. Constantinopol. Τότε μὲν οὖν ὁ αὐτοκράτωρ παρευθὺς πρὸς τὴν βασιλεύσαν πηλινοσσεῖ. Πεντηκοστῇ δ' ἄφ' ἧν, καὶ Βασίλειον πατρικίον ὄντα καὶ παρακοιμώμενον στέμματα κατὰ

(66) 'Ο τοῦ Μιχαήλ. Vide Glycam. p. 297, ubi hunc Zonaræ locum expendit.

(67) Καὶ τῶν φρενῶν ἐξιστάμενος. Luitprandus, lib. 1, cap. 3: *Verum quia omnipotens Deus servos suos juste visitat quacunq;e vul: censura, hunc imperatorem Michaelem sanæ mentis ad tempus esse non permisit, ut quo eum gravius premeret in infimis eo misericordius remuneraretur in summis. Nam, ut fertur, hujus tempore passionis, familiares etiam capitis jusserat damnari sententia, quos tamen ad se rediens hoc pacto requirebat, ut nisi quot jugulari jusserat redderentur, pari ipsi qui hoc effecerant sententia damnarentur. Hoc igitur terrore, quos damnari jusserat, servabantur. Ex his sentio*

βασιλεὺς τῆς ἐκστρατείας ἀφέμενος, ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἐπανεζευξε, καὶ ζεύγνυσι τῷ Βασιλείῳ Εὐδοκίαν τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰγνηρος, ἧτις αὐτῷ τῷ κρατοῦντι πρώην ἐπαλλακεῖτο· εἶτα καὶ βασιλέα τοῦτον ἀνεῖπεν αὐτὸς ἐν τῇ Μεγάλῃ παραγενόμενος ἐκκλησίᾳ (65), καὶ διὰ τοῦ πατριάρχου Φωτίου περιθεις αὐτῷ τὸ διάδημα. Τίκεται δὲ τῷ Βασιλείῳ ἐκ τῆς Εὐδοκίας παιδίον ἄββεν ὁ Λέων, ὁ τοῦ Μιχαήλ (66) μᾶλλον εἶναι ἐλέγετο, ὡς ἐγκύου τῆς Εὐδοκίας οὔσης ὅτε τῷ Βασιλείῳ συνώπιστο. Ἰππηλασίαις δὲ καὶ συμποσίαις αἰεὶ σχολάζων ὁ Μιχαήλ, καὶ συνεχῶς μεθυσκόμενος, καὶ τῶν φρενῶν ἐξιστάμενος (67), ἃς οὐδὲ νήφων ἐβρίωτο, εἰς φόνον αὐτοῦ τὸν Βασίλειον ἐξηρέθισεν. Ἐκ γὰρ ἴππων ἀγῶνος ἐν τῷ ἀγίῳ Μάμαντι τελεσθέντος, ἐν ᾧ αὐτὸς ἠνιόχησε καὶ οἱ μεγιστᾶνες αὐτοῦ, καὶ νενίκημεν, ἐπὶ δεῖπνον ἀνακλιθέντος, καὶ ὁ Βασίλειος καὶ ἡ Εὐδοκία συνανεκέκλιντο. Βασιλίνος (68) δὲ τις τῆς Βασιλείου τριήρους πρώην ἐρέτης ὢν, διὰ δὲ σώματος ὠραιότητα προσληφθεὶς παρὰ τοῦ κρατοῦντος, καὶ τούτῳ οἰκειωθείς, παρεστῶς τότε δειπνοῦντι τῷ βασιλεὶ ἐξεθείαζεν αὐτὸν ὡς εὐφύως ἄγαν καὶ ἐντεχνως ἠνιοχίσαντα. Ὁ δὲ (ἤδη γὰρ ἡρατίσαστο, καὶ τὸν νοῦν ἐκτεθόλωτο), ἡσθεὶς τοῖς ἐπαίνοις ἐδίδου αὐτῷ τὰ φοινικόχροα πέδιλα, καὶ προσέταττεν ὑποδήσασθαι, καὶ βασιλέα ἀνεῖπε. Τοῦ δὲ εὐλαβομένου, καὶ πρὸς τὸν Βασίλειον ἐνορῶντος, ὁ βασιλεὺς ἐχαλῆταινε. Καὶ ὁ Βασίλειος ἐνένευσε αὐτῷ πεισθῆναι καὶ ὑποδήσασθαι καὶ ὡς λαβῶν ὑπεδήσαστο. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῷ Βασιλείῳ ἔφη χολούμενος, Τούτῳ μᾶλλον ἢ σοὶ τὰ τῆς βασιλείας παράσημα ἐπεικάσιν. Ἡ οὐκ ἐξεστὶ μοι, ὡς σὲ βασιλέα πεποιήκα, ποιῆσαι καὶ ἕτερον; Ἐντεῦθεν δεδοικῶς ὁ Βασίλειος (68) καὶ περὶ τῆς βασιλείας καὶ τῆς ζωῆς, δρᾶσαι πρὸ τοῦ παθεῖν ἐμελέτησεν, ἑτέροις τε τὸ μελέτημα κοινωσάμενος, ἐπεὶ αὐθις ἐν δεῖπνῳ ἀρατοποισίας χρησάμενος ὁ βασιλεὺς ἤδη κεκάρωτο, καὶ τῷ αὐτοῦ κοιτῶνι ἐν τοῖς κατὰ τὸν ἅγιον Μάμαντα Βασιλείοις (69) χειραγωγούμενος ἀνεκέκλιτο, καὶ ὑπνῳ βαθυστάτῳ κατελήπτο, πρώτον μὲν ἐξίων Βασίλειος τὰ κλεῖθρα τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος κατέαζεν, ἵνα

laborasse Michaelem videtur indicare Luitprandus, quod sicut Byzantini scriptores, qui ebrietate et comotationibus mentem subinde perturbatam volunt.

(68) Βασιλίνος. Basiliscum vocat Manasses: Βασιλισκιανόν, Chronicon ms. ab Adamo ad Leonem Phil., ut et Georgius monachus, a quo patri-cii dignitate donatur.

(68) Δεδοικῶς ὁ Βασίλειος. Idem Luitprandus: *Sed cum hoc sæpius et iterum Basilio faceret, hujusmodi a sibi obsequentibus (proh nefas!) accepit consilium: Ne forte insana regis jussio aliquando ex industria a te non diligentibus, imo odio habentibus, impleatur, eum tu potius occidito, atque imperialia scepra suscipito. Quod sine dilatione tum terrore compulsus, tum etiam regnandi cupiditate deceptus complevit.*

(69) Ἐν τοῖς κατὰ τὸν ἅγιον Μάμαντα Βασιλείοις. Nicetas Paphlago: Πρὸς τῷ τεμένει τοῦ μάρτυρος Μάμαντος δολοφονεῖται.

μη κλεισαι τὰς θύρας οἱ περὶ τὸν βασιλικὸν κοιτῶνα στρεφόμενοι δύναιτο. Ἐῖτα καὶ τοὺς συνωμότας παραλαβὼν ἄπεισι. Τῶν δὲ προκοιτούντων ὀλίγων ἔντων καὶ κωλύειν ἐπιχειρούντων, θόρυβος ἤρθη καὶ διυπνίσθη ὁ βασιλεύς. Ἐσελθόντος δὲ τινος τῶν σὺν τῷ Βασιλεῖ, καὶ τὸ ξίφος ἤρξοτο κατὰ τοῦ Μιχαήλ, ἐκείνος τὰς χεῖρας ἤρε, καὶ ἄμφω ταύτας ὁ ξιφηφόρος πλήξας ἀπέκοψε καὶ ὑπέστρεψε πρὸς τοὺς ἄλλους. Ὁ δὲ Μιχαήλ μὴ φυγεῖν οἶός τε ὦν ἀκροσφαλῶς ἐκ τοῦ οἴνου βαίνων, καὶ τῇ μέθῃ συμποδιζόμενος, ἔκειτο δεινῶς ἀπολοφυρόμενος (70), καὶ τις ἕτερος τῶν περὶ τὸν Βασίλειον ἔτι ζῶντα τοῦτον ἰδὼν, εἰσεπήδησε, καὶ κατὰ τῶν στέρνων αὐτοῦ τὸ ξίφος ὠθήσας ἐπὶ τὴν γαστέρα τοῦτο προήνεγκεν, ὡς ἐκπεσεῖν αὐτῆς καὶ τὰ ἔγκατα.

II. Τῷ μὲν οὖν Μιχαήλ οὕτως ἐπιέλοιπε τὸ βιώσιμον ἄξιως τῆς αὐτοῦ βιοτῆς. Ὁ δὲ Βασίλειος αὐτίκα εἰς τὰ βασίλεια παρεγένετο, καὶ τούτων γενόμενος ἔγκρατης ἐπεμψέ τινα τῶν τοῦ κοιτῶνος κηδεύσαι τὸν Μιχαήλ. Ὅς ἀπελθὼν εὔρε τὸν δειλιον ἔκπου ἐγκεκορδυλημένον σαγίσματι, καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν, ἐν τῇ μονῇ τῆς Χρυσόπολεως ἔθαψεν. Ὅς σὺν τῇ μητρὶ μὲν ἐβασίλευσεν ἔτη δέκα καὶ τέσσαρα, ἐν δ' ἐπὶ δέκα μόνος ἤρξεν αὐτός. Ἦδη δὲ τῆς βασιλείας δραξάμενος ὁ Βασίλειος, καὶ παρὰ πάντων αὐτοκράτωρ ἀναβῆθεις, τοὺς βασιλικούς, παρόντων τῶν τῆς συγκλήτου λογάδων, ἀνέωξε θησαυροὺς ἐν οἷς οὐδὲν ἕτερον εὔρητο ἢ μόνον χρυσίου κεντηάρια τρία. Βουλῆς οὖν προτεθείσης ἐψηφίστο παρὰ πάντων τοὺς ἐξ οὐδεμιᾶς χρήματα λαβόντας εὐλόγου λαβῆς, ἀναιδιδόντι ταῦτα, ἢ τόγχε δὴ μετριώτερον, τὰ ἡμίση. Καὶ ἀκολούθως τῇ ψήφῳ τὰ ἡμίση ἐπράττετο, καὶ οὐ μείω τριακοσίων ἐντεῦθεν κεντηαρῶν τὸ ταμεῖον τὸ βασιλικὸν εἰσώδισεν. Εἰς δὲ τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν ἐν ἑορτῇ ἀπελθὼν ὁ Βασίλειος, καὶ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας μετασχεῖν βουληθεὶς, ἐκωλύθη παρὰ τοῦ πατριάρχου Φωτίου, ἀνδροφόνου ἀποκαλοῦντος αὐτόν. Ὅργισθεὶς οὖν διὰ τοῦτο σύνοδον συνήθροισε, καὶ τὸν Φώτιον τῆς Ἐκκλησίας ἐξώθησεν (71), ὡς τάχα παρανόμως τοῦ Ἰγνατίου κατασπασθέντος τοῦ θρόνου τοῦ ἀρχιερατικοῦ παρὰ Βάρδα τοῦ Καισαρος, καὶ αὐτοῦ μὴ κανονικῶς, ἐκείνου ζῶντος. τοῦ θάκου τοῦ θεῖου ἐπιβατεύσαντος, Ἡτρόκλον τοῦτο πρόσκαιρον προβαλλόμενος. Ἀνάγει γοῦν πάλιν εἰς τὴν τῆς ἀρχιερωσύνης περιωπὴν τὸν θεῖον Ἰγνατίον. Ἄρτι δὲ τῶν σκήπτρων ἐπειλημένου αὐτοῦ, ἀνταίρουσιν αὐτῷ χεῖρα τῶν πατρικίων τινὲς Γεώργιος καὶ Σαββάτιος, οἱ γνωσθέντες ληψθέντες τε, ταῖς εἰς σῶμα ποιναῖς ἐκολάσθησαν. Ἔστρεψε δὲ βασιλεὺς Κωνσταντῖνον καὶ Λέοντα τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, μετέπειτα δὲ καὶ τὸν τρίτον Ἀλέξανδρον. Τὸν δὲ τέταρτον Στέφανον, πατριάρχην βουλόμενος προχειρίσασθαι, νεώτατον ὄντα τότε, τῷ κλήρῳ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας καταριθμεῖ. Τὰς δὲ θυγατέρας αὐτοῦ τέσσαρας οὖσας τῇ βασιλικῇ μονῇ τῆς ἁγίας Εὐφημίας κατέταξε. Κατὰ δὲ τῶν ἐν τῇ Κρήτῃ Ἀγαρηνῶν ἐκστρατεύσας, ἠττήθη,

167 VIII. Michael digno acta vita exitio sublato, Basilius regia statim occupata, quemdam ex cubiculariis misit, qui funus illi faceret. Is miserum equino sago involutum, in monasterio Chrysopolitano sepeliit. Regnavit cum matre annos xiv, solus xi. Basilius imperio firmato, et jam ab omnibus imperator salutatus, senatus principibus advocatis, imperatorios thesauros aperuit, in quibus nihil præter auri tres centenarios est repertum. Re deliberata, consentientibus suffragiis est decretum, ut qui nulla probabili de causa pecuniam accepissent, eam, aut saltem ejus semissem, restituerent. Cum igitur ex decreto semissis exigeretur, non minus ccc centenariis in fisco est relatum. Basilius die festo Magnam Ecclesiam ingressus, ut incruentæ victimæ particeps esset, a Photio patriarcha est prohibitus, eum homicidam appellante: ob quam repulsam iratus, indicto concilio, Photium Ecclesia expulit, quasi sanctus Ignatius contra leges a Barda Cæsare sede pontificia dejectus esset, et ille, non rite divinum thronum eo supersite occupasset, eoque prætextu abusus sanctum Ignatium in pontificatus apicem restituit. Basilio recens sceptris potito, quidam ex patriciis se opposuere, Georgius et Sabbatius, qui deprehensi et capti, pœnas corporibus dederunt. Filios tres Constantinum, Leonem et Alexandrum augustalibus coronis ornavit. Quartum natuque minimum Stephanum patriarcham creare volens, in numerum cleri Ecclesiæ retulit. Filias quatuor in regio monasterio Sanctæ Euphemie collocavit. Bello contra Cretenses Agarenos suscepto, victus est, multisque cæsis, et ipse captus esset, nisi Theophylactus Abastactus, Romani Lacapeni, qui post imperavit, pater, eum eripuisset. In magnam urbem reversus, affinem suum Christophorum in Cretam contra Agarenos misit, qui cum eos acie vicisset, barbaricam audaciam fregit. Idem Basilius etiam contra Orientales Agarenos et Manichæos, qui cuidam Chysochiri parebant, est profectus, et castellis quibusdam captis, actaque præda, etiam Tephricam eorum metropolim obsidere statuit, sed cum eam et longam obsidionem postulare, et alioqui expugnato

Variæ lectiones et notæ.

(70) Ἀπολοφυρόμενος. Gregorius in Vita S. Basilii Junioris, n. 2, de Basilio: Ὁ καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ βεβασιλευκότα Μιχαήλ ἀνελὼν, καὶ οὕτω τὰ σκήπτρα κατασχών, ὃν δὴ καὶ ψυχοβόραγῶν ἐβλεπεν ἐγκαλοῦντα τούτῳ καὶ λέγοντα· Τί σοι ἐποίησα, ὦ Βασίλει, ἢ τί σοι ἠδίκησα, ὅτι οὕτως ἀνηλεῶς με κατέκτεινας; καὶ οὕτως ἐξαγορεύων τέλει τοῦ βίου

ἐχρήσατο.

(71) Καὶ τὸν Φώτιον τῆς Ἐκκλησίας ἐξώθησεν. Ut exinde pessime habitus fuerit, et carceri mancipatus, denegatis quibus interim vacaret, libris, pluribus ipse Photius enarrat in epist. ad Basilium imp. 97, et in altera ad Baanem præpositum et patricium 144

168 difficilem esse cognovisset, inde discessit: et Euphratem oxundantem, navibus junctum transiit, ac circumjacentia loca populatus, multis castellis expugnatis, cum barbarorum aliis pace facta, aliis in deditionem acceptis, triumphans per mediam urbem investus, in regiam est reversus. At Manichæorum principe Chrysochire, Romanas provincias invadente, easque populante, imperator domesticum legionum contra eum mittit: qui quia justas copias non adducebat, acie cum hoste decernendum esse non putabat, sed ubi res forebant, in excursionibus palantes et male tractatos, inhibuit, quominus securi prædatum exirent. Quare Chrysochir, abducta quam ceperat præda, domum rediit. Ac legionum domesticus duos duces se cum suis legionibus sequi jussit, neque pati Manichæos palantes prædas agere. Vespero cum Chrysochir cum suis ad radices montis castra haberet; jugo a Romanis præoccupato, contentio de præcellentia et vi bellica inter utriusque ducis milites est exorta. Ut vero singuli se præstare aliis gloriabantur, quidam litem sedaturus: *Quid*, inquit, *commilitones, frustra nos jactamus, cum hoste propinquo, non verbis sed factis jam demonstrare liceat, qui sint viri fortes?* Eo consilio probato, statim hostes invaserunt, quos subita aggressionem percussos terga dantes diu persecuti, tantam eorum stragem ediderunt, ut interjecta planities cadaveribus impleretur. Cecidit et Chrysochir, multique capti et vincti ad imperatorem missi, una cum Chrysochiris capite. Ignatio patriarcha defuncto, post Ecclesiam undecim annis gubernatam, Photius a Basilio secundum in Pontificia sede collocatur. Insidiæ imperatori structæ non latuerunt, ejusque princeps Romanus Curcuas oculis est privatus, reliqui flagris cæsi, rasisque pilis relegati.

ων ἐν ὑπερίᾳ, τῶν δὲ Ῥωμαίων τὰ μετεωρότερα προκατειληφόντων, ἕως ἐπέπεσε περὶ πρωτείων, καὶ τοῦ τίνες ἂν εἴεν ἀγαθοὶ μᾶλλον τὴν ἰσχὺν τοῖς ἀμφοῖν τῶν στρατηγῶν στρατιώταις. ὡς δ' ἕκαστοι ἑαυτοὺς κρειττονεύειν τῶν ἄλλων ἐμεγαλαύχουν, εἰς τις λῦσαι τὴν ἔριν σφίσι βουλόμενος, Ἴνα τί μάτην, συστρατιώται, φησί, θρασυνόμιστα, ἐνὸν μὴ λόγοις ἀλλ' ἔργοις ἀπὸ φανήναι τίνες ἔνδοξοι εἰσὶν ἀγαθοὶ, τῶν πολεμίων παρόντων; Ἐδοξεν οὖν ἡ βουλή τοῦ ἀνδρὸς ἀγαθῆ, καὶ αὐτίκα τοῖς πολεμίοις ἐπέθεντο. Οἱ δὲ, τῷ αἰφνιδίῳ καταπλαγέντες, νῦτα τοῖς βάλλουσι ἐστρεψαν, καὶ τῆς διώξεως ἐπὶ πολὺ γενομένης, κατεστρώθη τὸ μεταξύ πεδίον νεκροῖς. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Χρυσόχειρ ἔπεσε τότε, καὶ πολλοὶ δ' ἐζωγράφθησαν, καὶ τῷ βασιλεῖ ἐστάλησαν δέσμοιοι, καὶ αὐτὴ δ' ἡ κεφαλὴ τοῦ Χρυσόχειρος. Ἰγνατίου δὲ (74) τοῦ πατριάρχου μεταστάντος εἰς τὰς ἐκεῖθεν μονὰς, ὅς ἐνδεκα ἔτη τὰ

καὶ πολλοὶ μὲν ἔπεσον, ἕλω δ' ἂν καὶ αὐτὸς, εἴ μὴ ὁ Ἀβάστακτος Θεοφύλακτος (72), ὁ πατήρ τοῦ μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντος Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηννοῦ, αὐτὸν διεσώσατο. Ἐπανεθῶν δὲ εἰς τὴν Μεγαλόπολιν, τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Χριστοφόρον κατὰ τῶν Ἀγαρηῶν εἰς τὴν Κρήτην ἐκπέπομφεν· ὅς συμβαλὼν αὐτοῖς καὶ τρεψάμενος, τὸ θράσος σφῶν ἐταπεινώσεν. Ἐξεστράτευσεν δὲ καὶ κατὰ τῶν ἐν τῇ ἑβραϊκῇ Ἀγαρηῶν ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος. καὶ κατὰ τῶν Μανιχαίων ὧν ἐξῆρχεν ὁ Χρυσόχειρ (73) καλούμενος, καὶ φρούριά τινα κατασχών, καὶ λείαν ἐλάσας, ἐπεχείρησεν μὲν πολιορκῆσαι καὶ τὴν Τεφρικὴν τὴν αὐτῶν μητρόπολιν. Γινούσας δὲ ταύτην καὶ προσεδρίας δεομένην πολλῆς, καὶ ἄλλως δυσάλωτον, ἄρας ἐκείθεν ἀπήει· καὶ τὸν Εὐφράτην εὐρῶν πολὺν ῥέοντα, ζεύξας τοῦτον ναυσὶ διεπέρασεν, καὶ πολλὰ τῶν ἐκεῖ ληϊσάμενος καὶ φρούρια ἐλὼν ἕτερα, τὰ τοῖς μὲν τῶν βαρβάρων σπεισάμενος, τοὺς δὲ προσκεχωρηκότας αὐτῷ δεξάμενος, εἰς τὴν τῶν πόλεων προκαθημένην ἐπανεβλήθη, καὶ θριαμβεύσας διὰ μέσης τῆς πόλεως, εἰς τὰ βασίλεια ἐπανῆκεν. Ὁ δὲ τῶν Μανιχαίων προεστηκὼς ὁ Χρυσόχειρ κατὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐπήει χωρῶν, καὶ αὐτὰς ἐληΐζετο. Στέλλει τοῖνον ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτοῦ τὸν δομέστικον τῶν σχολῶν. "Ὅτι δὲ μὴ ἀξιόχρεων ἐπήγετο δύναμιν κατὰ συστάδην αὐτῷ συμβαλεῖν οὐκ ἔκρινε δεῖν. Ὅπη δὲ παρήκοι, τοῖς αὐτοῦ συμπλεκόμενος σκιδναμένοις καὶ ποιούμενοις καταδρομὰς, ἐκάκου αὐτοὺς, καὶ οὐκ ἀδεῶς εἶα ποιεῖσθαι τὰς ἐκδρομὰς καὶ τὰς λεηλασίας. Διὸ καὶ ἦν ἤδη ἰσχυρὸς λαθεῖν λείαν ὁ Χρυσόχειρ ἐπαγόμενος, οἷκαδε ἐπανάστρεφεν. Ὁ δὲ δομέστικος τῶν σχολῶν δύο στρατηγούς ἐνετείλατο παρέπεσθαι οἱ μετὰ τῶν περὶ αὐτοὺς ταγμάτων, καὶ μὴ ἔαν τοῖς βαρβάροις σκιδνασθαι καὶ λεηλατεῖν. Ἐσπέρας δὲ τοῦ μὲν Χρυσόχειρος καὶ τῶν περὶ αὐτὸν αὐλισιμέ-

Variae lectiones et notæ.

(72) Θεοφύλακτος. Nescio an is sit Theophylactus patricius et Armeniacorum prætor, ad quem existat epistola Photii 21.

(73) Ὁ Χρυσόχειρ. Bellum Basili cum Chrysochire narrat pariter Constantinus in Basilio, cap. 30, et lib. 1 *De Themal* cap. 10, præter Scylitzem, Glycam, et alios.

(74) Ἰγνατίου δὲ, etc. Obiit Ignatius 13 Octobr. die S. Jacobo sacro, ut scribit Nicetas. Stylianus Neocæsareæ Euphratesiæ episcopus in epist. ad Orientales, quæ existat in Appendice Concilii Constantinopol. cap. 4, videtur indicare malis Photii artibus sublatum fuisse et extinctum Ignatium, quod tamen silet idem Nicetas. Sepultus autem fuit in monasterio Satyri ab eo condito, quod S.

Michaeli Ἀνατέλλοντι dictum tradunt, ac in primis, qui nominis originem tradit, Symeon Logotheta in Chron. ms. in Basilio: Τῷ ε' ἔτει αὐτοῦ Ἰγνατίος ὁ πατριάρχης τὴν τοῦ Σατύρου ἐκκλησίαν εἰς ὄνομα τοῦ ἀρχιστρατήγου τοῦ Ἀνατέλλοντος ἐποίησεν. Ἐῖτα καὶ μονὴν αὐτὴν ἀνδρῶν εἰργάσατο, ἔνθα καὶ ἐτάφη. Καὶ Σάτυρος μετονομάζεται, ὅτι ἐκ μικροῦ διαστήματος τῆς τοιαύτης μονῆς ὁ παλαιὸς ὀνομάζεται Σάτυρος. Ἐκεῖ ἦν ἱερὸν παρ' Ἑλλήνων οἰκοδομηθὲν τῷ αὐτῷ Σατύρῳ, καὶ ἐξ ὁμωνυμίας διὰ τὸ πλησίον εἶναι τὴν εἰρημένην μονὴν, τῷ τοιοῦτῳ καλεῖται ὀνόματι· ἐξ οὗ καὶ ὁ τὸ παλαιὸν τοῦ Βράντος κτίσας Θεόφιλος ὁ βασιλεὺς, τὴν ἕλην ἀφελόμενος, ταύτην ἐδοῦκατο. Ἀνατέλλον δὲ καλεῖται δι' αἰτίαν τοιαύτην· κυνηγούντι ποτε Νικηφόρῳ

πάντα τοὺς τῆς Ἐκκλησίας ἴθυεν οὐρακας, ὁ Φώτιος τὸ δεύτερον παρὰ τοῦ Βασιλείου εἰς τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης, θρόνον ἀνάγεται. Ἐπιβουλή δὲ συσκευαζομένη κατὰ τοῦ βασιλέως οὐκ ἔλαθεν, ὅθεν ὁ μὲν ἐξάρχων αὐτῆς Ῥωμανὸς ὁ Κουρκούας ἐξεκόπη τὰ ὄμματα· οἱ δὲ τούτῳ συνομοσαμενοὶ, αἰκισθέντες, καὶ καρέντες τὴν τρίχα, ὑπερορίαν κατεδικάθησαν.

Θ'. Ἦδη δὲ τοῦ ἔαρος ἀναλάμποντος, ἐκστρατεύει Ἄ IX. Sub vernum tempus imperator una cum filio Constantino Syriæ bellum infert, castella quædam capit : quædam, injecto ex aliorum expugnatione terrore, in deditioem accipit. Deinde Germaniciam invadit, et suburbii incensis, urbem Adatam obsidet. Civibus negligenter se defendentibus, Basilio rogante qua re freti se non dederent, urbe jamjam capienda, quidam 169 proventæ ætatis homo ait, se certo scire non esse in fatiis, ut nunc urbs ab ipso capiatur, sed ab alio, qui ex ejus lumbis descenderet, nomine Constantino. Cum vero imperator, filio demonstrato, eum esse Constantinum dixisset, et senex eum esse Constantinum, a quo sua urbs capienda esset, negaret, sed alium quemdam ex ejus posteris, Basilius ob eam divinationem iratus, oppugnationem acrius urget ; sed cum nihil proficeret, ac frigus exercitum infestaret, soluta obsidione, reditum cogit, captivis interfici jussis, ne custodia opus esset, neve opportunitatem nacti, aliquid novarent. Cum autem Tarsenes et Melitenæi Agareni provincias Romanas incurserent, dux Andreas eorum insolentiam reprimebat, et missis ad se ab Amera blasphemis litteris, quibus scribebat, si ipse illum invasisset, nihil ei Mariæ filium profuturum, illa accepta epistola et imagini Dei Matris appensa, dixit : *Domina, remunerare fretum hominis arrogantis*. His dictis, contra blasphemum eduxit copias, commissaque pugna, hostes in fugam versi, maxima ex parte cadunt, ipseque Ameras jugulatur, paucis fuga elapsis. Sed dux ex invidia delatus, cum Tarsum etiam capere potuisset, noluisse : imperator ducatum illi ademptum Stypiotæ tradit, et Tarsi excidium pollicenti, et alia magna juveniliter jactanti : qui adeo nihil eorum quæ gloriabatur, effecit, ut etiam ex negligentia et inconsiderata castrametatione in cladem inciderit. Nam Barbari castra ejus, in quibus nullas agi excubias cognorant, noctu aggressi, multos cædunt, sed plures a sese invicem obruti perierunt, itaque superiores fuere Agareni. Eo rerum Orientalium statu, Occidens pejus etiam se habebat. Nam Italia quæ Romanis imperatoribus parebat, et maxima Siciliæ pars, multæque gentes aliæ, sub Michaelē tributariæ factæ sunt Carthaginensibus. Carthaginenses enim Agareni, classe instructa, multisque oppidulis captis, Ragueium obsident Ragusinis per legatos auxilia petentibus, Basilius centum naves bellicas subsidio mittit, quas contra se ire Agareni ubi cognoverunt, soluta obsidione

Varie lectiones et notæ.

τῶ βασιλεῖ, ἐν οἷς ἀρτίως ἐστὶν ἡ μονὴ ἡμερησίη, ἐν αὐτῶ τῶ τόπῳ χειρωθείσης ἐλάφου, ἐν ᾧ τὸ τῆς μονῆς θυσιαστήριον ἱδρύται, εὐρέθη τράπεζα παλαιὰ ὑπὸ κίονος βασιταζομένη, γράφουσα οὕτως· Τούτῳ

ἐστὶν τὸ ἄγιον θυσιαστήριον τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ τοῦ Ἀνατέλλοντος, ὅπερ ἐνεθρόνισεν ὁ ἅγιος ἀπόστολος Ἀνδρέας. Vide nostram Constantinopolim, lib. iv, pag. 189.

Longobardiam invasere, captaque Bari urbe, eju- que tuto receptu usi, 170 totam Longobardiam occuparunt. Cæteræ quoque gentes quæ ab Agarenis premebantur, cum audissent quid Ragusii accidisset, et ut hostes, reformidatis imperatoris auxiliis, ab obsidione destitissent : anxilia et ipsæ petunt, se Romano imperio subjicientes. Basilius

Variæ lectiones et notæ.

(75) Τὰ πλεῖστα τῆς Σικελίας. Vide Constantinum. lib. 11 *De themat.* cap. 10.

(76) Στόλον γάρ. Michaelē Theophili filio imperrante, Saraceni Ægyptii Græcorum provincias Occidentales, atque imprimis maximam Siciliæ partem pervasere. Dehinc cum Basilius Macedo regni habenas excepisset, classe instructa, in Dalmatiæ maritima, facta excensione, complurimis expugnatiss oppidis, Ragusium obsedere. At ut subsidium Ragusianis submitti a Basilio, ac centum Chelandia, quæ πολεμιστηρίου νῆας vocat Zonaras, Niceta patricio cognomento Orypha, rei navalis drungario, duce advenire perceperunt, trajecere in Italiam, captaque urbe Bari, inde in continentem Calabriam et Apuliam effusi, harum fere provinciarum domini effecti sunt, Capta autem Baris sub annum 851, Erchempertus, in *Hist Langob.* cap. 20 : *Per idem tempus Agareni Barim insidentes ceperunt, devastantes stirpitus, deprædare totam Apuliam, Calabriam, et pedetentim Salernum ac Beneventum depopulari initiarunt.* Evocati autem Saraceni a Radelgisio principe Beneventano in auxillium suum contra Capuanos, per Paudonem Castaldeum Barensem fidelem suum, ut habent Leo Ost. lib. 1, cap. 27; anonymus Casin. cap. 8, et Chronicon S. Vincentii de Vulturno, pag. 694. Ut porro in finitimas provincias effusi, dominatum suum dilatant in Italia, pluribus prosequitur idem Erchempertus, cap. 29, ut et Leo Ost. lib. 1, cap. 32. Sed et Porphyrogenitus, *De adm. imp.* cap. 32. rem sic narrat : Οἱ δὲ Σαρακηνοὶ, μαθόντες τὴν μετὰ τοῦ στόλου τοῦ πατρικίου δρουγγαρίου τοῦ πλωίου, ἔφυγον καταλιπόντες τὸ κἄστρον Ραουσίου, καὶ ἀντιπῆρασαν ἐν Λογγιβαρδίᾳ, καὶ πολιορκήσαντες τὸ κἄστρον Βάρειως, τοῦτο ἐπέσθησαν. Τότε δὲ σολδανὸς κτίσας ἐκείσε παλάτια, κατεκράτησε πᾶσαν Λογγιβαρδίαν μέχρι Ρώμης ἔτη τεσσαράκοντα. *Saraceni ubi adfulurum mox cum classe patricium rei navalis drungarium resciverunt, ab obsidione Ragusini castris recesserunt, et in Longobardiam trajicientes, urbem Barin obsederunt, expugnaruntque. Tunc soldadus structis, ibi palatiis, Longobardiam omnem Romam usque annos quadraginta tenuit.* Quæ totidem verbis habet ac repetit lib. 11 *De themat.* cap. 2 et in avi Basili Nita, n. 55, unde hausit quæ in hanc rem scripsit Scylitzes, pag. 577. Variæ autem soldani nomen assertur a scriptoribus : quippe Porphyrogenitus, et ex eo Scylitzes, narrant Saracenos ducibus Saba, vel Saban et Calpho, τῷ Σάβα καὶ τῷ Καλοῦς, cum triginta sex navibus in Dalmatiam appulisse. *Calphon soldani meminit etiam Leo Ost. lib. 1 cap. 27, At qui Σάβα. Porphyrogenito, et Σάβην Scylitzæ, eidem Porphyrogenito lib. 11 De themat. Σάβην, Erchemperto Sandam, anonymo Casin. cap. 28, 33 et Leon Ost. lib. 1, cap. 37, Seodam; denique auctori Chronici S. Vincentii de Vulturo Sangdam dicitur. Tot igitur oppressi malis, crebrisque Saracenorum excursionibus fatigati Longobardi, legatos ad Basilium miserunt opem exposcentes, voluntariam præterea subjectionem polliciti : quibus ille admisis, non modo destinatam pro Dalmatis classem in eorum subsidium misit, sed et Romanum anstistem et Ludovicum II imperatorem, ut suis copiis miseros Italos adjuvarent, per*

ὑπερέσχον οἱ ἐκ τῆς; Ἄγαρ. Ἄλλὰ τὰ μὲν ἔφα τοῦτον εἶχε τὸν τρόπον, χειρόνως δὲ διέκειντο τὰ Ἐσπερία. Ἡ τε γὰρ τοῖς Ῥωμαίων βασιλεῦσιν ὑπῆκοος Ἰταλία, καὶ τὰ πλεῖστα τῆς Σικελίας (75), ὑπόφοροι τοῖς Καρχηδόνιοις ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ γεγόνασιν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἄλλα τῶν ἑθνῶν πλεῖονα. Στόλον γὰρ (76) ἐξαρτίσαντες οἱ ἐκ Καρχηδόνος

epistolâ impulit. Ita quidem Porphyrogenitus in Basilio, et ex eo Græci scriptores. At Latini, Erchempertus scilicet et auctor Chronici S. Vincentii, evocatum tradunt Ludovicum a Capuanis et Beneventanis, *Beneventi fines per Soram ingressum, Capuaque, cujus princeps rebellaverat, expugnata, anno sequenti, multis fultum auxiliatoribus Barim perrexisse, ac cum prædixto Sangdam Augustalem exercitum pugnam commississe, fudissequē Saracenos; deinde Materam expugnasse ac Canusium; revessum denique Beneventum, cum Soraceni ad extremilatem pervenissent, misso exercitu Barim cepisse, capto in ea Sangdane esset (ul' effero Rege) cum aliis satellitibus ejus.* Similia narrat Leo Ostiensis, lib. 1, cap. 28, qui expeditionem Ludovici in annum 866, conjicit, Barimque quatuor annis ab eo obsessam ait, sed Ludovicum Basili coquis maritimis, terrestres suas adjunxisse, unaque et simul Barim obsidisse par est credere, siquidem verum, sit capta a Ludovico Bari die tertia Febr. anno 868, ind. 1, ut est apud Lupum Protospatham et anonymum Barensem, civitatem ipsam Basilio, soldanum vero Ludovico in belli præmium cessisse, ut disertè habet Porphyrogenitus : καὶ τὸ μὲν κἄστρον Βάρειως καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν πᾶσαν ἀνελάβετο ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων : τὸν δὲ σολδανὸν καὶ τοὺς λοιποὺς Σαρακηνοὺς ἀνελάβετο Δολοῦχος ὁ ῥήξ Φραγγίας καὶ ἀπήγαγεν αὐτοὺς ἐν αἰ κἄστρον Βενεβίνδου. *Et urbem quidem Barin, totamque regionem ac prædam universam sibi habuit imperator Romanorum; soldanum autem cum cæteris Saracenis rex Franciæ Ludovicus, et Beneventum adduxit.* Verum an ista fides omnino mereatur, dubium facit quod tradunt iidem Erchembertus, auctor Chronici S. Vincentii et Protospatha, demum sollicit Barim ingressos Græcos post excessum Ludovici, ut a Saracenis, quorum vires quotidie invalescebant, sese tutarentur. Erchempertus, cap. 29, et Chronicon S. Vincentii : *Hoc audientes qui Bari residebant, Gregorium Bajulum imperatorem Græcorum, qui tunc in Ydronto degebat, cum multis exercitibus ob Saracenorum metum Barim introduxerunt : qui statim apprehensum Castaldeum, illiusque primores Constantinopolim misit, quibus jurejurando fidem dederat.* Quod in annum 874, ind. 8, rejiciunt Protospatha et anonymus Barenensis, proinde post excessum Ludovici, qui Ravennæ diem extremum clausit 13 Augusti anno 874. Quod de soldani risu, et ut a Capuanis et Beneventanis, libertatem adeptus fuerit, hoc loco tradit Zonaras, Porphyrogenitus pariter et Cedrenus commemorant. At quod addunt Ludovico a venatione revertenti Beneventanos portas occlusisse, non omnino Erchempeati narrationi convenit : ita enim ille cap. 34 : *Quibus ita patratiss, (capta scilicet Bari) videns diabolus suos eliminari, Christoque universa restaurari, et damna inferni dolens suo instinctu ceperunt Galli graviter Beneventanos persequi, ac crudeliter vexare. Qua de re et Adelgisus princeps (Beneventanus) adversus Lodovicum Augustum erectus cum suis Beneventi infra manis degentem, ac secure quiescentem astu doloso sanctissimum virum, salvatorem scilicet Beneventanæ provinciæ, cepit, et custodiis mancipavit, bonaque ejus diripiens, ditatus est, cunctosque viros exercitales*

'Αγαρηνοί, πολλὰ μὲν ἄλλοι πολίσματα, τέλος δ' ἐπολιόρχουν καὶ τὸ 'Ραγούσιον (77). Στέλλουσιν οὖν οἱ 'Ραγούσιοι πρεσβείαν πρὸς τὸν βασιλεῖα Βασιλείου, ἐπικουρίαν παρ' αὐτοῦ ἐξαιτούμενοι, καὶ ὅς ἐκτὸν αὐτοῖς πολεμιστηρίους νῆας ἐκπέμπομεν, ἃς ἐπιῆναι σφίσι μαθόντες οἱ πολιορκοῦντες 'Αγαρηνοί, λύσαντες τὴν πολιορκίαν τοῦ 'Ραγούσιου τῆ Δογγιβαρδία προσέβαλλον, καὶ τὸ ἔστυ τῆς Βάρως ἄλλον, καὶ τούτω κεχρημένοι ὄρημητρίω, πάσης τῆς

Variae lectiones et notæ.

exspoliavit et fugere compulit. His consimilia habent Leo Ost. lib. 1 cap. 38, et auctor Cironici S. Vincentii de Vulturno, p. 696. Unde patet Ludovicum custodiæ mancipatum ab Adelgiso, ex qua, *infra quadragesima dies innumerabili Saracenorum exercitu ab Africa adveniente, tandem dimissus est, ait Leo Ostiens.* Paulo aliter rem recitat auctor *Annalium Francorum Metensium.* an. 871: *Adalgisus imperatorem destitutum suorum viribus cernens, jamdudum conceptam iniquitatem parturit. et cum sui fautoribus palatium, in quo imperator meridie quiescebat, occupare nititur. Imperator clamore irruentium excitatus, lecto desilit, arma corripit, et cum perpaucis corporis sui custodibus ad ostium domus turbatus procedit, aditumque ferro intercludens, hostem a liminibus arceat. Adalgisus sentiens non sine discrimine ostia domus esse penetranda, ab introitu pedem retrahit, palatiumque flammis exuri jubet. Inlerca imperator dextris sibi dari petit, pacemque obnixè deprecit. Cui responsum est, non aliter petita impetraturum, nisi prius iurejurando promitteret, nunquam se diebus vitæ suæ Beneventi fines intrarum, neque pro calumnia, quam tunc patiebatur, vindictam aliquando exacturum. Allatis itaque sanctorum pignoribus, necessitate constrictus, sacramentum quod ab eo exigebatur juravit, statimque postero die a Benevento exiit.* Leo narrat ut anno sequenti Ludovicus Romam venerit, et a Joanne PP. a sacramento absolutus, Adelgisum tyranum denuntiatum in Corsicam fugere compulerit, ac tandem Ludovicus anno 874 vitam finierit: quo loco illius pietatem cæterasque auiui dotes brevis elogio perstringit. De Ludovici captione similia habet Leo Ost. lib. 1. cap. 38 ubi de Capua a Saracenis obsessa, et a Ludovico fusis ibi Saracenis quædam, nihil tamen de legato Basilii ad Capuanos misso, de quo Zonaras commemorat. Sane dimisso Ludovico, soldanum et ipsius assecclas Anosum et Abadelbachum, ac imperatoris thesaurum sibi retinuisse Adelgisum diserit cum Zonara tradunt Erchempertus, cap. 28, et auctor Chronici Sancti Vincentii de Volturmo, et Sangdanem libertate donatum fuisse satis innuunt. Adde præterea *Annales Francorum Bertinianos*, ann. 873, Regionem et Hermannum Contractum. Fuit porro Ludovici Pii nepos, cujus nomen varie effertur a scriptoribus Græcis: Δολίγος enim nuncupatur Porphyrogenito, lib. *De administ. imp.* cap. 29 et Scylitzæ, Λοδοῦγος, eidem Porphyrogenito, lib. *De them.* cap. 11. Enimvero, ne ab Italia, quam semel ingressus sum, discedam, extincto Radelgiso Adelgisi filio, *Radelgis filius princeps est constitutus, qui tribus vix annis imperans, a Beneventanis ejectus est, et Ajo frater ejus (Adelgisi) loco illius subrogatus est.* Ita quidem Erchempertus et auctor Chronici S. Vincentii, p. 698. De Ajone principe Beneventano, qui Ἀγιών Zonaræ, et Leoni Grammatico et auctori *Chronici principum Beneventi et Salerni Ἀγγαίων* Scylitzæ, Ἐγιών, anonymo Combesisiano n. 6, dicitur. Principatum autem iniiit ille an. 884, obiitque an. 890, ut est apud Lupum Protospatham. Audita Ajo Basilii morte, reliquas, quæ Græcis

A recepta legatione, supplicibus et classe illa, et per Francorum regem opem tulit: a quo per litteras petiit, ut Romanis legionibus in bello Agarenico adesset, ab iisque Agarenorum exercitu devicto, eorum princeps, quem sultanum vocant, captus, et a rege Capuam perductus. Ubi cum biennium versatus esset: nunquam a quoquam risisse visus est, ut rex miratus, diceret se ei qui Barbarum risisse nuntiaret, præmium daturum. Quem cum quidam

in Longorbardia parebant, urbes, posthabitis quæ cum Græcis pepigerat fœderibus, suo asseruit imperio, quod in annum secundum Leonis Philosophi conjicit Scylitzes, p. 595, qui est Christi 887, quo quidem anno imperabat Occidentii Carolus cognomento Crassu, cujus gener fuisse dicitur Ajo Zonaræ et Scylitzæ, vel certe regis Franciæ, quisquis ille fuerit: Ὁ δὲ Λογγιβαρδίας δούξ Ἀγιών τοῦ Ῥηγός Φραγγίας τυγγάνων γαμβρός, Sed sive gener hoc loco sumatur pro filiæ marito, sive pro affine, uti interdum hanc vocem a Græcis perinde ac Latinis usurpatum ostendimus in notis ad Alexiadem, affinitatem hanc omiserunt scriptores Francici. Ut porro Ajo in Græcos insurrexerit. recitat Erchempertus, cap. 66. *Idem Ajo adversus Angustale dominium rebellionis jurgium initiavit.* Mox cap. 71, ut Ajo, Bari Græcis erepta, *Græcos impugnantem se impugnaverit* commemorat. Annum vero captæ Baris notat Protospatha: *Anno 886, facta fuit proditio in Baro mense Junii, quando princeps (Ajo) fecit prælium cum stratigo Trapezi et Græcis.* Qui vero Trapezi hic nomina'ur, is est Constantinus patricius Ἐπί τῆς τραπέζης, seu præfectus regiæ mensæ, quem cum Occidentalibus legionibus contra Ajonem misit Leo Augustus; dignitas enim τοῦ Ἐπί τραπέζης apud Byzantinos eadem fuit quæ apud nos dupiferi et senescalli, quem præfectum regiæ mensæ vocat Eginhardus in Vita Caroli M. *magistrum regiæ mensæ* monachus Sangallensis, lib. II, cap. 9 cujus præter Codinum meminit Porphyrogenitus, *De adm. imp.* cap. 51. At cladem, quam Zonaras, Scylitzes, anonymus, et Leo Grammaticus passum Constantinum narrant, prorsus reticent scriptores Longobardi, nisi forte extiterit in eo prælio quod cum illo iniiit Ajo post captam Barim, de quo Protospatha. Sed et Græcos ab Ajone primum superatos, dehinc a Constantino patricio adeo profligatum Ajonem ipsum, ut Barim reverti vix ei licuerit, recitat Erchempertus cap. 76: *Ajo denique a Benevento per Sipontum Barim profectus, super quam Constantinum Augustorum aulicum et patricium insidentem reperit, rebelles imperatorum viriliter impugnantem: adversus quem dictus Ajo fultus auxilio Ismaelitarum, et vallatus agmine pedestrium Apuleiensium audacter insurgens primo impetu victor existens, de hostibus plures interfecit: deinde a Constantino, qui cum tribus militibus equis tuto considerat in loco, valide contritus, vix cum aliquot urbem ingredi valuit Barim, reliquis aut gladiis aut captivitate traditis.* Tandem, ut ait idem Erchempertus cap. 80, *Ajone obsesso infra urbem a Græcis — legatos suos ad Constantinum patricium destinavit, qui residebat supra dictam urbem, et cum eo pacem faciens urbem remisit, et ad propria remeavit.* Sic igitur Baris rursus in Græcorum potestatem venit, expulso Ajone a Constantino patricio, donec a Guiscardo iis adempta est, ut narrat Leo Ost. lib. III, cap. 44. Hæc porro fusius prosecuti sumus, quod historiam Francicam quodammodo illustrent.

(77) Ῥαγούσιον. Quod Παροῦσιον vocat Constantinus Porph., *De adm. imp.* cap. 29, ex Ital. Roma.

semel risisse nuntiasset, accersito sultano, risus causam quæsit? At ille : *Rotas currus (inquit) vidi, quarum cum altera terræ incumberet, altera sursum tolleretur : mox ea quæ sublimis fuerat, depressa : quæ humilis, in altum elata est. Unde conjectura capta, res humanas etiam eodem modo moveri et transferri, in risum erupi : posse fieri cogitans, ut et mearum rerum idem status esset : ac me, quemadmodum e sublimi sum humi depressus, sic ex humili loco in altum elatum, sublimem fors.* Rex et veritate orationis considerata, et soldani ob fortunæ commutationem misertus : eum liberius habitum in familiaritatem suam accivit, et ejus ut viri prudentis consiliis usus est. Is vero, homo callidus, regem dolo circumvenit. Nam cum Capua et Benevento recens potitum vereri cogovisset, ne eæ urbes de vindicanda libertate cogitarent : Si, inquit, *imperium istarum urbium firmum habere studes : cives clariores alio transfero. Nam vulgus per se, nobis rebus non studebit.* Id consilium rex sibi utile futurum ratus, exsequi statuens, clam vincula ferrea fabricabatur. At improbus ille vir, cum utriusque civitatis principibus colloquens, atque in eorum familiaritatem sese insinuans, secreto dicit, regem in animo habere primarios cives vinctos in suam transferre regionem. Quod vere a se dici, illud argumento esse quod ferreas catenas, manicas. aliaque vincula fabricaretur. Id illi cum verum deprehendissent, hominem sibi bene velle opinati, regi venatum 171 egresso portas clausurunt. Is igitur non admissus domum rediit. Sultanus autem a civibus libertate remunerationis ergo accepta, pristinoque imperio recuperato, iisdem Capuanis et Beneventanis bellum infert. Qui cum obsidione urgerentur, per legatos

A Λογγιβαρδίας ἐκράτησαν. Γινόντα δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη, τὰ παρὰ τῶν Ἀγαρηνῶν τούτων, ὡς εἰρηταῖα πιεζόμενα, τὸ γεγονός κατὰ τὸ Ῥαγούσιον, καὶ ὅτι τὴν ἐκ βασιλείως συμμαχίαν δεισαντες οἱ πολέμιοι, τῆς πολιουργίας ἀπέστησαν, πρεσβεύουσι καὶ αὐτοὶ συμμαχίαν αἰτοῦντες, καὶ ἑαυτοὺς τῇ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ ὑποτιθέμενοι. Καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν πρεσβεῖαν προσήκατο, καὶ ἐπεκούρησε τοῖς αἰτήσασιν διὰ τε τοῦ προειρημένου στόλου καὶ διὰ τοῦ Φράγγων ἔτηγός (78) Ἐπέστειλε γὰρ ἐκεῖνον, συνεπιλαβέσθαι τοῦ κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν πολέμου τῶν τῶν Ῥωμαίων στρατεύματι, ὑφ' ὧν ἡ τῶν Ἀγαρηνῶν κατεπολεμήθη στρατιά, καὶ ὁ ἀρχηγός αὐτῶν ἐάλω σουλδάνος καλούμενος, ὃν ὁ Ῥῆξ τῶν Φράγγων ἐν Καπύῃ ἀπήγαγεν. Ὅπῃ δύο διατρίψας ἐν αὐτοῖς, οὐκ ὤφθη παρὰ τοῦ μειδιάσας οὐδέποτε, ὥστε τὸν ῥῆγα θαυμάζειν, καὶ εἰ τις ἀπαγγέλλειεν αὐτῷ γέλωτα τὸν βάρβαρον, δώσειεν τι ἐπαγγίλλεσθαι τῆς ἀγγελίας μισθόν. Εἶπεν οὖν τις ποτε ἰδεῖν τὸν σουλδάνον γελᾶσαντα. Καλέσας οὖν τὸν βάρβαρον ὁ ῥῆξ, τὴν αἰτίαν τοῦ γέλωτος ἔηρετο. Ὁ δὲ, Τροχός (79) εἶπεν ἀμύξης ὄραν, ὧν τὸ μὲν πρόσγειον ἦν, τὸ δ' ἔηρετο μετέωρον, εἶτα τὸ μὲν μετέωρον κινήσῃτο πρὸς γῆν, τὸ δὲ πρόσγειον μετώριστο. Οὕτω δ' εἰκάσας καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα κινεῖσθαι καὶ μεταφέρεσθαι ἐξεγέλασα, λογισάμενος ὡς οὐκ ἀδύνατον οὕτω διατεθῆναι καὶ τὰ κατ' ἐμαυτὸν, καὶ ὥσπερ ἐξ ὕψους κατηνέχθη ἐν ταπεινότητι, οὕτως αὖθις ἴσως ἐκ χθαμαλότητος εἰς ὕψος ἐπαρῆθαι καὶ γενέσθαι μετάρσιος. Ταῦτα μὲν εἶπεν ἐκεῖνος. Ὁ δὲ ῥῆξ, καὶ τὴν τῶν λόγων ἀλήθειαν εἰς νοῦν εἰληφώς, καὶ τὸν σουλδάνον τῆς μεταβολῆς κατοικτεῖρας, ψικεῖωσάτο τε αὐτὸν καὶ παρῆρησας μετέδωκε, καὶ συνετὴν τὸν ἄνδρα ολόμνος, ἐκοινώνει καὶ βουλευμάτων αὐτῷ.

Variae lectiones et notæ.

(78) Φράγγων ῥηγός. Fuit is, ut supra dixi, Ludovicus II, imp. Lotharii imp. filius, cujus uxor fuit Ingelberga, ducis Spoleti filia Utriusque meminit Nicetas Paphlago in Vita Ignatii pat. Constantinopol. scribens Photium patr. Constantinopol. Adhuc superstite Michaelē Theophili filio, cum in Nicolaum papam anathema pronuntiasset, sollicitasse missis muneribus Ludovicum Ῥῆγα τῆς Φραγγίας, καὶ Ἰγγεβέργαν αὐτοῦ γαμετήν, ut Nicolaum e sede sua expellerent, imperatores, si id exsequerentur, Constantinopoli creatum iri pollicitum : quod ii statim totis ulnis amplexi fuerint. Id ipsum refertur in appendice ad concilium in Constantinopolitano, cap. 2 ac Photium in concilio ab eo coacto contra Ignatium et Nicolaum PP, Ludovicum imperatorem, et Ingelbergam Augustam acclamasse : Οὕτως οὖν πλαστογραφῆσαι ἰδιοχείρους πάντων ὑπογραφῆς, ἀντιγράψαι καὶ ἀνευφύμησεν εἰς τὴν ἀναπλασθεῖσαν αὐτῷ συνόδον βασιλέα τὸν Λοδόγηρον, καὶ τὴν Ἰγγεβέργαν Αὐγούσαν πρὸς ἦν καὶ γέγραπεν ἐπιστολὴν εὐφημίας πεπληρωμένην, ὡς ἀξιωθείσαν ἀναρῆσθαι ἐν οἰκουμένῃ, δῆθεν συνόδῳ τῇ Πουλχερίᾳ παρακλησίᾳ, ὡς ὤφειτο. Καὶ κατηντιβόλει καὶ κατεκτεῖαζε παραπέσαι τὸν ἴδιον σύζυγον Λοδόγηρον, ἀπειρῆσαι τῆς Ῥώμης τὸν πάπαν Νικόλαον, ὡς δὲ συνόδῳ καθήρημένον οἰκουμένικῆς καὶ καθολικῆς, ἧς τὸ ἴσον καὶ πρὸς αὐτὴν ἐξάπαστε λα

μετὰ δώρων. Sed deturbato paulo post ipso Photio, res in vanum abiit, Basilio post necem Michaelis imperium adeptο, cujus amicitiam Ludovicus, quamdiu vixit, videtur coluisse : nam non solum Ragusinos contra Agarenos, Basiliū hortatu, copiis suis juvit, ut scribit Zonaras ; sed etiam legatos suos Constantinopolim misit, cum concilio contra Photium coactum est, qui in eo una cum Michaelis Bulgariae regis legatis consedere, ut docemur ex actione 9 ejusdem concilii.

(79) Ὁ δὲ Τροχός. Simile quid narrat Theophylactus Simocatta lib. vi *Histor. Mauric.* cap. 11, et ex eo Theophanes ann. 13 ejusdem Augusti, de rege quodam a Sesostri Ægyptiorum rege captivo facto. Cum enim ex devictis regibus, quatuor se legisset Sesostri qui currum, quo triumphum ducens vehabatur, equorum more traherent, alter ex iis cunctari visus est, dum crebro retro conversis oculis rotæ volubilitatem contemplantur. Rex vero toties respicientem compellans : Quid est, inquit, bone vir, quod oculos in tergum toties retorques? cui ille respondit : Τεθαύμακα τῶν retroῶν τὰ κινήματα· ἀνώμαλον ἔχει τὴν κίνησιν· τὰ τοῖνον τούτων μέρη μετεωρούμενα, αὖθις καταχθόνια γίνονται, καὶ ἐμπάλιν τὰ περιπέτεια μετὰ τοῦτο ἀνωρίζεται. Quibus auditis Sesostri aiunt ad modestiam correctum esse, mandasseque denique iudicis mulis a collo regum juga demi.

Ὁ δὲ, περιέργως ὦν, δόλω τὸν ῥήγα μετέρχεται. Ὁ μὲν γὰρ ῥήξ τὴν τε Καπύην καὶ τὴν Βενεθευδὸν τὰς πόλεις νέον κτησάμενος ἐδεδοίκει περὶ αὐτῶν, μὴ ποτε τῆς ἐλευθερίας ἀντιποιήσωνται. Ὁ δὲ Βάρβαρος ἐκεῖνος τοῦτ' ἐγνωκῶς πρόσεισι τῷ ῥήγι, καὶ φησιν· Εἰ βούλει σοὶ τὴν τῶν πόλεων τούτων ἀρχὴν βεβίαιαν προσεῖναι, τοὺς λογιμωτέρους τῶν ἐν αὐταῖς μέταγε ἀλλαχοῦ, καὶ οὐκέτι τὸ πλῆθος καθ' ἑαυτὸ γεγονὸς, οὐδὲν φρονήσει νεώτερον. Συνοίσουσιν οὖν τὴν συμβουλήν ὁ ῥήξ οἰηθεὶς, ἔθετο τῷ σκοπῷ, καὶ ἀτυμφανῶς δεσμὰ ἐχαλκείοντο. Εἶτα καὶ τοῖς ἐξόχοις τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ὠμίλει ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ, καὶ ὡσπερ φιλικώτερον προσεπύθετο, καὶ ἐν ἀπορρήτοις λέγει αὐτοῖς ὡς ὁ ῥήξ βούλεται τοὺς ἀξιολογωτέρους τῶν πολιτῶν ὑπὸ δεσμοῖς ποιησάμενος εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν μεταγαγεῖν, καὶ πίστις, ἔφη, τῶν λόγων τὸ τὰς σιδηρέας ἀλύσεις χαλκεύειν καὶ χειροπέδας, καὶ ἄλλα δεσμὰ. Τοῦτο τοῖνον ἐκαίνοι ἀληθῆς εὐρηκότες, εὐνοεῖν αὐταῖς αὐτὸν ὑπειλήφασιν, καὶ ἐξεληθόντι πρὸς κυνηγέσιον τῷ ῥήγι τὰς πύλας τῶν πόλεων ἐπεζύγωσαν, καὶ οὐκέτι τοῦτον ἐντὸς εἰσεδέξαντο. Καὶ ὁ μὲν ἀπῆλθε πρὸς ἑαυτόν· ὁ δὲ σουλδάνος παρὰ τῶν πολιτῶν ἐκείνων ἀντιμισθίαν εὔρατο τὴν ἐλευθερίαν. Ἀπελθὼν οὖν καὶ τὴν προτέραν ἀρχὴν αὐθις κατακτησάμενος, ἐκστρατεύει κατὰ τῶν εἰρημένων πόλεων τῆς τε Καπύης καὶ τῆς Βενεθευδοῦ. Οἱ δὲ, τῇ πολιορκίᾳ πιεζόμενοι, στέλλουσι πρὸς τὸν Ῥήγα, συγγνωμονήσαι σφίσι, καὶ συμμαχῆσαι θερμῶς ἐξαιτούμενοι. Ὡς δ' ἐκεῖνος τὴν πρεσβείαν οὐ προσήκατο, ἐπιχαίρειν εἰπὼν τῇ ἀπωλείᾳ αὐτῶν, πρὸς τὸν βασιλέα Βασιλείον ἐτέραν πρεσβείαν ἐστάλακται, παρακαλοῦντες ἐπαρῆξαι αὐτοῖς κινδυνεύουσι. Καὶ ὃς ὑπέσχετο, καὶ ὁ πρεσβευτὴς ἐπανήει θαρσύνειν παρεγγυήσων τοῖς συμπολίταις αὐτοῦ. Ἐάλω δ' ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ μαθὼν ὁ σουλδάνος ὅτι τὸν ῥήγα, καὶ οἷα κομίζει τοῖς ἀστοῖς εὐαγγελία, φησὶ πρὸς αὐτόν· Εἰ ζῆν ἐθέλεις, ἀπαγορεύσαι τὸν βασιλέα τὴν συμμαχίαν τοῖς πέμψασί σε ἀπάγγελον ἐκ τοῦ τείχους προκύπτουσι. Εἰ γὰρ μὴ οὕτω ποιήσεις, ἴσθι αὐτίκα δὴ τεθνηζόμενος. Ὁ δὲ συνέθετο ποιήσιν ὡς ἐνετέλλετο, καὶ στὰς πρὸ τοῦ τείχους δεσμίος κατεχόμενος, ἔφη καὶ τὴν πρεσβείαν ἀνῦσαι, καὶ ἤξειν ὅσον ἤδη ἐκ βασιλείως βοηθειαν. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα λέγων, τοῖς ξίφεσι κατετέμνητο. Ὁ δὲ σουλδάνος, ἀπελπίσας τὴν τῶν πόλεων ἄλυσιν, ὑπεχώρησε. Καὶ ὁ τῆς Ταρσοῦ δὲ ἀμυρᾶς Ἑσμὰν μετὰ πλοίων μεγάλων, ἃ κουμπάρια τοῖς ἐκ τῆς Ἄγαρ ὠνόμασται, τῇ πόλει τοῦ Εὐρίπου προσέβαλεν· ἤνυσε δὲ οὐδὲν, ἀλλ' αὐτὸς τε ἀπώλετο καιρῶς πληγείς, καὶ τὸ πλεον τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ. Ἀλλὰ μέντοι καὶ ὁ τῆς Κρήτης κρατῶν Σαήτ ὁ Ἀπόκαψ, ἕτερον στόλον ἐτοιμασάμενος, Φωκίῳ τινα δραστήριον ἄνδρα τούτῳ ἐπέστησεν, ὃς τὰ τε παράλια τοῦ Αἰγαίου, καὶ τὰς νήσους ἐκέκκου. Ἡ συναντήσας ὁ τῶν Ῥωμαίων στόλος, οὗ ναύαρχος ἦν ὁ τῶν πλωμένων δρουγγάριος ὁ πατρικίος Νικήτας ὁ Ὁωρύφας (80), πολλὰς μὲν τῶν πολεμίων νεῶν τῷ ὑγρῷ πυρὶ ἀπετέφρωσε, καὶ τοὺς ταύταις ἐμπλείοντας, πολλοὺς δὲ μαχαίρας ἔθετο ἔργον, καὶ πλείους ὑποβρυχίους ἐποίησεν. Ὅσοι δὲ τὸν πολυειδῆ τοῦτον ἔφυγον κίνδυνον, αἰσχυρῶς ἀποδράντες ἐσώθησαν. Οὐκ ἡγάπων μέντοι σωζόμενοι· πειρατικὰς δὲ νῆας ἐτοιμασάμενοι τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς ἐκεῖ κπετέρχον νήσους. Ἀλλ' αὐθις αὐτοῖς ὁ ῥήθεις τοῦ στόλου δρουγγάριος ἔπεισεν· τῷ γὰρ λιμένι προσορμίσας τῶν Κεγχρεῶν, καὶ τὰ πολέμια πλοῖα περὶ Μεθωνῆν καὶ Πύλον καὶ Ἠάτρας ἐμφιλοχωρεῖν ἐγνωκῶς, διὰ τοῦ κατὰ Εὐβοῖαν Ἰσμοῦ ταχέως διαγαγῶν τὰς τριήρεις ἐν τῇ ξηρᾷ, ἐπιτίθεται τοῖς πολεμίοις ἀνωῖστί, καὶ τῷ ἀνεπίστῳ ἐκπεπληγμένων αὐτῶν,

Variæ lectiones et notæ.

(80) Νικήτας ὁ Ὁωρύφας. Nicetas Paphlagoni Ὁωρύφας. Is est Nicetas patrioius, cujus meminit

Ludovicus II imp. in Epist. ad Basilium imp. Constantinopolit. ubi *Hadriatici servator* dicitur.

τὰς μὲν τῶν ληστρικῶν νηῶν ἐπορπόλησε, τὰς δὲ καὶ αὐτάνδρους κατέδουσε, καὶ αὐτοῦ τῶν πολεμίων ἐξηγουμένον Φωτίου ἀναίρεθέντος. Οὕτω μὲν οὖν ὁ καὶ τῶν Κρητῶν ἀπώλετο στόλος.

172 X. Verum ex Africa aliæ naves sexaginta A ingentes Romanis provinciis vastandis usque ad Cephalleniam et Zacynthum processerunt. Contra eas Narsæ classis præfectus missus est. Sed cum multi ex remigibus fugam cepissent, et triremes semivacue essent : navarchus ita cum hostibus non congregiendum esse ratus, casum illum ad imperatorem refert, et desertores inquisiti, ac cito reperti sunt. Ut autem terrorem incuteret nautis, nec ullum tamen Christianorum supplicio afficeret : triginta captivos Agarensis carcere noctu extractos, fuligine inungi ne agnoscerentur, flagrisque cæcos per forum circumduci, et in Peloponesum perductos palis affligi jussit. Quo facto classarii perterriti, noctuque hostes aggressi profligarunt, aliis cæsis, aliis captis. Deinde in Siciliam quoque transvecti, urbes Carthaginensibus obnoxias vexarunt et vastarunt. Cæterum Mesembriaci Arabes, cognito Romanæ classis otio navibus advecti, Phœnicis et Syriæ oram infestarunt. Basilius enim cædem Michaelis decessoris sui expiaturus, multis in locis urbis regis cœlestis militiæ principi Michaeli nova templa, atque in ipsa regia magnificentiam et sumptuosam ædem, Novæ Ecclesiæ indito nomine, construxit. Nautis igitur his substructionibus occupatis, cum eorum terga a tollendis oneribus nunquam vacarent, cum manus in cophinis occupatæ essent, classis otiosa fuit. Qua de causa Agareni oram maritimam impune prædabantur. Neque vero illam duntaxat infestarunt, sed Syracusas etiam devastarunt, imperatore nautas edificacionibus defatigante, qui etiam Eliæ Thesbite, C quem eximia veneratione colebat, ædem exstruxit, fore sperans ut ab eo, curru igneo, in cælum tolleretur. Tamen Syracusarum captivitate et reversione cognita, misit qui nefariis Agarensis resisterent : sed nihil profecit. Deinde Nicephorum Phocam, ejus Phocæ qui post imperavit, avum, cum justis copiis ablegavit, virum fortissimum, et rei militaris peritissimum, qui Agarenos sæpe profligavit. Dum autem Basilius imperator Theophiliti, ut supra dictum, est, adhuc inserviret una cum illo Peloponesum descendit, et templum Andree est ingressus, in quo **173** degebat mona-

— Ἐξ Ἀφρικῆς δ' αὖθις ἕτεραι νῆες ἐξήκοντα πεμμεγέθεις ἐξώρμησαν, καὶ τῇ ὑπὸ Ῥωμαίους καὶ αὐτῆς ἐλυμαίνοντο, καὶ μέχρι Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου προήλθοσαν. Στέλλεται τοίνυν ναυτικὸν κατ' αὐτῶν, ναυαρχοῦντα τὸν Νάρσαν ἔχον. Πολλῶν δ' ἐκ τῶν περὶ τὴν εἰρεσίαν πονούντων ἀποδραστάντων, αἱ τριήρεις ἦσαν ἡμίκενοι· διὸ καὶ ὁ ναύαρχος οὐκ ἔκρινε δεῖν οὕτω συμμίξει τοῖς πολεμίοις, ἀλλ' ἀναφέρει τῷ βασιλεῖ τὸ συμβῆναι, καὶ οἱ λοιποτάκται ζητηθέντες ταχὺ κατεσχέθησαν. Ἴνα δὲ καὶ φόβον ἐμποίησιν τῷ ναυτικῷ, καὶ μηδένα κολάστη Χριστιανὸν, τριάκοντα τῶν ἐν εἰρηκαῖς φρουρουμένων ἀρχιμωλῶτων Ἀγαρηνῶν ἐκβληθῆναι κελεύει νυκτὸς, καὶ περιχρῆσαι μὲν ἀσβόλῃ τὰς ὄψεις αὐτῶν, ὡς ἂν μὴ ἐπιγινώσκοντο, εἶτα ἀκίσασθαι σφᾶς, καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς περιαγαγεῖν, ἀνασκοποισθῆναι τε ἀπαχθέντας εἰς Μελοπόννησον. Οὗ γενομένου, οἱ τοῦ στόλου ναυτικοὶ ἐξεδειματώθησαν, καὶ οὕτω τοῖς ἐναντίοις ἐπῆλθον νυκτὸς, καὶ τρέπαιον ἦσαν, τῶν μὲν ἀπολομένων, τῶν δὲ ἐαλωκότων. Εἶτα καὶ εἰς Σικελίαν διέβησαν, καὶ τὰς ἐκεῖ πόλεις ὅσαι τοῖς Καρχηδονίοις διέφερον ἐκίκωσάν τε καὶ ἐξέπόρθησαν. Καὶ οἱ ἐκ Μεσημβρίας δὲ Ἀραβες, ἐσχολακίαινα τὸν Ῥωμαϊκὸν μαθόντες στόλον, τὰ τῆς Φοινίκης καὶ τῆς Συρίας ναυσὶ προσπλέοντες ἐκάκουον παράλια. Ὁ γὰρ βασιλεὺς, ὅτι Μιχαὴλ ἀνεῖλε τὸν πρὸ αὐτοῦ βασιλεύοντα, ὅσον ἐξίλασκόμενος τὸν Θεόν, πολλὰ τοῦ τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων τῷ ἀρχιστρατήγῳ Μιχαῆλ (81) ναοὺς ἐδείματο ἐκ κινῆς· καὶ ἐν αὐτοῖς δὲ τοῖς ἀνακτόροις ἐδομήσατο τοῦτο πολυτελεῖς τε καὶ πολυδάπανον τέμενος, ὃ καὶ Νέαν Ἐκκλησίαν ἐκάλεσεν. Ἐν τούτοις οὖν τοῖς δομήσασιν ἀσχολουμένων τῶν πλωτῶν, καὶ τῶν νῶτων αὐτῶν οὐκ ἀφισταμένων ἀπὸ τῶν ἄρσεων, τῶν τε χειρῶν αὐτῶν ἐν τοῖς κοφίνοις (82) δουλευουσῶν, ὁ στόλος ἐσχόλασε· διὸ οἱ Ἀγαρηνοὶ ἀδεῶς, ὡς εἴρηται, τὰ παράλια ἐληίζοντο, καὶ οὐ μόνον ταῦτα ἐκάκουον, ἀλλὰ καὶ τὴν Συράκουσαν ἐξέπόρθησαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὸ ναυτικὸν τοῦ στόλου κατέτρυχε ταῖς οἰκοδομαῖς, καὶ τῷ προφήτῃ Ἡλίου τῷ Θεοδίτῃ ναὸν ἀνεγείραε· ἐτίμα γὰρ τοῦτον διαφερόντως, καὶ ᾗτετο προσληφθῆσθαι πᾶσι παρ' αὐτοῦ καὶ τῷ πυρίνῳ συναπαρθησῆσθαι ἄρματι. Ὅμως μὲντοι, τὴν ἄλωσιν καὶ κατασκαφὴν τῆς Συρακούσης (83) μαθὼν, ἔστειλε τοὺς ἀντικαταστησο-

Varie lectiones et notæ.

(81) Ἀρχιστρατήγῳ Μιχαῆλ. De variis S. Michaeli exstructis ædibus sacris egimus in nostra Constantinopoli, lib. III, sect. 3, n. 4, ubi præsertim de hac Nova dicta : in his etiam, de ea quæ in Conchylo stetit, imperante Justiniano, quam eandem esse existimo, quæ palatio adjacuisse dicitur in concilio CP. sub Mena, act. 2 : Ἐγινόμεθα καὶ ἐν τῷ εὐαγεῖ εὐκτρητῷ οἴκῳ τοῦ ἁγίου ἀρχαγγέλου Μιχαῆλ τῷ προκειμένῳ τῷ εὐσεβεῖ παλατίῳ. Paulo supra exstitisse ἐν τῷ παλατίῳ scribitur. Hanc S. Michaelis de Bucelone ecclesiam vocat Innocentius III PP. lib. XII, epist. 70.

(82) Ἐν τοῖς κοφίνοις. Κόφινος dicitur vas ex virgullis terræ portandæ idoneum. Codinus in

Orig. CP. n. 110 : Ἰστατο δὲ ἐν τῷ αὐτῷ λιμένι στήλη μαρμάρινος Ἐλευθερίου, φέρουσα πτόον καὶ κόφινον.

(83) Κατασκαφὴν τῆς Συρακούσης. Hoc Syracusæ excidium attigit etiam Constantinus in Basilio, n. 49, et ex eo Scylitzes, et alii : sed præ cæteris hanc urbis calamitatem descripsit Theodosius monachus in Epistola ad Leonem archidiaconum de Syracusanæ urbis expugnatione, quæ servatur in Bibliotheca S. Servatoris Messanæ, et quam ex Græco Latinitate donatam descripsit Rocchus Pyrrhus in episcopis Syracusanis, in qua et famem ingentem a civibus perpassam in urbis obsidione, et clades a Barbaris istis Saracenis illatas Christianis

μένους τοῖς ἀληθεύουσιν Ἀγαρηνοῖς· ἀλλ' οὐδὲν ἔγνω· ἔτα τὸν Φωκᾶν Νικηφόρον, τὸν πάππον τοῦ μετέπειτα βασιλεύοντος Φωκᾶ μετὰ δυνάμειος ἔξιο-

A chus quidam virtutis studiosus, qui Theophilæ nullam rationem habuit, sed Basilio conspecto, honoris causa surrexit, eumque adoratum

Varie lectiones et notæ.

luoulenta oratione describit, ut qui et obsessa urbe, in ea cum aliis famem ipsam, et ea expugnata, duram captivitatem perpessus fuerit. Quæ quidem epistola Latina duntaxat oratione exarata, interim dum Græca prodeant, quorum quædam fragmenta habentur in bibliotheca Regia, si hic describatur, haud ingratum forte rerum Byzantinarum studiosis fuerit, tum quod horum temporum illustrandæ historiæ non parum conducatur, tum etiam quod Pyrrhi Sicilia haud omnibus obvia sit. Eorum quæ nobis evenerunt, vir divinissime, singula persequi velle, sane diuturnius, oportuni: usque temporis spatium postulare videtur: breviorque epistola est, quam ut totam rerum gestarum seriem complectatur. **B** Contra vero penitus hæc silere communemque doloris sensum, quem ex his cepit potius ferme terrarum orbis (facile enim mihi persuado condoluisse nobis eos, apud quos vel solum Syracusarum nomen devenerat) valde stupentis animi, morboque indolentiæ apprime laborantis futurum fuisse existimavi. De qua re prophetarum quidam tanquam ex ore Dei sic est locutus: Male illos accepi flagris, nec tamen doluerunt. Ac si quocumque modo narrationem harum rerum institutum, bene utrisque consultum erit: mihi quoque aliquam afferet orationem, quæ mærentibus illis revelatum iri confido, quibus nunc male discrucior. Quippe sic natura comparatum est, ut ea quæ nobis molestiæ sunt, si sermone vulgaveris, animi levent ægritudinem, tibi vero merces minime fluxa hinc accedet, si compatiendo lacrymis narrationem prosequeris. In hostium tandem potestatem devenimus: capti demum fuimus, o vir divinis honoribus perfuncte, nec sane pejora sunt Hierosolymæ expertæ cum caperentur, nec Samaria prior Hierosolymis expugnata. Tandem passi sumus direptionem, quam non insulæ Chetim unquam agnovere, non regiones barbaricæ, non urbes quæcumque in medium afferri possent. Ejusmodi fuit hoc excidium, ut eodem die, quibus antea propugnatum erat, arcus et phuretras contriverit, arma, gladium, et bellum dejecerit, strenuos quosque debilitaverit, propugnatoresque gigantes (sic enim magnanimos illos appellaverit, qui egregie operam suam præstiterunt, qui et famem antea tolerare, et labores quoscumque subire, et vulneribus confici prope infirmi pro Christi amore non dubitarunt, et post captum urbem gladiis crucudati sunt) hostium violentiæ cedere coegerit. Tandem in hostium manus incidimus, cum antea diu ac sæpius fuisset ad muros propugnatum, cum etiam navali prælio (horrendum sane spectaculum, ipsisque intuentium oculis consternationem ingenerans: consternatur enim aspectus rerum atrocitate quæ sæpe illi obijciuntur) fuerit multoties decertatum. Victi **D** fuimus post nullas nocturno tempore factas obsidiones, et hostiles insidias, post admotas muris machinas, quibus totum fere diem lundebantur, post gravem illam in nostra propugnacula lapidum projectorum procellam, post illas urbium vastatrices testudines, murosque subterraneos, quos vocant: nihil enim horum quæ ad urbis expugnationem censebantur idonea, intentatum reliquerunt ii quibus obsidendæ urbis cura incumbere, quorum jampridem potiundæ urbis cupiditas animos inflammaverat, summa animorum contentione decertabant, quo quisque pacto cæteris præstaret, novas in dies singulos machinas excogitando, quibus urbs capi dirivique facilis posset. Quanquam ab hisce Deus altissimi consilii ratione admirabili nos quodammodo protegit. Quid vero necesse est more tragico ejulantem latius per equi, quantum et qualem in nos malorum congeriem invadere summo stuato conati sunt hostes? quid

indictum infectumque reliquerunt, quod ad timorem incutiendum iis qui detinebantur obsessi, animosque consternendos facere visum esset? tempus admonet, ut ad ea quæ intus gerebantur orationem convertamus, deque iis excursim aliqua dicamus. Foris vastabat gladius, et intus pavor, ut pervetusto illo oraculo Moysen res nostras vaticinalum esse plane asseveraverim. Cum enim æque ac populo Israelis in Deum ante a nobis peccatum esset, eundem quem olim ille, divinæ iracundiæ calicem potavimus, capti sumus, posteaquam ægre diuturnam famem herbarumque victu toleravimus: posteaquam sordida quæque rerum egestate compulsi, in os congesimus. Quin et ad liberorum etiam comestiones (rem nefariam et silentio prætereundam) processimus, cum antea nec ab humanæ carnis esu (heu quam horrendum spectaculum) abhorruimus. Sed quis hæc pro dignitate tragice deploraverit? non a coriis bubulisque pellibus abstinuimus, non ab alia quibuscumque rebus, quæ fame enectis quidquam solatii afferre posse crederentur, ne ossibus quidem aridis parcentes, injucundam nobis cænam apparabamus. Novum profecto, et ab omni mortalium usu abhorrens alimenti genus. Et enim Syracusanorum complures, (quid homines non cogit fames importuna?) quadrupedum ossa molere primum, tum aquæ perpauzillo conspergere, quamvis abunde nobis aquas ad hos usus Arethusæ fons suppedicaret, atque hoc invento famem sedare miserissimi homines cogebantur. Jam enim tritici modius tantum et quinquaginta nummis aureis vœnalis erat, pistores vero pluris vendebant, qui;pe ducentis aureis, unde fiebat ut duarum unciarum pants (rem miram!) nummo aureo venderetur. Adde quod trecentis aureis et eo amplius, quomodocumque edule vœnum ibat, et quinque supra decem, quandoque etiam viginæ constabat equinum caput: asininæ carnes etiam in deliciis habitæ. Jam vero domesticarum avium defecerat genus: oleum autem et salsamentorum cuiusque generis obsonia, vel ea quæ, ut ait Gregorius Theologus, pauperum esse cibis solent, jam erant absumpta. Casei, leguminum et pisorum esus omnino nullus: jam enim unius atque alterius portus, quibus interjacent Syracusæ, per vim hostes potiti fuerant, cum antea arces, quæ Brachiolia dicebantur, et ab ingressu portuum hostes arcebant, solo funditus adæquassent. Illud vero longe molestissimum accidit: nam sævissima pestis (proh dolor!) famem subsecuta est. Morbus etiam tetanus, a nervorum contractione sic dictus, quosdam divexabat: quibusdam autem apoplexia dimidiam partem corporis arafaciebat, alios repentino mori cogebat, nec defuere qui eodem genere morbi correpti, aut corporis dimidium movere tantum poterant, aut omnino omni movendi corporis facultate destituebantur. Alii instar utrium inflato corpore horrendum sui spectaculum intuentium oculis exhibebant, quosque mors illis superimminens (nam hæc quoque divino imperio parebat, atque ex hujus præscripto nonnihil retardabatur) ægre tandem miseros gravissimis doloribus liberabat. Enimvero iis quæ jam a nobis memorata sunt, permulta alia adjungi possent, quæ longiore indigerent oratione, quam ea quæ ab homine in custodiam dato proficisci potest. Quid enim aliud poterit quam res tam grandes paucis perstringere ac tenuare, qui carcere inclusus ne horum quidem habeo pacati otii? densissima carceris caligo, quæ ob oculos versatur, aspectum hebetat atque obtundit: tumultus eorum qui simul in eadem asservantur custodia, mentem agitant atque perturbant: turris quæ ad majorem portum in dextro urbis angulo erat exstructa, catapullarum vi, quibus hostes saxa

amanter exceptit. Eo mulier quædam vidua illius A μάχου ἐπέπομφεν, ἀνδρα γενναϊότατον τε δμου καὶ lool primaria, et magnis opibus affluens cognito, στρατηγικώτατον, ὃς καὶ πολλὰ κατὰ τῶν τῆς Ἄγα ἐγ- hominem pro familiaritate accersitum interrogat, γόνων ἐστήσατο τρήπαια. Ὅτε δὲ τῷ Θεοφιλῆτι ὡς προ-

Variae lectiones et notæ.

prægrandia juculabantur, concusa primum, mox ex parte cecidit, ab hujus turris excidio quinque post diebus murus propugnaculi, qui fuerat antea turri conjunctus, eodem catapultarum impetu disruptus est: quo facto magnus timor in obsessorum animos injectus est. Hostium tamen oppressionem sustinebant egregii illi viri nulque strenui sub auspiciis beatissimi ducis patricii, summæque hujus contentioni obsecundare conabantur, supra quam oratione explicari possit. Dies viginti, totidemque noctes, ubi murus corruerat contra eos qui aditum ex illa parte tentabant egregie strenueque depugnabant, animi ingentiam nobilitatem præ se declarabant: insigne quoque laudem esse ducebant pro tuenda urbe vulnera toto corpore excipere. Jam vero si quis ad illud urbis popugnaculum se contulisset, quod adversum vulgi sermone dici consueverat, permultos ibi virus poterat intueri miris diversisque modis mutilatos. Erant qui effossos oculos haberent, his quidam nares truncæ, his vero aures cernebantur amputatæ, aliis palpebræ, aliis maxillæ ex telorum et sagittarum ictibus sanguine rubescebant, quibusdam frons et cor etiam ipsum modis variis vulnerabatur; venter aliis, aliis pectus acceptis vulneribus patebat, atque ut compendio dicam, non aliqua tantum, sed omni ex parte laborabant. Hostes enim totis copiis urbem obsidebant, erantque numero superiores adeo ut centum ex illis (quod vix assequitur fidem) cum uno e nostris manus consererent, gloriaque non vulgari antagonistas augerent egregiæ virtutis facto periculo. Equidem athletarum studium appellabam, quoties eo loci ventitarem, in quo fortiter præclareque agentes magnam sibi ex præclare gestis gloriam comparabant. Tum vero flagitiorum nostrorum numerus usque adeo excrevit, ut districtum in nos divinæ ultionis gladium inebriaret die primu post vicissimam mensis Muti. Quanta vero ab ea die, quo murus corruit, civitas in hostium potestatem reducta est? Modum autem quo fuit expugnata operæ præctium erit dicere: fuit enim horroris plenus. Cum enim Dei severa in nos animadversio eorum qui fortiter hostibus resistebant strenuissimum quemque huc atque illuc dissipasset, et inclutum patricium cum ejus militibus ad corpora procurandum a mœnibus in domos proprias avocasset, Barbarorum animos impulit ut ad fatalem illam turrin, de qua superius, obsidionem integrarent, machinis illis adhibitis quæ ad lapidum projectum usui erant. Tali enim ludicro parricidæ illi urbem invadentes sese oblectabant: nec sane difficili negotio grassabantur, paucis admodum millibus custodientibus partem illam, propterea quod opportunum illud pugnandi tempus cives non æstimabant, securique propugnatores alia omnia quam ad propugnacula se conferre meditabantur. Dum igitur hostes in urbem lapides horrendum in modum confectarent, totumque illius ambitum complerent, scala quædam ligneæ per quam propugnatoribus erat pervia, senndiruta, turris effringitur: quo facta rumor ingens exortus est, quem cum audivisset patricius, continuo surrexit impransus e mensa, pro scala vulde sollicitus animi. Jam vero Barbari simul illum disruptam persensere (quippe eum prope ipsam lapidum projectio contigisset) muro magna cum alacritate propinquant: cumque nonnisi paucos in turris præsidio positos conspirati essent, hos fortiter ibi repugnantes contrucidarunt, inter quos etiam erat beatus Johannes patricius, quo facto libere in illam ascendunt, eaque demum potiti sunt. Hinc vero deinceps in modum fluminis per totam urbem diffusi in illorum conspectu volitabant qui ad repugnandum adhuc congregabantur. Ac primum iis qui ad Serva-

toris ædis vestibulum contra eos aciem instruebant ad unum trucidatis, magno impulsu valvas aperitunt, templumque subeunt strictis ensibus crebro anhelitu ignem naribus oculisque spirantes. Tum vero omnis ætas eodem temporis momento in acie gladii corruit, principes et omnes iudices terræ (quod in Psalmis canere solemus) juvenes et virgines, senes cum junioribus, monasticam professi, tum matrimonio copulati, sacerdotes et populus, servus et liber, quique in lectis multo jam tempore valetudinarii decumbabant. Nam ne his quidem parcere, Deus bone, carnifices illi didicerunt: animus enim humani sanguinis sitiens eorum moribus, qui primo irati occurrunt, minime satiantur. Erat igitur tum videre, (ut Sophonizæ verbis utar) diem illum, diem calamitatis et miseriz, diem angustiz et ruinæ, diem tenebrarum et caliginis. Post hæc autem (quid enim pluribus oportet, singula eorum percensere quæ primariis urbis viris evenere, præsertim cum auribus ipsis, ne dum animis horrorem incutiant? Inclutus patricius, qui se in arcem quamdam receperat, postridie una cum septuaginta viris viris capitur, atque octavo ob urbe expugnata die, capitali supplicio plectitur. Quod quidem adeo excelso fortique animo pertulit, ut nihil humile, nihil sui constantia indignum admiserit, ne leve quidem timidatis alicujus argumentum monstraverit, nec mirum, quando antea nullo pacto adduci potuit ut urbis prodicionem salutis propriæ causa faceret, præsertim cum permultos haberet hujus consilii non probatores tantum, verum si voluisset etiam administratos. Ille vero maluit cum honestate mortem oppetere, ut eorum qui cum ipso erant salutis prospiceret, atque unum pro multis ad Christi imitationem caput oblicere periculo (quanquam hoc homicidarum animos ad commiserationem nequitiam flexit) quam aliquid nobilitate sua indignum mente complecti. Cujus animi magnitudo, atque ad subeundum supplicium alacritas ipsi quoque Busæ Amiræ Chagebis filio, qui mortis auctor fuit, magnæ admirationi fuere. Verum ipse ad bene beateque moriendum hinc sibi talia præsidia compraverat, propterea quod omne belli tempus in mortis contemplatione transegerat, eisque, qui secum obsessi erant, viam, quæ ducit ad immortalitatem optimis cohortationibus commonstraverat. Unde per hæc pietatis officia excessum vitæ minime habuit formidandum. Quibus enim assidua meditatione cautum est, ne imparatum pectus habeant ad hæc extrema subeunda, hisce non injucunda erit ad cælum, cum contigerit, transmigratio. Cæterum Barbari in illos etiam quos cum patricio ceperant (erant autem omnes hi Syracusis honestissimo loco nati), cum quibusdam aliis captivis extra urbem ductos, et in orbem dispositos uno impetu invadunt agrestium canum in morem, et hos quidem lapidibus, hos vero baculis, alios hastis, quas præ manibus habebant, quosdam etiam quibuscunque quæ se fortuito obtulissent instrumentis crudelissime insectantes, morti dabant, et adhuc animis immanissime sæientes, horum corpora combustione absumebant. Nec vero silentio præteribo qualia barbarâ crudelitatis exempla in Nicetam exercuerint. Erat hic Tarsensis genere, atque in re militari opprime eruditus, et strenuus, qui oppugnationis tempore impium Mahometem apud eam nationem prophetarum eminentissimum habitum maledictis compluribus quotidie proscindebat. Hunc ab interficiendorum numero sevocatum humi reclinantes supinum (tuum, Deus, ementiam imploro) thorace pectoris ad pubem osque virum decorticarunt, effusa vero per sectionem viscera contis dilaniabant. Ad hæc cor ipsum manibus avulsum ab homine adhuc spirante plusquam im-

εἴρηται, ἔξουπρέται, οὗτος ὁ βασιλεὺς συγκατῆλθεν ἅμα
 ἐκεῖνον εἰς Πελοπόννησον, καὶ εἰς τὸν τοῦ ἁγίου ἀποστό-
 λου Ἀνδρέου ναὸν εἰσῆλθε σὺν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ. Ἦν δ'

A Cur Theophiltzen principem illustrem, et impera-
 toribus cognatum neque alloquio neque ullo officio
 dignatus esset, ministrum vero ejus affatus esset et

Variae lectiones et notæ.

maniter dentibus mandebant primum, postea ad ter-
 ram allisum, petitumque lapidibus, tum demum ex-
 sulturati reliquerunt. Verum de his alias. Ego vero
 qui jam iterum cum episcopo in gratiam redieram,
 atque in episcopi templo una cum ipso stans pre-
 cibus hora sexta operam debam, turrim a Barbaris
 expugnalam auribus cepti, cum ad finem cantici ven-
 tum esset. Quo nuntio non mediocris fuit audientium
 animis pavor injectus. Etenim quidni timendum esset
 in cruentas hostium manus mox certissime incursuris?
 animum tamen quoquomodo recipientes, dum adhuc
 hostes ante prospectum templi in deprædando essent
 occupati, nudi ac peregrini (quippe detractis omni-
 bus aliis indumentis præter illa quæ ex corio confecta
 gestabamus), ad altare ædis maximæ cum duobus
 aliis clericis perferimus. Consueverat ad hunc aram
 beatissimus Pater Deum iratum conciliare, operamque
 ipsis pro suis filiis implorare, ac voti compos fieri;
 qua in re illius experientia mirificum sæpissime com-
 probavit: quamquam id temporis arcano divinorum
 judiciorum consilio preces ejus rejectæ fuerant. Cum
 ergo in his essemus periculis constituti, aller ab
 altero si quid peccatum esset, veniam petebamus, ac
 vicissim donabamus, Deo vero gratiæ agebatur.
 quod ista nos perpeti decrevisset. Jam vero dum
 episcopus angelo tutelari suam Ecclesiam commen-
 daret, et adsunt extemplo hostes districtis gladiis,
 sanguineque perfusis, qui per totam ædem vagantes
 aliis alio despectebant, quorum unus a circumfusa
 multitudine digressus sacrum altare adit, ibique nos
 inter sedem et aram latitantes offendit, comprehen-
 ditque, nihil tamen barbarum in nos est molitus,
 nempe Deo cor ipsius aliquatenus permulcente, nihil
 iracundum sonuit aut minax, vultu ad terrorem com-
 posito, quamvis esset ense nudato armatus, qui su-
 mabat adhuc calidum sanguinem atque distillabat.
 Is in episcopum intuitus, ab illo quam recte percon-
 tatus est, quisnam esset, remque ut erat edoctus:
 Ubinam, inquit, sunt ecclesiæ sacra vasa? Cum
 autem cognovisset de loco, educit e sacro templo
 episcopum seorsim ab omni turbatione atque tumultu,
 nosque cum ipso tanquam agnos suum pastorem
 sequentes. Cumque in sacellum ubi reposita sacra
 vasa asservabantur nostro ductu pervenisset, in eo
 nos inclusos detinet, idemque sategit ubi majores
 natu barbaræ nationis quamprimum conveniant.
 Quo facto, de nobis apud ipsos narrationem instituit.
 Sermoem, id enim nominis tum illi inditum, tum
 claris ortum esse parentibus postea comperimus:
 cujus oratione permoti, dicam melius, Deo ad bonum
 exitum omnia perducente, bene animati hostes in
 nos esse cæperunt, eodemque die sacra deprædati
 (erant autem hæc omnia perfecti operis quinque milia
 librarum ponderis) captivos nos ex urbe egredi
 fecerunt: dolore, ut omitam cætera, vehementi con-
 fectos atque ad Amiram, qui in veteri majore eccle-
 sia consederat traduxerunt. Illic autem in una earum,
 quæ ibi reperiebantur, camera conclusos reliquit.
 Illic omnimodis incommodis affici corpusculum fuit
 necesse: nam et gravi odore locus repletus est, eo
 scilicet qui ex naturalibus excrementis exoritur,
 quibus etiam qui solent in diem ingenerari et
 scatere, nec non muribus consueto ibi degentibus,
 tum petriolorum exanina, et cimicum, et pulicum
 propemodum exercitibus inhorruit. Ut vero nox facta
 est, tenebris obruti sumus sub lectum ferne cadentibus.
 Fumo etiam qui foris externo fiebat oppleta
 domus, qui et respirationem miseris interclusit, et
 multos aspectus maxima ex parte nobis admisit. In
 hac ipse camera cum sacro antistite, et altero a cler-
 icis fratribus conjuncti fuimus: nam qui reliqui fue-

runt, urbis excidio una omnes contrucidati sunt.
 Dies ibi triginta complevimus: propterea quo ad
 Syracusanas munitiones emolliendas id temporis vo-
 luerunt consumptum. Per idem spatium ea quæ
 intra murorum ambitum continebantur, incendiis
 absuupta sunt. Captæ vero prædæ spoliis tot fuere,
 tantique pretii, ut ejus subducta ratio millies mille
 nummum reperta sit. Non multo post iter Panor-
 mum versus aggressi, quod sex dierum intervallo
 perfecimus, vecli jumentis ferendis oneribus natis.
 Abduxerunt vero inimiles efferique Æthiopes. Tan-
 dem diurnis vestibus, nocturnisque frigoribus di-
 vexati, die septimo, cum interdiu noctuque iter facere
 non fuisset desitum, celeberrimam civibusque fre-
 quentem urbem Panhormum ingressi sumus, obviam
 factis nobis urbem ingredientibus, popularibus qui ob
 lætitiæ effusi, epinicia concinebant; dumque præ-
 das in urbem victores importare viderent. Pæanis
 faustisque acclamationibus excipiebant. Jam vero in
 urbem secedentes, tum demum comperimus conveni-
 um ac civium multitudinem juxta famam illius,
 nihilque imparem opinioni nostræ fuisse. Illuc enim
 universum Saraccorum genus confluisse putares a
 solis ortu et occasu, ab aquilone et mari, juxta bea-
 tissimi Davidis consuetum loquendi morem. Unde
 in tanta incolentium colluvie coangustati, in circuitu
 sedes struere atque habitare incæperunt adeo ut per-
 multas adjacentes urbes posuerint, primariæ, si quis
 vellet, ad oppugnandum et repugnandum non im-
 pares. Cum igitur, ut dicere institui, nequissima urbs
 omnium poliretur, contrarchum, imperii nomen id est,
 sui nominis celebritate neutiquam dignum putavit,
 donec nos sub jugum mitteret. Quin et se facturum
 promittit et comminatur, ut abs se longe positos,
 atque adeo ipsius imperatricis urbis viros in suam
 redigat potestatem.... His ita se habentibus, post
 diem quintum ad majorem Amiram introducimur.
 Is autem ad solarium superbe in solio considens
 valde sibi ex tyrannica potestate placebat, et quasi
 mantile nobis, ipsique medium suspensum utrimque
 aspectibus observabatur. Sistunt episcopum ministri:
 tum ille per interpretem: Tenes, inquit, nostratem
 orandi modum? Minime, inquit sapientissimus præ-
 sul. Is vero: Cujus rei gratia? Respondet episcopus:
 Quod summus ego sacerdos Christi sum, Christianique
 servorum mystagogus, de quo prophetæ et justi olim
 vaticinati sunt. Non sunt, inquit Amiras, apud vos
 revera prophetæ sunt vero nomine: non enim ab illis
 alienatus esse ob tuas doctrinas, neque a recta fide
 deflexisses: in circuitu enim impii ambulant. Quid
 enim prophetam nostrum blasphemias impetitis vos?
 Minime nos prophetas blasphemamus. Excipit episcopus:
 Propterea quod non in prophetas invehi, sed pro
 ipsis loqui magnificeque sentire condidimus: hunc
 vero qui apud vos colitur ignoramus. His responsis
 attonitus, extemplo nos in carcerem retrudi jubet.
 Ducti incedebamus media urbis platea in popularium
 conspectu: Christianorum permulti subsequebantur,
 de nostra miseria non obscure ejulantes, nec non
 contrariæ sectæ homines spectanti studio excili
 nos constipaverant, inquirebantque quisnam esset
 celeberrimus ille Siciliensis archiepiscopus. Hunc
 admodum populum evasimus; tandem in demosterium
 [δεσμοτήριον] conjicimur; id autem locus est
 quatuor supra decem gradibus depressum habens pa-
 vimentum, adeo ut illi ostiolum pro fenestra esset.
 Tenebræ hic meræ et palpabiles, lumine tantum lu-
 cernæ vel interdiu aliquatenus collustratæ. Neuti-
 quam in isto carcere luciferum mane exorientem fas
 est aspicere, non lunam radios emittentem. Corpuscu-
 lum hic æstivis caloribus percussum (æstus enim erat)

honorasset, longe supra conditionem ejus? Nam cum monachum nosset, id eum non temere fecisse arbitratur. At ille : *Theophilixem, inquit, privatum vidi Basilium vero imperatorem, eaque de causa honorem et ut imperatori habui. Scit enim eum a Deo imperatorem designatum esse.* Quibus mulier auditis, Basilium post discessum sui domini, ægrotum illic relictum, in suas ædes recepit, curataque et confirmata valetudine, persuasit ut sui filii frater adoptivus esse vellet, ac data pecunia, imperium ei prædixit, orans ut principatum adeptus, filii sui que (si adhuc in vivis esset) non oblivisceretur. His actis. Basilium discessit, illa vero, ei recens imperioposito, cum filio Constantinopolim profecta, multa pretiosa numerata obtulit, quam ille honorifice excepit ejusque filium, quem fratrem spiritualem nactus fuerat protospatharii, dignitate ornavit. *Ædes sacras diversis terræ motibus collapsas instauravit, atque etiam magnum fornicem templi Sanctæ Sophiæ ruptum ruinamque minitantem, machinis artificum constrinxit, et firmavit. Multis Judæis præbita promissaque pecunia persuasit, ut Christiani fierent. Pace cum gente Russica facta, effecit, ut illa in cognitionem arcanorum nostrorum perveniret : et cum se baptizari velle promississent, pontificem eis misit. Cæterum a sua religione ad nostram transituri, tergiversabantur et dubitabant : Ac nisi miraculum viderimus, inquit pontifici, qualia tu multa a Christo facta esse doces : nunquam doctrinam tuam amplectemur. Tum is : Petite, inquit, quod vultis. At illi dixerunt : Liber qui de Christo docet, est in ignem conjiciendus : qui*

A ἐκείσε προσμένον μοναχός τις, ἀντιποιούμενος ἄρετης, ὅς τοῦ μὲν Θεοφιλιτζου οὐδεμίαν φροντίδα πεποίητο, τὸν δὲ Βάσιλειον θεασάμενος, καὶ ὑπεξάνεστη καὶ προσεκύνησε, καὶ φιλοφρόνως ἐδεξιώσατο. Γυνὴ δὲ τις χήρα ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ τυγχάνουσα, καὶ τῶν ἐγχωρίων πρωτεύουσα, πλοῦτη τε περιβήσομένη πολλῶν, συνήθης οὖσα τῷ μοναχῷ, καὶ μαθοῦσα τὸ γεγονός, μετεπέμψατο τοῦτον καὶ ἤρετο πῶς τὸν μὲν Θεοφιλιτζην ἄρχοντα περιφανῆ, καὶ τοῖς βασιλεῦσι κατὰ γένος προσήκοντα οὔτε προσήσεως οὔτε δεξιώσεως τινος κατηξίωσε, τῷ δ' ἐκείνῳ ὑπηρετοῦντι καὶ προσεφώνησε καὶ τιμῆς μετέδωκεν, οὐκ ἀναλογούσης τῇ καταστάσει αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ λίαν ὑπερβαλλούσης αὐτῆν· εἶκαζε γὰρ, εἰδύια τὸν μοναχὸν, μὴ ἀλόγως ποιῆσαι τὸ γεγονός· Ὁ δὲ, τὸν μὲν Θεοφιλιτζην ἰδιώτην, εἶπεν, ἐώρων, βασιλεῖα δὲ τὸν Βασίλειον, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὡς βασιλεὺς τὸν ἄνρα τετίμηκα. Ἴσθι γὰρ ὡς πρὸς τοῦ Θεοῦ βασιλεὺς ἐκείνος ἀφώρισται. Ταῦτα ἀκούσασα ἡ γυνὴ, ἐπεὶ νοήσας ἐκεῖ κατελείφθη ὁ Βασίλειος, ἀπάραντος ἐκεῖθεν τοῦ κυρίου αὐτοῦ, προσέλαβέ τε αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, καὶ θεραπείας ἤξίωσε, καὶ ἀναβρώσθητα εἰσποιητὸν ἀδελφὸν τῷ υἱῷ αὐτῆς γενέσθαι πέπεικε, καὶ χρήματα παρέσχεν, εἴτα καὶ τὴν βασιλείαν αὐτῷ προηγόρευσε, καὶ ὅτε τεύχεται τῆς ἀρχῆς, μὴ ἐπιλαθῆσθαι τοῦ παιδὸς αὐτῆς ἀξιοῖ, μήτ' αὐτῆς, εἰ τοῖς ζῶσιν ἔτι συγκαταλέγοιτο. Ὁ μὲν οὖν Βασίλειος ἐπὶ τούτοις ἀπῆλθεν. Ἐκείνη δὲ, βασιλεύσαντος ἄρτι τοῦ Βασιλείου, πρὸς τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων μετὰ τοῦ υἱοῦ παρεγένετο, δῶρα προσαγαοῦσα πολυτελῆ καὶ πολλὰ· ἦν ἐντίμως ὁ βασιλεὺς προσεδέξατο, καὶ τὸν υἱὸν

Varix lectiones et notæ.

et cohabitantium habitu torridum, præterea cimices et pediculi et publicum examina, cæteraque hisce bestioliis similia per tenebricosum hoc pavimentum serpentina misellum hominem stigmatium reddunt. Sunt et eodem in carcere conclusi, promiscueque vobiscum harum miseriarum mercaturam facientes, Æthiopes, Tharsenses, Hebræi, Longobardi, tum Christiani nostrales et diversis locis profecti in quibus erat quogue sanctissimus [Manas, seu Menas Vide Pyrrhum t. II, p. 592.] Melitensis episcopus duabus compedibus pedes astrictus. Tum vero pontifices alterutrum complexi, sacroque osculo exosculati, paululum ab ea quæ sibi evererant sunt collacrymati; mox Domino eadem de re gratias agentes, ex nostra philosophia depromptis rationibus doloris sensui repugnabant. Dum in his versamur, exsecrabilis ille dies statim apud hosce sacrificii recurrit; quo die memoriam facere se jactitant sacri illius, quod olim Abraham fecerat, quando datum arietem pro rationis participem victimam Deo immolavit. Hunc per inscitiam Pascha nominant: nec abs re diem sic indignant: non enim ab Ægyptio in terram promissionis est illis transitus, juxta veterem Paschalis nomenclaturam: neque ex hac terra in caelestem oram aut ex morte ad vitam, ut Christiana fides hoc vocabulo uti nos docet; sed ex vita ad mortem, et ex hoc corporeo inierit, et sub sensum cadente, ad sempiternum illum, et ad id quod nunquam fine sit cariturum incendium. In hac diei celebritate (o dementia singulari!) archiepiscopum comburendi fit consilium, malisque dæmonibus hostiam offerendi sanctissimum Christi pontificem. Quidam enim ex iis qui populo præerant, os

habens patente sepulcro adæque spirans Æquum est, inquit ad circumstantes conversus, o cives, in hunc Christianorum antistitem manus injicere pro nostra incolumitate, tum quo festivus ac si unquam alias celeberrime nobis Paschalis festum agamus; sic enim prospere nobis res nostras cessuras, et incrementa meliora facturæ esse confido. Hæc ille. Verum hæc audientes senes quidam canitie juxta ac priores, loquage honestissimi, ad populum habito consilio, factum improbarunt. Non enim hæc esse dicebant satis; putabant illius diei celebritatem cohonestandam insigne pervigilium egisse excidium Syracusanæ urbis. Itaque mali consilium in archiepiscopum et nos consilium dissipatum est, Deo volente. Jam ex illo in hunc usque diem persistimus ærumnis multis detenti, mortemque ipsam, quæ semper nobis captivis imminet, quotidie præstolantes. Tu vero, o dilectum et venerabile caput, tui Theodosii fac sis usque memor, Deumque placatum propitiisque reddito, ut nostros hasce fluctus componat, sistat atque compescat, nostramque captivitatem convertat sicut torrens in austro, juxta Prophetam Regem Deique parentem. Amen.

Sequuntur hæc carmina ex Græco Latine scripta.

Fructus laborum sume meorum, Pater,
Sunt quippe pleni quæstuum et lacrymis madenti-
Sume, Pater, mandata, sume his litteris
Excidia, quæ in nos hostis invezit feroræ.
Deum rogato, tendat ut amicas manus.
Jamjam propinquo funeri charo huic tuo.

αὐτῆς, ὃν ἀδελφὸν ἐκ πνευματικῆς διαθέσεως (84), ὡς εἴρηται, ἐσχῆκε, πρωτοσπαθάριον τετίμηκε. Σεισμῶν δὲ διαφόρων (85) συμβάντων, ἐξ ὧν πολλοὶ ναοὶ διῆρβάνθησαν, ὁ βασιλεὺς αὐτὸς ἀνωρθώσατο· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν δυτικὴν μεγάλην ἀψίδα τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας ῥαγεῖσαν, καὶ πεσεῖν τυγχάνουσαν προσδοκῆσιμον μηχαναῖς τεχνιτῶν συνέσφιγγέ τε καὶ ἤδρασε. Καὶ τῶν Ἰουδαίων πολλοὺς δόσσει χρημάτων καὶ ὑποσχέσει Χριστιανοὺς γενέσθαι πέπεικε, καὶ τῷ ἔθνει καθ' ἡμᾶς μυστηρίου πεποίηκε. Συνθεμένοι γὰρ αὐτοκράτορος. Οἱ δὲ μεταθέσθαι μέλλοντες ἐκ τῆς ἐδίσταζον· καὶ εἰ μὴ τι θαῦμα ἴδοιμεν, εἶπον γενέσθαι πρὸς τοῦ Χριστοῦ, οὐκ ὂν ποτε δέξασθαι πεισθίημεν τὸ δόγμα τὸ σὺν. Καὶ δε, Αἰτήσαθε, εἶπεν, ὁ βούλῃσθε. Κάκεινοι τὴν βίβλον, εἶπον, ἢ τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ διδάσκει, βλῆτον εἰς πῦρ, καὶ εἰ διαμείνη ἀνάλωτος, πίστις ἔσται τοῦτο ἡμῖν ἀληθῶς εἶναι Θεὸν τὸν παρὰ σου κηρυττόμενον. Συνέθετο ποιῆσαι τοῦτο ὁ ἐπίσκοπος· ἀνήφθη πυρκαϊά, ἤρε πρὸς οὐρανὸν ὁ ἀρχιερεὺς τὰς χεῖρας τε καὶ τὰ ὄμματα, Δόξασόν σου τὸ ὄνομα, εἶπε, Χριστὸς ὁ Θεός. Ἐνέθετο τῇ πυρκαϊᾷ τὸ ἱερὸν Δυαγγέλιον, τὸ χρονίσαν ἐν τῇ φλογί, ἀδιαλώδητον ἔμεινεν. Οἱ Βάρβαροι ἐξεπλάγησαν ἐπίστασαν τῷ κηρύγματι, καὶ τελεσθῆναι κατήπειγον τῷ θεῷ βαπτίσματι. Ταῦτα μὲν οὖν ταύτῃ συμβέβηκεν.

ΙΔ'. Ὁ δὲ εἰς τῶν τοῦ βασιλέως υἱῶν ὁ Κωνσταντίνος (86), ἐν καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐφίλει, νοσήσας ἐξέλιπε, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ βαρέως τὸν ἐκείνου ἤνεγκε θάνατον, καὶ ἦν ἀπαράκλητος, καὶ ἐζήτει ζῶντα τοῦτον ἐμφανισθῆναι αὐτῷ. Ἦν δὲ τις μοναχὸς Θεόδωρος, ᾧ Σανταβαρηνὸς (87) τὸ ἐπώνυμον· οὗτος τῷ βασιλεῖ προσψικέωτο, εἰς ἄκρον ἑναρέτου βίου αὐτὸν ἐφθακίναί πιστεύοντι, ὡς ἐντεῦθεν καὶ σημεῖα ἐργάζεσθαι. Οὗτος τοίνυν ὁ Σανταβαρηνὸς, ὃς καὶ τῆς μετροπόλεως τῶν Εὐχαίτων ἐξημέτισε προεδρος, λέγεται δεῖξαι τῷ βασιλεῖ τὸν τεθηκῶτα υἱὸν αὐτοῦ ζῶντα δεῖθεν. Ἐν γὰρ λόχητι τινὶ φαντάσαι τὸν Κωνσταντίνον ἐπιππον τῷ οἰκίῳ συναντήσαι πατρί· ᾧ καὶ περιπλακῆναι δόξας ὁ βασιλεὺς, καὶ καταφιλήσαι, οὐκέτι τοῦτον ἑώρακε. Καὶ ἄλλα δὲ τοιαῦτα ποιήσας ὁ Σανταβαρηνὸς, καὶ τούτοις ἐκπλήξας τὸν βασιλέα, ὄλον εἰς ἑαυτὸν περιγέγαγεν, ὡς πιστὴν εἰς αὐτὸν κεκτῆσθαι, καὶ κατὰ μηδὲν αὐτῷ ἀπιστεῖν. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς οὕτω διέκειτο πρὸς τὸν Σανταβαρηνόν. Ὁ δὲ Λέων ὁ δεύτερος τῶν τοῦ βασιλέως υἱῶν, ἤδη νεανίας γενόμενος, καὶ γυναικὶ συζευχθεὶς τῇ θυγατρὶ τοῦ Μαρτινακίου (88), καὶ ἀναβῆθεὶς βασιλεὺς παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τῷ Σανταβαρηνῷ οὐκ ἠρέσκετο, ἀλλὰ φαρμακῶν ἀπεκάλει καὶ γόητα,

si inviolatus manserit, argumento nobis erit, vere Deum esse, qui a te praedicatur. Assenso episcopo, rogus es incensus 174. Pontifex cum manibus et oculis in caelum sublatis dixisset: *Glorifica nomen tuum, Christe Deus, sacrum Evangelium in rogam imponit, quod diu in flamma relictum, illaesus mansit.* Eo miraculo Barbari obstupefacti, praedicationi crediderunt, et ut sacro baptismate initiarentur flagitarunt. Et haec sic acta sunt.

τῶν ῥως σπειζάμενος, εἰς ἐπὶ γνῶσιν ἐλθεῖν τοῦ βαπτισθῆναι, ἀρχιερεὺς αὐτοῖς ἐστάλη παρὰ τοῦ οἰκείας θρησκείας εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ὤκνου τε καὶ πρὸς τὸν ἀρχιερέα, οἷα πολλὰ διδάσκεις αὐτὸς εἰς πῦρ, καὶ εἰ διαμείνη ἀνάλωτος, πίστις ἔσται τοῦτο ἡμῖν ἀληθῶς εἶναι Θεὸν τὸν παρὰ σου κηρυττόμενον. Συνέθετο ποιῆσαι τοῦτο ὁ ἐπίσκοπος· ἀνήφθη πυρκαϊά, ἤρε πρὸς οὐρανὸν ὁ ἀρχιερεὺς τὰς χεῖρας τε καὶ τὰ ὄμματα, Δόξασόν σου τὸ ὄνομα, εἶπε, Χριστὸς ὁ Θεός. Ἐνέθετο τῇ πυρκαϊᾷ τὸ ἱερὸν Δυαγγέλιον, τὸ χρονίσαν ἐν τῇ φλογί, ἀδιαλώδητον ἔμεινεν. Οἱ Βάρβαροι ἐξεπλάγησαν ἐπίστασαν τῷ κηρύγματι, καὶ τελεσθῆναι κατήπειγον τῷ θεῷ βαπτίσματι. Ταῦτα μὲν οὖν ταύτῃ συμβέβηκεν.

XI. Cæterum unus ex imperatoris filiis Constantinus, patri præ cæteris charus, ex morbo obiit, cujus mortem graviter ferens, omni consolatione repudiata, illum sibi viventum offerri cupiebat. Fuit autem quidam monachus Theodorus, cognomento Santabarenus, imperatori ob summam de ipsius virtute persuasionem, ut etiam miracula edere crederetur, familiaris, idemque metropolis Euchaitorum antistes. Is igitur imperatori defunctum filium ostendisse viventem, cum effecisset ut Constantinus equo insidens patri occurrere videretur, quem cum amplexus et deosculatus esset, non amplius viderit imperator. Sed et aliis similibus factis Santabarenus in imperatore in admirationem adducto, effecerat, ut is totus ex ipso penderet, ut fidem ei haberet, neque ulla in re diffideret. Imperator igitur hoc modo erga Santabarenum affectus fuit. Sed Leo filius ejus jam adultus, et Martinacii filia uxore ducta, a patre imperator salutatus, Santabareno non delectabatur, sed eum veneficum appellabat, et præstigiatores, et imperatoris deceptores. His ille, veluti speculis quibusdam ictus, ad ultionem insurgit, simulataque erga Leonem benevolentia: *Cum sis, inquit, adole-*

Variae lectiones et notæ.

(84) Ὁν ἀδελφὸν ἐκ πνευματικῆς διαθέσεως ἐσχῆκε. Wolfius: *Quem spiritus impulsu fratrem nactus fuerat.* Reposuimus pro his verbis, *fratrem spiritualem.* Intelligitur enim ἀδελφοποίησις, *Adoptio in fratrem,* quæ in ecclesia fieri coram sacerdote consueverat. Vide *Gloss. med. Græcit.*

(85) Σεισμῶν δὲ διαφόρων. Quos inter exstitit ille terræ motus qui post depositionem Photii et restitutionem Ignatii exstitit, quo adeo concussa est urbs, ut Ecclesias aliasque sedes a fundamentis subruerit, et ἀντι πόλεως, πολυάνδριον effecta illa fuerit, ut scribit idem Photius, epist. 100 et 104, ubi hunc divinæ ultioni adscribit ob injurias sibi impetatas.

(86) Κωνσταντίνος. Ex priore Basilii uxore genitus, ut indicavimus in *Fam. August. Byzant.* de

quo hæc præterea scribit Nicetas Paphlago in Vita Ignatii patr. Constantinopol. Εὐθὺς μὲν τότε τῷ βασιλεῖ τέθηκε Κωνσταντίνος ὁ τριπλόητος καὶ πρωτότοκος υἱὸς, ὃν καὶ ἄγιον ὁ τολμηρὸς οὗτος (Φώτιος) εἰς τὴν τοῦ πατρὸς χάριν ἐξ ἑαυτοῦ χειροτονῶν, μοναστηρίους τε καὶ ναοὺς ἀθροωπαρεσκεῖα τιμῶν οὐκ ἠύλαβετο.

(87) Θεόδωρος ὁ Σανταβαρηνός. Quis ille Santabarenus, et unde ortus illiusque fortunam describit Styliaenus Neocæsareæ episcopus in Epist. ad Orientales, descripta in Appendice ad concilium Constantinopolitanum iv, c. 4, p. 1404, 1405.

(88) Μαρτινακίου. Meminit Codinus in *Orig. CP.* n. 110 Martinacæ patricii, avunculi Theophaonis Augustæ, sub Michaelē et Basilio, a quo œdificatum monasterium quod illius nomen retinuit.

scens imperator, et cum patre veneris atque equites : pugio etiam tibi ferendus est, quo et contra feram ularis, et patri porrigas, cum res tulerit, aut etiam insidiatores ejus ulciscaris. Is dolo non animadverso, pugionem, ut ille suaserat, in calceo fert. Eo pugione Santabarenus ad ultionem Leonis usus : Imperator, inquit, filius tuus tibi instidatur, inlicio illud est, quod in venatu pugionem occultum gerit. His auditis, venatum exit Basillius, Leo patrem comitatur, inventus est pugio in calco Leonis occultatus. Visus est vera dixisse delator. Rei defensio non admittitur, ardet iracundia pater contra filium : in quodam imperatorio 175 cubiculo concludit, et, ut quidam tradunt, ei oculos eruere in animo habebat, Santabareno ad id instigante : idque omnino futurum fuisse, nisi patriarcha et principes senatus, multis precibus imperatorem a sententia deduxissent. Ea ira durat, Leo in custodia tenetur, longum tempus intercedit, donec imperator quibusdam senatoribus in convivio adfuit : id quod veteri quadam consuetudine certis temporibus fiebat. Erat autem in iis ædibus, ubi convivium agitabatur, psittacus in cavea suspensus, qui, ut id genus avium ad imitationem proclive est, cum quemdam continenter Leonem deplorantem et appellantem audisset, vocem imitatus, subinde clamabat, O Leo, Leo. Ex ea volueris voce convivæ occasione arrepta pro Leone deprecandi, e convivio surrexerunt, et oppleti lacrymis dixerunt : An nun ista volucris nos accusabit, imperator, cum ipsa dominum suum appellet, nos autem majestati tuæ epulis fruentes, illius jam longo tempore inclusi obliviscamur? Omite iram, Domine, contra illum conceplam. Deme illi custodiam, placido sum ac potius paterno vultu aspicio. His verbis ira mitigata imperator, cum filio in gratiam rediit, dignitate pristina restituta. Post, cum venatum exisset, in cervum incidit inusitata magnitudine, elata in altum cornua gestantem, quem persequendo assecutus, cum stricto gladio percussurus esset, bellua se defendit, et ramo uno cornuum zonæ imperatoris infixo, illum sublimen fert cornibus suspensum, ac forsitan ita periisset, nisi a quodam, ense dissecta zona, fuisset ereptus. Cui mercedem salutis suæ præciaram reddidit ille, capitis truncationem, speciosa causa quesita, quod ense contra imperatorem strinxisset : neque reputavit, pro

A και ἀπατώντα τὸν αὐτοκράτορα. Τούτοις ἐκείνος ὡς τισι κέντροις πληττόμενος, εἰς ἄμυναν διανίσταται, καὶ πλασάμενος εὖνοιαν πρὸς τὸν Λέοντα, Νεανίαν ὄντα σε, λέγει, ὦ βασιλεῦ, καὶ τῷ πατρὶ συνιπέουοντα καὶ συνθηρώντα, δεῖ σε καὶ ἐγχειρίδιον ἐπιφέρεισθαι, ἵνα τούτῳ καὶ κατὰ θηρίου χρήσῃ ὁπότε δέσῃ, καὶ τῷ πατρὶ σου ἴσως ὀρέξης κατὰ κайρὸν, ἢ τυχὸν καὶ ἐπιβουλεύοντας αὐτῷ ἀμυνῇ. Ὁ δὲ, μὴ φωρέσας τὸν δόλον, ξηφίδιον ἔνδον φέρειν τοῦ ὑποδήματος (89) ἐπέστη κατὰ τὴν συμβουλῆν. Τούτῳ τοίνυν τῷ ξηφιδίῳ ὁ Σανταβαρηνὸς κατὰ τοῦ Λέοντος χράται εἰς ἄμυναν, καὶ τῷ βασιλεῖ, Ἐπιβουλεύει σοι, φησὶν, ὁ υἱὸς σου· καὶ τούτου δείγμα τὸ φέρειν, ὅτε σοι συνθηρῆ, κεκρυμμένον ξηφίδιον. Ἐξῆλθεν οὖν εἰς κτηνησίον ὁ Βασίλειος, καὶ ὁ Λέων παρείπετο τῷ πατρὶ, εὐρέθη καὶ ἐγχειρίδιον κεκρυμμένον ὑπὸ τῷ τοῦ Λέοντος πέλιδον. Ἔδοξεν ἀληθεύειν ὁ κατειπών. Ἀπολογούμενος ὁ κατηγορούμενος οὐ προσέειτο, ἐξώργιστο κατὰ τοῦ υἱοῦ ὁ πατήρ, ἐγκλείει τούτον τῶν βασιλικῶν θαλάμων ἐνὶ (90), καὶ τὰ τοῦ κράτους ἀφαιρεῖται παράστημα, ὡς δὲ τινες ἱστοροῦσι, καὶ τὰ ὄμματα τῷ υἱῷ πηρῶσαι διεμελέτα, παρὰ τοῦ Σανταβαρηναῦ πρὸς τούτο ἐρεθίζόμενος· καὶ ἔργον ἂν ἐγένετο τὸ μελέτημα, εἰ μὴ ὁ πατριάρχης καὶ τῆς συγκλήτου οἱ προύχοντες, πολλὰ δεηθέντες, τοῦ βουλεύματος τὸν βασιλέα μετέστησαν. Τέως δ' οὖν ἐπέμεινεν ἡ ὀργή, καὶ ὁ Λέων ἔμφρορος ἦν, καὶ χρόνος ἐτρέθη συχνὸς, συνευχεῖτο δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν τῆς συγκλήτου τισί· τούτο δὲ κατὰ καιροῦς (91) ὠρισμένους ἐκ συνθείας ἐγένετο πλαιαῖς. Ἦν δ' ἐν τῷ οἴκῳ καθ' ὃν ἐγένετο τὸ συμπόσιον, ζῶον ἐν κλωβῷ (92) ἡλωρημένον τῶν μιμητῶν, καλούμενον ψιττακίς· τοῦτό τις οἰδορομένον καὶ ἀνακαλούμενον τὸν Λέοντα συνεχῶς ἀκοῦον ἐμιμήσατο τὴν φωνήν, καὶ, Λέων, Λέων, ἔδοξα πυκνά. Τὰς οὖν φωνὰς τὰύτας τοῦ ἕρνηθος οἱ τῷ βασιλεῖ συνεσιώμενοι λαβὴν εὐρόντες τῆς ὑπὲρ τοῦ Λέοντος παρακλήσεως, ἀνέστησαν τε τοῦ συμπόσιου, καὶ δακρύων πλησθέντες, εἶτά φασιν· Οὐκ εἰς κατηγορίαν ἔσται ἡμῖν τούτο τὸ ζῶον, ὦ βασιλεῦ, ὅτι αὐτὸ μὲν τὸν οἰκεῖον ἀνακαλεῖται δεσπότην, ἡμεῖς δὲ, τῆς μὲν τοῦ κράτους σου πανδαισίας ἐπαπολαύοντες, ἀμνημονοῦμεν ἐκείνου, ἐπὶ χρόνον ἤδη καθειργμένου πολὺν; Ἄγε, δεσποτα, τὴν κατ' ἐκείνου ὀργὴν, καὶ λύσον αὐτῷ τὴν φρουρὰν, καὶ πρόσβλεψον εὐμένες, ἢ μᾶλλον πρόσιδε ὡς πατήρ. Τούτοις ὁ βασιλεὺς (93) ἐχάλασε τὴν κατὰ τοῦ

Variae lectiones et notæ.

(89) Ξηφίδιον ἔνδον τοῦ ὑποδήματος. Leo Grammaticus, ἐν τῷ τουβλίῳ, *in tibiali*. Porphyrogenitus in *avi Vita*, n. 99 edit. Combessii, κλέυσον περιειρεθῆναι τὰ πέλιδα τῶν ποδῶν αὐτοῦ, ita Santabarenus ad Basilium. Symeon Logotheta in *Basilio* n. 21, et in *Chronico* ms. in quo corporis loco παραμήριον habuerit Leo non tradit. Scylitzes ἐν τῷ τοῦ ὑποδήματος, ut Zonaras et Glycas, ubi Lounclavius *sub veste* vertit, et recte, ni fallor : ne que enim in calceis vel in tibiali pugionem gestare potuit Leo, nisi per tibi alia braccæ intelligantur.

(90) Ἐγκλείει τούτον τῶν βασιλικῶν θαλάμων

ἐνὶ. Errat igitur Damascenus *Studita* hom. 34 dum scribit Thessalonicam relegatum Leonem una cum uxore Theophanone.

(91) Κατὰ καιροῦς. Verbi gratia, in Nativitate Christi, in tribunali novemdecim accubitorum, de quibus stas conviviis egimus in nostra *Constantinopoli*, I. II, sect. 6, n. 1.

(92) Ἐν κλωβῷ. Wolfsius scripserat *in corte : in cavea* restituimus. Vide *Gloss. med. Græcil.* in κλωβός.

(93) Τούτοις ὁ βασιλεὺς. Vide nostram *Constantinopolim*, I. IV, sect. 4, n. 1.

υιέως ὄργην, καὶ οἱ ἐσπέλατο, καὶ τὴν τιμὴν ἀπέ-
δωκε τὴν βασιλείον. Εἰς θήραν δὲ ἀπελθὼν ὁ βασι-
λεὺς, ἐλάφῳ ἐντυγχάνει, τὸ μέγεθος ὑπερφυεῖ, καὶ
εἰς ὕψος ἠρμέναι κέρατα φέροντι, καὶ τοῦτον ἐδίωκε,
καὶ πλησίαισας αὐτῷ, ἔρε τὴν χεῖρα ξιφῆρη πληξαι
τὸ ζῶον βουλόμενος. Τὸ δὲ τοῖς κέρασιν ἠμύνετο τὸν
διώκοντα, καὶ τινος τῶν αὐτοῖς παραφρομένον ὄζων
ἐμπαρέντος τῆ ζώνῃ τοῦ βασιλέως, λετίωρος ἐκεί-
νος ἐφέρετο, ἠωρημένος τοῦ ζώου τοῖς κέρασι· καὶ
τάχα ἂν καὶ ἠνάλωτο, εἰ μὴ τις (94) φθάσας καὶ
ξίφει τεμῶν τὴν ζώνην αὐτὸν διεσώσατο, ᾧ καὶ σῶτρα κελὰ δέδωκεν ὁ ὑπ' ἐκείνου σωθεὶς, τὴν τῆς
κεφαλῆς ἔκτομήν· καὶ ἡ σκῆψις ὡς εὐπρεπῆς, "Ὅτι ξίφος, ἔφη, ἐπὶ βασιλέα γυμνῶσαι· μὴ λογισάμε-
νος ὅτι ὑπὲρ βασιλέως ἔρχε τὸ ξίφος ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀμοιβῆς μᾶλλον ἦν ἄξιός· καὶ δωρημάτων βασι-
λικῶν. Καὶ ὁ μὲν οὕτως ἀπώνατο τῆς ὑπὲρ τοῦ βασιλέως σπουδῆς. Ὁ δὲ πληγείς τὸ σῶμα τῷ κέρατι.
καὶ περιδινθηθεὶς τὰ σπλάγχνα, ἐπέβω μὲν, ἀλλ' οὐκ εἰς μακρόν· ἀπέβω δ' ἐντεῦθεν, συμβασιλεύσας μὲν τῷ
Μιχαήλ ἔτος ἓν, ἀναρχήσας δ' ἐννεακαίδεκα, τῷ υἱῷ Λέοντι τὴν βασιλείαν λιπὼν, ὄντι πρεσβυτέρῳ τῶν πε-
ρίοντων υἱῶν.

IB. Αὐτοκράτωρ δὲ γεγονώς ὁ Λέων (94*), αὐτίκα Β
πρὸς ἄμυναν διανέστη τοῦ Σανταβερηνού· Ὑπο-
πτέων δὲ ὡς ἀντιλήψεται τούτου ὁ πατριάρχης Φώ-
τιος, φίλιως πρὸς αὐτὸν διακείμενος, αἰτίας πλάτ-
τει κατὰ τοῦ πατριάρχου. καὶ ἐξωθεῖ τῆς Ἐκκλη-
σίας αὐτὸν, καὶ ἐν τῇ τῶν Ἀρμενιακῶν περιορίζει
μονῇ, πατριάρχην δὲ Στέφανον προεχειρίσατο (95),
τὸν οἰκτεῖον ὀμάρμονα· καὶ ὅτι μὴ ἦν Ἡρακλείας
ἀρχιερεὺς, ὅπῃ τοῦ πρωτοθρόνου κειροτόνητο·
Ἀχθῆναι δ' ἐξ Εὐχαΐτων ἐκέλευσε τὸν Σανταβερ-
νόν· τῆς γὰρ ἐκεῖ Ἐκκλησίας προήδρευε. Πέμψας δὲ
εἰς τὴν ἐν Χρυσοπόλει μονὴν τοῦ Φιλιππικοῦ, ὅπου
ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ἐτέθαπτο, ἐξάγει τὸ σῶμα τού-
του ἐκ τῆς σοροῦ, καὶ μετὰ προκομπῆς πολλῆς καὶ
βασιλείου τιμῆς εἰς τὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ναὸν
κατατίθεισιν ἐν λάρνακι μαρμαρίνῃ, καὶ τῶν ἀδελ-
φῶν αὐτοῦ παρόντων ἐπὶ τῇ προκομπῇ, τοῦ τε
Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ πατριάρχου Στεφάνου. Τῆ δὲ
τοῦ Ζαούτζη Στύλιανου (96) θυγατρὶ συμφεσιλάμε-
νος εἰς τῆς ζωῆς Θεοφανοῦς τῆς αὐτοῦ γαμετῆς, τὸν
πατέρα ταύτης μάγιστρον ἐτίμησε, καὶ λογοθέτην
τοῦ δρόμου, μετέπειτα μέντοι καὶ βασιλεσιπάτορα,
αὐτὸς τὸ ὄνομα ἐφευρών· Ἐξ ἐμπορησμοῦ δὲ μετὰ
τῶν ἄλλων καὶ τοῦ ναοῦ ἁγίου ἀποστόλου Θωμᾶ πυρ-

A imperatore potius strinxisse, ac renumeratione ma-
gnisque præmiis esse dignum. Is igitur sui erga
imperatorem studii hunc fructum cepit. Imperator
vero cornu percussus, conversisque intestinis, su-
pervixit ille quidem; se l non diu, mortemque obiit.
Regnavit cum Michacle annum unum, solus decem
et novem, imperio Leoni filio ex superstitionibus nata
maximo relicto.

XII. Imperator factus Leo, statim de ulciscendo
Santabareno cogitat. Sed cum timeret, ne is a
Photio amico defenderetur, patriarcham,
causas quasdam commentus. Ecclesia ejectionem, in
Armenianorum relegat monasterium, fratremque
suum Stephanum patriarcham designat: qui, quia
Heraclæ pontifex nullus erat, a protothrono con-
secratus est. Santabarenum Euchaitis, cujus urbis
Ecclesiæ præsidebat, adduci jussit. Misit et Chry-
sololim in Philippici monasterium, ubi Michael
imperator sepultus erat, ejusque cadaver loculo
eductum, cum magno comitatu et regio honore in
Sanctorum Apostolorum æde, in marinorea arca
reponit: etiam fratribus suis Alexandro et patriar-
cha Stephano præsentibus. Zautzem Stylianum,
cujus filiam, superstiti adhuc Theophanone con-
juge, subigebat, magistrum designavit et cursus
publici logothetam, post etiam, novo excogitato
nomine patrem imperatoris. Eodem Sancti Thomæ
apostoli, una cum aliis ædificiis incensam, renova-
vit. Santabarenum jam adductum in regia Pegana
custodit, et inclementer flagris cæsum Athenas
relegavit, neque multo post, oculos ei effodi jussit.
Verum pluribus annis elapsis, hominem ab exilio

Varie lectiones et notæ.

(94) Εἰ μὴ τις. Vocabatur is Jacobitzes. Vide
Symeonem logothetam in Basilio n. 3 et Leonem
Grammatic.

(94*) Βασιλεὶα Λέοντος Φιλοσόφου. Ita ad mar-
ginem scriptum in codd. mss. Negat Allatius Leo-
nem imp. appellatum Φιλόσοφον, hocque cognom-
en uni convenire Leoni Philosopho, de quo agunt
scriptores Byzantini in Theophilo, illum vero Σο-
φόν appellatum. Certe Constantinus Porphyrogeni-
tus illius in avi Vita, n. 48, 76 et 89 edit. Combe-
fssii, Leonem Σωφώτατον semper appellat. Promi-
scue vero apud Balsamonem Σοφός et Φιλόσο-
φος iudigitatur. Sed et Novella Alexii Commeni
apud eundem Balsamonem ad Nomocan Photii p
140, 142, 1 edit. Λέων Φιλοσοφώτατος dicitur. In
cod. Reg. in quo describuntur libr. II. Περὶ θεμα-
των Constantini Porphyrogeniti, hic titulus præfer-
tur: τῷ λοπόννημα Κωνσταντινίου υἱοῦ βασιλέως Λέον-
τος τοῦ Σοφοῦ.

(95) Στέφανον προχειρίσατο Gregorius in Vita
S. Basilii Junioris, n. 2: Στέφανος δὲ ἀρχιεπίσκο-
πος Κωνσταντινουπόλεως προχειρίζεται, ἀνὴρ πάση

ἀρετῇ διαπρέψας· εἰ καὶ οὗτος ἐν συντόμῳ τὸ χρεῖον
ἐλειτούργησε, καὶ συνεχῆ καθάρσια παρὰ πιδῶν
ιατρῶν δεξάμενος, διὰ τὴν ἐνοχλοῦσαν αὐτῷ ἐκ
(f. πυρετοῦ) πυρκαϊάν, ὑπ' ὧν κελῶς, ψυχρανθεὶς
τὴν στόμαχον, καὶ εἰς νόσον δυσδιήγητον περιπεσὼν
ἐτελεύτησε. Erehempertus cap. 52: Serenissimo
Basilio Augusto æque his diebus defuncto, duo filii
ejus in imperio sunt electi, id est Leo primogenitus,
et Alexander subsequens: tertius vero Stephanus no-
mine archiepiscopatum ejusdem urbis, ejecto Photio,
qui olim a Nicolao primæ sedis pontifice ob invasio-
nem episcopatus ignotus adhuc superstitis perpetuo
anathemate fuerat mallatus, et a Joanne papa, ut
ita dicam, ignaro, ad pristinum gradum resuscitatus
regendum suscepit.

(96) Στύλιανου. Exstant in obitum nescio cujus
Styliani, primi a secretis, iambi Symeonis logothe-
te et magistri, vulgo Metaphrasæ appellati; et ab
Allatio in Dissert. de Symeonum scriptis descripti.
Obiit vero hic Stylianus de quo Zonaras, Leone
imperante, ut est apud anonymum Combefssianum
n. 14.

revocatum benigne tractandum curavit. Cæterum Hagio Longobardiæ dux, regis Franciæ affinis, audita Basilii morte, Romano fœdere sublato, omnem sibi provinciam vindicavit. Quare imperator mensæ præfectum cum Occidentalibus legionibus contra eum misit, qui prælio victus, fere omnibus quos adduxerat. amissis, fuga ægre elapsus est. Stephano patriarchæ defuncto. Antonius cognomen'o Cauleas successit. Cum Bulgari pace facta, cum Romanis commercia haberent, et telonæ iniqua ab eis vectigalia exigerent : id Symeoni illorum principi jam dudum occasionem captanti, satis causæ visum ad bellum Romanis inferendum. Sed Romanus exercitus contra eum missus, succubuit, multis cæsis, ipsoque duce interfecto, multis captis, quos Symeon, nasis præcisis, Byzantium redire passus est. Ea fœditate irritatus imperator. Turcos Istrum accolentes, qui et Ungari vocantur, muneribus impulit, ut Bulgaros ulciacerentur, et pro virili affligerent. Ipse quoque terra marique arma inferre eisdem parat, summa rerum patricio Nicephoro Phocæ, quem domesticum β Legionum 1177 designavit, mandata. Verum ante bellum, quæstorem de pace legatum ad Symeonem mittit. Quem Barbarus dolo adesse suspicatus, in vincula coniectum includit, et Phocæ resistit. Quo bello dum occupatur, Ungari ejus ditionem populantur. Quare Phoca omisso, contra illos proficiscitur, et acie congressus, superatur, multis Bulgaris interfectis, pluribus captis. Symeon ipse vix Dorostolum, quæ Dristra est confugit. Captivos Bulgaros imperator ab Ungaris emit, ad quem Symeon legatos de pace misit, ejus verbis Leo fide habita, Chærospharthem ablegavit ad pacem faciendam. Sed Barbarus eo detento et victo, Turcos invasit, iisque in fugam versis, et agris eorum vastatis, Leoni scripsit, se cum eo pacem non facturum, nisi captivos Bulgaros receperit, quos cum recepisset, tamen pacem non fecit. Igitur imperator contractis in unum omnibus et Orientalibus et Occidentalibus legionibus, contra Bulgaros usus est : quæ tamen cum Symeone congressæ, succubuerunt. Deinde cum in agris quibusdam Zoes, Zautzis filiæ, consuetudine uteretur, insidiis a quibusdam est appetitus : quas cum Zoe ex murmure animadvertisset, ad imperatorem dormientem excitasset, statim in regiam reversus, evitavit, eandemque Zoen paulo post imperatricis Thephanonis obitum, Augustam appellavit, et dudum concubinam, legitimam uxorem duxit. Verum brevis illa felicitas fuit. Nam cum annum unum et octo menses in imperio vixisset, obiit. Sunt et aliæ insidiæ imperatori nuntiatae, quas Zautzis consobrinus, Basilius Pectes struebat. Is arcanum cum sapadone Samona communicavit, quem jurejurando prius adegerat,

Α ποληθίντος, ὁ βασιλεὺς οὗτος αὐτὸν ἀνακαίνισεν. Ἡδὴ δὲ καὶ ὁ Σανταβαρηνὸς ἤχθη, καὶ εἰς τὰ ἐν ταῖς Πηγαῖς ἐπρουρεῖτο βασιλεία, ἔνθα πέμψας ὁ βασιλεὺς, καὶ ἀφειδῶς αὐτὸν αἰκισάμενος, ἐν Ἀθηναῖς ὑπερόριον ἔθετο. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ πέμψας ἐκεῖ, τοὺς αὐτοῦ ἐξέκοψεν ὀφθαλμούς. Μετὰ τὸ πλείους ἐν αὐτοὺς τῆς ὑπερορίας τε τὸν ἄνθρωπον ἐπανήγαγε, καὶ προνοίας ἤξιωσεν. Ὁ δὲ Λογγιβαρδίας δοῦξ Ἀγίων τοῦ βήγος Φραγγίας τυγχάνων γαμβρός, ἐπεὶ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου ἐπίθετο, τὰς πρὸς Ῥωμαίους συνθήκας ἤθετησε, καὶ τὴν χώραν ἄπασαν ἠκειώσατο. Διὸ τὸν ἐπὶ τῆς Τραπεζῆς ἐπεμψεν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτοῦ μετὰ τῶν δουρικῶν ταγματῶν, ὃς συμμύξας αὐτῷ ἠτήθη καὶ πάντας σχεδὸν οὓς ἐπήγετο ἀπεδίλλετο, μάλιστα αὐτὸς διαδράξ. Τοῦ δὲ πατριάρχου Στεφάνου ἐκλεισπίοτος, Ἀντώνιος προκεχειρίστο πατριάρχης, ὃς Κωνσταντίας (97) ὠνόμαστο. Τῶν δὲ Βουλγάρων ἐνσπόνδων ὄντων, καὶ ἐμπορίας ποιουμένων μετὰ Ῥωμαίων, οἱ τοῖς τελωνήμασιν ἐρεστώτερος ἄδικα αὐτοὺς εἰσέπραττον τέλη. Τοῦτο τῷ αὐτῶν ἄρχοντι Συμεῶν λαβὰς ζητοῦντι τοῦ κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον ἄρσασαι, εἰς μάχης πρόφασιν ἤρκεσε. Καὶ μέντοι καὶ ἤρατο. καὶ Ῥωμαϊκὸν αὐτῷ ἀνθοπλισάμενον στράτευμα ἤτητο, καὶ πολλοὶ μὲν ἔπεσον τῶν Ῥωμαίων, καὶ ὁ στρατηλάτης αὐτός· πολλοὶ δ' ἐάλωσαν, ὧν τὰς βίνας ὁ Συμεῶν ἐκτέμων, ἐπανελθεῖν ἀφήκε πρὸς τὸ Βυζάντιον. Τούτοις περιαλήσας ὁ βασιλεὺς, δώροισι τοὺς Τούρκους ἔπεισε, τοὺς περὶ τὸν Ἴστρον, οἳ καὶ Οὐγγροὶ καλρύνται, τοῖς Βουλγάροις ἐπεξεληθεῖν, καὶ ὅση δύναμις κκῶσαι αὐτούς, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς, διὰ τε θαλάσσης καὶ διὰ γῆς ἠτοίμαστο δπλα κινῆσαι κατὰ Βουλγάρων, τῷ πατρικίῳ Νικήφορῳ τῷ Φωκῷ τὸν κατ' αὐτῶν ἀναθέμενος πόλεμον, δομέστικον τῶν σχολῶν αὐτὸν προβαλλόμενος. Πρὸ τοῦ πολέμου δὲ τὸν κοιαίστορα στέλλει ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς Συμεῶν περὶ εἰρήνης πρεσβεύοντα. Ὁ δὲ Βάρβαρος, δόλῳ τοῦτον ὑποτοπήσας ἔλθειν, καθελρύνουσι τὸν ἄνδρα καὶ δεσμεῖ, καὶ τῷ Φωκῷ ἀντεμάχετο. Ἐκεῖνου δὲ περὶ τοῦτον ἀσχολουμένου, οἱ Οὐγγαροὶ τὴν χώραν αὐτοῦ ἐληίσαντο, διὸ τὸν Εὐκᾶν λιπῶν, κατ' ἐκείνων ἐξώρησε, καὶ συμβαλῶν αὐτοῖς ἤτητο, πολλῶν μὲν σφαγέντων Βουλγάρων, πλειόνων δ' ἀλότων, αὐτοῦ δὲ τοῦ Συμεῶν μάλιστα ἐν Δοροσ-ὄλῳ φηγόντος, τοῦτο δ' ἡ Δρίστρα ἐστὶ. Τοὺς δ' αἰχμαλώτους Βουλγάρους ὁ βασιλεὺς παρὰ τῶν Οὐγγρων ἐπράτα, καὶ ὁ Συμεῶν περὶ εἰρήνης ἰκέτευσ. Καὶ πιστεύσας τοῖς λόγοις ἐκεῖνου ὁ βασιλεὺς, τὸν Χοιροσφάκην ἀπέστειλε σπονδὰς ποιησόμενον, ὃν ὁ Βάρβαρος κατέσχε τε καὶ ἐδέσμησεν. Αὐτὸς τοῖς Τούρκοις ἐπῆλθε, καὶ ἐτρέψατό τε αὐτούς, καὶ τῇ χώρᾳ σφῶν ἔλυμῆνατο. Εἶτα ἐπέστειλε τῷ Ἄδοντι μὴ ἂν ποτε σπεῖσασθαι, εἰ μὴ τοὺς αἰχμαλώτους Βουλγάρους λήψοιτο πρότερον· καὶ τούτους λαβῶν, οὐκ ἐπέτατο. Ὁ γοῦν βασιλεὺς τοῖς τάγμασι τοῖς

Variae lectiones et notæ.

(97) Ἀντώνιος ὁ Κωνσταντίας. Cujus elogium descripsit Nicephorus Philosophus, editum a Lipomano Surio, et Bolando 12 Febr.

ἔφοις καὶ τοῖς ἑσπερίοις ἡμοῦ συνελθοῦσι κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐχρήσατο ἄλλ' ἠττήθησαν ἅπαντα προσβαλόντα τῷ Συμεών. Καὶ τὰ μὲν τῶν Βουλγάρων τοῦτων εἶχε τὸν τρόπον. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἐν ἀγροῖς τισι τῆ τοῦ Ζαούτζη συνῶν θυγατρὶ τῆ Ζωῆ, ἐπεβουλεύθη παρὰ τινων. Αἰσθημένης δὲ τῆς Ζωῆς ἐκ θροῦ τὴν ἐπιβουλήν, καὶ διυπνίσθησεν τὸν βασιλέα Λεῖαν, καὶ οὕτω δέσφυγε τὴν ἐπιβουλήν. Ἄρτι δὲ Ζωὴν (98) ὁ βασιλεὺς Αὐγούστου ἀνηγόρευσε, καὶ νόμιμον ἔθετο γαμετὴν (98*) τὴν πρὶν αὐτοῦ παλλακίην, ἧ ἐπ' ὀλίγον τῆς εὐτυχίας ἀπάνασο· ἐνιαυτὸν γὰρ ἓνα ἐπὶ μῆσιν ὀκτώ τῆ βασιλείᾳ ἐπιδύσασα, τέθνηκεν. Ἐτέρα δ' αὖθις ἐπιβουλή μὴνύεται τῷ βασιλεῖ, ἣν ἐμελέτα ὁ Πήκτης Βασίλειος, τοῦ Ζαούτζη ὑπάρχων ἀνεψιός· Ὅς τὸ ἀπύρρητον τῷ ἑκτομιά Σαμωνᾶ ἐκοινώσατο ὄρκους πρότερον βεβαιώσαντι, ὡς ἀνέκφορον τηρήσει τὸ βῆθησόμενον. Ἦν δὲ ὁ Σαμωνᾶς ἐξ Ἀγαρηνῶν, καὶ μαθὼν τὸ κατὰ τοῦ κρατοῦντος μελέτηρα, εὐθύς ἐκφέρει πρὸς αὐτὸν τὸ μυστήριον. Καὶ κατεσχέθη μὲν ὁ Βασίλειος καὶ οἱ συνίστορες τοῦ βουλευμάτος, ὁ δὲ Σαμωνᾶς (99) ἐτιμήθη πρωτοσπαθῆριος, καὶ ἰψικέθη τῷ βασιλεῖ.

Π'. Ἰγάγετο δὲ καὶ τρίτην ὁ Λέων εὐνέτειραν, ἢ Εὐδοκία μὲν ἐκαλεῖται, ἐκ δὲ τοῦ Ὀψικίου τὸ γένος εἶλακε, καὶ τὴν ὤραν ἦν περιττή, Ἄλλὰ καὶ αὕτη βραχύ τι συνεζήκει τῷ βασιλεῖ· συλλαβοῦσα γὰρ καὶ πρὸς τῷ τεκεῖν γενομένη, σὺν τῷ τεχθῆντι ἀπέθανεν. Ἐχων δὲ δι' ἐφέσεως οὗτος ὁ αὐτοκράτωρ πῆδα ἐσχηκέναι, μᾶλλον μέντοι καὶ κεχρηματισμένον ἐσχηκώς τοῦτο (ἦν γὰρ ἑραστής, σοφίας πνυτοδαπῆς, καὶ αὐτῆς δῆτα τῆς ἀποβῆτου, ἢ δι' ἐπιφθῶν μαντεύεται τὰ ἐσόμενα, καὶ περὶ τὰς τῶν ἀστέρων δ' ἐσχολάκει κινήσεις, καὶ τὴν ἐκ τούτων ἀποτελεσματικὴν ἐπιστήμην μετῆρχετο, καὶ εὕρισκεν ὡς ἔξει παῖδα τῆς βασιλείας διαδοχόν), καὶ τετάρτην ἄγεται γαμετὴν, τὴν Καρθωνοψίνην Ζωὴν. Οὐκ εὐθύς μέντοι αὐτῇ τῆς βασιλείας μετέδωκεν ἀξιώματος, ἀλλ' ἐφ' ἱκανὸν αὐτῷ συμβεῖουσα ἦν ἀτινίωτος, μέχρις οὗ παιδίον ἐξ αὐτῆς ἐπέβη τῷ βασιλεῖ, ὁ παρὰ τοῦ πατριάρχου Νικολάου τοῦ θείου κατηξιώθη βαπτίσματος. Τοῦ γὰρ Ἀντωνίου τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιζήσαντος ἔτη (1) . . . καὶ μεταθεμένου τὴν ζωὴν, ὁ Μυστικὸς Νικόλαος πατριάρχης κεχειροτόνητο. Μετὰ δὲ τὸν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοκετὸν, ὃν Κωνσταντῖνον ὠνόμασεν ὁ βασιλεὺς, καὶ σύνευνον αὐτοῦ ἀνηγόρευσε. Διὰ γοῦν τὸν τέταρτον γάμον ἐφώριστο παρὰ τοῦ πατριάρχου ὁ Λέων. Τιμῶν δὲ τὴν πρώτην αὐτοῦ γαμετὴν τὴν μακκρίαν Θεοφανῶν, τέμενος ἀνήγειρεν εἰς ὄνομα ἐκείνης, ἔγγιστα τοῦ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ναοῦ, ἐν ᾧ καὶ τὸν νεκρὸν αὐτῆς κατέθετο. Καὶ ἐπ' ὄνοματι τοῦ ἁγίου Λαζάρου (2) ναὸν ἐδείματο ἕτερον, εἰς ὃν καὶ τὸ ἱερὸν ἐκείνου σῶμα ἀπεθαρύρισεν ἐκ τῆς Κύπρου μετενεχθὲν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ τῆς Μαγ-

ne id quod auditurus esset, effutiret. Erat autem Samonas Agareus, et cognitum in imperatorem facinus, statim ei indicat. Sic Basilius et consilii, comprehenduntur, Samonas protospatrii honorem et imperatoris familiaritatem adipiscitur.

κοιμώμενον, αὐτίκα ἐκεῖνος ἐπανῆλθεν εἰς τὰ Βασίλειαν, καὶ τῆς βασιλίδος θανούσης Θεοφανοῦς, τὴν εἰρημνὴν τὴν πρὶν αὐτοῦ παλλακίην, ἢ ἐπ' ὀλίγον τῆς εὐτυχίας ἀπάνασο· ἐνιαυτὸν γὰρ ἓνα ἐπὶ μῆσιν ὀκτώ τῆ βασιλείᾳ ἐπιδύσασα, τέθνηκεν. Ἐτέρα δ' αὖθις ἐπιβουλή μὴνύεται τῷ βασιλεῖ, ἣν ἐμελέτα ὁ Πήκτης Βασίλειος, τοῦ Ζαούτζη ὑπάρχων ἀνεψιός· Ὅς τὸ ἀπύρρητον τῷ ἑκτομιά Σαμωνᾶ ἐκοινώσατο ὄρκους πρότερον βεβαιώσαντι, ὡς ἀνέκφορον τηρήσει τὸ βῆθησόμενον. Ἦν δὲ ὁ Σαμωνᾶς ἐξ Ἀγαρηνῶν, καὶ μαθὼν τὸ κατὰ τοῦ κρατοῦντος μελέτηρα, εὐθύς ἐκφέρει πρὸς αὐτὸν τὸ μυστήριον. Καὶ κατεσχέθη μὲν ὁ Βασίλειος καὶ οἱ συνίστορες τοῦ βουλευμάτος, ὁ δὲ Σαμωνᾶς (99) ἐτιμήθη πρωτοσπαθῆριος, καὶ ἰψικέθη τῷ βασιλεῖ.

XIII. Leo tertiam quoque uxorem duxit, Eudociam, genere Opiscianam, excellenti forma. Sed et hæc non diu cum eo vixit. Nam cum uterum ferret, inter parturandum una cum foetu edito periit. Verum imperator suscipiendæ proliis avidus, præsertim cum id a 178 vaticibus ei prædictum esset (fuit enim doctrinarum omnis generis amator, et arcana quoque illius quæ per incantationis futura divinat : versatus etiam in doctrina de motibus siderum eorumque effectibus, in qua inveniebat, se filium habiturum imperii successorem) quartam etiam uxorem ducit Carbonopsinam Zoen : quam non statim honore imperatorio est dignatus, sed diu sine diademate habuit, donec filiolum peperisset, qui a patriarcha Nicolao sacro baptismate est initiatus. Nam eum Antonius sede Constantinopolitana annis gubernata decessisset, Mysticus Nicolaus patriarcha est designatus. Imperator post filii partum, cui Constantini nomen indidit, conjugem etiam suam Augustam appellavit. Sed ob quartas nuptias a patriarcha Leo censura ecclesiastica est notatus, et nomine Sancti Theophanonis primæ conjugis suæ, honoris ergo, ædem extruxit proxime Sanctorum Apostolorum templum, in eaque corpus illius reposuit. Condidit et aliam ædem Sancti Lazari nomine, in qua sacrum ejus corpus e Cypro translatum, necnon Mariæ Magdalensæ condidit. Cum autem nautis ædificando impeditis, classis vacaret : Agarenorum classis Taurominium vastavit, et Lemnum insulam occupavit, in quibus multi mortales perierunt. Imperator vero cum in Pentecoste in Sancti Mocii ædem

Varia lectiones et notæ.

(98) Ζωὴν. Hanc Zoizonem vocat Liutprandus, l. III, c. 7 qua cum, *venerea dulcedine junctum* fuisse Lacapenum scribit post pulso æmulos.

(98*) Τὴν γαμετὴν, Vide anonymum in Vita sancti Nicolai Studitæ, p. 93A.

(99) Ὁ δὲ Σαμωνᾶς. Illius meminit Constantinus, *De adm. imp.* c. 50 et Gregorius in Vita S. Basillii Junior. n. 3, ubi πατριάρχης καὶ παρακοιμώμενος indigitatur.

(1) Ἐτη. Deest. e' iam in mss. codd. annorum patriarchatus Antonii numerus. Catal. ms. Nicephori Call. ὁ Ἀντωνίος ὁ Καλλίας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ (Ἰεροντος) ἔτη β'. Sed reponendum ζ' observat. Joan.

Bollandus ad 12 Febr. p. 622.

(2) Καὶ ἐπ' ὄνοματι τοῦ ἁγίου Λαζάρου. De hac æde S. Lazari pluribus egimus in nostra *Constantinopoli*, in quam a Leone imp. illatum ejusdem sancti corpus, tradit pariter auctor incertus in homil. in Sabbatum Lazari, pag. 9 : Τοῦτο τὸ τίμιον καὶ ἅγιον λείψανον ὁ σοφώτατος βασιλεὺς Λέων, ἐκ τίνος ἀψευδῶς θειοτέρως ἐκείθεν μετανομισάμενος, ἐν τῷ πανσέπτῳ καὶ ἁγίῳ τούτου ναῷ παρ' αὐτοῦ δομηθέντι εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου σεμνῶς καὶ πολυτελῶς κατετίθησεν, ὃ καὶ νῦν εἰσέτι μένει, ἁββήτην τινα εὐωδίαν ἀποτελοῦν, καὶ ἰσείεις ψυχῶν καὶ σωμάτων ἡμῶν παρεχόμενον.

de more supplicatum iret, jamque sacrarii cancellis appropinquaret : quidam ex ambone prodiens, baculum gravissimum, quem manibus gestabat, imperatoris capiti inpegit : quod plane contudisset, nisi fustis dependenti lychno illisus, maximum vim amisisset. Proceres cum sanguinem e capite imperatoris manentem viderent, turbati sunt : et quia frater ejus Alexander non aderat, apud pleosque suspicio invaluit, eum insidiarum fuisse conscium. Sed qui id facinus ausus fuerat, quæstionibus adhibitus nullo conscio nominato, pedibus et manibus amputatis, in ignem est conjectus. At Marcus monachus qui Tetraodium magni Sabati supplevit, tum præsens, Imperator, inquit, *istud a Davide prædictum est, his verbis : Quæ hostis tuus in sancto improbe egit, et qui te oderunt, in medio festivitatis gloriati sunt. Scilo igitur te ab 179 hoc tempore decem annos regnaturum.* Quem admodum dixit, ita factum est. Nam Leo post decennium ea ipsa die, qua caput ictus fuerat, est mortuus. Samonas autem, de quo supra diximus, cum apud imperatorem multum posset, cum magnis opibus fugam ad Agarenos, unde ortus erat, caposset. Sed in transitu Halys captus, quamvis se ex voto crucem Sirichanam adire diceret, nihilominus a Constantino ducæ Andronici filio, Byzantium est reductus. Cui imperator, conservato pristino erga Samonam affectu, mandavit ducæ, ut coram senatu interrogatus, diceret eum non cepisse fugam, sed ad Sirichanam crucem peregrinatum esse. Cum autem postridie senatu præsentente Constantinum jurejurando obstrictum rogaret, an fugisset Samonas, ille perjurio reformidato dixit, eum in patriam suam Melitenem abiisse ; is vero per iracundiam ab imperatore dimissus est. Samonas autem præter veterem necessitudinem, etiam patricii dignitate ornatus, et cubicularius designatus, imperatorem sæpe impulit, ut ab officio decederet : quorum illud fuit, quod patriarcham coegit, ut se reciperet, et censuræ eximeret : quem cum accersisset, neque illa ratione exorare posset : statim e regia in Iriam navi transvehendum, utque inde pedestri itinere in Galacrenæum monasterium quod ipse struxerat, transferendum curant, cum annos undecim Ecclesiæ præfuisset. Ejus vero loco patriarcha designatus est syncellus Euthymius, vir sacer, qui omni studio obstitit, ne lex ab imperatore promulgaretur, ut ipsius exem-

A δαλγνῆς Μαρίας. Ἀσχολουμένων δὲ ταῖς οἰκοδομαῖς τῶν πλωτῶν, καὶ τοῦ στόλου μὴ πλείοντος, τὸ τῶν Ἀγαρηνῶν ναυτικὸν τὸ Ταυρομένιον (3) ἐξεπόρθησε, καὶ τὴν νῆσον κατέτεχε Ἀθηναίων, καὶ πολλὰ τῶν ἀνθρώπων ἐν αὐτοῖς συνέθη ῥθορὰ. Προόδου δὲ κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν γενομένης τοῦ βασιλεύοντος εἰς τὸν τοῦ Ἁγίου Μωκίου ναὸν (4), κατὰ τὸ ἔθος, καὶ ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐποίησατο τὴν προέλευσιν, καὶ τις ἤδη ταῖς κίγκλισι τοῦ θουσιαστηρίου τοῦ αὐτοκράτορος πλησιάζοντος, ἐξώρμησεν ἐκ τοῦ ἄμβωνος, βάκτρον μετὰ χεῖρας ἔχων βαρύτατον, καὶ κατὰ τῆς βασιλικῆς ἐπήνεγκεν αὐτὸ κεφαλῆς, καὶ συνέτριψεν ἂν αὐτὴν, εἰ μὴ τῇ ἡωρημένῃ λυχνίᾳ προσαρβάζαν τὸ βάκτρον, ἀφηρησο ταύτῃ τῆς καταφορᾶς τὸ σφοδρότατον. Τῶς δ' οὖν αἶμα τῆς τοῦ βασιλέως κεφαλῆς καταβέβρον θόρυβον τοῖς ἀρχουσιν ἐνεποίησεν. B ὅτι δ' οὐ παρῆν ἐκεῖ Ἀλέξανδρος ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφεὸς, ὑπόληψις παρὰ τοῖς πλείοσιν ἐπεκράτησε τῆς ἐπιβουλῆς αὐτὸν μὴ εἶναι ἀμέθογον. Ὁ δὲ τὸ τόλμημα ποιήσας, βασάνοις ὑποβλήθεις, καὶ μηδὲνα μηνύσας συνέστορα, χεῖρας ἀπετμήθη καὶ πόδας, καὶ τέλος παρδδόθη πυρί. Ὁ μοναχὸς Μαρκος, ὁ τὸ τετραπόδιον τοῦ μεγάλου Σαββάτου ἀναπληρώσας, ἔφη παρῶν πρὸς τὸν βασιλεῖα τοῦτο. Προεῖρητο παρὰ τοῦ Δαβὶδ εἰρηκότος. Ὅσα ἐπονηρεύσατο ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ ἀγίῳ σου, καὶ ἐνεκαυχῆσαντο οἱ μισοῦντές σε ἐν μέσῳ, τῆς ἑορτῆς σου, Ἰσθι γοῦν, ὦ βασιλεῦ, ὡς ἀπὸ τοῦδε χρόνον βασιλεύσεις δεκαετῆ. Καὶ ὁ λόγος ἔργον ἐγένετο. Ἐθανε γὰρ ὁ Λέων μετὰ δέκα ἐνιαυτοὺς κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐπέληγε, τότε τὴν κεφαλὴν. C Ὁ ἦδη δὲ ρηθεις Σαμωνᾶς, παρὰ τῷ βασιλεῖ μεγάλᾳ δυνάμενος, πλοῦτόν τε θαψιλῆ περιβαλόμενος, καὶ τοῦτον λαθῶν, εἰς τοὺς Ἀγαρηνοὺς ὤθεν ὠρμητο ἀπεδιδρασκεν, Ἄλλ' ἐλάω τὸν Ἀλὴν διαπορῶν ὁ δὲ εἰς τὸν ἐν Συρικᾷ σταυρὸν ἔλεγεν ἀπιέναι, τούτῳ εὐχὴν ποιησάμενος, ὃν λαθῶν Κωνσταντίνος ὁ τοῦ Δουκῆς Ἀνδρονίκου υἱὸς εἰς τὸ Βυζάντιον ἐπανήγαγεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἐτι τηρῶν τῷ Σαμωνᾷ τὴν πρῶτην δέξιον, ἐνετείλατο τῷ Κωνσταντίνῳ, εἰ ἐρωτηθεῖ ἐνώπιον τῆς συγκλήτου περὶ τοῦ Σαμωνᾶ, μὴ εἴπειν ὅτι ἀπεδιδρασκεν, ἀλλ' ὅτι εἰς τὸν ἐν Συρικᾷ ἀπῆε σταυρὸν. Τῇ δ' ἐξῆς, τῆς συγκλήτου παρούσης, ἤρετο μεθ' ἑκῶν ἐπαγωγῆς τὸν Κωνσταντίνον ὁ βασιλεὺς εἰ ἔφευγεν ὁ Σαμωνᾶς. ὁ δὲ, διὰ τοὺς ὄρκους ψεύσασθαι μὴ θελήσας, εἶπεν ὅτι εἰς τὴν οἰκίαν παγρίδα τὴν Μελιτηνὴν ἀπῆε. D Ὁ βασιλεὺς δὲ τὸν μὲν Κωνσταντίνον μετ' ὀργῆς ἀπε-

Varie lectiones et notæ.

(3) Ταυρομένιον. Vide Constantinum, l. II, *De Themat.* c. 10.

(4) Τοῦ Ἁγίου Μωκίου. Idem narrant anonymus Combéssianus, Leo Grammaticus, Symeon Iogotheta, Scylitzes, etc. De æde vero S. Mocii pluribus egimus in nostra *Constantinopoli*, in qua præ aliis festum S. Euthymii, cujus reliquiæ ibidem asservabantur, 3 Januar. celebratum observant synaxaria mss. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Εὐθυμίου κειμένον ἐν τῷ Ἁγίῳ Μωκίῳ. Huic proxima fuit S. Anthimi ædes sacra, uti docet Scri-

ptor mss: Vitæ S. Josephi Hymnographi : Καὶ σὺν αὐτῷ τῇ Βασιλίδι ἀνῆε μεγαλοπόλει, μεθ' οὗ ναῦ ἱερομάρτυρος ἑαυτὸν ἐγκατακλείσας, σεπτῷ λέγω δὴ Ἀνθίμου τοῦ θεοῦ, πλησίον ὑπάρχοντι τοῦ Ἁγίου Μωκίου, τὰς ἐκείνου ἀρετὰς παραζήλου. In eam ædem illatum fuisse corpus S. Sampsonis xenodochi docemur ex illius Vita mss. Τὸ δὲ ἱερὸν σῶμά καὶ ἄγον τῷ μεγίστῳ ναῦ τοῦ Μωκίου τοῦ μάρτυρος πανσεβαστως ἐγκατατίθεται, ὅτε δὴ καὶ συγγένειαν ἔλκειν ἐκεῖθεν τοῦ μεγάλου φημιζομένου.

πέμφατο. Τὸν δὲ Σαμωνᾶν μετὰ ταῦτα τῆς προτέ- A plo cuiuis liceret secundam, tertiam et quartam
ρας ἤξλωσεν οἰκειώσως, εἶτα καὶ πατρίκιον ἐτί - etiam uxorem ducere.
μησε, καὶ παρακοιμώμενον προσβάλετο, ὅς εἰς πολλὰ τῶν οὐ καθηκόντων τὸν αὐτοκράτορα προσβίβαζεν,
ὧν ἐν καὶ τὸ βιάσασθαι τὸν πατριάρχην δέξασθαι αὐτὸν, καὶ τοῦ ἀφορισμοῦ ἀπολύσαι. Μεταπεμφάμε-
νος οὖν τὸν ἀρχιερέα ὁ βασιλεὺς, ἐδεῖτο δεχθῆναι. Ὡς δ' ἐκεῖνος ἦν ἀδυσώπητος, ἐκ τῶν βασιλείων
αὐτίκα διαπερᾶται πρὸς τὴν Ἰρίαν (5), κάκειθεν πεζοποροῦντα εἰς τὸ ἐν Γαλακρήναις ἄγουσιν αὐτὸν
μοναστήριον, ὃ αὐτὸς ἰδομένησατο, ἔτη προστὰς τῆς Ἐκκλησίας ἕνδεκα. Προεχειρίσθη δὲ πατριάρ-
χος ὁ σύγκελλος Εὐθύμιος, ἀνὴρ ἱερὸς, ὃς καὶ βουλόμενον τὸν βασιλέα νόμῳ θεσπισαὶ ἄγασθαι κατ'
αὐτὸν τὸν βουλόμενον γυναῖκας δύο καὶ τρεῖς ἄχρι καὶ τεσσαρῶν, πάσῃ σπουδῇ διεκώλυσε.

ΙΔ'. Τῶν δὲ Ἀγαρηνῶν (6) ναυσὶ τὰς τῶν Ῥω-
μαίων ληϊζομένων χώρας, ὁ βασιλεὺς Ἰμέριον τὸν
λογοθέτην (7) τοῦ δρόμου τοῦ στόλου προβαλλόμενος
ἀρχηγὸν, κατὰ τῶν ἐκ τῆς Ἀγαρ ἀπέστειλεν, ἐν-
τειλάμενος αὐτῷ, καὶ τὸν δούκαν προσλαβέσθαι
Ἀνδρόνικον. Ὁ δὲ δόλιος Σαμωνᾶς ἄσπονδον ἔχων
ἔθρην κατὰ τοῦ γένους τοῦ δουκικοῦ, ὑποτίθησι B
εἰς τῶν φίλων τοῦ Ἀνδρόνικου δηλώσαι αὐτῷ, μὴ
συμπλεύσαι τῷ Ἰμερίῳ, ἐκκόψαι οἱ τὰ ἄμματα
μέλλοντι κατὰ βασιλεῖον πρόσταγμα. Διὸ οὐκ ἐπέ-
σθη τῷ Ἰμερίῳ συνελθεῖν ὁ Ἀνδρόνικος, ὅθεν καὶ
μόνος ἐκεῖνος ναυμαχίῃσας ἐκράτησε, καὶ τοῦ τῶν
πολεμίων περιεγένετο ναυτικοῦ. Ἐντεῦθεν ἀπεγνω-
κῶς ὁ Ἀνδρόνικος, συγγενεῖς τε καὶ δούλους αὐτοῦ
προσλαβόμενος, κατέσχε τὴν Κάβζλαν, ὄχυρόν τι
φρούριον τοῦ Ἰκονίου οὐ πάντῃ διαικείμενον μήκο-
θεν. Ὁ δὲ Σαμωνᾶς οὐ διέλιπε τὸν βασιλέα ἐρεθί-
ζων, καὶ εἰς ὄργην παρακινῶν κατὰ τοῦ ἀνδρός.
Μαθὼν δ' ἐκεῖνος καὶ τὴν τοῦ πατριάρχου Νικολάου
ἐκ τῆς Ἐκκλησίας ἐξώθησιν, καὶ πάντοθεν ἀπο-
γνοῦς, πανοικεσίᾳ τοῖς Ἀγαρηνοῖς προσελήλυθεν.
Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦτο γνοῦς ὑπερήγγησεν, ἐναντίον
ἔξεν τὸν ἄνδρα ἀνθ' ὑπερμάχου προοῦμενος. Γρα-
φὴν τοίνυν ἐγχαράσσει βασιλεῖον, δι' ἧς τῷ Ἀνδρο-
νίκῳ καὶ ἀμνηστία τῶν πραχθέντων ἐπρυτανεύετο,
καὶ ὑπονόστησις ἐπετρέπετο, καὶ πολλῶν δόσις
ἐπήγγελο ἀγαθῶν. Ταύτην ἐμβαλόντες κηρῷ τὴν
γραφὴν, καὶ λαμπάδι τὸν κηρὸν (8) ἀπεικάσαντες,
Σαρακηνῶν τῶν αἰχμαλώτων ἐνὶ ἐκβληθέντι τῆς εἰρ-
κτῆς ἐγχειρίζουσιν, ἐντειλόμενοι τῷ Ἀνδρόνικῳ

XIV. Cum autem Agareni Romanas provincias
infestarent, imperator Himerium cursus publici
logothetam, classi præfectum, contra illos misit,
mandavitque ut etiam Andronicum Ducam assu-
meret. Verum dolosus Samonas internecinas cum
familia Ducæna inimicitias exercens, quemdam ex
Andronici amicis subornat, qui eum moneat, ne
cum Himerio proficiscatur, qui ei jussu imperato-
ris oculos sit effossurus. Itaque Himerium comi-
tari noluit Andronicus, et cum ille solus prælio
victor hostilem classem subegisset, desperatis re-
bus, assumptisque cognatis et servis suis, Cabalam
occupavit, munitum castellum 180 non procul
Iconio dissitum. Cum autem Samonas imperato-
rem irritare, et contra illum inflammare non desi-
neret, atque is patriarcham Nicolaum Ecclesia
pulsam esse cognovisset: spe omni destitutus,
cum tota familia se ad Agarenos confert. Quo im-
perator cognito, supra modum doluit, se illum
habitum hostem quo defensore usus esset. Litteras
igitur scribit, quibus Andronico et delictorum
venia concedebatur, et reditus permittebatur, et
multa beneficia promittebantur. Eas litteras in
ceram candellæ instar effectam conjectas, Saraceno
cuidam e carcere educto tradunt, Andronico red-
dendas. Cui Samonas accersito, clam ait: Numquid
scis te totius Syriæ interitum gestare in manibus?
Ut igitur patriam et populares conserves: ceram
istam Uzeri tradito. Id enim hospiti Andronici
nomen erat. Facit ille ut jussus fuerat. Agareni

Varis lectiones et notæ.

(5) Ἰρίαν. Ἰρίαν scribit Constantinus Porphy-
rogenitus in Basilio, et in lib. *De adm. imp.* Ιε-
ραίων alii, Ἡρίον Ἡραῖον, denique cæteri: Pala-
tium imperatorum Asiaticum, de quo multis egi-
mus in *Constantinopoli Christ.* l. iv, sect. 13 n. 11,
cujus conditorem Justinianum M. agnoscunt Ex-
cerpta quædam historica ex cod. Reg. ms. 2023,
fol. 97: Ὅτι τὸ τῆς Χαλκηδόνος ἀκρωτήριον τὸ
παλαιὸν Ἡρίον καὶ ὄν καὶ λεγόμενον ταφεῖον γὰρ
ἦν τῶν κτητορῶν τῆς πόλεως Χαλκηδόνος: ὁ μέγας
Ἰουστινιανὸς ἀνασκάψας τὸ ὄλον ἀκρωτήριον, καὶ
ἀνακαθάρσας τὸν τόπον, βασιλεία ἐκτίσσε περιφανέ-
στατα, καὶ Ἡερία ὁ τόπος μετωνομάσθη, ἦγγον ἀε-
ρία. Perperam vero istius palatii nomen describitur
in orthodoxorum *Invectiva adversus Iconomachos*
edita a Combetisio cum continuatore Theopha-
nias p. 304, n. 5, ubi pseudosynodus coacta
sub Copronymo contra cultum imaginum dicitur
ἐν ΚΠολει εἰς τὸν τόπον τὸν λεγόμενον Ὁνερία Le-
genidium enim Ιερία, delendumque ἐν ΚΠόλει.

(6) Τῶν δὲ Ἀγαρηνῶν. Nescio an ea tempestate
Saraceni Nicæam tentarint, illiusque muros sub-

verterint, quod certe videtur suadere inscriptio ad
ejusdem urbis muros versus Occidentem, quos a
Leone et Constantino filio refectos innuit, eo quo
superati sunt hostes loco: Ἐνθα θεϊκῇ βοήθειᾳ τὸ
τῶν ἐχθρῶν κατῆσχύνθη θράσος, ἐκεῖ οἱ φιλόχριστοι
ἡμῶν βασιλεῖς Λεὼν καὶ Κωνσταντῖνος ἀνεκαίνισαν
πόθῳ τὴν πόλιν Νίκαιαν ἀνεγείραντες, διὰ τῆς τοῦ
ἔργου ἐπιδείξεως νικητικῶν ἀναστήσαντες σημεῖον
κεκτηναρίων χιλίων καὶ μόχθον ἐγγνώρισεν Ἀρτάνασ-
δος Πατεωφάτα κουροπαλάτης. Nisi hæc murorum
Nicæensium subversio referri debeat ad annum 10
Leonis Isauri, cujus meminit Theophanes, scribens
Maviam Saracenorum ducem Nicæam obsidisse,
ac μετὰ πο ἰορκίαν πολλὴν καὶ καθαίρεσιν τῶν τει-
χῶν, Sanctorum Patrum, qui ibi colebantur, inter-
cessionibus, urbe tamen minime potitum fuisse.

(7) Ἰμέριον τὸν λογοθέτην. Meminit istius ex-
peditionis Himerii Scriptor cœvnis vitæ S. Theo-
ctistæ Lesbicæ: Ἐπεμπόμην δὲ συστρατευόμενος
Ἰμερίῳ τῷ πάντῃ, τῷ στρατηγικωτάτῳ δηλαδὴ, καὶ
ἄρχοντι τοῦ τε δρόμου καὶ τοῦ στόλου παντός.

(8) Κηρὸν. Vide Gloss. med. Græc. in φάτλιον.

cognita litterarum sententia, Andronicum cum omnibus suis in vincula conjiciunt, in quibus ille obiit : quidam vero ex illis, carceris ærumnas non ferentes, fidem abjurarunt. At Constantinus, et quidam cum ipso, carcere elapsi, in Romanos limites, persequentibus Agarenis fortiter profligatis, evaserunt. Eum imperator et hilariter excepit, et magnifice donavit, et exquisitis honoribus affectit. Deinde etiam ei dixit : *Ne te decipiat nomen, Constantine, tuum, nec putaris, eo quod Constantinus Romanis imperaturus sit, te imperio potiturum ; certe enim scito, filium hunc meum, illum esse. Quod si tu Spartam tuam ornaris, bene tibi erit ; sin rebus novis studueris, et tyrannidem affectaris : nolū dubitare, quin per hanc portam* (demonstrata occidentali Aurei trioliiii porta) *caput tuum absque reliquo corpore sit transiturum, id quod postea factum est.* Cum Samonæ pater cum quibusdam aliis Melitenam venisset, viso honore et opulentia filii, cum eo vivere voluit. Nam imperator eos honorifice exceperat, et contra quam decebat, homines profanos in Magnam Ecclesiam introduxerat. Sed a filio prohibitus est, suadente, ut suam religionem conservaret, atque in patriam reverteretur, quod et ipse per occasionem facturus esset. In festo Pentecostes Leo filium suum coronavit, et imperatorem appellavit. Cæterum odiosus **181** Samonas eunuchum ministrum suum Constantinum, ex Paphlagonia oriundum, dominæ ad ministerium tradidit, qui cum et imperatrici et ipsi imperatori percharus esset, profanus Samonas invidia stimulatus illum apud imperatorem detulit, quasi ab imperatrice amaretur, quem Leo ex æmulatione, pro monacho tonderi, nec multo post revocari, et monastico habitu exuto, civilem vestem resumere jussit, eoque familiarius etiam quam prius usus est. Id Samonæ intolerabilis visum. Curat igitur per suorum quemdam, libellum conviciis plenum scribi, eumque abjicit, qua imperator transiturus erat : quo is invento et lecto, doluit, auctoremque requisivit. Unus igitur ex ejus rei consociis, Samonam scripti auctorem esse indicat. Cum autem eclipsis lunæ tum fuisset, imperator metropolitam Synadorum de ea quæsiturus accersit, quem cum Samonas privatim de illa soiscitaretur, respondet : *Tuum infortunium portendit ista lunæ affectio. Sin decima tertia Julii dies ante tuam calamitatem præterierit ; et tu infortunium evitabis.* Deinde ab imperatore quoque interrogatus Synadorum episcopus, respondet, malum istud in eum qui esset ab illo proximus, grassaturum. Imperator porro personam proximam Alexandrum fratrem judicabat, sed falso : nam homini pessimo tandem male esse oportebat. Leo igitur, ubi cognovit eum esse famosi libelli auctorem, et regia exigit, et rasum

δοῦναι αὐτήν. Τοῦτον δὲ τὸν Ἀγαρηνὸν ὁ Σαμωνᾶς μετακλεισάμενος, ἐν ἀποβόρῃ τοις φησὶ πρὸς αὐτόν· Οὐδὰς ὅτι τὸν ὄλεθρον τῆς Συρίας ὅλης φέροις ἐν ταῖς χερσίν ; Ἴνα γοῦν καὶ τὴν πατρίδα περισώσῃς καὶ τοὺς ὁμογενεῖς, τὸν κηρὸν τοῦτον ἐγχείρισον τῷ Οὐζῆρ. Οὕτω γὰρ ὁ παρ' ᾧ ἦν ὁ Ἀνδρόνικος ὠνομάζετο. Ὁ δὲ πεποίηκεν ὡς πρὴγγελοτο, καὶ γνόντες οἱ τῆς Ἀγαρ τὴν δύναμιν τῆς γραφῆς, καὶ τὸν Ἀνδρόνικον δεσμοῦσι καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ. Ὁ μὲν οὖν Ἀνδρόνικος ἐν τοῖς δεσμοῖς τὸν βίον κατέλυσε. Τινὲς δὲ τῶν σὺν αὐτῷ τὴν ἐκ τῶν δεσμῶν μὴ στέργοντες κάκωσιν, τὴν πίστιν ἑαυτῶν ἐξωμόσαντο. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος καὶ τινες τῶν σὺν αὐτῷ τῆς εἰρκτικῆς ἐκφυγόντες πρὸς τὰ Ῥωμαίων ἀπήεσαν ; καὶ τοὺς καταδιώκοντας αὐτοὺς Ἀγαρηνοὺς γενναίως τρεψάμενοι, διεσώθησαν. Ὁν ὁ βασιλεὺς ἐδέξατό τε περιχαρῶς, καὶ ἐδεξιώσατο μεγαλοπρεπῶς, καὶ διαφερόντως ἐτίμησεν· εἶτα καὶ πρὸς αὐτὸν ἔφη· Μὴ ἀπατάσω σε, Κωνσταντίνε, τὸ ὄνομα, μηδ' οἴου τῆς βασιλείας τυχεῖν ; ὡς Κωνσταντίνου Ῥωμαίων μέλλοντος ἄρξαι· ἴσθι γὰρ ἀκριβῶς τοῦτον εἶναι τὸν υἱὸν τὸν ἐμόν. Σὺ δὲ εἰ μὲν ἦν ἔλαχες Σπάρταν κοσμεῖς, ἔσται σοι εὖ· εἰ δὲ νεωτερίσεις, καὶ τυραννίδι ἐπιχειρήσεις, ἔσω βεβαίως εἰδῶς ὡς διὰ τῆς δὲ τῆς πύλης (τὴν πρὸς δύσιν οὖσαν τοῦ Χρυσοτρικλίου δεῖξας αὐτῷ) ἡ κεφαλὴ σου τοῦ λοιποῦ σώματος χωρὶς εἰσαχθήσεται· ὁ καὶ γέγονεν ὕστερον. Ἐκ δὲ Μελιτηνῆς ἐλθόντων τινῶν, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ τοῦ Σαμωνᾶ πατὴρ, ὑπεδέξατο τούτους ἐντίμως ὁ βασιλεὺς, καὶ εἰς τὴν Μεγάλτην Ἐκκλησίαν μὴ δεόντως ἀπίστους ὄντας εἰσήγαγεν. Ἰδὼν δὲ ὁ τοῦ Σαμωνᾶ πατὴρ, ἦν εἶχεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ τιμὴν ἐν τοῖς βασιλείοις, καὶ τὸν πλοῦτον ἂν περιέκειτο, ἤθελε συνδιάγειν αὐτῷ. Ἐκωλύθη δὲ παρ' ἐκείνου, τὴν εἰκελίαν θρησκείαν τηρεῖν συμβουλευόντος, καὶ εἰς τὴν πατρίδα ἐπανελθεῖν. Εἰ δὲ καὶ αὐτός, ἔφη, τύχῃ καιροῦ, ὑπονοστήσω πρὸς σε. Τῆς δ' ἑορτῆς (9) τῆς Πεντηκοστῆς ἐνοσίσεως, ἔστειψε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς, καὶ ἀνηγόρευσεν αὐτὸν βασιλέα. Ἐκτομίαν δ' ἔχων θεράποντα ὁ μυσταρὸς Σαμωνᾶς, Κωνσταντίνον ὀνομαζόμενον, ἐκ δὲ Παφλαγονίας γενόμενον, τῇ δεσποίνῃ τοῦτον δέδωκεν εἰς ὑπηρεσίαν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῇ βασιλείᾳ καὶ αὐτῷ τῷ κρατοῦντι λίαν ὁ Κωνσταντῖνος ψέλιωτο, εἰς βλακάναν ὁ βεθηλὸς ἠρέθιστο Σαμωνᾶς, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα κατεῖπεν αὐτοῦ, ὡς ἐρωμένου τῇ βασιλείᾳ. Ζηλοτυπήσας οὖν ὁ Λέων ἀποκαρῆσαι τοῦτον προσέταξε μοναχὸν, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀνκαλεῖται τοῦτον, καὶ ἀποδοθῆναι κελεύσας τὰ μοναχικὰ ἄμφια, καὶ κοσμητικὴν περιβαλῆσθαι στολὴν, μᾶλλον ἢ πρότερον αὐτὸν ψέλιώσατο. Οὐκ ἀνεκτὰ δ' ἦσαν ταῦτα τῷ Σαμωνᾶ. Γράφει τοίνυν λοιδορόν τι γραμμάτων διὰ τινος τῶν αὐτοῦ, καὶ τοῦτο ρίπτει ἔνθα ὁ βασιλεὺς διελεύσεσθαι ἔμελλεν, ὅπερ εὐρῶν ἐκεῖ-

Variae lectiones et notæ.

(9) Τῆς δὲ ἑορτῆς. Lupus Protospatha : Anno 913, ind. 1, coronatus est Constantius (Constantinus) imp. filius prædicti Leonis, qui regnavit an 47.

νος και αναγνους, ηλγησε τε και τον πεποιηκοτα A τουτο εζητει. Εξ ουν τις των συνειδοτων την πραξιν ταυτην τῷ Σαμωνῳ, τουτον ειναι τον εργατην του λοιδορου βιβλου τῷ κρατουντι εδηλωσεν. Βκλειψεως μεντοι τότε της σελήνης συμβασης, τον μητροπολιτην Συνάδων ο βασιλευς μεταπέμψατο, περι ταυτης πεισομενος. Ον ο Σαμωνας ιδῆ παραλαβων, ηρετο περι της εκλειψεως· κακεινος εφη οτι· Σον το της σελήνης πάθος σημαίνει δυστύχημα. Ει δε η του Ιουλιου τρισκαιδεκατη (10) παρελεύσεται προ του σε παθειν, εκφεύξει και συ το δυστύχημα. Είτα και προς του βασιλεύως ο Συνάδων ερωτηθεις απεκρινατο, ως εις το δεύτερον μετά σε πρόσωπον ενσκήψει η κάκωσις. Δεύτερον δε πρόσωπον ο βασιλευς τον αδελφον αυτου τον Αλέξανδρον εκρινεν, άλλ' εσφάλη περι την κρίσιν· εδει γάρ ποτε τῷ κακίστῳ Σαμωνῳ γενέσθαι κακῶς. B Μαθων ουν ο Αέων, ως εκεινος ην ο του λοιδορου βιβλου πατηρ, εξωθει μεν των βασιλείων αυτον, και αποκειρει, και περιγραπτοις ὁροις καθειργυσει. Και ταυτα γεγονε μήπω της τρισκαιδεκατης του Ιουλιου παραβύσεσις. Παρακοιμωμενος δε αντι του Σαμωνῳ ο παρ' εκεινου βασκαινομενος Κωνσταντινος και επιβουλευομενος προκειριστο, φη και μονην ο βασιλευς εδομησατο εν ταῖς Νοσσιαῖς (11). Νοσήσας δε ο Αέων κοιλιακον νόσημα, τοσούτον κατειργάσθη την δύναμιν, ως μηδε δυνηθηναι διαλεχθηναι τη συγκλήτῳ, περι Νηστείας την συνήθη διάλεξιν η καλεῖται Σελέντιον. Ομως ὀλίγα τινα ταυτη διαλεχθεις, και αξιώσας αυτου μεμνησθαι, και πιστιν εις την αυτου σύμβιον τηρειν και εις τον υιον, και τελευταίαν ταυτην προσλαλίαν προς αυτην ποιέσθαι ειπών, ουκ αυτίκα εξέλιπεν, αλλά μέχρι του Ματου διήρκεσε. Τότε δε τελευτων την αυταρχίαν τῷ αδελφῷ κατέλιπεν Αλεξάνδρῳ, και τον υιον αυτου παραδέδωκεν, αξιώσας επιμελεισθαι αυτου, και ανάγειν βασιλικῶς, και αυτῷ το κράτος καταλιπεῖν· ὃν βλέπων ἐρχόμενον προς αυτον εν τῷ ἡθῆ εκλείπειν, ως φασιν, εφη· Ἴδε ο κακός καιρός, μετά τους δεκατριεις μηνας. Έβασίλευσε δε ο Αέων ἑτη ἑκοσι και πέντε, ἐπὶ μῆσι τρισίν.

1Ε'. Αλέξανδρος δε ἄμα τε τους πόδας ηρεισε τη ἀρχῇ, και ἄμα τον πατριάρχην Νικόλαον εκ των C Γαλακηνηων ἀγαγών, εις τον της Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἀνήγαγε, το δεύτερον καταγαγών τον Εὐθύμιον. Και ἐπὶ βήματος την τούτου ποιήσας καθαιρεσειν, ενυθρισάντων εις τον ἄνδρα πολλὰ των προσκειμένων τῷ Νικολάῳ, εἶτα και ὑπερόριον.

Variae lectiones et notae.

(10) Η του Ιουλιου τρισκαιδεκατη. Legendum Ιουλίον, quomodo habent Leo Grammaticus, anonymus Combesianus, n. 31; Scylitzes, et Glycas.

(11) Εν ταῖς Νοσσιαῖς. Subdit, quod ab aliis siletur, Symeon Logotheta in Chron. mss. Αξιον δε ὀλίγα εἰπεῖν ποιῶ τρόπῳ η μονη των Νοσσιων κέκτισται· ουτος ο Κωνσταντινος εἶχε πατέρα γεροντα εὐλαβῆ και φοβοῦμενον τον θεον, ὃς και εν αὐτῷ τῷ τόπῳ των Νοσσιων προαστήτην ἐκέκτητο προς τη θαλάσση πάνυ μικρον, εν φη και ὕδωρ ἐπὶ δεκαμηνῶν ἐκβαλῶν τοῖς ὀδῖταις ἐποῖει παραψυχήν. D Εν τούτῳ τῷ ὕδατι συνέδη στρατιωτην διέρχεσθαι και ἀναψήσαστα ἐκβαλεῖν ἄπερ εκ δικαίου πόρου εἰχεν νομισμάτων, και ἀριθμησαι, η και ἦσαν εις νν 79 τρεις ἀριθμούμενα· εἶτα ἀναστὰς, οἷα συμβαίνει, και τῷ ἵππῳ ἐπιβάς, ᾤχετο την ὁδον αυτου το χρυσιον, ἐξῆλθεν προς την δεκαμηνῶν, και εὐρών τον χρυσιον, ἐλυπήθη την του ἀπολέσαντος ἀθυμίαν· ομῶς εν ἐαυτῷ φυλάττων, οὐ διελίπεν ἀπο νυκτος εις νυκτα εὐχόμενος τῷ θεῷ τουτον εἶλθειν και ἀπολαβεῖν το ἴδιον. Ο μεντοι στρατιωτης τὰς πύλας περασας, και ἐπιμνησθεις, ὅμως τι ποιῆσαι μη δυνάμενος, την ὁδον αυτου ἀπῆει λυπούμενος· και μετά τρίτον ἐνιαυτον, ἐρχεται προς τον τόπον των Νοσσιων, και του ἵππου ἀποβάς, αυτον μεν ἐπότισεν,

A certis finibus includit, idque accidit ante diem Julii xiii. Constantinus cui Samonius et invidabat et insidiabatur, illius loco cubicularius est designatus, eique monasterium in Nossis extractum. Imperator autem caeliaco morbo laborans, viribus ita exhaustis fuit, ut de jejuniis apud senatum de more orationem habere non posset, quae oratio Silentium appellatur. Pauca tamen est locutus, petiiique ut patres conscripti sui memores, conjugii filioque suo fidem servarent : quamvis autem diceret, se eos nunc prostremo affari, non tamen statim defecit, sed ad Maium usque vixit. Tum vero moriens, imperium fratri Alexandro reliquit, eidemque filio suo tradito, petiit, ut eum curaret, regaliterque educato, imperium relinqueret, quem cum jam moribundus 182 ad se venire vidisset, dixisse fertur : *Ecce infaustum tempus post xiii menses*. Imperavit annos xxv et iii menses.

XV. Alexander firmato imperio, patriarcham Nicolaum statim e Galacrenis in sedem Constantinopolitanam reduxit, pulso in exsilium Euthymio, et dignitate in ambone abrogata, cum quidem Nicolai sectatores multis hominem contumelis affecissent. Rerum potitus nihil imperatore dignum gessit, delictis, venationibus, ebrietati, comessationibus,

ἀλλά και αυτους πιών ἐκάθητο σύννομος, και στενάξας εἶπεν οτι· Εν τούτῳ τῷ τόπῳ ἀπώλεσα μου την ζωην. Τουτο ακούσας ο τίμιος γέρον, ἀπηρώτησεν αυτῷ, τί ἄρα το συμβάν, κύριε μου; Ο δε εἶπεν, οτι· Εν ταυτα ἀπώλεσαν νν· και παρευθ και τον τόπον ὑπεδείκνυεν, και τὰ σημεῖα του βαλαντιου, και το πόσον εἶλεγεν· και ο ἄνθρωπος του θεου εὐθὺς ἐξέλει τοῦτο του κόλπου αυτου, και φησι, Γνωρίζεις τουτο; ο δε ἀφωνίζε ἐπὶ πολὺ κατασχεθεις, ὁμως να εἶπεν, ὅπερ ἀπώλεσα αυτο εστιν· και φησι, Απὸλαβε αυτο, πληροφοροῦμενος ως ουκ ἀνοιξα αυτο ουδε εἶδω τί εστιν ἔσωθεν. Τουτο λαβών ο ἄνθρωπος, παρακαλῶν λαβεῖν ἐξ αυτου ὅσα και βούλεται· ο δε ουκ ἠθέλησεν το σύνολον, ὅθεν ο στρατιωτης ἀπέργεται την ὁδον αυτου, χαίρων και εὐχαριστων τῷ θεῷ. Γῆ ουν νυκτι ἐκείνη ὄρη κατ' ὄναρ τον Χριστον ἐλθόντα και εἰπόντα αυτῷ. Ἀνθ' ὧν ἐποίησας εις τον στρατιωτην, ἴδου αἴριον ακούσεις γενόμενον παρακοιμωμενον τον υιον σου, και το πρόστατον τουτο εις μονην μεγάλην γενησόμενον προς δοξολογίαν ἐμῶν· και συ δε αυτος τον ὑπερ τουτω, μισθον κομιεῖ. Πρωτῶς δε γενομένης, το μήνυμα ἦλθεν, και μετ' ὀλίγας ἡμέρας τῆ θελήσει του βασιλεύως και τῆ ἐξόδῳ, ως εἴρηται, το μοναστήριον οικοδομεῖται, και ἐνεθρονίσθη.

uxoriæ deditus. Res imperii et reipublicæ mandavit circulatoribus et hominibus e trivii, quos ante imperium clandestinorum facinorum haberat socios : quorum unum Basilitzem successorem imperii declarare in animo habuit. Nam fratris filium Constantinum et privatum esse, et virilibus privare volebat. Idque nisi vitam celeriter finisset, consiliis ejus a divina Providentia eversis, quantum quidem iu ipso fuit, re ipsa fortasse factum esset. Cum præstigiatores percontaretur, an diu victurus esset? audivit ex eis, se fore longævum, si apro æneo in theatro, dentes et pudenda addidisset : *Tuum enim, aiebant, is est elementum, seu actum, quia adversus Leonem fratrem tuum stetisti*; neque ulla in re alia recte judicarunt, nisi quod hominem gulæ conviviisque mancipatum, luxuque continenter diffluentem, sui compararunt. Credit homo porcis amentior, illorum verbis, easque partes æneo operi adjecit. Cum Bulgarorum princeps Symeon per legatos ex eo quæreret, an pacem conservaturus esset? eos Alexander contemptim excepit, superbe allocutus est, et arroganter comminatus. Cujus contumeliæ Symeon impatiens, se contra Romanos armavit. Alexander vero conviviis et ebrietati perpetuo indulgens, cum a balneo pransus, ventre epulis meroque distento, pila luderet, equitando, et pilæ inflexionibus, vasis quibusdam ruptis, multoque sanguine per nares et veretrum rejecto, uno die post exstinctus est : eum nepoti suo tutores, et imperii administratores scripto ordinasset, patriarcham Nicolaum, magistrum Stephanum, magistrum Joannem Eladam, Joannem rectorem, et duos, quos e circulis vocatos, ad senatoriam et patriciam **183** dignitatem evexerat, Basilitzem et Gabrielopolium.

σφαίρας εκτραχηλίεσι, ῥῆξιν ὑπέστη, καὶ αἷμα διὰ ἡμέραν ἐξέλιπεν, ἐπιτρόπους (13) τῷ ἀνεψιῷ καὶ τῆς βασιλείας διοικητὰς γράψας, τὸν τε πατριάρχην Νικόλαον καὶ τὸν μάγιστρον Στέφανον, καὶ τὸν Ἰωάννην, καὶ δύο τῶν ὑπ' αὐτοῦ προαχθέντων ἐκ τύχης ἀγύρτιδος εἰς συγκλητικὴν ἀξίαν, καὶ εἰς πατρικιότητα τὸν Βασιλεῖζην καὶ τὸν Γαβριηλόπωλον.

XVI. Alexandro, cum imperium annum unum et mensem ludificatus esset, defuncto, potestas ad Constantinum Leonis filium devoluta est, admodum puerum adhuc : septimum enim agebat annum. Enimvero Constantinus Andronici Ducæ filius, domesticus legionum, Alexandri obitu audito (nam

Α ποιήσας αὐτόν. Αυταρχήσας δὲ ὁ βασιλεὺς οὐτοσι, οὐδὲν εἰκόδες εἰργάσατο βασιλεῖ, ἀλλὰ τρυφαῖς καὶ θήραις καὶ κώμοις καὶ ἀσελγείαις ἐξέδωκεν ἑαυτόν. Τὰ δὲ τῆς βασιλείας καὶ κοινὰ πρᾶγματα ἀνθρώποις ἀνέθετο ἀγύρταις καὶ τοῖς ἐκ τριόδων, οὓς πρὸ τῆς μοναρχίας ἀποβῆτων εἶχε πράξεων κοινωνούς, ὧν ἓνα Βασιλεῖζην λεγόμενον, καὶ διάδοχον τῶν σκῆπτρων διενεοῖτο ποιήσασθαι. Τὸν γὰρ ἀδελφοπαῖδα Κωνσταντῖνον καὶ ἰδιωτεῦσαι ἐβούλετο, καὶ τῶν παιδογόνων ἀφαλεῖσθαι μορίων. Καὶ εἰ μὴ ταχὺ τὸ τέλος αὐτῷ τῆς ζωῆς ἐπελήλυθε, καὶ οὕτως αὐτῷ παρὰ τῆς ἄνω προνοίας ἐσφάλησαν τὰ βουλεύματα, τάχ' ἂν ὅσον τὸ ἐπ' ἐκείνῳ, καὶ εἰς ἔργον ἐξέβησαν. Γοήτων δὲ πυνθανόμενος εἰ ἐς μῆκος αὐτῷ τὰ τῆς ζωῆς προελεύσεται, ἤκουσεν ἐξ ἐκείνων ὡς ἔσται αὐτῷ μακροχρόνιον τὸ βιώσιμον, εἰ τῷ ἐν τῷ θεάτρῳ οὐ ὅς ἐκ χαλκοῦ πέπλασται ὀδόντας καὶ αἰδοῖα περιθοῖτο· Σὺν γὰρ (12), ἔλεγον, οὗτος στοιχείον ἐστίν, ἀντίος ἰστάμενος Ἄεοντι τῷ σῷ ἀδελφῷ· οὐδὲν ἔτερον κρίνοντες ὕγιες, ἢ τὸ οὐ τούτον ἀπεικᾶσαι τὸν αὐτοκράτορα, διὰ τὸ περὶ γαστέρα κεχνηέναι τε καὶ συσσίτια, καὶ ἀκολασίας προσκεῖσθαι διηνεκῶς. Πιστεύσας οὖν τοῖς λόγοις ἐκείνων, ὁ καὶ Χοίρων ἀνοητότερος, τὰ λείποντα ταῦτα τῷ χαλκουργῆματι ἐξεργάσατο. Τοῦ μέντοι τῶν Βουλγάρων ἀρχηγετούντος Συμεῶν εἰ τὴν εἰρήνην ἀσπάζοιτο ἔρωτωντος διὰ τινῶν ὑπ' αὐτοῦ πεμφθέντων, ὁ Ἀλέξανδρος ἀτίμως τε τοὺς πεμφθέντας ἐδέξατο, καὶ ὑπερηφάνως ὠμίλησε, καὶ ὑπερόγκως ἠπειλήσεν. Ὅθεν ὁ Συμεῶν τὴν ὕβριν μὴ ἐνεγκῶν, κατὰ Ῥωμαίων ὠπλίσατο. Συμποσίους δὲ καὶ μέθαις διόλου προστετηκῶς ὁ Ἀλέξανδρος, ἀπαξ ἀριστήσας μετὰ λουτρῶν, καὶ κοίλῃ χρησάμενος τῇ γαστρὶ, καὶ ἀπλήστως ἀκρατησάμενος, σφαιρίσαι προέθετο, καὶ κατατείνας τὸ σῶμα τῇ ἰππασίᾳ, καὶ ταῖς τῆς τε τῆς βίνδος κενώσας καὶ τῆς αἰδοῦς, μετὰ μίαν τῆς βασιλείας διοικητὰς γράψας, τὸν τε πατριάρχην καὶ μάγιστρον Ἰωάννην τὸν Ἐλαδᾶν τὸν τε βασικτορα

αὐτοῦ πεμφθέντων, ὁ Ἀλέξανδρος ἀτίμως τε τοὺς πεμφθέντας ἐδέξατο, καὶ ὑπερηφάνως ὠμίλησε, καὶ ὑπερόγκως ἠπειλήσεν. Ὅθεν ὁ Συμεῶν τὴν ὕβριν μὴ ἐνεγκῶν, κατὰ Ῥωμαίων ὠπλίσατο. Συμποσίους δὲ καὶ μέθαις διόλου προστετηκῶς ὁ Ἀλέξανδρος, ἀπαξ ἀριστήσας μετὰ λουτρῶν, καὶ κοίλῃ χρησάμενος τῇ γαστρὶ, καὶ ἀπλήστως ἀκρατησάμενος, σφαιρίσαι προέθετο, καὶ κατατείνας τὸ σῶμα τῇ ἰππασίᾳ, καὶ ταῖς τῆς τε τῆς βίνδος κενώσας καὶ τῆς αἰδοῦς, μετὰ μίαν τῆς βασιλείας διοικητὰς γράψας, τὸν τε πατριάρχην καὶ μάγιστρον Ἰωάννην τὸν Ἐλαδᾶν τὸν τε βασικτορα

IZ. Ὁ μὲν οὖν Ἀλέξανδρος ἓνα ἑνιαυτὸν καὶ μῆνα τὴν βασιλείον διαπαισέσας ἀρχὴν, κατέλυσε τὴν ζωὴν· τὸ δὲ κράτος ἐς Κωνσταντῖνον τὸν υἱὸν τοῦ Ἀέοντος περιέστη, παῖδα ἔτι τυγχάνοντα (41) κομιδῆ· ἔβδομον γὰρ αὐτῷ τῆς ἡλικίας ἔτος ἤνυετο. Ὁ μὲντοι τοῦ Δούκα (15) Ἀνδρονίκου υἱὸς ὁ

Variae lectiones et notæ.

(12) Σὺν γάρ. Hæc varie efferuntur a scriptoribus : Symeon logotheta ait præstigiatores Alexandro dixisse τὴν ζωὴν αὐτοῦ προσανακείσθαι ἀπρι status in Circo. Neque aliter Leo Grammaticus : Τὸ τοῦ σφάγρου στοιχείον τὸ ἐν τῷ ἰππικῷ σοι καὶ τῇ σῇ ζωῇ προσανάκειται Zonaræ vero accedit Soylytzes : Στοχείον γὰρ αὐτοῦ τούτου εἶναι προφανῶς. Ἄεοντι γὰρ ἀντιμάχεται τῷ αὐτοῦ, φασίν, ἀδελφῷ.

(13) Ἐπιτρόπους Gregorius in Vita S. Basilii Jun. n. 10 : Παρελθόντος οὖν τούτου τε τὰ σκῆπτρα κατέχοντος Ἀέοντος, μετ' ἑνιαυτὸν καὶ μικρόν τι πρὸς, καὶ ὁ τούτου ἀντάδελφος μετέστη Ἀλέξανδρος, διὰ δόχον καταλείψας τῆς βασιλείας τὸν ἐκ τοῦ Ἀέοντος

ἀνεψιὸν Κωνσταντῖνον, σὺν τῇ μητρὶ αὐτοῦ Ζωῆ, νῆπιον δὲ κομιδῆ ὄντα· ἐπιτρόπους δὲ καὶ φύλακας αὐτῷ ἐπαφῆκε τὸν τε ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως Νικόλαον, καὶ Ἰωάννην τὸν μάγιστρον τὸν Γαριδᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, τὴν βασιλείον ἀρχὴν τῷ παιδὶ συντηροῦντας μὴ τις ἀρπάζῃ αὐτῶν.

(14) Παῖδα ἔτι τυγχάνοντα. Liutprandus, I. III, cap. 7, de Leone imp. : *Unicumque filium Constantinum, qui nunc usque superest, et feliciter regnat, parvulum, et ut Græci aiunt, ἄλαον id est mutum et infantem dereliquit.*

(15) Ὁ μὲν τὸν τοῦ Δούκα, etc. Tyrannidis Constantini Ducæ historiam præ cæteris accurate descripsit Gregorius in Vita S. Basilii Junioris, c.

Κωνσταντῖνος, δομέστικος ὢν τῶν σχολῶν, καὶ τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐνωτισάμενος τελευταίην, (ἀπεδήμει γὰρ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων) τὸ μὲν τι ὄν ἔκρουπεν ὑπὸ σποδιᾷ σπινθήρα τοῦ ἔρωτος τῆς βασιλείου ἀρχῆς ἐκκαλύπτων τε καὶ ἀναβρίπιζων, τὸ δὲ καὶ ὑπ' ἄλλων πρὸς τοῦτο ἐρεθιζόμενος, ὢν εἰς εἶναι λέγεται (16) καὶ ὁ πατριάρχης Νικόλαος, (μήπω γὰρ τῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου διαθήκης ἀνγνωσθείσης, οὐκ ἦδει καὶ αὐτὸς καταλειμμένος ἐπίτροπος) τυραννίδι (17) ἐπιχειρήσει, καὶ τοὺς ἐκκρίτους τῶν στρατευμάτων παραλαβὼν τῷ Βυζαντίῳ ἐπιδηδήμηκε, καὶ διὰ τινος πυλίδος νυκτὸς εἰσελθὼν τὴν τοῦ Ἱπποδρόμου πύλιν μετὰ λαμπάδων κατακαυθάνει, καὶ τινὰς τῶν συγκλητικῶν προσεταιρισάμενος, πολλοῦ καὶ δημῶδους ὄχλον συναθροισθέντος, οἱ καὶ ὡς βασιλέα αὐτὸν εὐφήμεον καὶ ἀνηγόρευον. Τῶν δ' ἐντὸς τὰς πύλας μὴ ἀνοιγνόντων, ὁ πρωτοστράτωρ τοῦ Κωνσταντίνου ταῖς χερσὶ πεποιθὼς καὶ θρασύτερον προσαρᾶσαι τὰς πύλας καὶ καταβαλεῖν διαζόμενος, νύττειται λόγχῃ παρὰ τοῦ τῶν ἔδων διὰ τινὸς ἀμυγῆς, καὶ ὁ μὲν ἦν αὐτίκα νεκρὸς. Ὁ δὲ γὰρ Κωνσταντῖνος ἐκείθεν εἰς τὸ τῶν Ἱππων ἄπεισιν ἀμιλλητήριον θέατρον, εἶτα εἰς τὴν λεγομένην ἤλθε Χαλκῆν, καὶ ἄχρι τῶν ἐξκουβίτων προῆλθεν. Ὁ δὲ τῶν ἐπιτρόπων εἰς ὁ μάγιστρος Ἰωάννης ὁ Ἐλαδᾶς, ἐκ τῶν ἐταιριῶν καὶ τῶν πλωτῶν συλλέξας τινὰς, ἀντικαταστήσας τῷ τυραννοῦντι αὐτοὺς ἐξαπέστειλε. Καὶ συμπλοκῆς γενομένης, πολλοὶ πεπτῶσιν ἐκατέρωθεν, ἔφακτο δὲ καὶ Γρηγόριος ὁ τοῦ Δούκα υἱός, καὶ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Μιχαήλ, καὶ Κουρτίκιος ὁ Ἀρμένιος. Τούτοις οὖν περιαλήσας ὁ Κωνσταντῖνος, καὶ τὸ οἰκτεῖον ἐπιβρῶσαι προθυμούμενος σύνταγμα, τὸν Ἱππον ἤλαυσε, συμμίξαι θέλων τοῖς ἔμπροσθεν ἱστρωμένοι δὲ τοῦ ἑδάφους πλαξίν, ὑπολιθῆσας ὁ Ἱππος ἔπεσε καὶ τὸν ἀναβάτην κατήνεγκε, καὶ τις αὐτῷ εὐθὺς ἐπελθὼν ἐξέτεμε τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν (18) καὶ τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ προσήνεγκε, διὰ τῆς δουτικῆς τοῦ Χρυσοτορικλίνου πύλης εἰσλθὼν, κατὰ τὴν πρόβρῆτην τοῦ βασιλεύσαντος Λέοντος. Ὅτι δὲ οὐ τεύχεται ὁ Δούκας Κωνσταντῖνος τῆς βασιλείας, καὶ ἐτέρωθι τοῖς περὶ τὸν βασιλέα ἐπέγνωστο. Ἦν γὰρ τις τελώνης Νικόλαος, ὃς χρωστής πολλῶν χρημάτων τῷ δημοσίῳ γενόμενος, πρὸς τοὺς Ἰσμαηλίτας κατέφυγε, καὶ τὴν πίστιν ἑομοσάμενος, ἀστρολογίαν μετῆι. Ὅστος κῆρ λογοθέτη τοῦ δρόμου ἀπιστάλας γραμμάτων· ἡ δὲ τούτου περιληψὶς ἦν τοιαύτη·

Μὴ φοβηθῆτα ἀπὸ τοῦ Δούκα· νεωτερίσει γὰρ ἀφρόνως, καὶ ὡς οὐκ ὀλοθρευθήσεται. Καὶ ἡ μὲν

tum aberat ab urbe). partim veluti scintillas cupiditatis imperii quas sub cineribus tēgebat, detegens et ventilans : partim ab aliis quoque incitatus, quorum unus fuisse perhibetur patriarcha Nicolaus (nam Alexandri testamento nondum lecto, ignorabat se quoque relictum esse tutorem), tyrannidem invasit, delectisque militibus assumptis, Byzantium noctu per quamdam portulam ingressus, Circi equestris portam cum facibus occupat, conciliatis sibi senatoribus quibusdam, et magna plebis turba congregata, qui eum faustis omnibus prosequerantur, et imperatorem salutabant. Custodibus autem portam non aperientibus, Constantini Protostrator, manibus fretus, dum eam audacius cedere et revellere nititur, per foramen lancea confossus, statim concidit exanimis. At Constantinus inde in equestrium certaminum theatrum discedit. Deinde in Chalcen, et usque ad excubitorum stationem progreditur. Verum unus tutorum, Joannes Eladas magister quodam ex soladitibus et classariis collectos misit, ut tyranno resisterent. Pugna commissa, multi utrique ceciderunt : cæcus Gregorus Ducæ filius, et patruelis ejus Michael et Curticius Armenius. Ob hos amissos Constantinus dolens, dum exercitum suum confirmaturus, concitato equo in primam aciem provehitur, equo in solo tabulis lapideis strato prolapso, præcipitatur : cui quidam statim caput amputat, idque imperatori Constantino offert, per occidentalem aurei triclinii portam ingressus, quemadmodum Leo imperator vaticinatus fuerat. Constantinum autem Ducam imperio non potiturum, imperatori et aulicis etiam aliunde innotuerat. Erat quidam publicanus Nicolaus, qui grandi ære alieno reipublicæ obstrictus, abjurata religione, ad Ismaelitas se contulerat, et astrologiam tractabat. 184 Is cursus publici logothetæ litteras miserat, quarum hæc summa erat : *Nolite timere a Duca : nam temere nobis rebus studebit, et statim funditus peribit. Defectione compressa, seditiosi socer magister Gregorus, et Leo Chærrosphactes, in Magnam Ecclesiam se contulerunt : quos tutores inde ejectos totonderunt, ut in monasterio Studii monachi essent. Alios flagris cæsos in triumpho circumduxerunt, nonnullis oculos effoderunt, quosdam obruncarunt, alios a Chrysopoli usque ad Leucatem trabibus affixerunt. Ac plures eorum licentia periissent, nisi quidam ex judicibus eas a temeritate illa puniendi retraxissent, hujusmodi verbis : *Cur vos**

Varie lectiones et notæ.

9 14, a quo excusatur, multisque laudibus extollitur, ob vitæ probitatem, et bellicam virtutem.

(16) Ἦν εἰς εἶναι λέγεται. Quod et testatur in primis idem Gregorius, c. 10 et 11.

(17) Τυραννίδι. In hujusmodi reipublicæ mutationibus, sceptrique ab una familia ad aliam per usurpationem aut tyrannidem translatione, fere semper accidebat, ut imperii provinciis paulo remotioribus, seditiones novique motus excitarentur

Liutprandus, l. II, c. 12 : *Et sicut ferit assollet. primo quo Romanus suscepit imperium, nonnullæ ei gentes, præsertim Ἀνατολικαί, hoc est Orientales.) visæ sunt rebellare.*

(18) Ἐξέτεμε τὴν κεφαλὴν. Ita Leo Grammaticus, Scylitzes, Logotheta, et alii. At auctor Vitæ S. Basilii Junioris sagittæ ictu in dextra vulneratum primo scribit, continuoque in terram decidisse, posteaque interemptum.

ista facitis injussu imperatoris? qui cum puer sit in ea quæ geruntur, consentire non creditur? Sed et Constantini uxorem tonsam, et filium ejus Stephanum virilibus exsectis, in Paphlagoniam domam suam ire permiserunt. Imperatoris igitur tutores tam patriarcha quam cæteri, suo arbitratu res gerentes, multa contra quam oportuit, egerunt, neque consenserunt inter sese: aliis id quod alii statuerant, abrogantibus, ut imperium non unius, sed multorum esset. At Symeon Bulgarus, opinatus se, quod nullus esset imperator, urbis Regiæ facile potiturum; Byzantium cum maximis copiis aggreditur, et extra muros castris locatis, expugnationem meditatatur. Sed cum firmitatem mœnium vidisset, et multitudinem ea defendentium, et frequentes in iis machinas: veluti vertigine oborta, ad Hebdomum regressus, pacem facere studuit. Patriarcha igitur et cæteri tutores imperatorem secum in Blacherniam regiam adduxerunt, quo et Symeon venit, obsidibus datis et acceptis, et a patriarcha submisso capite, fausta comprecatione accepta, cum imperatore cibum cepit. Sed cum ei pacis conditions displicerent, discessit sine pactionibus: muneribus et ipse et liberi ejus donati. Jam quia imperator matrem perpetuo revocabat, et ejus absentiam deplorabat: quam Alexander pridem regia eduxerat, tutores reducere sunt coacti. Reversa curam rerum suscepit, et cubiculario Constantino, duobusque fratribus Gongyliis ascitis, primum patriarcham regia movet. Deinde Alexandri ministros, rectorem Basilitzem, 185 Gabrielopolim, et cæteros etiam. Constantinus autem sacri cubiculi præpositus poterat omnia. Cæterum Bulgarus Symeon Thraciam incursionibus populatus, malo excitato se Adrianopolim expugnaturum confidebat. Quo conatu cum se frustrari videret, alia via rem aggreditur, et quibusdam præsidariis pecunia corruptis, urbem proditam vastabat, quam imperatriciis studium Romano imperio recuperavit. Quæ cum crebras Symeonis in Thraciam excursions non ferret: pace cum Ismaelitis facta, et legionibus tam orientalibus quam occidentalibus convocatis, magistro Leoni Phocæ legionum domestico, bellum in Symeonem mandat, qui pugna commissa, Bulgaros insigni victoria superat, multis eorum cæsis. Sed præ defatigatione et sudore vix sui compos, equo descendit, seque ad fontem quemdam recreavit. Interea equus ministri manibus elapsus, in planicie castrorum sine sessore exultabat. Qui cum insignis esset tantum terrorem incussit exercitibus, domesticum cecidisse ratis, ut et pugna et perse-

Α αποστασία ἐπέπαυτο. Ὁ δὲ τοῦ Κωνσταντίνου πενησὲς ὁ μάλιστα Γρηγοῦρας, καὶ Λέων ὁ Χρισοφάκτης τῆς τῆ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ προσπεφωτισμένοι, οὓς ἐκβαλόντες τοῦ θείου τεμένους, μοναχοὺς ἀπέκεραν οἱ ἐπίτροποι, ἐν τῇ τοῦ Στουδίου μονῇ, ἄλλους δ' αἰκησάμενοι ἐθριαμβεύσαν, ἐτέροις τὰ ὄμματό ἐξεπήρωσαν ἐνίων δὲ τὰς κεφαλὰς ἀπέτεμον, καὶ ἄλλους ἐκ Χρυσοπόλεως (19) μέχρι τοῦ Λευκάτου ἀνεσκολόπισαν. Καὶ ἄλλοι δὲ πλείους τῆς τῶν ἐπιτρόπων ἐξουσίας γεγόνασιν ἂν παρακλίωμα, εἰ μὴ τινες τῶν δικαστῶν τῆς πρὸς τὰς τιμωρίας βροπῆς αὐτοὺς ἀνεχάτισαν, εἰπόντες· Πῶς ταῦτα ποιεῖτε ὑμεῖς κελύσεως ἄτερ βασιλικῆς, ἐπεὶ παῖς ὢν ὁ βασιλεὺς, τοῖς πραττομένοις οὐ συναίνει. Ἀποκείραντες δὲ οἱ ἐπίτροποι, καὶ τὴν τοῦ Κωνσταντίνου γυναῖκα, καὶ τὸν υἱὸν Στέφανον ἐκτομίαν ποιήσαντες, εἰς τὸν ἐν Παφλαγονίᾳ οἶκον αὐτῶν ἐστάλαξαν τούτους. Οἱ δὲ τοῦ βασιλέως ἐπίτροποι ὅ τε πατριάρχης, καὶ οἱ λοιποὶ, ἐναυθιζοῦντες τοῖς πράγμασι, πολλὰ τῶν οὐ δεόντων ἐποίουν, καὶ πρὸς ἀλλήλους δὲ διεφέροντο, τῶν μὲν τάδε εἰσαγόντων, τῶν δὲ τὰ ἀντίθετα, καὶ τῆν ἢ τούτων διοικήσεις πολυαρχία τις, ἀλλ' οὐ μοναρχία. Ὁ δὲ Βούλγαρος Συμεὼν (20), ὡς μὴ βασιλέως ἐπιστατοῦντος τοῖς πράγμασι, βραδίως ἐλπίσας κρατῆσαι τῆς βασιλείας τῶν πόλεων ἐπεισι κατὰ ταύτης μετὰ πλειστής δυνάμεως, καὶ ἔξω στρατοπεδεύεται τῶν ταύτης τειχῶν, καὶ πολιορκῆσαι ταύτην διενεόητο. Ἰδὼν δὲ τὸ τῶν τειχῶν κράτερον, καὶ τὸ πλῆθος τὸ ἐπ' αὐτῶν, καὶ τῶν ἐν τοῖς τείχεσι μηχανημάτων τὸ θαυσιλές, ἐλιγιάσας μετέπεσεν εἰς τὸ Ἑβδομον, ζητῶν σπείσασθαι. Ὁ γοῦν πατριάρχης καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἐπιτρόπων λαβόντες τὸν βασιλέα, εἰς τὰ ἐν Βλαχέρναις ἦλθον βασιλεία, ὅπου καὶ ὁ Συμεὼν παρεγένετο, ὁμήρους δοὺς καὶ λαβῶν, καὶ τῷ πατριάρχῃ κλίνας τὴν κεφαλὴν, ἠύλογηθη παρ' ἐκείνου, καὶ συνεισιτάθη τῷ βασιλεῖ. Ἔπειτα μὴ ἀρεσθεὶς ταῖς συνθήκαις, ἐπατήληθεν ἀσύμβατος, δώριος δεξιωθείς καὶ αὐτὸς καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ. Ἀνακαλουμένου δὲ διόλου τὴν ἑαυτοῦ μητέρα τοῦ Βασιλέως, καὶ ἐπὶ ταύτῃ δακρύνοντος, (ἔφθη γὰρ ταύτην τῶν ἀνακτόρων καταγαγεῖν ὁ Ἀλέξανδρος) ἠναγκάσθησαν αὐτὴν ἀναγαγεῖν οἱ ἐπίτροποι. Ἡ δὲ ἀνελευθερία τῆς διοικήσεως εἶχετο, προσλαβοῦσα καὶ τὸν Παρακοιμώμενον (21) Κωνσταντίνον, καὶ τοὺς αὐταδέλφους ἄμφω τοὺς Γογγυλλοῦς, καὶ πρῶτον μὲν τὸν πατριάρχην ἀπάγει τῶν βασιλείων, εἶτα καὶ τοὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου θεράποντας ἐξωθεῖ, τὸν βραχέστερον τὸν Βασιλεῖ τῆν καὶ τὸν Γαβριηλόπουλον, ἀλλὰ μέντοι καὶ τοὺς λοιπούς. Κωνσταντίνος δὲ ὁ παρακοιμώμενος τὰ πάντα ἠδύνατο. Ἢ μέντοι Βούλγαρος Συμεὼν τὴν θρόνον κατέτρεχε τε καὶ ἐληΐζετο, καὶ ἐν τῇ Ἀνδριανου-

Variae lectiones et notæ.

(19) Ἐκ Χρυσοπόλεως. Symeon logoth. et Scytilitzes, ἀπὸ τοῦ Δαμαλλοῦ μέχρι τοῦ Λευκάτου.

(20) Ὁ δὲ Βούλγαρος Συμεὼν. Vita S. Lucæ Junioris, p. 977: Συμεὼν γὰρ ὁ τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνους ἄρχων· Βουλγάρους αὐτοὺς οἴδαμεν συνήθως καλεῖν etc. Vide quæ de Symeone adnotamus in *Familiiis Dalmaticis* ubi regum Bulgaricæ seriem et gesta

perstrinximus.

(21) Καὶ τὸν Παρακοιμώμενον. Quem Leo et Alexandro et filio Constantino tutorem reliquerat. Liutprandus, lib. III, cap. 7: *Quibus ad tuendum palatium, tutandamque rem privatam, ut istic moris est, eunuchum officio paracoemomenon dedit.*

πῶλοι βάλλεται χάρακα, πολιορκία ταύτην ἐλπίζων ἄ
 ελεῖν. Ὡς δ' ἐώρα ἑαυτῶ κενόσπουδον τὸ ἐγγεῖρημα,
 ἐτέρως τῆν ἄλωσιν τῆς πόλεως μέτεισι. Χρῆμασι
 γάρ τινας τῶν φυλάκων αὐτῆς ὑποφείρας, ἐκ προ-
 δοσίας αὐτὴν ἐξέπῶρθησεν. Ἄλλὰ ταύτην μετέπειτα
 πάλιν ὑπὸ Ῥωμαίους ἢ τῆς βασιλείσης σπουδῆ
 ἐποιήσατο. Μὴ φέρουσα δὲ τὰς κατὰ τῆς Θρακίας
 χώρας πυκνας ἐπελεύσεις τοῦ Συμεῶν, σπένδεται
 τοῖς ἐξ Ἰσμαήλ, καὶ τὰ τε ἐψα τάγματα καὶ τὰ
 Φωκᾶ (22) τῶν σχολῶν δομestικῶν τυγχάνοντι, τὸν κατὰ τοῦ Συμεῶν ἀνέθετο πόλεμον, ὅς καὶ μάχην συνάψας,
 ἤτῃ τοὺς Βουλγάρους περιφανῶς, καὶ φόνον αὐτῶν ποιεῖται πολὺν. Κατάκοπος δὲ γεγωνῶς καὶ ἰδρωτὶ
 διάδροχος, κίντευθεν λειποθυμῶν, ἐπὶ τινι πηγῇ τοῦ ἵππου ἀποβάς, ἀνέψυχεν ἑαυτόν. Ἐν τούτῳ δὲ
 ὁ ἵππος αὐτοῦ τὰς τοῦ κατέχοντος αὐτὸν χεῖρας διαφυγῶν, ἐν τῷ τοῦ στρατοπέδου πεδίῳ ἐκρόσαν
 ἀναβάτου χωρὶς. Ἐπίσημος δὲ τυγχάνων, εἰς δειλίαν ἐνέβαλε τὰ στρατεύματα, οἰθθέντα πεσεῖν τὸν
 δομestικόν, καὶ τοῦ μὲν πολέμου ἀπέσχοντο, καὶ τῆς διώξεως ἔστησαν, θύρῳος δ' ἔσχεν αὐτούς. Ὁ
 δὲ γε Συμεῶν ἐκ περιωπῆς τινὸς ἰδὼν τὸ συμβεβηκὸς περὶ τὰ στρατεύματα, τοῖς περὶ αὐτὸν ἐγκε-
 λεύεται, καὶ κατὰ Ῥωμαίων ἐξώρμησε, καὶ θεοροβημένοις αὐτοῖς ἐμβαλῶν, εἰς φυγὴν ἄπαντας
 ἀθρόον ἐπέψατο, καὶ τοὺς μὲν οἱ Βούλγαροι διώκοντες ἔκτεινον, οἱ δ' ὅπ' ἀλλήλων ἀπώλλυντο συμπα-
 τούμενοι. Ὁ δὲ τῶν σχολῶν δομestικός, μόλις εἰς Μεσημβρίαν ἀποδράναι δεδύνητο· πολλοὶ δὲ καὶ
 τῶν στρατηγῶν καὶ ταγματάρχαι τότε ἐφθάρησαν.

ΙΖ'. Ἰωάννης δὲ ὁ Βογᾶς ἐστάλη Πατζινάκας εἰς Β
 συμμαχίαν ἀγαγεῖν κατὰ τῶν Βουλγάρων, καὶ ὁ
 Πατρικίος Ῥωμανὸς ὁ Λακαπηνὸς, δρουγγάριος ὢν
 τῶν πλωτῶν (23), ὠρίσθη μετὰ τοῦ στόλου παρα-
 πλεῖν, ἅμα μὲν εἰς στερργίαν τοῦ τῶν σχολῶν δομestί-
 κού, ἅμα δὲ καὶ εἰ ἀχθεῖν σύμμαχοι παρὰ τοῦ Βογᾶ,
 διαπεραιώσασθαι σφᾶς. Ἦκεν οὖν ὁ Βογᾶς μετὰ τῶν
 συμμαχῶν. Στάσεως δ' ἐμπεσοῦσης αὐτῷ τε καὶ
 τῷ Λακαπηνῷ, ὀρῶντες οἱ Πατζινάκοι αὐτούς πρὸς
 ἀλλήλους διαπληκτιζομένους, καὶ ἀμελῶς περὶ τὴν
 αὐτῶν διακειμένους ἀθάβασιν, εἰς τὰ ἑαυτῶν ἐπαν-
 ἤλθοσαν. Οἱ μὲν οὖν οὕτω ταῦτά φασι (24) καὶ τὴν
 ἦτταν τῶν Ῥωμαίων ἐντοῦθεν συμβῆναι, μὴ τυ-
 χόντων συμμαχίας. Οἱ δὲ ἀλλοίως τὸ πρᾶγμα ἱστο-
 ρησαν (25)· ἠττήσαντος γάρ, φασί, τοῦ Φωκᾶ τοὺς
 Βαρδάρους, καὶ διώκοντος, φῆμην γενέσθαι, ὡς ὁ
 δρουγγάριος τῶν πλωτῶν ἄπεισι σὺν τῷ στόλῳ, τὴν
 βσιλείαν παραληφόμενος· τοῦτο δὲ τῷ δομestικῷ
 πεσὸν εἰς ὤτα, ἐκταράξει αὐτόν, ὡς ἀποσχέσθαι

cutione hostium abstinere. Quod eum Symeon
 specula quadam vidisset : suos cohortatus, contra
 Romanos ducit, subitoque in perturbatos impres-
 sione facta, universos in fugam convertit, in qua
 alios Bulgari assecuti occiderunt, alii invicem con-
 cunctoati perierunt. Legionumque domesticus ægre
 Mesembriam evadere potuit, multis ducibus etiam
 et tribunis interfectis.

ἐσπέριε συναθροίσασα, τῷ μαγίστρῳ Λέοντι τῷ
 Φωκᾶ (22) τῶν σχολῶν ἀνέθετο πόλεμον, ὅς καὶ μάχην συνάψας,
 ἤτῃ τοὺς Βουλγάρους περιφανῶς, καὶ φόνον αὐτῶν ποιεῖται πολὺν. Κατάκοπος δὲ γεγωνῶς καὶ ἰδρωτὶ
 διάδροχος, κίντευθεν λειποθυμῶν, ἐπὶ τινι πηγῇ τοῦ ἵππου ἀποβάς, ἀνέψυχεν ἑαυτόν. Ἐν τούτῳ δὲ
 ὁ ἵππος αὐτοῦ τὰς τοῦ κατέχοντος αὐτὸν χεῖρας διαφυγῶν, ἐν τῷ τοῦ στρατοπέδου πεδίῳ ἐκρόσαν
 ἀναβάτου χωρὶς. Ἐπίσημος δὲ τυγχάνων, εἰς δειλίαν ἐνέβαλε τὰ στρατεύματα, οἰθθέντα πεσεῖν τὸν
 δομestικόν, καὶ τοῦ μὲν πολέμου ἀπέσχοντο, καὶ τῆς διώξεως ἔστησαν, θύρῳος δ' ἔσχεν αὐτούς. Ὁ
 δὲ γε Συμεῶν ἐκ περιωπῆς τινὸς ἰδὼν τὸ συμβεβηκὸς περὶ τὰ στρατεύματα, τοῖς περὶ αὐτὸν ἐγκε-
 λεύεται, καὶ κατὰ Ῥωμαίων ἐξώρμησε, καὶ θεοροβημένοις αὐτοῖς ἐμβαλῶν, εἰς φυγὴν ἄπαντας
 ἀθρόον ἐπέψατο, καὶ τοὺς μὲν οἱ Βούλγαροι διώκοντες ἔκτεινον, οἱ δ' ὅπ' ἀλλήλων ἀπώλλυντο συμπα-
 τούμενοι. Ὁ δὲ τῶν σχολῶν δομestικός, μόλις εἰς Μεσημβρίαν ἀποδράναι δεδύνητο· πολλοὶ δὲ καὶ
 τῶν στρατηγῶν καὶ ταγματάρχαι τότε ἐφθάρησαν.

XVII. Joannes autem Bogas missus est, ut Patzi-
 nacas ad belli Bulgarici societatem adduceret, Ro-
 manus vero Lacapenus patricius, classis drungari-
 us, littus classe legere jussus, simul ad opem
 ferendam legionum domestico, simul, ut adductos
 e Boga socios transveheret. Ac venit Bogas cum
 sociis. Orta autem inter ipsum et Lacopenum rixa,
 Patzinacæ videntes eos inter sese convitantes,
 ipsorum transvectionem parum curare : ad sua re-
 dierunt. Quidam igitur hæc ita narrat, et negata
 siorum auxilia Romanæ cladis fuisse causam
 tradunt, alii aliter. Nam cum Phocas Barbaros
 profligatos persequetur, rumorem esse ortum,
 drungarium cum classe abire, ut imperium occu-
 pet. Quo domesticus 186 audito, ita perturbatus
 fuerit, ut et a persequendo desisteret, et in vallum
 rediret, rumorem certius cogniturus, et sic Martis
 alea mutata, fugisse Romanos, domestici in castra
 reversionem, fugam interpretatos. Bulgaros vero

Variae lectiones et notæ.

(22) Λέοντι τῷ Φωκᾶ. Quem Leo imp. paulo ante
 mortem magnum domesticum dixerat. Liutpran-
 dus, lib. III, cap. 7. *Focam vero domesticum majorem,
 hoc est terrestri ducem exercitus fecit*, Deinde,
 ubi de hac expeditione : *Denique tempore quo
 magnus imperator Deo migravit ad Christum, Phocas
 prædictus domesticus terrestri dux exercitus, contra
 Symeonem Bulgarorum regem copias duxerat, eique
 Constantinopolim venire cupienti non inutiliter repu-
 gnabat.*

(23) Δρουγγάριος ὢν τῶν πλωτῶν. Hanc digni-
 tatem nactus fuerat Leone Sapiente imperante,
 ob singularem animi fortitudinem quam in cæde
 Leonis potissimum ostenderat. Liutprandus, lib.
 III, cap. 6. *Unde factum est, ut tam pro cæteris,
 quam pro præclaro hoc præsentis facinore, non multo
 post a Leone imperatore tanto donaretur honore, ut
 omnes naves ipsius essent in manibus, ejusque jus-
 sionibus obedirent.* Et cap. 7. *Romanum autem non
 claro natalium ortu, sed corporis magnanimitate no-
 bilem, navalis exercitus principem ordinavit.*

(24) Οἱ μὲν οὖν οὕτω ταῦτά φασι. Vide Symeon.
 Logoth. n. 10.

(25) Οἱ δὲ ἀλλοίως τὸ πρᾶγμα ἱστορήσαν·
 Atque in iis Liutprandus ejusce ævi scriptor, lib.
 III, cap. 8. *Cum Bulgaris præterea pugnantibus Focæ
 domestico, qui et ipse Bater Basileos ardentius fieri
 cupiebat, in ipso bello jam de hostibus triumphum
 tenenti, quid a Romano actum sit nuntiatur. Qui
 mox animo consternatus, nimio dolore compulsus,
 victoriæ signum quo hostes insequeretur, projecit,
 terga vertit, et quos prius adverso Marte fugantem,
 prospera postmodum insequuntur : tantaque tunc
 Argivorum strages efficitur, ut longo post tempore
 campus plenus ossibus videretur. Omni denique cum
 festinatione jam nominatus Focas domesticus Con-
 stantinopolim redit, palatium, ingredi cupit, et arte
 fieri Pater Basileos satagit. Sed quia consilii vis
 expers mole ruit sua, et, ut Flaccus dicit, Dii rem
 temperatam provehant in majus, a Romano do-
 mesticus iste capitur, atque utroque lumine privatur.
 Bulgaris non minima vis augetur, usque Græcos
 depopulandi vicissitudo dupla rependitur. Neque
 tamen hæc cum Zonaræ et aliorum scriptorum
 Byzantinorum narrationibus omnino consentiunt.*

in fuga conversos, illorum terga cæcidisse. Ut autem domesticus ad vallum rediret, in causa fuit imperii cupiditas : qua cum æstuareret, si rumor de drungario verus esset, anlevertere, et sibi vindicare principatum cupiebat. Lacapeno et Boga a clade reversis, iudicioque de eorum controversia facto, Romanus damnatus est, ut ei oculi effoderentur, ut qui acceptus cladis auctor, sive de industria, sive per negligentiam extitisset. Sed ab illo suffragio per quosdam apud imperatricem gratiosissimos est ereptus. At Bulgarus Symeon victoria elatus imperatoriam urbem aggreditur, cui legionum domesticus Phocas est oppositus, commissaque in Catasyrtis pugna, Barbari succubuerunt. Cum autem multi, iique viri illustres, regni amorem alerent : nemo tamen eo magis flagrabat, quam Leo Phocas, legionum domesticus, cum se ipso fretus, ob genus et potentiam, tum vero Constantino eunucho cubiculario, qui in regia poterat omnia, cujus sororem in matrimonio habebat. Quæ cum imperatoriam Constantini pædagogus cerneret, illum cum timeret, persuadet ut classis drungarium Romanum sibi devinciatur, et custodem adjungat. Imperator igitur litteras sua manu scriptas drungario mittit, quibus ille acceptis, pollicetur, se cubiculi præfecti potestatem (modo possit) eversurum. Qui cum aliquando ad classis stationem pervenisset, ac prope solvi juberet : drungarius servilem in modum ei obviam processit, ac reverenter colloquens paulatim ad trirèmes hominem deduxit. Ut vero navi prætoris appropinquavit, multis viris strenuis, quos secum paratos habebat, *Tollite istum*, inquit : a quibus comprehensus est, et triremi impositus, comitibus illius statim dispersis. Ejus facti nuntius et imperatricem et proceres turbavit, cumque ad drungarium misisset, percontatam quid id sibi vellet? ii a classariis lapidibus repulsi sunt. Postridie imperator, patriarcha et magistro Stephano accersitis, misit 187 qui matrem e regia abducerent. Sed eam suis amplexibus cum lacrymis inhærentem, misericordia victus, reliquit : ac potestate in se translata, domesticum legionum designavit Joannem Garidam magistrum. Drungarius vero Lacapenus, classe haud secus atque ad pugnam instructa, die

A μὲν τῆς διώξεως, ἐπανελεῖν δ' εἰς τὸν χάρακα, τὰ τῆς φήμης ἀκριβωτόμενος, κἀντεῦθεν παλίντροπον γενέσθαι τὸν πόλεμον· φυγεῖν μὲν γὰρ τοὺς Ῥωμαίους ἀπόδρασιν τῆς μάχης οἰθηθέντας τὴν εἰς τὸν χάρακα τοῦ δομestikou ἀπέλευσιν, τοὺς δὲ Βουλγάρους ἐκ τῆς φυγῆς ἐπαναστραφέντας διώκειν αὐτούς. Τὴν δὲ πρὸς τὸν χάρακα τοῦ δομestikou ὑποστροφὴν, τῆς βασιλείας ἐπίθυμία πεποίηκεν. Ἐρῶν γὰρ αὐτῆς, ἐσπευδεν, εἰ ἀληθὲς ἦν τὸ τὸν δρουγγάριον ἀπιέναι, προκαταλαβεῖν αὐτὸς καὶ οἰκειώσασθαι τὴν ἀρχήν. Μετὰ δὲ τὴν ἤτταν ἐπανελθόντων τοῦ τε Λακαπηνοῦ καὶ τοῦ Βογᾶ, ἐξήτθη τα μέσον αὐτῶν, καὶ κατεκρίθη ὁ Ῥωμανὸς πηρωθῆναι τὰ ὄμματα, ὡς αἴτιος τῆς ἤττης, ἢ κωκυρῶνος ἢ ῥαθύμως γενόμενος, ἀλλ' ἐκείνον μὲν τῆς ψήφου ταύτης ἐξήρπασάν τινες· μέγα παρὰ τῇ βασιλίῳ δυνάμενοι. Ὁ δὲ Βούλγαρος Συμεὼν τῇ νίκῃ ἐξοικωθεὶς ἐπέηε κατὰ τῆς βασιλευσύνης τῶν πόλεων. Ἄντικατέστη δὲ αὐτῷ πάλιν ὁ τῶν σχολῶν δομestikos ὁ Φωκάς, καὶ μάχης συγκροτηθείσης ἐν Κατασούρταις, οἱ Βάρβαροι ἤττηντο. Πολλῶν δὲ καὶ τούτων περιφανῶν ἔρωτα τρυφόντων τῆς βασιλείας, μᾶλλον τῶν ἄλλων περὶ τὸν ταύτης ἐφλέγμαίνεν ἔρωτα Λέων ὁ τῶν σχολῶν δομestikos, ὁ Φωκάς, πεποιθὼς μὲν αὐτῷ, διὰ τὸ γένος καὶ διὰ τὴν ἰσχὺν, οὐχ ἥκιστα δὲ τῷ παρακοιμωμένῳ Κωνσταντίνῳ τῷ ἑκτομῆ, τὰ πάντα τότε παρὰ τοῖς ἀνακτόροις ἰσχύοντι οὐ ἐπ' ἀδελφῇ κηδεστῆς ἐτύγγανεν ὤν. Ταῦτα τοίνυν ὄρων ὁ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου παιδαγωγὸς (26), καὶ διέεσσα περὶ αὐτοῦ, πείθει τούτον, τὸν τοῦ στόλου δρουγγάριον τὸν εἰρημνὸν Ῥωμανὸν, οἰκειώσασθαι, καὶ φύλακα προστάθῃσθαι. Ἐγχαράττει τοίνυν βιβλίον ὁ βασιλεὺς οἰκειόγραφον, καὶ στέλλει τῷ δρουγγάρῳ. Ὁ δὲ τούτο δεξάμενος, ὑπέσχετο τὴν τοῦ παρακοιμωμένου (27) δυναστείαν (εἰ οἶόν τε) καθελεῖν. Καί ποτε τοῦ παρακοιμωμένου, ἔνθα ὁ στόλος ὤρμιστο, παραγενόμενου, καὶ ἐπισπέρχοντος ἐκκαλεῖσθαι αὐτὸν, ὁ δρουγγάριος δουλικώτερον αὐτῷ προσυπήντησε, καὶ μεθ' ὑποστολῆς ὠμίλει, καὶ περὶ τὰς τρίηρεις ἡρέμα πῶς πρυσβίβαζεν. Ὡς δὲ τῇ ναυαρχίδι προσήγγισεν, ἐτοίμους ἔχων ἄνδρας παρεπομένους αὐτῷ, γενναίους τε καὶ πολλούς, Ἄρατε τούτον, εἶπεν. Οἱ δὲ συσχόντες αὐτὸν, εἰς τὴν τρίηρη ἐνέθεντο, τῶν περὶ αὐτὸν αὐτίκα δια-

Variae lectiones et notæ.

(26) Παιδαγωγός. Theodorus, Symeoni logothetæ, Scylitzæ, et aliis. Vide Lambecium lib. III, de Bibl. Cæsar. p. 13.

(27) Καὶ τότε τοῦ Παρακοιμωμένου, Rem paulo secus narrat Liutprandus, lib. III, cap 7 : Romanus vero, ut non incallidus, audito imperatorum, hoc est Leonis atque Alexandri interitu, haud longe ab urbe collecto classium exercitu fugit, atque in insulam parvam juxta Constantinopolim. ita ut e palatio videri pene posset, ratibus collectis advenit. Ad palatium autem minime transfrelavit, laudesque juxta consuetudinem Parphyrogenilo minime decantavit. Quæ res eunucho Poracæmomeno, cunctisque Constantinopoleas principibus stuporem timoremque non parum attulit. Internuntiis itaque, quid hoc monstri sit quod regem non adierit, laudesane debi-

J) *tas non solverit sciscitantur. His a Romano respondetur, quod propriæ vilæ timens palatium declinavit : et adjecit, Quod si Paracæmomenos cæteris cum principibus se non adiret, vitamque jurejurando promitteret, mox se ad Cretensium Saracænorum regem conferret, regnumque Argivorum sui auxilii fortitudine debellaret. Quod quam callide dixerit exitus declarabit. Igitur quo præfati sumus principes terrore compulsi, ignorantesque quod lateret anguis in herba, omnes hunc fiducialiter adeunt, quod mandaverat gratuitè cupientes implere. Quos omnes non malo consilio accepto, projectos in sentinam ligat, sicque securus ad urbem magno cum comitatu festinat, hisque quos suspectos habuerat palatium purgat, sui parentes ibi collocat, etc.*

σπαρέντων. Τοῦτο τῇ βασιλίδι ἐνωτισθὲν εἰς θόρυβον αὐτὴν καὶ τοὺς ἐν τέλει ἐνέβαλε. Πέμπει τοίνυν πρὸς τὸν Ῥωμανὸν ἐρωτώσα τί ἂν εἴη τὸ γεγονός, ἀλλὰ τὸ ναυτικὸν λίθοις τοὺς πεμφθέντας ἐξεδίωξε. Τῇ δ' ἐξῆς τὸν πατριάρχην ὁ βασιλεὺς μετακαλεσάμενος, καὶ τὸν μάλισταρον Στέφανον, ἔπεμψε τοὺς ἐκ τῶν βασιλείων, τὴν αὐτοῦ μητέρα κατὰξοντας. Τῆς δὲ τῶν υἱῶν προσφύσεως μετὰ δακρύων, εἰς οἶκτον ἐκεῖνος ἐκλίθη, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν, εἰς ἑαυτὸν δὲ τὴν ἐξουσίαν μετήνεγκε, καὶ προεχειρίσατο δομέστικον τῶν σχολῶν τὸν Γαριδᾶν Ἰωάννην τὸν μάλισταρον. Ὁ δὲ δρουγγάριος ὁ Λακαπηνός, ἐξαρτύσας τὸν στόλον ὡσπερ εἰς ναυαρχίαν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, τοῖς βασιλείοις προσέπελευσεν εἰς τὸν Βουκολέοντα. Καὶ ὁ μὲν πατριάρχης καὶ ὁ μάλισταρος Στέφανος εὐθὺς ἐκ τῶν ἀνακτόρων ἐξέστησαν. Ὁ δὲ Ῥωμανὸς, ὄρκους πρότερον τελέσας φρικωδεστάτους μὴ ποτε κατὰ τοῦ βασιλέως φρονῆσαι μηδ' ἐπιθέσθαι τῇ βασιλείᾳ, ἀντλήσας εἰς τὰ βασίλεια, καὶ εἰς τὸν ἐν τῷ Φάρῳ ναὸν τῶν Κωνσταντίνῳ συνεισελθόντων, καὶ πίστει δούς τε καὶ εἰληφῶς, μέγας ἐταιρειάρχης προβάλλεται. Ἐπίστευσε δὲ τῷ Φωκᾷ ὁ βασιλεὺς μὴ ἀθυμήσει μηδ' ἀπογῶναι, προσμείναι δὲ μικρὸν, ὡς μελλούσης αὐτοῦ γενέσθαι προνοίας μετὰ βραχύ. Ὁ δὲ Ῥωμανὸς τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα Ἐλένην μνηστεύεται τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ, καὶ τῇ τρίτῃ τοῦ Πάσχα τετέλεστο τὰ γαμήλια, τοῦ πατριάρχου Νικολάου τὴν ἱερολογίαν ποιήσαντος, καὶ αὐτίκα τετέλεστο βασιλοπάτωρ ὁ Ῥωμανὸς, μέγας δ' ἐταιρειάρχης Χριστοφόρος ὁ τούτου υἱός. Ταῦτα δὲ μαθὼν ὁ Φωκᾶς τυραννίδι ἐπέθετο. Κωνσταντίνον τὸν παρὰ κοιμώμενον προσλαβόμενος, καὶ ἑτέρους τῶν ἀρχόντων, καὶ διαδεδαιουμένους ὑπὲρ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πράττειν ὁ πράττει. Ὁ Ῥωμανὸς δὲ, γραφὴν γεγραφῶς ἀνατροπὴν περιέχουσαν τῆς τοῦ Φωκᾶ προφάσεως, καὶ ταύτην τῇ τοῦ βασιλέως ὑποσημασίᾳ καὶ χρυσῇ σφραγίδι βεβαιωσάμενος, πέμπει ταύτην πρὸς τὸ μετὰ τοῦ Φωκᾶ στρατεύμα μετὰ τινος γυναικίου ἐταιρικοῦ. Κάκεινο πολλοῖς τὴν χρυσοσήμαντον ὑποδείκνυον λάθρα γραφῆν, πολλοὺς καταλιπεῖν πεποίηκε τὸν Φωκᾶν, καὶ προσχωρῆσαι τῷ καὶ καταλειφθεῖς ὑπὸ τοῦ μετ' αὐτοῦ πλῆθους τῶν ἐν τινι χωρίῳ γενόμενος, ὅπερ ἀνέκαθεν παρὰ τῶν ἐγγχωρίων Γοτλέων κατωνομάζετο, συλλαμβάνεται, καὶ τυφλωθεὶς εἰσάγεται εἰς τὴν βασιλεύουσαν· καὶ τοῦτο τέλος τῇ αὐτοῦ τυραννίδι ἐγένετο. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἑτέρα ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ βασιλέως συνέστη· νεανίαι γὰρ τινες καθῆκαν κατ' αὐτοῦ θηρῶντος, ἵνα αὐτῶν ἐν τῷ θήρασι ἐπίθωνται. Ἀλλ' ἐγνώσθη τὸ βούλευμα, καὶ οἱ πρωτοῦργοι ἐκολάσθησαν. Ἐξεβλήθη δὲ τῶν βασιλείων καὶ ἡ τοῦ βασιλέως μήτηρ Ζωή, ὡς ἐπιβουλεύουσα δῆθεν τῷ βασιλοπάτωρι, καὶ ἀπεκάρη ἐν τῇ τῆς Ἁγίας Εὐφημίας μονῇ. Τῇ δὲ εἰκοστῇ τετάρτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός εἰς τὴν τοῦ Καίσαρος ἔξω ἀνήχθη ὁ Ῥωμανὸς, καὶ κατὰ τὸν Δεκέμβριον τῷ τῆς βασιλείας διαδήματι τεταίωτο παρὰ τοῦ πατριάρχου Νικολάου, τοῦ Κωνσταντίνου δῆθεν ἐπιτροπῆ.

ΙΗ'. Καὶ ὁ μὲν Λακαπηνός (28) Ῥωμανὸς οὕτω XVIII. Romanus Lacapenus iis honoribus non

Variae lectiones et notæ.

(28) Λακαπηνός. Constantinus Manasses :

Τὸν γέροντα τὸν Ῥωμανὸν τὸν ἀπὸ τῆς Λακάπης.

An Lacape nomen sit urbis aut regionis, mihi prorsus incertum. Cæterum *senex* seu *senior* hic Romanus dicitur, ad discrimen Porphyrogeniti.

D Michael Psellus in Synopsi legum :

Μαθε καὶ τὸν ζητούμενον σήμερον πλεον νομον, ὅν ὁ πρεσβύτερος Ῥωμανὸς εἰσήνεγκε τῷ βίῳ.

Meminit Constantinus Porphyrog. in Novella de fundis Armeniacis τῆς βασιλικῆς τῆς Λακάπης μονῆς, Myrelæi forte ab eo ædificatî.

contentus, paulo post uxorem quoque suam Theodoram diademate ornat. Deinde et filium Christophorum, voluntate, ut videri volebat. Constantini, sed revera invito illo et conquerente apud eos, quibus fidebat, et acta illa abominante, quamvis refragari non auderet. Insidiis quas Romano Anastasius sacellarius princeps conjurationis, pro defensione utique Constantini pararat, deprehensis, conscii, arbitrato Romani, puniti sunt, sacellarius tonsus, eaque Romano occasio fuit Constantini infra se collocandi, cum is hactenus in proclamationibus et salutationibus priorem locum tenuisset. Cumque Symeon exercitum contra urbem misisset: Romano quoque milites illi opposuit, ne suburbanæ amœnitates ab hoste vastarentur. Quos cum Bulgari aggressi essent, multi etiam ex principibus ceciderunt, milites partim ad prætereuntes triremes festinantes, in mare prolapsi a flutibus ferebantur, partim ab hostibus interibant, partim vivi capiebantur. Romano exercitu ad Pegas sic accepto, Bulgari regiam illius loci cremarunt, et cætera quæ in eo littore sunt e regione urbis, interjacente frelo. Mortua Romani uxore Theodora Augusta [imperatoris Christophori uxor Sophia Augustæ nomen accepit. At Bulgarorum princeps Symeon, denuo Adrianopolim obsedit: neque sane quidquam effecisset, nisi cives commeatu destitutos, et semetipsos et urbem hosti dedere, fames coegisset. Tunc etiam Leo Tripolitanus cum navalibus copiis Romanos invasit: sed triremes Romanæ circa Lemnum insulam eis obviam profectæ, Agarenos pene omnes occiderunt, navesque demerserunt, Tripolita ægre fuga elapso. Symeon vero Macedoniam et Thraciam cum ingenti exercitu devastatus, ad urbem profectus, prope Blachernas castris positus, colloquium Romani imperatoris petiit, qui cum ab eo non abhorreret, cum classe ad Cosmidii littus abiit, eodemque Symeon cum suis copiis venit: 189 et inter se collocuti sunt. Sed quamvis Romanus Symeoni magnifica dedisset, rebus infectis discesserunt, id quod par aquillarum significare videbatur, quas supra eos volitasse ferunt, et cum clangore inter sese congressas, statimque segregatas esse, altera versus urbem volante, altera in Thraciam tendente. Romanus potestate imperii insatiabilis, ac veluti oblitus sacramenti, quo sese astrinxerat, suo et filii natu maximi diademate non contentus, etiam reliquos duos filios, et nepotem ex Christophoro coronavit. Romano imperio quod hactenus penes unum esse consueverat, in multa capita distributo. Filium natu minimum Theophylactum, cui pontificatum urbis imperatoris ambiebat, detonsa coma clericum fecit, a patriarcha Syncellum quoque

τῆς ἀναβρόσεως ἔτυγεν· οὐκ ἠγάπα δὲ ταύτης τυχῶν αὐτὸς, ἀλλὰ μετὰ βραχὺ καὶ τὴν οἰκίαν ὀμυενέτιν τῆν Θεοδώρων ταινιοί· εἶτα καὶ τὸν υἱὸν Χριστοφόρον, προαιρέσει μὲν τῷ δοκεῖν τοῦ Κωνσταντίνου, τῇ δ' ἀληθείᾳ βιαζομένου, ἀσχάλλοντός τε πρὸς οὓς ἐθάρρει, καὶ ἐν συμφορᾷ τιθεμένου τὰ πραττόμενα, μὴ θαρρόυντος δὲ ἀντερεῖν. Ἐπιβουλῆς δὲ κατὰ τοῦ Ῥωμανοῦ γενομένης, ἧς ὁ σακελλάριος πρωτοργγὸς ἦν Ἀναστάσιος, ὡς τῷ Κωνσταντίνῳ δῆθεν ἀμύνων, ἐγνώσθη τὰ κατ' αὐτήν, καὶ οἱ μὲν συνίστορες, ὡς ἔδοξε τῷ Ῥωμανῷ, ἐκολάσθησαν, ὁ δὲ σακελλάριος ἀπεκάρη. Ἦν δὲ πρόφασιν ἔσχεν ὁ Ῥωμανὸς τοῦ ὑποβιάσασαι τὸν Κωνσταντῖνον ἑαυτοῦ, μέχρι τότε πρῶτον εὐφημούμενον ἐν ταῖς ἀναβρόσεσιν. Ὁ Συμεὼν δὲ κατὰ τῆς πόλεως ἐκπέμπει στρατόν· ἵνα δὲ μὴ ἐλθόντες τὰς πρὸ τῆς πόλεως διαφθεῖρωσιν ἀγλαίας, ἐπεμψε καὶ ὁ Ῥωμανὸς τοὺς ἀντιταζομένους αὐτῷ, καὶ τῶν Βουλγάρων ἐπελθόντων αὐτοῖς, πίπτουσι μὲν καὶ τῶν ἀρχόντων πολλοί, τῶν δὲ γε σταρτιωτῶν οἱ μὲν, εἰς τὰς τριήρεις σπεύδοντες ἐμβῆναι παραπελεύσας, ἐξωλισθαινον εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ὑπὸ κυμάτων ἐφέροντο, οἱ δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων διώλυντο, οἱ δὲ καὶ ζῶντες συνελαμβάνοντο. Οὕτω δὲ διατεθείσης τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς κατὰ τὰς Πηγὰς, τὰ τε ἐκεῖ ὄντα ἀνάκτορα οἱ Βούλγαροι ἐπυρπόλησαν, καὶ τὰλλα ὅσα ἐν τῷ αἰγιαλῷ τοῦ κατανατικῶν τῆς πόλεως ἴσαν διακειμένου πορθμοῦ. Θανούσης δὲ τῆς τοῦ Ῥωμανοῦ συμβίου τῆς Λύγουστης Θεοδώρας (29), ἡ τοῦ βασιλέως Χριστοφόρου γυνὴ Σοφία τοῦ τῆς Δύγουστης ἡζιώθη ὀνόματος. Ὁ τῶν Βουλγάρων δ' ἐξηγούμενος Συμεὼν τῇ Ἀδριανουπόλει προσέβαλε, καὶ ταύτην ἐπολιόρκει. Ἦνυσε δ' ἂν οὐδὲν, εἰ μὴ τοῖς ἔνδον ἐπιλελοίπει τὰ ἐπιτήδεια. Βιαζόμενοι δὲ τῷ λιμῷ καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὴν πόλιν τοῖς πολεμίοις παρέδωσαν. Τότε μὲν καὶ ὁ ἐκ Τριπόλεως Λέων μετὰ δυνάμειν ναυτικῆς κατὰ Ῥωμαίων ἐχώρησεν· ἀλλὰ τούτῳ περὶ τὴν νῆσον Ἀῆμον τριήρεις ἐπελθοῦσαι Ῥωμαϊκαί, τοὺς μὲν Ἀγαρηνοὺς σφεδόν τι ζύμπαντας διεσφάρακται, τὰς δὲ νῆας αὐτῶν ὑποβρυχίους ἐποίησαν, μόλις τοῦ Τριπολίτου φυγεῖν ἐξισχύσαντος. Καὶ ὁ Βούλγαρος δὲ Συμεὼν τὰ τε κατὰ Μακεδονίαν καὶ τὰ πᾶσι Θράκης σὺν βαρεῖ στρατεύματι ἐληίζετο, καὶ παρὰ τὴν πόλιν ἐλθὼν, ἀγχοῦ τῶν Βλαχερνῶν πεποίητο τὴν παρεμβολήν, καὶ τῷ βασιλεῖ Ῥωμανῷ ἐζήτησεν ἐντυχεῖν· καὶ τὴν ἐντευξίν καὶ ὁ βασιλεὺς ἤρετίσατο, καὶ κατὰ τὸν τοῦ Κοσμιδίου αἰγιαλὸν, ὁ μὲν βασιλεὺς σὺν τῷ στόλῳ ἀφίκετο, ὁ δὲ γε Συμεὼν μετὰ τῆς οἰκείας παρεγένετο στρατιᾶς, καὶ ἀλλήλοισ ὤμιλησαν, καὶ ὁ βασιλεὺς μεγαλοπρεπῶς τῷ Συμεὼν ἔδωρῆσατο. Ἀσύμβατοι δὲ ἀπ' ἀλλήλων διέστησαν, ὁ καὶ θυὰς ἔδοξε δηλώσαι ἀπὸ τῶν Φασί γὰρ ἄνωθεν αὐτῶν διαπτῆναι τούτους, καὶ ἀλλήλοισ

Variae lectiones et notæ.

(29) Τῆς Δύγουστης Θεοδώρας. Istius et Sophiæ, de qua mox meminit Gregorius in Vita S. Basilii Jun. n. 23: Αὐτῇ δὲ ἡ Δύγουσσα Ἐλένη πρώτη τῶν ἔλλων βασιλίδων ἦν· ἡ γὰρ δευτέρα σύμβιος τοῦ

πατρὸς αὐτῆς Ῥωμανοῦ Θεοδώρα τελευτήσασα ἦν, ἡ τε Σοφία ἡ τοῦ Χριστοφόρου ἐκείνου τελευτήσαντος κατηνέχθη τῆς βασιλείας.

συμψαι μετὰ κλαγγῆς, εἰτ' εὐθὺς διαστήναι ἀλλήλων, τοῦ μὲν ἐπὶ τὴν πόλιν ἀποπτάντος, τοῦ δ' ἐπὶ Θράκην κινήσαντος τὸ πτερὸν. Ὁ βασιλεὺς δὲ Ῥωμανὸς, ἀπληστευσάμενος ἐπὶ τῇ τῆς βασιλείας ἀρχῇ, καὶ ὡσπερ ἐπιλεηθήμενος τῶν ὄρκων, οὐς ὁμωμόκει καθ' ἱερῶν, καὶ μὴ ἀρκοῦμενος, ὅτι ἑαυτὸν καὶ τὸν τῶν υἱῶν πρεσβύτερον ἤξειωσε διαδήματος, καὶ τοὺς λοιποὺς δύο τῶν παίδων αὐτοῦ βασιλικῶς τεταινίωκεν, εἴτα καὶ τὸν ἕκ τοῦ Χριστοφόρου γενόμενον αὐτῷ υἱὸν, καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἀντὶ μονάρχου βασιλείας εἰς πολυαρχίαν μετένευκε. Τῷ τελευταίῳ δὲ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Θεοφυλάκῳ τὸν θρόνον τὸ ἀρχιερατικὸν τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων μνηστευόμενος, ἀπέκειρε κληρικόν, διὰ τοῦ πατριάρχου προχειρισθέντα καὶ σύγκαλλον. Τοῦ πατριάρχου δὲ Νικολάου ἔτη τρισκαίδεκα τὸ δεύτερον τῆς Ἐκκλησίας κρατήσαντος, καὶ μεταθέμενου τὴν βιοτήν, ὁ μητροπολίτης Ἀμασίας Στέφανος εἰς τὸν θρόνον τῆς Σωνσταντινουπόλεως μετένευκε. Ὁ μὲντοι τῶν Βουλγάρων ἄρχων ὁ Συμεὼν, ἀνὴρ ὧν αἱμάτων, ἡσυχίαν ἀγειν οὐποτε δῶκε προήρητο, ὅθεν καὶ κατὰ τοῦ ἔθνους τῶν Χραβιάτων ἐστράτευσεν· ἀλλ' ἤττητο ὑπ' ἐκείνων, κἀν ταῖς τῶν ὁρῶν δυσχωρίαις τὸ οἰκεῖον ἀπέβαλε σοράτευμα. Ἐν τούτῳ δὲ πρόσεισι τις τῷ βασιλεῖ Ῥωμανῷ, λέγων τὴν ἄνωθεν τῆς ἐν τῷ Ξηρολόφῳ ἀψίδος καθιδρυμένην στήλην, καὶ πρὸς τὰ ἐσπέρια ἀποδύεσθαι, εἰς τὸν Συμεὼν ἰστοιχειῶσθαι τὸν Βούλγαρον, καὶ εἰ τὴν ταύτης ἀποτεμοί τις κεφαλὴν, ἐψέται τῇ ἐκτομῇ τοῦ Συμεὼν ἡ φθορά. Ὁ μὲν οὖν εἶπε ταῦτα, καὶ ἡ κεφαλὴ τῆς στήλης οὐκ εἰς μακρὰν ἐξετέμνητο, καὶ τῷ Συμεὼν αὐθωρὸν ἐπέλιπε τὸ βιώσιμον, ληφθέντι καρδιωγικῷ, ὡς μετὰ ταῦτα ἐγνωσθη τῷ βασιλεῖ, ἀκριδωσαμένῳ τῆς ἐκείνου τελευταίας τὸν καιρὸν. Ὅς δὲ ἐξ ἀνθρώπων ὁ Συμεὼν ἀπελήλυθεν, ἡ τῶν Βουλγάρων ἀρχὴ πρὸς Πέτρον (30) τὸν ἕκ τῆς δευτέρας αὐτοῦ γυναῖκος αὐτῷ τεθέντα περιελήλυθεν, ὅς, ἐπεὶ καὶ λιμῷ τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος ἦν πιεζόμενον, καὶ τὰ περίεξ ἔθνη μὴ κατ' αὐτοῦ ὀρμήσαιεν ἐδέδεικε καὶ πρὸ τῶν ἄλλων Ῥωμαίους, στέλλει πρὸς τὸν βασιλέα, σπονδὰς ποιησόμενος, εἰ δ' αἰροῖτο καὶ κῆδος εἰς ἑαυτόν. Ὡς δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ ἄμφω καταθύμια ἔδοξε τὰ αἰτούμενα, καὶ αὐτὸς ὁ Μέτρος ἀφίκετο, καὶ γεγονάσι μὲν συνθῆκαι περὶ σπονδῶν· συνήφθη ἔξ αὐτῷ καὶ πρὸς συμβίωσιν γαμικὴν καὶ ἡ τοῦ βασιλέως ἐγγόνη, ἡ ἕκ τοῦ πρεσβυτέρου τῶν υἱῶν αὐτοῦ τοῦ Χριστοφόρου γεγέννητο.

18. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ῥωμανὸς, οὐκ ἀρκοῦν ἡγούμενος ὅτι ἑαυτοῦ τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον ὑπεβίβασε, λαθὴν ἐζήτει καὶ τὸν Χριστοφόρων προθεῖναι αὐτοῦ, καὶ παρεσκιάσσει τὴν τῶν Βουλγάρων πληθύν ἐν τῷ τῷ γάμου καιρῷ στασιάσαι, ζητοῦσαν πρὸ τοῦ Κωνσταντῖνου τὸν Χριστοφόρον ἀναγορεύεσθαι, καὶ διὰ τὴν στάσιν δῆθεν ὡς ἐκ βίας οἰκονομῶν τι, παρεχώρησε τὸ αἰτούμενον γίνεσθαι. Εἴτα μῆτε τὸ θεῖον δέισας, ὃ τὰς ὁμολογίας αὐτοῦ ἐμπέδωκε, μῆτε αἰδεσθεῖς τὸ ὑπήκοον, καὶ ἄμφω τοὺς ἄλλους υἱεῖς αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντῖνου προτέρου εὐφημῆσθαι πεποίηκε, καὶ ὁ πρῶτος πέμπτος ἐγένετο, καὶ εἰ μὴ ὁ μικρὸς Ῥωμανὸς ὁ τοῦ Χριστοφόρου υἱὸς ἔφη θανῶν, κάκεῖνος ἂν αὐτοῦ προτετίμητο. Ἐν οὖν ὁ αὐθιγενὴς βασιλεὺς, καὶ ᾧ κατὰ κληρὸν ἡ βασιλεία διέφερον, ὡσπερ παρῆγγραπτος, ἄλλ' ἐπὶ τούτοις ἡ δίκη οὐκ ἐπενύστα-

designatum. Post obitum Nicolai, qui restitutus sedem Constantinopolitanam per annos tredecim tenuit, Stephanus metropolita Amasenus, patriarcha designatus est. At Bulgarorum princeps Symeon, homo sanguinarius et quietis impatiens, genti Crabatorum bellum intulit : sed ab illis victus, in montium angustiis exercitum amisit. Interea quidam imperatori nuntiat, statuum in summo fornice Xerolophi versus occasum positam, in Symeonis Bulgari fatum conversam esse: cujus statuæ caput si amputetur, Symeonis interitum consequatur. Quo paulo post facto, eadem hora Symeonem ex dolore stomachi vita defecit, ut post, imperatori tempus obitus ejus diligenter scrutato, est significatum. Symeone rebus humanis exempto, Bulgarorum principatus ad Petrum ex altera uxore filium ejus venit, qui, cum gens sua famæ premeretur, et finitimarum gentium ac Romanorum in primis arma timerentur : legatos ad imperatorem de pace, et si placeret, etiam de affinitate jungenda, mittit. Cui cum utrumque cordi esset, ipse Petrus Byzantium venit, ac pace facta, noptem imperatoris ex Christophoro filio nati maximo, uxorem ducit.

XIX. Romanus porro Constantinum infra se collocasse non contentus, occasionem quæritat etiam Christophori illi præponendi. Itaque instructa Bulgarorum turba, ut per seditionem postularet ut Christophorus ante Constantinum nominaretur : quasi propter motum illum, necessitatis parandum esset scilicet, postulatis illorum annuit. Deinde neque Deum veritus, cujus numine invocata, pactiones firmarat, neque subditorum pudore deterritus : etiam duos reliquos suos filios ante Constantinum salutari jussit, et primus quintus est factus, eique minor etiam Romanus præpositus fuisset, nisi ante decessisset. Ita indigena imperator, ad quem hæreditario jure imperium pertinebat, instar hæreditarii fuit. Cæterum vindicta sui muneris non oblita, et si lento gradu processit, tamen venit tandem : sed hoc alio loco narrabitur.

Variae lectiones et notæ.

(30) Πρὸς Πέτρον. Vita S. Lucæ Junioris, p. 981: Οὗ γὰρ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ ὁ μὲν ἀληθῆς Ῥωμανὸς, καὶ πολλῶν αἱμάτων Χριστιανικῶν ἐκχύσεως αἴτιος, ἐξ ἀνθρώπων γίνεται· ἐκδέχεται

δὲ τὴν τούτου ἀρχὴν Πέτρος, ὁ μὲν αὐτοῦ υἱὸς, οὐχ ὅπως δὲ τῆς δόξης καὶ τῆς οὐσίας, οὕτω δὲ καὶ τῆς ὠμότητος καὶ μισανθρωπίας φανεῖς κληρονόμος, ἀλλὰ πολλῶν ταύτης ἀλλότριος.

Stephano autem Amasseno, cum sedem principis urbis per triennium occupasset, mortuo : Tryphon monachus quidam ea conditione successit, ut post certum tempus, Theophylacto imperatoris filio, puero adhuc, ultro sede cederet. Hoc tempore æviissima hiems fuit, et fames maxima, et horrendum incendium. Tum quoque Christophorus imperator obiit. Jam præfinito tempore elapso, patriarcha Tryphon sede pontificia, ut convenerat, cedere noluit, sed eam retinere manibus pedibusque est conatus. Imperatore autem verba sibi data esse ægre ferente : Cæsariensis, ut ei gratificaretur, patriarchæ simplicitatem dolo circumvenit, assumptaque amici persona, illi ait : *Imperator vehementer sane te oppugnat, sed desunt ei crimina, ob quæ loco moveri possis, et jam qui contra te stant, eo sunt redacti, ut te litterarum penitus esse rudem dicant. Sed propterea, ut tuis accusatoribus istam quoque calumniam præscribas, quam facile propulsabis, si coram multis charta sumpta, nomen tuum et pontificatus dignitatem scripseris, qua scriptura ad imperatorem perlata, nihil porro erit, de quo te criminantur.* Huic consilio parat ille, et coram multis in charta pura hæc scribit : *Tryphon ex Dei misericordia archiepiscopus novæ Romæ, et œcumenicus patriarcha.* Eam chartam Cæsariensis imperatori offert, syngrapha supra subscriptionem, patriarchæ nomine, in ea contextitur : Tryphon, quasi renuntiarit, ecclesia ejicitur, et imperatoris filius patriarcha designatur. Post hæc classis Russica non mille, sed decies et **101** quinquies mille navium urbem aggressa esse dicitur. Contra eam Romana classis juxta Pharum in procinctu stetit, ac subito invecta Barbaros profligavit, multis eorum navibus igni Græco crematis. Reliquæ versus orientem profectæ, in Bardam Phocam patricium qui exercitui præerat, inciderunt, qui multos ad conquirenda necessaria navibus egressos, sustulit. Idem et Curcuas legionum domesticus fecit, multis et occisis et captis. Sic terra marique male accepti, se in navibus continebant, donec commeatu destituti, ad sua redire decreverunt. Sed cum solvissent, denuo Romanæ triremes eos aggressæ, duobus navalibus præliis devicerunt. Paucæ igitur Barbaricæ naves interitu vitato ad suos redierunt, nuntia malorum et acceptæ cladis. Russi igitur pluribus malis acceptis, quam ut sperarant, datis, a lacessendis Romanis abstinerunt.

συλλογῆν τῶν ἀναγκαίων πολλοὺς ἐξίοντας τῶν πλοίων, καταλαμβάνων ἀνήρει. Ἄλλα καὶ ὁ δομῆτικὸς τῶν σχολῶν ὁ Κουρκούας, ἑτέροις ἐντυγχάνων κατὰ ζήτησιν τῶν ἐπιτηδίων ἐκβαίνονσι τῶν νηῶν, καὶ ἐζώγει καὶ μαχαίρας ἔργον ἐτίθετο (33). Οὕτω δὲ καὶ διὰ θαλάσσης καὶ διὰ γῆς παθόντες

Varia lectiones et notæ.

(31) Ὁ Πατριάρχης Τρύφων. Hujus memoriam colunt Græci 19 April. ut est in Menasis.

(32) Στόλος δὲ Ῥωσικὸς. Liutprandus, lib. v. cap. 6, hanc Russorum cladem pluribus narrat. Qui autem fuerint Russi, ita mox docet : *Gens quædam est sub Aquilonis parte constituta, quam a*

ξεν, εἰ δὲ καὶ σχολαίῳ στείχουσα ἦκε ποδὶ, ἀλλὰ γε ἤκε ποτε ἀναβεβλήσθω δ' ἢ περὶ τούτων διήγησις. Ὁ Ἀμασειᾶς δὲ Στέφανος. ἔτη τρία διαγαγὼν, ἐν τῷ θρόνῳ τῆς ὑπερκειμένης τῶν πόλεων ἐτελεύτησε, καὶ χειροτονήθη Τρύφων τις μοναχὸς ἐπὶ συνθήκαις τοῦ μετὰ χρόνον ὠρισμένον ἐκὼν ἐκστῆναι τοῦ θρόνου τῷ τοῦ βασιλέως υἱῷ τῷ Θεοφυλάκτῳ ἦν γὰρ ἔτι μειράκιον. Γέγονε δ' ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις χειμῶν τε ἀφόρητος λιμός τε σφοδρότατος, καὶ ἐμπρησμός φρικωδέστατος· ὅτε καὶ Χριστοφόρος τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησεν. Ἦδη δὲ τοῦ ὠρισμένου οὐ καιροῦ παρέρχοντος, ὁ πατριάρχης Τρύφων (31) μεθετο τοῦ θρόνου τοῦ πατριαρχικοῦ κατὰ τὰ συμφέμενα, ἀλλ' ὄλαις χερσὶ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀντείχετο. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἠνιάτο διὰ τὴν ἀπάτην, ὡς ἐμπαιχθεὶς. Ὁ γοῦν, Καισαρεία χαρίσασθαι τῷ βασιλεῖ προθυμούμενος, δόλω μίτησι τὴν τοῦ πατριαρχοῦ ἀφέλειαν, καὶ φίλον προσωπεῖον ἑαυτῷ περιθέμενος, τῷ πατριάρχῃ φησὶν· Ἡ μὲν κατὰ σοῦ τοῦ κρατοῦντος ἐπίθεσις σφοδρὰ, ἀλλ' ἐπιλείπουσιν αὐτῷ αἰτιάματα ὑπὸ καθάρσειν σε τιθέμενα, καὶ λοιπὸν εἰς τὸ μηδὲ ὄλιως εἰδέναι σε γράμματα οἱ λέγοντες κατὰ σοῦ περισταται. Ἄλλα σπεῦσον καὶ τούτου τοὺς μελετῶντας κατὰ σοῦ ἀποκρούσασθαι. Διαλύσεις δὲ τούτοις τὸ σπούδασμα, εἰ ἐνώπιον πολλῶν χάρτην λαβὼν τὸ ὄνομα ἐγγράψεις τὸ σὸν, καὶ τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα. Καὶ τούτου ἀποκομισθέντος τῷ βασιλεῖ, οὐκέτι κατὰ σοῦ αἰτίαμα περιλείπειται. Ὁ μὲν οὖν συνεβούλευσε ταῦτα, ὁ δὲ ἐπέθετο, καὶ πολλῶν παρόντων ἀγράφῃ χάρτη ταῦτ' ἐγγράφει· Τρύφων ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης, οἰκουμηνικὸς πατριάρχης. Καὶ λαβὼν τὴν χάρτην ὁ Καισαρεία ἀπῆει ἐμφανίσων τούτον τῷ βασιλεῖ, ἐγγραφὸν οὖν ἐν αὐτῷ παραιτήσεως, ὡς ἐκ τοῦ πατριάχου ἀνωθεν τῆς ὑπογραφῆς ἐξυφαίνεται, καὶ ὡς παραιτησάμενος τῆς Ἐκκλησίας ἐκβαλεται, καὶ ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς πατριαρχίας χειροτονήτο. Στόλος δὲ Ῥωσικὸς (32) ἐπῆλθε κατὰ τῆς πόλεως, καὶ ὁ στόλος οὐ χιλιόναυς, ἦν ἀλλ' εἰς πεντεκαίδεκα χιλιάδας, ὡς λέγεται, τὰ τούτου πλοῖα ἠρίθμητο. Τούτοις περὶ τὸν Φάρον προσορμισθεῖσιν ἀντίπρωρος ἔστη στόλος Ῥωμαϊκός, καὶ ἀθρόον αὐτοῖς προσβαλὼν, ἐτρέψατο τοὺς Βαρβάρους, καὶ πολλὰ τῶν πλοίων ἐκείνων τῷ ὑγρῷ πυρὶ ἀπετέφρωσεν. Ὅσα δὲ γε περιελείπειτο, πρὸς ἑω περαιωθέντα, τῷ πατρικίῳ Βάρδα ἐνέκυρσε τῷ Φωκῇ, στρατιωτικοῦ στρατηγούντι συντάγματος, ὃς πρὸς,

(33) Καὶ ἐζώγει, καὶ μαχαίρας ἔργον ἐτίθεντο. Liutprandus : *Græci vero victoria potiti, vi-*

κακῶς, οὐκέτι τῶν πλοίων ἐξώρμων, Ὡς δὲ τὰ πρὸς τροφήν αὐτοῖς παντάπασιν ἐπιλέλοιπεν, ἐπανελθεῖν εἰς τὰ οἰκεῖα διανενόησαν, καὶ ἤδη τοῦ ἔκπλου κατήρξαντο. Ἄλλ' αὖθις αὐτοῖς αἱ Ῥωμαῖκαί τριήρεις ἐπέθεντο, καὶ δις οἱ Βάρβαροι κατεναυμαχήθησαν, ὡς ὀλίγας πάντων σφετέρων νηῶν ἐκφυγεῖν, καὶ ἀνθυπονοσῆται πρὸς τοὺς οἰκεῖους, ἀγγέλους γενομένους ἐκείνοις τῆς συμφορᾶς. Καὶ οἱ μὲν Ῥῶς, παθόντες πλέον κακῶς ἢ ὡς ἤλιπον δεδρακότας, τῆς κατὰ Ῥωμαίων ἀπίσχηστο ἐπιθέσεως.

Κ'. Καὶ οἱ ἄγαρνοι δὴ διὰ τοῦ δομestίου τῶν Ἀσυχολῶν, Ἰωάννου τοῦ Κουρκούα (34) καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Θεοφίλου (πάππος δὲ ὁ Ἰωάννου) ἤττηντό τε πολλὰκις, καὶ τεταπεινώοντο, καὶ πόλεις οὐκ ἐλαχίστας ὧν κατεῖχον ἀφῆρξαντο. Ὁ δὲ βασιλεὺς (35) Ῥωμανὸς εἰς συναίσθησιν τάχα δόξας ἐλθεῖν τῆς ἐπιτορίας, καὶ τῆς τῶν συνθηκῶν παραβάσεως, ἃς πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον πεποίητο, δι' εὐποιῶν ἔσπευδεν ἐξιλεῦσασθαι τὸν Θεόν. Καὶ διαδόσεις (36) μὲν καὶ ἀλλοίας ἐτίθετο. Ἐπὶ δὲ ταῦταις καὶ τὰ περὶ τῶν ἐν τῇ πόλει χρεωστούμενα τοῖς δανεισταῖς ἀποδιδούς, τοὺς ὀφειλέτας ἀπέλυσε τοῦ βάρους τῆς ὀφειλῆς, καὶ τὰ γραμματεῖα λαβῶν, ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ πυρὶ κατηνάλωσεν· εἰς ἐνεκακρίδα δὲ κεντηνάρια τὰ τῶν ὀφειλῶν ἠριθμήθησαν. Παρέσχε δὲ καὶ τὰ ἐνοίκια τῶν κατὰ τὴν μεγάλῃν πόλιν οἰκούντων μισθωτικῶς. Τοὺς μὲν οὖν ὀφειλέτας ὠφέλουν ταῦτα, τῷ δὲ γε Ῥωμανῷ μικρὸν ἢ οὐδὲν, οἶμαι, λυσιστελεῖν, ὅτι τε ἀλλότρια ἐτίγγανον τὰ διδόμενα (δημόσια γὰρ) καὶ ὅτι τὴν βασιλεία ἀρπάσας καὶ ταύτην κατέχων, καὶ ἀπολάσων αὐτῆς, καὶ τὸν, ᾧ προσῆκε, ταύτης ἀποστερῶν, ἑαυτῷ μὲν ἀπεκλήρου αἷς βασιλικῆς εὐκληρίας τὰ ξύμπαντα· ταῖς δ' εὐποιαις ῥάνδα μικρὰν ἀπεμείριζε, τοιοῦτόν τι πράττων, οἷον ἂν τις ἐποίησεν εἰ βούν ἀπελάσας τοῦ γείτονος, καὶ καταθύσας αὐτόν, τοὺς μὲν πόδας ἄκρους διένειμε πένησι, τὸ κῶμα δ' ἔλον αὐτοὺς ἐθιοιήσατο· ἢ εἰ γυναῖκά τις ἀρπάσας τοῦ γείτονος κατεῖχε ταύτην, καὶ αὐτῇ συναφθεῖρετο, τοῦ νομίμου γαμέτου ἀφροντιστῶν· ἐκ δὲ τῶν ἐκείνου χρημάτων διένειμε πένησιν, ἢ αὐτῷ τάχα δι' ἑλέου ἀφθεῖη τῆς μοιχείας τὸ ἔγκλημα. Ἄλλὰ ταῦτα κατὰ ἀνθρωπίνην κρίσιν. Εἰ δὲ τις πρὸς τὴν θείαν ἀποβλέψειεν ἀγαθότητα, οὐδὲ ταῦτ' ἂν ἴσως εἴποι ἀσυντελεῖ. Τοῦτου τῶν σκῆπτρων κρατοῦντος, καὶ τὸ ἀχειρότευκτον ἐκτύπωμα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τὸ θεῖον χειρόμακτρον ἐκομίσθη πρὸς τὴν προκαθημένην τῶν πόλεων. Ἐῖχε μὲν γὰρ τέως τοῦτο ἡ Ἐδεσσα· ἢ δὲ ἀλῶναι παρὰ τῶν Ῥωμαίων πολιτορχούντων αὐτὴν ἐκινδύνευεν, κατεχομένη παρὰ Ἀγαρηνῶν· ἢ οὖν φύγοιεν οἱ Ἐβραῖοι τὴν ἐκπόρησιν, λύτερον ταύτης τὸ θεῖον παρίσχηον ἐκτύπωμα. Ἀφίκετο δὲ τότε ἐξ Ἀρμενίας

XX. Sed et Agareni a legionum domestico Curcua et fratre ejus Theophilo, Joannis qui post imperio potitus est, avo, sæpe victi sunt et oppressi, atque urbes complures quas occuparant, eis ademptæ. At imperator Romanus, considerato, ut apparet, perjurio suo, violataque quam cum Constantino fecerat pactione, beneficentia placare Deum statuit. Præter igitur alias distributiones, etiam cæs alienum pro debitoribus dissolvit, cujus summa ad xix centenarios excreverat, tabulis in medio foro crematis; item pretium pro iis qui Constantinopoli in conductitiis domibus habitabant, numeravit. Ac debitoribus illa sane profuerunt, Romano autem parum, opinor, ac nihil potius utilitatis attulerunt; cum quæ de alieno largiebatur, quippe ex publico, tum quod imperio quod ex raptò tenebat, fruebatur, eoque fraudato cujus erat, cum imperatoria felicitate ex asse potiretur, perexigiam beneficentiæ portionem tribuebat: quod perinde est ac si quis vicini bove immolato, extremos pedes largiatur pauperibus, totumque corpus ipse devoret: aut spreto legitimo conjugio, in alienæ uxoris stupris volutetur: deque mariti illius pecunia pauperibus largiatur, ut sibi adulterii gratia fiat scilicet, atque hæc secundum humanum judicium. 192 Si quis autem divinam bonitatem intueatur, fortasse ne hæc quidem inutilia dixerit. Romano rerum potiente, Christi effigies nullis facta manibus et divinitus in linteo expressa, in imperatoriam urbem est translata. Eam tum Edessa habuerat, quæ cum in periculo excidii esset, Agareni qui tum urbem tenebant, incolumitatem hac effigie a Romanis redemerunt. Tum etiam ex Armenia venere duo adolescentes concreti, quorum altero mortuo, cum medicis nexum rescuissent, alter quoque nihil ea re adjutus, nec diu fratri superstes, obiit. Quemadmodum Romanus sine ullo justo titulo imperium sibi vendicavit, suosque liberos imperatorio honore et nomine ornarit, et principe loco cum suis occupato, nativum imperii successorem Constantinum, nullo pene numero habitum, infra cæteros omnes collocavit, jam est a me expositum. Nunc cætera exsequenda sunt, ut ostendatur, etiamsi

Varie lectiones et notæ.

vos secum multos ducentes, Constantinoplim regressi sunt Latini: quos omnes in præsentia regis Hugonis nuntii, vitrici scilicet mei, decollari præcepit.

(34) Ἰωάννου τοῦ Κουρκούα. Joannis Curcuae stemma perstrinximus in *Familii Byzantini*, sect. 22. Historiam vero et res ab eo præclare gestas octo libris complexus est Manuel protospatharius et juDEX, ut scribit anonymus Combesianus in Romano Lacapeno, n. 41. Is Κροκόας dicitur Georgio Monacho.

(55) Ὁ δὲ Βασιλεὺς. Has elemosynas pluribus

commemorat anonymus Combesianus, n. 44, et idem Georgius, n. 38, 39.

(36) Καὶ διαδόσεις. Hinc ob liberalitatem laudatur a Liutprando, lib. III, cap. 5. *Imperabat vero his (Achivis) tunc lemporis memoria satis et laude dignus Romanus imperator, liberalis, humanus, prudens, ac pius.* At Gregorius in Vita S. Basilii Junioris, n. 24, hunc perstringit, ὡς χροσομανῆ καὶ θηλυμανῆ, καὶ τὰς τῶν λιτῶν διαφθείροντα θυγατέρας, licet cætera esset φιλομόναχος, quod postremum testatur Georgius monachus, n. 58.

Providentia tardius invadat injurios, concessio poenitentiae spatio, tamen nisi a malitia discesserint, lento gradu eos assequi et poenas exigere. Romanus igitur annum jam sextum et vicesimum imperitabat. Constantinus autem qua ratione imperium recuperare, animum in omnes versabat partes, utque votis compos fieret, per alios, filios contra patrem concitat, vel unum potius Stephanum. Nam Constantinus majore animi constantia praedictus, instigatoribus non obtemperabat. Alter vero sociis ascitis, aggressus est patrem, eumque comprehensum, et in insulam Proten relegatum, tonderijussit: ipse cum afflueet fratre imperatoria munia obiit. Sed fieri non poterat, ut tres consentirent; cumque nonnullis in rebus dissiderent et invicem adversarentur, suspitionibus ortis, Stephanus affinem Constantinum pellers studuit, et Constantinus vicissim Stephanum, qui quidem ad rem patranda multo celerior, etiam Helena uxore incitante, ascitis quibusdam militaribus praefectis, ambos fratres secum prandentes comprehendit, atque alterum strim in insulam Panormum seu Antigoniam, alterum in Terebinthum mittit, et utrumque tonderi clericum jubet. Unde cum transferendi essent, in patris venire conspectum desiderarunt, 193 quos cum ille vidisset: *Filios inquit, genui, et evexi; ipse vero me ad nihilum redegerunt.* Stephanus igitur inde in Praeconnesum, ex ea in Rhodum, ex Rodo Mitylem est translatus, Constantino Samothracia assignata, quam egredi non liceret. Qui cum saepe fugam molitus esset, eaque de causa custodum principem veneno sustulisset, a caeteris est interfectus. Stephanus vero in Lesbo decessit, cum xix annos ibi vixisset. Pater eorum in insula Prote vitam exegit. Sic eorum quisque scelerrum poenas dedit.

ἀδελφούς συναριστώντας αὐτῶν, καὶ αὐτίκα τὸν μὲν εἰς τὴν νῆσον τὸν Πάνορμον, ἢ καὶ Ἀντιγονίαν λέγεται, ἐξαπέστειλε, τὸν δὲ εἰς τὴν καλουμένην Τερβίνθον, καὶ κληρικούς, καὶ ἄμφω ἀπέκαιρεν. Ἐῖτ' ἐκεῖθεν μεταχθῆναι μέλλεντες ἐζήτησαν εἰς ὄψιν ἔλθειν τῷ πατρὶ (41), οὓς ἰδὼν ἐκεῖνος εἶπεν· Ὑλοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δὲ με ἠθέτησαν. Ἐκεῖθεν οὖν ὁ μὲν Στέφανος ἐν Προικονήσῳ περιωρίσθη, ἀκαίθην εἰς Ῥόδον, καὶ ταύτης εἰς Μιτυλήνην μετετέθη' τῷ δὲ Κωνσταντίνῳ ἡ Σαμοθράκη περιγραφτὸν ἐγένετο ὄριον. Ὅς ἀποδράναι δοκιμάσας πολλάκις, καὶ διὰ τοῦτο φαρμάκῳ τὸν πρωτεύοντα τῶν φυλάκων αὐτοῦ ἀνελὼν, ἀνιρέθη παρὰ τῶν ἄλλων. Ὁ δὲ Στέφανος ἐν Λέσβῳ ἀπέβιω, ἕνεκα καλεῖται διαγαγὼν ἐνιαυτοῦς παρ' αὐτῆ. Ὁ δὲ τούτων πατὴρ ἐν τῇ Πρώτῃ τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησε (42), καὶ οὕτω τούτων ἕκαστον ἡ δίκη μετέβλεπεν.

Variae lectiones et notæ.

(37) Ὅπως μὲν οὖν. Ut Romanus a filiis, deincepsque filii a Porphyrogenito sceptro exuti in monasterium tonsi relegati fuerint, pluribus narrat Liutprandus, v, cap 9.

(38) Δι' ἐτέρους ἐπεγεῖρει τῷ πατρὶ τοὺς υἱούς. At hanc in patrem filiorum conjurationem inscio Constantino factam scribit Liutprandus, lib. v, cap. 9: *His itaque quatuor imperantibus, Stephanus atque Constantinus fratres, ignorante Constantino Leonis imperatoris filio, adversus Romanum patrem suum quædam dolosa machinabantur. Tædebat enim eos, patris severitate opposita, quæcunque vellent facere non licere.* Ita illi patris severitatem causabant, quod rursus mox repetit: *Non ferentis patris justam severitatem.*

A μειρακίσκων δυὰς συμφυῶν, τοῦ ἐνὸς δὲ θανάτου ἐτμήθη ἡ συμφύια παρὰ τῶν λατρῶν· ἀλλ' οὐδὲν τὸ περιλοιπὸν ὤνησε, μικρὸν δ' ἐπιβιώσας τῷ ἀδελφῷ ἀκαίθην ἐξέπνευσεν. Ὅπως μὲν οὖν (37) μηδὲν αὐτῷ προσήγουνταν τὴν βασιλείαν ὁ Ῥωμανὸς ἐστρεψίσατο, καὶ τοὺς αὐτοῦ παῖδας τῆς βασιλικῆς ἠξίωσε τιμῆς τε καὶ κλήσεως, καὶ ὅπως καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς παῖδας τῶν πρωτείων ἠξίωσε, τὸν δ' ἐγγενῆ τῆς βασιλείας διάδοχον τὸν Κωνσταντῖνον πολλοστὸν ἔθετο πάντων ὑποβιάσας, ἤδη μοι προϊστόρηται. Ἦκει δὲ νῦν ὁ λόγος προσθήσων καὶ τὰ ἐξῆς, καὶ δεῖξω, ὡς καὶ βραδύτερον ἴσως μέττεισι τοὺς ἀδικούντας ἡ πρόνοια, μετανοίας αὐτοῖς ἐπιμετροῦσα κείρον, ἀλλὰ γε τοῦ κακοῦ μὴ ἀπαχομένους μέττεισι σχολαίῳ ποδὶ, καὶ δίκας εἰσπράττεται.

B Ἦνυε μὲν οὖν ὁ Ῥωμανὸς αὐταρχῶν εἰκοστὸν ἐνιαυτὸν καὶ ἕκτον. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος, ὅπως ἐκὼτῳ τὴν βασιλείαν ἐπανασώσεται, διαπαντὸς ἐστρεφε κατὰ νοῦν, καὶ ἵνα τὸ ἐφετὸν αὐτῷ διαπράξεται, δι' ἐτέρων ἐπεγεῖρει τῷ πατρὶ τοὺς υἱούς (38), ἢ μᾶλλον τὸν ἕνα τὸν Στέφανον. Ὁ γὰρ Κωνσταντῖνος σταθηροτέρως τυγχάνων φρονέει, τὴν προσβολὴν οὐ προσήκατο. Ὁ προσεταιριεσάμενος καὶ ἄλλους, ἐπέθετο τῷ πατρὶ, καὶ κατασχὼν αὐτὴν ἐν τῇ νήσῳ τῇ Πρώτῃ περιώρισε, καὶ ἀπέκαιρεν, αὐτὸς δὲ τῆς βασιλικῆς ἀντεποιήσατο διοικήσεως σὺν τῷ γαμβρῷ καὶ τῷ ἀδελφῷ. Ἄλλ' οὐκ ἦν ὁμοφώνησαι τοὺς τρεῖς. Ἐν τισιν οὖν διεφέροντο, καὶ ἀλλήλοισ ἀντέλεγον· κἀνεῦθεν ἀλλήλους ὑπέπτευον, καὶ κατασπᾶσι τῆς βασιλείας τὸν γαμβρὸν τὸν Κωνσταντῖνον ὁ Στέφανος διὰ φροντίδος ἐτίθετο,

C καὶ ὁ Κωνσταντῖνος πῶθις τὸν Στέφανον. Ἄλλ' ἦν ὁ Κωνσταντῖνος πρὸς τὸ ἔργον ὀξύτερος πάνυ πρὸς τοῦτο, καὶ τῆς συζύγου (39) Ἐλένης ἐπισπερχούσης αὐτόν. Προσλαβόμενος τοῖνον καὶ τινὰς τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων (40) κατέσχε καὶ ἄμφω τοὺς ἀδελφούς· ἀντιβίοντο αὐτῷ, καὶ ἀπέκαιρεν. Ἐῖτ' ἐκεῖθεν μεταχθῆναι μέλλεντες ἐζήτησαν εἰς ὄψιν ἔλθειν τῷ πατρὶ (41), οὓς ἰδὼν ἐκεῖνος εἶπεν· Ὑλοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δὲ με ἠθέτησαν. Ἐκεῖθεν οὖν ὁ μὲν Στέφανος ἐν Προικονήσῳ περιωρίσθη, ἀκαίθην εἰς Ῥόδον, καὶ ταύτης εἰς Μιτυλήνην μετετέθη' τῷ δὲ Κωνσταντίνῳ ἡ Σαμοθράκη περιγραφτὸν ἐγένετο ὄριον. Ὅς ἀποδράναι δοκιμάσας πολλάκις, καὶ διὰ τοῦτο φαρμάκῳ τὸν πρωτεύοντα τῶν φυλάκων αὐτοῦ ἀνελὼν, ἀνιρέθη παρὰ τῶν ἄλλων. Ὁ δὲ Στέφανος ἐν Λέσβῳ ἀπέβιω, ἕνεκα καλεῖται διαγαγὼν ἐνιαυτοῦς παρ' αὐτῆ. Ὁ δὲ τούτων πατὴρ ἐν τῇ Πρώτῃ τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησε (42), καὶ οὕτω τούτων ἕκαστον ἡ δίκη μετέβλεπεν.

D (39) Καὶ τῆς συζύγου. Sed praesertim cujusdam Diabolini, a quo initus in se conjurationis admonitus est.

(40) Καὶ τινὰς τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων. Hos fuisse Macedones scribit Liutprandus, lib. v, cap. 10.

(41) Ἐζήτησαν εἰς ὄψιν ἔλθειν τοῦ πατρος. Ut vero quam faceto admodum sermone excepti fuerint a patre, belle describit Liutprandus, cap. 11.

(42) Τὴν ζωὴν διεμέτρησε. Illius corpus in urbem relatum, et in monasterio Myrelæi ab ipso ædificato sepultum scribit alii, ut a nobis observatum in *Constantinopoli Christ.*, ubi ex Codino duo monasteria in urbe exstitisse ejusdem nomenclaturæ ex Codino docuimus, quorum alterum

KA'. Ἄρτι δὲ τῆς μοναρχίας ὁ Κωνσταντῖνος Α' τυχῶν, καὶ τῷ υἱῷ Ῥωμανῷ διάδημα περιίθετο, τοῖς τε συναραμένοις αὐτῷ εἰς τὴν τῶν βασιλευδόντων καθάρσειν, ἀμοιβὰς ἐκτινύς, τὸν μὲν Φωκᾶν Βάρδαν μάγιστρον ἐτίμησε, καὶ δομέστικον προσχειρίσατο τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἄμφοιν δὲ τῶν τοῦ Βάρδα υἱῶν τὸν μὲν Νικηφόρον, τὸν ὕστερον βασιλεύσαντα τῶν ἀνατολικῶν προεβάλλετο στρατηγόν, τὸν δὲ Λέοντα τῆς Καππαδοκίας, καὶ τοὺς ἄλλους ἄλλως ἡμεψάτο. Τὸν δὲ τοῦ Σεφάνου τοῦ βασιλέως υἱὸν Ῥωμανόν, ἐκτομίαν ἐποίησεν· ἀλλὰ μὴν καὶ Βασίλειον τὸν νόθον υἱὸν τοῦ γέροντος Ῥωμανοῦ, ὃν ἐγείνατο δούλη τινὶ συμφθαρεῖς. Τὸν δὲ τοῦ Χριστοφόρου υἱὸν Μεγαλὸν ἀπέκειρε κληρικόν. Ἦν δὲ Κωνσταντῖνος τὰ πρὸς Θεὸν εὐσεβῆς, καὶ λόγοις προσκείμενος (43) ὡς ἔστι καταμαθεῖν ἐκ συγγραμμάτων αὐτοῦ, ἀλλὰ μέντοι καὶ ἐξ ἐπιστολῶν, ἃ καὶ πρὸς τέχνην ἠκρίβωντο τὴν βητορικὴν, ἀλλὰ γε σχήμασι τοῦτοι καὶ τισὶν ἰδέαις ποικιλλονται. Ἐδίδου δὲ καὶ βύθμοις ἑαυτὸν, καὶ μέτροις πικνοδοποῖς. Γνωίη δὲ τις τοῦτου ἐξ ὧν ἐπὶ θανούσῃ αὐτῷ τῇ κοινωνίᾳ τοῦ βίου ἐμμέτρως ἐβρήθησεν. Ἐπεμελήθη δὲ καὶ τῆς φιλοσοφίας αὐτῆς, ἐπιλελησμένης ἥδη σχεδόν, ἀλλὰ μέντοι καὶ τῶν

XXI. Constantinus cum primum recuperasset imperium, filium quoque Romanum diademate ornavit, et ut iis quorum ope collegas amoverat, referret gratiam : Phocam Bardam magistrum fecit, et legionum Orientalium domesticum reuñtiavit. Nicephorum ejus filium, qui post imperio potitus est, prætorem Orientis, alterum Leonem Cappadociæ præsidem designavit, et ex cæteris aliis honores habuit. Filium autem imperatoris Stephani Romanum juniorem, itomque Romani senioris filium Basilium, ex ancilla procreatum, castravit, Christophori filium Michaellem clericum fieri jussit. Fuit Constantinus religiosus erga Deum, et studiis litterarum deditus, quod ex scriptis et epistolis ejus apparet, quæ licet ad artem oratoriam perpolitâ non sint, tamen rethoricis ornamentis et figuris quibusdam scatent. Operam quoque rythmis et omnis generis versibus dedit, quod in iis scriptis cernitur, quibus obitum conjugis suæ deploravit. Ipsius etiam philosophiæ rationem habuit, quæ pene in oblivionem venerat, aliarumque disciplinarum, quas doctoribus ordinatis jam deficientes refocillavit. Atque has virtutes habuit. In regno autem administrando fui

Variæ lectiones et notæ.

Leone M. imperante stabat, cujus meminit Nicephorus presb. in Vita ms. C. Andreae propter Christum Sali (uterque porro vixit sub eodem Augusto), qui hæc de illo tradit : Καταφεύγει οὖν πρὸς τὸν εὐκτῆριον οἶκον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῷ ἐπονομαζομένῳ Μυρελαίῳ, διὰ τὸν τίμιον αὐτῆς χαρακτῆρα βλάσκειν τὸ μυσρὸν ὡς ἔλαιον.

(43) Καὶ λόγοις προσκείμενος. Ad imperii habenas adhuc puer, vixque septennis pervenerat Constantinus, statimque rerum summam arripuerat Romanus Lacapenus Βασιλευπάτορος dignitate donatus, usurpato deinde imperatoris titulo, eoque filii indulto, quibus etiam Constantinum tandem postposuit, ita ut nullo is (quandiu vixit) fere haberetur loco : qui, dum ita se res haberent, seu necessitate coactus, seu dissimulata quam in tyrannum, licet socerum, gerebat simultate, libris legendis ac disciplinis ediscendis, atque adeo scriptioni totum se dedit, quod in primis testatur Liutprandus, libro III, cap. 9, ubi illius pietatem ac studia commendat : *Constantinus itaque Porphyrogenitus tum orationi tum lectionibus vacans, intum se Domino commendabat, opere manuum victum quæritans. Sane τὴν ζωγραφίαν, id est picturam, pulchre exercebat ;* et lib. V, cap. 10, ubi de quodam Diabolino : *Constantinum denique libris incumbentem ita convenit, ut scilicet uxoris fratrum insidias præverteret. Suæ demum factus potestatis, et ad se unicum reversa imperii administratione, philosophiæ et rhetorices studia, cæterarumque omnium et artium et scientiarum studia pene deperdita ita instauravit, ut urbs imperii primaria viris eruditis, quos ex universo imperio accivit, abundare cœperit. Quin etiam optimorum scriptorum in omni doctrinæ genere exemplaria undique conquistavit, Palatina iis instructa bibliotheca, quæ non tam ipsius quam publico omnium usui dicarentur. Verum cum tantam tamque immensam librorum molem plerosque ab eorum lectione deterere posse existimaret, ipse, ut principem decuit, singulorum utilitati consulens, auctores omnes qui dein argumentum tractaverant, ut in unum corpus*

compingerentur curavit, resectis superfluis, ac selectis ex unoquoque scriptore locis in quæ quisque elegantissime tractaverat Tales sunt Γεωτρονικῶν libri ab illo collecti, ut libri titulus et argumentum declarat. Alii non ipsius esse Constantini, sed ejusdem Augusti jussu collectionem istam factam volunt, quam nescio cui Dionysio Uticensi ascribit Nicolaus Guibertus in Assertionem de Murrhinis pag. 23, cum alii, ut Jacobus Maussacus ad Plutarchum, De fluminibus, pag. 194, auctoris nomen ignorari omnino contendant. Ita ἱππιατρικῶν libros ab eodem esse collectos plerique volunt. Sed et Nonus medicus, in libri *De morberum curatione* Proœmio Constantini jussu præceptiones omnes medicas ex variis scriptoribus (horum tamen suppressis nominibus) collegisse se testatur. Similis argumenti, id est medicinæ, liber exstat anonymi in Bibliotheca Regia περὶ διαίτης, seu de ciborum facultate, cujus auctor in Præfatione, illius præcepto id se operis aggressum prolitetur. Verum his et si qui præterea ejusmodi libri ad notitiam nostram non venerunt, et magnitudine operis et utilitate longe præstant collectanea historica in tres et quinquaginta titulos, seu locos communes ab eodem Constantino, aut illius jussu comprehensa, ex quibus duo duntaxat ad nos pervenere, de legationibus scilicet, et de virtutibus et vitiis. Libri vero quos ipse conscripsit, plures editi habentur, quorum aliquot in unum volumen compexit Joannes Meursius : nam seorsim aliquot alii editi præstant, atque in primis Vita Basilii avi imperatoris publicata primum a Leone Allatio, deinde a Combefisio, qui et ejus de imagine Edeseena narrationem pariter edidit, ut et anonymi historiarum libris IV comprehensam a Michaelæ Theophili filio, in quem desinit Chronicon Theophanis, usque ad Michaellem Methystam, quam quidem ipsius Constantini jussu conscripsisset testatur in libri titulo ac proœmio, in quo et Vitam Basilii Macedonis ab ipso nepote Constantino mira sermonis elegantia conscriptam testatur. Laudatur præterea ab Allatio in syntagmate de Symeonibus, sermo de relatione

segnior, iracundus, et sævus in delinquentes, in pænis sumendis inexorabilis, vini avidior. In confarendis magistratibus, non dignos præturis aliisque muneribus præficiēbat, sed minus bonos ac potius improbos, et quos vel imperatrix vel sacri cubiculi præpositus Basilius commendabant, qui magistratus venales habebant. Ita fiebat, ut imperium non in omnibus bene administraretur. Imperatori autem 194 structæ sunt insidiæ, primum a cubiculi præfecto Theophane, qui multos habebat concios, et Romanum e Prote insula : deinde ab aliis, qui Stephanum ex Lesbo in regiam reducere conabantur. Sed imperator utrasque deprehendit, ac insidiatoribus supplicio affectis, imperii cupidis, diligentiores custodiam adhibuit Turci (Ungaros autem sic vocari supra diximus) alias Romanas provincias incursare soliti, ad tempus quieti fuerunt. Nam dux eorum Bologudes, et partis cujusdam princeps Gylas, imperatorem convenerunt, amboque sacrosancto regenerationis lavacro initiati, et arcanis nostræ religionis imbuti, ac patria dignitate ornati, onustique pecuniis in suas sedes redierunt, adducto pontifice, per quem multi ad Dei cognitionem pervenerunt. Ac Gylas quidem in fide permansit, pacemque servavit. Alter fœdere quod cum Deo icerat, rupto arma Romanis intulit, idemque contra Francos facere aggressus, captus est, et in crucem actus. Elga quoque uxor ducis Russorum, qui Romanos classe infestarat, defuncto marito, se ad imperatorem contulit, ac baptizata et pro dignitate tractata, domum rediit. Imperator autem, defuncta nuru sua, regis Francorum Hugonis filia, de alia filio Romano despondenda cogitans, uxorem ei dat puellam, humilis illam quidem generis ac potius sordidi (nam cauponibus orta dicebatur) sed forma præditam elegantissima, et naturæ miraculum quoddam, quæ cum Anastasia diceretur, id nomen in Theophanone est mutatum.

τοῦ ξυνευέντου αὐτῆς τελευτήσαντος, προσήλθε τῷ βασιλεῖ, καὶ βαπτισθεῖσα, τιμηθεῖσά τε ὡς ἐχρῆν, ὑπενόσησεν. Ἐφρόντιζε δὲ ὁ αὐτοκράτωρ, ἤδη θανούσης τῆς τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ῥωμανῷ συζυγίσης θυγατρὸς τοῦ τῶν Φράγγων βῆγος Οὐγώνος ἑτέραν ἀγαγέσθαι αὐτῷ γαμετήν, καὶ συνοικίσει αὐτῷ κόρην, τύχης μὲν χαμερπούς ἦ καὶ χυδαίας εἴποιεν ἄν τινες (καπῆλων γὰρ ἐκφῶναι ταύτην φασί) τὸ δὲ εἶδος εὐπρεπεστάτην, καὶ ἀντικρυς ἀγλαμα πλασθεῖσαν ὑπὸ τῆς φύσεως, ἥτις Ἀναστασία καλουμένη, Θεοφανῶ μετωνόμαστο.

XXII. Anno imperii Constantini xii, patriarcha Theophylactus decessit, pontificatu annis iii et ex functus. Nam sacerdotio contra morem majorum potius annorum fuit xvi regnanteque patre, præda-

ἐπιστημῶν διδασκάλους ἐπιστήσας, καὶ ἀναζωπυρήσας ἐκλειπούσας αὐτάς. Καὶ τὰτα μὲν τῆς κρείττονος μοίρας ἐκείνῃ προσῆν. Περὶ δὲ τὴν τῆς βασιλείας διοίκησιν διέκειτο μαλακώτερον, δύσοργός (44) τε καὶ βαρῦμηνις τοῖς πταίουσιν ἦν, καὶ κολαστὴς ἀπαραίτητος, οἶνῃ τε τοῦ αὐτάρκους ἐκέχρητο πλεονί. Καὶ ἀρχαιρεσιάζων οὐ τοὺς ἀξίους ἐπίστα ταῖς στρατηγίαις, ἢ ταῖς τῆς πολιτείας ἀρχαῖς, ἀλλὰ τοὺς μοχθηροτέρους καὶ ἀδοκίμους, καὶ οὗς ἡ βασιλεὺς καὶ ὁ παρακοιμώμενος εἰσῆγον Βασίλειος (45), ὧν οὖς χρημάτων τιθέμενοι τὰς ἀρχάς· Ἄλλ' οὕτω μὲν τὰ τῆς βασιλείας, εἰ καὶ μὴ ἐν πᾶσι καλῶς, ἕκονόμητο. Ἐπιβουλαὶ (46) δὲ κατὰ τοῦ κρατοῦντος ἐμελετήθησαν, ἡ μὲν παρὰ τοῦ παρακοιμώμενου Θεοφάνους, πολλοὺς καὶ ἄλλους συνίστορας ἔχοντος, καὶ βουλομένου τὸν Ῥωμανὸν ἐπαναγαγεῖν ἐκ τῆς Πρώτης νήσου εἰς τὴν βασιλείαν· ἡ δὲ παρ' ἑτέρων, τὸν Στέφανον ἐκ Λέσβου λαβεῖν μελετησάντων, καὶ ἀποκαταστῆσαι τῇ βασιλείᾳ. Ἄλλὰ καὶ ἄμφω τὰς ἐπιβουλάς ὁ Κωνσταντῖνος ἐφώρασε, καὶ τοὺς μὲν συνωμότας ἐκόλασε, τοὺς δὲ βασιλειῶντες ὑπ' ἀσφαλεστέραν ἔθετο τήρησιν. Τῶν Τούρκων (τοὺς Οὐγγυροὺς δ' οὕτω καλεῖσθαι καὶ πρώην εἰρήκαμεν) τὰ Ῥωμαίων ληϊζομένους ἐπί τινα καιρὸν ἠρεμήσαι τὸ ἔθνος συμβέβηκεν. Ὁ γὰρ τούτων ἀρχηγῶν Βολογουδῆς κεκλημένος, καὶ ἕτερο δ' αὖθις Γυλας, καὶ αὐτὸς μέρους ἀρχῶν, προσηλθῆτην τῷ βασιλεῖ· καὶ ἕκαστος αὐτῷ τοῦ θεοῦ τῆς παλιγγενεσίας ἤξιώθη λουτροῦ, καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς ἐμυθήθη μυστήριον, καὶ πατρῷκος ἐτιμήθη ἑκάτερος, καὶ κατηντήθησαν χρήμασι, καὶ οὕτως ἐπινῆλθον εἰς τὰ ἦθη τὰ ἑαυτῶν, λαβόντες καὶ ἀρχιερέα, δι' οὐ πολλοὶ πρὸς ἐπίγνωσιν Θεοῦ μετήνεχθησαν. Ἄλλ' ὁ μὲν Γυλας καὶ τῇ πίστει ἠέμεινε καὶ τὴν εἰρήνην ἐτήρησεν. Ὁ δὲ λοιπὸς τὰς πρὸς Θεὸν συνθήκας ἠθετηκῶς, αὖθις κατὰ Ῥωμαίων ὠπλίζετο, τοῦτο δὲ καὶ κατὰ Φράγγων ποιῆσαι ἐπιχειρήσας, ἐάλω καὶ ἀνεσταύρωτο. Καὶ ὁ τοῦ κατὰ Ῥωμαίων ἐκπλεύσατος Ῥῶς (47) γαμετῆ Ἐλγα,

ΚΒ'. Ἐτεὶ δὲ δωδεκάτῃ τῆς Κωνσταντίνου αὐταρχίας, ὁ πατριάρχης Θεοφύλακτος ἀπέβιω, ἐπὶ ἑτῆ τρία καὶ εἴκοσι ἀρχιερατεύσας· ἐκκαίδεκα δὲ ἦν ἑνιαυτῶν, ὅτε τῆς ἀρχιερωσύνης ἀθέσμως (48)

Variae lectiones et notæ.

corporis S. Joannis Chrysostomi in urbem. Multa etiam stricta oratione composuisse testatur hoc loco Zonaras. Ex quibus patet omnino, Constantinum non modo fuisse omnibus disciplinis excultissimum, sed et litterarum extincta pene studia rursus instaurasse, virosque eruditos, propositis præmiis, ad ea promovenda impulsisse.

(44) Δύσοργος. Contra Græci ipsi, apud Liutprandum in legat. *Constantinus imperator, homo lenis, in palatio manens perpetuo, etc.*

(45) Ὁ παρακοιμώμενος Βασίλειος. Istius Ba-

sillii meminit præterea Constantinus, *De admim. imp.* cap. 43 et 50, et Codinus in Orig. n. 60, ex quibus docemur domum, quæ olim Asparis fuerat, possedisse. Vide Lambecium ad eundem Codinum.

(46) Ἐπιβουλαί. Istius conjurationis meminit Anonymus, in Vita S. Lucæ Junioris, p. 996.

(47) Κατὰ Ῥωμαίων ἐκπλεύσατος Ῥῶς. Inger appellatur a Liutprando, l. v, c. 6.

(48) Ἀθέσμως. Liutprandus in Legat. : *Romanus imperator filium suum Theophylactum eunuchum*

ἤλθω. Ὅθεν καὶ ὑπὸ παιδαγωγῶς ἐτέλει ὁ πατριάρχης, ἕως αὐτῶν ἐδασίλευσεν ὁ πατὴρ· εἶτα τούτους ἀποσιμάμενος, πολλὰ τῶν οὐ δεόντων ἢ τῶν ἀπειρημένων (εἰπεῖν εἰκαιότερον) διεπράττετο, ἱππομανῶν τε καὶ κυνοτροφῶν, καὶ θήραις προσκαίμενος, καὶ τὰ τοῦτοις πράττων ἀκόλουθα. Ἐτρεφε δὲ καὶ ἱππων σφοδρότατον ἔρωτα, καὶ εἶχε θηλείας ἱππους πᾶνυ πολλάς. Μία τοίνυν αὐτῶν ἢ τῶν λοιπῶν ἐπισημοτέρα κατὰ γαστρός ἔχουσα, ἔτυχε τεκοῦσα κατὰ τὴν ἱερὰν τῆς μεγάλης ἐμπικτῆς ἡμέραν, καὶ λειτουργοῦντι τότε τῷ πατριάρχῃ, ἤκε τις κομίζων περὶ τοῦ τῆς ἱππο τοκετοῦ εὐαγγέλιον· ὃ δὲ ὑπερήσθη, καὶ τὴν θείαν ἱερουργίαν συντεμῶν, σπουδῇ πρὸς τὸ Κοσμίδιον ἀπελήλυθεν (ἐκεῖ γὰρ εἶχον αἱ ἱπποὶ αὐτοῦ τὰς διατριβάς) καὶ τὸν νεογνὸν πῶλον ἑωρακῶς, ὑπενόστησεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τὴν τῶν ἁγίων παθῶν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐτέλεσε τελετὴν. Κατέστρεψε δὲ τὴν ζωὴν ἐξ ἱππασίας· θρασύτατα γὰρ ἱππαζόμενος, καὶ πρὸς τεῖχος τι τῶν παραθαλασσίων προσάβραχθεῖς, αἷμα διὰ στόματος ἀνήγαγε, κέντεῦθεν ἐπὶ δύο ἔτη νοσήσας, εἶτα καὶ ὑδέρη περιπεσὼν ἀπέβιω. Καὶ προσεχειρίσθη πατριάρχης Πολύευκτος (49) μοναχὸς ἐκτομίας, καὶ λόγῳ διαπρέπων καὶ ἀριτῇ, ὃς παρὰ τοῦ Καισαρείας χειροτόνητο. Ὁ γὰρ Ἡρακλείας προκεκρουκῶς κατὰ τι τῷ βασιλεῖ, ἐκωλύθη τοῦ προνομίου αὐτοῦ· καὶ τοῦτο τοῖς φιλοσκώμμωσιν εὐρητο κατὰ τοῦ πατριάρχου αἰτίαμα. Ἐπεὶ δ' ἔχειροτονήθη, τῷ βσιλαῖ ἐντυχῶν, καταδρομὴν ἐποίησατο τῶν συγγενῶν τοῦ γέροντος Ῥωμανοῦ, καὶ ἀναστεῖλαι τὴν τούτων πλεονεξίαν παρήνει. Ὅπερ οὐτ' αὐτὸς ἀνεπαχθῶς ἤκουσε, καὶ ἡ βασιλεὶς Ἑλένη, παρὰ τοῦ ἐκτομίου βασιλείου, ὃς μετέπειτα παρακοιμώμενος γέγονε, προδιδασθεῖσα, ἠρέθισε κατὰ τοῦ πατριάρχου τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ἐζήτηε λαβὴν, οἱ ἦς αὐτὸν τὴν ἀρχιερωσύνην ἀφέληται. Τότε δὲ καὶ ἡ τιμὰ χειρ τοῦ Προδρόμου εἰς τὴν ὑπερκειμένην ἀπεκομίσθη τῶν πόλεων ἐξ Ἀντιοχείας διὰ τινος διακόνου Ἰωβ. Τῶν δ' ἐν τῇ Κρήτῃ Ἀγαρηνῶν τὰ παράλια τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ληϊζομένων, ὁ βασιλεὺς στόλον ἐτοιμασάμενος, ὃν πλείσται συνίστων νῆες πολεμιστήριοι, κατ' ἐκείνων ἐπέπεμπομεν. Ἄλλ' ἐσφάλησαν τὰ τοῦ στόλου τῇ τοῦ ναυαρχοῦντος ἀπειρίᾳ καὶ ἀμελείᾳ. Καὶ τὸ μὲν πλείστον τοῦ πληρώματος τῶν νηῶν ἀπώλετο, τὸ μὲν ἐλαχῶδες, τὸ δὲ μχαίρας ἔργον γενόμενον, πολλοστὸν δὲ διασέσωστο. Καὶ

gogis adhuc paruit : post, eorum jugo excusso, multa præter decorum, aut (ut rectius dicam) contra officium fecit. Nam alendi equos et canes ac venationum similibumque rerum insano studio tenebatur. Cum igitur inter equas plurimas quas alebat, unam insigniorem sacro Magnæ Quintæ die peperisse sacra celebranti patriarchæ nuntiatum esset : lætitia elatus, divinoque sacrificio prope rant absoluto. ad Cosmidium 195 festinavit (nam ibi ejus equi stabulant) visoque pullo recens nato, in ecclesiam reversus, festum sanctæ Passionis Servatoris perigit. Mortis ei causa fuit equitatio, qua cum audacissime uti soleret, semel ad murum quemdam maritimum alliso corpore, sanguinem per os rejecit. Unde cum biennium ægrotasset, ex aqua intercute obiit. Ei successit Polyuctus monachus spado, et eloquentia et virtute præstans, a Cæsariensi episcopo consecratus. Nam Heracliensis offenso Cæsare, jus suum usurpare non potuit, quæ res criminandi patriarcham ansam obrectatoribus præbuit. Sed cum renuntiatius esset, imperatorem convenit, cognatisque senioris Romani accusatis, monuit ut eorum avaritiam coerceret. Quod nec ille citra molestiam audivit, et imperatrix Helena, Basilio spadone instigante, qui post præpositus cubiculi exstitit, maritum contra patriarcham incitavit, causam quæritans qua pontificatum ei eriperet. Eo tempore veneranda manus Præcursoris, per quemdam diaconum Jobum Antiocha Byzantium est translata, Porro Cretensibus Agarenis maritimam Romanorum oram infestantibus : imperator maximam bellicarum navium classem contra eos misit. Verum ea navarchi imperitia et negligentia impegit, maxima parte classiariorum vel capta vel interfecta, paucissimis elapsis ; ac ipse etiam navarchus captus fuisset, nisi ejus satellites cum conglobati circumstetissent, ac pulsis Agarenis, prætorias triremis conscendendæ, et fugæ facultatem præbissent. Cæterum Bardas Phocas, legionum domesticus, rem aliter gessit contra Orientales Agarenos, qui cum bellum arte imperatoria periteque administraret, multas hostibus urbes ademittit, et obvia quæque prædatus est. At imperatoris filius Romanus, ex imberbi jam vir factus, protestatis ad se pertrahendæ cupiditate, vitæ patris, adjutante uxore, insidiatur, medicamento purganti, quod

Variae lectiones et notæ.

patriarcham constituit : cumque cum Alherici cupiditas non lateret, missis ei muneribus satis magnis effecit, ut ex patre nomine Theophylacto patriarchæ litteræ mitterentur, quarum auctoritate cum ipse tum successores ejus absque raparum permissa palliis vlerentur. Ex quo turpi commercio vituperandus mos inolevit, ut non solum patriarchæ, sed etiam episcopi iolius Græciæ palliis ulantur. Quod postremum an omnino verum sit, disquirimus in Glossario med. Græci. in v. Ὑμοφόριον.

(49) Πολύευκτος. Hujus memoriam colunt Græci 5 Febr., ut est in Menæis : de quo hæc præ-

cæteris narrat Symeon logotheta in Chron. ms. in Porphyrogen. : Ὁ ἀνωτάτω εἰρημῆνος Πολύευκτος μοναχὸς, τίμιος ἀνὴρ καὶ ἀγιώτατος, τότε καὶ ἀποστολικῶν ἐσθήτων ἀποκεκρυμμένων ἐν τινι γωνίᾳ τῆς πόλεως δηλωθεῖσων τῷ Βασιλεῖ, μετὰ πάσης τιμῆς καὶ δοξολογίας ἀνελόμενος αὐτάς, τῷ μεγάλῳ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἀπεθυσάργησε ναφ, καὶ τὰ λείψανα τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου ᾧ καὶ μερισθέντα, τὰ μὲν ἐν τῷ σηκῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐτέθησαν, τὰ δὲ ἐν τῷ ναφ τῆς Ἁγίας μάρτυρος Ἀναστασίας.

imperator haustus erat, toxico clam admisto. Sed eo, cum illi offerendum esset, sive divinitus, sive fortuito, maxima ex parte effuso, et exiguo, quod superfuerat, hausto : doloribus quidem, et terroribus periculorum non parvis est conflictatus, vitæ tamen discrimen, quamquam 196 ægre, evasit. Anno autem imperii decimoquinto in Olympi montem egressus est, per speciem sese precibus monachorum contra Agarenos armandi, cum revera id ageret (ut ferunt) ut Theodorum Cyzicenum conveniret, cum eoque deliberaret, quomodo Polyuctum Ecclesia pelleret. Inde male affectus in regiam redit, nec multo post est defunctus, sive ex intemperie corporis, sive insidiis filii repetitis. Vixit annos quinquaginta quatuor, menses duos. Regnavit cum Patre Leone, Alexandro patruo et matre annos tredecim, cum Lacapeno tyranno viginti sex, postremo solus quindecim : et usque ad mortem anxie cogitavit de pontificatu Polyucto abrogando. Fertur autem, aliquot diebus ante ejus obitum, noctu multos lapides cum magno stridore contra imperatorios thalamos esse delatos. Quod cum pluribus noctibus fieret, imperatorem ratum, eos ab hominibus jaci, multos circum regiam observatores ejus rei collocasse : sed neminem esse visum a quo mitterentur : unde existimatum sit, non fieri illi humanitus.

θεοδώρω συγγένηται, καὶ ὅπως τὸν Πολύεукτον ἔβηθα δὴ γεγονώς, κακῶς ἔχων ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ὡς μὲν τισι δοκεῖ, ἐκ δυσκрасίας σωματικῆς, ὡς δ' λευθεῖς, Ἦν δὲ δὲ σύμπαρ τῆς βιοτῆς αὐτοῦ χρόνος βασιλεύσαντος (50) τῷ πατρὶ Λέοντι καὶ Ἀλεξάνδρῳ Λακαπηνῷ Ῥωμανῷ τὴν βασιλείαν ἀρπάσαντι ἔτη ἕξ ἐπὶ εἰκοσι· μοναρχήσαντος δὲ τελευταίου ἐνιαυτοῦ πεντεκαίδεκα. Ἦν δὲ καὶ μέχρις ἀποβιώσεως ἐν πολλῇ φροντίδι τὴν τοῦ ἀρχιποιέμενος καθάρσει τοῦ Πολυεύκτου τιθέμενος. Λέγεται δὲ πρό τινων ἡμερῶν τῆς αὐτοῦ τελευταίας λήθους νυκτὸς φέρεσθαι μετὰ βροχῶν πολλοῦ κατὰ τῶν αὐτοῦ θαλάμων, καὶ τοῦτο συμβαίνειν ἐπὶ πλείους νύκτας, καὶ νομίσαι μὲν τὸν βασιλέα παρὰ τινων ἀνθρώπων λιθολευστεῖσθαι, καὶ πολλοὺς περιστήσαι τοῖς βασιλείοις, οἷς ἐπιτετήρητο τὸ γινόμενον· ἀλλ' οὐδεὶς ὥφθη τῶν ἀνθρώπων λίθων πομπεύς· ὅθεν οὐδ' ἐξ ἀνθρώπων τὸ ἔργον νερόμιστο πράττεσθαι.

XXIII. Constantino ad hunc modum defuncto, C Romanus filius ejus imperium capessit, qui Puer dicebatur, non quod puerili ætate regno potitus esset (jam enim vir erat), sed ad discrimen Romani avi materni, senis provectæ ætatis. Si quis autem eum puerum dictum putet ob vitam pueriliter actam, id quoque moribus ejus est convenientissimum. Sceptrum recens adeptus, filium suum Basilium diademate et imperatorio nomine ornat. Sed et aliter ei filius natus est, cui avi Constantini nomen indidit. Ipse deliciis voluptatibusque deditus, et luxu diffuens, cum hominibus corruptis et pestilentibus vitam agebat, rerum administratione præposito et cubiculi præfecto Bringæ Josepho mandata. Nicephorus Phocæs magister, domesticus legionum, cum justis copiis D contra Cretenses Saracenos missus, et septem

αὐτὸς δ' ἂν ἐλάω δ ταδαρχος, εἴ μὴ περὶ αὐτὸν συστάτες οἱ αὐτοῦ θεράποντες, καὶ συνασπισμῷ τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἀπωσάμενοι, ἔδειαν παρῆσαν τῷ στρατηγῷ ἐμβῆναι εἰς τὴν στρατηγίδω τριήρη, καὶ οὕτω φυγεῖν. Ἀλλ' οὐχ οὕτω καὶ τῷ Βάρδα Φωκᾷ τῷ τῶν σχολῶν δομεστικῷ συνηντήκει, τὰ πρὸς τοὺς ἐφους Ἀγαρηνοὺς, στραχηγικῇ δὲ τέχνῃ καὶ ἐμπειρίᾳ τοὺς πρὸς ἐκείνους πολέμους διατιθέμενος, ἄστέα τε πολλὰ ἐκείνων ἀφείλετο, καὶ τὰ προσυχόντα λείαν ἐτίθετο. Ὁ γε μὴν τοῦ βασιλέως υἱὸς Ῥωμανὸς εἰς ἄνδρας ἤδη τελεῖν ἤρῳ μένος ἐξ ἀγενοίων, καὶ εἰς ἑαυτὸν τὴν ἐξουσίαν περιτραγεῖν ἱμερόμενος, ἐπιβουλεύει τῇ ζωῇ τοῦ πατρὸς, συμπραττούσης αὐτῷ καὶ τῆς γαμετῆς, καὶ φαρμάκῳ δηλητηρίῳ τὴν ἐπιβουλήν συνεσεύαξαν, ὃ λαθόντες καθαρτηρίῳ πόματι συνέκρυσαν, ὅπερ ἔμελλεν δ αὐτοκράτωρ πιεῖν. Ἄρτι δὲ δοθῆναι μέλλον εἰς πόσιν τῷ βασιλεῖ, εἴτ' ἐκ προνοίας, εἴτε τυχαίως τὸ πλέον ἐκκέχυτο, τὸ δὲ περιλειφθὲν ὀλίγον ἔν, καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως ποθὲν, ὀδύνας μὲν αὐτὸν καὶ κίνδυνου φόβοις οὐ μικροῖς περιέβαλεν, οὐ μόντοι καὶ κίνδυνον ἐποίησεν αὐτῷ περὶ τὴν ζωὴν. Τέως δ' οὖν αὐτὸν δυσχερῶς διαπέφυγε. Τῷ πεντεκαίδεκάτῳ δ' ἐνιαυτῷ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐν τῷ τοῦ Ὀλύμπου ὄρει οὗτος ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς, λόγῳ μὲν ἵνα ταῖς τῶν ἐκεῖ ἀσκουμένων εὐχαῖς καθοπισθεῖη κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν, τῷ δ' ὄντι, ὡς λέγεται, ἵνα τῷ Κυζίκου ἐξωθήσῃ τῆς Ἐκκλησίας, σκέψηται μετ' αὐτοῦ. βασιλεία, καὶ μετ' ὀλίγων τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησεν, ἑτέροις δοξάζεται, καὶ αὖθις ὑπὸ τοῦ υἱοῦ ἐπιβου- ἐνιαυτοὶ πεντηκοντατέσσαρες, καὶ δύο μῆνες, συμ- τῷ θείῳ καὶ τῇ μητρὶ ἔτη πρικοαίδεκα, καὶ τῷ ὄρει οὗτος ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς, λόγῳ μὲν ἵνα ταῖς τῶν ἐκεῖ ἀσκουμένων εὐχαῖς καθοπισθεῖη κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν, τῷ δ' ὄντι, ὡς λέγεται, ἵνα τῷ Κυζίκου ἐξωθήσῃ τῆς Ἐκκλησίας, σκέψηται μετ' αὐτοῦ. βασιλεία, καὶ μετ' ὀλίγων τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησεν, ἑτέροις δοξάζεται, καὶ αὖθις ὑπὸ τοῦ υἱοῦ ἐπιβου-

ΚΓ'. Καὶ ὁ μὲν Κωνσταντῖνος τοῦ ἐπικλωσθέντος αὐτῷ μίτου βαγέντος τοῦ ὀρισθένιος αὐτῷ χρόνου τῆς βιοτῆς, ὡς εἴρηται, ἀπέβίω. Ὁ υἱὸς δὲ αὐτοῦ Ῥωμανὸς, ὃς καὶ Παιδίον ἐλέγετο, τῆς αὐταρχίας ἐπέληπτο. Παιδίον δ' ἐλέγετο, οὐχ ὅτι παιδικῆς ἦν ἡλικίας τῆς βασιλείας ἐκράτησεν (ἤδη γὰρ ἄνδρας συντέτακτο), ἀλλ' ἀντιδιαστελλόμενος πρὸς τὸν μητροπάτορα Ῥωμανὸν, ὄντα πρεσβύτην καὶ ὑπερήλικα. Εἰ δὲ τις εἴποι Παιδίον αὐτὸν καλεῖσθαι ὅτι καὶ παιδαριώδης ἦν αὐτῷ ἡ ζωὴ, καὶ τοῦτο τῷ ἐκείνῳ ἦθει ἀρμοδιώτατον. Ἄρτι δὲ τῶν σκήπτρων γινόμενος ἐγκράτης, τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Βασίλειον ταινιοῖ, καὶ κλήσεως βασιλικῆς ἀξιοῖ. Εἴτα καὶ δευτέρως αὐτῷ ἐτέχθη υἱὸς ἐπὶ τῷ πάππῳ Κωνσταντῖνῳ τὴν κλήσιν λαχών. Αὐτὸς μὲν οὖν ὁ Ῥωμανὸς τρυφᾷ καὶ ἡδυπαθείαις ἐξέδωκεν ἑαυτὸν, καὶ ἐκδειδητημένην ζωῇ, καὶ ἀνδράσει συντῆν διεφθαρμένοις τε καὶ λοι-

Variae lectiones et notæ.

(50) Συμβασιλεύσαντος. Conferendus Catalogus imperatorum Codino, *de orbis orig.*, subjectus.

μοῖς, τὴν δὲ τῆς βασιλείας διοίκησιν ὑπὸ τὸν πραιπό-
 σιτον καὶ παρακοιμώμενον τὸν Βρίγγην Ἰωσήφ
 ἐποίησατο. Πέμπεται τοίνυν Νικηφόρος μάγιστρος
 ὁ Φωκᾶς ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν κατὰ τῶν ἐν Χρῆτῃ
 Σαρακηνῶν σὺν ἀξιωματικῶν στρατῶ, καὶ δι' ἐπτὰ μηνῶν
 πολλακίς τοῖς Βαρβάροις συμπλακεῖς, καὶ πᾶσαν
 πολιορκητικὴν τοῖς αὐτῶν ἄσπεσιν ἐπαγαγὼν μη-
 χανήν, ὑφ' αὐτὸν αὐτὰ ἐποίησατο, εἶτα καὶ τὴν
 αὐτῶν μητροπολιν τὴν Χάνδακα (51) ἐξεπόρθησε,
 καὶ τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐν Κρήτῃ Σαρακηνῶν, Κουρο-
 πην καλούμενον, ἐχειρώσατο, καὶ τὸν μετ' αὐτὸν
 τῶν ἄλλων πρωτεύοντα, ὠνομασμένον δὲ Ἀνεμᾶν.
 Καὶ εἰ μὴ διὰ φήμην κρατοῦσαν, ὡς ὁ τῆς Κρήτης
 τῶν Σαρακηνῶν ἐξελάσων (52) Ῥωμαῖος, τῶν
 Ῥωμαίων ἐκ παντὸς τρόπου ἐπιλήψεται σκήπτρων,
 ἐκείθεν ὁ Φωκᾶς μετακίλητο, τάχα τέλεον ἂν ἡ
 νῆσος Ῥωμαίοις ἐπνασέσωστο, καὶ οἱ Σαρακηνοὶ
 ταύτης ἂν ἀπηλάθησαν. Καὶ τὸν Λίοντα δὲ τὸν
 Φωκᾶν τὸν τοῦ Νικηφόρου ἑμίμονα κατὰ τοῦ Χα-
 μαδᾶν, ὃς τοῦ Χάλπε ἐκράτει, ὁ Ῥωμανὸς σὺν δυ-
 νάμει ἀπίστευτε, καὶ οὗτος δὲ τῷ Χαμαδᾶν συμ-
 μίξας, ἤ-τῆ κατὰ κράτος τὸν Βάρβαρον, ὡς τὸ πολὺ
 μὲν τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς ἐν τῇ μάχῃ πεσεῖν, τὸ δ'
 ἄλλο γενέσθαι ἀλώσιμον, αὐτὸν δὲ τὸν στρατάρχην
 μόλις σὺν εὐχρηστέοις δυνηθῆναι φυγεῖν. Καὶ ὁ
 μὲν Λέων ἐπανεληθὼν, καὶ μεγαλοπρεπῶς ὑπεδέχθη,
 καὶ ἐπινικίῳ θριάμβῳ τετίμητο. Μελέτη δὲ τινῶν
 κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐφωράθη, καὶ οἱ ταύτην
 συβῆσαντες, καὶ οἱ τούτων συνίστορες, κατεσθέθη-
 σαν, πλὴν οὐκ ἀπηνῶς ἐκολάσθησαν. Ὁ μάγιστρος
 οὐκ Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς ἐκ τῆς Κρήτης μετακλήθει,
 εἰς εὐθείᾳ πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπαναδραμεῖν, ἀλλ'
 ἐκελεύσθη πρὸς τὴν Ἐψάν μετὰ πάσης χωρῆσαι τῆς
 στρατιᾶς. Ὁ γὰρ Χαμαδᾶν αὐτοῖς κατὰ Ῥωμαίων
 χωρήσειν ἠλπίζετο. Ἐν οὖν Συμῆ γενόμενος (53) ὁ

A
 measibus sæpissime cum eis congressus, atque
 omnibus obsidionalibus machinis eorum oppidis
 admotis, ea subegit; Chandacem metropolim
 eorum vastavit; Curupem ducem eorum, et ab illo
 auctoritate proximum nominatum Aneman cepit,
 ac nisi ob constantem 107 famam, qua ferebatur,
 Romanum qui Agarenos Creta pulsurus esset om-
 nino Romana sceptrā arrepturum, Phocas inde
 revocatus fuisset: fortassis insula penitus subacta
 Saraceni pulsī essent. Leonem quoque Phocam
 Nicephori fratrem Romanus cum exercitu contra
 Chamadem Chalepi dominum misit, qui Barbaro
 acie superato, magnam partem exercitus ejus in
 prælio cecidit, reliquam cepit, ipso duce cum
 admodum paucis ægre elapso. Leo igitur reversus
 honorifice exceptus est, et ob victoriam triumpho
 ornatus. Deprehensis consiliis contra imperatorem
 initis, auctores et conscii comprehensi, non ta-
 men crudeliter puniti sunt. Phocas autem Nice-
 phorus magister e Creta revocatus, non situs est
 recurrere Byzantium, sed cum omni exercitu in
 Orientem ire jussus. Nam altera Chamadæ impres-
 sio expectabatur. Profectus igitur in Syriam, pu-
 gnaque commissa hostes illustri victoria superavit,
 et Berrœa, præter arcem, vastata maximis divitiis
 est potitus, et captivis pene innumeris, multosque
 Christianos victos liberavit. Romanus initio im-
 perii sui, Agarenis omnes provincias vastantibus,
 animo sætuans, Phocam Nicephorum rogasse fer-
 tur qui fieret, ut Romana res ita pessum iret? cui
 ille magna libertate respondit: *Ideo fit, quod tu
 imperas, et pater meus exercitum ducit. Nam et tu
 imperium perperam administras, et ille pecuniæ
 studet. Verum si tu volueris, et animi et res Roma-
 norum mutabuntur. Eam tamen mutationem noli*

Varie lectiones et notæ.

(51) Τὴν Χάνδακα. Quam hodie inde *Candiam*
 vocant. Vide *Gloss. med. Græcil.* in v. Χάνδαξ.

(52) Ἐξελάσων. Capta fuerat ea insula sub Mi-
 chæle Theophili filio, ut est in Actis S. Niceni
 ad 27 Novembr., rursus vero in Græcorum pote-
 statem rediit sub Romano Juniore. Leo Protospa-
 tha: anno 961, *cupia est insula Cretes a Græcis
 sub romano mense Martio.* Vide Vitam S. Nicolai
 Studitæ, p. 891, et Leonem Diacon lib. 1 Hist.
 vondam editæ, ubi de Creta expugnata fuse agit.

(53) Ἐν οὖν Συμῆ γενόμενος. In hac expe-
 ditōne, Phocas sanguinem, qui ex imagine Christi
 crucifixi Berytensi manerat, a se inventum, Con-
 stantinopolim in ecclesiam Omnium Sanctorum
deferendum curavit anno Chr. 962, uti pluribus
observamus in nostra Constantinopoli lib. iv, p.
 131, de qua quidem sanguinis Christi et aliarum
reliquiarum translatione, habetur tractatus ms.
 hoc titulo: Νικηφόρου τοῦ ἀνακτος, καὶ ὅπως παρ'
 αὐτοῦ ἀνεκομίσθη τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς τῆς εἰκόνης
 ἐῤεσιν αἷμα θεῖον τοῦ Σιωτῆρος ἡμῶν. In line vero
 hæc subduntur: Ἐν οἷς καὶ μία τῶν πόλεων ὀνομα-
 ζομένη Ἱερὰπολις εὐρέθη ἔχουσα τὸν πολύτιμον
 ὄγκον τοῦ τιμίου καὶ θεῖου αἵματος καὶ ὕδατος, περὶ
 οὗ ἡμῖν καὶ ἡ παρούσα διηγήσις: ἀλλὰ καὶ ὁ ἄγιος
 κέραμος ὁ τὴν ἀρρομίσωσιν ἔχων τοῦ Δεσπότητος καὶ
 Θεοῦ ἡμῶν, καὶ ἕτερα πλείστα τῶν ἁγίων λείψανα.

(a) *Patrologiæ* tom. CXVII.

Τούτων οὖν τὸν θησαυρὸν ἐδωρήσατο ἡμῖν ὁ δεσπότης
 Νικηφόρος, ἀνεγκῶν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν·
 καὶ ἀναπαύσας αὐτὸν ἐν τῷ ἱαματοβόρῳτῳ σηκῷ τῆς
 ὑπεραγίας Δεσποτίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆ ἐν Βλαχέρ-
 ναις, ἐπέχοντος τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς κδ', ἐν τῷ
 ζυοῦ χρόνῳ, εἶτα ἐκεῖθεν πάλιν μετεκομίσθη
 ὑπὸ τῶν Μεγάλης ἐκκλησίας λογάδιον καὶ κληρι-
 κῶν εὐλαδῶν λαμπαδηφορούτων καὶ ἄδόντων τὸ
 χρῆσίμως καὶ καλῶς ἀρμολθῆν τούτῳ τροπάριον
 Θεοῦ ῥύτα αἷματι κενωθέντι, Δέσποτα Κύριε, ἐκ σῆς
 ἀχραντοῦ πλευρᾶς καὶ ζωποιοῦ, θυσία μὲν πέπαυ-
 ται ἡ δολιχῆ, πᾶσα δὲ ἡ γῆ σοι τῆς αἰνέσεως τὴν
 θυσίαν ἀναφέρουμεν καὶ λοιπὸν ἀπετέθησαν τῷ ναῷ
 τῶν Ἁγίων Πάντων εἰς μνήμην ἀληστον, εἰς δόξαν,
 εἰς ἔπαινον τοῦ ἐπιθησαυρίσαντος ἡμῖν τοῦτο Νικη-
 φόρου ἀνακτος. Sic porro istius inventæ imaginis
 historiam narrat Leo Diaconus, lib. x Hist. ms. (a):
 Ἐντεῦθεν ἀπάρας ἐς Φοινίκην κάτεισι, καὶ τὰς τε
 Βαλκανίας τὸ φρούριον αἰρεῖ, καὶ τὴν Βήρυτον πο-
 λιορκεῖ, ἐν ἧ καὶ τὴν τοῦ Σιωτῆρος ἐν εἰκόνι σταύ-
 ρωσιν εὐρηκῶς, καὶ ταύτην ἐκεῖθεν ἀνεληφώς, ἐν
 τῷ τοῦ Σιωτῆρος ναῷ, ὃν ἐκ βάρθρων ἐδείματο, παρ-
 εκπέμπει. Λέγεται δὲ περὶ ταύτης τῆς θείας εἰ-
 κόνης ἐξείσθαι τι συμβεβηκέναι τεράστιον· φασὶ
 γὰρ κατὰ τινὰ ἐστὶν τῆς Βήρυτον ἀνδρα τὰ Χρι-
 στιανῶν προσεβύοντα παροικεῖν, καθ' ἣν καὶ τὴν
 βῆθησαν εἰκόνα σεβόμενον ἀναθέσθαι· χρόνον δὲ

putare fore subitam. His dictis, ab imperatore jus-
sus rem suo arbitrato administrare : statim disciplinæ militari animum intendit, et legiones veteres ordinavit, et novas conscripsit, omnibusque bellicis studiis exercuit. Sic cohortibus expletis, et fossoribus armatis, contrariaque prophético dicto ratione inita, falcibus in gladius et aratris in jacula conflatis, celebres illos triumphos facile est adeptus. Romanus autem cum triennium et ultra imperio insultasset, ex hac vita decessit, vel, ut quidam tradunt, veneno hausto, vel voluptatibus et libidine viribus corporis exhaustis, imperio utrique filio et matri eorum Theophanoni relicto. Eo mortuo Nicephorus Phocas ab imperatrice 198 Byzantium accersitus, de manubiis Berrœaniis triumphavit : unde etiam partem quamdam venerabilis vestis Joannis Baptistæ apportavit. Bringam autem cui de cupiditate imperii suspectus erat, sicut lusit, Cum una famulo vesperi ædes ejus ingressus, eoque in secretum locum ducto, jurejurando, et diris execrationibus confirmavit, *solitariæ vitæ se longo jam tempore fuisse cupidissimum, eamque jampridem fuisse amplecturum, nisi imperatorum se benevolentia remorata esset. Non igitur frustra suspectum esse debere de regni cupiditate. Se enim jamjam rerum administratione cessurum.* Ea verba confirmabat, ostensa lacerna e pilis contexta, quam nudo corpore cæteris vestibus tectam gestabat. Ea oratione et lucerna effecit, ut cubiculi præfectus pedibus ejus advolutus, veniam peteret. Seephanus porro imperator, Lacapeni filius, qui Methymmæ Lesbii ductodiebatur, et ipse suspectus erat, subito nullaque causa mortuus, ab imperatrice Theophanone sublatus esse credebatur. At Petrus Bulgarorum princeps, uxore sua mortua fœdus renovaturus, filios Borisem et Romanum Byzantium obsides misit : quibus post illius obitum, ad sua se recipere est permissum, et patriam

Α Φωκάς, καὶ τούτῳ κατὰ συστάδην μαχεσάμενος, καὶ ἤττησε περιφανῶς, καὶ τὴν Βέροϊαν, ἄτερ τῆς ἀκροπόλεως, ἐξέπύρρησε, καὶ πλοῦτον ἐκείθεν πλείστον συνήγαγε, καὶ δορυαλώτους ἤλασεν οὐκ εὐαριθμητούς, καὶ πολλοὺς θεσμίους Χριστιανοὺς τῆς αἰχμηλῶσις, ἀπέλυσε. Λέγεται γοῦν ἐν ἀρχῇ τῆς αὐταρχίας οὗτος τοῦ Ῥωμανοῦ, τῶν Ἀγαρηνῶν πᾶσαν χώραν λεηλατούντων, εἰς ἀπορίαν περιστῆναι τὸν αὐτοκράτορα, καὶ τὸν Φωκᾶν Νικηφόρον προσκαλεσάμενον, ἔρῃσθαι τοῦτον πῶς εἰς τὸ κατόπιν Ῥωμαίοις περιγέχθη τὰ πράγματα· τὸν δὲ μηδὲν ὑποστειλάμενον ἐλευθέρῳ φάναι φρονήματι, διότι σὺ μὲν βασιλεύεις, ὁ δ' ἐμὸς πατὴρ στρατάρχῃ, σὺ μὲν τῆς ἀρχῆς, οὐχ ὡς θεόν, ἐπειλημμένος, ἐκείνος δὲ φιλοχρηματῶν. Εἰ βούλοιο δὲ, μεταβληθῆσονται Ῥωμαίοις καὶ τὰ φρονήματα καὶ τὰ πράγματα· πλὴν μὴ ἀθρόαν οἴου γενήσεσθαι τὴν μεταβολήν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, τούτων ἀκούσας, ἐπέτρεπεν αὐτῷ μεταχειρίσασθαι τὴν πρᾶξιν ὡς βούλεται, καὶ ὅς αὐτίκα ἐπιμελεῖτο τοῦ ὀπλιτικοῦ, τό τε ὃν διατάσσω, καὶ ἄλλο ἐγκαταλέγων, καὶ γυμνάζων εἰς ἅπαν στρατιωτικὸν ἐπιτήδευμα. Καὶ οὕτω τὰς τάξεις ἀναπληρώσας, καὶ καθοπλίσας τοὺς βυλοκόπους, καὶ τὸ προφητικὸν αὐτοῖς ἀντίβροπον θέμενος, εἰς μαχαίρας αὐτοῖς δηλαδὴ συγκόψας τὰ δρέπανα, καὶ εἰς ζιβύνας τὰ ἄροτρα, σὺν αὐτοῖς τὰ θρυλλοῦμενα βῆδῶς ἔστησε τρόπαια. Τρισὶ δ' ἔτεσι διαπεττεύσας τὴν βασιλείαν ὁ Ῥωμανός, καὶ μικρὸν τι ἐπέκεινα, μετέστη τῆς ἐναυθα ζῆς, ἢ φαρμάκῳ δηλητηρίῳ, κατὰ τινος, ἢ φιληδονίας καὶ μίσησιν ἑαυτὸν κατατείνας, καὶ ταύταις ἐκδραπέδων τὴν ἰσχυρὸν τοῦ σαρκίου, τὴν βασιλείαν λιπὼν τοῖς υἱοῖς ἀμφοῖν καὶ τῇ τούτων μητρὶ τῇ Θεοφανοῦ. Τοῦ δὲ Ῥωμανοῦ θανόντος, ὁ Φωκᾶς Νικηφόρος κελεύσει τῆς βασιλείας ἦκεν εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ κατήγαγε θράμβον (53*) ἐπὶ τοῖς ἐκ Βεβρόλας κεκομισμένοις λαφόροις, ὅθεν καὶ τι μέρος τῆς τιμῆς ἐσθῆτος τοῦ Βαπτιστοῦ (54) Ἰωάννου ἐκόμισε. Τὸν Βρίγγαν δὲ

Varie lectiones et notæ.

ἕστερον καθ' ἑτέραν ἐστὶν μεταναστεῦσαι, κατὰ θεῖαν τινὰ πρόνοιαν λήθης περ σχεθέντα κατὰ τὴν προτέραν οἰκίαν παρεληφέναι τινὰ, ὥστε καὶ κατοικεῖν· τῶν δὲ τῶν ὁμορθήσκων αὐτοῦ τινος εἰς τὴν ὑστεραίαν ἠστικῆναι, οὐς τῷ δόμῳ ὑπεισεληθόντας, καὶ πρὸς ἐνώπια τὴν τοῦ Σωτῆρος σταύρωσιν ἀνατεθριμμένην ἀθρήσαντας, δεινῶς λοιδορεῖσθαι τὸν Ἰουδαῖον, ὡς ἐκσπονδὸν τῆς σφῶν θρησκείας, καὶ τὰ τῶν Χριστιανῶν σέβοντα, τὸν δὲ ὄκοις αὐτοῦς βεβαίουσθαι, ἢ μὴν, μὴ τὴν τοιαύτην εἰκόνα ἕως τοῦ παρόντος θεάσασθαι· αὐθις δὲ πρὸς αὐτὸν τοὺς παλαμναίους ἐκείνους εἰπεῖν. Καὶ εἰ μὴ τὰ τῶν Χριστιανῶν ὀργιάζει, ἔργοις ἡμᾶς πληροφορήσον, καὶ ταύτην τὴν λόγῃν ἀνεληφώς, νύξον τὸ τοῦ Ναζωραίου εἰκόνημα κατὰ τῆς πλευρᾶς, τὸν τρόπον ὃν οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ πάλαι τοῦτον σταυρώσαντες ἐλόγγυσαν· τὸν δὲ τὴν λόγῃν μεταχειρισάμενον, ὡς εἶχε θυμοῦ, καὶ μάλιστα πληροφορεῖν ἐκείνους βουλόμενος, καὶ τὸ περιπτόμενον αὐτῷ ἐγκλημα κατεπειγόμενον ἀποτρέψασθαι, νύξαι τὴν τῆς εἰκόνης πλευρᾶν· ἅμα δὲ τῇ προβολῇ τῆς αἰχμῆς, πλῆθος κατάρβευσαι· σὺν ὕδατι αἵματος· τοὺς δὲ δυσμενεῖς Ἰουδαίους πεπηγέναι τῷ φρικτῷ τοῦ θεάματος, καὶ τῆς φήμης διαδοθείσης, τοὺς τὰ Χρι-

στιανῶν σέβοντας εἰσπηδήσαι τε τῶν Ἑβραίων ἐστὶν, καὶ τιμῶν μεγαλοπρεπῶς. Ταύτην ὁ βασιλεὺς τὴν θεάνθρωπον μορφήν ἐκείθεν ἀνεληφώς, τῷ Βυζαντίῳ παρέπεμψεν, ὡς μοι ἤδη δεδήλωται.

(53*) Κατήγαγε θράμβον. Ob tot victorias Nixkhtis, seu Victor, appellatus, ut ex Syneone logotheta docemur in Alexandro, n. 1, et ex Anonymo Combefisiano in eodem Alexandro, n. 1; in Lcapeno, n. 44, et in Porphyrog. n. 41. Καλλινίκος, apud Scylitzem, p. 643.

(54) Τοῦ Βαπτιστοῦ. Cedrenus pariter μέρος π τοῦ ἱματίου τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου ὅπερ εὔρεν ἐν τῇ Βεβρόλα ἐναποκεῖμενον, Constantinopolim attulisse Nicophorum Phocam narrat. At scriptor Vitis Nili Junioris hisce temporibus proximus, pag. 122, in Creta insula, in presbyter, cujusdam domo, a centurione quodam sancti Joannis vestem repertam videtur innuere, a quo ille persoluto quingentorum aureorum pretio postmodum redemerit. Ait quippe centurionem (ἐκατόνταρχον) obtulisse sancto Nilo πεντατοσίλους χρυσίους, insuperque cum jurejurando confirmasse, ὅτι Οὐκ εἶ'οι μὴ ταῦτα ἐξ ἀδικίας, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἐμοῦ σπαθίου. Ἦνίκα γὰρ ἐκράτησαμεν τῆς Κρήτης, εὐρήκαμεν παρὰ τινι πρε-

ὑφορώμενον αὐτὸν, ὡς βασιλειῶντα, κατεσοφίστο οὕτω. Σὺν ἐνὶ τῶν θεραπόντων ἐσπέρας κατέλαβε τὴν κατοικίαν αὐτοῦ, καὶ ἰδιαιτάτα τὸν Βρίγγαν παραλαβὼν, δι' ἔρωτος εἶναι αὐτῷ πρὸ μακροῦ τὴν μοναδικὴν βιοτὴν, ἔρκοις ἔβεβαίου καὶ παλαμναιοτάταις ἀραῖς, καὶ Πάλαι ἦν, ἔλεγε, πρὸς ταύτην ὠρμήκειν, εἰ μὴ με τῶν βασιλέων ἢ χρηστὴ πρὸς με ἐπέσχε διαθέσει. Μὴ γοῦν μάτην ὑπόπτειε κατ' ἐμοῦ, ὡς τῆς βασιλείας ἔρωτα στρέφοντες· ἐγὼ γὰρ ὅσον ἤδη καὶ τῶν πραγμάτων κέστησομαι. Καὶ τοῖς λόγοις πίστιν ἐδίδου, δείξας αὐτῷ βῆκος τι τριχίνον, ὃ ἐν χρῶ περιέκειτο, τῇ δ' ἔξωθεν αὐτοῦ περιβολῇ κατακρυπτόμενον. Τούτοις τοῖς λόγοις, καὶ τῷ τριχίνῳ ἐσθήματι τὸν παρακοιμώμενον συναρπάσας, ἔσχε τῶν ποδῶν αὐτοῦ προκυλινδούμενον ὁ Φωκᾶς, καὶ συγγνώμην αἰτοῦντα. Καὶ ὁ βασιλεὺς δὲ Στέφανος ὁ τοῦ Λακαπηνοῦ παῖς ἐν Λέσβῳ τηρούμενος κατὰ Μηθύμαναν ὑποπτος ἦν, αἰφνίδιον δὲ καὶ ἐξ οὐδεμιᾶς φανερᾶς αἰτίας θανὼν ὑποψίαν δέδωκε, παρὰ τῆς βασιλείας κατεργασθῆναι Θεοφανοῦς. Ὁ μόντοι τῶν Βουλγάρων ἀρχηγῶν Πέτρος τῆς γυναικὸς αὐτοῦ θανούσης, τὰς πρὸς Ῥωμαίους ἀνακαινίζων σπονδὰς, ὁμήρους παρίσχε δύο οἰκείους υἱοὺς Βορίσσην καὶ Ῥωμανὸν, καὶ ὁ μὲν ἀπεβίω, οἱ δ' ἐκείνου παῖδες ἀπελθεῖν εἰσέθησαν εἰς τὰ οἰκεία, καὶ τὴν πατρῴαν ἀρχὴν κατακτῆσασθαι. Ἐνὸς γὰρ τῶν κομήτων τῶν ἐν Βουλγάρους τέσσαρες παῖδες, Ασβίδ, καὶ Μωσῆς, καὶ Ἀαρὼν, καὶ Σαμουὴλ ἀποστατήσαντες, τοὺς Βουλγάρους ἀνέσειον. Τοῦ Φωκᾶ δὲ Νικηφόρου εἰς τὸν οἶκον ἐκτοῦ τὸν ἐν Καππαδοκίᾳ ἀποδημήσαντος, ὁ παρακοιμώμενος μετεμέλετο ὅτι παρεχώρησεν αὐτῷ τῆς ἐπ' οἴκου ἀποδημίας· καὶ ἦν αὐτῷ διὰ φροντίδος ὅτι πολλῆς τὸν ἄνδρα ἀποσκευάσασθαι. Γράφει τοίνυν πρὸς Ἰωάννην μάλιστα τὸν Τζιμισκῆν, ἄνδρα γενναῖον καὶ ἐν ἀριστεύμασι διαδόχον, στρατηγούντα τότε τοῦ θάματος τῶν Ἀνατολικῶν, καὶ πρὸς τὸν μάλιστα τὸν Ῥωμανὸν τὸν Κουρκοῦσαν, ἐπίσημον ὄντα κακίον ἐν στρατηγήμοσι, καὶ τῆς Ἀνατολῆς τότε στρατηλατοῦντα, ὡς εἰ τὸν Φωκᾶν κατασχόντες, ἢ μοναχὸν ἀποκείρουσιν, ἢ ἄλλως ἐκ μέσου ποιήσουσι, τὴν μὲν τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς ἀρχὴν λήψεται ὁ Ἰωάννης, καὶ δομέστικος ἔσται τῶν ἐψῶν δυνάμεων, ὁ Ῥωμανὸς δὲ τῆς Δύσεως κληθήσεται δομέστικος. Ἐπεὶ δὲ τὰ γράμματα καὶ ἀμφοῖν ἐκομίσθησαν, καὶ ἄμφο τὰ αὐτὰ δεικνύουσι τῷ Φωκᾶ, καὶ πρὸς ἀποστασίαν τὸν ἄνδρα ἠρέθιζον. Τοῦ δὲ ἀναδυομένου πρὸς τὴν ἐγγείρησιν, εἴτε πλαττομένου τοῦτο εἴτε καὶ ἀληθεύοντος, ἐκείνοι τὰ ξίφη γυμνώσαντες ἀνελεῖν ἠπέλιον αὐτὸν εἰ μὴ πείθοιτο. Καὶ ὅς τῇ βίᾳ τάχα νικώμενος ἐδέξατο τὴν ἀνάβρῃσιν, καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἐψῶν ταγμάτων αὐτοκράτωρ εὐφημήθη Ῥωμαίων. Λέγεται δὲ ὅτι οὐ μόνον ἦρα τῆς βασιλείας, ἀλλ' οὐχ ἥμισυ τῆς Θεοφανοῦς, καὶ ὡς ἐνέτυχε ταύτῃ διάγων κατὰ τὴν μεγάλην πόλιν.

ΚΔ'. Ἄρτι δὲ τῆς φήμης εἰς τὸ Βυζάντιον κηρυχθεῖς τὰ κατὰ τὸν Φωκᾶν, ὁ παρακοιμώμενος Ἰωσήφ ἠγωνία. Ὁ μόντοι τοῦ τυραννοῦντος πατὴρ ὁ Φωκᾶς (55) ὁ Βάρδας τῆ Μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ προσέφευγεν. Ὁ τοῦ Νικηφόρου δὲ σύγγονος Λέων (56) ἴσχυσεν ἀποδρᾶναι, καὶ ἐνωθῆναι τῷ ἀδελφῷ. Τοῦτο τὸν παρακοιμώμενον εἰς ἀμηχανίαν πολλὴν πέριπτεσε· δυσέντευκτος δὲ ὢν, πᾶσιν ἦν μισητός, ὅτι ἅπαντες ἔχαιρον, εἰ περιστάτῃ τὰ τῆς βασιλείας εἰς ἑαυρον, καὶ περιαιρεθῆι οὗτος ἐκ μέσου, διὸ καὶ συνέτρεχον ἅπαντες εἰς τὸ μέγα τέμενος τοῦ Θεοῦ. Ὅπερ μαθὼν ὁ Βρίγγας, δέον ἐπιεικέσι λόγοις τὸ πλῆθος μετελθόντα τὴν τοῦτου κατα-

Variae lectiones et notæ.

σβυτέρῳ ἐπ' ἀληθείας τὸ ἔνδυμα τοῦ Προδρόμου, ἐκ τριχίνου κελύφου τυγχάνον καὶ περὶ τὸν τράχηλον ἡμισυμένον· ἔπερ λαβὼ ὁ μακάριος ἐκεῖνος, ἅπαν τὸ λουσίον ἐμοὶ παρεχώρησεν.

(55) Ὁ τοῦ τυραννοῦντος πατὴρ ὁ Φωκᾶς. Quem sic describit. Liutprandus in Legat. : Cui (mensæ) pater assedit, homo ut mihi videbatur, na-

A principatum firmare. Nam comitis cujusdam Bulgaricis quatuor filii. David, Moses, Aaron et Samuel, Bulgares ad defectionem sollicitabant. Cum autem Nicephorus Phocas domum se in Cappadociam contulisset, cubiculi præfectum id ei concessisse pœnituit. De eo igitur amovendo sollicitus, scribit ad Joannem Tzimiscem magistrum, utrumque illustrem in re militari virum, et Orientis ducem : si Phocam comprehensum, vel monachum totonderint, vel alias e medio sustulerint, Joannem imperio legionum Orientis accepto, domesticum fore Orientalium copiarum : Romanum vero domesticum Occidentis designatum iri. Eas litteras ad se perlatas uterque Phocæ ostendit, et ad defectionem virum exstimulant. Tergiversanti, et sive ex animo, sive simulate detractanti, strictis gladiis necem minitantur, nisi obtemperet. Ea igitur necessitate victus, non repugnavit, quominus ab omnibus Orientalibus copiis imperator Romanorum 1399 appellaretur. Fertur autem non imperii duntaxat, sed et Theophonis amore in primis flagrasse, et dum in magna urbe degeret, cum ea consue-

visse.

XXIV. Phocæ rebus in urbe recens nuntiatis. Josephus cubiculi præpositus angebatur. Nicephori pater Phocas Bardas, in Magnam Dei ecclesiam confugit, cujus alter filius Leo fuga elapsus, cum fratre se conjunxit. Hæc cubiculi præpositum animi valde dubium reddiderunt, qui ob morositatem omnibus adeo invisus erat, ut optarent eum, alio rerum potito, e medio tolli, eaque de causa omnes in magnum Dei templum concurrerunt. Quo Bringas cognito, cum blandis verbis mulcendus esse multitudinis impetus, eam minis et sævitæ magis exasperavit, cum diceret, se motum illum appressurum, qui ordinasset, ut sin-

tus centum quinquaginta annis : cui itidem ut filio, Græci laudibus, imo inventis suis, Deus annos ut multiplicet, conclamant.

(56) Λέων. Postmodum ouropalates et logo-theta, quem pariter ita depingit idem Liutprandus: Homo ipse ad personam sat procerus, falso humilis, cui si invisus homo fuerit, manum ejus perforabit.

guli emditi frumenti pretium, in suum sinum afferrent. Quæ audito, populi furor vehementius exarsit; et Basillius quondam cubiculi præfectus, Bringæ infensus, cum magnum comitatum circum se haberet, ubi advesperasset, ministros suos armatos in diversa urbis loca dimisit, qui urbanæ multitudini conjuncti, adversariorum ædes, et ipsius etiam Bringæ everterunt, multis quoque interfectis. Quæ dum facerent, Nicephorum passim imperatorem proclamabant. Unde fortuna Bardæ et Bringæ commutata est. Nam ille recepto animo ecclesiam egressus, hic supplex et miserabilis ingressus est. At Basilius cubiculi præpositus cum suis elasse instructa, ipsa etiam imperatoria nave adducta, Chrysopolim profecti, Nicephorum inde in Hebdomum, ex Hebdomo, universo populo prosequente, in Magnam ecclesiam perduxerunt, ubi a patriarcha Polyucto coronatus est. Cæterum Theophano imperatrix statim ex regia pulsa, in Petrium abducitur, et Josephus cubiculi præpositus in Paphlagoniam relegatus, biennio post moritur. Bardas vero Nicephori pater, Cæsar salutatur, et paucis diebus elapsis, Theophane imperatori nubit, qui cum ex eo tempore, quo filius suus Bardas inter colludendum a patrueli Pleuse casu hasta interfectus fuerat, carnibus abstinuisset, tum iis denuo vesci cœpit. Cum autem patriarcha 200 in nova palatii ecclesia nuptialia sacra perageret, et imperator in sacrarii aditu jam cancellis appropinquaret: non passus eum patriarcha de more secum ingredi, dixit, non debere tam confidentem esse, ut sacrarium intraret, nisi prius pœnas subiret repetiti matrimonii. Eam rem ægre ferens imperator patriarchæ iratus fuit. Sed deinde rumore vulgato, eum etiam Theophanonis liberis e sacro baptisate suscepisse: ab eodem ecclesiæ liminibus est prohibitus, postulante, ut aut divortium faceret, aut procul a sacris faceretur. Verum ille Theophanone non abstinuit, flagrante adhuc amore, sed quæstionem ad summos sacerdotes, et senatus principes retulit: qui responderunt, eum canonem qui a Copronymo homine impio constitutus esset, valere non oportere, scriptoque ratum ejus matrimonium habuerunt. Sed patriarcha suum propositum urgebat,

Α μαλάξαι ὀρμὴν, ὃ δὲ ἀπειλαῖς μᾶλλον αὐτὸ καὶ τραχύτησιν ἐξετράχυνεν, εἰπὼν, ὡς, Ἐγὼ καταπάσω αὐτοῖς τὰ ὀρμήματα, οἰκονομήσας ὠνούμενους αὐτοὺς σῖτον εἰς τὸν ἑαυτοῦ κόλπον φέρειν τὸ τοῦ νομίσματος ἕκαστον. Τοῦτο τὸ πλῆθος ἀκουσθὲν ἐξέμηνεν. Ἀπεχθῶς δὲ πρὸς τοῦτο δὴ τὸν Βρίγγαν ἔχων ὁ πρῶην παρακοιμώμενος ὁ Βασίλειος, καὶ θεραπείαν ἔχων περὶ ἑαυτὸν δαψιλῆ, ἐσπέρας ἤδη καταλαβούσης, τοὺς ἑαυτοῦ θεράποντας καθοπίστας, εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως ἐξαπέστειλε, καὶ πολλὰς οἰκίας ἐκεῖνοι πλῆθει ἀστυκῶν ἐνωθόντες, τῶν ἀντιπραττόντων κατέστρεψαν, καὶ αὐτοῦ δῆτα τοῦ Βρίγγα, καὶ ἄνθρωποι δὲ πολλοὶ ἀνηρέθησαν. Ταῦτα δ' ἐπόλουν, καὶ ἅμα Νικηφόρον εὐφύμιον πανταχοῦ αὐτοκράτορα. Ἐντεῦθεν ἀμείβονται τὰ τῆς τύχης τῷ Βάρδα Φωκῇ καὶ τῷ Βρίγγῃ. Καὶ ὁ μὲν τεθαβῆκώς ἐξῆι τῆς ἐκκλησίας, ὁ δὲ Βρίγγας εἰς αὐτὴν ἀντιστῆι ἰκέτης ἐλευσιός. Ὁ δὲ παρακοιμώμενος Βασίλειος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν τριῆρεις ἐτοιμάσαντες, καὶ αὐτὴν τὴν βασιλείον, καὶ σὺν αὐταῖς ἐν Χρυσοπόλει γενόμενοι, τὸν Νικηφόρον ἐκείθεν εἰς τὸ Ἐβδομον ἄγουσι, κάκειθεν σὺν προόδῳ δημοτελεῖ εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν ἀφίκοντο, καὶ ταινιοὶ τὸν ἄνδρα ὁ πατριάρχης Πολυεύκτος. Ἡ δὲ βασιλις Θεοφανῶ, αὐτίκα τῶν ἀνακτόρων ἐξωθεῖσα, εἰς τὸ Πέτριον ἀπάγεται· ὁ δὲ παρακοιμώμενος Ἰωσήφ εἰς Παφλαγονίαν περιορίζεται καὶ μετὰ δύο ἐνιαυτοὺς ἀπεβίω. Βάρδας δὲ ὁ τοῦ Νικηφόρου πατὴρ Καῖσαρ τετίμητο. Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἑαυτῷ τὴν Θεοφανῶ συνοικίσει ὁ βασιλεὺς, καὶ κραιῶν ἀπεχόμενος ἐξότου Βάρδας ὁ παῖς αὐτοῦ τῷ οἰκίῳ ἀνεψίῳ τῷ Πλεόσῃ προσπαίζων δόρατι παρ' ἐκείνου βληθεὶς ἀκοντος τέθνηκεν, ἔκτοτε καὶ τούτοις ἐτρέφετο. Ἐν δὲ τῇ κατὰ τὰ βασιλεία νέα ἐκκλησίᾳ τῆς ἱερολογίας τῆς γαμικῆς τελομένης παρὰ Πολυεύκτου τοῦ πατριάρχου, ἐν τῇ εἰσόδῳ τῇ πρὸς τὸ θυσιαστήριον (57) ἤδη ταῖς κυχλίαις ἐγγίσας ὁ βασιλεὺς ἐκάλυθη παρὰ τοῦ πατριάρχου συνεισελεθῆν, ὡς ἔθος αὐτῷ, φήσαντος, Εἰ μὴ πρότερον ἐπιτιμίοις δουλεύσῃ τῶν δευτερογαμούντων, μὴ δεῖν αὐτὸν τῆς πρὸς τὸ θυσιαστήριον εἰσόδου κατατολμῆν. Τοῦτο δυσφύρως ἤνεγκεν ὁ κρατῶν, καὶ ἐμηνία τῷ πατριάρχῃ. Ἐγένετο δὲ τις μετὰ ταῦτα καὶ λόγος, δι' ὃν οὐδ' ἐπιβῆναι αὐτὸν ἔλως τοῦ ἱεροῦ δαπέδου συνεχώρει ὁ πατριάρχης. Ἐλέγετο γὰρ ἀνάδοχος γενέσθαι (58)

Variæ lectiones et notæ.

(57) Ἐν τῇ εἰσόδῳ τῇ πρὸς τὸ θυσιαστήριον. Rem etiam narrat, sed paulo aliter, Scylitzes, p. 648. Observavimus in nostra *Constantinopoli Christ.* lib. III, sect. 42, cum eolis sacerdotibus bema pervium esset, concessum tamen imperatori, κατὰ τινὰ παλαιὰν παράδοσιν, illud ingredi, cum sacra dona oblaturus esset, ex synodo Trull. can. 69. Hic vero imperator Phocas, post peracta nuptialia sacramenta (ἐν ναῷ, ut est in *Euchologio*, p. 385) cum patriarcha in bema ingressurus, ὡς ἔθος αὐτῷ, ab illo arcetur ab eodem patriarcha: unde conjici daretur, ea tempestate imperatorem in bema sedem suam habuisse, Certe auctor incertus post Theophanem in Leone Armenio, p. 439, testatur imperatores bema ingredi solitos: Κοὶ προελ-

θῶν τῇ Χριστοῦ γεννήσει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, εἰσῆλθεν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, κατὰ τὸ ἔθος τῶν βασιλέων, etc. Existere tamen aliquot ecclesiæ in quarum bema quibusvis ingredi fas erat, ex nescio quo incerto ac tolerato abusu. Scholion ad can. 69 synodi Trullanæ: Σημεῖωσαι τὸν παρόντα κανόνα, καὶ φύλαττε τοῦτον· κἂν ἐγὼ οὐκ ἠδυνήθην κωλύσαι τοὺς εἰσερχομένους κοσμικοὺς εἰς τὸ ἅγιον βῆμα τῆς ὑπεραγίας μου Θεοτόκου τῆς Ὁδηγητρίας, λέγοντας ἀρχῆθεν κρατῆσαι τὴν τοιαύτην συνήθειαν, ἐν τῷ ἁγίῳ οἴκῳ τῆς Θεομήτορος, καὶ ἐν τῷ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐν τῇ Χαλκῇ.

(58) Ἐλέγετο γὰρ ἀνάδοχος γενέσθαι, etc. Liutprandus in *Legat. de Nicephoro*: *Qui non incongruisilvestri asino comparatur ob vanam et inanem glo-*

ὁ Νικηφόρος τῶν τῆς Θεοφανοῦς παίδων ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ ἀπῆται ὁ πατριάρχης, ἢ διαζυγῆναι τῆς βασιλίσσης, ἢ πόρρω εἶναι τῶν ἱερῶν. Ἄλλ' ἐκεῖνος τῆς Θεοφανοῦς οὐκ ἀπέχετο· ἔτι γὰρ ὁ ταύτης ἔρωσ ἐφλέγμαине, κοινοῦται δὲ τοῖς παροῦσι τῶν ἀρχιερέων καὶ τοῖς τῆς γερουσίας λογιωτέροις τὸ ζήτημα. Οἱ δὲ τὸν περὶ τούτου κανόνα τῶ Κοπρωνύμφῳ ἐπιγραφόμενοι, μὴ δεῖν ἔλεγον ἐνεργὸν λογίζεσθαι τοιοῦδε ἀνδρὸς νομοθέτημα, καὶ πάντες αὐτῷ ἔγγραφον παρέσχον τὴν περὶ τούτου συγχώρησιν. Ὁ δὲ γὰρ πατριάρχης ἔτι τῆς οικείας ἐνοστάσεως εἶχετο, μέχρις οὗ ὁ τοῖ Βασιλέως πατὴρ ὁ Καῖσαρ Βάρδας ἐνόρκους αὐτῷ πίστει παρέσχετο, ὡς οὐ γέγονεν ὁ βασιλεὺς τῶν τῆς Θεοφανοῦς παίδων ἀνάδοχος. καὶ ὁ πρωτοπαπᾶς δὲ τῶν βασιλείων Στυλιανός, ὃς ἐλέγετο πρῶτος κήρυξ τῆς φήμης ταύτης γενέσθαι, ἐπὶ συνόδου μήτ' ἰδεῖν μήτ' εἰπεῖν περὶ τούτου πρὸς τινὰς, ἐξωμόσατο. Τούτων δὲ γενομένων ἐδόξατο τὸν Νικηφόρον ὁ πατριάρχης. Τῶν δ' ἐν Σικελίᾳ Σαρακηνῶν δασμὸν παρτόντων ἐκ τῶν Ῥωμαίων ἐκ παλαιῶν συνηκῶν, ὁ βασιλεὺς οὗτος οὐκ ἀνασχετὸν ᾔετο αὐτοῦ βασιλεύοντος τοῖς Ἀγαρηνοῖς Ῥωμαίους φορολογεῖσθαι. Διὸ κατ' αὐτῶν ἐκπέμπει Μανουὴλ πατρικίον (59), νόθον ὄντα παῖδα τοῦ πατραδέλφου αὐτοῦ Λέοντος, ὃς δομέστικος γεγονώς τῶν σχολῶν, ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος τυραννίδι ἐπιχειρήσας ἐπηρώθη τοὺς ὀφθαλμούς. Οὗτος τοῖνον ὁ Μανουὴλ σὺν ναυτικῷ περιφανεῖ τῇ Σικελίᾳ προσορμισάμενος, οὐ μόνον οὐδὲν τι κατώρθωσεν, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐσφάλη ἐξ ἀπειρίας καὶ νεωτερικῆς ἀγερῶχίας, ἢ μᾶλλον ἀτασθαλίας. Αὐτός τε γὰρ διώλετο καὶ ἅπαν τὸ σὺν αὐτῷ στρατιωτικόν, καὶ τὰ μὲν κατὰ Σικελίαν συνέκυρσεν οὕτω. Κατὰ Κιλικίας δὲ (καὶ ταύτης δὲ οἱ Ἀγαρηνοὶ ἐκράτουν) ἐκπέμπει ὁ βασιλεὺς Ἰωάννην μάγιστρον τὸν Τζιμισκῆν, τῆς Ἀνατολῆς προκεχειρισμένον δομέστικον. Ὁ δὲ πρὸς Ἀδανὰν ἀφικόμενος, τοῖς ἐν ταύτῃ τε συνεπλάκη Ἀγαρηνοῖς, καὶ κατ' αὐτῶν ἐστήσατο τρῶπαιον. Κάντεῦθεν μέγαν αὐτὸν ἢ πρότερον ἐν στρατηγίαις ἢ φήμη ἐκέρυττεν.

ΚΕ. Ἦδη δὲ δεῦτερον ἐνιαυτὸν ἀνύων ὁ Νικηφόρος ἐν τῇ ἀρχῇ, αὐτὸς ἔξεισι κατὰ Κιλικίας μετὰ βαρείας χειρὸς, καὶ τὴν Θεοφανῶ μετὰ τῶν παίδων αὐτῆς ἐπαγόμενος, καὶ τὴν μὲν πρὸ τῆς Κιλικίας κατὰ τὸ Δριζιβιον (φρούριον δὲ τοῦτο) κατέλιπεν, ἐκεῖνος δὲ τῇ Κιλικίᾳ προσβαλὼν, αἰρεῖ τὴν Ἀνάβαρζαν, Ῥωσόν τε καὶ Ἀδανὰν (πόλεις δ' αὐταὶ Κιλικίων) ἀλλὰ μέντοι καὶ φρούρια πλείονα. Τῇ δὲ γε Ταρσῷ καὶ τῇ Μοψουεστίᾳ (60) οὐκ ἔκρινε προσβαλεῖν διὰ τὸν χειμῶνα, ἢ τοῦ ἔρωτος αὐτὸν τῆς Θεοφανοῦς πρὸς ἐκείνην ἀνθελκόντος· ἀπῆει γὰρ ἐν αὐτῇ πρὸς Καππαδοκίαν. Κάκειθεν τοῦ ἔρωτος ἡρμάνου, εἰς Κιλικίαν ἀνθυπενόστησε, καὶ αὐτὸς μὲν τὴν Μοψουεστίαν ἐπολιόρκει, τῇ Ταρσῷ δὲ τὸν ἀδελφὸν ἐπίστησε Λέοντα. Τῆς δὲ Μοψουεστίας μέσον ποταμῶ τῷ Σάμῳ διαιρουμένης, τὸ μὲν ἐν μέ-

A doneo imperatoris pater Bardas Cæsar jurejurando negavit, Theophanonis liberos ab illo ex baptis-
mate susceptos esse : et Stylianus palatii Proto-
papa, qui cum rumore primo vulgasse fereba-
tur, se ea de re neque scire quidnam, nec
dixisse ad quemquam, in concilio juravit. His de-
mum factis patriarcha Nicephorum recepit. Cum
autem Silicienses saraceni ex antiquis pactis tri-
butum a Romanis postularent. Nicephorus non fe-
rendum esse ratus. si se imperante Romani illis
essent tributarii, Mannuelem patricium, patris sui
Leonis nothum filium, qui Leo cum sub priore
Romano legionum domesticus esset, ob regnum
affectatum excatus fuit, contra eos misit. Is cum
in Siciliam cum illustri classe appulisset : non
modo nihil memorabile gessit, sed, etiam ex inpe-
ritia, et juvenii ferocia, vel potius temeritate,
graviter impogit, ipse cum omni exercitu cæsus.
Ac in Sicilia res ita actæ sunt. Contra Ciliciam
autem, quam et ipsam Agareni tenebant, magi-
strum Joannem Tzimissem Grientis domesticum
designatum, ablegavit. Qui cum Adanam, venisset,
de ejus loci Agareni triumphavit. Qua victoria
celebritas nominis ejus, ut strenui ducis, mul-
tum aucta est.

B modo nihil memorabile gessit, sed, etiam ex inpe-
ritia, et juvenii ferocia, vel potius temeritate,
graviter impogit, ipse cum omni exercitu cæsus.
Ac in Sicilia res ita actæ sunt. Contra Ciliciam
autem, quam et ipsam Agareni tenebant, magi-
strum Joannem Tzimissem Grientis domesticum
designatum, ablegavit. Qui cum Adanam, venisset,
de ejus loci Agareni triumphavit. Qua victoria
celebritas nominis ejus, ut strenui ducis, mul-
tum aucta est.

C XXV. Nicephorus porro secundo imperii sui
anno, ipse cum magna manu Ciliciam invadit,
Theophanone 201 quoque cum liberis ejus adduc-
ta, eaque Drizibii, quod est castellum in Ciliciæ
aditu collocata, Anabazam, Rosum et Adanam
ejus provinciæ urbes capit, aliaque plura castella.
Tarsum vero et Mopsvestiam oppugnare non sta-
tuit, sive ob hiemem, sive amore Theophanonis
avocatus, cum qua Cappadociam petiit. Unde ve-
ris initio in Ciliciam reversus, fratre Leone con-
tra Tarsum misso, ipse Mopsvestiam obsedit,
quam cum medium flumen Sarus dividat, altera
ejus parte expugnata, Agareni igne injecto, in
alteram se receperunt : qua et ipsa capta nemo
effugit. Tarsenes quoque audita Mopsvestiæ expu-
gnatione, imperatosi accersito urbem tradiderunt.

Variæ lectiones et notæ.

riam, incestumque dominæ et commatris suæ conjugium. Infra : *Nicephorus perjurio atque adulterio regni apicem est adeptus.*

(59) Μανουὴλ πατρικίον. Annum istius cladis notat Lupus protospatha : Anno 965 introivit Manuel patricius in Siciliam, et ibi mortuus est. Liutprandus in Legatione, triennio post obita : *Scribit etiam præfatus Hippolytus Græcos non debere Saracenos, sed Fræcos conterere, qua lege Saraceni ani-*

mali ante triennium cum Manuele patricio, Nicephori nepote, juxta Scyllam et Charybdim in mari Siculo bellum parant, cujus immensas copias cum prostravissent, ipsum comprehenderunt, capiteque truncum suspenderunt.

(60) Τῇ δὲ γε Ταρσῷ καὶ τῇ Μοψουεστίᾳ. Mopsuestiæ expugnationem a Nicephoro Phoca fuse narrat Leo Diaconus, lib. iv.

Triduo elapso classis Ægyptia Tarsensibus auxilio A missa, ad terram appellendi facultatem non habuit eademque in reditu et ventorum procellis, et Romanorum triremium incursionibus majori ex parte periit. Imperator Constantinopolim reversus, æreas Tarsi et Mopvestiæ portas exquisiti artificii, novis ornamentis additis, partim muro juxta Acropolim orientali, partim occidentali accommodavit, atque etiam Deo quasi primitias expeditionis suæ obtulit: venerandis crucibus, quibus Barbari potiti fuerant, cum Styptotia legionum domesticus, in obsidione Tarsi, re per imprudentiam male gesta, cladem accepisset, Sanctæ Sophiæ templo dedicatis, Cyprum quoque ab Agarenis occupatam, Romano imperio restituit. Deinde Syriam invasit, et urbibus ad Libanum, et juxta mare sitis partim expugnatis, partim vasiatis, ad Antiochium venit. Sed Antiochenis acrius resistentibus, accedente etiam commeatus penuria, et solo Imbribus inundato, soluta obsidione in urbem principem est reversus, allata Servatoris Christi sacra divinaque effigie, Hierapoli Syriæ in olla reperta, et parte capillorum Joannis Baptistæ sanguine concreta. Ac in rebus bellicis talis fuit hic imperator, Romanique imperii fines longe lateque propanavit. Sed certis de causis, omnium odia suscepit. Eæ fuerunt, quod cum ii milites, quos defectionis socios habuerat, obvia quæque vastarent, eos qui damna fecerant, non curabat, et multis ædibus tum 202 illustrium tum plebelorum hominum direptis, sic affectus erat, quasi nihil mali accidisset: sed delectabatur potius injuriis, quibus cives onerabantur, quamvis eorum ope ad imperium pervenisset. Præterea, continentium bellorum prætextu novis tributis instituentis, et ceteribus augendis, omnis generis exactio-nibus subditos premebat, quos milites quocunque venerant nihilo clementius tractabant quam hostes. Ad hæc ob frequentes expeditiones, pecuniam inopiam causando imperatorias largitiones senatui dari solitas, ex parte imminuebat, et annua dona ab antiquis temporibus templis et aliis piis domibus attributa penitus sustulit. Decreto quoque sanxit, ne fundi ecclesiarum auferentur, quod (ut ipse asserebat) a sacerdotibus non in ecclesiarum utilitatem opes illæ conferrentur. Orta porro inter patriarcham et episcopos de suffragiis contentione, cum hi decerendi licentiam et approbandi potestatem sibi vindicarent, ille suffragia reprehenderet, ut quæ neo sine affectibus, nec recto judicio ferrentur, operamque darei, ut ab iis judicium facturis et ipse in consilium adhiberetur: imperator ex hoc sumpta occasione, et omni auctoritate designandi episcopos sibi vindicata, edixit ne quisquam injussu suo in ullam Ecclesiam mitteretur. Mortuo igitur episcopo, ex ministris suis in Ecclesiam vacantem mittebat aliquem, quo sumptus necessarios parce faciente, ipse reliqua sibi vindicabat. Neque vero eo imperante in ullis provinciis un-

ρος τᾶτης ἐάλω πολιορκούμενον, οἱ δ' ἐν τούτῳ Ἀγαρηνοὶ πρὸς τὸ λοιπὸν μετεχώρησαν, τῷ καταλειμμένῳ πῦρ ἐμβαλόντες· εἶτα καὶ τὸ ἕτερον ἐλώκει, καὶ οὐδεὶς ἐκεῖθεν διέδρα. Τὴν δὲ τῆς Μοφουεστίας ἐκπόρθησιν οἱ ἐν τῇ Ταρσῷ μαθόντες, τὸν βασιλεῖα ἐπεκαλέσαντο, καὶ τὴν πόλιν παραδίδωκασιν. Ἡμερῶν δὲ τριῶν διαλθουσῶν, στόλος ἕξ Αἰγύπτου τῇ Ταρσῷ βοηθήσων κατέπλευσε, προσκειῖται δὲ τῇ χέρσῳ οὐ συγκεχώρητο· διὸ καὶ αὐθις ἀπέπλευσεν· ἀνέμων δὲ βιαλαῖς πλοιαῖς ἀπείτα-πωκῶς καὶ τριήρεσι Ῥωμαϊκαῖς ὁ πλείων ἀπώλετο. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπανεζεύξεν εἰς τὴν Κωνσταντινου, τὰς τῆς Ταρσῦ πύλας καὶ τὰς τῆς Μοφουεστίας ἐπαγόμενος, ἐκ χαλκοῦ πεπονημένας, καὶ τέχνης δεικνύσασας ἀκρίβειαν, ἃς κάκεινος ἐπικόσμησας, τὰς μὲν τῷ κατὰ τὴν Ἀκρόπολιν ἐψῶ τελεῖται προσήρμοσε, τὰς δὲ τῷ τελεῖται τῷ δυσικῶ. Καὶ τῷ θεῷ δὲ ἀπαρχὰς οἶον τῆς αὐτοῦ στρατείας ἀποδιδούς, τοὺς τιμίους σταυροὺς, οὓς οἱ Βάρβαροι ἔλαβον, ὄπηλκα ὁ Στυπειώτης τῶν σχολῶν δομέστικος ὤν, καὶ πολιορκῶν τὴν Ταρσόν, ἐκ κακοβουλίας δυστυχήματι περιέπεσε, τῷ θεῷ τεμένει τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας ἀνέθετο. Καὶ τὴν Κύπρον δὲ παρὰ Ἀγαρηνῶν κατεχομένην, δι' αὐτοῦ ἢ Ῥωμαίων ἀρχὴν προσεκτίσαστο. Εἶτα τῇ Συρίᾳ ἐπέλθε, καὶ πόλεις ἐκπορθήσας, καὶ χώρας ἑλὼν πρὸς τῷ Λιβάνῳ καὶ τῇ παραλίᾳ κειμένας, ἤλθεν εἰς Ἀντιόχειαν. Τῶν δ' ἀντικαθισταμένων ἐβρωμένιστερον, ἦδη δὲ καὶ τῶν ἐπιδηδίων ἐπιλειπόντων τοῖς στρατιώταις, καὶ τέλματος ἕξ ὑετοῦ γεγονότος πολλοῦ, ἀπίστη τῆς πολιορκίας, καὶ πρὸς τὴν τῶν πόλεων ὑπερκειμένην ἐπανεληλυθεν, ἐπηγγέμενος καὶ τὸ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἱερὸν καὶ θεῖον ἐκτύπωμα, ὃ ἐν κεράμῳ εὔρε κατὰ τὴν Ἱεράπολιν τὴν τῶν Σύρων, καὶ βόστρυχον τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου εἶματι πεφυρμένον. Ἐν μὲν οὖν στρατηγίαις τοιοῦτος ἐγγόνει ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ ἐπὶ μακρὸν ηὔξηκε Ῥωμαίοις τὰ ὄρια, καὶ τῆς αὐτῶν ἡγεμονίας ἐξέτενε τὰ σχολίσματα. Ἀλλὰ δι' αἰτίας τινὰς πᾶσιν ἦν στουγητος. Αἱ δ' αἰτίαι, ὅτι τῶν σὺν αὐτῷ τῇ ἀποστασίᾳ ἐπιχειρησάντων στρατιωτῶν κακῶς διατεθειμένων τοὺς οἷς ἂν ἐντύχοιεν, τῶν κακουμένων ἐκ ἐπιστρέφεται, καὶ οἰκιῶν πολλῶν περιφανῶν τε ἐκδρῶν καὶ δημοτικῶν διαρπαγείσων, ὡς οὐδενὸς κακοῦ γεγονότος, διέκειτο, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἐντροφὰ ταῖς εἰς τοὺς ἀστοὺς παροινίαις, καὶ ταῦτα συναραμένους αὐτῷ πρὸς τῆς βασιλείας τυχεῖν. Καὶ ὅτι προφάσει τῶν συνεχῶν πολέμων, καιναῖς εἰσφοραῖς καὶ τῶν ἀρχαίων αὐξήσεσι, καὶ εἰδῶν εἰσπράξει παντοδαπῶν ἐξέτρυχε τὸ ὑπήκοον, καὶ οὐδὲν ἄμεινον πολεμίων τὸ στρατιωτικὸν διετίθετο πρὸς οὓς ἂν τῶν ὑπηκόων ἐπεχωρίασεν. Ἐπὶ τούτοις διὰ τὰς πυκνὰς ἐκστρατείας ἔνδειαν ἔχειν χρημάτων προφασίζόμενος, τὰς μὲν διανεμομένας τῇ γερουσίᾳ βασιλικὰς δωρεὰς κατὰ μέρος ἡλάττωσε, τὰς δ' ἀπονεμημένας ἀνέκαθεν τεμένεσιν ἱεροῖς καὶ εὐάγεσιν οἴκοις ἐπέταλους δόσεις ἐσχόλασε τέλειον. Εἶτα καὶ ψήφισμα βασίλειον ἔθετο, ἐν ἀκινήτοις τὰς Ἐκκλησίας μὴ ἐμπλατύνεσθαι, καὶ ἡ τροφασί, ὅτι

κατ' καίνοιον ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων οὐκ εἰς δέοντα τῶν Ἐκκλησιῶν ἀναλίσκονται. Εἶτα τῶν τότε ἀρχιερέων καὶ σοῦ ἀρχιεπίσκοπος Πολυεύκτου διαφορομένων περὶ τῶν ψήφων, καὶ τῶν μὲν εἰς ἐκυτοὺς ἐλκόντων τὴν ἀδειαν τοῦ ψηφίζεσθαι οὐς ἂν ἐγκρίνοιεν, τοῦ δὲ τὰς ψήφους αἰτιωμένου, ὡς οὐκ ἀπαθῶς γινομένης οὐδὲ κατὰ γνώμης, εὐθυτάτης, καὶ σπεύδοντος κοινοῦσθαι αὐτῷ τοὺς ἀρχιερεῖς περὶ τῶν μελλόντων ψηφίζεσθαι, ὁ βασιλεὺς ἀφορμῆς ἐκ τούτου δραξάμενος, εἰς οἰκίαν ἐξουσίαν τὸ πᾶν τῆς τῶν ἐπισκόπων μετήνευγε προχειρίσεως, μηδένα κελύσεως γνώμης ἄτερ αὐτοῦ εἰς Ἐκκλησίαν οἶαν δὴ τινα στέλλεσθαι· ἀλλὰ κἂν ἐτεθῆκει ἐπίσκοπος, βασιλικὴν ἀπὸ τῆς εἰς τὴν χηρέουσαν Ἐκκλησίαν ἐξέπεμπε, καὶ γλισχρως παρ' ἐκείνου τῶν ἀναγκαίων γινομένων ἀναλωμάτων, αὐτὸς ψκαιοῦτο τὰ περιτεύοντα. Οὐ διελίπον δ' ἐν ταῖς χώραις ἀπάσαις, αὐτοῦ βασιλεύοντος, ἀπογραφεῖς στελλόμενοι, ἐπόπται τε καὶ στρατευτικοί, καὶ οἱ κεκλημένοι πρωτονοτάριοι, οἱ παντολαῖς κακώσεσιν ἐξεπίεζον τὸ δπῆκον, καὶ εἰς ἐσχάτην ἀπορίαν συνήλασαν, οὐδὲ τῶν παντάπασιν ἀπόρων φειδόμενοι. Ἀλλὰ τούτους μὲν ταῖς θρομικαῖς στραταῖς ἐγγράφοντες, τοὺς δὲ πρώην ταῦταις ὑποκειμένους εἰς τὰς πλευστικὰς μεταγράφοντες, τοὺς δὲ πλατῆμους μετατιθέντες εἰς στρατιώτας πεζοὺς, τοὺς δὲ πρὶν τοιοῦτους τοῖς ἰπκότηαις ἐγκαταλέγντες, καὶ τοὺς ἰπκότηας εἰς καταφράκτους ἀμείβοντες, καὶ ἐκάστῳ βαρύτερον στρατιωτικὸν ἐπιθέντες λειτουργημα. Ἐψκει γὰρ τὸ πᾶν τῆ στρατιωτικῆς μεταχειρίσει ἐπιγραφόμενος (61)· ὅθεν καὶ δόγμα, ὅσον τὸ κατ' ἐκείνου, ἐθέσπισε, τοὺς ἐν πολέμοις ἀναιρουμένους στρατιώτας, ἐπίσης τιμᾶσθαι τοῖς μάρτυσι καὶ ὕμνων ὁμοίῳ τυγῆνεσιν, καὶ παραπλησίως γεραίρεσθαι. Καὶ εἰ μὴ ὁ πατριάρχης καὶ τινες τῶν ἀρχιερέων, ἀλλὰ μὴν καὶ ἔνιοι τῶν λογάδων τῆς γέρουστας γενναίως ἀντίστησαν, λέγοντες. Πῶς ἂν οἱ ἐν πολέμοις ἀναιροῦντες καὶ ἀναιρούμενοι λογιζοιντό τισι μάρτυρες, ἢ τοῖς μάρτυσιν ἰσοστάσιοι, οὐς οἱ θεῖοι κανόνες (62) ὑπὸ ἐπιτίμιον ἄγουσιν, ἐπὶ τριετίαν τῆς φρικώδους καὶ ἱερᾶς αὐτοῦ ἀπειρόντες μεταλήψεως; τάχα ἂν τὸ θεσπέσιον ἐκείνου κεκύρωτο θέσπισμα. Ἦν δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ χρημάτων ἤτων, ὡς ἔοικε· μέχρι γὰρ ἐκείνου παντὸς νομίσματος ἐξαγίου σταθμὸν ἔκρινον, ἐκείνος τὸ Τεσσαρτηρὸν ἐπενόησε κολοβώσας αὐτὸ κατὰ τὸν σταθμὸν, καὶ τὰς μὲν εἰσπράξεις διὰ τοῦ βαρυτέρου, τὰς δὲ δόσεις καὶ πάντα τὰ ἀναλώματα διὰ τοῦ κεκολοβωμένου πεποίητο. Ἐθους δ' ἐκικρατίσαντος παλαιοῦ, στατήρα πάντα, βασιλικὸν ἐκτύπωμα φέροντα, ἰστίμιον εἶναι τῷ ἀρτιποκτομένῳ παρὰ τοῦ βασιλεύοντος, ἐκείνος τὸ ἑαυτοῦ προτιμᾶσθαι κεκέλευε νόμισμα. Ἴνα τί γένηται; ὅτι καίτοι μόνον τοῖς ἐμπόροις ζητούμενον, κέρδος αὐτῷ πορίζῃ ὑπὲρ ἐκάστου νομίσματος, ἀδρὰ πραττομένη ἀλλάγια. Οὕτω δὲ τούτοις κακουμένων τῶν πολιτῶν, οὐδέ τις παρὰ τῶν ἀγορανόμων ἦν ἐπὶ τοῖς ὠνίοις προμήθεια, ἀλλ' ἕκαστος τῶν ἐμπόρων νόμον εἶχε τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, καὶ οἱ ὠνούμενοι τὰ χρειώδη, ἐγίνοντο καθ' ἑκάστην πτωχότεροι.

Κζ. Ταῦτα καὶ πλείονα ἕτερα (πάντα γὰρ ἀπαριθμηθέντα δυσχερῆς) ἐξέμηνε πάντας κατὰ τοῦ Νικήφορου, καὶ πᾶσιν ἦν δι' εὐχῆς. τῆς τούτου τυβέννιδος ἀπαλλαγῆναι. Οὐχ ἤμισα δ' ἐλύπησε τοὺς

quam deferunt descriptores, inspectores et militares et protonotarii : qui subditos omni malorum genere oppressos ad summam egestatem redegerunt, ne egentissimorum quidem habitam ratione. Nam eos in dromicos exercitus referebant : qui prius in iis fuerant, in nauticos transferebant ; classarios in pedestres exercitus, pedites in turmas equitum, equites in cataphractos inserebant : singulis gravibus militiæ munus assignantes. Nam ad unam rem militarem referebat omnia. Unde, quod in se fuit, decreto sanxit ut milites in bellis interfecti, pari cum martyribus honore colerentur, et similibus hymnis ac veneratione celebrarentur. Quod si patriarcha et quidam ex primariis sacerdotibus 203 et senatus principibus non strenue restitissent : rogassentque, quo pacto ii qui in bellis et cæderent et cæderentur, martyres judicari possent, aut martyribus pares, quos sacrorum canonum censura notaret, triennium a tremenda illa et sancta communione arcens, forsitan egregium illud decretum ratum fuisset. Apparet eundem avaritiæ quoque sordibus fuisse contaminatum. Nam cum usque ad eum quodvis numisma exagium penderet, ille Tetrarterum excogitavit pondere imminuto, et exactiones graviore, largitiones et omnes impensas mutilato numismate fecit. Jam cum antiquitus receptum esset, ut omnis vetus stater, imperatoris imagine insignitus, tantumdem valeret, quantum recens ab imperatore excusi : ille suam monetam pluris fieri jussit. Quo fine ? ut illam solam mercatoribus expentibus, e commutationis auclario, quod magnum exigebat, multum sibi lucri accederet. Quibus rebus cum cives vexarentur, Ædiles rerum venalium nullam rationem habebant, sed quisque mercator suo arbitratu pretium statuebat. Unde, qui res necessarias emebant, in dies fiebant pauperiores.

XVVI. Hæc aliaque plura (nam omnia persequi difficile fuerit) atrox omnium odium Nicephoro concitarunt, ut optarent omnes, ejus tyrannide liberari. Illud tamen vel in primis, hominibus mo-

Variae lectiones et notæ.

(61) Ἐψκει γὰρ τὸ πᾶν τῆ στρατιωτικῆς μεταχειρίσει ἐπιγραφόμενος. Liutprandus in Legat. sic Græcum loquentem inducit : *Constantinus, sn-quis, imperator, homo lenis, in palatio manens.... Nicephorus vero Basilius homo ταχύχρηρ, id est militiæ deditus, palatium ceu pestem adhorret, et voca-*

tur a nobis propre simultatis amator, atque argumentosus, qui non pretio sibi gentes amicas, sed terrore et gladio sibi subditas facit.

(62) Θεῖοι κανόνες. Vide eundem Zonaram, ad can. 13, epist. 1 S: Basilii ad Amphiloohium.

festum fuit, quod regiam muro circumdedit. Nam cum oraculum accepisset, se in ea interfectum iri, putabat se mœnibus tutum fore. Enimvero sic ei ratiocinandum fuit : Si verum esset oraculum, etiam fatum (ut ita loquar) divinitus ordinatum, esse inevitabile et immutabile ; sin id aliqua solertia prohiberi posset, non utique esse verum, omnemque solertiam supervacaneam. Sed ille nulla harum rerum considerata : magnis sumptibus regiam eo muro, qui etiam nunc cernitur, circumdedit, quem cives Acropolim et castellum tyrannicum contra se exstructum judicabant. Verum munitione perfecta, cum se jam res suas in tuto collocasse putaret, tum demum cum intra eam ipsam cœderetur, intellexit, inventum illud nihil sibi profuisse. Sed hoc in præsentia omisso, res ejus gestas exsequamur. Antiochia, 204 quam flumen Orontes elluit, revertens, castellum in Tauro monte, quem hodie vulgo Maurum vocant, construxit : Michaele Burze, quem patricium fecit, et Tauri montis ducem nominavit, ad infestandos Antiochenos ibi relicto. Petrum vero quemdam ex ministris suis, castratum illum quidem, sed strenuum hominem, constantem, et militum regendum peritum, stratopedarcham designavit : ut locum exercitui daret ad hibernandum in Cilicia. Imperatore Byzantium reverso, Burzes crebris excursionibus Antiochenos Agarenos infestabat, assidue de capiendæ urbis facultate, parandaque sibi gloria cogitans. Quodam igitur tempore turris cujusdam altitudinem clam mensus, paratis scalis illi paribus, nocte libera, illuni et nivosa, tacite mœnibus urbis succedit, affixisque scalis cum trecentis (tot enim advertente nemine adduxerant) ascendit, custodes turris et obvios quosque cœdit, statimque stratopedarchæ nuntiat quid fiat, et ad opem ferendam accersit. Id ille detrectabat. Ferebatur enim imperator illi mandasse, ne Antiochiam invaderet, quod urbis ejus captivitatem interitum imperatoris consecuturum vulgata fama erat. Antiocheni cum turres occupatas esse cognovissent, eo alacriter convenere, ad Romanos expellendos, stratopedarcha, quamvis anticipiti cura distineretur, et mandati imperatoris, et exitii Burzæ, cum cohorte sua, tamen non committendum esse ratus, ut tot viri perierent, cum omnibus copiis Antiochiam invadit. Quo facto statii et manus et animi Barbarorum conciderunt. Burzes vero cum suis jam desperata salute, revixit, et porta bipenni resecta, liberum ingressum stratopedarchæ præbuit. Tanta facilitate, illustris Antiochia in Romanorum potestatem venit. Id imperatoris nuntiatum plus doloris attulit quam voluptatis, et præclarum facinus, iratus stratopedarchæ et Burzæ, contumeliis et

ἄνθρωπος, καὶ ἡ τῶν βασιλείων τῷ τείχει περιβολῇ. Καχρησιμοδοτημένον γὰρ ἔχων, τὸ ἐν τοῖς βασιλείοις μέλλειν ἀναιρεθῆσθαι, ἔδοξε· αὐτῷ περιποιεῖσθαι διὰ τοῦ τείχους ἀσφάλειαν, δέον λογισασθαι, ὡς εἰ μὲν ἀληθὲς εἴη τὸ χρησιμοδόγημα, εἴη ἂν καὶ πεπρωμένον, ἢ οὕτως εἴποιμι, νὸ ἐκ Θεοῦ ὠρισμένον, ἀφυκτόν τε καὶ ἀμετάθετο. Εἰ δὲ δύναιτο κωλυθῆναι δι' ἐπινοίας τινός, οὐ πάντως ἀληθές, καὶ τὰ ἐπινοούμενα περιττά. Ὁ δὲ τούτων οὐδὲν λογισάμενος, μεγάλας δαπάναις τῷ νῦν ὀρωμένῳ τείχει τὰ βασίλεια ἐστεφάνωσεν, Ἀκρόπολιν δ' οἱ πολῖται τοῦτο καὶ τυραννεῖον καθ' ἑαυτῶν γινόμενον ἔκρινον. Ὅτε τοίνυν ἀπήρτισε τὸ ὄχρωμα, καὶ ἔδοξεν αὐτῷ περιποιήσασθαι τὴν φύλακιν ἀσφαλῆ, τότε ἔγνω μηδὲν αὐτῷ λυσitelῆσαν τὸ ἐκινήμα, ὑποστὰς ἐντὸς ἐκείνου τὸν ὄλεθρον. Ἀλλὰ μήπω περὶ τούτου, εἰ δ' ὁ λόγος πράξεις διεξίτω ἐκείνου. Ἰππονοστῶν ἐξ Ἀντιοχείας (63). τῆς πρὸς Ὀρόντην οὗτος ὁ βασιλεὺς, φρούριον ἐν τῷ ὄρει τοῦ Τάυρου ἰδεῖματο, Μαῦρον δὲ ὄρος ἐκεῖνο λέγει νῦν ὁ πολὺς ἄνθρωπος, ἐν ᾧ Μιχαὴλ τὸν Βούρτζην κατέλιπε, πατρικίον τιμήσας, καὶ τοῦ Μαύρου ὄρους στρατηγὸν ὀνομάσας αὐτὸν, τοὺς Ἀντιοχεῖς κακοῦν ἐντελάμενος. Καὶ Πέτρον δ' ἓνα τῶν ἐκτουθῶν θεραπόντων, ἐκτομίαν μὲν, δραστήριον δὲ γὰρ καὶ ἐμβριθῆ, καὶ ἄρχειν εἰδὸτα στρατιωτῶν, Στρατοπεδάρχην ὀνομάσας κατέλιπε, ἢ ἐν Κιλικίᾳ δολὴ χώραν τῆ στρατιᾶ τὸν χειμῶνα διαγχεῖν. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἦκεν εἰς τὸ Βυζάντιον, ὁ δὲ Βούρτζης συνεχῶς ἐξελάων ἐκάκου τοὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἀγαρηνοὺς, καὶ διεσκόπει ὅπως ἔλοι τὴν πόλιν εἰ δύναιτο, καὶ κλέος ἔξει. Ἐλαθεν οὖν ποτε μέτρον τοῦ ὕψους ἐνδὸς τῶν πύργων λαθῶν, καὶ πρὸς τοσοῦτον ὕψος ἀναλογουῦς ἠτοιμάσατο κλίμακας. Φυλάξας οὖν νύκτα μίαν χειμῆριον, ἀσέλγηνόν τε καὶ νιφετώδη, πρόσσειεν ἡρέμα τῷ τείχει τῆς πόλεως, καὶ τὰς κλίμακας ἐρείσας αὐτῷ, ἀνέβη μετὰ τριακοσίων (τοσοῦτους γὰρ ἐπήγετο, μηδενὸς αἰσθημένους) καὶ τοὺς μὲν τοῦ πύργου ἐκείνου φύλακας ἀνεῖλε, καὶ ἐτέρων πλησιαζόντων, στέλλει δὲ αὐτίκα πρὸς τὸν στρατοπεδάρχη, δηλῶν αὐτῷ τὸ γενόμενον, καὶ πρὸς βοήθειαν ἐκκαλούμενος, Ὁ δὲ ἀνεδύετο· λέγεται γὰρ ἐντελῆσθαι οἱ τὸν βασιλέα, μὴ προσβαλεῖν τῇ Ἀντιοχείᾳ, ὅτι παρὰ πᾶσι πεφήμιστο, τῇ τῆς Ἀντιοχείας ἀλώσει ἐπισθαι καὶ τοῦ κρατοῦντος τὸν ὄλεθρον. Οἱ δὲ Ἀντιοχεῖς, γνόντες τῶν πύργων τὴν ἄλωσιν, ἐκεῖ συνηθροίσθησαν, ἐξελάσαι τοὺς Ῥωμαίους αὐτῶν προθυμούμενοι. Πρὸς δύο τοίνυν ἐναντία μαχόμενον ἔχων ὁ στρατοπεδάρχης τὸν λογισμὸν, τὴν τε βασιλικὴν ἐντολήν, καὶ τὸν ὄλεθρον τοῦ Βούρτζη, καὶ τῶν οὖν αὐτῷ τριακοσίων ἀνδρῶν, ἔθετο μὴ ἔασαι τοσοῦτους ἄνδρας ἀπολέσθαι, καὶ ἄρας σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι, προσβάλλει τῇ Ἀντιόχῳ· καὶ αὐτίκα οἱ μὲν πολέμιοι παρεῖθσαν καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὰς ψυχὰς.

Variae lectiones et notæ.

(63) Ἰππονοστῶν ἐξ Ἀντιοχείας. Expeditionem hanc in Agarenos, quæ sub anno 968, accidit, attigit Liutprandus in Legat. *Quarta feria ipsius Heb-*

domadæ Nicephorus Constantinopolim egreditur, in Assyrios profecturus.

Οἱ δὲ περὶ τὸν Βούρτζην, καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος, ἤδη **A** minis est remuneratus, ademptoquo imperio, illum ἀπειρηκότες ἀνεξωώθησαν, καὶ τὰ κλεῖθρα τῶν domo exire vetuit.
 πυλῶν ὁ Βούρτζης πελέκει διακόψας, ἄνετον παρέσχε τῷ στρατοπεδάρχῃ τὴν εἴσοδον, καὶ ἡ περιφανὴς 'Αντιόχεια ῥῆον οὕτως ὑπὸ 'Ρωμαίους ἐγένετο. Ὁ τῷ βασιλεῖ ἀγγελοῦν ἄλλως, ἀλλ' οὐ χαρμονῆν ἐνεποίησεν. Ἐμνηνία τε τῷ στρατοπεδάρχῃ, καὶ τῷ Βούρτζῃ τῆς σπουδῆς καὶ τοῦ ἀνδραγαθῆματος ἐμοιβὴν παρέσχευ ὕβρεις καὶ ἀπειλὰς, ἀφείλετό τε αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν, καὶ παρὰ τῷ οἴκῳ μένειν ἀπρόβιτον διωρίσατο.

KZ. Συνέθη δὲ τι καὶ ἕτερον ὁ τὸν δῆμον ἐξέμνη κατά τοῦ βασιλέως, καὶ κατὰ δῆμου τὸν αὐτοκράτορα. **K**τά τι παλαιὸν ἔθος () ἐν μῆ τῶν Δεσποτικῶν ἑορτῶν εἰς τὸν ἐν τῇ Πηγῇ θεῖον ναὸν πρόδοον ἱκοίετο ὁ βασιλεὺς, καὶ συνέθη μέσον Ἄρμενίων καὶ κλιτῶνων φιλονεικίαν προβῆναι, κάκ ταύτης συμβολῆν ἀλλήλων καὶ θροῦν καὶ κρότον πολλήν, καὶ φόνον ἀνδρῶν ἐκατέρωθεν. Τῆς δὲ φήμης τὸ γεγονός **B** τοῖς ἐν τῇ πόλει πρὸ τῆς ἐπανόδου τοῦ βασιλέως καταγγελλιάσης, οἱ τοῦ δῆμου ἀτάσθαλοι κατὰ συμμορίας γενόμενοι πολλαχοῦ, καὶ τοῖς Ἄρμενίοις ἐκπινοῦσιν ὑπαντιάζοντες, ξύλοις ἐκείνους συνέκοπτον. Ὡς δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐφθάκει κατὰ τὴν ἀγορὰν τῶν Ἄρτοπρατίων, ὕβρεις κάκεινον κατέχεον, καὶ θόρυβος ἤρτο, καὶ βοαί τε καὶ συνδρομαί, καὶ οἱ μὲν λίθους ἤφλουον κατὰ τοῦ βασιλέως, οἱ δὲ κόνιν ἔπατον κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐδυσφήμουον αὐτὸν μέχρι τῆς ἀγορᾶς, ἥ τις ἐστρωται ταῖς πλαξί, καὶ τὸν κίονα φέρει τὸν κυκλοτερῆ τε καὶ πορφυροῦν. **K**ὶ εἰ μὴ τινες τῶν ἐντιμωτέρων πολιτῶν ἐκεῖσε τὸν βασιλέα δεξιμένοι, τοὺς μὲν ἐφεπομένους αὐτῷ καὶ δυσφημοῦντας, ἀλλως τε ἀτακτοῦντας, ἀνεχαίτισαν, ἐκεῖνον δὲ κύκλῳ περιλαβόντες, εὐφήμουον, καὶ οὕτως αὐτὸν εἰς τὰ βασιλεία διεσώσαντο, τάχα ἂν τι μέγα **C** συνέθη, κακόν. Ἐντεῦθεν διεδέδοτο λόγος, ὡς ἐν Ἰπποδρομίᾳ ὁ βασιλεὺς ἐγκοτῶν τῷ δῆμῳ, μέλλει αὐτὸν ἀμύνασθαι. Ἄμιλλης οὖν τελομένης ἔκπιων μετὰ καιρὸν, στρατιώτας ὁ βασιλεὺς ἐνόπλους προήγαγεν εἰς μέσον τὸ θέατρον, ἐπιδειξομένους ταχὰ τῷ δῆμῳ, ὡς ἐν τύπῳ πολεμίων οἷα τῆς μάχης ἢ συμβολῆ, ὡς δῆθεν αὐτῷ κἀντεῦθεν περιποιούμενος ἠδονῆν, ἥ καὶ φόβον αὐτοῖς ἐπιεῖσαι θέλων. Ὡς οὖν οἱ στρατιῶται τὰ ξίφη ἐγύμνωσαν, ὁ ἐν τῷ θεάτρῳ λαὸς τοῦτ' ἐκεῖνο τὸ φημιζόμενον εἶναι νομίσαντες, ἀποδιδράσκειν τοῦ θεάτρου ὠρμήκεσαν, καὶ περὶ τὰς ἐξόδους στενοχωρούμενοι, ὑπ' ἀλλήλων τε συμπτοούμενοι, ἀπώλοντο οὐ βραχεῖς. Τάχα δ' **D** ἐν καὶ πολλῶν πλείους ἐκινδύνευσαν, εἰ μὴ οἱ βασιλεὺς ἀμετακίνητος ἐπὶ τῆς ἰδίας ὤπτο καθέδρας. Ἰδὼν γὰρ ὁ δῆμος ἐκεῖνον μηδὲλως τῆς ἔδρας μεταχωρήσαντα, ἔστησαν τῆς φυγῆς. Οἱ δὲ τοῖς θανοῦσι τότε προσήκοντες τοὺς οἰκείους θρηνοῦντες, δημοσίᾳ πρὸς τὸν βασιλέα ἀπέσχωπον. Διὰ ταῦτα τοῖνον

XXVII. Accidit et aliud quiddam, quod et populum contra imperatorem, et imperatorem contra populum exacerbavit. Quodam festo Dominico imperatore, ex veteri consuetudine, in Pegaium templum **205** supplicatum egresso, accidit, ut Armenii et nautæ orta contentione cum magno murmure et tumultu inter se congregarentur, et utrinque viri aliquot caderent. Quo ante reditum imperatoris, civibus nuntiato, temeraria plebs in cohortes divisa, Armenios redeuntes, obviam egressa, fustibus cædebat, et ipsum imperatorem jam in forum Panarium progressum maledictis insectabatur: ortoque tumultu et concursu facio, et clamor sublato, alii lapidibus imperatorem petunt, alii pulverem in eum spargunt, et maledictis usque in forum tabulis lapideis stratum prosequuntur, in quo columna rotunda porphyretica sita est. Ac nisi quidam ex honoratioribus illius loci civibus imperatore suscepto, insectantes eum et maledicta ingerentes, nulloque ordine tumultuantes, repressissent ac depulissent, illumque corona cinctum cum faustis acclamationibus in regiam usque perduxissent, fortasse magnum ex ea seditione malum exstitisset. Inde rumor emanavit, imperatoris dissimulatam iram ludis equestribus in populi ultionem erupturam. Aliquanto post cum certamen equestre ederetur, imperator milites armatos in medium theatrum produxit, sive ut populo bellici congressus imaginem adumbrarent, jucundam et ipsam futuram scilicet, sive terroris incutiendi causa. Ut autem milites gladios strinxerunt, populus qui in theatro erat, illud esse ratus, quod diu hominum sermonibus jactatum esset: cum impetu fugiebat, inter exeundum autem in augustiis multi invicem conculcati perierunt, ac periculum latius vagatum esset, nisi viso imperatore in sua sede immoto, fugere destitissent. Mortuorum vero propinqui suos lugentes, publice imperatorem dicitur incesserunt; ob quæ cum se civibus invisum esse sciret, regiam muro cinxit: quo absoluto, relatis ad se clavibus, tum demum id ei quod timebat, evenit, neque ulla excogitatae munitionis fuit utilitas. Turcis autem, Ungaris

Variae lectiones et notæ.

(64) Κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος, Festum quo hæc fiebat processio, indicat Leo Diaconus, lib. iv Hist. ma.: Ἠρόκηνσον δὲ κατὰ τὴν τοῦ Σωτήρος ἀνάληψιν, κατὰ τὸ εἰθισμένον, ἐξω τειχῶν, ἐπὶ τὴν καλουμένην Πηγῆν, ποιησαμένου τοῦ βασιλέως νεῶς δὲ ταύτη περικαλλῆς τῇ Θεοτόκῃ δειδόμεται, etc. Istius præterea imperatoris προελύσεως εἰς Πηγὰς meminit Luitprandus in Legatione, cujus ap-

paratum et pompam ita describit; *His ergo tribus hebdomadibus habuit Nicephorus extra Constantinopolim metastasim id est stationem. in loco qui dicitur εἰς Πηγὰς, id est ad Fontes, eodemque me venire præcepit.* Sed an ea sit cujus hic meminit Zonaras, haud omnino constat. Vide nostram *Constantinopolim*, lib. iv, ubi de hoc templo agimus.

scilicet, Thraciam vastantibus, Bulgariae principi scripsit, ne illos Istrum transire pateretur, et Romanas provincias infestare. Id ille recusavit, quod imperator ipsi quoque auxilia negasset, cum ab iisdem invaderetur. Nunc autem postquam pacem cum eis facere coactus sit, postulare 206 ut sædus rumpat, et armis sumptis bellum suscipiat, cujus rationem reddere non possit. Ibi igitur repulsam passus, Calocyrum, Chersonis principis filium, ad Russiae principem Sphendosthavam contra Bulgarios concitandum ablegavit. Russicus igitur exercitus Bulgariae agros longe lateque populatus, prædam pene innumerabilem abegit, idque sequenti anno æque factum.

ἀπροφάσιστον. Ἀποκρουσθεὶς τοίνυν ἐντεῦθεν, εἰς προσθεύσατο, ἐξορμῶν κατὰ τῶν Βουλγάρων αὐτόν, διὸ καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἐν Χερσῶνι πρωτεύοντος τὸ Καλόκυρον (66) πρὸς Ῥωσίαν ἐκπέπομφεν. Ἐπιστρατεύει τοίνυν κατὰ Βουλγάρων σύνταγμα Ῥωσικόν, καὶ χώραν αὐτῶν πολλὴν ἐληΐσατο καὶ λείπει οὐκ εὐαριστητὸν ἐκεῖθεν ἀπήλασε, καὶ τῶ ἐπιόντι δ' ἐνιαυτῶ οὐχ ἦττον τῶν προτέρων οἱ Ῥῶς τὰ Βουλγάρων ἐκάκωσαν.

XXVIII. Phoca regnante fuit terræ motus horrendus, qui etsi Constantinopoli plane innocuus, aliis tamen urbidus plurimum nocuit, et mense Maio spirarunt venti, qui fruges peremerunt. Unde fame laboratum, quam Nicephorus in suum lucrum convertit, in granaria congesto frumento, et esurientibus magno vendito, non reputans, se (ut in proverbii Salomon ait ¹) publicis execrationibus obnoxium esse, sed benignitatem potius suam erga subditos jactans, quod binos medimnos aureo venderet, quamvis exemplum Basili Macedonis haberet, qui in tali penuria se, non ita olim, magnifice gesserat. Nam cum aliquando de more in Sanctorum Apostolorum œdem iret, et cives quosdam gravitatis aliquid præ se ferentes, mæstos conspexisset: causam tristitiæ quæssivit. Illi responderunt: *Domine, qui non tristes esse possumus, cum mortem nobis instantem videamus, et bini frumenti medimni aureo nummo sint emendi?* Quibus ille auditis ingemuit, dataque pecunia tristitiam illorum discussit, civiles magistratus execratus, quod ab iis de genuria non factus esset certior, ac statim imperatoris granariis, apertis, duodenos medimnos uno aureo vendi jussit. Ac ille quidem, ut imperatorem decet, egit; hic pro saupone se gessit, qui populo penaria laboranti,

¹ Prov. xx, 28.

Variæ lectiones et notæ.

(65) Σφενδοσθλάβον. Cujus meminit Constantinus Porphyrog. *De Adm. imp.* cap. 9. *Wenceslaum* ita efferunt Græci scriptores.

(66) Καλόκυρον. Is est, ni fallor, Calocyrus patrius cujus meminit Lupus protospatha, sub an. 982.

(66) Γέγονε δέ, etc. De hoc terræ motu sub Nicephoro Phoca agunt Excerpta quædam historica ex cod. Reg.: "Ὅτι ἐπὶ τοῦ Φωκᾶ τοῦ κυρίου Νικηφόρου τοῦ βασιλέως ἐκλειψίς ἡλίου· περὶ χειμῶνα ἐγένετο· καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σεισμός φοβερώτατος· τῶ δὲ σεισμῶ κα' ὄμβρος ἄμετρος ἐπηκολούθησεν ἐπὶ ὧρας τρεῖς, καὶ πάλιν ὄμβρος τεθολωμένος σύμμιχτός τέσσαρσ'.

(67) Καὶ γέγονε λιμός ἰσχυρός. Hæc αὐτῆς πηγῆς narrat Liuprandus in *Legat.*: *Est et aliud*

μισεῖσθαι παρὰ τῶν πολιτῶν ἐπιστάμενος, τείχεσι περιέζωσε τὰ βασίλεια· ἀλλ' ὅτε τοῦτο ἀπήρτιστο, καὶ οἱ τῶν πυλῶν αἱ κλεῖδες ἀπεκομίσθησαν, τότε, ὃν ἐφοβεῖτο φόβον, ἔληθεν αὐτῶ, καὶ οὐδὲν τῆς ἐπινοημένης αὐτῶ ἀσφαλείας ἀπώνατο. Τῶν δὲ Τούρκων, τῶν Οὐγγῶν δηλαδὴ, τὰ θρακῶα ληϊζομένων, τῶ Βουλγαρίας ἔγραψεν ἄρχοντι ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος μὴ παραχωρεῖν αὐτοῖς διαβαίνειν τὸν Ἴστρον, καὶ τῇ Ῥωμαίων λυμαινεσθαι. Ὁ δὲ οὐχ ὑπήκουσε, λέγων ὡς Ὅτε καθ' ἡμῶν οὗτοι ἐστράτενον, παρακαλούμενος συμμαχεῖσθαι ἡμῖν, οὐκ ἠθέλησας. Καὶ νῦν ὅτε βιασθέντες σπονδὰς ἐθέμεθα πρὸς αὐτοὺς, ἄξιόις ἡμᾶς παρασπονδῆσαι, δπλα τε κατ' ἐκείνων ἄρασθαι, καὶ κινήσαι πόλεμον τὸν ἄρχοντα Ῥωσίας τὸν Σφενδοσθλάβον (65) δια-

B KH'. Γέγονε δὲ (66*) τοῦ Φωκᾶ βασιλεύοντος καὶ κλέωνος τῆς γῆς φρικωδέστατος, ἐξ οὐπὲρ ἡ μὲν Κωνσταντινου οὐ πᾶν τι πέπονθε, πόλεις δ' ἑταραι καὶ σφόδρα πεπόνθησιν. Ἐπνευσαν δὲ γε ἄνεμοι κατὰ Μαίον μῆνα, δι' ὧν ἐφθάρησαν οἱ καρποὶ, καὶ γέγονε λιμός ἰσχυρός (67), ὃν εἰς οἴκειον κέρδος ὁ Νικηφόρος μετήνεγκε, ταμειουλκίων τὸν σίτον, καὶ πολλοῦ τοῦτον ἀποδιδόμενος τοῖς λιμώτιουσι, μηδὲ φροντίζων, ὅτι δημοκατάρτος ἦν, κατὰ τὸν Σολομῶντα παρομιζόμενον, ἀλλ' αὐχῶν μᾶλλον ὡς εὐεργετῶν τὸ ὑπήκοον, ὅτι δύο μεδίμνους ἐπίπρασκε τῶ νομισματι· καὶ ταῦτα παράδειγμα ἔχων τὸν Μακεδόνα Βασίλειον, οὕτω πᾶν πρῶην μεγαλοπρέπειαν πρὸς τοιαύτην ἐνδείξιμον ἔνδειαν. Ἀπῆει γὰρ ποτε ὁ αὐτοκράτωρ ἐκείνος, συνήθη ποιούμενος πρόδοον, εἰς τὸν τῶν Ἄγιων Ἀποστόλων ναόν, καὶ τινας τῶν τῆς πόλεως ἄνδρας ὑπόσεμνον δεικνύντας κατάστημα, θεασάμενος σκυθρωπάζοντας, ἤρετο τὴν αἰτίαν τῆς σκυθρωπότητος. Οἱ δὲ, καὶ πῶς οὐκ ἂν σκυθρωπάζομεν, ἔρασαν, δίσποτα, ἐπηρητημένον ἡμῖν ἠρώντες τὸν θάνατον, οἱ δὲ γὰρ δύο μεδίμνους σίτου εἰς νόμισμα χρυσοῦν ἐξωνόμεθα; Τοῦτο ἀκούσας ἐκείνος ἀνέμωξε, καὶ τοῖς μὲν χρήμασι τὴν κατήφειαν ἔλασε, τοῖς δὲ τὰς πολιτικὰς ἐγκεχειρισμένοις ἄρχασι ληϊσθησάτω τε καὶ ἐπιπράτω, ὅτι μὴ αὐτὸν τὰ τῆς ἐνδείας ἐδίδαξαν, καὶ εὐθύς τοὺς βασιλικούς σιτῶνας (68) ἐνεί-

D *quod nunc Nicephorum compulit copias in Assyriis educere: Argorum enim omnem regionem instans tempus Deo jubente, eousque fames attrivit, ut neque tritici duo Papienses sextarii aureo comparantur, hocque ubi ubertas quasi regnat. Hanc pestem nivibus cooperantibus ita dilatavit, ut messiomis tempore, quidquid ubique terrarum annonæ erat, minimo dat pretio, possessoribus ejulantibus congregavit. Quod cum juxta Mesopotamiam faceret, ubi frugum copia muribus absentibus creverat, arenæ moris multitudini annonæ multitudinem coæquavit. Igitur cum vili hoc commercio turpiter fames ubiubi desaviret, octoginta millia mortalium, obtentu militiæ, secum congregavit, quibus per continuum mensem, quod emerat aureo, duobus vendidit.*

(68) Βασιλικούς σιτῶνας. Horrea publica, de

γῆναι ἐκέλευσε, καὶ δώδεκα μεδίμους σίτου νομίσματος ἐνὸς ἀποδίδουσαι. Ἄλλ' ἐκέλευσεν ἡ πρᾶξις αὐτῆ βασιλικῆ, τῷ δ' ἱστορουμένῳ νῦν βασιλεῖ καὶ λίαν καπηλιῆ, ὃς τῷ λιμῷ τὸ ὑπήκοον ὄρων πιεζόμενον, οὐκ ἐπήμυνεν, ἀλλὰ μέντοι καὶ ἐνετρόφα ταῖς αὐτοῦ συμφοραῖς, καὶ τοῖς τοῦ λιμοῦ τραυματαῖς ἐπικαίων ὑπῆρχε τὰ τραύματα. Καὶ ὁ τοῦ βασιλέως δὲ ἀδελφὸς ὁ Λέων οὐχ ἤττον ἔθλιβε τὸν τε δῆμον τῆς πόλεως καὶ τοὺς οἰκήτορας τῶν χωρῶν, καπηλείας καὶ αὐτὸς μετιών, καὶ οἱ μὲν οὕτω διέκειντο πρὸς τοὺς πάσχοντας, οἱ δὲ πρὸς τὸν κρατοῦντα διὰ ταῦτα ἀπέσκωπτον. Ποτὲ γὰρ νεολέκτους στρατιώτας ὄρωντος τοῦ βασιλέως, ἐπεὶ καὶ τις τούτοις συνηρθμῆτο πολιὸς, ἔφη πρὸς ἐκείνον ὁ αὐτοκράτωρ, Ἦως τοῖς στρατιώταις, ἄνθρωπε, γέρων ὦν συγκαταλέγεις σαυτὸν ; Ὁ δ' αὐτίκα εὐφρῶς ἀντεφθέγγετο ὡς Πολὺ δυνατώτερος νῦν εἰμι, ἢ δὲ ἤμαζον, δέσποτα · τότε γὰρ οὐδ' ἠμίσησας ἂν ἐπωμισάμην σίτον νομίσματος, νῦν δὲ βῆρον καὶ δύο νομισμάτων σίτον ἐπὶ τῶν ὤμων ἄρῳ. Συνῆκε μὲν οὖν τὴν εἰρωνεῖαν ὁ βασιλεὺς, ἀταράχως δὲ ταύτην ἐνεγκῶν μετέστη πρὸς ἕτερον, Ἐρωτικῶς δὲ σφόδρα πρὶν διακείμενος ὁ Νικηφόρος πρὸς τὴν Θεοφανῶ, μετέπειτα τῆς πρὸς αὐτὴν συνουσίας ἀπέχετο, ἢ κορεσθεὶς ταύτης, ἢ καὶ δι' ἐγκράτειαν, μίξεως ἀπεχόμενος · οὐδὲ γὰρ πάνυ τι καὶ νέος ὢν, πρὸς ἔρωτας ἐτύγγαθεν εὐκατάφορος. Ἡ δὲ μισήσασα τὸν ἄνδρα διὰ τὸ ἀνομιλήτον, ἢ καὶ περὶ τοῖς υἱεῖσι δέισασα (ἦν γὰρ τισιν ὑποτονθοροζόμενον, βούλεσθαι τὸν Νικηφόρον τὰ βασιλεῖδια ἐκτεμεῖν, καὶ τῶν παιδογόνων στερεῖσαι μορίων, καὶ τὸν ἀδελφὸν κασιλεύσαι τὸν Λέοντα) εἰς λόγους ἤλθε λάθρα τῷ Ἰζιμισκῇ, ἢ ἔρωτι τοῦ ἀνδρὸς ἀλοῦσα (ἦν γὰρ τῷ κάλλει διαπρεπῆς, καὶ τοῦ εἶδους χάριτας ἔφερε) ἢ καὶ ἀξιώχρεων τούτων τῷ Νικηφόρῳ λογισμένη ἀντιβόσκον, ὡς δὲ τινὲς φασί, καὶ εἰς συνουσίαν ἐλήλυθε τῷ ἀνδρὶ, καὶ κατὰ τοῦ Νικηφόρου ἠρέθισε, καὶ τὸ τῆς παροιμίας, σφαῖραν ἀφῆκε κατὰ πρηνούς (69). Ἦν γὰρ καὶ ἄλλως ὁ Ἰωάννης τῷ βασιλεῖ μηνίων, ὅτι τῷ ἀδελφῷ πειθόμενος ἐκείνος βασιλεύοντι τούτῳ, ὑποπτόν τε τὸν ἄνδρα ἐνόμισε, καὶ τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς παύσας αὐτὸν, εἰς πολιτικὴν μετατίθησι, λογοθέτην τοῦ δρόμου προχειρισάμενος, ὃ οὐκ εἰς δυναστείαν, ἀλλ' εἰς τιμῶραν καὶ ταύτην βαρβαρίαν ἐκέλευσεν λελόγιστο. Ἐτα τῆ κακώσει τῷ ἀνδρὸς προστιθείς, καὶ οἶκοι μένειν αὐτὸν ἐκέλευσε · ἔκει δὲ κατὰ τὸ θέμα (70). Διὰ ταῦτα ἐμνηνία ὁ Ἰωάννης. Ὡς δὲ καὶ τὴν μαχλάδα ἐκείνην εὐρησκῶν αὐτὸν παραθήγουσαν, διαπραξαμένην δὲ οἱ καὶ καθόδον κελύσει βασιλικῇ, τῇ τυραννίδι ἐπέθετο συμπράττουσαν ἔχων, καὶ τὴν βασιλίσσαν, καὶ

non modo nihil opis tulit, sed et calamitatibus insultavit: vulneribus eorum, quos fames sauciarat, inhumaniter divellendis. Sed et frater ejus Leo, et ipse cauponando, nihilominus et urbanum populum et provinciales premebat. Qui cum se tales erga afflictos præberent, vicissim dicteris a populo incessebantur. Nam cum aliquando imperator novitios milites lustrans, canum quemdam inter cæteros vidisset, rogavit: *Cur homo senex militiæ nomen didisset?* Ibi ille ingeniose respondit: *Se nunc multo robustiorem esse quam in juventute. Tum enim ne dimidii quidem aurei frumentum tollere potuisse: nunc vero duorum aureorum facilius in humeros sublaturum* Intellexit cavillum imperator, eoque dissimulato, ad alium transiit. Quamvis autem Theophanem prius vehementer deperisset, post, ejus congressu abstinuit, sive ex satietate, sive ex continentia. Nam vel in adolescentia parum proclivis ad libidinem fuerat. At illa maritum vel ob eam alienationem exosa, vel de filiis sollicita (quidem enim murmurabant, velle Nicephorum, regiis pueris castratis, imperium in fratrem Leonem transferre) clam cum Joanne Tzimisce colloquitur, sive amore ejus capta (nam formæ excellentia et venustate, hominum oculos in se convertibat) sive eum parem Nicephoro adversarium rata. Quidam etiam tradunt eam consuevisse cum illo, et hominem contra Nicephorum instigato, plaustrum per se nutans, ut proverbio dicitur, opportune percussit. Nam Joannes alioqui succensebat imperatori, qui ex fratris invidia et calumniis suspectus, a militari potestate ad civilem translatus fuerat, et logotheta cursus publici designatus, quam ipse non potestatem, sed grave supplicium judicabat. Accesserat malis, quod cum versus Themate habitaret, domi manere jussus erat. Ob hæc Joannes iratus, cum etiam a meretrice illa irritaretur, quæ reditum ei jussu imperatoris confecerat, regnum affectavit, illa adjutrice: eodemque tempore suis necessariis arcanum aperuit, et facinus aggressus, intempesta nocte cum iis lembo conceusus, ad regiam pervenit, qua mari Austrino alluitur. Bucolion is locus dicitur, quod ibi lapideus leo excisus est, qui cum lovi ejusdem materiæ insideat, pene sinistro cornu illius tenet, et collum distorquet. Quo cum ventum esset, sportam demissam videt, in eaque cum suis a Theophanionis ancillis altrahitur. Habebat autem secum Michaellem Burzem; imperatori ob inconsideratam illam iram infensum, et Leonem Abalan-

Variæ lectiones et notæ.

quibus egimus in Constantinopoli, lib. II, sect. 10. Ea conflagrasse Theodosio Juniore imperante scribit Socrates lib. VII, cap. 39, ubi τὰ μέγιστα τῶν ὀρίων vocantur.

(69) Σφαῖραν ἀφῆκε κατὰ πρηνούς. Proverbium quod, ni fallor, omiserit paræmiographi: quo referri possunt ista ex Gellio lib. VI, cap. 2, de cylindro: *Sicut, inquit, lapidem cylindrum, si per spatia terræ prona atque deruta jacias, causam qui-*

dem ei et initium præcipitantiæ feceris, mox tamen ille præceps volvitur, non quia tuid jam facis, sed quoniam ita sese modus ejus, et formæ volubilitas habet.

(70) Ὡς δὲ κατὰ τὸ θέμα. Hæc verba absunt ab uno è mss. Reg.; habentur vero in duobus aliis cum defectus nota, et in quarto. ubi θέμα videtur esse forum Theodosiacum, vel tractus ita ad illud forum appellatus, uti indicavimus in nostra Constantinopoli, lib. I, p. 80.

tem et Theodorum Nigrum, quem ob colorem nigriorem Atzypotheodorum vocabant, et alios duos. Igitur cubiculum imperatoris sine strepitu ingressi (nam id quoque Theophano confecerat) Nicephorum humi dormientem, quidam calcibus per 208 contumeliam insultans somno excutit, experrectum seque attollentem lethaliter in capite vulnerat, quo ictu et corpus ejus et animus graviter est concussus. Ad Tzimisem qui in regio lecto consederat, adductus, jam collabens et utrinque suffultus, cum rogaretur quibus de causis ab eo vexatus esset? nihil respondit, sed illud duntaxat: *Juva, Domine*, clamavit. Jubet igitur Tzimisces conjuratos maxillas ejus capulis gladiatorum pulsando confringere, aut dentes elidere. Deinde quidam in tergum ejus hastam ita inorquet, ut per pectus elaberetur. Tumultu ab cubiculariis excitato (jam enim insidias animadverterant) caput modo defuncti amputatum per fenestram ostendunt itaque illorum impetum compriment. Fertur Nicephorus paucis ante diebus tabellas in suo cubiculo invenisse insidiarum indices. Leo frater imperatoris, nece illius cognita, cum filio suo Nicephoro in Magnam ecclesiam confugit. Fuit hic imperator cum cæderetur, natus annos quinquaginta septem, quorum sex cum totidem mensibus regnavit.

ἀπεκρίνατο, μόνον δὲ τὸ, Κύριε, βοήθει (72), ἐφθέγγετο ἑγκαλεύεται τοῖς περὶ αὐτὸν ταῖς λαβαῖς τῶν ἐπιθῶν τὰς γνάθους αὐτοῦ παλοντας συνθραύσει, ἢ διασεῖσαι τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ Εἶτα τις ἐξόπισθεν δόρατι βάλλει κατὰ νῶτον αὐτῶν, καὶ τὸ δόρυ διὰ τῶν στέρνων ἐξέπεσε (73). Θεοῦδου δὲ παρὰ τῶν προκοιτοῦντων γεγεννημένου (ἧδη γὰρ εἰς αἰσθησιν ἦγον τῆς ἐπιδουλής), καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐκτεπνευκότας ἄρτι: ἐκτέμνουσι, καὶ τοῖς σωματοφυλακοῦσι διὰ θυρίδος δεικνύουσι, καὶ οὕτω τὴν ἐκείνων ὀρμὴν καταπαύουσι. Λέγεται δ' ὅτι πρὸ ἡμῶν ὀλίγων ἐγγραφόν τι εὔρεν ἐν τῷ κλιτῶνι ὁ Νικηφόρος. δηλοῦν τὴν ἐπιδουλήν. Ὁ δὲ τοῦ βασιλέως Νικηφόρου αὐτάδελφος ὁ Λέων τὸ γεγονός ἐργωκῶς, σὺν τῷ υἱῷ Νικηφόρῳ τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ πρυσπέφυγεν. Ἦν δὲ ὁ ἀναίρεθεις βασιλεὺς ἐτῶν πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ, ἐξ ὧν ἕξ καὶ μῆνας τοσοῦτους (74) τῶν σκήπτρων ἐκράτησε τῶν Ῥωμαϊκῶν (75).

Variae lectiones et notæ.

(71) Βουκολέων. De Bucoleonte multa congestus in Notis ad Villharduinum, et in *Constantinopoli Christiana*; tantum addo ad urbium portas apponi solitas ejusmodi Leonum et Bucularum statuas marmoreas, colligi posse ex continuatore Theophanis, lib. III, n. 34.

(72) Κύριε, βοήθει. Scylitzes, p. 662, ait Nicephorum tum dixisse. Κύριε, ἐλέησον, Θεοτόκε, βοήθει. Formula precatiois, vel etiam adprecationis, Græcis perfamiliaris. S. Athanasius in Apologia ad Constantium Aug.: Καὶ πᾶς ὁ λαὸς εὐθὺς μιᾶ φωνῇ ἐβόα, Χριστὲ, βοήθει Κωνσταντίῳ. Apophthegmata Patrum in Macario, n. 19: Ἐάν δὲ ἐπίκειται πύλμεος, Κύριε, βοήθει. Idem Scylitzes, p. 781, Χριστὲ, βοήθει, in præliis inelamatum testatur. Interdum etiam Deipara invocabant, hac formula, Θεοτόκε, βοήθει, ut apud Scylitzem: Theophanes anno 26 Copronymi, pag. 325: Καὶ εἴ ποῦ τις συμπίπτων, ἢ ἀλγῶν, τὴν συνήθη Χριστιανοῖς ἀνῆκε φωνῆν, Θεοτόκε, βοήθει, ἢ παννυχιῶν ἐφωράθη, ἢ ἐκκλησίαις προσεδρεύων, ὡς ἐχθρὸς τοῦ βασιλέως ἐκλάζετο. Sed de utraque formula vide quæ adnotamus in Dissert. de inferioris ævi numismatibus, n. 28 et 30.

(73) Ἐξέπεσε. Anonymus Salernitanus, parte VII: *Sed dum hæc agerentur, Pandulfus, de quo præmissimus princeps dum apud Constantinopolim victus moraretur, atque ipse jam fatus Nicephorus imperator*

ἄμα τε οἷς ἐθάβρει, τὸ ἀπόρρητον ἀπεκάλυψε, καὶ ἄμα τῷ ἔργῳ ἐπιχευεῖρηκε, καὶ προσλαβόμενος αὐτοῦς, ἄωρὶ τῶν νυκτῶν, καὶ λέμβῳ ἐμθεδρῶς ἐπὶ τὴν νοτιὰν θάλασσαν τῶν βασιλείων ἀφίκετο. Βοτκολέων (71) ὁ τόπος ὠνόμασται, ὅτι λίθινος λέων λελάξευται ἐν αὐτῷ βοδὸς ἐπιθετρῶς ὀμοίου, καὶ τῷ εὐωνύμῳ ποδὶ κατέχων τὸ κέρασ αὐτοῦ, καὶ περιστρέφων τὸς ἀγχένα τὸν τοῦ βοδὸς. Ἐνθα γενόμενος, σαργάνην τε καθημένην ἀνιοθεν καθορᾶ, καὶ δι' αὐτῆς ἀνιμάττι παρὰ θεραπαιῶν τῆς Θεοφανοῦς καὶ αὐτοῦ, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. Ἦσαν δὲ ὁ Βούρτζης Μιχαὴλ ἐγκοτῶν τῷ βασιλεῖ καὶ αὐτὸς διὰ τὴν ὀργήν, ὡς εἴρηται, τὴν ἀλόγιον, καὶ Λέων ὁ Ἀβαλάντης, καὶ ὁ μελάγχρους Θεόδωρος, ὃν διὰ τὸ τοῦ εἴδους μέλντερν ἐκάλουν Ἀτζυποθεόδωρον, καὶ ἕτεροι δ' οἱ.

Ἀψοφητὶ τοῖνον ὑποδόντες τὸν κλιτῶνα τὸν βασιλεῖον (καὶ τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἡ Θεοφανῶ κατεπράξατο) εὔρον τὸν Νικηφόρον χαμείνην ὑπνώττοντα, καὶ τις αὐτῷ λάζ ἐνθορῶν, καὶ ἐνυθρίσας ἀύπνισε. Ὡς δὲ τὴν κεφαλὴν ἐκείνος διυκνισθεῖς ἀνεκούφισε, δέχεται κατ' αὐτῆς εὐθὺς καιρίαν πληγὴν, ἣ τις αὐτῷ διέσεισε καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν. Εἶτα ὁ μὲν Τζιμισκῆς ἐπὶ τῆς βασιλείου κλίνης κεκάθηκε, τὸν δὲ Φωκᾶν ἤδη παρεμμένον ἐκατέρωθεν ὑπεριδόμενον, αὐτῷ παρεστήσαντο. Ὁ δὲ τὰς αἰτίας αὐτὸν ἠρώτα, δι' ἧς κεκάκωτο παρ' αὐτοῦ ὡς δ' ἐκείνος πρὸς οὐδὲν ἐγκαλεύεται τοῖς περὶ αὐτὸν ταῖς λαβαῖς τῶν ἐπιθῶν τὰς γνάθους αὐτοῦ παλοντας συνθραύσει, ἢ διασεῖσαι τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ Εἶτα τις ἐξόπισθεν δόρατι βάλλει κατὰ νῶτον αὐτῶν, καὶ τὸ δόρυ διὰ τῶν στέρνων ἐξέπεσε (73). Θεοῦδου δὲ παρὰ τῶν προκοιτοῦντων γεγεννημένου (ἧδη γὰρ εἰς αἰσθησιν ἦγον τῆς ἐπιδουλής), καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐκτεπνευκότας ἄρτι: ἐκτέμνουσι, καὶ τοῖς σωματοφυλακοῦσι διὰ θυρίδος δεικνύουσι, καὶ οὕτω τὴν ἐκείνων ὀρμὴν καταπαύουσι. Λέγεται δ' ὅτι πρὸ ἡμῶν ὀλίγων ἐγγραφόν τι εὔρεν ἐν τῷ κλιτῶνι ὁ Νικηφόρος. δηλοῦν τὴν ἐπιδουλήν. Ὁ δὲ τοῦ βασιλέως Νικηφόρου αὐτάδελφος ὁ Λέων τὸ γεγονός ἐργωκῶς, σὺν τῷ υἱῷ Νικηφόρῳ τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ πρυσπέφυγεν. Ἦν δὲ ὁ ἀναίρεθεις βασιλεὺς ἐτῶν πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ, ἐξ ὧν ἕξ καὶ μῆνας τοσοῦτους (74) τῶν σκήπτρων ἐκράτησε τῶν Ῥωμαϊκῶν (75).

Cum plus cruciaret, subitanea mors illi imperatori evenit. Nam cum esset justus et jure legis servator, Theophana crudelissima sua uxor propter suam cupiditatis adorem unum cum Joanne Stimulchi (Tzimisce), eo qui illo tempore ducatum gerebat, crudeliter illum necaverunt, et imperium ipse Joannes accepit.

(74) Ἐξ ὧν ἕξ καὶ μῆνας τοσοῦτους. Scribit Liutprandus in Legat. in Sibyllinis illis Græcorum libris, in quibus scriptum reperiebatur, quod annis imperator quisque victurus erat, seu imperaturus, Nicephorum septennio duntaxat victurum prænnatiatum.

(75) Τῶν Ῥωμαϊκῶν. Nicephori Phocæ porro statulurum et corporis formam sic depingit Liutprandus in Legat.: *Ante Nicephorum sum deductus hominem satis monstruosum, pugnam, capite pinguem, atque oculorum parvitate talpinum, barba curta, lata, et semicanu sædatum, cervicis digitali turpatum, prolixitate et densitate comarum satis iopam, colore Æthiopem, cui per mediam nolis occurrere noctem, ventre extensum, natibus siccum, coxis ad mensuram ipsam brevem longissimum, cruribus parvum, coleancis pedibusque æqualem, etc.*, quæ quidem nescio an convenientiam cum Leone Diacono, lib. III list ms. ubi sic Phocam depingit: Τὴν δὲ ἰδέαν τοιοῦδε τις ἦ, ὅψις αὐτῷ πρὸς τὸ μέλαν πλῆον ἢ τὸ λευκὸν ἀποκλίνουσα ἰκμή δὲ βαθεῖα καὶ κθανή, ὄφθαλμοὶ μέλανες ἐπὶ συνοίας πεφροντικότες, δα-

LIBER DECIMUS SEPTIMUS.

α'. Καὶ ὁ μὲν οὕτως ἀπέτισε τὸ χρεῶν. Ὁ δὲ Τζι- A
μισκῆς, τῆς βασιλείας γενόμενος ἐγκρατῆς, καὶ τοὺς
τοῦ Ῥωμανοῦ παῖδας κοινωνοὺς πεποίητο τῆς ἀρ-
χῆς (76), παῖδας ἔτι τυγχάνοντας, τὸν δὲ παρακοι-
μώμενον Βασίλειον, ὃν ὁ Φωκᾶς τετίμηκε πρόεδρον,
μήπω πρώην ὄντος τοῦ ἀξιώματος, προσλαβόμενος
ὡς ἐντριβῆ περὶ τῆν τῶν κοινῶν πραγμάτων διοίκη-
σιν, αὐτῷ τὴν πᾶσαν οἰκονομίαν ἀνέθετο. Καὶ ὅς
τοὺς τῷ Νικηφόρῳ προσήκοντας, ἧ καὶ ἄλλως εὐ-
νοίαν ἐκαίψη τηρεῖν ὑποπτευμένους, ἐκ μίσου πε-
ποίηκε, τὸν μὲν κουροπαλάτην Λέοντα, καὶ τὸν υἱὸν
αὐτοῦ Νικηφόρον ἐν Λέσβῳ περιορίσας, τῷ δ' ἑτέρῳ
τοῦ Λέοντος υἱῷ τῷ Βάρδα ὄριον θέμιος περιγρα-
πὸν τὴν Ἀμάσειαν, καὶ ἄλλους ἄλλως μετελθῶν τε
καὶ οἰκονομησάμενος. Τοὺς δὲ παρὰ τοῦ Νικηφόρου
φυγαδευθέντας κατήγαγεν, οἷς καὶ ἀρχιερεῖς συν- B
ηρίθμηστο, ὅσοι μὴ ὑπογράψαι ἐν τῷ τόμῳ ὑπέκυ-
ψαν, δι' οὗ θεόσπιστο, μὴ ἄνευ ἐκείνου ἀρχιερέα
τινὰ προχειρίζεσθαι, ἔτα ἀπεισιν ὁ Ἰωάννης εἰς
τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν ταπεινωθῆσάμενος. Ἄλλ' οὐκ
εἰσῆθη παρὰ τοῦ Πολυεύκτου (77) εἰς τὸν ναὸν εἰσ-
ελθεῖν, ὡς φόνῳ μεμισασμένος. Πράως δὲ τὴν ἐπι-
τίμησιν ὁ Τζιμισκῆς ἐνεγκῶν, ἀπελογεῖτο μὴ αὐτὸς
αὐτόχειρ γενέσθαι τοῦ φόνου, ἔλεγε δὲ τὸν Ἀβα-
λάντην καὶ τὸν Νικηφόρον διαχειρίσασθαι. Τὴν μὲν οὖν
θεοφανῶ ὁ πατριάρχης ἀπήτησε τῶν βασιλείων
ἀπελαθῆναι καὶ περιορισθῆναι, καὶ τοὺς αὐτόχειρας
τοῦ Νικηφόρου ἐκδιωχθῆναι, τὸν δὲ τόμον, οὐπερ
ἐμνήσθημεν, διαβράβηται, καὶ αὐτὸν τὸν Ἰωάννην
δέξασθαι ἐπιτίμια. Ὁ δὲ πάντα ποιῆσαι ὑπέσχετο
καὶ αὐτίκα στέλλει καὶ κατάγει τὴν βασιλίδαν τῶν C
ἀνακτόρων, καὶ τὸν τόμον ἐκεῖ κομισθέντα διέβρῆξε,
καὶ ἦν ἐν ἰδιώταις τελῶν εἶχε περισσείαν, διανεῖμαι
πάντησιν ἐπηγγεῖλατο. Τοῦτων δὲ γενομένων κατὰ
τὴν Γενέσιον τοῦ Σαυῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ ἑορτήν,
ἅμα τε τὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐπιτρέπεται εἶσοδον,
καὶ ἅμα τῷ διαδήματι στέφεται, τὴν δὲ θεοφανῶ
εἰς Προσκύνησον περιώρισεν. Οὕτω μέντοι ἀναβρῆ-
θεῖς, ἐπεὶ ἀρχιερέως ἡ μεγάλη Ἀντιόχεια χηρέυ-

1. Ac ille quidem fatiis ita satisfacit. Tzimisces
autem regno potitus, Romani liberos, pueros adhuc,
imperii consortes fecit: Basilio cubiculi præposito,
quem Nicephorus novo dignitatis genere præsidem
appellarat, ut in rebus gerendis versato, admi-
nistrationem omnem commisit. Is Nicephori co-
gnatos, et alios qui ei adhuc bene cupere vide-
bantur, amovit, Leone curpalate et filio ejus
Nicephoro Lesbum relegatis, alteri ejus filio Bar-
dæ certo limite præfinito, ne Amasia excederet,
atque aliis aliter tractatis. Quos autem Nicephorus
in exsilium egerat, revocavit. Iis vero etiam pon-
tifices adnumerabantur, qui ei libro subscribere
recusarant, quo sanxerat ne quis pontifex se in scio
designaretur. Deinde in Magnam ecclesiam abiit
Joannes, ut ibi diademate ornaretur. Sed Polyeu-
ctus eum, ut cæde pollutum, ingredi ædem sacram
non est passus. Quam increpationem Tzimisces
æquo ferens animo, pro defensione attulit, se
eandem suis manibus non perpetrasset, sed Abalan-
tem et Atzypotheodorum Theophanonis 209 jussu
Nicephorum sustulisse. Contra, patriarcha postu-
lavit, ut Theophano palatio pulsa relegaretur, et
Nicephori percussores in exilium agerentur, et
liber, cujus meminimus laceraretur, et ipse pœni-
tentia subderetur. Ille se omnia facturum pollic-
itus, statim missis satellitibus Theophanonem regia
educit, librum ad se allatum lacerat, et quas pri-
vatus opes habuisset se distributurum pauperibus
promisit. His factis, Natali Servatoris et Dei nostri,
simul in Ecclesiam admittitur, simul diademate
ornatur, Theophanone in Præconesum relegata.
Sic appellatus imperator, cum magna Antiochia
pontifice careret, monachum quemdam Theodorum,
qui imperium ei prædixerat, neque festinare aut
rapere, sed Numinis designationem expectare
jusserat, nominavit. Is pontificatu suscepto, ab eo
postulavit ut Manichæi, qui fœda sua secta multos
contaminarent, ex Oriente in Occidentem transer-
rentur. Cujus postulatis ille obsecutus, nationem

Variæ lectiones et notæ.

αἰσῆς ταῖς ὀφρῦσιν ὑποκαθήμενοι· ῥίς μέσωσ
ἔχουσα λεπτότητος καὶ παχύτητος ἡρέμα συμπε-
ραίνουμένη γρυπότητι· ὑπὴν σύμμετρος ἀρεὰν παρὰ
τὰς γνάθος προβαλλομένη τὴν πολιάν· ἀγκύλοσ
τὴν ἡλικίαν καὶ στιβαρός· εὐρύτατος τὸ στέρνον
καὶ ὠμούς ὡς μάλιστ· τὴν μὲν τοὶ ἀνδρείαν καὶ
ῥώμην κατὰ τὸν θρυλλούμενον Ἡρακλῆν· φρονήσει D
δὲ καὶ σωφροσύνη καὶ τοῦ τὸ δέον ἀνεπισφαλῶς
ἐπιφρόσας... πάντων κατενεγέθει τῶν κατ' ἐκείνου
τὴν γενεὰν γεγεννημένων ἀνδρῶν.

(76) Τοῦς Ῥωμανοῦ παῖδας κοινωνοὺς πε-
όντι κανόν· χρησάμενος ὁ ἀγιώτατος ἐκεῖνος πα-
ποίητο τῆς ἀρχῆς. Quos antea Nicephorus Phocas
longe intra se statuerat, ut ex Liutprando in Leg-
gat, colligimus: *Sedebant ad sinistram, non in ead-
dem linea, sed longe deorsum duo parvuli imperato-
res, ejus quondam domini, nunc subjecti.*

(77) Παρὰ τοῦ Πολυεύκτου. Idipsum ita refert
Balsamon ad can. 12 synodi Ancyranæ: Τῷ παρ-
τριάρχῃ Πολυεύκτῳ πρώτῳ μὲν ἐξώθησεν ἐκ τῶν
ιερώων περιβόλων τῆς ἀγιωτάτης τοῦ Θεοῦ Μεγάλης
ἐκκλησίας τὸν βασιλέα κύριον Ἰωάννην τὸν Τζιμι-
σκῆν, ὡς φονεύσαντα τὸν βασιλέα κύριον Νικηφόρον
τὸν Φωκᾶν ὕστερον δὲ ἰδέξατο. Εἶπε γὰρ μετὰ τῆς
ἀγίας συνόδου ἐν τῇ γενομένῃ τριηκῆτα συνοδικῇ
πράξει τῇ ἐν τῷ Χαρτοφυλακείῳ ἀποκειμένη, ὡς
ἐπὶ τὸ χρίσμα τοῦ ἀγίου βαπτίσματος τὰ πρὸ τούτου
ἀμαρτήματα ἀπαλείφει, οἷα καὶ ὅσα ἂν ὡσι, πάν-
τως καὶ τὸ χρίσμα τῆς βασιλείας τὸν πρὸ ταύτης
γεγονότα φόνον παρὰ τοῦ Τζιμισκῆ ἐξήλειψεν. Ca-
non porro synodi ejusmodi est: Τοὺς πρὸ τοῦ
βαπτίσματος τεθυκότας, καὶ μετὰ ταῦτα βαπτί-
σθέντας, ἔδοξεν εἰς τάξιν προάγεσθαι, ὡς ἀπολου-
σάμενους.

Manichæorum Philippopolim transtulit. At patriarcha Polyuctus, cum post Tzimisæ proclamationem triginta quinque dies vixisset, obiit, in ejusque locum successit Basilius monachus Scamandrenus. Agareni vero non ferendum esse rati, si ademptis modo urbibus carendum esset: undecunque convenerunt, pactaque belli societate, Carthaginensium ductu et auspiciis Antiochiam juxta Daphnem obsederunt. Sed dum cives constantius illis resistunt, gentium illa conspiratione cognita imperator, Mesopotamiæ ducem obsessis opem ferre jubel, Prælio commisso, Barbari etsi numero longe superiores, a Romanis profligati dissipantur. Cæterum Russi Bulgarorum natione et provincia subacta, una cum ducibus Borise et Romano, obliterati patriæ, illio imperii sedem constituere voluerunt, Calocyri potissimum impulsus: qui, si ab eis Romanorum imperator appellaretur, se et Bulgaria cessurum, et pacem perpetuam facturum, et longe plura quam promissa essent præstiturum est pollicitus. Illi et provinciarum bonitate illecti, et Calocyri verbis inflati, neque litteris imperatoris, omnia quæ Nicephorus promisisset se confecturum affirmantis, auscultarunt, et legatris insolentius tractarunt. Quæ de causa bello eos petere coactus, 210 Romanas legiones Barda Sclero magistro duce, fratre uxoris nuper defunctæ, contra Russos misit. Quo Barbarorum dux Sphendosthlaus intellecto, Bulgaria armatis et Patzinacis Scythis, nec non Turcis qui Pannoniam tenent ad belli societatem ascitis, exercitu circiter 300 millium coacto, Thraciam omnem populatur. Sclerus qui cum tanta multitudinis acie congregari non auderet, quippe copiis longe inferior, militari solertia Barbaros devicit. Nam primum Patzinacas solos callide in insidias pellectos partim cecidit, partim vivos cepit. Deinde cum cæteris aliquandiu æquo Marte pugnavit. Sed cum quidam ex Scythis et proceritate corporis et animi vigore omnibus suis popularibus superior, Sclerum suas legiones equo circumvehi, et ad rem strenue gerendam cohortari vidisset: conitato equo ense capiti viri impexit, qui et duritie et levore galeæ repuleus non penetravit. Sclerus vicissim tanta vehementia gladium in caput hostis illisit, ut Barbarus in duas partes disseccaretur, mediæque partes ejus utrinque de equo laberentur. Quo facinore Barbari perterriti, fugæ se mandarunt, quos Romani a tergo insecuti, multos occiderunt multos ceperunt. Persequendi reliquias Barbarorum, quæ quidem vulneribus affectæ erant, finem noctis interventus attulit.

ἄριθμουμένην συστησάμενοι, τὴν θράκην ἄπασαν ἐλήϊζοντο. Τούτοις οὖν μὴ θαβρῶν ὁ Σκληρὸς συμμίξει, καὶ κατὰ συστάδην μαχέσασθαι (πολλοστὸν γὰρ ἦν πρὸς τὸ πλῆθος ἐκείνων τὸ μετ' αὐτοῦ στρατιωτικόν) στρατηγικαῖς μεθόδοις τοὺς Βαρβάρους κατηγωνίστατο. Καὶ πρῶτον μὲν λόχους καθίσας, καὶ μόνοις τοῖς Πατζινάκαις ἐπελθὼν, καὶ εὐφυῶς αὐτοὺς περὶ αἰχμῶν εἰς τοὺς λόχους, τοὺς μὲν ἐνεῖλε, τοὺς δ' εἶλε ζῶντας· εἶτα καὶ τοῖς ἄλλοις συμμίζαντι μέχρι μὲν τινος ἰσόρροπος ἦν ἡ μάχη αὐτῷ. Ὡς δὲ τις τῶν Σκυθῶν καὶ ὄγκῳ σώματος, καὶ ψυχῆς παραστήματι γενναῖος εἶναι δοκῶν, καὶ τῶν ὁμογενῶν ἀπάνων ὑπερτερεῖν, ὄρῳν τὸν Σκληρὸν ἐφιππον διιδόντα τὰς ὑφ' αὐτὸν τάξεις, καὶ ταύτας εἰς ἀλκὴν διεγείροντα, ὤρμησε κατ' ἐκείνου, καὶ κατήνεγκε τὸ ξίφος κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀνδρός· τὸ

Α οὔσα ἦν, προχειρίζεται τινα μοναχὸν Θεόδωρον, ὃς αὐτῷ πρόφη τῆς βασιλείας τυχεῖν, καὶ μὴ σπεύσαι μὴδ' ἀρκάσαι αὐτὴν, ἀλλ' ἀναμεῖναι τὴν ἐκ τοῦ θεοῦ προχείρησιν. Ὅσπερ τὴν ἀρχιερωσύνηνη καταδεξάμενος, ἀξίωσιν ἔθετο πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην, τοὺς Μανιχαίους ἐκ τῆς Ἐφῆας μετοικίσει πρὸς τὰ Ἐσπέρια, πολλοὺς τῇ αὐτῶν μουσαρᾷ αἰρήσει διαφθειρόντας. Ὡς τὴν ἀξίωσιν πληρῶν, εἰς Φιλιππούπολιν μετήγαγε τὸ γένος τῶν Μανιχαίων. Ὁ δὲ πατριάρχης Πολύευκτος τῇ τοῦ Τζιμισαῆ ἀναβύχσει τριάκοντα καὶ πέντε ἡμέρας ἐπιβίους, τὸν βίον μετέλλαξε, καὶ ἀντεισήχθη εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων ὁ μοναχὸς Βασίλειος ὁ Σκαμανδρηνός. Οἱ δ' ἐκ τῆς Ἄγαρ μὴ ἀνεκτὸν ἠγούμενοι, στερεῖσθαι τῶν πόλεων ἅς ἤδη ἀφῆρητο, σπένελέγησαν πανταχόθεν, καὶ συνθήκας περὶ ὁμιχμίας πεποιηκότες, καὶ τοῖς Καρχηδονίοις τὴν σφῶν ἡγεμονίαν προσηνείμαντες, ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς ἐν τῇ Δάφνῃ Ἀττιοχείας, καὶ ταύτην ἐπολιόρκουν. Τῶν δ' ἐν τῇ πόλει ἀνισταμένων αὐτοῖς κραταιότερον, ἠγγέθη τῷ βασιλεῖ τῶν ἐθνῶν ἡ συνέλευσις. Ὁ δὲ κελεύει τῷ στρατηγῷ Μεσοποταμίας ἐπικουρῆσαι τοῖς πολιορκουμένοις· καὶ πολέμου πρὸς τοὺς Ἀγαρηνοὺς συββάγίντος, οἱ Βάρβαροι, καὶ τοὶ πολλαπλάσιοι πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ὄντες, τρέπονται τε καὶ σκιδνάνται. Οἱ δὲ γε Ῥῶς τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος καὶ τὴν χώραν αὐτῶν ὑφ' αὐτοὺς ποιησάμενοι, καὶ τοὺς ἡγεμόνας τοῦ ἔθνους τὸν Βορίσην καὶ τὸν Ῥωμανὸν, οὐκέτι τῶν ὁκοὶ ἐμένητο, ἀλλ' ἤθελον αὐτῷ που μῆναι τὴν χώραν κατέχοντες, πρὸς τοῖτο δ' αὐτοῦ; καὶ ὁ Καλοκυρὸς ἀνηρέθιζεν. Εἰ γὰρ βασιλεὺς Ῥωμαίων ἀναβύχσομαι παρ' ὑμῶν, ἔλεγε, τῆς τε τῶν Βουλγάρων χώρας παραλῶρῃσω ὑμῖν, καὶ διαθήσομαι πρὸς ὑμᾶς εἰρήνην διαιώνιζουσαν, καὶ τὰ ὑπεσχημένα παρέξω κατὰ τὸ πολλαπλάσιον. Οἱ δὲ τῇ τε τῶν χωρῶν ἀρετῇ θελχθέντες, καὶ τοῖς λόγοις τοῦ Καλοκυροῦ χαυνωθέντες, οὐτε τῷ βασιλεῖ πάντα ποιήσιν ἐπιτελεῖ τὰ παρὰ τοῦ Νικηφόρου σφίσι ὑπεσχημένα ἐπείθοντο γράφοντι, καὶ τοῖς πρέσβεισιν ὠμίλησαν ἀλαζωνικότερον. Ἐντεῦθεν ἄρσασθαι κατ' αὐτῶν ὄπλα ἠνάγκαστο, καὶ ταῖς Ῥωμαϊκαῖς δυνάμεσιν ἐπιστήσας στρατάρχην, ὃν στρατηλάτην ὠνόμασε Βάρδαν μάγιστρον τὸν Σκληρὸν, τῷ ἤδη θανούσης αὐτοῦ γαμετῆς αὐτάδελφον ὄντα, ὁρμήσαι οἱ κατὰ τῶν Ῥῶς ἐνετείλατο· καὶ ὁ μὲν ἀπῆει, οἱ Βάρβαροι δὲ τοῦτο μαθόντες, καὶ ὁ τοῦτων ἕξαρχος ὁ Σφενδόσθλαβος, τοὺς τε Βουλγάρους ὀπίσταντες, καὶ συμμάχους προσειληφότες Σκύθας, οἱ Πατζινάκαι κικλήσκονται, καὶ τοὺς τὴν Παννονίαν οἰκοῦντας Τούρκους, καὶ στρατιῶν εἰς τριάκοντα μυριάδας

τοῦ κράτους ἰσχύϊ καὶ τῇ λειότητι οὐχ ἤψατο αὐτοῦ. Ὁ δὲ Σκληρὸς αὖθις κατὰ τῆς κεφαλῆς τὸν ἀντέπληξε, καὶ ἡ τοῦ ξίφους καταφορὰ εἰς τοσοῦτον γέγονεν ἐνεργὸς, ὡς διχῆ τμηθῆναι (78) ἄρβαρον, καὶ ἡμίτομα τὰ μέρη αὐτοῦ τοῦ ἵππου ἐκπασεῖν. Οἱ Βάρβαροι τὸ ἔργον ἐκπλαγέντες ἄλλαν ἐξέπεσον, καὶ εἰς φυγὴν αὐτίκα ἐπάτησαν, οἷς οἱ Ῥωμαῖοι κατόπιν ἐλαύνοντες, πολλοὺς ἤρrouν, πολλοὺς δ' ἐζώγrouν. Ἐπαυσα δὲ τῆς διώξεως τοὺς περὶ τὸν Σκληρὸν ἐπελθοῦσα ἡ

ως δὲ καὶ ὅσοι περιλείφθησαν τραυματῆται ἦσαν. αἱ τὰ μὲν κατὰ τοὺς Ῥώσ ἐν τούτοις ἦσαν. A II. Cum hæc contra Russos geruntur, Bardas

Phocas Leonis filius relicta Amasia ubi exsulabat, Cæsaream Cappadociæ occupavit, et factiosorum hominum opibus fretus, tyrannidem affectavit, sumptis imperii insignibus. Sed et pater ejus Leo cum altero filio Nicephoro in animo habuit Lesbo transire in Thraciam, adjutore Abydeno archiepiscopo. Verum eo consilio cognito, damnatur una cum filio Nicephoro ut ei oculi effodiantur; imperator tamen clam ministris mandasse fertur, ut simularent duntaxat excæcationem, eorumque visum illæsum conservarent. His ita gestis, Scythis recens fuscis, Sclero litteræ ab imperatore afferuntur, ut trajecto in Orientem exercitu Bardam Phocam opprimat. Qui cum Cæsaream pervenisset, Phocas a sua factione desertus (nam ad Sclerum confluebant omnes) solus cum suis ministris ad castellum Tyropæum properat: a

211 quo eum non multum abesset, equites eum a Sclero missi consequuntur. Quorum unus Constantinus Charon, cæteris audacior scilicet, et militones suos antevertit, et impetu vehementiore ac pertinacius in Phocam, extremum suorum agmen curantem, illatus, hominem maledictis et probris insectatur. Cui ille: *Non te decet, inquit, homini tali calamitate consiclianti insultare.* Cum autem Charon interim propior factus, telum in eum conjecturus esset, clavam sic in galeam ejus impexit, ut una cum illa caput etiam confringeret, quo uno ictu prostratus, *purpuream vomit ille animam.* Eum

jacentem conspicati qui pone sequebantur, a persequendo destiterunt, Phocæ porro castellum jam ingresso persuasit Sclerus ut imperatoris fidei se committeret; cujus jussu clericus factus, et in Chium relegatus est, Sclerus in Occidentem revocatus. Imperator studio Basilii cubiculi præpositi Theodora Constantini Porphyrogeniti filia uxore ducta, anno secundo imperii, verno tempore cum multis exercitibus et classe illustri bellum Russis infert, cui inter abeundum Scytharum speculatores, Romanorum vires exploraturi, per speciem legationis occurrerunt: quos imperator cur adessent non ignarus, per omnia castra circumduci jussit, iisque perlustratis abire. Digressis illis ipse cum expeditorum quinque et equitum quatuor milibus secutus, ex improvise ad magnam Persthilam accedit, et vallum communit: quæ res Tauroscythis terrorem attulit. Calocyrus autem qui

ἐν συμφοραῖς τοιαύταις γενόμενον, ἐπὶ τῷ δὲ Χάρωνος ἐν τούτοις ἐγγίσαντος C δα, καὶ βαλεῖν ἐπιχειροῦντος αὐτὸν, ἐκεῖνος ἴνην ἀνατείνας, παῖει τὸν Κωνσταντῖνον κατὰ θυροῦ, καὶ ταύτην συνέτριψε μετὰ τῆς κεφαλῆς ἀνδρός, καὶ εὐθὺς εἶλε τὸν πεπληγμένον εἰς θάνατον, μὲθ' ἀνατωθέντα πληγῆ. Οἱ δὲ ἐλαύνοντες, ὀρῶντες τὸν πεσόντα, ἀφίσταντο ἄξεως, καὶ ὁ Φωκᾶς εἰσέδω τὸ φρούριον. Ἐτα Σκληρὸς, παρεγένετο, καὶ πέπεικον αὐτὸν ἰσχυρῶς τῷ βασιλεῖ· καὶ προσελθόντα, κληρίε γενόμενον, εἰς τὴν Χίον περιορίζει ὁ Τζιμι-Καὶ ὁ Σκληρὸς αὖθις προσάττεται μεταδῆ: τὰ Ἐσπίρια. Νυμφεύεται δ' ἐαυτῷ γυναῖκα λεὺς σκουδῆ Βασιλείου τοῦ παρακοιμωμένου ἐν τῇ θυγατέρα Κωνσταντῖνου τοῦ Πορφυρο-υ. Ἐτεῖ δὲ δευτέρῃ τῆς αὐτοῦ βασιλείας, D ἐν ἀλάμψαντος, ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Ῥώσ

Varie lectiones et notæ.

Ὡς διχῆ τμηθῆναι. Nota sunt quæ de Goullione dicunt historici, atque in iis Aquensis, lib. iii, cap. 65; Petrus Tude-

bodus p. 789, et Will. Tyrius, lib. iv, cap. 6, qui scilicet unum de hostibus protervius instantem, licet lorica indutum per medium divisit, etc.

tum ibi erat, omnis mali auctor, cognito imperatoris adventu in Russorum castra confugit, præsentis illius nuntium afferens : quo etsi perturbati sunt, tamen juxta Romanos castra posuerunt. Imperator vero Persthlavam profectus, extra urbem circiter octo millia hominum sese exercentium deprehendit, qui impetu ejus paulisper tolerato terga dederunt. Oppidani arripientes arma, ut res ferebat, ad opem ferendam popularibus, incomposito agmine egressi, a Romanis partim occiduntur, partim in urbem se recepturi, obsepto equitibus itinere, in campo dissipati sunt, aliis cæsis, aliis captis. Qui intra urbem erant, clausis portis sunt obsessi. Postridie cum Basilius cubiculi præpositus **212** cum toto exercitu advenisset : imperatore oppugnationem vehementius urgente, quidam scalis consensu muro Barbaros aliquot deprehensos ibi occiderunt, apertisque portis exercitui facilem ingressum patefecerunt. Persthlava sic expugnata, Borises quoque Bulgarorum rex captus est, quem cum omnibus Bulgaris imperator humaniter tractatum dimisit. Negabat enim se Bulgaris intulisse bellum, sed Russis. Cum autem multi Scythæ in munitionem quamdam confugissent, imperatoream quoque excindi jussit. Quia vero milites a difficillimo ob situm loci oppugnatione abhorrere videbat, ipse primus castellum pedes adortus, effecit ut milites ex verecundia secuti, capto castello, alios cæderent, alios caperent. Urbi Persthlavæ valido præsidio imposito, Dorostolum, quæ et Dristra dicitur, petit, ubi Sphendosthlavus Russorum dux castra habebat, atque obiter quasdam urbes capit et castella vastat. Ut in hostium conspectum ventum est, ambo exercitus statim congressi, magnam diei partem æquo Marte pugnaverunt, donec sub crepusculum Russi defatigati in fugam inclinarunt : Romanisque persequentibus, multi cæsi sunt, nec pauciores capti : cæteri Dorostolum se receperunt. Imperator vero vallo ante urbem excitato, triremes quæ Istrum tuerentur expectabat, ne Russi aufugerent. Sphendosthlavus autem quos habebat Bulgaros, qui ad viginti millia esse dicebantur, in vincula compegit, veritus ne vel seditionem moverent, vel ad Romanos deficerent. Cum classis adesset, urbem oppugnat imperator, ad quem Constantia et ex aliis castellis legati venerunt, veniam petentes, ac semetipsos et castella dedentes. Quibus Romani acceptis, in Dorostoli obsidione dies complures sunt commorati, Barbaris fortiter sese defendentibus. Cum autem crebris præliis multi vulnerarentur, et jam annona destituerentur, cœperunt frangi animis : cum Sphendosthlavus nocte illum et tempestuosa, cum viris circiter bis mille in trabariis impositis frumentatum abiit, et rebus necessariis conquisitis, Dorostolum reddit : Romanorum aliquot ministris, qui in ripa fluminis, alijs atque alijs de causis vagabantur, excensu facto interfectis. Ea res adeo molesta **213** fuit imperatori, ut classis præfectis

Α οὖν στρατεύμασι πλείοσι καὶ στόλῳ περιφανῆ, καὶ ἀπίοντι συναντῶσιν αὐτῷ προσβουταὶ δῆθεν τῶν Σκυθῶν οἱ δὲ κατοπιτῆρες ἦσαν καὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἰσχύος κατὰσκοποι, ὃ οὐδὲ τὸν βασιλεῖα διέλαθε. Προστάξας οὖν περιαχθῆναι αὐτοὺς κατὰ πᾶν τὸ στρατόπεδον, καὶ τοῦτο καταμαθεῖν, ἐκέλευσεν ἀπαλλάττεσθαι. Ἐκείνων δὲ ἀπίοντων, καὶ αὐτῶν εὐζώνους παραλαβὼν πεζοὺς ἐς χιλιάδας πέντε, καὶ ἵπποτας τετρακισχιλίους, ὀπίσω τῶν πρέσβειων ἀπῆει, καὶ ἀθρόον ἔγγυς τῆς μεγάλης Περσθλάβας γίνεται, καὶ βάλλεται χάρακα, ὃ τοὺς Ταυροσκίδας εἰς ἀμηχανίαν ἐπέβαλε. Καλοκύρης δὲ ὁ τῶν κακῶν πρωτουργός, ἐκαὶ τότε παρών, καὶ γνοὺς τὸν βασιλεῖα παραγενόμενον, πρὸς τὴν τῶν Ῥώων ἐπίδρα παρεμβολῆν, ἀφ' οὗ τὴν τοῦ βασιλείως παρουσίαν μαθόντες, ἐπεθορόδηντο, ὅμως μόντοι παραστρατοπεδεύονται τοῖς Ῥωμαίοις. Οἱ δὲ περὶ τὸν βασιλεῖα ἔλθόντες εἰς τὸ τῆς Περσθλάβας ἄστυ, ὡς εἴρηται, καταλαμβάνουσιν ἐκτὸς γυμναζομένους ὡς ὀκτακισχιλίους, κάκεινοις συνέμιξαν. Οἱ δὲ πρὸς μὲν ὄλιγον ἀντίσχεον, εἶτα νύκτα στρέψαντες ἔφυγον. Καὶ οἱ ἐντὸς, ὡς ἕκαστος ἠδύνατο, ὀκλισάμενοι, ἐπικουρήσαντες τοῖς ὁμοφύλοις ἐξήσαν, καὶ ἀσυντάκτως αὐτοῖς χωροῦσιν, ὑπαντιάζοντες οἱ Ῥωμαῖοι ἀνήρουν πολλοὺς, οἱ δὲ εἰς τὴν πόλιν ἀδῆς ἀνθυπενόστουν. Ἄλλ' ἵππέων τινῶν ἐξιππασαμένων Ῥωμαίων, καὶ τὴν εἰς τὴν πόλιν ἀπάγουσαν ἀτραπὸν ἐπιτειχισάντων, οἱ Βάρβαροι ἀνὰ τὸν ἐκτὸς τοῦ ἄστυος χώρον ἐσκίδναντο, ἔνθα οἱ μὲν ἐζωροῦντο, οἱ δὲ καὶ ἐκτείνοντο, οἱ δ' ἐν τῇ πόλει τὰς πόλεις κλείσαντες, ἐπολιορχοῦντο. Τῇ δ' ἐξῆς τοῦ παρεκοιμωμένου Βασιλείου μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς ἔλθόντος, ἐβῶμενέστερον ὁ βασιλεὺς τῇ πολιορκίᾳ ἀναχειρήκει, καὶ τινες διὰ κλιμάκων εἰς τὸ πύργον ἀναβέβηκασιν, καὶ τοὺς ἐκαὶ τῶν Βαρβάρων καταλεφθέντας συγχόψαντες ξίφει τὰς πύλας ἀπέκλεισε, καὶ τῇ Ῥωμαϊκῇ στρατιᾷ πάση ῥάδιαν παρεῖχε τὴν εἴσοδον. Καὶ οὕτω μὲν τὸ τῆς Περσθλάβας ἄστυ Ῥωμαίοις κατέστη ἀλώσιμον, ἔνθα καὶ ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς ὁ Βορίσης ἐβλῶ, φ' καὶ πᾶσι τοῖς Βουλγαροῖς ἐπιεικῶς ὁ αὐτοκράτωρ ἐχρήσατο, ἀνέτους αὐτοὺς ἀφίεις, οὐ κατὰ Βουλγάρων, λέγων, ἀρασθαι ὄπλα, κατὰ δὲ γε τῶν Ῥώων. **Μελλόντι** δὲ Σκυθῶν εἰς ὀχύρωμά τι προσπεφυγόντων, ἐκέλευεν καὶ τοῦτο ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσεν. Οἱ δὲ στρατιῶται διὰ τὸ τοῦ τόπου δυσάλωτον ἦσαν ἀπρόθυμοι. Ὁ γνοὺς ὁ Ἰωάννης, αὐτὸς πρὸ τῶν ἄλλων περὶ ἀπῆει πρὸς τὸ ὀχύρωμα, καὶ οὕτω καταιδέσας τὰς στρατιώτας, ἔτχεν ἐπομένους αὐτῷ, καὶ ἦλθε τὸ φρούριον, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ οἱ μὲν διεφθάρησαν, ἔνιοι δὲ καὶ ἀλωτοὶ Ῥωμαίοις ἐγένοντο. Τοῦτο μὲν οὖν τῷ ἄστυ φρουρὰν ἐγκατέστησεν ὁ βασιλεὺς ἐξιομάχον, ἐκεῖνος δὲ ἀπῆει πρὸς τὸ Δορόστολον, ὃ καὶ Δρίστρα καλεῖται, καὶ τινὰς πόλεις ἐλὼν κατὰ τὴν ῥοδὸν, καὶ φρούρια ἐκπορθήσας, ἐφθάρκει πρὸς τὸ Δορόστολον. Ἦν δὲ πρὸς τῆς πόλεως ταύτης ἐστρατοπεδευκῶς ὁ τῶν Ῥώων ἀρχηγός ὁ Σφενδόσθλαβος. Ὡς οὖν εἶδον ἀλλήλας αἱ στρατιαὶ, συνεβῆραν ἐπ' ἀλλήλαις εὐθὺς, καὶ τὸ μὲν πολὺ τῆς ἡμέρας

ἀγγυμάλως ἐμάχοντο. Περὶ δὲ δειλὴν ὄψιν ἀπειρη-
 κότες οἱ Ῥῶς ἐνέκλιναν πρὸς φυγὴν, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι
 ἐδίωκον, πλείστοι μὲν οὖν τῶν Βαρβάρων ἀπώλοντο, οὐ
 μείους δὲ ἐζωγράφθησαν, οἱ δ' εἰς τὸ Δορόστολον
 ἐπανήλθοσαν· καὶ ὁ Βασιλεὺς πρὸ τῆς πόλεως πηξά-
 μενος χάρακα, τὰς τριῆρεις τὰς Ἰστρον φυλαξούσας
 προσέμεινε, ἵνα μὴ οἱ Ῥῶς ἀποδράσαιεν· Ὁ δὲ
 Σφενδόσθλαβος οὖς καταῖχε Βουλγάρους, εἰς εἴκοσι
 χιλιάδας ὄντας, ὡς λέγεται, πάντας ὑπὸ δεσμοῖς ἐποι-
 ήσατο, δέσας μὴ ἐπανασταῖεν αὐτῷ, ἢ τῷ βασιλεῖ
 προσχωρήσωσιν. Ὡς δὲ καὶ ὁ στόλος παρῆν, ἐπολιόρχει τὴν πόλιν ὁ βασιλεὺς. Ἐκ Κωνσταντίας δὲ καὶ
 φρουρίων ἑτέρων πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκνυντο αἰτοῦντες συγγνώμην, καὶ ἑαυτοὺς παραδιδόν-
 τες αὐτῷ καὶ τὰ φρούρια. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ Ῥωμαῖοι παρέλαβον. Ἡ δὲ τοῦ Δορόστολου πολιορκία
 ἐφ' ἡμέρας διήρκεσε πλείονας, τῶν Βαρβάρων εὐψύχως ἀνταγωνιζομένων. Ὡς δ' ἐκ τῶν πολέμων τῶν
 συνεχῶν πολλοὶ τραυματῖαι γέγονασιν, ἤδη δὲ αὐτοὺς καὶ τὰ ζωαρκῆ ἐπιτέλοιπεν, ἤρξαντο σφίσι
 θραύσασθαι τὰ φρονήματα. Ἄλλ' ὁ Σφενδόσθλαβος νύκτα φυλαξάμενος ἀσέληνον καὶ χειμέριον, ἐν μο-
 νοξύλοις ἄνδρας ἐμβιδάσας ὡσεὶ δισχιλίους, καὶ αὐτοὺς ἐκείνοις συνεμβεθεκῶς, ἀπῆλθεν ἐπιστισίσα-
 σθαι καὶ συλλέξαντες τὰ χρειώδη, εἰς τὸ Δορόστολον ἐπανήσαν. Καὶ τινὰς τῶν Ῥωμαίων θεράποντας
 περὶ τὸν ποταμὸν ἐσκεπασμένους κατ' ἄλλας καὶ ἄλλας χρείας ἰδόντες, ἐκβάντες τῶν πλοίων ἐνίοις
 ἀπέκτιναν, καὶ λαθόντες, αὐθις εἰς τὸ Δορόστολὸν ἐπανήλθοσαν. Τοῦτο πάντῃ τὸν βασιλέα ἐλύπησε, καὶ
 τοῖς τοῦ στόλου κατάρχουσιν ἐπιχόλως εἶχε, καὶ εἰ ἔτι λάθοιεν αὐτοὺς οἱ Βάρβαροι ἀποπλεύσαντες,
 ἡπειλήθη θάνατον εἶναι σφίσι τὸ ἐπιτίμιον Ἐφ' ὄλαις δὲ ἡμέραις ἐξήκοντα πολιορκήσας τὴν πόλιν,
 καὶ μήπω ταύτην ἐλὼν, ἔγνω λιμῶ τούτους ἔνδον καταγωνίσασθαι, καὶ περιεκάθητο ταύτην, ἐπιτηρῶν
 ἀκριβῶς, ἵνα μήποθεν αὐτοῖς χρειώδεις τι κομισθῆ. Οἱ δὲ Βάρβαροι πολλάκις ἐκδρομὰς ποιησάμενοι ἤτηντο,
 ἐπεὶ δὲ καὶ τῷ λιμῶ δὲ ἐπιέζοντο, καὶ οὔτε τῆς τῶν ἀναγκαίων ἦν αὐτοῖς χορηγίας χορηγίας ἐλπίς, οὐ μόντοι
 συμμαχίας, οἱ μὲν ἀποδράναι νυκτὸς συνεβούλευον, οἱ δὲ Ῥωμαῖοις ἑαυτοὺς πιστεῦσαι, καὶ οὕτως ἐπανεθεῖν
 εἰς τὰ ἴδια, οἱ δ' ἄλλο τι ὑπέτιθον.

Γ. Ὁ δὲ γε Σφενδόσθλαβος ἔτι ἅπαξ Ῥωμαῖοις Β
 παρῆναι μάχεσθαι, καὶ ἢ περιγενέσθαι τε καὶ
 ἀσπῆσθαι ἢ προτιμῆσαι θάνατον εὐκλεῆ ζωῆς
 δυστυχοῦς. Ταῦτα ὁ μὲν εἶπε, τὸ δὲ πλῆθος ἐπήνεσε,
 καὶ τῇ ἐξῆς θανατῶντες, τοῖς Ῥωμαῖοις συμπλέ-
 πονται, καὶ μέχρι πολλοῦ ποτὲ μὲν οἱ Ῥωμαῖοι πε-
 ριγίνοντο τῶν Σκυθῶν, ποτὲ δὲ τῶν Ῥωμαίων
 οἱ Βάρβαροι. Ὡς δ' ἐφωράσατο τὴν τοῦ τόπου
 στενοχωρίαν ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐναντίοις εἶναι πρὸς
 λυσίτλειαν, μὴ ὄλων τε ὄντων τῶν Ῥωμαίων ἐπιέ-
 ναι αὐτοὺς ἄθρόον, τοῖς στρατηγοῖς ὑπετίθετο, τὰ
 τάγματα πρὸς τὸ πεδίον ἡρέμα ὑπάγειν, ὑποχω-
 ροῦντα κατὰ βραχύ. Τοῦτο γενόμενον, τοῖς Βαρ-
 βάροις δειλίας τῶν Ῥωμαίων καὶ φυγῆς παρέσχετο
 ἰάκωσιν, καὶ εἶποντο ἀλαλάξαντες. Ὡς δὲ πρὸς
 εὐρύτερον πεδίον ἐγένοντο, σύνθημα τοῖς Ῥωμαῖοις
 ὁ βασιλεὺς ἐπιστροφῆς δέδωκε, καὶ ἀναστρέψαντες,
 προσέβλησαν τοῖς Βαρβάροις, καὶ γίνεται φρικώ-
 δης ὁ πόλεμος. Ὁ βασιλεὺς δὲ τὸν μάγιστρον
 Βάρδαν τὸν Σεληρόν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ταγμάτων
 ἀποκλείσαι τὴν πρὸς τὴν πόλιν εἴσοδον τοῖς Βαρ-
 βάροις ἐπέκομην. Ἡ δὲ μάχη μέχρι πολλοῦ ἰσόρ-
 ρητος ἦν. Λέγεται δὲ καὶ θειοτέρα ἐπικουρίας
 τότε τοῖς Ῥωμαῖοις τυχεῖν. Θύελλα γὰρ κατὰ
 πρόσωπον τοῖς Σκυθῶν προσέβαλλε, καὶ τις ἔπι-
 πος ἑωρᾶτο πολλοῖς, τῶν Ῥωμαίων ὑπεραγω-
 νιζόμενος, καὶ συγκλονῶν τῶν Βαρβάρων τὰς
 φάλαγγας. Ἦν δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς
 μάχης ἡ τοῦ στρατηλάτου ἀγίου Θεοδώρου, τοῦ
 ἐν μάρτυσι περιωνύμου, τελουμένη μνήμη. Τρέ-
 πονται γοῦν οἱ Σκύθαι, καὶ πρὸς τὴν πόλιν ὤρ-

III. Sphendosthlavus autem monuit suos, ut
 denuo Martis aleam experirentur, vel victoria sal-
 utem quæsituri, vel honestam mortem calamitosæ
 vitæ prælaturi. Ea sententia populo probata, postri-
 die mori non recusantes, cum Romanis congre-
 diuntur, ac diu nunc his nunc illis vincentibus,
 imperator qui loci angustias hostibus subsidio esse
 animadverterat, in quibus sui conferti irruere non
 possent, duces monuit ut cohortes paulatim reced-
 endo in planitiem subducerent. Quod cum fieret.
 Barbari opinati Romanos metu fugere, cum cla-
 more sunt insecuti. Cum in patentiore campum
 ventum esset, imperator tesseram dedit Romanis
 ut se converterent: et pugna atrocissima orta,
 Bardam Sclerum magistrum cum suis cohortibus
 ad intercludendum Barbaris aditum urbis, aman-
 davit. Cum diu victoria anceps esset, Romani di-
 vinitus adjuti esse perhibentur. Nam et procellam
 Scytharum facies verberasse, et quemdam in equo
 a multis visum, qui Romanos defenderet, et Bar-
 barorum phalanges conturbaret. Eo porro die
 memoria sancti Theodori magistri militum, insignis
 martyris celebrabatur. Scythæ igitur in fugam com-
 pulsæ urbem versus fugiebant, qua cum intrare
 non possent, a Sclero interclusi, in suburbia dis-
 persi cæduntur, et a se invicem opprimuntur et
 conculcatur, ut interfectorum numerus haud
 facile iniri queat. Reliqui omnes vulneribus affecti
 fuerunt. Theodorum porro magistrum militum
 Romanis contra Barbaros auxilio fuisse, ex eo
 cognitum est. Muliercula quædam Byzantia, reli-

giosa et modesta, pridie illius pugne in somnis sanctam Deiparam **¶** procedere cum magno comitatu videre visa est, ac dicere : *Domine Theodore, meus, et ius Jognnes gravia sustinet : propere igitur illi opem ferto.* Id somnium illa quibusdam aperuit, qui die notato compererunt, id pridie postremæ pugnæ contigisse. Imperator vero ut martyri pro navata opera gratiam referret, elegantissimum ei templum Euchaniæ sive Euchtaiæ struxit, vetere diruto, in quo corpus ejus multis certaminibus defunctum repositum erat, et urbem, vetere nomine abolito, Theodoropolim appellavit. At barbarus Sphendostlavus undique desperatus, per legatos veniam ab imperatore petiit, ac domum redeundi facultatem, et locum inter Romanorum fœderatos et liberum Tauroscythis in Romanorum provinciis commercium. Quæcum imperator omnia concessisset, Splendostlavus ipse eum adiit, orans ut cum Patzinacis ageret, ut Russis domum redituris per suam provinciam transitum darent. Imperator cum et hoc et belli societatem, atque illud etiam ab eis petiisset, ne Istro trajecto Bulgariam vastarent : Patzinacæ cæteris assensi transitum Russorum dutaxat negarunt.

ἀντὶ τῆς προτέρας αὐτῆς κλήσεως Θεοδωρόπολιν ἐπωνόμασεν. Ὁ δὲ Βάρβαρος Σφενδόσθλαδος πάντοθεν ἀπογνοὺς, διεπρεσβεύσατο πρὸς τὸν βασιλέα, συγγνώμην αἰτῶν, καὶ εἰς τὰ οἰκίαι ἐκπελάσθαι ἐξαιτούμενος, καὶ τοῖς συμμάχοις Ῥωμαίων συντάττεσθαι, καὶ τὸν βουλούμενον Ταυροσκύθην ἵνα πρὸς τὰ Ῥωμαίων ἦθῃ, καὶ ἐν αὐτοῖς ἐμπορεύσθαι. Καὶ ὁ βασιλεὺς τὰς αἰτήσεις προσήκατο, καὶ πάσις ἐπλήρωσεν· εἶτα καὶ αὐτὸς ὁ Σφενδόσθλαδος ἀφίκετο πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ αὐτῷ συνώμιλῃσεν. Ἡτήσατό τε τοῖς Πατζινάκαις δηλῶσαι, μὴ κωλύσαι τοῖς Ῥώσι οἴκαδε ἀπιούσι διὰ τῆς σφετέρας χάριτος τὴν δίοδον. Καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦτ' ἐκείνους ποιῆσαι ἤξελε, καὶ συμμάχους ἔχειν αὐτοὺς, μηδὲ διαβαίνειν τὸν Ἰστρον, καὶ τὴν Βουλγαρίαν ληΐζεσθαι. Οἱ δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις συνέθεντο, πρὸς δὲ τὴν δίοδον τῶν Ῥώσι ἀπηγόρευσαν.

IV. Bello Russico ad hunc modum confecto, C imperator Byzantium reversus, ab omnibus ordinibus splendide excipitur. Nam et patriarcha cum omnibus sacerdotibus ei obviam est progressus, et senatus, et populus coronas offerentes, et currum cum quatuor albis equis, rogantque ut eo conscenso triumpharet. At ille coronas accepit, et equo singulari candido triumphavit, et vestibibus Bulgaricorum regum currui impositis, supraque eas imagine Deiparæ collocata, currum antecessit. Cum in forum Placotum pervenisset, Borisem Bulgaricis insignibus depositis dignitate magistri ornavit. At Sphendostlavus cum Russis suis, in reditu Patzinacarum insidiis exceptus, ad intercessionem cæsus est. Idem hic imperator Christi Servatoris templum in Chalce magnificentum estruxit. D Patriarcha Basilius Scamandrenus cum post quadriennium suæ designationis, ob quædam objecta orimina per concilium loco motus esset ; Antonius Studites patriarcha est designatus. Imperator vero

μήκισαν, ἀλλ' ἦν ἐκείνη αὐτοῖς οὐκ εἰσιτητῆ (ἦδη γὰρ παρὰ τοῦ Σκληροῦ ἀποκλείετο ἢ εἰς ταύτην εἰσέλθειν) καὶ λοιπὸν ἐπὶ τὰ ταύτης προόσια διεσκέδαντο καὶ καταλαμβανόμενοι διεφθείροντο, καὶ ὑπ' ἀλλήλων ἀπώλλυντο συνωθούμενοι τε καὶ στήπατούμενοι, ὡς δυσαριθμήτους τοὺς ἀνηρημένους εἶναι. Οἱ δὲ περιλειφθέντες τραυματαῖαι γιγνώσκει ξύμπαντες. Ἐγνώσθαι δὲ ὅτι ὁ στρατηλάτης ἅγιος Θεόδωρος (79) ἦν, ὃς τοῖς Ῥωμαίοις τότε κατὰ Βαρβάρων ἐπεκούρησέ τε καὶ συνεμάχησεν, Ἐντεῦθεν γυναιδὸν τι εὐλαβεία συνεζηκὸς καὶ σεμνότητι κατὰ τὸ Βυζάντιον, μᾶλλον πρὸ τῆς μάχης ταύτης ἡμέρᾳ ἔδοξε καθ' ὑπνοῦς τὴν ἁγίαν Θεοτόκον ὄρῃ προΐουσαν, καὶ προπεπομένην ὑπὸ πολλῶν, ἀκούσαι τε τῆς Θεομήτορος λεγούσης πρὸς ἑαυτῶν προϊόντων αὐτῆς, Κύριε Θεόδωρε, δὲ ἐμὸς καὶ σὸς Ἰωάννης ἀγῶνας ἔχει βαρεῖς· σπύσσω οὖν, αὐτῷ ἐπικούρησον. Ἐξέφηνεν οὖν τισιν ἢ γυνὴ τὸ ἐνόπιον. Οἱ δὲ τὴν ἡμέραν ἐσημειώσαντο, καὶ ἦν ἡ πρὸ τῆς τελευταίας μάχης. Τὸν μάρτυρα δ' ὁ βασιλεὺς τῆς βοήθειας ἀνταμειβόμενος, ναὸν αὐτῇ κατὰ τὴν Εὐχάνιαν ἢ Εὐχάιταν περικαλλῆ ἔδομησατο, τὸν πρῶην καταβαλὼν, ἐν ᾧ τὸ πολύσθλον ἐκείνου σῶμα κατέθετο καὶ τὴν πόλιν

Δ'. Τοιοῦτον δὲ τέλει τοῦ πρὸς τοὺς Ῥώσι πολέμου καταλυθέντος, ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπανέζηξε, καὶ ὑπέδεχθη λαμπρῶς ὑφ' ὄλου τοῦ πολιτεύματος. Ὁ τε γὰρ πατριάρχης προὔκηνηται αὐτῷ μετὰ τοῦ κλήρου πάντες, καὶ οἱ τῆς γερουσίας, καὶ οἱ τοῦ δήμου, στεφάνους προσέγοντας, καὶ τῆθριππον ἄρμα, οἱ δ' ἵπποι τούτου λευκῆ ἐδέοντό τε τοῦ ἄρματος ἐπιβεβηκότα, ταῖσιν τε θρίαμβον. Ὁ δὲ τοὺς μὲν στεφάνους ἐδέξατο, ἵππων τε κέλητι καὶ τούτῳ λευκῷ ἐθριάμβευσε, τῷ δ' ἵππῳ τῆθριππῷ τὰς βασιλικὰς στολὰς τῶν Βουλγάρων βασιλέων ἐπέθετο, καὶ τούτων ἄνωθεν εἰσὶν τῆς Θεομήτορος (80) καὶ προῆι τὸ ἄρμα. Κατὰ δὲ τὴν Πλακωτὴν λεγομένην γενόμενος ἀγορὰν, ἀποδύσει τὸν Βορίσην τὰ τῆς παρὰ τοῖς Βουλγάρων βασιλείας παράσημα, καὶ τῷ τῶν μαγίστρων ἱμάσησεν ἀξιώματι. Ὁ μόντος Σφενδόσθλαδος μετὰ τῶν Ῥώσι ἐπ' οἴκου ἀναζευγὺς λόχοις περιπέσει τῶν Πατζινάκων, καὶ πάντες ἀθροοὶ ἀπέλοντο, οὗτος δὲ βασιλεὺς τὸν ἐν τῇ Χαλκῇ ναὸν τοῦ Σα-

Variae lectiones et notæ.

(79) Ὁ στρατηλάτης ἅγιος Θεόδωρος. Hausit a Leone diacono, qui Joannis Tziimiscæ resgestas pluribus prosecutus est.

(80) Εἰκόνα τῆς Θεομήτορος. Addit idem Leo

Diaconus in Hist. ms. : Τὴν τῆς Θεομήτορος εἰκόνα ἐναγκαλισμένην τὸν θεάνθρωπον Λόγον, ἣν ἐκ Μουσίου εἴληφεν, ubi cæteros triumphandi Zimisciani apparatus pluribus prosecquitur.

τῆρος Χριστοῦ (81) μεγαλοπρεπῶς ἐδομήσατο. Τοῦ δὲ πατριάρχου Βασιλείου τοῦ Σκαμανδρηνοῦ ἐπί τισι κατηγορηθέντος ἐγκλήμασι, καὶ καθαιρεθέντος συνοδικῶς, μετὰ τέσσαρας ἐνιαυτοὺς τῆς αὐτοῦ προχειρίσεως, ἐχειροτονήθη πατριάρχης ὁ Στουδίτης Ἀντώνιος. Ὅτι δὲ αἱ προσκτεθεισάαι τοῖς Ῥωμαίοις πόλεις κατὰ τὴν Ἔω πρὸς ἀποστασίαν ἀπειδὸν, καὶ τὸν τῆς δουλείας ζυγὸν ἀπεσεύσαντο, καὶ τοὺς δεσμοὺς διέβρῆξαν τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, ἐξεστράτευσεν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτῶν, καὶ οὐς μὲν ἀπραγμόνας ὑποκύψαντας αὖθις, οὐς δὲ σιδήρων καὶ ἀνάγκη πολλῇ τῷ ζυγῷ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς ὑπηγάγετο. Ἀναζευγνὺς δ' ἐκεῖθεν, καὶ γενόμενος κατὰ τὴν Ἀτάβαρζαν καὶ τὸ Ποδανδόν, ἔρῳν τε κἀναῦθα καὶ ἐν ἄλλαις χώραις πολλαῖς, χωρὶα πολυάνθρωπά τε καὶ πάμπορα, ἠρώτα οὐ εἶεν· καὶ μανθάνων ὅτι τοῦ παρακοιμωμένου εἰσὶ Βασιλείου, τὰ μὲν παρὰ τοῦ βασιλέως Νικηφόρου τοῦ Φωκά, τὰ δὲ παρ' αὐτοῦ δομestικού τογχαθόντος τῶν σχολῶν, τὰ δὲ παρ' ἐτέρων προσκτεθέντα τῇ βασιλείᾳ καὶ δωρηθέντα αὐτῷ, ἤλγησέ τε καὶ δεινὸν εἶπεν, εἰ τῶν δημοσίων κτημάτων, καὶ ἐφ' οἷς πολλοὶ μὲν ἔπεσον ἀγαθοὶ ἄνδρες, πλείους δ' ἐκακουχθήσαν, εἰς ἐκτομίαις καταπολαύει. Ταῦτα παρὰ τοῦ τῷ παρακοιμωμένῳ καταγγεληθέντα, πρὸς ἐπιβουλήν τοῦ βασιλέως αὐτὸν ἀνηρέθισαν, καὶ τι δηλητήριον κερασάμενος φάρμακον, οὐ δραστήριον οὐδ' ὠκύμορον, ἀβληχρὸν δὲ καὶ χρόνῳ καταργαζόμενον τὸν πεπωκότα, καὶ ὑπελθῶν δώροις τὸν οἰνοχοεῦειν εἰωθότα τῷ βασιλεῖ, ἔγχεϊ τοῦτο τοῦ κρατοῦντος τῇ κύλικι, ὃ ποθὲν, κατὰ βραχὺ τὴν τοῦ πίνοντος εἰσίνετο δύναμιν, καὶ C διέσθαιρε τὴν ξίν τοῦ σώματος, ἕως συνίλασε καὶ εἰς μῦρον τὸν αὐτοκράτορα. Οὗτος οὖν τῶν τῆδε μεταστάς ὁ Τζιμισκῆς Ἰωάννης, καταλείπει τὴν βασιλείαν (82) δηλαδὴ καὶ τῷ Κωνσταντίνῳ τοῖς υἱεῖσι τοῦ Ῥωμανοῦ, βασιλεύσας ἐξ πρὸς τῷ ἡμίσει ἐνιαυτοῦς. Ὁ δὲ μὲν μικροῦ διέλαθεν ἂν, ἤκα διηγησόμενος, ὅπως μὲν οὖν ὁ κουροπαλάτης Λέων ὁ Φωκάς καὶ ὁ ἐκείνου υἱὸς ὁ Νικηφόρος κατακριθέντες ἐκτύφωσιν, οὐκ ἐστερήθησαν τοῦ φωτός, λάθρα τοῦτο τοῦ βασιλέως περὶ αὐτῶν ἐπισκήψαντος, ἤδη ἰστόρηται. Ἐχόντες δ' ἔτι τὰ ἐαυτῶν ἀλώδητα ἔμματα, οὐκ ἠγάπων σωζόμενοι, ἀλλὰ τῇ βασιλείᾳ, καὶ πάλιν ἐπιθέσθαι διεμελέτων, πολλοὺς τῶν περὶ τὴν πόλιν, καὶ τὰ βασιλεία ἐαυτοῖς ὁμοφρονούντας κτησάμενοι. Ἄλλ' ἐφωράθησάν τε καὶ συνεσχέθησαν, ἐνὸς τῶν συνωμοτῶν τὸ μελέτημα καταγγείλαντος. Οὐκέτι γοῦν φιλανθρωπίας ἤξιωντο,

Λ contra urbes Romano imperio 215 in Orientē acquisitas, quæ ad defectionem spectabant, excusso jugo servitutis, ruptisque Romanæ ditionis vinculis expeditione suscepta, quasdam citra negotium ultro ad officium reversas, quasdam ferro et magna vi sub jugum pristinum reduxit. Cum inde rediens circa Anabazam et Podandum, atque in multis aliis provinciis prædia frequentia et fertilissima videret, rogavit cujus ea essent. Cum Basilii præpositi cubiculi esse cognovisset, partim a Nicephoro Phoca, partim a se, dum legionum domesticus esset, partim ab aliis adjecta imperio illique donata esse: indoluit, et iniquum esse dixit publicis possessionibus multorum præstantium virorum sudoribus et sanguine partis unum spadonem perfrui. Ea verba per quemdam nuntiata, Basilium ad comparandas imperator insidias impulerunt, ac veneno temperato, non illo quidem efficaci et celeri, sed lento et tabifico, largitionibus pincerum imperatorum corruptit, ut id calici imperatoris infunderet: quo ille hausto paulatim habitudine corporis prostrata tandem interiit, imperio hæredibus relicto Basilio et Constantino Romani filiis, cum annos sex, totidemque menses regnasset. Jam vero id exponendum est quod me pene fefelisset. Nam quemadmodum Leo Phocas curopalata, et Nicephorus ejus filius, lata in eos excæcationis sententia, arcano imperatoris mandato oculos conservarint, ante retullimus. Sed cum ea liberalitate non contenti denuo regnum affectarent, multis et civibus et aulicis sibi conciliatis: eoque consilio a quodam ex conjuratis prodito deprehensi essent, sine ulla clementia effossis oculis, et felicitatis suæ et ambitionis finem invenerunt.

τὴν βασιλείαν τοῖς κληρονόμοις αὐτῆς, τῷ Βασίλειῳ, βασιλεύσας ἐξ πρὸς τῷ ἡμίσει ἐνιαυτοῦς. Ὁ δὲ μὲν μικροῦ διέλαθεν ἂν, ἤκα διηγησόμενος, ὅπως μὲν οὖν ὁ κουροπαλάτης Λέων ὁ Φωκάς καὶ ὁ ἐκείνου υἱὸς ὁ Νικηφόρος κατακριθέντες ἐκτύφωσιν, οὐκ ἐστερήθησαν τοῦ φωτός, λάθρα τοῦτο τοῦ βασιλέως περὶ αὐτῶν ἐπισκήψαντος, ἤδη ἰστόρηται. Ἐχόντες δ' ἔτι τὰ ἐαυτῶν ἀλώδητα ἔμματα, οὐκ ἠγάπων σωζόμενοι, ἀλλὰ τῇ βασιλείᾳ, καὶ πάλιν ἐπιθέσθαι διεμελέτων, πολλοὺς τῶν περὶ τὴν πόλιν, καὶ τὰ βασιλεία ἐαυτοῖς ὁμοφρονούντας κτησάμενοι. Ἄλλ' ἐφωράθησάν τε καὶ συνεσχέθησαν, ἐνὸς τῶν συνωμοτῶν τὸ μελέτημα καταγγείλαντος. Οὐκέτι γοῦν φιλανθρωπίας ἤξιωντο,

Varia lectiones et notæ.

(81) Τὸν ναὸν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, etc. In D qua quidem æde S. Joannis Baptistæ capillos postmodum deposuit, ut narrat Leo Diaconus, lib. x Hist. ms. de Joanne Tzimisce: Ενταῦθα φρουρίῳ προσέβλεπεν, τῷ τῇ Συρᾷ φωνῇ καλουμένῳ Μεμπετζε, ὃ καὶ πολέμῳ, καὶ ταῖς παντοδαπαῖς μηχαναῖς παραστησάμενος, τὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ σανδάλια καί ποσιν ἀνευρηκώς, ἀνέληφεν ὡς τι δῶρον οὐράνιον, καὶ τὰς τοῦ σε ασμίου δὲ Προδρόμου τρίχας, τοῦ Κήρυκος καὶ τὰ μὲν αὖθις ἐν τῷ περιπέσει τῆς Θεομητορὸς σηκῷ, τῶν κατὰ τὴν ἀνακτορικὴν ἐστὶν ἰδομένην ἀπέθετο, ὡς τινα πολυόλβον θησαυρὸν· τὰς δὲ ἐν τῷ τοῦ Σωτῆρος ναῷ ὄν αὐτὸς ἐκ βάθρων ἐνήγειρεν. Meminit præterea istius ædis a Tzimisce conditæ Michael Psellus, lib. v Hist. ms.: Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ λαμπρὸς πάνυ καὶ ὀψηλὸς προὔκαθητο τῆς οὕτω λεγομένης Χαλκῆς φυλακῆς, μετ' αὐτοῦ δὲ τοῦ θεοῦ τεμένους, ὃ ὁ μέγας ἐν βασιλευσίν Ἰωάννης ὁ μετὰ Φωκᾶν Νικηφόρον ἰδαίματο. Falso

igitur hæc Nicephoro Phocæ ascribunt excerpta Historica ex cod. Reg.: Ὅτι ἐν τῷ Μεμπετζε εὐρεν ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος τὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ σανδάλια, καὶ τὰς σεβασμίας τοῦ Προδρόμου τρίχας· καὶ τὰ μὲν ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν κατέθετο· τὰς δὲ ἐν τῇ τῆς Χαλκῆς ναῷ, τῷ παρ' αὐτοῦ ἐκ βάθρων ἀνεγερθέντι. Alia de hac æde observamus in Constantinopoli Christ.

(82) Βασιλείῳ. Qui Nicos dicitur Balsamoni ad can. 1 synodi Constantinopolitanæ sub Photio: aliis vero Porphyrogenetos, ad discrimen Basilii Macedonis imp. Versus inscripti Menæis, quæ illius nomen præferunt:

Ἄναξ ὅλης γῆς, ἤλιος τῆς πορφύρας,
Βασιλεῖος, τὸ θρέμμα τῆς ἀλουργίδος,
Κράτιστος ἀμφοῖν, καὶ τροπαίος καὶ λόγος,

Ita etiam porphyrogenetos dicitur Michaeli Psello in Synopsi legum sub finem.

ἀλλ' ἀσυμπαθῶς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξωρόχθησαν· καὶ τοῦτο τέλος αὐτοῖς τῆς εὐτυχίας καὶ τοῦ περὶ τὴν βασιλείαν ἐγένετο ἔρωτος.

V. Sio Romanorum imperium iis restitutum A
est ad quos hæreditario jure pertinebat, Basilio et Constantino, quorum ille xx, hic xvii ætatis annum agebat. Qui cum imperii insigniæ gestarent, omnis penes Basilium præsidem erat auctoritas: idque Basilius nondum sibi ipsi fidens tolerabat, cubiculi præposito tamquam præceptori auscultans, seque ad illius reipublicæ tractationem et administrationem conformans, ut et ipse, cum tempus postularet, in militaribus catalogis et civili æquitate tuenda, rationem 216 eandem sequeretur. Erat enim alacri et excitato ingenio, non dissolutus, et ignavia mancipatus, ut frater. Cum primum autem hi rerum potiti essent, præses matrem eorum ab exsilio revocatam filiis restituit: et quia Bardam Sclerum magistrum militum, et cui omnes Orientales copiæ parebant, suspectum habebat: ea dignitate erepta, Mesopotamiæ ducem designat. Quam ille rem iniquissimo ferens animo, et alioqui regni cupiditate æstuans, ad defectionem incitatus: initio magistratu illo, arcanoque cum multis comitato, propter res fortiter gestas apud milites gratiosissimus, omnes fere dicto audientes habuit, et filio Romano qui in urbe regia degebat, clam per quemdam accersito, statim regnum affectavit, diademate et calceis punicis sumptis. Imperator salutatus, pecunias studiose conquirat, et Amidæ, quæ et Emet dicitur, et Martyropolis et Miaphercim Ameram et Arabes socios asciscit. His secum conjunctis Constantinopolim properat, spe bona elatus, somnio cujusdam monachi virtutis studiosi aucta, qui sibi visus erat mulierem quamdam in sublimi specula sedentem cernere, quæ illi flagellum imperatorum porrigeret. Quod flagellum cum utique iram Dei et Romanorum ex intestinis bellis interitum significaret: Sclerus, pro imperii omine sua cupiditate visionem æstimans, interpretabatur. Fama de tyrannide Scleri in urbem perlata, imperatores quidquid militum restabat contrahentes, ad resistendum se parabant, misso interim Nicomediæ pontifice ad illum, qui etsi multas pacis condiciones haud asperrandas proponeret, nihil tamen impetravit. Nam Sclerus coccoineo calceo ostenso, non fieri posse dixit, ut qui eum semel induisset, temere abjiceret. Quo responso accepto, necessitas imperatoribus imposita est bello decertandi, copiarum duce Petro spadone, Phocæ cujus supra quoque facta est mentio, filio. Exercitibus ad Liparam congressis, quæ et Licandus appellatur, imperatorii aliquantisper strenue restiterunt, sed tandem profigantur multis caesis 217 castrique direptis. Tzemandus quoque urbs frequentissima Sclero deditionem fecit, e qua magnam pecuniæ vim coegit. Sio imperatorum copiis superatis, multos inde ad se attraxit, opibus et salute illorum jam desperatis, neque obscuri duntaxat milites, sed multi etiam ex illustribus

E. Ἀποκατέστη τὸ τῶν Ῥωμαίων σκήπτρον τοῖς τούτῳ κατὰ γένος προσήκουσι, τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ Κωνσταντίνῳ, φημί, ὧν ὁ μὲν εἰκοστὸν ἦνευ τῆς ἡλικίας ἑνῆαυτὸν, ὁ δὲ γε Κωνσταντῖνος ἑπτακαίδέκατον. Ἄλλ' οὗτοι μὲν τὰ τῆς βασιλείας περιέκειντο σύμβολα, τὴν δ' ἐξουσίαν ὁ πρωτοπρόεδρος Βασίλειος περιέζωστο ἀτεχνῶς. Ἠνεύχτο δὲ ὁ βασιλεὺς Βασίλειος μήπω πεποιθὼς ἑαυτῷ, καὶ οἷον παιδοτρύβη τῷ παρακοιμωμένῳ προσέειπε, καὶ ἑαυτὸν ἐβρόθυμιζε πρὸς τὴν ἐκείνου τῶν δημοσίων πραγμάτων μεταχειρίσιν καὶ διοίκησιν, ὡς ἂν, καιροῦ καλοῦντος, οὕτω καὶ αὐτὸς τὰ περὶ τοὺς στρατιωτικοὺς καταλόγους, καὶ τὰ τῆς πολιτικῆς εὐνομίας μεταχειρίσθαι. Ἦν γὰρ τὸ ἦθος ἐργηγορῶς καὶ δραστήριος, ἀλλ' οὐκ ἀνειμένος κατὰ τὸν ἀδελφόν, καὶ περὶ τὸν ἀργὸν βίον ἐχολακῶς. Ἄρτι γοῦν εἰς τοὺς θυμάλμονας τούτους περίεστη τὸ κράτος, καὶ αὐτίκα ἐν τῆς ὀπισθερίας κατάγει τὴν τούτους τεκοῦσαν ὁ πρόεδρος, καὶ τοῖς υἱοῖς ἀποδίδωσιν. Ἰποπεύων δὲ τὸν μάγιστρον Βάρδην τὸν Σκληρὸν στρατηλάτην ὄντα, καὶ πάσας ὑπ' ἑαυτὸν ἔχοντα τὰς ἐπὶ δυνάμεις, ἀφαιρεῖται μὲν αὐτοῦ τὴν στρατηλάτου ἀρχὴν, δοῦκα δὲ Μεσοποταμίας αὐτὸν προχειρίζεται. Τοῦτο σφόδρα ἠνίασε τὸν Σκληρὸν, καὶ ἄλλως αἰεὶ τρέφοντα παρ' ἑαυτῷ τῆς βασιλείας τὸν ἔρωτα, πρὸς ἀποστασίαν ἠρέθισε. Καταλαβὼν οὖν τὴν ἀρχὴν εἰς ἣν προβέβλητο, πολλοῖς ἀνεκάλυψε τὸ ἀπόρρητον. Φιλούμενος δὲ διὰ τὰς ἀριστείας ὑπὸ παντὸς τοῦ στρατεύματος, πειθηνίους εἶχε σχεδὸν ἅπαντας. Οὗ δ' ἦν ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων ὁ καὶς αὐτοῦ Ῥωμανός, ἔσπευσε σχεῖν κάκεινον παρ' ἑαυτῷ, καὶ στείλας λάθρα τινα ἠδυνήθη καὶ τὸν υἱὸν λαθόντα ὑπαγαγέσθαι, καὶ αὐτίκα τῇ τυραννίδι ἐπιχειρήσας, ταινίᾳ τε βασιλείᾳ τὴν κεφαλὴν ἀναδείξει, καὶ φοινικίοις πεδίλοις τοὺς πόδας ὀδοθεῖται, καὶ εὐφημεῖται ὡς βασιλεὺς, καὶ χρήματα συλλέξει ποιεῖται σπουδῆν, καὶ συμμάχους προσελεύθει, τὸν τε τῆς Ἀμιδῆς Ἀμυρᾶν οὕτω γὰρ τὸ ἔργον καλεῖται, καὶ τὸν τῆς Μαρτυρουπόλεως (ἣ δὲ Μιφερκειμ ὀνομάζεται), ἀλλὰ μέντοι καὶ Ἄρσας. Τούτου οὖν συμπεριλαβὼν ἠπειγέτο πρὸς τὴν Κωνσταντῖνου, ἐλπῖσι χρησταῖς αἰωρούμενος, ὅς καὶ ἄλλοθεν ἔθαλπε, μᾶλλον μέντοι ἐξ ὀνείρου τινὸς μοναχοῦ ἀρετὴν μετιόντος. Ἔδοξε γὰρ ἐκείνου ὄρεσθαι τὸν Σκληρὸν γυναικί τινα ἐφ' ὕψηλῆς καθήμενῃ περιωπῆς προσελθεῖν, τὴν δὲ μάστιγι αὐτῷ ἐχειρίσαι βασιλικήν. Ἡ μάστιξ δ' ὡς ἔοικεν, ἦν σύμβολον τῆς θείας ὀργῆς, καὶ τῆς ἐκ τῶν ἐμφυλίων πολέμων τῶν Ῥωμαίων φθορᾶς, ἣν ὁ Σκληρὸς δηλοῦν τὴν βασιλείαν ἐνόμιζε, πρὸς τὴν οὐκ αἰεὶ ἔφεσιν κρίνων τὸ ὄραμα. Τῆς δὲ περὶ τῆς τυραννίδος τοῦ Σκληροῦ φήμης φθασάσης πρὸς τοὺς κρατούοντας, ἠτοιμάζετο τὸ περιλειφθὲν στρατιωτικὸν ἀντικαταστήσαι τῷ ἀποστάτῃ. Ἐν τούτῳ δὲ σπύλλεται πρὸς ἐκεῖνον ὁ Νικομηδείας ἀρχιερεὺς, πρὸς θεῶν, καὶ πολλὰ μὲν ἐπαγωγὰ πρὸς εἰρήνην.

τῆ αὐτῷ, ἀλλ' οὐκ ἔπεισε. Δείξας γὰρ αὐτῷ ἅρως τὸ κοκκοβαφὲς πέδιλον, ἀδύνατον εἶπε ταῖς τοῦτο ὑποδησάμενον βῆρον ἀποβαλεῖν. τὴν ἀπόκρισιν ὡς ἔγνω οἱ περὶ τὰ βασίλεια, κῆρος πρὸς μάχην ὠρμήκεσαν. Ἦν δὲ τῆς ἧς δυνάμειος στρατοπεδάρχης ὁ ἔκτομιος ὁ τοῦ Φωκά, οὗ καὶ πρώην ἐμνήσθημεν. ἀλλήλοισι ἀντεστρατοπεδεύσαντο τὰ στρατὰ, περὶ Λίπαρον, ἣ καὶ Λικανδὸν ὠνοῦσιν, πρὸς ἀλλήλα συνεβράγησαν, καὶ ἐπὶ τῆς κειρῆος ἀντείχον οἱ βασιλικοὶ γενναίως, τρέπονται, καὶ ἀναιροῦνται πολλοὶ, καὶ ἀποπέδον ὑπὸ τοὺς ἐναντίους γενόμενον ἔσται. Ἔττα καὶ τὴν Τζαμανδὸν πολυπέδον ἐκ προσελεύσεως τῶν οἰκούντων ἰληφῶς, χρημάτων ἔσμον ἐξ αὐτῆς συνθηροῦσα δὲ περιγεγόμενος τοῦ στρατεύματος τοῦ οὗ, πολλοὺς ἐκ τούτου πρὸς ἑαυτὸν ἐπισπάρων πηρωκῶτας ἤδη τὰς σωζούσας ἐλπίδας παρὰ ἰσχυροῦσι, καὶ αὐτῷ προσεβρύθησαν οὐ τῶν ἄλλων μόνον στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν περιωπῶν πολλοί. Ὡς δὲ ταῦτα τῷ παρακοιμωμένῳ ἔσται, στέλλεται αὐθις Λέων ὁ πρωτοβουστία-ἐκπαιτὸν ἔξουσιαν ἐμπιστευθεὶς, καὶ πάντα τὰ ἔσται καὶ βασιλεῦσιν ἀνεῖται ἄδειαν εἰληφῶς, ἡ τὶς τῆς Λατίνων φωνῆ τὸν ἄνδρα δικτάτορα συνελθὼν τῷ στρατοπεδάρχῃ ὁ πρωτοβουστίας, ἐπειράθη μὲν ὑποσχέσασθαι καὶ τιμαὶς ἔσται τὸν Σκληρὸν ἐπισπάρσασθαι. Ὡς δ' ἀντιπρὸς ἐπιχειρεῖν, παρελάσας νυκτὸς τὸν Σκληρὸν, πρὸς τ' ἐντεῦθεν δέος τοὺς περὶ τὸν Σκληρὸν, οἱ τῶν φιλιτάτων αὐτῶν, καὶ τῶν ἀποστάτην πάντων, τῷ πρωτοβουστίαρῳ προσήσαν. τοῦ δέσας ὁ Σκληρὸς, τὸν μάγιστρον Μιχαήλ οὐζην προσεχωρηκῶτα αὐτῷ, καὶ Ῥωμανὸν τὸν Ταρωνίτην μετὰ στρατιᾶς ἐπέμψεν ὡς πρωτοβουστίαρῳ, οἱ προβαλόντες ἐκείνῳ ἄν. Ὡς δ' ἐγνώσθη τῷ Σκληρῷ ἡ τῶν πεμψῆται, αὐτὸς σὺν παντὶ τῷ ὑπ' αὐτὸν στρατῷ κατὰ τοῦ πρωτοβουστίαρῳ χωρεῖ, καὶ ἔσται τῇ μετ' οὗτοῦ στρατιᾶ, καὶ νικᾷ, καὶ στρατοπεδάρχης Πέτρος ἀνήρητο, ὁ δὲ πρωτοβουστίας ἐαλῶκει. Αὕτη ἡ νίκη ἐπὶ μέγα μὲν τοῦ Σκληροῦ, τὰ δὲ τῶν βασιλέων εἰς ἀπόλην ἔσται, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ ἐθαλασσοκράτει ἔσται. Στόλον οὖν ὁ παρακοιμωμένος ἐτοιμασθεὶς κατὰ τοῦ στόλου τοῦ ἀποστάτου, μάχης γενομένης, ὁ στόλος ὁ τοῦ Σκληροῦ μάχηθαι καὶ διεσκέδαστο. Ὡς οὖν ἠρέμει ἔσται, τὰ κατὰ τὴν ἡπειρὸν ὁ παρακοιμωμένος διετίθετο, καὶ τὸν Ἐρωτικὸν εἰς Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας μητροπόλιν, ταύτην φρουρήσασθαι ὁ Σκληρὸς, ἀπεχρούσθη, καὶ λιμῶν αὐτῇ προδοῦσαι ταύτην ἠλπίζει, καὶ μέντοι ἰονοτριβήσας ἐκεῖ, σιτοδεία τοὺς ἔσται ἐπαρεσκεύασεν. Ἐγνώσθη οὖν ὁ Ἐρωτικὸς ἰαστρατηγῆσαι τὸν ἐναντίον, καὶ τοὺς σιτοδέσται ἐπλήρωσε, καὶ τὴν ψάμμον σίτην, ὡς δοκεῖν τὸν ὄγκον ἅπαντα σίτην εἶναι.

A ad eum confluxere. Quæ cum præposito cubili nuntiata essent. Leo protovestiararius cum summo imperio et auctoritate, suo arbitrato gerendi omnia quæ imperatori licent, mittitur, quam potestatem Latini dictaturam nominant. Is cum stratopedarcha congressus, pollicitationibus et honoribus frustra tentatis militum animis, noctu prætergressus Sclerum invasit. Quare factum est ut milites suis charissimis timentes, Sclero relicto ad illum se conferrent: et Sclerus territus, Michaellem Burzem magistrum suas secutum partes, et Romanum Taronitem patricium cum exercitu, contra protovestiarium mitteret: quibus prælio superatis, ipse cum omnibus copiis eundem aggressus vicit, virumque cepit, Petra stratopedarcha interfecto. Ea victoria, ut Scleri opem multum auxit, sic imperatorum rem ad desperationem depressit, præsertim cum tyrannus mare quoque teneret. Quamobrem præpositus cubili classe missa, commisso cum Scleris navibus prælio, classem ejus devicit et dissipavit, idemque mari pacato provinciarum suscepta cura, Eroticum ad Nicæam Bithyniæ metropolim tuendam misit: quam Sclerus vi expugnare frustra conatus, fame subigi per prodicionem posse ratus, obsidionem traxit. Eroticus vero dolo circumvenire hostem statuit, illataque in granaria arena et frumento superne iniectione, ut totus acervus frumentum videretur, captivis granaria demonstrat semiplena, et Sclero nuntiare jubet, quamvis a fame nihil sibi periculi sit, tamen si tuto cum certis hominibus exire liceat, se urbe tradita partes ejus secuturum. Quo nuntio lætatus Sclerus, cum fidem dedisset, ille cum majori civium et militum suorum parte Constantinopolim abiit. Sclerus autem Nicæam ingressus, dolo se circumventum esse intellexit. Cubili vero præposito Sclero inde digresso et urbi appropinquante, quamvis animi dubius hæreret, tamen mutata sententia, Phocam Bardam ab exsilio revocatum, et sanctissimo jurejurando adactum, ut unquam regnum affectare, aut consilia contra imperatores inire vellet, magistrum appellat, et reliquiis copiarum præficit, pecuniaque liberaliter suppeditata contra Sclerum mittit. Quo ille cognito, tum demum se parem adversarium habiturum ratus, inde digreditur, et circa Amorium pugna commissas superior evadit, profligatis adversariis. Postridie duces exercituum decrevere singulari certamine congredi, deque summa rerum decernere. Sclerus prior, ut quidam tradunt, clavam in Phocæ caput impexit: at alii, ensem in eum libravit, qui cum iotum declinasset, extremo ense aurem equi ejus resecuit. At Phocas contra Scleri capiti clavam ita illisit, ut oborta vertigine in equi collum prolapsus et cruentatus satellites eriperent, ac destitutum viribus equo depositum, sanguine absterso ad fontem reocuerent. Interea ejus equus, dum illi hac cura occupantur, elapsus ejus manibus a quo tenebatur, sine sessore in ca-

atris juba sanguine manante exsultans, effecit ut Soleri exercitus eo agnito (insignis enim erat nomine Ægyptius) ducem cecidisse putans, effuse fugeret. Qua occasione Phocas arrepta, suosque cohortatus, fugientes persequitur, multos cædit, multos capit: plures etiam a se invicem conculcati perierunt. Tum demum Sclerus desperatis rebus cum reliquiis ad Chosroen Babylonium confugit, a quo imperator per legatos petit, ne tyrannum admittat domini sui oppugnatorem: alioqui malum exemplum ipsi fraudi futurum. Cum autem Babylonius cognovisset, eundem Sclero quoque et militibus ejus afferre litteras illius manu subscriptas, quibus eis impunitas promitteretur, modo coëptis desisterent, seque imperatori submitterent, tam legatos quam Solerum cum suis in carcerem compegit. Et hic fuit exitus defectionis illius.

κατὰ τῶν βασιλευόντων βουλευσασθαι, ταῖς περιλοιποῖς δυνάμεισι τὸν ἄνδρα ἐφίστησι, μάλιστα δὲ τιμῆσας, καὶ χρήματα δαψιλῆ παρασχόμενος, καὶ τὴν κατὰ τοῦ Σκληροῦ μάχην αὐτῷ ἀναθέμενος ἔπεισιν οὖν ὁ Φωκάς. Καὶ ὁ Σκληρὸς δὲ τοῦτο μαθὼν τότε ἔγνω μέλλων μαχέσασθαι πρὸς ἀνταγωνιστὴν ἀξιόμαχον, καὶ ἄρας ἀπῆει, καὶ περὶ τὸ Ἀμόριον συμπλέκεται τῷ Φωκᾷ, καὶ γίνεται μάχη τῶν στρατευμάτων, καὶ ἦσαν ὑπερτεροῦντες οἱ τοῦ Σκληροῦ, οἱ δὲ περὶ τὸν Φωκᾶν τὰ νῦντα ἐτρέψαντο, καὶ οὕτω μὲν τὰ τῆς μάχης ταύτης συμβέβηκε. Τῇ δὲ ἐξῆς οἱ τῶν στρατευμάτων ἐξέρχοντες αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους μαχέσασθαι εἶλοντο, καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν ὑπὲρ τοῦ παντὸς ἀναδέξασθαι. Ἐπῆλθον οὖν ἀλλήλοις καὶ πρῶτος ἔφθη παίσας τὸν Φωκᾶν ὁ Σκληρὸς, ὡς μὲν ἔνιοι λέγουσι, κορόνη κατὰ τῆς κεφαλῆς, ὡς δ' ἕτεροι, ξίφος ἐπανετεινάτε κατ' αὐτοῦ, τοῦ δὲ κλιθέντος πρὸς θάτερον μέρος, καὶ τὴν πληγὴν ἐκκλίναντος, ἔφθασε τὸ τοῦ ξίφους ἄκρον τὸ οὐς ἐκτεμεῖν τοῦ ἵππου τοῦ Φωκᾶ. Ὁ δὲ γε Φωκάς ἀντέπληξε τὸν Σκληρὸν κορόνη κατὰ τῆς κεφαλῆς, καὶ ὁ πληγείσας σκοτοδινίσας τῷ τοῦ ἵππου τραχήλῳ ἐπέπεσεν, ὃν οἱ περὶ αὐτὸν κακῶς ἔχοντα θεασάμενοι, καὶ τῷ ἐκ τῆς πληγῆς αἵματι πεφυρμένον περιστάντες συνέσχον, καὶ ἀπήγαγον εἰς πηγὴν, ἀνακτησόμενοι τε λειποφυχούντα τὸν ἄνδρα τῷ ὕδατι, καὶ τὸ καταβρέυσαν τοῦ αἵματος ἀπορβύψαντες, καὶ τοῦ ἵππου ἐκείνου ἀποβιδάσαντες, ἐποίουν τὰ εἰρημένα. Ἐν τούτῳ δ' ὁ ἵππος ὁ τοῦ Σκληροῦ τὸν κατέχοντα ἐκφυγὸν καὶ ἀποσικιρτήσας ἐπιβάτου χωρὶς, ἐκρόανεν, ἀνὰ τὸ στρατόπεδον αἵματι τὴν χεῖρα διὰ βροχός. ὃν ἰδόντα τὰ τοῦ Σκληροῦ στρατεύματα (ἐπίσημος γὰρ ἦν ὁ ἵππος, κεκλημένος Αἰγύπτιος) καὶ οἰσθέντα πεσεῖν τὸν αὐτῶν ἡγεμόνα, ἀκρατῶς ὠρμήκεσαν πρὸς φυγὴν. Κατανοήσας δὲ τὸ γινόμενον ὁ Φωκάς, ἔπεισι τοῖς φεύγουσι τοὺς οἰκείους παραθαβρόνας, καὶ πολλοὶ μὲν ἀνήρηντο ἀπὸ τῶν ἀντικολλήμων, πολλοὶ δὲ καὶ ἠλίσκοντο, πλείους δὲ ὑπ' ἀλλήλων ἐκτείνοντο συμπατούμενοι. Ἐντεῦθεν ὁ Σκληρὸς ἐξαπορηθεὶς μετὰ τῶν περιλειφθέντων καταφεύγει πρὸς Χοσρόην τὸν Βαβυλωνίον. Καὶ τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς ἐπεμφε πρὸς Χοσρόην, ἀξιῶν, μὴ προσδέξασθαι τὸν τυραννήσαντα τὸν τυραννήσαντα, καὶ κατὰ τοῦ οἰκείου δεσπότητος γενόμενον, ἵνα μὴ καὶ καθ' ἑαυτοῦ ὑπόδειγμα δοῖη οὐκ ἀγαθόν. Ἐφερε δ' ὁ πεμφθεὶς καὶ πρὸς τὸν Σκληρὸν καὶ τοὺς μετ' ἑαυτοῦ ἔγγραφα, τῇ βασιλικῇ βεδαιωθέντα χεῖρι, ἀμνηστειὰν αὐτοῖς τῶν πεπραγμένων βραβεύοντα, εἰ ἀποσταίεν τῆς ἐγχειρήσεως, καὶ τῷ βασιλεῖ ὑποκύψαιεν. Ταῦτα τὰ πρὸς τὸν Σκληρὸν καὶ τοὺς μετ' ἐκείνου βασιλεῖα γράμματα ὡς ἔγνω ὁ Βαβυλωνίος, αὐτὸν τε τὴν πρεσβείαν πληροῦντα, καὶ τὸν Σκληρὸν, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατιώτας κατείργυσιν. Ἐνταῦθα μὲν οὖν τότε τὰ τῆς ἀποστασίας ἔληξε τῷ Σκληρῷ.

VI. Antonius porro patriarcha, cum sacerdotio renuntiasset, quod per sex annos tenuerat, ac paulo post obiisset, et Ecclesia annis iv cum dimidio vacasset, Nicolaus Chrysoberges est designatus Interea Bulgari cognito Tzimiscae interitu, tumultuantur, et quatuor fratribus Davidi, Mosi, Aaroni et Samueli deferunt imperium, qui Comitopoli appellabuntur, quod filii essent viri apud illos illustris, et ex iis quos comites vocant. Nam stirps regia defecerat, uno Petri filio Romano superstiti, qui eunuchus erat. Ex iis quatuor David statim mortem obiit, Moses in oppugnatione Serræ la-

Ἐχων οὖν τινὰς ἀλωτοὺς ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν ἐναντίων, αὐτοῖς τοὺς σιτώνας ἡμίδεις ὄντας ὑπέδειξε, καὶ δι' αὐτῶν ἐδῆλωσε τῷ Σκληρῷ μὴ δεδιέναι τὴν πολιορκίαν τὴν ἐκ λιμοῦ. Εἰ δὲ μοι, ἔφη, πίστεις δοίης, μεθ' ὧν βούλομαι παραχωρῆσαι μοι ἀπελθεῖν, ὑπεκστήσομαι σοι τῆς πόλεως τὰ σὰ φρονῶν. Περιχαρῶς τούτων ἤκουσεν ὁ Σκληρὸς, καὶ πίστεις αὐτῷ παρέσχε, κἀκείνος τοὺς τε πλείους τῆς πόλεως καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ στρατιώτας παρειληφώς, τῆς πόλεως ἔξεισι, καὶ πρὸς τὴν μεγάλην πόλιν ἄπεισι, καὶ ὁ Σκληρὸς εἰσεῖσιν εἰς τὴν Νίκαιαν, τότε ἔγνω καταστρατηγηθεῖς. Ὁ δὲ γε παρακοιμώμενος, τοῦ Σκληροῦ ἐκαίθεν ἀπάρατος, καὶ τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων πλησιάζοντος, ἀμνηχανῶν ἦν. Γνωσιμαχῆσας οὖν τὸν Φωκᾶν Βέρδαν ἐκ τῆς ὑπερορίας ἀνεκαλέσαστο, καὶ ὄρκους αὐτὸν φρικώδεσιν ἐνδησάμενος καὶ παλαμναϊοτάταις ἀραῖς, μὴ ἂν ποτε τῇ βασιλεῖᾳ ἐπιθέσθαι, μηδὲ

ζ'. Ἀντωνίου δὲ τοῦ πατριάρχου τὴν ἱερωσύνην ἀπειπαμένου, ἦν ἐπὶ ἔτη ἦνυσεν ἕξ, καὶ μετὰ μικρὸν τελευτήσαντος, τέσσαρσι πρὸς τῷ ἡμῶσι ἐνιαυτοῦς ἀρχιερέως ἡ Ἐκκλησία ἐχρήρευεν, εἶτα ὁ Χρυσοβέργης Νικόλαος προσεκεχειρίσθη. Τὰ δὲ τῶν Βουλγάρων αὐθις κελίγητο· ὡς γὰρ ἡ τοῦ Τζιμισκῆ καθήγγελο τελευτῆ, τέσσαρσιν ἀδελφοῖς ἀνατιθείσας τὴν σφετέρην ἀρχὴν, Δαβὶδ, Μωυσῆ, Ἀαρὼν τε καὶ Σαμουὴλ, οἱ Κομητόπωλοι ὠνομάζοντο, ὅτι υἱοὶ γεγόνασιν ἐνὸς τῶν παρ' αὐτοῖς ἐπιστήμων, καὶ λεγομένων κομητῶν. Οἱ γὰρ ἐκ τοῦ βασιλείου γένους σφίσις ἐπιλελοίπασιν, μόνου περιλειφθέντος ἐνὸς τῶν

καίδων τοῦ Πέτρου, φημί δῆτα τῷ Ῥωμανοῦ, ὅστις ἐκτομίας ἦν, τῶν δὲ τεσσάρων συγγόνων τῶν Κομητοπόλων, ὁ μὲν Δαβὶδ τάχιστα τὴν ζωὴν ἐξεμίτησεν, ὁ δὲ γε Μωϋσῆς τὰς Σίββας πολιορκῶν, λίθῳ βάλλεται, καὶ θνήσκει εὐθὺς. Τὸν δὲ Ἄαρὼν παγγενῆ τοῦ βίου ἐξήγαγεν ὁ ἀδελφὸς Σαμουὴλ, ἢ τὴν ἀρχὴν ἑαυτῷ μόνῳ περιποιούμενον, ἢ τὰ Ῥωμαίων αἰρούμενον (λέγεται γὰρ καὶ ἀμφότερα) ἐνὸς μόνου τῶν παίδων ἐκείνου περισωθέντος, ὃς Σφενδόσθλαβος καὶ Ἰωάννης διωνύμως ἐκέλητο. Καὶ ἡ τῆς Βουλγαρίας ἀρχὴ εἰς μόνον περίεστη τῷ Σαμουὴλ, ὃς, τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις ἀσχολουμένων, ἄδειαν εὐρηκῶς, τὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἡγεμονίας Ἐσπέρια ζύμπαυτα περιήει, οὐ ληϊζόμενος μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χώρας ἅμα καὶ τὰς πόλεις περιποιούμενος ἑαυτῷ. Ἐπεὶ δὲ, ὡς ἱστορεῖται, τὴν τοῦ Σκλποῦ τυραννίδα ὁ βασιλεὺς ἀπέσεισαστο, ὥργα πρὸς ἄμυναν τοῦ βερβάρου, καὶ δι' ἑαυτοῦ ἔδοξεν αὐτῷ τὴν ἐκστρατείαν ποιήσασθαι. Ἐξείσιν οὖν μήτε τῷ μαγίστρῳ Βάρδα τῷ Φωκῆ, καίτοι δομαστικῷ ὄντι τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς, περὶ τῆς πράξεως κοινοσάμενος, μήτε μὴν ἑτέρῳ τῶν Ἐφῶν στραταρχούντων δυνάμεων. Ἦδη δὲ πρὸς τὰ Βουλγάρων εἰσιῶν, τὸν μαγίστρον Λέοντα τὸν Μελισσηνὸν κατόπιν ἐκέλευσεν εἶναι, καὶ τὰς δυσχωρίας τηρεῖν· αὐτὸς δ' εἰσελθὼν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Σαρδικῆς (αὕτη δ' ἐστὶν ἡ Τριαδίτζα (83) ἐπιχειρεῖν ἠτοιμάζετο. Τῶν δυτικῶν δὲ ταγμάτων δομαστικὸς ὢν ὁ Κοντοστεφάνος, καὶ λογισάμενος, ὡς εἰ εὐτυχῆσει τὰ τῆς στρατείας τῷ βασιλεῖ, οὐκ ἂν ποτε παύσαιτο δι' ἑαυτοῦ τοὺς πολέμους διατιθέμενος, καὶ οὐτ' αὐτὸς οὐδ' οἱ λοιποὶ στρατάρχαι ἔτι αὐτῷ λόγου πολλοῦ νομισθήσονται ἄξιοι, σφῆλαι οἱ διεμελέτησε τὴν ἐπιχείρησιν, καὶ τὴν ὄρμην ἀνακόψαι. Προσελθὼν οὖν φησὶ τὸν Μελισσηνὸν τυραννίδι ἐπιχειρεῖν, καὶ ἀπέναι οὖν ταχυτῆτι πρὸς τὸ Βυζάντιον, τὴν βασιλείαν καθέξοντα, καὶ ἡξίου μὴ μέλλειν, ἀναζευγνύειν δὲ καὶ μὴ ὑπερτίθεισθαι. Τοῦτο τὸν βασιλεῖα ἐτάραξε, καὶ ἐπάνοδον ἰσήμενε τῷ λαῷ. Ὁ δὲ γε Σαμουὴλ ταῖς τῶν ὀρέων ἐπιλοχωρῶν κορυφαῖς (οὐ γὰρ ἐθάβρει κατασυστάδην μαχέσασθαι) καὶ τὴν ἀθρόαν ἀναζυγὴν ἰδὼν, δειλίαν ἔκρινε τὸ πραττόμενον, καὶ ἔπεισι τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ τῷ ἀνεπίστω ἅπαντας κατεθρόησε, καὶ εἰς φυγὴν ἔτρεψε, καὶ τῆς τε παρεμβολῆς ἐκράτησε, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς βασιλικῆς, καὶ τῶν παρασῆμων τῆς βασιλείας. Ὁ δὲ βασιλεὺς μόλις εἰς Φιλιππούπολιν διασέσωστο, κάκει τὸν Μελισσηνὸν εὐρηκῶς, κατὰ τοῦ Κοντοστεφάνου ἐξώργιστο, καὶ ὕβρεις κατέχευε τοῦ ἀνδρός. Ὁ δὲ δυσανασχετῶν ἔτραχύνετο, καὶ ἀναζέσας ὁ βασιλεὺς τῷ θυμῷ ἐνέθορε τε τοῦ θρόνου, καὶ τῆς κόμης τοῦ Κοντοστεφάνου δραξάμενος καὶ τοῦ πώγωνος προσέβηξε τὸν ἄνδρα τῇ γῆ. Ἐντεῦθεν οἱ τῶν δυνάμεων τῶν Ῥωμαϊκῶν προεζάρχοντες μη-

vide ictus moritur statim. Fratrem Aaronem cum omni familia, uno illius filio conservato, qui duplici nomine Joannes Sphandosthlavus dicebatur, Samuel interficit, sive quod summam rerum sibi soli vendicaret, sive quod Romanis studere visus erat: nam utrumque fertur. Is igitur Samuel Bulgarorum principatum solus adeptus dum Romani bellis civilibus distinentur, Occidentales eorum provincias omnes impune circuit: nec populatur tantum, sed et regiones et urbes suæ ditionis facit. Qua de causa imperator, depulsa Scleri tyrannide, ulciscendi barbari cupiditate flagrans, suis auspiciis bellum ei inferre statuit Egreditur igitur consilio suo, neque cum magistro Barda, Orientalium legionum domestico, neque cum ullo alio ducum Orientalium communicato. Bulgarorum fines jam ingressus, magistro Leone Melissenno pone sequi jussu, ad locorum angustias tutandas: ipse Sardicam, quæ et Triaditza dicitur, obsidere instituit. Verum Occidentalium legionum domesticus Contostephanus, cogitans re bene gesta imperatorem nunquam non suo ductu atque auspiciis bella administraturum, se cæterisque ducibus parvi æstimatedis: operam dedit, ut conatus illius labefactaret, atque impetum retardaret. Accedit igitur, et Melissenum tyrannidem affectantem festinanter ire Byzantium ad regnum occupandum ait, non cunctandum esse monens, sed citra moram reducen- dum exercitum. Id imperatorem ita perturbavit, ut exercitui reditum denuntiaret. ¶ At Samuel cacumina montium insidens (neque enim acie decernere audebat) subito discessu viso, Romanos aggreditur, quos metu illud facere arbitrabatur, et inexpectata impressione in fugam compellit, nec castris tantum, sed et tabernaculo, atque insignibus imperatoris potitur, qui quidem vix Philippopolium evasit: ubi cum Melissenum invenisset, Contostephanum iratus contumeliosus dictis insecutatur, quæ ille iniquo animo ferens exasperatur, effervescente bile solio exsiliens, Contostephanum coma et barba prehensum terræ illidit. Ex hoc Romanarum legionum principes imperatori irati, Phocas quod spe frustraretur et res suæ, ut proverbio dicitur, Mandraboli more procederent: alii, quod se contemni putabant, non communicatis consiliis: alii, aliis de causis in Charsiano congressi, Phocam Bardam diademate ornatum imperatorem appellant, defectione, ut ipsi putabant, probe administrata. Sclerus autem qui Babylone custodiebatur, præter spem custodia educitur. Nam Persarum imperio a Sarracenis everso, vir quidam Persa, nomine Inargus, verbis concitat populares, suadens ut rupto servitutis jugo arma contra Sarracenos se duce sumant Chosroes porro quamvis sæpe cum illis congress-

Varie lectiones et notæ.

(83) Αὕτη δ' ἐστὶν ἡ Τριαδίτζα. Leo Diaconus, lib. x Hist. nondum editæ: Κατὰ τὴν Σαρδικὴν

ἐπεχωρίασεν, ἣν καὶ Τραδίτζαν ἡ Σκυθικὴ συνήθεια κέκληκεν. Infra Τριαδίτζαν vocat.

sus, tamen nunquam non discessit inferior, desperataque victoria ad Romanos qui in custodiis erant confugit: quibus carcere eductis, cum Sclero de ratione gerendi belli agit, petita venia malæ tractationis, qui principio bello recusato, tandem illo urgente annuit: sed ea conditione, ut solos Romanos in aciem educat. Carceribus igitur perquisitis, ad tria millia Romanorum sunt inventa, et arma eis data, qui cum Sclero ductu et auspiciis Persas vicissent, nec ipsi, nec ille ad Chosroem redeundum esse statuerunt, veriti ne denuo a Barbaro in carcerem compingerentur, præsertim tanto virtutis suæ specimine edito. At Chosroes dum in fugam intenti sunt, magnam turbam ad eos persequendos mittit: qui etsi numero longe superiores, commisso prælio, pauciores evaserunt iis quos persequiebantur, cæteris ibi Romanorum manibus

μαίους, καὶ ἀνίησι μὲν αὐτοὺς τῆς εἰρκτῆς, διαλέγεται δὲ τῷ Σκληρῷ περὶ τοῦ πολέμου, καὶ μὴ μνησικακῆσαι τῆς κακώσεως αὐτῷ ἀξιοῖ. Ὁ δὲ πρότερον μὲν παρηγεῖτο τὸν πόλεμον, εἰς ἔγκαιμένου τοῦ Βαβυλωνίου, καταναύει μὲν, σὺν μόνοις δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ὑπέσχετο τὸν πόλεμον ὑπελθεῖν. Ἐρουνῶντο τοίνυν τὰ δεσμοκτήρια, καὶ ὅσοι εὗρηγτο ἐν αὐτοῖς Ῥωμαῖοι, ἐξήγοντο καὶ ἀπείλιζοντο, καὶ ὡσεὶ τρισχίλιοι συνηθροίσθησαν, οὓς παρελιγφῶς ὁ Σκληρὸς ἐχώρησε κατὰ τῶν Περσῶν, καὶ συμβαλῶν νικᾷ· ἀναξυῖται δὲ πρὸς τὸν Χοσρόην οὐκ ἐξέρινεν οὐτ' αὐτὸς οὐθ' οἱ μετ' αὐτοῦ. Ἐδεδοίκεσαν γὰρ μὴ καὶ αὐθις αὐτοὺς καθείρξει ὁ βάρβαρος, καὶ μᾶλλον ὅτι ἐν παύρᾳ γέγονε τῆς αὐτῶν γενναϊότητος. Εἶχοντο γοῦν τῆς φυγῆς, καὶ ὁ Χοσρόης πληθὸς εἰς αὐτῶν ἐπιδιώξειν ἔστειλε, καὶ οἱ σταλέντες κατελιγφότες τοὺς φεύγοντας, ἐκαίνων ὑπάρχοντες πολλαπλασίοι, μείους των φευγόντων ἀποδρᾶναι δεδύνηντο, τῶν ἄλλων ἐκεῖ πεσόντων, καὶ Ῥωμαϊκαῖς δαμίντων χερσίν.

VII. Sclerus igitur cum suis Romanorum fines ingressus, ad Phocam se confert, quem regnum spectare ac tyrannidem jam affectasse cognorat, et belli et imperiis socius futurus. Ille societatem amplexus, si votorum compotes fierent, sibi urbem imperatoriam et plurimum gentium ac provinciarum imperium vindicat: Sclero Antiochiam, Coelesyriam, Phœniciam, Palæstinam, Mesopotamiam et Ægyptum attribuit, eaque pacta jurejurando sancit. Quo Sclerus fretus, cum ad illum se contulisset, ac jam intra casses esset, primum habitu regio privatur, deinde in carcerem conjuncto custodia adhibetur: et copiis illius ascitis, Phocas tyrannidem suam firmat. Enimvero Sclerus priusquam ab illo comprehenderetur, ut si res male cessisset, receptum aliquem haberet aespem salutis, curarat ut filius suus Romanus, clam arrepta fuga, ad imperatorem defluceret, a quo cum gaudio exceptus est, et statim magister designatus, Phocas autem Delphina patricio cum parte copiarum Chrysolim, quæ est e regione urbis regiæ, misso, ipse cum reliquo exercitu Abydum proficiscitur. Imperato vero Delphinam ad Chrysolim castrametatus, subito cum Russico exercitu adortus (nam cum Uladimero ducem eorum, sorore Anna ducta, affinitatem junxerat, atque auxilia inde accersierat), hostibus facile superatis,

νιώντας τῷ βασιλεῖ, ὁ μὲν Φωκᾶς ἐτι αὐτῷ αἰ ἐλπίδες ὑπέβρεον, καὶ τὸ τῆς παροικίας, ἐπὶ τὰ Μανδραβόλου (84) ἐχώρουν· οἱ δὲ ἐτι ὑπεροφάνως αὐτοῖς προσεφέρετο, καὶ οὐκ ἐκοινωνοῖ σφίσι τῶν βουλευμάτων, οἱ δὲ καὶ δι' ἑτεράττα, ἐν τῷ Χαρσιανῷ συναθροίζονται, καὶ τῷ Φωκᾷ Βάρβαρ διαδήμα περιέθεντο, καὶ τῆς βασιλείας ἤξισαν, καὶ ὁ μὲν τὰ τῆς ἀποστασίας, ὡς αὐτοῖς ἰδόκει, οὐ διετίθετο. Ὁ δὲ γε Σκληρὸς ἐν Βαβυλῶνι φρουρούμενος, ἀνεπίστως ἐξάγεται τῆς φρουρᾶς. Τῆς γὰρ τῶν Περσῶν ἀρχῆς καταλυθείσης ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν ἀνὴρ τις Πέρσης, Ἰναργος ὄνομα, λόγοις παρακινήσας τὸ Περσικόν, πείθει ἀποστατῆσαι τῆς τῶν Σαρακηνῶν δουλείας, καὶ ἔπλα ἄρσθαι κατ' αὐτῶν, αὐτοῦ τοῦ Ἰναργου στρατηγούντος αὐτῶν. Πολλάκις μὲν οὖν ὁ Χοσρόης τοῖς Πέρσαις ἀντηγωνίσαστο, τοσαυτάκις δ' ἠττήθη, ὁσάκις σφίσι προσέμιξε, καὶ ἀπογνοὺς πρὸς τοὺς ἐμφροῦρους καταφεύγει Ῥω-

μαῖους, καὶ ἀνίησι μὲν αὐτοὺς τῆς εἰρκτῆς, διαλέγεται δὲ τῷ Σκληρῷ περὶ τοῦ πολέμου, καὶ μὴ μνησικακῆσαι τῆς κακώσεως αὐτῷ ἀξιοῖ. Ὁ δὲ πρότερον μὲν παρηγεῖτο τὸν πόλεμον, εἰς ἔγκαιμένου τοῦ Βαβυλωνίου, καταναύει μὲν, σὺν μόνοις δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ὑπέσχετο τὸν πόλεμον ὑπελθεῖν. Ἐρουνῶντο τοίνυν τὰ δεσμοκτήρια, καὶ ὅσοι εὗρηγτο ἐν αὐτοῖς Ῥωμαῖοι, ἐξήγοντο καὶ ἀπείλιζοντο, καὶ ὡσεὶ τρισχίλιοι συνηθροίσθησαν, οὓς παρελιγφῶς ὁ Σκληρὸς ἐχώρησε κατὰ τῶν Περσῶν, καὶ συμβαλῶν νικᾷ· ἀναξυῖται δὲ πρὸς τὸν Χοσρόην οὐκ ἐξέρινεν οὐτ' αὐτὸς οὐθ' οἱ μετ' αὐτοῦ. Ἐδεδοίκεσαν γὰρ μὴ καὶ αὐθις αὐτοὺς καθείρξει ὁ βάρβαρος, καὶ μᾶλλον ὅτι ἐν παύρᾳ γέγονε τῆς αὐτῶν γενναϊότητος. Εἶχοντο γοῦν τῆς φυγῆς, καὶ ὁ Χοσρόης πληθὸς εἰς αὐτῶν ἐπιδιώξειν ἔστειλε, καὶ οἱ σταλέντες κατελιγφότες τοὺς φεύγοντας, ἐκαίνων ὑπάρχοντες πολλαπλασίοι, μείους των φευγόντων ἀποδρᾶναι δεδύνηντο, τῶν ἄλλων ἐκεῖ πεσόντων, καὶ Ῥωμαϊκαῖς δαμίντων χερσίν.

Z'. Ὁ μὲν οὖν Σκληρὸς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ εἰς τὰ Ῥωμαίων ἐπανελθύθησαν ὄρια. Μαθὼν δὲ καὶ τὸν Φωκᾶν ἤδη βασιλειῶντα καὶ τυραννίδος ἀρξάμενον, ἀπονεύκει πρὸς τὸν Φωκᾶν, κοινωνὸς ἀξίων εἶναι καὶ τοῦ πολέμου καὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς. Ὁ δὲ τὴν κοινοπραγίαν ἐδέξατο, καὶ εἰ τῶν ἐφέσεων τύχοιεν, ἑαυτῷ μὲν τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἀπένειμε καὶ τῶν πλειόνων ἐθνῶν καὶ χωρῶν τὸ κράτος· τῷ δὲ Σκληρῷ προσεκλήρου τὴν Ἀντιόχειαν, τὴν τε Κόλλην Συρίαν, καὶ Φοινίκην, καὶ Παλαιστίνην, καὶ Μεσοποταμίαν, καὶ Ἀἴγυπτον, καὶ τὰς συνθήκας ὄρκιοις καθιερώων ἐμπεπέδωκεν. Ἐπὶ τούτοις ταφῆ βῆκως ὁ Σκληρὸς, πρόσσεισι τῷ Φωκᾷ. Ὁ δ' ἐντὸς ἀρκύων τοῦτον λαβὼν, ἀφαιρεῖται μὲν αὐτοῦ τὸ σχῆμα δὴ τὸ βασιλεῖον, καθείργουσι δὲ, καὶ φροσφῆν αὐτῷ περιόστησιν. Ὑφ' ἑαυτὸν δὲ καὶ τὴν σὺν ἑαυτῷ στρατιᾶν ποιησάμενος, τοῦ τυραννεύειν εἶχετο κραταιότερον. Ὁ μέντοι Σκληρὸς, προμηθεύμενος ἑαυτῷ πρὸς τὸ μέλλον ἐξ ἀποτυχίας σωτηρίαν τινα, πρὸ τοῦ κατασχεθῆναι πρὸς τοῦ Φωκᾶ, τὸν υἱὸν Ῥωμανὸν λάθρα φυγεῖν παρεσκευάσεν, ὡς αὐτομολοῦντο τῷ βασιλεῖ, ὃς καὶ περιχαρῶς παρὰ τοῦ κρατοῦντος ἐδέχθη, καὶ μάγιστρος ἐτιμήθη εὐθύς. Ὁ Φωκᾶς δὲ, ἀπόμοιράν τινα τῆς στρατιᾶς ὑπὸ τὸν πατριτικὸν τάξας τὸν Δελφινᾶν, εἰς τὴν ἀντικρὸ τῆς βασιλίδος ἐκπέμπει Χρυσόπολιν, αὐτὸς δὲ σὺν τῇ λοιπῇ δυνάμει ἀφίκετο πρὸς τὴν Ἀβυδον. Τῷ μέντοι Δελφινῷ

Variae lectiones et notæ.

(84) Ἐπὶ τὰ Μανδραβόλου. Vide Apostolium, centuria 8, n. 95, et Mausæacum ad Harpocraticum, p. 148.

ιστρατοπεδευκότε κατά Χρυσόπολιν αἰφνίδιον ἐπιήλ-
θεν ὁ βασιλεὺς μετὰ λαοῦ Ῥωσικοῦ (κῆδος γὰρ πρὸς
Βλαδιμηρὸν τὸν ἄρχοντα τούτων ἐπὶ Ἄννη τῇ ἀδελ-
φῇ αὐτοῦ θέμενος, συμμαχικὸν ἐκείθεν ἐδέξατο), καὶ
βῆον τῶν ἐναντίων ἐκράτησε, καὶ αὐτὸν τὸν Δελ-
φινᾶν χειρωσάμενος ἀνεσκόλοπισεν. Ἔτα πρὸς τὴν
Ἄβυδον ἔπεισι μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Κωνσταντίνου·
καὶ ἤδη ἀντιμέτωπα ἔστησαν τὰ ἐναντία στρατεύ-
ματα, καὶ τοῦ μὲν οἰκείου προετέτακτο ὁ Φωκᾶς, τὸ
δ' ἀντίμαχον ὁ βασιλεὺς Βασίλειος ἐφιππος περιῶν
παρεθάβρυνεν, ὃν ὁ Φωκᾶς θεασάμενος, κατ' αὐτοῦ τὸν
ἵππον ἱλαύνει, ὄλην ἐκείνῳ τὴν ἥν' ἔαν ἐνδεδωκῶς
κρίνας ὡς, εἰ ἐκείνον καταβαλεῖ, ἔσται τὸν ἀγῶνα
νενικηκῶς. Ἄλλ' οὕτω τῶν οὐκείων προεληλύθει πολὺ,
καὶ οἱ μὲν αὐτὸν ἐκκυλισθῆναι τοῦ ἵππου φασίν, οἱ
δὲ εἰς τινα λόφον ἐκκλίνει, καὶ ἀποθάνει τοῦ ἵππου
ἐκταθῆναι κατὰ τῆς γῆς, καὶ εὐθὺς αὐτὸν τὸ πνεῦμα
λιπαῖν. Οἱ μὲν οὖν πληγῆναι παρά του καιρίαν τὸν
ἄνδρα ἔλεγον. Καὶ ὁ βασιλεὺς δὲ Κωνσταντίνος
ἐκτετῶ τὴν ἐκείνου ἀναίρεσιν ἐπεφήμιζε· τοῦτο δ'
ἦν λόγος ἄλλως, οὐδὲ γὰρ τετρωμένον αὐτοῦ τὸ
σῶμα εἴρητο μηδαμῇ. Οἱ δὲ φαρμάκῳ δηλητηριῶ
ἐδόξαζον καταγραφασθῆναι αὐτὸν, ὃ καὶ μᾶλλον ἔδοξε
πιθανώτερον. Τὸ μέντοι φάρμακον ἤτοιμάσατο μὲν
ὁ Βασίλειος, προσέφερε δὲ τῷ Φωκᾷ ὁ τούτῳ οἰνο-
γεούδων, παρὰ τοῦ βασιλείως ὑποκλαπεῖς. Πραόντος
δὲ τοῦ Βάρδα, τὸ μετ' αὐτοῦ στρατεύμα διεσκέδατο,
καὶ οἱ μὲν ἐκτείνοντο καταλαμβανόμενοι, οἱ δ' ἐξω-
γροῦντο, καὶ συσχεθέντες κατὰ τὸ δόξαν τῷ βασιλεῖ
ἐκολάσθησαν. Ὁ δὲ ἀγριώτερος ἦν ἢ τὸ πρότερον·
σοβαρὸς τε γὰρ ἐγενόνη, καὶ τὸ ἦθος ὑποκαθήμενος,
καὶ πάντας ὑπέπτυνε, καὶ τὴν ὄργην ἐτύγγανεν ἀπα-
ραίτητος, καὶ οὐ τοῖς ἄλλοις μόνον τὸ σοβαρὸν ἐπεδεί-
κνυτο, ἀλλὰ μὴν καὶ τῷ παρακοιμωμένῳ αὐτῷ, ἤχθε-
τό τε τῷ ἄνδρῳ, καὶ εἰς ἑαυτὸν ἔσπευδε μετενεγκεῖν τὴν
τῶν πραγμάτων διοίκησιν, καὶ μέντοι καὶ μεθί-
στησι τῆς τῶν κοινῶν οἰκονομίας αὐτὸν, οἳκοι μέ-
νειν ἀπρόσιτον ἐπιστελλας, αὐτῷ, εἶτα μετὰ μικρὸν
ὑπερόριον τίθησι, καὶ τῶν ἐκείνῳ πεπραγμένων
ἕκαστον ἀνακρίνων, ἀπραξίαν τῶν πλειόνων κατε-
ψηφίσαστο, καὶ τοῦ παρ' ἐκείνῳ δομηθέντος σε-
μναίου (85) τὰ πλείω ἀφείλετο, καὶ οὐκ ἀγρῶν ἤφατο
μόνον ἢ χωρίων καὶ οἰκιῶν, ἀλλὰ καὶ ἀναθημάτων
τε καὶ πλακῶν, καὶ κίωνων πολυτελῶν. Ὅθεν ἐκείνος,
διὰ ταῦτα νέφει περισχεθεῖς ἀθυρίας, παρῆτο τὰ
μᾶλα, καὶ ἔμπους ὤπτο νεκρὸς, καὶ βραχὺ τι διαλι-
πὼν, οὐκ ὡς τὸν βίον ἐξέλιπεν. Ὁ δὲ τότε πρῶτον
γένονεν ἀποκράτωρ ὡς ἀληθῶς, καὶ γνοὺς πηλίκων
δεῖται φροντίδων ἢ τῆς βασιλείας διοικήσεις, τῆς τε

ipsum Delphinam captum palo affixit. Deinde Aby-
dum cum fratre Constantino proficiscitur. Cum
exercitus utrique in procinctu starent, et Phocas
suas copias antecedens, Basilium equo circumve-
ctum legiones cohortari vidisset, totis habenis
laxatis, equo concitato, in illum fertur, eo pro-
strato se toto discrimine fore defunctum ratus:
sed antequam suos multum antecessisset, alii eum
equo devolutum ferunt, alii eum in tumulum quendam
declinasset, equoque descendisset, humi ex-
tentum statim exspirasse: alii a quodam lethali
vulnere affectum esse. Constantinus quidem im-
perator cædem ejus sibi arrogabat, falso utique,
cum ejus cadaver nusquam vulneratum fuerit:
alii, quod quidem probabilius est, putavere, toxi-
cum ei a Basilio præparatum, a pincerna corrupto
largitionibus imperatoriis fuisse propinatum. Barda
strato, illius exercitus dissipatus est, aliis cæsis,
aliis captis, in quos imperator suo arbitratu
animadvertit, mutatus ab illo qui dudum fuerat,
et factus arrogans, demisso ingenio, suspicax in
omnes, iracundia inexorabili: nec in alios dun-
taxat, sed in ipsum etiam præpositum cubiculi
talem se præbuit. Quem cum odisset, atque ipse
rerum administrationem capessere vellet, tum a
reipublicæ negotiis rempvit, tum domo egredi ve-
luit, nec multo post relegavit, tum actis ejus
omnibus perquisitis, pleraque rescidit, tum mona-
sterium ab eo exstructum maxima ex parte spo-
liavit, nec agros duntaxat aut fundos invasit et
ædes, sed etiam donaria, tabulas, columnas pre-
tiosas. Quas ille ob res animi ægritudine oppres-
sus, membrisque resolutis, nihil aliud nisi spirans
cadaver, brevi miserabiliter est extinctus. Basilium
vero tum demum vere imperator factus, cum in-
tellexisset, quantum sollicitudinem regni admini-
stratio postularet, delicias regias sprexit, splendi-
dis vestibibus abstinuit, omnemque suavitatem repu-
diavit: cum prius haud ita vixisset, sed et amori-
bus indulgisset, commessationibus et voluptatibus
deditus, regioque luxu delectatus: et omni auctori-
tate sibi vindicata, fratri nihil nisi nomen et co-
lorem insignem impertiiit, custodia illi quidem
attributa, cæterum exigua et non magnifica. Quæ
ille, ut homo remissioris ac mollioris ingenii et
voluptarius, venationibus et æqualium suorum
consuetudine gaudens, æquo ferebat animo, neque
fratri adversabatur. Ac illorum hic status erat.
Sclerus autem, Barda mortuo, vinculis solutus, a

Variæ lectiones et notæ.

(85) Καὶ τοῦ παρ' ἐκείνῳ δομηθέντος σε-
μναίου, εἶο. Istius monasterii meminit Michael
Psellus, lib. 1 Hist. ms. ubi de eodem Basilio: Καὶ
πάντα τρόπον ὁπῶς εἰς κίκωσιν ἐκείνῳ καὶ συμ-
φορᾶν ἐμηχανάτο ποιεῖν· ἀμέλει καὶ ἦν ἐκείνος
ἐδείματο λαμπροτάτην μονήν, Βασιλείῳ τῷ πάνυ
ἀναθήμενος, ἐπώνυμον τῆς ἑαυτοῦ κλήσεως, μεγα-
λοκρηπῶς μὲν κατεσκευασμένην, καὶ πολλῇ δαπάνῃ
χειρὸς τὸ ποικίλον μετὰ τοῦ καλοῦ ἔχουσαν, ἀφθό-
νοις δὲ χορηγίαις τὸ πλεον τοῦ αὐταρκτοῦς ἀποκλή-

ρωσαμένην, ἐβούλετο μὲν ἐκ θεμελιῶν καθαίρησεν
τὸ δὲ τῆς πράξεως ἀναιδὲς εὐλαστοῦμενος, τὸ μὲν
ἐκείθεν ἀφήρει, τὸ δὲ κατασεύει, τὰ ἐπιπλα, τὰς
ἐφηρμοσμένας λίθους: τὸ δ' ἄλλο τι ποιῶν τοιοῦτό-
τροπον, οὐκ ἀνεί, ἀχρὶς οὐ φροντιστήριον εἰ δεῖ
χαριεντισάμενον εἰπεῖν, τὸ μοναστήριον δέδρακε,
διὰ φροντίδος τιθεμένων τῶν ἐν αὐτῷ, ὅπως ἂν
ἑαυτοῖς τὰ ἀναγκαῖα πορίσαστο. Atque illud est
monasterium S. Basilii, de quo egimus in nostra
Constantinopolii.

priore instituto non recedebat, regnum propere affectaturus. Sed ab imperator per litteras monitus, ut tandem omissa desperatione, continentium bellorum auctor esse desineret, neque terram sanguine pollueret, eoque Christianorum: cum et senectute jam affligeretur, et spem non optimam foveret, per pactiones ad illum se confert: qui cum in regio tabernaculo sedens Sclerum peditem accedere videret, utrinque suffultum, cum ob senium, tum ob molem corporis (grandis enim erat) celebratum illud dixisse fertur: *Quem timueram, is ad me manu ducitur*. Alii Sclerum in illo accessu ad imperatorem visum amisisse ferunt, eaque de causa ductoribus fuisse usum. Cum prope tabernaculum venisset, imperator **¶¶¶** animadversis puniceis in eo calceis (nam cætera insignia regia deposuerat, calceis solis sive per oblivionem, sive per incogitantiam retentis) statim avertit oculos, neque cum eo nisi habitu privati colloqui sustinuit. Cum igitur ante tabernaculum invidiosos illos calceos abjecisset, ingresso imperator surrexit, porrectaque dextera, collocutus, et eadem uterque mensa usus est, atque ex eodem calice hiberunt. Hoc modo sopita Scleri tyrannide, ipse curopalata est designatus, et quem quisque adjutorum ejus dignitatis et potestatis gradum, quasve possessiones ab illo regnante acceperat, ea retinere licuit. Imperator curis defectionum levatus, in Thraciam abiit, et Thessalonicam accessit, ut celebri martyri gratias ageret, ibique viro illustri cum magnis copiis duce relicto ad excursionses Samuelis coercedas, Byzantium regreditur. Inde in Iberiam proficiscitur, Davide curopalata mortuo, a quo ejus ditionis hæres institutus fuerat, quam ille tenuerat. Ibi relicta sibi ditione occupata, cum Georgium Davidis fratrem interioris Iberiæ principem compercuisset, ut suis finibus contentus esset, filio ejus obside accepto: Phœniciam adiit, et principem Tripolitanum, Damascenum, Tyrium et Berytium, qui conspiratione inita, Daphnæ Antiochiæ agrum incursionibus vexabant, coercuit, et Romanis servire coegit, acceptisque ab his etiam obsidibus, domum rediit. Et hoc quidem ita se habuerunt.

τυρπυνίς καταλείπεται, αὐτοῦ μὲν κουροπαλάτου θέντων ἔχειν ὃ ἂν ἕκαστος ἐξ ἐκείνου τυραννοῦντος εὐλόγηται, εἴτ' ἐν ἀρχαίς ἦν, εἴτ' ἐν ἀρχαίς, εἴτ' ἐν μόντοι ἐν κτήσεσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, τὰς τῶν ἀποστασιῶν φροντίδας ἀποφορτισάμενος, ἐπὶ τὴν Θράκην ἔβη, καὶ εἰς Θεσσαλονίκην ἐφοίτησε, τῷ περιωνύμῳ μάρτυρι ἀνομολογούμενος. Καταλείψας δ' ἐκαστὴν στρατορχὴν τῶν ἐπισήμων μετὰ βαρείας δυνάμεως, ἵνα κωλύῃ τὰς τοῦ Σαμουήλ ἐκδρομὰς, ἐπάνεισι πρὸς τὴν Βύζαντος, καὶ εἰς Ἰβηρίαν ἀπέβη, κληρονόμος καταλειφθεὶς παρὰ τοῦ κουροπαλάτου Δαβὶδ θανόντος τῆς ἐκείνῃ διαφερούσης ἀρχῆς. Ἐνθαπερ γεγωνῶς, καὶ τῆς καταλειφθείσης αὐτῷ χώρας ἐπιλαβόμενος, καὶ τὸν τοῦ Δαβὶδ ἀδελφὸν τὸν Γεώργιον τῆς ἐνδοτέρας Ἰβηρίας ἡγεμονεύοντα παρασκευάσας ἡσυχίαν ἔχειν, καὶ τοῖς ἰδίῳι ἀρκεῖσθαι, καὶ δμηρον τὸν ἐκείνου παῖδα λαβὼν, ἐπὶ Φοινίκην ἐχώρησε, καὶ τὸν τε τῆς Τριπόλεως ἄρχοντα καὶ τὸν τῆς Δαμασκοῦ, καὶ τὸν τῆς Τύρου καὶ Βηρυτοῦ, κατὰ συνθήκας τῇ πρὸς τῇ Δάφνῃ Ἀντιοχείᾳ ἐπιόντας, καὶ κακοῦντας τὰ ὑπ' αὐτὴν, ἀνέστειλε, καὶ δοῦλωσιν Ῥωμαίοις τηρεῖν ἀνέπεισε, καὶ ὁμήρους κάκ τούτων λαβὼν, ἐπανάστειλε. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἶχον οὕτω.

βασιλικῆς ἀδρότητος κατεφρόνησε, καὶ τῶν λαμπρῶν ἐπιβλημάτων ἀπέσχετο, καὶ γλυκυθυμίαν ἄπασαν ἀπέσεισαστο, καὶ τοὶ πρῶν μὴ οὕτω βίου, ἀλλὰ καὶ ἐρώτων ἠττώμενος, καὶ κώμοις καὶ τρυφαίς ἑαυτὸν ἐκδιδοῦς καὶ βασιλείας περιττότησιν ἐντῶνόμενος. Ἐαυτῷ δὲ μόνῃ προσκληρώσας τὴν ἐξουσίαν, τοῦ ὀνόματος μόνον τῆς βασιλείας καὶ τοῦ ἐπισήμου χρώματος μετεδίδου τῷ ἀδελφῷ, καὶ τινὰ δορυφορίαν ἐκείνῃ ἀπέταξε, βραχεῖαν μόντοι καὶ οὐχ ὀπίρογον. Ὁ δὲ ἔφερε, καὶ οὐκ ἠμφισβήτει τῷ ἀδελφῷ, ἥθους ἀνειμένου τυχῶν, οἶμαι, καὶ χαίρων ὑγροτέρῃ ζωῇ καὶ διαγωγῇ τρυφερῇ, καὶ θήραις καὶ ἡλικιωτῶν συνουσίᾳ τῶν οἰς συνετρέφετο. Τῷ μὲν οὖν ἀδελφῷ καὶ ἄμφω εὐχέτην οὕτως. Ὁ δὲ γε Σκληρὸς, τοῦ Φωκᾶ θανόντος, λυθῆς τῆς εἰρκτῆς, εἶχετο καὶ αὐθὶς τοῦ πρὶν ἐγχειρήματος, καὶ τυραννεῖν καὶ πάλιν οὐκ ἀνεβάλλετο. Ὁ δὲ βασιλεὺς γράμμασι πρὸς αὐτὸν ἐγγαχαρχθεῖσι παρήνει τὸν ἄνδρα παύσασθαι τῆς ἀπονοίας ποτὲ, καὶ μὴ ἀεὶ βούλεσθαι αἴτιον εἶναι πολέμων ὁμογενέτι, καὶ τὴν γῆν αἵμασι χαίρειν, καὶ τούτοις Χριστιανῶν. Ὁ δὲ τῷ τε γῆρῳ τρυχόμενος ἤδη, καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἰλιγγιάσας, σπένδεται, καὶ πρόσεισι τῷ κρατοῦντι· κἀκεῖνος ὑπὸ σκηνῆν καθῆστο βασιλεῖον, καὶ ὁ Σκληρὸς βάδην ἦει πρὸς τὴν σκηνῆν, ὑπερεριδόμενος ἐκατέρωθεν, τὸ μέντοι διὰ τὸ γῆρας, τὸ δὲ διὰ τὸν ἔργον τοῦ σώματος (ἦν γὰρ εὐμεγέθης) ὅτε καὶ τὸ φέδόμενον εἰπεῖν ὁ βασιλεὺς Βασίλειος λέγεται· Ὅν ἐδεδοίκεν, προσάγεται μοι χειραγωγούμενος. Οἱ δὲ ἀορασίᾳ πληγῆναι φασὶ τὸν Σκληρὸν ἐν τῷ ἀπίναί πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ διὰ τοῦτο χειραγωγείσθαι. Ἐγγίσαντος δὲ τοῦ ἀνδρὸς τῇ σκηνῇ, κατανοήσας ὁ βασιλεὺς ἔτι τοὺς πόδας αὐτοῦ ὑποδομένους ὑποδήμασι φοινικοῖς (τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς βασιλείας γνωρίσματα ὁ Σκληρὸς ἀπέδούσαστο, τὰ δὲ γε πέδιλα οὐκ ἀπέθετο, ἥ γὰρ λάθεται ἢ οὐκ ἐνόησεν (86) ἀπέσπεψε τὰς ὄψεις εὐθὺς, μὴ ἄλλως αὐτῷ ἐντυχεῖν ἀνεχόμενος εἰ μὴ ἐν ἰδιώτῳ στολῇ. Ὁ δὲ, πρὸ τῆς σκηνῆς ἀποβρίψας τὰ ἐπίφθονα πέδιλα, οὕτως ἐπέδου αὐτὴν, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐξάνεστη, καὶ τὸν ἄνδρα ἐδεξιῶσαστο, καὶ ὠμιλησάτην ἀλλήλοισιν, καὶ ἐκοινῶσαστο τραπέζης, καὶ ἐπέτην ἐκ τῆς αὐτῆς κλῆσεως. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον καὶ ἡ τοῦ Σκληροῦ

τιμηθέντος, τῶν δὲ συναραμμένων αὐτῷ παρατήρησιν.

Variae lectiones et notæ.

(86) Ἡ γὰρ λάθεται ἢ οὐκ ἐνόησεν. Hemistichium Homericum ex *Iliad.* 1, vers. 533.

Η. Τοῦ δὲ πατριάρχου Νικολάου τοῦ Χρυσοβέργη A ἐπ' ἑτασι δυοκαίδεκα καὶ μηνσὶν ὀκτώ τῇ Ἀρχιερωσύνῃ ἐνδιαπρέψαντος, εἶτα τὸν βίον ἐκλειοπιότος, ὁ μάλιστα Σισίνιος, ἀνὴρ λόγιοις ἐντεθραμμένος, προχειρίζεται πατριάρχης. Καὶ τούτου δὲ ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς τὴν Ἐκκλησίαν ἰθύναντος καὶ θανόντος, Σέργιος καχειροτόνεται πατριάρχης, ὃς καθηγεῖτο μὲν τῆς τοῦ Μονουήλ μονῆς, τῷ πατριάρχει δὲ Φωυήλ δὲ τοῦ τῶν Βουλγάρων ἐξάρχοντος οὐ τὰ θρακῶν οὐδὲ τὰ Μακεδόνων μόνον ληϊζομένου, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ αὐτὴν δὲ γε τὴν Ἡελοπόννησον, τὸν μάλιστα Νικηφόρον τὸν Οὐρανὸν ἐκπέμπει ὁ βασιλεὺς, τῆς δόσεως ἄρχοντα, ὃς παρὰ τῷ Σπερχειῷ ποταμῷ τοῦ Σαμουήλ κατεσκηνωμένου, παρὰ τῇ ἀντικρῶς ἠπειρῷ ἠύλισατο. "Ὅτι δ' ὕσε τότε πολλὰ B ἐδὲ ὁ ποταμὸς ἐντεῦθεν ἄπλωτος ἦν, ἀνέλπιστος ἰδοὺς τῷ Σαμουήλ ἢ κατ' αὐτοῦ τῶν Ῥωμαίων ἐπέλευσις. Ὁ Οὐρανὸς δὲ, νυκτὸς ἀνερευνήσας, καὶ κατὰ τινα τόπον βατὸν κατανοήσας τὸν ποταμὸν, διαβαίνει τοῦτον ἡσύχως μετὰ τῆς στρατιᾶς, καὶ ἀφροντιστοῦσιν αἰφνιδίον ἐμβάλλει τοῖς περὶ τὸν Σαμουήλ, καὶ τῷ ἀδοκίμῳ καταπλαγέντες οἱ Βάρβαροι ἐπιπτον, μηδὲ χεῖρας ἀνταίροντες καὶ τῷ Σαμουήλ δὲ καὶ τῷ ἐκείνου υἱῷ Ῥωμανῷ πληγαὶ ἐκπνέθησαν, καὶ ἐάλωσαν ἂν, εἰ μὴ τοῖς νεκροῖς συνανμίχθησαν σώμασι, καὶ οὕτω λαθόντες διέφυγον. Εἶτα καὶ ὁ βασιλεὺς ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Βουλγάρων, καὶ τῶν ἐν Σαρδικῇ φρουρίων καταστρεψάμενος ἕνια, ἐπανῆλθεν εἰς Μοσνούπολιν. Εἶπε δὲ καὶ τὴν μεγάλην Περσθλάβαν, καὶ τὴν μικρὰν, καὶ τὴν Πλίσκοβαν διὰ στρατηγῶν. Καὶ ἡ Βέρβροια δὲ C παρεδόθη αὐτῷ παρὰ τοῦ Δοβρομηροῦ, προσχωρήσαντος τοῖς Ῥωμαίοις. Τὰ μέντοι Σέρβια πολιορκία ἐάλω, καὶ ὁ τῆν αὐτῶν φυλακὴν ἐμπειπιστευμένος Νικόλαος, ὃν Νικολιτζᾶν ὑποκορίζοντες ὡς βραχὺν τὴν ἡλικίαν ὠνόμαζον, ὃς, καίτοι πατρίκιος τιμηθεὶς, ἀπέθρα πάλιν, καὶ πρὸς τὸν Σαμουήλ ἀπελήλυθεν. Εἶτ' αὖθις κατὰ Βιδίνης ὁ βασιλεὺς ἐξεστράτευσεν, καὶ τὴν πόλιν αἰρεῖ. Ἐν δὲ τῇ ταύτῃ ἐπολιόρκει ὁ βασιλεὺς, ἐπεισιν ὁ Σαμουήλ τῇ Ἀδριανουπόλει ἀθρόον, καὶ πανηγύρεως ἐκτὸς τελομένης, τὰς τε ἐμπορίας λείαν πεποίητο, καὶ αἰχμαλώτων πλῆθος λαβῶν, ὀπενόστησε. Τὴν Βιδίνην δὲ ὑφ' ἑαυτὸν ὁ βασιλεὺς ποιησάμενος καὶ ἐπανερχόμενος κατέλαβεν παρὰ τῷ Ἀξίῳ ποταμῷ (87) τὸν Σαμουήλ αὐλιζόμενον· ὃς Βαρδάριος (88) οὕτω παρὰ τοῖς παλαιοῖς D ὠνομάζετο. Πολλοῦ δὲ τοῦ ποταμοῦ ῥέοντος, ἀμελῶς οἱ Βάρβαροι κατεσκήνωντο· οὐ γὰρ ἂν ποτε δυναθῆναι διαβῆναι τὸν ποταμὸν ἤλπιζον τὸ Ῥωμαϊκὸν σύνταγμα. Πόρου δὲ γνωσθέντος, δι' αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς διέβη καὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ πολλοὶ μὲν

VIII. Interca Nicolao Chrysoberge, cum pontificatum annos XII et VII menses ornasset, defuncto, Sisinnius magister, vir ab ineunte ætate in litteris versatus, patriarcha designatur: quo et ipso cum triennium Ecclesiam rexisset, mortuo, Sergius patriarcha eligitur, qui Manuolis monasterio præerat, patriarchæ Photio genere conjunctus. Cum autem Samuel Bulgarorum princeps non Thraciam tantum et Macedoniam, sed Græciam ipsamque Peloponesum popularetur, imperator Nicephorum Uranum magistrum prætorem Occidentis ablegat, qui cum Samuel ad Sperobium fluvium tentoria fixisset, in opposita continente castra posuit. Quia vero flumen ob crebras pluvias navigari non poterat. Samuel Romanorum aggressionem minime verebatur. 244 Cum autem Uranus noctu quodam in loco vadum pervestigasset, eo tacite traducto exercitu Samuelem securum subito invadit, ac Barbari re inexpectata attoniti, ne armis quidem contra illatis, cadunt. Vulneratus est et Samuel una cum filio, et ambo capti essent, nisi inter cadavera occultati, ciam aufugissent. Post hæc ipse imperator bellum intulit Bulgaris, et quibusdam Sardicæ castellis expugnatis, Mosynopolim rediit. Sed et magnam et parvam Persthlavam et Pliscovam per duces cepit. Est ei et Berrœa per Dobromerum, qui ad Romanos se contulerat, tradita. Servia vero expugnata sunt, et Nicolans, quem per diminutionem ob stature brevitate Nicolitzam vocabant, cujus ea custodiæ tradita erant, captus: qui quamvis patricii dignitate ornatus esset, tamen aufugit, atque ad Samuelem rediit. Deinde imperator Bidinam expugnat, quam dum obsidet, Samuel Adrianopolim subito invadit, cum nundinarum celebritas extra mœnia agitur, mercibusque direptis, ac plurimis captis recedit: quem imperator Bidina capta rediens ad Axium fluvium (Bardarius olim sic dictus est) stativa habentem deprehendit. Is cam exundaret, Barbari castra negligenter tuebantur. Neque enim Romanas legiones eum transituras putabant. Sed vado ab imperatore indagato, traductoque exercitu, multis Bulgaris cæsis, Samuelis tentorium et castra universa direpta sunt, Samuel ipse aufugit. Sed et Scopiorum urbem accepit imperator, a Romano Pctri Bulgarorum olim principio filio traditam, cui ejus custodia a Samuele commissa fuerat. Posthæc Constantinopolim reversus, decrevit tributum pauperum, qui periissent, a locupletibus exigendum esse, quod allelengyum vocabatur. Etsi autem multi atque ipse patriarcha Sergius deprecabantur, ut iniqua illa et inusitata exactio tolleretur, tamen

Varie lectiones et notæ.

(87) Ἀξίῳ ποταμῷ. Joannes Tzetzes, chil. x, cap. 316, Ἀξείον quosdam perperam scribere observat:

Παινοες δὲ οἱ Βούλγαροι, μὴ κείθου τοῖς βουδάλοισι, ἄλλους τινὰς τοὺς Παίονας νομίζουσιν, παρὰ τούτους, Οἱ Ἀξείον νομίζουσιν ἕτερον τῷ Βαρδάρη.

Καὶ Ἀξείον, οὐκ Ἀξείον φασι, γραφῇ διφθόγγῃ.

Ique Homeri auctoritate probat. De Alexio et Bardario diximus in Notis ad Historiam Comnenicam.

(88) Βαρδάριος. Vide idem Gloss. in Βαρδάριωται.

imperator a proposito non recedebat. Nam tempore ac tot victoriis elatus, insolentem se erga omnes præbuit: ac subditis formidabilis quam charus esse maluit: neque cives neque milites pro recepta consuetudine, quam et legumlatores instar legis habere pronuntiant, sed suo iudicio et arbitrato tractare voluit. Proinde nullam doctorem virorum rationem habuit, ipsamque doctrinam rem inutilem et supervacaneam iudicans: viros neque genere nec eruditione claros et ab epistolis et a consiliis habuit, quibus litteras simpliciter, nullaque cum cura dicitavit. Sed et fiscum obstructis foribus pecunia refertit. Fertur enim ducenta millia talentum auri in thesauris habuisse. Nam alterius pecuniæ nullus iniri numerus potest, adeo et conclavibus repletis, eam terræ mandarit, anfractibus instar fabrynthorum effossis: sed et cistellæ plenæ erant gemmis cum allis tum candidis illis, quæ peculiari nomine margaritæ dicuntur. Neque vero iis utebatur, paucis exceptis ad insignia purpuræ exornanda, qua, cum prodibat, aut legatis respondebat, aut alias publicas festivitates celebrabat, utebatur. Reliquæ in conclavibus inutile pondus jacebant, Belli temporibus ingenio fuit vario et multiplici, rebus tranquillibus et pacatis vehementior. Iram dissimulabat, apud sese suppressam per occasionem proferens, delinquentibus vicem reddebat: cumque pertinaci esset ingenio, decreta sua non facile immutabat, Quare si quibus iratus erat, iis non facile placabatur. Atque hæc ad declarandos imperatoris mores dicta sint. Nunc ad res sub eo gestas ordine referendas oratio redeat.

τελών, τῶν τε ἄλλων καὶ τῶν λευκῶν, οἷς ἰδιόζουσα κλησίς οἱ Μάργαροι (89) τὰ κιβώτια. Τῶν δὲ εἰς χρεῖσιν οὐκ ἦσαν, ἀλλὰ βραχεῖς τινες αὐτῶν τὴν πορφύραν ἀνεκόμενοι, ἔχθη τούπισήμον ἤπερ ἐν προόδοις ἐκέχρητο, καὶ οὐτ' ἐχρημάτιζε πρόσθεσι, καὶ οὐτε τινὰ ἄλλην δημοτελεῖ ἐτίλει πανήγυριν. Οἱ δ' ἄλλοι τοῖς ταμείοις ἐναποκείμενοι ἄχθος ἦσαν ἐτώσιον ἢν δ' ἐν μὲν πολέμοις καιροῖς ποικίλους τίς, καὶ τὴν γνώμην πρὸς τοὺς ὑπὸ χεῖρα πολυειδῆς· ἐν δὲ ἡρεμιαῖς καὶ εἰρηνικαῖς καταστάσεσιν ἀρχικώτερος, καὶ τὰς ὀργὰς ἐταμίευε, καὶ ταύτας συνέχων παρ' ἑαυτῶν, ἐδημοσίευεν ἐν καιροῖς, καὶ ἀνταπεδίδου τοῖς ἀμαρτήσασιν. Ὡν δὲ τὴν γνώμην στερόδης, οὐ βραδίως ἠλλοίου τὰ δόξαντα. Διὸ καὶ πρὸς οὓς ἂν ἔτυχε μῆνιμά τι τρέφων, οὐ ταχὺ μετέλλαττε τὸ ἦθος αὐτοῖς. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν παραστατικά τῶν ἥθους τούτου τοῦ αὐτοκράτορος, ἢ δ' ἱστορία ἐχέσθω τῶν ἐπ' αὐτοῦ πεπραγμένων, καὶ διηγεῖσθω τὰ ἐφεξῆς.

IX. Ægypti princeps, soluto Romano fœdere, et Hierosolymitanum templum, in quo Christi sepulcrum est, et illius loci monasteria destruxit. At imperator Bulgariam crebris impressionibus vastabat et urobat, cui cum Samuel acie resistere non posset, operam dabat ut aditus regni occluderet, et angustias locorum castellis et præsiidiis occuparet. Imperator autem reversus, magna vi penetrare aggressus, etsi virtute præsiidiorum repulsus: tamen cæptis non destitit, sed permansit, subinde castellum tentans, uno ex ducibus cum sua legione misso, an uspiam alibi per ambages ingressum aperire posset. Is per montes multasque difficultates Bulgaris deceptis ingressus, a tergo in præsiidarios irrui, qui re subita perterriti, non

τῶν Βουλγάρων ἀπόλωντο. Ὁ δὲ Σαμουήλ διέδρα, τῆς τούτου σκηνης καὶ τῆς παρεμβολῆς ἀπάσης διαρπαγίσθη. Καὶ τὴν πόλιν δὲ τῶν Σκοπιῶν ὁ βασιλεὺς παρελήφει, δοθείσαν αὐτῷ παρὰ Ῥωμανοῦ τοῦ υἱοῦ Πέτρου τοῦ ἄρξαντος τῶν Βουλγάρων, ᾧ ἡ ταύτης φυλακὴ παρὰ τοῦ Σαμουήλ ἐμπειστέυτο. Ἐἴτα εἰς τὴν Κωνσταντινίου ἐπανελθὼν, ἐδογματίσθη τὰς τῶν ἀπολωλότων ταπεινῶν συντελείας εἰσπράττεσθαι ἐκ τῶν δυνατῶν· τούτο δὲ ἐκλήθη Ἀλληλέγγυον. Πολλῶν δὲ περὶ τούτου δεηθέντων καὶ αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου Σεργίου, ὡς ἂν ἡ ἀδικος αὕτη σχολάση καὶ παράλογος εἰσπραξίς, ἦν ὁ βασιλεὺς ἀμετάπειστος. Τῷ χρόνῳ γὰρ καὶ ταῖς νίκαις ἐπέντων κατεπαρθείς, ὑπεροπτικὸς πρὸς πάντας ἔβαικνυτο, καὶ οὐκ εὐνοεῖν αὐτῷ, φοβεῖσθαι δ' ἐβούλετο τὸ ὑπήκοον, καὶ τὸ τε στρατιωτικὸν τὸ τε πολιτικὸν, οὐ πρὸς τὸ κρατῆσαν ἔθος, δ καὶ νόμον δοκεῖν τοῖς νομοθέταις τεθέσπισται, διεξάγειν ἤθελεν, ἀλλὰ πρὸς τὴν οἰκίαν κρίσιν καὶ τὸ θέλημα ἑαυτοῦ. Διὸ οὐδὲ τῶν λογίων ἀνδρῶν ἐπεστρέψετο, ἀλλὰ καὶ τοὺς λόγους ἤγητο περιττόν τι χρῆμα καὶ οὐκ ὀνήσιμον ὄθεν ἀνδρας ἀπολεξάμενος ἑαυτῷ, οὔτε τῷ γένει, οὔτε μέντοι ἐν λόγῳ τὸ ἐπίσημον ἔχοντας, ἐκείνοις τὰς τε βασιλείους ἐπιστολάς ἐνεχείρισε, καὶ ἐκοινωνεῖ τῶν βουλευμάτων, καὶ αὐτὸς ἐκείνοις ἀφελὺς τὰς γραφὰς ὡς ἔτυχεν ὑπηγόρευεν. Ἀλλὰ καὶ τοῖς ταμείοις ἀποφράξας τὰς διεξόδους, χρημάτων ταῦτα πλήρη πεποίηκε. Φασὶ γοῦν ἐς εἴκοσι μυριάδας τάλαντων χρυσοῦ ἐναποτεθησαυρίσθαι αὐτῷ. Τὸν γὰρ ἄλλον χρηματισμὸν οὐκ ἂν τις ὑπ' ἀριθμὸν δύναιτο ἀγαγεῖν, οὐδ' ἐκ τῶν ταμείων αὐτῷ πληρωθέντων, ὑπὸ γῆν τὰ λοιπὰ ἐθησαύρισεν, ἔλικας ὀρύξας λαθυρινθώδεις. Καὶ ὑπερχεῖλη μὲν ἦσαν λίθων πολυ-

θ'. Ὁ τῆς Αἰγύπτου κατάρχων, τὰς πρὸς Ῥωμαίους λύσας σπονδὰς, τὸν τε ἐν Ἑεροσολύμοις ναὸν, ἐν ᾧ τὸ τοῦ Κυρίου μνημα, κατηρτίπεισε, καὶ τὰ ἐκεῖ μοναστήρια. Ὁ δὲ βασιλεὺς, συνεχῶς τῇ Βουλγαρίᾳ προσβάλλων, ἐκάκου ταύτην καὶ ἐκεράϊζε. Μὴ δυνάμενος δὲ γε ὁ Σαμουήλ ἀντιπαρατάξασθαι τῷ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματι, τάφροις τὰς εἰσόδους ἀποκλείσαι αὐτῷ ἐπεχείρησε, τὰς δυσχωρίας ἀποφράξας οἰκοδομαῖς, καὶ φύλακας ἐπιστήσας αὐταῖς. Ἦκεν οὖν ὁ βασιλεὺς αὐθις, καὶ ἐβιάσατο μὲν τὴν πάροδον, ἀπεκρούσθη δὲ τῶν φυλάκων ἀνθισταμένων ἐβρώμενεστερον, πλὴν οὐκ ἀπέστη τῆς ἐγχειρήσεως, ἀλλ' αὐτὸς μὲν προσέμενον, ἔτι περὶόμενος τοῦ ἐρύματος· ἐκπέπομφε δὲ τῶν στρατηγῶν ἕνα μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν τάγματος ἑτερωθίπου-

Varia lectiones et notæ.

(87) Οἱ μάργαροι. Vide idem Gloss. in Μάργαρος.

θεν, εἰ δύναιτο περιελθεῖν, καὶ μηχανήσασθαι τι πρὸς τὴν διελθεῖν. Ὁ δὲ, δι' ὄρων καὶ δυσχωριῶν πολλῶν διελθὼν, καὶ λαθὼν τοὺς Βουλγάρους, ἐμπιπτει κατὰ νότου τοῖς τοῦ ἐρύματος φύλαξιν, οἱ, τῷ ἀθρόφῳ περιδείξτε γεγονότες, οὐκέτι τῆς φυλακῆς ἐφρόντιζον τοῦ ρφαγμοῦ, ἀλλ' ὅπως αὐτοὶ τὸν ὄλεθρον φυλάξωνται περὶ πλείστου ἐτίθεντο. Τότε δὴ ἀδείας τὸ Ῥωμαϊκὸν δραξάμενον στράτευμα, βήγνυσι τὸν φραγμὸν, καὶ δέισι καὶ διώκει, καὶ πολλοὺς μὲν ἀναφρεῖ, πλείονας δὲ γε ζωγραφεῖ μόλις διαδράντος τοῦ Σαμουήλ. Ὁ γὰρ μὴν βασιλεὺς τοῖς δορυαλώτοις εἰς πεντεκαίδεκα χιλιάδας ἀριθμουμένοις ἐξέκοψε πᾶσι τὰ ὄμματα, ἐφ' ἑκάστη ἐταοστύτῃ ἕνα καταλιπὼν ἑτεροφθαλμον, ἢν εἴη τοῦτοις χειραγωγός, καὶ οὕτως αὐτοὺς ἀπιέναι κελεύει πρὸς τὸν σφέτερον ἀρχηγόν. Οὗς ἐκείνος ἰδὼν, καὶ τὸ πάθος μὴ ἐνεγκῶν, Ἀλγγιῶ τε καὶ εἰς γῆν λειποθυμῶν καταβάλλεται· μικρὸν δὲ τι ἀνενεγκῶν, καρδιωγμῶ περιπίπτει καὶ θνήσκει (90), ἢ δὲ τῶν Βουλγάρων ἡγεμονία τῷ υἱῷ αὐτῷ Γαβριήλ τῷ καὶ Ῥωμαῖον περιήλθεν, ὃν οὕτω ἐνικυτὸν ἄρξαντα ὁ υἱὸς τοῦ πατραιαλοῦ αὐτοῦ Ἀαρὼν ὁ Βλαδίσθλαβος Ἰωάννης (διώνυμος γὰρ καὶ οὗτος ἦν) ἀπέκτεινε. Διελθὼν δὲ τὸ ἐν ταῖς δυσχωρίαις ἔρυμα ὁ αὐτοκράτωρ, ὡς εἴρηται, ἀλλὰ τε φρούρια ἐχειρώσατο ἔρυμνά καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς Βουλγάρους, καὶ ἔκρινε εἰς Μοσυνόπολιν, ὅπου αὐτῷ ἡ τοῦ Σαμουήλ τελευτῆ ἀπηγγέλη, Ἄρας οὖν αὐτίκα προσβάλλει τῇ Βουλγαρίᾳ, καὶ πόλεις τε αὐτῆς αἰρεῖ καὶ φρούρια. Ὁ δὲ γε τοῦ Σαμουήλ υἱὸς ὁ Ῥωμανός τε καὶ Γαβριήλ (οὕτω γὰρ ἀνήρητο), πέμψας πρὸς τὸν βασιλέα δούλωσιν ὑπισχνεῖτο· μετὰ δὲ τινα καιρὸν τοῦ τὸν Γαβριήλ ἀνελάοντος Ἰωάννου τοῦ Βλαδίσθλαβου ἐεράπων ἀφίκετο, εὐαγγελιζόμενος τὴν ἀναίρεσιν τοῦ υἱοῦ τοῦ Σαμουήλ καὶ γράμματα κομίζων, ἐπαγγελόμενα τῷ βασιλεῖ δούλωσιν προσεβόησαν δὲ αὐτῷ καὶ πολλοὶ τῶν ἐπισήμων παρὰ Βουλγάρους. Γνοὺς μὲντοι τὸν Βλαδίσθλαβον ὁ βασιλεὺς οὐ κατὰ τὰς ἐπαγγελίας διανοούμενος, ἐπῆλθεν αὐθις τῇ Βουλγαρίᾳ καὶ πολλὰς μὲν αὐτῆς ἐληύσατο χώρας, τὴν δὲ τῆς Ἀρχιδος πόλιν, ἣ τὰ βασίλεια τοῖς τῶν Βουλγάρων ἀρχηγοῖς ψυκοδόμηντο, πολιορκία λαβῶν, καὶ ἕτερα φρούρια διὰ στρατηγῶν, ἐπινέλευξεν εἰς τὴν Κωνσταντινου. Καὶ οὕθις δὲ κατὰ Βουλγάρων ἐστράτευσε, καὶ αὐθις φρούριά τε καὶ πολλοὺς τῶν Βαρθάρων τοὺς μὲν διέφθειρε, τοὺς δὲ συνέσχε ζωού· Ὁ δὲ τῶν Βουλγάρων ἀρχων ὁ Ἰωάννης καὶ Βλαδίσθλαβος κατὰ τοῦ Δυβράχλου ἐξώρμησε, καὶ πολιορκῶν αὐτὸ πῖπτει, ἄρξας ἔτη δύο καὶ μῆνας πέντε. Ὁ μαθὼν ὁ βασιλεὺς εὐθὺς ἔξεισι, καὶ περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν γενομένην προσίσαι αὐτῷ τῶν Βουλγάρων ἐπιφανεῖς τινεὶς, παραδιδόντες αὐτῷ τὸν Πέρνικον, καὶ ἕτερα φρούρια τριάκοντα ἐπὶ πέντε· καὶ ἄλλοι δὲ τῶν Βαρθάρων τούτων αὐτῷ προσεβόησαν. Καὶ

A jam de munitione tuenda, sed de interitu vitando laborabant. Ibi Romanus exercitus nemine prohibente rupta munitione transit, hostesque persequens 226 multos occidit, plures capit, Samuele vix elapso, imperator captivis omnibus qui circiter quindecim millia erant, oculos effodit, singulis centuriis uno monoculoduce redlecto, eosque sic ad suum ducem abire jubet. Quibus ille visis, atrocitatem rei non ferens, oborta vertigine viribusque destitutus humi procidit, ac parum recreatus, ex cardiogmo interit, principatu Bulgarorum in Gabriele filium, qui et Romanus dicebatur, translato: quem nondum anno elapso frater patruelis, Aaronis filius Uladisthlavus Joannes (binominis enim et hic erat) occidit. Imperator vere castello angustiarum, ut diximus, superato, cum alia firma praesidia una cum defensoribus cepisset, Mosynopolim pergat: ubi nuntio de Samueles interitu accepto, Bulgarica oppida et praesidia expugnat. At Samueles filius Romanus Gabriel (necdum enim caesus erat) per legatos imperatori servitutem pollicebatur, et tempore aliquanto interposito, Joannis Uladisthlavi minister adest, caedem Gabrielis ab hero suo factam nuntians, aliique multi ex illustribus Bulgariae ad imperatorem confluent: qui cum intellexisset aliud agitare animo Uladisthlavumquam promisisset, iterum impressione in Bulgariae facta, longe lateque praedas egit, et Achrida urbe regia Bulgarorum expugnata, aliisque castellis per duces suos captis, Constantino-polim regreditur. Sed rursus bello illato Barbaris illis et castellis occupatis, Bulgaros complures partim interfecit, partim cepit. Quorum princeps Joannes Uladisthlavus, dum Dyrrhadium obsidet, cadit, cum genti biennium et quinque menses praesuisset. Quo imperator intellectu statim egreditur, cui ad Adrianopolim quidam illustres Bulgari se dedunt, tradito Pernico et aliis triginta quinque castellis. Sed et alii multi ex his Barbaris ad eum confluerunt. Maria quoque Joannis Uladisthlavi uxor, Davide Bulgariae archiepiscopo cum litteris ad illum misso, se illi Bulgaria cessuram pollicita, si ea quae vellet impetrasset, paulo post ipsa cum tribus filiiis et sex filiabus advenit. Sunt et tres ejus alii filii, Prusianus cum duobus fratribus qui in montes profugerant praesidiis occupatos, coacti ad imperatoris fidem se conferre: e quibus Prusianum magistrum, 227 caeteros patricios fecit. Universa Bulgaria subacta, et castellis aliis eversis, aliis, munitis, justisque praesidiis impositis, Athenas ad exsolvenda Deiparae vota est profectus, ac dedicatis in aede ejus multis pretiosis donariis, in principem urbem reversus triumphum duxit, recta tiara ornatus, quam vulgus tupham vocat a

Variæ lectiones et notæ.

(90) Καὶ θνήσκει. Lupus protospata: Anno 1015. apparuit cometa mense februaris, et Samuel rex obiit. et filius ejus regnavit. Mox: Anno 1016, ocisus est filius praedicti Samueles ab ejus consobrina

filiu Aroni, et regnavit ipse. Ubi cod. al. a Fierada ejus consobrina filio Arronii. Consule Familias nostras Dalmaticas.

typho nimirum et superbia, quam in animis gestantium excitat: et sic usque ad Sanctæ Sophiæ ædem pervenit, ibi quoque vota Domino exsolutus. Quo cum venisset, patriarcha multum eum obstetatus ut allelengyum aboleret, nihil impetravit, quamvis pollicitus fuisset se id Bulgaris subactis facturum, is patriarcha Sergius cum Ecclesiam ad annos viginti rexisset, mortem obiit ac in ejus locum susfectus est Eustathius, sacerdotum ædis palatinæ princeps. Bulgaria domita etiam Cravatarum genus, et Sirmium Romano imperio se submiserunt. Deinde in Abasgiam expeditionem suscipit, cujus princeps pacta violata. Quo cum venisset, a tergo defecerunt Xiphias et Nicephorus Bardæ Phocæ filius, patriocii: sed motus ille celeriter est compressus, Phoca a Xiphia interempto, et Xiphia capto et Byzantium perducto. Qua cura imperator defunctus, cum Abasgis congregitur, validaque pugna commissa, et multis utrinque cæsis, æquo Marte discessum est. Sed altero prælio Romani vicerunt, Abasgorumque princeps Georgius in Iberiæ interiora profugit, nec multo post tantum agri cessit imperatori, quantum is postulavit, filio Pancratio ob-side dato. His prospere gestis castra movit, et cum in animo haberet ire in Siciliam, consilium ejus fatalis morbus interruptit. Sed paulo ante ejus obitum Eustathius patriarcha moritur, cum orthodoxorum Ecclesiæ annos octo præfuisset. Cum autem monasterii Studii abbas Alexius imperatori regrotanti sacrum caput Præcursoris attulisset, illo statim patriarcha designato, eodem vespere mortuus est. Vixit et regnavit annos septuaginta duos, solus rerum potitus est annis quinquaginta et amplius. Reliquo tempore collega fuit primum patris, deinde Phocæ, ac post illum Tzimiscæ.

τοῦσιν ὅτε Ξιφίας (94) καὶ Νικηφόρος ὁ υἱὸς Βάρδα τοῦ Φωκᾶ, οἱ πατριῆκοι· ἀλλὰ ταχέως ἡ τοῦτερον ἐσβέσθη ἀποστασία, τοῦ μὲν Ξιφία τὸν Φωκᾶν ἀνελόντος, αὐτοῦ δὲ συλληφθέντος, καὶ δεσμίου ἀπαχθίντος εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν. Ἄρτι δὲ τὰς περὶ τῆς τυραννίδος ταύτης φροντίδας ὁ βασιλεὺς ἀποσκευασάμενος, συμβήνυται τοῖς Ἀβασγοῖς, καὶ μάχης ἰσχυρᾶς γενομένης, ἔπεσον πολλοὶ ἀμφοτέρωθεν, καὶ ἦν ἰσθρῶπος ὁ ἀγὼν, εἴτ' αὖθις κροτηθέντος πολέμου νικῶσι Ῥωμαῖοι, καὶ ὁ τῶν Ἀβασγῶν ἡγεμὼν ὁ Γεώργιος (95) εἰς τὰ τῆς Ἰβηρίας ἀπέδρα βαθύτερα, καὶ μετὰ βραχὺ σπονδὰς αἰτήσας, ἐξέστη τῷ βασιλεῖ χώρας ὀπόσης ὁ αὐτοκράτωρ ἐβούλετο, εἰς ὀμηρεῖαν παρασχὼν Ἡγκράτιον τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα διανύσας ὁ βασιλεὺς ἐπανεξέυξεν. Ἦν δὲ διὰ μελέτης αὐτῷ καὶ πρὸς Σικελίαν (96) ἀπάραι. Ἄλλ' οὐκ εἰς ἔργον αὐτῷ προέβη τὸ βούλομα· ἤδη γὰρ αὐτῷ πρὸς τῆς κα-

ἡ γυνὴ δὲ τοῦ Ἰωάννου καὶ Βλαδισθλάδου Μαρία ἐπέμφε πρὸς τὸν βασιλεῖα τὸν ἀρχιεπίσκοπον Βουλγαρίας Δαβὶδ μετὰ γραμμᾶτων ὑπισχυομένη ἐκοτῆναι τῆς Βουλγαρίας, εἰ ὧνπερ βούλεται τεθέξεται. Καὶ μετὰ μικρὸν ἤκειν ἡ γυνὴ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, υἱοὺς ἐπαγομένη τρεῖς καὶ θυγάτρας ἕξ. Καὶ ἕτεροι δὲ τρεῖς ταύτης υἱοὶ φυγάδες ἐγένοντο ἐν τοῖς ὄρεσιν· ἀλλὰ κάκεινοι τῶν ὄρων φυλαττομένων βιασθέντες προσῆλθον τῷ βασιλεῖ ἦσαν δ' οὗτοι ὁ Προυσιᾶνος, καὶ ἄμφω οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ὧν τὸν μὲν Προυσιᾶνον ἐτίμησε μάγιστρον, πατρικίους δὲ τοὺς λοιπούς. Ἐφ' αὐτὸν οὖν τὴν ἄπασαν Βουλγαρίαν (94) πεποιηκώς, καὶ τὰ μὲν τῶν φρουριῶν καταστρεψάμενος, τὰ δὲ κατοχυρώσας, καὶ φρουρὰς αὐτοῖς ἀρκούσας καταλιπὼν, αὐτὸς εἰς Ἀθήνας ἀφίκετο θύσων τῇ Θεοτόκῃ τὰ χαριστήρια, καὶ ἀναθέμενος τῷ ναῷ πολλὰ καὶ πολυτελεῖ, ἐπανεξέυξεν εἰς τὴν ὑπερκειμένην τῶν πόλεων, καὶ κατήγαγε θρίαμβον, τριάρα ταινιωθεὶς ὀρθίῳ, ἦν Τούφαν καλεῖ ὁ δημῶδης καὶ πολλὸς ἄνθρωπος, τῆρον οἶμαι ὠνομασμένην, ὡς τετυφῶσθαι ποιοῦσιν τοὺς ταύτη ἀναδουμένους, καὶ οὕτως ἄχρι τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας ἀφίκετο, ἀποδοὺς ἐν ταύτῃ τῷ Κυρίῳ τὰ χαριστήρια. Ἐνθα γενόμενος ὁ πατριάρχης πολλὰ ἱκετεύσας ἐκκόψαι τὸ ἀλληλέγγυον, οὐ κατεδυσώπησε, καὶ ταῦτα ὑποσχόμενον τοῦτο ποιήσων, εἰ τῶν Βουλγαρῶν κρατήσων. Οὗτος ὁ πατριάρχης Σέργιος τὴν Ἐκκλησίαν ἐπὶ εἴκοσι ποιμένας ἔτη, μετέθετο τὴν ζωὴν, καὶ προεχειρίσθη τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησίας ἀρχιερεὺς Εὐστάθιος, ὃς τῶν ἐν τῷ παλατίῳ ναοῦ ἱερέων ἐπρώτεος (92). Τῆς Βουλγαρίας δὲ δουλωθείσης, τῇ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ καὶ τὰ τῶν Κραβᾶτων ἔβη (93) ἀπέκυψαν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ Σίρμιον. Εἶτα κατὰ Ἀβασγοῖς ἐκστρατεύει ὁ βασιλεὺς, τοῦ ταύτης κρατοῦντος παρασπονδήσαντος. Ἐκεῖ δὲ τοῦτου γεγονότος, ὀπισθεν ἀποστα-

Varie lectiones et notæ.

(91) Τὴν ἄπασαν Βουλγαρίαν. Joannes Tzetzes chil. x, cap. 316.

(92) Ἐπρώτεος. Protopapas Palatii. Vide *Gloss. med. Græcic.* in Πρωτοπαπᾶς.

(93) Τὰ τῶν Κραβᾶτων ἔβη. Ut Croatia et Sirmium in Græcorum potestatem venerint, et ut cæso per insignem perfidiam Serbone, Sirmii domino, a Constantino Diogene, qui missus a Basilio fuerat ad debellandos Croatias, illiusque uxor in urbem sit adducta, narrat pluribus Scylitzes, p. 717. At quod Diogeni ille, Lupus protospatha Bugiano, seu Βοιοιούανην tribuit, sub an. 1024. *Et transfretavit Bugianis in Curbatia, et comprehendit ipsam principissam uxorem Cosmici. Al. Cisiyni.*

(94) Ξιφίας. Alius a Xiphia Italiæ Catapano, cu-

jus ille fortasse filius fuerit. Lupus protospatha, an. 1006: *Descendit Xiphea Catapanus in civitate Bari.* Nam is obiit anno sequenti in Italia. *Idem an. 1007: Defunctus est prædictus Catapanus in civitate Bari.* Xiphias vero, cujus hic meminit Zonaras defectio cadit in annum 1022, ut est apud Scylitzem.

(95) Ὁ τῶν Ἀβασγῶν ἡγεμὼν ὁ Γεώργιος. Vide Constantinum, *De adm. Imp.* cap. 46.

(96) Καὶ πρὸς Σικελίαν. Scribit Scylitzes Basilium molitum expeditionem in Siciliam, Orestam quemdam de fidissimis suis eunuobis præmissis cum magnis copiis: deinde post extinctum Basilium revocatum e Sicilia ob imperitiam in re militari, et missum in Italiam cum imperio: quod

- τήνητος τὸ βιώσιμον καὶ ἐνοσηλεύετο. Πρὸ βραχέως δὲ τοῦ αὐτὸν ἐκλιπεῖν ὁ πατριάρχης Ἐδοσάθιος
 - θνήσκει, προστάς τῆς Ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων ἐπ' ἔτεσιν ὀκτώ (97). Τοῦ βασιλέως δὲ νοσοῦντος
 - Ἀλλέξιος ὁ τότε τὴν προστασίαν ἔχων τῆς τοῦ Στουδίου μονῆς πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκετο, τὴν ἱερὰν
 - κέραν τοῦ τιμίου Προδρόμου κομίζων αὐτῷ, καὶ αὐτίκα τοῦτον ὁ βασιλεὺς πατριάρχην προχειρίσαστο,
 - κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην καὶ τὴν ζωὴν ἐκλιπῶν, ζήσας μὲν καὶ βασιλεύσας χρόνους ἑβδομήκοντα
 - ἐπὶ ὄυσιν, αὐταρχήσας δὲ ἐπὶ πενήκοντα καὶ πρὸς ἔτεσι· τοὺς γὰρ ἄλλους συνεβασίλευσε τῷ πατρὶ,
 - ἔτα τῷ Φωκᾷ, καὶ μετ' ἐκείνων τῷ Τζιμισκῇ (98).

· Ἰ. Τέθνηκε μὲν οὖν γηραιὸς ὁ Βασίλειος, τῆς δ' **A** X. Basilio jam sene mortuo, frater Constantinus
 · ἔξουσίας εὐθὺς ὁ ἐκείνου σύγγονος ἐπελάβετο, τὸν **228** minor : qui cum esset scors et dissolutus,
 · Κωνσταντινὸν φημι· μικρόν τι ἐκείνου κατὰ τὸν **228** vitæque otiosæ et ignavæ assuevisset (neque enim
 χρόνον τῆς ζωῆς ἐλαττούμενος. Ἐραθύμου δὲ πεφυκῶς **228** frater quidquam cum eo communi sententia ges-
 ἤθους καὶ ἀνειμένου, ἥ καὶ εἰς ἕξιν ἐλθὼν βίου **228** serat), etiam rerum potitus eamdem vitæ rationem
 ἐβράστανουμένου τε καὶ ἀργοῦ (οὐδὲ γὰρ ἐκοινωνεῖ **228** tenuit, et administratione aliis mandata, iisque
 αὐτῷ βασιλείου τινὸς ὁ σύγγονος πράξεως), καὶ **228** qui nullum suæ industriæ specimen præbuerant,
 αὐταρχήσας τοιαύτην εἶχε διαγωγὴν, ὅτ' ἄλλοις μὲν **228** hominibus non modo ignobilibus, sed ne ingenus
 τὴν τῶν κοινῶν διοικήσιν θέμενος, καὶ τούτοις οὐ **228** quidem conditionis, gentilibus, indisertis, ac plane
 τοῖς ἑαυτῶν ἤδη παρασχομένους δοκίμιον, ἀλλ' ἀνδρά- **228** venaris : ipse voluptatibus indulsit, ventris
 σιν οὐχ ὅτι τῶν εὐγεγονότων, ἀλλ' οὐδ' ἐλευθερίας **228** et veneris mancipium, insanoque studio ales, theatri,
 τύχης τυγχάνουσιν, ἐθνικοῖς δὲ καὶ μὴ θυναμένους **228** venationis occupatus. Et quamvis corpore procerō
 ὀρθοσπεῖν, ἀλλ' ἀκριβῶς βαρβαρίζουσιν. Ἐκεῖνος **228** et robustissimo esset, tamen præ animi ignavia
 δὲ τρυφαῖς ἐξέδωκεν ἑαυτόν· ἤττητο γὰρ γαστρὸς καὶ **228** barbarorum motus, non bellis, sed muneribus et
 ἀφροδισίων, καὶ ἐμεμῆνει περὶ τοὺς κίβους τε καὶ **228** honoribus compescendos statuebat. Subditos au-
 τὰ θέατρα, ἀλλὰ μέντοι καὶ περὶ τὰ κυνηγέσια. **B**
 Ἦν δ' εὐμεγέθης μὲν τὸν ὄγκον τοῦ σώματος, καὶ **B** tem ob nudam suspicionem puniebat ; calumniis
 τὴν ἀλκήν γενναϊότατος, δειλὸς δὲ τὴν ἕξιν τὴν ψυχι- **B** faciles præbebat aures ; iracundus, sed iræ non ita
 κῆν, θβεν οὐδὲ πολέμοις κατευνάζειν ἔκρινε τὰς **B** tenax ut frater, ac placabilior, et si quem male
 τῶν Βαρβάρων ὄρμας, δωρεαῖς δὲ μᾶλλον καὶ ἀξιώ- **B** tractasset, facti pœnitens. Cum autem multos
 μασι. Τοὺς δ' ὑπηκόους καὶ ἐκ ψιλῆς ὑπονοίας ἐκό- **B** puniret, plerisque oculos effodiebat : id suppli-
 λαζε, καὶ διαβολαῖς βραδίως ὑπέϊχε τὸ οὖς, καὶ πρὸς **B** cium ut cæteris levius, quodque condemnatos
 θυμὸν ὑπῆρχεν δέξυβρόπος, οὐ κατὰ τὸν ἀδελφὸν δ' **B** quiescere cogeret, magis usurpans. Ex Helena
 ἐμνηνία, οὐδ' ἐδέμενε τῇ ὀργῇ, ἀλλὰ βῆον εἰς τὴν **B** uxore, Alypii viri illis temporibus potentissimi
 ἀντίβροπον διάθεσιν μετετίθετο, καὶ ἡνιάτο κακῶς **B** filia, tres filiolas adolescens susceperat, quas illa
 τινα διαθέμενος. Πολλοὺς δὲ τιμωρούμενος, τοῦ φωτὸς **B** mortua in regia educabat. Cæterum Eudocia natu
 ἐστέρει τοὺς πλειονας, ἐκκόπτων σφίσι τὰ ὄμματα, **B** maxima ultro se Deo consecrarat, ob formam
 καὶ ἰκκουφετέραν τῶν ἄλλων ταύτην τὴν κόλασιν **B** pestilenti morbo læsam. Reliquas nulla patria cura
 ἔκρινε, καὶ ταύτη ἐκέχρητο μᾶλλον, ὡς ἀπράκτους **B** imperator factus complectebatur. Erat ille quidem
 ποιούσῃ τοὺς καταδικαζομένους αὐτῇ. Γυναῖκί δὲ **B** manu ad faciendum prompta, sed cum benignitate
 νέος ὢν συζυγεῖς Ἐλένη (99) τῇ θυγατρὶ Ἀλυπίου, **B** non recte uteretur, in opposita liberalitati vitia
 ἀνδρὸς τῶν ὑπερλίαν τότε τυγχάνοντες, τρία ἐξ **C** impingebat. Nam in barbaros familiares suos,

Varie lectiones et notæ.

et attingit Lupus protospatha: Anno 1028, descendit Orestis Cheloniiti mense Aprilis. Idem anno seq. Venit Eustachius cum Basilio et Mandalora, et elegit Catapanum Christophorum : et Orestes prædictus ascendit in Constantinopolim cum Bugiano, etc., ubi cheloniiti idem valet ac Gr. Κοιτωνίτης, cubicularius, præfectus sacri cubiculi, quæ dignitas spectabat potissimum ennuchos. Revocatus est rursus ex Italia, et ei subrogatus Deo Opus, cui conceditæ pedestres copias, quod ad an. mundi 6542, Chr. 1034, refert idem Scylitzes. At Lupus protospatha Leonem in Italiam venisse anno 1027, auctor est: Anno 1027 Despotus (leg. Leo Opus) Nicus in Italia descendit cum ingentibus copiis Rusorum, Wandaiorum, Turcarum, Bulgarorum, Blachorum, Polonorum, Macedonum, aliarumque nationum, ad Siciliam capiendam. Captum est autem Rhagium, et ob civium peccata destructum est a Vulcano Catapano, et Basilius imperator obiit anno secundo. Itaque Græci recesserunt die S. Martini. Jam vero Basilius vivens renuntiavit imperio, sibi substituens Romanum, cui uxorem dedit Zoam filium suam. (97) Ἐπ' ἔτεσιν ὀκτώ. Alius cod. τέσσαρσι.

(96) Τῷ Τζιμισκῇ. Sepultus porro fuit Basilius imp. in œde seu monasterio S. Joannis evangelistæ in Hebdomo, unde illius corpus translatum postmodum Selybriam a Michaelē Palæologo imp. ut

Ἄλλοι μὲν ἄλλοι τῶν πάλαι βασιλέων
 Τόπους προηυτρέπισαν εἰς ταφήν ξένους
 Ἐγὼ δὲ Βασίλειος, πορφύρας γόνος,
 Ἐΐσειμι τύμβον ἐν μέσῳ γῆς Ἐδδόμου,
 Καὶ σαββατίζω τοὺς ἀμετρήτους πόρους,
 Οὐς ἐν μάχαις ἔστεγον, οὐς ἑκατέρου.
 Ἄφ' οὗ γὰρ βασιλία Θεὸς κέκληκέ με,
 Οὐ γὰρ τις εἶδεν ἡμεῶν ἐγὼν ὄρου,
 Καὶ μαρτυροῦσι τοῦτο Σκῦθαι καὶ Πέρσαι,
 Σὺν οἷς Ἰσμαῆλ, Ἀβασγος, Ἰβήρ, Ἀραψ.

D narrat Pachymeres, lib. II, cap. 21, et lib. VII, cap. ult. qui priore loco meminit versuum illius tumulo ascriptorum, quos ex cod. Reg. 3130 hic damus :

(99) Γυναῖκί δὲ νέος ὢν συζυγεῖς Ἐλένη, etc. Michael Psellus in epist. inedita ad Constantinum Monomachum imper. de Constantino Basiliū fra-

mancipia quæ ipse empta castrat, cubiculoque A curando et somno conciliando præferat, summos honores et magistratus conferebat, eisdemque tota plaustra pecuniarum largiebatur: cæteris parce admodum manum porrigebat. Ac hi mores ejus fuerunt. Nunc qua fortuna fuerit exponamus. Patzinacæ, quam Scythicam esse gentem supra diximus, trajecto Istro, Bulgariæ non parva detrimenta inferebant. Verum eos Constantinus Diogenes Sirmii præfectus, qui et Bulgariæ dux appellatus est, ultra Istrum profligatos quiescere coegit. Cum autem Basilio mortuo (is enim tributariis clementer spatium dabat) biennii vectigalia deberentur: et ea et ejus triennii, quo ipse imperavit, tributa **229** immisericorditer exegit, quamvis toto tempore imperii ejus pauperes ex magna siccitate inopia premerentur. Classem Agarenorum contra Cycladas insulas missam Sami dux devicit, duodecim navibus una cum vectoribus captis, reliquis dissipatis. Imperator porro jam provecætatis, præter senectutis tabem etiam alio morbo affectus, de successore imperii deligendo deliberans, in animo habebat Constantinum Dalassenum patricium, desponsa filia, et generum asciscere, et imperatorem creare. Mittit igitur, qui eum ex Armeniaca provincia, ubi vitam agebat, accerterent: sed ante adventum ejus, mutata sententia, quemdam virum primarium, nobilique genere ortum, et ad præfecti dignitatem evectum, tam successorem imperii quam filiam maritum eligit. Sed cum res difficultatem haberet, propterea quod illustris ille vir Romanus Argyrus uxorem habebat: quid machinatur? Iram gravissimam et præcipitem contra hominem simulat, et satellites mittit qui eum ad supplicium ducerent, et uxorem ejus, coma tonsa, ad aliud vitæ genus transferrent. Illa simulationis ignara, mutationem eam alacri animo admittit, resectoque capillo nigrum vestitum sumit. At illi in regiam traducto altera filia imperatoris nubit; nam tertia, quod prior illius uxor invita ab eo segregata esset, conjugium ejus recusasse ferebatur. Sic ille Cæsar declaratus Zoen duxit. Constantinus vero triduo post nuptias debitum naturæ persolvit, septuagenario major, cum imperio tres annos, uno mense dempto, insultasset.

τὴν διαδογὴν καὶ πρὸς κῆδος τῶν θυγατέρων μιᾶς. Ἄλλ' εἶχε τι πρὸς ἑκβασιν ἢ ἀίρεσις πρόσκαιρος· γυναικὶ γὰρ ὁ λαμπρὸς ἐκεῖνος συνεβίω ἀνὴρ, τῆν δ' οὗτος ὁ κατὰ τοὺς Ἀργυροὺς Ῥωμαϊκὸς· τί γούν πρὸς τοῦτο μηχανᾶται ὁ βασιλεὺς; Σκῆπτεται κατὰ βίαιον, καὶ στέλλει τοὺς ἐκεῖνον μὲν ἐπὶ κολάσει ἀπάχοντας, τῆ δ' αὐτῷ συνοικουσίᾳ κερουντας τὴν

Variae lectiones et notæ.

tre (a): Γήμας δὲ προτέρα θυγατέρα τινὸς τῶν ἐν τέλει, κάλλει διαπρεπῆ καὶ καλλιτεκνότητος ἐξ αὐτῆς γηγονίας, οὐ Σκιπίωνα τεκοῦσης, Φάσιον, οὐδὲ Τερτίαν τινὰ Πυθικοῦ ἔμπλεον πνεύματος, ἀλλὰ Χάριτας ὡς ἀληθῆ ταῖς θρυλλουμέναις ἐκείναις ἰσαριθμους καὶ ἀναμιλλους, καὶ τῷ θεῷ τούτῳ ἀριθμῷ τὸ τῆς γονῆς περιορίσας φιλότιμον, etc.

(a) Hic in margine exemplaris nostri manu docti Boissonadii, cujus olim fuit, notantur variae lectiones, ex collatione locorum Pselli hic adductorum cum codice ms. Paris. 1182; hanc collationem vir doctus instituerat cum Pselli epistolarum editionem prelo pararet, quæ Norimbergæ prodiiit cum aliis Pselli opusculi anno 1838. Vide *Patrologiæ* tom. CXXII.

ἐκείνης ἔσχε θυγάτρια, καὶ τὴν μὲν ταύτας τεκοῦσαν θανάτῳ ἀπέβαλεν, αἱ δὲ παῖδες αὐτῶν ἐν τοῖς βασιλείοις ἦσαν τρεφόμεναι: Ὡν ἡ μὲν πρεσβυτέρα Εὐδοκία (1), λοιμῷ τὸ κάλλος λωβηθεῖσα νοσήματι, θαλάματι τῷ Θεῷ καθιερώθη· αἱ δὲ γε λοιπαὶ ἦσαν παρὰ τῷ πατρὶ αὐταρχήσαντι, μηδὲν τι περὶ αὐτῶν πατρὶ προσήκον λογισαμένων. Τὴν χεῖρα δ' ὦν ἐλευθέριος, οὐκ ὀρθῶς ἐχρήτο τῇ ἀρετῇ, ὤθεν καὶ εἰς τὰς ἀντιθέτους κακίας ἐξέπιπτε. Τοῖς μὲν γὰρ περὶ αὐτὸν οἱ Βάρβαροι ἦσαν ἀνδράποδα, ἀπὸ αὐτὸς ἐκτίσαστο καὶ ἐξέτεμε, καὶ θαλαμηπόλους καὶ κατευαστήρας ἐκτίκτετο, οὐς καὶ τιμῶν καὶ ἀρχῶν τῶν πρώτων ἠξίωσεν, ἀμάξαις δλαῖς ἐχορήγει τὰ χρήματα, τοῖς δ' ἄλλοις πεφεισμένως ἄγαν τὴν χεῖρα προέτεινε. Τὰ μὲν οὖν τῆς γνώμης οὕτως εἶχε τούτῳ τῷ αὐτοκράτορι. Τὰ δ' ἐκτὸς συμπεσόντα διεξίτω ὁ λόγος. Οἱ Πατζινάκαι (Σκυθαὶ δ' οὗτοι, ὡς καὶ ἔμπροσθεν εἴρηται), διαβάντες τὸν Ἴστρον, τῇ χώρᾳ τῆς Βουλγαρίας οὐ μικρῶς ἐλυμήναντο. Ἄλλὰ τούτοις ἀντεπελθὼν Κωνσταντῖνος ὁ Διογένης ὁ τοῦ Σιρμιίου κρατῶν, ὃς καὶ δοῦξ ὠνομάσθη τῆς Βουλγαρίας, ἐτρέψατό τε αὐτούς, καὶ ἠρεμεῖν ἠνάγκασεν, τὸν Ἴστρον διαπεράσαντας. Τοῦ βασιλέως δὲ Βασιλείου θανόντος, δύο ἐνιαυτῶν ἦσαν φόροι ἀνεῖσπρακτοὶ (ἐδίδου γὰρ ἐκεῖνος ὑπέρθεσιν ταῖς εἰσπράξεσι, φειδόμενος τῶν ὑποτελῶν), οὗτος δὲ καὶ τὰ τῶν παρελθόντων ἐνιαυτῶν καὶ τὰ τῶν ἐφ' οἷς αὐτὸς ἦρξε τριῶν ὄντων ἀσυμπαθῶς εἰσπράξατο, καὶ ταῦτα αὐχμῷ συμβάντος πολλοῦ ἐφ' ὅλῳ τῷ χρόνῳ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ὤθεν οἱ πένητες ἐξετρίβησαν. Στόλον δὲ τῶν Ἀγαρηνῶν κατὰ τῶν λεγομένων Κυκλάδων νήσον ἐκπεπλευκότα ὁ τῆς Σάμου στρατηγὸς κατηγορήσαστο, δώδεκα μὲν νῆας αὐτάνδρους ἐλὼν, τὰς δὲ λοιπὰς σκεδασθῆναι πεποιηκώς. Ἡδὲ δ' ἐς γῆρας ἐλάσας ὁ αὐτοκράτωρ βαθὺ, καὶ τῷ ἐκ τούτου μαρασμῷ καὶ νόσον τινα συνεισπεσοῦσαν τῷ σώματι ἐσχηκώς, περὶ τοῦ διαδεξιμένου τὸ κράτος ἐσκέπτετο. Ἔγνω τοίνυν τὸν πατρικίον Κωνσταντῖνον τὸν Δαλασσηνὸν ἐπιμιᾶ τῶν θυγατέρων κηδεστὴν ποιήσασθαι, καὶ τῆς βασιλείας διάδοχον, καὶ στέλλει τὸν αὐτὸν ἄξοντα, ἐν τῷ τῶν Ἀρμενικῶν θέματι τὴν κατοικίαν ποιούμενον. Ἄλλὰ μήπω τοῦ ἀνδρὸς ἐκεῖνου ἀπικερῆσσε, ἐτέρας γίνεται γνώμης ὁ Κωνσταντῖνος, καὶ πᾶσι τῶν ἐν τέλει ἀνδρῶν εὐγενῆ τε τὰ ἐξ αἵματος καὶ ἀνηγγεμένον εἰς τὴν τοῦ ἐπάρχου ἀρχὴν, αἰρήσαστο πρὸς τὸν αὐτὸν ἐκβασιν ἢ ἀίρεσις πρόσκαιρος· τί γούν πρὸς τοῦτο μηχανᾶται ὁ βασιλεὺς; Σκῆπτεται κατὰ βίαιον, καὶ στέλλει τοὺς ἐκεῖνον μὲν ἐπὶ κολάσει ἀπάχοντας, τῆ δ' αὐτῷ συνοικουσίᾳ κερουντας τὴν

(1) Ὡν ἡ μὲν πρεσβυτέρα Εὐδοκία. Idem Psellus: Καὶ τούτων τὴν πρεσβυτέραν, ἀββένωποτέραν δὲ ἢ μᾶλλον θειότερόν τι φρονήσαντα, καὶ ἀγγέλου ἐντεῦθεν συναριθμηθῆναι ἐβελήσασαν τάγματι, τὴν βασιλικὴν ὄντως στολὴν ἀμφιένυσσι, καὶ τῷ θεῷ νομίῳ νόμῳ ἐσάγει ἀχράκτον, καὶ ταῖς πασῶν ἐγκαθιδρύει ταῖς κρείττοις.

τρίγα, καὶ ἐπ' ἑτέραν ζῶην μεταστήσεντας. Π δὲ, τὸ σκηνοουργούμενον ἀγνοήσασα, ἐτοίμως ἑαυτὴν παρέσχε πρὸς τὴν τοῦ βίου ἀπαλλαγὴν. Ἡ μὲν οὖν τὴν κόμην τε ἀπετημήθη, καὶ μέλανα μετημφίαστο. Ὁ δὲ μετήχθη πρὸς τὰ βασιλεία, καὶ ἡ δευτέρα τῶν θυγατέρων τοῦ Κωνσταντίνου συζεύγνυται αὐτῷ πρὸς συμβίωσιν· ἡ γὰρ τρίτη, διὰ τὸ τὴν ἐκείνου εὐνέτειραν ἄκουσαν διαζυγῆναι αὐτοῦ, παραιτήσασθαι τὴν μετ' αὐτοῦ συμβίωσιν λέγεται. Καὶ ὁ μὲν Καῖσαρ ἀναβρέθεισιν συνήρμωστο τῇ Ζωῇ (2). Ὁ δὲ βασιλεὺς Κωνσταντίνος, τρεῖς ἐπιβιούς ἡμέρας τῇ συνοικίῃσι αὐτῶν, ἀπέτισε τὸ χρεῶν, ἐβδομηκοντούτης καὶ πρὸς γεγονῶς, ἑνιαυτοὺς δὲ τρεῖς ἐνὸς ἐνδόντος μηνός, τῆς βασιλείας κατορχησάμενος.

ΙΑ'. Ῥωμανὸς δὲ λοιπὸν, ὃς Ἀργυρόπωλος ἑκα- A
λεῖτο, τῶν σκήπτρων ἐπιλαμβάνεται, καὶ αὐτίκα τὸ
'Ἀλληλέγγυον φορολόγημα ῥιζόθεν ἐξέκοψε, καὶ τοῖς
τοῦ Θεοῦ ὕμνωδοῖς, τοῖς τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ κε-
κληρωμένοις, τὴν ἐκ τῶν βασιλείων ταμείων χορη-
γομένην τῶν χρυσίνων διανομὴν προσθήκη ἐπηύξη-
σεν, εἰδὼς ἐνδεῶς αὐτοῖς ἔχειν τὰ χορηγούμενα.
Γέγονε γὰρ ποτε τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐπωνόμου
Σοφίας μέγας οἰκονόμος, ἐπεὶ αὖ βασιλεῖ ὄνεϊτο
πρόσθεν οἰκονόμους (3) τῆς ἐκκλησίας ταυτησί
προχειρίζεσθαι, καὶ τοὺς διὰ χρέα δημόσια καθερ-
γμένους ἢ καὶ ἰδιωτικὰ ἠλευθέρωσε, τὰ μὲν ἀπο-
τινύς, τὰ δὲ δημόσια ἀφίει, καὶ χρημάτων πολλῶν
διάδοσιν ἐποιήσατο ὑπὲρ τοῦ βασιλέως Κωνσταντί-
νου τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ, καὶ αἰχμαλώτους πλείστους
ἐπρίετο, καὶ ὅσοι τῶν ἐπισκόπων ἐκ τοῦ Ἀλληλε-
γίου φορολογήματος εἰς ἑνδεῖαν συνηλάθησαν, παρ' B
αὐτοῦ ἀνειτήθησαν, καὶ τοὺς κακωθέντας παρὰ τοῦ
τελευτήσαντος βασιλέως ἢ ἐν πηρώσει μελῶς, ἢ ἐν
θημέσοισιν οὐσίῳν, ἢ ἀλλοίως παρεμυθήσατο, Ὑπο-
ποθεῖς δὲ ὁ μάγιστρος Παιονσιάνος ὁ Βούλγαρος
λέθρα τῇ τῆς Λόγουσσης Ζωῆς ἀδελφῇ τῇ Θεοδώρᾳ
κοινολογεῖσθαι, καὶ τῇ βασιλείᾳ ἐποφθαλμῆν, συλ-
λαμβάνεται καὶ φρουρεῖται, εἶτα καὶ πηροῦται τοὺς
ὄφθαλμούς, καὶ ἡ Θεοδώρα εἰς τὸ Πέτριον περιορί-
ζεται, καὶ ὁ ἐπ' ἀδελφιδῆ δὲ τοῦ βασιλέως γαμβρὸς
Κωνσταντίνος ὁ Διογένης, ὡς τυραννίδα μελετῶν
κατηγορηθεὶς, δεσμευθεὶς ἐν πύργῳ καθεῖργνυται.
Τοῦ μάλιστα τῆς Ἀβασγίας ἡγεμονεύοντος Δεωγρίου
θανόντος, ἢ τούτου σύζυγος σπονδὰς ἐζήτησε, καὶ
σύνεικον τῷ υἱῷ. Καὶ ὁ βασιλεὺς τὰς τε σπονδὰς
ἀνεκαίνισε, καὶ τὴν παῖδα Βασιλείου τοῦ ἀδελφοῦ αὐ-
τοῦ τὴν Ἑλένην νύμφην εἰς Ἀβασγίαν ἀπέστειλε,
τὴν νομπίον Παγκράτιν κουροπαλάτην τετιμηκώς.
Ὁ δὲ βασιλεὺς κακὰ τοῦ Χάλει ὀρμήσας, ὃ καὶ
Βέρβοια λέγεται, ἠβούλετό τε καὶ ἠτοιμάζετο. Ἡολ-
λὰς γὰρ τῶν πόλεων τῆς τε Φοινίκης καὶ τῆς Σύρίας
τοῦ Νικηφόρου καὶ τοῦ Ἰωάννου τῶν βασιλέων ὀπα-
γεῖνται τῇ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ, ὃ μετ' ἐκεί-
νου Βασιλείου, ταῖς μετὰ Βουλγάρων σχολάζων μά-
χαις, κερὴν οὐκ ἔσχε τὰς ἐαλωκυίας ἀσφαλίζεσθαι
πόλεις· αἱ δ' ὅμως, μέχρι μὲν περιῆν ἐκεῖνος, οὐκ
ἐτόλμων εἰς προὔπτον τὸν τῆς δουλείας ζυγὸν ἀπο-
σεῖσθαι. Τοῦ δὲ Κωνσταντίνου τῶν σκήπτρων ἐπι-
λημμένου, καὶ ἀνειμένως τὴν βασιλείαν ἰθύνοντος, C
αἱ τῆς Ἄγαρ ἀπόγονοι, τοῦτον εἶναι τὸν καιρὸν γινόν-
τας πρὸς τὸ μελετώμενον αὐτοῖς ἐπιτήθειον, τοῖς τῶν D
πόλεων φρουροῖς ἐπιτίθενται, καὶ τούτους διαχειρι-

XI. Romanus deinceps, qui Argyropolis voca-
batur, sceptris potitus, tributum allelengyum
statim funditus exstirpavit: Dei cantoribus Magnæ
Ecclesiæ attributis, imperatoriam aureorum largi-
tionem e fisco tribui solitam adauxit: cum ex
eo sciret id stipendium eis non sufficere, quod
aliquando ædis Sanctæ Sophiæ œconomus fuerat,
dum id munus ab imperatore tribui solebat. Ob
æs olienum sive publicum sive privatum nexos
liberavit, illo abolito, hoc soluto: pro Constantino
socero maximam pecuniam distribuit: plurimo
captivos redemit; 230 episcopos per allelengyum
ad egestatem redactos, refocillavit; a defuncto
imperatore sive mutilatione corporis, sive bono-
rum publicatione, sive aliis modis afflictos conso-
latus est. Sed Prusianum magistrum, Bulgarum,
suspectum quasi clandestina cum Theodora Zoes
Augustæ sorore consilia tractaret, regnoque in-
hiaret, comprehensum in custodiam dedit, ac pos-
tea cœcavit; Theodoram in Petrium relegavit;
Constantinum Diogenem neptis ex sorore maritum,
ob affectatæ tyrannidis crimen, victum in turrem,
conjecit. Mortuo Georgio Albasgiæ principe, viduam
ejus, renovationem fœderis, et filio uxorem pe-
tentem, utriusque voti compotem fecit, renovato
fœdere, et Helena ex fratre Basilio nepte, in Abas-
giam missa, cujus sponsum Pancratium curopala-
tam designavit. Chalepum urbem, quæ et Berroa
dicitur, oppugnare instituit, ad eamque rem se
paravit. Nam cum Nicephorus et Joannes imperato-
res multas urbes Phœniciæ et Syriæ Romano-
rum imperio subjecissent, Basilius qui secutus est,
Bulgaricis expeditionibus occupatus, eas firmandi
otium non habuit: neque tamen, quoad is vixit,
illæ ausæ fuerunt jugum servitutis aperte excutere.
Cæterum Constantino rerum potito, et dissolute
imperium administrante, Agareni tempus id exse-
quendi ea quæ animis agitarant, commodum esse
rati, cæsis præsiidiis urbes occupant. Chalepi vero
princeps continentibus excursionibus et popula-
tionibus ipsam Antiochiam, aliasque finitimas
Syriæ gentes Romanæ ditionis vexabat: a quo
dux Antiochenus, Constantino adhuc superstite,
turpiter victus, plerisque suorum amissis, vix
effugerat: cui Romanus successore dato, ipse
quoque ad bellum ivit. Cum autem in itinere
Chalepitæ legati cum muneribus multis ei occur-
rissent, veniam petentes, ac servitutis renovatio-

Varie lectiones et notæ.

(2) Συνήρμωστο τῇ Ζωῇ. Lupus protospatha: Anno 1029 mortuus est Constantinus imp. in vigilia S. Martini, et se vivens imposuit in sede sua Ro-

manum, et dedit ei uxorem Zoan filiam suam.

(3) Οἰκονόμους. Vide Gloss. med. Græciv. in Οἰκονόμος.

nem et pensionem non solutorum tributorum, quæ in posterum etiam citra tergiversationem daturi essent, pollicentes : quamvis multis illustribus dubibus ab ulteriore progressu tanquam inutili deterrentibus, pacemque suadentibus, tamen cœptis non destitit, Agarenos facile se victurum opinatus, et re bene gesta magnum et memorabile nomen consecuturum. Progressus igitur in Syriam vallum communivit. Sed Arabes, homines audaces atque expediti in celeribus equis, et nudi, ab utraque valli parte collocatis insidiis, si qui pabulatum aut aquatum exhibant, eos impetu facto cœdebant aut capiebant; qua re fiebat, ut et milites et equi præ siti deficerent. Deinde in cursionibus illis magis assuefacti, et Romanos ignaviam damnantes, subito ex montibus decurrere, et clamore barbarico sublato, speciem multitudinis ingerentes, quod non densata acie, sed laxata excurrerent, citraque ordinem vallum invaderent, omnem exercitum territum in fugam verterunt, atque ipse imperator captus esset, a turbata custodia incustoditus relictus, nisi quidam eum in equum sublatum ad fugam cohortatus esset metu pene exanimatum. Romani igitur nullo ordine temereque fugiebant : Barbari vero inexpectata fuga stupefacti, fugientes non sunt persecuti, sed vallum ingressi, paucis illustribus captis, direp-toque imperatorio tabernaculo, variarum opum et regis magnificentiam plena, cæterisque impedimentis in equos suos impositis recesserunt.

αὐτῶν, ἀθρόον ἀπὸ τῶν μετεώρων ἐξωρμηκότες, καὶ βαρβαρικόν, ἀλαλάξαντες, καὶ πλήθους φαντασίαν ἀπεργασάμενοι τῷ μὴ συνασπισμὸν τηρεῖν, ἀλλὰ διεσπασμένως ἐκτρέχειν, καὶ ἐπιέναι ἀσυντάκτως τῷ χάρακι, ἐκδειμα-τοῦσιν ἅπαν τὸ στρατιωτικόν, καὶ εἰς φυγὴν τρέπουσι, καὶ ἂν ἐάλω καὶ ὁ αὐτοκράτωρ αὐτός, τῆς περὶ αὐτὸν ἐκτραχηθείσης φρουρᾶς, καὶ λελοιπίλας ἀφροῦρητον τὸν φρουρούμενον, εἰ μὴ τις αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἵππον ἀνέλαβη, καὶ φεύγειν ἐπέβρωσεν ἐκπεπνευκότα τῷ δέει μικροῦ. Ἀπῆσαν μὲν οὖν οἱ Ῥωμαῖοι ἀτάκτως, ὡς ἕκαστος ἔτυχε θέοντες. Οἱ δὲ Βάρβαροι τὸ παράλογον τῆς τροπῆς τεθηπότες, κατὰ τῶν ἀποδιδρασκόντων οὐκ ἐπεξέθεον, ἀλλὰ κατὰ τοῦ χάρακος ἔθεον, ὀλίγους τῶν ἐπιφανεστέρων ζωγρήσαντες, καὶ τὴν τε σκηνὴν διηρηπάκασι τὴν βασιλείαν, μεστὴν οὖσαν πλοῦτου παντοδαποῦ καὶ πολυτελείας βασιλικῆς, καὶ τὴν ἄλλην ἀποσκευὴν ἐφ' ἑαυτοὺς ἀναθέμενοι ἐπανέζευξαν.

XII. Imperator vero studio militum suorum Antiochiam perductus, atque inde propere Byzantium regressus, non eumdem animi habitum conservavit, sed mutatus in deterius, ut amissa pensaret, pro imperatore factus est exactor et acerbus quæstor, obsoleta patrum debita a liberis exigens, regis contra subditos redaccensis, quos temporis diuturnitas vel exstinxerat, vel cineribus obruerat. Inde multi paternis ædibus et fundis pellebantur, et pristinis opibus spoliati ad insignem egestatem adigebantur. Quæ quum fierent, nihil in fiscum inferebat, sed monasterio magnifico et œde in matris Dei honorem exstructa, non eam modo pecuniam, verum et e fisco depromptam consumebat, dum, ut ille ait.

Varie lectiones et notæ.

(3) Πράκτωρ ἀντὶ κρατοῦντος ἐγένετο. Psellus in laudata Epistola ad Monomachum, et Argyro : Ἀπαραίτητός τε τὸ ὑφειλόμενον εἰσεπράττετο, καὶ ἐν δαπάναις τὸ χρεωστούμενον κατεβάλλετο. Infra :

Α σάμενοι, αὐτοὶ τῶν πόλεων γυγνάσιν ἐγκρατεῖς. Ὁ δὲ τοῦ Χάλεπ ἀρχηγός, καὶ ἐκδρομὰς ποιούμενος συνεχεῖς, αὐτὴν τε τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ὄσα πρόσ-οικα ἔθνη τῇ Σύρων γῆ, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ὑπη-κοα, ἐληίζετο. Ὁ ἀντιπαραταξάμενος ὁ τῆς Ἀντι-οχειᾶς δούξ, ἔτι περιόντος τοῦ αὐτοκράτορος Κων-σταντίνου, αἰσχυρῶς ἠττήθη, καὶ τοὺς πλείους τῶν σὺν αὐτῷ ἀλοεβληκῶς, μόλις ἠδυνήθη φυγεῖν ἐκεῖ-νον. Τοῦτον ὁ Ῥωμανὸς ἀφελόμενος τὴν ἀρχὴν, προεχειρίσατο ἕτερον· ἐξώρμησε δὲ κάκεινος, καὶ ἀπιόντι προσίασι πρέσβεις μετα δώρων πολυτελείων, πρὸς τοῦ Καλεπίτου ἐσταλμένοι, αἰτούμενοι συ-γνώμης τυχεῖν, καὶ τὴν δουλείαν ἀνανεώσασθαι, καὶ ἀποδοῦναι τὰς εἰσφοράς, ἅσπερ ἔτυχον ὑστερήσασαι, καὶ τάστας ἐτησίως εἰσφέρειν μετ' εὐγνωμοσύνης εἰς τὸ ἐπιόν. Ὁ δὲ, καίτοι πολλῶν καὶ στρατηγείας

Β ἐπιφανῶν ἀποτρεπόντων αὐτῷ τὴν εἰς τὰ πρόσω-φορὰν ὡς ἀσύμφορον, καὶ σπείσασθαι συμβουλοῦν-τῶν, οὐκ ἀνείργετο τῆς ὀρμῆς, ἀλλὰ βρον κρατήσασαι τῶν Ἀγαρηνῶν ἐναντάζετο, καὶ τοῦτο καταρωθωκῶς μέγα τι καὶ ὑπέρογκον ᾤετο ἐαυτῷ περιποιήσασθαι σεμνολόγημα. Ἄπεισιν οὖν ἐν Συρίᾳ καὶ βάλλεται χάρακα. Ἀραβες δὲ αὐτόσκαυοί τινες ἄνθρωποι καὶ τολμηταὶ κέλητες ἐφ' ἵππων ὠκυπόδων γυμνοὶ ἐκ-τέρωθεν ἐλόχων τοῦ χάρακος, καὶ τοὺς εἰς συλλογὴν ἀπιόντας χιλοῦ ὕδατός τε ἀρδείαν ἐκθορόντες ἀνή-ρουν ἢ καὶ συνήρπαζον, ὡς τοὺς τε στρατιώτας καὶ τὴν ἵππον αὐτῶν ἀπειρημένῃ τῷ δίψει. Εἶτα συνη-θέστεροι γεγονότες ταῖς ἐκδρομαῖς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους οἱ Ἀραβες, καὶ οἷον καταγρόντες δειλίαν

Γ IB'. Ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς Ἀντιόχειαν διασέσωστο σπουδῆ τῶν περὶ αὐτὸν, κάκειθεν ἐπὶ τὴν Κωνσταν-τινούπολιν ἀνέδραμεν, οὐκέτι τὴν πρόσθεν τῆς φυγῆς δεικνυῶν διάθεσιν, ἀλλ' ἄλλιωθεῖς τὴν ἐπὶ τὸ γέ-ρον ἀλλοίωσιν. Ἴνα γὰρ τῶν ἀπολωλότων ἱσοστάσι κτήσεται, πράκτωρ ἀντὶ κρατοῦντος ἐγένετο (3), καὶ πικρὸς λογιστής, παῖδας πατέρων γεγηρακότα χρεῖα πραττόμενος, καὶ πυρκαϊᾶς ἀνάπτων κατὰ τῶν ὑπη-κῶν, ὥσπερ ὁ χρόνος ἤδη πολὺς πρεσβεύσας κατί-σθεσεν, ἢ τέως κατέχωσεν ὑπὸ σποδιᾷ. Ἐντεῦθεν πολλοὶ τῶν πατρῶων οἰκιῶν καὶ ἀγρῶν ἀπηλαύνοντο, καὶ τὴν πρὶν εὐκληρίαν ἐκδιδυσκόμενοι, εἰς πένιαν λαμπρὰν συνηλαύνοντο. Τῶν δ' οὕτως εἰσπραττομέ-των οὐδὲν εἰς τὸ δημόσιον εἰσεφέρετο, ἀλλὰ σεμ-νεῖον οἰκοδομῆσαι, καὶ ναὸν τῇ Θεομήτορι προθέμε-

Ἐντεῦθεν γνώμας φαύλαις συνομιλῶν, καὶ δια-νολαῖς συνδαιτώμενος κακοήθεσι, μετεβλήθη τὴν ψυχὴν, καὶ πρὸς πράξεις τὸν λογισμὸν ἠλλοίωσεν οὐ καλᾶς.

νος (4) καθιδρύσασθαι, ἐκεῖ καὶ καταδαπάνη, καὶ ἐκ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν ἀνήλισκεν ἕτερα, ἄρτι μὲν ἀνεγείρων, ἄρτι δὲ καταστρέφων τὸ ἤδη ἀνεγερθὲν· καὶ ἡ μετεωρότερον ἀνοικοδομῶν αὐθις αὐτὸ, ἡ εὐρότερον, ἡ τὸν σχηματισμὸν ποικιλλων, ἡ τρόπον ἄλλον τὸ καινιζόμενον ἀλλοιῶν. Ἀπένειμε δὲ καὶ προσόδους τοῖς μονασταῖς, οὐκ ἀναλόγους μονάζουσιν, ἀλλὰ τρυφῶσι προσηκούσας, καὶ βίον ἔλκουσιν ἀνεμίμενον καὶ ἀβροδύαιτον, χώρας ὅλας καὶ πόλεις τῶν δημοσίων, καὶ ταύτας τὰς πιωτάτας καὶ παμφόρους ἀφιερῶσας αὐτοῖς· ἀλλὰ μὴ πλείω περὶ τούτων. Κατέλαβε δὲ τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων. Ἄμερ ὁ τοῦ Χαλεπίτου υἱὸς σὺν δώροισι πολλοῖς, τὴν εἰρήνην ἀνανεούμενος, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ ταύτῃ ἐπένευσεν. Ἡ βασιλὶς δὲ Ζωή, ἀφικομένη εἰς τὸ Πέτριον (5) τὴν ἐαυτῆς ἀδελφὴν Θεοδώραν ἀπέκειρε μοναχὴν· Ἐκδημήσαντος δὲ τοῦ βασιλέως τῆς πόλεως, ὁ Διογένης Κωνσταντίνος, τυραννίδα μελετῶν, καὶ ἀποδράναι μέλλων εἰς τὸ Ἰλλυρικόν, κατεσχέθη, καὶ ἐταξόμενος ἑαυτὸν κατεκρήμνισε καὶ ἀπέθανεν, ἵνα μὴ τοὺς συνειδόμενος ἐκφανίσῃ, τῇ βίᾳ νικώμενος. Τότε μέντοι Ἀραβες μὲν τὴν Μεσοποταμίαν κατέδραμον, οἱ δὲ γὰρ Πατζινάκαι τὴν Βουλγαρίαν, καὶ τὴν τοῦ Ἰλλυρικοῦ παράλιον οἱ Ἀγαρηνοί. Τούτοις δὲ μόνους στόλος Ῥωμαϊκὸς προσβαλὼν, τὰ πλείω τῶν σκαφῶν ἀνέπρησε καὶ κατέκαυσεν· οἱ δ' ἐκ τῆς ναυμαχίας ἀποδιδράσκοντες κλύδωνι περὶ τὸ Σικελικὸν διεσφάρησαν πέλαγος. Καὶ αὐθις ἐξ Ἀφρικῆς περὶ ποῦ τὰς χιλίας νῆες ἐξέπλευσαν, καὶ πολλὰς τῶν νήσων, ἓνιά τε τῶν παραλίων ἐδήλωσαν. Ἀλλὰ τούτων μοῖρα τινὶ περιτυχοῦσαι τριήρεις Ῥωμαϊκαὶ πολλοὺς ἀνείλον, καὶ πεντακοσίους εἶλον ζώους, οἱ τῷ βασιλεῖ ὑπὸ δεσμοῖς ἐκομίσθησαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ πρωτοσπαθᾶριος Γεώργιος ὁ Μανιάκης (6) τῶν παρευφρατιδίων πόλεων στρατηγῶν τῆς Ἐδέσσης ἐκράτησεν, ἔνθα καὶ τὴν αὐτόγραφων ἐπιστολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐρηκώς, τῷ βασιλεῖ ἐξαπέστειλε. Λιμοῦ δὲ τὴν Καππαδοκίαν, καὶ τὸ Ἀρμενικόν, καὶ τὴν Παφλαγονίαν πιέζοντος, καὶ πολλοὶ μεταναστεῦσαι τῶν πατριδῶν αὐτῶν ἠναγκάσθησαν, οὗς χρυσίου διανομαῖς ἀνακτησάμενος ὁ κρατῶν, πέπεικεν αὐθις τὰς ἐνεγκούσας καταλαβεῖν. Σεισμῶν δὲ γενομένων, ξενωνέας τε κακῶς διετέθησαν, καὶ οἱ ἀντίπορθμοι τῆς Βυζαντιδος ἀνδρῶνες, οἱ διαιτητήριον ἐκπαλαί τοις τὰ σώματα λελωθημένοις ἐκ τῆς νόσου τῆς ἱερᾶς, καὶ τοῖς λελεπρωμένοις τετάχαται. Ἀλλὰ καὶ τούτους ὁ βασιλεὺς ἀνεκαίνισε, καὶ τοῦ τὸ ὕδωρ εἰς τὴν μεγάλην πόλιν εἰσάγοντος ὄλκοῦ διαβρῆχθέντος ἐπεμελήσατο.

Variae lectiones et notæ.

(4) Τὸν ναὸν τῆ Θεομήτορι προθέμενος. Τῆς Περιβλέπτου nomine insignis ædes, de qua sic Michael Psellus, lib. III Hist. ms. Βουλόμενος δὲ καὶ τὴν Θεομήτορα καλλιῶνι τῶν ἄλλων κατακοσμησάμενος, ἐλάθει ἀνθρωπικότερον ταύτην ἐπινομάσας, εἰ καὶ περιβλεπτός ἐστι τὸννομα, ὡς ἀληθῶς ἡ Περιβλέπτος. Ἐπὶ τούτοις καὶ προσθήκη τις ἐτέρω προσεγγόνει, καὶ ὁ ναὸς καταγωγὴ γίνεται μοναστῶν. Ὑπὸ πορρο sub ædis condendæ prætextu thesauros publicos exhausserit, et subditos vexerit. paulo supra enarrat. Sed de hac æde alia observamus in nostra *Constantinopoli christiana*, lib. IV. pag. 94.

(5) Εἰς τὸ Πέτριον. Quid sit Petrium, diximus in Notis ad Alexiadem, p. 249. Locus scilicet fuit extra urbem versus sinum Ceratinum, in quo exstructa varia ædificia, ac monasteria, in quibus

Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.

Sumptus monachis suppeditavit, non illi vitæ generi, sed hominibus delicatis et voluptariis aptos, consecratis e publico provinciis totis ~~urbibus~~ et urbibus, iisque pinguis et fertilissimis. Atque hæc hactenus. Amer autem Chalepiti filius urbem regiam ingressus, pacem multis muneribus ab imperatore impetratam renovavit. Zoe imperatrix in Petrium profecta sororem Theodoram pro monacha totondit. Constantinus Diogenes post imperatoris ex urbe discessum, regnum affectans, dum in Illyricum aufugit, captus est: qui cum interrogaretur, se præcipitem dedit, morique præoptavit potius quam vi coactus prodere conscios. Iis temporibus Arabes Mesopotamiam incursarunt, Patzinacæ Bulgariam, et oram Illyrici maritimam Agarenæ: cum quibus solis congressa classis Romana, plerasque naves eorum incensas combussit: qui e pugna evaserant in mari Siculo tempestate perierunt. Ex Africa quoque circiter mille naves egressæ, multas insulas et loca maritima quædam vastaverunt. Sed Romanæ triremes partem quamdam earum adeptæ, multos sustulerunt, et quingentes captos ad imperatorem in vinculis miserunt. Georgius vero Maniaces protospatharius, urbium ad Euphratem prætor, Edessa potitus, epistolam Servatoris nostri Jesu Christi manu scriptam, quam ibi invenerat, imperatori misit. Fame porro Cappadociam. Armeniam et Paphlagoniam premente, locustis vero pene totum Orientem infestantibus, multi coacti sunt patria relicta, novas sedes quærere: quibus imperator auri largitionibus sublevatis persuasit ut ad sua reverterentur. Idem hospitales domos atque ædificia Byzantio obversa, in quæ antiquitas vi quorum corpora vel sacro morbo vitata, vel læpra infecta erant, recipiebantur, terræmotibus labefactata renovavit: aquæductum etiam urbis fractum refecit.

αὐθις ἀκρίδος τὴν Ἑψάν σχεδὸν πᾶσαν κεραιζούσης, καὶ ἄλλων ἀποβλαβῶν τῶν πόλεων, οὗς χρυσίου διανομαῖς ἀνακτησάμενος ὁ κρατῶν, πέπεικεν αὐθις τὰς ἐνεγκούσας καταλαβεῖν. Σεισμῶν δὲ γενομένων, ξενωνέας τε κακῶς διετέθησαν, καὶ οἱ ἀντίπορθμοι τῆς Βυζαντιδος ἀνδρῶνες, οἱ διαιτητήριον ἐκπαλαί τοις τὰ σώματα λελωθημένοις τετάχαται. Ἀλλὰ καὶ τούτους ὁ βασιλεὺς ἀνεκαίνισε, καὶ τοῦ τὸ ὕδωρ εἰς τὴν μεγάλην πόλιν εἰσάγοντος ὄλκοῦ διαβρῆχθέντος ἐπεμελήσατο.

D præsertim recensetur quod S. Joannis Baptistæ nomen prætulit, de quo hic Zonaras intelligendus, et alia quorum passim meminimus in nostra *Constantinopoli*, quibus adjungenda ædes S. Stephani, ex scriptore ms. Vitæ S. Theodori Syceotæ: Αὐτοῦ δὲ ἐμβληθέντος ἐν τῷ ναῷ ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου τῷ καλούμένῳ Πετρῶν, etc. Monasterium vero Petri seu τὰ Πέτρια, inter imperatoria monasteria recenset Theodorus Hermopolites ms. lib. v. tit. 2.

(6) Γεώργιος ὁ Μανιάκης. Michael Psellus, lib. V. Hist. ms. de Maniace: Τοῦτον ἐγὼ τὸν ἄνδρα καὶ τεθέμενον καὶ τεθαύμακα· συνέννοχε γὰρ αὐτῷ ἡ φύσις, ὅποσα συμπρέπει τῷ στρατηγῆσοντι· ἦν γὰρ ἡλικίαν εἰς δέκατον ἀνεστηκώς πόδα· καὶ οἱ πρὸς αὐτὸν ὀρώντες ὥσπερ εἰς κολωνὸν ἢ κορυφῆν ὄρους ἀνέβλεπον, etc.

XIII. His peractis fata ei instabant: quo autem A pacto sit defunctus exponendum est. Imperio recens potitus, longa sibi et vitæ et regni tempora pollicebatur, quamvis eo jam sexagenarius potitus, neque imperii successorem e lumbis suis ortum relicturum somniabat: neque reputabat imperatricem quam in matrimonio habebat quinquagenariam, effeto utero ineptam esse ad semen prolificam 233 excipiendum: ac principio rei veneres magna contentione incumbere unktionibus quibusdam utendo, et conjugii lapillos appendendo, quæ conceptum adjuturæ viderentur, illa ferente omnia, ac ne a carminibus quidem et incantationibus abhorrente. Sed eum omnia frustra esse, neque se voti compotem posse fieri cerneret: non perinde erga uxorem affectus, rarius illam invisebat, cum natura segnior ad coitum et mollior, B tum vero ætate salacitate hebetata. Ut igitur exactis aliquos in imperio annis, imperatricem aversabatur, illa et sui contemptu et libidine irritata est ad viri odium. Erat autem Romano privato adhuc spadio, cujus fratris Michaelis faciem natura ad exquisitam pulchritudinem expolierat: qui jam imperatori a fratre commendatus, inter cubiculi ministros ascitus fuerat. Ejus igitur amore capta imperatrix ardebat animo, quem ardorem quotidianus conspectus pulchritudinis illius inflammabat. Cum autem spadonem illum pridem odisset, tum hominem acersebat, et inter familiarius colloquendum percontationes de Michaelis interjiciebat. Id cum sæpius fieret, homo acutus, amore intellectu, fratrem monuit ut imperatricem conveniret: sique ab illa tentaretur, nihil vercundatus eam et contractaret, et oscularetur, et amplecteretur. Quid multa? usque ad coitum processit amor, ac tandem eo res devenit. ut mulieris erga Michaelis affectus palam erumperet, neque in regia tantum, sed et in triviis susurraretur, soli imperatori ignotus, cui in eodem cum imperatrice lecto cubanti, fricare pedes jubebatur Michael. Quis vero eum mulieris quoque pedes non atrectasse credat? Ita factus est imperator amborum quasi leno et concubinus. Ut autem cum et soror Pulcheria, et alii eam fabulam edoctum, ut sibi caveret monuerunt: nihil egit aliud, nisi ut suspectum regaret, num ab imperatrice amaretur? cumque inficantem et negantem sacramento obstringeret: cumque ille pejerasset, calumniam esse putavit verba aliorum. Cæterum Michaelis, ob id perjurium, atrox morbus invasisset fertur: nam, ut quidam tradunt, certis intervallis et mente alienabatur, 234 et oculos distorquebat, et tremore corripiebatur, et humi procidebat: deinde ad se

II. Ἦδη δὲ οἱ πρὸς τέλος ἤγγικε τὸ βιώσιμον· τὸ δ' ὅπως ἀπεβίω, διηγητέον. Ἄρτι τῆς βασιλείας ἐπιτυχῶν, χρόνους ἐκατῶν καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀρχῆς ἐπεμέτρει μακροῦς, κατὰ ταῦτα ἐξηκοντούτης (7) ὧν ὅτε τῶν σκήπτρων ἐπέληπτο καὶ διαδοχὴν τῆ βασιλείᾳ καταλιπεῖν ἐκ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ ἐφαντάζετο, μηδ' ὅτι περὶ ἡ βασιλῆς ἢ συνώκιστο πεντηκοντούτης ἦν, καὶ ὑπέρακμος, καὶ ἀνικμος τὴν νηδὺν πρὸς σπερμάτων ὑποδοχὴν, δυνάμενος συνιδεῖν. Πρῶτερον μὲν οὖν ἐσπουδάκει περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ κατέτεινε ἑαυτὸν, καὶ χρίσμασι τισιν ἐπέχρηστο, καὶ τῆ συνοίκῳ προσήρτα λιθίδια, ὡς δὴ τι ἐνεργούντα περὶ τῆν κύησιν. Ἦ δὲ καὶ ἀμμάτων καὶ ἐπασμάτων ἠνείχετο, καὶ προσέτο ἐπιφθῆς. Ἐπι δ' ἐγνώκει πάντα μάτην γινόμενα ὁ κρατῶν, καὶ ἀπεγνώκει τὸ σπουδαζόμενον, οὐκ ἐβ' ὁμοίως δικαίω περὶ τὴν εὐνέτειραν, ἀλλ' ἤττον αὐτῇ προσήει. Ἦν γὰρ καὶ φύσει νωθῆς πρὸς μίξιν καὶ μαλθακώτερος. Ἦδη δὲ καὶ ὁ χρόνος αὐτῶν τὴν κίνησιν ἤμβλυεν. Ὡς δὲ τινες αὐτῶ ἐπὶ τῆ βασιλείᾳ ἐξεμαρτήθησαν ἐνιαυτοί, καὶ ἀποστρόφως εἶχε πρὸς τὴν βασιλειαν, ἡ δὲ καταφρονουμένη πρὸς μῖσος ἤρθιστο, καὶ πλέον δι' ὁμίλιαν ἀνδρός. Ἦν δὲ τις καὶ πρὸ τῆς βασιλείας ἐκτομίας ὑπηρέτης τῶ βασιλεῖ, τούτῳ δ' ἦσαν ὁμαίμονες, ὧν εἰς ἦν καὶ ὁ Μιχαήλ, ἀνὴρ φ' τὴν ὄψιν ἡ φύσιν ἀπέξεσεν εἰς ἀκριβῆ ὠραιότητα. Τοῦτον ὁ ἀδελφὸς μετὰ τὴν βασιλείαν παρέστησε τῶ Ῥωμανῶ προσληφθησόμενον ὑπ' αὐτοῦ· ὁ δὲ τοῖς θαλαμηπολοῦσι τὸν νεανίαν κτείταζε. Τοῦτου τῶ ἔρωτι ἀλοῦσα ἡ βασιλῆς ἐπυρπολεῖτο τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ πῦρ τὸ ἐκείνου κίλλος καθ' ἐκάστην ὀρώμενος ὑπανάφλεγε. Μισούμενος δ' αὐτῇ πρώην ὁ ἐκτομίας, τότε καὶ προσεκαλεῖτο, καὶ ὁμίλιας ἤξλωτο γνησιωτέρας, εἶτα καὶ περὶ τοῦ Μιχαήλ ἠρωτάτο τοῦ ἀδελφοῦ. Μολλάκις δὲ τούτου γενομένου, δεινὸς ὧν ἐκείνος, συνῆκε τὸν ἔρωτα, καὶ τῶ ἀδελφῶ ὑπέθετο καὶ προσεῖναι τῇ βασιλίσσῃ, καὶ εἰ πειρώτο ἐκείνη αὐτοῦ, μὴ ὑποσταλῆναι, ἀλλὰ καὶ ἄψασθαι καὶ φιλησθαι καὶ προσφῶναι αὐτῇ. Καὶ τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; μέχρι καὶ συνουσιασμοῦ τὰ τοῦ ἔρωτος κατηντήκασαν, καὶ προϊόντος τοῦ χρόνου εἰς πρῶτον σχεδὸν τὸ περὶ τὸν Μιχαήλ ἐξεβράγη φίλτρον, καὶ ἦν ὑποψιθυριζόμενον οὐ τοῖς περὶ τὰ βασιλείας ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν ταῖς τριβάδοις, μόνῳ δ' ἠγγαῖο τῶ αὐτοκράτορι, ὅθεν καὶ συγκατεμένη τῇ βασιλίσσῃ αὐτῶ ἐπὶ τῆς εὐνῆς ὁ Μιχαήλ εἰσκαλούμενος ἀντρίθειν οἱ τοὺς ποδας κεκέλευστο. Τί γοῦν ἂν τις οἴσασται ἢ ὅτι καὶ τῶν ἐκείνης ἤπτετο ποδῶν; Καὶ οἶον προαγωγὸς ἀμφοῖν ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ μνηστὴς ἐγένετο. Ὡς δὲ καὶ ἡ ἀδελφὴ Πουλχερία (8) καὶ ἕτεροι περὶ τοῦ δράματος αὐτὸν ἀνεδίδαξαν, καὶ φυλάττεσθαι παρηγγύησαν, οὐδὲν ἕτερον ἐποίησαν, ἀλλὰ τὸν ὑποπτευόμενον αὐτῶ κατέσας, εἰ ἔρωτο

Variæ lectiones et notæ.

(7) Ἐξηκοντούτης. Michael Psellus, lib. III, Hist. ms. Πλέον γὰρ ἢ δέκα ἔτεσι τὴν τῆς βασιλείδος ἡλικίαν ὑπερανάβηκε.

(8) Καὶ ἡ ἀδελφὴ Πουλχερία. Quæ nupsit Basilio Solero patricio, cui Constantinus imp. Basilii

frater oculos eruit ob tyrannidem: ex quo conjugio nata illa unica nupta Constantino Monomacho postmodum imperatori, ut scribit Michael Psellus. lib. v Hist. ms.

ἰς βασιλίσσης ἡρώτα· ὁ δὲ ἀπηγόρευσε, καὶ ἰσας, πιστεῖς τοῦ λόγου καὶ ἔρκους ἀπρητήθη ὤν. Ἐπει δ' ἐκεῖνος ἐπιорκήσας τοὺς ἔρκους διαβολὴν τοὺς τῶν ἄλλῶν ἤγητο λόγους. μέντοι διὰ τὴν ἐπιорκίαν νόσημέ τι δεινὸν τῷ Μιχαήλ, τὸ δ' ἦν κατὰ τινὰς περιόδους ραιοπη τοῦ ναός, τῶν ὀφθαλμῶν τε δια- καὶ κλόνος τοῦ σώματος, καὶ κατάπτωσις εἴτ' ἐπανήει εἰς ἑαυτὸν, καὶ ἀποκαθίστατο. ολλάκις καὶ τοῦ βασιλέως ἐνώπιον ἔπαθεν· κάθους οἰκτειρήσας τὸν Μιχαήλ, ἔτι μάλ- βῆ ἔφετο τὰ λεγόμενα, καὶ μετ' ἔραῖν μῆτ' τοῦτον οὕτως ἔχοντα ἔφετο. Εἰσι δ' οἱ λέ- ηδ' ἀγνοῦσαι τὸν βασιλέα τὸν ἔρωτα, εἰδὸτα πρηγῆ ἡ βασιλίσα, καὶ περὶ τὰ ἀφροδίσια τῆς πρὸς τὸν Μιχαήλ αὐτῆς ῥοπῆς ἡνεί- οκρινόμενος ἄγνοιαν, ἵνα μὴ πλειοσιν ὀμί- ὤτων δ' οὕτως ἔχόντων, ὁ αὐτοκράτωρ ἐνό- οἱ διωδῆσαι τὸ πρόσωπον, καὶ τὸ ἄσθμα ἐς, καὶ ἡ ὄψις αὐτῷ ἐφίκει νεκρῶ, καὶ τῆς αὐτοῦ τὸ πλεον ἐψίλωτο· αἱ γὰρ τρίχες παρβύθησαν. Λέγεται γοῦν φαρμάκοις περιερ- ὁ ἄνθρωπος. Οὕτω δ' ἔχων ἀπῆει πρὸς ν τῶν ἐν τοῖς βασιλείοις λουσόμενος, καὶ ὕτε χειραγωγούμενος, οὐτ' αὐτίκα τεθνήξε- ροδοκώμενος. Ὡς δὲ τὸ σῶμα ἐκάθηρεν, ἦν ἐκεῖ κολουμήθραν, ἔθα δὴ τὸ πᾶν ἄδεται τοῦ δράματος· συμπίεσαι γὰρ τινὰς αὐτῷ ἀλῆν φασιν ἐπὶ τὸ ὕδωρ ἀφ' ἱκανόν, καὶ εἶθεν ἄνωον ἀνιμηθῆναι σχεδόν, καὶ ἀνακλιθῆναι πρὸς τὴν στρωμνήν. Θροῦ δ' ἐπὶ τούτῳ συμβάν- ῆλθε καὶ ἡ βασιλὶς, ὡς δὴ τι τῷ πάθει ἐπιστενάζουσα, καὶ πληροφορηθεῖσα τοῦ βασιλέως τὴν τε- ἐπῆλθεν εὐθύς. Ὁ δὲ, βραχὺ τι ἐπιβιούς ἄναυδος, εἶτα καὶ μελάντερόν τι ἀναγαγὼν διὰ τοῦ στόματος, πνεῦμα, ἔτη βασιλεύσας πέντε πρὸς τῷ ἡμίσει. λόγοις μὲν ἐντραφεῖς (9), Ἑλληνικῆς τε παι- τεσχικῶς, καὶ τῶν τῆς πολιτείας νόμων οὐκ ἀδαῆς, πλείω δ' εἰδέναι, ὧν ἤδει ὡς ἀληθῶς, οἴομένους τε νόμενος.

ἴτον μὲν οὖν τοιοῦτον κανεῖληφει τὸ τέρμα C ἦς. Ἡ δὲ βασιλὶς ὅλη τοῦ τὸν Μιχαήλ ἐγκα- τῷ θρόνῳ τῆς βασιλείας ἐγένετο, καὶ τῶν ἰν, τῶν πατρῶων δηλαδὴ θεραπόντων αὐτῆς, τὸ πρᾶγμα δοῦναι καὶ σκέψει συμβουλεу- ἰ δὲ οὐκ ἠνείχετο, κατεπειγομένη πρὸς τὴν γίαν καὶ παρὰ τοῦ ἐκτομίου Ἰωάννου τοῦ τοῦ Μιχαήλ, λάθρα πρὸς αὐτὴν ὑποψιθυ- ὡς Ἀπολούμεθα αὐτίκα, εἰ βραχὺ τινι δ' ἀποτελέσμα Βραδυνεῖ. Λαβοῦσα τολύνη M Μιχαήλ, καὶ στολῆν αὐτῷ περιθεμένη N, καὶ διαδήματι τὴν ἐκεῖνου κεφαλὴν αὐτῆ P, καὶ ἐπὶ θώκου βασιλικῷ καθιδρῦσασα, ἡ παρακαθισμένη, πᾶσι τοῖς τότε παροῦσι H μυσὶν καὶ προσκυνεῖν προστρέπετο. Ἐνιοι T ἔτε αὐτίκα νυκτὸς τὴν ἱεροτελεσίαν τὴν D ἐκ' αὐτοῖς γενέσθαι ἱστόρησαν τοῦ πα-

redibat. Idque sæpius ei etiam imperatore vi- dente accidebat, qui vicem hominis dolens, magis etiam suspicionem falsam iudicabat; neque enim talem vel amare vel amari posse putabat. Sunt etiam qui dicant amorem illum non latuisse impe- ratorem: sed cum sciret mulierem lascivire ac insanire libidine, tolerasse propensionem ejus erga Michaellem, simulata ignorantia, ne illa cum plu- ribus rem haberet. Quæ cum ita essent, imperator in morbum incidit, inflata facie, quæ quidem mortui similis erat, et crebro anhelitu sægre spiri- tum trahebat, maxima parte capitis calvus, capillis delapsis. Quod malum ei veneficiis conciliarum pu- tabatur. Sic affectus in quoddam regiæ balneum lavatum abit, a nemine sustentatus, neque ullo putante eum statim moriturum. Ut autem purgato corpore in alveum descendit, ibi tota fabula per- acta esse fertur: nam quosdam caput ejus diu in aquam depressisse, et jam fere examinem inde extractum, et in lecto reclinatum. Qua de re ru- more orto, etiam imperatrix, iob casum illum gemens scilicet, accessit: ac jam certa de illius nece statim recessit. Is vero cum paulisper adhuc sine voce jacuisset, rejecta per os nigra quadam materia, spiritum emisit. Regnavit annos quinque cum dimidio, ab ineunte ætate in litteris eruditus, et Græca doctrina institutus, legumque civilium non ignarus. Plura tamen omnino se soire quam sciebat et putabat et gloriabatur.

XIV. Quo hunc vitæ exitum sortito, imperatrix tota in eo fuit ut Michaellem in regio solio collo- caret. Quamvis autem familiares ejus, paterni vi- delicet ministri, suaderent ut mora interposita deliberaret: id aspernata consilium, rem ad finem perducere festinabat, incitante præsertim spadone Joanne fratre Michaelis, qui ei clam insurrarat; *Sese omnes statim perituros, si qua in negotio mora interponeretur.* Statim igitur Michaeli ornatum re- gium accommodat, eique in regio solio collocato assidens omnes qui aderant hortatur, ut eum consulent et adorent. Quidam auctores sunt, 235 eadem nocte sacrum nuptiale peractum, Alexio patriarcha in regiam accersito, qui et Ro- manum mortuum, et Michaellem imperii auspicia adhuc peragentem invenerit. Enimvero eo facinore etiam foris vulgato, tota civitas novum imperatorem

Varie lectiones et notæ.

γοις μὲν εὐ τραφεῖς. Psellus in laudata ad Monomachum, de Argyro: Λόγου δὲ εἰας οὐδεμιᾶς ἄμοιρος ἦν, ἀλλὰ τῇ πρὸς ἰει τοῖς πρώτοις ἐφάμιλλος. Infra: Ἐν δὲ ἔργον ἐκεῖνου καὶ σπουδασμα, λύειν τὰ τῆς ἀπορα, καὶ τὸν κεκρυμμένον ἀνυρῶντεν

νοῦν, καὶ τὸν σκοπὸν ἀνεύρισκιν τοῦ αἰνίγματος· ὄθεν φιλοσόφοις ὀμίλει καὶ ῥήτορσι, καὶ περὶ τούτων μάλ- λον ἐσπουοῦσκει ἢ τὰ δημόσια. Idem lib. III Hist. ms. Ἦν μὲν οὖν ὁ ἀνὴρ καὶ λόγοις ἐπιτεθραμμένος Ἑλλη- νικοῖς, καὶ παιδείας μετεσχικῶς ὄση τοῖς Ἰταλῶν λό- γοις ἐξήρητο.

consalutavit, partim huic gratificantes, partim læti, qui defuncti odio liberati essent. Imperatrix porro cum se quam rectissime sibi prospexisse, omnique potestate in se translata, Michaelē ministri vice habiturum putaret, opinione sua decepta est. Nam ad tempus ille quidem pristinum amorem simulans, obsequiis mulierem demulcere, eaque facere quæ illi grata et jucunda essent. Sed cum simulationem longius producere non posset, mutatis moribus eam suspectam habere: sibi que metuens primarios illius ministros regia ejicere, ancillis item familiaribus amotis, alias substituere: denique gynæconitidem claudere, custodiaque adhibita, a nemine illam adiri pati, ni satellitum præfecto exposuisset, unde et ad quid veniret. Nam et suo pte exemplo terrebatur, et fratris Joannis spadonis impulsu potissimum id facere putabatur. Qui spado; homo erat acutus et acer, obscuroque ingenio, varius erga eos quibuscum agebat, promptus, mole curarum indefessus, neque epulis neque vino deditus. Proinde nihil de reipublicæ gerendæ studio remittebat. Ac imperatricis hic status fuit. Michael vero communium rerum cura suscepta, cum morbus ejus ingravesceret, quem alii vindictam Numinis offensi perjurio interpretabantur, quo non secus atque olim Saul angebatur, alii amentiam et insaniam: in Joannem spadonem totius imperii gubernatio incubuit, cum quidem monachi vestem jam olim sumpsisset, sed habitu duntaxat illud vitæ genus profiteretur. Enimvero Constantinus Dalassenus patricius, domi degens, cum de novo imperatore audivisset, indignabatur summam rerum ad talem hominem esse devolutam. Quare Michael cum suis vehementer perturbatus verebatur ne Dalassenus regnum affectaret. Itaque Joannes quemdam mittit, qui jurejurando affirmaret nihil ei metuendum esse mali, viroque persuaderet ut imperatorem conveniret. Qui eum venisset, ab imperatore benigne susceptus, ac muneribus et dignitate auctus, in urbe degere jussus est. Nicetas vero imperatoris frater, dux Daphnæ Antiochiæ designatus, non est in urbem ab Antiochenis admissus. Nam publicorum vectigalium exactore, a quo se durius tractatos putabant, interfecto, veriti ne ejus facinoris pœnas darent, portas ei clauserant: nec prius admisere quam jurejurando confirmasset cædem illam eis fraudi non futuram. Verum eo jurejurando nihil deterritus, multos occidit, et quibusdam insignibus civibus vincitis, in magam urbem missis, fratri Joanni scripsit se ab Antiochenis ob benevolentiam eorum erga Dalassenum exclusum fuisse. Hinc Dalassenus in insulam Platem relegatur, et Constantinus Ducas ejus gener, de injuria queritans et perjurium non dissimulans turri cuidam includitur. Post Dalassenus etiam e Plata translatus in turrim compingitur. Sub id tempus Agareni Myra ceperunt: Patzinacæ passim e Romanis provinciis prædas egerunt. Antiocheno duce Niceta

τριάρχου Ἀλεξίου ἀφικομένου πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ τὸν μὲν Ῥωμανὸν τεθνεῶτα καταλαβόντος, τὸν δὲ γε Μιχαὴλ ἔτι τὰ ἐπὶ τῆ βασιλείᾳ τελοῦμενον. Ἦδη δὲ καὶ τοῖς ἔξω διαδοθέντος τοῦ γεγονότος. καὶ πᾶσα ἡ πόλις τὸν νέον ἀνηγόρευεν αὐτοκράτορα, τὸ μὲν αὐτῷ χαρίζομενοι, τὸ δ' ὅτι τὸν ἀκίοντα ἀπεφορτίσαντο χαίροντες. Ἡ μὲν οὖν βασιλις ἔπειτα βουλευσασθαι ἄριστα, καὶ ἑαυτῇ τὴν πᾶσαν ἐξουσίαν περιποιήσασθαι, καὶ τὸν Μιχαὴλ ὑπηρέτην ἔχειν· τὸ δ' αὖτε ἑτεροῖον συμβέβηκε. Μέχρι μὲν γὰρ τινος ἐσχηματίζετο τηρεῖν τὴν πρὸς τὸν βασιλῆα διάθεσιν, καὶ ταύτῃ χαρίζεσθαι, καὶ τὰ ἐκείνη θυμῆρη ποιεῖν, εἴτα οὐκ εἰς μακρὰν ἔκτειται τῆς προσποιήσιν ἀνασχόμενος, μεθαρμόττεται, καὶ ὑποκαίει αὐτὴν, καὶ δεύσας περὶ ἑαυτῷ, μεθίστησι μὲν τῶν βασιλείων τοὺς ἐκτομίας τους αὐτῆς παρῶρους θεράποντας, καὶ τὰς αὐτῆ συνήθεις θεραπαίνας αὐτῆς διαραιεῖ, ἐτέρας δ' αὐτῇ πρὸς θεραπειαν ἀντικαθίστησι. Καὶ ἐπὶ τούτοις τὴν γυναικωνῆτιν αὐτῇ ἀποφράγνυσι, καὶ φρουρὰν περιίστησι, καὶ οὐδενὶ προσίεναι ταύτῃ παρακχώρητο, εἰ μὴ τὸν προσόντα ἢ φρουράρχος κατεξήτασεν, ἄθεν ἦκοι, καὶ τινος δεόμενος παραγένοιτο. Ἐδεδίει γὰρ οἴκοθεν ἔχων τοὺς θεούς τὰς ἀφορμάς. Εἰς ταῦτα δ' ἐνάγεισθαι πλέον ὁ Μιχαὴλ λέγεται παρὰ τοῦ συγγόνου αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ ἐκτομίου. Ἦγ γὰρ δεινὸς ὁ ἄνθρωπος καὶ δραστήριος, καὶ τὸ ἦθος ὑποκαθήμενος, καὶ πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας ποικιλλόμενος, περισπερχῆς τε καὶ πρὸς φροντίδων ὄγκον ἀκάματος, καὶ οὐδὲ γαστριτόμενος, οὐδὲ περὶ τὸν ἄκρατον λιχνευόμενος, οὐδὲ ἠττώμενος οἴνου, τῆς περὶ τὰς δημοσίας διοικήσεως καθυφίει σπουδῆς. Τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν βασιλίαν ἕκαστον οὕτως· ὁ δὲ Μιχαὴλ τῆς τῶν κοινῶν πραγμάτων οἰκονομίας ἀντείχετο· εἴτα τῷ μὲν ἐκραταιούτῳ ἡ νόσος, ἣν οἱ μὲν ἐκάλουν δαιμόνιον μῆνιμα διὰ τὴν ἐπιτορκίαν ἐνακῆψαν αὐτῷ, καὶ συμπενήγει τὸν ἄνθρωπον, ὡς πάλαι δὴ τὸν Σαοῦλ. οἱ δὲ μάλιστα τε καὶ παραφορὰν ὁ δ' ἐκτομίας Ἰωάννης τὴν ὀλην ἀνεδέξατο τῆς βασιλείας κυβέρνησιν, μοναχικῶν μὲν ἔνδυμα πάλαι ἀμφιασάμενος, τοῦτο δὲ τῶν ἄλλων ἕκαστον τοῦ σχήματος. Κωνσταντῖνος δὲ περὶ τοῦ Δαλασσηνῶς, οἴκοι διατρίβων, καὶ περὶ τοῦ νέου βασιλέως πυθόμενος, δυσανασχετῶν ἦν, ὅτι εἰς ἄνδρα τοιοῦτον ἡ βασιλεία περιίστη Ῥωμαίων. Τοῦτο θορόβου τοὺς περὶ τὸν βασιλέα ἕπιστοις, πτοηθέντας μὴ ποτε ὁ Δαλασσηνὸς τυραννίδι ἐπιθῆται. Καὶ στέλλει ὁ Ἰωάννης τὸν ὄρκοις αὐτὸν βεβαιώσοντα ὡς οὐδενὸς ἀνταροῦ πειραθήσεται, καὶ πείσοντα τὸν ἄνδρα τῷ βασιλεῖ προσελθεῖν. Καὶ ὁ μὲν προσῆλθε, καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν ἀσπασίως προσήκατο, καὶ ἐδεξιώσατο δωρεαῖς, καὶ μετίζοντι ἐξίωματι ἐτίμησε, καὶ ἐν τῇ τόλει διάγειν ἐκέλευσε. Νικήτας δὲ ὁ τοῦ βασιλέως ὁμαίμων, δοῦξ τῆς ἐπὶ Ἀφρῆ Ἀντιοχείας προχειρισθείς, εἰρχθη παρὰ τῶν Ἀντιοχέων τῆς εἰς τὴν πόλιν ἐισόδου. Πράκτορα γὰρ τινὰ τῶν δημοσίων τελῶν, εἰς αὐτοῖς φορτικῶς προσσηνεγμένον, ἀνελόντες οἱ τῆς Ἀντιοχείας πολῖται, καὶ δεδοικότες μὴ δίκας τῷ δουκὶ τοῦ τομῆματος διδῶσιν, ἐπεζύγωσαν αὐτῷ τὰς πόλεις τῆς

πόλεως. Ὁ δὲ ἐνόρκους αὐτοῖς παρασχόμενος πίστει A
ὡς οὐδὲν διὰ τὸν φόνον ὑποσταῖεν κακόν, παραχωρεῖ-
ται τῆς εἰσόδου· εἶτα τοὺς ἄρκους οὐδὲν λογισάμε-
νος, πολλοὺς μὲν ἀποκτίνουσιν, ἐπίουσι δὲ τῶν παρ'
αὐτοῖς ἐπισήμων δεσμίους ἔστειλε πρὸς τὴν μεγα-
λόπολιν, γράψας τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ, διὰ τὴν πρὸς
τὸν Δαλασσηνὸν εὐνοίαν ἀπεῖρξαι αὐτῷ τὴν εἴσοδον
τοὺς Ἀντιοχεῖς. Ἐντεῦθεν ὁ Δαλασσηνὸς εἰς τὴν
νήσον τὴν Πλάτην περιορίζεται, καὶ ὁ ἐπὶ θυγατρὶ
κρηδεστῆς αὐτοῦ Κωνσταντίνος ὁ θούρκας τὴν ἀδικίαν
ἐπιβοώμενος, καὶ τὴν ἐπιτοκίαν οὐ σιωπῶν, πύργῳ
τινὶ κατακλιεῖται. Εἶτα μεταγέται ὁ Δαλασσηνὸς
ἐκ τῆς Πλάτης, καὶ πύργῳ καθέργνυται. Ἐάλω
δὲ τότε τοῖς μὲν ἐκ τῆς Ἄγαρ τὰ Μύρα, καὶ τοῖς
Πατζινάκαις λεία γέγονε τῶν Μουσῶν (10). Τοῦ δὲ
δουκὸς Ἀντιοχείας Νικήτα καταστρέψαντος τὴν
ζωήν, ὁ Κωνσταντίνος ἀδελφὸς ὢν καὶ οὗτος τοῦ
βασιλέως ἐπὶ τῇ Ἀντιοχείᾳ τὸν τελευτήσαντα δι-
δέξατο, καὶ ὁ ἕτερος αὐτοῦ ἀδελφὸς πρωτοβεσιά-
ριος προκεχειρίστο. Ἐξ Ἀφρικῆς μέντοι καὶ Σικελίας στόλος ἀποπλέων Ἀγαρηῶν ἐκάκου τὰς τε
νήσους καὶ τὰ παράλια. Ἀλλὰ τούτοις στόλος ἐπιπλέων Ῥωμαϊκὸς πολλὰ μὲν τῶν σκαφῶν κατέδυ-
σεν αὐτανδρα, πολλοὺς δ' ἐξώγησε· καὶ τοὺς μὲν πρὸς τὸν βασιλέα ἐκπέπομφεν, οἱ δὲ ἀνεσκολοπί-
σθησαν κατὰ τὴν παράλιον. Παγκράτιος δὲ ὁ ἄρχων Ἀβασγίας, ᾧ τὴν οἰκίαν ἀνεψιῶν ὁ βασιλεὺς ἡρμό-
σατο Ῥωμαῖος, τὰς τε πρὸς Ῥωμαίους σπονδὰς ἔλυσε, καὶ ὢν παρεχώρησε πρὶν Ῥωμαίοις φρου-
ρίων καὶ πόλεως, ἐπελάβετο πάλιν, ὡς τάχα δίκας Ῥωμαίους πραττόμενος ὑπὲρ τοῦ βασιλέως καὶ
θείου τῆς αὐτῷ ὀμνουετιδος. Πολλάκις δ' οἱ Πατζινάκαι, καὶ τὸν Ἰστρον διαβαίνοντες, τὰ Ῥωμαίων
κακῶς διετίθεντο, τοὺς ἀλίσκομένους ἠδηδὸν ἀναιροῦντες. Καὶ Ἀραβες τὴν Ἐδεσσαν ἐπολιόρησαν,
καὶ ἦλθον ἐν τῇ πόλει, εἰ μὴ ὁ δούξ Ἀντιοχείας Κωνσταντίνος ὁ τοῦ αὐτοκράτορος ἀδελφὸς αὐτῇ ἐπικού-
ρησεν, ὃν ὁ βασιλεὺς, τῆς σπουδῆς ἀμειβόμενος, τῶν ἐφῶν ταγμάτων δομῆστικον προσβάλλετο.

IE. Τοῦ δὲ τῆς Αἰγύπτου κρατοῦντος Ἄμερ θ- C
νότος, ἡ ἐκείνου γυνὴ, Χριστιανὴ οὖσα, σπείσασθαι
σὺν τῷ υἱῷ μετὰ Ῥωμαίων ἐζήτησε· καὶ ὁ βασιλεὺς
ἐκύρωσε μετ' αὐτῶν τριακοντούτεας σπονδὰς. Ἀδελ-
φοὶ δὲ δύο Σαρακηνοὶ, τῆς Σικελίας κρατοῦντες,
πρὸς ἀλλήλους ἔσχον διαφορὰς, ὢν ἕτερος τῷ βα-
σιλεῖ Ῥωμαίων προσπέφυγε, συμμαχίαν αἰτῶν.
Στέλλεται τοίνυν ὁ πατρικίος Γεώργιος ὁ Μανιάκης
ἐπικουρήσων αὐτῷ, Λογγιβαρδίας προχειρισθεῖς
στρατηγός. Μήπω δὲ τὴν Σικελίαν καταλαβόντος
τοῦ Μανιάκη, οἱ ταύτης ἡγεμονεύοντες σύγγονοι
πρὸς ἀλλήλους ἐπέσιαντο, καὶ καταλαβόντα τὸν
Μανιάκην ἀπελάσαι τῆς νήσου διεμελέτων, καὶ συ-
μαχίαν ἐξ Ἀφρικῆς μετεπέμψαντο. Συρράγέντος
δὲ πολέμου, τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐκράτησε στρατεύμα,
καὶ φόνου πολλοῦ τῶν Καρχηδονίων γεγονότος, πό-
λεις μὲν πρότερον ἐξεπόρθησε δέκα ἐπὶ τρισὶν·
εἶτα κατὰ μικρὸν προβαίνων ὁ Μανιάκης, καὶ πᾶ-
σαν τὴν Σικελίαν τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ προσήγαγε.
Μικροῦ δ' ἐν ἧλῳ ἡ Ἐδεσσα, δόλω αὐτὴν τῶν Ἀρά-
βων μελετησάντων χειρώσασθαι. Δώδεκα γὰρ αὐτῶν
ἄρχοντες, ἐπαγόμενοι καμήλους πεντακοσίας, ὢν
ἐκάστη κιβώτια δύο ἐπήχθητο, ἦχον εἰς Ἐδεσσαν·
ἐκαστον δὲ τῶν κιβωτίων ὄπισθ' εἶχεν ἐντός. Ἐλε-
γον δὲ ἀπίναϊ πρὸς βασιλέα δῶρα κομίζοντες καὶ

mortuo, Constantinus et ipse imperatoris frater
successit, altero ejus fratre protovestario desi-
gnato. Cum autem Agareni Afrieani et Sicilienses
insulas et oram maritimam infestarent, Romana
classis multas eorum naves cum viris demersit,
multos vivos cepit, quorum alii ad imperatorem
missi sunt, alii in littore trabibus atfixi. Pancratius
vero Abasgiæ princeps, cui Romanus imperator
suum neptem desponderat, foedus Romanum solvit,
et quibus castellis et urbibus olim Romanis cesserat
ea rursus sibi vindicabat, fortassis ut Romanorum,
injuriam imperatori, suæ conjugis patruo factam
ulcisceretur. Palzinacæ Istro sæpe trajecto provin-
cias male tractarunt, captivis omnibus interficiendis.
Arabes Edessam obsederunt, eamque expugnas-
sent, nisi Antiochiæ dux Constantinus imperatoris
frater opem tulisset: cujus industriam sic remu-
neratus est imperator, ut eum Orientalium legio-
num domesticum crearet.

XV. Amere Ægypti principe mortuo, vidua illius,
quæ christiana erat, una cum filio pacem cum Ro-
manis facere studuit. Quare 237 imperator in-
ducias triginta annorum cum ea pepigit. Cum duo
fratres Agaremi Siciliæ imperantes, inter se dissi-
derent, eorumque alter imperatoris opem implo-
rasset, Georgius Maniaces patricius auxilio illi
missus est, Longobardiæ prætor designatus. Qui
antequam in Siciliam venisset, illi inter se recon-
ciliati, et Maniacem insulæ aditu prohibere conati,
auxilia Carthagine evocarunt. Sed pugna com-
missa, Romanus exercitus vicit, magnaque cæde
Carthaginensium edita, tredecim urbes principio
vastavit: deinde paulatim Progrediens Maniaces
totam Siciliam Romano imperio restituit. Edessa
vero parum abfuit quin ab Arabibus dolo capere-
tur. Nam duodecim eorum principes quingentos
camelos Edessam adduxere, binas oistellas ges-
tantes, quæ totidem armatos claudebant, simulantes
se imperatori munera oblaturos: sed si intromissi
essent, in animo habebant noctu eductis armis
urbem capere. Prætor principes ad se ingressos
honorifice excepit, eorum ministris cum camelis
adhuc extra urbem retictis. Sed cum quidam Ar-
menius mendicis, Arabicæ linguæ gnarus, apud

Varie lectiones et notæ.

(10) Καὶ τοῖς Πατζινάκαις λεία γέγονε τῶν
Μουσῶν. Notum proverbium, de quo in notis ad
Alexiadem quædam attigimus. In Alexii Comneni

Novella apud Balsamomen ad *Nomocan.* p. 140,
1 edit. Τὰ Φρυγῶν καὶ Μουσῶν, ἡ παροιμία.

Arabes foris diversantes mendicaret, audivit quemdam e cita percontantem ubi essent? et urbem ingressus, commentum practori aperuit. Is Arabum principes in urbe convivantes reliquit, et cum suis egressus apertis cistis, armatos omnes interfecit, ac in urbem regressus, duces qui reliqui erant gladio confecit, uno tantum dimisso, ambulans manibus, naso et auribus truncatos: qui cladem illam domi nuntiaret. At Carthaginensis suarum copiarum interitu cognito, ipse cum majore exercitu in Siciliam proficiscitur. Maniaces castris contra eum positus, et clessis præfecto Stephano patricio imperatoris affini (nam is quoque una missus erat) mandat ut oram maritimam diligenter tueatur, ne Carthaginensis victus effugere queat. Prælio commisso, tanta multitudo Afrorum periiit, ut nullo propo numero comprehendi quoat. Sed eorum princeps pugna elapsus, conscensa celoce, deceptis classariis, domum rediit. Id Maniaces ægerrime ferens, classis præfecto conviciatur. Is vero imperatoris affinitate fretus, cum iniquo animo contumelias accepisset, ac vicissim aliquid dixisset, a Maniace ira percito verberatus, statim literis scriptis ad spadonem Joannem uxoris suæ fratrem Orphanotophum, Maniacem calumniatur ut defectionem molientem. Qua ille de causa victus in urbem ductus custodiæ mandatur, omni auctoritate in Stephanum translata: neque multo post insula in Agarenorum potestatem rediit, ducis imperitia, socordia, ac sordibus imprimis, sola Messana (quæ et ipsa Siciliæ urbs est) virtute Catabalonis Ambusti præfecti Romanis cōservata: qui idem multa hostium millia cecinit. At imperatoris frater spado Joannes, pontificatus cupiditate flagrans, quosdam ex primariis sacerdotibus sibi conciliavit, qui ei pollicebantur se loco moturos Alexium patriarcham, ut qui non communibus suffragiis, sed imperatoris auctoritate creatus esset. Ille vero: *Si, inquit, contra canones me patriarcham esse factum asseritis, ii etiam qui a me electi sunt loco moveantur.* Id responsum effecit ut cæteri sacerdotes a patriarchæ accusatoribus dissident, ac Orphanotophus impos voti redderet: qui ad quæstus excogitandos calidissimus, cum multis insolitis exactionibus subditos vexaret, accidit ut soror ejus Maria Michaelis Cataphatæ qui post imperavit mater, votis exsolutis. Epheso reversa narraret quam misere subditi novis illis exactionibus tractarentur, ac peteret ut onus illud laxaretur. Cui cum cachinno respondit Orphanotrophus, eam sentire ut mulierem, quæ ignoraret quantam pecuniam postulet imperium. Zoe vero imperatrix illi insidiata esse fertur: medico enim potionem purgantem ei propinatur muneribus et pollicitationibus persuasit ut toxicum pro salutari medicina offerret: sed ille adimadversis insidiis peri-

Α ἰδοῦλοντο, εἰ παραχωρηθεῖεν ἔνδον εἰσαγαγεῖν τὰ κιβώτια, νυκτὸς τοὺς ἐν αὐτοῖς ὀπλίτας ἐξαγαγεῖν, καὶ τὴν πόλιν ἐλεῖν. Εἰσελθόντας οὖν πρὸς τὸν τῆς πόλεως στρατηγὸν τοὺς ἄρχοντας φιλοτίμως ἐκείνος ἐδέξατο. Οἱ δ' ἐκείνοις ὑπηρετοῦντες μετὰ τῶν καμύλων ἔτι τῆς πόλεως ἦσαν ἔξω. Προσαίτης δὲ τις Ἀρμένιος εἰδὼς καὶ τὴν Ἀράβων διδάκτορον προσῆλθε τοῖς ἐκτὸς αὐλιζομένοις Ἄραψι μεταιτηθῶν ἤκουσε δὲ ἐκ κιβωτίου τινὸς ἐρωτῶντος, ὅπη εἰσὶ καὶ εἰς τὴν πόλιν ἐλθὼν ἀπήγγειλε τὸ δρᾶμα τῷ στρατηγῷ. Ὁ δὲ τοὺς μὲν ἄρχοντας τῶν Ἀράβων εὐωχομένους ἐν τῇ πόλει κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐξελθὼν, καὶ τὰ κιβώτια διαβρῆσας, τοὺς ἐν αὐτοῖς ὀπλίτας ἀπέκτεινε πάντας, καὶ εἰς τὴν πόλιν αὖθις ὑπονοστήσας, τοὺς μὲν λοιποὺς τῶν ἀρχόντων αὐτῶν μαχαίρας ἔθετο ἔργον· ἐνὸς δὲ τὰς χεῖρας ἀποτεμῶν, τὰ ὠτὰ τε καὶ τὴν ῥίνα ἀφῆκεν, ἵνα τοῖς οἴκοι τὸ σῶμα τὴν συμφορὰν καταγγέλλοιεν. Ὁ δὲ Κερχηρόνιος, τὸν ὄλεθρον τῶν ὑπ' αὐτοῦ κηρυθέντων εἰς Σικελίαν μαθὼν, αὐτὸς εἰς τὴν νῆσον ἐστράτευσε μετὰ δυνάμειος πλείονος. Καὶ ὁ Μανιάκης ἀντιστρατοπεδεύεται τοῖς Ἀγαρηνοῖς, καὶ τῷ τοῦ στόλου κατάρχοντι τῷ πατρικίῳ Στεφάνῳ τῷ τοῦ βασιλέως γαμβρῷ (συνέσταλτο γὰρ καὶ οὗτος αὐτῷ μετὰ τοῦ στόλου) ἀσφαλῶς τηρεῖν ἐντείλατο τὴν παράλιον, ἵνα μὴ ἤτηθεῖς ἴσως ὁ Κερχηρόνιος ἀποδρᾶναι δυνήσεται. Μάχης τοίνυν συστάσης, πληθος μὲν τῶν Ἀφρων ἀνήρητο, σχεδὸν τι κρεῖττον καὶ ἀριθμοῦ, ὁ δὲ αὐτῶν ἀρχηγὸς διαδράς ἐκ τῆς μάχης, καὶ κελητίῳ ἐμπεδηκῶς λαθὼν τε τοὺς ἐν τῷ στόλῳ οἴκαδε διασέσωστο. Τοῦτο τῷ Μανιάκῃ ἐν συμφορᾷς ἤγητο μέρος, καὶ τῷ τοῦ στόλου ἀρχοντι ἐλοιδορεῖτο. Τοῦ δὲ τῆ συγγενείᾳ τῇ βασιλικῇ πεποιθὸς, καὶ δυσχεράναντος πρὸς τὰς ὕβρεις, καὶ τι ἀνθυπενεγκόντος, θυμῷ ληθθεὶς ὁ Μανιάκης, καὶ πληγὰς ἐντείλει αὐτῷ. Ὁ δὲ αὐτίκα γράφει τῷ γυναικαδέλφῳ (11) Ἰωάννῃ τῷ ἔκτομῃ, Ὀρφανοτρόφῳ ὀνομασθέντι, ἀποστασίᾳ ἐπιχειρεῖν τὸν Μανιάκην. Ἐντεῦθεν ὁ μὲν Μανιάκης, δέσμιος ἐκαίθη ἀναχθεὶς, φυλακῇ παρεδόθη, ἡ σύμπασα δ' ἀρχὴ τῷ Στεφάνῳ περιελήλυθε. Καὶ ἡ νῆσος οὐκ εἰς μικρὰν ὑπὸ τοὺς Ἀγαρηνοὺς καὶ αὖθις ἐγένετο ἀκραιφὲς καὶ βραθυμίᾳ τοῦ ἀρχοντος, καὶ πρὸ τούτων αἰεττοκέρδεις, μόνης τῆς Μεσσηνίας (πόλις δὲ αὕτη τῶν Σικελικῶν) περιλειφθεῖσης Ῥωμαίοις, καὶ πάντες τοῦ ἐν αὐτῇ στρατηγούντος ἀνδραγαθία, οὗτος δ' ἦν ὁ Κεκαυμένος Κατακαλῶν· οὐ γὰρ τὴν πόλιν μόνον περιεφύλαξεν, ἀλλὰ καὶ χιλιάδας ἀνεῖλε τῶν ἐναντίων. Ὁ δὲ τοῦ βασιλέως ἀδελφός, ὁ ἔκτομῃς Ἰωάννης, δριμύνατον τρέφων ἔρωτα τοῦ προστήναι τῆς Ἐκκλησίας, ἐνίους τῶν ἀρχιερέων προσηταιρίσατο, οἱ αὐτῷ ἐπηγγέλλοντο καθαιρῆσαι τὸν πατριάρχην Ἀλέξιον, ὡς οὐ ψήφῳ κοινῷ προχειρισθέντα, ἀλλ' ἐξουσίᾳ βασιλικῇ. Ὁ δὲ, εἰ οὐ κενσικῶς, ὡς φατε, γέγονα πατριάρχης, ἀντίθετο, καὶ ὅσοι παρ' ἐμοῦ ἐχειροτονήθησαν, καθαιρεθήτω-

Variae lectiones et notæ.

(11) Τῷ γυναικί ἀδελφῷ. Ἄν γυναικαδέλφῳ, uxoris fratri? Mss. Regii omnes, Ὁ δὲ αὐτίκα γράφει τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ.

ἔμοι. Τοῦτο τοὺς λοιποὺς τῶν ἀρχιερέων αἰ κατὰ τῶν τοῦ πατριάρχου κατηγορούντων, καὶ ἔμεινεν ἀτέλεστος τοῦ Ὀρφανοτρόφου ις. Πολλαῖς δὲ καὶ ἀσυνήθεσιν εἰσπράξεσιν ἔβηρυχε τὸ ὑπήκοον, ποριμώτατος ἐν τοιού- ὁμιμος. Τῆς οὖν ἀδελφῆς αὐτοῦ Μαρίας, ἣ ἦν τοῦ ὑστερον βασιλεύσαντος Μιχαὴλ τοῦ του, δι' εὐχὴν εἰς Ἐφεσον ἀπελθοῦσης, κά- ἔκπαυλθούσης, καὶ διηγουμένης ὅσα πάσχοιεν οἱ πένητες, ττις καινάς δασμοφορίας πραττόμενοι, ούσης ἀνεβῆναι τοῖς ὑπηκόοις τὸ τοῦ ἄχθους πολὺ, ὁ Ὀρφανοτρόφος ἐπικαγγάσας, ὡς γυνὴ φρο- νταπεκρίθη αὐτῇ, μὴ εἰδυῖα ὅσων ἡ βασιλεία δεῖται ἀναλωμάτων. Οὗτος ἐπιβουλευθῆναι λέγεται ἡς βασιλείσσης Ζωῆς. Φαρμακεῦσαι γὰρ αὐτὸν καθαρσίῳ τοῦ ἱατροῦ μέλλοντος, ἀναπαῖσαι τὸν εὐόντα δώροισ καὶ ὑποσχέσει διὰ τινων τὴν βασιλίσσαν ἀντι σωτηρίου προσενεγκεῖν αὐτῷ δηλη- γνωσθῆντος δὲ τοῦ ἐπιχειρήματος, διαδρᾶναι τὸν κίνδυνον. Ἄλλ' οὕτω μὲν παρὰ τοῦ Ὀρφανοτρό- κᾶννου τὰ κοινὰ ψκονόμετο· οὐ μείων δ' ἐκείνου οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκά- δμπαντας, ἀδικώτατοι ὄντες καὶ φιλοχρηματώτατοι· οἷς διὰ ταῦτα καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπηχθάνετο· αἰ δὲ τὴν κακίαν αὐτοῖς οὐ συνεχωρεῖτο παρὰ τοῦ μείζονος ἀδελφοῦ τοῦ ἔκτομίου Ἰωάννου, αἰ παραιτουμένου αὐτοῦς, ποτὲ δὲ τὰς αὐτῶν πράξεις περικαλύπτοντος, καὶ οὐκ ἔωντος εἰς γυνῶ- ν τῷ αὐτοκράτορι·

Ἰδὴ δὲ τῆς νόσου νεανιευομένης (12) τῷ βα- B καὶ θαμὰ τῆς νοῦ λογιζομένου παραφορᾶς πιούσης, οὔτε προόδοις (13) ἐκέχρητο συνε- τε βασιλείοις πομπαῖς, οὔτ' ἐν βήμασιν ἐχρη- ῶ βασιλείῳ θρόνῳ ἀνετος ἐφεζόμενος, ἀλλὰ ἀσματα περὶ αὐτὸν ἀπηώρητο, καὶ τινες ἰ τεταγμένοι αὐτὸν περιίσταντο, οἷ, ὀπηγίκα ον εἶδον τῆς τοῦ νοῦ παρατρόπῆς (πολλὰ δὲ αὐτῷ προσημνυον), εἰλκον ἐπ' ἐκείνον εὐθὺς πετάσματα, καὶ τούτοις τὸν πάσχοντα συγ- ντες, ἐξίεναι τοῖς παρσιῶσιν ἐνεκελεύοντο. ἀθρόον τε τὸ πάθος ἐπήει, καὶ ἀθρόον ἀφι- ὕτως οὖν ἔχων ὁ Μιχαὴλ κατὰ βραχὺ καὶ τὴν βασιλίσσαν καὶ τοῦ προσίεναι ἀπέειχετο, ιενος, ὅτι οἷα ἀνθ' ὄλων αὐτῇ ἀνταπέδωκεν· μὰ καὶ ἐτοιμότατα τοῦ πάθους αὐτῷ ἐπιγι- C ἤσχυνετο πάσχων οὕτω παρ' ἐκείνης ὁρᾶ- δὲ τὸ τὴν ἔξιν τοῦ σώματος διεφθάραι οἷ, : μῆξιν μὴ πεφουκίεναι. Ἐνιοὶ δὲ φασιν ὡς πνευματικοῖς ἐξομολογησάμενος τὸ τῆς μοι- ἰ τοῦ φόνου τοῦ βασιλέως ἀμάρτημα, παρ' ἄλλας τε εἰδέξατο ἐντολάς, καὶ τοῦ ἀφροδι- ἔγεσθαι· ἐνθεν τοὶ καὶ διαδόσεις ἐποιεῖτο ον πολλῶν, καὶ σεμνεῖα ψκοδόμει, καὶ εἰς ἰσκήν ἀπῆλθε, τοῦ καλλινίκου μάρτυρος ον δέόμενος, ἵνα τι τοῦ πάθους εὐρῆ ἀλέ- ῳ δὲ καὶ νόσος ὑδερικὴ προσεγένετο. Ἔς οὖν ἔχοντα τὸν ἀδελφὸν ἐώρα ὁ Ἰωάννης, δέισας βασιλείᾳ, μὴ, ἀθρόον θανόντος τοῦ αὐτοκρά- ἐπὶ τῇ Ζωῇ γίνεσθαι ὡς κληρονόμῳ αὐτῆς, ν αὐτός τε καὶ τὸ γένος ὄλον εἰς ἐξολόθρευ- ρται, μέτεσι τὸν αὐτοκράτορα πιθανότησι, D αἰ τὸν ἀδελφιδοῦν αὐτοῦ, τὸν Μιχαὴλ, προ-

A sulum citavit. Cum autem respublica sic ab eo administratur, fratres ejus non minus omnes exagitabant, homines injustissimi et avarissimi: quos cum imperator etiam ea de causa odisset, tamen major frater spado Joannes eos coerceri non patiebatur, alius excusando, alias tegendo facinora eorum, ne ad cognitionem imperatoris pervenirent.

οἱ πένητες, ττις καινάς δασμοφορίας πραττόμενοι, ούσης ἀνεβῆναι τοῖς ὑπηκόοις τὸ τοῦ ἄχθους πολὺ, ὁ Ὀρφανοτρόφος ἐπικαγγάσας, ὡς γυνὴ φρο- νταπεκρίθη αὐτῇ, μὴ εἰδυῖα ὅσων ἡ βασιλεία δεῖται ἀναλωμάτων. Οὗτος ἐπιβουλευθῆναι λέγεται ἡς βασιλείσσης Ζωῆς. Φαρμακεῦσαι γὰρ αὐτὸν καθαρσίῳ τοῦ ἱατροῦ μέλλοντος, ἀναπαῖσαι τὸν εὐόντα δώροισ καὶ ὑποσχέσει διὰ τινων τὴν βασιλίσσαν ἀντι σωτηρίου προσενεγκεῖν αὐτῷ δηλη- γνωσθῆντος δὲ τοῦ ἐπιχειρήματος, διαδρᾶναι τὸν κίνδυνον. Ἄλλ' οὕτω μὲν παρὰ τοῦ Ὀρφανοτρό- κᾶννου τὰ κοινὰ ψκονόμετο· οὐ μείων δ' ἐκείνου οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκά- δμπαντας, ἀδικώτατοι ὄντες καὶ φιλοχρηματώτατοι· οἷς διὰ ταῦτα καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπηχθάνετο· αἰ δὲ τὴν κακίαν αὐτοῖς οὐ συνεχωρεῖτο παρὰ τοῦ μείζονος ἀδελφοῦ τοῦ ἔκτομίου Ἰωάννου, αἰ παραιτουμένου αὐτοῦς, ποτὲ δὲ τὰς αὐτῶν πράξεις περικαλύπτοντος, καὶ οὐκ ἔωντος εἰς γυνῶ- ν τῷ αὐτοκράτορι·

230 XVI. Cæterum morbo invalescente, et mentis alienatione sæpius invadente, neque frequenter in publicum prodiit imperator, neque pompa regia usus est, neque securus in solio regio sedens responsa deditt sed vela circum suspensa, ii qui signa mali adventantis observabant (quæ quidem complura erant), animadversa mentis alienatione, statim obducebant, et astantes secedere jubebant. Is vero morbus ut subito accedebat, ita etiam subito recedebat. Sic affectus Michael paulatim a conspectu et accessu imperatricis abstinabat, seu verecundia, quod pro tantis meritis talem ei gratiam reponeret, seu pudore, ne in morbo suo quo sæpissime et subito corripiebatur, ab ea videretur, seu ob corruptum corporis habitum, et ad conjugalem consuetudinem jam ineptum. Quidam vero aiunt eum confessariis et adulterium et cædem imperatoris confessum, cum alia ab eis præcepta accepisse, tum ut re venerea abstineret: eademque de causa multum pecuniæ erogabat, et sacras ædes exstruebat, et ad inclytum martyrem Demetrium Thessalonicam peregrinabatur, illius mali depulsionem orans. Verum ad illud etiam hydrops accessit. Quæ cum frater ejus Joannes videret: veritus ne eo subito extincto, imperium ad Zoen jure hæreditario rediret, ipseque cum omni familia exstirparetur, probabilibus verbis imperatori persuadet, ut nepotem ex sorore Michaellem in imperii successionem Cæsarem appellet: cujus quia Zoe hæres erat. ut dictum est, illam quoque arte tractat. Ita matronam nobilem matrem ignobilis pueri fingunt. Ambo enim fratres ea de re cum illa collocuti, Michaellem filium ejus

Variæ lectiones et notæ.

Ἠδὴ δὲ τῆς νόσου νεανιευομένης. Idem de morbo imperatoris: Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς πριεπεπτῶκει, οὐ περιοδικῇ φρενίτιδι ἔκα- τε τινὸς βασκανίᾳ δαίμονος πονηροῦ, αὐτὸ ἡς ψυχῆς ἡγεμονικὸν περιτρέποντος, εἴτε τοῦ ἰου καὶ γεωδεστέρου χυμοῦ ἐπὶ τὴν κεφα-

λὴν ἀμαυροῦντος, οἷα δὲ τὰ πολλὰ γίνεσθαι εἴωθεν· ὁ μὲν οὖν ἀμφοτέρωθεν ἔκαμνε, καὶ τὸ ἐνεργὸν τῆς βασιλείας διὰ τῆς νόσου ἀποσεσύλητο.

(13) Οὔτε προόδοις, etc. Vide Gloss. med. Græc. in v. Πρόκυψις.

adoptivum nominant. Ea vero quæ nec voluntatibus eorum refragari. Ea vero quæ nec voluntatibus otabilis esset, annuit. Sanatu igitur et iis qui comitatum imperatorum expleant, in Blacherniam eodem convocatis, imperatrix producta in medium, et intra sacrarii cancellos progressa, inde Michaellem adoptatum pro filio ulnis excipit, eundemque imperator statim Cæsarem appellat, et populi frequentia consalutat. Ac Joannes quidem se negotium omne confecisse jam, et imperium 240 suæ familiæ constabilisse putabat; sed eo pacto et semetipsum et omnes suos necessarios funditus evertit, ut suo loco referetur.

ἐκείθε εἰσποιεῖται τὸν Μιχαήλ, καὶ ὡς υἱὸν ἀγκαλιζέται. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ αὐτίκα τοῦτον προφίξεται Καίσαρα, καὶ τὸ ἄθροισμα ἐπευφήμησεν. Ἔδοξε μὲν οὖν ὁ Ἰωάννης ἤδη τὸ πᾶν καταργεῖσθαι, καὶ τὸ κράτος τῶ οικεῖω γένει περιποιήσασθαι, τὸ δ' ἦν ἀνατροπὴ τοῦ παντὸς αὐτῶ τε καὶ προσήκουσιν ἅπασιν ἔπως δὲ, ὁ λόγος δηλώσει κατὰ καιρὸν.

XVII. Bulgari porro ab imperatore Basilio, ut dictum est, subacti, suo regno everso jugum servitutis ad tempus tulerunt. Tandem vero cum de eo excutiendo, et detrectandis imperatis cogitantibus dux et auctor deesset; vir quidam obscuro ille quidem genere ortus Dolianus, sed doli et astutiæ plenus, Byzantio, ut fertur, fuga elapsus, et se filium naturalem, non legitimum Aaronis, qui frater Samuelis fuit, principis Bulgarorum professus, a Barbaris rex eligitur. Ex eo tempore gens aperte defecit, et ad latrocinia conversa est. Ad eorum igitur grassationes epercendas quidam dux cum copiis missus, cum milites suos male tractaret, tiorum iracundia periisset, nisi aufugisset noctu. Ejus vero exercitus metu pœnæ defacit, et quemdam e suo numero Tichomerum Belgarum genere ducem creat, et regem Bulgaris nominat. Sic res Bulgarorum divisæ sunt, aliis ad Dolianum, aliis ad Tichomerum confluentibus. Sed Dolianus adversarium dolo aggressus, ad regni et belli Romani consortium accersit. Quod cum paruisset, congregato Bulgarico exercitu, Dolianus ait: *Res Bulgarica nunquam salva erit sub duobus regibus. Quod si vestræ salutis consultum cupitis, alterum nostrum e medio tollite. Ac si me ex genere Samuelis esse notis. Tichomerum amovete. Sin minus, illi parete, meque tollite.* Hinc clamore sublato, ab omnibus rex consalutatur. Tichomerus lapidibus obruitur. Dolianus ita rerum potitus, Dyrrachium capit, et Græciam aggressus, Nicopoli cum finitimo agro potitur, ultro deditione facta a civibus Orphanotrophi insatiabilem rapacitatem non ferentibus, ac, ut proverbio dicitur, Mysorum prædam facit Romanas ditiones. At imperator defectione nuntiata, ad auctorem ejus comprehendendum incitatus, iniquum esse dicebat, si ipse, qui nihil ad imperium attullisset, partem ejus aliquam rapi ab ullo pateretur. Sed quia de salute ejus jam desperatum

χειρῖσθαι Καίσαρα, ἴν' ἡφεδρος εἴη τῆ τῆς βασιλείας ἀρχῆ. Ἐπει δὲ τῆς βασιλείας, ὡς εἴρηται, κινουόμενον τὴν Ζωὴν ἤδει, μέτεισι κακείνην, κατέτερα τὴν εὐγενῆ τοῦ δυσγενοῦς ἀναπλάττειν. Ἄμφω γὰρ τῶ ἀδελφῶ, διαλέχθεντε αὐτῆ περὶ τούτου, εἰσποιητὸν ταύτης τὸν Μιχαήλ υἱὸν ὀνομάζουσιν. Ἡ δὲ, μήτ' ἀντειπεῖν θαρβύουσα τοῖς ἐλαφθελήμασι, καὶ ἄλλως εὐκόλος οὖσα καὶ τὴν γνώμην εὐαγωγὸς, κατένευσε. Καὶ συνήθροιστο μὲν εἰς ἐν Βλαχέρναις θεῖον ναὸν ἡ γερούσια ἐκ προκοπῆς ματος, καὶ οἱ πληροῦντες τὴν τάξιν δὴ τὴν βελειον (14), ἐν δὲ μέσοις τούτοις ἡ βασιλεὺς περὶ χθεῖσα κἀν ταῖς κινησίαις γενομένη τῶ θυσιαστῆρ

IE'. Τῶν δὲ Βουλγάρων, ὡς ἤδη ἱστορήται, Βασιλείου τοῦ βασιλέως καταπολεμηθέντων, καὶ αὐτῶν βασιλείας καθαιρεθείσης, μέχρι μὲν τὴν ἔφερον οἱ Βάρβαροι τὸν τῆς δουλείας ζυγὸν τοῦτον ἀποσεισάσθαι διανενόηοντο καὶ ἐσπάρταζον, ἀλλὰ σφισι τὸ ἀναρχὸν ἐκώλυε τὸ ἐνόημα. Ἀνήγειρος ἀσημος μὲν τὸ γένος, Δολιάνος καλούμενος, δὲ δὲ μεστός καὶ δεινότητος, υἱὸν ἑαυτὸν ἐπιφηνεῖ τῶν Ἀρῶν, ὅς τοῦ Σαμουήλ τοῦ ἄρχαντος τοῦ ἔθνους ἦν ἀδελφός, ἐκ Βυζαντίου, ὡς λέγεται, ἀποδράς, πείσας τὸ ἔθνος παῖς εἶναι τοῦ Ἀρῶν, ἐξ ἡμιγῆς ἐκείνῳ γενόμενος, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἐνόμου σύντης, βασιλεῦσιν τοῖς Βαρβάροις ἠρέθη. Ἐντεῦθεν εἰς φεραν ἀποστασίαν ἐξεβράγη τὸ ἔθνος, καὶ εἰς ληστῶν κενίητο, καὶ τὰ Ῥωμαίων κατέτρεχε. Στάλλετοῖνον στρατηγὸς τις μετὰ δυνάμειος, ἴν' ἀναστήσας ἐπιδρομὰς τοῖς λησταίοις. Ὁ δὲ κακῶς τὸ ὑπ' αὐτὸν προσφερόμενος, ἐξηρέθισε τοὺς καὶ ἑαυτοῦ, καὶ ἀπώλετο ἂν, εἰ μὴ ἀπέδρα νυκτός. γοῦν ὑπ' αὐτὸν στρατιὰ, δείσασα, πρὸς ἀποστασίαν ἐχώρησε, καὶ τινὰ ἐξ ἑαυτῶν Τειχομηρῶν κεκλήνον, ἐκ δὲ γένους φύντα Βουλγαρικοῦ, ἀρχηγὸν ἐτοῖς προχειρίζονται, καὶ βασιλεῦσιν Βουλγαρίας ἀνομάζουσι. Καὶ τὰ τῶν Βουλγάρων διήρητο, μὲν τῶν Δολιάνῳ, τῶν δὲ Τειχομηρῶν προσηκουσίων. Ἀλλὰ δόλῳ μετήλθεν ὁ Δολιάνος τὸν ἀποστασίαν. Μετακαλεῖται γὰρ αὐτὸν ἐπὶ πικρῶν καὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς πρὸς Ῥωμαίους μάχης, ὅς πείθεται. Ἐπει γοῦν ἠνώθησαν ἄμφω οἱ ἀρχη καὶ τὸ πλῆθος τῶν Βουλγάρων, συνήθροιστο, ὁ Δολιάνος πρὸς τοὺς συνειλεγμένους ἔφη, Μὴ ἂν ἴσθησθε τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος, ὑπ' ἀρχῶν δυοῖν κυβερνώμενον, καὶ, εἰ τὴν σωτηρίαν ὑμῶν βούλεσθε, τὸν ἕνα ἐξ ὑμῶν ποιήσατε ἐκ δῶν· εἰ μὲν οὖν ἐμὲ τοῦ γένους εἶναι τοῦ μωροῦ οἴδατε, ἀποσκευάσασθε τὸν Τειχομηρῶν. εἰ δ' οὐ τοῦτο, αὐτῶ μὲν ἑαυτοὺς ὑποτάξατε, δ' ἐκ μέσου ποιήσατε. Ἐπὶ τούτοις θροῦς ἦρ

Varis lectiones et notæ.

(14) Οἱ πληροῦντες δὲ τὴν τάξιν τὴν βασιλικήν. Wolfius, *ordinem imperatorium*. Reposulmus,

comitatum imperatoris. Vide *Gloss. med. Græcicæ*. τάξις.

τὴν βασιλείαν ξύμπαντες ἐπευφήμησαν, καὶ ὁμηρῶς κατελευσθη. Ὁ δὲ Δολιάνος, αὐτοκράτορ νόμος, εἶλε τε τὸ Δυρβάχιον, καὶ κατὰ τῆς οὐχ ἔχώρησε, καὶ τὴν Νικόπολιν καὶ τὰ ὑπ' προσποιήσατο, τῶν ἐν αὐτοῖς ἐκόντων ἰρησάντων αὐτῷ, ἐπεὶ μὴ ἔφερον τὴν τοῦ Ὀρβίου ἀπληστίαν καὶ τὸ ἀκόρεστον. Καὶ ὁ μὲν εἰς Μυσῶν, τὸ τοῦ λόγου, τὰ Ῥωμαίων ἐτί-
 Ὁ δὲ βασιλεὺς, τῆς ἀγγελίας κομισθείσης (15), αὐτίκα ὄρμα καταλαβεῖν τὸν ἀποστα-
 τὴν, δεῖνόν ἡγεῖσθαι λέγων, εἰ μηδὲν αὐτὸς τῆ
 φ προσενηκῶν, μοῖραν ταύτης ἀφαιρεθεῖ-
 να παραβλέψεται. Ὅτι δὲ οἱ ἀπέγνωστο τὸ
 πον (ἦδη γὰρ ὁ ὕδρος αὐτοῦ κατεκράτησε, καὶ
 τὸ σῶμα ἐξώγκωτο), τὸ τε συγγενὲς ἀπειργε τὴν
 εἰς αὐτῷ παρακλήσεις, καὶ οἱ προὔχοντες
 λῆς οὐκ ἐπήρουν τὸ βούλευμα. Ἄλλ' ἐκείνος
 βωννύμενος, καὶ ἀντεπάγων τῇ ἀσθενείᾳ τὸ
 θν, ἐπὶ τοὺς ἀποστάτας χωρεῖ, καὶ ἦν τὸ
 θαύματος ἄξιον. Νυκτὸς γὰρ τῆ νόσφ κα-
 ἴμενος, καὶ οὐκ ἂν ἐς αὔριον ἀναστήσεσθαι
 κώμενος, ὁ δὲ ἡμέρας ἄρτι διαφαινούσης ἔφι-
 ἔωρᾶτο, καὶ προῆει τῆς στρατιᾶς. Ὡς δ' ἐν
 ῶν Βουλγάρων ὄροις ἐγένετο, ἠτοιμάζετο
 ντιπαράταξιν. Οὕτω δ' ἀλλήλοις τὰ τάγματα
 ὄγασαν, καὶ τι συμβᾶν ἀπόνως τάχα τῷ βασι-
 νίκην προσέειπεν. Ὁ γὰρ τοι τοῦ Ἀαρῶν
 υἱός, ὁ πατρίκιος Ἀλουσιάνος, παρὰ Ῥω-
 ῶν, καὶ τι προσκεκρουκῶς τῷ κρατοῦντι,
 ιο μένειν καταδεδικαστο, καὶ μήτε προσιέ-
 ῆς τὰ ἀνάκτορα, μήτ' ὄλως εἰσιέναι πρὸς τὸ
 ιον, εἰ μὴ ἐπιτραπεῖ τὴν εἰσοδον. Ἡθύμει
 ἰὰ ταῦτα, ἐπεὶ δ' ἐγνώκει τὴν τοῦ ἔθνους
 σίαν, καὶ τὴν τοῦ Δολιάνου ἀίρεσιν εἰς τὸ
 αὐτοῦ ἀποδιδράσκει μὲν τῆς οἰκίας αὐτοῦ,
 ταμφιέννυται, Ἀρμενίου τε στολὴν περιθέ-
 λαυτῷ, θεράπων εἶναι τοῦ Θεοδοωροκάνου
 μενος, καὶ ἀπιέναι πρὸς τὸ στρατόπεδον, ἔλαθε
 , καὶ πρὸς Βουλγαρίαν κατήντησεν. Ἄλλ'
 τίκα δὴλον ἔθετο ἑαυτὸν, προσομιλῶν δέ τισι,
 ρῶν ἀνεμίμνησκε, καὶ, Ἄρα, ἔλεγεν, εἴ τις
 κίνου παίδων παρῆν, ἔδοξεν ἂν ὑμῖν εἰς
 ἰῶ ἔθνους ἀρχὴν προτιμότερος τοῦ νόθου
 ιος; Ὡς δὲ πάντες πεποίητο δι' εὐχῆς
 , γνησίου παιδὸς ἀρχεσθαι τοῦ Ἀαρῶν, καὶ
 πωλείαν αὐθις αὐτῶν εἰς ἀναμφίβολον πε-
 πη ἔδρα, καὶ τῷ πάλαι βασιλεῖ φ γένει προσ-
 : καθεσῶς, πιστεύει τινὶ τὸ ἀπόρρητον τῶν
 , εἰδόντων τὸ γένος τοῦ Ἀαρῶν. Ὁ δὲ, περιερ-
 αὐτῷ ἀνιχνεύσας τὸ εἶδος τοῖς ὀφθαλμοῖς,
 ἰ τι σημεῖον εἰδὼς προσὸν αὐτῷ ἀναμφίβο-
 ἰ τοῦτο ἰδεῖν ἀπαιτεῖ. Τὸ δ' ἦν περὶ τὸν
 Ὁ δὲ βασιλεὺς, τῆς ἀγγελίας κομισθείσης

erat (invaluerat enim hydrops tumefacto corpore),
 tum cognati expeditionem ejus deprecabantur, tum
 primores senatus consilium improbant. Ille vero æmulatione confirmatus, et corporis im-
 becillitatem animi viribus sustentans, contra sedi-
 tiosos proficiscitur, ac res mira quædam accidit.
 Nam cum noctu morbo opprimeretur, nec postri-
 die surrecturus putaretur, diluculo in equo con-
 spiciebatur, et exercitum præcedebat. Ut in Bulgarorum fines venerat, seque ad acie decertandum
 parabat, priusquam exercitus congregerentur, quiddam intervenit quod imperatori celerem victo-
 riam sine labore ullo peperit. Nam Aaronis filius
 Alusianus patricius, cum apud Romanos esset, atque imperatorem nonnihil offendisset, ea
 pœna multatus erat, ut domi se tenens, neque
 regiam frequentaret, neque Byzantium intraret,
 sine permissu imperatoris. Ea calamitate dolens,
 ubi gentis suæ defectionem cognovit, et Doliani
 electionem, cui parendum esset: domo effugit,
 mutatoque vestitu, et Armenii habitu sumpto,
 Theodorocani se famulum esse, et iu castra ire
 simulans, a nemine agnitus est donec in Bulgariam
 pervenisset: ac ne ibi quidem statim se cognos-
 cendum præbuit, sed inter colloquendum Aaronis
 mentionem apud quosdam interjecit, ac dixit: Si
 quis illius liberorum adesset; numquid vobis legiti-
 mus spurio in regni suffragiis præferendus videretur?
 Cum omnes germanum Aaronis filium regem opta-
 rent, ut principatus in virum cujus natales haud
 ambigui essent, quique ex vetusta regia stirpe
 citra controversiam originem duceret: arcanum
 cuidam ex iis quibus Aaronia familia notior erat,
 aperit: qui cum faciem illius oculis curiosius per-
 lustrasset, tandem signum etiam indubitatum vi-
 dere cupit. Id vero erat nigra macula in cubito
 dextro, densis pilis circumdata. Quod cum vidisset,
 jam omni scrupulo exempto prostratus, viri pedes
 amplectitur, ac cæteros quoque docet adesse regii
 generis hominem. Multi igitur ab ambiguo illo
 avulsi ad germanum se contulerunt. Sed cum
 diviso imperio, principibus inter se dissidentibus
 regnum consistere omnino haud posse censerent,
 inter sese pasciscuntur, ut communi consilio rem-
 publicam administrarent, nihilo secius uterque
 alteri suspectus atque insidians. Verum Alu-
 sianus ad insidiandum promptior Dollani dolum
 antevertit. Nam convivio apparato, et collega invi-
 tato, miserum hominum inter pocula comprehen-
 sum exæoat. Si Scrythicæ gentis imperio solus
 potitus, imperatori secreto nuntiari jubet, se illi
 deditioem facturum, si elementer suscipiatur, et

Varie lectiones et notæ.

Ut Michael Paphlago in Bulgaros expeditio-
 asceperit, quamvis hydrope laborans, enarrat
 in Epistola ad Monomachum: Ζήλος ἐκτεῦ-
 νόσφ σβεννύμενον ἀνάπτει τὸν αὐτοκράτορα,
 μηδὲ ἔγνωσας τὰ ὅσα μαλακίζειν εἴωθε, μὴ

τὴν διπλὴν δαπάνην τοῦ σώματος, μὴ τὸ τῆς ὁδοῦ
 μήκος, μὴ τὸ τοῦ πολέμου δύσελπι, μηδ' ἄλλο μη-
 δὲν, τῆς πόλεως ἔξεισι, καὶ κατὰ τοῦ ἀποστήσαντος
 ἔθνους στρανεύεται, καὶ, ὦ τῶν κριμάτων σοί! Κύριε,
 λογίζεται, παρατάττεται, ἐλαύνει ἐφ' ἵππου νεκρὸς.

injustis præmiis non fraudetur. Hic noc accessum ejus abnuit, et parem gratiam refaturum pollicetur. Cum igitur venisset, magister creatur : imperator vero gentem rege destitutam et dispersam, statim haud difficulter superatam Romano imperio rursus subjicit, et in urbem reversus triumphat, cum multos alios captivos, tum Dolianum cæcatum adducens. Sed cum male haberet, nec longe a dissolutione compagis abesset, despecto imperio, relictaque regia, in monasterium suburbanum a se exstructum, sanctorum Anargyrorum indito nomine secedit: ibique purpura cæterisque insignibus imperii abjectis, raso capillo initiatur, et christianæ submissionis lacerna induta, sacro vellere voluntariæ mortificationis signo cingitur, jam vel ingratum mortificandus. Hoc facto nuntiato, imperatrix pedes illo profecta excluditur, ad colloquium non admissa : haud scio num verecundia malæ tractationis, an quod totus pœnitentiæ deditus, veteris erga illam affectionis memoriam renovare noluerit. Sic illa Michaellem non allocuta dicessit. Ipse vero isti mutationi haud diu superstes, usque ad extremum spiritum admissum, in Romanum facinus deplorare nunquam destitit. In imperio se clementem et æquum præbuit, quantum in ipso fuit, sed fratres bonitati ejus quandam ignominiam quasi maculam asperserunt. Regnasce fertur ab aliis annos septem, ab aliis paulo diutius.

νον αυτόν πεπηρωμένον τὰ ὄμματα. Ἐίχε δ' ὁ αὐτοκράτωρ κακῶς, καὶ ἤδη τῇ λύσει προσήγγιστο τῆς συνθέσεως. Καταφρανεῖ γοῦν τῆς ἀρχῆς, καὶ ἐκ τῶν βασιλείων μεταχωρεῖ, καὶ ἄπεισιν εἰς ὄψιν αὐτὸς πρὸ τῶν τειχῶν (16) τῆς πόλεως ἰδρύσατο ἀσκητήριον, ὃ ἐπὶ τῇ κλήσει τῶν θαυματουργῶν Ἀναργύρων ὠνόμασεν. Ἐνθα δὴ γεγονῶς, ἐκιδύσκειται μὲν τὴν ἀλουργίδα καὶ τὰλλα πάντα τῆς βασιλείας γνωρίσματα, κείρεται δὲ τὴν τρίχα (17), καὶ τελεῖται τὴν ἱερὰν τελετὴν, καὶ ἐπενδύεται τὸ ῥάκος τῆς ἐκ Χριστῶν ταπεινώσεως, καὶ περιζώννεται τὸ θεῖον δέρας, τὸ τῆς ἐκουσίου νεκρώσεως σύμβολον, ὃ ἤδη καὶ ἄκων νεκρούμενος. Ὡς οὖν ἠγγέλθη τῇ βασιλίᾳ (18) τὸ γενονός, περὶ τῶν βασιλείων ὑπέξειαι, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀφίκετο. Ὁ δὲ ταύτη τὰς θύρας ἐπιζυγοῖ, καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν ἀπειργουσίαν εἰσοδόν, οὐκ οἶδα εἴτ' αἰδοῦμενος ἀνθ' ὧν πρὸς αὐτὴν ἐνεδείξατο, εἴθ' ὄλος τῆς μετανοίας γενόμενος, καὶ μὴ θέλων εἰς μνήμην ἔλθειν τῆς πρὸς ἐκείνην παλαιᾶς διαθέσεως. Ἦ μὲν οὖν, μὴ ἐντυχοῦσα τῷ Μιχαήλ, ὑπενόστησεν. Ὁ δὲ, βραχὺ τι τῇ μετατάσει τῆς βιοτῆς ἐπιδιώσας, πρὸς τὰς εἰδίους μονὰς μετέθετο τὴν ζωὴν, μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς τὸ πρὸς τὸν βασιλεῖα Ῥωμαίων αὐτῷ τελεμηθὲν ἀπολοφυρόμενος* βασιλεὺς γεγονῶς ἐπικαιρῆς καὶ χρηστῆς, ὅσον τὸ εἰς αὐτὸν, τὸ συγγενὲς δὲ οἷ ὡσπερ τις κηλὶς προσεπιφύκει αὐτῷ ῥυπαίνουσά πως τὴν ἐκείνου χρηστότητα. Ἰστῶρηται δὲ ὁ βασιλεὺς οὗτος τοῖς μὲν ἐπ' ἔτος ἑβδόμον τὸ σκήπτρον κατασχεῖν τὸ Ῥωμαϊκόν, τοῖς δὲ καὶ τι τοῖσιν ἑκα-

XVIII. Romanorum vero imperium ad Cæsarem devenit, avunculi ejus industria. Nam Michael

Α δεῖξον ἀγκῶνα χρῶμά τι μέλαν, καὶ θριξ βασιῶν περὶ αὐτό. Ἰδὼν οὖν καὶ τοῦτο, καὶ ὅτι ἔτι ἔχων ἰνδοιαστῶς, καταβάλλει μὲν ἑαυτὸν ἐνώπιον τοῦ ἀνδρός, καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ περιπτύσσειται· διδῶσκει δὲ καὶ τοὺς ἄλλους τὸν ἐκ τοῦ βασιλείου γίνους αὐτοῖς ἀφικόμενον. Καὶ πολλοὶ τοῦ ἀμυριόλου ἀποβράγντες τῷ γνησίῳ προσέθεντο, καὶ μεμέριστο ἡ ἀρχή. Ὡς δ' οὐ πάντως τῆς βασιλείας αὐτοῖς στησομένης, εἰ πρὸς ἀλλήλους οἱ ἀρχηγοὶ διαφέροιντο, κοινοπραγοῦσι, καὶ σπένδονται· ἀλλήλους δὲ καὶ ὑπόπτειον καὶ ἐνθέρειον. Ἄλλ' ὀξύτερος εὐρέθη ὁ Ἀλουσιάνος πρὸς τὴν ἐπιδοουλήν, καὶ τὴν τοῦ Δολιάνου προέφθασε δουλίαν. Καὶ πότον ἐτοιμασάμενος, καὶ συμπότην παραλαβὼν τὸν συνάρχοντα, ἐπιτίθεται οἱ συμκοσιζῶντα, καὶ ἐξορῶνται τῷ ἀθλίῳ τὰ ὄμματα, καὶ εἰς μίαν ἐντεύθεν ἀρχὴν τὸ Σκυθικὸν περισταται. Ἐἴτα δὲ ἀποβρήτων μηνύει τῷ βασιλεῖ βοῦλεσθαι προσχωρῆσαι αὐτῷ, εἰ εὐμενοῦς αὐτοῦ τελέσεται, καὶ ἀναλόγων οὐκ ἀμοιρήσει τῶν ἀμοιβῶν. Ὁ δὲ τὴν ἐντεύξιν τε προσήκατο, καὶ ἀξίως ἀμείψασθαι αὐτὸν ἐπηγγέλατο. Καὶ ὅς αὐτίκα προσεληλύθει, καὶ τετιμητο μέγιστος. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔπεισιν τῷ ἴσκει εὐθύς· τὸ δὲ, ἀναρχὸν δὲ καὶ δισσαρμένον, οὐδὲν ἔργως καταπολεμηθὲν, αὐθις τῇ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ ὑπέκυψε, καὶ ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπανέειξε, καὶ καθήγαγε θρίαμβον, αἰχμαλώτους τε πολλοὺς διαγαγὼν ἐν αὐτῷ, καὶ τὸν Δελιῶ-

Β

IH. Ἦκε δ' ἡ τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴ πρὸς τὴν Καισαρᾶ, πάντα τοῦ μητραδέλφου αὐτοῦ τοῦ Ἰωάννου

Variae lectiones et notæ.

(16) Καὶ ἄπεισιν εἰς ὄψιν αὐτὸς πρὸ τῶν τειχῶν, etc. Michael Psellus, l. iv Hist. ms. : Καὶ δὴ καὶ νῶν τοῖς Ἀναργύροις αὐτοῦ που πρὸ τῶν τειχῶν τοῦ ἄστεως πρὸ ταῖς ἀόατολαῖς τοῦ ἡλίου λαμπρὸν ἔδομήσατο· οὐ πᾶσαν κρηπίδα καταβαλλόμενος, ἀλλὰ μερίζοντα θεμελίους περιβαλλόμενος· ἦν γὰρ ἐκεῖσε σηκᾶς καμπρότητα μὲν οὐδεμίαν ἔχων, οὐδ' ἐπίσημος τῇ κατασκευῇ. Τοῦτον ἐκεῖνος εἰς κάλλιον μεταθέμενος σχῆμα, καὶ περιβολὰς ἔξωθεν ποιησάμενος, τείχεσσι τε περιβαλὼν, καὶ οἰκοδομημάτων λαμπρῶνας κατασκευασίς, ἀσκητήριον θεῖον ἀπέδειξε. Ex quibus plane docemur eandem fuisse ædem quæ a Paulino magistro sub Theodosio Juniore ædificata fuerat, quam Monomachus in ampliore

C magnitudinem instauraverit. Vide nostram Constantinopolim christ. l. iv. p. 182.
(17) Κείρεται δὲ τὴν τρίχα. Psellus : Μεταφείννεται τὴν ἀλουργίδα τοῦ πνεύματος, τὸ νεκρὸν ἀποβάλλεται τῶν τριχῶν, καὶ ἀναίσθητος σπαυροῦται τῷ κόσμῳ· ὀπλιζέται τὰ νοητὰ ὄπλα, ζώννεται τὴν μάχαιραν, τῇ περικεφαλαίᾳ σκέπεται, καὶ τροπαιοφόρος ἀναίμακτος πρὸς τὸν Δεσπότην χωρεῖ, καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπῆλθε.
(18) Ὡς οὖν ἠγγέλθη τῇ βασιλίᾳ. Idipsum narrat Michael Psellus, l. iv extr. Hist. ms. additque sepultum ἐν αὐτῷ τῷ νῶ (SS. Anargyrum) εἰσιόντι κατὰ τὴν λαϊὰν πλευρὰν ἔξυθεν τῷ βήματι.

ἀνούτος. Ὁ μὲν γὰρ βασιλεὺς Μιχαὴλ Καίσαρα τοῦτον ἐτίμησεν, ὡς προγεγραπται, εἶτα ὡσπερ μεταμελόμενος, οὐ χρηστὴν πρὸς ἐκείνον ἐτήρει διάθεσι. Ὅθεν καὶ ἔξω ποῦ τῆς πόλεως ὤριστο αὐτῷ ἡ καταγωγὴ, καὶ οὐδ' ἐφείτο τούτῳ, εἰ μὴ καλεωσθεῖη, πρὸς τὸν βασιλεῖα φοιτᾶν. Ἐπει δὲ τῶν βασιλείων ὑπεξῆλθεν ὁ αὐτοκράτωρ, ὡς εἴρηται, οἱ ἐκείνου αὐτάδελφοι βασιλείων πλάττονται γράμμα, ἐπιτρέπον ἐκείνῳ τὴν πρὸς τὰ ἀνάκτορα πέρροδον. Καὶ ὁ μὲν εἰσελήλυθεν· ὁ δὲ πρῶτος τῶν ἀδελφῶν ὁ Ὀρφανοτρόφος μὴ δεῖν συνεβούλευσεν ἐπιχειρῆσαι πρᾶξι τινὶ γνώμῃ τῆς βασιλίδος χωρὶς. Προσίσσι τοίνυν αὐτῇ, καὶ τοῖς ἐκείνης πρὸς τὸν Καίσαρα καταβάλλουσι, καὶ προβάλλονται τὴν εἰσποίησιν, καὶ πίστει διδάσαι, καὶ φρικώδεις ὄρκους δμνῶσιν ἢ μὴν τοῦ ὀνόματος μόνου τῆς βασιλείας μετέχει τὸν Μιχαὴλ, ἐκείνης δ' εἶναι τὴν ἐξουσίαν, καὶ ὡς ἀργυρωνήτῳ, εἰ βούλεται, κεχρησθαι αὐτῷ. Τούτοις ἐκείνην, καὶ ἄλλως εὐαγωγὸν οὔσαν, καταγοητεύσαντες, καὶ καταθέλξαντες τοῖς μείλιγμασι, σολῶσι καὶ τοῦ ἑαυτῶν ποιοῦσι θελήματος. Καὶ ἐγχειρίζεται τῷ Μιχαὴλ τὸ σκήπτρον, καὶ ἀναδείται τῇ βασιλικῇ στεφάνῃ, ὁ ταύτης ἀνάξιος, οὐ μᾶλλον ἐκ γένους, καίτοι τούτου τυχῶν δυσγενεστάτου καὶ ἀφανοῦς (τῶν γὰρ τὰς νῆας καταπιπτόντων ἦν (19) αὐτῷ ὁ πατήρ), ὅσον ἐκ τρόπων κακότητος. Ἦν γὰρ ὑπουργὸς μὴν τὴν γνώμην, ἀγνώμων δὲ τὴν ψυχὴν καὶ ἀχάριστος, καὶ μήτε συγγενείας θεσμοῦς μήτε φιλίας αἰδοῦμενος. Ἦν δὲ οἱ καὶ ἡ γλῶττα πρὸς τὰ βουλευματα τῆς ψυχῆς ἀσύμφωνος καὶ ἀσύμβατος, ἄλλο μὲν ἐνὶ φρεσὶ κεύθοντι, ἄλλα δὲ λέγοντι, καὶ ἐπὶ τούτοις εἴπερ τίς ἄλλος βάσκανος ὁ ἀνὴρ, δουλοπρεπῆς τε πρὸς τὰς τῶν καιρῶν δυσκολίας καὶ ἀνελεύθερος, δύσοργός τε καὶ εὐμετάβολος, οὐκ ἐξ ὀργῆς ῥῆτον μεταβαλλόμενος εἰς μῖσος ἐκ τοῦ τυχόντος μεταφερόμενος. Ὁ μὲν δὲ τοιοῦτος ὢν ἐπὶ τὸν ἄξονα τῆς βασιλείας ἀνάγεται· τῷ δὲ Ὀρφανοτρόφῳ, καὶ θείῳ αὐτοῦ, καὶ τῷ συγγενικῷ ξύμπαντι ὁ κολοφῶν ἐντεῦθεν ἐπῆκτο τῶν συμφορῶν. Οὐ γὰρ ἐπὶ μακρὸν ἐτάρασε τὴν σκηνὴν τε καὶ τὴν προσποίησιν, ἀλλ' ἐπὶ τινὰς βραχίστας ἡμέρας δεσπότην τὸν θεῖον ὀνομάζων, καὶ συνθανοῦν αὐτῷ ἀξίων, καὶ πάντα ἐπ' ἐκείνῳ τιθέμενος, εἶτα ὑφῆρει τὴν τῆς τιμῆς, εἶτα ὅσα ἦν αὐτῷ πειθήνιος ἐν τοῖς πλείοσι, καὶ ἄλλοτε ἄλλο τι πρὸς τὸν θεῖον ὑποκνίζον αὐτὸν ἐνεδείκνυτο. Τῷ δὲ μετέμελε τῆς εἰς τὸν ἀνεψιὸν τοῦτον σπουδῆς, ὅκ εἶχε δ' ὁ τι καὶ δράσεις ἐξ ἐτοίμου· ἀλλ' ἄβυσσοδόμευε τὸ ἐγγεῖρημα, τέως δὲ οὐ συνεχῶς προσήει τῷ βασιλεῖ. Διαφορᾶς δὲ πρὸς Κωνσταντῖνον τὸν ἀδελφὸν αὐτῷ γενομένης, ᾧ μόνῳ ἐξ ἀπάσης

imperator Cæsarem illum quidem appellarat, ut supra scripsimus, sed veluti facti pœnitens, benevolentiam erga illum non conservarat. Unde et extra urbem diversorium ei constitutum erat, neque permissum adire imperatorem, nisi jubetur. Sed cum is regia excessisset, ut dictum est, fratres illius nomine imperatorio litteras confixerunt, quibus illi accessus in regiam permittebatur. Que cum venisset, auctore Orphanotropho nullam rem sine consensu imperatricis suscipiendam censuit. Eam igitur adeunt, et Cæsare ad pedes illius prostrato, adoptionis commonefaciunt, fideque data sanctissime jurant Michaelē verbotenus duntaxat imperatorem fore, illius vero auctoritatem omnem esse oportere, usuramque ipsis non secus ac ære et libra emptis mancipiis. His illam, per se quoque faciliē præstigiis ac blanditiis delinitam ita ceperunt, ut in ipsorum potestate esse. Itaque Michael sceptrum accipit, et regna corona redimitur, qua indignus erat, non tam ob genus villissimum et obscurum (pater enim ejus naves placare solebat), quam ob morum improbitatem. Fuit enim ingenio subdolo, animo iniquo et ingrato, neque cognationis nec amicitiae jura reverens, lingua porro ab animi sententia dissentiens ac discrepante, alia tegere, alia dicere solitus. Ad ea accedebat singularis Invidentia. Temporibus difficilibus servilis erat et illiberalis, iracundus et mutabilis: sic tamen, ut a benevolentia facilius quavis de causa ad malevolentiam declinaret, quam ab iracundia ad clementiam. Quamvis autem talis esset, ab gubernacula imperii ascendit, in ruinam et exitium Orphanotrophi avunculi, et totius familiæ suæ. Neque enim fictos et simulatos mores diu tenuit, sed perpaucis diebus avunculū despotam appellavit, concessu suo dignatus, et omnia ad illum retulit. Deinde paulatim aliquid de honore subtraxit: post plerisque in rebus ejus auctoritatem nihil fecit, et alias aliud egit, quod ille morderetur. Qui etsi studium erga nepotem suum damnabat, tamen quid in præsentia faceret non habebat: sed clam nescio quid cum animo suo agitans rarius adibat imperatorem. Enimvero controversia inter ipsum et fratrem Constantinum orta, cui soli ex omnibus necessariis imperator adhærebat ac nobilissimi titulum concesserai; cum imperator non castigasset, ob Joannem asperius se præsentē inrepatum: Joannes, dolore contumeliæ exacerbatus, longius ab urbe resessit. Quo cognito magnam senatus partem ad se attraxit, non quod eum tanta benevolentia prose-

Varie lectiones et notæ.

(19) Τῶν γὰρ τὰς νῆας καταπιπτόντων ἦν. Psolus in ead. Epist. Καὶ τὴν βασιλείον ἀρχὴν περιζώννυται, οὐκ Ἀντίοχος, οὐδὲ Σέλευκος, ἄνδρες καὶ πολεμήσαι δεινότατοι, καὶ τὸ δέον φρονῆσαι οὐδέτατοι, ἀλλ' ἀνὴρ χθῆς τε καὶ πρώην νῆας ἀρμόττων καὶ συμπηγνύμενος, καὶ πίτταν ἐπεμβάλλων, τοῖς γόμοις καὶ ἀσβόλαις πληρούμενος, οὐκ εἶδος ἔχον τυρνανικόν, οὐ φρόνημα μεγαλοπρεπές, οὐ λόγον ἔμ-

μουσον καὶ χαριεντα, οὐκ ἄλλο οὐδὲν τῶν οἷα ψυχὴν οἶδε καλλύνειν καὶ φύσιν σώματος. Ὡ Νέα Ῥώμη, καὶ γένος μεγαλοπρεπές καὶ ἐλεύθερον, ὡ οἱ ἀνέκαθεν βασιλεῖς, καὶ βῆμα βασιλικόν καὶ βασιλεία, ὅταν αἰσχύνῃν τότε περιεβάλεσθε, οἷος ὑμεῖς δαίμων ἐφθόνησε βάσκανος! Πλήν ἄλλὰ τούτο, εἰ μὲν τις μὴ αἰτιώτο, τῷ αὐτομάτῳ δοτέον· εἰ δὲ φιλευσδοίῃ τοῖς ἀβρήτοις τοῦ Θεοῦ κρίμασι.

querentur, sed ut ejus benevolentiam colligerent. Imperator vero multorum ad illum conventum metuens, per litteras ei superbia objecta petit ut ad se veniat. Sed cum ille iret, non expectato avunculi adventu, ludis circensibus in theatrum se contulerat. Eo igitur non invento, ob contumeliam adhuc ira ætuans Orphanotrophus recedit. Tum vero imperator in manifestas inimicitias erumpit, missaque nave eum adesse jubet, ut superbiæ suæ rationem reddat, et ad regiam navigantem, ex superiore loco, nota iis a quibus vehebatur tessera, aditu prohibet statimque missa triremi hominem relegat: hoc modo remuneratus eum, cujus beneficio primum Cæsar, post etiam imperator fuerat designatus. Quem cum amovisset, cognatos invadit, et viros non sexu duntaxat, sed ætate etiam barbatos jam maritos et patres, virilibus exsectis eunuchos facit.

στέλλει νῆα καλεῶν αὐτῷ δι' αὐτῆς ἤξειν, δώσουσι πρὸς τὰ βασίλεια· ὁ δὲ βασιλεὺς ἄσθεν διὰ τινος συνθήματος, ὁ τοῖς ἄγουσι τὸν Ἰωάννην προσήνωστο, ἐπέχει τῇ νηϊ τὴν εἰς τὰ βασίλεια πάροδον· αὐτίκα δὲ τριήρης ἐπελθοῦσα λαμβάνει τοῦτον, καὶ ὑπερόριον τίθησι. Τοιοῦτοις ἡμεῖψατο τὸν εὐεργέτην ὁ δι' ἐκείνου Καῖσαρ, εἶτα καὶ βασιλεὺς γεγονώς. Ἐπει δ' ἐκείνους ἐκ μέσου πεποίηκε, μέτεσι (20) τὸ συγγενές, καὶ ἄνδρας οὐχὶ τῆς φύσεως μόνῃ δηλωτικῇ σημασίᾳ, ἀλλὰ καὶ τῇ σημαίνουσῃ τοὺς γήμαντας καὶ εἰς τοὺς ἀνδρῶν ἡλικίαν ἐλάσαντας ὑπνήτας ἤδη καὶ παῖδων γεγονότας πατέρας τῶν παιδογόνων

XIX. Cum de cognato sanguine ita triumphasset, unum sibi Herculanium certamen superessee ratus, imperatricis etiam exigendæ, ad id quoque se parat, susu et impulsu Constantini avunculi. Filius igitur ignobilissimus contra matrem nobilissimam rufores spargit, et crimina comminiscitur, eamque insontem veneficem vocat, vitæque suæ insietari queritur. Et quid ambages agam? Ejicit eam regia et in Principis insulam relegat, denique bene de se meritam tondet, aliumque habitum sumere cogit, et pro purpura quæ ab atavis inde illi conveniebat, lacernam induere. Quo ille facto, quasi rebus omnibus confectis lætus atque insolens, lusibus et delictis se dedebat. Cæterum vindicta non dormitans, celeriter iniquum et ingratum hominem est assecuta. Nam facinore illo in urbe vulgato, omnes mætos et tristee orat cernere, nec secus atque in propria calamitate affectos. Tandem etiam convicia in tyrannum jaciebant. Mulierem vero cætus lugebant, et imperatricem vocabant. Postremo tota civitas in manifestam erupit seditionem. Et ut audaciam illius ulciscerentur, vita neglecta quidquid erat obvium, eo 245 dexteris armantes, ad regiam concurrerunt. Illum vero principio motus populi non adeo commovit, sed cum plebem furere videret, seque

Α τῆς συγγενείας ὁ Μιχαὴλ προσέβαιτο, καὶ ἐτίμησε νωδελλίσιμον, καὶ τραχυθέντος ἐκείνου κατὰ τοῦ Ἰωάννου τοῦ βασιλέως ἐνώπιον, ὁ Ἰωάννης τοῖς λόγοις δηχθεὶς καὶ μᾶλλον οὐκ ἠδὲ πρὸς τοῦ βασιλέως διὰ τὰς πρὸς αὐτὸν λοιδορίας ἐπιτετιμητο, ἀπεδυσπέτησέ τε καὶ πόρρω ποι τοῦ ἄστεος γέγονε. Τοῦτο δὲ γνωσθὲν, πολὺ τι τῆς γερούσιας μέρος συνεσπάσατο, ὥστε αὐτῷ προσφοιτῆν, οὐκ εὐνοίᾳ, ἀλλ' ἴν' ἐφ' ἐαυτοῦς τὴν αὐτοῦ εὐμένειαν ἐφαλάσωνται. Καὶ ὁ βασιλεὺς, τὴν πρὸς ἐκείνον συνέλευσιν τῶν πολλῶν εὐλαθηθεὶς, διὰ γραμμάτων αὐτῷ τὴν ὑπεροφίαν προσωνεΐδισε, καὶ κακοήτως ἤξισο ἀφιξέσθαι. Καὶ ὁ μὲν ἤξει· ὁ δὲ, μὴ ἀναμείνας τοῦ θεοῦ τὴν ἀφίξιν, πεπόρευτο πρὸς τὸ βέαιρον· ἦν γὰρ ἡμέρα ἵπποις ἀμιλλητήριος. Ὡς δ' ἐλθὼν ὁ θεὸς οὐχ εὖρε τὸν βασιλεύοντα, ἔτι τῷ θυμῷ ὑπερζέσας ὡς περιυβρισμένους ἐπάνεισι. Καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῷ τὴν δυσμένειαν εἰς προὔπτον ἐκρήγυσσε, καὶ λόγους τῆς εἰς ἐκείνον ὑπεροφίας. Καὶ ὁ μὲν ἔπλει

ἸΘ. Ὡς δὲ κατὰ τοῦ ὁμογενοῦς αἵματος τοιοῦτον ἔρατο τρῶπαιον, ἕνα ἔτι περιλειφθῆαι αὐτῷ ἐμίξεν Ἡράκλειον ἄελθον, τὸ καὶ τὴν βασιλίδα ἀποσκευάσασθαι, καὶ πρὸς τοῦτον λοιπὸν ἀποδύεται ἐνάγοντα πρὸς τοῦργον καὶ τὸν θεῖον ἔχων Κωνσταντῖνον καὶ παραθίγοντα. Λογοποιεῖ τοῖσιν ὁ δυσγενέστατος παῖς κατὰ τῆς εὐγενεστάτης μητρὸς, καὶ συμπλέκει κατ' αὐτῆς αἰτιάματα, φάρμακόν τε καλεῖ, καὶ ἐπιβουλεύειν αὐτοῦ τῇ ζωῇ τῆς ἀγῶου κατηγορεῖ. Καὶ τί δεῖ κύκλους ἐλίττειν; Ἐξωθεῖ τῶν βασιλείων αὐτὴν, καὶ περιορίζει τῇ νήσῳ τοῦ Ἡρίκιπος λεγομένη, καὶ τέλος ἀποκείρει τὴν εὐεργέτην, καὶ μεταμφιένουσι, καὶ ἀντὶ τῆς ἐκ προγενίας προσηκούσης αὐτῇ πορφύρας ἐνδιδύσκει τριδώνιον. Καὶ ὁ μὲν, ὡς ἤδη τὸ πᾶν ἠνυκάς, ἔχει μὲν τε καὶ γαῦρος ὤπτο, καὶ παιδιαῖς ἐαυτὸν ἐπίδωκε καὶ τρυφαῖς· ἡ δὲ δίλη οὐκ ἐπενύσταξεν, ἀλλ' ὀπίτεια μετῆλθε τὸν ἀλιτήριον. Ὡς γὰρ τὸ περὶ τῆς βασιλίδας δράμα τοῖς ἐν τῇ πόλει κεκρήρυκτο, κινήθειαν ἦν ὄρῳ παρὰ πᾶσι καὶ σκυθρωπώματα, καὶ ὡς ἐν οἰκείᾳ συμφορᾷ διετίθετο ἕκαστος, εἶτα καὶ φανερώς ἐλοιδοροῦντο τῷ τοραννήσαντι. Αἱ δὲ γυναῖκες καὶ θρήνους συνίστων ἀνακαλοῦμαι τὴν βασιλίσσαν. Καὶ τέκος εἰς στάσις φανεράν ἀνιέρβασαν οἱ τῆς πόλεως ξύμπαντες. Καὶ ἴνα τὸν τολμητῆαν τιμωρήσωνται, οὐδεὶς ἐφείδετο τῆς οἰ-

Varis lectiones et notæ.

(20) Μέτεσι, εἰο. Psellus: Ὁ δὲ σαλευόμενος, δρῶν ἀκμήν ἐαυτῷ τῆς ἀρχῆς, καὶ πῆξαι βεβαίωσιν οὐκ ἔχουσαν, κρύπτει μὲν ἐν βάθει τῆς ψυχῆς τὸ κακόηθες, θεραπεῖαν δὲ πρὸς τὸ συγγενές ὑποκρίνεται, καὶ ταῖς μεγίσταις λαμπρόναι τιμαῖς. Ἐπειτα ῥηγνύει τὸ καταπέτασμα, τὰς πύλας τῆς καρδίας ἀναπετάσσουσι, καὶ τὸν ἐκείσε δεικνύει ἐμφωλεύοντα δράκοντα, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων, ἐπὶ τοῦς

οἰκείου συγγενεῖς τῆς κακίας ἰὸν ἐκνεοῖ, καὶ οὐδὲ μὲν ὑπεροφία καταδικάσας, οὐς δὲ τῶν παιδογόνων μορίων ἀποτεμύμενος, ἤδη που γενεῖας ἔχοντας, καὶ υἱέας, ὄντας τοκεῖς, στεφανοφορεῖ καὶ λαμπρόνεται, οὐ Περσέα καθελῶν, οὐδ' Ἀντίγονον, οὐδὲ τι βάρβαρον ἀπελαύων πῦλον, ἀλλὰ τοὺς ἀφ' αἵματος ὁ δυσμενῆς καταγωνισάμενος.

καίας ζωῆς, ἀλλ' ἕκαστος τῶ προστυχόντι τὴν δεξιὰν ὀπλίσας, συνέθειον ἐπὶ τὰ ἀνάκτορα. Τὸν δὲ πρῶτον μὲν οὐ πᾶν τι τὸ τοῦ πλήθους συγκίνημα ἐθορύβησεν. Εἶτα τὸν δῆμον ὄρων ἐκμαινόμενον, εἰς λόχους τε συνιστάμενον, καὶ τὸν λαόν ἐπιβέβηκοντα, τοὺς δὲ περὶ αὐτὸν ἀμφιδόλους ταῖς γνώμης κατανοῶν (κάκεινοις γὰρ τὸ περὶ τὴν βασίλισσαν μεμίσητο τόλημα), περιδείξας τε καὶ ἐναγώνιος γέγονεν. Ἀλλὰ τι μικρὸν τὴν ἀγωνίαν αὐτῶ ὀνωβελίστιμος ἐπεκούφισεν. Οἳκοι γὰρ ὡς, καὶ τὴν στάσιν μεμαθηκώς, τοὺς περὶ αὐτὸν ὀπλίσας (πολλοὶ δ' αὐτῶ παρετρέφοντο) διὰ μέσης τῆς ἀγορᾶς παριών, ἀπῆλθεν εἰς τὴν βασιλείαν, καὶ αὐτίκα στέλλουσι (21) τοὺς ἐπανάξοντας τὴν βασίλισσαν, τοῖς δὲ στασιώταις ἀντέστησάν τινες ἐκ τάφανοῦς βέλη κατ' αὐτῶν ἀφίεντες, καὶ λίθους ἐκ σφενδονῶν, ἐξ ὧν οὐ βράχιστοι ἀνηρέθησαν. Ἦδη δὲ τὴν βασιλίδαν ἀνακομισθεῖσαν στήσαντες ἐπὶ μετεώρου ἐν τῶ θεάτρῳ, τοῖς στασιάζουσιν ἐπεδείκνυον, ἵνα δῆθεν αὐτοῖς κατευνασθῆ ὁ θυμὸς, ἀνακληθείσης τῆς σφετέρως δεσποτίδος. Τοῖς δὲ τοῦτο μᾶλλον ἀνῆψε τὸν θυμὸν, καὶ ἐξέκαυσε τὴν ὀργήν. Ὡς γὰρ μετημφισμένην αὐτὴν ἐωράκεισαν, ἐπὶ πλέον ἀνεβράβησαν εἰς τὸν πόλεμον, καὶ τῆς κακοηθείας τὸν τυραννοῦντα μισήσαντες, ἀφίστανται μὲν τῆς βασιλίδος Ζωῆς, πρὸς δὲ τὴν Θεοδώραν τὴν ταύτης σύγγονον τρέπονται ἤδη προσχηματισθεῖσαν κάκεινην παρὰ τῆς ἀδελφῆς, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδίδραξε, καὶ τινα τῶν πατρῶων αὐτῆς θεραπευτῶν παραλαβόντες, ἀφίκοντο ἐπ' αὐτήν, καὶ ταύτην τῆς κατοικίας ἐξαγαγόντες, καὶ οἶον περὶ αὐτὴν συνασπίσαντες, εἰς τὸ μέγα τέμενος ἄγουσι τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας, καὶ παρὰ πάντων τῶν τε τῆς βουλῆς, καὶ τῶν τοῦ δήμου καὶ αὐτῶν τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἡ Θεοδώρα Λύγούστα βασιλὶς ἀνηγόρευτο. Τοῦτο δὲ πᾶσαν ἐλπίδα τῶ Μιχαὴλ καὶ τοῖς περὶ ἐκεῖνον ἀπέσβεσε, καὶ δεδιὼς περὶ τῆ ζωῆς, τῶν βασιλείων μεθίσταται, καὶ νῆτ τῶν βασιλικῶν ἐμβεδηκῶς αὐτός τε καὶ ὁ νωβελίστιμος, εἰς τὴν περιώνυμον ἀπῆλθον τοῦ Στουδίου μονῆς, τὰ μὲν τῆς βασιλείας γνωρίσματα ἀποθέμενος, μοναστοῦ δ' αὐτῶ περιθήμενος ἄμφια. Ἐπεὶ δ' ἐγνώσθη τοῦτο τῶ δήμῳ, οὐκ εἶχον ὅπως ἐκ τῆς χαρᾶς κατάσχωσιν ἑαυτοῦς, καὶ ἐπ' ἐκεῖνον συνέθειον. Ἦδη δὲ κλινοῦσης ἡμέρας, οἱ περὶ τὴν Θεοδώραν δέισαντες, μὴ ἡ βασιλὶς Ζωῆ αὔθις τὸν ἐκβεβηκῶτα ἀνακαλέσεται, ἵνα μὴ ἡ ἀδελφὴ αὐτῆ συγκοινωνήσῃ τῆς βασιλείας, στέλλουσι τοὺς τὰ δῆματα καὶ ἀμφοῖν ἐθορύβοντας. Οἱ μὲν οὖν ἐξ αὐτοῦ τοῦ θυσιαστηρίου τῆς τοῦ Στουδίου μονῆς ἐκσποσθέντες, ἀπῆγοντο. Τὸ δὲ πλήθος συβρέευσαν περὶ αὐτοῦς, ἐνύβριζόν τε καὶ ἐπετώθαζον, καὶ μέλη συντιθέντες, ἐπετραγῆδον αὐτοῖς. Ὡς δ' ἔκον περὶ τὸ Σίγμα (τόπος δ' ἐστὶ κεκλημένος τουτὶ) ἐκεῖ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξεκόπησαν (22), ὁ μὲν Κωνσταντῖνος γενναίως φέρων τὴν συμφορὰν, ὁ δὲ Μιχαὴλ θεο-

centuriare et affluere turbam, suos autem satellites animi esse dubios esse cerneret (nam ii quoque facinus in imperatricem admissum oderant) territus æstulare cœpit. Sed eum angorem nobilissimus ei nonnihil levavit: qui cum domi seditionem cognovisset, suis ministris quos alebat plurimos armatis, per medium forum in regiam abiit, statimque mittit qui imperatricem reducant, et seditionis quosdam opponit, qui ex occulto eos telis peterent, et fundis incesserent, unde non sane pauci perierunt, imperatricem vero jam reductam, atque in summo theatro collocatam tumultuantibus ostenderent, ut visa domina furor eorum com-pesceretur. Id vero velut incentivum quoddam seditionis fuit, et iracundiam populi inflammavit. Nam conspecta vestium mutatione, bellum violentius exarsit, ac tyrannicæ malignitatis odio, relicta imperatrice Zoe, ad sororem ejus Theodoram conversi, quæ et ipsa, ut supra expositum est, surpris jussu habitum mutarat, duce quodam paterno ejus famulo, veluti militari globo circumdatam, ex ædibus in Magnam ecclesiam divini Verbi Sapientiæ perduxerunt: ubi a toto senatu, populo et sacerdotibus Augusta et imperatrix est consalutata. Ea res Michaeli et suis omnem spem ademittit. Itaque vitæ metuens, relicta regia cum nobilissimo, navi imperatoria conscensa, in celebre Studii monasterium, abjectis imperii insignibus, habituque monastico sumpto, concessit. Quo populus cognito, lætitiâ dissimulare nequiens, ad illum concurrit. Die vero jam ad occasum vergente, Theodoræ studiosi veriti ne Zoe ejectum revocaret, quo sororem consortem imperii habere non cogeretur, mittunt, ut utrique oculos effodiant. Cum igitur ex ipso sacrario Studiensis monasterii extracti abducerentur: multitudo quæ illo confluerat eis illudebat et insultabat, cautilenas quasdam tanquam in tragædia occinens, donec eis in loco qui Sigma dicitur oculi sunt effossi. Constantino calamitatem eam fortiter ferente, Michaele vero 246 quiritante et lamentate. Ea re peracta, ministri pœnæ ad Theodoram adhuc in templo versantem redierunt. Zœæ vero in regiam reversæ minime placebat, ut erat ambitiosissima, sororem in potestatis consortium admittere. Verum senatus utramque venerans, hanc ut jœm pridem imperatricem suam, illam ut recens designatam, et eversæ tyrannidis causam, natu majori persuadet ut sororem collegam admittat. Theodora igitur regiam ingressa pari cum Zœæ potestate usa est: cæcati autem exsilio multati sunt, imperio eorum quatuor mensibus et quinque diebus terminato, quod utinam citius amisissent.

Variæ lectiones et notæ.

(51) Κετέλλουσι. Anonymus Barensis in Chron. an. 1052: *Michael imp. defunctus est, et surrexit Michael Cæsar nepos ejus, qui direxit in Apulia Maniaki. Post menses 5 cæcaverunt illum ipsum puditi qui*

exsiliavit Zoi. Et surrexit Constanti Monacho, etc.

(22) Τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξεκόπησαν. Catalogus imp. Codino subjunctus: Ἐν τῶ κιονίῳ τοῦ Σίγματος ἐτυφλώθη παρὰ Νικηφόρου Ἐπαρχοῦ τοῦ Καπανέως.

λογῶν τε καὶ ὀδυρόμενος. Ἐπει δ' ἄμφω σκότος ἐκάλυψε, πρὸς τὴν Θεοδώραν οἱ τὴν πῆρῳσιν ἐκείνοις σχεδιάσαντες ἐπανήλθοσαν, ἔτι τῷ μεγάλῳ τεμένει προσμένουσαν. Ἡ δὲ Ζωὴ ἐτόγγαυε περὶ τὰ βασίλεια. Ἦν μὲν οὖν αὐτῇ τὸ βουλόμενον, μὴ προσήσθαι τοῦ κράτους κοινωνὸν τὴν ὀμαίμονα· ἐξτλοῦται γὰρ ἐκτόπως. Ἄλλ' οἱ τῆς γερουσίας καὶ ἄμφω σεβόμενοι, τὴν μὲν ὡς βασιλίδι σφῶν ἐκ μακροῦ, τὴν δὲ, ὡς ἄρτι ἀναβῆθεισαν, καὶ τοῦ καταλυθῆναι τὴν τυραννίδα γενομένην αἰτίαν, παύθουσι τὴν πρεσβυτέραν, κοινωνὸν τοῦ κράτους προσεληφέναι τὴν ἀδελφὴν. Ἦκει τοίνυν καὶ ἡ Θεοδώρα πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ συμμετέχει τοῦ κράτους τῇ ἀδελφῇ, ἐντεῦθεν ὑπερορίαν οἱ πηρωθέντες τοὺς ὀφθαλμοὺς κατακρίνονται, τῆς βασιλείας αὐτοῖς ἐπὶ μῆνας τέσσαρας καὶ πέντε ἡμέρας συσταλεῖσθαι, ὡς εἶθε γε καὶ βραχύτερον.

XX. Romanorum imperio in gynæceum devoluto, nemo insidiatus est mulieribus, sed paruerunt omnes tam principes senatus, quam prætorianorum præcipui. Sederunt igitur ambæ pro tribunali, omnes regiæ cæremonia apud eas peractæ, adhibita de more custodia, primariis senatoribus et magistratibus venerandis circumstantibus: quæstiones porro controversiarum, responsa ad publica dubia, anscultationes legatorum, comitia, cæteraque regni solemnia usurpata apud illas. Cæterum vel metu, ne soror rerum sola potiretur (susurrabant enim quidam ad solam Theodoram pertinere imperium, quod causa fuisset pellendi tyranni), vel desiderio viri et coitus impulsa Zoe de imperatore et marito in regiam accersendo deliberavit. Adductus igitur est Constantinus Dalassenus, quasi alia de causa accersitus. Sed cum asperius locutus esset, et ingenio videretur præfracto et intractabili, repudiatus est. Deinde ad alium inclinavit neque nobilitate neque dignitatibus aut magistratibus illustrioribus gestis insignem, sed ob formam imperio dignum, quæ animum etiam non deditum luxuriæ in amorem pellicere posset. Ad eum igitur imperatrix plenis velis ferebatur, sed ejus suffragio morbus intercessit, qui virum subito e vita sustulit. Neque suspitionis expers fuit conjux illius, ut quæ eum ex zelotypia toxico dato necarit, ne vivente adhuc marito privaretur, atque aliam ei accubantem videret. Sic ille spe, imperatrix voto suo frustrata est. Verum ejus calouli ad Constantinum Monomachum 247 inclinarunt, virum nobilem et illustrem, formaque excellenti præditum, qui prima conjuge defuncta, Romani imperatoris neque ex fratre ducta, nihil ab illo magnificentum consecutus erat: tamen cum propter affinitatem in aula versaretur, imperatrici charus et familiaris factus, multorum talentorum munera ab ea, ut erat manu liberali et animo regio, acceperat. Unde suspicaces et malivoli ansam male de eis loquendi arripuerunt, et Michael Romani successor, quod illa quoque audierat, rerum potitur, virum confictis quibusdam criminibus Lesbium relegavit, cum vera causa una zelotypia esset. In eo exsilio, toto imperii Michaelis tempore, fuit, nec alterum Michaelis magis

Κ'. Κατηντήκει τοίνυν περὶ τὴν γυναικωνῆτιν ἡ τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴ, καὶ οὐδὲν τι περὶ ταύτας νεωτέριστο, ἀλλὰ πάντες αὐταῖς ὑπέιχον, τό τε τῆς γερουσίας ἔξοχον, καὶ τὸ τοῦ στρατηγίου ἐπιστημώτατον. Αἱ δ' ἄμφω ἐκάθηντο ἐπὶ βήματος, καὶ πᾶσα περὶ αὐτὰς ἐτελεῖτο τελετὴ ἢ βασιλείας, καὶ τῇ δορυφορίᾳ τὸ ἐπὶ τοῖς βασιλεῦσι σχῆμα τετήρητο, καὶ οἱ τῆς πρώτης βουλῆς καὶ οἱ ἐν τέλει σὺν αἰδοῖ παραισιθηκείσαν ξύμπαντες. Καὶ ζητήσεις δικῶν, καὶ λύσεις (23) δημοσίων ἀμφισθητήσεων, ἐντεῦθεν ἐντυχλαί τε πρεσβευτῶν καὶ ἀρχαιρεσίαι, καὶ ἄλλα τὰ τῇ βασιλείᾳ προσήκοντα ἐγίνοντο παρ' αὐταῖς. Ἄλλ' εἶτε φόβος, μὴ τῇ ἀδελφῇ μόνῃ περισταῖη τὰ τῆς ἀρχῆς (ὕπεψιθυρίζετο γὰρ τισιν, αὐτῇ μᾶλλον προσήκειν τὰ τῆς ἀρχῆς, ἅτε καὶ τῆς τυραννῆσάντος καθαιρέσεως αἰτία), εἶτ' ἀνδρὸς ἐπιθυμία καὶ μίξεως ἴμεροι ἀνέπεισαν τὴν Ζωὴν ἐπεισαγαγεῖν τοῖς βασιλεῦσι τὸν βασιλεύσοντα, καὶ αὐτῇ συμβιώσοντα. Καὶ ἤχθη μὲν ὁ Δαλασσηνὸς Κωνσταντῖνος, ὡς ἐπ' ἄλλο τι μετακκλημένος. Ἀποτομώτερον δὲ τοῖς λόγοις χρησάμενος, καὶ τὸ ἦθος φορτικός τις δόξας καὶ δυσχερῆς, ἀπειδοκίμασθη. Ἔβρα ἐπ' ἄλλον ἀπένευσεν οὔτε τῶν ἄγαν ὄντα εὐπατριδῶν, οὔτε τῶν ἐν ἀξίαις λαμπροτέραις ἐξητασμένων, οὔτε τῶν ἐν περιφανείᾳ ἀρχαῖς, τὸ δὲ εἶδος ἔδειον τυραννίδος, καὶ οἶον πρὸς ἔρωτας ἐφελέκυσσασθαι καὶ μὴ μαχλοσύναις προσκειμένην ψυχῇν. Ἐπ' ἐκείνων οὖν ὄλοις ἰστοῖς ἔπνευσεν ἡ βασίλισσα, ἀλλ' ἠκώρως τὰς ψήφους αὐτῇ νόσος ἀθρόον τὸν ἄνδρα τῆς ζωῆς ἐξαρπόσασα. Ἰγωπτέυθη δὲ καὶ ἡ συνοικουσα τούτῳ ὡς τὸν θάνατον αὐτῷ σχεδιάσασα, καὶ φάρμακον αὐτῷ διὰ ζηλοτυπίαν κεράσασα δολητέριον, ἵνα μὴ ἔτι ζῶντος στερήσοιτο τοῦ ἀνδρός, καὶ ὀρφῆ ἐπὶ αὐτῷ παριαούσαν. Ὁ μὲν οὖν οὕτως τῶν ἑλλείπων ἐκπέπτωκε, καὶ τῆς ὀρμῆς ἡ βασίλισσα. Αἱ δὲ φῆροι πρὸς τὸν Μονομάχον Κωνσταντῖνον ἀπέβλεπον, ἄνδρα τῶν εὐγεγονότων (24) καὶ τῶν ἐπισήμων, καὶ κηδεστὴν τῷ βασιλεῖ Ῥωματῶν ἐπ' ἀδελφόπαιδι (25) χρηματίσαντα (ταύτη γὰρ κατὰ δευτέρους γάμος ὀμίλησε), καὶ τὴν ὥραν ὑπέρλαμπρον. Τούτῳ οὐκ μὲν μεγαλοπρεπὲς τι ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς ἐν δεῖξαι, διὰ δὲ γε τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγχιτείαν περὶ τὰς βασιλείους αὐλὰς ἀνεστρέφετο, κἀντεῦθεν συνήθης τῇ βασιλίδι ἐγένετο, κἀκείνη φίλιως πρὸς τὸν ἄνδρα

Varie lectiones et notæ.

(23) Λύσεις. Vide *Gloss. med. Græcit.* in hac voce.

(24) Εὐγενέτην. Alii τῶν εὐγεγονότων. Vide *Gloss. med. Lat.* in *Benefatus*.

(25) Ἐπ' ἀδελφόπαιδι. Duxerat igitur Constan-

tinus Monomachus filiam fratris vel soror Romani imperatoris: nam hæc vox utrumque significat, Romani fratrem nullum memorat *Historia Byzantina*: Theodoram unicam sororem nuptam Joanni Tzimisce hæbet.

δύκετο, καὶ φκαιοῦτο αὐτὸν, καὶ χάρισιν ἐδεξιοῦτο ἅ
πολυταλάντοις, οἳ ἐκείνη τὴν χεῖρά τε ἀπειδῆς καὶ
βασιλικῆ τὴν προαίρεσιν, ὥστε ταῦτα τοῖς κακοή-
θεσι καὶ λοιδορίας κατ' αὐτῶν ἐγένετο ἀφορμῆ.
Ὅθεν ὁ μετὰ τὸν Ῥωμανὸν αὐτοκράτωρ ὁ Μι-
χαῆλ (26) οὐκ ὦν τῶν λεγομένων ἀνήκοος, βασιλεύ-
σας, εἰς Λέσβον περιορίζει τὸν ἄνδρα, ἐπ' αἰτίας δὲ
τις πεπλασμέναις, τὸ δ' ὄλον ἦν τὸ ζῆλότυπον. Καὶ
ἦν τὸν ἅπαντα χρόνον τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαῆλ
ὑπερόριος, καὶ οὐδὲ τοῦ δευτέρου Μιχαῆλ εὐμενε-
στέρου τετύχηεν. Ἐπεὶ δὲ τὸ κράτος ἐθανήλαθε
πρὸς τὴν Ζωὴν, λύεται μὲν τῆς ὑπερορίας ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἤγετο πρὸς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν, ὡς δ'
ἔργος ἐγεγόνει, ἐπεσχέθη τοῦ πρόσω, καὶ τις ἐκ τῶν βασιλείων πεμφθεῖς, καὶ περὶ τὸν ἐν Δαμοκρανεῖα τοῦ ἀρ-
χιστρατήγου ναὸν αὐτῷ ἐντετυλιχῶς, στολὴν αὐτῷ ἐνδιδύσκει βασιλεῖον, καὶ σὺν δορυφορίᾳ βασιλικῆ ἐκείθεν
ἐπάρας, εἰσεληλύθει τὴν βασιλεύουσαν. Καὶ τελεῖται μὲν τοῖς βασιλεῦσι παρὰ τοῦ τῶν ἱερέων ἢ γαμικῆ ἱεροτε-
λασία· ὁ γὰρ πατριάρχης Ἀλέξιος διὰ τὴν τριγαμίαν (27) ἠύλαβήθη τὴν ἐπὶ τῇ συναφείᾳ τελετὴν αὐτουργῆσαι
αὐτοῖς. Τῇ δ' ἐξῆς τὴν ἐπὶ τῷ βασιλείῳ στέφει μεταχειρίζεται τελετὴν, καὶ ἀναδείξει ὁ Μονομάχος, καὶ τὸ
σπῆτρον τὸ βασιλικὸν ἐγγειρίζεται.

ΚΑ'. Ἐντεῦθεν ἡ μὲν τῶν αὐταδέλων ἀρχὴ Β
τέλος ἔσχεν, ἐπὶ τρίτον διαρκέσασα μῆνα, ἡ δὲ τῶν
κοινῶν διοικήσις πρὸς τὸν Μονομάχον μετέπεσε· καὶ
ὅς αὐτίκα οὐ σὺν λόγῳ οὐδὲ μετὰ τινος ἔμφρονος
οἰκονομίας, οὔτε τὰς τῶν ἀξιωματῶν ἐποιεῖτο
τιμὰς, οὔτε τὰς τῶν χρημάτων διανομὰς, ἀλλὰ καὶ
τὰς τιμὰς χυδῆν παρεῖχε, καὶ οἷς μὴ προσῆκεν
αὐτὰς ἐχαρίζετο, καὶ τοὺς βασιλικούς θησαυρούς εἰ
αὐθημερόν ἐκκενωθῆναι συμβέβηκεν, οὐδὲν αὐτῷ
τι πρᾶγμα λελόγιστο. Τοῖς γε μὴν ἰδιωτεύοντι
προσεκροκοῦσιν αὐτῷ, ἀφῆκεν ἅπασιν τὰς αἰτίας,
καὶ ἐμνήνια τούτων οὐδέ τι· ἡδυπαθείαις δ' ἑαυ-
τὸν ἐκδέδωκε καὶ τρυφαίς, τὸ μὲν τὴν ἐκ τοῦ σάλου
τῶν συμφορῶν ἀγῆδιαν ἀποπτύσαι πειρώμενος, ἄρτι
πρὸς ἄκλυστον τάχα λιμένα κατάρτας τὴν ἀρχὴν τὴν
βασιλεῖον, τὸ δὲ τι ταῖς βασιλίσσαις χαριζόμε-
νος (28), καὶ γλυκυθυμίας αὐταῖς μνώμενος ἀνει-
μένων οὐσαις ἡθῶν. Λόγοις δὲ προσεῖχεν ἢ
μᾶλλον τοῖς λόγουσιν μετιοῦσι καὶ δόξαν ἔχουσι
λογιότητος, αὐτὸς τῶν λόγων ἄκρω μόνον δα-
κτύλω, τὸ τοῦ λόγου, γευσάμενος. Τὰ μὲν περὶ
τὰ βασιλεία οὕτως εἶχε, τὰ δ' ἐκτὸς οὐκ εὐτυχῶς
τοῖς Ῥωμαίοις ἐφέρετο. Ἀποδράς γάρ τις ἐκ Βυ-
ζαντίου Σκύθης ἀνήρ, Βοῖσθλαβος ὀνομαζόμενος, καὶ
χεῖρα περὶ αὐτὸν συλλέξας, κἄν τοῖς ἕρσει τοῖς
Ἰλλυρικῶς ἐμφονεύων ὡς τις ἄγριος θῆρ, τὰ πρόσ-

prepitium habuit. Sed potestate Zoæ restituta, ab
exsilio in urbem regiam rovocatur. Cui autem ap-
propinquasset, subsistere jubetur et juxta a Damo-
cranium Sancti Michaelis templum a quodam ex
aula misso veste imperatoris exornatus urbem
cum imperatorio comitatu ingreditur: ac nuptiale
sacrum a quodam sacerdote peragitur, Alexio
patriarcha id munus ob tertias nuptias defugiente,
idem tamen postridie solemnitatem coronationis
pereggit. Sic Monomachus et coronam et sceptrum
imperatorium accepit.

XXI. Ex eo finita sororum potestas, quæ tri-
mestre durarat, ad Monomachum est translata. Is
nulla ratione prudentive consilio vel dignitates vel
pecuniam est largitus. Sed et dignitates prosimice
in indignos contulit, et si fisco eodem exhauriri
die contigisset, nihil referre putavit. His tamen a
quibus privatus offensus fuerat injurias bona fide
condonavit, seque voluptatibus et deliciis dedit,
partim ut molestiam ex tempestate calamitatum
conceptam ex animo expueret, recens in tranquil-
lum imperatoris potentias veluti portum perve-
ctus, partim ut imperatricibus gratificaretur,
jucundumque se præberet, quæ levibus erant
ingeniis. Eruditioni ac potius viris eruditione
claris operam dedit, cum ipse doctrinam vix pri-
mis labris, ut dicitur, degustasset. Hoc regis statu
provinciæ Romanæ fortuna parum secunda ute-
bantur. Nam Scythia quidam Boisthlavus, Byzantio
248 profugus collecta manu Illyrioi montes
instat ferus insedit, gentesque iis montibus finiti-
mas Romanæ ditionis, ut Triballos, Servios, et id
genus alios latrocinii infestavit. Quo nuntiato
imperator Dyrrachii præfecto scribit ut cum Ste-
phano (nam id quoque nomen Boisthlavus habe-
bat) congregiatur. Qui cum pugnam temere com-
misset (neque enim artis imperatorem peritiam

Variæ lectiones et notæ.

(26) Μιχαῆλ. Michael Paphlago primus Zoës
conjux.

(27) Διὰ τῆς τριγαμίας. Theodorus Balsamon
ad *Nomocanonem* Photii, tit. xiii, cap. 1. Ἀπὸ τοῦ
παλαιοῦ νόμου τρεῖς γάμοι ἐπεγινώσκοντο· ἐπὶ δὲ
τῶν ἡμερῶν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ Φι-
λοσόφου γέγονε σχῆμα (167. σχῆμα) εἰς τὴν Ἐκκλη-
σίαν μέσον τῶν ἀρχιερέων· οἱ πλείους γὰρ οὐ παρε-
χώρουσαν τὴν τριγαμίαν, καὶ ἔφασαν ἢ διαίρεσις μέ-
χοι καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως κυρίου Κων-
σταντίνου Πορφυρογεννήτου· ἐξηνέχθη τὴν καυῶτα
τόμος ὁ λεγόμενος τῆς Ἐνώσεως, διαλαμβάνων πό-
τε ὁ τρίτος γάμος παραχωρεῖται, καὶ πότε οὐ. Addit
deinde ejusmodi tomm haberi in Scholiis ad iv
Canon. S. Basilii.

(28) Ταῖς βασιλίσσαις χαριζόμενος. Nam non
modo Zoë Monomachi conjux Augustæ titulum ser-

vavit, sed et Theodora soror. Utramque innuit
Joannes Euchaitarum episcopus, et imperatorem
alloquens:

Ἐπειτα ταῖς σαῖς πανσεβάσαις Αὐγούσαις.

Infra:

Καὶ τὰς Αὐγούσας ὡς συνεργούς λαμβάνω.

Sed et Theodoram una cum Zoe imperitasse non
semel innuit:

Δισσαῖς Ἀνάσσαις αὐταδέλαις Αὐγούσαις
Δώρημα κοινὸν ἐξ ἐνὸς δούλου τόδε.

Rursum de Zoë:

Ἐχουσα συλλάμπουσαν ἐκ τοῦ πλησίον
Ἄλλην σεαυτῆν, τὴν ἐμὴν μὲν δεσπότιν
Σὴν δ' αὐταδέλφην γνησίαν, καὶ φιλιτάτην,
Ἥ συμμερίζῃ τοῦ κράτους τὰς ἡνίας.

habebat), suos milites in magnam cladem confecit, ipse cum ipse cum paucis ægre elapsus, exercitu omni illic cæso, qui nec manibus uti, nec interfectores ulcisci potuit. Et hæc in Illyrico gesta sunt. Monomachus autem (nam de rebus ejus domesticis agendum est prolixius) altera uxore mortua, tertias sibi nuptias celebrandas non putabat: sed consobrinæ uxoris suæ, viduæ consuetudine, principio clam, post etiam haud dissimulanter utebatur. Ea vero et a dolescentula erat, et formosissima, et nobili Sclerorum stemmate orta. Eo porro animorum nexu devincti, eo amoris ardore inflammati erant, ut nisi una essent, vitam sibi morte acerbiorē putarent. Itaque illum mulier ultro in exilium, cujus supra facta est mentio, relictis omnibus, esse consecuta, ut amans redamantem videret, neque ab illo exsuleret. Comitata igitur virum, omnibus obsequiis declinavit, calamitatem pro virili levavit, de suo suppeditatis sumptibus, ne præter alias molestias etiam inopia conflictaretur. Nam et ipsa spe principatus inani quidem illa tum nitebatur. Ut vero ille in culmen imperii sublatus fuit, nec in rebus secundis mulieris est oblitus, sed cum imperatrice egit ut revocaretur, et commodis ejus consuleretur. Ea vero tum zelotypia ob proveciorem ætatem abolita, tum experientia malorum facta moderatior, non abnuit. Si Sclærna ex Mitylene reducitur, cui non statim splendidum domicilium aut delicatum ministerium est paratum, sed progressu temporis et regia custodia est adhibita, et domus ejus in palatium transformata. Nam se sibi ædes extruere simulabat Monomachus, quo in loco illa habitabat, ut per speciem inspiciendæ structuræ sæpius eam viseret. Ac ad tempus quasi verecundans amorem velo 249 quodam obducebat, tandem vero et pudore et dissimulatione abjecta, mulierem non ut concubinam et ex semisse conjugem, sed plane pro uxore tractabat. Itaque illi imperatoris thesauris fluminis instar divitiæ affluabant, et auræ venæ aperiebantur, imperatore aperte illam conveniente; qui intolerabile sibi fore existimans, nisi perpetua ejus consuetudine frueretur, re prius cum imperatrice communicata, et ejus consensu impetrato, Sclærnam in regiam traducit. Quin imo fœdus amicitie inter mulierculas ictum esse de imperatoris sententia perhibetur: ac mulier Augustæ honorem adeptæ est, et dignitate et appellatione pridem imperatoria, in partem eam collata, cum domina vocaretur. Quæ omnia imperatrix nec iracunde nec moleste tulit. Sed cum maritus medius et inter ipsam et Augustam habitaret: prius eum imperatrix convenire non solebat, quam accurate perquisisset, adamatam apud eum non esse. Quæ

Α οἰκα τοῖς ὄρεσι τοῦτοις ἔθνη καὶ Ῥωμαίοις ἐπέκοα ἐλήζετο, Τριβαλλοὺς τε καὶ Σέρβους, καὶ οὗτοι τοῦτοις ὁμογινεῖς. Ὡς δ' οὖν ἠγγέθη τοῦτο τῷ βασιλεῖ, γράφει τῷ εἰς τὸ Δυβρέχιον ἔρχοντι, τῷ Στεφάνῳ συμβαλεῖν· καὶ τοῦτο γὰρ ὁ Βούισθαβος ὠνόμαστο. Ὁ δὲ ἀτέχνως ἐγχειρήσας τῇ πρὸς ἐκεῖνον μάχῃ (ἦν γὰρ στρατηγικῆς ἐμπειρίας ἀμύθητος) μεγάλῃς τοῖς μετ' αὐτοῦ στρατευομένοις ἐγένετο παράλιτος συμφορᾶς, αὐτὸς μὲν μόλις βραχίων σωθεὶς, τὸ δ' ἄλλο στράτευμα σύμπαν καταστρώσας ἐκεῖ, μετὰ χεῖρι δυνάμενον χρῆσασθαι, καὶ τοὺς ἀναίρετας ἀμύνασθαι. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸ Ἰλλυρικὸν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον. Ὁ δὲ Μονομάχος (εἰς τὰ κατὰ οἶκον γὰρ αὐτῷ πάλιν ὁ λόγος ἐμφυλοχρησάτω) ἐπεὶ καὶ ἡ δευτέρα σύνοικος αὐτῷ ἐπιθνήκει, εἰς τρίτον μὲν γάμον ἀποκλίνει οὐκ ἔκρινεν, ἀνεψιῶ δὲ τῆς αὐτῷ γαμετῆς χρηρῆμα συζῶση, λάθρα μὲν πρώην, εἶτα καὶ εἰς τοὺς φανεροὺς συνεφθέρετο. Ἡ δὲ καὶ νέας ἦν ἡλικίας, καὶ κάλλους εἶχε τοῦ σώματος περιττώας, καὶ γένους ἐπιφανῶς· ἐξέφυ γὰρ τοῦ σπέρματος τῶν Σκλήρων. Οὕτω δ' ἀλλήλοις ἐνετετήκεσαν, καὶ οὕτως σφίσι δ' ἔρωσ ἐγκέκαυτο, ὡς εἰ μὴ συνέειν ἀλλήλοις μηδὲ ζῆν δοκεῖν μηδ' ἀνέχεσθαι. Διὸ καὶ ὑπερορίαν, ὡς εἶρηται, καταδικασθέντι τούτῳ τῷ βασιλεῖ, κάκεινη τῶν ἀπάντων ἑαυτὴν ὑπερώρισεν, ἵν' ὄραη τὸν ἔρωσ τε καὶ ἐρώμενον, καὶ μὴ εἴη αὐτοῦ ὑπερόριος, καὶ συναπῆι τάνδρῃ, πάντα γινομένη αὐτῷ καὶ τὴν συμφορὰν, ὡς οἶδόν τε, συνεπικουφίζουσα, καὶ τῶν οἰκείων ἐπιχορηγοῦσα τούτῳ, ἵνα μὴ πρὸς τοῖς ἄλλοις λυπροῖς καὶ ἐνδείᾳ πιέζοιτο. Ἐστρεφε γὰρ κάκεινην ἡγεμονίας ἐλπίς. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος εἰς τὴν τῆς βασιλείας ἤρθη περιωπῆν, τῇ δὲ αἰ ἐλπίδες οὐκ ἐκβεβήκεσαν, οὐκ ἡμνημόνησε τῆς γυναικὸς οὐδ' ἐν τῇ εὐκαιρίᾳ ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ προσάγει λόγους τῇ βασιλίδι περὶ αὐτῆς, καὶ ἀξιοῖ ἀνακληθῆναι εἰς τὴν γυναῖκα, καὶ τυχεῖν εὐετηρίας τινός. Ἡ δὲ οὐκ ἀνένευσεν· ὁ τε γὰρ χρόνος παρήνεγκεν αὐτῇ τὸ ζηλότυπον, ἥδη τυγχανούση παρήλικι, καὶ οἱ συμβεβηκότας αὐτοῖς πειρασμοὶ μετριωτέρων εἰρνώσαντο. Ἀνάγεται τοίνυν ἐκ Μιτυλήνης ἡ Σκλήρηναια, καὶ οὐκ εὐθὺς αὐτῇ περιφανῆς κατοικίᾳ ἠτοίμαστο, ἀλλ' οὐδὲ θεραπέῖα ἀβρά. Τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, καὶ βασιλεὺς αὐτῇ δορυφορία νενέμητο, καὶ ὁ οἶκος αὐτῇ μετεσχημάτιστο εἰς ἀνάκτορον. Οἶκον γὰρ οἰκεῖον οἰκοδομεῖν ὁ Μονομάχος ἐσχημάτιστο τὴν ἐκεῖνης καταγωγὴν, ἵνα θυμὰ πρὸς ἐκεῖνην ἀποι, ὡς δὴ τι τῶν δομουμένων ὀφόμενος. Μέχρι μὲν οὖν τινος ἐσκηνοποιεῖ τὸν ἔρωσ, καὶ ὡσπερ ἠρηνόρια πρὸς τὸ γινόμενον. Εἶτα καὶ τῇ αἰδῶ, καὶ τὴν σκηνὴν ἀποτίθεται, καὶ τῇ γυναικὶ συνῆν οὐχ ὡς παλαιῆς, οὐδ' ὡς ἡμιγάμῳ (29), ἀλλ' ὡς ἐμφανῶς συνουσιῶν· καὶ αὐτῇ ἐν τῶν βασιλικῶν ταμείων κατ' ἐκάστην ἐπέβρει τὰ χρήματα κατὰ ποταμὸν, καὶ φλέβας ἀνεστομοῦντο χρυσίτιδες, καὶ ἀπαρακαλό-

Varie lectiones et notæ

(29) Ἡμιγάμῳ. Conubinas uxorum loco non modo habitas, sed et uxores concubinas diotas, domus in *Gloss. med. Lat.* in v. *Concubinas*; unde

apud S. Augustinum *Traot.* II, *super Joann.* c. VII, et Columbanum in *epist.* 5 adulterium fieri dicebatur cum concubina, perinde ac cum uxore legitima.

πτως αὐτῇ προσεφοίτα ὁ βασιλεὺς. Ἀλλὰ δεινὸν ἄ cum eo loco tantumque felicitatis adepta esset, ac ἡγοῦμενος εἰ μὴ καὶ συμβίβη αὐτῇ καὶ συνοικίη *majora etiam speraret, magno cum luctu impera-* *toris, subito ex morbo decedit.* διηνεκῶς, μεταίγει ἐκείθεν τὴν γυναῖκα εἰς τὰ βα- σίλεια, τῇ βασιλίδι πρότερον περὶ τοῦτου κοινολογησάμενος, καὶ πείσας μὴ δυσχερᾶναι πρὸς τὸ γινόμενον. Μᾶλλον μέντοι καὶ φιλίας ὄρκια λέγεται παρὰ τοῖν γυναῖκιν ἀμφοῖν τελεσθῆσθαι, τοῦτο τοῦ αὐτοκράτορος ἀξιώσαντος. Τετίμητο δὲ ἡ γυνὴ σεβαστῇ, αὐτῇ πρώτῃ τῆς πρώην βασιλικῆς ἀπονεμηθείσης καὶ ἀξίας καὶ κλήσεως, καὶ ὠνομάζετο δέσποινα. Καὶ ἡ βασιλὶς ἐπὶ τούτοις οὗτ' ἐμνηία, οὗτ' ἤχθετο, μέσον δὲ σκηνοῦντος τοῦ βασιλείως ἐκατέρωθεν ἕκουν παραλλὰξ ἡ βασιλὶς καὶ ἡ σεβαστή. Καὶ οὐποτε ἡ Αὐγούστα προσῆει (30) τῷ βασιλεῖ, εἰ μὴ τῆς ἐρωμένης μεμονῶσθαι τοῦτον ἀπηκριβώσατο, ἀλλ' οὕτως ἔχουσα, καὶ εἰς τοσοῦτον εὐκληρίας ἀρθεῖσα, καὶ μεζονας δ' ἐλπιδας παρ' ἑαυτῇ θάλπουσα, ἀθρόον ἀναρπάζεται νόσῳ, καὶ θνήσκει. μέγα πένθος καταλιποῦσα τῷ βασιλεῖ.

ΚΒ'. Καὶ ἡ μὲν ἀπῆλθεν, τῷ δὲ βασιλεῖ πόλεμος ἐπῆλθεν ἐμφύλιος. Ὁ γὰρ τοι Μανιάκης Γεώργιος (31), ἀνὴρ καὶ τὴν ψυχὴν ἀνδριότατος, τὴν χεῖρά τε γενναϊότατος, καὶ στρατηγεῖν δεξιότατος, παρὰ ταῖν βασιλίδαιν, δε' ἐκείναι τοῖς τῆς βασιλείας πράγμασιν ἐφειστήκεσαν, εἰς Ἰταλίαν πεμφθεῖς, *B* πολεμίων (32) τοῖς αὐτῇ ἐπεμβαίνουσι, καὶ ταύτης οὐκωσαμένους ἔνια, καὶ τῇ τῶν Ῥωμαίων αἰθῆς ἡγεμονίᾳ ἐπανασώσων αὐτὰ, τοῖς τῶν Ῥωμαίων ἀντικολλίμοις ἀντικαθίστατο. Ἐπεὶ δὲ εἰς τὸν Μονομάχον ὁ τῆς βασιλείας ἄξων μετακεκύλιστο, καὶ ὁ Σκληρὸς Ῥωμανὸς (ἀδελφὸς δ' ἦν ὁ ἀνὴρ τῆς ἐρωμένης τῷ βασιλεῖ) μέγα δεδύνητο διὰ τὴν ὁμαίμονα, καὶ μέγιστος καὶ πρωτοστράτωρ τετίμητο, τῷ κατὰ τὸ θέμα τῶν Ἀνατολικῶν οἴκῳ τοῦ Μανιάκη ἀρχιτεμμονῶν, κακῶς διετίθει τὰ τοῦ ἀνδρός, μνησικακῶν ὄτι πρώην διαφερόμενος ἐκείνῳ κατεπονεῖτο. Ἀέγεται δὲ καὶ τῆς εὐνῆς ἐπιβῆναι τοῦ Μανιάκη. Ταῦτα τῷ ἀνδρὶ ἀγγελλόμενα, εἰς θυμὸν ἐλίπει αὐτὸν, καὶ ἄχθος ἐνεποίη πολὺ· εἶτα καὶ τὴν ἀρχὴν ἀφαιρείται, καὶ τοῦτο κατεργασαμένου τοῦ Ῥωμανοῦ. Ἐννοῶν τοιγαροῦν, ὡς εἰ πρὸς τὴν Κωνσταντινου ἐπανελεύσεται, οὐ χρηστῶς αὐτῷ διατεθῆσεται ὁ κρατῶν διὰ τὸν Σκληρὸν, τυραννίδι ἐπιχειρεῖ. Καὶ οἱ ὡς κορυφαιοτάτῳ τῶν στρατηγῶν καὶ ἀρητῶ ἀνδρῶ πολλοὶ τοῦ στρατιωτικοῦ προσεχώρησαν. Ὁ δὲ ἐξ Ἰταλίας πρὸς τὴν ἀντικρὸν ταύτης ἡπειρον, πλοίοις ἐμβιβάσας τὸ στράτευμα, γίνεται. Τοῦτο εἰς θόρυβον τὸν βασιλέα ἐπέβαλε, καὶ γραφὴν ἐγχαράττει τῷ Μανιάκῃ, παντὸς μὲν δαίματος αὐτὸν ἀπολούουσαν, εἰ τὰ ὄπλα κατὰθοιτο, ἐπαγγελλομένην δὲ τὰ χρηστότερα· ὡς δ' ἐκεῖνος ἐπαξὺ κύβον ἀναρβίψας, οὐκίτι τῶν ὄπλων μεθίετο, ἀντιστρατεύει κατ' αὐτοῦ καὶ ὁ βασιλεὺς. Ἐφιστᾷ δὲ τῷ στρατεύματι οὐ τινα τῶν γενναίων ἀνδρῶν, ἢ τῶν ἐν στρατηγίαις ἐξητασμένων, δεδιῶς μὴ κάκεινος τολμήσειε τὰ *D*

XXII. Post ejus obitum idem bello *civili confi-* *catur. Nam Georgius Maniaces, vir et animo for-* *tissimo, et manu promptissima, et ducendi exer-* *citus peritissimus, dum mulieres rerum potie-* *bantur, ad Italiam tutandam, et ad ea quæ ab* *exteris occupata erant, recuperanda ablegatus,* *B* *cum hostibus decertabat. Verum axe imperii ad* *Monomachum devoluto. Romanus Scelerus, ada-* *matæ mulieris frater, cujus ab sororem magnæ* *opes erant (nam ab imperatore et magistri et* *protostratoris honorem adeptus erat), domum Ma-* *niacis, in Orientali provincia sibi finitimam, male* *tractavit, memor veteris injuriæ, quæ ab illo in* *contentione quadam oppressus fuerat. Idem to-* *rum quoque Maniacis polluisse ferebatur. Quæ* *viro nuntiata magnam et indignationem et mæro-* *rem attulerunt. Post magistratu etiam Romani* *opera erepto, si Constantinopolim reverteretur,* *se imperatorem propter Scelerum male propitium* *habiturum cogitans, regnum affectat. Multi igitur* *milites ad eum, ut summum ducem et virum hel-* *licosum confluerunt. Itaque exercitum **250*** *navibus impositum in continentem Italiæ obver-* *sam trajicit. Ea re imperator perturbatus, Ma-* *niacem per litteras omni metu liberat, si ab* *armis discesserit, pollicitationibus additis. Cum* *vero ille jacta semel alea arma retinere consti-* *tuisset, bellum contra eum suscipit imperator,* *duce copiis præposito non strenuo aliquo viro et* *in re bellica exercitato, veritus ne talis idem au-* *deret, sed spadone perspectæ sibi fidei, cubiculi* *ministro. Quo cum exercitu abeunte, Maniaces* *festinat, ut hostes imparatos adhuc opprimat,* *eosque commisso prælio in prima acie versans* *profligat. Sed Providentiæ nutu res nostras guber-* *nantis, subito commutata belli fortuna, milites*

Variæ lectiones et notæ.

(30) Ἡ Αὐγούστα προσῆει. Sic mss. ubi Wolfius: *Malim ἡ βασιλὶς, nam Sclerena, et Augusta et ἐρωμένη fuit.*

(31) Ὁ Μανιάκης Γεώργιος. Res a Georgio Maniace in bellis variis præclare gestas multis prosequitur Joannes Scylitzes, p. 727, 731, 737, 738, 739, 741, 743, 753, 756 et 853, et ex eo Joannes Bollandus ad Historiam corporis S. Agathæ ab eodem Maniace Constantinopolim ex Sicilia transmissi, scriptam a Mauricio Catanensi episcopo, a quo *in rebus bellicis expertissimus* dicitur. De eo etiam agit Lupus protospatha sub an. 1038, 1041, 1043, quo illius rebellionem ita attigit: *Mense Sep-*

tembri reverso est civitas Barum in manu imperatoris et descendit Pardus patricius cum multo auro; quem Maniaches fecit occidi, seque imperatorem ab omnibus appellari; et mense Octobri venit Barum, minimeque illum recepit. Mense vero Febr. descendit Theodorus Cumanus magister et Catapanus, Maniaches prædictus pervexit Dyrrhachium. Agunt etiam de Maniace Gauffredus Malaterra. Leo Ostiensis, Ordericus Vitalis et alii laudati in Notis ad Alexiadem, p. 227 et 339.

(32) Πολεμίων. Πολεμίων ms. reg. et ita legendum censebat Wolfius. Duo alii priorem lectionem retinent.

ejus vineuntur. Nam dum aciem obequitans phalanges dissipat, et ii quos inclamat, statim dissoluta estudine cedunt, lethale vulnus accipit, ac multi sanguinis profluvio caligine oculis oborta, habenis manu elapsis sella devolvitur, statimque mortuus concidit, non longe a campo in quo prælium committebatur. Imperatorii tamen non prius eum aggredi ausi, quam ejus milites ducis interitu cognito perterriti ac dissipati sunt: tum demum miseri caput amputatum suo duci attulerunt, quod ille statim ad imperatorem misit, qui id in sublimi theatro suspendit, et spadoni cum exercitu reduci, ut re bene gesta, triumphum decernit: ipse in vestibulo ædis Servatoris in Chalce, forum spectante medius inter imperatrices cum magna majestate præsidens. Ac Maniacis hic fuit exitus. Verum alia tyrannis est exorta, auctore Theophilo, Erotico. Is cum secundi Michaelis, qui primi nepos erat, exitum, et mulierum imperium cognovisset, Cypriis quorum tum prætor erat, arte sibi conciliatis, defecit. Sed motus ille, citra moram classe missa, est suppressus, victo Erotico, et insula in servitutem redacta. Alexio patriarcha mortuo, cum sedem illam annos 18 quiete tenuisset, Michael cognomento Cerularius, in ejus locum est successus. Monomachus vere auri centenarius 25 e monasterio Aloxi ab illo in thesauros relatos, abstulit. Joannes 251 porro spado, Orphanotrophus, imperatoris Michaelis Paphlagonis frater, Monomacho imperante, Mitylenem translatus, cæcatur, sive Theodoræ jussu, ignorante imperatore; sive imperatoris mandato, ei propter immeritum tot annorum exsilium irato qui cladi oculorum paucos dies supervixit.

Θεόφιλος ὁ Ἐρωτικὸς. Ὅς τὰ κατὰ τὸν δεύτερον Μιχαήλ, τὸν τοῦ πρώτου ἀδελφιδού, μαθὼν, καὶ ὡς γυναίξιν ἢ βασιλεία πεπίστευται, τοὺς Κυπρίους ὑπελθὼν (τούτων γὰρ ἔτυχεν ἄρχων τότε), ἀποστασίᾳ ἐπιχειρεῖ. Οὐ μὲντοι (33) τριθῆς τῷ Μονομάχῳ ἐδέησε πρὸς τὴν τούτου καθαίρειν. Στόλον γὰρ στείλας, δι' αὐτοῦ τὸν Ἐρωτικὸν ἐχειρώσατο, καὶ τὴν νῆσον ἔβρον εἰς δουλείαν ὑπηγάγετο. Θνήσκει δὲ ὁ πατριάρχης Ἀλέξιος ἐπ' ἔτη δέκα πρὸς τοὺς ὀκτώ καταπολαύσας τοῦ θρόνου τοῦ πατριαρχικοῦ, καὶ Μιχαήλ ὁ λεγόμενος Κηρουλάριος (34) πρὸς αὐτὸν ἀνθιδρύεται. Χρυσίου δὲ κεντηνάρια πέντε καὶ ἑκοσι ἐκ τῆς τοῦ πατριάρχου Ἀλεξίου μονῆς ὁ Μονομάχος ἀφείλετο, παρ' ἐκείνου τοῦ πατριάρχου θησαυρισθέντα ἐκεῖ. Ὁ γὰρ μὴν ἔκτομίαν Ἰωάννης, ὁ γεγονώς Ὁρφανότροφος, ὁ τοῦ βασιλεύσαντος Μιχαήλ τοῦ Παφλαγόνος ἀυτάδελφος, εἰς Μιτυλήνην, τοῦ Μονομάχου κρατήσαντος, μεταχθείς, ἐκεῖ παροῦται τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὡς μὲν τισι δοκεῖ, παρὰ τῆς βασιλίδος Θεοδώρας γνώμης ἄτερ τοῦ ἀσπαράτορος, ὡς δ' ἐνίοις, αὐτοῦ τοῦ κρατοῦντος τοῦτο κελεύσαντος, μηνιῶντος αὐτῷ διὰ τὸ τῆς ὑπεροφίας πολυετὲς καὶ ἀνάτιον. Ὅς, βραχυσίας ἡμέρας τῇ πηρώσει ἐπιβιώσας, τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησεν.

XXIII. Cæterum alia tyrannis atrocior est contra Monomachum exorta, Leone Tornicio auctore, materno ejus cognato. Qui cum Orestiadem habitaret (sic enim olim Adrianopolis appellata est ab Oreste Agamemnonis filio), Macedones habebat dioto

αὐτὰ· ἀλλ' ἔκτομίαν τῶν θαλαμηπουλοῦντων, πιστὸν μὲντοι αὐτῷ. Ὁ δὲ τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν ἐπήγει, καὶ ὁ Μανιάκης ἔσπευδεν ἀσυντάκτους τοὺς περὶ τὸν ἔκτομίαν καταλαβεῖν. Ἐπεὶ δὲ προσέβαλον ἀλλήλαις αἱ στρατιαί, τὸ μὲν ἐπὶ τῷ πρωταγωνιστῇ, τῷ Μανιάκῃ, φημί, τροποῦται τὸ τῶν ἐναντίων στρατόπεδον· τὸ δ' ἐπὶ τῇ τὰ ἡμέτερα διεξαχούσῃ Προνοίᾳ ἀθρόον ἀντίστραπτο τὰ τῆς μάχης, καὶ ἤτηντο οἱ περὶ τὸν Μανιάκην. Ὅς γὰρ ἐκεῖνος ἐπιὼν τὰς τάξεις, διεκλόνει τὰς φάλαγγας, καὶ οἷς ἐμβόησειεν εὐθὺς ἀνειχάζοντο, καὶ ὁ συνασπισμὸς διελύετο, ἀΐφνης πεπληγμένους εὐρόθη καὶ πλετῆν καιρίαν, ἐξ ἧς τὸ αἷμα καταβρέον πολὺ ἀγλὴν αὐτοῦ κατεσκέδασε, καὶ πάρεσιν τοῖς μέλεσιν ἐκποίησεν, ὥστε καὶ τὸν χαλινὸν διεκπεσεῖν τῆς χειρὸς αὐτοῦ, κάκεινον κτασθῆθηναι εἰς γῆν ἐκ τοῦ ἵππου, τῆς ἕδρας ἀπολισθῆσαντα. Ἐκείτο τοίνυν αὐτίκα θανὼν, ἔξω τι τοῦ μεταίχιμου, καὶ οἱ βασιλικοὶ ἐπελθεῖν τέως αὐτῷ ἐδέδισαν. Ὅς δ' οἱ ἐκείνου τὸν σφέτερον ἔργων ἀρχηγὸν πείσαντα, καὶ πτοία ληφθέντες διεσκέδασθησαν, τότε τῷ κειμένῳ ἐπέδραμον οἱ τῆς ἐτέρας μοίρας, καὶ τὴν τοῦ δειλαίου κεφαλὴν ἐκτεμόντες, τῷ σφῶν προσήγαγον στρατηγῷ. Ὁ δὲ ταύτην αὐτίκα τῷ αὐτοκράτορι πέπομφε, κάκεινος μετέωρον ταύτην ἦρε κατὰ τὸ θέατρον, εἶτα καὶ τοῦ τὸν πόλεμον καταρωθῆκέναι δόξαντος ἔκτομίου, ἐπανελθόντος μετὰ τῆς στρατιᾶς, θρίαμβος γίνεται, τοῦ βασιλέως ἐν τῷ πρὸς τὴν ἀγορὰν ἐπιστραμμένῳ προτμενίσματι τοῦ ἐν τῇ Χαλκῇ λεγομένου τοῦ Σωτήρος ναοῦ προκαθημένῳ μετὰ πολλῆς τῆς λαμπρότητος, ἐκατέρωθεν αὐτοῦ

καὶ τῶν βασιλίδων συγκαθημένων. Ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ τὸν Μανιάκην ἐν τούτοις τετελευτήσαντι.

Ἄλλη δ' αὖθις κεινὴτο τυραννίς, ἧς ἦν ἐργάτης Μιχαήλ, τὸν τοῦ πρώτου ἀδελφιδού, μαθὼν, καὶ ὡς γυναίξιν ἢ βασιλεία πεπίστευται, τοὺς Κυπρίους ὑπελθὼν (τούτων γὰρ ἔτυχεν ἄρχων τότε), ἀποστασίᾳ ἐπιχειρεῖ. Οὐ μὲντοι (33) τριθῆς τῷ Μονομάχῳ ἐδέησε πρὸς τὴν τούτου καθαίρειν. Στόλον γὰρ στείλας, δι' αὐτοῦ τὸν Ἐρωτικὸν ἐχειρώσατο, καὶ τὴν νῆσον ἔβρον εἰς δουλείαν ὑπηγάγετο. Θνήσκει δὲ ὁ πατριάρχης Ἀλέξιος ἐπ' ἔτη δέκα πρὸς τοὺς ὀκτώ καταπολαύσας τοῦ θρόνου τοῦ πατριαρχικοῦ, καὶ Μιχαήλ ὁ λεγόμενος Κηρουλάριος (34) πρὸς αὐτὸν ἀνθιδρύεται. Χρυσίου δὲ κεντηνάρια πέντε καὶ ἑκοσι ἐκ τῆς τοῦ πατριάρχου Ἀλεξίου μονῆς ὁ Μονομάχος ἀφείλετο, παρ' ἐκείνου τοῦ πατριάρχου θησαυρισθέντα ἐκεῖ. Ὁ γὰρ μὴν ἔκτομίαν Ἰωάννης, ὁ γεγονώς Ὁρφανότροφος, ὁ τοῦ βασιλεύσαντος Μιχαήλ τοῦ Παφλαγόνος ἀυτάδελφος, εἰς Μιτυλήνην, τοῦ Μονομάχου κρατήσαντος, μεταχθείς, ἐκεῖ παροῦται τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὡς μὲν τισι δοκεῖ, παρὰ τῆς βασιλίδος Θεοδώρας γνώμης ἄτερ τοῦ ἀσπαράτορος, ὡς δ' ἐνίοις, αὐτοῦ τοῦ κρατοῦντος τοῦτο κελεύσαντος, μηνιῶντος αὐτῷ διὰ τὸ τῆς ὑπεροφίας πολυετὲς καὶ ἀνάτιον. Ὅς, βραχυσίας ἡμέρας τῇ πηρώσει ἐπιβιώσας, τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησεν.

KI. Ἄλλη δ' αὖθις τυραννίς τῷ Μονομάχῳ δεινόνερα ἐξυπάνεστη. Ἡ τοῦ Τορνικίου δ' ἦν αὐτῇ Λέοντος, ὃς μητρόθεν κατὰ γένος προσῆκε τῷ αὐτοκράτορι. Οὗτος τοίνυν τὴν Ὀρεσιάδα οὐκὼν (οὕτω δὲ πάλαι ἢ πόλις ἐκαλεῖτο τοῦ βασιλέως

Variae lectiones et notæ.

(33) Οὐ μὲντοι. Alter ex Reg. καὶ μὲντοι.

(34) Μιχαήλ ὁ Κηρουλάριος. Hic ille est qui virus hæreaens in apostolicam sedem aerius evo-muit post Photium, cum ad conciliandam Ecclesiam Leo IX pontifex cancellarium suum Humbertum episcopum Silvæ Candidæ et Petrum archiepi-scopum Amalphantum legates ad Monomachum

misit anno 1034. Historiam narrant Leo Ostensis, lib. II, *Chron. Casin.* cap. 89, et alii scriptores rerum ecclesiasticarum, ac præ cæteris cardinalis Bar-nius, et Leo Allatius, in dissertat. II. *De libris ecclesiast. Græcor.*, et in libro *De utriusque Ecclesiæ consensu.*

Ἄδρ ανουῦ ἐξ Ὀρέστου τοῦ Ἀγαμέμνονος) τοὺς Μακεδόνας εἶχε προσέχοντας αὐτῶν, ὡς δὴ τινι κρείττονι. Ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ οὔτε τὸ εἶδος φαῦλος οὔτε τὸ φρόνημα. Εἶχε δὲ τι καὶ ἕτερον ᾧ πρὸς ἑαυτὸν τοὺς πλείστους ἐφείλκετο. Ἐχρησμολόγει γὰρ ἡ φήμη περὶ αὐτοῦ, οἷα δὲ περὶ ἄλλων λέγεται μάτην, ὡς τῶν Ῥωμαϊκῶν σκῆπτρων ἕσοιτό ποτε ἐγκρατής. Πρὸς ὃν ὁ βασιλεὺς οὔτε ὡς αὐτῶν προσήκοντα διετέθειτο, ἀλλὰ μέντοι καὶ ἀπηχθάνετο τῶ ἀνδρὶ. Ἡ δὲ τοῦ κρατοῦντος ὀμείμων ἡ Εὐπρεπία ψκειοῦτό τε καὶ ἐδεξιοῦτο αὐτὸν, γυνὴ γενναία τε καὶ σταθηροτάτη τὸ φρόνημα, καὶ εἰς τύχης ἐλάσασα περιφάνειαν καὶ εἰς πλοῦτου θαύλειαν. Ἡ τῶ ἀδελφῶν στερεκτία οὐκ ἦν, ἠύλαθεῖτο δ' αὐτὴν διὰ τὸ περιὸν τῆς φρονήσεως. Ἡ δὲ μὴ τινος ἐξ ἐκείνου τυγχάνουσα τῶν μειζόνων, οὔτε συχνάκις αὐτῶ προσήκει, καὶ ὑπερηφάνως, ὅτε προσελήλυθε, προσεφέρετο, διαλέγουσά τε καὶ ἀνειδίξουσα. Εἰ δ' ἐπὶ τούτοις ἰωράκει τὸν ἀδελφὸν ὀργιζόμενον, ἀπεδυσπέτει καταφρονητικῶς. Ὀρῶν οὖν τὴν πρὸς τὸν Τορνίκιον τῆς ἀδελφῆς ὁ βασιλεὺς γνησιότητα, ὑπόπτει τε καὶ ἐμνησία, καὶ ἴνα πόρρω ἀλλήλων θείτο αὐτοὺς, τῶν ἐν Ἰβήρσι τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ διαφερόντων αὐτῶ τὴν ἀρχὴν ἀνατίθησι, κατεσχηματισμένην ἐπιδροσώπως ὑπερορῶν αὐτοῦ καταψηφισάμενος. Καὶ ὁ μὲν ἀπῆλθεν ἡ δὲ γὰρ φήμη ἢ πρὸς μέγα τύχης αὐτὸν ἐξῆρεν ἐν ἐλπίσιν οὐκ ἔληγε. Καὶ τινες ἐκ τούτου τὸν ἀνδρα πρὸς τὸν βασιλέα διέβαλλον. Ὁ δὲ τοῖς λόγοις τούτοις τὴν γνώμην διασεισθεὶς στέλλει καὶ κείρει μὲν τὴν κόμην τῶ Τορνικίῳ, συγκαίρειν αὐτῶ ταῖς θριξὶ καὶ τὰς ἐλπίδας οἰόμενος, ῥάκος δὲ μέλαν αὐτὸν ἀμφιέννυσι, ζοφοῦν αὐτῶ νομίζων ἐντεῦθεν τὴν προσδοκωμένην τῆς τύχης λαμπρότητα, οὕτω δ' ἐπανελθόντα μήτ' οἰκτείρας, ἀλλὰ καὶ ἐπικαχάσας ἀφῆκεν. Οἱ δὲ γὰρ Μακεδόνες (34*) καὶ πρῶην, ὡς εἴρηται, προσκειμένοι τῶ ἀνδρὶ, καὶ χρηστάς ἐλπίδας ἐπ' αὐτῶ θάλλοντες, νυκτὸς αὐτὸν ὑπεξαγαρόντες τῆς βασιλίδος τῶν πόλιων, ἐς τὴν αὐτῶν μητρόπολιν ἄγουσιν αὐτὸν τὴν Ἀδριανούπολιν, καὶ ἡ σπουδῆ τῶν προστεθειμένων αὐτῶ τεχὺ τὰ πλείω τῶν στρατευμάτων ἐκεῖ συνθηροῖσθαι, ἢ καὶ μίσει τῶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Διὰ τινος γὰρ αἰτίας οὗτ' ἐκείνος καλῶς τοῖς στρατιώταις ἐπέχρητο, ἀλλὰ καὶ ὑποψίας ὑπέτρεψε κατ' αὐτῶν, κάκεινοι διὰ ταῦτα πρὸς ἔχθος κατ' αὐτοῦ ἠρῶνζοντο. Ὡς δ' οὖν συνελέγησαν, εὐφημίας αὐτῶ βασιλικῆς καὶ ἀναβήσεως κατηξίωσαν. Ὁ δὲ σὺν αὐταῖς εὐθὺς ἔργου εἶχετο, καὶ ἀθρόον τῇ βασιλευσούσῃ ἐπιφοιτῶν, καὶ οἱ προσόντι προσφοίτων πολλοὶ καὶ στρατιῶται καὶ ἀστυκοὶ, κάκεινος ταῖς ἐλπίσιν ἠώρητο, ὡς οὐ τινος αὐτῶ ἀντιστησομένου, ἀλλὰ μάλλον ἐναπιτασόντων αὐτῶ εὐπετῶς τῶν ἀστῶν, καὶ τὰς πόλας τῆς πόλεως, ὅτι τε τὰ Ἐφῶ στρατεύματα πολέμοις ἐκεῖ προσησχόλητο, καὶ ὅτι

Audientes, tanquam vir præstantior cæteris, Nam usque facie neque ingenio erat contemnendo: inerat ei etiam aliud quiddam, quod homines alliciebat. Fama enim temere de illo, ut de aliis, vaticinabatur, fore ut Romanis sceptris potiretur. Imperator vero non modo non erga eum, ut cognatum affectus fuit, sed et odio eum persecutus est. Contra soror illius Euprepia virum sibi et conciliabat et amplectebatur, generosa matrona constantique animo, ad illustrem fortunam et opum affluentiam evecta, ne ipsa quidem fratri chara, quod eam ob insignem prudentiam verebatur. Quæ cum nihil ab illo magnificentum consequeretur, neque frequentabat regiam, superbeque cum eo agebat, si quando accesserat, eum arguens et objurgans, et ejus ob illa iracundiam per contemptum silentio dissimulans. Imperator vero sincerum illum sororis erga Tornicium affectum graviter molesteque ferens, ut eos longe sejungeret, Tornicium Iberibus Romanæ ditionis præfecit, relegatione specioso titulo obumbrata. Cum igitur ille abiret, et fama eum spe magnæ fortunæ prosequi non desisteret: quidam inde ansam arripuerunt ejus apud imperatorem calumniandi. Quorum verbis commotus ille Tornicio comam tondet, se spem ejus una detonurum ratus, nigramque lacernam induit, quasi eo colore exspectato illi fortunæ splendori tenebras offusus. Ita reversum adeo non est miseratus, ut cachinno etiam persecutus sit abeuntem. Enimvero Macedones prius etiam, ut dictum est, illi addicti, ac bene de eo sperantes eum noctu ex urbe imperatrice in metropolim suam Adrianopolim abducunt, ubi seu fautorum ejus studio, maxima pars exercituum convenit: seu imperatoris odio, qui ob causas quasdam milites non bene tractarat, et suspectos habebat, unde illis invisus esse cœperat. Statim igitur illic congressi, Tornicium faustis acclamationibus persecuti, imperatorem consalutarunt. Hic vero, citra moram rem cum sua factione aggressus, subito Constantinopolim invadit, cumque multi ad eum tam cives quam milites confluerent, in spem serigebatur, neminem fore qui sibi resistere auderet, sed cives portas urbis potius non gravatim aperturos, tum quod Orientales exercitus bellis ibi gerendis occupati, tum quod cives imperatori irati essent, a quo aliter quam vellent haberentur. Hujusmodi spe inflatus, castra ante urbem ponit, oppugnaturus eam, nisi alacriter reciperetur. Mane igitur instructa acie ad mœnia urbis circa Blachernas progressus, portas aperiri sibi petit, cuctodes ad id facinus magnis pollicitationibus invitans. Qui cum eum et negligerent penitus et deriderunt et dioteriis incesserent, oppugnationem inchoat. Imperator

Varis lectiones et notæ.

(34*) Οἱ δὲ γὰρ Μακεδόνες. Anonymus Barenis in Chron.: An. 1958, ind. 1, rebellavit Torniki cum Makedonis et Bolatze consocranso suo, perrexit Constantinopolim, ut faceret se imperatorem. Argyro

magistro exivit sub nocte cum aliquantis Francis et Græcis, et fecerunt ei damnum maximum. Postea comprehensus est ipse Tornikki a Monomacho, et jussit eum cæcare, et Batatzi cæcati sunt ambo.

vero cum paucis militibus urbanaque multitudinie, et aliis quibusdam viris senaturus ministris, qui omnes vix millenarium numerum explebant, se ad defensionem parat: quos cum pro mœnibus tyranni militibus opposuisset, putabat se terrorem adversariis incussurum: atque ipse in quodam imperatorio conolavi prominente ante cætera, pro majestate consedit, ut hostes et videret, et vicissim ab iis videretur. Macedones vero scurrilitati assueti, conspectum imperatorem partim palam contumeliis insectati sunt partim cœtibus institutis comicas quasdam cantilenas ex tempore cecinerunt, et saltarunt, pedibus terram pulsantes, immissaque cohorte in eos qui extra mœnia objecti fuerunt, homines partim ad portas, partim ad fossas compulerunt, in quas præcipitati perierunt, tantaque formido incessit omnibus ut ii etiam qui in mœnibus stabant, desilientes fugerent, et qui aditus urbis custodiebant, ne portis quidem clausis se subducerent. Quod si bellum illud virum 253 habuisset, qui uti victoria scisset, nihil Tornicium ad urbis ingressu vel executione conatus sui prohibuisset. Sed eam occasionem, cum Deo aliter visum esset, tyrannus amisit. Imperator tamen periculo proximus fuit: nam quidam, emissa contra illum sagitta, ipsum quidem non percudit sed adolescentem cubiculi ministrum, ac ne eum quidem lethaliter vulneravit. Tamen satellites terribi, statim recesserunt, et ipse imperator cum sella alio translatus est. Tornicio, tanta felicitate neglecta, res in contrarium vertit. Nam urbe denuo custodiis munita, tyrannus mane rursus impetu in mœnia facto, repulsus est, nec multum abfuit, quin ipse periret. Nam cum ex machina saxa talenti pondere in hostes excuterentur, unum et ipsum directum, aberravit illud quidem, sed et ipsi et satellitibus ejus terrorem incussit, ut dissipata acie, in castra reversi, ab oppugnatione desisterent. Paucis igitur diebus ibi commoratus, cum e suis alios ad imperatorem deficere, alios dispergi et aufugere videret, relicta urbis obsidione, castella Thraciæ se facile occupaturum ratus, ab illis quoque repulsus est. Interea copiæ Orientales revocatæ adsunt, et contra tyrannum mittuntur. Quo defectionis socii cognito, sibi metuentes, cum Orientalium quoque dux castra prope illos potuisset, et alios colloquiis, alios litteris impulisset, ut ad imperatorem transfugerent, fere omnes deserto, tyranno cum imperatoris se conjunxerunt: neque ii gregarii tantum milites, sed etiam viri illustres, duces et magistratus. Unus duntaxat ex insignioribus Batatzes apud illum mansit. Tornicius igitur destitutus ab omnibus, nulla spe evadendi relicta, cum Batatzes in templum quoddam confugit. Unde in compedibus ad Monomachum perducti atque effosis, oculis cæcati sunt, seditioe penitus compressa.

Ἐπιχειρήσαντων, Ἄλλὰ τινὰς βραχίλιας ἡμέρας προσμείνας ὁ τύραννος, ἐπεὶ ἑώρα τοὺς μὲν τῶν οἰκείων προσχωροῦντας τῷ βασιλεῖ, τοὺς δὲ σκιδναμένους καὶ ἐκδιδρασκοντας, ἀπανίσταται μὲν τῆς περὶ τὸ ἄστυ προεδρίας, ἀπῆει δὲ ὡς εὐπετῶς τῶν θρακῶν κρατήσεων φρουρῶν, ἀλλ' ἀπεκρούσθη

καὶ οἱ τῆς πόλεως δι' ὀργῆς ἐποιοῦντο τὸν αὐτοκράτορα, ὡς δὴ τι μὴ κατὰ γνώμην αὐτοῖς προσφερόμενον. Τοιαύταις οὖν αἰωρούμενος ταῖς ἐλπίσι, στρατοπεδεύεται πρὸ τῆς πόλεως, πολιορκήσαν αὐτήν, εἰ μὴ δέχοιτο αὐτὸν ἐτοιμότατα. Ἔωθεν οὖν παραταξάμενος, καὶ ἀγχοῦ τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως γεγονώς περὶ τὰς Βλαχέρνας, ἀνοίξει οἱ τὰς πύλας ἡξίου τοὺς ἔνδον, ὑποσχίσει τούτους πρὸς τὴν πρᾶξιν παραθαβύρων λαμπραῖς. Τῶν δὲ μηδ' ἐπιστρεφομένων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ χλευαζόντων, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀποσκωπτόντων, ἐπιχειρεῖ τῇ προσβολῇ. Ἀντιπαρετάττετο δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς, στρατιώταις ὀλίγοις καὶ ὄχλῳ δημοτικῷ καὶ τισὶν ἄλλοις ἀνδράσιν ἐνίων τῆς γερουσίας θεράπουσι, τῶν πάντων οὐδ' εἰς ἀκριβῆ συναριθμουμένων χιλιοστῶν· καὶ τούτους πρὸ τοῦ περιβόλου στήσας τῆς πόλεως ἀντιμετώπους τοῖς τοῦ τυράννου, ᾤετο καταπλήξειν αὐτοῖς τὸν ἀντίπαλον. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἔν τινι τῶν βασιλικῶν θαλάμων προσβεβλημένῳ τῶν ἄλλων καὶ ἐπὶ τὸ πρὸ τῆς πόλεως ἐπιχρυσωμένῳ πεδίῳ καθήσθη βασιλικῶς, ἢ ὀργῆν τοὺς ἐναντίους καὶ ὀρᾶτο αὐτοῖς. Οἱ δὲ Μακεδόνες βωμολοχίας ὄντες ἐθῆδες, ἰδόντες τὸν βασιλεῖα, οἱ μὲν ἄντικρυς ἐξέβριζον εἰς αὐτὸν, οἱ δὲ, καὶ χοροὺς συνιστῶντες μέλη τε τινὰ σχεδιάζοντες κυμαθίας ὠρχοῦντο, καὶ ᾄδον ταῦτα, τοῖς ποσὶν ἐπικροτοῦντας τὴν γῆν. Ἐῖτα τοῖς ἔξω τοῦ τείχους προσβεβλημένοι βασιλικοῖς μοίρας τινὲς ἐπελθοῦσης τῶν ἐναντίων, οἱ μὲν ἐπὶ τὰς πύλας ὤρμησαν, οἱ δ' ἐπὶ τὴν τάφρον ἐνέπιπτον καὶ ἀπώλλυντο, τοσοῦτον δ' ἄπαισι τὸ θεός ἐγένετο, ὥστε τοὺς τε τοῖς τείχεσιν ἐφειστώτας ἑαυτοὺς ἐκ τούτου καταβάλλοντας φεύγειν, καὶ τοὺς τὰς εἰσόδους φρουροῦντας τῆς πόλεως φροῦδους αὐτίκα γενέσθαι, μηδὲ τὰς πύλας ἐπιζυγώσαντας. Εἰ γοῦν εἶχεν ὁ τότε πόλεμος τὸν εἰδὸτα νικᾶν, οὐδὲν ἦν τὸ κωλύον εὐθὺς τὸν Τορνίκιον ἐντὸς γενέσθαι τοῦ ἄστεος, καὶ τέλος ἐπιθεῖναι τῷ ἔγγυρῆματι. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν, ἐπεὶ μὴ τῇ ἄνωθεν ἐδέξατο διοικήσει, τὸν τυραννοῦντα διέφυγεν. Ὁ δὲ γε βασιλεὺς μικροῦ ἂν ἐκινδύνευσε· τῶν γὰρ τις ἐναντίον τόνδ' ἐπιτοξάζεται, καὶ βέλος ἀφίησι κατ' αὐτοῦ· τὸ δ' ἀτευκτῆσαν τοῦ βασιλέως, βάλαι μαιρῶν τι τῶν θαλαμηπολόωντων. Ἄλλ' οὐδ' ἐκαίνῃσιν ἀπῆει γέγονεν ἢ ἐκ τοῦ βέλους πληγῆ. Οἱ δὲ γε περὶ τὸν βασιλεῖα, δεισαντες, αὐτίκα μετέστησαν, πικρῶν αὐτὸς ἄλλοσὲ πη σὺν τῷ θώκῳ μετήνεκτο. Ὅν δ' εἰρήται τρέπον τὸν Τορνίκιον διαφυγὸν τὸ εὐτύχημα, εἰς τοῦναντίον αὐτῷ τὰ πράγματα περιέτραψεν. Ἦ τε γὰρ πόλις αὐθις ὀπὸ φρουρᾶν ἐγεγόνει, καὶ ὁ τύραννος πάλιν ἔωθεν προσβαλὼν καὶ ἀπεκρούσθαι παρὰ βραχὺ καὶ ἀπώλετο ἄν. Λίθων γὰρ ἐκ μηχανῆς ταλαντιαίων σφενδονομένων κατὰ τῶν ἐναντίων, εἰς ἐπὶ τὸν τύραννον ἔετο, καὶ τοῦ μὲν οὐ καθίκαται, δειλίαν δὲ κάκεινῃ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ἐνεποίησε, καὶ λύσαντες τὴν παράταξιν ὑπενόστησαν εἰς τὴν σφετέραν παρεμβολήν, καὶ οὐκέτι τῇ πολιορκίᾳ

κάκιστων. Ἦν τοσοῦτον δὲ παρήσαν, αἱ τῆς Ἐφίας δυνάμεις ἀνακαλημένα παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ κατὰ τοῦ τυραννοῦντος ἀφείθησαν. Οἱ δ' αὐτῶ τὴν ἀποστασία συγκροτοῦντες, ὡς ἔργων τοῦτο, δεισαντες περὶ σφίσι, ἀλλὰ καὶ τοῦ τῶν Ἐφίων ταγμάτων ἐξάργοντος παραστρατοπεδευσάμενου τοῖς ἀποστάταις, καὶ τοὺς μὲν ὁμιλίαις, τοὺς δὲ καὶ γράμμασι πείθοντες αὐτομολῆσαι τῷ αὐτοκράτορι, πάντες σχεδὸν ἀπολιπόντες τὸν τυραννήσαντα, προσήνυον τοῖς βασιλικοῖς, καὶ οὐ τῶν ἀσπίων μόνον ἦσαν οὗτοι στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιφανῶν, καὶ ἐστρατηγηκῶτων καὶ λαμπρυνθέντων ἀρχαῖς, ἐνὸς μόνου τῶν ἐπισήμων παρήμεμενηκότος αὐτῶ τοῦ Βατάτζη. Ὡς δ' οὖν ἐγκατελείφθη πρὸς τῶν λοιπῶν ὁ Τορνίκιος, καὶ πάντοθεν αὐτῶ ἄφυκτος ἦν ἡ κατάληψις, θείψα νὰ προσπεφύγασιν αὐτὸς τε καὶ ὁ Βατάτζης. Ἐκείθεν δὲ πεδῆται (35) τῶ Μονομάχῳ προσήχθησαν· ὁ δὲ στερῆσιν ἀμφοῖν καταψηφίζεται τοῦ φωτός, καὶ τοῖς μὲν ἐσπίσθησαν εὐθὺς οἱ λύχνοι τοῦ σώματος. ἡ δ' ἀποστασία διετέλυτο τῆλεον.

ΚΔ'. Μέχρι μὲν οὖν τοῦδε μάχας ἐμφυλίου δ' ἄ λόγος διηγησάμενος, μεταβήσεται νῦν πρὸς μάχας βαρβαρικές. Προαίσθω δὲ τῶν ἄλλων τῶν Ῥώος ἡ ἐπέλευσις. Τοῦτο τὸ ἔθνος καὶ ἄλλοτε πλειστάκις κατὰ Ῥωμαίων ἐγένετο, ἡττηθὲν δὲ, τέλος καὶ σπένδαξ πεποιήτο πρὸς Ῥωμαίους καὶ κῆδος, ἵνα διὰ τὴν ἀρχιστείαν πρὸς ὁμόνοιαν τὰ γένη συνδίοιτο, καὶ παρ' ἀλλήλους ἐφοίτων ἐμπορευόμενοι. Ἦσαν οὖν καὶ τότε Ταυροσκῦθαι πολλοὶ παρὰ τῇ Κωνσταντινῶ, τὰ παρ' ἐκείτων ἀποδιδόμενοι, καὶ τὰ παρ' ἡμῖν ἀνωνούμενοι. Συνέβη δὲ τισι τῶν Σκυθῶν ἔριν γενέσθαι πρὸς Ῥωμαίους τινὰς, πλῆγαι δ' ἐπηκολούθουν ταύτῃ καὶ τραύματα, τοῖς δὲ παρείποντο θάνατοι, καὶ τοῖς θανοῦσι καὶ εἰς τις τῶν ἐπισήμων παρ' αὐτοῖς συνηρθήθητο. Τοῦτο τῶ τῆς χώρας ἀρχοντι πρόφασις τῆς συγκινήσεως καθ' ἡμῶν γέγονε, καὶ αὐτίκα πλοῖα συμπηξάμενας, δ' παρ' αὐτοῖς μονόβουλα λίγονται, σφόδρα πολλὰ, καὶ τούτοις ἐμβιδάσας πλῆθος ὑπερεκπίπτον σχεδόν τι καὶ ἀριθμὸν, ἀκήροκτον Ῥωμαίοις ἐπίσειε πόλεμον, καὶ γίνεται τῆς Προποντιδῶς ἐντός. Ὡς δ' ἔγνω τὴν ἐπέλευσιν ὁ κρατῶν, στέλλει παρ' αὐτοῖς τοὺς πρεσβεύοντας, καταθέσθαι τὰ δπλα σφᾶς, ὡς ἐτοίμως τοῦ βασιλέως, ε' τι γέγονεν αὐτοῖς πρὸς λύπην, ἐξισομένου καὶ θεραπεύοντος. Ὁ δὲ Βάρβαρος ὑπερηφάνως τε τοὺς πρέσβεις ἐδέξατο, καὶ λόγους μεγαλαύχους καὶ σοβαροὺς ἐξηρέυετο, καὶ ἀτίμως αὐτοὺς ἀπεπέμφατο. Ἀπεγνοὺς τοῖνυν τὰς σπονδὰς ὁ κρατῶν, καὶ αὐτὸς πρὸς ναυμαχίαν παρεσκευάζετο, καὶ ἐπεὶ μὴ ἔτυχε τὸ ναυτικὸν ἐνδημοῦν, πορρωτάτω δ' ὄν, φυλακίς χωρῶν προσησχέλητο, τριήρεις τινὰς καὶ ὀκτάδας ἄλλας ἐτοιμασάμενος, καὶ ταύταις τὸ πῦρ τὸ ὑγρὸν (36) ἐνθέμενος ἄφθονον, ἀνέταξε ταύτας τοῖς σκάψαι τοῖς βαρβαρικοῖς, καὶ αἰτὸς ὁ αὐτοκράτωρ παρῶν, καὶ ἄνω που τοῦ λιμένος καθήμενος. Ὡς δὲ τὸ πολὺ τῆς ἡμέρας παρήλθε καὶ ἡρέμουν οἱ Βάρβαροι, καὶ τὴν σόνταξιν οὐ διεύουν, τρεῖς τῶν τριηρῶν ἐκίλευσιν ὁ βασιλεὺς τῶ Θεοδοροκάνῳ λαβεῖν, καὶ ἀκροβολισσασθαι κατὰ τῶν Βαρβάρων, ἵν' αὐτοὺς εἰς πόλεμον ἐπισπάσῃται. Ὁ δ' οὐκ ἀκροβολισμοῖς ἐπεχείρησεν, ἀλλὰ καθαρᾶ ναυμαχίᾳ, καὶ τινα μὲν σκάφη βαρβαρικὰ κατέφλεξε τῶ δὲ δὲ κατέσχευεν πυρὶ, τινὰ δὲ κατέδυσεν αὐτάνδρα, ἕν δὲ κατέσχευεν ἔνδον αὐτὸς εἰσπεπεδικῶς, καὶ οὗς μὲν τῶ ξίφει συγκόψας, οὗς δὲ καταπλήξας, καὶ δεσμῶν ὡστερ

XXIV. Hactenus intestina bella commemoravimus. Nunc ad externa se convertat oratio, ac Russorum in primis expeditio narretur. Quæ gens cum alias quoque sæpissime Romanos aggressa esset, victa fuit. Tandem fœdere icto, et affinitate juncta, utrumque populum devincire studuerunt, et commercia invicem agitarunt. Cum 254 autem tunc multi Tauroscythæ Constantinopoli merces suas venderent, et nostratos commercarentur: accidit ut, inter eos et Romanos quosdam contentione orta, a pugnis ad vulnera, a vulneribus ad cædes fieret progressio, et inter cæteros illustis quidem Scythæ caderet. Ex eo Russorum princeps occasione sumpta, statim plurimis navigiis compactis, quæ apud eos monoxyla vocantur, multitudinè quæ omnem prope numerum excedit, iis imposita. Propontidem penetrat, bellumque Romanis non ante indictum infert. Quos ubi imperator adventare cognovit, missis legatis petit, ut arma deponant, se paratum esse si quid molesti eis accidisset, satisfacere. At Barbarus legatos superbe excepit, eosque insolentibus et molestis verbis eructatis, cum ignominia dimisit. Imperator igitur pace desperata, et ipse ad bellum navale se parat, et quia classis longissime aberat, tutandis provinciis occupata, triremes alias et onerarias naves, plurimo Græco igni imposito adversus hostilem classem mittit, atque ipse in summo portu considet. Ut autem magna diei parte elapsa, Barbari quiescebant, nec tamen aciem solvebant, Theodorocanum jubet cum tribus triremibus lacessere Barbaros, et ad pugnam elicere. Is vero non velitari cœpit, sed plane pugnam esse auspicatus, et Græco igni aliquot naves Barbaricas cremavit, alias una cum viris demersit, unamque comprehendit, in quam ipse insiliit, aliis cæsis, aliis perterrefactis et metu quasi constrictis. Tribus triremibus feliciter ista ausis, signo ab imperatore dato plures onerariæ solvunt: quibus Barbari conspectis, pugnæ immemores, soluta acie in fugam conversi paulatim recesserunt, Romanis in ea pugna divinitus etiam adjutis. Nam subito ventus Orientalis coortus, fluctibus versus occidentem ingentibus in Barbarorum naves devolutis, multas submersit, multas petris et occultis scopulis illisas comminuit; vectores porro partim undæ absorpse-

Varie lectiones et notæ.

(35) Πεδῆται. Resposuimus ex mss. πεδῆται.

(36) Πῦρ ὑγρὸν. Vide Gloss. med. Græciti

runt, partim fluctu in terram ejectos milites ob-
sessis littoribus trucidarunt. Barbarorum multitu-
dine ad hunc modum debellata, imperator victo-
ria illustris in regiam reversus est.

οἱ Βάρβαροι, οὐκέτι μάχης ἐμμένοντο, ἀλλὰ τὴν σύνταξιν διαλύσαντες, πρῦμναν ἐκρούσαντο, καὶ ὠρμήκεσαν εἰς φυγὴν. Συνεμάχησε δὲ Ῥωμαίοις τότε καὶ ἄνωθεν τις ῥοπή· πνεῦμα γὰρ ἐξαίφνης σκληρὸν πνεύσαν ἐξ Ἐφῶς πρὸς τὰ Ἑσπέρια, καὶ καταιγίδα κινήσαν, τοῖς τῶν Βαρβάρων ἐπήνεκτο σκάφεισι, καὶ πολλὰ μὲν ἐπέκλυσε, καὶ τῆ βυθῶ παραδίδωκε, κολλὰ δ' ὑφάλοις πέτραις καὶ σκοπέλοις προσήρραξε καὶ συνέτριψε. Τὰ δὲ γε τούτων πληρώματα, τοὺς μὲν τὸ ὕδωρ ἐκάλυψε, τοὺς δὲ σύνταγμα στρατιοτικὸν ἐφεδρεῦον ταῖς ἡϊόσι διέφθειρεν, ἐκδρασσομένους τοῦ κλύδωνος· οὕτω δὲ καταπολεμηθέντος τοῦ τῶν Βαρβάρων πλήθους, ὁ βασιλεὺς τροπαιοφορῶν εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐπανέζετ'·

255 XXV. Exposito uno Barbarico bello Turcorum gentis, Turcorum videlicet, motum est transeundem, qui Orientem tum invaserunt, et in hunc usque diem in festant. Sunt autem Turci gens Hunnica, populosissima et libera, Caucasiorum montium septentrionale latus accolens. Nam cum Persæ, Macedonibus inter sese dimicantibus, regnum suum, ut supra ostensum est, recuperassent, idem a Sarracenis victi et oppressi, rursus amiserunt. Sarraceni vero, non uni principi paruerunt, sed seditione inter ipsos orta, in factiones divisi, alii alios oppugnarunt. Muchometus igitur Imbraelis filius, Persidis, Chorasmiorum, Mediæ, et aliorum quorundam populorum princeps, temporibus Basilii Porphyro geniti, cum suscepto contra Indos et Babylonios bello succubisset, Turcorum auxiliis accersitis Tangrolipice Mucalito duce, hostes superavit: domumque reversus, Turcos ad sua redire non sivit, sed retinere voluit, ut eorum opera contra alios quoque uteretur. Qui cum domum redire, nisi per Araxidis pontem nequirent (fluvius is est, qui nonnisi ponte superari potest utrinque turrito, quem præsidari milites tenebant), deficiunt, et montes occupant (nam cum tribus millibus plures non essent, cum multis millibus acie decernere non audebant), unde procurrentes, Saracenos prædantur. Muchometus vero ad xx millia contra eos mittit, decem ducibus e suis popularibus summa belli credita, quos Turci noctu aggressi maxima ex parte facile trucidarunt; reliquias cum suis duobus ad Muchumetum redierunt. Is decem illis ducibus excæcatis, et militibus atrocissima quæque comminatus, effecit ut præ metu ad Turcos confugerent. Ii vero jam aliis quoque multis confluentibus, servis et facinorosis hominibus, qui manibilibus et rapinis gaudebant, numeroso confecto exercitu, prælio cum Muchumeto circa Apasoham commisso, multos Sarracenos ceciderunt, ac inter alios ipse quoque Muchumetus cecidit. Tangrolipix igitur consensu exercituum imperio omnium gentium quæ Muchumeto paruerunt, accepto, turres pontis Araxidis evertit. Fluvii porro transitu patfacto, magna **256** Turcorum multitudo

τῆ δέσι παθειληφώς. Ὡς δ' οὕτω ταῖς τρισι τριήρεσι κατευτυχῆθη ἢ κατὰ τῶν ἐναντίου ἐπέλευσις, καὶ ἄλλαις τῶν ὀλκάδων συνθημα παρέσχεν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἀνήγοντο πλείονες· ἅς ὄρωντες ἐπιούσας

ἐπιδοσκειται, τοὺς Τούρκους φημί. Εἰσι μὲν οὖν (37) οὗτοι γένος τι Οὐννικὸν (38), οἰκοῦν τὰ προσάκτια τῶν Καυκασίων ὄρων, πολυπληθεῖς καὶ αὐτόνομοι.

ΚΕ'. Εἰς μὲν δὲ πόλεμος βαρβαρικὸς οὕτωςι δεδιγεται, εἰρήσθω δὲ καὶ ἑτέρα τις συγκλίνησις ἔθνους, ἢ τότε τὴν Ἐφῶν διέλαθε, καὶ μέχρι τοῦ νῦν αὐτὴν ἐπιδοσκειται, τοὺς Τούρκους φημί. Εἰσι μὲν οὖν (37) οὗτοι γένος τι Οὐννικὸν (38), οἰκοῦν τὰ προσάκτια τῶν Καυκασίων ὄρων, πολυπληθεῖς καὶ αὐτόνομοι. Ἐπει δ' ἡ Περσῶν ἀρχὴ, τῶν Μακεδόνων ἐφ' ἑαυτοὺς τραπέντων, καὶ ἀντιμαχομένων ἀλλήλοισι, ἰσχυρὸς πάλιν τὴν ἀρχὴν ἀνασώσασθαι, ὡς ἔμπροσθεν μοι ἱστορήται, ἢ δ' αὖθις ὑπὸ Σαρακηνῶν τὴν ἑξουσίαν ἀφήρητο δεδούλωτό τε Σαρακηνοῖς, καὶ οὐχ ἕνα ἦσαν ἡγεμόνα τελοῦντες, πρὸς ἀλλήλους τε καὶ οὗτοι στασιάζαντες, εἰς ἀντιπέλους μοίρας διήρηντο, καὶ ἀλλήλοισι ἐπέθεσαν, Μουχοῦμετ οὖν ὁ τοῦ Ἰμβραηλ, Περσίδος ἄρχων καὶ Χωρασμίων, καὶ Μηδίας, καὶ τινων ἄλλων, πόλεμον ἤρατο κατὰ τοὺς χρόνους Βασιλείου τοῦ Πορφυρογεννήτου, κατὰ Βαβυλωνίαν τε καὶ Ἰνδῶν, ἠττώμενος δὲ συμμαχικὸν ἐκ Τούρκων μετεπέμψατο. Ἦν δὲ τοῖς εἰς συμμαχίαν ἐλθοῦσι τῶν Μουχοῦμετ ταγματάρχης Ταγγρολίπιξ Μουκάλετ, μετ' ὧν ὁ Μουχοῦμετ τοῖς ἀντιθέτοις προσβαλὼν, τροπούται αὐτοὺς, καὶ ἀναζεύξας εἰς τὰ οἰκία, οὐκ εἶα τοὺς Τούρκους εἰς τὴν ἑαυτῶν ὑποστρέψαι, ἀλλ' ἤθελε παρακατέχειν αὐτοὺς, ἵνα καὶ ἐφ' ἑτέροις χροῖτο συμμαχοῖς αὐτοῖς. Οἱ δὲ μὴ οἰοῖτε ὄντες ἀπίκται πρὸς τὴν σφετέραν, εἰ μὴ αὐτοῖς ἀναθεῖη ἢ τοῦ Ἀράξιδος γέφυρα (ποταμὸς δ' οὗτός ἐστιν, εἰ μὴ διὰ τῆς γεφύρας οὐ περατὸς, ἢ δὲ γέφυρα ἐκπεργωτο ἐκατέρωθεν, καὶ τοῖς πύργοις φρουροὶ ἐπιστήκεσαν), ἀποστατοῦσι, καὶ εἰς ὄρη καταφυγόντες (οὐ γὰρ ἐθάβρουν οντες τρισχιλιοι. πρὸς πολλὰ κατὰ συστάδην μαχέσασθαι μυριάδας), ἐκτρέχοντες ἐκείθεν, τὰ τῶν Σαρακηνῶν ἐληίζοντο. Ἐκείνηται τοίνυν κατ' αὐτῶν ὁ Μουχοῦμετ στρατενμα ἐπὶ που τὰς εἰκοσι χιλιάδας, δέκα τῶν ὁμογενῶν ἀνέρας τὴν αὐτῶν ἀγχειρίσας ἡγεμονίαν. Οἱς οἱ Τούρκων νυκτὸς ἐπιθέμενοι, ῥῆστα τοὺς πλείους κατέκοψαν. Οἱ δὲ περισωθέντες σὺν τοῖς αὐτῶν στρατηγῶσι εἰς τὸν Μουχοῦμετ ἀνθυπενόστησαν. Ὁ δὲ τοὺς μὲν δέκα τῆς στρατιᾶς ἡγεμόνας ἐξετύφλωσε, κατὰ δὲ τῶν περισωθέντων στρατιωτῶν ἡπέλειε διαθήσειν αὐτοὺς τὰ χεῖριστα. Οἱ δὲ δεισαντες, τοῖς Τούρκοις προσέθεντο. Ἦδη δὲ καὶ ἄλλων προσρῦντων συγγῆν, δούλων τε καὶ κακούργων, λεηλασίαις χαίρόντων

Variae lectiones et notæ.

(37) Εἰσι μὲν οὖν. De Turcorum origine copiose satis egimus in Notis ad Nicephori Bryenii

Hist. lib. 1, n. 7.

(38) Οὐννικόν. Mss. Οὐνικόν.

καὶ ἄρκαγαις, πολυπληθὲς ἐγένοντο στράτευμα, καὶ τῷ Μουχοῦμτ περὶ τὸ Ἄπασχάν (39) συβήγγυνται καὶ πολλῶν πεσόντων καὶ Σαρακηνῶν, καὶ αὐτὸς ὁ Μουχοῦμτ διέφθαρτο. Ὀμοιοσάντων οὖν τῶν στρατευμάτων, παρὰ πάντων ὁ Ταγκρολίπιξ τὴν ἀρχὴν τῶν ὑπὸ τὸν Μουχοῦμτ ἐνεχειρίσθη χωρῶν. Αἰρεθεὶς δ' εἰς ἡγεμονίαν, πέμψας τοὺς ἐν τῇ γεφύρᾳ τοῦ Ἀράξιδος πύργους κατέβαλεν. Οὕτω δ' ἀνεθείσης τοῖς Τούρκοις τῆς διόδου τοῦ ποταμοῦ, πολὺ τῶν Βαρβάρων τούτων πληθὸς προσεβήθη τῷ Ταγκρολίπικι, καὶ χεῖρα βραεῖαν ἐκ τούτων ὁ τῶν Τούρκων κτησάμενος ἀρχηγός, ἀφαιρείται μὲν πάντοθεν τοὺς Σαρακηνοὺς τὴν ἀρχὴν, ἐκὼς δὲ ταύτην καὶ τοῖς ὁμογενέσι ἀπένειμε, καὶ εἰς ὑπήκοους τοὺς ἐκ τῆς Ἄγαρ κτέστησεν. Εἶτα αὐτὸς μὲν μάχῃ τοὺς Βαβυλωνίους προσεκτίσαστο, τὸν δὲ ἀδελφόπαιδα Κουτλουμοῦς σὺν στρατιᾷ κατὰ τῶν Ἀράδων ἐξέπεμψεν· ὁ δὲ ἤττηθείς ἠπίστραψε, καὶ διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν τῆς Μηδίας ἔρχοντα (οὕτω δ' ἐκαλεῖτο πάλαι τὸ Βαζασπρακᾶν) αἰτῶν παραχωρηθῆναι διὰ τῆς χώρας αὐτοῦ διελεθῆν. Ὁ δὲ τῆς χώρας ταύτης ἐκ βασιλείως ἄρχειν προχειρισθείς, οὐ μόνον οὐκ ἀνήκε τούτῳ τὴν διόδον, ἀλλὰ καὶ ἀντετάξατο κατ' αὐτοῦ, καὶ συμβαλὼν ἤττηται, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν οἰκείων ἀπέβαλεν, ἦλω δ' αὐτός. Ὁ γοῦν Κουτλουμοῦς πρὸς τὸν Ταγκρολίπικα ἐπανελθὼν τὰ περὶ τοῦ κατὰ τὴν Μηδίαν διηγείτα πολέμου, καὶ τῆς χώρας ἐξυμνεῖ τὸ πάμφορον, καὶ προσετίθει, εὐζύλωτον εἶναι ταύτην, παρὰ γυναικῶν καρπούμενην, οὕτω καλῶν τοὺς μαχεσαμένους αὐτῷ. Ὁ δὲ Ταγκρολίπιξ αὐτῷ μὲν διὰ τὴν ἦταν ἐμνησία, ἐκαίνος δὲ κατὰ τῶν Ἀράδων ἐχώρει. Καὶ ὁ Κουτλουμοῦς δέισας ἀπέδρα μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ, καὶ τὸ Πάσαρ (πόλις δ' ἔστι τῶν Χωρασμίων) τουτί κατασχὼν, ἀφίσταται τοῦ σουλτάν (οὕτω γὰρ ὁ Ταγκρολίπιξ ὠνόμαστο) καὶ ἐπὶ πολὺ πρὸς τὸν θεῖον ἀντικαθίστατο, πολιορκοῦντα αὐτὸν, διὰ δὲ τὴν τῆς πόλεως ὀχυρότητα μηδὲν ἀνύσαι δυνάμενον. Καὶ ὁ μὲν σουλτάν τῇ πολιορκίᾳ τοῦ Πάσαρ προσησχόλητο· στέλλει δὲ κατὰ Μηδίας Ἀσάν σὺν ἐξιομάχῳ δυνάμει. Ὁ δὲ προσβαλὼν τῇ χώρᾳ, καὶ συμμίξας Ῥωμαίοις, πίπτει μὲν αὐτὸς, ἤττηται δὲ τὸ σὺν αὐτῷ στρατιωτικόν, καὶ βραχίστων ἄτερ, τὸ πᾶν ἀπόλλυται. Ὁ μαθὼν ὁ σουλτάν ἠθύμησε μὲν, ἐπαναλαβεῖν δ' αὖθις ἔσπευδε τὸ δυστύχημα, καὶ Ἀλίμ Ἀβραμίφ ἐπεροθαλεῖ ἐαυτοῦ ἀδελφῷ στρατιᾶν ἐγχειρίσας εἰς ἑκατὸν ἀριθμουμένην χιλιούστας, κατὰ Ῥωμαίων ἐξέπεμψεν. Ὁ δὲ τοῦ Βασπρακᾶν στρατηγός τῷ Βασιλεῖ περὶ τούτων διὰ γραμμάτων ἐδήλωσε, συμμάχίαν αὐτῶν. Καὶ δε τῷ Λιπαρίτῃ δυνάστη μοίρας τῶν Ἰβηρων τυγχάνοντι ἐπέστειλε συνελθεῖν τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ ἐπαρῆξαι κατὰ τῶν Τούρκων. Τῶν Τούρκων δὲ ἐπιστάτων ἦδη, οἱ Ῥωμαῖοι πολεμησιαὶ σφισιν οὐκ ἔκριναν, εἰ μὴ ἐνωθεῖεν κατὰ τὴν βασιλικὴν ἐντολὴν καὶ τοῖς Ἰβηρεῖν. Ἀτρεμούντων δὲ τῶν στρατιωτῶν, μὴ δυνάμενος αὐτοῖς ὁ Ἄλιμ συμβαλεῖν, εἰς ὀχύρωμά τι προσκαθημένους, ἐπεισι

ad eum se contulit. Sic magnis copiis Turcicis suffultus, omnibus Agarracenis ademptum imperium, in se et populares suos transtulit, et Agarenos sibi parere cogit. Deinde Babylonis bello subactis, fratris filium Cutlumum cum exercitu contra Arabes misit, a quibus superatus per legatos a principe, quem imperator Mediæ (sic enim Ὀλίμ ἠσκαβatur B. aspracan) præfecerat, transitum postulavit: quem is adeo non concessit. ut armatus illi occurreret. Sed multis suorum amissis, victus et captus est Cutlumus autem ad Tangropolipicem reversus, Medicum prælium referens, ejus regionis fertilitatem celebrat, eam expugnata facilem esse asserens, ut qua mulieres fruerentur: sic enim appellabat eos, eum quibus pugnat. Cæterum Tangrolipix illi ob cladem acceptam iratus, ipse contra Arabes proficiscitur. Cutlumus autem cum suis penæ metu aufugit, et Pasare Chorasmiurum urbe occupata, a sultano (sic enim Tangrolipix appellabatur) deficit, et patruo a quo obsidebatur, diu restitit, ob loci munitionem frustra laboranti. Qui ea obsidione occupatus, Asanem eum justis copiis contra Mediam mittit. Is impetu in provinciam facto, et prælio cum Romanis commisso, ipse cadit, amisso, paucissimis exceptis, toto exercitu. Quo sultanus cognito, sane doluit, sed jacturam illam resarcire cupiens, Alimo Abramio fratri ex altero parente exercitum centum millium circiter contra Romanos ducendum committit. Sed Baasparacanis prætor petitis ab imperatore auxiliis, Liparitam, partis Iberiæ dynastam expectabat, neque cum Turcis dimicandum sibi censebat, priusquam ex mandato imperatoris Iberum auxiliores copiæ advenissent. Romanis igitur intra munitiones se continentibus, Alimus negata pugnandi copia. Arzem oppidum nullo muro circumdatum, quod mercatores pene innumerabiles, homines ditissimi incolebant, se primo impetu capturum ratus, spe sua frustratus est, cum illud invassisset. Nam incolæ aditus lignis obstruxerunt, et telis ex ædibus conjiciendis multos sustulerunt. Eo per sex dies facto, cum Turcorum dux Arzenos fortissimè se defendere, nec obsidione facile capi posse cerneret, igni eos superare instituit: quo ædibus injecto, cum incendium undique sæviret, civibus in fugam versis, Barbari oppido potiti, multum auri et aliarum opum invenerunt, quas flamma non absumpserat. Inde iterum contra Romanum exercitum properarunt. Cum Liparites cum Iberibus jam adesset, sub vesperam commisso ad Bulytum prælio Alimus et Chrosanes alter Barbarorum dux, cum suis conversi fugerunt, Romanis hæc in multam noctem persecutis. Liparites vero in alio cornu pugnans ab hostibus captus fuerat, quem dum Romani in castra reversi diu exspectant, casus illius ignari, quidam nuntiat, captum ab

Varie lectiones et notæ.

(39) Ἀπασχάν. Alter e Reg. Ἀπασχάν.

hostibus festinanter abduci. Qua cognito illi in mærore erant, Barbari vero Lipariter ad sultanum perduxerunt. Imperator autem liberandi illius cupidus, magnam pecuniã ejus redimenti ergo et munera sultano misit, optens, ut Turci cum Romanis sociis ferirent. Cui sultanus Liparitem gratis restituit, cuncti pecunia illi tradita, pro quo missa erat hortatus, ne in posterum arma contra Turcos sumeret: atque ipse etiam legatum ad imperatorem misit, quem illi Seriphem vocant, cujus eadem fere conditio fuit, quæ olim apud nos syncelli. Nam ut is patriarchæ mortui locum occupabat, sic etiam Scriphes chalipha defuncto succedebat. Is igitur magnam urbem ingressus, et superbe cum imperatore collocutus, cum ab eo postulasset, ut tributa sultano penderet, infecta re est dimissus. Qua de causa iratus sultanus, ipse Romanos aggressus est, eoque tempore Turcica gens longius progressa, totum Orientem subegit, et usque ad continentem Byzantio obversam processit. Ac ita se res Turcicæ habuerunt.

τοῖς Ἰβηροι παραγεγονότος, συμβολή τῶν στρατευμάτων ἐγένετο περὶ Βουλυτον. Ὁ μὲν οὖν Ἀλίμ καὶ ὁ Χοροσάνης (ἕτερος δ' οὗτος ἦν στρατηγὸς τῶν Βαρδάρων) μετὰ τῶν ὀκ' αὐτοῦ στραπέντες, ἐνέκλιαν εἰς φυγὴν, καὶ σφᾶς οἱ ἀντιτεταγμένοι Ῥωμαῖοι μέχρι πόρρου νυκτῶν καταδίωκον. Ὁ δὲ Λιπαρίτης κατ' ἄλλο κέρας μαχόμενος ἐάλω τοῖς ἐναντίοις. Ὡς δ' ἐπαύσατο τῆς διώξεως οἱ Ῥωμαῖοι, τὸν Λιπαρίτην προσέμενον, μὴ εἰδότες, ὃ περὶ ἐκεῖνον συμβέβηκεν. Ἐν τοσοῦτο δὲ τις αὐτοῖς ἀγγέλλει τοῦ Λιπαρίτου τὴν ἄλωσιν, καὶ ὅτι λαβόντες αὐτὸν οἱ ἐλόντες ἀπίσαι σὺν σπουδῇ. Οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι ταῦτα μαθόντες, ἐν ἀθυμίαις ἦσαν, οἱ Βάρβαροι δὲ τῷ σουλτάν τὸν Λιπαρίτην ἐκόμισαν. Ὁ μὲντοι βασιλεὺς τοῦ Λιπαρίτου μαθὼν τὴν ἄλωσιν, πέμπει πρὸς τὸν σουλτάν, ἐλευθερίας ἀξιώσαι τὸν Λιπαρίτην ζῆτων, καὶ λύτρα τούτου πέμψας πολλὰ, καὶ δῶρα δὲ τῷ σουλτάν, καὶ σπονδὰς μέσον Ῥωμαίων καὶ Τούρκων γενέσθαι αὐτῶν. Ὁ δὲ σουλτάν τὸν μὲν Λιπαρίτην δωρεὰ στέλλει αὐτῷ, τὰ δὲ γὰρ λύτρα πάντα τῷ, ὅπερ οὐ ἐπεπόμφεισαν, δίδωκε, καὶ μηκέτι δευτέρως Τούρκων ἄρασθαι παρηγγύησεν. Ἐκπέπομφε δὲ κάκεινον πρέσβυν πρὸς βασιλέα, ὃν ἐκέλευεν ἐκεῖνον σερίφην. Οὗτος δ' ἔστι παρ' αὐτοῖς ὅπερ πάλα ἦν παρ' ἡμῖν ὁ λεγόμενος σύγκελλος: ὡς γὰρ ὁ σύγκελλος τοῦ πατριάρχου θανόντες εἰς τὸν ἐκείνου τόπον ἀντικαθίστατο, οὕτω καὶ ὁ σερίφης, τοῦ καλιφᾶ θανόντος, τὸν τελευταίαν διεδέχετο. Εἰσελθὼν οὖν εἰς τὴν μεγάλην πόλιν ὁ σερίφης, καὶ εἰς ὀμίλιαν τῷ κρατοῦντι ἐλθὼν, καὶ ὀμιλήσας ὑπερηφάνως φόρους τε τελεῖν ἀπαιτῶν τῷ σουλτάν, ἀπεπίμθη. Ἐντεῦθεν βαρυνόμενος ὁ σουλτάν, αὐτὸς κατὰ Ῥωμαίων ἐχώρησε, καὶ ἔκτοτε προχωροῦν τὸ τῶν Τούρκων γένος, τῆς Ἐφῆς ἀπάσης ἐκράτησε, καὶ μέχρι τῆς ἀντιπύρβου τῆ Βυζαντίδι ἠπείρου κατήνησε. Τὰ μὲν οὖν τῶν Τούρκων τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον,

XXVI. Patzinacæ vero in Europa grassabantur, C gens Scythica et populosa, ultra Istrum incolens, cui tum Tyrachus imperabat, vir nobilis ille quidem, sed ignavus. Alius vero quidam Cegenes, ut genere obscuro ortus, ita homo acer et strenuus, ob multa egregia facinora in bellis edita populo charus erat. Qua de causa Tyrachus eum per insidias tollere studebat. Quo ille animadverso, duabus e tredecim tribubus sibi conciliatis, trajecto Istro 258 in Romanorum fines venit, se transfugisse ad imperatorem, eique non inutilem fore, professus. Ea re indicata, Monomachus præsidem Scythas suscipere jubet. Cegenes vero Byzantium profectus, in conspectum imperatoris venit, et salutari baptismate initiatus, patricius est appellatus, suisque Scythias persuasit, ut et ipsi divino illo lavacro abluerentur. Cum vero in ripis Istri stativa haberet, et flumine subito trajecto, Tyrachios cædibus et rapinis infestaret: Tyrachus per legatos

τῷ Ἀρτζε (κωμόπολις δ' ἦν τοῦτο) πληθὺς δ' ἐνέκει αὐτῷ, ἵν' οὕτως εἴποιμι, καὶ ἀριθμὸν ὑπερβαίνουσα, ἔμποροι δ' ἦσαν οἱ ἄνθρωποι, καὶ πλοῦτος ἦν αὐτοῖς περιττός. Ὡς οὖν ἀτείχιστον τὴν κωμόπολιν ἐξ ἐφόδου αὐτὴν ἐλεῖν οἱ Βάρβαροι ἤλπιζον, ἀλλ' ἔγνωσαν, παραβουκολούμενοι ταῖς ἐλπίσιν, ἐπέκωρα ταύτη προσέβαλον. Ταῖς γὰρ διόδοις ὕλας ἐπαγαγόντες οἱ ταύτης κάτοικοι, καὶ ταύταις αὐτὰς ἀποφράξαντες, ἐκ τῶν δωμάτων ἐβαλλον τοὺς ἐναντίους, καὶ ἀνήρουν πολλοὺς, καὶ τοῦτο ἐφ' ἡμέραις ἐγένετο ἕξ. Ὡς δ' ἔγνω ὁ τῶν Τούρκων ἀρχηγὸς ὁ Ἀλίμ ἐβῆρωμένιστατα τοὺς Ἀρτζηνούς ἀντεχομένους, καὶ πολιορκίᾳ ῥᾶστα μὴ ἀλωτοῦς, κυρὶ τῶν ἀνδρῶν περιγενέσθαι διέγνωκεν αὐτίκα τοῖον ἀνήπτο τοῦτο, καὶ τοῖς οἰκήμασιν ὑπεβάλλετο. Ὡς δ' ἐξήφθη πανταχόθεν πυρκαϊᾶ, τρέπονται μὲν οἱ ἐγγύριοι, οἱ δὲ Βάρβαροι κρατοῦσι τῆς κωμοπόλεως, καὶ πολλὸν ἐν αὐτῇ χρυσοῦν καὶ ἄλλον πλοῦνον εὐρήκασιν, ὅσος μὴ κατανάλωτο κυρὶ. Ἐντεῦθεν αὖθις κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ὀρμηκασιν στρατιάς. Ἢδὴ δὲ καὶ τοῦ Λιπαρίτου σὺν

ΚΖ. Τὸ δὲ τῶν Πατζινάκων ἔθνος κατὰ τὴν Εὐρωπαϊαν μοῖραν κενήντο. Σκυθικὸν δὲ τὸ ἔθνος καὶ πολυάνθρωπον, πέραν Ἰστρου νεμόμενον. Ἐν δὲ τότε τοῦ ἔθνους ἄρχων Τυράχ, ἀνὴρ τὸ μὲν γένος παρὰ τῷ ἔθνει λαμπρὸς, τὸ δὲ ἦθος κωδής. Ἐτερος δὲ τις Κεγένης καλούμενος, ἄσημος μὲν ὄσον εἰς γένους ἀναφορὰν, ἀνὴρ δὲ βέλτερος τε καὶ δραστήριος, καὶ πολλάκις ἐν πολέμοις ἀνδραγαθήσας, παρὰ τοῦ ἔθνους πεφίλητο. Διὸ καὶ παρὰ τοῦ Τυράχ ἐλοχᾶτο, ζητοῦντος αὐτὸν ἀναλεῖν. Ὁ γνοὺς ἐκεῖνος, καὶ δύο τῶν φυλῶν προσεταιρισάμενος, οὐσῶν πασῶν δέκα ἐπὶ τρισὶ, σὺν αὐταῖς διέβη τὸν Ἰστρον, καὶ ἐπὶ τὰ Ῥωμαίων ὄρια γέγονεν, αὐτόμολος ἦκεν λέγων τῷ βασιλεῖ, καὶ οὐκ ἔσεσθαι οἱ ἀσυντελής. Ἐμνησθή ταῦτα τῷ Μονομάχῳ, καὶ ὁ τῆς χώρας ἄρχων καλεῖται δέξασθαι τοὺς Σκύθας. Ὁ δὲ Κεγένης καὶ εἰς τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων φοιτήσας, ἐς ὅψιν ἤλθε τῷ βασιλεῖ, καὶ τὸ σωτήριον δεξάμενος βάπτισμα

ἐτιμήθη περιόριος. Ἐπεισε μέντοι καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ Σκόθας, τοῦ θείου τούτου λουτροῦ μετασχεῖν. Ποιούμενος δὲ τὰς διατριβὰς κατὰ τὰ παρίστρια, καὶ διαβαίνων τὸν ποταμὸν ἄθροον, ἐκάκου τοὺς τοῦ Τυράχ, ἀναιρῶν τε καὶ ληϊζόμενος. Πρεσβείαν τοίνυν ὁ Τυράχ πρὸς τὸν βασιλέα ἀποσταλκῶς, ἤτιπτο ὅτι τὸν ἀποστάτην τοῦ ἔθνους ἐδέξατο, καὶ εἰ μὴ κωλύση κακοῦν τὸ ἔθνος τὸν πρόσφυγα, ἠπάλλει τὸ ἔθνος ὄλον ἔξειν πολέμιον. Πρὸς ταῦτα δ' ὁ αὐτοκράτωρ οὕτε προδότης ἔφη τοῦ προσελθόντος γενήσεσθαι, οὔτε κωλύσαι, μὴ ἀμύνασθαι τοὺς ἐπιβουλεύσαντας. Τούτων τῶν μηνυμάτων τῷ Τυράχ κοιμισθέντων, ἐπεὶ χειμῶν ἐπέστη, καὶ ὁ Ἰστρος ἐξ ὄχθης εἰς τὴν ἑτέραν τῶν κρύει πηγυόμενος κεκρυστάλλωτο, περὶ διέβη τὸν ποταμὸν σὺν τῷ ἔθνει παντί, καὶ τὴν Ῥωμαίδα χώραν κατειληφώς, τὰ ἐν ποσὶν ἐκεράϊζεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦτο μαθὼν στρατιὰν αὐτίκα τῷ τῆς χώρας ἄρχοντι καὶ τῷ Κεγένῃ ἐπίκουρον ἔπεμψεν. Οἱ μέντοι Πατζινάκαι τροφῶν ἀφθονίαν εὐρόντες, καὶ οἴνου καὶ ἄλλων ποτίμων ἐσκευασμένων ἐκ μέλιτος, καὶ περὶ ταῦτα ἀπληστευσάμενοι, νοσήματι κοιλιακῶ περιέπεσον. Καὶ τοῦτο ἐξ αὐτομόλου γνοὺς ὁ Κεγένης, ἀναπεῖθει καὶ τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις ἐπιθίσθαι τοῖς ἐναντοῖς. Ὡς οὖν εἶδον οἱ Βάρβαροι τὴν κατ' αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων ἐπέλευσιν, κατειργασμένοι τῇ νόσῳ τυγχάνοντες, ἰλιγγίσαντες, καὶ ἀποδειλιάσαντες μεθήκαν τὰ ὄπλα καὶ ἱκέται γενόμενοι, καὶ τοῖς ἐχθροῖς παρέδωκαν ἑαυτοὺς. Τούτων δ' ὅσοι μὲν ὑπὸ τὸν Κεγένῃ γενόμενοι, οἱ μὲν ξίφει παρέδόθησαν, οἱ δὲ πρὸς δουλείαν χρυσοῦ ἀπέδοθησαν. Τὸ πλῆθος δὲ τῶν λοιπῶν χρήσιμον ἐνομίσθη γενέσθαι Ῥωμαίοις, εἰ τὰ ὄπλα ἀφαιρῶν, εἰς τὴν τῶν Βουλγάρων χώραν κατοικισθεῖν, ἔρημον οὖσαν τὴν πλείονα, πρὸ μικροῦ τοῦ ἔθνους ἐκείνου καταλυθέντος. Ὁ καὶ γέγονε, τοῦ βασιλέως κελεύσαντος. Ὁ δὲ γὰρ Τυράχ σὺν τοῖς ἐξόχοις τοῦ ἔθνους ἤχθη πρὸς τὸν κρατοῦντα, καὶ τοῦ θείου καταξιωθέντες βαπτίσματος, ἀξίωμασι λαμπροῖς ἐτιμήθησαν. Ὡς δὲ μάχαι τότε Ῥωμαίοις κατὰ τὴν Ἐψάν μετὰ τῶν Τούρκων ἦσαν, πεντεκαίδεκα χιλιάδας Πατζινάκων ὁ αὐτοκράτωρ ἐπιλεξάμενος, καὶ καθοπλίσας αὐτοὺς, ἵππους τε παρασχόμενος, καὶ ἐπιστήσας στρατάρχαι αὐτοῖς ἐκ τῶν ὁμογενῶν, ἐκ Χρυσοπόλει διεπεραίωσεν, εἰς Ἴθρηλον κελεύσας ἀπελθεῖν, τάχιστα αὐτοῖς καὶ προηγέτορα τῆς ὁδοῦ. Ὡς δ' οὖν περὶ τὸν Δαμαρτὸν ἤκασιν, ἔστησαν, καὶ πρόσω βαίνειν οὐκ ἤθελον· εἰς τοῦπίσω δὲ χωρήσαντες, καὶ ἄχρι τοῦ πορθμοῦ ἐφθακότες, σὺν τοῖς ἵπποις τὴν θάλασσαν διαπορθμευσάμενοι κατὰ τὴν τοῦ ἁγίου Ταρασίου μονὴν, αὐτίκα συντεταγμένην ποιησάμενοι τὴν ὁδοπορίαν, ταῖς ὁμογενεῖσι προσήκοντο, καὶ ἐπεὶ ὁμοῦ συνηροίσθησαν, ἀπῆλθον καὶ ἐν τοῖς περιστερίοις πεδίοις ἐπήξαντο τὰς σκηνὰς, ἐκείθεν δ' ὀρμώμενοι, τὰ θρακικὰ κατέτρεχον. Πολλάκις δὲ τοῦ βασιλέως κατ' αὐτῶν στρατεύματα πέμψαντος, ἐπικρατέστεροι ἦσαν οἱ Βάρβαροι, ὥστε καὶ ἀδῶς κατὰ πάσης τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας σκεδάνυσθαι, καὶ λείπειν ἅπαντα τίθεσθαι, καὶ οὐ τὰ πόρρω μόνον, ἀλλὰ μέντοι καὶ τὰ τῆ πόλει ἀγγίθουρα. Τέλος δὲ σπένδονται Ῥωμαίοις τριακοντούταις σπονδὰς, καὶ οὕτως ὁ τῶν Πατζινάκων ἔληξε πόλεμος.

ΚΖ. Ὁ δὲ σουλτάν οὐκ ἔληγεν ἐπιὼν τὰς ὑπὸ Ῥωμαίους χώρας καὶ πόλεις, καὶ τὰς μὲν ληϊζόμενος, τὰς δ' ἐκπορθῶν τε καὶ ὀλειούμενος. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους καὶ ἐπιβουλήν καθ' ἑαυτοῦ ὁ αὐτο-

cum imperatore ob transfugam susceptum expostulat, quem nisi eocerceret, totam gentem hostem illi fore. Ad ea respondet imperator, se neque dedititium proditurum, neque prohibitorium, quominus insidiatores ulciseretur. Hoc nuntio accepto, Tyrachus, cum Ister hiberno tempore totus conglaciasset, cum tota gente pedibus flumen transiit, Romanaque provincia occupata, obvia quæque vastavit. Sed imperator exercitum provinciae praesidi et Cegeni statim subsidio misit. Patzinacæ vero cum annonæ et vini aliarumque potionum quæ ex melle conficiuntur, copiam invenissent, et iis avide se ingurgitassent, in cæliacum morbum inciderunt. Quo Cegenes e transfuga cognito, Romanis copiis sit auctor hostes invadendi. Eas cum Barbari morbo confecti contra se ire vidissent, æstuantes, et animis armisque abjectis, facti supplices, hostibus se dederunt. Quicunque vero in Cegenem inciderunt, partim gladiis sunt trucidati, partim auro ad servitutem venditi. Reliqua multitudo Romanis usui fore visa est, si armis adeptis in Bulgaria, maxima ex parte deserta, ob gentem illam non ita pridem eversam, collocaretur: idque jussu imperatoris factum est. Tyrachus vero et proceres ejus, ad illum perducti, baptizati, magnisque dignitatibus ornati sunt. Ut autem eo tempore Romanis cum Turcis bella erant in Oriente, imperator, delectu acto xv millia Patzinacarum armis, equis, et suæ gentis ducibus datis, Chrysopolim transvectos in Iberiam ire jussit: viæ quoque monstratore addito. Qui cum ad Damatrim pervenissent, restiterunt, nec ultra progredi voluerunt, sed regressi usque ad fretum, mari juxta D. Tarasii monasterium 250 equis transmissis, continenter profecti sunt, donec se cum popularibus suis conjunxissent, quo facto tabernaculis in campis ad ripas Istri fixis, Thraciam incursarunt, copiis imperatoris contra se missis subinde superiores, ut impune per totam Thraciam et Macedoniam vagarentur; et omnia prædarentur, non remota duntaxat, sed et urbi finitima. Tandem vero xxx annorum inducias cum Romanis paciscuntur. Et hic belli Patzinacarum fuit exitus.

XXVII. Sultanus vero Romanas urbes et provincias infestare non destitit, aliis direptis, aliis vastatis, aliis suo regno adjectis. Sub id tempus imperator insidias sibi factas deprehendit, a Ro-

mano Bolla instructas. Is vir obscurus erat, lingua semimuta, et vi articulate loquendi destituta, partim naturæ vitio, partim simulatione et affectatione, qua insitum sibi vitium augebat. Eo homine imperator plus quam ullo alio delectabatur, et nugas illius perperam et confuse loquentis omnibus aliis voluptatibus præferēbat: unde ita familiaris illi factus est, ut quavis hora illum convenire et alloqui auderet. Nec minus illi gynæceum quam imperatoris conclave patebat, quandocumque volebat, et utrinque ei divitiæ affluebant, ita ut licet a triviis, ad senatorium fastigium evectus esset: ea tamen felicitate non contentus, regnum etiam concupiscit, idquo sibi vindicare contendit, imperatore interfecto. Quos igitur imperatori male velle sciebat, iis arcanum detegebat: qui si orationem ejus probarent, eos magna spe proposita ad facinus confirmabat. Sin eum conatum aversarentur, aiebat, se id tentandi gratia dixisse, ut eorum fidem erga imperatorem exploraret, eorumque integritate collaudata, benevolentiam illorum imperatori testaturum sancte affirmabat. Cum autem sic plerosque tractaret, conjurati ejus rem facillime posse confici opinabantur. Nec enim in imperatoris duntaxat cubiculum, ipso dormiente, aut cum imperatrice cubante, homini patebat aditus, sed et occultorum adituum claves credite erant. Quare omnino destinata exsecutus fuisset, nisi a quodam ex consociis delatus, in manifesto scelere deprehensus esset, gladium ipsum adhuc **266** tenens, quo imperatorem percussurus erat. Cæterum ipse ob illius veordiam nullas pœnas dedit, insidiarum consociis duntaxat supplicio affectis. Hic imperator cum se benignum et liberalem prohiberi vellet, in eo tamen neque artem neque modum adhiberet, a virtute magnificentiæ in vitium profusionis est devolutus. Publicam enim pecuniam ita dilargiebatur, ut neque quibus, neque quantum, neque quando esset tribuendum, observaret. Nam cum Manganorum monasterium ædificaret, quod ob adamatam Sclerænam inchoasse fertur, ut eam tum in Cynegesio habitantem, per speciem structuræ inspiciendæ, crebrius viseret, fisco et publicis thesauris exhaustis, ad peccuniæ inopiam redactus, nec illicitis quæstibus abstinuit. Sed cum provinciæ quædam essent immunes, quæ pro omnibus vectigalibus, locorum angustias tuerentur, et Barbaros aditu Romanorum ditionum prohiberent: custodiis abolitis, tributa iis provinciis imperavit: unde Barbaris sine ullo negotio patuerunt. Illud certe quidem, si quis vere consideret, ei acceptum ferri potest, quod Oriens Marte Barbarico est subactus.

κράτωρ ἐφώρασεν, τὴν Ῥωμανὸς ὁ Βοήλας συνστήσατο. Ἦν δ' οὗτος τῶν ἀσχημῶν ἀνὴρ, καὶ τὴν γλῶσσαν εἶχεν ἡμίφωνον, μηδ' οἶαν ὀρθοεπεῖν, ὀλισθαίνουσιν δ' ἐν ταῖς ὁμιλίαις, καὶ ἀνεπαίσθητα τοῖς ἀκροαταῖς φθεγγομένην. Τοῦτο δ' ἦν τὸ μὲν ἐλάττωμα φυσικόν, τὸ δὲ προσποιήσεις καὶ σκηνὴ, τὴν τῆς φύσεως διαμαρτίαν τῇ ὑποκρίσει τοῦ σκηνοῦργοῦ ἐπιτείνοντος. Τῷ τοιοῦτῳ τοίνυν ἀνδρὶ ὡς οὐδενὶ τῶν ὀ βασιλεὺς ἦδετο, καὶ εἰ διημαρτημένα καὶ ἀδιάρθρωτα ἤκουε φθεγγομένου αὐτοῦ, ὑπὲρ πᾶσαν ἤγεῖτο τὰς ἐκείνου φλυαρίας γλυκυθυμίαν. Καὶ οὕτω διὰ ταῦτα τῷ βασιλεῖ προσφικέωτο, ὡς πάντα καιρὸν εἶναι αὐτῷ τῆς πρὸς ἐκεῖνον εἰσόδου καὶ τῆς ἐντεύξεως. Καὶ οὐχ οὕτως αὐτῷ τὰ περὶ τὸν ἀνδρῶνα δικάετο, ἢ ἢ γυναικωνίτις οἱ ἀπεκλείετο, ἀλλ' ἀνετος ἦν αὐτῷ κἀκείνη, καὶ ὅτ' ἐβούλετο βᾶσιμος, καὶ ὁ πλοῦτος ἐπιβῆει τῷ ἀνδρὶ ἐκατέρωθεν, καὶ ἐκ τῶν τριῶν ἀναρπασθεῖς, εἰς αὐτὴν ἀνήχθη τὴν συγκαληθῆσιν κορυφὴν. Ὁ δὲ οὐκ ἠγάπα τοῦτον εὐδαιμονήσας τὸν τρόπον, ἀλλὰ καὶ τῆς βασιλείας ἐρᾷ, καὶ μελετᾷ ταύτην ἑαυτῷ προσνεῖμαι, κτείνας τὸν αὐτοκράτορα. Καὶ οὐς ἦδει δύνους τῷ βασιλεῖ, τούτοις τὸ ἀπόρρητον ἀνεκάλυπτε. Καὶ τοὺς μὲν τὸν λόγον προσειμένους μεγάλας ἐλπῆσιν ἐκείρων, πρὸς τοῦργον ἐρώννυεν. Ἐτ' δὲ τινες καὶ πρὸς τὴν προσβολὴν ἐδυσχέραινον, ὁ δὲ πείραν ἔλεγε τὸν λόγον προσαγαγεῖν. ἵνα γινῶ τὴν ἐκείνου πίστιν τὴν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ἐπήνευ τοῖς ἀνδράς τῆς διαθέσεως, καὶ γνωρίσαι τῷ βασιλεῖ εὐνους αὐτῷ τυγχάνειν διώμνυτο. Ὁ μὲν οὖν οὕτω μετῆει τοὺς πλείονας, καὶ οἱ ἐκείνῳ συνομοσάμενοι βῆσται τὸ βούλευμα ψόντο γενέσθαι ἀνύσιμον. Οὐ μόνον γὰρ ἢ πρὸς τὸν βασιλικὸν κοιτωνίστον πάροδος ἐκείνῳ ἀνετος ἦν, κἀν ἔτυχεν ὑπνώτων ὁ βασιλεὺς, κἀν καὶ τῇ βασιλίδι συνίαυεν, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ἀπορρήτων εἰσόδων κλεῖς ἐμπειπίστευτο. Καὶ ἤχθη ἂν εἰς ἔργον τὸ διαβούλιον, εἰ μὴ τις αὐτῷ τῷ βασιλεῖ κατεμήνυσε τῶν κοινωνησάντων τῷ σκέμματος. Ἦλω τοίνυν ἐπ' αὐτοφώρῳ καὶ τὸ ξίφος αὐτὸ κατέχων ᾗ τὸν αὐτοκράτορα ἔμμελλεν αὐτίκα διαχειρίσασθαι. Ἄλλ' ὁ μὲν διὰ τὸ τῷ κρατοῦντος ἀβέλτερον, οὐδὲν ὑπέστη ἀνιάρη, οἱ δὲ τῆς ἐπιβουλῆς ἐκείνῳ συνίστορες οὐκ ἔμμεναν ἀτιμώρητοι. Οὗτος ὁ βασιλεὺς φιλότιμος θεοῦ ἐθέλων καὶ ἐλευθέριος, μὴ μετιῶν δὲ σὺν ἐπιστήμῃ τὴν ἀρετὴν ὡς ἐχρῆν, εἰς κακίαν ταύτην μετένεγκεν. Ἄντι γὰρ μεγαλοπρεπειας εἰς ἀσωτίαν μετακεκλίετο, οὔτε οἷς ἔδει παρέχων τὰ δημόσια χρήματα οὔτε ὅσαπερ ἔδει οὔθ' ὅτε χρεῶν. Καὶ τὴν μονὴν δὲ τὴν τῶν Μαγγάνων (40) οἰκοδομήσιν (λέγεται δὲ τῆς οἰκοδομῆς ἀρξασθαι διὰ τὴν ἐρωμένην αὐτῷ, τὴν Σκλήραιναιαν λέγω, ἴν' ἐκείνη προσ-

Variae lectiones et notæ

(40) Μονὴν τῶν Μαγγάνων. Ut in condendo S. Georgii ad Mangana monasterio imperii thesauros exhauserit Monomachus, qualisve fuerit et quam magna illius structura, præcæteris narrat Michael Psellus, lib. v Hist. ms., neque in ea dun-

taxat, sed et in aliis Deo vel sanctis dicatis ædibus exstruendis: Ἐτα δὲ καὶ πρυτανεῖον νέον ἐκφυροδόμησε, πτωχοτροφεῖον τοῦτο ἱππονομάσας, καὶ χρυσῶν βεῦμα ἐντεῦθεν πολὺ τοῖς ἀσκέειν προηρημένοις ἀφῆκεν.

φοιστῶ συνελθὼς, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κωννηγεσίου ἐγούσῃ τότε δὴ τὴν κατοικησίαν) πρόφασιν ἔχων τοῦ σεναιου τοῦ δόμησον, ἐξήνεγκε τοὺς βασιλείους ἢ κοινούς θησαυροὺς δθεν χρημάτων δεόμενος, οὐδὲ τῶν ἀπειρημένων πορισμάτων ἀπέχετο. Ἀλλὰ καὶ χωρῶν οὐσῶν, αἱ πρὸς τὸ δημόσιον τοῖς βασιλεῦσιν οὐ δασμοὺς συνεισέφερον, ἀλλ' ἀντὶ πάσης δασμοφορίας, δυσχωρίας ἐφρούρουσαν, καὶ τοῖς Βαρβάροις τὴν εἰς τὰς Ῥωμαίους ὑποκειμένην χώραν ἀπετελιχίζον πάροδον, ἐκεῖνος φόρους ταῖς χώραις ἐπιτάξας, ἐσχόλασε τὰς φρουράς. Κάντευθεν ἡ πρὸς τὰς Ῥωμαίας χώρας βόστη τοῖς Βαρβάροις ἐγένετο πάροδος. Ἐκεῖνος τοίνυν ὁ ἀνὴρ αἴτιος τοῖς ἀπαθῶς λογιζομένοις κριθήσεται, τοῦ τὴν Ἐφῶν μοῖραν δουρὶ κυριευθῆναι βαρβαρικῶ.

ΚΗ'. Τῆς δὲ βασιλίδος Ζωῆς (41) ἐν γήρᾳ βαθεῖ A
(ὅπῃ γὰρ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτη παρεξτάθη αὐτῇ τὸ βιώσιμον) καταλυσάσης τὴν ζωὴν, οὐκ ἀνδρικῶς ἐκεῖνος ἐθρήνησεν, ἀλλὰ μέντοι γε μειρακιωδῶς. Αἰγεται δὲ καὶ ἀγγέλοις αὐτὴν παρεξισοῦν, ἐπειδὴ πού τοῦ μνήματος ἐκεῖνης μύκης ἐκ τινος ὑγρότητος ἀνεβλάστησε, καὶ τοῦτο καλεῖν σημεῖον ἄνωθεν οἰκονομηθῆναι, ἵνα μὴ ἀγνοῖται ἡ βασιλὶς ταῖς νοεραῖς συντεταγμένη δυνάμεισι. Τῆς δ' ὡς εἴρηται θανούσης, ὁ βασιλεὺς ἐτι φλεγμαίνων περὶ τοὺς ἔρωτας ἐκείνης τοῖς βασιλείοις μεῖρακά τινα ἄμνηρον δοθεῖσαν Ῥωμαίους ἐξ Ἀλανῶν, παῖδά τινος τῶν παρ' ἐκεῖνοις ἀρχηγετούντων, καὶ ταύτην σεβαστὴν ὀνομάσας, βασιλεῖον αὐτῇ τὴν θεραπείαν ἀπέταξε καὶ πλοῦτου χορηγίον δαψιλεστάτην. Καὶ εἰ μὴ τὴν βασιλίδαν, τὴν Θεοδώραν λέγω, πεποιετο δι' αἰδοῦς, ἢ μάλον τὸ τῆς τετραγαμίας ἡσχύνετο ἄθεσμον, καὶ βασιλίσσα ἂν τὴν ἐρωμένην ταύτην ἀνείπε, καὶ διαδήματι κατεκόσμησεν ἂν. Ἐκεῖνος δὲ θανόντος, οὐ παρέμεινε τῇ σεβαστῇ τὸ εὐτύχημα, ἀλλ' εἰς τὴν προτέραν τῆς ὀμηρίας τύχην ἐπανελήλυθεν. Ἄρτι δὲ καὶ περὶ τοῦ τέλους ἱστορητέον τούτου τοῦ αὐτοκράτορος. Οὐ μακρὸς ἐξεμετρήθη χρόνος, ἐξότου τῆς ἡγεμονίας τῶν Ῥωμαίων γέγονεν ἰγκρατής, καὶ οἱ νόσοις ἀρθρῖταις ἐνέσκηψεν, ἢ πρότερον τοῖς ποσὶν ἐκεῖνου τοῦ ρεύματος ἐπήνεγκε τὴν φορὰν, ὥστε τὰς βᾶσεις αὐτοῦ πρὸς πορείαν καὶ στάσιν ἀδυνατεῖν. Εἰ δὲ ποτε καὶ κινήσειως ἀνάγκη ἐσχέκεν, ἢ πρὸς τινων ὑποστηρίζομενος προέβαινε δυσχερῶς, ἢ καὶ πᾶμπαν ἐτεροκίνητος ἦν. Τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, καὶ ταῖς χερσὶν ἐπαφύητο αἴτιον· εἶτα καὶ τοῖς ὤμοις ἐπήνεκτο, καὶ τέλος ἔλον αὐτῷ τὸ σῶμα τῷ ρεύματι κατεκλύετο, καὶ παρῆτο, καὶ ἐξηρθροῦτο, τοῖς τῶν ἄρθρων κοιλώμασιν ἐγκλεισμένου τοῦ ρεύματος. Ἐκαμινεν οὖν οὕτω πρὸ μακροῦ τὸ σῶμα τῷ βασιλεῖ. Εἶτα καὶ τι ἕτερον ἐπισυμβεβηκὸς (τὸ δ' ἦν ἐκ πνεύματος νυγμὸς περὶ τὴν πλευρὰν) προσδοκῆσιμον ἐκείνῳ καὶ τοῖς αὐτῷ παραδυναστεύουσιν ἔθετο τὸ τέλος τῆς βίωσής, ὧν τὰ πρῶτα ὁ λογοθέτης ἦν Ἰωάννης, ἐκτεταγμένον ἀνδράριον, ἄσημον μὲν ἐκ γένους καὶ δυσγετέστατον, πρὸς δὲ πραγμάτων μεταχειρίσιν ἀφυέστατον, γραμματικῆς δὲ τέχνης τοσοῦτο μετεσχηκὸς, ὥστε μὴ ὀρθοεπεῖν ἀκριβῶς ἐπιτιχίζον, μὴ ἄπτερίστως ὀρθογραφεῖν. Ἐφ' ᾧ δὴ τὴν τῶν

XXVIII. Imperatrice Zoe provecta ætate mortua (septuagesimum enim annum excesserat) obitum ejus non ut vero dignum est, tulit, sed muliebriter luxit, eamque angelis æquiparasse fertur: cum ob looi humiditatem ex ejus monumento fungus germinasset, quem sigum divina providentia editum vocavit, ut ne ignoraretur imperatricem in cœtum intelligentium Potestatem esse receptam. Verum adhuc amoris incendio flagrans, adolescentulam quamdam Alani principis filiam, obsidem Romanis datam, in regiam introductam Augustam appellat, addita custodia regia et sumptibus liberalissimis. Quod ni Theodoram imperatricem reveritus esset, ac potius quarti conjugii dedecus et nefas, amicam suam etiam imperatricem appellasset, et diademate exornasset. Cæterum illa Augustæ felicitas non diu duravit: nam post imperatoris obitum ad pristinam conditionem est reversa. Nunc de exitu imperatoris est dicendum. Non multo post quam sceptro politus esset, morbus eum articularis 261 invasit, humoribus principio ad pedes decurrentibus, ut neque stare, neque ingredi posset. Quando autem eum moveri necesse erat, aut ab aliis suffultus ægre ingrediebatur, aut gestabatur. Verum progressu temporis, fluxiones in manus etiam incumbabant, deinde humeros vexabant, denique totum corpus infestabant et laxabant, cavitalibus articularum se insinuantes. Ad hæc aliud accessit malum, vellicatio lateris ex anhelitu, qua fiebat, ut nec ipse vitæ diuturnioris spem haberet, nec ejus proceres, quorum primarius erat logotheta Joannes, castratus homuncio, obscuro et ignobilissimo genere ortus, et ad res gerendas ineptissimus, grammaticæ artis adeo peritus, ut in affectatione Alticismi, neque recte loqui, neque citra errorem scribere posset. Ei summam rerum imperator commisit: eumdem principem senatus designavit. Nam prius reipublicæ administratio penes virum, huic omnino et genere et sacundia et scientia regendæ civitatis dissimilem fuerat: qui cum imperator aliquid secus quam conveniebat, juberet, non statim ad voluntatem ejus propendebat, sed refragabatur et deterrebat. Quod cum sæpius fieret, ille graviter et iniquo animo liber-

Varie lectiones et notæ.

(41) Τῆς δὲ βασιλίδος Ζωῆς. Annum obitus Zoes indicat Lupus Protopsalta: An. 1050, indict. 3, obiit Zoe imp. soror Theodoræ, quæ fuerunt filix Constantini imp. Zoe enim habuit viros tres, primum Romanum, secundum Michaelem, tertium Constan-

tinum Monomachum Regnavit cum his tribus viris ann. 22, post mortem vero prædictæ Zoes regnavit ipse Constantinus imperator cum Theodora sua cognata jam novem annis.

tatem illius ferens, homini (Lichudes is vocabatur), ut adversatore careret, munus id ereptum, in Joannem transfert, ne suæ cupiditates inhiberentur. Is igitur Joannes et alii magnates, desperata imperatoris vita, ei auctores sunt de successore deliberandi: monentque, Protevontem aptum esse ad imperium, qui cum Bulgariam regeret, ab urbe aberat. Missus igitur est, qui eum accerseret: idque clam Theodora, non tamen ita, quin arcano illo consilio deprehenso, ægrotum potestatem in alium transtulisse cognovit. Itaque illa moribundo in Mangania regia relicto, industria ministrorum suorum conscensa nave ad magnam regiam appellit. Ibi et imperatoris satellitibus, et selectis senatoribus ad eam confluentibus, imperatrix ab omnibus est salutata, ut ad quam imperium jure hæreditario pertineret. Eo res Monomacho dolorem auxit: cumque non amplius vixisset, quam ut suspirio dolorem et tristitiam inde **262** concep-
tiam testari posset, exspiravit. Regnavit annos XII et menses octo: sepultus est in Manganorum monasterio a se condito.

λεων. Ἐσταλετο τοίνυν ὁ τὸν ἀνθρωπον μετακαλεσόμενος· ἐκ δὲ τῆς βασιλίδος Θεοδώρας ἡ βουλή ἀπεκρίθητο. Ἄλλ' οὐκ εἰς τέλος τὸ βούλευμα τὴν βασιλίδα διέλαθε. Γνοῦσα δὲ ὡς οὐκ ἐπ' αὐτῆ ποιεῖται τὸ κράτος ὁ τελευταίων, τὸν μὲν ἐξ δυσθανατοῦντα κατὰ τὰ ἐν τοῖς Μαγγάνοις βασιλεία· ἐκείνη δὲ σπουδῆ τῶν ὀνηρητουμένων αὐτῆ ἐμβεθεκῶα νητὶ, εἰς τὸ μέγα προσωρμισθὴ ἀνάκτορον. Καὶ αὐτῆ ἦ τε βασιλικὴ δορυφορία προσεβήθη αὐτίκα, καὶ τῆς γερουσίας τὸ ἔκκριτον, καὶ αὐτοκράτωρ πρὸς πάντων ἀνεβήθη, ὡς αὐτῆ κατὰ κληρον τῆς ἀρχῆς προσηκούσης. Τοῦτο τῷ Μονομάχῳ γνωσθὲν, προστίθεισιν ἄλλημα, καὶ βραχὺ τι ἐπιποιεῖ, ὅσον ἐπιστενάζει τοῖς γενομένοις καὶ ἀθυμῆσαι ἐξέλιπε, βασιλεύσας ἔτη δώδεκα καὶ μῆνας ὀκτώ, καὶ κατετίθη εἰς τὴν παρ' αὐτῶ δομηθεῖσαν μονὴν τῶν Μαγγάνων.

XXIX. Theodora sola potita rerum, jam effeta C
estate, imperatorem sibi adjungere noluit, sed delectata imperio, quoad vixit, omnia in sua potestate habuit, idque consilio et opera ministrorum quoque suorum, quos summis magistratibus præfecit. Rerum civilium administrationem Leoni syncello, cognomento Paraspondylo, mandavit, qui olim imperatori Michaeli operam navarat. Ipsa vero pro tribunali præsedit, legatis respondit, magistratus croavit, jus dixit, suffragia tulit, sententiam suam in rebus privatis et communibus interposuit. Ac fortunata fuit ejus gubernatio. Neque enim quisquam illi se opposuit, neque subditi decreta ejus neglexerunt, neque ulla gens tum Romanis bellum fecit, sed et anni partes suam temperiem habuerunt, et terra uberes fructus tulit. Quamvis D
autem natu grandis, ut dictum est, sceptris potita esset, tamen adhuc longum sibi vitæ tempus pollicebatur, cum corpore firmiore esset, quod laboribus haud facile cederet. Sed cum et ipsam fata urgerent (etsi monachi quidam nescio quot ei sæcula viræ promittebant) et familiares ejus ob morbum gravissimum, quem Iliacum medici vo-

κοινῶν πραγμάτων διοίκησιν ὁ βασιλεὺς ἐποιήσατο, καὶ τῶν τῆς βουλῆς ἀπέδειξεν ἀπάντων καρφαλιότατον. Ἦν μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν βασιλικῶν διοικήσεων πρώην ἀνὴρ τοῦτοπ τὰ πάντα ἀντίβροπος καὶ γένος καὶ λόγον, καὶ τὴν περὶ τὰς πολιτικὰς οἰκονομίας ἀκρίβειαν. Τοιοῦτος δ' ὢν, ὀπηνίκα τι παρὰ τὸ καθῆκον ἐπέταττεν αὐτῷ ποιῆσαι ὁ βασιλεὺς, οὐκ ἦν τῆ προαιρέσει τοῦ κρατοῦντος ἐπικλινῆς, ἀλλ' ἀντέλεγε τε καὶ ἀνεῖργε τοῦ μὴ προσήκοντος. Ὁ δὲ ἐχαλέπαινε, καὶ πολλάκις τοῦτου γινομένου, ἐμηνία τῆ τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου ἐλευθερίᾳ, καὶ ἵνα τὸ ἀντίξουν ἀποφορτίσαστο, μεθιστᾶ μὲν ἐκείνον τῆς τῶν κοινῶν διοικήσεως (ὁ Λειχουδῆς ἦν οὗτος), ἀντείσταγε δὲ τὸν Ἰωάννην, καὶ τοῦτοπ τῆν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἐγχειρίζει κυβέρνησιν, ἵνα μὴ πρὸς τινοσ ἐφ' οἷς ὀρηκῆσαι ἀνεῖργοιτο. Οὗτος τοίνυν ὁ Ἰωάννης καὶ

B
ἔτεροι, μέγα κάκεινοι δεδουνημένοι παρὰ τῶ βασιλεῖ, ἀπεγνωκότες αὐτῷ τὸ βιώσιμον, παύθουσι τὸν κάμνοντα φροντίσαι περὶ διαδοχῆς, καὶ ὑποκίθασιν αὐτῷ εἶναι πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐπιτιθήδιον τὸν Πρωτεύοντα (42)· ὁ δὲ τὴν τῆς Βουλγαρίας ἀρχὴν περιέζωστο, καὶ ἀπεδήμει τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων. Ἐσταλετο τοίνυν ὁ τὸν ἀνθρωπον μετακαλεσόμενος· ἐκ δὲ τῆς βασιλίδος Θεοδώρας ἡ βουλή ἀπεκρίθητο. Ἄλλ' οὐκ εἰς τέλος τὸ βούλευμα τὴν βασιλίδα διέλαθε. Γνοῦσα δὲ ὡς οὐκ ἐπ' αὐτῆ ποιεῖται τὸ κράτος ὁ τελευταίων, τὸν μὲν ἐξ δυσθανατοῦντα κατὰ τὰ ἐν τοῖς Μαγγάνοις βασιλεία· ἐκείνη δὲ σπουδῆ τῶν ὀνηρητουμένων αὐτῆ ἐμβεθεκῶα νητὶ, εἰς τὸ μέγα προσωρμισθὴ ἀνάκτορον. Καὶ αὐτῆ ἦ τε βασιλικὴ δορυφορία προσεβήθη αὐτίκα, καὶ τῆς γερουσίας τὸ ἔκκριτον, καὶ αὐτοκράτωρ πρὸς πάντων ἀνεβήθη, ὡς αὐτῆ κατὰ κληρον τῆς ἀρχῆς προσηκούσης. Τοῦτο τῷ Μονομάχῳ γνωσθὲν, προστίθεισιν ἄλλημα, καὶ βραχὺ τι ἐπιποιεῖ, ὅσον ἐπιστενάζει τοῖς γενομένοις καὶ ἀθυμῆσαι ἐξέλιπε, βασιλεύσας ἔτη δώδεκα καὶ μῆνας ὀκτώ, καὶ κατετίθη εἰς τὴν παρ' αὐτῶ δομηθεῖσαν μονὴν τῶν Μαγγάνων.

KΘ'. Ἡ δὲ βασιλις Θεοδώρα, ἔξωρος τῆς αὐταρχίας κρατήσασα, βασιλεῖα τοῖς πράγμασιν ἐπιστεῖται οὐκ ἤθελεν. ἀλλ' ἠδουθεῖσα τῆ ἐξουσίᾳ, παρ' ὅσον ἐπεβίω τῆ βασιλείᾳ καιρὸν, αὐτῆ τῶν ὄλων ἦν ἐγρηγῆς, πρὸς τοῦτο καὶ παρὰ τῶν αὐτῆς θεραπόντων ἐμβεθεκῶα, οὐς καὶ ταῖς μεγίσταις ἐπέστησε τῶν ἀρχῶν. Τὴν δὲ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων διοίκησιν τῷ συγκέλλῳ (43) Λέοντι, ὃς Παρασπόνδυλος ὠνόμαστο, ἐνεχείρισε, τὸ πάλαι τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ ἐπερτήσαντι. Ἡ δὲ προὔκαθητο ἐπὶ βήματος, καὶ ἐγρημάτιζε πρέσβεις, καὶ ἦν ἀρχαιρεσιάζουσα, καὶ δίκαις ἐνθεμιστεύουσα, καὶ ψήφους ἐκφέρουσα, καὶ διαιτῶσα δημοσίαις καὶ κοιναῖς ὑποθέσεσι, καὶ εὐδαιμον ὑπῆρξεν αὐτῆ τὸ αὐτοκρατεῖς. ὅσοι γὰρ τις ἀντῆρε χεῖρα αὐτῆ, οὐτ' ὀλιγώρως πρὸς τὰ ἐκείνη δεδογμένα ὤφθη διατεθὲν τὸ ὑπῆκασιν, οὐτ' ἔβη τότε κατὰ Ῥωμαίων κελίγηντο, ἀλλὰ καὶ εὐκράσια γέγονε τῶν ὠρῶν, καὶ ἡ γῆ τοὺς καρποὺς ἀφθόνους ἐξήνεγκεν. Ἐξωρος (44) δὲ, ὡς εἴρηται, καὶ πλήρης ἡμερῶν ἡ βασιλις αὐτῆ τῶν σκήπτρων κρατήσασα, ὅμως μακροῦς ἐτι τῆς ζωῆς ἐκείνη ἐπιματρεῖ ἐνιαυτούς. Ἐτχε δὲ καὶ τὸ σῶμα ἐβρομάνιστερον, καὶ μὴ βῆστα πόνοις καμπεόμενον. Ἐπὶ

Variae lectiones et notæ.

(42) Πρωτεύοντα. Nicephorum vocat Soylitz. Vide *Gloss. med. Græc.* in Πρωτεύων.

(43) Συγκέλλῳ. Ita reposuimus ex duob. Reg. pro Συγγέλλῳ, quomodo scripserat Wolfius, et alter e Reg. præfert. Sic hanc vocem corrupsisse sequi-

orem Græciam constat. Vide *Gloss. med. Græc.*

(44) Ἐξωρος. Addunt duo odd. μοναρχήσασα, pro τῆς αὐταρχίας κρατήσασα. Ita non semel habentur in mss. synonyma, quæ sæpe omisimus, ut et Wolfius.

δὲ καὶ ταύτην καθήκειγε τὸ χρεῶν (εἰ καὶ τινες αὐτῇ μοναρχοὶ αἰῶνας ἔτι ζωῆς ἐπηγγέλλοντο) καὶ νόσφ περιεπετώκει δεινῇ, ἢ τοῖς Ἀσκληπιάδαις ὠνόμασται εἰλεῖς, καὶ τοῖς περὶ αὐτὴν αἰ ἐλπιδες αἰ περὶ αὐτῆς ἀπεγνώσθησαν, συλλεγόντες βουλευόνται, τίνα ἂν εἰς τὴν ἀρχὴν ἀντεισαξωσιν, ὃς αὐτοῖς τὴν εὐτηρίαν τηρήσει καὶ τὸ εὐτύχημα. Ἔδοξεν οὖν πρὸς τοῦτο σφίσι κατάλληλος ὁ Στρατιωτικὸς Μιχαῆλ (45), ἀνὴρ ἐκ Βυζαντίου μὲν γεγὼνώς, πρὸς πραγμάτων δὲ, καὶ ταῦτα τοσαύτης ἡγεμονίας μεταχειρίσθαι ἀποπεφυκώς, ἔκ τε φυσικῆς νοθείας καὶ ἀφειλείας, καὶ διὰ χρόνου μῆκος, ὃ τῇ ἐκείνου παρεξέταθη ζωῇ. Ἦδη γάρ οὐ γέρων ἦν, ὡς παρὰ τοῦ δημῶδους πλῆθους ὠνόμαστο, ἀλλὰ πρεσβύτης. Τοῦτον οὖν πείθουσι τὴν Θεοδώραν ἀνταπεισῆσαι τῇ βασιλείᾳ. Ἡ δὲ αὐτίκα ταινιοῖ τῷ βασιλεῖ τὸν Μιχαῆλ διαδήματι, πρότερον ὀρκίοις προκαταληφθέντα φοικῶδες, μῆτι τῆς ἐκείνων γνώμης χωρὶς ἐπὶ ταῖς τῆς βασιλείας οἰκονομήσασθαι διοικήσεσιν. Ἐπὶ τούτοις τὴν βασιλίδα τὸ πνεῦμα ἐξέλιπε, μοναρχήσασαν ἔτος ἑν ἐπὶ ἑννέα μηνσίν.

cant, de salute illius desperasset: in unum congressi deliberant, quis in ejus locum substituendus esset, a quo prosperitas illa et felicitas conservaretur. Eis porro deliberantibus talis visus est Michael Stratioticus, vir Byzantius ille quidem, sed ad tractationem rerum, tanti praesertim principatus, cum ob aetatem longissimam ineptus. Neque enim senex erat, ut vulgo vocabatur, sed pene decrepituus. Persuadent igitur imperatrici, ut eum in imperio collocet: a qua statim diademate redimitus est, sanctissimo prius jurejurando adactus, se nihil sine illorum consensu in imperatoris administrationibus decreturum. His peractis, imperatricem spiritus defecit, cum annum unum et menses novem imperasset.

LIBER DECIMUS OCTAVUS.

Α'. Ὅν οὖν εἴρηται τρόπον ὁ πρεσβύτης (46) Μιχαῆλ αὐτοκράτωρ ἀναβῆθαι, τοῖς μὲν τῆς γερούσιας καὶ τῷ δημῶδι πλῆθει καὶ παρὰ τὸ προσήκον ἔκτο φιλοτιμώτατος, ἕκαστον τούτων εἰς βαθμοὺς προδιβάζων ἀξιωματών, καὶ τιμὰς προσέμενον ἀκατάλληλος τοῖς πλείοσι. Τοῖς δὲ στρατιωτικοῖς καταλόγοις, καὶ μάλιστα τοῖς τούτων ἐξόχοις, οἷς στραταρχεῖν τε καὶ ἰλαρχεῖν ἀπονεμένητο πρὸ πολλοῦ, καὶ λίαν ἀντιβρόπως τοῖς ἄλλοις ἐπέχρητο. Οὕτε γὰρ φιλότιμόν τι πρὸς αὐτοὺς ἐπέδειξατο, ἔρτι καταλαβόντας τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, οὕτε μὲν πράξειν αὐτοὺς ἐδεξίωσατο ῥήμασιν. Ἦσθη δὲ τούτων πρωτεύοντε ἄνδρε διττῷ, μαγίστρων μὲν ὄντε καὶ ἄμφω, λαμπρῶ δὲ τὰ γένη, καὶ οὐχ ἔττον στρατηγικῇ συνέσει καὶ κράτει χειρῶν καὶ θάρσει φοχῶν εὐχέτην τὴν περιφάνειαν. Τούτων ἄτερος ἦν ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος (47), ὁ δὲ λοιπὸς ὁ Κεκαυμένος Κατακαλῶν, ᾧ Κολώνεια ἡ πατρίς, ὃν καὶ δοῦκα Ἀντιοχείας τυγχάνοντα, ἅμα τῇ ἀναβῆσει παρέλασε τῆς ἀρχῆς, τὸν οἰκείον ἀνεψιὸν Μιχαῆλ αὐτίκα μάλιστα τε καὶ δοῦκα τῆς Ἀντιοχείας προχωρησάμενος, καὶ Οὐρανὸν ἐκείνῳ θέμενος τὸ ἐκείνουρον, ἵνα πρὸς τὸν ἀρχαῖον Οὐρανὸν ἀναφέρων δοκῇ τὸ γένος. Τοῦτον τοίνυν τὸν Κεκαυμένον, ὡς εἶπεν μὴ καλῶς χρησάμενον τῇ ἀρχῇ, ἀλλὰ τὰς τε δυνάμεις καταλειυκότες, καὶ φορτικὸν τοῖς ὑπὸ χεῖρα

263 I. Michael senex hoc modo imperator appellatus, senatores et plebeiam multitudinem benignissime tractavit, ad dignitatum gradus promovendo, et honores plerisque tribuendo, qui captum illorum excederent. Cum militaribus autem catalogis, ac iis potissimum qui caeteris antecellentibus, multo ante exercituum alarumque ductores fuerant, longe secus egit. Nam recens urbem ingressis, neque ullum honorem habuit, neque benignis alloquiis eos delinivit. Eorum primarii duo viri fuere, uterque magister, et illustri genere ortus, splendorem illum imperatoria arte, robore manuum et fiducia animorum magis etiam assecutus: alter, Isaacius Comnenus, alter Ambustus Catacalo, patria Coloneensis, cui simul ac designatus fuerat imperator, Antiochiæ ducatum ademit, suumque consobrinum Michaellem statim magistrum et ducem Antiochiæ declaravit, Urani cognomento addito, ut genus ad veterem illum Uranum referre videretur. Eum igitur Ambustum, quasi male gesto magistratu, et copiis militaribus imminutis, et gravem obvio cuique, acrius objugavit, ac ne probris quidem et contumeliis abstinuit: cumque alii splendidissimi viri, collegæ ejus, hominem defensuri essent, ne contra illos quidem linguæ moderatus est, aut ipsum Comnenum reveritus.

Variæ lectiones et notæ.

(45) Ὁ Στρατιωτικὸς Μιχαῆλ. Hunc *Bringam* cognominat Lupus protospaitha: Anno 1057 *morua est Theodora Augusta, et Michael Bringa factus est imperator*. Mox: *Morlius est Bringa imperator, et Isachius Ochonus* (Comnemus) *factus est imperator*, Meminit Zonaras in Romano puero, et in Nicophoro Phoca Josephi Bringæ cubioli præfecti, cuius magna fuit in aula auctoritas.

(46) Πρεσβύτης Anonymus Barenis, an. 1056, ind. 9: *Elevatus est Michael imp. nobiscio*. Sed quid sonet hæc postrema vox non percipio.

(47) Ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος. Quem Colonea urbe (de qua agit Constantinus, lib. 1 *De Themat.* cap. 10) oriendum scribit Michael Psellus, in Hist. ms. Ἦν δ' ὁ Κομνηνὸς οὗτος Κολωνεῖαθεν. Vide *Famil Constantinopolit.*

Ea res militum animos deiecit, qui Michaelē in alios liberalissimum, se ne verborum quidem Benignitate dignari viderent: neque tamen ad res novandas concitati sunt, priusquam denuo periculum ejus fecissent. Sed antequam ad illorum seditionem veniam, alius motus est exponendus. Constantini Monomachi patruelis. Theodosius præses, Michaelis designationem ægre ferens, statim ministris suis assumptis, et nonnullis aliis eadem animi levitate laborantibus ascitis, crepusculo iis satellitibus circumdatus, per medium forum incesit, imperium ob Monomachi cognationem ad se pertinere dicens, atque injuriam sibi fieri clamitans. Cum vero ad publicum carcerem, quod Prætorium 264 dicitur, venisset, claustris perruptis, exitum clausis patefacit. Idem in ea quoque custodia fecit, quæ ad Chalcen est, eorum opera se voti fore compotem sperans. Verum ubi cognovit militares copias circa regiam contra se collectas jamjam affore, ad Magnam ecclesiam convertitur, ex eaque solus cum filio relictus, gregalibus suis dilapsis, educitur, et relegatur. Hoc eventu conatum ejus consecuto, plebea multitudo per ludibrium hanc cantilenam in eum cecinit:

Factus Monomachus, quod cogitavit, egit.

ἐλπίας διὰ τούτων τοῦ κατὰ σκοπὸν ἐπιτεύξασθαι. Ὡς δ' ἔμαθε στρατιωτικὴν ἀβροίζεσθαι περὶ τὰ βασιλικὰ δύνανται, στέλλεσθαι κατ' αὐτοῦ, πρὸς τὴν Μεγάλην τρέπεται ἐκκλησίαν, καὶ μόνος σὺν τῷ υἱῷ περιληφθεὶς, τῶν ἐπομένων αὐτῷ διασκαδασθέντων ἐξάγεται τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὑπερορίαν καταδικάζεται. Εἰς τοῦτο δὲ τέλος τῆς ἐπιχειρήματος αὐτῷ κατανήσαντος, ὁ δημῶδης ὄχλος ἐπιγελῶντες αὐτῷ, ῥήματά τινα συνθέντες, ἐπηῶν αὐτῷ τὰ δ' ἦσαν.

Ὁ μωρὸς ὁ Μονομάχος, εἴ τι ἐφρόνει, ἐποίησε.

Res quidem ita se habuerunt.

II. Cæterum Orientales duces injuriis affecti, denuo fortunam periclitaturi, Leonem protosyncellum communia negotia procurantem adeunt, eo intercessore imperatorem precaturi, ne soli negligerentur, cum cæteri omnes liberalitatis ejus fructum aliquem percipissent; aliis præsertim suaviter viventibus, se vero in acie stantibus, Romanumque imperium propugnantis. At ille nihilo dexterior imperatore, ad tractandos viros dolentes, et tumorem ex dolore ortum reprimendum, asperitatem eorum adeo non leniit, ut etiam auxerit, singulorum virtutem elevando, et omnes sine honore dimittendo. Hac secunda repulsa irritati, non diutius sibi cunctandum esse censuerunt, sed quisque proximum cohortatus, animo conceptum facinus ad exitum perducere decreverunt. Visum autem eis est Bryenium quoque virum illustrem, Macedonicarum copiarum ducem, et Cappadociæ præfectum in consilium et auxilium adhibere, qui causas et ipse simultatis contra imperatorem habe-

Variae lectiones et notæ.

(48) Πραιτώριον. De prætorio et carceribus prætorii egimus in *Constantinopoli*, lib. II, sect. 9, II, 6, quibus hæc addi velim ex Vita ms. S. Stephani junioris: Ὡς δὲ ἐξίει συρόμενος εἰς τὴν

γενόμενον, καὶ ἐπέληξεν ἱταμώτερον, καὶ ὄνειδισιν ἔβαλε, καὶ οὐδ' ἐρείσατο ὕβρεων. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων λαμπροτάτων ἀνδρῶν, καὶ συνταγματαρχῶν τῶν ἐκείνῳ, ὑπεραπολογήσασθαι τοῦ ἀνδρὸς ὀρηκῶτων, οὐδ' ἐπ' ἐκείνους τῆς γλώττης ἐρείσατο, οὐκ μὴν αὐτὸν ἠδέσθη τὸν Κομνηνόν. Ταῦτα τοὺς στρατιώτας εἰς ἀθυμίαν ἐπέβαλε, τοῖς μὲν ἄλλοις φιλοτιμῶτατον ὄρωντας τὸν Μιχαήλ, ἑαυτοῖς δὲ μηδ' ἐν λόγοις τὸ εὐμενὲς ἐνδεικνόμενον, ὅμως μὲντοι ἐπίσχον μηδὲν τι νεωτερίσαι, ἀλλὰ καὶ δευτέραν πείραν ἐπαγαγεῖν ἐβουλεύσαντο. Προτέραν δ' ὁ λόγος ἐτέραν κατὰ τοῦ βασιλικῶς διηγησάσθω νῦν ἐπαναυτασιν, καὶ οὕτω πρὸς τὴν τῶν ἀνδρῶν τούτων ἐπανελεύσεται. Ὁ γὰρ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου αὐτῷ Μονομάχῳ ἐξάδελφος, ὁ πρόεδρος Θεοδόσιος, τῷ Μιχαήλ ἀναβρήθηντος, ἐν δεινῷ ποιησάμενοι τὴν ἐκείνου ἀνάβρῃσιν, τοὺς οἰκίους θεράποντας προσλαβόμενος, καὶ τινὰς ἄλλους ὅσοι κατ' ἐκείνους ἐλαφρίαν ἐνόσουν φρενῶν, περὶ δειλὴν ὄψιν διὰ τῆς ἀγορᾶς ἀπήει, τούτοις δορυφορούμενος, ἑαυτῷ προσέκειν τὸ κράτος λέγων, διὰ τὴν πρὸς τὸν Μονομάχον συγγένειαν, καὶ ἀδικεῖσθαι ἐπιδοῶμενος. Γενόμενος δὲ κατὰ τὴν δημοσίαν εἰρηκτὴν, ἡ Πραιτώριον (48) κέκληται, τὰ κλειθρα διαβρήξας, τοῖς ἐν αὐτῇ καθειργμένοις ἀνετον παρέσχε τὴν ἔξοδον. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐν τῇ τῆς Χαλκῆς εἰργάσατο φυλακῇ,

C Καὶ ταῦτα μὲν ἔσχον οὕτως.

B. Οἱ δ' ἐμπαροινήθηντες τῶν Ἐφῶν ἀρχόντων, καὶ αὐθις πείραν προσάγουσι, καὶ προσίαι τῷ πικρῶν κοινὰ διοικούντι τῷ πρωτοσυγγέλλῳ (49) Λέοντι, καὶ ἱκετεύειν δι' ἐκείνου ἐπιχειροῦν τὸν βασιλέα, μὴ μόνον αὐτοὶ καταλειφθῆναι ἀγέραστοι, πάντων τοῦ φιλοτιμίου καταπολαυσάντων τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ταῦτα τῶν ἄλλων εὐπαθεύοντων, αὐτοὶ καὶ παρ' ἀσπίδα ἰστάμενοι, καὶ προπολεμοῦντες τῆς Τρομαλίων ἀρχῆς. Ὁ δὲ οὐδὲν ἤττον τοῦ βασιλέως ἀδίκως ἐν μεταχειρίσασθαι λυπούμενους ἀνδρας, καὶ πικραστεῖλαι τὸ ἐκ τῆς λύπης αὐτοῖς γενόμενον οἴδημα, οὐ μόνον οὐκ ἐλέανεν ἐν λόγοις τῶν ἀνδρῶν τὴν τραχύτητα, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον αὐτοὺς ἐξενόχωνεν, ἐκφρασίαν ἑκάστον, καὶ ἀτίμως πάντας ἀποπειρέμενος. Οὕτως οὖν καὶ τῆς δευτέρας ἐπιβροχίας πείρας, οὐκέτι μέλλειν ἔκριναν, ἀλλ' ἑκάστον τὸν πλησίον παρακροτήσαντες, ἔσπουδον εἰς προὔπαστον ἐκφῆσαι τὸ μελετώμενον. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς καὶ τὸν Βρυένιον σχεῖν συνίστορα καὶ συλλήπτορα τοῦ ἐπιχειρήματος, ὄντα τε τῶν ἐπιφανῶν, καὶ στρα-

πρώτην πύλην τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου, εἶτα.

(49) Πρωτοσύγκελλος. Quem supra nude σύγκελλον appellavit.

τηγουντε των εκ Μακεδονίας δυνάμεων, και την της Α
Καππαδοκίας περιεζωσμένον αρχήν, λύπης τ' αιτίας
κάκεινον έσχηκότα κατά του αυτοκράτορος. 'Ως δ'
οὖν κάκεινον έτοιμον ευρον προς το σφέτερον βού-
λευμα, εξήτουν τον εξ αυτών βασιλεύοντα, και
πᾶσιν ο Κομνηνός απάντων προούκείριτο. 'Επει δε
ταυτα συνέθεντο, επ' οἴκου ξύμπαντες ανεχώρησαν,
τη βασιλει προσειπόντες τα εξιτήρια. 'Απῆει δε
και ο Βρυένιος μετα των υπ' αυτον ταγματων,
και εν τη θεματι των 'Ανατολικων γεγωνος, την
των στρατιωτικων οψωνων διανομήν εκει διετίθετο·
συνῆν γαρ αυτω και ο πατρικιος 'Ιωάννης ο 'Οψα-
ρας χρυσίον επιφερόμενον. 'Εδη δε της διανομης
ήργμητης, ο Βρυένιος προσετίθει τοις στρατιώταις
τα σιτηρία, και ηῦξει το εκάστη νεμεμημένον
ποσόν. 'Ο δε του χρυσου ταμίας ο ειρημένος ανηρ μη
τουτο ελεγεν εντετάλθαι οι προς του αυτοκράτορος.
Και ο Βρυένιος σιωπῶν αυτω, και ποειν το επιτασ-
σόμενον ενεκαλεύτο Ιταμώτερον. 'Ως δ' έτι ο 'Οψα-
ρας ουκ επιθετο, αλλά και θρασύτερον εκείνω
άντελεγεν, ο Βρυένιος, θυμῶ ληφθεις, άνεθορί τε
της καθέδρας, και των της κεφαλῆς τριχων, της τε
όπηνης λαδόμενος του άνδρος προσαββάσει τη γῆ,
και περιδάλλει δεσμοις. 'Εγγός δε που στρατοπε-
δεῶν ο των Ημισιδων και των Λυκαδων στρατάρχης,
και τα περι του 'Οψαρά μωθων, και τυραννιδος
ταυτα κρινας αρχήν, άθροον έπεισι μετα των υπ'
αυτον ταγματων τη του Βρυεννιου σκηῆ. Και δεσμεῖ
μὲν εκεινον, λύει δε τον 'Οψαράν των δεσμων, και
αυτω τον Βρυέννιον παραδιδωσιν· ο δε αυτίχα τους
οφθαλμους εκκόπτει εκεινου, και ουτω τον άνδρα τη
βασιλει εξαπίστειλεν, επιστελλας αυτω και οσα
τετόλμηκε. Και ταυτα μὲν συνεκύρησεν ουτωσί·
ο δε γε Κομνηνός και οι εκεινω συνομοσάμενοι συν-
ελθόντες, έργου ηπιοντο, των στρατιωτικων κατα-
λόγων άλλοθεν άλλου προσρωσκουμένων αυτοις. 'Ην
μὲν γαρ τη στρατιωτικῶ παντι έφεσις στρατιωτην
την βασιλειον αρχήν περιζώσασθαι. 'Ηχθετο γαρ
επο του πολιτικου μέρους αρχόμενον, άλλ' ουκ εθαῖ-
ρει τον πόθον εις προϋπτον εξενεγκει, εκρυπτε δε
τον ήρωτα, και ωδινη τον περι τουτου σκοπόν. 'Επει
δε τον Κομνηνόν τυραννιδι επιχειρήσαντα μεμαθη-
κεσαν, και αυτον μὲν κορυφαίον εἶναι του δράματος,
τα δε κρείτιστα των γενων της επιχειρήσεως αυτω
συλλαμβάνεσθαι· τουτ' εἶναι το υπ' αυτων μελετώ-
μενοι δέξαντες, αρπάξουσι τον καιρόν, και εκαστος
τον πᾶλα προφθάσαι ηπειλεγο. 'Εντευθεν τη Κο-
μνηνῶ βαρεια συνέστηκε δύναμις· στείλας οὖν
κατά ζήμιασσαν την 'Σίφν, τους φόρους επράττετο,
εποδεκθηρας τουτων τάξας, και των προσαγομένων
απεγραφεῖς. 'Εἶτα ἄρας απῆει προς Νίκαιαν, ήδη
βασιλεύς προς πάντων των συν αυτω στρατευομένων
αναβρήθει, ταύτης εγκρατης γενέσθαι βουλόμενος,
τη 'Εχρη την πόλιν ορημητήριον η κρησφύγετον, όπο-
τιρωσ εν βίβη τα της τύχης αυτω, και την μὲν
λαμβάνει, αυτος δε φρουράν άρκουσαν εγκταστή-
σας αυτη, προ δώδεκα σταδίων ταύτης στρατοπε-
δεύεται. Και ο βασιλεύς δε Μιχαήλ τας Δυτικας
αγείρας δυνάμεις, και εἰ τινίς που των 'Εψων

ret. Qui cum operam promississet, in deliberatione
deligendi imperatoris, omnium suffragiis Comnenus
cæteris est prælatus. His compositis, domum
omnes redierunt, discessu suo imperatori denun-
tiato. Abiit et Bryennius cum suis legionibus :
cumque in Orientalem provinciam una cum Joanne
Opsara patricio, qui aurum vehebat, venisset, mili-
tarium stipendiorum distributionem administrabat :
qua jam inchoata, singulis militibus frumentum
admetiebatur, et pecuniæ summam augebat. Opsara
vero quæstore negante, se id ab imperatore in
mandatis 265 habere : Bryennius eum insolentius
tacere, et quod juberetur, facere jussit. Adhuc
detrectantem et audacius refragantem, ira percit-
us, arrepta coma et barba ejus, solo illisum, in
vincula conjecit. Quo dux Pisidarum et Lycaonum,
qui castra in propinquo habebat, cognito, id facinus
tyrannidis principium judicans, Bryennii taberna-
culum cum suis legionibus ex improvise invadit,
solutoque Opsaræ illum tradit, qui hominem sta-
tim effossis oculis ad imperatorem cum facinorum
ejus commemoratione misit. Hoc ita gesto, conju-
rati congressi in unum, rem nihilominus urgebant,
ex militaribus catalogis aliunde alio ad ipsos con-
fluente. Omnibus enim militibus in votis erat, ut
miles imperio potiretur. Nam iniquis animis to-
gato parebant, neque tamen desiderum suum pro-
dere ausi, cupiditatem illam, dum se maturandi
facinoris offerret occasio, tegebant. Verum ubi
Comnenum affectasse regnum compererunt, atque
ipsum caput esse negotii, et a fortioribus provin-
ciis adjulari : id demum esse rati, quod diu animis
agitassent, arrepta opportunitate alii alios ante-
vertere properarunt. Unde Comnenus maximis co-
piis comparatis, tributa per totum Orientem e-
egit, quæstoribus et inscriptoribus eorum quæ allata
essent, constitutis. Deinde versus Nicæam movit,
jam imperator ab omnibus suis militibus appella-
tus, ea potiri cupiens, ut haberet urbem unde pro-
gredi, quoque confugere tuto velut in asylum quod-
dam quovis eventu posset, eaque occupata, et
justo præsidio imposito, duodecim inde stadiis
castrametatur. Michael vero imperator, Occiden-
talibus legionibus convocatis, et si quæ ex Orien-
talibus a fide non disceserant : ducem eum impe-
rio præfecit Orientis domesticum Theodorum spa-
donem, imperatricis Theodoræ ministrum, adjuncto
collega magistro Aaronne fratre conjugis Comneni.
Qui castris contra hostes positis, prælium commi-
sere in loco qui ab incolis Orcus appellatur. Ubi a
sinistro cornu imperatoriorum, dextrum Comnenio-
rum profligatum est, et qui in eo curabat, Romanus
Sclerus vivus captus. Sed hostium sinistrum
oui Ambustus præerat, dextro imperatoriorum
266 cornu in fugam verso, in castra usque pene-
travit, et tentoria discerpta subvertit. Id factum
ut Comneniorum animos vehementer auxit, sic
imperatoriorum adeo dejecit, ut se fugæ manda-
rent, in qua multi cæsi sunt non gregarii duntaxat

milites, sed duces etiam, pluribus captis, Comneno A περιελεφθησαν, μη συναπαχθεισαι τῷ Κομνηνῷ, victoria minime dubia potito.

Ἐπιστῆ τούτοις στρατηγὸν αὐτοκράτορα, τὸν δομῆ-
στικὸν τῆς Ἀνατολῆς τὸν ἔκτομῆν Θεόδωρον, τὸν τῆς βασιλείας Θεοδώρας θεράποντα· συζεύξας αὐτῷ
συνάρχοντα καὶ τὸν μάγιστρον Ἀαρῶν, σύγγονον ὄντα τῆς συνοικουσίας τῷ Κομνηνῷ. Οἱ τοῖς ἐναντίοις
ἀντιστρατοπεδευσάμενοι, συγκροτοῦσι καὶ πόλεμον κατὰ τινα τόπον, Ἄδην τοῖς ἐγχωρίοις καλούμενον, καὶ τὸ
μὲν εὐώνυμον κέρασ τῶν βασιλικῶν ἤττησε τὸ δεξιὸν κέρασ τῶν περὶ τὸν Κομνηνὸν, καὶ τὸν ἐπεστηκότα
τούτῳ Ῥωμανὸν τὸν Σκληρὸν συνέσχε ζῶντα. Τὸ δὲ γε τῶν ἐναντίων εὐώνυμον οὐ κατήρχεν ὁ Κεκαυμένος, τὸ
δεξιὸν ἐτρέψατο τῶν βασιλικῶν, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ στρατοπεδον εἰσῆλθεν αὐτῶν, καὶ τὰς σκηνὰς διέβρῆξε, καὶ
ἔβρῆψε κατὰ γῆς. Τοῦτο τοῖς περὶ τὸν Κομνηνὸν θάρσος ὡς μάλιστα ἐνεποίησε, τοῖς δ' ἀντιπολεμοῦσι
κατέβαλε τὰ φρονήματα, καὶ φεύγειν ἀνέπεισε. Γίνεται τοίνυν τῶν βασιλικῶν φόνος πολλὸς, οὐ κοινῶν
μόνον στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ στραταρχῶν, καὶ πλείους δὲ ἐζωγράφθησαν, καὶ ἡ νίκη ἀναφανδὸν τῷ Κομνηνῷ
ἐπεμειδίε.

III. Eo cognito Michael desperato bello, impe-
rium deponere voluit: sed id consilium, familiari-
bus improbantibus, exsequi non potuit. Legantur
igitur ad Comnenum selecti viri ex Patribus con-
scriptis, Constantinus Lichudes præses, Leo præ-
ses Alopus, et Michael Psellus, princeps philoso-
phorum, eujus legationis ea summa fuit: Comne-
num ab imperatore adoptatum iri, et Cæsarem
designandum esse, concessa venia et oblivione in-
juriarum iis qui tyrannidis adjuutores fuerunt. Quæ
cum audiente exercitu Comneno nuntiarentur, mi-
lites tumultuabantur: negantes se passuros suum
præfectum in alio habitu conspici, aut exui vestem
imperatoriam, qua jam indutus esset. Quæ verba
a pluribus per assentationem, quam ex animo,
jactabantur. Soluta conventu, Comnenus legatis
seductis, ait: *Si arcana quædam imperatori se
renuntiuros promisissent, se expositurum ea, quæ
animo celaret.* Qui cum taciturnitatis fidem de-
dissent, *se nunc*, ait, *habitu Cæsaris contentum
esse, nec requirere imperatorium: sed id postulare,
ut imperator nulli alii unquam traditurum impe-
rium, et iis, quos donasset, præmia non erepturum
confirmet, et aliquid imperatoris potestatis impertiat-
ur, ut minoribus dignitatibus nonnullos ornare
liceat, et ad militares magistratus evehere. Quæ si
impetrasset, se pace facta in urbem venturum, et
quia illa suis displicerent, binas scripturum litteras,
quarum alteris facum militibus faceret, alteris arcana
mandaret. Præterea perum communium administra-
tionem ei adimendam esse, qui nunc sibi et suis in-
sensus, ea fungeretur.* His dictis litterisque traditis,
hortatur abire legatos. Senex Michael cum litteris ac-
ceptis, tum arcanis mandatis auditis, delectatus, ad
omnia illius postulata annuit, atque adjecit: *Quemad-
modum Comnenus sibi per illos occulta quædam signifi-
casset, ita se illi per 267 eosdem occultiora nuntiaturum,
ut jurejurando confirmarent videlicet, non mul-
tum temporis intercessurum, quin illum collegam im-
perii asciturus esset: nunc vero se id certis de causis
differe.* Hæc per legatos nuntiata Comnenus cupide
admisit, nec alii inviti acceperunt, præsertim quod
rerum communium procuratori potestas adimenda
esset, jamque omnibus decretum erat, positis ar-
mis tyrannide abstinere. At senex imperator, prius-
quam cum Comneno transigeret, togatorum erga
se benevolentiam, ut putabat, confirmandam ergo,

Γ. Τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ἀπεγνώκει τὰ
τοῦ πολέμου, καὶ τὴν ἀρχὴν ἀποθέσθαι ἠθούλετο,
ἀλλὰ τοῖς περὶ ἐκείνον τοῦτο ἀβούλητον ἦν, ὅθεν οὐδ'
εἰς ἔργον ἀγαγεῖν συνεχωρήθη τὸ βούλημα. Στίλ-
λονται τοίνυν πρὸς τὸν Κομνηνὸν πρεσβεύσοντας,
ἄνδρες τῶν ἐκκρίτων τῆς συγκλήτου βουλῆς· οἳ δ'
ἦσαν ὁ πρόεδρος Κωνσταντῖνος ὁ Λειχουδῆς, ὁ πρό-
εδρος Λέων ὁ Ἀλωπός, καὶ Μιχαὴλ ὁ σοφώτατος
Ψελλός, τῶν φιλοσόφων ὢν ἕπατος. Τὰ δὲ παρὰ τού-
των καταγγελλόμενα, υἱοθέτησις ἦν τοῦ Κομνηνοῦ
εἰσποιηθησομένου τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀναγωγή πρὸς τὴν
τιμὴν τὴν τοῦ Καίσαρος, καὶ τοῖς τὴν τυραννίδα
συμμελετήσασιν ἄφεσις τε καὶ ἀμνηστία τοῦ πλημ-
μελήματος. Οἱ μὲν οὖν ταῦτα τῷ Κομνηνῷ ἐπαγγέ-
λκασι ἐν ἐπηκόῳ τοῦ πλήθους, τὸ δὲ ἐθροβύθη,
μὴ βούλεσθαι λέγον ἐν ἄλλῳ σχήματι τὸν αὐτῶν
προσηκότα θεάσασθαι, μηδ' ἀποδύσασθαι ἀναστή-
σθαι αὐτὸν τὴν στολὴν τὴν βασιλείου ἣν ἤδη ἐνδύ-
εται. Ἐλεγον δὲ ταῦτα οἱ πλείους οὐχ οὕτω φρο-
νοῦντες, ἀλλὰ τὸν τυραννοῦντα θωπεύοντες. Ἐπὶ
δὲ διελύθη ὁ σύλλογος, ἰδίᾳ τοὺς πρέσβεις ὁ Κομνη-
νὸς προσλαβόμενος, Εἰ τινὰ μοι, φησὶν, ἀπόβρῆτα
διαπορθμεύσαι πληροφρήσετε πρὸς τὸν αὐτο-
κράτορα, ἐρῶ ὑμῖν ὅσα μοι κατὰ τὴν καρδίαν
ἐγκέκρυπται. Τῶν δὲ καταθεμένων ἀνέκφορον τη-
ρῆσαι ἅπαν ἀπόβρῆτον, ἔφη ἀρκεῖσθαι νῦν τῷ
σχήματι τῷ τοῦ Καίσαρος, καὶ μὴ ζητεῖν τὸ βα-
σιλείου, αἰτεῖν δὲ πληροφρίαν ἐκ τοῦ κρατούν-
τος, ὡς οὐχ ἕτέρῳ δώσει τὴν ἀρχὴν ποτα, καὶ
ὡς συντηρήσει ἑκάστῳ τῶν εὐν ἔμοι, ἐστὶ τούτους
πεφιλοτιμηταὶ παρ' ἔμοῦ, καὶ ὡς καὶ τὰς με-
ταδώσει μοι νῦν ἐξουσίας βασιλικῆς. Ἐγὼ
τινὰς τιμῶν τοῖς τῶν ἀξιωματῶν ἀλλάσσει καὶ
εἰς ἀρχὰς ἐνίους στρατηγικὰς προχειρίζεται,
καὶ εἴ μοι ταῦτα ἐπιτελεῖ γίνοιτο, σπείσομαι καὶ
ἀφίξομαι. Ὅτι δὲ τοῖς πλήθεσι ταῦτα τοῖς εὐν
ἔμοι ἀπαρέσκοισι, διττὰς πρὸς τὸν κρατούντα
ἐγχαράξω ἐπιστολάς, καὶ τῇ μὲν καταδημη-
γῆσω τὸ στρατιωτικόν, τῇ δ' ἐγγράφομαι τὴν
ἀπόβρῆτα. Ἐπὶ τούτοις καὶ τὸν τὰ κοινὰ μεμ-
χειρίζομενον ἤτει μεταστῆναι τῆς διοικήσεως,
ὡς δύνουσι αὐτῷ καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ. Ὅ μὲν
οὖν ταῦτα εἰπὼν, καὶ τὰς ἐπιστολάς αὐτοῖς ἐγχι-
ρίσας, ἀπελθεῖν προετρέπετο. Οἱ δ' ἐπανῆλθον ἐπὶ
τὸν γηραιὸν αὐτοκράτορα, τὰς ἐπιστολάς τε φέρον-
τες, καὶ ὅσα ὁ Κομνηνὸς αὐτοῖς ἐν ἀποβρῆτοις ἔει-
πε διὰ ζώσης φωνῆς ἀπαγγέλλοντες. Ἦσθαι οὖν ὁ

τούτοις ὁ βασιλεὺς, πάντα πληρῶσαι ὅσα ἐκεῖνος ἔβουλητο, καὶ προσεπήγαγεν, ὅτι ὡσπερ ἐκεῖνος ἀποβρήτους μοι γνώμας ἐδήλωσε δι' ὁμῶν, οὕτως αὖθις καὶ γὰρ δι' ὁμῶν μυστικώτερα τινα ἐκείνῳ διὰ τῶν αὐτῶν ἀνατίθεμαι ὁμῶν. Διόμνυθε τοίνυν τῷ ἀνδρὶ ὅτι οὐ μακρὸν ἂν εἴη τὸ μέτρον διάστημα, καὶ συμμετόχον αὐτὸν τοῦ κράτους ποιήσομαι, νῦν δ' ἀναβάλλομι τούτο διὰ τινα αἰτία. Ἐπὶ τούτοις ἀπῆλθον αὖθις οἱ πρεσβυτάι, καὶ ὁ Κομνηνὸς ἄσμενος τὰς ἀγγελίας ἐδέξαστο, καὶ τοῖς ἄλλοις οὐκ ἀποθύμια τὰ μηνύματα ἔδοξεν· καὶ μᾶλλον, ὅτι μεταστῆναι τῶν διοικήσεων τὸν ἐγκεχειρισμένον αὐτὰς μεμαθήκεσαν, καὶ ἤδη καταθεῖναι τὰ ὄπλα ἔδοξεν ἅπασιν, ὡς καὶ τῆς τυραννίδος ἀφίξασθαι. Ὁ πρεσβύτερος δὲ βασιλεὺς, πρὸ τοῦ τὰς συμβάσεως αὐτῷ πρὸς τὸν Κομνηνὸν γενέσθαι, τῆς πολιτικῆς μοίρας εὖνοιαν περιποιούμενος ἑαυτῷ, ὡσπερ ἔπειτα, ἔγγραφόν τι συγγεγραφῶς, βροχίος καταδεδουμένον καὶ ἀραιῶς ἔκαστον, ὥστε μήτε βασιλέα καλέσεια τὸν Κομνηνὸν, μηδὲ τιμὴν αὐτῷ προσοίσεια βασιλείου, τοὺς μὲν τῶν συγκλητικῶν χρήμασι, τοὺς δ' ἀξιώματι διανομαίει· καὶ ἄλλοις ἄλλοις θελκτικῶσι, ἀνέπειθε τῷ ἔγγραφῳ ὑποσημαίνεσθαι, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ βεβαιοῦν. Ἐπεὶ δ' ἤκειν τὸν Κομνηνὸν ἠκηκόευσαν, ὡς κατὰ τὴν ἐπιούσαν ἐσελευσόμενον· στασιώδεις τινὲς τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς ἔωθεν τῷ τεμένει τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας προσελθούσας, οἷς καὶ οἱ τῶν ἐταιριῶν συνήσαν ἄρχοντες, καὶ κραυγαῖς προεκαλοῦντο τὸν πατριάρχην εἰς θέαν σφίσι ἐλθεῖν. Ὁ δὲ τὰς θύρας αὐτοῖς ἀπανταχόθεν ἐπιζυγώσας, τοὺς ἀδελφίδους αὐτοῖς ἐκπέμπομε πυνθανομένους ὅ τι φασίν· οἱ δὲ θορυβοῦντες εἰς πλῆθος ἤδη συστάντες πολλῶν συβίευσάντων ἐκεῖ, συνέσχον τοὺς τοῦ πατριάρχου ἀδελφίδους, καὶ εἴ μὴ αὐτίκα πρὸς αὐτοὺς ἐξελεύσεται ὁ ἀρχιερεὺς, διαθήσειν ἐκεῖνους ἠπείλου κακῶς. Λέγεται δὲ ταῦτα σκῆψις εἶναι καὶ προδουλεύματα, ἵν' ἔκων δοκοῖη συνολθεῖν ὁ πατριάρχης τοῖς στασιαζούσι. Κατῆλθεν οὖν ἐκ τῶν ὑπερώων, τὴν ἱερατικὴν ἐνδεδυμένος στολήν, ἐπερχαλῶν δῆθεν τοῖς παροῦσιν ὡς βιαζόμενος. Οἱ δὲ τῶν στασιαζόντων θρασύτεροι, ἢ μᾶλλον δι' ὧν ἡ στάσις συνέστατο, μέσον ἀπειληφότες αὐτὸν, πρεσβευτὴν ἤξιον γενέσθαι πρὸς τὸν βασιλέα, ἵν' αὐτοῖς ἀποδοθῆι τὸ ἔγγραφον, ὃ βιασθέντες ὑπογεγράφασι, ἐπεὶ τῷ Κομνηνῷ ἐκεῖνος ἐσπέισατο. Ὁ δὲ πληρῶσειν αὐτῶν τὸ αἴτημα κατετίθετο· ἀλλ' ἦσαν προσποίησις ἅπαντα. Βραχέας γὰρ παρελθούσης ὥρας βασιλέα καὶ αὐτοκράτορα φανερώως ἀνεῖπον τὸν Κομνηνὸν, αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου συνευδοκοῦντός τε καὶ συμπράττοντος καὶ τῷ μὲν Κομνηνῷ μὴ μέλλειν δηλώσαντος, ἀλλὰ σπεύδειν, καὶ ἀμοιβὰς αἰτούντος τῆς ἀναβίσεως τῷ δ' ἔως τότε βασιλεύοντι κατείναι τῶν ἀνακτόρων ἰταμώτερον ἐπιτάττοντος. Ἀρχιερέων δὲ τῷ γέροντι Μιχαῆλ τὰ τοῦ πατριάρχου κομισάντων μηνύματα, ἐκεῖνος ἔφη, Τί δέ μοι ἀντ' τῆς βασιλείας παρέχετε; Οἱ δὲ, Τὴν οὐράνιον βασιλείαν, ἀνταπεκρίθησαν. Αὐτίκα τοίνυν ἀποβρίψας τὰ τῆς βασιλείας παράσημα, ἀπῆλθε τῶν βασιλείων (50). Ὁ δὲ γὰρ Κομνηνὸς κευροκαλίτην τιμήσας τὸν Κεκαυμένον, στέλλει τὸν ἄνδρα μετὰ τινος δυνάμεως παραληψόμενον τὰ ἀνάκτορα. Τὸ μέντοι πλῆθος τῆς πόλεως εἰς ὑπαντήν τοῦ νέου βασιλέως ἐκκέχυτο, λαμπρότατά οἱ ποιοῦν τὰ εἰς τὴν βασιλεύουσαν εἰσιτήρια.

Δ'. Ἐνα μὲν οὖν ὁ γηραιὸς Μιχαῆλ αὐταρχήσας ἔβουλητο, τῆς βασιλείας ἐκπέπτωκε, καὶ οὐ πολὺ ἐν ἰδιωτικῷ σχήματι βιώσας, ἀπέτισε τὸ χρεῶν. Ὁ

A scriptum quoddam confecerat, quo singulos iurando et diris obstringebat, ut Comnenum neque imperatorem nominarent, neque imperatorum honorem ei deferrent, atque senatorium alios pecunia, alios dignitatum largitionibus, alios aliis illecebris impulerat, ut subscriptione sua earum litterarum sententiam confirmarent. Verum audito Comneni adventu, qui postridie urbem ingressurus esset, quidam ex Patribus conscriptis factiosi homines mane se in templum divini Verbi Sapientiae contulerunt, quibus se etiam sodalitatem principes aggregarunt, et patriarchae praesentiam vociferationibus efflagitarunt. At ille foribus undique oclusis, fratris filios percontatum misit, quid velent? quos illi, concursu multitudinis aucta, comprehensos male tractaturos esse, comminati sunt, nisi patriarcha statim egrederetur. Feruntur autem illa ficta fuisse et simulata, ut patriarcha invitatus ad seditiosos prodire videretur. Cum igitur ex superioribus aedibus parte descendisset, pontificia stola indutus, eos qui aderant incusans, ut a quibus vis sibi fieret scilicet: audaciores ex seditiosis ac potius seditionis auctores, corona circa eum facta petiverunt, ut legatus ad imperatorem iret, ac scriptum sibi restitui postularet, cui subscribere coacti essent. Sed id quoque commentitium erat. Nam paulo post Comnenum aperte imperatorem salutarunt, etiam patriarcha suffragante et adjuvante, qui illi nuntiaret, ne cunctaretur, et praemium suffragii postularet, et imperatori insolentius denuntiaret, ut regia decederet. Quo nuntio a primariis sacerdotibus accepto, senex Michael percontatus est: *Quod sibi praemium pro imperio daturi essent*, illisque respondentibus, *Regnum caeleste*. statim insignibus abjectis regia decessit, Comnenus autem Amustum, quem curpalatem fecerat, cum copiis ad regiam occupandam misit, populo de novi imperatoris occursum effuso, ac illustrissimum reddente ejus in urbem ingressum.

IV. Senex igitur Michael cum unum imperasset annum regno excidit, neque diu post superstes fuit. At Comnenum, firmato imperio, adoptionem

Variae lectiones et notae.

(50) Ἀπῆλθε τῶν βασιλείων. Et in monasterium concessit. Anonymus Barensis: An. 1058. ind. 11:

Surrexit Comminiano imp.; Michael vero imp. induerat habitum monarchicum.

ejus non Deo, sed sibi ascripisse ex ec apparet, quod in nummis suam imaginem stricto ense in sculpeudam curavit, tantum non clamitans, *eum sibi ne quidquam aliud regnum peperisse*. Eos a quibus adjutus fuerat, liberalissime est remuneratus, relataque festinanter omnibus gratia, operum dedit, ut domos suas quique redirent, ne in urbe oberrantes vel tumultum excitarent, vel contra populum insurgerent. Patriarcham magnopere veneratus est, et fratris ejus filios magnis honoribus affectos superbis magistratibus præfecit. Præterea in patriarchæ gratiam, etiam ecclesiasticarum rerum procuracionem Ecclesiæ attribuit. Nam cum ad id usque tempus et magnus œconomus, et scevophylax ab imperatore designari solerent, utrumque id munus patriarchæ potestati subjecit, amota publica auctoritate. Deinde vitæ sociam Augustam appellavit, fratrem autem Joannem curopalatem et magnum domesticum nominavit. Porro cum omnes ejus post Basilium Porphyrogenitum decessores, fisci et ærarii pecuniam parum recte collocassent, partim in suas voluptates, et monasteriorum œdificaciones in sumptam, partim sine delectu ac pro libidine sua condonatas: tam imperatorij thesauri exhausti fuerunt, quam ærarium pecunia vacuum: id vitium correcturus, emendationem non pedetentim est aggressus, sed ut in statere se invidi jussit, erecta manu strictum ensem sustinentem, ita etiam in negotia se ingessit, statim ad secandos tumores paratus, non adhibitis medicamentis, quæ exulceratas partes mollirent ac foverent. Itaque ex quo tyrannidem cum legitime imperio commutavit, decessoris sui acta sine discrimine abrogavit: si quid ille cuiquam largitus fuerat, id eripiebat: sed et superiorum imperatorum multa acta evertit, et abrogavit, neque id in vulgi duntaxat fraudem, sed ne senatui quidem perpercit. Denique progressu temporis contra res sacras se convertit, multa monasteriis quæ ab iis constructa fuerant, collata truncavit, ac potius monachos publicis rationibus subjecit, sumptibus necessariis duntaxat illi redictis, cæteris vero fisco attributis. Dum igitur in dies hoc modo aliud ex alio novat, omnium in se odia suscepit, tam Patrum conscriptorum quam plebis, atque etiam militum, quibus nec ipsis pepercit, quominus opere eorum imminueret, præ cæteris autem omnibus eorum qui in monasteriis vitam exigunt. Verum nihil illum ab instituto deduxit, non oratio, non metus, non odium, non reprehensio: adeo sustulerat animos atque intumuerat.

Ἐπιπλήθει, τῇ τε συγκαλήτῃ βουλῇ, ἀλλὰ μέντοι καὶ τῷ στρατιωτικῷ, οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐκείνου ἀπέληγε, ἀλλὰ κάκεινους ἀπεμείου τὰς εὐπρίας, καὶ τῶν ἄλλων μᾶλλον τοῖς ἐν τοῖς σημανείοις τῆν ζωὴν διαπέδουσι. Τὸν δὲ οὐδὲν ἀπήγε τῶν ἐγγχειρήσεων, οὐ λόγος, οὐ δέος, οὐ μῖσος, οὐ φόβος, οὕτως ἐπήρτο τὸ φρόνημα καὶ οἰδῶσαν ἐκέκτητο τὴν ψυχὴν.

V. Neque vero patriarcha superbia illi cedebat, sed

Ἄ δὲ Κομνηνὸς τῇ βασιλείᾳ ἐγκαταστάς, ἐαυτῷ τὴν ταύτης ἐπιτυχίαν, καὶ οὐ τῷ Θεῷ ἐπιγράφαςτο καὶ τοῦτο δῆλον, ὅτι τῷ νομίματι ξιφῆρη ἐκυτόν ἐνεχάραξε, μόνον οὐχὶ βοῶν, ὅτι τοῦτό μοι τὴν βασιλείαν, καὶ οὐχ ἕτερόν τι προῦξήνησε. Τοὺς δὲ συναρξαμένους αὐτῷ φιλοτιμώτατα ἀντημαίψαστο, καὶ ἔσπευσεν ἐκίστω τὰς ἀμοιβὰς ἀποδοῦς, πάντας οἵκαδε παρασκευάσαι ἀποχωρεῖν, ἵνα μὴ τι θερυθῆσασιν, ἢ τοῦ δήμου κατεξαναστῶσιν ἀστυπολοῦντες. Τὸν δὲ πατριάρχην δι' αἰδοῦς ἦγεν ὅτι πολλῆς, καὶ τοὺς αὐτοῦ ἀδελφοπάιδας δι' ἐκείνον τιμαῖς ἐτίμησε μέγιστοι, καὶ ἀρχαῖς ὑπερηφάνους ἐπέστησε. Χαριζόμενος δ' ἔτι τῷ πατριάρχῃ, καὶ τὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων οἰκονομίαν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπένειμε, μέχρι τότε τοῦ μεγάλου οἰκονόμου προχειριζομένου παρὰ τοῦ βασιλεύοντος, ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ σκευφύλακος, ἐκείνος δὲ καὶ ἔμφω ὅπῃ τοῦ πατριάρχου ἔθετο ἐξουσίαν, ἀποξενώσας ἀμφοῖν τὸ δημόσιον. Ἐἶτα τὴν μὲν τοῦ βίου αὐτῷ κοινωνὸν (51) Αὐγούσταν ἀνηγόρευσε, τὸν δὲ ἀδελφὸν Ἰωάννην κουροπαλάτην τετίμηκε, καὶ ἀνόμεσε μέγαν δομέστικον. Τῶν δὲ πρὸ αὐτοῦ βασιλέων ὄσοι μετὰ τὸν Πορφυρογέννητον ἐκείνον Βασίλειον τῆς βασιλείας ἐπέβησαν, οὐ καλῶς χρησάμενων τοῖς βασιλείοις καὶ κοινοῖς πράγμασι, ἀλλὰ τὰ μὲν εἰς οἰκείας ἀπολαύσεις, καὶ εἰς ἀσκητηρίων κατασκευασθέντων οἰκοδομὰς, τὰ δὲ δωροῦμένων οἷς ἔτυχον, ἢ τῶς οἷσπερ ἐβούλοντο, οἱ βασιλικοὶ θησαυροὶ ἐκεκένωντο, καὶ τὰ δημόσια πρυτανεῖα χρημάτων ἐσπάνιζον· τοῦτο τοίνυν ὁ Κομνηνὸς προθέμενος διορθώσασθαι, οὐκ ἠρέμα οὐδὲ κατὰ βραχὺ τῇ διαρθώσει ἐπιχειρήσκειν, ἀλλ' ὡς τῷ στατήρῃ ἐαυτὸν ἀνεστήλωσαν, ἀνατεταμένον τὴν χεῖρα, φέρουσαν τὸ ξίφος γυμνὸν, οὕτω καὶ τοῖς πράγμασι ἐπήνεγεν ἐαυτὸν, καὶ τέμνειν ἀτίκα παρεσκευάστο τὰ οὐδέμακα, ἀλλ' οὐ μαλάσσειν οὐδ' ἐμπλάττειν τὰ ὕπουλα. Ὅθεν οὐδὲ ἐξ οὐπερ τοῦ κράτους ἐπέβη, καὶ εἰς ἔννομον ἀρχὴν τὴν πρὶν αὐτοῦ τυραννίδα μετήνεγεν, ἀναποδίσας τὴν τοῦ πρὸ αὐτοῦ πρᾶξιν ἀνέτρεψε, καὶ ἔτι ἐκείνους νισιν ἰδωρήσαστο, ἀφῆραῖτο καὶ ἀπεστῆρει τοὺς εἰληφόντας, ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸ ἐκείνου πολλὰ καθήρησε καὶ ἠθέτησε, καὶ οὐ μένον τῶν πρὸς τὸ δημῶδες ἐπολεῖ, ἀλλ' οὐδὲ τῶν τῆς γασίας ἐφείδαστο. Ἐἶτα προβαίνων καὶ κατὰ τῷ βίῳ ἐχώρησε, καὶ πολλὰ τῶν τοῖς παρ' ἐκείνου ἐμαρθεῖσι φροντιστηρίοις ἀφιερωμένων ἠκρωτηρίσαστο, ἢ μᾶλλον ἐκλογισμοῖς ὑποβάλλων τοὺς ἐν αὐτοῖς ἀσκουμένους, καὶ τὴν ἀποχώρῶσαν αὐτοῖς διακίτην ἀπονέμων, τὰ λοιπὰ τῷ δημοσίῳ ἀφωσίῳ καὶ ἀνελάμβανε. Καὶ ἄλλο ἐπ' ἄλλῃ καθ' ἐκίστην ἐνεσῆμο τοιοῦτον. Ἐντεῦθεν ἅπασιν ἦν μισητός, τῷ τε δημοτικῷ πλήθει, τῇ τε συγκαλήτῃ βουλῇ, ἀλλὰ μέντοι καὶ τῷ στρατιωτικῷ, οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐκείνου ἀπέληγε, ἀλλὰ κάκεινους ἀπεμείου τὰς εὐπρίας, καὶ τῶν ἄλλων μᾶλλον τοῖς ἐν τοῖς σημανείοις τῆν ζωὴν διαπέδουσι. Τὸν δὲ οὐδὲν ἀπήγε τῶν ἐγγχειρήσεων, οὐ λόγος, οὐ δέος, οὐ μῖσος, οὐ φόβος, οὕτως ἐπήρτο τὸ φρόνημα καὶ οἰδῶσαν ἐκέκτητο τὴν ψυχὴν.

Ε', Ἄλλ' οὐδ' ὁ πατριάρχης ἦτον ἐκείνου π-

Variae lectiones et notæ.

(51) Τοῦ βίου αὐτῷ κοινωνόν. *Aicatherinam*, ad quam scripta legitur Pselli epistola in ood. Reg. hoc titulo, Τῇ δεσποίνῃ Αἰκατερίτῃ.

φρονημάτιστο. Ἦθελεν οὖν ἐπιτάσσειν αὐτῷ, καὶ εἴποτε πρὸς τὰ αἰτούμενα ἀπετύγχανεν, ὁ δὲ ἔδυσχεραίνε, καὶ ἠπέλει καὶ ἐπετίμα, εἶτα καὶ ὡς αὐτὸς αὐτῷ τὴν βασιλείαν ἀπονενεμηκῶς, αὐτὸς καὶ ἀφελέσθαι ταύτην εἰσαυθίς ἠπέλιψε. Ταῦτα οὐκ ἦν οἶσιν τὸν βασιλέα ἐκείνον ἐπεικῶς, διὸ καὶ δράσαι πρὶν τι πάθοι προμηθεύσατο. Τοῦ γοῦν πατριάρχου εἰς τὴν οἰκίαν ἀπελθόντος μονῆν, ἥδη τῆς πανηγύρεως ἐφεστῶσης τῶν ἐν αὐτῇ τιμωμένων οὐρανίων Δυνάμεων, ἴν' ἑορτάσῃ λαμπρότερον· πείψας ἐκεῖ χεῖρα στρατιωτικὴν ὁ κρατῶν (οὐ γὰρ ἤθελεν ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας τὸν ἄνδρα καταγαγεῖν, ἵνα μὴ παρὰ τῷ κλήρῳ, ἥ καὶ τῷ δῆμῳ θόρυβος γένηται), ἐκείνον τε καὶ τοὺς ἐκείνου ἀνεψίους συνόντας αὐτῷ ὑπερορίους ποιεῖ. Ἐἴτε καὶ καθαιρέσει ὑποβαλεῖν αὐτὸν διὰ φροντίδος ἐτίθετο, καὶ τισι τῶν ἀρχιερέων συνεργοῖς πρὸς τοῦτο ἐκέχρητο, καὶ τῷ Ψελλῷ αἰτιαμάτων (52) πολλῶν καὶ ἀλλοκότων συναγωγῆι, ἃ ἐν τῷ κατ' ἐκείνου λόγῳ συνήθροισέ τε καὶ συνεγράψατο, δηλοῖ τε διὰ τινῶν τῷ ἄνδρι, ἀπειπασθαι τὴν ποιμαντικῆν, ἴν' ἐκὼν αὐτὴν δοκῇ παραιτεῖσθαι, ὡς εἰ μὴ τοῦτο, καὶ ἄκων αὐτὴν ἀφαιρεθῆσεται, εἰς μέσον κατ' αὐτοῦ προτιθεμένων αἰτιαμάτων. Ὡς δ' ἐκείνῳ οὐκ ἦν ὑπέκων τῷ τοῦ βασιλέως θελήματι, φροντίς ἦν τῷ κρατοῦντι περὶ τῆς αὐτοῦ καθαιρέσεως. Ἀλλ' ἔφθη λύσας τὴν φροντίδα τοῦ πατριάρχου ὁ θάνατος. Μετ' ὀλίγου γὰρ μεθίσταται τῶν ἐνθῆδες ὁ πατριάρχης, καὶ τις τῷ Κομνηνῷ τὴν ἐκείνου εὐηγγελίσαστο τελευτήν, ὡς φροντίδων αὐτὸν ἀπαλλάττουσαν. Ὁ δ' εὐθὺς μετεγνώκει καὶ ἀνωλόβη, καὶ τὸν ἐκείνου νεκρὸν μετ' ἐντίμου τῆς προπομπῆς ἐκ τῆς ὑπερορίας ἀναγαγὼν, εἰς τὴν αὐτοῦ μονῆν ἐναπέθετο, καὶ τοὺς ἐκείνου ἀδελφιδούς αὐθίς ἀποκατέστησεν ἐς τὰς προτέρας τιμάς. Τῆ δ' Ἐκκλησίᾳ τὸν πρόεδρον καὶ πρωτοδοσιτάριον Κωνσταντίνον τὸν Λειχοῦδην ἀντικατέστησε, ἄνδρα ταῖς τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐπὶ μακρὸν ἐμπρόφαντα διοικήσει, καὶ ἀνέγκλητον διαμεινάντα, ὅπερ ὁ Μονονομάχος καὶ τὴν τῶν Μαγγάνων ἀνέθετο πρόνοιαν, καὶ τὰ περὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν ἐνεπίστευον ἔγγραφα. Ἄπερ ὅψ' ἑαυτὸν ὁ Κομνηνὸς ἐθέλων παρῆσθεαι, σκῆμμα τι μηχανᾶται πονηρίας ἀνάμειστον, καὶ τόκον νεὸς κακοδαίμονος. Ἐπει γὰρ ὁ Λειχοῦδης ἐβήθειστέ τε καὶ προκεχειρίστο, καὶ ἱερεὺς ἥδη πικροτόνητο, δι' ἀποβρήτων αὐτῷ μηνύει, λέγεσθαι τὰ κατ' αὐτοῦ, ἀπείργοντα τοῦ ἱερᾶσθαι αὐτὸν, καὶ εἰ μὴ ταῦτα λαληθεῖεν καὶ λυθεῖεν συνοδικῶς, μὴ οἶόν τε εἶναι τοῦ χρίσματος αὐτὸν τῆς Μαγγάνων τὰ δικαιώματα, παραβλέψομαι τὰ λεγόμενα, καὶ παραχωρήσω χρισθῆναι σε. Συνιδὼν οὖν ὁ Λειχοῦδης, ὡς οὐκέτι αὐτῷ εἰς τὴν προτέραν ἐπανελθεῖν κατέστασιν ἔξοστιν, οὕτω δὲ μένειν δι' αἰσχύνῃς ποιούμενος, φέρων δίδωσι τὰ αἰτούμενα, καὶ οὕτω παραχωρεῖται τελεσθῆναι τὴν ἀρχιερατικὴν τελευτήν.

ς'. Ὁ δὲ Κομνηνὸς κατὰ τῶν Οὐγγρων καὶ τῶν Σκυθῶν, οἱ Πατζινάκαι λέγονται, ἐκστρατεύσας,

Variae lectiones et notæ.

(52) Καὶ τῷ Ψελλῷ αἰτιαμάτων. Exstat inter opera Pselli calumniatoria ista in Michaelēm Cæularium patr. Constantinopol. ad synodum dicta

A imperare illi volebat, ac si quando non impetrasset ea quæ petierat, ægre ferebat, increpabat: denique minabatur quemadmodum imperium illi contulisset, se idem illi ereptum. Quæ cum talis imperator ferre æquo animo haud utique posset, providit, ut malum daret potius quam ferret. Cum igitur patriarcha in suum monasterium, instente sanctorum Angelorum, qui ibi colebantur, festo, ut illud splendidius celebraret, iturus esset: missa illuc cohors militum (nec enim eum ex ecclesia Verbi divini Sapientiæ avellere voluit, ne vel cleri vel populi motus oriretur) et ipsum et nepotes ejus relegat. Deinde de abrogando illi patriarchatu cogitans, opera quorundam primariorum sacerdotum utitur, et Pselli variarum et absurdarum criminationum coacervatoris, quas in oratione contra illum scripta congessit, et per quosdam viro significat, ut simulet, se ultro pontificatu cedere, quem aliquis invitum cum publica infamia sit amissurus. Ut autem ille refragabatur, imperatoris de ejus exauoratione sollicitudinem mors sustulit. Neque enim multo post illius obitus a quodam est ei nuntiatus. Qui cum se lætum illi afferre nuntium et curas adepturum putaret: ille statim mutata sententia ejulavit, ejusque cadaver cum honorifico comitatu ab exsilio revocatum in monasterio ab illo condito reposuit, nepotibus ejus pristina dignitate restituta. In Ecclesia vero Constantinum Lichudem præsidem et protovestiarium constituit, virum longo tempore in administrationibus rerum communium cum laude versatum, spectatæque fidei, cui Monachus etiam Manganorum œconomia commissa, tabulas de illorum immunitate commiserat, quas cum sibi vindicare Comnenus conaretur: commentum improbitatis plenum excogitat, ac plane partum quemdam diabolicæ mentis edit. Nam cum Lichudes per suffragia electus, ac sacerdos jam creatus esset, arcano eum monet, dici quædam quæ a patriarchali officio illum arcerent, et si in synodo agitarentur, ne rite confutarentur, non posse eum pontificatus unctionem adipisci. Verum si Manganorum sibi privilegia traderet, se neglecturum criminationes illas neque impedimento fore quominus ungatur. Lichudes, qui videret non licere sibi ad pristinam conditionem redire, sic vero manere turpe esse, D propere allatis iis quæ putabantur, nemine obstante, pontificio ritu initiatur.

VI. Posthæo Comnenus expeditione contra Hungaros et Scythas, qui Patzinacæ dicuntur, sus-

oratio quæ propediem cum ejusdem historia et aliquot aliis opusculis et epistolis, prodibit cum versione Combessii ex typographia Regia.

cepta, Hungaris petentibus pacem concessit. Scythas vero aggressuro, cæteri quidem cessere, pacem et ipsi amplexi (neque enim eidem omnes duci parebant): unus vero eorum Seltes, cæteris audacior, cum parte quadam Romanorum copiarum congressus, vincitur, et multis suorum amissis aufugit. Imperator autem castris inde motis, sub finem mensis Septembris, Lobitzum concessit: ubi vehementi imברי et nive intempestiva et maxima plerique equi perierunt, multique milites ex frigore sunt periclitati; cumque flumina exundantia et stagnantia commeatum subito interceptissent, et homines et jumenta rerum necessariorum penuria laborarunt. Cæterum, pluvia et nive paulisper sedata, imperator tabernaculo egressus sub magnam 271 quamdam quercum in proximo concessit, circumstantibus procerum quibusdam. Orto autem in eo loco fragore, et ipsæ et sui inde discesserunt, atque arbor statim radicitus evulsa concidit. Reversus igitur in magnam urbem, ad grates, ob salutem acceptam Deo persolvendas, intra palatium Sanctæ Theclæ protomartyris ædem ille quidem condidit, quod eo die, quo illius memoria celebratur, quercus illud periculum effugerat, sed talem, quæ magnam ejus animi pusillitatem arguat: quam ejus ex fratris filio nepos imperator Joannes, Alexii filius, magnificentissime instauravit, nomine Servatoris nostri Jesu Christi.

δὲ πολλὴν κατηγοροῦντα τῆς ἐκείνου προαιρέσεως μικροπρέπειαν, ὃν ὁ ἐκείνου καθελὼν ἐξανέψιος ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ τοῦ Ἀλεξίου υἱὸς σφόδρα μεγαλοπρεπῶς ἀνεδομήσατο εἰς ὄνομα τοῦ Σωτῆρος (53) ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

VII. Nunc illud dicendum est, quemadmodum Isaacius hic imperium deposuerit, etsi scriptores in eo non consentiunt. Nam eruditissimus et eloquentissimus Psellus narrat, eum venationibus deditum, cum hasta sæpe et ursos et apros feriret: frigido vento ictum esse latus, atque inde febrim ex imo coortam efferbuisse. Postridie cum lateris doloribus urgeretur, et spiritum ægre traheret, dubia spe vitæ, ac potius plane desperata vita, Constantino Ducæ imperio tradito, vitæ melioris institutum amplexum esse. Thracensis autem refert, circa Neapolim venanti visum esse aprum horrendum aspectu, quem dum laxatis equo habentis persequere-

Α τοῖς μὲν Οὐγγροις εἰρήνην αἰτησαμένοις ἐσπέισατο. Κατὰ δὲ τῶν Σκυθῶν ὄρμησαντι, οἱ μὲν ἄλλοι ὑπέκυψαν καὶ εἰρήνευσαν (οὐ γὰρ ὑφ' ἑνα καὶ πάντες ἡγεμόνα ἐτάττοντο), εἰς δ' αὐτῶν ὁ Σελτὴ θρασυνοθεὶς, καὶ μοῖρα τινὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεως συμβαλὼν, ἤττητο, καὶ τὸ πολὺ τῶν οἰκειῶν ἀποβαλὼν, μετὰ τῶν περιλειφθέντων ἀπίδρα. Ἀναζευγνὺς δ' ἐκείθεν ὁ βασιλεὺς, ἐσκήνωσεν ἐν τῷ Λοβίτζῳ, ἤδη τοῦ τέλους ὄντος ἔγγυς τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός. Ὀμβροῦ δὲ βραχέαιου καταβράχυντος, καὶ χιόνος πεσοῦσης πρὸ ὥρας πολλῆς, τῆς ἔκπου τε τὸ πλεον διέφθαρτο, καὶ στρατιώται πολλοὶ τῷ ψύχει κενιδυνεύκασι, καὶ ποταμοὶ δ' ὑπερχεῖλαις γεγονότες καὶ πελαλίσαντες τὰ ἐπιτήδεια σφῶν ἀθρόον παρέσυραν, ὡς καὶ τῷ στρατιωτικῷ καὶ τοῖς ὑποζυγίοις αὐτοῦ τὰ ἀναγκαῖα ἐπιλιπέιν. Ἔβρα τούτων τε καὶ τοῦ νίφειν ἐπὶ μικρὸν παυθέντων, τῆς βασιλείου σκηνῆς προήλθεν ὁ βασιλεὺς, καὶ ὄπῳ δρῶν ἔστη παμμεγέθη, ἐκεῖ που ἐστῶσαν καὶ τινες τῶν ἐν ὑπεροχῆς αὐτὸν περιίστανται. Βοῆς δ' ἐν τῷ τόπῳ συμβάσης, μετέστησεν τῆς δρυὸς ὁ βασιλεὺς τε καὶ οἱ περὶ αὐτὸν, ἧ δ' αὐτίκα βιζόθεν ἐκσπασθεῖσα κατέπεσεν. Ὁ δ' αὐτοκράτωρ ἐκνευθῶν εἰς τὴν μεγάλην πόλιν, καὶ ἀποτιννὺς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ταύτης τῷ Θεῷ χάριστήρια, ναδὸν ἐντὸς τῶν βασιλείων ἀνήγειρε τῇ πρωτομάρτυρι ἁγίᾳ Θεοκλά. Κατὰ τὴν ἡμέραν γὰρ ἐν ἧ τελεῖται ἡ μνήμη ταύτης, τὸν ἐκ τῆς δρυὸς ἐξέφυγε κίνδυνον, ναδὸν

Ζ'. Ἄλλ' ἤδη βητέον καὶ ὅπως τὴν βασιλείαν ἀπέθετο οὗτος ὁ Ἰσαάκιος, εἰ καὶ μὴ συμφρονοῦσιν ἐῖ συγγεγραφοτέες περὶ αὐτοῦ. Ὁ μὲν γὰρ πολὺς τὴν γλώτταν (54) ὁ σοφώτατος Ψελλὸς ἐν θήραις ἐκείνον λέγει τὸν βασιλέα σχολάζοντα, καὶ συχνάκις τὴν δεξιὰν λογχοφόρον ἐπ' ἄρκτους καὶ σῶας ἐπανατείνοντα, βληθῆναι πνεύματι ψυχρῷ τὴν πλευρὰν, κάντεῦθεν φρικτὴν ἐπισυμβῆναι αὐτῷ, καὶ πορετὸν ἐκ τοῦ βάθους ἀναφλεγῆναι, εἰς δὲ τὴν ἐπισῶσαν νύττεσθαι τὴν πλευρὰν, καὶ τὸ ἄσθμα, μὴ ἐβρώσθαι αὐτοῦ, κάκ τοθτων ἀμφισθητήσιμον γινόμενον εἰ βιώσεται, ἧ καὶ ἀπεγνωκότες τέλεισεν τὴν ζωὴν, καὶ νὸν Δοῦκαν Κωνσταντῖνον (55) τῇ βασι-

Variae lectiones et notæ.

(53) Εἰς ὄνομα τοῦ Σωτῆρος. De hac æde egimus in *Constantinopoli Christ*, ubi de æde S. Theclæ. Videtur porro illa ipsa ædes quam a Joanne conditam aiunt sub nomine τοῦ Παντοκράτορος. De hac pariter in eadem lucubratione sat multa a nobis observata: cujus et am. ut hoc obiter moneam, ea erat prærogativa, ut illius Hegumenus multis aliis monasteriis una esset præfectus, nisi forte exarchii obierit dignitatem, de qua consulere licet Glossarium ad scriptores med. Græcit., ita ut visitatoris potius officium exercuerit. Balsamon, ad *Nomocanon* Photii, tit. 1. c. 20: Εἰ γὰρ οὐκ ἐφίεται κληροῦσθαι τινα εἰς δύο Ἐκκλησίας, πολλῶν, πλεον οὐδὲ κεφαλὴ μία δύο σωμάτων. Τὸ δὲ προτίστασθαι τὸν παντοκράτορον ἡγούμενον πολλῶν μοναστηρίων, οὐκ ἐναντιοῦται τῷ κανόνι· τὰ γὰρ

πολλὰ μοναστήρια ὡς ἐν λογίζονται, διὰ τὸ κατ' ἐπίδοσιν περιελθεῖν εἰς παντοκράτορα.

(54) Πολὺς τὴν γλώτταν. *Eloquentissimus repositus*, pro *homo verbosus*, uti verterat *interpres*, quem inde multis exagitat Allatius in *Dissertat. de Psellis*, p. 38. Porro Michaelis Pselli *verba sunt*: Πολλάκις δὲ τῇ βολῇ τῆς λόγῃς ἐπὶ τὰς ἄρκτους καὶ συνεχῶς ἐπανατείνων τὴν δεξιὰν ψυχρῷ πνεύματι βάλλεται τὴν πλευρὰν, καὶ τότε μετὰ οὐ πᾶν κατάδηλος ἡ πληγὴ ἐγγίνοι. τῇ δ' ἐπεξῆς βρωσάντας, πυρετὸς διαδέχεται, etc.

(55) Κωνσταντῖνον. Anonymus Barenensis: *Anno* 1060, *ind.* 13, *Comminiano voluntaris dedit* (forte *cedi*.) *domino suo Constantino Duhixzi, et induit sibi habitum monachicum.*

λεια ἐγκαταστήσαντα, πρὸς τὴν κρείττω μετατάξασθαι βιασθῆναι. Ὁ δὲ γε Θρακῆσιος, θηρῶν κάκεινος τὸν βασιλέα τοῦτον ἱστόρησε περὶ τὴν Νεάπολιν, σὺν δ' ἐπιφανῆναί ποθεν, τὴν θεῖαν φρικτὸν, καὶ τὸν Κομνηνὸν ἐνδεδωκὸτα τῷ ἵππῳ τὸν χαλινὸν, διώκειν τὸν σὺν, τὴν δὲ εἰσδύναί τὴν θάλασσαν, γενέσθαι τε ἀφανῆ, ὃν οὐ σὺν οἱ πολλοὶ, φάντασμα δὲ τι δαιμόνιον ὑπειλήφασιν· ἐν τσοσούτῳ δ' ὡς ἐξ ἀστραπῆς ἰσκήψαι λαμπηδόνα τῷ βασιλεῖ, καὶ τῇ ταύτης Βολῆ διαταραχθέντα τὸν αὐτοκράτορα, τοῦ ἵππου τε ἐκπεσεῖν, καὶ κείσθαι παρὰ τῇ γῆ ἀφρὸν τοῦ στόματος ἀποπτύοντα, καὶ μὴδὲν τῶν κατ' αὐτὸν εἰσθανόμενον, ἀκατίῃ δ' ἐκείθεν ἐμδιδοσθέντα, κομισθῆναι εἰς τὰ βασίλεια, καὶ νοσήσαντά τι βραχὺ, εἶτα δὴ καὶ ἀπογνώσθέντα, κείρασθαι τε τὴν τρίχα, καὶ ἀντὶ τῆς πορφύρας τραχὺ τριδώνιον ἀμφιέσασθαι, τὸν Δούκα Κωνσταντῖνον βασιλέα προχειρισόμενον, καὶ οὕτω τῇ τοῦ Στουδίου προσορμισίαι μόνῃ, κάκει τὸ λοιπὸν καταδύναί τῆς βιοτῆς ἀναβρῶσθέντα ἐκ τοῦ νοσήματος. Ἐβασίλευσε δὲ δύο ἐνιαυτοὺς καὶ μῆνας τρεῖς, δραστήριος ὢν, καὶ τὸ θῆος σοβαρὸν ἐνδεικνύμενος, πρὸς πράξεις δέξυτατος, στρατηγικώτατος τὰ πολέμια. Λόγοις μὲν οὐχ ὠμιληκῶς, προσέχων δ' αὐτοῖς, καὶ τοὺς τούτων τροφίμους ἀποδεχόμενος, σώφρων τε τὰ πρὸς εὐνήν. Λέγεται γὰρ ποτε νοσήσαι τῆς οἰκίας ἀποδημῶν, καὶ παρὰ τῶν ἱατρῶν γυναικί μιγῆναι πρὸς θεραπείαν τῆς νόσου προτρέπεσθαι· τὸν δὲ μὴ ἀνασχέσθαι ἐτέρῳ πλησιάζει παρὰ τὴν σύνοικον. Αἰτιώμενος δὲ ὅτι τυραννίδι ἐπικεχείρηκεν, Ἄλκων, ἔλεγε, τῷ συνδούλῳ δουλεύειν, καὶ τῶν εἰνότων μὴ τυγχάνειν.

Η'. Ὁ πρόεδρος δὲ Κωνσταντῖνος ὁ Δούκας, τῆς βασιλείας τυχὼν ἀπραγμόνως, ὡς εἴρηται, πολλοὺς τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς καὶ τοῦ δημώδους πληθους εἰς μείζονας ἐξιωμάτων βαθμοὺς προεβίβασε. Καὶ ἄλλους δ' ὁ Κομνηνὸς ἀφείλετο τὰς οἰκίας τιμὰς (πολλοὶ δ' ἦσαν καὶ οὗτοι), εἰς ταύτας αὐθις αὐτὸς ἐκείνους ἀποκατέστησεν. Ἐπιβουλῆς δὲ κατ' αὐτοῦ συσκευασθείσης, μικροῦ δεῖν ἐγένετο ἐν ὑποβρύχιος. Ἦν μὲν γὰρ ἐν τοῖς βασιλείοις τῶν Μαγγάνων ἰσκήψαντο δὲ οἱ συνομοσάμενοι, ὡς εἰ θόρυβος ἐν τῇ τῆς πόλεως γεγὼνὸς ἀγγελθεῖν αὐτῷ ἀγορᾷ, αὐτίκα δεῖα τῆς θαλάσσης ἐκείνης ἀπελεύσεται πρὸς τὸ μέγα ἀνάκτορον. Προφικνόμενῳ δ' αὐτοῖς, μὴ εἶναι τὴν βασιλικὴν τριήρη ἐκεῖ, καὶ τοὺς ἐκείνης οἰακοστροφούς, οὓς πρωτοκαράβους ἢ δημώδης λέγει φωνῆ, τῆς συνομοσίας μετέχειν σπουδάσαντες. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ὡς τὸν θόρυβον ἐνωτίαστο, ἀπίναί δεῖν ἔκρινε τῶν ἀνακτόρων εὐθύ. Ἐπεὶ δ' οὐχ εὗρητο ἡ βασιλικὴ τριήρης ἐκεῖ, εἰς τὸ τυχὸν ἐμβεθῆναι ἀπίοντος δὲ, ἀνεφάνη καὶ ἡ ναῦς ἡ βασιλείας, καὶ εἰρεσίᾳ πολλῇ σὺν βόμῃ σφοδρᾷ τὸ βῆθιον τέμνουσα, πρὸς τὸ πλοιάριον, ᾧ περ ὁ βασιλεὺς ἐμβεθῆναι, πρὸς τῶν πηδαλιούχων ἰθύνετο. Ἦν δ' αὐτοῖς τὸ βουλόμενον, ἐπιβιάσαι τὴν τριήρη τοῦ πλοιαρίου, ἵν' αὐτὸ καταδύσῃ καὶ σὺν τῷ βασιλεῖ ποιήσῃται ὑποβρύχιον. Ὡς δ' εἶδον τὴν τῆς τριήρους ἐπιφορὰν οἱ τῷ κρητοῦντι συμπλέοντες, ἀνέκραζάν τε καὶ ἐπέχειν θρασύτερον ἐξεδόθησαν, καὶ μετατρέπειν τοὺς οἴκας. Ταῖς οὖν ἐκείνων βωαῖς ὡσπερ ἐμβροντηθέντες οἱ ἐπὶ τῶν οἰάκων (θείας δ' ἦν τὸ ξύμπαν προμηθείας) ἀπεδειλίασαν. Καὶ οὕτω τὸν κίνδυνον ὁ βασιλεὺς ἐκφυ-

A retur, in mare demersum evanuisse, et a plerisque non aprum, sed spectrum quoddam diabolicum esse judicatum: atque interim fulgore quodam instar fulguris perstrictum imperatorum, equo præterrore excussum, et spumam ore rejicientem, humi attonitum jacuisse, atque inde navicula in regiam revectum, cum paulisper ægrotasset, jam deploratum, raso capillo et purpuræ loco aspera lacerna sumpta, atque Constantino Duca imperatore designato, in Studiense monasterium se contulisse, ubi recuperata etiam valetudine, vitæ reliquum exegerit. Regnavit biennium et tres menses, homo strenuus, ingenio arroganti, in rebus gerendis celerissimus, rei bellicæ peritissimus. In litteris non quidem versatus, sed litterarum studiosus, et doctorum amans; in conjugio adeo castus, ut cum peregre in morbum incidisset, et a medicis moneretur, ut consuetudine mulieris morbum levaret, cum ulla præter uxorem suam, rem habere recusarit. Cum ei regni affectatio objiceretur, respondit: *Se pati non potuisse conservi imperium, a quo justa sibi præmia negarentur.*

VIII. Constantinus Ducas præses, imperio citra laborem, ut dictum est, positus, multos senatorii ordinis et plebeïæ conditionis ad altiores dignitatis gradus evezit: atque illos etiam, quos Comnenus honoribus spoliarat, qui multi fuerunt, in integrum restituit. Sed parum abfuit, quin per insidias submergeretur. Nam cum in Mangunico palatio ageret, conjurati ratione iniita, si ei tumultus in foro urbis nuntiaretur, statim mari in magnam regiam transiturum, curarant, ut imperatoria triremis, illiusque gubernatores, qui protocarabi vulgo appellantur, et in conjurationis societatem asciti erant, abessent. Imperator, audito tumultu, recta in regiam abundum esse censuit. Sed cum imperatoria triremis ibi non inveniretur, proximum lembum conscendit. Inter navigandum vero etiam navis imperatoria apparuit, quæ frequenti remigio et vehementi impetu fluctus secans, a gubernatoribus recta ad lembum dirigebatur, eo consilio, ut illo suppresso imperator demergeretur. Iis vero qui cum eo vehebantur, exclamantibus, et confidentius vociferantibus, ut inhibitis remis gubernacula converterent; gubernatores velut attoniti, Deo ita volente, paruerunt. Sic periculo evitato, quo pacto et a quibus paratæ essent insidiæ cognovit, ac sotes bonis duntaxat adeptis ultus est. Etsi autem ex veterum Ducarum Andronici, Pantherii, et Constantini familia se ortum esse gloriabatur, tamen eam familiam, cum Constantinus (ut supra dictum est) regnum affectasset, Constantino Porphyrogenito imperatoris Leonis Philosophi filio regnante, et ob immaturam ætatem adhuc sub lu-

toribus agente, funditus eversam esse constat, a nullo mare relicto. Hujus igitur majores, ut fertur, a femina quadam originem duxerunt. Unde non germanus Ducas consebatur, sed promiscuus, cognatione illa velut adulterata. Itaque a plerisque non **273** Ducas, sed Ducitzes per diminutionem vocabatur. Cæterum vir pius fuit erga Deum, moribus commodis, justitiæ amans, sed ingenio tardo et hebeti; et ut iis delectabatur, quorum spectata erat integritas, sic pecuniam supra modum amabat, et rationes excogitabat, quibus multos thesauros concervaret. Quamobrem duabus rebus magnum impendit studium, quarum una erat, ut publica vectigalia augetet, eaque de causa curias rationibus quæstoriis destinatas quibusvis vendebat, et vectigalium collectionem publicanis cum pacto auctarii credebatur; altera, ut controversias audiret, et decreta scriberet. Verum in jure dicendo non semper præscripta legum observabat, sed alicubi etiam erat pro ratione voluntas, ut commutatis calculis in pronuntiando personarum rationem haberet. Jam ut erat tenax et parcus, cum animo suo constituit, nolle se bellis confictari, sed gentes muneribus et aliis obsequiis devincire, et Romano imperio reconciliare; qua re duo commoda venabatur, alterum ne plura in expeditionibus consumeret: alterum, ut per summum otium cumulandis thesauris invigilaret. Ita fiebat, ut militares catalogos negligeret, ac potius fortissimos quosque ob stipendii magnitudinem deleteret. Unde Barbari ferociores evadebant: Romanæ vero legiones timidiore et humiliores, atque imperium minuebatur. Nam multæ tum Orientales provinciæ partim diripiebantur et vastabantur, partim ab hostibus occupabantur.

προσόναις ἄλλαις αὐτὰ οικειοῦσθαι, καὶ καταλλάττειν τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ. Δύο ἐντεῦθεν ταῦτα μνῶμενος ἑαυτῆ, τό τε μὴ πλείω δαπανᾶν ἐν ἐκστρατείαις, καὶ τὸ αὐτὸς ἡρμεῖν, καὶ σχολάζειν ὡς ἐπίπαν τῶν χρημάτων τῇ συλλογῇ· διὸ καὶ τῶν στρατιωτικῶν καταλόγων ἡμέλεισεν, ἢ μᾶλλον πολλοὺς καὶ τοὺς γεννησιώτερον τῶν ἀπογραφῶν ἀπῆλειψε διὰ τὸ βαρύνεισθον. Ὡστε συμβαίνειν θρασύνεσθαι μὲν τὸ βαρβαρικόν, συστῆλλεσθαι δὲ καὶ καταπονείσθαι τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματα, καὶ μειοῦσθαι τὴν ἡγεμονίαν τὴν Ῥωμαϊκὴν. Πολλοὶ γὰρ τότε τῶν Ἑσίων χωρῶν αἱ μὲν ἐληίζοντο καὶ εἰς ἀφανισμόν προὔχουρον, αἱ δὲ καὶ ὑπὸ τοῦς πολεμίοις ἐγίνοντο.

IX. Neque etiam in Occidente omnia se reotissime habebant, ob militum et paucitatem et ignaviam. Uzos enim (est autem hæc quoque Scythica gens, quæ Patzinacis et generis præstantia et multitudine illis in locis antefertur). Istrum cum uxoribus et liberis trajicientes, rectores finitimarum urbium magister Nicephorus Botaniates, et magister Basilius Apocapes, transitu prohibere frustra conati, victis legionibus, ambo capti sunt et abducti a Barbaris, qui Danubio superato, omnem ejus tractum compleverunt. Nam plerique consentiunt, eorum qui arma ferre possent, ultra sexaginta millia fuisse. Inde progressi ex Macedonia,

γῶν, ὅπως τε καὶ παρ' ὧν ἡ ἐπιβουλὴ συνεσκιάσαστο, ἔγνω, καὶ τοὺς αἰτίους ἡμόνατο στερηθεῖν μόνῃ τῶν οὐσιῶν. Οὗτος ὁ βασιλεὺς ἤδξει μὲν, ὡς ἐπὶ προγόνοις τοῖς πάλαι τῇ τῶν Δουκῶν κεκλημένοις ἐπιουμῖα, τῷ Ἀνδρονίκῳ δηλαδὴ, καὶ τῷ Πανθηρίῳ, καὶ ἐπὶ τοῦτοις τῷ Κωνσταντίνῳ. Ἀλλὰ τοῦ γένους ἐκαίνων πάλαι πανοικί ἐξολοθρευθέντος, ὅτε ὁ Κωνσταντίνος τυραννίδι ἐπιχειρήσκειν (ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται) τοῦ Πορφυρογεννήτου Κωνσταντίνου τοῦ παιδὸς τοῦ ἄνακτος Λέοντος, τοῦ Φιλοσόφου φημί, βασιλεύοντος, καὶ ὑπὸ ἐπιτρόπους τελοῦντας ἔτι διὰ τὴν νηπιότητα, καὶ μηδενὸς ἄββενος περιλειφθέντος. Ἐκ θηλείας τινὸς, ὡς λόγος, οἱ τοῦτου καθήγοντο πρόγονοι, ὅθεν οὐδὲ Δούκας λελόγηστο, καθαρὸς, ἀλλ' ἐπίμικτος καὶ κακιδηλευμένην ἔχων τὴν πρὸς τοὺς Δούκας συγγένειαν. Διὸ καὶ τοῖς πλείοσιν οὐ Δούκας, Δουκίτζης (56) δ' ὀποκοριζόμενος ἐπωνόμαστο. Ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ τὰ πρὸς θεὸν εὐσεβὴς, τὸ ἦθος ἐπιεικὲς, δικαιοσύνης ἐραστὴς, τὴν γνώμην δὲ νωθρὸς καὶ ἀμδύς, χαίρων τοῖς ἐπὶ βίου μαρτυρουμένοις σεμνότητι, ἐκτόπως δ' ἐρασιχρήματος, καὶ πόρους ἐπιουῶν ἕπως αὐτῷ ἐγίνοντο πολλοὶ θησαυροί. Ὅθεν καὶ πρὸ πάντων εἰς δύο ταῦτα κατέπεινε τὴν σπουδὴν, εἷς τε τὴν τῶν δημοσίων φόρων ἐπαύξεισιν, διὸ καὶ τὰ ἀρχαῖα, τὰ τοὺς φορολόγους λογοπρατοῦντα, ὠνητὰ παρῆχε τοῖς βουλομένοις, καὶ τελῶναις τὴν συλλογὴν τῶν φόρων ἐπὶ συνθήκαις προσθηκῶν ἐνεπίστευε. Πρῶτον μὲν οὖν τοῦτ' ἐκαίνῃ ἦν σπουδαῖα· δεύτερον δὲ δικῶν ἀκρόσας καὶ ψήφισματα. Οὐ πάνυ δὲ τῇ ἀκριθείᾳ προσεῖχε δικάζων, ἀλλ' ἐνιαχοῦ καὶ ἐνησθέντει, καὶ τὰς ψήφους ὑπέλλαστε, πρὸς τὰ πρόσωπα τὰς ἀποφάσεις τιθέμενος. Γλισχρος δὲ τυχεῶν καὶ φειδωλὸς, ἔθετο παρ' ἑαυτῷ μὴ μάταια πρὸς τὰ ἔθνη συβῆγγυσθαι, ἀλλὰ δώροισι καὶ φιλο-

προσόναις ἄλλαις αὐτὰ οικειοῦσθαι, καὶ καταλλάττειν τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ. Δύο ἐντεῦθεν ταῦτα μνῶμενος ἑαυτῆ, τό τε μὴ πλείω δαπανᾶν ἐν ἐκστρατείαις, καὶ τὸ αὐτὸς ἡρμεῖν, καὶ σχολάζειν ὡς ἐπίπαν τῶν χρημάτων τῇ συλλογῇ· διὸ καὶ τῶν στρατιωτικῶν καταλόγων ἡμέλεισεν, ἢ μᾶλλον πολλοὺς καὶ τοὺς γεννησιώτερον τῶν ἀπογραφῶν ἀπῆλειψε διὰ τὸ βαρύνεισθον. Ὡστε συμβαίνειν θρασύνεσθαι μὲν τὸ βαρβαρικόν, συστῆλλεσθαι δὲ καὶ καταπονείσθαι τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματα, καὶ μειοῦσθαι τὴν ἡγεμονίαν τὴν Ῥωμαϊκὴν. Πολλοὶ γὰρ τότε τῶν Ἑσίων χωρῶν αἱ μὲν ἐληίζοντο καὶ εἰς ἀφανισμόν προὔχουρον, αἱ δὲ καὶ ὑπὸ τοῦς πολεμίοις ἐγίνοντο.

θ'. Καὶ τὰ μὲν πρὸς ἀνύχοντα ἤλιον οὕτως εἶναι κακῶς, τὰ δ' Ἐσπέρια καὶ ταῦτα κακῶς ἕσπερ, διὰ στρατιωτῶν καὶ σπᾶσιν καὶ ἀχρεϊότητά. Τῶν γὰρ τῶν Οὐζῶν ἔθνος (Σκύθαι καὶ τοῦτο ἐστὶ τῶν Παζινάκων, καὶ κατὰ γένους ἐπεροχὴν καὶ κατὰ κλήθους ὑπερβολὴν παρὰ τοῖς Σκυθικοῖς προτιμώμενον ἔθνεσι) τὸν Ἴστρον παγγενεὶ διαβαίνοντες, ἐκπερῆσαν μὲν οἱ τῶν παριστρῶν πόλεων ἀρχόντες (ἦσαν δ' οὗτοι ὁ μάγιστρος Νικηφόρος ὁ Βοτανιατὴς, καὶ ὁ μάγιστρος Βασίλειος ὁ Ἀποκάκης) ἀπεῖρξαν αὐτοῖς τὴν διδασίαν, οὐ μέντοι γε ἡδυνήθησαν. Ἀλλὰ συμμῆξαν σφίσι τὸ βάρβαρον, τὴν τε συνοῦσαν αὐτοῖς κατηγωνίσαστο στρατιάν, καὶ τοὺς εἰρημίοντες

Variæ lectiones et notæ.

(56) Δουκίτζης. Ita appellatur in Chronico annoymi Barensis loco laudato. Vide *Familias Byzantinas* Ducena familia.

ἄνδρας καὶ ἄμφω δορυαλώτους ἀπήγαγον, καὶ δια-
 βάντες τὸν Δάνουβιον (57), τὴν περὶ αὐτὸν χώραν
 ἐπλήρωσαν ἅπασαν. Ἦσαν γάρ, ὡς ὁ λόγος, ὑπὸ
 ἐξήκοντα χιλιάδας, οἱ ἄρβην ὄπλα δυνάμενοι. Ὅθεν
 δρῶμενοι τὴν τε Μακεδονίαν ἐλήζοντο, καὶ μέ-
 χρις Ἑλλάδος προήεσαν. Ταῦτα ἀθυμίᾳ ἐνεποίησε τῶν
 βασιλεῖ, συλλέξαι δὲ δυνάμεις ὤκνει καὶ ἀιεβάλλετο,
 ἵνα μὴ πρόηται ὄβολόν. Ἐκείνος δ' ἔλεγε ὅτι ἀκατα-
 γώνιστον τὸ ἔθνος ἐστὶ. Πιρῆσθεις δὲ πρὸς τοὺς
 αὐτῶν ἡγεμονεύοντας μετὰ δώρων ἰσταλκῶς ἐπει-
 ρᾶτο τοῦτοις πείσαι τὸν βάρβαρον σπείσασθαι. Ἐάν-
 των δὲ ἀναφανδὸν λοιδορουμένων τῶν βασιλεῖ, ὡς διὰ
 φειδωλίαν μὴ κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐπεξίοντι, τῆς
 μὲν πόλεως ἐξεδήμησε (58), περὶ δὲ Χοιροδά-
 χους (59) ἐσκήνωσεν, οὐ πλείους, ὡς λέγεται στρα-
 τιώτας τῶν ἑκατὸν πενήκοντα μεθ' ἑαυτοῦ ἐπαγό-
 μενος. Φροντίζων δὲ περὶ στρατεύματος συλλογῆς,
 ἐν τούτοις δ' ἠγγέλθη αὐτῶν ἡ τοῦ ἔθνους καταστροφή.
 Ἐνασκήφαντος γὰρ ἐκεῖνον λοιμοῦ, καὶ κακωθέντι
 σφοδρῶς ἐξ αὐτοῦ, οἱ τε Πατζινάται καὶ οἱ παρακει-
 μένοι Βούλγαροι ἠσθενηκότι ἐπέθαντο, καὶ ἄρδην
 αὐτὸ διεσφάρκασι, μόλις τῶν ἡγεμόνων μετ' ὀλίγων
 δυνηθέντων διαβῆναι τὸν Ἰστρον. Ἦν δὲ τὸ σύμπαν
 τοῦ στρατηγήματος τῆς θείας δυνάμεως Ἀπογνοῦς
 γὰρ ὁ βασιλεὺς πανταχόθεν, πρὸς τὸ θεῖον κατέφυγε
 δάκρυσι, καὶ συντριβῇ καρδίας τούτου δέόμενος, καὶ
 τὴν ἐκαῖθεν ἐκαλούμενος ἀγωγὴν. Ταῦτα δ' ἐν τῶν
 ἑκτῶ ἔτει τῆς βασιλείας ἐπράχθη τούτου τοῦ αὐτο-
 κρατορος. Πρὸ δὲ τούτου σεισμὸς ἐγένετο μέγας
 κατὰ τὴν εἰκοστὴν τρίτην (60) τοῦ Σεπτεμβρίου
 μηνός, ὅφ' οὐ καὶ ναοὶ καὶ οἰκίαι πολλαχοῦ ἠρειπώ-
 θησαν. Ὅτε καὶ τὸ κατὰ Κύζικον Ἑλληνικὸν κα-
 τέπεσε τέμενος (61), ἔργον κάλλιστόν τε καὶ θαύμα-
 τος ἕξιον, καὶ ὁ ἐν Νικαίᾳ τῶν ἁγίων Πατέρων (62)
 μέγιστός τε καὶ περιώνυμος κατεσεύθη ναός. Κατὰ
 δὲ τὸν Μαῖον μῆνα τῆς τετάρτης Ἰνδικτιῶνος, κο-
 μίτης ἔπτο ἀσπὴρ κατόπιν τοῦ ἡλίου πρὸς δύσιν
 ἰόντος. Ἦν δὲ πρότερον μὲν κατὰ σελήνην πλήρη
 τὸ μέγεθος, εἶτα κόμην ὥσπερ ἐκφύων, ἐμειούτο,

274 prædas agebant, et in Græciam usque pene-
 trabant. Quæ etsi imperatori molesta erant, tamen
 conscribere copias negligebat, ne obolum impen-
 deret: sed præ se ferebat, gentem illam esse
 insuperabilem. Itaque per legatos missis muneri-
 bus, pacem a ducibus illorum redimere parabat.
 Sed cum palam ab omnibus conviciis laceraretur,
 quod ex tenacitate contra Barbaros non irret,
 urbem egressus est, et ad Chærobacchos castrame-
 tatus, cum, ut fertur, non plures centum quinquaginta
 militibus secum haberet. Enimvero de con-
 scribendis copiis sollicito, gentis illius subitum
 nuntiatum excidium. Nam cum sævissima pestilentia
 graviter afflicta esset, Patzinacæ et Bulgari finitimi
 debilitatem aggressi, funditus deleverunt, ducibus
 cum paucis ægre ultra Istrum elapsis. Fuit autem
 tota res divinæ potentiæ opus. Nam imperator,
 omni humana ope desperata, ad Deum confugerat,
 cum lacrymis et animi submissione illius auxilium
 efflagitans. Hæc sexto ejus imperii anno acta sunt,
 quem magnus terræ motus die xxiii mensis Se-
 ptembris antecessit, quo et templa et ædes multis
 in locis conciderunt. Tum Cyzici gentile fanum
 opus pulcherrimum et admirandum corruit, et Ni-
 cææ sanctorum Patrum maximum et celebre tem-
 plum dejectum est. Mense vero Maio, quarta indi-
 ctione, stella crinita apparuit, solem occiduum
 sequens: quæ principio magnitudine lunæ plenæ
 par, deinde veluti coma enata minuebatur, ac
 tantum decrescbat, quantum illa augebatur. Con-
 spectus est per dies quadraginta, radiis versus
 Orientem conversis. Quum autem patriarcha Con-
 stantinus Lichudes, Ecclesia per annos quatuor et
 sex menses gubernata, in aliam migrasset vitam:
 Joannes Xiphilinus in pontificiam Constantinopo-
 leos sedem evehitur, Trapezunte quidem oriundus,
 sed omni doctrinæ genere eruditus, et in præci-
 puous senatores relatus. Qui omnibus sua sponte re-
 lictis, coma rasa, Olympica monasteria frequenta-

Variæ lectiones et notæ.

(57) Δάνουβιον. Ita Wolphius: at Regii duo alii Δούναοι, duo alii Δούναοι habent. *Dunnavium* dixit Laetantius, in libro *De mortibus persecutorum*, n. 18.

(58) Τῆς μὲν πόλεως ἐξεδήμησε. Dum in hac expeditione versaretur, exorta, ni fallor ista seditio vel rebellio, in urbe, quam attigit Eudocia conjux in præfatione ad Ionia, cujus mox mentionem agemus, ubi disciplinarum ac studiorum, quæ tum in ea florebant, laudes prosequitur: Ὁρῶμεν μετὰ γὰρ ὡς ἀπὸ τῆς φανείσης (τῆς παιδείας) ἡ στέσις πέπαιται, καὶ αἱ τῆς εἰρήνης διαλλαγῆς βέβαιαι ἀδιστακτικῶς ἐγένοντο. Ubi ad marginem codicis ms. hæc describuntur: Τὴν τοῦ Παλατιανοῦ στέσιν λέγει, καὶ τὴν τοῦ ἀκολάστου Μαυτομά, οἱ τῆ βασιλείᾳ ἐπιθέμενοι, ἀπόντος τοῦ φιλοχρίστου βασιλέως, οὗς ὁ σφοδρώτατος Ἀσσωρῖνος παρακλήσει τε καὶ προστάξει τῆς ἐλλογιμωτάτης βασιλίδος ῥητορεύσας, τῆς ἐπιθέσεως κατέπαυσε, καὶ τοῦ ἐμφύλιου πολέμου· περὶ οὗ καὶ παλατιοῦ μνησάν ἐποίησατο. Meminit porro Scylitzes variarum insidiarum in Constantinum Ducam structarum, tametsi earum auctores non nominet.

(59) Περὶ δὲ Χοιροδάχους. De hoc oppido diximus ad Alexiadem Annæam pag. 340, et ad Cinnamum, p. 440.

(60) Κατὰ τὴν εἰκοστὴν τρίτην. Exstat inter Pselli Opuscula in cod. Reg. fol. 93, monodia in hunc terræ motum, hoc titulo: Εἰς τὸν σεισμὸν τὸν γεγονότα τῇ εἰκοστῇ τρίτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός τοῦ Προδρόμου.

(61) Ὅτε καὶ τὸ κατὰ Κύζικον Ἑλληνικὸν κατέπεσε τέμενος. Vide quæ ad Philonem de septem mundi miraculis commentatur Leo Allatius.

(62) Καὶ ὁ ἐν Νικαίᾳ τῶν ἁγίων Πατέρων ναός. Nicæana major ecclesia, S. Sophia, perinde ac Constantinopolitana, dicata, *Sanctorum Patrum ecclesia dicitur*, ob coactos in ea sanctos Patres in primo concilio Nicæno, sed et in secundo. Nescio porro an ad istius Sophianæ ecclesiæ ruinam referri debeat Pselli λόγος εἰς τὴν τῆς ἁγίας Σοφίας σύμπτωσιν, qui describitur in cod. operum Pselli Regio fol. 63, an vero ad terræ motum, quem sub Alexio accidisse scribit Zonaras, tametsi non legimus eo concussam vel labefactatam ædem Sophianam Constantinopolitanam.

vit, solitariam vitam amplexus, ubi cum longo tempore permansisset, patriarchica sede dignus est habitus. At imperator gravi et diuturno morbo oppressus, 275 cum jam nullum mortis effugium esse cerneret, imperium tribus filiis reliquit, quorum duos Michaelē et Andronicum Eudocia privato adhuc, Constantinum vero imperatori pepererat, cum et ipsa Augusta appellata esset. Unde is solus Porphyrogenitus fuit, ab eoque statim præ cæteris imperii insignibus adornatus. Post etiam reliquos designavit. Ac hos quidem imperio præfecit: ipsis vero matrem imperatricem et nutricem, et ut paucis complectar, dominam reliquit, mandata imperii administratione, quod ei modesta videretur, nec minus ad tractationem rerum apta, quam ad liberos educandos ingeniosa. Sed prius scriptum jusjurandum ab ea exegit, quo promitteret se a secundis nuptiis temperaturam. Ea syngrapha ab illa firmata, patriarchæ custodienda est tradita. Sed et senatores omnes jurejurando adacti, scripto promiserunt, se non alium imperatorem nisi liberos ipsius creaturos. His peractis obiit. Regnavit annos septem cum semestri: vixit sexaginta et amplius. Cæterum fratrem suum vivens Cæsarem appellarat, et consiliarium habuerat et

καὶ καθ' ὅσον τὰ τῆς κόμης ἠδξάνετο, ἡλαττονοῦτο τὸ μέγεθος. Πρὸς δὲ τὴν Ἀνατολὴν τὰς ἀκτίνας ἀπέτεινε, ἐφ' ἡμέρας φαινόμενος τεσσαράκοντα. Τοῦ πατριάρχου δὲ Κωνσταντίνου τοῦ Λειχούδη ἐπ' ἔτη τέσσαρα καὶ μῆνας ἕξ τὴν Ἐκκλησίαν ἰθύναντος, μεταθεμένου πρὸς ἑτέραν ζωὴν, Ἰωάννης ὁ Σιφιλίνος (63) εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἀνάγεται, ὅς ἐκ Τραπεζούντος μὲν ὠρμητο, πεπαίδευτο δὲ παιδείαν λόγων παντοδαπῶν, καὶ τοῖς ἐξόχοις τῆς συγκλήτου βουλῆς συνηριθμητο. Πάντα δὲ ἔκουσιως λιπῶν, τοῖς κατὰ τὸν Ὑλυμπον προσφοιτήσας σεμνεῖσι, κείρεται τε τὴν κόμην, καὶ τὸν μοναχικὸν ὑπέρχεται βίον, ἔνθα καὶ συχρὶν διανύσας χρόνον ἄξιος ἐκρίθη τοῦ θρόνου τοῦ πατριαρχικοῦ. Ὁ δὲ γε βασιλεὺς νόσφ ληφθεὶς, καὶ ταῦτη κάμνων ἐπὶ μακρὸν καὶ ταλαιπωρούμενος, καὶ ἤδη κατεργασθεὶς, καὶ ἀπαραίτητον αὐτῷ γινὼς ἐπιεῖναι τὴν τελευταίαν, τὴν μὲν βασιλείαν αὐτοῦ καταλέλοιπε τρισὶν υἱέσιν (64), οὓς αὐτῷ ἡ σύνοικος Εὐδοκία (65) ἐγένετο, τοὺς μὲν δύο τὸν Μιχαὴλ καὶ τὸν Ἀνδρόνικον (66) ἰδιωτεύοντι ἔτι, τὸν δὲ Κωνσταντῖνον βασιλεύσαντι, καὶ αὐτὴ Ἀγγοῦσα ἀναβήθεισα. Ὅθεν οὗτος μόνος Πορφυρογεννήτης ἦν, ὃν αὐτίκα καὶ πρὸ τῶν ἄλλων τοῖς βασιλικαῖς παρασῆμοις ἐκόσμησεν. Εἶτα καὶ τοὺς λοιποὺς ἀνηγά-

Variæ lectiones et notæ.

(63) Ἰωάννης ὁ Σιφιλίνος. Vide quæ de eo observamus ad Annam Comnenam, p. 267.

(64) Τὴν μὲν βασιλείαν καταλέλοιπε τρισὶν υἱέσιν. Scribit Psellus in *Hist.* Constantinum Ducam tres filios et duas filias ante adeptum imperium habuisse, quorum filiorum secundus mortem obiit patre tum imperante; alter Michael postmodum imperator; tertius vero Andronicus. Filiarum prima vitam monachicam amplexa est etiam superstes, cum idem Psellus scribebat: altera viro nupsit, Dominico forte Sylvio Venetorum duci, uti docuimus in *Fam. Byzant.*: nam conjugis familiam silet Psellus. Post adeptum vero imperium Constantinus Porphyrogenitus natus est, quem duobus locis Constantium, alibi Constantium vocat idem scriptor.

(65) Ἡ σύνοικος Εὐδοκία. Michael Psellus in *Hist.* nondum edita tradit bis nuptias iniisse Constantinum Ducam adhuc privatam: ac primo quidem cum nobili orta genere, ut quæ ἦν παῖς ἐκείνου, ὃν τὸ μὲν χωρὶον ἡ θάλασσα ἤνεγκεν, ἡ δὲ ῥώμη πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐκέρυξε, quibus vocibus e Dalassena familia fuisse innuit: proinde filiam Constantini Dalasseni, qui sub Michaele Paphlagone vixit, cujus quidem Constantini Constantinus Ducas gener dicitur a Scylitze et a Zonara, unde cum de primis hisce nuptiis sileant iidem scriptores, Eudociam alteram Ducæ conjugem filiam Dalasseni perperam scripsimus in nostris *Familiiis Byzantinis*. Eudociæ vero genus et Familiam non prodit Psellus: sed hanc *Macrembolitissam* cognominatam docuimus in *Familiiis Augustis Byzantinis*, in addit. quæque singularis fuit eruditionis, quod testantur quæ in Bibliothecis asservantur illius opera, in quibus legere contigit ex Colbertea vastum illud opus, quod Ἰώνια inscripsit, et Romano Diogeni imperatori alteri conjugi dicavit, hac præposita Epigraphe: Εὐδοκίας τῆς Μακρεμβολιτίσσης βασιλίδος Κωνσταντινουπόλεως Ἰώνια ἡτοῖ συναγωγῇ θεῶν, ἡρώων τε καὶ ἡρωϊκῶν γενηλογιῶν, καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ μεταμορφώσεων, μύ-

θων τε καὶ ἀλληγοριῶν τῶν περὶ τοὺς παλαιοὺς εἰσοκομένων, ἢ καὶ περὶ διαφόρων σοφῶν, πρὸς τὸν φιλόχοιστον καὶ εὐσεβέστατον βασιλέα Ρωμανὸν νόν Διογένην, Νικητὴν, Τροπαιοῦχον. Opus inquam multifaria rerum varietate refertum quodque immensam principis femine eruditionem, et assiduam librorum lectionem testatur, tum, ut ipsamet ait, ex propria bibliotheca, tum aliunde magnis sumptibus comparatorum: Ὅσπερ ἐσκαρπώθη ἐκ τῆς τιμαλφεστάτης ἡμῶν βιβλιοθήκης ἱρηνισαμένη, ἢ τινι καὶ πολλὰ τῶν βιβλίων προσέθηκεν ἐκ διαφόρων μοι χωρῶν συναθροισθέντα μελέτη καὶ δαπάνη πολλῇ. Tum addit hocce opus adjungendum cæteris quæ hæctenus confecerat: Τῆς σῆς τοίνυν βασιλείας κρινάστης ἐκδοθήσεται, καὶ μετὰ τῶν ἀνελεφῶν παρέσεται. Ubi ad marginem hæc describuntur: Μετὰ τῶν ἀδελφῶν παρέσεται λέγει ὅτι καὶ ἄλλα τινὰ συνέθετο ἡ αἰδιμος βασίλισσα, τὸν τε πλόκαμον τῆς Ἀριάδνης ἐπιτικός, καὶ τὰς τῶν γυναικῶν χρείας, καὶ τί δεῖ τὰς βασιλίδας ἀσπῆν ἐν περὶ λόγῳ, χρησιμὸν τι χρῆμα, καὶ περὶ ἑσπῆς μοναζόντων, ἔπερ καὶ νῦν καθ' ἡμᾶς ἐν τῷ τῆς Προκλήσου σεμνεῖῃ σώζεται. Cæterum in *Ionis* nonnulla sunt quæ ex Suidæ exscripsit iis locis ubi de scriptoribus agit, siquidem in vixit sub Joanne Zimisce, quod ipsemet videtur innuere in V. Ἀδελφ.

(66) Καὶ τὸν Ἀνδρόνικον. Quem et imperatoris titulo donatum cum duobus aliis fratribus max scribit. Proinde iste est Andronicus cujus mortem deplorat in Monodia Psellus in cod. Reg. hoc titulo: Μονωδία εἰς τὸν βασιλέα κύριον Ἀνδρόνικον τὸν Δούκαν, in qua βασιλείως υἱός dicitur. Deinde satis innuit una cum fratre imperasse, hisce verbis: Κεῖται βασιλεὺς, ἵνα καὶ πάλιν τὸν αὐτὸν λόγον ὥσπερ ἐκ περιόδων ἔρω, ἐκ σπαργάνων μὲν σχεδὸν τὸ βασιλεύειν λαχῶν, κατὰλληλος δὲ τῷ κράτει γενόμενος, ubi observanda vox σχεδόν, solus enim Constantinus tertius filius Porphyrogenitus fuit. Denique in Androcini elogio, quod sub extremum *Historiæ* apposuit idem Psellus, exsertit imperatorem appellat, hisce verbis: χαρίεστατος οὗτος ὁ βασιλεὺς, etc.

ρουσε. Τούτους μὲν οὖν ἐπίστησε τῇ ἀρχῇ, αὐτοῖς ἄ
 δὲ τὴν μητέρα βασιλίδα τε καὶ τροφὸν καὶ κυρίαν,
 τὸ ξύμπαν εἶπεῖν, καταλέλοιπε, ἐπ' αὐτῇ τὴν τῆς
 βασιλείας μεταχειρίσιν ποιησάμενος, δοκοῦση αὐτῷ
 σώφρονί τε καὶ πρὸ παιδῶν ἀγωγὴν δεξιᾶ, καὶ πε-
 φυκίᾳ πρὸς πραγμάτων διοίκησιν, πρότερον ὄρκον
 ἐξ αὐτῆς ἀπαιτήσας ἔγγραφον, ὡς οὐ πρὸς γάμον ἐλεύσεται δεύτερον. Τὸ δ' ἔγγραφον παρ' ἐκείνης βεβαιωθὲν τῷ
 πατριάρχῃ ἐδόθη φυλαχθῆσθαι· ἀλλὰ καὶ οἱ τῆς συγκλήτου βουλῆς ἅπαντες ἔγγραφως κατέθεοντο, μὴ ἔν
 ποτε βασιλείᾳ ἕτερον ἀνειπεῖν, εἰ μὴ τοὺς παῖδας αὐτοῦ. Τούτοις ὁ μὲν ἐξέλιπε, βασιλεύσας ἑπτὰ πρὸς τῆς ἡμίσει
 ἔνιαυτούς, ζήσας δ' ἐξήκοντα ἡ καὶ τι τούτων ἐπέκεινα. Τὸν μὲντοι ἀδελφὸν αὐτοῦ Καίσαρα βασιλεύσας ἐτίμησε,
 καὶ σύμβουλον εἶχε, καὶ τῶν μυστηρίων συνίστορα. Λόγοις δὲ οὐχ ὠμιληκῶς (67) ἡγάπα τούτους, καὶ τοὺς
 λογίους (68) ἐσέβητο, καὶ ἔλεγε βούλεσθαι μᾶλλον ἐκ λόγων ἢ τῆς βασιλείας γνωρίζεσθαι. Τοὺς δ' ἐπιβούλους
 αὐτοῦ, μὴ ἄλλως κακῶς διαθήσειν ἔφασκεν, εἰ μόνον ὡς ὠνητοῖς κεχρησθαι αὐτοῖς, ὡς τῶν νόμων αὐτοῖς τὴν
 λευθερίαν ἀφελόμενων.

Γ. Κατὰ γοῦν τὰς τοῦ τελευταίου βασιλέως Β
 διαπαγὰς, ἣ τε βασιλεὺς Εὐδοκία καὶ οἱ παῖδες ἐκείνου
 τῆς βασιλείας ἦσαν διάδοχοι, καὶ ἡ βασίλισσα τῶν
 τῶν κοινῶν μεταχειρίστο πρόνοιαν, τῶν οὐκων κατ-
 ἀρχουσα, καὶ ἐπὶ βῆματος οὖν ἐκείνοις προέκαστο,
 μισίουσα μὲν αὐτῇ, ἐκείνους δὲ παρακαθίζουσα
 ἐκατέρωθεν, οὕτως ἐν ἀρχαιεραῖς, οὕτως ἐν ζη-
 τήσεσι πολιτικῶν ὑποθέσεων, οὕτως ἐχρημάτιζον
 πρόσθεσιν, οὕτως ἐν συνήθεσι προόδοις προήσαν.
 Οἱ δὲ τὴν Ἐφῶν ληϊζόμενοι Βάρβαροι, οὐκ ἐπαύοντο
 τὰς ὑπὸ Ῥωμαίους κκαττρέχοντες χώρας, καὶ ταύ-
 τας ὀσημέραι σινόμενοι. Οἱ γὰρ στρατριώται, ὡς ἦδη
 μοι εἰρηται, διὰ τὴν τοῦ βασιλέως γλισχρότητα ὠλι-
 γώθησάν τε καὶ ἐκακώθησαν. Καὶ εἴ τινες δ' ἦσαν
 ἐκ στρατείας ἐχόμενοι, κάκεινοι ἀντεπεξίειναι τοῖς
 πολεμίοις ἦσαν ἀπρόθυμοι, τῶν συνήθων ὄψωνίων
 στερούμενοι. Ὅθεν οἱ Βάρβαροι ποτὲ μὲν τῇ Μεσο-
 ποταμίᾳ ἐπήδρευον, ποτὲ δὲ τὰ περὶ τὴν Μελιτινὴν
 ἐπόρθουν, ποτὲ δὲ τὴν Κιλικίαν ἐσίοντο, καὶ ἄλλοτε
 τοῖς Καππαδόκαις ἀπήσαν, καὶ τοῖς κτὰ Κολίην
 Συρίαν ἐνόησε. Ταῦτα τῇ βασιλίᾳ καταγελλόμενα
 θόρυβον ἐπέποιε, καὶ βασιλέως πολλῶν λεγόντων
 δεῖσθαι τὰ πράγματα, δεῖσασα ἐκείνη, μὴ τὸ κοινὸν
 βασιλείᾳ τινὰ προστήσεται ἑαυτοῦ, καὶ οὕτως αὐτῇ
 καὶ οἱ παῖδες τῆς βασιλείας ἐκπέσωσιν, ἔκρινεν αὐτῇ
 τινα ἐπαγαγεῖν τῇ ἀρχῇ, ἵνα καὶ ἑαυτῇ καὶ τοῖς
 κεινοῖς διατηρήσῃ τὸ κράτος, καὶ μείνη αὐτοῖς ἄν-

arcanorum consilium. Quamvis autem indoctus
 esset, tamen doctrinam amabat, et eruditos
 colebat, dicere solitus, malle se ex doctrina quam
 imperio nobilitari. Insidiatores suos dicebat, se
 non alia ratione male tractaturum, quam pro man-
 cipiis utendo, quod leges eis libertatem eriperent.
 Τὸ δ' ἔγγραφον παρ' ἐκείνης βεβαιωθὲν τῷ
 πατριάρχῃ ἐδόθη φυλαχθῆσθαι· ἀλλὰ καὶ οἱ τῆς συγκλήτου βουλῆς ἅπαντες ἔγγραφως κατέθεοντο, μὴ ἔν
 ποτε βασιλείᾳ ἕτερον ἀνειπεῖν, εἰ μὴ τοὺς παῖδας αὐτοῦ. Τούτοις ὁ μὲν ἐξέλιπε, βασιλεύσας ἑπτὰ πρὸς τῆς ἡμίσει
 ἔνιαυτούς, ζήσας δ' ἐξήκοντα ἡ καὶ τι τούτων ἐπέκεινα. Τὸν μὲντοι ἀδελφὸν αὐτοῦ Καίσαρα βασιλεύσας ἐτίμησε,
 καὶ σύμβουλον εἶχε, καὶ τῶν μυστηρίων συνίστορα. Λόγοις δὲ οὐχ ὠμιληκῶς (67) ἡγάπα τούτους, καὶ τοὺς
 λογίους (68) ἐσέβητο, καὶ ἔλεγε βούλεσθαι μᾶλλον ἐκ λόγων ἢ τῆς βασιλείας γνωρίζεσθαι. Τοὺς δ' ἐπιβούλους
 αὐτοῦ, μὴ ἄλλως κακῶς διαθήσειν ἔφασκεν, εἰ μόνον ὡς ὠνητοῖς κεχρησθαι αὐτοῖς, ὡς τῶν νόμων αὐτοῖς τὴν
 λευθερίαν ἀφελόμενων.

X. Eudocia igitur cum liberis suis ex testamento
 defuncti imperatoris, et imperio successit, et
 rerum comunium tractationem suscepit, filio-
 rum quasi magistra, atque una cum eis pro tribu-
 nali sedit, medium ipsa occupans, illis utrinque
 assidentibus : sic in comitiis, sic in civilium con-
 troversiarum quæstionibus, sic in audientis lega-
 tionibus, sic in solemnibus processibus se gerebant.
 Verum Barbari Orientem diripere soliti, Romanas
 provincias, incursare et in dies vexare non desiste-
 bant, militibus, ut jam dixi, tenacitate imperatoris
 et imminutis et afflictis. Quod si qui adhuc resta-
 bant militibus dediti, ii propter negata solita stipendia
 minime erant alacres ad confligendum cum hosti-
 bus. Unde Barbari alias Mesopotamiæ 276 immi-
 nebant, alias Melitenes confinia vastabant, alias
 Ciliciæ nocebant, alias Cappadociam invadebant,
 nonnunquam etiam Cœlesyriam. Quæ nuntiata
 imperatricem turbabant : cumque multi dicerent
 res imperatorem acquirere, verita ne aliquando a
 republica creato, ipsa et liberi imperio exciderent,
 aliquam asciscendum censuit, ut ea ratione et sibi
 et liberis potestatem inviolatam tueretur. Negant
 enim eam Diogeni nupsisse ex lascivia, aut studio
 voluptatis, sed virum eum ut strenuum et in re
 bellica probatum, et robore incomparabili præditum
 summæ rerum præfecisse, ut Barbarorum impetus

Varie lectiones et notæ.

(67) Τοῖς δὲ λόγοις οὐχ ὠμιλικῶς. Contra Soy-
 lates : Τοῖς δὲ λόγοις ἐξόχως προσκείμενος, ὄφελον
 ὄφελον, ἐκ τούτων ἢ τῆς βασιλείας ἐγνωρίζομεν.
 Nisi forte legi debeat λογίους.

(68) Καὶ τοὺς λογίους. Quo referri debent quæ
 Eudocia conjux ait in Præfatione ad Ἰωνία, ubi
 ita Romanum Diogenem alloquitur : Καὶ τοῦτό γε
 τοῖς πολλοῖς ἄλλοις, τοῖς εὐφρανουμένοις σε εἰς τὰ
 βασιλείᾳ ἐκάνηξοντα, Τροπαιοῦχε βασιλεῦ, συγκα-
 τεινόμεθα εὐελπίς εἰμι· οὐχ ὅπως γὰρ τὴν βα-
 σιλείαν εὐ διοικουμένην εὐρήσεις τὸ κατ' ἐμὲ, ἀλλὰ
 καὶ τὴν πόλιν πάση ἀρετῇ καὶ ἡθεσι χρηστοῖς κα-
 κοσμημένην παιδείᾳ τε, φημί, ἣς οὐδὲν τιμιώτερον
 τῇ τε τῶν λογίων ἀνδρῶν ἀναγνώσει, καὶ τῇ τῶν
 σπουδαίων μελέτῃ, ἣ τις δίκην Ἀδώνιδος κήπου
 παντοδαποῖς ἀνθεσι εὐώδεις βρούοντος, τῇ καλλονῇ
 τῶν ἀρετῶν αὐτῇ ἐνηγλάισαν ἐφαμιλλον τῷ Μακ-
 δονικῷ ἄσπεϊ τῷ πολλοῦς ἐσχηκῶτι λογίων ἀνδρῶν
 γενομένην, καὶ πάντα τρόπον τὰς παλαιὰς κλεινὰς
 Ἀθῆνας, ὧν τὸ κλέος οὐρανόμενης, ἐζηλωμένην.

Ὅπως γὰρ ἡ παιδεία καλῶς τὰ πάντ' ἐπανορθοῦν
 οἶδε, ὥστε καὶ τὸ βάρβαρον σβεννύειν, καὶ τὸ εὐφρα-
 δὲς τῆς φωνῆς ἀνακαίνιζειν, καὶ πάντα κατὰ κόσμον
 ῥυθμίζειν δύνασθαι, ἦσπερ ὄργανον αἱ τῶν λογίων
 ἀνδρῶν ὀσημέραι παραίνεσις δ' ἀναγνώσεως τῶν
 τῆς ψυχῆς ἀπαιδευσίαν ἀποσπώντων, καὶ κατὰ
 ληψὶν σταθερὰν ἐμψυτευτότων· καὶ τὸδ' οὐ μόνον
 ἐν τῇ τῶν πόλεων βασιλίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἐλ-
 λάδι· φιλεῖ γὰρ τὸ ὑπὸ τὸν φῶσει τῇ τοῦ ἡγεμόνος
 γνώμῃ διατάσθαι πρὸς αὐτὸν ὡς ἐπὶ σκοποῦ
 στοχαζόμενον. Ex quibus colligere licet quanto
 studio litterarum ac disciplinarum in urbe primaria
 atque adeo in universa Græcia, instaurationem
 aggressus fuerit Constantinus Ducas, sed et Eudo-
 cia uxor post illius excessum, dum sola cum filiis
 rerum potiretur. Hinc vox illa Constantini, cuius
 supra memini apud Psellum in Hist. et ex eo. Zo-
 narum : Τοῖς δὲ λόγοις ἐξόχως προσκείμενος, ὄφελον
 ὄφελον ἔλεγε, ἐκ τούτου, ἢ τῆς βασιλείας γνωρίζε-
 σθαι.

nonnihil retunderetur, illo armiseorum resistente. Fuit autem et genere illustri ortus, et rebus gentis clarus. Cujus pater cum Romani Argyri neptem ex fratre uxorem haberet, regni affectati convictus, seipsum præcipitavit, ne quæstionibus adhibitus, conscios prodere cogeretur. Hic vero Diogenes Romanus vestarcharum dignitate ornatus, et a Duca Sardiæ dux designatus fuerat, et cum illic alicubi in Patzinacas incidisset, multis occisis, nec paucioribus captis, et viventes et cæcorum capita miserat ad imperatorem: a quo ea de causa vestarcha designatus fuerat, cum honorificis litteris, quibus scribebat, *eam dignitatem illi non donari, sed pro egregii facinoris remuneratione dari*. Illic igitur cum ageret, se ad occupandum regnum parabat, cognito imperatoris obitu. Quo ejus consilio intellecto, imperatrix eum comprehendendum curarat. Ita in vinculis Byzantium perductus, facinoris convincitur, et ut insidiator condemnatus intra præscriptos limites coercetur. Deinde rursus ut condemnatus ad tribunal imperatorium adducitur, ut sententia in eum lata confirmetur. Verum omnibus astantibus misericordia viri incessit, et animi doluerunt. Nec enim robore duntaxat erat incomparabili, sed forma etiam præstandi. Ac imperatrice una cum cæteris illius miserta, an vero amore quoque capta, dicere non possum, sententia damnatoria in absolutoriam commutata, crimine solutus, in Cappadociam patriam abit. Imperatrix vero eum ex itinere **277** revocatum, magistrum et ducem copiarum designat. Cumque jam secum constituisset, eum ut virum fortissimum, imperatorem creare, tamen jurejurando et syngrapha, quam a patriarcha, cui asservanda data erat, recuperatam volebat, impediebatur. Init igitur improbum et profundum consilium, idque cum eunuchorum suorum quodam communicat, illo ministro pro lenone usa, monetque quemadmodum cum patriarcha agendum esset, Is cum pontifice congressus: *Scito, inquit, domine, imperatricem nepotis tui amore captam esse* (habebat enim nepotem Bardam adolescentem lascivum et rei veneræ deditum), et addit, *quod si tu annueris, hoc est, si jurisjurandi chirographum ei reddideris, et persuaseris multum ex ea re periculum ipsi imminere, statim eam fratris tui fitio nupturam, et potestatem imperatoriam tradituram*. Patriarcha his illecebris irretito, ac de statu mentis dejecto, eunuchus postulare pergit, ut senatorum quoque animos tentet. Is igitur senatoribus singulatim accersitis ait: tempora postulare imperatorem, qui defensionem reipublicæ suscipiat. Romanum enim imperium, si a muliercula et pueris solis administretur, haud ita multo post, non remotas duntaxat provincias et hostibus finitimas, sed suburbanas etiam perituras. His jurisjurandi et syngraphæ reprehensionem aërem subjungebat, et mortuo imperatori maledicebat, quasi non reipublicæ studio, sed ex privata zelotypia inusitatum

ἀφαίρετον. Οὐ γὰρ δι' ἀκολασίαν αὐτὴν φασι, οὐδ' ἠττηθεῖσαν ἡθονῆς, ἐαυτῇ προσαρμόσαι τὸν Διογένην, ἀλλ' ὡς ἄνδρα δραστήριον, καὶ τὰ πολέμια δόκιμον, καὶ τὴν ἰσχὺν ἀπαράμιλλον, ἐπιστήσασα αὐτὸν τῇ ἀρχῇ, ἵν' ἡ βαρβαρική φορὰ ἐπισχεθεῖη πόσως, αὐτοῦ τούτοις ἀντερείσαντος τοὺς βραχίονας. Ἦν δ' ὁ ἀνὴρ οὗτος καὶ τῶν ἐκ γένους λαμπρῶν, καὶ τῶν διαβοήτων ἐπὶ τοῖς ἀνδραγαθήμασιν. Οὐ δ' πατήρ ἐπ' ἀδελφόπαιδι τοῦ βασιλεύσαντος πάλαι τοῦ κατὰ τοὺς Ἀργυροὺς Ῥωμανοῦ κηδεστής γεγωνῶς, καὶ ἐπὶ τυραννίδι ἀλοῦς, ἐαυτὸν κατεκρήμνισεν, ἵνα μὴ ἐκείθεν κρατηθεῖς γνωρίσῃ τοὺς συνιστορας ἐταζόμενος, κἀντεῦθεν καὶ οὗτοι τιμωρηθῶσι. Τετμήτο δὲ τῶν βεσαρχῶν ἀξιώματι. Δούξ γὰρ παρὰ τοῦ Δούκα τῆς Σαρδικῆς γεγωνῶς, καὶ Πατζινάκαις ἐκαῖ που περιτυχῶν, καὶ τούτοις συμβαλῶν, πολλοὺς τε διώλεσε, καὶ οὐ μείους ἐζώγησεν, ὧν τὸν μὴ ἐαλωκότας ζωοὺς, τῶν δ' ἐσφαγμένων τὰς κεφαλὰς στείλας τῶ βασιλεῖ, Βεσάρχης τετμήτο, γράψαντος δὲ τοῦ κρατοῦντος αὐτῶ, ὡς Οὐ δῶρὸν σοι, ὦ Διογενε, τὸ ἐξίωμα, τοῦ δ' ἀνδραγαθήματος ἀμοιβή. Διατρίβων οὖν ἐκεῖ, τυραννῆσαι παρεσκευάζετο, ἐπεὶ ἔγνω τεθνᾶναι τὸν αὐτοκράτορα. Ὡς δ' ἐμηνύθη τῇ Βασιλίῳ τὸ βούλευμα τοῦ ἀνδρός, στείλασιν συνέσχεν αὐτὸν, καὶ ἤχθη δεσμώτης εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ ἐλεγχεῖς ὡς ἐπιβουλος, κατεκρίθη, καὶ τῶς ὁρίοις κατεκλείσθη περιγραπτοῖς. Ἐτ' εὐθὺς ὡς κατὰκριτος εἰσηκτο πρὸς τὸ βῆμα δὴ τὸ βασιλεῖον, ἵν' ἡ ψῆφος κυρωθεῖη κατ' αὐτοῦ. Ἐλεος οὖν εἰσῆι τοῦ ἀνδρός τοὺς παρεστῶτας, καὶ πᾶσιν ἐπιθάνατο ἡ ψυχῇ. Ἦν γὰρ οὐ μόνον τὴν ἰσχὺν ἀπαράμιλλος, ἀλλὰ καὶ ἰδέσθαι καλός. Συνέπαθεν οὖν μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἡ βασιλὶς ἐπ' αὐτῶ, καὶ οὕτως ἔλαβε τοῦ ἀνδρός καὶ αὐτὴν, εἰ δὲ καὶ ἔρω, οὐκ ἔχω λέγειν, καὶ ἀντὶ τῆς ψήφου τῆς ὀριζούσης ἐκείνων τὴν κόλασιν, τῆς κολάσεως ἐλευθεροῦν αὐτὸν ἐξήνατο ψήφισμα. Καὶ ὁ μὲν λυθείς τοῦ ἐγκλήματος, ἐξῆι πρὸς τὴν Καππαδοκίαν (αὕτη γὰρ ἐκείνων πατρὶς), ἡ δὲ βασιλὶς μεταπεμφαμένη αὐτὸν, μάγιστρον καὶ στρατηλάτην προεχειρίσατο ἤδη καὶ βασιλέα τούτων ἀνειπεῖν, ὡς ἄνδρα κρίνασα παρ' ἐαυτῇ γενναῖοτερον. Ἀνεκόπτετο μέντοι διὰ τὰ ὄρκια, καὶ τὸ ἔγγραφον, ὃ παρὰ τοῦ πατριάρχου τετήρητο. Καὶ εἰς αὐτῆ μέλημα, ὅπως τοῦτο ἀφέλητο. Σκέπτεται τῶν κατὰ τούτου βουλῆν πονηρὰν τε καὶ βαθυγνώμονα, καὶ ταύτην ἐν ἑαυτῶν τῶν περὶ αὐτὴν ἐκτομιῶν κοινοῦται, καὶ οἷον προαγωγῆ τῶν θεράποντι κέχρηται, ὑποθεμένη ὅποσα ἂν καὶ οἷα τῶ πατριάρχῃ προσομιλήσῃ. Ὁ δὲ τῶ ἀρχιερεῖ προσελθὼν Ἰσθί, φησὶν, ὦ ἔσποτα, ὡς ἔρων τοῦ ἀνεψιοῦ σου ἡ βασιλὶς (ἦν γὰρ ἀνεψιὸς αὐτῶ Βάρδας, νέος τε καὶ σφρηγῶν, καὶ ἀρροδισίων ἠττώμενος), καὶ προσεπήγεν, ὡς εἰ οὐ ἐκινεῦσαις, τὸ δ' ἐστὶ τὸ τοῦ ὄρκου τὸ χαιρόγραφο ἀποδοῦναι τῇ βασιλίῳ, καὶ πᾶσι μὴ τίνα κίνδυνον ἐκ τούτου ἐπηρτῆσθαι αὐτῇ, αὐτίκα συνοικίσει μὲν ἐαυτῇ τὸν οὖν ἀδελφόπαιδα, καὶ οἱ τὸ κράτος ἕψεται τὸ βασιλεῖον. Ὡς δὲ τούτοις ὁ πατριάρχης παραβουκοληθείς, ὄλον ἐνέδωκεν ἐαυτὸν, καὶ τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς ἡ

ας ἀρήτητο θέσθαι ἀπόπειραν. Ὁ δὲ τούτων A Jusjurandum et syngraphas legibus contrarias
 ἢ προσκαλούμενος, τὰ πράγματα ζητεῖν, exegisset. Quibus cum plerique assentirentur, iis
 βασιλεῖα τὸν τούτων ἀντιληψόμενον. Ἐὶ γὰρ etiam qui refragabantur, partim muneribus, partim
 ἰσχυραὶ μόνη καὶ παιδαρίοις ταῦτα διοικηθήσε- pollicitationibus in sententiam suam pertractis,
 ῖσθαι πάντως οὐκ εἰς μακρὰν τῷ Ῥω- imperatrici jurisjurandi chirographum remittit. Quo
 ἡγεμονίᾳ, οὐ τὰ πόβρω μόνον, καὶ τοῖς ἐχθροῖς illa accepto, consilium suum exsecutura, rem cum
 ῤονα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἀγγίθυμα. Καὶ ἐπὶ filio natu majore, et Cæsare, in regiam accersito
 τῶν ὄρκων καὶ τοῦ ἐγγράφου πολλὴν ἰποισίτο communicat: qui cum hymenæo interfuisset, et
 ῤομῆν, καὶ τὴν βασιλεῖα θεμελιώτα ἐκακηγόρει, nuptiales orateres gustasset, nubit illa Diogeni.
 ἢ τοῦ κοινῆ συμφέροντος θέμενον πρόνοιαν, Sic ille imperator declaratur, cum Eudocia ejus-
 ἐκ ζηλοτυπίας ἐκθέμενος ὄρκους ἀρητηκότα, que filii menses septem et dies aliquot regnas-
 ἀράνομα ἐγγραφα. Τούτοις τοὺς πλείους συν- sent.
 ῤονους ἐσχηκώς ἐκεῖνος, εἰ δὲ τινες καὶ ἀντέλεγον, τοὺς μὲν δώροισι, τοὺς δ' ὑποσχέσει συμψήθειμένους
 ; αὐτῷ γενέσθαι, στέλλει τῇ βασιλίσῃ τὸ τῶν ὄρκων χειρόγραφον. Ἡ δὲ τούτου λαβομένη εἰς ἔργον τὸ
 ῤομα ἀπέτελεσε, καὶ ἄγεται μὲν τὸν Διογένην, καὶ τούτῳ συζεύγνυται. Κοινοῦται δὲ τὴν πρᾶξιν τῷ πρεσβυ-
 τει τῶν υἱῶν, καὶ τῷ Καίσαρι μετακληθέντι πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ μετασχόντι τῶν ὑμεναίων, καὶ τῶν ἐπι-
 ῤο ἀπογευσασμένων κρατήρων (69), καὶ Διογένης βασιλεὺς ἀνηγόρευτο, τῆς βασιλίδος Εὐδοκίας μετὰ τῶν
 ἀρξάσης ἐπὶ μῆνας ἑπτὰ καὶ ἡμέρας τινάς.

ῤωμαῖος δὲ ὁ Διογένης τῆς τῶν ῤωμαίων B XI. Romanus Diogenes Romanorum imperio
 ; γενόμενος ἐγκρατής, οὐ κατὰ τὰς ἐλπίδας τῆς potitus, Eudociæ tanti fastigii auctoris spem elusit.
 ; ἐυστάσης αὐτὸν Εὐδοκίας ἀποδεθήκει. Ἡ μὲν Quæ cum eum 278 condemnatum, et tantum non
 ; ἐκ κατακρίτου, καὶ ἤδη σχεδὸν τὸν δῆμιον carnificem instare videntem, non modo manifesto
 ; ῤοκῶτα ὀρώωντος αὐτῷ, οὐ μόνον κινδύνου προ- periculo eripuisset, sed ad tantum imperium
 ; ἐξαρπάσασα, ἀλλὰ καὶ τηλικαύτης ἀρχῆς evesisset, putabat se illum in omnibus dicto au-
 ; ασα, ᾗτετο ἐν πᾶσιν ἔχειν τοῦτον ὑπέικοντο dientem habituram, et ipsi imperatori imperatu-
 ; ὑτὴν κατέρχειν τοῦ βασιλεύοντος. Ὁ δὲ καὶ ram. At ille qui ingenio esset arroganti atque in-
 ; ὦν ἀλαζονικὸς καὶ ἀδοῦλωτος, ἐπ' ὄλιγον μὲν domito, ad tempus naturæ suæ vi facta Augustæ
 ; μενος τὸ ἦθος, ὑπέπιπτε ταῖς τῆς Αὐγούστης voluntati cessit, submissione simulata. Sed cum
 ; εσι, καὶ ὑπεκρίνετο τὴν ὑπόπτωσιν. Ἐἴτα μὴ eam vim ferre non posset, celeriter excussò jugo
 ; ῤο τὴν βίαν, ταχὺ πρὸς τὸν οἰκεῖον τρόπον ad ingenium rediit, atque libera potestate ἄτι vo-
 ; ἢ ἡλυθε, καὶ τὴν ὑπακοὴν ἰδουσχέραине, καὶ luit. Cum autem Orientalia male se haberent,
 ; αὐτῆς τὸ κράτος καθαρῶς ἀναδήσασθαι, atque alia desperata essent, alia desperationi prop-
 ; ; δὲ τῶν Ἐψῶν διακείμενων, καὶ τῶν μὲν inquina, expeditione denunciata, imperatorium ta-
 ; ἰπεγνωσμένων, τῶν δὲ πρὸς τοῦτο χωρούντων, bernaculum in regione Orientis Byzantino observa-
 ; ἰεῖαν κηρύττει, καὶ πῆγνυσι τὴν σκηνὴν τὴν C figit, duabus de causis: tum in Barbarorum in-
 ; ῤο κατὰ τὸ τῆς Ἐψῶς τμήμα τὸ τῆ Βυζαν- cursionibus prohibitis, tum ditorum, quantum res
 ; ἀντίπορθμον· δύο ταῦτα πραγματευόμενος, sineret, saluti consuleret: tum ut gloriæ occasio-
 ; χίσει τε τοῖς Βαρθάρους τὴν ἔφοδον, καὶ οὔτω nem captare, nec imperatricis mancipium, sed
 ; ἰαν, ὡς ἐνὸν πρυτανεῦσαι τῷ ὑπηκόῳ, καὶ ἑαυ- ipse imperator esset. Relicta igitur regia, in Ori-
 ; ῤοιριάμᾳ τι περιποιήσασθαι, καὶ μὴ πάντα ὑπεί- entem trajecit, nec justo exercitu educto, et eo ipso
 ; ῤο βασιλίδι, ἀλλ' αὐτὸς αὐταρχεῖν. Ἄρας οὖν quem educebat, armorum, equorum et rerum ne-
 ; ; βασιλείων πανοπλίτης ἐπεραιώθη πρὸς τὴν cessarium inopia laborante. Nam exercitum longo
 ; οὔτ' ἀξιομάχον ἐπαγόμενος στράτευμα, καὶ tempore per socordiam neglectum, subito in inte-
 ; ἐπαίετο, ἀπορία καὶ ὄπλων καὶ ἵππων καὶ gram restitui non expeditum erat. Militibus igitur
 ; νεγκαίων αὐτῶν ἑτετρόχωτο. Ἐκ μακροῦ γὰρ hoc modo affectis in Orientali provincia, quæ
 ; ῤο ῤορηθεῖσαν τὴν στρατιάν, ὡσπερ εἴρηται, Phrygiæ pars est, congregatis, cum hostes cogno-
 ; ; ἀνακτῆναι οὐκ ἔην εὐχερές. Ἀθροισθέντων vissent ipsum imperatorem adesse, eumque talem,
 ; ῤο ῤοτως ἐχόντων στρατιωτῶν, κατὰ τὸ θέμα qui pericula pro suis adire haud reformidaret,
 ; Ἄντολικῶν, ὃ τῆς Φρυγίας (70) τίς ἐστι μοῖ- virum bellicosum et robore immenso præditum
 ; ; καὶ τοιοῦτον εἶναι, ὡς ἐτοίμως προκινδύ- D (neque enim, ut exercitus se haberent, accurate
 ; τῶν ὑπηκόων, ἀρήϊόν τε καὶ τὴν ὀρμὴν ἀνυ- noverant Barbari), caute agendum esse rati, acie
 ; ῤο (τὰ γὰρ τῆς στρατιᾶς ὅπως δέικετο, οὐκ et duabus partibus ab exercitu Barbarico segregatis

Variæ lectiones et notæ.

Κρατήρων. Hunc locum explicamus in Gloss. 37æcit in V. ποτήριον.

Τῆς φρυγίας Constantinus, l. i Them. c. Anatolicum Thema habitatum fuisse a quin-

que gentibus, Phrygibus videlicet, Lycaonibus, Isauris, Pamphylis, et Pisidis: continuisse vero partem Phrygiæ Salutatiæ et Phrygiæ Capatianes,

alterius duces in australem et superiorem Asiam, alterius in Aquilonarem contendere jussit. Si obvia quæque populati, ac Neocæsarea subita incursione vastata manubiis graves inde recesserunt. Quo nuntio accepto, imperator dolens, expeditioribus militibus assumptis, per loca in via et montosa perficiscitur, ut hostes anteverteret. Quos ex improviso aggressus, perterrefecit omnes, ut statim, arrepta fuga, illic et prædam et impedimenta relinquerent. Non tamen Barbarorum magna strages est. Editum, quod milites itinere fatigati, longius eos persequi haud poterunt. Captivi tamen, et si quid aliud prædam explebat, in libertatem asserta sunt omnia. Inde Syriæ iter ingressus, phalange una Melitenam missa, Chalepum magnam et hominum et animantium prædam abduxit. Inde Hierapolim Syriæ, cum obsidionem pararet, per deditionem capit. Deinde cum Barbari Romanarum copiarum partem superassent, cæterorum nemo illis opem ferre studuit, sed imperator illo eventu cognito, in capta urbe degens, celerrime victis suppetias ivit. Chalepi autem præfectus, Romanorum clade nuntiata, et ipse cum suis copiis ad Barbaros desoivit, sperans se imperatorem statim captivum abducturum. Cum autem Romana castra corona circumdedissent, imperator, prælio eis non denuntiato, eduxit exercitum, et nullo tubarum sonitu, nullo alio manifesto signo dato, hostes profligatos in fugam conjecit. Quod si Romanus exercitus longius illos persecutus esset, victoria positus esset maxima et illustri. Nam Arabibus equi sunt primo impetu veloces atque omnium celerissimi, sed cursum non longe extendunt, celerrimeque fatigantur. Verum revocati, ut hostes non persequendo conservarunt, ita semetipsos magno successu et gloria spoliarunt. Imperatori tamen abunde visum, quod Romani hostes invadere ausi essent, pristina timiditate abjecta. Imperatoris jussu Hierapolitana arx condita est. In progressu aliis oppidis captis, aliis quod inexpugnabilia essent, relictis, in Ciliciæ urbem Alexandriam pervenit. Unde discedenti nuntiatur Amorium multis occisionibus direptum. Quod etsi ægre ferebat, tamen cum nihil opis ferre posset, militibus in hiberna deductis, ubi nulla commeatus inopia premerentur, ipse in urbem regiam revertitur, factus arrogantior, quasi plura confecisset, non erga alios duntaxat, sed erga ipsam etiam imperatricem. Illa vero spem suam in contrarium vertisse cernens, mæsti cor edebat, nec objurgationes ferre poterat.

περίεωσαν, ἑαυτοὺς δὲ μεγάλου κατορθώματος καὶ περιέωσαν, ἑαυτοὺς δὲ μεγάλου κατορθώματος καὶ Ῥωμαῖοι τοῖς ἐχθροῖς ἀντεπίεσαι ἀπεθάρσθησαν, καὶ τὸ πολὺ τῆς πρώτης διαλαίας ἀπέθθησαν, ἀποῦν ἐδόκει εὐτύχημα. Ἐνφύκιστο δὲ τῆς Ἱερὰπόλεως ἡ ἀκρόπολις, τοῦ βασιλέως προστάξαντος. Καὶ ἐτίροις δὲ πολλοῖσιν ἐπέλθων, καὶ τὰ μὲν διὰ τὸ ἀνάλωτον παρελθῶν, τὰ δὲ κατασχῶν, εἰς πόλιν τῆς Κιλικίας, τὴν Ἀλέξανδρον λεγομένην, κατήνησε. Κάκειθεν ἀπιόντι λαφυραγωγηθῆναι τὸ Ἀμόριον διαγγέλλεται, καὶ κτανθῆναι πολλούς. Ἐδυσφόρησε μὲν οὖν πρὸς ταῦτα ὁ βασιλεὺς, μὴ δυνάμενος δ' ἐπαμῦναι τοῖς πεπονθόσι, τὰ περὶ τὸν οἰκεῖον στρατὸν οἰκονομησάμενος, ἵνα τὴν τοῦ χειμῶνος ὥραν ἀνευδεῶς τῶν ἀναγκαίων παρέλθωσιν, αὐτὸς ἐπὶ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἐπανῆλθεν, ἀλαζονικώτερον διακείμενος ὡς τάχα κατορθωτικὸς πλείω, οὐ μόνον πρὸς τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν βασιλίδα. Ἡ δὲ πρὸς τούναντίον αὐτῆ τὰς ἐλπίδας τραπέσας κατανοῦσα, ἐδυσχέρανε καὶ τὴν καρδίαν εἶχεν οἰδανούσαν, τὰς ἐπιπλήξεις μὴ στέγουσα.

ἤκρ(θουν οἱ Βάρβαροι) εὐλαβῶς εἶχον, καὶ ὄκνον κατὰ συστάδην μαχίσασθαι. Ἐνθεν τοι ὁ μὲν Σουλτάν εἰς τοῦπίσω πεποίητο τὴν ὁρμὴν, δύο δὲ μοῖρας τῆς βαρβαρικῆς διελὼν στρατιᾶς, τὴν μὲν εἰς τὴν νοτιωτέραν Ἀσίαν τὴν ἄνω, τὴν δὲ πρὸς τὴν βορειοτέραν ὁρμήσαι τοῖς προσετώσιν αὐτῶν ἐνετίλατο. Οἱ ἐπιόντες τὰ προστυχόντο τε ληϊζόμενοι, τὴν Νεοκαισάρειαν, ἀφινίδιον ἐπεισεσόντες αὐτῇ, ἐξεπόρθησαν, καὶ λαφύρων ἐμπλησθέντες, ἐκείθεν ἐπανήεσαν. Τοῦτο τῷ βασιλεῖ ἀγγελοῦν ἀθροῦσαν ἐνέσταξε, καὶ τοὺς εὐζωνοτέρους ἀναλαβὼν τοῦ στρατεύματος, ἀπῆει, διὰ δυσβάτων ὁδῶν καὶ ὄρων, φθάσαι τοὺς ἐχθροὺς ἐπαιγόμενος. Ὡς οὖν αὐτοῖς ἐπῆλθεν ἀδόκιτος, εἰς πτοίαν ἐνέβαλεν ἔπειτα, καὶ πρὸς δρασμὸν ἀπιδὼν εὐθύς, αὐτοῦ που καταλιπόντες, καὶ τὴν λείαν καὶ τὴν ἀποσκευὴν. Φθορὰ μὲν οὖν τῶν Βαρβάρων οὐ πάντι γέγονε, τῶν περὶ τὸν βασιλέα κεκοπιακῶτων ἐκ τῆς ὁδοπορίας, καὶ μὴ οἷων τε ὄντων διώκειν ἐπὶ πολὺ. Οἱ μὲντοι ληφθέντες αἰχμάλωτοι καὶ εἴ τι ἕτερον ἐκλήρου τὴν λείαν, ἐξέμπαντα ἠλευθέρωντο. Ἐκείθεν τῆς πρὸς Συρίαν ἤψατο ἀπαγούσης, καὶ φάλαγγα μὲν εἰς Μελιτηνὴν ἐξαπέστειλεν, αὐτὸς δὲ εἰς τὸ Χάλεπ ὁρμήσας, πολλὴν ἀπήγαγε λείαν ἀνθρώπων καὶ ζῶων ἄλλων. Κάκειθεν εἰς Ἱερὰπολιν τῆς Συρίας ἐγένετο, καὶ πολιορκεῖν ἐπιχειρήσας αὐτήν, ὁμολογῶσα τὴν πόλιν παρέκαθεν. Εἶτα τῶν Βαρβάρων ἐπιθεμένων μέρει τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς, καὶ ἡττησάντων οὐτό, οὐδεὶς τῶν ἄλλων εἰς ἐπικουρίαν τῶν ἡττημένων γενέσθαι προσθυμήθη. Ὁ δὲ τὸ βασιλεὺς ἐνδὸν τῆς ἐλαωκίας πόλεως ὤν, καὶ τὸ συμβᾶν ἐγνωκῶς, ταχύτιστα μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς ἀρωγὴν τῶν ἡττημένων ἐξώρμησε. Μαθὼν δὲ ὁ τοῦ Χάλεπ ἡγεμονεύων τὴν τῶν Ῥωμαίων ἦταν, προσέθετο καὶ αὐτὸς τοῖς ἄλλοις Βαρβάροις μετὰ τῆς οὐκείας πάσης δυνάμεως, αὐτίκα τὸν βασιλέα προσδοκῶν ἀπαγαγεῖν δορυβάτων. Καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν κύκλῳ στρατόπεδον περιέλαβον. Ὁ μὲντοι βασιλεὺς ἀκήρυκτον αὐτοῖς τὴν μάχην ἐπενοησάντων (ἐξήει γὰρ τοῦ χάρακος καὶ τὸ στρατευμα ζυγῆγαγε, μῆτε σαλπίγγων γενομένης ἡχῆς, μὴδ' ἐτέρου διαδήλου συνθήματος) ἐτρέψατο τοὺς ἐναντίους, καὶ εἰς φυγὴν ἠνάγκασεν ἀπιδεῖν. Εἰ γοῦν ἐκπαιδὸς τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐπέδιωξε στρατευμα, νίκην δὲ ἔφατο μεγίστην καὶ περιδύστην. Οἱ γὰρ Ἴπποι οὗς Ἀραβὶ ταχεῖς μὲν εἰσι τὴν πρώτην ὁρμὴν, καὶ τῶν λοιπῶν ποδωκίστατοι, οὐκ ἐπὶ πολὺ δὲ τὸν δρόμον ἐπιένουσιν, ἀλλ' ἀποκνέουσι τάχιστα, Ἀνακλήθοντες δὲ, καὶ τῆς διώξεως ἀποσχόμενοι, τοὺς ἐναντίους εὐκλείας ἐστήρησαι. Ὅμως τῷ βασιλεῖ, ὅτι ἄλλως οἱ ὄμως τῷ βασιλεῖ, ὅτι ἄλλως οἱ

Ἄρτι δ' ἀναλάμπειν ἡργμένου τοῦ ἔαρος, αὖθις Ἀ
 λεύς ἑτέρας ἑκστρατείας ἐμέμνητο. Ἐκδημή-
 ἰνον τῆς Βυζαντίδος καὶ γενόμενος εἰς Και-
 ρί, ἔμαθε Τούρκων πλῆθος πολὺ κατατρέχειν
 ἡμῶν, καὶ τούτοις πῆ μὲν μέρος τῆς στρατιᾶς
 εἶχε, πῆ δὲ καὶ αὐτὸς συμβάλλων, ἐτρέψατο
 ἄλλοις, καὶ τοὺς ζυγρηθέντας τῶν ξίφει πάν-
 ταχῶν πρὸς τὸν Εὐφράτην ἐτίθει τὸ ὄρ-
 τὸν μέντοι Φιλάρτεον στρατηγὸν προβαλλό-
 ῃν δὲ τοῦ Βραχαμίων γένου ὁ ἀνὴρ, δοκῶν
 ἄλλοις στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν ἰκανῶς ἔχειν,
 τυγχάνων οὐκ ἀγαθοῦ, ἀλλ' ἀντιβόρου πάν-
 ῃν κλῆσιν αὐτοῦ), τούτῳ τὸ ἡμισυ παραδίδοσι
 αὐτοῦ, αὐτὸς δ' ἀπένευσε πρὸς τὰ βο-
 ρεῖα. Τοῖς δὲ μετὰ τοῦ Φιλάρτεου ἐπιφανέντες
 ἄλλοι ποιοῦν ἐνέβαλον, καὶ τοὺς τόπους κα-
 ῖσι, οὓς φυλάττειν ὠρίσθησαν, καὶ εἰς φυ-
 απεῖσιν εἶποντο οἱ πολέμιοι, καὶ εἰλον ἄπα-
 ρεῖσιν ἀποσκευῆν. Τοῦτο ἐλθὼν εἰς γνώσιν
 ἡμῶν, σκυθρωπάσαι πεποίηκεν. Οἱ δ' ἕνα τῶν
 εἰς Καππαδοκίαν τὸ ὄρμημα θέμενοι, αὐτὴν τε-
 ῖν, καὶ πρὸς τὸ Ἰκόνιον (71) ἔειπτο, ἀνθρώ-
 οῖς πολυπληθεῖαν ἔχον, καὶ πᾶσι τοῖς δοκοῦσιν
 εὐθύνουμένον. Ὁ δὲ βασιλεὺς, εἰς Σεβά-
 ῖα φερόμενος, καὶ μαθὼν τὴν κατὰ τοῦ Ἰκο-
 ῖον Τούρκων ἐπέλευσιν, συνέτεινε καὶ αὐτὸς
 ἔειπτο (72) ὅπως αὐτῶν. Γνοὺς δὲ ἤδη ἐκπε-
 ῖσαι αὐτοὺς τὸ Ἰκόνιον, καὶ τὴν αὐτοῦ εὐ-
 ῖνους κατὰ ληψιν, ἀπᾶραι, τῶν τῆς μεγάλης
 εἰας δουκὶ τῶν Καταουρίων μοῖραν ἐκπέμψας
 ὧν Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων, ἐνετείλατο εἰς
 στίαν ἀφίξεσθαι, καὶ τοῖς Τούρκοις ἐκεῖ
 συμμίζειν. Ἄλλ' οἱ πολέμιοι, εἰς τὴν τῆς
 πεδιάδα γενόμενοι, τοῖς Ἀρμενίοις ἐπέπεσον,
 ῖαν σχεδὸν τὴν λείαν ἀπέβαλον. Ἐνωτισθέν-
 καὶ τὴν ἐν Μοψουεστῆ τῶν Ῥωμαίων ἐπέ-
 ῖοντο διὰ τῆς νυκτὸς καὶ διέφυγον. Ὁ
 ἡμῶν λύπης ὑπέθεσις γέγονε, καὶ ἀπογνοὺς
 εἰ πρὸς τὸ Βυζάντιον. Ἡδὴ γὰρ ἐπέστη καὶ
 πωρον. Ὅτε καὶ ὁ μέγας τῶν Βλαχερνῶν (73)
 ἤθη ναὸς, ἔτους ἐνισταμένου (74) ἐξ κισ-
 οῦ πεντακκοιστοῦ ἐβδομηκκοστοῦ ὀγδόου.
 μένου δὲ γε τοῦ ἔαρος, Μανουὴλ Πρωτο-
 ῖν τὸν Κομνηνὸν, τὸν τοῦ βεβασιλευκότως
 σκελεῖου ἀδελφιδοῦν, κουροπαλάτην τιμήσας,
 αὐτοῖς στρατεύμασιν. Ὁ δὲ νέος μὲν ἐτύγ-
 ῖον, ἤρκε δὲ κατὰ γέροντας, καὶ Βαρβάρων
 στρατιᾶ, προσμίνουσι καὶ νικᾷ. Τοῦτο
 εἰ τῶν Διογένει φθόνον κινήσει, καὶ διὰ τοῦτο
 εἰς τὸν στρατιᾶς μοῖραν οὐκ ἐλαχίστην
 εἶν, καὶ στείλαι κατὰ Συρίας. Εἴτα, τοῦ

XII. Sub veris initium imperator altera expedi-
 tione suscepta, cum Cæsaream venisset, et magnam
 Turcorum multitudinem 280 eam provinciam
 incursare cognovisset: etiam in illos nunc parte
 copiarum immissa, nunc ipse invecutus, profligatis
 illis, captivisque cæsis omnibus, ad Euphratem
 contendit, Philareto duce designato. Erat is ex
 genere Brachamjorum, qui ut satis habere peritiæ
 militaris videbatur, ita improbab vitæ erat, et no-
 mini suo, quod virtutis studiosum notat, plane
 contrariæ. Huic semisse exercitus dato, ipse ad
 septemtrionem declinavit. Hostes autem Philareti
 militibus terrore illato, ut locis quibus præsidii
 causa erant, relictis, fugerent, insecuti, omnibus
 eorum impedimentis potiuntur, quod imperatori
 tristitiam attulit: et in Cappadociam progressi,
 agris vastatis Iconium petunt, urbem frequentia
 hominum, et omnibus iis quæ bona dicuntur fe-
 licium. Quo imperator Sebastian cognito, et ipse iter
 eodem intendit. Verum nuntiata ejus urbis vasta-
 tione, et Turcorum suum adventum timentium dis-
 cesso, magnæ Antiochiæ duci Cataturio Roma-
 rum legionum parte missa, mandavit, ut ad Mopsi-
 hestiam veniret, et Turcos illac transituros aggre-
 deretur. Cæterum hostes cum in Tarsi planitiem
 venissent, ab Armeniis omni fere præda spoljati
 sunt, auditisque Romanorum ad Mopsihestiam in-
 sidiis, noctu iter ingressi diffugerunt: quæ res
 imperatori causa mæroris fuit, ut rebus desperatis
 Byzantium rediret. Jam enim autumnus instabat,
 qua tempestate Blachernium quoque magnum con-
 flugravit, anno ab orbe condito sexies millesimo,
 quingentesimo, septuagesimo octavo. Instante vere
 Manuelem Protoproedrum Comnenum, Isaacii im-
 peratoris ex fratre nepotem, curopalatem designa-
 tum, legionibus præfecit, qui quamvis adolescens,
 cum senili prudentia exercitum regeret, Barbaros
 vicit. Ob quem successum Diogenes illi invidens,
 parte non minima copiarum adempta, in Syriam
 eum misit. Unde Comneno cum reliquis Sebastiam
 profecto, Turcorum multitudo se ostendit: qui
 simulata fuga, illo persequente, ex composito con-
 versis, Romanos dispersos invaserunt; et multis
 cæsis, neo paucioribus captis, ipsoque duce Manuele,
 castra diripuerunt. Ea res, nec minus fama 281
 de Chonarum republica et celebri Sancti Michaelis
 templo a Barbaris occupato, imperatorem pertur-
 bavit, ut totus in eo esset, ut quamprimum bello
 eis illato periclitante conservaret. Sed dum quo-
 rumdam monitu cunctatur, adest Comnenus cum
 eo Turca, a quo captus fuerat. Nam is, cum sultanus

Varie lectiones et notæ.

Ἰκόνιον. A quo expugnatum fuerit Iconium
 in serie Iconiensium sultanorum in *Hist.*
illustrata, part 1. p. 354.
 Συνέτεινε τὴν πορείαν. Expeditionem istam
 in Diogenis ad Antiochiam et Ciliciam vide-
 ellexisse Joannes Tzetzes in Epistola ad Pa-
 m metropolitanum: Καὶ αὐτὸς γινώσκεις τὴν

ἑκστρατείαν τοῦ κραταιοῦ ἡμῶν αὐτοκράτορος τὴν
 πρὸς Κιλικίαν καὶ Ἀντιόχειαν. Vixit enim Tretzes
 hac tempestate.

(73) Βλαχερνῶν. Eadem verba habet Scylitzes,
 p. 833.

(74) Ἐτους ἐνισταμένου. Anno Chr. 470.

ob crimen quoddam homini infensus, exercitum ad eum comprehendendum misisset, metu p̄onæ ad imperatorem confugit, et statim p̄æses est designatus. Erat autem parva statura, et fœdissimo aspectu.

ἄρα, ἐσκεδάσμενοι τοῖς Ῥωμαίοις ἐπέθεντο, καὶ πολλοὺς μὲν ἀνείλον, καὶ εἶλον οὐ μείονας, καὶ αὐτὸν τὴν στρατάρχην τὸν Μανουὴλ, καὶ τοῦ στρατόπεδον διηρπακασιν. Ἡ δὲ περὶ τούτων ἀγγελία τὸν αὐτοκράτορα διετάραξε, καὶ ἔτι φήμη τις γενομένη, ὡς ἦ ἐν Χώναις πολιτεία (74*), καὶ τὸ ἐκεῖ τοῦ Ἀρχιστρατήγου περίπυτον τέμενος τοῖς Βαρβάροις παρελήθη. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς κατ' αὐτῶν ἐβουλεύσατο αὐτίκα χωρῆσαι τῶν πολεμίων, καὶ ἐπαρῆξαι τοῖς κινδυνεύουσιν. Ἀλλὰ τινες αὐτῶν συνεβουλεύον ἐπέχειν τῶς. Ἐν τοῖσι δὲ ἦκεν ὁ Κομνηνὸς Μανουὴλ μετὰ καὶ τοῦ ἐλόντος αὐτὸν Τουρκου προσελθόντος τῶ βασιλεῖ. Ἐκ γὰρ τινος αἰτίας δυσμένειαν ὁ σουλτάν ἐσχληκῶς κατὰ τοῦ ἀνδρός, στρατιᾶν ἐξάπεστειλε κατ' αὐτοῦ συλληφόμενῃ αὐτόν. Ὁ δὲ δέσας εἴλετο τῶ βασιλεῖ προσφυγεῖν, ὃν αὐτίκα τετίμηκε πρόεδρον. Ἦν δὲ τὴν ἡλικίαν βραχυτάτος, καὶ τὴν μορφὴν εἰδεχθέστατος.

XIII. Appetente vere, triremem imperatoriam conscendit. Cum vix e portu solvisset, columba non prorsus nigra, sed ad nigredinem inclinans, triremem ejus circumvolavit, nec circa illam alas agitare destitit, donec manibus comprehensam imperatrici misit, quod inauspicatum omen visum est; tam ei qui cepisset, quam ei quæ acceperisset. Sed et imperatorium tabernaculum ligno, quo in medio fulcitur, sponte confracto concidit; id quoque ominosum est habitum. Verum neutrum horum imperatoris alacritatem inhibuit, quominus usque ad Orientales provincias perveniret, partitionis præter morem suum intentus. Cum in domunquibus quibusdam diversaretur, ignis nescio unde illapsus, eas consumpsit, equos imperatorios, frenos et vehicula adussit, quod et ipsi malum augurium visum. Inde digressus, Aly superato, relictaque Cæsarea, ad locum qui Fons Frigidus dicitur, valium munivit. Ubi cum ob Nemitorum quosdam, propter facinora, severius multatos, legio defecisset, ipse statim in equo advolans, adducto exeroitu desertores perterritos in belli societatem recepit. Deinde Theodosiopolim profectus, singulos duorum mensum commeatum secum ferre jussit, quod per loca deserta iter facturus esset, divisoque exercitu, Ruselium Latinum, virum bellicosissimum, una parte attributa, contra Chliatum misit: alium quemdam altera parte attributa, Mantzicertum vastare jussit, reliquos ipse retinuit,

II'. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἔαρ ὑπέλαμπεν, ἐμβεδήκει μὲν τῇ τριήρει τῇ αὐτοκρατορικῇ διαπεριουμένου δ' ἄρτι, περιστερὰ οὐ πᾶν μὲν μέλαινα τὴν χροίαν, πρὸς δὲ τὸ μελάντερον ἀποκλίνουσα, τὴν τριήρη αὐτοῦ περιίπτατο, καὶ οὐκ ἀπέστη πτερουσομένη περὶ αὐτόν ἕως ἐκεῖνος ταῖς χερσὶν αὐτῆς ἐπέλαβετο. Ὁ δὲ ταύτην τῇ βασιλίσῃ ἐκπέπομφαν ἐκρίθη δὲ τὸ τῆς περιστερᾶς οὐκ ἀγαθὸν τι τεκμήριον οὕτε τῶ ταύτην ἐλόντι, οὕτε μὴν τῇ πρὸς τὴν ἔσταλτο. Ἀλλὰ καὶ τοῦ ξύλου, ᾧ μέσον ἰσταμένη ἡ βασιλίσκος σκηνὴ ἐπερίδεται, ἀστομάτως καταγένοτος, κατέπεσεν ἡ σκηνή· καὶ τοῦτο δὲ σύμβολον ἰνομίση ἀπάσιον. Ὅμως οὐδὲν τὸν βασιλία τῆς προθυμίας ἀνέκοφεν, ἀλλὰ προήει ἕως τοῦ θέματος τῶν Ἀνατολικῶν, φειδωλῶς ἐχόμενος παρὰ τὸ εἰωθός. Ἐσκηνομένη δὲ πᾶς ἐν δωματίοις, πῦρ ποθὲν ἐνεχθὲν αὐτὰ τε κατέπλεξε τὰ δωματία (77) καὶ ἵππους ἡμιφλέκτους εἰργάστο τῶν βασιλικῶν, καὶ χαλινούς, καὶ ὄχηματα, ὃ καὶ τούτῳ κακὸν οἰώνισμα (78) ἔδωξεν. Ἐκείθεν δὲ μετελθὼν, καὶ τὸν Ἄλυν διαπεράσας, καὶ παρελθὼν εἰς τὴν Καισάρειαν, εἰς τὴν λεγομένην Κρούαν Πιγῆν τὸν χάρακα ἔθετο, ἔνθα τισὶ τῶν Νεμίτζων ἀπηνεστερον προσηέχθη δ' ἐδικήματα. Τοῦ δὲ τάγματος τούτων ἀποστατήσαντος, ἱπποτικῆς αὐτὸς αὐτίκα ἐπιφανεῖς, καὶ τὸ στρατιωτικὸν ἐπαγόμενος, κατέπλεξε τε τὸ ἀποστατήσαν, καὶ αὐθις συμμαχικὸν αὐτῶ ἐποίησατο. Ἐἶτα ἄπεισιν εἰς Θεοδοσιόπολιν (79), καὶ δύο μηνῶν ἕκαστον ἐπάγεσθαι κελεύσας τροφῆν, ὡς διὰ λοιπότητος μέλλων πορεύεσθαι, διαίτε ἐστρε-

Variae lectiones et notæ.

(74*) Ἡ ἐν Χώναις πολιτεία. Ita Scylitzes τὴν ἐν Χώναις πολιτείαν dixit. Chonæ vero olim Palassæ dictæ, urbs episcopalis Laodiceno metropolitano subjecta, ut est apud Nicetam in Vita S. Ignatii patr. Constantinopol., ob templum S. Michaelis Archangeli, magnitudine, pulchritudine et mirabili artificio insigne celeberrima: de qua ita Nicetas, ipse Choniates, in Manuele, l. vi, n. 1: Ἀφικνεῖται εἰς Χωνας, πόλιν εὐδαίμονα καὶ μεγάλην, πάλαι τὰς Παλασσάς, τὴν ἐμοῦ τοῦ συγγραφέως πατρὶδ, καὶ τὸν Ἀρχαγγελικὸν νεῶν εἰσιῶν μεγέθει μεγιστον καὶ κάλλει κάλλιστον ὄντα, καὶ θαυμασίας χειρὸς ἔργον, ἅπαντα ἐκεῖθεν ἐξελάσας, etc. Et in Isaacio, l. ii, n. 11, de eodem templo: Ἀλλὰ καὶ τὸν νεῶν τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ ὁ ἄνομος οὗτος διαφῆκεν ἐμπρῆσαι, ἔργον μεγιστον καὶ περίπυστον ὄντα, καὶ ὑπερβαίνοντα ἐς κάλλος καὶ τὴν εἰς μῆκος ἕκτασιν τὸ ἐν τῇ βασιλίδι πόλει τοῦ καλλιμαρ-

τυρος Μωκίου τέμενος. Constantinus Porph. l. i, them. 3, ubi de themate Thraciesio: Κολοσσαί, εἰ νῦν λεγόμεναι Χώναι, οὗ ἐστὶ ναὸς διαβόητος τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ. Celeberrimum nempe fuit et famosum S. Archangeli Michaelis Chonense templum, ob miraculum in archippo illius Mansionario patrum, cujus historia passim exstat apud Metaphrastem, hoc titulo: Διήγησις τοῦ γενομένου θαύματος παρὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, etc. et apud Pantaleonem diaconum et chartophylacem Magnæ ecclesiæ, hoc titulo, Περὶ τοῦ Προσμοναρίου Ἀρχιππου, καὶ τοῦ θαύματος ὧν ποταμῶν ἐν Χώναι. In cod. Reg. 2455 et 2449.

(75) Τὰ δωματία. Ita 2 Regii: alii duo δώματα.

(76) Ὅχι τούτῳ κακὸν οἰώνισμα. Sic ms. Wolfius legendum putabat, καὶ τούτῳ scilicet Diegeni.

(77) Θεοδοσιόπολιν. Ita codd. Reg.

καὶ μοῖραν μὲν τῷ Ῥουσελίῳ (78) παρίσχευ. Ἄ δ' οὗτος Λατίνος πολεμικώτατος, καὶ κατὰ Κλιὰτ αὐτὸν ἐξαπέστειλεν. Ἐτέρων δὲ μοῖραν προσέειμε, προστάξας αὐτῷ πορθῆσαι τὸ κίερε (79)· αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν λοιούκ ἀξιωμαχῶν ὄντων, περιεέλειπτο. Τὸ μὲν ἀνζικίερε δι' ὁμολογίας τῷ βασιλεῖ παραδέδο- οδεδειλιακῶτων τῶν Τούρκων καὶ πίστιν αἰτη- ὦν, καὶ τούτου ἐκστάντων. Στρατιώταις δὲ εἰς γῆν ἐξελοῦσι τῶν χρειωδῶν πολέμιοι ἀθρόοι ὄσαν. Ὁ γνοὺς ὁ βασιλεὺς τὸν μάγιστρον Νικη- τὸν Βρυένιον ἐπ' αὐτοὺς ἐξάπεστειλε μετὰ συντάγματος, ὃς, τοῖς Τούρκοις προσβαλὼν, καὶ ὡσαν βλέπων τὴν μετ' αὐτοῦ δύναμιν, στείλας ἱπικουρίαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἀγνοῶν τῶν ἐναν- τῆν δύναμιν, δειλίαν κατέργησε τοῦ Βρυενίου, τὰ τοῦ ἀγδρὸς ἐτραχύνετο. Ἐτυχε δὲ τότε ὁ ἀναγινώσκων τὸ εὐαγγέλιον, καὶ λέγων· Εἰ δλωξαι, καὶ ὕμᾶς διώξουσιν. Ὅμως ἔστειλε ἄν μάγιστρον Νικηφόρον τὸν Βασιλάκιον μετὰ στρατιωτῶν, ὧν προστεθέντων τῷ Βρυενίῳ, μὲν τινος ἰσοπαλῆς ἦν ὁ ἀγών· εἶτα τοῦ Βασι- ὡ ὀρμήσαντος ἐν προμάχοις κατὰ τῶν ἐναντίων τῶν περὶ αὐτὸν, τὰ νῦτα ἔστρεψαν οἱ πολέ- ὃ δὲ ἐδῶκε, τοῦ Βρυενίου σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ὡκοντος. Ὡς δὲ περὶ τὸν χάρακα τῶν ἐναντίων ο, πληγέντος αὐτῷ τοῦ ἵππου, ἀπέβη αὐτοῦ, καὶ ὃ τῶν ὀπλων βάρος οὐκ εὐκλίητος ὧν κυκλοῦ- ἀρῶ τῶν πολεμίων, καὶ ζωγρηθείς, τῷ σουλ- προτάγεται· οὔτε δ' ἐκεῖνος δουλικώτερον προσῆει, οὔτε μὴν ὁ σουλτάν ὡς αἰχμαλώτῳ αὐτῷ ἦνεκτο. Συχνάκις δὲ τὸν ἄνδρα μετακαλούμε- περὶ τοῦ βασιλέως διεπυνθάνετο, καὶ τὰς οἰκείας μεις ἐδείκνυεν. Ὁ δὲ καὶ ἐπήνει τὸν σουλτάν ἰθαύμαζεν, οὐ μέντοι συμφέρειν αὐτῷ ἔλεγεν ἀντιπαρατάξασθαι τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ γε βασιλεὺς μετὰ τῶν οἴπων ἐξῆλθε τοῦ χάρακος κατασκοπήσων τί τὸ γινόμενον· ἐστὼς δ' ἐπὶ γεωλόφῳν μέχρις ἰσπέ- ἰπέστρεψε. Καὶ εὐθὺς οἱ Τούρκοι ἐκύκλωσαν τὸ στρατόπεδον, καὶ τοῦτο περιιπέοντες βέλη ἔβα- καὶ βοαῖς ἀσήμενοι καὶ ὕλακαῖς περιήχουν τὴν στρατιάν. Οὕτω μὲν οὖν ἡ νύξ ἐκείνη παρήλθεν. Ἐ- ἔ Οὐζῶν τι σύνταγμα πρὸς τοὺς πολεμίους ἀπηυτομολήσε. Καὶ τοῦτο ὑποπτον καὶ τὸ μείναν ἐτι πληθος ἰούζων ἐποίησεν.

Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἀξύτατα πέμψας εἰς τὸ Χλιὰτ, κλειταί τὰ ἐκεῖσε στρατεύματα. Ὡς δ' οὐκ ντο (ὁ γὰρ Ταρχανειώτης, οὗτος γὰρ ἦν ὁ εἰς καὶ στραταρχῶν, μαθὼν τοῦ σουλτάν τὴν ἀφι- παρέκεισε καὶ τὸν Ῥουσελίον· καὶ μετὰ τῶν ἀπὸ τῶν δυνάμεων ἄραντες, φυγῆ πρὸς τὰ Ῥω- D ὦν ἐχρήσαν ὄρια), ἔγνω ὁ Διογένης μετὰ τῶν ἵππων αὐτῷ διαγωνίσασθαι ἐς τὴν αὔριον, καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ἐξηρτύετο. Ἐν τούτῳ πρὸς τοὺς ἄλλους ἐκ τοῦ σουλτάν περὶ εἰρήνης δια- μμενοι. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐ πάνυ φιλανθρώπως πρὸς τοὺς ἐδίεξο· ὅμως μέντοι καὶ λόγον σφίσι ἔδωκε, καὶ ἀπελθεῖν πρὸς τὸν κύριον αὐτῶν προε- Ioan. xv, 20.

Variae lectiones et notæ.

78) Ῥουσελίῳ. Ita Scylitzes: at Nicephorus episcopus, l. II, n. 4, Οὐσελίον vocat, ut et La- Scriptores, de cujus gestis et familia pluribus nus ad eundem Bryenium, p. 340.

A bello gerendo non pares. Ac Mantziciertum qui- dem, Turcis perterritis, fide accepta, et urbe re- licta, deditionem fecit. Milites autem pabulatum 252 egressi, ab hostibus sunt subito oppressi, quo imperator cognito, Nicephorum Bryenium magistrum cum aliquot cohortibus adversus eos misit, qui cum Turcis congressus, cum suas copias fatigatas videret, subsidium petiit. Imperator vero vires hostium ignorans, Bryenium ignaviae accu- savit, viroque succensuit (accidit autem ut sacerdos eo tempore Evangelium illud recitaret: *Si me per- secuti sunt, et vos persequentur* ¹⁾), et tamen Nice- phorum Basilacium magistrum cum parte copiarum misit, quibus Bryenio conjunctis, aliquantisper utrinque par certamen fuit. Deinde Basilacius cum suis, Bryenio non consecuto, inter primos inve- ctus, hostes in fugam conjecit, quos dum ad vallum usque persequitur, equo vulnerato in pedes de- silit; et quia ob armorum pondus parum se mo- vere poterat, ab hostibus circumventus capitur. Dum vero ad sulitauum adducitur, nec ipse aliter quam ingenuum decet, se gerit, nec sultanus eum pro captivo tractat, sed sæpius accersitum de im- peratore interrogat, copiis suis ostentatis, quas ille etsi laudabat, tamen e re ejus esse negabat, ut cum illo decerneret. Imperator vero cum reli- quis exercitus vallo egressus, ut specularetur quid fieret, in collibus usque ad vesperam stetit. Cum in castra redisset. Turci ea circumdederunt, et obequitantes tela conjecerunt, clamoribus in- conditis et ululatibus exercitum circumsonantes, C et hoc modo noctæ illa exacta. Mane Uzorum quæ- dam cohors ad Turcos transfugit, atque eos etiam Uzus qui manserant, suspectos fecit.

XIV. Imperator igitur celerrime Chliatum misit, ad revocandos exercitus, qui cum non venirent (nam Tarchaniotes, unus ex illis ducibus, cognito sultani adventu, persuaserat Ruselio, ut una cum suis copiis in Romanorum fines confugeret), deore- vit Diogenes postredie cum suis Martis aleam ex- periri. Interea legati a sultano veniunt de pace acturi, quos imperator parum humaniter suscepit, tamen et dicendi copiam fecit, et hortatus est, ut suo domino renuntiarent: *Si de conditionibus loqui velle, ut relicto loco in quo jam castra haberet, ta- bernacula procul transferret, ut ipse vallum ibi 253 conmuniret, ubi tum Barbarorum tentoria essent.*

(79) Μανζικιέρτ. De hoc oppido quædam etiam observamus in Notis ad eundem Bryenium, qui consulendus an ea quæ hic narrat Zonaras.

Hæc arrogantius locutus legatos statim abire jussit. Qui cum sultano imperatoris verba renuntiassent, illo cum suis de pacis conditionibus deliberante, imperator superbia elatus, fidem quibusdam habuit familiarum suorum, qui sultanum timere dicebant, et quod justas copias non haberet, propterea de pace agere, ut per inducias alium exercitum adduceret: non exspectato legatorum reditu, nec ulla re alia considerata, signa canere jussit. Barbaros etsi res improvisa commovit, tamen aciem instruxerunt, nec quamvis a Romanis invaderentur, contraibant, sed sensim recedebant, neque fugientes, neque pugnantes. Cum autem serum diei esset, imperator, ut qui castrorum custodiam justo minorem esse sciret, veritus ne ab hostibus diriperentur, statuit omissa pugna redire ad vallum. Cum igitur imperatorio vexillo converso, exercitui denuntiasset, ut idem faceret: ii qui circa ipsum erant, citra tumultum jussa sunt executi, sed quorum ordines longius distabant, recessum imperatoris, fugam interpretati sunt, eo sermone ab Andronico Cæsaris filio apud phalanges sparso. Nam Cæsar ejusque filii subinde imperatori obtrecebant, et clanculum insidiabantur. Is igitur Andronicus, cum non minimæ parti exercitus imperaret, statim cum suis equo concitato, in vallum rediit, quæ res cæteros etiam in fugam convertit. Quos cum ita perturbate reverti videret imperator, substitit, et abeuntes etiam ut subsisterent, hortatus est: sed obsurduerant omnes, nec fugam remittebant. Cum autem hostes inopinatam Romanorum fugam ex divina ira coortam intelligerent, statim imperatorem invaserunt. Is vero cum suis pugna non detrectata, ad tempus fortiter restitit. Deinde aliis cæsis, aliis captis, circumventus a Barbaris, ne sic quidem cessit. Enimvero cum multos vulnerasset, multos occidisset, tandem et ipse fatigatus, cum manu vulnerata, nec vim amplius propulsare, nec, equo cæso, extra telorum jactum fugere posset, captivus est abductus ad Barbaros Romanorum imperator. Quo nuntio accepto, sultanus nomine Axan, gravisus est, 284 ut natura fert, neque tamen superbia elatus. De cujus moderatione et justitia multa memorantur. Unde captivitatem imperatoris haud credebatur, ob immoderatum successum: eoque viso non prius acquievit, quam legati quos dudum miserat, cum agnovissent: et Basilacius, qui ibi tenebatur, adductus, ad pedes ejus flens se prostravit. Tum quasi numine afflatus e solio exsiliit, et de more humi jacentem calcavit. Deinde erexit atque amplexus est, cum hujusmodi verbis: *Noli mærrere, imperator, ita enim sunt res humanæ. Ego vero te non ut captivum, sed ut imperatorem tractabo.* Et statim ei tabernaculum designat, et ministeria imperatoria, mensæque adhibi-

Α τρέφατο καὶ ἀπαγγεῖλαι ὡς εἴ βούλοιο περὶ συμβάσεων διαλέξασθαι, καταλιπέτω τὸν τόπον ἐν ᾧ περὶ ἐστρατοπέδευται, καὶ πόρρω ποι κατασκήνωσάτω, ὥστε με μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς τὸν χάρακα πῆξασθαι, ὅπου νῦν ἐστὶν ἡ τῶν βαρβάρων παρεμβολή. Ταῦτα τοῖς πρέσβεσι διαλεχθεὶς ἀλαζονικώτερον, συντόμως ἐπανελθεῖν ἐνετείλατο. Οἱ μὲν οὖν τῷ σουλτάν τούτου τοῦ βασιλέως λόγους ἀπίγγελλον, κάκεινος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν περὶ τῶν τῆς εἰρήνης συνθηκῶν ἐδουλεύετο. Ὁ δὲ γε βασιλεὺς, ὑπερφρονήσας, καὶ τισὶ πεπεισμένους τῶν ὄψεως μὲνων αὐτῷ, δεδειλιασμένοι λέγουσι τὸν σουλτάν, ὡς μὴ ἀξιόμαχον ἐπαγόμενον δύναιμι, καὶ διὰ τοῦτο τὴν εἰρήνην ζητεῖν, ἵνα, τῆς μάχης ὑπερτεθείσης, καὶ ἄλλην δύναιμι προσαγάγηται, μήτε τὴν τῶν πρέσβεων ἀναμείνας ὑποστροφῆν, μήθ' ἑτερόν τι σκοπήσας, τοῖς σαλπικακίς ἐκέλευσεν ἠχῆσαι τὸ ἐνυάλιον. Τοὺς δὲ βαρβάρους τὸ ἀφνίδιον διεθρόησεν, ἀλλὰ καὶ οὕτω εἰς ἀντιπαράταξιν ἔστησαν, καὶ ἐπιόντων αὐτοῖς τῶν Ῥωμαίων οὐκ ἀντεπήσαν, ἀλλ' ἀνεχάζοντο, μήτε τὰ νῦτα τρέποντες, μήτε μέντοι μαχόμενοι. Ὡς δὲ περὶ δειλὴν ὄψιν ἡ ἡμέρα ἐγένετο, εἰδὼς ὁ βασιλεὺς ὅτι φυλακὴ περὶ τὸ στρατόπεδον οὐκ ἦν ἀξιόλογος, δεισας μὴ ἐπελθόντων τῶν ἐναντίων αὐτῷ διαρπαγῆ, ἔγνω τὴν μάχην λῦσαι καὶ ἐπαναζεύξαι περὶ τὸν χάρακα. Ἐπιστρέψας οὖν τὴν βασιλικὴν σημαίαν, αὐτὸς τ' ἐπαῆναι καὶ τὴν στρατιάν ταυτὴν ποιεῖν διεσήμαιεν. Οἱ μὲν οὖν περὶ αὐτὸν ὄντες ἀθορύβως ἐποιοῦντο τὸ κελευσθέν. Ὅσοι δὲ πόρρω ποι τὰς παρατάξεις ἐκίχτηντο, φυγὴν τῷ βασιλέως τὴν ὑποστροφῆν ὑπετόπαταν, Ἄνδρονικου τοῦ υἱοῦ τοῦ Καίσαρος τὸν λόγον ὑποβαλόντος ταῖς φάλαγξιν. Ἀεὶ γὰρ ὁ τε Καῖσαρ καὶ οἱ τούτου υἱεὶς ἐφῆδρευον τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀφανῶς ἐπεβούλευον. Ἄρας οὖν αὐτίκα μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ὁ Ἄνδρόνικος (ἐξῆρχε γὰρ οὐκ ἐλαχίστης μοίρας στρατιωτῶν) ἀπὸ βυτῆρος ἐπανελήλυθεν εἰς τὸν χάρακα. Τοῦτο καὶ τοὺς λοιποὺς ἐτρέφατο εἰς φυγὴν, οὐς οὕτω, ἀσπιδως ἐπανιόντας ὁ βασιλεὺς θεασάμενος, ἔστη, στήναί τε καὶ τοῖς ἀπιοῦσιν ἐνεκελεύετο. Ἄλλ' ἔξωκώφεισαν ἅπαντες, καὶ τῆς φυγῆς οὐ μεθίοντο. Ὡς δὲ τὸ παράλογον τῆς φυγῆς δυστύχημα τῶν Ῥωμαίων, καὶ μῆνιμα θεῶν ἔγνωσαν οἱ πολέμιοι, πρὸς ἐπέλθον τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν τὴν μάχην ἐδέξατο, καὶ μέχρι μὲν τινος ἄφροσύνης ἀντεῖχον· εἶτα τῶν μὲν πεσόντων, ἐλακύνοντο δ' ἐπίρων, περιεστοιχίσθη πρὸς τῶν βαρβάρων ὁ βασιλεὺς. Ἄλλ' οὐδὲ οὕτως ἐνέδωκε. Πολλοὺς δὲ κλέψας καὶ ἀνελθὼν, ἐπλήγη κάκεινος τὴν χεῖρα, καὶ οὕτως ἀποκαμῶν, καὶ μηκέτι ἀμύνεσθαι τοὺς ἐπιόντας δύναιμι, μήτε μέντοι φυγεῖν, ἤδη τοῦ ἵππου αὐτοῦ πεπτωκός ἐκ τῶν βελῶν, ἐβλῶ καὶ ἀπῆκτο τοῖς βαρβάροις ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων ἀγχιμάλωτος (80). Ἀγγελθεῖσα δὲ ἡ τοῦ βασιλέως ἄλωσις τῷ σουλτάν, χαρὰν μὲν, ὡς εἰκός, ἐνεποίησεν, οὐ μὲντοι ἐπῆρσεν

Variæ lectiones et notæ.

(80) Ἀγχιμάλωτος. Accidit hæc clades mense Julio an. 4072, ind. 10, ut est apud anonymum Barensem.

1, ὥστε καὶ ὀφηλοφρονῆσαι. Ἄξαν ἐκαίνοσ ὠνό-
μο, οὐ πολλὰ ἐπὶ δικαιοσύνη καὶ μετριοφροσύνη
καὶ δεηγήματα. Ὅθεν ἠπίσται καὶ τῆ τοῦ βασι-
άλωσι: διὰ τὸ τοῦ εὐτυχήματος ἄκρατον. Καὶ
αὐτόν, οὐ πρότερον πιστόν τὸ πρᾶγμα εἰδέατο,
καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ σταλέντες πρέσβεις αὐτόν
ἔρισαν, καὶ ὁ Βασιλάκιος ἐκεῖ κατεχόμενος,
καὶ ἰδὼν αὐτόν, εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ θρηνηῶν
ἄλεν ἑαυτόν. Τότε δὲ τοῦ θρόνου τε ἀνεπήδησαν
: ὥσπερ, καὶ τεθέντα κατὰ γῆς, ὡς ἔθος (81),
καὶ αὐτόν, ἀνέστησέ τε καὶ περιεπτύξατο, καὶ,
λυποῦ, βασιλεῦ, ἔφη· τοιαῦτα γὰρ τὰ ἀνθρώ-
· Ἐγὼ δὲ σοὶ οὐχ ὡς αἰχμαλώτῳ, ἀλλ' ὡς
εἰ προσενεχθήσομαι. Καὶ αὐτίκα σκηνην ἀ-
ποτάττει, καὶ θεραπείαν βασιλείου, κοινωνεῖ τε
ζῆς, ἡμόθρονον ἑαυτῷ ποιησάμενος, λύει τε
ἰχμαλώτων αὐτῷ ὀπίσους ἤτησε, καὶ οὕτως ἐφ'
B
ικε τισὶ συνομιλήσας καὶ συνδιατηθεὶς τῷ ἀνδρὶ, καὶ τιμήσας ὑπερβαλλόντως, εἶτα καὶ συνθήκας
ος ἐπὶ εἰρήνῃ διηνεκεῖ, καὶ κήδους ὑπόσχεσιν ἐπὶ παισὶ ποιησάμενος, ἀφῆκε τὸν Διογένην ἀπίναί
σης οὐκ ἂν τις ἤλπισε δορυφορίας τε καὶ τιμῆς. Ὅτε εἰς Θεοδοσιόπολιν ἀπελθὼν, ἐσταλμένος βαρβα-
(ὁ γὰρ σουλτάν οἰκείας αὐτῷ παρέσχε στολᾶς), τὴν τε χεῖρα ἐκεῖ προσμαίνας ἔθεραπεύετο, καὶ
ἐμφίαισιν πρὸς τὸ Ῥωμαϊκώτερον μεθρημύζετο. Ἐκείθεν δὲ προῆει ἑπανίων, ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ
εις τοῦ σουλτάν. Ἄλλ' ὁ μὲν οὕτως ἑπανήει· τῆς δ' ἄλώσεως αὐτοῦ ἀγγελθείσης εἰς τὰ βασίλεια.
χονοία οἱ περὶ ταῦτα γέγονασιν. Οἱ μὲν γὰρ τῇ βασιλείᾳ καὶ αὐθις τὴν ἐξουσίαν εἰδούσαν, οἱ δὲ τῷ
ὑτέρῳ τῶν ταύτης υἱῶν τὸ ξύμπαν ἐπεψήφίζοντο, οἱ δὲ κοινοπραξίαν τῇ τε μητρὶ καὶ τῷ υἱῷ
μον.

Ἐν τούτοις δὲ λυθείς, τῆς αἰχμαλωσίας ὁ Διογέ-
γγέλλεται· κομίζεται δὲ καὶ ἰδιόγραφος ἐκείνου
ἀλλή, τὰ αὐτῷ συμβεβηκότα διδάσκουσα. Τοῦτο
να θροῦν ἤρε, καὶ ἀπορίᾳ πάντας εἶλε τοῦ τί
ῖρῃν. Ὁ γοῦν Καῖσαρ Ἰωάννης καὶ οἱ ἐκείνου υἱοὶ
C
ικε εἴρηται, ἐγκοτούντες τῷ Διογένηι, ἀρπάξουσι
αυτόν, καὶ προσλαβόμενοι τῶν τῆς συγκλήτου
; ὅσοι ὠμοφρόνουν αὐτοῖς, ὡν ἐξῆρχεν ὁ Ἰπέρ-
δ Ψελλὸς (82), δύσλους καὶ αὐτὸς τῷ Διογένηι
ων, τὴν βασιλείαν Εὐδοκίαν εἰς τὴν παρ'
δομηθεῖσαν μονὴν κατὰ τὸν ἐν τῇ Προπον-
τορθμὸν περιερίζουσι, τὸν δὲ Μιχαὴλ ἀνα-
γουσιν αὐτοκράτορα. Εἶτα πανταχοῦ δια-
νται βασίλεια γράμματα μὴθ' ὑποδέχεσθαι,
τιμῆς βασιλικῆς ἀξιοῦν ἑπανιόντα τὸν Διο-
, καλεούντα. Τούτου δὲ τοῦ βουλευμάτος εἰσ-
ικε ὁ Ψελλὸς γέγονεν, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν

A tum juxta se collocat, captivis quotquot peteret,
redditis. Ad hunc modum per dies aliquot cum eo
versatus et collocutus, et insigni honore prosecu-
tus, pace perpetua sarcita, promissaque affinitate
inter liberos ipsorum contrahenda, Diogenem di-
misit, cum majore comitatu et honore, quam spe-
rari potuisset. Imperator igitur Barbarica veste
ornatus (sultanus enim gentilitiam illi stolam de-
derat) Theodosiopolim profectus, ibi exspectavit,
dum vulnus manus curaretur, et vestem pro Ro-
mana consuetudine immutavit. Inde cum sultani
legatis urbem versus contendit. Cæterum ejus cap-
tivitate in regia nuntiata, inter proceres contro-
versia fuit, aliis imperatrici potestatem restitu-
endam consentibus, aliis natu maximo ex ejus filiis
imperium decernentibus, aliis communem et matri
et filiis auctoritatem tribuentibus.

XV. Interea Diogenis liberatione nuntiata, alla-
taque ab eo epistola, ipsius manu scripta, qua
educebat ut secum esset actum, major ortus est
tumultus, magisque dubitatum quid agendum esset.
C
Joannes igitur Cæsar ejusque filii, Diogeni semper
(ut dictum est) infesti, arrepta occasione, quibus-
dam ex senatu sui facinoris, quorum Psellus Hy-
pertimus princeps erat, et ipse Diogenis inimicus,
adhibitis, imperatrice Eudocia in monasterium,
quod ipsa circa fretum Propontidis struxerat, rele-
gata, Michaelem imperatorem appellat. Deinde
quovis imperatorias litteras mittit, quibus provin-
ciales 285 Diogenem redeuntem neque suscipere,
neque imperatorio honore dignari jubebantur:
cujus consilii auctor fuit Psellus, ut ipse in illius
historia commemorat. Quo Diogenes cognito, cum
ad Doceam castellum castra posuisset, Cæsar Con-

Variæ lectiones et notæ.

1) *De hoc*. Continuator Theophanis, I. III, n. D
ubi de Theophilo imp. quem ab hostibus ca-
dum emit Manuel: Ἐτρώθη τὴν ψυχὴν ὁ
, βασιλεὺς Ῥωμαίων αἰχμαλώτων γενέσθαι φοβού-
; καὶ τῶν ἐχθρῶν ὑποπόδιον. Vide notata ad
liberum Brysonium, I. I, n. 17. Neque tamen
reccnis peculiare fuisse docemur ex Chronico
georgii Hamartoll in Michaele Balbo qui devicto
ia tyranno, τὸν τράχηλον αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀρ-
σνήθειαν πεπατηκῶς, καὶ ἀκρωτηριάσας αὐ-
χειρας καὶ πόδας, καὶ οὕτως ἀνασκοπίσας,
bello post triennium finem imposuit. Sed et le-
is apud Theophanem, Cedrenum, et nostrum
ram, Constantinum Copronymum, captis Ap-
ro et Leontio, iisque in circum traductis, eo-
colla pedibus calcasse: Καὶ ἐπάτησε τὸν τρά-
ν αὐτῶν ἄχρις ἀπολύσεως τοῦ πρώτου βίου.

Apud Scylitzem, p. 637, legimus Constantinum
Porphyrogenium Apolasaerum, Cebdani Tarsen-
sis Ameræ cognatum, captum in prælio a Nicepho-
ro Phoca, θρίαμβον ποιήσαντα κατὰ τοῦ τραχή-
λου calcavisse.

(82) Ἰπέρτιμος Ψελλός. De Hypertimi titulo
quædam adnotamus in *Gloss. med. Græc.* Wolfius
vir honoratissimus, verterat, reposuimus *Hyperti-*
mus, cum sit nomen dignitatis. Is porro Psellus,
Constantinus vocatur a Scylitze, p. 835, qui emen-
dandus videtur: Ἦσαν δὲ ὁ τε ἱστοριογράφος Νικηφό-
ρος ὁ Ἰπέρτιμος καὶ τῶν φιλοσόφων ὑπατος Κων-
σταντίνος ὁ Ψελλός. Interserenda enim particula
καὶ ante ὁ Ἰπέρτιμος, quam vocem per *honestissi-*
mo loco natus, perperam vertit interpretas. Ita etiam
Constantinum p. 846, ubi Zonaras paulo infra Mi-
chaelem, vocat.

stantinum filium præsidem contra cum mittit. Inde Diogenes in Cappadociam profectus, cum Crispinus Francus cum suis popularibus Constantino se sociasset, Theodorum Halyatem contra illos misit, cui victo et capto oculi sunt effossi. Id molestissime ferenti Diogeni, et in Tyropæo castello munitissimo castra habenti, Antiochiæ dux Chataturius Armenius se conjungit, multos adducens milites, assumptoque Diogene, et in Ciliciam perducto, a sultano exspectat auxilium, et ipse copias colligit. Quare denuo contra eos mittitur nalu maximus Cæsaris filius Andronicus præses. Commisso autem prælio, et Chataturio interfecto, milites ejus ad Diogenem Adanam confugiunt. Quam urbem Andronico obsidente, Diogenes deditionem facit, iis conditionibus, ut imperio deposito, rasaque coma, privatam vitam ageret. Nam primarii sacerdotes ab imperatore missi, jurejurando confirmarant, nihil eum molesti passurum esse. Quibus fretus, pulla veste indutus, Andronici fidei se permittit. Is eo accepto, ubi Cotyalum pervenit, exspectavit, dum mandaretur quid sibi faciendum esset, ægrotaente Diogene ex veneno per insidias, ut putabatur, propinato. Ibi igitur imperatoris mandato, insoni statim sunt effossi oculi, primariis quoque sacerdotibus præsentibus, et hominis calamitatem graviter ferentibus. Verum nemo eos curabat. Ita luminibus crudelissime orbato, justa curatione non adhibita, caput intumuit, et e vulneribus vermes scaturierunt, adeo ut ex putrefactione illa aer circa ipsum teterrimo fœtore compleretur. In tanta calamitate in Protam insulam perducitur, in cujus editore loco monasterium ædificarat. Ubi non diu superstes, corpus terræ reddidit, ab imperatrice Eudocia funere ejus splendidissime curato, cum triennium et menses octo imperasset. Ea vero quæ hic vir perpessus est, jussu Cæsaris acta esse omnia feruntur, Michaele imperatore 286 ignaro, qui quidem molli esset ac socordi ingenio, atque adeo

τῆ περι τούτου φησὶ συγγραφῆ. "Ὅπερ ὁ Διογένης μαθὼν, τὴν Δόκειαν (83) κατασχὼν (φρούριον δ' αὐτῆ) παρ' αὐτῆ ἰστροποπεδεύσατο. Καὶ ὁ Καίσαρ τῶν σφετέρων υἱῶν τὸν νεώτερον τὸν πρόεδρον Κωνσταντῖνον στέλλει κατὰ τοῦ Διογένης μετὰ δυνάμεως. Ὁ δὲ Διογένης εἰς Καππαδοκίαν ἀφίκετο. Προσγενομένου δὲ τοῦ Κρισπίνου (84) Φράγος δ' οὗτος) σὺν ὁμοφύλοις τῷ Κωνσταντίνῳ, ὁ Διογένης Θεόδωρον τὸν Ἀλυάτην κατ' αὐτῶν ἐξ-ἀπέστειλεν. Ὁ δὲ συμμίζας αὐτοῖς ἤτηθη, καὶ ἀλοὺς ἐξεκόπη τὰ ὄμματα. Τοῦτο τὸν Διογένην λαν ἠνάσεν. Ὅντι δ' ἐν τῷ Τυροποῦ (τοῦτο δ' ἐστὶ φρούριον ἐρυμνότατον), πρόσεισιν αὐτῷ τῆς Ἀντιοχείας ὁ δοῦξ (οὗτος δ' ἦν ὁ ἐξ Ἀρμενίων ὁ Χατατούριος), στρατιώτας συχνοὺς ἐπαγόμενος. Παραλαβὼν οὖν τὸν Διογένην οὗτος, καὶ εἰς Κιλικίαν ἀπαγαγὼν, ἐκ τοῦ σουλτᾶν ἐκαραδόκει βοήθειαν, καὶ αὐτὸς δὲ συνθήροικε στράτευμα. Στέλλεται γοῦν αὖθις κατ' αὐτῶν ὁ πρεσβύτερος τῶν παιδῶν τοῦ Καίσαρος ὁ πρόεδρος Ἀνδρόνικος, καὶ εἰς Κιλικίαν γενόμενος, τῷ Χατατούριῳ (85) προσμύγνεται, καὶ ἀναιρεῖται μὲν ὁ Χατατούριος, οἱ δὲ περὶ ἐκεῖνο, εἰς Ἀδάναν (86) συμπεφεύγασιν, ἔθα ὁ Διογένης διέτριβε. Περικαθίσας δὲ τὴν πόλιν ὁ Ἀνδρόνικος ἐπολιόρκει αὐτήν. Εἶτα ἐπὶ συνθήκαις ἑαυτὸν ὁ Διογένης παρέδωκεν· αἱ δὲ συνθήκαι ἀποθῆσθαι μὲν τὴν βασιλείαν αὐτὸν, καὶ ἰδιωτεύειν, τὴν τρίχα κειράμενον. Ἐπὶ ταύταις γὰρ καὶ ἀρχιερεῖς ἐστάλησαν πρὸς τοῦ βασιλεύοντος, πληροφορίαν ἑνορκον διδόντος αὐτῷ, ὡς οὐδὲν τι πείσεται ἄχαρι. Θαρσύνσας οὖν τούτοις ὁ Διογένης, ἐξεῖσι μελανεῖμων, καὶ ἑαυτὸν ἐγχειρίζει τῷ Ἀνδρόνικῳ. Ὁ δὲ τοῦτον λαβὼν ἐπανάγει, καὶ εἰς τὸ Κοτυαίον ἀφικόμενος προσέμενον ἐν αὐτῷ ἕως ἂν αὐτῷ κλευσθεῖη τὸ ποιητέον, τοῦ Διογένης νοσηλευομένου ἐκ πόσεως, ὡς ὑπόληψις, φαρμάκου δηλητηρίου, ἐπιβούλως κερασθέντος αὐτῷ. Ἐκεῖ τοῖσιν ἐπέμφθη ψῆφος βασιλείου (87), τοῦ φωτὸς στερηθῆναι τὸν μηδὲν ἡδίκηκόντα κλειύουσα. Καὶ αὐτίκα

Variae lectiones et notæ.

(83) Δοκίαν. Tres mss. Reg. Δόκειαν. Alter Ἀδάναν. Δοκίαν χωρίον Δαρβιδούν, versus Armeniam memorat anonymus Combesianus in Romano Lapæne, n. 41.

(84) Κρισπίνου. Crispini gesta et familiam singulari dissertatione prosecuti sumus in Notis ad Nicephori Bryenii *Hist.* I. 1, n. 24.

(85) Χατατούριῳ. Ita appellatur a Scylitze: Χουτατάριος, a Nicephoro Bryenio I. 1, n. 22. Seriem Ducum Antiochenorum damus in *Familiis Ultramarinis*, necdum editis.

(86) Εἰς Ἀδάναν. Lupus Protospatha: anno 1069 *Romanus Diogenes, qui cum prædicto Michaele privigno suo tenebat imperium, fraude prædicti Michaelis privigni sui apud quamdam civitatem Armeniæ comprehensus et cæcatus est.*

(87) Ἐπέμφθη ψῆφος βασιλείου. Postquam narravit ut Diogenis libertatis nuntius in urbem venit, quam sua ipsius manu scripta epistola ad Eudociam significavit, Οδρύβος οὖν (inquit) εὐθὺς καὶ διαδρομαὶ περὶ τὰ βασιλεία, τῶν μὲν θαυμαζόντων τὸ γεγονός, τῶν δὲ ἀπιστούντων τῷ πράγματι ἀπορίᾳ γὰρ καὶ ἡ βασιλεὺς συνείχετο, καὶ ἀμφίβολος

ἦν ὅτι καὶ δράσειεν. Ἐν μέσοις τοῖς ἀπορουμένοις καὶ αὐτὸς γεγονώς, καὶ πάντων προτροποκόμενον μὲν τὸ συμφέρον εἰπεῖν, καὶ μάλιστα δὲ τοῦ καλλίστου μοι βασιλείως προσκειμένου καὶ συναναγκάζοντος, ἐγὼ μὲν ἀπεφαινόμην μὴ δεῖν αὐτὸν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ προσδέξασθαι, ἀλλ' ἐκ μέσου ποιεῖν, καὶ πανταχοῦ πέμπειν προστάγματα τὴν ἀρχὴν τούτῳ ἀπαγορευόμενα, ὅπερ τοῖς μὲν λυσιτελεῖς ἐδόκει τοῖς καθεστηκόσι, τοῖς δ' ἄλλο τι ἐδέδοκτο. Ἐν τούτῳ δὲ τῶν πραγμάτων ὄντων, ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ, περὶ ἑαυτῷ δέσας, καὶ τὴν τοῦ Διογένης ὑποπεύσας ὠμότητα, βουλὴν βουλευέται ἀσφαλεστάτην ἑαυτῷ, εἴποι δ' ἂν τις, καὶ συνεωτέραν· ἀποτρέχει τῆς μητρὸς, καὶ ἑαυτῷ γίνεται. Τοῖς τε ἐξαναψοῖς συμβούλοις χρησάμενος, φημὶ δὲ τοῖς υἱοῖσι τοῦ Καίσαρος, τοὺς περὶ τὴν αὐτὴν φύλακας οἰκειοῦται. Idipsum repetit in epistola ad eundem Diogenem postquam excæcatus fuit, de Michaele imp. Ἠλγησαν ἀκούσας τὴν ψυχὴν, ἐστέναι μέγα, ἐθρήνησεν, ἐκόψατο περιπαθῶς, etc. Μὴ ἀπιστήσης μοι γράφοντι· οὐ ψευδὴς ὁ λόγος, οὐδὲ πρὸς χάριν, ἀλλ' ἀληθὴς, καὶ φωτὸς τηλαυγέστερος.

τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορώρυκτο, παρόντων καὶ τῶν ἀρχιερέων, καὶ ἐν δεινῶ ποιουμένων τὴν εἰς τὸν ἄνθρωπον συμφορὰν, μηδεμιάς μέντοι ἀξιουμένων ἐπιστροφῆς. Ὁμότατα δὲ τὰ ὄμματα ἐκκοπεῖς καὶ μὴδ' ἐπιμελείας τῆς δεούσης τυχῶν, διωδῆκει τὴν κερκλῆν, καὶ αἱ πληγαὶ οἱ ἐξέζεσαν σκώληκας, καὶ ὁ ἀὴρ ὁ περὶ ἐκεῖνον δυσωδίας μεμέστωτο ἐκ τῆς σήψεως. Οὕτως οὖν κακῶς διακείμενος εἰς τὴν καλουμένην Πρώτην τῆσον ἀπάγεται, ἐν ἧ σεμνεῖον ἐκεῖνος ἀνήγειρε περὶ τὸ τῆς νήσου μετεωρότερον. Βραχὺ τι τοῖνον ἐπιβιώσας, καὶ τὸν χοῦν ἀποτίθεται ἐν αὐτῇ, παρὰ τῆς βασιλίδος Εὐδοκίας λαμπρότατα κηδευθεῖς, βασιλεύσας ἔτη τρία καὶ μῆνας ὀκτώ. Δέγεται δὲ τὰ εἰς τὸν ἄνδρα τοῦτον γενόμενα πάντα τοῦ Καίσαρος εἶναι διαταγὰς, μὴδὲν εἰδότεως τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ. Ἦν γὰρ Χαῦνος ἔγαν τὸ ἦθος ὁ βασιλεὺς καὶ ἀνειμένος, καὶ πρὸς μεταχειρίσιν πραγμάτων καὶ τῶν τυχόντων ἀδέξιος, πολλοῦ γε δεῖ πγὸς βασιλείας διοικήσιν. Κάνωθεν τῆς εὐθελείας ἐκείνου κατατροφῶν ὁ θεῖος αὐτοῦ Καίσαρ, πάντα τὰ εἰς τὸν Διογένην ἐτύρυσεν (88) ἔγκοτων τῶ ἀνδρῶ.

ΚΖ. Ἀποπεφυκῶς δὲ ὁ βασιλεὺς Μιχαήλ πρὸς τὴν τῆς βασιλείας διοικήσιν, τὸν μητροπολίτην Σίδης Ἰωάννην (89), ἐκτομίαν ὄντα, δρασνήριον δὲ, τοῖς πράγμασιν ἐφιστᾷ. Ἐῖθ' ἕτερον ἐκτομίαν τὸν Νικηφόρον, δε, νέος προσληφθεὶς παρὰ τοῦ Μονομάχου εἰς τὰ βασιλεία, ὑποκοριζόμενος διὰ τὴν νεότητα Νικηφορίτζης ὠνόμαστο, καὶ ὡσπερ ἐπωνυμίαν ἔσχηκε τοῦτο, ἐξ Ἑλλάδος καὶ Πελοποννήσου τὰς κριταῖς τοῦτον διέποντα μετεπέμκατο. Ἐφθασε γὰρ ὁ ἀνὴρ οὗτος καὶ τῶ πατρὶ τοῦ βασιλέως τῶ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ τῶ Δουκα ὑπηρετήσασθαι. Ἦν δὲ περὶ πραγμάτων μεταχειρίσιν δεξιός, καὶ λόγις ὠμικηκῶς, τὸ δὲ ἦθος ἔχων ὑποκαθήμενον, καὶ γέμον δεινότητος. Τοῦτο γοῦν ἐγγχειρίζει τὰς ἡνίας τῆς βασιλείας, λογοθέτην ὀνομάσας αὐτόν. Ἐνταῦθεν ὁ Σίδης παραγκωνίζεται, καὶ ὁ Καίσαρ καθίσταται ὑποπτος, καὶ πᾶσα ἡ τῆς βασιλείας, διοικήσις ὑπὸ τὸν λογοθέτην ἐγένετο, καὶ ὁ βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἀνδράποδον ἤγετο. Καὶ οὐκ ἦν, ὁ μὴ διὰ τοῦ λογοθέτου ἐγένετο, καὶ πολλοὶ τῶν περιουσιῶν ἐπτερήθησαν, ἄλλοις ἄλλων ἐπενηνεγμένων λαθῶν, καὶ ἦν τῶν ἀνθρώπων σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία, καὶ ὁ τοῦτων ἐπιστρεφόμενος οὐδαμοῦς. Ὁ γὰρ βασιλεὺς παιδαριώδεσιν ἐσχόλαζε πράξει (90), τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων καὶ Ἰππερτίμου Μιχαήλ τοῦ Ψελλοῦ λόγοις τῶ δοκεῖν αὐτόν ἐμβιβάζοντος, καὶ διδάσκοντος· νῦν μὲν τὴν γραμμικὴν τέχνην, καὶ μέτρα καὶ διαλέκτους, νῦν

ad imperium ineptus, ut ne levissima quidem negotia administrare posset. Itaque patruus Cæsar, ejus simplicitate abutens, ex privato odio illa omnia in Diogenem perpetravit.

XVI. Michael imperio minime idoneus, Joannem Sidæ metropolitam, spadonem illum quidem, sed virum strenuum, rebus gerendis præfecit. Deinde alium spadonem Nicephorum, qui adolescens a Monomacho in aulam ascitus, ob ætatem per diminutionem Nicephoritzes cognominabatur, ex Græcia et Peloponneso revocavit, ubi judicia exercebat, qui patri etiam Constantino Duca inservierat: vir solerti ingenio et eruditus, sed animo dejecto et caliditatis pleno. Is logotheta designatus, imperii habenis acceptis, Sidensem loco movet, et Cæsarem suspectum reddit, ipse omnia imperatoris munia obiens, eundemque instar mancipii ducens. Neque quidquam erat, quod a logotheta non gereretur. Itaque cum multi bonæ suæ, alii per alias causas, amitterent, hominesque attererent, et ærumnis premerentur: nemo erat, cui illa curæ essent. Nam imperator puerilibus rebus occupatus, a supremo philosophorum et Hypertimo Michaelæ Psello ad litterarum studia deduci videbatur, ac modo in arte grammatica, versibus et linguarum differentiis erudiebatur, modo declamationibus rhetoricis, modo historiis assuefesebat, modo ad audienda philosophica præcepta parabatur, quamvis ad hæc omnia ineptus. Hujusmodi igitur studiis Romanorum imperator affixus, rerum administrationem alteri, eique uni commisit, ut legis auctoritatem haberet, quod logothetæ visum esset,

Variæ lectiones et notæ.

(88) Ἐτύρυσεν. Ita duo mss. Reg. Alii duo ~~καὶ τῶν~~ habent.

(89) Μητροπολίτην Σίδης Ἰωάννην. Id ipsum præf. Balsamon ad can. 4 concilii Chalcedonensis, ubi ait episcopus interdum ab imperatore publicæ rei administrationi præfici posse. Διὰ γὰρ τοῦτο, ~~ὡς ἔσκα,~~ καὶ ὁ μητροπολίτης ἐκεῖνος ὁ Σίδης ἀπαρμεποδίστως τὰ τῆς βασιλείας ὑκονόμεναι προσώπω τοῦ βασιλέως κυροῦ Μιχαήλ τοῦ Δουκά.

(90) Ὁ γὰρ βασιλεὺς παιδαριώδεσιν ἐσχόλαζε πράξει. Infra: Ὁ γὰρ βασιλεὺς περὶ λόγους ἠγάλλετο, καὶ ἰάμβους συντιθέναι πρὸς τοῦ Ψελλοῦ ἰδιόδοκτο. Eadem habet Scyl. Id porro testantur tot Michaelis Pselli scriptæ tum versibus lambicis tum politicis, atque adeo soluta oratione in Epitomen disciplinarum fere omnium redactæ, eisdemque inscriptæ lucubrations, de quibus copiose egit Allatius in laudata dissertatione: ex quarum altera, illa scilicet quam Synopsis legum inscripsit, discimus Psellum a Constantino Duca imperatore

superstite Michaeli filio præceptorem datum: sic enim illa concipitur in editione Bosqueti: Τοῦ σφωτάτου Μιχαήλ τοῦ Ψελλοῦ καὶ Ἰππερτίμου Σύνοψις τῶν νόμων διὰ στίχων ἰάμβων καὶ πολιτικῶν πρὸς τὸν βασιλέα Καίσαρα Μιχαήλ τὸν Δουκᾶν ἐκ προστάξεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ βασιλέως. Eo vero pacto effecit parens, ut hisce studiis, dum minus etiam idoneus Michael vacat, πρὸς ἄπαν ἐργον-ἀδέξιος καὶ ἄπρακτος effectus sit, inquit Zonaras. Hinc Procopius, l. 1 De bello Gothico, c. 2, proceres Gotthos Amalasinthæ Theodorici regis uxori graviter succensuisse scribit, quod Athalaricum filium præceptoribus litteris imbuendum tradidisset, et oportere longe potius ut in re bellica futurus animosus gloriaque insignis, amoto doctorum metu, armis exercebatur. Sed quibus potissimum disciplinis Michaelis animum informavit Psellus, vel potius quas ille præsertim calluerit, ipsemet Psellus indicat in Historia nondum edita: Ἄλλ' ἔροιτό τις, τίνα τῶ βασιλεῖ παιδικᾶ, καὶ οἷς ἂν

Proinde respublica male habebat. Orientales vero provincie gravius quam prius vexabantur. Nam sultauus cum didicisset, quemadmodum cum Diogene actum esset, eumque a suis crudelissime interfectum, quem ipse captivum honorifice ad suum imperium remisisset, et pacis conditiones cum illo inite manere irritas: magno dolore affectus, suas copias contra Romanorum provincias concitavit, quas non jam prædabundi 287 invadebant, sed ut subacturi et possessuri, cum nemo esset, qui obsisteret. Quæ cum illi facerent, imperator coacto exercitu, Isaacium ('omnenum ducem creat. Ruse-lio Latino collega addito, cui cccc populares ejus parebant. Verum is exercitu ad Iconium perducto, cum suis certa de causa deficit, ac per se alias cum Turcis pugnat. alias Romanas provincias vastat. Isaaci vero Comnemi cum reliquo exercitu a Turcis vincitur, ac multis cæsis, multis captis, castrisque direptis, ipse quoque in hostium potestatem venit, a quibus magna pecunia se redemit. Imperator vero Cæsarem patrum bello præficit, quo Ruselium cognito, Sangario antequam ille trajiceret, occupato, castra contra eum locat, et quamvis illo veniam delicti promittente, si armis positis ad imperatorem rediret, barbarica insolentia de ditione minime cogitans, prælio commisso, Cæsarem vincit, et cum pluribus aliis captum et vinctum, unaque Basilium Malesam, paulo ante ex captivitate cum Diogene liberatum, Byzantium versus ducit, Botaniata Cæsaris collega cum paucis elapso, ac Chysopolim se recipit, ubi statim domibus ignem injecit: neque homo barbarus, cum imperator, si arma deponeret, europalatae honorem ei offerret, uxoremque cum liberis misisset, ulla re est mitigatus. Itaque Turcis mercede contra se evocatis, cum illis se non esse parem intelligeret, Cæsarem vinculis solutum, imperatorem salutatur, multos se cum eo conjuncturos esse ratus. Cum autem Turcos barbarica ferocia inconsiderate aggressus esset, Franci multos straverunt, cæteros in fugam coniectos continenter sunt persecuti: plures tamen substiterunt, equis ita fatigatis, ut longiorem insectationem ferre non possent. Sed Ruselium et Cæsar paucis comitantibus instantes, et longius a suis proveci in aliam Turcarum

δ' ἵνα κατὰ βήτορα διαλέγοιτο, νῦν δ' ἱστορίας αὐτὸν προσεθίζοντος, ἄλλοτε δὲ φιλοσόφων θεωρημάτων ἀκροᾶσθαι παρασκευάζοντος. Ὁ δὲ πρὸς οὐδὲν ἐπεφύκει. Τούτοις οὖν ὁ Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ προστετηκώς, ὑφ' ἑτῆρον, καὶ τοῦτον ἕνα, τῆν τῶν κοινῶν κυβέρνησιν ἐποίησατο, καὶ νόμος ἦν τὸ τῷ λογοθέτῃ δοκοῦν. Τὰ μὲν οὖν τῆς πολιτείας οὕτως εἶχον κακῶς. Τὰ δὲ κατὰ τὴν ἔω χεῖρον ἔσχον ἢ πρότερον. Ὁ γὰρ σουλτάν (91), τὰ κατὰ τὸν Διογένην μαθὼν, καὶ ὅτι ὃν ἐκεῖνος λαβῶν δορυάλωτον ἐτίμησε, καὶ ἀφῆκεν εἰς τὴν οἰκίαν ἀπελευσόμενον βασιλείαν, τοῦτον οἱ συμπυλῆται ἀπηνῶς οἰκτίστῳ θανάτῳ παρέδωκαν, καὶ αἱ πρὸς ἐκεῖνον περὶ σπονδῶν συνθήκαι ἀπρακτοὶ μεμενηκασιν, ὑπερήλησε, καὶ τὰς οἰκείας δυνάμεις κατὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν χωρῶν χωρεῖν ἐξηρέθισεν· οὐκετι τοῖνον ὡς ληϊζόμενοι ταῖς χώραις ἐπέησαν, ἀλλ' ὡς ταύτας καθέξοντες τε καὶ κυριεύοντες, τοῦ σφᾶς ἀνείργοντες μὴ παρόντος. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα ἐποιοῦν· ὁ δὲ βασιλεὺς, δύνάμιν ἀγέλρας, στρατάρχην ταύτης τὸν Κομνηνὸν προβάλλεται Ἰσαάκιον, συζεύξας αὐτῷ καὶ τὸν Λατῖνον Ρουσίλιον, ἡμογενῶν ἄρχοντα τετρακοσίων ἀνδρῶν. Ἐπει δὲ περὶ τὸ Ἰκόνιον ἐγεγόνει τὸ στρατεύμα, ἐξ αἰτίας τινὸς ἀποστατῆ ὁ Ρουσίλιος, καὶ τοὺς ἡμοφύλους παραλαβὼν, καθ' ἑαυτὸν ἦν, καὶ πῆ μὲν τοῖς Τούρκοις προσέμιση πῆ δὲ τὰς χώρας τὰς Ῥωμαϊκὰς ἐκεράϊζεν. Ὁ δὲ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος, μετὰ τοῦ περιλοῖπου στρατεύματος τοῖς Τούρκοις προσβαλὼν, ἤττητο, καὶ ἔπεσον μὲν πολλοὶ, καὶ ἐζωργήθησαν ἕτεροι καὶ αὐτὸς ὁ στρατάρχη, καὶ διήρπαστο ἡ παρεμβολή. Ὁ μὲν οὖν Κομνηνὸς πολλῶν χρημάτων τὴν ἐλευθερίαν ὠνήσατο· ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν θεῖον τὸν Καίσαρα τῷ πηλέμῳ στρατάρχην ἐπίστησι. Τοῦτο μαθὼν ὁ Ρουσίλιος, πρὸ τοῦ τὸ Σαγγάριον τὸν Καίσαρα διαβῆναι καταλαβὼν, ἀντεστρατοπεδεύσατο αὐτῷ, καὶ ὁ Καίσαρ ἀμνηστῖαν αὐτῷ τοῦ πταίσματος ἐπηγγέλλετο, εἰ προσχωρήσει τῷ βασιλεῖ. Ἄλλ' ἐκεῖνος, βαρβαρικῶς φρουατιόμενος, οὐδὲν ἐφρόνει ἐνδοσίμον. Συρβήγνυται τοῖνον πόλεμος, καὶ ἤττηθησαν οἱ περὶ τὸν Καίσαρα, καὶ αὐτὸς ἐάλω σὺν πλείοσιν ἄλλοις, τοῦ Βοτανειάτου, ὃς συνεστρατηγεῖ τῷ Καίσαρι, μετ' ἄλλων φυγόντος. Ὁ μὲντοι Ῥουσίλιος πρὸς τὸ Βυζάντιον ἔτετο ἔγων τὸν Καίσαρα δέσμιον, καὶ τὸν Μαλέσην Βασίλειον, ἄρτι τῆς μετὰ τοῦ Ἀωγῆτους

Variae lectiones et notæ.

ἀγλαϊζοιτο. Βιβλία σοφίας παντοδαποῦς, λόγων D χαρακτῆρες σοφῶν, ἀποφθέγματα Λακωνικὰ, γνωμολογίαι, καλλιβήρημοσύνη συνθήκης ὁ ποικίλος τῶν λόγων σχηματισμὸς, ἢ τῶν ἰδεῶν ἐξαλλαγή, ἢ καινολογία, ἢ ποιητικὴ τοῦ λόγου κατασκευή· πρὸ δὲ τούτων ἀπάντων ὁ πρὸς φιλοσοφίαν ἔρωσ. τὸ τῆς ἀναγωγῆς ὕψος, ἢ τῆς ἀλληγορίας μεταβολή. Οὐ γὰρ οἶδα εἴ τις βαθυγνώμων ἕτερος ἐγεγόνει τῶν βασιλέων, ἢ πρὸς ἕκαστον τῶν ζητουμένων εὐθυβολώτατος. Infra: Καὶ γὰρ φιλοσόφοις συνετάσσεται, καὶ μετὰ βητόρων εἰπῶν τι περὶ ζεύγματος καὶ ἐμφάσεως· καὶ μετὰ ὀπτικῶν περὶ ἀποστάσεως ἀκτίνων καὶ διαστάσεως· ἀλληγορεῖν δὲ δεῖσαν, πολ- λάκις τὸν συγγραφεὰ ὑπερεβάλλετο, ὃν δὴ καὶ καθ-

γῆτην πρὸ πάντων εἴλετο, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἐδημοσίευσεν τὸνομα. Ἰάμβων δὲ μὴ προσγῶν μέτροις, σχεδιάζει τούτους, εἰ καὶ μὴ ἐπιτυγχάνων τὰ πολλὰ τοῦ βυθμοῦ, ἀλλ' ὑγιαίνουσαν τὴν ἔννοιαν ἐκδιδούσιν.

(91) Ὁ γὰρ σουλτάν. Ac tum primum Turci ad Bithiniam usque pervenerunt, quod Sibyllæ oraculo prædictum volebant Constantinopolitanæ. Joannes Tzetzes chil. 9, cap. 288:

Καὶ περὶ Διογένους δὲ ἐφοίβασε καὶ Τούρκων· Καὶ τὰ λοιπὰ ἐάσωμεν, λέξωμεν δὲ βραχίαι. Δὴ τότε Βίθιον γαῖαν λύκοι οἰκήσουσι, Ζηνὸς ἐπιπροσύνησι, κακὸν δ' ἐπιβήσεται ἄνδρας, Ἄνδρας οἱ Βύζαντος ἔδος καταναϊσάουσι.

λελυμένον αἰχμαλωσίας, καὶ ἡ Χρυσόπολις εἶχεν Ἀ τὸν ἀποστάτην, καὶ αὐτίκα πῦρ ταῖς ἐκείσε οἰκίαις ἐνῆκον. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀξίωμα τε κουροπαλάτου αὐτῷ ἐπηγγέλλετο, εἰ τὰ ὄπλα κατάρθουτο, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μετὰ τῶν τέκνων ἐξέπεμψεν· ἀλλ' ὁ βέρβαρος ἀτίθαστος ἦν. Μετεπέμψατο τοῖνον ὁ βασιλεὺς κατὰ τοῦ Ῥουσελίου Τούρκου ἐπὶ μισθῷ· ὁ δὲ, μὴ ἀξιώχρεως ὢν πρὸς τὸν πόλεμον, λύει τὸν Καίσαρα τῶν δεσμῶν, καὶ εὐφημίαις ἀναγορεύει βασιλικαῖς, οἰόμενος προσθήσεσθαι οἱ πολλοῦς. Ἀφρηγὴ δὲ Τούρκων ἀναφανέντων, ὁ Ῥουσελίος κατ' αὐτῶν βαρβαρικῇ θρασύτητι ἀπερισκέπτως ἐχώρησε, καὶ πολλοὺς μὲν οἱ Φράγγοι τῶν Τούρκων κατέβαλον, τοὺς δ' ἄλλους ἐτρέψαντο εἰς φυγὴν, καὶ ἐκρατῶς ἐδίωκον. Οἱ μὲν οὖν πλείους ὀπίσω πού ἐκλείφθησαν, τῶν Ἰππων σφίσι μὴ εὐτονοῦντων πρὸς τὸ πολὺ τῆς διώξεως. Ὁ Ῥουσελίος δὲ μετὰ τοῦ Καίσαρος σὺν ὀλίγοις ἐπήλαυσον. Ἦδη δὲ τῶν οἰκίων ἐκμηκυνθεῖσι πολὺ, ἑτέρα πληθὺς ἀνεφάνη Τούρκων εἰς πολλὰς πάνυ χιλιάδας ἀριθμουμένη· ὡς δ' ἐπῆλθον αὐτοῖς οἱ φανέντες, καὶ ἄκοντες αὐτοῖς συνῆρβήτησαν, περιεληθέντες δ' ὑπὸ τοῦ πληθους, καὶ τοὺς Ἰππους ἀποβαλόντες, ἐάλωσαν δ' τε Καίσαρ καὶ ὁ Ῥουσελίος. Ἀλλὰ τὸν μὲν Ῥουσελίον ἡ σύνευνος προλαβοῦσα ἐπρίατο, τὸν δὲ Καίσαρα ὁ βασιλεὺς ἐλυτρώσατο. Ὁ δὲ, ἀπαγόμενος πρὸς τὸν βασιλεῖα, καὶ ἐν τῇ Προποντιδίᾳ γενόμενος, κείρεται τὴν τρίχα καὶ μεταμφιέννυται τὴν στολὴν, βέκος μοναχικὸν μεταθήμενος· ἠύλαβεῖτο γὰρ μὴ τι πάθοι πρὸς τοῦ ἀνεψιοῦ διὰ τὴν ἀνάβρῃσιν Ὁ δὲ Ῥουσελίος, λυθεὶς, ὡς εἴρηται, τῆς αἰχμαλωσίας, τὴν γυναῖκα μετὰ τῶν περιλειφθέντων Φράγγων λαβὼν, εἰς τὸ τῶν Ἀρμενικῶν θέμα ἐγένετο, ἐν ᾧ διῆγε καὶ πρότερον. Στέλλει τοῖνον ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτοῦ τὸν πρόεδρον Ἀλέξιον τὸν Κομνηνὸν, νέον μὲν ὄντα, ἄνδρα δὲ γε συνετὸν καὶ δραστήριον. Ὁς, γενόμενος κατὰ τὴν Ἀμάσειαν, δι' ἀποβρῆτων δηλοῖ τοῖς Τούρκοις ὡς, εἰ κατασχόντες τὸν Ῥουσελίον παραδοῖεν τοῦτον αὐτῷ, πολλῶν αὐτοῦς ἐμπλήσει χρημάτων. Φιλίαν οὖν ὑποκριθέντες ἐκείνοι πρὸς τὸν Ῥουσελίον κατέσχον τὸν ἄνδρα καὶ πολλῶν αὐτῶν χρημάτων ἠλλάξαντο, ὅς αὐτίκα παρὰ τοῦ Ἀλεξίου δέσμιος ἀπήχθη πρὸς τὸ Βυζάντιον, καὶ σφοδρῶς αἰκισθεὶς εἰς πύργον δέσμιος κατακλείεσθαι. Σίτου δὲ γενομένης ἐνδείας ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ βασιλέως τούτου, ὥστε μὴ ὄλον μέδιμον εἰς νόμισμα ἀποδιδόνθαι, ἀλλὰ παρὰ πινάκιον, ὃ ἐστὶ μεδίμνον τὸ τέταρτον, εἰς ἐπώνυμον τῷ βασιλεῖ τὸ κοινὸν δυστύχημα ἐχρημάτισε, ὡς καὶ μέχρι τοῦδε οὕτω τοῦτον καλεῖσθαι τὸν ἄνακτα· οὐ γὰρ τις ἄλλως γνωριεῖ τοῦτον τοῖς περὶ αὐτοῦ λέγουσιν, εἰ μὴ τὸν Παρραπινάκιον εἴπη.

ΙΖ. Τῷ τρίτῳ δ' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ τὸ C τῶν Χροδάτων ἔθνος, οὗς δὴ καὶ Σέρβους τινὲς καλεῖται, ἐκκεκίνητο, τὴν τῶν Βουλγάρων χώραν ἐπιπυρρηκὸς κατασχέειν. Ἀλλὰ μὴν καὶ τινα κατῆς πωρηγῆς, πολλαῖς δὲ μάχαις καὶ φθορᾷ πολλῶν ἐκπέπτωκεν, τῶν τε κατασχημένων ἐκπέπτωκε, καὶ καταπληρηθὲν τῶν Ῥωμαϊκῶν ὀρίων ἐξώσθη, καὶ εἰς τὰ σπῆτερα ἦθη μένειν ἠνάγκαστο. Δούλος δὲ τις τοῦ πατρὸς τούτου τοῦ αὐτοκράτορος Νίστωρ ἄνομα, βεστάρχη δὲ τὸ ἀξίωμα, δούξ τῶν Παριστρίων προχειρισθεὶς, ἦρεν ὄπλα κατὰ τοῦ βασιλέως. Ὀμαιχμίαν γὰρ θέμενος μετὰ τινος ἀρχηγοῦ Πατζινάκων, ὃς ἐκαλεῖτο Τατοῦς, εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν παρεγένοντο, καὶ παρεβάλλον πρὸ αὐτῆς. Καταθέσθαι δὲ τὰ ὄπλα τοῦ βασιλέως δηλοῦντος αὐτῷ, ἐκείνος ἔτοιμος εἶναι τοῦτο ποιῆσαι ἔλεγε, εἰ αὐτῷ ὁ λογοθέτης ἐκδοθεὶς Νικηφόρος, ἡ τέως ἐκ μέσου γένηται, ὡς κοινὴ συμφορὰ καὶ κακὸν ἐπιδήμιον. Τοῦτο δὲ τοῦ

multitudinem quæ multa millia complebat, incidere: cum quibus vel inviti pugnare coacti, et a multitudine circumventi amissis equis ambo capiuntur. Ac Ruselium uxor mature redemit, Cæsarem vero imperator; ad quem dum perducitur, eum ad Propontidem venisset, capillo raso, mutataque veste, monasticam lacernam sumit, metuens ne ob imperii titulum a nepote supplicio afficeretur. At Ruselius a captivitate redemptus, ut dictum est, cum uxore et reliquis Francis in provinciam Armeniacorum se contulit, ubi prius etiam vitam egerat. Imperator igitur Alexium Comnenum præsidem, adolescentem illum quidem, sed prudentem et strenuum, contra eum mittit. Qui cum Amasiam pervenisset, Turcis occulte significat, si Ruselium sibi traderent, se illis grandem pecuniæ summam daturum. Itaque illi amicitia simulata, virum comprehensum magna pecunia commutarunt, qui statim ab Alexio Byzantium perductus, et post atrocia tormenta in turri quadam est inclusus. Quia vero sub hoc imperatore anno caritate laboratum est, ut non integer medimnus numismate venderetur, sed pinacio minus, qui est medimni quadrans: publicæ calamitas cognomen illi fecit, ut etiam hodie sic vocetur, æque aliter agnoscat, nisi Parapinacium dixerit.

XVII. Tertio porro anno imperii illius gens Crovatorum, quos nonnulli Servios vocant, Bulgarium occupare ageressa est, ac quædam loca cepit, sed multis præliis factis, multis utrinque cæsis, tum iis excidit, quæ tenuerat, tum devicta, et Romana ditione expulsa, in suas redire sedes coacta est. Servus porro quidam paternus imperatoris, Nestor nomine, dignitate vestarches, ripæ Istri dux designatus, arma contra illum cepit, et conspiratione cum quodam Patzinacarum duce Tato inita, castra ante urbem imperatricem posuit. Monitus autem ab imperatore, ut ab armis discederet, id se facturum respondit, si logotheta Nicæphorus republicæ pestis et clades populi, sibi vel dederetur, vel e medio excideret. Eo ab imperatore negato, relicta urbe, Thraciam et Macedoniam et his finitima Bulgarie loca prædatus, ad Patzinacas se confert. Michael filium ex Maria Alana, quam Augustam appellat, susceptum, Constantinum ob patris

mamoriā vocavit, et imperii insignibus adornato Longobardiā ducis Roberti filiam despondit, cui abductæ nomen Helenæ indidit. Ea tempestate Byzantii 289 puer natus caprinis pedibus, uno oculo in fronte præditus Barbaris autem Orientem vastantibus, et obvios quosque ferro trucidantibus, Asiani Constantinopolim confugerunt. Nemine autem bonum publicum curante (nam imperator studiis vacans, iambos scribere a Psello docebatur) urbanos annonæ penuria premere cœpit, quam calamitatem ut evidentius et atrocius declarem, id malum fames fuit, eam pestis comitabatur. Unde hominum interitus tantus et tam frequens est consecutus, ut viventes morientibus sepeliendis essent impares. Tot enim peribant, ut sæpe multi in uno lectulo efferrentur, multi in biviis insepulti jacerent. Quare cum hac de causa, tum ob iniquas exactiones omnia luctu et mœrore plena erant, Eo rerum statu, Orientalium prætorum principes defectionem parturientes. Nicephorum Botaniam curopalatem prælatum cæteris, imperatore salutant. Id Michaelē perturbationis et terroris complevit. Canebatur enim litteram N fore superiorem littera M. Erat autem Botaniates claro natus genere, atque a Phoca originem ducere putabatur. Imperator igitur per caduceatores ingenti promissa pecunia, a Turcis petit, ut seditiosos sibi tradant. Botaniates autem imperatorio, ut dictum est, et nomine et habitu usurpato, Byzantium contendit. Sed et ab Occidente alia seditionis tempestas existit. Nam Nicephorus Bryenius Dyrrachii dux, cum sibi abrogatam esse dignitatem cognovisset, et ipse deficit, imperii insignibus arreptis, et legionum quas ibi habebat custodia munitus, Adrianopolim petit, unde ortus erat: ubi fratre Joanne adjuncto, et militibus gentilibus et Macedonibus multis ad se collectis, tyrannidem auspicatur. Theodorocanus autem cum parte copiarum illius congressus et vincitur et capitur. Quin et Rædestini et Panii incolæ ad Bryenium confluerunt. Itaque defectionem naviter urgens, fratrem curopalatem designatum cum copiis Byzantium misit, quasi id statim capturus esset. Eam enim spem alebat, se a senatu tam ex logothetæ Nicephori odio, quam ob Michaelis simplicitatem, obviis (quod dicitur) ulnis susceptum iri. Verum 290 res illi non ex animi sententia cesserunt. Nam ii quos miserat, Blachernarum mœnia adorti, levia quidem prælia fecerunt, sed nihil profecerunt. Unde per pontem in

Βασιλείωσ μὴ ποιῶντος, ἀπανίσταται μὲν τῆς πόλεωσ, τὰ Θρακῶν δὲ καὶ τὰ Μακεδόνων ληΐζεται, καὶ ὅσα τοῦτοις τῆς Βουλγαρίας παράκεινται, καὶ εἰς τὴν τῶν Πατζινάκων μεταχωρεῖ. Ἰοῦ δὲ τεχθέντος αὐτῷ ἐκ τῆς ἐξ Ἄλανῶν Μαρίας, ἦν καὶ βασιλίσσαν ἔσπεσε, Κωνσταντῖνον αὐτὸν ὠνόμασεν ἐπὶ τῷ πατρὶ, καὶ βασιλικῶσ ἐταινίωσε, καὶ στείλασ πρὸς τὸν Λογγυβαρδίασ ἡγεμονεῦοντα Ῥομπέρτον, τὴν ἐκαίνου θυγατέρα τῷ υἱῷ ἐμνηστεύσατο, ἦν καὶ ἀχθεῖσαν Ἑλένην (92) μετωνόμασεν. Ἐτέθη δὲ τότε ἐν τῷ Βυζαντίῳ παιδίον ἓνα ἔχον κατὰ τὸ μέτωπον ὀφθαλμὸν, τραγοσκελῆσ. Τῶν μέντοι Παρθάρων τὴν Ἐφάν ληΐζομένων, καὶ οἰσ ἐντύχοιεν ἔργον τιθεμένων μαχαίρασ, φεύγοντεσ οἱ Ἀσιανοὶ τῇ Κωνσταντῖνου προσῆσαν. Μὴ τινοσ δὲ προνοουμένων τῶν κοινῇ συμφερόντων (ὁ γὰρ βασιλεὺσ περὶ λόγουσ ἡσχόλητο. καὶ ἱάμβουσ συντιθεῖναι πρὸς τοῦ Ψελλοῦ ἐδιδάσκετο), σιτοδεία τοὺσ ἐν τῇ πόλει ἐπέλεξεν. "Ἴνα δ' ἐκφαντικώτερον τὸ πάθος ἐκτραγωδηΐσαιμι, λιμὸσ ἦν ἄντικρυσ τὸ κακὸν, τῷ δὲ παρείπετο καὶ λοιμὸσ, κάκτου οὕτου συνέβαινον θάνατοι, καὶ οὗτοι συχοί τε καὶ ἀλλεπάλληλοι, ὥστε ἀδυνατεῖν τοὺσ ζῶντασ ταφῇ παραδιδόναι τοὺσ θνήσκοντασ. Τοσοῦτοι γὰρ ἦσαν, ὡσ πολλάκισ πολλοὺσ ἐν μιᾷ κλίῃ ἐκφέρεσθαι, κάν ταῖσ ἀμφοῶσ δὲ ἀτάφουσ κείσθαι πολλοὺσ. Ἐνταῦθεν πάντα κατηφείασ μεμίστωτο διὰ τε ταῦτα, καὶ ὅτι καὶ ἀδίκουσ εἰσπράξεισ ἐπιέζετο τὸ ὑπήκοον. Οὕτω δὲ τῶν πραγμάτων ἔχόντων, οἱ τῶν Ἐφῶν ἀρχόντων προέχοντεσ, συνελθόντεσ, ἀποστασίαν ὠδίνησαν, καὶ τὸν κουροπαλάτην Νικηφόρον τὸν Βοτανειάτην εἰσ βασιλεῖα προεἶλοντο καὶ ἀνηγόρευσα αὐτοκράτορα. Τοῦτο τὸν βασιλεῖα (93) θεοῦδου καὶ δέουσ ἐπλήρωσεν. Ἦδετο γὰρ ὡσ ὑπερτερῆσει ποτὲ τοῦ Μ στοιχείου τὸ Ν. Ἦν δὲ τῶν εὐπατριδῶν ὁ Βοτανειάτησ, ἐκ τοῦ Φωκά τὴν τοῦ γένουσ ἔλκειν σειρὰν νομιζόμενοσ (94). Διακηρυκεῖται τοῖνον πρὸς τοὺσ Τούρκουσ ὁ βασιλεὺσ, ἀδράσ αὐτοῖσ ἐπιγυελόμενοσ δωρεάσ, εἰ, τοὺσ ἀποστατήσκατα συσχόντεσ, παραδοῖεν αὐτῷ. Ὁ μὲν οὖν Βοτανειάτησ ἐξ Ἐφῶσ, ὡσ εἴρηται, βασιλείασ αὐτῷ περιθέμενοσ καὶ σχῆμα καὶ ὄνομα, ἐφοῖτα πρὸς τὸ Βυζάντιον. Ἐξ Ἐσπέρασ δ' αὐθισ ἐτέρασ ἀποστασίασ ἐπεκουμένη κλυδώνιον. Ὁ γὰρ πρόεδρος Νικηφόροσ ὁ Βρυένιοσ δοῦξ Δυρβάχλου τυγχάνων, ἐπεὶ μεμαθήκει ἀφαιρεθεῖσ τὴν ἀρχὴν, ἀφίσταται καὶ αὐτόσ, καὶ περιβάλλεται τὰ τῆσ βασιλείασ παράσσημα, καὶ τοῖσ ἐκεῖ παροῦσι δορυφορούμενοσ τάγμασιν, εἰσ τὴν Ἀδριανούπολιν ἀπῆει, ἀφ' ἧσπερ καὶ ὤρμητο. καὶ τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ ἐκεῖ ἐνωθεῖσ, πληθὸσ τε στρατιωτῶν

Variae lectiones et notæ.

(92) Ἑλένην. Consule Notas nostras ad Annam Commenam, p. 229, 233, 234.

(93) Τοῦτο τὸν βασιλεῖα. Quin etiam tradit Lupus Prostospatha Michaelē, audita Botaniatæ rebellionē, venisse in Apuliam ann. 1080 et auxilium petiisse a Roberto Guiscardo duce contra eundem Botaniatam: quod certe simillimum vero non videtur.

(94) Ἐκ τοῦ Φωκά τὴν τοῦ γένουσ ἔλκειν σειρὰν νομιζόμενοσ. Ex Phocis igitur Botaniates

natalium originem arcessebat, quorum gens perillustis fuit, ut quæ imperatorem Nicephorum Phocam protulerit, et ex eo viros dignitatibus et bellica laude eximios, quarum elogia perstrinximus in *Familiis Augustis Byzantinis*, qua quidem tempestate Φωκάδων familiam summa potentia ad sua usque tempora floruisse testatur Basilius Bulgarotonus imp. in Novella, quæ describitur in *Jure Græco Romano*, t. II, p. 473.

ἐκείθεν ἔθνικῶν τε καὶ Μακεδόνων πείσας συνά-
ρασθαι οἱ, τῆς τυραννίδος ἀπήρξατο. Τισὶ δὲ τῶν
τοῦ Βρυενίου ὁ Θεοδώροκάνος συμμύξας, ἤτταται τε
καὶ ἀλλοκεται. Προσεβρόθησαν δὲ τῷ Βρυενίῳ καὶ
οἱ Ῥαιδεσθηνοὶ, ἀλλὰ μέντοι καὶ οἱ οἰκοῦντες τὸ
Πάνιον. Εἶχετο τοίνυν τῆς ἀποστασίας ὁ Βρυένιος
κραταιῶς, τὸν ἀδελφὸν κουροπαλάτην τιμήσας, καὶ
στείλας σὺν δυνάμει πρὸς τὸ Βυζάντιον, ὡς αὐτίκα
τοῦτο παραληψόμενον. Ἡώρητο γὰρ ἐλπίσιν ὡς
ὀπίσταις, τὸ τοῦ λόγου, χερσὶν οἱ τῆς συγχλήτου βουλῆς αὐτὸν ὑποδέξονται διὰ τὴν πρὸς τὸν λογοθέτην
Νικηφόρον ἀπέχθειαν, καὶ τὴν τοῦ βασιλέως ἀφέλειαν· ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν σκοπὸν αὐτῷ καὶ τὰ πρᾶγματα
ἀκνητήσασιν. Ἐπελθόντες γὰρ οἱ σταλέντες τῷ τείχει τῶν Βλαχερνῶν, ἠκροβολίσαντο μὲν, ἤνυσαν δὲ οὐδέν.
Ὅθεν διὰ τῆς γεφύρας (95) διαβάντες εἰς τὴν ἀντικρὺ τῆς πόλεως ἤπειρον, τὰς ἐκεῖ τυγχανούσας οἰκοδομὰς
παρίδοσαν τῷ πυρὶ, κάκισθαι εἰς τὸν Ἀθύραν ὑπέστρεψαν. Οὕτω δ' ὁ βασιλεὺς περιστατούμενος πάντοθεν, τὸν
Ῥουσέλιον λύει τε τῶν δεσμῶν, καὶ βήμασι καὶ χρήμασι τὸν ἄνδρα ἐκμιλιζάμενος, ἐπελθεῖν πείθει τῷ τοῦ
Βρυενίου ὁμαίμονι μετὰ τοῦ προέδρου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ στραταρχοῦντος τῆς τῷ βασιλεῖ κατὰ τὸ
Βυζάντιον προσούσης δυνάμεως. Ὁ μαθὼν ὁ τοῦ Βρυενίου ἀδελφὸς ἔφηθ' διαδράς. Τῶν Μακεδόνων μέντοι
καταλειφθέντες πολλοὶ, οἱ μὲν ἔπεισαν, οἱ δ' ἐάλωσαν.

III'. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ καὶ Πατζινάκων πληθὸς B
ἐπῆλθε κατὰ Ἀδριανουπόλεως, καὶ περὶ ταύτην
παρεμβολόντες, τὴν πέριξ αὐτῶν ἐληίζοντο χώραν,
οὓς ὁ Βρυένιος δεξιωσάμενος χρήμασι, μεταστῆναι
τῆς πόλεως ἔπεισε. Περί δέ γε τὴν Κύζικον τῷ
ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπελθόντι, καὶ πειρωμένῳ ὑπαγα-
γεῖσθαι τοὺς ἐκεῖ, ὁ Ῥουσέλιος ἐντυχῶν, ἐτρέψατο
κατὰ κράτος αὐτόν. Ἄρτι δὲ τοῦ πατριάρχου
Ἰωάννου τοῦ Ξιφιλίνου (96) πρὸς τὰς αἰωνίους
μεταθεμένου μονὰς, ἐπὶ δέκα ἐνιαυτοὺς ἐφ' ἐνὶ
καὶ μῆσιν ἑπτὰ τὴν Ἐκκλησίαν ποιμάναντος,
προεχειρίσθη πατριάρχης Κοσμᾶς μοναχὸς (97),
λόγοις μὲν οὐχ ὠμιλητικῶς, ἀρεταῖς δὲ παντοίαις
κοσμούμενος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τοῦ βασιλέως
ἐξόχως τιμώμενος. Ὁ μέντοι Βοτανειάτης, ἐκ δια-
φόρων γενῶν ἑαυτῷ περιποιησάμενος τάγματα,
καὶ Τούρκους προσηταιρίσατο, ὧν ἐξῆρχεν ὁ Κου-
τλουμοῦς (98), τῶν παρὰ Ἡέρας τυχάνων περι-
φανῶν, ὃς, τῷ σουλτάνῳ κατὰ γένος προσήκων, περὶ
τῆς ἀρχῆς αὐτῷ διεφέρετο, καὶ πρὸς πολέμους
ἤδη χωρεῖν ἠτοιμάζοντο. Τοῦτο τῷ χαλιφῷ ἀπαγ-
γλῶθ' (οὗτος δὲ παρ' αὐτοῖς ὑπερβαλλόντως τετί-
μητο, ὡς ἐκ τοῦ γένους τοῦ Μαχουμὲν κατάγεσθαι
νομιζόμενος) εἰς ἀγωνίαν ἐπέβαλεν, ἵνα μὴ παρ'
αὐτοῖς ἐμφύλιος γένηται πόλεμος. Αὐτίκα τοίνυν,
αὶ καὶ τῆς οἰκίας διατριβῆς μὴ ἐξίναται τῷ
χαλιφῷ, μηδὲ δημοσιεύειν νενόμισται, ἐκεῖνος, τοῦ
θεοῦ καταφρονήσας, ἔξεισι καὶ ἄπεισι πρὸς τοὺς
περὶ τῆς ἀρχῆς ἀντερίζοντας, καὶ πείθει τούτους
τῆς μὴ μάχης ἀφέξεσθαι, τὸν δὲ σουλτάνῳ ἔχειν μὲν
τὴν οἰκίαν ἀρχὴν ἀνακρωτηρίστον, συνάρασθαι
δὲ τῷ συγγενεῖ παντοίως ἐν κατασχίσει γενέσθαι D
χώρας Ῥωμαϊκῆς, καὶ ταύτης ἄρχειν. Ἐπὶ τούτοις

obversam urbi continentem progressi, œdificia in-
cenderunt, atque inde Athyræ redierunt. Impera-
tor in tantis undique malis Ruselio vinculis soluto,
et verbis et pecunia delinito persuadet, ut cum
Alexio Comneno præside, qui copiis Byzantinis
præerat, Bryenii fratrem Joannem invadat. Sed
Joannes ea re mature cognita, fuga salutem quæsi-
vit. Multi tamen Macedones qui ibi relicti erant,
partim cæsi, partim capti sunt.

XVIII. Interea Patzinacarum multitudo Adriano-
polim aggressa, castris positis agros suburbanos
vastat, a quibus Cryenius pecunia data impetra-
vit, ut ab urbe recederent. Ruselius vero fratrem
ejus Joannem Cyzicum invadentem, ac gentem
illam subigere conantem adeptus, prælio victum
profligavit. Joanne Xiphilino patriarcha in æternas
mansiones translato, cum Ecclesiam annos xi et
menses vii rexisset, patriarcha designatus est
Cosmas monachus, ineruditus ille quidem, sed
omnis generis virtutibus ornatus, qua de causa
etiam ab imperatore in maximo pretio habebatur.
Cæterum Botaniates legionibus e diversis gentibus
conflatis, Turcas etiam sibi conciliavit, quorum
Cutlumus dux erat, Persa illustris, qui cum sul-
tano, cui genere propinquus erat, de regno con-
tendebat, jamque ad arma res spectabat. Id chali-
phæ, cujus apud illos maxima erat auctoritas, ut
qui a Mahumeto ortum sumere putaretur, magnum
dolorem attulit, si inter ipsos bella civilia orirentur,
et quamvis moris non esset, ut suo loco excede-
ret, ac in publico versaretur, tamen instituto
contempto, ad eos abijt qui de regno litigabant,
eisque persuadet, ut omisso bello sultanus princi-
patum suum integrum teneat, cognatoque omni
ope præsto sit, ut Romanis provinciis subactis imperet.
Iis pactionibus firmatis, Cutlumus Romanam
ditionem ingressus Botaniatæ operam navat, qui
justis copiis instructus Nicæam occupare propera-
bat: jam enim præsidarii milites prodita urbe
ultra se cum ipso conjunxerant, et a magna urbe
in dies aliqui ad illum confluebant. Ita rebus
ex sententia succedentibus, Botaniates in urbe

Variæ lectiones et notæ.

(95) Γεφύρας. De hoc ponte diximus in *Constantinopoli Christ.* lib. iv, sect. 14.

(96) Ξιφιλίνου. Ἰωάννου τοῦ. Exstat in cod. *Regio Michaelis Paelli Oratio funebris in eumdem Xiphilinum.*

(97) Προεχειρίσθη πατριάρχης Κοσμᾶς μοναχός. Similia habet Scylitzes, p. 860. Hierosoly-

mitanum cognominatum esse tradit auctor *Catalogi Patr. CP.* in *Jure Græcorum.* ad discrimen forte Cosmæ Attici dicti, sub Manuele Commeno, ubi pontificatum gessisse an. 5, menses 6 scribitur, eum dignitatem abdicasset. Causam vero abdicationis refert *Anna Commena*, lib. iii, *Alexiad.* pag. 79.

(98) Κουτλουμοῦς Scylitzes, p. 861,

principe, frequentissimo conventu plebis, primo-
rum ex magistratibus, et selectorum sacerdotum,
celebri Annuntiationis festivitate, imperator appel-
latur, Antiocheno patriarcha Æmiliano, et metro-
politano Iconii auctoribus. Igitur reipublicæ pri-
mores tributim divisi, et phalangis instar conglo-
bati, regiam orienti obversa in invadunt, eamque
præsidio suorum militum imposito firmant. Mi-
chaelem vero qui cum uxore Maria et filio in Bla-
cherniam regiam confugerat, erepto imperio lacer-
naque, monastica induta, in Studii monasterium
abducunt, cum imperium annos sex et menses
totidem tenuisset. Id eo Sabbato actum, quo Eccle-
sia, more a majoribus accepto, Domini et Servato-
ris nostri in Lazari resurrectione miraculum cele-
brare solet, Michael ad hunc modum pulso, Bota-
nates imperio citra negotium potitus, ad urbem
proficiscitur. Verum Nicephorus logotheta clam
egressus ad Ruselium Heracleæ stativa habentem,
se contulit. Urbani vero qui Michael empe-
rant, asservata regia per triduum principe desti-
tuta, Botaniatem per litteras monent, ut propere
veniat. Is igitur Borila ministro misso, qui illam
occuparet, ipse haud multo post est consecutus.

καθαίρουσι τῆς βασιλείας, καὶ ῥακος ἀμφιενύουσι μοναχοῦ, καὶ πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου ἀπάγουσιν, ἀπολελυκῶτα τῆς βασιλείας ἐν ἔτεσιν ἕξ καὶ μῆσι τοσοῦτοις. Ταῦτα κατὰ τὸ Σάββατον γέγονεν, ἐν ᾧ τὴν ἐπὶ τῆ ἐκ νεκρῶν ἐγέρσει τοῦ Λαζάρου (1) θαυματοποιίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν πανηγυρίζειν ἡ Ἐκκλησία παρείληψε. Τοῦ γοῦν Μιχαὴλ οὕτω τῆς βασιλείας ἐκπεπτωκός, ἀπραγμάτευτον εὑρε τὴν αὐταρχίαν ὁ Βοτανειάτης, καὶ ἦει πρὸς τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων. Ὁ μέντοι Νικηφόρος ὁ λογοθέτης τῷ Ῥουσελίῳ ἐν Ἑρακλείᾳ σκηνομένη τῆς πόλεως ὑπεξεληθὼν προσεχώρησεν. Οἱ δ' ἐν τῇ πόλει, τὸν Μιχαὴλ κατασπᾶσαντες, ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις βασιλέως χηρεύοντα συντηρήσαντες τὰ βασιλεία τῷ Βοτανειάτῃ ἐπισπεύσαι καὶ ἔλθειν ἐπιστέλλουσιν. Ὁ δὲ, ἕνα τῶν οἰκείων δοῦλων προπέμψας, τὸν Βορβλαν φημί, καὶ δι' αὐτοῦ κατασχὼν τὰ ἀνάκτορα, ἐπικατέλαβε κάκεινος μετ' οὐ πολὺ.

XIX. Botoniatos cum in regiam pervenisset, a C
patriarcha feria tertia magnæ hebdomadis corona-
tur, ac primum illud liberalitatis specimen edidit,
ut quidquid fisco deberetur, id universum oītra
exceptionem aboleret, ac novas tabulas illustri
edicto institueret. Brysion vero, qui adhuc in
Occidente tyrannidem tenebat, per legatos Cæsaris
honorem pollicetur, si tyrannide abstinere, et ad-
jutoribus ejus, honorum quos jam ab illo accepis-
sent, confirmationem. Sed cum ille imperii cupiditate
æstuans, non cederet, atque alteram et tertiam
legationem superbe repudiasset, legatis aliter quam
moris est, exceptis, et cum ignominia dimissis :
desperatis quietis conditionibus, invitus bellum
suscepit, et Alexium Comnenum Nobilissimi titulo
ornatum, et magnum domesticum 292 designa-
tum, præfectumque Romanis legionibus, contra
illum misit. Is cum eo congressus, in loco qui a
frequentibus bonæ aquæ scaturiginibus Calabrya

A γενομένων ἐκείνοις συμβάσεων, ὁ Κουτλουμοῦς εἰς
τὴν ὑπὸ Ῥωμαίους ἐγένετο, καὶ τότε τῷ Βοτανειάτῃ
συνεστρατεύετο. Ἐχὼν οὖν στρατιὰν ἀξιόλογον ὁ
Βοτανειάτης μεθ' ἐαυτοῦ ἔσπευδε τὴν Νίκαιαν κα-
ταλήψεσθαι. Ἦδη γὰρ προῦδέδοτο οἱ ἡ πόλις αὕτη
παρὰ τῶν τεταγμένων αὐτῆς ἐπὶ φυλακῇ, κάκεινοι
ἐθελονταὶ αὐτῷ προσεχώρησαν, κάκ τῆς μεγάλης
πόλεως δὲ πολλοὶ καθ' ἐκάστην προσφοίτων αὐτῷ.
Οὕτω μὲν οὖν τῷ Βοτανειάτῃ κατὰ βούην ἐχώρει τὰ
πράγματα. Ἐν δὲ τῇ τῶν πόλεων ὑπερκειμένη
παμπληθεῖ συνελθόντες, τό τε δημοτικὸν ταύτης,
καὶ τὸ ὑπερέχον ἐν ἄρχουσιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν
ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κεκληρωμένων τὸ ἐκκριτον, κατὰ
τὴν ἡμέραν τῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ πανηγύρεως αὐ-
τοκράτορα τὸν Βοτανειάτην ἀναγορεύουσι, προεξάρ-
χοντος τοῦ τοιοῦτου συλλόγου τοῦ πατριάρχου Ἀν-
τιοχείας, τοῦ καλουμένου Αἰμιλιανοῦ, καὶ τοῦ
μητροπολίτου Ἰκονίου. Διαίρεθέντες οὖν κατὰ φρα-
τρίας τῆς πολιτείας οἱ ἔξοχοι, καὶ κατὰ φάλαγγας
συνασπίσαντες, ἐπίασιν τῶν ἀνακτόρων τοῖς πρὸς
τὸν ἀνίσχοντα ἤλιον (99), καὶ τούτων κρατήσαντες,
στρατιώτας οἰκείους ἐπιστάσιν εἰς αὐτῶν φυλακῇν.
Τὸν δὲ βασιλέα σὺν τῇ βασιλευούσῃ Μαρίᾳ καὶ τῷ
υἱῷ εἰς τὰ ἐν Βλαχέρναις καταπεφυγῶτα ἀνάκτορα

IΘ'. Ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς βασιλείοις (2) ὁ Βοτανειάτης
ἐγένετο, ἀναδεῖται κατὰ τὴν μεγάλην Τρίτην παρὰ
τοῦ πατριάρχου ταινίαν βασιλικῇ, καὶ πρῶτον ἅπασιν
παρέσχε τὸ φιλοτίμημα, τὰς εἰς τὸ δημόσιον ἀπάν-
των κοινῶς ὀφειλὰς ἐκτεμῶν ἀπροσδιορίστων, καὶ
χρεωκοπίαν τούτων θεσπίσματοι μεγαλοπρεπῶς ἐρ-
γασάμενος. Ἔτι δὲ τῷ Βρυενίῳ κατὰ τὴν Ἐσπέραν
ἐχομένη τῆς τυραννίδος στέλλει τοὺς ἀπαγγέλλοντας
τὴν τοῦ Καίσαρος ἀξίαν αὐτῷ διδόναι, εἰ τῆς
τυραννίδος ἀπόσχοιτο, καὶ τοῖς αὐτῷ συναραμένοις
τὰς τιμὰς ἐπιθεβαιῶσαι, αἷς αὐτοὺς ἐκείνος ἐτίμη-
σεν. Ὁ δὲ σφόδρα τῆς βασιλείας ἐφίετο καὶ ἀντι-
δοτος ἦν. Πάλιν οὖν ἑτέρα πρεσβεία καὶ ἐπὶ ταύτῃ
τρίτῃ. Ὁ δ' ὑπερηφανεύετο, καὶ οὐδὲ κατὰ τὰ τῶν
πρεσβέων νόμιμα τοὺς πρέσβεις ἰδέχετο, ἀλλ'
ἀτίμως αὐτοὺς ἀπεπέμπετο. Ὡς οὖν οὐδὲν εἰρηγι-
κῶς ἀνύειν ἔγνω ὁ βασιλεὺς, καὶ ἄκων πρὸς μάχην
ἀπένευσε, καὶ τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον τετιμηκῶς
νωθελισμὸν (3), καὶ προχειρισάμενος μέγαν δο-

Varisæ lectiones et notæ.

(99) Ἐπίασιν τῶν ἀνακτόρων πρὸς ἀνίσχοντα ἤλιον. Scylitzes : Κυριεύουσι δὲ τῶν ἀνακτόρων ἐξ ἐφόδου, etc., quibus verbis Magnum Palatium intelligitur, quod ad orientem urbis exstitit.

(1) Λαζάρου. Vide Gloss. mod. Græcic. in v. Λάζαρος.

(2) Ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς βασιλείοις. Anonymus Ba-

rensis: Anno 1078 ind. 1, elevatus est imp. Niki-
foro Botaniati, mense Martii, et deposuit Michael
imp. et tulit uxorem ejus sibi uxorem, fecitque eum
monachus, et fecit vocare Basilaki et Brioni. Hæc
admodum barbara, ut cætera ejusdem scriptoris.

(3) Νωθελισμὸν. Vide Gloss. mod. Græcic.

μύστικον, καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν αὐτὸν δυνάμεων προστησάμενος, κατὰ τοῦ Βρυενίου ἐξεπεμφεν· ὅς, τούτῳ συμβαλὼν κατὰ τι χωρίον Καλαβρύην (4) λεγόμενον, διὰ τὸ κατάβρυτον εἶναι τὸν τόπον βρύσειν ὕδατων πολλῶν τε καὶ ἀγαθῶν, βῆδ' ἰσως τῆς ἐκείνου περιεγένετο στρατιᾶς, καὶ τῶν μὲν πεσόντων, τῶν δὲ φυγόντων, εἴλε μονωθέντα τὸν τυραννήσαντα, καὶ τοῦ φωτὸς τὸν δελταῖον ἀπεστέρησε, καὶ εἰσήγαγε τυφλὸν εἰς τὴν βασιλεύουσαν. Καὶ ἡ μὲν τοῦ βρυενίου εἰς τοῦτο τέλους κατήντησεν ἐπανάστασις. Ἐπανίστησαν δὲ καὶ οἱ Βάραγγοι (5) κατὰ τοῦ βασιλέως, ἀνελεῖν αὐτὸν μελετήσαντες. Ἀντιταξαμένης δ' αὐτοῖς χειρὸς ἑτέρας Ῥωμαϊκῆς, εἰς ἱερίαν ἐτρέποντο, καὶ συγγνώμης ἐπέτυχον. Τῷ δὲ βασιλεῖ τούτῳ τῆς ὁμοζύγου τελευτησάσης, πολλοὶ μὲν ἐμνηστεύοντο παρθένοι, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἡ τοῦ βασιλέως τοῦ Δούκα θυγάτηρ Ζωή. Ὁ δὲ ἡ τὴν βασιλῖδα Εὐδοκίαν ἤθελεν ἀγαθίσθαι, ἢ τὴν ἐξ Ἄλων Μαρίαν, τὴν τῷ πρὸ αὐτοῦ συνοικήσασαν. Στέλλει γοῦν τὴν Εὐδοκίαν μετακαλούμενος. Ἡ δὲ, ὡς λόγος, οὐκ ἀπηνήνατο, ἐκωλύθη δὲ πρὸς τοῦτο ὁ βασιλεὺς παρὰ τινῶν μοναχῶν. Καὶ ἄγεται τὴν βασιλῖδα Μαρίαν, τὴν τῷ πρὸ αὐτοῦ συνοικήσασαν, οὐδὲν ἤττον παρανομήσας ἢ εἰ τὴν Εὐδοκίαν ἤγάγετο. Μοιχεία γὰρ ἦν ἀπρηυθριασμένη τὸ τολμηθῆναι. Διὸ καὶ ὁ τὴν ἱερολογίαν τετελεκῶς ἐπ' αὐτοῖς τῆς ἱερωσύνης ἐκπέπτωκεν. Ὁ μὲντοι προδεδασλευκῶς Μιχαὴλ, ὡς εἴρηται, τὴν τρίχα καρεῖς, καὶ ψήφῳ συνοδικῆ μητροπολίτης Ἐφέσου (6) κειροτόνητο, καὶ ἄπαξ φοιτήσας ἐκεῖ, ἐπανῆλθε, καὶ ἐν τῇ τοῦ Μανουὴλ μονῇ (7) ἐποίητο τὴν δίκταν. Μετὰ δὲ τὸ τὸν Βοτανειάτην τῆς βασιλείας ἐκπέπτωκίαι, θνήσκων οὗτος ὁ Μιχαὴλ, πολλὰ δεηθείσης αὐτοῦ τῆς βασιλείας Μαρίας, ἤδη κάκεινης μοναχῆς γεγονούιας, συγγνώμης ἐνεῖμε ταύτῃ, καὶ συγχώρησιν ἐπηύξατο ἐκ Θεοῦ. Ὁ δὲ πρωτοπρόεδρος Νικηφόρος ὁ Βασιλάκιος (8) τοῦ Βρυενίου γενόμενος ἐπὶ τῷ Δυβραχίῳ διάδοχος, καὶ αὐτὸς ἔρωτα τῆς βασιλείας ἐνεκυμόνησε, καὶ στρατιὰν ἀθροίσας, σὺν αὐτῇ πρὸς Θεσσαλονικὴν ἀνῆει. Ἐνθα μαθὼν ὡς ὁ Βοτανειάτης βεδουλεύκει, ἐκείνῳ μὲν ἐπίστευε ἡλικίῳ, λάθρα δὲ τὰ τῆς ἀποστασίας ἐτύρνευε, καὶ πρὸς συμμαχίαν μεταπέμπεται Πατρίνακους. Ὁ γὰρ ὁ Βοτανειάτης, χρυσόβουλλον αὐτῷ στέλλει γράψαν, ἅμα μὲν περιποιούσαν αὐτῷ ἐφ' οἷς ἐτόλμησε τὸ ἀμέριμον, ἅμα δὲ καὶ τιμὴν αὐτῷ νωδελισσῆμα βραβεύουσαν· ἀλλ' ἐκεῖνος ἀτεγκτος ἦν. Ὁ δὲ ὄψιν καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος στέλλεται, τιμηθεὶς Σεβαστὸς, καὶ κατὰ Θεσσαλονικὴν γενόμενος, καὶ τῷ Βασιλακίῳ συμμίξας, τοὺς περὶ

A dicitur, illius exeroitu facile superato, tyrannum aliis œcis, aliis fugatis destitutum, cepit, ac miserum hominem cæcatum in urbem perduxit. Hunc Byrenii motus exitum habuit. Sed et Varangi imperatorem per seditionem interficere conati, ab alia Romana manu oppressi, conversique ad preces, veniam impetrarunt. Cum autem Botaniatæ uxor obiisset, multæ virgines, quamvis effecto imperatori offerebantur, ac præ cæteris Constantini Ducæ filia Zoe. Verum illi placebat, aut imperatricem Eudociam ducere, aut Mariam decessoris sui conjugem. Misit igitur ad Eudociam, quæ cum (ut fertur) conjugium non recusaret, monachis quibusdam vetantibus, Mariam imperatricem ducit, in quo nihilo rectius fecit, quam si Eudociam accepisset, aut deterius etiam. Id enim facinus impudens erat adulterium. Ille certa qui sacrum nuptiale peregerat, sacerdotio excidit. Michael vero pridem imperator, tonsa coma, ut dictum est, concilii suffragiis Ephesi metropolitanus est creatus, et cum semel eo venisset, reversus, in Manuelis monasterio vitam egit. Post amissum a Botaniata imperium, a Maria imperatrice, et ipsa jam monacha facta, moribundus veniam suppliciter oratus, ignovit mulieri, ac Deum rogavit, ut itidem ei ignosceret. Cæterum Protoproedrus Nicephorus Basdacijs, qui Bryenio in Dyrachii præfectura successerat, et ipse imperii cupiditate æstuans, collecto exercitu Thessalonicam proficiscitur. Ubi cum didicisset, Botaniatem rerum potitum esse, serviles ad eum litteras dedit, interim vero clam defectionem molitus est, Patzinacis in auxilium evocatis. Quo Botaniates coginto, aurea bulla missa, et impunitatem ei et Nobilissimi honorem pollicetur. Verum cum ille non flecteretur. Alexium Comnenum, quem Sebastianum appellarat, contra illum mittit. Is Thessalonicam profectus, copiis ejus profligatis, ipsum, arce urbis expugnata, captum, jussu imperatoris, oculis privavit. Qua Bryenii et Basilacii clade, 293 etiam alii, qui seditionem contra imperatorem moverant, inodestiores facti, arma posuerunt. Contra Turcos porro Orientem incursantes, juxta exercitu attributo imperator Constantinum, Constantini, Ducæ pridem imperatoris filium, cum imperio misit. Is vero cum Chrysopolim trajecisset, statim novis rebus studet, et militari turba quæ illico erat, imperator salutatur. Verum imperator militibus partim muneribus adductis, partim dignitatum honoribus conciliatis, partim aliter atque aliter

Variæ lectiones et notæ.

(4) Καλαβρύην. Vide idem Gloss. in Βρύσις, et Dissert. de Hebdomo hisce notis subjectam.

(5) Οἱ Βάραγγοι. De Varangis copiose egimus in Notis ad Villharduinum, et ad *Alexiadem*.

(6) Μητροπολίτης Ἐφέσου. Vide Allatium *De Psellis*, p. 41.

(7) Ἐν τῇ τοῦ Μανουὴλ μονῇ. De Manuelis

monasterio agimus in nostra *Constantinopoli Christ.* lib. iv, p. 158.

(8) Νικηφόρος ὁ βασιλάκιος. Cujus rebellionem et fortunam pluribus enarrant Nicephorus Byrenius in *Hist.* et conjux Anna Comnena, lib. i *Alexiad.*

inectis, effecit, ut Constantinus sibi traderetur. Adolescens igitur raditur (quidam etiam sacerdotem unotum ferunt) et in insulam redogatur. Emilianio Antiocheno patriarcha mortuo, in ejus locum successit Nicephorus cognomento Maurus. Imperator hic partim ob provecam ætatem, partim ob naturalem mollitiem rebus administrandis parum intentus fuit, sed Sidensi metropolitano et ipse curam negotiorum mandavit. Ad hæc servos habuit duos, quorum alteri Borilus, alteri Germanus nomen fuit: hi pro sua libidine sursum deorsum miscabant omnia, atque ipsi etiam imperatori et domino imperabant: ob quorum audaciam et arrogantiam ipse quoque viris dignitate præditis invisus fuit. Nicephorus vero logotheta, cum se ad Ruselium contulisset, ab eo vinculis est asservatus, et Ruselio subito extincto in suspicionem venit dati illi veneni. Unde ab illius cognatis, Botaniatæ traditus, in quamdam insulam, ante urbem imperatricem sitam, relegatur. Aulici porro veriti, ne si in imperatoris conspectum veniret, assumeretur, atque omnes loco moveret, imperatori dicunt, hominem immensam habere percuniam, eamque in fiscum esse referendam. Igitur Straboromanus, tum magnus hetariarcha, mittitur, qui hominem rogaret, ubi ea occultaretur? cui iidem persuadent, ut eum omnibus modis tollat. Is igitur in insulam pervectus, miserum ita torsit, ut in quæstionibus expirarit: quamvis promitteret, se scripto expositurum omnia, si quæstionibus liberaretur. Ac ille quidem ita periit.

καὶ κύριον ἑαυτῶν, δι' οὗς καὶ μισεῖσθαι τοῦτον παρὰ ἑκείνοις ἀλαζονικώτερον καὶ θρασύτερον. Ὡς ἦδη δὲ εἴρηται, ὁ λογοθέτης Νικηφόρος, προσχωρήσας τῷ Ρουσελίῳ, ὅπῃ δεσμοῖς παρ' ἑκείνου τετήρητο: Ἄλλ' αἰφνίδιον θανάων ὁ Ρουσελίος, ὑποψίαν παρέσχεν ὡς παρὰ τοῦ λογοθέτου φαρμάκῳ ἀνήρητο. Διὸ καὶ παρὰ τῶν τῷ Ρουσελίῳ προσηκόντων τῷ Βοτανειάτῃ παραδοθεὶς, εἰς μίαν τῶν πρὸ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων κειμένων νήσων περιορίζεται. Οἱ δὲ γε περὶ τὸν βασιλέα, δεδοκίτες ὡς, εἰ εἰς ὄψιν ἐλεύσεται τῷ βασιλεῖ, προσληφθήσεται καὶ πάντας παραγκωνίσεται, ὑποτιθεῖσιν τῷ Βοτανειάτῃ ἀμυθήτων εὐπορεῖν χρημάτων τὸν λογοθέτην, καὶ ταῦτα τῷ βασιλικῷ χρῆματι προσενεχθήσιν ταμειῳ. Στέλλεται τοίνυν ὁ Στραβορωμανός, μέγας ἑταιρειάρχης τότε γενόμενος. ἐρωτήσων τὸν ἄνθρωπον ὅπῃ αὐτῷ τὰ χθήματα κέρυπται. Οἱ δὲ περὶ τὸν βασιλέα, οὗς καὶ δεδοκίται τὴν τοῦ λογοθέτου παρουσίαν ὁ λόγος προδιηγήσατο, πείθουσι τὸν Στραβορωμανὸν ἀνελεῖν τὸν ἄνθρωπον ἐκ τρόπου παντός. Ὅς καὶ, γενόμενος κατὰ τὴν νῆσον ἐν ἣ περιώριστο, ἐτάζει τὸν ἄνδρα οὕτω σφοδρῶς, ὡς ἐν αὐταῖς ταῖς βραχίονας ἐναπόψύξει, καὶ ταῦτα ὑπισχνούμενον ὡς πάντα δοῖν ἐν ἀπογράφῳ, εἰ τὸν ἐπισμὸν διαφεύξοιτο. Ὁ μὲν οὖν οὕτως ἀπόλωλεν.

XX. Commeni vero Isaacius et Alexius ab imperatore supra modum et honorabantur et diligebantur, 294 et imperii successores nominabantur. Qua de causa aulicorum et in primis duorum servorum, quos diximus, obrectationibus fuere obnoxii, qui eos apud illum criminati sunt quasi regnum cogitarent, et imperatoris erga illos affectum eam vellicarunt et exulcerarunt. Quo illi cognito, veriti, ne quid in se gravius consuleretur, et ut fama est, regni cupiditate jam olim æstuanes, communicato cum iis quibus fidebant, consilio, urbe excedunt, et Adrianopoli occupata, universas pene legiones ad se attrahunt. Alexius autem salutatur imperator, natu majori fratri prælatus, cum

ἑκείνον κατετροπώσατο, κάκεινον, εἰς τὴν τῆς Θεσσαλονίκης συμφυγόντα ἀκρόπολιν, πολιορκίᾳ ἐζώγησε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξέκοψε τοῦ ἀνδρός κελεύσει βασιλικῇ. Καὶ ἄλλοι δὲ ἀντάραντες ἦσαν χειρὰς τούτῳ τῷ βασιλεῖ, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ τὸν Βρυένιον συμβάντων καὶ περὶ τὸν Βασιλάκιον σωφρονισθέντες, τὰ ὅπλα κατέθετο. Τῶν Τούρκων δὲ τὴν Ἐψάν κατατρεχόντων, στέλλει κατ' αὐτῶν ὁ βασιλεὺς σὺν ἀξιωμακρῶν στρατεύματι Κωνσταντίνου τὸν υἱὸν τοῦ προβεβασιλευκότος Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα, ἑκείνον στρατάρχη τῆς κατὰ τῶν Τούρκων στρατιᾶς προσταθάμενος. Ὁ δὲ, πρὸς τὴν καλουμένην Χρυσόπολιν διαπεραιωθεὶς, νεωτερίζει εὐθὺς, καὶ παρὰ τῆς ἐκείσε οὖσης στρατιωτικῆς πληθύος ἀναγορεύεται βασιλεὺς. Ἀλλὰ τοὺς μὲν τῶν στρατιωτῶν δώροις ὁ βασιλεὺς ὑπηγάγετο, τοὺς δ' ἀξιωματῶν τιμαῖς φικεῖωσατο, ἄλλους δ' ἄλλως μετεχειρίσατο, καὶ παρ' αὐτῶν συσχεθεὶς ὁ Κωνσταντίνος, παρεδόθη τῷ βασιλεῖ. Κεῖρεται τοίνυν ὁ νεανίας, καὶ εἰς νῆσον περιορίζεται. Λόγος δ' ἔχει καὶ ἱερέα χρισθῆναι τὸν ἄνθρωπον. Τοῦ πατριάρχου δὲ Ἀντιοχείας τοῦ Ἀμιλιανοῦ τὸν βίον μετηλλαχότος, προκεχειριστο ἕτερος Νικηφόρος ὁ Μαῦρος λεγόμενος. Οὗτος τοίνυν ὁ βασιλεὺς τὸ μὲν τοι καὶ διὰ γῆρας βαθῦ, τὸ δὲ τι καὶ διὰ φυσικὴν χαύνωσιν οὐ πᾶν τι τῆς τῶν πραγμάτων ἤπειτο διοικήσεως, ἀλλὰ τὸν Σίδης μητροπολίτην καὶ οὗτος προσλαβόμενος, ἐκείνῳ τὴν τῶν κοινῶν ἀνάθετο πρόνοιαν. Ἦσαν δὲ τῷ βασιλεῖ τούτῳ καὶ δύο δοῦλοι, ὧν ὁ μὲν Βόριλος, ἄτερος δὲ Γερμανός ὀνομάζοντο: οὗτοι τοίνυν ἦγον τὰ πάντα καὶ ἔφερον ὡς ἐβούλοντο, καὶ αὐτὸν τὸν κρατοῦντα τῶν ἐν τέλει συνέβαινε, προσφερομένων τῶν δοῦλων

Κ'. Οἱ δὲ Κομνηνοὶ ὁ Ἰσαάκιος καὶ ὁ Ἀλέξιος ὑπερβαλλόντως πρὸς τοῦ βασιλέως καὶ τετιμῆντο, καὶ ἐστέρνοντο, καὶ διαδόχους αὐτοὺς τῆς βασιλείας ὠνόμαζε. Διὸ καὶ παρὰ τῶν περὶ τὸν Βοτανειάτην σφοδρῶς ἐβασκαίνοντο, καὶ μᾶλλον παρὰ τῶν εἰρημένων δύο δοῦλων αὐτοῦ, οἱ καὶ πρὸς ἑκείνον τοὺς ἄνδρας διέβαλλον, ὡς τυραννίδα μελετῶντας, καὶ τὴν εἰς αὐτοὺς τοῦ βασιλέως διάθεσιν ὑπώρυκτόν τε καὶ παρσάλευον. Ὁ γνόντες οὗτοι, καὶ μὴ τι πάθωσι πτοηθέντες, ὡς δὲ λόγος, καὶ πάλαι παρ' ἑαυτοῖς τὸν τῆς βασιλείας τρέφοντες ἔρωτα, καὶ ἄλλοις οἷς ἐθάβρου, τὸ βούλευμα κοινωσάμενοι, ἐξῆλθον τῆς πόλεως, καὶ τὴν πόλιν Ἀδριανοῦ κατειληφότες. εἰς ἑαυτοὺς τὸ στρατιωτικὸν ξύμπαν σχεδὸν ἐπεσπά-

σαντο, και αναγορευεται βασιλευς ο 'Αλέξιος, του A
 μεζονος προτιμηθεις αδελφου, οτι τε προσκειντο
 τουτω μᾶλλον ως στρατηγικωτέρω οι στρατιῶται,
 και οτι σπουδῆ τε και ὑποσχέσει παρὰ τῶν περι
 αὐτὸν μεθεικόσθησαν. Οὕτως οὖν ἀνιζήθηαις ο 'Αλέ-
 ξιος, και του 'Ισαακίου μη πάνυ πρὸς τὴν ἀνιζή-
 ρησιν δυσχεράναντος, τὴν βασιλίδα καταλαμβάνει,
 και πρὸς πολιορκίαν ἡτοίμαστο. Ὁ δὲ Βοτανιατης
 τοις τείχεσιν ἐπέστησε φύλακας. Ἦσαν δὲ παρὰ τινα
 πύργον πρὸς τῆ πύλῃ τῆς πόλεως ἡ Χαροίου καλεῖ-
 ται, φυλάσσοντες Νεμίτζοι (ἔθνος δ' οἱ Νεμίτζοι
 καλιτκόν). οὔτοι λάθρα τοις περι τοὺς Κομνηνοὺς
 ἐκινολογήσαντο περι προδοσίας τῆς πόλεως. Ἐωθεν
 οὖν κατὰ τὴν μεγάλην πέμπτην τῆς ἐβδομάδος του
 σωτηρίου πάθους του Σωτήρο ἡμῶνοι μὲν περι τοὺς
 Κομνηνοὺς τῶ καταντικρῶ του παρὰ τῶν Νεμίτζων B
 κειχομένου πύργου ἐξωτέρω τείχει προσέβαλον κατὰ
 σύνθημα, οἱ δὲ ἐφιστῶτες αὐτῶ τοὺς προσβάλλοντας
 ἔβαλλον, και ἀπείργον του προσιέναι ἀγγου. Ὡς δ'
 ἐπὶ τῶν Νεμίτζων ἐκ του πύργου οἱ ἐν τῶ τείχει ἐ-
 βάλλοντο, μη οἰοί τε ὄντες και πρὸς τοὺς ἐκτὸς ἀνθί-
 στασθαι και πρὸς τὰ ἐν τὸς ἀπομάχεσθαι, ἐξ ὑπερδε-
 ξίων εἰς αὐτοὺς ἀκοντίζοντας, ἐνέδωκαν τῆς ὀρμῆς.
 Οἱ δὲ τειχομαχοῦντες, κλιμαξιν αὐτίκα πρὸς τὸ τείχος
 ἀνέσταν, και τὰ κλειθρα τῶν πυλῶν διατεμόντες
 πάλαισιν, ἀνετοῖς τοῖς συνωμόταις παρέσχον τὴν
 εἰσοδον, Ὅπερ ἰδόντες οἱ τὸν ἐντὸς τηροῦντες περι-
 βολον, σύγκλυδες ἀνθρωποι, και πολέμων οἱ πλείονες
 ἐδασίς, ἡ μᾶλλον ἐξ ἀγοραίων ἀθροισθέντες και
 κληθῶς δημότιδος, οἱ μὲν κατιόντες ἔκοντο, οἱ δὲ
 και ἑαυτοὺς ἐπισφαλῶς κατακρημνίζοντας ἔφευγον. C
 Ὅθεν κατὰ πολλὴν του κωλύσαντος ἐρημίαν και
 τὸν ἐντὸς περιβολον οἱ περι τοὺς Κομνηνοὺς παρε-
 λήφασιν, και τὰς τούτου πύλας ὁμοίως ἀναπετάσαν-
 τες, βατὴν τὴν πόλιν παντὶ που παρέσχοντο, και
 αὐτίκα πρὸς διαρπαγὴν χρημάτων οἱ εἰσελθόντες
 ὀρμηκασιν σύμμικτον πλῆθος ἐκ Θρακῶν τε και
 Μακεδόνων, και Ῥωμαίων ἄλλων και Βαρβάρων
 συνεστηκός, οὐδὲν ἄμεινον πολεμίων πρὸς τοὺς ὁμό-
 φίλους διατιθέμενοι. Καὶ μέχρι γὰρ ἐκχύσεως
 ἀρέτων προύχώρησε τὸ κακόν, και παρθένοι δὲ τῶ
 θεῶ καθιερωμέναι ἀσεβῶς ἐμιάνθησαν, και γυναῖκες
 ἐδράσι συνεζευγμέναι πρὸς βίαν ὑδρίσθησαν, και
 ἄλλοι καὶ τὸν κόσμον αὐτῶν ἐσυλήθησαν, και οὐδὲ
 τῶν ἐξῆς κρατήρων ἀπέσχοντο. Ἀλλὰ και τούτους
 οἱ πένταμοι και τὰς ἱεράς φιάλας τῆς ἀναιμάκτων D
 καὶ φρικώδους θυσίας πλήρεις διήρπαξον, ἐκχέοντες
 τὰ Ἄγια κατὰ γῆς. Καὶ ὅσοις δὲ τῆς γερούσιας συν-
 ἦνται, κατασπῶντες τῶν ἡμιόνων αὐτοὺς, ἐνλους δὲ
 και ἀποδόντες, ἐν μέσαις ταῖς ἀγυαῖς εἶων ἡμι-
 γύνους τε και πεζοὺς. Καὶ τὰυτα καθ' ὅλην τὴν
 ἡμέραν ἐπράττοντο, και τὸ δεινὸν ἄχρι του Βοδὸς
 ἐπεφθάνει γινόμενον, κοινόν τε και πάνδημον, ἥδη
 δὲ τινες και μέχρι του Φιλαδελφίου ἡ και προσωτέρω
 ἐπίδραμον. Οἱ δὲ Κομνηνοί, εἰς τὴν προνομήν σκε-
 दाσθέντων πάντων, μόνον σὺν εὐαριθμητοῖς σφόδρα
 τοῖς περι αὐτοὺς κατελείφθησαν, και ἕως του Ταύ-
 ρου γινόμενοι, προσωτέρω ἀπιέναι οὐκ ἀπεθάρζον.

quod ob rei militaris peritiam exercitibus charior
 erat, tum quod familiarum studiis et pollicitatio-
 nibus commendatus. Is igitur sic declaratus, Isaa-
 cio non admodum ægre forente, urbem imperatri-
 cem, ad obsidionem paratus, invadit. Botaniates
 vero custodes in mœnibus collocat. Erant autem
 in turri quadam ad urbis portam Charsiam custo-
 des Nemitzi, gens Gallica: ii clam cum Commenis
 de proditione egerunt. Mane igitur in magna feria
 quinta septimanæ salutaris Passionis Salvatoris
 nostri. Commeni in murum exteriorum e regione
 turris illius, quam Nemitzi tenebant, ex composito
 fecerunt impetum, quos subeuntes telis arcebant
 defensores. Ut autem a Nemitzis, ii qui in muris
 erant, ex turri perebantur, nec simul et externis
 et internis hostibus e superiore loco jaculantibus
 resistere poterant, impetum remiserunt. Qui vero
 mœnia oppugnabant, scalis statim muro conscenso,
 portarumque claustris bipennibus perfractis, libe-
 rum conjuratis ingressum patefecerunt. Quo ii
 viso, qui interiora mœnia tuebantur, confusanea
 turba, et belli plerique rudes, ac potius ex circum-
 foraneis collecti plebeiaque multitudine: alii de-
 scendere, alii se cum periculo præcipitare, ac fu-
 gam capessere. Itaque Comnenii etiam interiora
 mœnia defensoribus plane vacua occupant, eorum-
 que portis itidem patefactis, undique in urbem
 aditum aperiunt, statim ad direptiones se conver-
 tentes, quippe turba permista ex Thracibus, Ma-
 cedonibus, Romanis atque aliis, Barbaris constans,
 nihilo melius quam hostes, erga populares affecti.
 Nam 295 ad effusionem sanguinis malum proces-
 sit, et virgines Deo consecratæ impie pollutæ sunt.
 et matronæ violatæ, et templa ornata spoliata nec
 a sacrosanctis crateribus temperatum, sed homi-
 nes audacissimi hos etiam et phialas incruenti et
 terribilis sacrificii plenas diripuerunt, Sanctis
 humi effusis. Senatores quoque obvios mulis de-
 traxerunt, nonnullos detractis vestibus seminudos
 et pedites iu vicis reliquerunt. Hæc per totum
 diem acta sunt, ac malum usque ad Bovem publice
 ac sine discrimine vagatum est. Jamque nonnulli
 ad Philadelphium et ultra procurrerant, Comnem-
 que, omnibus ad manubias discurrantibus, soli cum
 exiguo numero relicti, cum ad Taurum pervenis-
 sent, non sunt ausi ulterius progredi, ita justis
 nudati copiis, ut si quie eos aggressi essent, facile
 capti ac vincti Botaniatæ traditi essent. Sed divi-
 num decretum everti jam non poterat. Quamobrem
 Botaniates Comnenorum ingressu cognito, palatio
 statim relicto, temereque abjectis purpureis cal-
 ceis, Peribleptæ monasterium ingressus, cujus
 post Romanum Argyrum imperatorem secundus
 conditor vocabatur, coma rasa, mutataque veste,
 lacernam monasticam induit. Ubi cum aliquandæ
 vixisset, pulvere pulveri restituto sepelitur. Com-
 neni autem obsistente nemine regiam ingressi sunt
 citra laborem, plana et expedita via. Tale fuit

corum initium, talis in urbem imperatricem ingressus, talia imperii auspicia.

καὶ δεσμίους τῷ Βοτανειάτῃ προσήγαγον. Ἄλλα τὸ δόξαν ἤδη Θεῶν μετατραπῆναι οὐκ ἦν. Ἐνθεν τοὶ ὁ μὲν Βοτανειάτης, μαθὼν τῶν Κομνηνῶν τὴν εἰσέλευσιν, ἄπεισιν αὐτίκα τῶν βασιλείων, αὐτοῦ που βίψαε ἃ ὑπεδέιτο φοινικόχροα πέδιλα, καὶ εἰς τὴν δὲ Περιδλίεπτου μονὴν ἀπέδθων, ἧς ἐκεῖνος μετὰ τὸν κατὰ τοὺς Ἀργυροῦς (Ῥωμανὸν ἐκεῖνον τὸν αὐτοκράτορα) κρήτωρ δεύτερος ἐχρημάτισε, κείρεται τὴν τρίχα, καὶ μεταμφιέννυται τὴν στολὴν, τριβῶνιον κατὰ μονάζοντας ἐνδυσάμιμος. Ἐνθα καὶ χρόνον ἐπιβιούς τινα, τὸν χοῦν ἀπέθετο τῷ χοῖ, ταφεῖς παρ' αὐτῆ. Οἱ δὲ Κομνηνοὶ, μηδενὸς αὐτοῖς ἀντιβαίνοντος τοῖς ἀνακτόροις προσπεφοιτήκασιν, ἀαλαιπῶρως τοῦτος ἐπιβάντες καὶ ὁμαλῶς καὶ μετὰ πολλῆς τῆς λειότητος. Τοιαῦτά σφισι τὰ προεισόδια γέγονε, τοιαῦτα τὰ εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πύλων εἰσιτήρια, τοιαῦτα τὰ τῆς βασιλείας ἐπιβατήρια.

XXI. Comneni, rebus suis jam in tuto collocatis, matrem et conjuges ex Caniclei monasterio in regiam accersiverunt. Nam cum ipsi defecissent, mulieres statim in magnum divini Verbi Sapientiae templum confugerunt. Unde a Botaniata in aliud monasterium sunt translatae, ne ad seditiosos missitare nuntios possent, nulla alia ab eo molestia affectae. Enimvero fere priusquam pedem in imperio firmassent, statim multa Botaniatae acta abrogarunt, non ab eo auspiciati tempore, quo tyrannidem invaserant, sed illud supergressi, brevi scripto complura illius decreta tyrannice aboleverunt. Deinde Alexio augustali corona ornato secundae dignitatis partes Isaacio sunt tributae, novo 296 indito Sebastocratoris nomine, quod Caesariano esset excellentius. Eorum vero mater ob monasticum habitum, imperii insignium, celebrationis, et proclamationis experta, solius nominis imperatorii fuit particeps: nihilo tamen seocius omnium rerum administrationem suscepit. Sic imperio inter utrumque apud matrem distributo, alios duos fratres juniores, Adrianum protosebastum, Nicephorum sebastum, et classis drungariorum declararunt. Habuere quoque affines, sororum maritos Nicephorum Melissenum, et Michaellem Taronitem: quorum hunc primae sorori junctum, et matri charissimam, et ab ipsis honoratam, Panhypersebastum appellarunt, ea quoque dignitate novata. Melissenum autem, qui et ipse in Oriente a Botaniata defecerat necdum arma posuerat, Caesaris honore tributo et Thessalonica ad habitandum assignata, in suas partes attraxerunt, et reditus tam huic quam caeteris omnibus tali fortunae tantoque dignitatum fastigio pares attribuerunt. Unde vectigalibus imperatoris ac potius communibus et publicis ita distributis, imperatorius fiscus, sive publicum avarium, exhauriebatur: imperator vero pecuniam egene, non annua donativa tantum viris dignitate ornatis antiquitus dari solita sustulit, sed et senatoribus opes eripuit.

Variae lectiones et notae.

(9) Τὴν μητέρα. Anna Dalassena, de qua in *Familiiis Byzanti*.

(10) Ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Κανικλείου. Τοῦ Νικολάου scribendum ex Anna Comnena monnimus in notis ad ejus *Alexiadem*. p. 246, ubi docuimus intelligi debere oratorium S. Nicolai quod intra Magni Palatii septa aedificavit Basilius Macedo, quodque idem videtur cum monasterio S. Nicolai

sanctimonialium, et Πατριαρχικῆ γυναικεία μονῆ τοῦ ἁγίου Νικολάου appellatur in Typico ms. τῆς Κεχαριτωμένης, ubi exserte statuitur in tractu aedis Sophianae.

KA. Ἡδη [δ] ἐν ἀσφαλεῖ γεγονότες οἱ Κομνηνοὶ, καὶ τὴν μητέρα (9) σφῶν καὶ τὰς ὁμνευτίδας ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Κανικλείου (10) πρὸς τὰ βασιλεία μετεστεύλαντο. Ἐκεῖνον γὰρ ἐπικειρηκῶτων ἀποστασίᾳ, εὐθὺς αἱ γυναῖκες εἰς τὸ μέγα τίμενος τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας προσπεφοιτήκασιν. Ὅθεν παρὰ τοῦ Βοτανειάτου εἰς τὴν βῆθεισαν μονὴν μετηνέχθησαν, ἵνα μὴ ἔχοιεν πρὸς τοὺς ἀποστατησαντας διαπέμπεσθαι, οὐδὲν δ' ἕτερον ἀνιάρων ἐκείναις ἐπήνεγκε. Μήπω δὲ σχεδὸν τοὺς πόδας τῆ βασιλείᾳ ἐρείσαντες, αὐτίκα πολλῶν τοῦ Βοτανειάτου πράξεων σχολὴν κατεψήφισαντο, καὶ οὐδ' ἐξότου ἦσαν ἐπικειρηκότες τῆ τυραννίδι τὴν ἀγέτησιν τοῖς παρ' ἐκείνου πραχθεῖσιν ἐπήνεγκαν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὑπερήσαντο τοῦ καιροῦ, καὶ πολλὰ τῶν ἐκ' ἐκείνου πεπραγμένων βασιλικῶς ἀνηρήκασιν οὗτοι γράμματι βραχυσυλλάβῃ τυραννικῶς. Εἰτὰ δὲ μὲν Ἀλέξιος βασιλικὸν ἀναδεῖται διάδημα, τῷ δ' Ἰσαακίῳ τὰ δευτερεῖα νε νέμηνται τῆς τιμῆς, καινοῦ αὐτοῦ ἐπιφημισθέντος ὀνόματος (σεβαστοκράτωρ γὰρ ἐπεκλήθη) καὶ ὑπερεῖχε τοῦ Καίσαρος. Ἡ δὲ μῆτηρ τούτων, παρασήμων μὴ μετασοῦσα βασιλικῶν διὰ τὸ ἐνδυμα τὸ μοναχικόν, μήτε μὴν εὐφημίας καὶ ἀναβήσεως, μόνου μετεῖχε τοῦ τῆς βασιλείας ὀνόματος· αὐτὴ δὲ τὴν τῶν πραγμάτων πᾶσαν διοίκησιν ἀνεζώσατο. Οὕτω μὲν οὖν τὰ τῆς βασιλείας παρὰ τῆ μητρὶ νε νέμηντο καὶ ἀμφοῖν τοῖς ὁμαίμοσιν. Ἦστην δ' αὐτοῖς καὶ ἐτέρω διττῶ ἀδελφῶ νεωτέρω τὴν ἡλικίαν, ὧν τὸν μὲν πρωτοσέβαστον ἐτιμήσαν καὶ μέγαν οομίστικον τὸν Ἀδριανόν, τὸν Νικηφόρον δὲ Σεβαστὸν καὶ τοῦ στόλου δρουγγάριον. Εἶχον δὲ καὶ ἐπ' ἀδελφαῖς κηδεστέ, τὸν Μελισσηνὸν (11) Νικηφόρον, καὶ Μιχαῆλ τὸν Ταρωνίτην. Τὸν μὲν οὖν Ταρωνίτην τῆ πρώτῃ συνεζευγμένον τῶν ἀδελφῶν, πάνυ στεργομένην πρὸς τῆς μητρὸς, καὶ πρὸς αὐτῶν τιμωμένην, πανυπερσέβαστον ὀνόμασαν, καὶ τοῦτο καινίσαντες τὸ ἄξιωμα, τὸν δὲ γε Μελισσηνὸν, ἀποστασίαν κακείνῳν κατὰ τοῦ Βοτανειάτου ἐν τῆ Ἐφῶ φρονήσαντα, καὶ ἔτι ταύτης ἐχόμενον, ἐπὶ συμβιδάσει τετιμήκασιν

sanctimonialium, et Πατριαρχικῆ γυναικεία μονῆ τοῦ ἁγίου Νικολάου appellatur in Typico ms. τῆς Κεχαριτωμένης, ubi exserte statuitur in tractu aedis Sophianae.

(11) Μελισσηνόν. Melissenorum familiae meminit Anonymum in Vita S. Nicolai Studitae. p. 944. Plura etiam de ea congressimus in *Familiiis Byzantiis*, pag. 175.

καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν Θεσσαλονίκην εἰς Ἀ
 ὑπένειμαν, καὶ χορηγίαν χρημάτων καὶ
 καὶ πᾶσα τοῖς αὐτῶν κατὰ γένος προσήκουσι
 ἰβῆ καὶ ἀξιώματων ὄγκῳ τηλικούτῳ ἀνάλο-
 σπώρισαν. Ἐντεῦθεν τῶν βασιλείων προσα-
 ἄλλον δ' εἰπεῖν τῶν κοινῶν καὶ δημοσίων
 ανεμηθειῶν, τὸ βασιλικὸν ταμιεῖον ἢ τὸ
 κρυτανεῖον ἐστένωτο. Καὶ ὁ κρατῶν σπανί-
 ημάτων, τὰς τε τοῖς ἀξιώμασιν ἀνηκούσας
 ἐτησίας δόσεις ἐξέκοψε (12), καὶ τὰς τῶν
 κίων δύσιας προσαφηρεῖτο. Ἔσταψε δὲ καὶ
 ὠνὸν αὐτῶν τοῦ βίου Βιρῆνην (13), καὶ Δύ-
 ὠνόμασεν ἢ δ' ἦν ἐγγόνη τοῦ Καίσαρος
 τοῦ Δούκα. Ἡ δὲ πρῶτη βασίλισσα ἢ ἐξ
 Μαρίας σὺν τῷ ἰδίῳ υἱῷ Κωνσταντίνῳ τῶν
 τῶν Δούκα Μιχαήλ ἐν τῇ πορφύρᾳ ἐγαίνετο, Β
 παρὰ τοῦ οἰκείου πατρὸς ἔτι βρεφυλλίῳ
 τι, καὶ πεδίλοις φοινικοῖς ὑποδομένῳ,
 κτόρων μεθίσταται, καὶ εἰς τὰ ἐν τῇ μονῇ
 γάνων βασιλεία ἄπεισιν. Ἡδὴ γὰρ εὐλόγηται
 αὐτὴν μονήν· ἀλλὰ μέντοι καὶ τὴν τοῦ
 (14) διὰ χρυσοσημάντου τοῦ Βοτανειάτου
 ἔνθα διῆγε σὺν τῷ υἱῷ, βασιλικὴν ὄπηρε-
 τῆ καὶ τῷ υἱῷ ἀποτάξασα. Ἔτι γὰρ ὁ παῖς
 κριέμετο τὰ τῆς βασιλείας γνωρίσματα, καὶ
 ὁ μετὰ τὸν αὐτοκράτορα, καὶ τὰς χρυσοβούλ-
 αφὰς μετ' ἐκείνου ὕπεσημαίνετο. Μετὰ δὲ
 ὠν καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ μετημφιδόθη, μέλαν
 χρῶμα κατὰ τοὺς μοναχοὺς, τὸ μὲν ἔκοῦσα,
 τυραννομένη καὶ ὁ παῖς ἀφρήθη τὰ περι-
 πέδιλα, καὶ μόνῳ τῷ Κομνηνῷ ἢ τῆς αὐ- C
 κλησίας καὶ ἡ βασιλεία περιελέλειπτο. Οὕτω
 ταῦτα. Ὁ δὲ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων
 εἶων, ὁ θεσπέσιος ἐκεῖνος Κοσμᾶς (15), τῇ
 ἰῶν πραγμάτων μεταχειρίσει ἀπαρεσκό-
 αὶ ἀπεργνωκῶς τὴν διόρθωσιν, τῷ ὑπέρτερῳ,
 λησίας ὑπενεχώρησε, καὶ πολλὰ παρὰ τῶν κρατούντων παρακλήσεις ὑποστρέψαι, οὐχ ὑπενό-
 ἴτη πέντε καὶ μῆνας ἐννεὰ τὸν πιστὸν ποιμένας λαόν. Διὸ καὶ ἄλλον τινὰ ἀρχιερέα τῇ Ἐκ-
 ἰτεκατίστῃσα, ἔκτομον τινὰ μοναχὸν, κεκλημένον Εὐστράτιον, οὔτε λόγοις ὠμιληκῶτα,
 γμάτων ἐγγεφυμασμένον μεταχειρίσει, ἀφελῆ δὲ ἄνθρωπον καὶ ἡσυχία ἢ γωνία μᾶλλον
 τα. Πῶς δὲ τρεῖς οὕτως ἐνιαυτοὺς τῷ θρόνῳ ἐνσεμνυάμενος, κατηνέχθη τῶν ἱερῶν
 ὑ παρὰ τῶν κρατούντων. Ἡ δ' αἰτία οὐκ ἐγνωσταὶ ἀκριβῶς, καὶ λοιπὸν προκχερίστο πα-

Variæ lectiones et notæ.

Ἐπιπέσιος δόσεις ἀνεκοψε. Vide Notas ad D
 lib. p. 270. Cæterum quidquid deinceps
 ab Alexio imperatore gestis narrat Zo-
 pharibus exposuimus in Notis ad *Alexiadem*
 u, proinde hic duntaxat delibabimus quæ
 nostro illustrando necessaria videbuntur.
 Ἰρήνην. Fuit Irene Ducæna, Alexii imp.
 annis Ducæ Cæsaris neptis, filia vero An-
 Ducæ protoventiarii, et magni ducis scho-
 driensis. Ita inscribitur in typico ms. mo-
 τῆς Κεχαριτωμένης ab Irene conditi.
 item Andronicus, ut ibidem habetur, 14
 cum sub vitæ exitum monachium habi-
 duisset, Antonius appellatus. Huic uxor
 ria nobilis Bulgara, quæ sub vitæ pariter
 sumpta angelica veste Xene appellata est,
 e 21 Novemb. Michael vero Irenes frater

obiit 9 Januarii: Joannes frater alter moriens mo-
 nachica veste sumpta Antonius appellatus est. De-
 nique Theodora sanctimonialis ejusdem Irenes so-
 ror obiit 20 Febr. Ita idem Typicum.

(14) Τὴν τοῦ Ἐβδόμου. Vide infra Dissertati-
 onem de Hebdomo et nostram *Constantinopolim*,
 ubi de hoc monasterio, et ejus situ, plura.

(15) Κοσμᾶς. Laudatur ex cod. ms. Bibl. Caro-
 li de Montchal archiep. Tolosani, quæ nunc est
 illustrissimi archiepiscopi Remensis, σημεῖωμα τῆς
 καθαιρέσεως τοῦ γεγονότος πατριάρχου Κωνσταντι-
 νουπόλεως Κοσμᾶ. Ex quo quidem titulo, colligere
 liceret, non sponte patriarchatu cessasse Cosmam,
 sed depositum fuisse, licet contrarium etiam dicit
 Anna Comnena, lib. iii, p. 9. Illius memoriam
 agunt Græci 1 Januarii, ut est in *Menæis et Syna-
 xariis*.

τριόχης ἀνὴρ μοναχός, ὁ Γραμματικὸς ὀνομαζόμενος Νικόλαος, ἐν ἀσκήσει τὸν βίον διηγουκώς, καὶ οὐδὲ τῆς ἐν λόγοις παιδείας ἀμέθεκτος ὢν, κἄν μὴ κατακόρως ταύτης μετέσχηκεν.

XXII. Commenus recens potitus rerum, nuntiata Roberti Franci, viri callidi et bellicosissimi, contra Epidamnum expeditione, et ipse illuc profectus, commissoque prælio victus, turpiter fugit, multis non gregariis militibus duntaxat, sed viris etiam dignitate præstantibus et regii sanguinis interfectis, totisque castris captis ab hostibus. Cumque imperator Byzantium victus redisset. Barbari victoria inflati, confidenter omnes invaserunt, et oppida quædam ceperunt, ut Castoriam et Larissam, imperatricis quoque urbis excidium somniantes. Verum imperator denuo edactis copiis, et Barbarico præsidio Castoria pulso, contra Robertum abit, ejusque calliditatem arte eludit. Nam fratri Adriano habitu imperatorio accommodato, exercitui quoque dato mandat, ut contra Robertum in prociotu stet, eoque pugnam ciente, tergo dato fugiat, ipse vero cum reliquo exercitu per ambages et in via loca vallum Francorum aggressus, tentoria eorum diripit, magnamque cædem edit. Roberto autem in flotitium imperatorem impetum faciente, ille cum suis laxatis habenis fugit. Qua de causa Barbarus magis etiam gloriabatur et insolescebat, quasi nemo congruere secum auderet. Interim vero nuntiata valli vastatione et interitu eorum qui illic fuissent, 398 statim et animis et manibus dimissis, recessit. Imperator Constantinopolim reversus, insidiis detectis, præcipuos earum auctores comprehendit, e quibus erant et legionum duces, et multi ex popularibus et patribus conscriptis, qui conjurationis esse conscii putabantur, falso plerique, ut ferunt, ea de causa in crimen vocati, ut bonis privarentur. Compressis Roberti insultibus, aliunde Romani imperii hostes exstitere. Nam Turci, Oriente subacto, ne insulis quidem abstinebant. Tzachas enim Turcus, non illustris ille quidem, sed vir acer et magnæ improbitatis, cum paucis naviculis insula Chio ex improviso capta, et classe ibi ædificata, Lesbum, Samum, Rhodum, et plures alias insulas occupavit: unde tamen a Romana classe pulsus est. Sed et insula Creta atque etiam Cyprus defecerunt, altera a Carice occupata, imperatori se opponente, altera a Rhapsommato. Verum hæ quoque multo post Romano imperio sunt recuperatæ. Unde imperator impensorum egens, pecuniæ faciendæ rationes, a ratione

KB'. Ἄρτι δὲ τῆς βασιλείας ἐπιβεδηκότε τῷ Κομνηνῷ ἠγγέλῃ ὁ Φράγγος Ῥομπέρτος εἰς τὴν Ἐπίδαμνον διαπεραιούμενος, ἀνὴρ πανοῦργός τε καὶ πολεμικώτατος. Αὐτίκα τοίνυν καὶ ὁ βασιλεὺς ἐστράτευσε, καὶ γενόμενος κατὰ τὸ Δυρράχιον, προσβάλλει τοῖς πολεμοῖς, καὶ ἤττηθείς (16) ἀκλιῶς ἔφυγε, πολλῶν ἐκεῖ πεσόντων οὐ τῶν τυχευόντων μόνον στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ὑπεροχαῖς καὶ βασιλείου τυγχάνοντων ἐξ αἵματος, καὶ ἡ παρεμβολὴ ξύμπασα ἐάλω τοῖς πολεμοῖς. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἤττημένος ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Βυζάντιον. Οἱ δὲ Βάρβαροι τῇ νίκῃ πεφουσημένοι, ὁμοίως κατὰ πάντων ἐχώρουν, καὶ εἶλον τῶν πολισιμάτων τινὰ, ὧν ἦσαν ἡ Καστορία τε καὶ ἡ Λάρισσα. Ἐναιροπόλου δὲ καὶ αὐτὴν τὴν βασιλίδά τῶν πόλεων καταλήψεσθαι. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς καὶ πάλιν ἐστρατεύει, καὶ ἀπειλᾷ· νει μὲν τῆς Καστορίας τοὺς αὐτὴν φρουροῦντας Βαρβάρους, ἅπεισι δὲ κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου, καὶ στρατηγήματι τὴν ἐκείνου δεινότητα μέτεισι. Τῷ μὲν γὰρ ἀδελφῷ Ἀδριανῷ τὸ σχῆμα τὸ βασιλικὸν περιτίθησι, καὶ στρατεύμα δούς αὐτῷ, ἐναντίον τοῦ Ῥομπέρτου στήναι διακελεύεται. Εἰ δ' ἐκεῖνος ὀρμήσει μαχίσασθαι, στρέψαι τὰ νῶτα καὶ αὐτίκα φυγεῖν. Ταῦτα μὲν οὖν τῷ ἐσχηματισμένῳ βασιλεῖ ἐνετείλατο· ἐκεῖνος δὲ μετὰ τῆς λοιπῆς στρατιᾶς δι' ὁδῶν ἀδήλων περιοδεύσας, καὶ τῷ τῶν Φράγγων ἐμβαλῶν χέρακι, τὰς τε σκηνὰς αὐτῶν καὶ τὰ ἐν αὐταῖς ἐλήισατο, καὶ φόνον πολὺν ἐποίησατο. Τοῦ Ῥομπέρτου δὲ κατὰ τοῦ ἐσχηματισμένου βασιλέως ὀρμήσαντος κἀκεῖνος καὶ ἡ σὺν αὐτῷ στρατιὰ τὰ χαλινὰ χαλάσαντος ἔφυγον. Ὁ δὲ βάρβαρος ἐγαυρία μᾶλλον καὶ ἐπύργο, ὡς ἀπροσμάχητος. Ἐν τούτῳ δ' ἀγγέλλεται αὐτῷ τοῦ χάρτακος ἡ ἐκπόρθησις, καὶ ἡ φθορὰ τῶν ἐκεῖ, καὶ εὐθὺς παρεῖτο καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ ἀπὼν ᾤχετο. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κωνσταντίνου, μνηυθείσης ἐπιβουλῆς αὐτῷ, τοὺς τε ταύτης πρωτοουργοὺς συνέσχεν ἐκ τῶν ταγματικῶν διπτας ἀρχόντων καὶ πολλοὺς τῶν ἐγγχωρίων καὶ τῆς συκλήτου βουλῆς, ὡς τάχα συνίστορας τοὺς κλειούς, ὡς φασιν, οὐ δὲ πρὸς ἀλήθειαν, ἀλλ' ἵνα σφᾶς γυμνώσῃ τῶν ὑπαρχόντων. Ἡ μὲν οὖν τοῦ Ῥομπέρτου ἐπιθεσις πέπαυτο, ἐτέρωθεν δ' αὐθις τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ ἐχθροὶ ἐπανάσταται. Οἱ γὰρ Τοῦρκοι, τὴν Ἐφῶν ὄψ' αὐτοὺς ποιησάμενοι, οὐδὲ τῶν νήσων ἐπέσχογον· Ἄλλ' ὁ Τζαχᾶς, Τοῦρκος δὲ καὶ οὗτος, οὐ τῶν ἐπιφανῶν, δεινὸς δὲ καὶ τὴν πονηρίαν πολὺς, διὰ πλοισαρίων

Variae lectiones et notæ.

(16) Καὶ ἤττηθείς. De hac Roberti victoria ad Dyrrachium, sic Lupus protospatha; Anno 1082, hoc anno complentur ab initio mundi 6281, ab Urbe 824, Alexius imperator, collecto grandi exercitu, iniiit bellum cum Roberto duce haud longe a Dyrrachio, et terga versus fugit, cecideruntque in ea pugna plusquam 6000 ex suis, fuerunt autem in ejus exercitu 70 millia hominum. De altera ad Cassiopem Roberti victoria, quam etiam Anna commemorat sic ille ad an. 1085: Prædictus dux grandi apparatu navium, hominumque innumerabili exercitu Brun-

dustopolim veniens ibidem navali machinatione, ingressus est Adriaticum pelagus, perrexitque in insulam nomine Cassiopem, ubi Sotolus Veneticorum, et filius ducis Venetiæ cum plurimos navibus, erat infestus duci Roberto: sed bello in mari inter eos confecto, victoria ad Normannos concessit. Gæsa sunt in ea pugna plusquam quinque millia hominum: præterea quinque novæ captæ et duæ cum hominibus submersæ sunt, ita ut qui gladium potius evadere bellatoris, pelagi eos vorago glutiret.

ὀλίγων ἀνωταί τῆ νήσῳ Χίῳ προσορμισθεὶς, κατέσχε ταύτην, καὶ στόλον ἐν αὐτῇ ναυπηγεῖ, δ' οὐ τὴν τε Λέσδον ἀνήρπασε, καὶ τὴν Σάμον, τὴν τε Ῥόδον ὑφ' ἑαυτῶν ἐποιήσατο, καὶ πλείους ἄλλας τῶν νήσων, Ἐξηλάθῃ δ' αὐθις αὐτῶν, στόλου Ῥωμαϊκοῦ ἐπελθόντος ταῖς ἐκείνου τριήρεσι. Καὶ ἡ νῆσος δ' ἡ Κρήτη, πρὸς δὲ τῇ καὶ ἡ Κύπρος ἀποστασίαν ἐνόησαν τὴν μὲν τοῦ Καρίκη κατεσχηκότος, καὶ ἐντίραντος χεῖρα τῷ βασιλεῖ, τὸν Κύπρον δὲ γε τοῦ Ῥαφουμάτου. Ἀλλὰ καὶ αὐταὶ τῇ Ῥωμαίων αὐθις οὐκ εἰς μακρὰν ἐπνευσώθησαν ἡγεμονίᾳ. Ἐντεῦθεν ὁ βασιλεὺς, ἀναλωμάτων δεόμενος, τρόπους ἀποτροπείους συλλογῆς χρημάτων ἐξέβρισκε, καὶ ὀφειλάς ὀδίκους εἰσήγον κατὰ τῶν ἀνθρώπων οἱ ἐπ' αὐτῷ πεταγμένοι, καὶ ἀφροῦντο τὰς οἰκείας οὐσίας οἱ μὲν δικαίως ὀφειλοντες. Ἐντεῦθεν ἀπογραφεῖς πεταγῶν τῶν ἐν ἀγροῖς καὶ χωρίοις διαφερούσων ταῖς ὑπηρεσίαις ἐπέλλοντο κτήσεων, καὶ τὰ καινὰ τῶν ἐνομέτων ἐπινενόηθη, τὰ Ὑπέρτιμα (17) λέγω καὶ τὰ Ὑπέρπλεα, καὶ ἄλλοτε ἄλλοι τρόποι ἐπηρεϊῶν κατὰ τῶν ὑπηκόων εἰσήγοντο, καὶ ἱερά δ' ἀφῆρητο ἐκ θείων ναῶν. Οὗτος ὁ βασιλεὺς, καὶ τὸ νόμισμα παιδὸς λευκὸν παρὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ εὐρηκῶς, χάλκον ἔθετε, ᾧ εἰς τὰ τῆς βασιλείας ἐκέχρητο ἀναλώματα, τοὺς δὲ γε φόρους διὰ χρυσίων δοκίμων εἰσέπραττε, πῆ δὲ γε καὶ δι' ἑτέρων χρυσίων μὴν κάκεινων, ἀλλ' ἡμιχρύσων. Ἔστι δ' οὐ καὶ διὰ τῶν χαλκίων ἰδασμοφόροι. Ὅθεν χαλκοῦ δεόμενος πλείονος, τοὺς ὀβολοὺς εἰς νόμισμα μετετέπωσε, καὶ τινὰ τῶν δημοσίων ἔργων τῶν χαλκουρηγμάτων ἤμῃ κατασπάσας, εἰς στρατῆρας συνέκοψε, καὶ πᾶς δεκάτας ἐκαίνισεν. Ἐγενέσθη δὲ θυγάτριον ἡ Ἀδγοῦστα βετῶν ἀσιλεῖ, ἔπερ Ἄννα ὀνομάσθη διὰ τὴν περὸ μῆτορα, ἐφ' ᾗ τὸν τῆς βασιλείας Μαρία οὐκ Κωνσταντίνον τῆς ἐξ Ἄλανῶν ὁ βασιλεὺς ἐμνηστεύσατο. ἐκείνου δ' ἐπὶ τῇ μνηστείᾳ τὴν ζωὴν καταλύσαντος, ὡς ὥρατα γάμου ἡ θυγάτηρ ἐγεγόνει τῷ ἄνακτι, νυμφίον ἕτερον ἐπ' αὐτῇ εἰσῳκίσατο, τὸν μάλιστα τῶν υἱῶν Νικηφόρου τοῦ Βρυένου, ὃν ὁ λόγος πρόεφνε τῇ τυραννίδι ἐπιχειρήσαντα, καὶ ἔπειτα καὶ κτηρωθέντα τοὺς ὀφθαλμούς. Τούτῳ τὴν θυγάτηρα ταύτην κατεγγυήσας, τετίμηκε τὸν ἄνδρα πανσυμπόδαςτον. Γίνεται δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ υἱὸς ἡ ἐν τῷ βασιλείῳ τεμένει τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας, παρὰ τοῦ πατριάρχου καταξωθέντα τοῦ θείου βαπτίσματος, καὶ Ἰωάννην κληθέντα, αὐτίκα ὁ πατὴρ καὶ διαδήματι ταινιοῖ. Γεγόνασι δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ ἕτεροι δύο υἱοὶ, Ἀνδρόνικος τε καὶ Ἰσαάκιος καὶ θυγάτρας ἕτεραι τρεῖς, Μαρία, Εὐδοκία καὶ Θεοδώρα. Τῇ μὲν οὖν Μαρίᾳ τὸν τοῦ Γαβρᾶ ἐκείνου Θεοδώρου τοῦ σεβαστοῦ καὶ μάρτυρος υἱὸν τὸν Γρηγόριον ἐμνηστεύσατο. Εἶτα τὴν μνηστείαν ταύτην λύσας, οὕτως δόξαν αὐτῷ, κάκεινον ἀποπεμφάμενος, ἕτερον μνηστῆρα τῇ θυγατρὶ ταύτῃ τὸν τοῦ Φορβηνοῦ υἱὸν τοῦ Κατακαλῶν τὸν Νικηφόρον εἰσποιήσατο. Τῇ δ' Εὐδοκίᾳ τὸν τοῦ Ἰασίτου Κωνσταντίνου παῖδα συνέζευξεν. Ὅς τῇ τε συνεύνη οὐχ ὡς βασιλείως ἐκέχρητο θυγατρὶ, ἀλλ' ἐκ τοῦ κρείττονος ἀμύλαι ταύτῃ καὶ προσεφέρετο, καὶ τῇ βασιλείᾳ δὲ πλειστακίς προσκεκρούκει καὶ πενθερᾷ, ἥπερ αὐτῷ προσυθίσασα τὴν θυγατέρα νοσήσασαν εὐθὺς ἀποκείρει (18) καὶ τὸν Ἰασίτην ἀπελαύνει τῶν

A humanitatis abhorrentes excogitavit, exactoribus iniqua tributa postulantibus, et iis bona eripientibus qui nihil debebant. Itaque procuratores quolibet mittebantur, qui possessiones subditorum in agris et prædiis describerent, ac novis nominibus excogitatis, ea hypertima et hyperplea, appellabantur: atque alias alii vexationum modi reperiebantur, sed donaria e templis auferebantur. Idem imperator dum monetam a decessoribus suis adulteratam reperisset, æneam fecit qua in imperii expensis uteretur: in vectigalibus vero probos aureos exigebat, aliquando etiam nummos semiaureos, interdum æreos. Cum igitur ære egeret, ex obolis nummos fecit, et opera quædam publica ænea destruxit, ut stateres inde cuderet, novas quoque decimas instituit. Puella, quam Augusta pepererat, Anna est appellata, propter aviam, et desponsa Mariæ Alanæ filio Constantino: quo ante nuptias mortuo, eandem jam nubilem Nicephori Bryenii, quem supra memoravimus ob regni affectationem excæcatum fuisse, filio natu majorem uxorem dedit. Panhypersebasti titulum eidem impertitus 299 Filium inde sibi natum, et a patriarcha sacro baptismate in templo divini Verbi Sapientiæ baptizatum, Joannem appellavit, statimque diademata ornavit. Eidem alii quoque duo nati sunt filii, Andronicus et Isaacius, et aliæ tres filiæ, Maria, Theodora et Eudoxia. Mariam despondit Gabræ illius Theodori sebasti et martyris filio Gregorio. Deinde affinitate pro sua libidine repudiata, illoque dimisso, alium filiiæ sponsum ascivit, Phorbeni Catacalonis filium Nicephorum, Eudoxiæ Constantini lasitæ filium matrimonio junxit, qui uxorem non ut imperatoris filiam tractavit, sed quasi e superiore loco cum illa egit, et imperatrice ac socru sæpissime offensa, effecit ut illa filiam ægrotantem statim tonderet, atque ipsum regia ejiceret. Postremam filiam collocavit pater adolescenti non sane illustri orto familia, sed forma prædito præstantissima. Sub hoc imperatore terræ motus horrendus fuit eo die quo memoria divi Nicolai ob miracula celebris agitur, multaque domicilia, multa templa, multæ porticus quibus viæ publicæ teguntur, collapsæ, mortales plurimos oppresserunt.

Varis lectiones et notæ.

(17) Ὑπέρτιμα. Vide *Gloss. med. Græc.*

(18) Τὴν θυγάτηρα νοσήσασαν εὐθὺς ἀποκείρει. Id porro egit mater Irene, infensa lasitæ genero, ut eum ab omni spe cum uxore reconciliatio-

nis abduceret, cum sumpta semel ab ægrotiveste monachica, hanc dimittere non liceret, si pristinam veletudinem consequerentur ut docuimus in *Gloss. med. Lat. in v. Monachus ad succurren-*

βασιλείων· Τῇ δὲ γε τελευταίᾳ τῶν θυγατέρων συνέψικεν ὁ πατὴρ νεανίαν (19) τὸ μὲν εἶδος ἀγαλλματιαν, τὸ δὲ γένος οὐ τῶν ἐπιφανῶν. Γέγονε δ' ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου κλόδος τῆς γῆς φρικωδέστατος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης τοῦ ἐν θαύμασι περιωνύμου ἀγίου Νικολάου, ὅφ' οὐ πολλὰ τε οἰκταί καὶ ναοὶ κατηρείποντο, καὶ στοαί, δι' ὧν αἱ τῆς πόλεως ὠρόφονται ἀτραποὶ, καὶ πλείστοι ἐν τοῖς συμτώμασι συνεχώθησαν καὶ ἀπέθανον.

XXIII. Iisdem temporibus gens Patzinacarum A suis sedibus relictis, in Romanas provincias immigravit, totam Thraciam et Macedoniam populata. Quos cum bello peteret imperator, turpiter victus est ob arrogantiam militum. Repetita pugna, cum milites modestiores facti, ab auxilio numinis duntaxat penderent, hostes nec prima coitione tolerata, humi arma projecerunt, et suspiriis misericordiam tandem a Romanis impetrarunt. Magna igitur Scythicæ gentis multitudo periit, cæteri in vinculis habiti sunt, ac pro corona venditi. Imperator vero, delectu acto, Scytharum robustorum juvenum magnum numerum in Moglena provincia cum uxoris et liberis collocavit, eximia legione ex eis confecta, qui hodieque per successiones manent, ex loco in quo consederunt, cognomentum adepti, ut Patzinacæ Moglenitæ dicantur. Delatis insidiis, auctores earum præcipuos Umbertopolium Francum genere, et Ariebem Armenium, utrumque illustrem, 300 et ducem exercitus una cum conjuratis comprehensos, publicatione bonorum et ignominioso triumpho multatos, relegavit. Manichæorum quoque legionem, quæ ad id tempus vetere lege omnino vetante militarat, exauctoravit. Rursus aliæ insidiæ imperatori comparatæ sunt, quarum princeps fuit Diogenis imperatoris filius Nicephorus Porphyrogenitus, vir invicti sane roboris, sed ingenio atque animo non perinde felici et generoso. Qui cum inchoatum facinus distulisset, non peregit, sed pertulit ea quæ inolitus fuerat. Captus enim est quæstionibus admotus, ut conjuratos indicaret, effossis oculis bonorum publicatione multatus est. Deinde Francorum gens ab Occidente versus imperatricem urbem est profecta, ut inde in Orientem trajiceret: quorum motus portentis est denunciatus. Nam locustarum

Variæ lectiones et notæ.

dum. Receptum hunc apud Græcos potissimum morem, sub vitæ extrema habitum sumendi monichicum improbat Zonaras, vel ut alii volunt, Michael Glycas, in Epistola ad Esaiam monachum, ex qua placet nonnulla hic inserere: Οὐκ οἶδα γὰρ, inquit, ὅ τι καὶ πράξειεν ὁ τούτο (ιερόν σχῆμα) περιβαλλόμενος, ἤδη πνέων τὰ ἴσχατα· ἐτοιμάζεται μὲν εἰς παράταξιν, ἀλλὰ τὰς χεῖρας κεκώλυται· τὴν πανοπλίαν ἐνδέδυται, καὶ οὐκ ἔτι πολέμου καιρὸς προσμένειν τῇ μονῇ ἐπιγγέλται, καὶ τῶν ὠδε βιαίως ἀρπάσσεται· ὑπέχειν τῷ προσετώτῳ καθυπισχνεῖται, καὶ ἡ τοῦ θανάτου τυραννίς οὐκ ἔφ' ἡμετέρας καὶ παίδας ἀποβάλλειν ἡμολογεῖ, καὶ τὴν ἑαυτοῦ παραχρῆμα ψυχὴν ἀποτίθεται· μαρτύρεται μὴ κατὰ βίαν τῷ σχήματι προσελθεῖν, ἀλλ' ἡ πλευρῆτις ἐπιχειμένη καὶ μὴ βουλόμενον ἐκβιάζει τὰς χεῖρας τεμῆν. Ἐκείνος τοῖς δεομένοις χαρίζεται ὅσα καὶ ἄκων ἀφίησιν ἐνταυθοῖ, εἰο. Omitto reliqua; observo duntaxat, huncce inductum morem, quod existimarent idem posse monachatum quod baptismus, ac quemadmodum baptismus omnia remittit pec-

ΚΓ'. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους καὶ τοῦ τῶν Πατιζινάκων ἔθνους ἡ συγκίνησις γέγονεν, ἐκ τῶν σφετέρων ἡθῶν μεταναστεύσαντος εἰς χώραν Ῥωμαϊκὴν, καὶ τὴν Θράκην πᾶσαν καὶ τὴν Μακεδονίαν ληϊζομένου. Κατὰ τούτων ἐκστρατεύσας ὁ βασιλεὺς, τῶν στρατιωτῶν ἀλαζονευσμένων, αἰσχροῦς ἤτητο. Ἐπ' αὐθις ἄπεισι κατὰ τῶν Βαρβάρων, ταπεινωθείσης τῆς στρατιᾶς, καὶ τὸ πᾶν τῆς θείας ἐξαρτώσης ῥοπῆς, καὶ προσβάλλει τοῖς πολεμίοις. Οἱ δὲ οὐδὲ τὴν ἐφοδὸν ὑπομείναντες, τὰ ὄπλα κατὰ γῆς ἐβρίπτουν, καὶ οἰμωγαῖς τοὺς Ῥωμαίους ἐξεκαλοῦντο πρὸς ἔλεον. Ὄλετο μὲν οὖν πολὺ τι τοῦ Σκυθικοῦ, οἱ λοιποὶ δὲ συναλαμβάνοντο, καὶ ἦσαν ὑπὸ δεσμοῖς, καὶ εἰς δουλείαν οἱ αἰχμαλωτεύσαντες αὐτοὺς ἀπεδίδοντο. Ὁ αυτοκράτωρ πλῆθος ἀπολεξάντων σφριγῶντων καὶ Ῥωμαίων Σκυθῶν, εἰς τὸ τῶν Μογλένων θέμα (20) τούτους σὺν γυναίξῃ καὶ τέκνοις κατέψικε καὶ τάγμα τούτους κατέστησεν ἰδιαίτατον, οἳ καὶ μέχρι τοῦδε κατὰ διαδοχὰς διαμένουσιν εἰς ἐπίθετον σχόντες τὸν τόπον, ἐν ᾧ κατοικήθησαν, καὶ Πατιζινάκοι Μογλενῖται καλοῦμενοι. Ἐπιβουλῆς δὲ μηνυθείσης αὐτῷ, πρωτοουργοὺς ἐχούσης τὸν Οὐμπερτόπουλον (21) καὶ τὸν Ἀριέβην, ὧν ὁ μὲν ἐκ Φράγγων εἶλετο τὸ γένος, ὁ δ' Ἀριέβης ἐξ Ἀρμενίων καὶ ἄμφω δὲ τῶν ἐπιφανεστέρων καὶ στρατηγίαις ἐφειστηκότων, ἐκεῖνοί τε συνεσχέθησαν, καὶ ὅσοι συμμετεῖχον αὐτοῖς τοῦ βουλευματος. Τοὺς οὖν τῆς μελέτης ἐξάρχοντας δύο ἄνδρας δημόσιι καταδικάσας καὶ ἀτίμῳ θριάμβῳ καὶ ἐπὶ τούτοις ὑπερορίᾳ, ἐν τούτοις περιώρισεν αὐτοῖς τὴν ποινὴν· ὅτε καὶ τὸ τῶν Μανιχαίων τάγμα τῆς στρατείας ἀπέλασεν, ἐκθέσμως μέχρι τότε δὴ στρατεύόμενον. Στρατεύεσθαι γὰρ τοὺς Μανιχαίων ἀρχαῖος νόμος καθάπαξ ἀπέργυσιν. Αὐθις δ' ἑτέρα κατὰ τοῦ βασιλέως τούτου συνέβη ἐπιβουλῇ, ἧς ἐξῆρχεν ὁ τοῦ βασιλεύσαντος ἐκείνου Διογένης υἱὸς ὁ Νικηφόρος

cata baptizatis, ita et ingressis in religionem ipsæ religionis professio, quod quidem multis accidit in eadem epistola Zonaras, seu Glycas. Eudoxia igitur a morbo convalescens, in monasterium τῆς Κεχαριτωμένης, a matre hand procul ab sede Sophiaana conditum, cujus peculiaris situs describitur in Typico ms. ejusdem monasterii cap. ult. concessit, obiitque parentibus superstitionibus, ut ex eodem Typico colligimus.

(19) Neavian. Constantino Angelo nobili Philadelphensi filiarum postremam Theodorum despondit Alexius, quem panhypersebastohypertati dignitate donavit, ut docemur ex eodem Typico ms. monasterii τῆς Κεχαριτωμένης.

(20) Εἰς τὸ τῶν Μογλένων θέμα. Vide Notas ad Alexiad. p. 297.

(21) Οὐμπερτόπουλο. Ita unus e codd. Reg. alii Οὐμπερτόπουλον habent, cujus quidem Humbertopuli gentem et familiam expendimus in Not. ad Alexiad.

ἰ τῆς κορυφῆς βλαστῶς, ἀνήρ τὴν μὲν ἰσχὺν ἀπαρ-
 ἀμύλλος, τὴν δὲ τῆς γνώμης ἕξιν καὶ τὴν τῆς
 ψυχῆς γενναϊότητα οὐ κατὰ τὴν σωματικὴν πλου-
 τήσας ἰσχὺν. Οὗτος, τὸ μὲν δρᾶμα συνθέμενος, τὴν
 δὲ πρᾶξιν ὑπερτιθέμενος, ἔλαθε παθῶν ἢ δράσας
 ὡς ἐβουλεύσατο. Ἐάλω γὰρ, καὶ ἰτασμῶν ἀνάγκαις
 παραδοθεὶς, ἴν' ἐκαλύψῃ τοὺς συνωμώτας, τέλος
 ἐξαιόκη τὰ ὄμματα, καὶ τὴν περιουσίαν ἀφῆρητο.
 Ἔτα τὸ τῶν Φράγγων ἔθνος ἐκ τῶν Ἑσπερίων συγ-
 κνηθέν, ἀνῆι πρὸς τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων, ὡς
 ἐκ ταύτης ἐς τὴν Ἐφῶν διαπεραιωθησόμενον ὦν τὴν
 συρταίνην θεοσημία τις προσηύσεν. Ἀκρίδων
 γὰρ ἄπειρόν τι πλῆθος ἐκ τῆς ἑσπέρας τὴν γένεσιν
 ἰσχυρῶς, καὶ τοσοῦτον, ὡς νέφεσιν ἰπτάμενον ἀπει-
 κῆσθαι, καὶ συσκιάζειν τὸν ἥλιον, διὰ τῆς μεγί-
 στας τῶν πόλεων καὶ τῶν ταύτης ὀρίων τὴν πτῆσιν
 ποιούμενον πρὸς τὴν Ἐφῶν ὄρητο, κάκειος κατέ-
 πεσε. Περαιωθέντες οὖν, καὶ τῇ κατὰ Βιθυνίαν
 προβαλόντες Νικαίᾳ, παρὰ τῶν Τούρκων κατεχο-
 μένῃ, σὺν χρόνῳ μὲν καὶ φθορᾷ πολλῇ ἐκατέρωθεν,
 πικρὸ μέντοι τὴν πόλιν ἤρῃκασι, καὶ ταύτην μετὰ
 πᾶσιν ἀπέδοντο χρημάτων τῷ βασιλεῖ. Οἱ δ' εἰς τὸ
 πρῶτον προούχουρον. Καὶ οἱ μὲν τὴν πρὸς τῷ
 Ὀρόντῃ εἶλον σὺν γόχθῳ καὶ φόνῳ πολλῷ Ἀντιό-
 χου, οἱ δὲ τῆς Ἱεροσολύμων μεγάλοις ἀγῶσιν ἐκρά-
 τισαν πόλεως. Ἀλλ' οὕτω μὲν τὰ τοῦ ἔθνους ἔσχον
 τῶν Φράγγων, συντετημένως εἰπεῖν. Ἀἴρεσις δὲ τις
 κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀναπέφηνε μουσάρᾳ, ἢ
 τῶν Βογομύλων. Τῆς δὲ τοιαύτης αἰρέσεως κῆρυξ
 ἦν καὶ μέγα, διδάσκαλος καὶ προθελεὺς τῶν παρ'
 αὐτοῖς ἀποστόλων, βασιλεῖός τις λεγόμενος ἱατροῦς,
 σχῆμα μὲν περιειμένος μοναχοῦ, αὐτὸν δ' ἐκείνον
 ἐπιδεδυμένος τὸν Σατανᾶν, ὃς ἐν ἔτεσι μὲν πεντε-
 καίδεκα τὰ τῆς πλάνης μαθῶν ὀλέθρια δόγματα, ἐν
 ἑξήσιν καὶ πενήκοντα διδάξας αὐτὰ, πᾶσαν σχε-
 δὸν τὴν οἰκουμένην τῆς οἰκίας λύμης ἐπέπλησεν.
 Ἔτα καὶ τῇ τῶν πόλεων Βασιλίδι ἐπεχωρίασεν, ἀλλ'
 ἔτι ἐπ' αὐτοφώρῳ ὁ τῆς ἀληθείας ἐχθρὸς. Γινούς
 τῆ τὴν ἐκείνου ἀσέβειαν ὁ κρατῶν, ὑπεκρίθη πίστιν ἔχειν
 εἰς ἐκείνον τὸν κακοδαίμονα, καὶ διδάσκα-
 λον ἐκέλευε, καὶ σωτήρα κλωνωμένων ψυχῶν. Τούτους οὖν
 καὶ πλείοσιν ἄλλοις, μοις μὲν καὶ σὺν
 ἡμῶν, ἰσχυροὶ δὲ ποτε πείσαι τὸν ὀλέθριον ἐκείνον
 ἐξεμίσει τὸν ἴον τῆς πονηρίας αὐτοῦ. Ἐπει δ' ἦν
 ἐν τῇ ἡρακίῳ τὸ θήρημα, ἐδημοσίευσεν μὲν τὴν ἐκείνου
 διδασκαλίαν, καὶ τὰ δόγματα ἐξεφύλισε, καὶ τὴν
 πᾶσιν ἡ φήσας πρὸς αὐτὸν αὐτὸν ἐν τῷ τῆς ἰππηλασίας
 θεάτρῳ (22) παρανάλωμα ἔθετο. Αὐθις δ' ἐπανάστα-
 σις ἔβη κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος γέγονε, καὶ ὁ ταύτην
 συστησάμενος υἱὸν ἔλεγε αὐτὸν εἶναι τοῦ
 βασιλευσάντος Διογένους, ὃς Κομάνων πλῆθος
 προσεταιρισάμενος, εἰς τὰ πᾶσι θράκης τε χωρὶα
 γενόμενος, καὶ τὴν χώραν κρατίζων καὶ ληϊζόμενος,
 ἀπῆται τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι δέχεσθαι τε αὐτὸν,
 καὶ ἔξουθεν βασιλικῆς ἀναβρῆσεως. Ἔτα εἰς τι
 κολλίγιον τῶν θρακικῶν ἀπελθὼν, ἀπατηθεὶς τε
 παρὰ τῶν ἐν αὐτῷ καὶ ἀναβρῆθεῖς, εἰσελθὼν τε μετ'
 ὀλίγων ἐντός, συνεσχέθη, καὶ ἐξεκύπη τοὺς
 ὀφθαλμούς. Καὶ οὕτως ἢ ἀπεχρησθεῖσα παρ'
 αὐτοῦ τυραννίς διελέλυτο, τῶν Κομάνων, ὄσοι
 μὴ διεφθάρησαν, εἰς τὰ ἕθη κλινοστροφίων
 τὰ σφέτερα.

ΚΑ. Οὗτος ὁ βασιλεὺς, τοῦ ὀρφανοτροφείου (23)

A infinita multitudo ab occidente orta, et tanta
 ut inter volandum nubilus acquiraretur, et
 solem obumbraret, urbe maxima et finibus ejus
 pervolatis, quievit. Cum trajecissent Nicæam
 Biberni, quam Turci tenebant, multis utrinque
 caecis, tandem vi expugnatam, cum magna pecunia
 imperatoris reddiderunt. Deinde progressi ulterius,
 alii Antiochiam ad Orontem cum labore multoque
 sanguine ceperunt; alii Hierosolymitanæ urbis non
 sine magnis certaminibus potiti sunt. Atque hæc
 a Francis gesta breviter hic perstrinximus. His
 temporibus secta nefaria Bogomilorum exstitit,
 cujus præco doctorque primarius, et apostolorum
 præsidium fuit quidam Basilius medicus, habitu
 monachus, sed ipso potius Satana indutus, qui
 cum annis xv erroris illius perniciose dogmata
 didicisset, cum docuisset, totum fere orbem suæ
 pestis implevit. Tandem etiam urbem imperatri-
 cæ ingressus, in manifesto crimine est veritatis
 inimicus deprehensus. Nam imperator ejus impietate
 cognita, simulavit se fidem habere homini
 infelici, et magistrum appellavit, ac servatorem
 errantium animarum. His et pluribus aliis ægre
 quidem et tarde, sed tamen effecit tandem, ut
 homo pestilens evomeret virus suæ improbitatis:
 et fera cassibus 301 irretica, doctrinam ejus
 vulgavit, et dogmata contempsit, communique
 suffragio in Hippodromo impostorem comburi
 jussit. Alia porro seditia contra imperatorem orta
 est, quodam auctore qui se Diogenis imperatoris
 filium professus, Comanum turba ascita Thraciam
 populabatur et vastabat, petens ut urbibus
 reciperetur, atque imperator salutaretur. Deinde
 cum oppidulum Thraciæ quoddam, fraude civium
 imperator salutatus, cum paucis ingressus esset,
 comprehensus oculis privatur. Sic ejus tyrannis
 finita est, Comanis qui vivi evaserant, in suas
 sedes reversis.

XXIV. Hic imperator, cum orphanotrophium et

Variæ lectiones et notæ.

(22) Ἐν τῷ τῆς ἰππηλασίας θεάτρῳ. Wolf. ἐν
 ἡρακίῳ θεάτρῳ: in Hippodromo reposuimus.

(23) Ὀρφανοτροφεῖον. Quod Zotiis appella-
 bant: Τὸ κατὰ Ζωτικὴν εὐαγγέλιον ὀρφανοτροφεῖον, in
 Novella iv Heraclii. De eo pluribus agimus in Con-
 stantinopoli Christi, lib. iv, sect 9, n. 19, in quo
 edificatam a Justino Juniore imp. SS. Petri et

Pauli apostolorum ecclesiam observamus in eadem
 lucubratione, lib. iv, sect. 5, n. 21, quod et in-
 nuere videntur synaxaria mss ad 12 Novemb. in
 S. Nilo, ubi narrant illius corpus depositum. ἐν
 τῷ σεβασμίῳ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἐν ὀρφανο-
 τροφείῳ, ὑποκίτω τοῦ θυσιαστηρίου, ὑπὸ Ἰουστίνου
 τοῦ φιλοχρίστου τοῦ βασιλέως.

alia plura gerocomia vacarent: omnium possessionibus orphanotrophio attributis, ac aliis de suo adjectis, id renovavit statim, et magnis impensis instauravit, multis quorum senectus ibi foveretur, in eo collocatis. Ibidemque monachorum et monacharum diversoria construxit. Præterea scholam grammaticorum, in qua pupilli docerentur et pauperum liberi, magistris et pædagogis constitutis, victuque tam docentibus quam discipulis ordinato: quæ huc usque observantur. Alia rursus inita est contra imperatorem conspiratio, cujus dux fuit Michael Anemas, consocii vero multi ex primis militiæ dignitatibus. Sed antequam facinus aggredierentur, cognitis et comprehensis, capilli et barbæ ademptæ sunt non novacula, sed dropace: Anemas vero ad oculorum effossionem condemnatus, dum triumphus de iis agitur, interposito imperatorio edicto pœna excæcationis liberatur, itaque publicatione honorum multati, alius alio

A ἐτοχολακός, ἀλλὰ μὴν καὶ ἄλλων γηροκομιῶν πολλῶν, τὰς πάντων κτήσεις τῷ ὀρφανοτροφείῳ προσείμας, καὶ αὐτὸς ἐτέρας προσαφορίσας, ἀνεκαίνισέ τε αὐτὸ, καὶ ἀνένεώσε πολλοῖς ἀναλώμασι, καὶ πλῆθος γηροκομουμένων αὐτῷ ἐγκατέστησεν. Ἄλλὰ μὴν καὶ μοναζόντων καὶ μοναζουσῶν ἐν αὐτῷ ἐδείματο καταγῶγια· πρὸς δὲ τοῖς διδασκαλείῳ γραμματικῶν, ἵν' ἐν αὐτῷ διδάσκοντο παῖδες ὀρφανοὶ ἢ γυνεῶν ἀπέρων, διδασκάλους ἐντάξας αὐτῷ καὶ παιδαγωγούς, καὶ σιτήσεις ἀποτάξας τοῖς διδασκασί τε καὶ τοῖς μανθάνουσι. Καὶ τὰ μὲν οὕτως ἔσχε, καὶ μέχρι τοῦδε διατετῆρηται. Ἄλλο δ' αὖθις κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος συνεστήσαντό τινες διαβούλιον, οὗ κορυφαῖος μὲν ἦν ὁ Ἀνεμᾶς Μιχαήλ (), συνίστορες δὲ πολλοὶ τῶν τὰ πρῶτα πραττομένων ἐν τῇ μοίρᾳ τῆ στρατιωτικῆ. Ἄλλὰ μήπω τῷ ἔργῳ ἐπιχειρήσαντες ἐγνώσθησαν τε καὶ συνελήθησαν, καὶ τοῖς μὲν συνωμόταις ψίλωσις ἐπήχθη τῶν τριχῶν καὶ τοῦ πώγωνος, οὐ ξυρῶ, ἀλλὰ δρώπακι (25). Τῷ

Variae lectiones et notæ.

(24) Ἀνεμᾶς Μιχαήλ. Genus ducebant Anemæ isti Constantinopolitani ab Anema Burupæ Creten-sis Ameræ filio, qui sub Joanne Zimisce contra Russos fortiter dimicans vitam amisit, cujus in re bellica virtutem prædicat Scylitzes, p. 678 et 681. Laudat Lambecius, lib. v Commentar. de Bibl. Cæsar. p. 233, Epistolam Consolatoriam Gregorii abbatis monasterii in Oxia insula. πρόστην Πορφυρογέννητον κυρίαν Θεοδώραν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ πανυπερπρωτοσεβάστου δεσπότη τοῦ Ἀνεμοῦς. Is porro Manuel appellatur in versibus iambicis incerti scriptoris in cod. Reg. hoc titulo: Μονωδικοὶ ἐπὶ τῷ γαμβρῷ τῶν βασιλέων κυρῷ Μανουήλ τῷ Ἀνεμᾶ, in quibus ob animi magnitudinem, et res præclare gestas potissimum celebratur, ut in hisce versibus:

Σοφὲ στρατηγέ, πυρὸς Ῥωμαίων μεγα.

Infra:

Ἐζημιώθης τὸν στρατάρχην τὸν μεγαν,
Τὴν ὡς ἀληθῶς ἀδαμαντίνην σπάθην,
Τὸν χάλκειον χάρακα τῆς Βυζαντιδος.

Rursum:

Ὅλωλε σοὶ τάφρευμα τῆς σκηπτουχίας,
Παρῆλθε σοὶ στήριγμα τῆς μοναρχίας,
Τὸ χαλκόβαφες κατεθλάσθη σου δόρυ,
Καὶ βαρβαροδομήτειρα τεθλάσθη σπαθῆ.

Denique:

Ὁ κάμμεγα φρόνημα, καὶ βουλῆς πλάτος,
Ἵψος τύχης ἀτειχτον, ἕρκος ἀξίας,
Ὁ κόσμος ἡθῶν, ἀγχινουστάτη φύσις,
Καὶ νοῦς ἀκάμας εἰς κυβερνησιν μάχης·
Ὁ βλεμμα βασιλείων, ἀρχικὴ θεα,
Βραχιόνων κράτυνσις, ἀλκὴ καρδίης
Καὶ πρῶτον εἶδος ἄξιον τῆς τυραννίδος.

Sed et Theodoræ uxoris ibidem meminit poeta:

Ἡ πορφύρα πενήθησον ἢ τρισολβία
Τὸ σὸν κελὸν βλάστημα, τὸ χρυσοῦν δῶρον,
Μελενδυτοῦν βλεπουσα τὴν Θεοδώραν·
Τῷ γὰρ ἐαυτῆς συμφώνευσα φωσφόρῳ,
Καὶ δύντι συνεδυνεν ἐν τοῖς ἀμφοῖς.

Monachum nempe, seu angelicum habitum induerat moriens Manuel, ut solempne fuit istius ævi Græcis:

Καὶ πολλὰ τῆς γῆς οὐράνῳ θησαυρίσας,
Κειράμενός τε τὴν κάτω ταύτην τρίχα,

Καὶ τὸ τρίχινον ἐνδυσάμενος βᾶκος,
Μὴ ἦρες ἔνθεν εὐχερεστέρω τέλει.

Meminit præterea liberorum, etiam conjugio illigaturum:

Οἱ παιανικά καὶ γαμηλοῖς λόγοις
Τοὺς τῶν τέκνων σου συγκροτήσαντες γάμους,
Ἐμέλλομέν σε καὶ θανόντα δακρύσθαι.

Et infra:

Θυγατερες, πενθεῖτε τὸν φυτοσκόρον, εἰο.

Theodoræ vero sororum:

Συγγαμβρική σύνταξις, οἱ συνδεσπόνοι,
Τὸ βῆγμα πενήθησατε τῆς τετρακτύος,
Ἀποβραγείσα γὰρ ἡ τετράπλευρος φάλαγγ,
Ἀδελφικὴ σύμπνευσις ἡ τῆς πορφύρας,
Τὸν τῆς ἀδελφῆς συμμετρήσατε στόνον
Ἐκδοτε γαμβροὶ τὴν ἑλὴν πανοπλίαν,
Ἡ πενθερικὴν οὐκ ἀπήμυνε βλάβην.

Ex quibus versibus tandem docemur cujus imperatoris filia fuerit Theodora Porphyrogenita, Joannis scilicet Comneni, cujus trium duntaxat mentionem agunt scriptores, Mariæ scilicet Rogerio Cæsari, alterius Stephano Contostephano, tertius denique Theodoro Vatazæ nupturam, quibus quarta Theodora adjungenda, proinde Manuelis Comneni iam imperantis, cum Manuel Anemas obiit, ~~seors.~~ Idem poeta:

Ἄναξ Μανουήλ πορφυράνθητος κλάδος,
Εἴπερ ποτὲ στενα στύγνασιν ἐν τῷ νῦν πενθεῖ,
Καὶ πολλαπλασίοις δάκρυσιν, οὐχ ἓνα τρόπον
Ἐζημιώθης τὸν στρατάρχην τὸν μεγαν.

Hæc licet proluxiora haud ingrata fore lectoribus rerum Byzantarum amatoribus confidimus. De turri vero quæ Anemæ nomen servavit ab incluso isto Michaelæ Anema apostata, diximus in *Constantinopoli Christ.* lib. i, sect. 13, qui quidem, ut par est conficere, pater fuit Manuelis Anemæ despotæ et panhyperprotosebasti, de quo hocce loco egimus.

(25) Δρώπακι. Ubi cod. mss. et edit. ad marg. Δρώπαξ, τὸ χρίσμα οἱ δὲ ἀρχῶσις ἀφαίρειται, cujusmodi est composito illa, cujus meminit Petrus Helonius lib. iii *Observ.* cap. 33, qua mulieres apud Turcos pudendorum pilos evellunt. Vix quæ de hac voce adnotant critici.

Ἐ' Ἀνεμῆ ἀφαιστος μὲν ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ πύγων τε-
 τήρητο, πῆρωσις δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ κατεψή-
 ριστο. Ἐτι δὲ θριαμβευομένων αὐτῶν, ἐπικατα-
 λαμβάνει βασιλεῖον θέσπισμα, τῆς ποιητῆς τὸν Ἀνε-
 μῶν ἐφαρμόζον, καὶ οἱ συγχωροῦν τῶν ὀμμάτων
 τὴν ἑκαπέην. Ἀφαιρεθέντες δὲ τὰς οὐσίας ὑπερορίαν
 ἄλλος ἄλλαχόθι καταδικάσθησαν. Ἡ μήτηρ δὲ τοῦ
 αὐτοκράτορος τούτου, τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων
 ἀναδεξαμένη, ὡς εἴρηται, τὴν διοίκησιν, μέχρι
 πολλοῦ ταύτην μεταχειρίζεται, ὅθεν καὶ τὰ πρὸς
 κῆρυξιν τῶν ὑπηκόων τότε γινόμενα ἐκείνη οἱ
 κλισίους ἐπαγράφοντο. Ἐχθητο μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς
 ὡς ἐν μόνῳ σχεδὸν τῆς βασιλείας ἀπολαύων ὀνόματι,
 βδέτο δὲ τὴν μητέρα, καὶ ἀκούσης ἐκείνης ἀφέλ-
 θαι τὴν ἐξουσίαν οὐκ ἤθελεν. Ἐπει δ' ἐκείνη συν-
 ἔθεν ἀχθόμενον τὸν υἱὸν, πτοηθεῖσα μὴ βιασθεῖη, Β
 καὶ ἀθέλητον δόξῃ ποιήσασθαι τὴν μετὰστασιν, πα-
 ραχωρήκει πάντων τῶν υἱῶν τε καὶ τῶν αὐτοκρά-
 τορι, καὶ τῶν βασιλείων ὑπανεχώρησε, τὴν τοῦ Παν-
 τοπίου μονήν, ἣν ἐκείνη ἐδάματο, κατοικίαν
 ποιησαμένη, παρ' ἣ καὶ τινὰς ἐνιαυτοὺς παροική-
 σασα ἐντίμως τε καὶ βασιλικῶς, ἐς γῆρας τε βαθύ
 καταντήσασα, μετήλλαξε τὴν ζωὴν. Ἐνα δ' ἐνιαυ-
 τῶν καὶ μικρὸν τι πρὸς ὁ σεβαστοκράτωρ ἐπιβίους
 τῆ μητρὶ, κάκεινος ἀπέτισε τὸ χρεῶν, κειραμενος
 καὶ τρίχα, καὶ μεταμφιασάμενος κατὰ μοναχοῦς, ὡς
 ἔγνω ἐπιλείπειν αὐτῷ τὸ βιώσιμον. Ἀπεβίω δ' ἐπὶ
 πκοὶ πολλοῖς, οὐς ἐπεὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν (26),
 εὐδ' ἔλον ἐνιαυτὸν ἐπιζήσασα τῷ ἀνδρὶ, μετέστη τῶν
 νεκρῶν, ὁ βασιλεὺς προσελάβητο. καὶ τοὺς μὲν ἄρ-
 βνας συνήκισε γυναίξιν, τὰς δὲ γε θηλείας ἀνδράσιν
 ἐδέτο, καὶ ἔστεργε καὶ εὐρηγέει τοὺς ἀδελφόπαι-
 ες. Πρὸς δὲ τὴν κοινωδὸν τοῦ βίου ὁ βασιλεὺς οὗτος
 οὐδ' ἀποστρόφως εἶχτο πρότερον, οὔτε λίαν ἐκείνη
 προσέκειτο, ἀφροδισίων δ' ἠττώμενος οὐ πᾶν τὰ
 ἐκ εὐνῆν ἐτύγγανε δίκαιος, ὅθεν καὶ βέλεσιν ἡ Αὐ-
 γούσια ζηλοτυπίας ἐδέδλητο. Ἐπει δ' ὁ χρόνος
 προήκων τῷ αὐτοκράτορι τὰ πυρφόρα βέλη τοῦ ἔρω-
 τος ἤμβλωνε, τότε πρὸς τὴν Αὐγούστην τρέψας τὸν
 ἔρωτα, ἔλος ἦν τῆς πρὸς ἐκείνην στοργῆς, καὶ ἤθε-
 λε εἶναι σχεδὸν αὐτῆς ἀδιάσπαστος. Τοιαύτη μὲν
 ἦν τῆ βασιλίσσῃ ἰσούτερον ἡ διάθεσις, καὶ μεγάλη
 τὴν ἡβήσασα, καὶ εἶχε οὕτω μέχρις ἂν ἔβρωτο τὸ
 σῶμα τῷ βασιλεῖ. Ἐπει δ' ἐκείνος τοὺς πόδας ἤλγει,
 καὶ ἐκ βίας ἐδέδλαπτο, καὶ περὶ τὰ ἄρθρα τοῦτω
 μυχθῶς ἔλης συνέρρηκασαν ῥεύματα, καὶ ἦν ἐν-
 τοῦτον ἀποκετῆς· κατήρχεν ἡ βασιλὶς, καὶ τῷ D
 ταύτης ἦν ὡς ἐπίπαν τιθέμενος ὁ αὐτοκράτωρ θε-
 λήσασα, καὶ πᾶσα ἡ ἐξουσία καὶ ἡ τῆς βασιλείας
 διοίκησις ἀνατεθῆναι αὐτῇ μετὰ παρέλευσιν τοῦ
 ἀνδρός μαρμαλέτητο, ὡς καὶ τὸν υἱὸν καὶ βασιλεῖα
 ἐποιήσασα αὐτῇ. Τῷ δὲ τὸ στέμμα οὐκ ἀνεκτὸν ἐς
 ἑώρας ἤδη τελοῦντι, καὶ γυναίξιν πρὸ πολλοῦ συν-
 εφέντι, τοῦ ἔθνους τῶν Οὐγγῶν ἀρχηγοῦ θυγατρὶ,

relegantur. Matri imperatoris, administratione
 rerum, ut dictum est, diu functæ, mala quibus
 subditi vexabantur, plerique ascribebant. Quam
 rem filius, ut qui nomine tenus fere duntaxat
 regnaret, etsi moleste ferebat, tamen illam invitam,
 pro reverentia sua, potestate privare noluit. Quo
 mulier animadverso, verita ne vel invita excedere
 cogeretur, relicta regia, omni auctoritate illi
 cedit, et in Pantepopti monasterium a se ædifica-
 tum migrat, ubi cum aliquot annos honorifice et
 regaliter 302 vixisset, provecta ætate obiit. Sed
 et Sebastocrator paulo amplius uno post matrem
 anno debitum naturæ persolvit, raso capillo et
 habitu monastico sumpto, cum vitæ finem instare
 sibi videret, multis liberis relictis: quibus, cum
 mater etiam non integrum annum marito super-
 stes, terrena reliquisset, imperator susceptis,
 adolescentibus uxores, puellis maritos dedit,
 fratris liberos et benevolentia et beneficentia
 prosecutus. Verum conjugem suam principio nec
 aversabatur, nec immodice amabat, sed libidini
 deditus jura matrimonii parum sancte observare
 ferebatur: unde Augusta telis æmulationis sau-
 ciabatur. Ut autem ætas grandior ignitas illas
 cupidinis sagittas nonnihil hebetarat, tum in
 Augustam converso amore, totus in ejus charitate
 acquiescebat, nec facile ab illa divelli poterat.
 Ex eo deinceps affectu magna imperatricis poten-
 tia fuit, etiam valente imperatore. Cum autem is
 ex pedibus laborare cœpisset, nec ambulare
 posset, et corruptis humoribus ad articulos con-
 fluentibus, in lecto decumberet: ipsa imperabat,
 illo comprobante omnia, et jam id animo agitabat,
 ut post mariti decessum tota potestate et imperii
 gubernatione in se translata, filium imperatorem
 dicto audientem haberet, cui jam jam adulo ad
 pridem marito, ducta Hungarorum principis filia,
 procreatisque liberis, id ferendum non erat.
 Nam ne imperio excideret, aut vita etiam priva-
 retur timebat, cum quanto amore mater filiam
 natu maximam et generum Bryenium prosequere-
 retur, cerneret. Itaque cognatos conveniebat,
 atque adeo populum, statuque rerum suarum
 apud singulos clam deplorando, jurisjurandi viros
 commonefaciebat: quo plerique obstricti promi-
 serant, se non nisi ipsi delaturos esse imperium. Il-
 vero eum confirmabant, auxilia pollicentes, et
 quæ pollicebantur jurejurando sancientes. Quæ
 cum imperatricem non laterent, irata edixit, ne
 quisquam eum conveniret, passim speculatoribus
 et obsevaloribus collocatis. Nihilo tamen ille se-
 cius fere omnes ad se allicere non desistebat,
 alios per semetipsum, alios per sui studiosos.
 Habebat autem 303 studia junioris quoque fra-

Varie lectiones et notæ.

(26) Καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν. Irene Alanorum prin-
 cipis filia, de qua egimus in *Familiis Byzantinis*,
 p. 474. Huic dicavit Theodorus Prodromus poema

astronomicum, quod asservari in bibliotheca Cæs-
 sareæ monet Petrus Lambecius, lib. vi de ead.
 bibl.

tris, altero Andronico, fratri eidemque imperatori adversante. Nam hi quoque jam adulti uxores duxerant, Andronicus sebastocrator, Isacius et Bryonius Cæsares appellati, alterius vero filii maritus Phorbenus panhypersebastus. Atque hæc ita se habebant, etsi temporum ordine immutato, posteriora prius exposuimus.

ὄρκων τοὺς ἄνδρας, οὓς οἱ πλείονες αὐτῶν ἦσαν ὁμωμοκοῦντες, ὡς οὐχ ἕτερον ἂν παρὰ τοῦτον μετὰ τὸν πατέρα δέξιντο αὐτοκράτορα. Οἱ δ' αὐτὸν ἐπεσφάρινον, καὶ ἐπαρῆξαι οἱ καιροῦ καλοῦντος προθυμώτατα ἐπηγγέλλοντο, ὄρκους ἐμπεδοῦντες τὰς ὑποσχέσεις. Ταῦτα δὲ τὴν βασιλίσσα οὐκ ἐλελήθεισαν, δι' ἧ καὶ προσώχθισε ὑπὸ υἱῶν. Ἐντεῦθεν παντὶ που καθάπαξ προσίεναι οἱ ἀπείρητο, καὶ πάντοθεν σκοποὶ τε καὶ κατοπτῆρες ἦσαν αὐτῶν. Ὁ δὲ καὶ οὕτως οὐκ ἐπαύετο πρὸς ἑαυτὸν σχεδὸν τοὺς σύμπαντας ἐφελκόμενος, τοὺς μὲν δι' ἑαυτοῦ, τοὺς δὲ διὰ τῶν προσκειμένων αὐτῶν. Προσέκειτο δ' αὐτῶν καὶ τῶν ἀδελφῶν ὁ νεώτερος· θάτερος δὲ γε, δηλαδὴ ὁ Ἀνδρόνικος (27), τῶν συγγόνων καὶ βασιλεῖ ἦναι τιωτο. Ἦδη γὰρ καὶ οὗτοι, ἀνδρωθέντες, γυναῖξιν συνεζύχθησαν. Καὶ ὁ μὲν Ἀνδρόνικος σεβαστοκράτωρ τετίμητο, ὁ δ' Ἰσαάκιος καὶ ὁ Βρυένιος Καίσαρες, ὁ δ' ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ τῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως γαμβρὸς ὁ Φορβησος πανυπερσέβαστος. Εἴχον μὲν οὖν οὕτω ταῦτα, εἰ καὶ προδραμῶν ὁ λόγος τὰ ὑπερον διηγῆσται.

XXV. Unus porro ex Latinis ab Occidente in B Orientem profectus, Roberti, cujus supra meminit historia, filius nomine Boemundus, servitium suum imperatori obtulit, et pactis jurejurando firmatis, acceptaque pecunia fere innumerabili, capta Syriaca Antiochia, non modo pacta et conventa violavit, sed et de bello Romanis inferendo cogitavit. Enimvero reditu in Occidentem destinato, metuens, ne in transitu Romanarum provinciarum a prætor aliquo prehensus, ad imperatorem in vinculis, ut homo fœdifragus perduceretur: quid facit? Rumorem de suo obitu spargendum curat, et cistæ impositus, famulis mandat, ut cadaver suum domum ferri dicant. Hoc astu in patriam reversus, et multum de imperatore conquestus, multos popularium ad sumenda contra Romanos arma concitavit, eorumque dux creatus, superato mari, Epidamnum magno studio capere contendit. Cum autem obsidio traheretur, civibus magnis detrimentis illatis, nec paucioribus acceptis, expugnatione desperata, ad alia loca æque irrito conatu progressus, denique pacem per legatos ab imperatore petit, Thessaloniciæ tum agente: qui inde digressus, juxta Coloneam Europæam vallum munivit, ibique cum Barbaro de pacis conditionibus transegit. Ac Boemundicum bellum hoc fere modo compositum est. Patriarcha vero Nicolaus Ecclesia per annos viginti septem gubernata, senex admodum decessit: cujus funus imperator magnificis honoribus prosecutus, alium in patriarchico sollo collocavit, e cleri Ecclesiæ numero illum quidem, sed ordinis diaconorum, et unus ex patriarchicis principibus, ex fratre nepotem ejus qui tum Chalcedonensi præerat Ecclesiæ, in litteris tum profanis tum sacris ab **304** ineunte versatum ætate, quem ipse imperator in Ecclesia declaravit. Aliquanto

καὶ παίδων γεγονότι πατρὶ. Ἐδεδόκει γὰρ περὶ τῆ ἀρχῆς, ἥ καὶ περὶ αὐτῆ τῆ ζωῆς, ὄρων τὴν μητέρα πολλὴν περὶ τὴν πρεσβυτέρων τῶν θυγατέρων ἐνδεικνυμένην σχέσιν, καὶ περὶ τὸν ἐπ' αὐτῇ κηδεστὴν τὸν Βρυένιον. Ὅθεν μετῆι τὸ συγγενές, ἀλλὰ μέντοι καὶ ζύμπαντας, καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν πρὸς ἑκαστον λαθραίως ἀποκλαιόμενος, ἀνεμίμησε τῶν ὄρκων τοὺς ἄνδρας, οὓς οἱ πλείονες αὐτῶν ἦσαν ὁμωμοκοῦντες, ὡς οὐχ ἕτερον ἂν παρὰ τοῦτον μετὰ τὸν πατέρα δέξιντο αὐτοκράτορα. Οἱ δ' αὐτὸν ἐπεσφάρινον, καὶ ἐπαρῆξαι οἱ καιροῦ καλοῦντος προθυμώτατα ἐπηγγέλλοντο, ὄρκους ἐμπεδοῦντες τὰς ὑποσχέσεις. Ταῦτα δὲ τὴν βασιλίσσα οὐκ ἐλελήθεισαν, δι' ἧ καὶ προσώχθισε ὑπὸ υἱῶν. Ἐντεῦθεν παντὶ που καθάπαξ προσίεναι οἱ ἀπείρητο, καὶ πάντοθεν σκοποὶ τε καὶ κατοπτῆρες ἦσαν αὐτῶν. Ὁ δὲ καὶ οὕτως οὐκ ἐπαύετο πρὸς ἑαυτὸν σχεδὸν τοὺς σύμπαντας ἐφελκόμενος, τοὺς μὲν δι' ἑαυτοῦ, τοὺς δὲ διὰ τῶν προσκειμένων αὐτῶν. Προσέκειτο δ' αὐτῶν καὶ τῶν ἀδελφῶν ὁ νεώτερος· θάτερος δὲ γε, δηλαδὴ ὁ Ἀνδρόνικος (27), τῶν συγγόνων καὶ βασιλεῖ ἦναι τιωτο. Ἦδη γὰρ καὶ οὗτοι, ἀνδρωθέντες, γυναῖξιν συνεζύχθησαν. Καὶ ὁ μὲν Ἀνδρόνικος σεβαστοκράτωρ τετίμητο, ὁ δ' Ἰσαάκιος καὶ ὁ Βρυένιος Καίσαρες, ὁ δ' ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ τῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως γαμβρὸς ὁ Φορβησος πανυπερσέβαστος. Εἴχον μὲν οὖν οὕτω ταῦτα, εἰ καὶ προδραμῶν ὁ λόγος τὰ ὑπερον διηγῆσται.

ΚΕ'. Εἰς δὲ τῶν εἰς τὴν Ἐφῶν διαβάντων Λατίνων καὶ ὁ τοῦ Ῥομπέρτου ἐκείνου, οὐκ ἤδη ἡ ἱστορία ἐμνήσθη, ὑπῆρχεν υἱός, Βαϊμούνδος ὀνομαζόμενος, ὅς, ἐκ τῶν Ἑσπερίων μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνιῶν, δούλωσιν τε τῶν βασιλεῖ ἐπηγγέλατο, καὶ συνθήκας θέμενος πρὸς αὐτὸν, ὄρκους αὐτὰς ἐμπέπιδωκε, καὶ χρήματα λαθῶν σχεδὸν ὑπὲρ ἀριθμῶν, τῇ κατὰ Κολίην Συρίαν Ἀντιοχείᾳ ἐπιδεδήμηκε, καὶ ταύτην πολιορκίᾳ ἐλῶν, οὐ μόνον τῶν ὁμολογημένων παραβάτης ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ πόλεμον κατὰ Ῥωμαίων ἄρσθαι μεμελέτηκεν. Ἐπανιέναι δὲ φροντίζων ἐκ τῶν Ἐφῶν εἰς τὰ Ἑσπερία, ἐδεῖτο μὴ ἐν τῇ ἐπανόδῳ χώρας Ῥωμαϊκὰς διῶν, κατασχεθεῖν παρὰ τοῦ τῶν χωρῶν ἐκείνων τὰς ἀρχὰς ἐμπεπιστευμένων, καὶ ἀπαχθεῖν δεσμώτης, ὡς παραβάτης ὧν ἔθετο συνθηκῶν. Τί γοῦν μηχανᾶται; Ἐαυτοῦ καταψεύδεται θάνατον, καὶ λάρνακι ἐμβεβήκει, ἐντειλάμενος τοῖς θεράπουσι λέγειν ὡς ἐτίθηται, καὶ ὁ νεκρὸς ἐκείνη κομίζεται οἴκαδε. Οὕτως λαθῶν εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ διποτῶσται· ἐνθα πολλὰ κτειπῶν τοῦ βασιλέως, πολλοὺς τῶν ὁμοεθῶν ἄρσι κατὰ Ῥωμαίων ὄπλα ἠρέθισεν, ὧν στρατάρχων ἐκείνος διεπεραιώθη πρὸς τὴν Ἐπίδαμνον, καὶ πολλὴν ἔθετο σπουδὴν ἐκπορθῆσαι τὸ ἄστυ αὐτῆς. Χρόνον δὲ διατρίψας ἐν τῇ πολιορκίᾳ μακρῶν, καὶ κακώσας μὲν τοὺς ἐν τῇ πόλει, οὐ μὲν δὲ καὶ αὐτὸς κακωθεὶς, ἀπέγνω μὲν τὴν τοῦ Δυββαχίου τὴν ἄλωσιν, προέβη δ' εἰς ἕτερα· ἀλλὰ κάκιστων διημαρτεν, ὅθεν διαπρεσβύεται πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, συμβάσεις ζητῶν. Ὁ δὲ τῇ Θεσσαλονικῇ ἦν ἐνδημῶν, καὶ ἀπάρας ἐκείθεν κατὰ τὴν Εὐρωπαϊαν Κολώνειαν τὸν χάρακα ἔθετο, ἐνθα καὶ προσωμίλησε τῶν βαρβάρων καὶ τὰς συνθήκας τῶν σπονδῶν ἐποιήσαστο. Ἦ μὲν οὖν τοῦ Βαϊμούνδου μάχη οὕτω πως διελέλυτο. Ὁ δὲ πατριάρχης Νικόλαος, ἐπὶ εἰκοσι πρὸς ἑπτὰ ἐνιαυτοὺς τὴν Ἐκκλησίαν ἰθύνων, καὶ ἐς γῆρας ἐλάσας

Varis lectiōnes et notæ.

(27) Ἀνδρόνικος. Andronicus Comnenus Porphyrogenitus sebastocrator, qui in ipso ætatis flore contra Turcos fortiter pugnans interiit: huic uxor

fuit Irene, uti nominatur in Typico ms. monasterii τῆς Κεχαριτωμένης ab Irene Augusta et illius matre conditi.

βαθῶ, νοσήσας ἀπέβίω· οὐ τὴν ἐκφορὰν, μεγαλο-
 κρεπῶς δ' αὐτοκράτωρ ἐτίμησεν, εἴτα ἕτερον εἰς τὸν
 θρόνον τὸν πατριαρχικὸν ἐγκαθίδρυσεν, ἕνα μὲν τοῦ
 κλήρου τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ τῶν διακόνων δὲ γε βαθ-
 μοῦ, καὶ τοῖς πατριαρχικοῖς συνταττόμενον ἄρ-
 χουσιν, ἀδελφιδούν δὲ τοῦ τῆς ἐν Χαλκηδόνι τότε
 πρεσβεύοντος Ἐκκλησίας, λόγοις ἐντεθραμμένον
 τοῖς τε θύραθεν καὶ τοῖς καθ' ἑμᾶς, αὐτὸς δ' βασι-
 λεὺς τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπιεδεδημηκῶς, καὶ αὐτὸν ἐν
 αὐτῇ προχειρισάμενος. Μετὰ δὲ εἰς τινα χρόνον νοσεῖ ὁ
 κρατῶν, καὶ οὕτως ἡ νόσος ἐκείνου κατίσχυσεν, ὡς
 ἐκλελοιπέναι δοκεῖν. Ἐν τούτῳ δὲ τοῦ σωτηρίου
 τοῦ Σωτήρος ἡμῶν ἐκτυπώματος, ὃ ἐν τῇ Χαλκῇ
 ἀναστῆλωται, τὸ θεῖον πέπλον (28), ὃ πρὸ τῆς εἰ-
 κόνος ἡώρηται, κομισθὲν, ἐφηπλώθη τῇ κλίνῃ ἐφ'
 ἧς ὁ κάμων κατέκειτο, καὶ αὐτοῦ τὸ σῶμα περι-
 κείλυκε, καὶ ἡ τῆς νόσου σφοδρότης ὑπεδίδου εὐθύς.
 Ὁ δὲ κακίνοτός τε καὶ ἀνεκάθισε, καὶ ἐφώνησε, καὶ
 ἤγειρεν ὕδωρ κατὰ χεῖρας, καὶ τροφῆς ἀπεγύσατο. καὶ ὁ μὲν ἀνεβῆνυτο, ἡ δὲ νόσος ὑπέληγε. Τοῖς δὲ
 πολλοῖς ἄπιστος ἦν ἡ ἀνάβρωσις. Ἴνα γοῦν πληροφορηθῶσι περὶ ταύτης οἱ ἀμφιβάλλοντες, ἐφιππος
 μὲν ὄλιγον διήλθε τὴν ἀγορὰν. Ἄλλ' οὕτω μὲν τῆς νοσοῦ ὁ αὐτοκράτωρ ἀπῆλλακτο. Αὐθις δὲ τὸν ἀστυ-
 πολοῦντα λαὸν δέος ὅπαισθαι ἀνάτιον φήμη γὰρ περιήει ἀπανταχοῦ τεθνάναι μέλλειν κατὰ τὸ μέγα
 Σάββατον τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου τὸν αὐτοκράτορα, καὶ οὐ τοῦ δημόδιου μόνον πλήθους ἡ φήμη κατε-
 κρήθη αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν τέλει καὶ τῶν περὶ τὸν κρατοῦντα, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ βασιλέως δόσεις
 τὴν φυγὴν, καὶ ταῦτα μηδὲ νοσοῦντος μηδέ τι τὸ ἐνοχλοῦν ἔχοντος. Ἐπιστάτης δὲ τῆς λεγομένης
 ἡμέρας, ἡλέγχθη τὸ φημιζόμενον μάταιον, καὶ τῶν πονηρῶν προσδοκιῶν ἀπηλλάγησαν ξόμπαντες.
 Κς'. Οὐ πολλὰ ἐπὶ τούτοις παρήλθε καιρὸς, καὶ
 τῆς Βυζαντιδος ὁ αὐτοκράτωρ ἀποδημεῖ, καὶ τὴν
 γυναικωνίτιν συναγαγόμενος, καὶ ταῦτα καθ' ὄραν
 χειμῆριον, καὶ σκινοὶ κατὰ τὴν θρησκίαν Χερβόν-
 νησον. Τοῦ δὲ χειμῶνος παρελθόντος, καὶ τοῦ ἔαρος
 ἐκλάμπαντος, ἤδη καὶ τὸ θέρος ἐφίστατο, κάκειθεν
 ὁ κρατῶν οὐ μεθίστατο, ἕως νόσος τῇ βασιλίᾳ
 ἐπέσκηψε· τότε δὲ προεπέμφθη ἡ Ἀδύουσα τρίτη
 βασιλικῇ. Ὁ βασιλεὺς δ' ἔτι ἔμενε διάγων ἐκεῖ, καὶ
 τοῦ στρατιωτικοῦ καταλόγου ἐπισκεπτόμενος,
 μέχρις ἂν ἐμπαθῆκε ὡς ἡ βασιλις κατηντήκει πρὸς
 τὰ Βασίλεια. Ἐτ' ἐκεῖθεν ἀπάρας, διὰ μιᾶς ἡμέρας
 κενελάθη τὴν Μεγαλόπολιν. Καὶ ἡ μὲν ἀνεβῆνυτο,
 ὃ δὲ τῶν διοικήσεων εἶχετο, ὡς τὰ πολλὰ κατὰ τὸ
 φιλοκαίτιον ποιούμενος τὰς διατριβάς. Καὶ οἱ τοι-
 οῦτοι ἐπιτετέθητο, τευαγμένας ἡμέρας ὤριστο,
 καὶ ἕξ ἐκεῖσε δημοσίᾳ προέκασθητο, ἀφορῶν πρὸς
 τοὺς κλατεῖν. Τῷ βουλομένῳ δὲ ἡ εἰς ἐκεῖνον
 ἀφῆκε συγχωρητο, καὶ ἕκαστος τῶν δεομένων

A post tanto morbo oppressus, ut exspirasse videretur,
 sacrosancto velo, quod ante imaginem Servatoris
 nostri in Chalce erectam pendet, in lecto ægro-
 tantis expanso, et ejus corpori applicato, non nihil
 mitigata morbi vehementia, se commovit, assedit,
 locutus est, malluvium petiit, cibumque cepit, et
 morbo paulatim decedente convaluit. Quod cum
 vulgo incredibile videretur, ut de sua valetudine
 constaret, paulo post equo per forum transiit. Eo
 morbo propulsato, nihilominus urbanæ multitu-
 dini metus inanis incessit ex rumore passim vul-
 gato, imperatorem eo anno in magno Sabbato
 esse moriturum. Is rumor non in plebe tantum,
 sed et in curia regia versabatur, atque ipsius
 etiam imperatoris animum commoverat, et si nec
 ægotantem, nec uliā molestia conflictantem, do-
 nec eo die elapso vanitate sermonis illius refutata,
 malorum metus omnibus est ademptus.

B ὁ μὲν ἀνεβῆνυτο, ἡ δὲ νόσος ὑπέληγε. Τοῖς δὲ
 πολλοῖς ἄπιστος ἦν ἡ ἀνάβρωσις. Ἴνα γοῦν πληροφορηθῶσι περὶ ταύτης οἱ ἀμφιβάλλοντες, ἐφιππος
 μὲν ὄλιγον διήλθε τὴν ἀγορὰν. Ἄλλ' οὕτω μὲν τῆς νοσοῦ ὁ αὐτοκράτωρ ἀπῆλλακτο. Αὐθις δὲ τὸν ἀστυ-
 πολοῦντα λαὸν δέος ὅπαισθαι ἀνάτιον φήμη γὰρ περιήει ἀπανταχοῦ τεθνάναι μέλλειν κατὰ τὸ μέγα
 Σάββατον τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου τὸν αὐτοκράτορα, καὶ οὐ τοῦ δημόδιου μόνον πλήθους ἡ φήμη κατε-
 κρήθη αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν τέλει καὶ τῶν περὶ τὸν κρατοῦντα, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ βασιλέως δόσεις
 τὴν φυγὴν, καὶ ταῦτα μηδὲ νοσοῦντος μηδέ τι τὸ ἐνοχλοῦν ἔχοντος. Ἐπιστάτης δὲ τῆς λεγομένης
 ἡμέρας, ἡλέγχθη τὸ φημιζόμενον μάταιον, καὶ τῶν πονηρῶν προσδοκιῶν ἀπηλλάγησαν ξόμπαντες.

XXVI. Parvo deinde tempore elapso, imperator
 cum gynæceo, quamvis hiberno tempore, Byzantio
 in Chersonesum transiit: nec inde discessit, in-
 terim militares catalogos perlustrans, donec sub
 ætatis initium, imperatrice ægrota, imperatoria
 C triremi præmissa cognovit, eam in regiam per-
 venisse. Tum et ipse uno die in magnam urbem
 pervenit, eaque convalescente, rerum administra-
 tioni intentus fuit, plerumque in Philopatium de-
 gens, eaque ratione inita, ut certis diebus in am-
 pliam plantilem prospectans, ibi publice pro tri-
 bunalium sederet, liceretque omnibus ei porrigere
 libellos supplices: quos ante se depositos a secre-
 tariis legi, et cujusque petitionem indicari, sta-
 timque responsa scribi, eaque confirmata suppli-
 cantibus restitui jussit. Ea ratione satis longo tem-
 pore observata, rursus eum imperatrice et gynæ-
 ceo egressus, circa radices montis Papyoii per totam
 hiemem, onm omni familia habitavit. 305 Sub ve-

Varie lectiones et notæ.

(28) Τὸ θεῖον πέπλον. Ita tradunt Synaxaria, D
 Zoon Iovis Philosophi imp. uxorem, cum a dæ-
 mone vitaretur, divino monitum oraculo, si sacra
 Deiparæ zona, quæ in Chalcoptatiana sede asser-
 vabatur, ad eam afferretur, fore ut liberaretur;
 mox Augusti præcepto aperta capsula, et zona a
 patriarcha supra Augustiæ corpus expansa et ex-
 plicata pristinam sanitatem recepisse. Idem habent
 Menæa et Synaxaria ad 31 Augusti, adduntque,
 aperta hac theca, quam ἁγίαν σορὸν appellatam
 etiam dicunt, in ea zonam Deiparæ inventam Σὺν
 ἐφραγίδι διὰ χρυσοῦνης βούλλης, καὶ κωδίκελλον
 ἐμφαίνοντα λεπτομερῶς, καὶ τὸν τε χρόνον, τὴν
 ἰνδικτιῶνα, καὶ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐν Κωνσταντι-
 νουπόλει προσκομισθῆ ἡ ἁγία ζώνη. Ejusmodi vero

vela quæ ad sacras imagines appendebantur, cole-
 bant Græci, ut ex hoc loco patet, et ex Synaxario
 ms. ubi narrat Manuelem Cononem imp. ex
 S. Demetrii templo Thessalonicensi, ejusdem san-
 cti τὸ παλαιγενὲς πέπλον, καὶ ἐπικείμενον τῇ πο-
 λυδύβῳ καὶ κοσμοκλήτῳ σορῶ, seu ἱερὰν σκίπη-
 σοῦ προκάλυμμα τοῦ ἀγίου τοῦ μάρτυρος Δημη-
 τρίου, vetus scilicet velum quo contegebatur S. De-
 metrii feretrum, solemnī pompa excepisse sub an.
 1164, et in sedem τοῦ Παντοκράτορος a Patre
 Joanne conditam, intulisse, anno Christi 1164, in-
 dict. 13. Octobris 23. Rem pluribus narrat idem
 Synaxarium ad 26 ejusdem mensis. Vide Menæa
 11 Augusti, Gloss. med. Græc. in Ποδία, et no-
 stram Constantino, lib. iv, p 84, 85.

ris initium juxta Philippopolim, vnum æstivum-
que tempus, et magnam autumnī partem exegit,
ea re ibi occupatus, ut cum Manichæis qui Pau-
liciani vulgo dicuntur, disputaret. (Nam magna
ejus gentis multitudo ibi versabatur, a Joanne
Zimisce ex Oriente in ea ioca translata) eorumque
multos ad orthodoxam fidem traduxit. Autumnō
jam medio fere exacto, in regiam est reversus.
Quia vero imperatrix multum poterat, etiam generi
ejus Bryennii magna erat potentia, ac jam vulgo
celebre, illius nutu in regia geri omnia. Quare om-
nes ad eum se conferebant, juris dicundi, et pro
imperii auctoritate sententias ferendi potestate præ-
ditum. Erat autem et ipse studiis doctinarum dedi-
tus, et uxor ejus in iisdem operam nihilo minorem,
ac potius majorem ponebat, exquisite atticissans,
ingenioque prædita acutissimo ad abstrusissimas
quasque contemplationes, eam facultatem partim
naturæ bonitate, partim industria consecuta. Affixa
etiam erat libris, et eruditorum consuetudine haud
obiter utebatur. Hoc rerum suarum statu Cæsar om-
nibus linguis celebratur. Quæcumque imperatoris filium
eumdemque imperatorem angere et cruciarent,
tamen tolerabat. Sed hæc in progressu orationis
exponentur. Nunc vero ea referantur, quæ omissa
sunt. Temporibus imperatoris hujus multa existi-
tere incendia, diversis urbis locis igne desolatis.
Sed et aliquando verno tempore vehementis venti
procella cum alia multa corruerunt, tum statua in
rotunda ille maxima columna porphyretica, in foro
quod Placotum vocant, dejecta, multos qui forte
ibi erant, contrivit. Ea statua et mole ingens, et
pulchritudine mirabilis, casu illo in multa frag-
menta est comminuta. Alio tempore imber maxi-
mus eo die quo principum Christi apostolorum
Petri et Pauli memoria celebratur, erupit, vespe-
rique auspiciatus ad idem usque tempus postridie
sine intermissione duravit. Tum in petu aquarum
multa ædificia sunt dejecta, et valles aquis redun-
dantes a mari nihil discreparunt, et homines
non pauci, ac multæ animantes perierunt. Atque
hæc ita se habuerunt.

λόγος ἐκθήσεται, ἄρτι δὲ διηγησάσθω ἢ παραλείποιε. Πολλοὶ κατὰ τοὺς τῆς αὐταρχίας χρόνους τοῦ βασι-
λέως τούτου γεγόνασιν ἐμπρησμοὶ ἐν διαφόροις τῆς

ἐπανεστίνετο δεητήριον διδακτικὸν θεοῦ δέοιτο. Καί
ταῦτα, ἐνώπιον αὐτοῦ τιθέμενα, ἐπέτατε τοῖς ὑπο-
γραμματούουσιν (29) ἐπιναί, καὶ γνωρίζειν αὐτῶν
τὰς ἐκάστων αἰτήσεις. καὶ αὐτίκα τὴν ἐφ' ἐκάστῳ ἀν-
τιγραφὴν προσέτατε γίνεσθαι, καὶ βεβαιουμένην τοῖς
δεομένοις παρέχεσθαι, Καὶ τοῦτ' ἐπὶ χρόνον ἱκανὸν
ἐτηρεῖτο τῶν αὐτοκράτορι. Ἐπὶ αὐθις ἀποδημῆ τῆς
Βυζαντιδος, φθίνοντος ἤδη τοῦ μετοπώρου. Συνῆν δὲ
ἐκεῖνῳ καὶ ἡ βασίλισσα, καὶ ἡ γυναικωνίτις συνεί-
πετο, καὶ περὶ τοὺς πρόποδας τοῦ θρόνου τοῦ Παπυ-
κίου (30) κατασκηνοῖ. Ἐνθα τὸ τῆς ὥρας χειμῆριον
διαγαγὼν παγγενεῖ, ἄρτι ἡργμένου τοῦ ἔαρος ἐκεῖθεν
ἀπάρας, τὴν Φιλιππούπολιν κατέλαβε. Περὶ ταύτης
οὖν τὰ θρία ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος σκηνωσάμενος, ἐκεῖ
τὸν ἐαρινὸν τε καιρὸν καὶ τὸν θέρειον, ἤδη δὲ καὶ
πολὺ τοῦ μετοπώρου διέτριβε, καὶ τὴν ἔργον αὐτῶν
τῆς ἐκεῖσε διατριβῆς ἢ μετὰ τῶν Μανιχαίων (31)
διάλεξις, οὗς Παυλικιάνους ἢ δημῶδης ἀνομάζει
φωνῆ (πολὺ γὰρ τοῦτο τὸ γένος ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ
κατὰπίσται, τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Τζιμισκῆ
μεταγαγόντος ἐκ τῆς Ἐφῆς αὐτὸ κἀν ταύτῃ ἐγκα-
τοικίσαντος), οὗς διαλεγόμενος, πολλοὺς πρὸς τὴν
ορθοδοξίαν πίστιν μετήνεγκεν. Ἦδη δὲ μεσουῆτος
σοῦ μετοπώρου, ἐπανῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια. Τῆς δὲ
βασίλεισσης μέγα δεδουνημένης, καὶ τῶν κηδεστῆ τῶν
Βρυεννίῳ τῶν Καίσαρι πολλῆ τὴν ἰσχὺς, καὶ δι'
ἐκεῖνου πᾶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις οἰκονομούμενον ἐκ-
πεφωνητο. Διὸ καὶ πάντες ἐκεῖνῳ προσήεσαν, καὶ
διδάξιν αὐτῶν ἐπιτέτραπτο καὶ βασιλικῶς ἐθεμίτω-
σεν. Ἦν γὰρ καὶ λόγους προσκείμενος (32) ὁ ἀνὴρ,
καὶ ἡ σύνοικος δὲ οἱ οὐδὲν ἤττον εἰ μὴ καὶ μᾶλλον
ἐκεῖνου τῆς ἐν λόγους παιδείας ἀντίχετο, καὶ τὴν
γλῶτταν εἶχεν ἀκριβῶς ἀταικίζουσαν, καὶ τὸν νοῦν
πρὸς ὕψος θεωρημάτων ἀξίωτον. Ταῦτα δ' αὐτῇ
προσεγένετο φύσει δξύτητι καὶ σπουδῇ. Προσε-
τήκει γὰρ ταῖς βιβλοῖς, καὶ λογιλοῖς ἀνδράσι, καὶ οὐ
παρέργως ἠμίλει αὐτοῖς. Οὕτω δ', ὡς εἴρηται, τῶν
Καίσαρι τῶν πραγμάτων συνεχθέντων, διὰ πάσης
τῆν γλῶττης ἡδόμενος ὁ ἀνὴρ. Τρῦτα δὲ τῶν βασιλέως
οὐκ ἐστὶν βασιλεῖ πολλῶν τῆν ἀθυμίαν ἐπέστατον,
καὶ εἰς ἀγωνίαν ἐπέβαλον ὁ δὲ καὶ οὕτως ἔχων
ἐκατέρει. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τούτων προῖων ὁ

Varie lectiones et notæ.

(29) Ὑπογραμματούουσιν. Interpres a *notariis*
vertit: malim a *secretariis*: nam etsi *notarius* et
secretarius idem forte haberi possint, tritior ea
tempestate fuit vox posterior, licet qui linguis pu-
riori studebant, ab ea abstinerent, ac secretarios
γραμματεῖς et ὑπογραμματούοντας fere semper ap-
pellarent. Nicephorus Constantinopol. in *Hist.* Ἀρ-
τέμιον Φιλιππικοῦ γραμματεῖα ὡς τῆ Ἰταλῶν φωνῆ
καλοῦσι ἀσηκρητίς. Ignatius Diacou. in ejusdem
Nicephori Vita, n. 4: Ἐλαξε γὰρ αὐτὸν τὴν τοῦ
ὑπογραφῆως ἀποπληροῦν χρῆσαν, καὶ τοῖς βασιλεῖσι
μυστηρίοις ὑπηρετεῖσθαι. Ἐπὶ n. 7: Ἦν γὰρ ὑπο-
γραφῆως τῶν κρατούντων μυστηρίοις ὑπηρετού-
μενος. Alia vide in *Gloss. med. Græc.* in v. Ἀση-
κρητίς.

(30) Τοῦ θρόνου τοῦ Παπυκίου: Papycii montis
versus Strymonem fluvium, mentio est apud Joan-

nem Cinnamum, lib. vi, n. 6. et Nicetam in
Isaacio, lib. iii, n. 1, et monasteriorum in eo ædi-
ficatorum.

(31) Μετὰ τῶν Μανιχαίων. De Manichæis circa
Philippopolim, consule Notas nostras ad *Alexiadem*,
pag. 284.

(32) Λόγους προσκείμενος. Quod testatur in primis
ejus quam præ manibus habemus historia,
Petri Possini studio typis Hegiis edita, et quam
Commentario illustravimus. Nicetas in Joanne
n. 1, de Irene generum conjugii Alexio ad imperii
successionem proponente: Ἄτε εἰπέιν ἱκανώτατον,
καὶ οὐκ ἐλάττωνα διαπραξασθαι, καὶ μαθημάτων
ἐλευθερίων μετασχόντα, βοημίζειν τὸ ἦθος εἰδῶτων
καὶ χρός βασιλείαν ἀδιαλωβήτων οὐ βραχία συναίρ-
μενον τοῖς ἄρχειν μέλλουσιν.

πῶρ καὶ ἠρείπωσεν. Ἐπνευσα δὲ ποτε τούτου κρατοῦντος καὶ ἄνεμος σφοδρὸς τε καὶ βιαιότατος, ὥρας οὐσης ἑαρινῆς, ὑφ' οὗ πολλά τε ἄλλα συνέβη συμπτώματα, καὶ ἡ ἐν τῷ κυκλωτέρῃ καὶ μεγίστῳ πορφορέῳ κίονι τῷ κατὰ τὸ λεγόμενον Ἡλακωτὸν ἐστῶτι ἰδρυμένη στήλη (33) κατήνεκτο, καὶ πολλοὺς ἀνεῖλε τῶν παρατυχόντων ἐκεῖ. Ἦν δὲ τὸ ἄγαλμα μεγέθει μὲν πάμμεγα, κάλλι: δὲ γε θαυμάσιον, ὃ καὶ πᾶσιν συντίθραυστό τε καὶ εἰς πολλὰ διετέμνητο. Καὶ ὕστερ δ' ἐν ἄλλῃ χρόνῳ καταβράβη σφοδρότατος, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν μνήμης τῶν κορυφαίων τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν Πέτρου καὶ Παύλου, ὅς, περὶ δελφιν ὄψιν ἠργημένος, διήρκεσεν ἄχρι τῆς αὐτῆς ὥρας τῆς ἐπίουσης ἡμέρας ἀνένδοτος γεγυώς. Ὅτε πολλὰ τε τῇ φορῇ τῶν ὑδάτων οἰκίαι κατέπεσον, καὶ αἱ κοιλάδες ὑδάτων πλησθεῖσαι οὐδὲν διαφέρον θαλασσῶν, καὶ ἀνθρώπων οὐκ ὀλίγων καὶ ζῶων πολλῶν συμβεβήκει ἀπώλεια. Ταῦτα μὲν οὕτω συνένεκτο.

ΚΖ'. Ἀπηγγέλη δὲ ποτε τῷ βασιλεῖ Τούρκων ἀβροῖζεσθαι στρατιάν, βουλομένην ἐπελθεῖν ταῖς ἐπὶ Ῥωμαίους χώραις, καὶ ταύτας ληΐσασθαι. Ἐτυχε δὲ τότε τοὺς πόδας ἀλγῶν, τοῦ βεῦματος σφοδρότερον ἐπιβρέυσαντος, καὶ περιωδυνίας αὐτὸν καὶ ἀλγυδῶσιν ὀξυτάταις πιέζοντος· ἐπεὶ γοῦν οὐκ εἶχε δὲ· ἑαυτοῦ κατὰ τῶν Βαρβάρων στρατεύσασθαι, φάλαγγα κπ' αὐτῶν ἐκπέμπει στρατιωτῶν, φαλαγγίαν ἐπιστήσας αὐτοῖς τὸν Καμμύτζην Εὐστάθιον (34), ἄνδρα τοῖς πρώτοις τεταγμένον τῶν στρατηγῶν. Ὁ δὲ, οὐκ ἐλαχίστην τῶν πολεμίων μοῖραν περιτοχῶν, προσβάλλει τούτοις, ἠττήθη δὲ προσβαλὼν, καὶ αὐτὸς μὲν ἐάλω, οἱ δ' ὑπ' αὐτὸν οἱ μὲν ἔπεσον, οἱ δὲ φυγόντες ἐσώθησαν. Ὡς δὲ ταῦτα τῷ βασιλεῖ ἀπηγγέλησαν, οὐκέτι καθεκτός ἦν ἐκεῖνος, ἀλλ' ἔξεισι, καὶ Τούρκοις μὲν ἐνέτυχεν οὐδαμοῦ (μαθόντες γὰρ τὴν κατ' αὐτῶν τοῦ βασιλέως ὁρμήν, τοῖς ἵπποις ἐνδόντες τοὺς χαλινοὺς, ἔφευγον ἀμεταστρεπτεῖ), ἴσχυσε δὲ καὶ ὁ Καμμύτζης τὰς γείρας αὐτῶν ἐκφυγεῖν, τοὺς αὐτὸν φρουροῦντας μεγάλας ὀπισθίστασι πείσας συναποδρᾶναι αὐτῷ, καὶ προσελθῆναι τῷ βασιλεῖ. Καὶ ὁ μὲν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἦλθε προσάγων, καὶ τοὺς αὐτοῦ φύλακας αὐτομόλους. Ὁ δὲ κρατῶν ἐκείνων μὲν ἠδέως εἶδε, τοὺς δ' ἐκείνων λευκώτας ἰδεξιώσατο χρήμασι, καὶ ἐπληθῆσεν εἰς τὸ Βυζάντιον. Οὗ πολὺς παρεβρύη κειρὸς, καὶ ἔξεισιν αὖθις κατὰ τῶν Βαρβάρων τούτων ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ ἄπεισιν εἰς τὸ Φιλομίλιον· ἔπει δὲ τὸ ἄστυ τοῦτο κενὸν ὀπλιτῶν (πάντες γὰρ τῆν τοῦ αὐτοκράτορος ἐγνωκότες κατ' αὐτῶν ἐφοδόν, καὶ μὲν φίλτατα μετέθεντο, ἐκεῖνοι δ' ἀνεχώρησαν)· τὸ μὲν ἄστυ ἄπῶνος ἐλήφθη. Ἀλλὰ μέντοι καὶ τῆν φρουρίαν καὶ σπήλαια, ἃ Καταφύγια τοῖς ἐγχωρίοις ὀνόμασται, παρὰ τῶν κατεχόντων αὐτὰ τῷ βασιλεῖ παρεδόθησαν, καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς μετακίσησαν, τῷτο συμφέρον τοῦ αὐτοκράτορος κρίναντος. Ὅς μὲν ἑαυτοῦ λαδῶν ἐκεῖνος, ἐπανήει, ἐπεὶ μὴ πολεμίας ἐτύχε. Τῶν δὲ μετοικιζομένων ὅσοι μὲν ἀμείζοντες ἦσαν ἢ καὶ νεάζοντες, δι' ἑαυτῶν τὴν πόρην πεποιήθητο· οἷς δὲ τὸ γῆρας βραδείς ἐτίθει ὅσος πόδας εἰς βᾶδισιν, τούτοις παρεῖχεν ὁ κρατῶν

A 306 XXVII. Cum autem aliquando imperatori, nuntiaretur, Turcicum exercitum colligi Romanas provincias populaturum, atque ipse pedibus æger, fluxionibus uberius ducurrentibus cum doloribus ac cruciatibus acerrimis, Barbaris occurrere non posset: Eustathio Camitzo duce, phalangem contra eos mittit, viro inter duces primario, qui cum non minima hostium parte congressus, victus est et captus, militibus partim cæsis, partim fuga clapis. Quo imperator nuntiato teneri non potuit, quin ipse egrederetur, ac Turcos quidem nusquam adeptus est, quod audito ejus adventu, laxatis habenis continenter fugerant. Sed Gamitzem, qui suis custodibus, magnorum præmiorum spe proposita, persuaserat, ut secum ad imperatorem transfugerent, libenter vidit, et liberatoribus ejus pecunia donatis Byzantium rediit. Neque multum temporis intercessit, cum alia expeditione contra Barbaros suscepta, Philomelium urbem armatis vacuam repertam (omnes enim ejus accessu cognito, charrissimis quibusque ablatis discesserant) sine labore cepit. Sed et castella quædam et speluncæ, quæ ab incolis Cataphygia, hoc est, confugia nominantur, per deditionem accepit et illos quod ita expedire videretur, in colonias secum abduxit, cum nemo esset, cum quo bellum gereret: iis qui integra ætate erant, et viribus vigebant, pedibus iter facientibus: qui vero senectute tardiores ad ambulandum erant, iis jumenta præbuit. Si qui vero vel morbis, vel aliis calamitatibus, vel afflictis senio corporibus lassis erant, eos clypeis impositos a robutis juvenibus, qui oneri ferendo pares essent, gestari jussit, ipseque obequitans, si quem eorum vel siti laborantem, vel cibum desiderantem, vel alioqui male affectum videret, eum pro virili recreabat. Sic proficiscenti et divertenti Turci Occidentales occurrerunt, qui principem suum ferire cum Romanis fædus velle dicerent. Quod cum nec imperatori displiceret, mane Barbarorum princeps venit, non satrapa, sed ex sultani genere, qui et ipse a suis sultanus vo-

Variæ lectiones et notæ.

(33) Στήλη. De hac statua Constantini et columna porphyretica, ejusdemque statuae casu, legitur in Notis ad *Alexiadem Anaxam*. Illius præterea meminit Nicetas in *Thesaurο orthodox. fid. lib. v, cap. 41*, ex versione Petri Morelli: *Cum pertenuisset ad Sigma, locus hic est urbis Constantinopolis ita dictus nec procul a Purpurea columna*

dissitus: ea, inquam, cui maxima Constantini statua imposita est, quæ Ἀνθῆλιος dicitur, quæ terræ motu etiam confracta est imperante Comnenorum primo Alexio, etc.

(54) Τὸν Καμύτζην Εὐστάθιον. Cujus non semel meminit Anna Comnena lib. xiii *Alexiadis*.

caretur, et ominus de equo descendit, atque imperatorem insidentem 307 pedes convenit, et adoratione sic peracta, fœdere icto, magnaque pecunia cum suis donatus, in sedes suas rediit, imperator in regiam est reversus. Ab eo tempore auctis pedum doloribus plerumque decubuit, imperatrice rerum potiente. Quæ cum omnem auctoritatem sibi vindicatura videretur, filius ejus, idemque imperator, omnibus modis conatibus matris obsistere non desistebat.

ἠθέλειν θεσθαί τὸν σφέτερον ἀρχηγόν, Τοῦτο δὲ οὐδὲ τῷ βουσιλεῖ ἀποθύμιον ἔδοξεν· Ἐωθεν οὖν ἤκειν ὁ τῶν Βαρδάρων κρατῶν ὁ δὲ ἦν οὐ σατράπης, ἀλλ' ἐκ τοῦ γένους τοῦ σουλτανικοῦ καταγόμενος, καὶ σουλτάνος ὑπὸ τῶν οἰκείων ὀνομαζόμενος, ὃς ἐπίπτη τῷ βασιλεῖ ἐντυχῶν, πέρβρῃθεν αὐτὸς ἀποβάς τοῦ ἵππου, καὶ πεζῶς προσεληλυθώς, καὶ οὕτω τὴν προσκύνῃσιν αὐτῷ ἀφοσιωσάμενος, συνθηκὰς ἐθετό, καὶ χρήμασι πολλοῖς φιλοτιμηθεὶς ἐκεῖνός τε καὶ ὅσοι σὺν αὐτῷ ἐληλύθηνσιν, ὁ μὲν ἐπαγήθει πρὸς τὰ ἤθη τὰ ἑαυτοῦ, ὁ δ' αὐτοκράτωρ ἐπανῆλθεν εἰς τὰ βασιλεία. Ἐντεῦθεν ἠύξητο τὸ τῶν ποδῶν ἄλγος αὐτῷ, καὶ ἦν κλινήρης ὡς τὰ πολλὰ, κατήρχε δ' ἡ βασιλεὺς, καὶ ἦν ἐηίδοςος τὴν αὐταρχίαν σφετερισσασθαι. Ὁ δὲ ταύτης υἱὸς καὶ βασιλεὺς οὐκ ἤρέμει, παντοίως πρὸς τὴν δοκοῦσαν τῆς μητρὸς ἐπιχείρησιν ἀντιστρατεύμενος.

XXVIII. Imperator porro morbo fatigatus, in B magnum palatium, quod est ad orientem, est translatus, ubi quotidianis medicorum conventibus curabatur, quorum judicia variaverunt, donec tandem communi consilio decreverunt stomacho imperatoris ferrum candens imprimere: et quia eis regis aer, ut australior, parum temperatus videbatur, in Mangana transfertur, sive id fortuito factum, sive fati, moribundum hominem, ut ibi animam exhalareret, compellentibus. Nam illud, In Acesodynâ cadet, qui talia admirantur, de eo interpretabantur: esse enim Mangana Acesodynum, ob medicam offleinam quæ ibi erat, quod dolores ibi propulsarentur. Quin et cauterium non temere imperatori adhibitum ii contendebant, qui de istiusmodi studio sibi placent, sed id quoque ex veteri præscientia et prædictione factum. Nam alicubi scriptum esse de eo, ab iis qui regum fata ambagibus involuta descriperunt, eum *hamo ustum casurum*, quod illi scriptores ferrum quo stomachus uri solet, ob acumen inflexum, hamo compariant. Verum neque ustio, neque loci mutatio quidquam ægroto profuit, paulatim ad terminum

ἀποζύγια. Εἰ δὲ τινες ἢ νόσοις ἢ πάθεσιν ἄλλοις εἶχον παρειμένα τὰ σώματα, ἢ γῆρα μακροχρονίῳ τε καὶ λυγρῷ, τούτους ἀσπίσιν ἐπιτίθει μακραιῖ, καὶ τὰς ἀσπίδας νέους φέρειν ἐπίταττε σθεναροῦς, δεδνημένους ἀχθοφορεῖν, αὐτὸς δὲ περιῶν, εἴ τινα τῶν οὕτω κομιζομένων ἢ διψῆει κάμνοντα εὕρισκεν, ἢ τροφῆς ὀρεγόμενον, εἰ ἄλλως ταλαιπωροῦμενον ὡς ἐνδὸν, ἀνεκτάτο τὸν κάμνοντο. Οὕτω δὲ ὀδοιπορήσαντί τε καὶ καταλύσαντι καὶ Τοῦρκοι πρὸς ἐσπέραν ἀνεφάνησαν, σπονδὰς πρὸς Ῥωμαίους λέγοντες

ΚΗ'. Ὡς δὲ τῇ νόσῳ κατεπονείτο ὁ αὐτοκράτωρ, εἰς τὸ μέγα τὸ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον μετακλιθεὶς ἀνάκτορον, καὶ ἦν νοσοκομούμενος. Καὶ ὁ τῶν Ἀσκληπιδῶν περὶ ἐκεῖνον καθ' ἐκάστην ἐγένετο ἀθροισμός. Οὐκ ἦν δὲ μία πᾶσι διάγνωσις, μία τις δὲ οὖν εἰς μίαν γνώμην ἤλθόν ποτε· ἢ δ' ἦν σιδήρῳ τὸν στόμοχον καυτηριάσαι τοῦ αὐτοκράτορος· σιδήρον οὖν ὁ βασιλεὺς κατὰ τοῦ στομάχου φλογόντα δέχεται. Οὐκ εὐκρατος μέντοι ἔδδοκει τοῖς ἱατροῖς ὁ τῶν ἀνακτόρων ἀήρ, οἷα δὴ νοτιώτερος. Διὸ καὶ εἰς τὰ τῶν Μαγγάνων ἀνάκτορα μετακλιόμετο ὁ κρατῶν, εἴτε τυχαίως οὕτω συμβῶν, εἴτε τοῦ χρεῶν τὸν θνήσκοντα συναλεύοντος, ἐκεῖ τὴν ψυχὴν ἐρυγείν. Τὸ γὰρ, Ἐν ἀκισωδῶνσι πεσεῖται, περὶ ἐκεῖνου γεγράφθαι λέγοντες οἱ περὶ ταῦτα ἐκτοημένοι· ἀκισώδυνα τὴν τῶν Μαγγάνων κατοικίαν ἐξηγοῦντο τε καὶ ἀνόμαζον, διὰ τὸ ἱατρῆιον τὸ ἐν αὐτοῖς, ὡς ἄκος ταῖς περιωδυνίαις περιποιούμενον, καὶ οὐδὲ τὸ καυτηριάσαι τὸν βασιλεῖα, γενέσθαι μάλιστα ἐλέγτο τοῖς ταῦτα κομφοῖς, ἀλλὰ κατὰ παλαιγενῆ καὶ τοῦτο πρόβρῃσιν τε καὶ πρόγνωσιν. Γεγράφθαι γὰρ που περὶ αὐτοῦ τοῖς πονήσασιν· τὰς περὶ τῶν βασιλείων εἰνιγματώδεις (35) γραφὰς ὡς

Varie lectiones et notæ.

(35) Εἰνιγματώδεις. Omitit Petrus Lambecius hanc de imperatorum fati prædictionem in sua Collectione præfixa Leonis imp. Oraeculis cui hanc addi velim, quam ex eod. Reg. 1595, fol. 75, olim descripsimus.

ΧΡΗΣΜΟΣ

Ὅτ' ἐξ Ἐψίας καὶ δυσμῶν ἤξει μάχη,
Ὅτ' ἐνδεκάτης ὄτε μὴν κορυφαῖος,
Ἄνῃρ Λιβύης ἀσπίδος σνετογαία
Σκοτεινοεῖδης πλατοχάνων καὶ μέγα,
Οὗτος ῥοφήσει τὸν ἀνακτόρων μέγα
Κα' σφάνια πάμπολλα τῇ Βυζαντίδι.
Ῥοὺς γὰρ μέγας ἐκδράμη τῶν αἱμάτων
Ὡστε γεμίσαι τὰς ἀγυῖας ἀπάσας·
Ὡς οἰκτρὸν οἰκτρὸν εἶδωσε πᾶς βλέπων,
Καὶ συγκλωνηθήσονται τὰ περίεξ Ἐπταλόφου.
Αἶ, αἶ, ἔξη ἡ σύμπασα γὰρ γῆ τότε,
Ὅμοι τὸ Κάππα βραχὺν ἄρξει τὸν χρόνον,

Ἄλλὰ Βαβυλῶν δυσμενεστάτη πόλις.
Ἐφαγαὶ γὰρ εἶσι καὶ προχύσεις αἱμάτων,
Οἰκτρὸν γὰρ οἰκτρὸν μὴ ἐκποθήσεις φάος.
Δημοκρατήσῃ πρὸς μακρὸν, ἄρξει Κάππα,
Τῆς ἐνδεκάτης εἰρημένης ἐκλείψει,
Καὶ πάντε προτόλια τῆς μοναρχίας
Διχμάς φέροντας, καὶ σποραὶ ἐγκομμέναι,
Δράκοντα συσφιγξουσι τὸν Λιδοκτόνον
Ἄσαρκα μὴ σθείνονται τὰ τούτων κρήη
Καὶ πρὸς μάλην ἐφυλον ἡλλοιωμένον,
Ῥηρίθμῳ ἔργῳ ταροδήσω σῖτα ξίφει,
Πρὸς χλιάδας ἐξ ἑπτα μετριμένας,
Καὶ πᾶς ἀσελγῆς καὶ φονεὺς καὶ κραμμένος
Κήρυξ βοήσῃ, πᾶς ἀνεφανήσῃ μέγα,
Δράμετε πάντες πρὸς δυσμὰς ἐπταλόφου,
Ἐκώρηται δ' ἄνδρῶν οἰκτῆν ἑμὸν φίλον,
Μυλόκρονον μῆλιθον παῖον λαβόντας,
Τὸν θεξίδον ὑποῦ ἀξαγάγεται πόδα,
Καὶ τόσῳ βραχὺν πρὸς βασιλείας ἑμέρους,

Ἄγαστρι καυθεὶς πεσεῖται· ἀγκῆρι λέγοντες τὸς A
 συγγραφεὶς ἐκείνους τὸ σιδήριον ἀπεικάζουσι, δι' οὗ
 τὸν ἐτόμαχον καυτηριάζεσθαι εἴθισται διὰ τὸ κακὰ μ-
 φθαι πρὸς τὸ ἄκρον αὐτόν. Ἄλλ' οὐθ' ἡ καυτηρία,
 οὔτε μὲν ἡ τοῦ ἀέρος ἐναλλαγὴ τῶν κάμωντι τι ἐλο-
 στείλησαν, ἡρέμα δὲ πρὸς τὸ τέλος ἐχώρει, οὔτε δὲ
 οἱ ἴστροι ἀπεγνωσθαι αὐτῶν τὸ βιώσιμον ἔλεγον· και-
 τινες μοναχοὶ προὔλεγον αὐτῶν μὴ ἄλλως ἐκλιπεῖν,
 εἰ μὴ πρότερον πρὸς Ἱερουσαλήμ ἀφίκηται εἰς
 προσκύνειν τοῦ ζωηφόρου τάφου τοῦ Κυρίου καὶ
 Σωτῆρος ἡμῶν, οὗ καὶ τὸ διάδημα αὐτὸν ἀποθέ-
 σθαι μέλλειν ἐχρησιμολόγουν. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα
 αὐτῶν ἐπηγγέλλοντο, ὁ δὲ τοῖς λεγομένοις ἐπίστευεν.
 Ὁ γὰρ ἡμῖν πρὸς βουλήν, τοῦτο βέβαιον εἰς πίστιν
 καταγγελλόμενον. Οὕτω δὲ κλεπτόμενος ἔλαθε τῶν
 τίλει προσεγγίσας τῆς βιοτῆς, καὶ πρὸ τῆς εἰς Ἱε-
 ρουσαλήμ ἀφίξεως, ἀποθέμενος, ἀλλ' οὐχ ἐκὼν, B
 τὸ ἐπέδημα. Εἴη δ' εἰπεῖν πρὸς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ
 ἐκδημήσας, τὴν τῶν πρωτοκόων μητρόπολιν, τῶν
 ἐπογραφωμένων ἐν οὐρανοῖς. Πεντεκαίδεκάτην μὲν
 ὁ Αὐγουστος ἤγε τῆς ἐνδεκάτης ἐπινημῆσεως, καὶ
 τὰ τελευταῖα ἔπειε ὁ Αὐγουστος, καὶ ὁ μὲν ἔκειτο
 ἀναφῆρων τὸ ἄσθμα πυκνόν τι καὶ ἀδρανές. Ἡ δὲ
 γε βασίλισσα ὄλη τοῦ πάθους ἦν, καὶ συνῆκτο περὶ
 αὐτῆν τὰ θυγάτρια. Ἡδὴ μὲν οὖν τῆς ἡμέρας παρ-
 αληλῦσθαι τὸ πλέον, καὶ ὁ ἥλιος οὐχ ὑπὲρ κεφαλῆς
 ἦν ἑστῶς, οὐδ' οἶον εἰπεῖν κατὰ κάθετον ἀλλ' ἐκλίν-
 θη βραχὺ τι κατιῶν πρὸς δυσμὰς, καὶ δηλοῦται τῶν
 τοῦ βασιλέως υἱῶν καὶ βασιλεῖ ἐκλιπεῖν ἄρτι τὸν
 πατέρα. Ὁ δ' εἰσῆλθε τὸν οἶκον, ἔνθα περ ὁ θνήσκων
 κατέκειτο, οὔτε τὸν ἀπιόντα θρηνήσων, τὸ δὲ πιστὸν
 τοῦ θνήσκου ἐκείνου τῆ ὕψει ληψόμενος. Καὶ ἰδὼν
 ἀντίκτα ἐξῆλθε, καὶ ἀναβὰς τὸν ἵππον, ἐξῆει τῶν
 Μαργάρων σὺν τοῖς περὶ αὐτόν, ἐξίοντι δὲ πολλοὶ
 συναπῆχθησαν. Ἄρτι δ' ἐξεληθόντι τὸν τῶν Μαργά-
 ρων περίβολον προὔπαντῶσιν οἱ Ἀβασγοὶ· οὗτοι
 δ' ἦσαν οἱ τῆ ἐξ Ἀβασγίας κομισθεῖση παιδί, καὶ
 νομωρομένη τῶν μείζονι τῶν υἱῶν τοῦ Καίσαρος
 ἐπιθεῖν συναπεστάλησαν, καὶ ὑπαντηκότες, ἐπηλά-
 λεζάν τε καὶ προσεκόνησαν. Τότε φασὶ τὴν βασιλῖδα
 τὴ θνήσκου βασιλεῖ περιπαθῶς ἀπαγγεῖλαι τὴν
 τῶ υἱῶν ἀπέλευσιν, τὸν δὲ φθέγγεσθαι μὲν πρὸς
 τοῦτο μὴ δέν, ἢ μὴ βουλόμενον ἢ μὴ δυνάμενον·
 διὰρτι δὲ τὰς χεῖρας ὑψοῦ, οὐκ οἶδ' εἴθ' ὑπερευχό-
 μων τοῦ υἱοῦ, εἴτε μὴν κατευχόμενον. Ἔτεροι δὲ
 φασὶ μὴ τὰς χεῖρας διᾶραι τὸν θνήσκοντα, μὴδὲ γὰρ
 οἶδ' εἴθ' ἀναίηδ' ἐκλείποντα. Τῆς δὲ βασιλίδος πολ-
 λὰς ἀπαρρογίας, ὡς Ἄπεισιν ὁ υἱός σου ἔτι
 ζῶντι σε τὴν βασιλείαν ἀφαιρησόμενος, ἐκείνου
 ὑπομειδῶσα βραχὺ τι καὶ ἀμυδρὸν, ἢ τῶν λεγομένων καταγελῶντα, εἰ νομίζοιτο περὶ τῆς βασιλείας
 φρονεῖν ἐκπνέων ἡδὴ καὶ τῶν νεκρῶν μεριστάμενος, ἢ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπὶ τῶν πραττομένων διάθε-
 σιν ὑπεμπαίνοντα. Ἐλέγετο γὰρ τοι καὶ παρ' ἄλλων καὶ παρ' ἐκείνου τοῦ Πορφυρογενοῦς αὐτοκράτορος,
 μὴ γνώμη εἴτε πατρικῆς θέσθαι τὴν εἰς τὰ βασιλεία πάροδον, ἀλλὰ παρ' ἐκείνου ἐπιτετράφθαι οἱ
 τὴν ἐξοδον, καὶ σύνθημα ταύτης ἐκ τοῦ πατρὸς λαβεῖν τὸν ἐκείνου δακτύλιον· ταῦτα δὲ μὴ παρούσης

vitæ progredienti. Negabant tamen medici, vitam
 ejus esse deploratam: ac monachi quidam prædi-
 cebant ei, non moriturum priusquam Hierosolyma
 venisset ad vivificum sepulcrum Domini et Serva-
 toris nostris adorandum, ubi diadema depositurum
 eum vaticinabantur: quorum ille pollicitis crede-
 bat. Nam orationem quæ nobis cordi est, facile
 comprobare solemus. Ita per imposturam non ani-
 madvertit se vitæ finem attingisse, antequam Hie-
 rosolyma perveniret, diademate quanquam non
 ultra posito: etsi dici **308** queat ad superna
 Hierosolyma profectus esse, primogenitorum me-
 tropolim, qui sunt in cælis inscripti. Igitur Au-
 gustixv undecimæ indictionis, Augustus extremum
 ducebat spiritum, qui cum crebrum infirmumque
 trahens anhelitum jaceret, imperatrix mærore op-
 pressa aderat, filiaque etiam presentibus. Jam ma-
 jore diei parte exacta, cum sol non supra caput
 staret, nec (ut ita dicam) ad perpendicularum, sed
 nonnihil inclinatus ad occasum tenderet, impera-
 toris filios significatur, patrem agere animam. In
 gressus igitur ædes, in quibus moribundus decum-
 bebat, non ut decedentem deploraret, sed ut de
 ejus morte certior redderetur, eo viso statim exiit,
 et equo conscenso, cum suo comitatu et multis
 aliis, Manganis excessit. Quo facto statim Abasgi,
 qui puellæ ex Abasgia adductæ, ut natu maximo
 Cæsaris filio nupturæ adjuncti fuerant, obviam
 facti, sublato clamore eum adorarunt. Tum aiunt
 imperatricem filii discessum morienti imperatori
 dolenter narrasse: eum vero ad ib nihil respon-
 disse, seu non vellet, seu non posset: sed manus
 sustulisse, haud scio, bene an male precantem
 filio. Alii manus eum sustulisse negant, neque enim
 id facere potuissent morientem, sed imperatrice sæ-
 pius vociferante, *abire filium, ei viventi crepturum
 imperium*, illum parum obscureque subrisisse,
 sive eam orationem deridentem, si putaretur adhuc
 de imperio sollicitus esse exspirans, terrenaque
 jam relicurus: sive quid de illo facto sentiret,
 indicantem. Nam et ab aliis et ab ipso Porphyro-
 genito imperatore narrabatur, eum non sine patris
 consilio regiam esse ingressum, sed exitum ab illo
 ei fuisse concessum: cuius rei tesseram illius annu-
 lum accepisset: eaque facta esse absente impe-
 ratrice, et illa ignorante. Cum igitur abiret, fama
 quid actum esset, celeriter divulgante, ad hunc
 imperatorem et cognati, et ex tribunis militum et
 ex senatu multi se contulerunt.

Variæ lectiones et notæ.

Αὐτὸς κρατῖσι τετραγὴ ὀκτῶ χρόνου,
 Ὡς νεκρὸς ἤδη καὶ δεῖα λειψόμενος,
 Οἶδασιν πολλοὶ καὶ μὴδὲ τούτων βλέπων,

Ὁς ἐκ μέθης δὲ φανερωθεὶς τοιοῦτος,
 Σκηπτοκρατῆσει τῆσδε τῆς βασιλείας,
 Καὶ πάλιν ἤξει ἐπαλόφου τὸ κράτος.

γενέσθαι τῆς βασιλείδος, καὶ ἀγνοοῦσθε ὅτι γέγονασιν. Ὁ μὲν οὖν ἀπῆει. Τῆς φήμης δὲ κηροῦξάσης ταχὺ τὸ παρῆν, τῷ βασιλεῖ τούτῳ καὶ τὸ συγγενὲς προσήει, καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων πολλοὶ καὶ τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς.

XXIX. Cæterum ad magnam regiam properanti nuntiatur, Varangos stationis excubitorum, ubi iidem habitabant, via occupata, neminem illac transire pati, aut **309** accedere ad regiam. Quo nuntio perturbatus, quemdam ad illos mittit percontatum, quid sibi velint. Mittit et ad Ecclesiam qui diceret, imperatorem esse mortuum, seque celebrari velle ut imperatorem. Ac id quidem a clero et summo pastore factum. Sed Varangi responderunt ei qui rogabat, cur regiæ aditu imperatorem excluderent, se imperatore vivente neminem passuros ingredi. Illo vero infirmante, jam esse mortuum: Varangi jurejurando sancita ejus rei fide, imperatori regiam ingredi concesserunt. Quo cum pervenisset, cum suis deliberabat, quomodo tractanda esset mater, fratres, sororesque, et Cæsar Bryenius: illos enim adhuc metuebat, suspectosque habebat, ne res novas molirentur. At pater totum adhuc diem spirabat, difficulterque moriebatur, sub vesperam demum exstinctus. Vixit annos septuaginta, aut circiter, regnavit septem et triginta, menses quator, et dies aliquot. Obiit anno mundi sexies millesimo, sexcentesimo vicesimo sexto, imperio feliciter administrato, vitæ exitum non æque prosperum sortitus. A ministris enim fere omnibus est desertus, ut prope nulli essent, qui cadaver ejus postremis lavacris purgarent: neque ornatus imperatorius præsto eis esset, quo cadaver ejus pro dignitate ornaretur, neque funus ei factum est imperatori conveniens. Idque non alieno, sed filio imperii successore: et eo filio, quem ipse imperio ornat. Sic rerum humanarum nihil stabile et firmum est, sed infida omnia, et tessera mutabiliora. Fuit autem ille vir, ut et mores ejus expressos ad posteritatis memoriam propagemus, neque ferox et arrogans, neque iracundus, neque avarus, nec pecuniæ nimium cupidus, ut eam conflaret, et in thesauros occultos et subterraneas opes reconderet. Unde neque post obitum ejus in ærario magna pecunia est reperta: ad misericordiam propensus, ad sumendas pœnas tardus, moribus moderatis, accessu facilis, in victu non intemperans, non vino deditus; virtute præditus auscultare et honorem habere solitus. Eruditionem non ut conveniebat, sed utcunque colobat: commodus, **310** non insolens erga eos quibuscumque vivibat, comis et jucundus, quasi cum **D** æqualibus viveret. Unde illi securis erant animis, neque metu attoniti illi astabant, præsertim absente imperatrice, quæ imperiosum aliquid et severum præ se ferebat, et modestiæ oblitus acrius increpabat. Ac pulchra quidem ista sunt: quis enim neget? quæque privati hominis laudes absolvant, non tamen ejusmodi, quæ imperatorem omnino bonum demonstrent. Nam homini privato satis est moderatio, æquitas, placabilitas, et in omni

A ΚΘ'. Τῷ δ' ἦν ἡ ὁρμὴ πρὸς τὸ μέγα ἀνάκτορον· ἀπίοντι δὲ ἀγγέλλεται ὡς οἱ Βάραγγοι τὴν ἐν τοῖς ἐξκουβίτοις διειληφότες ὁδὸν, ἐνθα περ τούτοις καὶ ἡ κατοικησις, ἀπελθεῖν δι' ἐκεῖνης οὐ παρὰ χωροῦσι τινι, οὐδὲ μὴν πλησιάζει τοῖς βασιλείοις. Τοῦτο εἰς ἀγωνίαν τὸν βασιλέα ἐπέβαλε. Καὶ στέλλει πρὸς ἐκείνους τινὰ ἐρωτῶντα τί τὸ σφίσι βουλόμενον· στέλλει δὲ καὶ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, τεθνάναι λέγων τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ζητῶν αὐτὸς εὐφημηθῆναι ὡς αὐτοκράτωρ. Καὶ τοῦτο μὲν ἤνυστο, καὶ αὐτοκράτορα αὐτὸν ὁ κληρὸς τῆς Ἐκκλησίας γνώμη καὶ τοῦ ἀρχιποιμένου ἀνηγόρευσεν. Ὁ δὲ πρὸς τοὺς Βαράγγους ἐσταλμένος ἠρώτα ἐκείνους, ὅτου χάριν κωλύουσι τῷ βασιλεῖ τὴν εἰς τὰ βασιλεία πάροδον· οἱ δὲ μὴ ποτε παρὰ χωρῆσαι τῶν βασιλείων ἐτέρῳ, ζῶντος τοῦ αὐτοκράτορος, ἔφασαν. Ἐκεῖνος δὲ τεθνηκέναι διεδοκίμαζον τὸν αὐτοκράτορα. Καὶ οἱ Βάραγγοι ὄρκω τοῦτον πληροπορήσαι αὐτοὺς ἀπήτησαν. Καὶ δεῦμος ἡ μὴν τεθνάναι τὸν βασιλέα, κάκεινοι ἐπέδοσαν, καὶ τῆς παρόδου τῷ βασιλεῖ παρεχώρησαν. Ὁ δὲ ἀπῆει πρὸς τὰ βασιλεία, καὶ τούτων ἐντὸς γεγονώς, πῶς ἂν χρήσαιτο τῇ μητρὶ καὶ τοῖς ὁμογενέσι, καὶ τῷ τῶν κηδεστῶν ἐνὶ τῷ Βρυενίῳ, μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐβουλεύετο. Ἔτι γὰρ ἐδοκίμαζε τούτους, καὶ οἱ ἦσαν ἐν ὑποψίαις, ἐλπίζοντι νεωτερίσειν ἰσως αὐτούς. Ὁ δὲ τούτου πατὴρ παρ' ἄλλην μὲν τὴν ἡμέραν ἐμπνέων ἦν, καὶ δυσθανατῶν, περὶ δὲ τὴν ἑσπέραν ἐξέλιπε· ζήσας μὲν ἔτη ἐβδομήκοντά που τὰ πάντα ἢ ὅτι ἐγγυτάτω, βασιλεύσας δ' ἐκ τούτων ἐνιαυτοὺς ἑπτὰ καὶ τριάκοντα, ἐπὶ μῆσὶ τέσσαρσι καὶ ἡμέραις τισίν. Ἔθανε δὲ κατὰ τὸ ἐξακισχιλιοστὸν ἐξακισιοστὸν εἰκοστὸν ἔτος· τὴν μὲν βασιλείαν διηνηκώς εὐτυχῶς, τὸ δὲ γε τέλος οὐχ ὁμοιον ἐσχληκῶς. Καταλείπειτο γὰρ πρὸς τῶν θεραπόντων σχεδὸν ἀπάντων, ὡς μὴδ' εἶναι τάχα τινὰς, τοὺς τὸν ἐκείνου νεκρὸν τοῖς λοισθίοις λουτροῖς ἀπορρύψαντας, καὶ οὔτε κόσμος βασιλεὺς προσῆν τοῖς περὶ αὐτὸν, ἴν' αὐτῷ τὸ σῶμα κοσμηθεῖ βασιλικῶς, οὔτε μὴν ἐκφορᾶς ἔτυχε βασιλεῖ καταλλήλου. Καὶ ταῦτα οὐκ ἀλλοτρίου, ἀλλ' υἱέως δεξαμένου τὴν βασιλείαν αὐτῷ, καὶ υἱέως, ὃν ἐκεῖνος τῆς βασιλείας ἤξλωσεν. Οὕτως οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων μόνιμον, οὐδὲ πάγιον, οὐδὲ πιστόν τε καὶ βέβαιον, ἀλλ' ἄπιστα πάντα, καὶ κύβου μᾶλλον ῥᾶον μετατιθέμενα καὶ μεταβάρεπτόμενα. Ἦν δ' ὁ ἀνὴρ (ἵνα καὶ τὸν τρόπον ἐκείνου δῆλον θελήμεν τοῖς μετέπειτα, καὶ τὸ ἦθος τοῖς ὀψιγόνους χαρακτηρίσωμεν) οὐθ' ὀπεροπτικὸς τε καὶ ἀλαζών, οὔτε μὴν ὄξυς εἰς θυμὸν, ἀλλ' οὐδὲ χρημάτων ἤττων, οὐδ' ἄγαν ἐρασιχρήματος, ὥστε βούλεσθαι καταχωννύειν αὐτὰ καὶ ταμιεύειν, ἴν' εἶεν αὐτῷ θησαυροὶ κεκρυμμένοι, καὶ ὑπόγαια χρήματα, ὅθεν οὐδὲ θανόντος πλεῖστα παρὰ τοῖς ταμείοις εὐρέθησαν· πρὸς ἔλεον εὐκατάφορος, πρὸς κύλασιν οὐκ ὀξύρροπος, μέτριος τὸ ἦθος, εὐπρόσιτος, περὶ τὴν διαίτην οὐκ ἀκόλαστος, οὐκ οἴνου ἠττώμενος,

τοῖς ἐναρέτως βιοῦσι προσέχων καὶ ἀπονέμων τιμῆν, ἅ
 λόγους οὐχ ὡς ἴδει τιμῶν, τῶς δὲ γε τιμῶν, ἐπιει-
 κῆς τε καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν οὐ σοβαρῶς προσφερό-
 μενος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἴσου σχεδὸν ὁμιλῶν τε καὶ χα-
 ριστευόμενος. Ὅθεν κακείνους θαρρῆν ἐπῆει, καὶ
 οὐ μετὰ θεοῦ αὐτῷ παρεστάναι, καὶ μᾶλλον ὄτ'
 ἀπὴν ἢ βασιλισσα. Ἐπεσεύλλοντο γὰρ ἐκείνης παρ-
 οῦσας ἀρχικὸν τε καὶ ἐμβριθῆς ἐνδεικνυμένης
 ἰδιώμα, καὶ τοῖς ἀτακτοῦσιν ἐπιτιμώσης σφοδρό-
 τερον. Ὁ μὲν οὖν τοιοῦτος ἦν. Τάυτα δὲ κακὰ μὲν,
 καὶ πῶς γὰρ οὐ; ἰδιώτη δ' ἀποχρῶντα πρὸς
 ἔπαινον, οὐ μὴν γε καὶ βασιλεῖα δεικνύντα τὰ πάντα
 χρηστόν. Οὐ γὰρ αἱ αὐταὶ καὶ βασιλεύς καὶ ἰδιώτου
 γίνονται ἂν ἀρεταί. Ἰδιώτη μὲν γὰρ ἀπόχρη καὶ
 μέτριον ἦθος, καὶ ἐπιεικεία, καὶ τὸ πρὸς θυμὸν οὐκ
 εὐκίνητον, καὶ τὸ σῶφρον τὸ πρὸς τὴν δίκαιαν. Β
 Βασιλεῖ δὲ πρὸς τοῦτοισ, καὶ ἡ τῆς δικαιοσύνης
 φροντίς, καὶ ἡ τῶν ὑπηκόων προμήθεια, καὶ ἡ τῶν
 παλαιῶν ἐθῶν τοῦ πολιτεύματος τήρησις. Τῷ δὲ
 μέλημα μᾶλλον, ἢ τῶν ἀρχαίων ἐθῶν γέγονε τῆς
 πολιτείας ἀλλοιώσις, καὶ τὸ μετατάξαι ταῦτα ἔργον
 ἦν αὐτῷ σπουδαιότατον, καὶ τοῖς πράγμασιν οὐδ'
 ὡς κοινοῖς, οὐδ' ὡς δημοσίοις ἐκέχρητο, καὶ ἑαυτὸν
 οὐκ οἰκονόμον μόνον ἤγητο τούτων, ἀλλὰ δεσπότην,
 καὶ οἷον οἰκεῖον ἐνόμιζε καὶ ὠνόματε τὰ βασίλεια.
 Καὶ τοὺς τῆς συγκλήτου βουλῆς οὔτε τιμῆς, ἢς
 ἔχρησεν, ἤξιον, οὔτε πρόνοιαν αὐτῶν ἐτίθετο κατὰ τὸ
 ἀνάλογον. Μᾶλλον μέντοι καὶ ἔσπευσε ταπεινώσαι
 τοῦτους· ἀλλ' οὐδ' ἐν ἅπασιν τὴν τῆς δικαιοσύνης ἦν
 τηρῶν ἀρετήν. Ταύτης γὰρ ἴδιον, τὸ τοῦ κατ' ἀξίαν
 ἐκείστω διανεμητικόν. Ὁ δὲ τοῖς μὲν συγγενέσι καὶ
 τῶν θεραπεύοντων τισὶν ἀμάξαις ὄλαις παρεῖχε τὰ δη-
 C
 μόσια χρήματα, καὶ γορηγίας ἐκείνοις ἀδράς ἐτησίας
 ἐπένειμεν, ὡς καὶ πλοῦτον περιβαλέσθαι βαθύν, καὶ
 δεηροσίαν ἑαυτοῖς ἀποτάξαι, οὐκ ἰδιώταις, ἀλλὰ
 βασιλεῦσι κατάλληλον, καὶ οἴκους προσκτήσασθαι,
 μεγέθει μὲν πόλεσιν ἰσοκράτας, πολυτελείᾳ δὲ βασι-
 λεῶν ἀπεισοκράτας οὐδὲν· τοῖς δὲ λοιποῖς τῶν εὐ γε-
 γονότων οὐχ ὁμοίαν ἐνεδείκνυτο τὴν προαίρεσιν,
 ἵνα μὴ τι ἕτερον φαῦλον ἐρῶ, φειδόμενος τοῦ ἀν-
 ἄρως. Βασιλεῖ μὲν οὐ, οἷον τὸ ἀκριβὲς ἀπαιτεῖ, οὐκ
 ἔπειτα τὰ εἰρημμένα ἐκείνῳ νομιζέσθαι· ἀλλ' οὐδὲ
 μέντοι φαῦλον εἴποι τις τὸν Κομνηνὸν αὐτοκράτορα. Εἰ δὲ τὴν ἄγαν ἀκροεῖαν ζητοῖ τις ἐν τοῖς αὐτο-
 κράτορσιν, οὐκ οἶμαι τίνα τῶν ἀνεκῶν τῆς Ῥωμαίων ἐπιβεβηκότων ἡγεμονίας ἐν πᾶσιν εὐδοκί-
 κησιν κριθῆσθαι, ἀλλ' ἐκ τοῦ πλεονάσαντος ἐν τοῖς ἡγεσι σφῶν καὶ ταῖς πράξεσιν ἐκείστω ἢ πολι-
 τείᾳ πεπρακτέρισται. Ἀνέγκλητος γὰρ οὐδεὶς ἂν ποτε δόξῃ οὐδ' ἀμιγῆς τῆς χειρόνος ἕξεως· θειοτέ-
 ρας γὰρ τοῦτο μοίρας, ἀλλ' οὐκ ἀνθρωπίνης εἴη ἂν ποτε φύσεως. Ἐνταῦθά μοι τὸ πέρας ἦτω τῆς
 συγγραφῆς, καὶ ὁ δρόμος στήτω τῆς ἱστορίας, δε μοι πρὸς μακρὸν ἐκμεμῆχισταί. Δοῦναι γὰρ γραφῆ
 νοτὶ καὶ τὰ λείποντα, οὐ μοι λυσιτελεῖς οὐδ' εὐκαιρὸν κέκριται. Εἰ μὲν οὖν ὀνήσιμόν τισι δόξει τὸ
 πόνημα, τῷ Θεῷ χάρις, δι' οὐπερ ἅπαν κατορθοῦνται καλόν· εἰ δ' ἀσυντελεῖς, εἴη ἂν ἡμέτερον τὸ
 ἀτέλεσμα, καὶ ἐπανίτω πρὸς με τὸν τεκόντα τὸ ἀποκῆμα, ἐσόμενόν μοι μνήμης ἐμπύρευμα.

313 QUÆ SEQUITUR

ex Eusebio Pamphili collecta sunt, libro qui inscribitur *Basilicus*.

INITIUM MUNDI.

Epitome annorum ab Adam usque ad an. 6589, hoc est ad initium Domini Alexii Comneni.

| | | | |
|--|------|--|--------|
| Adam genuit Seth an. 230 | 230 | Ἀδάμ ἐγέννησε τὸν Σῆθ ἐτῶν σλ' | σλ' |
| Seth genuit Enos an. 260 | 435 | Σῆθ ἐγέννησε τὸν Ἐνώε ἐτῶν σξ' | υλε' |
| Enos genuit Cainam an. 190 | 625 | Ἐνώε ἐγέννησε τὸν Καϊνὰν ἐτῶν ρη' | χκε' |
| Cainam genuit Malaleel an. 170 | 795 | Καϊνὰν ἐγέννησε τὸν Μαλαλεὴλ ἐτῶν ρο' | ψηε' |
| Malaleel genuit Jared an. 165 | 960 | Μαλαλεὴλ ἐγέννησε τὸν Ἰαρεδ ἐτῶν ρξε' | Ϟξε' |
| Jared genuit Enoch an. 162. | 1122 | Ἰαρεδ ἐγέννησε τὸν Ἐνώχ ἐτῶν ρξβ' | αρχβ' |
| Enoch genuit Mathusalam an. 165 | 1287 | Ἐνώχ ἐγέννησε τὸν Μαθουσαάλα ἐτῶν ρξε' | ασπζ |
| Mathusalam genuit Lamech an. 167 | 1454 | Μαθουσαάλα ἐγέννησε τὸν Λαμὲχ ἐτῶν ρξζ' | αυνδ' |
| Lamech genuit Noe an. 188 | 1642 | Λαμὲχ ἐγέννησε τὸν Νῶε ἐτῶν ρπη' | αχμβ' |
| Noe genuit Sem an. 500 | 2142 | Νῶε ἐγέννησε τὸν Σῆμ ἐτῶν φ' | βρ β' |
| Sem genuit Arphaxad an. 101 | 2243 | Σῆμ ἐγέννησε τὸν Ἀρφαξὰδ ἐτῶν ρα' | βσμγ' |
| Arphaxad genuit Cainan an. 130 | 2373 | Ἀρφαξὰδ ἐγέννησε τὸν Καϊνὰν ἐτῶν ρλ' | βτογ' |
| Cainan genuit Salam an. 135 | 2608 | Καϊνὰν ἐγέννησε τὸν Σάλα ἐτῶν ρλε' | βφη' |
| Salam genuit Heber an. 130 | 2638 | Σάλα ἐγέννησε τὸν Ἐβερ ἐτῶν ρλ' | βχλη' |
| Heber genuit Phalec an. 133 | 2774 | Ἐβερ ἐγέννησε τὸν Φαλεκ ἐτῶν ρλγ' | βφσα' |
| Phalec genuit Ragau an. 130 | 2901 | Φαλεκ ἐγέννησε τὸν Ῥαγαῦ ἐτῶν ρλ' | βϞσα' |
| Ragau genuit Seruch an. 132 | 3033 | Ῥαγαῦ ἐγέννησε τὸν Σερούχ ἐτῶν ρλβ' | γλγ' |
| Seruch genuit Nachor an. 130 | 3173 | Σερούχ ἐγέννησε τὸν Ναχώρ ἐτῶν ρλ' | γρετ' |
| Nachor genuit Thare an. 79 | 3242 | Ναχώρ ἐγέννησε τὸν Θάρα ἐτῶν οθ' | γσμβ' |
| Thare genuit Abraham an. 70 | 3312 | Θάρα ἐγέννησε τὸν Ἀβραάμ ἐτῶν ο' | γτεβ' |
| Abraham genuit Isaac an. 100 | 3472 | Ἀβραάμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ ἐτῶν ρ' | γυιβ' |
| Isaac genuit Jacob an. 60 | 3472 | Ἰσαάκ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ ἐτῶν ξ' | γυοβ' |
| Jacob genuit Levi an. 82 | 3554 | Ἰακώβ ἐγέννησε τὸν Λευὶ ἐτῶν πβ' | γφνδ' |
| Levi genuit Caath an. 47 | 3601 | Λευὶ ἐγέννησε τὸν Καάθ ἐτῶν μζ' | γχα' |
| Caath genuit Amram an. 60 | 3736 | Καάθ ἐγέννησε τὸν Ἀμραμ ἐτῶν ξ' | γχεα' |
| Amram genuit Mosen an. 75 | 3736 | Ἀμραμ ἐγέννησε τὸν Μωύση ἐτῶν οε' | γψλς |
| Moses vixit an. 120 | 3856 | Μωύσης ἔζησεν ἔτη ρκ' | γωνς |
| Jesus dux fuit Israelis an. 24 | 3880 | Ἰησοῦς ἡγήσατο Ἰσραὴλ ἔτη κδ' | γωπ' |
| Phinees pontificatum tenuit apud Israelitas an. 24 | 3905 | Φινεὴς ἱεράτευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη κδ' | γϞε' |
| Chusar regnum in Israelitas exeronit an. 50 | 3905 | Χουσαρ ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη ν' | γϞνε |
| Othoniel judicavit Israel an. 40 | 3905 | Γοθονιὴλ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη μ' | γϞξε' |
| Eglom regnum in Israelitas exercuit an. 18 | 4013 | Ἐγλώμ ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη ιη' | δηγ' |
| Aod et Sephora judicant Israelem an. 80 | 4126 | Ἄωθ καὶ Σεπφόρα ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη π' | δρκε' |
| Jabim Israelitis imperavit an. 20 | 4126 | Ἰαβεὶμ ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη κ' | δρκε' |
| Debora judicat Israelem an. 40 | 4166 | Δεβώρα ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη μ' | δρξε' |
| Oreb judicat Israelem an. 7 | 4173 | Ὀρηβ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη ξ' | δρσφ |
| Gedeon judicat Israelem an. 40 | 4213 | Γεδεὼν ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη μ' | δσγ' |
| Abimelech judicat Israelem an. 3 | 4216 | Ἀβιμελεχ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη γ' | δσις |
| Tholas judicat Israelem an. 23 | 4239 | Θωλας ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κγ' | δσλθ' |
| Jaar judicat Israelem an. 22 | 4261 | Ἰαάρ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κβ' | δσξα' |
| Ammonitæ Israeli imperant an. 18 | 4279 | Ἀμὰ ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη ιη' | δσοθ' |
| Jephthe judicat Israelem an. | 4285 | Ἰαφθέε ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη ε' | δσπε' |
| Esbal judicat Israelem an. 7 | 4292 | Ἰεσβάλ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη ζ' | δσλεβ' |
| Elom judicat Israelem an. 10 | 4302 | Ἐλώμ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη ι' | δτεβ' |
| Abdom judicat Israelem an. 8 | 4310 | Ἀβδώμ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη ιη' | δτε' |
| Philistæi imperant Israeli an. 30 | 4340 | Φιλιστειῖμ ἐβασίλευσαν τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη λ' | δτεμ |
| Samson judicat Israelem an. 20 | 4360 | Σαμψών ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κ' | δτεξ' |

| | | | |
|---|--------|---|------|
| 'Αναρχία καὶ εἰρήνη τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη λβ' | δϵιβ' | Interregnum an. 32 | 4392 |
| 'Ηλεί ὁ ἱερεὺς ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κ' | δουβ' | Heli sacerdos judicat an. 20 | 4412 |
| Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους Ἡλεί τοῦ ἱερέως ὁ πρὸς τοὺς Τρώας πόλεμος συνέστη τοῖς Ἕλλησιν· καθ' οὓς καὶ Ὅμηρος ἤκμαζεν. | | Circa tempora Heli Græcorum adversus Trojanos bellum accidit, quo etiam tempore Homerus floruit. | |
| Σαμουὴλ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κ' | δουλβ' | Samuel judicat Israel an. 20 | 4432 |
| Σαοὺλ ἔβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη κ' | δυνβ' | Saul regnat in Israel an. 20 | 4452 |
| Δαβὶδ ἔβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη μ' | δουήβ' | David regnat in Israel an. 40 | 4492 |
| Ἀπὸ δὲ τῆς βασιλείας Δαβὶδ ἕως τῆς τῶν Ῥωμαίων βασιλείας ἔτη Δμ', ἀπὸ δὲ κτίσεως κόσμου ἔτη πεντακισχίλια υν' | | A David usque ad Romanos imperatores anni sunt 940. A mundi conditu anni 5450 | |
| Γαῖος Ἰούλιος ἔβασίλευσεν ἔτη δ' | ευν' | C. Julius imperat an. 4 | 5450 |
| Αὐγουστος ἔβασίλευσεν ἔτη νς' | εφς' | Augustus imperat an. 56 | 5506 |
| Τῷ τούτου μβ' ἔτει τῆς βασιλείας γεννᾶται ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς κατὰ σάρκα ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐκ τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάσχει τὸ ἑκούσιον πάθος ἐν τῷ ἱη' ἔτει τῆς βασιλείας Τιβερίου Καίσαρος· τῷ γὰρ ιε' τοῦ αὐτοῦ Τιβερίου ἔβαπτίσθη. | | Hujus imperii an. 42 nascitur Dominus noster Jesus Christus secundum carnem in Bethleem Judæ de Virgine Maria, et voluntarias pœnas perpessus est an imperii Tiberii Cæsaris 48. Nam 15 ejusdem anno baptizatus est. | |
| Τιβέριος ἔβασίλευσεν ἔτη κβ' | εφκη' | Tiberius imperat an. 22 | 5528 |
| Γαῖος ἄλλος ἔβασίλευσεν ἔτη δ' | εφλβ' | Caius alter imperat an. 4 | 8532 |
| Κλαύδιος ἔβασίλευσεν ἔτη ιδ' | εφμς' | Claudius imperat an. 14 | 5546 |
| Νέρων ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔβασίλευσεν ἔτη ιδ' | εφξ' | Nero hujus filius imperat an. 14 | 5560 |
| Γάλβας μῆνας ζ' | | Galba mens. 7 | |
| Ὅθων μῆνας γ' | | Otho mens. 3 | |
| Οὐτέλλιος μῆνας η' | | Vitellius mens. 8 | |
| Οὐέσπασιανὸς ἔβασίλευσε ἔτη ι' | εφοα' | Vespasienus imperat an. 10 | 5571 |
| Τίτος ἔβασίλευσεν ἔτη γ' | εφοδ' | Titus imperat an. 3 | 5574 |
| Ἐπὶ τούτου καὶ ἡ τῶν Ἱεροσολύμων ἀλώσις γέγονε, καὶ ἡ παντελής τῶν Ἰουδαίων ἐρήμωσις. Ἀπὸ δὲ τῆς τοιαύτης ἀλώσεως ἕως τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ἦτοι τῆς τῶν Χριστιανῶν βασιλείας, ἔτη σλζ', ἀπὸ δὲ κτίσεως κόσμου ἔτη εωμα', ἀπὸ δὲ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀνακήψεως ἕως τῆς ἀλώσεως Ἱεροσολύμων ἔτη μη'. | | Sub hoc Hierosolymorum excidium contigit et omnimoda Judæorum desolatio. Porro ab hoc excidio ad Constantini M. sive Christianorum imperium an. sunt 237. Ab O. C. 5841. A Christi Domini ascensione ad excidium Hierosolymitanum an. 48. | |
| Κωνσταντίνος ὁ Μέγας ἔτη λγ' | εωμα' | Constantinus M. an. 33 | 5851 |
| Κωνσταντίνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κδ' | εωξε' | Constantius ejus filius an. 24 | 5865 |
| Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης ἔτη β' | εωξζ' | Julianus Apostata an. 2 | 5867 |
| Ἰοβιανὸς ἔτος α' | εωξη' | Jovianus an. 1 | 5868 |
| Οὐαλεντινιανὸς, ἔτη ιβ' | εωπ' | Valentinianus an. 12 | 5880 |
| Οὐάλης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔτη γ' | εωπγ' | Valens hujus frater an. 3 | 5883 |
| Γρατιανὸς ἔτη γ' | εωπς' | Gratianus an. 3 | 5886 |
| Θεοδόσιος ὁ Μέγας ἔτη ιζ' | εθδ' | Theodosius M. an. 17 | 5900 |
| Ἀρκάδιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιγ' | εθδιγ' | Arcadius ejus filius an. 13 | 5913 |
| Θεοδόσιος ὁ Μικρὸς ἔτη μβ' | εθδνε' | Theodosius Minor an. 42 | 5955 |
| Μαρκιανὸς ἔτη ς' | εθδεα' | Marcianus an. 6 | 5961 |
| Λέων ὁ Μέγας ἔτη ιζ' | εθδοη' | Leo M. an. 17 | 5978 |
| Λέων ὁ Μικρὸς ἔτος α' | εθδοθ' | Leo Minor an. 1 | 5979 |
| Ζήνων ἔβασίλευσεν ἔτη ις' | εθδις' | Zeno an. 16 | 5996 |
| Ἀναστάσιος ἔβασίλευσεν ἔτη κζ' | εκηγ' | Anastasius an. 27 | 6023 |
| Ἰουστίνος ὁ Γέροντος ἔτη θ' | εληβ' | Justinus Senior an. 9 | 6032 |
| Ἰουστινιανὸς ὁ Μέγας ἔτη λθ' | εσοα' | Justinianus M. 39 | 5071 |
| Ἰουστίνος ὁ Νέος ἔτη ιγ' | εσπδ' | Justinus Minor an. 13 | 6084 |
| Τιβέριος ἔτη δ' | εση' | Tiberius an. 4 | 6098 |
| Μαυρίκιος ἔτη κ' | εσηβ' | Mauricius an. 20 | 6109 |
| Φωκάς ὁ τύραννος ἔτη η' | εσριζ' | Phocas tyrannus an. 8 | 6117 |
| Ἡράκλειος ἔτη λα' | εσημη' | Heraclius an. 31 | 6148 |

| | | | |
|---|------|--|--------|
| Constantinus ejus filius an. 1 | 6149 | Κωνσταντίνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτος α' | ςρμθ' |
| Heraclius ejus filius mens. 6 | | 'Ηράκλειος ὁ υἱὸς αὐτοῦ μῆνας ς' | |
| Constantinus ejus filius an. 27 | 6176 | Κωνσταντίνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κζ | ςρος' |
| Constantinus Justiniani pater an. 17 | 6193 | Κωνσταντίνος ὁ πατὴρ 'Ιουστινιανοῦ ἔτη ιζ' | ςρλς' |
| Justinianus primum an. 10 | 6203 | 'Ιουστινιανὸς τὸ πρῶτον ἔτη ι' | ςσγ' |
| Leontius an. 3 | 6206 | Λεόντιος ἔτη γ' | ςσς' |
| Tiberius Apsimarus an. 7 | 6213 | Τιβέριος 'Αψίμαρος ἔτη ζι' | ςσιγ' |
| Justinianus secundum, et Tiberius ejus filius an. 6 | 6219 | 'Ιουστινιανὸς τὸ β' καὶ Τιβέριος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ς' | 'σειθ' |
| Philippus Bardanes an. 2, mens. 8 | 5221 | Φίλιππος ὁ Βαρδάνης ἔτη β' μῆν. η' | ςσκα' |
| Anastasius Artemius an. 2 | 6223 | 'Αναστάσιος ὁ 'Αρτέμιος ἔτη β' | ςσκη' |
| Theodosius Atramyttenus an. 1 | 6224 | Θεοδόσιος ὁ 'Ατραμυτινὸς ἔτος α' | ςσκηδ' |
| Leo Isauricus an. 24 | 6248 | Λέων ὁ 'Ισαυρὸς ἔτη λδ' | ςσμη' |
| Constantinus ejus filius Copronymus an. 34 | 6282 | Κωνσταντίνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ Κοπρώνυμος ἔτη κδ' | ςσπβ' |
| Leo ejus filius an. 5 | 6287 | Λέων ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ε' | ςσπζ' |
| Constantinus ejus filius cum matre an. 10 | 6297 | Κωνσταντίνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ σὺν τῇ μητρὶ ἔτη ι' | ςσλζ' |
| Constantinus solus illius filius an. 7 | 6304 | Κωνσταντίνος μόνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ζ | ςτδ' |
| Irene sola mater ejus an. 5 | 6309 | Εἰρήνη μόνη ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἔτη ε' | ςτθ' |
| Nicephorus generalis an. 8, mens. 9 | 6317 | Νικηφόρος ὁ ἀπὸ Γενικῶν ἔτη η' μῆν. θ' | ςτιζ' |
| Stauracius ejus filius mens. 3 | | Σταυράκιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ μῆνας γ' | |
| Michael Ragabe an. 1, mens. 9 | 6320 | Μιχαὴλ ὁ 'Ραγαβέ ἔτος α μῆν. θ' | ςτκ' |
| Leo Armenus an. 6, mens. 5 | 6327 | Λέων ὁ 'Αρμένιος ἔτη ς' μῆν. ε' | ςτκζ' |
| Michael Balbus an. 8, mens. 9 | 6336 | Μιχαὴλ ὁ Τραυλὸς ἔτη η' μῆν. θ' | ςτλς' |
| Theophilus ejus filius an. 12, mens. 3 | 6348 | Θεόφιλος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιβ' μῆν. γ' | ςτμη' |
| Michael ejus filius an. 26 | 6374 | Μιχαὴλ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κς' | ςτοδ' |
| Basilius Macedo an. 19 | 6393 | Βασίλειος ὁ Μακεδῶν ἔτη ιθ' | ςτλγ' |
| Leo ejus filius an. 25, mens. 8 | 6419 | Λέων ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κε' μῆν. η' | ςσιθ' |
| Alexander ejus frater an. 1 | 6420 | 'Αλέξανδρος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔτος α' | ςσκι' |
| Constantinus Leonis filius an. 48 | 6468 | Κωνσταντίνος ὁ υἱὸς Λέοντος ἔτη μη' | ςσκη' |
| Romanus ejus filius an. 3 | 6471 | 'Ρωμανὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη γ' | ςσκα' |
| Nicephorus Phocas an. 6 | 6478 | Νικηφόρος ὁ Φωκάς ἔτη ς' | ςσση' |
| Joannes Zimisces an. 6 | 6484 | 'Ιωάννης ὁ Τζιμίσκος ἔτη ς' | ςσπδ' |
| Basilius Bulgaroctonus an. 55 cum fratre Constantino | 6537 | Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος ἔτη νε' σὺν τῷ ἀδελφῷ Κωνσταντίνῳ | ςσλζ' |
| Quibus imperantibus Sergius patriarcha Romanum pontificem e diptychis erasit. | | 'Εν οἷς βασιλεῦσι Σέργιος ὁ πατριάρχης τὸν πᾶσαν 'Ρώμης ἀπὸ τῶν διπτύχων ἐξέωσεν. | |
| Romanus Argyropolus an. 5, mens. 6 | 6542 | 'Ρωμανὸς ὁ 'Αργυροπόλος ἔτη ε' μῆν. ς' | ςσμβ' |
| Michael Paphlago an. 7 | 6549 | Μιχαὴλ ὁ Παφλαγῶν ἔτη ζ' | ςσμβ' |
| Michael ejus consobrinus an. 4 | 6553 | Μιχαὴλ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἔτη δ' | ςσνγ' |
| Constantius Monomachus an. 13 | 6563 | Κωνσταντίνος ὁ Μονομάχος ἔτη ιγ' | ςσξγ' |
| Theodora Porphyrogeneta an. 1 | 6565 | Θεοδώρα ἡ Πορφυρογένητος ἔτος α' | ςσξε' |
| Michael Militaris an. 1 | 6566 | Μιχαὴλ ὁ ἀπὸ στρατιωτικῶν ἔτος α' | ςσξς' |
| Isaacius Comnenus an. 2 | 6568 | 'Ισαάκιος ὁ Κομνηνὸς ἔτη β' | ςσξη' |
| Constantinus Ducas an. 6 | 6575 | Κωνσταντίνος ὁ Δούκας ἔτη ς' | ςσρσ' |
| Romanus Diogenes an. 3 | 6579 | 'Ρωμανὸς ὁ Διογένης ἔτη γ' | ςσρθ' |
| Michael Ducæ filius an. 6 | 6585 | Μιχαὴλ ὁ υἱὸς τοῦ Δούκα ἔτη ς' | ςσρπ' |
| Nicephorus Bataniates an. 3 | 6588 | Νικηφόρος ὁ Βατανιάτης ἔτη γ' | ςσρη' |
| Alexius Comnenus an. 38 | 6626 | 'Αλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἔτη λη' | ςσρκ' |
| Hic imperare cœpit ab an. 6589, indici. 4, Aprilis 1, magna feria, 5, qua et raptus contigit. | | Οὗτος ἤρξε τῆς βασιλείας ἀπὸ τοῦ ςσρπδ' ἔτους, Ἰνδικτιῶνος δ', καὶ μηνὸς 'Απριλλίου α', τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ, ὅτε καὶ ἡ ἀρπαγὴ γέγονε. | |

Additum hoc a librario.

A tempore Alexii imperatoris ad hoc tempus anni sunt 245 qui s̄nt mundi 6968.

'Απὸ κυρίου 'Αλεξίου τοῦ βασιλέως ἕως ἄρτι ἔτη σμα', ἔτους ςωξη'.

RERUM

QUÆ IN JOANNIS ZONARÆ ANNALIBUS TRACTANTUR

ΣΥΝΟΨΕΙΣ, seu ARGUMENTA,

quæque in aliquot codd. mss. ac in editione Wolfiana marginibus ascribuntur; de quibus agitur in Præfatione.

PROOEMIUM.

ΝΥΜΕΡΟ I. Προοίμιον.

N. III. Κεφαλαιώδης μνεία τῶν περιεχομένων τῆ βιβλίου ἱστοριῶν, ἢ τοῦ α' τόμου περιοχῆ.

N. IV. Ἡ τοῦ β' τόμου περιοχῆ.

LIBER PRIMUS.

N. I. Περὶ κτισμοποιίας. Ἡμέρα α'. Ἡμέρα β'. Ἡμέρα γ'. Ἡμέρα δ'. Ἡμέρα ε'. Ἡμέρα ς'. Ἡμέρα ζ', ἢ Σάββατον κέκληται.

N. II. Ὅπως ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδέμ κατὰ ἀνατολὰς, καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον ὃν ἔπλασεν. Παράβασις τῶν προσταγμάτων.

N. III. Ὅπως μετετέθη Ἐνώχ.

IV. Ὅπως ἰδόντες οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, ὡς φησὶν ἡ Γραφή, τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, ἔλαβον ἑαυτοῖς, γυναικας. Ὅπως εὔρε Νῶε χάριν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ὅπως διεσώθη Νῶε διὰ ξυλίνου ἀρνακος. Ὅπως ἔθετο ὁ Θεὸς τὸ τόξον ἐν τῇ νεφέλῃ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν.

N. V. Ὅτι ἄμπελον ἐφύτευσε Νῶε μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, καὶ ἔπιεν ἐκ τοῦ οἴνου, καὶ ἐμεθύσθη, καὶ ἐγυμνώθη ἐν τῷ οὐκῷ αὐτοῦ. Οἱ τοῦ Νῶε ἀπόγονοι, διασπειραθέντες ὑπὸ τῆς ἀλλογλωσσίας, μετακλήθησαν καὶ μετωνομάσθησαν. Ὅτι τῆς Τροσοῦ Περσέως δομητῶρ. Περὶ τῆς τῶν ἰθῶν ἀρχῆς, καὶ ὅθεν ἐκλήθησαν.

N. VI. Περὶ τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ὅτι πρῶτος ἐπίηκε τὸν Θεὸν ποιητὴν τοῦ παντός. Περὶ τῆς τῶν Σελμιτῶν ἀίχμαλωσης, καὶ ὅπως ἐτρώθησαν, καὶ ἠγγαλωτίσθη Λύτ. Ὅτι τῷ Ἀβραάμ ὁ Θεὸς δώσεν υἱὸν ἐπιγγέλλετο, ὡς τὸ σπέρμα αὐτοῦ γενέσθαι ὡς τὰ ἔσπρα τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ὅπως περιεμήθησαν, καὶ ὅτι τὸ Ἰσαὰκ γέλωσ ἐρμηνεύεται. Οἱ μὲν Ἰουδαῖοι τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ περιτέμνονται, οἱ Ἀραβες δὲ τῇ τρικαιδέκτῃ ἔτει. Ὅτι ὁ Ἰσμαὴλ ἐκ τῆς Ἀγαρ. Ἔθηκε καὶ πέντε ἐτῶν ἦν Ἰσαὰκ, ὅτε θυσιάζει προστάχθη αὐτὸν Ἀβραάμ.

N. VII. Ἀναχώρησις Ἰακώβ εἰς Μεσοποταμίαν, καὶ περὶ τῆς διαθείσης κλίμακος καθ' ὕπνου. Κατοίστησις Ἰακώβ πρὸς Λάβαν τὸν μητρᾷδελλον, καὶ ἔρωσις τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ. Συνέλευσις Ἰακώβ πρὸς Δεῖαν, καὶ τεκνογονία αὐτῆς. Ἡ δὲ Ῥαχὴλ μὴ τεκνοῦσα τῇ οἰκίᾳ θεράπειν τὸν Ἰακώβ ἠξίωσε συνελθεῖν, καὶ τὰ τεχθέντα δύο τέκνα ψκειώσατο. Ζηλώσσα δὲ ἡ Λεία, τὴν ἑαυτοῦ θεράπειναν παρακατέκλινα τάνδρῃ, καὶ τὰ γεννηθέντα ἐξειδίωσατο. Ὅτι ἡ Ῥαχὴλ ἔθηκε τὸν Ἰωσήφ.

N. VIII. Ἰγχοωρήσαντος Ἰακώβ ἀπὸ τοῦ Λάβαν, καὶ ἡ Ῥαχὴλ τὰ εἶδωλα τούτου ἀφαιρεῖται.

A Πάλῃ Ἰακώβ μετὰ τοῦ ἀγγέλου. Ἀρπαγὴ τῆς Δεῖνης ὑπὸ τοῦ τῶν Σικίμων βασιλέως, υἱοῦ Συχέμ, καὶ ἀπόλεια αὐτῶν, καὶ φθορὰ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς, Θάνατος Ἰσαὰκ.

N. IX. Ὅπως ἐπεκλήθη Ἐδώμ ὁ Ἡσαῦ. Βουλὴ τῶν ἀδελφῶν κατὰ τοῦ Ἰωσήφ, καὶ κατάσχεσις αὐτοῦ, καὶ ἀπόδοσις πρὸς τοὺς ἐμπόρους. Ὅτι ὁ Πετερφῆς ὠνήσατο τὸν Ἰωσήφ. Κατηγορία ψευδῆς ὑπὸ τῆς γυναικὸς Πετεφρῆ κατὰ τὸν Ἰωσήφ, καὶ κατάσχεσις αὐτοῦ ἐν φυλακῇ. Δήλωσις τῶν ἐνυπνίων τῶν συνδεσμωτῶν παρὰ τοῦ Ἰωσήφ.

N. X. Ἐνύπνια τοῦ Φαραώ. Δήλωσις τῶν ἐνυπνίων Φαραώ ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφ, καὶ δίδωσι τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ Φαραώ πάσης γῆς Αἰγύπτου. Τί σημαίνει τὸ βομφάνηχος. Ἐπανελεύσις τῶν ἀδελφῶν Ἰωσήφ διὰ τὸν λιμὸν. Ἀναγνωρισμὸς Ἰωσήφ καὶ τῶν ἀδελφῶν.

B N. XI. Ἐλευσις τοῦ Ἰσραὴλ πρὸς Αἴγυπτον πανοικαί. Εὐλογία Ἰακώβ τοῖς ἐγγόνιοις ἐναλλάξ. Τελευτὴ Ἰωσήφ.

N. XII. Ὅτι ἐκάκουν οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς Ἰσραηλίτας. Περὶ τῆς γεννήσεως Μωϋσέως. Ὅτι περιεκαλλῆς ἦν τὴν ἰδέαν Μωϋσῆς, καὶ ὅτι προσέτετο θηλὴν Αἰγυπτίαν. Ἐπωνυμία τοῦ ὀνόματος Μωϋσέως, καὶ ὅτι ἕβδομος ἦν ἐξ Ἀβραάμ. Ὅπως ἐπιτίθηται τὸ διάδημα Φαραώ τῷ Μωσῆϊ. Οἶος ἦν τὴν ἑλικίαν καὶ τὴν ἀρετὴν ὁ Μωσῆς, καὶ ὅπως κατ' Αἰθίοπων ἐστρατεύει. Ὅτι προμάχος ταῖς ἔβεισι κατὰ τῶν ἰοδῶλων ἐχρήσατο. Ἡ Σαδὰν πόλις Αἰθιοπίας. Ὅτι Μωσῆς ἔλαβε γυναῖκα τοῦ Αἰθίοπων κρατοῦντος θυγατέρα. Ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἐμίσησαν αὐτὸν καὶ σωζόμενοι. Ὅτι ἔφυγε Μωσῆς ἐξ Αἰγύπτου εἰς Μαδιάμ, κακεῖ λαθὼν γυναῖκα, καὶ ποιμὴν γίνεται.

C N. XIII. Ὅτι νέμων ἐν ὄρει Σινᾶ ὄρᾳ τὴν βᾶτον ὁ Μωσῆς, καὶ ἐνυπνιάσθη ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ἀπελθεῖν. Τὸ περὶ τῆς βακτηρίας τοῦ Μωσέως θαῦμα, τὴν εἰς τὸν κόλπον βληθεῖσαν δεξιάν, καὶ τὸ εἰς αἶμα μεταβληθὲν ὕδωρ. Ὅτι Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν ἔλθον εἰς Αἴγυπτον πρὸς Φαραώ. Ὅπως ἡ βᾶδος μεταβλήθη εἰς ὄφιν. Ὅσα ὁ Μωσῆς κακὰ τοῖς Αἰγυπτιοῖς ἐπέηγαγε, σκληρυνόμενου τοῦ Φαραώ. Ὅπως τὸ Πάσχα διάβασις, καὶ ὑπερβασία ἐξ ἐκείνου εἰκονίζεται. Ὅσοι ἦσαν οἱ στρατεύεσθαι δυνάμενοι Ἰουδαῖοι, ὅτε ἐξῆλθον τῆς Αἰγύπτου. Πόσους ἐνιαυτοὺς εἰς τὴν Αἴγυπτον ἤνυσαν Ἰουδαῖοι.

N. XIV. Πόσους ἦν ὁ δεικνὸν τοὺς Ἰουδαίους λαὸς τῶν Αἰγυπτίων. Ὅπως διετίθεν εἰς δύο τὴν θάλασσαν μέρη, καὶ διεβίβασε τὸν λαόν. Ὅτι ὤμνησεν φθὴν Μωσῆς, καὶ τοῖς ὄπλοις Αἰγυπτίων ἐχρήσαντο Ἰουδαῖοι. Ὅτι Μάρ καὶ Μαϊβρὰν ὁ τὸ ὕδωρ τὸ

πικρὸν ἔχων τόπος ἐκλήθη. Ὅπως διὰ ζύλου ἐγλυκάνθη τὸ ὕδωρ, καὶ ὅπως τὸ τοιοῦτον θαύμα Ἰωσήπος ἐρμηνεύει. Περὶ τῶν ὀρυγῶν καὶ τοῦ μάννα. Ὅτι τὸ Μάν πέρωτησιν δηλοῖ. Ὅτι τὸ ἀσάριον μέτρον ἐστίν. Ὅπως ἡ πέτρα παρὰ Μωσέως ὕδωρ ἔβλυσεν. Ὅπως ὁ Μωσῆς κατετροπούτο τῇ ἐκτάσει τῶν χεῖρῶν. Ὅπως Ὀρ καὶ Ἀαρὼν ἀνείχον τὰς χεῖρας τοῦ ἀδελφοῦ.

N. XV. Ὅτι μετὰ τρίμηνον ἐξ Αἰγύπτου ἐπὶ τὸ Σινᾶ ὄρος παρῆσαν Ἰουδαῖοι. Συμβουλὴ τοῦ πενθεροῦ Μωσέως, ὅπως χρῆ δημαγωγείσθαι τὸν λαόν. Κατὰ τὸ ὄρος Σινᾶ ἔλαβε Μωσῆς τὰς ἐντολάς. Ὅτι χρονίζοντες εἰς τὸ ὄρος ὁ λαὸς ἐγόγγυζε, καὶ τί ἐποίησαν Ἀαρὼν. Ὡς ὁ Μωσῆς συνέτριψε τὰς πλάκας, ὀργισθεὶς διὰ τὴν μοσχοποιίαν, καὶ συντρίψας τὸν μόσχον, ἐπότισε τὸν λαόν ἐκ τοῦ χοδῆ, καὶ ἀπέκτεινε πολλούς. Ἀνέβη Μωσῆς εἰς τὸ ὄρος, λέγων· Κύριε, ἡμάρτηκεν ὁ λαός. Καὶ λαῶν δύο πλάκας, αὐθις ὑπέστρεψε πρὸς τὸν λαόν. Περὶ τῆς κατ' ἐπιταγὴν γεγενημένης σκηνῆς, καὶ τῆς εἰς αὐτὴν προσαγωγῆς τοῦ λαοῦ, ὧν εἶχον.

N. XVI. Ὅτι ἀρχιτέκτονες τῆς σκηνῆς Βεσελεὴλ καὶ Ἐλιφάτζ. Περὶ τῆς κιβωτοῦ, ἐν ἧ αἱ δύο πλάκες, καὶ τίνες οἱ δεκάλογοι, οἱ ἐν αὐτῇ. Οἱ δεκάλογοι. Περὶ τῆς ἐν τῷ ναῷ καταθέσεως, καὶ τῶν δώδεκα ἄρτων τῶν ἄζυμων. Ὅτι ἀρχιερεὺς Ἀαρὼν ἐψηφίσθη. Ὅτι Ἑβραῖοι εἰσέφερον. Ὅτι τὴν εἰσφορὰν ἐλευθέρως ἰποιοῦντο οἱ Ἑβραῖοι. Ὅτι παρὰ τὰ διατεταγμένα θυσάντων τινὰ μέρη τοῦ σώματος κατεκαύθησαν. Ὅτι ἐξήκοντα μυριάδες ἐδρέθησαν, καὶ ἐπέκεινα.

N. XVII. Ἡ Δευτῆρική φυλὴ ὑπὲρ διςμυρίου καὶ τρισημίου ἀριθμηθέντες πρὸς ὀκτακοσίους καὶ ὀδοήκοντα. Ὅπως ἐξ ἐκάστης φυλῆς ἓνα λαῶν κατασκοπήσονται τὴν γῆν, τὴν τε δύναμιν τῶν Χαναναίων. Περὶ τῆς στάσεως τοῦ πλήθους καὶ τοῦ Κορὲ καταβοῶντος διὰ τὴν ἱερωσύνην Ἀαρὼν. Ἰποθήκη Μωσέως, καὶ ὅπως ἐγνώσθη, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν Ἀαρὼν ἱερᾶσθαι ἐθέλει. Ὅπως Δαθὰν καὶ Ἀδερῶν ὑπὸ γῆν κατεχώσθησαν. Κρίσις Θεοῦ δικαία τοῖς περὶ τῆς ἱερωσύνης ἀμύλλωμένοις. Περὶ τῶν βακτηριῶν τῶν ἔχουσῶν τὰ τῶν φυλῶν ὀνόματα, ἐν αἷς καὶ ἡ Ἀαρὼν ἐδλάττησε βῆδος. Ὅπως ἡ τῶν Λευιτῶν φυλὴ στρατειῶν ἀφείθη, καὶ οἷας προσόδους ἔσχεν.

N. XVIII. Ὅπως τέθηκε Μαριάμ ἡ τοῦ Μωσέως ἀδελφὴ, μὴ ἰδοῦσα τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Καὶ Ἀαρὼν ὁμοίως καταλιπὼν ἀρχιερέα τὸν υἱόν. Ὅπως οἱ Ἑβραῖοι κατὰ Ἀμοραίων ἐμαχέσαντο. Καὶ ἀναρσεις τῶν αὐτῶν βασιλέων Στῶν καὶ Ὠγ. Περὶ στρατοπεδεύσεως πρὸ Ἰεριχούντος. Περὶ Βαλαὰμ καὶ τῆς κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐπιφανείας ἀγγέλου. Ὅτι ὁ Βαλαὰμ Μωσέα οὐ κατηράσατο, ἀλλὰ καὶ εὐλόγησε κινούμενος ἄκων ἐκ Θεοῦ. Ὅτι κατα συμβουλήν Βαλαὰμ παρθένους ἀφηκετοῖς Ἰουδαίοις, καὶ παρηνόμησαν δεινῶς. Ὅπως ὁ Φινεὲς τὸν Ζαμβρῆν σὺν τῇ Μαδιανιτίδι ἐξέκέντησεν. Ἦττα Μαδιθηναίων καὶ ἀναρσεις πάντων ἄνευ γυναικῶν παρθένων. Ὅτι γηράσας Μωσῆς Ἰησοῦν κατέλιπεν.

N. XIX. Ὅτι τὴν Ἀμορῖτιν τῷ Γὰδ καὶ Ρουβὶμ ἀφώρισε Μωσῆς, διατεξάμενος, ἵνα ἕκαστος τῆς οἰκίας φυλῆς μένων ἔχη τὸν κληρὸν. Εἰ δὲ τῆς φυλῆς ἀλλοτριωθῆ, καὶ τοῦ κληροῦ στερηθῆ. Ὅπως, εἰς ὄρος ὕψηλόν στὰς Μωσῆς, εἶδε τὴν γῆν τῆς ἐπ-

αγγελίας, καὶ οὕτως ἀφανῆς γέγονε, βιώσας ἔτη ἑκατὸν εἴκοσιν, ὧν ἤρξε τὸ τρίτον τούτων. Περὶ τῶν τῆς Ἰεριχούντος κατασκοπῶν. Περὶ Ραὰβ τῆς Ἰεριχούντι κρυψάσης τοὺς κατασκοπούς, καὶ ὅσα ὑπέσχετο αὐτῇ ποιῆσαι μετὰ τὴν τῆς πόλεως ἄλυσιν. Καὶ ὅτι φοινικίδα ἀπαιρωθῆσαι εἰς γνώρισμα τῆς οἰκίας ἐνετέταλτο ἡ γυνή. Ὅτι πρῶτοι ἱερεῖς καὶ Λευῖται τὸν Ἰορδάνην εἰσελθόντες, ἀνέκοψαν αὐτὸν, καὶ οὕτως ὁ λαὸς διετέραςεν.

N. XX. Περὶ τοῦ βωμοῦ καὶ τῶν λίθων οὓς ἔλαβεν Ἰησοῦς κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν φυλῶν ἐκ τοῦ Ἰορδάνου. Ὅτι κατὰ τὴν πρώτην τῆς τοῦ Πάσχα ἡμέραν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς πολιορκεῖν Ἰεριχώ. Καὶ ἕως τῆς ἐβδόμης ἡμέρας τὸ τεῖχος κυκλῶν μετὰ τῶν ἱερέων καὶ τὰς κιβωτοῦ, καὶ μετὰ σαλπύγων, καὶ κατέπεσε τὸ τεῖχος, καὶ ἀρὰς κατὰ τῶν ποτε βουληθσομένων ἀνεγείρει τὴν πόλιν Ἰεριχούντα ἐποισάτο. Περὶ τῶν ἀναρθεθέντων χρημάτων, ἃ ἀνετίθησαν τῷ Θεῷ. Καὶ περὶ τοῦ ἀποκρούσαντος τὸ χροσίον, καὶ ὅτι ἀνηρέθη διὰ τοῦτο. Ὅπως ἐσπίεσαντο Γαδωνίται ὡς ὄντες ἀλλότριοι Ἰεριχούντος. Ὅτι Ἰησοῦς, μαθὼν ψευσθῆναι, ἐποίησε τοῦτους ξυλοκόπους καὶ ὑδροφόρους τῆς Συναγωγῆς. Ὅπως τὸν βασιλέα Ἰεροσολύμων ἤτησεν Ἰησοῦς, συμμαχῶν Γαδωνίταις, ὅτε καὶ ἡ ἡμέρα ἠξήθη. Ὅτι Γαλαλα τὴν ἐλευθερίαν οἱ Ἑβραῖοι καλοῦσιν.

N. XXI. Περὶ τῆς σκηνῆς ἧς ἔστησεν Ἰησοῦς εἰς Σηλώμ. Ὅτι ὑπέργηρος Ἰησοῦς ἐτελεύτησεν, ἔτων γεγονῶς ἑκατὸν δέκα. Ὅτι μετὰ θάνατον Ἰησοῦ κατὰ τῶν Ἑβραίων Χαναναῖοι ἐπανέστησαν, καὶ ἠττήθησαν. Ὅτι εὐθηνούμενοι Ἰσραηλίται κατεραβόμησαν τῶν νόμων καὶ τῶν ὅπλων.

N. XXII. Περὶ τοῦ ξενωθέντος ἐν Γαδῶ Δευτέρου, καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ τῆς Βηθλεεμίτιδος, ἣν οἱ εἰς αὐτὴν πορνεύοντες διέφθειραν. Καὶ ὅτι ταύτην εἰς δώδεκα μέρη διείλεν ὁ ταύτης ἀνήρ, καὶ ταῖς δώδεκα φυλαῖς ἔστειλε τὰ μέρη εἰς ἔλεγχον τοῦ γενομένου. Περὶ Γοθονιῆλ, καὶ ὅπως ἤρξε τοῦ Ἰσραηλιτῶν λαοῦ. Μετὰ τὸν Γοθονιῆλ ἀναρχοὶ ὄντες οἱ Ἰσραηλίται κατεφρονήθησαν. Περὶ τοῦ Βενιαμίτου Ἀῶθ ἡ Ἰούδα, καὶ ὅτι τὸν Αἰγλῶμ ἀνείλε δόλη. Ὅπως ἤρξε τοῦ λαοῦ Ἀῶθ.

N. XXIII. Περὶ Δευώρας τῆς προφήτιδος καὶ Βαράχ, τῶν κατὰ τοῦ Σισάρα στρατευσάντων. Ὅτι φεύγων Σισάρας ἀνηρέθη παρὰ γυναικὸς γάλακτι μεθυσθεὶς. Θάνατος Δευώρας καὶ Βαράχ. Περὶ Γεδων, καὶ ὅσα ἐποίησεν ὁ ὀφθεὶς αὐτῷ ἀγγελος, παραθαβρῶνων αὐτὸν εἰς τὸν κατὰ τῶν ἀνατιῶν πόλεμον. Περὶ τοῦ πόκου καὶ τῆς δρόσου. Περὶ τῶν ἐν τῷ πίνειν λαφάντων. Περὶ τῆς ἐν ὕπνοις κριθίνης μάχης, τί δηλοῖ; Ὅπως τὸν οἰκίον λαὸν συνέταξε Γεδων. Ὅτι γηραῖος ἐτελεύτησε Γεδων κατὰ τῶν υἱοῦς ἐκ διαφόρων γυναικῶν ἐβδομήκοντα, καὶ ἓνα ἐκ παλλακῆς, ὅς τοὺς ἐβδομήκοντα ἔκτεινε καὶ ἐτυράνησεν. Ὅτι γύναιον ἄνωθεν βάλων κτεῖσει τὸν Ἀδιμέλεχ. Ὅτι Ἰεφθάε ὑπέσχετο θῆσαι τὸν πρῶτον συναντήσαν, εἰ νικήσει· καὶ οὕτω θύει τὴν θυγατέρα.

N. XXIV. Ὅτι Σαμφῶν ἰσχὺν σημαίνει. Ὅπως ἐγεννήθη Σαμφῶν. Ὅτι Ναζωραῖος, ὁ ἀφωρισμένος Θεῷ. Ὅτι ὁ πατὴρ Σαμφῶν Μανωὲ ἐξήτει μαθεῖν τοῦ προσομιλοῦντος ἀγγέλου τὸ ὄνομα. Ὁ δὲ θαυμαστὸν εἶπεν εἶναι τοῦτο, καὶ ἀπεσιώπησεν. Ὅτι θείῳ πυρὶ κατεκαύθη ἡ θυσία Μανωὲ. Ὅπως ἤρξατο ὁ Σαμφῶν γυναικὸς ἀλλοφύλου. Καὶ ὅπως ἀναι-

ρεῖ τὸν λείοντα, καὶ εὗρίσκει σμήνος μελισσῶν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. Καὶ ἔτι τὰ περὶ τούτου πρόβλημα ἔθετο καὶ ὅπως τοῦτο τῇ γυναικὶ ἐξηγήσατο αἰτησαμένη σὺν δάκρυσιν. "Ὅτι διὰ τὸ τὴν γυναῖκα ἐτέρῳ σοζυγῆναι, ὠργίσθη Σαμφῶν, καὶ λαβῶν ἀλώπεκος τριακοσίας, λαμπάδας ἡμιένας τὰς ἐκείνων οὐραῖς προσέδωκε. Καὶ οὕτω τὰ τῶν Παλαιστινῶν κατέκαυσε λήϊα. Οἱ δὲ κατέκαυσαν τὴν γυναῖκα. "Ὅτι ἐκὼν ἐκυτὸν δεδεμένον τοῖς ἀλλοφύλοις παρέδωκεν ὁ Σαμφῶν. Ὁ δὲ διὰ σιαγόνος ὄνου ἀπέκτεινε πολλούς. "Ὅθεν καὶ Σιαγὸνα τὸν τόπον ἐκάλεισαν. "Ὅπως ἀπὸ τῆς σιαγόνος ἐπιε Σαμφῶν. "Ὅπως τὰς πύλας σὺν ταῖς παραστάσι μετέθετο Σαμφῶν. "Ὅτι ἠπάτησε Σαμφῶν ἡ Δαλιδῆ. Καὶ μαθοῦσα τὴν ἀπὸ τῆς τριχῆς ἰσχύν, ἐκκόπτει τὴν τρίχα καὶ αὐτοῦ ἀσθενήσαντος, ἐκώπτευσεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς οἱ ἐχθροί. "Ὅπως τῆς κόμης ἀξιομένης, καὶ ἡ ἰσχὺς ἠξάνετο τοῦ Σαμφῶν. Καὶ ὅπως τοὺς κίονας κατέσεισε, καὶ τὴν οἰκίαν ἐβρίψε καθ' ἐκυτοῦ καὶ πάντας ἀπέκτεινε σὺν ἑαυτῷ.

N. XXV. "Ὅτι μετὰ τὸν Σαμφῶν οὐκέτι Κριταὶ ἦγον τὸν Ἰσραὴλ, ἀλλ' ὁ ἀρχιερεὺς Ἡλεὶ. Περὶ τῆς Νοεμίν, καὶ τῆς Ὀρφά, καὶ τῆς Ρούθ. "Ὅπως ἡ Νοεμὶν εὐτυχίαν δηλοῖ, Μάρα δὲ ἀδύνην. "Ὅπως ὁ Βοδὲ τὴν Ρούθ εἰσαγαγὼν εἰς τὴν Γερουσίαν, καὶ τὸν συγγενῆ ἤρτο εἰ ταύτην βούλεται ἀγαγεῖν. Τοῦ δὲ παρατηραμένου, λαμβάνει αὐτήν, καὶ ὅτι κατὰ τὸν νόμον γέγονε τὰ σημεῖα τῆς παραιτήσεως. "Ὅτι Ἰωβὴδ δουλεῖων ἐρμηνεύεται. Περὶ Σαμουὴλ. "Ὅτι ὁ Ἡλεὶ προεῖπε τῇ Ἄννῃ τὴν τοῦ Σαμουὴλ γέννησιν. "Ὅτι προσήχθη, τῷ Ἡλεὶ μετὰ τὸ γεννηθῆναι Σαμουὴλ. "Ὅτι κοιμώμενον τὸν Σαμουὴλ ἐκάλεισεν ὁ θεός. Ἡρόδότης διὰ τοῦ Σαμουὴλ τῶν ἐσομένων τοῖς Ἰσραηλῖταις καὶ τοῖς παισὶ τοῦ Ἡλεὶ συμφορῶν.

N. XXVI. Κίνησις Παλαιστινῶν κατὰ Ἰσραηλιτῶν. Καὶ τῆς Κιβωτοῦ ἀποστολῆ εἰς βοήθειαν, καὶ Ἑβραίων ἦρτα, καὶ φόνος τῶν παίδων Ἡλεὶ, καὶ ἔλσις τῆς Κιβωτοῦ, καὶ θάνατος διὰ τοῦτο τοῦ Ἡλεὶ, ἐνενήκοντα ἐτῶν γενομένου. "Ὅτι εἰς Ἀζωτὸν πόλιν οἱ ἀλλόφυλοι τὴν Κιβωτὸν ἀπήγαγον, καὶ ἀνέστησαν ἐν εἰδωλείῳ θεοῦ Δαγῶν, καὶ διαπέπτωκε τὸ εἶδωλον. "Ὅτι δυσεντερίας ἐνέσκηψε τῇ πόλει Ἀζωτῶν, καὶ μῦες ἐκ τῆς γῆς ἀνεδόθησαν. "Ὅτι ἐπὶ πόλεως εἰς πόλιν ἡ Κιβωτὸς πεμπομένη παρὰ τῶν Παλαιστινῶν, ἐκάκου αὐτάς. "Ὅπως ἀπεπτάλη ἡ Κιβωτὸς ἐπὶ ἀμάξης ἀναγεμένων. "Ὅτι βύες ἀπήγαγον μόνον εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας τὴν Κιβωτὸν. "Ὅτι τὸς ἀφαιμένους τῆς Κιβωτοῦ ἀνιέρους ἐθανάτωσαν ὁ θεός. "Ὅτι ὁ Σαμουὴλ ἀντὶ ἐλευθερίας ἐπέισατο. "Ὅτι οἱ Παλαιστινοὶ προσβαλόντες τοῖς Ἑβραίοις ἠττήθησαν, βροντῶν καὶ σεισμοῦ γεγονότων, καὶ ἀστραπέων, αἱ ἐξεδειματώθησαν, καὶ οὐκέτι προσέβησαν.

N. XXVII. "Ὅτι ὁ Σαμουὴλ, γεγραπῶς, τοῖς υἱοῖς τὴν κρίσιν τοῦ λαοῦ ἀνατίθησιν. "Ὅτι ὁ λαὸς διὰ τὴν τῶν υἱῶν τοῦ Σαμουὴλ κικλῖαν βασιλεῖα ἐξήτησαν, καὶ ὁ Σαμουὴλ δεδωκέναι ὑπέσχετο, προεπιπῶν μεταμελήσειν αὐτοῖς. Περὶ Σαοὺλ, καὶ ὅπως εἰς βασιλεῖα ἐχρίσθη, ἀναζητῶν τοὺς ὄνους τοῦ πατρὸς. Τίνας σημεῖα ἐπὶ τῷ χρίσματι δέδωκε τῷ Σαοὺλ ὁ Σαμουὴλ. "Ὅτι ὁ κλῆρος ἐπὶ τὸν Σαοὺλ ἔπεσε. Καὶ ἀνεζήτησαν αὐτὸν, καὶ εὗρον ἀπόντα. "Ὅτι ἐζήτησεν ὁ τῶν Ἀμμωνιτῶν βασιλεὺς ἐξελεῖν ἐκίστου δεξιὸν ὀφθαλμὸν τῶν Γαλααδιτῶν, καὶ οὕτως ἀπαλλαγῆναι αὐτῶν. "Ὅτι Σαοὺλ προεφῆτευσεν τὴν ἀπόλειαν τῶν

ἐχθρῶν. "Ὅπως κατετροπώσατο Ἀμμωνίτας ὁ Σαοὺλ. Ἡ δευτέρα τοῦ Σαοὺλ ἀναγόμευσις. Πότε ἦσαν Ἑβραῖοι ἀριστοκρατούμενοι, καὶ πότε ἀναρχοί, καὶ πότε ἐκρίνοντο, καὶ πότε ἐβασίλευοντο.

N. XXVIII. "Ὅτι ἐν ἀκμῇ θέρους χειμῶν γέγονεν. "Ὅτι καὶ πάλιν οἱ Παλαιστινοὶ τοὺς Ἑβραίους κατέτρωταν. "Ὅπως ὁ Ἰωνάθαν προσέβαλε τοῖς πολεμίοις, καὶ ἤττησεν αὐτούς. "Ὅτι ἀρὰν ἔθετο Σαοὺλ τοῦ μὴ φαγεῖν τινα ἕως νυκτός, ἀλλὰ διῶξει ἀκρατῶς τοὺς ἐχθρούς, καὶ ὅτι μὴ ἀκούσας τῆς ἀρᾶς ἔφαγεν Ἰωνάθαν, διὰ τοῦτο γέγονεν ἦρτα. Καὶ ὅτι τοῦτον ἔμαλλεν ἀνελεῖν ὁ πατήρ, εἰ μὴ ἤρπασεν αὐτὸν ὁ λαός.

N. XXIX. "Ὅτι κατὰ κέλευσιν Θεοῦ εἶπε Σαμουὴλ τῷ Σαοὺλ, συμβαλεῖν Ἀμαληκίταις, καὶ πάντας κτείνειν. Καὶ ὅτι προσβαλὼν ἐνίκησε, τὸν δὲ βασιλεῖα αὐτῶν οὐκ ἀπέκτεινε. Καὶ διὰ τοῦτο ἀκούει ἀπὸ Σαμουὴλ ἀφαιρεθῆναι τὴν βασιλείαν. "Ὅτι τοῦ Σαμουὴλ ὑποχωροῦντος κατέσχε τὴν διπλοῖδα αὐτοῦ Σαοὺλ, παρακαλῶν ἰλεώσασθαι τὸν Θεόν. Καὶ ἐσχίσθη ἡ διπλοῖς, καὶ εἶπε Σαμουὴλ, οὕτω διαιρεθῆναι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Καὶ ὅψε παρεκλήθη Σαμουὴλ εἰπὼν, ἰκετεύσαι τὸν Θεὸν εἰ τὸν βασιλεῖα Ἀμαληκιτῶν κτείνει Σαοὺλ. "Ὅτι ἀπὸ πάντων τῶν ἀδελφῶν ὁ Δαβὶδ ἐχρίσθη εἰς βασιλεῖα, καὶ ὅτι ἐπῆλθεν ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα προφητείας ὑποχωροῦν ἀπὸ Σαοὺλ. "Ὅτι πνεῦμα πονηρὸν ἔπνευσε τὸν Σαοὺλ, ὁ κατεπῆδε Δαβὶδ ψάλλων μετὰ κινύρας. Καὶ ὀλοφύρος τῷ Σαοὺλ ἐχρημάτιζεν. Περὶ τῶν ἐπιελθόντων ἀλλοφύλων τοῖς Ἰσραηλῖταις καὶ περὶ Γολιάθ. Καὶ ὅπως ὁ Δαβὶδ αὐτὸν ἐκίνησε. Καὶ περὶ τῶν ὄπλων τοῦ Γολιάθ. Ὁ Δαβὶδ θαρσύνει λέγει ἐπὶ τῷ ἐνισχύσαντι αὐτὸν κατὰ τῆς ἄρκτου καὶ κατὰ τοῦ λέοντος. "Ὅτι ἄοπλος προσέβαλε Δαβὶδ τῷ Γολιάθ, μόνους πάντε λίθους φέρων, καὶ τὴν σφενδόνην. "Ὅπως λίθῳ διὰ σφενδόνης τὸν Γολιάθ κατέβαλε Δαβὶδ, καὶ ἀνέστη αὐτὸν τῇ οἰκίᾳ ῥομφαίᾳ αὐτοῦ. Καὶ οὕτως ἠττῶνται οἱ ἀλλόφυλοι.

N. XXX. "Ὅτι ἀνέθετο Δαβὶδ τὴν ῥομφαίαν τοῦ Γολιάθ τῷ θεῷ. "Ὅπως φθονῆσαι τὸν Δαβὶδ ἐκίνηθη Σαοὺλ. "Ὅπως ἔψαλλε Δαβὶδ ἐπὶ Σαοὺλ δαιμονιζομένῳ, ὁ δὲ ἐπεχείρησε βάλλειν τῷ δόρατι, καὶ ἠτύχησεν. "Ὅτι ἦρτα Δαβὶδ ἡ θυγάτηρ Σαοὺλ, καὶ ὑπέσχετο τὸν γάμον, εἰ ἐκιστὸν ἀκροβυστίας ἐνέγκοι αὐτῷ Δαβὶδ. Ὁ καὶ πεποίηκεν ὁ Δαβὶδ. "Ὅπως ἐπεβούλευεν αἰεὶ Σαοὺλ τῷ Δαβίδ. "Ὅπως καὶ πάλιν ὁ Δαβὶδ ἐνίκησε τοὺς πολεμίους. "Ὅπως πρὸς τὴν ἀποστολὴν τοῦ Σαοὺλ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἀντεμαχησάτο, τὸν Δαβίδ προεπέψασα, καὶ ἦρτα αἰγὸς νεοσφαγοῦς ἐν τῇ κλίῃ κατακρύψασα. "Ὅπως διαφθῶρις προεφῆτευσεν τότε πολλοί. "Ὅτι εἶρηται τὸ, Εἰ καὶ Σαοὺλ ἐν προφηταῖς.

N. XXXI. Αἱ φυγαὶ τοῦ Δαβίδ. "Ὅπως τοὺς ἀγίους ἄρτους ἔφαγε Δαβὶδ, καὶ τὴν ῥομφαίαν τοῦ Γολιάθ ἔλαβεν. "Ὅτι μανίαν ὑπεκρίθη Δαβίδ. Περὶ Δωὴκ τοῦ δούλου Σαοὺλ, καὶ ὅπως κατήγγειλε περὶ τῶν ἄρτων καὶ τῆς ῥομφαίας. Καὶ ὅπως δι' αὐτοῦ ἐκτάθη ὁ ἀρχιερεὺς ἐκείνους, καὶ τὸ γένος αὐτοῦ. Ἡλὶν ἐπιβουλὴ κατὰ Δαβίδ. "Ὅπως διὰ τὴν τῆς γαστρὸς ἀνάγκην εἰσῆλθε Σαοὺλ εἰς τὸ σπῆλαιον. » ἐνθα ἦν ὁ Δαβίδ, καὶ οὐκ ἀπέκτεινεν αὐτὸν, ἀλλ' ἔλαβε μέρος τῆς διπλοῖδος. "Ὅρκος Δαβίδ πρὸς Σαοὺλ, ὅτι οὐ κακίως τὸ γένος αὐτοῦ.

N. XXXII. Περὶ Νάβαλ τοῦ ἀπανθρώπως ἀποκριναμένου πρὸς τοὺς παρὰ τοῦ Δαβίδ σταλέντας,

καὶ περὶ τῆς γυναικὸς Νάβαλ ὅπως ἐξιλώσατο τὴν νικαυτὰ τὸν Δαβὶδ. Ὅτι τὸ Νάβαλ ἀφροσύνην δὴλοῖ. Ὅπως ἐκ λύπης ἀπέθανε Νάβαλ δειματωθεὶς, καὶ ἔλαβε Δαβὶδ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. Καὶ ὅπως ἐπεβούλευσεν αὐτὸν Σαούλ. Ὅπως κοιμωμένῳ τῷ Σαούλ ἐπέστη Δαβὶδ, καὶ οὐκ ἀνείλεν αὐτόν. Φακὸς ἀγγεῖον ὑδάτηρόν. Περὶ τῆς ἐγγαστριμύθου, καὶ ὅπως ἔδοξεν ἀναχθῆναι Σαμουὴλ ἐκ νεκρῶν, καὶ οἷα εἶπεν ὁ ἀναχθεὶς τῷ Σαούλ. Περὶ τῶν μετὰ Δαβὶδ στρατευσαμένων τετρακοσίων, καὶ τῆς νίκης, καὶ περὶ τῶν φυγόντων ἐν δρομάσι καμήλοις, καὶ τῶν λοιπῶν διακοσίων, οὓς ἀφήκεν εἰς φυλακὴν τῶν σκευῶν ὁ Δαβὶδ. Καὶ ὅτι συμμερισταὶ τοῖς τετρακοσίοις γέγονασιν οἱ διακόσιοι, οἱ τὰ σκευὴ φυλάττοντες. Θάνατος τῶν παιδῶν τοῦ Σαούλ, καὶ ὅτι ἔσφαξεν ἑαυτὸν ὁ Σαούλ, καὶ ὁ ὀπλοφόρος αὐτοῦ. Ὅτι μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν Σαούλ καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ, ἀφῆρέθησαν τὰς κεφαλὰς, τὰ δὲ σώματα τούτων ἀνεσταυρώθησαν.

LIBER SECUNDUS.

N. I. Ὅτι ἐκόλασεν ὁ Δαβὶδ τὸν κατὰ τὸν Σαούλ ἐπεληθόντα, καὶ τρώσαντα διὰ τὸ εἶναι χριστὸν Κυρίου. Ὅπως ὁ Ἀβεννήρ διωκόμενος ἐπληξεν ἐξόπισθεν καιρίως τὸν διώκοντα Ἀσαήλ καὶ ἔκτεινεν. Ὅτι ἐπὶ πολὺ ἐπολιέμουν ἀλλήλοις οἱ τοῦ Σαούλ καὶ οἱ τοῦ Δαβὶδ, ὑπερῖσχον δὲ οἱ τοῦ Δαβὶδ. Ὅτι ὁ Ἀβεννήρ προσέβρῦθ τῷ Δαβὶδ, καὶ ἔπεισε καὶ τοὺς λοιποὺς προσελθεῖν αὐτῷ. Ὅτι ἀνείλεν Ἰωάβ τὸν Ἀβεννήρ ἐν δόλῳ. Ἀναίρεσις Ἰεβοσθὲ υἱοῦ Σαούλ, καὶ ὅτι τοὺς ἀνελόντας αὐτὸν ἀνείλε Δαβὶδ. Πότε παρὰ παντὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἐχρίσθη εἰς βασιλεῖα Δαβὶδ, καὶ ὅτι τριακοντάτης ἦν, ὅτε μόνης τῆς τοῦ Ἰούδα φυλῆς ἤρξεν. Ὅτι τὴν πόλιν Ἰεβούσ πολιορκήσας καὶ ἔλῳν ὁ Δαβὶδ, τοὺς ἐκεῖ κατοικοῦντας ἐδίωξεν. Ἐπὶ οὐκείῳ δὲ ὀνόματι ταύτην ἀνυκοδόμησε τὴν νῦν Ἱεροσόλυμα καλουμένην.

N. II. Προσβολὴ Δαβὶδ κατὰ τῶν ἑναντίων, καὶ ἤττα αὐτῶν. Περὶ τῆς εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπαγωγῆς τῆς Κιβωτοῦ, ὅτε καὶ ὁ Δαβὶδ ἤλατο ἐμπροσθεν αὐτῆς. Καὶ ὁ ἀψάμενος αὐτῆς τέθνηκεν, ὡς ἀνέρος. Ὅτι οὐκ ἀσχημοσύνην ἠγεῖτο Δαβὶδ τὸ ὀρχεῖσθαι καὶ ψάλλειν ἐμπροσθεν τῆς Κιβωτοῦ. Ὅτι ἐκωλύθη Δαβὶδ οἶκον κατασκευάσαι τῇ Κιβωτῷ. Περὶ ὧν ἀγχιθῶν ἐποίει ὁ Δαβὶδ τῷ ἐγγόνῳ Σαούλ.

N. III. Περὶ τῶν διὰ παρηγορίαν ἀποσταλέντων παρὰ τοῦ Δαβὶδ πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως Ἀμμωνιτῶν, καὶ δοξάντων κατασκόπων, καὶ ξυρηθέντων τὰς κεφαλὰς καὶ τοὺς πύγωνα. Διὸ καὶ πόλεμος ἤρθη κατὰ Ἀμμωνιτῶν. Περὶ τῆς Βηρσαβὲ, καὶ ὅπως ἠράσθη αὐτῆς ὁ Δαβὶδ, καὶ ὅπως ἀνείλεν Οὐρίαν τὸν ἀνδρα αὐτῆς. Ὅτι μετὰ τὰ κατὰ τὸν Οὐρίαν ἔλαβε τὴν Βηρσαβὲ ὁ Δαβὶδ εἰς γυναῖκα, καὶ ὅπως ὁ Νιθάν διὰ παραβολῆς ἤλεγξεν αὐτόν, καὶ τὴν διὰ τοῦτο ὀργὴν τοῦ Θεοῦ προεῖπε. Καὶ ὅτι συνῆκε Δαβὶδ, καὶ μετενόησεν. Περὶ τῆς νόσου τοῦ ἐκ τῆς Βηρσαβὲ υἱοῦ τοῦ Δαβὶδ, καὶ ὅπως ἐν τῷ νοσεῖν ἐπένησε αὐτὸν Δαβὶδ. Καὶ ὅπως μετὰ θάνατον τοῦ πένθους ἐπαύσατο. Περὶ Σολομῶντος, ὃν ἐκ τῆς Βηρσαβὲ ἔσχε Δαβὶδ. Περὶ τοῦ πολυτίμου στεφάνου, ὃν ἔλαβε Δαβὶν πορθήσας Ἀμμωνίτας.

N. IV. Περὶ τοῦ ἔρωτος ὃν ἔσχε πρὸς Θάμαρ τὴν ἀδελφὴν ὁ Ἀμνών. Καὶ περὶ τοῦ μίσους ὃ ἔσχε μετὰ τὸ διακορήσασθαι αὐτὴν, καὶ περὶ Ἀβεσαλώμ, καὶ

ἄ ὅπως ἡμίνατο φόνῳ τὸν ἀδελφόν, καὶ περὶ τῆς διὰ τὸν φόνον τοῦ Ἀμνών φυγῆς τοῦ Ἀβεσαλώμ, καὶ ὅτι ὠργίσθη ὁ Δαβὶδ. Ὅπως Ἰωάβ ἐσοφίστατο ἐξιλώσασθαι τὸν Δαβὶδ πρὸς τὸν παῖδα Ἀβεσαλώμ. Περὶ τῆς κατὰ τοῦ Δαβὶδ ἐπαναστάσεως τοῦ Ἀβεσαλώμ, καὶ περὶ τοῦ Ἀχιτόφελ τοῦ συναποστάτου Ἀβεσαλώμ. Περὶ τῆς πεπλασμένης αὐτομολήσεως Χουσί τοῦ ἐταίρου Δαβὶδ. Περὶ τῆς ἀνοχῆς Δαβὶδ ἧς ἔδειξεν ὑπὸ τοῦ Σεμεὶ καταρώμενος.

N. V. Ὅπως ἐμίγη ταῖς τοῦ πατρὸς καλλακαῖς ὁ Ἀβεσαλώμ. Ὅπως τὴν τοῦ Ἀχιτόφελ βουλὴν ἄπρακτον ἔδειξεν Χουσί. Ὅπως ὁ Ἀχιτόφελ ἀπήγγεστο. Ὅπως ἤττηθεὶς ἐδιώκετο Ἀβεσαλώμ, καὶ ὅπως ἐκ τριχῶν ἐν δένδρῳ κατασχέθη καὶ ἀνῆρέθη. Ὅπως τὸν θάνατον τοῦ Ἀβεσαλώμ ἐθήρησε Δαβὶδ.

N. VI. Ὅπως αἱ λοιπαὶ φυλαὶ ἄνευ τῆς τοῦ Ἰούδα ἀπέστησαν ἀπὸ Δαβὶδ. Ὅπως ὁ Ἰωάβ ἀνείλε τὸν Ἀβεσα. Περὶ τοῦ ἐπὶ ἔτη τρία κρατήσαντος λιμοῦ. Καὶ ὅπως ἐλύθη διὰ τὸ δοθῆναι εἰς φόνον ἑπτὰ ἄνδρας ἀπὸ τοῦ οἴκου Σαούλ κατὰ θεῖον χρησμόν. Ὅπως ἠγάπων τὸν Δαβὶδ οἱ περὶ αὐτόν. Περὶ τοῦ γιγαντιαίου ἀνδρὸς τοῦ ἔχοντος ἐν ταῖς χερσὶ καὶ ἐν τοῖς ποσὶν ἀνὰ δακτύλου ἕξ.

N. VIII. Ὅπως συνέθετο τοὺς ψαλμοὺς ὁ Δαβὶδ, καὶ οἷα τὰ τοῦ ψαλμοῦ ὄργανα. Περὶ τῆς ἀπαριθμησεως, καὶ ὅπως μετὰ ταῦτα μετεμελήθη Δαβὶδ. Περὶ τῆς αἰρέσεως τῶν τριῶν, ἐν ἧς αὐτῶν λαβεῖν, διὰ τὴν τοῦ λαοῦ ἀπαριθμῆσιν. Καὶ ὅτι τὸ αἰρεθὲν κακὸν τὸ ἐπελθεῖν τῷ λαῷ θάνατον, καὶ ἐπῆλθεν ἀπὸ πρῶτῃ ἕως ἀριστοῦ. Πῶς ἔπαυσεν ὁ Θεὸς τὴν τοῦ λαοῦ φθοράν. Ὅτι καθ' ὃν τόπον ἐμελλε σφαγίσαι Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ, ἠδουλήθη ναὸν οἰκοδομήσαι Δαβὶδ καὶ ἐκωλύθη παρὰ Θεοῦ. Ὅτι Δαβὶδ διὰ τὴν θέρμην νεανίδα ἐπήγεν. Ὅτι Ἀδωνίας τέταρτος υἱὸς τοῦ Δαβὶδ ἐπεχειρήσε βασιλεύσαι. Ὅπως ἐχρίσθη Σολομῶν εἰς βασιλεῖα. Τί ἐνετείλατο τῷ Σολομῶντι Δαβὶδ τελευτῶν. Περὶ τοῦ τὸν ναὸν κτισθῆναι. Πόσα ἔτη ἔζησε Δαβὶδ.

N. VIII. Ὅτι συνετάφη τῷ Δαβὶδ πολλὰ χρήματα. Ὅτι δωδεκαετῆς ἐβασίλευσε Σολομῶν. Ὅτι ἐζήτησεν Ἀδωνίας τὴν πολλακὴν Δαβὶδ, καὶ διὰ τοῦτο ἀνῆρέθη παρὰ Σολομῶντος. Ὅπως ἀνῆρέθη Σεμεὶ. Ὅτι ἔλαβε Σολομῶν τὴν θυγατέρα Φαραώ. Ὅσα ἤτησε Σολομῶν τῷ Θεῷ. Περὶ τῶν προσελθουσῶν γυναικῶν, καὶ αἰτησαμένων κρίσιν περὶ τοῦ θανόντος παιδός. Ὅσα συνεγράψατο Σολομῶν. Περὶ τοῦ δακτυλίου οὗ ἡ σφραγὶς ἐδίωκε δαίμονας.

N. IX. Πότε ἤρξατο τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ Σολομῶν. Ὅτι ἐν ἔτεσιν ἑπτὰ συνετελέσθη ὁ ναός. Οἷα δι' ὄνειρου ἐπέφησε Σολομῶντι Θεὸς περὶ τῶν μελλόντων. Τίνα ὑκοδόμησε Σολομῶν. Περὶ ὧν ἔλυσεν αἰνιγμάτων Σολομῶν. Περὶ τῆς βασιλείσεως Αἰθίοπων. Ὅθεν ἐν Παλαιστίνῃ ἐφύη τὸ βάλσαμον.

N. X. Ὅτι ἀλλοφύλοις γυναῖξιν ἐμίγη Σολομῶν. Ὅτι τὴν κατὰ τοῦ Σολομῶντος ἀρὰν εἰς τὸν ἕξ αὐτοῦ ἔφη ἀποπληρῶσαι Θεός. Περὶ Ἀδερ. Περὶ Ἱεροβοάμ. Περὶ τῶν χρόνων Σολομῶντος, ὅσους ζῆσαι λέγεται.

N. XI. Περὶ Ῥοβοάμ τοῦ υἱοῦ Σολομῶντος. Περὶ τῆς ἀποστασίας τῶν δέκα φυλῶν. Περὶ τῶν δύο δαμάλεων. Καὶ ὅπως ἐκώλυσε εἰς Ἱεροσόλυμα πορεύεσθαι τὸν λαὸν Ἱεροβοάμ. Ὅτι Ἱεροβοάμ, θυσιάσαι ἐλθῶν, ἤκουσεν ἅ πείτεται. Περὶ τοῦ ψευδοπροφήτου τοῦ ἀπατῶντος τὸν Ἱεροβοάμ. Ὅτι πεισθεὶς ἐξενίσθη ὁ τοῦ Θεοῦ προφήτης τῷ ψευδοπροφήτῃ, καὶ ἐβρώθη παρὰ λέοντος ὑποστρέφων.

N. XII. Περὶ τῶν πωλούντων τὴν χάριν τοῦ πνεύματος. Περὶ ὧν προεῖπεν ἰσομένων τῇ γυναίκι τοῦ Ἰεροβοάμ Ἀχιά. Ἐπέλευσις Σουσακίμ κατὰ Ῥοδοάμ, καὶ ὅτι παρασπονδήσας ὁ Αἰγύπτιος πολλὰ χρήματα ἐπόλησεν. Περὶ τῶν χρυσῶν ὀπλῶν Σολομῶντος, καὶ τῶν δοράτων τῶν χρυσῶν τοῦ Δαβὶδ ἃ ἐνέθετο Θεῷ. Ἐπέλευσις Ἰεροβοάμ, καὶ νίκη τοῦ υἱοῦ Ῥοδοάμ. Θάνατος Ἰεροβοάμ, οὐ διάδοχος ὁ υἱός. Ὅτι ὁ βασιὼν παγγενεὶ τὸν οἶκον Ἰεροβοάμ ἐξωλόθρευσαν. Περὶ τοῦ εἰσδόντος εἰς τὰ βασίλεια, καὶ ἐκυτὸν κάκεινα καύσαντος. Περὶ τοῦ πῶς ἐκλήθη Σαμάρ, ὅτι οἱ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεῖς ὀλιγοχρόνιοι τότε ἦσαν διὰ τὴν παρανομίαν. Ὅτι προεῖπεν ὁ προφήτης νίκας ἔσθαι, καὶ λοιπὰς εὐκλήριαις τοῖς ἀνθρώποις ἐκείνοις, εἰ ἀντιποιοῦνται δικαιοσύνης. Περὶ Ἀχαάβ, ὅτι ἐν Σαμαρείᾳ ἐκέκτητο τὰ βασίλεια.

N. XIII. Περὶ Ἡλιοῦ, καὶ περὶ τῆς ἀνομβρίας, καὶ περὶ τοῦ τρέφεσθαι αὐτὸν ὑπὸ κόρακος, καὶ περὶ τῆς χήρας ἢ ἔτρεφε τὸν Ἡλιοῦ. Περὶ τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας, ὃν ἀνέστησεν Ἡλιοῦ. Περὶ Ἀβδιῦ, ὅτι, κρηστὸς ὢν, φεύγειν συνήκει σὸν Ἡλιοῦ, ἵνα μὴ ἀναίρηθῃ. Περὶ ὧν ἔκρυπτεν Ἀβδιῦ ἑκατὸν προφητῶν. Περὶ ὧν ἐπαβρῆσάσατο Ἡλίας πρὸς Ἀχαάβ. Περὶ τῆς θυσίας τῶν ψευδοπροφητῶν, καὶ τῆς θυσίας Ἡλιοῦ, καὶ ὅπως ἀνείλε τοὺς ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης. Ὅτι εἶπεν Ἡλίας εἶναι ὑετὸν, καὶ ἐγένετο. Καὶ ὅτι ἔφυγε διὰ τὴν Ἰεζάβελ. Ὅτι τεσσαράκοντα ἡμέρας ἄπιτος ἐπορεύετο Ἡλιοῦ. Ὅπως ἔχρισεν Ἡλίας τὸν Ἀζάη εἰς βασιλείαν, καὶ τὸν Ἰηοῦ, καὶ τὸν Ἐλισσαίου εἰς προφήτην.

N. XIV. Περὶ τοῦ ἀμπελώνος Ναβουθαί. Ὅπως ἐξ ἐπιβουλῆς τῆς Ἰεζάβελ ὁ Ναβουθαί τέθνηκε, καὶ ὅπως ἔκτοτε τὸν ἀμπελώνα κατέσχεν Ἀχαάβ. Πρόβησις Ἡλιοῦ περὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ Ἀχαάβ παγγενεὶ διὰ τὸν φόνον τοῦ Ναβουθαί. Ὅτι διὰ τὴν μετανοίαν τοῦ Ἀχαάβ τὰ ἠπειλημένα ὑπερθέσθαι εἶπεν ὁ Θεός, καὶ τελέσαι ταῦτα ἐπὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Ὅτι ὁ βασιλεὺς Συρίας ἐστράτευσε κατὰ Σαμαρείας. Ὅτι ὁ Ἀχαάβ πεισθεὶς τῷ προφήτῃ μετὰ σλβ' ἤτησεν τὸν Ἀσσύριον, καὶ σκυλεύει αὐτοῦ τὸ στρατεύμα. Ὅτι καὶ πάλιν ἐπεστράτευσε κατὰ Σαμαρείας ὁ Σύρος. Ἦτα καὶ πάλιν τῶν Σύρων. Ὅπως οἱ τοῦ Ἀδερ προσήλθον δεδεδεμένοι ἐκόντες· τῷ Ἀχαάβ, καὶ ὅπως ἦν Ἀδερ μετὰ τιμῆς ἐδέξατο. Περὶ τοῦ προφήτου Μιχαίου, καὶ ὅπως ἤξίου καταχθῆναι. Ἐκστρατεία Ἀχαάβ κατὰ τῆς πόλεως Ῥεμμάν. Ὅπως προεῖπε Μιχαίας τὸν Ἀχαάβ πεσεῖσθαι ἐν Ῥεμμάν. Ὅπως ἦν τῷ πολέμῳ τοξευθεὶς Ἀχαάβ ἔθανεν. Ὅτι κατὰ τὴν πρόβησιν Ἡλιοῦ τὸ αἷμα Ἀχαάβ κύνες ἔλειξαν, καὶ πῦρ ἐλούσαντο.

N. XV. Ὅτι τὸν Ἀχαάβ διεδέξατο ὁ υἱός. Ὅπως ἐπῆλθον κατὰ Ἱερουσαλήμ πολέμιοι. Ὅπως τῇ κελύσει τοῦ Θεοῦ οἱ πολέμιοι ἀλλήλους ἐφόνευσαν, καὶ οὕτως ἢ νίκη γέγονε τοῖς ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὅτι μῦα ἦν ἡ τῶν Ἀκκαρῶν θεός, καὶ ὅτι ἤρετο ταῦτα, εἰ ἀναστήσεται νοσὸν Ὀχοζίας. Καὶ ὅτι διὰ τοῦτο εἶπεν Ἡλιοῦ μὴ ἀναστήναι αὐτόν. Καὶ ὅτι ἀπεσταλέν Ὀχοζίας ἀγαγεῖν τὸν Ἡλίαν. Ὅτι οἱ ἀποσταλντες κυρὶ θεῖν ἐκαύθησαν. Ὅπως ἐπάσατο Ὀχοζίας, ὃν διεδέξατο Ἰωρὰμ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. Περὶ τῆς ἀναλήψεως Ἀλιοῦ. Ὅπως ἐζητήθη Ἐλισσαίε. Ὅπως ἐν ἄλατι τὰ ὕδατα ἐγλύκανεν Ἐλισσαίε. Ὅτι ἐξ ἄρῃς ἄρκτοι κατέφαγον τὰ παιδία. Ὅπως ἐν ἐρήμῳ διήλθεν ὁ στρατός. Ὅπως τὰ ὕδατα διὰ

τὴν τοῦ Ἡλίου ἀγλήν ἐρυθρὰ ἐφαίνοντο. Ὅπως ἔθυσε Μωαβιτῶν ὁ βασιλεὺς τὸν οἰκειὸν υἱόν. Περὶ Ἰωσαφάτ.

N. XVI. Ὅπως Ἐλισσαίος ἐπλήθυνε τὸ ἔλαιον τῇ χρεωστούσῃ γυναίκι. Ὅτι ἐγεννήθη ὁ παῖς, καθὼς προεῖπεν Ἐλισσαίε, καὶ ὅτι τεθνηκότα τὸν παῖδα πάλιν ἀνέστησεν Ἐλισσαίος. Ὅτι διὰ μετρίων ἄρτων Ἐλισσαίος πλῆθος ἐχόρτασε πολὺ. Ὅπως προσήγαγε χρήματα τῷ Ἐλισσαίῳ Νεεμάν, ἵνα τῆς λέπρας λυτρωθῇ. Ὅτι κατ' ἐντολήν τοῦ προφήτου εἰς τὸν Ἰορδάνην ἐλούσατο Νεεμάν, καὶ ἔκαθαρίσθη. Περὶ τῆς εἰς τὸ ὕδωρ πεσοῦσης ἀξίνης. Καὶ ὅπως ἀνέδυ διὰ τοῦ ξύλου. Περὶ τοῦ ληψομένου λαοῦ τὸν Ἐλισσαίου. Ὅπως ἤγαγεν αὐτοὺς εἰς μέσους τοὺς πολεμίους, καὶ ὅπως πάλιν ἐβρύσατο τούτους, καὶ ὅπως εἶδεν αὐτὸν ὁ οἰκεῖος διάκονος πυρίνοις ἄρμασι κεκυκλωμένον.

N. XVII. Ὅτι ἐν καιρῷ λιμοῦ ἡ κεφαλὴ τῆς ὄνου πολλοῦ ἐπωλεῖτο. Περὶ τῆς ἐγκαλοῦσης γυναίκος, ὅτι μὴ παῖσται ταῖς συνθήκαις. Ὅτι προεῖπεν Ἐλισσαίος τὴν τῶν ἐναντίων καταστροφὴν. Ὅπως ἀβρόνον οἱ Σύροι ἠττήθησαν. Περὶ τῶν λεπρῶν οἱ κατεμήνυσαν τὴν τῶν ἐναντίων ὑποχώρησιν. Ὅτι μετὰ τὴν τῶν πολεμίων ὑποχώρησιν ἄφθονα γέγονε τὰ ἀναγκαῖα. Ὁ δὲ ἀπιστήσας τῇ προβῆσει τοῦ προφήτου συμπατηθεὶς τέθνηκε, καὶ οὐκ ἔφαγε κατὰ τὴν πρόβησιν Ἐλισσαίου. Ὅτι προεῖπεν ὁ προφήτης τῷ Ἀζάη τὴν βασιλείαν Συρίας. Ὅτι Ἀζάη ἐπνίξε τὸν βασιλεῖα Δαμασκού, καὶ ἐκράτησεν.

N. XVIII. Ὅτι προεῖπε τῷ Ἰωρὰμ ὁ προφήτης τὰ ἐσόμενα τούτῳ κακὰ διὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτοῦ. Ὅτι διὰ τοῦ μαθητοῦ τοῦ προφήτου ἐγρίσθη εἰς βασιλείαν Ἰηοῦς, ἵνα τὸ γένος Ἀχαάβ ἀπολέσῃ. Ὅτι βέλει κτείνει τὸν Ἰωρὰμ Ἰηοῦς, καὶ ἔπασεν ὁ νεκρὸς εἰς τὸν τοῦ Ναβουθαί ἀγρὸν, καθὼς προεῖπεν Ἡλιοῦ. Ὅτι καὶ Ἰεζάβελ ἔθωθεν βίβητα τέθνηκε, καὶ διεσπάρθη τὸ σῶμα αὐτῆς ὑπὸ κυκῶν. Ὅτι οἱ παῖδες Ἀχαάβ πάντες ἀπετημήθησαν, καὶ πᾶσα ἡ συγγένεια αὐτοῦ. Ὅπως οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ προφῆται τοῦ Ἀχαάβ πάντες ἀνῆρέθησαν. καὶ ὁ οἶκος τοῦ Βαὰλ ἐκαύθη, καὶ ἡ στήλη αὐτοῦ.

N. XIX. Ὅτι διὰ τὸν ἀφανισμόν τοῦ γένους Ἀχαάβ ἐπηγγεῖλατο ὁ Θεὸς μακρὰν τὴν βασιλείαν τῷ γένει τοῦ Ἰηοῦ. Καὶ ὅτι ἡ Γοθολία ἀνείλε πάντας τοὺς τοῦ γένους Δαβὶδ, πλὴν ἐνός. Ὅπως ὁ περιλειφθεὶς τοῦ γένους Δαβὶδ ἀνῆγγεῖτο βασιλεὺς. Ὅπως ἀνηρέθη ἡ Γοθολία. Ὅτι ἐπταετῆς ἦν ὁ ἐκ γένους Δαβὶδ τότε βασιλεύσας. Περὶ τοῦ κιωτιοῦ, οὗ τὸ πῆμα τετρημένον ἦν, καὶ ἐνέβαλε διὰ τῆς ὁπῆς ἕκαστός κατὰ δύναμιν εἰς τὸν ἀνακαινισμόν τοῦ ναοῦ. Ὅτι ἑκατὸν τριάκοντα ἔξη ἐβίω Ἰωδαὲ. Ὅτι ὁ υἱὸς Ἰωδαὲ Ζαχαρίας ἐλέγχων τὸν βασιλεῖα ἀνῆρέθη.

N. XX. Ὅτι θνήσκων Ἐλισσαίε ἔθρηνητο παρὰ βασιλέως Ἰωάς. Περὶ τοῦ βίβητος παρὰ τῶν ληστῶν εἰς τὸν τάφον Ἐλισσαίε, καὶ ζήσαντος. Τελευτῆ Ἰωάς, ὃν διεδέξατο Ἀμεισίας ὁ υἱός, καὶ ἐκόλασε τοὺς τὸν πατέρα ἀνελόντας, τοὺς δ' υἱοὺς αὐτῶν ἀφῆκεν. Ὅτι Ἀμεισίας ὑπερῆφανυσάμενος ἐμήνυσε δριμύτα πρὸς τὸν βασιλεῖα Ἰσραὴλ. Ὁ δὲ ταπεινοφρονεῖν αὐτῷ ἀντεμήνυσε διὰ παραδείγματος. Ὅτι ὁ Ἰωὰς αὐτῷ νικῆ Ἀμεισίαν.

N. XXI. Περὶ τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ, καὶ ὅτι ἀπεστάλη εἰς Νινεβίτας, καὶ ὅτι ὁ κληρὸς ἐπὶ τὸν Ἰωνᾶν ἔπασεν. Ὅπως ὁ τῆς Νινεβί βασιλεὺς καὶ ὁ λαὸς ἅπας μετενόησαν. Περὶ τοῦ Ὀζίου, ὅπως ὡς

Ιερὸς θυμιάσαι ἐπιχειρήσας ἐλεπρώθη. Περὶ τοῦ Α Ν. III.

Ν. XXII. Ὅτι Φακεὶ πολλοὺς αἰχμαλώτους εἰς Σαμάρειαν ἤγαγεν, εἶτα τούτους ἀπέλυσεν ὡς ὁμοφύλους. Ὅτι σφόδρα ἠσέθησεν Ἀχάζ. Ὅτι εὐσεβὴς ἦν Ἐζεκίας. Πολιορκία καὶ κατασχέσεις Σαμαρείας. Ὅτι μετακίσθησαν οἱ Σαμαρείται ἀπὸ Σαμαρείας. Ὅτι ἐγκατεκίσθησαν ἐκεῖ οἱ Χουθαῖοι. Μετὰ δὲ τὴν κατοικησὶν λίοντας τούτους διεφθείραν διὰ καὶ ἐπέσθησαν τῷ Θεῷ προσελθεῖν.

Ν. XXIII. Πότε Σεναχηρείμ ἐστράτευσε κατὰ τῆς Ἰουδαίας. Ῥήματα Ῥαφάκου πρὸς Ἐζεκιάν, καὶ ὅτι οὗτος, τὸν Θεὸν ἐπικηλεύσας, ἐνίκησε κατὰ τὴν πρόβρῃσιν Ἡσαίου. Ὅτι διὰ νυκτὸς ἄγγελος ἀνείλεν ἑκατὸν ὄγδοήκοντα πέντε χιλιάδας τῶν ἐναντιῶν. Περὶ τῶν μυῶν τῶν φαγόντων τὰ τῶσα τῶν Ἀσσυρίων, καὶ τὰ λοιπὰ ὄπια. Περὶ τῶν ἐν μιᾷ νυκτὶ διὰ λοιμώδους νόσου ἀνακρεθέντων Ἀσσυρίων μυριάδων πολλῶν. Ἀναίρεσις Σαναχηρείμ. Νόσος Ἐζεκιου, καὶ προφητεία Ἡσαίου ὅτι θνήσκει. Καὶ μετάνοια Ἐζεκιου, καὶ προσθήκη αὐτοῦ τῆς ζωῆς. Καὶ περὶ τοῦ ἀναποδισμού τοῦ ἡλίου ὃν ἐποίησεν Ἡσαίας. Ὅτι Ἐζεκίας ἤνοιξε τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ, καὶ τὰ ὄπλα τοῖς πρῶσθεσι τοῦ βασιλέως Βαβυλωνίων. Καὶ ὅτι Ἡσαίας ἠτιάσατο τοῦτο. Θάνατος Ἐζεκιου. Ἀνάβρῃσις Μανασσῆ, καὶ Βαβυλωνίων ἐπέλευσις καὶ νίκη. Ὅτι μετανοήσας Μανασσῆς ἐκυτρώθη τῆς αἰχμαλωσίας.

Ν. XXIV. Περὶ τῆς προφητείδος Ὀλδα. Ὅτι ὄρκον ἀπητήθη ὁ λαὸς φυλάττειν τοὺς νόμους Θεοῦ. Ὅτι τοξευθεὶς Ἰωσίας τίθνηκεν. Περὶ τοῦ προφήτου Ἰερεμίου. Περὶ Ναβουχοδονόσορ. Περὶ ὧν προείπεν Ἰερεμίας. Ὅτι ὁ Βαβυλωνίος ἤχημαλώτευσεν μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ τὸν προφήτην Ἰεζεκιήλ. Ὅτι Ἰωακείμ παραδεδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς πόλεως.

Ν. XXV. Ὅπως τῆς Ἰερουσαλήμ ὁ Σεδεκίας ἐβασίλευσεν. Περὶ τῶν δοκουμένων διαφωνιῶν τῶν προφητῶν, καὶ ὅπως ὁμόφωνοι ἐβρέθησαν. Ὅτι ὁ Σεδεκίας τυφλωθεὶς οὐκ εἶδε τὴν Βαβυλώνα. Περὶ ὧν προείπεν Ἰερεμίας ἐσομένων κακῶν. Ἡ δευτέρα ἐπέλευσις τῶν Βαβυλωνίων κατὰ Ἰερουσαλήμ, καὶ ὅπως τὰ ἐσόματα εἰδῶς Ἰερεμίας παρεκάλει τὸν λαὸν δεῖσασθαι τοὺς Βαβυλωνίους. Ὅπως εἰς λάκκον ὁ προφήτης ἐνεβλήθη. Κατάτχισις τῆς Ἰερουσαλήμ παρὰ τῶν Βαβυλωνίων. Ὅτι ἐξωγήθη Σεδεκίας παγγενεὶ, καὶ ἔφυγόντων. Οἱ δὲ ἐκείνου ἀνηρέθησαν. Ὅπως ὁ Ναβουζαρδάν τὸν ναὸν, τὰ βασίλεια, καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψεν.

LIBER TERTIUS.

Ν. I. Ὅτι ὁ Ἰσραὴλ τὸν Γοδολιάν ἀπέκτεινεν. Φυγὴ πρὸς Αἴγυπτων τῶν Ἰουδαίων, ἀγόντων καὶ τὸν Ἰερεμίαν καὶ τὸν Βαροῦχ. Ὅτι λίθοις τίθνηκεν Ἰερεμίας. Πότε αἱ δέκα φυλαὶ ἤχθησαν εἰς Σαμάρειαν. Πότε αἱ δύο παρὰ Ναβουχοδονόσορ ἤχημαλώτηθησαν.

Ν. II. Περὶ τῶν εὐνοχησθέντων αἰχμαλώτων παρὰ τοῦ Βαβυλωνίου. Περὶ Δανιήλ καὶ τῶν τριῶν παίδων. Ὅπως οὐκ ἐκροσφάγησαν οἱ παῖδες καὶ ὁ Δανιήλ. Ὅτι τὴν Χελδαϊκὴν παιδείαν ἔμαθον οἱ παῖτες καὶ ὁ Δανιήλ. Περὶ τοῦ ἐνυπνίου Ναβουχοδονόσορ. Ὅπως ἵκέσθην οἱ παῖδες τὸν Θεὸν ἀποκαλυφθῆναι αὐτοῖς τὸ ἐνύπνιον. Διηγήσις τοῦ ἐνυπνίου καὶ κρίσις. Πόλις βασιλείας εἰκόνιζεν ἢ εἰκὼν ἢ ὀρθεῖσα τῷ Ναβουχοδονόσορ.

Ν. III. Ὅσα νῦν ἡ τῶν Ῥωμαίων βασιλεία, οὐκ ἴσχυρά ὡς τὸ πρότερον. Δι' ἣν αἴτιαν ἡ τῶν Ῥωμαίων βασιλεία φιδήρω εἰκονίσθη ἀναμειγμένῃ μετὰ ἀστράκου. Τί δηλοῖ ὁ λίθος, ὃς τὴν εἰκὼν κατέλυσεν; Χρῆσις ἐκ τῆς Γραφῆς, ὅτι λίθος ὁ Χριστός. Ὅτι ὄρος ἡ τοῦ Ἰούδα φυλὴ, καὶ λίθος ὁ Χριστός. Καὶ τὸ ἄνευ χειρῶν τμηθῆναι ἢ ἄνευ ἀνδρὸς γέννησις. Ὅτι δώροις ἐδεξιώσατο τὸν Δανιήλ ὁ Ναβουχοδονόσορ, καὶ Βαλτάσαρ τούτον μετωνόμασεν.

Ν. IV. Περὶ τῆς εἰκόνης ἧς ἔστησε Ναβουχοδονόσορ εἰς τὸ προσκυνηθῆναι. Περὶ τοῦ ἀγγέλου ὃς τέταρτος ὤφθη μετὰ τῶν παίδων. Ὅπως ἐτιμήθησαν οἱ τρεῖς παῖδες. Ἐνύπνιον ἕτερον τοῦ Ναβουχοδονόσορ περὶ τοῦ δένδρου. Πάλιν ἄγνοσι τὸν θνεῖρον, καὶ καλεῖ τοὺς εἰπεῖν αὐτῷ μέλλοντας. Καὶ καλεῖ τὸν Δανιήλ, ὃς καὶ ἔκρινε τοῦτο. Ὅτι τὸ Ἰρ ἀγγέλον δηλοῖ, τοῦτ' ἔστι τὸν ἰγρηγορῶτα. Ὅτι μανίαν νοσήσας ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐν τῇ ἐρήμῳ ὡς θηρίον διέτριβεν, Ὀνόματα τῶν ἀρχαίων ιστορικῶν.

Ν. V. Τίς διεδέξατο τὸν Ναβουχοδονόσορ, καὶ ἐξῆς περὶ Βαλτάσαρ. Καὶ ὅπως ἐχρήσατο τοῖς ἱεροῖς τῶν Ἰουδαίων σκέυεσιν. Περὶ τοῦ ἀστραγάλου τῆς χειρὸς, ὃν εἶδεν ἐν τῷ δολχῷ Βαλτάσαρ. Ὅπως ὁ Δανιήλ διασφαεῖ τῷ Βαλτάσαρ τὸν θεαθῆναι ἀστράγαλον. Τί σημαίνει τὰ γραφήντα διὰ τοῦ ἀστραγάλου. Ὅτι, Κύρου ἐπελεθόντος κατὰ Βαλτάσαρ, ἀνηρέθη Βαλτάσαρ, Ὅτι τὸν Δανιήλ ὁ Δαρείος εἰς Μῆδιαν μετήγαγε μετὰ τὴν τῆς Βαβυλώνας ἄλωσιν. Ὅτι ὁ Δαρείος καὶ Κυαζάρης ἐκαλεῖτο. Ὅτι διὰ τὸ δόξαι παραδῆναι τὸν τεθῆναι τότε νόμον περὶ τοῦ μὴ εὐξασθαι, ὁ Δανιήλ ἐνεαλήθη εἰς τὸν λάκκον μετὰ τῶν λεόντων. Ὅτι οἱ κατὰ τοῦ Δανιήλ εἰπόντες ἐνεβλήθησαν εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων.

Ν. VI. Περὶ τοῦ ἐνυπνίου ὃ εἶδεν ὁ Δανιήλ, ἦτοι τῶν τεσσάρων θηρίων τῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀναβάντων καὶ ὅτι τὸ πρῶτον ἦν λέαινα. Τὸ δεύτερον ἄρκτος. Τί ἐστὶ τὸ εἶδος τῆς τιμωρητικῆς σκαφεύσεως. Τίνας ὁ Κύρος, καὶ τίνας ὁ Καμβύσης, καὶ τίνας ὁ Δαρείος ὑπέταξε, καὶ τίνας ὁ Ξέρξης. Τὸ δὲ τρίτον Πάρδαλις. Τίνας δ' οἱ διαδεξάμενοι τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀρχὴν.

Ν. VII. Τί τὸ τέταρτον θηρίον. Εἰς τί ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας τὸ ἐσθῆναι καὶ λεπτόναι ἐξείληπται. Περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου. Περὶ τοῦ ἀφθέντος Δανιήλ παλαίου τῶν ἡμερῶν. Περὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ Ἀντιχρίστου. Περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ν. VIII. Περὶ τῆς ἐτέρας ἀπτασίας τοῦ Δανιήλ, Ἦν δ' αὕτη κριὸς κερασφόρος, καὶ τὰ ἐξῆς. Ὅτι τὰ Σούσα μητρόπολις ἦν τῶν Περσῶν. Ὅτι Καμβύσης παῖς Κύρου, καὶ τούτον διεδέξαντο Μάγοι, καὶ τούτους ὁ Ἰστάπου Δαρείος. Περὶ τοῦ τράφου ὃν εἶδε Δανιήλ, καὶ τί ἐσήμαινε. Ὅτι Ἀλέξανδρος τῶν Περσῶν καὶ Μήδων βασιλεὺς κατέστη, καὶ Δαρσίον ἤτησε, συλλαβὴν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰς θυγατέρας. Ὅτι Ἡρσαι καὶ Μῆδοι κπέλυσαν τὴν βασιλείαν Ἀσσυρίων. Περὶ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, καὶ τῆς αὐτοῦ κατὰ Ἰερουσαλήμ ἐπελεύσεως, καὶ ὧν ἐποίησεν ἐκεῖ. Ἐσπέρα σημαίνει τὴν ἀρχὴν τῶν ἀναρῶν, ἢ τὸν ὄλον χρόνον καθ' ὃσον ταῦτα.

Ν. IX. Ὅτι ὤφθη τῷ Δανιήλ ὁ ἄγγελος Γαβριήλ. Διὰ τί ἐκλήθη Δανιήλ ἀνήρ ἐπιθυμιῶν. Ὅτι ἐκαστην ἡμέραν εἰς ἑνἑαυτὸν ἐλογίασαντο. Ὅτι τὸ σφραγίσαι τοῦ πανθῆναι σημαντικόν. Πότε ἤρξατο ὁ

ναὸς τῶν Ἰουδαίων οἰκοδομησθαι μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν. Ὅτι ἠγοούμενος ἐκλήθη ὁ Χριστός.

N. X. Ὅτι οἱ Ἑβραῖοι κατὰ τὸν σεληνιακὸν δρόμον μετροῦσι τὸν ἔνιαυτὸν, ἔχοντες αὐτὸν ἡμερῶν τριακοσίων καὶ πεντήκοντα. Ὅτι τὸ παράνομον χρίσμα τῶν ἱερῶν οὐδὲν δοκεῖ.

N. XI. Ἰουδῆθ. Ὅτι τὰ Ἐκβάτνια βασιλεία τῶν Μήδων ἦσαν, Περὶ Ἀχιῶρ τοῦ συμβουλευσάντος τῷ Ὀλοφέρνη μὴ στρατεύσαι κατὰ Ἰουδαίων, καὶ ὅπως αὐτὸν ὁ Ὀλοφέρνης παρέδωκε τοῖς Ἰουδαίοις, ἐλπίζων καὶ αὐτὸν συλλαβεῖν μετ' αὐτὸν καὶ κολάσασθαι. Ὅτι ἐστενοχωρήθησαν οἱ Ἑβραῖοι δ' ἔνδειαν ἔδρασαν.

N. XII. Ὅσα ἦν Ἰουδῆθ. Ὅτι ἐξῆλθε πρὸς Ὀλοφέρνην ἡ Ἰουδῆθ στολισαμένη λαμπρῶς, καὶ ἀποβαλλομένη τὴν τῆς χηρείας στολήν. Πρόβρῃσις τῆς Ἰουδῆθ περὶ τῆς Ὀλοφέρνηου σφαγῆς. Ὅτε ἀπέληθε πρὸς τὸν Ὀλοφέρνην. Ὅτι ἀρχαῖον ὡς ἔοικε τοῖς εὐνοῦχοις τὸ ὑπηρετεῖν εἰς τοιαῦτα. Τί ἐστιν ἀκινάκης, καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ ἀνῆρέθη ὁ Ὀλοφέρνης. Ὅπως εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν πόλιν Ἰουδῆθ μετὰ τῆς κεφαλῆς Ὀλοφέρνηου, καὶ οἷα συνεβούλευσε μετὰ ταῦτα γενέσθαι. Περιτομή Ἀχιῶρ. Ἦττα κατὰ Ἀσσυρίων, Ὅτι Ἰουδῆθ ἐστεφανώθη ἐλαίας θαλλῶ, καὶ ἦσεν φθὴν τῷ θεῷ, φ καὶ ἀνέθετο τὴν Ὀλοφέρνηου σκηνήν.

N. XIII. Τωβίτ. Ὅτι ἡ Νινευὶ τῶν Ἀσσυρίων μητρόπολις. Τύφλωσις Τωβίτ. Ὅτι δικαιοτάτος ὁ Τωβίτ, ὃς καὶ ἐν πενίᾳ τοῦ δικαίου ἐφρόντισεν. Περὶ Σάββας ἦς, τοὺς ἄνδρας ἀπέπεινε τὸ συνὸν αὐτῆ δαιμόνιον, ὡς ἐρῶν αὐτῆς. Περὶ τοῦ ἀρχαγγέλου Ῥαφαήλ. Ὅπως ὁ υἱὸς Τωβίτ Ἰουβίας ἀποσταλὴ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπὶ τὸ λαβεῖν τὴν παρακαταθήκην, καὶ ὅπως Ῥαφαήλ ὁ ἀρχάγγελος ὠδήγησεν αὐτόν. Περὶ τοῦ ἰχθύος οὗ τὸ ἦπαρ καὶ τὴν χολήν ἐκακώσθη Τωβίας φυλάττειν, καὶ ἐδιδάχθη εἰς τί ταῦτα σκελεῖ.

N. XIV. Ὅτι Ἀζαρίαν μετωνόμασεν ἑαυτὸν ὁ ἄγγελος Ῥαφαήλ. Ὅπως ὁ Τωβίας ἔλαστο τὰ λευκώματα τοῦ πατρὸς. Ὅτι ὁ Ῥαφαήλ ἀπήγγειλε τῷ Τωβίτ ἄγγελος εἶναι θεοῦ, καὶ ἀποσταλῆναι πρὸς αὐτόν. Διήγησις τῶν ἰσομένων Νινευὶ τῆ πόλει κατὰ τὴν πρόβρῃσιν Ἰωνᾶ ἀπὸ Τωβίτ πρὸς Τωβίαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰερουσαλήμ. Ὅτι ἑκατὸν πενήκοντα καὶ ὀκτώ ἡσὶν γενόμενος Τωβίτ τέθηκεν. Ὅτι τὰ Ἐκβάτνια πάλιν τῆς Μηδείας ἐστίν.

N. XV. Περὶ τῆς βασιλείας Μήδων καὶ Περσῶν, καὶ ὅτι Ἀστυάγης ἤρχε Μήδων, ὁ Καμβύσης δὲ Περσῶν. Ὅπως οἱ Πέρσαι ἐπολιτεύοντο λίαν ἐνδομῆς καὶ δικαίως. Ὅπως οἱ παῖδες παρὰ Πέρσαις διήγουν. Ὅτι μέχρι τοῦ ἑπτακαίδεκάτου ἔνιαυτοῦ παῖδες ἔβλεπον, ἐξῆς δὲ ἔφηβοι. Ὅπως περὶ τὴν θήραν ἤσχεσαν οἱ Πέρσαι. Ὅτι ἐστὶν οὐ καὶ κάρδαμον εἶχον ἔφον. Ὅτι καὶ ἐτῶν οἱ τέλειοι ἦσαν. Ὅτι μετὰ τὰ πενήκοντα ἔτη εἰς τοὺς γηραιούς ἐτάττοντο, καὶ οὐκέτι ἐστρατεύοντο, ἀλλ' ἐδικάζον. Ὅτι τοῖς Πέρσαις αἰσχρὸν τὸ ἔχειν περιττώματα.

N. XVI. Ὅτι μητροπάτωρ Κύρου ὁ Ἀστυάγης ἄρχων μὲν Μήδων, πενθερός δὲ Καμβύσου ἄρχοντος Περσῶν καὶ πατὴρ Κύρου, καὶ ὅτι ἕτεροι Ἀσσύριοι, καὶ ἕτεροι Σύροι. Ὅτι ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς πολλῶν κρατήσας ἔθνων, καὶ κατὰ Μήδων ἐστράτευσεν. Ὅτι πρὸς Κυαξάρην ἄρχοντα Μήδων τὸν καὶ Δαρείον ὁ Καμβύσης ὁ ἄρχων Περσῶν Κύρον τὸν υἱὸν ἀπέστειλε σύμμαχον κατὰ Ἀσσυρίων. Ὅτι

λιτότητι οἱ Πέρσαι χαίρουσι. Ὅπως ὁ Κύρος ἠθέλησε κατὰ Ἀρμενίων ἐλθεῖν. Ὅτι ἐγγίζουσι τὰ ὄρια Μήδων καὶ Ἀρμενίων. Περὶ Χρυσάντα, καὶ ὅπως πρὸς τὸν Ἀρμένιον ἀπέληθεν ὁ Κύρος. Ὅτι οὐκ ἦν πόλις ἐν Ἀρμενίᾳ. Ὅτι ἐάλωσεν πάντες οἱ οὐκαίτοι τοῦ Ἀρμενίου καὶ αὐτὸς προσῆλθεν.

N. XVII. Ὅπως ὁ Κύρος λαθὼν χρήματα παρὰ τοῦ Ἀρμενίου, καὶ συμμαχίαν, διέλυσε τὴν μάχην. Ὅτι ἄμοροι Ἀρμένιοι καὶ Χαλδαῖοι. Συνέλευσις Μήδων καὶ Ἀσσυρίων εἰς πόλεμον. Τί ἐστὶ παρασάγγης. Συμβολὴ Περσῶν καὶ Μήδων μετὰ Ἀσσυρίων, καὶ ἦττα Ἀσσυρίων. Ὅτι ἀφέντες νυκτὸς οἱ Ἀσσύριοι ἐφυγον, καὶ Κύρος, σὺν Κυαξάρῃ διέβησαν τὸ τῶν Ἀσσυρίων χαράκωμα καὶ ὁ Κύρος ἐδίωξεν ὀπίσω αὐτῶν, προσελθόντων αὐτῷ καὶ τῶν Ἰρκανίων, οὓς συνομόρους εἶχον καὶ συμμάχους Ἀσσύριοι. Ὅτι κτέλαθε τοὺς Ἀσσυρίους ὁ Κύρος, οἱ δὲ καὶ εἰς τὴν ἐφυγον.

N. XVIII. Ὅτι καὶ γυναῖκες εἶποντο Κροίσῳ τῷ σύμμαχῳ τῶν Ἀσσυρίων. Ἄμαξαι καὶ Ἀρμάμαξαι. Ὅτι, ὡς ἔοικε, μέχρι τότε οὐκ ἦν παρὰ Πέρσαις ἱππικόν. Τί διελέχθη πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους Ἀσσυρίους ὁ Κύρος. Διαμερισμὸς τῶν ἐξ Ἀσσυρίων λαφύρων, ἐξ ὧν τοὺς ἵππους οἱ Πέρσαι ἔλαβον, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἱππεῖς γένωνται, μὴ πρὶν ὄντες.

N. XIX. Περὶ προσελεύσεως Γωδρόου πρὸς Κύρον. Ὁ δὲ Γωδρόος Ἀσσύριος ἦν. Ὅρα, εἰς ὄρκου τύπον τὸ λαμβάνειν καὶ δίδοναι τὴν δεξιάν. Τὰ ἐπινημηθέντα τῷ Κύρῳ λάφυρα, ἐν οἷς ἦν καὶ ἡ τοῦ Ἀβραδάτου γυνή. Ὅτι εἰς Βαβυλῶνα ἔρχεται πάλιν Κύρος κατὰ Ἀσσυρίων. Ὅτι ἐξήτησε Κύρος μονομαχῆσαι μετὰ τοῦ ἄρχοντος Βαβυλῶνος. Ὁ δὲ εἶπε, μὴ εἶναι παρεσκευασμένος, καὶ ἀνέμεινε τὴν παρασκευὴν ἐκείνου Κύρος. Περὶ Γαδάτα, ὃς εὐνοῦχος ὢν ἤρχεν. Προσελεύσις πρὸς Κύρον τοῦ Γαδάτα ὃς τῶν Ἀσσυρίων ἦν. Ἐτέρων ἔθνων προσελεύσις πρὸς Κύρον. Ὅτι ἀρχαῖον τοῖς βασιλεῦσι τὸ, δέσποτα.

N. XX. Ὅπως εὐζώνως ἐξήλασε Κύρος συμμαχῆσαι Γαδάτα, καὶ ὅπως αὐτὸν ἀνεπίστως ἐβόρυστο τῆς ἐνέδρας. Ἦττα Καδδουσίαν συμμαχίαν Κύρου. Δῶμα παρὰ Γαδάτου τῷ Κύρῳ, ἐν οἷς καὶ ἵπποι, δι' ὧν μυρίους τοὺς οἰκείους ἵππεῖς ὁ Κύρος ἐποίησεν. Ὅτι φρούρια κατέσχε Σύρων ἐν μεθωρίοις Σύρων καὶ Μήδων ὁ Κύρος. Ὅτι ἠχθῆσθη ἡ Κυαξάρης ἰδὼν τῷ Κύρῳ τῷ ἴδιῳ συμμαχῳ παρεπομένην πολλὴν δύναμιν ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ, καὶ ὅπως αὐτοῦ τὴν λύπην κατέπαυσεν ὁ Κύρος.

N. XXI. Κύρου συμβουλή, ὅπως χρηὴ χειμῶνος ἐπιόντος λύσει τὸν πόλεμον. Ὅτι ἀεὶ κοπιᾷ τοὺς οἰκείους ἤθελε Κύρος ἵνα, φησὶν, ὑγαινοῖεν. Περὶ Ἀράσπα, καὶ ὅπως ἦρα τῆς γυναικὸς ἦν ἐφύλαττε τῷ Κύρῳ. Καὶ ὅπως αὐτῆς μὴ πεισθείσης τῷ Ἀράσπα, καίτοι βαζομένην ὁ Κύρος ἔμαθε, καὶ οὐκ ὠργίσθη, ἀλλὰ συνέγνω αὐτῷ ὡς ἀνθρώπῳ, εἰπὼν καὶ θεοῦς ἐρεῖν. Ἐαυτὸν μάλλον, εἶπεν, αἰτιῶμαι, ὅτι συγκραθεῖρξα τῷ Ἀράσπα θηρίον τοιοῦτον ἀμαχον τὴν γυναῖκα δηλονότι. Ὅτι κατὰ συμβουλήν Κύρος ἐδοξε φεύγειν ὁ Ἀράσπας, καὶ ἀπέληθε πρὸς τὸν Ἀσσύριον, ἐπὶ τῷ μαθεῖν τὰ κατ' αὐτόν, καὶ ἡ Πάνθηα (τοῦτο γὰρ ὄνομα τῆ γυναικί), ἐζήτησεν ἐλθεῖν ἀντὶ Ἀράσπα εἰς φίλον Κύρον, καὶ ὑπηρετεῖν τὸν ἄνδρα αὐτῆς Ἀβραδάταν, ὃ καὶ γέγονε. Καὶ ἔλθων ὁ Ἀβραδάτας, καὶ μαθὼν τὰ πρὸς τὴν Κυ-

ναίκα αὐτοῦ Πάνθειαν, καὶ τὴν σωφροσύνην Κύρου, ἅ τινες κατέλειψε διαδόχους. Ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἄλλως τὰ κατὰ τὸν Κύρον ἰστορήσεν.

N. XXII. Ἀποστολὴ χρημάτων τῶν Κύρῳ παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ, καὶ φιλίας ἀρχή. Ὅτι εἶχε μυρίους ἱππεῖς ὁ Κύρος, καὶ ἄρματα δρεπανηφόρα ἑκατὸν, καὶ ὁ Ἀβραδάτας ἑκατὸν, καὶ τὰ Μηδικὰ ἑκατὸν, καὶ οἱ ἐκάστη κάμηλος εἶχε τοξότας δύο. Πάλιν Κύρου συνέλευσις κατὰ Ἀσσυρίων. Ὅτι χιλιὸς ἐνταῦθα ἡ τῶν ἀλόγων τροφή. Ὑποτροφή Ἀράσπου καὶ ἐγκώμιου αὐτοῦ ἀπὸ Κύρου. Ὅτι ἡ Πάνθεια τὸν ἑαυτῆς κόσμον συνέκοψεν εἰς ὀπλισμὸν τῶν ἀνδρῶν. Ὅτι κόσμον ἤγειτο τὸν ἄνδρα, καὶ οἷα αὐτῶν προσεφέρετο ὀπλιζομένην, καὶ ὅπως ἠγαρήσεται Κύρῳ, ὡς συντηρήσαντι ταύτην ἀνύδριστον. Οἷα εἶπε πρὸς Πάνθειαν ὁ ἀνὴρ.

N. XXIII. Ὅπως ἀντέταξε τοὺς ἑαυτοῦ τοῖς τοῦ Κύρου ὁ Κροῖσος. Ὅτι ὁ παῖν ᾧ δὲ ἔστι πολέμου. Ὅτι αἱ κάμηλοι τοῖς ἵπποις δειλὴν ἐπέβαλον. Συμβολὴ Περσῶν καὶ Αἰγυπτίων, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀβραδάτας, ὅς ἐκπεσὼν τοῦ ἄρματος κατεκόπη. Ὅτι πεσὼν τις μαχαίρῃ τὸν ἵππον τοῦ Κύρου ἐπλήξε, καὶ οὕτως ὁ Κύρος ἐκ τοῦ ἵππου κατεβλήθη. Ὅτι κυκλωθέντες οἱ Αἰγύπτιοι ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ μὴ δυνάμενοι ἀντέχειν ὑπὸ ταῖς ἀσπίσιν ἐκάθητο ἄπρακτοι, εἶτα βίψαντες τὰ ὄπλα ἔφρουγον. Ἐστρατοπεδεύσατο, ἀντὶ τοῦ ἦλθεν εἰς τὸ στρατοπέδον.

N. XXIV. Ὅτι Κύρος Κροίσου φυγόντος ἐπὶ Σάρδεϊς, καὶ αὐτὸς ἐκεῖ ἀπῆλθεν. Εἶπε δὲ καὶ τὴν Ἀκρόπολιν. Πηρόβησις Κροίσου πρὸς Κύρον, καὶ πρόφκλισις μὴ διαρπάσαι τὴν πόλιν, ἀλλὰ λαβεῖν ἡσυχίαν τὰ χρήματα. Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀβραδάτου, καὶ ὅσα εἶπεν ἡ γυνὴ πρὸς Κύρον, καὶ ὅπως ἀπέσφαξεν ἑαυτήν. Ὅπως ὁ Κύρος Ἀβραδάτην καὶ τὴν Πάνθειαν ἔθαψε μεγαλοπρεπῶς.

N. XXV. Περὶ Καρῶν καὶ τῶν ἐπὶ Φρυγίαν παρ' Ἑλλήσποντον. Περὶ τῶν ἀμαξίων τῶν ἔλκουσῶν τὰ χρήματα ἃ ἔδωκεν ὁ Κροῖσος, καὶ οἷον εἶπε λόγον ὁ Κύρος. Περὶ τῆς μεγάλης Φρυγίας. Πολιορκία Βαβυλῶνος, καὶ μετένεξις τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου, καὶ κατάσχεσις τῆς πόλεως δι' αὐτό. Ὅπως πρῶτως τὰ βασιλεία κατεσχέθησαν. Ὅτι ὁ ἀλοῦς βασιλεὺς Ἀσσυρίων ἐν Βαβυλῶνι ὁ Βαλτάταρ ἦν, ᾧ καὶ ἡ χεὶρ ὤφθη κατὰ τὸν τοῖχον ὡς φησι Δανιὴλ ὁ προφήτης.

N. XXVI. Ὅτι ἐκτομίας εἶχεν ὁ Κύρος ὑπέρτατος. Οἷα ἦν ἡ διαγωγή Κύρου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ὡς λίαν καλή. Ὅπως τὸν Κροῖσον ὁ Κύρος ἤλεγε κακῶς. Ὅτι κόσμον οἰκείον ὁ Κύρος ἤγειτο, τὸν κόσμον τῶν ὑπηκόων. Καὶ διὰ τῆς περὶ τὴν ἀριστερὰν τοὺς οἰκειοτάτους ἐκάθισεν. Ὅτι πολλὰ ἔλεγεν εἶχεν ὁ Κύρος χρήματα, ἵνα τοῖς ἀξίοις αὐτὰ διανέμῃ. οὐ μὴν γε καὶ ἑαυτοῦ χάριν.

N. XXVII. Ὅτι εἰς τὰ οἰκεία Κύρῳ ὑποστρέψαντι, δέδωκε Κωζάρης, καὶ ἄλλα μὲν, ἀλλὰ καὶ τὴν θυγατέρα γυναῖκα, καὶ τὴν χώραν Μήδων. Ὅ δὲ μὴ ἄλλως λαβεῖν εἶπεν, εἰ μὴ συναινεῖς. τῶν γονέων. Ὅ δὲ καὶ ἐποίησεν, ἀπελθὼν ἐκεῖ, καὶ δοὺς πᾶσι τοῖς Πέρσας δῶρα πολλὰ. Ὅτι πάλιν εἰς Βαβυλῶνα ὑπέστρεψε, καὶ ὅσα κατέσχευεν ἔθνη, ἐν οἷς ἦν καὶ Κύρος. Περὶ τῶν λεγομένων κοντούρων. Ὅτι τὰ πρὸς Συρίαν ἔθνη οἰκοῦντα ὑπέταξε, καὶ Αἰγυπτῶν. Καὶ ἔθεν ἤρχετο αὐτῶν ἡ ἔξουσία. Καὶ ὅπως δι' ὕλου τοῦ ἐνιαυτοῦ περιήτη τὴν οἰκίαν ἐπικράτειαν. Καὶ οἱ γέροντες γέγονεν, οἷα τε διελέχθη τοῖς οἰκείοις, καὶ

τίνες κατέλειψε διαδόχους. Ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἄλλως τὰ κατὰ τὸν Κύρον ἰστορήσεν.

LIBER QUARTUS.

N. I. Ὅτι μόναι αἱ δύο φυλαὶ ἀνέβησαν εἰς Ἱεροσόλυμα. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων. Ὅτι Καμβύσης τὴν ἀρχὴν Κύρου διεδέξατο, ὅς καὶ ἐκώλυσε τὴν ἀνοικοδομήν τοῦ ναοῦ, βασιλεύσας ἑτη ἑπτὰ. Περὶ Καμβύσου, καὶ ὅπως αὐτὸν διεδέξατο Σμέρδης ὁ Μάγος. Καὶ ὅπως ὁ Καμβύσης τὸν ἀδελφὸν Σμέρδην ἐξ οὐνεροῦ δαιματωθεὶς ἀπέκτεινεν Ὅπως ὁ Καμβύσης ἀπέθανεν ἐν Ἐκβατάνοις τῆς Συρίας, κεχρηματισμένον σῶν τοῦτο.

N. II. Ὅτι ὁ Μάγος Σμέρδης ὡς υἱὸς τοῦ Κύρου ἐκράτησεν. Ἠλέγχθη δι' ὕστερον ἕτερος εἶναι παρ' ἐκείνον, ὡς μὴ ἔχων ὄνα, Ἀπειμήθη γὰρ ταῦτα διὰ πταίσμα παρὰ τοῦ Κύρου. Ἐπανάστασις κατὰ Σμέρδου. Ὅπως ὁ Πρηξάσπης τεθνάναι τὸν υἱὸν Κύρου Σμέρδην ἐκήρυξεν, καὶ ἕτερον δὲ ὀμώνυμον εἶναι τὸν κρατοῦντα, καὶ ὅπως οὗτος διὰ τοῦτο ἀπέθανεν. Ὅπως οἱ μάγοι ἀνῆρέθησαν ὡς εἰς ὁ Σμέρδης.

N. III. Ὅπως ἐκράτησε Περσῶν ὁ Δαρεῖος ὁ Ἰστάσπου ἐκ περινοίας τοῦ οἰκείου ἵπποκόμου. Τί ἠύετο τῶν θεῶν, εἰ κρατήσει ὁ Δαρεῖος. Οἷα προέθετο ἐρωτήματα ὁ Δαρεῖος, τοῖς οἰκείοις φίλοις, καὶ οἷα ὑπέσχετο τῶν διαλύσονται ταῦτα. Ὅτι ὁ Ζοροβάβελ ἐν τούτοις ἠρίστευσε τοῦ οἴνου καὶ τῶν βασιλέων τὴν γυναῖκα κρειττονεύειν οἴνου καὶ τὴν βασιλείῃ τὴν γυναῖκα κρειττονεύειν εἰπών. Ὅτι ἐξ αἰτήσεως Ζοροβάβελ παρεχώρησε τὴν ἀνοικοδομήν τοῦ ναοῦ καὶ Δαρεῖος δι' αὐτοῦ γενέσθαι.

N. IV. Δευτέρα ἀνάστασις εἰς Ἱεροσόλυμα, μετὰ τοῦ Ζοροβάβελ. Οἱ δὲ ἀναβάντες μυριάδες οὐβῆ καὶ χιλιάδες ἡ, ἄνευ ὑπηρετῶν. Περὶ Σαμαρειτῶν, καὶ ὅπως ἠχθέσθησαν. Πότε ἦν Ἀγγαῖος καὶ Ζαχαρίας οἱ προφῆται. Ὅτι ὁ Δαρεῖος ἐπέτρεπε δίδοσθαι τοῖς Ἰουδαίοις καθεκμάστην τὰ εἰς θυσίαν συντελοῦντα ζῶα καὶ τὴν σελιδάλιν. Ὅτι δι' ἐτῶν ἑπτὰ ὁ ναὸς ἐκτίσθη. Πότε ἐβασίλευον οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πότε ὑπὸ κριτῶν ἤρχοντο.

N. V. Ὅτι τὸν Δαρεῖον Ξέρξης διεδέξατο, καὶ εὐσεβῶς περὶ τὸν ναὸν καὶ αὐτὸς διετέθη, ὅτε καὶ Ἐσθρας ἀνεσώθη ἐκ Βαβυλῶνος εἰς Ἱεροσόλυμα μετὰ πολλοῦ πλήθους Ἰουδαίων. Ὅτι πολλὰ μυριάδες πέραν Εὐφράτου μεμενέγκασιν Ἰουδαίων. Περὶ Νεεμίου τοῦ Ἑβραίου, ὅπως καὶ αὐτὸς ἐκ Βαβυλῶνος εἰς Ἱεροσόλυμα ἦλθε, καὶ τὸ τεῖχος ἀνεκαδόμησεν. Ὅτι πρώτη ἡ τοῦ Ἰούδα φυλὴ ἐκ Βαβυλῶνος ἀνέβη, ὅθεν καὶ Ἰουδαῖοι οἱ ἐν Ἱερουσαλήμ ἐκλήθησαν.

N. VI. Ὅτι τὸν Ξέρξην υἱὸς Κύρος, ὁ καὶ Ἀρταξέρξης, διεδέξατο. Περὶ Ἐσθῆρ ἡν Ἰλαβε γυναῖκα ὁ Ἀρταξέρξης, καὶ περὶ Μαρδοχαίου. Ὅτι νόμον ἔθετο Ἀρταξέρξης, μηδένα οἱ ἀκλήτων ἐπὶ θρόνον καθημένῳ προσέρχεσθαι. Ὅπως ὁ Μαρδοχαῖος ἐπιβουλήν ἐμήνησε κατὰ τοῦ βασιλέως. Ὁ Ἀμάν Μαρδοχαῖον ἀνασταυρῶσαι ἠθούλετο, ἀλλ' ἐταυρώθη ἐκεῖνος προνοίᾳ Θεοῦ. Ὅτε Ἐσθῆρ γνοῦσα τὴν μελετωμένην τῶν Ἰουδαίων ἀπώλειαν παρὰ Ἀμάν διὰ τὸν Μαρδοχαῖον, ἔδειξθη πρότερον τοῦ Θεοῦ, εἶτα καὶ ἀκλήτος εἰσήει πρὸς βασιλέα. Καὶ διὰ τοῦτο θορυβουμένου ἔπεισι πρὸς ποδῶν αὐτοῦ ἀγανῆς, καὶ ὅπως εἰς δεῖπνον αὐτὸν ἐκάλεσε, καὶ τὸν Ἀδάμ, Ὅτι πεντήκοντα πῆχεων ἦν τὸ ξύλον, ἐν ᾧ τὸν Μαρδο-

χαῖον ὁ Ἄμάν ἀνασταυρῶσαι ἐμελέτα. Ὅτι ἀνεμνήσθη ὁ βασιλεὺς τοῦ Μαρδοχαίου διὰ τὴν ἐπιβουλήν, καὶ ἔτι διὰ τοῦτο ἐκείνον ἐτίμησεν. Οὕτω διασκηδάζει βουλάς πονηρὰς ὁ Θεός.

N. VII. Ὅπως ὁ Ἄμάν ἐκρεμάσθη εἰς τὸ ξύλον, ὃ κατὰ τοῦ Μαρδοχαίου ἠτοίμαζεν. Ὅτι καὶ οἱ τοῦ Ἄμάν παῖδες ἀνεσταυρώθησαν. Ὅπως Ἰωάννας τὸν οἰκίον ἀπέκτεινεν ἀδελφὸν ἐν τῷ ναῷ. Ὅπως τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἀρχιερέως συνοικήσαντα ἀλλοφύλῳ γυναικὶ ἐκώλυεν ἀπὸ τοῦ ναοῦ. Περὶ τῆς οικοδομῆς τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ Γαριζίν, τοῦ ἐν τῇ Σαμαρείᾳ.

N. VIII. Ἀρχὴ τῆς κατὰ τὸν Ἀλέξανδρον ἱστορίας, τίνος υἱὸς ἦν Ἀλέξανδρος. Οἷον ὄνειρον εἶδε Φίλιππος ἐγκυμονούσης τῆς γυναικὸς τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ πότῃ ἐγεννήθη. Περὶ τοῦ σώματος. Ἀλέξανδρου. Περὶ τοῦ ἵππου τοῦ Βουνεφάλου. Ὅτι ὁμιλητῆς Ἀριστοτέλους ἐγένετο. Ὅτι καὶ πρακτικὸς ἰατρός ἦν ὁ Ἀλέξανδρος.

N. IX. Ὅτι εἰκοσαετῆς τῆς βασιλείας ἐκράτησεν. Περὶ Τιμοκλείας τῆς τὸν βιασάμενον αὐτὴν εἰς τὸ φρέαρ βαλοῦσης. Οἷα ὁ Σινωπεὺς Διογένης πρὸς Ἀλέξανδρον εἶπεν. Τὸ φιλότιμον Ἀλέξανδρου. Ὅσων ἐκράτησε πόλεων. Περὶ Ἀκαρνᾶνος τοῦ ἱατροῦ, καὶ ὅπως ἐξ αὐτοῦ τὸ φάρμακον ἔλαβεν Ἀλέξανδρος, καὶ ὅπως ἐξ αὐτοῦ τὸ φάρμακον ἔλαβεν Ἀλέξανδρος, καὶ ἐντέθεικε τὴν τῆς συκοφαντίας ἐπιστολήν. Ἡ ἐν Ἰσῶν συμπλοκὴ Δαρείου καὶ Ἀλέξανδρου, καὶ ἡ Δαρείου ἤττα. Περὶ τῆς γυναικὸς καὶ τῆς μητρὸς Δαρείου ἀλουσίων κατὰ Ἀλέξανδρου.

N. X. Ὅτι καὶ Δαμασκὸν εἶλεν Ἀλέξανδρος, καὶ Κύρον, καὶ Φοινίκην. Περὶ τοῦ κατ' ὄναρ Σατύρου. Περὶ τῆς κατ' Αἴγυπτον Ἀλεξανδρείας, καὶ τοῦ κατ' ὄναρ Ὀμήρου, καὶ ὅτι νῆσος ἦν αὐτῆ πρότερον. Περὶ τῶν κατὰ τὴν ἐν ἐρήμῳ διάβασιν Ἀλέξανδρου ἔκασίον. Πῶς παῖς διὸς ἐλογίσθη ὁ Ἀλέξανδρος. Ὅτι λύτρα ὁ Δαρεῖος ἐπέμψεν, καὶ οὐκ ἔλαβε ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος. Περὶ τοῦ θανάτου τῆς γυναικὸς Δαρείου. Περὶ τῆς μαρτυρίας τῆς πρὸς Δαρεῖον, διὰ τὴν Ἀλέξανδρου σωφροσύνην.

N. XI. Ὅτι Ἀλέξανδρος οὐ λάθρα συμβαλεῖν ἤματι τοῖς πολεμίοις. Φυγὴ Δαρείου. Ὅσον πλοῦτον ὄραν Ἀλέξανδρος τοῦ Δαρείου. Ὅπως ὠνείδιζε τοὺς τρωπῶντας Ἀλέξανδρος. Τί ἔλεγεν Ἀλέξανδρος περὶ τῶν γογγυζόντων εἰς αὐτόν. Περὶ τῆς δίψης, ἣ ἔχεν Ἀλέξανδρος διώκων Δαρεῖον. Ὅπως ἐν τῷ ὄναρ Ἀλέξανδρος τὸν Δαρεῖον ἐτίμησε, τὸν δὲ ἀνάλιντα διεσφενδόνησεν. Περὶ Ἰγκανίας, καὶ τοῦ Κασίου καλέστου.

N. XII. Ὅτι Ἀλέξανδρος βαρβαρικὴν στολήν ἐνδοξάμενος τοῖς Μακεδόσιν οὐκ ἤρεσεν. Καὶ περὶ Ρωξάνης, ἣν Ἀλέξανδρος ἐγημεν. Ὅπως παρὰ Ἀλέξανδρου ἐπαύθη Φιλώτας, καὶ Κλεῖτος. Ὅσα ὁ Ταξίλης καὶ οἱ ἄλλοι ἤρηνυσεν Ἀλέξανδρος κατὰ τῆς Ἰνδικῆς ἰσχυρομένης χώρας.

N. XIII. Περὶ Πύρου τοῦ τῆς Ἰνδικῆς ἄρχοντος, οἷος ἦν τὸ σῶμα. Ὅσα ὁ Ἀλέξανδρος ἤλγησε τοῦ βουκεφάλου ἵππου θανόντος, καὶ περὶ τοῦ ποταμοῦ Γέγγη, ὅσος ἦν κατ' εὖρος καὶ βάθος. Ὅτι Μαλλοὶ ἔθνος Ἰνδικόν. Ὅπως Ἀλέξανδρος πρῶτος ὄρμα ἐν τοῖς πολεμίοις, καὶ τῶν χαίτων ἐνίκα.

N. XIV. Περὶ τῶν Γυμνοσοφιστῶν, καὶ τοῦ διὰ τῆς Βύρσης ὑποδείγματος, ἵνα μὴ μακρὰν ὁ βασιλεὺς ἀποδημῇ. Ὅτι εἰς τὸν Ὠκεανὸν ἦλθεν Ἀλέξανδρος, καὶ ὅσον τοῦ στρατοῦ πλῆθος ἀπώλετο, καὶ περὶ τῶν ἰχθυοφάγων προβάτων. Περὶ τοῦ

τάφου τοῦ βασιλέως Περσῶν Κύρου, καὶ τῆς τούτου ἐπιγραφῆς. Ὅτι ἐγημεν Ἀλέξανδρος καὶ τὴν θυγατέρα Δαρείου, καὶ ὅσα ἐν τῷ γάμῳ χρήματα ἀνάλωσε, δοὺς καὶ τοῖς ὀφειλέταις τὰς ὀφειλάς. Ὅσα ἐπέβησεν ἐπὶ τῷ Ἡφαιστίῳ, ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. Περὶ τοῦ διὰ κοράκων σημεῖου, καὶ τοῦ θύματος. Περὶ τοῦ εὐρεθέντος ξένου καθημένου ἐν τῷ τοῦ Ἀλέξανδρου θρόνῳ. Ὅτι ὁ θάνατος Ἀλεξάνδρου ἄλλοις ἄλλως λέγεται. Περὶ τοῦ ψυχροῦ ὕδατος. Ὅτι ἐν τῇ τελευτῇ ἠβουλήθη ἀφανίσαι αὐτόν, ἵνα δόξῃ καὶ Θεός.

N. XV. Ὅπως ὑπήντησαν Ἀλέξανδρον οἱ ἱερεῖς τῶν Ἑβραίων καὶ ὁ ἀρχιερέως. Ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἰδὼν τὸν ἀρχιερέα, εἰς μνήμην ἦλθε τοῦ κατ' ἄναρ ὄφθέντος αὐτῷ Θεοῦ. Ὅτι ἔθυσεν τῷ Θεῷ ὁ Ἀλέξανδρος, κατὰ τὴν ὑφήγησιν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ πολλὰ ἔχαριστο, ἀνέγνω τε καὶ τὴν βίβλον τοῦ Δανιήλ.

B Περὶ τοῦ ἐγγαριζίν ἱεροῦ, ἐν ᾧ κατέφυγον οἱ παρανομούντες.

N. XVI. Ὅτι εἰς τέσσαρα ἐμερίσθη ἡ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀρχὴ. Καὶ περὶ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου, ὅπως Ἱεροσολύμων ἐκράτησε. Ὅτι Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος διεδέξατο τὴν ἀρχήν. Τί ἐστὶ δρχμη, καὶ πόσα τάλαντα ποιοῦσι. Ὅσα ὁ Πτολεμαῖος εἰς τὸ Ἰουδαίων ἱερὸν ἔστειλε δῶρα. Περὶ τῶν ἐβδομήκοντα δύο τῶν ἐξελληνισάντων τὰ Ἑβραϊκὰ βιβλία. Ὅτι οἱ πρὸ τούτου ἐπ. χειρήσαντες τὸ τοιοῦτον ἔργον, οὐκ ἀτιμώρητοι ἔμειναν. Ὅτι τινὲς φασὶ διηρημένους ποιῆσαι τὴν ἐρμηνείαν τοὺς ἐρμηνεῖς, ὕστερον δὲ εὐρεθῆναι ἐκ πάντων τὰ αὐτά.

N. XVII. Ὅτι ἔλαβε Πτολεμαῖος τὴν Κλεοπάτραν, καὶ ὅσα ἦν ἡ ταύτης φέρνη. Ὅσος ἦν δεξιὸς περὶ τὰ πράγματα ὁ πρὸς Πτολεμαῖον ἀποσταλεὶς πρεσβεὺς Ἰωσήφ. Ὅτι τὸ τὰ τέλη τῶν πόλεων ἐπὶ αὐξήσει πωλεῖσθαι τοῖς ὠνούμενοις παλαιὸν ἦν.

C N. XVIII. Ὅπως συνώκησεν ἡ ἀδελφώπις τῷ Ἰωσήφ. Ὅπως Ἰγκανὸς ὁ υἱὸς Ἰωσήφ καὶ ἐν μερικαίοις τελῶν ἦν φρονιμώτατος. Ὅτι ἀτίμως ὠνήσατο ὁ Ἰγκανὸς τοὺς γραμματικὸς δούλους. Ὅτι βάρεις, τὸ ὄχυρωμα.

N. XIX. Ὅτι ὁ Ἐπιφανὴς Ἀντίοχος κατέσχε τὰ Ἱεροσόλυμα. Περὶ Ἐλεάζαρ καὶ τῶν Μακκαβαίων. Ὅτι ἐν Σαβδάτῳ πολέμου συγκροτηθέντος, ἐμάχοντο Ἰουδαῖοι.

N. XX. Νίκη Ἰουδαίων κατὰ τῶν τοῦ Ἀντιόχου. Ὅτι ὁ Ἀντιόχος ἐνόσησε διὰ τὰ κατὰ τὸν Ἰουδαίων κακὰ, καὶ ἀπέθανεν.

N. XXI. Ὅπως τὸν ἐλέφαντα ὁ Ἐλεάζαρ πλήξας ὑπ' αὐτοῦ τέθηκται ἐν τῷ πολέμῳ.

N. XXIII. Περὶ Κλεοπάτρας τῆς θυγατρὸς Πτολεμαίου. Ὅτι ὁ Πτολεμαῖος δύο διαδήματα περιέθετο, οἷα δύο ἄρχων χωρῶν.

N. XXIV. Ὅτι ὄρος καθήρησεν ἄνθρωποι λίαν ὕψηλόν, διὰ τριῶν ἡμερῶν.

LIBER QUINTUS.

N. I. Περὶ Ἀντιόχου τοῦ ἐπικληθέντος Θεοῦ. Ὅρα γυναικὸς καρτερίας.

N. II. Ὅτι οἱ Βαδδουκαῖοι τὰ ἔγραφα καὶ ἐκ παραδόσεως οὐκ ἐτήρουν.

N. III. Ὅπως ὁ Ἀντίγονος ἀνηρέθη κατὰ Στράτωνος πύργον, κατὰ τὴν Ἰούδα τοῦ Ἑσσαίου πρόβῃσιν, κἂν ἐδόκει ἐψεύσθαι.

N. IV. Περὶ φοινίκων καὶ κισθίων τῶν ἐν τῇ σκηνοπηγίᾳ. Ὅτι ἐπὶ τρία ἔτη ἐνόησε τεταρταῖον.

N. V. Περὶ Ἑρκανοῦ καὶ Ἀριστοβούλου Περὶ Τιγρᾶνου τοῦ Ἀρμενίου. Βασιλεία Ἑρκανοῦ καὶ Ἀριστοβούλου. Ὡς εὖ σοι τῆς εὐχῆς, ἄνθρωπε.

N. VI. Περὶ Πομπηίου καὶ τῆς δοθείσης αὐτῷ χρυσῆς ἀμπέλου ἐξ Ἀριστοβούλου ἐκ πεντακοσίων ταλάντων. Περὶ τῆς Μιθριδάτου τελευτῆς καὶ περὶ τοῦ ὀποβαλτάμου, ὅπερ τῶν μύρων ἄριστον. Ὅπως ὑπὸ Πομπηίου τὰ Ἱεροσόλυμα ἐάλω.

N. VII. Ὅσα ἦσαν τὰ τοῦ ἱεροῦ Ἰουδαίων χρήματα, ἐν οἷς καὶ δοκὴς ἐκ χρυσοῦ. Καὶ ὅτι ἡ μὲν ἔλκει λίτρας δύω πρὸς τῇ ἡμισίᾳ. Κύπρος, ὄνομα γυναικός. Ὅτι ὁ Ἡρώδης ἐλθὼν εἰς τὸ δοκιμάσασθαι, ἐξέπληξε τοὺς παρόντας, διὰ τὸ ἐλθεῖν μετὰ δορυφορίας πολλῆς, διὸ καὶ ἤτιθέθη.

N. IX. Ὅπως ὁ Ἀντώνιος ἦρα τῆς Κλεοπάτρας, Περὶ Χακόρου τοῦ Παρθῶν βασιλέως.

N. X. Διὰ τί ἀπετυμῆθη τὰ ὦτα Ἑρκανός. Ὅπως ὁ Φασάγλος τέθνηκεν.

N. XI. Ἀναίρεσις Ἀντιγόνου.

N. XII. Περὶ τῆς ἀρχιερωτύνης Ἀριστοβούλου ἐν νῆφ τῇ ἡλικίᾳ. Ὅπως ἡ Ἀλεξάνδρα ἔφυγε διὰ λάρνακος, καὶ ἐφωράθη. Ὅπως ἀπεπνίγη Ἀριστοβούλος.

N. XIV. Ὅτι ἠράσθη Ἡρώδου ἡ Κλεοπάτρα. Περὶ τοῦ ἐν Ἰουδαίᾳ μεγάλου γεγονότος σεισμοῦ.

N. XV. Ὅπως καὶ παρὰ τοῦ Καίσαρος Ἡρώδης ἐτιμῆθη. Ὅπως εἰς τὸ φανερὸν Ἡρώδην ἐφάνη μισοῦσα ἡ γυνὴ αὐτοῦ. Ὅπως ἡ τοῦ Ἡρώδου γυνὴ θανάτῳ κατακριθεῖσα, τέθνηκεν.

N. XVI. Ὅπως οὐδὲ τοῦ οἰκείου κόσμου Ἡρώδης ἐφείσαστο ἐν καιρῷ λιμοῦ διὰ τὴν πόλιν, καὶ αὐτὸν ἀποδοῦς εἰς τὸ ἀγοράσαι σίτον. Πόσος ἦν ὁ διαδοθεὶς σίτος, πόσοι μόδιοι ὁ κόρος.

N. XVII. Ὅπως ὁ Ἡρώδης ἐκώλυε τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀλλήλους συνέρχεσθαι, δεδιώς τὰς ἐπιβουλὰς. Τίνες οἱ Ἑσσαῖοι, καὶ οἷα χρωτῶνται διαίτη, καὶ ὅπως εἰς τῶν Ἑσσαίων προεῖπε τῷ Ἡρώδῃ παιδίῳ ὄντι τὴν βασιλείαν. Ὅπως ὁ Ἡρώδης τὸν ναὸν ἐπὶ τὸ μείζον μετεσκεύασε. Καὶ περὶ τοῦ πύργου. ἐν Ἀντωνίαν ἐκάλεσεν Ὅτι ὁ ναὸς ἐν ἐνιαυτῷ ἐνὶ πρὸς τῷ ἡμίσει φθοδομήθη, ὅτι καὶ οὐδὲ ὑετὸς γέγονεν ἐν ἡμέρᾳ. Περὶ τοῦ πιπράσκεσθαι τοὺς κλέπτας.

N. XVIII. Περὶ τῶν παίδων Ἡρώδου, οἳοι ἦσαν. Ὅπως ἐμίσησε τοὺς υἱοὺς ὁ Ἡρώδης. Ὅπως κατήλαξε τὸν Ἡρώδην τοῖς παισὶν ὁ Καίσαρ.

N. XIX. Οἷος τὸ ἔθος, καὶ τοὺς τρόπους ὁ Ἡρώδης. Ὅσα Ἑρκανός καὶ Ἡρώδης ἔλαβον ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ τάλαντα ἐκ τοῦ τάφου Δαβὶδ, καὶ ὅπως καὶ εἰς αὐτὰ τὰ σώματα Δαβὶδ καὶ Σολομῶντος ἐκωλύθη Ἡρώδῃ εἰσελθεῖν θείῳ πυρὶ.

N. XX. Οἷα ἡ διαβολὴ ἀεὶ κακὰ εἰργάζεται, καὶ ἔτι ἐργάζεται.

N. XXI. Περὶ τοῦ κακίστου Εὐρυκλέους. Ὅτι ἐδέσμησε τοὺς υἱοὺς ὁ Ἡρώδης Ἀριστοβούλον καὶ Ἀλεξάνδρον, τὸ συνέδριον τὸ τοὺς παῖδας Ἡρώδου κρίνον σὺν τῷ Ἡρώδῃ.

N. XXII. Περὶ τοῦ παρῆρησιασαμένου στρατιώτου εἰς Ἡρώδην, βουλευόμενον θανάτων τῶν οἰκείων παίδων. Ὅπως ἀπηγγέθησε τοὺς οἰκέτους παῖδας ὁ Ἡρώδης. Ὅτι πάτριον ἦν τὸ ἔθος τὸ πολλαῖς συνοικεῖν γυναικί. Ὅτι ἀνεψιοὶ οἱ ἐξάδελφοι.

N. XXIII. Ὅτι οἱ Φαρισαῖοι οὐκ ἐπέισθησαν ὁμο-

σαι, καὶ ὅτι προεῖπον τὸν τοῦ Ἡρώδου θάνατον, διὸ καὶ ἀπεκτένευσαν πολλοὶ ἐκ αὐτῶν.

N. XXIV. Περὶ λιμένος τοῦ λεγομένου Σεβαστοῦ. Κατηγορία Ἀντιπάτρου. Ὅτι ὁ Ἡρώδης καὶ τὸν υἱὸν Ἡντίπτρον δέσμιον εἰς Καίσαρα ἐπέμψεν.

N. XXV. Ἀκμή, ὄνομα γυναικός. Κύκηθρον τὸ παραχλὴν ἐμποιοῦν. Περὶ τῶν καθελόντων τὸν ἀνατεθέντα ἀετὸν εἰς τὸν μέγαν πυλῶνα τοῦ ναοῦ.

N. XXVI. Τίνες νόσον ἐνόησεν Ἡρώδης, ποικίλην τε καὶ ὀδυνηράν. Περὶ τῶν τῆς Καλλιφῶς θερμῶν. Ὅταν ἐπίνοιαν ὁ Ἡρώδης ἐπενοήσῃ τὸ κάκιστος ὢν, ἵνα κλαυθῆ μετὰ θάνατον. Τελευτῇ Ἡρώδου. Ὅτι ὁ Ἀρχέλαος διεδέξατο Ἡρώδην.

LIBER SEXTUS.

N. I. Περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων στάσεως κατὰ Ῥωμαίων, ὅτε καὶ ὁ ναὸς ἐνεπρήσθη. Ὅτι δούλος Ἡρώδου διάδημα περιέθετο.

N. II. Ὅτι καὶ ὁ Ἀρχέλαος ὠμὸς ἦν κατὰ τὸν πατέρα. Περὶ τοῦ πλοῦ Ἀλεξάνδρου. Κατηγορία κατὰ Ἀρχελάου. Περὶ τοῦ ὄνειρου οὐ εἶδεν Ἀρχέλαος. Ἐτερός ὄνειρος τῆς Ἀρχελάου γυναικός. Περὶ τῆς ἀπογραφῆς τῆς ἐπὶ Καίσαρος γεγενημένης.

N. III. Αἴρεσις Φαρισαίων. Αἴρεσις Σαδδουκαίων. Αἴρεσις Ἑσσηνων. Αἴρεσις Γαλιλαίων. Πότε ἐγένετο ἡ ἀπογραφὴ. Πότε ὁ Καίσαρ ἔβανε, καὶ πόσα ἔτη ἐκράτησεν. Ὅτι διεδέξατο Καίσαρα ὁ Τιβέριος.

N. IV. Περὶ Ποντίου Πιλάτου. Περὶ Ἡρώδου τοῦ τετράρχου καὶ τῆς πόλεως Τιβεριάδος. Περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων ἐνστάσεως. Πότε ἐφάνη ὁ Χριστὸς ἐν Ἰουδαίᾳ, καὶ οἷα φησὶν ὁ Ἰώσηπος περὶ αὐτοῦ. Ἐτι περὶ Χριστοῦ φησὶν ὁ Ἰώσηπος.

N. V. Περὶ τῆς Ῥωμαίας Παυλίνης. Ὅτι μέγα τὸ τῶν ἰππέων ἀξίωμα. Περὶ τῆς πονηρίας Ἰδης. Ὅπως ἡ Παυλίνα τῷ ἔρῳντι αὐτῆς συνεγένετο, οἰομένη τοῦτ' ἐν θεόν. Ὅπως τὸ κατὰ τῆς Παυλίνης σκέμμα ἐξήρασε Τιβέριος καὶ ἐκόλασε τοὺς τοῦτο συνεργήσαντας. Περὶ τῆς βάρειος τῆς μετωνομαθείσης Ἀντωνίας.

N. VI. Περὶ Φιλίππου, ὅτι καὶ καθ' ὄδον ἔκρινε, καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ἐπιπερόμενος ἐτίθετο κατὰ τὸν τόπον ἐνθα καθήμενος ἤκροατο. Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου οἷα φησὶν ὁ Ἰώσηπος. Περὶ τῆς τοῦ Τιβερίου τελευτῆς, ὅν διεδέξατο Γάιος.

N. VII. Περὶ Ἀγρίππας, ὅπως εὐηργετήθη παρὰ Ἡρωδιάδου τῆς ἀδελφῆς. Διὰ τί πρόσθεσιν οὐ προσωμίλει συχοῖς. Διὰ τί τοὺς ἐν ἀρχῇ οὐ κωλύει, καὶ περὶ τοῦ παραδείγματος τούτων.

N. VIII. Περὶ Ἀντωνίας, καὶ ὅπως ἐτίμα αὐτὴν ὁ Τιβέριος. Περὶ ὧν τις προεῖπεν ἔσσεσθαι οἰνοσκοπίσας. Ὅπως τὸν Γάιον διάδοχον ἐαυτοῦ κατέλιπε Τιβέριος.

N. IX. Ὅτι ἀρχαῖον τὸ τοὺς ἐξορίστους ἀκαιοκόμους εἶναι. Ὅπως ἔλυσε τῶν δεσμῶν τὸν Ἀγρίππαν Γάιος, καὶ βασιλεῖα ἐπέδειξεν. Ὅπως κατὰ Ἡρώδου Ἀγρίππας ἐπέστειλε τῷ Γαίῳ. Ὅτι τὸ ὄπλα ἔχειν τοὺς ἀρχοντας, οὐκ ἀνύποητον.

N. X. Ὁ Γάιος, μὴ ὡς θεὸς παρὰ Ἰουδαίων τιμῶν, ἕνος ὠργίζετο, καὶ τὸν Φίλωνα ὑπεραπολογούμενον οὐκ ἐδέχετο. Ὅπως οὐ παρεχώρησαν Ἰουδαῖοι στήναι ἀνδριάντα Γαίου ἐν τῇ πόλει αὐτῶν. Ὅτι ὁ Ἀγρίππας ἔπεισε Γάιον συγχωρῆσαι μὴ στήναι ἐν Ἰουδαίᾳ τὸν οἰκεῖον ἀνδριάντα. Ὅτι ἀνῆρέθη Γάιος, καὶ Κλαύδιος αὐτὸν διεδέξατο.

N. XI. Ὅτι χρυσὴν ἀλουσὶν Γάϊος τῷ Ἀγρίππᾳ ἰδωρήσατο, ἀνθ' ἧς κατεκρίθη σιδηρᾶς, ἦν καὶ ἀνέθετο Ἀγρίππας τῷ Θεῷ. Ὅτι ὁ ὑπαρχος ἀρχὴ ἦν παρὰ Ῥωμαίοις. Ὅτι Δωρῖται ἔθνος εἰσὶν. Ὅτι εὐεργετικὸς ἦν ὁ Ἀγρίππας. Ὅτι ὁ Στράτωνος πύργος ἔστιν ἡ ἐν Παλαιστίνῃ Καισάρεια. Περὶ τῆς ἐξ ἀργύρου στολῆς λαμπρὸν ἀποστιλβούσης. Ὅπως ὁ Ἀγρίππας τέθνηκεν.

N. XII. Περὶ τῆς ἐγκυμονούσης γυναικὸς, ἧς ἐκ τῆς κοιλίας ἔδοξε φωνὴν γενέσθαι, λέγουσιν τὴν τοῦ ἐμβρύου τόχην. Ὅπως ὁ Ἰζάτης μετετέθη εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν, καὶ ἡ τούτου μητὴρ Ἑλένη ὁμοίως, καὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπήλθεν εἰς τὸ τοῦ Θεοῦ ἱερόν. Περὶ Ἀρταβάνου τοῦ Πάρθων βασιλέως, ὅπως εἰς Ἰζάτην ἦλθε δεόμενος. Ὅτι ἀποκατείστη πάλιν ὁ Ἀρταβάνης εἰς τὴν Πάρθων βασιλείαν.

N. XIV. Πόλεμοι Ἀράβων πρὸς Ἰζάτην τὸ πρῶτον ἐκ προδοσίας τῶν οἰκείων, εἶτα ἤττα Ἀράβων. Περὶ τοῦ γόητος Θεοῦδᾶ. Ἡ ἐλὴ ἱππέων σύλλογος. Περὶ Ἀλαθαρχίας. Περὶ τῶν φευγόντων ἐκ τοῦ ἱεροῦ διὰ τὸ στενὸν τῆς ἐξόδου καταπατηθέντων καὶ θανόντων. Ὅπως ἐτιμωρήθη ὁ εἰς τοὺς νόμους Μωσέως ἐνυδρίας.

N. XV. Ὅτι μετὰ τὸ ἡγεμονεύειν Ἑυρίας. Ὅτι πυρφόρον ἦν τὸ Βέσβιον ὄρος. Τελευτὴ Κλαυδίου.

N. XVI. Ὅτι Νέρων Κλαύδιον διεδέξατο. Ὅσα καὶ νῦν οἱ ἀρχιερεῖς ποιοῦσι τοὺς οἰκείους ἀδικούντες κληρικῶς.

N. XVII. Περὶ τῶν Σικαρίων ληστῶν. Περὶ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ. Πόσοι ἐξ Ἀαρῶν μέχρι Φινεὲς γέγονασι κατὰ συγγένειαν ἀρχιερεῖς.

N. XVIII. Ὅτι Οὐεσπασιανὸς ἀπεστάλη κατὰ τῆς Ἰουδαίας παρὰ Νέρωνος. Περὶ τῆς πόλεως Ἰωτακίων, καὶ τοῦ Ἰωσήπου. Ὅτι ὁ Νέρων ἀνείλεν αὐτὸν, καὶ Γάλβας ἤρξε μετ' αὐτὸν, καὶ αὐτὸς μετὰ μικρὸν ἀνηρέθη, καὶ ἤρξαντο Ὄθων καὶ Οὐιτέλλιος, καὶ ἀλλήλοισι ἐπολέμουν. Ἀναβρέσεις Οὐεσπασιανοῦ.

N. XIX. Τίτος πολιορκία κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὅτι τρίτειχος ἦν ἡ Ἱερουσαλήμ. Περὶ τοῦ μηχανήματος τῶν κριῶν τῶν κατὰ τῆς πόλεως ἐπαχθέντων. Περὶ τῶν ξυλίων πύργων, οὓς ὁ Τίτος ἐποίησεν.

N. XX. Περὶ τῆς ἐπινοίας τοῦ Ἰουδαίου Κάστορος, δι' ἧς ὑπερετέθη ἡ κατὰ τοῦ πύργου ἐπιβουλὴ τῶν Ῥωμαίων. Ὅτι ὁ Τίτος φιλανθρωπότερον περὶ τοὺς Ἰουδαίους διέκειτο, καὶ νικῶν αὐτούς. Ὅτι τριπλῶς ἡ πόλις τετείχιστο. Περὶ ὧν ἐκακούργουν οἱ στανισαταί, καὶ μάλιστα λιμώττοντες. Περὶ ὧν ἐποίησεν ὁ λιμὸς τοῖς Ἰουδαίοις.

N. XXI. Περὶ τῶν διὰ χρωμάτων ἐλεπόλεων· περὶ τῆς ἐπινοίας τῶν Ἰουδαίων, δι' ἧς καθηρέθησαν ἀθρόοι εἰς ἐλεπόλεις τῶν Ῥωμαίων εὐμηχάνως. Ὅτι ἐτέρω τείχει τοὺς Ἰουδαίους ἐξωθεν Τίτος περιέκλεισεν. Ὅπως ὁ λιμὸς τοὺς Ἰουδαίους διέθετο. Περὶ τῶν αὐτομολούντων Ἰουδαίων, καὶ ὅτι, ἀπὸ τοῦ λιμοῦ ἐμπιπλάμενοι, διεβρήγγυοντο. Καὶ ὅτι τινὲς αὐτῶν εὐρέθησαν ἔχοντες εἰς τὰς γαστέρας χρυσόν· διὸ καὶ πολλοὺς αὐτῶν καὶ πρὸ τοῦ θνήσκειν ἀνήρουν οἱ Ῥωμαῖοι ἀνηλεῶς.

N. XXII. Ὅτι Ἰζῶν κόπρους ἤσθιον. Ὅτι, τοῦ τείχους καταπεσόντος, ἔτερον εὐρέθη ἐντός. Περὶ τοῦ εἰσελθόντος διὰ τοῦ τείχους Ῥωμαίου ἀνδρὸς ἀρίστου. Ὅτι ἤλθου εἶχον οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τοῖς ὑπο-

δήμασι. Ὅτι καὶ διὰ τῆς νυκτὸς ἐπολέμουν, καὶ ὅτι καὶ ἡ Ἀντωνία ὁ πύργος μετεσεισθη. Περὶ τῆς γυναικὸς, ἧτις τὸ οἰκεῖον τέκνον εἰς τροφὴν οἰκείαν ἀπέσφαξεν.

N. XXIII. Ὅτι αἱ πύλαι τοῦ ἱεροῦ ἐνεπρήσθησαν, ἀργυραὶ οὔσαι. Ὅτι ἔδοξε τοῖς Ῥωμαίοις τοὺς εἰς τὸ ἱερόν καταφυγόντας σώζεσθαι Ἰουδαίους, εἰ μὴ ἀνταμύνονται, καὶ ὅτι ὁ Τίτος τὴν τοῦ ναοῦ οὐκ ἐβούλετο καταστροφὴν. Ὅτι καὶ χρῦσας εἶχε θυρίδας ὁ ναός. Ὅτι ὁ Τίτος παντοίως ἐσπούδαζε μὴ καυθῆναι τὸν ναόν. Ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν συνέπεσε γενέσθαι τὸν ἐμπρησμόν τοῦ ναοῦ ὑπὸ Βαβυλωνίων πρότερον, καὶ ὕστερον ὑπὸ Ῥωμαίων.

N. XXIV. Περὶ τοῦ τοίχου, οὗ τὸ εὖρος πῆχεις ἦ. Περὶ τῶν ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ χρημάτων. Περὶ τῶν γενομένων σημείων τῆς ἀλώσεως. Οἶον τὸ μέγεθος τῆς πύλης. Περὶ τοῦ βοῶντος πρὸ μακροῦ τὰ τῆς ἀλώσεως, καὶ ὅπως καὶ οὗτος ἀπώλετο.

LIBER SEPTIMUS.

N. I. Περὶ Λατίνων. Περὶ Ῥουτούλων. Ὅπως ὁ Αἰνείας ἐνομίσθη θεός. Περὶ Ἀλβας τῆς πόλεως, καὶ ὅπως οὕτως ἐκλήθη. Πόθεν Τίβερις ὁ ποταμὸς τὴν ὀνομασίαν ἔσγεν. Ὅπως ὁ Ἀμουλιὸς ἐβροποῖ αὐτόν. Ὅτι ἀπὸ Νομίτορος καὶ Ἀμουλίου ἔσχε τὰ τῶν Ῥωμαίων ἀρχήν. Ὅτι δίδυμοι ἦσαν Ῥώμος τε καὶ Ῥωμύλος, οἱ καὶ γέγονασι ἔκθετοι, καὶ ὅτι παρὰ λυκαίνης ἐτρέφθησαν, καὶ ὅταν φασὶ τὴν λύκαιναν.

N. II. Ὅποιοι ἦσαν Ῥώμος τε καὶ Ῥωμύλος. Ὁ ἀναγνωρισμὸς Ῥώμου καὶ Ῥωμύλου. Ἀναίρεσις Ἀμουλίου.

N. III. Θάνατος Ῥώμου, καὶ ὅθεν ἐπικίνδυνον ἐνομίσθη τὸ τὴν τάφρον τοῦ στρατοπέδου τινα διελθεῖν, ἀφέντα τὴν συνήθη ὁδόν. Ὅπως διεγράφη τὸ τεῖχος τῆς Ῥώμης. Ὅτι τὰ τεῖχη ἱερὰ, οὐ μὴν καὶ αἱ πύλαι. Ποία ἡμέρα ἡ Ῥώμη ἐκτίσθη, καὶ πόθεν τὸ Παλάτιον ἐκλήθη, καὶ περὶ λεγεῶνος. Ὅτι ἑκατὸν ἦσαν οἱ βουλευταί, οἱ καὶ πατρίκιοι ἐκαλοῦντο, καὶ διὰ τί ἐκλήθησαν πατρίκιοι. Ὅπως ἤρπασαν τὰς τῶν Σαβίων θυγατέρας οἱ Ῥωμαῖοι· οἱ δὲ Σαβῖνοι Λακεδαιμονίων εἰσὶν ἄποικοι. Ὅτι ὑπὸ τῶν Σαβίων ἐάλω ἡ Ῥώμη παρὰ γυναικὸς προδοθεῖσα, ὑπόσχεσιν λαβούσα τοὺς βραχιονιστῆρας Σαβίων, οὓς μετὰ τὴν προδοσίαν ἐπιβρέπτοντες τῇ προδόσῃ, ἀπέκτειναν αὐτήν.

N. IV. Ὅτι κοινῇ Ῥωμαῖοι καὶ Σαβῖνοι τὴν πόλιν ὤκησαν, καὶ Τάτιος Ῥωμύλῳ συνεβασίλευεν. Φόνος Τατίου. Περὶ τοῦ ἐν Ῥώμῃ γεγονότος λοιμοῦ διὰ τὸν Τατίου θάνατον καὶ τὴν αἱματώδη βροχίην. Ὅτι ἐπὶ ἑκατὸν χρόνοις συνέθετο εἰρηνεύειν μετὰ Ῥωμαίων Οὐήϊοι, δόντες καὶ ὀμήρους πεντήκοντα. Ὅτι τὴν μοναρχίαν καὶ τὰ βασιλικά σύστημα πρῶτος Ῥωμύλος εἰδείξεν. Ὅτι οἱ καλούμενοι πατρίκιοι ὕστερον ἄπρακτον εἶχον τὸ ὄνομα. Ὅπως ἠφανίσθη Ῥωμύλος, καὶ θεὸς ἔδοξεν. Ὅπως ὁ Ῥωμύλος μετὰ τὸ ἀφανισθῆναι Κυρίνος ἐκλήθη.

N. V. Ὅτι μετὰ τὸν Ῥωμύλον οἱ πατρίκιοι οὐκέτι ἕνα βασιλὴν ἠρετίσαντο, ἀλλ' ἕκαστος αὐτῶν ἡμισὴν ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐβασίλευεν, ὃ καὶ μεσοβασίλειαν ἐκάλεσαν. Οὗι πάλιν εἰς ἀμεβρήθη βασιλεὺς ὁ Νομάς Πομπήλιος. Ὅτι πρότερον ἔθυσσε τοῖς θεοῖς, καὶ οὕτως ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ Νομάς, καὶ τὰ

βασίλικα παράστημα. Ὅτι καλῶς ἄγαν καὶ θεοφιλῶς ὁ Νομάς τὴν ἀρχὴν διήνουσεν, εὐσεβῶς παρὰ τοὺς τότε Ἕλληνας διακείμενος περὶ τὸ θεῖον. Ὅτι δεκάμητος ἦν ὁ χρόνος παρὰ Ῥωμαίοις, παρὰ δὲ τοῖς λοιποῖς διαφόρως εἶχε μηνιαῖος, τετραμηνιαῖος, ἑξαμηνιαῖος.

Ν. VI. Ὅτι Ὀστρίλιος Τοῦλλος μετὰ Νομᾶν ἤρξε. Περὶ τῶν τριδύμων ἀδελφῶν τῶν τε ἀπὸ Ῥώμης καὶ τῶν ἐξ Ἄλθων, οὓς ἔτεκον μητέρες δίδυμοι. Ὅτι ἦν ποτε ἡ Ἄλθα τῆς Ῥώμης μητρόπολις.

Ν. VII. Ὅτι οἱ Λατίνοι ἐναντίοι ἦσαν Ῥωμαίοις.

Ν. VIII. Περὶ τοῦ καταπτάντος αἰτοῦ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ταρκυνίου. Ὅτι ὁ Ταρκύνιος ὀλοπόρφυρα εἶχε, τὸ τε ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα, καὶ χρυσόπαστα, καὶ στέφανον διὰ λίθων, καὶ σκήπτρον, καὶ δίφρον, καὶ τέθριππον. Περὶ τοῦ στοχαστικοῦ οἰωνιστοῦ. Περὶ τοῦ τιμηθέντος χαλκῆ εἰκόνι. Περὶ τῆς διαπαρθενευθείσης ἱερείας, ὅπως ἐκολάσθη, καὶ περὶ τῶν διαπαρθενευόντων αὐτάς.

Ν. IX. Περὶ τοῦ σημείου τοῦ εἰς τὸν Τοῦλλιον. Ὅτι ἔθνος οἱ Οὐλόσκι. Ὅτι τοὺς πάντων δούλους ἤλευθέρωσαν. Ὅτι τὰ ἀστρικά ὑποδήματα τῶν εὐπατριδῶν ἦσαν, καὶ οἷα ταῦτα. Ὅτι ἄλλοι Ῥωμαῖοι παρὰ τοὺς Λατίνους.

Ν. X. Ὅτι κακῶς ἤρξε Ταρκύνιος Κάντευθεν ἄλλοι παρὰ τοὺς Ῥωμαίους οἱ Λατίνοι. Ὅτι ἔθνος Γαούλιοι. Ὅπως συνεβούλευσεν ὁ πατήρ μηδὲν εἰπών, ἀλλὰ πράξας. Ὅτι τὰ αὐτὰ καὶ Θρασύβουλος ποτε διεπράξατο.

Ν. XI. Περὶ τῆς μάνειδος Σιδύλλης. Περὶ τῶν βιβλίων Σιδύλλης. Περὶ τῆς διὰ βυρσῶν τιμωρίας. Περὶ τῆς εὐρεθείσης ἀνδράσας κεφαλῆς εἰς τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ, καὶ τὴν ἐδήλου τὸ τέρας. Ὅπως ὠνομάσθη τὸ Καπιτώλιον. Περὶ τῶν σημείων τῆς ἐκπτώσεως τοῦ Ταρκυνίου. Ὅτι Βρούτος ὁ μωρὸς παρὰ Λατίνων. Ὅπως ὁ Βρούτος τὴν γῆν ὡς κοινὴν μητέρα ἐφιλεί. Περὶ Λουκρητίας, ἣν ἐβιάσατο ὁ τοῦ Ταρκυνίου υἱός, καὶ διὰ τοῦτο ἀπέσφαξεν ἑαυτήν. Ὅπως ὁ Βρούτος τὸν Ταρκύνιον κατέλυσε, καὶ τῆς βασιλείας ἤξιώθη σὺν Κολλατίω, ἵνα μὴ δοκῆ μοναρχεῖν διὰ καὶ ὑπατοὶ οὗτοι ἐκλήθησαν.

Ν. XII. Ὅτι διὰ τὴν μελετωμένην προδοσίαν τῶν υἱῶν τοῦ Βρούτου κολαζομένων, ὁ πατήρ οἷον ἀπαθῶς δέκετο, ἄρῶν αὐτοὺς πύχοντες. Ἦτοι διὰ πελίκεως ἀπέθανον. Ποπλικόλας ὁ δημοτικός. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Τυρσηνῶν. Ἐν μάχῃ πολλῶν πεσόντων ἑκατέρωθεν, εἶπε τὸ δαιμόνιον, ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους ἕνα πεσεῖν ἐπέκεινα, καὶ εὐρέθη οὕτως. Ὅτι Ῥωμαῖοι οἱ Ἰταλοὶ ἐναντίοι ἦσαν τότε. Ὅπως ὁ Σκαίολας εὐμηχάνως εἰρήνην ἐποίησε μεταξὺ Ἰταλῶν καὶ Ῥωμαίων.

Ν. XIII. Ὅτι τετράκις ὑπέτευσεν Οὐαλέριος, καὶ Ῥωμαῖοι δυσχεραίνουσιν. Ὅτι ραβδούχους μετὰ πελίκεως εἶχε προΐοντας, καὶ οἰκίαν λαμπρὰν, ἣν καὶ παθήρησαν. Πότε ταμίαι ἐγένοντο, οἱ καὶ κοιαιστώρες ἐκαλοῦντο, καὶ τί τὸ τῶν κοιαιστώρων ἔργον. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Σαβίνων. Ὅτι Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν. Ἦττα Σαβίνων. Ὅτι ἐπ' ἐνιαυτὸν ἔθρηνητο τελευτήσα. Ποπλικόλας. Αὖθις πόλεμος Λατίνων καὶ Ῥωμαίων. Περὶ δικτάτορος.

Ν. XIV. Περὶ τοῦ ἔθνους Οὐλόσκιων. Ὅτι ἀρχικὸν ἦν τοὺς ἐν ἐκστρατείᾳ μὴ ἀπαιτεῖσθαι. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Αἰκουῶν, καὶ ὅτι τὸν Μάξιμον τὸν μέγιστον σημαίνει. Περὶ τοῦ μύθου ἐν ψ' ἡ γαστήρ

ἄνωιδιζέτο παρὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σώματος μερῶν. Ὅπως ἐν ταῖς πολιτείαις οἱ δανειζόντες χρειώδεις.

Ν. XV. Τίνες οἱ τριβούνοι. Ὅσα ἦν ἰσχὺς τότε τῶν τριβούνων. Πόθεν λέγεται, Καθωσιώθη. Τίς ὁ Ἄγορανόμος.

Ν. XVI. Ὅτι ὠνομάσθη Κοριολᾶνος ὁ Μάρκιος ἐκ τοῦ ἠτῆσαι τὸ ἔθνος τοῦ Κοριόλου. Ὅτι ἐν καιρῷ ἵπποδρομίας καὶ οἱ πρόσχωροι εἰς Ῥώμην συνεθεον. Κάνταυθα οἱ Ῥωμαῖοι τοῖς Λατίνοις ἐχθροί.

Ν. XVII. Περὶ τῆς τιμωρίας τῆς δικατεύσεως, ἥτις τοῖς ἀμαρτήσασιν στρατιώταις ἐπάγεται. Ὅτι πύνης ἀνήρ, καὶ γεωργία ζῶν, δικτάτωρ γέγονε διὰ τὴν λοιπὴν ἀρετήν. Ὅτι κατὰ Ῥωμαίους Κικινάτοι οἱ ἀκαιοκόμεται. Τί τὸ ὑπὸ ζυγὸν ἀγαγεῖν τοὺς ἠτθίντας.

Ν. XVIII. Ὅτι μετὰ τὴν τῶν νόμων ἐξ Ἑλλάδος μεταγωγὴν ἐπαύσαντο Ῥωμαῖοι οἱ δῆμαρχοι, καὶ στρατηγοὶ προεβλήθησαν. Ὅτι σκηνίσιν οἱ νόμοι γραφόμενοι τότε, εἰς τὴν ἀγορὰν προετίθεντο. Πόθεν ἡ Δωδεκάδελτος. Πότε ἡ Δεκαρχία κατελύθη.

Ν. XIX. Πότε χιλίαρχοι ἀνθ' ὀπάτων ἐκλήθησαν. Περὶ τιμητῶν. Ἐντιμότεροι τῶν τιμητῶν καὶ τῶν ἱπάρχων δικτάτορες. Τί ἐστὶ Πρίγκιψ.

Ν. XX. Πότε μισθοφορεῖν τὸ στρατιωτικὸν ἤρξατο. Τί σημαίνει δταν ὕδωρ ὑπερεκδύση.

Ν. XXI. Πότε ἐδόθη ταῖς γυναῖκι τὸ ἐπ' ὀχήματι περιμέναι. Ὅτι πρῶτος λευκῷ τετρίππω Κάμιλλος ἐθριάμβυσε, καὶ ὅπως ὁ θριάμβος ἐτελεῖτο. Οἷον ἦν τὸ ἔργον τοῦ θριάμβου. Περὶ ἵππων ζυγίων, καὶ σειραφόρων, καὶ κελήτων. Ὅτι ἐκωδονοφόρου οἱ κρηβέντες θανεῖν. Ὅτι καὶ ἐν δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐξήρκει ἡ πομπή.

Ν. XXII. Ὅπως Φαλίσκοι καταφρόνουσιν Ῥωμαίων πολεμούντων, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς παῖδας ἐξήγον εἰς τὸ τεῖχος γυμνασομένους. Καὶ ὅπως ὁ διδάσκαλος προδίδωκε τούτους, καὶ ὅπως αὐτὸν οἱ πολέμιοι δεδεμένον ἀντίστρεψαν.

LIBER OCTAVUS

Ν. XIV. Ὅπως ὁ Μέτελλος τοὺς τῶν πολεμίων κατασκόπους ἐφώσας. Ὅτι πολέμου Ῥωμαῖοι καὶ Καρχηδονίοι σύβραγέντος ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τοὺς ἐλέφαντας αὐτῶν ἀνείλον. Ὅπως τοὺς ἐλέφαντας οἱ Ῥωμαῖοι δισπεραίωσαν τὸν περθμόν, καὶ εἰς Ῥώμην ἀπήγαγον.

Ν. XV. Ὅτι πρέσβεις εἰς Ῥώμην οἱ Καρχηδόνιοι ἐπεμψαν, καὶ αὐτὸν τὸν Ῥηγοῦλον τὸν ὑπατον, εἰρήνην αἰτοῦντες. Ὅσα Ῥωμαῖοι ὁ Ῥηγοῦλος συνεβούλευσε, γνώμην δοῦναι ἐπιτραπέις, καὶ ὅπως ἀνακομισθεὶς ἐκὼν εἰς Καρχηδόνα, ἵνα μὴ ἐπιτορκήσῃ, ὠμότατα διεφθάρη. Στρατεία Ῥωμαίων εἰς τὴν Λιβύην, καὶ πολιορκία τοῦ Λιλυθαίου. Ὅσα οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τῇ πολιορκίᾳ τοῦ Λιλυθαίου παρὰ τῶν Καρχηδονίων ὑπέστησαν.

Ν. XVI. Ὅτι ἀφῆκαν οἱ Ῥωμαῖοι τὸ ναυμαχεῖν. Ὅτι μετίστησαν πρὸς Ῥώμην οἱ Γαλάται τοῖς Καρχηδονίοις συμμαχοῦντες, καὶ ὅτι αὖθις ναυτικὸν οἱ Ῥωμαῖοι συνεστήσαντο, καὶ ναυμαχίᾳ τοὺς Καρχηδονίους ἐνίκησαν.

Ν. XVII. Ὅτι τὸν σφέτερον στρατηγὸν οἱ Καρχηδόνιοι ἀνεσταύρωσαν, καὶ σπείσασθαι Ῥωμαῖοις ἤτουν. Ὅτι οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ φουσηθέντες διὰ τὴν νί-

κην, βαρυτέρας τὰς τῶν σπονδῶν συνθήκας τοῖς Καρχηδονίοις ἐπήνεγκαν, καὶ οὕτως ὁ πόλεμος ἄληθινα ἔσται.

N. XVIII. Πόλεμοι Ῥωμαίων πρὸς ἔθνη. Ὅτι τὴν Σαρδῶν ἔλαβον οἱ Ῥωμαῖοι ἐκ τῶν Καρχηδονίων καὶ χρήματα. Πόλεμοι Ῥωμαίων πρὸς Γαλάτας καὶ Λίγυας, καὶ Κυρνίους. Πόλεμοι Ῥωμαίων πρὸς Σαρδόνιους, καὶ Κυρνίους, καὶ Λίγυας. Ὅτι πολέμιοι τοῖς Ῥωμαίοις ἐκρίθησαν Καρχηδόνιοι. Κηρύκιον, ἢ τοῦ κήρυκος βάρδον. Μάχαι πρὸς Σαρδῶνας καὶ Κυρνίους.

N. XIX. Ὅπως Ἀμίλκας ἐνίκηθη παρὰ Ἰθέρων καὶ ἐφθάρη. Περὶ Βουούτων καὶ Γαλατῶν. Περὶ Ἰσσης τῆς νήσου, καὶ ὅπως οἱ κάτοικοι ταύτης Ῥωμαίοις προσεχώρησαν, καὶ περὶ τῆς ἀρχούσης αὐτῶν γυναικός. Ποῖαι χῶραι καλοῦνται Ἰλλυρικόν.

N. XX. Ἰνσοῦδρων ἐπίθεσις κατὰ Ῥωμαίων, καὶ μάχη, καὶ ἴστα. Τέτρατα συμβεβηκότα Ῥωμαίοις. Ὅτι τοὺς ὑπάτους οἱ Ῥωμαῖοι μετεπέμψαντο. Οἱ δὲ οὐκ ἀπῆλθον, ἕως τὸ πᾶν ἤνυσαν. Ἐτέρα στρατεία κατὰ Ἰνσοῦδρων. Περὶ Δημητρίου τοῦ Σαρδιαίων ἀρχόντος ὅπως ὑπὸ Ῥωμαίων ἐκολάσθη.

N. XXI. Ὅτι αὐθις πόλεμοι μεταξὺ Ῥωμαίων ἀνέββαν καὶ Καρχηδονίων Ἀννίβου στρατηγούτος αὐτῶν τοῦ Ἀμίλκου παιδός. Περὶ τῆς ἐν Εὐρώπῃ Ἰθέριας, ὅπου ἐστὶ, καὶ μέχρι τίνος διήκει. Ὅτι ὁ Ἀννίβας ἐπολιόρκει τοὺς ἐν Ἰθέρια Ζακυνθίους. Ἄλωσις τοῦ περιβόλου τῶν Ζακυνθίων. Ὅτι ἔκαυσαν οἱ Ζακυνθιοὶ τὰ τιμιώτερα τῶν χρημάτων αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ σὺν ἀπονοίᾳ τοῖς ἐναντίοις συμμάχουσι, κατεκόπησαν.

N. XXII. Ὅτι πόλεμος ἐψηφίσθη Ῥωμαίοις κατὰ Καρχηδονίων. Ὅτι πρὸς ἐπιπέμψαντο εἰς Καρχηδονίους. Περὶ σημείων γενομένων πρὸ τῆς μάχης τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Καρχηδονίων, καὶ περὶ ἀνείμου τῷ Ἀννίβᾳ φανέντος.

N. XXIII. Ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τῶν ὑπᾶτων τὸν μὲν εἰς Σικελίαν ἐπέμψαν, τὸν δὲ εἰς Ἰθέριαν· καὶ ὅπως ὁ Ἀννίβας ἐπεραιώθη τὸν Ῥοδανόν. Ὅτι οἱ κωμωθέντες παρὰ τῶν ἀντιμαχομένων εἰς κατασκοπὴν, συνήστησαν ἀλλήλοις, καὶ ἐμάχισαντο. Καὶ οἱ ὁ Ἀννίβας ἀπέπτως ὁδὸν δι' ὄρων διαβάς ἐκακοπέθη, καὶ πολλοὺς ἀπώλεσε τῶν οἰκείων. Μάχαι διάφοροι Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων τοῦ Ἀννίβου αὐτῶν στρατηγούτων.

N. XXV. Ὅτι κατεστρατήγησε τῶν Ῥωμαίων ὁ Ἀννίβας καὶ πολλοὺς ἀνείλε· καὶ οὐ μείους ἐζώρησε, καὶ ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἠπέιγετο. Ὅσα ἐποιοῦν οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ μαθόντες τὰ κατὰ τὸν Ἀννίβαν. Ὅσα περιέκλυσαν τοὺς πολέμους οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὴν Καρχηδονίαν.

N. XXVI. Μηχανήματα τοῦ Ἀννίβου. Ὅπως οἱ Ῥωμαῖοι ἐπράλησαν ἐκ κακοβουλίας τοῦ σφῶν στρατηγού. Ὅτι εἰς κίνδυνον κατέστησαν οἱ περὶ τὸν Ῥοῦρον ἐξ ἀβουλίας αὐτοῦ, καὶ οἱ ταχὺ μετεβάλετο, καὶ τῷ δικτάτορι ὑπέταξεν.

LIBER NONUS.

N. I. Περὶ χρησμῶν. Ὅπως ἡ ἐν Κάνναις ἴστα τοῖς Ῥωμαίοις συνέπεσε, καὶ ὅσα ὁ Ἀννίβας ἐποίησεν, εἰς μάχην αὐτοῦς ἐκκαλούμενος, καὶ ὅσα ἐμηχανήσατο ἐκείνῃ τὴν νίκην κατεργαζόμενα. Ὅτι εἰ τότε ὁ Ἀννίβας εἰς τὴν Ῥώμην ὤρμησεν, εἴλεν ἂν αὐτήν.

N. II. Περὶ τοῦ Σικελίωτος. Ὅπως οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ διετέθησαν, τὴν ἴσταν τῶν οἰκείων μαθόντες. Ὅπως τοῖς αἰχμαλώτοις ὁ Ἀννίβας ἐχρήσατο. Βούλευμα θαυμαστόν, ὅπως ὁ Ἀννίβας τοὺς Νεαπολίτας φικεῖωσατο, καὶ τὴν Καρχηδονίαν τῶν Ῥωμαίων μετέστησε, καὶ ἄλλους εἴλε, καὶ ἀπηνῶς αὐτοῖς χρησάμενος, ἀνέκοψε τοὺς λοιποὺς μὴ προσεῖναι αὐτῷ. Ὅπως οἱ ἐν Βασιλίαις Ῥωμαῖοι τῆς πολιορκίας ἐβύσθησαν.

N. III. Στρατήγημα τοῦ Ἀννίβου. Ὅτι διὰ τρυφῆν καὶ βραδύτητος οἱ Καρχηδόνιοι ἠττήθησαν. Ὅσα Σικελίωτες ἐν Ἰθέρια ἐποίησαν.

N. IV. Ὅτι οὐδὲν ἔχοντες οἴκοι στεῖλαι Σικελίωτες, ἀστραγάλους τοῖς παισὶν ἔστειλαν. Ὅσα ὁ Ἀρχιμήδης, κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἐμηχανήσατο πολεμούντων τὰς Συρακούσας.

N. V. Ὅσα τοῖς Ῥωμαίοις συνέβη δεινά. Ὅπως ὁ ὑπὸ Μαρκέλλου ἐζώσαν αἱ Συρακούσαι. Ὅπως ὁ Ἀρχιμήδης ἀνῆρέθη.

N. VI. Ὅσα οἱ Καρχηδόνιοι ἐν Σικελίᾳ ἐποίησαν, καὶ ὁ Ἀννίβας ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐλθὼν οὐργάσατο, καὶ ὅπως ἐκείθεν ἀνεχώρησεν. Ὅπως τὴν Καπύην οἱ Ῥωμαῖοι παρέλαβον, καὶ ὅπως αὐτοῖς ἐχρήσαντο. Ὅσα ὁ Λαουίνιος πρὸς Φίλιππον ἀντιστρατεύμενος ἐπραξεν.

N. VII. Ὅπως ὁ Ἀσδρούβας ἐν Ἰθέρια τὸν Γάτον Κλαύδιον ἠπάτησε καὶ διέδρα. Ὅτι Σικελίωτες ὁ Πούπλιος ἠρέθη στρατηγός τῶν ἐν Ἰθέρια. Σημειώσαι τόλμαν καὶ μηχανὸν τοῦ κατηγορηθέντος. Ὅπως ὁ Μουτίνιος ἐκ Καρχηδονίων Ῥωμαίοις προσεχώρησεν.

N. VIII. Ὅπως οἱ Ῥωμαῖοι τὸν Τάραντα ἔλαβον. Ὅτι οὐκ ἠδυνήθη ὁ Ἀννίβας ἀπατήσαι τὸν Φάβιον. Ὅπως ὁ Σικελίωτες τὴν ἐν Ἰθέρια Καρχηδονίαν εἴλε, καὶ ὅπως τὸν θόρυβον κατέπαυσε τῶν στρατιωτῶν, καὶ τοὺς Κελτίβηρας ὑπηγάγετο. Ὅπως τὸν Ἀσδρούβαν ὁ Σικελίωτες ἐνίκησε, καὶ οἶος τοὺς τρόπους. Ὅπως ὁ Σικελίωτες τὸς ἐναντίους μετχειρίσατο, καὶ ἐνίκησεν.

N. IX. Ὅτι ὁ Ἀννίβας ἐν μάχῃ ἐνίκησε, καὶ πεσόντος τοῦ Μαρκέλλου, τὸν σημαντήρα ἐκείνου δακτύλιον εὐρηκῶς, ἐπλάττετο γράμματα, ὡς ἐκείνου αὐτὰ ταῖς πόλεσι στέλλοντος, καὶ πλείστους ἠπάτησεν, ἕως ἐγνώσθη. Πάχη Ῥωμαίων πρὸς Ἀχαιοὺς συμμαχομένων ὑπὸ Μακεδόνων. Πόλεμοι πάλιν ἄλλοι Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων, καὶ στρατήγημα τοῦ ἐνὸς τῶν ὑπᾶτων τολμηρότατον.

N. X. Ὅσα ὁ Σικελίωτες ἐν Ἰθέρια καὶ ἐν Αἰθῶνι ἐποίησεν. Ὅπως ὁ Σικελίωτες τοὺς ἀποστατήσαντας τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν διὰ τὴν νόσον αὐτοῦ προσηγάγετο, καὶ ὅπως αὐτοῖς ἐχρήσατο, καὶ τινὰς ἐκόλασε. Ὅτι τῆς Ἰθέριας ὁ Σικελίωτες ἐκράτησεν. Περὶ τῶν Γυμνησίων νήσων.

N. XI. Δι' ἣν αἰτίαν ὁ Μασινίσας τοῖς Ῥωμαίοις προσεχώρησεν. Ὅτι ἐπαύθη τῆς ἀρχῆς ὁ Σικελίωτες. Ὅπως ὁ Φίλιππος Ῥωμαίοις ἐσπέισατο, καὶ ὁ Σικελίωτες τῆς πόλεως τῶν Λοκρῶν, πολλὰ ἐκ προδοσίας συνέσχε, εἶτα καὶ αὐτὴν τὴν ἀκρόπολιν.

N. XII. Ὅτι ὁ Μασινίσας κατηλλάγη δῆθεν Καρχηδονίοις, ἐν αὐτοῖς οὕτω σφίλη. Ὅτι ὁ Σικελίωτες διέβη πρὸς Καρχηδονίους, καὶ πόλεις εἴλε τινὰς. Ὅτι ὁ Μασινίσας Ῥωμαίοις ἐδοθήθη κατὰ τῶν Καρχηδονίων. Στρατήγημα τοῦ Σικελίωτος.

N. XIII. Περὶ Μασινίσου, καὶ τοῦ Σύφακος, καὶ τῆς Σοφονίδος. Ὅτι σπονδὰς οἱ Καρχηδόνιοι ἴσταν.

Ἐπειδὴ τῶν Σκιπίωνι ἐν Λιβύῃ Καρχηδόνιοι ἐπεδούλευσαν. Ὅτι τῶν Ἀννίβας πᾶσα ἡ ἡγεμονία ἐδόθη.

Ν. XIV. Ὅτι ὁ Σκιπίων τῶν Ἀννίβας συμβαλὼν ἐνίκησε. Ὅτι σπεισασθαι ὁ Ἀννίβας ἐζήτησεν. Ὅτι συμβαλὼν ὁ Σκιπίων τῶν Ἀννίβας ἤττησεν αὐτόν. Ὅτι πολιορκούμενοι παρὰ τοῦ Σκιπίωνος οἱ Καρχηδόνιοι, περὶ σπονδῶν διελέχθησαν. Ὅτι πρέσβεις οἱ Καρχηδόνιοι πρὸς Ῥώμην ἔστειλαν, καὶ συμβάσεις αὐτοῖς ἐψηφίσθησαν.

Ν. XV. Ὅτι τὰς Ἀθήνας πολιορκουμένας ὑπὸ τῶν Μακεδόνων ἐβύβσαντο οἱ Ῥωμαῖοι. Ὅτι ἤττηθη Φίλιππος Ῥωμαίοις συμβαλὼν, καὶ ἐβίβηθη.

Ν. XVI. Μάχη ἐτέρη Ῥωμαίων πρὸς Φίλιππον. Μάχη καὶ πάλιν Ῥωμαίων πρὸς Φίλιππον, καὶ ἤττη αὐτοῦ. Ἐπι ποταμοῦ συνθήκαις Ῥωμαῖοι τῶν Φιλίππου ἐσπείσαντο.

Ν. XVII. Ὅπως ἐλύθη ὁ κελύων μὴ κομείσθαι τὰς γυναῖκας νόμος. Ὅσα ὁ Κάτων ἐν Ἰβηρίᾳ ἐποίησεν. Ὅπως ὁ Κάτων ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὰ τεῖχη τῶν ἐν Ἰβηρίᾳ πόλεων παρὰ τῶν πολιτῶν αὐτῶν κατασκαφῆναι ἐποίησε.

Ν. XVIII. Ὅπως οἱ Ῥωμαῖοι ἐπὶ τὸ Ἄργος, καὶ τὴν Σπάρτην ἐστράτευσαν, καὶ ὅπως ἐσπείσαντο, καὶ τοὺς Ἕλληνας ἐλευθέρωσαν. Ὅτι ἐνεωτέρωσαν οἱ Ἕλληνας. Ὅτι τοῦ Σκιπίωνος ἀφικομένου πρὸς Ἀντίοχον ὁ Ἀννίβας ὑποπτος ἔδοξεν.

Ν. XIX. Ὅτι διὰ τὸν Ἀντίοχον οἱ Ῥωμαῖοι ἐθουροῦντο. Ὅτι ὁ Φίλιππος Ῥωμαίοις ἐφιλιώθη. Ἐξέλασις Ἀντίοχου ἐκ τῆς Ἑλλάδος, Ὅτι ἐν Ναυπάκτῳ σπείσασθαι τοῖς Ῥωμαίοις ἐζήτησαν, οὐκ ἐσπείσαντο δέ.

Ν. XX. Ὅτι οἱ Σκιπίωνες τῶν Ἀντίοχῳ ἀντετάχθησαν. Ὅτι ἤττησεν ὁ Ἀντίοχος εἰρήνην, οὐκ ἔτυχε δ' αὐτῆς. Καὶ ὅτι ἐπολέμησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ οἱ αὐτοῦ. Ὅτι ἐπεχείρησεν ὁ Ἀντίοχος ἐλεῖν τὸ τῆς Ῥώμης στρατόπεδον, ἀπεκρούσθη δὲ, τὸ δ' αὐτοῦ εἶλεν ὁ Σκιπίων. Ὅτι σπονδὰς ἤττησεν ὁ Ἀντίοχος, καὶ ὁ Ἀννίβας, δέσας ἵνα μὴ ἐκδοθῆ, ἔφυγε πρὸς Προύσαν. Ὅτι φθονηθέντες οἱ Σκιπίωνες, κατακρίθησαν. Ὅπως οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Γαλάται ἀποικοὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐγένοντο Γαλατῶν. Ὅπως ὁ Μάλλιος τὴν Ἀγκυραν εἶλεν.

Ν. XXI. Ὅτι οἱ Λίτωλοι πρέσβεις ὑπὲρ εἰρήνης ἐπεμψάν. Καὶ ὅπως ὁ Μάρκος ἐπολιόρκει τὴν Ἀμβρακίαν, καὶ ὅσα οἱ Λίτωλοι ἀντετελέγησαν, καὶ ὡς ἐσπείσαντο αὐτοῖς οἱ Ῥωμαῖοι. Τίνες θανόντος τοῦ Ἀντίοχου μετ' ἐκείνου ἐβασίλευσαν. Ὅτι ὁ Ἀννίβας αὐτὸν διεχρήσατο, ἵνα μὴ ἐκδοθῆ Ῥωμαίοις.

Ν. XXII. Ὅτι ὁ Φίλιππος τὸν υἱὸν Δημήτριον ἐκτείνεν ἐκ διαβολῆς τοῦ Περσέως. Καὶ ὅτι καὶ τοῦτον κτεῖναι θέλων, οὐκ ἔτυχεν. Πόλεμοι Ῥωμαίων πρὸς Περσέα βασιλέα τῶν Μακεδόνων. Ὅτι τοῦ Κράσσου πόλεις Ἑλληνίδας ἐλόντος, καὶ τινὰς κατασκάψαντος, καὶ τοὺς ἀλόντας ἀποδομένους, οἱ Ῥωμαῖοι ὤργισθησαν. Ὅτι ἠτύχησαν οἱ Ῥωμαῖοι οἱ μαχόμενοι τῶν Περσῶν. Ὅτι εὐτυχῶν ὁ Περσεὺς διὰ φειδωλίαν ἠτύχησε, καὶ σπονδῶν ἐδέχθη.

Ν. XXIII. Ὅτι Παῦλος Αἰμίλιος ὑπάτος ἤρθη, καὶ κατὰ τοῦ Περσέως ἐπέμφθη. Ὅτι ἐκλιπεῖν τὴν σελήνην μέλλειν προμαθῶν ὁ Παῦλος, προείπε τοῖς στρατιώταις, ἵνα μὴ παραχθῶσιν. Ἦττα τοῦ Περσέως καὶ τῶν Μακεδόνων. Ὅτι στενοχωρηθεὶς ὁ Περσεὺς, ἐπίστανε τῶν Παύλων περὶ σπονδῶν, βασιλεὺς δὲ αὐτὸν ὀνομάσας οὐ προσεδέχθη. Ὅτι οἱ Κρήτες τοῦ Περσέως χρήματα εἰς τὰ πλοῖα ἐνθήμενοι ἀπ-

ἤσαν. Ὅτι κρυπτόμενος ὁ Περσεὺς ἐκὼν εὐρέθη, καὶ ὅπως αὐτῶν ὁ Παῦλος ἐχρήσατο. Ὅσα ὁ Πλούταρχος περὶ τοῦ Περσέως λέγει, καὶ περὶ τοῦ Παύλου.

Ν. XXIV. Ὅτι καὶ τὸν Γέντιον οἱ Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν. Ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι μαθόντες τὴν τοῦ Παύλου νίκην ἔχαιρον, καὶ ὁ Παῦλος λαμπρῶς ἐθριάμβευσεν ὅτε καὶ δύο υἱοὶ αὐτοῦ ἐτελεύτησαν. Ὅπου ὁ Περσεὺς ἐφρουρεῖτο, καὶ διεχειρίσατο ἑαυτὸν. Περὶ Ῥοδίων καὶ Κρητῶν, καὶ Προυσίου, καὶ Εὐμένους. Περὶ τῶν παίδων Ἀριαράθου τοῦ Καππαδοκῶν βασιλέως.

Ν. XXV. Περὶ Ἀντιόχου τοῦ υἱοῦ Ἀντιόχου, καὶ Δημητρίου τοῦ υἱοῦ Σελεύκου. Ὅτι ἐπὶ Δαλμάτας οἱ Ῥωμαῖοι ἐστράτευσαν, καὶ τούτους ὀπίεξαν.

Ν. XXVI. Ὁ τρίτος Ῥωμαίοις πρὸς τοὺς Καρχηδόνιους πόλεμος, ὅτε τέλεον αὐτοὺς ἐξηραποδίσαντο, καὶ τὴν Καρχηδόνα κατέσκαψαν. Ὅτι, πόλεμον κατὰ Καρχηδονίων τῶν Ῥωμαίων ψηφισαμένων, ἐκείνοι ὑπήκοοι αὐτοῖς εἶναι ἐπλάττοντο, καὶ ὁμήρους ἔδωκαν. Ὅτι ἔλυσαν οἱ Ῥωμαῖοι τὴν πολιορκίαν.

Ν. XXVII. Περὶ Σκιπίωνος, οἷος ἦν. Ὅπως ὁ Σκιπίων οἰκονομῆσαι καταλειφθεὶς περὶ τοῦ Μασινίου τελευτῶντος, τὰ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τοῖς ἐκείνου παισὶ τὰ πράγματα προσεκλήρωσεν. Ὅτι ὁ Φαβίας πρὸς Ἑωμαίους ἠτομόλησε. Περὶ Προυσίου τοῦ Βιθυνῶν βασιλέως, καὶ Νικομηδοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

Ν. XXVIII. Περὶ Ἀνδρίσκου, ὅς ἐπλάσατο τοῦ Περσέως εἶναι υἱὸς, καὶ διάδημα περιθέμενος, τὴν Μακεδονίαν κατέσχε, καὶ τῆς Θεσσαλίας πολλὰ, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἤττησε προσβαλόντας αὐτῶν. Ὅτι ὁ Ἀνδρίσκος ὑπὸ Μετέλλου ἤττησεν προσδόθη ὑπὸ Βύζου, καὶ ἐκολάσθη, καὶ περὶ Ἀλεξάνδρου υἱὸν ἐαυτῶν τοῦ Περσέως λέγοντος.

Ν. XXIX. Περὶ Καρχηδονίων, καὶ ὅτι τῶν Σκιπίωνι ὁ κατ' αὐτῶν ἀνέτεθη πόλεμος. Ὅπως ὁ Σκιπίων τῶν Μακρίων ἐπήμυνε χωρίον τι τῆς Καρχηδόνας ἐλόντι καὶ κινδυνεύοντι, Ὅπως ὁ Σκιπίων μέρος τῆς πόλεως Καρχηδόνας εἶλε. Καὶ ὅτι ὁ Ἀσδρούβας μετὰ τῶν Καρχηδονίων εἰς τὸν Κώθωνα καὶ εἰς τὴν Βύρσαν κατέφυγον. Καὶ ὅτι ὁ Σκιπίων τὸ στόμα τοῦ λιμένος συνέχρωσεν, ἵνα μὴ τοῖς Καρχηδονίοις τροφαὶ κομίζωνται.

Ν. XXX. Ἄλωσις τελεία τῆς Καρχηδόνας, καὶ ταύτης κατασκαφή. Ψήφισμα τοῦ κατασκαφῆναι τὴν Καρχηδόνα.

Ν. XXXI. Ἐξ οἷας αἰτίας τοῖς Ἕλλησιν ἐπολέμησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τὴν τε Κόρινθον κατέσκαψαν, καὶ τοὺς Κορινθίους ἀπέδοντο.

LIBER DECIMUS.

Ν. I. Περὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ μοναρχησάντων. Ὅπως ἐφάρη ὁ Κίννας, καὶ Κάρβων αὐτὸν διεδέξατο, καὶ ὁ Πομπήσιος τῶν Σύλλας προσήλθεν. Ὅσα κατῴρωσεν ὁ Πομπήσιος πρὸς Σύλλαν ἀπίων, καὶ ὅπως αὐτὸν ὁ Σύλλας ἐδέξατο. Ὅτι κῆδος ὁ Σύλλας πρὸς Πομπήσιον ἔβητο. Ὅτι τὴν Σικελίαν ὁ Πομπήσιος ψευκίωσατο, καὶ τὸν Λάρβωνα ἀνεῖλεν.

Ν. II. Ὅτι καὶ ὁ Δομέτιος προσβαλὼν τῶν Πομπητῶν ἤττηθη καὶ ἀνηρέθη. Ὅταν ἐτήρουν διάθεσιν πρὸς Πομπητῶν τὰ στρατεύματα. Ὅτι Μάγνον ὁ Σύλλας προσεῖπεν αὐτόν. Ὅπως ἔτυχε τοῦ θριάμβου Πομπητῶν, καίπερ τοῦ Σύλλας κωλύοντος. Ὅτι στρατεύματος ἡγεμῶν ἤρθη Πομπητῶν κατὰ Λεπίδου, καὶ

δπως ἀπέθανε Λέπιδος, ὅτι κατὰ Σερτωρίου ἐστάλη ἄ Πομπηίος. Ὅπως ὁ Σερτώριος ἐφθάρη, καὶ ὅπως τὸν Παρκίνναν ἀνείλε Πομπηίος. Ὅτι ἡγάπα τὸν Πομπηίον ὁ δῆμος, κάκεινος τῷ δήμῳ προσέκειτο. Ὅπως οἱ τιμηταὶ τοῦ Πομπηίου ἐδέξαντο προσιόντα αὐτοῖς.

N. III. Περὶ τῶν πειρατικῶν, καὶ ὅσας εἶλον πόλεις, καὶ ὅπως τοῖς ἀλισκομένοις Ῥωμαίοις ἐνέπαιζον, καὶ οἷα ἐξουσία τῷ Πομπηίῳ κατ' αὐτῶν στελλομένῳ ἐψηφίσθη. Ὅπως ταχέως τὸν πειρατικὸν ἐνίκησε πόλεμον, καὶ τὴν θάλασσαν τῶν λησστηρίων ἐκάθηρε, καὶ ὅπως τῶν Ἀθηναίων ἐδέχθη.

N. IV. Ὅσα ἐψηφίσθη τῷ Πομπηίῳ μαθόντων τῶν Ῥωμαίων τὴν νίκην τοῦ πειρατικοῦ πολέμου. Ὅπως τὸν Μιθριδάτην ὁ Πομπηίος ἐπολέμησεν. Ὅτι ἑαυτὸν παρέδωκε τῷ Πομπηίῳ Τιγράνης, ὁ τῶν Ἀρμενίων βασιλεὺς. Καὶ ὅπως αὐτῷ ἐχρήσατο ἐκεῖνος, καὶ τῷ βίῳ αὐτοῦ. Περὶ Ἀλβανῶν καὶ Ἰβήρων. Ὅτι τοὺς Ἀλβανούς καὶ τοὺς Ἰβήρους ἐνίκησεν ὁ Πομπηίος. Περὶ Ἀμαζόνων. Περὶ τῆς σωφροσύνης Πομπηίου, καὶ τῆς τῶν χρημάτων καταφρονησεως.

N. V. Ὅτι τοὺς περὶ Ἀμανοῦ Ἀραβας, καὶ Συρίαν, καὶ τὴν Ἰουδαίαν ὑπέταξεν. Ὅτι ὁ Μιθριδάτης ἔθανε, καὶ ὁ ἐκείνου υἱὸς προσῆλθε τῷ Πομπηίῳ. Ὅτι ὑποκπευόμενος ὁ Πομπηίος τῆς μοναρχίας ἀντιέστη, χωρὶς στρατιωτῶν τὴν Ῥώμην κατέλαβε. Ὅτι σιτοδείας οὖσης ἐν Ῥώμῃ Πομπηίος ἐκπέυσας συνήθροιστο σίτον, καὶ εἰς τὴν Ῥώμην ἐκόμισεν.

N. VI. Ὅτι ἑαυτοῦ θυγατέρα Καίσαρ τῷ Πομπηίῳ κατηγγύησεν. Ὅσα ὁ Καίσαρ κατώρθωσε.

N. VII. Ὅτι ὁ Καίσαρ καταλύσαι τὸν Πομπηίον ἐμελέτα, καὶ τὸν Καίσαρα ἐκεῖνος. Ὅτι ἐψηφίστο ἐπὶ τῆς βουλῆς καταθέσθαι τὰ ὄπλα τὸν Καίσαρα, οἱ δὲ περὶ Ἀντώνιον καὶ τὸν Πομπηίον ἤξιον καταθέσθαι τὰ ὄπλα. Ὅτι ἤρξατο τῆς τυραννίδος ὁ Καίσαρ. Ὅτι ἐξῆλθε τῆς Ῥώμης ὁ Πομπηίος, καὶ οἱ πλείου, αὐτῷ εἶποντο.

N. VIII. Ὅτι πρὸς Πομπηίον ἀπίων ὁ Καίσαρ, εἰς τὴν Ῥώμην ἀνέστρεψε, καὶ τῆς Ἰταλίας ἐκράτησε. Ὅτι αὐθις ἐπὶ Πομπηίον ἀπήει. Τόγμα παράβολος τοῦ Καίσαρος. Ὅτι ἤττήθη ὁ Καίσαρ, καὶ μικροῦ κινδύνουσεν ἄν. Ὅτι ὁ Πομπηίος ὑπερίθεσθαι τὸν πόλεμον ἤθελε, οἱ δ' ἄλλοι ἐκ θράσους εἰς μάχην ὤρμην.

N. IX. Περὶ σημείων πρὸ τῆς μάχης φανέντων. Τροπὴ τοῦ Πομπηίου. Οἷα ἦν ἡ τοῦ Πομπηίου γυνὴ, καὶ ὅσα εἶπεν ἰδοῦσα αὐτὸν φεύγοντα, καὶ οἷα ἐκείνη πρὸς αὐτήν. Ὅτι εἰς Ἀγγυπτον ὁ Πομπηίος κατηνίκη, καὶ ὅπως ἀνηρέθη ἐκεῖ. Οἷας ἐτυχε ταφῆς ὁ Μέγας Πομπηίος.

N. X. Ὅπως ὁ Καίσαρ διετέθη πρὸς τοὺς ἀναιρέτας Πομπηίου. Περὶ τῆς Κλεοπάτρας, καὶ ὅπως ὁ Καίσαρ ἄλλω ταύτης τῷ ἔρωτι. Ὅτι, πολέμου μέσον τοῦ Καίσαρος καὶ τῶν Ἀλεξανδρέων συστάντος, ἡ μεγάλη βιβλιοθήκη ἐκλύθη. Ὅτι τὴν Κλεοπάτραν Αἰγύπτου βασιλίδα κατέλιπε Καίσαρ, ἐγκυνοῦν οὖσαν ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ἰδῶς τὸν Φαρνάκην ἐνίκησεν. Ὅσον κλῆθος Ῥωμαίων ἐν τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις διέφραρτο, καὶ ὅπως τοῖς υἱοῖς τοῦ Πομπηίου ἐμαχέσατο Καίσαρ.

N. XI. Ὅτι δικάτωρ ὁ Καίσαρ διὰ βίου ἐψηφίσθη. Ὅτι διὰ τὸν τῆς βασιλείας ἔρωτα ἐμισθῆθη ὁ Καίσαρ. Ὅθεν ἐκαλείτο Καίσαρ. Ὅσα ὁ Καίσαρ ἐκ φιλαρχίας ἐποίησε, δι' ἃ ἐμισθῆθη, καὶ ἐπεβουλεύθη. Περὶ Βρού-

του, καὶ ὅπως αὐτὸν κατὰ τοῦ Καίσαρος παρώξυνον πολλοί. Σημεῖα γενόμενα δηλωτικὰ τῆς τοῦ Καίσαρος ἀναιρέσεως. Σφαγὴ τοῦ Καίσαρος. Ὅσα τῷ Καίσαρι ἐψηφίζοντο.

N. XII. Ὅτι οἱ τοῦ Καίσαρος ἀναιρέται εἰς τὸ Καπιτώλιον ἀνῆλθον. Ὅτι Κικέρων ἐπέισε πάντας σπείσασθαι ἀλλήλοις καὶ τὰ παρὰ τοῦ Καίσαρος πραχθέντα κρατεῖν. Ὅτι ὁ Ἀντώνιος, τὸν τοῦ Καίσαρος νεκρὸν προθέμενος, πολλὰ πρὸς ἔπαινον ἐκείνου, καὶ κινούντα τὸν δῆμον πρὸς ὀργὴν κατὰ τῶν φονέων εἶπεν. Ὅτι ὁ δῆμος, ἐκ τῆς τοῦ Ἀντωνίου δημηγορίας ἐρεθισθεὶς, τὸν νεκρὸν τοῦ Καίσαρος ἐκχυσε, κατὰ δὲ τῶν φονέων αὐτοῦ κεκίνητο.

N. XIII. Σημεῖα δηλωτικὰ τῆς τοῦ Ὀκταβίου Καίσαρος εὐτυχίας.

N. XIV. Συμβουλαὶ Κικέρωνος, καὶ τῶν ἐναντιομένων αὐτῷ, καὶ μηνύματα τῆς βουλῆς πρὸς τὸν Ἀντώνιον. Ὅτι, μὴ πειθόμενου τῇ βουλῇ τοῦ Ἀντωνίου, ἐψηφίσθη πολέμιον εἶναι αὐτόν. Μάχαι μέσον Ἀντωνίου καὶ Καίσαρος. Τροπὴ τοῦ Ἀντωνίου.

N. XV. Ὅπως οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ πρὸς τὸν Καίσαρα διετίθεντο. Ὅτι τὸν πρὸς τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Λέπιδον πόλεμον οἱ Ῥωμαῖοι τῷ Καίσαρι ἀνέθεντο. Ὅτι καὶ ἄκοντες οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ ὑπάτον τὸν Καίσαρα ἐψηφίσαντο. Ὅτι καὶ παρὰ τῆς βουλῆς εἰς τὸ τοῦ Καίσαρος τοῦ Ἰουλίου εἰσποικίθη γένος ὁ Ὀκταβίος.

N. XVI. Διὰ τί τὰς πρὸς τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Λέπιδον συνθήκας ὁ Καίσαρ ἐτήρησε, καὶ ὅτι καὶ τοῖς Ῥωμαίοις αὐτοὺς κατήλλαξε δι' ἑτέρων. Πῶς συνῆλθον ὁ Καίσαρ, καὶ ὁ Ἀντώνιος, καὶ ὁ Λέπιδος, καὶ ὅπως ἑαυτοῖς ἀρχὰς ἐθνῶν ἀπένειμαν. Ὅτι τῷ Καίσαρι ἐμνηστεύθη ἡ τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀντωνίου θυγάτηρ. Περὶ σημείων. Ὅτι ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐλθόντες, σφαγὰς πολλῶν ἐποικίσαντο, ἀντιδιδόντες ἀλλήλοις τοὺς ἑαυτοῦ φίλους ἕκαστος.

N. XVII. Ὅπως ὁ Κικέρων ἀνήρηται, καὶ ὅπως πρὸς αὐτὸν καὶ νεκρὸν διετέθη ὁ Ἀντώνιος, καὶ ἡ γαμετὴ αὐτοῦ Φουλβία. Πίστις θαυμαστὴ δούλου πρὸς δεσπότην. Ἀγάπη πατρικὴ. Ὅσα βίαια τότε ἐπράχθη.

N. XVIII. Ὅτι ὁ μὲν Λέπιδος τὰ τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ἰταλίας διοικήσων εἰσήθη, Καίσαρ δὲ καὶ Ἀντώνιος κατὰ Βρούτου καὶ Κάσσιου ἐστράτευσαν. Ὅσα ὁ Βρούτος καὶ ὁ Κάσσιος ἐποιοῦν ἐτοιμαζόμενοι ἀνθίστασθαι τῷ Καίσαρι καὶ τῷ Ἀντωνίῳ. Ὅτι τῶν Ῥοδίων ὁ Κάσσιος ἐκράτησε, τῶν δὲ Λυκίων ὁ Βρούτος.

N. XIX. Περὶ σημείων γεγονότων ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ ἐν τοῖς στρατοπέδοις. Μάχη Καίσαρος καὶ Ἀντωνίου πρὸς Βρούτον καὶ Κάσσιον, καὶ ζῆτα Κάσσιου, καὶ τῶν ταφρευμάτων πόρθησις, καὶ Κάσσιου ἰκούςιος σφαγὴ.

N. XX. Ἦττα τοῦ Βρούτου. Αὐτοχειρία Βρούτου. Περὶ Πορκίας τῆς τοῦ Βρούτου γυναικὸς.

N. XXI. Ὅτι καὶ ὁ Κάσσιος καὶ ὁ Βρούτος τοῖς ξίφεσιν, οἷς ἀνείλον τὸν Καίσαρα, ἀνηρέθησαν. Ὅτι ἐν Ῥώμῃ τῷ Καίσαρι διηνέχθη ἡ τοῦ Ἀντωνίου γυνὴ, καὶ ὁ ἀδελφὸς ἐκείνου ὑπατεῖων. Ὅτι ἡ στάσις μέσον τοῦ δήμου καὶ τῶν στρατιωτῶν ἐγένετο. Ὅτι ἔσπευσεν ὁ Καίσαρ σπείσασθαι τῷ Σέξτῳ, καὶ τῶν σπονδῶν διήμαρτε.

N. XXII. Οἷα ἐν Ἀσίᾳ ὁ Ἀντώνιος ἐπραξε, καὶ ὅπως ἐδουλώθη τῆς Κλεοπάτρας τῷ ἔρωτι. Περὶ Λαβιγνοῦ καὶ Πακόρου. Ὅτι ἐπολεμώθη τῷ Καίσαρι ὁ Ἀντώνιος διὰ τὴν Φουγβίαν, καὶ ὅτι ἐκείνης θανού-

σης ἐσπαίσαντο. Ὅτι κοινῶς μαχίσασθαι τῷ Σέξτῳ Ἀ συνέβητο ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος. Ὅτι ἐστασία- ζον οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ διὰ τὸν λιμὸν, καὶ ἤθουν τῷ Σέξτῳ σπείσασθαι· καὶ ἐφ' αἷς συνθήκαις ἐσπαίσαν- το. Ὅτι ἐστάσεν ὁ Σέξτος τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Καῖσαρα ἐν τῇ νηϊ αὐτοῦ, καὶ δυνάμενος αὐτοὺς κατασχεῖν, οὐκ ἠθέλησε.

Ν. XXIII. Ὅσα ὁ Ἀντώνιος εἰς τὴν Ἑλλάδα πλεύ- σας ἐποίησεν. Περὶ Βεντιδίου καὶ Λαβιηνοῦ, καὶ τῶν Πάρθων. Ὅτι τὸ πλῆθος πρὸς τοὺς τελῶνας ἐστασία- σε. Ὅτι τὴν Λιβίαν ἐγγημεν ὁ Καῖσαρ ἐγκυον οὖσαν, τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ταύτην ἐκδόντος αὐτῆ. Τίσι πά- λαι τῶν Ῥωμαίων δακτυλίοις κοσμεῖσθαι ἐξῆν. Διὰ τίνας αἰτίας ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Σέξτος ἐπολέμησαν.

Ν. XXIV. Ὅτι ἡ Ὀκταβία ἡ τοῦ Καίσαρος ἀδελφὴ τῷ Ἀντωνίῳ συνήκησε. Ὅτι ἐαυτοῖς ὁ Καῖσαρ καὶ Ἀντώνιος τὰς ἡγεμονίας ἐπέτρεπον. Ὅτι ἐσφάλῃ ὁ Καῖσαρ στόλῳ τῇ Σικελίᾳ προσβλῶν. Ναυμαχία Β τοῦ Σέξτου καὶ τῶν τοῦ Καίσαρος. Μάχη Σέξτου καὶ τοῦ Καίσαρος.

Ν. XXV. Ὅτι διηγήθη ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Λέπιδος. Ἦττα Σέξτου. Φυγὴ Σέξτου. Ὅτι οἱ τοῦ Λεπίδου ἠτομοβόλησαν πρὸς τὸν Καῖσαρα, καὶ αὐτὸς ὁ Λέπι- δος προσῆλθεν αὐτῷ. Περὶ τῶν στρατιωτῶν στασια- ζόντων, καὶ ὅπως αὐτοὺς ὁ Καῖσαρ μετήλθε. Περὶ Σέξτου. Ὅσα ἐνενοῖε ὁ Σέξτος. Ἀναίρεσις Σέξτου.

Ν. XXVI. Νίκη κατὰ Πάρθων. Περὶ Ὀρώδου, καὶ ὅπως ἀνήρητο. Περὶ Πάρθων, καὶ Μήδων, καὶ τοῦ Ἀντωνίου πολεμοῦντος αὐτοῖς. Οἶον ἦν τὸ τῆς χε- λωνῆς πάλαι σύνταγμα, καὶ ὅτε τούτῳ Ῥωμαῖοι ἐπέκρητο.

Ν. XXVII. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Παννονίων οἷοι εἰσι, καὶ ὅπου οἰκοῦσιν. Ὅτι δόλῳ συνέχε τὸν Ἀρ- μένιον ὁ Ἀντώνιος. Ὅτι καὶ τὸν Ἀρμένιον καὶ τοὺς αὐτοῦ τῇ Κλεοπάτρᾳ ὁ Ἀντώνιος ἐχαρίσατο, καὶ ὅτι ἀταπεινωτοὶ πρὸς αὐτὴν ἐκείνοι ἐμείναν. Ὅτι τὴν μὲν δημοκρατίαν οἱ Ῥωμαῖοι ἀπώλεσαν, οὐπω δὲ ἐς φανεράν περιέστησαν μοναρχίαν. Αἰτίαι δι' αἷς ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος ἐχθροὶ ἀλλήλων ἐγένοντο. Ὅπως ἡ Κλεοπάτρα τὸν Ἀντώνιον ἐδουλώσατο, ἢ ἐκ γοητείας, ἢ ἐξ ἔρωτος. Ὅτι ἠτοιμάζοντο εἰς τὸν κατ' ἀλλήλων πόλεμον ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος, καὶ περὶ σημείων τότε συμβάντων.

Ν. XXIX. Περὶ τοῦ καλουμένου Γλυκῆος λιμένος. Συνέλευσις Ἀντωνίου καὶ Καίσαρος. Ναυμαχία καὶ νίκη τῶν τοῦ Καίσαρος. Ὅτι ἡ Κλεοπάτρα ἀπῆραι εἰς Αἴγυπτον συνεβούλευσε τῷ Ἀντωνίῳ. Ναυμαχία τῶν τοῦ Καίσαρος, καὶ τῶν τοῦ Ἀντωνίου, καὶ τῆς Κλεοπάτρας ἐκπλους, καὶ Ἀντωνίου αὐτῇ ἀκολού- θησις. Ἦττα παντελής τοῦ ναυτικοῦ Ἀντωνίου.

Ν. XXX. Ὅτι μετὰ τὴν ἦτταν τοῦ Ἀντωνίου μόναρχος ὁ Καῖσαρ ἐλογίζετο. Περὶ Νικοπόλεως, καὶ περὶ τοῦ φάσματος ὁ πρὸ τῆς ναυμαχίας ἐφάνη τῷ Καίσαρι. Ὅτι ἡ Κλεοπάτρα, εἰς Αἴγυπτον γε- νομένη, παρεσκευάζετο εἰς πόλεμον σὺν τῷ Ἀντω- νίῳ. Ὅσα ὁ Καῖσαρ τῇ Κλεοπάτρᾳ ἐμήνυσε. Μάχη τῶν τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Ἀντωνίου. Ὅτι ἐαυτὸν ἀπέκτεινεν ὁ Ἀντώνιος, καὶ ὅσα ἡ Κλεοπάτρα ἐποί- ησεν ἐκείνου θανόντος.

Ν. XXXI. Ὅπως ἐζωγράφθη ἡ Κλεοπάτρα. Ὅτι ἀπῆλθε πρὸς τὴν Κλεοπάτραν ὁ Καῖσαρ, καὶ ὅτι ἠπάτησεν αὐτὸν ἐκείνη ὡς φιλοψυχοῦσα, καὶ ὅπως ἀπεθανεν ἀσπίδος ὡς εὐκείνη δόγματι, ἢ ἄλλῳ τινὶ φαρμάκῳ. Κνήστις. ἡ μάχαιρα. Ὅτι ὁ Καῖσαρ τὸν

τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶδε νεκρόν. Ὅπως διετίθησαν οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς τὸν Καῖσαρα ἐπανελθόντα εἰς Ῥώ- μην.

Ν. XXXIII. Ὅσα τότε οἱ Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν ἔθνη. Ὅτι ἐκτοτε μοναρχεῖσθαι ἤρξαντο οἱ Ῥωμαῖοι. Ὅσα τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ ὁ Καῖσαρ ἐποίησεν. Ὅτι ἐσκήπτετο ὁ Καῖσαρ παραιτεῖσθαι τὴν μοναρχίαν. Οἱ δὲ τῆς βουλῆς, τὴν σκῆψιν γινώσκοντας, ἐδίεζον δῆθεν αὐτὸν μοναρχεῖν. Ὅτι ἐπι δέκα ἔτη τὴν ἀρχὴν ἔλεγε καταδέχεσθαι ὁ Καῖσαρ. Καὶ παρελθούσης δ' αὐτῆς, αὐθις ἤρχεν εἰς τὸ ἐξῆς. Τί δηλοῖ τὸ Αὐγου- στος. Ὅθεν ἡ κατοικία τῶν αυτοκρατόρων ὠνομάσθη παλάτιον.

Ν. XXXIII. Ὅπως ἤρχεν ὁ Καῖσαρ. Ὅτι ἐνόση- σεν ὁ Αὐγουστος, καὶ ὅπως ἀνεβρώσθη. Ὅτι δικτά- τωρ ὁ Καῖσαρ ψηφισθεὶς, τὴν κλήσιν παρητήσατο.

Ν. XXXIV. Ὅτι τὸν Ἀγρίππαν ὁ Καῖσαρ τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ τῇ Ἰουλίᾳ συνήκησεν. Ὅσα ὁ Καῖσαρ ὁ Αὐγουστος ἐποίησε διαφόροις ἔθνεσι. Θάνατος Ἀγρίπ- πα. Οἶος ἦν ὁ Ἀγρίππας. Ὅπως ὁ Καῖσαρ φκει- ώσατο τὸν Τιβέριον. Περὶ φάσματος.

Ν. XXXV. Περὶ τῶν ἐγγόνων τοῦ Καίσαρος.

Ν. XXXVI. Ὅπως οἱ τοῦ Καίσαρος τελευτήσαν ἕγγονοι. Ὅπόσα δραχμαὶ ποιούσι νόμισμα. Ὅτι υἱοθετήσατο τὸν Τιβέριον ὁ Καῖσαρ, καὶ τὸν Γερμα- νικόν. Ὅσα ἡ Λιβία περὶ τῶν ἐπιβουλεύσαντων τῷ Αὐγούστῳ συνεβούλευσεν.

Ν. XXXVII. Ὅτι ὁ Τιβέριος κατὰ τῶν Παννονι- κῶν ἐστάλη ἔθνων. Ὅτι ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τοὺς Παννονίους καὶ τοὺς Δαλμάτας. Ὅσα ἐν τῇ Κελτικῇ οἱ Ῥωμαῖοι ἐπαθον, τῶν βαρβάρων ἐπιθε- μένων αὐτοῖς.

Ν. XXXVIII. Περὶ τοῦ τέλους τοῦ Αὐγούστου Καί- σαρος. Ὅτι ἀρχαῖόν ἐστι τὸ τὰς σφραγίδας τῶν δι- θηκῶν τοὺς σφραγισαντας ἐπισκέπτεσθαι. Οἶος ἦν ὁ Αὐγουστος Καῖσαρ. Περὶ Ἀθηνόδωρου ἀνδρὸς σο- φοῦ.

LIBER UNDECIMUS

Ν. I. Ὅτι ἀπέκτεινε τὸν ἕγγονον τοῦ Αὐγούστου τὸν Ἀγρίππαν. Ὅτι οἱ ἐν τῇ Γερμανίᾳ στρατιώται τὸν Γερμανικόν ὠνόμασαν αυτοκράτορα, ὁ δὲ λαθεῖν τὴν ἀρχὴν οὐκ ἠθέλησε. Οἶος ἦν ὁ Τιβέριος μέχρις ὁ Γερμανικὸς περιῆν.

Ν. II. Περὶ Κλήμεντος τοῦ δούλου τοῦ Ἀγρίππου. Τελευτὴ τοῦ Γερμανικοῦ, καὶ οἶος ἦν. Ὅτι τοῦ Γερ- μανικοῦ τελευτήσαντος ὁ Τιβέριος ἐπὶ τὸ πρῶτον ἤλ- λολοῖτο. Ὅπως ὁ Δροῦσος ἀπώλετο. Τελευτὴ τῆς Λι- βίας. Καὶ ὅπως ὁ Τιβέριος πρὸς αὐτὴν διεκλήθη, καὶ ὅτι ἡ βουλὴ αὐτὴν ἐτίμησε, καὶ οἷα ἦν ἐκείνη. Περὶ Σειανοῦ, καὶ ὅπως ἀπώλετο.

Ν. III. Ὅτι καὶ ἀσελγῆς ἦν ὁ Τιβέριος. Τελευτὴ τοῦ Τιβερίου Καίσαρος. Ὅπως δίδεκετο περὶ τοὺς Χριστιανούς ὁ Τιβέριος.

Ν. IV. Ὅσα καὶ ὅπως ἀνήλυσεν ὁ Γάιος. Ὅτι καὶ ἀσελγίστατος ὁ Γάιος ἦν. Ὅτι καὶ ἀστατον ἦθος εἶχεν. Ὅτι ἐθέου ἐαυτόν.

Ν. V. Περὶ Κλαυδίου τοῦ ὑστερον βασιλεύσαντος. Ὅτι καὶ τινα κατὰ ὁ Γάιος ἐπραξεν. Ὅπως συνέλε- γεν ὁ Γάιος χρήματα. Ὅτι καὶ ῥήτωρ δοκεῖν εἶναι ἤθελε δεῖνότατος ὁ Γάιος.

Ν. VI. Ὅτι καὶ φόνους πολλοὺς ἀκρίτως ἐποίηι Περὶ ἐπιβουλῆς κατὰ Γαίου γενομένης. Περὶ Πρωτο- γένους, καὶ τῶν αὐτοῦ βίβλων.

N. VII. *Όταν ἐμάνη μανίαν ὁ Γάιος. Ἐπὶ τῆς τοῦ Γαλατοῦ ἐλευθερίας καὶ παρθένιας. Ὅτι αὐτὸν ὁ Λούκιος εὐφραδὴς παρελογίσαστο. Ὅτι ἀπήτει ὁ Γάιος ναοὺς αὐτῶν ἀνεγείρεσθαι ὡς θεῶν, καὶ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν οὐκίον δυνάμαζε. Περὶ τοῦ Ηιλιάτου. Ἐπιβουλὴ κατὰ Γαίου. Ἀναίρεσις Γαίου. Ὅρα ζῆλον καὶ παρθένιαν ἀνδρός.*

N. VIII. *Όσιος ἦν τὰ ἤθη ὁ Κλαύδιος. Ὅτι τοὺς ἀπεικονότας τὸν Γάιον ἐκόλασε, καὶ ἂν δρόντως ἐποίησεν. Ὅτι οὐδὲ φιλοχρήματος ὁ Κλαύδιος ἦν. Ὅτι, ἀφρονίαν σίτου προμηθεύμενος τοῖς Ῥωμαίοις, λιμένας ἐποίησε ὁ Κλαύδιος. Ὅτι μετριόφρων ἦν.*

N. IX. *Ὅτι φονικὸς ἐγένετο. Ἐπιβουλὴ κατὰ Κλαυδίου. Εὐστοχος ἀπόκρισις, καθαρὰ τοῦ ἐρωτήσαντος Ἀβρέλιας γυναικὸς καὶ ἔργον καὶ λόγος. Ὅσα ἐποιοῦν οἱ τοῦ Κλαυδίου ἀπελευθεροὶ καὶ ἡ γυνή. Στρατεία Κλαυδίου κατὰ Βρεττανῶν, καὶ νίκη. Περὶ τῆς ἀκολασίας τῆς Μεσσαλίνης.*

N. X. *Ὁ καὶ νῦν ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου περιζώνωνται. Καὶ αὐτῆς περὶ τῆς ἀκολασίας τῆς Μεσσαλίνης, καὶ ὅπως ἐθάρη. Ὅτι Ἀγριππῖναν ὁ Κλαύδιος ἐγγυμὴν ἀδελφιδὴν αὐτοῦ οὖσαν, ψηφίσματος παρὰ τῆς βουλῆς γενομένου ἐξείναι ἀδελφιδὰς καὶ Ῥωμαίους γαμῆν. Ὅσα ἦν ἡ Ἀγριππῖνα. Ὅτι Αὐγούσταν τὴν Ἀγριππῖναν ὁ Κλαύδιος ἀνόνμασε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς εἰσποίησαστο.*

N. XI. *Αἰτίαι δι' ἃς ἐπεβούλευσε τῷ Κλαυδίῳ ἡ Ἀγριππῖνα. Τελευτὴ Κλαυδίου. Ἔργον ἀξίειπαινον. Περὶ σημείων. Περὶ Θευδᾶ καὶ Σίμωνος τοῦ Μάγου. Περὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, καὶ ὅπως τὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον ἐξεδόθη.*

N. XII. *Ὅτι καὶ πολυδάπανος ἦν ὁ Νέρων. Ὅτι φαρμάκῳ ἔκτεινε τὸν Βρεττανικὸν ὁ Νέρων. Ὅτι καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ ὁ Νέρων ἀπέκτεινε. Ὅτι καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἀπεπέμψαστο, εἶτα καὶ ἀνείλεν. Ὅσα ἐποίησε ὁ Νέρων ἐκπλήκτως καὶ μιαιῶς.*

N. XIII. *Ὅτι πρῶτος ὁ Νέρων τοῦ κατὰ Χριστιανῶν ἤρξατο διωγμοῦ, καὶ ὅτι τοὺς ἀποστόλους ἀπέκτεινε Πέτρον καὶ Παῦλον, καὶ περὶ ὀρχιερέων τῆς Ῥώμης. Ἀποστασία κατὰ Νέρωνος. Ἀναίρεσις Νέρωνος.*

N. XIV. *Ὅτι υἱοθετήσαστο ὁ Γάβριος τὸν Πείσωνα, καὶ ὁ Ὄθων ἐπεβούλευσε τῷ Γάβρι. Ἀναίρεσις Γάβριος.*

N. XV. *Περὶ τοῦ Ψευδονέρωνος. Ὅτι οἱ τοῦ Ὄθωνος τῷ Οὐτίτῳ προσβαλόντες ἠττήθησαν. Ὅτι οἱ τοῦ Ὄθωνος καὶ πάλιν ἠττήθησαν.*

N. XVI. *Όσιος ἦν Οὐτίτῳ. Ὅπως Οὐεσπασιανὸς ἐπέκτεινε. Οὐεσπασιανὸς Καίσαρος ἀναγόμενος. Ὅθεν ὁ Ἰούστῳ προεῖπε τῷ Οὐεσπασιανῷ ὡς ἄρξει. Ὅπως καὶ παρὰ τῶν ὀχιῶν ὁ Οὐτίτῳ ἀνηρέθη.*

N. XVII. *Ὅτι ὁ Οὐεσπασιανὸς αὐτοκράτωρ καὶ παρὰ τῆς βουλῆς ἀνέβη, καὶ ὅτι ὁ Μουκιανὸς δικαίων ἦν τὰ πράγματα. Ὅσα ὁ Οὐεσπασιανὸς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἄλλοις ἐποίησε. Ὅσα ἐν τῇ Ῥώμῃ γενόμενος ἐποίησε. Ὅτι ἐθριάμβευσεν ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Ἱερουσαλὴμ Οὐεσπασιανὸς καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ. Τελευτὴ Οὐεσπασιανοῦ.*

N. XVIII. *Περὶ τοῦ Ψευδονέρωνος. Περὶ τοῦ Βεσβίου ἄρου καὶ τοῦ ἐκ αὐτοῦ ἀναδιδομένου πυρός, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ γενομένων ἐπὶ Τίτου. Ὅσιος ἀγῶνας ὁ Τίτος ἐποίησεν. Περὶ ἀρχιερέων τῆς Ῥώμης. Τελευτὴ Τίτου.*

N. XIX. *Όσιος ἦν ὁ Δομετιανός. Ὅτι καὶ θεὸς ἤθελε*

νομιζεσθαι. Ὅτι ἀναριθμήτους ἐκόλασεν. Ὅτι ἐμισήθη παρὰ πάντων ὁ Δομετιανός, καὶ ἐπεβουλεύθη. Περὶ τῶν προειπόντων τὸν ὄλεθρον αὐτοῦ Ἀναίρεσις Δομετιανοῦ. Ὅτι Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς, ἐν Ἐφέσῳ ὢν, ἔγνω τὴν τοῦ Δομετιανοῦ σφαγὴν. Περὶ ἀρχιερέων. Ὅτι καὶ ὁ Δομετιανὸς διωγμὸν ἐκίνησε κατὰ Χριστιανῶν, καὶ τὸν Θεολόγον Ἰωάννην περιώρισεν ἐν Πάτμῳ. Περὶ τῶν ἐκ γένου Δαβὶδ τοῦ Κυρίου συγγενῶν.

N. XX. *Ὅτι ἐπανήλθεν ὁ Θεολόγος ἀπὸ τῆς ὑπερορίας. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι τὸν Τραϊανὸν υἱοθετήσαστο, καὶ Καίσαρα ἀνείπεν ὁ Νερούας.*

N. XXI. *Όσιος ἦν ὁ Τραϊανὸς τοὺς τρόπους. Ὅτι ἐπολέμησε τοὺς Δακούς, καὶ ἐνίκησεν. Εἶτα καθαρὰ μὲν οἱ τὰ δπλα ἐπέσειαστο αὐτοῖς. Ὅτι οὐκ ἐνέμειναν οἱ Δακοὶ ταῖς ὁμολογίαις αὐτῶν, καὶ ὅτι στρατεύσαντες αὐθις, κατὰ τοῦ Τραϊανοῦ ἐπεχείρησαν δόλῳ αὐτὸν ἀνελεῖν. Ἐγνώσθησαν δὲ, καὶ ἠττηθέντες ὑπετάγησαν Ῥωμαίοις. Ὅπως ὁ βασιλεὺς τῶν Δακῶν τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ ἔκρυψεν. Ὅπως τοῖς φίλοις ἐπίστευεν ὁ Τραϊανός. Ὅτι τῆς Ἀρμενίας ἐκράτησεν ὁ Τραϊανός.*

N. XXII. *Ὅσα Ῥωμαίοις ὑπέταξε κατὰ Πάρθων στρατεύσας, καὶ ὅθεν ἔσχε τὴν ἰκωνομαίαν ἢ Ἐρυθρὰ θάλασσα. Περὶ Ἰουδαίων. Περὶ πατριαρχῶν.*

N. XXIII. *Όσιος ἦν ὁ Ἀδριανός. Ὅτι χρεωκοπίαν ὁ Ἀδριανὸς ἐκήρυξεν. Ὅτι ἐν Παλαιστίνῃ πόλιν ἀντὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ ὁ Ἀδριανὸς ὑποδόμησεν, Αἴλιαν καλέσας αὐτήν. Περὶ τῆς κατ' Ἀδριανοῦ τῶν Ἰουδαίων ἐπαναστάσεως.*

N. XXIV. *Περὶ Ἀλβανῶν, καὶ ὅτι Μασσαγῆται εἰσῆν. Περὶ Σευθηριανῶν. Ὅσιος ὁ Τούρβων ἦν καὶ ὁ Σίμιλις. Ὅτι τὸν Ἀντωνίνου ὁ Ἀδριανὸς προσχειρίσαστο, αὐτοκράτορα. Τελευτὴ Ἀδριανοῦ. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ Ἰουδαίων. Περὶ αἰρεσιάρχῶν. Περὶ Ἰουστίνου τοῦ Φιλοσόφου καὶ Μάρτυρος.*

LIBER DUODECIMUS.

N. I. *Διὰ τί Εὐσεβὴς ἐπεκλήθη Ἀντωνίνος Νομοθεσία αὐτοῦ. Τελευτὴ Ἀντωνίνου. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος,*

N. II. *Μάρκου Ἀντωνίνου πόλεμοι πρὸς διάφορα ἔθνη. Περὶ τοῦ δι' ἐντεύξεως Χριστιανῶν πρὸς τὸν Θεὸν γενομένου θαύματος ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατοπέδῳ.*

N. III. *Ἀποστασία κατὰ Μάρκου Ἀντωνίνου Νομοθέτημα. Ὅτι ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐν Ἀθήναις ἔταξε τῶν λόγων ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου μισθὸν λαμβάνοντας. Περὶ πατριαρχῶν.*

N. IV. *Όσιος ἦν τὰ ἤθη ὁ Κόμοδος. Ὅτι πρὸς πολλοὺς ἄλλοις καὶ τὴν οἰκίαν γυναῖκα ἀνείλεν ὁ Κόμοδος. Περὶ πολέμων γενομένων ἐπὶ Κομόδου. Περὶ Παρηνίου, καὶ ὅπως ἐξεδόθη τοῖς στρατιώταις. Ὅσα ἦσαν οἱ Καισάρειοι, καὶ ὅσα ἐποιοῦν. Ὅπως ὁ Κλέανδρος διεφθάρθη ὑπὸ τοῦ δήμου. Ὅτι φονικώτατος ἦν ὁ Κόμοδος.*

N. V. *Τὰ Κομόδου ἐπίθετα. Ὅτι ἡρματηλάτης καὶ ἐμονομάχῃ ὁ Κόμοδος, καὶ ὅτι ὠμότατος ἦν. Ἡ βάρβδος τοῦ κήρυκος. Ἀναίρεσις τοῦ Κομόδου. Περὶ πατριαρχῶν.*

N. VI. *Όσιος ἦν ὁ Περτιναξ. Ὅπως διετίθη περὶ τὰ πράγματα ὁ Περτιναξ καὶ τοὺς Ῥωμαίους. Ὅπως ὁ Περτιναξ τὸν παρὰ τῶν στρατιωτῶν αὐτοκράτορα μέλλοντε γενέσθαι οὐκ ἐκόλασεν.*

N. VII. *Στάσις τοῦ δήμου πρὸς τὸν Ἰουλιανόν.*

Περὶ Σευήρου καὶ Νίγρου καὶ Ἀλδίνου στασιασάντων κατὰ Ἰουλιανόν· Περὶ τοῦ εἰς Ῥώμην Ἀθηναίου, καὶ ὅπως ὠνομάσθη.

N. VIII. Ὅπως ὁ Σευήρος ὑπέσχετο, καὶ οὐκ ἐπλήρωσε ταῦτα. Οἷα πρὸ τῆς βασιλείας σημεῖα τῷ Σευήρῳ ἐγένοντο τὴν ἀρχὴν αὐτῷ προσημεινόντα. Ὅτι τῷ Νίγρῳ πολεμήσας ἐνίκησε, καὶ Νίγρος ἀνῆρέθη.

N. IX. Πόλεμοι Ῥωμαίων πρὸς διάφορα ἔθνη. Ὅτι πόλεμος συνεβράχη τῷ Σευήρῳ καὶ τῷ Ἀλδίνῳ, καὶ ὁ Ἀλδίνος ἠττήθη. Ὅτι κατὰ Πάρθων ὁ Σευήρος ἐστράτευσεν, καὶ πόλεις εἶλε. Ὅτι πολυπράγμων ἦν ὁ Σευήρος. Περὶ τοῦ Νείλου. Περὶ Πλαυτιανοῦ, καὶ τῆς αὐτοῦ ἀπληστίας, καὶ ὅπως ἀπώλετο. Περὶ τοῦ ἀρχιλήστου Φύλικος. Ὅτι εἰς τὴν Βρεττανίαν ὁ Σευήρος ἐστράτευσεν, καὶ περὶ Βρεττανῶν καὶ τῶν ἡθῶν αὐτῶν. Ὅσον τὸ μέγιστον καὶ τὸ πλάτος τῆς βρεττανίας. Ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀντωνίνος ἐπεβούλευεν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἀδελφῷ. Τελευτὴ Σευήρου.

N. IX. Περὶ Ὀριγίνους. Τίνα εἰσὶ τὰ Ἐξαπλᾶ Ὀριγίνους. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XII. Ὅπως ἀνείλε Γίταν τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν ὁ Ἀντωνίνος. Ὅτι καὶ ἄπιστος ἦν. Ὅθεν ὠνομάσθη Καράκαλος. Ἀναίρεσις Ἀντωνίνου.

N. XIII. Περὶ Ἰουλίας τῆς μητρὸς Ἀντωνίνου, καὶ ὅπως ἐτελεύτησεν. Ἐπιβουλὴ κατὰ Μακρίνου. Ἀναίρεσις Μακρίνου.

N. XIV. Ὅτι οὐ μόνον ἦν ἀσελγέστατος, ἀλλὰ καὶ ἀσεβίστατος, καὶ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ θρησκείαν. Οἷα ὁ Ψευδαντωνίνος ἐποίει πᾶσαν ἀπέλγειαν ὑπερβάλλοντα. Ὅτι τὸν ἐξάδελφον αὐτοῦ βασιανὸν υιοθετήσατο Ἀλέξανδρον μετονομάσας αὐτόν. Ἀναίρεσις τοῦ Ψευδαντωνίνου. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XV. Περὶ στάσεων μέσον τοῦ δήμου καὶ τῶν στρατιωτικῶν γενομένων. Ὅπως τοῖς Πέρσαις πύθις ἡ βασιλεία περιελήλυθε, καταλυθεῖσα παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα. Οἷα οἱ πεμφθέντες παρὰ Ἀρταξέρξου εἶπον. Καὶ ὅπως αὐτοῖς ἐχρήσατο ὁ βασιλεὺς οὗτος, καὶ ὅπως τοῖς Πέρσαις ἐπολέμησεν. Ὅτι καὶ τοῖς Γερμανοῖς ἐμαγέσατο. Ἀνάβρῃσις Μαξιμίμου. Ἀναίρεσις Ἀλεξάνδρου. Ὅτι ἡ Μαμαία Χριστιανὴ γέγονεν. Περὶ ἀρχιερέων.

N. XVI. Αἰτία δι' ἣν ὁ Μαξιμῖνος διωγμὸν κατὰ Χριστιανῶν ἐκίνησεν. Ὅτι κατὰ Γερμανῶν ἐκστρατεύσας ὁ Μαξιμῖνος ἐνίκησεν. Ὅτι δύο στρατηγούς ἡ Καίσαρος ἡ βουλὴ προσβάλετο κατὰ Μαξιμίμου. Ἀναίρεσις Μαξιμίμου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

N. XVII. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XIX. Στάσις κατὰ Φιλίππου. Περὶ Δεκίου, καὶ ὅπως παρὰ τῶν στρατιωτικῶν ἐναγκάσθη δεῖξασθαι τὴν βασιλείαν. Ἀναίρεσις Φιλίππου.

N. XX. Περὶ μαρτύρων. Περὶ πατριαρχῶν Περὶ τοῦ Ὀριγίνους καὶ τῶν αὐτοῦ διαστρόφων δογμάτων. Περὶ Ναυτίτου. Ἐπιστολὴ Διονυσίου ἐπισκόπου. Ἀλεξανδρείας. Περὶ τῆς τοῦ Δεκίου τελευτῆς.

N. XXI. Ὅτι καὶ ὁ Γάλλος διωγμὸν ἐπήγειρε, κατὰ Χριστιανῶν. Ἐθνῶν κινήσεις, καὶ χωρῶν πλειστον καταδρομαί, καὶ φθορὰ πολυπληθῆς ἐκ λοιμοῦ. Ὅπως Ἀμιλιανὸς τὴν αὐταρχίαν ἤρπασεν. Ἀναίρεσις Γάλλου,

N. XXII. Ἀναίρεσις Αἰμιλιανοῦ. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XXIII. Ὅτι ὑπὸ Περσῶν ἐλήφθη Οὐαλεριανός. Ὅτι εἶλον οἱ Πέρσαι πόλεις πολλὰς, καὶ πλῆθος αἰ-

α χμαλώτων, καὶ ὅπως αὐτοῖς ἐπέχρηστο. Ὅπως ἐάλω ἡ Καισάρεια. Ὅτι ἐπέθεντο τοῖς Πέρσαις Ῥωμαῖοι ἀθρόον, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀνείλον, καὶ παλλακὰς τοῦ Σαπώρου εἶλον. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XXIV. Ὅσοις ἔθνεσιν ἐπολέμησεν. Περὶ Αὐριόλου, καὶ περὶ Ἰγγενούου τυραννίδι ἐπιχειρήσαντος. Περὶ τῆς ἐπαναστάσεως Ποστούμου. Μάχη πρὸς Ποστοῦμον, καὶ ἔττα αὐτοῦ. Ὅτι ἐτυράνησεν ὁ Μακρίνος. Ὅτι τὸν Αὐριόλον ἐπέμφεν κατὰ Μακρίνου ὁ Γαλιῖνος, καὶ ὅπως οἱ τοῦ Μακρίνου τῷ βασιλεῖ προσεχώρησαν. Ἀναίρεσις Μακρίνου καὶ Μακριανοῦ. Ἔττα Κυνίου, καὶ ἀναίρεσις. Ὅπως ὁ Ὠδενάθος ἀνῆρέθη.

N. XXV. Ὅτι καὶ ὁ Αὐριόλος τυραννίδι ἐπιχειρήσεν. Ὅτι μικροῦ ἐάλω ἦν τοῦ Βασιλέως ἡ γαμετή. Ἐτέρα ἐπιβουλὴ κατὰ Γαλιῖνου, καὶ ἀναίρεσις αὐτοῦ. Ὅσον ἦν τοὺς τρόπους ὁ Γαλιῖνος. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XXVI. Περὶ Θεσσαλονίκης. Ὅτι καὶ ὁ Κυνιλιανὸς παρὰ τῆς συγκλήτου βασιλεὺς ἀνεβρόθη.

N. XXVII. Ὅτι οὗτος διωγμὸν κατὰ Χριστιανῶν ἐγείρει ἐμελέτα. Ὅσα ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐστρατήγησεν. Ἀναίρεσις Αὐρελιανοῦ.

N. XXVIII. Πόλεμοι κατὰ Σκυθῶν. Ἀναίρεσις Τακίτου.

N. XXIX. Ἀναίρεσις Φλωριανοῦ. Ἀποστασία κατὰ Πρόβου. Κάρου ἐπαναστάσις.

N. XXX. Ἐκστρατεία τοῦ Κάρου κατὰ Περσῶν, καὶ νίκη, καὶ κατὰ Σαρματῶν. Τελευτὴ Κάρου. Αὐταρχία Νουμεριανοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ ἀναίρεσις. Περὶ τοῦ αἰρεσιάρχου Μάνεντος. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XXXI. Ὅτι Μαξιμιανὸν τὸν Ἐρκοῦλιον ὁ Διοκλητιανὸς κοινῶν προσελήφει τῆς βασιλείας, καὶ περὶ τοῦ διωγμοῦ, ὃν οὗτοι ἐποίησαν. Ὅτι πόλεων τινων ἀποστασῶν ὁ Διοκλητιανὸς αὐθις ταύτας ἐπέταξεν. Ὅτι τοὺς γάμβρους αὐτῶν καὶ ἄμφω οἱ βασιλεῖς Καίσαρας πεποιήκασιν. Ὅτι τοῖς Ἀλεμαννοῖς ὁ Κώνστας μαχεσάμενος ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καὶ ἠττήθη καὶ νενίκηκε. Ὅτι Ναρσοῦ τοῦ Περσῶν βασιλέως λεητατοῦντος τοὺς ὑπάρχουσας Ῥώμης ὁ Γαλιῖνος αὐτῷ ἐπολέμησε, καὶ πρῶτον μὲν ἠττήθη, εἶτα δὲ περιφανῆ ἐνίκησε νίκη. Ὅτι ὑπερφορήσας ὁ Διοκλητιανὸς προσκυνεῖσθαι ἀπήτησε, καὶ λίθους καὶ μαργάρους ἑαυτῷ περιέθετο.

N. XXXII. Ὅπως ἀποθέμενοι τὴν ἀρχὴν καὶ ἄμφω οὗτοι οἱ τύραννοι, ιδιώτευσαν. Ὅτι ἐπὶ τῇ ἰσῆ τῇ κατὰ Περσῶν ἐβριάμβυσαν. Ὅθεν ἐλήθη θρίμβος. Ὅτι οἱ Καίσαρες γεγονάσιν αὐτοκατάρτες. Καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ παρὰ τῶν στρατιωτικῶν βασιλεὺς ἀνεβρόθη Μαξέντιος. Οἷος ἦν ἕκαστος τοὺς τρόπους τῶν βασιλείων τούτων.

N. XXXIII. Περὶ γυναικὸς κοσμίας διὰ σωφροσύνης αὐτὴν διαχειρισμένης. Περὶ τῆς τελευτῆς Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ. Τελευτὴ Κώνσταντος. Ἀνάβρῃσις τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Ὅτι ἐξ ἀποκαλύψεως ὁ Κώνστας τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον ἐβασίλευσεν. Ὅτι ὁμηρεῶν παρὰ Γαλλερί, ὁ Κωνσταντῖνος ἐπεβουλεύετο παρ' ἐκείνου.

N. XXXIV. Τελευτὴ Μαξιμίμου. Περὶ πατριαρχῶν.

LIBER DECIMUS TERTIUS.

N. I. Περὶ τῆς ἀγίας Ἐλένης. Ἐκστρατεία τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου κατὰ Μαξεντίου. Περὶ τοῦ

φανένιος τῶν μεγάλων Κωνσταντίνων δι' ἀστέρων σταυροῦ, καὶ ὅπως ἀπώλετο ὁ Μαγνέντιος, Ὅτι καὶ τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ἰταλίας ἐκράτησεν ὁ μέγας Κωνσταντίνος. Ὅτι κατὰ Λικινίου ἐκστρατεύσας ὁ Μέγας Κωνσταντίνος ἐνίκησεν· εἰς δὲ Θεσσαλονίκην αὐτὸν περιώρισεν, ἔνθα καὶ ἀνηρέθη. Περὶ ὀπτασιῶν τῶν Μεγάλων Κωνσταντίνων φανεισῶν.

N. II. Ὅτι λελώδητο τὸ σῶμα οὗτος ὁ βασιλεὺς, καὶ ὅπως παίδων αἵματι λούσασθαι προτραπεί, οὐκ ἠθέλησεν. Ὅτι οἱ κορυφαῖοι τῶν ἀποστόλων ἄναρ τῶν βασιλεῖ ἐφάνησαν, καὶ ὑπέθετο τρόπον, δι' οὗ ἰαθήσεται· καὶ ὡς βαπτισθεὶς ἰάθη. Καὶ τὰ εἰδωλεῖα ἐπέκλεισεν. Περὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς διαλέξεως τοῦ ἀγίου Σιλβέστρου, καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν ταύρων θαύματος. Περὶ τῆς εὐρέσεως τοῦ θεοῦ σταυροῦ. Περὶ τῶν παίδων τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Καὶ ὅπως ἀνείλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κρίσπον, διαβολῇ τῆς μητρὸς, εἰς ἀκαλίην. Ὅτι τοὺς Σαρμάτας καὶ τοὺς Γότθους ἐνίκησεν.

N. III. Περὶ τῆς κτίσεως Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ ὅσον ἦν τὸ Βυζάντιον. Περὶ τοῦ ἐπὶ τῶν γενεθλίων τῆς πόλεως γενομένου θεματικῶν. Περὶ τοῦ Βυζαντίου, καὶ ὅσα ὁ Δίων περὶ αὐτοῦ ἱστορεῖ. Περὶ τοῦ ἐν τῶν Πλακατιῶν κίονος, καὶ τοῦ ἐν αὐτῶν ἀγάλματος. Περὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς νέας Ῥώμης. Περὶ τοῦ ἀγίου Μητροφάνους.

N. IV. Περὶ Ἀρείου καὶ τῆς κακοδοξίας αὐτοῦ. Περὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου. Περὶ Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου. Περὶ τοῦ ἀγίου συμβόλου. Ὅπως ἐτίμησε τοὺς ἀγίους Πατέρας ὁ βασιλεὺς. Ὅτι τοῦ ἀγίου Μητροφάνους θανόντος, ὁ θεῖος Ἀλέξανδρος γέγονε πατριάρχης. Τελευτῇ τῆς ἀγίας Ἑλένης. Τελευτῇ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Οἷος ἦν τὰ ἤθη ὁ θεῖος αὐτοῖς ἀποκράτωρ.

N. V. Ὅπως ἡ βασιλεία Ῥωμαίων εἰς τοὺς τρεῖς ἐμμερίσθη παῖδας τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Κοττίαι ὠνομάσθησαν ἀπὸ Κοττίου βασιλέως τῶν τόπων τούτων γενομένου. Ὅτι ὁ Κωνσταντίνος ἐπιβῶν τῶν τοῦ Κωνσταντος λάχει, ἠττήθη καὶ ἀνηρέθη. Ὅτι ὁ Κώνστας καὶ τῆς ἀδελφικῆς ἐκράτησε μίρας, καὶ ὑπὸ Μαγνηντίου ἀνηρέθη. Περὶ τῆς πρὸς Πέρσας μάχης τοῦ Κωνσταντίου. Καὶ περὶ Ὀρμισδοῦ τοῦ Πέρσου.

K. VI. Ὅπως ὁ Μαγνέντιος τυραννίδι ἐπικεχείρηται. Ἀναίρεσις Κωνσταντος. Ὅτι πολλοὺς τῶν ἐξιολεγερώτερων ἀπώλεσεν ὁ Μαγνέντιος.

K. VII. Ὅτι Σαπώρης ὁ Περσῶν βασιλεὺς, τῇ Ῥωμαίων γῶρᾳ ἐπέθετο καὶ Νίσιβιν πολιορκήσας, ἐπικρατὸς ἀνεχώρησεν. Ὅτι καὶ Βρετανίων τυραννίδι ἐπικεχείρηται. Ὅναρ τῶν Κωνσταντίνων ὄφθην. Ὅτι προσήλθεν ὁ Βρετανίων τῶν Κωνσταντίνων.

N. XVIII. Περὶ Μαγνηντίου τυραννήσαντος καὶ συμβαλόντος τῶν Κωνσταντίνων ἠττηθέντος. Ὅτι ἠττηθεὶς ὁ Μαγνέντιος ἔφυγεν. Ὅτι καὶ αὐθις πρὸς πόλεμον ὁ Μαγνέντιος ἠτοιμάζετο. Ὅτι ἐπεβούλευσεν ὁ Μαγνέντιος τῶν Γάλλων. Περὶ τοῦ Ὀρόντου ποταμοῦ. Ὅπως ἐγνώσθη ἡ κατὰ Γάλλου ἐπιβουλή.

N. IX. Ὅτι καὶ αὐθις ἠττήθη ὁ Μαγνέντιος, καὶ αὐτὸν διεχρήσατο. Ὅτι μόναρχος ὁ Κωνσταντίνος κατέστη καὶ ὀλοκλήρου τῆς ἀρχῆς γέγονεν ἐγκρατής. Ὅπως ὁ Γάλλος ὑπερεφρόνησε, καὶ τοὺς συγκλητικοὺς ἀνείλεν ἄνδρας, καὶ αὐτῆς τοῦ Καίσαρος ἀξίας ἐξέτισε καὶ τῆς ζωῆς ἐστερήθη ἀναίρεθείς.

A Ἀποστασία Σιλβάνου καὶ ἀναίρεσις. Ὅσα ὁ Σαπώρης τῶν Κωνσταντίνων ἐπέστειλε, καὶ ὁ Κωνσταντίνος αὐθις ἐκείνων.

N. X. Ὅτι Καίσαρα τὸν Ἰουλιανὸν ἀνείπε Κωνσταντίνος, καὶ τὴν ἀδελφὴν Ἑλένην αὐτῶν συνέζευξεν. Ὅτι ἐν πολέμοις εὐτύχησεν Ἰουλιανός. Ὅτι ἀπεστάτησεν Ἰουλιανὸς καὶ Ἀβγουστος ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἀνηγορεύθη. Οἷα τῶν Κωνσταντίνων ἐπέστειλεν. Ἰουλιανός. Οἷα αὐθις ἐμήνυσε τῶν Ἰουλιανῶν ὁ Κωνσταντίνος. Οἷα πρὸς τὰ τοῦ Κωνσταντίνου μηνύματα ἀντέθετο ὁ Ἰουλιανός, καὶ ὅσα αὐτῶν ἐπέστειλεν.

N. XI. Ὅτι κατὰ τοῦ Κωνσταντίου ἐπῆει ὁ τύραννος μήπω τὴν ἑαυτοῦ ἐκφήνας ἀσέβειαν. Τελευτῇ Κωνσταντίου. Οἷος ὁ Κωνσταντίνος ἦν. Περὶ τῆς Ἀρείου διαφθορᾶς. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι ὁ Μακεδόνιος τὸ σῶμα τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἀγίου μετένεγκεν Ἀκακίου, αὐθις δὲ ὁ Κωνσταντίνος εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων αὐτὸ μετεκόμισεν. Περὶ τῶν ἀγίων ἀποστόλων Ἀνδρέου καὶ Λουκᾶ. Περὶ Εὐσεβίας τῆς γαμετῆς Κωνσταντίου.

N. XII. Ὅτι ἐτίμησε τὸν τοῦ Κωνσταντίου νεκρὸν ὁ Ἰουλιανός. Ὅτι λιτότητα ὁ παραβάτης μετῆει. Ὅτι μετὰ τὴν μοναρχίαν φανερώσ τὰ Ἑλλήνων ἐσέβητο. Ὅτι ἐνώλυσε τοὺς Χριστιανούς μαθημάτων μετέχειν. Ὅτι ἐπέτρεψε τοῖς Ἰουδαίοις τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν ἀνεγείραι. Περὶ Εὐσεβίου, καὶ τῶν ἄλλων εὐνούχων. Ὅτι τὸ ἐν ταῖς δάφναις τοῦ Ἀπόλλωνος ἀγάλμα, καὶ τὸν ναὸν σκηπτὸς κατέκαυσεν. Περὶ τῶν ἀγίων Ἀρτεμίου, καὶ Εὐγενίου, καὶ Μακαρίου.

N. XIII. Ὅπως ὁ παραβάτης τοῖς Πέρσαις μαχόμενος, ἀφανῶς κατὰ τῆς πλευρᾶς ἐτρώθη, καὶ θνήσκων κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἐβλασφήμησε, καὶ οὕτως τὴν ἀθλίαν αὐτοῦ ψυχὴν ἀπηρεύξατο. Οἷος ἦν τὰ ἤθη ὁ Ἰουλιανός. Περὶ τοῦ ὄνειρου. Περὶ σημείου δηλοῦντος τὸν τοῦ παραβάτου θάνατον.

N. XIV. Οἷος ὁ Ἰουλιανός ἔθετο πρὸς Πέρσας σπονδὰς. Περὶ τῆς τελευτῆς Ἰουλιανοῦ. Περὶ Σαλουστίου. Ὅτι παρὰ πάντων βασιλεὺς Οὐαλεντινιανὸς ἐψηφίσθη. Οἷος ἦν Ἰουλιανός.

N. XV. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι τὸν ἀδελφὸν Οὐαλεντα κοινῶν τῆς βασιλείας ὁ Οὐαλεντιανὸς προσελάβετο. Περὶ Ῥοδάνου, καὶ ὅπως τούτον ἀδικούντα ἐκόλασεν Οὐαλεντιανός. Τελευτῇ τοῦ Οὐαλεντιανοῦ.

N. XVI. Περὶ τοῦ βασιλέως Οὐαλεντος, καὶ τῶν κατὰ θάλασσαν ἐμπρησθέντων παρὰ αὐτοῦ ἱερῶν. Περὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ Ἐκκλησίας, καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου γενομένου θαύματος. Περὶ τῆς τελευτῆς τοῦ Οὐαλεντος, καὶ τῆς περὶ ταύτης προφύσεως τοῦ ὁσίου Ἰσαακίου. Περὶ τῆς Προκοπίου τυραννίδος, καὶ τῆς καθαιρέσεως τῶν τευχῶν Χαλκηδόνος. Περὶ τῆς ἀλεκτορομαντείας Ἰαμβλίχου καὶ Λιβανίου.

N. XVII. Ὅτι τὸν νέον Οὐαλεντινιανὸν ἡ στρατιὰ βασιλεῖα ἀνείπε. Περὶ Θεοδοσίου τοῦ ἐξ Ἰσπανίας, καὶ ὅπως τοὺς Σκύθας ἐνίκησεν. Τελευτῇ Γρατιανοῦ.

N. XVIII. Ὅτι ὁ Μάξιμος τυραννίδι ἐπικεχείρηκεν ἀπενθρώπων κατὰ τοῦ νεοῦ Οὐαλεντιανοῦ, καὶ κρατηθεὶς παρὰ Θεοδοσίου ἀνηρέθη. Ὅτι ἐκυτὸν ἀνείλεν ὁ Οὐαλεντιανός. Ὅτι ἐστάσασα κατὰ Θεοδοσίου ὁ δῆμος τῶν Θεσσαλονικῶν· ὁ δὲ ἐκτείνειν αὐτῶν ὡσεὶ πεντεκαίδεκα χιλιάδας, καὶ ὅπως ἡλέγ-

χθη παρὰ τοῦ μεγάλου Ἀμβροσίου. Ὅτι ἀνέϊλεν ὁ Θεοδόσιος τὸν τύραννον Εὐγένιον. Περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων συναγωγῆς, ἣν ἐν τοῖς Χαλκοκραταῖς ἐκτίσαν, καὶ ὅπως καὶ διὰ ταύτην ὁ μέγας Ἀμβρόσιος ἐπαβήσασατο. Περὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ γενομένης ἀταξίας.

N. XIX. Περὶ τῆς δευτέρας συνόδου. Περὶ τοῦ ἁγίου Ἀμφιλοχίου. Ὅτι βασιλεῖς καὶ ἄμφω τοὺς υἱοὺς ἀνηγόρευσεν ὁ Θεοδόσιος καὶ περὶ τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου.

N. XX. Περὶ τοῦ Χρυσοστόμου, ὅπως γέγονε πατριάρχης, καὶ ὅπως ἐξωρίσθη. Τελευτὴ Εὐδοξίας. Τίνας μετὰ τὸν Χρυσόστομον ἐγένοντο πατριάρχαι. Τελευτὴ Ἀρκαδίου.

N. XXI. Περὶ τοῦ βασιλέως Ὀνωρίου. Τελευτὴ Ὀνωρίου.

N. XXII. Περὶ τῆς ἐξ Ἀθηνῶν Εὐδοκίας ἢ συνήκσης τῶν Θεοδοσίων. Περὶ τοῦ εὐνοῦχου Ἀντιόχου. Περὶ τῶν τῆς βασιλίδος ἀδελφῶν. Περὶ τοῦ εἰς τὸν παράλυτον Ἰουδαῖον θαύματος.

N. XXIII. Περὶ πατριαρχῶν, καὶ περὶ Νεστορίου καὶ τῆς αὐτοῦ αἵρέσεως. Περὶ τῆς τρίτης συνόδου. Περὶ τῶν ἀπολειφθέντων τῆς συνόδου ἀρχιερέων, καὶ ὅσα ἐποίησαν. Ὅτι εἰς Κωνσταντινούπολιν μετακληθέντες οἱ τῆς συνόδου, ὤμονότησαν. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ σώματος τοῦ Χρυσοστόμου. Ὅτι ὁ νέος Θεοδόσιος μετέθετο τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, καὶ περὶ Κύρου τοῦ ἐπάρχου.

N. XXIV. Περὶ τοῦ πατριάρχου Φλαβιανοῦ, καὶ περὶ Εὐτυχοῦς τοῦ αἰρετικοῦ. Ὅτι τοῦ Ἀλεξανδρείας Διοσκόρου ἐπετρέπη ἢ ζήτησις τῶν τοῦ Εὐτυχοῦς δογμάτων, καὶ ὅσα ἐκεῖνος ἐποίησεν. Ὅτι τοῦ Φλαβιανοῦ θανόντος, πατριάρχης καχειροτόνητο Ἀνατόλιος. Ὅτι τὴν Πουλχερίαν μετέστησε τῆς διοικήσεως ὁ Θεοδόσιος. Ὅτι αὐθις τῇ ἀδελφῇ τὴν διοίκησιν. Ὅπως ἡ Πουλχερία ἐβελτίου τὸν ἀδελφόν. Ὅπως τὴν Αὐγουστῶν Εὐδοκίαν ἀπέστειρεν ὁ Θεοδόσιος. Τελευτὴ Θεοδοσίου. Οἷος ἦν ὁ Θεοδόσιος.

N. XXV. Περὶ σημείων προμηνυόντων τὴν βασιλείαν τῶν Μαρκιανῶν. Περὶ τῆς τετάρτης συνόδου.

N. XXVI. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τοῦ γενομένου θαύματος παρὰ τῆς ἁγίας μάρτυρος Εὐφημίας ἐπὶ τῇ κρίσει τῶν τόμων τῆς πίστεως. Τελευτὴ Πουλχερίας τῆς βασιλίσσης. Περὶ Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ ἀνεψιοῦ Ὀνωρίου τοῦ ἐν Ῥώμῃ βασιλεύσαντος. Ὅπως ἐάλω παρὰ Γιζερίου τοῦ Οὐαδύλων βῆγος ἢ Ῥώμη. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Μαρκιανοῦ.

LIBER DECIMUS QUARTUS.

N. I. Ὅτι τὸν υἱὸν τοῦ Ἀσπαρος ὁ Λέων ἐποίησε Καίσαρα καὶ ὅτι ὁ δῆμος ἐστασίασε διὰ τοῦτο, καὶ ὅτι ὡς ἐπιβουλεύοντας αὐτῶ ἀνέϊλεν ὁ Λέων τὸν Ἀσπαρα καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀρδαβούριον. Περὶ τοῦ Κοισιότορος Ἰσκακίου. Περὶ τοῦ γενομένου ἐμπρησμοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας Λέοντος. Περὶ τοῦ γενομένου ἐν Ἀντιοχείᾳ σεισμοῦ. Ὅσαι ὁ Βασιλικὸς στρατοπέδαρχος προβληθεῖς, καὶ προσβαλὼν τοῖς τοῦ Γιζερίου, ἤτηθη. Ὅτι ἐγγονον αὐτοῦ ὁ Λέων ἔσταψε διαδήματι εἰς βασιλεία. Περὶ τῆς τιμίας ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου. Περὶ πατριαρχῶν. Τελευτὴ Λέοντος τοῦ μεγάλου.

N. II. Ὅτι οἱ παρὰ Βασιλικου πεμφθέντες κατὰ

τοῦ Ζήνωνος αὐτῶ προσετέθησαν. Ὅτι ἐπανήλθεν ὁ Ζήνων εἰς τὰ βασίλεια, καὶ ὁ βασιλικὸς ἐάλω καὶ διεφθάρη. Περὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ γενομένου ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Βασιλικοῦ, ὑφ' οὗ καὶ Ὀμαρος ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ διεφθάρη. Ὅτι πολλοὺς ὁ Ζήνων ἐφόνευσε βασιλεύσας τὸ δεύτερον. Τελευτὴ Ζήνωνος.

N. III. Ὅθεν Δίκωρος ἐκαλεῖτο ὁ Ἀναστάσιος. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι χρεωκόπιαν ὁ Ἀναστάσιος ἔθετο, καὶ τὸν τοῦ Χρυσάργιου δεσμὸν ἐξέκοψεν. Ὅτι τῆς τῶν συγγυτικῶν αἵρέσεως ὁ Ἀναστάσιος γεγωνὼς, τὸν πατριάρχην ἐξώρισεν. Περὶ Αογγίνου τοῦ ἀδελφοῦ Ζήνωνος τυρανῆσαι ἐπιχειρήσαντες, καὶ περὶ τῶν Ἰσαύρων. Περὶ τοῦ πάπα τῆς Ῥώμης. Περὶ τῶν Βουλγάρων. Περὶ Βιταλιανοῦ τυρανῆσαντος. Καὶ ὅπως κατεπολεμήθη, καὶ περὶ Ἠρόκλου. Ὅτι προσθήκην εἰς τὸ Τρισάγιον βουλευθέντος ποιήσασθαι τοῦ Ἀναστασίου, τὸ ὀρθόδοξον τοῦ λαοῦ ἐστασίασε, καὶ ὅσα ἐποίησεν.

N. IV. Περὶ Ἀλαμουνδάρου, καὶ ὅπως τοὺς τοῦ Σευήρου ἐπισκόπους διέπειζεν. Περὶ τῶν Βουλγάρων, καὶ ὅπως ἤτησαν τοὺς Ῥωμαίους. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τοῦ τῆς τύχης τῆς πόλεως ἀγάλματος. Περὶ τῶν ὄνειράτων ὧν εἶδεν ὁ Ἀναστάσιος. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου. Ὅτι ὁ Ἀναστάσιος ἐκτίσεν τὸ Μακρὸν τεῖχος.

N. V. Ὅπως ὁ Ἰουστίνος εἰς τὴν βασιλείαν ἀνήχθη. Ὅτι ἀνῆρέθη ὁ εὐνοῦχος Ἀμάντιος. Ὅτι τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἐκύρωσεν Ἰουστίνος, καὶ τὴν γαμετὴν ἔσταψεν καὶ περὶ Βιταλιανοῦ. Περὶ τοῦ δυσσεβοῦς Σεβήρου, καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν ἀρχιερεῦσαντος Χαύλου, Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι ἐπαίσατο τοῖς Πέρσαις Ἰουστίνος. Ὅτι αὐθις μάχη μέσον Ῥωμαίων καὶ Περσῶν γέγονεν. Περὶ Μανιχαίων. Περὶ Ἀναδάρου, καὶ Ἐδέσης, καὶ Πομπηίου πόλεως. Περὶ γυναικὸς γιγοντώδους. Ὅτι στρατηλάτης ὁ Ἰουστινιανὸς προεβλήθη. Ὅτι νοσῶν ὁ Ἰουστίνος ἔσταψε βασιλεία τὸν Ἰουστινιανόν. Τελευτὴ Ἰουστίνου.

N. VI. Περὶ κομήτου. Περὶ τῆς γενομένης στάσεως τῶν δῆμων. Ὅτι ὑπάτιόν τινα συγγενῆ τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου οἱ δῆμοι ἀνηγόρευσαν. Περὶ τῶν ἀναιρεθέντων ἐκ τοῦ δήμου ἐν τῶν θεάτρῳ. Περὶ τῆς ἀνοικοδομῆς τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας. Περὶ τοῦ Αὐγουστεῶνος. Περὶ τοῦ ταρατουργοῦ κυνός.

N. VII. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῶν Οὐανθῶλων, καὶ ὅπως τῆς Λιβύης ἐκράτησαν, καὶ ἐπὶ πᾶσι καὶ ὅπως ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ κατεπολεμήθησαν παρὰ τοῦ Βελισαρίου. Πῆτα τοῦ Γελίμερος, πολιορκία τε καὶ κατάσχεσις. Οἷος ὁ θρίαμβος γέγονεν. Περὶ τῆς τῶν λαφύρων πομπῆς.

N. VIII. Ὅτι ὁ Βελισάριος εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐστάλη, ταύτην τε καὶ τὴν Ῥώμην ὑπέταξεν τῶν βασιλείᾳ ὑπὸ Γότθων κατεχομένην. Περὶ τοῦ πατριάρχου Μηνῶ καὶ περὶ μερικῆς συνόδου ὑπ' αὐτοῦ καὶ πάπα Ῥώμης Ἀγαπητοῦ συστάσης. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῆς πέμπτης συνόδου. Ὅπως ὁ Βελισάριος τὴν Ῥώμην ἔλαβε, καὶ πόλεις ἐτέρας.

N. IX. Ὅτι καὶ πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν ὑπέταξεν ὁ Βελισάριος. Τελευτὴ Θεοδώρας τῆς βασιλίδος, Περὶ τοῦ κήτους. Ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις Ἰουστινιανοῦ ἢ τῆς μετᾴξης γένεσις ἐγνωσθῆ τῶν βασιλεί, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις. Περὶ ἐπιβουλή, καὶ περὶ τοῦ Βελ-

λιουρίου. Ὅτι αἰρέσει ἄλλοις ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐτελεύτησε.

Ν. X. Περὶ τῶν ναῶν τῶν παρὰ Ἰουστίνου δομηθέντων. Ὅτι τὰς ὀφειλάς τῶν τότε χρεωστούτων ἀπίστιον ἢ Ἀδούστα Σοφία. Περὶ τοῦ ἐπάρχου, καὶ τοῦ ἐδικασθέντος, καὶ μὴ ἀπαντήσαντος εἰς τὸ δικαστήριον. Ὅτι τὰς πρὸς Πέρσας σπονδὰς ἔλυσεν Ἰουστίνος. Ἀνάβρῃσις Τιβερίου, καὶ τελευτὴ Ἰουστίνου.

Ν. XI. Ὅτι ἐπῆλθον Πέρσαι τῇ Ἀρμενίᾳ, καὶ συμμάχωντες τοῖς Ῥωμαίοις ἠττήθησαν. Ὅτι τὸ λουτρόν τῶν Βλαχερνῶν παρὰ Τιβερίου οἰκοδομήσθαι ἤρξατο. Περὶ Χαγάνου, ὅτι σταλείς κατὰ Περσῶν Μαυρικίος καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς ἐνίκησε, καὶ γαμβρὸς τοῦ βασιλέως ἐγένετο. Ἀνάβρῃσις Μαυρίου, καὶ Τιβερίου τελευτῆ.

Ν. XII. Περὶ Χαγάνου. Περὶ Βαρὰμ τοῦ Περσῶν στρατηγῶ. Καθαίρεισι Ὀρμισδοῦ ἐκ τῆς ἀρχῆς. Ἀνάβρῃσις Χοσρόου. Ἀναίρεισι Ὀρμισδοῦ. Ἐπανάστασις κατὰ τοῦ Χοσρόου, καὶ φυγὴ αὐτοῦ πρὸς Ῥωμαίους. Περὶ τῶν ἐαλωκότων Τούρκων. Ὅσα ὁ Χοσρόης περὶ τοῦ μέλλοντος ἀπεφοίβασεν, ὡς τὰ ἐσόμενα εἰδὼς ἐξ ἀστρολογίας. Ὅτι τὸν υἱὸν ὁ Μαυρικίος ἐστεψεν. Περὶ τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων μ'. Ὅπως ὁ Μαυρικίος πολιορκοῦντα τὸν Χαγάνον τὴν Τζουρουλὸν παρεσκίασε καὶ ἄκοντα σπείσασθαι.

Ν. XIII. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῶν παρὰ τοῦ Χαγάνου πωλουμένων αἰχμαλώτων, οὓς ὁ βασιλεὺς Μαυρικίος οὐκ ὤνησατο. Ὅτι μὴ ὤνησαμένου τοῦ βασιλέως τοὺς αἰχμαλώτους, ὁ Χαγάνος πάντας ἀνέβλεν. Ὅτι διὰ τὴν τῶν αἰχμαλώτων ἐπώλειαν ἐμισήθη ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ δῆμος ἐστασίαζεν. Ὅτι τῷ υἱῷ αὐτοῦ γυναικας ὁ βασιλεὺς συνέζευξεν. Περὶ τοῦ ὄνειρου ὁ βασιλεὺς ἐθεάσατο. Ὅτι εἶδετο ὁ βασιλεὺς τοῦ θεοῦ ἐνταῦθα δίκας ἐκτίσαι. Ὅτι σπασίαν τὸ στρατιωτικὸν τὸν Φωκᾶν ἀνηγγόρευσε βασιλεῖα.

Ν. XIV. Ὅτι ὁ Φωκᾶς ἐστέρθη παρὰ τοῦ πατριάρχου. Ἀναίρεισι Μαυρικίου καὶ παντὸς τοῦ γένους αὐτοῦ. Ἀπόστασις Ναρσοῦ, εἴτα προσέλευσις αὐτοῦ, καὶ κατάφραξις. Περὶ τῶν ἀναιρεθέντων ὑπὸ Φωκᾶ. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἰουδαῖοι ἐπανέστησαν κατὰ τῶν ἐκεῖ Χριστιανῶν. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ὁ Φωκᾶς κατηγγύησε τῷ στρατηλάτῃ Πρίσκῳ, καὶ δὸς καὶ παρ' ἐκείνου καὶ παρὰ πάντων ἐμισήθη. Ἐπανάστασις τῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ στρατευμάτων κατὰ τοῦ Φωκᾶ. Πῦτα τοῦ Φωκᾶ. Ἀναίρεισι Φωκᾶ.

Ν. XV. Ὅτι πάντοθεν τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ ἐγίνοντο δυσσοχήματα. Ὅτι δύο παῖδες τῷ Ἡρακλεῖ ἐκ τῆς Ἀδούστας Ἑδόκλειας ἐτέχθησαν. Τελευτὴ τῆς Ἀδούστης Ἑλλοκίας. Ὅτι τὴν ἰδίαν ἀνεψίαν ὁ Ἡρακλεῖος ἔγημεν. Ὅτι διεπρεσβεύσατο πρὸς Χοσρόην Ἡρακλεῖος περὶ εἰρήνης, ὁ δὲ τὴν πρεσβείαν ἀπώσατο. Περὶ Κρίσπου, καὶ ὅπως διετέθη πρὸς τὸν Ἡρακλεῖον. Ὅτι τὸν Κρίσπον κληρικὸν καρῆναι προσέταξεν. Περὶ τῶν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἀναιρεθέντων Χριστιανῶν, καὶ περὶ τῶν τιμίων ξύλων καὶ τοῦ πατριάρχου. Ὅτι τῷ Σαρδάρῳ συμπλακείας ὁ Ἡρακλεῖος, ἐνίκησεν.

Ν. XVI. Ὅτι παραβὰς τὰς συνθήκας ὁ Χαγάνος, ἐπῆλθε τῇ πόλει, καὶ ἠττήθεις ἔφυγεν. Ὅσα ὁ Ἡρακλεῖος τοῖς Πέρσαις μαχόμενος κατώρθωσεν. Ὅπως ὁ ἀρχιστρατῆς Σάρβαρος, καὶ οἱ μετ' αὐ-

τοῦ τῷ βασιλεῖ προσεχώρησαν. Ὅπως παρὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ὁ Χοσρόης καθηρέθη τῆς βασιλείας, καὶ ἀνηρέθη. Ὅτι ὁ Σιρόης βασιλεύσας ἐσπίεσατο Ῥωμαίοις.

Ν. XVII. Ὅπως ὁ Ἡρακλεῖος εἰς τὴν τῶν Μονοθελητῶν αἵρεσιν ἐξεκυλίσθη. Περὶ τοῦ ἱεροῦ Σωφρονίου, καὶ τῆς παρ' ἐκείνου γενομένης συνόδου. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ Μουχοῦμετ, καὶ ὅπως καὶ πότε εἰς τὰς Ῥωμαϊκὰς χώρας ἐγκατακίσθη. Ἡρακλεῖου τελευτῆ.

Ν. XIX. Βασιλεῖα Κώνσταντος τοῦ ἐγγόνου Ἡρακλεῖου, ὃς καὶ Μονοθελητῆς ἦν. Ὅτι ὁ τῶν Σαρακενῶν ἀρχηγὸς στόλῳ κατὰ Ῥωμαίων ἐχώρησε, καὶ ἀντικατάξιμος αὐτῷ ὁ Κώνστας ἠττήθη. Ὅτι ἐπὶ καιρὸν ἠρέμησαν οἱ Ἀγαρηνοί. Περὶ πατριαρχῶν, καὶ τοῦ Πύρβου. Ὅπως ἐμισήθη ὁ Κώνστας παρὰ τῶν ὑπηκόων, καὶ εἰς Σικελίαν ἀπάρας ἐκεῖ ἀνηρέθη.

Ν. XX. Ἀπελθὼν ὁ Κωνσταντῖνος εἰς Σικελίαν τοὺς φονεῖς τοῦ πατρὸς ἐκόλασε, καὶ ὄθεν ἐπεκλήθη Πωγωνάτος. Ὅτι σὺν στόλῳ οἱ Ἀγαρηνοὶ ἐπολιόρκουν τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ ἐπὶ ἐναιατοῦς, καὶ ἀπῆλθον παθόντες ἅ δράσαντας. Ὅτι ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως τὸ ὕγρον πῦρ εὐρίθη. Ὅτι ἀπογόνοντες οἱ τῆς Ἀγαρ εἰρήνην ἤτησαν, καὶ δασμὸν φέρειν ἐτήσιον τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων κατέθεοντο.

Ν. XXI. Ὅτι καὶ οἱ Ἑσπῆριοι τῶν Ῥωμαίων πολέμιοι ἐσπίεσαντο. Περὶ πατριαρχῶν, καὶ τῆς συνόδου ἑκτῆς. Ὅτι ἐξεστράτευσεν κατὰ Βουλγάρων οὗτος ὁ βασιλεὺς, εἴτα τῶν Ῥωμαίων τραπέντων, ἠγαγκάσθη σπείσασθαι, καὶ φόρους διδόναι. Τελευτῆ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου.

Ν. XXII. Περὶ τῶν Μαρδαῖτων, καὶ ὅπως αὐτοὺς ἐκ τοῦ Διβάνου μετέψισεν οὗτος ὁ βασιλεὺς, ἀπατηθεὶς παρὰ τῶν Ἀράβων. Ὅτι ὑπέταξε τὴν Ἰβηρίαν καὶ τὴν Ἀλθβανίαν. Ὅτι ἔλυσε τὰς πρὸς τοὺς Βουλγάρους σπονδὰς, καὶ ἔθγη Σθλαδικὰ ὀπηγάγετο. Περὶ τῶν Ἀγαρηνῶν, ὅτι ἐμισήθη παρὰ πάντων ὁ βασιλεὺς οὗτος δι' εὐνοῦχόν τινα Θεοδόσιον. Ὅτι κατηνέχθη τῶν ἀνακτόρων ὁ Ἰουστινιανός, καὶ τὴν βίαν ἐτέμηθη.

Ν. XXIII. Ὅπως τὴν Ἀφρικὴν εἶλον οἱ Ἀραβες, καὶ ὅπως αὐτὴν ἀφήρητο. Ὅτι αὖθις εἶλον τὴν Ἀφρικὴν οἱ Ἀραβες. Ἐπανάστασις τοῦ ναυτικοῦ, ἀνάβρῃσις Ἀψιμάρου. Καθαίρεισι Λεοντίου.

Ν. XXIV. Περὶ τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ ὅσα ἐποίησάν τε καὶ ἔπαθον. Περὶ Ἰουστινιανοῦ, καὶ ὅτι ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν ἀδελφὴν τοῦ Χαγάνου, καὶ ὅτι ἐπεβούλευεν ὁ Χαγάνος τῷ Ἰουστινιανῷ, τοῦ Ἀψιμάρου δώσειν αὐτῷ χρήματα πολλὰ ὑποσχομένου, καὶ ὅτι τοῦτο γνοὺς ἐκεῖνος πρὸς Βουλγάρους κατέφυγεν. Ὅτι μετὰ τῶν Βουλγάρων τῇ πόλει ἐπιστρατεύσας νύκτωρ ἐντὸς εἰσῆλθε διὰ τοῦ ἀγωγοῦ.

Ν. XXV. Ὅπως ἐκόλασε τὸν Λεόντιον, καὶ τὸν Ἀψιμαρον καὶ ἑτέρους ὁ Ἰουστινιανός, καὶ τὸν πατριάρχην. Ὅτι ἐστεψε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὸν υἱόν. Ὅτι ἐπῆλθε κατὰ Βουλγάρων, καὶ ἠττήθη. Ἀποστασία Χερσωνιτῶν, καὶ ἀνάβρῃσις Φιλιππικοῦ τοῦ καὶ Βαρδάνη. Ὅτι καὶ οἱ τοῦ στόλου τὸν Φιλιππικὸν εὐφήμησαν. Ἀναίρεισι Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ.

Ν. XXVI. Ὅθεν ἀθετῆσαι τὴν ἑκτην σύνοδον προήχθη. Οἷος ἦν περὶ πράξεις ὁ Φιλιππικός. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ Βουλγάρων καὶ τῶν Ἀγα-

ρηνῶν. Καθαίρεισις ἐκ τῆς βασιλείας τοῦ Φιλίππου.

N. XXVII. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι στόλον ὁ βασιλεὺς οὗτος κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ἔστειλε. Καὶ οἱ τοῦ στόλου τὸν ἄρχοντα στασιάσαντες ἀνείλον, καὶ τινα θεοδόσιον ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα. Ὅτι τοῦ Ἀρτεμίου ἐν Νικαίᾳ διαγοντος, ὁ Θεοδόσιος ἐκ προδοσίας τὴν πόλιν εἴλε. Καὶ ὁ Ἀρτέμιος καρεῖς ἐν Θεσσαλονίκῃ περιωρίσθη.

N. XXVIII. Ὅτι ὁ Ἰσαυρὸς Λέων καὶ ὁ Ἀρτάβασδος ἐπανέστησαν κατὰ τοῦ Θεοδοσίου. Καθαίρεισις τοῦ βασιλείως Θεοδοσίου.

LIBER DECIMUS QUINTUS.

N. I. Περὶ Ἀδασγῶν, καὶ ὅτε καὶ ὅπως εἰς θεογνωσίαν μετήχθησαν. Ὅτι τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν οἱ Ἀβασγοὶ καθελόντες ἐκ τοῦ βασιλείως Ῥωμαίων ἐδέχοντο ἄρχοντας. Ὅτι Ἀραβες ἐξ Ἀδύδου πέρασαντες, τὴν πόλιν ἐπολιόρκουν κατὰ γῆν τε καὶ θάλατταν, καὶ κακῶς ἀπηλλάγησαν ἀμφοτέρωθεν.

N. II. Ὅτι ὁ στρατηγὸς Σικελίας τυραννίδι ἐπεχείρησεν. Ὅπως ἡ ἐν Σικελίᾳ ἐπανάστασις κατέλυθη. Ὅτι ἄνευ εἰς νηῶν αἱ ἄλλαι τῶν Ἀράβων ἀπώλοντο σὺν αὐτοῖς. Περὶ τοῦ Κοπρωνύμου. Ὅτι ἔστειψε τὸν Κοπρωνύμον ὁ Λέων. Ὅτι κατὰ τῶν ἁγίων εἰκότων ὁ Λέων εἰς τοῦμφανὲς ἐξελύττησεν. Περὶ πατριαρχῶν.

N. III. Ὅτι οἱ τὴν βασιλείαν προμαντεύσασμένοι Ἑβραῖοι τῷ Λέοντι τὴν τῶν ἁγίων εἰκότων καθαίρεισιν ἤτησαν. Περὶ τοῦ πλησίον τῶν Χαλκοπρατῶν βασιλικῶ οἴκου, καὶ τῆς ἐν αὐτῷ βιβλιοθήκης, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ διδασκάλων.

N. IV. Ὅτι διὰ τὴν ἀσέθειαν τοῦ Λέοντος ὁ πάπας Ῥώμης τοῖς Φράγγοις ἐσπέισατο, καὶ τοὺς ἐκ τῆς Ἰταλίας τῆ βασιλείᾳ κομιζομένους ἐπέσχε φόρους. Καὶ ὅτι Γερμανικὸν ἔθνος οἱ Φράγγοι, καὶ οὐ Ῥωμαῖοι. Οἷα κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐποίει ὁ Λέων. Καὶ ὅτι τὴν τοῦ Χαγάνου θυγατέρα ἐγημεν ὁ Κοπρωνύμος.

N. V. Οἷος ἦν ὁ μισόθεος οὗτος. Ἐπανάστασις τοῦ Ἀρταβάσδου κατὰ τοῦ Κοπρωνύμου. Ὅτι ὁ Κοπρωνύμος, περαιωθείς εἰς Θράκη, τὴν πόλιν ἐπολιόρκει, καὶ ταύτης ἐκράτησε, τὸν Ἀρτάβασδον, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ τὸν πατριάρχην δημοσίᾳ τύψας, ἐθριάμβευσεν, εἶτ' αὐτῆς πατριάρχην αὐτὸν εἶασεν εἶναι.

N. VI. Περὶ πατριαρχῶν, καὶ περὶ τῆς τοῦ Κοπρωνύμου ἀθροισθείσης τῶν ἀνιέρων ἐπισκόπων συνόδου. Περὶ Βουλγάρων.

N. VII. Οἷος χειμῶν γέγονεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ δυσωνύμου. Οἷα ἐφρόνει ὁ ἄθεος, καὶ οἷα ἐποίει. Ὅσα ἐποίει ὁ Κοπρωνύμος κατὰ τῶν μὴ πεισθέντων βεβαιῶσαι τὴν κατὰ τῶν ἁγίων εἰκότων συγγραφὴν. Ὅτι κατὰ Βουλγάρων ἐκστρατεύσας ἀπρακτος ἐπανῆλθε, καὶ οἷα κατὰ τῶν μοναχῶν ἐποίει, καὶ κατὰ ἀρχόντων. Ὅπως καὶ τὸν πατριάρχην αὐτοῦ ἐξῴσε τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐκόλασε, καὶ ἀπέκτεινεν.

N. VIII. Ὅτι τινὰς τῶν Βουλγάρων φικεῖωσται ὁ Κοπρωνύμος, οἱ ἐδήλουν αὐτῷ τὰ τοῦ ἄρχοντος σφῶν βουλευμάτα. Ὅπως ὁ τῶν Βουλγάρων ἀρχηγὸς ἠπάτα τὸν βασιλέα, καὶ ἔγνω τοὺς αὐτῷ φικεωμένους Βουλγάρους. Ὅπως κατὰ Βουλγάρων ἐξεστράτευσεν, καὶ νοσήσας ὑπέστρεψε, καὶ κατέστρεψε

τὴν ζωὴν. Οἷα κατὰ τῶν μοναχῶν καὶ τῶν μοναστηρίων καὶ κατὰ τῶν σεπτῶν λειψάνων τῶν ἁγίων ὁ πάντολμος ἐτόλμα. Περὶ τοῦ ἑירוῦ λειψάνου τῆς πανευφήμου μάρτυρος Εὐφημίας.

N. IX. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι διὰ τὰς ἁγίας εἰκόνας ὁ Λέων ἐκόλασέ τινας τῶν ἀρχόντων. Τελευτὴ τοῦ Λέοντος.

N. X. Ὅτι ἐπιβουλῆς γενομένης ἡ Θεοδώρα τοὺς μὲν ἄλλους ἐκόλασε, τοὺς δὲ ἀνδραδέλφους αὐτῆς ἀπέκτεινε, καὶ ἱερέας παρεσκεύασεν. Περὶ τῆς εὐρεθείσης λάρνακος ἐν τῇ Θράκῃ κατὰ τὸ μακρὸν τεῖχος. Ὅτι κατηγγυησατο τῷ υἱῷ γυναικῆ ἡ Εἰρήνη. Ὅτι ὁ τῶν Ἀράβων ἀρχηγὸς μέχρι Χρυσόπολεως ἐλθὼν ἐσπέισατο, φόρους αὐτοῖς διδόναι τῶν Ῥωμαίων συνθεμένων. Περὶ τοῦ πατρικίου Ἐλπίδου.

N. XI. Ὅτι ὁ πατριάρχης Χαῦλος ἐξέστη τῆς Ἐκκλησίας. Ὅτι ὁ ἐν ἁγίοις Ταράσιος πατριάρχης προεχειρίσθη. Περὶ τῆς ἐβδόμης συνόδου. Ὅτι ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος νεανίας γενόμενος εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν μεταγαγεῖν ἐμελέτησε. Γνωσθεὶς δὲ παρὰ τῆς μητρὸς ἐτόφθη, καὶ δημοσιεύειν ἐκαλύθη. Ὅτι τοῖς Ἀρμενιοκοῖς καὶ οἱ τῶν ἄλλων θεμάτων συμφρονήσαντες τὸν Κωνσταντῖνον μόνον εὐφήμουν, καὶ ὅσα ἐκεῖνος προσελθὼν ἐποίησεν.

N. XII. Ὅτι ὁ Θωμαῖτης τρίκλινος ἐκαύθη. Ἐκστρατεία τοῦ Κωνσταντίνου κατὰ Βουλγάρων καὶ τῶν Ἀράβων. Ὅτι αὐθις ἀνήγαγε τὴν μητέρα εἰς τὰ βασίλεια, καὶ εὐφημῆσθαι αὐτὴν παρεχώρησεν· οἱ δὲ Ἀρμενιοκοὶ αὐθις ἐστασίαζον· καὶ περὶ τοῦ Μωσῆ. Ὅτι τοῖς Βουλγάροις συμβαλὼν ὁ Κωνσταντῖνος ἠττήθη, καὶ ὅτι ἐστασίασε τὸ στρατιωτικόν, καὶ ὅτι τοὺς θείους ὁ Κωνσταντῖνος ἐτιμωρήσατο. Ὅτι, τὴν οἰκίαν γαμετὴν ἀκούσαν ἀποκείρας ὁ Κωνσταντῖνος, ἕτεραν ἠγάγετο. Ὅτι κατὰ Βουλγάρων ὁ βασιλεὺς ἐξεστράτευσεν.

N. XIII. Περὶ τοῦ μοναχοῦ Πλάτωνος. Ὅτι ἐτυφλώθη ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος εἰδήσει τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Περὶ Λέοντος πάπα Ῥώμης, καὶ ὅπως οἱ Φράγγοι, καὶ τότε τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ῥώμης αὐτῆς ἐκυρίευσαν. Περὶ τῶν ἀνδραδέλφων τῆς βασιλείας Εἰρήνης. Ὅτι ἐξήγει ὁ τῶν Φράγγων ἀρχηγὸς συζευθῆναι τῇ βασιλίᾳ. Ὅπως καὶ παρὰ πάντων εἰς τὰ βασίλεια ὁ ἀπὸ γενικῶν ἀνήχθη Νικηφόρος.

N. XIV. Ὅσα πρὸς τὴν βασιλίδα Εἰρήνην ὁ Νικηφόρος εἶρηκε, καὶ ὅσα πρὸς ἐκεῖνον ἐποίησε, καὶ ὅτι πολλὰ ὑπέδειξεν αὐτῷ χρήματα τεθησορισμένα, καὶ ὡς αὐτίκα ὑπερωρίσθη. Οἷος ἦν τοῦ τρέπου ὁ Νικηφόρος. Τελευτὴ Εἰρήνης. Ἀνάβρῃσις Σταυρακίου τοῦ υἱοῦ Νικηφόρου. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι μετὰ τὸν ἐν ἁγίοις Ταράσιον ὁ θεῖος Νικηφόρος προεχειρίσθη πατριάρχης. Ὅπως ὁ Πλάτων καὶ ὁ Στουδίτης Θεόδωρος ἐστασίαζον. Οἷας καρδῶν ἐπινοίας ἐπενόει ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος ὁ ἀπὸ γενικῶν. Περὶ τοῦ εἰσδραμόντος ξιφηφόρου εἰς τὰ βασίλεια, καὶ ζητούντος ἀνελεῖν τὸν βασιλέα.

N. XV. Ὅτι Μανιχαῖος καὶ Ἀθιγγάνοις ἐκέχρητο ἐν μαντείαις Ἐκστρατεία κατὰ Βουλγάρων, ἐν ἣ εὐτυχῆσας, καὶ ἱπαρθείς, ὑπετερον ἠττήθη καὶ ἀπώλετο. Ὅτι τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλείως ὁ Κροῦμος ἀνεσταύρωσεν, εἶτα ἀντὶ κύλικος ἐκέχρητο.

N. XVI. Ἀνάβρῃσις τοῦ Παγγαδὲ Μιχαήλ.

N. XVII. Ὅπως διετέθη ὁ Μιχαὴλ πρὸς τὴν τοῦ

Σταυρακίου σύμβιον. Ὅτι ἔσπευσεν ὁ Μιχαὴλ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Θεοφύλακτον. Ὅτι τοὺς κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων νεανειομένους ἤκλιστο. Περὶ τῶν Ἀγαρηνῶν. Ὅτι ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων ἤτει σπονδὰς, ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτὸς ἐξήτει μὴ πληρῶν, παρητήσατο σπείσασθαι, καὶ οἱ Βούλγαροι κατὰ μεσημβρίας ἐχώρησαν, καὶ τὸ ἄστυ εἶλον.

N. XVIII. Ὅτι μαθὼν ὁ βασιλεὺς μέλλειν τοὺς Βουλγάρους τῇ Θράκῃ ἐπελθεῖν, ἐξῆλθε, καὶ οἱ μὲν Βούλγαροι ἀπρακτοὶ ἔμειναν, ἐκείνος δὲ τὴν οἰκίαν χώραν διὰ τῆς προσεδρίας τοῦ στρατοῦ ἐκάκου. Ἦστα τῶν Βουλγάρων ἐπελθόντων ἠττήθησαν οἱ Ῥωμαῖοι ἐπιβουλῇ τοῦ Ἀρμενίου Λέοντος. Ὅπως ὁ Λέων ἑαυτῷ τὴν βασιλείαν περιποιήσατο. Ὅτι βίβη τὴν βασιλείαν καταδέχεσθαι ὁ Λέων ἐσχηματίζετο, καὶ ὅπως ὁ Μιχαὴλ ἀπραγμόνως ἐξέστη τῆς ἀρχῆς, καὶ ὅσα ἐπαθεν.

N. XIX. Ὅσα συνέβη σημαντικὰ τοῦ τὸν Μιχαὴλ τοῦ Λέοντος διάδοχον εἶσθαι. Ὅτι περὶ σπονδῶν διακρεδυσάμενος ὁ Λέων πρὸς τὸν ἄρχοντα Βουλγάρων, ἐπεὶ οὐκ ἰδέχθη, ἐξεστράτευσεν κατ' ἐκείνου, καὶ ἐνίκησε. Ὅπως ὁ Ἀρμένιος Λέων ἔθετο τῇ τῶν εἰκονομάχων αἰρέσει. Περὶ τοῦ Μελισσηνοῦ Θεοδότου, καὶ ὅπως τὸν Λέοντα ἠπάτησε κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων λυτῆσαι. Ὅτι ἀντιλέγοντα αὐτῷ περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων τὸν θεῖον Νικηφόρον τὸν πατριάρχην ἐξώρισεν. Περὶ τῆς προγνώσεως τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου καὶ τοῦ ὁμολογητοῦ Θεοφάνους.

N. XX. Ὅτι ὁ Μελισσηνὸς Θεόδοτος προεβλήθη πατριάρχης, καὶ ὄθεν ψικεῖσθαι οὗτος τῷ Λέοντι. Περὶ τοῦ Πρωτοπάλτου, καὶ ὅπως ἠρέθισε τὸν βασιλεῖα κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων. Ὅτι ὄργιλος ἦν ὁ Λέων, καὶ κολαστὴς ἀπαραίτητος.

N. XXI. Περὶ τοῦ Τραυλοῦ Μιχαὴλ, καὶ ὅπως, ἐπὶ τυραννίδι ἀλοῦς, διέφυγε τὴν τιμωρίαν καὶ ἐβασίλευσε. Ὅσα προεῖπεν ὁ Λέων περὶ τοῦ Μιχαὴλ. Περὶ τῶν ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις, καὶ τῶν ἐν ἐκείνῳ εἰκονισμένων, καὶ ὅπως ἠρμηνεύθησαν ἐκεῖνα, καὶ παρὰ τίνος. Περὶ τοῦ ἐνυπνίου τῆς μητρὸς τοῦ Λέοντος. Ἐτερον ἐνύπνιον. Ὅτι πεδηθεὶς τοὺς πόδας ὁ Μιχαὴλ τῷ Παπῇ παρεδόθη φυλάττασθαι. Ὅπως ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν τοῦ Παπίου καταγωγὴν ἀπέλθε, καὶ ὅσα εἶδε, καὶ ὡς ἠπείλησε, καὶ ὡς οὐκ ἔλαθεν. Ὅσα ὁ Μιχαὴλ τοῖς συνωμότησις ἐπέσπειρε. Ἀναίρεσις Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου.

N. XXII. Ὅθεν ὄρμητο ὁ Μιχαὴλ, καὶ οἶος τὴν πόλιν καὶ τὰ ἤθη. Ὅτι καὶ οὗτος τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἱμμετιστο. Ὅσα ὁ ματαιόφρων Μιχαὴλ ἐφρόνει. Περὶ τῆς τοῦ Θωμᾶ τυραννίδος. Ὅτι περιέθετο ἱσοῦς ὁ Θωμᾶς τὰ τῆς βασιλείας παράσημα. Ὅτι ἐστὶν ὁ τῆς οὗτος, καὶ ἐκρατύνετο.

N. XXIII. Ὅτι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν προσβαλὼν ὁ Θωμᾶς τῇ πόλει πολλάκις, οὐδὲν ἀνίστα ἰσχυρῶν, ἀλλ' ἤττητο συνεχῶς· ὁ δὲ καὶ ἠττώμενος τοῦ τυραννεῖν οὐκ ἀπέλιγετο. Ὅτι ὁ τῶν Βουλγάρων ἀρχηγός, σπονδὰς μετὰ Ῥωμαίων θέμενος, ἄμα καὶ ἐνίκησε, καὶ αἴτιος γέγονε τῆς αὐτοῦ καταλύσεως. Κατάσχισις τοῦ Θωμᾶ. Περὶ τῆς Ἡρακλείας καὶ τοῦ Πανίου μηδὲ μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Θωμᾶ τῆς ἀποστασίας ἀπισταμένων.

N. XXIV. Ὅπως ἡ Κρήτη γέγονεν ὑπὸ τοὺς Ἀγαρηνοὺς. Ὅπως καὶ τίνα δευτέραν γαμετήν εἰλήφει ὁ Μιχαὴλ. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῶν ἐν

τῇ Κρήτῃ Ἀγαρηνῶν. Περὶ στάσεως ἐν Σικελίᾳ συστάσεως.

N. XXV. Ὅτι τὴν μητρειᾶν ἑαυτοῦ εἰς τὴν μονῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη, ἐγκτετέστησεν. Περὶ τῆς γυναικὸς Εἰκασίας. Ὅπως περὶ τοὺς ἀδικούντας διέκειτο ὁ Θεόφιλος, καὶ ὅπως τῆς εὐθηνίας τῶν ὀνίων ἐφρόντιζε. Περὶ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Αὐγούστης τοῦ Περωνᾶ. Περὶ τοῦ πλοίου τῆς Αὐγούστης.

N. XXVI. Περὶ τῶν γονέων τῆς Θεοδώρας, καὶ περὶ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ τῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως. Περὶ τῆς δεσποίνης Θεοδώρας, καὶ τοῦ παράφρονος Δενδερῖ. Ὅτι βαρὺς ἦν τῶν εὐσεβῶν κολαστῆς ὁ Θεόφιλος. Περὶ τοῦ συγγέλλου Ἰωάννου, καὶ ὅπερ πρὸς τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἀπεστάλη, καὶ ὅσα ἐποίησε.

N. XXVII. Περὶ τῶν τῆς πόλεως παραλίων τειχῶν. Περὶ τοῦ ξενῶνος τοῦ Θεοφίλου. Περὶ τοῦ μοναχοῦ Λαζάρου τοῦ ζωγράφου. Περὶ τῶν ὁμολογητῶν αὐταδέλφων Θεοφάνους καὶ Θεοδώρου, τῶν γραπτῶν. Ὅτι ἐπὶ θυγατρὶ ἐποίησατο γαμβρὸν Ἀλέξιον τὸν Μωσηλῆ, ὃν καὶ Καίσαρα ἐτίμησε. Περὶ τοῦ Μανουὴλ καὶ τοῦ Θεοφύλου. Ὅτι τοῖς Πέρσαις μαχόμενος ὁ Θεόφιλος ἠττήθη, καὶ ἦλω ὃν εἰ μὴ ὁ Θεόφοβος ἐβοήθησε.

N. XXVIII. Περὶ τοῦ περιδεξίου Ἀγαρηνοῦ, καὶ τοῦ ἐκτομίου Θεοδώρου τοῦ Κρατερῆ. Ἐκστρατεία κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ νίκη τοῦ βασιλέως. Ὅτι πίστει λαθὼν ὁ Μανουὴλ ἐκ τοῦ βασιλέως, αὐθις ἐπανήλθε, κατασοφισάμενος τὸν τῶν Ἀγαρηνῶν ἀρχηγόν. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι τὸν ἱερὸν Μεθόδιον ὑπερώρισε, καὶ ὅσα ὑπέμεινε.

N. XXIX. Ὅτι, κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ἐκστρατεύσας ὁ Θεόφιλος, ἠτύχησε. Ὅπως παρὰ τῶν μισοφορούντων Περσῶν ὁ Θεόφοβος βασιλεὺς ἀεβρόθη καὶ ἄκων. Ὅτι ὁ Θεόφοβος προσῆλθε τῷ βασιλεῖ. Περὶ τῆς τοῦ Ἀμορίου ἀλώσεως. Ὅπως προεδόθη τοῖς Ἀγαρηνοῖς τὸ Ἀμόριον. Ὅτι διεπρεσβεύσατο πρὸς τὸν τῶν Ἀγαρηνῶν ἀρχηγόν ὁ βασιλεὺς τοὺς ἐπιφανεῖς τῶν ἀλόντων ἀνήσασθαι θέλων· ὁ δὲ τὴν πρεσβείαν οὐ προσήκατο, καὶ ὅτι ἐκ λύπης ὁ βασιλεὺς ἐνόσησε δυσεντερίαν. Ὅτι θνήσκων ὁ Θεόφιλος ἀνείλε τὸν Θεόφοβον. Τελευτὴ Θεοφίλου.

LIBER DECIMUS SEXTUS

N. I. Ὅπως ὁ Μανουὴλ, μὴ συναινῶν πρότερον τῇ τῆς αἰρέσεως τῶν εἰκονομάχων καθιέρσει, ὑστερον καὶ λίαν ἐκθύμως συνήνει. Ἐξέωθις Ἐκκλησίας τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου, τοῦ δὲ ἱεροῦ Μεθοδίου προχειρίσις, καὶ ὅπως δι' ἐντεῦξων λέγεται σωτηρίας τυχεῖν ὁ Θεόφιλος. Ἐτι περὶ τοῦ καθαιρεθέντος Ἰωάννου τοῦ πατριάρχου. Ὅσα τῶν Βουλγάρων ἀρχηγός ἠπείλησε τῇ βασιλίᾳ, καὶ ὅσα ἐκείνη αὐτῷ ἀντεμήνυσεν.

N. II. Ὅπως οἱ Βούλγαροι εἰς ἐπίγνωσιν ἦλθον τοῦ Χριστοῦ. Ὅπως γῆς τῷ ἔθνει τῶν Βουλγάρων ἡ βασιλίς παρεχώρησεν. Ὅπως ὁ Μιχαὴλ τὸν λογοθέτην ἀνείλε Θεόκτιστον. Ὅτι καὶ ἡ βασιλίς Θεοδώρα τῶν ἀνακτόρων ἀπέλθε, γνωρίσασα τοῖς τῆς βουλῆς ὅσα χρήματα παρὰ τοῖς ταμείοις καταλιμπάνει.

N. III. Ὅτι ταχέως ὁ Μιχαὴλ τὰ ταμεία ἐκένωσε τὰ βασιλικὰ. Καὶ ὅτι τὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφὰς ἀπέκλειρε. Ὅτι ἡ τῆς βασιλείας διοικήσις τῷ Βάρδα ἀντέθη. Ὅτι, ἐκστρατεύσας ὁ Μιχαὴλ, καὶ πολιορκῶν τὰ Σαμόσατα, κακῶς ἐκείθεν ἀπέλλαξε. Αὐθις στρα-

τατα κατὰ Ἀγαρηνῶν, καὶ αὖθις ἤτα Ῥωμαίων. Ἄλειου προσῆλθεν αὐτῷ ἡ γυνὴ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, καὶ ἐτιμήθησαν. Ὅπως τὸ ἔθνος τῶν Ῥώσ εἰς ἐπιγνωσιν ἤλθε Χριστοῦ.

N. IV. Ὅτι ἠνιόχει ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτοῦ. Ὅπως τῶν κριτῶν ἐφρόντιζεν ὁ βέλτιστος βασιλεὺς οὗτος. Ὅπως περὶ λόγους ἐσπούδαζεν ὁ Βάρδας. Περὶ τοῦ Φιλοσόφου Δέοντος, καὶ τοῦ αἰχμαλωτισθέντος μαθητοῦ αὐτοῦ. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅσα ὁ θεῖος Ἰγνάτιος ἔπαθεν ἀφορίσας τὸν Καίσαρ Βάρδα.

N. V. Περὶ τῶν Ῥώσ. Περὶ τῶν ἐκ Κρήτης Ἀγαρηνῶν. Περὶ τῶν τόπων ἐν οἷς ἀνήπτοντο πυρσοί. Περὶ τῆς ἀνοήτου τοῦ Μιχαὴλ μετριότητος, καὶ τῶν ἀνοητοτέρων παιγνίων αὐτοῦ. Περὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα.

N. VI. Σημεῖον περὶ τὸν Βασιλεῖον γεγονὸς προδηλοῦν ὡς βασιλεύσει. Περὶ τοῦ ὄνειρου τοῦ φανέντος τῷ νεωκόρῳ τοῦ ναοῦ τοῦ θείου Διομηδούς. Ὅτι πρότερον ὁ Βασιλεῖον τῷ Θεοφιλίτῃ ἐξυηρέτησεν. Ὅθεν καὶ ὅπως εἰς τὰ βασιλεία εἰσῆχθη ὁ βασιλεὺς, καὶ ὅπως ψυκίωθη, καὶ ἐτιμήθη. Περὶ τῆς προῤῥήσεως τῆς μητρὸς τοῦ βασιλέως τῆς περὶ τοῦ Βασιλείου.

N. VII. Περὶ τῆς προῤῥήσεως τῆς μητρὸς τοῦ βασιλέως τῆς περὶ τοῦ Βασιλείου. Ὅτι ἐπεβούλευον ἀλλήλους ὁ Καίσαρ καὶ ὁ Βασιλεῖος. Σημεῖόν τι περὶ τῶν Καίσαρα γεγονός. Ὅτι πολλὰ τῶν ψυχοφυμίων ἀνέτρεπεν ὁ βασιλεὺς. Ἀναίσεις τοῦ Καίσαρος Βάρδα. Ἀνάβρῃσις τοῦ Βασιλείου. Ὅθεν ὁ Βασιλεῖος ἀνελεῖν ἠρεθίσθη τὸν Μιχαὴλ. Ἀναίσεις τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ.

N. VIII. Ὅτι τῶν κακῶς δαπανηθέντων χρημάτων, ὁ βασιλεὺς συνάξας εἰς τρία ἐπέσωσε κεντηνάρια. Ὅπως ὁ Φώτιος ἐξώσθη τῆς Ἐκκλησίας. Περὶ ἐπιβουλῆς. Ὅτι ἔστειψε βασιλεῖς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ. τὰς δὲ θυγατέρας ἀπέκλειρε. Ὅτι ἐν τῇ Κρήτῃ ἐκστρατεύσας ἤττηθη. Ὅπως ὁ Χρυσόχειρ ἤττηθη παρὰ Ῥωμαίων καὶ ἀνῆρθη. Ὅτι, τοῦ Ἰγνατίου τελευτήσαντος, ὁ Φώτιος αὖθις ἀνήχθη εἰς τὸν θρόνον τὸν πατριαρχικόν.

N. IX. Περὶ ἐπιβουλῆς. Ἐκστρατεία κατὰ Συρίας. Ὅτι, πολιορκίῳ τὴν Ἀδακάν ὁ βασιλεὺς, καὶ ὄρων τοὺς ἐντὸς μὴ φροντίζοντας τῆς πολιορκίας, ἤρετο τὸν τρόπον, καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ. Ὅπως οἱ ἐκ Ταρσοῦ καὶ Μελιτηνῆς Ἀγαρηνοὶ ἤττηθησαν. Περὶ τῶν ἐκ Καρχηδόνος Ἀγαρηνῶν. Ὅτι ὁ ῥῆξ Φραγγίας συνεμάχησε τοῖς Ῥωμαίοις κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ ἤττηθέντων, ἐάλω καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν παρὰ τοῦ ῥηγός, καὶ ὅσα ἐμηχανήσατο, καὶ διέδρα, καὶ ὅσα ἐποίησεν. Ὅτι ἐκ Ταρσοῦ πλοῖα ἐπολιόρκου τὴν Εὐρίππον, ἤνυσαν δὲ οὐδὲν, καὶ ἐκ Κρήτης ἕτερα τὰς παραλίας Ῥωμαϊκὰς ἐδήουν χώρας, ἀλλὰ κἀνεῖνα κακῶς ἀπηλλάγησαν. Περὶ τῶν ἐξ Ἀφρικῆς νηῶν, καὶ περὶ τῶν ἐκ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου ἀποδράντων, καὶ ὅπως οὐδένα ἐκείνων ἀνελὼν τοῖς λοιποῖς ἐνεποίησε φόβον.

N. X. Ὅτι ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἐν τῇ ναυμαχίᾳ. Ὅτι τῶν τοῦ στόλου εἰς οἰκονομὰς ἀσχολουμένων, οἱ Ἀγαρηνοὶ ἀδεῶς τὰ παράλια ἐκάκου. Περὶ τῆς γυναικὸς ἡ προσίπεν ἐν τῷ ναῦ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου μοναχῷ περὶ τοῦ Βασιλείου, ὡς βασιλεύσει. Ὅτι βασιλεύσαντος τοῦ Βασι-

λείου προσῆλθεν αὐτῷ ἡ γυνὴ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, καὶ ἐτιμήθησαν. Ὅπως τὸ ἔθνος τῶν Ῥώσ εἰς ἐπιγνωσιν ἤλθε Χριστοῦ.

N. XI. Ὅτι, θανόντος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου, ὁ βασιλεὺς ἀπαρηγόρητος ἦν, καὶ ὅπως ὁ Σανταβαρηνὸς ἐδειξεν αὐτῷ τὸν τεθνεῶτα ἔφιππον. Ὅσα ὁ Σανταβαρηνὸς κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως Δέοντος ἐτύρευσε, καὶ ὅπως αὐτοῦ κατεῖπε πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ὅσα ὁ Λέων ἔπαθεν. Ἐξ ὅσας λαβῆς ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς, καὶ περὶ τοῦ διασωσάντος αὐτὸν ἐκ τοῦ ἐλάφου.

N. XII. Ὅτι ἐξώθησε τῆς Ἐκκλησίας ὁ Λέων τὸν Φώτιον, καὶ τὸν ἀδελφὸν Στέφανον πατριάρχην προχειρίσατο. Ὅπως ἐτίμησε τὸν τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ νεκρόν. Ὅτι πυρποληθέντα τὸν τοῦ ἁγίου Θωμᾶ ναὸν ὁ βασιλεὺς οὗτος ἀνεκαίνισε. Ὅπως τὸν Σανταβαρηνὸν ἠμύνατο. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ βουλγάρων καὶ τοῦ ἄρχοντος αὐτῶν Συμεῶν, καὶ ὅσα συνέβη ἐξ ἐκείνου Ῥωμαίοις. Ὅτι ἐπῆλθον τοῖς Βουλγάροις οἱ Οὐγγροι. Ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ βασιλέως Δέοντος. Ὅτι τὴν τοῦ Ῥαούτζη Ζωῆν ἔστειψε ὁ Λέων.

N. XIII. Ὅτι καὶ τρίτην γαμετὴν ὁ Λέων ἠγάγετο. Ὅτι καὶ τετάρτην ὠμίλησε γυναικί. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι ἐν τῇ εἰς ἅγιον Μῶκιον προελούσει ἐπιλήγη ὁ βασιλεὺς τὴν κεφαλὴν. Περὶ τῆς προῤῥήσεως τοῦ μοναχοῦ Μάρκου. Ὅτι ἀποδιδράσκων ὁ Σαμωνᾶς κατελήφθη. Ὅτι ἐξώρισε τὸν πατριάρχην Νικόλαον ὁ Λέων.

N. XIV. Ὅτι ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ Σαμωνᾶ ὁ δοῦξ Ἀνδρόνικος τοῖς Ἀγαρηνοῖς προσελήλυθε. Οἷα ἐμηχανᾶτο ὁ Σαμωνᾶς κατὰ τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ δουκός. Ὅτι διέδρα Κωνσταντίνος ὁ τοῦ Ἀνδρονίκου υἱός, καὶ ὅσα ἐλθόντι αὐτῷ ὁ βασιλεὺς προσφοίβασε. Ὅτι ἔστειψεν ὁ Λέων τὸν οἰκτεῖον υἱόν. Ὅσα κατεῖπεν ὁ Σαμωνᾶς τοῦ ἐκτομίου Κωνσταντίνου, καὶ ὅσα εἰς ἐκείνον ἐγένετο. Ἐξώθησις ἐκ τῶν βασιλείων τοῦ Σαμωνᾶ. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Δέοντος.

N. XV. Ὅτι τὸν ἀνεψιὸν Κωνσταντίνον ἐκτομίαν ποιῆσαι Ἀλέξανδρος ἐβούλετο. Τελευτὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Βίνας ἐπιτρόπους κατέλιπε τῷ ἀνεψιῷ ὁ Ἀλέξανδρος.

N. XVI. Ἀποστασία Κωνσταντίνου τοῦ δουκός. Ἀναίσεις τοῦ δούκα Κωνσταντίνου. Ὅτι πολλοὺς οἱ τοῦ βασιλέως ἐπίτροποι τῶν συναραμμένων τῷ ἀποστάτῃ ἐκόλασαν. Ὅτι διεφύροντο ἀλλήλων οἱ τοῦ βασιλέως ἐπίτροποι. Ὅτι ἀνήχθη τοῦ βασιλέως μήτηρ εἰς τὰ βασιλεία, καὶ τῆς διοικήσεως ἔλαβε.

N. XVII. Ὅπως ὁ Λακαπηνὸς παρὰ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου εἰς ἐπικουρίαν προσελήφθη. Ὅπως ὁ παρακοιμώμενος κατεσχέθη παρὰ τοῦ Λακαπηνοῦ. Ὅτι ὁ βασιλεὺς κατενεγκεῖν τὴν ἑαυτοῦ μήτέρα τοῦ παλατίου ἐπεχείρει, τοῖς δὲ δάκρυσιν ἐκείνης μαλαχθεῖς ἀφήκεν αὐτήν. Ὅτι τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα ἐμνηστεύσατο ὁ Λακαπηνὸς τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ. Ὅτι ὁ Φωκᾶς Λέων τυραννίδι ἐπιχειρήσας, καὶ ἀλοὺς ἐτυφλώθη. Ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ βασιλέως.

N. XVIII. Ὅτι ἤλω παρὰ τῶν Βουλγάρων ἡ Ἀδριανούπολις. Ὅτι ὁ ἐκ Τριπόλεως στόλος ἀπώλετο. Ὅτι ὠμίλησαν ἀλλήλοισι ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων καὶ ὁ Συμεὼν, οὐκ εἰρήνευσαν δέ. Μετάθεσις τῶν ἀρχιερέων. Ὅτι Πέτρος ὁ τοῦ Συμεῶν υἱὸς ἐστειλάτο, καὶ συνήφθη αὐτῷ ἡ τοῦ βασιλέως ἐγγύνη.

N. XIX. Ὅπως καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Χριστοφόρον

προεδίβασε τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, εἶτα τοὺς λοιποὺς δύο. Περὶ πατριαρχῶν. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Χριστόφορου.

N. XI. Ὅτι διαδόσεις ἐποίοι ὁ βασιλεὺς Ῥωμανός. ἐξελόμενος τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἐπιτορχίαν, καὶ τὰ χρέα τῶν ἐν τῇ πόλει ἀπέτισεν. Περὶ τοῦ ἁγίου Μανδιλίου. Περὶ τῶν συμφυῶν μειρακιῶν. Ἐκ τῆς βασιλείας καθάρσεις Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπνοῦ Ἀίκαιος εἶ, Κύριε, καὶ εὐθεῖαι αἱ κρίσεις σου.

N. XXI. Οἶος ἦν ὁ Κωνσταντίνος, καὶ περὶ τὰ ἕθ. Περὶ ἐπιβουλῆς. Περὶ Οὐγγρων.

N. XXII. Περὶ τοῦ πατριάρχου Θεοφυλάκτου. Περὶ τοῦ πατριάρχου Πολυεύκτου. Περὶ τῆς τιμίας χειρὸς τοῦ Προδρόμου. Περὶ Ἀγαρηνῶν. Ὅτι ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς Ῥωμανὸς ἐπεβούλευσε τῷ πατρὶ. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου

N. XXIII. Ὅτι ἔστειψεν ὁ Ῥωμανὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Βασίλειον. Ὅτι τὰ πλείω τῆς Κρήτης εἶλεν ὁ Φωκᾶς Νικηφόρος. Ὅτι ὁ Φωκᾶς Λέων, ὁ τοῦ Νικηφόρου ἀδελφός, τῷ Χαμαδᾶν πολεμήσας ἐνίκησε. Ὅτι αὐθις ὁ Νικηφόρος τῷ Χαμαδᾶν συμβαλὼν ἤτησεν αὐτὸν, καὶ τὸ Χάλεπ ἐπόρθησε. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Ἀμανοῦ. Ὅπως ὁ Φωκᾶς βασιλείαν ὑποκτινόμενος κατεσηφίστατο τὸν παρακοιμώμενον Βρίγγαν. Ὅτι, θανόντες τοῦ τῶν Βουλγάρων ἄρχοντος Πέτρου, οἱ Κομητόπωλοι ἀπεστάτησαν. Ὅπως ὁ Φωκᾶς βασιλεὺς ἀνεβρήθη.

N. XXIV. Οἷα ὁ Βρίγγας ἠπέλιψε τῷ δήμῳ παντί. Ὅτι ὁ παρακοιμώμενος Βασίλειος λαὸν ἀπέστειλε καὶ τὴν τοῦ Βρίγγα οἰκίαν κατέστρεψε καὶ ἄλλων. Ὅτι ἐστέφθη παρὰ τοῦ πατριάρχου ὁ Φωκᾶς. Ὅτι συνεμίγη ὁ βασιλεὺς τῇ Θεοφανοῖ. Ὅτι ἐκωλύθη ὁ βασιλεὺς παρὰ τοῦ πατριάρχου ἐπιβῆναι τοῦ θυσιαστηρίου. Περὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ Ἀγαρηνῶν. Ὅτι ὁ Τζιμισκῆς κατετροπώσατο τοὺς ἐκ Κιλικίᾳ Ἀγαρηνοὺς.

N. XXV. Ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐν Κιλικίᾳ ἐστράτευσεν, καὶ πόλεις αὐτῶν εἶλεν. Περὶ τῶν πυλῶν τῆς Ταρσοῦ καὶ τῆς Μοφουεστίας. Περὶ τῆς Κύπρου. Ὅτι τῆς Συρίας πόλεις πορθήσας, καὶ τὴν Ἀντιόχειαν πολιορκιῶν ἀπάνεστη, καὶ περὶ τῆς ἁγίου κεραμίδος. Ὅπως ὁ Φωκᾶς Νικηφόρος διέκειτο περὶ τὸ ὑπήκων, καὶ ὅτι οὐδὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀπέχρητο. Ὅσα εἰς κάκωσιν τῶν ὑπήκων οὗτος ὁ βασιλεὺς ἐπέβη καὶ οἷα ἐφέτισεν ἀθεσμία, Ὅτι παρὰ τοῦ Φωκᾶ τὸ τεταρτηρὸν ἐπενοήθη, καὶ ἡ προτίμησις τῆς νέας χαραγῆς.

N. XXVI. Περὶ τοῦ τείχους τῶν ἀνακτόρων. Ὅπως εἶλεν ἡ Ἀντιόχεια ἐπὶ τούτου τοῦ αυτοκράτορος, καὶ ὅπως ἐκείνος διετέθη πρὸς τοὺς ἀλόντας αὐτήν, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν.

XXVII. Περὶ τῆς μέσον τῶν Ἀρμενίων καὶ τῶν κλιθίων φιλονεικίας, καὶ ὅπως ὁ δῆμος διὰ ταύτης ἐξέμηνα κατὰ τοῦ βασιλέως. Ὅπως τοῦ δήμου φοβηθέντος, καὶ ἐκ τοῦ θεάτρου ἀποδιδράσκοντος πολλοὶ διεφθάρσαν. Περὶ τῶν Οὐγγρων. Ὅτι ὁ βασιλεὺς τὸν Ῥῶς κείνῃ κατὰ τῶν Βουλγάρων.

N. XXVIII. Ὅτι λιμὸς γέγονεν ἐπὶ τοῦ Φωκᾶ. Ὅ δὲ τούτῳ εἰς κέρδος ἐχρήσατο. Τί ἐποίησεν ὁ Μακεδὼν Βασίλειος, σιτοδείας ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ γενομένης. Περὶ Ἀόντος τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Φωκᾶ. Ὅτι κατὰ τοῦ βασιλέως ἠρέμισεν τὸν Τζιμισκῆν ἢ Θεοφανῶν. Ὅτι λογοθέτην τοῦ δρόμου ποσεβάλετο τὸν Τζιμισκῆν ὁ Φωκᾶς. Ἐπιβουλὴ τοῦ Τζιμισκῆ κατὰ τοῦ Φωκᾶ,

συμπραττούσης καὶ τῆς Θεοφανοῦς. Ἀναίσεις τοῦ Φωκᾶ Νικηφόρου.

LIBER DECIMUS SEPTIMUS.

N. I. Ὅτι τὸν παρακοιμώμενον Βασίλειον τοῖς τῆς βασιλείας ἐπέστησε πράγμασι. Ὅτι ἐκωλύθη ὁ Τζιμισκῆς εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Πότε ἐστέφθη ὁ Τζιμισκῆς. Πότε οἱ Μανιχαῖοι ἐκ τῆς Ἐφῶς εἰς τὰ Ἐσπέρια μετηνέχθησαν. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῶν Ἀγαρηνῶν. Ὅτι οἱ Ῥῶς μετακληθέντες κατὰ τῶν Βουλγάρων, καὶ αὐτοὺς καταγωνισάμενοι, ἐπανελθεῖν εἰς τὰ ἴδια οὐκ ἤθελον, καὶ περὶ τοῦ Καλοκυροῦ. Ὅτι ὁ Σκληρὸς Βάρδας ἐστάλη κατὰ τῶν Ῥῶς. Ὅπως ὁ Σκληρὸς τοὺς Ῥῶς κατηγωνίστατο, καὶ τοὺς συμμαχοῦντας αὐτοῖς.

N. II. Ὅπως ὁ Φωκᾶς Βάρδας τυραννίδι ἐπικεχειρήκε, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ὁ ἀδελφὸς ἀποδρᾶναι μελετήσαντες ἐγνώσθησαν. Ὅτι, τοῦ Σκληροῦ ἐπελθόντος τῷ Φωκᾶ, οἱ σὺν ἐκείνῳ προσήλθον τῷ Σκληρῷ, καὶ ὁ Φωκᾶς τῷ βασιλεῖ προσεχώρησε, καὶ ἐκάρη κληρικὸς, καὶ περιωρίσθη εἰς Χίον. Ὅτι ἐγήμεν ὁ βασιλεὺς τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου. Ὅτι ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Ῥῶς, καὶ πόλεις καὶ φρούρια ὑπ' αὐτῶν κατεχόμενα ἔλαβε. Ἀλωσίς τῆς Περσθλάδας. Πολιορκία τοῦ Δοροστόλου ἦτοι τῆς Δρίστρας, καὶ ὅπως γέγονεν ἡ πολιορκία.

N. III. Ἡ τελευταία μάχη πρὸς Σφενδόσθλαβον καὶ τοὺς Ῥῶς. Ὅτι καὶ τῆς ἐκ Θεοῦ βοηθείας ἔτυχον οἱ Ῥωμαῖοι. Ἀλωσίς τῆς Δρίστρας. Ὅπως ἐγνώσθη ὅτι ὁ ἅγιος Θεόδωρος τῷ βασιλεῖ συνεμάχησε. Ὅτι προσήλθε τῷ βασιλεῖ ὁ Σφενδόσθλαβος καὶ προσδέχθη.

N. IV. Ὅτι ἐπανελθὼν ὁ βασιλεὺς ἐθριάμβευσεν. Περὶ τοῦ ἐν τοῖς Χαλκοῖς ναοῦ τοῦ Σωτήρος. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι ἀποστατήσαντες τῶν Ἐφῶν Βαρβάρων ἐξεστράτευσεν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτῶν, καὶ ὅθεν ὁ παρακοιμώμενος ἠρεθίσθη ἐπιβουλεύσαι αὐτῷ, καὶ ὅπως ἐπεβούλευσε. Τελευτὴ Ἰωάννου τοῦ Γκιμισκῆ. Ὅτι αὐθις ὁ Φωκᾶς Λέων καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Νικηφόρος μελετήσαντες ἐπιθέσθαι τῇ βασιλείᾳ, ἐτυφλώθησαν.

N. V. Ὅτι ἀπεκλήθη ἐκ τῆς ὑπερορίας ἡ μήτηρ τῶν βασιλέων. Ὅτι ἀπεστάτησεν ὁ μάγιστρος Βάρδας ὁ Σκληρὸς, καὶ ὅσα ἐν τῇ ἀποστασίᾳ αὐτοῦ γέγονασιν. Πῶς ὁ Σκληρὸς τῆς Νικαίας ἐκράτησεν. Ὅτι τῷ Φωκᾶ Βάρδα τὸν κατὰ τοῦ Σκληροῦ ἐνεπίστευσε πόλεμον ὁ παρακοιμώμενος. Ὅπως ἐμονοκλήσαν ὁ Σκληρὸς καὶ ὁ Φωκᾶς, καὶ ὅπως οἱ περὶ τὸν Σκληρὸν ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Φυγὴ τοῦ Σκληροῦ πρὸς Βαβυλῶνα, καὶ καθειρήεις αὐτοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ.

N. VI. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ Βουλγάρων καὶ τοῦ Σαμουήλ, καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ. Ὅτι ὁ Βασίλειος ἐξεστράτευσεν κατὰ Βουλγάρων, καὶ τὴν Τριάδιτσαν ἐμελλε πολιορκεῖν. Ὅπως ὁ Κοντοστέφανος ἀπάτη μετήλθε τὸν βασιλέα, καὶ πέπεικε ἀναξυῖξαι, καὶ ὅσα οἱ Βούλγαροι ἐποίησαν τοῖς Ῥωμαίοις ἀναξυγύουσι, Ὅτι ὁ Φωκᾶς βασιλεὺς ἀνεβρήθη. Ὅτι ὁ Σκληρὸς καὶ οἱ παρὰ τοῖς Ἀγαρηνοῖς Ῥωμαῖοι ἀνεβήσαν τῶν δεσμῶν, καὶ ἐπανελθεῖν εἰς τὰ Ῥωμαίων ὄρια ἠδυνήθησαν. Ὅτι κοινωνίαν θέσθαι μετὰ τοῦ Φωκᾶ ἐπὶ τῇ τυραννίδι ἠθέλησεν ὁ Σκληρὸς, καὶ ὅπως κατεσχέθη καὶ ἐδεσμήθη.

N. VII. Ὅτι πρὸ τοῦ δεσμηθῆναι, λάθρα ὡς

αὐτόμολον ἐπέμφε τὸν υἱὸν αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα ὁ Σκληρός. Περὶ τοῦ Δελφινᾶ. Ὅπως ἐάλω καὶ ἀνεσκολοπίσθη. Ὅπως ὁ Φωκᾶς κανέστρεψε τὴν ζωὴν. Οἷος ὁ βασιλεὺς Βασιλείος τὸ ἦθος ἐγένετο μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Φωκᾶ. Ὅπως τὸν παρακοιμώμενον ὁ βασιλεὺς ἀπεσκευάσατο, καὶ ὅπως πρὸς ἐκείνον διετέθη. Τελευταίη τοῦ παρακοιμωμένου. Οἷος ἦν ὁ βασιλεὺς πρὸς τοῦ τῆς ἐξουσίας ἐπιλαβέσθαι, καὶ οἷος μετὰ ταῦτα ἐγένετο, καὶ ὅπως ἐκέλητο τῷ ἀδελφῷ, καὶ οἷος ἦν ἐκείνος τὸ ἦθος. Ὅτι αὐτὸς ὁ Σκληρός τῆς τυραννίδος εἶχετο, καὶ ὅπως ἐσπεύσατο, καὶ προσήλθε τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐδέχθη. Ὅτι κληρονόμος τῆς Ἰθρηρίας καταλειφθεὶς ὁ βασιλεὺς ἀπλήθην ἐκαί. Ὅσα ἐν Ἰθρηρίᾳ καὶ Φοινίκῃ κατώρθωσε.

N. VIII. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τοῦ Σαμουήλ καὶ τῶν Βουλγάρων, καὶ ὅσα κατ' αὐτῶν ὁ βασιλεὺς ἐσνήσατο τρόπαια, τὰ μὲν δι' αὐτοῦ, τὰ δὲ διὰ τῶν στρατηγῶν, καὶ ὅσας πόλεις εἶλε καὶ φρούρησεν, ὅσα ὁ βασιλεὺς ἐδογματίσει. Οἷος ἦν ὁ βασιλεὺς οὗτος τὸ ἦθος. Καὶ οἷος ἦν περὶ χρήματα, καὶ ὅσα συνῆξε καὶ ἐθησούριεν.

N. IX. Ὅτι οἱ Ἀγαρηνοὶ τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ καθέλον ναόν. Ὅσα ἐν Βουλγαρίᾳ ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς Βασίλειος. Ὅπως τοὺς φραγμοὺς τῶν ὄρων καθέλων ὁ βασιλεὺς, καὶ εἰς Βουλγαρίαν εἰσέβαλε, καὶ περὶ τῆς τελευταίας Σαμουήλ. Ὅτι ὁ τοῦ Σαμουήλ υἱὸς ἀνῆρέθη παρὰ συγγενεὺς αὐτοῦ. Ὅτι πολλοὶ τῶν ἐπισήμων Βουλγάρων προσεβόρῃσαν τῷ βασιλεῖ. Ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐξεστράτευσεν κατὰ Βουλγάρων, καὶ ὅσα ἐποίησε. Ὅτι προσεβόρῃ τῷ βασιλεῖ ἡ γυνὴ καὶ οἱ παῖδες τοῦ Βλαδισθλάβου Ἰωάννου, τοῦ υἱοῦ Ἀαρῶν. Ὅτι κατασχὼν τὴν Βουλγαρίαν ὁ βασιλεὺς, εἰς Ἀθήνας ἀπέηλθε τῇ Θεομήτορι ἀνομολογούμενος. Περὶ πατριαρχῶν. Ἐκστρατεία κατὰ Ἀβασγίας. Νίκη Ῥωμαίων κατὰ τῶν Ἰθρηίων. Περὶ πατριαρχῶν. Τελευταίη Βασιλείου.

N. X. Οἷος ἦν τὸ ἦθος ὁ Κωνσταντῖνος καὶ τὴν διαγωγὴν. Περὶ τῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως, καὶ τῶν ἐκτομιῶν αὐτοῦ θερπτόνων. Περὶ Χατζινάκων. Ὅπως ταῖς εἰσπράξεσιν ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐξέτριψε τὸ ὑπήκοον. Ὅπως τὸν Ἀργυρόπωλον Ῥωμαίων γαμβρὸν εἰς τὴν θυγάτερα ὁ βασιλεὺς ἐποίησεν, τὴν ἐκείνου σύμβιον ἀποκαρῆναι ποιήσας. Καὶ Καίσαρα τοῦτον ἀνέπει καὶ διάδοχον τῆς βασιλείας κατέλιπεν. Τελευταίη τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου.

N. XI. Ὅτι ἐξέκοψε τὸ ἀλληλέγγυον, καὶ ἐπηύξησε τὴν ῥογάν τῶν κληρικῶν τῆς Μεγάλῃς ἐκκλησίας, καὶ χρεωκοπίαν ἐποίησε. Ὅτι ὁ Προυσιανὸς ὑποπευθεὶς ἐπὶ τυραννίδι ἐτυφλώθη. Καὶ ὁ Διογένης Κωνσταντίνος ὁμοίᾳ αἰτίᾳ καθείρθη. Ὅτι ἐσπεύσατο τοῖς Ἀβασγοῖς, καὶ τὴν ἰδίαν ἀνεψιᾶν νόμφην ἔδωκεν. Ὅτι οἱ Ἀγαρηνοὶ, καιρὸν λαβόμενοι, τῶν πόκεων ἐπελάβοντο, ἅς παρὰ τοῦ Φωκᾶ καὶ τοῦ Τζιμισκῆ ἀχρηθῆσαν. Ὅτι ἐστράτευσεν κατὰ τὸ Χάλεπ, καὶ προσήλθεν αὐτῷ πρεσβεία εἰρήνην αἰτοῦσα, ὁ δὲ οὐκ ἐσπέυσατο. Ὅτι Ἀραβες ἀβρόνον τῷ χάρακι ἐπελθόντες, ἐτρέψαντο τοὺς Ῥωμαίους, καὶ ὁ βασιλεὺς ἔφυγε, καὶ τὸ στρατόπεδον διηρπάγη.

N. XII. Ὅτι ἐπανελθὼν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν πόλιν, βαρῶς τοῖς ὑπ' αὐτὸν προσεφέρετο. Περὶ τῆς παρὰ τοῦ Ῥωμανοῦ δομηθείσης μονῆς. Περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Χαλεπίτου. Περὶ Κωνσταντίνου τοῦ Διογένης. Περὶ διαφόρων ἐθνῶν τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους. Περὶ τῆς

ἀντιγράφου ἐπιστολῆς τοῦ Χριστοῦ. Περὶ τῶν μεταναστευόντων διὰ τὸν λιμὸν. Περὶ σεισμῶν.

N. XIII. Ὅτι πρότερον ὁ βασιλεὺς κατέτεινεν ἑαυτὸν, περὶ μίξιν παιδοποιίας ἐφιέμενος, ἀπογνούς δὲ ταύτης, οὐ συνεχῶς προσῆει τῇ βασιλείᾳ, ἡ δὲ αὐτὸν ἐμίσησεν. Ὅπως ὁ Παφλαγῶν Μικαὴλ προσελήφθη παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ὡς ἠράσθη αὐτοῦ ἡ Ζωῆ, καὶ ὅτι διὰ τὸν ἔρωτα ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς ἐπεβουλεύθη, καὶ τέθνηκε. Τελευταίη τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ.

N. XIV. Οἷως διετέθη πρὸς τὴν βασιλίδαν ὁ Μικαὴλ. Οἷος ἦν τὸ ἦθος ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφός Ἰωάννης. Περὶ τῆς νόσου τοῦ βασιλέως Μικαὴλ. Περὶ τοῦ Δαλασσηνοῦ καὶ διὰ τίνα αἰτίαν καθείρθη. Περὶ τοῦ ἐξ Ἀφρικῆς στόλου. Περὶ Παγκρατίου τοῦ ἄρχοντος Ἀβασγίας. Περὶ Σκυθῶν. Περὶ Ἀράδων.

N. XV. Ὅτι μετὰ τῶν Αἰγυπτίων οἱ Ῥωμαῖοι ἐσπέυσαντο. Ὅτι ὁ Μανιάκης τὴν Σικελίαν ὑπὸ Σαρακηνῶν κατεχομένην Ῥωμαῖοις ὑπέταξε. Ὅπως ὑπὸ Ἀράδων ἐπεβουλεύθη ἡ Ἔδεσσα, καὶ ὅπως ἐγνώσθη τὸ τῆς ἐπιβουλῆς. Ὅτι ὁ Καρχηδόνος κρατῶν κατὰ τῆς Σικελίας ἐπῆλθε. Καὶ ὅπως ἠττήθη παρὰ τοῦ Μανιάκη, καὶ ἔφυγε, καὶ ὅπως ὁ Μανιάκης δέσμιος ἐκείθεν ἀχθεὶς, καθείρθη. Ὅτι ἡ Σικελία αὐτὸς ἐλήφθη ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν ἀνευ μιᾶς πόλεως τῆς Μεσῆνης. Ὅτι ἐφίετο τοῦ πατριαρχείου ὁ Ὀρφανοτρόφος. Ὅπως πρὸς τὸ ὑπήκοον δέικετο ὁ Ὀρφανοτρόφος, καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ. Ὅτι ἐπεβουλεύθη παρὰ τῆς βασιλίδος Ζωῆς ὁ Ὀρφανοτρόφος.

N. XVI. Ὅτι ἡ νόσος τῆς παραφορᾶς κατεκράτησε σφόδρα τοῦ βασιλέως. Ὅπως ἔσχε περὶ τὴν βασιλίαν ὁ βασιλεὺς Μικαὴλ. Ὅτι καὶ ὑδέρφω περιέπεσεν ὁ βασιλεὺς Μικαὴλ. Ὅτι ὁ Καλαφάτης Μικαὴλ υἱοθετήθη τῇ βασιλείᾳ, καὶ Καίσαρ ἀνηγόρευθη.

N. XVII. Ὅπως ἀπαστάτησεν πάλιν τὸ τῶν βουλγάρων ἔθνος, καὶ ὅπως εἰς δύο ἀρχηγούς περιέστη, καὶ ὅπως ὁ εἰς τὸν ἄλλον διέφθειρε, παρασκευάσας τὸ πλῆθος λιθολευστήσαι αὐτὸν. Ὅτι ὁ βασιλεὺς ὑδερῶν ἐξεστράτευσεν κατὰ βουλγάρων. Ὅπως ὁ Ἀλουσιανὸς ἔφυγεν ἐκ τῶν Ῥωμαίων εἰς τοὺς Βουλγάρους, καὶ ὅπως ἐγνώρισθη τοῦ Ἀαρῶν εἶναι υἱός. Καὶ ὅπως τὸν Δολιάνον κατασχὼν ἀπέτυφλωσε. Ὅτι προσήλθεν ὁ Ἀλουσιανὸς τῷ βασιλεῖ. Ὅπως ἀπέηλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν μονὴν τῶν ἁγίων Ἀναργύρων, καὶ ἀπεκάρη. Τελευταίη τοῦ βασιλέως Μικαὴλ τοῦ Χαφλαγόνος.

N. XVIII. Ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια ὁ Καίσαρ Μικαὴλ. Ἀνάβρῃσις εἰς βασιλείαν τοῦ Καίσαρος, καὶ οἷος ἦν τὸ ἦθος ὁ Μικαὴλ. Ὅπως διετέθη πρὸς τὸν θεῖον αὐτοῦ τὸν Ὀρφανοτρόφον. Ἐξορία τοῦ Ὀρφανοτρόφου. Ὅτι τοὺς οἰκείους συγγενεῖς ὁ Μικαὴλ ὑβρίζει.

N. XIX. Ὅτι αἰτιάσεις κατὰ τῆς βασιλίδος Ζωῆς πλασάμενος ὁ Μικαὴλ ἀποκρίσει αὐτὴν πρότερον, εἰς τὴν τοῦ Ἡρίγκικος νῆσον περιορίσας αὐτήν. Ὅτι διὰ τὴν στάσιν ἀνεκομίσθη ἡ βασιλίς, καὶ ὁ λαὸς μελενδυτούσαν ἰδὼν αὐτήν εἰς πλῆον θεθύμωται. Ὅτι πρὸς τὴν τῆς Ζωῆς ἀδελφὴν τὴν Θεοδώραν τὸ πλῆθος τραπὲν, Αὐγούσταν αὐτὴν ἀνηγόρευσεν ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ ὅτι εἰς τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου ὁ Μικαὴλ καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ ὁ Κωνσταντῖνος ἀπέηλθον. Ὅτι ἐτυφλώθησαν ὁ βασιλεὺς Μικαὴλ καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ ὁ νοβαλλίστιμος Κωνσταντῖνος, εἶτα καὶ ὑπερωρίσθησαν.

N. XX. Ὅτι ἄνδρα ἢ βασιλῆς Ζωῆ ἐμνηστεύετο. Ὅπως ἀπεδοκιμάσθη ὁ Δαλασσηνός. Περὶ τοῦ Μονομάχου, καὶ ὅπως παρὰ τῆς βασιλίσσης Ζωῆς ἤρέθη πρὸς βασιλείαν καὶ πρὸς συνοίχησιν. Ὅτι ἐστέφθη ὁ Μονομάχος.

N. XXI. Οἷος ἦν τὴν γνῶμην ὁ Μονομάχος. Περὶ τοῦ Βοϊθάδου, καὶ ὅσα παρ' ἐκείνου ἐγένοντο. Περὶ τοῦ Μονομάχου, καὶ τῆς Σκληραίνης τοῦ πρὸς ἀλλήλους ἔρωτος. Ὅτι ἐπανήχθη ἐκ τῆς Μιτυλήνης ἡ Σκληραῖνα, καὶ ὅπως αὐτῇ ἐχρήσατο ὁ βασιλεὺς. Τελευτῆ τῆς Σκληραίνης.

N. XXII. Περὶ τῆς τοῦ Μανιάκη ἀποστασίας, καὶ ὅπως διελύθη. Ἀποστασία τοῦ Ἐρωτικοῦ. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι ἐτυφλώθη ὁ γεγωνὸς Ὀρφανοτρόφος Ἰωάννης. Ἀποστασία τοῦ Τορνικίου Λέοντος.

N. XXIII. Ὅτι ἐτυφλώθησαν ὁ Τορνικίος καὶ ὁ Βατίτζης.

N. XXIV. Περὶ τῶν Ῥώσ κατὰ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων ἐπελεύσεως. Ναυμαχία κατὰ τῶν Ῥώσ καὶ ἦττα αὐτῶν.

N. XXV. Ὅπως οἱ Τούρκοι κατὰ τῆς ὑποκειμένης Ῥωμαῖοις Ἐφῶς μοίρας ἐχώρησαν, καὶ τίνες οὗτοι. Ὅπως οἱ Τούρκοι ταῖς ὑπὸ Ῥωμαίους ἐπῆλθον χώραις. Περὶ τῆς κωμοπόλεως τοῦ Ἀρτζε. Πόλεμοι Ῥωμαίων συμμαχομένων Ἰθρησι πρὸς τοὺς Τούρκους, καὶ ἄλλωσις τοῦ Λιπαριτοῦ ἀρχόντου τῶν Ἰθέρων. Ὅτι αὐτὸς ὁ σουλτάν κατὰ Ῥωμαίων ἐχώρησε.

N. XXVI. Περὶ Πατζινάκων, καὶ ὅπως εἰς τὰ καρίστρια διέβησαν. Περὶ τῆς τῶν Σκυθῶν προσελεύσεως. Περὶ τῆς τῶν ἑτέρων Σκυθῶν ἐπελεύσεως, καὶ ὅπως ἐάλωσαν. Ὅπως οἱ Σκύθαι τῆς ὑπὸ Ῥωμαίους δουλείας ἀφηλίσαν, εἶτα ἐσπέσαντο.

N. XXVII. Περὶ ἐπιβουλῆς τοῦ Βολα, καὶ οἷος ἦν ἐκεῖνος. Ὅτι οὐ κατὰ λόγον ἀναλίσκων τὰ δημόσια χρήματα, εἰς πόρους ἀπέιδεν οὐκ εὐαγεῖς ὁ Μονομάχος.

N. XXVIII. Τελευτῆ τῆς βασιλίδος Ζωῆς. Περὶ τῆς ἐξ Ἀλανῶν παλλακευομένης τῆς βασιλεῖ. Περὶ τῆς νόσου, ἣ τῶν νόσων τοῦ Μονομάχου. Περὶ τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου Ἰωάννου. Περὶ τοῦ Λειχοῦδου Κωνσταντίνου. Ὅτι τὸν πρωτεύοντα ἠβουλήθη ὁ βασιλεὺς καταλιπεῖν διάδοχον τῆς ἀρχῆς.

N. XXIX. Ὅτι εὐτυχούσα ἤνυσε τὴν ἀρχὴν ἡ Θεοδώρα. Ὅτι ὁ στρατιωτικὸς Μιχαὴλ εἰς τὴν τῆς βασιλείας ἀνήχθη περιωπῆν. Τελευτῆ τῆς βασιλίδος Θεοδώρας.

LIBER DECIMUS OCTAVUS.

N. I. Ὅτι τοῖς στρατιωτικοῖς ἀρχουσιν οὐ δεξιῶς ἐχρήσατο ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ. Ἀποστασία τοῦ μονομάχου Θεοδοσίου.

N. II. Προσέλευσις τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων πρὸς Παρσπόνδουλον. Ὅπως ὁ Βρυένιος ἐτυφλώθη. Ἀποστασία τοῦ Κομνηνοῦ καὶ στρατιωτικῶν ἀρχόντων. Ὅτι ἐκράτησε Νικαίας ὁ Κομνηνός. Ὅτι συμβαλόντες τοῖς περὶ τὸν Κομνηνὸν οἱ βασιλικοὶ ἤττηθησαν.

N. III. Ἀποστολὴ πρέσβων πρὸς τὸν Κομνηνὸν περὶ εἰρήνης. Ὅσα τῶν βασιλεῖ διὰ τῶν πρέσβων ὁ Κομνηνός ἐδήλωσε. Ὅτι ἂ ἤτησεν ὁ Κομνηνός πληρώσει ὁ βασιλεὺς ἐπηγγείλατο, καὶ πάλιν οἱ πρέσβεις πρὸς αὐτὸν ἀπεστάλησαν. Οἷα ἐγγράφους τοὺς συγκλητικὸς ἀπήτησεν ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ.

N. IV. Ὅτι στασιώδεις τινὲς εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν συνήχθησαν, καὶ ὅτι βασιλεὺς τὸν Κομνηνὸν ἀντηγόρευσαν, καὶ τοῦ πατριάρχου συνεδοκοῦντος. Ἐκπτώσις τῆς βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ γέροντος.

N. V. Ὅτι ὁ πατριάρχης ἤθελεν ἐπιτάσσειν τῶν βασιλεῶν προβαλλομένων, ὁ Κομνηνός καὶ ἄμφω τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπένειμε. Ὅτι ἀποτόμως τῇ τῶν κοινῶν πραγμάτων διορθώσει ἐπικεχείρηκε, καὶ γέγονεν ἄπασι μισητός. Ὅτι οὐδὲ αὐτῶν τῶν τῶν θεῶν καθωσιωμένων ἐφέισατο.

N. VI. Ὅτι ὁ πατριάρχης ἤθελεν ἐπιτάσσειν τῶν βασιλεῶν, καὶ ἠπέλει αὐτῶν. Ἐξορία τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ. Τελευτῆ τοῦ πατριάρχου ἐν τῇ ἔξορίᾳ. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅπως τὰ δικαιώματα τῆς ἐλευθερίας τῶν Μαγγάνων ἔλαβεν ὁ βασιλεὺς ἐκ τοῦ Λειχοῦδη.

N. VII. Ὅτι στρατεία κατὰ τῶν Οὐγγρων καὶ Πατζινάκων. Ὅπως τὸν ἐκ τῆς Δρυὸς κίνδυνον ἐξέφυγεν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ περὶ αὐτόν.

N. VIII. Ὅπως τὴν βασιλείαν ἀπέθετο ὁ Κομνηνός, καὶ ἐμόνασε, τὸν Δούκαν προχειρισάμενος βασιλεῖα. Οἷος ἦν τὸ ἦθος ὁ Κομνηνός.

N. IX. Ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ βασιλεῶς, καὶ ὅπως ταύτην διέφυγεν. Οἷος ἦν ὁ δούκας τοὺς τρόπους. Ὅτι ἐκ φειδωλίας δώροις ἤθελε φιλιῶν τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ.

N. X. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Οὐτζων. Περὶ σισμῶν. Περὶ ἀστέρος κομήτου. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι νοσήσας ὁ βασιλεὺς καὶ ἐκλείπων τοῖς υἱοῖς βασιλείαν κατέλιπε, κάκεινους τὴν μητέρα ἐπέστησεν, ὁμύσασαν ἐγγράφως μὴ δευτερογαμῆσαι. Τελευτῆ Κωνσταντίνου βασιλεῶς τοῦ δούκα.

N. XI. Ὅτι ἡ βασιλῆς Σύδοκλα βασιλεῖα τοῖς πράγμασις ἐπιστῆσαι ἐβουλεύσατο. Περὶ τοῦ Διογένης, καὶ οἷος ἦν τὸ γένος καὶ τὴν ἰσχύν. Ὅτι τυραννῆσαι βουλευσάμενος κατεσχέθη ὁ Διογένης, καὶ μέλλων κολασθῆναι ἀφείθη. Ὅπως ἠπατήθη ὁ πατριάρχης, καὶ δέδωκε τῇ δεσποίνῃ τὸ τοῦ ὄρκου αὐτῆς ἐγγράφον. Ὅτι συνήφθη τῇ βασιλίδι Εὐδοκίᾳ ὁ Διογένης, καὶ ἀνεβῆθη.

N. XII. Ὅτι ἐξεστράτευσεν ὁ Διογένης ἐν τῇ Ἐφῶ καὶ ὅσα ἐποίησε. Ὅτι καὶ πρὸς Συρίαν ὤρμησεν ὁ βασιλεὺς, καὶ τὴν Ἱεράπολιν ἔλαβε, καὶ τοὺς Χαλεπίτας ἐτρέψατο. ἦττα τῶν βαρβάρων. Ἄλλωσις ὑπὸ Ῥωμαίων φρουρῶν τινῶν βαρβαρικῶν καὶ ἀγγελία τῶν βασιλεῖ λαφυραγωγῆσθαι τὸ Ἀμόριον.

N. XIII. Ἐτέρα ἐκστράτεία τοῦ βασιλεῶς, καὶ ὅσα ἐν ταύτῃ συνέβησαν. Περὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ τοῦ νοῦ τῶν Βλαχερνῶν. Περὶ τοῦ Κομνηνοῦ Μανουήλ, καὶ ὅπως ἐλήφθη αἰχμάλωτος, καὶ ὅπως ἐπανήλθεν, ἄγων καὶ τὸν ἕλδοντα αὐτὸν Τούρκων πρόσφυγα τῶν βασιλεῖ.

N. XIV. Ἦ τελευταία ἐκστράτεία τοῦ Διογένης καὶ ὅσα ἐν αὐτῇ σημεῖα συνέβησαν. Περὶ τῆς τῶν Νεμίτζων ἀποστασίας, καὶ ὅτι διεῖλεν ὁ Διογένης τὸ στράτευμα, καὶ οὐ μετὰ πολλῶν ἐκεῖνος περιελείφθη.

N. XV. Ὅτι Οὐζοὶ πρὸς τοὺς Τούρκους ἠτομολήσαν, καὶ ὅτι μετεκαλέσατο, καὶ τὸ στράτευμα, ὃ διεῖλεν ὁ βασιλεὺς, οἱ δὲ οὐκ ἀφίκοντο, καὶ ὅτι, τοῦ βασιλεῶς ἐτοιμαζομένου πρὸς πόλεμον, ἐκ τοῦ σουλτάν πρέσβεις ἤκασι περὶ εἰρήνης. Ὅτι, ὑποστρεψάντων τῶν πρέσβων, ὁ βασιλεὺς πρὸς μάχην

ὄρμησε, καὶ ὅπως ἤττηθη καὶ ἐάλω. Ὅπως δ' Ἀ Βασιλακίου, καὶ ἄλωσις, καὶ πῆρωσις τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Ἀποστασία Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ τοῦ Δούκα. Ὅτι τὸν Σίδην εἰς διοίκησιν τῶν κοινῶν ὁ βασιλεὺς προεστῆσατο, καὶ περὶ τοῦ Γερμανοῦ, καὶ τοῦ Βοτανειάτου. Περὶ τοῦ Λογοθέτου Νικηφόρου, καὶ ὅπως ἀνῆρέθη.

N. XV. Ὅτι προστάγματα ἐπέμφθησαν πανταχοῦ μὴ δέχεσθαι τὸν Διογένην ὡς βασιλέα, καὶ ὅτι τοῦ Καίσαρος υἱοὶ ἐστάλησαν κατ' αὐτοῦ. Ὅπως κατεκλείσθη ὁ Διογένης. Καὶ ὅτι ἐπὶ συνθήκαις παρέδωκε ἑαυτὸν. Ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ νήσῳ ἀπαχθεὶς ἐτελεύτησεν ὁ Διογένης.

N. XVI. Ὅτι τὸν Σίδην ἐπέστησε τοῖς πράγμασι πρότερον, εἶτα τὸν Νικηφορίτζην. Ὅτι ἀμελῶν τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων, λόγοις ἐσχόλασεν ὁ Μιχαήλ. Ὅτι ὁ σουλτάν, τὰ κατὰ τὸν Διογένην μαθὼν, τὴν Ἐφῶν κατέτρεχε. Ὅτι ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος ἐστάλη μετὰ τοῦ Ῥουσελίου, τοῖς Τούρκοις ἀντιταξόμενος, καὶ ἤττηθεις ἐάλω, καὶ ὁ Ῥουσελῖος ἀπεστάτησε. Ὅτι ὁ Καίσαρ σταλείς κατὰ τοῦ Ῥουσελίου ἤττηθη, καὶ ἐάλω. Ὅτι ὁ βασιλεὺς Τούρκους κατὰ τοῦ Ῥουσελίου μετεπέμψατο, ὁ δὲ, λύσας τὸν Β Καίσαρα, βασιλέα ἀνείπε· καὶ συμμίξας τοῖς Τούρκοις, αἰχμαλώτους καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Καίσαρ ἐλήφθησαν. Ὅτι ὁ Καίσαρ διὰ τοῦ βασιλέως ἐξωνηθεὶς ἐκείρατο, καὶ μοναχὸς γέγονεν. Ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος εἶπε τὸν Ῥουσελίον. Ὅπως ἐκλήθη Παραπινάκιος οὗτος ὁ βασιλεὺς.

N. XVII. Περὶ τοῦ τῶν Χροβάτων ἔθνους. Περὶ τῆς ἀποστασίας τοῦ δούλου Νέστορος. Ὅτι υἱὸς ἐτέγη τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐστρέφθη παρ' αὐτοῦ. Περὶ τοῦ τεχθέντος σημειώδους παιδός. Περὶ τοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ τούτου γενομένου λιμοῦ καὶ λοιμοῦ. Ὅτι ὁ Βοτανειάτης παρὰ τῶν Ἐφῶν ἀρχόντων βασιλεὺς ἀνεβρόθη. Ὅτι καὶ ἐν τῇ δύσει ὁ βρυέννιος Νικηφόρος ἀποστασίαν ἐπεχείρησε. Ὅτι ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος καὶ ὁ Ῥουσελῖος ἀπεστάλησαν κατὰ τοῦ Βρυεννίου.

N. XVIII. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι οἱ Τούρκοι τὰς C Ῥωμιακὰς κατέσγον χώρας ἐν τῇ Ἐφῶ, καὶ ψικειώσαντο. Ὅτι ὁ Βοτανειάτης κατέσχε τὴν Νίκαιαν. Ὅτι ὁ δῆμος τῆς πόλεως βασιλέα ἀνείπε τὸν Βοτανειάτην, καὶ τὸν Μιχαήλ καθείλον καὶ ἀπέκλειραν. Ὅπως ὁ Βοτανειάτης τῆς βασιλείας ἐδράξατο.

N. XIX. Ὅπως ὁ Βρυέννιος τυρανῶν ἐάλω, καὶ ἐτυφλώθη. Ἐπανάστασις τῶν Βαράγγων. Ὅτι τὴν πρὸ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως γυναῖκα ἔγημεν ὁ Βοτανειάτης. Ὅτι μητροπολίτης Ἐφέσου ἐχειροτονήθη ὁ τῆς βασιλείας ἐκπεσὼν Μιχαήλ. Ἀποστασία τοῦ

Βασιλακίου, καὶ ἄλωσις, καὶ πῆρωσις τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Ἀποστασία Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ τοῦ Δούκα. Ὅτι τὸν Σίδην εἰς διοίκησιν τῶν κοινῶν ὁ βασιλεὺς προεστῆσατο, καὶ περὶ τοῦ Γερμανοῦ, καὶ τοῦ Βοτανειάτου. Περὶ τοῦ Λογοθέτου Νικηφόρου, καὶ ὅπως ἀνῆρέθη.

N. XX. Περὶ τῶν Κομνηνῶν, καὶ πῶς εἰς ἀποστασίαν ὄρμησαν, ὅπως τῆς πόλεως ἐκράτησαν, καὶ τῆς βασιλείας ἐπέτυχον. Ὅτι ὁ Βοτανειάτης ἀπεκάρη, καὶ εἰς τὴν Περιδλίπτου ἀπελθὼν, ἐκαὶ ἐτελεύτησε.

N. XXI. Περὶ τῶν ἀδελφῶν τοῦ βασιλέως, καὶ τῆς μητρὸς, καὶ τῶν γαμβρῶν. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XXII. Περὶ τῶν νήσων, ὅπως ἐάλωσαν. Περὶ τοῦ Τζαχᾶ. Περὶ τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κύπρου. Ὅσα ἐποίησεν οὗτος ὁ βασιλεὺς πρὸς κίκωσιν τῶν ὑπηκόων. Περὶ τῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως, καὶ τῶν υἱῶν, καὶ τῶν ἐπὶ θυγατρᾷ γαμβρῶν. Περὶ τοῦ B μεγάλου σεισμοῦ.

N. XXIII. Περὶ τῶν Πατζινάκων, καὶ ὅπως κατετρώθησαν. Περὶ ἐπιβουλῆς κατὰ τοῦ βασιλέως μελητησίσης. Ἐτέρα ἐπιβουλή. Περὶ τῆς τῶν Φράγγων συγκινήσεως, καὶ πρὸς τὴν Ἐφῶν αὐτῶν διαπεραιώσεως. Περὶ τῆς τῶν Βογομίλων αἰρέσεως, καὶ ὅπως ὁ ταύτης κῆρυξ διεφθάρη. Ἐπανάστασις τοῦ Ψευδοδιογένους.

N. XXIV. Περὶ τοῦ Ὁρφανοτροφείου, Μελέτη κατὰ τοῦ βασιλέως, οὗ ὁ κορυφαῖος ὁ Ἀνεμάς. Δρῶπαξ, τὸ χρίσμα δι' οὗ ἡ τρίχῳσις ἀφαιρεῖται. Ἀναχωρηθεῖσα τῶν βασιλείων ἡ μήτηρ τοῦ βασιλέως, καὶ ἀπελθεῖσα εἰς τὴν Ἐπανεπόπτην, ἐκαὶ ἐτελεύτησεν. Τελευτὴ τοῦ σεβαστοκράτορος. Ὅπως δίκαιον πρῶην πρὸς τὴν κοινῶν τοῦ βίου ὁ βασιλεὺς, καὶ ὅπως μετέπειτα. Ὅτι ἡ τῆς βασιλείας ἐξουσία τῇ βασιλίδι ἀνατεθῆναι μεμελέτητο, ὁ δὲ υἱὸς ταύτης καὶ βασιλεὺς ἀντέπραπτε τούτῳ, ὡς ἐνὸν, καὶ ὡς ἀπειρητο πᾶσιν αὐτῷ προσίεναι.

N. XXV. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῆς νόσου τοῦ βασιλέως, καὶ ὅπως ἀνεβρόσθη. Περὶ τῆς φήμης γενομένης κατὰ τὸ μέγα Σάββατον.

N. XXVI. Περὶ τῆς εἰς Χερρόνησον ἐκδημίας τοῦ βασιλέως. Περὶ ἐμπρησμοῦ καὶ ἀνέμων.

N. XXVII. Ἐκστρατεία Τούρκων.

N. XXIX. Οἷος ἦν τοὺς τρόπους γαὶ τὸ ἦθος ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος.

DE HEBDOMO CP.

DISQUISITIO TOPOGRAPHICA.

SUMMA SECTIONUM.

I. Scopus auctoris in statu Controversiæ.

II. Hebdomum septimum ab urbe lapis proprie appellatur.

III. Campus inter septimum istum lapidem et urbem Constantinopolit., eadem pariter Hebdomi nomenclatura donatus: in quo existere ædificia omnia, quorum habetur mentio apud scriptores Byzantinos.

IV. Id firmatur horum allatis locis. Patriarchæ

Constantinopolit. in litaniis publicis curru vecti, etiam intra urbem.

V. Processus sacri in Hebdomo, in campo Hebdomo appellato facti intelliguntur.

VI. Hinc Hebdomum in conspectu urbis esse dicitur.

VII. Campus Hebdomi ubi Constantinopol. campi Murtii vicem obtinuit.

VIII. Varia et multa in campo Hebdomi existere

- œdificia, atque in iis Tribunal et Palatium Hebdomi. In Tribunali levati soliti imperatores Constantinopolitani, qui, quod urbis mœnibus illud adiaceret, in urbe levati interdum dicuntur.*
- IX.** *In Tribunali et in Campo inaugurati passim Augusti.*
- X.** *Campus, Tribunal et Palatium urbi adjunctum promiscue Hebdomi nominis a scriptoribus donatur. Hebdomi seu Campi Hebdomiani pars intra urbem subiinde inclusa.*
- XI.** *Promontorium Hebdomi proximum fuisse urbis mœnibus ostenditur.*
- XII.** *Hebdomum non ad Propontidem, sed versus Ceratini sinus caput exstitit.*
- XIII.** *Id astruitur scriptorum allatis auctoritatibus.*
- XIV.** *De Palatii, quod nude interdum Hebdomum appellari diximus, situ, et an idem fuerit cum Consistorio Gratiani et Justiniani.*
- XV.** *Hebdomum nuncupatum istud Palatium probatur ex scriptoribus.*
- XVI.** *Huc Tribunal vestibuli, seu προαυλου, vicem præbuit.*
- XVII.** *An προάστια seu suburbana oppidis proxima fuerint.*
- XVIII.** *Suburbana etiam interdum intra urbem exstiterunt.*
- XIX.** *In Hebdomo, seu in Campo ita appellato, varia exstiterunt œdificia, tum ædes sacræ, quæ recensentur.*
- XX.** *Ædes S. Joannis Baptistæ, quam Hebdomum nude interdum vocant scriptores, an intra urbem exstiterit.*
- XXI.** *De aliis intra urbem eidem sancto Præcursori dicatis Ecclesiis.*
- XXII.** *An dissertator Hebdomianus vere primus situm Hebdomi explicaverit.*
- XXIII.** *In litterariis controversiis sine nostro invicem dolore licet ludere, id est urbanitate ac moderatione servata.*
- XXIV.** *Auctor nihil novi docetur ex dissertatoris Dissertatione.*
- C XXV.** *Conclusio hujusce Disceptationis de hac Controversia, quam impeditam existimabat Henr. Valesius.*

I. Hactenus quidem, ni fallor, præstitimus quod in hujusce operis Præfatione sumus polliciti, nihil nos nisi nova, ac in hocce genere argumenti nobis indiotæ, de iis quæ ad urbis Constantinopolitanæ vel œdificia vel regiones pertinent, in Notis ad Zonaræ Annales observaturos. Verum ut faciam satis viro pererudito Hadriano Valesio, cui Petri Gyllii longe doctissimi, et nostram de Hebdomi situ sententiam minime probari advertimus, huic rursus asserendæ, pauca ex iis quæ in *Constantinopoli Christiana* copiose satis a nobis descripta sunt, hic rursus delibari haud ingratum lectori fortasse fuerit, qui de hac dijudicanda controversia liberum erit arbitrium. In ea vero pertractanda, ut sancti Augustini verbis mihi præfari liceat (*in Epist. ad S. Hieron.*): *Si aliter quam is sensisse reperiar, non contra illum dictum, sed quod mihi videbatur a me scriptum esse putem lectorem debere cognoscere: aut si cognosci non potest, credere debere.*

II. Atque ut hujusce disceptationis ducatur initium, in confesso debere esse agnoscimus Hebdomum ita appellatum, quod septimo ab urbe (veteri scilicet Byzantio ad promontorium Ceratinum) milliari distaret: indeve quod Græci Ἑβδομον, Latini *Septimum* vocant, quosdam *septimilliare* nuncupare: quemadmodum in utroque isthmo, Thraciæ Chersonesi et Corinthiaco, a mari ad mare deducto muro Hexamilii a sex milliariumpatio nomen inditum est. Id at multis in ea lucubrations docuimus, allatis auctorum locis fere omnibus, præter quos ab eodem viro docto alios proferri non advertimus, adeo ut pudeat toties cramben repetere, atque eadem cantare versibus *iisdem*. Sed cum hæc quæstio definiri vix queat absque prolatis et in medium adductis eorundem scriptorum auctoritatibus, ac iis præsertim, quas aut non observasse, aut de industria omisisse videtur, ut quæ sententiæ quam tuendam susceperat adversarentur, breviter quantum licebit, et selectis duntaxat qui ad hanc dirimendam controversiam conduunt locis, quæ in hanc rem habent expedire operæ præfium videtur.

III. Tametsi igitur Hebdomum ita appellatum constet, quod septimo ab urbe milliari distaret, difficultas tamen de Hebdomi istius, cujus passim mentio apud scriptores occurrit, situ, minime inde solvitur, cum aliud et diversum sit a septimo lapide, licet eidem, ut et urbi Constantinopolitanæ contiguum, cum inter septimum lapidem et urbem intersitus ager, vel Campus, Hebdomi pariter appellationem haberet, quod non modo in hac Disceptatione probandum suscepi, sed et Campum istum Hebdomianum non ad Propontidem, sed ad sinus Ceratini, versus illius caput, littora, extitisse, ut et tribunal et palatium Hebdomi, ecclesiam Sancti Joannis Baptistæ, cæteraque recensita a scriptoribus in Hebdomo œdificia, in hoc fuisse postremo Hebdomo, seu in Campo Hebdomi, non vero ad septimum ab urbe milliare, quod vult dissertator Hebdomianus. Priusquam vero rem aggrediar, ut res planior deinceps fiat, ponemus in exemplum suburbanum Parisiense, seu regis nostri Christianissimi palatium, quod Versalias appellamus, simili fere ab urbe Galliarum primaria disparatum spatio, quo Hebdomum a Byzantio. Quo posito, primo quidem non septimum duntaxat milliare, id est septimum ab urbe lapidem, Ἑβδομόν appellationem habuisse, sed etiam inter septimum istud milliare et urbem Constantinopolitanam interjectum Campum, in quo œdificia omnia quorum meminerint Byzantini scriptores, nullaque in ipso milliari septimo stetisse ausim omnino contendere: quod mihi præsertim probandum incumbit, ut disputationis totius fundamentum: quod haud ægre fecerim, si ita appellatum ab iisdem scriptoribus ostenderit.

IV. Primus igitur ex iis prodeat Theophylactus Simocatta, qui libro VIII, cap. 13, scribit defixa ad spectaculum a tyranno Phoca, Mauricii et filiorum capita πρὸς τὸ πεδίον τὸν ἀνακείμενον ἐν τῷ λεγόμενῳ Ἑβδομόν, ὃν Κάμπον Ῥωμαῖοι κατονομάζουσιν. Ubi observanda vox ἀνακείμενον, quæ campum urbi adjacuisse satis prodit: neque enim Campus in ipso septimo milliario esse potuit, alio-

qui Campus in suburbano seu in villa esse dicere tur, quod absurdum esset. Deinde Hebdomum. Campum fuisse appellatum diserte ait Simocatta; proinde idem est Hebdomum cum Campo. Theophanes etiam Campum ad urbem Constantinopolitanam statuit, cum ait ad ann. 30 Theodosii Junioris, Byzantios terræ motu consternatos ac territos, έξω τῆς πόλεως ἐν τῷ λεγομένῳ Κάμπῳ sccessisse; cujus terræ motus memoriam quotannis agi 26 Januarii, quo is accidit in Campo, scribit auctor *Chronici Alexandrini*: "Ὅθεν καὶ ἡ μνήμη κατ' ἔτος ἐπιτελεῖται τῆς λιτανίας μέχρι καὶ νῦν ἐν τῷ Κάμπῳ ὑπὲρ τῆς τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ μακροθυμίας. In qua quidem supplicatione imperatorem, senatum, populum et clerum pedibus nudis processisse tradit idem scriptor: Καὶ ὁ βασιλεὺς ἐλιτάνευσεν μετὰ τῆς συγκλήτου, καὶ ὄχλου, καὶ τοῦ κλήρου, ἀνυπόδετος ἡμέρας πολλὰς. Theodorus Lector ecl. 1, et ex eo idem Theophanes et Symeon Logotheta in Chron. ms. scribunt Marcianum ἐν ταῖς λιταῖς γενομέναις ἐν τῷ Κάμπῳ πεζὸν ἐξερχόμενον, multas pecunias pauperibus erogasse: Anatolium vero patriarcham, cum a Tauro ad Campum, juxta morem episcoporum urbis regiæ, lectica vectus ad supplicationem procederet, et Marcianum pedibus incedentem vidisset, ipsum quoque πεζέοντα processisse. Quis porro Theodosium Juniores ἀνυπόδετον, cum universa plebe et clero, vel Marcianum pedibus usque ad septimum milliare quotidie processisse putet? Neque hic opponat vir eruditus, quod patriarcha Anatolius curru vectus supplicationem instituerit, inde satis patere longius fuisse iter, quam ut ad proximum urbi campum fuerit processurus. Nam præterquam quod id factum *more episcoporum urbis regiæ* tradunt iidem scriptores, etiam in urbe hoc apparatus litanias instituisse patriarchæ colligere est ex eodem Theophane an. 11 Justiniani: Καὶ ἐξῆλθεν ἡ λιτὴ τῆς ἀπὸ Ἀγίας Ἀναστασίας, καθιμένῳ Μηνῶ τοῦ πατριάρχου ἐν τῷ βασιλικῷ ὀρχήματι, καὶ τοῦ βασιλέως συλλιτανεύοντος τῷ λαῷ. Et an. 23: Καὶ διῆλθεν ὁ ἐπίσκοπος Μηνῶς μετὰ τῶν ἁγίων λειψάνων κατήμενος ἐν ὀρχήματι χρύσῳ βασιλικῷ διαλήψ, κρατῶν τὰς τρεῖς θήκας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων εἰς τὰ γόνατα αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἐποίησεν τὰ ἐγκαίνια, scilicet ædis SS. Apostolorum. Idem Theophanes an. 25 ejusdem Augusti: Γεγόνασι τὰ ἐγκαίνια τῆς ἁγίας Εἰρήνης πέραν ἐν Σουκαῖς, καὶ ἐξῆλθεν τὰ ἅγια λείψανα ἐκ τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας μετὰ τῶν δύο πατριαρχῶν Μηνῶ τῆς ΚΙΙ. καὶ Ἀπολλινάριου τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ ἐκάθισαν ἀμσότεροι ἐν τῷ βασιλικῷ ὀρχήματι, κατέχοντες ἐν τοῖς γόνασιν αὐτῶν τὸ ἅγια λείψανα, etc. Denique idem scriptor anno 36 ejusdem imperatoris, ubi de fecundis Enceniis ædis Sophianæ: Ἡ δὲ πανυχὶς τῶν αὐτῶν ἐγκαίνιων γέγονεν εἰς τὸν ἄγιον Πλάτωνα, καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν ὁ πατριάρχης ΚΙΙ. Εὐτύχιος μετὰ τῆς λιτῆς, συμπαραόντος καὶ τοῦ βασιλέως, καθεζόμενος ἐν τῷ ὀρχήματι, καὶ φορῶν τὸ ἀποστολικὸν σχῆμα, καὶ κρατῶν τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον.

V. Verum ut disceptationis seriem prosequamur, Nicophorus patriarcha Constantinopolitanus, in Historia, agens de Avaribus circa urbem dispersis, Heraclio imperante: Καὶ μόλι πρὸς τὸ πεδίον τὸ πρὸ τῆς πόλεως, ὃ ἑβδομον καλοῦσι, καταλαβόντες ἰδρῶσαντο, ἔνθεν δὲ τε σκεδανόντες ἄχρι καὶ εἰς τοῦ Βαρνύσσου ποταμοῦ γέφυραν. Ex hoc unico præterea loco patet omnino voce Hebdomi non septimum ab urbe milliare, sed Campum ad urbem indigitari, quem occupavere Avars urbem obsesuri, usque ad Barnysi fluvii pontem: qui scilicet fluvius Campo Hebdomo appellato adjacebat. Sed quin idem Campus Hebdomi proxime urbi adjacuerit, scrupulum omnem eximit Eucherologium Goari, p. 810, ubi describitur εὐχὴ λεγομένη ἐν λιτῇ γενομένη διὰ φόβον εἰς τὸν Κάμπον, εἰς τὸν ἅγιον Διομήδην ἐξώπορτα, καὶ εἰς τὴν παλαιὰν πέτραν. Supplicatio igitur fiebat a Tauro, seu a foro Tauri, ad ædem S. Diomedis extra portam, et ad veterem Petram, quam Anonymus Combesianus in Constantini Porphyrogeniti Vita, τὸ παλαιὸν πετρὴν vocat. Neque alia est εὐχὴ, quæ pag. seq. in eodem Eucherologio habetur, hocce lemmate: τάξις γινόμενη ἐν τῷ Τριβουναλίῳ ἐν ταῖς ἐξ ἔθους ἀπαρχομέναις ἐκεῖσε λιταῖς. Ubi observare licet litanias, promiscue dici factas in Campo et tribunali. Sed neque etiam diversa videtur ista supplicatio ab ea, cujus quotannis memoriam celebrari ἐν τῷ Κάμπῳ λιτανεύοντος τοῦ λαοῦ, ob terræ motum qui 15 Augusti anno 27 Justiniani accidit, scribit Theophanes et ex eo Cedrenus et Symeon Logotheta. Sic in *Chronico Alexandrino*, an. 1 Heraclii in terræ motu qui accidit 20 Aprilis, λιτὴν γενέσθαι εἰς τὸν Κάμπον, καὶ ψαλφῆναι τὸ Τρισάγιον δεορῆτον legitur. Enimvero nemo erit, opinor, qui quod nude dicitur esse extra portam, ad septimum milliare exstitisse velit asserere, nisi etiam velit Romam dici exstitisse extra urbis Constantinopolitanæ portas. Meminit denique idem Theophanes anno 36 Justiniani supplicationis ad S. Diomedis ædem, scribens Eutychium patriarcham, cum mense Augusto, solo vigente Borea ac fiante, navigia ad urbem non possent accedere, λιτὰς ἐκβαλεῖν εἰς Ἱερουσαλήμ, τοῦτ' ἔστι εἰς τὸν ἅγιον Διομήδην. Ex quibus docemur hunc S. Diomedis ædem, quæ extra portam urbis erat, Jerusalem appellatam, aliamque fuisse ab æde S. Diomedis, quæ antea S. Eliæ nuncupabatur, ut testatur Symeon Logotheta in Michael et Theodora, et intra urbem erat, ad portam urbis Auream. Monasterii porro Jerusalem appellati abbates conciliis Constantinopoli interfuisse alibi observamus: nam cum prius catholica esset ecclesia, seu plebalis, monachis est attributa. Consimiles alias in Campum Hebdomi institutos litanias ob terræ motus, vel ob alias quasvis calamitates, habent scriptores, ac præsertim illam de qua Cedrenus agit in Justino seniore, quem percepto terræ motu everse Antiochiæ nuntio lugubres vestes induisse scribit, et

Byzantios per septem dies eis πρό τῆς πόλεως A πεδίων ἐπὶ τὰ σημεῖοις ἀπέχον litanias instituisse. Quæ quidem loquendi formula usus est Cedrenus recepta apud Græcos et Latinos scriptores qui linguâ venustati studebant: quod satis vel inde percipere est, quod statim addat campum existisse πρό τῆς πόλεως. Neque enim campus in prospectu urbis esse potuit si ab ea septem milliariibus distans, nec indici aut fieri potuere supplicationes, neque plebs continuis septem diebus orationis gratia ad septimum ab urbe milliare procedere (quod velim serio attendat vir doctus), quotidie ad urbem vel ad urbis proxima reversura. Urbis Parisiorum terræ motu concussa fuerit, cives ne ædificia ruina obruantur, Versalias sese confitent: et si publicæ indicantur supplicationes, ad tres aut quatuor leucas quotidius secedent reversuri? an aliquis sanæ mentis id sibi persuadeat? In urbis cetero vicinis locis tentoria explicuisse non abnuerim in ejusmodi terræ motuum terroribus; civesque extra urbem, non vero ad septimum usque milliare, prorupisse, donec ii desinerent: ut in terræ motu, qui accidit 9 Februarii, indit. 13, anno 10 Constantini et Irenes, quo, ut ait Symeon Logotheta in Chron. ms. et Theophanes, σεισμὸς γέγονε φοβερώτατος, ὥστε καὶ μὴ τολμῶντός τινός ἐν οἰκῷ καθυδῆσαι, ἀλλὰ πάντας εἰς τοὺς κήπους, καὶ τὰ ἔξωρα σκηναὶς ποιήσαντας διαγῆν. ἡ δὲ βασιλισσὰ ἄμα τῷ υἱῷ αὐτῆς ἐξήλθεν ἐν τῷ Ἁγίῳ Μάρτυρι, ad palatium scilicet, quod ad urbis muros versus sinum Ceratinum erat, secessit imperatrix: quo etiam sese recepisse Leonem M. in simili terræ motu scribit *Chronicon Alexandrinum*.

VI. Deinde, ut diximus, qui seripotes ut Campus πρό τῆς πόλεως fuerit, si ab ea septem millibus distans fuit? hac certe loquendi formula quæ mœnibus proxima sunt et in illius prospectu vulgo intelligere scriptores palam est. Atque ut id uno aut altero firmeth loco, scribit auctor *Chronici Alexandrini* Constanthinum M. instaurata Drepano, Bithyiae urbè, æque Helenopoli de matris nomine appellata, hanc vectigalium immunitate donasse ἕως φανερᾶς περιοχῆς πρό τῆς πόλεως, *quædam ante urbem prospectus*, in honorem S. Laurentii martyris. Unde patet quidquid in prospectu est civitatis, dici esse πρό τῆς πόλεως. Latino Barbari in *Danileuca* dicerent. Sed et de *quædam* ad sinus Ceratini caput insula verba faciens Michael Psellus in Hist. ms. in Isaacio Comneno, ita hæc verba usurpat: Καὶ βασιλεὺς τοῦτον καταγωγὴ αὐτοῦ που πρό τῆς πόλεως ὀποῖεχεται ἄπρὸς κήλους τῇ θαλάσῃ καθ' ἑκατέρου μέρους, ἀνδρὶ ἀτάρκτης θηρατικῷ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῷ βασιλεὶ τούτῳ. Scylitzes in eodem Isaacio: Ὄθεν δὲ τῆς τῶν Ἀρχαγγέλων ἐπισταμένης ἑορτῆς ἐξεῖσιν εἰς τὸ πρό τῆς πόλεως, φιλοτιμῶς τὰ τῆς ἑορτῆς ἐκτελεῖσθαι σπουδάζων, in ædem scilicet XI Ordinum, quæ muris terrestribus adjacebat, uti observavimus in *Constantinopoli*. Tradit Zonaras in

Romano Lacapeno, Symeone Bulgarorum rege ad urbem cum valido exercitu tendente, eam oppugnato, Romanum imperatorem, ne quæ ante urbem erant amœnitates ab hoste vastarentur, copias suas extra mœnia eduxisse: Ὁ Συμεὼν δὲ κατὰ τῆς πόλεως ἐκπέμπει στρατόν· ἵνα δὲ μὴ ἐλθόντες τὰς τῆς πρό τῆς πόλεως διαφθειρωσιν ἀγλαίας, ἐπεμψε καὶ ὁ Ῥωμανὸς τοὺς ἀντιταξαμένους αὐτῷ. Neque aliter Continuatore ejusdem Theophanis, lib. III, n. 4, dum scribit Theophilum imp. palatii muros excedisse, ut liber esset in urbis proxima prospectus, atque adeo in ipsam Propontidem: Ὅθεν ἐπὶ τινὰ τῶν ἀφθαλμῶν ἐστίασιν τὰ πρό τῆς πόλεως ἔχοντα, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον εἰς ἑαυτὰ καλοῦσι τοὺς βασιλεῖς, τὰ πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ παλατίου τείχῃ τῶν ἀρχαίων θεμελιῶν οὗτος παρεμβαλὼν, καὶ πρὸς τὰ ἡλιακὰ — παραδείσους ἐργασάμενος, ἐκείθεν τὸ λοιπὸν ἐν ἐπλήρῳ, καὶ ἑαυτὸν ἔεργε τοῦτοις, καὶ ἐψυχαγῶγει, ὡς τὸς εἰκός. Dixerat Lacapenus Palatii muros, ut eorum quæ πρό τῆς πόλεως erant conspectu visum oblectaret: ita exserte hic scriptor. Sed et ita hanc vocem usurpat Constantinus Porphyrogenitus in avi Vita, n. 22 editionis Combefisii, ut alios omittam.

VII. Non alius igitur fuit Campus iste ab eo qui urbis mœnibus terrestribus seu Theodosianis obversabatur, qui Hebdomi nomen retinuit, quod inter urbem et septimum milliare protenderetur, quemadmodum planities inter Lutetiam et Sandionysianum oppidam, non Lutetiana, sed Sandionysiana appellatur. Is vero Campi Martii vice urbis Constantinopolitanæ fuit: nam majores omnes civitates ejusmodi ad mœnia campos habuisse alibi (in *Gloss. med. lat.*) docuimus in quibus militares civium fierent exercitationes: quos ideo κάμπους στρατιωτικούς vocat Theodorus Hermopolites inoditus (*Lib. I fol. 12, Cod. Reg.*): Ἡ γέγονε κάμπους στρατιωτικὸς, καὶ ἐγυμνάζοντο ἐν αὐτῷ οἱ στρατιῶται. Hæc Martius unice appellat Mauricius, lib. III *Strateg.* cap. 2. Ὅν πρῶτον ἐν τῷ Μαρτίῳ ποτὲ οἱ καβαλλήριοι ἔπαιζον ἐν τοῖς παραχειμαδίοις. De iis etiam ita Vegetius, lib. I, cap. x: *Romani veteres, quos tot bella et continuata pericula ad omnem rei militaris erudierant artem, Campum Martium vicinum Tiberi detegerunt, in quo juvenus post exercitium armorum sudorem pulveremque dilueret.* Hinc ejusmodi Campi, ubi et censebantur milites, ut est apud Leonem Grammaticum et Anonymum Combefisianum, in Lacapeno, n. 6, ubi de Campo ad urbem Constantinopolitanam, γυμνάσια πολεμικὰ dicuntur Theodorito, lib. IV, *Hist. Ecc.* cap. 25 et 26, si novi interpretis versio spectetur: Πεδία τὰ ποικίμου δεχόμενα μελέτας, Libanio, in Presbentico ad Julianum imp. quo respexit Cicero, cum *ludo campestri et exercitatione uti dixit.* De militari vero Byzantiorum in Campo exercitatione, quædam habet Theophanes, an. 7 Phocas, ut et Palladius in Vita Chrysostomi, ubi scribit Arcadium urbe egressum τοῦ γυμνασθῆναι ἐν τῷ

παρακειμένῃ πεδίῳ. Qui quidem Campus non alius est ab Hebdomiano : quod præterea inde colligere licet quod Ruffinus, præfectus prætorio, in *Chronico Alexandrino* interemptus dicatur in Hebdomo ; apud Philostorgium vero lib. xi, cap. 3, ἐν τῷ λεγομένῃ τριβουναλίῳ, apud Zosimum, lib. v, et Socratem, lib. vi, cap. 1, πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως apud Marcellinum Comitem *ante u bis portas* : apud Claudianum denique lib. ii, in eundem Rufinum, in Campo urbi proximo, quem ita describit :

*Urbis ab Augusto tractu, qua vergit in austrum,
Planities vicina patet, nam cætera pontus
Circuit, exiguu dirimi se tramite passus.*

Mox in ea planitie exstitisse tribunal, sic innuit, dum Ruffinus Arcadium compellat :

*. graviterque apprensæ veste morantem
Increpat Augustum, scandat sublime tribunal,
Participem sceptri, sociumque declaret honoris.*

Quis non videt hisce laudatis locis, non modo Hebdomum, Tribunal, et Campum pro uno eodemque loco sumi, sed etiam Campum ipsum urbi proximum fuisse, non vero ad 7 milliariæ ? cujus tandem situ cognito, superest ut quæ in eo exstiterent ædificia percurramus.

VIII. Ex his præcipua fuere *Tribunal et Palatium* Constantinianum vel Justinianum, utrumque Hebdomi nomenclatura pariter donatum a scriptoribus : quod hic nobis in primis probandum. Atque ut a Tribunali ordiamur, in quo levare et inaugurari solebant imperatores, illud cum in Campo, tum in Hebdomo, atque adeo in ipsa urbe extitisse tradunt passim scriptores, ita ut interdum *Campus Hebdomi*, ab eo *Campus Tribunalis* : interdum *Tribunal Hebdomi*, interdum denique ac nude *Hebdomum* ab iis appelletur. Nam ecce, si liceat alias a nobis adnotata hic rursum recudere, in *Chronico Alexandrino*, Valens a fratre Valentiniano εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐν τῷ Ἐβδόμῳ levatus imperator dicitur : ab Idatio, *Constantinopoli in milliario 7 in Tribunali*. Nec abludit Themistius, cujus verba præstat hic adducere, quod suburbanum istud, Hebdomum scilicet, in urbe extitisse exserte testetur. Ita itle in Philadelphus : Ὅσον γὰρ πλεονοῦς ἄξιον τὸ κτήσασθαι τὰ ἀγαθὰ τοῦ τὸν κεκτημένον μείζω ποιῆσαι, τοσοῦτον καὶ σοὶ δικαιοτέρα πρὸς τὴν πόλιν ἐστὶν ἢ τῆς εὐνοίας ὑπόθεσις. Ἡ πῶς οὐκ ἄτοπον τὴν μὲν ἐσχατιάν, ἐφ' ἧς τὴν ἀλουργίδα ἐνήψαι, περιφάνεστεραν ποιῆσαι κρηπίδι, καὶ βήμασι καὶ ἀνδριᾶσι, τῇ πόλει δὲ ἦν οὐκ ὀκνεῖς ὀνομάζειν μητέρα τῆς ἀναβύρσεως, μὴ οἴεσθαι ἐποφλίσκεν τὰ χαριστήρια ; Ex quibus verbis omnino conficitur, ut recte conjectat Petavius, ἐσχατιάν illam, esse suburbanum, quod Hebdomum appellabant, in extrema urbis parte situm, ubi in tribunali, cujus hoc loco meminit, inaugurari solebant imperatores : neque enim urbis ἐσχατιὰν appellari debuit septimus ab ea lapis, cum illius extremum esse non potuerit, quod velim

attendat vir doctus. Proinde *matrem suæ inaugurationis urbem Constantinopolitanam jure appellaverit* Valens, quod revera in ea facta esset : quod minime dixisset, si in septimo ab urbe milliario fuisset peracta. Et sane Ammianus, lib. xxvi, Valentem a fratre Valentiniano imperatorem dictum Constantinopoli in Suburbano prorsus etiam innuit, cujus verba hic apponam, quod Themistiana illustrent : *Indeque cum venisset Constantinopolim*, (loquitur de Valentiniano) *nulla secum ipse devolvens, et magnitudine urgentium negotiorum jam se superari considerans, nihil morandum ratus, quintum Kal. Aprilis productum eundem Valentem in Suburbanum, universorum sententiis concinentibus, (nec enim audebat quisquam refragari) Augustum pronuntiavit : decoreque imperatorii cultus*

ornatum, et tempora diadamate redimitum, in eodem vehiculo reduxit. Ubi per Suburbanum, Hebdomum intelligi constat, quod ad urbem exstitit, ex quo in Palatium Valens una cum fratre vehiculo reversus est. Ita porro apud Marcellinum comitem Arcadius *levatus* Augustus dicitur *Constantinopoli, in milliario septimo*. Ubi idem *Chronico Alexandrino*, Ἀρχάδιος Αὐγουστος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ τριβουναλίῳ τοῦ Ἐβδόμου ἀνηγορεύθη. Apud eundem Marcellinum comitem, *Honorium pater suus Theodosius in eodem loco quo fratrem ejus Arcadium, Cæsarem fecit, id est foras septimo ab urbe milliario*. Idem *Chronicon Alexandrinum* Theodosium Juniorem levatum etiam Augustum scribit ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς τὸ Ἐβδόμον ἐν τῷ τριβουναλίῳ, Marcianum vero ἐν τῷ Ἐβδόμῳ, omissa voce Tribunalis. Zenon in *septimo* levatus scribitur apud Victorem Tunnensem : Basilicus ἐν Κάμπῳ, apud Theodorum lectorem, Theophanem, Symeonem Logothetam, Zonaram, et alios : Mauricius a Tiberio ἐν Τριβουναλίῳ, apud eundem Theophanem et Zonaram : ἐν προκένσῳ τοῦ Ἐβδόμου, in *Chronico Alexandrino* Phocas in æde S. Joannis Baptistæ ἐν τῷ Ἐβδόμῳ, apud Simocattam et Theophanem : *ἐν ἑπτάμῳ quod dicitur Secundianas*, apud Gregorium M. Ut porro tyrannus in urbem venerit, sic *narrat* Theophanes : Οἱ δὲ Πράσινοι, ἐξεληθόντες εἰς τὴν Πύργιον, μεγάλας εὐφημίας ἐτίμων τὸν τύραννον Φωκᾶν, καὶ πείθουσιν αὐτῷ ἐν τῷ Ἐβδόμῳ παραγενέσθαι. Πέμπει τοίνυν Φωκᾶς Θεόδωρον τὸν ἀσηκρητικὸν, καὶ εἰσελθὼν ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, ἐκπνέγων σεν τῷ λαῷ ὅπως ὁ πατριάρχης καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ ἡ σύγκλητος ἀφίκωνται ἐν τῷ Ἐβδόμῳ. Τούτου τοίνυν γεγονότος, καὶ πάντων ἐν τῷ Ἐβδόμῳ ἀφικομένων, Κυριακὸς ὁ πατριάρχης ἀπήτησε τὸν τύραννον ὁμολογίαν περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἢ δὲ ἀναγόρευσις τοῦ τυράννου εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ γέγονεν. Nimirum Prasini Phocam ad Hebdomum accedere, suadent, ubi scilicet inaugurari et levare solebant imperatores : quo cum accessisset, in æde S. Joannis Baptistæ, palatio Hebdomiano vicina, a patri-

araha Cyriaco solenni ritu coronatus est, cum A alias imperatores in aede duntaxat Sophiana corona donari solerent. Is vero triduo postquam in urbem venit, Eudociam uxorem Augustam coronavit, in aede scilicet Sophiana, cum ille antea in Hebdomo, seu in aede S. Joannis Baptistæ, a patriarcha coronatus fuisset. Ita porro Constantinus Copronymus a patre Leone Isauro ἐν τῷ τριβουναλίῳ, et Leo Armenius ἐν τῷ πρὸ τῆς πόλεως τριβουναλίῳ, levati leguntur apud eundem Theophanem, Symeonem Logothetam, et Georgium Hamartolum in Chronicis mss., ἐν τῷ κάμπῳ τοῦ τριβουναλίου, in Chronico ms. ab Adamo ad Leonem Sapientem. Hisce addere placet quod tradunt Simocatta, idem Theophanes, et Georgius Hamartolus, Mauricii imp. et filiorum in Eutropii ad Calchedonem portæ caesarum capita, per aliquot dies plebi exposuisse Phocam in Campo Tribunalis. Quod si factum id esset septimo ab urbe milliari, eo certe concedere oportuisset plebem Constantinopolitanam, quod nemo opinor sibi persuadeat.

IX. Ex his igitur patet omnino Hebdomum, Tribunal, et Campum, promiscue usurpari apud laudatos scriptores pro uno eodemque loco, ubi acclamari et inaugurari solebant imperatores, more ab antiquo recepto, cum in Campis Martiis, seu qui ad majores civitates erant, id ferme semper peragi solitum doceant scriptores, ac in primis Flavius Vopiscus, quo loco scribit, Tacito a senatu in imperatorem electo, inde itum ad Campum Martium, ibi Comitiale Tribunal ascendisse eundem Tacitum, et præfectum urbi Ælium Cæsonium nuntiasse militibus et civibus in principem de sententia omnium exercituum Tacitum a senatu electum. Tradit præterea idem scriptor Probo militari quodam consensu in imperatorem acclamato, factum concursum, et cespitium Tribunal, appellatumque imperatorem, atque ornatum pallio purpureo, quod de statua templi ablatum est, atque inde ad Palatium reductum. Et Lactantius, in libro de mortibus persecutorum n. 32, de Maximino: *Pictus contumacia, tollit Cæsareum nomen, et se Liciniumque Augustos appellat, Maxentium et Constantium filios Augustorum* (id est Cæsares) *Maximianus postmodum scribit quasi nuntius, in Campo Martis proxima celebrato Augustum se ab exercitu nuncupatum.* Mitto quæ de Juliani in Campo et in Tribunali in Gallia Ammianus Marcellinus, et de Gratiani apud Ambianos in Tribunali, et Valentini Junioris ab exercitu in Tribunali in civitate Actino, inauguratione, Idatius, scribunt; ubi duntaxat observare liceat, Tribunal dici fuisse in civitate, tametsi rem actam in Campo, proximum vero sit, secundum receptum morem. Sed et Campum et Tribunal etiam Romæ idem fuisse firmat Theophanes, ubi de Constantio solenni pompa urbem ingresso: *Ἐξελθὼν δὲ ἐν τῷ τριβουναλίῳ Κάμπῳ, καὶ στὰς ἐφ' ὕψους, συμπάροντος αὐτῷ τοῦ στρατοπέδου, ἔδημηγόρει, id est in Campo*

Martio qui urbi proximus fuit: ubi locutus videtur Theophanes more, ut ita dicam, Constantinopolitano; quo loco *Chronicon Alexandrinum* habet, ἐν τῷ Κάμπῳ τριβουναλίου ἐφ' ὕψηλοῦ ποιήσας, etc, cujus quidem Tribunalis Constantii meminit Themistius orat. 3. Non mirum igitur si qui purpuram arripiebant, priusquam in urbem venirent, ad Campum, et ad Tribunal quod in Campo urbi proximo erat, secedebant, ut ab omnibus, ac militibus præsertim, quorum ea tempestate id juris esse videbatur, imperatores more recepto acclamarentur. Quin etiam observatum pridem a viris doctis, Ægyptios reges post celebrata ἀνακλητήρια, Memphi in Palatio solitos inaugurari, non vero Alexandriæ, quæ Ægypti caput erat, ut regum Persarum inaugurationem, quam τελετήν appellabant, factam Parasgadis: quomodo etiam reges nostri Durooctori Remorum inaugurari et coronari solent, non vero Parisiis, urbe regni primaria.

X. Aliud proinde fuit Hebdomum, seu septimus ab urbe lapis, aliud Campus ad urbem, Hebdomi appellatione donatus, aliud Tribunal, eique adjunctum Palatium Constantinianum, utrumque etiam eadem nomenclatura notissimum apud scriptores Byzantinos, quod satis superque probasse arbitramur. Quæ quidem non observata distinctio, viro erudito, aliisque forte fucum fecit, adeo ut vix ac ne vix quidem sibi persuadere potuerint, Hebdomum non modo ad urbem pertinuisse, sed et partem illius intra ipsius muros includi, vel saltem ad ipsa suburbia potuisse protendi, ac Hebdomi servari appellationem. Quod sane accidit, quemadmodum, ut attigimus, Campum ad Lutetiæ mœnia versus Septentrionem, Sandionysianum vulgo appellamus, ab oppido et monasterio S. Dionysii, quatuor milliariibus ab urbe dissito. Vere enim dici potest partem istius agri, prolatis subinde civitatis pomœriis, esse intra ipsam Parisiorum urbem, ut pars Hebdomiani agri, qui usque ad vetus Byzantium protendebatur, prolatis pariter a Constantino pomœriis, intra novam urbem inclusa est: quod quidem planum fiet, prolatis scriptorum auctoritatibus, ne gratis id proferri dicatur.

XI. Theophanes anno 5 Constantini Pogonati, quem laudavimus in nostra Constantinopoli; scribit Saracenos in Thracicas partes appulisse, urbemque obsedis ab occidentali promontorio Hebdomi, seu Magnaura, usque ad orientale promontorium, quod Cyclobium vocant. Illius verba sunt expendenda, quod controversiam omnem dirimant: *Τούτῳ τῷ ἔτει ὁ προλεχθεὶς τῶν θεομάχων στόλος ἀναβὰς προσώρμησεν ἐν τοῖς θρακείοις μέρεσιν ἀπὸ τῆς πρὸς δύσιν ἀκρότητος τοῦ Ἐβδόμου, ἤτοι τῆς λεγομένης Μαγναύρας, μέχρι πάλιν τοῦ πρὸς ἀνατολὴν ἀκρωτηρίου τοῦ λεγομένου Κυκλοβίου. Κατὰ πᾶσαν τὴν ἡμέραν συμβολὴ πολέμου ἐκροτεῖτο ἀπὸ πρῶτῃ ἕως ἑσπέρας, ἀπὸ βραχιολίου τῆς Χρυσῆς πόρτης μέχρι τοῦ Κυκλοβίου ἑαυτοὺς ὠθοῦντες, καὶ ὠθοῦμενοι. Quæ*

quidem ita reddidit auctor Miscellæ: *Anno 5 imperii Constantini, prædictus Deum impugnantium stotus ascendens applicavit in Thracensibus partibus, a summitate videlicet septimi, quæ vergit ad Occidentem, id est a domo quæ Magnaura dicitur, et rursus usque ad arcem, quam Cyclobium dicunt, quæque spectat ad Orientem. Per totum itaque diem congressio belli tenebatur, id est a mane usque ad vesperam, a brachialio Aureæ portæ usque Cyclobiam, invicem utraque parte in uno pulvere impellente.* Cedrenus idipsum enarrans: Τῶν θεομάχων στόλος ἰθὺς προσώρησεν ἐν τοῖς Θρακίαις μέρεσιν, ἀπὸ τοῦ Ἐβδόμου μέχρι Κυκλοβίου. Ubi Ἐβδομον nude vocat, quod Theophanes promontorium Hebdomi. Zonaras iisdem fere verbis quibus Theophanes recenset: Ἐἶτα στόλος βαρεῖ κατ' αὐτῆς ἀπῆλθον τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, καὶ ναύσταθμον τοῦ σφετέρου στόλου πεποίητο ἀπὸ τοῦ πρὸς δύοσιν ἀκρωτηρίου, τοῦ κατὰ Ἐβδομον, μέχρι τοῦ Κυκλοβίου. Ubi scriptor Narrationis historicæ in festum τῆς Ἀκαθίστου, de ipsis Agarenis urbem obsidentibus sub eodem Pogonato verba faciens: Ἐροσώρησαν τῇ παραθαλάσσιῳ τοῦ Ἐβδόμου. Et Georgius Hamartolus in Chronico ms.: Καὶ προσορμήσαντες κατὰ τὴν παράλιον τοῦ Ἐβδόμου, etc., scilicet versus ἀκρωτήριον τοῦ Ἐβδόμου, a quo usque ad Cyclobium, non terrestri, sed maritima obsidione, ut exserte scribit Theophanes, urbem circumsederunt. Denique tradit idem Theophanes in Leone Isauro an. 1, eosdem Saracenos urbem obsedissee ἀπὸ τῆς Μαγναύρας ἕως Κυκλοβίου, maritima scilicet pariter obsidione. Ex quibus hic allatis locis, quos paulo accuratius cum urbis topographica descriptione ac ichnographia, quam in nostra Constantinopoli Christiana delineari curavimus, expendat velim novus ac primus assertor Hebdomianus, nemo nisi nimium pervicax inficiari poterit Hebdomum ad urbem pertigisse, ejusque partem intra urbem potuisse includi, cum Cyclobium ad muros urbis terrestres versus orientem et Propontidem, Magnaura vero ad eosdam muros, imo intra ipsam urbem versus occidentem et promontorium Hebdomi extiterint, quod multum in nostra lucubratione docuimus. Si enim promontorium Hebdomi ad septimum milliare existit versus Orientem et Propontidem, quos is videtur velle, qui fieri potest ut provimum fuerit Magnauræ palatio, quod in urbe et ad urbis muros versus occasum existit? Quis denique in mentem sibi induxerit, vel scribere voluerit, Saracenos urbem obsedissee a septimo milliari versus Rhegium, (quod 12 ab urbe lapide ad Propontidem in Charta Peutingeriana statuitur) ad Cyclobium, sed castellum rotundum, quod eidem Propontidi adjacuit, hodie etiamnum Heptapyrgio inclusum? Veluti si quis diceret Lutetiam hostes circumsedere a Versaliis ad Lupareum usque Palatium, is certe deridiculo haberetur. Videat quid reponat, et nodum hunc solvat vir eruditus, si tamen potest, vel certe aliquid proba-

bilius afferat, ut eum Seneca loquar, tum non gravate ab opinione mea in sententiam illius discessionem fecero.

XII. Sed ut nec promontorium Hebdomi, ita neque Hebdomum ipsum ad Propontidem fuit, sed ad sinus Ceratini caput, ubi Cydaris et Barbysses fluvio confluunt, haud procul ab urbe, quod supra allati loci omnino declarant. Ex quibus evidenter patet, non modo Hebdomum ad occidentem versus Magnauram recte statui, quod quidem Palatium proximum fuit sinui Ceratino; sed et per eundem sinum Saracenos in Hebdomum, seu in Campum urbi proximum, pervenisse, a quo ad Cyclobium usque urbem mari obsedere. Proinde cum παράλιον τοῦ Ἐβδόμου, Georgius Hamartolus, et αἰγιαλὸς τοῦ Ἐβδόμου dixit scriptor vitæ S. Basilii Junioris, n. 7, ejusdem superioris sinus littera intelligi debent, ubi portus qui in Hebdomo exstitisse narratur, quem πρὸς Βλαχέρναις κόλπον vocat Scylitzes, statui debet, non ad Propontidem. Qui quidem portus is videtur, quem λιμένα τοῦ Ἐβδόμου vocat, et purgatum fuisse anno 25 Justiniani scribit idem Theophanes: ad quem scilicet Tiberii Constantini imperatoris, qui ἐν προκίεσσι τοῦ Ἐβδόμου obierat, cadaver πλοῦ, seu navigio, ut est in *Chronico Alexandrino*, delatum est. Sed et de similibus aliis in Hebdomo, et ad sinum Ceratinum νεωροῖς egimus in nostra Constantinopoli. Non mirum igitur si Hebdomum παραθαλάσσιος τόπος dicatur Procopio et Nicephoro Constantinopol. in Hist. quod scilicet sinus Ceratini littoribus adjacuerit.

XIII. Scribit Theophanes Nicephorum Phocam imperatorem acclamatum, Chrysopoli, quo cum classe appulerat, imperatorio dromone assumpto, εἰς τὸ Ἐβδομον a Prasinis deductum, ubi scilicet, secundum receptum morem, imperator in Tribunali acclamaretur. Chrysopoli nempe, quæ Ceratino promontorio observabatur, non in urbem transiit, sed emenso ipso sinu Ceratino, ad Hebdomum pervenit: quod clarius narrat Scylitzes, tradens Nicephorum cum tota classe Chrysopolim trajecisse, indeque ad Hebdomum, εἰςque hinc πάντα τὸν δῆμον τῆς πόλεως μετ' ἐφημιῶν καὶ κρότων, δημοσίας γινομένης προόδου, in urbem introduxisse, διὰ τῆς Χρυσῆς πύργας, per quam scilicet solennes ingressus fieri solitos alibi observavimus, quod et exserte docet Constantinus in Vita Basilii imp. n. 40 edit. Combesii. Et Zonaras: Τὸν Νικηφόρον ἐκείθεν (Chrysopoli) εἰς τὸ Ἐβδομον ἄγουσι, κάκειθεν σὺν προόδῳ δημοτελεῖ εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν. Ubi nemo, opinor, ex iis quibus notus est Constantinopoleos situs, sibi in animum induxerit, Nicephorum ad locum tendentem, ubi inaugurandus erat imperator, siquidem ad Propontidem extiterit, cum tota classe Chrysopolim appulisse, eo rursum reversurum: ut urbanam omnem multitudinem ad septimum usque lapidem egressam, indeque solemnem processum

Nicephorum Phocam ad urbem deduxisse. Neque aliter intelligendus Anastasius Bibliothecarius, quo loco narrat Constantinum papam cum ad Cæam insulam appulisset, deductum fuisse in Hebdomum, indeque in urbem: *a quo loco navigantes venerunt a septimo milliario Constantinopolim*. Ubi Septimi milliari vocabulo Magnauræ palatium intelligitur, in quo excipi primo solebant exteri magnates, vel etiam legati, quod præ cæteris testatur supra laudatus Constantinus in avi Vita n. 74, et in nostra de urbe luobratione docemus. Eadem plane ratione intelligendi etiam Anonymus Combesianus, Scylitzes, et alii in Romano Lacapeno, dum scribunt Petri Bulgarorum regis cum ejusdem imperatoris filia Maria in urbe celebratis nuptiis, eandem Mariam una cum conjunge in Bulgariam profecturam, ad Hebdomum usque a parentibus deductam, hicque navim conscendisse. Appulerat vero Petrus Constantinopolim versus Blachernas, ut exserte tradit Georgius monachus, ad Portum scilicet proximum Hebdomianum, ubi et reversurus in patriam navim conscendit. Sed et idem scriptor subdit, Maria a parentibus ad Hebdomum deducta, ipsos cum Petro in eodem Hebdomo epulatos, scilicet in Hebdomiano Palatio. Enimvero quod Leo Grammaticus, Symeon Logotheta, et idem Scylitzes, Symeonem Bulgarorum regem urbem primum circumseidisse commemorant, ducto a Blachernis vallo ad portam Auream, ac deinde urbis potiundæ spe abstracta, ἐν τῷ λεγομένῳ Ἑβδομῶν recessisse, de pacis conditionibus acturum, hæc capienda sunt non de septimo milliari, sed de campo Hebdomi, in quo castra fixerit: cum tota hæc interposita planities ita nunouparetur, ut passim hic observamus. Unde cum auctor *Chronici Alexandriæ*, ubi de Victoriatorum seditione sub Justiniano agit, milites venisse scribit ἀπὸ τοῦ Ἑβδομοῦ, καὶ τοῦ Πηγίου, καὶ τοῦ Ἀθύρα, καὶ ἀπὸ Καλαβρίας, id ita intelligendum, ut ex vicinis urbi locis ii acciti fuerint, tum ex Hebdomo versus Occidentem, tum a Rhægio et Athyra versus Orientem, tum ex Calabrya, loco scilicet in Asia sic appellato, quem Καλοδρόην vocat Bryennius, Καλαδρόην, Scylitzes et Zonaras: Anna vero Commena, Καλαδρόην.

XIV. Tribunali porro, de quo mox egimus, adiacuit amplum et spatiosum Palatium, quod ut Tribunal, ita et illud Hebdomi appellatione donatur passim a scriptoribus, cui Tribunal vicem præstitit vestibuli, adeo ut pro uno eodemque suburbano fore semper usurpetur, ad quod processum facere dicuntur imperatores, in eo scilicet moram acturi, la *Chronico Alexandrino*, apud anonymum Combesianum, Leonem Grammaticum, et Cedrenum in Romano Lacapeno, uti in *Constantinopoli Christiana* docuimus. Processus enim in alia palatia duntaxat seu etiam suburbana, fieri dicebantur, mutandi aeris gratia: quod facere solent summi pontifices, cum a Quirinali ad Vaticanum, aut contra secedunt. Unde Constantinus Porphyrogenitus in Basi-

lii Vita n. 90 ejusmodi palatia seu suburbana βασιλικὰ μεταβολῆς ἕνεκα καταγωγή appellat, ubi de Pegano palatio agit, quod ad urbis muros erat versus portam Auream, ut et palatium quod Hebdomi appellabant versus Blanchernas et sinum Cera- tinum, et πρὸ τῆς πόλεως erat, ut est apud Theophanem in Michaelæ an. 2. Illud porro ipsum est quod in regione 14 exstitit, ut est in veteri urbis descriptione, et Constantini nomen retinet, a conditore Constantino M., a quo conditum primo extra urbis mœnia, postea iis productis intra urbem, vel certe ad ipsa mœnia etiamnum conspicitur. In eo vero exstitit Consistorium Gratiani et Justiniani imperatorum, de quo multis egimus. Istud vero Palatium, Hebdomum nude a scriptoribus fere semper nuncupari constat; quod præsertim eruimus ex ejusdem Justiniani Constitutionibus in eo Consistorio exaratis, quæ subscribi soleat hac formula: *Recitata Septimo milliario hujus inclytæ civitatis in Novo Consistorio Justiniani, vel Septimiliario in Novo Palatio vel Septimo in Novo Consistorio*. Loco protulit Jacobus Cujacius, lib. xx, Observat. cap. iii, nos etiam lib. ii *Constantinopoleos Christianæ*. Ex quibus omnino conficitur Hebdomum et Septimum milliare, vel Septimiliarium civitatis Constantinopolitanæ ideo appellari, quod revera ad urbem esset, et ad illius mœnia, ita ut ipsius urbis pars fuerit, etsi primitus extra ipsos muros, atque adeo ut a Septimo ab Urbe milliari distingueretur: unde quæ in Septimo, id est, vel in hoc Palatio vel in Tribunali acta dicuntur, recte in ipsa urbe acta referuntur in supra allatis auctorum locis. Atque inde Justiniani Palatii appellationem deinceps etiam retinuit, ut ex Bondelmontio docuimus, a quo supra mœnia statuitur, et juxta eodem Novem Ordinum, seu SS. Angelorum, quam Cantacuzenus ad ipsos urbis muros pariter statuit, adeo ut nullus dubitandi supersit locus, quin Consistorium Justiniani in Septimo milliari, illud idemque sit cum eodem Justiniani Palatio, quod Constantini etiam vocant. Sed et hinc colligere licet cur Marcellinus comes scribat, *Honorium a patre suo Theodosio in eodem loco quo fratrem ejus Arcadium, Cæsarem fecisse id est Septimo ab urbe milliario*. Quippe cum Arcadium *Constantinopoli in Milliario septimo* levatus dicatur Augustus ab Idacio, sequitur quod factum est Septimo ab urbe milliario, non potuisse fieri in urbe, nisi hac locutionis formula, tum apud Marcellinum, tum apud Socratem et Cedrenum, locis infra allatis, ipsum Palatium Hebdomi, vel Tribunal quod ad urbem stetit, intelligatur.

XV. Proinde igitur apud scriptores Hebdomum pro ipso Palatio usurpari omnino constat. Apud Zonaram in Theodosio Juniore et Nicephorum Callisti, Pulcheria, regia exacta, εἰς τὸ Ἑβδομον concessisse legitur, id est in Palatium Hebdomi. Ruffinus lib. iii *De vitis Patrum* de quodam monacho: *Habitabat autem in parva cella foris civitatem, prope proastium qui vocatur in Septimo, ubi solent impera-*

tores egressi de civitate libenter degere. Neque aliter intelligendus Theophanes, an. 31 Justiniani, ubi de terræ motu, qui eo anno accidit, quo urbis muri a Constantino et a Theodosio conditi, non modo conciderunt, sed et ἐν ἐξαιρέτῳ (*præsertim*, ita hæc vox vertenda fuit) ἐκκλησῆσαι, καὶ τὰ ἐπιτεῖνα τοῦ Ἑβδόμου, ædes S. Samuelis, Deiparæ Petalæ diotæ, et S. Vincentii multaque ecclesiarum altaria et ciboria, a porta Aurea ad portam Rusii. Hic enim per *Hebdomum* exserte intelligitur Palatium Hebdomianum urbi ac illius muris adjunctum, cum de ruinis urbis duntaxat hic agatur. In Chronico ms. ab Adamo ad Leonem Sapientem in Mauricio, Campus Tribunalis Hebdomo proximus dicitur: Καὶ μὴ τοῦτο καταδεξαμένου τοῦ Βασιλέως, θυμωθεὶς ὁ βάρβαρος, ἀπέκτεινεν χιλιάδας δέκα ἐν τῷ Κάμπῳ τριβουναλίου, τῷ πλησίον τοῦ Ἑβδόμου, hoc est, In *Campo Tribunalis Palatio ad urbis muros, Hebdomo appellato, proximo.* Notant Menæa 29 Julii, SS. Benjamini et Verii memoriam celebrari πλησίον τοῦ παλατίου τοῦ Ἑβδόμου. Neque forte aliud est Palatium ab Hebdomiano, de quo Zonaras in Constantino Monomacho, scribens Tornicio urbem oppugnante versus Blachernas imperatorem ἐν τινὶ βασιλικῶν θαλάμων προβεβλημένῳ τῶν ἄλλων, καὶ ἐπὶ τῷ πρὸ τῆς πόλεως ἐστραμμένῳ πεδίῳ pro majestate consedissee, ut videret hostes, et ab iis vicissim videretur. Ubi observare licet, non modo hanc locutionis formulam, πρὸς τῆς πόλεως, denotare quod est in urbis prospectu, sed et πεδίον illud πρὸ τῆς πόλεως non aliud esse a Campo Hebdomi vel Tribunalis, quem ad urbem, et ante urbem exstitisse produnt passim scriptores.

XVI. Neque porro, quod supra attigi, Palatium Hebdomi et Tribunal unum idemque fuere, si stricte res sumatur. Nam Tribunal erectum erat in Campo Hebdomi sub dio, in quo levare et inaugurari solebant imperatores, cui adjunctum erat ingens Palatium, quo se recipiebant exacta inauguratione, quod Hebdomi pariter appellabant, quod in campo Hebdomi esset ædificatum. Id omnino declarat Theophylactus Simocatta lib. 1, cap. 4. Nam ubi scriptor *Chronici Alexandrini* ait mortuum Tiberium Constantinum ἐν προκίεσσῳ τοῦ Ἑβδόμου, id est dum in Palatio Hebdomi moraretur, post renuntiatum in Augustum Mauricium generum in Tribunali, ut habent Theophanes et Zonaras, hæc ait, ubi de inauguratione Mauricii: Φοράδην γὰρ ἀρχεὶς ὁ βασιλεὺς Τιβέριος ἐπὶ τὴν ὑπαιθρον τῶν βασιλείων αὐλήν, ἧτις παρήνωται τῇ πολοστιβάδι τῶν ἀνακτόρων οἰκίᾳ, προσαυλίῳ περιφανεῖ, καὶ περιδόξῳ τῷ προσκηνίῳ, Mauricium scilicet imperatorem renuntiavit. Quæ quidem verba ita Latine sonant: *Raptim adductus Tiberius imperator in subdiale palatiorum atrium, multis constanti tricliniis palatiorum ædi adjunctum, vestibulum illustre, visendumque proscenium.* Ex his quippe colligitur Atrium in quo exstructum erat Tribunal, vestibuli vicem præbuisse adjacenti Palatio: hincque Pala-

tium et Tribunal promiscue ut unum idemque ab Himerio Παλάτιον τὸ τριβουνάλιον, et *Hebdomum* appellari ab aliis scriptoribus. Non mirum igitur videri debet si utrumque exstitisse Constantinopoli tradant quos supra laudavimus scriptores, cum Urbi proxime adjacuerit in Hebdomiano Campo ad ipsa mœnia ædificatum: quemadmodum suburbanum Sangermanense, vel S. Marcelli, in ipsa Parisiorum urbe esse dicimus, etsi mœnibus et portis nuper ab ea utrumque disparatum. Neque enim Hebdomum, ubi inaugurari solebant imperatores, Constantinopoli esse potuit, quod exserte tradunt supralaudati scriptores, si ad septimum milliare exstitit: quasi aliquis quod actum legitur Versaliis, id Parisiis factitatum scriberet, quod nemo unquam, nisi stupidus, et minus sanæ mentis, literis mandare audeat.

XVII. Enimvero non omnino pro certo haberi debet quod ait vir doctus, Προάστεια, et *Suburbana* dici duntaxat quæ millibus aliquot ab urbe distant, quæque προάστεια τῆς πόλεως videntur appellari a Theophane, an. 7. Justini Junioris, et quorum præ cæteris meminit concilium Nicœnnum 11. can. 18, imo quævis prædia rustica, ut in Vita Basilii Junioris, n. 42 et 44, quemadmodum apud Anonymum Sirmondeum, Constantinus M. mortuus dicitur in suburbano Constantinopolitano villa publica, juxta Nicomediam, rectius tamen in *Chronico Alexandrino*, ἐν προαστείῳ τῆς αὐτῆς πόλεως, scilicet Nicomedιæ, adeo ut inde elicere velit suburbanum Hebdomum procul ab urbe fuisse: cum quæ urbi statim obversantur, etiam ad ipsos urbis muros, ita appellare solere scriptores ipsemet non diffiteatur. Nam ideo diota προάστεια, quod πρὸ τῆς πόλεως, et in illius sint prospectu. Ita enim προάστειον apud Hesychium exponitur, πρὸ τῆς πόλεως, et apud Papiam, *viridarium prope murum*, apud Hugutionem vero *locus ante civitatem id est suburbanum.* Quidquid igitur extra urbem, vel illius muros, et in illius conspectu est, *suburbanum* dicitur, etiamsi interdum ab ea millibus aliquot remotius, ut est in Glossis *interlinearibus* ad hunc versum Gregorii Theologi in *Dramate* de Christi passione: Ἐτυγχάνομεν ἀγρόθεν πολῶν ἴσω, ubi Glossator, ἢ ἀπὸ προαστείου. Ejusmodi sunt villæ quæ delectationis causa coluntur, de quibus exstant aliquot Epigrammata in *Anthologia*, lib. IV, cap. 30, et Tullius, *Deliciarum causa et voluptatis quosdam in hortis aut suburbanis suis cum mitella sua videmus.* Unde in horum ejusmodi suburbanorum propylæis Martem effingere solebant veteres, quod cum extra urbium essent mœnia, hostium paterent incursibus, cum ædibus intramuraneis Minervam appingerent, quia, inquit Isaacius Tzetzes ad Lycophronem, ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς οἰκίαις χρὴ συμβουλεῖς καὶ φρονήσας, ἐν τοῖς ἐκτὸς δὲ (προαστείοις, ut ea supra appellarat) ὑπὲρ τούτων ἀμύνεσθαι τοὺς πολεμίους. Quæ igitur ubi vicina sunt, προάστεια, et esse πρὸ τῆς πόλεως dicuntur:

quomodo accipienda constat verba Theophylacti **A** Simocatts, lib. vi, cap. 11, cum ait : εἰς τὰ πρὸ τῆς πόλεως nata παράδοξα τέρατα, id est in agro circumjacenti, et in suburbanis, ut recte vertit interpretes. Jam vero προάστεια, urbi Constantinopolitanae, atque adeo ipsis mœnibus adjuncta palatia vocare scriptores Byzantinos vel inde constat, quod Sycas, seu Galatam unico freto ab urbe discretam, cujus etiam decima tertia regio existit, ac proinde illius pars fuit, ita appellet *Chronicon Alexandrinum*, an. 1 Justiniani : et Cosmidium, seu Palatium, ad ædem SS. Cosmæ et Damiani, quod Emporium dicitur Georgio monacho in Michaele Theophili filio, et scriptoribus nostris *Castellum Boemundi*, ut suo loco docuimus, ad littus ejusdem Ceratini sinus, ipsosque muros maritimos, proinde urbi contiguum, προάστειον perinde **B** a Symeone logotheta in eodem Michaele n. 13 appellatur. Sic etiam Palatium Peganum ad portam Auream, eique continuum a Cinnamo lib. 11, n. 17 appellatur, cum ait Ludovicum VII Francorum regem, salutato Manuele imperatore in Magno Palatio, εἰς προάστειον, ὃ Φιλοπάτιον ὠνόμασται τοῖς πολλοῖς, concessisse. Neque enim aliud est Philopatium a Palatio Pegano, quod pluribus alias probavimus, tum in Notis ad Villharduinum, tum in nostra *Constantinopoli*. Idem vero Cinnamus n. 14, illud ipsum Palatium τὸ καταντικρὸν τειχέων βασιλικῶν ἐνδιαίτημα vocat. Non igitur contendat vir doctus suburbana solum appellari quæ longius ab urbe distant, vel prædia deliciis et voluptati addicta, quemadmodum *Siciliam populo Romano jucundam suburbanitatem* fuisse dixit Cicero iv in Verrem : qua quidem voce usus etiam Sidonius. lib. 11, epist. 1 : *Ecclesiam Arverni municipioli, cui præpositus etsi immeritus videor, peropportuna oblatione locupletando, cujus possessioni plurimum contulisti, Cuticiacensis prædii suburbanitate, non minus nostræ possessionis fraternalitatem loci proximitate dignatus litare*. Proximum igitur urbi Arvernæ fuit Cuticiacense prædium.

XVIII. Neque vero proxima duntaxat civitatibus loca, vel prædia, aut palatia προαστείων nomine donata, sed etiam intra ipsam urbem, ac in relictioribus et ad ipsos muros partibus, quævis ædes amplas hortos habentes delectationis gratia, ut sunt hodie, quas vocant, Vineæ intra urbem **D** Romam, quæ προαστείων vice sunt magnatibus : cum ita appellentur, quod revera primis reipublicæ ac imperii Romani temporibus intra urbes vineæ colerentur, quod vetuisse Domitianum scribunt. Nam, ut ait lex 6 Cod. de præd. et al. reb., *Prædium rusticum vel suburbanum ab urbanis non loco, sed qualitate discernitur*. Quæ totidem verbis habentur in lib. xxxviii *Basilic.* tit. 9, cap. 37 : Προάστειον ἀπὸ τοῦ πολιτικοῦ οἰκίματος οὐχ ὁ τόπος, ἀλλ' ἡ ποιότης χωρίζεται. Ubi Scholiastes : Τὸ προάστειον, φασὶ, χωρίζεται ἀπὸ τῆς τοῦ τόπου θέσεως, ὅτι ἐξήκιστα τῆς πόλεως, ἀλλ' ἐκ τοῦ προσέχειν παράδοον,

ὥστε, καὶ εἰ ἐν πόλει ἐστὶ, πρόσδοον δὲ παρέχει, σουβουρβάνον λέγεται· καὶ ἔξω δὲ πόλεως εἰ ἐστὶν, ἀπρόσδοον δὲ ἐστὶ τὸ οἰκήμα, πρὸς τέρψιν μόνον κατασκευασμένον λέγεται. Vel inde patet *suburbana* intra ipsam urbem exstitisse, proindeque non mirum si quæ ipsis extra mœnibus adjuncta erant eandem nomenclaturam obtinuerint. Atque hæc quidem notione, id est pro suburbanis intramuraneis, προάστεια appellat concilium Constantinopolitanum sub Mena, act. 111, ubi de perquisitione Anthemii in urbe facta agitur, et episcopis, qui a Patribus concilii ad hoc missi fuerant : Ἐφῆσαν δὲ προάστειον αὐτὸν ἔχειν πλησίον τοῦ προφητείου, ἐν ᾧ συνεχέστερον εὐρίσκατο ἀπείων. Prophetaum autem istud infra S. Isaiæ appellatur : Ὅτι ἴσμεν αὐτὸν ἔχοντα προάστειον πλησίον τοῦ προφητείου τοῦ Ἁγίου Ἡσαίου. Rursum : Παρεγενόμεθα καὶ ἐν τῷ προαστείῳ τῷ διαφέροντι τῷ αὐτῷ Πέτρῳ πλησίον ὄντι τοῦ εὐκτηρίου οἴκου τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θύρσου. Denique : Κάκειθεν παραγενόμενος ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θύρσου, ἔγνωμεν ὡς προάστειον πλησίον διακείται Πέτρον τοῦ ποτε τῆς Ἀπαμίων ἐπισκόπου, etc. Eæ porro hic recensitæ ecclesiæ intra urbis Constantinopolitanæ muros ædificatæ erant, de iisque sat nullis egimus in nostra *Constantinopoli*, libro iv. Neque enim extra urbem missi episcopi, quo Anthemium et Petrum Apameensem perquirerent, cum id non exigant canones, sed in suis ipsorum intra urbem ædibus, ubi habitare solebant. Quin etiam de hujusmodi intramuraneis suburbanis intelligendus videtur Theophanes, an. 22 Anastasii, qui in seditione orta Constantinopoli, fugæ se dedit, ὥστε κρυβῆναι ἐν προαστείῳ ἐγγὺς Βλαχερνῶν. Sive enim Suburbanum istud intra aut extra urbem fuerit, saltem Blacherniano Palatio, quod intra urbem postmodum inclusum fuit Heraclio imperante, proximum fuisse dicendum est. Verum quis dissertatori concedat Petrum Gyllium sola agnovisse suburbana quæ urbi contigua sunt, et ignorasse ita appellari quæ aliquot millibus ab ea distant : quasi vero singularis omnino eruditionis scriptori, et quem eo nomine summis laudibus non semel extollit Jacobus Cujacius, ignota fuerint quæ pueri sciunt in scholis : sed is scivit quod ignoravere alii, προάστεια non modo urbi continua, quorum præ cæteris meminit Joannes Biclariensis, an. 1 Tiberii, sed etiam quæ in ipsa urbe sunt interdum appellari.

XIX. Jam vero cum Hebdomum, seu Campus Hebdomi, amplus esset ager, ut qui ab urbe ad septimum usque lapidem pertingeret, varia, ut diximus, in eo exstiteret ædificia et suburbana, quæ in Hebdomo excitata esse dicuntur a scriptoribus, non indicato fere semper eorum peculiari situ, et an urbi, vel an septimo lapidi proxima fuerint. Nam præter Tribunal et adjunctum Constantinianum Palatium, de quibus egimus, ut omittam etiam Castellum Theodosianum, quod in Hebdomo statuit Theophanes, an. 7 Phocæ legimus

apud Procopium, lib. 1 *De ædific. Justiniani*, cap. 4, ædificatam ab eodem Augusto S. Theodotæ ædem ἐν προαστείῳ τῷ καλούμένῳ Ἑβδόμῳ : aliam præterea S. Joannis Baptistæ ἐν τῷ Ἑβδόμῳ καλούμένῳ, et aliam denique in eodem Hebdomo SS. Menæ et Menæo martyribus dicatam. Quod vero spectat ad ecclesiam S. Præcursoris, quin illa sit, quam a Theodosio M. ædificatam tradunt scriptores, et quam Justinianus instauraverit, dubitare non licet, quæ μὴ τοῦ Ἑβδόμου dicitur Scylitzæ et Zonaræ in Alexio, et Ἑβδομον nude in Vita Auxentii sub initium : quam Sozomenus lib. vii, cap. 24 πρὸ τοῦ ἄστεως, idem cap. 24 ἐν Ἑβδόμῳ μιλίῳ, *Chronicon Alexandrinum* an. 13 Theodosii M. ἐν τῷ λεγομένῳ Ἑβδόμῳ Κωνσταντινουπόλεως, Nicephorus denique Callisti πρὸ τῆς Κωνσταντινου ἐν τῷ λεγομένῳ Ἑβδόμῳ, ab eodem Theodosio excoitatam scribunt, in Hebdomo scilicet quod urbi proximum et in illius conspectu fuit : nam, ut est apud Georgium Alexandrinum in Vita S. Joannis Chrysostomi, ita vocabatur ὁ τόπος τῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐκκλησίας. Hisce porro loquendi formulis satis innuunt iidem scriptores, hanc ædem non ad septimum ab urbe milliare ædificatam fuisse. Quid enim sibi vult aliud, πρὸ τῆς πόλεως, quam in urbis ipsius prospectu ? vel Hebdomum Constantinopoleos quam pars Hebdomiani Campi urbi proxima ? deinde Phocam in hac æde coronatum imperatorem tradunt Simocatta, *Chronicon Alexandrinum*, et Theophanes, scilicet juxta Tribunal, ubi acclamatus fuerat Augustus. Tribunal vero urbis mœnibus proximum fuisse supra docuimus. Verum quin ad septimum milliare non exstiterit, hinc patet omnino quod ad sinus Ceratini littus statuatur a Socrate, lib. vi, cap. 11, unde septem ab Urbe millibus disparata esse non potuit, siquidem littus Ceratinum ad sinus caput ultra unum milliare non protenditur, ubi Cydaris et Barbyses fluvii confluunt, et in sinum Ceratinum aquas suas evolvunt. Ita porro Socrates ubi de Epiphano Cypri episcopo ad Urbem appellente : Προσορμήσας οὖν ἐν τῷ ἐπὶ Ἰωάννην μαρτυρίῳ, ἀπέχει δὲ τοῦτο ἐπτά σημείοις τῆς πόλεως, καὶ ἐξελθὼν τῆς νεώς, etc. Paulo aliter Sozomenus, lib. viii, cap. 14, ubi de eodem Epiphano : Ἐκπλεύσας τῆς Κύπρου, κατήλθεν εἰς πρὸ τῆς πόλεως καλούμενον Ἑβδομον· εὐξάμενος δὲ ἐν τῇ ἐνθάδε ἐκκλησίᾳ, ἦκεν εἰς τὴν πόλιν. Appulerat scilicet Epiphanius ad portum Hebdomi, per sinum Ceratinum, indeque, cum in æde S. Joannis Baptistæ orasset, in urbem proximam venit, non navigio, sed itinere terrestri. Neque tamen ad ipsum maris sinus Ceratini littus, versus illius caput, exstitit ædes S. Joannis Baptistæ, sed in continenti, licet eodem forte vicina. Quod colligere est ex eodem Procopio, lib. 1, cap. 8, ubi οὐκ ἐπιθαλάσσιον τὸ τοῦ Βαπτιστοῦ ἐν τῷ Ἑβδόμῳ καλούμένῳ Martyrium fuisse diserte ait, contra quam ædes S. Michaelis in Anaplo, quæ eidem quoad structuram similis fuit. Hebdomum porro non ad Propo-

tidem, sed ad sinum Ceratinum exstitisse sat pluribus supra probavimus.

XX. Præallatis vero non obstat quod Socrates lib. vi, cap. 6, S. Prodromi Μαρτύριον septem ab urbe milliariibus dissitum scribat, hisq̄ verbis, Ἐπτά δὲ σημείοις τοῦτο ἀπέχον τῆς πόλεως. Et cap. 11 : Ἀπέχει δὲ τοῦτο ἐπτά σημεία τῆς πόλεως. Hæc enim intelligenda, non de martyrio ipso, sed de Hebdomiano campo, qui revera in iis sumpto a septimo lapide ab urbem pertinente, septem ab ea milliariibus dissitus fuit. Hebdomum, igitur vocabatur hæc ædes, quod in Hebdomo excoitata esset, hoc est in campo Urbi proximo, ut et alia eidem ædi adjuncta, S. Joanni evangelistæ dicata, ut est apud Codinum, in *Originibus Constantinopolit.* cujus verba attulimus in nostra *Constantinopolit.* : et apud Pachymerem, qui lib. ii, cap. 24, μοναστήριον, quod τὴν κατὰ τὸν Ἑβδομον τοῦ θεολόγου μονήν, infra lib. vii, cap. ult. nude Ἑβδομον vocat, ubi de sepulcro Basilii Bulgaroctoni in eo sepulti agit, cujus Epitaphium, quod descripsimus in Notis ad Zonaram, observat illius τύμβον ἐν μέσῳ γῆς Ἑβδόμου fuisse, qua verborum formulæ satis indicatur hanc ædem exstitisse in campo Hebdomi, non vero ad septimum ab Urbe milliare. Sed an S. Prodromi Hebdomiana ædes intra urbem posmodum inclusa fuerit, quod velle videtur Gyllius, dubium facit ne quid dissimulem, quod Constantinus Porphyrogenitus tradat Basilium avum ædem S. Joannis Baptistæ, eidem ædi S. Joannis evangelistæ in Hebdomo proximam, et a Basilio instauratam, extra Urbem statuat, cap. 63 edit. Allatianæ : ita ut ædes S. Præcursoris, quam sua ætate dirutam fuisse a Turcis scribit Gyllius, illa forte fuerit, quæ vetus dicebatur, et urbis muris incumberebat a Constantino M. ædificata, ut est in *Ἡστέριος ΚΠ.* a nobis laudatis.

XXI. Mirari porro hoc loco subit, tam fidenter affirmare virum eruditum, neminem veterum (indulgendum tamen quod addiderit, *quos legentū*) ecclesiæ S. Joannis Prodromi Christi intra muros urbis Constantinopoleos ullam fecisse mentionem : cum præter celeberrimum illud Studiensis monasterium nemini non notum, ad duodecim eidem S. Præcursori intra urbem dicatarum ædium historiam in nostra *Constantinopolit.* perstrinxerimus : quibus duas insuper alias addere licet, in quas non incidamus, dum illa prodiit, quarum altera est S. Joannis Baptistæ ἐν τῷ Λοφάδῳ, cujus meminit Codex Cæsareus apud Petrum Lambecium, lib. v Commentar. de Bibl. Cæsar. pag. 79 : Ἐπὶ δὲ ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νικολάου τοῦ Κυρδονιάτου, τοῦ ἐκ τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ τιμίου Προδρόμου τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπιλεγομένης τοῦ Λοφάδου, etc., qui quidem Nicolaus patriarcha non alius est ab eo qui Alexio Commeno imperante vixit, ut docemur ex Catalogo Patr. Constantinopol. descripto in Jure Græcorum : Νικόλαος μοναχὸς ὁ γραμματικὸς

δ ἐν Λοφάβῳ θεοπρόβλητος ἀρχιερεὺς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κυροῦ Ἀλεξίου, etc. Aliam, quæ Danielis nomen prætulit, eodem S. Prodrumi ad S. Moeium memorat scriptor ineditus Vitæ S. Marciani œconomi, a quo constructam scribit: Τὸ μὲν οὖν ἱερὸν αὐτοῦ λείψανον (S. Isidori) ἢ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου μονή, ἥτις ἔρα καὶ τοῦ Δανιήλ λέγεται, δέχεται, ἐγγὺς μὲν θεοῦ ναοῦ λαμπροῦ μάρτυρος Μωκίου διακειμένη, ἔργον καὶ αὐτῆ οὕσα τῆς ἐκείνου χειρὸς, ἢ μᾶλλον τῆς προθέσεως, ἔνθα δὴ καὶ εἰς δεῦρο λαμπρῶς αὐτοῦ καὶ φιλοθῆως ἡ μνήμη τελεῖται. Atque hæc quidem per πάρεργον hic descripsimus, ut binæ istæ S. Præcursoris œdes cæteris a nobis commemoratis adjungantur. Ex prædictis igitur hæc summam colligere libeat Hebdomi vocem varie a scriptoribus Byzantinis efferri: pro loco scilicet in quo stetit septimus lapis, ubi œdificia quorum ii meminissent stetit nulla, ut superius dixi, prorsus constat: deinde pro interjecto inter septimum istum lapidem et urbem Constantinopolitanam, in quo ea omnia quæ ab iis in Hebdomo esse dicuntur, exstiterent, cujusmodi fuerent Tribunal, Palatium eidem adjunctum, ac subinde intra urbem inclusum, sed et œdes S. Joannis Baptistæ et Joannis evangelistæ, quæ quidem œdificia omnia Hebdomi appellatione promiscue donantur a scriptoribus. Utrum vero satis superque ista probaverimus, judicium serent eruditi lectores.

XXII. Cæterum gratias per me licet referant, quam maximas viro doctissimo quotquot sunt litterati, quod *primus diligenter explicuerit situm Hebdomi cum quatuor suis partibus, Campo, Tribunali, œde S. Joannis Baptistæ, et Palatio Secundianarum*, Gyllo, nobisque, si diis placet, incognitis: quasi non alia et longe plura exstiterint in Hebdomo œdificia, cujusmodi sunt de quibus in præsens agimus, quæ partes istas multiplicare debuerint, siquidem ita appellari debeant. Verum cum bona illius venia dicere liceat, nihil a nobis in ea quam in id argumentum contextit Dissertatione deprehensum, quod non viderit Gyllius, nullosque ab eo descriptos auctorum locos quos ipsi in *Constantinopoli Christiana* non descripsimus, præter triviales forte aliquot e Miscella petitos, non consulto vel lecto Theophane, cujus illius auctor *interpretem* egit. Quæ quidem non eo dico animo, quasi *aliqua* expilasse, vel quod ab aliis observata non posse rursum scriptorem observare, velim contendere: cum præterquam cum iisdem omnes utimur libris, quæ semel in publicam lucem emittuntur, juris fiant publici. Neque enim ex iis sum, qui si quidpiam, aut quod scripsere, aut in suis antea omissis lucubrationibus vel leviter attigere, alii, id exigente quod pertractandum susceperunt argumento, pariter attingant, illico nescio qua lympha correpti, quasi in publici ævarii fures, ut est apud Hieronymum, insurgunt, quemadmodum Luscius ille Luscinus in Terentium comædiarum scriptorem: vel *repetundarum accusant*, ut Græci

A Tullium, eadem ferme de causa ab iis insimulatum adeo ut ne locos quidem auctorum semel a se laudatos ab aliis rursus laudari patiantur, jure, ut aiunt practici nostri, præventionis. Quasi vero philologi partibus fungi cuivis non liceat, qui si, ut verbis utar Plutarchi, ἐν ἄλλοτρῴῳ χώρῳ multo magis, in eo qui omnibus patet, omniumque est disciplinarum campo, πόδα τίθεσθαι, nullo jure prohibetur. Quin etiam non desunt qui ab ea quam in rei litterariæ, ut fieri solet, dubiis ac contrariis protulere sententiâ, decedi piaculum existimant, cum in eorum verba juraturos quotquot scriptioni deinceps calamum apponent, sibi in animum inducant, ac suammet in iisdem conjecturam vel opinionem expromendi facultatem omnem sint adepturi: quasi denique ipsi errare se non posse putent, licet id neque cuiquam unquam contigerit, et majus sit quam ut convenire in humanam fragilitatem queat.

XXIII. Longe vero sanior viget apud paulo politiores inter eruditos scribendi ratio, qui in litterariis controversiis, si dissentire contingat, non dico sine contumelia (cum id eorum sit duntaxat, quos ἀγροικοσόφους vocat Philo (libro, Περὶ ἀποικ., et libro Περὶ φυγάδ., (qui, scilicet Musis, non vero simul et ταῖς χάρισιν ἔθυσαν, vel qui τὴν Ἀφροδίτην ταῖς Μούσαις οὐ συνέπλεξαν, ut loquitur Themistius orat. 24, p. 303, ed. Reg.), sed ea urbanitate ac moderatione servata, sed nec sine elogio aliquo, id semper peragant, ut imminutam a se dignitatem nemo conqueri possit: quod omittere solent qui nescio qua, ut diximus, inepta κακοζηλίᾳ soli sapere videri volunt (Stobæus p. 37). Μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐκ αὐτῷ σοφός. Si placeat, aiebat olim sanctus Augustinus scribens contra Petilianum, (lib. II), et vobis, pro maledictis maledicta reponere possumus, et nos diserte forte conviciari possumus, et nos dicere crepitantibus flammis: sed nullo modo mihi sonat diserte, quod dicitur inepte. Et Bessarion cardinalis in Epistola inedita ad Michaelem Byzantium, illius eruditionem in iis quæ adversus Theodorum Gazam scripserat, laudare quidem, non vero τὸν τῆς συνηγορίας τρόπον probare se ait: Οὐ γὰρ, subdit ille, λοιδορίας τοῦ ἀντιδίκου, ἀλλ' ἀποδείξει, καὶ λογικαῖς ἀνάγκαις τῷ τε φίλῳ συνηγορητέον, τὸν τε ἐχθρὸν ἀμυντέον. Si quando igitur ab quorumvis scriptorum, nedum amicorum, sententiâ discedimus, ita versari debemus, ut assequendæ duntaxat veritatis causa id fiat, allatis, quibus nostra firmari possit, vel argumentis, vel scriptorum auctoritatibus, cum in eorum verba, in re maxime litteraria, jurare minime aut cogat quævis necessitudo, vel parta etiam doctrinæ existimatio. Tum vero sine nostro invicem dolore, quod aiebat sanctus Hieronymus scribens ad sanctum Augustinum, ludere liceat.

Multa joci pateant, liceat quoque ludere fictis. Sed lingua mulcente gravem interlidere dentem, Ludere blanditiis urentibus, et male dulces

*Fermentare jocos satyre mordacis aceto,
Sæpe poetarum nunquam decet esse parentum.*

Quin potius,

*Si pravo rectum, si religiosa profanis,
Luxurie parcum, turpi mutatur honestum,
Segnis, iners, obcurus ago. miserere sodalis
In malo perversi: blandum licet ira parentem
Excitet, ut lapsum rectis instauret amicum
Moribus, et monitu reparet meliora severo.*

(S. Paulin, poem. XII.)

Sed præter allatas ejusmodi tot magnorum virorum hac de re sententias, an non liceat aliam recentioris, atque adeo singularis eruditionis scriptoris, hic etiam appingere? Is est Henricus Valesius Hadriani frater, qui ad Excerpta Polybii sic præfatur: « Atque hæc de versione Casauboni quasi per excessum dicta sint, non obtrectandi studio (id enim alienum est a nobis) sed ut si forte quid a me peccatum in versione mea deprehendatur, facilius lector ignoscat: deinde vero ut abstersis his nævis aliquam gratiam a studiosis iniremus. Hominis enim ingenui esse arbitror, ut ait Polybius noster, non ex alienis erratis gloriam captare, sed cum nostris, tum etiam alienis scriptis, quantum in nobis est, curam atque emendationem adhibere. Cujus quidem instituti nostri ubique velim lectorem meminisse, si quando in Notis a doctorum hominum opinione dissentimus. Idemque ipse a cæteris postulo, ut sicubi, quod nimium sæpe fortassis accidit, a veritate aberraverim, corrigere atque emendare ne dubitent: hoc enim dummodo bono more et citra convicium fiat, gratiæ atque honori habendum puto. » Neque omittenda verba Polybii hic laudata, cæteris a nobis descriptis adjungenda: *Περὶ δὲ τῶν τόπων ἀγνοίας τῶν κατὰ τὴν Λακωνικὴν, διὰ τὸ μεγάλην εἶναι παράπτωσιν, οὐκ ὤκνησα γράψαι πρὸς αὐτὸν Ζήνωνα, κρίνων, καλὸν εἶναι τὸ μὴ τὰς τῶν πέλας ἀμαρτίας ἴδια προτερήματα νομίζειν, καθάπερ ἔνιοι ποιεῖν εἰώθασιν, ἀλλὰ μὴ μόνον τῶν ἰδίων ὑπομνημάτων. ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλοτριῶν, καθόσον οἱοί τε ἴσμεν, ποιῆσθαι πρόνοιαν καὶ διόρθωσιν χάριν τῆς κοινῆς ὠφελείας.* Quæ quidem ita Latine reddidit doctus interpres: *Cæterum de illa situs Laconicæ ignoratione, eo quod gravis esse is error videretur, ad ipsum Zenonem litteras scribere non dubitavi, hominis ingenui esse arbitratus, non ex alienis erratis gloriam captare, quod nonnulli solent, sed cum nostris tum etiam alienis* **D** *Commentariis, utilitatis publicæ gratiâ, quantum in nobis est, curam atque emendationem adhibere.* Ita sentire solent viri bene de litteris meriti, qui scilicet non cathedrali quadam declamatione, et tyrannica, ut ita loquar, παιδαγωγικῶς alios volentes nolentes in sententiam suam rapere ac pertrahere conantur. Neminem, inquit, nuperus scriptor perinde doctissimus, personaliter læssi, etsi a viris magnis, eruditis, bonis amicis, non raro dissentiam. Hoc semper a me factum est incolumi amicitia, cultu et observantia. Dissidentes colam, et dissentientem me, sat scio, patientur, qui, si quid a me

A secus quam veritas ipsa postulat dictum frequentius fuerit, monentes lubens sequar, et ceram complanabo: dico monentes, non invadentes. Leotorem opto arbitrum, non adversarium, ut olim optime Stagiritis philoepus dixit. Atque hæc quidem tradita hactenus a tot viris sapientibus præcepta, si ἐν τοῖς τῶν ψυχῶν ἥλοις, id est, in animorum nostrorum monumentis, uti libros vocat Themistius, seu ἐν ζώσαις εἰκόσι τῆς ψυχῆς, uti appellantur a Michaele Psello in *Monodia* inedita in Joannem Patricium sedulo exsequamur, præclaram in nobis morum civilium effingemus et ad posteros transmittemus imaginem. Sed hæc quasi per transennam, licet forte extra rem, dicta sint de his duntaxat qui ex hujusmodi inurbana *facilitate ac delectatione quadam reprehendendi*, ut loquitur Lupus abbas Ferrariensis (Epist. 26), plausum captare solent.

XXIV. Nos vero qui tot inter hujusce ævi eruditos ne minimam quidem obtinere laudem ultra cum dissertatore agnosimus, nostras qualescunque commentationes, et quas interdum damus conjecturas, omnium judiciis libentes exponimus, ut qui a doctioribus, si lapsos nos contigerit, ob erroribus erigi haud gravate feramus. Proinde tantum abest, ut sententiam nostram de Hebdomi situ a viro el. improbari ægre tulerim, ut illius Dissertationem cupide statim arripuerim, ex ea quod me fugisset quidpiam consecuturus, *cum quædam scientiæ portio sit*, inquit Faustus Rhegiensis (in Epist. ad Paulin.), *scire quod nescis et ea quæ ignorantur non intelligis prudentur inquirere.* Neque enim sum.

*. tam stulte repugnans, aut amans prave mea
Quin statim culpandum dolens, præbeam rectis locum.*
(Terent. Maur.)

Sicut enim laudabile est a vera sententia non amoveri, inquit Augustinus, (*Contra Crescon.*, lib. III, cap. 3), *ita culpabile persistere in falsa, quam nunquam tenere prima laus est, secunda mutare, ut aut ex initio vera permaneat, aut, mutata falsa, vera succedat.* Verum, ut fatear quod res est, jure forte dubitabam an in istud disciplinarum genus oleum suum hactenus is contulisset, cum persæpe contingat, ut illis etiam qui inter eruditos primas tenent, multa excidant, quibus vacare non semper patitur ὁ βίος βραχύς, in amplissima præsertim omnis generis litterarum segete, quarum cæteris quin ἡ τέχνη μακρῆ, ἡ δὲ πείρα σφαλέρη, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή, siquidem hic aptare liceat verba medicorum principis: adeo ut si aliena forte studia attentent, statim vulgatum istud Aristophanis iis occinatur, *Ἐρδοι τις ἦν ἕκαστος εἰδείη τέχνην.* Sed expectationem meam speciosum lemma fefellisse continuo adverti, nihilque novi ab eo allatum, quod ne minimum quidem a pristina sententia me dimovere, nec quemvis vel leviter in *Historiæ Byzantinæ* lectione versatum in illius partes abducere debuerit, cum in eo maxime, quod Hebdo-

mum, ut attigimus, septimum ab Urbe lapidem unice appellatum putaverit, reclamantibus quantumvis ab eo et a nobis laudatis scriptoribus, *ut qui a principio deviauit ab integro tramite, vagus ubique progrediens, quanto se currere fortius putavit, tanto plus errare necesse fuerit* (Pelagius PP. *Contra Pelagianos*). Verum in ea Diatriba, in qua reipublice litterariæ hactenus incognita primus vulgavit, præclara quadam pollicitatione, ne dicam ostentatione, spem nobis injecerat de Secundianarum Palatio novi aliquid dicturum, præter ea quæ in nostra *Constantinopoli* attigeramus, atque lumen quod nobis non affulsisset, quod in primis optabam, detecturum; sed in aliud tempus reservasse, vel certe promissi oblito id illi exoidisse par est existimare.

XXV. Hæc porro de Hebdomi situ a nobis observata haud ingrata fore lectoribus facile mihi persuadeo, ac iis potissimum qui evolvendæ Constantinopolitanæ Historiæ incumbunt: quæ quidem hic describere pretium operæ duxi, non tam ut dissertatoris, cujus eruditionem et acumen ingenii semper suspexi, sententiam de hac controversia convellerem, quam ut nostram viris doctis rursus proponerem: non tamen ea qua ille con-

fidentia, ut pro indubitata velim haberi, ne si fort a scopo aberrare me judicet lector, statim dicat quod de Casaubono supra laudatus Henricus Valesius (ad Dionis Excerpta), quem in explicando quodam Suetonii loco, nihil vidisse, ait, *idque tunc cum plus sibi vidisse quam cæteri videretur*: adeo ut quæ conjecturis nititur tractatio sine pertinacia institui debeat, ut Xenophanes aiebat apud Varro-nem. Propositam sane in hac Disceptatione difficultatem idem Valesius, nostræ ætatis litteratorum facile princeps, de hac nobiscum verba faciens, arduam et impeditam esse existimabat, ita ut quas in partes transiret ultro se nescire profiteretur, cum loca quæ in Hebdomo sita esse perhibentur, procul ab Urbe fuisse disparata, haud satis expensis scriptorum auctoritatibus, vix conseret, paucis et levi manu ad Ammianum et ad Historiam ecclesiasticam annotatis hanc attigisse contentus. Enimvero si quæ in hac Disquisitione attulimus ad firmandum nostram de ejusdem Hebdomi situ sententiam minime placent viro erudito, dicamus uterque cum Augustino (lib. *contra Epist. fundam.*), *Nemo nostrum dicat jam se invenisse veritatem, sic eum quæramus quasi ab utrisque nesciatur.*

ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΚΑΙ ΠΡΩΤΑΣΗΚΡΗΤΙΣ

ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ

ΚΑΝΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΕΡΑΓΙΑΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ

Ὁ ἡ ἀκροστιχίς: Ὑστατος ἤχος ὕστατον πλέκει μέλος.

JOANNIS ZONARÆ

MONACHI ET PRIMI A SECRETIS,

IN SANCTISSIMAM DEIPARAM CANON

Cujus acrostiehis significat: *Postremus tonus postremum nectit melos.*

(Ex Joan. Bap. Cotelerii Monum. Eccl. Gr., tom. III.)

Ἦχος πλ. δ' Ἀρματηλάτην Φαραῶ.

Ἄρειος.

Ἐπεραγία, ἡ Θεὸν κυήσασα τὸν συμφυῆ τῷ Πατρὶ, μονογενῆ Λόγον, σύγχρονον, ὁμότιμον· κἀν ὁ παράφρων Ἄρειος κτίσμα τοῦτον ἐφρόνει, Πατρὸς οὐσίας ἀλλότριον τοῦτον ἐκδυσώπει σωθῆναι ἡμᾶς.

Tonus obliquus 4. *Aurigam Pharaonis.*

Arius.

Sanctissima quæ Deum peperisti, ejusdem cum Patre naturæ, unigenitum Verbum, coævum, paris honoris; etiamsi insanus Arius eum creaturam esse senserit, a Patris substantia alienum; illum ut salvi fiamus exora.

Sabellius.

Tu suscepisti in utero, omnium Regina, unius divinitatis tres habentis hypostases vere unum, Filium; etiamsi Sabellius confusione impie excogitata, in unam trium nominum personam improbe Trinitatem contraxerit,

Macedonius.

Qui te obumbravit, Immaculata, Spiritum Dei inopreatum, Verbo et Patri consubstantialem glorificamus, ab hoc procedentem; Macedonium cuncti delirare sinentes, qui dicit eum esse creaturam et facturam.

Apollinarius.

De caelo descendens Dominus in tuum uterum, casta virgo, et carnem assumens, mentis et animæ participem, nostram salvavit naturam. Ploret autem atque pœnas luat qui ait animam sine mente creatam esse Dominum, amens videlicet Apollinarius.

*Ode 3. Cœlestis fornicis culmen.**Nestorius.*

Ei qui te vere Dei Gentricem non dicit, cum Nestorio pars sit, cunctorum Regina; qui Christum hominem purum esse decerneas, te Christi Gentricem aiebat, quæ es Deipara.

Marcion.

Deus qui e tuis sanguinibus carnem assumpsit, Domina, non solæ opinione, juxta Marcionem impium, duoque principia insane introducentem, ovile tuum fide confirmet sua.

Eunomius.

Tuis supplicationibus, o Virgo, tuum ovile libera e suppliciis æternis, quæ impiissime, velut indulgentissimus, Eunomius ad comminationem solo figmento conscripta esse delirabat.

*Ode 4. Tu mea fortitudo, Domine, tu mei et.**Eutyches.*

Eutycheis puerili stultaque mente præditi hæresis unam naturam affirmabat in Christo post unionem: corpus ille, o Virgo, quod Dominus assumpsit, unius nobis omnem esse substantiæ nequaquam sentit cum Severo; quorum opinionem nos despuimus.

Manes.

Manus tui, immaculata, Filii formavit me, qui et universum mundum constituit: quamvis furens Manes duo introduxerit principia, duosque deos docuerit; unum quidem bonum, alterum vero malum; et creaturas ipsis dispersit fuerit.

Idem.

Iste, o pura, miser, qui et Filii tui incarnationem in figura fuisse affirmavit, nec veram est arbitratus, eumque opinione duntaxat passum esse docuit impie, unam introducens naturam, solius divinitatis. Ab hujus igitur furore liberemur.

Apollinarius.

Corpus Christi inanimatum affirmabat Apollina-

A

Σαβέλλιος.

Σὺ ὑπεδέξω ἐν γαστρὶ, Παντάνασσα, τρισυπαστά- του μιᾶς, ὡς ἀληθῶς ἕνα, τὸν Υἱὸν, θεότητος· καὶ Σαβέλλιος, σύγχυσις ἀσεβῶς ἐνοήσας, εἰς ἓν συνήρει τριώνυμον πρόσωπον τὴν θείαν Τριάδα κακῶς.

Μακεδόσιος.

Τὸ ἐπὶ σοὶ ἐπισκιάσαν, ἄχραντε, ἄκτιστον Πνεῦμα Θεοῦ, ὁμοφυῆς Λόγῳ καὶ Πατρὶ, δοξάζομεν, αὐτοῦ ἐκπορευόμενον· Μακεδόσιον πάντες ληρεῖν ἀφέντες τὸν λέγοντα κτίσμα τε καὶ ποίημα εἶναι αὐτό.

Ἀπολλινάριος.

Ἄπ' οὐρανοῦ συγκαταβάς ὁ Κύριος ἐν σῇ νηδύϊ, ἀγνή, καὶ προσλαβὼν σάρκα ἐννοῦν τε καὶ ἔμψυχον, ἡμῶν τὴν φύσιν ἔσωσεν. Οἰμωζέτω δὲ ὁ ἄνοῦν ψυχὴν κτισθῆναι τὸν Κύριον λέγων, δὴ ὁ ἄνοῦς Ἀπολλινάριος.

Ἦδὴ γ'. Οὐρανίας ἀψίδος ὄροφῆν.
Νεστόριος.

Τῷ μὴ σε Θεοτόκον ὡς ἀληθῶς λέγοντι μετὰ Νεστορίου ὁ κληρὸς εἶη, Παντάνασσα· ὅστις ψιλὸν τὸν Χριστὸν εἶναι βροτῶν χρηματίζων, Χριστοτόκον ἔλεγε τὴν Θεοτόκον σε.

Μαρκίων.

Ὁ ἐκ τῶν σῶν αἱμάτων σάρκα λαβὼν, Δέσποινα, Θεός, οὐ δοκῆσει κατὰ Μαρκίωνα τὸν ἀσεβῆ, καὶ ἀρχὰς εἰσαγαγόντα ἀφρόνως τὰς δισσὰς [ἰηλ. τρισσὰς], τὴν ποίμνην σου πίστει στηριξοὶ τῇ αὐτοῦ.

Εὐνόμιος.

Ἥταις λιταῖς, ὦ Παρθένε, ῥῦσαι τὸ σὸν ποίμνιον ἐκ τῶν αἰωνίων βασάνων, ἅς ἀσεβέστατα, ὡς ἐμπαθέστατος, πρὸς ἀπειλήν ἐληρώδει συγγεγράφθαι πλάσματι μόνῳ Εὐνόμιος.

Ἦδὴ δ'. Σὺ μου ἰσχύς, Κύριε, σὺ μου καὶ.
Εὐτύχης.

Ἡ Εὐτύχους αἰρεσις τοῦ νηπιόφρονος μίαν φύσιν ἔλεγε μεθ' ἑνωσιν ἐπὶ Χριστοῦ· σῶμα, ὦν Παρθένε, ὁ Κύριος προσελάβετο, μιᾶς ἡμῖν οὐσίας μὴ φρονῶν σὺν Σεβήρω· ὦν τὴν δόξαν ἡμεῖς διακτούμεν.

Μάνης.

Χεὶρ ἡ τοῦ σοῦ, ἄχραντε, Τέκνου με ἔπλασεν· ὅς καὶ κόσμον ὅλον συνεσπῆσατο· εἰ καὶ μανεῖς Μάνης τὰς διττὰς ἀρχὰς ἐπεισήγε, θεοὺς τε δύο εἰδίδασκεν· ἀγαθὸν μὲν τὸν ἕνα, πονηρὸν δὲ τὸν ἄλλον καὶ τὴν κτίσιν αὐτοῖς συνεμμέριζεν.

Ὁ αὐτός.

Οὗτος, ἀγνή, ἄθλιος, ὅς καὶ τὴν σάρκωσιν τοῦ Υἱοῦ σου εἴρηκεν ἐν σχήματι, οὐκ ἀληθῆ ταύτην οἰηθεὶς, καὶ πειθεῖν δοκῆσει αὐτὸν ἀθέως εἰδίδασκε, μίαν φύσιν εἰσάγων, τῆς θεότητος μόνης. Τῆς μανίας οὖν τούτου ῥυθισθῆμεν.

Ἀπολλινάριος.

Σῶμα Χριστοῦ ἄψυχον ἔλεγεν Ἀπολλινάριος [ἰηλ.

Ἄρειος], ὡς ἀκούσης τούτου τῆς θεότητος ἀντί ψυχῆς σπεύδων δολερῶς, ὅσα ἀνθρώπινως ὁ Λόγος ἔλαβε βήματα, θεότητι προσάπτειν, ἵνα δέξῃ ἐλάττω τὸν Υἱὸν τοῦ Πατρὸς, ὧ Παντάνασσα.

Ῥδὴ ε'. Ἰνατί με ἀπόσω ἀπὸ τοῦ προσώπου ; Ὁριγένης.

Υποδίσκω κολάσει ὄντι αἰωνία με [δ. μοι], Χόρη, βοήθησον. Τὴν γὰρ Ὁριγένους σὺ προσδέχομαι δόξαν διδάσκοντος χρονικὰ τυγχάνειν εἰς καθαρμὸν ἀμαρτημάτων τὰ ἐκείθεν φρικτὰ καλαστήρια.

Διδυμος. Εὐάγριος.

Σὺν Διδύμῳ διδάσκει κάλιν ὁ Εὐάγριος ψυχῶν προῦπαρξιν, ἐκ τοῦ Ὁριγένους τὴν ἀλλόκοτον δόξαν δεξάμενοι. Ἄλλ' ἤμιν τὸ δόγμα τὸ εὐσεβὲς συντηρηθεῖν, σαῖς πρεσβείαις, Παντάνασσα, ἄτρωτον.

Οἱ αὐτοί.

Τῶν αὐτῶν ἐστὶ δόγμα αὐθις καὶ τοὺς δαίμονας ἀποκατάστασιν μέλλειν εἰληφέναι, καὶ ἀνθρώπων τοὺς ἄθεσμα πράξαντας, καὶ μετὰ ἀγγέλων ἀνακληρῶσαι τὴν ἐνάδα (1), ἣν μυθεύονται γνῶμη κακόφρονι.

Ῥδὴ ς'. Ἰλάσθητί μοι Σωτήρ. Μαρκίων.

Ἀνάστασιν ἀσθεῶς νεκρῶν Μαρκίων οὐκ ἔλεγε· καὶ βάπτισμα δὲ τρισὸν ἐδίδου τοῖς πίπτουσιν. Ἄλλ' ἤματις ἐν βάπτισμα, καὶ ἀνάστασιν δὲ, Θεομήτορ, δεδιδάγμεθα.

Ναυάτος.

Τὰς τρίβους μοι, ὧ σεμνή, κατεύθυνον πρὸς μέτανοιαν, ἣν ὁ Ναυάτος ἡμῖν ἤρνεῖτο τοῖς πταλουσιν καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα, ἀνάξιως τοῦτο οἰηθεὶς φιλανθρωπίας Θεοῦ.

Ἐγκρατῆται.

Οἷς κλησις Ἐγκρατῆται τὸν γάμον ἀπαγορεύουσι· καὶ τῶν ἐμφύχων αὐτοὶ τὴν βρῶσιν βδελύσσονται. Ἐμᾶς δὲ τοῖς δόγμασι τοῦ Υἱοῦ σου πάντα σπειρώσατε, Μητροπάρθενε.

Ῥδὴ ζ'. Θεοῦ συγκατάθεσιν. Μασσαλιανοί.

Μοῦς κυριόειν δὴ τοῦ τῶν ἀνθρώπων τὸν Σατανᾶν ἐσθεῶς, καὶ ἐν τούτοις οἰκεῖν δὴ ἐνυποστάτως Μασσαλιανοὶ φασὶ τῆς πονηρίας τὰ πνεύματα, Δεσπονα. Σαῖς δὲ λιταῖς, Κόρη, ὁ Θεὸς ἐνοικησάτω ἡμῶν.

Οἱ αὐτοί.

Πνομάτων ἐνέργειαν τῆς πονηρίας τὸν Σατανᾶν

ris, cumque sufficeret divinitas in animæ locum : studens ipse dolose sermones quos humano more protulit Verbum, divinitati accommodare, ut Filium, Patre minorem ostenderet, o omnium Regina.

Ode. 5. *Quare me repulisti a facie ?* Origenes.

Sontem pœnæ æternæ, Virgo, adjuva me. Neque enim Origenis opinionem suscipio, qui terribilia inferni supplicia docet esse temporaria, ad purgationem delictorum.

Didymus. Evagrius.

Cum Didymo rursum docet Evagrius animarum præexistentiam, ex Origene concepta absurda opinione, At nobis pium dogma conservetur illæsum, tuis intercessionibus, Regina omnium.

Idem.

Eorundem sententia est, rursum et dæmones restitutionem in pristinum statum accepturos, atque homines qui nefaria commiserint, cum angelis etiam complecturos unitatem, quam inæstimate fabulantur.

Ode 6 *Propitius esto mihi, Salvator.* Marcio.

Resurrectionem mortuorum impie negabat Marcio ; baptisma vero triplex lapsis dabat. Verum nos unum baptisma, pariterque resurrectionem, Dei Mater, edocti sumus.

Novatus.

Semitas mihi, o veneranda, dirige ad pœnitentiam, quam Novatus nobis denegabat labentibus et post baptismum, hoc ratus præter dignitatem bonitatis Dei.

Encratitæ.

Qui nominantur Encratitæ, nuptias prohibent ; idemque animalium esum abominantur. Nos autem omnes in Filii tui decretis firma, Mater Virgo.

Ode. 7. *Dei demissionem,* Massaliani.

Menti hominum dominari Satanam, nec non in eis habitare personaliter spiritus nequitie, aiunt Massaliani, Domina. At supplicationibus tuis, Virgo, Deus habitet in nobis.

Idem.

Quod pravorum Spirituum vim et operationem,

Varie lectiones et notæ.

(1) Τὴν ἐνάδα, Sic ms. codice, pro quo Genebrardus interpres ἐνάδα, novem ordines. Ego ἐνάδα, scilicet famosas λογικῶν ἐνάδα, rationalium unitatem, quam præcipue proscribunt ac deseribunt cum Justino, Sophronio, Nostro in *Annalibus*, et Nicephoro, *Canones synodi quintæ*, à Lamberto editi l. viii *De bibliotheca Vindobonensi* ms. 45, atque inter eos quintus, qui compositus est ex verbis Ἐνὰ τὴν ἑνάδα S. Maximus ad caput 6 *Ecclēsticæ Hierarchiæ*. De cætero in recensione errorum

Origeni, Didymo et Evagrion imputatorum, mutatio unius litteræ, Juris Græco-Romani p. 439, magnum errorem peperit. Docero perhibentur βαθμοὺς θεότητος, καὶ ψυχῶν προῦπαρξίς καὶ μεταγισμοὺς, καὶ κολάσεως καὶ δαιμόνων ἀποκατάστασιν. *Grædus Deitatis, et animorum præexistentias et appropinquationes, et finem supplicii, et dæmonum in integrum restitutionem.* Tu redde litteram, quo veram lectionem habeas, μεταγισμοὺς, transfusiones animarum in varia corpora.

ac Satanam, habitare in homine, simulque etiam Spiritum bonum, si docent, per insipientiam miscentes ea quæ misceri nequeunt; ab eorum blasphemia libera nos, o bona.

Idem.

Garriunt athei, deteriora natura comitari mortales, ac proinde duas possidere animas; unam hominibus communem, alteram rursus cœlestem, Immaculata. Sed tu animæ meæ tribue, ut bona eligat.

Idem.

Aversantur, Domina, laborem manuum, velut qui fidelibus minime congruat: cum Paulus legem ferat, ut ne panem quidem manducent qui nolunt operari¹. Præterea Spiritus sancti personam aiunt posse suscipi, quasi in sensu.

Ode 8. *Septuplo fornacem.*

Aerius.

Prave sentiens Aerius, non offerendum esse pro mortuis diotitabat. Neque enim ex hoc utilitatem ullam capere. Inane etiam aiebat, non esse jejunandum quarta et sexta feria. Idemque circa fidem cum Ario consentiebat. Omnium Regina, ab ejus impietate eripe me.

Paulus Samotensis.

Ex impiis autem Pauli Samosatani dogmatibus, Dei Sponsa, gregem tuum exime. Nam Filium qui initii expers est cum diceret esse verbum prolaticum, Deum vero opificem, Spiritum illo usum fuisse tanquam instrumento, male sanciebat, eundemque illum e tuo utero accepisse principium.

Sergius Pyrrhus.

Sacratissimorum doctorum decreta secuti, duas voluntates, duplicemque operationem Christi agnoscimus; sinimusque cum Sergio Pyrrhum ac ejusdem opinionis cæteros delirare, Dei Genitrix, qui insipienter dicunt carnem Domini expertem esse voluntatis, nec habere operationem.

Appelles.

Unicum principium prædicat quidem Appelles, Regina omnium, unumque supremum Deum constitetur; at rursus ait illum unum alterum creasse, quem et primum mundi opificem fuisse constituit; cum ipse pravus sit, ingrataque creatura, solo igne digna.

Ode 9. *Obstupuit cælum super hoc, et terræ extrema, consternata sunt.*

Leo Isaurus.

Venerandarum imaginum cultum prohibuit Leo Isaurus. Hic enim origo Iconomachorum factus,

¹ II Thess. III, 13.

τε ὁμοῦ συνοικεῖν τῷ ἀνθρώπῳ, διδάσκειν τούτους, καὶ Πνεῦμα τὸ ἀγαθὸν, ἐξ ἀφροσύνης μιγνύοντας ἄμικτα τῆς βλασφημίας αὐτῶν βῦσαι ἡμᾶς, ἀγαθῆ.

Οἱ αὐτοί.

Λαλοῦσιν οἱ ἄθεοι τὰ χεῖρω φύσει παρομαρτεῖν τοῖς βροτοῖς· καὶ πρὸς τοῦτο δὲ δύο ψυχὰς κεκτηθῆσαι, τὴν μὲν ἀνθρώποις κοινήν, τὴν δ' αὖ ἑτέραν οὐράνιον, ἄχραντε. Σὺ δὲ ψυχῇ τῇ ἐμῇ δίδου αἰρεῖσθαι καλὰ.

Οἱ αὐτοί.

Ἐκτρέπονται, Δέσποινα, τὴν ἐργασίαν τὴν τῶν χειρῶν, ὡς πιστοῖς μὴ ἀρμόζουσιν· Παύλου νομοθετοῦντος μὴδὲ ἰσθλεῖν ἄρτον. Δυνατὸν δὲ τοῦ Ηνεῦματος δέξασθαι, ὡς ἐν αἰσθήσει φασί, καὶ τὴν ὑπόστασιν.

Ἔδῃ η'. Ἑπταπλασίως κάμινον.

Ἄετιος [I. Ἄετιος].

Κακῶς φρονῶν Ἄετιος μὴ δεῖν προσφέρειν ἔλεγεν ὑπὲρ τεθνεώτων· μηδεμίαν ὄνησιν ἐκ τούτου καρποῦσθαι γάρ· μὴδὲ νηστεύει ἔφασκε δεῖν ἐν τετράδι τε καὶ τῇ ἕκτῃ ἀφρόνως. Ἀρείῳ περὶ πίστιν καὶ αὐτὸς ἦν ὁμόφρων. Ἐναντίας, τῆς τούτου βῦσαι μὲ ἀσεβείας.

Παῦλος Σαμοσατεύς.

Ἐξ ἀσεβῶν δογμάτων δὲ τῶν τοῦ Παύλου, Θεόνημφε, τοῦ Σαμοσατέως, ἐξελοῦ τὴν ποίμνην σου. Ἰδὼν τὸν προάναρχον προφορικὸν γὰρ λόγον (2) εἰπῶν, καὶ δημιουργὸν δὲ τὸν Θεὸν, κακῶς Πνεῦμα κεχρησθῆναι ὡς ὄργανῳ ἐδογματίζε τούτῳ, ἐκ τῆς σῆς εἰληφέναι ἀρχὴν τοῦτον νηδύος.

Σέργιος. Πύβρος.

Ἰερωτάτων δόγμασι διδασκάλων ἐπόμνηοι, δύο τὰς θελήσεις καὶ διπλῆ, ἐνέργειαν Χριστοῦ ἐπιστάμεθα· σὺν τῷ Σεργίῳ Πύβρον ληρεῖν, καὶ τοὺς ὁμοδόξους, Θεοτόκε, ἠῶντες, τοὺς λέγοντας τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου ἀφρόνως ἀθέλητον ὑπάρχειν, ἐνέργειαν μὴ ἔχειν.

Ἀπελλῆς.

Μίαν ἀρχὴν κηρύττει μὲν Ἀπελλῆς, ὃ Παντάνασσα· ἓνα τε Θεὸν ὁμολογεῖ ἀνώτατον· τὸν ἓνα δὲ ἕτερον πεποιηκέναι αὐθις, φησὶν ὅν ὡς πονηρὸν δημιουργὸν γεγενῆσθαι τοῦ κόσμου δογματίζου· πονηρὸς ὢν ἐκεῖνος, ἀχάριστόν τε κτίσμα, πυρὸς ἕξιον μόνον.

Ἔδῃ θ'. Ἐξίστη ἐπὶ τοῦτο ὁ οὐρανὸς, καὶ τῆς γῆς κατεπλάγη.

Λέων ὁ Ἰσαυρος.

Εἰκόνων τὴν προτίμησιν τῶν σεπτῶν ἀπεκάλυψε Λέων ὁ Ἰσαυρος οὗτος· ἀρχὴ τῶν Εἰκονομάχων γάρ

Variae lectiones et notæ.

(2) Προφορικὸν λόγον. Ex Mario Mercatore, p. 166, προφορικὸν καὶ ἑξουσιαστικὸν (ita quippe castigandum) λόγον καὶ ἐνεργητικὸν, id est prolaticum

potestatis, effectivum verbum, p. 50: prolaticum potentie Dei, efficax, p. 144, 145, prolaticum atque imperativum.

γεγονώς, σὸν χαρακτήρα πάντιμον, καὶ τὸν τοῦ Ἰησοῦ σου τὸν τῆς σαρκὸς κατέσπα, Θεοτόκε, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ἐξ ἀσεβείας ἧς ῥυσθείημεν.

Βογόμιλοι.

Δαὸν ὅν ἐλυτρώσατο σὸς Υἱὸς, βδελυρᾶς ῥῦσαι, Κόρη, αἰρέσεως νεοφανοῦς, τῆς τῶν Βογομίλων· εἴπερ φασὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου σῶμα μὲν μόνου πλάσμα εἶναι τοῦ πονηροῦ· ψυχὴν δὲ αὐτὴν τυγχάνειν Θεοῦ ἐπουρανίου· κοινὸν δὲ ἀμφοῖν Θεὸν οὐ λεγουσιν.

Οἱ αὐτοί.

Οὐκ εἶναι δογματίζουσι τὸν Υἱὸν, οὐδὲ Πνεῦμα ἀρχῆθεν τὸ ἅγιον· ὕστερον δὲ γέννημα Πατρὸς γενέσθαι Υἱόν· Υἱὸν δὲ αὐθις γέννημα Πνεῦμα τὸ πανάγιον· σφαλερῶς. Ἦμεῖς δὲ καὶ τὰ τρία συνάναρχα νοοῦμεν καὶ προσκυνοῦμεν, Θεονόμφευτε.

Ἴταλοί.

Ἐκεπάσαις, ὧν Παρθένε, ποίμνην τὴν σὴν, καὶ δεινῆς ἀποστήσαις αἰρέσεως τῶν Ἴταλῶν, δύο μὲν ἀρχὰς ἐπὶ τῆς μιᾶς δογματιζόντων φύσεως, Πνεύματος διττὰς δὲ τοῦ παντουργοῦ λεγόντων ἐκπορεύσεις, ξένως καὶ ἀσυνήθως· ὧν περ τῆς πλάνης ἡμᾶς λύτρωσαι.

A tuum characterem omni honore dignum, illumque Filii tui, in carne videlicet, et omnium sanctorum, dilaceravit, Deipara. A qua impietate liberemur.

Bogomili.

Populum quem redemit Filius tuus, Virgo, tuere ab execranda hæresi recens orta, Bogomilorum : qui quidem docent hominis corpus solius maliopus esse ; at vero animam, celestis Dei ; communem autem utriusque Deum non agnoscunt.

Idem.

Nec Filium nec Spiritum sanctum ab initio esse docent ; sed postea Patris genituram fuisse Filium ; rursus autem Filii sanctissimum Spiritum genituram ; falsa sententia. Nos porro tria pariter initii expertia cognoscimus et adoramus, o Sponsa Dei.

Itali.

Protege, Virgo, ovile tuum, atque averta a gravi hæresi Itolorum, qui in unica natura duo principia decernunt, duasque Spiritus cunctorum opificio processionem ponunt, absurde ac nove : a quorum errore nos libera.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ

ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΔΡΟΥΓΓΑΡΙΟΥ ΤΗΣ ΒΙΓΛΑΣ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΣΕΚΡΗΤΟΥ

ΚΕΗΓΗΣΙΣ

ΤΩΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΜΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΩΝ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

περὶ κανόνος καὶ εἰρμοῦ καὶ τροπαρίου καὶ ψδῆς.

Εἴρηται δὲ πρότερον μὲν συνοπτικώτερον, εἶτα καὶ πλατυκώτερον.

JOANNIS ZONARÆ

QUI FUIT MAGNUS DRUNGARIUS VIGILUM ET PROTOSECRETIS,

EXPOSITIO CANONUM ANASTASIMORUM DAMASCENI

De canone, himno, tropario et oda.

Primo quidem per compendium, deinde fusius tractatur

(*Mai. Spicil. Rom. tom. V.*)

Ἐπεὶ κανόνων ἐρμηνεία ἐστὶ τὸ παρὸν σύνταγμα, ἡ ἀρχὴ καὶ περὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ κανόνος, καὶ τὴν τοῦ εἰρμοῦ καὶ τῆς ψδῆς κλῆσιν, ἔτι δὲ καὶ τοῦ τροπαρίου, ἐκ τούτων γὰρ ἀπαρτίζεται ὁ κανὼν, φιλοσοφηῆσαι ἡμᾶς ταῦτα δὲ τὰ ὀνόματα οἰοῦναι τεχνικὰ

Cum canonum interpretatio sit presentis operis scopus, de ipso canonis nomine, seriei, odæ, simul ac troparii denominatione (ex istis enim perficitur canon), nobis disserendum est : ista vero nomina, utpote rei propria, a principio definiun-

tur. Series igitur est harmonia quædam cantici in compositione, vocis articulatæ et significatæ metro quodam, et syllabarum quantitate, ad quam troparia dicta proxime accedunt. Est autem series et tropariorum et canonum principium: cum troparia per seriem regularizentur et ad illam, ut ad exemplum, componantur et ad harmoniam ac melodiam redigantur. Dicitur series quia secundum regulam quamdam, et compositione et modulatione concinnatur et connectitur et harmoniæ regulis dirigitur, non autem ut fors tulerit.

Troparium vero dicitur quia ad istam se convertit vergitque et seriem habet ut exemplarem absolutamque causam: rationem autem tenet quam in singulis canon ad diversa statuenda: quemadmodum enim canon in aliis aliter se habet, sic series quantum ad troparia.

Oda et canon odarum est plures continens: nam usque ad novem procedit odas: siquidem numerus nonarius supremam quantitatem constituit, qui autem sequuntur decenarii, centenarii, millenarii et decies millenarii, similiter procedunt ut unitates usque ad novem, nimirum: $\iota \kappa \lambda \mu \nu \xi \omicron \pi \rho \sigma \tau \upsilon \phi$, et usque ad $\alpha' \beta' \theta'$ et ab α β usque ad θ : quidquid autem numerorum est præterea, illorum compositione et combinatione efficitur, ut $\iota\alpha'$ usque ad θ' , et idem cætera. Hæc quidem velut in succincto diximus; largius autem comprehensum in pluribus invenitur canonis nomen: canones enim et grammaticis sunt, et philosophis, et medicis, et legibus politicis: sed grammaticæ et legum canones nil stabile habent.

Canones dicuntur etiam pia sanctorum Patrum decreta. Desumptum autem est in omnibus istis illud nomen a ligno quod est usui opificibus ad ligna, lapides aut alias res dimetiendas et coaptandas et regulæ nomen habet, quia partes dissectas concinnat inter se et adæquat. Quod igitur ad istorum coordinationem valet regula, hoc quoque in omni scientia et arte logica efficiunt canones, ut nimirum ordinent ac desinant: dicitur enim canon et definitio. Canones igitur sunt qui separant ab aliis et dirigunt ita ut separatim cum definito conveniat et coaptetur, quare decreta a sanctis Patribus sancita jure meritoque canones appellantur; dirigunt enim eos qui ipsis morem gerunt ad fidem rectam immutabilemque, et ad vitam probam et Deo placentem: quam ob rem et in hymnis ipsis recipitur canonis nomen; quia hoc metrum statutum et invariabile in novem odis completur neque hunc numerum excedit: unde canon dicitur quoniam metrum accurate definitur in hymnis istis. Similiter canonis nomine usus est magnus Apostolus scribens Corinthiis: « Nos autem non ultra mensuram glorificabimur, sed servandam mensuram regulæ, qua mensus est nobis Deus, mensuram pertingendi usque ad vos, spem habentes crescentis fidei vestræ, in vobis magnificari secundum regulam nostram in abundantiam.»

Α τῆ ὑποθέσει παραλαμβάνονται. Ὁ μὲν οὖν εἰρμὸς ἁρμονία τίς ἐστι μέλους ἐν συνθήκῃ, φωνῆς ἐνάρθρου τε καὶ σημαντικῆς εὐρημένῃ τινὶ μέτρῳ καὶ ποσῶ μεγέθους, περὶ ἣν τὰ λεγόμενα τροπάρια ἀναφέρονται· οἶονεὶ δὲ ἀρχὴ τῶν τροπαρίων ἐστὶ καὶ κανόνων· ἐπεὶ τὰ τροπάρια διὰ τοῦ εἰρμοῦ κανονίζονται καὶ ῥυθμίζονται πρὸς αὐτόν, ὡς πρὸς ὑπόδειγμα, συντιθέμενα καὶ ἀρμοζόμενά τε καὶ μελωδούμενα· λέγεται ὁ μὲν εἰρμὸς, ὅτι κατὰ τάξιν τινὰ καὶ συνθέσει· καὶ μελωργίᾳ ἑρμῆμος καὶ πλεκόμενος καὶ ἀρμοζόμενος πρόεσι, καὶ οὐχ ὡς ἔτυχε.

Τροπάριον δὲ ὅτι πρὸς ἐκεῖνον τέτραπται καὶ νένευκε, καὶ τὸν εἰρμόν ἔχει οἶονεὶ παραδειγματικόν καὶ τελειωτικόν αἴτιον· λόγον δὲ ἔχει ὅν ὁ ἐν ἐκάστοις κανῶν πρὸς τὰ κανονιζόμενα διάφορα· ὡς γὰρ ὁ κανὼν καὶ ἄλλοις ἐν ἄλλοις, οὕτω γοῦν καὶ ὁ εἰρμὸς πρὸς τὰ τροπάρια.

Ἐδὴ δὲ καὶ κανῶν ὑπόθεσις ἐστὶ πλείονων περιεκτικός· ἄχρι γὰρ ἐννέα πρόεσιν ὑπόθεσις· ὅτι ὁ ἐννέα τὸ μέγιστόν ἐστι μέτρον ἐν ἀριθμοῖς· τὸ δὲ ἐξῆς δεκάδες, ἑκατοντάδες, χιλιάδες, καὶ μυριάδες, ὡσαύτως προχωροῦσαι, καθὼς καὶ αἱ μονάδες ἄχρις ἐννέα οὕτως· $\iota \kappa \lambda \mu \nu \xi \omicron \pi \rho \sigma \tau \upsilon \phi$, καὶ ἄχρι $\alpha' \beta' \theta'$ καὶ $\alpha \beta \gamma \delta \epsilon \zeta \eta \theta$; τὰ δ' ἄλλα πάντα ἐν ἀριθμοῖς μετὰ σύνθεσιν τούτων καὶ ἀνάκλυσιν, οἷον $\iota\alpha'$ μέχρι θ' , καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως. Ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἐν συνόψει εἴρηται· πλατύτερον δὲ οὕτως τὸ ὄνομα τοῦ κανόνος ἐν πολλοῖς εὐρίσκειται· παραλαμβάνόμενον· κανόνες γὰρ καὶ τοῖς γραμματικῇν μετιούσι τέχνην εἰσὶ καὶ τοῖς φιλοσόφοις καὶ ἰατροῖς καὶ τοῖς πολιτικοῖς νόμοις· ἀλλ' οἱ τῆς γραμματικῆς καὶ τὸν νόμον οὐκ ἔχουσι τὸ ἀδιάπτωτον.

Κανόνες δὲ λέγονται καὶ τὰ κατὰ τῶν θείων Πατέρων εὐσεβῆ διατάγματα· ἐξεληπτὰ δ' ἐπὶ πᾶσι τούτοις τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ ξύλου τοῦ τοῖς τεχνίταις εἰς ξύλον καὶ λίθον, ἢ καὶ ἄλλων τινῶν χρηματιζόμενοις ἀπόρρωσιν καὶ ἰθὺτατον κανόνιον ἐκείνοις ὀνομαζόμενον, ὃ τοῖς ἀπορροίμοις ἀπορροῖ ταῦτα καὶ ἐξισοῖ. Ὅπερ οὖν τὸ κανόνιον εἰς ἀπόρρωσιν ἐκείνων δύναται, τούτο καὶ ἐπὶ πάσης ἐπιστήμης καὶ λογικῆς τέχνης οἱ κανόνες πληροῦσι τὸ κανονιζόμενον τε καὶ ὀριζόμενον· λέγεται γὰρ ὁ κανὼν καὶ ὄρος· ἀποδιαρροῦντες τῶν ἄλλων καὶ ἀπευθύνοντες, ὡς μὲν τοῖς ἔτερον τῶν ὀριζόμενων συνεμπίπτειν καὶ τὸν πρὸς τούτου συγγέειν λόγον κατὰ τοῖς ἁγίοις Πατέρας συντιθέντα διατάγματα, εἰκότως κανόνες καλοῦνται· Ἐπειδὴ οὖν οὐσι γὰρ κἀκεῖνα τοὺς πειθομένους αὐτοῖς πρὸς πίστιν ὀρθὴν τε καὶ ἀπαρέγκλιτον, καὶ πρὸς βίον ἐνάρετον καὶ θεάρεστον· καθ' ὃν δὴ λόγον κἀν τοῖς ὕμνοις τούτοις τὸ τοῦ κανόνος ἐξεληπτὰ ὄνομα· ὅτι ὀρισμένον καὶ τετυπωμένον τὸ μέτρον τοῦτο ἐστὶν ἐν ἐννέα ὑδαῖς συντελούμενον, καὶ ἐννεάτης μὴ ὑπερβαῖνον· ὅθεν κανὼν λέγεται ὡς τεταγμένου τοῦ μέτρου αὐτοῦ ἐν ταύταις δὴ ταῖς ὑδαῖς· οὕτω καὶ τῷ ὀνόματι τοῦ κανόνος ἐχρήσατο ὁ μέγας Ἀπόστολος γράψας Κορινθίοις· « Ἡμεῖς δὲ οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμεθα. ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος, ὃ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρον ἀφικέσθαι ἄχρις ὁμῶν, ἐλπίδα ἔχοντες ἀξαναομένης τῆς πίστεως»

ὁμῶν, ἐν ὁμῶν μεγαλονθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ὁμῶν εἰς τὰ παρεπόμενα. » Ὁ δὲ λόγος τοιοῦτός ἐστι· Τινὲς ἐκόμπαζον ὡς πολλαχοῦ κηρύξαντες τὸ Εὐαγγέλιον πρὸς ἐκείνους οὖν φησιν, ὅτι Ἐγὼ οὐκ εἰς ἄμετρα καυχῶμαι, ὡς πανταχοῦ κατασπίρας τὸ κήρυγμα, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος ἐκήρυξα οὐ ἐμέρισον ἡμῖν τοῖς ἀποστόλοις ὁ Θεὸς, ὃ ἐστὶ τὸ μέχρις ὁμῶν ἐφικέσθαι· εἶτα καὶ διὰ τῶν ἐξῆς καθ' ἀνάμνησιν τῶν εἰς τὰ ἄμετρα ταῦτα ὑπερβολικῶς καυχωμένων, φησὶν ὅτι Ἡμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ μέχρις ὁμῶν κηρύξαντες, ἕως ὁμῶν παύσασθε· ἐπιζόμεν δὲ περισσοτέρως εὐδοκίμησαι· τούτο γὰρ ἐπέκεινα· « Εὐδοκίμησις δὲ τοῦ διδασκάλου ἢ τῶν μαθητῶν ἐστὶ προκοπή· » οὕτω μὲν καὶ Ἀπόστολος τῷ ὀνόματι τοῦ κανόνος χράται· διὸ κανὼν καὶ ὁ ὕμνος οὗτος ἐντεῦθεν εἴρηται.

Αἱ δὲ γε ψῆλαι φοιδαί τινὲς εἰσι μουσικαί· οἱ γὰρ ἦχοι καὶ φθόγγοι, ἁρμονία τε καὶ ῥυθμοὶ τῆς μουσικῆς εἰσιν, ἐξ ὧν τὰ μέλη παράγονται· ὧν τὰ μὲν καθηκτικώτερον τε καὶ γοργότερον πάθος τοῖς ἀκροαταῖς ἐνίπτα καὶ κινουῦντα πρὸς δάκρυα· τὰ δὲ πρὸς θυμὸν ἐκκαλούμενα, τῆς ἀλκῆς μεμνησθαι καὶ πρὸς ὄλον Ἄρην ὁρμῆν τὸν καταπαδόμενον· οἷόν τι λέγεται γενέσθαι καὶ περὶ τὸν Μακεδόνα Ἀλέξανδρον· φθόνος γὰρ τοῦ μουσικοῦ Τίμωνος παρ' αὐτῷ, καὶ μέλος ἀνδρῶδες ἁρμοζομένου, καὶ σύντονον πρὸς θυμὸν διανιστῶντος τὸν ἀκούοντα, ἐκείνος οἷς ἐνθους ἐκ τοῦ μεγάλου γενόμενος, ἀναστὰς ἦρε τὰ ὄπλα καὶ ὁρμῆν πρὸς πόλεμον· μουσικαὶ γοῦν φωναὶ καὶ ψῆλαι εἰσι διὰ μόνου στόματος ἑναρμονικῶς φθόμεναι· τούτω γὰρ ὄρισται ἡ ψῆλη· καὶ τοῖς μὲν Ἑβραίοις οὐ διὰ στόματος μόνον οἱ πρὸς Θεὸν ἤδοντο ὕμνοι, ἀλλὰ καὶ δι' ὄργάνων, ὡς ὁ Δαβὶδ μαρτυρεῖ πολλαχοῦ· καὶ ὁ Ἀμώς φησιν ἐκ προσώπου Θεοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ· « Μετάστησον ἀπ' ἐμοῦ ἦχον ψῆδων σου, καὶ ψαλμοὺς ὄργάνων σου οὐκ ἀκούσομαι. » Ἡμῖν δὲ πρὸς Θεὸν ὕμνον οὐδὲν τι μουσικὸν παραλαμβάνεται ὄργανον, ἀλλὰ διὰ ζωσῆς μόνης φωνῆς ἑναρμονίου φθόμεν τῷ Θεῷ· πᾶσαι γὰρ σχεδὸν αἱ ψῆλαι, δι' ὧν κανὼν ἐκπαρτίζεται, ὕμνοι τυγχάνουσιν καὶ ἄσματα χαμηλῆρα φθόμενα πρὸς Θεόν.

Ἐξὸς οὖν ἡ πρώτη παρὰ τοῦ προφήτου Μωυσέως συνέθεται, ὅτι τὸ τῶν Ἑβραίων γένος ἐξ Αἰγύπτου ἀνεχώρησεν προστάξει Θεοῦ, καὶ καταδιωκόμενον ἐκ τῶν Αἰγυπτίων, τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν διήλθεν ὑβρίσας τῇ ῥάβδῳ τμηθεῖσαν τῇ τοῦ Μωυσέως· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἐν ἐκείνῃ κατεποντίσθησαν διὰ τοῦ τμηματός· ἐπιπλεῖν δὲ αὐτοῖς πειρώμενοι· αὐθις τοῦ Μωυσέως ῥάβδος τῇ ῥάβδῳ τὰ ὕδατα, καὶ ταῦτα συνέθετο τῇ ψῆλῃ τῇ Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ, ὡς ἐν ἐξαμέτρῳ τόνῳ, ὡς Ἰώσηπος ἐν τῇ Ἀρχαιολογίᾳ φησιν, φθεῖν καὶ τοῖς ἀνδράσι καὶ ταῖς γυναῖξιν· ἐξήρχε δὲ τοῦ ὕμνου τῶν μὲν ἀνδρῶν αὐλὸς ὁ Μωυσέως τῶν δὲ γυναικῶν ἡ αὐτοῦ ἀδελφὴ Μαρίαμ ἀνεκρουομένη τὸ τύμπανον· ὅτι δὲ ὕμνος αὕτη καὶ ῥομὰ ἐστίν, αὐτῶθεν δήλον· ἀρχομένη γὰρ, « Ἀσωμεν τῷ Κυρίῳ, » φησὶ.

Νοεῖτο δ' ἐν ἡ τοιαύτῃ διήγησις καὶ ἐπὶ πᾶσι τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει κατ' ὀφηλότερον νοῦν· ὡς γὰρ τὸν Ἀβραάμ ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ γένους ἐξελέξατο τῶν

Sensus autem talis est. Aliqui sese venditabant, ut ubique prædicantes Evangelium: quibus dicit: « Non ultramensuram glorior ego, qui undique prædicationem seminavi, sed secundum mensuram regulæ qua mensus est nobis apostolis Deus, mensuram scilicet pertingendi usque ad vos. » Deinde eos qui in immensum et hyperbolice gloriabantur vituperans ait: « Nos vero non item, sed usque ad vos prædicantes, donec noster sermo ad vos perveniat; speramus autem copiosiori honore fructuros. » Præterea: « Magistri laus est progressus discipuli. » Sic igitur et Apostolus canonis utitur nomine; ideo canon et hymnus iste exinde dictus est.

Odæ autem sunt cantus quidam musicales: soni enim et concentus, harmoniæ rhythmicæ sunt musicæ, e quibus melodiam deducuntur. Quarum aliæ magis patheticam et vehementiorem passionem auditoribus immittunt et ad lacrymas excitant; aliæ ad iram provocant, fortitudinis memoriam injiciunt et ad quodcumque bellum eum qui celebratur instigant. Sic dicitur factum fuisse de Macedone Alexandro: cum enim coram ille Timon musicus bellicosum hymnum modularetur et audientem ad iram probe excitasset, ille quasi numine mire correptus surrexit armisque ad bellum sese accinxit. Musicales ergo soni et odæ non nisi ore harmonice proferuntur: in hoc enim perficitur oda. Apud Hebræos autem hymni non solum ore ad Deum cantabantur, sed etiam instrumentis, ut David sæpe testatur. Et Amos e persona Dei ad Israellem dicit: « Aufer a me tumultum carminum tuorum et cantica lyre tuæ non audiam. » Nobis autem ad divinum hymnum nullum adhibetur instrumentum, ved vna solum et harmonice voce ad Deum cantamus; omnes enim propemodum odæ quibus constat canon, hymni sunt et gratiæ cantica ad Deum cantanda.

Recte igitur prima a propheta Moyse composita est, quoniam Hebræi ex Ægypto Dei jussu diceserant et Ægyptiis persequentibus, mare Rubrum Moysis virga verberatum sicci transierant, Ægyptii autem in eodem submersi fuerant, cum per aquarum divisionem et ipsi transire conarentur: Moysis autem virga iterum super aquis extensa, illas commiserat. Propter ergo excellentiam miraculi, composuit hymnum Hebraico sermone, senario metro, sicut Josephus in Archæologia dicit, canendum a viris et mulieribus. Virorum cantui præfuit Moyses mulierum autem soror ejus Maria tympanum pulsans. Illam porro odam et hymnum et cantium esse inde patet, quod ab his verbis incipit: « Cantemus Domino. »

Sed hæc interpretatio de rebus omnibus quæ ad hominum naturam spectant sensu altiori accipi potest. Quemadmodum enim Abrahamum Deus

elegit e Chaldæo genere eumque duxit in Palæstina, terram melle lacteque fluentem quam daturus erat semini ejus secundum promissionem suam : sic primum hominem ab omni creatura distinxit, posuitque in voluptatis loco, paradysum dico, quem semper possessurus erat, nisi mandatum transgressus esset. Et quemadmodum Abrahami posterii propter cibum in Ægyptum migraverunt : sic protoplasti, cibo superati, paradiso, heul expulsi sunt et in figuratam Ægyptum inducit, tenebras scilicet passionum et malitiam ; nomen Ægypti tenebras et malitiam Græco sermone significat. Et sicut Abrahami posteros servos habebant enim Ægyptii ad laterum fictionem, annonæ defectu vexantes eos, et delentes natos ex eis masculos ; sic figurati Ægyptii tenebræ facti, lumine divino abutentes, ut servis utebantur hominibus, eos male habentes, vel potius an malum perducentes ; siquidem in omni malitia provolvebant eos et luto laterumque fictioni, dum ipsi otiantur, adhibebant eos, ad terrenum scilicet et stramentosum, et combustioni destinatum opus secundum Evangelium : sic enim opus conficiendi lateris luto miscet paleam. Ocoidebant quoque masculos. Cum enim virilis cogitatio in aliquo nascebatur, non permittebant eam grandescere, sed interficiebant, ne unquam quod fas est sentirent nec malitiam vitarent.

Et quemadmodum Deus, Abrahami posterorum misertus, Moysen delegavit, qui eduxit illos ex Ægypto et servitute improba liberavit : sic totius generis humani misertus et figuratorum Ægyptiorum servitute liberare volens, non angelum, nec hominem delegavit, sed ipsum Filium suum unigenitum. Majore enim auxilio opus erat humano generi toti quam Hebræo populo, qui universi humani generis non nisi perexigua pars erat. Cum enim istud subegissent dæmones Ægyptiis erant terribiliores, et ad eos superandos fortiores illis opus erat. Et quemadmodum Moyses Israelitas mare dividens, per illud siccos traduxit, Ægyptios autem in ullo submersit persequentes eos postquam e manibus eorum aufugerant : sic Salvator noster sibi confidentes et insidias dæmonum fugientes traducit ultra oceanum passionum, quarum amaritudinem non gustant : dæmones autem submergit et suffocat. Videntes enim homines, quos prius dominabantur, absolutos illorum servitute et potius ipsis imperantes, et quasi super aspidem et basiliscos ambulantes super eos, qui leones videantur et fortitudinem aspirant, valde irritantur et suffocantur. Vocari possunt iidem et tertiarum, quia tres animæ partes occupant et sic eos qui negligentiores sunt, quocumque voluerint, ducunt. Compositæ autem sunt oðæ pro certis temporibus : quam ob rem omnibus cæteris ista proposita est. In libro enim Exodi a Moysæ scribitur, etc.

ἄγοντες. Τίθεινται δὲ αἱ ψῆξι κατὰ τοὺς οἰκείου χρόνου· ται· ἐν γὰρ τῇ τῆς Ἐξόδου βίβλῳ Μοϋσέως γέγραπται, κ. τ. λ.

Χαλδαίων, καὶ ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν Παλαιστίνην, εἰς γῆν βέουσαν μέλι καὶ γάλα, ἣν ἐμελλε δοῦναι τῷ σπέρματι αὐτοῦ, καθὼς αὐτῷ ἐπηγγείλατο, οὕτω ἐξ ἀρχῆς τὸν ἄνθρωπον ἐκ πάσης τῆς κτίσεως ἐπιφκειώσατο καὶ ἔθετο εἰς τὸ τρυφῆς χωρίον, λέγει δὴ τὸν παράδεισον, ἐνδιαίτημα τοῦτον μέλλοντα ἔχειν, εἰ μὴ παρέβη τὴν ἐντολήν· καὶ ὡς οἱ τοῦ Ἀβραάμ μεταψήκωσαν εἰς Αἴγυπτον διὰ βρώματος, οὕτω καὶ οἱ πρωτόπλαστοι, βρώσεως ἠτηθέντες, τοῦ παραδείσου, φῶ! μεταπίσθησαν, καὶ εἰς τὴν νοουμένην κατήχθησιν Αἴγυπτον, εἰς τὸ σκότος δηλαδὴ τὸ ἐκ τῶν παθῶν καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν κάκωσιν· τὸ γὰρ ὄνομα τῆς Αἴγυπτου σκότος καὶ κάκωσιν δηλοῖ ἐξελληνισθέν· καὶ ὡς τοῖς ἐξ Ἀβραάμ οἱ Αἰγύπτιοι ὡς δούλοι ἐκέχρητο τῷ πληθὶ καὶ τῇ πλινθίᾳ, ταλαιπωροῦντες αὐτοὺς σίτου, καὶ ἀναιροῦντες τὰ ἐξ αὐτῶν γενόμενα ἄβρῆνα, οὕτω καὶ οἱ νοητοὶ Αἰγύπτιοι οἱ σκότος ἐγένοντο, ἐκπάσσοντες τοῦ θεοῦ φωτός, οἷα δούλοι τῇ ἀνθρωπιᾷ φύσει ἐκέχρητο, κακοῦντες αὐτοὺς ἢ κακύνοντες μᾶλλον· ὡς εἰς πᾶσαν κακίαν αὐτοὺς ἐγκυλίσσαντες καὶ τῷ πληθὶ καὶ τῇ πλινθίᾳ σχολάσαι διηνεκῶς ἐκιδιάζοντες, τοῖς γηίνους δηλονόν· καὶ ἀχυρῶδες πράγμασι, καὶ εἰς καῦσιν ἀποτεταγμένοι κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον· τοιοῦτον γὰρ ἡ πλινθία πληθὺ συμφύρουσα ἄχυρα· ἀνήρουν δὲ καὶ τὰ ἄβρῆνα· εἰ γὰρ τις ἀβρῆνοποιὸς λογισμὸς ἐτέχθη τινί, οὐκ εἶων ἀνδρωθῆναι αὐτὸν, ἀλλ' ἀνήρουν, ἵνα μὴ ποτε τὸ δέον φρονήσῃ καὶ τὴν κακίαν ἐκφύγῃσι.

Καὶ ὡσπερ τοὺς ἐξ Ἀβραάμ οἰκτεῖρας ὁ Θεὸς, τὸν Μωϋσῆν ἐξαπέστειλε, τῆς Αἴγυπτου τούτους ἐξάγοντα καὶ ἐλευθερώσαντα τῆς χαλεπῆς δουλείας, οὕτω καὶ τὸ γένος ἅπαν κατοικτεῖρας τὸ βρότειον, καὶ τῆς δουλείας τῶν νοουμένων Αἰγυπτίων ἐξελέσθαι θελήσας, οὐκ ἄγγελον ἀπέστειλεν, οὐδὲ μέντοι γε ἄνθρωπον. ἀλλ' αὐτὸν τὸν Ἰδὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, μέλζονος γὰρ ἔδειτο ἐπικουρίας ἢ σύμπαρ τῶν ἀνθρώπων φύσις ἢ τὸ τῶν Ἑβραίων ἔθνος, μέρος δὲ βραχὺ τι τῆς τῶν ἀνθρώπων πάντων ὀλότητος· ἐπεὶ καὶ οἱ ταύτην καταδουλώσαντες δαίμονες τῶν Αἰγυπτίων ἦσαν δεινότεροι, καὶ τοῦ κατὰζόντος αὐτοὺς ἰσχυροτέρου δεόμενοι. Καὶ ὡσπερ ὁ Μωϋσῆς τοὺς Ἰσραηλίτας τὴν θάλασσαν διατεμὼν, ἀβρόχως δι' αὐτῆς διεβίβασε, τοὺς δὲ Αἰγυπτίους ἐν αὐτῇ κατεπόντισε διώκοντας αὐτοὺς, καὶ μετὰ τὴν ἐκ τῶν χειρῶν ἐκείνων ἀπύδρασιν, οὕτω καὶ ὁ Σωτὴρ ὁ ἡμέτερος τοὺς αὐτῷ πειθομένους καὶ τῆς δουλείας τῶν δαιμόνων ἀποδιδράσκοντας, διαδιβάξει τὴν θάλασσαν τῶν παθῶν, ἀγεύστους συντηρῶν τῆς πικρίας αὐτῶν· τοὺς δαίμονας δὲ καταποντεῖ τε καὶ ἀποπνίγει· ὄρωντες γὰρ τοὺς ἀνθρώπους ὦν πρὶν ἐκυρτεῖον, ἀπολυθέντες τῆς τυραννίδος αὐτῶν καὶ μᾶλλον αὐτοῖς ἐπιτάσσοντας, καὶ ὡς ἐπὶ ἀσπίδων καὶ βασιλίσκων ἐπ' αὐτοὺς ἐπιβαίνοντας, τοὺς λείοντας δοκῶντας καὶ δράκοντας τὴν ἰσχὺν, πικραίνονται τε σφόδρα καὶ ἀποπνίγονται. Εἴεν δ' ἂν οἱ αὐτοὶ καὶ τριστάται, ὡς τὰ τριμερῆ τῆς ψυχῆς ἐπιβαίνοντας· καὶ δι' αὐτοῦ τοὺς ἀμελεστέρους ὅπου βούλοντα ὄθεν καὶ ὡς προγενεστέρα αὐτῶν ἄλλων προτέτακται.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ

ΕΚ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΤΩΝ ΑΡΧΙΕΡΕΩΝ, ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΔΕΙΝ ΔΥΟ ΔΙΣΞΑΔΕΛΦΟΥΣ ΤΗΝ ΑΥΤΗΝ ΑΓΑΓΕΣΘΑΙ ΠΡΟΣ ΓΑΜΟΝ.

JOANNIS ZONARÆ

MONACHI

EX PERSONA PONTIFICUM, QUOD NON DEBEANT DUO SOBRINI EAMDEM IN MATRIMONIUM ACCIPERE.

(Apud Cotelorium, ibid.)

α'. Τοῖς προστασίαν ἐγγχειρισθεῖσι λαοῦ, διὰ τοῦ προφήτου φησὶν ὁ Θεός· Ἐὰν μὴ διαστείλῃς, μηδὲ λαλήσῃς, ἀποθνήσκει ὁ ἄνομος ἐν τῇ ἀνομίᾳ αὐτοῦ, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρὸς σου ἐκζητηθήσεται. Τί γοῦν ἐκ τοῦ θείου τούτου θεσμοῦ νοεῖν ἔπεισι τοῖς ἐπιούσιν [σπαλοῦσιν] αὐτὸν ἢ τοῖς λαοῦ προσετώσιν; Ἀνάγκη αὐτὸν ἐπάγειν ἐγρηγορέναι, καὶ τὰ τῶ καθέκαστον πεπραγμένα περισκοπεῖν, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον ἀναγγέλλειν αὐτοῖς· καὶ εἰ μὴ πορεύοιτο κατ' αὐτὸν, καὶ διαστέλλειν καὶ λέγειν καὶ κωλύειν τὰ ἄθεσμα. Εἰ δ' ἀφ' ἑαυτῶν κινουμένους τοὺς προσετώτας πιστῶν καὶ ταῦτα δρῶν ἀπαράιτητον, τί ἂν τις εἴποι ὅπως Χρῆ τούτους ἐρωτωμένους περὶ τινῶν πράξεων διατίθεσθαι; Πάντως ἐκθύμως ἄγαν ἀνακόπτειν τε καὶ ἀπειργεῖν διὰ τῶν ἐρωτώντων τὴν τῶν ἀθέσμων πράξεων ἐπιχείρησιν ξύμπτασιν. Κάν τῶ νῦν δ' ἐρωτωμένῳ ζητήματι τοῦτο γενέσθαι χρεῖών· καὶ μηδὲν ὑποστειλαμένους, ἀποκριθῆναι τὸ παριστάμενον.

β'. Τὸ δὲ ζήτημα βραχὺ μὲν καὶ ὀλιγοσύλλαβον, λόγους δ' εἰσάγον μακροῦς, ἐπαγομένους ἐξ ἀντιθέσεων. Ἡρετό τις, εἰ δύναιτο τὴν αὐτὴν εἰς γυναῖκα δύο λαθεῖν ἐξάδελφοι δεύτεροι. Οἱ μὲν οὖν τὸν γάμον τυγχάνειν ἀκώλυτον δογματίζουσιν· οἱ δ' οὐ φασὶν αὐτὸν ἐπιτρέπεσθαι, ἀλλὰ καὶ παρ' ἀμφοῖν τῶν νόμων κωλύεσθαι, τοῦ τε τῆς πολιτείας καὶ τοῦ τῆς χάριτος. Ἐξεταστέον δ' ἑκατέραν ἀντίθεσιν. Οἱ μὲν φασὶ τοὺς νομοθέτας περὶ κεκωλυμένων γάμων θεσπίζοντας, καὶ ἀπαριθμομένους ἅπερ ἀλλήλοισ ἀπὸ τῶν ἐκ πλάγιου πρόσωπα συνάπτεσθαι ἀπειρήμασι μέχρις ἔκτου βαθμοῦ στήσαι τὴν ἀπαρήμην· τούτους δ' εἶναι δισεξάδελφους· περαιτέρω δὲ μὴ προῖναι, μηδ' ἀπειρῆσαι τοὺς πρόσω τῆς συνοικίσεως. Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τοῦ παροντος ζητήματος οὐκ ἀλλήλοισ οἱ δισεξάδελφοι πρὸς γάμον συνάπτουν

⁶ Ezech. iii, 18.

1. Ad eos quibus commissa fuit populi præfectura, dicit Deus per prophetam: *Si non edixeris, neque locutus fueris, morietur iniquus in iniquitate sua, et sanguis ejus de manu tua requiretur*¹. Quid ergo ex hac divina sanctione intelligere datur iis qui eam audierint, vel populi præsidibus? Illam imponere necessitatem vigilandi, gestaque singulorum considerandi, legisque Dei ipsius annuntiandæ; et nisi juxta eam incesserint, edicendi, et aiendi, atque illicita prohibendi. Quod si recusare non possunt fidelium præsides, quin proprio motu hæc peragant; quid aliquis dixerit, quomodo eos affectos esse oporteat, quoties de quibusdam negotiis fuerint interrogati? Omnino valde alacriter, ut cunctis per interrogatores residant atque interdican nefariorum actuum aggressionem. Et vero in quæstione nunc nobis proposita idem nobis est faciendum; et absque ullo subterfugio respondendum quod nobis videbitur.

2. Cæterum quæstio brevis quidem est paucarumque syllabarum, inducit tamen sermonem longum, qui oppositionibus oritur. Interrogavit nonnullus: An duo sobrini possent eamdem in uxorem accipere. Et alii quidem docent has nuptias non esse vetitas: contra alii eas non permitti assèrunt, imo ab utraque lege prohiberi, civili et Christiana, reipublicæ et gratiæ. Utraque autem oppositio debet examinari. Primi aiunt legislatores, dum de nuptiis interdictis decernunt, recensentque personas quæ sunt ex transverso, quibus mutuam conjunctionem prohibuerunt, enumerationem in sexto gradu sistere in quo sunt sobrini, ulterius vero non progredi, neque a connubio arcere eos qui sunt remotiores. Quoniam autem in præsentī controversiā non inter se matrimonio junguntur sobrini, sed alia

est persona, quæ uni ex illis copulata, eo defuncto, sobrinorum superstiti est copulanda, nuptias licitas arbitrantur. Aiunt quippe se nolle regula esse rectiores, atque ea quidem quæ lex vetuit, eadem a se quoque vetari; quæ vero illa cum prohibitis non recensuit, etiam a se permitti. Hæc itaque est unius partis responsio ad interrogationem, eoque pacto ab iis quæstio solvitur.

3. Porro qui ex opposita parte sunt, vetitum esse id matrimonium atque illicitum existimantes et asserentes, sententiam suam inde constabillunt, atque dicunt, quod legislatores, de nuptiis illicitis ac interdictis sancientes, in ascendentibus quidem et descendentibus, ad infinitum nuptias vetita esse definiunt; in iis vero qui ex transverso cognatione junguntur, postquam quasdam enumeraverunt personas, easque tanquam exempla posuerunt interdictarum nuptiarum, quia singuli ex transverso gradus vetiti oratione comprehendi non poterant, subjunxerunt generaliter: *In nuptiis, non id modo quod permissum est, sed etiam id quod decorum est et honestum, naturaque justum, quærimus.* Non enim quasi in illis prohibitionem sisterent, sobrinorum mentionem fecerunt; sed sermone instar exempli posito, postea id subdiderunt quod erat universalius. Neque in iis duntaxat qui sunt a latere, id fecisse inveniuntur, sed et in naturali progenie. Nam cum prius de adoptivis locuti essent, ista quoque addiderunt: *Etenim naturalis pater non accipit filiam suam ex fornicatione natam.* Deinde ad universalem legem respexerunt, et generale interdictum intulerunt, per hæc verba: *Natura enim æquum, et quid deceat, in nuptiis consideratur.*

4. Nec enim quispiam dixerit, quod quia solius meminerunt filie ex scorto genitæ, neptes eas quæ consequuntur exceperint, nec conjugium cum iis prohibuerint. Et vero canon sanctorum apostolorum ait: *Qui duas sorores duxerit, aut fratris vel sororis filiam, non potest esse clericus.* Qui ergo sobrinam duxerit, aut sobrinæ neptem, eritne clericus? Nemo sane hoc dixerit. Cernis, adversarie, non in iis quos memorat Canon, prohibitionem suam terminare, sed ultra, propter decorum quodque natura æquum est, procedere? Reperimus autem et nonnulla, quæ licet ad nullum plane gradum referantur, vetita tamen sunt ob honestatem et decorum. Siquidem prohibuit lex, ne novercam qui ejus privignæ maritus fuit accipiat, quanquam hoc in casu gradum computare non poterimus. Si ergo decora res est vel honesta, ut eadem femina duobus nubat sobrinis, his et permittatur connubium. Sin vero illi vere sunt cognati, uti patet ex eo quod vetentur sobrini inter se matrimonio commisceri; quo pacto dixerit quispiam, viros adeo germanæ cognationis cum una muliere posse conjungi?

ται, πρόσωπον δ' ἕτερόν ἐστι τὸ τούτων ἐνὶ συναφθέν, κάκεινου παρελθόντος, τῷ περιλειφθέντι τῶν δισεξαδέλφων συναφθησόμενον· τὸν γάμον ἀκώλυτον ἤγηται. Μὴ γὰρ ἐθέλειν εἶναι τοῦ κανόνος εὐθύτεροι λέγουσιν· ἀλλ' ἂ μὲν ὁ νόμος ἐκώλυσε, ταῦτα κεκωλύσθαι καὶ πρὸς αὐτῶν· ἂ δ' ἐκεῖνος τοῖς κεκωλυμένοις οὐ συνηρίθησεν, ἐπιτετράφθαι καὶ παρὰ σφῶν. Αὕτη μὲν οὖν ἡ τῆς μιᾶς μοίρας ἀποκρίσις πρὸς τὸ ἐρωτώμενον· καὶ οὕτω τούτοις τὸ ζήτημα λύεται.

γ'. Οἱ δὲ τῆς θατέρας μερίδος, κεκωλυμένοι εἶναι τὸν γάμον καὶ ἀθεσμον καὶ δοξάζοντες καὶ ἀποφαινόμενοι, τὸν οἰκείον λόγον ἐντεῦθεν συνιστῶσι· καὶ λέγουσιν· ὡς οἱ νομοθεταί, περὶ γάμων ἀθέσμων καὶ κεκωλυμένων θεσπίζοντες ἐπὶ μὲν ἀνιόντων καὶ κατιόντων εἰς ἀπέραντον κεκωλύσθαι τὸν γάμον δρίζουσιν· ἐπὶ δὲ γε τῶν ἐκ πλαγίου, πρόσωπά τινα ἀπαριθμησάμενοι, καὶ ταῦτα θέντες ὡσανεὶ παραδείγματα τῶν κεκωλυμένων γάμων, ἐπεὶ μὴ οἶόν τε κεκωλυμένον βαθμὸν ἕκαστον τῶν ἐκ πλαγίου περιλαβεῖν, ἐπήγαγον γενικῶς· Ἐν τοῖς γάμοις οὐ τὸ ἐπιτετραμμένον, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐπρεπὲς καὶ σεμνὸν καὶ φύσει δίκαιον ζητοῦμεν. Οὐ γὰρ ὡς μέχρις ἐκείνων ἰστάντες τὴν κώλυσιν, τῶν δισεξαδέλφων ἐμνήσθησαν· ἀλλ' ὡς περὶ ὑπόδειγμα τὸν λόγον τιθέμενοι, ἐφεξῆς ἐπήγαγον τὸ καθολικώτερον. Καὶ οὐκ ἐπὶ τῶν ἐκ πλαγίου μόνον τοῦτο ποιούντες εὐρίσκονται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ γονῆς φυσικῆς. Εἰπόντες γὰρ περὶ θετῶν πρότερον, ἐπήγαγον καὶ ταυτέ· Καὶ ὁ φυσικὸς γὰρ πατήρ οὐ λαμβάνει τὴν πορνογενῆ αὐτοῦ θυγατέρα. Εἶτα πρὸς τὸ καθόλου νόμιμον ἀπέειδον, καὶ τὴν γενικὴν ἐπήνεγκαν κώλυσιν, διὰ τοῦ εἰπεῖν· Τὸ φύσει γὰρ δίκαιον καὶ τὸ εὐπρεπὲς ἐν τοῖς γάμοις σκοπεῖται.

κ'. Οὐ γὰρ ἂν τις εἴποι ὡς· ἐπεὶ θυγατρὸς ἐμνήσθησαν μόνως πορνογενοῦς, τὰς ἐγγόνας καὶ τὰς ἐφεξῆς ὑπεξείλον, καὶ τὴν πρὸς ἐκείνας συναφειαν οὐκ ἐκώλυσαν. Καὶ κανὼν δὲ τῶν ἁγίων ἀποστόλων φησὶν· Ὁ δύο ἀδελφὰς ἀγόμενος, ἢ ἀδελφιδοῦν, οὐ δύναται εἶναι κληρικός. Ἄρ' οὖν ὁ ἐξαδέλφην ἀγόμενος, ἢ ἐξαδέλφης ἀνεψιᾶν, ἔσται κληρικός; Οὐκ ἂν τις τοῦτο ἐρεῖ· Ὅρα, ὁ ἀντίθετος, ὡς οὐ μέχρις ὧν ὁ κανὼν ἐμνήσθη, ἔσθη τὰ τῆς κωλύσεως, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω διὰ τὸ εὐπρεπὲς καὶ τῷ φύσει δίκαιον πρόσειν; Εὐρίσκομεν δὲ καὶ τινα μὴ ὑπὸ βαθμὸν ὅλως τινὰ ἀναγόμενα, καὶ ὅμως κεκωλυμένα διὰ τὸ σεμνὸν τε καὶ εὐσημον. Τὴν γὰρ μητριαν λαβεῖν τὸν γενόμενον ἄνδρα τῆς προγονῆς αὐτῆς ὁ νόμος ἐκώλυσε, καίτοι βαθμὸν ἐνταῦθα ψηφίσει οὐ δυνησόμεθα. Εἰ γοῦν εὐπρεπὲς ἢ σεμνὸν καὶ τὴν αὐτὴν δισεξαδέλφους δυσὶ συνευνασθῆναι, ἐπιτετράφθω καὶ ὁ γάμος αὐτοῖς. Εἰ δ' οὕτω γνησίοι συγγενεῖς· καὶ δῆλον ἐκ τοῦ κεκωλύσθαι τοὺς δισεξαδέλφους ἀλλήλοις συμμίγνυσθαι· πῶς ἂν τις εἴποι τοὺς οὕτω γνησίους κατὰ συγγένειαν μιᾶ γυναικὶ συνευκάξασθαι;

ε'. Πῶς δ' ἂν ὁ κατὰ δεύτερον ταύτην γάμον λαβὼν καλέσῃ αὐτήν; νόμφην, ὡς ἐξαδέλφου γυναῖκα, καθὼς καὶ πρώην ταύτην ὠνόμαζεν· ἢ γαμετήν, ὡς αὐτῇ συμφθειρόμενος; Ἡοῦ δ' ἂν θεήμεν τὸν τοῦ μεγάλου Βασιλείου κανόνα τὸν λέγοντα· Ἐν οἷς τὰ τῆς συγγενείας ὀνόματα συγχέονται, ἐν τούτοις ὁ γάμος ἀθέμιτος; Ἐπιχειρήσομεν δὲ, φασί, καὶ βιαιότερον ἄλλοθεν ἢ ἀληθέστερον μάλιστα. Εἰ γὰρ κατὰ τὸν θεῖον χρησμόν φάσκοντα περὶ τῶν κατὰ γάμου κοινωνιῶν συναπτομένων· Ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν· μία σὰρξ οἱ συναπτόμενοι πιστεύονται γίνεσθαι· ὁ τῆ τοῦ οἰκείου ἐξαδέλφου γυναικὶ συμμιγνόμενος εἰς οἰκεῖον τοῦ γένους εἰσέναι δοκᾷ· καὶ προσρήγνεται μὲν καὶ τῷ θεῷ ἡθεσμῷ τῷ θεοπίζοντι· Οὐκ εἰσελεύσῃ πρὸς πάντα οἰκεῖον σαρκὸς σου, ἀπικαλύψαι ἀσχημοσύνην αὐτοῦ.

ζ'. Ἀθετεῖ δὲ καὶ τὸν νόμον, ᾧ οἱ τῆς θατέρας μοίρας τῆς οἰκείας γνώμης εἰς σύστασιν ἀποκρίχονται, τῷ μέχρι δισεξαδέλφων στήναι λεγομένῳ τὴν κώλυσιν. Εἰ γὰρ ὁ πρότερος τῆς γυναικὸς ἀνὴρ τοῦ νῦν ξυνευέσου ταύτης ἦν δισεξάδελφος, ἢ δὲ γυνὴ σὰρξ μία τῷ ἀπελθόντι ἐγένετο, δῆλον πάντως ἐστὶ τὸ συμπέρασμα καὶ ἀναμφήριστον, ὡς εἰς οἰκεῖον σαρκὸς αὐτοῦ εἴσεισιν ὁ τῆ γυναικὶ τοῦ δισεξαδέλφου συνευαζόμενος. Εἰ γοῦν τοῖς Ἰσραηλιταῖς νενομοθέτηται τὸ, Οὐκ εἰσελεύσῃ πρὸς πάντα οἰκεῖον σαρκὸς σου· τοῖς σκληροῖς καὶ τὴν καρδίαν ἀπεριτμήτοις, οἷς ὁ παλαιὸς νόμος εἰς πολλὰ συγκαταβαίνων ἐστὶ διὰ τὴν ἐκείνων παχύτητα· πῶς οὐ πλέον ἡμῖν ἐκείνων ἔρει τις ἐπιτετέχθαι; Κἀκείνοις μὲν ἀκωλύτως πρὸς πάντα οἰκεῖον σαρκὸς εἰσέναι ἀπέριητο· ἡμῖν δ' ἐπιτετέχθαι τίς οἰήσεται τὴν τοῦ δισεξαδέλφου γυναῖκα λαβεῖν, καὶ νόμφην κακλήμενην ἡμῶν, καὶ εἰς σάρκα μίαν ἐκείνῳ γενομένην διὰ τῆς ἀνακράσεως; Εἰ γὰρ κατὰ τὸν νόμον τῆ τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς νόμφης προσρηγοῖα καὶ οἱ μνηστῆρες δηλοῦνται, πολλῶν γε μᾶλλον οἷς καὶ εἰς γάμον προβέβηκε τὸ συνάλλαγμα.

ζ'. Εἶτα οὐκ ἄτοπον, φύντος μὲν μνηστῆν ἢ ὁμαίμονος μὴ ἐξείναι κατὰ γάμον λαμβάνειν ἡμᾶς, ὅτι ἢ μὲν μητρειᾶς, ἢ δὲ νόμφης τάξι, ἐπέχει· τὴν δὲ κυρίως κληθεῖσαν νόμφην, ὡς συνευασθεῖσαν δισεξαδέλφου, ἄγεσθαι πρὸς γάμον τὸν δισεξάδελφον; καὶ τὸν μὲν θετὸν υἱὸν, ἐκ φύσεως μὴ σχόντα πρὸς τὸν θετὸν πατέρα οἰκείωσιν, καταχρηστικῶς δὲ μόνον ἐκ νομικῆς αὐθεντίας κληρωσάμενον τὴν υἰότητα, καὶ διὰ τῆς αὐτεξουσιότητος ἀλλοτριούμενον τούτου, ὡς μηδὲν εἶναι θετὸν εἶναι αὐτῷ πρὸς τὴν ἐκείνου συγγένειαν· ἢ γὰρ προσγενομένη διὰ θεοῖν συγγένεια ἀπόλλυται κατὰ τὸν νόμον τῆς αὐτεξουσιότητος· κακωλύσθαι τὴν τοῦ πατρὸς γαμετὴν λαμβάνειν διὰ τὸ εὐσχημον· καὶ τουναντίον τὸν θετὸν πατέρα τὴν τοῦ τοιοῦτον υἱοῦ γαμετὴν ἀπικρυσθαι ἄγεσθαι, μὲν προσαπτόμενον τοῦ γένους τοῦ θετοῦ υἱοῦ μετὰ τὴν ἐκ τῆς οἰκείας χειρὸς ἐκείνου ἀπόλυσιν· τὴν δὲ διὰ τοῦ δισεξαδέλφου συνημμένην τῷ

A 5. Quo autem modo qui eam per secundas nuptias acceperit, vocabit illam? nurumne, tanquam consobrini uxorem, quemadmodum et prius ipsam nominabat; an uxorem, cum qua nempe concubabat? Ubi porro ponemus magni Basillii canonem, qui ita habet: *In quibus nomina cognationis confundantur, in his matrimonium illicitum est?* Præterea, inquirunt, etiam aliunde idem astruere conabimur violentius, imo verissime. Etenim si juxta divinum oraculum, quod de iis qui communi conjugio sociantur ait: *Erunt duo in carne una?* qui conjunguntur, una caro creduntur fieri; is qui cum consobrini proprii uxore miscetur, ad affinem generis sui videtur ingredi; atque adeo impigit in illam divinam legem quæ sancit: *Non ingredieris ad omnem affinem carnis tuæ, ad revelandum turpitudinem ejus?*

B 6. Sed et eam legem violat, qua adversarii abusi sunt ad suæ opinionis comprobationem, ut quæ dicat interdictum in sobrini desinere. Nam si primus mulieris vir, erat hujusce qui nunc ejusdem maritus est, sobrini, mulier autem exstitit una caro cum defuncto, claro omnino indubique conclusio est, quod in affinem carnis suæ ingreditur, qui cum uxore sobrini copulatur. Et certe si Israelitis lex ea promulgata fuit: *Non ingredieris ad omnem affinem carnis tuæ, illis duris, cordeque incircumcisis, quibus antiqua lex in multis sese accomodat, propter eorum crassitudinem; quomodo non multo magis nobis quam illis impositam esse duxerit quispiam? Atque illis vetitum erat, ne ad omnem carnis affinem libere ingrederentur; nobis vero licitum quis putabit, sobrini uxorem accipere, quæ tum nurus nostra vocata fuit, tum in una carne cum illo exstitit, ob commistionem? Nam si juxta legem, generi et nurus appellatione, etiam sponsi indicantur, multo sane magis si quorum conventio ad nuptias processit.*

C 7. Dein nonne absurdum est, ut liceat nobis sponsam patris vel fratris lege matrimonii accipere, quia illa novercæ, hæc nurus locum tenet; liceat vero sobrino, uxorem ducere eam quæ proprie nuncupata fuit nurus, utpote quæ fuerit sobrino copulata? utque adoptivus quidem filius (qui naturalem non habet affinitatem cum patre adoptante, sed abusive duntaxat ex legum auctoritate filiationem possidet, ac per emancipationem ab eo alienus fit, adeo ut adoptivus nihil amplius erga ipsum sit ratione cognationis; quandoquidem orta per adoptionem cognatio perit per legem emancipationis) patris uxorem prohibeatur sibi sumere, honestatis ergo; et vice versa adoptionis pater hujusmodi filii uxorem vetetur accipere, eum tamen ad adoptati filii familiam nullatenus attingat, postquam illum e manu sua emisit; impune autem nobis liceat in matrimonium acci-

² Epist. 197. ³ Matth. xix, 5. ⁴ Levit. xviii, 6.

pere feminam quæ per sobrinum generi nostro conjuncta est, ita ut cæteris deficientibus, etiam ad hæreditatem viri sui vocetur? et ejusmodi nuptiæ habeantur pro legitimis?

8. Atque hæc quidem dicta sint ad propositionem eorum qui hoc matrimonium permittunt, dicuntque interdictionem in nuptis ad sextum usque gradum protendi a lege. Quandoquidem vero et ulterius progredi cognationem, in iis qui a latere sunt, lex novit, ut et ad hæreditatem vocentur nonnulli e septimo gradu: secundum legem quæ dicit: *Possessio unde cognati, sex gradus cognationis complectitur, atque e septimo personas duas, prolem sobrini et sobrinæ: et secundum legem quæ ista prosequitur: In naturali cognatione, septimum gradum non prætergredimur, et quæ sequuntur;* jure quis dixerit, eos quoque qui inter se sunt septimi gradus, a mutua in connubii societate copula prohiberi. Addiderit et quispiam, pontifices qui statuunt has nuptias arceri debere antequam fiant, non vero factas dissolvi, sed pœnali subjici censuræ, nequaquam accurato juri adherere dum sic decernunt, quin imo potius accommodatio.

9. Scilicet indecens est et inhonestum, neque natura justum, mulierem quæ ad hæreditatem jure cognationis vocatur, una cum hærede in corruptelam incidere, necnon ex ipsa gigni liberos nominis ambigui dubique. Quo enim nomine qui cum sui sobrini filia junctus est eum donaverit qui ei ex illa natus fuerit? Num filii, vel ex cognata nepotis? Nam siquidem eum appellat, tanquam e lumbis suis ortum, filium nominabit; sin vero ut ex consobrini filia genitum, vocabit pronepotem. Quod si mulier e priori conjugio liberos habeat, eique etiam ex secundo alii nascantur, quonam cognationis nomine invicem appellabuntur? Fratres, ut qui ex una matre procreati fuerint; vel consobrini, ut a duobus consobrinis satis? Si vero omnes propinquioris ad illius maritum gradus defecerint, alique superstites fuerint e septimo gradu, ipsa ne pariter cum illis vocabitur ad successionem, tanquam ejusdem cum iis gradus particeps? aut rejicietur, veluti uxor assumpta a propinquis? Cum in eadem possint utraque spectari. Cernis rei absurditatem et turpitudinem? Quocirca sæpe a legislatoribus in causa nuptiarum dictum est: *Non modo quid permissum sit spectare, verum etiam quid sit decorum et natura æquum, et honestum.*

10. Non igitur intempestive prolatum est, pontifices non locutos fuisse accurate, sed magis ex accommodacionis affectu, quando pronuntiarunt, antequam matrimonium in septimo gradu contrahatur, vetitum esse, postquam vero contractum fuerit, nequaquam divelli. Si hoc igitur ad demissionem et accommodacionem pertinet, quidnam de sexto gradu dicetur? Quod autem sextus aperte sit is de quo interrogatio, non est ambiguum. Nam si sobrinus sexti est gradus, illi vero nupta, ipsius

ἡμετέρῳ γίνεαι, ὡς καὶ εἰς τὴν κληρονομίαν καλεῖσθαι τοῦ οἰκείου ἀνδρός, τῶν ἄλλων ἐπιλειπόντων, ἀδεῶς ἡμῖν συνοικεῖν ἐξεῖναι; καὶ νόμιμον τὸν γάμον λογίζεσθαι;

ἦ. Ταῦτα μὲν οὖν πρὸς τὴν τῶν ἐπιτρεπόντων τὸν γάμον πρότασιν εἴρηται· λεγόντων μέχρις ἔκτου βαθμοῦ τὸν νόμον τὴν κώλυσιν ἐπὶ τῶν γάμων ἐπινεγκεῖν. Ἐπεὶ δὲ καὶ παραιτέρῳ τὴν συγγένειαν ὁ νόμος οἶδε προβαίνειν ἐπὶ τῶν ἐκ πλαγίου, ὡς καὶ πρὸς κληρονομίας τινὰς καλεῖσθαι καὶ τῶν τοῦ ἐβδόμου βαθμοῦ, κατὰ τὸν νόμον τὸν λέγοντα· Ἡ συγγενικὴ βοήθεια ἐξ βαθμῶν συγγενείας περιλαμβάνει, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου προσωπα δύο, τὸ τιτκόμενον ἀπὸ δισεξαδέλφου καὶ δισεξαδέλφης· καὶ καθ' ἕτερον νόμον διεξιόντα ταυτὶ· Ἐν τῇ φυσικῇ συγγενείᾳ τὸν ἐβδομον βαθμὸν οὐ παρεξέρχόμεθα, καὶ τὰ ἐξῆς· εὐλόγως ἂν τις εἴπῃ καὶ τοὺς ἐβδόμου πρὸς ἀλλήλους ὄντας βαθμοῦ κεκωλύσθαι πρὸς γάμου κοινωνίαν ἀλλήλοις συνάπτεσθαι. Καὶ τοὺς πρὸ τοῦ γενέσθαι τὸν τοιοῦτον γάμον δεῖν εἴργεσθαι διαγόντας ἀρχιερεῖς, μετὰ δὲ τὸ γενέσθαι μὴ διασπᾶσθαι, ἀλλ' ὑπὸ ἐπιτίμησιν γίνεσθαι· οὐκ ἀκριβείας ἔχομένους εἴποι τις ἂν διαγῶναι τοῦτο, μᾶλλον μὲν οὖν γε συγκαταβάσεως.

θ'. Ἀπρεπὲς γὰρ πάντως καὶ οὐ σεμνὸν οὐδὲ φύσει δίκαιον, τὴν εἰς νόμιμον ἐκ συγγενείας καλουμένην κληρονομίαν, ταύτην τῇ κληρονομίᾳ συμφθεῖσθαι, καὶ ταύτης τίκεσθαι παῖδας ἀμφίβολον τὴν κλῆσιν καὶ οὐκ ἀναμφίλεκτον ἔχοντας. Τί γὰρ ἂν ὁ τῇ τοῦ οἰκείου δισεξαδέλφου παιδί συζευχθεῖς τὸν ἐξ ἐκείνης αὐτῷ τεχθέντα ναλέσειεν, ἴδὼν ἢ ἀνεψιόν; Εἰ μὲν γὰρ ὡς ἐξ ὀσφύος αὐτοῦ τεχθέντα τοῦτο καλεῖ, υἱὸν ὀνομάσειεν· εἰ δ' ὡς ἐκ θυγατρὸς ἐξαδέλφου, καλέσειεν ἐξανέψιον. Εἰ δὲ καὶ τοῦ προτέρου γάμου παῖδες εἰσι τῇ γυναικί, γίνωνται δὲ καὶ τοῦ δευτέρου καὶ ἕτεροι, τίνοι ἂν κληθεῖεν πρὸς ἀλλήλους συγγενείας ὀνόματι; Ἀδελφοί, ὡς ἐκ μητρὸς φύντες μητρὸς, ἢ ἐξαδελφοί, ὡς ἀπὸ δύο ἐξαδέλφων σπαρέντες; Εἰ δὲ καὶ πάντες οἱ ἐγγυτέρῳ βαθμοῦ τῇ ταύτης ἀνδρὶ ἐπιλίποιν, ἐβδόμου δὲ εἶεν καὶ ἕτεροι βαθμοῦ περιόντες, ἄρα σὺν ἐκείνοις καὶ αὕτη κληθήσεται πρὸς διαδοχὴν, ὡς ἐκείνοις τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ συμμετέχουσα; ἢ παραιτηθήσεται ὡς γυνὴ παραλαμβανομένη παρὰ τῶν προσγενῶν; Ἐπ' αὐτῇ γὰρ καὶ ἀμφοτέρα τεθεώρηται. Ὅρα ἂν τὸ τοῦ πράγματος ἄτοπον καὶ οὐκ εὐσχημον; Διὰ τοῦτο τοῖς νομοθέταις πολλάκις ἐπὶ τῶν γάμων εἴρηται· Μὴ τὸ ἐπιτετραμμένον μόνον σκοπεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐπρεπὲς καὶ φύσει δίκαιον καὶ σεμνόν.

ι'. Οὐκ ἀκαίρως οὖν εἴρηται μὴ πρὸς ἀκριβείαν τοὺς ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ διατεθέντας συγκαταβατικῶτερον, πρὸ μὲν τοῦ γενέσθαι τὸν γάμον ἐπὶ τοῦ ἐβδόμου βαθμοῦ κωλύεσθαι, ἀποφύνασθαι, μετὰ δὲ τὸ γενέσθαι μὴ διασπᾶσθαι. Εἰ γοῦν καὶ τοῦτο συγκαταβάσεως, τί ἂν τις εἴποι περὶ τοῦ ἔκτου; Ὅτι δ' ἔκτος ἄντικρὺς ἐστὶν οὗτος δι' ὅτι ἡ ἐρώτησις, οὐκ ἀμφίβροπον. Εἰ γὰρ ὁ δισεξαδέλφος ἔκτου, ἢ δὲ τοῦτω συζυγεῖσα, σὺρξ ἐκείνου διὰ τῆς συναφείας ἐγένετο, καὶ νυμφὴ τοῦ περιόντος δισεξαδέλφου κυρίως. ἀλλ'

ὁ καταχρηστικῶς, ὡς ἡ μνηστὴ τοῦ ὀμάλμενος· ἄ καὶ οὐ μᾶλλον οὗτος κεκώλυται παρὰ τοῦ νόμου κατὰ τὸ εὐλογον ;

α'. Ἐνταῦθα τῷ λόγῳ δοθῆτω κατάπαυμα· οὐχ ὅτι μὴ καὶ πλειόνων εὐπορία ἐστίν, ἀλλ' ὅτι οὐ ποικίλων δεῖται ἄν. Δίχα ἑρμηνευμάτων, ἀρκεῖ γὰρ καὶ ταῦτα, φασίν, εὐγνώμοσιν ἀκοαῖς, οἱ τοῖς τὸν γάμον ἐπιτρέπουσιν ἀντικαθιστάμενοι, δεῖξαι τὸ τοῦ πράγματος ἀπρεπέες καὶ οὐκ εὐσχημον, καὶ ἑαυτοῦς τῆς ἐπηρετημένης ἀπειλῆς ἐξαιρησεσθαι, τοῖς μὴ διαστελλουσι τοῖς ἀνομοῦσι, καὶ τὸ ἀνόμημα καταγγέλλουσιν. Εἰσὶν ἡμῖν οἰκείαι κηλίδες· οὐ δεῖ καὶ προσερανίζεσθαι.

* Ezech. III, 18.

Zonaræ Commentarios in Canones Conciliorum et in Epistolas canonicas SS. Patrum, cum Commentariis Theodori Balsamonis, quibus in libris mss. et editis subiiciuntur, infra edemus ad annum 1205.

JOANNIS ZONARÆ

ORATIO AD EOS QUI NATURALEM SEMINIS FLUXUM IMMUNDITIEM EXISTIMABANT.

Vide tomum CXIX, col. 1011.

JOANNIS ZONARÆ

EPISTOLÆ.

Earum fragmenta edidit Bonav. Vulcanius in notis ad Cyrillum Alex. contra Anthropomorphitas.
Vide tomum LXXVI, Cyrilli nonum.

ANNO DOMINI MCKCIII.

GEORGII XYPHILINI

CP. PATRIARCHÆ

DECRETUM DE JURIBUS TERRITORIORUM.

Vide tomum CXIX, col. 807.

ANNO DOMINI CMXCHII.

ISAACI ANGELI

CP. IMPERATORIS

NOVELLÆ CONSTITUTIONES.

L

NOVELLA DE ELECTIONIBUS PONTIFICUM [1]. (A. 1187).

Scriptum imperatoria manu subsignatum, quod irritas facit electiones, quæ fiunt per absentiam pontificis alicujus in urbe commorantis: atque statuit in posterum non aliter fieri electionem debere, nisi omnes in urbe degentes pontifices accessiti fuerint, et vel præsentibus adfuerint, vel sententias suas exhibuerint. Act. mensis Septembris die x feria quarta, Indictione 5.

Qui non arguit peccatum fratris sui, ait Scriptura, similis est ei qui venenum relinquit admorso ab animali venenoso. Quorsum autem hoc a majestate mea in orationis ipso vestibulo prolatum sit, ubi progressa fuerit oratio, clarissime indicabit. Quippe cum sanctissimus Cyzici metropolitanus majestati nostræ nudiustertius suggesserit, nonnunquam aliqua præter sacros divinosque canones, et religiosas leges in synodicis confratrum suorum conventibus fieri, atque obsecraverit, ut eorum ratio habeatur apud tribunal majestatis meæ, juncto sanctissimo domino meo et universali patriarcha, cum periti gubernatoris ecclesiæ locum sortita sit mea majestas ab eo qui eam unxit, et imperio præfecit; habeatque licentiam corrigendi ea quæ præter ecclesiasticos fortasse canones admittuntur: noluit majestas mea rejicere preces metropolitani supplices, nec indiscussas relinquere. Quamobrem accessito hodie sanctissimo domino meo et universali patriarcha, atque etiam cæteris sanctissimis patriarchis, videlicet Antiocheno et Hierosolymitano, prætereaque commorantibus in hac magna urbe pontificibus; requisivit ab indicato metropolitano Cyzici, qui et ipse præsens erat, ut audiente hoc religioso cœtu diceret atque proponeret, quæ vellet. Is autem denuo nihil dissimilans, ea ipsa proposuit, de quibus etiam nudiustertius ad majestatem meam retulerat, nimirum divinos sacrosque canones in nonnullis negligi ac violari. Confestimque ante alia proposuit, quod cum ecclesiæ suos amiserunt episcopos, et electiones fiunt, non convocentur ad futuras electiones universi commorantes in urbe pontifices, sed abs-

Α Σημείωμα βασιλικόν, ἀκυροῦν τὰς γινομένας ψήφους ἀπουσία τινὸς τῶν τῇ μεγάλῃ πόλει ἐνδημούντων ἀρχιερέων· διοριζόμενον δὲ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς μὴ ἄλλως γίνεσθαι ψῆφον, εἰ μὴ πάντες οἱ ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει ἐνδημούντες ἀρχιερεῖς μετακληθῶσι, καὶ ἢ παρουσιάσουσιν ἢ δώσουσι γνώμας. Μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἡμέρα δ' ἐπινεμήσεως ε'.

α'. Ο μὴ ἐλέγχων, φησιν ἡ Δραφὴ, τὴν ἀμαρτίαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὡς ὁ τὸν ἰδὸν ἀφείς τῷ δολοφόνῳ. Πρὸς τί δὲ ταῦτα παρὰ τῆς βασιλείας μου τῷ λόγῳ τοῦ προθύρου προβέβληται, προῶν ὁ λόγος δηλώσει σαφέστατα. Καὶ γὰρ τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Κυζίκου ὑπομνήσαντος πρότερον τὸ κράτος ἡμῶν, ὡς ἔστιν οὐ τινα παρὰ τοὺς ἱεροὺς καὶ θεοῦ κανόνας καὶ τοὺς φιλευσεβεῖς νόμους προβαίνουσιν ἐν ταῖς συνοδικαῖς τῶν συναδελφῶν αὐτοῦ συνελεύσει, καὶ παρακληθέντος τηρηθῆναι ταῦτα παρὰ τῷ τῆς βασιλείας μου βήματι συνάμα τῷ ἀγιωτάτῳ μου δεσπότη καὶ οἰκουμηνικῷ πατριάρχῃ, ὡς καὶ τὴν τοῦ ἐπιστημονάρχου τῆς Ἐκκλησίας τάξιν λαχούσης τῆς βασιλείας μου παρὰ τοῦ ταύτην χρισταντός τε καὶ βασιλεύσαντος, καὶ ἐφειμένους ἔχουσης διορθοῦσθαι τὰ παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας ἴσως γινόμενα· οὐ μὲν οὖν καὶ ἀπέωσατο καὶ ἡ βασιλεία μου τὴν τοῦ μητροπολίτου ἰκέσιον δέτησιν καὶ εἶπεν ἀδιαίτητον. Διὸ καὶ μετακαλεσαμένη τὴν σήμερον τὸν ἀγιωτάτον μου δεσπότην καὶ οἰκουμηνικὸν πατριάρχη, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἑτέρους ἀγιωτάτους πατριάρχας, τὸν τε τῆς Θεουπόλεως Ἀντιοχείας καὶ τὸν Ἱεροσολύμων, καὶ μὴν καὶ τοὺς ἐνδημούντας τῇ μεγάλῃ πόλει ἀρχιερεῖς, ἀπήτησε τὸν διαληφθέντα μητροπολίτην Κυζίκου παρόντα καὶ αὐτὸν ἐν ἐπηκόῳ τοῦ φιλοθέου τούτου χοροστασίῳ εἰπεῖν καὶ προθέσθαι ὃ βούλεται· ὃ δὲ καὶ πάλιν μηδὲν ὑποστειλάμενος ἐκεῖνα ταῦτα προέθετο, ἅπερ καὶ πρὸς τὴν βασιλείαν μου πρότερον ἀνήνεγκε, τὸ τοὺς ἱεροὺς καὶ θεοῦ δηλαδὴ κανόνας καὶ νόμους ἐν τισὶ παραθεωρεῖσθαι καὶ παραβαίνεσθαι. Καὶ εὐθὺς πρὸ τῶν ἄλλων προέθετο, ὅτι Ἐκκλησιῶν χρηρουσῶν καὶ ψήφων γινομένων αὐτῶν, οὐ συγκαλεῦνται ἐπὶ ταῖς

(1) Edita est a Leunel. (Jus. Gr. Rom.)

γινησομένας ψήφοις ἅπαντες αἱ ἐνδημοῦντες τῆ A
 μεγάλη πόλει ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ καὶ ἄτερ τῆς τιμῶν
 συλλειτουργῶν καὶ συναδέλφων μετακλήσεως τὰ τῆς
 ψήφου παρὰ κανόνας προβαίνει· ὅποιον δὴ τι γέγονε
 καὶ ἐπὶ ταῖς ψήφοις τῶν ῥηθησομένων Ἐκκλησιῶν.
 Καὶ προτίσχετο ὡς ἐπὶ τῆ ψήφου μὲν τῆς τε Κλαυ-
 διουπολεως καὶ τῆς Μαρωνείας οὐδ' ὅλως ἠξίωται
 λόγου παρὰ τῶν ψηφισαμένων ταύτας συναδέλφων
 τοῦτου καὶ συλλειτουργῶν, οὐδὲ μετεκλήθη πρὸς τὴν
 ψήφον παρὰ τινος, καὶ ταῦτα τῆ μεγάλῃ πόλει ἐν-
 δημῶν, καὶ τῶν συνοδικῶν δικαστηρίων καὶ ἀπολιμ-
 πανόμενος, καὶ τῶν λοιπῶν συνελεύσεων· ἐπὶ δὲ ταῖς
 ψήφοις τῶν ἐτέρων τριῶν Ἐκκλησιῶν, Δυρῶν, Δυρῶν,
 Μιλήτου καὶ Χριστιανουπόλεως, δοθείσης τούτῃ B
 εἰδήσεως, καὶ αὐτοῦ ποιησαμένου ἀπόλογον, καὶ ἐν-
 δεξαμένου φανερώς ἀποπερασμένου τὸ ταύτῃ δυσα-
 ρεστούμενον, καὶ τὸ μέσον αὐτοῦ τε καὶ τῆς ἀδελφότη-
 τος διὰ τὴν περιφρόνησιν σκάνδαλον, καὶ ὅσον
 ἀπαιτούμενος τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ὁμόνοιαν, οἱ τού-
 του συνάδελφοι παρὰ φαῦλον ἔθεντο καὶ ἀπεβράβι-
 σαν τὴν ἀπόκρισιν· καὶ ἀποσχοινίσαντες ἑαυτοὺς
 χωρὶς τῆς αὐτοῦ παρουσίας καὶ ἐτέρας τινὲς ὑπο-
 μνήσεως, καπὶ ταύταις ταῖς Ἐκκλησίαις τοὺς δοκοῦν-
 τας αὐτοῖς ἐψηφίσαντο. Ὅτι γοῦν οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ
 κανόνες τὰς τοιαύτας ψήφους ἀποδοκιμάζοντες με-
 μισήκασι, προτίθησι τῶς τὰ περὶ τούτου, καὶ τοὺς
 κανόνας παρακλητεύει ἀναγινώσκεισθαι, ὅτινες καὶ
 παρ' αὐτοῦ ἐκδοθέντες ἐπὶ τοῦ μέσου κατὰ ῥῆμα
 ὑπανεγνώσθησαν. Ὡν ὁ μὲν εἰς δ' ἦν κανὼν τῆς
 ἀγίας καὶ οἰκουμένης α' ἰσυνόδου, οὕτω διεξίω·
 « Ἐπίσκοπον προσήκει μάλιστα μὲν ὑπὸ πάντων
 τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καθίστασθαι· εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη
 τὸ τοιοῦτον ἢ διὰ κατεπείγουσαν ἀνάγκην ἢ διὰ
 μῆκος ὁδοῦ, ἐξ ἅπαντος τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνηγμέ-
 νους, συμψήφον γινόμενον καὶ τῶν ἀπόντων καὶ
 συντιθεμένων διὰ γραμμάτων, τότε τὴν χειροτονίαν
 ποιῆσθαι. Τὸ δὲ κύριον τῶν γινόμενων δίδοσθαι καθ'
 ἐκάστην ἐπαρχίαν τῷ μητροπολίτῃ. » Ὁ δὲ ἕτερος
 κανὼν ἦν καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου,
 διαλαμβάνων οὕτως αὐτολεξεί· « Ἐπίσκοπον μὴ
 χειροτονεῖσθαι δίχα συνόδου καὶ παρουσίας τοῦ ἐν τῇ
 μητροπόλει τῆς ἐπαρχίας. Τοῦτου δὲ παρόντος ἐξ
 ἅπαντος, βέλτιον μὲν συνεῖναι αὐτῷ πάντας ἐν τῇ
 ἐπαρχίᾳ συλλειτουργοὺς, καὶ προσήκει δι' ἐπιστολῶν
 τοὺς ἐν τῇ μητροπόλει συγκαλεῖν. Καὶ εἰ μὲν ἅπαν-
 τῶν πάντες, βέλτιον· εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τοῦτο, τοὺς
 τε κλεινοὺς ἐξ ἅπαντος παρεῖναι δεῖ, ἢ διὰ γραμμάτων
 δμοψήφους γενέσθαι. Καὶ οὕτω μετὰ τῆς τῶν κλει-
 νόων ἡφροι παρουσίας ἢ ψήφου γίνεσθαι τὴν κατὰ-
 στασιν. Ἐἰ δὲ ἄλλως παρὰ τὰ ὠρισμένα γίνοιτο, μηδὲν
 ἰσχύειν τῆν χειροτονίαν. Εἰ δὲ κατὰ τὸν ὠρισμένον
 κανόνα γίνοιτο ἢ κατάστασις, ἀντιλέγοιεν δὲ τινες
 δι' οἰκείαν φιλονεικίαν, κρατεῖν τὴν τῶν πλειόνων
 ψήφον. » Ταῦτα τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Κυ-
 ζίκου προβαλλομένου, οἱ ἀντικαθιστάμενοι τούτῃ
 ἀρχιερεῖς, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ὁ Ἐφέσου, ὁ Ἰκονίου
 καὶ ὁ Ἀδύβου, μὴ ἀληθεύειν τὸν Κυζίκου προ-
 σχόντο ἐφ' ὅς καὶ πρόβητο, τὸ μὴ μετακληθῆναι
 θηλονότι καὶ αὐτὸν ἐπὶ ταῖς ψήφοις τῶν ῥηθισῶν

que nonnullorum comministrorum et confratrum
 advocacione, præter canones electio procedat.
 Quale quidam usu venerit etiam in electionibus
 ecclesiarum quæ indicabantur. Adeoque præten-
 debat, in electione Claudiopolitana, et Maronæ,
 nullam prorsus sui rationem habitam a confratri-
 bus et comministris suis, qui eam electionem con-
 fecissent; nec se a quoquam ad eam arcessitum,
 cum quidem in urbe degeret, nec a synodicis tri-
 bunalibus cæterisque congressibus semet abstinere-
 ret. In electionibus autem aliarum trium ecclesia-
 rum, Dyrrhachii, Mileti et Christianopolis, cum
 res ei denuntiata fuisset, atque ipse responsionem
 instituisset; ac manifeste diserteque, quid sibi
 displiceret, ostendisset; quodque subortum esset
 inter se fratrumque cœtum, ex sui contemptu,
 scandalum, quasique pacem et concordiam ab
 eis requireret: confratres suos id responsum flo-
 cifecisse, atque habuisse ludibrio; cumque semet
 ab eo disjunctissimè, non interveniente ipsius præ-
 sentia, nec alia quapiam commotione, in his
 etiam ecclesiis eos quos ipsis visum fuisset, ele-
 gisse. Quod autem divini sacrique canones hu-
 jusmodi electiones rejiciendo improbant, id etiam
 in medium adducebat, utque canones legerentur,
 obsecrabat: qui quidem ab eo in medium exhibitum,
 ad verbum relecti fuerunt. Eorum unus, sanctæ
 ac universalis primæ synodi quartus erat canon,
 hæc continens: « Episcopum par est maxime qui-
 dem ab omnibus, qui sunt in provincia constitui.

Sin id difficile fuerit, vel propter urgentem neces-
 sitatem, vel ob prolixitatem itineris, tunc omnino
 tres in unum congregati, consentientibus electioni
 etiam iis qui absunt, eamque per litteras appro-
 bantibus, ordinationem perficient. Confirmatio au-
 tem eorum quæ fiunt, in qualibet provincia me-
 tropolitano permittatur. » Alius item canon erat
 decimus nonus Antiochæ synodi, qui hæc ipsa
 verba complectitur: « Episcopus ne ordinator
 absque synodo, et ejus præsentia, qui est in pro-
 vinciæ metropoli; qui omnino si adsit, præstat
 quidem esse cum eo cunctos in ea provincia com-
 ministros atque par est eos, qui sunt in metro-
 poli, convocare. Ac si quidem compareant omnes
 id melius est. Sin illud difficile sit, omnino ma-
 jorem adesse partem oportet, vel per litteras suf-
 fragari. Atque ita cum plurima vel præsentia, vel
 suffragio, constitui episcopum. Sin aliter res, præ-
 ter hæc modo definita, geratur, nullum ordinatio
 robur habeat. Quod si secundum canonem præscri-
 ptum episcopi fiat institutio, nonnullis ob insitum
 sibi rixandi studium contradicentibus: suffragium
 plurimum valeat. » Hæc allegante pro se sanctissimo
 Cyzici metropolitano, adversæ partis pontifices, ac
 præ cæteris Ephesinus, Iconiensis, Abydenus, non
 vera dicere Cyzicenum aiebant de iis, quæ pro-
 poneret quod scilicet nec ipse fuisset arcessitus
 ad electiones dictarum ecclesiarum. Quippe dice-
 bant, ipsum Iconiensem cum consobrinæ referen-

darii nuptiæ celebarentur, ac ibidem invitatum Cyzicenum quoque reperisset, ei postridie futuram Claudiopolis et Maronæ electionem intimasse. In cæteris autem electionibus aliarum ecclesiarum etiam per scripturam affirmabant eum vocatum. Ad cujus eorum asservationis probationem, insinuabant instrumentum patriarchalis notarii, Stephani Narsitæ, factum die 23 Augusti, elapsa paulo ante 4 indictione, quod per lectum hujusmodi ad verbum erat : « Mensis Augusti die 23, feria 7, indictione 4, in præsentia reverendi episcopiani, domini Constantini Chiromachi, Theodori Phialitæ et Michaelis Chamulæ, nos deputati a sanctissimo domino nostro et universali patriacha, et interveniente notitia maxime venerabilis chartularii sanctissimæ Dei Majoris ecclesiæ, domini Eustathii Chandreni, ad arcessendum sanctissimum metropolitanum Cyzici, dominum Joannem, ut in crastinum veniret ad sacram sanctam synodum, et præsens adesset futuris electionibus viduarum sanctissimarum ecclesiarum, vel sententiam exponeret; et ut ei significarem, futurum, ut nisi comparerent, ejusmodi electiones etiam ipso absente procederent, propterea quod de his variis monitus esset etiam a reverendo Episcopiano, domino Constantino Chiromacho, nec ejus denuntiationibus parere voluisset; venimus hodierno die ad cellulas dicti sanctissimi metropolitani, sitas propter venerabilem mansionem Studianam, cumque reperissemus eum ibidem in lectulo jacentem, ut qui non recte valeret, diximus ei, quemadmodum a patriarchali et sacra dignitate deputati essemus, ad ea quæ supra indicata sunt, ipsum exhortantes. Quippe si fortassis ipse vel præsens esse die crastino futuris (ut dictum est) electionibus viduarum sanctissimarum ecclesiarum, vel sententiam de iis suam exponere nollit: eas etiam ipso absente processuras. Ille vero nobis respondit, etiam alias facta esse pro ecclesiis electiones a confratribus suis, absque præsentia sententiaque sua. Quapropter idem ab eis etiam in viduatis modo ecclesiis faciendum. Non enim venire se posse ad sacram sanctam synodum, et electionibus adesse, propterea quod acriter ægrotaret. Inde multum a nobis rogatus, ut vel sententiam suam exponeret, ne id quidem facere voluit. Ad horum igitur indicationem, præsens instrumentum confecimus; quod in litteras relatum, et pro more corroboratum, dedimus mense et indictione supra scriptis. Humilis diaconus sanctissimæ Dei Majoris Ecclesiæ, et patriarchalis notarius, Stephanus Narsites, subscripsit. »

συνήθως πιστωσάμενοι ἐπιδεδώκαμεν μὲν καὶ ἐπινημήσει τοῖς προγεγραμμένοις. Ὁ εὐτελής διάκονος τῆς ἀγιωτάτης τοῦ Θεοῦ Μεγάλης ἐκκλησίας καὶ πατριαρχικὸς νοτάριος Στέφανος ὁ Νάρσιτης. »

2. Itaque verbis hujus instrumenti abutentes adversarii Cyziceni, ad omnes electiones etiam Cyzicenum arcessitum fuisse dicebant. Ac se quidem, quod sui fuisset muneris, fecisse; verum ipsum noluisse comparere: addentes episcopianos

Ἐκκλησιῶν. Αὐτὸς γὰρ, φησὶν ὁ Ἰκονίου, γάμου γεγονότος ἐπὶ ἐξαδέλφῃ τοῦ βραϊφερνδάρου, εὐρῶν ἐκέῖσε μετακληθέντα καὶ τὸν Κυζίκου, δέδωκε τούτῃ εἶδῃσιν τῆς γενησομένης ψήφου τῇ ἐπιούσῃ ἐπὶ εὐ τῇ Κλαυδιουπόλει καὶ τῇ Μαρωνείᾳ ἐπὶ δὲ ταῖς λοιπαῖς ψήφοις τῶν ἐτέρων Ἐκκλησιῶν καὶ ἐγγράφως γενέσθαι διετείοντο τὴν τούτου μετάκλησιν. Καὶ εἰς πράστασιν τῆς βεβαίολογίας αὐτῶν καὶ σημεῖωμα ἐνεφάνιζον τοῦ πατριαρχικοῦ νοταρίου, Στεφάνου τοῦ Ναρσίτου, γεγονὸς κατὰ τὴν κγ' τοῦ Αὐγούστου τῆς πρὸ μικροῦ διελευσῆς δ' ἐπινημήσεως, ὃ καὶ ἀναγνωσθὲν ἐπὶ λέξεων εἶχεν οὕτως· « Μηνὶ Αὐγούστῃ κγ' ἡμέρᾳ ζ' ἐπινημήσεως δ', ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ εὐλαβοῦς ἐπισκοπειανοῦ κοροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Χειρομάχου, θεοδώρου τοῦ Φιαλίτου καὶ Μιχαὴλ τοῦ Χαμούλλη, ὠρισθέντες παρὰ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότη καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, εἶδῃσι καὶ τοῦ τιμιωτάτου χαρτοφύλακος τῆς ἀγιωτάτης τοῦ Θεοῦ Μεγάλης ἐκκλησίας κοροῦ Εὐσταθίου τοῦ Χανδρηνοῦ, μετακαλίσασθαι τὸν πανιερώτατον μητροπολίτην Κυζίκου κύρον Ἰωάννην ἀνελεῖν κατὰ τὴν αὔριον εἰς τὴν θείαν καὶ ἱερὰν σύνοδον, καὶ παρουσιάσαι ἐπὶ ταῖς μελλούσαις γενέσθαι ψήφοις τῶν χηρευουσῶν ἀγιωτάτων Ἐκκλησιῶν, ἣ γνώμην ἐκθέσθαι, καὶ ἀναδιδάξαι τοῦτον ὡς εἰ μὴ οὕτω ποιήσῃ, μέλλουσιν αἱ τοιαῦται ψήφοι προβῆναι καὶ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ, διὰ τὸ περὶ τούτων μνησθῆναι αὐτὸν διαφόρως καὶ παρὰ τοῦ εὐλαβοῦς ἐπισκοπειανοῦ, κοροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Χειρομάχου, καὶ μὴ θελήσῃ τὰ τούτου μηνύματα ἐκπληρῶσαι· ἀφικόμεθα τὴν σήμερον ἐν τοῖς κελλοῖς τοῦ βῆθῆτος πανιερωτάτου μητροπολίτου, τοῖς διακειμένοις πλησίον καὶ σύγγυς τῆς σεβασμίου μονῆς τῶν Στουδίου, καὶ ἐντυχόντες τούτῃ ἐκεῖσε ἐπὶ κλίνης κειμένῃ, ὡς ἀβρώστως ἔχοντι, εἴπομεν πρὸς αὐτὸν καθὼς παρὰ τῆς πατριαρχικῆς καὶ θείας μεγαλειότητος ὠρίσθημεν, ὅσα ὁ λόγος ἀνωτέρω εἰδῆλωσε, παρεγγυησάμενοι τούτῃ. Ὡς, εἴπερ ἴσως οὐ θελήσῃ οὗτος ἢ παρουσιάσαι κατὰ τὴν αὔριον εἰς τὰς γενησομένας (ὡς εἴρηται) ψήφους τῶν χηρευουσῶν ἀγιωτάτων Ἐκκλησιῶν, ἣ γνώμην ἐπὶ ταῦταις ἐκθεῖναι, προβῆσονται αὐταὶ καὶ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ. Ὁ δὲ πρὸς ἡμᾶς ἀπεκρίθη ταῦτα ὡς καὶ ἄλλοτε προέβησαν ψήφοι Ἐκκλησιῶν παρὰ τῶν τούτου συναδέλφων ἄνευ παρουσίας αὐτοῦ καὶ γνώμης. Τοῦτε γοῦν γενέσθω παρ' αὐτῶν καὶ ἐπὶ ταῖς νῦν χηρευούσαις

Ἐκκλησίαις· οὐ γὰρ δύναται ἀνελεῖν εἰς τὴν θείαν καὶ ἱερὰν σύνοδον, καὶ παρουσιάσαι ἐπὶ ταῖς ψήφοις. διὰ τὸ δεινῶς νοσηλεύεσθαι. Πολλὰ γοῦν παρακληθεὶς παρ' ἡμῶν κἂν γνώμην ἐκθέσθαι, οὐδὲ τοῦτο ποιῆσαι ἠθέλησεν. Εἰς δὴ λωσιν οὖν τούτων τὴν παροῦσαν σημείωσιν ἐξεθέμεθα, ἣν παρεβαλόντες καὶ β'. Τοῖς οὖν ῥήμασι τοῦ τοιοῦτου σημειώματος ἀποχρώμενοι οἱ τοῦ Κυζίκου ἀντίθετοι, ἔλεγον ἐν πάσαις ταῖς ψήφοις μετάκλητον γενέσθαι καὶ τὸν Κυζίκου· καὶ αὐτοὶ μὲν τὸ οἰκτεῖον ποιήσασθαι, τοῦτον δὲ μὴ θελήσῃ παρουσιάσαι· προστιθέμενοι δὲ καὶ

ἐπισκοπειανοί κατ' ἐπιτροπήν τοῦ θεοφιλεστάτου χαρτοφύλακος κατὰ τὸ ἔθος ἀπεστάλησαν εἰς τὰ ἐν οἷς καταμένει κελλίαι ὁ Κυζίκου, ἔνθα καὶ ὁ πατριαρχικὸς νοτάριος ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ ψήφῳ ἐπιδηδήμηκεν, ὡς διεληπται, καὶ μετεκαλέσαντο τοῦτον κατὰ τὸ σὺνθεσις εἰς τὰς προβησομένας παρ' αὐτῶν ψήφους· οἷτινες, ἐλθόντες πρῶτων μὲν εἰς τὸν ἀγιώτατόν μου δεσπότην καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην, εἶθ' οὕτω καὶ πρὸς αὐτούς, εἶπον μὴ ἐφευρεῖν τοῦτον ἐν τοῖς αὐτοῦ κελλίαι· μαθεῖν δὲ ὅτι ἐν τινι τῆς πόλεως προαστείῳ διάφει. Ἀλλὰ καὶ πρὸς ταῦτα ὁ Κυζίκου γενναιότερον ἀντικατέστη τοῖς τοιούτοις συλλειτουργοῖς, πρὸς μὲν τὸν τοῦ Ἰκονίου λόγον προσθέμενος, ὡς οὐδέποτε τοιαύτη πρύσκλησις ἐκ τοῦ παρήκοντος περὶ ψήφου πρὸς μητροπολίτην γέγονε παρὰ συναδέλφου αὐτοῦ, εἶγε καὶ δολή τις τοῦτο γενέσθαι· ἀλλὰ παρὰ τῶν συνήθως στελλομένων εἰς τὴν τῆς ψήφου μετὰ κλησιν, κυρίας τυπομένης τῆς ἐπὶ τῇ ψήφῳ ἡμέρας, καὶ παρὰ τοῦ χαρτοφύλακος στελλομένων τῶν ἡμενηυτῶν, καὶ οὕτω τῶν μηνυθέντων ἢ αὐτοπροσώπως παρουσιαζόντων, ἢ διὰ γραμμάτων ὁμοψήφων γινομένων, ἢ καὶ ἀντιγινωμοτούντων, δηλῆς πάντως γινομένης τῆς ψηφφορικῆς τῆς ἐγγράφου γνώμης αὐτῶν, καὶ διὰ τῶν γραμμάτων παρῆναι δοκούντων καὶ τῶν ἀπόντων. Ἐπεὶ οὖν, φησὶ πρὸ μιᾶς τῆς ἐπὶ τῇ ψήφῳ κυρίας κατὰ τὸν τοῦ Ἰκονίου λόγον τῇ μεγάλῃ πόλει παρῆν, καὶ ἐξῆς ταῖς μετὰ τὴν ψήφον ἡμέραις, πῶς ποτε ἄρα καὶ πιστευτέοι οἱ λέγοντες μὴ παρῆναι τοῦτον τῇ μεγάλῃ πόλει κατὰ τὸν τῆς ψήφου καιρὸν; Καὶ ἐζητεῖ προκομισθῆναι καὶ τὸν ψηφφορικὸν, καὶ ἀναθεωρηθῆναι τοῦτο, εἴ ἄρα εὐρηται ἐγγεγραμμένα τὰ παρὰ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ προτεινόμενα. Κἂν μὲν οὖν, αὐτὸς φησὶ, καὶ μόνος τῶν ψήφων ἀπελιμπάνετο, ἴσως ἂν εἶχε λόγον τὰ προβαλλόμενα· ἐπεὶ δὲ καὶ ἕτεροι σὺν αὐτῷ μητροπολίται ἀπελείφθησαν τῆς ψήφου τῶν ψηφισθαισῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ οὐδὲ αὐτοὶ μετεκλήθησαν, φαίνονται προφανῶς ταῖς ἀληθείαις ἐναντιούμενοι οἱ ἀντίθετοι. Πρὸς μέντοι τὰ τοῦ σημειώματος ῥήματα αὐτὰ καὶ πάλιν τὰ ἀνωτέρω διαληφθέντα προέθετο ὅτιπερ αὐτὸς, μὴ θέλων τὸ ὑποκνίζον τὴν τούτου ψυχὴν σκάνδαλον ἀνημέρωτον ἐπικρούπτειν, καὶ ἐν τῷ μετακλητικῷ σημειώματι τὴν αἰτίαν ἐξέφηνε, ζητῶν τὴν διόρθωσιν ἐφ' οἷς ἀγανακτικώτερος γέγονε. Οἱ δὲ ψηφισάμενοι, παρὰ κωνιστάμενοι τὸν τούτου ἐπόλογον, τὴν ψήφον κατὰ τὸ δόξαν αὐτοῖς αὐτόνομον πεποιήκασιν. Ἐπὶ τούτοις παρῶν καὶ ὁ πρωτόθρονος Καισαρείας ἀνέκραξε καὶ αὐτὸς λέγων ὡς οὐδὲ αὐτός, ἐφ' οὗ καιροῦ κεχειροτόνηται ἀρχιερεὺς, εἰς ψήφον ἀνελθεῖν μετεκλήθη, καὶ ταῦτα τριῶν Ἐκκλησιῶν· ψηφισθαισῶν, Δυρράχλου, Μιλήτου καὶ Φρισιανουπόλεως. Ἀλλ' οὐδὲ τὴν σήμερον ἐδόθη τούτῳ παρὰ τινος εἰδήσις τῆς πρὸς τὴν βασιλείαν μου τῶν μητροπολιτῶν συνελεύσεως αὐτὸς δὲ, οἰκόμενος κωνισθείς, συνεισῆλθε τοῖς λοιποῖς ἀρχιερεῦσιν εἰς τὸ βῆμα τῆς βασιλείας μου. Καὶ ὁ Λεοκάδος δὲ συνφθὰ τῷ Καισαρείας ἐφθέγγετο, καρδιολγῶν ἐφ' οἷς οὐκ ἤκωτο λόνου ἐπὶ ταῖς ψήφους τῶν ῥηθαισῶν τριῶν Ἐκκλησιῶν. Οὐ χάριν, ὡς μὴ ἀνελεθῶν, οὐδὲ

A quoque jussu religiosissimi chartularii de more missos ad eas fuisse Cyzizeni cellulas, in quibus commorabantur; ubi et patriarchalis notarius in electione secunda præsens fuerit, uti dictum est: atque hos pro more Cyzizenum ad electiones per ipsos conficiendas accessivisse. Cumque redissent isti primum ad sanctissimum dominum meum et universalem patriarcham, deinde ad ipsos quoque dixisse, non invenisse se hominem in cellulis suis, intellexisse vero, in quodam eum suburbano degere. Sed ad illa quoque fortiter sese comministris suis Cyzizenus opposuit, cum ad Iconiensis orationem adjiceret, si maxime quis concederet, rem ita gestam esse; nunquam tamen ejusmodi citationem electionis causa obiter ad metropolitanum esse factam a confratre: sed ab illis qui pro more mittuntur accessitum ad electionem, designato fatali electionis die, legatisque denuntiatoribus a Chartulario; atque ita citatis vel in persona propria comparentibus, vel per litteras electionem approbantibus, aut rejicientibus: quorum quidem sententia scripto comprehensa, sic exprimi per electionis decretum debeat, ut etiam absentes per litteras adfuisse videantur. Quandoquidem igitur, inquit, die proximo ante fatalem electionis diem, quemadmodum Iconiensis narrat, ad urbem fui: similiterque subsequens electionem diebus, quoniam pacto fides illis adhibenda, qui dicunt, electionis tempore me ad urbem non fuisse? Simul petebat electionis quoque decretum proferri, et perlustrari, an invenirentur eidem inscripta, quæ a fratribus suis prætererentur. Præterea si solus, inquit, electionibus ipse non interfuisset, fortassis ratione non carerent, quæ proferrentur. Sed cum alii quoque metropolitani secum ab electione, qua prospectum sit ecclesiis, abfuerint, ac ne ipsi quidem accessiti fuerint, palam parere, veritati adversarios refragari. Ad instrumenti sane verba, rursus indicata superius in medium affererat: quod nimirum ipse, qui nollet indomitum illud scandalum, quod animum ejus urebat, occultare, etiam in citationis instrumento causam ipsam expresserit, eorum correctionem postulans, quæ ipsum ad indignationem commovissent. Illos autem electionis auctores, hoc ejus responso spreto, pro arbitrio suo liberam electionem instituisse. Secundum hæc primæ sedis episcopus Cæsariensis, qui præsens aderat, exclamavit et ipse, dicens: ex eo tempore quo pontifex ordinatus esset, nec se fuisse appellatum, ut ad electionem veniret idque factis ecclesiarum trium electionibus Dyrrhachinæ, Milesiæ, Christianopolitanæ. Imo nec hodie uno die significatum sibi fuisse a quoquam de metropolitanorum ad majestatem meam conventu: sed suapte sponte motum, cum reliquis pontificibus majestatis meæ tribunali adisset. Cæsariensis orationi consentanea proferebat et Leucadiis episcopus, quiritans nullam sui rationem habitam in electionibus dictarum trium ecclesiarum. Ideoque se, qui non accessisset

nec vota sua conjunxisset cum earum electionum auctoribus. Sed et Cariae pontifex ingressus dixit, se congressis episcopis ad instituendas electiones pro viduatis sanctissimis ecclesiis, quandoquidem nonnullos pontificum, qui ad urbem imperatoriam erant, praesentes non cerneret, interrogasse, num eorum sententiae haberentur. Responsum vero sibi fuisse, Cyzicenum a Narsita citatum, ut electionibus suscipiendis interesset, dixisse: etiam alias absente se hujusmodi electiones fuisse factas. Neque novi quidquam futurum, si rursus idem conficeret. Quae verba cum indicare quiddam non bonum perspiceret, dixisse se fieri nullo modo posse ut hodierno die electiones istae procederent: praesertim, quod alii quoque fratres abessent peregre, videlicet primae sedis antistes, Chalcedonensis, et Leucadicus. Secutos quoque sententiam suam metropolitanos quosdam, Methymnaeum, Nazianzenum, Paronaxium, et alios. Verum praevalesse, qui aliter censerent, et electiones institutas fuisse. Quam Cariae pontificis orationem ceu veram amplectebantur, qui aderant, Methymnaeus, Nazianzenus, Paronaxius. Hoc modo partes ipsae quasi manus inter se conserentes, sibi adversabantur.

3. Quamobrem majestas mea perite animum advertens iis quae fuissent a partibus proposita, ne leges ecclesiasticas et apostolicas atque synodicas traditiones, sacrosque canones earum violari volens, cum etiam deprehendisset, adversarios Cyziceni, confratres et comministros ejus, nihil, quod robur haberet, allegasse, sed praeter sancita supradictis sacris canonibus et antiquitus accepta Magnae ecclesiae consuetudine in electionibus, indicatarum ecclesiarum, Claudiopolitanarum, Maronien-sis, Dyrhachinarum, Milesiarum, et Christianopolitanarum electiones processisse: vestigiis ipsorum canonum insistens statuit atque pronuntiavit, eandem promulgantibus cum majestate mea sententiam sanctissimis quoque patriarchis, nullam vim antistitum sive electorum, ceu dictum est, ordinationem et electiones obtinere: sed pro non factis habendas, deque facta ordinatione Maronae pontificis ordinati censendum, sicut insertus ille supra XIX Antiochenae synodi canon tradit, haec diserte proferens: « Sin aliter res, praeter haec modo definita, geratur, nullum ordinatio robur habeat: » sed aliae fiant electiones pro dictis ecclesiis, in quibus electiones et ordinationes praeter canones processerunt, uti dictum fuit. Quamobrem deinceps et in posterum sancit imperatoria majestas nostra, citra recusationem universos, qui ad urbem sunt, pontifices esse convocandos: qui vel omnes adsint electionibus, si fieri potest, vel per litteras astipulentur; nec in rebus minime ludicris esse ludendum, sed extra omnem affectum illos caeteris praefereandos, quos praeter doctrinam vita quoque reprehensionis expertus ornat: aut si doctrina forte claudiet,

Α δὲ μνηστικὸς γέγονε τοῖς ψηφισαμένοις αὐτάς. Ἄλλὰ καὶ ὁ Καρίας εἰσελθὼν εἶπεν ὡς, συναελθόντων αὐτῶν ἐπὶ τῷ ποιήσασθαι ψήφους τῶν χηρευουσῶν ἀγιωτάτων Ἐκκλησιῶν, ἐπεὶ τινὰς τῶν ἐνδημούντων ἀρχιερέων τῇ βασιλευούσῃ οὐκ εἶδε παρουσιάζοντας, ἤρατο εἰ γινώμει τούτων εἶσιν, ἤκουσε δὲ ὡς ὁ Κυζίκου, παρὰ τοῦ Ναρσίτου διαμνησθεὶς παρουσιάσαι ἐπὶ ταῖς μελλούσαις προδοῖναι ψήφους, ἔφησε καὶ ἄλλοτε τῇ αὐτοῦ ἀπουσίᾳ τοιαύτας ψήφους γενέσθαι, ὁ καινὸν δὲ καὶ αὐθις τοῦτο πραχθῆναι. Οὐκ ἀγαθὴν οὖν ἔμφασιν αὐτὸς κατανῶν ἔχειν ταῦτα τὰ βήματα, τῶν ἀδυνάτων εἶπεν εἶναι προδοῖναι ψήφους τὴν σήμερον· καὶ μάλιστα ὅτι καὶ ἕτεροι τῶν ἀδελφῶν ἀποδημοῦσιν, ἤγουν ὁ τε πρωτόθρονος, ὁ Χαλκηδόνος, καὶ ὁ Λευκάδος. Ἠκολούθηον δὲ αὐτῷ καὶ τινες τῶν μητροπολιτῶν, ὁ τε Μηθύμνης, ὁ Ναζιανζοῦ, ὁ Παροναξίας, καὶ ἕτεροι. Ἄλλ' ὑπερίσχυσαν, φησὶν, οἱ ἄλλως λέγοντες καὶ τὰ τῶν ψήφων προέδοιμον. Οὐς λόγους τοῦ Καρίας φκαιοῦντο ὡς ἀληθεῖς παρόντες ὁ Μηθύμνης, ὁ Ναζιανζοῦ καὶ ὁ Παροναξίας. Ἦσαν οὖν τὰ μέρη ἐν τούτοις ἀντιπλαμώμενά τε ἀλλήλοις καὶ ἐναντιούμενα.

Γ'. Ἡ γοῦν βασιλεία μου ἐπιστατικώτερον προσχούσα τοῖς παρὰ τῶν μερῶν προτεθείσει, καὶ μὴ θέλουσα παραθραύεσθαι καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικούς θεσμούς καὶ τὰς ἀποστολικὰς καὶ συνοδικὰς παραδόσεις καὶ τοὺς ἱεροὺς κανόνας αὐτῶν, καὶ καταλαβούσα μηδὲν τι ἐνδύναμον δικαιολογήσασθαι τοὺς ἀντιδίκους τῷ Κυζίκου συναδελφούς τούτου καὶ συλλειτουργούς, ἀλλὰ παρὰ τὰ διωρισμένα τοῖς διαληφθεῖσιν ἱεροῖς κανόσι καὶ τῷ ἀρχαιοπαράδοτῳ τῆς Μεγάλῃς ἐκκλησίας ἔθει ἐπὶ ταῖς ψήφους προδοῖναι τὰς ψήφους τῶν βηθυσίων Ἐκκλησιῶν, τῆς Κλαυδιουπόλεως, τῆς Μαρωνείας, τοῦ Δυρραχίου, τῆς Μιλήτου καὶ τῆς Χριστιανουπόλεως, ἀκολούθως τούτοις διέγνω καὶ ἀπεφάνετο, συνδιαγωμνησάντων τῇ βασιλείᾳ μου καὶ τῶν ἀγιωτάτων πατριαρχῶν, μηδὲν ἰσχύειν τὴν χειροτονίαν καὶ τὰς ψήφους τῶν οὕτω ψηφισθέντων, ὡς εἴρηται, ἀλλ' ὡς μηδὲ γεγονυίας λογισθῆναι, καὶ τὴν γεγονυίας χειροτονίας τοῦ χειροτονηθέντος Μαρωνείας (), καθὼς ὁ ἄνωθεν καταστρωθεὶς, ἰθ' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου διαλαμβάνει κανὼν, λέγων βητικῶς οὕτως· « Εἰ δὲ ἄλλως παρὰ τὰ διωρισμένα γίνοιτο, μηδὲν ἰσχύειν τὴν χειροτονίαν, » ἀλλ' ἐτέρας ψήφους γενέσθαι ἐπὶ ταῖς βηθυσίαις Ἐκκλησίαις, ἐφ' αἷς αἱ ψῆφοι καὶ αἱ χειροτονίαι παρὰ κανόνας προέδοσαν, ὡς διεβλήπται. Καὶ γοῦν τὸ ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸν ἐξῆς θεσπίζει τὸ κράτος ἡμῶν, ἐκ τοῦ ἀπαραίτητου πάντας τοὺς ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει ἀρχιερεῖς συμπλέεσθαι, καὶ ἡ παραινῶν τοὺς πάντας ἐπὶ ταῦτα, εἰ δυνατὸν, ἢ καὶ διὰ γραμμάτων δημοψήφους γίνεσθαι, καὶ μὴ παίζειν, ἐν οὐ παικτοῖς· ἀλλ' ἐκείνους προτιμᾶσθαι τῶν ἄλλων πάθευς ἐκτὸς, οὐς μετὰ τοῦ λόγον καὶ βίος κοσμεῖ ἀνεπίληπτος, ἢ τοῦ λόγου σιάζοντας

(2) Deesse aliquid videtur.

ἔως, οἷς ὁ μακρὸς χρόνος καὶ τὸ περὶ τὴν Ἐκκλησίαν πολὺποιοῦν τὸ ἐνδέον ἀποχαρίζεται. Οὕτω γὰρ ἂν αἱ ψῆφοι θεαρέστως γίνοντο, καὶ οὐκ ἐπὶ κρίματι καὶ κινδύνῳ τῆς τῶν ψηφισομένων καὶ ψηφισομένων ψυχῆς.

Οἱ μέντοι παρουσιάσαντες μητροπολίται ἦσαν οἱτοὶ ὁ Καισαρείας, ὁ Ἐφέσου, ὁ Κυζίκου, ὁ Σιδήης, ὁ Ἀμασειας, ὁ Νεοκαισαρείας, ὁ Καρίας, ὁ Λαοδικείας, ὁ Ἰκονίου, ὁ Συλαίου, ὁ Ἰεραπόλεως, ὁ Εὐχαΐτων, ὁ Κερασσῦντος, ὁ Ἀβύδου, ὁ Λαρίσης, ὁ Κορίνθου, ὁ Μηθύμνης, ὁ Ἡεροναξίας, ὁ Προικονήσου, ὁ Ἡρακλίου, ὁ Λευκάδος, ὁ Γαρέλλης, ὁ Ναζιανζοῦ.

A quibus ætas provectior. et multi pro ecclesia tabores exantlati, quod alioqui deest, suppleant. Nam sicut electiones modo Deo grato fient, nec ad iudicium atque periculum animi eorum qui eliguntur, quippe suffragia ferunt.

Metropolitani quidem præsentēs, hierant: Cæsariensis Ephesinus. Cysicenus. Sidensis. Amasiensis. Neocæsariensis. Cariensis. Laodicenus. Iconiensus. Sylæensis. Hierapolitanus. Euchaitensis. Cerasunius. Abydenus. Larissensis. Corinthius. Methymæus. Poronaxius. Præconnesius. Herculanus. Leucanius. Garellius. Nazianzenus.

II.

UT TONDEANTUR ELECTORUM PONTIFICUM UXORES [3]. (A. 1487.)

Τὸ γεγονός σημεῖωμα παρὰ τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Ἰσακίου τοῦ Ἀγγέλου περὶ τοῦ ἀποκρίσθαι τὰς τῶν ὑποψηφίων ἀρχιερέων γυναῖκας, ἀπολυθὲν κατὰ τὴν κ' τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, ἡμέρᾳ τετάρτῃ, ἐπινεμήσεως πέμπτης.

Ἦ ἔνομος τοῦ βασιλέως ἀπόφασις οὐκ ἀκίνδυνος τοῖς παρανομοῦσι φανήσεται· ὡς γὰρ ὄμφακες ὀδοῦσι καὶ καπνὸς ὄμμασι βλαβερόν, οὕτω καὶ παρανομία τοῖς χρωμένοις αὐτῇ. Πρὸς τί δέ μοι καὶ ἀφορᾷ τὸ τοῦ λόγου προαύλιον; Ὁ ἱερωτάτος μητροπολίτης Κυζίκου καὶ τὴν σήμερον εὐρίσκων τὴν βασιλείαν μου θεμιστεύουσαν, συνεδριάζοντα αὐτῇ τοῦ τε ἀγιωτάτου μου δεσπότη καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, καὶ τῶν ἑτέρων ἀγιωτάτων πατριαρχῶν, τοῦ θεουπόλεως Ἀντιοχείας καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων, μηδὲ τῶν ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει ἐνδημούντων ἱερωτάτων ἀρχιερέων ἀπολιμπανομένων, ὧν τὸ πρὸς ἔνομα διαληφθήσεται κάτωθεν, προέθετο· ὅτι τινὲς τῶν εἰς μητροπόλεις ἢ ἀρχιεπισκοπὰς ψηφισθέντων καὶ χειροτονουμένων πρὸ τῆς χειροτονίας ἔχοντες γαμετὰς, αὐτοὶ μὲν τὸ κατὰξιοθεῖναι τοῦ χρίσματος τῆς ἀρχιερωσύνης οὐκ ἐπινηνῶντο· αἱ δὲ σύνοικοι τούτων τὸν αὐτὸν καὶ πάλιν κοσμιώτερον σχηματισμὸν ἀμφιέννυνται, ἀνυποστόλως ταῖς οἰκταῖς ἐνδιατρίβουσαι ἐν αἷς κατὰπικρὸν τὸ πρότερον, καὶ οὔτε γυναικείοις μοναστηρίοις εἰσῆχθησαν, ἀλλ' οὐδὲ τῷ θεῷ ἑαυτὰς ἐφείρωσαν καὶ τὸν μονήρη βίον ἠσπάσαντο· καὶ ταῦτα τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων ῥητῶς ἐγκελευσμένων, τοὺς χειροτονηθέντας ἀρχιερεῖς ἐκ παντὸς τρόπου τῶν πρὸ τῆς χειροτονίας συζευχθεισῶν αὐτοῖς ἀπέχουσαι νομίμων γαμετῶν, ὅτι μὴ ἐξ ἐπιτάγματος, ἀλλ' αὐθαίρετῳ γνώμῃ ἕκαστον τῶν τοιοῦτων προσώπων εἰς Ἐκκλησίαν ψηφισθὲν ἢ τὴν ἀποχῆν καὶ τὸ ἀγάμετον οἰκειώσασιν· ἂν διὰ τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα, ἢ τὴν ἀμίαντον συνάφειαν διὰ τὸ τοῦ γάμου προέλοιτο, τίμιον. Καὶ ταῦτα λέγων καὶ κανόνων διαφόρων ἐπέμνητο, ὧν καὶ εἰς ὁ μὴ ἦν τῆς ἐκ συνόδου ταυτὶ κατὰ ῥῆμα διαλαμβάνων· « Ἦ τοῦ πρὸς ἐπισκοπῆς προεδρίαν ἀναγομένου γυνῆ, κατὰ κοινήν συμφωνίαν τοῦ ἰδίου

B *Ut tondeantur electorum pontificum uxores. Publicatum die 20 mensis Septembris, feria quarta, in dictione quinta.*

Legitimam imperatoris sententiam non sine periculo delinquentes experientur. Ut enim dentibus acerba uva, oculis fumus nocet, sic iniquitas iis qui ipsa utuntur. Quorsum vero mihi hoc orationis spectat prælium? Cum sacratissimus Cyzici metropolitani invenisset majestatem meam hodierno quoque die jura reddentem, assidentibus sanctissimo domino meo œcumenico patriarcha, et aliis sanctissimis patriarchis, Antiocheno videlicet et Hierosolymitano; nec abessent, qui tunc in urbe regia sacratissimi pontifices erant, quorum nomina inferius continerentur: propositum est, quosdam eorum qui ad metropoles vel archiepiscopos electi et ordinati sunt, cum uxores ante ordinationem habent, non recusare quidem, quin primarii sacerdotii chrismate inungerentur; sed eorum uxores eumdem rursus mundanum habitum induere, in verecunde agentes, in iis ædibus, quas antea habitabant: nec femineis introductas esse monasteriis, sed nec Deo seipsas dedicasse, et vitam delegisse monasticam. Et hæc, cum sacri divinique canones expressim moneant, electos pontifices a legitimis suis uxoribus, quas ante ordinationem habebant, omni modo abstinere: ut non ex præcepto, sed propria voluntate eorum quisque continentiam vel cælibatum proprium sibi deligat, propter dignitatem sacerdotii, aut propter matrimonii honestatem, conjunctionem castam præferat. Hæc dicens, varios canones allegabat, inter quos et quadragesimus octavus erat sextæ synodi, hæc ad verbum comprehensens: « Uxor ejus, qui ad episcopalem dignitatem promovetur, communi viri sui consensu prius separata, postquam in episcopum ordinatus est et consecratus, manasterium ingrediatur, procul ab episcopi habitatione extractum, et episcopi providentia fruatur. Sin autem

(3) Leunclav. ibid., p. 175.

digna visa fuerit etiam ad diaconatus dignitatem provehatur. » Lecto igitur hoc canone, imperium meum in hominibus agnoscens maxima dona Dei a superna clementia, et regni ac sacerdotii divinitus concessam unctionem et dignitatem ex uno eodemque perenni fonte manare, humanamque exornare vitam, et amplificare: nihil etiam studiosus colens, quam sacerdotum auctoritatem, qui regia ex sacra circumspectione manus sustententes, Deum pro universa Christiana multitudo deprecantur, et ut sacræ quædam ancoræ imperialem potentiam suffulciunt: postquam etiam canones contemni et infringi cognovisset in bene instituta republica, et quidem nostræ potentiam, quasi non soluti essent creati pontifices, qui suis uxoribus cohabitare non vererentur, non parum commotum est.

Ἐγκυραὶ τὸ τῆς βασιλικῆς ἐπικρατείας ἐρεῖδουσιν, ἐπὶ τὴν ἀποκαταστάσασθαι ἐπὶ τῆς εὐνομίας καὶ ταῦτα τοῦ κράτους ἡμῶν, ὡς καὶ ἔτι μὴ διαζευχθέντων τῶν χειροτονηθέντων ἀρχιερέων, ἀλλὰ καὶ συνοικεῖν ἀνεχομένων ταῖς αὐτῶν γαμεταῖς, οὐ μικρῶς ἔπαθε τὴν ψυχὴν.

Triste etiam quiddam nec gratum in piissimum chartophylacem mea intuens majestas, definiit, cohortantibus ad id sanctissimis patriarchis, uxores creatis pontificibus ante ordinationem conjunctas in muliebria monasteria procul sita ab habitatione pontificum sine dilatione induci, tonderique eas, et canonice apud monachas degere, in quo monasterio comam deposuerint; aut si ipsæ tonsuram recusent, qui eis ante ordinationem juncti erant matrimonio, pontificati solio et dignitate priventur, et in eorum locum alii sufficiantur. In posterum autem, qui ante creationem legitimam uxorem habebit, non aliter ordinari, quam si communi conjugum scripto consensu et placito, a se invicem separentur, et mulier monasticam vitam amplexa sit. Sic enim creatio sine offendiculo et damno, juxta sacros et divinos canones procedet, semota ab omni sacerdotalis ordinis reprehensione.

καὶ οὕτω τὰ τῆς χειροτονίας προβαίνειν κατὰ τοὺς ἱερὰς καὶ θεοὺς κανόνες ἀκανθάλιστα καὶ ἀπερόσκατα, καὶ μῶμου παντὸς ἀπεξενωμένα τῆς ἱερατικῆς καταστάσεως.

Assidebant ad meæ majestatis tribunal pontifices, Cæsares, Ephesi, Cyzici, et alii non pauci.

Ἄνδρὸς προδιαζευχθεῖσα, μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ τῆς ἐπισκοπῆς χειροτονίαν ἐν μοναστηρίῳ εἰσίτω, πόρρω τῆς τοῦ ἐπισκοπείου καταγωγῆς ὑποδομημένη, καὶ τῆς τοῦ ἐπισκόπου προνοίας ἀπολαύτω. Εἰ δὲ καὶ ἀξία φανείη, πρὸς τὸ τῆς διακονίας ἀναβιβασθῆσθαι ἀξίωμα. » Ἀναγνωσθέντος οὖν τοῦ τοιοῦτου κανόνος ἡ βασιλεῖα μου μέγιστα τὰ ἐν τοῖς ἀνθρώποις δῶρα θεοῦ παρὰ τῆς ἄνωθεν φιλανθρωπίας γινώσκουσα καὶ τὸ τῆς βασιλείας καὶ τὸ τῆς ἱερωσύνης θεόδοτον χρίσμα καὶ ἀξίωμα ἐκ μιᾶς τῆς αὐτῆς ἀενάου πηγῆς ἐκάτερα προϊόντα καὶ τὸν ἀνθρώπινον βίον κατακοσμοῦντά τε καὶ πιαίνοντα, καὶ μηδὲν οὕτω περισπούδαστον ἔχουσα ὡς τὴν τῶν ἱερῶν σεμνότητά, οἱ τινες χεῖρας ἐγκαταστάντες τῇ βασιλείῃ καὶ θεῖζ περιωπῇ ὑπὲρ παντὸς τοῦ φιλοχρίστου πληρώματος τὸν θεὸν ἱκετεύουσι καὶ ὡς ἱεραὶ τινες

Ταῦτά τοι καὶ στυγνὸν τι καὶ ἄχαρι τῷ θεοφιλεστάτῳ χαρτοφύλακι προσβλεψαμένη ἡ βασιλεῖα μου παρ' αὐτὰ διωρίσματος προτρεψαμένων τοῦτο καὶ τῶν ἀγιωτάτων πατριαρχῶν, ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ ἀνυπερθέτως εἰσαγαγεῖν τὰς πρὸ τῆς χειροτονίας συναφθίσιας γαμετὰς τοῖς χειροτονηθεῖσιν ἀρχιερεῦσι, πόρρω τῆς τῶν ἀρχιερέων ὑποδομημένης καταμονῆς, καὶ ἀποκαίρεισθαι ταύτας, καὶ κανονικῶς κατὰ μοναχὰς διάγειν ἐκάστην αὐτῶν ἐν ἡ μονῇ καὶ τὴν τρίχα ἀπέθετο ἢ μὴ βουλομένων τῶν γυναικῶν ἑκουσίως τὴν ἀπόκαρσιν δεξασθαι, τοὺς πρὸ τῆς χειροτονίας συναφθέντας αὐταῖς ἀπογεγυμνωμένους εἶναι τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου καὶ ἀξιώματος, καὶ ἑτέρους ἀντ' αὐτῶν ἐπὶ ταῖς λαχούσαις αὐτοὺς ψηφίζεσθαι: καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε μὴ ἄλλως χειροτονεῖσθαι τὸν πρὸ τῆς χειροτονίας νόμιμον ἔχοντα γαμετὴν, εἰ μὴ διαζευχθεῖεν ἐκάτεροι, κατὰ κοινὴν τῶν συνεόντων ἔγγραφον συμφωνίαν τε καὶ ἀρέσκειαν, καὶ ἡ γυνὴ τὸν μονήρη βίον ἀσπάσασθαι.

Ἦσαν δὲ τῷ βήματι τῆς βασιλείας μου ἐπὶ τοῦτοις συνεδριάζοντες ἀρχιερεῖς: ὁ Καισάρειας, ὁ Ἐφέσου, ὁ Κυζίκου, καὶ ἕτεροι οὐκ ὀλίγοι.

III.

AUREA BULLA VENETIS CONCESSA (4). (A. 1487.)

Quod Venetici quidem non nunc primo federati amici effecti sint, nec nuper horum amicis fautoribusque connumerati, sed ex quo tempus crebrum priores fere omnibus Italiæ Romaniam adeuntes et devotionem, quam erga progenitores imperii nostri habebant, ferventius aliis exhibentes, acta ab eis apud Durachium testimonium perhibere non ambigunt: sane cum Robertus Viscardus gravi equoreo exercitu Romaniam invasit, hi

(4) Ex libro albo et Libris pactorum post Marinum *Storia civ. e polit. del commercio de Venezia*. T. III. p. 304, nuper ediderunt Tafel et Tho-

tuno obvii in illum egressi haud neglecto navigio, et piissimo semperquo memorando proavo imperii nostri, domino Alexio Comneno, accedentes fautores non vocati, non parvis periculis se opposentes in contra illum, victoriæ et non quamlibet parsam contulerunt. Primam itaque hoc exordium primamque radicem devotionis, quam erga Romanos fovebant, exhibentes, ex qua fructus non sumpserunt ignobiles (non enim tunc solummodo

mas *Urk. u. alt. Handels-und Staatsgesch. der Rep. Venedig*. T. I (Wien 1856) p. 179-189.

Romeis servi erant, verum etiam aliis temporibus et locis, de quibus per partes exprimere prolixum est), a nostre sublimitatis progenitoribus non minima premia adepti sunt, unum quoddam corpus unanime cum Romania effecti uno capite, hoc videlicet imperio, dispensandum. Alii (5) sic uniti et Romaniae maxime devoti, occulti ob cujusdam rerum excessum Romaniae alieni effecti sunt. Verumtamen quoniam pia nostra tranquillitate in progenitorum suorum sceptrum Romani imperii a Deo promota Venetici dilectionem et servitium erga Romaniam sacramento renovare voluerunt, notificata in conventionione, quam imperio nostro et Romaniae fecerunt, capitula juramento corroborantes, imperium equidem nostrum ad eorum servitium, que ipsi sepe Romaniae fecerunt, memoriam veniens (6), eos usque in finem alienos a Romania non fore justum reputavit, suscepit autem eos iterum, misericordie januam pandens, corpusque Romani principatus ad pristinam redegit integritatem, membrum ejus amputatum rursum ipsi adjungens. Quoniam vero poposcerunt nostram sublimitatem, rogantes chrysobulum ipsi factum a semper inter imperatores memorando patruo imperii nostri, domino Manuele Comnano, confirmans chrysobula ipsis hactenus facta piissimorum semperque memorandorum imperatorum, videlicet proavi imperii nostri domini Alexii et magni patris domini Johannis Comnanorum, confirmari cum ceteris et a nostra clementia, imperium nostrum et hanc deprecationem eorum adimplens confirmat per presens chrysobulum C verbum suum idem eorum chrysobulum, quod sicque habet:

« Et aliquis firmioribus civitatibus fortitudinem addere volens secundas munitiones excoegitavit, et custodibus custodias murisque muros adjecit, et hostium insultibus fortissima opposuit; set et auri pondus grave hujus gratia expendere, et perfectioni custodie prolixius tempus terere, et alia plura ad civitatis firmitatem atque custodiam largiri non refutavit. Nos vero et cum deo imperatorio principatu succincti, et potestatem atque virtutem habentes, nec non et pecuniarum thesauros, ubi placet et necessitas exigit, largius effundentes, non largiemur amicis fidelibus et benivolis, et sermone sermones confirmabimus, D manumque ad ministrandum stillo exhibebimus ad eorum corroboracionem, et vallum vallo adhibebimus, quatenus olim eis munimen custoditum custodiamus et muniamus? Et ubi hoc imperialis benevolentie et voluntatis, non eis januam opilabimus (7), nec auditum eis serabimus, verum lecius eos adspiciemus et petitionem eorum perficiemus. Et quid mihi ad favores sermonis? Venetis est

(5) Editores legendum censent: *At ii Recte.*

(6) *Vertens.*

(7) Editores notant: *obserabimus supra legitur; an obturabimus? Tene tamen formam rariorem*

A quidem factum et a perpetue memorie aut (8) imperii nostri chrysobulum, diversa ipsis largiens liberalitatis beneficia. Sequitur autem ipsum mox et alterum a semper memorando et ter beato ab omnibusque dilecto domino et patre imperii nostri, eadem ipsis impertiens, at appositum est, quod tunc petiere et certe (9) ad restaurationem amborum, fidei et servitutis videlicet, quam erga imperium nostrum habebant, et sinceri amoris, quem erga Romaniam observare polliciti fuerant, nec non et affectus. Necessarium igitur est, et utraque hiisdem quas 9 continent dictionibus presenti nostre serenitatis chrysobulo nunc innovari, quatenus veluti civitatem in medio sitam summis presentis scilicet chrysobuli per omnia colligemus et muniamus. Habet itaque sic perpetue memorie imperatoris domini et patris imperii nostri chrysobulum:

« Consuevit sepe antiquior fides et devotio posterio-
« steriori mallivolentiam contegere et delere,
« victis dominis et amicis memoria pristine sub-
« ditorum et amicorum bonitatis; quale nunc et
« de Veneticis contigit. Imperium enim nostrum
« reminiscens eorum antique devocionis et fidei,
« quam erga perpetue memorie imperatorem et
« desiderabilem dominum et patrem imperii nostri
« exhibuere, pericula pro Romania subeuntes, et
« toto corde, cum inambigua strenuitate pugnan-
« tes contra hostes, qui tunc eam invaserant,
« paulo ante male ab eis gesta contempsit, et
« reversionem eorum suscepit, eis que nutum yla-
« rem ostendit, et accedentes eos amplexatum
« est, et primo quidem indulgentia eos dignos
« facit, ut et penitus nullam amodo subeant lesio-
« nem pro hiis, que in celsitudinem nostram et
« Romaniam ex diabolica infestatione commise-
« runt, verum habeant assiduum pietatis nostre
« indulgentiam per presens chrysobulum eis col-
« latam, pollicentibus et rursum ex toto corde
« pro Romania pugnare et pro omni cristiano
« ordine sub nostra existente clementia, quedam-
« que specialia servitia scripta per conventiones
« celsitudini nostre et Romaniae observare polli-
« citis, secundum quod conventio a nunciis
« eorum facta de his latius narrat. Et quoniam
« petierunt idem chrysobulum ipsis factum beati
« imperatoris domini et patris imperii nostri cor-
« rigi sibi iterum dari, quia jam eo privati
« fuerant pro hiis que acciderant culpis, clementia
« nostra eos exaudivit precepitque, inviolabiliter
« hoc tamen scribi et hic poni, sic habens:

Et quid unquam est commutatio eorum, que sincere dilectionis et fidei sunt? Et quem amicis ministrisque, peribulum subire paratis pro dominis et amicis, reddet quis talionem, et maxima tunc, cum

opil.

(8) *Legge avo.*

(9) *Cartam?'*

ipsi voluntarie pro eis inimicitiarum intersunt pugnis? Et quidem nostre benivolentiae liberalitas, magnam hanc rem ponens, nullam reperit retributionem. Verumtamen retribuit, quantum tempus offert, et que amicis et ministris sunt acceptabilia. Sunt igitur ea, que retribuantur eis fidei sincereque servitutis remunerationes, nostra quidem liberali voluntate benivoloque animo minora et pauciora, non autem ignobilia aliqua, nec amicis vel servis indigna. Verum quid michi proemium vult? Fidelium gesta Veneticorum nullus de hominibus ignoravit. Qualiter autem miseris constructis navibus Epidamnum, quod nos Durachium vocamus, venerint: et viros navi pugnantes innumeros in auxilium nobis obtulerunt, proprioque stolto scelerosi stolum illius, potenter devicerint, perdentes cum ipsis viris; qualiterque adhuc nobis faventes permaneant; et alia, que in mari laborantibus his videlicet viris peracta sunt, et que correcte omnes noverunt, quanquam nos non dicamus? Eapropter ad remunerationem hujusmodi servitorum eorum elementia nostra concessit per preces crisobulum eos annualim tempore erogativi accipere sollempnium viginti libras, quatenus per ecclesias distribuantur proprias secundum velle suum. Honoravit autem et nobilissimum ducem honoratissima protosevastii dignitate cum salario ejus plenissimo; nec in persona ejus duntaxat honorem istum determinavit, nec indesinentem et perpetuum ac secundum successiones precepit eum fore ducibus, qui per tempora erunt. Similiter honoravit clementia nostra patriarcham eorum Ypertimum, id est superhonorabilem, cum salario librarum XX; et hunc honorem secundum successiones ad posteros patriarchas transmisit, quatenus et his indesinens sit et perpetuus et non tantum persone ejus. Constituit autem serenitas nostra et sanctissimam ecclesiam sancti apostoli et evangeliste Marci. Venicie existentem, ab uno quoque Amalfitanorum Constantinopoli et in tota Romana ergasteria habentium, et sub potestate dicti patricii existentium, uno quoque anno accipere numismata yperpera tria. Ad hoc largitur eis et ergasteria in embolo Peramatis id est transitus existentia, cum eorum solariis, qui introitum et exitum habent versus embolum, progreffientia ab Ebrayca usque in locum, qui dicitur Vigla, et que inhabitantur et que non inhabitantur, et in quibus Venetici manent et Greci ut in ergasteriis; et tres scallas, que secus mare sunt, et in manifesto spacio circumscribuntur. Largitur autem et sancto Quintino (10) pistrinum, quod in latere ejusdem ecclesie est, et domui attinet Petrii et pensionem habet numismata viginti. Item largitur eis et ecclesiam sancti Andree, que est Durachii, cum ibidem existentibus imperialibus pensionalibus, sine tamen apparatu, qui in eis repositus est, quasi de-

dens ad chelandia dari. Concessit autem celsitudo nostra et eos universas mercari species in omnibus Romanie partibus, videlicet apud magnam Laodiciam (11) Antiochiam, Mamistam, Adanam, Tarsum, Ataliam, Strorilum, Chium, Theologum, Fociam, Durachium, Aulonum, Korphum, Bunditiam, Methonum, Coronium, Nauplium, Corinthum, Thebas, Athenas Euripum, Dimitriadam, Thessalonicam, Chrysopolim, Peritheoriam, Avidum, Redestum, Adrianopolim, Aprum, Iracliam, Silimbriam, et apud ipsam magnam urbem, et simpliciter in omnibus partibus sub potestate nostre pie tranquillitatis existentibus, non prebentes quo modo pro qualibet propria merce quicquam commercii gratia vel alicujus alius condicionis, que fisco debeatur, pacti videlicet xilocalami, limeniatici, portiatici, canischii, exafolii, archonticii et aliorum reddituum, quorum causa negociari debent. In omnibus enim mercatorum locis data est eis a nostra sublimitate libera licentia, debens superiores eos facere et ipsa inquisitione. Excident autem et ab ipso eparcho parathalassia (11), eleoparcho genicho, commerciaris, kartularis, yppologis, et hujusmodi omnibus, nullo per loca principum vel aliorum servitia communis tractantium presumente aliquid eorum contempnere, que hic diffinita sunt. Omnium enim specierum et mercium, quum (12) quispiam dicet, collata est eis negotiatio, et omnium emptionem faciendi habebunt potestatem, superantes omnem dationem. Hec igitur imperii nostri pietas sic dispensans sancit et precipit, nullum eis repugnare tanquam rectis et levibus clementie nostre (13) et contra hostes auxiliatoribus, et usque in finem seculi tales se fore pollicitis, nec quemquam omnino tantibus sentire contraria, vel allegationes aliquas contra eos exercere, collatorum eis hic gratia ergasteriorum videlicet et scallarum. Cujuscunque enim juris hec sint, sive ecclesiastici sive privati aut publici sive sancte domus, nullus tamen tanget ea, que sunt nunc existentium fidelium celsitudinis nostre Veneticorum, et postmodum futurorum; quoniam multam benivolentiam et rectam voluntatem ergo imperium nostrum et Romaniam exhibuerunt, et hanc toto corde in perpetuum observare pollicentur, et pro Romano ordine ac Christiano prompte pugnare volunt et protestantur. Contra tales viros quis contradicet, aut quis placitum aggredietur? Quam ob rem neque secretum Petrii aut Mirelei, neque familiarium alibus, neque monasterium sive templum sanctum, quibus videlicet collata ergasteria adtinent et scalls, contra nos movebunt. Erunt autem silentes et in dispensatione et dono sublimitatis nostre veraciter perseverantes. Si enim que nostra vult celsitudo dignis accipere non largimur, ceu viriliter operatis accelerantibus, quibus unquam largiemur? Ea propter donabuntur

(10) Imo Ἀκινδύνη.

(11) De his nominibus conferantur doctissimæ Tafelii notæ l. I. p. 118 seq.

(11*) Lib. albus: parathalassia; Lib. Factorum:

peratalisim.

(12) Lege quas.

(13) Adde dulis vel servis.

collatorum immobilium sine ablatione et infestatione a modo per omnes et assiduos annos secundum comprehensionem practici horum traditionis, quod eis componi debet a prolo antiquato Georgio et notario nostre serenitatis Machitario, quod et firmum erit et stabile atque inviolabile in omnibus, que in eo continebuntur. Idemque debet in illis substerni secretis, in quibus et presens nostri potestatus substernetur chrysobulum, ad noticiam collatorum rectis (14) celsitudinis nostre Veneticis, et redargutionem illorum, qui istos horum gratia infestare niterentur. Erunt igitur semel hic diffinita omnia firma et inviolabilia et a nemine contempnenda. Si vero quispiam forte aliquid in hoc chrysobulo ordinatorum contempserit, inremissibiliter cogetur dare a secreto epi ton ikiakon auri libras decem; et ex eo solvetur ablati pretium in quadruplum, firmo et stabili existente presente chrysobulo celsitudinis nostre, facto mense Majo indictionis quinte decime in anno sex millesimo sexcentesimo, in quo et nostrum pium et a deo promotum subsignavit imperium».

« Igitur imperium nostrum hujusmodi confirmans chrysobulum, concedit et rursus habere effectum, secundum quod dictatum in principio fuit tunc cum eis collatum fuit, quatenus et sollemnium beneficium iterum accipiant, et honores dignitatum nobilissimus dux et sacerrimus patriarcha cum suis erogativis habeant, nec non et ipsi possessionem et fruitionem ergasteriorum et collatorum et scalarum sine ablatione possideant. Similiter vult clementia nostra, eos habere licentiam sine prohibitione negociandi, sine commercio et qualibet alia datione in omnibus numeratis in manifesto chrysobulo civitatibus et terris sub potestate nostre sublimitatis existentibus. Verum et sanctissime ecclesie sancti apostoli et evangeliste Marci, que est in Veneciis constituta, de Amalfitanorum ergasteriis per prefactum chrysobulum sine privatione eidem tradentur ecclesie. Quoniam vero ante non paucos annos ab hiis, qui quasdam merces Veneticis in Romanie regionibus vendunt, commercium exigi contigit, et obtinuit hujusmodi mos ut patet annis sufficientibus, rogaverunt autem et pro hoc clementiam nostram fidelissimi et amici nostre serenitatis Venetici, quatenus et hujusmodi corrigatur capitulum, eique hujusmodi detur licentia et libertas, clementia nostra et hanc eorum petitionem adimplevit, et precipit per presens chrysobulum, ut nullus sub nostre majestatis potestate Romeorum cum Veneticis negociantium in omnibus Romanie terris, aut quando eis vendit aut quando ab aliquo eorum emit, det commercii gratia quicquam vel alicuius jus alius exactionis; sed excusentur et ipsi, seu hii, qui commercia dantibus negociantur. Verumtamen et Venetici debent ea, que per con-

« ventionem scripto peragendam a nuntiis eorum clementie nostre sunt jurejurando promissa, et firma et inviolabilia observare. Super hoc erunt ipsi juris sibi collati per presens chrysobulum sine ablatione donantes, per seculum omne firmo et inviolabili presente chrysobulo existente, facto mense Augusto indictionis quarte sex millesimi sexcentissimi trigesimi quarti anni, in quo et nostrum pium et a deo promotum subsignavit imperium. »

« Hæc igitur sunt, que a perpetue memorie imperatore et avo imperii nostri et ter beato imperatore domino et patre celsitudinis nostre fidelissimis imperio nostro Veneticis per chrysobula illorum collata sunt; que etiam chrysobula et nostrum pium imperium corroborat per presens chrysobulum, et jubet effectum ea habere, secundum quod eum usque ad migrationem ad dominum inter imperatores perpetue memorie ter beati domini et patris nostre sublimitatis habebant. Venetici autem solita sibi sacramenta facientes observabunt fidem et servitutem, quam nostre celsitudini debent et Romanie, ipsis operibus puram et vere rectam. Quoniam vero, ut relatum fuit clementie nostre a nuntiis Veneticorum in magna urbe presentibus, impetrare Venetici preceptum quidem inter imperatores semper memorandi imperatoris, domini et patris imperii nostri, licentiam ipsis largiens sine prohibitione et per insulas negociandi, videlicet Ciprum et Cretam, per quod et sine commerciiis debeant custodiri ubique terrarum imperii nostri pro hiis omnis generis speciebus, quas ipsi ab eisdem insulis mercabunt, nequivit autem tenor ejusdem precepti adhuc effectum recipere, quam ob rem et nunc usque Venetici collato ipsis per hujusmodi preceptum beneficio carent; petieruntque ab imperio nostro precipi, quatenus beneficium, quod in predicto continetur precepto semper memorandi imperatoris domini et patris imperii nostri, et adhuc caret effectu, amodo potius effectu; clementia nostra ob fidem et servitutem, quam erga sublimitatem nostram exhibent et deinceps exhibere pollicentur, hujusmodi petitionem eorum exaudiens concedit et precipit, sine prohibitione per manifestas insulas, Cyprum videlicet et Cretam, eos negociari, nemine quidquam ab eis exigere presumente horum gratia, et sine commerciiis ubique terrarum imperii nostri custodiri secundum superius scriptas conditiones. Igitur ut et ipsi certitudinem habeant de in presenti chrysobulo diffinitis, presens chrysobulum est compositum, factum mense Octubri indictionis undecime anni sex millesimi sexcentissimi quinquagesimi sexti, in quo et nostrum pium et a deo promotum subsignavit imperium. »

Hoc igitur chrysobulum sic continens beati transitus et semper memorandi imperatoris et patris

(14) Adde *dulcis vel servus*.

imperii nostri magni Manuelis confirmans et nostra pietas per presens chrysobulum verbum imperii nostri, concedit et precipit, ipsum videlicet, et que in ipso chrysobulo verbo notificantur semper memorandorum Imperatorum, proavi scilicet imperii nostri Alexii Comnani, et magni patris imperii nostri Johannis Comnani, firma et inviolabilia permanere in omnibus, que continent, et conservari personas et res universas fidelissimorum celsitudini nostre Veneticorum salvas et illesas ab omni homine sublimitatis nostre, nec non et ab ipso imperio nostro in omnibus clementie nostre terris, et in terra et in mari, habere et predictos

Veneticos et universa ipsis data et concessa a manifestis semper memorandis imperatoribus omnimode inviolabilia et absque ulla diminutione, secundum quod eis data fuerunt et concessa, presente chrysobulo verbo imperii nostri firmo et inviolabili permanere debente in omnibus, que continet; facto mense Februario presentis quinte indictionis sex millesimi sexcentissimi nonagesimi quinti anni, in quo et nostrum pium et a deo promotum subsignavit imperium.

YSAAKIUS in Christo Deo fidelis imperator
et moderator Romeorum Angelus.

IV.

AUREA BULLA DE LOCIS A VENETIS CONSTANTINOPOLI POSSIDENDIS [15]. (A. 1187).

Quoniam Venetici ad imperium nostrum accedentes et ab eo ad servitium celsitudinis nostre recepti cum ceteris, que postulaverunt, ab imperio nostro petierunt nostram deposcentes serenitatem, confirmari et quod super practico collatorum eis in magna urbe a semper memorando imperatore et desideratissimo patre imperii nostri, domino Manuele Comniano, habitaculorum videlicet et liberorum locorum, nec non et littoralis scale, factum est chrysobulum verbum ejusdem semper memorandi imperatoris, quatenus sic nullo modo suspicionem aliquam habeant, quicquam horum fore avulsam: Imperium nostrum hujusmodi deprecationem eorum nolens abicere, presenti chrysobulo suo confirmat predictum chrysobulum inter imperatores famosi imperatoris et patris nostre serenitatis, quod ad verbum sic continet:

« Si eos, qui fide et devotione optimi sunt erga illos, qui per tempora optinent imperii gubernacula, oportunitate magna beneficia ab ipsis consequi, magis autem si contigerit eos anime statum generosum habere atque audacem, ut ad similem zelum reliqui irritentur, et ne hujusmodi virtute inhonora persistente et contrario ei vitio reprehensionem veritate (16), raritas valde necessarium prerogativarum a deo salvato Romanorum exercitui fiat: nequaquam quod a deo est imperium nostrum ingenuos nautas et fidelissimos celsitudinis nostre Veneticos, in hanc imperatoriam urbem venientes, decet prorsus spernere a petitione decedentes (17), quam nunc imperio nostro porrexerunt, quum et ipsi consuetas genitoribus suis fidem et devotionem erga Romaniam et celsitudinem nostram rursum ostenderunt, et ab imperio nostro vocali in congressum contra eum, qui potestatem habet Sicilie, et omnimodam pugnam contra eum et stollum ejus, nec non et terram ejus,

parati et prompti apparuerunt. Ut enim predictus Sicilie dominus Rogerius didicit, incustoditas fore partes imperii nostri, que circha Greciam et Peloponnesum sunt, et insulas terras imperii nostri, que circa eisdem terras sunt, dum sublimitas nostra vacaret susceptioni et ducatu earum, que paulo ante per terram imperii nostri transierunt, innumerabilium expeditionum, Alemannorum videlicet et Franchorum, et paratum (18) cum ipsis esset contra impios Agarenos ad expeditionem faciendam per stollum missionem, ejusmodi regionem celsitudinis nostre, secundum quod ei possibile fuit, depopulatus est; cumque quod factum est ad predictorum Veneticorum aures pervenisset, hii hoc tanquam proprium dampnum reputaverunt, et confestim ad apparatus cooperandi, ut id quod factum est omnimode vindicaretur, consurrexerunt et suum servitium prompte celsitudini nostre sponderunt. Porro et in reliquis regionibus imperii nostri transierunt, quatenus, qui invenirentur compatriote eorum, venirent et servirent et ipsi in ejusmodi Romanie et imperii nostri servitio usque ad complementum totius mensis Septembris futuri (19) cum deo indictionis duodecime. Ad remunerationem igitur hujusmodi eorum servitii, quod ut dictum est facere promiserunt, quoniam majores (20) vice universe, que per tempora huc venit, Veneticorum multitudinis adaugeri sibi et mansiones et embolum et scalas, in quibus naves eorum in portu stant, certificantes, se non modicum angustari, et quod non possint hiis solis, que ipsis data sunt a beate memorie imperatore et avo imperii nostri in hac civitatum imperatrice, contenti esse: largitur eis imperium nostrum per presens chrysobulum suum que petierunt, habitacula et libera loca et littoralem scallam, que expresse numeranda et scribenda sunt in eo, quod jussum est fieri, practico

(15) Ex libro albo et libris pactorum post Marianum I. I. tom. III, p. 293 nuperrime ediderunt Tafel et Thomas sæpius laudati, tom. I, p. 189-195.

(16) Editores conj. *inveniente* s. *excitante*. Sensus postulat, ut *evitante* legamus.

(17) I. e. *ἐπίπροντας*.

(18) Scilicet imperium nostrum.

(19) *Lego futarue*.

(20) Lib. pactorum, *per majores*. Unde editores conjecerunt, *petierunt majores*.

traditionis eorum corporalis ab aedesimotato Epi-
phanio Tuglica, certificari debente per superscrip-
tionem familiaris hominis celsitudinis nostre Jo-
hannis Pepagomeni et sterni in congruis secretis,
in quibus et presens nostre serenitatis chrysobu-
lum sterni debet, quatenus et hec optineant, sicut
et que prius a semper memorando imperatore et
avo Imperii nostri eis data sunt, servire debentibus,
ut superius monstratum est. Determinatio igitur
eorum, que per chrysobulum presentis scripti eis
collata sunt, habet sic :

« Incipit ab ipsa Vigla, et procedit versus orien-
tem. Tenet embolum et que versus septemtrionem
et meridiem sunt cum solaris habitacula, et pro-
cedit usque ad fornicem conjunctum muro hospi-
talis sancti Marciani, comprehendens et loca, in
quibus stant octo numulariorum tabule. Ascendit
paululum versus meridiem ab ipsa Vigla. Tenet ad
modicum et aliud embolum, et pervenit usque ad
primum fornicem ejusdem emboli, comprehendens
triclinarium altum domicilium Mili. Versus orien-
tem ejusdem emboli secundum duas partes humi-
lem domunculam cum acini tecto ejusdem mo-
nasterii, et que in equalli hujus est, modicam cur-
riam, que dicitur Aristini, et habet longitudinem
brachiorum octo cum dimidio, et latitudinem sep-
tem cum tertia. Preter ea, que sunt versus orien-
tem habitacula diacone (21) Precursoris, debenti-
bus obturari januis hujusmodi habitaculorum, que
educunt in manifestam curiam. Versus aquilonem
tria ergasteria cerulariorum. Ycanati duas statio-
nes, in quibus panes venduntur, et loca tabularum
duarum nummulariorum ejusdem monasterii Mili.
Incipit rursus ab ipso fornice predicti hospitalis ;
tenet publicam viam, que versus occasum est ejus-
dem hospitalis, et progreditur usque ad portam,
que est juxta parvum templum Precursoris. Exinde
rursus dimittens premonstratam portam quasi ver-
sus orientem transit per murum civitatis, et perve-
nit usque ad semitam, que dividit jura monasterii
Akymitero (22). Exinde ascendit modicum versus
meridiem, tenens eandem publicam semitam, ha-
bentem in latitudine brachia tria, et, ut dictum
est, dividens mansiones monasterii Akymitero,
et perveniens usque in finem domicilii ecclesie
Perivlevti (23), ita ut a muro civitatis per equali-
tatem ejusmodi semite usque ad finem domicilii
sint brachia viginti sex. Flectitur versus orientem,
tenens murum ecclesie sancti Nicholai, relinquens
a dextris quidem monasterium sancti Nicholai, a
sinistris vero domicilium monasterii Berivlevti, et
progrediens usque ad alteram semitam versus
orientem muri sancti Nicholai. Rursus flectitur et
ascendit parumper versus meridiem eandem semi-
tam, et ascendit versus orientem, dividens domi-

ilia sancti Nicholai, a sinistris pistoricum ergas-
terium sancti Marciani, quod est junctum mansio-
nibus sancti Nicholai. Supergreditur rursus aliam
tertiam semitam, et pervenit usque ad aque cur-
sum, que a Vigla descendit, relinquens a dextris
alia habitacula sancti Nicholai, a sinistris domici-
lium sancti Marciani et pensionales domos mona-
sterii Parakymomeni. Iterum progreditur versus
meridiem, comprehendens vacuum locum ejusdem
monasterii Parakymomeni, qui versus orientem
jacet domorum sancti Nicholai, et procedit et re-
greditur usque ad Viglam, unde et incepit, dimit-
tens quidem a dextris domos monasterii sancti
Marci, a sinistris vero aque cursum. Ejusmodi de-
terminationis spatio comprehenduntur ea, que sunt
versus orientem aque cursus, descendens a Vigla
versus portam Canavuci, habitacula et vacuus ma-
gnus locus, qui usque ad publicam viam versus
occidentem progreditur sancti Marciani a muro
civitatis et usque ad embolum, per presens chry-
sobulum verbum datum. Et ea, que sunt versus
occidentem aque cursus a muro civitatis, qui in
equali semite est, dividens jura monasterii Aki-
miton, et usque ad domos sancti Nicholai et sancti
Marci, cum parvo vacuo loco monasterii Paraky-
momeni. Et simpliciter omnia, que inhabitantur et
que non inhabitantur, habitacula et vacua loca, in
predicto spatio comprehensa. Adhuc cum his com-
prehenditur et que est in littore scalla sancti Mar-
ciani, que hodie a Chrysobasilio possidetur, cum
universa ejus comprehensione et continentia, et
que in ea sunt domibus et ergasteriis.

« His sic ab imperio nostro donatis per presens
chrysobulum verbum celsitudinis nostre, exceptis
proximantibus his donatis, portis videlicet, muris
et cortinis murorum civitatis, habebunt Venetici
hec, devotionem et fidem, quam imperio nostro
debent, servantes, secundum quod et per ea que
prius adepti sunt chrysobula hanc servare conen-
tur (24), cujuscunque juris sint, sive ecclesiastici
juris sive rei publice sive private sive sancte do-
mus vel monastice, nulla accione locum exercendi
habente contra eos gracia horum. Si vero quispiam
forte infestationem eis induxerit gracia convin-
cendi aut auferendi quicquam eorum, que eis, ut
dictum est, data sunt inremissibiliter multabitur a
secreto epi ton ykiacon (25) in decem libris auri,
firmo et rato existente presente chrysobulo verbo
clementie nostre, facto mense Marcio indictionis
undecime sex millesimi sexcentissimi quinquages-
simi sexti (26) anni, in quo et nostrum pium et a
deo promotum subsignavit imperium. »

Hanc igitur Veneticorum deprecationem impe-
rium nostrum nequaquam abiciens, confirmat sic
contineus chrysobulum verbum inter imperatores

(21) *Legē: diaconi.*

(22) *Lib. Pactorum Acymitorum, i. e. τῶν Ἀχοι-
μητῶν.*

(23) *Τῆς Περιβλήπτου.*

(24) *Editores conjiciunt: tenentur.*

(25) *Ἐπὶ τῶν οὐκειακῶν.*

(26) *Numerum sexti editores suppleverunt.
Recte.*

semper memorandi patrum celsitudinis nostre, domini Manuelis, per presens chrysobulum verbum, et jubet intactum hoc manere et inviolabiliter in omnibus, que precipit, dans et concedens Veneticis, habere et rursus que in ipso notificantur domos sine mutilatione secundum ipsius comprehensionem, ut ab imperio nostro ipsis datas. Super hoc enim et presens chrysobulum verbum clementie nostre factum est, firmum et ratum permanere de-

bens, quousque et Venetici conservabunt sine fraude et malo ingenio ea, que per conventionem et sacramentum imperio nostro debent.

Factum mense Februario quinate indictionis sex millesimi sexcentissimi nonagesimi quinti anni, in quo et nostrum a deo promotum subsignavit imperium.

ISAKIUS in Christo deo fidelis imperator et moderator Romanorum Angelus.

V.

PACTIO CUM VENETIS [27]. (A. 1187.)

Oportuit equidem et Venetie revocationem et in Romaniam et in pristinam unionem, quam cum ea habebat, reversionem et restitutionem, sepe quidem excogitavit, diversis vero occasionibus impeditam et in diebus inspectam nostre pie tranquillitatis, quam deus, interpositum inimicitie deponens parietem, tam prope quam longe existentibus tanquam pacis angelum misit, nunc pro fine (28) accipere, profecto ad utilitatem quidem Christianorum, minime autem ad incommodum Romanie ut imperium nostrum confidit. Nam et aliis temporibus celsitudinis nostre antecessoribus Venetici servientes utiles Romanie apparuerunt, devocionem ei maximum in necessariis temporibus exhibentes, et eum nunc melius servitium pollicentes, sic ipsum sacramentum et conventionem imperio nostro corroborantes:

« Non est conjuncta Venetia, nec unquam conjungetur alicui coronatorum vel non coronatorum, sive gentium vel nationum alicui contra imperium domini Imperatoris Romanorum et semper augusti domini Ysaaki Angeli, donec vixerit, vel heredum ejus masculorum vel feminarum, qui vel que imperabunt, vel illorum, qui ex precepto eorum imperabunt, ad nocendum Romanie particulariter vel universaliter; nec per se unquam ei nocebit.

Item, quocienscumque principum aliquis coronatorum vel non coronatorum, vel gentium aut nationum aliqua contra Romaniam venit offendendum eam cum galeis quadraginta vel pluribus, usque ad centum (29), et indiget imperium ejus vel heredes ejus mares vel femine, qui vel que imperabunt, vel illi, qui ex precepto ejus imperabunt, servitio Veneticorum cum galeis quadraginta et usque ad centum, debent illud habere infra menses sex post datam noticiam Duci ab imperio eorum Venetie. Hujusmodi vero galee debent Venetie fieri et parari a Veneticis cum universo apparatu earum per pecuniam illuc missam ab imperio eorum, vel inventam ibi a parte celsitudinis eorum, Veneticis dare debentibus homines aptos, ut unusquisque eorum presit preparationi

quinque gallearum; qui et jurare debent, quod facient eas bene fieri ut unam quamque earum centum quadraginta fore romatorum (30) et cum omni apparatu earum, cum celeritate et sine fraude, secundum quod facerent eas fieri, si galee essent Venetie, aut si cum pecunia fieri deberent Venetie. Et unusquisque eorum debet accipere de vestiario domini imperatoris liberalitatis gracia yperpera sexaginta.

Item comites hujusmodi gallearum debent jurare super sancta dei evangelia, quod in una quaque earum erunt centum quadraginta homines, si tot hominum roga eis data fuerit, exceptis moventibus (31) et sine noticia eorum aufugientibus. Verum tamen comites festinabunt, bona fide recuperare datam eis rogam; et si eam recuperare possunt, inducent alios pro eis in galeas eorum, vel reddent eam homini domini imperatoris.

Item jurabunt comites, quod universum apparatus ipsis traditum conducent ad honorem imperii eorum et salutem nostri stoli. Homines autem gallearum talem debent rogam accipere, qualem Venetici apud Coryphum accipiebant.

Item et, si imperium eorum voluerit in numero hujusmodi centum gallearum servitium Veneticorum in tota Romania inventorum, debet illud habere cum tot scilicet galeis, quot armari poterunt de inventis Venetis, ex quatuor tribus in galeas inductis secundum numerum inventorum Veneticorum cum et manifesta roga. Verum tamen non cogentur galleas ingredi viginti annorum homines et infra, neque sexaginta annorum et ultra.

Stolus autem noster capitaneus vel capitaneos Veneticos debet habere, qui et jurare debent, quod conducent eum ad honorem imperii eorum et salutem nostri stoli bona fide et sine fraude usque ad stolum celsitudinis eorum. Et si stolus noster, antequam imperii eorum stolo uniatur, aliquem stolum inimici imperii eorum invenerit, et eum offendere vel expugnare voluerit, faciet sic sine fraude et malo ingenio aliquo. Postquam vero

esse videntur. Habentur tamen etiam infra Nov. xi.

(30) Libri pactorum, *remotorum*; Marin: *remigatorum*.

(31) Marin, *morientibus*. Sic inf. Nov. xi.

(27) Post. Marin l. l. III, p. 282 ex libro albo et libris pactorum ediderunt Tafel et Thomas l. l. I, p. 195-203.

(28) I. e. εις τέλος δια τέλους. Marin: *per finem*.

(29) Verba usque ad centum hoc loco expungenda

stolus noster stolo imperialis celsitudinis unitus fuerit, debent numerari homines, qui in galeis erunt, a capitaneo stoli imperii eorum, si ipse voluerit: et in venti quidem erunt in servitio celsitudinis eorum; absentes vero bona fide festinabunt reperire, si possunt, numerumque supplere. Insuper capitaneus vel capitanei nostri stoli et comites et naulerii et prodenses et decemviri de unaquaque galearum jurabunt, quod præcepto capitanei stoli imperatorie majestatis obedient ad honorem imperii eorum et salutem nostristoli, sine fraude et malo ingenio; et quod una cum stolo imperii eorum persequantur stolum inimici majestatis eorum, sive Christiani sint sive pagani, et ledent et expugnabunt eum et expellent, inferentque ei malum quod poterunt, bona fide, sine fraude et malo ingenio, et impugnabunt eum, quousque et stolus imperatorie sublimitatis eum impugnet bona fide et sine fraude. Et si aliquam terrarum inimici imperii eorum ceperint, debemus in ea habere ecclesiam, embolum et scalam, et conversari sine omni datione. Verumtamen stolus celsitudinis eorum debet tantus esse, quantus et noster est, vel amplior. Postquam vero hujusmodi servitium imperii eorum peregerint, debent de galeis egressis Venetia tot ad suam habere reversionem, quot eis necessarie erunt convenienter et sine fraude, bona fide.

Item, postquam hujusmodi galee Venetiam pervenerint, si imperium eorum voluerit eas iterum a Veneticis in Romaniam reduci, reducentur; et unusquisque eorum, qui eas reducent, debet habere pro mercede id, quod fuerit conveniens secundum tempus. Si autem imperatoria celsitudo per alias personas vel per aliam aliquam dispensationem voluerit hujusmodi galearum reversionem fieri in terram imperii eorum, fiet et hujusmodi earum reversio licite. Et si voluerit eas Venetie custodiri, custodiantur ad honorem imperii eorum, ac si essent proprie Venetie, sed tamen cum imperiali expensa.

Item, si ob aliquod gravamen nequiverint hujusmodi galee secundum præfixum terminum venire Venetia, debent in servitium stoli imperii eorum ingredi omnes inventi in Romania Venetici, de quatuor tres, secundum quod superius statutum est, cum et manifesta roga.

Item, si imperio eorum expedit auxilium ad defensionem terre celsitudinis eorum ob aliquem inimicorum in Romaniam ingressurum cum galeis quadraginta vel pluribus, et nequiverit Venetiam mittere pro adiutorio, debet imperatoria celsitudo inducere ad defensionem terre imperii eorum contra hujusmodi inimicum Veneticos, in magna urbe videlicet et circha eam existentes versus

A ortum et versus occasum, et ab ea usque Avidum et in eadem civitate similiter inventos, nec non et in terris, que infra sunt usque Phyladelphiam et in ipsa civitate, et usque Adrianopolim et in ea similiter existentes de quatuor tres, cum tot scilicet galeis, quot armare poterunt, inventi secundum supradictum ordinem, cum et manifesta roga.

Tali itaque modo talique ordine juvabunt (32) et defendent Romaniam Venetici contra omnem hominem coronatum et non coronatum, et contra omnem gentem, volentem ledere eam, secundum quod superius ostensum est, salva tamen concordia, quam cum nobillissimo rege Alemannie habent, quousque dissoluta non fuerit: postquam vero dissoluta fuerit, debet eadem et contra regem Alemannie facere pro imperio eorum et Romania; et salva conventionione interventione interea Veneticos et nobillissimum regem Sicilie Vilielmum facta, que protenditur usque in annos septem et menses novem, computandos a principio Januarii mensis presentis sexte indictionis. Verumtamen et contra regem Sicilie, quandocumque ipse argumentabitur offendere Romaniam infra annos conventionis inter eos facte, venient Venetici infra quatuor menses post datam de hoc noticiam duci ab imperio eorum Venetie ad adjuvandum Romaniam et defendendum eam cum galeis quindecim bona fide. Verumtamen de galeis et roga debet fieri, secundum quod superius dictum est.

C Item, si imperium eorum voluerit homines aut vestitaria Venetiam mittere gratia conducendi milites a Lombardia vel ab alia terra, et dispensandi ea, que ad honorem et utilitatem terre spectant celsitudinis eorum, licite faciet hoc, si hoc non est contra Venetiam. Homines autem Venetie debent homines et vestitaria sublimitatis eorum recipere, et defendere et homines et pecuniam ab omnibus inimicis. Verumtamen imperium eorum non debet Venetia educere stolum vel exercitum contra aliquem, cum quo Venetici habeant unionem et amorem.

D Item, si imperatoria celsitudo voluerit milites in Romaniam transducere per Venetiam, licite faciet et hoc, nisi ipsi manifesti inimici Venetie fuerint, aut Venetia impedita fuerit. Nam transacto impedimento licebit transire, sive soli fuerint, sive cum familiis. Talia igitur servitia debent Venetici imperio eorum et Romanie facere, nisi ab aliqua coronatarum personarum vel magnarum terrarum manifestam inimicitiam habeant, adeo quod ipsi servitium facere nequeant, sine fraude et malo ingenio.

Item duces Venetie, qui per tempora erunt, jurabunt, quod imperio ejus et hæredibus ejus masculis et mulieribus, qui et que imperabunt, vel hiis, qui ex præcepto eorum imperabunt, fidelitatem. . . debebunt (34) Venetie, secundum

(32) Idem: jurabunt.

(33) Malim *interventa*, Græca dictione. Marin *interveniente*.

(34) Hunc locum haud dubie lacunosum sic ex-

plet Nov. XI infra: « fidem servabunt etiam eam contra omnem hominem coronatum et non coronatum, salvo eo quod per juramentum debent Venetie. »

quod nunc dux Venetie, Aureus magistro Petrus, A juravit.

Debitores fisci et Romeorum reddent omnia que ex debito debent. Et si debitor non habet, unde debitum reddat, debet creditor habere justitiam de debitore; si autem his obierit, de hæredibus ejus.

Item, si inimicus imperatoris celsitudinis supervenerit ad impugandum terram imperii eorum, in qua Venetici sunt, debent ipsi defendere eam, et inimicum expellere ab hujusmodi terra, velluti possunt, bona fide et sine fraude.

Hanc itaque conventionem firmam et sacramentum firmum Venetici observabunt, et neque ob illatam eis iram semper memorandi imperatoris porphyrogeniti domini Manuelis, neque ob aliquam aliam occasionem eis factam hujusmodi sacramentum infringent, neque ob præceptum, vel timorem alicujus coronatorum vel non coronatorum, neque ob ecclesiasticam excommunicationem vel absolutionem alicujus pontificum, aut ipsius pape Romani. Igitur hæc omnia Venetici observabunt bona fide et sine fraude, quousque et ab imperio ejus et futuris imperatoribus integre conserventur ea, que promittuntur nobis a domino imperatore Romanorum et semper augusto domino Ysaakyo Angelo per chrysobulum imperii ejus.

Hæc quidem sunt, que Venetici imperio nostro et Romanie per conventionem sponderunt. Quoniam vero et per juramentum hæc eadem manifestus videlicet dux Venetie et manifestati Venetici confirmaverunt, imperii nostri clementia hujusmodi eorum conventionem juramento corroboratam benigne recipiens, in pristinam unionem, quam cum Romania habebant, eos restituit. Et renovans chrysobula eis facta ab inter imperatores semper memorando imperatore et patre imperii nostri, domini Manuelis Comnani (35), promittit per suum chrysobulum verbum, eos conversari in universis terris nostræ pie tranquillitatis per terram et per mare absque omni datione secundum comprehensiones hujusmodi chrysobulorum, et fore salvos et intrepidus in personis et pecuniis eorum tam ab hominibus imperii nostri quam ab ipso imperio nostro, et habere omnes districtus, quas habebant tempore illate eis ire semper memorandi imperatoris et patris imperii nostri domini Manuelis Comnani, ipsisque Veneticis reddi et omnes res eorum, que in palatiis et monasteriis fuerunt, et que in vestiarius intraverunt et alia loca scripto et non scripto. Set et pro rebus, que manifeste non reperientur, dabit serenitas imperii nostri homines sufficientes, eisque præcipiet, quatenus res Veneticorum studiose querant et reperiant, ac si de

vestiario imperii nostri ablate essent. Qui et Jurare debent, quod secundum præceptum imperii nostri studebunt invenire et accipere hujusmodi res ad honorem clementie nostre et utilitatem Veneticorum. Et si aliquid de hiis venditum est, et dixerit Veneticus fraudulenter illud fore venditum, jurabit ille qui vendidit, quod bona fide rem Venetici vendiderit et pro tanto, quanto eam vendere quivit, et quod nec plus inde acceperit nec accepturus est, nisi quantum dixit, si propinquus imperii nostri non fuerit. Veruntamen et de propinquis celsitudinis nostre et de aliis debet fieri cauta justitia, secundum quod deberet fieri pro rebus ablatis de vestiario nostro imperii nostri.

Item et, si pro servitio, quod imperio nostro facient vel imperatoris secundum quod dictum est, supervenerit eis inimicitia a coronata persona vel a magna gente, debet imperium nostrum vel imperatori per tempora eos juvare, secundum quod juvare deberet unam de magnis Romanie civitatibus, excepto, si pro quindecim galeis, quas imperio nostro dare debent infra tempus pacis, quam cum nobillissimo rege Sicilie Villielmo habent, eis supervenerit. Nam si pro jam dictis galeis inimicitia eis evenerit, debet imperii nostri serenitas eos juvare secundum suam voluntatem. Et si imperium nostrum vel imperatori, secundum quod dictum est, fecerit pacem vel treuam cum aliquo inimicorum, contra quem Venetici imperio nostro servient, debet imperium nostrum eos introducere in hujusmodi pacem vel treuam. Et si stultus celsitudinis nostræ una cum Veneticorum stolo aliquam terrarum inimici imperii nostri cepit, debent in ea habere Venetici ecclesias, embolum et scalam, et fore absque omni datione. Debitores vero Veneticorum Romei debent persolvere omne, quod ex debito debent creditoribus Veneticis. Si autem debitor non habuerit, unde debitum persolvat, habebit justitiam Veneticus de Romeo; si vero ipse decessit, de hæredibus ejus.

Conservabuntur igitur hæc firma ab imperio nostro et ab heredibus, ut dictum est, et successoribus imperii nostri, quousque et a Veneticis firmiter et sine fraude et malo ingenio conservantur superius notificata. Super hoc enim et presens chrysobulum verbum imperii nostri eis collatum est, firmum et inviolabile permanere debens.

Factum mense Februario presentis quinte indictionis sexmillesimi sexcentissimi nonagesimi quinti anni, in quo et nostrum pium et a deo promotum subsignavit imperium.

Ysacius in Christo Deo fidelis imperator et moderator Romanorum Angelus.

(35) *Lege : domino Manuele Comnano.*

VI.

FACTUM CUM VENETIS DE DAMNIS RESARCIENDIS [56]. (A. 1189.)

Confirmata equis est jam conventionibus scriptis, per sacramenta corroboratis a nobilissimo et imperii nostri fidelissimo duce Venetie, Aurio magistro Petro, qui dignitate protosevasti a nostra sublimitate decoratus est, et ab universa Venetie plenitudine imperio nostro et Romanie, fides et servitium Veneticorum nichilque deest eorum inviolabilissime securitati. Quoniam vero oportuum erat, Venetie satisfieri in his, que a nostra serenitate ei promissa sunt, videlicet in redditione rerum, que Veneticis ablata fuerunt tunc, cum a semper memorando imperatore et desiderantissimo celsitudinis nostro patruo, domino Manuele Comnano, capti fuerunt, et exhibitione centenariorum quatuordecim yperpeporum, que ultra eam ipsis promissa sunt ob causam, que in crisobulo pro hiisdem edito notificantur, ob quos (57) et unum yperpeporum eis preimpensum est. Quippe et nuntii ad nostram clementiam missi sunt: primo quidem Petrus Michael, Octavianus Quirinus et Johannes Michael, conventionem suam, quam imperio nostro et Romanie fecerunt, juramento corroboratam equidem offerentes, et que ipsis promissa sunt per chrysobulum, ut dictum est, exigentes: deinde vero sonori (us) nobilissimi et imperio nostro fidelissimi duces Venetie Petrus Cornarius et Dominicus Memmus, procurator ecclesie sancti Marci, inunctum profecto habentem (38) agendi simul cum precedentibus; reppererunt quidem clementiam nostram ipsorum petitioni annuentem, et ad perfectionem eorum, que ab ipsis postulatur, paratam. Verum universalis annullatio et perditio rerum, que ablata ipsis fuere, voluntati bone serenitatis nostre, quam erga ipsos clementia nostra habebat, impedimento equidem stabat. Idcirco nostra serenitas illos imitata viatores, qui a via, ducente ad id quod volunt diversorium, modicum declinantes, quando quidem sic casu, que recte vie sunt, prospere eis non jacent, per aliam viam ad idem pervenire coguntur, et ad eundem finem deveniunt, quamquam per aliam viam; et ad verba veniens cum jam dictis legatis pro rerum eorum inventionem, quia in possibili eam jacentem nequaquam comperiebat, alium modum eis precipit reperire, per quem talio eis fiat rerum eorum, que ceu superius notificatum est ex promissione reddi quidem debebant, non autem reperiebantur, et ob hoc suam redditionem inter impossibilia ponebant. Ipsi autem multum habentes studium, sue terre proficuum invenerunt. Et habundanter nostre supplicant serenitati super his, que ad restaurationem sibi fieri volunt, et parti Venetie dari possunt per embolum et per

A pensionalia et scalas maritimas, embolo pridem ab ipsis habito adjacentes, annum introitum librarum yperpeporum quinquaginta.

Et nostra pia tranquillitas hujusmodi eorum petitionem nullo modo renuit. Quemquam enim grave celsitudinis nostre videtur, latitudinem infra magnam urbem gentibus exhibere; verumtamen, quia non ut alienigenas, immo ut aborigines Romanos genus Veneticorum nostra serenitas reputat, tantumque pro Romania dolent, quantum et ipsi Romani, tantamque erga eam habent devotionem, quantam et erga terram, que eos emisit, non eis tantum, quantum Romanie donandum esse videtur, quantumcumque eis largiatur? Quapropter et nostra clementia jubet per presens chrysobulum verbum, habere Veneticos universa alia, que a nuntiis eorum postulata sunt, ipsosque embulos Allemanorum et Francigenarum et maritimas eorum scalas, que in presentia grammaticorum nostre serenitatis, Constantini Padiadite et clarissimi protonobilissimi Nichite Valianite, ab acdesimotato Constantino Petriota per practicum eis tradita sunt; quod debet corroborari quidem per superscriptionem pansevasti et nostre sublimitati familiaris archicancellarii, domini Johannis duce; cognitum autem fieri et congruis secretis eum presente chrysobulo imperii nostri. Quorum equidem omnium annuus introitus quinquaginta libris constat yperpeporum, secundum quod ex tradicionis istorum practico composito patet. Quamvis enim et per chrysobula verba manifesti emboli cum maritimis scalis Allemanis et Francigenis collati sint; veruntamen, quia non toti genti Allemanorum et Francigenarum, sed paucis quibusdam extorribus et maxime incognitis, nec determinatam quantitatem assquam servitio Romanie imponentibus, sed tanquam quantam caru pervenit (39), hujusmodi beneficium Romanie factum fuit, quoniam multum quidem est lucrum sic embolos et scalas habentibus, modicum autem est proficuum ex eis Romanie proveniens: convenientes servitium ex universitate gentis Romanie proveniens servitio paucorum et ex dispersione congregatorum nostra excellentia pretulit. Et vacationem quidem crisobulum eorum irrogat; embulos vero eorum et scalas Veneticis confert, concedens possidere ipsos tam omnia alia, quam et hujusmodi embolos, secudum quod et eum quem nunc habent embolum, quousque erga imperium nostrum et Romaniam suam conventionem inviolatam custodiunt nunc existens nobilissimus dux Venetie et post eum futuri duces Venetie et universa ejus plenitudo, nec non et omnia, que per conventionem

(56) Post Marin III. p. 304, ex libro albo et libris pactorum ediderunt Tafel et Thomas I, p. 206-211.

(37) Editores conj. *ob quod*.

(37) *Idem conj. habentes. Recte.*

(36) Lib. pact. et Marin *provenit*, non male.

ab hiis promissa sunt et jurejurando corroborata, A conservant ; et omnem introitus eorum accipere, nequaquam a fisco vel ab aliqua personarum, quibus hec attinent et quibus hec ablata ipsis dantur, infestationem aliquam manifestis Veneticis subire debentibus, quamquam monasteria sint sive sancte domus aut imperio nostro propinque vel alie ; quoniam clementia nostra introitus de his provenientes talionem (40) eis factura est, possessio- nemque inseditiosam Veneticis facit.

Porro serenitas nostra benignitatem, quam eis exhibuit, nequaquam hucusque statuit, immo et alium centenarium unum ypperperorum eis largitur ultra ante datum eis centenarium unum ypperperorum; et residua quatuordecimcentenaria ypperperorum; de quibus duo quidem cum dimidio ex- templo jam eis dari precepit (quippe et data sunt), B reliqua vero duodecim cum dimidio eis dari per annos sex, debente eis per unumquemque annum dari quantitate proportionali. Et accipient equidem hec XII sic. Erunt autem et tradita ipsis omnia possidentes, ut dictum est, quousque ea, que per conventionem presponderant et juramento confirmaverunt, nunc existens nobillissimus dux Venetie et post eum futuri duces Venetie et uni- versa ejus plenitudo custodiunt, servant quoque

firmiter et que a legatis eorum, sororio scilicet nobilissimi ducis Venetie, Petro Cornario, Petro Michaele, Octaviano Quirino, Johanne Michaele et Dominico Memmo, procuratore ecclesie sancti Marci, per conventionem, nunc promissa sunt et jurejurando corroborata.

Concedit equidem nostra sublimitas Veneticis actionem movere contra homines imperii nostri, qui, ceu ipsi suggesserunt, res astulerunt ipsorum jussione semper memorandi imperatoris et desideratissimi patris celsitudinis nostre, domini Manuelis, tunc, cum capii fuerunt, subtraxerunt autem et non obtulerunt, secundum quod in predimisso chrysobulo celsitudinis nostre de hoc constitutum est, omnia alia actione debiti, que Veneticis contra Romeorum quempiam, vel contra ipsum fiscum, vel Romeis et fisco contra Veneticos ante captionem ipsorum convenerit, irritari debente ab utrisque partibus ; presente chrysobulo verbo imperii nostri firmo et inviolabili permanere debente, facto mense Junio presentis septimi anni, in quo et nostrum pium et a deo promotum subsignavit imperium,

ISAAKIUS in Christo Deo fidelis imperator et moderator Romanorum Angelus.

VII.

DE METROPOLI ARGEOS [41]. (A. 1098.)

Non exstat.

VIII.

AUREA BULLA PISANIS CONCESSA [42]. (A. 1192.)

Interrupta jam pridem fuit, ex quo tyrannus ille C Andronicus Romanorum invasit imperium et nunc usque, fides et devotio civitatis et terre Pisane, quam erga nostrum fovebant Romeorum imperium, Et nisi modestia et hilaritas celsitudinis nostre, et in effusionibus appianicorum sanguinum tarditas et impromptio (43) a Deo erecte et ad Romanorum imperii firmamentum quidem exaltate impedimento rei fuissent, ii qui heri Romani devoti erant quasi et inimici effecti fuissent, et pro amicis et utilium allatoribus et per tempora fidelissimis quoque fautoribus in hostes et depopulatores versi equidem essent. Quod et ex parte perpetratum est, et damna a quibusdam Romeis, et item Pisanis ex parte Romeorum facta sunt, multumque tempus, que dudum, ante unita erant, seque- D strata habuit et divisa.

Quamobrem civitatis Pisanorum potestas, Tedi- cius, ccmitis Ugolini filius, ac consiliiarii et com-

mune ejus supplicatorias ad nostram clementiam manus intendere voluerunt, et prudentissimos concives suos, Rainerium Gaetani et Sigerium judicem nuncios ad nostram legaverunt serenitatem, dampnorum Pisanis eorumque communi ex parte Romanie pre illatorum restaurationem petentes, et benignitatem tranquillitatis imperii nostri pristinam quam erga civitatem et terram ipsorum nostra habebat clementia, suppliciter postulantes; et serenitas nostra benigne eos recipiens et que ab iis dicebantur auscultans, eis que versa vice dampna partibus Romanie quibusdam a parte Pisanorum illata in memoriam revocans, eaque ab ipsis Romanie resturari vicissim exigens, ad ultimum ex predictorum legatorum precibus abolicionem quidem eorum, que ex quo tyrannus supervenit usque in presens acta sunt eis concessit; immemores autem et eos fore omnium negociorum, que hactenus et usque nunc ex aliquibus causis, juste vel injuste,

chon *Nouvelles Recherches hist. sur la princ. franç. de Morée* vol. II, p. 12.

(43) Verba celsitudinis nostre huc transponenda esse videntur.

(40) Marin : *teloneum*.

(41) Laudatur ad disposit. thronor. in Coll. can. ed. Rhalli et Potti V. p. 481.

(42) Editi Flaminiò dal Borgo *Diplomi Pisani*, Pica 1765, 4 p. 147, indeque representavit Bu-

producenda habebant, exigit. Et quidem et hii clementie nostre concessionem repugnare nullo modo decreverunt; cum multa vero gratiarum actione eam suscipientes, sacramento certitudinem imperio nostro fecerunt tam de oblivione, quam civitas et terra Pisana in perpetuum habebunt eorum videlicet omnium dampnorum que usque nunc quibusdam Pisanis a Romeis illata sunt, quocumque et qualiacumque sint, quam et de fide et servicio quam et quod imperio nostro, heredibus et successoribus ejus, ipsique Romanie observare in futuro debent. Amptius quippe serenitas imperii nostri eos acceptans et supplicationem eorum cum multum supplicatoria et procidenti figura fusam ad nostram clementiam exaudiens, non solum habitatores civitatis et terre Pisarum in ea jura, que ipsis in Romania precollata fuerant, restitui concessit, verum etiam secundum Domini sententiam super pauca fideles reperiens super multa constituit, et ad notificationem eorum que imperio nostro, heredibus et successoribus ejus et Romanie in perpetuum ipsi polliciti sunt, et eorum que similiter ipsis a clementia nostra collata sunt, presens chrysobolum verbum eis donavit, continens de verbo ad verbum ea que nunc ab iis pacta sunt et in chartula litteris latinis scripta et subscriptione eorum confirmata comprehensa sunt et eorum corporali sacramento corroborata, et que plenitudini Pisarum facta sunt chrysobula verba semper memorandorum imperatorum, proavi scilicet imperii nostri, domini Alexii Comnani, et desiratissimi patris celsitudinis nostre, domini Manuelis, in quibus quidem recitantur que tunc a Pisanis pacta fuere et que a parte Romanie eis collata.

Habet igitur conventio scripta quidem que a notificatis legatis Pisarum ad imperium nostrum, heredes et successores ejus, et ad ipsam Romaniam facta est, et quod super eam juramentum factum est, sic:

Nos, legati civitatis et terre Pisane, Rainerius Gaetani et Sigerius iudex, missi a Tedicio, comitis Ugolini filio, potestate civitatis et terre Pisane, ac consiliariis ipsoque communi ejus ad altissimum imperatorem Romeorum et semper augustum dominum Isaakium Angelum, et inunctum ab eis habentes petendi ab imperatore et Romania premutuatam pecuniam a quibusdam Pisanis Andronico illi male memorie, cum adhuc felicissimo imperatore domino Manuele in vita existente notificatus dominus Andronicus Hierosolymis degere; nec non et a quibusdam aliis, videlicet Teodisco de Picicasegale, Simone Cimicosi et Gerardo Antonii et reliquis, mutuatam desideratissimo fratri domini imperatoris Romeorum et semper augusti domini Isaakii Angeli, felicissimo sevastocratori domino Alexio Angelo, cum a comite Tripolis detentus esset; item et ea que ab hominibus imperii ejus sancti, scilicet a protohonratissimo supremo magno logotheta illo et sevasto

A illo Chumno et aliis defunctis et superstitionibus, dampna illata Pisanis, ex quo notificatus dominus Andronicus Romeorum invasit imperium et usque nunc, atque subtracta solemnibus ecclesie Pisane civitatis et archiepiscopo annorum octo et usque nunc, et redditus emboli eorum, et reliquorum attenentium eis, et ab eis exacta commertia; et si hec eadem reperimus agendi grates imperio ejus sancto; et conventionem assiduam et perpetuam factam progenitoribus ejus, imperatoribus domino Alexio Comniano et filio ejus, Porphyrogenito domino Joanni et patruo imperii ejus sancti domino Manueli, et heredibus et successoribus ejus ipsique Romanie, atque servitium perpetuum et assiduum renovandi et jurejurando corroborandi; si vero hec eadem imperium ejus sanctum non adimplet, alio vero modo aliquo restaurationem facit communi Pirarum civitatis placentem nobis, sicque etiam manifestam conventionem sacramento confirmandi; quoniam ad imperium ejus sanctum pervenimus, et in conspectu majestatis ejus astantes piam ejus celsitudinem adoravimus, et nobis inunctis sufficienter tractatis omnibus quidem, que poscimus, potiri nequivimus, quia et sublimitas imperii ejus sancti vicissim exigebat a nobis damna a quibusdam Pisanis Romanie quibusdam terris diversisque Romeis per terram et mare illata; modestia vero et magnificentia imperiali dignatum est ejus sanctum imperium, pro omnibus que poscimus et superius relata sunt, excepto mutuo facto sevastocratori, mutuatoribus in memoriam dive potentie ejus consensuque nostri se jactantibus, largiri Pisane civitatis communi que ex muneribus semper memorandorum imperatorum, domini Alexii et domini Manuelis, a nobis pridem in magna urbe possidebantur: embolum videlicet, ecclesiam cum altera a contribulibus nostris infra terminos nostros erecta ecclesia, et littoralem scalam; plus vero his dare civitati nostre, et que in faciendo nobis pratico traditionis eorum que super pridem nobis tradita collata sunt, notificabuntur: quod scilicet practicum una cum faciendo imperiali adorando chrysobulo in secretis sternetur; renovare quoque ab instanti tempore largicionem solemnem nostre ecclesie, quingentorum videlicet yperperorum et duorum palliorum; addere autem et alia centum yperpera, et salaria archiepiscopo civitatis Pisarum sexaginta annuorum yperperorum et unius pallii, et super hec persone archiepiscopi hujus qui nunc est civitatis Pisarum addere alia yperpera quadraginta; donare autem Pisarum et in iis que de Romania ab ipsis emuntur et venduntur, tam in magna urbe quam in ceteris Romanie partibus, libertatem commercii talem, qualis data est eis in chrysobulo ipsis facto semper memorandi imperatoris, domini Alexii, in iis que de terris non subjacentibus servituti imperii Romeorum ab ipsis in magnam urbem afferentur, quamquam ex

hujusmodi chrysobulo appareat eos debere dare A commercium in iis, secundum quod ipsi Romel; licentiam vero dare nobis agendi secundum leges in quosdam homines ipsius, qui servitia tractaverunt fisci et quibusdam Pisanis injustitiam intulerunt, eo quod petebamus quidem ab imperiali thesauro dampna illata quibusdam Pisanis a defunctis hominibus celsitudinis ejus, non autem exauditi fuimus quoniam rei nequaquam reperiuntur ideoque negotia non erant manifesta, et ob hanc rem desistimus ab iis sponte, sine illata nobis vi aliqua, ob restaurationem pro iis, ut superius dictum est factam universis habitatoribus civitatis et terre Pisane; recepimus hujusmodi placens nobis largifluum munus serenissimi et semper augusti imperatoris domini Isaakii Angeli, quod imperium ejus sanctum nostre terre fecit, et oblivioni tradentes omnia que petimus, ut dictum est, que et superius recitata sunt, quoniam quidem et imperium ejus sanctum abolicione [m] dampnorum usque nunc hominibus Romanie illatorum nobis facere dignatum est; ecce per presens scriptum nostrum, debens et corporali sacramento nostro ac subscriptionibus manus nostre, sigillisque ecclesiarum in magna urbe existentium Pisanorum, summi apostoli Petri et sancti Nicolai, corroborari, conventionem facimus ad imperium ejus sanctum, heredes et successores ejus, et ad ipsam Romaniam: quod observabit civitas et terra Pisana et ipsa potestas, et qui per tempora erunt senatores aut consilarii sive consules aut potestates et capitanei et rectores, ipsumque commune C Pisane civitatis, ea que supra nominatis semper memorandis imperatoribus domino Alexio Comneno et filio ejus Porphyrogenito domino Joanni ac patruo imperii ejus domino Manuelli, pacta sunt. Et hec omnia jurabit ipsa potestas et meliores ac ipsum commune civitatis Pisane, et hujusmodi sacramentum annuatim renovabunt, secundum quod specialiter de hujusmodi capitulo pactum est a civitate et terra nostra ad semper memorandum imperatorem, dominum Manuelem.»

Sacramentum verum eorum super hec factum habet sic:

« Nos, legali civitatis et terre Pisane, Raincrius Gaetani et judex Sigerius, missi ad altissimum imperatorem Romeorum et semper augustum dominum Isaakium Angelum, a Tedicio, potestate Pisanorum, comitis Ugolini filio, ex communi consilio civitatis Pisane, post multum tractatum desistentes ab iis que ex impositione predicte potestatis et communis consilii civitatis pro communi et quibusdam privatis personis petebamus, que et in scripto in quo subscripsimus continentur, et restaurationem pro iis factam nobis placentem recipientes secundum quod nos injunctum habebamus a potestate et communi consilio civitatis de placito nostro: juramus super sancta Dei evangelia, super honorabilem et vivificatam crucem,

quod predicta potestas communi consilio civitatis de his facto dedit nobis mandatum jurandi super animam suam, conventionem a Pisana civitate et terra Pisana semper memorando imperatori domino Manuelli factam imperatori Romeorum et semper augusto domino Isaakio Angelo, secundum quod et illi fuit jurata, et quod ea que pro communi et quibusdam aliis personis petebamus, que et in scripto in quo subscripsimus continentur, ex impositione ejusdem potestatis et consilii ejusdem civitatis dimisimus pro restauratione communi facta. Item juramus, super animam dicte potestatis, quod et ipsam conventionem predictam adimplebit et observabit ipsum commune civitatis domino Isaakio Romeorum imperatori, heredibus et successoribus ejus, ipsique Romanie in perpetuum, sine fraude et malo ingenio. Et sicut hec juramus de bona fide, sine fraude et malo ingenio, sic Deus nos adjuvet et ipsam potestatem et ipsum commune civitatis Pisane et in presentis seculo et futuro. »

Manifesta vero chrysobula verba habent, secundum quod notificabitur.

Imperatoris quidem videlicet domini Alexii, sic:

« Quoniam multoties nuncios ad imperium nostrum miserunt habitatores terre nostre atque Pisane civitatis cum litteris suis, et imperium nostrum iterum eis multoties litteras misit, minime autem advenit tempus quo fieret conventionis scriptum eorum pure fidei et subjectionis ad imperium nostrum, neque clementie nostre ad eos scriptum chrysobulum conventionis adhuc factum est; novissime autem misit imperium nostrum familiarem suum hominem Curopalatum Basilium Mesimerium cum litteris suis volens eos suscipere ceu per omnia fideles celsitudinis nostre et desideratissimos filios nostros totiusque terre nostre; illo autem perveniente et litteras imperii nostri eis afferente, que vero mandata erant dicente, ipsi que scripta et que ipsis mandata sunt intelligentes eaque acceptantes, et omnino volentes fieri per omnia fideles imperii nostri atque terre nostre, per scriptum conventionem fecerunt, continentem puram eorum fidem quam imperio nostro ac Romanie debent, quam et per sacramentum omnes unanimiter confirmaverunt et ad nostram serenitatem per vos et nuncium ejus miserunt, que nempe expresse sic continet:

« In nomine Domini nostri Jesu Christi, amen. « Nos omnes habitatores civitatis et terre Pisane « promittimus tibi, sanctissimo imperatori domino « Alexio, et domino Johanni dilecto filio tuo et « imperatori Porphyrogenito, quod nos totus « Pisanus populus ab ista hora et in antea non « erimus in consilio aut facto per quod perdatis « vos imperium vestrum vel Romaniam, vel « insulas maris vel terras, quas modo tenetis sub « vestra potestate et quas ab hac hora in antea ac- « quiretis a Chroatia, Dalmatia et Durachio usque « in Alexandriam et ipsam; neque nos, civitatis et

« terre Pisane habitatores, pasiscemur cum aliqua
 « persona vel populo inimicante imperio vestro ad
 « auferendum a vobis vestrum imperium vel Roma-
 « niam, vel aliquas imperii vestri terras, vel insu-
 « las, quas nunc sub potestate imperii vestri
 « tenetis, aut quas acquirere debetis ab hac hora
 « in antea a Croatia, Dalmatia et Durachio et
 « usque in Alexandriam et ipsam; et si ex terre
 « habitatoribus nostre et hominibus nostris aliqui
 « damnum imperio vestro fecerint et in Romania
 « fuerint, et quesiti ab imperio vestro fuerint, de
 « eis emendabunt damnum juste et concorditer;
 « et si in Romania non fuerint et Pisas reversi
 « fuerint, et notum factum fuerit, si heredes Pisis
 « habuerint, secundum vires substantie emendatio-
 « nem faciemus juste vel concordia, excepto tanto
 « quantum remanebit ex consensu et verbo nunti;
 « vel nuntiorum imperii vestri. Si homines nostri
 « in terra imperii vestri fuerint, vel Constantino-
 « poli vel in alia terra aut insulis imperii vestri,
 « volumus et confirmamus ut, si inimici vestri
 « insurrexerint gratia impugnandi in partibus illis
 « in quibus nostri sunt, et necesse fuerit ut adju-
 « vent homines vestros, terras vestras defendemus
 « contra omnes inimicos vestros. Hec omnia supra-
 « scripta observabimus nos, totus Pisanus populus
 « civitatis et terre Pisane, tibi, sanctissimo impe-
 « ratori domino Alexio, et desideratissimo filio tuo
 « imperatori domino Johanni Porphyrogenito, si-
 « cut superius scriptum est, incorrupta et cum
 « vera fide, sine fraude et malo ingenio, vobis
 « corroborantibus per chrysobulum ea, quæ in
 « scripto nostro contineatur, et observantibus ea
 « nobis.

« Hoc factum est anno incarnationis Domini
 « millesimo centesimo undecimo, quarto decimo
 « Kalendarum Mali, indictionis tertie et decime,
 « in presentia archiepiscopi Amalphitani, Musci
 « iudicis Amalphitani et consulum Pisanorum. »

« His itaque per scriptum et sacramentum ab
 illis confirmatis in presentia hominis imperii no-
 stri Mesimerii, quoniam et vos missi ob illis estis,
 videlicet Guido clericus et Bonifilius presbiter,
 Girardus vicecomes, Hebrandus frater. Rainerii,
 Alferius consul, Petrus iudex, Guido filius Boni
 Pipini, Odimundus Curopalata filius Oddi, et litte-
 ras imperio nostro attulistis quas illi omnes per
 vos ad imperium miserunt, et continebatur in
 litteris eorum hoc, ut ea que deerant vos adim-
 pleretis; hoc per scriptum et sacramentum vestras-
 que subscriptiones confirmastis, quod omnia que
 ab illis pacta sunt ad imperium nostrum et deside-
 ratissimum filius ejus imperatorem et Romaniam
 per sacramentum, universi habitatores civitatis et
 terre Pisane confirmarint, et observabunt firma et
 inviolata, sicut hoc intelligit imperium nostrum
 ad proficuum et honorem suum et desideratissimi
 filii sui et terre potentie nostre, magne, medie et
 ultime. Ob fidem igitur quam dispensastis omnes

« habitatores civitatis et terre Pisane observare im-
 perio nostro et Romania, constituit et imperium
 nostrum per presens chrysobolum verbum dari a
 nostra serenitate, non solum in vita sua, sed et
 post obitum suum a desideratissimo filio nostro
 imperatore domino Johanne Porphyrogenito, Pi-
 sane ecclesie que sub nomine sancte Dei Genitricis
 est, per unumquemque annum nomismata yperpera
 400 et pallia duo; domino dilecto archiepiscopo
 Pisarum nomismata similia 60 et pallium unum;
 Lamberto iudici, Carletto et Antonio nomismata
 similia 400, et post obitum horum dabuntur ec-
 clesie. Commertium de auro et argento quod as-
 feretur a vobis, non dabitis ullo modo. De mercibus
 quas afferetis de terra vestra et de alienis terris
 non subjacentibus servituti imperii nostri, dabitis
 gratia commertii de viginti quinque unum et nihil
 amplius. Scala dabitur vobis in qua debeant naves
 vestre applicare et onera earum deponi; et locus
 negotiandi aptus et conveniens cum habitaculis,
 ut reponatis merces vestras et habitetis. Similiter
 et in magna sanctissima Dei ecclesia, sancta So-
 phia, dabitur vobis locus standi a sanctissimo pa-
 triarca: et in ypodromio dabitur vobis locus ubi
 debeatis sedere in die ypodromii. Si depredata
 fuerit navis vestra in terra imperii nostri, et per-
 dite fuerint res vestre, ablata ab aliquibus qui sub
 potentia imperii nostri sunt, faciet vobis clementia
 imperii nostri justiciam et emendationem conve-
 nienti tempore, postquam probatum fuerit. Navis
 vestra si fracta fuerit infra potentiam imperii
 nostri, res vestras quas vos liberatis et extrahitis
 salvas habebitis sine dubio, et illas autem quas
 Romei extrahent adjuvantes habebitis, dantes eis
 mercedem secundum loci consuetudinem, nisi
 forte inter vos et eos aliquid aliud sponte pactum
 fuerit. Merces vestras quas afferetis de terra ves-
 tra, vel de alienis terris non subjacentibus imperio
 nostro, postquam ad imperium nostrum vos vene-
 ritis, sive Constantinopolim sive in insulem impe-
 rii nostri, habebitis licentiam extrahendi, et
 vendendi in loco in quo applicueritis, et tam ibi
 quam alibi infra continentiam potentie nostre qui-
 buscumque volueritis, nullo alio pacto vel modo
 contra voluntatem vestram precipiente in venditione
 et commutatione, exceptis inimicis imperii nostri;
 et dabitis et in his commertium sicut superius
 dictum est. Alias autem merces que de Romania
 sunt, venditis sicut Romei, et dabitis sicut Romei.
 Littere imperii nostri mittentur ad terras ejus in
 quibus applicabitis, ut duces in eis existentes co-
 gnoscant fidem puram et servitutem vestram et
 que ab imperio nostro vobis constituta sunt et que
 imperio nostro a vobis, quatenus non transgre-
 diantur que ab imperio nostro pacta sunt duces
 et reliqui qui sub potestate imperii nostri sunt. Et
 si acciderit aliquid injuriam fieri, vindicabitur ab
 iis, fietque emendatio justa. Ut et ab imperio nostro
 in omnibus terris potentie nostre et insulis in qui-

bus applicatis, iidem vobis loci serventur et eadem emendatio fiat. Si ab aliquo Veneticorum aut ab aliquo homine subjacente imperio nostro passus fuerit Pisanus quispiam atrox dedecus vel turpem injuriam aut de rebus suis damnum, faciet imperium nostrum emendationem, postquam probatum fuerit, si nostre serenitati relatum fuerit infra tempus legale et conveniens in omni continentia sua. Naves vestro et homines vestri volentes redire Pisas non prohibebuntur; neque imperium nostrum, neque desideratissimus filius ejus imperator Porphyrogenitus, neque aliquis precepto nostri per quempiam modum injustitiae faciet quicquam in rebus vestris vel hominibus. Si vero ob aliquas causas interdum factum fuerit, per conveniens tempus emendabitur. Si aliquis vestrum reclamationem fecerit, non repelletur, si notum imperio nostro factum fuerit, sed recipietur reclamatio ejus et secundum legem vindicabitur, et vindicabitur post probationem veritatis, si, appa-
B
ruerit injustitiam passus. Qui pro servitio Dei Hierosolymam tendunt cum vestris hominibus causa militandi contra paganos, in itinere vel in reversione impedimentum aliquod non sustinebunt, neque perturbabunt ipsi vel naves, aut stipendia aut bellica instrumenta que deferunt, securitatem facientibus iis qui eos recipiunt in naves vestras hominibus per certificationem sacramenti, quatenus nec inimicum imperii nostri et Romanie adjuvent, nec ibi contra imperium nostrum efficiantur.

«Hec itaque manebunt quippe immutabilia semper, quousque vos et omnes habitatores terre vestre et civitatis observatis ea que superius notificata sunt firma et incorrupta imperio nostro et desideratissimo filio ejus et imperatori domino Johanni Porphyrogenito et Romanie, sicut hec intelligit imperium nostrum ad honorem et proficuum suum et Romanie, et sine fraude et malo ingenio aliquo. Propter hoc enim et presens chrysobulum, verbum, mutuum vestre scripte conventioni per vestrum sacramentum confirmate et vestris propriis subscriptionibus corroborate, missum est per vos omnibus habitatoribus civitatis et terre Pisanorum.

« Factum mense Octobri, indictionis quinte, sex millesimi sexcentissimi vicesimi anni, in quo et nostrum pium et a Domino ordinatum subsignavit D
imperium.

« ALEXIUS in Christo Deo fidelis imperator et moderator Romeorum Comnanus. »

Domini vero Manuelis sic :

« Fidelissimi imperio nostro Pisani adepti fuerunt jam in magna urbe, per chrysobulum semper memorandi avi imperii nostri, et rursum semper memorandi domini et patris celsitudinis nostre, embolum et scalam et ecclesiam, secundum quod

in practico ipsis facta notificantur, que hujus sunt (44). Quoniam vere ante tempus ob quaedam causas voluit imperium nostrum hujusmodi loca eis mutare, eis que pro his dari alia ultra in partibus magnis urbis oppositis, ipsi autem accedentes clementie nostre supplicaverunt ut hoc non fieret, verum essent in possessione eorum que pridem habebant, serenitas imperii nostri sic fieri concessit. Et quoniam oportuit sacramentum ab iis fieri imperio nostro hujusmodi negotii gratia, priorem conventionem et sacramenta eorum corroborans, et quippe ad nostram serenitatem legati ab hujusmodi terra equidem pervenerunt, prudentissimus videlicet consul hujusmodi terre Albertus, et cum eo judex Burgundius et comes Marcus, et fecere imperio nostro sacramentum, consul quidem notificandum sacramentum sic secundum verba continens : « Ego consul Pisanorum, legatus ad dominum nostrum imperatorem Romanorum et semper « augustum dominum Manuelem Porphyrogenitum « Comnanum, juro ex precepto et voluntate archi- « episcopi nostri, consulum, senatorum et relique « terre Pisanorum presens sacramentum : quoniam « ob quasdam rationes accidit nos ad modicum « removeri ab iis que in magna urbe habebamus, « videlicet ecclesia, embolo et scala, datis nobis « pro restauratione aliis in partibus que ultra « sunt, nunc autem ex precepto imperatoris re- « stituti sumus in ea que quidem habebamus: quod « observabimus nos et terra Pisanorum universa no- « tificato imperatori Porphyrogenito domino Ma- « nueli Comniano, heredibus et successoribus ejus « et Romanie, fidem et debitum quod debebat « terra Pisana imperio ejus ex pridem factis con- « ventionibus et sacramentis semper memorando « imperatori, domino Alexio Comniano, ipsique « Porphyrogenito et imperatori domino Manueli « Comniano; et si aliquid factum est a terra Pi- « sana alicui coronato vel non coronato ad irri- « tationem spectans hujusmodi conventionum et « sacramentorum, pro non facto reputabitur illud. « Presens vero sacramentum debent facere et re- « novare et consules et reliqui habitatores Pisa- « rum secundum consuetudinem. Et sicut hec « juro sine fraude et malo ingenio, sic Deus me « adjuvet, sancta Dei evangelia et honorabilis et « vivifica crux. » — « Judex vero Burgundius et co- « mes Marcus sic juraverunt et ipsi. » — « Nos Judex « Burgundius et comes Marcus, missi legati ad « potentem imperatorem Romeorum Porphyroge- « nitum dominum Manuelem Comnanum a civitate « Pisana, juramus super sancta Dei evangelia et « honorabilem et vivificam crucem, quod conven- « tionem factam semper memorando imperatori « domino Alexio Comniano, et domino nostro im- « peratori et Porphyrogenito domino Manueli Com- « niano a civitate Pisana, quam consul Pisanorum

(44) Videntur hic excidisse ol περιόριστοι instrumenti illius.

« Albertus juravit, ad honorem imperatoris observabimus fideliter et nos, et faciemus confirmari ab universa civitate Pisana sine fraude. Et sic juramus hec sine fraude et malo ingenio, et firma observabimus. Sic Deus nos adjuvet, sancta Dei evangelia et honorabilis et vivifica crux. »

« Ecce et imperium nostrum corroborat per presens chrysobulum sigillum suum munus quod habebant in notificato jure a semper memorando imperatore domino et patre ejus, et jubet firma et inviolabilia permanere facta eis chrysobula super collatione hujusmodi immobilium, si et hujusmodi terra Pisarum bene observat pacta et sacramenta sua que imperio nostro, heredibus et successoribus ejus fecit, ad honorem et proficuum imperii nostri et Romanie. Super hoc enim et presens imperii nostri sigillum eis collatum est, debens et in congruis secretis sterni propter notificationem, mense Julio, indictionis tertie. »

Sic equidem hujusmodi chrysobulis continentibus, quoniam notificati legati superius scripta pepigerunt et scripto subscriptione eorum confirmato comprehenderunt, et sacramento ceu notificatum est corroboraverunt, jubet imperium nostrum, ea que in superius scriptis chrysobulis comprehenduntur, tam de iis que a civitate Pisana Romanie facta sunt, quam et de iis que a Romania ipsis collata sunt, efficaciam et inviolabilitatem habere. et sic reputari ut nunc pacta et collata; et restitui precipit Pisanos in universa que in magna urbe ipsis donata pridem fuerunt a semper memorando imperatore et proavo imperii nostri, domino Alexio, et desideratissimo patruo celsitudinis nostræ, domino Manuelli: embolum videlicet, habitacula, ecclesiam cum altera ab ipsis infra jura eorum erecta ecclesia, et littoralem scalam, secundum quod eis donata fuerunt, et secundum facta ipsis practica super tradizione horum eis facta. Largitur autem eis imperium nostrum et pensionalia monasterii domini Antonii, que in faciendo ipsis practico notificabuntur, habentia pro anno introitu [m] nomismata yperpera 246, et scalam predeputatam in situ loci Icanatisse a serenitate nostra edificatio ab ipsa hospitali in templo venerabili sanctorum magnorum Martorum Quadraginta. Concedit autem dari et rursum Pisane ecclesie constituta ei annua solemnia, 500 scilicet yperpera et 2 pallia ut et ab imperio nostro ei nunc constituta, ob fidem quam civitas debet et terra Pisana imperio nostro et servitium ejus. Addit quoque eis et alia yperpera 100 similiter, et honoratissimo archiepiscopo Pisarum preconstitutum ei annum salarium, 60 videlicet yperpera et unum pallium, ut et ei nunc constitutum ab imperio nostro. Addit vero persone archiepiscopi qui nunc est et alia yperpera per singulas annos 40. Et jubet hujusmodi omnia a parte civitatis et terre Pisane possideri hoc modo per omnes et assiduos annos, secundum faciendum

practicum horum traditionis; quod fiet notificatis legatis eorum a grammaticis imperii nostri, Pedidita Constantino et clarissimo protonobilissimo Sergio Coliva, et a desunotato Constantino Petiota, quod et in congruis secretis sterni debet cum presenti chrysobulo imperii nostri; et habere Pisanos universos introitum eorum presentem et futurum ex superedificationibus ipsorum, quas infra terminos ipsis traditos facient, quousque civitas, quam debet imperio nostro, heredibus et successoribus ejus ipsique Romanie, fidem atque servitium conservat, et terra Pisana ac ipsum ejus commune inviolabiter et sine diminutione, secundum conventionem scriptam a supranotatis eorum legatis factam et superius recitatam, que et a potestate ejusdem civitatis et terre Pisane et melioribus Pisanis et universa plenitudine Pisarum jurari debet in presentia super hoc ipsum mittere hominum imperii nostri, et annuatim renovari, secundum quod specialiter ea que hujus capituli sunt, semper memorando imperatori, patruo imperii nostri, domino Manuelli, pacta sunt. Fruentur autem et libertate universa in duobus recitatis chrysobulis comprehensa commercii, et reliquorum omnium capitulorum que in eis continentur, exhibentes de centum 4 tam in magna urbe quam in ceteris terris nostre pie tranquillitatis: non solum de iis que de alienis partibus ab ipsis in Romaniam afferuntur universis mercibus, verum etiam de iis que de terris Romanie ab ipsis emuntur et in magna urbe vel aliis terris Romanie venduntur. Quamquam enim et ex chrysobulo ipsis facto proavi imperii nostri, semper memorandi imperatoris domini Alexii Comnani, ut vel ut Romei reputentur ipsi in mercibus quas de Romania emunt, determinatum est, idemque commercium dent de iis quod et Romei dant; sed tamen imperium nostrum multam eorum devotionem et fidem remunerans, liberaliter et super hoc capitulum erga eos agit, et 4 de centum tantum dare eos jubet et in mercibus ipsorum quas de Romania equidem emunt. Fruentur igitur Pisani libertate ipsis collata a nostra serenitate et omnibus ipsis donatis, ceu superius patefactum est, et amovebuntur ab his nunquam. Quamvis enim hujusmodi omnia jam tradita fuerint monasteriis et personis quibus hec ablata sunt, et Pisanis tradita, attamen quoniam iterum hujusmodi Pisani sub servitio Romanie ordinati sunt et pristinam suam fidem atque servitium imperio nostro, heredibus et successoribus ejus et Comanie, observare juraverunt, rursum eis ablata sunt et restituta Pisanis, quoniam ipsi satisfactionem a fisco habere debent; si vero non habuerint, non debent in Pisanos agere, sed in ipsum fiscum, infra legitimum tempus. Et restitutionem adepti fuerint, habebunt satisfactionem pro id quod dabitur; si autem non adepti fuerint, habebunt pro rato: quoniam imperium nostrum

licentiam ex legibus habet in noticia largiendi et aliena, et largitur hec Pisanum plenitudini. Quoniam vero notificati legati clementie nostre supplicantes petierunt cum aliis notificari in presenti chrysobulo imperii nostri, tam ea que pridem possidebantur a parte civitatis et terre Pisane in magna urbe jura, quam ea que nunc a celsitudine nostra ipsis collata eunt, imperium nostrum sic fieri concessit. Et habent que pridem quidem a Pisanis possidebantur sic (45) :

Conservabuntur igitur universa superius scripta firma ab imperio nostro, heredibus et successoribus ejus et Romania, si potestas que est in civitate et terra Pisana, consules, consiliiarii et senatores, capitanei, rectores et reliqui meliores, ac ipsum commune Pisanum receperint que a superius scriptis legatis eorum pacta et jurata imperio nostro, heredibus et successoribus ejus ipsique Roma-

nie sunt, et pepigerint ea et corporali confirmaverint sacramento, et scriptum hec continens composuerint et consuete corroboraverint, et celsitudini nostre miserint, et hec rata in perpetuum habuerint ipsi, et qui post eos erunt consules et potestates, consiliiarii et senatores, capitanei, rectores ac ipsum commune civitatis et terre Pisa, presente chrysobulo verbo imperii nostri firmiter et inviolabiliter permanere (45). quousque conservabunt suprascripti omnes ex integro ea que superius narrata sunt.

Facto mense Februario presentis decime indictionis, sed millesimi septingentesimi anni, in quo et nostrum pium et a Deo ordinatum subsignavit imperium.

Isaakius in Christo Domino fidelis imperator et moderator Romeorum Angelus.

IX.

DE ECCLESIIS AD ALTIOREM LOCUM PROMOTIS. (A. 1193.)

Vide Balsamonem ad Synod. Chalced. c. 12.

X.

DE METROPOLI HYPÆPORUM.

Non extat (46).

XI.

AUREA BULLA VENETIS CONCESSA [47]. (A. 1499.)

Quemadmodum animalia sese ad invicem intime diligentia, gregatim quousque semper euntia, nec non et compascentia et simul ad sublimia et inferiora convolantia, coëgredientia etiam ac regredientia, et forte interdum quadam necessitate secedentia, et sepius ad invicem retro respicientia, et gruendo ac scingendo et propriis uniuscujusque vocibus desiderium ab invicem remotorum demonstrantia, et si alicubi libertatem ceperint, statim valde ad compascentiam redeuntia, et letitiam impossibile est dici quantum ex facto ad invicem concursu, et velut dilligenti allocutione non significativis et inarticulatis vocibus subsignificantia : sic et genus Veneticorum plurimum amicabile ac servile circa Romaniam per tempora iam multa et etiam a centum annis et plus connumeratis possidens inconulse eam et indivisibiliter detinet Et si aliquem remoto forte sic eos persequitur, quiete remotionem portantes sepe ad unionem revertuntur, modis quoque omnibus eam revocare requirunt, et ut [ad] matrem puer et ad dominam

verna respiciunt atque amplexus exspectant ; cum autem invenerint, indissolubilibus vinculis amoris tenere student.

Quod quidem et nunc Venetie circa Romaniam contigit. Nam imperio meo sceptris Romanie divina providentia suscipiente, conventionibus quoque, que inter eam et dilectissimum fratrem imperii mei preimperantem, dominum Isaakium Angelum, fuerant, quasi suscipientibus, nobillissimus dux Venetie et protosevastos Henricus Dandolo, ac etiam ipsa Veneticorum consilii prudentia super requisitionem unionis quasi dissolute nequaquam superdormitavit, imo legatos ad nostram transmisit celsitudinem : primo quidem Rainerium Zenum et filium nobillissimi quidem duci Venetie Auri Magistri Petri, Marinum, et legatum ab imperio meo susceperunt grammaticum ejus, protobillimum ypertaton dominum Johannem Cattalorum. Et quoniam quidem per eum in Veneciis sufficienter morantem, que in conventionione ambigua erant, solvi non potuerunt, alios statim lega-

(45) Buchon omisit enumerationem locorum a Pisanis Constantinopoli possessorum, sed notat : *Il y est plusieurs fois question des établissements des Amalphytains.* « Abaque cursu Amalphytanorum ». — « Jura donata Almaphitanis ». — « Descendentem ab Amalphytanis. » — « Dividit eandem scalam que ab Amalphytanis possidetur. »

(45*) Videtur addendum : *debente.*

(46) Laudatur ad Dispositionem thronum in Coll. can. ed. Rhalli et Potli V. p. 476, n. 1.

(47) Nuperrime ex libro alio et libris Pactorum ediderunt Tafel et Thomas sæplus laudati tom. I, p. 248 sqq.

(48) Editores legunt : *Etsi aliquantum — prosequitur. Lege, Et si aliquis remotos.*

tos ad nostram transmiserunt sublimitatem, et nec per eos valentes pacisoi, [ac] finem apponi eis, que ab hiis querebantur, nec aliorum legatorum missionem procelaverunt (49), uno accesserunt et rursus ad nostram legati Venetie tranquillitatem, Henricus Navagiosus (50), Andreas Donatus et Benedictus Grillionis. Et cum nec ista, que legationis erant, pro suo velle ipsos imitantia (51), in Venetiam ad se mittentes et ipsi rediere, suscipientes a nostra serenitate legatum, pansevaston sevaston et familiarem imperio nostro acolitum (52), dominum Johannem Nomucopulum; et abiit is cum eis. Et tunc (53) nec per istum eis, que ipsi (54) sedebant, majores Venetie finem inducere potuerunt, alios legatos ad nostram duxerunt mansuetudinem, Petrum Michaelem videlicet et Octavianum Quirinum, viros prudentia, consilio et verbo apud Veneticos quam magnos, qui cum pansevasto, sevasto et imperio meo familiari cancellario vicedomino Dimitrio Trinkio (55) ex precepto nostre magnificentie tam de jam peractis, quam etiam ex novo pasciscendis multociens ratiocinantes, denique et coram nostra majestate steterunt, et inter predictum cancellarium atque eos tractata retulerunt, et multam instantiam, nec non et deprecationem ut eis placita perficere possent facientes, ad declarandam acquirere. Juraverunt et etiam sacramentum, sic ad verbum continens;

« Nos legatis nobillissimi Ducis Venetie et imperialis protosevasti Henrici Dandoli, Petrus Michael et Octavianus Quirinus, juramus hac hodierna die que est vigesima septima presentis mensis Septembris presentis secunde indictionis, sex millesimi septingentemisi septimi anni, ad sacra dei evangelia et ad honorabilem et vivificam crucem, quod omnia, que pacti sumus cum sanctissimo et altissimo imperatore Romanorum et semper augusto domino Alexio Comnato, secundum orationem et voluntatem predicti nobillissimi ducis Venetie et ex scripta ejus commissione ad nos ex voluntate majoris partis parvi et magni concilii Venetie facta convenimus et pacti sumus; et quod concessit et commissit nobis idem nobillissimus Dux Venetie, ut nos super animam suam juremus, quod et ipse ea, que a nobis pacta sunt et conventa, jurabit et homines Venetie jurare faciet. Ex ex quo nobis hoc concessit et commissit, non id subvertit vel mutavit. Et sicut hec juramus sine fraude et malo ingenio, sic adjuvet Deus et sancta ejus evangelia et honorabilis atque vivifica crux predictum ducem nostrum et nos, et in hoc seculo et in futuro. »

Hec igitur jurantes, et que pacta sunt ab eis nostre magnificentie, ut ex parte predicti nobillissi-

mi ducis eorum et totius Venetie scripto ab eis subscripto comprehendentes, id nostre tranquillitati tradiderunt, sic per dictiones habens:

« Non (56) est Venetia conjuncta, nec umquam conjungetur alicui coronatorum hominum vel non coronatorum, aut gentium vel nationum alicui contra imperium domini imperatoris Romanorum et semper augusti domini Alexii Comnani, quamdiu ipse vixerit, aut heredum ejus tam masculorum quam et feminarum, qui et que imperabunt, vel eorum qui ex precepto eorum imperabunt, ad offendendum Romaniam particulariter sive universaliter, nec per se umquam offendet.

« Item, quotienscumque principum aliquis coronatus vel non coronatus, sive gens aliqua contra Romaniam venerit ad offendendum eam cum galeis quadraginta vel pluribus, usque ad centum, et vult imperium eorum, vel heredes ipsorum mares sive femine, [qui] et que imperabunt, vel hii, qui ex precepto eorum imperabunt, servitium Veneticorum cum galeis quadraginta et usque ad centum, debent illud habere infra menses sex post noticiam duoi datam Venetie ab imperio eorum. Que profecto galce debent Venetie fieri et preparari a Veneticis cum universo earum apparatu per pecuniam illuc missam ab eorum imperio, vel inventa [m] ibi a parte celsitudinis eorum, Veneticis dare debentibus homines aptos, ut quisque eorum preparationem quinque galearum præsit; qui et jurare debent, quod facient eas et bene fieri, et unamquam. que earum centum quadraginta fore remorum et cum omni apparatu earum, cum celleritate et sine dolo, secundum quod deberent eas facere fieri, si essent galee Venetie, aut si cum pecunia Venetie deberent fieri. Quorum quisque debet a vestiario domini imperatoris accipere liberalitatis gratia numismata yperpera sexaginta.

« Item, comites hujusmodi galearum jurabunt super sancta Dei Evangelia, quod in unaquaque gallearum erunt centum quadraginta homines, si tot hominum eis roga data fuerit, exceptis morientibus et sine eorum noticia aufugientibus. Verumtamen ipsi studebunt bona fide, quatenus rogam eisdem hominibus datam, morientibus vel fugientibus videlicet, recuperent: quam si recuperare valuerint, inducent alios pro eis in galeas eorum, aut reddent rogam homini domini imperatoris.

« Item, jurabunt unusquisque comitem, quod universum apparatus ipsis traditum conducent ad honorem imperii eorum et salutem nostri stoli. Homines autem galearum talem accipere debent rogam, qualem Venetici apud Coriphum accipiebant.

(49) Editores emendant: *procelaverunt*.

(50) Lib. pactorum: *Navagerios*.

(51) Legerim: *impetrarent*.

(52) Lib. pact. *acolutum*.

(53) Editores conj. *cum*.

(54) Idem: *ipsis*.

(55) Lib. pact. *Trinicio*.

(56) Quæ sequuntur repetita sunt ex Nov. V supra, paucis mutatis.

« Item, si imperium eorum voluerit in numero hujusmodi centum galearum servitium Veneticorum in universa Romania inventorum, debet illud habere cum tot scilicet galeis, quot armari poterunt ex inventis Veneticis, ex quatuor tribus inductis secundum numerum inventorum Veneticorum cum et predicta roga. Tamen non cogentur viginti annorum homines [et] infra galeas ingredi, neque sexaginta annorum et ultra.

« Item, noster stolus debet habere capitaneum vel capitaneos Veneticos, qui jurabunt, quod conducent stolum ad honorem imperii eorum et salutem nostri stoli bona fide sine fraude usque ad stolum celsitudinis imperii eorum.

« Item, si ante quam noster stolus uniatur imperii eorum stolo, invenerit aliquem stolum inimici imperii eorum, et voluerit ei nocere vel eum expugnare, faciet sic absque fraude et malo ingenio aliquo. Postquam vero stolus noster unitus fuerit stolo imperatorie sublimitatis, debent numerari, qui in galeis erunt, a capitaneo stolii imperii eorum, si ipse voluerit; et inventi quidem erunt in servitio celsitudinis imperii eorum; absentes vero studiose ac bona fide curabunt reperire Venetici, si potuerint, et numerum adimplere.

« Item, capitaneus vel capitanei nostri stoli et comites et naucierii, nec non et prodenses et ex unaquaque galearum decem homines jurabunt, quod obedient præcepto capitanei stoli imperatorie celsitudinis imperii eorum, ad honorem et salutem nostri stoli, sine fraude et malo ingenio, et quod una cum stolo imperii eorum persequentur stolum inimici majestatis imperatorie, sive Christiani sint sive pagani; et offendunt eum et expugnabunt et persequentur, inferentque ei malum, quod inferre valebunt, bona fide, sine fraude et malo ingenio; et impugnabunt eum, quandiu et stolus imperii eorum impugnabit cum bona fide, sine fraude. Et si aliqua [m] terrarum inimici imperialis celsitudinis ceperit, debemus in ea ecclesiam et embolum et scalam habere et conservare sine omni datione. Veruntamen stolus imperii eorum debet tantus esse, quantus et noster, aut amplior. Postquam autem hujusmodi servitium imperio eorum peregerint, debent habere ex galeis, que de Venetia exiverint, ad suam reversionem galeas tot, quod eis necessarie convenienter erunt, et sine fraude et bona fide.

« Item, postquam hujusmodi galee Venetiam pervenerint, si eorum imperium voluerit eas in Romaniam rursus reduci a Veneticis, fiet sic; et unusquisque eorum, qui eas reducet, debet habere proprie mercedis gratia, quod competens est secundum tempus. Si autem imperium eorum voluerit per alias personas sive per aliqua dispensationem reversionem earum fieri in terram suæ celsitudinis, licebit et hoc ei. Si vero volluerit eas ibi custodiri, custodientur ad honorem imperii eo-

rum, tanquam si proprie essent Venetie, veruntamen cum imperiali expensa.

Item, si ob gravitatem aliquam hujusmodi galee nequiverint secundum prefixum terminum de Venetia venire, (*debent*) in servitium stoli imperii eorum ingredi universi in Romania inventi Venetici, secundum quod superius declaratum est, scilicet de IV tres, cum supra scripta roga.

« Item, si eo [rum] imperio expedit adjutorium ad vindictam terre imperialis celsitudinis ob aliquem inimicum in Romaniam ingressurum cum galeis quadraginta aut pluribus, et nequit imperium eorum pro auxilio mittere Venetiam, debet imperatoria majestas Veneticos inducere ad sue terre defensionem contra hujusmodi inimicum, inventos in magna urbe videlicet et circa eam, et ab en locis jacentibus circa eam versus ortum et versus occasum usque ad Avidum, ibique similiter repertos, et in terris, que infra sunt, usque Philadelphiam et in ea, et usque Adriam, polim et in ea, ex quatuor tres, cum tot galeis, quot armare valebunt, inventi secundum predictum ordinem, cum etiam manifesta roga. Tali itaque modo talique ordine juvabunt et defendent Romaniam Venetici contra omnem hominem coronatum et non coronatum, et contra omnem gentem Romaniam nocere volentem, prout superius declaratum est; et contra ipsum regem Alemanie.

« Item, si imperium eorum voluerit mittere Venetiam homines aut vestiaria, gratia conducendi milites aut de Lombardia aut ab alia terra, et dispensandi ad honorem et utilitatem spectantis terre celsitudinis eorum, licebit et hoc eis, nisi hoc contra Venetiam sit. Debent autem Venetici recipere homines et pecunias et vestiaria imperii eorum, et defendere et homines et pecunias eorum ab omnibus inimicis. Veruntamen clementia imperii eorum non debet Venetia stolum educere vel exercitum contra aliquem, cum quo Venetici habent unionem et amorem.

« Item, si imperium voluerit per partes Venetie milites in Romaniam ducere, licebit et hoc imperio eorum, nisi ipsi manifesti inimici Venetie sint, aut Venetia impedita sit, sine fraude et malo ingenio aliquo. Nam transacto impedimento licitum erit eis, sive soli fuerint sive cum familiis, transire. Hoc autem servitia debent Venetici imperio eorum et Romanie servire, nisi manifestas inimicicias habeat ab aliqua coronata persona vel aliqua magna terra, ita quod servitium ipsi nequeant facere, sine fraude et malo ingenio.

« Item debent, qui per tempora Duces Venetie erunt, imperio eorum et heredibus eorum masculis et mulieribus imperatoris, sive hiis, qui ex precepto eorum imperio imperabunt, et fidem servabunt etiam eam contra omnem hominem coronatum, et non coronatum, salvo eo, quod per juramentum debent Venetie secundum quod et nunc dux Venetie nos Henricus Dandulus, juravimus.

« Item, si inimicorum imperii aliquis insultum fecerit ad impugnandum aliquam terrarum celsitudinis eorum, in qua sunt Venetici, debent eam defendere Venetici, et inimicos expellere ab hujusmodi terra, prout possunt, bona fide et sine fraude.

« Hanc itaque conventionem firmam custodient Venetici, et hoc sacramentum firmum, et nec ob iram ipsis illatam semper memorandi imperatoris domini Manuëlis Porphyrogeniti, nec ob etiam aliquam occasionem ipsis factam, nec pro aliquo precepto vel timore alicujus coronate persone vel non coronate, vel ipsius regis Alemannie, nec pro aliqua excommunicatione ecclesiastica vel solutione alicujus pontificum, aut ipsius papae urbis Rome, hujusmodi violabunt conventionem vel juramentum. Hec autem omnia custodient Venetici bona fide, sine fraude et malo ingenio, quamdiu ab imperio eorum et imperatoribus, qui deinceps erunt, integre conservantur, que nobis promissa sunt a sanctissimo imperatore domino Alexio Comniano per chrysobulum imperii ejus. »

Et que quidem suprascripti prudentissimi legati nobilissimi et fidelissimi imperio meo protosevasti et Ducis Venetie, Henrici Danduli, ad imperium meum et Romaniam pepigerunt et juraverunt, et in scripto ab eis subscripto comprehendentes imperio meo tradiderunt, jurandi (57) et ab ipso Duce eorum et tota Venetia hec. Imperium autem meum hec suscipiens, presens chrysobulum verbum suum transmisit nobilissimo et fidelissimo imperio meo protosevasto et Duci Venetie et universae Venetie plenitudini per imperii mei legatum illud directum, per honorabilissimum et familiarem imperio meo protonotarium (58) vicedominum Theodorum Aulicalamum (59), quod chrysobulum verbum scilicet promittit eis, quoniam nobilissimo duce eorum protosevasto et magno et parvo consilio Venetie, ac alia ejus plenitudine suscipientibus hoc, sacramento quoque secundum suam consuetudinem confirmantibus, et in scripto ponentibus hec omnia continent, et proprietarum suarum manuum subscriptionibus id consummantibus, et cum predicto protonotario imperio meo id mittentibus, tradetur eis ab eo presens chrysobulum verbum imperii mei, corroborans et confirmans fidelissimis imperio meo Veneticis antiquitus facta chrysobula a sempterne memorie imperatore et proavo imperii mei, domino Alexio Comniano et filio ejus imperatoris, domino Johanni, et dilecto patruo imperii, domino Manuele Comniano; insuper et facta eis chrysobula ab imperante dilectissimo fratre imperii mei, domino Isaakio Angelo super hiis, que promissa sunt eis per ea, tam complectis quam et non adhuc finem capientibus, et efficaciam ac incommutatio-

nem habebunt, et tanquam facta ab imperio meo deputabuntur. Corroborat enim et confirmat ea imperium meum per presens chrysobulum verbum suum et precipit, eos conversari salvos et sine timore in omnibus regionibus imperii mei, in personis et pecuniis eorum, tam ab hominibus imperii mei, quam et ab ipso imperio meo, habere quoque ipsos et omnia tenementa, que habebant tempore super eos prevenientis ire semper memorandi imperatoris patris imperii mei, domini Manuëlis Comnani. Et si ob servitium, quod imperio meo fecerint vel imperaturis, prout in superius ordinato scripto legatorum Veneticorum declaratur, et si superveneritis a coronate persona vel magna gente guerra, debet imperium meum vel per tempora imperaturi, sicut in ipsa conventionem declaratur, eos adjuvare, prout deberet adjuvare unam de magnis civitatibus Romanie. Insuper, si et imperium meum aut imperaturi fecerit amorem aut treguam cum aliquo inimico, contra quem servierint imperio nostro, debet imperium nostrum eos inducere in talem illum amorem vel treguam.

Promittit et eis licentiam habere in omnibus regionibus imperii mei, tam in hiis, que circa litus sunt, quam et in hiis, que infra terram, et in ipsis insulis, et simpliciter in omnibus partibus, que sub potestate nostre pie sunt tranquillitatis, omnem mercationem exercere, et emere atque vendere omnem speciem in regionibus imperii mei nascentem, et ex aliis regionibus in eas allatam sive per naves per mare, sive per samaria vel plaustra per terram; et nec comercium aut pedagium vel passagium aut samariaticum vel pertuaticum aut savuraticum aut causa onerandi aut scalaticum, nec aliam aliquam census appeticionem a navibus in Romaniam venientibus vel a samariis vel plaustris per omnes regiones imperii mei transeuntibus ex consuetudine exactum (60) exigentur.

Insuper et, quoniam in quibusdam regionibus imperii mei molestiam et infestationem non parvam Veneticos imperio meo fidelissimo (61) iam dicti prudentissimi legati Venetie, Petrus Michael et Octavianus Quirinus, meo suggestere imperio, eo quod clare in chrysoboliis prius eis factis ipse non sint ordinate: imperium meum et a tati molestia volens fidelissimos et Veneticos liberare, et nominatim omnes regiones, que sub Romania sunt, in quibus mercari debent, ordinare in presenti chrysobulo meo placuit imperio. Que sunt iste videlicet: Provincia Dirrachii (62) cum illis, que in ea sunt personarum et ecclesiarum immobilibus. Provincia Jericho et Caninon cum omnibus in ea immobilibus existentibus. Provincia Joaninon. Provincia Drynupoleos. Similiter provincia Dyavoleos,

(57) Fortasse jurabuntur.

(58) Editores notant: « Sic nos ex compendio libri albi, *præconium* lib. pact. »

(59) *Idem*. Lege *Auricularum*.

(60) *Lege exactam*.

(61) Editores volunt: *Veneticorum — fidelissimum*.

(62) Geographica optime illustravit Tafelius I. I. in adnotationibus, quas consule.

Provincia Colonia. Provincia Achrydos. Provincia Prespe. Provincia Castorie. Provincia Servion. Provincia Triadice et Vvelevusdii. Provincia Nisi et Vranisove. Provincia Scopie cum episkeps: Coriton. Provincia Sagorion. Provincia Malesovii et Morovisdii. Provincia Strunice. Provincia Prilapi et Pelagonie ac Molyscii, nec non et Mogrono. Provincia Verias cum catepanikio Cetri. Provincia Voleri, Strimonos et Thessalonices. Provincia Nicopolon cum episkepsibus in ea existentibus personalibus, ecclesiasticis et monasterialibus, et cum ipsis episkepsibus subiectibus intimis consanguineis imperii mei, semper felicissimis sevastocratoribus Cesaribus et dilectis imperii mei filiabus, ac desideratissime ipsi mee Auguste. Insula Coryphy, Kephali, Zakintos, Leukas, Ithaki. Orion Patron et Methonis. Orion Corinthii, Argus et Nauplii. Orion Thebarum et Euripii, cum insulis Andro et Caristo, Keo, Milo et in ceteris insulis, que sub Antro sunt et Caristo. Dodeconissos. Mitilini. Chios. Samos. Rodos. Kos. Strovilos. Kriti. Kipros. Orion Athenarum. Provincia Velechative. Provincia Valachie. Episkepsis Dimitriadis. Duo Almeri. Episkepsis Crevennicon et Fersalon. Episkepsis Domocu et Venenis. Chartularata Ezeros, Dobrochuvysta, et que sub ipsa sunt ville. Tricala. Provincia Larisse. Episkepsis Platamonos. Provincia Trakis et Macedonie, et que in ea sunt [episkepsee] physcales et personales. Episkepsis Kerovachii. Silivria. Episkepsis Zurlii et Theodorupleos. Episkepsis Messinie, Archadiupleos et Vulgarophigi, Provincia Cheronissi. Provincia Adrianupleos et Didymotichi. Provincia Branchialii, Provincia Phylipuleos, Veroy, Moras et Arohidii. Provincia Mesothinie Episkepsis Damatrios. Provincia Nicomedie, Episkepsis Pillarum et Pithion. Provincia Opsikin et Egeu cum episkepsi Lopadiu et Appoloniade. Provincia Acherau. Provincia Atramyti. Provincia Milasis et Melanudii. Provincia Meandri. Provincia Neochastron. Provincia Phyladelphye. Provincia Attalie, Seleukie, Antiochiae, Laudikie; et usque ipsam Antiochiam; et simpliciter in omni tenemento, quod sub meo est imperio, sive secus litus aut infra terram. In omnibus enim talibus regionibus imperii mei et Romanie, vel phiscales sint aut ecclesiastice vel subjecte secretis sacrarum domuum aut ipsis intimis cognatis imperii mei, per omnia felicissimis sevastocratoribus et Cesaribus, ipsis dilectis filiabus imperii mei, nec non et ipsi mee dilectissime Auguste, sine impedimento erunt mercatores, et in ipsa etiam urbium regina nullam mollestiam ab aliis sustentantes, nec etiam ex toto usque unum obolum pro commercio vel passagio vel samariatico vel scaliatico vel portuatico vel pro aliquo alio capitulo requisiti: eandem etiam libertatem habebunt et ab eis conducta samaria et plaustra, et nec

ab eis aliquid ab aliquo requiretur. Immo quiete et sine aliqua datione omnis [regiones] imperii mei transibunt, et nec que ab eis conducentur samaria vel plaustra. vel qui eis servierunt agogiate, requirentur aliquid; nec qui eis aliquam speciem vendiderint vel ab eis emerint, exigentur commercium pro illa tui specie vel pratikium, quod deberet accipere fiscus vel praetor illius regionis, in qua fit mercatio, nisi Veneticis hoc venderetur, sed hominibus commercium dare debentibus. Placet enim imperio meo, nullum eorum, qui sub potestate imperii Romanorum sunt et cum Veneticis mercantur, in omnibus regionibus imperii mei, sive cum eis vendiderit aut adeo cum aliquo aliquid emerit, dare quicquam pro commercio vel pro aliqua alia exactione; sed eos esse liberos, tamquam et ipsi, qui commercium dare debentibus mereantur. Si quis vero ausus fuerit in aliquo eos inquietare, vel aliquid ab eis auferre, qua magna ira imperii mei erit infestandus, et quod auferetur. In quadruplum redditurus. Et hec quidem [de libertate fidelissimorum imperio meo Veneticorum, quam in omni tenemento imperii mei habebunt.

Insuper, quoniam quidem jam dicti legati prudentissimi Venetie, Petrus Michael et Octavianus Quirinus, retulerunt imperio meo, quia ex non scripto usque et nunc causis inductis ab aliquo Grecorum contra aliquem Veneticum, a legato Venetie per tempora in magna urbe existente iudicatis et solutis, interdum quidam Grecorum quibusdam civilium iudicium vel in palatio imperii mei custodientium accedentes adtractiones gravissimas fidelissimis imperio meo Veneticis superinducunt, et in carcerem retrudi eos faciunt, et omnibus aliis dedecoribus subiecti; deprecati sunt igitur imperium meum, ut et tale capitulum per presens chrysobulum verbum imperii mei solvatur, et concedatur eis, quod Greco quidem contra Veneticum agente in peccunialia causa, a legato Venetie, qui tunc in magna urbe erit, iudicium fieri debeat; Venetico vero contra Grecum similiter agente, si quidem, qui tunc fuerit cancellarius vie (63), in magna urbe iverit, apud eum causa moveri et iudicari debeat: si vero forte ipse in magna urbe non fuerit, tunc apud magnum logariastam cause iudicentur: graviter quidem imperium meum talem eorum accepit et petitionem et ex toto ab ejus complementum annuere volebat. Sed quoniam multa instantia predeclarati legati ad imperium meum fecerunt, et ne talis eorum deprecatio non exaudiretur, magnis precibus supplicaverunt, ut hoc solo capitulo separare Venetiam a Romania valente, imperium meum puram fidem et bonam circa Romaniam Venetie voluntatem non ignorans, insuper et predeclaratorum prudentissimorumque Venetie legatorum, Petri Michaelis et Octaviani Quirini, magne instantie ac supplica-

(63) Logotheta dromi indicari videtur. Infra « Vie logotheta. »

tionis inflexum, precipit [per] presens chrysobulum verbum, quod Greco quidem contra Veneticum in peccuniaria causa agente, legatus, qui per tempora in magna urbe erit, tale iudicium perscrutetur; et scripto quidem demonstrato a Greco tabulario composito, certificato etiam ab aliquo iudicum vel et epitu yppodromi vel semiomate alicujus predictorum iudicum, aut et ab aliquo pontificum vel ab aliquo tabulario vel iudice, per quem apud Veneticos dignum fide habeatur, secundum hujusmodi scripti comprehensionem decisionem causae superinduci. Sic etiam quod per quaecumque tempus a nobilissimo ei imperio meo fidelissimo protosevasto et duce Venetie ad magnam urbem mittetur legatus, et qui sub eo iudices, statim post in magnam urbem eorum introitum ostendi debeant ei, qui tunc erit vie cancellarius, aut si ipse tunc cancellarius tunc in Constantinopoli non fuerit, ei, qui tunc erit magnus logariasta; et ab eo debeat mitti ad ecclesiam Veneticorum per magnum interpretem, vel si ipsi non fuerit, per aliquem curie alium interpretem, et per unum eorum, qui cancellarie scriptis deserviant, aut per unum secreticorum magni logariastae, si talis gramaticus tunc presens non fuerit; et in medio ipsius Veneticorum ecclesie in audientiam tocius plenitudinis Veneticorum tunc in Constantinopoli existentium debeant jurare, quod recte et iuste et sine susceptione personarum vel alicujus doni dati vel promissi iudicia, que inter Grecos actores et Veneticos reos erunt, facient, nec aliquod adiutorium Veneticis tribuent, sed equali lance utriusque causam tam Greci quam et Venetici discernent et iudicabunt: Venetico reo donare debente Greco actore calumpnie sacramentum, ipso Venetico solo jurare debente decisionis causae sacramentum, ita, quod integre decisionis causae sacramentum Veneticus Greco possit referre, si vult, prout et de hoc prudentissimi legati Veneticorum meum deprecati sunt imperium. Et hec quidem, Greco contra Veneticum agente. Si vero Veneticus contra Grecum egerit, apud tunc cancellarium vie, vel eo a magna urbe absente, apud magnum logariastam querellam debeat proponere, et scripto quidem fide digno existente actori Venetico, quamvis a Greco tabulario aut iudice veli et epitu yppodromi, aut o pontifice vel Venetico tabulario vel iudice sit compositum, secundum hoc utique causa decidetur. Scripto vero actori non existente, secundum ipsum jus et actor Veneticus iudicabitur, et donabitur quidem et contra ab eo Greco calumpnie sacramentum. Jurabitur autem et ab ipso Greco ipsium decisionis causae sacramentum ita, quod Venetico possit referre e contra. Et secundum presentem formam presentis scripti hujus chrysoboli imperii mei, ex nunc et deinceps iudicia peccuniaria inter Veneticos et Grecos decidentur.

Preterea quidem, si de seditione vel repugna-

tionis inter Grecum et Veneticum existente movetur causa, magna quidem existente seditione et ad multitudinem deventa et ad homicidium forte perveniente aut magnas plagas, tunc cancellarius vie, vel eo a magna urbe absente, tunc presens (64) in palatio Vlachernarum primiceriorum et strattiotarum hujusmodi perscrutabitur causam, et ut ab eo cognoscetur, solvet et ulciscetur; parva vero et ad unum vel ad duos deducta, si quidem vulneratus plagam mediocre sustinens aut injuriam Veneticus fuerit, apud tunc cancellarium vie, vel eo a magna urbe absente, apud tunc magnum logariastam querellam proponat, et secundum leges vindictam habebit. Si vero Grecus fuerit ydiota quidem, et non ex senatus consulto aut de clarioribus hominibus curie imperii mei consistens, apud legatum Veneticorum et sub eo iudices de injuria et dedecore movebunt causam, et ab istis suscipiet vindictam. Diligenter enim imperium meum confidit, quod super hujusmodi capitulis sacramenta pro iusticia intervenientia Venetici, quibus iudicium est commissum, non despicient, immo similiter et in hujusmodi causis iusticiam custodient, quemadmodum et in peccuniariis, et non tantum honorem vel dedecus sive proficuum vel dampnum Veneticorum curabunt, quantum eorum sacramenta, que ob eis pro iusticia fiunt, in omnibus bene custodire et observare. Ne autem longa sequatur moro in iudiciis inter Grecos et Veneticos futuris, nec libelli dies nec interdictorum usque in viginti vel triginta, prout communiter secundum leges tenetur, cunnumerari meo placet imperio, sed secundum novam constitutionem sempiternae memorie imperatoris et dilecti patris imperii mei; domini Manuelis Comnani factam de iudiciis, que inter extraneos et indigenas cives conversantur.

Insuper et aliam petitionem sepius declaratam prudentissimi legati ad meum fecerunt imperium iustissimam et meo acceptabilem imperio. Petierunt enim, ut Venetico in aliqua regione imperii mei moriente nullam praetori terre ad bona defuncti Venetici per accessionem, immo secundum placitum Veneti defuncti ejus dispensentur res vel ab ejus fidei commissariis, si testamentorie contingit eum obiisse, vel ab hiis qui reperirentur tunc ibi Veneticis Annuitigitur imperium meum et tali eorum petitioni, et per presens scriptum auro signatum chrysobulum verbum jubet: nulli in tota Romania aliquod dominium exercenti, sive praetor provincie sit, sive villicus personalis vel monasterii ipsorum intimorum cognatorum imperii mei, et ipsorum etiam felicissimorum sevastocratorum et Cesarum vel dilectorum liberorum imperii mei aut ipsius dilectissime mee Auguste, licere ullo modo in Veneticorum defunctorum res manus inmittere, et aliquid ex eis usque ad unum obolum accipere,

(64) Forte *praeses*.

sed intacta omnino onetodire tam a manu dimosii A quam a manu personarum et monasteriorum, potestati defuncti vel procuratorum ejus sive ab intestato heredum custodita. Scire autem oportet: ille, qui ausus fuerit contra presens preceptum imperii mei facere, quod in quadruplum reddet ablatum, et per competentem punietur correptionem, tunc via logotheta existente seu magno logariasta talis capituli vindicte supervigilare debente et secundum presens preceptum imperii mei vindictam facere.

Omnia igitur, que per presentis chrysobuli verbi ab imperio meo corrohorata, ex (65) gratia donata generi Veneticorum imperio meo fidelissimorum, incorrupte et inmutate custodita erunt, quousque

(65) Melius et.

et Venetici ad imperium meum et Romaniam fidem secundum ea, que ab eis pacta et jurata sunt et in supraordinato scripto prudentissimorum legatorum declarata, immutata et incorrupta custodierint. Ad hoc enim et presens chrysobulum verbum imperii mei fidelissimis imperio meo traditum est Veneticis, firmum et inviolatum habere debens.

Factum mense Novembri presentis secunde indictionis sex millesimi septingentesimi septimi anni, in quo et nostrum pium et a Deo promotum subsignavit imperium.

ALEXIUS in Christo Deo fidelis imperator et moderator Romanorum Angelus.

ANNO DOMINI MCXV

NEOPHYTUS PRESBYTER.

NOTITIA.

(Ex Joanne Bapt. Cotelerio in not. ad tom. II Monum. Ecel. Græcæ.)

Istius Neophyti, monachi et inclusi, Sermones exstant in codice membranæ bibliothecæ Colbertinæ. Nam præter titulum conveniunt tempora. Oratio quippe ipsius quinta est de monacho per dæmonem decepto, anno mundi 6693, id est Christi 1185, paucis annis ante captam Cyprum ab Anglis. Quam historiam referunt multi. Videsis Allatium *De utriusque Ecclesiæ consensione* lib. II, cap. 13, et Fresnii *Familias Byzantinas*, p. 184. Alius Neophytus inclusus, δ ἀπὸ τῆς μονῆς τῆς Ἐδεργέτιδος paulo nostro antiquior, memoratur in Catalogo episcoporum Byzantii, p. 303 *Juris Græco-Romani*, de quo t. I, p. 741, 742.

ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

ΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑΝ ΚΥΠΡΟΝ ΣΚΑΙΩΝ.

NEOPHYTI PRESBYTERI

MONACHI ET INCLUSI

DE CALAMITATIBUS CYPRI.

1. Nubes obteggit solem, et nebula montes ool- B lesque; unde per aliquod tempus cohibetur solis calor et splendidus radius. Nos quoque jam a duodecimi annis coerctet nubes ac nebula sibi mu-

α'. Νεφέλη καλύπτει ἥλιον, καὶ ὀμίχλη ὄρη καὶ βουνούς δι' ὧν ἀπέργεται θάλασις καὶ φωταυγῆς ἡλίου ἀκτίς χρόνῳ τινί. Ἐργεὶ δὲ καὶ ἡμᾶς δώδεκα χρόνους ἤδη νεφέλη καὶ ὀμίχλη ἀλλεπαλλήλων δεινῶν

τῶν τῆ χώρα συμβεσηκότων. Κρατηθείσης μὲν γὰρ τῆς Ἱερουσαλήμ ὑπὸ τοῦ ἀθέου Σαλαχαντι, τῆς δὲ Κύπρου ὑπὸ Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ, μάχαι λοιπὸν καὶ πόλεμοι, ταραχαὶ καὶ ἀκαταστασίαι, λαφυραγωγίαι καὶ δεινὰ συναντήσεις, τὴν γῆν ἐν ᾗ οἱ δηλωθέντες ἤρξαν κατακάλυψαν νεφέλης καὶ ὀμίχλης πλέον. Ἰδοὺ γὰρ ὁ ζωηφόρος τοῦ Κυρίου ἡμῶν τάφος καὶ τὰ λοιπὰ ἅγια ἐδοθησαν τοῖς κυσί Μουσουλ· μάνοις διὰ τὰς ἡμαρτίας ἡμῶν, καὶ δακρύει ἐν τῇ τοιαύτῃ συμφορᾷ πᾶσα ψυχὴ φιλόθεος· Ταραχθίνα δὲ καὶ τὰ ἔθνη, καὶ βασιλεῖται κλιθεῖσαι. κατὰ τὸ γεγραμμένον· ὁ Ἀλαμανίας, φημί, καὶ ὁ Ἑγκλινας, καὶ πᾶν ἔθνος σχεδὸν, κεκίνηται ὑπερ τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἤνυσαν οὐδέν. Οὐδὲ γὰρ ἠύδοκῆσεν ἡ πρόνοια κύναις ἐξῶσαι καὶ λύκους ἀντεισάξει. profecerunt. Neque enim placuit divinæ providentiæ, canes expellere, ut lupos in eorum locum induceret.

β'. Καὶ ἰδοὺ εἴς χρόνους ἐπὶ τὸ χεῖρον τὰ κύματα Β κορυφοῦνται. Ἔτι τε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ἡμῶν ὁ πνευματικὸς, πρὸς ἃν δηλαδὴ ταῦτα ἐγράφοντο, τὰ δεινὰ μὴ ὑποφέρων βλέπειν τε καὶ ἀκούειν καὶ ἐκ μέρους αὐτῶν πάσχειν, μετὰ πολλὰς περινοίας καὶ μηχανὰς ἐξέφυγε χεῖρας μαιφόνους οὐα παντὶ τῷ λαῷ αὐτοῦ θεῖα ῥοπή, καὶ προσφοιτήσας Ἀγγέλῳ τῷ βασιλεῖ Κωνσταντινουπόλεως, προσεδέχθη ἐντίμως, καὶ τὸ σέβαστοῦ γέρας εἴληφεν ἐξ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ τὴν ὑπόσχισιν ἐκπληρῶν, ἰδοὺ σὺν Θεῷ γράφω καὶ τὰ ἐπιλοιπα, ὡς ὑπεσχόμην, τοῖς ἐντυγχάνουσι παραδηλῶν τὴν ἐνεστῶσαν δυσχέρειαν τῶν πραγμάτων· ἥτις ἔρα δυσχέρεια ποῦ δὴ καταλήξει, οἶδεν οὐδεὶς ἐν ἀνθρώποις, εἰ μὴ μόνος ὁ ἐπιτιμῶν τῇ θαλάσῃ καὶ τοῖς ἀνέμοις, καὶ γαληνῶσιν. Ἐνεα τινὰ καὶ δυσήκουστα, τὰ τῆ χώρα ταύτῃ συμβεδηκότα δεινὰ· καὶ τοιαῦτα ὡς πάντας τοὺς αὐτῆς πλουσίους ἐπιλαθεῖσθαι πλοῦτου αὐτῶν, λαμπρῶν οἰκημάτων, συγγενῶν, οἰκετῶν, ἀνδραπόδων, πλήθους ποιμνίων, βουκελίων, λακινῶν (3), βοσκημάτων παντοίων, χωρῶν σιτοφόρων, καὶ παμφόρων ἀμπέλων, καὶ παραδείσων ποικίλων, καὶ μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἀποκλωσῆαι λάθρα πρὸς χώρας ἀλλοδαπὰς καὶ πρὸς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων. Ὅσοι δὲ διαφυγεῖν οὐκ ἔσχυσαν, τίς ἰκανὸς ἐκτραγωδηῖσαι τὰς θλίψεις αὐτῶν, τοὺς ἐτασμοὺς, τοὺς δημοσίους φυλακισμοὺς, τὴν δλκῆν τῶν ἀπαιτουμένων χρημάτων, μέχρι χιλιάδων τόσων καὶ τόσων; Ταῦτα δὲ συγκεχώρηται γενέσθαι δι' ἡμαρτίας ἔργον φήσῃ Θεοῦ δικαίᾳ· ἵνα, ταπεινωθέντες, καταξιωθῶμεν ἴσως συγγνώμης.

Γ'. Χώρα ἐστὶν Ἱγκλιτέρρα πόρρω τῆς Ῥωμανίας κατὰ βορρᾶν, ἐξ ἧς νέφος Ἱγκλίνων σὺν τῷ ἄρχοντι αὐτῶν, εἰς πλοῖα μεγάλα λεγόμενα νάκκας

¹ Psal. xlv, 7. ² Matth. vii, 26.

(1) Fridericus I.

(2) Richardus.

(3) λακινῶν. Divinavi λακινῶν, ac tentavi de porcellis exponere, quasi λακίνιον et λακταῖος idem sint; qua de postrema voce egi t. I.

A tuo succedentium calamitatum, quæ regioni nostræ contigerunt. Etenim obtenta Hierosolyma per impium Salachanti seu Saladinum, et Cypro per Isaacium Comnenum, deinceps pugnæ et bella, tumultus ac seditiones, deprædationes sævique casus terram in qua prædicti imperarunt magis cooperuerunt, quam nubes et nebula. Ecce enim vivificum Domini nostri sepulcrum, cæteraque sancta, tradita sunt propter peccata nostra canibus Musulmanis; quare in tanta calamitate lacrymatur omnis anima quæ Deum diligit; sed et juxta id quod scriptum est, *Conturbatæ sunt gentes, et inclinata sunt regna*¹: Alamanis, inquam, monaroha (1), et ille Angliæ (2), cunctæque propemodum nationes pro Hierosolymis motæ sunt, nec quidquam

2. Et ecce jam duodecimus annus est, ex quo in pejus fluctus tument. Ipse præterea spiritualis filius noster, ad quem videlicet ista scripsimus, ærumnas nec videre nec audire nec ex parte sæpe valens, post multa solerter et artificiose facta, crudeles manus cum omni populo suo, per gratiam Dei effugit; cumque se contulisset ad Angelum Constantinopolis imperatorem, honorifice exceptus est, atque sebasti dignitatem ab eo accepit. Ego vero quod promiseram adimplens, ecce Deo juvante, etiam reliqua scribo, juxta pollicitationem meam, iisque qui lecturi sunt notam facio, præsentem rerum difficultatem; quæ sane difficilissimas, quo cessura sit, nullus inter homines novit, nisi solus ille qui increpat mare ac ventos, et ad tranquillitatem redeunt². Mala quæ in hac regione evenerunt, mira sunt, vixque possunt audiri; atque sunt ejusmodi, ut cuncti hic divites obliti fuerint suarum divitiarum, splendidarum lædum, cognatorum, domesticorum, mancipiorum, multitudinis gregum, armentorum, porcellorum, pecudum omnis generis, agrorum frumenti feracium, vinearum fertilissimarum, variorumque viridarium; atque cum multa festinatione clam ad extraneas regiones et ad urbium reginam (4) abnavigaverint. Eorum autem qui effugere non potuerunt, quis sufficere tragice enarrandis angustiis, disquisitionibus, publicis in carcerem conjectationibus, postularum pecuniarum quantitate usque ad tot millenaria. Cæterum hæc fieri permisit justum Dei iudicium, ob peccati gravitatem, ut ad humilitatem redacti, venia fortasse digni habeamur.

3. Regio est Anglia, longe a Romania ad aquilonem, e qua Anglorum nubes cum eorum principe oonscensis magnis navigiis, quæ nacæ (5) appellan-

Sed in re obscura suo quisque utatur arbitrio. Suspiciabitur fortasse nonnullus λακινῶν a λαγῖνῃ, lepυς.

(4) Constantinopolim.

(5) Glossar. Fresnii.

tur, ad Hierosolymam trajecerunt. Nam tunc Alamanorum princeps cum nongentis millibus militum, uti aiunt, expeditione suscepta, ad Hierosolymam ipse quoque tendebat: cumque prætergressus fuisset Iconiittractum, et Orientales partes pertransiisset, exercitus longitudine viæ, et fame et siti labefactatus est; ipsorum vero imperator, equo vectus, in quodam flumine submersus et suffocatus est. Anglus autem ad Cyprum appellens, homo miserrimus invenit eam, tanquam nutricem matrem: quod si non contigisset, is quoque forsitan eadem passurus fuisset quæ Alamanus. Qua porro ratione capta sit Cyprus, id etiam cursim narrabo.

4. Quando usus postulaverit, ut beatæ memoriæ piissimus imperator Manuel Comnenus quemdam mitteret custodem ad imperialia Armeniæ præsidia, unum e cognatione sua mittit, admodum juvenem, Isaacium nomine, qui per aliquot annos castra cum servavisset, bello cum Armeniis conflixit: a quibus captus, venditur Latinis. Hi hominẽm ferro vinotum per annos non paucos detinuerunt. Nam obierat imperator Manuel ipsius avunculus, imperiumque reliquerat Alexio filio suo qui etiam puer erat: qua de causa, cum eo imperans ejus patruus Andronicus, juveniculum interemit, imperiumque occupavit. Exoratus autem a senata, mittit plurimum pretii, atque a Latinis redemit memoratum Isaacium. Qui in Cyprum veniens, obtinet eam, et proclamatur imperator. Perque annos septem inibi dominatur. Insulam autem non tantum vexavit, divitumque bona omnino diripuit, sed et proceres suos quotidie exagitabat et affligebat, adeo ut omnes in angustiis viverent, modumque aliquem quærerent quo possent ab illo effugere.

5. Quæ cum ita se haberent, ecce Anglus irruit in Cyprum: statimque ad eum cuncti accurrunt. Tunc imperator desertus a populo, ipse se Anglo dedit. Anglus ferreis vinculis ligat, ingentes illius thesauros rapit, regionem atrociter depredatur, atque ita ad Jerusalem navigat, relictis navibus quæ terram diffenderent, ac post eum mitterent. At Isaacium Cypri imperatorum ferro vinotum includit in castello Marcappo [*All. Margato*] vocato. Atque sceleratus cum nihil profecisset adversus similem ei Salachantinum, hoc solum peregit,

(6) σχιδεύειν τὴν χώραν. Dissindere regionem ad depredandum, a σχίδος σχίδα, σχίζειν. Joannes Buchaita, p. 50:

Εἰς σχίδος.

Τεσσαράκοντα συμμάχους θελοῦς ἔγω,
Τεσσαράκοστα φράσσομαι παραστάτις.
Τίς πρὸς τοσοῦτους χεῖρας ὀπλίτας ἄροι;
Τίς πρὸς φάλαγγα μαρτύρωγ στήσοι μάχην;
Ὅρα σχιδεῦτα, πρὸς τίνας μοι συμπλέκη,
Ἦσῳ στρατῶν δὲ συμβαλεῖν τολμᾷς μάχην,

In ratem.

. *Quadraginta auxiliarios divinos habeo,*

Α συνεσελθόντες, τὸν πλοῦν πρὸς Ἱεροσόλυωα ἔδρων· τότε γὰρ καὶ ὁ Ἀλαμάνων ἄρχων μετὰ ἑννακοσίων χιλιάδων, ὡς φασί, στρατοπέδων, πρὸς Ἱεροσόλυμα καὶ αὐτὸς τὴν ὁμὴν ἐποιεῖτο. Παρελθὼν δὲ τὴν χώραν τοῦ Ἰκονίου, καὶ τὰ ἀνατολικὰ μέρη διερχόμενος, διεφάρησαν τὰ στρατοπεδα τῶν μήκει τῆς ὁδοῦ, καὶ τῶν λιμῶν καὶ τῆς δίψης· ὁ δ' αὐτῶν βασιλεὺς ἔν τινι ποταμῶ ἀπεπνίγη ἐποχούμενος ἱππῶν. Ἰγκλίτερ δὲ τῆ Κύπρω παραβαλὼν, εὗρεν αὐτὴν ὁ πανάθλιος ὡς τιθνηοῦσαν μητέρα· καὶ εἶ μὴ γέγονε τοῦτο, τὰ τοῦ Ἀλαμάνου ἴσως ἔμελλε πέισεσθαι καὶ αὐτός. Ἡὼς δὲ Κύπρον [*Ἀπ Κύπρος?*] ἔβλω, ἐπιδρομὰδην λέξω καὶ τοῦτο.

δ'. Ὡς ἐγένετο ἐν χρήσει ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει εὐσεβέστατος βασιλεὺς Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς φρουρὸν στεῖλαι τινα πρὸς τὰ βασιλικὰ φρούρια τῆς Ἀρμενίας στέλλει τινὰ τῶν αὐτοῦ συγγενῶν κομιοῦ νέον, Ἰσαάκιον τοῦνομα· ὃς χρόνους τινὰς τὰ κάστρα, περιφυλάξας, συνάπτει πόλεμον μετὰ τῶν Ἀρμενίων· καὶ παρ' αὐτῶν ἀλωθεῖς, πιπράσκειται τοῖς Λατίνοις. Οἱ δὲ σιδηροέσιμον αὐτὸν κατεῖχον χρόνοις ἱκανοῖς, Ἦν γὰρ τελευτήσας ὁ βασιλεὺς Μανουὴλ ὁ θεῖος αὐτοῦ, ἔλασας τὴν βασιλείαν Ἀλεξίῳ τῶν υἱῶν αὐτοῦ παιδαρίῳ ὄντι καὶ αὐτῶν. Δι' ἣν αἰτίαν, συμβασιλεύσας αὐτῶν Ἀνδρόνικος ὁ θεῖος αὐτοῦ, ἀναίρει τὸ παιδάριον, κρατήσας τῆς βασιλείας. Δυσωπηθεῖς δὲ παρὰ τῆς συγκλήτου βουλῆς, στέλλει πάμπολλα λύτρα, καὶ ἐξωνεῖται ἐκ Λατίνων τὸν ῥηθοντα Ἰσαάκιον. Ὅς ἐλθὼν ἐν τῇ Κύπρω κρατεῖ αὐτὴν, καὶ φημίζεται βασιλεύς. Καὶ κρατεῖ αὐτὴν ἐπὶ χρόνους ζ'. Ἐκάκωσε δὲ οὐ τὴν χώραν ἀπλῶς, καὶ τῶν πλουσίων τοὺς βίους καθόλου διήρπασεν ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰδίους ἄρχοντας αὐτοῦ ποινηλατῶν καθεκίστην καὶ θλίβων, ὥστε πάντας ἐν ἀμηχανίᾳ διαγεῖν, καὶ τρύπον τινὰ ἐπιζητοῦντας φεύξασθαι ἀπ' αὐτοῦ.

ε'. Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, ἰδοὺ καὶ Ἰγκλίτερ προσβάλλει τῇ Κύπρω· καὶ θάπτον πρὸς αὐτὸν ἔδραμον πάντες. Τότε ὁ βασιλεὺς, ἔρημος ἑναπομείνας λαοῦ, προῦδωκε καὶ αὐτὸς, χερσὶ τῶν Ἰγκλιτεῖβρων, Ὅν καὶ δῆσας σιδηροῖς, καὶ τοὺς αὐτοῦ θησαυροὺς διαρπάσας σφόδρα πολλοὺς, καὶ τὴν χώραν σκυλεύσας δεινῶς, ἀποπλεῖ πρὸς Ἱερουσαλεμ, πλοῖα καταλείψας τοῦ σχιδεῦειν (6) τὴν χώραν, καὶ στέλλειν ἔπισθεν αὐτοῦ. Τῶν δὲ βασιλεῖ Κύπρου Ἰσαακίῳ κατακλείει σιδηροδεσμῶ ἐν καστῆλλῳ καλουμένῳ Μαρκάππῳ. Κατὰ δὲ τοῦ ὁμοίου αὐτῶν Σαλαχαντι-

Quadraginta sociis communior.

Quis adversus tot tantosque manus armatas levaverit?

Quis contra martyrum cohortem pugnam instiuerit?

Vide, pirata, cum quibus mihi conficturus sis.

Quantoque cum exercitu aude inire certamen.

Ita intelligo et interpretor versus, in quibus fassus est vir doctus se nescire quid esset σχίδος et σχιδεῦτά. Est procul dubio σχίδος idem ac σχεδία. Atque ita ex metaphora, velim etiam exponi Nilum narratione 1, pag. 19, καὶ ἐκείντο καθέδριν νομιζόμενοι σχεδία ὀπλισμένων νεκρῶν. *Et jacebant, dormire visi, pontes seu rates armatas, tum mortuorum.*

νου άνύσας μηδὲν ὁ ἀλιτήριος, ἤνυσε τοῦτο καὶ ἄ μόνον, διακράσας τὴν χώραν Ἀσπίνοις χρυσίου χιλιάδων λιτρῶν διακοσίων. Διὸ καὶ πολλὸς ὁ ὄλουγμος, καὶ ἀφόρητος ὁ καπνὸς, ὡς προεῖρηται, ὁ ἐλθὼν ἐκ τοῦ βορέε. Περὶ ὧν ὁ θέλων δηλῶσαι κατὰ μέρος καὶ ὁ χρόνος ἐπιλείψει.

ζ'. Μαινομένης θαλάσσης ἐκ πολλῆς τρικυμίας καὶ πολλῆς καταιγίδος οὐδὲν ἀποδέει νῦν τὰ τῆς χώρας ἡμῶν μᾶλλον δὲ καὶ χειρὸν ἀγρίας θαλάσσης. Ἐκείνη γὰρ τὴν ἀγριότητα διαδέχεται γαλήνη· ἐνθάδε δὲ ὁ κλύδων καθεκάστην ἐπαύξει, καὶ τὸ βαγδαῖον αὐτοῦ τέλος οὐκ ἔχει· εἰ μὴ που ἀκούσειε, Μέχρι τούτου ἐλεύσῃ, καὶ οὐχ ὑπερβήσῃ, ἀλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσεται σου τὰ κύματα. Ἐν τῇ Λευιτικῇ βίβλῳ γέγραπται διαβρήδην τὰ ἐν τῇ γῆ ἡμῶν συναντήσαντα πῆματα, ἦτοι πόλεμοι, ἦτται, σποραὶ διακηνῆς, ὑπεναντίων ἐδωδῆ καμάτων ἡμῶν καὶ ἡ ἰσχὺς ἡμῶν ἐγένετο εἰς οὐδὲν καὶ ἐγενόμεθα ὀλιγοστοί· καὶ λαὸς ἀλλότριος ἐπληθύνθη ἐν τῇ γῆ ἡμῶν. Ἐπορεύθητε πρὸς με πλάγιοι, λέγει ὁ Θεὸς, κἀγὼ πορεύσομαι πρὸς ὑμᾶς ἐν θυμῷ πλαγίῳ. Καὶ γὰρ οὕτως ἔχει. Εἰ μὴ πῶ γὰρ τις νοσήσας χωλανεῖ, οὐδ' ὁ ἰατρὸς ἐπάγει τομὴν μετὰ πικρίας καὶ καύσεως. Δῆλον ὅτι καὶ ἡμεῖς, εἰ μὴ που πολλὰ τὸν πανάγαθον ἰατρὸν ἡμῶν παρεπικράναμεν, καὶ πλαγίως πρὸς αὐτὸν ἐπορεύθημεν, οὐκ ἂν καὶ αὐτὸς πλαγίως πρὸς ἡμᾶς διετίθη, σωτηριωδῶς καταπιραίνων ἡμᾶς.

A quod Latinis Cyprum vendidit ducentis millibus auri librarum. Quocirca ejulatus multus, et intolerabilis fumus, ut antea dictum est ex Aquilone venit: de quibus eum qui voluerit sigillatim exponere, tempus disiciet.

6. Præsens hujus loci status nequaquam inferior est mari ex ingenti tempestate, vehementique procella furiose agitato; quinimo feroci mari deterior, siquidem pelagi ferocitatem tranquillitas excoipit; hic vero singulis diebus crescit fluctuatio, ejusque impetus finem non habet; nisi forte audierit: *Hucusque venies, et non prætergredieris, sed in te comminuentur fluctus tui*³. In Levitici libro⁴ aperte scriptæ sunt clades quæ in terra nostra evenerunt: bella scilicet, devietiones, sationes in vanum, nostrorum laborum per adversarios comestio; et furtudo nostra ad nihilum recidit; pauci facti sumus; et populus alienus multiplicatus est in terra nostra. *Ambulavistis erga me obliqui*, dicit Deus, *et ego ambulabo erga vos in furore obliquo*. Etenim ita res habet. Nisi enim aliquis ægrotans claudicaverit, neque inducit medicus sectionem cum acrimonia et ustione. Patet quod etiam nos nisi plurimum exacerbavissimus summæ bonitatis medicum nostrum, et oblique erga illum ambulavissimus, nequaquam et ipse erga nos oblique affectus fuisset, salubriter nos amaritudine replens.

³ Job xxxviii, 11. ⁴ Levit, xxvi, 16 et seqq.

ANNO DOMINICI MCMXCV.

JOANNES CHILAS

EPHEDI METROPOLITA.

NOTITIA ET FRAGMENTA

(Ex Angeli Maii Præfatione ad tomum VI Spicilegii Romani p. xvi.)

Inter codices Vaticanos, qui dogmaticas controversias de Spiritu sancti processione etiam a Filio, vel de Romanæ Ecclesiæ primatu continent, vel subnatas alias per schisma et animorum æstum quæstiones, multa Græcorum opuscula occurrere alibi dixi, quorum unum vel alterum peculiariter commemorabo, indidemque excerpta depromam. Atque in primis Joannis Clidæ (sive Chilæ) metropolitæ Ephesi perdoctum vidi libellum ob schismatis detestationem conscriptum; et quidem duplici in exemplari, altero latiore cod. Ottob. 225, altero autem strictiore oratione comprehensum cod. Ottob. 213. Homininis scriptique vix mentionem facit Allatius *Contra Greghthonum*, p. 644, et *De consensu* p. 513, denique *De Methodiis* p. 365 et 377, quo postremo loco particulam quoque recitat. Nam altera illa particula quæ p. 514 *De cons.* legitur, ex diverso Ephesii scripto dimanat. Fuit hic Joannes inter Ephesi metropolitæ hoc nomine quintus, qui tempore synodi Constantinopolitanæ innotuit, sub Andronico secundo, Michaelis octavi filio, congregatæ ob sedandos Ecclesiæ Græcæ motus, seu schisma inter Arseniotes ac Josephinos propter ambitum sedis patriarchalis concitatum. Etsi autem apud Lequinium *Or. ch.* dicitur synodo Ephesius non interfuisse, nunc contra accidisse cernimus; etenim

ipse coram synodo sermonem hunc recitavit aut obtulit de tollendo schismate copiosum atque disertum et ecclesiastica eruditione plenum: cui similis est Methodii monachi tractatus, eodem tempore et occasione scriptus, et a nobis *Script. vet.* t. III editus. Quare utraque lucubratio propter generalem schismatum vituperationem valde utilis videtur et prudens. Est hic opusculi titulus et initium in codice Vat. Ottob. 213.

Joannis metropolitæ Ephesi oratio composita contra schismaticos, ex diversis canonibus et scriptis demonstrationibus comprobans, quod cum Ecclesia est orthodoxa, absurde nonnulli ab hac secedunt.

Nihil est in humana vita charitate excelsius et suavius, nihil in orbe pace et concordia utilius ac jucundius. Deus enim charitas est et appellatur; pax autem Dei et secundum Deum, omnem intellectum superat, ut Scripturæ nos docent. Pax nimirum et charitas Creatori Dominoque omnium, ut cælos inclinaret atque in terram descenderet persuaserunt. Descenditque reapse, et pro nobis atque ad similitudinem nostram, excepto peccato, verus homo est factus; atque humana omnia et agens et patiens, propinquis æque ac remotis pacis bonum nuntiavit. Eisdem, paci scilicet et charitati, ap-
prime studens fidelissimus gentis nostræ imperator convocavit ut cernitis hoc loco universos, ut et ipse cum Deo pacis bona nobis annuntiet, et diuturnam contentionem dissolvat, atque ad priscam discordantes pacem reducat.

Τοῦ μητροπολίτου Ἐφέσου Ἰωάννου λόγος συν-
θεθεὶς κατὰ σχισματικῶν ἐκ διαφορῶν κανόνων
καὶ γραφικῶν ἀποδείξεων ἀποδεικνύς ὅτι
ὀρθοδοξοῦσης τῆς Ἐκκλησίας ἀλόγως τῆς
δίστανται.

Οὐδὲν ἀγάπης ἐν βίῳ ἀνώτερον καὶ ἡδύτερον, καὶ
οὐδὲν εἰρήνης καὶ ὁμονοίας ἐν κόσμῳ λυσιτελέστερον
καὶ τερπνότερον· ἀγάπη γὰρ ὁ Θεὸς ἐστὶ τε καὶ
ὀνομάζεται· καὶ ἡ κατὰ Θεὸν εἰρήνη καὶ τοῦ Θεοῦ
πάντα νοῦν ὑπερέχει ὡς δεδιδῶμεθα. Αὗται καὶ
τὸν Δημιουργὸν καὶ Δεσπότην τῶν ὅλων κλῖναι τε
τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς καταβῆναι κατέπει-
σαν. Καὶ μέντοι καὶ καταβέβηκε, καὶ καθ' ἡμᾶς δι'
ἡμᾶς χωρὶς ἀμαρτίας κατ' ἀλήθειαν ἄνθρωπος
γέγονε· καὶ πάντα τὰ μὲν δράσας, τὰ δ' ὑποστὰς
τὰ ἀνθρώπινα, τοῖς ἐγγύς καὶ τοῖς μακρὰν τὸ καλὸν
τῆς εἰρήνης εὐηγγελίσατο. Ταύτας καὶ ὁ πιστότατος
τοῦ γένους ἡμῶν βασιλεὺς εἴπερ τις ἕτερος ἀγαπή-
σας, συγκαλεῖται, ὡς ὁρᾶτε, τοὺς πάντας ἐνταῦθα,
ὅπως ἂν μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὸς τὰ τῆς εἰρήνης
ἡμῖν εὐαγγελίσῃται ἀγαθὰ, καὶ τὸν πολυήμερον πό-
λεμον καταλύσῃ, καὶ πρὸς τὴν ἀρχαίαν τὰ διεστώτα
ἐπαναγάγῃ συνάφειαν.

Pergit deinde Ephesius historiam schismatum diversarum per orbem ecclesiarum, atque ipsorummet inter se Græcorum latissimo sermone describere ac deplorare, et canonum Patrumque veterum auctoritate castigare. Summa autem sermonis est, ut neget Ephesius, ullum unquam schisma licere nisi ob evidentem ac judicatam hæreseos causam: nam cætera ἐγκλήματα etsi pœnis vindicanda sunt, non tanti esse tamen ut ad summum secessionis malum compellant; nedum liceat διὰ τινος μικροφυχίας, ut ait sanctus Basilius, propter aliquas pusilli animi affectiones vel acerbitates, perniciem tantam populis Dei inferre. Qua doctrina diu tradita, homo Græcus memorabilem hujusmodi sententiam dicit: Σημειῶσαι ταῦτα, ἵσως γὰρ ὠφελήθησονται οἱ κακῶς (†) λέγοντες ἄποσχισθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Ῥώμης, πρὸ τοῦ καταδικασθῆναι αὐτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ὡς κακόφρονας. *Nota hanc doctrinam, quæ fortasse eis proderit, qui nos inique schisma fecisse aiunt a Romano pontifice, ante quam definitum sit, vel ipsum vel ejus asseclas pravum dogma fovere.* Bene hæc habent: nihilominus ob ea quæ dicit f. 25 b, schismaticus Ephesius credendus est. Ibi enim laudat Andronicum, quod adeptus sceptrum, illico patrium (id est patriæ) dogma professus sit, quovis alio ob peregrinitatem excluso, et quod omnem novitatem corruptelamque doctrinæ abjecerit, etc.; quibus verbis reditum Andronici ad schisma post Michaelis parentis obitum, qui anno contigit 1282, significare ac dilaudare videtur.

Reliqua omitto, quæ multa in medio sunt, donec infra f. 45 de prudentia ecclesiastica scribit auctor, quo nempe necessitate aut vi gravi aliqua urgente (excepta ratione fidei) de stricto canonum jure declinandum sit, ne, dum partem mordicus tenere volumus, summam perdamus. Quam sententiam sancti Cyrilli auctoritate confirmat brevi Epistola ad Gennadium archimandritam, quæ inter editas est t. V, part. II, p. 191. Mox Ephesius prosequitur suum propositum diversis exemplis roborare, recitataque parte Epistolæ Joannis VIII papæ ad Basilium imperatorem quæ in Photiana synodo legitur, de antiquatis multis ob tempora mutata canonibus disserit; quam particulam ideo libentius hic recitabo, quia duarum Latinorum canonum collectionum summaria hoc volumine edidi; quantumvis enim boni sint ii canones ac plerique utiles, non ita certe sunt immobiles atque rati, ut eos Ecclesiæ auctoritas, pro rerum temporumque adjunctis, variare prudenter nequeat.

En verba Ephesii cod. 213, f. 202:

(1) Ita in cod. 225 f. 19, b. At in cod. 213 καλῶς. Attamen in contrario adverbio idem manet sensus, qui a præcedentibus determinatur, nempe quod ante latam hæreseos sententiam non liceat

a suo pastore discedere. Si καλῶς mavis, dico: hæc doctrina fortasse tibi proderit (id est eos emendabit) qui nos recte discessisse aiunt, etc.

“Ὅσους δὲ κανόνας τῶν ἀρχαιοτέρων οἱ μετ’ ἐκείνους ἀρχιερεῖς καὶ μεγάλοι Πατέρες ἡμῶν ἀργίᾳ τελείᾳ συνέσειλαν, τί χρῆ καὶ λέγειν ἡμᾶς; Ἰσαῖον οἱ τὰ ἱερὰ τῶν κανόνων πεπαιδευμένοι μαθήματα. Ποῦ γὰρ ἔστιν ὁ κανὼν ἐκείνος ὁ τοὺς ἐπισκόπους συνοικεῖν ταῖς οἰκαίαις αὐτῶν γυναιξίν ἐντελλόμενος; Ποῦ ἐκείνος ὁς τοὺς σχισματικούς καὶ τοὺς αἰρετικούς ἐξαναβαπτίζεισθαι διατάττειται; Ποῦ ὁ διοριζόμενος πάλιν ἑπτὰ διακόνους εἶναι καὶ μόνους ἐν ἐκάστῃ τῶν πόλεων; Ποῦ ὁ μετὰ τὸ φαγεῖν ἡμᾶς κατὰ τὴν μεγάλην εἴ μετέχει τῶν φρικτῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, μιμήσει τάχα τοῦ Κυριακοῦ δείπνου ἐκείνου, νομοθετῶν; Ποῦ κάκεινος ὁς τοῖς πλήθεσι τῶν ἐπισκόπων ἐκλογὴν ποιεῖσθαι καὶ ψῆφον ἐπίτρεπε; Καὶ μακρὸν ἂν εἴη τοὺς ἀπρακτῆσαντας τῶν κανόνων πάντας ἐκλέγεσθαι νῦν καὶ εἰς μέσον παραγεσθαι.

A Quot autem antiquorum præsulum canones a posterioribus episcopis magnisque Patribus sint omnino sine effectu habiti, cur nos dicere oportet? Id videlicet sciunt qui canonicas disciplinas didicerunt. Ubi est enim jam ille canon qui mandat episcopis ut cum sua quisque conjuge habitet? Ubi ille qui schismaticos et hæreticos rebaptizari præcipit? Ubi rursus illo qui septem tantum diaconos in unaquaque urbe esse decernit? Ubi ille, qui constituit ut cibo præsumpto, in quinta magna feria tremendis Christi mysteriis communicemus, idque ob imitationem fortasse cœnæ Dominicæ? Ubi et ille qui populi multitudini in episcoporum electione suffragium permittit? Longum esset antiquatos omnes jacentesque canones nunc seligere atque in medium proferre.

B

JOANNIS CHILÆ

EPHESI METROPOLITÆ

AD IMPERATOREM ANDRONICUM SENIOREM

LIBELLUS

DE PROCESSIONE SPIRITUS SANCTI.

(Apud Allatum *De consensione*, p. 514.)

Ἰωάννου τοῦ Χαιλᾶ μητροπολίτου Ἐφέσου πρὸς C τὸν αὐτοκράτορα. Τὴν ἐκπόρευσιν ἀκίνητον ἰδιότητα τοῦ παναγίου Πνεύματος οἶδεν ἡ κοινὴ δόξα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ μηδὲν ἕτερον, ἢ μόνην τὴν ἐκ τοῦ Πατρὸς φυσικὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ περιστάνουσιν. Τὸ γοῦν δοξάζειν, καὶ γράφειν τὴν ἐκπόρευσιν ταύτην, νῦν μὲν ἐπὶ τῆς θεολογίας τὴν ὑπαρξίν σημαίνει αὐτὴν, νῦν δὲ αὐτὴν τὴν ἔκφασιν τὴν ἀίδιον, ἢ τὴν ἐκλαμψίν ἢ τὴν φανέρωσιν βλάσφημον, καὶ τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων ἀλλότριον, καὶ παρὰ τοῦτο, καὶ ἀναθέματός ἔστιν· πάλιν τὸν προβολέα τοῦ παναγίου Πνεύματος αἷτιον, ὡς καὶ τὸν Γεννητόρα τοῦ Ἰῶου αἷτιον, ἢ κοινὴ τῶν Πατέρων οἶδεν ἔννοια καὶ ὁμολογία. Πρὸς δὲ καὶ τὴν προβολὴν ταῦτ’ ἐκπορεύσει δύνασθαι, καθάπαξ οἱ πάντες γινώσκουσιν. Ὅ μὴ τοῖνον οὕτως, ἀλλ’ ἐτέρως φρονῶν, δογματίζων τε καὶ γράφων, ὡς ποτὲ μὲν ὁ προβολεὺς τὸν αἷτιον σημαίνει τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ ἡ προβολὴ τὴν ἐκ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ φυσικὴν ὑπαρξίν· ποτὲ δὲ ἐκείνος μὲν τὸν φανερωτὴν, αὐτὴ δὲ τὴν ἀίδιον ἔκφασιν, ἢ τὴν ἔκλαμψιν, εἴτ’ οὖν τὴν φανέρωσιν τοῦ παναγίου Πνεύματος, πρὸς τὸν βλάσφημος οὗτος ἡμῖν, καὶ περιφανῆς παραδειγματιστῆς, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀποβολῆς, καὶ βδελύγματος ἔστιν. Ὡσαύτως καὶ τὴν πρόθεον πάλιν ἐπὶ τοῦ παναγίου Πνεύ-

Processionem, immobilem proprietatem sanctissimi Spiritus, communis Ecclesiæ sententia novit, nihilque aliud, quam solam ex Patre naturalem existentiam illius exprimentem. Quare sentire ac scribere, processionem hanc, nunc quidem in theologicis existentiam ipsam notare, nunc expirationem sempiternam, sive illuminationem sive revelationem, blasphemum et ab apostolicis dogmatibus alienum est, proptereaque dignum, quod anathemate feriat. Rursum, productorem sanctissimi Spiritus causam, quemadmodum et Genitorem Filii causam, communis Patrum sententia novit et profitetur. Item, productionem et processionem idem valere, omnino apud omnes in confesso est. Qui itaque, modo ab hoc diverso, aut sentit, aut enuntiat, aut scripto tradit; aliquando scilicet productionem, sancti Spiritus causam, et productionem ex Patre illius naturalem existentiam, notare; aliquando vero notare revelationem, et ipsam sempiternam explicationem, sive illustrationem, sive revelationem sanctissimi Spiritus; aperte hic apud nos blasphemus est, et manifestus prævaricator, proptereaque dignus, quem abjiciamus, et detestemur. Eadem ratione rursus productionem de sanctissimo Spiritu dictam, et solam

existentiam sanctissimi Spiritus designantem, A Deiferi Patres et intelligunt et accipiunt, quemadmodum et processionem ipsam, et productionem. Quare circa hanc vocem quippiam innovantes, aut decernentes, aut monumentis consignantes, eam scilicet aliquando in divinis Litteris existentiam designare, aliquando revelationem, illuminationem et explicationem, rectorum hi dogmatum adulteratores, et longe a veritate aberrantes, censentur; prætereaque detestabiles sunt, dignique, quos omnes aversentur. Ista hunc in modum præteritis temporibus sancta Dei ecclesia novit, tenuit, sancivit, docuit, et professæ est. Hæc nos quoque non una ratione tenere, decernere, docere, profiteri, multo abhinc tempore ab eadem accepimus. Hæc et ad hunc diem nobiscum lites exercentes si hunc in modum professi fuerint, tum ore tum scripto, partim ea, tanquam rectæ doctrinæ consona, exosculantes, partim ut blasphema, anathemate dicto, æque ac nos adjudicantes, erunt nobis ab hoc tempore fratres germani, recteque sentientes. Nos una cum iis perfecte reconciliatos, seque ex corde ac pacifice a nobis amplecti persentient: quod si aliud illis in animo fuerit, quod Deus avertat, nusquam neque ullo tempore.

ματος εύρισκομένην, και παραστατικήν μόνης τῆς υπάρξεως τοῦ παναγίου Πνεύματος οἱ θεοφόροι Πατέρες ἀεὶ και νοοῦσι, και ἐκλαμβάνουσι. Καθάπερ ἄρα και τὴν ἐκπόρευσιν αὐτὴν, και τὴν προβολήν. Οἱ γοῦν καινοτομοῦντες, και ταύτην δὲ τὴν φωνὴν, και δογματίζοντες ἅμα, και γράφοντες, ὡς ποῦ μὲν τῶν Γραφῶν τῶν ἀγίων υπάρξεως ἐστὶν αὕτη παραστατική, ποῦ δὲ πάλιν φανερώσεως, και ἐκφάνσεως, και ἐκλάμψεως τῶν ὁρθῶν παραχαράχεται και οὔτοι δογμάτων λογίζεται, και τῆς ἀληθείας πόβῳ φερόμενοι, και παρὰ τοῦτο μίσους τῷ ὄντι, και ἀποστροφῆς ἄξιοι, Ταῦτα οὕτως οἶδεν ἄνωθεν ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγία Ἐκκλησία φρονεῖν, οὕτω δογματίζειν, οὕτω διδάσκειν· οὕτως ὁμολογεῖν ταῦτα και ἡμεῖς, οὕτω φρονεῖν, οὕτω δογματίζειν, οὕτω διδάσκειν, οὕτως ὁμολογεῖν ἀνέκαθεν, και ἐς δεῦρο παρ' αὐτῆς παρελάβομεν. Ταῦτα και οἱ μέχρι τῆς νῦν διαφερόμενοι πρὸς ἡμᾶς, εἰ οὕτως ὁμολογήσαιεν, ὁμοῦ μὲν, και ἀπὸ στόματος, ὁμοῦ δὲ και διὰ Γραμμάτων· τὰ μὲν ἐνοστερνιζόμενοι ὡς ὀρθὰ δηλονότι, τὰ δὲ ὡς βλάβημα τῷ ἀναθέματι παραπέμποντες, καθάπερ και ἡμεῖς, γνήσιοι ἔσονται ἡμῖν τὸ ἀπὸ τοῦδε ἀδελφοί, και ὀρθόδοξοι· και τὴν μετ' αὐτῶν ἐντελῆ καταλλαγὴν, και εἰρήνην ἔξουσιν ἀπὸ καρδίας ἀσπαζομένους ἡμᾶς· εἰ δὲ μὴ, ὅπερ μήποτε γένοιτο, οὐδαμῆ οὐδαμῶς.

ANNO DOMINI MCKCVI.

NICOLAUS

METHONENSIS IN PELOPONNESO EPISCOPUS ET METROPOLITA.

NOTITIA.

(FABRIC. *Biblioth. Gr.* tom. VI, p. 294.)

Nicolaus, Methonensis in Peloponneso episcopus et metropolita, multum Mich. Cerulario recentior, et ad duodecimum referendus sæculum, nec confundendus cum Nicolao Cabasila (a) plura scripsit adversus Latinos, maximam partem inedita adhuc: librum primum *De primatu papæ* citat Nic. Comnenus, p. 366, prænot. *Mystagog.* librum secundum, *Contra Latinos*, p. 356. Ejusdem *Syllogismos de processione Spiritus sancti*, quorum initium: Ὁμολόγηται ὅτι και δλη ἡ Θεότης μονὰς ἐστὶ και τὸ ἓν. Et alterum quod incipit: Ἐχρῆν μὲν μηδ' ἀπολογεῖσθαι τοῖς οὕτω καινοφώνοις και καινοπίστοις. Nec non tertium *De asymptis* evolvisse se testatur Allatius, lib. II, c. 10, *De consensu*, § 2, pag. 627; cuius initium: Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποίησάμην, ὡς Λατινόφιλος, πρὸς σέ. Aliud scriptum *De processione Spiritus sancti* idem memorat quod incipit: Βασιλεῦ οὐράνιε, Παράκλητε ἀγαθὲ, sed illud juniorei quidam Νικολάφ λαμβαντι νέφ Μεθώνης tribuendum suspicatur, qui scripserit post Nicephorum Blemmydam. In bibl. Bavarica asservati sunt præter librum *De processione Spiritus sancti* Græco-Latinum, liber *De sancta Eucharistia in pane fermentato conficienda*: — liber *De jejuntio Latinorum in Sabbato, et de sacerdotum conjugio, et quod in Quadragesima non sit perfecta Missa celebranda*. In eadem bibl. atque in aliis obvia hujus Nicolai *Discussio theologicæ institutionis Procli*, Platonici philosophi. Ex scripto *De processione Spiritus*

(a) Allat., *De consensu*, pag. 858 et 554.

sancti petita videtur ejus Θεολογία περί τῆς ἁγίας Τριάδος sive fragmentum *De SS. Trinitate* in bibl. Cæsarea, incipit: Τίς ἄλλως ἀνάσχοιτο τῶν ἐν Χριστιανοῖς τελούντων ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος δύο εἰσάγειν αἰτία. *Orationem contra transgressores legis divinæ* citat Nic. Comnenus, pag. 106. In Nicolai Hydruntini scriptis multa ad verbum ex Methonensi repetita et expressa reperiri notavit Allatius de consensu, p. 705 et 627. Editum hujus Methonensis nescio an aliud quidquam exstat quam breve scriptum Πρὸς τοὺς διστάζοντας καὶ λέγοντας ὅτι ὁ ἱερούργουµενος, ἄρτος καὶ οἶνος οὐκ ἔστι σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡµῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, *De corpore et sanguine Christi adversus eos qui dubitant an consecratus panis et vinum sint corpus et sanguis Domini*. Græce cum Liturgiis SS. Jacobi, Basilli et Chrysostomi Paris. 1560, in-fol. p. 129-133; Latine in Liturgiis Claudii de Sainctes Antwerp. 1562, 8, pag. 77; atque in Bibliothecis Patrum ut Lugdunensi, tom. XXIII, pag. 634; tum Græce ac Latine in Auctario Duceano, tom. II, pag. 372, et in *Bibliotheca Patrum Morelliana*, Paris. 1644, 1654, tom. XII, pag. 516-520.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΕΘΩΝΗΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΣΤΑΖΟΝΤΑΣ, ΚΑΙ ΛΕΓΟΝΤΑΣ ΟΤΙ Ο ΙΕΡΟΥΡΓΟΥΜΕΝΟΣ ΑΡΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙΝΟΣ ΟΥΚ ΕΣΤΙ ΣΩΜΑ ΚΑΙ ΑΙΜΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

NICOLAI

BEATISSIMI EPISCOPI METHONENSIS,

AD EOS QUI HESITANT, AIUNTQUE CONSECRATUM PANEM ET VINUM NON ESSE CORPUS ET SANGUINEM DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI.

Τὴν μυστικὴν ταύτην καὶ ἀνάιμακτον ἱεουργίαν, καθ' ἣν τὸν ἄρτον καὶ τὸ ποτήριον καθαγιαζόμενα, εἰς τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου μεταποιεῖσθαι πιστεύομεν, παρὰ τίνος ἂν τὴν ἀρχὴν φαίης δοθῆναι; Ἄρ' οὐχὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡµῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθὼς ἡµᾶς τὰ ἱερὰ διδάσκουσιν Εὐαγγέλια; Παρ' αὐτοῦ πάντως. Οἷος δὲ καὶ ὁ λόγος, τῆς παραδόσεως; Τοῦτο ποιεῖτε, φησὶν, εἰς τὴν ἑμὴν ἀνάμνησιν· καὶ ὁ θεὸς Παῦλος· Ὁσάως γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε. Ἦως καὶ τίνα τρόπον, παρ' αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἐμάθαμεν. Λαβὼν γὰρ, φησὶ, τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε, καὶ ἔδωκε ταῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπε· Λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλωµενον καὶ διδόμενον· ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον, μετὰ τὸ δεῖπνῆσαι, λέγων. Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ αἵματί μου. Ταῦτόν δὲ εἰπεῖν κατὰ τὸν θεῖον Ματθαῖον. Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυρό-

(1) Mysticam hanc et inconvenciam consecrationem, qua panem et calicem consecratos in corpus et sanguinem Domini transmutari credimus, a quoniam principium accepisse dicas? nonne ab ipso Deo et Servatore nostro Jesu Christo, quemadmodum nos sacra docent Evangelia? Prorsus ab eo. Quis vere ille est sermo, quo id traditur? *Hoc facite*, inquit, *in meam commemorationem*¹ Et D. Paulus: *Quotiescunque enim comeditis panem hunc, et calicem hunc bibitis, mortem Domini annuntiat*². Quo modo, quoque ritu, ab ipso Servatore didicimus. *Accipiens enim*, inquit, *panem, et gratias agens, fregit, ac dedit discipulis, et ait: Accipite, comedite. Hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur et traditur: similiter et calicem, postquam cenavit, dicens: Hic calix novum testamentum est in meo sanguine*³. Id autem idem est quod et divus Matthæus inquit: *Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis effunditur*⁴. Quis vero scopus ac finis hujus traditionis? Quid aliud quam participatio Christi, et vita in Christo participantium æterna?

¹ I Cor. xi, 25. ² Ibid. 26. ³ Ibid. 24, 25. ⁴ Matth. xxvi, 28.

(1) Non te lateat lector, Nicolaum Methonensem episcopum Græcum esse, ac schismaticum, Ecclesiæque Romanæ perduellum: cujus exstat tra-

ctatus de processione Spiritus sancti a solo Patre in bibliotheca Vaticana). Quocirca circumspecte legendus, et separandum pretiosum a villi.

*Si quis enim, inquit, comederit ex hoc pane, vivet in æternum*⁵; et: *Panis autem quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita*⁶; et: *Nisi manducetis carnem Filii hominis, et bibatis ejus sanguinem, non habetis vitam in vobis: qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*⁷; et rursus: *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in eo: Quemadmodum misit me vivens Pater, et ego vivo propter Patrem*⁸, et: *Qui edit me, et ille vivet propter me*⁹. Carnom enim suam quasi escam hamo circumponens, divina sua virtute, serpentem quidem deprimit, nos autem erigit. Papæ, quam expavescendum et tremendum mysterium! Qui hoc tradidit, Deus est, qui propter clementiam et benignitatem suam homo quoque factus est, et tanquam ovis ad macellationem et mortem processit, ut obnoxius morti propter peccatum hominem morte eximeret. Causa hujus traditionis est, magni hujus beneficii recordatio. Corpus et sanguis Christi ea sunt, quæ hoc ritu perficiuntur; ritus finis, participatio Christi et vita æterna; quod idem est quasi diceret, participantium deificatio, ut divus Paulus magna voce proclamat: *Calix benedictionis quem benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est*¹⁰? deinde subdit et rationem, quo pacto flammæ corpus Christi, aitque: *Panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? quandoquidem unus panis, et unum corpus multi sumus: omnes enim uno pane participamus*¹¹. Quid enim est, ait, panis? Nimirum corpus Christi. Quid vero sunt participantes? Nimirum corpus Christi; nam participantes corpore Christi, nos etiam ipsum efficiuntur. Nam quia universa nostra caro corrupta est a peccato, opus nobis fuit nova carne.

μεθα· ἐπειδὴ γὰρ ἡ πᾶσα ἡμῶν σὰρξ ἐφθάρη ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας, ἐδέησεν ἡμῖν σαρκὸς νέας.

Quis ergo tam audax et prorsus temerarius existat, ut adversus hanc traditionem aliquid novi molitur, mysteriumque falsitatis accuset, atque abroget eum, qui ita tradidit et instituit? *Si quis legem Moysis abroget, inquit Apostolus, sine miserieordia ulla, sub duobus aut tribus testibus moritur: quanto dignus deteriori supplicio censendus erit, qui Filium Dei conculcarit, et sanguinem testamenti profanum existimaverit, et spiritum gratis injuria affecerit*¹². Verum quis ille, qui conculcat Filium Dei, et aliorum quæ diximus reus censetur? Nonne qui sanguinem ejus ingratus abrogat, nec admittit, et veracis ab omnique mendacio alieni oris traditionem et mandatum nihili facit? *Hoc est corpus meum, dicentis; et, Hic est sanguis meus; et, Nisi manducetis carnem Filii hominis, et bibatis ejus sanguinem, non habetis vitam in vobis. Quid hæsitatis? quid Omnipotentem impotentiam attribuis? Nonne ipse est qui ex nihilo omnia ut*

μενον. Ὁ δὲ σκοπὸς τίς, καὶ τὸ τέλος τῆς παραδόσεως; Τί ἄλλο, ἢ μετουσία Χριστοῦ, καὶ ζωὴ ἐν Χριστῷ τῶν μετεχόντων αἰώνιος; Ἐὰν τις γὰρ, φησὶ, φάγη ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ· Ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς· καὶ· Ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς· ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· καὶ πάλιν· Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ. καθὼς ἀπίστειλέ με ὁ ζῶν Πατήρ, καὶ ἐγὼ ζῶ διὰ τὸν Πατέρα· καὶ· Τρώγων με, κακεῖνος ζήσεται δι' ἐμέ. Τὴν γὰρ αὐτοῦ σάρκα ὡς δέλεαρ ἐν ἀγκίστρῳ περιτιθέμενος, τῇ θεῖᾳ αὐτοῦ δυνάμει, τὸν μὲν ὄσιν καθέλκει, ἡμᾶς δὲ ἀνάγει. Βαβαὶ ὡς φρικτὸν καὶ φοβερὸν τὸ μυστήριον. Ὁ παραδεδωκὸς τούτου, Θεὸς ἐστὶ διὰ φιλανθρωπίαν καὶ ἀνθρωπος γενόμενος, καὶ ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν καὶ θάνατον προερχόμενος, ἵνα τὸν ὑπόδικον τῷ θανάτῳ διὰ τὴν ἀμαρτίαν ἀνθρώπου τοῦ θανάτου ἐξέλθῃ. Αἰτία δὲ τῆς παραδόσεως, ἡ τῆς μεγάλης ταύτης εὐεργεσίας ἀνάμνησις· νῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, τὰ τελούμενα· τῆς τελετῆς τέλος, μετουσία Χριστοῦ, καὶ ζωὴ αἰώνιος· ταῦτόν δὲ εἶπεῖν, τῶν μετεχόντων ἐκθέωσις, ὡς καὶ θεσπέσιος Παῦλος μεγαλοφώνως βοᾷ, Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστίν; Ἐἴτα ἐπάγει καὶ λογισμὸν, πῶς γινόμεθα σῶμα Χριστοῦ, καὶ φησὶ· Τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστίν; ὅτι εἰς ἄρτος, ἐν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτου μετέχομεν. Τί γὰρ ἐστὶ, φησὶν, ὁ ἄρτος; δηλονότι σῶμα Χριστοῦ. Τί δὲ γίνονται οἱ μεταλαμβάνοντες; δηλονότι σῶμα Χριστοῦ· μετέχοντες γὰρ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡμεῖς ἐκείνο γινύ-

Τίς οὖν οὕτω θραυὸς καὶ πάντολμος, ὡς καινοσημεῖν τὴν παράδοσιν, καὶ παραγράφειν τὸ μυστήριον, καὶ ἀθετεῖν οὕτω τὸν παραδόντα τε καὶ μαθήσαντα; Ἀθετήσας τις νόμον Μωϋσέως, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, χωρὶς οἰκτιρισμῶν, ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶν μάρτυσιν, ἀποθνήσκει· πόσῳ δοκεῖς χεῖρονος ἀξιώθησεται τιμωρίας ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος καθυβρίσας; Ἀλλὰ τίς ὁ καταπατῶν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ ἄλλα τὰ εἰρημένα κατηγορούμενος; Ἡ δὴλον, ὡς ὁ τὸ σῶμα αὐτοῦ διὰ τῆς ἀχαριστίας ἀθετῶν, καὶ μὴ ἀποδεχόμενος, καὶ τὴν τοῦ ἀψευδοῦς στόματος παράδοσιν τε καὶ ἔνταγμα ἐξουθενίζων; Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου εἰπόντος· καὶ, Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου· καὶ, Ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Τί διστάζεις; Τί τῷ παντοδυνάμῳ ἀδυνατίαν περιάπτεις; Οὐκ

⁵ Joan. vi, 52. ⁶ ibid. ⁷ ibid. 54, 55. ⁸ ibid. 57, 58. ⁹ ibid. ¹⁰ I Cor. x, 16. ¹¹ ibid. 17. ¹² Hebr. x, 28, 29.

αὐτὸς ἔστιν ὁ ἐκ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα παραγαγὼν, ὁ εἰς τῆς τρισυποστάτου θεότητος, ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων σαρκωθεὶς, καὶ ὁ τὸν ἄρτον εἰς τὸ αὐτοῦ σῶμα μεταβάλλεσθαι προσεταχώς; Τί πάλιν ζητεῖς αἰτίαν καὶ τάξιν φύσεως τῆς τοῦ ἄρτου μεταβολῆς εἰς τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα, καὶ τοῦ ὕδατος καὶ οἴνου εἰς αἷμα· ἐπεὶ ὑπὲρ φύσιν καὶ λόγον καὶ νοῦν καὶ ἔννοιαν ἐκ Παρθένου ἐτέχθη; Ἀπιστήσεις ἄρα καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς αὐτοῦ ἀνάληψιν, καὶ τὰλλα τοῦ Χριστοῦ θαύματα ὑπὲρ φύσιν, καὶ νοῦν καὶ ἔννοιαν ὄντα. Τοῦτό σοι γίνεται, ὅτι τὸν Χριστὸν, οὐ θεὸν ἀληθινὸν καὶ Ἰδὸν τοῦ θεοῦ ὁμολογεῖς, ἀλλ' ἀρειανίζεις, μᾶλλον δὲ Ιουδαίεις.

Ἄλλ' ἴσως πάλιν ἀμφιβάλλεις καὶ ἀπιστεῖς, ὅτι οὐχ ὄρας σάρκα καὶ αἷμα, ἀλλ' ἄρτον καὶ οἶνον. Περὶ οὗ εἰδέναι σε χρὴ, ἀχάριστε καὶ ἀγνώμων, περὶ τὸν εὐεργέτην, ὅτι ὁ τὰ πάντα εἰδὼς θεός, φιλιανθρωπότατος ὢν, οικονομικῶς τοῦτο ἐποίησε, τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀσθενείᾳ συγκαταβαίνων, ἵνα μὴ ἀποστρέφονται οἱ πολλοὶ τὸν ἀβραβῶνα τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ δυσχεραίνωσι, σάρκα καὶ αἷμα βλέποντες. Διὸ διὰ τῶν συνηθεστέρων τῆς φύσεως τοῦτο γίνεσθαι ἡβουλήθη, συζεύξας αὐτοῖς τὴν αὐτοῦ θεότητα. Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, καὶ. Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, εἰπὼν· καὶ, λάβετε, φάγετε, καὶ πίνετε ἐξ αὐτοῦ πάντες εἰς ἄφραστον ἀμαρτιῶν· καὶ πάλιν· Ὁ ἄρτος ὃν ἐγὼ δῶσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν, ἣν ἐγὼ δῶσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς· καὶ· Ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Ἰησοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνετε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Διὰ τοῦτο αὐτῶ πιστεύοντες, οὕτω προσφέρωμεν ἄρτον τέλειον, ζῶντα, εἴπου σῶμα Χριστοῦ τέλειον, καὶ μετὰ τὸ πάθος διαμμενηκὸς καὶ δλόκληρον· οὐδὲ γὰρ ὁστοῦν αὐτοῦ συνετριβῆ· καὶ τῆς θείας ζωῆς ἀχώριστον, τοιοῦτον οἶον αὐτὸς ὁ πρῶτος ἡμῶν καὶ μέγας ἀρχιερεὺς καὶ θύτης καὶ θυμία τοῖς οἰκείοις μύστασι παρέδωκεν· αὐτοὶ τε πάλιν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται τοῦ Λόγου καὶ ὑπηρέται τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπὶ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης, παρίδουσαν πάντες μὲν τῇ ἐν Ἱεροσολύμοις, ὅπου καὶ ὁ θεῖος Ἰσραὴλ ὁ τοῦ πρώτου καὶ μεγάλου ἀρχιερέως ἀδελφός, καὶ διάδοχος τὴν μυστικὴν καὶ ἀναμικτον λειτουργίαν ἐξέθετο· Πέτρος δὲ καὶ Παῦλος τῇ ἐν Ἀντιοχείᾳ· Παῦλος δὲ Ἰδίως, καὶ πάση τῇ οἰκουμένῃ· Μάρκος δὲ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ· Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας τῇ ἐν Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ· καὶ πάντες τῇ πανταχοῦ Ἐκκλησίᾳ διὰ τῆς συγγραφείσης τῆς ἱερᾶς Κλήμεντι λειτουργίας παραδεδώκασιν· ἐν ᾗ ταῦτα οὕτω ρητῶς κεῖται·

«Μεμνημένοι οὖν ὧν δι' ἡμᾶς ὑπέμεινεν, εὐχαριστοῦμέν σοι, θεὲ παντοκράτορ, οὐχ ὅσον ὀφειλομέν, ἀλλ' ὅσον δυνάμεθα, καὶ τὴν διάταξιν αὐτοῦ πληροῦμεν· Ἐν ᾗ γὰρ νυκτὶ παρεδίδοτο, λαβῶν ἄρτον ταῖς ἀγίαις καὶ ἀμώμοις αὐτοῦ χερσὶ, καὶ

essent fecit? Unus trium personarum Divinitatis qui postremis temporibus incarnatus est, et panem in suum corpus transmutari jussit? Quid requiris causam et ordinem naturæ, panis transmutationis in Christi corpus, et aquæ (2) vini in sanguinem; cum supra naturam, rationem, mentem, et cogitationem, ex Virgine sit natus? Non credes itaque nec mortuorum resurrectionem, nec in cælos ejus assumptionem, et alia Christi miracula supra naturam, mentem et cogitationem eminentia, Id tibi accidit, quod Christum, non Deum verum ac Filium Dei confiteris, sed Arianismum vel potius Judaismum recipis.

At fortassis dubitas minimeque credis, quod non videas carnem et sanguinem, sed panem et vinum. Qua de re scias oportet, tui qui ingrato iniquoque animo erga beneficum affectus es, Deum qui omnia novit, cum humanissimus sit, provide hoc fecisse, ad hominum imbecillitatem se demittentem, ne aversarentur multi arrhabonem æternæ vitæ, et ægre ferrent, carnem et sanguinem intuentes. Itaque rebus naturæ consuetis hoc fieri voluit, his suam divinitatem conjungens, cum dixit: *Hoc est corpus meum*; et: *Hic est sanguis meus*; et: *Accipite, comedite, et bibite ex eo omnes, in remissionem peccatorum*; et rursum: *Panis quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita*; et: *Nisi manducetis carnem Filii hominis, et bibatis ejus sanguinem, non habetis vitam in vobis*. *Hoc facite in meam commemorationem*. Propterea ei credentes, ita offerimus panem perfectum, vivum, sive corpus Christi quod perfectum etiam post passionem permansit et integrum (neque enim os ejus contritum est) et a divina vita inseparabile, plane quale ipse primus noster ac magnus Pontifex et sacrificus victimaque, suis ipsius discipulis tradidit: iique denuo qui ab initio suis ipsi oculis Verbum intuiti sunt, eique ministrarunt, catholicæ Ecclesiæ ab extremis ad extremos usque orbis terrarum limites tradiderunt: omnes quidem Hierosolymitanæ, ubi et divus Jacobus primi magnique Pontificis frater ac successor, mysticam incruentamque Liturgiam exposuit. Petrus autem et Paulus Antiochensis; Paulus vero peculiariter, orbi universo; Marcus, Alexandrinæ; Joannes et Andreas, Asiæ et Europæ; omnesque universæ Ecclesiæ ubicunque sit, per eam quam sanctus Clemens conscripsit Liturgiam, tradiderunt; quæ hæc ita ad verbum habentur:

«Memores igitur eorum quæ propter nos passus est, gratias agimus tibi, Deus omnipotens, non quantum debemus, sed quantum possumus, et ejus statutum adimplemus. *In qua enim nocte tradebatur, accipiens panem in sanctas et immaculatas suas*

(2) Cautè lege: nam aqua non consecratur, nisi prius in naturam vini conversa, nec tute sentiunt, qui oppositum reputant.

manus, et elevatis oculis ad te Deum ac Patrem suum, fregit, deditque nobis dicens: Accipite ex eo, comedite: Hoc est corpus meum quod pro multis comminuitur, in remissionem peccatorum. Similiter et calicem ex vino et aqua temperatum, sanctificavit, deditque nobis dicens: Bibite ex eo omnes; hic est sanguis meus qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Hoc facile in meam commemorationem. Memores igitur passionis ejus, mortis, resurrectionis, reditus in caelos et futuri ejus secundi adventus, in quo veniet judicaturus vivos et mortuos, redditurusque cuique secundum opera sua, offerimus tibi regi ac Deo, secundum ejus institutionem, panem hunc, et hunc calicem, gratias tibi per eum agentes, quod nos fueris dignatus adstare coram te et tibi sacrificare. Et te rogamus ut propitio serenoque vultu respicias supra haec proposita dona coram te, tu qui nullius indiges, Deus: et tibi complacitum sit in eis ad honorem Christi tui, et mittere digneris sanotum tuum Spiritum super hoc sacrificium, testem passionum Domini Jesu, ut efficiat panem hunc, corpus Christi tui; et calicem hunc, sanguinem Christi tui.»

Et iterum magnus ille Paulus: *Ego accepi a Domino quod et tradidi vobis: quod Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, et benedixit, fregit, dixitque: Accipite, comedite; hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur. Hoc facile in meam commemorationem. Quotiescumque enim comeditis panem hunc, et calicem hunc bibitis, mortem Domini annuntiat, donec veniat* ¹³. Si vero oenses, hoc quod a nobis perficitur, illo minus esse, nescis Christum etiam hoc tempore operari, nuncque adesse; *Ero enim vobiscum dies universos ad consummationem usque saeculi* ¹⁴, pollicitus est. Hoc item mysterium summopere admirans quasi obstupefactus divus Apostolus, cum timore Dei ac fide ut digne ei participemus adhortatur, et supplicium transgressori definit: *Quicumque comederit, iniquiens, panem hunc, aut biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini* ¹⁵. Id perinde est, ac si dixerit (divi Chrysostomi sententia): *Quemadmodum tradidit quidem eum Judas, in eum vero petulanter debauchati sunt Judaei: ita dedecore et infamia eum afficiunt, qui sanctissimum ejus corpus indigne ore sumunt, et corpori admovent impuro. Itaque inquit, Probat seipsum homo; non alter alterum, hoc enim judicare est, sed primum quisque seipsum: et sic de pane edat: et de calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans, hoc est, perpendens et considerans corpus Domini* ¹⁶ propositum. Quod si is, qui per se in aliquod humanorum vitiorum delapsus est, et indiscrete accessit, ut indigne communicans, tanta

ἀναβλέψας πρὸς σε τὸν Θεὸν αὐτοῦ καὶ Πατέρα, καὶ κλάσας ἔδωκεν ἡμῖν, εἰπὼν· Λάβετε ἐξ αὐτοῦ, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ περὶ πολλῶν θρυπτόμενον εἰς ἄφρασιν ἁμαρτιῶν. Ὁσαύτως καὶ τὸ ποτήριον κεράσας ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος, καὶ ἀγιάσας ἔδωκεν ἡμῖν λέγων, Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφρασιν ἁμαρτιῶν. τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Μεμνημένοι τοίνυν τοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ τοῦ θανάτου, καὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἐπανόδου, καὶ τῆς μελλούσης αὐτοῦ δευτέρας παρουσίας, ἐν ᾗ ἔρχεται κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ ἀποδοῦναι ἕκαστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, προσφερόμέν σοι τῷ βασιλεῖ καὶ Θεῷ, κατὰ τὴν αὐτοῦ διατάξιν, τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, εὐχαριστοῦντές σοι δι' αὐτοῦ, ἐφ' οἷς κατηξίωσας ἡμᾶς ἐστάναι ἐνώπιόν σου καὶ ἱερατεῦσιν σοι· καὶ ἀξιούμεν σε, ὅπως εὐμενῶς ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα ἐνώπιόν σου, σὺ ὁ ἀνευθεὶς Θεός, καὶ εὐδοκήσῃς ἐπ' αὐτοῖς εἰς τιμὴν τοῦ Χριστοῦ σου· καὶ καταπέμψῃς τὸ ἅγιόν σου Πνεῦμα ἐπὶ τὴν θυσίαν ταύτην, τὸν μάρτυρα τῶν παθημάτων τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὅπως ἀποφῆνοι τὸν ἄρτον τοῦτον, σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, τὸ ποτήριον τοῦτο, αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου,

Καὶ πάλιν ὁ μέγας Παῦλος· Ἐγὼ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ εἶπε· Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλυόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὅσακις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὰ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. Εἰ δὲ ὑπονοεῖς τοῦτο τὸ παρ' ἡμῶν ἐπιτελούμενον ἕλαττον εἶναι ἐκείνου, οὐκ οἶδας ὅτι ὁ Χριστὸς καὶ νῦν ἐνεργεῖ, καὶ νῦν πάρεστιν· Ἔσομαι γὰρ μεθ' ὑμῶν τὰς ἡμέρας ἀπάσας ἄχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, ἐπιγγεῖλατο. Τοῦτο τὸ μυστήριον πάλιν ὑπερεκκαλυτόμενος ὁ θεῖος Ἀπόστολος, μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ πίστεως ἀξίως ἡμᾶς αὐτοῦ μετέχειν παρακαλεῖται, καὶ τιμωρίαν τοῦ παραβαίνοντος ἀφορτίζεται· Ὅς ἂν ἐσθίῃ, λέγων, τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου. Ταῦτὸν δὲ εἰπεῖν (κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον), καθάπερ παρέδωκε μὲν αὐτὸν Ἰούδας, ἐπαρμένησαν δὲ εἰς αὐτὸν Ἰουδαῖοι, οὕτως ἀτιμάζουσιν αὐτὸν οἱ τὸ πανάγιον αὐτοῦ σῶμα ἀναξίως τῷ στόματι δεχόμενοι, καὶ ἐναγεῖ προσφέροντες σώματι. Διὸ φησι· Δοκιμαζέτω ἄνθρωπος ἑαυτὸν, οὐχ ἕτερος τὸν ἕτερον· τοῦτο γὰρ κρίναι ἔστιν· ἀλλὰ πρῶτον ἕκαστος ἑαυτὸν· Καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω· ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων, τουτέστιν ἐξετάζων καὶ ἐννοῶν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου προκείμενον. Εἰ δὲ ὁ καθ' ἑαυτὸν ἔν τι

¹³ I Cor. xi, 23, 24, 27. ¹⁴ Matth. xxviii, 20. ¹⁵ I Cor. xi, 27. ¹⁶ ibid. 28, 29.

τῶν ἀνθρωπίνων ὀλισθαίνων, καὶ προσίων ἀδιακρί-
τως, ὡς ἀναξίως μετέχων, τσσαύτης ἀξιοῦται τῆς
κατακρίσεως· ὁ περὶ αὐτὴν τὴν ἱερουργίαν ἐξαμαρ-
τάνων, καὶ ἀμέσως αὐτὸ τὸ Κυριακὸν καθυβρίζων
σῶμα καὶ ἀπαρνούμενος, τὴν τε παράδοσιν ἀθε-
τῶν, καὶ τὸν παραδεδικῶτα καταπατῶν, τίνας ἂν
εἴη καὶ πόσῃ μᾶλλον χειρόνος τε καὶ μείζονος
ἄξιος καὶ κατηγορίας καὶ τιμωρίας; Ἄρ' οὐ φρί-
κης γέμει τὰ εἰρημμένα; Ἄρ' ὑπολέλειπται τις
ὑπερβολὴ τῶν τῆς καινοτομίας καὶ παραβάσεως
καὶ ἀθείας τολμήματι; Ἄλλὰ ῥῦσαι, Κύριε, διὰ
τοῦ ἐλέους σου τοιαύτης θπάτης τε καὶ παραφρο-
σύνης πάντας τοὺς μὴ ὀρθῶς ὁμολογοῦντας τὸν ὄψ'
ἡμῶν ἱερουργούμενον ἄρτον καὶ οἶνον, σῶμα τέλειον
καὶ αἷμα τίμιον εἶναι τοῦ Χριστοῦ σου.

A mulctatur condemnatione: qui in ipsam consecra-
tionem peccat, et immediate ipsum Dominicum
contumeliis afficit corpus atque negat, traditio-
nemque abrogat, et auctorem qui tradidit, con-
culcat, quanquam fuerit, et quanto magis deteriori
ac majori dignus tum accusatione tum supplicio?
Horrorene plena sunt ea dicta? Reliquumne est
ullum novi facinoris, prævaricationis, impietatis
genus, quod ad hanc sceleris audaciam accedere
possit? Verum libera, o Domine, per tuam mise-
ricordiam ab hac impostura et dementia omnes
eos qui non recte constentur, quem consecramus
panem et vinum, corpus perfectum et sanguinem
pretiosum esse Christi tui.

ANNO DOMINI MCXCII.

EUSTATHIUS

THESSALONICENSIS METROPOLITA

NOTITIA.

(Fabric. *Biblioth. Gr.* ed. Harles, t. XI, p. 282. — Subjiciuntur notæ quas addidit Opusculorum Eustathii
editor, D. Theoph. Lucas Fridericus Tafel in libro *De Thessalonica ejusque agro*, p. 351).

Eustathius Cpolititanus (a), monachus S. Flori (b), sive illius monasterii quod ædi SS. Flori et Lauri in urbe Cpoli vicinum erat. Ita enim malo cum Baudurio verba τοῦ κατὰ Φλώρον, apud Demetrium Chomatenum, interpretari, quam cum Cangio, *diaconum ad Flori ædem* (c). Deinde libellorum supplicum magister, magister rhetorum (d), hinc Magnæ Ecclesiæ Cpol. diaconus (e), et ex designato Myrensis Ecclesiæ episcopo archiepiscopus, Thessalonicensis, insigni virtutis et

(a) Ubi Eustathius natus sit, Fabricius nullibi monstravit. Aliud enim est probare, aliud asserere. Sed fuit genere et natalibus Cpolititanus, quod jam per me patefiet. Eustathius in narratione de *Thessalonica urbe a Latinis capta*, num 55: Ἡμεῖς (Eustathius de se) γούν φθάσαντες τὴν τῶν πολεμίων ἑφοδον, τοὺς ὅσοι μεθ' ἡμῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦσαν τέκνα, ἐξεστειλάμεν (a. 1485.- εἰς τοὺς ἑαυτῶν, κ. τ. λ. Eustathii familia me latet, namque ejus nomen, ut aliorum clericorum, est monasticum.

(b) Demetrius Chomatenus in responso, etc. (Leunclavii *Jus Græco-Rom.* vol. I, pag. 517): Τοῦ γὰρ σοφωτάτου ἐκείνου Εὐσταθίου τοῦ κατὰ Φλώρον διακόνου ὄντος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ μαίετορος τῶν ῥητόρων, κ. τ. λ. Ubi Μεγάλη Ἐκκλησία quid aliud erit quam magna illa Sophiana? Dein illud τοῦ κατὰ Φλώρον idem mihi est quod monachi e monasterio S. Flori. Quod ni admiseris, non habebis expressum ecclesiæ (s. monasterii) nomen. Nemini enim rerum Byzantinorum intelligenti incognitum est, ecclesiæ et monasteria Græcorum e conditoribus sanctisque nomen traxisse. Quid ergo est illud: *ecclesiæ juxta*

S. *Florum sitæ*? In fine hujus expositionis noto, Eustathium Cpoli eruditum fuisse, et quidem in monasterio S. Euphemie. Videatur ejus epistola 30: Καὶ τοὺς κελούς μου ποτε συντρόφους, τοὺς τῆς εὐεργετιδὸς μου ἁγίας Εὐφημίας κληρικούς.

(c) Titulus hujus muneris seu dignitatis aulicæ, de qua v. Du Cangium s. v. est hic: Ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων. Exemplum supplicationis habes apud ipsum Eustathium epist. 47: Τοῦ αὐτοῦ, γεγονότος ἐπὶ τῶν δεήσεων. Ἐγεις, ἰδοὺ, πανσέβαστέ μου ἀθένητη, πρώτην τὴν τοῦ Εὐσταθίου δέησιν· καὶ σοὶ ἐγκαινίζω εὐτυχῶς τὸ ὄφφικιον, κ. τ. λ.

(d) Hoc munus (sc. professoris rhetorices), quo Eustathius Cpoli functus erat, ipse respicit epistola 45: Τὸ δὲ καὶ ὀνειδίξειν, τύφος ἡμᾶς παθεῖν, ἐφ' οἷς τῶν σοφιστικῶν βαθμῶν προσέβημεν, μὴ σὺ γέ ἐτι, κ. τ. λ.

(e) Ad diaconatum suum Cpolititanum alludit Eustathius epistola 34: Τεκμήριον δὲ ὁ σύνδουλός μου καὶ ποτε συνδιάκονος, κ. τ. λ. Eo munere fungens Pindaricos suos commentarios scripsit, quorum inscriptio: Τοῦ αὐτοῦ ἐτι ἐν διακόνου ὄντος πρόλογος τῶν Πινδαρικῶν παρεμβολῶν. Eadem vitæ Eustathianæ stadio alia quoque sammi

ernditionis laude floruit temporibus Manuelis, Alexii, Andronici et Isaacii Angeli Comnenorum, adhuc superstes a. 1194. Magnis laudibus mactatur a Niceta Choniata in Annalibus libro VIII, pag. 238, 334, et a Michaele Psello in epistolis ineditis (ex quibus nonnulla affert Cangius Glossario Græco in Ἰστορίαις). Defunctum pro funere laudatur Euthymius et Michael Choniates, quorum orationes mss. Oxonii in bibl. Bodleiana codice Barocc. CXXI. Euthymius inter alias celebrat *fasces epistolarum*, quas, ait, se habere Eustathii, manu ipsius exaratas. Epistolas Eustathii ad Psellum in codice regio evoluit Cangius pag. 1296 Glossarii Græci. De commentariis ejus editis uberrimis atque pereruditis in Homerum dixi lib. II, cap. 3, et de commentariis in Dionysium Periegetem, quos Joanni Ducæ, Andronici Camateri (de quo supra pag. 286. ed. vet. lib. IV, cap. 2) filio, inscripsit. In eodem, quem paulo ante memorabam, codice Barrociano habentur plura Eustathii adhuc inedita, ut *Oratio in [ad] Manuelem Comnenum imp. Supplicatio ad eundem imp. nomine civitatis Thessaloniciæ [Cpoleon], cum siccitate laboraret. Iesus [?] in fratris suis obitum*. In catalogo mstorum bibliothecæ Scorialensis observavi memorari *orationem* ab Eustathio Thessalonicensi archiepiscopo habitam *ad eos qui in templo erant S. Demetrii* μυροβλύτου, *in principio indicationis* anno 6702 (Christi 1194) [a] Eustathii *Commentaria in Jo. Damasceni canones* sive hymnos citat Al-latius *De consensu utriusque Ecclesiæ*, pag. 613, 614, et in *Diatriba de Georgiis*, pag. 319 seq. (1).

viri scripta debentur, se. Homerica, Dionysiaca, Aristophanea. De ultimis v. ipsum in proœmio Pindaricorum cap. 35. Cujus ecclesiæ Cpolitaneæ diaconus fuerit, non satis liquet. Putem, Sophianæ, coll. Demetrio Chomateno supra cit. : Τοῦ γὰρ σωφωτάτου ἐκείνου Εὐσταθίου τοῦ κατὰ Φλώρον διακόνου ὄντος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, κ. τ. λ. Ubi Μεγάλη Ἐκκλησία vix aliud significabit, quam principem omnium ecclesiarum regni Byzantini, scilicet Sophianam seu Sophiam Cpolititanam. In fine noto, titulum Eustathianorum commentariorum

in Dionysium scriptorum apud Bernhardium (p. 67) sic exhiberi: . . . Εὐσταθίου διακόνου ἐπὶ τῶν δεήσεων καὶ μαρτυρῶν τῶν ῥητόρων, κ. τ. λ. Ubi inter διακόνου et ἐπὶ inserendum videtur καὶ. Quid enim erit, διάκονος ἐπὶ τῶν δεήσεων? Postremo quo ordine honoribus suis Cpolititanis positus sit Eustathius, altioris indaginis esse videtur.

(a) Vixit certo anno adhuc 1192. Cf. Eustathii: *Allocutionem ad Isaacium Ang. post Serbos fugatos*.

(1) Hæc Commentaria primus edidit card. Mai in *Spicil. Rom.* tom. V, anno 1844. Eort.

EUSTATHII THESSALONICENSIS METROPOLITÆ ORATIO IN PSALMUM XLVIII

Sancti Patris nostri Eustathii, Thessalonicensis metropolitæ, in illud: « Laboravit in sæculum, et vivet in finem. » Agit autem in hac dissertatione didactica etiam de elemosyna et humilitate, et jejuniis, et lotionibus, et oratione, et de cæteris ad virtutem spectantibus.

1. Non potest fieri, o fratres, ut quispiam inter vos remissus aut languens, nec prorsus ad bonum experfectus, laudem aliquam qua Deo acceptus fiat aut aliud quid pulchri inveniat. Scimus enim nihil eorum quæ in vita desiderabilia sunt, sine labore ac studio hominibus tribui, ne illa quidem quæ corpori enutriendo inserviunt, siquidem cibi alimenta neque gratis neque sponte hominibus contingunt. Cætera enim animalia pabulis sponte crescentibus nutrirunt et pinguescere cibis a natura beni-

Α Τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Εὐσταθίου, μετρο-πολίτου Θεσσαλονίκης, εἰς τὸ « Ἐκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ζήσεται εἰς τέλος. » Διαλαμβάνει δὲ ὁ διδασκαλικὸς οὗτος λόγος καὶ περὶ ἐλεημοσύνης, καὶ ταπεινώσεως, καὶ νηστείας, καὶ λούματος, καὶ εὐχῆς, καὶ λοιπῆς ἐναρέτου διαγωγῆς.

α'. Οὐκ ἔστιν, ὦ ἀδελφοί, ἀνιέμενόν τινα ἐν ἡμῖν καὶ ἀναπίπτοντα, καὶ μὴ ὄλως ἐργηγοῦντα εἰς ἀγαθόν, ἐπαινόν ποθεν εὐρέσθαι θεοφιλῶς, ἢ ἄλλο τι καλόν. Οἴδαμεν γὰρ μηδὲν τῶν ἐν τῷ βίῳ ἐφετῶν ἀπόνως ἀνθρώποις περιγίγνεσθαι, μηδ' αὐτὰ, ὅποσα τὸ σῶμα τρέφειν οἶδεν, οἷα μηδὲ τοῦ θρεπτικῆς ἐράνου τυχαίου καὶ αὐτομάτου ὄντος ἐν ἀνθρώποις. Β Ζῶον μὲν γὰρ ἕτεροῖον θρέφεται εἰκαίαις ἐνθύσει, ἅς οὔτε ἄρατος, οὔτε σπόρος αὐχουσί προάγειν, καὶ ἀρετῆ ζωικῆ ἐντεῦθεν τῷ τοιοῦτον ζῶον ἐπιγενήσε-

ται· ἄνθρωπος δὲ, τὸ ἐν κόσμῳ ἄριστον ζῶον, τὸ τοῦ Θεοῦ ἔργον, τὸ εἰς ἔργαταίαν ἐκείθεν εὐφυῆς, τὸ μὴ τεταγμένον ἀναπίπτειν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀεινότησιαν παραγγέλλον, ὅτε διατίθεται νοερώς, καὶ κοπιᾷσει, καὶ ἰδρωτὰς ἐκκρινεῖ, καὶ πονήσεται καλὸν ποιῆσαι· καὶ οὕτως τεύξεται τῆς ἐφέσεως, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ

per laborabit, et sudoribus madebit, et bonum facere contendet, atque hoc modo ad desiderata pertendet, non simpliciter per se, sed adjuvante Deo.

β'. Εἰ δ' ὅτι κυριεύειν των ἐπὶ γῆς αὐτὸς τέτακται, ἀξιοὶ ἀνεῖσθαι, καὶ θέλει ἀνακείσθαι, καὶ μὴ πρὸς ἀγαθοῖς κόποις εἶναι, ἀλλὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον αὐτὸν ἐναγετω κοπιᾷν εἰς καλὸν, καὶ μοχθεῖν ἐπ' ἀρετῇ ὅποια τὴν θεόθεν αὐτῷ δεσποτείαν ἐπικουμήσει. Παραδέδοται γάρ, καὶ οὐκ ἔστιν ἀντεπεῖν, ὅτι φροντιστικὸς ὡς μάλιστα ὁ πλειόνων κρατῶν· διὸ καὶ τοσαύτης ἐχρῆν τῷ ἄρχοντι μετεῖναι σπουδῆς καὶ βουλής καὶ ἐντερχείας, ὡς μὴδὲ παννύχιον ἐξεῖναι καθεύδειν αὐτόν.

γ'. Εἰ γοῦν βασιλεύει τῶν ἐπὶ γῆς ἅπας ἄνθρωπος, καὶ μάλιστα ὁ σπουδαῖος, ἐνθυμείσθω καὶ μελέτωρ ἑαυτοῦ τε εἶναι τοῦ ἐνός, καὶ δι' αὐτοῦ οὐδενός, κατὰ τὴν παλαιὰν προομιάν, καὶ τῶν ἄλλων δὲ, ὅτους ὑπ' αὐτῷ ἔταξεν ὁ Θεός· καὶ μὴ ἐθελῆτω ἀπονητὶ, ἐπήβολος ἐναρέτου γίνεσθαι πράγματος, ἐλπιδόκοποῦμενος εἰς κενὸν κατὰ τοὺς ὄνειροπολοῦντας καὶ εὐρίσκοντας ἐνώπιον τὰ διὰ πόθου αὐτοῖς, Βαλλέτω δὲ εἰς νοῦν καὶ σοφὸν ἐκείνον παλαιόν, ὃς παίζων τοὺς ἐθέλοντας μὲν ἐν ἀγαθοῖς εἶναι, ὀκνοῦντας δὲ κοπιᾷν καὶ οὕτω κτᾶσθαι τὸ θελητόν, ἀπησχόλησε φωνῇ, ἱστορησάμενος ὡς ἐπὶ τρυφῇ· καὶ ἐπλάσατό τινα βίον παλαιότατον, ἐν ᾧ θυσία τε ζῶσα, τὰ τε κρέα ἐφθὰ καὶ ὅπτα ταῖς τραπέζαις ἀπραγμόνας ἐπέτρεχον εἰς ἐστίαν μακαρίαν καὶ εὐδαίμονα, καὶ ζῆμοὶ λιπαροὶ ποταμηδὸν ἔβρεον εἰς χρεῖσιν τοῖς ὀριγνυμένοις, καὶ πτηνὰ καλὰ εἰς βρωσιν κατεπετάννυντο ἔτοιμα τοῖς δαιτυμόσι, καὶ τοῖς ἐκείνων ἐμπύκτοντα στόμασι παρεδύοντο, καὶ ἰχθύες δὲ ὀπτεῦντες ἑαυτοῦς, ἐπειδὴν θάτερον μέρος κατεργασθῶσι πρὸς, μετεστρέφοντο αὐτοκώλιστοι ἐπὶ θάτερα, καὶ οὕτως εὐθετοὶ γεγονότες ἀρτύσαι τράπεζαν, καὶ ἀρθόντες μετέωροι ταῖς τραπέζαις ἐνεκυσβήτων· καὶ ἐτρώφον οὕτως ἐξ αὐτομάτων οἱ τότε δαιταλεῖς ἔκονοι.

δ'. Καὶ ἐξέθετο μὲν ταῦτα ὁ σοφὸς ἐκείνος λαλῶν εὐτράπελα κατὰ τῆς Ἀσκραίας μούσης (ὡς ἂν τις εὐθυδῶλως νοήσοι), ἐφ' οἷς χρύσειον ἐκείνη ἀρχαῖον ζωώσασα γένος ἡγαλμάτωσε, μεταλλεύσασα δεξιῶς, καὶ χρυσοχοτικῶς χροανεύσασα. Καὶ τὰ πρῶτα μὲν αὐτό· ἔπειτα δὲ εἰς ἀργύρεον αὐτὸ ὑπεβίβασε, καὶ θάνατον ἐβῆξεδόρευσε τοῖς τότε γλυκύν, οἷα καὶ ὕπνον, ῥαστώνη βίου καὶ ἀπόνῃ ζωῇ ἀνάληpton καὶ αὐτὸν ἐρεπόμενον. Διαγραφάμενος δὲ οὕτως ὁ ἄσπετος ἐκείνος, καὶ γοητεύσας ἀκοῆς, ὡς καὶ ὄνειροπολεῖν τρυφὰς καὶ τραπέζωματα, οὐ φάυλως, οἶμαι, καθήκετο τῶν εἰς μάτην χασμωμένων, καὶ τὸν κόλπον διὰ κενῆς ἀναπετανόντων, ἐξαπλούντων δὲ καὶ τῷ χεῖρε,

PATROL. GR. CXXXV.

agna productis, ad quorum incrementum neque aratro, neque semente opus est, et quibus vis vitalis in animalibus conservatur: homo autem, animal in hac terra præstantissimum, opus Dei ad opera divina aptissimum, homo, inquam, non ad languescendum compositus, sed continuo motui destinatus, quando rationaliter vivit, semper laborabit, et sudoribus madebit, et bonum facere contendet, atque hoc modo ad desiderata pertendet, non simpliciter per se, sed adjuvante Deo.

2. Tantum autem abest ut ideo, quod dominus terræ constitutus est, languescere et otio sese dedere et a bonis laboribus cessare permittatur, ut illo ipso etiam magis impelli debeat ad pulchrum sectandum et virtuti studendum qua dominium divinitus ipsi concessum condecoretur. Traditum enim est neque negari poterit, eum qui majori imperio gaudet, plurimis curis esse implicatum: quare etiam imperator tanto studio et meditatione et labore opus habuit, ut ne tota quidem nocte dormire potuerit.

3. Jam vero si quilibet homo, et in primis virtutis studiosus, rerum terrestrium dominus est, conetur sui ipsius solius, id est, ut vetus proverbium ait, nullius curam gerere; sed reliquorum quos Deus ei subiecit, neque desideret sine labore ac studio virtutis compos fieri, spe vana deceptus ad instar illorum qui somniis confidunt et cupita jam sibi adesse autumant: sed potius animum advertat ad illum veterem philosophum, qui, ut illuderet iis qui bonis quidem frui desiderant, sed labore desiderata acquirere recusant, fabula quadam de mollitie excogitata tempus olim fuisse dixit, quo victima vivens, carnes autem coctæ assntæque ad mensas accubant hominum in beatissimis habitationibus feliciter degentium, liquorum porro dulcium torrentes velut ad nutum desiderantium affluebant, aves quoque deliciosæ mensarum accubitoribus advolantes, totæ ad esum idoneæ illorum ori sese immittebant, pisces denique se ipsos assantes, ubi igni admoti ex una parte tostati essent, sua sponte in alteram partem se convertebant, quo facto mensis jam aptæ, impetu gratuito provoluti convivis se offerebant, adeo ut illius ævi homines sine omni labore deliciis sponte affluentibus abundarent.

4. Hæc sapiens ille retulit, lepores imitans musæ Ascraæ (uti facile quis intellexerit), siquidem illa eodem modo quo artifex peritus aurum conflare et in diversas formas diducere novit, antiquum hominum genus tanquam aureum representavit. Et hoc quidem ab initio fuit. Postea autem illud ad argenteum depressit, et iis qui tunc viverent, mortem dixit fuisse dulcem, somni similem, vitæ suavi ac laborum dolorumque experti insecutam. Dum autem sapiens ille hanc fabulam lepide enarravit et aures demulsit ad somnandas omnis generis delicias, haud male, opinor, traduxit illos qui frustra os diducunt, et in-

cassum sinum aperiunt et ambas manus extendunt, ut cibo repleantur, et divitias colligant, et desiderata prehendant nullo labore adhibito.

5. Luctandum ergo nobis est, o fratres, et laborandum, et contendendum, et sudandum, siquidem haud aliter, sed hac sola ratione, ad bona atque honesta pervenire licet. Ad quod probandum profero illud (quamvis minutiarum studiosus videar) a profanis dictum: Nihil succedit sine labore. Et quamvis sexcenta alia habeam (non, velut ostentator quis dixerit, quæ eructem, sed quæ commode referam), lubenter omitto, ut ne ambitionis male opportunæ vituperium incurram. Cum autem in sacro Scripturæ thesauro peropportune invenierim sanctum characterem quo propheta magnus, sanctissimus David, ut in tabula Sinaitica, descripsit mentem divinam, prælegam vobis verba quibus de viro Deo dilecto dicit: « Laboravit in sæculum, et vivet in finem¹: » id est, non laboravit quando habuit, sed per omne vitæ tempus: sæculum enim sensu altiori acceptum cujuslibet hominis tempus vitæ designat. Propterea igitur inveniet talis finem bene ac feliciter vivendi, velut si quis ærumnosæ terram exercet aut mare tractat, et ejusmodi laboribus vitæ necessaria sibi comparat, etiamsi eorum quibus opus habet, aliquo careat in posterum, et imprimis quando senectus molesta ingruerit, ubi dulces labores deficiunt et ærumnæ senii importuni incipiunt, quando nimirum octogesimum annum excesserimus, uti David canit. Tunc enim is qui hoc sæculo laboravit, id est tota vita, primum ætate juvenili, deinde virili, denique senili, qua nervi laborantium remittuntur, is, inquam, vivet in finem utpote qui, quæ cum labore acquisivit, in vitam deposuit futuram, non formicarum instar quæ de anno in annum laborant ut vivant, sed quemadmodum decet hominem domini vel regis more viventem, et qui ab ipso Deo in hoc constitutus est fastigio.

6. Cum autem loquimur de virtutibus quibus qui in sæculum laborat, in finem vivet, necessario addemus beneficentiam et veram amicitiam. Qui enim cum Dei amore et perpetuo laborat, et ita dignus sit beneficiis Dei qui omni carni nutrimentum suppeditat, is sane, siquidem pro viribus communicat indigentibus, et amicis necessaria donat, inveniet illinc quibus in senectute vitam sustentet, quoniam illi ipsi quorum necessitatibus prius succurrit, ipsi necessaria retribuent et, quantum fieri potest, officio suo erga eum fungentur, honestosque se exhibebunt et gratiam referent. Jam vero si forte boni memoria ex illorum mente dilapsa fuerit, Deus tamen qui abunde distribuit, qui amicitia arbiter et beneficiorum nostrorum retributor existit, non permittet ut ille non in finem vivat, uti Propheta ait, sed remunerabitur et præ-

¹ Psal. xlviii, 9.

ως και ἐμφαγεῖν εἰς κόρον, και πλοῦτον κατακολλήσασθαι, και δρᾶσθαι τῶν ποθομένων διχα κοπιᾶματος.

ε'. Μοχθητέον οὖν, ὡ ἀδελφοί, και κοπιᾶτέον, και πονητέον, και ἰδρωτέον ἐπ' ἀγαθοῖς, ὡς μη κατά τινα τρόπον ἕτερον, ἀλλὰ τοῦτον δὴ και μόνον περιγενησομένοις ἡμῖν τοῦ κατορθοῦν τὰ καλὰ. Και παραγαγεῖν μὲν εἰς μαρτυρίαν τὸ « μηδὲν εὐτυχεῖν ἄνευ πόνου, » εἰς τοσοῦτον στενολεσχῶν, παράγω οἷα ἐξωτερικόν. Μυρία δὲ και ἄλλα ἔχων (οὐ, καθὰ τις ἂν περιαιτολόγος ἐρεῖ, ἐξερεῦξασθαι, κατ' εὐπορίαν δὲ προβαλέσθαι), ἀφήμι ἀπολεγόμενος τὸ ἀκαίρως φιλότιμον. Καίριως δὲ τοῦ ἰερωτάτου γραφικοῦ θησαυροῦ ἀναλεξάμενος ἄγιον χαρακτηῖρα, ἐν ᾧ προφήτης μέγας και ὑπερβάλλον ἅγιος ὁ Δαυὶδ ἐξετυπώσατο νοῦν θεῖον, ὅσα και ἐν Σικαϊκῇ πλακί, ἀναγνώσομαι ὑμῖν διαλαμβάνοντα ἐκείνον περὶ θεοφιλοῦς ἀνδρὸς, ὡς και « Ἐκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα, και ζήσεται εἰς τέλος, » ὅπερ ἐστὶν ἔκοπίασεν οὐ τυχὸ τως, ἀλλὰ ὄλην τὴν κατ' αὐτὸν ἐν βίῳ ζωῆν « αἰὼν » γὰρ ὠμολόγηται σεμνότερον λέγεσθαι και « ὁ χρόνος » τῆς ἐκάστων ἀνθρώπων ζωῆς. Οὐκοῦν δι' αὐτὸ τέλος ὁ τοιοῦτος εὐρήσει τὸ και εἰς ζῆν και μακαρίως διὰ βίου περιεῖναι, ὅμοιον ὡς εἰ και κυπτόμενός τις ἔκκοπος παρὰ γῆν, ἢ πονούμενος περὶ θάλασσαν, πορίσεται τοιοῦτοις μόχθοις ἑαυτῶ τὴν ζωὴν, ὡς και αὐτὸν τι τῶν δεόντων αὐτὸν ἐπιλιπεῖν τοῦ λοιποῦ, και μᾶλλον, ὅτε τὸ γῆρας ἔγκρατώς αὐτοῦ ἀμφήσεται, περὶ ὁ οὐντελοῦνται μὲν οἱ γλυκεῖς ἐργατικοὶ πόνου και κόποι, ἐνάρχονται δὲ οἱ τῆς ἀργαλίας γηραλεότητος, οἱ μετὰ τὰ ὀδοῦντα ἔτι, ὡς ψάλλει Δαυὶδ. Τότε γὰρ ὁ τὸν αἰῶνα τοῦτον πονήσας, ἤγουν τὴν κατ' αὐτὸν ὄλην ζωὴν, πρώτην τὴν νεωτερικὴν, εἶτα τὴν ἀκμαίαν, και ἐφεξῆς τὴν ὠμογεροντικὴν, μεθ' ἣν ὑποχαλᾶται τὰ νεῦρα τοῖς κάμνουσι, ζήσεται διὰ τέλους, οἷς προεπόνθησεν, ἀποθέμενος ἐς βίον αὐτὰ, οὐ κατὰ μύμηκας, οἷπερ εἰ ἐξ ἔτους εἰς ἔτος πονοῦνται, και οὕτω ζῶσιν, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπων ἐπιπρέπει βιοῦντι δεσποτικῶς, εἴτ' ὁσὶ βασιλικῶς, ὡς και πέπλασται πρὸς τοῦ Θεοῦ.

ζ'. Συνεισακτέον δὲ τοῖς τρόποις, δι' ὧν ὁ εἰς τὸν αἰῶνα κοπιᾶσας ζήσεται εἰς τέλος, και τοὺς ἐξ εὐεργεσίας και τοὺς ὀρθῶς φιλικούς. Ὁ γὰρ κοπιῶν θεοφιλῶς ἅμα και διηνεκῶς, και ποριζόμενος οὕτω τὰ ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὅς δίδωσι τροφήν πάση σαρκί, και δὲ και ὁ μεταδιδούς τῶν εἰς χρεῖαν τοῖς αὐτοῦ δεομένοις, ὡς δύναμις, χορηγῶν δὲ και φίλοις τὰ καθήκοντα, εὐρήσει κἀντεῦθεν ἐν τῷ γῆρα χορηγίαν τοῦ ζῆν, αὐτῶν ἐκείνων, οἷς τὸ δέον ἐχορήγει, ἀνταποδιδόντων τὰ δέοντα, και ἀναπληροῦντων εὐδικαίρως τὸ δέον ἐν αὐτῷ, εἴ γε και δύναιντο, και εὐγνωμοσύνην φυλάττοιεν, ὡς και ὄφλειν χάριτας. Εἰ δὲ και ἴσως ἐξ ἐνείνων ἢ τοῦ καλοῦ μνήμη ἀποπετασθεῖη, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ, τοῦ δανειζομένου, τὰ κατ' εὐπορίαν, ὅς και τῆς φιλίας ταμίης και ἀνταποδότης τῶν ἐν ἡμῖν ἀγαθουργῶν πέφηεν, οὖν ἀφιέντος αὐτὸν μη ζῆν εἰς τέλος, ὡς ὁ Προφήτης ἀπεφθέξατο ἀλλὰ

καὶ ἀποδιδόντος, καὶ τῷ κεφαλαίῳ προσεπιβάλλοντος, ὡσεὶ καὶ τόκον ἀπετίνυσεν. Ἀνύσας γὰρ ὁ φιλεργὸς δι' ὄλου τοῦ κατὰ τὴν ἐπίκηρον, καὶ οὕτως εἰπεῖν, ἐπίκαιρον καὶ ἐφήμερον αὐτοῦ ζωὴν αἰῶνος, ὅπερ ᾤφειλεν τῷ καὶ παμπλουσίῳ καὶ ἀψευδεστάτῳ δεσπότῃ Θεῷ, καὶ τὴν ἐγκοπον πληροφορήσας ἐργατείαν αὐτοῦ, ἐν τῷ τέλει ἀναπαύσεται· καὶ οὐκ ἀποδύσεται ὁ καιρὸς κόπος αὐτῷ εἰς τι κακόν, οἷα συγκοπτικὸς, ἀλλὰ ζήσεται δίχα δηλονότι κόπου, ὡς τοῦ κοπιᾶν μὴ ἐνταττομένου εἰς ἀκραίφνη ζωὴν, ἀλλὰ ὕγεια ἐγκοπτικὴν.

Ζ'. Οὕτω δὲ τὴν ἐκτεθειμένην ψαλμδικῶς ῥῆσιν ἐπελθὼν ταπεινότερον, ἐθέλω καὶ ἄλλως αὐτὴν ἐξεργάσασθαι ὑψηλότερον. Ἐχει μὲν γὰρ οὐδὲ ἐκεῖνο φάυλως τὸ προβῆθῆν· οὐκ ἂν δὲ, αὐτοῦ ἐγκοσμίου ὄντος, λελείψοιτο εἰς ἐνάρετον ἔννοιαν οὐδὲ τὸ δεύτερον, τῷ ἐκείσε κόσμῳ ἀφωρισμένον, καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐχόμενον. «Καὶ ἐκοπίασε,» φησὶν, «εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ζήσεται εἰς τέλος.» Καὶ τῶς προληπτικόν, ὅτι αἰῶνα μέλλομεν ἄρτι νοῆσαι οὐ τὸν παρ' ἡμῖν τοῖς κατὰ σῶμα θνητοῖς, τὸν τῆς ἡμετέρας ζωῆς, τὸν ἀπόνως μετρητὸν, τὸν βραδίως ἀριθμητὸν, τὸν καὶ ἀόριστον καὶ τελειούμενον, τὸν πρόσκαιρον, εἰ καὶ χιλιοστός ἐγγὺς παρεκταθῆσεται· ἀλλὰ τὸν ὕστερον, τὸν ὄντως ἀπειρον, τὸν ἀμέτρητον, τὸν μηδὲν πρὸς ἡμᾶς τοὺς ὧδε βραχυβίους, ἀνθρώπους, τὸν μὴ τῷ κόσμῳ σύμμετρον, μόνῳ δὲ τῷ Θεῷ ἀρροστούμενον, καὶ τῇ κατ' ἐκεῖνον ἀπειρίᾳ συμπαρεκτεινόμενον, τὸν μέλλοντα, τὸν ὄγδοον, τὸν ἀκατάπαυστον καὶ ἀτελεύτητον, καὶ δι' αὐτὸ τέλος ὠνομασμένον, ἐνδειχέστατον αὐτὸ πάντως, καὶ οὐ ἐπέκεινα καὶ μεθ' ὃ τέλος οὐκ ἔστιν ἄλλο, ἵνα τις λέγῃ, μηδὲ καὶ τέλος εἶναι, ὡς οὐδὲ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

η'. Τούτων δὲ οὕτω προειλημμένων, ἐπιβλητέον τῇ ἐκτεθειμένῃ Δαυϊτικῇ προφορᾷ καὶ οὕτως. «Ἐκοπίασε,» φησὶν, οὐχὶ ὁ ἀπλῶς, ἀλλὰ ὁ ἐνάρετος ἀνθρώπος, οἷα καὶ εἰς τίνα προβεβλημένον σκοπὸν, τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον τὸν ἀπειρον, οὐ πρὸς τὸν ἐνταῦθα δηλαδὴ τὸν πεπερασμένον ἀποβλέπων, καὶ οὕτω κοπιῶν διὰ μόνην τὴν κάτω ζωὴν, καὶ τὰ ἐντεῦθεν κοπιῶν καλῶς, πρὸς ἐκεῖνον δὲ καὶ μόνον τὸν ὕστερον, καὶ πρὸς μόνον τὰ ἐκεῖ ἀπευθύνων ἑαυτὸν καὶ τυπούμενος. Πῶς δὲ τοῦτο κατορθῶν; ἐν τῷ παραμετρεῖν αἰῶνα στενὸν τοῦτον αἰῶνα πλατυτάτῳ ἐκείνῳ, καὶ ζωὴν καιρικὴν, τὴν ἐν τοῖς ὧδε, ζωὴν ἀληθεῖ τῇ ἐκεῖ, καὶ οὕτω κατὰ κόσμον παρατιθέναι τὰ ὁπερὸςμια, καὶ ἀνταλλάττεσθαι τούτων ἐκεῖνα. Διὸ καὶ κοπιῶν εἰς τοιοῦτον αἰῶνα, ζήσεται εἰς τέλος ἀληκτον, εἰπεῖν δὲ προσφυῶς καὶ προσῆκον [καθηκον (1)] καὶ ἀληθῶς, ἐντελέστατον, καὶ ὡς εἵπομεν, τελειότατον. Καὶ τοιόνδε μὲν καὶ τόδε, καὶ γίνετο καλῶς ἔχειν καὶ αὐτό.

θ'. Εἰ δὲ τὸ δις τὰ καλὰ προσαυξητέον ἀρμοζόντως, καὶ εἰς τὸ τρίς ἐπιβλητέον καὶ τινι τρίτῃ ἐξηγήσει τοῦ Δαυϊτικοῦ ῥητοῦ ἐχόμενά πως κειμένα τῆς προσεχοῦς, καὶ ῥητέον ἐν πρώτοις, ὅτι μυστηριώδε-

ter summam principalem etiam fenora reddet. Homo enim qui per totum hujus caducæ brevissimæque vitæ tempus quæ Deo ditissimo veracissimoque debebat peregit et, quamvis fatigatus, activitatis laboriosæ studiosus fuit, in finem requiescet, neque labor hujus vitæ in malum ei cedit, ut qui vitam interrumpat, sed vivet nimirum sine labore, siquidem labor et ærumnæ quæ sanitati officiant ad puram vitam non transferuntur.

7. Postquam autem hunc Asalmi locum sensu humiliori exposui, jam altiori quoque eundem explicare lubet. Ac bene quidem habent quæ hucusque disseruimus, quamvis hanc terram respiciant : sed quæ jam, utpote æternam vitam spectantia et hanc terram despicientia, prolaturi sumus, priori illi sensui haquaquam cedent. « Laboravit, inquit, in sæculum, et vivet in finem. » Præmonendum autem videtur nos jam non accepturos esse sæculum tanquam tempus nobis mortali corpore indutis ad vivendum concessum, sine labore commensurandum, sine negotio numerandum, incertum et finibus circumscriptum, brevissimum, quamvis ad mille annos excurrat : sed posterius, revera infinitum, incommensurabile, neque nobis brevissimo vitæ spatio circumclusis, neque mundo adæquatum, sed solo Deo adaptatum et ejus infinitati congruum, futurum, octavum, incessabile et interminabile, et propterea « finis » appellatum, in æternum duraturum, ultra et post quod non alius erit finis, quemadmodum nec regnum Dei finem habiturum esse jure quis dixerit.

8. His præmonitis ad laudatum Davidis locum aggrediamur. « Laboravit, » inquit, non simpliciter, sed homo virtutis studiosus, respiciens nimirum ad scopum propositum, sæculum illud infinitum, non ad hujus vitæ limitibus restrictum, aut laborans ob hanc solam vitam terrestrem ejusque bona fugienda, sed ad illam tantummodo vitam secundam et quæ eam concernunt se dirigens atque componens. Quomodo autem hoc assequitur? Comparando nimirum hoc sæculum coarctatum cum sæculo illo latissimo, et vitam quam hic degimus brevem cum illa vita nunquam cessatura, et componendo mundana cum supramundania, et hæc cum illis permutando. Cum igitur ad tale sæculum pertingere adnititur, vivet in finem infinitum, vel, ut verius congruentiusque loquamur, perfectissimum et, uti supra diximus, omnibus numeris absolutum. Sic secunda habet explicatio, et ulinam etiam bene habent!

9. Si autem secunda interpretatio commendatur, consequenter eadem via procedendum erit et tertia elati Davidici explicatio promenda quæ cum antecedente arte coheret. Ante omnia notamus

(1) Scholion in ms.

hanc tertiam expositionem sensu mysterii pleno accipiendam esse atque illam attingere doctrinam reconditiorem quam de retributione bonorum huius vitæ operum æterna et de ultione peccatorum dum hic vivimus commissorum accepimus. Disceptatum enim est, cur Deus illum qui hoc in mundo peccata limitata admittit, in æternum puniat. Ad hujus quæstionis solutionem sapientissimus Dei Psaltes in loco modo memorato alludit, et indirecte saltem et secundum sensum profert explicationem cui nemo Christianus firmiter obloqui conabitur. Sensus autem Psaltæ hic est: Bonum et virtuti studentem hominem propter vitam licet brevissimam virtuti consecratam adepturum esse bona æterna, utpote qui laboribus et luctis, ob spem illius vitæ inconcussam, carnem mortificaverit. Et sic conclusionem philosophica et ratione ex opposito deducta illam quæstionem controversam solvit, supponens quod justus homo in præsentem vitæ humanæ sæculo occupatur, non uti fors tulerit (hoc enim vix ullius foret pretii), sed admodum ærumnose et cum multo et perseverante et continuo et exclusivo et, ut ita dicam, unico et æterno labore, siquidem per totam vitam sine intermissione luctatur.

10. Non enim dixit, Laboravit certis interstitiis, alio tempore et alio, sed, semel laboravit in æternum, hoc est convenienter vitæ tempore ei in hac terra concessio. Quoniam igitur per totam hanc vitam Deo placuit, jure meritoque vivet etiam in finem, id est in omne tempus et usque ad profunditatem sæculi infiniti, cujus finis est infinitas. Propterea enim quod est finis omnino stabilis et immutabilis, nullo limite aliarum rerum instar circumscriptus, ideo homo perfectus assequi contendit illud quod est sæculum sæculorum, cujus limites omnem mentem excedunt, quodque sæcula præterlapsa in æternum concludit et sic cæteris terminum imponit, ut veluti sigillum eis imprimat. Et hoc quidem addecet Deum, nimirum ut gratiam dignam pro gratia rependat ei qui ipsum vere semperque dilexit, et sæculum infinitum reddat pro hujus mundi sæculo, in quo cultor ipsius laboravit, sæculum, inquam, infinite supra humana elatum, ipsique proprium, lege amicitiae quæ bona amicorum communia esse jubet.

11. Jam si hoc sic se habet (quod addubitari non potest), consequenter ex opposito demonstrabitur hominem qui non laboravit in sæculum neque vivere in finem sancti instar, sed vitam ipsius prorsus diversam illique contrariam fore. Si enim ille æternum vivit in bonis ob animam immortalem, hic e contra, peccator nimirum, alio modo vivit in non bonis, in æternum tamen ob animam identidem morti non subjectam. Est autem, ne longus sim, sensus fere hic: Justus per totam vitam in hoc mundo transactam laboravit, ergo illic vivet felicitate cum Deo fruens æterna; ille autem qui non eodem modo vitam moresque composuit,

στέρα ἢ τρίτη κατ' ἔννοιαν ἐπιβολή, ἐχομένη καὶ μυσταγωγίας, ἦν περὶ τῆς αἰωνίου καὶ ἀναπαύσεως τῶν ἐν βίῳ ἀγαθῶν καὶ ἀντιδόσεως τῶν ἐν τῷ βίῳ σφαλμάτων παρελάβομεν. Ἐπόρηται μὲν γάρ, διατὶ ὁ θεὸς ἀτελεύτητα κολάζει ἐκεῖ τὸν ἐπταικίον ἐν τῇ κατὰ κόσμον ἀναστροφῇ μετρητά; Τοῦτου δὲ λύσειν ὑποκρουόμενος ἐν τοῖς ἄρτι ὁ πάνσοφος τοῦ θεοῦ Ψάλτης, προβάλλεται νῦν λυτικὸν τινα λόγον ἐπιχειρῶν ἐκ τῶν πόρρωθεν, κατ' ἔννοιαν, ἥ οὐδεις Χριστιανὸς ἐπιχειρήσει ἀντιπαλαίσειν εἰς ἀκατάβλητον. Ἔστι δὲ τοιοῦτος ὁ νοῦς τῷ Ψαλμῶδῳ λέγει τὸν ἀγαθὸν καὶ ἐνάρετον ἄνθρωπον διὰ τὴν πρόσκαιρον βιοτήν αὐτοῦ καὶ ἀρετὴν ἀπολήψασθαι ἀγαθὰ αἰώνια, νεκρώσαντα κόποις καὶ πόνοις τὴν σάρκα διὰ τὴν σταθερὰν ἐλπίδα τῆς ἐκείσε ζωῆς. Καὶ οὕτω φιλοσόφῳ διαθέσει καὶ κοινωνίᾳ ὡς ἐξ ἐναντίου τοῦτου θέματος λύει ἐκεῖνο τὸ ἀντίθετον ἄπορον, νοῶν, ὅτι ὁ δίκαιος ἄνθρωπος ἀσχολεῖται εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, τὸν τῆς κατ' ἄνθρωπον ζωῆς, οὐ μόνον ὡς ἐνδέχεται (οὐδὲν γὰρ μέγα τὸ οὕτως εἰπεῖν), ἀλλὰ εἰς λιαν ἐπιπόνως καὶ μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ διηνεκοῦς καὶ συνεχοῦς καὶ ἐπιμόνου καὶ ὡς οἶον ἐνιαίου καὶ οὕτω πως αἰωνίου, διὰ τὸ ἀδιακόπως ἐν πάσῃ τῇ αὐτοῦ ζωῇ πονεῖν.

1. Οὐ γὰρ ἐκοπία, φησὶν, ἐκ τινων διαλειμμάτων, ἀλλοτε καὶ ἀλλοτε, ἀλλὰ καθάπαξ ἐκοπίασεν εἰς αἰώνιον, ὃ ἐστὶν ἀαλόγως τῷ ἐπιμεμετρημένῳ αὐτῷ ἐνταῦθα αἰῶνι. Ἐπεὶ οὖν ὄλον τὸν αὐτοῦ αἰῶνα τοῦτον θεαρέστως ἔζησε, δικαίως ζήσεται καὶ « εἰς τέλος, » ἦγουν διὰ παντός, καὶ μέχρι βήθους ἀπέρου αἰῶνος, οὐ πέρασ οἶον ἀπειρία. Καὶ τὸ αὐτὸν ὄλωσ εἶναι μόνιμον τέλος, καὶ μὴ ἔχειν κατάπαυσιν ὡς ἕτερόν τι, πέφυκε τελειούμενον δευτερεύειν μετ' αὐτὸν, αἰώνων ὄντα αἰῶνα, οὐ πέρασ οὐδ' ἂν ἐπινοήσῃται τις, καὶ τέλος αἰώνων τῶν πρὸ αὐτοῦ, ἀκατάπαυστον δέ· οὕτω περατοῦντα τοὺς ἄλλους, ὡσεὶ καὶ σφραγὶς αὐτὸς ἐκείνοις ἐπέκειτο. Καὶ ἔστι τοῦτο πρέπον τῷ θεῷ, τὸ χάριν δηλαδὴ ἀντιχάριτος ἀξίαν ἀποδοῦναι τῷ αὐτὸν ὀρθῶς ἕως ὄλον ἀγαπήσαντι, καὶ αἰῶνος ἀντιδοῦναι αἰῶνα τοῦ κατὰ κόσμον, ἐν ᾧ ἐκοπίασεν ὁ αὐτοῦ θεράπων, τὸν ὑπὲρ τὰ τοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρωπίνου, τὸν ἑαυτοῦ, νόμφ φιλίας, ὅς κοινὰ τὰ τῶν φίλων τίθεται.

1α'. Εἰ δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχει (ἔχει δὲ οὐκ ἄλλως), εὐλογόν ἐστὶν, ὡς ἐξ ἐναντίου τόπου ἐπιχειρήσει, τὸν μὴ κοπιῶντα εἰς τὸν αἰῶνα μηδὲ ζῆν εἰς τέλος, τὸ κατὰ τὸν ἄγιον ἄνθρωπον, ἀλλὰ ἀνάπαλιν ἐκείνῳ τὰ εἰς ποιότητα ζωῆς. Εἰ γὰρ ἐκεῖνος ζῆν αἰωνίως ἐν καλοῖς διὰ τὴν ψυχὴν ἀθάνατον οὖσαν, ὁ λοιπὸς ἄρα, ὁ ἀμαρτωλὸς δηλαδὴ, ζήσεται ἄλλως μὲν ἐν οὐ καλοῖς, αἰωνίως δὲ ὅμως, διὰ τὴν αὐτὴν ψυχὴν θανάτῳ μὴ ὑποπίπτουσαν. Καὶ ἔστιν ἡ τοιαύτη ἔννοια, ἐπιτόμως φάναι, τοιαύτη τις ἐκοπίασε τὴν αὐτοῦ ὄλιν ζωὴν ὁ δίκαιος ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, ζήσεται οὖν ἐκεῖ κατὰ θεὸν ἀπολαυστικῶς εἰς αἰώνιον· ὁ δὲ μὴ κατ' αὐτὸν βιοῦς ζήσεται μὲν πάντως, ἄλλως μὲντοι,

πόνους δηλονότι ἔχων, καὶ ὀδυνώμενος αὐτὸς βαρέως οἷς τε κολάζεται καὶ οἷς βλέπει τὸν δίκαιον μὴ συγκοινωνοῦντα ζωῆς μακρᾶς τὸν ὁμοιον αὐτῷ τρόπον, ἀλλὰ ἐν ἀγαθοῖς ὄντα, ὁποίοις χαίρουσιν ἄγγελοι· ὀπηνίκα, τὸ γε εἰς ἐκεῖνον ἦκον, οὐκ ἂν οὐδὲ ἐθέλοι ζῶν ἐπιμήκη, ἀλλὰ τὸ θνητόψυχον ἔλοιτο ἂν ἐπὶ ἀπαλλαγῇ αἰωνιζούσης ποινῆς· ὥστε δικαίως καὶ ἡ ἀπέλασις καὶ ἡ κόλασις, περὶ ὧν ὁ λόγος ἔρτι. αἰώνιοι ἔσονται· καὶ καθὰ ὁ τῆς ἀρετῆς χρηματίας ἐν βίῳ τρόφιμος, ὀπηνίκα ὁ κόσμος ἔσχεν αὐτὸν. αἶ ἔσται τοῦ ὑπερκοσμίως ἐκεῖ τρυφῆν, οὔτω καὶ ὁ ἀπώτροφος, οἷς οὐκ ἔχρην, πάντοτε κακῶς ἐκεῖ πάσχω, οὐκ ἂν, οἶμαι, οὐδὲ ὀφθαλμὸν ἐπιβρίψαι τολμήσῃ τῷ χωρίῳ τῆς τρυφῆς. Τῇ γὰρ καθ' ἕνα τὸν ἐνταυθα αἰῶνα καὶ ἡ ἐκεῖ ἀντίδοσις ἐχομοιωσεται· αἰωνία δὲ ἡ ἐνταυθοῖ, ἄρα οὖν αἰωνία καὶ ἡ ἐκεῖ.

ιβ'. Καὶ ἔστιν ἡ ἀνάλογον εὐλογία τῆς ἐνοίας τοιαύτης· ὁ εἰς αἰῶνα κοπιᾶσας εἰς αἰῶνα ζήσεται, ἵνα κόποι αἰῶνος, ὃν ἐνταυθοῖ ὥρισε προγόνους ὁ θεὸς τῷ ἀγαθῷ ἀνθρώπῳ, αἰῶνι παρατεθήσονται ἀντιδόσεως τῆς τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου ζωῆς· καὶ ἀνάπαλιν ἀναγκαίως ὁ ἐβλάπτωνεμένος ἐν δὲ τῷ αἰῶνι τούτῳ ἀνθρωπος εἰς τὸν ἐκεῖ αἰῶνα ζήσεται μὲν, οὐκ ἂν δὲ καθὰ ὁ δίκαιος, ἀλλὰ ὡς οἷα νεκρὸς αἰῶνος ἐκείνοκ λογισθήσεται. Καὶ τις ἐπ' αὐτῷ εἴποι ἂν, ὡς καλὸν ἦν, εἰ μὴ ὡς ἐγεννήθη ὁ ἀνθρωπος ἐκεῖνος εἰς τὸν κόσμον· προσθήσει δὲ, ἀναλεξάμενος ἐκ τοῦ ἀγιωτάτου Εὐαγγελίου, ἐπὶ ἀμφοῖν τούτων ἀνθρώπων, τῷ τε δι' αἰῶνος κοπιᾶσαντι καὶ εἰς τέλος ἐπ' ἀγαθοῖς ζήσοντι, καὶ τῷ ἑτεροίως διεκπεσομένῳ, ὅτι δικαίως ὁ μὲν ἐπὶ ὀλίγα τὰ ἐνταυθα πιστὸς πολλαπλασιάζει ἐς ἄβρῆτον τὴν ἐν καλοῖς ἐκεῖσε κατὰστασιν, ὁ δὲ ἐπὶ ὀλίγα ἐκεῖνα τὰ ἐν τῷ βίῳ πονηρευσάμενος ἐπὶ οὐδενὸς καταστήσεται.

ιγ'. Ἴνα δὲ ἀπὸ ἀγαθῆς ταύτης, οὐ παρεκβάσεως εἴποιμι ἂν, ἀλλ' ὡς οἶον ὀδοῦ σχιστῆς ἐπὶ ἐναρέτῳ διατριβῆ, ἐς τὸ προτεθειμένον ἐπανακάμψωμεν, δοτεῖν ἡμᾶς αὐτὰ διὰ ταῦτα καὶ πόνους, καὶ μοχθητέον, ὡς ἐπιτρέπει ἀνθρώποις (ἐπεὶ οὐκ... ἀνεσις καὶ ἀνάπτωσις, οὐδὲ τις καθεύδων οὔτε τρόπαιον ἐγείρει... ἐνεργῶν... εἰρηνικὰ διοικονομούμενος, ἀγαθὸν κατορθοῖ), καὶ κοπιᾶτέον οὐχ ἀπλῶς, ὥστε ἀποζῆν βιωτικῶς (τοῦτο γὰρ ἄκοντες ποιήσομεν, κἂν μὴ βουλομένοις ἡμῖν εἴη, καὶ φερεπονήσομεν πάντως, ἵνα μὴ καὶ ἡμῖν ἔμπορος ἡ λιμὸς γένηται ἀεργοῖς μένουσιν), ἀλλ' ὡς καὶ τῷ θεῷ ἀρέσκειν, καὶ αὐτίκα εὐλογεῖσθαι καὶ ἡμᾶς καὶ... τὰ ἔργα ἡμῶν, καὶ κόπον τοῦτον ἐπὶ εὐαρεστήσει Θεοῦ πόνους εἶναι συνέριθον βιωτικοῖς, ἀρμόττοντα ἕνα ἐκεῖνον καὶ μονεῖδῃ τοῖς ὄλοις, ὧν οὐκ ἔστι διὰ βίου ἡμᾶς ἀπαλλάττεσθαι. Καὶ μηδεὶς τῶν ἐν κόσμῳ ὄντων, καὶ γυναικὶ καὶ πραγμάτων τύρβαις ἐμβλέπων, ἀδελφοῖς τοῖς ἔξω γενομένοις κόσμου καὶ βίου, λεγέτω μὴ ἐνευκαιρεῖν αὐτὸς κόποις τοῖς διὰ τὸν Θεόν. Ἀλώσεται γὰρ ὁ τοιοῦτος ἀμαθοῦς λογισμοῦ, καὶ μὴ προσέχοντος οἷς λέγομεν. Ἄνεσις γὰρ ἐφ' ὁμῶν κολάζομεν, οὐκ ἐπίτασιν ἐπιτάσσομεν· ἀνά-

vivet quidem, sed prorsus aliter, laboribus nimis implicitus et graviter dolens quatenus pœnis subjicitur et videt justum non ejusdem cum ipso vitæ longæ participem, sed in bonis versantem quibus angeli gaudent, ita ut, quantum penes ipsum est, nolit vita longa frui, sed æternæ pœnæ præferat animæ mortem. Jure meritoque igitur retributio et pœna, de quibus modo sermo fuit, æternæ erunt; et quemadmodum ille qui, quandiu in mundo fuit, virtuti operam navavit, illic æterna felicitate supermundana fruetur, ita is qui, quod non debuit, virtutis studium neglexit, illic in æternum infelix erit, adeo ut, e mea quidem sententia, ad beatorum sedem ne oculum quidem attollere audeat. Vitæ enim quam per totum hic sæculum gessit, illic retributio adæquabitur: fuit autem hic non interrupta, ergo illic quoque in æternum durabit.

12. Est autem sensus illius dicti hic: Qui laboravit in sæculum vivet in sæculum, ubi labores sæculi quod Deus prævidens bono homini destinavit, sæculo retributionis ita adaptabuntur, ut ejusdem hominis vitæ respondeant; e contrario autem ille qui in toto hoc sæculo negligens fuit, necessario in illo quoque vivet sæculo, non tamen eodem modo quo justus, sed tanquam mortuus illius sæculi reputabitur. Quare de eo dixerit quispiam: Quam bene haberet, si homo ille hujus mundi lucem non conspexisset! et, secundum sanctissimi Evangelii effatum, de duobus istis hominibus, quorum alter in sæculo laboravit et in finem bonorum abundantia perfuerit, alter autem e contrario a scopo aberravit, insuper addiderit quod jure meritoque qui hic super paucis fidelis fuit, in altera vita bonorum scopia infinita abundabit, qui autem in hac vita pauca illa mala neglexit, super nihilo constituetur.

13. Ut autem ab hac utili, non dicam excursionē, sed velut bipartita via ad honestam conversationem ducente, ad scopum propositum revertamur, in labores hanc ipsam ob causam incumbere et studiose contendere debemus, uti homines addeet (siquidem non... languor et relaxatio, neque quispiam dormiens tropæum erigit... operans... pacifica administrans, bonum perficit), neque simpliciter allaborare ut vitæ sustentandæ prospiciamus (hoc enim et invita ac quasi nolentes faciemus, atque omnino operam dabimus ne, si ignavia nos dederimus, fame pereamus), sed ut etiam Deo placeamus, ut benedicamur et nos et... opera nostra, et ut labor ille Deo gratus res ad vitam necessarias nobis procuret, utpote qui solus aptus sit et accommodatus omnibus quibus in vita carere non possumus. Neque quisquam eorum qui in mundo sunt et uxoris rerumque terrestrium curam gerunt, fratribus extra vitam mundanam positis dicat, sese laboribus divinis operam navare non posse. Talis enim et insipiens esse et ad ea quæ nos dicimus, animum haud advertere convincetur. Relaxationem enim in vobis punimus, non conten-

tionem postulamus; languorem vetamus, non continuam intentionem imperamus; effeminate dormientem expergefecimus, non requiescentem ejicimus. Quapropter sinite monachos luctari et fortiter certare: vos autem remisse, prout poteritis, virtuti ac probitati studete.

14. Sponte illi jugum Domini, interdum grave, in se receptum tollunt: similiter vos quoque portate illud quod, uti Servator noster ait, leve est ac salutare. Ita et vos ipsi, illorum instar, proportionaliter tamen, benedicimini. Expectantes, ut cum Davide loquar, expectant illi Dominum, tanquam columnæ immotæ ejus præceptis innitentes: facite idem et vos, tanquam columellæ firmæ, et sicut illis, vobis quoque aderit Dominus. Laborant illi ad sudorem usque, humectati velut in balneo, atque lacrymis cubilia sua madefaciunt: vobis autem quibus non iidem sudores divinitus concessi sunt (Dei enim dona esse scimus illa scaturientia et per compunctionem pluvie instar delabentia), pro sudore salutari, sufficet aquæ hilaris poculum infusum in os pauperis ad animi recreationem. Si vero etiam vini aliquid addatur ad cor illius hominis lætificandum, tunc, mi frater, haud amplius opus habebis ita ad summum virtutis culmen aspirare ut cum sudore ores. Dulce enim illud eleemosynæ poculum imputatur tibi pro amaro sudore, et ita potus quem liberaliter miscuisti, accurate compensabit sudorem, et misericordia qua fratrem egenum humectasti, et oculus mitis in illum respiciens et humanitatis lætitiā exprimens, lacrymarum viam ac virtutem habere reputabitur.

15. Si autem præter hunc fontem ocularem etiam ille inferior, os dico, vocem consolatoriam emisserit, et simul cum voce proruperit lacryma, quæ, utpote a manu haud abstersa, in sinum descendit, et hinc quoque fratris consolationem promit, tunc virtus ejusmodi hominis tribus honorum generibus conspicua ac laudanda est, nimirum aspectu leni, colloquio mansueto, actione benefica. Quæ tria ubi possederis, nescio de quibus sudoribus ac lacrymis gloriari possint adhuc qui perpetuis precibus incumbunt et frequenter sese prosternunt, adeo ut etiam te ad genua flectenda permovere velint, ut ipsis ex parte similis fias. Et quid ille qui supra modum... ad continentiam provocans eum qui a nobis edoctus est? Decet omnino genua flectere, o frater religiose, quantum potes: quando autem non vales, offer Deo preces tuas erectus, haud flectens genu, secundum sanctissimum illum, de quo dicitur: Stetit in calamitate ille servus Dei, et propitiavit, et malum cessavit, et ad satietatem usque colligatus et contortus in tali tristitia perstitit; præterea ei manus Mosaicæ non in terra suffultæ, ubi propheta fatigatus erat, per figuram repræsentarunt futurum crucis miraculum erectæ ad cælum atque sic precibus auxilium divinum attrahentes.

Α πτωσιν κωλύομεν, οὐ τὸ ἀκατάκαμπτον βιαζόμεθα ὑπνοῦ τοῦ ὡς εἰς θηλύτατον ἐξεγείρομεν, οὐ τὸν ἀναπαύσιμον ἐξελαύνομεν. Οὐκοῦν ἄφετε τοὺς μοναχοὺς ἀγωνίζεσθαι ἄλλως καὶ συντονίας ἔχουσαι· ὑμεῖς δὲ ὑφειμένως, ὡς ἔγχωρεῖ. μεταχειρίζεσθε τὸ ἐναρτέως ἀγαθόν.

ιδ'. Αἴρουσιν ἐθελοῦσιοι ἐκεῖνοι τὸν τοῦ Κυρίου ζυγόν, ἔτιν οὐ βαρὸν, αὐτοῖς ἐπικείμενον· ἐπὶ ὁμοίῳ φόρτῳ ἄρατε ὑμεῖς τὸν, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ἔφη, ἐλαφρόν καὶ χρηστόν· καὶ οὕτω κατ' ἐκείνους, ἀναλόγως μέντοι, εὐλογηθήσεσθε καὶ αὐτοὶ Ἰπομένουσιν ὑπομένοντες Δαυϊτικῶς ἐκεῖνοι τὸν Κύριον, ὅσα καὶ κλονες ἀστραβεῖς ὑφειστηκότες τοῖς ἐκείνου προστάγμασι· ποιεῖτε ταυτὸ καὶ ὑμεῖς, ὅποια στυλίσκοι στραθεροί. Καὶ προσέξει καὶ ὑμῖν ἐκεῖνος, καθὰ καὶ αὐτοῖς. Πονοῦνται αὐτοὶ ἄχρι καὶ εἰς ἰδρώτας ὑγραίνοντες ὡς ἐν λούματι, καὶ βρέχουσιν ἐν δάκρυσι τὰς αὐτῶν στρωμνάς· ἀλλ' ὑμῶν ἐκάστῳ μὴ ἐνδαψιλευμένην θεόθεν ὑγρὰ ἴσως τοιαῦτα (θεοῦ γὰρ παρελήφαμεν εἶναι δῶρα καὶ ταῦτα ἐκδύζοντα καὶ καταδρεχόμενα διὰ κατανύξεως) ἀρκέσει ἀντὶ μὲν σωτηρίου ἰδρώτος ὕδατος ἰλαροῦ κοτύλη ἐγγεομένη δι' ὑμῶν εἰς πτωχικὸν στόμα ἐπὶ ἀναψύξει τῶν ἐντός. Εἰ δὲ καὶ οἴνου ἐπισταλαχθῆ, ὡς εὐφραναὶ καρδίας ἀνθρώπου τοιοῦτου, μηκέτι κοπίστῃς, ὦ ἀδελφε, οὕτως ἐς ἄκρον, ὡς καὶ ἐνιδρώσαι τῇ προσευχῇ. Ἐλληλόγηται γὰρ σοὶ τὸ τῆς ἐλεημοσύνης ἐκεῖνο ὑγρὸν τὸ γλυκὺ ἀντὶ ὑφαλμύρου ἰδρώματος· καὶ οὕτω μὲν ἀντισηκώσεις τῷ ἰδρωτὶ κατὰ σταθμὸν ἀκριβῆ τὸ ἐξ ἐλεημοσύνης κρέμα, τῶν δὲ δακρύων σοὶ τὴν ἀρετὴν ἐκπληρώσει· ἐξισωθεῖσα τῇ κατ' ἐκεῖνον βροχῇ συμπάθεια πτωχοῦ ἀδελφοῦ, καὶ βλέμμα ἰλαρὸν πρὸς ἐκεῖνον, καὶ ἐξ ἐλεημοσύνης γαλήνιον.

ιε'. Εἰ δὲ τῇ ὀπτικῇ ταύτῃ πηγῇ καὶ ἡ μετ' αὐτὸ κατωτέρω, ἡ κατὰ στόμα, ἐκδύσει λόγον παρηγοροῦν, δοκῶ μοι, καὶ δάκρυον αὐτίλα τῷ λόγῳ συνεδραμεῖσθαι, ὅπερ ἀποψῆν ἡ δεξιὰ χεὶρ ἀμείλησασα καὶ τοῦ κόλπου γενομένη, ὡς καὶ ἐκείθεν παρηγορήσεσθαι τὸν ἀδελφόν, ἀποκαταστήσει τὸ ἐκεῖνου ἀγαθὸν εἰς τρία καλά, τὰ διὰ θείας ἐπαγωγῆς, τὸ διὰ ὁμιλίας ἐμμελοῦς, καὶ τὸ διὰ πράξεως εὐεργετικῆς. Ἄπερ οὐκ οἶδα πόσων ἰδρωτῶν καὶ δακρύων οὐ κατακαυθήσονται ἔτι ἐγόμενα κατακλῶντες οἱ τῆς ἐνδελχοῦς προσευχῆς ἄθρωποι, καὶ συχνὰ βάλλοντες, ὅτι καὶ εἰς γῆν ἀκλάζειν σε πείθουσιν, ὡς ὑπογιγνώσκων τὴν πρὸς αὐτοὺς παρεξίσωσιν. Καὶ τί ὁ πρὸς ἀμετρίαν ἐγκρατετικῶς προκαλούμενος τὸν ἐν ἡμῖν διδασκόμενον; Γονεὺς κλίτησον ἀναγκαίως, ὡς κατὰ θεὸν ἀδελφε, εἰς ὅσον δύνασαι· μὴ ἐξισχύων δὲ ὅλως, πρόσευξαι τῷ θεῷ καθηκόντως ὀρθοστάδην, μὴ κάμπτων γόνυ κατὰ τὸν ἀγιώτατον τοῦτον, Ἔσθη, φησὶν, ἐν τῇ θραύσει ὁ δεῖνα θεράπων θεοῦ, καὶ ἐξιλάσατο, καὶ τὸ κακὸν ἐπαύσατο, καὶ ἐκορέσθη κρινωθεὶς ἐκεῖνος, καὶ οὕτω σφαιρωθεὶς, καὶ συστολῇ τοιαύτῃ γινόμενος, ἔτι αὐτῷ αἱ Μωσαϊκὴ χεῖρες οὐ πρὸς τῇ γῆ ἐπειδόμεναι, συχλωμένοι τοῦ προφήτου, ἐνήργουν τυπωδῶς τὰ ἐν ὕστερον χρόνῳ σταυρικὰ τράσσια, μεταρσιούμεναι εἰς οὐρανὸν, καὶ οὕτω καθέλωκουσι δι' εὐχῆς τὴν ἐκείθεν βοήθειαν.

ιζ'. Μίμησαι καὶ διδασκάλους ἐναυθα. ὦν οὐδεὶς ἄνθρωπος καταβήγγυμιενος ὠφελεῖ διδάσκων τοὺς μανθάνοντας. Ἐνθύμησαι καὶ τό · « Ἔστη ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ πλῆθος μαθητῶν πολὺ περὶ αὐτὸν · » οὐ μὴν γονυπετῶς διετέθη. Εἰ δὲ καὶ πολλὰ χρῆσις γονάτων κλίσεως, καὶ ἰδρώτων ἐκδύσεως, καὶ αὐτῶν κατὰ θρόμβους αἱμάτων καὶ δακρύων καταβροχῆς, καὶ κόπου ἕως καὶ εἰς μελῶν πέρσειν, ἀλλὰ ἐγὼ τὸν Θεὸν καὶ αὐτὸν εἰδὼς, καὶ τὴν αὐτοῦ δεσποτείαν, ὅτι πᾶν ἀγαθὸν ἀνθρώπινον ἐισοδιάζει κομιζόμενον αὐτῷ, καὶ οὐδὲν ἐξουθενοῖ καὶ παραμετρῶν αὐτὰ πᾶν μὲν δυνάμει, πᾶν δὲ ἀδυναμίᾳ, τῇ κατ' ἀνθρώπου, ἐκεῖνα μὲν ὧν ὑμεῖς ἐφικνεῖσθαι οὐκ ἔχετε, εἰς ὑπερβάλλουσαν τίθειμαι ἀρετὴν. Ὅποσα δὲ καὶ οἷα ἐκείνοις τοῖς μεγάλοις ἀγῶσι καὶ καμάτοις καὶ κόποις ὑποβιάζονται, εἰς λόγον συμμετρίας ἀποτάσσω, ἧς οἱ πλείους τῶν καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπων στοιχάζονται, καὶ μάλιστα οἱ βιωτικοί, καὶ τῆς ὡς ἐκείνοις τύρβης καὶ ἀσχολίας ἐξ ἀνάγκης γινόμενοι · οὐκ ἐνάγων εἰς ἀγαθοπραγίαν τῶν νῦν καιρῶν πρόπουσαν, καὶ ἀναμιμνήσκων γονυκλισίας, περὶ ἧς ἦν προσυχῶς ἡμῖν ὁ λόγος, λέγω καὶ, ὅτι ὁ τὴν ψυχὴν κἀμπτων, καὶ τὸ σαρκικὸν ἀτενὲς φρόνημα κατακλίνων, καὶ τὸ δῆθεν περιφανὲς ὑπερήφανον ἀλαμπὲς ἀποτελῶν, ὡς οἶον ζῆν ἐγκρυφῆ, καὶ μὴ πραγματεύεσθαι τὸ περιβλεπτόν, ἀλλὰ κατὰ πᾶν τὸ περὶ αὐτὸν ὑπέροφρον καὶ τὸ κατὰ οἴησιν αἰθέριον ταπεινῶς ἕως γῆς, ἐκεῖνος οὐκ ἂν δέοιτο κατακάμψως γονάτων, ὅλον ἑαυτὸν τῇ ταπεινώσει καταβρίπτων εἰς γῆν, ἥδη δὲ καὶ ὡς οἷα σκώληξ, οὐδὲ τοῦ ὑπὲρ γῆς φαίνεσθαι κρίνων κατάξιον ἑαυτὸν.

ιζ'. Ἔστω γοῦν ὑμῖν, ὦ ἀδελφοί, καὶ τὸ ταπεινοῦσθαι γονυκλίσεων ἀντίδοτον. Καὶ τὸ σύμβολον τῆς ταπεινώσεως, τὴν κατὰ γῆς βίβιν ἰδιάζοντες, ὅτι μὴ δύνασθε προβάλλειν αὐτὸ, αὐτῆς ἐκείνης τῆς ἐν ἁγῇ ψυχῇ ταπεινώσεως γίνεσθε · καὶ ἄλλως δὲ νοοῦντες τὴν τῶν γονάτων κατὰ γῆς κλίσιν, καὶ οὕτω σωματικὴν κατὰ κλῆσιν, κωλυτικὴν εἶναι τοῦ βαδίζειν, βαδιστικοὶ τρόπον ἄλλον μεθοδεύετε εἶναι πολυετῶς εἰς ἀρετὴν. Καὶ λογίζεται ὑμῖν ὁ Θεὸς αὐτὸ εἰς ἀρετὴν οὐδὲν τοῦ γονυκλίσειν ἔλαττον, ἐπεὶ τοι καὶ φουσιώτερον ἄμα καὶ ἐνεργέστερον καὶ πρακτικώτερον κατακλίσεως ἢ ἀνάστασις καὶ ἀναπαυσις, ἔτι δὲ καὶ τοῦ κατακάμπτειν καλῶς κάλλιον τὸ θαρσύνεως ὀρθοῦσθαι, καὶ τοῦ ἀκίνητιζεν τὸ εὐκινεῖσθαι, καὶ τοῦ ἔφ' ἐνὸς βαίνειν καὶ οὕτω στηρίζεν τὸ καὶ εὐπερίστροφον ὡς εὐμορφον.

ιη'. Ἔτι οὐ δύνασαι, ὦ ἐν τῷ βίβιν ἀδελφε, νηστεύειν · ἔσθι μετρίως, ἵνα μὴ βραθύμως διάγῃς. Καθάπερ ἄλλοιον μὲν πῦρ τὸ διακονικὸν καὶ χρεῖωδες ἕτεροισιν δὲ τὸ τιμωρητικὸν τῇ δασείᾳ τῇ κατὰ ἔρος (τὸ μὲν γὰρ ὠφέλιμόν ἐστι, τὸ δὲ λοιπὸν ἀχρεῖοῦν δὴν ἕλην διεπινεμήσεται), οὕτω καὶ τροφή σύμμετρος μὲν συνιστᾷ ἐλλόγως τὸν ἀνθρώπου, ζωपुरῶσα τὸ κατὰ φύσιν ἐνθερμον · ἡ δὲ ἄμετρος εἰς πᾶσιν ἐκκαλεῖ ἀφρανιστικά, δι' ὧν αἰωνίῳ πυρὶ παραπέμπεται ὁ τρυφῶν ἄμετρα. Ἔτι λούσαι βύπου ἀπογυμνῶν ἑαυτὸν, εἰ καὶ ἄλλως πλίνθον, ὅ φασι,

16. Imitare hic etiam magistros quorum nemo vultu in terram defixo docens discipulis prodest. Recordare etiam dicti illius : « Stetit Jesus in loco saxoso, et magna discipulorum multitudo circa eum ; » non igitur genua flexit. Etiam si vero multum prodest genuum flexio, et sudoris profusio, et lacrymarum sanguinisque copia densis stillis defluens, ego tamen, utpote cognoscens Deum ejusque potentiam, qua omnia bona hominibus largitur, neque quidquam nihili facit, sed ea partim robori, partim infirmitati hominum adaptat, ego, inquam, illa quæ vos assequi non potestis, egregiæ virtutis esse censeo. Quæcunque autem magnis illis certaminibus et laboribus et studiis inferiora sunt, ad mediocritatem refero, cui plerique homines addicti sunt, et potissimum ii qui necessario hujus vitæ turbis atque curis constringuntur, quos ad honestatem huic temporis convenientem perducens et genuum flexionis, de qua hucusque nobis sermo fuit, commonefaciens dico, eum qui animam inclinât, et carnalem sensum deflectit, et superbæ ostentationem ad modestiæ temperantiam reducit, ita ut quasi in abscondito vivat neque coram mundo conspicui gestiat, sed omne supercilium et altos spiritus quantum fieri potest [deprimat, eum dico non opus habere genuum flexionis, quippe qui humiliter sese ad terram prosternit, et veluti vermibus, [ne dignum quidem sese existimat qui supra terram extolatur.

17. Itaque pro genuum flexione, o fratres, humilitas vobis sit curæ. Cum autem symbolum humilitatis sit provolutio in terram, quoniam id facere nequitis, tota animas humiliare ; cæterum autem cogitantes, genuum ad terram inflexionem esse corpoream que gradi prohibemini, alio modo in omni virtutis genere progredi studeatis. Hoc enim vobis in bonum reputabitur a Deo haud minus quam si genua flexissetis, siquidem resurrectio et requies magis est naturæ conveniens et efficacior et ad vitam activam utilior ; præterea si quis bene se inclinât, melius etiam stat rectus ut Deo placeat ; denique immobilitati præstat honestus motus, et melius habet ad omnem directionem sese vertere quam uno pede stantem eidem loco inhærere.

18. Porro, mi frater, qui in mundo degis, non potes jejulare ; ede cum moderatione, ne mollitici succumbas. Quemadmodum alius est ignis qui hominum usibus et commodis inservit, et alius qui silvam montanam devorat (alter enim utilis est, alter autem, nullius omnino frugi, arbores consumet), ita etiam cibus moderate sumptus conservat hominem, calorem naturæ convenientem ei suppeditans ; immoderate acceptus in passionum perniciosarum flammam exurit quibus homo luxuriosi supra modum deditus igni æterno traditur. De

cætero lava te atque sordes absterge, etiamsi, ut in proverbio est, laterem lavas, dum hoc facis, et ad sanitatem conservandam lotioni da operam, ne corpus, tanquam servus male valens, inutile tibi fiat. Dico tibi enim, quemadmodum ablutio non prohibetur, imo potius in laudem purioribus cedit, ne forte quibusdam lædio sint, ita etiam lavacrum se habet. Jam vero haud quasi eos qui se non abluunt reprobans dico, sed illud quidem bonum esse censeo, ob laboris constantiam et continuum bonæ valetudinis contemptum, hoc autem approbo propter illud effatum : « Lavamini, puri estote². »

19. Si vero alicubi legerem præceptum : Sordecite, ut immundi fiat, nunquam loturus me essem. — Præterea quoniam vita ad se vos attrahit, ita ut perpetuis ad omnium Dominum Deum incumbere orationibus non possitis, offerte ei saltem primitias quasdam annuas, vel, ut accuratius dicam, horarias, quando occasio sese obtulerit, quemadmodum David alicubi dicit se Dominum esse omni tempore laudaturum. Si enim fideles ministri regii semper præsto sunt regi, neque impediuntur quominus etiam sibimetipsis vivant, sed otiantur in tempore, et edunt, bibunt, dormiunt, ac quædam ipsis necessaria faciunt, et bonus rex non solum non indignatur, sed etiam benevole ad ea adhortatur, multo magis Deus ejusmodi bona cultoribus suis indulget, facultates cujusvis respiciens, utpote qui nec ægre fert sanctissimis templis affixas esse portas quæ tempore psalmodorum et sacrorum celebrandorum aperiuntur, vicissim autem clauduntur quando talia peragendi non amplius est tempus. Necessario enim in his quoque rebus conceditur requies quædam a perpetuo et quasi infinito hymnorum cantu, et salutaris labor eorum qui Deum colunt non potest non interrumpi. Et sic in universum fuerit optimum, in omni re tenere modum.

20. Laborandum igitur, neque repetere hoc lædet, in re quæ requie et relaxatione opus habet. Uti enim illum qui non prius surrexit, vix condescisse, ita neque eum qui non prius sese depressit, sursum esse elatum recte dixeris, ne eum requievisse qui non prius laboribus ærumnisque incubuit. Si autem hunc bonum laborem passio sequetur, quem quidem ærumnam esse dicunt, utpote secundum Deum eumque sapienter, quod est secundum Dei legem, et rationali lege ita operans etiam lege excidet. Novimus enim esse laborem quem aggressus quispiam peperit stultitiam : talis autem labor est eorum qui ægre ferunt et quasi dolent animoque cruciantur, quando fratribus non damnum aliquod intulerint. Sane isti, o fratres in Christo, e diametro oppositi sunt illi dicenti : « Hodie non regnavi ; nil enim boni feci ; » ipsi e contrario dicentes : Hoc die non

πλύνεις, οὕτω ποιῶν ἔτι δὲ καὶ πρὸς ὑγιείας ἀνάκλησιν, ἵνα μὴ καχεκτῆσας ὁ δοῦλος τὸ σῶμα, γένηται σοι δύσχρηστος. Δέγω σοὶ γὰρ, ὅτι, ὡσπερ τὸ ἀπονίπτεσθαι οὐ κεκώλυται, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον πρὸς ἔπαινον τοῖς καθαραιτέροις ἐπιτηδεύεται, ἵνα μὴ καὶ μυσάττωνται πρὸς τινων, οὕτω νοεῖν ἔστι καὶ ἐπὶ τοῦ λουμάτος. Τοῦτο δὲ φημι οὐ τοὺς ἀλευτοῦντας βδελυττόμενος, ἀλλὰ ἐκεῖνο καλὸν κρίνων διὰ φερεπονίαν καὶ ἀπειροκαλίας ἐντελῆ περιφρόνησιν, καὶ τοῦτο ἐγκρίνων διὰ τό · « Λούσασθε, καθαροὶ γένεσθε. »

19. Εἰ δὲ ποὺ ἀνέγνων καὶ, ὅτι Ῥυπάνθητε, ὡς ἀναπεπλῆσθαι πηλοῦ, ἔλουσάμην ἂν οὐδέποτε. — Ἐτι ἐνδελεχεῖς οὐ δυνάμενοι προσευχᾶς καὶ συνάξεις ἐξοσιῶν τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ, οἷα τοῦ βίου ἀντισπῶντος καὶ περιέκοντος εἰς ἑαυτὸν, ἀπαρχὰς γοῦν τινὰς χρονικὰς, εἰπεὶν δὲ ἀκριβέστερον, καιρικὰς, εἴτ' οὖν ὠραίας προσκομίζετε τῷ Θεῷ · καθά ποῦ καὶ ὁ Δαυὶδ παραδίδωαι, ἐν παντὶ καιρῷ εὐλογῆσαι λέγων τὸν Κύριον. Εἰ γὰρ βασιλικοὶ πιστοὶ θεράποντες γίνονται μὲν καὶ πρὸς αὐτῷ ἐκείνῃ τῷ βασιλεῖ ἐξάπαντος, οὐ κωλύονται δὲ τοῦ καὶ ζῆν καθ' αὐτοῦς, ἀλλὰ καὶ ἀδειάζουσιν ἐν καιρῷ, καὶ ἐσθίουσι, καὶ πίνουσι, καὶ κοιμῶνται, καὶ τινὰς πράξεις ἐνεργοῦσι σπουδαίας αὐτοῖς, καὶ ὁ ἀγαθὸς βασιλεὺς οὐκ ἀγανακτεῖ, ἀλλὰ καὶ προσπετρώνει παρήγορα τῷ παντὶ, πλεόν ὁ Θεὸς φιλοτιμείται καλὰ ταῦτα τοῖς αὐτὸν θεραπεύουσι, πρὸ ἀναλογίαν ἐν ἐκάστοις τοῦτο διοικονομούμενος, ὃς καὶ τοῖς ἀγιωτάτοις ναοῖς πύλας κατεσκευάσθαι οὐ μέμφεται, ἀνοικομένης μὲν ἐν καιρῷ ὑμνησιῶν καὶ ἱεροτελεστιῶν, κλειομένης δὲ αὖθις, ὅτε μὴ καιρὸς τοιούτου ἀγαθοῦ, ὡς δεόν ὄν πάντως, καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀνάπαυσιν τοῦ ἐνδελεχοῦς ὕμνου, καὶ οὕτως εἰπεὶν, ἀκοιμήτου γίνεσθαι, καὶ διαλειπῆσαι τὸν φωτήριον κόπον καὶ αὐτοῖς τοῖς τὸν Θεὸν λιτανεύουσιν ἐξ ἀπάσης ἀνάγκης, καὶ οὕτως ἐν τῷ καθόλου τὸ μέτρον εἶναι πάντων ἄριστον.

κ'. Κοπιαιτέον οὖν, καὶ πάλιν φημι, ἐπὶ πραγματεία δεούση ἀναπαύσεως καὶ ἀναψύξεως. Οὐκ ἔστι γὰρ φράσαι ὀρθῶς, καθάπερ οὐ καθεστῆναι τὸν προανεστηκότα, οὕτω καὶ ἐξαρθῆναι τὸν μὴ καμόντα, ἢ ἀναπαύσασθαι τὸν μὴ κοπιάσαντα. Εἰ δὲ τὸ καλῶ τούτῳ καμάτῳ καὶ πάθος ἐπακολουθήσει, ὃν ἄλλως εἶναι φασὶ τινες ὡς καὶ τὸν Θεὸν καὶ αὐτὸν ἐνώσως, ὅπερ ἐστὶ κατὰ τὸν Θεοῦ νόμον, καὶ λογικῶν δὲ νόμων οὕτω ποιῶν τάχα καὶ εἰς ἄνομον ἀποβᾶν ἂν. Ἐμάθομεν γὰρ, εἶναι τινὰ πόνον, ὃν συλλαβῶν τις ἔτεκεν ἀνομίαν · τριούτος δὲ πόνος καὶ ὁ τῶν ἐχθρομένων καὶ ὁσοῦ ἀλγούντων καὶ κατακαταιομένων τὴν ψυχὴν, ὅτι μὴ ἐνεργοῦσι τὰ εἰς βλάβην τῆς ἀδελφότητος. Ναὶ γὰρ εἰσὶ τινες, ὧ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, ἀπειρησίας ἤκοντες τῷ εἰπόντι · « Σήμερον οὐκ ἔδασίλευσα · οὐδὲ γὰρ εὐηργέτησα. » καὶ πως λέγοντες, ὅτι « Κατὰ τὴν ἐνεστηκυῖαν ἡμέραν οὐκ ἐζήσαμεν · οὐδὲ γὰρ ἐφάνημεν φρικτοὶ τοῖς ὁμοφύλοις καὶ

¹ Isa. I, 16.

ἀπρόσιτοι καὶ ἀπροσπέλαστοι. » Μαινόμενοι γε οὐ-
τοι, καὶ λύσσαν ἀγρίαν ἐνδομυχοῦντες, καὶ οὐδὲ
ἄνθρωποι πρὸς ἀλήθειαν, ἀλλὰ θηριώδεις· ὀκνῶ γὰρ
δαιμονιώδεις εἰπεῖν· ἐκείνων γὰρ καὶ μόνων ἄχθος
μέγα καὶ λύπη βαρεία καὶ ὄργη, ὅτι μὴ αἰεὶ κατα-
βάλλουσιν, ὃν ἂν ἐθέλωσιν.

κα'. Ἐλευθέρους ἡμᾶς τοιοῦτων ἀνθρώπων εἴη
συντηρῶν ὁ Θεὸς, ἐκείνους τε ἀπάγων, καὶ μηδὲ
τινα ἐξ ἡμῶν ἀφίεις ἐκείνοις συναπάγεσθαι, καὶ
οὕτω κοπιᾶν εἰς οὐδὲν οὐδόδῳ ὄφελος, ἢ τῶν αἰῶνι
τούτῳ σύμφορον, ἢ τῶν ἐκεῖ καὶ τελευταίῳ καὶ μο-
νίμῳ καὶ αἰωνίῳ σύντροχον ἡμῖν, πρὸς Θεοῦ ἀρέ-
σκαιαν, ὅτι μὴ καὶ μᾶλλον ἀμφοτέροις ἐνάρμοστον
καὶ λυσίτελές εἰς οὐδὲν ὄτιοῦν. Τῶν τε γὰρ αἰωνίων
ἀγαθῶν οὕτω μάτην ἐνταῦθα πεπονηκότες ἐκπί-
πτωμεν, καὶ ἐν βίῳ δὲ δυσπραγοῦντες περὶ τὰ
φωτάτων καὶ μικροῦ τινοῦ ἄξια λόγου τῶν ἀξιολο-
γητάτων καὶ θειοτάτων ἀποθενούμεθα. Οὐδὲ γὰρ
οὐδὲ ἀθροίζεσθαι εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ ναὸν ἀξιοῦμεν οἱ
μεριμῶντες μωρῶ, καὶ ἄλλως δὲ περὶ πολλὰ τυρ-
βάζοντες, καὶ βιωτικοὶ μὲν εἶναι πάνυ τι ἐφιέμε-
νοι, τοῦ παραδείσου δὲ γενέσθαι ἀνίεμενοι, καὶ μὴ
ἐνθυμούμενοι, ὡς τοιοῦτον βίον τρίβοντες οὕτε τοῖς
ἐπτά μερίδα κατὰ τὸ θείως γεγραμμένον διδά-
μεν, καὶ τοῖς ὀκτώ οὐδὲ ὀβολοιαῖόν τι ἀπομεριζό-
μεθα.

κβ'. Διὸ εὐχομαι τοὺς εἰς τὸ ἀγίασμα τοῦ Θεοῦ
εἰσερχομένους, καὶ αἰεὶ φυλάττεσθαι αὐτοῖς ἀξιοῦν-
τας τὸ τοιοῦτον ἀγαθόν, μὴ κάμνουν κατὰ ἀνθρώ-
πων, μηδὲ πονεῖν κατὰ τῶν ὁμοφύλων, ἔνθα γε οὐδὲ
κατὰ τῶν ἀπλῶς ἀλλοφύλων εἰκῆ καὶ μάτην μο-
χθεῖν ἔστιν, εἰ μὴ τι ἄρα ἔχθροὶ ἐκείνοι Θεοῦ ἢ
βασιλείως διεκκίπτουσι, μηδὲ κοπιᾶν κατὰ τῶν οὐδὲν
αἰτίων ὁμοθηρήσκων, καὶ σαφῶς ὀνομάσαι ὁμοχρι-
στιανῶν· ἀλλὰ μισεῖν ὑπερλίαν τὸ τοιοῦτον κο-
πίαιμα, καὶ λέγειν ἕκαστον, ὡς Τοῦτο κόπος ἔστιν
ἐνώπιόν μου, συγκόπτων καὶ κατατέμνων καὶ τῆν
κατὰ πνεῦμα συμφυλίαν ἀποδιαιρῶν, καὶ χορδαίων
οἶον τῆν ἐνθεον ὀλομέλειαν. Πλὴν ἔσται μοι τὸ κο-
πηρὸν, φησὶ, τοῦτο πάθος, ὅτι μὴ ἔλθω εἰς ἀγία-
στήριον τοῦ Θεοῦ· ἔκτοτε δὲ ὡς εἰς δρόμον ἀποδυ-
σόμενος, δι' οὐ ὑπερβαίνοντας καὶ ἀποδιώκοντας
δαίμονας ἀποβρίψω, τὸ ἀχθεινὸν τουτὶ φορολογεῖν....
οπτεται τοῖς εἰς Θεὸν τρέχουσι, καὶ ὡς τῶ ὑπερ-
φώτῳ ἤλιῳ, τῶ Θεῷ,**** ἐλλαμψόμενος ἀποβρίψο-
μαι σπῖλου τοιοῦτου εἰδεχθοῦς ἅμα καὶ μυσσ-
ροῦ.

κγ'. Εἰ γοῦν τοιοῦτοι γενώμεθα διὰ φιλαλληλίας
καὶ ὁμονοίας, ἣν ὁ Θεὸς διὰ τῶν ἱερῶν Γραφῶν
παρὰδίδωσι, καὶ διὰ συμποίας πνευματικῆς καὶ
ἀταραξίας, ἣν ὁ μὴ ἀγαπῶν πονηροῖς κυμαίνεται
πνεύμασιν, ἐλώμεθα δὲ φορτίζεσθαι, ὡς Θεοῦ δου-
λευταί, ἅπερ ἡμῖν ἐκείνος εὐδίακρῆτως, ὡς πατήρ,
ἐπιτίθησι, καὶ κοπιᾶν, ὡς ἐκείνος ἐπιτάσσει· ὁ καὶ
τὰς ἡμῶν ἀμαρτίας ἄρας, καὶ ἡμᾶς ἐθέλων τὰ βάρη
βαστάζειν πνευματικῶς, οὐκ ἀφήσει περιχορτίζεσθαι
μάτην καὶ τρίβεσθαι κατὰ τοὺς ἐπαχθιζομένους τὰ
μὴ φίλα ἐκείνῳ, Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸν ἐκείνου φόρτον

viximus; non enim contribulibus terribiles et
inaccessibiles fuimus. Furibundi quidem illi, et
rabie feroci repleti, revera non homines, sed
bestiales, ut ne dicam a diabolo obsessi. Ideo
enim solummodo indignantur et dolent et irascun-
tur quod quos voluerint, damno afficere haud po-
tuerint.

24. Liberos nos a talibus hominibus conservet
Deus atque, dum illos ad supplicium deducit,
faxit ut nullus e nobis deducatur cum istis, neque
prorsus incassum laboremus, et neque huic sæ-
culo utile quid, neque illi vitæ perpetuæ atque
æternæ accommodatum quid secundum Dei volun-
tatem producentes nihil omnino præstemus quod
vel minimum sit bonum ac conducibile. Si enim
hic adeo frustra laboraverimus, æternis bonis ex-
cidemus, et si hac in vita rerum levium nulliusque
momenti cura misere nos affixerimus, bonis sum-
mis ac cælestibus privabimur. Neque enim Dei
quidem templum intrare satagimus, qui rebus
absurdis inhiamus et de iis quæ hanc vitam con-
cernunt, anxie solliciti sumus, paradiso autem
potiri negligimus, non reputantes, nos hac vita
fruentes neque illis septem concedere particulam
secundum quod Scriptura sacra dicit, neque illis
octo vel tantillum tribuere.

22. Quapropter obsecro illos qui sanctuarium
Dei frequentant et ejusmodi boni semper partici-
pes esse desiderant, ut ne adversus homines cer-
tent neque adversus contribules laborent (siquidem
vel contra alienigenas frustra oleum operamque
perdent, nisi fortasse inimici illi Dei aut regis
exciderint), neque contendant contra eos qui ei-
dem cultui sunt addicti, hoc est Christianos, sed
ut ejusmodi studium ac laborem odio habeant de-
testenturque. Imo quisque sibi dicat: Hic labor
talis est ut cognitionem spiritualem excidat, dis-
jungat, deleat, atque divinam membrorum compa-
gem dissolvat. Præterea hoc, inquiet, impedit quo-
minus in Dei sanctuarium ingrediar; nunc autem
quasi in arenam descendens, malos dæmones qui
me persequuntur in fugam conjiciam, molestam
illam vectigalium solutionem.... eis qui ad Deum
confugiunt, et veluti splendidissimo sole, Deo...
collustratus hanc turpem nefastamque maculam
procul abjiciam.

23. Jam vero si tales erimus per mutuum amo-
rem et concordiam, qualem Deus per sacras
Litteras nos edocet, et per spiritualem una-
nimitatem et tranquillitatem, quam qui non diligit
improbis turbatur dæmonibus, et si tanquam Del
servi, ea quæ ipse nobis ut sapiens pater imponit,
portare, et laborem quem præcipit, exsequi stude-
mus: tunc ille qui peccata nostra sustulit, et vult
ut nos onera spiritualiter gestemus, non sinet nos
frustra circumagi et versari illorum instar qui re-
bus ipsi non gratis sese onerant, sed quando ejus

onus portantes laboramus, dicit: « Accedite ad me, qui mea causa laboratis et onerati estis, et ego vos reficiam ². » Quid autem illud sibi vult, reficiam? Faciam, ne amplius incassum laboretis. Semper enim tanquam vacillabundi et versatiles et undequaque mobiles et instabiles, operam nostram collocamus in quibus non oportet, et frustra contendimus, et gratis luctamur, et incassum laboramus. Sed simulatque ille pro summa ipsius humanitate leve quoddam momentum animadvertit et in trutina iudicii vel unum apicem, unum granum propendens videt, in commodum nostrum vertit et in lancibus ipsius thesauro dignis reponit, et quoties supplantati ab improbo adversario et collapsi vel dejecti resurrexerimus, illum prohibet quominus nobis porro illudat, et nos ab ejus insidiis in tuto collocat. Sic igitur nunc quoque vos præparatos et uti decet pronos ad laborandum non simpliciter, sed uti homo divinus debet, non sinet in peccati certamine succumbere, sed potius reficiet. Utinam nos omnes, o fratres, ita Deo accepti fiamus per ipsius benevolam misericordiam. Exaudi nos, Domine Salvator, qui es benedictus in sæcula. Amen.

² Matth. xi, 28.

Α αἰρόντες πονοῦμεθα, ἔρει· « Δεῦτε πρὸς με, οἱ χαριν ἐμὴν κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι· κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. » Τί δὲ ἐστὶ τὸ « ἀναπαύσω ; » Παύσω πάλιν τοῦ ἐν κενοῖς κοπιᾶν. Οὐκ ἔστι γὰρ, ὅτε ὡς ἄστατοι, καὶ πολυβῆπεις, καὶ παλιμβολοὶ, καὶ εὐμετάφοροι, καὶ ἀθέδαιοι, [οὐ] μοχθοῦμεν ἐφ' οἷς οὐ χρῆ, καὶ εἰκῆ κάμνονεν, καὶ κοπιῶμεν τηνάλλως, καὶ πονοῦμεν μάτην. Ἄλλ' ὅμως βραχείας τινὸς δραττόμενος ἐκεῖνος ὁ πρὸς φιλανθρωπίαν ἀκριβέστατος ἀφορμῆς, καὶ τῷ ταλάντῳ τῆς κρίσεως κερᾶτιον ἐν ἡ κόκκον ἕνα ἐπιβληθέντα ἰδὼν, πρὸς ἡμέτερον ἀγαθὸν ῥέπει, καὶ εἰς στατήρας ἀξιους τίθεται τοῦ κατ' αὐτὸν θησαυροῦ· καὶ ὁσάκις ἂν σκελισθέντες ὑπὸ τοῦ πονηροῦ ἀντιδρόμου, καὶ πταίσαντες, ἢ καταβρίφεντες ἐξορθωθείμεν, παύει καὶ ἐκεῖνον τοῦ καταπαλεῖν ἡμῶν, καὶ ἡμᾶς τοῦ ἐμπαλεῖσθαι. Β Οὕτω γοῦν καὶ νῦν ἀναποιηθέντας ὑμᾶς, καὶ δεόντως ἀναφρονήσαντας ἐν τῷ πονεῖσθαι, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ἐφ' οἷς ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος τέτακται, οὐ παύσει πρώτως ἄρτι τοῦ ἐφαμάρτως φορτίζεσθαι καὶ κοπιᾶν, ἀλλὰ ἀναπαύσει. Καὶ γένοιτο δεκτοὺς πάντας ἡμᾶς, ὧ ἀδελφοὶ, τῷ Θεῷ οὕτω γενέσθαι διὰ τῆς, ὡς ἐβῆθη, εὐπορίστου ἐλεημοσύνης αὐτοῦ. Ἐπακούσαις ἡμῶν, ὧ Σῶτερ Κύριε, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

EJUSDEM

ORATIO ANNO AUSPICANDO HABITA.

1. Deus ipse anni circulo revera benedicit, o fratres, et hæc benedictio haud merum munus, sed retributio esse videtur. Deus enim, a nobis benedictus, rebus nostris benedictionem reddit. Benedicunt autem Deo homines non solum hymnorum glorificationibus aliisque rationibus, quibus ei gratias agunt, sed imprimis bonis vitæ actionibus, quorum finis a Deo initium sumit ad eumque recurrit, et sic ipsum magnificat et glorificat, dum nimirum et ejus qui bene agit, et eorum qui ad ipsum respiciunt ejusque imitatione ad frugem redeunt, animæ gaudio ac lætitia perfunduntur.

2. Quod ut magis appareat, paulo altius oratio repetenda est. Prima mundi creatio et quæ tunc homini, velut regi, vel antequam creatus esset, bonorum terrestrium liberalis oblatio reservabatur, hoc merum omnino donum fuit. Nondum enim boni quid Deus ab hominibus acceperat quod cum liberalitate rependeret, sed sponte dedit. Fortasse autem ad hunc usque diem daret, secundum summam ipsius sapientiam, nisi innata (nobis) prava voluntas, omnium peccatorum mater, prohiberet. Nunc vero

α'. Εὐλογεῖται στέφανος ἐνιαυτοῦ πάντως ἐπ' αὐτοῦ Θεοῦ, ὧ ἀδελφοὶ, καὶ ἡ τοιαύτη εὐλογία φαίνεται οὐ δόσις ἀπλῶς εἶναι, ἀλλὰ ἀντίδοσις. Εὐλογοῦμενος γὰρ ὁ Θεὸς ὑφ' ἡμῶν, ἀντευλογεῖ τὰ καθ' ἡμᾶς. Εὐλογεῖται δὲ Θεὸς ὑπ' ἀνθρώπων οὐ δοξολογίας μόνον ὑμνωδικαῖς καὶ λοιποῖς εἰδήσει, δι' ὧν τὸ εἰς αὐτὸν εὐχάριστον ἀπαρτίζεται, ἀλλὰ μέλιστα ταῖς κατὰ βίον ἀριστοπραξίαις, ὧν τὸ τέλος Θεοῦ τε ἐξαρτᾶται, καὶ εἰς ἐκεῖνον ἀνανέει, καὶ οὕτω δοξάζει καὶ μεγαλύνει, ἀγαλλιωμένης τῆς ψυχῆς τοῦ τε πράττοντος τὸ ἄριστον, καὶ τῶν εἰς αὐτὸν ἀποβλεπόντων καὶ τῇ μιμήσει βελτιουμένων.

β'. Ἴνα δὲ τὸν λόγον ἀναλαβὼν ἐπὶ πλεον ἀκριβώσωμαι, ἡ πρώτη μὲν τοῦ κόσμου παραγωγικὴ ἔκφανσις καὶ ἡ τηνικαῦτα καιμηλιωθεῖσα τῷ βασιλεῖ ἀνθρώπων, πρηνὴ καὶ γενέσθαι, φιλοτιμία τῶν κατὰ κόσμον ἀγαθῶν, ἐκλήθη δόσις ἦν αὐτόχροσμα. Οὐ γὰρ ποθεν καλὸν ἀνθρώπινον ἀπολαβὼν ὁ Θεὸς, εἴτα φιλοτιμησαμένος ἀναπέδωκεν, ἀλλ' ἀντικρυσ ἔδωκε. Καὶ ἐδίδου ἂν ὁμοίως ἕως καὶ νῦν κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ παραγωγὴν σοφίαν, εἰ μὴ παρεσκευασθεῖσα φαύλη προαίρεσις, ἁμαρτίας ἀπάσης μήτηρ, ἀπεκάλυεν.

Ἄρτι δὲ δι' αὐτὴν οὐκ ἀεὶ ἀπλῶς οὕτω δίδωσιν ὁ Θεός, ἀλλ' ἀντιδιδόμην φιλεῖ κατὰ τινα δοσοληψίαν αὐτῷ πρόπουσαν.

γ'. Πρέπει δὲ ἀναγκαίως τῷ ἀγαθῷ ἀγαθὰ τε δίδουσι, καὶ ἀντιλαμβάνειν τοιαῦτα. Πονηρὸς μὲν γὰρ δότης χαίρει καὶ δίδουσι καὶ λαμβάνων, οἷς παρωνόμασται· ἀγαθὸς δὲ οὐκ ἂν οὐδὲ ἄνθρωπος ἐθέλοι φαυλότητι πραγμάτων χρωτίζεσθαι, μὴ ἕτι γε ὁ πανάγαθος Κύριος, ἐξ οὗ καὶ δι' οὗ ἅπαν κλόν. Φιλοῖμεν οὖν ἅπαντες Χριστιανοί, καὶ πραγματευοίμεθα, εἰς ἕσπον δύναιμι, μὴ λαμβάνειν ἀπλῶς ἐκ Θεοῦ, ἀλλὰ ἀντιλαμβάνειν. Ἀντιλαμβάνει δὲ ὁ ἐφθακῶς δοῦναι. Καὶ ἔχει τὸ δίδόμενον ὁ τοιοῦτος μετὰ ποικιλοῦσιν εὐγενοῦς, καὶ ἀγαθῆς συνειδήσεως, ὡς οἷα μὴ δῶρον ἔχον τὸ δεδομένον, ἀλλὰ ἀντιδῶρον, λογιζόμενος, ὡς ἀλόγοις μὲν ζῴοις, οἷς νοῦς οὐκ ἐπιστατεῖ, δίδονται τὰ ἐκ Θεοῦ πονουμένοις παντὸς ἀγαθοῦ, ὅποιον χαίρει ὁ Θεός, καὶ διὰ τοῦτο ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα ἐξ αὐτομάτου λαμβάνουσι τὰ οἷς θρέφονται. Ἀνθρώπων δὲ οὐκ ἂν εἴη προσφυῆς, οὕτω λαμβάνειν, ἀλλὰ κατὰ τι συνάλλαγμα, καὶ αὐτὸ οὐκ ἀνάλογον κατὰ γε τοὺς ἐμπορευομένους, ἀλλ' εἰς ἕσπον ἔστι τὸν ἄνθρωπον σταθμώσασθαι πρὸς Θεόν, ἄνθρωπον τὸν πενίστατον, Θεὸν τὸν παντοκράτορα.

δ'. Τί γὰρ ἂν καὶ δοίη τῷ Θεῷ ἄνθρωπος πρὸς ἀξίαν; Πῶς δ' ἂν συναλλάξῃ πρὸς ἰσότητα; Δωρῶν ἡμῖν πάντα τὰ ἐξ ἐκείνου, εἰ καὶ τὰ ὑπὲρ δύναιμι συνεισενέγκωμεν. Οὐδὲν ἀντισηκῶν, οὐδὲν ἰσόσταθμον. Τί κέγχρος πρὸς οὐρανόν; Τηλικούτον τὰ ἐξ ἡμῶν πρὸς τὰ τοῦ Θεοῦ. Τί τὸ οὐδὲν πρὸς τὸ πᾶν; Τοιοῦτον τὸ ἡμέτερον πρὸς τὰ θεῖα. Καὶ ὅμως οὐ λέγω τὸ παροιμιώδες ἐκεῖνο τὸ « Δός τι, καὶ λάβε τι » ἀλλὰ, « Δός τι μετρητόν, καὶ ἀντίλαβε τὸ ἀμετρητόν » μᾶλλον δὲ, « δ [ίδου] μικρόν, καὶ ἀντιλάβανε μέγιστον. » Ποῖον μικρόν; Νοῦν ὀρθόν· ἐξήγγελον λόγον ἀληθῆ· γλώσσαν ἀβύρπυρον· τὸ μὴ τρίβειν ὀδόντας ἐπὶ τοῖς μηδὲν αἰτίοις· τὸ μὴ κατὰ τοῦ στόματος ἀγείρειν μισσημένους βλασφημιῶν· τὸ φιλεῖν ἄκριφῶς· τὸ ἀγαπᾶν ἀκριβῶς· τὸ μισεῖν τῆν τε ὑπέκρισιν, καὶ ὅς δὲ αὐτὴν σωμασκει· τὸ μὴ συναναχρῶνυσθαι μουσαροῖς, εἴτε ἀνθρώποις, εἴτε κύνεσσιν· τὸ μὴ διττολογεῖν ἐπὶ ψεύδει· τὸ μὴ κακολογεῖν, ἐφ' οἷς οὐ χρεῖ· τὸ μὴ καλλ[ιστρ]εῖν τὸ πρόσωπον ὑποκριτικῶς ἐπὶ φίλῳ· τὸ ἐκδικεῖν, οὐς παρεγγέλλει ὁ Θεός· τὸ [μὴ ἀδικεῖν] ἀφορῶντας εἰς αὐτὸν Θεόν, ὅς οὐ λαμβάνει πρόσωπον ἐν κρίσει· τὸ μὴ προῖσθαι δώρου τὸ δίκαιον· τὸ μὴ προσέσθαι τοὺς προκαλούμενους εἰς ἄδικον, ὀκνῶ εἰπεῖν, εἰς τὸ μὴ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι, καὶ μάλιστα τοὺς ἐκκλησιαστικούς, ὁ τοῦ νῦν καιροῦ φύμα θεομισές.

ε'. Εἰπὼν γὰρ αὐτὸ ὑποβάλλω τοῖς ἀκροαμένοις νοεῖν, ὅτι ἀβύρπυρος καὶ ἡ Ἐκκλησία. Καὶ γε, ὡ οὔτοι, ἀληθῶς ἀβύρπυρος καὶ τὸ τοιοῦτον ἅγιον σῶμα, καὶ μάλιστα κατὰ τῶν τινος δακτύλων αὐτοῦ. Τὰ γὰρ ἄλλα τέμια μέλη τούτου οὐκ ἔχω μέμφεσθαι. Δακτύλους δὲ τούτους εἶπον, οὐκ ἐκβάλλοντας θεομ

propter eam Deus non amplius tam sponte donat, sed recipere mavult secundum quamdam reciprocatem ipsi convenientem.

3. Bono autem necessario convenit, et bona dare, et talia recipere. Malus enim dator quæ ipsius nomini congrua sunt, et dare et recipere solet: bonus autem homo vel levissimam pravi maculam aversatur, ac infinite magis optimus Dominus a quo et per quem omne bonum. Quare Christiani omnes summo studio ardoreque id agamus, quantum penes nos est, ut non simpliciter sumamus a Deo, sed retribuamur. Accipit autem retributionem, qui et ipse dedit antea. Et talis cum honesta convictione bonaque conscientia datum possidet, utpote qui non velut donum, sed tanquam præmium habeat id quod ei datum est, præsertim ubi reputaverit, brutis animalibus quæ ratione carent, omnia quæ Deo videntur bona gratis impertiri, ac propterea neque seminando neque arando, sed ultro alimenta quibus opus habent, divinitus concedi. Hominem vero haud decet, eodem modo accipere, sed ex pacto quodam, non tamen ejusmodi quale inter mercatores intercedere solet, sed pro ratione qua homo ad Deum considerari debet, id est, qua homo pauperrimus est, Deus autem ditissimus.

4. Quid enim Deo condignum dabit homo? vel quomodo pari lance cum eo paciatur? Omnia ab illo gratis nobis donantur, etiamsi vel supra vires dare conemur. Nil par, nil æquum. Quemadmodum granum ad cælum, ita nostra sese ad divina habent; et quemadmodum nihil ad universum, ita res nostræ ad munera cælestia. Nec tamen profero proverbialiter dictum illud: « Da quid et recipe quid, » sed: « Da commensuratum quid, et recipe incommensurabile, » vel potius: « Da parvum et recipe summum. » Quale illud parvum? Mentem rectam ac veritatis amantem; linguam impollutam; non frendere dentibus contra insontes; non colligere in ore blasphemiarum contaminationes; sincere diligere; vere amare; odio habere dissimulationem et eum qui illi indulget; non contaminari abominandis, nec hominibus, nec factis; non mendacio servire; non male loqui de insontibus; non subdole componere vultum ad amicitiam simulandam; punire quos Deus jubet: non injuria afficere confidentes in Deo qui in judicio personam haud accipit; non vendere justitiam acceptis muneribus; non admittere eos qui ad injustitiam provocant, ut ne dicam, ad expiationem ab Ecclesia et potissimum ecclesiasticis, quod quamvis execrandum hoc tempore accidere solet.

5. Hæc enim dicens auditores commonefactos velim, Ecclesiam ægrotare. Vere autem, o amici, ægrotat hoc sanctum corpus, et imprimis in aliquot suis digitis. Cætera enim venerabilia illius membra non est quod vituperem. Digitos autem istos voco non qui Dei instar dæmonia expellunt (quomodo

enim Idæi Dactyli opportune quis dixerit, hoc poterunt?), sed qui scribunt quod non licet, qui vel nosmetipsos scriptis suis aggreduuntur; quæ quidem mens prava progignit, deinde lingua nutricis instar multimodis provehit, nunc aeri committens, nunc libris tradens atque dirigens contra nos, cur et qua de causa? num quia eos vel læsimus vel nunc lædimus? Licet mihi cum fiducia in Deo posita dicere, contra nos qui eis et publice et privatim bene fecimus; publice quidem, quod et ipsi bonorum universo sacro clero concessorum participes facti sunt; privatim autem, quod et ipsi et eorum filii, quod maxime considerari debet, præcipue beneficia acceperunt.

6. Audi enim, o cælum, et attende, o terra, Ex iis qui, beata memoria digni habitus, nostram humilitatem antecesserunt, quidam (dico autem *quidam*, non *cuncti*) universo venerabilium sacerdotum cœtui pecuniam legarunt, alius alio modo, hic quidem clericis Sanctæ Sophiæ Dei Verbi, ille Magnæ ecclesiæ sanctissimæ Dominæ nostræ ac Dei genitricis, alius sacerdotibus templi magni martyris qui urbem nostram protegit et dulces odores exhalat, cujus miracula unguento semper fluente innituntur, uti unguentum miraculis. In memoriam illius legatorum distributionis solemnitates aliæ aliis majores celebrantur, et qui illa stipularunt, felicitabundis acclamationibus extolluntur. Hoc autem bene habet. Nam si quid vituperabile inesset, nec ego laudarem; quod autem laudaverim, factis ipsis apparuit. Cum enim duæ solemnitates in maxima sanctarum ecclesiarum hujus metropolis adhuc celebrandæ essent, equidem in honorem Dei ejusque sancti illud laudabile officium in me suscepi. Cum igitur ecclesiastici digiti scriptis suis gratias mihi habere deberent — calamum contra me movent.

7. Ubinam autem mihi solemnities celebrantur illorum instar qui me antecesserunt, quorum unumquemque superem tali gratia? Scit, quæ dico, erogatio in festo Exaltationis Crucis, imo et ista magnæ secundæ. Cæterum quamvis ab hominibus contemnamur, tu vero, o Deus Salvator, dare velis nobis in quod omni studio incumbimus, et hoc pro omni solemnitate commemoratione sufficiat. Et tu quoque, dies hodiernæ, a quo corona anniversaria denuo incipit, testimonium nobis exhibe, quid fecerimus in templo sancti nostri odoriferi celeberrimo, ut et ipsum veris initium mense Martio accidens nos quasi tributum nostrum solvisse testetur. Et hoc quoque Dei est sanctique ejus ac magni martyris qui nos sanos sanctosque reddit.

8. O solemnitates cæteræ eximie, in quibus nummos parvos qui vix volam explerent, huc illuc disjectos velut majores effecimus, ita ut magis etiam quam illius qui in Psalmis commemoratur messoris arbas manus compleverint. Quid dicam

μηπως δαιμόνια, (πῶς γὰρ οἱ, ὡς ἂν καιρῶς εἴποι τις. Ἰδαῖοι δάκτυλοι τοιοῦτοι ἂν εἶεν;) ἀλλὰ γράφοντας, ἃ μὴ χρεῶν, οἱ καὶ καθ' ἡμῶν αὐτῶν λυγίζονται ὑπογραφέες γινόμενοι· ὧν πρῶτα μὲν γεννηνοὺς οὐκ ὀρθῶς, εἶτα γλῶσσα μακρῶσα ἐκτρέφει ποικίλως, τὰ μὲν ἄερι παραβρίπτουσα, τὰ δὲ καὶ βίβλοις σπαργανοῦσα, καὶ τριμελοῦσα καθ' ἡμῶν, τῶν τίνων; αἰὼν ποιῶν; τῶν τί ποτε ἢ βλαφάντων, ἢ βλαπτόντων; Δότε μοι θαβρόντως εἰπεῖν σὺν Θεῷ, τῶν εὐεργετησάντων τοὺς τοιοῦτους κοινῇ τε καὶ ἰδίᾳ κοινῇ μὲν, οἷς παντὶ τῷ τοῦ Θεοῦ κλήρῳ συνδιανεμένηται καὶ τὰ κατ' αὐτοῦ· ἰδίᾳ δὲ τοῖς τε κατ' ἐξοχὴν, ἣν εἰς ἀδρόν πρέμνον τίθημι, καὶ ταῖς παραφάσιν αὐτῆς.

ζ'. Ἄκουε γὰρ, ὦ οὐρανὲ, καὶ ἐνωπίζου, ἡ γῆ. Τῶν τινὲς μακαρίας μνήμης ἤξιοι μόνων, οἱ τὴν ἡμῶν προσηγήσαντο ταπεινότητα (« τινὲς » δὲ λέγω, οὐ « πάντες »), ἐκερμάτισαν δόσεις νομισματικὰς, ὁ μὲν ταύτην, ὁ δὲ ἐκείνην, ὁ δὲ ἄλλην τῇ ὁμάδῃ τῶν τιμιῶν κλήρων, τῷ τε τῆς ἐνοποστάτου τοῦ Θεοῦ Λόγου ἁγίας Σοφίας, καὶ τῷ τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς ὑπεράγνου δεσποίνης ἡμῶν Θεομήτορος, καὶ τῷ τοῦ πολιούχου ἡμῶν μυροβλήτου μεγαλομάρτυρος, οὗ καὶ τὰ θαύματα τῷ ἀειδρότῳ μύρῳ ἐρίξει, καὶ τὸ μύρον τοῖς θαύμασι καὶ προηγούνται τῆς τοιαύτης διανεμήσεως τοῦ νομισματικοῦ κατακερματισμοῦ ἔορται ἄλλης ἄλλῃ, καὶ μακαρίζονται φωναῖς εὐφημοῖς οἱ τὰ τοιαῦτα κυρώσαντες, καὶ καλῶς ἔρα γίνετα αὐτό. Εἴ γὰρ ψόγον εἶχεν, οὐκ ἂν οὐδ' αὐτὸς ἐπήνεσα τοῦτο· ὡς δὲ ἐπήνεσα, ἐνδιαθέτως ἔργους αὐτοῖς ἐκπέφηνε. Δυσταῖν γὰρ ἔορταῖν ἐλλείποντος τοῦ τοιοῦτου καλοῦ πρὸς ἀκολουθίαν τῆς ἐν τῇ Μεγαλόπολει μεγίστης τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν, ἀνεπλήρωσα ἐγὼ τὸ τοιοῦτον καλὸν ἐκ τῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ. Καὶ τοίνυν ὀφείλεται ὄντες οἱ ἐκκλησιαστικοὶ δάκτυλοι γράφειν ἐμοὶ εὐχαριστίαν — οἱ δὲ καταγράφουσι.

ζ'. Ποῦ δὲ ἐμοὶ μακαριστὸν ἔσται μνημόσυνον κατὰ γε τοὺς πρὸ ἐμοῦ, ὧν ἕκαστον αὐτὸν ὑπερπῆξαι τῇ τοιαύτῃ χάριτι; Οἶδεν, ἃ λέγω, ἢ ἡ βόγα ἢ κατὰ τὴν ὕψωσιν τοῦ τιμιωτάτου σταυροῦ, καὶ δὲ καὶ ἡ τῆς μεγάλης δευτέρας. Οὐ μὴν ἀλλ', εἰ καὶ τὰ ἐξ ἀνθρώπων ἡμῖν ἀπέγνωσται, ἀλλὰ σὺ, ὦ Σῦντερ Θεῶ, δρῆς ἡμῖν, καθ' ἣν προβεβλήμεθα προαίρεσιν· καὶ ἀρκέσει τοῦθ' ἡμῖν ἀντὶ μακαρισμοῦ. Ἐπιμάρτυρα ἡμῖν καὶ ἡ σήμερον, καταρξαμένη τῆς τοῦ ἐνιαυσιαίου στεφάνου γυρώσεως, τί τετυπώκαμεν ἐν τῷ περικλύτῳ τοῦ ἡμετέρου ἀγιωτάτου μυροβλήτου ναοῦ, ἵνα συναφωνήσῃ μαρτυρικῶν λόγων καὶ ἡ κατὰ τὸ ἔαρ ὑπάνοιξις, ἡ κατὰ τὸν Μάρτιον, καθ' ἣν καὶ αὐτὴν τὸ αὐτὸ χάραγμα τυπῆν ὅλον ὑφ' ἡμῶν δίδεται. Θεοῦ καὶ τοῦτο, καὶ τοῦ αὐτοῦ μὲν θεραπεύοντος μεγαλομάρτυρος, ἡμᾶς δὲ καὶ ὑγιούντος καὶ ἀγιάζοντος.

ἡ'. Ὡς ἔορται λοιπαὶ ἀρίζηλοι, ἐν αἷς κερματίων εὐπεριλήπτων παραβρίπτωμένων, καὶ που δράκα μόνην πληρούντων, ἡμεῖς ἐπληθύνουμεν αὐτὰ, ὡς πληροῦν χνίρας καὶ ὑπὲρ τὴν τοῦ ψαλμικῶς θερίζοντος. Τί μοι λέγειν ἀθροισμοὺς καὶ συνανακλίσεις

πνευματικῶς, εἴ καὶ μὴ ἐν ἀναγκαίοις, ἀλλ' οὖν χαμόθεν, ὅσοι παρήκοι, καὶ ἄλλους δὲ ἐπιτραπεζίους, δι' ὧν ἐδόκουν ὁ μάταιος κτᾶσθαι φίλους, οὐ τοὺς ἐκ τοῦ πίνειν, ἀλλ' ὁποῖους τὰ κατὰ Πνεῦμα τὸ θεῖον ἀποτελοῦσι συσσίτια; Ἐὼ τὰ λοιπὰ, ἵνα μὴ τις ὀβολομαῖος νομίσας ἐκεῖνα, καταψηφιεῖται μου μικροπρέπειαν καὶ κυμίνου πρίσιν καὶ τὸ ἀνελεύθερον. Σιωπῶ καὶ, εἴ τι ἄλλο δεδαπάνηται που ἢ δαπανᾶται εἰς ἐπιποιήσεις, εἰς ἐπικοσμήματα, εἰς ἔτερα, οἷς θαρζούντως λέγω χαίρειν τὸν Θεόν. Οἶδα γὰρ ἀκούσων, ὡς οὐδὲν τι ταῦτα πρὸς τοὺς πικράδας ἡμῶς ἔπερ ὁμοιον φαίνεται εἶναι, ὡς εἰ καὶ τοῦ ἐπὶ δεσποτικῆς οἰκίας λογοποιούντος τὰ δαπανήματα οἱ σύνδουλοι μὴδὲν τὰ λοιπὰ εἴποιεν προσλογίζεσθαι, ὅτι μὴ μόνον τὰ δαπανώματα εἰς αὐτούς. Καὶ μὴν ὁ τοῦ οἴκου δεσπότης οὐκ ἂν χαίροι τῷ τοιοῦτῳ λόγῳ· ἀλλὰ τὸν οἰκονόμον ἄλλως ἀποδέξοιτο ἂν, οἴμαι.

θ'. Ἐμοὶ δὲ ἀλλὰ ἀναδοησαμένῳ ἤδη ἀκοὴν γῆς τε καὶ οὐρανοῦ, ἐπέρχεται συνείραϊ τι καὶ τὰ ἐξῆς προφητικῆς περικοπῆς. Καὶ υἱοὺς μὲν γεννησάτω οὐ καταγῶν εἰπεῖν· (πηλίκος γὰρ ἐγὼ πρὸς τοιαύτην φύσιν Θεῶν πρέπουσαν, καὶ τοῖς, ὅσοι τῇ πρὸς ἐκεῖνον ἔξομοῦσι θεοί;) γεννηθέντας δὲ κατὰ σάρκα ὑπ' ἄλλων καὶ μικροῦ ἐκθέτους ὑψῶσαι φημι ἀγαθοῖς, οἷς βίος ἐπαύξεται, καὶ ὁμῶς ἀθετηθῆναι ὑπ' αὐτῶν. Ἐτέρους δὲ εἰς τὸ πᾶν μὲν ἐξῆραι καὶ προαγαγεῖν, οὐκ ἂν εἴποιμι· προσηπιθεῖναι δὲ, οἷς φθάσαντες ὑπὸ ἄλλων ἀρχιερέων ἔσχω, καὶ ἔτερα μείζονα, καὶ δυστυχῆσαι τὴν ἐκ τῶν τοιούτων ἀχαριστίαν οὐκ εἰς τὸ τυχόν, ἀλλ' εἰς ἐκπολέμωσιν.

... Ἀλλὰ τούτους μὲν παρακατατίθεμαι τῷ Θεῷ, τῷ καὶ πανσόφῳ καὶ ὑπεραγάθῳ τεχνίτῃ, ὡς ἀγάματα ἐκεῖνου ὄντα καλλιτεχνηθέντα μὲν ἄλλως, ἀχρεοῦμένα δὲ ταῖς εἰκῇ καὶ μάτῃ, ὅποι τύχοι, παρατρέψουσιν, ἀρτιῶσαι κατὰ τὴν αὐτοῦ σοφίαν, καὶ ἐπαναγαγεῖν εἰς τὸ αὐτῷ ἀρέσκον εὐμορφόν τε καὶ εὐπρεπές· ὡς ἂν οὕτω καὶ δι' αὐτῶν εὐλογούμενος ἀντευλογοῖη τὸν στέφανον ἡμῖν τοῦ ἐνιαυτοῦ.

ια'. Ἐγὼ δὲ καὶ τῷ παρατυχόντι λαῷ τοῦ Θεοῦ προσλαλῶν διδασκαλικῶς, παρεγγυῶμαι καὶ αὐτοῖς, ὅσοι τέως ἀκοῦν ἡμῶν ἀνέχονται. Εἰσὶ γὰρ ἐν αὐτοῖς ἄνθρωποι, ὀδηγηθέντες εὐκ οἷδ' ὄθεν, ἐπιστρέψουσιν ἡμῶς εἰς τὸ ἀγαθὸν διὰ τοῦ μὴ ἐπιστρέψασθαι ἡμῶν οἷα ἐφαιμάρτων, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὡς εἰς διδασκάλους καθεστῶτες ἡμῖν, διδάσκοντας μὲν οὐθὲν ὀτιοῦν, μεμφομένους ἅπαν, ὅπερ ἂν ἢ δρῶμεν ἢ λέγομεν, καὶ αὐτὴν δὲ, ὃ φασί, τὴν ἀναπνοὴν ἡμῶν. Τῷ τοίνυν τοιοῦτῳ λαῷ τοῦ Θεοῦ φωνῆν εἰς κοινὸν ἀφιέντες παρακαλοῦμεν εἰς ὁμοιον ἀγαθόν, τὸ τῆς εὐλογίας δηλαδὴ, περὶ ἧς ἄρτι ὁ λόγος ἡμῖν. Καὶ πρῶτα μὲν ἀνυμνήσκομεν αὐτοὺς, ἐξ ὧν εἰς οἷα μετηλλάγη τὰ καθ' ἡμῶς.

ιβ'. Καὶ ἡλίκα μὲν τὰ οὐ πρὸ πολλοῦ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ, ἃ καὶ τὰ ἐν ὑμῖν βιβλία, αἱ μνήμονες ψυχῆ περιφέρουσι, καὶ εἰς ἀνέλυσιν τοῖς πολλοῖς ἐκτίθενται· καὶ οὐδὲ ἐγὼ ἀμαθὴς οὐδὲ τῶν τοιούτων εἰμι

A de conventibus et conviviis spiritualibus, de convivis qui licet non cognati, ejusdem tamen originis terrenæ essent, quos miser ego sodales habere mihi visus sum, non qua mecum biberent, sed qua secundum Spiritum sanctum commensales mei essent! Cætera silentio premo, ne quis, flocci ea pendens, avarum atque illiberalem, qui velut cuminum diffindam, me existimet. Taceo, si quæ factæ sunt aut fiunt impensæ in res accessorias, in ornamenta et cætera, quibus Deum delectari fidenter dico. Sio enim fore qui dicant, hæc nihil ad nos Patres pertinere, quod idem esse videtur ac si quando œconomus aliquos facit sumptus in domum herilem, conservi negent ullas faciendas esse expensas nisi quæ in ipsorum commodum cesserint. Jam vero ejusmodi verbis nullo modo gauderet paterfamilias, sed potius, ex mea quidem sententia, œconomum laudaret.

9. Postquam autem cælum ac terram ad audendum provocavi, dicti illius prophetici verba sequentia adjungere libet. Et filios quidem me procreasse non est quod dicam, (quis enim ego sum comparatus cum natura Dei eorumque qui similitudine ejus promemodum dii facti sunt?) sed ab aliis carnaliter procreatos et quasi expositos cumulavi bonis quibus vita ornatur, et nihilominus ab illis contemptus sum. Alios autem, haud dico, quod exaltatos provexerim, attamen beneficiis quæ ab aliis archiepiscopis acceperant, majora etiam adjecti, quare eorum ingratitude non fortuitam, sed ex hostili animo profectam, inter summas calamitates censendam duco.

10. Sed hos, utpote qui Dei imaginem referunt, et ab initio quidem pulchri creati, postea autem perveracia sua vana et insensata corrupti sunt, commendo Deo, creatori sapientissimo atque optimo, ut secundum patientiam suam dirigat eos et ad honestatem ac virtutem ipsi gratam reducat, atque ita in vicem benedictionum quibus ab illis celebratur, anni auspicia benedictione sua dignetur.

11. Jam vero dum præsentem Dei cætum edocæo, simul adhortor eos qui nunc verbis nostris aurem præbent. Inter ipsos enim sunt homines qui, nescio unde moti, nos, quasi peccatores essemus, ad bonum convertere prætendunt, ideoque sese tanquam magistros nostros gerunt, quamvis nihil omnino doceant, imo quidquid aut fecerimus aut dixerimus, et ipsam, ut in proverbio est, respirationem nostram vituperent. Ad universum igitur Dei cætum verba facientes bona ei apprecamur, benedictionem nimirum, de qua modo diximus. Et primum quidem in memoriam eis revocamus, ex quoniam in quem statum res nostræ deductæ sint.

12. Quanta nuper fuere Dei beneficia quæ velut in libris inhererent animis vestris, ita ut a multitudine legi possint! Neque ego illorum ignarus sum. Fruges terræ abundabant arenæ instar; panis cor-

roborans, vinum corda exhilarans, pluvia temperativa quam lac cœleste vel novum manna dixeris; ventus attemperatus qui omnem plantam velut in gymnasio exagitaret: hiems mausuela, æstas tepida (anni tempora quæ modo nimio frigore, modo nimio æstu doloribus nos afficiunt); ver fertile ac fecundum suaque temperie jucundum, tempestas quæ ad autumnum vergit et fructus maturat, unde etiam nomen traxit, et quæ præterea rebus optimis abundat, in quibus præeminet dulcissima ficus uvaque pulchra, nutricis instar, ut ita dicam, baccas veluti mamillas porrigens ad cibum potumque suppeditandum.

13. Etenim hiems illa bonis futuris, ob quæ annus dictus est fertilissimus, quasi prospexit, siquidem findebat terram in cuius sinu segetes reconditæ, tanquam infantes mox in lucem prodituri, latebant, usque dum adesset tempus opportunum, ac præterea ad humiditatem recipiendam aperiebat arbores easque ad fructus suo tempore proferendos aptas reddebat aliaque permulta faciebat patris instar qui liberis enutriendis solenter providet. Eodem tempore et segetes et plantæ vitam acceperunt pluvia cœlitis immissa, et nivibus gelidis et glacie et pruinis convenienter datis. Pluvia enim terræ interiora emollit panditque, et sic ad frugum incrementum ac prosperitatem terram pinguem ac validam reddit, nives autem et reliqua, de quibus modo dixi, cohibent certisque limitibus constringunt fruges illas, ne tempore præmature ad lucem prosilientes corrumpantur, quod in abortibus et partibus præcocius accidere solet. Postquam igitur hiems tali modo terræ utilis fuerat, erga mare quoque se præstitit mansuetam, neque contra pisces marinos crudeliter sæviit, neque navigia nautasque penitus absorbit.

14. Talis igitur, ut brevi dicam, hiems fuit. Ver autem, alma agricolarum mater ac nutrix nostra, anni tempus quod primum cum mundi creatione prodiit, vicissitudinum anniversariarum, uti præclare quidam dixit, regina, inter tempestates princeps, frugibus teneris jucundissima aerisque temperamento amœnissima, nobis omnia dedit bona quibus Deus eam insignem reddidit et quorum laudes quamplurimi celebrarunt philosophi qui partim in vestibulo, partim in adytis Ecclesiæ constituti fuere.

15. Deinde æstas immensam maturavit pulcherrimarum frugum copiam qua neque agricolæ neque qui illis bene cupiunt uberiores unquam desideraverint. Autumnus ipse quoque priores anni tempestates ætulari pro viribus studuit. Quare non solum bona exhibuit sibi propria, in quibus speciosæ eminentis væ, sed et præcedentem messem assequi, imo superare conatus est frugum ubertate et pulchritudine, ita ut etiam ipsius nomen (φθινόπωρον) mentiri videretur. Cæterum de iis quæ larga manu æstas obtulerat, cœdam perierunt. Cum

γνώσωσιν. Ἦσαν τὰ γεννήματα τῆς γῆς ὑπὲρ ἔμμον. ὁ στηρίζων ἄρτος· ὁ καρβίας εὐφραίνων οἶνος· ὁ καιρὸς ὑετός, τὸ ἢ γάλα οὐράνιον, ἢ μάννα δεύτερον· ὁ εὐκρατος ἄνεμος, διακινῶν ἅπαν φυτὸν ὡς εἰς γυμνάσιον· ὁ ἡμέρος χειμῶν· τὸ προσήνης θέρος (καιροὶ οὗτοι λυπεῖν ἐθέλοντες τῇ ἀκρότητι, ὁ μὲν τοῦ ψύχειν, ὁ δὲ, ὅτι θερμαίνει εἰς ὑπερβολήν)· τὸ γόνιμον ἔαρ, καὶ πάμπορον, καὶ τῷ εὐκράτῳ γλυκίζον· ἡ φθινὰς ὥρα τὰ γε εἰς ὀπώραν, ὅθεν αὐτῇ καὶ ἡ παρωνυμία, εἰς καὶ ἄλλως τοῖς κρείττοις βέβροθεν. ἐν οἷς ὑπερλάμπει τό τε μελιτόεν σῦκον, καὶ ἡ καλὴ σταφυλὴ, τιθηνὴ τις καὶ αὐτῇ, ὡς οὕτως εἰπεῖν, πόσθ' ἀλλομένη τῶν ῥαγῶν ἐκάστην, ὅσα καὶ θηλήν, χορηγὸν τροφῆς τε καὶ πόσεως.

1γ'. Καὶ ἦν ἡμῖν τότε ὁ μὲν χειμῶν προμηθεὺς οἶον ἀγαθῶν τῶν εἰσέπειτα, δι' ὧν τελεσφόρος ὠνοματταὶ ὁ ἐνιαυτός, ἄρουραν ἐκείνος ἀναβῆγγυς, δι' ἧς τὰ σπόριμα ὑπὸ κόλπῳ γινόμενα γῆς ἐνεκυμονοῦντο ἐκεῖθεν γενέσεως λόγῳ, ἕως καὶ εἰς τελειότητα, καὶ αὐτὸ πάλιν λάκκους βοθρεῶν φυτῶν ἐνθέσειν ἀδρυνομένων εἰς δένδρα κατὰ καιρὸν, καὶ ἄλλα δὲ ποιῶν, δι' ὧν ὅσα καὶ πατὴρ τέκνοις τοῖς ζώοις ἐτημέλει τὰ θρέψοντα. Ἐδίδου δὲ ζωὴν ὁ αὐτός καιρὸς τοῖς οὕτω καὶ ἀσπαρμένοις καὶ ἄλλως πεφυτευμένοις καὶ τῇ θεοῦ ἐπομβρίᾳ καὶ χιόνων δὲ ψυχρότητι καὶ παγετοῦ καὶ πάχνης. Ὡν ὑετοῦ μὲν ἴδιον ἀναπεταννύειν τὰς λαγόνας εὐθέτως τῇ γῆ. καὶ λιπαίνειν εἰς τὴν οἰκίαν βλάστην καὶ ἀββῆν· χιόνος δὲ καὶ τῶν ἐφεξῆς, ἐπέχειν καὶ μετρεῖν τὰς τοιαύτας ἐκφύσεις, ἵνα μὴ τὰ φυτὰ προσεκθορόντα εἰς γέννησιν ἄκαιρον ἐξαμβλώσκωνται, καθὰ πού καὶ ἡλιτόμηνα ἢ ἐκτρώματα. Καὶ τῇ γῆ οὕτω προσφερόμενος ὁ κατὰ χειμῶνα χρόνος, οὐδὲ τὴν θάλασσαν ἀμείτρως ἐλύπει, κατὰ γε τῶν ἐκγόνων ἰχθύων ἀφῆρτος ἐκθηριούμενος, καὶ πλοίων δὲ καὶ τῶν ἐπιπλεόντων ἐρήμην παντελῶς αὐτὴν ἀποκαθιστῶν.

1δ'. Καὶ τοιοῦτοι μὲν, ἐπιτροχάδην εἰπεῖν, οἱ χειμῶνες ἐκείνοι. Τὸ δὲ ἔαρ, ἡ παμμήτωρ τῶν ἡμῶν διοικούντων ὥρα, ἧς ἡμεῖς τρώφιοι, ὁ τῇ κωμωποιᾷ συνεξέλαμψε πρῶτον, ἢ τῶν ὠρῶν, καθὰ τις ὀρθῶς ἐφιλοσόφησε, βασιλῆς, ὁ κορυφαῖος ἐν τοῖς καιροῖς, ὁ καὶ τὴν ἀπόλαυσιν ἡδιστος καὶ τὴν κρῆσιν ἀριστος, ἐκεῖνα καὶ μόνα ἐποίησεν ἐν τοῖς ἡμετέροις ἅπασιν, ὁπόσοις καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ἐνέλαμψε, καὶ οἱ σοφισταὶ λόγοις ἐτέμνυναν, μυρῖοι ἐκείνοι· ὧν τοὺς μὲν ἡ ἔξω αὐτῇ ἔσχε, τοὺς δὲ τὰ τοῦ θεοστατοῦ οἴκου ἔδωκεν.

1ε'. Τὸ δὲ ἐν τοῖς τότε θέρος ἐνεφόρει τὰ ὠραία ἡμῖν παγκαρπίας ἀπάσης, ὅποιαν εὐχονται οἱ περὶ γῆν τε πονοῦμενοι, καὶ ὅσοι δὲ ἄλλως αὐτοῖς ἐπιμέλονται. Τὸ δὲ φθινόπωρον — ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἐρίζειν ἤθελε ταῖς προσηγησάμεναις ὥραις, εἰς ὅσον ἐξῆν. Καὶ οὐ μόνον τὸ αὐτῷ ἀνῆκον καλὸν ἐδίδου, ὧν τὸ ἐξαιρέτων αἱ καλαὶ σταφυλαί· ἀλλὰ καὶ τῇ πρὸ αὐτῆς ὀπώρᾳ ἐφιλονείκει πως ἐξισοῦσθαι, ὀπωρίζουσα καὶ αὐτῇ, καὶ ἡδονὴν πορίζουσα, εἰς ὅσον καὶ δοκεῖν ψεύδεσθαι τὸ φθινόπωρον. Ἐνοσφίζετο δὲ τι καὶ τῆς θερνῆς σεμνότητος. Ἡ γὰρ ἐκεῖθεν πανσπερμία τὸ

μυρίων τοῦ κατ' αὐτὴν χύματος παρεκτείνουσα εἰς μακρόν τι χρόνου, ἄλωνάς τε ἐπλήρου, καὶ τῆ τῶν δραγματῶν συντριβῆ τὰς ἀποθήκας μεστὰς ἐποιεῖτο, εἰ τινὲς που καὶ εἶχον κενώματα. Τοῖς γὰρ πλείοσιν ἀνθρῶποι καὶ ἀγγεῖα, χωροῦντα τὸ τῆς γῆς πολὺ δεξίωμα. Ἐῖχε δὲ τι καὶ κατὰ τοῦ ἔαρος ἢ τότε φθινῶς τῆς ὀπώρας νεανιεύεσθαι. Τῆ γὰρ εἰς διπλοῦν εὐφορίᾳ ἕνια τῶν φυτῶν ἐπικυροῦντα, εἶτα καὶ εἰς καρπὸν παραγγέλλοντα, ἐνεαρίθαιεν ὡσπερ ἰδίδου τοὺς αὐτὰς βλέποντας. Ἐνίκα δὲ ὄμως τῆ λοιπῆ εὐθηνίᾳ τῆ ὑπερδύσει τοῦ γλεύκουσ δλκῆ.

ιζ'. Καὶ τοιαῦτα μὲν ἡμῖν τὰ πρὸ τούτων, ὅτε καὶ εὐλογεῖτο καὶ εὐλόγει ὁ Θεός, καὶ λαμβάνων ἀντεδίδου. Τανῦν δὲ ἀναλλα πάντα, ὃ δὴ λέγεται. Ψεύδονται γὰρ αἱ ὄραι τὰ κατ' αὐτὰς ἐνεργήματα. Καὶ ὁ μὲν χειμέριος καιρὸς, ἀφίει τὴν κατ' αὐτὸν ὑγρότητα, δι' ἣν ὡς πολλὴν αὐτὴν «καταχέων» τῆς γῆς ὠνόμασται «χειμῶν», ἢ εἰς αὐτὸν μετεσκεύασται. Καὶ ἀντι πηλῶν καὶ τελεμάτων, δι' ὧν ἡ γῆ συνεχόμενη κάτω μένει βαρυνομένη, κατακόπτεται εἰς κόριν, καλῶς ἂν εἴποι τις, θερινήν, ἢ καὶ ὡς εἰς ἀτόμους λεπτοτομεῖται. Ὁ δὲ ἀήρ τὰ πολλὰ μὲν βοῦλεται πρὸς ἄρινην ἢ καὶ θερινήν καταστῶσιν ἐξημεροῦσθαι, ὅτε δὲ καὶ ἐνθυμηθεῖται χειμῶν αὐτὸς εἶναι, ἀλλὰ τότε ὑπερεπιτείνει ἐκυτόν, καὶ οὐ μόνου οὐρανοῦ γίνεται ἄχος, ὃ δὴ τις ἔφη, ἀλλὰ καὶ τὸ μέσον αὐτοῦ καὶ γῆς ἅπαν χῦμα συγγέει, καὶ οὕτως ἀπάγει τοῦ παντός τὸ κόσμιον ὄνομα. Οὐ γὰρ ἂν εἴη κόσμος τὸ πᾶν, ἔνθα ἐσχάτη ἀκοσμία κατακαυχᾶται; Θάλασσα δὲ καὶ αὐτὴ τμηκαῦτα τὸ ζωογόνον καὶ τῷ κόσμῳ φίλιον ἀπολέγεται, ἀναδαίνουσα ἕως τῶν οὐρανῶν, καὶ τοῖς σχίσμασιν ὑποδεικνύσα γυμνήν τὴν ἄβυσσον, ὡς τοῖς μὲν λαχοῦσιν ἐμπλέειν τὸν Ἄδην ἀποκληροῦσθαι, κατὰ τὸ πάντῃ ὁμολογούμενον· τοῖς δὲ κατ' αὐτὴν ζωοῖς μὴ μόνον μὴ ἐξεῖναι περὶ αὐτὴν ἐλεύθερα διατρίβειν ἐπ' ὠφελείᾳ ἡμῶν, ἀλλὰ μὴδὲ ἔχειν, ὅπου καταδύτα περιέσσονται. Καὶ οὕτω μὲν καὶ ἡ θάλασσα ὑπερμέμνηεν, οὐκ αἰεὶ οὐδ' αὐτὴ οὕσα ὅπερ ὑπὸ Θεοῦ τέτακται εἶναι. Τῆ γῆ δὲ ἄλλα ἐπιφορεῖται δεινὰ, τῶν μὲν ἀνθρώπων ὀνειδιῶν εἶναι, εἰ τὰ τοιαῦθ' οὕτω γίνεται· τῶν δ' ἄλλων ζῶων μὴδ' αὐτῶν ἑτεροίως ἐχόντων (οὐκοῦν οἷδ' φαίνονται τοῖς τε ζητοῦσιν, ἀλλὰ τὰς τῶν πολλῶν ὄψεις ἀποκρύπτονται ἄλλως ἄλλα) τῶν δὲ φυτῶν, τῶν τε μεγάλων, τῶν τε μέσων, καὶ ὅσα δὲ εἰς γῆν ταπεινοῦνται, εἴτε αὐτοφυῶς, εἴτε κατὰ τέχνην, βιαζομένων ἐσκοπᾶσθαι τῆς μητρὸς γῆς, ὡς φεῖδεσθαι τὸν τοιοῦτον χειμῶνα τὸ ἰλαρόν, ὅτε καὶ παραφῆνη τινὰ ἡμερότητα, καὶ μήτε τὸ χειμερινὸν ἄγριον μετριάξειν ἀλγῶς, μήτε τὸ πρῶον ἐπαληθίεσθαι. Ποῦ γὰρ πρῶον τὸ εἰς ἅπαν ὀλέθριον;

ιζ'. Διαδεξάμενος δὲ τὸν οὕτω πικρὸν χειμῶνα ὁ τοῦ ἔαρος γλυκασμὸς, ἐξίσταται καὶ αὐτὸς τοῦ καθαρῶς γλυκάζειν. Τοῦ γὰρ χειμῶνος τὴν γῆν συμπίσαντος καὶ πηλῆσαντος, ὡς μὴ δυναθῆναι αὐτὴν ἐναμύσαι εἰς βλάστησιν χλόης, οὐκ ἔχει τὸ ἐκτραφησόμενον οὐδὲ ἢ κατὰ τὸ ἔαρ ὄρα· εἴ που

enim continui acciduerent imbres, tempus messibus condendis destinatum diutius protrahi oportuit. Altamen et sic horrea completa sunt, nec minimum quidem granariorum fuit spatium quod vacuum relinqueretur. Multi etiam conquirere debuerunt vasa quibus terræ ubertatem reconderent. Præterea autumnus ille veris instar quasi rejuvenescere cepit. Arbores enim quædam secunda vice floribus tumentes fructus iterum promiserunt, ita ut spectatores vernum tempus rediisse putarent. Altamen fecunditas antegressa novam fertilitatem cohibuit.

16. Talia olim nobis contigerunt, quando Deus et benedicebatur et benedicebat, atque accipiens rependebat. Nunc vero prorsus contrarium accidit. Namque anni tempora vim ac naturam sibi propriam haud amplius exserunt. Tempus hibernum tantum abest ut naturalem humiditatem, quam abunde in terram demittens (καταχέων) nomen (χειμῶν) accipit, retineat, ut potius in siccitatem tranmutatum sit. Pro lutosi paludibus et cœnosis sentinis quibus terra inundata deorsum comprimitur atque subsidet, in pulverem æstivum eam comminui, aut in atoma dissolvi jure dixeris. Porro ejus temperies tam mitis est, ut veri potius vel æstati convenire videatur. Quando autem forte hiemis partes agere revera conatur, tunc omnem modum excedit, nec tantum tristitia, ut ira dicam, afficitur cœlum, sed etiam quidquid humoris est inter ipsum ac terram effundit, ita ut universum vix mundi nomen mereatur. Quid enim universum adhuc mundus appellabitur, ubi summa immundities insolescit? Quin et mare ipsum vim suam vivificam et erga homines benignam tunc exiit, modo ad cœlum intumescens, modo ad extremam abyssi profunditatem debiscens, ita ut qui in eo navigant ad inferos detrudi putentur, animalia autem marina, utilitati nostræ inservientia, neque amplius libere ibi versari queant, neque latibula habeant ubi secure recondita vivere possint. Terræ autem alia infliguntur mala. Quando enim talia eveniunt, homines de vita sua timent; animalia idem prorsus sentiunt, quare nec quærentibus apparent, sed ab hominum conspectu alia aliter sese abscondunt; plantæ autem et magnæ et mediæ et quæ ad terram serpunt, seu naturaliter, seu artificiose, ex alma terra violenter evelluntur. Mentitur interdum talis hiems lenitatem, dum aliquid de rigore suo remittit: revera autem nec frigus, ut decet, hibernum attemperat, neque serio agit, quando mansuetudinem simulat. Quomodo enim mansuetudinem dixeris ubi omnia ad interitum vergunt?

17. Hiemem autem acerbam excepit ver dulcor, quod tamen revera dulce ac mansuetum non fuit. Cum enim terra hiberno tempore ita compressa constrictaque jacuit, ut ad plantarum incrementum nihil prorsus facere potuerit, tunc sane nec ver habebit quod nutriet; sin habebit, omnine debile

erit atque exsiccatum et ad maturitatem perfectam vix venturum. Jam vero licet ad fructum denique edendum pervenerit, vel minutissimus est fructus, vel medulla caret, atque sic spem bonam ab agricola conceptam misere fallit; quid? quod ipsi zephyri illo tempore spirantes infirmitate quadam labore videntur, impediendo quominus messem, ut decet, corroborent.

18. Æstas subsequens agricolarum manus manipulis vacuas relinquit, siquidem incassum terram calefacit, vel etiam tantopere adurit ut qui eam colunt, tristitiæ æstu consumantur. Succedit denique autumnus, consuetæ pulchritudinis nihil exhibens, sed levem tantummodo gustum suggerens ac desiderium excitans. Abit tandem, non, ut in Tantali fabula est, sursum elatus. Illius enim autumnus in altum assurgere conspiciebatur, nobis autem vix imaginationis conceptio, nedum aspectus conceditur. Quemadmodum autem cæteræ, sic etiam uvarum messis sterilis est, adeo ut auctor quis dixerit vinicularum lacrymas et musti guttas quantitate pares esse. Cæterum hæc calamitas boni quid secum fert, siquidem hominibus violentis ebrietatis incitamentum aufert. Attamen melius foret, si vinum ad exhilarandos sobriorum animos abundaret.

19. Quid jam de ventis dicam qui vel parum vel nihil a typhonibus discreparunt? Exitiosi sunt isti venti, velut mali spiritus, ad nihil hominibus utiles, imo, si vertificaliter cum tali impetu in terram irruerint, sine dubio homines et reliqua animantia et corpora auferrent. Nunc vero, recta proruentes, etiam sic obviam factis perniciem afferunt.

20. Aliud malum sunt grandines omnibus terræ frugibus perquam hostiles. Quod enim in vites cum impetu decidant easque male afficiant, quod arborum fructibus illidantur eosque conterant, quod denique messes destruant, vix bonum quid dixeris. Quid? quod etiam in fortia animalia tanta cum vi decidunt, ut illa sauciata corruant; quin et homines ipsos nonnunquam violentè prosterunt.

21. Unde autem hæc omnia nobis obtigere nisi e peccatis nostris? Neque enim eorum quæ nobis intulit, Deum unquam pœnitet, neque beneficia nobis conferre obliviscitur. Existimare autem quod elementorum connexus immutatus sit, et natura velut senia hebetata jam viribus careat, ridiculum foret. Jam demonstratio ejus quod diximus, prope adest, ut neque remotis immorantes, neque aliunde argumenta conquiritentes magnam operam impendere opus habeamus. Consevimus nonnulli anno præterlapsa hic et illic agrum ut telluris experimentum faceremus. Et alius quidem ager reddidit consuetum proventum et aliquid insuper; alius fruges duplicavit; tertius plus dedit, neque simpliciter, sed nimium quantum protulit. Mihi igitur

δὲ τι καὶ σχολή, ἀλλ' ἰσχυρὸν αὐτὸ καὶ ὑπέρινον, καὶ οἶον μὴ τελεσφορηθῆναι εἰς ἀγαθόν. Ὅτε δὲ καὶ εἰς τέλος ἔλθῃ τοῦ καρπώσασθαι, ἢ λεπτότατος ἀπεκβαίνει ὁ καρπὸς, ἢ κεκὸν μένει τὸ ἀγγεῖον αὐτοῦ, ψεῦσαν ἀγαθῆς ἀπάσης ἐλπίδος τὸν γεωργὸν, ὡς δοκεῖν καὶ τοὺς τημικαῦτα ζεφύρους ἐξασθενεῖν ἀδυνατοῦντας ἀδρύνειν τὸ λήγον.

17. Ἀκολουθοῦν δὲ τούτοις τὸ θέρος κενὰς ἀφήσει δραγματῶν τὰς χεῖρας τοῖς γεωργοῖς, εἰς κενὸν διεκपुरοῦν τὰ τῆς γῆς, τάχα δὲ καὶ ἄλλως εἰς τοσοῦτον διεκθερμαῖνον, ὡς πῦρ ἐκκαίειν λύπης τοῖς πονησαμένοις περὶ αὐτήν. Ἔπειτα δὲ καθέξης καὶ τὰ τῆς ὁπώρας, οὐκ οὐκ καλὰ, ὡς τὰ πρόσθεν, ἀλλ' εἰς ὅσον ἀπογεῦσαι ἡμᾶς καὶ ἐρεθίσαι τὴν ὄρεξιν. Τοῦ λοιποῦ γὰρ ἀφίπταται, οὐ μετεωριζομένη κατὰ τὸν ἐπὶ Ταντάλῳ μῦθον. ἼΙ γὰρ ἐκεῖνου ὁπώρα ἐβλέπετο ὑψοῦ αἰρομένη· ἡμῖν δὲ οὐδαμοῦ ἐστὶν οὐδὲ κατὰ μόνην γοῦν δρασιν, ὅτι μὴ ἄρα καὶ αὕτη φανταστικῶς. Ἀδελφὰ δὲ ταῖς λοιπαῖς ὁπώρας φρονούσα καὶ ἡ κατὰ τὴν σταφυλῆν, ὀλιγοῦται καὶ αὕτη, ὡς τολμησάτι τινα εἰπεῖν παρεξισούσθαι τὸ ἐπ' αὐτῇ δάκρυον τοῖς γεωργοῖς τῷ τοῦ γλεύκου σταλάγματι. Καὶ ἐστὶ μὲν τὸ τοιοῦτον κακὸν ἄλλως καλὸν· ἐπιλείψοι γὰρ ἂν οὕτω τάχα τοῖς φιλοπόταις τὸ τῆς μέθης ἐμπύρευμα. Ἦν δὲ ἂν ὅμως κάλλιον, εἰ ἐπληθύνετο ἐπὶ εὐφροσύνη σωφρόνων καρδιῶν.

18. Τί μοι καὶ τοὺς ἀνέμους λέγειν, οἳ μικρὸν ἢ οὐδὲν διενηνόχασιν τῶν τυφωνικῶν; Ὀλεθροὶ ἀνεμοὶ οὗτοι, πονηρὰ καὶ αὐτοὶ πνεύματα, ἀνθρώποις χρησίμοι εἰς οὐδὲν, ἤραζον ἂν καὶ αὐτοὶ ἀνθρώπους καὶ λοιπὰ ζῶα καὶ σώματα, εἰ περ καθετικῶς εἰς γῆν κατασκήπτοντες ἀνεκλῶντο. Νῦν δὲ ἀλλ' εὐθωροῦντες, καὶ οὕτως ἐντινασόμενοι, ἐπὶ πικρῶλεθρῶν κατασκήπτουσιν, οἷς ἂν προσβάλωσιν.

19. Αἱ δὲ γάλαζαι κακὸν ἄλλο καὶ αὐταὶ πολέμιον τῇ περὶ γῆν ἀπάσῃ ἐκφύσει. Καὶ ἀμπέλοις μὲν αὐτὰς ἐπαράσσεισθαι, καὶ δεινὰ κατ' αὐτῶν ποιεῖν, καὶ κατασκήπτειν καρποῖς δένδρων, καὶ κατατρέβειν αὐτὰ, καὶ ἀχρειοῦν λήϊα τῇ ἐπιπτώσει, οὐκ ἂν δικοιῆ πάνυ γενναῖόν τι κακὸν τυγχάνειν· αἱ δὲ ἄλλα καὶ κατὰ ζῶων σφενδονῶνται ἀδρῶν, καὶ αὐτὰ βληθέντα πίπτουσι· καταβάλλουσι δὲ πού καὶ ἀνθρώπους ἐπιφερόμεναι.

20. Πόθεν δὲ ταῦτα πάντα ἡμῖν, ἢ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀμαρτιῶν; Οὐ δὴ πουθεν γὰρ οὔτε μεταμεμλήται ὁ Θεός, ἐφ' οἷς ἡμᾶς παρήγαγεν, οὐδὲ μὴν ἐξελάθετο τοῦ εὐεργετεῖν. Γελοῖα δὲ καὶ τὸ ὑπονοῆσαι, ὡς ὁ στοιχειακὸς εἰρμὸς ἐνήλλακται, ἀνοουσίας τῆς φύσεως ὡς οἶον γεγηρακυίας. Καὶ τὸ δεῖγμα τοῦ λόγου ἐγγύς, ἵνα μὴ πραγματευοίμεθα, τοῖς πρόβρω ἐνδιατρέβοντες, ἢ καὶ ἄλλως ἀποδεικτικῶς πονοῦμενοι. Ἐσπείραμέν τινες πέρυσιν ὡδὲ πού καὶ ὡδε, περᾶζοντες οὕτω τὴν γῆν. Ἦ δὲ ἐκεῖ μὲν ἀποδέδωκε τὸ ἀρχαῖον, καὶ τί πρὸς ἐτέρωθι δὲ εἰς διπλάσιον παρέτεινε τὸν καρπὸν, ἀλλαγῶ δὲ καὶ εἰς πλεῖον ἐφιλοτιμήσατο, καὶ οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ εἰς πολὺ πλεον. Ἐμοίγ' οὖν γηϊδὸν τι βραχὺ μεδίμων τριῶν ἀνταπέδωκεν εἰς ἐξήκοντα ἐνὸς δέοντος. Καὶ

ἦν καὶ ἡ γῆ ἐκείνη καταπεποιημένη συχνοῦς ἀρό- A
 τροις καὶ κατασποραῖς· οὐ μὴν ἀκάματος. Οὐκ ἔρα
 ἡ καθ' ἡμᾶς γῆ διὰ γῆρας ἀπεστερωται, ἢ ἄλλως
 πεπηρωται, ἀλλὰ γεννῶν ἔχουσα καὶ καλὰ καὶ πολλὰ
 γεννήματα, στερίφη καθίσταται διὰ τὸ ἐν ἡμῖν πε-
 ριπώνηρον. Οὐ καρπογονοῦμεν, ἀλλὰ ἀκανθοφοροῦ-
 μεν. Οὐκ ἀνασχίζομεν τὴν ψυχὴν συνειδήσεων ἀρό-
 τροις, οὔτε εἰς τι βᾶθος, ἀλλ' οὐδὲ ἐξ ἐπιπολῆς.
 Πῶν οὖν, εἴ τι καὶ σπεροῦμεν, σαπῆσεται, ὡς ἡ
 φύσις οἶδε σῆπειν τὰ ζωογόνα σπέρματα, καὶ ἀνα-
 θηλήσει, καὶ καρπὸν προενέγκη ἀδρὸν, δι' οὐπερ
 ἔστι τρέφεισθαι; Συστέλλομεν ἡμεῖς τὰ ἐφ' ἡμῖν
 ἀγαθὰ, καὶ ἀποκόρπτει καὶ ἡ γῆ τὰ ἴδια. Παίζο-
 μεν, ἐφ' οἷς οὐ χρὴ, καὶ πάσχομεν δεινὰ, οὐκ ἀντ-
 άξια μὲν, ἐφ' ὅποσονοῦν δὲ ἑμῶς. Οὐ προσδοκῶ-
 μεν, ἔνθα χρὴ προσδοκᾶν. Οὐκοῦν οὐδὲ ἡ τροφή B
 δίδοται ἡμῖν εἰς εὐκαιρον. Ἦνοιγεν ὁ θεὸς τὴν
 χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ἦν ἐμπιπλῶν πᾶν ζῶον εὐδοκίας.
 Νῦν δὲ εὐχοίμεθα, μὴ ποτε, ἀποστρέφοντος αὐτοῦ
 τὸ πρόσωπον, δικαιωθῶμεν παθεῖν, ὅσα μὴ δι'
 εὐχῆς ἡμῖν. Φαίνεται συνέχειν ἡμῖν ὁ θεὸς τοὺς
 οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ ἐν ἀργῇ αὐτοῦ· καὶ τίς ἡ ὀργὴ
 αὐτοῦ!

κβ'. Ἀφίτημ ἐκάστοις ἐννοεῖσθαι, καὶ ἀνερευθῶν,
 καὶ πολυπραγμονεῖν μετὰ συνέσεως. Εἴ δέ τις ἐαυ-
 τὸν δικαιουθεῖν ἐθέλων εἴποι μηδὲν εἰδέναι ποιεῖν,
 δι' οὐπερ παροργίζεται ὁ θεός, παρελθῶ εἰς μέ-
 σον. Καὶ ἐγὼ μὲν, ἐὰν οὕτω τύχη, οὐκ ἂν οὔτε
 εἰδείην τὸν ἄνθρωπον, οὔτε γινώσκοιμι, τί ποτε
 πταίει αὐτός· πτοίεσθω δὲ ἐκεῖνος, μὴ ποτὲ τις εἰ-
 δῶς αὐτὸν καὶ τὴν αὐτοῦ πολιτείαν ἐκπηδήσῃ ἢ λέγ- C
 ζων ἐκείνον μὴ ὄντα δίκαιον κατὰ τὴν αὐτοῦ οἴη-
 σιν, ἀλλ' ἐποφείλοντα καὶ ποινάς. Ἐγὼ οὖν αὐτὸς
 ὑπολαμβάνων αὐτίκα νῦν ἀμαρτάνειν, ὅτι πολλοὺς
 οἴομαι καταγαλᾶν μου τῆς διδασκαλίας, εἴ μηδενὶ
 κλουτῶν ἀγαθῶ, εἴτα διδάσκω ἐτέρους.

κγ'. Καὶ εἴθε μὲν μὴ οὕτως ἔχοι τοῦτο! Οὐδὲ γὰρ
 χρὴ ὀρθοῦ διδασκάλου βίον περιεργάζεσθαι τοὺς τε
 μαθητάς, ἀλλὰ τὸ διδασκόμενον ἐπισκήπτεσθαι, καὶ
 κατ' αὐτὸ ποιεῖν, εἴπερ ὀρθὰ διδάσκει καὶ ἀντι-
 σφαλῆ. Τίνας γε μὴν ἐπιδείξω καὶ δακτύλω, εἴ γε
 βούλεσθε, τοῦτον καὶ ἕτερον καὶ ἐκεῖνον καὶ ἄλλον
 μωκωμένους, εἰ καὶ τὸ στόμα κατὰ τὸν εἰκόνα
 ὑπὸ λουσι, καὶ μυκτηρίζοντας καὶ στρέφοντας ὑπὸ
 τοῖς ὀδοῦσι· τὸ « Τί φλυαρεῖ ὁ μέγας παπᾶς ; »
 Ναι, ναι καὶ γελᾶτε, ὦ οὔτοι, καὶ καταγελᾶτε, καὶ D
 σκώπτετε, καὶ βύετε τὰς ἀκοάς, καὶ ἐξανύετε τὸν
 συνήθη περίπικτον, οὐ τὸ τέλος κρημνός ὁ ἐς κό-
 ρακας.

κδ'. Ἀναμιμνήσκω πάλιν περὶ τῆς ἐν ἡμῖν δι-
 γλωττίας δι' ἣν συναντῶντες ἀλλήλοις, ἐμπροσθεν
 μὲν καλιβήμονοῦμεν καὶ εὐπροσήγορα φηγγό-
 μεθα, παραλλάξαντες δὲ τι βραχὺ καταπύομεν ἄλ-
 λήλων βορβόρους βλασφημιῶν. Τί εὐκολώτερον, ὦ
 ἄνθρωπε, τοῦ ἀπαλλαγῆναι τοιοῦτου κκοῦ; Μι-
 σεῖς, καὶ βαρέως ἔχεις ἐπὶ τινι. Οὐκοῦν μήτε προσ-
 κινήσης, μήτε τὸ « χεῖρε » προσεῖπης· ἀλλὰ ἀντι-
 παρελθὼν ἀπαλλάγηθι τοῦ ἀνδρός. Κατακύψας δὲ

PATROL. GR. CXXXV.

parvus ager trium modiorum retribuit sexagies
 minus uno. Erat autem ager ille frequenti oratio-
 ne preparatus et bene seminatus, quamvis non
 indefessus. Haud igitur vetustate sterilis facta est
 terra nostra aut alio modo infirmata, sed cum et
 pulchros et multos fructus proferre valeat, per
 nostram malitiam ad sterilitatem redigitur. Nos
 non fructus, sed spinas proferimus. Neque profunde,
 neque superficialiter conscientiae aratro animam fin-
 dimus. Quomodo igitur, etiamsi quid seminaverim-
 us, putrescet, quemadmodum natura in putredinem
 abire facit semina, et efflorescet et aptum profere-
 re fructum quo homo nutrirī possit? Abscondimus nos
 nostra bona, et sua quoque terra abscondit. Ludi-
 mus in quibus non decet, et mala patimur, non
 congrua quidem, sed tamen aliquo modo. Non ex-
 spectamus, ubi oportet expectare. Itaque nobis
 nec alimentum opportuno tempore datur. Aperuit
 Deus manum suam ut omnia animantia benedictione
 implet. Nunc autem precemur, ne unquam, Deo
 vultum suum avertente, ad ea patiēda condemne-
 mur, quæ non ab eo petivimus. Misericordiam
 suam Deus cohibere videtur in ira sua; et qualis
 hæc ira!

22. Omitto singula examinare et investigare et
 curiose perscrutari. Si quis autem semet ipsum ju-
 stificare volens dixerit, se nihil facere scire qui-
 bus Deus ad iram provocatur, in medium prodeat.
 Quod si revera contingat, ego quidem fortasse nec
 hominem istum novi neque scio, si qua in re pec-
 caverit, vereatur autem ille ne quis, eum ejusque
 mores cognoscens, prosiliat eumque coarguat non
 solum, licet ipse opinetur, non justum, sed etiam
 qui pœna dignus sit. Quod autem ad me attinet,
 ipse nuno peccare mihi video, quia multi meæ
 doctrinæ irridebunt, si quidem ego, nullo abundans
 bono, tamen alios doceam.

23. Utinam hæc non ita se habeant! Neque
 enim boni magistri vitam curiose perscrutari de-
 bent discipuli, sed potius doctrinam animo expen-
 dere et secundum eam agere, si nimirum recte ac
 bene docet. Jam vero, si vultis, digito monstrare
 possum hunc et illum qui mihi illudunt, quamvis,
 uti dicitur, linguas faveant, qui irridant atque in-
 ter dentes versant illud: « Quid nugatur magnus
 pontifex? » Ridete modo, o miseri, irridete, et
 indulgete ludibriis, et obturate aures, et pergite in
 via consueta quæ tandem præcipiti impetu in ma-
 lam rem vos deducet.

24. Commemorabo etiam illam verborum ancipitem
 simulationem qua fit ut, invicem obvii facti,
 speciosis verbis utamur et gratulationes promamus,
 paululum vero prætergressi calumniarum sordibus
 invicem polluamus. Quid facillius est, o homo, quam
 hoc vitio liberari? Odisti aliquem eique male cupis.
 Neque igitur salutes, neque salvere eum jubeas,
 sed cum ei occurris, remotum te teneas. Dum
 autem sic frustra eum salutas et caput inclinas

18

et, licet eum odio habeas, gratulabunda voce alloqueris, mentiris uti non oportet. Quenam enim necessitas?

25. Porro mentionem injiciam calumniarum quibus plus quam dulcissimo melle delectamur. Quale lucrum inde enascitur? Habes cur alium incuses. Adi eum, loquere, perora, et si convictum puniendum censes, trade eum legi ut pænæ statulæ subjiciatur; si tu ipse redargutus discessisti, age silentium. Calumniando enim nihil perficis, et hoc solum lucraris, ut nugatoribus accensearis atque canum more latrare videaris. Nimirum canes quoque, ubi mordere nequeunt, latratu suo aerem fatigant.

26. Denique impetus contra Dei Ecclesiam nefandos silentio præterire haud possum. Paucis abhinc diebus, civis quidam nostræ urbis nummularius, de quo breviter dicam (impia enim facta prius atque ante multum tempus commissa non commemorabo), cum ipsius servus miser in Magnam ecclesiam Dei confugisset, hostis Latini instar, quales nos quoque, proh dolor! experti sumus, accurrit et infelicem illum homunculum non ex atrii ecclesiæ, non e vestibulo aut pinna templi, sed e media ecclesia protrahit, et velut lupus agnum, arripuit domumque deduxit. Neque cogitans, se illum e Dei manibus eripuisse, capillos ei evulsit, non simpliciter, sed quasi mentis usu eum privare deberet, deinde totum corpus illius pessime tractavit atque innumeris verberibus afflixit: et quemnam magnus iste heros percussit? Scilicet eum qui ob teneram statem vix firmo pede incedere posset. Postquam ita servulum affecerat ejusque, ut ita dicam, animam devoraverat, ad pedes descendit quos non minus curat, (quemadmodum ipsum utinam alius quis curet!) vinculis ferreis ornans. Deinde etiam suspendit miserum mancipium crudelis conservus, ita ut ne solo quidem insisteret, et sic quæ non licet perpetravit. Denique illum involvit sacco, quo ne Ninivitæ quidem, ex mea sententia, sed gravius peccantes involvi debuissent. Et sic quidem in te, o puerule miserande, peccavit ille, quia ad Deum accurrere ausus es. Quis autem te, o pueri carnifex, digne puniat, qui tam impudenter, si veritatem confiteri licet, Deo ipsi vim intulisti? Cum enim ira tua rabida ita te impelleret, ne Deo quidem pepercisti, cujus manu apprehensum videbas puerum. Deliquisti, o servule, quod non ad paternum tui domini sepulcrum accurristi. Tunc enim revera tibi impius parsurus fuisset. Quemnam hominum latronis more tu non aggredieris, o impudentissime, qui sic divina impugnas? Quemnam reverberis mortalium, o stultissime, qui nec Dei rationem habes? Securitatem præbent sanctorum regum columnæ, si quis ad eas confugerit. Tu autem Dei supplicem vi abripere haud erubuisti, o proterve! Quæ autem adversus deplorandos sacerdotes Dei evomuisti, etiamsi homo pravus ista audiens dirumpatur, dicant illi

Α εἰς προσκύνησιν οὕτω μάτην, καὶ χαρὰν προσφωνήσας τῷ μισουμένῳ, ἐψεύσω εἰς οὐδὲν δέον. Τίς γὰρ ἡ ἀνάγκη;

κε'. Ὑπομιμνήσκω καὶ περὶ τῶν διαβολῶν, αἷς ἐντυφῶμεν ὡς οὐδὲ τοῖς ἐκ μέλιτος γλυκασμοῖς. Τὸ κέρδος ἡμῖν ἐν τούτων; Ἐχεις εἰπεῖν κατηγορίαν ἐπὶ τῷ πλησίον. Ἐνστήθι κατ' αὐτοῦ, λάλησον, δίκασον. Καὶ ἡ καταδικάσας παράδος τῷ νόμῳ τὸν ἐναχθέντα, καὶ πασχέτω τὰ νενομισμένα ἢ ἀπενεγκάμενος τὴν ἐλάττω, ἡρέμησον. Διαβάλλων γὰρ ἀνύει οὐδὲν, καρδαίνεις δὲ μόνον τὸ στόμαργος εἶναι, καὶ δοκεῖν βαύζειν κυνηδόν. Καὶ γὰρ τοὶ καὶ κύνες καταδολεσχοῦσι μάτην εἰς ἄερα, ὅτε μὴ δάκνειν ἔχουσιν.

κς'. Ἀνάμνησιν ὑποβάλλω καὶ τῶν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ δεινῶν ἐγχειρήσεων. Ἡμέραι τινὲς αὗται ὀλίγισται, καὶ τις πολίτης ἐν ἡμῖν ἀργυραμοιβός, βραχέος λόγου ἄξιος (ἀφήμι γὰρ τὰ πρὸ κειροῦ πλειονός καὶ παλαιότερα πάνδεινα), δουλάριον οἰκτρὸν προσφυγόν τῇ καθολικῇ τοῦ μεγάλου Θεοῦ ἐν ἡμῖν ἐκκλησίᾳ, ἐπιδραμῶν ἐκεῖνος, οἷα καὶ τις Λατίνος πολιορκητής, ὅποιον καὶ αὐτῶν οἶμοι πεπειράμεθα, ἐξέσπασεν ἐκεῖνο τὸ ἐλεεινὸν ἀνθρώπιον, οὐ τῶν ἐκκλησιαστικῶν προαυλίον, οὐ τῶν προτεμενισμάτων, οὐ τῶν πτερυγίων τοῦ καοῦ, ἀλλ' αὐτοῦ ἐκεῖνου μέσου καὶ ἀράμενος ἀπήγαγεν οἶκοι, λύκος ἀρνίον. Καὶ οὐκ ἐνθυμηθεῖς, ὡς ἐκ Θεοῦ χειρῶν αὐτὸ ἦρε, τὴν τε κεφαλὴν ἐψίλωσε τριχῶν, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς εἰ καὶ πυριτῆν αὐτὴν ἔδει φόβῳ παραφροσύνης, καὶ αὐτῆς ὑποκαταβάς γίνεται τῆς ὅλης σαρκός, καὶ πληγὰς ὀλομελεῖς ἐπιτίθησι, τίνα τύπτων ὁ μέγας γεννάδας; τὸν οὐδὲ στέρβᾳ βαδίζειν δυνάμενον διὰ τὸ κατὰ τὴν ἡλικίαν πανάπαλον. Προνοησάμενος δὲ οὕτω τοῦ παιδίσκου, καὶ τὸ ψυχάριον αὐτοῦ, ὡς οὕτως εἶπετι, ἐκροφήσας, καταβαίνει περὶ τοῦς πόδας. Καὶ ἐπιμελεῖται καὶ αὐτῶν, ὡς καὶ αὐτοῦ ἐπιμεληθεῖη τις ἔσθρος, κοσμήσας κλοιῶν τῶν ἐκ σιδήρου· εἶτα καὶ μεταωρίσας τὸ ἐλεεινὸν ἀνδράποδόν, οἷα μὴδὲ γῆν πικρὴν αὐτὸ ἀξίων ὁ ἀνηλεὴς σύνδουλος, ἐποικεῖ τὰ μὴ καθήκοντα. Τέλος δὲ σάκκῳ περιστέλλει ἐκαῖνον, οὐπερ οὐδ' ἂν οἶμαι Νινευίται, ἀλλ' οἱ καὶ πλείω πταίνοντες ἄξιοι. Καὶ αὐτὸς μὲν, ὡ παιδάριον οἰκτιστον, τοιαῦτα πεπλημμέληκεν ἐπὶ σοί, διότι τετέλεμηκας δραμεῖν εἰς τὸν Θεόν. Σὲ δὲ, ὡ τοῦ πειδός ἀλιτήριε, τίς ἂν ἀξίω, μετέλθῃ, οὕτως ἀναιδῶς βιάσάμενος Θεὸν αὐτόν, εἴ τι χρὴ λαλῆσαι πρὸς ἀλήθειαν; Οὕτω γὰρ τοῦ ἀλογίστου θυμοῦ ἐλαύνοντός σε, οὐκ ἂν οὐδ' αὐτοῦ Θεοῦ ἐφείσω, εἰ τὴν ἐκεῖνου χεῖρα δραττομένην ἐβλεπες τοῦ παιδός. Ἐπταίσις, ὡ δουλίδιον, ὅτι μὴ τῷ πατρικῷ τάφῳ τοῦ σου δεσπότου προσέδραμες. Ἡ γὰρ ἂν ἐφείσατό σου ὁ ἀνόσιος. Τίνοι τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἂν ἐπιδράμῃς ληστρικῶς, ἀναιδέστατε, ὁ κατὰ τῶν θεῶν τοιοῦτος; Τίνα τῶν ἀπάντων ἐντραπήσῃ, ἀπαίδευτε, ὁ τοῦ Θεοῦ μὴ ἐπιστραφεῖς; Ἄσυλοι αἱ τῶν ἁγίων βασιλείων στηλαί, εἴ τις αὐταῖς προσφεύξεται. Καὶ σὺ τὸν τοῦ Θεοῦ ἰκέτην ἀπεθρασύνῳ πρὸς βίαν ἀπάσαι, ἰταμώτατε. Ἄ δὲ κατὰ τῶν ἐλεεινῶν πα-

πάδων ἐζήμωσας τῶν τοῦ Θεοῦ, εἰ καὶ διαβρήγνυται ἄποιος ἀκούσαντες ἐκ τοῦ ἄρπαγος, ἐφ' οἷς οἱ μὲν ἱεροπρεπεῖς κλαύονται, οἱ δὲ περιφρονῆται τῶν θείων γελᾶσονται, μήποτε δὲ καὶ τινες τῶν ἐκκλησιαστικῶν, οὐς ἐκ τῆς ἀγορᾶς ὁ τοῦ Θεοῦ ναὸς δεξάμενος καθιέρωσεν, ὀκνοῦντας μὲν οἶμαι ἱεραῖσθαι, τοῦ δὲ ἀγοράζειν ἐπιειμένους ὡς πρότερον. Καὶ μὴν ὁ θεότατος ἐκεῖνος τελώνης, εἰς μαθητεῖαν κληθεὶς καὶ προσληφθεὶς τῷ ἡμῶν σωτῆρι Χριστῷ, οὐκ ἀνέκαμψεν ἐσαυθὶς ἐπὶ τὰ πρότερον. Οὐκοῦν ἐχρῆν καὶ τοὺς παρ' ἡμῶν ἱερούς τούτους γανομένους τῆς καθαρότητος μὴ ἀνακάμπειν ἐπὶ τοὺς πάλαι σφραγιστοὺς, οἷς ἐνετρίφθησαν. Ὡς ἀγιωτάτη Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, ἐμελλες ἄρα παρὰ τοιοῦτου ἀνδρὸς περιυβρισθῆναι. Ἐβθε δὲ εἴη τοῦτο ἔσχατον, καὶ μὴ ἄλλως ἀρχή, ὅ καὶ μάλιστα πεφόδημαι. Ἐπὶ δὲ τοῦτοις οὕτως εἰσι τινες ἀπαλοὶ τὰς ψυχὰς καὶ γενναῖοι φέρειν ἄλθη τοιαῦτα, ὥστε καὶ πρόσόντες ὑπαικαλλοῦσι, καὶ γλυκῆ λαλοῦντες παρακαλοῦσιν εἰς τὸ ὑπὲρ τῆς εἴτε Σφριγγὸς ταύτης, εἴτε καὶ Σκύλλης, ὧν ἑκατέρω ἀνθρώπους ἤρπαζον, οὐ κατὰ τὰς περιδομένας Ἀρπυίας, ἀλλ' ὥστε διασπαράξει εἰς ἕλεθρον. Τί παραλαλεῖτε, ὦ οὔτοι; Εὐξαίμην ἂν Οἰδίποδά τινα καὶ νῦν εὐρεθῆναι ἢ Ὀδυσσεά, ὃς ἔσχεν ἂν ἐξαφανίσει τοιοῦτον κακόν. Σκύλλα μὲν γὰρ Σικελικὴ ἐκαίνη τοὺς παραπλέοντας ἀνελάμβανε ὑψοῦ, καὶ ἀπῆγε τοῦ ζῆν· ἢ δὲ Θήβηθεν ἐκαίνη Σφριγγὸς τοὺς ἐκ τῶν ἀμφόδων ἀνάγουσα, ἐθινατο ἐπὶ τῶν τειχέων. Θῆρ δὲ οὗτος ὁ Μακεδονικὸς οὐκ ἐκ βεβήλων τόπων, ἀλλ' ἐκ μεσαίτατου θειοτάτου οἴκου ἀρπάσας τὸν αὐτῷ προσπεφυγότα, δεινὰ διέθετο. Πρόσφατον ἰδοὺ τοῦτο ὑμῖν, ὦ ἀδελφοί, περιηγάμην φορτικόν, νεαρὰν ὑβριν ἐκκλησιαστικὴν, ὑπόγειον ἐλεεινὸν, χθιζὸν ἀμαρτημα εἰς τὸν Θεόν, ἀδιαφορίαν ἐκδικον, ἣν οὐκ ἂν ἀρνήσησθε, πρὸς ἣν οὐκ ἂν ἔχοιτε εἰπεῖν τό· « Πόθιν τοῦτο δῆλον; » καὶ τό· « Συκοφοντεῖται ὁ ἄνθρωπος; » καὶ τό· « Ἀποδειχθήτω. » Εἰ δὲ τινες ἡμέραι πλείους τῶν μέχρι τῆς ἄρτι ἐμέτρησαν καιρὸν μακρότατον, οὐκ ἔχω ἀπισχυρίσασθαι, ὡς οὐκ ἂν ἀπαρνήσησθε καὶ τὴν ἐνεστῶσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀτιμίαν. Νῦν δὲ οὐκ ἔστιν οὔτε ἀντειπεῖν, οὔτε ἄρνησιν προσηγαῖν. Ὡς, οἷος ἄνθρωπος κατεξάνεστη προνομίῳ ἐκκλησιαστικῷ! Τί ποιήσομεν, εἴ τι μεῖζον ἔλθοι ποθὲν; Μεσιτεύεται ὁ τοιοῦτος ὅψ ὑμῶν, ὃ φιλόανθρωποι μεσιταί, μή που δὲ καὶ φιλάρπαγες· καὶ ἔστω δεδικαιωμένος. Ἀποκείσθω δέ μοι λόγος, ὡς ἀντὶ τούτων πολλὰ κλαυσόμεθα ὑστερον. Οὐκ ἀρκαῖ τοῖς ἐλεεινοῖς ἡμῖν, ὅσα κατ' ἀλλήλων τεκταινόμεθα, ὧν οὐδὲ ἔστιν ἀριθμὸς· ἀλλ' ἰδοὺ καὶ κατ' αὐτοῦ Θεοῦ γινόμεθα ἰσχυροί, ὡς ἂν οἶμαι, πτοηθεὶς ἐυλόγησῃ ἄκων ἡμῖν τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ.

κζ'. Ἄλλ', ὦ Κύριε, Κύριε, ὄρθωσον ἡμᾶς, οὐ προσκόποντας, οὐ σφαλλομένους, οὐ κάτακλιπτοντας, οὐδὲ καταπεσόντας ἄρτι, ἀλλ' ἐκ μακροῦ καὶ κειμένους, καὶ τῷ πτώματι οὐ μόνον ἐμβραδύνοντες, ἀλλὰ καὶ ἐμβαθύνοντες. Εὐλόγησον ἡμᾶς, ἵνα οὔτως, εὐλογηθέντων ἡμῶν, καὶ ἀκολούθως ἀρροσκόντων σοι, εὐλογηθεῖν καὶ ὁ κύκλος τοῦ ἐνιαυτοῦ

A qui a raptore audierunt, ob quæ sancti lacrymabantur, contemptores autem religionis subsannabant, imo vel nonnulli ecclesiastici, quos e foro exceptos templum divinum consecravit, qui tantum abest ut sacro munere fungantur, ut veluti antea negotiis forensibus vacare cupiant. Sanctissimus ille vectigalium exactor, qui a Servatore nostro Christo vocatus inter discipulos recipiebatur, nunquam prioribus iterum inhiavit. Quare nec ii qui inter nos ad puritatem consecrati fuere, ad priorem qui innutriti erant immunditiam reflectere cursum debuissent. A tali igitur homine tu, o sanctissima Dei Ecclesia, contumelia eras afficienda! Utinam vero hoc finis sit, neque potius initium! Valde enim hoc timeo. Ad hæc autem quidam adeo molli sunt animo et tam mansuete ejusmodi injurias ferunt, ut accedentes etiam placare et dulcisona voce demulcere conentur, et id quidem in re quæ atrocitate superat fabulam Sphingis ac Scyllæ quæ ambo homines rapuerunt, non ut illæ quæ in fabulis sunt Harpyiæ, sed ad eos miserabili neci tradendos. Quid nugamini, o miseri? Magnopere cuperem, ut Oedipus quidam aut Ulysses etiamnum inveniretur qui ejusmodi malum delere possent. Scylla enim illa Sicula præternavigantes in altum ejectos vita privavit: Sphinx autem Thebana homines e biviis allectos super urbis mœnibus devoravit. Hæc autem bestia Macedonica non e locis profanis, sed e media æde divina eo qui illum confugerat erepto horrendum piaculum commisit. En recentem hanc vobis, o fratres, exposui injuriam, novam contumeliam ecclesiasticam, scelus manifestum, nuperrimum adversus Deum peccatum, indifferentiam improbam, quam non diffitebimini, ad quam non potestis opponere illud: Unde hoc manifestum? aut istud: Calumniam homo patitur, aut hoc: Demonstretur. Equidem ut hæc res aliquot diebus prius aut serius acciderit, nihil opponam, sicut vos Dei Ecclesiam dehonestatam esse non negabitis. Jam neque opponendi est locus, neque negandi. Qualis autem homo prærogativam ecclesiasticam violavit! Quid faciemus, si quid gravius alicunde acciderit? Patrocinio vestro fruitur iste, o humani mediatores, quamvis violentiæ inimici; igitur justificatus sit. Cæterum non possum quin hac de re sæpissime lacrymas me fusurum promittam. Nobis miseriis non sufficiunt innumera quæ nobis invicem machinamur mala, sed jam etiam Deo vim inferimus, ut scilicet terrore percussus vel invitatus prospera anni auspicia nobis concedat!

27. Sed tu, o Domine, erige nos, qui non offendimus, non cadimus, non ruimus, neque super cecidimus, sed ex longo inde tempore, et jacemus, et casum non solum protrahimus, sed etiam augemus. Benedicas nobis, ut sic, ubi benedictionis tuæ participes ideoque tibi grati facti erimus, per tuam benignitatem etiam circulus anni benedicatur. Aliter

enim hoc fieri non posse bene perspicio. Nobis enim impossibile hoc ob perversitatem. Tibi autem soli possibile, utpote omnipotenti hominumque amico. Tolerantiam nobis exhibe, licet tolerantia indigni simus. Conducas impetuosos. Reducas errantes. Rectos reddas perversos. Promoveas edoceasque illos qui ad puerilem ac reprobum sensum sese converterunt. Corroborata dissolutos, confirma debiles, illumina stolidos, condona prudentiam mente captis. Institue nos, ut non exspectamus demonstrationem de quibus erudimur. Sæpe enim interrogamus: Unde demonstratur, nos peccare? O ignorantiam! Non judicamur, o fratres, non coarguimur, non curiose inquirimur, sed tantummodo per institutionem admonemur. Admonitio autem haud semper necesse est ut peccatum antecedens sanet, sed interdum præservare debet, quemadmodum nonnulla medicamenta. Si igitur me admonente efferaris, o frater, neque placide aures mihi præbes, sed demonstrationes requiris, suspicionem moves quod prius peccaveris. Cur igitur te ipsum prodis? Cur accusationem adversus te provocas? Audisti admonitionem; adora et sile, ut sic peccati expers appareas.

28. Hæc igitur sic in nobis, o Servator, perfice, contumeliam cohibe ecclesiæ illatam et impetum illum audacem, insensatum, illiberalem, illegalem, multis verberibus dignum, sacrilegum. Annon hic de sacrilegio agitur ejusmodi quod vel infaustus Afratas agnoscere debeat? Alias enim sacrilegium clam et in occulto perpetrari solet. Hic autem nihil occulti est aut absconditi, imo plena luce in hominumque conspectu ille ad Deum preces faciens cum violentia abactus esi, sacrilege ereptus (e templo nimirum) et deductus veluti a bestia fera dentibus frendente et apri instar spumante. Oculis nostris adhuc observantur mala in urbis expugnatione nobis illata, quarum auctores in primis Afri e Sicilia adventantes fuere. Jam vero vilis iste Afratas mihi videtur unus esse ex illis Afri qui vel sanctis ecclesiis manus injecerunt. Illos autem utinam nunquam in posterum videamus, o Servator noster Deus et redemptor et liberator! Hunc autem videamus, et ipsum meliorem factum, et alios meliores reddentem. Tu in misericordia et vituperio informare nosti: tu variis modis nosti convertere. Ita, si ille tandem ad res divinas diligendas adducatur, discedimus, licet calamitatibus oppressi et stolidis hominibus illi similibus, si qui adhuc inveniantur. Ego enim precor, ut nemo alius isti similis fiat, et comprecantur mecum idem cuncti te colentes, quorum preces exaudias benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

διὰ τῆς σῆς χρηστότητος· ἄλλως γὰρ, καθὰ συν ὁρῶ, γενέσθαι τοῦτο οὐ δυνατόν. Οὐ δυνατόν δὲ τό γε εἰς ἡμᾶς ἔχον ἐκ φαυλότητος. Ζοῖ δὲ μόνῃ δυνατόν, τῷ καὶ παντοδυνάμῳ καὶ φιλανθρώπῳ. Ἄνεχου ἡμῶν, εἰ καὶ μὴ ἴσμεν ἄξιοι τῆς ἀνοχῆς. Ὁδήγει παροιστροῦντας. Ἐπάναγε πλανωμένους. Διόρθου στεβλουμένους. Ἐνηλικίου καὶ σωφρόνιζε στρεφομένους εἰς παιδαριώδη νοῦν ἀδόκιμον. Σύρραπτε παραλυομένους, ἐκλυομένους συνάρμοστε, σόφιζε ἀπονενοημένους· ἐντίθει νοῦν ἀπολωλεκόσι τὰς ἀρθὰς φρένας. Δίδαξον ἡμᾶς μὴ ἀπαιτεῖν ἀποδείξεις, ἐφ' οἷς παραγγελλόμεθα. Συχνὸν γὰρ ἐν ἡμῖν καὶ τὸ· « Ἡθέην νηλοῦται, ὅτι πταίωμεν; » Ὡς τῆς ἀνεπιστημοσύνης! Οὐ δικαζόμεθα, ὡς ἀδελφοί, οὐκ ἐξελεγχόμεθα, οὐ πολυπραγμονούμεθα· μόνον δὲ διδασκανικῶς παραινόμεθα. Παραινέσις δὲ οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἅπασα θεραπευτικὴ ἐπὶ φθᾶσαντι ἀμαρτήματι, ἀλλὰ που καὶ προφυλάσσουσα, ὅποια δὴ τίνα καὶ τὰ ἰατρειτικὰ φάρμακα. Εἰ γοῦν καὶ ἐμοῦ παρρηνούντης ἐξαγριαίνῃ, ὡς ἀδελφὲ, καὶ οὐ προσηνῶς ἀκούσεις, ἀλλὰ ἐλέγχους ἀπαιτεῖς, ὑπόνοιαν πέμπεις, ὅτι σθᾶσας ἔπαισας. Τί γοῦν σεαυτὸν φαίνεις; Τί κατηγορίαν ἐνιστᾶς ἐπὶ σοὶ αὐτῷ; Ἦκουσας παραινέσιν· προσκύνησον, καὶ σίγησον, ὡς ἂν οὕτω δοκίης ἀναμάρτητος.

καὶ. Ταῦτά τε οὖν οὕτως ἐν ἡμῖν, ὡς Σῶτερ, κατάρτισον, καὶ σῆσον τὴν ἰδοῦ κατὰ τῆς ἐκκλησίας ὕβριν, καὶ τὸ κατ' αὐτῆς ἐμπήδημα, τὸ θρασὺ, τὸ ἀλόγιστον, τὸ ἀπαιδεύτον, τὸ ἔκνομον, τὸ πολλῶν πληγῶν ἄξιον, τὸ ἱεροσυλικόν. Καὶ μὴν οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα σύλημα, ἵνα καὶ ἱεροσυλεῖν ἴσῃς ὁ ἀπόφθομος Ἀφρατᾶς; Συλᾶ μὲν γὰρ ὄπισσόν ὁ παρακρυπτόμενος, Ἐνταῦθα δὲ οὐδὲν τι κρυφαῖον, οὐδὲ λαθραῖον· ἀλλὰ ἀνέδην ὑπὸ φωτὶ αἰθριάζοντι καὶ ὀφθαλμοφανείᾳ ὁ εἰς Θεὸν ἱκετεύσας ἀπήχηθη, συληθεὶς μὲν (οὐκοῦν ἐκ τοῦ ἱεροῦ), ἀφαρπαγίς δὲ ὡς ὑπὸ θηρὸς, τετριγύτος ὀδόντας καὶ σιελῶδες ἀπαφρίζοντος. Ἔτι πρὸ ὀφθαλμῶν οἶον ἡμῖν τὰ ἐν τῇ ἀλώσει κακὰ, ὧν συνεργάται ἐτιμάλιστα οἱ ἐκ Σικελίας Ἄφροι. Ἔστω δὴ καὶ ὁ πιτυρίας οἶκος Ἀφρανᾶς, ὡς οἶα τις εἰς ἐκείνων τῶν Ἀφρων, εἰ καὶ αὐτοὶ τῶν ἁγίων κατεπεχείρησαν ἐκκλησιῶν. Ἄλλ' ἐκείνους μὲν μηκέτι ἴδοιμεν, ὡς Σῶτερ ἡμῶν Θεὸς, καὶ ῥῦστα καὶ ἔλευθερωτά. Τοῦτον δὲ ἴδοιμεν, αὐτόν τε σωφρονισθέντα, καὶ ἑτέρους δὲ σωφρονίσαντα. Οἶδας παιδεύειν ἐν ἐλέει καὶ ἐλέγχῳ. Οἶδας ἐπιστρέφειν πολυμεθόδως· ὡς, εἴ γε ὁ τοιοῦτος εἰς τέλος ἐπιχερεῖ τῶν θεοῖς. οἰχόμεθα, τὸ μὲν θλίψαι, τὸ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ὁμοίως αὐτῷ ἀφραδέων, εἴ τινές που καὶ εἰσιν. Ἐγὼ γὰρ εὐχόμαι, μηδένα ἕτερον τοιοῦτον ἐκθῆναι· συνεύχονται δὲ τοῦτο καὶ οἱ σοὶ θεράποντες ἅπαντες. ὧν καὶ ἐπακούοις, εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, Ἄμην.

EJUSDEM

IN SANCTAM QUADRAGESIMAM

ORATIO I.

Τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Εὐσταθίου, μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, λόγος προεισόδιος τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, διορίζων προσευχὴν ἠμφοδὸν καὶ ἀμνησίκακον.

Sancti Patris nostri Eustachii, metropolitani Thessalonicensis, oratio præparatoria in sanctam Quadragesimam, definiens quæ sit precatio tremebunda malique immemor.

α'. Ἐναγχος ἐπὶ γλώσσης φέρων, ὦ ἀδελφοί, διδασκαλικῶς περιφράσιν ἁγίαν οὐ θυμοσόφου, ἀλλὰ θεόθεν σεσοισμένου (καθότι καὶ τῇ ἀδύσσω τῆς σοφίας τῷ Θεῷ πέλας εἶναι λαχὼν, ἐκεῖθεν εἴχε τὰς τῆς σοφίας ἐπιβρόαας), καὶ διατρέβων ἐπ' ἐκκλησίας περὶ τὸ τοιοῦτον καλὸν, καὶ καταρτίζων ἐκεῖθεν τὴν ὑμῶν ἀδελφότητα, βραχείας ἡμέρας διέλιπον. Τρεῖς γὰρ ἔτιοτε ἦσαν ἐκεῖναι, καὶ προσεπόρισα ὠφελῆσαι τι ἐς πλεον ὑμᾶς δι' ἐπενθυμῆσεως ἐκεῖθεν πεπορισμένης, οἷα ἐπεισεύσαντος τῷ λιθαδίῳ τῆς διδασκαλίας ἐκεῖνης ἐν ὑστέρω καὶ ὕδατι τοιοῦδε γλυκάζοντος. Ἐλέγομεν εὐαγγελικῶς τότε, « πᾶν ξύλον, μὴ ποιοῦν καλὸν καρπὸν, ἀξίην τέμνεσθαι, καὶ εἰς πῦρ βάλλεσθαι, καὶ καίεσθαι. » καὶ ἐθεωροῦμεν ἐπιλευσιτικῶς δένδρα οὕτω πάσχοντα. Ἦν δὲ ὁ φρικτὸς παραφραστικὸς ἐκεῖνος λόγος, ὡς καὶ εἰς πλάτος διεισκειζόμενος, ὑπὸ τοῦ ἁγιωτάτου Προδρόμου βροντώμενος, τὸ δὲ ἀνθρώπινον φράσαι, ῥητορευόμενος· παραφράζων αὐτὸς καὶ ἄλλα μὲν τινα τῆς παλαιστάτης ἁγίας Γραφῆς ἄγια, γρηγορώτερον δὲ καὶ προφητεῖαν φιλοσοφίας Δαυϊτικῆς, ἐν ἧ πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς ἐξολοθρευθήσεσθαι μανθάνομενος. Ὁ δὲ παραπεφράσθαι λέγω ὑπὸ τοῦ μεγάλου καὶ πρώτου Βαπτιστοῦ ἐπὶ πλατυσμῷ τε διασαφούντι, μετὰ καὶ ὕφους διδασκάλῳ πρόποντος γλαφυρῷ, τίτες τί εἰσιν οἱ ἁμαρτωλοὶ, οὓς ὁ θεοπάτωρ Δαυὶδ ἐξολεῖσθαι ἐποφαίνεται ὅτι δῆλα, ὅποσοι μὴ καρποφοροῦσι τὰ τῷ Θεῷ πρόποντα, καὶ ποταπὸς ὁ ἄλεθος, ἐν ᾧ θεοφάλης ἐμβριμάται αὐτοῖς ἐπ' εἴσοπτον, πάντως εἰς ἐπαραίτητον, ὀπηνίκα ἐκκοπέντες τοῦ βίου, εἴτα σπεργανωθήσονται πυρὶ εἰς αἰώνιον κατέκασιν.

postquam vivorum numero exturbati fuerunt, in

β'. Καὶ τοιοῦτος μὲν ὁ παραποιῶν ἐν σοφίᾳ νοῦς προδρομενικὸς τὸ καλὸν ἐκεῖνο Δαυϊτικὸν κομμάτιον μεταφραστικῶς, ἤδη δὲ καὶ ἀλληγορικῶς (ὡς οὐκ ἂν ἔχοι τις ἀντειπεῖν, τεχνολογῶν εἰς ταύτην τὴν ἐνοίαν), οὐκ ἐπιτηδευόμενος αὐτὸς κοσμικώτερον χυδαίῳ ζήλῳ βητορικῷ, ἀλλὰ πολὺ ἀμαθῶς [κρήνη] ἐκεῖνης ἀπαντηθεῖς, ἀφ' ἧς καὶ ὁ Δαυὶδ ἀρυσάμενος

1. Ex quo nuper in ore habui, fratres, interpretationem sanctum qualis doctorem decet, non per se, sed per Deum sapientem, more illius qui, in abyssis sapientiæ prope Deum esse sortitus, inde sapientiæ fluxus excipiebat; et postquam in ecclesia, circa hæc pulchra versatus, vos in fraterno amore composui, pauci dies interfuerunt. Tres enim elapsi sunt, per quos ita me instruxi ut vobis magis quam prius prodessem. Quippe quæ sic meditando antea collegerim, quum in hujusce institutionis quasi pratum deinde induxero, hoc tali

imbre lætius efficiam. Dicebamus ex Evangelio: « Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, securi excidetur, et in ignem mittetur comburenda ¹, » et contemplabamur arbores repete sic habitas. Erat autem terribilis illa paraphrasis a sanctissimo Præcursore, figurate per amplificationem loquar, intonata, ut vero vulgari sermone utar, prædicata: in qua explicabantur cum alia antiquissima sanctarum Scripturarum loca, tum vividius illa Davidicæ philosophiæ vaticinatio, per quam cognovimus, futurum esse ut omnes e terra peccatores exterminentur. Porro hæc sunt quæ, ut opinor, explicuit ille baptizatorum et summus et princeps, non modo copia perspicua, sed etiam ea sublimitate quæ magistro illustri convenit: primo qui sint ii peccatores, quos proavus Dei David perituros declarat ²; cum sit manifestum eos esse quicumque non fructus ferunt Deo probabiles. Deinde quale sit illud exitium quod sanctus Psalmista minatur, cum (Præcursor peccatoribus ostendat), in speculo prorsus implacabili, ipsos, in ignem projectum iri, ad perpetuam conflagrationem.

2. Ea autem fuit præcursoris mentis peritia, cum, sapientia duce, pulchrum illum Davidis locum imitaretur, et in aliam dicendi formam, id est in allegoriam verteret, ut grammaticæ hanc sententiam dispicienti nulla occurreret reprehensio; non quod susceperit Joannes, vulgari rhetoricum zelo percitus, ornatiorem sermonem, sed quod

¹ Matth. iii, 40; vii, 19. ² Psal. xxxvi, 20.

omnino inscius, ex eo fonte snmpserit, e quo David, **A** eum ipse quoque hausisset, iis mortalibus dedit bibere qui res Dei sitiunt. Quod vero. a novissima oratione, pro virili parte meditando excogitavi, hocce est. Adimplevit Februarius nuper vertens octavam et nonam diem; at vesper, qui hodiernam produxit, celebravit quem nuncupabo vel interpolatum et intercalarem Christi martyrem, vel triumphatorem vi potitum regno cœlorum, Nicephorum, vel potius virum cui otianti et quasi transeunti salutis thesaurus obviam fuit. Idem quoque exstitit injuriarum memoriæ (μνησίκακ(α)ς) redargutor, resipiscentiæ vero actuosus magister, et amoris in Deo præco clarissimus. Cum enim miserum Sapricium victoriæ auspicem et, ut dicunt, triumphi e communi hoste diabolo relati proclamatorem invenisset, intereaque vidisset coronam victoriæ caput Sapricii supervolitantem (quod vobis notum est qui sanctas historias perlegistis), ipse, eodem momento, propositum a Deo sub oculis Sapricii præmium obtinuit, cum eum prævertisset, ut fit in athletarum certamine, et reliquisset insidiis diaboli delapsus. Mirum tum erat, quanta spiritus malus machinatus esset adversus hunc Sapricium. Qui cum Deo sese amicum professus esset, animamque suam, ex proposito, secundum evangelica dicta, seorsum a tyranno posuisset, diabolus inde hunc, horæ momento, extraxit, retibus iræ pertinacis avulsit. Non præviderat, in locum delapsi, alium successorum Dei martyrem; sed id curabat ne duo egregii viri domestici universi regis fierent, unus quidem pro Deo martyrium passus, alter vero martyris præcium hæres.

3. Erunt acutæ mentis viri qui illic hærebunt, **C** our Dominus recesserit a Sapricio, quoniam et Sapricius Deo proximum ac devotum sese tenuerat, et Deus nunquam ita se habuit. Non enim hunc deserit, ut Davidis verba usurpem, qui ipsum quærun; iis etiam qui ipsum vocant prope astat; quod autem plus est, ac mirum magis, ab iis ipsis, qui eum non quærun, in occurso obvius invenitur. Hanc quæstionem qui suscepisset tali ratione dirimendam haberet. Nempe molestus ille Sapricius mihi vedetur, fratres, consilium adeundi martyrii præ se tulisse fictum atque exterius, non ex intimo toto corde ortum, sed cunctantius; quapropter non ea mente qua oportebat rem sanctam adortus est; non enim ad amorem Dei duxerat respiciens, sed vanam intuens gloriam ad certamen martyrii cucurrit; opprobriatur donec circum se obstreperet incluta futilis laudis fama, utpote martyr cui nulla inerat commitas, nulla in se confidentia. Tali captus præmio, (nec enim is erat quem sola veritas pellexisset), ad martyrium vitamque ponendum irruit. Aliud insuper addam: quemadmodum enim vir quidam testimonio alterum hominem prosecutus ut sibi ipsi prosit, non jure ab illo grates repetat, cum ipse beneficii jam habeat pretium, seu manum suam vetita impleverit pecunia, sive aliud

ἔδοτο πίνειν τοῖς μέροσι τοῖς διψῶσι τὰ τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ μετὰ τὴν διδασκαλίαν ἐκείνην ἐπενεθυμήθη καθὰ ἐφάμιλλος, τοιόνδε ἐστὶ. Παρῆλθε τὴν ὀγδόην καὶ ἐνάτην ὁ τρέχων ἄρι Φεβρουάριος, καὶ ἡ ταύτην προάγουσα ἑσπέρα ἐπανηγύριζε τὸν εἶτε παρενθέντα καὶ ἐμβόλιμον μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ, εἶτε πως βιαστὴν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν Νικηφόρον, μάλιστα μὲν οὖν τὸν ὡς ἐκ παρόδου καὶ ἀπραγματώτως καὶ ἀνελπιδίως ἐντετυχηκότα σωτηρίῳ θησαυρῷ, τὸν τῆς « μνησικακίας » μὲν ἔλεγchon, τῆς δὲ μετανοίας διδάσκαλον ἔμπρακτον, καὶ τῆς ἐν Θεῷ ἀγάπης λαμπρὸν κήρυκα· ὅς τὸν ἄθλιον Σαπρικίον εὐρηκῶς ὀρμῶντα νίκην, ὃ φασιν, ἀλαλέζει κατὰ τοῦ κοινοῦ πολεμίου δειμόνος, καὶ τὸν τῆς νίκης στέφανον θεασάμενος ὑπερπετόμενον τῆς ἐκείνου κερφαλῆς (ὡς οἴδατε καὶ ὑμεῖς, τῆς ἱερᾶς ἱστορίας ἐναλλαζόμενοι), αὐτὸς μὲν ἐκληρονόμησεν αὐθωρὸν τοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς ἐκκειμένου θεοθεν κάλλους, προδραμῶν οἶον ὡς ἐν ἀγῶνι ἀεθλευτικῷ, ἐκείνον δὲ ἀφῆκε πεπνωκότα καταπατηθῆναι τῷ δαίμονι. Ὅτε καὶ ἦν θαυμάσαι, ἤλκεαν ἐδραματούργησε κατὰ τοῦ Σαπρικίου ὁ πονηρὸς. Φίλον γὰρ ἐκείνον προφανέντα τῷ Θεῷ, καὶ τῇ προθέσει τὴν ψυχὴν θέμενον ὑπὲρ τοῦ Δεσπότης εὐαγγελικῶς, ἀπέσπασεν ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ, σχοινίῳ « μνησικακίας » ἀφελκυσάμενος, ὃ προνοησάμενος, ὅτι ἀντάλλαγμα τοῦ προαπασαμένου ἕτερός ἐστι μάρτυς Θεοῦ· ἀλλὰ σπουδῆς θέμενος μὴ δύο καλοὺς ἀνθρώπους οἰκειωθῆναι τῷ παμβασιλεῖ, ἕνα μὲν τὸν αὐτῷ μεμαρτυρηκότα, ἕτερον δὲ τὸν τῆς αὐτοῦ κληρονόμον εὐχῆς.

γ'. Καὶ ἔστιν ἐπαπορηῆσαι τοὺς εὐμαθεῖς ἐνεκῶθα, πῶς τοῦ Σαπρικίου ἀπέστη ὁ Κύριος, ἐγγίσαντος καὶ προσκολλωμένου αὐτῷ, μηδέποτε οὕτω πεποιηκῶς. Οὐ γὰρ ἐγκαταλείπει, Δαυιτικῶς εἰπεῖν, τοὺς ζητούντας αὐτὸν ὁ καὶ ἐτι λαλοῦντων ἐγγύς παραγινόμενος, τὸ δὲ θαυμασιώτερον, καὶ τοῖς μὴ ζητοῦσιν αὐτὸν εὐρισκόμενος καὶ παριστάμενος εἰς ἀντίληψιν. Ἔχου δὲ ἂν ὁ τοιαύτην ἀναλαδὼν ἔννοιαν ἐπιλύσασθαι ὡδὲ πως τὸ ἄπορον (δοκῶ μοι), ὡ ἀδελφοί, τὸν φορτικὸν Σαπρικίον, ἐπίπλαστον ἐξεπιπολήεις, οὐ μὴν ἐνδόμυχον καὶ δλόψυχον, τὴν ἐπὶ τῷ μαρτυρίῳ πρόθεσιν ἐνδείξασθαι, ἀλλὰ μαλακώτερον, καὶ οὕτως οὐ δρόντως ἐπιβαλεῖν ἀγίῳ πράγματι, πρὸς μόνην θεοφιλίας δόκησιν καὶ δόξης κενῆς λόγῳ τῇ μαρτυρικῇ ἀθλήσει ἐπιδραμεῖν, εἴ πως δοξάριόν τι αὐτῷ ἐπιφημισθεῖ περικλυτόν, ὡς ἂν καὶ μάρτυς οὐκ εὐσυνάλλακτος, καὶ δὴ σὺτῷ οὐ πιστὸς, δώρου χάριν (οὐ μὴν δὲ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν παραγάγοι ἂν) ἐπιβρίψας εἰς μαρτύριον βιωτικόν. Ὅπου καὶ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι, καθὰ ὁ μεμαρτυρηκῶς που ὑπὲρ ἀνθρώπου, καὶ διαθέμενος ἐκείνον καλῶς, οὐκ ἂν δικαίως χάριτας ὄφλεσθαι ἀπαιτοῖ ἔξ ἐκείνου (ἀπέχει γὰρ ἤδη τὸν μισθὸν τῆς χάριτος, οἷα πλήσας τὴν χεῖρα, ἂν οὐκ ἐχρῆν, καὶ ἄλλως ὅπως οὖν ἐθεραπευσάμενος), οὕτως οὐδὲ ὁ Σαπρικίος, οὐδὲ εἴ τις ἄλλος κατ' ἐκείνον εἰς μαρτυρίαν δράμοι τὴν περὶ τοῦ Θεοῦ, φθαρτῆς εὐκλείας ἔνεκεν καὶ τοῦ δοξᾶν φανησιασμοῦ

τρόπῳ θεόμαρτος, καὶ οὕτω μνήμην ἔχειν τιμῶν, A
 συναντιληψὶν ἔχει ἂν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸ κατὰ τὴν
 μαρτυρίαν ψευδεπίπλαστον· ἀλλὰ ἀπόδεκτος ἔσται,
 ὡς εἰς τόπον τεθειμένος ὑποκριτοῦ, ὃς πάνυ μισεῖται
 τῷ τῆς ἀληθείας Θεῷ.

xillio, et in numero positus est hypooritarum, quos habet prorsus abominationi Deus omnis veri-

δ'. Καὶ οὕτω μὲν ὁ Σαπρίκιος νομιζοίτο ἂν ἀπο-
 τρόπαιος εἶναι τῷ Θεῷ, διὰ τὸ μὴ ἐπιτρέπειν ἐκεῖνῳ
 εἰς καθαρὰν θυσίαν, ἀλλὰ μεμορφῶσθαι εἰς φάντα-
 σμα σκηνικώτερον· Οὐ γὰρ ἂν ἀφῆκεν ὁ Θεὸς ἐν
 αὐτῷ καιρῷ σωτηρίας ἀναβῆναι εἰς καρδίαν ὑψηλοῦ
 ἀνθρώπου αὐτῷ προσανέχοντος ἀναβῆναι ἰσχυρότερον
 πονηρὸν διαλογισμὸν· ἀλλὰ ἀπέκλεισεν ἂν ἀπ' αὐτοῦ,
 ὡς μηδὲ ἔξω πῦρ θυροκρουστῆν ἔχειν, πᾶσαν πονη-
 ρὰν διάνοιαν. Καὶ οὕτως οὐ μόνον οὐκ ἂν ὁ ἀθλητῆς
 ὑπεξίστη τῷ μαρτυρικῷ στεφάνῳ τῷ μεμισημένῳ B
 Νικηφόρῳ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνον προσελάβετο συμμάρ-
 τυρα, καὶ εἰς ποδηγὸν ζωῆς αἰωνίου χρηματίσας
 ἐδίπλασεν ἂν τὸ καλόν. Εἰκὸς γὰρ, ἤδη δὲ καὶ ἐγγύς
 ἀναγκασίου, συλληφθῆναι ὑπὸ τῶν τότε σπεκουλατό-
 ρων καὶ τὸν ὄντως φιλόανθρωπον καὶ φιλόλληλον καὶ
 Θεοῦ ἐπίστροφον, καὶ διὰ τοῦτο φιλάδελφον ἄγιον
 Νικηφόρον, καὶ ἀπαχθῆναι εἰς τὸ τύραννον στρατη-
 γίον· ὅτε καὶ, σφαγέντος αὐτοῦ ἐξ ἀπότηλέσματος,
 τῇ καὶ εἰς τοιοῦτον καλὸν ἐτοιμασίᾳ ἐδίπλασεν ἂν
 πρὸς καρθαλεότητα θεοπεριτῇ τὸ θεῖον κειμήλιον ὁ
 Σαπρίκιος, τοῦ Θεοῦ ἀντι ἐνδὸς ἐκείνου δύο προσση-
 νεγμένα δεξαμένου τάλαντα πολυτίμητα, καὶ αὐτοῦ τε
 εἰσπλήθοντος εἰς τὴν οὐράνιον βασιλείαν καὶ τὸν Νικηφό-
 ρον συνεισαγαγόντος προθυμώτατα.

ε'. Καὶ οὕτω μὲν εἴη ἂν λελύσεσθαι τὸ προβεβλη- C
 μένον ἀπόρημα, Ἐμοὶ δὲ ἐπεισὶν ἐνταῦθα διασκοπή-
 σασθαι, καὶ πηλικὸν κακὸν ἢ « μνησικακία » ἐστὶ,
 καὶ ὅποῖόν τι κατὰ οὐσίαν ὀρίζεται ηἰροσηκόντως
 εἶναι αὐτῇ· καὶ μοι ἀρέσκει φάναι, ὡς ἢ « μνησι-
 κακία » οὐκ ἔστιν ἐπιμονὴ κακίας ἐπὶ ἀπλῶς ἀμύνη
 τῇ τυχεύσει, ὃ δὴ καὶ πᾶς θυμὸς ἔχειν ἐθέλει, ὄρεξις
 ὢν καὶ ἐκείνος ἀντιλυπῆσεως, καθά φασιν οἱ πάλα
 σοφοί· ἀλλὰ « μνησικακία » ἐκφαίνεται τυγχάνειν
 μόνιμος θυμὸς, εἴτ' οὖν κότος δαιμόνιος ἐπὶ ὄρεξει,
 οὐκ οὖν ἀντιλυπῆσεως, ὃ δὴ λέγεται, ἀλλὰ, ὡς φαίνε-
 ται, καὶ θανάτου ἀπαραιτήτου, μεθ' ὃν οὐκ ἂν λυπή-
 σεται ὁ θανάτων. Ὅποῖον δὲ πάθος ἔχων πάντως καὶ ὁ
 Σαπρίκιος ἐπὶ τῷ ἀγαπητῷ Νικηφόρῳ, καὶ πάντη
 πάντως ἐξ ἐαυτοῦ κυρώσας ἀποικίσαι τὸ φιλάδελ-
 φον, ἴσκειν αἰεὶ μὲν ἐφίεσθαι βλάβαι τὸν θεοφιλῆ D
 Νικηφόρον, ὡς καὶ ἐξ ἀνθρώπων αὐτὸν θεσθαι, οὐκ
 ἐν τῷ λέγειν· « Πότε ἀποθανεῖται καὶ ἀπολείται τὸ
 ὄνομα αὐτοῦ; » ἀλλ' ἐν τῷ καὶ μελετῆν καὶ εὐχεσθαι
 καὶ καίεσθαι τὴν καρδίαν αὐτοῦ προορωμένην, πότε
 ἂν ἢ ἐδρῆσει ὀρωρυγμένον βάραθρον, ἐν ᾧ καταβίβ-
 φας ἀφαντίσει τὸν μισούμενον, καὶ ἄλλωφ αὐτοχει-
 ρία θανατηρῆ ἐπ' αὐτὸν γρήσεται. Καὶ ἂν πάλαι
 τοιοῦτόν τι πεποίηκεν, εἴπερ ἠδύνατο. Ἐπει δὲ οὐκ
 εἴχεν ἰσχύον, οἶα τοῦ ἐν Θεῷ εἰρηνικοῦ Νικηφόρου
 εἴτε ἰσχύοντος εἰς πλεον καὶ ὑπερπετομένου σύμμηχά-
 νως τὰς ἐκείνου παγίδας, ἔπειτα τὸν χόλον ἀποκρυ-

A quid lucri sibi paraverit; tali modo et Sapricius et si quis alius secutus divinum ad martyrium procurrit, caducæ gloriæ causa, utque ostentatione quadam Dei martyrem sese professus clam sibi gloriam quæreret, is divino caruit au-

tilio, et in numero positus est hypooritarum, quos habet prorsus abominationi Deus omnis veri-

4. Supponendum est igitur eo Sapricium Deo odiosum factum esse, quod non se illi obtulerit purum ad sacrificium, sed quamdam induerit theatralem personam. Non enim Deus omisisset ascendere in mentem sublimem sibi que dicatam; errata etiam sententiarum suprascandisset, imo hanc mentem pravis sententiis ita præclusisset, ut ne fores quidem pulsare potuissent. Sic athleta adeo non martyrii coronam Nicephoro cessisset, quem oderat, ut contra eum commartyrem suscipisset, ejusque dux factus ad vitam æternam, suum hoc nomine duplicasset præmium. Par erat ac prope necessarium sanctum Nicephorum hominum vere amantem, alienis consulentem commodis, intentum ad Deum atque fratrum suorum diligentem, a militibus hujusce temporis comprehensum fuisse, atque in prætorium imperatoris deductum. Cum ergo re ipsa mactatus fuisset, si Sapricius quoque ad præmium idem obtinendum paratus fuisset, duplici gemma divinum auxisset thesaurum; namque Deus pro uno illo duo accepisset pretiosissima talenta, cum ipse Sapricius, regnum cælorum ingressus, [Nicephorum etiam secum cum maximo studio adduxisset.

5. Ita igitur quæstio supra constituta solvi posset. Mihi autem in mentem venit nunc dispicere quantum sit malum odium pertinax, quæque sit, ex ipsius natura, conveniens ei definitio. Odium istiusmodi non ea est pertinacia quæ ultionem quamlibet modo petit: nam quæcunque ira idem sibi vult, cum sit ira motus animi malum pro malo referendæ cupientis, quod veteres philosophi docent. Habetur odium pertinax [ira quædam permanens, nefandusque furor quo exoptamus, non modo id quod dictum est, par pari referendum, sed mortem etiam implacabilem, in qua sola vir defunctus pœnarum finem inveniat. Cum igitur Sapricius talis prorsus animo esset in amabilem Nicephorum atque apud se omnibus modis consilium firmavisset fraternæ caritatis projiciendæ, visus est continuo expertere quidquid pio Nicephoro noxium esset atque etiam velle eum ex hominum numero segregatum: non quod nihil aliud quam diceret: « Quando morietur et peribit nomen ejus? » sed quod et machinaretur exoptatam perniciem, et animo incenderetur, si forte hiantem gurgitem prospexisset quo defectum inimicum reconderet, et cæterum is esset qui ipse in eum violentas inferret manus; quod jam pridem fecisset, si potuisset. At quoniam non poterat, vel quod Nicephorus, divinæ pacis amans, viribus præstaret, vel quo-

facile prætervolaret ejus laqueos, iram Sapricius in corde reconditam, insciis forsitam omnibus, exercebat. Quamvis ergo præ se feret viri sanoti speciem, videreturque, utpote ramus ex arbore surgens, bonum facere fructum, idæoque delectus esset ad offerendum Deo sacrificium edocendamque charitatem, ipse manifestum dedit se esse non marcidum ramum, sed acanthum infelieem.

6. Cum igitur istiusmodi esset Sapricius qui fratrem tantopere odisset, qui vitam ejus quantum odio licebat opprimeret, qui ei saltem insidiaretur, quique elam Dei ministerio illuderet, quis existimabit Deum in eo habitavisse, nec potius diabolium hunc pro domo habuisse? Profecto quisvis homo sanæ mentis, si quod attinet ad hunc Sapricium diligenter perpenderit, ita colliget; ut procul a peccatoribus abest Dei salus, sic abesse et ipsum Deum, quanquam cæterum ubique præsentem. Proinde ratum habeamus nec Deum Sapricium martyrium ineuntem adjuvisse, nec ejus gratiam ei præluxisse, nec Deo acceptum fuisse Sapricii certamen. Fiebat enim ut qui prope Deum stabant hæc ab ejus ore distincta exoiperent: « Hic homo me labris tantum colit, sed cor ejus longe est a me³. » Ergo Sapricius, qui uni sibi vivebat, qui unum quidem se, non autem Deum diligebat, ob id ipsum carnale quodvis factus est animalque sensu carens, ne gregarium quidem, sed ipse pejus gregariis, utpote non mansuetum; quippe ex quo si cornua miraculo quodam unguisve adunci exivissent, paratus fuisset eos impingere in occurrentem inimicum Nicephorum, quem dilaceraret aut voraret, et, si cum forte solum invenisset, ense stricto morti tradere. Cum autem vidit hunc quem oderat beatum ad bonum finem abduci, et suscepit enses nudatos, voluit, ut eum inde avelleret, propria manu arma ferre adversus illum vere Nicephorum ipse homo abjectissimus, adversus mansuetam atque innocuam ovem ipse ferissimus lupus, adversus virum Deo amicissimum ipse Deo prorsus invisus, adversus diligentissimum fratrum Abelem ipse omnino execrabilis Cainus. Cum autem non posset percussor ipse fieri; ad pessima conversus sic fere Nicephoro imprecatus est: « Hic ades, dæmon homicidarum, nomine amici tui Sapricii, et clam exime vita hunc Nicephorum cui cessit palma dilectæ Deo charitatis, ut sciat te non esse nocendo imparem, qui in decipiendo princeps sis. » Hinc passus est se quidem servum fieri tyranno qui ipse satanæ inserviebat, Nicephorum autem de duobus triumphantem mitti ad regem universorum, cui compensaret inebolam pro deterrimo optimum, pro versuto sincerum, pro fovente odium charitatis amantem, pro perplexo simplicem, pro tenebroso lucentem; fratrem denique qui fratrum nomen adeo non per dolos carperet, ut contra, quam maxime pronus in obsequium patris, maledicos etiam confutaret.

7. Oportuit ergo hunc virum qui sese myrrhinis

πτόμενον ἐν καρδίᾳ, καὶ ἐλάνθανε τὰχα πάντας. Καὶ δοκῶν ἐκ τοῦ προφαινομένου ἱερὸς ἄνθρωπος εἶναι, καὶ εἰς δένδρον ἀνεστᾶσθαι, κατὰ τὸ « ποιῶν καλὸν » (ὡ γὰρ ὅτι καὶ εἰς θύτην τῆ Θεῷ ἐγγράπτο καὶ ἀγάπης διδάσκαλον) — ὁ δὲ ἐξέφηνεν ἑαυτὸν οὐδὲ σαπροφόρον θάμνον, ἀλλὰ δυστυχὲς ἀκάνθιον.

ζ'. Τοιοῦτον γοῦν ἄνθρωπον, καὶ οὕτως μισαδύλφον καὶ φονικῶν τὰ ἐς ἐχθρῶν ψυχῆς, καὶ ἐπιβοόλφον, καὶ καταπαίζοντι κρύφα τῆς τοῦ Θεοῦ θεραπείας, τίς ἂν οἴησεται τὸν Θεὸν ἐγκατοικεῖν, καὶ μὴ δαίμονες οἰκητήριον εἶναι αὐτόν; Ἡ πάντως οὐδεὶς ἐχέφρων ἀλλοῖόν τι περὶ τοῦ τοιοῦτου Σαπρικίου λογίζεται, πρὸς ἀκρίβειαν διανοούμενος, μακρὰν ἀπὸ ἁμαρτωλῶν ὡσπερ τὴν τοῦ Θεοῦ σωτηρίαν, οὕτω καὶ αὐτόν ἐκείνον εἶναι, εἰ καὶ ἄλλως πανταχοῦ πάρεστι. Διὸ νοητέον, ὡς καὶ, ὅτε τῆς μαρτυρίας ὁ Σαπρίκιος ἐνήρηξτο, οὐκ ἦν μετ' αὐτοῦ ὁ Θεὸς, οὐδὲ ἡ ἐκείνου χάρις αὐτῷ ἀνέλαμπεν, οὐδὲ ἀπεδέχτο τὸν ἐκείνου ἀγῶνα· ἦν δὲ τοὺς ἐγγίζοντας τῷ Θεῷ ἀκούειν ἐξ αὐτοῦ ἐκείνου ἀποκαλυπτικῶς, ὅτι « Ὁ ἄνθρωπος οὗτος τοῖς χεῖλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτοῦ πορβῶ ἀφίστηκεν ἀπ' ἐμοῦ. » Καὶ τοίνυν καταμόνας ἄνθρωπος ὢν ὁ Σαπρίκιος, καὶ φιλαυτος, οὐ μὴν φιλόθεος, καὶ δι' αὐτὸ σὰρξ ἡ τυχοῦσα, καὶ ἀλόγιστον ζῶον καὶ οὐδὲ ἀγελαῖον, χεῖρον δὲ τι καὶ τῶν τοιοῦτων διὰ τὸ ἀνήμερον, ἐτοίμως εἶχεν, εἴπερ κέρας ἐκφόσει τερπεσίως, ἢ γαμφωθεῖη τοὺς ὄνυχας, ἐπιθέσθαι παραπεσόντι τῷ ἐχθρῷ Νικηφόρῳ καὶ ἐμψῶναι, ὡς διασπαράξαι αὐτόν, ἢ καταφαγεῖν, καὶ ξίφος δὲ εἴπου χειρισάμενος ἐρημάζοντα ἐκείνον εὖρη, κατασφαγεῖν. Ὡς δὲ ἀπαγόμενος ἐς ἀγαθὸν τέλος εἶδε τὸν μισούμενον, ἀνέβλεψε δὲ καὶ εἰς ξίφη γυμνὰ, ἤθελε μὲν ἀρπάξῃν ἐκείθεν αὐτόχειρ ὄπλοφορῆσαι κατὰ τοῦ φερωνύμου Νικηφόρου ὁ ἀγεννέστατος, κατὰ τοῦ χειροθήτου τὴν ἀκακίαν κτίλου ὁ μονόλυκος, κατὰ τοῦ φιλαδέλφου Ἄβελ ὁ καμμίσητος Κάιν. Ὅτε ἂν οὐκ εἶχεν αὐθέντης γενέσθαι αὐτὸς, τρέπεται τὴν χειριστήν, καὶ ὡς οἶον ἐπαρασάμενος· « Δεῦρο δὲ, ὦ φόνιε δαίμον, πρὸς τοῦ φίλου Σαπρικίου γενόμενος, ὑπέβλετο τὸ τῆς θεοφιλοῦς ἀγάπης Νικηφόρον τοῦ ζῆν· ὡς ἂν μάθει οὐκ ἀδύνατον εἶναι σε κακοποιεῖν, ὡς ψεύδεσθαι τὸν ἀρχέικον. » Αὐτὸς μὲν ἀφίεται θεράπων γενέσθαι τυράννου δεδουλωμένου τῷ δαίμονι, τὸν δὲ νικηφορήσαντα κατ' ἀμφοῖν παραπέμπει ἀντάλλαγμα κερδαλέον τῷ πάντων βασιλεῖ, οἰκέτον φαύλου χρηστὸν ἀντίσηκον, ἀλθίειαν ἀντιὑποκρίσεως, φιλίας ἐρόφιμον ἀντιθεραπεῖν τῇ ἐχθρᾷ, ἀπλοῦν ἀντιἑλικτοῦ, φωτεινὸν ἀντισκοτεινοῦ, ἀδελφὸν οὐ μετὰ δόλου λαβόντα εὐλογίαν ἀδελφικῆν, ἀλλὰ πρὸς μεγίστην θεραπείαν πατρὸς καὶ ἀντέλλογον δίκαιον.

ζ'. Ἐχρῆν δὲ ἄρα τὸν εἰς μωρεψικὴν ὁδὸν πρὸς

³ Isa. vi, 5; Matth. xv, 8.

χάριν Θεοῦ σκευάσαντα ἑαυτὸν προσεσχεθῆναι τῷ Θεῷ προτετιμημένον δυσσποφύρου σαπρῶς προσφορῶς, καὶ τὸν μὲν κρυφίνουον ἐπὶ οὐκ ἀγαθοῖς ἀπόβλητον διακπεσεῖν, προτεθῆναι δὲ ἐκείνου τὸν ἐναρέτως ἀκατακάλυπτον. Ἐὶ δὲ καὶ τὰ μωρὰ τοῦ λόγου ἐπὶλακτα, ὡς ἐμάθομεν, παρὰ τῷ πανσόφῳ Θεῷ, πῶς μὴ οὐχὶ τὸν φρόνιμον ἐν Χριστῷ ἀνελάβετε αὐτὸς ἐκεῖνος προκεκριμένον τοῦ μωρανθέντος τῷ δαίμονι, ἐπιλεγόμενον αἰετὸς οἷα σοφιστῆ τῆς κακίας αὐτῷ προσανέχοντα καὶ προσήκοντα; Ἦὼς δὲ οὐκ ἐν τῷ ἀληθινῷ φῶς ὁ Θεὸς τὸν ἡμεροφαῆ Νικηφόρον προέθετο τοῦ δαιμονίως νυκτέρου καὶ εἰς βαθὺ σκοτόεντος; Ἔδει δὲ πάντως τὸν ἐν τῷ θεοφορεῖσθαι μὴ ἐνθεάζοντα, ἀλλὰ ἐνεργούμενον τῷ δαίμονι, διακπεσεῖν τοῦ Θεοῦ, ὅτι μὴδὲ ἦν τὸν αὐτὸν καὶ τῷ Θεῷ ἀνακείσθαι καὶ τῷ Σατανᾷ, μάλιστα μὲν οὖν φαυλοβρεπῶς τὴν δλην πλάστιγγα τοῦ λογισμοῦ πρὸς τῷ δαίμονι κλίναντα· ὅθεν καὶ ἤρπασεν ὁ σπουδαίσετος Νικηφόρος τὸ ἐν χερσὶ τοῦ « μνησικάκου » καλὸν, καὶ οὕτω πλεονεκτήσας ἠγίαστο.

ἦ. Ἔστι δὲ εἰπεῖν καὶ ὅτι, ὡς ἐν τινι προδοκῇ καθιζήσας, καὶ τὸν ψευδομάρτυρα δοκεύσας, τὴν ἐκείνου ἀγαθὴν ἐμπορίαν οὐκ ἐλήστευσε μὲν, οὐδὲ ἀπεσῶλησεν, ἐμφανῶς δὲ παραβρίφεισαν πρὸς τοῦ ἀφρονος ἐκείνου ἐμπόρου, ἀρπαλέως ἐδέξατο ἔρμειον ἐκεῖνο πολυόλβον, αὐτοσχέδιον πλουτισμόν, δι' ὃ βασιλείαν ἔστιν ἐκκληρεῖν οὐράνιον, εὐκτιζιον συγαύρημα, « δῶρον ἐχθροῦ » ἀναπαλιν τῷ παροικισμῷ, εὐδωρον καὶ ὠφελήσιμον ἐν τοῖς μάλιστα, οὐ μὴν δῶσδωρον, οἷα μὴδὲ ὀνήσιμον, χάριν εὐχαριν, σωτήριον ἄμυναν, ὡς οὐκ εἶχεν ὁ ἄνους φαυλόμαρτυς διακρίναι· ὁμοῖον τι ποιῶν ἐν τῷ τὸν ἐχθρὸν ἀμύνεσθαι, ὡσεὶ καὶ ἄνδρα γενναῖον λαγαρούμενον λιμῶν ἐφόρτιζεν ἐδωδίμοις ἀγαθοῖς, ὡς ἐπὶ κατακάμψαι σώματος, ἢ καὶ ἄλλως πένόμενον ὠλίβιζεν ἐπαχθῶν χρημασιν, οἷα βαρυνόμενοι χαίρομεν ἄνθρωποι. Καὶ ἦν τῆνικαῦτα τὸν ἄγιον χάριν ὁμολογεῖν τάχα τῇ ἐχθρῷ, εἰ τοιοῦτον αὐτῷ καλὸν ἐκεῖνη προεξένησε, καὶ μῖσος τὸ ἐκεῖθεν εἰς Θεὸν αὐτὸν προήγαγε, καὶ ὡς διὰ κλίμακος αὐτοῦ ὠψώθη ἐς τὸν Κύριον· καὶ εἶπεν ἐν οὐχὶ ἑαυτῷ πονῆσαι τὸν ἐπάρατον ἀρητῆρα Σαπρικιον, ἀλλὰ τῷ μὴ δικαίως μισουμένῳ Νικηφόρῳ, καὶ ὡς ἐκείνου κοπιᾶσαντος αὐτὸς εἰς τὸν μισθὸν τοῦ κόπου εἰσελήλυθεν ἐργάτης περὶ ἐνδεκτίην, καὶ τὸ οἰκτεῖον λαβὼν ἐντελῶς, καθὰ ἐχρῆν, μισθωμα, καὶ τὸ τοῦ φθάσαντος παρεργάσασθαι, καθότι ἐκεῖνος τὸ καλῶς ὅπ' αὐτοῦ φθάσαν ἐργασθῆναι συγγέας κακῶς εὐδοκίμησαι τὸν ὕστεροῦντα καὶ κατ' ἐκεῖνο πεποίηκε, βασιτάσαντα τὸ ἐπιλοιπον βάρος, καὶ διπλοῦς οὕτω μισθὸς ἐξαράμενον.

eo successorem adduxerat, ut ille postquam sustulisset reliquum onus, duplam inde mercedem caperet.

θ'. Ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, οἷα γεωργός, ὁ νωθρὸς φυτεκῶμος Σαπρικίως, καὶ ἐβρίζουτο τὸ φυτεῦθῆν, καὶ ἐξέφυσε φύλλα, καὶ προέφηνη καρπὸν· καὶ αὐτὸς τὸν ὁμφοκίαν παρηλλαχῶς ἤδη οὐκ ὕποπερκα-

A odoribus ornaverat ut Deo placeret, evehi ad Deum, at illum posthaberi unde pertinax tabis fœtor afflaretur; oportuit alium qui mentem utpote improbam celaverat, decidere, alium qui ut virtutis custos nihil tœxerat huic præponi. Quod si verum est, ut audivimus, eamdem quæ mundo stultitia est, lectissimam haberi prudentiam Deo sapientissimo, quomodo Deus non eum excepisset qui in Christo sapiebat, aut non prætulisset isti qui desipiebat in dæmone, et iis utebatur, qui malitiæ impostori sedulo adhærebant atque addicti erant? Quomodo hanc veritatis facem interdium lucentem, scilicet Nicephorum, non isti præposuisset qui diaboli alta sub nocte caligabat? Necesse omnino eum excidere a Deo fuit qui, ut particeps Dei fieret, non per Deum, sed per dæmonem operabatur. Etenim idem homo non potest esse Dei et Satanæ, præsertim si mentis libram ad Satanam dolose inclinet; quapropter optimus Nicephorus, cum rapuisset e manibus invidi Sapricii præmium, atque ita prævaluisset, sanctus evasit.

8. Adde quod Nicephorus in quibusdam quasi insidiis cum consedisset atque inde speculatus esset falsum martyrem, non transeuntis lautas merces prædatus est aut abripuit, sed palam projectas ab isto insano mercatore prope sustulit, uti Mercuriale quoddam ac locupletissimum donum, pecuniam fortuitam pro qua vœniret regnum cœlorum, thesaurum inventu optabilem, denique munus quod licet ex hoste profectum præposterum tamen erat iis proverbialibus donis. Nempe vere munus fuit atque imprimis quæstuosum, non aliquid ex his donis quæ non dona sunt, utpote inutilia, sed beneficium vere beneficium, tutela vere tuta, quod insanus ille pseudomartyr discernere nequiverat. Idem fecit ad si virum quemdam generosum, sed exinanitum famæ, bonis dapibus oneravisset adeo ut ille ponderi cederet, aut si pauperem ditavisset, prægravando eum pecunia qua homines prægravare gaudemus. Tunc forsitan locus erat sancto gratias agere inimicitia quæ ipsum talibus donis excepisset, quæ per invidum Sapricium ad Deum provecisset, ac per quam uti scalam ascendisset usque ad Dominum. Potuisset etiam dicere detestatorem eundem ac detestandum Sapricium non sibi rem gessisse, sed illi quem immerito oderat, Nicephoro, quippe qui subierit in mercedem operis quod Sapricius jam perfecerat, ipse operarius horæ undecimæ, et susceperit ut reliquum opus ita integrum pretium; quod fieri aliter non poterat. Nam Sapricius, commiscendo quidquid boni egerat famæ male partem

θ. Vineam plantaverat, agriculturalum instar, piger ille viticultor Sapricius. Exierant e surculis radices, folia, fructus, jamque uvæ superata cruditate satis erant maturæ vindemiatori. At eum

obdormivisset consitor, feræque sylva egressæ A eum fugavissent qui vineam custodire debebat, tunc Nicephorus, continuo vigil, iter præoccupavit, et quia renuebat consitor, ipse vindemiatas uvas prelo subject, ut par erat, pressitque uvam salutis, exhaustoque pulchro illo Evangelii potu, in regno cælorum quievit. Alia etiam parabola res figurari possit. Namque iste Sapricius (1), cum admovisset manum aratro, multamque navavisset operam in charitate divina, ut apparebat, posteaque conversus respexisset, jam non fuit ramus insitus regno cælorum. Initio confessus est Dominum coram hominibus, cum etiam ipse cælitus adhuc auxiliaretur ut generosum se præstaret in tormentis, sed postea negavit eundem Dominum coram hominibus ejurata fidei Dei charitate. Quapropter negavit eum Dominus coram angelis suis, Nicephorumque tali nomine dignum angelicis ordinibus ascripsit. Episcopatum autem, quum iste adepturus erat segnis in fide infensusque charitati, alter suscepit, per quem episcopum ea nobis afforent propter quæ eum nos vocavisset, quos oportet esse misericordes, qui pro diabolico odio divinam rependimus charitatem, « qui male facta benefactis superamus, » qui viperæ iracundiæ immoderatam vim ad rectum redigimus; quoniam Deus concinentem quidem iis præceptis virum cito et audit et aspicit et servat, secus autem se habentem, ut primum prætermittit quandiu non acrius provocatus est, sic citius percussum disperdit, quemadmodum perdidit et istum Sapricium misericordia indignum æternoque odio damnatum. Quo fieret ut qui summus osor fuerat, eodem modo esset invisus; qui neglecto officio sejunxerat ex amore divino amorem suum, eumque dicaverat dæmoni duci suo, hujusque dæmonis domino satanæ, is turpiter tergum daret, turpiter deinde recederet, Deumque pro nihilo reputaret.

10. Quamobrem, fratres, magnam, ut par erat, cepi ex his duobus viris admirationem quorum alter mihi videbatur pro Christiana fide mori, alter a charitate desciscere; ille certaminis particeps despici, hic vix ingressus viam excipi a Deo; posterior quidem corona redimitus ascendere in excelsa, prior autem devolvi sub inferos, et, qui dilexerat præ morte vitam, mortem sortiri miserabilem, idque jure optimo, quippe qui amore caruisset. Qui autem talis est, nihil est, quod sanctissima Scriptura declarat, etiamsi aliunde magnus virtutibus esse videatur. Utque alimenta sale non condita sunt non edulia, sic vitam qui charitas non immiscetur Deus tantuli facit quantuli odium. Proinde odium pertinax, quod tam alte lalet, intrinsecus quidem animam perdit frigidis amplexibus, extrinsecus autem propugnaculum stat perniciosum, sub quo diabolicæ insidiæ struuntur,

ζων, ἦν, ἀλλὰ πέπων ἐπὶ τρυγητῶν. Ἐπεὶ δὲ ὁ φυτευ- τῆς ἀπενύσταξε, τῶν τοῦ δρυμοῦ θηρίων ἐπιφουέν- των καὶ κατενηνεγμένων εἰς σάρωμα, τὸν ὀφειλέτην φυλακῆς τῇ ἀμπέλῳ, τότε δὴ ὁ ἐργηγορῶς ἀεὶ Νικηφόρος προδραμῶν ἐτρέψησεν ἐκείνον, ὡς οὐκ ἤθελεν ὁ φυτευτής, καὶ ληνοβατήσας, ὡς ἔπρεπε, καὶ τὸ σωτήριον ἐκπέσας, καὶ πόμα πιῶν καλὸν εὐαγγελικῶς, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ἀνεπαύ- σατο. Καὶ ἄλλως δὲ παραβαλεῖν τὰ τοῦ πράγματος· Ἔβαλεν ὁ σαπρῶνυμος χεῖρα ἐπὶ ἄροτρον, καὶ εἰρ- γάζετο εὖ μάλα κατὰ ἀγάπην Θεοῦ, ὡς προῦφαιετο· ἀλλὰ στραφεὶς εἰς τὸ ἔμπαλιν, οὐ γέγονεν εὐθετος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁμολόγησεν ἐν τῷ Κυρίῳ τὴν ἀρχὴν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅτι καὶ πρὸς αὐτοῦ ἦν ἀναγκαίως ἡ θεσθὲν βοήθεια, ὡς ἔχειν φέρειν γενναίως ἐν τῷ βασανίζεσθαι· ἀλλ' ὕστερον τὸν αὐτὸν Κύριον ἀπρηνήσατο ἀνθρώπων ἐμπροσθεν ἐν τῷ ἐξομώσασθαι τὴν ἐκείνῳ φίλην ἀγάπην. Διὸ καὶ ἀπαρνησάμενος αὐτὸν ὁ Κύριος ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, ἐνεγράψατο τὸν φερωνύμως Νικηφόρον τῷ ἀγγελικῷ τάγματι· καὶ ἦν λαχεῖν ἐμελλεν ἐπισκοπῆν ὁ καὶ τὴν πίστιν χαίνος καὶ τῆς ἀγάπης ἐχθρὸς, ἔλαβεν ἕτερος, ὅς καὶ ἐπι- σκέπειτο ἡμᾶς ἐφ' οἷς αὐτὸν προκαλούμεθα οἱ ἑλέους δέομενοι, καὶ τοῦ δαιμονιώδους μίσους τὴν ἐν Κυρίῳ ἀγάπην ἀλλαττόμενοι, καὶ καλῶς διαχειριζόμενοι τὸ καλὸν, καὶ τοῦ ὀφιδίου θυμοῦ τὸ ἄκρατον ἀπο- τροπιαζόμενοι πρὸς ὀρθότητα· ὡς ὁ Θεὸς μὲν ταχὺ ἐπακούει κατὰ τὸν οὕτω ψάλλοντα, καὶ ἐπισκέπτεται καὶ σώζει, ὁ δὲ ἀπεναντίας προτρέχει μὲν, πρὶν ἢ καὶ ἐνθέρμως προκαλέσεται τις αὐτὸν, τάχιστα δὲ βλάπτων ἐξαπόλλυσι, καθὰ δὴ καὶ τὸν σὺ λέγω ἑλέους ἄξιον Σαπρίκιον, ἀλλὰ τελείου μίσους τιμώ- μενον· ἵνα ὁ ἐς ἄκρον μισητῆς ὡσαύτως εἴη καὶ μισητὸς, ὅς ἀγάπην, ἦν οὐκ ἐχρῆν, ἀνθελόμενος τῆς ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ, τῷ τυράννῳ μὲν ἡγεμόνι καὶ τῷ αὐτοῦ δεσπόζοντι δαίμονι ἐπέεισατο, κακῶς ὑπο- στρέψας, ἔνθα καλῶς ἀνεχώρησε. τὸν δὲ Θεὸν ἔθετο παρ' οὐδέν.

Ἔ, Διὸ καὶ ἀντέλαβε τὸ ἐπάξιον θαῦμα πολὺ, ὃ ἀδελφοί, ὅτι δυοῖν τούτοις, τοῦ φαινομένου ὑπερ- αποθνήσκων τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, τοῦ δὲ ἀντε- χομένου τῆς ἀγάπης, ὁ μὲν παρεώραται ὁ ἐναγώ- νιος, ὁ δὲ παροδύων προσδέδεται. Καὶ οὗτος μὲν ἐστεφανωμένος ἀναλαμβάνεται ὕψιστος, ἐκεῖνος δὲ κατακυλιέται ὑποταρτάριος, καὶ ζῶν ὑπὲρ τὸ θά- νεῖν φιλήσας λαγχάνει θάνατον εἰκτιστον, αἷτιον δὲ πάντως, ὅτι οὐκ εἶχεν ἀγάπην. Ὁ δὲ τοιοῦτος οὐδὲν ἐστίν, ὡς ἡ ἀγιωτάτη Γραφὴ ἀποφαίνεται, εἰ καὶ ἄλλως δοκεῖ μέγας εἶναι τὴν ἀρετὴν, ἵνα, ὡσπερ ἄλατος μὴ ὄντος ἐξαρτύοντος ἀχραιοῦται τὸ ἔδεσμα, οὕτω καὶ βίος ἀπρόσμικτος ἀγάπῃ εἰς μῖσος λογι- ζηται τῷ Θεῷ. Εἰ τοίνυν οὕτως ἡ βαθεῖα « μνησι- κακία, » ἡ ὀλεθρία οἰκουρὸς, τὸ ψυχρὸν παραγκά- λιμμα, ἡ ψυχόλεθρος ἄμυνα, ὁ δαιμόνιος λόγος ὑπο- κᾶθηται, ὑπόυλος ἐνεδρεύουσα, ὡς τότε μάλιστα φόνου μιμνήσκεισθαι, ὅτι ὁ μεμισημένος ἔλθοι ζητῶν

(1) Græce Σαπρῶνυμος, nomen putridum gerens, vel potius e putredine denominatus, ironice.

συμπάθειαν — τίς ἀνάγκη θαρβῆν ἡμᾶς δυσωπεῖν τὸν οὕτω « μνησικακοῦντα, » καὶ μὴ ἡσυχάζειν δεδιότας, μὴ καὶ ἀποθάνοι ὁ ζητῶν ἄφεσιν καὶ συμπάθειαν καὶ συγχώρησιν ;

α'. Εὐλαθητέον οὖν, καὶ οὕτως ἐατέον τὸν μισοῦντα, καὶ μενετέον ἐν συστολῇ χειρῶν καὶ κατακίμψει σώματος, καὶ ἡσυχαστέον, καὶ εἰς μόνον τὸν τῆς ἀγάπης Θεὸν ἐλπιστέον, καὶ οὕτως ἄνωθεν ἐλκυστέον τὸν φίλιον, καὶ ἄλλως δὲ τὸ αὐτὸ ἐπεξεργάσασθαι τὴν τελειοτέραν σαφήνειαν. Τίς ἂν ἀνδρὶ φθάσαντι ἐμβαθύναι εἰς μῖσος καὶ ἐμπλατύνεσθαι τὴν ἔχθραν, εἴτα φαινομένῳ μεταμέλεισθαι, πιστεύοι ἂν σπείσασθαι, καὶ μὴ καιροφυλακῆσειν εἰς ἄμεινον δραστηρίην ; Οὐ γὰρ ἔστιν αὐτόθεν εἰδέναι ἡμᾶς γε τοῦτο πρὸς ἀκριβείαν, μὴ αὐτοῦ Θεοῦ πληροφορησαντος ἀποκίλυψιν, ἔνθα ὁ μεμισηκῶς οὐ μόνον παραδείσου, ἀλλὰ καὶ Θεοῦ αὐτοῦ ἐθέλει ἐκὼν ὑπεκστῆναι, εἰ μόνον ἐξισχῶσει βλάψειν τὸν μισούμενον. Ὅτε καὶ πῶς ἂν τὸν οὕτω τοῦ μίσους ἄνθρωπον πιστεύοι τις φίλον προσιέναι, καὶ μὴ ἐπέρχεσθαι ὡς ἐπίβουλον ;

β'. Μιμοῦμαι, ὦ φίλοι, πρὸς τινος, ὃν ὑποθέτεον εἶναι Σαπρίκιον. Φανερώς ἐθέλω φιλώσασθαι· τρέχω πρὸς αὐτὸν ἐγὼ Νικηφόρος ὡς ἐν ὑποθέσει· γουνοῦμαι εἰς γνησιότητα φιλικὴν ἐγγραφῆναι. Ὁ δὲ Ἰωῶς οὐ μόνον οὐ προσήσεται, ἀλλὰ καὶ, εἴ που παρευρεθῆι λίθος, ἢ ξύλον, ἀρπάξει κατ' ἐμοῦ τὸ παρευρημένον· παραβαλεῖ δὲ καὶ ξίφεισιν, εἴ τινες παρατύχοιεν οὕτω θανοῦντες. Πῶς οὖν οὐκ εὐλαθησομαι ; πῶς οὐ φοβήσομαι ; πόθεν μοι θάβρος ἔσται προομιξίαι τῷ Σαπρίκιῳ εἰς ἡμίλιαν, ὅτι μὴ διὰ μόνου τοῦ Θεοῦ, ὠθήσαντός με, ὡς ἐκεῖνος οἶδε καὶ τὰ τοιαῦτα οἰκονομεῖν ; Οὐκοῦν, εἴ τις ὄρθα φρονεῖν θεοθεν ἔλαχεν, ὀκνήσοι ἂν προδραμεῖν καὶ ἀρπάσαι τὸν ἐκείνου, καὶ ἐκμειλιξασθαι τὸν πεφνηότα ἐχθρόν, οὐ κατὰ συγκυρίαν ἀπλῶς, ἀλλὰ μελέτην ἐνδόμυχον, καὶ αὐτὴν ἐμπρακτον, καὶ γε ὀλεθρίαν, εἴ μὴ τὴν ἀκμήν τοῦ αἰχμᾶσοντος ἡμβλυνεν ὁ Θεός.

γ'. Δίον τοίνυν, εἴ τις ἐχθρῶ τοιοῦτω περιπέσοι, ἀναποδίξει, εἴ που αὐτῷ περιτύχη, καὶ πρύμναν, ὡς οὕτως εἴπειν, κρούεσθαι, καὶ ἀνακωχεῖν ἐν τῷ εὐλαθεῖσθαι, μὴ καὶ, λιμένα δοκῶν εὔρειν, προσαραχθήσεται βραχίᾳ εἰς ἀπώλειαν· καὶ οὐκ ἂν εἴη μεμπτός, οἶμαι, ὁ τοιοῦτος, οὐδὲ πτοιαλέος εἰς ἀνένδεκτον, εἴπερ αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν βαρύτατον ἐχθρόν προσιόντα βλέπων, καὶ ἀβασανίστως λαλοῦντα καταλλακτικῶν, παρέλθοι ἀναστελλόμενος, Πόθεν γὰρ δυνήσεται θαρβύνασθαι, ὡς μὴ δυσελπιστεῖν, ἤκειν ἐκεῖνον ἐπὶ σπονδῇ, οὐ μὴν ἐπὶ σπουδῇ, μεγάλου κακοῦ ; Καὶ ἔστι τὸ πρᾶγμα εἰκάσαι οὕτως· φοβερὸς ὁ λέων ἐξάπαντος, ὅθεν καὶ προσελεθεῖν ἐκαίνω πάνυ τι ἀβαρσές, εἰ καὶ ἀλύσει κατακλειόμενος περιδέδεται· καὶ ἐπερχόμενον δὲ ἰδὼν φύνοι ἂν τις ἐς τάχος, εἰ μὴ τοὺς πόδας ἀποκωλύει τὸ δέος. Ὁμοίω δὲ λόγῳ φευκτέα καὶ ἡ βαθύβρῆζος ἔχθρα, καὶ ὁ κατ' αὐτὴν λεοντώδης ἐχθρός. Ἔχοι τοίνυν

ubi invidus clam insidens tum maxime de nece cogitat, cum inimicus venit quæsitum concordiam Quam igitur necesse nobis est studiose eniti ut pertinaces in odio flectamus, utque nunquam timere desinamus, ne is moriatur, qui veniam, concordiam consortiumque postulat !

11. Isto modo oportet nos hominem invidum cavere atque deserere, et perseverare in conserendis manibus, in flectendis genibus, in quieta vita, ita ut speremus uno in Deo charitatis, utque amicum e sublimi asciscamus, talique ratione et aliis similibus æternam lucem comparemus. Præterea quis audebit redire in gratiam cum homine qui postquam alte odium lateque iras exercuerit, resipiscere videtur? qui contra non suspectam habebit vitam in melius, sed ad breve mutatam? Nec est enim ut per nos explorete sciamus, antequam Deus detecta re certiores nos fecerit, num invidus sese ex paradiso, imo ex Deo jam segregatum malit, dummodo liceat nocere ei quem exsecratur. Qua ergo via quis poterit hominem odio tam proclivem ut amicum adire, nec potius caute convenire ut insidias molientem?

12. Prono me, amici, coram homine quem fingemus esse Sapricium. Volo plane in ejus amicitiam recipi. Accurro ad eum ego, ut posuimus, Nicephorus. Genus amplector ut fideles inter amicos me conscribat. Is autem forsitan ad deo non delectabitur ut contra seu lapidem, seu lignum, seu quidquid invenerit adversus me arripiat. Imo ense aggredietur, si cui ita mori in promptu fuerit. Quomodo igitur non caveam? cur non timeam? unde audeam inire cum Sapricio societatem, nisi impulsu a solo Deo, ut ipse Nicephorus, id peragendum susceperim? Ergo quicumque a Deo sanam accepit mentem non id committet ut prior occupet aut præcipiat aut mansuefaciat professum de genere hoc inimicum; nec ejus occursum solum cavebit, sed occulta etiam incepta, quæ non irrita, imo et lethalia, Deo non obtundente aciem, esse possent.

13. Oportet, si quis in talem inimicum incidit, pedem referat, si data sit copia, navemque, ut ita dicam, retro agat, condatque celeriter in statione prudentiæ, ne forte, si cessaverit in inveniendo portu, a tergo cædatur usque ad necem. Næo locus esset, credo, et talis vir culpetur; nulla est enim timiditas ineluctabilia detrectanti, Jure igitur homo noster, si gravissimum hunc inimicum prospexerit ad se venientem et inconsulto de concordialoquentem conversus in fugam a deo declinabit. Unde enim poterit satis confidens esse animo ut speret inimicum accedere ad conciliationem, non properare ad magnum facinus? Re similitudine adumbrabo. Terribilis est leo cum occurrit. Ut vero nulla opus esset audacia si quis eum in carcere cohiberit et catenis constrictum conveniret, sic [liberatum] et occurrentem quivis quam citissime fugeret, modo non pedes pavore constite-

rint. Simili modo fugiendum est odium altis radicibus hærens, fugiendusque inimicus per istud odium leoni similis. Pedem nudum in ignes sane proferret, qui se tali sociaret inimico, amicitiam cum eo secundum justitiam conciliaturus. Oportet eum fugiat occurrentem quasi ad oscula, non secus ac si ante pedes ignis accenderetur. Quod enim ad perturbationes mentis attinet, qui ad ea pericula incautus ruit quæ postea expertus reformidat, idem facit ac si non videret quod ante pedes.

14. Necesse est ergo, ut apparet ex his quæ nuper diximus, orare ne quis prior vos odio pertinaci occupet. Sin autem in tales miserias incideritis, demittite caput, atque ex illa communi malorum abysso, clam invocate Deum; tum genibus provoluti extendite ad eum manus; denique cavete ne qui prior læserit, iram occasione data expleat, si vobis obvius fuerit. Quapropter colligendum est ex iis quæ antea consideravimus, remota odiorum scandala compositamque pacem summum esse ac supremum bonum omnibus hominibus, et imprimis Christianis, a quibus Deus neque donum neque aliud quidquam accipit nisi charitatem colant; tum cunctis iis quæ ad vitam spectant.

15. Quod si quis, postquam perseveraverit in odio, et lacessiverit et terruerit et nocuerit, et nullum plane amicitie indicium præ se tulerit, postea nuntietur se composuisse in amicum fidelem qui pacem promoveat et pacificum se dextere simulet; sed cavendum est ne cum tali homine amica societas ineatur, donec fidem in se fecerit, ponens in medio pignus idoneum, per quod alter cum altero jungatur, ac duo sejuncti viri in unionem sancti Spiritus ingrediantur. Aliter jure timendum sit ne importuno in congressu, qui amicitiam respicientis more precatur, detrimentum contra ferat, quod minime patienti salubre futurum esset.

16. Idem prorsus is reformidabit qui ad inimicum revertitur non plane simplicem, sed plus æquo acerbum. Quo enim satisdato certior sit qui, auctore Deo, tuam repetit studiosus quam projecerat amicitiam, fore ut ipse conveniat inimicum cito placabilem, qui resipiscentem amicum amplectatur et osculetur, non occidat et devoret misere trucidatum. Contigit in exemplo supra laudato ut qui reditum in amicitiam quæsivisset martyrio salvaretur, qui que redeuntem aversatus esset per Satanam periret. Atque semper eodem modo se res habet, nec oportet confidere nos ita delapsos ita salvatum iri. Namque illud perraro evenit, nec alibi tale quidquam reperitur. Omitto dicere id naturaliter ac vulgo fieri ut ambo una delapsi una pereant, qua ex re majus dæmon gaudium suscipiat.

17. Cavendum est igitur in re tali et quam maxime attendendum. Multi enim mala machinantur, scilicet ii quorum ad nutum res non coeunt, de quibus dictum est: « Non est ut dormiant nisi

ἐπίσης ποιῆσαι ὡσπερ, πυρὶ προσᾶραι πόδα γυμνόν· οὕτω καὶ τοιοῦτω ἐχθρῷ προσμῖξαι εἰς πραγματείαν φιλίας τῆς πρὸς ὀρθότητα, καὶ προερχόμενον δὲ ὡς ἀγαπῆσαι φεύγειν ὡσεὶ καὶ πῦρ, ὃ φλέγει τὰ ἐν ποσίν. Ὅμοιον γὰρ, τὰ γε εἰς ψυχῆς τάραχον, ἐπιτρέχειν τε ἀφυλάκτως πράγματι, ὃ μετὰ πείραν πτοούμεθα, καὶ βλέπειν ἐκείνο προφθάνον εἰς ἡμᾶς.

ιδ'. Χρὴ οὖν εὐχεσθαι, ὡς ἔοικεν ἐν τοῖς ἄρτι, μὴ εὐρέσθαι ὑμῖν ἀρχὴν πεισματικοῦ μίσους· εἰ δέ τις ἐμπέσοι κακῷ τοιοῦτω, ἀλλὰ τότε κατακλίπτεσθαι καὶ ἡσυχῇ κατακλᾶσθαι, προσπίπτοντα τῷ κοινῷ βυθῷ, Θεῷ, καὶ γουνούμενον συστέλλεσθαι, καὶ ὑποπετεύειν τὸν κατάρξαντα, μήποτε καιρὸν εὐρηκῶς ἀποπλήσῃ τὸν θυμὸν αὐτοῦ ἐν τῷ συντυχεῖν ὑπὸ τούτῳ τῷ μισουμένῳ. Καὶ τοίνυν ποριστέον ἐκ τῶν ἄρτι ἐπισκευμένων, ὅτι περιαιρεῖν μὲν σκάνδαλα ἐχθροποιῶν, καὶ πραγματεύεσθαι εἰρήνην ἀριστόν ἐστι πάντη καὶ πάντως ἀνθρώποις, μὴ ὅτι γε Χριστιανοῖς, ὧν οὔτε δῶρα δέχεται ὁ Θεός, οὔτε προσένεξιν ἑτεροῖαν, εἰ μὴ οὕτως ἀγαπητικῶς ποιούσιν, ἀλλὰ καὶ ἅπασιν τοῖς ἐν βίῳ.

ιε'. Ὅτε δέ τις πρὸς ἔνοτασιν μεμισηκῶς καὶ ἐπειθελῶν καὶ ἐκφοβήσας καὶ βλάβας καὶ μηδὲν τι μηδὲ ὀδῶς ἐνδειξάμενος ἀγάπης τεκμήριον, εἴτε εἰκονίζῃν ἐπαγγέλλεται φίλον ἀκριβῆ, προκεκτῶν εἰρηναῖά τινα καὶ σκιαγραφῶν δεξιῶς, ἀλλ' ἐκείνῳ τῷ ἀνθρώπῳ εὐλαθετέον ἐς ταυτὸν ὁμιλίαις ἐλθεῖν φιλικῆς, ἕως ἂν τεκμηριώσῃται κόλλαν ἐν τῷ μίση θεῖσθαι ἀξιόλογον, δι' ἧς ἀλλήλοις προσκολληθήσονται, καὶ εἰς πνευματικὴν οἱ διειστώτες ἔλθωσιν ἔνωσιν. Δέος γὰρ οὐκ ἀνέλλογον, μὴ ποτε τῇ ἀκαίρῳ συνελεύσει ὁ προςελθὼν βλάβῃ μεθόδῳ ὑποῦλῳ τὸν ἄνδρα, οὗ τὴν φιλίαν ζητεῖ ἀνακαμπικῶς, καὶ ἡ βλάβη ἔσται εἰς οὐδὲν ὕγιες τῷ παθόντι.

ις'. Τὸ δὲ ὅμοιον πτοῖσθαι πάντως καὶ ὁ προσβουσκόμενος ἐχθρῷ, οὐ τῷ ἀπλῶς ἐν ἀπλότητι, ἀλλὰ πρὸς ὑπερβεβληκυῖαν σκληρότητα. Πόθεν γὰρ ἐγγύθι δοθήσεται, ὡς ὁ κατὰ Θεὸν φιλυπόστροφος εἰς ἀγάπην ἀποιχομένην στρεπτῷ εὐθέως ἐντεύξεται τῷ ἐχθρῷ καὶ ἐτοίμῳ ἐγκολπώσασθαι καὶ ἀσπάσασθαι τὸν ἀνακάμψαντα φίλον, οὐ μὴν διαχειρίσασθαι, ὡς καὶ καταφαγεῖν ἐξολωλότα κακῶς; Οὐ δὴπου γὰρ, ὡς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὃ μὲν ζητήσας ἐπ' ἀνόδον ἀγάπης ἐσώθη μεμαρτυρηκῶς, ὃ δὲ δυσωπηθεὶς ἀπώλετο σατανικῶς, οὕτως ἔσται καὶ ἐπὶ πάντων γίνεσθαι· οὐδὲ θαρβύητέον, ὡς πάντες, εἰ οὕτω πτοούμεθα, σωθησόμεθα. Τῶν γὰρ πάντων σπανίων καὶ ἀνευρέτων ἐκείνο ἐστὶν ἐῷ λέγειν, ὡς εἰκός ποτε καὶ ἀμφοτέρους εἰς ἓν συμπετόντας ἀπολέσθαι, ὡς πλείον οὕτω γενέσθαι τὸ δαιμονικὸν ἐπιχάρμα.

ιζ'. Οὐκοῦν εὐλαθετέον ἐν τοῖς τοιοῦτοις, καὶ προσεκτέον ὅτι μάλιστα. Πολλοὶ γὰρ « κακὰ μηχανῶνται » κατὰ τὸν οὕτως εἰπόντα, οἷς οὐ πάντως ἀπροσαρμόστειν ἔθελαι, τὸ « Ὅδ' μὴ ὑπνώσωσιν, εἰ

μη κακοποιήσουσιν, » ἀλλὰ μᾶλλον, ὡς « Οὐδὲ μὴ ζήσωσιν, εἰ μὴ φονεύσουσιν. » ὃ δὴ μάλιστα ἐζήλωσεν ὁ Σαπρίκιος. Ἔστι δὲ ἀστεύσασθαι, καὶ ὡς οὐδ' οὐ μὴ ἀναπνεύσωσιν, εἰ μὴ τινα καταπίωσιν, εἴθε δὲ μὴ ἀνθρώπων, ἀλλὰ τινα μυῖαν δακνηρὰν αἰ κυνόμυϊαι· ἵνα καὶ εἰς Βεελζεβούλ ἀνάγοιντο καὶ αὐτοί, ὅς ὑπὸ τῶν τὰ θεία σοφῶν « καταπίων μυῖαν » ἐρμηνεύεται.

17. Ἴδου τοίνυν ἐκ τοιοῦδε φάκτου καὶ ἕτερον τοῦτο. Δένδρον ἡμῖν ἐντεθόμνηται ἀλλόκοτον, εὖ μνήμην οὐκ ἐθέμεθα φθάσαντες, ὅπερ οἴους μὲν φθάσαν ἔφερε καρπούς, οὐκ οἴδαμεν ἀκριβεῖ γνώσει παραλαβόντες. Ἐκείνο δὲ ἀκριβέστατα ἐπιστάμεθα, ὅτι, καθ' ὃν καιρὸν ἐμελλεν αὐτὸ (ἦν δὲ ὁ Σαπρίκιος) ἐξαρτῆσαι Θεοῦ τράπεζαν διὰ καρποφονίας εὐγενεστάτης, ἀπετμήθη, ὡς γενέσθαι πυρίκαυστον· τὸν γὰρ φοίνικα τοῦ Θεοῦ καταγευσάμενος, ὅτι μηδὲ εἶχε κατ' ἐκείνον λόγῳ φυσικῆς εὐφύας γλυκὺν ἐγκέφαλον, ἀπετάχθη εἰς πῦρ αἰώνιον.

18. Εἰ δέ τι χρῆ (οὐκ ἂν δὲ ἀπεικὸς εἶη) δυάσαι τὴν δενδρικὴν θεωρίαν ταύτην, ἔστι διανοήσασθαι ἡμᾶς ἐνταῦθα οὐκ ἀπροσφυῶς καὶ δεύτερον αὐτίκα δένδρον παράδοξον, τὸν ἅγιον Νικηφόρον, ἄχρι μὲν τῆς ἔκτομῆς τοῦ ἀχρείου τὴν καρδίαν δένδρου, τοῦ μισοπέλφου, καὶ οὕτω (δαυτικῶς καλέσαι) βαρυκαρδίου, οἷα καὶ ἀγαπήσαντος ματαιότητα, οὐχ οὕτως ἐριθηλές, οὐδὲ οἷον μεγαλειῶς προφαινεσθαι, ὡς λόγον ἐπ' αὐτῷ εἶναι πολὺν. Ὅτε μέντοι τοῦ καλοῦ καὶ σαπροῦ ἐν χροῖ γίνονεν ἡ ἀξίνη, αὐθωρὸν τῶν ὀφείων τοῦ οὐρανοῦ παραψάμενον, καὶ ἄνην προβαλλόμενον, καὶ καρποφορήσαν, ὡς Θεὸς ἀγαπᾷ, καὶ τῆ ἐκείνου ἀπειλευσει, καθ' ἣν ἀπετμήθη ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ κατ' αὐτὸν παραδείσου, ἐκφανθὲν αὐτὸ εἰς φυτὸν Θεοῦ ἀξιόλογον, ἵνα πῶς κἀνταῦθα ἡ ἄλλου φθορὰ εἶη ἄλλου γένεσις.

19. Καὶ Ἴδου δύο ἡμῖν ἄρτι ἀναπέφηνεν ἱστορημένα δένδρα, θαύματος καὶ ἐκπλήξεως ἄξια· ὧν τὸ μὲν τάχιον, ἢ ἀναμῦσαι τινα, ὃ δὴ λέγεται, αὐτοῖς καρποῖς, οἷς ἔφερον, ὡς μὲν ἄλλως εἰπεῖν, τυφωνικῷ ἐξέσπασται πνεύματι καὶ Ἄρπυρίας ἐλήλαται, προσφυέστερον δὲ φάναι, κατέσπασται εἰς φθορὰν χάσματος γῆς. Τὸ δὲ ἕτερον δεύτερον, ὡς οἷα καὶ ἐκ μὴ ὄντος ἀναφῶν, ἐξεφάνη καὶ ἐπληροφορήθη πρὸς καὶ ἐντελευτάτην αὐξὴν καὶ κάρπωσιν θεάρεστον· αὐτὸ μὲν πρὸς αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ προφανὲν καὶ θεοφιλῶς τελεσφαρηθὲν, ἐκεῖνο δὲ διὰ τοῦ παγκράτου πολεμίου τῆς ἀνθρωπίνου φύσεως ἐξολωδός· ἵνα καὶ ἐκ τούτων μάθωμεν, οἷα μὲν ὁ Κύριος θαυματουργεῖ, ὅποια δὲ ὁ ἀποστάτης δοῦλος βῆθιουργεῖ, ὃ μηθὲν αἰφύων ἀνθρώπων, κἄν εἰ καὶ εἰς οἰκειότατον αὐτὸν ἐγγράφηται, ἀλλὰ τοὺς ὄλους ἐθέλων κοινωνοὺς οὐτῷ γενέσθαι τῆς κολάσεως, ἀπειναντίας πάντως τῷ πάντας ἐθέλοντι σώζεσθαι.

20. Οὐκοῦν, ἐφ' οἷς ἄρτι φασὲν, κομψευόμενος εἴποι ἂν τις, δύο τούτους ἀλήθοντας οἷς ἔζων, καὶ

⁴ Prov. iv, 16. ⁵ ibid.

nocuerint ⁴, » vel potius : « Non est ut vivant nisi occiderint ⁵, » (quod in primis appetebat Sappricius), vel etiam acutius : Non est ut respirent, nisi sanguinem exhauserint, non dico homines hominem, sed ricini muscam mordacem, donec ipsi ad Beelzebuth perducantur, cujus nomen significat, sacrorum doctorum interpretatione, « qui mucas exsugit. »

18. Ecce aliud iisdem præmissis consentaneum, Arborem in principio singularem animadvertimus cujus nondum deposuimus memoriam. Quales autem hæc arbor priores fructus ediderit, incertum est, nec satis exacta cognitione traditum. At illud apprime novimus, eandem (id est Sappricium), cum jam divinæ mensæ fructus generosos ministratura esset, eo excisam fuisse ut igne comburetur. Quoniam enim collata cum palma Dei non habebat, ut quasi de corporea natura loquar, æque suavem gustui medullam, seposita est in ignem æternum.

19. Sin autem oporteat (nec abs re esset), harum arborum alteram intueri, id perspicimus, quod a prædictis non abhorret, posteriorem ex his duobus miris arboribus, id est sanctum Nicephorum, eo usque dum resicaretur illa prior, cujus cor sterile erat, quia fratres oderat, aut potius grave erat (ut Davidis verba usurpem), quia vanitatem diligebat, non ita viridem aut elatam se præstitisse ut multus de ea sermo haberetur. Postea vero cum securis corticem penetravisset hujusce pulchræ ac putridæ arboris, Nicephorus horæ momento visus est excelsa cœli tangere, flores profunderet, fructusque ferre quibus Deus delectatur. Sappricii recessio, propter quam ex Deo atque ejus paradiso exemptus est, causa fuit cur Nicephorus plantam Deo pretiosam se exhiberet, sicque ex unius exitio alterius salus oriretur.

20. Ecce duo istæ arbores, quas memoravimus ; admiratione et stupore dignas nobis nuper se ostenderunt. Alteram enim, priusquam quis, ut aiunt, nictaretur, typhonicus ventus, ut temere loquar, exstirpavit, cum fructibus quos ferebat, Harpyiæque abduxerunt ; vel potius, ut congruenter dicam, avulsam et ad perniciem ruentem terra hians absorbuit. Altera autem, quasi ex illa demortua prodiisset, statim apparuit, implevitque justum incrementum, tulitque fructus Deo jucundos. Hic ipsum apud Deum visus est, quo eum divinus amor perduxerat ; ille per pessimum generis humani hostem periit, quo disceremus quanta sint cum mirabilia Domini, tum nefaria servi istius rebellis, qui nullum ex hominibus amat, ne hos quidem quos ut sibi, fidelissimos conscripsit, sed vult cunctos fieri pœnæ suæ participes, longe secus ac Deus qui salvos omnes vult.

21. His quæ modo diximus, adjici posset ornandi causa, duo illos viros cum suis æqualibus

in pistrino fuisse, vitæ mola utrumque tritum esse, ex his autem alterum, scilicet Nicephorum acceptum fuisse pistrinario et sublatum, alterum autem jacuisse Tartaro relictum. Unde aliud etiam colligi queat. Cum enim in locum arboris excisæ utpote inutilis, magnus ille Nicephorus, vitæ arbor, subierit, argumentum fuit Sapricium, maledictam atque excisam arborem, non hic plantatum fuisse ubi præterlabuntur aquæ Dei, quippe qui non vitam egerit dignam sanctissimo baptisate, cujus ope tot fructus daturus erat in tempore quo debebat et poterat.

22. Itaque hoc o supra dictis colligendum est, summa nobis opus esse prudentia, cum dirimentibus juxta Evangelium scandala, tum caventibus ne congressi cum scandalizatis iniquo tempore, detrimentum vel ipsi patiamur, vel aliis inferamus ad quos sanctæ pacis causa nos contulerimus. Non est enim ut omnino confidamus nos, si delabemur, salvos factum iri. Quod contigit magno martyri Nicephoro, non casu, sed gratia Dei, qui cum amovisset scelestissimum suum sacerdotem, ut indignum regno cælorum, comiter accipit sanotum laicum hæredem tantæ felicitatis. Neque hanc ille neglectam, ut aiunt, reperit; nam salutis opus arte ac methodo procuraverat. Scilicet non eum fugiebat se, si haud insciis Satanæ ministris, in gratiam cum martyre rediret, correptum et abductum graves pro Christiana fide pœnas daturum. Sed eum talia prævidisset, secum reputavit necessario alterutrum factum iri, vel ut amicitiam sibi compararet, converso in amicum inimico, sicque preces martyris, hæredis nomine, obtineret: vel ut spe destitutus alio modo missa a Deo subiret. Nicephoro igitur ad pacem ita comparato magnum obtigit ex Deo beneficium, nempe coronam Sapricii transeundo suscepit, quia pluris quam iste indignus vir factus erat.

23. Quamobrem Nicephorus duplicem coronam sustulit, alteram pro charitate, quia odii oblitus erat, alteram pro martyrio. Utraque autem capiti institit, quo tempore eneis jugulo suppositus est. Etenim Christi crucem sustulerat, juxta Evangelii præcepta, quod iste facere noluit, qui virtutem nefarie colebat, Sapricius. Crucem iste portaverat, rectam quidem ingressus viam, Christum autem charitatis Deum non pone secutus, quippe qui tum proximum suum non amaverit, cum charitas ei se præberet nequaquam intolerabilem aut inaccessam, sed contra perquam facilem, adeoque perviam ut nihil minus asperum esset. Verumtamen satis fuisset hunc virum odio imbutum, eoque servientem dæmoni malitiæ principis, hoc unum ex intimo corde dicere: « Deus misereatur tui, frater, » ut statim Deo assisteret, corona redimitus. Non autem eum oportuit diu luctatum ut præ se ferret amorem Dei quem pro nihilo ducebat, cum jam ad exitum duceretur horrere quidem ne frater pœnitens, geni-

A αὐτοὶ περὶ βίου τροχὸν εἰλούμενοι, τὸν μὲν παραληφθῆναι, τὸν Νικηφόρον, ἀλειλημένον, τὸν δὲ ἀφειθῆναι κατακεῖσθαι τάρταρον· ὡς οὕτως εἶναι πως ῥηθῆναι, δένδρου τούτου ἀλυσιτελοῦς ἐκκεκομένου ἀντιφυῆναι τὸν μέγαν Νικηφόρον, δένδρον ζωῆς, αἴτιον δὲ τῷ Σαπρικίῳ, δένδρῳ τῷ ἀπευκταίας ἐκτομῆς, ὅτι μὴ ξύλον ἦν πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν τοῦ Θεοῦ ὕδατων, οἷα μὴδὲ ζῶν ἀξίως τοῦ ἀγιωτάτου βαπτίσματος, δι' οὗ ἐμελλε δοῦναι τὸν καρπὸν αὐτῷ ἐν καιρῷ, καθ' ὃν καὶ ἐχρῆν καὶ ἐξῆν.

κβ'. Ὅθεν ποριστέον ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι συνίσεως ἄκρας ἔργον ἐστὶ, λύειν μὲν τὰ σκάνδαλα εὐαγγελικῶς, εὐλαβεῖσθαι δὲ, μὴ [τῆ] πρὸς τοὺς ἐσκανδαλισμένους ἀκαίρῳ προσενέξει· ἢ ἑαυτὸν βλάβη τις ἢ ἕτερον, ᾧ τινι ἐπὶ ἀγιασμοῦ πραγματεία προσήνεκται. Οὐ δὴπου γὰρ πάντως ἔχομεν θαρρεῖν, ὡς, εἰ πεσοῦμεθα, σωθησόμεθα. Ὁ δὲ τῷ μεγάλῳ μάρτυρι Νικηφόρῳ οὐ τύχης λόγῳ συνέπεσεν, ἀλλὰ πεφιλοτιμήθη πρὸς Θεοῦ, ἀπώσαμένου μὲν τὸν φαυλεπίφραυλον πρεσβύτερον, ὡς μὴ ἐπάξιον διεγνωσμένον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, δεξιωσαμένου δὲ τὸν ἅγιον λαϊκὸν εἰς κληρονομίαν τριούτου ἀγαθοῦ· ὅς οὐ πάρεργον, ὡς ἂν εἴποι τις, τὴν βασιλείαν εὗρηκεν, ἀλλ' προετοιμασάμενος ἐπιθεξίως καὶ εὐμεθόδως εἰς ἔργον σωτήριον. (Ὁ γὰρ ἔλαθε δὴπου ἐκεῖνον, ὅτι μάρτυρι σπενδόμενος εἰς ἐπίσκοπον θεραπευτῶν δαιμονίων, συλληφθήσεται καὶ ἀπαγῆσεται, πεισόμενος δεινὰ ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως· ἀλλὰ προειδὼς καὶ αὐτὸ συνελογίσαστο, δυσὶν ἁττέρον αὐτῷ γενήσεσθαι· ἢ φίλιαν εὐρέσθαι καταπραξάμενον, γενέσθαι τὸν ἐχθρὸν πρὸς αὐτοῦ, καὶ οὕτω κληρονομήσει μάρτυρικῆς εὐχῆς καὶ περισωθῆναι· ἢ διαπεσὼν τῆς ἐλπίδος στέξαι καὶ τὸ ἄλλως ἐπισυμμηθόμενον ἐν Θεῷ. Καὶ δὲ γέγονεν εἰς αὐτὸν οὕτως ἐτοιμασθέντα εἰς ἀτάραχον τὸ μέγα θεόθεν καλὸν, καὶ τὸν τοῦ Σαπρικίου στέφανον ἐνόδιος ἀνελάβετο παρευδοκιμησάμενος τὸν ἀνάξιον.

κγ'. Μενοῦν γε δύο στεφάνους, ἕνα μὲν τὸν ἔνεκεν ἀγάπης, ὃν εἶχεν ἂν « ἀμνησικακίας » χάριν, ἕτερον δὲ διὰ τὸ μαρτύριον, ἤρπασεν, ἄμα τῷ εἶφαι μὲν τὸν τράχηλον, τοῖς δὲ στεφάνοις τὴν κεφαλὴν ὑποθέμενος, καὶ ἄρας τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, καθότι καὶ ἠκολούθησεν αὐτῷ εὐαγγελικῶς· ὅπερ ἀπηγγήνατο ποιῆσαι ὁ τὸ καλὸν κακῶς ποιῶν Σαπρικίος, ἀράμενος μὲν σταυρὸν ὡς ἐν ὀρθότητι, οὐ μὴν κατόπιν τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ, τοῦ τῆς ἀγάπης Θεοῦ, ἐλθὼν ἀκολουθικῶς, ὅτι μὴδὲ ἡγάπα τὸν πλησίον, καὶ ταῦτα οὐκ ἐπὶ φορτικότητι καὶ ἀδυναμίᾳ τινὸς ἀποτελέσματος, ἀλλὰ εὐκολίᾳ, ἧς οὐδὲν ἂν γένοιτο ἀφελέστερον. Ἐχρῆν γὰρ τὸν τοῦ μίσους ἀνθρωπῶν ἐκεῖνον, καὶ δι' αὐτὸ θεράποντα τοῦ ἀρχεκάκου, εἰπεῖν μόνον τό· « Ὁ Θεὸς ἐλεῆσαι σε, ὦ ἀδελφὲ, » κατ' ἐνδιάθετον, καὶ αὐτίκα στεφανίτην παραστῆναι τῷ Θεῷ, οὐ μὴν ἀγωνισάμενον μακρὰ κατὰ πρόφασιν ἀγάπης τῆς πρὸς τὸν Θεὸν, ὃν κατ' οὐδένα, ὡς εἶοικε, λόγον ἔωρακεν, εἶτα καὶ ἀπαχθόμενον εἰς τελείωσιν, ὀκνήσαι μὲν αὐτῆς μεταδοῦναι

ἀδελφῶν δυσωποῦντι καὶ γονυκλιτοῦντι καὶ κατακλύ-
πτοντι ἐς προσκύνησιν, ὑπακοῦσαι δὲ τῷ δαίμονι
ἐρεθίσαντι λόγῳ ὑποβολῆς, καιρὸν εἶναι αὐτίκα νῦν
ἀπαγαγεῖν τοῦ ἔχθρου τὴν κεφαλὴν, καὶ οὕτω τῆς
ἐκείνῳ ἐπάρατον ἀνθελέσθαι τὴν ἐνταῦθα βιοτήν,
καὶ πρὸς τῷ λιμένι ναυαγῆσαι, καὶ ὅτε ταῖς τοῦ
παραδείσου πύλαις ἔγγισε, παρὰ θύρας, ὅ φασιν,
ἔλθειν, ἀφήμενον τῷ ἔχθρῳ Νικηφόρῳ, εἰσδραμεῖν
ἔσω καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν θεάσασθαι· ὑπεκστάντα
μὲν τῆς οὐρανοβάμονος κλίμακος τῷ θεοφιλῶς
ὑψιπέτῳ ἀετῷ Νικηφόρῳ, ἑαυτῷ δὲ ὡς γεωχαρετ
καὶ (οἷον εἰπεῖν) βουγαίῳ, εἴτ' οὖν βοσκήματι γῆς
ἀνκυψαμένῳ τὸ κατάγειον, καὶ τοῖς κάτω ἐναπο-
μαίναντα, μὴ ἔχοντα μηδὲ ἀναβλέπειν ἀτενῶς εἰς
τὸν οὐρανόν· ὀπηνίκα καὶ οἱ δῆμιοι οὐκ ἂν ἔσχον μὴ
οὐ θυμάσαι, ὅπως οὐχὶ ἀντάλλαγμα λυτρώσεως
ψυχῆς δικαίας, ἀλλὰ δλεθρίου, τὸν φιλόχριστον Νι-
κηφόρον παραδόμενος ὁ Σαπρίκιος ἐφόνα, δαιμόνων
ἀντικρυς. Ἐδραρῶνθησάν δὲ ἂν ἐκείνοι, καὶ ὅτι βλα-
σφημίαις ὁ κακὸς ἄνθρωπος τὰς φιλικὰς εὐλογίας
ἡμίθετο, καὶ τὰς ἱεσιας ὕβρεις, καὶ ὡς, φιλεῖν
δοκῶν τὸν δεσπότην Θεόν, τὸν σύνδουλον ἐς τοσοῦτον
μισεῖ, καὶ τύραννος ἀποβαίνει, μετὰ γων κατ' ἐκεί-
νου τὴν κατὰ τῆς κεφαλῆς ἀπόφασιν, μενοῦν γε
πυρκαίου ἐξανάψας θυμοῦ, σώζουσαν μὲν τὸν προ-
δομένον θανατῶν, τὸν δὲ προδόντα διαβιδάζουσαν εἰς
αἰώνιον πῦρ.

κδ. Παραπήξατε τοίνυν ὦ ἀδελφοί, τῇ καθ' ὑμᾶς
μνήμῃ καὶ δένδρον τοῦτο παράδοξον, ἐκριζωθέν
ξυλοκόπῳ δικαίως ἀξίῳ τοῦ Θεοῦ κήπου, καὶ ἀπο-
κλήρωθέν αἰωνίῳ πυρὶ, ὅπερ αὐτῷ τῷ δαίμονι καὶ
τοῖς ἐκείνου ἡτοίμασται. Καὶ τὸ τοιοῦτον φάκτον
μνήμασι δέλοισι φρενῶν ἐγγραψάμενοι, παραδέχε-
σθε μὲν ἅπαντα ἄνθρωπον ζητοῦντα εὐχὴν, καὶ
καταλλαγὴν, καὶ ἔνωσιν ἀνθρωπικὴν ἀτύρβαστον,
καὶ φιλόστοντα κοινωνικὴν, καὶ συνδρομὴν πολιτικὴν
καὶ ἀγάπην, καὶ συγκατάθεσιν, καὶ ἐπιείκειαν, καὶ
ἡμερότητα, καὶ ἰλαρότητα, καὶ ἀσυλίαν, καὶ τὸ
ἀνεπίθετον, καὶ ἀνεπιθύουλετον, καὶ τὴν ἐς βίον
συγκρότησιν, ἐφ' οἷς δυνατὸν, καὶ ἐνδεχομένην συν-
αντίληψιν, καὶ ἔλεον, καὶ μετάδοσιν, ἔτι δὲ συνανα-
στροφὴν εἰρηκτικὴν, δεξιῶσιν ἀπάνουργον, κεφαλῆς
νεῦσιν εὐλόγιστον, λαλιᾶν εὐπαίδευτον, συνένεξιν
ἀστικὴν, συνδρομὴν ἀσκέλιστον, συνοικίαν ἀτάρα-
χον, εὐλογίαν χριστιανικὴν, τὸ ἀπανούργως εὐόμι-
λον, τὸ « ναὶ » καὶ τὸ « οὐ, » τὸ πρὸς ἀλήθειαν ἀρ-
διοῦργητον, τὸ ἀνθρωπίνως κοινωνικόν, τὸ ἀκκυόρ-
γως πολιτευτικόν, τὸ ἐν συναλλάγμασιν ἄδολον, τὸ ἐν
ὑποσχέσεσιν ἀτερκέε, τὸ ἐν δανείσμασιν ἢ ἀκερδέε,
ἢ ἀλλὰ δευτέρῳ λόγῳ εὐδιακρίτως ὀλιγοκερδέε, καὶ
ὀπόσοις ἄλλοις βίος ἐξαρτῶνται ἡμερος, καὶ μὴ αἰσχῶ-
νον τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον, καὶ εἰς Θεοῦ δένδρα
οὕτως ἀξένεσθε καὶ πληθύνεσθε πολυφόρα καὶ
ἀγλαόκαρτα, καὶ οἷα γλυκάζειν καὶ τέρπειν διὰ ἀγά-
πης, καθ' ἣν ἡγαπημένα νεόφυσα τῷ Θεῷ ἐξοσιού-
νται εἰς δόξαν αὐτοῦ ὑψοῦ ἀνατρέχοντα. Καὶ τοιοῦτοι
μὲν ὑμεῖς ἀποβαίνετε λόγῳ τελειώσεως, ὡς ἄνθρω-

bus flexis inclinatusque ad oscula hujus exitus par-
ticeps fieret; aurem vero præbere dæmoni insidio-
se suadenti nunc esse tempus inimico ab homine
declinandi. Quum enim hacce via in maledictionem
incurrisset, huic vitæ æternam vitam posthabuit,
naufragium ad portum fecit, foribusque paradisi
jam proximus, a foribus, ut aiunt, deerravit, passus
inimicum suum Nicephorum introsum præcur-
rere, atque ibi gloriam Dei contemplari. Scilicet e-
scala pertinente ad cælum excessit, quia, ut Nice-
phorus per divinum amorem in aquilam alta peten-
tem conversus erat, sic ipse terrestribus deditus
atque quodammodo terrestris ad subterranea quas
ad partum adeo tendebat, iis tantum adhærebat,
ut ne cælum quidem recta intueri sustineret. Car-
nifices etiam non poterant non admirari quomodo
Sapricius jam supplicio traditus compensaret amicit-
iæ pignora, non probi, sed pestiferi hominis instar,
ad exemplumque dæmonum, exoptando necem
Nicephori qui Christum diligebat. Ægre ferebant
quod iste vir nequam maledictis amice dicta pro-
brisque preces rependeret, quodque, cum Dominum
Deum amare videretur, conservum tantopere odis-
set. Rex autem cæli, qui ex ira sic incensa ignem
ipse susceperat, jam a Sapricio recessit, eumque,
in locum Nicephori, quatiens caput repudiavit, quo
nutu qui morti devotus erat salvus factus est, qui
autem devoverat translatus in ignem æternum.

24. Desigite igitur, fratres, vestra in memoria,
arborem istam indignam merito securi excisam
fuisse ad radices, jureque sepositam ex horto di-
vino in ignem æternum, qui dæmoni et angelis ejus
paratus est. Quod cum in memoribus mentis
vestræ tabulis impressum erit, virum acceptabilem
ducite quicunque requiret orationem, con-
cordiam, communionem absque tumultu, amorem
unde communio, consensum in publicis rebus,
charitatem, obsequium, modestiam, comitatem,
hilaritatem et securitatem; qui nec dissimulabit,
nec insidiabitur; qui res vitæ componet quantum
poterit; opitulabitur si opus erit, miserabitur et
de suo dabit; qui societatem cum fratribus inibit
pacificam, dextram porriget innoxiam, ipso capi-
tis nutu sincerus erit. Qui in sermone ingenuus
et in commercio urbanus videbitur, neque con-
currentem supplantabit, neque contubernalis
vexabit, sed, ut Christianum decet, in colloquendo
affabilem, in conversando simplicem se præstabit;
qui præter ita vel non nihil adjiciet, et a læsa veri-
tate prorsus abhorrebit; qui in civilibus rebus
officiosus, in publicis innocuus, in exercenda mer-
catūra fraudis invenietur expers; qui generata
ex pecunia mercedem vel nullam vel saltem bene
modicam exiget, ita ut qui mutuatus erit
sibi comparet ex reliquis victum facilem nec
filio Dei indecorum. Simili modo et vos, ut arbo-
res Dei, crescite et exuberate fructibus ut multis,
ita jucundis, suavibusque et dulcibus per amo-

rem. Amor enim causa est cur neophyti a Deo dilecti sancti fiant, et sursum in gloriam ejus evolent. Nunc autem discedite, jam exacto sermone, quales illi Dei viri quos sanctus Baptista solet collocare apud Deum, ut paradiso ejus fruantur.

25. Quod si quis, utpote futuri inscius, cavet ne alter Sapricius sibi infensus alicubi lateat, timetque de congressus cum illo adeo non ipse in cœlum advocetur, ut contra in inferis pede lapsus dispareat, nolite viro ineptam et dementem ignaviam objicere, sed contra toto corde orate ut occumbat Sapricius novus his Nicephori artibus quas modo exposui. Si inde contingit ut, ex universa benedictione quæ post Adamum creatum pronuntiata est, et paradus incolis frequentetur (1), et arboribus divinis crescant cum frondes comantes, tum fructus Deo jucundi, omnia penes nos erunt bona, superque accedet auxilium Dei qui continuo in singulis convertendis tantum elaborat ut sæpissime vel invitos servet atque in gloriam recipiat, quippe qui sit omnino bonus, amatorque animarum et idcirco laude dignus in æternum. Amen.

Α ποι τοῦ Θεοῦ, ὁποῖους ὁ ἀγιώτατος Βαπτιστῆς φιλεῖ ἐγγίξιν τῷ Θεῷ εἰς παραδείσου ἀπόλαυσιν.

κ'. Εἴ δέ τις ἄνθρωπος ὡν ἀπροόρατος τοῦ μέλλοντος εὐλαβεῖται, μὴ που Σάπρικιόν τινα ὑποκαθήμενον ἔχη ἐχθρόν, καὶ δέδιε, μὴ καὶ περιτυχῶν αὐτῷ οὐ πρὸς Θεὸν ἀναπεμφθῆσται, ἀλλ' εἰς ᾧδου κατολισθησῆσας ἐξολεῖται, ἄφετε μέμψεσθαι τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον τῆς ἐκλόγου καὶ ἀσυνέτου δειλίας· εὐχεσθε δὲ δλοψύχως ἐξολέθῃαι πάλιν τὸν Σαπρικίον διὰ τῆς Νικηφόρου μεθόδου, ἣν ἐν τοῖς παρούσιν ἐξεθέμεθα. Οὕτω γὰρ [εἰ] ἀπὸ τῆς Ἀδαμιαίας κάρβησιασαμένης [εὐλογίας], δι' ἧς καὶ ὁ παράδεισος οἰκίζεται, καὶ τὰ θεῖα δένδρα φυτηκομοῦνται εἰς καὶ καρποτρόφον αὐξην καὶ θεοφιλῆ, ἀγαθὰ ἔσται τὰ πάντα, καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ βοήθεια πρὸς ἡμῖν γενήσεται· ὅς τὴν ἐκάστων ἐπιστροφὴν ἐνδελεχῶς ἐς τοσοῦτον πραγματεύεται, ὡς καὶ ἄκοντας ἡμᾶς ἐν πολλοῖς περισώζειν εἰς δόξαν αὐτοῦ, παναγάθου ὄντος, καὶ φιλοψύχου, καὶ δι' αὐτὸ εὐλογητοῦ εἰς αἰῶνας. Ἀμήν.

(1) Scilicet : *Crescite et multiplicamini* (Gen., I, 28 ; VIII, 17).

EJUSDEM IN SANCTAM QUADRAGESIMAM

ORATIO II.

Ejusdem Thessalonici metropolitæ in sanctam Quadragesimam oratio præparatoria.

1. Bene scio vos, fratres, spiritualis causa negotii, propterque lucrum ad Deum exinde proveniens, festinantes et nunc ad hanc divinam virtutis officinam properare, mutaturos, sive commutaturos merces, quales amat qui Dei negotia gerit homo, cujus pars est zelotes et imitator, necnon discipulus, præsertim autem magister, evangelicus paterfamilias, qui, venditis omnibus quæ possidebat, pretiosam margaritam emit. Et sic quidem, propter hoc, ad divinam ædem venitis, exinde a nobis, quasi divitibus, accepturi quæ vobis ad expeditam negotiationem utilia sunt, ut talibus, tanquam fenerati, locupletes, spiritualem mercaturam sedulo exerceatis, et ea quæ Deo Deique servis sunt chara, copiosissime comparetis. Ego vero, et si divinis non abundans, sed quantum decet lucri cupidus, sacrum talentum prætis deponere nolens, sed illud, boni nummularii instar, utiliter administrare, fructumque mihi convenientem ex pilo percipere quærens, tanquam non verens ratio-

Τοῦ αὐτοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης λόγος προεισόδιος τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς.

α'. Εὖ οἶδα, ὅτι ἐμπορίας χάριν πνευματικῆς, ὡ ἀδελφοί, καὶ νόμῳ τοῦ ἐντεῦθεν κατὰ Θεὸν κέρδους, φοιτᾶτε καὶ νῦν εἰς τὸ θεῖον τοῦτο τῆς ἀρετῆς ἐργαστήριον, ἀλλάζοντες, εἴτ' οὖν συναλλάζοντες ἀγαγίμα, ὅποια φιλεῖ ὁ τὰ τοῦ Θεοῦ πραγματευόμενος ἄνθρωπος, οὗ καὶ μέρος καὶ ζηλωτῆς καὶ μιμητῆς, βητέον δ', ὅτι καὶ μαθητῆς, ἄλλως δὲ ἄρα καὶ διδάσκαλος ὁ εὐαγγελικὸς οἰκοδεσπότης ὅς διακωλήσας ἅπαντα, ὅσα ὑπῆρχεν αὐτῷ, τὸν πολυτίμον μαργαρίτην ἐπράτο. Καὶ ὑῆτω μὲν καὶ διὰ τοῦτο ὁμῆς ἦκατε εἰς τὸ θεῖον τοῦτο ἀνάκτορον, ληψόμενοι ἐντεῦθεν ἐξ ἡμῶν, ὡς οἷα βαρυπλούτων, τὰ ὅμῖν εἰς τὴν προκειμένην εὐσταλῶς ἐμπορίαν χρήσιμα, ἵνα διὰ τῶν τοιούτων ὡς οἷα καὶ δανεισμάτων μεθευθειήτε εἰς τὸ ψυχικὸν ἐμπόρευμα, καὶ πλουτισθήτε τὰ φίλα καὶ τῷ Θεῷ καὶ τοῖς αὐτὸν θεραπεύουσιν. Ἐγὼ δὲ, εἴ καὶ μὴ τὰ θεῖα εὐπεριουσίαστος, ἀλλ' οὖν φιλοκέρδης ὡς ἐν δέοντι, καὶ τὸ ἱερὸν ἐλάττον ἀπαναινόμενος δωρεᾶν καταβάλλεσθαι, ζητῶν δὲ ἀγαθοῦ τραπέζιτου εἰκην αὐτὸ διαχειρί-

ζεσθαι, και τόκον αὐτοῦ ἀπολαμβάνειν ἐμοὶ ἀρέ- A
σκοντα, οἷα μὴ εὐλαβοῦμενος τὸν λογιστεύοντα, εἰ
μὴ ἑκατοστὰς ἢ ἡμιολίας, ἀλλὰ πολλῶ πλείω τού-
των ἀπαιτῶ εἰς κέρδος, οὐκ ἂν οὕτω βραδύως πει-
σθεῖν ἐκδοῦναι τὸ ζητούμενον. Ἀκριδῶσομαι δὲ
αὐτό τε λαβεῖν, εἰ καὶ μὴ αὐτίκα, ὅμως δ' οὖν μετ'
ὀλίγον καὶ ὠφέλειάν μοι τῶ ἀρχαίῳ προσπειδοθῆ-
ναι, ὅπερ ἐστὶ καὶ τόκον ἐπὶ τῶ κεφαλαίῳ τοῦ δανείσ-
ματος, ἐπιβαρύνων ὁμᾶς καὶ ἀνάγκη ἐπαχθοῦς προστί-
μου, εἰ μὴ οὕτω ποιήσετε. Καὶ ἐστὶ μοι ἐκεῖνο ἡ ἐντολή, ἣν ἐπιφορτίζονται οἱ τὰς θείας παραινέσεις τιθέμε-
νοι παρ' οὐδέν.

β'. Εἰ τοίνυν οὕτως ἐκουσιάζεσθε λαβεῖν, ἃ ζη-
τεῖτε, καλῶς καὶ ἐπιτυχῶς ὑμῖν τὰ τῆς ὁδοῦ ἤνυ-
σται· εἰ δὲ ἄλλως ἀχλῆσαντες ἤλθετε τὸ πνευματι-
κὸν ταμιεῖον, εἰς μάτην θυροκρουσεῖτε. Καὶ ἰδοὺ ὁ
κατὰ πνεῦμα ταμιουχῶν ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ὡς « Οὐκ
οἶδα ὁμᾶς. » Ἀλλὰ γὰρ ἀισθάνομαι ὑμῶν κατατιθε- B
μένων, εἴπερ ἐκδανεισθῆ τὸ ὑμῖν ζητούμενον, αὐτό τε
μετ' οὐ πολὺ προσενεγκεῖν τὸ κεφάλαιον ἀκριβεῖ ζυγῶ,
τῶ κατὰ δικαιοσύνην, καὶ τοῦ ἐκεῖθεν κερπώματος οὐκ
ὀλίγον περίσσημα.

γ'. Μήπου δὲ καὶ πολλαπλάσιον καὶ ἐπὶ τούτοις
ἀνοίγω τὸ παρ' ἐμοὶ γλωσσόκομον, καὶ προφέρω
κέρματα οὔτε κίβδηλα, οὔτε εἰκόνι γεγραμμένα μὴ
βασιλικῶ, καὶ εὖ δὲ κεκωδωνισμένα, καὶ λήψεσθε
αὐτὰ καὶ ἐμπωλοῦντες κερδησέτε, οὐ τὸν ἐκ Σάρδεων
δ λέγεται ἤλεκτρον, οὐδὲ τὰ Ἰνδικὰ χρυσία, οὐδ'
ὅσα τῆς κἀτω τύρβης, περὶ ἣν τριθονται οἱ τῆς γῆς
ἄνθρωποι, ἀλλ' αὐτὴν βασιλεῖαν οὐρανῶν. Ἐντίθημι
δὲ ὑμῖν εἰς νοῦν καὶ ὡς οὐκ ἐμὸν τὸ προβεβλημένον
χρυσίον καὶ ἀργύριον, καὶ ὅπως εἰπεῖν τὸ ἐκδανει-
ζόμενον, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Θεοῦ, ὃς τοῦ κατ' C
αὐτὸν θησαυροῦ ταῦτα εἶναι φησιν, « Ἐμὸν ἐστὶν εἰ-
πὼν, τὸ χρυσίον, καὶ ἐμὸν τὸ ἀργύριον, » ἀκολούθως
δὲ καὶ ἦν ἄλλο σύστοιχον τούτοις. Καὶ τοῦτο ὑμῖν
εἰς νοῦν θέμενος, παρακαλῶ, μὴ ψεύσασθε μὴ τῆς
ἀγαθῆς ἐλπίδος, μηδὲ ἀπατῆσαι τὸν οὕτω μέγαρα
δανείζοντα, ἵνα μὴ καὶ ἐμὲ τῶ παμμεγίστῳ Δεσπότη
ἐνοχον ποιήσητε, ὡς τὰ ἐκεῖνου, ὅπως ἂν καὶ τύχοι,
κατακροῦμένον, οὐδὲ ὁμᾶς ἀκατάγνωστοι μενεῖτε
καὶ ἀβλαβεῖς. Πάνυ γὰρ φιλοκερδῆς ἐκεῖνος διέγνω-
σται, καὶ διὰ τοῦτο πανταχοῦ σπεύρων καὶ εἰς πολ-
λοὺς, καὶ μὴ ἐθέλων μηδὲ ψῆγμα τοῦ κατ' αὐτὸν
δανείου διακπεῖν εἰς κενὸν μηδὲ κεραιαν μίαν γοῦν
τινα καταργηθῆναι τῶν συμφωνιῶν, ὅσαι ἀποτείνον-
ται πρὸς αὐτὸν δανείζοντα.

δ'. Ὅτι γοῦν ἄρεσκεσθε κἀνταῦθα, καὶ ἀναιτίους
καὶ ὁμᾶς καὶ ἐμὲ τηρῆσαι διατείνεσθε, ὅτε τὸ μέ- D
γισθον λογοθέτιον καὶ ὁ φρ κτότατος ἐκλογισμὸς τῶν
δεσποτικῶν δανεισμάτων γίνεται, καὶ τῆς ἐν τῶ
βίῳ πραγματείας ἡμῶν κοί πάσης ἄλλης οἰκονο-
μίας, ἰδοὺ λαμβάνετε τὰ ζητούμενα. Εἰσὶ δὲ αὐτὰ
βασιλικοῦ χαράγματος ἐκτυπώματα, εἰκονίζοντος οὐ
θνητᾶς τινας κεφαλᾶς, ὅποιας τὰ τῶν ἐκ γῆς μετέλ-
λων πλεῖας γράφουσιν, ἀλλ' αὐτοῦ Θεοῦ, τοῦ πάντων
ὑπερκειμένου, ᾧ δὴ χαρακτῆρι προσέχοντες ἐματ-
τόμεθα τὸ τύπωμα, καὶ κατ' εἰκόνα τοῦ πρωτοτύπου
γινόμεθα. Ἱερὰ ταῦτα καὶ χρήματα καὶ κτήματα,

¹ Matth. xiv. 12. ² Joel iii, 5.

num inquisitorem, nisi centesimas aut duplum, sed
et multo majora repetam ad lucrum, non ita facile
consentirem tradere quæsitum. Operam autem dabo
ut illud, si non continuo, saltem post breve tem-
pus, accipiam, et commodum mihi, capiti fœnerato
superaddatur, quasi caput summæ fœneratæ, gravi
necessario vos onerans multa, nisi hoc præstatis.
Et hoc est mihi præceptum, quod assumunt in
se qui divinas exhortationes pro nihilo habent.

2. Si ergo sic libenter vultis accipere quæ quæ-
ritis, bene feliciterque vobis iter paractum est; si
vero turbulenti ad spiritualem thesaurum venitis,
portam frustra pulsatis. Ecce ego spiritalis the-
sauri administrator vobis dico: « Nescio vos ¹, »
Sed animadverto vos esse paratos, si quæsitum
vobis fœneretur, ipsum, non multo post, æquo
pondere, quod est secundum justitiam, fœneratum
caput, et fœneris exinde parti non parvam exube-
rantiam afferre.

3. Nedum autem multiplex super his aperiam
quod est juxta me repositorium, profero nummos
nec adulteratos, nec alia quam regia imagine si-
gnatos, sed bene probatos, et accipietis eos, et
negotiantes lucrificietis non electrum quod dicitur
Sardicum, neque Indicum aurum, neque aliud
quid de turba terrestri, circa quam exagitantur
homines hujus terræ, sed ipsum cœlorum regnum.
Injicio autem vobis in mentem, non quasi meum,
propositum aurum et argentum, et, uno verbo,
fœneratum, sed ipsius magni Dei, qui sui thesauri
dicit hæc esse: « Meum est, inquit, aurum,
et meum argentum ², » ac cætera quæ conse-
quenter his adjuncta sunt. Et hoc vobis in men-
tem ingerens, hortor, ut non me bona spe frau-
detis, neque tam magna fœnerantem decipiat
ne me maximo Dominatori faciatis obnoxium,
tanquam res ipsius, ut qui putarit, abjicientem, nec
vos innocentes innoxii que maneatis. Prorsus enim
lucri cupidus ille dignoscitur, et ideo passim et
apud multos seminat, neque vult vel minimam fœ-
nerati particulam frustra cadere, vel unum punc-
tum abrogari conventorum, quæ ad ipsum fœne-
rantem spectant.

4. Eo quod igitur assentientes, et vos et me con-
tenditis innoxios reddere, cum magna rationum
inquisitio terribilisque fiet supputatio Dominico-
rum fœnorum et nostræ operationis in vita cun-
ctæque aliæ œconomix, ecce, quæ quæritis, ac-
cipite. Sunt autem ipsæ regalis characteris ef-
figies, non quasdam figuras mortales, quales ple-
raque terræ metallorum effingunt, sed ipsius Dei,
super omnia præstantis, formam experimentis:
cui characteri ipsi adhærentes, typum ediscimus,
et secundum imaginem prototypi simus. Sacræ
sunt istæ divitiæ possessionesque, vel ut abaque

tropo communiter dicam, negotia sacra : divinæ gemmæ sunt hæc fœnerata, quæ si ecclesiastica dicimus numismata, si bonum est ad exactam elocutionem, non tamen satis clarum : legis autem præscripta potius dicenda, quod evidentius magisque proprium. Salutare characteres, et non sene sicut isti damnabiles, de quibus pronuntiatur, quod a Deo avertant applicentque dæmoni. Quid non quod super omne venerandum est dico? Deus illa finxit, Deus formavit : cujus etiam opus sunt illæ tabulæ digito Dei conscriptæ, de quibus observandum est, quod, si judicavit illas in arca deponendas, ad profunde significandum esse tunc abscondita posterioris divinæ manifestationis placita, hæc tamen in manifesto proposuit, eo quod ab illa antiqua umbra, ultimo sol veritatis illuxit.

5. Illius porro fœnerati quidquid ex Deo ipso est in lege et in Evangelii loquente, et quidquid e servis ejus, multis, sapientiaque ac dono spiritali variis, in aurum ponendum est bene sonans, cui nulla scoria commiscetur. Etenim qui scriptoria fodiunt inveniuntque metalla, auream Deo consecrant participatiouem, eo quod rubiginem non recipit et ideo difficile corrumpitur; argentum autem in secundam, licet ipsam divinam, materiam ablegarunt. Quæcumque vero artis opera, vel, ut ita dicam, numuli alienæ licet rectæ sectionis, nec aureo neque flammeo lucentis fulgore, nec argenti præbentis candorem, quem Deo, Patri luminum, tribuimus, hæc talia vobis in cætera metalla sunt accipienda, nec ipsa ad Deum inutilia vanaque negotia, sicut in divinis sapientes perspexerunt, qui ipsi de talibus metallis, ea bonis mercatoribus vendentes, multam perseperunt utilitatem.

6. Accipite ergo cum attentione sedula pro fœnerato fœnoreque, supradictis, ea quæ a Deo nos ipsius gazæ custodes dispensamus fœnerata; et primum habete charitatis talentum, quo sæpe vobis tradito, nescio an ex ipso, nempe infosso et abscondito et ita mendaciter aurum simulante, fructum acceperim; charitatis dico non fabricatæ, sinceræ, veracis, non curiosæ, non adulteratæ, quæ non est in specie nec in apparentia, sed interna, et in anima radicata, ita ut nulla violentia tempestatis eam lædere possit, ex horto divino qui in nobis est, avulsam; charitatis, non illius quæ exterius subridet et in corde ditacerare meditatur amicis; charitatis, quam Deus tribuit ac diligit, quæ est ex tota mente, corde et anima; per quam cuncta in mundo produxit; per quam unitur nobis, nos docens sic ad invicem uniri, tanquam partes et membra Dei, in unam cohærentiam societatemque coaptata.

7. Hanc vobis operantibus tota virtutum caterva præsto erit, ut alibi propriis demonstrationibus evidenter ostendimus. Ipsa, non secus ac prin-

κοινῶς δὲ καὶ τροπῆς δίχα εἰπεῖν, πράγματα· θεῖα καιμῆλια τὰ δάνεια ταῦτα. Ἐκκλησιαστικὰ νομίσματα μὲν φάναι, εἰ καὶ καλὸν εἰς ὀρθολογίαν, ὁμῶς οὐ πίντη λαμπρόν. Νομοτεθήματα δὲ μᾶλλον φάναι, σαφέστερόν τε καὶ προσφύεστερον. Σωτήριοι χαρακτηριστῆρες καὶ οὐ δήπου κατὰ τοὺς ἐπιβρόχτους, οἷς ἐπαγγελία Θεοῦ μὲν ἀφιστῆν, κολλῆν δὲ τῷ δαίμονι. Τί μὴ λέγω τὸ πάντων σεμνότερον; Ὁ Θεὸς ἐχάραξε ταῦτα, ὁ Θεὸς ἐτυπώσατο· οὐ ἔργον καὶ πλάκες ἐκεῖναι θεόγραφοι, ἐφ' ὧν ἔστι θεωρησαί, ὡς εἰ καὶ ἐν κίθωτῷ ἐδικαίωσεν ἐκεῖνας ἐποτεθεῖσθαι, κατὰ σύμβολον ἐκεῖνο βαθὺ τοῦ κεκρυμμένα εἶναι τότε τὰ τῆς ὕστερον θείας ἐπιφανείας, ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς ἐμφανὲς προέθετο, διὰ τὸ ἀπὸ παλαιᾶς τῆς τότε σκιάς ὕστερον ἀναλάμψαι τὸ τῆς ἀληθείας ἥλιον.

Β ε'. Τοῦτου δὴ τοῦ δανείου ὅσα μὲν Θεοῦ αὐτοῦ, τοῦ καὶ ἐν νόμῳ καὶ ἐν Εὐαγγελίοις λαλοῦντος, καὶ ὅσα τῶν αὐτοῦ θεραπεπόντων, τῶν καὶ πολλῶν καὶ πολυειδῶν τὴν σοφίαν καὶ τὴν πνευματικὴν χάριν, εἰς χρυσίον θετέον εὐροίζον, ᾧ ῥύπος οὐδεὶς ἐγκαταμίμικται. Καὶ γὰρ τοὶ καὶ οἱ τὰ γράφικὰ σκάλοντες καὶ ἀνευρίσκοντες μέταλλα Θεῷ καθοσιούσι τὴν χρυσῆαν μετάληψιν, διὰ τὸ κατ' αὐτὴν οὐ δεκτικὸν τοῦ τινος, καὶ διὰ τοῦτο φθορᾶς δυσίντευτον τὸν μέντοι ἄργυρον εἰς δευτερεύουσαν, θείαν μέντοι καὶ αὐτὴν, ὕλην ἀπέταξαν. Ὅσα δὲ κοπῆς ἑτεροίας, ὀρθῆς μῆντοι τεχνάσματα, καὶ, ὡς οὕτως εἰπεῖν, κέρματα, μῆτε χρύσειον στιβοῦσης καὶ οὕτε φλόγεον, μῆτε φαινοῦσης πρὸς ἀργύρου λευκότητα, ἣν Θεῷ ἀντιθέαμεν, τῷ τῶν φῶτων Πατρὶ, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα εἰς λοιπὰ μέταλλα ἐκδεκτέον ὑμῶς, οὐδ' αὐτὰ τῇ κατὰ Θεὸν ἀσύμφορα πράγματα καὶ ἀξύμβολα, ὡς οἱ τὰ θεῖα σοφοὶ τεθεωρήκασιν, οἱ καὶ αὐτοὶ πολλὰ τῶν τοιούτων μετᾶλλων ἀπώναντο, ἀγαθοῖς ἐμπόροις αὐτὰ χειρῖσαντες.

Γ. Παραλαμβάνετε δὴ μετὰ σκέψεως ἀκριβοῦς ἐπὶ τε δανείῳ καὶ ἐπὶ τόκῳ, τοῖς ἀνατεταγμένοις, τὰ ἐκ τοῦ Θεοῦ δι' ἡμῶν τῶν αὐτοῦ γαρσοφυλάκων δάνεια, καὶ ἔχετε πρῶτον ἰδοὺ τὸ « τῆς ἀγάπης » τάλαντον, ὃ πολλάκις ἐκδοὺς ὑμῖν οὐκ οἶδα, εἰ ἀπώναμένη αὐτοῦ, ὡς οἶα καταχωσθέντος καὶ ἀφανισθέντος καὶ οὕτω ψευσαμένου το χρύσειον, « ἀγάπης, » λέγω, τῆς ἀπραγματεύτου, τῆς ἀνυποκρίτου, τῆς ἀψευδοῦς, τῆς ἀπεριέργου, τῆς ἀπαραπολήτου, τῆς μὴ ἐν προσοχηματι καὶ ἐξεπιπολήτῃ, ἀλλ' ἐνδομύχου καὶ ἐβρίζωμένης ἐν ψυχῇ, ὡς μηδὲ μίαν ἀνάγκην λαίλαπος ἔχειν κατακαυθᾶσθαι αὐτῆς, ἀνασπωμένης τοῦ ἐν ἡμῖν θεοῦ κήπου· « ἀγάπης, » τῆς μὴ προσώπων μὲν γελώσης, τῇ δὲ καρδίᾳ μελετώσης διασπῆν τὸν φιλούμενον· « ἀγάπης, » ἣν ὁ Θεὸς καὶ παραδίδωσι καὶ φιλεῖ, τὴν ἐξ ὅλης διανοίας καὶ καρδίας καὶ ψυχῆς, δι' ἣν καὶ τὰ τῆδε πάντα παρήγαγε, δι' ἣν ἦνωται ἡμῖν, διδάσκων οὕτω τὴν πρὸς ἀλλήλους ἔνωσιν τὰ μέρη καὶ μέλη Θεοῦ ὄντας, εἰς μίαν συναρμολογούμενα συμφύταν τε καὶ συνάφειαν.

Δ. Ταύτην πραγματευσαμένοις ὑμῖν ὁ σύμπαξ ὁμιλος τῶν ἀρετῶν ἐφέψεται, ὡς ἄλλοτε σαφῶς ἐδείξαμεν διασκευασμένοι. Ἀβήτη, ὅσα καὶ ἀρχῇ, ἅπαντα

αυτὴν ἐκφανεῖ. Ταύτην ὁ ἔχων εἰς ἅπαντα τὰ τιμαλφέστατα. Οὐκ ἔφθη τις εἶναι, καὶ συνεξεφωνήθη αὐτῇ ξύμπαν κατὰ τὴν παρεισδυμένην εἰς ψυχὴν, συνεισέρλοισι πᾶσι δὲ ἕκαστος ἀρετῶν. Εἰ δὲ αὐτὴ ἐκλείσται, δῆλον ὅτι ἔρημος ἡ ψυχὴ ὁδὸς ἀγαθοῦ.

πρὸς τὸν Ἰῶν ἡ ἀγάπη, ἐπεὶ καὶ τῶν ἰσχυρῶν ἐκπληρωτικὴ. « Εἰ γὰρ ἀγαπάτε με, » εἰς ἐντολὰς ἂν ἐποιεῖτε τὰς ἐμὰς. » Οὐκ εἰς πρὸς τὸν Πατέρα κατὰ τὸ· « Ἀγαπηθῆ- τοῦ Πατρός μου. » Ἀγαλλίασις ἐστὶν ἀληθῆς χαρὰ κατὰ τὸ· « Εἰ ἠγαπάτε με, » ἡ μήτηρ αὐτῆς ἀρετῆς ἀπάσης, ὡς ἔτε- καί ποτε οὐκ ἠγωνίσαστο εἰς ἀπόδειξιν, ἀλλὰ καὶ σαφῶς καὶ ἀναντιρρήτως ἔδειξε, ἐτῶν ἀλύσεως κρείσσος ὁ πρῶτος, βαλδὶς εἰς ἀρετὴν, βαθμῆς προέχουσα τῆς εἰς Ἰδου, εἰρήνης θεμέλιος, ἀταραξία ψυχῆς, ἰσχυρὰ, καὶ τοσοῦτον, ὥστε εἴπερ αὐτὴ ἐκουμένη ἐπολιτεύετο, οὐκ ἂν οὐδαμοῦ ἢ πολέμου μήτηρ, ἐπαβρόσησάετο, ἀλλ' ὅπλοις πληθυσμοῦ κρότοις ἂν ἦν ἡμῖν εἶναι καὶ οὐδ' ἂν ἐπικρολογοῦντο οἱ εἰς, λεπτοτομοῦντες ἐπὶ φόνους τὸν σίδηρον. ἢ, ὡς οὕτω φάναι, καὶ χάριν τοῖς τέκνοις ἦ, ὅτι μὴ συχνὰ ἐκείνην πολυπραγμονοῦσι ζῶσιν ἐπὶ σιδηρέοις μετάλλοις, οἱ οἱ ἐξ φείρονται, ἀγάπης καὶ μόνης οἱ κατὰ σκοποὶ, καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῖς ἔργα, δι' ὧν βίος. Ποῖα δὲ ταῦτα; ἢ κατ' ἀνθρώπων κοινωσύνας, τὰ βουλευτήρια, οἱ νόμοι, τὰ τεχνῶν καὶ ἐπιστήμη, γάμοι, ἐμ- νηγύρεως, ὅσαι τε ἄλλως κερδίζονται, καὶ ὧν προηγείται.

πρὸς τὸν Ἰῶν ἡ ἀγάπη, καὶ ἐν αὐτῇ πρώτη θεωρεῖται, δι' ἧς τὰ νεογνὰ οὐ μόνον ἐν ἀλλὰ καὶ ζῶσις τοῖς ἄλλοις περιέπονται πητικῶς, ὡς καὶ θάνατον ἀρετώτερον εἶναι ἡμῖν, ἢ ἡμεῖς ἀποστερηθῆναι τῶν φιλι- ἀλλεῖται τις ἀγάπη καὶ ἐν φυτοῖς, καὶ οἱ- οἱ τὸ ἐν φοίνικι τοῖς φυτοῖς καθιστορῆ- οῦτος οὕτως εἰπεῖν, ἀββενόθηλου. Ἐνεωρεῖται ὁ ἄνθρωπος πλάτει χυμὸς φίλιος ὁ κατὰ ἐρ ἀνεβδόμομένου φοινίσσεται τοῖς αἰδουμέ- τρῶσιν εἰς ὠραϊσμόν. Πάντως δὲ τὸ πᾶν ἰσχυρὸν εἰς ἀγάπην ἐστὶ, καθὰ συστοι- ἡ ἀγάπη καὶ τὰ φιλικὰ καὶ ὅτε δὲ χαίρειν φαμὲν τὸ ὅμοιον λόγῳ καθολικῶ, μαὶ κἀνταῦθ' ἀνά τινὰ ὑπολαλοῦμεν. Ἡ γὰρ ἡτὸν ἡ χαρὰ; Καὶ ὁ παραδοὺς δὲ τὸ οὐ εἶναι ἐφείσθαι, ἀγάπην τινὰ παρελά- τῆς ἐφέσεως.

οὐκ οὕτω θηριώδης, ὡς τὸ πάγκοινον ὄν ἑαυτοῦ ἀπάγειν, καὶ ἐθέλειν μονάζειν, ὄν τοῦ μῆτε πολιτικῶς καὶ κοινωνικῶς εἶ-

cipiam, omne bonorum operum in vobis producet exercitium. Qui illam habet rem sane pretiosissimam possidebit. Non citius aliquis charitatem dixerit, quam cum ipsa consonuerit omne bonum. Charitate in animam intrante, ingreditur etiam omnis reliqua virtutum caterva. Si vero ipsa exinde excluditur, animam illam omni bono privatam esse manifestum est.

8. Ad unionem cum Filio perducit charitas, siquidem ejus mandatorum executionem continet. « Si enim diligitis me, inquit, mandata mea custodietis ». Familiaritatem cum Patre conciliat, juxta illud: « Diligetur a Patre meo ». Exsultatio divina verumque gaudium est, secundum hoc: « Si diligeretis me, gauderetis ». Hæc omnia virtutum mater, sicut alia nobis occasio non caruit demonstrationibus, imo facile manifeste inconcusseque ostendit. Auræ virtutum catenæ annulus primus, curriculi ad virtutem janua, ascensionis ad cælum exordium, pacis fundamentum, animæ securitas, bellorum fugatrix, atque adeo, ut si per orbem terrarum regnaret, nullibi discordia, belli mater; vocem elevare posset, et, armorum abundantiae loco, nobis aratorum abundantia daretur, nec fabri parce præstarent ferrum, illud ad cædes minute excurrentes. Haberet, ut ita dicam, filiis gratiam terra mater, quod non sæpe exagitant et dissecarent eam ad invenienda ferrea, metalla, quibus ipsius fines corrumpuntur, solius charitatis recti fines ad vitam, operaque conformia quibus vita sustentatur. Quænam autem ista? Civilis hominum societas, concilia, leges, scholæ, omnis ars et scientia, matrimonia, commercia, cœtus, quæ sunt alias utilis quibusque veneratio divina præest.

9. Naturæ donum est claritas, et in ea prima post Deum conspicitur, per quam recens nata non solum in hominibus, sed etiam in cæteris animalibus, amore ac sollicitudine circumdantur, ut mors potius eligeretur a parentibus, quam charissimæ proliis orbatio. Apparet etiam in plantis quædam charitas, et hoc noverunt qui in palmis, ut ita dicam, utrumque sexum agnoverunt. Videtur et in hominum formatione dilectionis humor ad sanguinem pertinens, quo saliente pudibundis in decorem vultus rubescit. Omnino vero dilectio talis adhæret charitati, quatenus junguntur charitas et deliciæ; et cum, universe loquendo, dicimus simile simili gaudere, hic quoque charitatem, puto, intendimus. Numquid enim ad dilectionem non pertinet gaudium? Et qui tradidit illud: « Omnia esse velle, » charitatem quandam per desiderium elocutus est.

10. Quis igitur adeo est ferus, ut hoc commune bonum a se projiciat et solus esse velit, ad ostendendum se non civilem nec socialem esse neque

xiv, 45. ⁴ ibid. 21. ⁵ ibid. 28.

esse hominem? Civilitatis est amare sic que redamari: unde manifestum, quod qui non amat, non civilis est. Si non autem hoc, quomodo esset homo proprie, et non tantum secundum formam, quam, ex anili fabella, jocosii simii natura cupiens obtinere, incepto cecidit? Aliquid sociale habent amantes; qui vero talis non est, is bene utique dicitur quidem solivagus: non autem male jocando assereretur quod solitarius est agrestis. Cicurantur et serpentes, et multi tales in biblicis historiis occurrunt: non pauci autem hucusque mansuefacti cernuntur. Quis adeo inhumanus fuerit ut velit esse serpentibus ipsis pejor?

11. Zelatur charitas et ab ipsis sceleratis, in quibus perverse agunt. Amant igitur illi, lubricus quidem lasciviam, cædem autem ille qui semel homo sanguinis esse voluit; furtum vero, qui circa furtum versatus est; et alii alia prava, sexcenti sexcenta talia. Dico autem hic dilectionem non peculiaarem, non Deo amicam, non perfectam, sed perversam et virtuti contrariam. Duplex enim sicut charitas, ita dilectio. Unus quidem diligit juxta legem quam Deus dedit et hoc cum Deo nos docemus; alius autem diligit, sicut suggerit adversarius, oppositam Deo legem statuens. Sic etiam præter dicta diligit, qui simpliciter hunc sensum corrumpit. Hoc autem non est proprie charitas: non enim reprehenderetur. Diligit etiam legum transgressor hujusmodi transgressionem: sed non proprie diceretur habere charitatem: gesticulat malitia deformis ante formosum, nomine venerabili suam circumducens pravitatem, et hoc nomine contradicens Deo, qui, juxta magnum David, diligit quidem justitiam, odit autem iniquitatem, certe non diligit. Attamen ista demonstrant charitatem rem esse prorsus amabilem, siquidem perversi, suo nomine pudibundi, sub charitatis nomine se condant, et ad se eam, licet non possint attrahere conentur. Felis imago est eorum unusquisque erocotam sibi non convenientem ferens; aut jocosus simius, illustris esse volens, cum tunica fluribus varia circumdatur; unde, puto proverbialiter blandiloqui eum « pulchrum » cognominant.

12. Adhuc divine quidem diligimus, salubriter recogitantes matrimonium quod Deus in primis instituit, ipse sanctissime conjunxit, ipse benedixit: cumque perinansit illud protoplastorum conjunctioni usque ad mortem, et non illegitime copulatus est ille pulcher dualis, ex quo usque nunc fraternitatis propinquitas servatur inter nos et in honore habetur. Aliter autem diligunt, et non juxta tale matrimonium, qui non prudentes aliena claustra transgrediuntur, imo perrumpunt, vel aliter sibi ruinam effodiunt. Ille quidem est amor benedictus, et idem sanctus, et finis ejus Deo charus, fructus ventris jucundus, genus lucidum, nobiliss progenies. Secundus autem, qui non est juxta ma-

ναί, καὶ οὐδὲ ἄνθρωπος; Ἡμερότης δὲ τὸ καὶ ἀγαπᾶν, καὶ οὕτως ἀνταγαπᾶσθαι· ὅθεν φανερόν, ὡς ὁ μὴ ἀγαπῶν οὐδὲ ἡμερός ἐστιν. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο, πῶς ἂν εἴη ἄνθρωπος ὁ κυρίως, ὅτι μὴ μόνον κατὰ γε σχῆμα, οὐπερ τυχεῖν κατὰ τὸν γραῶδῃ, μῦθον καὶ ἢ τοῦ γελοίου πιθήκου ἐβελήσασα φύσις, ἐξήμβλωσε τὴν ἐγγείρησιν; Συναγελαστικόν τι καὶ οἱ ἀγαπῶντες. Ὁ δὲ μὴ τοιοῦτος λέγεται μὲν παρὰ τοῖς ὀρθῶς ὀνοματοθετοῦσι μονίας· οὐκ ἂν δὲ σκώπτοιο ἀφυῶς, ὅτι μονίος ἐστὶν ἄγιος. Ἡμεροῦται καὶ ὄφεις, καὶ ἐμφωλοῦσι πολλοὶ τοιοῦτοι ταῖς βιβλιακαῖς ἱστορίαις· οὐκ ὀλίγοι δὲ καὶ μέχρι νῦν ἐξημεροῦμενοι βλέπονται. Τίς ἂν οὕτως εἴη ἐξάνθρωπος, ὡς ἀγαπᾶν εἶναι καὶ αὐτῶν ἀβέλτερος ὄφειν;

α'. Ζηλωτὸν ἢ ἀγάπη καὶ αὐτοῖς ἐλιτηρίοις, ἐφ' οἷς κακούργοῦσιν ἀγαπῶσι γοῦν ἐκεῖνοι ὁ μὲν καταφερῆς τὴν λαγνείαν, φόνον δὲ ὁ καθάπαξ φιλήσας ἀνὴρ αἱμάτων εἶναι· καὶ τὴν κλεπτικὴν ὁ περὶ αὐτὴν δεινός· καὶ ἄλλοι ἄλλα φαῦλα, μυρίοι αὐτοὶ μυρία ὅσα ἐκεῖνα. Λέγω δὲ ἀγαπᾶν ἐνταῦθα οὐ τὸ κύριον, οὐ τὸ φίλον Θεῶ, οὐ τὸ πρὸς ἀκριβείαν, ἀλλὰ τὸ διάστροφον καὶ τὸ ἐναρέτω ἀντίστροφον. Διπλοῦν γάρ, ὡς περ ἢ ἀγάπη, οὕτω καὶ τὸ ἀγαπᾶν. Ἀγαπᾶ τις, ὡς ὁ Θεὸς ἔθετο νόμον, ὃ νῦν σὺν Θεῷ ἡμεῖς διδάσκομεν· ἄλλος δὲ τις ἀγαπᾶ, ὡς ὁ ἀντικείμενος ὑποτίθεται, ἀντινομοθετῶν τῷ Θεῷ. Οὕτω πρὸς τοῖς εἰρημένοις ἀγαπᾶ καὶ ὁ ἐπιπρὸς ἀδικῶν τὴν τοιαύτην διάθεσιν. Ἦν δὲ οὐδὲ αὐτὸ κυρίως ἀγάπη· οὐ γὰρ ἂν ἐψέγετο. Ἀγαπᾶ καὶ ὁ νόμοις ἐπεμβαίνων τὴν τοιαύτην παραθεσιν. Οὐκ ἂν δὲ εἴη κυριολεκτικῶς ἀγαπῶν· ἀλλὰ μαρμαρᾶζει τὸ κατὰ κακίαν εἰδεχθῆς εἰς εὐπρόσωπον, ὀνόματι σεμνῶ περιπέττω, τὴν κατ' αὐτὸν μοχθηρίαν, καὶ τῷ Θεῷ ἀντονομάζων, ὅς παρὰ τῷ μεγάλῳ Δαυὶδ ἀγαπᾶ μὲν τὴν δικαιοσύνην, τὴν δὲ ἀνομίαν μισεῖ, οὐ μὴν ἀγαπᾶ. Καὶ ὅμως δηλοῦσι καὶ ταῦτα τὴν ἀγάπην εἶναι πρᾶγμα παμφίλητον, εἴγε καὶ οἱ κτηνοὶ τὴν κατ' αὐτοῦς αἰδοῦμενοι κληθῆσιν ὑποπρήχουσι τὴν ἀγάπην, καὶ πρὸς ἑαυτοὺς τάττουσιν αὐτὴν, εἰ καὶ μὴ δύνανται. Γαλῆ τις ἑκαστος ἐκεῖνον, κροκωτὸν φοροῦσα μὴ πρέποντα· ἢ πίθηκος ὁ γελοῖος, ἐθέλων εἶναι περίβλεπτος, ὅτε τὰ ἄνθρα περιβέβληται, ἀφ' ὧν οἶμαι καὶ « καλὸν » αὐτὸν προσονομάζουσιν οἱ παρορμιτικῶς ὑποκοριζόμενοι.

β'. Ἐτι θεῖως μὲν ἀγαπῶμεν οἱ οὐα φρονούντες τὸν γάμον, ὃν ὁ Θεὸς ἐν πρώτοις ἐφηνεν, αὐτὸς ἐρωτάτον ζεύξας, αὐτὸς εὐλογήσας· ὅτε καὶ περιμένειν ἐκεῖνος τῇ πρωτοπλάστῳ συζυγίᾳ μέχρι καὶ εἰς θάνατον, καὶ οὐκ ἐδύσθη ἀθέσμως ὁ καλὸς ἐκεῖνος συνδυασμὸς, ἐξ οὗ μέχρι καὶ νῦν τὸ κατ' ἀδελφότητα γνήσιον καὶ σώζεται ἐν ἡμῖν, καὶ ἐντίμως παβήσινιάζεται. Ἄλλως δὲ ἀγαπῶσι, καὶ οὐ κατὰ τοιοῦτον γάμον, ο' οὐκ ἐμφρονες φραγμαδὸς αὐτοὶ ἀλλοτρίους ὑπερβαίνοντες, μήπού δὲ καὶ κατακλῶντες, ἢ ἄλλως βοθρεύοντες ἑαυτοῖς ὄλεθρον. Καὶ ἐστὶν ἐκεῖνο μὲν τὸ ἀγαπᾶν εὐλογητὸν, καὶ οὕτως ἡγιασμένον, καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ Θεῷ φίλον, καρπὸς γαστρὸς ἡδύς, γένος φωτεινῶν, γόνος εὐπαβήσιαστος·

τὸ δὲ δεύτερον, τὸ μὴ κατὰ γάμον, εἰ καὶ εἰς ὄνομα Α παραλαλεῖται γάμου, ἀλλ' οὖν ἑτεροίως διεκρίπτεται, τοὺς νόθους προφαίνον, καὶ τοὺς σκοτεινοὺς, καὶ τοὺς παρθένους, καὶ τοὺς ὑποβολιμαίους, καὶ ὅσα τοιαῦτα τοῦ μὴ νομίμου γάμου ἀποτελέσματα καὶ ὀνόματα. Οὗτος ὁ γάμος ὁ ἱερός. ὁ κατὰ νόμους, ὁ πολιτικός, ὁ τῷ Θεῷ φίλος.

ιγ'. Καιρὸς ἤδη πολὺς (ὅπερ ἑναιαυτοὺς γὰρ τούτους ἐξ ἠλίθει με παρανομούμενος, πῆ μὲν τὴν κατ' ἀρχὴν, πῆ δὲ τὰ μετ' αὐτὸν διὰ ἀνθρώπων, οἱ ἀγαπῶντες τὸ κατ' ἀνθρώπων ἐξωτερικόν, μισοῦσι τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν, ἐξοκέλλοντες ἀποτελεσματικῶς ἢ εἰς τὴν ἀγέλαιαν ἀδιάφορον μίξιν, ἢ εἰς τὸ Ἡλατωνικὸν παίγνιον, οὐκ ἐβούληται κοινὰ εἶναι τὰ πάντα, ἤδη δὲ που καὶ εἰς τὸ πάλαι ποτὲ Σκυθικόν. Σκύθαις γὰρ, φασίν, οὐδὲν ἐπεχωρίζεν ἴδιον. ὅτι μὴ ξίφος καὶ σκύφος) — οὐκ ἔστιν οὖν ἡμέρα μία, καθ' ἣν οὐκ εἰς ἐμὰ τρέχουσιν ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, ἀποκλειόμενοι ζήλομαχίας αὐτῶν καὶ παροιστρήσεις γάμου, καθ' ὅν αὐτοὺς ὁ Θεὸς συνέζευξε. Δίσταται γυναικὸς ἀνὴρ, καὶ ἡ πόρνη κολλάται, ἢ ἀλλὰ χρεμετίζει κατὰ ἐνόμου κοίτης ἀλλοτρίας· καὶ ἐγὼ μανθάνω καὶ λαλῶ μελαγχολῶν τὰ πολλὰ, καὶ ὁ ἀπόζυξ κερτομεῖ καὶ καταπαίζει μου, στενεφαπτομένων αὐτῷ τῆς μακίας καὶ τῶν συμφαιριζόντων. Καὶ ὁ σεμνὸς Θεσσαλονίκης, ὁ πολυπροσκύνητος, ἐνταῦθα μικροῦ καὶ καταπτύεται, καὶ παίζεται κατὰ κόβρης. Καὶ, οὐκ οἶμαι, τινικαῦτα (εἰ μὴ ὁ τοῦ γάμου θεσμοθέτης Κύριος ἐγγελά, τοὺς τοιοῦτους ἐμβριμώμενος) αὐθις ἐτέρωθεν ἀνὴρ ἀναφαίνεται καταβόωμενος τῆς γυναικὸς, ὡς ἀποζυγίσης, καὶ οὐ μόνον καταμόνας ἐξ αὐτοῦ γενομένης εἰς τόπον χλόης θανασίμου μὲν, ἐκείνη δὲ γλυκείας, καὶ ἐπὶ ὕδατος, τῆς αὐτῆς δοκούσης ἀναπαύσεως, ἀλλὰ καὶ προσδιδασθεῖσης, ἕνα μὴ ἐπέτρεψεν ὁ Θεός. Καὶ θυμοῦμαι κἀνταῦθα ἐγὼ, καὶ ὀχλῶ εἰς οὐδὲν ἀγαθὸν τέλος· ὅθεν ἀμηχανήσας καὶ ἀπογνοὺς τὴν τῶν πολλῶν διόρθωσιν, χρωῖμαι κατὰ τῆς τοιαύτης νόσου φαρμάκοις οὐ μόνον πνευματικοῖς, ἀλλὰ που καὶ κοσμητικώτεροις, καὶ δοκῶ φορτικὸς διὰ πάντων.

ιδ'. Διὰ τί, διὰ τί οὐκ ὀρθῶς, ὦ ἀδελφοί, ἀγαπῶμεν οὔτε ἡμᾶς αὐτοὺς, οὔτε τὸν ἀγάπῃ ἐπιστατούντα Θεόν; Καὶ ἔστιν ἐνταῦθα τὸ τοῦ κακοῦ χείριστον. Ἔστι γὰρ, ὅτι περιφρονητέον τὴν Ἐκκλησίαν. Τί δὲ μὴ ἀγαπῶμεν ἕκαστος ἑαυτὸν γοῦν, ὃ δὲ καὶ τοῖς ἀλόγοις ἐμφαίνεται, ἄπερ ἀγαπῶσιν ἑαυτὰ, ὡς ἐκ τῶν ὀρωμένων φαίνεται; Φεύγουσι γὰρ διωκόμενα, καὶ τὰς πληγὰς ἐκκλίνοῦσι, καὶ σφαπτόμενα θορυβοῦσι. Ταῦτα δὲ πάντα φιλοσωμάτων ἴδια, καὶ χαρακτηριστὰ τοῦ ἀγαπῆν ζῆν.

ιε'. Ἄγε δὲ καὶ σὺ, ὦ τῆς γυναικὸς ἄνερ, ἀγάπα τὸ συμφυρὸς, καὶ μὴ, ἀφίεις τὴν ὀμόζυγα, καὶ οὕτως ἡμισυόμενος, ῥέμβου πλανώμενος, ὅπου τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμοῦν περιέλκει σε, ἵνα μὴ κακοῖς περικύρσης ἀπροόπτους, ἄπερ οὐκ ἔστι διαφυγεῖν. Καὶ σὺ δὲ, ὦ γύναι, ἢ τὸν ἴδιον ἀποστέρησας, πρὸς ἕτερον δὲ ἀκονεύσασα, διδάσκου μὴ ἀποτέμνειν μὲν τὴν κυριακὴν κεφαλὴν σεαυτῆς, ἐτέραν δὲ ἐπιστῆν, ἀσυμφυρῆ καὶ ἀπροσκόλλητον διὰ τὸ ἀνευλόγητον.

trimonium, licet in nomine matrimonii dicatur, sed alio declinet, praesagit nothos, et tenebrosos, et virgineos, et adulterinos, et quaecumque non ex legitimo matrimonio proveniunt origenes et nomina. Illud autem matrimonium est sacrum, quod juxta leges, quod civile, quod Deo gratum est.

13. Multum jam tempus est (ultra enim sex jam annos tribulat me quod extra legem fit, tum quoad principium, tum quoad ea quae sequuntur illud per homines, qui diligentes in homine quod exterius, suam oderunt animam, funesta inclinatione deviantes sive in gregariam indistinctamque mistionem, sive jocosum Platonicum, cujus consilium erat omnia esse communia, sive etiam antiquum Scytharum morem sequentes. Scythis enim dicunt nihil ex more fuisse proprium, nisi poculum et ensam), — non est igitur una dies, in qua non ad me currant viri ac mulieres, suas lamentos rixas atque bella matrimonii, cujus vinculo Deus illos conjugavit. Separatur vir ab uxore, et vel pellici adhaeret, vel in legitimum aliorum lectum hincit; et ego audio loquorque plerumque melancholicus, et conjux separatus me ludit ac irridet, auxiliantibus illi ad illudendum contribulibus. Et venerabilis Thessalonicae, ille cui debentur salutationes multae, ibi fere conspuitur et in maxilla percutitur! Et, non puto, tunc (nisi matrimonii legislator Dominus pro ludibrio talia minatur) rursum ex alia parte vir apparet clamoribus insequendo uxorem, veluti separatam, et non tantum seorsum, procul ab illo, diversam in locum pascuae mortifera quidem, sed quae videtur illi dulcis, et super aquam, quae videtur illi refectiois, sed et productam, quo non permisit Deus. Et hic etiam irascor et importunus sum ad nullum bonum finem: unde infirmus et desperans multorum correctionem, adversus talem morbum utor remediis non tantum spiritualibus, sed et humanioribus, et in omnibus videor vix tolerandus.

14. Quare, fratres, quare non recte diligimus nec nos ipsos nec charitatis praesidem Deum? Est hoc malorum pessimum. Esto enim quod despicienda sit Ecclesia: cur autem unusquisque non semetipsum diligit, quod vel in brutis conspicitur animalibus, quae seipsa diligunt, ut quotidie apparet? Persecutores namque fugiunt, vulnera devitant, et nocentia repellunt. Haec autem omnia sese diligentium sunt propria, vitaeque amoris signa.

15. Eia ergo tu, uxoris vir, quod tibi naturale est dilige, neque tuam deserens conjugem, et sic dimidio minutus, divageris passim, quo propellit animae desiderium, ne malis incurras improvisis, quae fugere non datur. Tu quoque mulier, tuum aversata conjugem et ad alium inclinata, disce non abscondere tui ipsius dominicum caput, ad praeponendum aliud, quod, benedictionis defectu, nec conspici nec consociari potest. Non enim aliquis

putet, et hoc cum juramento testor, se evasurum **A** esse sive præsentem, sive futuram Dei iram, si quæ Deus conjunxit separat, et ita pulchrum conjugium, per quod semen juxta divinam benedictionem multiplicare vitam ordinatum est, inutile reddit.

16. Quod autem me non minus consumit, et vitam meam conterit, et non solum vitalis sanguinis fluentem sugit et exprimit, sed fere me discerpit, sunt prolusiones, sive nuptiarum atria, conjugiorum prælibationes. More enim hic venerabili statuto, præambula nuptiarum providendi sancteque considerandi, ut nihil obstet quin recta via gradiatur utque tortuosa præcludantur, quidam sunt, qui peculiaris desiderii fluente provoluti, in abyssum inconvenientiæ quidem observatores projiciunt, curare vaneque speculari cessantes: ipsi vero copulant amantes, velut animalia gregaria quibus nec ratio, nec lex, nec mos humanus est.

17. Et ego nuper vidi meos concives in hoc ausos iniquitatem, quam nondum usque hodie vidi, nec etiam, sive de loco isto, sive de alio, didici. Assumptos enim virum quemdam ac mulierem disputantes, an benedicerentur, non procul ab urbe ducentes, et, decepto simplice ignaroque sacerdote, divinam subripuerunt benedictionem istaque conjunxerunt animalia sine Deo, jugoque consueto ac vinculo canonico. Sic enim mihi vocare libet documenta scripta, quibus homines conjugaliter uniuntur. Ut autem hæc in notitiam mihi venerunt factocius hujusmodi jugalibus obviam, conjunctionem que exprobravi, eheu! quantam impudentiam ex ignobilibus jugariis expertus sum! Postquam enim violenter clamaverunt minitarique nihil omiserunt, recentem legislationem allegaverunt hi novi canonicæ, quod « Semel aut bis cum pulsavissemus et sacrorum ministrum non audientem invenissemus, alio, quod volebamus quæsitum ivimus: » Aliquid dicentes simile, ut ita dicam, ac istud: « Fermento misto paneque parato, olibanum invenientes non convenientem, ad alium cucurrimus. » Homines clibani igne, de quo psalmi, vere digni! Hi vero quoque in aliquid multo pejus, saltem prorsus illicitum, præterea offenderunt. Mane quidem enim sponsalia facta sunt, et statim conjugium absconditum impletum est. Hoc abominandum ipsis ad horam sic raptum est: sic, contra omnes conamine facto, tropæum ante urbem statuerunt: sic contra regiam novellam juvenili festinatione egerunt, et acceleraverunt culpam, priusquam canon obsisteret eis. Et quidem putaverunt miseri, Deum, qui in ipsam abyssum, ac, si qui inferius est, oculo penetrat, se abscondit! Et oculum, cui nihil est opertum, existimaverunt se latere! Sed qui de cælo prospicit, et vidit et cernit et indignatur.

Mη γάρ τις οίεσθω — ένορκος δέ τοῦτο φημι — ἀποφυγεῖν τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ, τὴν τε ἐν βίῳ καὶ τὴν ἐσῶστερον, χωρίζων, ἄπερ ὁ Θεὸς ἤνωσε, καὶ οὕτω τὴν καλὴν συζυγίαν ἀχρεῶν, δι' ἧς τὸ κατ' εὐλογίαν θεῖαν σπέρμα τὸν βίον πληθύνειν τέτακται.

ις. Ὁ δὲ με οὐδὲν ἕλαττον ἐκτῆκει, καὶ τῆς ἐν ἐμοὶ ζωῆς παρατρῶγει, καὶ ὑφέρπον οὐ μόνον ἐκμυζῶ καὶ βδάλλει τοῦ ζωϊκοῦ αἵματος, ἀλλὰ καὶ μικροῦ διασπαράσσει με, τὰ προαύλια, εἴτε προτεμενίσματα τῶν γάμων εἰσὶ, τὰ τῶν συζυγιῶν πρωτόλεια. Ἔθους γὰρ ἐνταῦθα τεταγμένου σεβασμίου, ἐπιβλέπεσθαι τὰ πρὸ τῶν γάμων, καὶ ἱερῶς ἐκλογίζεσθαι, ὡς ὀρθὰ μὲν ὄντα εὐδοῦσθαι τῇ παραχωρήσει, ἐστρεβλωμένα δὲ γε ἀποκωλύεσθαι, εἰσὶ τινες, οἱ βέυματι κατακυλιόμενοι ἐφέσεως ἰδιοβόρῳθου, εἰς ἀτοπίας βάραθρον τοὺς μὲν ἐπιτηρητὰς παρωθοῦνται, ἀφιέντες μελετῶν καὶ μάτην σκέπτεσθαι: αὐτοὶ δὲ βιδάζουσι τοὺς ἐραστὰς ὥστε καὶ ἀγαλαῖα ζῶα, οἷς οὔτε λόγος, οὔτε νομος, οὔτε τρόπος ἀνθρωπικός.

ιζ. Καὶ εἶδον ἐγὼ πρὸ βραχέων συμπολίτας ἐμοὺς τῶν ἐνταῦθα τολμήσαντας ἀνομίαν, ἣν οὐπω μέχρι καὶ τῆμερον οὔτε εἶδον, οὔτε μὴν ἄλλως ἔμαθον οὔτε ἐν τοῖς ὧδε, οὔδὲ μὴν ἀλλαχοῦ. Διαλαβόντες γὰρ ἄνδρα τιὰ καὶ γυναῖκα λογομαχομένους, εἰ ἐλλογητέοι ἔσονται, ὑπεξήγαγον οὐ μακρὰν τῆς πόλεως, καὶ ἀπατήσαντες ἀπλοῦν ἱερέα καὶ ἀθεῶν τὰ εἰς γνῶσιν, ἔκλεψαν τὴν θεῖαν εὐλογίαν, καὶ συνέξουζαν ζῶα ταῦτα Θεοῦ δίχα καὶ ζυγοῦ τοῦ συνήθους καὶ ζυγοδέσμου κανονικοῦ. Οὕτω γὰρ καὶ ἐγὼ καλεῖν ἐθέλω τὰ γραπτὰ τυπώματα, δι' ὧν συνδεσμοῦνται γαμικῶς ἄνθρωποι. Ὡς δὲ εἰς γνῶσιν ἤλθον ἐμοὶ ταῦτα, τῷ τάχα τοῖς τοιοῦτοις ἐπιστατοῦντι ζευγαρίοις, καὶ ἐμὲ μπάμην τὴν ζευξίην, ὧμοι τῆς ἀναιδεῖας! ἧς ἐπειράθην ἐκ φάσλων ζευγλατῶν. Ἐγκραγόντες γὰρ πρὸς θράσος, καὶ οὐδὲ ἀπειλήσασθαι κατοκνήσαντες, εἴτα καὶ θεσμοθεσίαν νεαρὰν ἐξεφώνησαν οἱ καινοὶ κανονισταὶ, ὅτι « Καὶ ἀπαξ καὶ δις κοπιάσαντες, καὶ τὸν ἱερολόγον μὴ ὑπακούοντα ἐξευρηκότες, ἀπηρητήσαμεν ἄλλως, ἔπερ ἠθέλομεν, « ὁμοῖόν τι φάμενοι, ὡς ἐὰν εἶπον, ὅτι « Φυρασάμενοι ξύμην, καὶ ἀρτοποιήσαντες, εἴτα κλιδάνω περιτετυχηκότες οὐκ ἀρέσκοντι, μετεπηδήσαμεν εἰς ἕτερον. » Ἄνθρωποι οὗτοι κλιδάνου πυρὸς ψαλμικοῦ ἕξιοι. Οἱ δὲ καὶ τι χεῖρον πολλῶ συνῆπταισαν, μενοῦν γε ἄθεσμον εἰς τὸ παράπαν. Πρωτὴ μὲν γὰρ ἡ μνηστεία ἐτελείσθη, αὐθαρῶν δὲ καὶ ὁ γάμος ἐγκρυφιασθεὶς ἐπληρώθη. Τοῦτο δὲ τὸ ἀποτρόπαιον οὕτως αὐτοῖς ἠρπάγη, τὰ τῆς ὥρας: οὕτω κατὰ τῶν κανόνων σπουδάσαντες, ἔστησαν πρὸ τῆς πόλεως τρόπαιον: οὕτω κατὰ τῆς βασιλικῆς νεαρᾶς ἐνεανεύσαντο σπεύσαντες, καὶ ἐτάχυναν τὴν ἀμαρτίαν, μὴ καὶ φθάσας ὁ κανὼν ἀντιπράξη αὐτοῦ. Καὶ ἔδοξαν μὲν οἱ ἔλεινοιὶ κρυβῆναι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τοῦ καὶ εἰς ἄβυσσον αὐτῆν, καὶ εἴ τί που κατωτέρω, τῷ βλέμματι ἐμβαθύνοντος: καὶ λαθεῖν τὸν ἀλάθητον ἐνόμισαν ὀφθαλμόν. Ὁ δὲ προκύπτων ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ εἶδε καὶ βλέπει καὶ ἀγανακτεῖ.

ιη'. Καὶ τὸ ἐφεξῆς ὀκνῶ λέγειν. Ὁ δὲ με μικροῦ παρῆδραμεν· ἐκεγχόμενος ὁ ἐν τῷ τοιοῦτῳ κακῷ θερμότερος τοῦ κόσμου ἀνθρώπος, καὶ ὑπὸ τῶν περιεστώτων τῆς ἐκκλησίας τέκνων ἀγγόμενος εἰς ποίγμα, διαλογικὸν ἐξανοίγει τὸ στόμα εἰς χάσμα καὶ πλατὺ καὶ βαθύ. Καὶ κατὰ θυμομαχίαν ἀνατείνας τὴν χεῖρα, καὶ τῇ μὲν δακτύλῳ ἀψάμενος τοῦ κάτω στοιχείου τῶν οδόντων, τῇ δὲ ἑτέρᾳ τοῦ ὑπερκειμένου, καὶ μύζων βαρῦ, ἐνεδείκνυτο ἐθέλειν σχίσαι, καὶ οὕτως ἀνευρῆναι τὸν ἄνω λάκκον εἰς πλεόν τοῦ φυσικοῦ, ἵνα ἔξη ποταμούς ἐκείθεν ἐξερευγεσθαι ἀμαρτημάτων παπαδικῶν. Καὶ εἰς τοσοῦτον ἐδεικτικῶς αἰνιξάμενος, εἶτα συνέκλεισε μὲν τὰς τῆς βλασφημίας πύλας. Ἐξουδένωσε δὲ ὁ μέγας ἄνθρωπος τὸ ταπεινὸν τοῦ Θεοῦ λάθος, ἀλαζονευσάμενος διαβρῆθην, ὡς εἶ μὴ ὁ δοῦξ ἤθροισεν οὐκ ἂν οὐδὲ λατῆξίωσεν εἰς ὄψιν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἐλθεῖν. Οὕτως κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ὑψηλὸς, ὁ πρὸς ἀκριβείαν οὐκ εὐάνωμος ἄνθρωπος, οὕτως περιφανῆς ὁ μέχρι τότε ἡμῖν ἀφανής.

ιβ'. Οὕτως οἱ τοῦ Θεοῦ δοκοῦντες εἶναι ἀγαπῶσι τοὺς ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ· οὕτως ἡ ἀγάπη νοθεύεται, οὕτως ἡ Ἐκκλησία τιμᾶται παρὰ τοῖς ἐν ἡμῖν δογματικοῖς, οἳ τὴν μὲν Ἐκκλησίαν τιμᾶν αὐχοῦσι καὶ εἰσεσθαι, καὶ πρὸς αὐτῆς εἶναι, καὶ ἐτοιμῶς ἔχειν ὑπεραποθησκειν αὐτῆς, τοὺς δὲ ἐκκλησιαστικούς παρανοοῦντες ὡσεὶ καὶ οὐθὲν, συνεξουθενοῦσι καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά, φιλοσοφοῦντες, ὡς ἀπροσδεῖς μὲν πάντων τῶν ἐπὶ γῆς· ἐπὶ γῆς δὲ καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ καὶ τὰ κατ' αὐτούς. Τί γοῦν ἀξιώσιον λόγου, φασίν, ἀνθρώπου καὶ πράγματα ἐκκλησιῶν, ὧν ἀνθρώπων καὶ ὧν πραγμάτων οὐ προσδέεται ὁ Θεός; Ὡς γθαμαλοὶ οὔτοι φιλόσοφοι, ὡς ἰδιῶται, ὡς ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ, καὶ μηδὲν ὑγιές! Εἶτα πόλεις μὲν καὶ νῆες κατὰ τὸν εἰπόντα οὐδὲν εἶσιν, ἱερῆμοι ἀνδρῶν οὕσαι τῶν κατ' αὐτάς· ναὸς καὶ Ἐκκλησία Θεοῦ ἀπροσλόγητα κατὰ τὸν θεῖον κληρον καὶ τὰ κατ' αὐτούς πράγματα.

κ'. Καὶ σὺ μὲν, ὦ κατάσοφιστὰ τοῦ γάμου προσλογίζῃ σαυτὸν τῷ οἴκῳ σου, καὶ τὸ πᾶν ἐν αὐτῷ συλλέγεις εἶναι· καὶ ἀληθῶς λέγεις. Καὶ τὸν μὲν βαλόντα λίθον κατὰ τοῦ τοίχου, τοῦ σοὶ διαφέροντος, ὀλίγα μέμνη· τὸν δὲ κατὰ σοῦ τὴν βολὴν τολμήσαντα κρίνεις καὶ κατακρίνεις. Ἡμᾶς δὲ, τὴν Ἐκκλησίαν, τὸν Θεὸν ἀποστρεφείς τοῦ τοιοῦτου δικαίου· καὶ τὴν Ἐκκλησίαν σεμνύνων οἷς λέγεις, περιυδρίζεις τὴν αὐτὴν οἷς πράττεις, σεπτὸν μὲν εἶναι τὴν Ἐκκλησίαν βητορεύων, οὐ τοιοῦτον δὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸν φῶλον. Ἄγνοεῖς ἄρα, ὅτι ποτὲ ἐστὶν Ἐκκλησία. Οὐ νοεῖν μοι δοκεῖς, ὡς ἕτερον μὲν τοι ὁ ναὸς πρὸς γε ἀκριβολογίαν, ἕτερον δὲ ἡ Ἐκκλησία. Ὁ μὲν γὰρ κτισμὰ τεχνικόν, ἀφωρισμένον τῷ Θεῷ· ἡ δὲ σύγκλητος ἱερά κλητοὶ Θεῷ ἄνδρες, πρόβατα καλούμενα Θεῷ κατ' ὄνομα. Ἐλεοῦμεν τοὺς κατὰ σὲ νοοῦντας ἀνθρώποις, οἰκτεροῦμεν τῆς ἐλαφρίας, θυμαζόμεν τῆς ἀκαίρου πεισμονῆς, μεμφομέθα οἷς λυπεῖς τὸν Θεόν.

κα'. Οὐ μὴν ἀλλὰ οὕτως οἱ ἀμαθεῖς τὴν ἀγαπὴν ψεύδονται. Ἄλλ' ἡμεῖς τοῖς εἰδόσιν, ὁποῖόν τι

18. Jam ulteriora me piget dicere. Quod autem me fere præterit: convictus, hic in hujusmodi malo calidior quam decet hominem, et a pueris ecclesiam circumstantibus ad suffocationem pœne compressus, os rationabile dilatabat in aperturam largam ac profundam; et certatim manus extendens, una quidem cum digito inferiorem dentium ordinem, alia vero superiorem tangens, monstrabat se findere velle sicque plusquam naturaliter, superiorem ampliari lacum, ut enormium peccatorum exinde fluvios evomere posset. Et sic ænigmatis interpretatione facta, protinus quidem blasphemie januas occlusit. Contempsit autem hic magnus homo humilem Dei sortem, manifeste jactitans se nisi dux coegisset, coram ecclesiasticis sistere vix dignaturum fuisse. Sic adversus Ecclesiam excelsus, hic non accurate pulchri nominis fuit homo; sic conspicuus, hic nobis hucusque obscurus.

19. Sic qui Dei videntur esse, diligunt eos qui Dei vere sunt; sic adulteratur charitas; sic Ecclesia honoratur a nostris dogmaticis, qui se gloriantur quidem Ecclesiam honorare ac venerari, et ad eam pertinere, et ad moriendum pro ea paratos esse, ecclesiasticos autem pro nihilo existimantes, etiam ecclesiastica nihili ducunt philosophice jactitantes omnibus que sunt super terram opus non esse: super terram autem esse et ecclesiasticos et ecclesiastica. Quid igitur, inquit, haberetur ratio de hominibus et de rebus ecclesiarum, quibus hominibus quibusque rebus non indiget Deus? o abjecti philosophi! o idiotæ! o insentati gravesque corde, nihil sani habentes! Deinceps urbes et naves juxta loquentem nihil sunt, absque hominibus in eis existentibus: templum et Ecclesia Dei, quoad divinum clerum et ea que spectant ad eos res sunt supervacue!

20. Et tu quidem, nuptiarum inimice, teipsum annumeras cum domo tua, totumque in ea esse concludis; et verum dicis. Et illum quidem qui jactat lapides contra murum, ad te pertinentem, paululum increpas: illum vero qui contra te ipsum jacuerit, judicas et condemnas. Nos autem, Ecclesiam, Deum tali justitia privas: et Ecclesiam honorans verbis, actibus injuriosis tractas, venerabilem esse quidem dictitans Ecclesiam, non autem similiter ecclesiasticam tribum. Ignoras ergo quid tandem sit Ecclesia. Haud cogitare mihi videris, aliud quidem, ut proprie loquamur, templum, aliud autem Ecclesiam. Illud quidem enim est artificiosa constructio, Deo separata; illa vero sacer cœtus, homines Dei vocati, oves Dei nomine dictæ. Nos miseremus et illorum qui juxta te sentiunt, homo; miseremus levitatis, miramur inopportunam præsumptionem; ea quibus contristas Deum, vituperamus.

21. Non secus ignari charitatem mentiuntur. Sed nos scientibus quale sit bonum. ecce propo-

suimus eam negotiationis modo commodantes, ut antea dictum fuit, ut per illam et vos locupletemini nobisque commodum afferatis, eam quæ ex Deo est examinantes et velut ipsius boni mensarii probantes, deinde cum ea quæ ex dæmone est comparantes, et hanc quidem declinantes, divinam vero probantes. Quemadmodum enim nulla est communio luci ad tenebras, ita nec charitati quæ secundum optimum Dominum est, ad eam quæ ex pessimo dæmone venit.

22. Proposito ergo vobis ad fœnus charitatis, bono aureo, pœne dixerim, solis simili, adjiciam in parem utilitatem etiam cæteras hujusmodi materias, quas in sinu collocantes et sicut fas est commutantes, salutaria pereas etiam lucrificietis. Non habeo vero contendere, nec me præbere cautionem, quod habeam numisma vobis offerre numismate charitatis septuplum purgato pretiosius ac pulchrius. Omnia enim, quæcumque vobis ad accipiendum proponam tali auro commista sunt. Licet sœnea videantur esse quædam propositorum, attamen et ipsa charitatis auro commiscuntur, et ideo splendidam habent dignitatem.

23. Habetis dein a nobis et aliud talentum conducens ad misericordiam, et hanc ante alios erga me. Non enim essetis misericordes, si quidem seniore, alicubi repertum, egenum, mendicantem miseremini, non tantum simpliciter, sed ad communicationem, eamque largam, cum animæ voluntas compuncta est; me autem decrepitem seniore, omnis quidem virtutis expertem, non autem qui misericordiam consequatur indignum, modis omnibus tribulatis, non reputantes, quod in quantum mihi minimo non facitis aliquid boni, nec Deo facitis. Et sic quidem miserandum mei, vestri supplicis, et gratuiti ministri, in eis primo quibus oportet, licet alias incommodi, in his quibus a me non possibilia ministeria requiruntur. Deinde cæteros quoque miseremini fratres, quantum possibile est, propter Dei amorem. Hinc etiam talento superimponens solatium in mœroribus cum aliquis frater insolabilis est, in eis quæ me respiciunt aliquid similis efflagito; et ego quidem, Deo præstante, talibus solatiis dives sum.

24. Sunt tamen aliqui mensurabiles, de quibus contra male habeo, spinæ illi nobis acutæ, divinum pratum sterile reddentes, amaritudo mellis consociata, acetum quo spiritualis humor fractibus sibi competentibus orbat. Hi sese felices esse crederent, si nos moreremur, ipsique cœlo se propinquasse volatu putarent, si nos Tartarus haberet. Ad quos ipse dicerem, non ipsis fore lausta, si quæ contra nos vovent perficerentur. Ardenter enim exoptant malum videre super nos irruens et statim ipsos morte præcipitandos: quod utinam non videant! sed detur et nos et ipsos vivere, ut ipsi quidem percutiant ac vulnerent, ut nunc lætenter faciunt, in vanum, nos cum autem admira-

ἀγαθόν ἐστίν, ἰδοὺ παρατιθέαμεν αὐτὴν ἐκδανείζοντες πραγματευτικῶς, ὡς ἀνόπιν λελάληται, ἵνα δι' αὐτῆς καὶ ὑμεῖς πλουτισθῆτε, καὶ ἡμᾶς προσοφελήσῃτε, βασανίσαντες ταύτην τὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς αὐτοῦ τραπέζῃται ἀγαθοὶ δοκιμάσαντες, εἶτα καὶ ἀντιπαρθέντες τὸ δαιμονιώδει, καὶ αὐτὴν μὲν παρεκκλίναντες, τὴν δὲ θεῖαν ἐγκολπωσάμενοι· ὅτι μηδεμίαν κοινωνίαν, ὡς περ οὐδὲ φωτὶ πρὸς σκότος, οὕτως οὐδὲ ἀγάπῃ, τῇ κατὰ τὸν πανάγαθον Κύριον, πρὸς τὴν τοῦ παγκράτου δαίμονος.

κβ'. Προβεβλημένου γοῦν ὑμῖν εἰς δάνος τοῦ κατὰ τὴν ἀγάπην καλοῦ, τοῦ χρυσέου, ἐγγὺς δὲ εἶπεῖν δι' αὐτὸν καὶ ἡλιώδους, προσθήσω εἰς ὁμοίον χρέος καὶ λοιπὰς τοιαύτας ὕλας, ἅς ὑπὸ κόλπῳ θεμενοῖ καὶ καταλλάξαντες. ὡς χρεῶν, κερθανείτε καὶ δι' αὐτῶν τὰ σωτήρια. Οὐκ ἔχω δὲ ἀπισχυρίσασθαι, οὐδὲ ἐγγυήσασθαι ἑμαυτὸν, ὡς εὐπορῶ κάλλιόν τι καὶ δοκιμώτερον ἀναθεῖναι νόμισμα ὑμῖν τοῦ κατὰ τὴν ἀγάπην ἑπταπλασίως κεκαθαρισμένου. Πάντα γὰρ ῥησά ὑμῖν παραθῶμαι εἰς ἀνάληψιν, χρυσῶν τοιοῦτων συνανακίκρανται· κἄν εἰ καὶ χάλκω δοκίμων εἶναι τινὰ τῶν παρατεθησομένων, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ χρυσῶ ἀναμικταὶ ἀγαπητικῶ, καὶ διὰ τοῦτο σεμνότητά ἔχει προλάμπουσαν.

κγ'. Ἐχετε δὲ ἐξ ἡμῶν καὶ ἄλλο τάλαντον παραγγέλλον εἰς ἔλεον, καὶ αὐτὸν πρό γε τῶν ἄλλων εἰς ἐμέ. Εἴητε γὰρ ἂν οὐκ ἐλεήμονες, εἴπερ γέροντα μὲν, εἴ που τύχοι, πτωχὸν, μεταιτήσαντα ἰκαίματα, καὶ οὐχ ἄπλως, ἀλλὰ καὶ εἰς μετάδοσιν, καὶ αὐτὴν ἀδρᾶν, ὅτε κατανυγῇ τὸ βουλούμενον τῆς ψυχῆς. Ἐμὲ δὲ σαπρὸν γέροντα, πτωχεύοντα μὲν ἀρετῆς ἀπάσης, οὐκ ἀνάξιον δὲ οἴκτου τυγχάνειν, θλίβετα πολυτρόπως, οὐκ ἐνθυμούμενοι, ὅτι, ἐφ' ὅσον ἐμοὶ ἐλαχίστων ὄντι οὐ ποιεῖτέ τι ἀγαθόν, οὐδὲ τῷ Θεῷ ποιεῖτε. Καὶ οὕτω μὲν ἐλεητέον πρῶτον ἐμὲ, τὸν ὑμῶν εὐχέτην καὶ ἄμισθον ὑπουργόν, ἐφ' οἷς ἐστὶ χρεῶν, εἰ καὶ ἄλλως δύσχρηστον, ἐν οἷς ἀπαιτοῦμαι τὰ μὴ πρὸς ἰσχύος δουλεύματα· εἶτα συνελεῖτε καὶ τοὺς λοιποὺς ἀδελφοὺς, εἰς ὅσον ἐστὶ δύναμις, διὰ ἀγάπην Θεοῦ. Τοῦτω τῷ τάλαντῳ προσεπιφορτίζων καὶ « τὸ ἐν λύκαις παρήγορον, » ὅτε τις ἀδελφὸς ἀπαράκλητος εἴη, ποτινῶμαι εἰς τι ὁμοίον καὶ ὑπὲρ τῶν κατ' ἐμέ· καὶ πλουτῶ μὲν ἐγὼ, Θεοῦ διδόντος, παραρηγοῖαις τοιαύταις.

κδ'. Εἰσὶ δὲ ὁμοῦς τινὲς μετρητοὶ, ἐφ' οἷς δυστυχῶ τὸ ἀνάγκη, ἀκινῆσαι ἡμῖν αὐτοὶ ὀξείαι, ἀχρεοῦσαι θεῖον λειμῶνα, πικρὰ παρεγγυμιζομένη μέλιτι, ὀξυμῆ, δι' ἧς τὸ πνευματικὸν ὕγρον ἀποστειροῦται τὰ εἰς καρπογονίαν αὐτῷ πρέπουσαν· οἱ καὶ εὐδαιμονίην δόξαιεν ἂν, εἴπερ ἡμεῖς θανούμεθα, καὶ αὐτῷ ὀρανῶ πελάσαι νομιούσιν ἀναπατάμενοι, ἐὰν ὁ Τάρταρος ἡμᾶς ἔξει. Πρὸς οὓς εἴποιμι ἂν αὐτὸς, οὐ καλὰ γενέσθαι σφίσι, ἐὰν αἱ καθ' ἡμῶν αὐτοῖς ἀποτελεσθῶσιν εὐχαί. Ἀρῶνται γὰρ που ἐνθέρμως ἰδεῖν κακὸν ἐλθόν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ αὐτίκα θανάτῳ κατενεχθῆναι αὐτούς· ὅπερ μὴ ἴδοιεν. Ἀλλὰ γίνετο ζῆν καὶ ἡμᾶς καὶ αὐτοὺς, ἵνα βάλλωσι μὲν αἰετοὶ καὶ τερρώσκωσιν, ὡς νῦν ποιῶσι χαιρόντες, ἐν κνωῖς, ἡμεῖς δὲ θαν-

μαζώμεθα, οἷς τε ἀβλήτοι μένομεν καὶ ἀνούτατοι, καὶ οἷς κερθαίνομεν δι' ὑπομονῆς. Προσθήσω δι' ὅτι καὶ παραμυθούμεθα, θεωροῦντες τὴν κατ' αὐτοὺς ἀδράνεια, ἔτι δὲ καὶ εἴ πως ὀψέ ποτε χρόνου ὁ μέγιστος τῶν ψυχῶν ἱατρὸς δοίη ἀναφρονῆσαι αὐτοὺς, καὶ οὕτως ἀποκαταστήναι εἰς σωτηρίαν· ἥς εἴπερ ἐλπίδα φοροῦσιν, οὕτω ζῶντες, ὡς ἄρτι βιοῦσι, ματαιάζουσιν οἱ πτωχοί, καὶ εἰς κενὸν ἐλπιδοκοπούμενοι πεποιθασιν εἰς ἀβολοὺς μεταδόσεως, εἴ τινα που καὶ ἐλεήσοῦσι, ὡς ἐκεῖθεν κερδήσαιτε τὰ σωτήρια.

κ'. Καὶ τοῦτο μὲν οὕτω μοι τῷ τέως προκεισθῶ. Ἰδοὺ δὲ καὶ ἄλλο τάλαντον εὐχρηστον καὶ φίλον Χριστῷ τῷ θεῷ προχειρίζομαι ὑμῖν· τὸ δὲ ἐστὶ « τὸ ἐν τῇ κατὰ τὸν βίον ἀναστροφῇ εὐδιάκριτον, » ᾧ συναναφανίσται αὐτίκῃ καὶ τὸ « συγγνωμονικόν. » Ἀμήχανον γὰρ θάτερον θατέρου δίχρα συνίστασθαι. Μεταχειρίσεσθε δὲ καὶ αὐτὰ τεχνικῶς τοιοῦτῃ κανόνι. Λογίσασθε, ὦ ἀδελφοί, ὅτι οὐ πᾶς ὁ προσκόπτων ἐν ὀδῷ φέγεται. Ἄλλ' ὁ μὲν ἀλλαχοῦ πλανώμενος τὸν ὀφθαλμοῦς, καὶ πάσχων διὰ τοῦτο πρόσκομμα, σκώπεται· ὁ δὲ διὰ τὸ ἀρισφαλὲς τῆς ὁδοῦ σκαμβεύσας οὐ πάνυ ἂν ψεχθῆι, ἀλλὰ συγγνωμονηθεῖ παρὰ γε τοῖς ὀρθῶς διακρίνουσιν. Οὗτος ὁ λόγος ὁ βραχύς, αὕτη ἡ εὐσύννοπος παραβολή, τοῦτο τὸ ἐπερίγραπτον ἐπιχειρήμα ἔχει· ὀδηγεῖν ὑμᾶς εἰς τὸ εὖ διακρίνειν καὶ αὐτίκα συγγνωμονεῖν, ὅποι χρεῶν. Ὁμοίῳ γὰρ τρόπῳ καὶ ὁ κατὰ βίον ἄνθρωπος οὐκ ἀεὶ μακάριος ἐστὶ, ὡς ἕμωμος ἐν ὀδῷ, καὶ κατὰ νόμον τὸν Κυριακὸν πορευόμενος· ἀλλ' ἔστιν οὐ καὶ σφαλὲς ὀκλάσει, καὶ προσκῶπει, καὶ που καὶ πεσεῖται. Καὶ οὐα εὐθύς ὁ διακριτικὸς ἄνθρωπος καὶ οὕτω συνετὸς ἐπεμνησθήσει τῷ πεπτωκότι, καὶ ὕλην ἐπιτιμήσεων ἐπιφορήσει κειμένῳ, καὶ καταθάψει αὐτόν· διατιθήσει δὲ, τῷ παθήματι κανονίσας, πνεύματι σοφίας καὶ συνέσεως· καὶ διερευνησεται τὸ αἴτιον, παραμετρήσας αὐτὸ ποιότητι προσώπου καὶ βίου τοῦ κατ' αὐτόν, καὶ τύχῃ, καὶ περιπετείᾳ καιροῦ, καὶ ἄλλω τὰς ἕλαις, αἷς ὁ βιωτικὸς ὑπόκειται ἄνθρωπος· καὶ σταθμισάμενος, εἰ μὲν τοῦ κόσμου ἐστὶ καὶ δικῆς πρόσταται μεταχειριεῖται μὲν τὸ πρᾶγμα, ὡς ὁ νόμος εὐθύνει. Οὐκ ἐστὶ δὲ ἕκως οὐκ ἐπιεικέσεται καὶ αὐτὸς ὡς οἶόν τε, εἴ γε Χριστιανὸς ἐστὶ, καὶ ἐλληνίζει τὰ εἰς καλοῦθειαν, οὐ μὴν πρὸς βαρβαρικὴν θηριωδίαν πίπλασται.

κ'. Καὶ οὕτω μὲν, ἐὰν ἡ δίαίτια προβαίη κοσμικώτερον· ἐὰν δὲ κατὰ πνεῦμα, οὐκ ἂν ἐγώ' ὄν ἐμαυτὸν πείσω, μὴ οὐχὶ τὸν τοιοῦτον χρῆναι πλεονάζειν ἐν τῷ διακρίνειν καὶ συγγνωμονεῖν, μεθοδεύοντα τὸ πρᾶγμα ἐπιστημονῶς ὡς ὁ Θεὸς ὑποθήσεται· εἰ μὴ ἄρα κατ' αὐτοῦ Θεοῦ τὸ πταίσμα πέφησε. Τότε γὰρ οὔτε διακρίνειν, οὔτε συγγνωμονεῖν δέδοται. Καὶ μὴν καὶ ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἔχει παβήσιαν ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἡ διάκρισις καὶ ἡ ἐπ' αὐτῇ συγγνώμη, ὡς ὁ κατὰ πνεῦμα ἐπιστημοναρχῶν εὐμεθόδως τεχνάται. Ἢ τί ἄλλο τὸ Ἑβραϊκὸν φύλον ἀφῆκε τῇ Χριστιανικῇ πολιτείᾳ, καὶ συμπαροικεῖν, καὶ ἐλέως τυγχάνειν, καὶ τρόπον τινὰ συζῆν; οἷς θρησκείαν ἀφίστασι, ὡς αὐτῷ φίλον, καὶ τῶν ἀναγκαιῶν πάντων μετέχειν, τῶν μὲν ἀφθόνως, τῶν δὲ ἐφ' ὅσον ἔξεισι. Καὶ μὴν διακρίσεως μὴ προὔπουσας,

tione aspiciamur quomodo maneamus inviolabiles et invulnerati, quomodo et fructum per patientiam feramus. Adjiciam autem quod consolamur, considerantes eorum fragilitatem sperantesque ut si Deus aliquando, maxime animarum medicus, eos respicere concedat, ita restituantur ad salutem: cujus etsi spem in se ferant, sic viventes ut nunc vivunt, eam reddunt inutilem miseri, et vana spes decepti, frustra retributionis denarios sperant, si cujus forte misereantur, tanquam exinde salutaria lucrantes.

25. Et istud quidem sic mihi usque huc obversetur. Ecce vero insuper talentum aliud utile charumque Christo Deo vobis propono. Hoc est « in vitæ conversatione bono esse judicio, » cui statim connexum apparet esse indulgentem. Impossibile namque est unum absque alio subsistere. Hæc autem artificiose tali regula comprehendetis: Considerate, fratres, quod non omnis qui cadit in via, reprehenditur. Sed ille quidem passim oculis errans et scandalum ideo passus irridetur: ille vero qui propter viæ lubricum vacillasset, non prorsus increparetur, sed a recte judicantibus cum indulgentia judicaretur. Iste brevis sermo, ista comprehensibilis parabola, hæc circumcisa argumentatio vos ad bene judicandum, et statim ubi oportet, ignoscendum facile ducet. Simili namque modo per vitam homo non semper felix erit, tanquam irreprehensibilis in via, juxtaque Dominicam legem ambulans, sed erit ubi quassatus fleetet, et offendet, imo cadet. Et homo boni judicii sicque prudens non cito lapsus conculcabit et materiam accusationum imponet jacenti et obruet illum, sed moderate judicabit, spiritu sapientiæ et intellectus, de passione discernens, inquitque causam eam dimetiens cum qualitate personæ vitæque illius, cum fortuna circumstantiaque temporis, uno verbo, cum omnibus quibus subjacet homo vivens, et, ponderatis omnibus, rem quidem juxta directionem legis, si ordini justitiæque præsit, administrabit. Non est autem cur non moderanter tractaretur, eo quod ipse sit Christianus, aut quoad venustos mores Græcus, aut in agresti barbarie formatus.

26. Et ita quidem est quando judicium secundum mundum procedit; si vero secundum spiritum fiat non facile crederem non debere talem abundare magis in discernendo vel ignoscendo qui rem juxta scientiam tractabit, prout Deus suggeret, nisi tamen adversus Deum culpa adesse videatur. Tunc enim nec discernere nec ignoscere datum est. Attamen in his similibus plerumque copiam habet discretio et quæ comitatur eam indulgentia, prout qui secundum spiritum in scientia primatum tenet, methodice demonstrat. An est aliud, quod gentem Hebraicam concesserit Christianos regimini cohabitare, misericordiam obtinere, et quodammodo convivere, eo quod cultum exercere permittitur, ut ipsi placitum et omnium necessariorum habere parti-

quantum licet? Et tamen sine discretionē præcedente A et indulgentia sequente non essent apud nos Judicæ tribus, nec mali Christiani, multoque minus athei. Si ergo tales (quot autem millia sunt!) haud inquietos pascit discretio indulgentiaque christiana, cur tandem bonos inter nos fratres, rectos christianos, ab hujusmodi bono duali, hac pia conjugatione, hac in Christo fraternitate, eam dico quæ secundum discretionem atque indulgentiam est, excludimus?

27. Inebriatus est olim posterioris mundi protoparens Noë, sobrietateque abjecta et sui non compos alto somno sepultus, sine decore humi jacuit. Hinc, detectis quæ non oportet, irrisus est non a multis, sed ab uno quodam, cui non conveniebat, et ipso imprudenti. Qui vero sensati, non curiose tentarunt videre quæ non licet: sed etiam in non debito detectum absconderunt. At certe quidem a jacente, cum a vino liberatus est et a Deo ipso qui justissimum est hi benedicti sunt.

28. Jam mihi considerandum est factum isto modo. Inebriatus est magnus ille vir; indecore jacuit, a quodam irrisus est. Excitatus a somno, illum quidem cognovit ac maledixit, non autem illi similes benedixit. Et benedictio multa fuit ac pulchra, et Deus desuper annuens, illum quidem rursus magnum esse permisit, usque ad nunc illustrem et in perpetuum ita futurum. Cæterorum autem quos quidem ille magnus benedixit, sanxit illos manere benedictos dignosque bonæ memoriæ in perpetuum; adversus autem maledictum ipse suffragatus est.

29. Cur ita judicas, Domine? Ebrum castigare negligis. Non autem hoc solum, sed etiam ejus placita complēs; benedictis quidem quos ipse benedixit; maledicendum esse decernis miserum, in quem ille maledictionem injecit. Certe, inquit, et feci sic, et sapientissimo iudicio feci, non tantum huic magnæ adhærens personæ, sed et ipsius bonæ indoli cæterisque dotibus, quæ illum virum justum præstiterunt. Consuetudinem vini non habebat homo: sed tunc primum ad hunc liquorem ex uva, tanquam ex quodam fonte salientem, velut ad aquam accessit: et bibens vinum, tanquam innocuum potum, quod vinum natum est facere, expertus est. Hoc autem cum per œsophagum in mensura descendit, plane quidem cordis lætitiā parit, debilitantem vero torporem producit, cum postquam extra mensuram descendit, exindeque rursus ascendit, occupata hominis arce, tyrannice regnat. Itaque factus est ebrius homo sic semel ex vino sopore captus; sed, licet inebriatus sit, cognomen ex ebrietate proveniens, non ipsi tamen adhæsit. Sic e contrario qui semel aliquid prudenter fecit, non secundum scientiam, sed prorsus inavitus, nec prudens a recte iudicantibus dicitur; neque certe, qui semel aliquando per accidens aliquid ausit virile, viri fortis nomen accepit.

μηδὲ συγγνώμης ἐφεπομένης, οὐκ ἂν ἦσαν παρ' ἡμῖν οὔτε Ἰουδαϊκὰ φῦλα, οὐδὲ μὴν τὰ τῶν κακῶν Χριστιανῶν, τὸ δὲ μείζον οὐδὲ τὰ τῶν ἀβέλων. Εἰ τοίνυν τοὺς τοιοῦτους (μυριοὶ δὲ ἔσσι αὐτοὶ) διακρίσεις βόσκει ἀσκήλους καὶ συγγνώμη Χριστιανικῆ, τί δήποτε τοὺς ἀγαθοὺς ἐν ἡμῖν ἀδελφοὺς, τοὺς ὀρθοὺς Χριστιανοὺς, ἀπάγομεν τῆς τοιαύτης ἀγαθῆς δωάδος, τῆς φιλοθέου συζυγίας, τῆς φιλοχρίστου ἀδελφότητος, λέγω δὴ τῆς κατὰ διακρίσιν καὶ συγγνώμην;

κζ'. Ἐμεθύσθη ποτὲ ὁ τοῦ δευτέρου κόσμου πρόπατωρ Νῶε, καὶ παραλυθεὶς τοῦ νῆφειν ἔκειτο ἀκρατῆς ἑαυτοῦ, καὶ ὑπὸ βαθεῖ θανάτων, σὺχ' εἶχεν οὐδ' εὐσχήμως κείσθαι, ὅτι μηδὲ κατεκλίθη πρὸς θεῖον ἔμφρονα. Κάντεῦθεν παραφῆνας, ἃ μὴ χρεῖων, ἐγελάσθη οὐ πολλοῖς, ἀλλ' ὑφ' ἐνόσ τινος, οὐ μὴ προσῆκε, καὶ αὐτοῦ ἄφρονος. Οἱ μέντοι φρενῶν ἔσω οὔτε περιεργάσαντο ἰδεῖν, ἃ μὴ θέμις· ἀλλὰ καὶ ἐκρυψαν τὸν ἐν οὐ δέοντι ἀκατακάλυπτον. Ἀμέλει καὶ αὐτοὶ μὲν εὐλογήθησαν ὑπὸ τε τοῦ καιμένου, ὅτε γέγονεν ἔξω οἴνου, καὶ ὑπ' αὐτοῦ θεοῦ τοῦ διακριτικωτάτου.

κη'. Καὶ μοι θεωρητέον τὸ πρᾶγμα καὶ οὕτως· Ἐμέθυσεν ἄνθρωπος μέγας ἐκεῖνος, ἡσχημόνησεν, ἐγελάσθη πρὸς τινος. Ἀφρονισθεὶς ἐκεῖνου μὲν κατέρνω καὶ ἐπηράσατο, τοὺς δὲ ἀνομοίους ἐκείνῳ εὐλόγησε. Καὶ ἡ εὐλογία πολλὴ καὶ καλὴ· καὶ ὁ θεὸς ἐπινέυσας ἄνωθεν, ἐκεῖνον μὲν ἀφήκε πάλιν εἶναι μέγαν, περίσποτον ἕως καὶ νῦν, καὶ εἰς αἰῶνι δὲ τοιοῦτον ἐτόμενον· τῶν δὲ λοιπῶν οὐς μὲν ὁ μέγας ἐκεῖνος εὐλόγησεν, ἐκύρωσεν εὐλογητοὺς μένειν καὶ μνήμης ἀγαθῆς ἀξίους εἰς τὸ διηνεκές τοῦ θεοῦ κατηραμένου κατεψήφισατο καὶ αὐτός.

κθ'. Τί οὕτω κρίνεις, ὦ Κύριε; Ἀφῆκας κολάσαι τὸν μεθυστήν. Καὶ οὐ μόνον αὐτό· ἀλλὰ καὶ πληροῖς ἐκεῖνου θελήματα, καὶ εὐλογεῖς μὲν, οὐκ ἂν ἐκεῖνος εὐλόγη· καταρᾶσθαι δὲ κρίνεις τὸν ἐλεινὸν, ᾧ ἐκείτος ἐπέβριψε τὴν ἀράν. «Ναί,» φησί, «καὶ ἐποίησ οὕτω, καὶ σοφωτάτη κρίσει ἐποίησα, οὐ μόνον προσεσηκῶς προσώπῳ ἐκείνῳ μεγάλῳ, ἀλλὰ καὶ τῇ κατ' αὐτὸν ἀγαθῇ ποιότητι καὶ τοῖς λοιποῖς, ὅσα ἐκεῖνον τὸν δίκαιον ἄνδρα περιέστησαν. Οὐκ ἦν ἕθας οἴνου ὁ ἄνθρωπος· ἀλλὰ τότε πρώτως ἐκβλύσαντι τῷ ὕγρῳ τούτῳ, ὅσα καὶ τινος πηγῆς, τῆς σταφυλῆς, προσηνέχθη καθὰ καὶ ὄδατι· καὶ ἐμπῶν τοῦ οἴνου, ἄτε νηφαλίου πόματος, ἐπαθεν, ὅπερ οἴνος οἶδε ποιεῖν. Ποιεῖ δὲ πάντως ἐκεῖνος καρδίας μὲν εὐφροσύνην, ὅτε ἂν καταβαίη διὰ τοῦ οἰσοφάγου σύμμιτρος· κάρων δὲ παραλυτικόν, ὅτε καταβάς μέτρου πέραν, εἶτα ἀναβάς, τυραννήσει, κατασχὼν τὴν ἐν ἀνθρώπῳ ἀκρόπολιν. Οὐκ οὖν μεθυστῆς ἄνθρωπος ὁ οὕτως ἄπαξ ἐαλωκῶς τῇ ἔξ οἴνου καταφορᾷ· ἀλλ' ἐμεθύσθη μὲν, οὐκ ἐνεκάθισε δὲ αὐτῷ ἐντακείσῃ ἢ ἐκ μέθης ὀνομασία. Οὕτως ἐκ τοῦ ἐναντίου οὐδὲ ὁ εἰσάπαξ φρόνιμόν τι ποιήσας μὴ κατὰ ἐπιστήμην, ἀλλ' εἰς τὸ πᾶν ἄκων, φρόνιμος τοῖς ὀρθῶς κρίνουσι λέγεται· οὐδὲ μὴν ὁ ἐς μίαν ποιῆ ἀνδρικόν τι τολμήσας κατὰ τι παραπεισὸν τὴν τοῦ ἀνδρείου κλησιν ἀπηνέγκαστο. Καὶ δικαίῳ δὲ φάκτω ἐπιβαλεῖ ποτε

καὶ ὁ πάντων ἐκδικώτατος, εἰ οὕτω τύχοι. Ἔστι δὲ καὶ παλιν ἄδικος, εἰ μετὰ τὸ ἐν ἐκείνῳ τοῖς προτέροις ἐπιμένει ἀπισχυρίζεται. Καὶ ὁ ἐμὸς δὴ οὗτος Νῶε τὴν ἀρχὴν τῶν οἴνων διασεισθεὶς καὶ ταραχθεὶς μικρὸν ὄσον, καὶ ἀνεσφηλε, καὶ κατασταθεὶς ὡς πέτρα στεφρὰ, οὐκέτι ἐτινάχθη οὐδὲ κατέπεσεν· οὐδὲ κατακαυχῆσατο αὐτοῦ ὁ πρὸς ὥραν ἀνδρικόδ ἐκείνος οἶνος· ἀλλὰ θραυσθεὶς ἐναρέτῳ συμμετρῆφ, οὐκ εἰς δεύτερον Βλαπτικῶς αὐτῷ ἀνεφύη, ἀλλὰ συστατικῶς, ὡς ἡ αὐτοῦ φύσις ἐκ πρώτης καταβολῆς κελευσθεῖσα τέτακται. Διὸ οὕτε εἰς μέθυσον ἐνεγράφη, καὶ τὴν ἐμπνευσθεῖσαν δὲ ἄνωθεν αὐτῷ προφητεῖαν ἐφύλαξεν ἕως καὶ εἰς τέλος, καὶ τοῖς ἐμοῖς προπάτορσιν ἐγγέγραπται.»

λ'. Ὅρπε, ὡ ἀδελφοί, ὅπως αὐτὸς ὁ Θεὸς, ὁ ὑπὲρ πάντας κριτής, ὅτι καὶ ὑπέρθεος, κρίνει, καὶ διακρίνει, καὶ οὕτω διαγιγνώσκει, οὐ πρὸς ἀποτομίαν, ἀλλὰ φιλανθρωπίαν ἐξ ἀγάπης πάντως. Τί δὴ οὖν μὴ καὶ ἡμεῖς, εἰς ὄσον ἐφικτὸν, ἐξομοιούμεθα τῷ τοιοῦτῳ κριτῇ, ἀλλὰ πρὸς ἀπήνειαν καὶ δικάζομεν καὶ ἀποφαινόμεθα, καὶ τὰ πλείω, ἐφ' οἷς οὐτε πρέπει οὐτε ἄλλως χρῆ, πταίομεν πολλάκις; Ἄλλὰ τις περίστασις παρίσταται βοηθοῦσα ἡμῖν, εἰς ἣν ἀποβλέπων ὁ κρίνων δύναται μὴ καταφάσκειν δεινὰ τοῦ ἀδελφοῦ, μηδὲ ἀπηλεγέως αὐτοῦ καταφέρεισθαι. Τί οὐκ ἐνθυμούμεθα οἱ μάτην κατὰ τῶν ὄναιτων πετροβολοῦντες, καὶ τοὺς ἀθώους λιθάζοντες, τὸν φιλανθρωπώτατον ἐκείνον λόγον τοῦ εἰπόντος· «Ὅστις οὐχ ἤμαρτε, βαλέτω λίθον ἐπὶ τὸ ἡμαρτηκὸς πρόσωπον;» Μᾶλλον μὲν οὖν τί τοὺς μηδὲν μηδὲ ὁλως ἡμῖν ἐξαμαρτάνοντας ἐθέλομεν καταχωννύειν λίθοις, οὐτε βλάπτοντες ἐκείνους οὐδὲν, ἀλλὰ στεφάνοις καλλύοντες, εἴτε ὁπομονῆς ἕνεκεν, εἴτε καὶ ὅτι πασχουσι καὶ ὄνειδισμοὺς καὶ τὰ ἄλλα, δι' ὧν μακαρίζεται παρὰ τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις τοιοῦτος ἄνθρωπος;

λα'. Ἐμβαθύνετε οἱ διὰ τοῦ ἱερογραφικοῦ πελάγους ἐντέχνως νηχόμενοι, καὶ δράξαθε διορατικώτερον τῆς ἐννοίας τοῦ εὐαγγελικοῦ ῥήματος τοῦ· «Ὅστις οὐχ ἤμαρτε, βαλέτω λίθον ἐπὶ τὸ ἁμαρτωλὸν πρόσωπον.» Μυστήριον τὸ πρᾶγμα ἐκκλητικὸν ἀληθῶς, καὶ οὐκ ἔστιν ἐξισωθῆναι διάκρισιν ἄλλην πρὸς τὴν ἐνταῦθα προφαινομένην. Καὶ εἰκότως. Θεὸς τε γὰρ ὑπὲρ ἅπαντα καὶ νοῦν καὶ πράγματα, καὶ Θεοῦ διακρίσις ὑπὲρ ἅπασαν. Ἐδέξατο ἐπὶ τοῦ ὤμου ἁμαρτίαν· κἀνταῦθα ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου, ὁ ὑπερκάθαρος, ὁ ὑπέρφωτος, ἵνα ἐλεθῆ τὸ ἁρῶσικον, ὑπὲρ οὗ ἐλάλησεν. «Ὁ μὴ ἁμαρτῶν, φησί, βαλέτω λίθον ἐπ' αὐτήν.» Καὶ πάντως εἶχον ἂν εἰπεῖν οἱ ἀκούοντες αὐθέκαστοι ἐκείνοι κριταί, ὅτι «Ἐάν ὁ μὴ ἁμαρτῶν λίθον ἐγκελεύεται βαλεῖν κατὰ τοῦ πταίσαντος, σὺ δὲ ὡς Θεοῦ υἱὸς ἀναμάρτητος εἶ, ρίψον σὺ πρῶτος λίθον, καὶ φόνευσον τὴν παράνομον.» Εἰδότες δὲ, ὡς ἐμφορᾶεῖ αὐτοῖς τὸ στόμα, ὅπαντήσας αὐτίκα στεφρῶς ἐν τῷ εἶπεν. ὅτι «Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ Θεὸς ὢν ἀναμάρτητος, οὐκ ἐπιβρίπτω λίθον ἐπὶ φόνον, καθὰ οὐδὲ ὀδόντα ἐκβαλῶ ἀντὶ ὀδόντος.

6 Joan. viii, 7.

A Operi vero justo, si casus occurrit, etiam omnium injustissimus manum admovebit. Est autem iterum iniquus, si post illud unum factum, prioribus inhærerere continuat. Et certe meus ille Noe aliquantulum in principio vino concussus ac turbatus, a lapsu resurrexit, et sicut solida petra stabilitus, non amplius vacillavit neque cecidit, nec adversus eum gloria tum est illud ad horam virile vinum, sed commendabili mensura devictum, non secundo fuit ad lapsum, sed ad sustentaculum, sicut ipsius natura juxta primam originem jussa constituta est. Ideo non inter ebrios inscriptus est, sed inspiratum ei desuper prophetiæ donum custodivit, usque ad finem, ac meis cum avis annumeratus est.»

B 30. Videtis, fratres, quomodo Deus ipse, qui super omnes judex est, quia super omnia Deus, judicet, et dicernat, et ita plene cognoscat, non ad duritiem, sed ex charitate prorsus ad humanitatem. Cur igitur et nos, quantum est possibile, non effingimur tali judicii similes, sed ad crudelitatem et judicamus et apparemus, et plerumque, in quæ nec decet nec prorsus oportet, sæpe impingimus? Attamen quædam nobis auxilians præsto est circumstantia, ad quam intuens qui judicat non valet dura loqui contra fratrem neque sæve adversus eum ferri. Cur non in mente revolvimus, nos qui frustra contra insontes lapidem jacimus, et innocentes lapidamus, elementissimum illud verbum dicentis: «Qui sine peccato est vestrum primus in illam lapidem mittat?» Vel potius cur eos qui haudquaquam in nos peccaverunt lapidibus obruere volumus, nihil ipsos lædentes, sed coronis exornantes, sive propter patientiam, sive quia patiuntur opprobria cæteraque, quorum gratia talis homo sanctis in Evangeliiis prædicatur beatus?

C 31. Altius penetrate, qui per hierographicum mare perite navigatis, et aliquid assumite perspicacius ex hujus evangelici sententia verbi: «Qui sine peccato est vestrum primus in illam lapidem mittat.» Hoc vere stupendum est mysterium, nec cum hic relucente comparanda est alia dijudicatio. Et enim merito Deus super omnia, mentem ac res, est, Deique judicium super omne præstat. Illic etiam super humerum peccatum acceperat, qui tollit peccata mundi, qui purissimus, qui lucidissimus est, ut illius personæ pro qua locutus est, miseret. «Qui sine peccato est vestrum primus in illam lapidem mittat.» Omnino dicere potuissent illi qui audiebant severi judices: «Si, qui non peccavit, lapidem jacere jubetur in peccatorem, et tu, velut Dei Filium, sine peccato es; jace tu primus lapidem, et iniquam occide.» Scientes autem illum eo ipsis obturaturum esse, firmiter extemplo respondentem: «En ego Deus, absque peccato, non jacio lapidem ad occisionem, quatenus neo dentem eruo pro dente, nec oculum effodio

pro oculo, sed modo leniori curabo morbum ejus A qui peccavit, quia non ad umbram similis sum vobis, » siluerunt, et incepti pondus sicut et lapis in ipsos recidit. Et ecce vobis Evangelii lapis ipsa margarita, quam ut Evangelii pretiosam, ad lucrum negotiabitur.

ἐπεὶ καὶ λίθου εἶδος τι καὶ ὁ μαργαρος, ὃν ὡς σεσθε.

32. Erat autem ibi victoriosum Salvatoris adversus illos severos judices argumentum a fortiori. « Si enim, inquit, ego qui sine peccato sum, non facio lapidem in peccatricem, neque vos ergo, nec qui vobis sunt similes, quorum nulli sunt sicut ego propter peccatum quod in vobis est, lapidationem excusabit. Ignoscetis autem in judicando sicut nunc ego quidem ipse manifeste coram vobis B incipio dare legem, ego caro factus, ego qui ab æterno pro communi salute tali discretionem usus sum, mei vero apostoli ac præcones, a me suscipientes legem ponent. » Hujusmodi divinum talentum, ad iudicium et indulgentiam pertinens, per quod vobis multum erit lucrum, aliquis diceret, superimmensum, si quis forte super quod est immensum inveniri posset.

33. Sed mihi videtur quod, ut ex iis quæ sub oculis sunt animadverto, plerique sumus inhabiles ad administrandum hujusmodi bonum, ob pusillanimitatem quæ nobis inest, alias autem ob examinis defectum in accidentibus, necnon ob suspicionem ac levitatem; cunctorum enim dicere, et ob invidiam. E talibus enim quibusdam plerumque causis perficitur præjudicium, cujus effectus est implacabilitas C in eis qui non solent etiam ubi non oportet, spiritualiter patrocinari, sed cum severis accusatoribus inveniri. Hi crudeliter exasperati iraque obcæcati, et ideo male videntes, non solum trabes curiose plusquam oportet inquirunt, sed etiam, si quæ forte sit palea fraterna, tanquam in montem Olympicum eam exaggerant. Et ubi sic iudicant, eum qui quomodolibet propter aliquam ex natura necessitatem spuit, injuriose conspuere tenent, et qui simpliciter screat, hostiliter screare, indiscrete ipsi iudicant; unguentorum autem inunctionem pro cæni effusione habent. Non salutavit nos ille quidam transiens: ergo fecit injuriam, aut saltem contemptor est. Obviam factus, non allocutus est, non risit, nec etiam subrisit: ergo nobis inimicus est. Talis hunc et illum benigne suscepit et amplexus est: nostri vero non meminit: ergo hujusmodi hostilis, neo hospitalis, nec affabilis est. Quidam a nobis paululum offensus contra nos loquitur: ergo maledicus et litigiosus et contentiosus. Papas heri percussus a nobis in maxillam, deinde fugæ deditus, et hodie rogatus ut maxillam vertat alteram, retrocedit et renuit præbere maxillas ad accipiendam, nobis plaudentibus et lætantibus ac ridentibus, sonoram alapam: ergo talis homo præscriptionis evangelicæ transgressor est ac memor injuriarum. Loquimur, et audit: ergo dolosus, et ideo attentus

οὐδὲ ὀφθαλμὸν ἐξορύξω ἀντὶ ὀφθαλμοῦ· ἄλλως δὲ ἡπιώτερον θεραπεύσω τὴν νόσον τοῦ πταίσαντος, ὅτι μὴδὲ τῆς σκιάς ἐγὼ εἰμι καθ' ὑμᾶς, » εἰρήνησαν καὶ τὸ τῆς ἀμηχανίας βάρος ὅσα καὶ λίθος ἐβρίβη ἐπ' αὐτούς. Καὶ ἰδοὺ ὑμῖν λίθος οὗτος εὐαγγελίου, θαρσύνω δὲ φάναι ἀσφαλῶς, καὶ μάργαρος, εὐαγγελικὸν πολυτίμητον εἰς κερδαλεότητα ἐμπορευ-

λβ'. Ἦν δὲ ἄρα ἐνταῦθα τὸ νικητικὸν τοῦ Σωτῆρος ἐπιχειρημα κατὰ τῶν ἀσθηρῶν ἐκείνων κριτῶν ἐκ τοῦ μείζονος. « Εἴ γάρ, » φησιν, « ἐγὼ ὁ ἀναμάρτητος οὐ βάλλω λίθον κατὰ τῆς ἀμαρτωλοῦ, οὐδ' ἄρα ὑμεῖς καὶ οἱ καθ' ὑμᾶς. οἱ μὴδένες πρὸς ἐμὲ διὰ τὸ ἐν ὑμῖν ἐφάμαρτον, ποιήσετε τὸ ἐν ἐφέσει λίθασμα· συγγνωμόνησθε δὲ δηλονότι εὐεπιβόλως κατὰ διακρίσιν, ὡς νῦν μὲν ἐγὼ αὐτὸς ὀφθαλμοφανῶς ἐνώπιον ὑμῶν κατάρχομαι νομοδοτεῖν, σαρκόφορος ὢν, ὃ καὶ ἐξ αἰῶνος ταύτην χρώμενος ἐπὶ σωτηρίᾳ κοινῇ· οἱ δὲ ἐμοὶ ἀπόστολοι καὶ κήρυκες ἀπ' ἐμοῦ λάβόντες νομοθετήσουσι, » τοιοῦτον καὶ αὐτοῦ θεῖον τάλοντον, τὸ κατὰ διακρίσιν καὶ συγγνώμην, δι' οὗ πολὺ τὸ κέρδος ὑμῖν ἔσται, εἴ ποί δ' ἂν τις, ὡς καὶ ὑπεράπερον, εἴ τί που ἔστι λογιστεύσασθαι ὑπὲρ τὸ ἄπειρον.

λγ'. Ἀλλὰ δοκῶ μοι, ὡς, ἐξ ὧν βλέπω κατανοῶ, ἄτεργοί ἐσμεν οἱ πολλοὶ μεταχειρίζεσθαι τὸ τοιοῦτον καλὸν διὰ μικροψυχίαν τὴν ἐν ἡμῖν, ἔστι δὲ οὐ καὶ διὰ τὸ ἐν τοῖς συμπιπτουσιν ἀνεξέταστον, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ καχύποπτον καὶ ἑλαθρὸν, ὅκνῳ γὰρ εἰπεῖν, ὡς καὶ διὰ τὸ φθορον. Ἐκ τοιοῦτων γὰρ τινων ὡς τὰ πολλὰ αἰτιῶν ἀποτελεῖται τὸ ἐδιακρίτον, οὗ ἀποτέλεσμα τὸ ἀσύγνωστον παρὰ γε τοῖς μὴ πεφυκόσι καὶ συνηγορεῖν, ἔνθα μὴ χρεῶν, πνευματικῶς, ἀλλ' ἐν ἀποτόμοις κατηγοροῖς αἰεὶ τάττεσθαι· οἱ δεινῶς ἐμπικραινόμενοι, καὶ θυμῷ σκοτούμενοι, καὶ οὕτω παραβλέποντες, οὐ μόνον δοκοῦς πλέον τοῦ δέοντος περιεργάζονται, ἀλλὰ καὶ, εἴ τί που κάρφος ἀδελφικόν, ὡς εἰς ὄρος ὀγκοῦσιν Ὀλύμπιον. Καὶ που δόξαν οὕτω, τὸν μὲν ὀπισθοῦν πτύοντα κατὰ τι ἐπαναγκάζον ἐκ φύσεως λογιζόμενοι καταπτύειν ἐφουριστικῶς, τὸν δὲ ἀπλῶς χρεμψόμενον καταχρέμπεσθαι, ἀδιακρίτως αὐτοὶ κρίνοντες· τὸ δὲ κατασταλάζεσθαι στακτοῖς μύροις εἰς βορβοροῦ ἐπίχυσιν τίθενται. Οὐ προσεκόνησεν ἡμᾶς ὁ δεῖνα παρερχόμενος· ὕβρισεν ἄρα, ἢ ἀλλὰ καταφρονητικῶς διάκειται. Συνητητικῶς οὐ προσφθέγγετο, οὐκ ἐτέλασεν, οὐδὲ γοῦν ἐμειδίασεν· ἐχθρὸς ἄρα ἐστὶν ἡμῖν. Ὁ δεῖνα τόνδε καὶ ἐκείνον φιλοφρονησάμενος καὶ δεξιωσάμενος, ἡμῶν οὐκ ἐμνήσατο· ἀφιλος ἄρα ὁ τοιοῦτος καὶ ἄξενος καὶ οὐκ εὐσπόλητος. Ὁ δεῖνα ἡρέμα παρ' ἡμῶν ὕβριζόμενος ἀντιλαλεῖ· βλάσφημος ἄρα ἐστὶ καὶ ἐριθευτικὸς καὶ φιλόνηκος. Ὁ παπᾶς τυφθεὶς παρ' ἡμῶν ἑναγχος τὴν παρειάν, εἴτε ἐκδραμῶν, καὶ σήμερον ἀπαιτούμενος καὶ τὴν ἐτέραν στρέψαι, ἀνὰ πόδα χωρεῖ, ὀκνῶν φυσᾶν τὰς γνάθους εἰς ὑποδοχὴν ψοφώδους ῥαπίσματος, ἐπὶ κρότῳ καὶ ἡμετέρα χαρᾶ καὶ γέλωτι· παραβίτης ἄρα τῆς εὐαγγελικῆς παραγγελίας ὁ ἄνηρωπος καὶ μνησίκακος. Δαλοῦμεν, καὶ ἀκούει· δόλιος ἄρα, καὶ

διὰ τοῦτο προσεκτικῶς. Ἐγγειροῦμεν ζημιῶν Ἐκκλησίαν (θεσίον γὰρ οὕτω εἰπεῖν), ὃ δὲ ἀντέχεται καὶ ἀνθίσταται· ὄξυς ἄρα καὶ ἀφιλάδελφος καὶ οὐδὲ εὐαγγελικός ἐστιν. Ἡ γὰρ ἂν τῷ θέλοντι λαβεῖν τὸ αὐτοῦ ἱμάτιον καὶ τὸν χιτῶνα προσαπεδύσατο. Καθίζομεν λόγους· ὃ δὲ προορᾶται αὐτούς, καὶ οὕτω διαφυγγάνει τὸν ὄλεθρον. Περιεργος ἄρα καὶ περιενοημένος ἐστίν. Ἀπειλοῦμεν, μορμολυττόμεθα, ἐκφοδοῦμεν· ὃ δὲ περιφρονεῖ, καὶ πού καὶ ἀνταπειλεῖται. Θρασὺς ἄρα ἐστίν. Κατατοξαζόμεθα, σφενδονῶμεν, ἐπαφίμεν αἰγανίας καὶ δόρατα· ὃ δὲ καὶ θωρακίζεται, καὶ πού καὶ σύμμαχον προκαλεῖται τινα. Τολμητίας ἄρα ἐστὶ καὶ ὀχληρὸς. Δικαιολογεῖται συκοφαντούμενος· ἀντιλογικὸς ἄρα ἐστίν. Ἀστράπτομεν κατ' αὐτοῦ· ὃ δὲ μύων τοὺς ὀφθαλμοὺς οὐ δεδίδτεται, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀστραπὴν μηχανᾶται τι αὐτὸς Θεράπευμα ὄψεως· μελετητικὸς ἄρα ἐστὶ καὶ σκεπτικὸς. Ἀκούων δεινὰ πολλάκις, ἴσταται ἐνεὸς ὑπουργὸς ἄρα ἐστὶ καὶ ἐνδόμυχος.

λδ'. Τί φατε, ὦ τοιοῦτοι κριταί; Οὐκ οἴδατε, ὡς ἀδιάκριτά ἐστὶ ταῦτα πάντα, καὶ λογισμοῦ ἀσκέπτου γνωματεύματα, ἐν οἷς οὐδεμία ἐστὶ γνῶσις ἐπιστημονική. Ἄγε δὴ, ἐρωτήσω τοὺς, ὡς εἴρηται, γνωμπευομένους· καὶ, εἰ δύνανται, ἀποκριθῆτωσαν, καὶ ἀθωωσάτωσαν σφᾶς αὐτούς, ἐφ' ἧς ἀδιακρισίας ἀλίσκονται. Ἔστιν, ὦ χρηστοὶ τὴν κρίσιν, εἴτ' οὖν κατάκρισιν, ἀποκωλύσαι τὴν φύσιν τοῦ μὴ ποιεῖν τὸν ἄνθρωπον ἢ πτεῖν ἢ χρέμπεσθαι; Ἐἰ δὲ οὐ κατὰ σοῦ τὸ πάθος, ὦ οὗτος, γίνεσθαι κρίνεις, τοῦτό ἐστὶ τὸ παρὰ σοὶ ἀδιάκριτον, ὡσπερ καὶ τὸ μυρίζεσθαι μὲν διὰ τινος, δοκεῖν δὲ βορβόρω χραίνεσθαι, καὶ τὸ μὴ προσκυνεῖσθαι μὲν πρὸς τινος ἀπλοῦκυομένου, ἐγκρίνειν δὲ αὐτὸ εἰς ὕβριν καὶ παύγιον. Τί δὲ ἀλλὰ ἀνάγκη τῷ ἀνθρώπῳ ἐγκριεῖται ποθεν τοὺς συναντῶντας εἰκῆ καὶ μάτην προσλαλεῖν καὶ προσελθῆν ἄκαιρα; Ὁ δὲ δῶτῃ μὲν διδοὺς, ἀδῶτῃ δὲ μὴ διδοὺς, ἔχει ἂν ποθεν ψόγῳ δικαίον, οὐ μενοῦν, εἴπερ εὐδίακριτον ἔχει διαγνώμην. Μάλιστα μὲν οὖν καὶ διδοὺς τις ἀπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχε, γελασθεῖν ἂν, ὡς ἢ παρὰ τὸ δέον φιλότιμος, ἢ μεταχειριστικός καὶ πραγματωτικός. Τίς δὲ ὑβρίζομενος οὐ λαλήσει πρὸς σωφροσύνην, ἐὰν φρονῆ;

λε'. Ἀλλὰ χρὴ πάντως ἀνέχεσθαι καὶ σιωπᾶν τὸν περιυβριζόμενον, καὶ μάλιστα τὸν παπᾶν (θεοῦ λέγεις ἐνοχῆν), ὡσπερ καὶ τὸν βαπτιζόμενον καὶ ἀλγοῦντα μὴ ἐκκλίπειν τὸν εἰς αὐτὸν πλτμμελοῦντα. Φράξομεν, ὡς οἱ ἀδιάκριτοι βούλονται, τοῖς λαλοῦσι τὰς ἀκοάς, αἷς ἢ φύσις πύλας οὐκ ἐπέθηκεν· ἀλλὰ ζημιούμενοι χαρισίμεθα, ἐλλοχώμενοι δὲ περιπεσοῦμεθα. τοῖς ὀλοθρευταῖς ἐκούσιοι ἐς ὄλεθρον. Καὶ εἴημεν ἂν μωροὶ, οὕτω ποιῶντες, καὶ μεμπτέοι καὶ τοῖς ἀδιακριτοῖς αὐτοῖς, ἐὰν τοιοῦτοι ἀπεκβαίνωμεν, ὡς ἢ ἀναίσθητοι ἢ ἡλίθιοι. Πάσχοντες δὲ ἀπειλὰς καὶ πολέμους, οὐ θωρακισίμεθα, οὐ κατάπρακτοι γενώμεθα, οὐ προσλαβώμεθα καὶ τὴν δυνατὴν ἐπικουρίαν· ἀλλὰ τὰς χεῖρας δέσαντες, καὶ κατακύψαντες, ὃ δὴ λέγεται, εἰς καμάρωμα, ἐκποσοῦμεθα

A Ecclesiam lædere conamur (supponendum est enim ita loqui), ille vero obsistit et adversatur: ergo violentus, et fratrum non amator, et Evangelio contrarius est. Aliter enim volenti rapere pallium ipsius, exuens quoque tunicam, cederet. Insidias ponimus, ipse vero prævidet eas et ita fugit interitum: ergo curiosus et nimis circumspectus est. Minamus, expavescimus, terrificamus; ille vero despiciat aut forte minas minis opponit: ergo ferox est. Arcum tendimus, fundam torqueamus, jaculum et sagittam projicimus, ipse vero throrace munitur et forte quemdam advocat auxiliatorem: ergo audax ac turbulentus. Judicio contendit calumniam passus: ergo contradictor est. Fulguramus adversus illum: ille vero claudens oculos non terretur, sed et post fulgurationem invenit ipse quoddam remedium visus: ergo meditabundus et speculativus est. Sæpe dura audiens, mutus permanet: ergo subdolosus est atque dissimulatus.

34. Quid dicitis, hujusmodi iudices? Non videtis, quod indiscreta sunt hæc omnia, temerariæque cogitationis sententiæ, in quibus nulla est juxta scientiam cognitio. Age ergo, interrogabo istos, ut dicitur, sententiosos. et, si possunt, respondeant, et ab indiscreto iudicio, quo convincuntur, se liberent. Numquid, o boni ad iudicandum, sive potius ad condemnandum, natura prohiberi potest ne faciat hominem vel exspuere vel exscreare? Si vero contra te, o hujusmodi, hanc affectionem fieri iudicas, hoc est a te discretionis defectus, quemadmodum si quis unguenta perfunderetur, crederetur autem inungi cæno; vel si quis simpliciter non saluaret, et iudicaretur ad injuriam et ludum hoc facere. Quænam autem de cætero necessitas homini, sicunde fuerit, cum obviantibus frustra vaneque loquendi, et intempesive ridendi? Qui vero datori dat et non danti non dat, unde justam habere reprehensionem? non certe, siquidem discretivam habet deliberationem. Potissime quidem igitur ille qui daret simpliciter et ut accidit, irridetur, tanquam vel ultra necesse magnificus, vel administrativus, vel negotiosus. Quis autem injuriam passus, non loqueretur cum sapientia, si sapit?

35. Verum oportet omnino patienter sustinere silereque injuriis onustum, et præsertim papam (Dei dicis tolerantiam), quemadmodum ei percussus et afflictus, non effugere peccantem in ipsum, Observabimus, ut temerarii volunt, loquentibus aures, quibus natura portas non imposuit, sed læsi gratias habebimus; insidiis autem circumdati, in manus exterminatorum ultro incidemus ad interitum. At essemus stulti, sic facientes, et illis etiam irridendi temerariis, si tales nos præberemus, ut stupidi vel insani. Sustinentes autem minas et bella, non throrace muniemur, non cataphracti erimus, non potens assumemus auxilium, sed manibus ligatis, et, ut dicitur, in testudinem inclinati, capite excidemus. At reputaremus occi-

sores nostri, vel saltem de nostra ruina sententiam ferentes; calumniator autem ut vera loquens honorifice salutareretur. Res non est omnibus facilis. Non autem alias ex aggredientibus omnimodo custodiemus: sed male audientes, ex necessitate per maledictionem respondebimus, et meretricie, quæ non licent nec conveniunt, garriemus. Sapientium nec istud est, recta ratione dum aliquis dirigitur.

36. Hortor igitur eos qui sine discretionem sunt ut a scribendo iudicandoque, sicut ipsis placet, desistant, contentur autem imitari pictores qui fingunt in accuratos characteres, quos non esse falsos certum est, nec non iudices sedulos ac proinde rectos, ut quoque Deus similibus eos objiciat iudiciis. Quod si conjecturaliter, et secundum quamdam verisimilitudinem, et deductionem ex principiis male cognitis, dispositiones eorum qui nobis noti sunt, modificari volumus, et discretionem ad ignoscendum non afferimus, recedet a nobis quidquid sociale est, quidquid proinde politicum, quidquid amore mutuo fundatum; et tandem oportet unumquemque nostrum, ut cum hominibus non sit, petere solitudinem, cum corvis errare quopiam, aut saltem in mundo non esse, sed trans Oceanum migrare.

37. Et hæc quidem de notioribus qui commune sal gustaverunt et tamen simul nimis extranei devenerunt. Si vero quis nullum principium vel initium cognitionis habens, nec hominis vitam aut virtutes aut opera mala sciens, hominem iudicat, inquisitionem negligit, condemnat, et protinus vult ipsi rationem imponere, ad hujusmodi hominem nullum habeo sermonem, nec modo propositum talentum homini tali subijcio. Ipse enim prorsus est ignarus dijudicandi, nec sensu sanus. Ideo non aliquid lucri faceret mihi, nec per me, meo Domino cujus sum thesaurarius. Verum ipse quidem alium inquirat numularium: ego vero Dei thesaurum exauriam in manus hominem scientium illi adhærere ipsiusque voluntatem facere, non autem intente prosequi iudicium malum, ut etiam donum æstimetur illud divinum ideoque non abijciendum.

38. Habere commendandum vobis et aliud talentum, hoc est jejunii, quod nostrum auspicamur primitivum nutritorem, præclarum germen, quod primus paradisi edidit, cui fortiter inbærentes generis auctores non exinde expulsi fuissent, per quod genus humanum, si velit, huc revertitur. Hoc enim amat in Edein reducere filios Adam, ut ibi cum illis degat, ubi primum constituti sunt; sed præsertim in ipsum cælum, ubi plurimum est ipsi participationis, in quod exaltat eos qui, per ipsius amorem, elevationem ipsi convenientem, id est, cælestem, ambiunt.

39. Ubi enim alibi spiritualis apathia, quam sibi proponit jejunium, nisi in cælo sanctissimisque ordinibus illi degentibus? An enim aliquis putat alium esse jejunii scopum, præterquam in mente

Α τῆς κεφαλῆς. Καὶ λογισθεῖμεν ἂν ἡ αὐτοφόντα, ἢ ἄλλα κατεγνωκότες ἡμῶν αὐτῶν ἀπόλειαν· ὁ δὲ συκοφαντῶν προσκυνηθήσεται ὡς ἀληθῆ λαλῶν. Οὐκ εὐκλον ἄπασι τὸ πρᾶγμα. Οὐ φυλαζόμεθα δὲ καὶ ἕλλως παντοίως ἐκ τῶς κατεπιχειροῦντων· κακῶς δὲ ἀκούοντες ἀντιβλασφημησομεν ἐκ ἀνάγκης, καὶ πορνικῶς φλυαρήσομεν, ἢ μὴ πρέπει καὶ οὐκ ἔξεστι. Φρονούντων οὐδὲ τοῦτο, ἕως ὁρθῶ λογισμῶ τις διοικῆται.

λζ'. Παρακαλῶ οὖν ἀφ᾽ ἑσθαι μὲν τοὺς ἀδισκρίτους τοῦ, ὡς αὐτοῖς δοκεῖ, γράφειν καὶ κρίνειν ἀμιλλᾶσθαι δὲ εἰς ἕσον ἔρχεσθαι καὶ ζωγράφους βᾶπτουσι εἰς ἀκριβεῖς χαρακτῆρας, οὐς οὐκ ἔστι ψευδεπιγράφους εἶναι, καὶ κριταῖς ἐξεταστικοῖς καὶ οὕτως ὀρθοῖς, ἵνα καὶ ὁ θεὸς αὐτοὺς παραβάλλῃ ὁμοίαις κρίσεσιν. Ὡς εἴ γε στοχαστικῶς καὶ κατὰ τινα εἰκοτολογίαν καὶ ὑπόνοιαν ἐκ παρακοῦσματος ἐπιβαλλεῖν ἐθέλομεν ταῖς τῶν γνωρίμων ἡμῶν διαθέσεσι, καὶ οὐ διακρίνομεν, ὡς καὶ συγγνωμονεῖν, οἰχθήσεται ἀπ' ἡμῶν τὸ κοινωνικόν, καὶ οὕτω πολιτικόν, καὶ φιλόλαλλον· καὶ χρῆ τοῦ λοιποῦ ἕκαστον ἡμῶν ἐρημάζειν, ὡς μὴ μετ' ἀνθρώπων εἶναι, ἀλλὰ που κατὰ κοράκων ἀποπλανᾶσθαι, ἢ ἀλλὰ μηδὲ ἐν κόσμῳ εἶναι, ἀλλ' ἐξωκεανίσεσθαι.

λζ'. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν γνωριμωτέρων, οἳ καὶ κοινῶ ἀλὸς ἐγεύσαντο, καὶ ἕλλως ὁμοῦ ἤλθον ξενικώτερον. Εἰ δὲ τις μηδεμίαν ἔχων ἀφορμὴν ἢ ἀρχὴν γνωριμότητος, μηδὲ εἰδὼς ἀνθρώπου ἢ βίον ἢ ἀγαθοπραξίαν ἢ κακὰς ἐνεργείας, κρίνει ἔθροπον, οὐδ' ἠκριβώσατο, καὶ ἀνακρίνει, καὶ ἀστία ἐθέλει καὶ εὐθύναι αὐτῶ ἐπιφέρειν, οὐδεὶς μοι πρὸς τὸν τοιοῦτον λόγος, οὐδὲ τὸ προτεθὲν ἄρτι ταλαντον τῶ τοιοῦτῳ ἀνθρώπῳ προβάλλομαι. Αὐτὸς γὰρ παντῶς ἀμαθὲς διακρίνειν, καὶ οὐδὲ καθαρὸς ἐχέφρων· διὸ οὐδὲ πραγματεύσεται ἂν τι κέρδος ἐμοί, καὶ δι' ἐμοῦ τῶ ἐμῶ Δεσπότη, οὗ θησαυροφύλαξ ἐγώ. Ἄλλ' αὐτὸς μὲν ἐρευνάτω δανειστὴν ἕτερον· ἐγὼ δὲ τὴν γὰζαν τοῦ θεοῦ ἐκκενώσω ἀνθρώποις εἰδόσιν ἐπιστρέφεσθαι αὐτοῦ καὶ ποιεῖν τὸ αὐτοῦ θέλημα, οὐ μὲν βεβηλῶς ἀντέχεσθαι τοῦ καταγνωμονεῖν, ὡς καὶ δῶρον ἡγεῖσθαι αὐτὸ θεῖον καὶ οὕτως ἀναπόδλητον.

λη'. Ἐχω παραθεῖναι ὑμῖν καὶ ἄλλο τάλαντον, τὸν « τῆς νηστείας, » ἢ ἐναρχόμεθα τῆς ἀρχεγόνου ἡμῶν τιβηνοῦ, τοῦ καλοῦ βλαστήματος, ὃ πρῶτος ὁ παράδεισος ἐξέφυσε, οὐπερ οἱ γενάρχαι ἀντεχόμενοι ἐγκρατῶς οὐκ ἂν ἐκείθεν ἀφωρίσθησαν, δι' οὗ καὶ πάλιν τὸ ἀνθρώπινον φύλον ἐπανέρχεται εἰς ἐκεῖνον, εἴπερ ἐθέλει. Φιλονεικεῖ γὰρ αὕτη ἐπαναγεῖν αὐθις εἰς τὴν Ἐδέμ τοὺς τοῦ Ἀδάμ, ἵνα ἐκεῖ συνδιᾶται αὐτοῖς, ἐνθα τὴν ἀρχὴν ἐτάχθησαν· μάλιστα μὲν οὖν εἰς οὐρανὸν αὐτὸν, ὅπου καὶ τὸ πλεῖον τῆς μετυσίας ἐστὶν αὐτῇ, εἰς ὃν ἀνάγει τοὺς ἐν τῷ φιλεῖν αὐτὸν ἐπιεμένους τοῦ αὐτῇ πρέποντος ἀνυψώματος, τοῦ κατὰ οὐρανόν.

λθ'. Καὶ ποῦ γὰρ ἄλλοθι ἀπάθεια νοερά, ἢ τῆς νηστείας πρόθεσις, ἀλλ' ἢ ἐν οὐρανῷ καὶ τοῖς ἐκεῖ ἀγιωτάτοις τάγμασιν; Ἡ γὰρ οἷται τις ἕτεροῖον εἶναι τῆ νηστείας σκοπὸν, ὅτι μὴ τὸ εἰς νόας ἀπολε-

πτῦναι τὰς νηστευτὰς, καὶ εἰς ἀπάθειαν ἀποκα-
ταστῆσαι, εἰ καὶ οἱ ἐν ἡμῖν μόγις τὴν μετριοπάθειαν
κατορθοῦσιν; Ἄγγελοποιὸν γὰρ ἡ νηστεία τρόπον
τινὰ, οἷς διὰ ἰσαγγέλου βίου εἰς αὐτόχρομα νοῦν
ἀπολεπτόναι προτίθεται τὸν νηστεύοντα, εἰς καὶ
ἐκείνος ὡς ἐπιπολὺ διὰ τὸ κάτω βρῖθον τοῦ σώματος
καὶ γεῶδες ἀπροφυῶς ἔχει τῇ τοιαύτῃ τῆς νηστείας
προθέσει. Οἰκία τοίνυν καὶ παραδείσω καὶ οὐρανῷ
ἡ νηστεία, καὶ δύο οὗτοι τόποι πατριῶται αὐτῇ
καταγωγαί, φιλαι τῷ θεῷ ψυχῶν ἀναπαύσεις,
ἀπρόσβατοι δαίμοσι· διὸ καὶ ἀμφοῖν τούτοις ἐγκα-
θιστῆν ἡ νηστεία βούλεται τοὺς καλῶς αὐτῇ χαίροντας
καὶ κατὰ σκοπὸν ὀρθόν, ὃς εὐοδοῦται διὰ μόνης
ἀγάπης.

μ'. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τὸ τῆς νηστείας καλὸν μέταλλον
ἀνεπιμίκτον ἐστὶ τοῖς ἀγαπητικοῖς χρυσοῖς εὐρή-
μασιν· ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τὸ ἀγαθὸν τοῦτο ἀνακέκραται
καθὰ καὶ τοῖς πρὸ αὐτῆς. Καὶ οἶδαμεν πάντες,
ὑσοῖς μέτεσι τοῦ εἰδέναι, ὅτι διὰ νηστείας ἀγάπη
πυρεγίνεται ἡμῖν, οὐ μόνον ἡ, ὡς ἂν τις εἴποι,
ἐγκάθετος, ἀλλὰ καὶ ἡ μεταβατικῆ, ἡ καὶ ἄλλως
φράσαι, ἡ αὐτοπαθῆς καὶ ἀλλοπαθῆς. Λέγω δὲ
ἐγκάθετον μὲν καὶ αὐτοπαθῆ ἀγάπην τὴν ἐμπεριω-
ρισμένην τῷ νηστευτῇ αὐτῷ ἐκείνῳ καὶ μόνῳ.
Τοιοῦτος δὲ ὁ καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι τῇ ἐν θεῷ
κατοικῶν, καὶ ἐν ἐρημίᾳ διάγων, ἐν ἧ μόνος αὐτὸν
ὁ Κύριος ἐπισκέπτεται. Ὁ τοιοῦτος γὰρ ἑαυτῷ μο-
ναχοῦ ἐγκαθημένην ἔχει τὴν ἀγάπην, καὶ αὐτὸς μόνος
πάσχει τὸ τελειοποιεῖν τοῦτο πάθος, οὐκ ἐξαπλῶν τὰς
τῆς ἀρετῆς ἀκτίνας εἰς λάμπριν καὶ ἄλλοις, ὡς οὐδὲ ὁ
ἥλιος, ἐν ὄσῳ κρύπτεται ὑπὸ γῆν.

μα'. Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ ἐγκάθετος καὶ αὐτοπαθῆς
ἀγάπη, ὡς τύπη φάναί καὶ παχυλῶς· ἡ δὲ μετα-
βατικῆ καὶ ἀλλοπαθῆς οὐ περιγράφει τὸ αὐτῆς καλὸν
εἰς τινα ἕνα, πλατύνει δὲ αὐτομερίζουσα εἰς κοινόν,
καθ' ὅσον οἶόν τέ ἐστιν. Ὁ γοῦν μὴ λαθάνων
ἀνθρώπων τηρευτῆς, μηδὲ προθέμενος ἀναχωρη-
τικῶς βιοῦν, καὶ οὕτω μὴ μόνον ἀνθρώπους, ἀλλ',
εἰ δυνατόν, καὶ αὐτὸν ἥλιον ἀποκρύπτεσθαι, φαίνεται
δὲ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸ κατ' αὐτὸν πῶς ἐν τῇ τοῦ βίου
σκοτίᾳ, καὶ οὕτω περιδλεπτος εἶναι, εἰς τὸ βεῖοτερον
τῆς ἀγάπης ἀκονεῖ, καὶ εἰς πλεον ἐξομοιοῦται τῷ
θεῷ. Καὶ γὰρ τοὶ καὶ ὁ θεὸς οὐκ ἀρκεῖται στρογγυλ-
λόμενος εἰς ἑαυτὸν καὶ σφίγγων καὶ στενοχωρῶν τὸ
αὐτάγαθον, ἀλλ' ἐξαπλοῖ ἐπεκτείνων· καὶ οὕτω
πληθύνει τὰ εὐεργετούμενα ὡς ἐκάστοτε· ὅτι μηδὲ
ἐπαύσατο, οἷα καθάπαξ ἐνεργήσας, ἀλλὰ καὶ ἕως ἄρτι
ἐργάζεται.

μβ'. Καὶ, οὕτω μὲν ἡ νηστεία κρᾶμα χρύσεον
ἀλλοίωσιν τέ ἐστιν ἀρετῶν καὶ ἀγάπης αὐτῆς, δι' ἧς
καὶ τὸ ἀπαθὲς μὲν τῶν τισι νηστευτῶν περιγίνεται,
εἰς πλεον δὲ γε τὸ μετριοπαθές. Καὶ ἐστὶ μακρω-
τατον μὲν ἐκεῖνο κατορθούμενον, ὅτε τις δηλαδὴ ἐς
τοσοῦτον ἀνδρείως γένηται καθὰ παθῶν καὶ ἀπρόσμα-
χος, ὡς μηδὲ τολμᾶν ἐμπαθῆ λογισμὸν προσβάλλειν
αὐτῷ, μηδὲ κατορχεῖσθαι αὐτῷ τὸν ἐπιστατοῦντα
τοῖς τοιοῦτος δαίμονα. Διείκεται γὰρ ὁ τοιοῦτος
ἄνθρωπος πρὸς τὰ πάθη, ὡς εἰ καὶ ἠγνόει, τί ποτέ

expeditos reddere jejunantes, et absque passio-
nibus efficere, licet qui sunt in nobis vix in passio-
nibus moderantiam consequantur? Namque jeju-
nium aliquo modo simillare facit angelis, quantum
per vitam angelicam ad veram mentis tenuitatem
conducit jejunantem, licet ille plerumque per de-
olive ac terrestre corporis, tali jejunii proposito
naturalem habeat contrarietatem. Proprium est
ergo paradiso caeloque jejunium, et ista duo loca
sunt ipsi patrii portus, amabiles Deo, animarum
requies, inaccessi dæmonibus; ideoque duobus illis
jejunium constituere vult eos qui pulchre, juxta-
que rectum scopum, qui sola bene dirigitur chari-
tate, ipso lætantur.

40. Nec enim pulchrum jejunii metallum eum
charitatis aureis non commiscetur inventis; sed
et istud bonum ipsi, sicut et ipsum præcedenti-
bus, admiscetur. Scimus omnes, quibuscunque
datur scire, charitatem in nobis a jejunio generari,
non solum eam, quæ, ut ita dicam, inhærens est;
sed et transgredientem, vel, ut aliter loquamur,
eam quæ ad se tendit et eam quæ ad alios exten-
ditur. Dico autem insidentem et ad se tendentem
charitatem quæ ad jejunantem, eumque solum, cir-
cumscribitur. Talis est ille qui seorsum in spe Deo
inhærente constituitur, et in eremo vitam agit, ubi
solum eum Dominus considerat. Hic enim solitarie
charitatem habet in se insidentem, et ipse solus
illam perficientem sentit affectionem hujus virtutis
radios ad lucendum aliis non expandens, sicuti nec
sol, quantum sub terra contegitur.

41. Talis est quidem charitas, ut typice breviter-
que loquar, insidens et sibi sentiens. Illa vero
transgrediens et ad alios aspirans, eui bonum non
circumscribit ad unum quemdam, sed ad commune,
quodcumque sit et qualecunque, distributiva expan-
dit. Hic ergo qui non homines latet jejunans, nec
sibi proposuit anachoretice vivere, et ita, non tan-
tum hominibus, sed etiam, si possibile foret, et
ipsi soli absconditus esse, manifestare vero propo-
suit tum semetipsum, tum quod in se est lumen,
in vitæ tenebris, et ita conspicuus esse, ad id, quod
virtutis est divinius, et quod Deo magis propin-
quat, tendit. Etenim Deus non contentus est pro-
prium bonum, comprimens et coarctans, in semet-
ipsum conglobare, sed expandens evolvit illud; et sic
quasi perpetuo benefacta multiplicat: nam haud
quievit quia semel operatus est, sed usque nunc
etiam operatur.

42. Et ita quidem jejunium aurea scala est et
cæterarum virtutum et ipsius charitatis, qua qui-
dem jejunantium aliquibus apathia generatur, sæ-
ptus autem passionum moderatio. Et est quidem
ille felicissimus successus, quando quis adeo con-
tra passiones sit et invictus, ut non audeat illum
laccessere turbata ratio fortis nec illi insultare qui
talibus præest, diabolus. Ad passiones enim talis
homo se habet, quasi non cognosceret quid sit
malum, et quasi non esset homo subjacens passio-

nibus. Et ita quidem illie revera felicissimus est : A felix autem etiam est posterior, qui luctatur quidem et agitur, sed non dejicitur; pugnat quidem adversus animæ turbinem, sed superest et strangulat veluti Samson leonem, et quasi super aspidem et basiliscum ambulat, et non mentitur hominem vere fortem, ipse, juxta proverbium, violentus, rapiens virtutem, pancraticè quidem debellans, victus autem nunquam decidens. Prior quidem vere rex adversus passiones est, posterior autem subregulus. Ideo et ille rationem non habet reddendam : de quo enim ab illo ratio requireretur, qui nihil Deo displicens agit? Hic autem haberet forte rationes, ut videtur, tali regi reddendas, quasi non cito potitus victoriæ, vel legem athleticæ transgrediens, quando non juxta discretionem operatur; B cujus discretionis fines sunt qui non recte attingunt, cum jejunantes a canonibus diriguntur. Perficit autem et in ipsis talem discretionem charitas erga fratres. Hac enim semetipsum regulans quæ moderationem erga se et circumstantes se adhibet, invictus egredietur athleta, partim quidem paululum cedens, partim vero vim adhibens; et sic ipse quoque bonum rapiens; ita ut qui sine passione est, ignoret, simplicitatis causa, quid peccatum aut peccare sit; qui vero moderationem in passionibus habet, scienter quidem ex regula boni, quid non sit bonum etiam cognoscat, sed vi regnum cælorum rapiat.

43. Sic constituto vobis et isto negotio, superadjicio de precatione talentum, atque de plenissima talentum misericordia. Superius enim aliquid C breve de hujus nummulo proposuimus. Horum autem duorum talentorum illud quidem tendit ad ipsum Deum, ad quem ascendere bonæ preces ostendunt; hoc autem ad illius fratres, qui nobis minimi videntur, sed aliter apud Deum adstant, a quibus etiam nostræ preces ad illum trajiciuntur.

44. Mysterium exprimo vobis sacerdotale, in quo seorsum peccantes, cum sacra facimus, rogamus ut Dominus protegat eos qui pauperum quoque recordantur, ita ut precationis hora illos assumens, quotquot fratrum ejus meminerunt, ad Deum coram ipsius sanctissimo throno sistat. Qui vero tales non sunt non illic appropinquant. Janitores ergo sunt et confidentes patroni, Dei servi tales ipsius fratres. D Utendum est igitur his mediatoribus in his quæ sunt ad salutem; non gratuito, sed juxta retributionem, quæ a Deo venit. Quæcunque enim fratres accipiunt; etiam cum Deo partiuntur; exinde gratiam ille retribuit, propria lege coactus ad remunerationem. Manifestum est autem charitatem, quæ talia bona perficit, in his quoque partem habere.

45. Neo igitur aliquorum gratia, precatio sanctificatur iis qui non diligunt, nec misericordia. Considerandum autem est, fratres, quod vobis misericordiam propono, non qualemcumque, sed

ἄσπιτον καὶ ὡς εἰ μὴ δὲ ἀνθρώπος ἐστίν, ὑποκαίμενος πάθει. Καὶ οὕτω μὲν αὐτὸς τῷ ὄντι μακαριώτατος· μακάριος δὲ καὶ ὁ δεύτερος, ὃς παλαίει μὲν καὶ στροβεῖται, οὐ καταβρίπτεται δὲ· καὶ πυγμαχεῖ μὲν κατὰ τοῦ ἐμπαθοῦς τῆς ψυχῆς, περιγίνεται δὲ καὶ ἄρχει, ὡς οἷα καὶ Σαμφῶν λέοντα, καὶ ὡς ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβαίνει, καὶ οὐ ψεύδεται τὸν ὄντως ἀνδρείον ἀνθρώπον, πρὸς βίαν κατὰ τὸν εἰπόντα κτώμενος τὴν ἀρετὴν, καὶ παγκρατιάζων μὲν ἀθλευτικῶς οὐκ ἐκπίπτων ὁ ποτε δεύτερος. Καὶ ἐστὶν ὁ μὲν πρῶτος βασιλεὺς τῷ ὄντι κατὰ τῶν παθῶν, ὁ δὲ δεύτερος ὑποβασιλεὺς. Διὸ καὶ ἐκεῖνος μὲν ἀνεκλόγητος ἐστίν. Ἐπὶ τίνι γὰρ ἂν καὶ λογιστευθῆσεται ὁ μὴδὲν τι δρῶν ἀπαρέσκον Θεῷ; Ὁ δὲ ὑπόσχοιτο ἂν ποτε λόγους, ὡς εἰκός, τῷ τοιοῦτῳ βασιλεῖ, ὡς ἢ μὴ ταχὺ κυριεύων τῆς νίκης, ἢ καὶ ὑπερβαίνων τὸν τῆς ἀθλήσεως νόμον, ὅτε μὴ κατὰ διάκρισιν ἐνεργεῖ· ἢς διακρίσεως οὐκ εὐστοχοῦντες ἐστὶν ὅτι οἱ νηστεύεται πρὸς τῶν κανόνων εὐθύνονται. Ἀποτελεῖ δὲ καὶ ἐν αὐτοῖς τὴν τοιαύτην διάκρισιν ἢ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἀγάπη. Ταύτη γὰρ ἑαυτὸν κανονίζων ὁ ἐγκρατεύμενος ἐπὶ τε ἑαυτῷ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν, ἀήττητος ἀθλευτῆς ἀπεκδήσεται, πῆ μὲν ὑπενδιδούς, πῆ δὲ βιαζόμενος. Καὶ οὕτω καὶ αὐτὸς ἀρπάζων τὸ καλὸν, ὡς τὸν μὲν ἀπαθῆ ἀγοεῖν ἀπλόττητος λόγῳ, εἰ καὶ ἐστὶν ἀμαρτία ἢ ἐξαμαρτάνειν, τὸν δὲ μετριοπαθῆ εἰδέναι μὲν ἐπιστημονικῶς κανόνι τοῦ καλοῦ καὶ τὸ μὴ καλὸν, βιάζεσθαι δὲ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

μγ'. Οὕτω καθισταμένου ἡμῖν καὶ τοῦδε τοῦ πραγματεύματος, προσεπιτίθημι καὶ τὸ κατὰ τὴν « προσευχὴν » τάλαντον, καὶ τὸ κατὰ τὸν « Διον » τὸν πληρέστατον. Ἀνόπιον γὰρ βραχὺ τι τοῦ κατ' αὐτὸν προβαλόμεθα κέρματος. Τούτων δὲ τῶν δύο τάλαντων τὸ μὲν ἀπονεδεί πρὸς Θεὸν αὐτὸν, εἰς ὃν ἀναβαίνειν αἱ ἀγαθαὶ δηλοῦσιν εὐχαί· τὸ δὲ πρὸς τοὺς ἐκεῖνου ἀδελφοὺς, τοὺς ἡμῖν μὲν ἐλαχίστους προφαινομένους παραστατοῦντας δὲ ἄλλως τῷ Θεῷ, ὑφ' ὧν καὶ αἱ εὐχαὶ πρὸς ἐκεῖνον διαπορθμύονται.

μδ'. Μυστήριον ἐκλαλῶ ὑμῖν ἱερατικόν, ἐν ᾧ καταμόνας εὐχόμενοι, ὅτε λειτουργοῦμεν τὰ θεῖα, θεοκλυτοῦμεν διὰ μνήμης εἶναι τῆς ὑπεραγάθης Κυρίῳ καὶ τοὺς μεμνημένους τῶν μενήτων, ὥστε ἡ ἄρα ἐκεῖνη τῆς εὐχῆς ἐκεῖνους προσλαμβανομένη παριστῆ τῷ Θεῷ ἐμπροσθεν τοῦ κατ' αὐτὸν ἀγιωτάτου βήματος, ὅσοι τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ μέμνηται. Οἱ δὲ γὰρ μὴ τοιοῦτοι οὐκ ἐγγίζουσιν ἐκεῖ. Θυρωροὶ οὖν καὶ εὐπαρβήσιαστοὶ καραστάται, Θεοῦ θεράποντες οἱ τοιοῦτοι αὐτοῦ ἀδελφοί. Καὶ τοίνυν χρηστὸν αὐτῶν μέσοις τὰ γε εἰς σωτηρίαν· οὐ δωρεάν, ἀλλὰ πρὸς ἀντίδοσιν, τὴν ἐκ Θεοῦ. Ἄ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ λαμβάνουσι, καὶ τῷ Θεῷ μερίζονται, κἀνταῦθεν ἐκεῖνος ἀντιχαρίζεται, νόμῳ ἰδίῳ βιαζόμενος πρὸς ἀνταμειψίν. Δῆλον δὲ, ὡς κἀνταῦθα ἡ ἀγάπη συμπαρεῖσδύεται, αὐτῆ ἀποτελοῦσα καὶ τὰ τοιαῦτα καλά.

με'. Οὕτε γοῦν εὐχὴ δαιοῦται ὑπὲρ τινων τοῖς γε μὴ ἀγαπῶσιν, οὐδὲ μὴν ἔλεος. Χρῆ δὲ πιστοῦσθαι, ὡ ἀδελφοί, ὅτι ἔλεον ὑμῖν ὑποτίθεμαι, οὐ τὸν ἀπλῶς, ἀλλὰ τὸν κακονικόν, τὸν ἀπὸ δικαίου πονήματος, καὶ

λοιποῦ δὲ οὐκ ἀποτετραμμένου περιουσιασμοῦ, τὸν μὴ ἀπὸ κλεμμάτων, τὸν μὴ ἐξ ἀρπαγῆς, τὸν μὴ ἀπὸ συκοφαντιῶν καὶ διαβολῶν, μήποτε δὲ οὐδὲ τὸν ἐκ τόκου ἀθέσμου. Ἐλεημοσύνη γὰρ ἡ ἐκ τούτων ἀπρόσδεκτος τῷ Θεῷ, καθὰ καὶ ἡ ἐκ μισθοῦ πόρνης. Ὁ γὰρ τοι ὀρθὸς καὶ ἀπηκριθωμένος ἔλεος ὑπερλίαν φιλεῖται τῷ ἐλεήμονι Θεῷ, ἔλεον ἐθέλοντι, καὶ οὐ θυσίαν, τὴν τε ἄλλην, καὶ οὐχ οὕτως οὐδὲ τὴν τῆς αἰνέσεως, εἴπερ ἔλεψ μὲν καὶ αἴνεσις παντοία ἐπακολουθεῖ. Αἰνέσεις δὲ πολλὰς οἱ πολλοὶ ποιούμεθα ἔλεψ ἀνεπιμίκτους.

μζ'. Ἀλλὰ τί μοι παράγειν εἰς προχείρισιν ὑμῶν μικρολογικῶς τοῦτο, καὶ ἐκεῖνο, καὶ ἄλλο, καὶ λοιπά τινα ἐπ' αὐτοῖς Θεοῦ τάλαντα εὐαρίθμητα; Φέρε δὴ τὴν ὅλην γάζαν τοῦ μεγίστου βασιλέως ἡμῶν, αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, τὸ θησαυροφυλάκιον, ἐν ᾧ πᾶν ἱερὸν κειμηλίον συνεσπείραται καὶ κατεσφράγισται, πιστεύω ὑμῖν· ἐξ οὗ ἔσται ἀναλέξασθαι ὡς πιστοὺς ὑμᾶς θεράποντας, ὅποσα εἰς δάνειον βούλεσθε· ἀφ' οὗ λαβόντες, αὐτοὶ τε ἀποπλήσετε τὴν Θεῷ ἀρεστὴν ἀπλησίαν, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ κορδωῶν ἀφήσετε πάλιν μιστὸν καθὰ καὶ πρότερον. Τὸ γὰρ παραδοξότατον· ἅπαντες μὲν ἐκείθεν ἀρῶνται οἱ τὰ θεῖα διψῶντες, καὶ σιτίζονται οἱ κατὰ Θεὸν πενώντες· ἡ δὲ τοῦ θησαυροῦ ἀποθήκη αἰεὶ ἐμπλήσεται, καὶ τοῖς ἐθέλουσιν ἐξ αὐτοῦ λαμβάνειν μεμωστωμένη πρόκειται. Φύλαξ δὲ καὶ ταμίης τῆς τοιαύτης πλουσιωτάτης γάζης, τῆς καὶ παντοδαπανήτου καὶ ἀνελλιπούς, ὕστερον μὲν ὁ τῶν θείων εὐαγγελιστῶν καὶ λοιπῶν θειοτάτων ἀποστόλων, ἔτι δὲ καὶ ἱερῶν κερύκων πληθυσμὸς, πρὸς δὲ αὐτῶν ὁ μέγας βασιλεὺς καὶ θεοπάτωρ Δαυὶδ, ὁ ἐκ τοῦ Θεοῦ τὸν τοιοῦτον ἀπόκρυφον πλοῦτον πεπιστευμένος, οὐχ ὥστε ταμιουχεῖν αὐτὸν ἡλίψ ἀνεπισκόπητον διὰ τὸ ἀμετάδοτον, ἀλλ' ἵνα ἐν ἀσφαλεῖ φυλάττων αὐτὸν ποθητὸν ποιηται τοῖς χηρῶσι. Χρηζοῦσι δὲ πάντως αὐτοῦ οἱ τοῦ παμβασιλέως Θεοῦ ἄνθρωποι, οἱ καὶ τὸν Δαυὶδ ποθοῦντες καὶ τὸν αὐτὸν βασιλεύσαντα Κύριον.

μζ'. Ἀλλὰ τίς ὁ θησαυρὸς οὗτος, ὁ καὶ ὄλιγος καὶ πᾶμπολος, ὁ καὶ βραχύς καὶ ἀναρίθμητος, ὁ τῇ ποσότητι μὲν σφιγκτός τε καὶ εὐπερίληπτος, τῇ δὲ ποιότητι πᾶμμεγας καὶ πάντα κόσμον ὀδίζων ταῖς ἐξ αὐτοῦ ἀγαθοχυσταῖς; Ἰδοὺ συνορᾶτε μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπιστάσις ἀπηκριθωμένης, ὥστε συλλαβεῖν αὐτὸν ἐν βραχεῖ, καὶ εὐπερίληπτως δράξασθαι ἐπὶ κέρδει βασιλείας αὐτῆς τῆς τοῦ Θεοῦ· καὶ συναχθέντες εἰς νοῦν, καὶ τὰς ὡς οἶον εἰπεῖν γραμμικὰς τῆς ψυχῆς ἀποτάσεις εἰς κύκλον στρέψαντες, ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἀποσφαιρώσαντες εὐμεθόδως ὡς πρὸς μίμησιν οὐρανοῦ, ἐν ᾧ Θεὸς ὑπερκαθήμενος πάντα, ὅσα ἐθέλει, ποιεῖ, ἐμβλέψατε ταμιεῖψ πολυχωρήτη, ἐν ᾧ τὸ τῶν ἀρετῶν ἀπατῶν κειμηλιοῦται πλήρωμα. Ἔστι δὲ τὸ πολυτίμητον, φάναι δὲ μᾶλλον πάντιμον τοῦτοῖς δοχεῖον τῶν κειμηλίων τοιοῦτον· Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν. Σμικρὰ

* Psal. xxxvi, 27.

circumlocutio : sed inenarrabilis est complexionis potentia. Unum aliquod videtur esse divinum præceptum : hoc autem est omnium instar. Ab illo omnis virtus pendet : vallis, ut ita dicam, est, in qua confluunt omnis boni fluentia, hoc chrysitē dicere volo : nihil autem sic dicerem excelsi. Est igitur omnis graphicæ chrysitidis purissima vena, nec ignem, nec folles, nec fornacem fusoriam ad probationem volens. Dominicum receptaculum in se cuncta bona gerit, divini que cujuslibet præcepti vas est : seminarium vitæ spiritualis universale.

48. Breviter autem vobis, homines Dei, explorandum est verbum, qua ratione Deus inspiravit : « Declina a malo, et fac bonum. » Ecce, gens divina, divitiæ ineffabiles ; mutuū sumite. En mare : navigate per illud qui lucrum in divinis quæritis. En scaturigo : haurite. Si vero parva apparet, eo quod brevis enuntiatur, gustate tamen, ut comperiat vos citius esse fatigandos bibentes, quam ista ; non tantum enim non deficiet, sed nec miquetur. Declina a malo, inquit, non hoc vel illo, uno, duobus, tribus, quatuor, pluribus, sed, uno verbo, cunctis. Si vero locutio laconica, brevitate attenuata, locuples dividit nomen, non est hic prædicanda philosophica breviloquentia, qua concipitur infinitas, in hujusmodi prolationibus totum dividens. Hic similiter dicitur : « Declina a malo, declina » ab omni pravitate. Unius enim mali fuga non habet laudem, ubi similia mala ingruunt, sicut nec exhaustio cœni, cum novum aliquod irrui. Declina ; dicit hoc tanquam de via, qua viator non habet, ubi velit, locum quietis obvium. Gradior ergo, non juxta virtutem, sed per viam abducentem ad malum. Declina, quod est, dirumpe lineam istam rectam et accuratam, et retro versus sequere viam abducentem ad bonum. Et ita sane salvus eris.

49. Hanc autem declinationem operatur efficacia virtutis, efficacia charitatis Deo convenientis et acceptæ, efficacia justorum operum, efficacia simplicitatis et prudentiæ, justitia, virilis animus adversus bellum diabolicum, veracitas, misericordia, æquitas, auxilium egentibus præstitum, quod etiam est misericordiæ genus ; non inaniter et curiose satagere, cum opus est simplicitate, conventiones in veritate sicuti coram Deo signare ; custodire indelebilia in veraci anima, quæcunque scribuntur, et sic non frustra crucis apponere typum, et aliquo modo dicere velut olim : « Tolle, crucifige » fratres, quos venerando crucis signaculo decipimus ; non inferre damnum sive per novam injustitiam, sive non reddentes concreditum, sive mutui sive depositi titulo, sive ad aliquem

¹ Joan. xix, 15.

Α τούτου ἡ περιγραφὴ, ἀλλ' ἀμύθητος ἡ τῆς περιοχῆς δύναμις. Ἐν τι δοκεῖ παράγγελμα θεῖον αὐτὸ εἶναι· τὸ δὲ ἐστὶ τὰ πάντα. Τούτῳ ἀρετῆ πᾶσα ἐγκρέμαται· μισγάγκειά τις αὕτη, ἐν ἣ σύββοια παντὸς ἀγαθοῦ. Ἐθέλω χρυσίτην εἰπεῖν αὐτό· εἵπομι ἂν οὕτως οὐδὲν ὑψηλόν. Ἔστι γοῦν πάσης γραφικῆς χρυσίτιδος μεταλλεία ὑπερκάθαρος, ἐθέλουσα οὔτε πῦρ, οὔτε φύσας, οὔτε χόανα πρὸς ἀναχώνουσιν Δεχὰς Κυριακῆ αὕτη καὶ δεξαμενὴ καλῶν ἀπάντων, δοχεῖον ἐντολῆς ἀπάσης θείας, ὅποίαν ἂν εἴποι τις· πανσπερμία πνευματικῆ.

μη'. Καὶ ἐστὶ διὰ βραχέων ὑμῖν, ὧ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ, πειράσασθαι τοῦ λεγομένου, ὡς ὁ Θεὸς οἶδεν ἐμπνεῖν· « Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσου ἀγαθόν. » Ἰδοὺ πλοῦτος οὗτος, ὧ θεῖε λαέ, ἀνεκδιήγητος· ἐκδανείζεσθε. Ἰδοὺ θάλασσα, καὶ πλέετε δι' αὐτῆς, οἱ τὰ θεῖα φιλοκερδεῖς. Ἰδοὺ πηγῆ, καὶ ἀρύεσθε. Εἰ δὲ βραχεῖα προφαίνεται, ὅτι καὶ ὀλίγη προφέρεται, ἀλλὰ γεύσασθε, ἵνα γινώτε, ὡς θάπτον ἂν ἀποκάμητε ὑμεῖς πίνοντες, ἥπερ αὕτη οὐ μόνον οὐκ ἐπιλείπει, ἀλλ' οὐδὲ ἐλαττωθήσεται. Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, φησὶν, οὐ τοῦδε ἢ ἐκείνου, τοῦ ἐνός, τῶν δύο, τῶν τριῶν, τῶν τεσσάρων, τῶν πλειόνων, ἀλλὰ εἰς ἓν εἰπεῖν, ἀπάντων. Εἰ δὲ ἡ φράσις ἰσχυρομένη τῇ βραχυλογίᾳ μερικεύει τὸ πλουτοποιόν ὄνομα, οὐκ ἐστὶν ἐνταῦθα παρβήσιάσασθαι μικρολογίαν φιλόσοφον, δι' ἧς ἡ ἀριστεία ὑπονοεῖται, ἐν ταῖς τοιαύταις προφοραῖς μερικεύουσα τὴν ὁλότητα. Ὅμοιον ἐστὶν ἐνταῦθα εἰπεῖν. Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, ἔκκλινον ἀπὸ πάσης φαιδότητος. Ἐνός γὰρ ἀποφυγῆ κακοῦ οὐκ ἂν ἔχει ἐπιπινον, ὅτε τὰ συγγενῆ ἀντείσρῃται, καθὰ οὐδὲ ἐξάντησις βορβορίου, ὅτε ἕτερος ἐπεισρέει. Ἐκκλινον, φησὶ, τοῦτο, ὡς ἐπὶ ὁδοῦ, ἣν ὁ βαδίζων οὐκ ἐπιτυγχάνειν ἔχει οὔ θέλει καταλύματος. Βαδίζω οὖν, φησὶν, οὐ κατὰ ἀρετὴν, ἀλλὰ τὴν ἀπάγουσαν ἐπὶ τὸ κακόν. Ἐκκλινον, ὅπερ ἐστὶ, κατακλίσθητι τῆς τοιαύτης ὁρθῆς καὶ εὐθείας, καὶ πλαγιάσας γενοῦ τῆς ἀπαγούσης εἰς τὸ ἀγαθόν. Καὶ οὕτω δηλαδὴ σωθήσῃ.

μηβ'. Ποιεῖ δὲ τὴν τοιαύτην ἐκκλινῶν ἡ κατὰ ἀρετὴν ἐνέργεια, ἡ κατὰ ἀγάπην Θεῷ πρέπουσαν καὶ ἀφίσκουσαν, ἡ κατὰ δικαιοπραγίαν, ἡ κατὰ τὸ ἀπονήρευτον, ἡ κατὰ τὸ σῶφρον, ἡ δικαιοσύνη, τὸ ἀνδρίζεσθαι κατὰ πολέμου δαιμονικοῦ, τὸ ἀληθίζεσθαι, τὸ ἐλεεῖν, τὸ δικαιοπραγεῖν, τὸ βοηθεῖν τοῖς ἐνδείκνυσιν, ὃ καὶ αὐτὸ ἐλέου εἶδος ἐστὶ· τὸ μὴ περιεργάζεσθαι, ὅπου καιρὸς ἀπλότητος, τὸ συμβολαιογραφεῖν πρὸς ἀλήθειαν ὡς ἐνώπιον Θεοῦ, καὶ φυλάττειν ἐξέλειπτα ἐν ἀληθευούσῃ ψυχῇ, ὅσα γράφεται· καὶ μὴ μάτην οὕτω σταυρικὸν τύπον προβάλλεσθαι, καὶ οὕτω τρόπον τινὰ λέγειν καὶ ἡμᾶς· Ἄρον, ἄρον, σταύρωσον τοὺς ἀδελφοὺς, οὓς ἀπατώμεν τῷ τιμῆ σταυρικῷ προβλήματι· τὸ μὴ ἀποστερεῖν εἴτε κατὰ ἕτεροίαν ἀδικίαν, εἴτε μὴ ἀποδιδόντας τὸ λαμβανόμενον, εἴτε πρὸς δάνειον, εἴτε παραθήκη λόγῳ, εἴτε πρὸς χρεῖαν τινά· τὸ μὴ παρασπᾶσθαι γῆν

ἀλλοτριαν, καὶ αὐτὴν μῆτε ἰδιωτικὴν, τῷ παντὶ δὲ ἅ usum; non alienam arripere terram sive privatam, sive, quod omnino gravius est, sacris dicatam.

ν'. Τοῦτο δὴ τὸ ἱεροσυλικόν. Χρῆ γὰρ ἐνθυμεῖσθαι τὰ παρὰ τοῖς Ἑλλησι τεμένη, ὅποσα ἐκείνοι μὲν ἀφίεουσιν δαίμοσιν· οἱ δὲ αὐτὸ εἰδότες, ὄμματα μόνον ἐπαφίεντες αὐτοῖς, ὡς εἰς θεῶν ἀπλῆν εἴτε καὶ θαῦμα, πόδας οὐκ ἐπέβαλλον, ἀλλὰ παρέτρεχον εὐλαβῶς, καὶ ὡς αὐτοὶ ἐνόμιζον, ἱεροπρεπῶς. Εἰ δὲ γε ἄλλως ἐποίησαν, εἶχεν ἂν αὐτοὺς νόμιμος τοῖς τότε θάνατος. Τὸ δὲ μεῖζον· καὶ ἄνετον ζῶων ἀγέλαι τοῖς τοιοῦτοις ἐνετρέφοντο τεμενίσμασι, καὶ ἤσαν ἄσυλα καὶ αὐτά· καὶ πρότερον ἂν κατέφαγέ τις ἰδίαν σάρκα, ἢ περ ἐκείνων ἤφατο.

να'. Νῦν δὲ ἀποθεοῦσθαι δοκοῦμεν, εἰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ νοσφίζομεθα. Πολλὸς ἐν ἡμῖν ὁ λόγος τός· Καὶ τί δῆποτα ὁ θεὸς καὶ οἱ τοῦ θεοῦ ἅγιοι τῶν τοιοῦτων δέονται, οἱ μῆτε σπείροντες, μῆτε θερίζοντες, μῆτε τρώγοντες, μῆτε πίνοντες; Εἰ δὲ χάριν ἄλλων ταῦτα, ἵνα οἱ πένητες, φασίν, ἐκ τῶν τοιούτων ἀποτρέφονται, ἰδοὺ ἡμεῖς πτωχοὶ, οὐ καθίζομεν αὐτὰ καὶ θρεψόμεθα; Ὡς ἐλεεινοὶ τοιοῦτοι ἀδελφοί· οὐκ οἴδατε, θεοῦ καὶ τῶν θείων καταπαίζοντες· οὐδὲ ἐνθυμεῖσθε, μερίζοντας ἑαυτοὺς τοῦ θεοῦ καθιστώντες, εἴπερ ὑμεῖς μὲν ἀποχαρισάμενοι τὰ δῆθεν ὑμέτερα φίλοις ἢ συγγενέσιν ἢ ἄλλως οἰκείοις, οὕτε θέλετε, οὕτε δύνασθε αὐθις αὐτὰ κτήσασθαι ἀναλαβόμενοι· τὸ μὲν, ἵνα μὴ ψευδεῖς φανεῖητε καὶ ἄστατοι καὶ καλίμβολοι, τὸ δὲ, ὅτι πτοεῖσθε τὸν τὰ τοιαῦτα κολάζοντα νόμον καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ τίμημα· τὰ δὲ τῷ θεῷ καὶ τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ ἀποχαρισθέντα καθαρπάζοντες, οὐ λογίζεσθε παροργίζειν ἐκείνους, οὐδὲ εὐλαβεῖσθε δικαιοσύνην ἄμυναν· ἀλλὰ τὴν τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν, ὅσα καὶ ἀσπίδα στεβρᾶν ὑποδύνατες, τοξάζεσθε κατὰ τῶν αὐτοῦ ἱερῶν καὶ ἱερῶν. Εὐχόμεθα, μὴ πάλιν ἐκθυμώσωμεν αὐτόν. Εἰ γὰρ αὐτὸ γένηται, τότε μαθήσεσθε ἀπ' αὐτῶν ἔργων, οἷος ἐκεῖνος τὴν ἀγανάκτησιν· ὃς καθάπερ οὐ φιλεῖ κλεπτόμενος, οὕτως οὐδὲ ἀρπαζόμενος. Τοῦ κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς· ἐγέντω οὖν ἕκαστος, ὅσον θεῶν ἐλαβεν, ἵνα μὴ ἀδικῶν οὐ πάθοι εὐλογίαν.

νβ'. Ἄλλ' ἔπερ ἐλέγομεν, ποιεῖ, ἐκκλίσιν κακοῦ καὶ τὸ ἀσυκοφαντήτων, καὶ τὸ ἀβλάσφημον, καὶ ἡ ἐν δέονται εὐλογία, καὶ τὸ μὴ καταμαρτυρεῖν ἐπὶ ψεύδεσι, καὶ τὸ χεῖρην μετὰ τῶν ἐπ' ἀγαθοῖς χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ τῶν ἐφ' οἷς χροὶ κλαίωντων, καὶ τὸ [μὴ] θηριωδῶς ἐπεξέρχεσθαι καὶ κολάζειν ἀφόρητα τοὺς πταίνοντας· ἔτι δὲ καὶ τὸ ἀπορουμένους τὰ γε εἰς συμβουλήν ὑποτιθένας τὰ ξύμφορα, καὶ οὕτως ὑπεξέγειν αὐτοὺς βόθρῳ ἀπώλειας. εἰς δὲ ἐμπέπτοις οἱ ἀπρομηθέστεροι.

νγ'. Ἐκκλίσιν κακοῦ ἐπισημοτάτη καὶ ἡ τοῦ δανείου μέθοδος, πρῶτα μὲν ἡ θεοπαράδοτος, καθ' ἣν ἐπαινεῖται καὶ ὁ τὸ ἀργύριον αὐτοῦ μὴ διδοῦς ἐπὶ τόκῳ· δευτέρῳ δὲ λόγῳ ἡ νομικῆ. Ὁ μῆτε κατ' ἐκείνην, μῆτε κατὰ ταύτην δανείζων, εἰ καὶ βαρὺς

50. Hoc sane sacrilegium est. Oportet enim in mente habere quod apud Græcos ea loca sunt sacra, quæ ubicumque dæmonibus dedicabant. Hoc vero scientes, oculos tantum, ut ad simplicem visum aut admirationem, in ea conjicientes, pedes ibi non ponebant, sed religiose, et, sicut ipsi putabant, rebus sacris congruenter transibant. Aliter autem si fecissent, morti tunc legibus probatæ fuissent obnoxii. Hoc autem majus: errantes libere greges animalium in talibus enutriebantur nemoribus, et ipsa erant inviolabilia; potiusque propriam aliquis manducasset carnem, quam in illa manum injecisset.

51. Nunc autem apotheosim participare videmur, si ecclesiastica subripiamus. Multus inter nos hujusmodi sermo: Ecquid Deo Deique sanctis, qui neque serunt, neque metunt, neque manducant, neque bibunt, talibus opus est? Si propter alios autem ista sunt, ut egentes, inquirunt, ex illis nutriantur, ecce nos pauperes, non illa accipiemus et nutriemur? O miserandi hujusmodi fratres! Non videtis quod Deum et res divinas luditis? Non animadvertitis, quod vosmetipsos Deo majores constituitis, siquidem vos, cum de vestris, aliquam contulistis gratiam amicis, vel cognatis, vel quibuscunque familiaribus, neque vultis, neque potestis ea denuo resumentes possidere; tum, ne fallaces et mobiles et versatiles appareatis, tum quia timetis legem talia punientem ipsiusque mulctam; ea vero quæ Deo et sanctis ejus donata sunt, rapientes, non timetis illos ad iram excitare, nec justissimam reveremini vindictam, sed Dei benignitatem, veluti scutum inviolabile, subeunt, adversus sacerdotes ejus et sacra tela jacitis. Deprecemur, ne rursus illum irriteremus: si enim istud fieret, tunc ipsis operibus discetis, qualis in indignatione ille sit, qui, sicuti nec fures, ita nec raptores amat. « Domini est terra et plenitudo ejus⁶, » Habeat igitur unusquisque quod a Deo accepit; ne reus injustitiæ benedictionem non sentiat.

52. Verum quod dicebamus, declinationem a malo facit etiam irreprensibilis conversatio, immunitas a conviciis, in necessitate benedictio, falsum non ferre testimonium, gaudere cum de bonis gaudentibus, flere cum de flebilibus plangentibus, non sævire punireque crudeliter eos qui facinora commiserunt, nec non consilio egentibus utiliter auxiliari, et ita eripere eos ex perditionis abyso, in quam decidunt qui minus sunt prudentes.

53. Præclarissima quoque declinatio mali est mutui commodatio, primo quidem ea quæ a Deo tradita est, juxta quam laudatur et ille qui pecuniam eam non dedit ad usuram; secundo autem, quæ a lege præstituta est. Qui nec secundum illam,

⁶ Psal. xxxiii, 1.

nec secundum istam fœnerat, etsi grave sit dictum, tamen veritati parens, dico, quod reprehensibilis et execrabilis est. Ego vero reputo qualiter agant cupidi fœnoris, cum multa sint fœnora vel fetus. (Fetum enim ferunt non tantum homines, sed et omne animal, præter vulturum genus; dicitur porro etiam terra mareque fetum producere; fetum vero mens ipsa præbet, naturales suos fructus; et porsus extensum est nomen fetus seu fœnus.) Illi autem privatim istud assumunt ad aliquid particulare de suo misero fetu, quod neque natura neque hominum integritas novit, Deus autem prohibuit. Largum igitur illis et multum et clarum hoc: Da mihi fetum (vel fœnus) meum. Qualem, fœnerator? Quem tu genuisti, vel quem ancilla tua genuit, vel quem peperit filia tua, vel bos, vel equa? Non, inquit, sed argenti mei fetum. Mercenarium autem, sodes, tuum argentum est, ut etiam generare valeat. Videris, inquit, debitor, irridere mihi, sed da mihi fœnus meum. Hic autem si non gravior, at certe risibilior est sermo, fœneratoris, illis squæ quærit orbatu scilicet: Fetus perdidit me non soluti. Ergo tandem, fœnerator, non est tibi dominicum illud bonum. Dominus enim fetum non perdit, sed ditat majoribus accessionibus, et beatum honoratumque facit; sed fetus iste perdit, ut tu dicis. Perdit enim te quatenus ad animam, illum autem qui tibi subjicitur quatenus ad vitam: quod absit! Sed et cum aliquis, ne fetum (aut fœnus) dicat, pudore prohibitus, hunc commodum vocat, ambiguitatis locum istum ipse reperiens, tunc aliquis, emisso risu certe gravissimo, deinceps quibusdam dictis a sanctissimo David assumptis, dicit: Quod commodum in argento tuo, quod te demittit ad perditionem? O dolose fœnerator, usquequo talis eris? Dolosum enim appello te recte, necnon consequenter copulanti talia magno prophetæ ac regi, qui loco, ubi de fœnore agitur, sic exprobrat: usura et dolus manifeste exercentur in plateis, utpote dolo ubique fœnus comitante. Simili namque modo et in cæteris divinam charitatem mentiuntur illicito fœnore commodantes.

54. Sed quoniam et alias multa de tali malo hortatus, nihil profeci, quin etiam adauxi malum, et pratuales animæ meæ dolores fœnus magistralem ut infornem fetum, produxerunt ad lucem; tibi soli, qui magna cunctaque potes, Domine, committo, ut abortiri facias huncce validum fetum, diabolicam productionem, cupiditatis partum, qui fratres rustice odit, qui inimicus est Dei Deoque odiosus.

55. Præter jam dicta malum etiam declinat qui maledicum diffitetur, qui calumiatorem repellit, qui non scrutatur hominum vitas absque necessitate nec rem ad se non pertinentem sive secundum spiritum, sive secundum carnem; qui dolum in negotiis non exercet, qui regulam in servitutem non redigit; qui non leges calcatur; qui seniore honorabilioremque se non solum primas tenere sinit, et illi

Α ὁ λόγος, ἀλλ' ὁμως λέγω, πεποιθὼς τῇ ἀληθείᾳ, δι' ἐπαρτάτος ἐστὶ καὶ ἐπιβρόχτος. Ἐγὼ δὲ συννοοῦμενος καὶ ὅπως οἱ τοκογλύφοι, πολλῶν ὄντων τόκων (τίκτουσι γὰρ οὐ μόνον ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ ζῶων ἅπαν, δίχα γε τοῦ κατὰ τοὺς γῦπας φύλου· λέγεται δὲ καὶ γῆ τίκτειν καὶ θάλασσα· τίκτει δὲ καὶ νοῦς γεννήματα προσφυῆ· καὶ ὄλιως πεπλάτυνται τὸ ὄνομα τοῦ τόκου) — οἱ δὲ ἰδίασαν αὐτὸ κατὰ τι ἐξάίρετον ἐπὶ τοῦ κατ' αὐτοὺς δούτεκου τόκου. Οὕτε ἡ φύσις οἶδεν, οὔτε ἡ κατ' ἄνθρωπον ὀρθότης, καὶ ὁ θεὸς δὲ ἀπηγόρευσε. Πλατὺ γοῦν αὐτοῖς καὶ πολὺ καὶ τρανὲς τό· Δός μοι τὸν τόκον μου. Ποῖον, ὦ δανειστὰς ὃν σὺ ἐγέννησας, ὃν δὲ ἡ παιδίσκη σου, ὃν δὲ ἡ θυγάτηρ σου ἢ ὁ βοῦς σου ἢ ἵππος; Οὐ, φησὶν, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἀργυρίου μου. Θητικὸν δὲ, ὦ ἄνθρωπε, τὸ ἀργυρίον σου, ὥστε καὶ γεννᾶν. Καταγελᾶν μου, φησὶν, εἰσικας, ὦ χρεῶστα. Σὺ δὲ δός μοι τὸν τόκον μου. Τοῦτου δὲ εἰ μὴ βαρύτερον, ἀλλ' οὔν γελοϊότερον νόημα δανειστοῦ, στερομένου ὧν ζητεῖ τό· Οἱ τόκοι ἀπώλεσάν με, μὴ διδόμενοι δηλαδὴ. Λοιπὸν ἄρα, ὦ τοκιστὰ, οὐκ ἐστὶ σοι κυριακὸν τοῦτο τὸ ἀγαθόν. Ὁ Κύριος μὲν γὰρ οὐκ ἀπόλλει, ἀλλὰ καὶ πλουτίζει μείζουσιν ἐπιθήκαις, καὶ εὐδαιμονίζει καὶ τιμᾶ· ὁ δὲ τόκος οὕτως ἀπόλλυσι, καθὰ σὺ φησ. Ἀπόλλυσι δὲ σε μὲν τὰ ἐς ψυχὴν, τὸν δὲ καταβαλλόμενον σοι αὐτὸν τὰ ἐς ζωὴν, ὡς μὴ ὠφέλεν. Ἄλλ' δε καὶ αἰδοῦμενός τις τόκον εἰπεῖν, ὠφέλειαν αὐτὸν καλέσει, πολυωνυμίας τόπον τοῦτον αὐτὸς ἐξευρών, τότε δὴ γελάσας τις πρὸς βαρύτητα, εἶτα καὶ παραφράσας ἐκ τῶν τοῦ ἀγιωτάτου Δαυὶδ ἐρεῖ. Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ ἀγρυφῷ σου, ἐν τῷ καταβιάζῃ σε εἰς διαφορὰν; Ὡ δόλιε τοκογλύφε ἄνθρωπε, μέχρι ζίνος τοιοῦτος ἔση· Δόλον γὰρ σε ἀποκαλῶ εὐθυδύως καὶ ἀκολούθως τῷ συνδυάζοντι τὰ τοιαῦτα μεγάλῳ προφήτῃ καὶ βασιλεῖ, ὃς ὀνειδίζει τόπον, ἐνθῶν τόκος. καὶ τόκος καὶ δόλος παβρόησιάζεσθον ἐπὶ τῶν πλατειῶν, ὡς ἐπακολουθοῦντος πάντως καὶ δούλου τῷ τόκῳ. Ψεύδονται γὰρ ὀμολογουμένως τέ τε ἄλλὰ καὶ τὴν κατὰ θεὸν ἀγάπην οἱ ἐπὶ ἀθέσμῳ τόκῳ δανείζοντες.

in cæteris divinam charitatem mentiuntur illicito

νδ'. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ ἄλλοτε πολλὰ παραινήσας ἐπὶ τῷ τοιοῦτῳ κακῷ. ἀνύσας ἔχω οὐδὲν, ἀλλὰ που καὶ προσεπηύξησα τὸ δεινόν, καὶ μοι αἰ τῆς φύχης ὠδίνες τόκον διδασκαλικὸν ἐξέφηναν, οἷα καὶ τινα μύλην· σοὶ μόνῳ, μεγαλοδύναμη καὶ παντοδύναμη Κύριε, ἀνατίθημι ἐξαμβλώσαι τὸν ἄδρὸν τοῦτον τέσση, τὸ δαιμονικὸν γέννημα, τὸ τῆς πλεονεξίας ἀποπέσμα, τὸ ἄγριον, τὸ μισάδελφον, τὸ καὶ μισόθεον καὶ θεομισέε.

νε'. Ἐτι πρὸς τοῖς εἰρημίνοις ἐκκλίνει κακὸν καὶ ὁ τὸν συκοφάντην ἀποπροποιούμενος, καὶ ὁ τὸν ἐνδιαβάλλοντα παρωθούμενος, καὶ ὁ μὴ ἐρευνῶν ἄνθρώπων βίους εἰς οὐδὲν δέον καὶ μηδὲν αὐτῷ προσήκον οὔτε κατὰ πνεῦμα, οὔτε κατὰ σάρκα· ὁ τὴν πραγματεῖαν ἀδολέυτος· ὁ μὴ τὸν κανόνα καταδουλούμενος· ὁ μὴ τοὺς νόμους καταπατῶν· ὁ τῷ πρεσβυτέρῳ αὐτοῦ καὶ τιμιωτέρῳ μὴ μόνον ὀδοῦ παρα-

χωρῶν καὶ καθίδρας ὑπεξιστάμενος, πολλῶν δὲ πλέον
μηδὲ καταναιδεόμενος τοῦ τοιοῦτου, ἀλλὰ καὶ λα-
λοῦντος αὐτοῦ σιωπῶν, καὶ ἀγαθὰ μὲν εἰπόντος πει-
θόμενος, πταίσαντι δὲ τι συγγνωμονῶν διακριτικῶς·
ἔτι καὶ ὁ τὸν ὅπως οὖν πλανώμενον ἐπιστρέφων ἐφ'
ὅπως οὖν, καὶ ἐνάγων εἰς τὴν ὁρθήν· καὶ ὁ πρὸς
τὸ ἐρωτώμενον ὁρθῶς ἀποκρινόμενος, καὶ μὴ κατὰ
ὑπόκρισιν, ἦν τὸ μὲν ἀληθινὸν φῶς, ἡ αὐτοαλήθεια,
ὁ θεὸς μισεῖ. ὁ δὲ τοῦ σκοτούς ἀρχῶν ὑπερφιλεῖ διὰ τὸ
πρὸς αὐτὸν ὅμοιον.

νς'. Ἡ γὰρ οὐ σκοτεινὸν πᾶσα ὑπόκρισις, διότι
γε τῆς λογικῆς παραδεδομένης; οὐ μίμησις ψιλῆ
ἀγαθοῦ, καὶ πλέον οὐδέν; Ὁργανον ἀπάτης αὕτη,
ὑπόβρυχος καλλονῆ, ἀγάλμα πονηρίας, ῥυπαρὸν μὲν
τὰ ἔνδον καὶ ὑπομόχθηρον καὶ κίβδηλον, τὰ δὲ προ-
φαινόμενα περικαλλές, καὶ οὐ κατὰ τι χολοβάφινον,
ἀλλὰ ἀμυδρὸν τι προλάμπον χρυσῆς στιλπνότητι.
Λάκκος αὕτη κατηνθισμένος ἐπὶ ἀπωλείᾳ τῶν περι-
πεσομένων· ψυχῆς ἐκπορευούσης μόρφασμα· κα-
κία ὑπουλος, ἀρετῆν ἐπιφαίνουσα διαβόλῳ αὐτεῖκε-
λον· ψεῦδος ἔνσαρκον· λιμὴν φρίσων λίθοις ὀξέσιν
ὑφάλοις· παγίς εὐπρόσωπος· χαροπὸν θηρίον, οὐ
τῆ κατ' ὄψιν χαρᾶ τὸ τῶν ὀδόντων ἀντιφανεῖ κάρ-
χαρον. Ὁρθότητος αὕτη ἐμπαίκτηρια, οἷς αἰεὶ πλα-
γιάζει, τὰ πολλὰ δὲ καὶ κύκλῳ περιπατεῖ ἀσεβῶν
δίκην, κατὰ τὸν Ψαλμοδόν. Ἀγάπη κρυπτὸς ἐπί-
δουλος, οἷς ὑφειμέντι, κατὰ τὸν εἰπόντα, ὡς ἔχιδνα
λανθάνουσα, ἐκπίνει τὸν ἄνθρωπον. Ἀλώπηξ πλεή-
ρης μὲν δόλου, ἀπατώσα δὲ τοὺς ἀπλοῦς, τὰ πλείω
δὲ τοὺς εὐηθικωτέρους, οἷς νεκρικῶς ἐαυτὴν κατευ-
νάζει. Αὕτη, πρὸς αἰνίγμα φράσαι, τὸ πᾶν ἐστὶ καὶ
τὸ μηδέν· ἐκαίνο μὲν, οἷς τεχνάζεται, τὸ δὲ, οἷς ἐρ-
γάζεται. Βούλεται μὲν γὰρ θεῖον τι εἶναι, καθότι
καὶ ἅγιον, ἀπεκθαίνει δὲ εἰς αἵμονα κακοποιὸν καὶ
μὴ εἰδότα, ὁ τί ποτὲ ἐστὶ τὸ ἀγαθὸν τῆς ὁρθότητος· ἢ
καὶ ἄλλως, εἰδότα μὲν, ὀκνοῦντα δὲ χρῆσθαι αὐτῇ.

quid divinum et sanctum: desinit autem in dæmonem pravam ac nescium quid sit rectitudinis bonum; aut certe scientem quidem, non autem exercentem.

νς'. Ψευδάνθρωπος ἄνθρωπος ὁ ὑποκριτής, ὡς δὲ
καὶ δαιμονῶν λεχθεῖν ἂν καὶ δαιμονάνθρωπος. Καὶ
Ἄργος μὲν ὁ θρυλούμενος, οἷα πανόπτης, οἷδαμεν
ὁποῖον λόγον τοιοῦτος εἶναι πλάττεται· ὁ δὲ ὑποκρι-
τῆς ἄλλο τι φέρει ξενίζον. Ψεύδεται γὰρ ὅλη τῆ σώ-
ματι, τῆ ἐπικύψει τῆς κεφαλῆς, τῆ ἐνεύσει τῆς
ὄψεως, τῆ μειδιάματι, τῆ γελάσματι, τῆ φιλήματι,
τῆ λαλιᾷ, τῆ πτύσματι ὁ κατάπτυστος· συνόλω
εἰπεῖν, τῆ παντὶ προσώπῳ, τῆ βαθεῖᾳ προσκυνήσει,
τῆ τοῦ ἀσπασμοῦ ἐμπλοκῇ, τῆ τῶν χειρῶν ἐμβολῇ,
τῆ τῶν τριχίνων περιβολῇ, τῆ μεταδόσει, ὅτε που
καὶ ἐλεήσει τὸν ἐπαιτοῦντα· τῆ τῶν γονάτων κλίσει
ὡς εἰς προσευχὴν· τῆ παντοδαπῶ τοῦ βαδίσματος.
Οὔτε γὰρ σεμνῶς βαδίζων, πρὸς ἀλήθειαν αὐτὸ
ποιεῖ, οὐδὲ μὴν στεῦδων, ὅτε τινὲ βοηθεῖν προσ-
ποιεῖται. Τὰ μέντοι περὶ γαστέρα, καὶ εἴ τι ἐχόμε-
νον, πεφυλάχθω σιγῇ, ὡ ψυχῇ, οὕτω τὴν καλὴν
ἀχρειοῦσα πλάσιν, καὶ τὸν καλὸν ἄνθρωπον ψεύ-
δουσα.

νη'. Ἐχω δεῖξας ἤδη τρανῶς, οἶμαι, ὅτι ἐκκλίνας
τὴν κατὰ ψυχὴν κακότητα καὶ ὁ μηδέν τι ποιῶν

A de sedili cedit, sed quod multo præstat nihil non
veneranter agit in illum, verum etiam, illo loquente
tacet, et bona quidem dicenti obedit, aliquid autem
peccanti indulget prudenter; qui etiam quomo-
docunque errantem, prout res volunt reducit et in
viam rectam dirigit; quid ad interrogata recte res-
pondet et non per hypocrisim, quam quidem lux
vera, ipsa veritas, Deus odit, princeps autem
tenebrarum ob similitudinem sui maximopere di-
ligit.

56 Numquid enim tenebrosum quid non est
omnis hypocrisis præter eam quæ logice tradita
est? annon vana boni simulatio prætereaque ni-
hil? Hæc deceptionis instrumentum; conficta pul-
chritudo, malitiæ simulacrum, sordidum quidem
interius et parvum et adulteratum, exterius vero
perpulchrum, et non secundum quid bilis colore
flavum, sed subobscurum quid aurea claritate
prælucens. Hæc laqueus floribus exornata ad
perditionem supervenientium; animæ fornicantis
imago; pravitas dissimulata; ingenium diabolo
prorsus simile ostendens; mendacium incarna-
tum; portus rupibus acutis in mari latentibus
horrescens: laqueus speciosus; vultu ridenti fera,
cujus faciei visus hilaritate dentium acris acies
pugnat. Rectitudini hæc irridet, quippe quæ sem-
per obliquo utitur quidem motu, plerumque vero
circuitu, impiorum instar, juxta Psalmistam, ob-
ambulat. Charitatis latens insidiatrix, quatenus
humilis, juxta proverbium, sicut vipera latitans ex-
sugit hominem. Vulpes repleta dolo, et simplices
et plerumque simplicissimos quosque decipiens,
quandocumque se, velut cadaver, quiescentem fingit
Hæc, ut more vulgari loquar, totum est et ni-
hil: illud quidem, quantum ad artes, hoc autem
quantum ad opera. Etenim vult quidem esse ali-
quid divinum et sanctum: desinit autem in dæmonem pravam ac nescium quid sit rectitudinis
bonum; aut certe scientem quidem, non autem exercentem.

57. Homo mendax est hypocrita; quasi vero
dæmoniacus dici potest et homo-dæmon. Et qui-
dem Argus celebratissimus, quæ omnia videns, quali
modo talis esse fingatur, novimus: hypocrita vero
aliud quid gerit extraneum: mentitur enim toto
corpore, capitis nutu, oculorum obtutu, dulci risu,
cachinno, osculo, loquela, sputo, conspuendus
ipse; uno verbo, tota facie, profunda salutatione,
oculorum implicatione, manuum injectione, crini-
um circulis, largitione, si forte mendicantis
miseretur; genuum velut ad orationem flexione,
toto gressus habitu. Nec enim cum decenter gradi-
tur, nec quando frestinat, alicui succurrere præ se
ferens, juxta veritatem facit. Quod autem attinet
ad ventrem et partes annexas, prætereatur silentio,
o anima, sic pulchram deturpans plasmationem,
et pulchrum hominem mentiens.

58. Jam evidentè demonstrasse mihi videor illum
animæ malitiam devitare qui nihil ex hypocrisi,

sed juxta veritatem agit. Nec enim aliquid commune est soli cum tenebris, nec veritati cum hypocrisi; ipsi autem est oppositio quæ medium et concordiam nescit. Ille etiam procul declinat a malo, qui non dividit amicos, inter inimicos autem pacem nectit. Illud enim factum opus est hominis, postea autem Dei, qui vivificat, qui Deus est unitatis: in eodem loco statuendus est qui non excitat inimicitiam, nec scintillam animat et inflamat velut ad incendium.

59. Quare vero mei meæque potestatis oblitus, conor subjecti thesauri describere selecta, quibus vitandum est malitiam? Sumite vos gazam, et circumcumeuntes eam augete et quæ vobis utilia sunt quærite. Nihil invenietis ex omnibus quod non sit ad vestrum commodum, ad utilitatem spiritualem, ad omne bonum. Conjungite vero cum hoc: « Declina a malo, » et istud connexum talentum, cui divinum ac vere regium est signaculum: « et fac bonum. » Non enim, juxta sacram explanationem, sufficit a malo declinare, nisi quis in bonis operibus exerceatur.

60. Hoc porro ita dico non ut simplicem et indivisam sententiam; sic enim distinguo: Qui virtutibus quidem deditus est, et omnibus bonis refertus, sed tamen habet ut homo quoddam malitiæ parapegma, et a tali malo declinat, sufficeret ei sic agere; tunc non hasce voces audiret: « Et fac bonum. » Jam enim fecit: et cum jam fecerit, non cessabit aliquid ulterius adipisci, tanquam alia quidem adeptus bona; sed ex illa forsitan hortatione: « Unum tibi deest » istud inquirens, ex quo a priori malitia, sicut aliquo muro intercludatur, et ita tanquam ex se naturaliter in bono simul ac in mali declinatione stabilitus. Si vero quis non dives bonis, nocentem abijciat malitiam, per quam pauper est et egens omni bono, prorsus a malo declinans, habet necessitatem adjungendi tali divino talento etiam secundum, ne bono destitutus, imperfectus sit homo, divinum vas vacuum, domus Dei non polita, informis materia, bonum non pulchrum, ideoque non desiderabile, ut autem accurate dicam, omnis quidem virtutis alumnus, sed ab una quadam, propter malitiam impediens, abstinens. Deinde ille quidem qui declinavit malum, et bono nuper adepto inhæsit, luctamen ac necessitatem habet non solum simpliciter faciendi, sed etiam continue faciendi bonum, ut non faciliter et cito tali bono orbetur, sed firmans illud ad perseverantiam ex nuper imperfecto, solidus virtutis possessor fiat. Alias autem est dicendum, quod omnis homo, qui declinat a malo, protinus etiam facit aliquod bonum. Quale? Hoc ipsum sane, a malo declinare.

61. Ego vero propheticum et regium numulum hic immutans, non falsi monetarii instar sed per mutationem, placentem et ipsam summo regi Deo,

ὑποκριτικῶς, ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν. Οὕτε γὰρ ἡλίφ κοινόν τι πρὸς τὸ σκότος, οὕτε τῇ ἀληθείᾳ πρὸς τὴν ὑπόκρισιν· ἀλλὰ ἀμεσολάβητος αὐτοῖς ἐστὶν ἡ ἀντιθεσις, οὐ γινώσκουσα σύμβασιν. Ἔτι μακρὰν ἐκκλίνει κακοῦ καὶ ὁ μῆτε φίλους διασπῶν, καὶ τοῖς ἐχθροῖς δὲ σπονδὰς πραγματευόμενος. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ φάκτον ἔργον ἀνδρός, τὸ δὲ δεύτερον θεοῦ, τοῦ ζωοδότου, τοῦ τῆς ἐνώσεως ὁποῖον ἐντακτέος τότῳ καὶ ὁ μὴ τὴν ἐχθρὰν προσυπανάπτων, καὶ σπουδῇ τὸν σπινθῆρα τοῦ μίσους ριπίζων, καὶ ἐκφλέγων ὡς εἰς πυρκαϊάν.

ἅ. Τί δὲ ἀλλὰ ἐμαυτοῦ λαθόμενος καὶ τῆς ἐν ἐμοὶ δυνάμεως, πειρῶμαι τὰ τῆς προκειμένης γάξης ἀναγράφειν ἐξαίρετα, δι' ὧν ἐστὶ τὴν κακίαν ἐκφυγεῖν; Λάθετε τὴν γάξαν ὑμεῖς. καὶ περιιόντες αὐτὴν πολυπραγμονεῖτε, καὶ ζητεῖτε τὰ συνείσονται. Εὐρήσατε δὲ οὐδὲν, ὅτι τῶν ἀπάντων μὴ πρὸς χηθείου ὑμῶν, καὶ ὠφελείας πνευματικῆς, καὶ καλοῦ παντός. Συντάξατε δὲ τῷ, « Ἐκκλινὸν ἀπὸ κακοῦ, » καὶ τὸ συγκείμενον τάλαντον, οὐ χάραγμα θεῖον καὶ τῷ ὄντι βασιλικὸν τὸ, « Καὶ ποιήσον ἀγαθόν. » Κατὰ γὰρ τὴν ἱερὰν ἀνάπτυξιν οὐκ ἂν εἴη ἀρκοῦν ἐκκλίνειν ἀπὸ κακοῦ, εἰ μὴ καὶ ἀγαθοπραξίαν ἀσχοίη τις.

ξ. Τοῦτο δὲ οὕτω φημί οὐκ εἰς ἀπλοῦν τι καὶ ἀσχιδὲς νόημα· διαστίζω δὲ οὕτως· Ὁ μὲν ἀρεταῖς ὦν κατακώχμιος, καὶ ἀγαθοῖς πᾶσιν ἔμπορος, ἔχων δὲ τι ὅμως ὡς ἄνθρωπος καὶ παράπτωμα κακίας, καὶ ἐκκλινὰς τοῦ τοιοῦτοῦ κακοῦ, ἀρκεσθεῖη ἂν οὕτω ποιήσας, καὶ οὐκ ἂν ἀκούσει ποθὲν τό· « Καὶ ποιήσον ἀγαθόν. » Ἦδη γὰρ πεποίηκε· καὶ πεποιηκὸς οὐκέτι κοπιᾷσει ἄλλο τι προσεπιτησασθαι, ὡς ἦδη τάλλα μὲν πάντα κτησάμενος ἀγαθὰ, ἐν δὲ τῷ ἀκούσαι ποθεν, ὅτι « Ἐν σοὶ λείπει, » ἐξευρὼν ἐκεῖνο, ἐξ οὗ τῇ προτέρᾳ κακίᾳ ὅσα καὶ φραγμῶν τι ἀπτεταίχιστο, καὶ ὡς ἐξ αὐτομάτου ἐγκαταστάς αὐτοφυῶς τῷ ἀγαθῷ ἅμα τῇ ἐκκλίσει τοῦ κακοῦ. Εἰ δὲ τις μὴ πλουτῶν ἀγαθοῖς ἀπολέξεται κακίαν ἐπιηρέζουσαν, δι' ἧς πτωχεύει, πενόμενος παντός ἀγαθοῦ, ἐκεῖνος πάντως ἐκκλινὰς ἀπὸ κακοῦ ἀνάγκην ἔξει προσλαβεῖν τῷ τοιοῦτῳ θεῖῳ τάλαντῳ καὶ τὸ δεύτερον, ἵνα μὴ τοῦ ἀγαθοῦ λειπόμενος εἴη ἀτέλης ἄνθρωπος, ἀγγεῖον θεῖον ὑπόκενον, οἶκος θεοῦ ἀνεπίεστος, ἀνείδεος ὕλη, ἀγαθὸν οὐ καλὸν, διὸ οὐδὲ ζηλωτὸν, ὡς ἂν δὲ πρὸς ἀκρίβειαν εἴπω, καὶ πάσης μὲν ἀρετῆς τρόφιμος, μιᾶς δὲ τινος ἀπεχόμενος διὰ κακίαν κωλύουσαν. Εἶτα ἐκκλινὰς μὲν τὸ κακὸν, καταστάς δὲ εἰς τὸ νεότερον ἀγαθόν, ἀγῶνα καὶ αὐτὸς ἔχει καὶ ἀπαίτησιν μὴ μόνον τοῦ ποιῆσαι ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ ποιεῖν ἐνδεδεχῶς τὸ καλόν, ἵνα μὴ εὐπετῶς ἀποστερηθεῖ αὐτοῦ, ἀλλὰ στερεώσας αὐτὸ εἰς παράμονον, ἀντὶ τοῦ πρὸ βραχίων ἀτελοῦς, ὑπερτελής ἀρετῆς λόγῳ γένηται. Ἔστι δὲ καὶ ἐτέρως εἰπεῖν, ὅτι ἅπας ἄνθρωπος, ἐκκλινὰς ἀπὸ κακοῦ, αὐτίκα καὶ πεποίηκε τι ἀγαθόν. Ποῖον ἐκεῖνο; Αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ ἐκκλίνειν ἀπὸ κακοῦ.

ζα. Ἐγὼ δὲ ἐνταῦθα παραποιοῦν τὸ προφητικὸν καὶ βασιλικὸν κέρμα τοῦτο, ὃ μὴν παραχαράκτου δίκην, ἀλλὰ κατὰ μεταβολὴν, ἀρίσκουσαν καὶ αὐτὴν

τῷ παμβασιλεῖ Θεῷ, θεωρῶ αὐτὸ καὶ ἄλλως πρὸς ἑμὸν οὐκ ἄβρῦθμον θέλημα. Καὶ πείθω ἑμαυτὸν κατὰ ἔρμηνειαν ἄλλοιαν μὲν, βελτιοῦσαν δὲ καὶ αὐτὴν τοὺς κατ' ἐμὲ δειλοὺς, ἐκκλίνειν, ὡσπερ ἀπὸ κακοῦ πράγματος, οὕτω καὶ ἀπὸ κακοῦ ἀνθρώπου· εἴτα σπουδαίνει ἢ ἐκεῖνον ποιεῖν καὶ ἀποτελεῖν ἀγαθὸν ἐπιστρεπτικῶς, ἢ ἄλλὰ γοῦν ἐμοὶ αὐτῷ ποιεῖν ἀγαθὸν τὸ ἐκκλίνειν ἀπ' ἐκείνου, μὴ καὶ συνδιαστραφῶ. Εἰώθασι γὰρ ὡς τὰ πολλὰ αἱ μετὰ τῶν φαύλων ἀναστροφαὶ οὐκ εἰς καλὸν συντελεῖσθαι. Ἔστι δ' ἐν τούτοις ὄρῳ καὶ τό· « Πόησον. » Οὐ γὰρ εἶπε· « Λάλησον ἀγαθόν, » ἢ « δίδαξον, » ἢ « ἐννοήθητι, » ἢ τοιοῦτόν τι, ἀλλὰ· « Πόησον ἀγαθόν. » Ὁ δὲ σκοπιμώτατον τέλος ὠμολόγηται εἶναι ἀπάσης καὶ λαλιᾶς καὶ διδασκαλίας καὶ ἐνθυμήσεως. Ὅτι δὲ τὸ ἐκκλίνειν ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιεῖν ἀγαθὸν οὐδ' αὐτὸ τῆς ἀγάπης κεχώρισται, ὁ καὶ γλυκὸς καὶ σοφὸς καὶ ἅγιος βασιλεὺς [φρσι], παραθεὶς αὐτίκα τό· « Ζήτησον εἰρήνην, καὶ δίωξον αὐτήν. » Ὡς γὰρ τινος ὑπεειπόντος· Δός μοι μέθοδον, ὡ δὲ διδάσκαλος βασιλεῦ, ὡς ἂν ἐξανύσω καὶ τὴν ἐξάλυξιν τοῦ κακοῦ καὶ τὴν συναπτῶς ποιῆσιν τοῦ ἀγαθοῦ, ὑποτίθησιν εὐθὺς ἐπιστημονικῶς, ὡς διὰ εἰρήνης, εἴτ' οὖν ἀγάπης, τὸ τοιοῦτον ἐκπληρωθήσεται ἀγαθόν. Ἀγάπης γὰρ ἀδρομερές τι κόμμα καὶ ἡ εἰρήνη, οὐκ ἔλαττον ἤπερ ἡ φιλία, ὡς ἔστι κατασκευάσαι τὸν σκεψόμενον πρὸς ἀλήθειαν.

ξβ'. Εἰ τοίνυν οὐκ ἔστι δρασμὸς ἐκ κακοῦ καὶ ποιῆσις ἀγαθοῦ ἄλλως εἰ μὴ δι' εἰρήνης, τῆς τῆς ἄλλης, καὶ τῆς ἐν ἐκάστῳ ἡμῶν, καθ' ἣν ἅπαν ἀνταῖρον ψυχικὸν πάθος δουλοῦται, καὶ οὕτως ὑποτάσσεται τῷ βασιλεῖ λογισμῷ· ζητητέον αὐτήν, εἴ που καὶ κρύπτεται. Καὶ πάντως εὐρήσομεν, εἰ ζητήσομεν. Ἐπεὶ γὰρ ὁ ζητῶν εὐρίσκει, καθὰ μανθάνομεν πρὸς ἀλήθειαν. Εἰ δὲ ζητήσαντες καὶ εὐρηκότες, οὐκ ἔχομεν αὐτῆς δρᾶσθαι διὰ πολλὰ τὰ αἴτια, ὧν ὀκνοῦμεν ποιεῖσθαι μνείαν, μὴ καὶ εἰς οὐδὲν δέον ὀχλοκοπῶμεν, θορυβοῦντες τοὺς ἀγχινουστέρους ἀκροατάς· τότε δὲ καὶ διώξομεν αὐτὴν φεύγουσαν, ἔπερ ἔστι· δραμούμεθα σπουδαίως εἰς αὐτήν, κουφίζοντες ἡμῖν τὸν δρόμον τοῦ κατέχοντος, ἐν χερσὶν τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, τοῦ τῆς εἰρήνης θεοῦ ἡμῖν τοῖς ἐπικαλούμενοις τὸ αὐτοῦ ὄνομα. Πάντως γὰρ ὁ καθάπαξ εἰπὼν τό· « Εἰρήνη ὑμῖν, » καὶ τό· « Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδομι ὑμῖν, » τοῖς ἡμοῖς θελαδῆ, οὐκ ἂν ζητούμενην ἀποκρύψῃ αὐτὴν ἀπ' ἡμῶν, ἀλλ' ἐπιτάξει προσελθεῖν εἰς ἡμᾶς, εἰ μόνον θεοκλυτήσομεν, εἰ δυσωπήσομεν, εἰ γενώμεθα ἐπάξιοι τυχεῖν εἰρήνης, τῆς τῷ Θεῷ φιλιτάτης· ἥς καὶ οἱ τυχόντες μακάριοι, καὶ οἱ πρόξενοι δὲ συμμακαρίζονται, ὡς υἱοὶ θεοῦ τῷ Θεῷ. « Μακάριοι » γὰρ, φησὶν, « οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται. »

ξγ'. Καὶ ἐγὼ μὲν καὶ οἱ κατ' ἐμὲ οὕτω φρονούμεν περὶ τῆς ἀγαπητικῆς εἰρήνης τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν κατὰ τὴν τοιαύτην εἰρηνικῶν ἀνθρώπων. Οἶδα δὲ τινὰς ἄλλως διακειμένους καὶ ἀχθόμενους, εἴ τινὰς

illud et aliter secundum meam non discordem voluntatem considero. Mibi que juxta interpretationem quidem alienam, sed et ipsam meliores reddentem sicut me timidos, persuadeo fugiendum, quemadmodum a re mala, sic et ab homine malo: deinde conandum, vel illum conversione facere perficereque bonum, vel ipsi mihi facere bonum, ab illo declinare, ne ipse quoque cum illo corrumpar. Solent enim plerumque cum malis consortia non bene finire. In his autem videre etiam est illud: « Fac. » Non enim dixit: « Bonum loquere, » vel « doce, » vel « cogita, » vel aliud tale, sed: « Fac bonum. » Quod certe ultimus finis intentus conceditur esse omnis loquelæ, doctrinæ ac cogitationis. Quod autem a malo declinare facereque bonum non ipsam alienam sui a charitate, dulcis et sapiens et sanctus rex ait, hoc protinus subjungens: « Quære pacem, et persequere eam. » « Tanquam enim aliquo suggerente: Da mihi methodum, præceptor rex, ut mali vitiationem et una boni operationem perficiam; statim docte subjicit, per pacem, sive per charitatem, tales bonum esse complendum. Charitatis enim aliquod solidum est segmentum pax, non minus ac amicitia, sicut consideranti juxta veritatem facile probatur.

62. Si ergo non est mali devitatio nec operatio boni aliter, nisi per pacem, tum per qualemcumque, tum peream quæ in unoquoque nostrum est, secundum quam omnis exoriens animæ passio redigitur in servitutum, et ita subjicitur reginæ rationi; quærendum est eam, si forte absconditur. Et certe, si quæramus, inveniemus. « Omnis enim qui quærit, invenit. » sicut in veritate discimus. Si vero postquam quæsimus et invenimus, non possumus eam capere propter multas causas, quarum omittimus facere mentionem, ne sine necessitate lædio molestiaque afficiamus benevolos auditores; tunc saltem et persequemur eam fugientem, quod est: ad eam festinanter curremus, cursum nobis levem faciente qui manibus tenet cælestis vocationis bravium, qui pacem dat nobis invocantibus nomen ejus. Certe enim qui semel dixit hoc: « Pax vobis. » et hoc: « Pacem meam do vobis. » scilicet meis, non illam quæsitam abscondet a nobis, sed jubebit ad nos venire, dummodo Deum invocemus, dummodo supplices rogemus, dummodo digni fiamus qui pacem inveniamus Deo charissimam; cujus compotes beati sunt, sed et auctores beati simul dicuntur, tanquam filii Dei adoptivi. « Beati enim, ait, pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur. »

63. Ego quidem et qui juxta me sunt, ita de pace Dei, quæ charitate constat, et de pacificis secundum illam hominibus, sentimus. Scio vero quosdam aliter dispositos et irascentes, si quosdam

⁹ Psal. xxxiii, 15. ¹⁰ ibid. ¹¹ Luc. xxiv, 36. ¹² Joann. xiv, 27.

vident sese regulariter diligentes invicem, et secundum Deum amantes, et spiritualiter pacem custodientes. Qui quoque gladium vibrantes, tales intercedunt unanimitates, et non verentur vitæ commiscere turbas et perturbationes et lites et commotiones et vindictas et aliquando punitiones: quasi sanguine lætantes, cupientesque in filiis Dei libere exerceri veterum flagella Laconum et irrationabilia Mithræ supplicia, necnon mortiferos Celtarum ex ebrietate lusus, et Scytharum tentamina, quibus homines in altum projecti, deinde illapsi, lanceis in altum sublatis transfigebantur. His autem sic agentibus, quæ pacis sunt aliter etiam, ut videtur, præter communem et assuetam et rectam sententiam, et a Deo traditum Davidicum de pace verbum, excipiuntur. Quærent enim quidem tales pacem, ubi forte inveniatur, et odorisequi, inveniunt apud colentes eam, non autem apud eos manere einunt; sed persequuntur alio modo, non ut comprehensa custodiatur, sed ut terra exeat, et ipsi exsultant de interpretabili duplicitate persequendi, quasi per eam sophisticè triumphantes. Persequi namque etiam de dilectione in Scriptura habetur: sed plerumque de odio. Sic enim apud Deum beatificantur, quos quidam probris afficiunt propter illum et persequuntur. Sed quidem talibus sorte contingat gratum ipsis odium, ut cum diabolo, inimicitia duce, congaudeant; nos autem in nobis ipsis habeamus pacem, sicut Deus præcipit, et illam ex tota anima colamus.

64. Precemur deinde ut potentissimo nostro dominatori major a Deo potentia fiat, ad eam integre perfecteque in mundo pro communi salute exercendam. Etsi enim quidam homines sæpe non animadvertere curant quibus iste circumdatur periculis; tamen in mentem descendentes accurate sciunt. Habet quidem vere perpetuoque de cælo auxilium ac levamentum. Quomodo enim istis non locupletetur ille qui exinde sine medio electus est a Dei sapientia quam deamavit et in regnum elevatus, unaque regia corona tropæisque, quorum nos primitiæ sumus, exornatus? Decet tamen nos, quos ipse, post Deum, liberavit, et secundum quem vivimus, in commune libenter quod nostrum est afferre per preces, quarum auditionem Deus sane non recusabit. Scimus enim, et quid sit oratio, et quod Deus orationem justam aversari non potest. Numquid enim incensum inanimatum olim in veteri lege et nunc apud nos incensum quod decet sanctos, acciperet sicut credimus (accipit autem velut divinorum mysteriorum symbolum), orationem vero quæ solet ad illum dirigi rationalis et animata, ex veritate rectaque conscientia proficiens, non reciperet?

65. Rationabiliter autem nunc deprecemur opportunam plagam, ut, sicut istud servitutis pondus olim a nobis ablatum est, Deo quidem e

Α βλέπουσι φιλιουμένους κανονικῶς ἀλλήλοις, καὶ κατὰ Θεὸν ἀγαπῶντας, καὶ πνευματικῶς εἰρηνεύοντας. Οἱ καὶ μαχαίρας βάλλοντες, τὰς τοιαύτας ἀποτέμνουσι συμφοίας, καὶ οὐκ ἀνέχονται μὴ ταράχους τῷ βίῳ ἐμπολιτεύεσθαι καὶ ὀχλήσεις καὶ δίκας καὶ τύρβας καὶ ζημίας, ἥδη δὲ πού καὶ κολάσεις· ὡς οἶα χαίροντες αἵμασι, καὶ τὰς τῶν παλαεῶν Λακωνῶν ποθοῦντες ἐν τοῖς τοῦ Θεοῦ παρβήσιάζεσθαι μίστιγας, καὶ τὰ κατὰ τὸν Μίθραν ἀλόγιστα κόλαστρα, ἥδη δὲ καὶ τὰ Κελτικὰ θανάσιμα ἐκ μέθης παίνια, καὶ τὰ κατὰ Σκύθας, παρ' οἷς ἄνθρωποι ἀναβήπιτοῦμενοι ἐς ὕψος, εἶτα κατιόντες λόγχαις ὀρθαῖς πεπηγυῖαις περιεπέφροντο. Τοῖς δὲ οὕτω κατεργαζομένοις τὰ εἰρηνικὰ καὶ ἄλλως, ὡς ἔοικε, παρὰ τὴν κοινήν καὶ συνήθη ἔννοιαν καὶ ὀρθὴν καὶ θεοπαράδοτον τὸ περὶ τῆς εἰρήνης Δαυτικὸν ῥητὸν ἐκλαμβάνεται. Ζητοῦσι μὲν γὰρ εἰρήνην οἱ τοιοῦτοι, ὅποι καταπολιτεύεται· καὶ βίηνλατοῦντες εὐρίσκουσι μὲν παρὰ τοῖς πραγματευομένοις αὐτῆν, οὐκ ἀφῆσθαι δὲ μένειν παρ' ἐκείνοις· διώκουσι δὲ τρόπον ἄλλον, οὐχ ἵνα καταληφθεῖσα φυλαχθῆ, ἀλλ' ἵνα ἐξ ἀνθρώπων γένηται· καὶ πού καὶ ἐπαγγέλλονται τῇ κατ' ἔννοιαν διπλῶν τῆς διώξεως, οἷα κατασοφίζομενοι δι' αὐτῆς. Διώκειν γὰρ καὶ ἐπὶ φιλίας μὲν τίθεται γραφικῶς, τὰ πολλὰ δὲ ἐπὶ μίσους. Οὕτω γὰρ μακάριοι παρὰ τῷ Θεῷ, οὓς ὀνειδισοῦσιν ἕνεκεν αὐτοῦ καὶ διώξουσιν. Ἀλλὰ τοὺς τοιοῦτους μὲν λάχοι τὸ φίλον αὐτοῖς μῖσος, ἵνα τῷ διαβόλῳ συγχαίροιν, τῷ τῆς ἔχθρας ἄρχοντι· ἡμεῖς δὲ εἰρηνεύομεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, ὡς ὁ Θεὸς παραγγέλλει, καὶ πραγματευοίμεθα τυῦτο ἐξ ὅλης φυγῆς.

Γ ξδ'. Εὐχοίμεθα δὲ καὶ τῷ κρατίστῳ ἡμῶν αὐτοκράτορι ἐγγίνεσθαι πλείω δύναμιν ἐκ Θεοῦ, περιποίησθαι αὐτῆν εἰς ἀκέραιον καὶ παντελὲς τῷ κόσμῳ ἐπὶ σωτηρίᾳ κοινή· ὅς, εἰ καὶ τινες ἴσως οὐκ ἐπιβάλλουσι νοεῖν, ὅποιαις ἐργωδίαις περιερχάζεται, ἀλλὰ βάπτοντες εἰς νοῦν ὀ΄ασιν πρὸς ἀριβειαν. Καὶ ἔχει μὲν ἀληθῶς τὴν οὐρανόθεν ἐπικουρίαν, καὶ σύναρσιν εἰσαεῖ· καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἂν πλουτοῖη αὐτῆν ὁ καὶ ἐκλεγεῖς ἐκεῖθεν ἀμέσως διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας, ἣν ὑπερέποθησε, καὶ εἰς βασιλείαν ἀναβιβάσθεις, καὶ ἅμα βασιλικῶν τε σάφει καὶ τροπαλοῖς ὠραῖσθεις, ὧν ἡμεῖς τὸ πρῶτῳ λειον; Ἠρέπον δὲ δμῶς, καὶ ἡμᾶς, τοὺς δι' αὐτοῦ μετὰ Θεὸν ἡλευθερωμένους, καὶ ἰδοὺ ζῶντας, συναεγάγειν εὐνοϊκῶς τὸ ἡμέτερον δι' εὐχῶν, ὧν οὐκ ἂν εἴη παρήκουσ ὁ Θεός. Ἐπιστάμεθα γὰρ ὥσπερ, ὅτι ποτὲ ἔστιν ἡ εὐχή, οὕτω καὶ, ὅτι δικαίως εὐχῆ οὐκ ἔστιν ἀποστατεῖν τὸν Θεόν. Ἡ θυμίαμα μὲν ἄψυχον πάλαι μὲν τὸ κατὰ νόμον ἐκεῖνον τὸν παλαιόν, καὶ νῦν δὲ τὸ καθ' ἡμᾶς ἀγιοπρεπέως δέχεται, καθὰ πιστεύομεν (καὶ ἀποδέχεται, σύμβολον καὶ αὐτὸ θεῶν μυστηρίων τυγχάνον)· προσευχῆν δὲ κατευθύνεσθαι ἐωθυῖαν εἰς αὐτὸν οὐ προσδέχεται, τὴν καὶ ἔλλογον καὶ ἔμψυχον, κατὰ γε τὸ πρὸς ἀλήθειαν, καὶ ὀρθῶς ἐνδιάθετον;

ξε'. Εὐχοίμεθα δὲ ἂν εὐλόγως ἄρτι καιρίαν πληγὴν, ἵνα, καθὰ τὸ δούλειον ἐκεῖνό ποτε βάρος ἀπήυχθη ἡμῶν, Θεοῦ μὲν ἐθέλοντος ἄνωθεν, ἐτι δὲ

καὶ ἀναβαλλομένου τὸν ἐφ' ἡμῖν ἔλεον, τοῦ δὲ αὐτοκράτορος βιασαμένου ἐκείνον θεοπειθῶς, καὶ καθελκύσαντος τὸ ἐκαίθην ἀγαθὸν εἰς ἡμᾶς, οὕτω καὶ νῦν τὸν, ὡς ἂν τις εἴποι, αἰμοχαρῆ ζυγὸν (οἴδατε δὲ, ὅτι λέγω) τὸν βαρβαρικὸν, τὸν ἄλλως μὲν αἰδουλον, ἄρτι δὲ ζυγοῦ δίκην ἀναιδεύμενον, τραχήλοις ἐπιπίπτειν, οἷς οὐδὲν τι δουλείας μέτεστιν, ἀπαγάγοι τῶν ἀσυνήθων αὐχένων, θραυσθέντα καὶ ραγέντα καὶ πᾶν τοιοῦτον παθόντα κακόν· δι' οὗ ἐπιλάθεται μὲν τοῦ ζυγοῦ εἶναι, ἀποταχθήσεται δὲ εἰς πυρκαϊάν, ὅποιαν ἀποτελεῖ συμφορὰ δουλώσεως. Πάντως γὰρ ὁ τῆς περὶ ἡμᾶς ἐλευθερίας ἐκείνης Θεὸς ὁ αὐτός ἐστι καὶ νῦν, οὕτω δὲ αὐτοκράτωρ ὁ αὐτός. Καὶ γίνηται ἂν καὶ νῦν κατὰ τὸ ἀγαθὸν ἐκεῖνο, εἴπερ αὐτοὶ ἐθέλομεν, οὐκ ἐν χρόνου πλάτει, ἀλλὰ τάχιον· εἰ δὲ μή, ὡς ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἢ κατὰ ἀστραπῆς τάχος, καὶ ὅ φασι πρὶν ἢ καὶ εἰς ἐντελεῖς νοῆσαι ἢ εὐξασθαι· ἢ καὶ αὐτὰ ὁ Θεὸς δύνανται, ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἢ περὶ ἐλπίζομεν. Καὶ ἔστιν αὐτὸ ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκείνων, τῶν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, τεκμήρασθαι. Εἰ γὰρ τότε, ὅτε οὐδεμία ποθὲν ἐλπίς ἐνέλαμπεν, οὐδὲ τρίμηνος ὠροθεσμία τετέλεστο, εἰς ὀλόκληρον καὶ ἐβρύθημεν, ὧν εἴχομεν, μεγάλων κακῶν, ὡς οὐκ ἂν οὐδὲ ἐλογίστατο τις τῶν παντὶ πλέον ἐνταῦθα ἔσται ταχὺ βραστώνη τοῖς οὐκ εὖ πάσχουσιν, εἰ μόνον καταφυγῶμεν βαθείας, καὶ στόμασι πεπλατυσμένοις καὶ οὕτω πεπληρωμένοις Θεοῦ ἐκβοήσομεν πρὸς ἐκείνον τὰ ἰλαστήρια. Οὕτω γὰρ κλίνει τὸ οὖς αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπιμελήσεται πάντων εἰς εὐζωίαν, καὶ τοὺς ἐν ζυγοῖς ἀδικοῦντας, οὐκ ἀνθρώπων υἱούς, ἀλλὰ τὸ ἐν αὐτοῖς θηριῶδες καὶ ἀλόγιστον ψευδομένους τὸν ἀνθρώπον, ἀφαντώσει ῥοπῇ ζυγοῦ τοῦ ἀνωθεν· καὶ οὕτω τὰ πρῶην ἡμῖν ἐμπολιτεύσει ἀγαθὰ εἰς δόξαν αὐτοῦ καὶ αἰῶσιν, τὴν εἰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A cælo volente, sed etiam super nos misericordiam immittente, dominatore autem illum per obedientiam cogente, et exinde bonum in nos elicente, ita et nunc illud, ut dici potuerit, jugum sanguine gaudens (scitis autem quod dicam) illud barbaricum, illud aliunde semper servum quidem, sed nunc jurgi instar impudenter audens sese cervicibus imponere, quibus nihil est cum servitute commune, ab insolitis collis abducat contractum et diruptum et quocunque tali malo affectum: unde obliviscatur quod sit jugum, collocetur autem in rogam, qualem efficit servitutis strages. Prorsus enim Deus illius nostræ libertatis et nunc idem Deus est, sicut et dominator idem. Nunc etiam fletet juxta bonum istud, si quidem vellemus, non in longo tempore, sed citius; sinon quasi in ictu oculi, vel juxta fulguris velocitatem, et quod dicitur, priusquam vel omnino cogitetur vel rogetur. Et hæc ipse potest Deus velocius quam speramus. Et hoc ex illis nostris in captivitate tormentis conjiciendum est. Si enim tunc, cum nulla spes appareret, nec ullum trimestre signum perfectum esset, omnino liberati sumus ab his quæ perferabamus, malis adeo magnis, ut nemo computare ea posset; multo magis hic erit brevi sublevamen illis qui non prospere degunt, dummodo profunde contriti simus, et oribus apertis, et sic Deo repletis, ad illum quæ propitiationem movent proclamemus. Sic enim ad nos inclinabit aurem, omnesque cum benevolentia curabit, et eos qui injuste agunt in jurgi, qui non hominum filii sunt, sed sua feritate et irrationabilitate mentiuntur hominem, inclinatione trutinæ cælestis dissipabit: et sic in patria nobis primitiva bona restituet, ad ipsius gloriam et laudem, quæ est in sæcula sæculorum. Amen.

EJUSDEM

IN SANCTAM QUADRAGESIMAM

ORATIO III.

Τοῦ αὐτοῦ Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης λόγος προλαληθεὶς τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης Τεσσαρακοστής, ὡς ἔθος.

α'. « Μακάριος ὁ ποιήσας καὶ διδάξας. » Δύο τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐννοίας προίσχεται, ὧν μίξ μὲν αὐτῆ Μακάριος ἐστὶν ἐν ἀνθρώποις ὁ πρῶτα μὲν ποιήσας, εἶτα καὶ λόγοις διδάξας τὰ ἐς ὁμοίαν ποιῆσιν, ὡς χρεῶν ὅν τὸν μαθόντα ποιεῖν ἀγαθόν, οὕτω

D *Ejusdem Eustathii Thessalonicensis in sanctam magnamque Quadragesimam, juxta morem, oratio præparatoria.*

1. Beatus qui fecit et docuit¹⁸, » Duos hoc dictum præ se fert sensus, quorum unus quidem hic est: Beatus est inter homines, qui primo quidem fecit, deinde vero quæ facienda sunt ad similem operationem, sermonibus docuit, quasi necesse

¹⁸ Matth. v, 49.

foret eum qui facere bonum est edoctus, sic et alios docere; cujus porro virtus est munus acceptum partim ab hominibus, partim a Deo, plerumque ab ambobus; ita ut ei qui non adhuc fecit et operationem, velut quis naturaliter sapiens docet, merito cavendum esset, ne sibi diceretur: Numquid unquam ipse fecisti quod nunc doces? et sic erubesceret pudore. Talis est quidem prædicti verbi unus sensus. Alter autem hic est: Beatus qui fecerit, et hac quidem operatione sola docuerit et alios idem facere bonum.

2. Duarum istarum sententiarum prima quidem proposita simpliciter homini convenit, quatenus artis est forma, juxta quam non aliter quis edocere potest, nisi prius exercitatione experimentoque docenda facere sciverit. Posterior autem juxta quam aliquis operans statim erudit et instruit et efficit quosdam scientia præditos, nihil docens, sed silens ad ea quæ ad methodicam pertinent disciplinam, aliquid est divinius, et non secundum hominem artis peritum, sed archetypum, et cum mundo primitivo exortum, et ideo primitivum, et sic honorandissimum. Etenim ab initio Deus fecit et sic edocuit, angelos cum primo condidit, terram formavit, cælos creavit, et inter illa, multa varia, quæ vix aspiroi possunt, disseminavit: ex quibus factis efformari potuisset his posterior omnis homo, licet nihil unquam a doctoribus audisset. Cum autem mundi præclara, de quibus et per quæ laudatur Deus, non valerent ipsa docere hominem, sese quomodocunque acciderit gyranthem, et ad eum qui fecerat et ita docuerat non se vertentem, ut imitationi juxta vires ad imaginem illius effingeretur; tunc Creator desuper in terram plasmatis: parcens, illapsus et loquens animal ad salvandum ipsius genus indutus, præfatæ prioris sententiæ factus est, ad faciendum personaliter ea quæ meliorem verum hominem reddunt, et illa docendum, et seipsum humanæ perfectionis exemplar ostendendum. Et ita quidem omnis qui facit et per solam operationem docet, anteire videretur, juxta quod est divinius, illum qui facit et docet, sive qui præcedit ad opera, deinde doctrinam ipsis addit, et edoctis adjicere: Quemadmodum me videtis facientem, ita et vos facite. Atque ita plerumque aratur et seminatur fructuose nostræ conversationis ager per œconomiam tum facientis tum docentis.

3. Sic autem stabilito duabus sententiis isto: « Beatus qui fecit et docuit, » aliquid magis extraneum præsecundo superanimadverto. Potest enim aliquid boni fieri ab homine, quin ullam statim habeat doctrinam, ita ut per illud quidem ascendatur ad ea quæ sunt ante sæcula, ad veram beatitudinem, ad felicitatem immortalis Dei; siquidem ille beatus et immortalis supra quæ nobis eo veniunt

καὶ ἑτέροις διδάσκειν· οὐ δὴ ἀρετὴ τὸ ἔμμηστον πῆ μὲν ἀνθρωπίνως, πῆ δὲ ἐκ Θεοῦ, ὡς τὰ πολλὰ δὲ ἐξ ἀμφοῖν· ὡς δ' γε μὴ πεπονηκὼς ἔτι, ἀλλὰ διδάσκων εἰς ἔργον, οἷα καὶ τις θυμόσοφος, εὐλαβοῖτο ἂν εἰκότως, μὴ ποθεν ἀκούσοι τό· Ἄρα γε πεπονηκὼς ποτε αὐτὸς, ὁ νῦν διδάσκεις; καὶ οὕτως αἰσχυνεῖται κατακαλυψάμενος. Καὶ αὕτη μὲν ἔννοια μία τοῦ προτρεθειμένου βήτου. Δευτέρα δὲ τό· Μακάριος, ὃς ἂν ποιήσῃ, καὶ οὕτως ἐν μόνῳ τῷ πεπονηκέναι διδάξῃ καὶ ἑτέρους ποιεῖν ἀγαθὸν ὁμοιον.

β'. Τοῦτων τῶν δύο ἑννοιῶν ἡ μὲν προβεβλημένη πρώτη ἀνθρώπῳ ἐπιτρέπει τῷ ἀπλῶς, ἰσχυρῶς τεχνῆς οὔσα, καθ' ἣν οὐκ ἔχει τις ἄλλως διδάξαι, εἰ μὴ πρότερον ἐγγυμασάμενος καὶ καταλαβὼν εἴσεται ποιεῖν, ὃ μέλλει διδάσκειν. Ἡ δὲ δευτέρα, καθ' ἣν ποιῶν τις αὐτίκα καὶ παιδεύει καὶ συντελεῖ καὶ ἀποτελεῖ τινὰς ἐπιστήμονας, μηδὲν τι διδάσκων, ἀλλ' ἡρεμῶν τὰ εἰς μεθοδικὴν ἀκολουθίαν, θεϊότερόν τι ἔστι, καὶ οὐ κατ' ἀνθρώπου τεχνῆς εἰδήμονα, καὶ ὀρχέγονον καὶ συγκαταβεβλημένον τῷ κόσμῳ ἐν ἀρχῇ, καὶ διὰ τοῦτο πρωτεύον, καὶ οὕτω τιμιώτατον. Ἀρχῆθεν μὲν γὰρ ὁ Θεὸς πεποίηκε, καὶ οὕτως ἐδίδαξεν, ἀγγέλους προὔποστήσας, γῆν κεντρίσας, οὐρανὸν ὑποστήσας, τοῖς διὰ μέσων μεστώσας, τοῖς πολλοῖς καὶ ποικίλοις καὶ δυσθεωρήτοις· ἐξ ὧν πεποιημένων εἶχεν ἂν συντελεῖσθαι ὁ μετ' αὐτὰ πᾶς ἄνθρωπος, εἰ καὶ μηδὲν τι διδασκαλικῶς ποθεν παρήγγελτο. Ἐπει δὲ τὰ ἐγκόσμια καλὰ, ἐφ' οἷς καὶ δι' ὧν αἰνεῖται Θεός, οὐκ ἴσχυον αὐτὰ διδάξαι τὸν ἀνθρώπου, βεβηβόμενον, ὅπως ἂν καὶ τύχοι, καὶ τοῦ πεπονηκέναι καὶ οὕτω δεδιδαχότος μὴ ἐπιστρεφόμενον, ἵνα τῇ ἐκδουνατὸν ἐκμιμήσει πρὸς ἐκεῖνον ἐξεικονίζηται· τότε δὲ κατελθὼν ὁ ποιητὴς ἄνωθεν εἰς γῆν φειδοὶ τοῦ πλάσματος, καὶ τὸ λαλητὸν ζῶον ἐνδυσάμενος ἐπιστηρίξας τοῦ κατ' αὐτὸ γένους, γέγονε τῆς ἐκτεθειμένης πρώτης ἑννοίας, τοῦ καὶ ποιῆσαι αὐτὸ τὰ βελτιοῦντα τὸν ὄντως ἀνθρώπου, καὶ ἐπ' αὐτοῖς καὶ διδάξαι, καὶ παράδειγμα ἑαυτὸν θέσθαι τῆς κατ' ἀνθρώπου τελειότητος. Καὶ οὕτω μὲν ἄρα ὁ ποιῶν, καὶ διὰ μόνου τοῦ ποιεῖν διδάσκων, προτρεύειν κατὰ τὸ θεϊότερον δόξοι ἂν τοῦ καὶ ποιούντος καὶ διδάσκοντος, εἴτ' οὖν προάγοντος εἰς ἔργα, εἴτα καὶ τὸ διδασκάλιον αὐτοῖς ἐπάγοντος, καὶ ἐπιτέλειν τοῖς διδασκομένοις, ὅτι καθὰ ἐμὲ ποιοῦντα βλέπετε, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε. Καὶ τοίνυν ὡσεὶ πολὺ ἀροῦται καὶ σπεύεται εἰς τελεσφόρον ἡ τῷ καθ' ἡμᾶς βίου ἄρουρα, οὕτω συζυγία διοικουμένου τῇ ἐκ τε τοῦ ποιούντος, ἐκ τε τοῦ διδασκοντος.

γ'. Οὕτω δὲ καθεσταμένου δυσὶν ἑννοίαις τοῦ· « Μακάριος ὁ ποιήσας καὶ διδάξας. » προσπιθεωρῶ τῷ δευτέρῳ καὶ τι παραδοξότερον. Ἔστι γὰρ ποιεῖσθαι τι ἀγαθὸν πρὸς ἀνθρώπου, καὶ διδασκαλίαν μὴ ἔχειν εὐθύς ἡγνισοῦν, καὶ ἀνδραμεῖν μὲν εἰς τὰ πρὸ αἰώνων, εἰς τὴν ὄντως μακαριότητα, τὴν κατὰ τὸν ἀθάνατον Θεόν· εἶγε ταυτὸν μακάριον εἶπεν καὶ ἀθάνατον ἀσχυρῶς ἔστιν ὑπὲρ

τὰ καθ' ἡμᾶς. Ἐργάζεταιτο μὲν γὰρ αἰὲν πάντως ὁ πρὸ τοῦ κόσμου θεὸς τὰ ἑαυτοῦ, δε καὶ ἕως ἄρτι ἐργάζεται· οὐκ εἶχε δὲ τινα τὸν διδασκόμενον, ἀλλ' ἦν αὐτὸς αὐτόχροημα ἐν τοῖς αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ προαιωνίως τις αὐτῆ δρᾶσις, μὴ ἐκδιδάσκουσα, ἥς ἐπικίσθαι οὐκ ἂν δύναίτο νοῦς ἀνθρώπινος, ὅτι μὴδὲ ἀγγελικὸς.

δ'. Ἐνδείξεται δὲ τις ἑμῶς αὐτὴν πρὸς ἀμυδρὰν ἔμφρασιν, τοὺς ὑστερον μιμητὰς τοῦ τοιοῦτου καλοῦ ἀσκητὰς διαχειρισμένους· οἱ πρὸς τὸ δυνατόν ἀνθρώποις ὅμοιον ἐκτυπούμενοι, καὶ παραθεβυσμένοι γωνίαις πνευματικαῖς, καὶ σπηλαιαῖς καὶ ὁπαῖς γῆς ἐγκατακρυμμένοι, καὶ μόλιαι τοῖς ὄρεσιν ἐνδιαιτώμενοι, καὶ οὕτω ποιοῦντες τῷ προανάρχῳ θεῷ φίλα, οὐδένα διδάσκουσιν ἐμφανῶς, εἰ μὴ ἄρα ἐξ αὐτῶν οὐχ ἐκόντων ὀχετός τις ἐκτρέχει ὡς ἐκ πηγῆς ἀπορρύτου, ἣ καὶ διαύγεια ἐκλάμπει καθὰ καὶ ἀκτῖς ἐξ ἡλίου, ὁ μὲν ἀρδεύων διδασκαλικῶς, οἷς ἂν ἐπιδράμοι, ἣ δὲ φωτίζουσα, οἷς ἂν ἐπιλάμψοι. Προτίθενται μὲν γὰρ λαμβάνειν οἱ κατὰ θεὸν ἀσκούμενοι, καὶ αὐτῷ μόνῳ ἀρέσκουσιν πειρώμενοι, καὶ οὕτω ποιητικοὶ τοῦ καλοῦ· οὐκ ἔχουσι δὲ κρύπτεσθαι καθὰ καὶ λύχνοι· μόδιον σκεπόμενοι, ἀλλ' ἐκφαίνονται πολυτρόπως, θεοῦ ἀνακαλύπτοντος· ἐπὶ μὴδὲ ἥλιος ὑπὲρ γῆς θέων ἀφανίσαι ἂν ἑαυτὸν, εἰ μὴ μάλα μύρια νέφη ἐπιπροσθοῦντα ἐπιλυγάζει τὸ κατ' ἐκείνον φῶς.

ε'. Καὶ ἰδοὺ καὶ τοῦτο τρίτον τι θεῖον διδασκάλιον ἐν ἀνθρώποις· ὑπεξηρήσῃ γὰρ τὸ αὐτοῦ θεϊότατον προαιωνίον ἀρχέτυπον. Ὑπονοεῖται δὲ τι πρὸς τούτοις καὶ τέταρτον, ἀντίθετον τῷ ποιοῦτι μὲν, οὐκ ἐκλαλοῦντι δὲ διδασκαλικῶς· καθ' ὃ λαλεῖ τις τὰ ἀγαθὰ, πράττων οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλὰ παραινῶν μὲν τὰ λύφονα, οἷς δὲ αὐτὸς πράττει, ἀσύνητος ὢν οἷς λαλεῖ. Καὶ δῆλοι τὴν τοιαύτην διδασκαλικὴν παράθεσιν ὁ παραδόξος μέγιστος μουσαγωγὸς τό· « Πάντα, ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν οἱ ἱερεῖς ποιεῖν, ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε. »

ζ'. Τεσσάρων οὖν τούτων ἐκτεθειμένων ἡμῖν τῷ τῶς, ἕως μὲν τοῦ καταμόνας ποιεῖν τὰ πρὸς ἀρετὴν, ἕως βλῆποντος ὡς καὶ διδαχθῆναι· δευτέρου δὲ τρόπου ἄλλον μονάζοντος, τοῦ μὴ ποιεῖν μὲν ἀγαθὰ, διδάσκειν δὲ ἑτέρους αὐτὰ· τρίτου δὲ τοῦ ποιεῖν μὲν ἔργα θεῷ ἀρέσκοντα, καὶ οὕτω πῶς ἀφώνως διδάσκειν, προφορὰν δὲ μὴ ἐκδιδόναι διδασκαλικήν· καὶ τετάρτου καὶ ἐντελεστερίου τὰ εἰς ἀρετῆς τελευτάτην μάθησιν, τοῦ καὶ ἐργάζεσθαι τὰ δέοντα, καὶ γλώσσῃ προάγειν εὐμεθόδως προθέσει, τοῦ καὶ ἄλλως ἐπαγαγέσθαι πρὸς τὸ ἐνάρετον, καὶ οὕτω πληθύναι τῷ θεῷ θεράποντα, καὶ στρατολογῆσαι κατὰ δαιμόνων αὐτοὺς ὑφ' ἑαυτῷ στρατηγῷ (τὸ γὰρ λοιπὸν καὶ πέμπτον τὸ μῆτις ποιεῖν, μῆτις διδάσκειν, σκορακιστέον ἐκ τῶν κατ' ἀνθρώπων, τῷ παντὶ δὲ μάλιστα ἐκ τῶν θεῶν. Δῆλον γὰρ, ὅτι οὐδενὶ τῶν τοιούτων ἤρμωσται, ἀλλὰ φύλῃ τῷ κατὰ τὸν δαίμονα ψυκίωται. Διαγραπτέον δὲ ἄλλως καὶ τὸ

A dicendus est. Operabatur enim prorsus ab æterno quæ spectant ad seipsum, ante mundum existens Deus, qui usque nunc etiam operatur; non autem habebat aliquem qui doceretur, sed ipse solus in suis operationibus erat. Et ecce hæc æterna quædam est operatio non docens, ad quam attingendam non sufficit mens humana, imo nec angelica.

4. Attamen aliquis eam sub obscura demonstrabit imagine, qui hujusmodi boni posteriori imitatores manifestabit ascetas: qui juxta quod hominibus possibile est similes expressi, angulisque spiritualibus intromissi, et speluncis et foraminibus terræ absconditi, solitariique super montibus conversantes, et ita quæ Deo immortalī placita sunt agentes neminem manifeste docent, nisi ex illis invisitatis aliquis tanquam ex invisibili fonte erumpat fluvius, vel claritas tanquam e sole radius emicet, ille quidem cum magisterio fluens in suo cursu, ista vero illuminans suo splendore. Proponunt enim sibi latere secundum Deum sese exercentes et ipsi soli placere studentes, atque ita bonum facientes: non autem possunt abscondi sicut lucernæ modio coopertæ, sed, Deo revelante, diversimode resplendent: nam neque sol super terram ambulans sese potest abscondere, nisi nubes innumeræ interpositæ lumen illius velent.

5. Et ecce tertium quid divinum in hominibus magisterium; subducatur enim ipsius divinissimum et æternum archetypum. Concipitur autem insuper aliud quod quartum, oppositum illi qui quidem facit, sed non magistraliter loquitur juxta quod aliquis loquitur bona, nihil faciens tale imo exhortans quidem ad meliora, illis autem quæ ipse facit, contrarius his quæ loquitur. Hanc doctrinæ traditionem manifestat maximus ille mystagogus qui dixit: Omnia quæ dixerint vobis sacerdotes facere, facite; secundum autem illorum opera, nolite facere.^{14.}

6. E quatuor igitur a nobis hucusque expositiis, uno quidem, quod privatim ea quæ sunt virtutis agantur, uno vidente ut etiam doceatur; secundo vero, per alium modum separatim agentem, quod quidem non agantur bona, sed illa cæteri doceantur; tertio autem, quod agantur quidem opera Deo placentia, et sic aliquo modo sine voce doctrina tradatur, sed non fiat documentorum enuntiatio; quarto vero et ad perfectissimam virtutis disciplinam perfectiore, quod debita agantur, et lingua ex proposito exponantur agenda; quod cæteroque ad virtutem alii trahantur, et sic multiplicentur Dei servi, et a docente, tanquam duce, contra dæmones insoribantur milites (hoc reliquum et quintum: neque facere, neque docere, contumeliose rejiciendum est e rebus humanis, maxime vero e divinis. Evidens est enim quod illorum nulli competit, sed genti quæ secundum dæmonem est, ap-

¹⁴ Matth. xxiii, 3.

propriatur. De cætero vero sextum inter hujusmodi conscribendum est: facere quidem, sed non posse docere propter discipulorum indocilitatem. Excluditur enim hoc ipsum a beatitudine; siquidem beatus est qui loquitur ad sedulos auditores, sed conditio talis non est ejus, qui ad indociles loquitur, velut ille qui rupi lyra præcinit) — expositis igitur his, ut diximus, illud quidem supra positum, et ita primum in præfatis, sanctorum solitarie viventibus proprium est, qui prorsus ad mentem se purificantes, et quod in ipsis et spirituale quasi conglomerantes, et punctis adeo tenuibus ut invisibilia fere dicantur, ad terram et terrena pertinentes, alii nulli student, nisi Deo soli, accuratissime salutaria curantes, et, uti quis non absurde dixerit, in rebus virtutis aperte parcissimi: non genus computantes, non reputantes tributum; non familiam in ratione tenentes, nec rempublicam, sicut nec divitias, nec famam, nec ipsum totum mundum, sed econtra ad perfectionem solitarie viventes, et sicut fugati a malo fugientes, ut semetipsos salvificent, contenti, si sola mundi fuga se ipsos homines perfectos Deo sistant; opinantes, quod ipsi non exinde crimen incurrent, si non alios humanæ societatis lege juvent. Laudabiliter enim judicant unumquemque hominem ad salutem sibi sufficere, si velit, nulloque egere alieno exemplo, vel ductu, vel directione; quia Deus, sine acceptione personarum, nobis largitus est animi principatum ipsiusque divitias, atque omnibus æqualiter, tanquam pater prole felix et liberum amans, principatus ambrosiam et nectar instillavit, ex quo immortaliter vivere, si placet, valeamus.

7. Supernumerant autem isti solitariæ operationis ascetæ, viventibus absconditi, et facientes quidem, sed non docentes, quinimo quidquid ad docendum attinet in semetipsis suffocantes et circumscribentes, quod quemadmodum qui sane regitur oculis ad sensum attinentibus, manu ducente non eget ad ambulandum, ita nec qui mentem sortitus est, et sic a Deo illuminatur, non habet aliunde quærendam ad bonum ductionem, quam Deus abunde dispensavit et per vitam dispensat, nisi quisque semetipsum obnubilet et obscæcet, lumen intercludendo, et sic abscondendo passionibus illum, qui in homine est, divinissimum solem.

8. Et ita quidem hujusmodi contra dæmones athletæ hominibus quidem ignoti, soli autem Deo cogniti, actores factoresque virtutis sunt; quos plerumque secreta loca subducunt, ut sunt aurea metalla, quæ fodi et in humanum numisma effingi fugiunt, eo quod ad superficiem non attinent, sed in profundo terræ, ne videantur, se immergunt vel abscondunt. Quibus autem bonum non in animæ profundo jacet, sed in sola lingua, superficialiter supernatat, et sic manifestum apparet; qui quidem alios docent semetipsos relinquunt ruditer ac

Α ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἔκτον, τὸ ποιεῖν μὲν, μὴ ἔχειν δὲ διδάσκειν διὰ τὸ ἐν τοῖς μαθητευομένοις ἀνήκοον. Ἀπόκισται γὰρ μακαρισμοῦ καὶ αὐτό· εἴ γε μακάριος μὲν ὁ λέγων εἰς εὐπειθεῖς ἀκοᾶς, ἀναλόγως δὲ οὐ τοιοῦτος ὁ πρὸς ἀνηκόους λαλῶν καθὰ καὶ ὁ πρὸς πέτραν λυρίζων) — ἐκτεθειμένων οὖν τούτων, ὡς ἔφαμεν, τὸ μὲν ὑπερκείμενον καὶ οὕτω πρώτιστον ἐν τοῖς προκειμένοις τοῖς ἐρημάζουσι τῶν ἁγίων ὡσωταί, οἱ ἀποκαθάραντες εἰς αὐτόχρομα νοῦν ἑαυτοῦς, ἢ καὶ ὡς οἶον ἀποσφαιρώσαντες τὸ ἐν αὐτοῖς νοερόν, καὶ σημείοις οὕτω βραχυτάτοις καὶ ὡς εἰπεῖν ἀμερέςιν ἐφαπτόμενοι γῆς καὶ τῶν περὶ γῆν, πρὸς οὐδενὶ ἄλλῳ τὸν νοῦν ἔχουσιν ἢ πρὸς μόνῳ τῷ Θεῷ, ἀκριβολογούμενοι τὰ σωτήρια, καὶ, ὡς ἂν τις εἴποι οὐκ ἀφυῶς, κίμβικευόμενοι ἀπλάστως τὰ εἰς ἀρετὴν, οὐ προσλογιζόμενοι γένος, οὐ φυλὴν ἐθνολογούμενοι, οὐ φρήτην ἐν λόγῳ ποιοῦμενοι, οὐ φιλιαν ἐν ἀριθμῷ τιθέμενοι, οὐ πολιτείαν, οὐ παρουσίαν, οὐ γνωριμότητα, οὐ κόσμον αὐτὸν ὄλον· ἀλλὰ μονάζοντες εἰς ἀκρίθειαν καὶ κατὰ τοὺς προτροπέδῳ ἐκ πῦθιν κακοῦ φεύγοντας, ἵνα σφᾶς αὐτοὺς περισώζωνται, ἀρκοῦμενοι, ἐὰν τῇ τοῦ κόσμου φυγῇ μόνῃ αὐτοῦς ἀνθρώπους τελείους περιστήσωσι τῷ Θεῷ φιλοσοφοῦντες, οὐδὲν αὐτοὶ ἐνταῦθεν αἰτίαιμα ἐπισπᾶσθαι, εἰ μὴ ἄλλους ὠφελοῖεν ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ νόμῳ. Κρίνουσι γὰρ ἐπαινετῶς ἕκαστον ἀνθρωπον ἄρκιον ἑαυτῷ εἶναι πρὸς σωτηρίαν, εἴπερ ἐθέλει, καὶ μηδεμίᾳ ἐπεισάκτου δεῖσθαι διδασκαλίας ἢ χορηγίας ἢ ὁδηγίας· ὅτι μὴ δὲ ἑτεροζήλως ὁ Θεὸς ἐμέρισεν ἡμῖν τὸ ἡγεμονικὸν καὶ τὸν κατ' αὐτὸ πλοῦτον, ἀλλὰ πᾶσιν ἐπίσης οἷα καὶ πατρὸς εὐπαις καὶ φιλότακτος τὸ καθ' ἡγεμονίαν καὶ ἀμβρόσιον καὶ νεκτάρειον ἐνεστάλαξε, δι' οὗ ἀθανάτως βιοῦν ἐξισχύομεν. εἴπερ βουλόμεθα.

Ζ. Συνεπιλογίζονται δὲ οἱ τῆς μονήρους ποιήσεως ἀσκηταὶ οὗτοι, τοὺς βιοῦντας ἀπὸ βυπτόμενοι, καὶ οὕτω ποιοῦντες μὲν, οὐ διδάσκοντες δὲ, ἀλλὰ τὸ πῖν τοῦ διδάσκειν καταπνίγοντες ἐν ἑαυτοῖς καὶ περιγράφοντες. Καὶ ὅτι, καθάπερ ὁ διοικονομούμενος ὑγιῶς ὀσθαλμοῖς, τοῖς πρὸς αἴσθησιν, οὐ προσδεῖται τοῦ χειραγωγούντος εἰς βάδισιν, οὕτως οὐδὲ ὁ νοῦν εἰληχῶς καὶ θεόθεν οὕτω πεφωτισμένος ζητοῖ τὴν εἰς τὸ καλὸν ποδηγίαν ἐτέρωθεν. ἦν ὁ Θεὸς καὶ ἐνεδαφιλεύσατο καὶ ἐνεδαφιλεύεται διὰ βίου, εἰ μὴ αὐτὸς ἕκαστος ἑαυτὸν ἀγλύει καὶ σκοτίζει, ἐπιπροσβῶν, καὶ οὕτως ἀποκρύπτων πάθει τὸν ἐν ἀνθρώπῳ θεϊότατον ἥλιον.

ἦ. Καὶ οὕτω μὲν οἱ τοιοῦτοι κατὰ δαιμόνων ἀλιταί, ἀθρώποις μὲν ἄγνωστοί, Θεῷ δὲ μόνῳ γνωστοί, πρηκτῆρες καὶ ποιηταὶ γίνονται ἀρετῆς οὕς ὡς τὰ πολλὰ οἱ ἀνακεχωρηκότες τόποι ὅποια καὶ μέταλλα χρυσᾶ ἐνδομυχοῦσιν, ἐκπεφυγῶτα τὸ σκάλλεσθαι καὶ εἰς νόμισμα τυποῦσθαι ἀνθρώπινον, διὰ τὸ μὴ τῆς ἐπιπολῆς εἶναι, ἀλλ' ἐν βάθει γῆς τὰ γε εἰς ὄρσιον ὑποδύεσθαι, ἢ καὶ καταδύεσθαι. Οἷς δὲ τὸ ἀγαθὸν οὐκ ἐν βάθει κεῖται ψυχῆς, ἀλλ' εἰς γλῶσσαν καὶ μόνῃν ἐπιπολάζει, καὶ οὕτω προφαίνεται· οἱ ἑτέρους μὲν διδάσκουσι, σφᾶς δὲ αὐτοὺς ἀφίπαι

ἀδιδάκτους ἀλογίζεσθαι, κύμβαλα ἢ κώδωνες ἢ αὐ-
λοὶ αὐτοὶ ὄντες, ὧν ἕκαστον φωνὴν μὲν ἀφίησι καὶ
που καὶ πρὸς ἡδονὴν, οὐ συνήσι δὲ, τί ποτε καὶ
βοᾷ — οἱ τοιοῦτοι ἔρημον μὲν ἢ ἑτεροῖόν τινα πα-
ράβυστον τόπον οὐκ ἂν ἐπιζητήσασιν. Πῶς γὰρ ἂν
οἱ τῆ γλώσση πανηγυρίζειν προθέμενοι, καὶ ἀγορά-
ζοντες ἐπὶ ἀσπασμῶ, καὶ τὸ καλεῖσθαι Ῥαββὶ πρὸ
παντὸς ἔργου ποιησάμενοι, καὶ τὸ μὲν κατ' ἀρετὴν
πρακτικὸν συστειλαντες, μόνον δὲ τὸ λαλητὸν θεατρί-
ζοντες;

θ'. Καὶ ὅμως οὐδ' αὐτοὶ τέλειον ἐπισπῶνται ψό-
γον, οἷα τὸ καλὸν, οἱ καὶ μὴ ἡμισεύουσιν ἀκριβῶς
ἀλλ' εἰς μερίδα γούν τινα ἔγκολπούμενοι· καὶ εἰποι-
τις ἂν δεξιῶς, φέρειν αὐτοὺς οὐ φαῦλον γλωσσόκο-
μον, ὑπόκεινον δὲ πάντως ἀγαθοῦ κέρματος. Τὸ γὰρ
ἐν ἀρετῇ κεφάλαιον, τὴν ἐπαινετέαν πρᾶξιν, ἀπονο-
σπίσαντες ἐκπτῶν, τὴν γούν ἐνάρετον λαλιὰν σφε-
τερίζονται· καὶ φιλοῦνται καὶ αὐτοὶ τῆς ἐναρτέου
φωνασκίας, καθὰ που καὶ τῶν ὀρθῶν ὅσοι κατ'
ἄνθρωπον λαλεῖν ὑποκρίζονται, καὶ εἰς τοσοῦτον
μόνον ἀνθρωπίζονται. Καὶ ἄλλως δὲ φάναι, τὸ γλυ-
κύτατον αὐτοὶ μέλι μυσσατόμενοι, οὐπερ ὁ γευόμε-
νος ἐκείνος οἶδεν, ὃ τί ποτὲ ἔστι τὸ τοῦ μέλιτος
ἔργον, ἀλλ' οὖν καὶ ὀνομάζουσι μέλι, καὶ φυσιολο-
γοῦσιν αὐτὸ, καὶ ἐπιθέασι γνωσιν αὐτοῦ τοῖς ἀκρο-
ωμένοις, καὶ ἐπάγονται αὐτοὺς οὕτως ἔρῃν τοῦ μέ-
λιτος, καὶ τοῦτό γε δοκοῦσιν ἔχειν τι ἐπαίνου καὶ
αὐτοί· οὐκ μὲν, ὅ φασι, ὄντες τὰ ἐς ἀποχὴν τοῦ
πραγματειώδους μέλιτος, ὑποκρινόμενοι δὲ ἄλλως
τὸ ἐν ἀνθρωποῖς φιλόκαλον διὰ τὴν χρηστολογίαν τοῦ
γλυκάζοντος· ἢ τυραννόμενοι μὲν ἰκτέρω, εἰδότες
δὲ καὶ ἐκκαλοῦντες πρὸς ἀλήθειαν τὸ μέλι, ὅπερ
αὐτοὶ ἐκκαλοῦσι· καὶ ὀρθὰ μὲν προοίενα οὐκ ἔχοντες
ἀλλ' ὅσα καὶ καρκίνοι βραϊβούμενοι, ἐρμηνεύοντες
δὲ τὴν ὀρθὴν, ὡς ἔχει φύσεως· καὶ εἰς ὄψιν μὲν
κακοπραγούντας μήποτε καὶ ὡς ἀσφάλακες, φιλοῦντες
δὲ ὅμως τὸ φῶς, καὶ ἐνάγοντες εἰς αὐτὸ, καὶ διὰ τοῦτο
προσοχῆς ὄντες ἄξιοι.

ι'. Διὸ καὶ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ὃ καὶ ποιήσας ἀληθῶς
καὶ διδάξας ἀκριβῶς, καὶ εἰδῶς, εἶναι τινα ὠφέλειαν
κα? ἐν τῇ ἀπλῶν ἀγαθῇ διδασκαλίᾳ, κἂν εἰ καὶ ἐκ
στομάτιον ἀλόγων ἦν αὐτὴν προφέρεσθαι, παραδέ-
δωκε, μὴ δὲ τοὺς φαύλους ἱερεῖς ἀποπροσποιεῖσθαι,
ἀγαθὰ τὰ κατὰ Θεὸν διδάσκοντας. Δῆλον γὰρ ἔως
καὶ τῶν ἄρι εὐσεβῶν, ὅτι οὐδεὶς ἂν τολμῆσιν σχη-
ματιζόμενος εἰς διδάσκαλον ἀπαρακαλύπτως ἀνέδην
κηρύσσειν τὰ μὴ καλὰ καὶ ἑτεροδιδασκαλεῖν, κἂν
ἀπάντων ἀνθρώπων εἴη ὁ χεῖριστος· πεπληροφόρη-
ται γὰρ μηδενὶ τῶν ὀρθῶς ἀκροωμένων ἀποκεκρυμ-
μένα εἶκαι τὰ τῷ Θεῷ ἀρέσκοντα, ἀλλὰ τὴν ὀρθὴν
πρὸς τὸ καλὸν ὁδὸν λεωφόρων ἐκκεῖσθαι, καὶ πᾶσι
τρέψασθαι, ὅσα καὶ πλατυτάτην ἀμαρτιῶν τοῖς εὐθέα
βλέπουσι. Βλέπουσι δὲ πάντες οἱ πλείοντες Θεοῦ χά-
ριτι, δι' οὗ ἔνοιαν κοιναὶ καὶ ἀξιώσεις τὰ θεῖα πρό-
κεινται παραγγέλματα.

ια. Οὐκοῦν ἀποβλητέος διὰ ταῦτα οὐδὲ ὁ φαῦλος
ἄνθρωπος, εἰ τὸν μὲν βόρβορον καὶ τὸν τῆς σαρκί-
ας τρύγα πρὸς τῷ πυθμένι τῆς καρδίης καθίστη, ὡς
μήτε ὄψιν λυπεῖν, μήτε ὄσφραν προπέμπειν δυσέν-

A imprudenter agere, cum sint ipsi cymbalum, aut
tintinnabulum aut tibiæ, quorum unumquodque so-
num quidem emittit et forsitam ad jucunditatem,
sed non intelligit, quid unquam reboet, tales ere-
mum vel alium secretum locum non quæsierint. Quo-
modo enim sic agerent, qui lingua fulgere cupiunt,
forumque frequentant ut salutentur, et super omne
opus vocari Rabbi satagunt, et in obscuro minu-
tam virtutis exercitationem reducunt, solamque
loquelam in spectaculum tradunt?

θ. Et tamen ipsi non sibi completam attrahunt
vituperationem, non secus ac bonum, siquidem non
accurate forte dimidiant, sed certe in quamdam
mediam partem involvuntur, et aliquis non inepte
diceret ipsos ferre nos vilem capsulam, sed prorsus
bono numulo vacuum. Quod enim in virtute præ-
cipuum est, laudabilem actionem a se rejicientes
commendabilem usurpant loquelam; et ipsi sunt
amatores pulchræ locutionis, sicut ex avibus illæ
quæ secundum hominem loqui molliter callent, et in
hoc solum homines simulant, ad aliter autem
loquendum, dulcissimum ipsi mel abhorrentes,
quod qui gustavit, quid sit mel ipse novit, attamen
mel nominant, et ipsius explicant naturam, et no-
tionem ejus auditoribus exponunt, et sic inducunt
eos ad mel amandum, et in hoc saltem ipsi quo-
que laudis aliquod habere videntur. Sues, ut dici-
tur, cum sint operosi mellis abstinentes, fingunt
aliunde quod in hominibus inest hominibus deside-
rium per amonam de suavitate locutionem; vel ictero
subjugati, secundum veritatem vident et loquuntur
de melle quod ipsi fugiunt; et recta quidem pro-
cedere non assueti, velut cancri tortuosi, rec-
titudinem nihilominus quali natura sit, interpre-
tantur; et circa visum male quidem habentes, forte
sicut talpæ, lumen tamen amant, et ad illud indu-
cunt, et ideo sunt attentione digni.

10. Propterea Salvator noster, qui vere fecit et
accurate docuit et vidit esse quamdam utilitatem
in simplici bona doctrina, licet ex oribus posset
irrationalibus emitti, nec malos sacerdotes, bona
secundum Deum docentes, respuendos esse tradidit.
Manifestum est enim usque ad hodiernos pios,
quod nemo rite promotus in doctorem aperte au-
dere prædicare quæ non sunt bona, nec heterodoxa
docere, quamvis omnium hominum esset pessimus:
notum est enim nemini recte audientium abecon-
dita esse quæ Deo placant, sed rectam ad bonum
viam omni patere populo, a cunctisque teri, quasi
largissimum iter recte videntibus. Vident autem
omnes numero majores gratia Dei, per quem sen-
tentiarum communes et dogmata protegunt divina man-
data.

11. Non igitur rejiciendus est propter ista ma-
lus homo, si cœnum quidem et cariei fæcem in
pectoris profundo deponit, ut neque visum con-
trahent, neque maleolentem emittant odorem,

scaturit autem, si quid forte fontani jueundique humoris introrsum commiscetur; namque de terra ebullentia fervida lavacra deorsum in cavis sub terram, unde scatent, non, ut videtur, bona forent, sed cum ad exteriorem aerem effluentia excurrerunt, accessibilia salutariaque fiunt.

12. Sine qui bonum loquitur loqui, veluti puerum in sacris lectorem, qualesque palmiferos infantes; et non solum permittit, sed etiam lauda et excita; ut his immorans sermonibus, et occupatus manens, et ad nihil aliud applicans mentem nisi ad bene loquendum, ab agendo male quodam tempore abstineat. Foraitan autem sese corrigit, aliquando sentiens, sermonem, ut ita dicam, dignum ex indigno ore se proferre. Quis enim novit an ipse sanctorum verborum frequentia sanctificetur, virtuti adhærens et sic assuefactus? Et discipulis offerret se tanquam aliquod divinum coronamen, et pium perficiet acervum, qui ab isto grano profectocumulabitur. Quid prohibet hominem sic divina et laudabilia et ab omnibus audientibus probata, docentem omnimodeque acceptissimum pudere semper esse mendacem atque absistere semper esse duplicem aliter ac oportet, et habere tædio quod lingua quidem fulgeat, sed animo tenebrosus sit sermonesque proferat, quibus mereretur coronam, sed opera producat, quorum pœna foret ipsius capitis abscissio?

13. Habemus et historiam quæ tradit nec esse reprehendendum eum qui laudabilia quidem eloquitur, sed de cæteris non ita sentit. Illum quidem posterius hominem sacrum, qui postquam in firma fide vacillavisset, attamen necessario magnum in doctorem proventus est, firmato quod ipse quidem cogitaret, quæcumque cogitasset, non autem Ecclesiam Dei perverteret, sed recta doceret, non fusius historico more producere. Sed hoc sermone propter veram præsentium utilitatem adjiciam, quod ille, qui quidem intus non erat bonus, in hæresis non laudatæ scientia prorsus versatus, in his autem quæ sunt extra, bonus erat, alius postea doctor correctus est, et duplicitatem in re non debita reducens ad unitatem, ut decebat, miles Deo carus evasit, lingua melior effectus, et per eam, quasi per hauritorium ex interiore rejecta fœce, qua bona doctrinæ aqua reddebatur inutilis. Si vero quis objicit illum quidem ita bona fruitum esse lingua, sed non alium quemdam esse talem evasurum, fortuito loquitur, et propter paradoxon hujus propositionis thesim inutilem et instabilem forte defenderet. Non enim opinionem impossibilem ac in eventum testimonio probatum non adductam vult oppugnare. Adeste enim, omnes ab exteriori viri selecti, quorum ni his quæ fidei sunt licet alienorum, mille tamen rectis doctrinis eum detectu student pii lectores, et ipsas producentes,

Α τευκτον, εξαναβλύζει δὲ, εἴ τί που κρηναῖον ὑγρῶμα ἡδὺ ἐνδον συλλεῖσθαι· ἐπαί τοι καὶ τὰ γῆθεν ἐκβραττόμενα θερμὰ λουτρὰ κάτω μὲν ἐν ταῖς κατὰ γῆν κοιλαῖς, ὄθεν ἐκκύπτουσιν οὐκ ἄτι εἶναι χρηστὰ ὡς εἰκός, ὅτε δὲ εἰς τὸν ἐκτὸς ἀέρα ἐκδράμωσι μεταβρύεοντα, προσίτα καὶ σωτήρια γίνονται.

ιβ'. Ἄφες τὸν τὸ καλὸν λαλοῦντα λαλεῖν, ὡς καὶ παιδίον ἀναγνωστικὸν ἐν τοῖς ἱεροῖς, ὅποια τὰ βραχίονα νήπια· καὶ μὴ μόνον ἄφες, ἀλλὰ καὶ ἐπευλόγησον, καὶ ἐρέθισον, ἵνα ἐμβραδύονων τοιούτοις λόγοις, καὶ ἄσχυρος μόνων, καὶ πρὸς μηδὲν ἑτέρω τὸν λογισμὸν ἔχων, ἀλλ' ἢ μόνον χρηστολογῶν, ἀπέχηται τοῦ κακοπραγεῖν πρὸς καιρὸν γοῦ τινα. Τυχὸν δὲ καὶ διωρθώσατο ἑαυτὸν, ἀισθόμενός ποτε λόγον, ὡς οὕτως εἶπεῖν, ἄξιον ἐξ ἀναξίου προάγειν στόματος. Τίς γὰρ οἶδεν, εἰ καὶ αὐτὸς ἀγισθεῖη τῷ συγχῶ τῷ ἀγίῳ φθέγματος, ἐπακολουθήσας, καὶ οὕτω συνεθισθεῖς εἰς τὴν ἀρετὴν; Καὶ προσθήσει τοῖς μαθηταῖς ἑαυτὸν ὡς οἶόν τι θεῖον ἀκροθίνιον, καὶ σωρὸν ἀπαρτίσει θεοφιλή, ὃς παρὰ ἕνα τοῦτον τοῦτον κόκκον σεσῶρευτο εἰς ἀντελες. Ἥ τί κωλύει ἄνθρωπον οὕτω διδάσκοντα θεῖα καὶ ἐπιανετὰ καὶ πρὸς ἀπάντων ἀκρατῶν εὐλογοῦμενα, καὶ παντοίως δεξιούμενον, αἰδισθῆναι ψεύδεσθαι· διόλου ἑαυτὸν, καὶ ἀπειπασθαι, διπλοῦν εἶναι ἀεὶ παρὰ δὲ θεόν, καὶ ὀκνήσαι τῇ γλώσσει μὲν προλάμπειν, ἐσκοτῶσθαι δὲ τὰ ἐς τὴν ψυχὴν· καὶ λόγους μὲν προφέρειν, δ' ὧν καταστέφοιτο ἂν, ἔργα δὲ προφαίνειν, ὧν τίμημα καὶ αὐτῆς κεφαλῆς ἀφαίρεσις;

Γ. Ἐχομεν καὶ ἱστορίαν παραδιδοῦσαν, ὡς οὐκ ἔστι ψέγειν οὐδὲ τὸν φθεγγόμενον μὲν ἐνάρετα, φρονούοντα δὲ ἐπ' ἄλλοις οὐχ οὕτω. Καὶ τὸν μὲν ἐπίστερον ἱερὸν ἄνδρα ἐκείνον, ὃς ἐσφαλμένος ὦν τὸ ἐς ἀσφαλῆ πίστιν, ὅμως ἀναγκαίως εἰς μέγαν προσηνέχθη διδάσκαλον, κυρώσας αὐτὸς μὲν φρονεῖν, ἅττα ἂν καὶ φρονοῖη, ἂν μὴ δὲ διαστρέφειν τὴν τοῦ θεοῦ Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ διδάσκειν τὰ ὀρθὰ, οὐκ ἂν εἰς πλέον πλάτος ἐκθεῖην καθιστορῶν. Τοῦτο δὲ προσθεῖην τῷ λόγῳ διὰ τὸ πάνυ τοῖς παροῦσι χριστιανοῖς, ὅτι καὶ ἐκεῖνος ὁ τὰ ἔσω μὲν οὐκ ἀγαθός, πάντη ἐπιστήμων κατὰ ἀρεσιν οὐκ ἐπαινουμένην, τὰ δὲ ἐκτὸς ἀγαθός, ἄλλος διδάσκαλος ὑστερον χρίσθαι διωρθώσατο, καὶ τὴν ἐν οὐ δέοντι διπλότην μονάσας, ὡς ἔπρεπεν, ἀπῆλθε φίλος παραστάτης Θεῷ τῇ γλώττει βελτιωθείς, καὶ δι' αὐτῆς ὅσα καὶ τινος ἀτλητῆρος ἐκχέας τὴν ἐνδον ἰλὺν, δι' ἧς τὸ καλὸν τῆς διδασκαλίας ἡχρηοῦτο ὕδωρ. Εἴ δὲ τις ἀνθυποφῆσῃ ἐκεῖνον μὲν οὕτω τῆς ἀγαθῆς γλώττης ὄνασθαι, μὴ ἂν δὲ εἶναι καὶ ἑτερόν τινα τοιοῦτον ἀποδοῖναι, ἐπικληρωτικῶς λέγει, καὶ διὰ τὸ παράδοξον τῆς ὑπελήψεως ταύτης τάχα ἂν θεοῖν φυλάττοι καὶ αὐτῆς ἀχρεῖαν καὶ ἀσυνήγορητον. Οὕτε γὰρ ἀδυνάτου κατεπιχειρεῖν ἐθέλει δόξης, καὶ οὐδὲ ἀπηνεγγεμένους εἰς ἀμάρτυρον ἀπέκθασιν. Δεῦτε γὰρ, ὦ πάντες οἱ ἐξωτερικοὶ λογάδες, ὧν ἀλλοφύλων τὰ ἐς πίστιν ὄντων ὁμοῦ διδασκαλαῖς μυριαῖς ὀρθῶς ἐχοῦσαις ἐμμελετώσιν ἐπιλέγδην οἱ θεόφρονες ἀναγνώσθαι,

καὶ αὐτὰς προφύγοντες, βελτιούσιν ἕως καὶ ἄρτι τοὺς ἀχροατὰς· ἃ μὲν ἐκεῖνοι ἄλλως ἐφρῶδουν, παρωθούμενοι, τὰ πολλὰ δὲ καὶ κατὰσχωνόντες βυθῷ λήθης· ἃ δὲ πρὸς ὀρθότητα ἐλάλουν, ἐγκρίνοντες, καὶ ὡς ἐκ βαθυτάτης τέφρας τῆς τῶν ἀθέων φρονημάτων ζώπυρά τινα ἐπιμελῶς ἀναλεγόμενοι, δι' ὧν ἀνάπτονται καὶ φῶτα βιωτικὰ καὶ φιλοσοφίας φρυκτωραὶ σωτήριοι, ἵνα κατὰ τὸν Ψαλμῶδὸν κἀνταῦθα ὡς ἐν σκότει· ἐξανατελλόμενον εἴη φῶς τοῖς διορῶν ἐθέλουσιν.

ιδ'. Ἐατέον οὖν διὰ ταῦτα καὶ τὸν ὄπισθεν τὰ εἰς ἀρετὴν διδάσκοντα φθέγγεσθαι, καὶ οὕτω βελτιοῦν τοὺς ἀκούοντας, καὶ ἀναπεμπτέον εὐχὰς τῷ Θεῷ, ἐπιναχθῆναι καὶ αὐτὸν εἰς τέλειον πιστὸν ἄνθρωπον, καθὰ καὶ ἄλλους αὐτοῦ μαθητὰς, οὓς ἐξ ἀλλοτρίου ἐστὶν οὐ σοφίζει στόματος· ἐπεὶ τοὶ καὶ ἀνόμων ἡμᾶς ὑπερεδυνάμωσαν λόγῳ κατὰ τὴν ἱερὰν ῥῆσιν καὶ ἐξήγησιν, τοιοῦτον δὲ λόγῳ καὶ χαλκῆς ἀλλόφυλοι τὰ ὄπλα ἐστόμουν τοῖς τοῦ Ἰσραὴλ, δι' ὧν οἱ νοητοὶ πολέμιοι καὶ ἐπιπτον καὶ πίπτουσι. Τοιοῦτὲν τι ἐνοοῖα καὶ τὸν μέγαν Μωϋσῆν ἐστόμωσαν ἐπ' ἀμφοτέρα ἢ τε φιλιότη καὶ μήτηρ καὶ τιθνηός, ἡ πιστοτάτη Ἑβραία, καὶ ἡ ἄλλως φιλήσασα ἀλλόφυλός ἐξ Αἰγυπτίων βασίλισσα· νόημα πᾶν αὕτη, ἀλλόφυλον μὲν, βασιλικῶς δὲ ὑπερκείμενον τῶν ὁμοειδῶν.

ιε'. Ἐχοὶ δὲ ἂν τις καὶ τοῖψδε λόγῳ προσβιάζειν εἰς ἐρημικίαν καὶ τῶν τοῦ ἱερωτάτου Εὐαγγελίου τό· « Εἰσελεύσεται, καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὐρήσει. » Εἰσελεύσεται μὲν γὰρ ὁ εὐαγγελικός ἄνθρωπος πρωτοθέτως εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ αὐλήν ἐπὶ νομῇ, καθ' ἣν ἐγκρίνει ποιμαίνεσθαι καὶ ὁ μέγας Δαυὶδ, οὐδὲν ὑστερούμενος, εἰ νέμεται τὰ θεῖα, οἷς καὶ ὁ κορυφαῖος ἐν ἀποστόλοις Πέτρος βόσκει τὰ κατὰ Θεὸν ποιμνία. Ἐξελεύσεται δὲ καὶ εἰς ἐξωτερικὰς πεδιάδας, οὐχ ὥστε κροαίνειν καὶ κατασκιρτῆν καὶ θάσειν πρὸς ἄλογον ἀγλαίαν εἰς οὐδὲν δεόν, ἀλλ' ἐπὶ ψυχοτρόφῳ νομῇ, ὅποιαν μυρίαν καὶ οἱ τῆς ἔξω σοφίας λειμῶνες φύουσι. Καὶ τὸ ψυχικὸν ταμειῖον οὕτω μεστῶσας ὁ τοιοῦτος πλουτισμοῖς, οὓς ὁ παμβασιλεύς Θεὸς φιλεῖ, ἐξαγάγοι ἂν ἐκ θησαυρῶν τούτων τῶν κατὰ ψυχὴν καινὰ τε καὶ παλαιὰ· καινὰ μὲν, τὰ θεοπαράδοτα καὶ αὐτοῦ Θεοῦ ὄντα· παλαιὰ δὲ, τὰ καὶ δι' ἡτέρων, οἷς ἀπεξενωμένοις αὐτοῦ ὅμως ἐνέλαμψε γνώσις ἀγαθῆ ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἐσώστερον· ἵνα καὶ ἐξ ἀγρίων τούτων ἀνθέων καὶ ἐξ ἐκείνων ἡμέρων μελιτοποιῆται τοῖς κατὰ Θεὸν τὰ χρήσιμα, καὶ μηδὲν τῶν ἐν κόσμῳ ἄσυντελὲς ἡμῖν εἴη πρὸς ἀρετὴν.

ις'. Ἐτι δὲ καὶ ἄλλως τῷ τοιοῦτον νοήματι ἐπιβαλεῖν· ἡ σάλπιξ ὠφελεῖ τὰ ἐς μάχην, μηδὲν τι αὐτῇ φρονούσα, ᾧ κλάζει· δοτέον οὖν καὶ τὸν ἐν λόγῳ μόνους ἀγαθὸν διδάσκαλον σαλπίζειν κατὰ μάχης δαιμονιώδους, καὶ προσεκτέον οὕτως αὐτό. Κτυπεῖ καὶ τύμπανον ἔστιν ὅπου καίρια ἐν τῷ μη-

A meliores usque nunc auditores faciant; quæ quidem illi non ita sentiebant, rejocientes et plerumque profunda sepelientes oblivione; sed quæ juxta rectitudinem loquebantur, discernentes, et velut ex profundissimo cogitationum impiarum cinere quasdam sedulo excipientes scintillas, quibus accenduntur vitæ lumina salutareque philosophiæ faces, ut, secundum Psalmistam ¹⁵, et ibi tanquam in tenebris ortum sit lumen videre volentibus.

14. Permittendum est igitur propter hæc illum, qui qualitercunque docet ea quæ virtutem spectant, loqui, sicque meliores facere auditores: et ad Deum mittendæ sunt preces, ut et ipse sublimetur ad perfectum fidei hominem, sicut et alios ipsius discipulos, quos aliquando forte ex alieno ore docet; siquidem et iniquorum nobis prævaluerunt sermones secundum sacram directionem et expositionem, tali vero ratione ærarii ex alienigenis fabri arma Israelitis indurabant, quibus intelligentes inimici cadebant et adhuc cadunt. Tali quoque sensu magnum Moysen utrinque roboraverunt dilectissima mater et nutrix, fidelissima Hebræa, et illa quæ aliter dilexerat alienigena ex Ægyptis regina: omnem scientiam hæc habens, alienam quidem, sed æqualium scientiam regaliter superantem.

15. Posset autem aliquis simili ratione, ad interpretationem eorum quæ sunt in sanctissimo Evangelio, proferre hoc: « Ingredietur et egredietur, et pascuum inveniet ¹⁶. » Ingredietur enim quidem evangelicus homo in Dei aulam ad pascuum, secundum quod pasci probat magnus David, cui nihil deest, ubi distribuuntur divina, quibus coryphæus inter apostolos Petrus divinos pascit greges. Egredietur autem ad extraneas planities, non ad pulsandum pedibus, nec exsultandum, nec currendum per irrationalem jubilationem ad nihil bonum, sed ad spiritualem pascuam, quam abundantem exterioris sapientiæ prata naturaliter producunt. Et talis homo, spirituali promptuario sic divitiis repleto, quas Deus, summus dominator amat, ex istis thesauris ad animam pertinentibus producet nova ac vetera: nova quidem a Deo tradita Deique propria; vetera autem quæ per alios sunt, quibus ab ipso alienatis bona tamen scientia ad utilitatem eorum qui venturi erant, illuxit; ita ut, ex agrestibus istis floribus et ex illis lenibus, mellificentur Dei hominibus utilia, et nihil in mundo sit nobis ad virtutem inane.

16. Verum et aliter adhuc hujusmodi sententiæ insistendum: ad certamen proficit tuba, nihil ipsa, quod clangit, intelligens: dandum igitur est illum qui solis sermonibus est bonus magister, clangere contra dæmoniorum pugnam, et sic illa tenenda est. Strepit etiam tympanum, ubi

¹⁵ Psal. cxi, 4. ¹⁶ Joan. x, 9.

requirit opportunitas, quin nihil intelligat ipsum: A item aliquo modo ratiocinandum est de eo qui malis quidem est moribus, sed verba virtutis loquitur, et sic auditorem bene disponit. Fistula cæteraque musices organa lætificant, cum ipsa quidem nihil sciunt et ab aliis artificialiter ad iucunditatem ordinantur: lætificet igitur qui, quasi talis, est doctrinarum explanator, quamvis ad ea quæ spectant animam male sit dispositus. For- san enim Deus misericorditer sollicitus, dimidiam prohibuit iniquitatem, ipsius os disponens ad loquendum sapientiam: in tempore autem oportuno illum ad curandum cor atque conscientiam dirigit. Sed etiam si nihil ejusmodi de illo velimus exspectare, saltem eum velut asinam jussu Dei locutam mirabimur. Cogitemus autem etiam quod fortassis ista loquitur, quæ cupit quidem ad actum educere virtutis, sed non potest propter pravam habitudinem; unde verisimile est ex tota anima eum meliora docere, sicque velle, bonitate sermonum, quod in se vitiosum est, compensare. Et ita quidem nec omnino abjiciendus est sacerdos, qui non in bonitate animæ nec operum ad eam spectantium divina loquitur, docens ut justum est. Qui vero fecit quidem, sed lingua convenientia non loquitur, multam et ipse laudem per hoc solum facere sibi conciliat. Cum enim semel judicavit opus efficacius esse sermone, reputavitque ferventibus operibus quasi fermentari considerantem de iis doctrinam, solum quod est efficacius amplexus est: et faciens simul docet; et operans ipse quæ probanda sunt, vivendo juxta virtutem, sic Deum in sua vita, secundum Psalmorum verba, benedicit, et alios, visus et auditus, erudit. Vere enim discipulus intelligens ex operibus doctrinalibus efformatus, in virtutum exercitiis pauca vel nulla super his documenta necessaria habet.

17. Scimus etiam in discipulis artes plerumque operibus prosperare: observans enim, qui studet arti, magistrum secundum illius opus dirigitur. Si vero forte non secundum perfectionem egerit, tunc sermonem habet magistri corrigentem. Frequens tradit experientia discipulos et magistros opifces, quibus ex nativitate surdis magistras natura subripuit voces; et tamen hi quidem docuerunt, illi vero didicerunt, neque præmittentes, neque recipientes sermones, sed erudientes et eruditi operibus; quæ quidem sermonum substantias, vel ineffabiles sermones, vel viventes sententias non immerito quis vocaret. Omitto dicere annuentia vel renuentia signa in templo Ammonis et fortassis alibi usitata, a quibus sine voce discebant desiderata consulentes oraculum. Celebrantur et alia quædam actionum documenta per manuum ministeria, absque locutione. Et hoc, quatenus totum uno potest demonstrari exemplo, exinde manifestum est.

18. Rex quidam ex antiquis a factiosis gravia sustinens et auxilii viam quærens misit ad virum

δὲν τι αὐτὸ φρονεῖν· λογιστέον εἰς τοιοῦτόν τι καὶ τὸν ἑτέρως μὲν κήθους ὄντα ἐξηληγμένου, τὰ εἰς ἀρετὴν δὲ λαλοῦντα, καὶ οὕτως εὖ τὸν ἀκρατήν ἀρμόττοντα. Ἡ σύριγγς, καὶ ὅσα λοιπὰ τῶν ὀργάνων, ἔμμουσα, τέρπουσιν, οὐδὲν μὲν αὐτὰ ἐπιστάμενα ὑπ' ἄλλων δὲ τεχνικῶς πρὸς ἡδονὴν ἀρμοστέμενα· τερπύτω τοῖνον ὡς τοιοῦτός τις καὶ ὁ τῶν διδασκαλιῶν ἐξηγητής, εἰ καὶ τὰ ἐς ψυχὴν ἀναρμόστικα ἔχει· Τάχα γὰρ ὁ θεὸς κηδόμενος, τέως μὲν τὸ ἡμισυ τῆς κακίας ἀπήγαγε, τὸ στόμα ῥυθμίσας αὐτοῦ σοφίαν λαλεῖν· ἐν καιρῷ δὲ καθηγήσεται μελετῶν καὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ σύνοεσιν. Εἰ δὲ καὶ μηδὲν τι τοιοῦτον ἐθέλομεν ἐπ' αὐτοῦ παραδοκῆσαι, ἀλλ' οὖν θαυμάσομεν αὐτὸν κατὰ τὴν λαλήσασαν ὄνον κελεύσει θεοῦ. Λογισώμεθα δὲ καὶ, ὡς ἴσως ἐκεῖνα λαλεῖ, ὅσα βούλεται μὲν κατορθοῦν, οὐ δύναται δὲ διὰ φύλον συνεθισμὸν· ὅθεν καὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς εἰκὸς διδάσκειν αὐτὸν τὰ κρείττονα, καὶ οὕτως ἐθέλειν ἀντιστηκῶσαι τῇ ἀγαθωσύνῃ τῶν ἀγαθῶν τὸ κατ' αὐτὸν περιπόνηρον. Καὶ οὕτω μὲν οὐ πάνυ ἀπόβλητος οὐδὲ ἱερεὺς, ὅς μὴ ἐν ἀγαθότητι ψυχῆς καὶ τῶν κατ' αὐτὴν ἔργων θεῖα λαλεῖ, διδάσκων, ὡς θεμῖς. Ὅς δὲ ποιῶν μὲν, οὐ λαλῶν δὲ γλώσση τὰ κρείττονα, πολὺν καὶ αὐτὸς ἐπαινον ἐφέλεκται κατ' αὐτὸ δὴ καὶ μόνον τὸ ποιεῖν. Κρίνας γὰρ καθάπαξ, δραστηκώτερον λόγου τὸ ἔργον εἶναι, καὶ ὡς οἶον ἐς κυμῶσιν τοῖς σπουδαίοις ἔργοις κατανοῶν καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς διδασκαλίαν, τοῦ ἐνεργετέρου γίνεται μόνου· καὶ πράττων ἅμα καὶ διδάσκει· καὶ ἐνεργῶν αὐτὸς τὰ εὐλογητὰ ἐν τῷ κατ' ἀρετὴν ζῆν, τὸν τε θεὸν εὐλογεῖ οὕτως ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ, ψαλμικῶς εἰπῶν, καὶ ἑτέρους παιδεύει, ὀρώμενος ἢ ἀκούμενος. Ἀληθῶς γὰρ ὁ συνετὸς μαθητής, ἐκ τῶν διδασκαλικῶν ἔργων τυπούμενος, ἐν ταῖς πρακτικαῖς τῶν ἀρετῶν ἀλίγῃ ἢ οὐδὲν τῶν ἐπ' αὐταῖς διδασκαλιῶν προσδέεται.

19. Οἴδαμεν καὶ τεχνὰς τὰ πλείω μὲν ἔργοις εὐδοουμένας ἐν τοῖς μανθάνουσιν· ἐντρανίζων γὰρ ὁ τεχνούμενος τῷ καθηγητῇ, πρὸς τὸ κατ' ἐκείνον ἔργον εὐθύνεται. Εἰ δὲ που καὶ σφάλλοιο τοῦ εἰς ἀκριβείαν, τότε δὴ καὶ λόγον εὐρίσκει ἐπανορθοῦντα διδασκαλικῶς. Παραδίδωσιν ἢ συχὴν παῖρα καὶ μαθητὰς καὶ διδασκάλους χειρώννακτας, ὧν παρείλετο καὶ τὰς διδασκάλους φωνὰς ἢ φύσις κωφευσάντων ἐγενετῆς· καὶ ὁμοίως οἱ μὲν ἐδίδασαν, οἱ δὲ ἔμαθον, οὐ λόγους προϊέμενοι καὶ ἐσδεχόμενοι, ἀλλὰ σοφίζοντες καὶ σοφίζόμενοι ἔργοις· ἅπερ οὐκ ἂν ἀφυῶς λόγων οὐσίας, ἢ λόγους ἀνεκλαήτους, ἢ ζώσας ἐνοίας ὀνομάσοι τις. Ἐὼ λέγειν καταναύσεις καὶ ἀναναύσεις τὰ ἐν Ἀμμωνος, ἴσως δὲ καὶ ἐτέρωθεν, δι' ὧν ἀφώνως ἐδιδάσκοντο τὰ θελητὰ οἱ χρησιμοποιοῦμενοι. Περιφέρονται καὶ ἄλλως διδασκαλῆαι τιναὶ πράξεων ἐν ὑπουργίαις χειρῶν δίχα λαλιᾶς. Καὶ δῆλον αὐτὸ ἐκεῖθεν, ὡς ἐξ ἐνὸς ἐμφάνει τὸ πᾶν ὑποδείγματος.

20. Βασιλεὺς τις τῶν πάλαι δαινὰ πάσχων ὑποστασιαστῶν, καὶ τεχνώμενος ἐπικουρίας μέθοδον,

ἐπέστειλεν ἀνδρὶ σοφῷ προκαλούμενος διδάξειν, ἅπολις δὲ τινι τρόπῳ ἐν ἀσφαλεῖ καταστήσεται τὴν ἀρχήν. Καὶ ἐπέμενε ὁ βασιλικὸς ἀπόστολος, ἀπαίτων ἀντιγραφῆν, εἴ πῶς παλινοστήσει ταχὺ ἐπὶ τὸν πέμψαντα. Ὡς δὲ αὐτὸς μὲν ἐνέκειτο, πάνυ ὄχλων, ὁ δὲ σοφὸς ὤκνει τὴν γράφην, δεδιώς, οἶμαι, μὴ καὶ γράψας ἐκπυστον θήσει τὸ μυστηρικὸν διδασκάλιον ὅτι πρῶτον τρέψῃ καὶ βλάβῃ τὸν ἐρωτήσαντα, προσλαμβάνεται τὸν ἀπεσταλμένον εἰς ὄπαδόν· καὶ (ἔλαχε γὰρ ἀκμὴ θέρους εἶναι) παραδύεται εἰς βαθὺ λήϊον, καὶ γυμνῶσας μαχαίριον, ἔκειρε σποράδας τῶν ἀσταχῶν, ὅποι ἐξείχον ἐς μῆκος ὑπὲρ τοὺς λοιπούς· καὶ τοῦτο ποιήσας ὑπεξῆλθε, καὶ ἀπῆλθεν οἴκοι, καθεστώς, ἐφ' οἷς ἦν καὶ πρῶτην. Ὁ δὲ βασιλικὸς πάλιν ἦν δι' ὄχλου, ἀπαίτων, ὃ καὶ πρότερον. Ὡς δὲ τοῦ σοφοῦ μηδὲν μῆτε λέγοντος, μῆτε πράττοντος, ἐξω-
 Β εἶδισεν ὁ τοῦ βασιλέως, οὐ καλὰ πᾶσχειν γογγύζων, εἰ μὴδὲ λόγου ἀξιοῖτο, μακρὰν τε οὕτω κατὰ σπουδὴν ὁδὸν στειλάμενος, καὶ τῆς ἐλπίδος ἐς τοσοῦτον ἀπαιωρηθεὶς· ἐταυθᾶ γε ὁ ἔμπρακτος ἐπιλύτης τῆς βασιλικῆς ἀπορίας λακωνίσας, ὥσπερ ἔργῳ τῷ κατὰ τὴν ἐπιτομήν τῶν ἀσταχῶν, οὕτω καὶ λόγῳ τῷ πρὸς ἐπίλουςιν, "Ἀπελθε, εἶπεν, ὅθεν ἐστάλης, καὶ τὸ τεθεαμένον ἀνάγγειλον. Καὶ αὐτὸς μὲν οὕτω φάμενος, ἔκλεισε τὸ βιβλίον τῆς λαλιᾶς. Ὁ δὲ ἀκούσας ἀπέκρινε μὲν τὸν σοφὸν ἄνδρα τῶν ὀρθῶν φρονούντων, οὐ φρονήρῃ γνωματεύσας ἐκείνον· ἐψεύσθη δὲ τῆς κρίσεως ἐς τὸ πᾶν. Ὁ γὰρ τοι κύριος βασιλεὺς κατακύψας εἰς βάθος τοῦ ἠγγελημένου ἔργου, καθεώρακε τὴν ἀγχιτροφον καὶ βαθεῖαν διδασκαλίαν τοῦ σοφοῦ, καὶ τὴν διὰ χειρὸς ἔμφασις τοῦ κατὰ ψυχὴν λόγου· καὶ ἀπελύσατο, τὴν τῶν προεχόντων ἀσταχῶν ἀπο-
 C τομὴν διδάγμα εἶναι τοῦ χρῆναι κολουεῖν τοὺς τῶν πολιτῶν εἰς θράσος ἐπαιρομένους ὑπερηφάνως, καὶ οὕτως ἐξείχοντα. Καὶ τοῦτο διαγνοὺς, καὶ κατ' αὐτὸ ποιῶν, ἑαυτῷ τὴν βασιλείαν κατασφαλίζετο, μαθὼν οὐδ' αὐτὸς λόγῳ τὸ ποθοῦμενον διδασκάλιον, ἀλλ' ἔργῳ τῷ διὰ διδασκάλου σοφοῦ.

ιβ'. Οὐκοῦν φανερόν, ἵνα μὴ πλείω ἐν τοῖς τοιοῦτοις διατρίβωμεν, ὡς ἔστι διδάσκεισθαι ἡμᾶς τὰ καλὰ, καὶ ὅτε πράξουσιν ἐναρτέοις ἐμβλέπομεν, καὶ ὡς ἐγκωμίων ἄξιός ἐστι καὶ ὁ ποιῶν τὸ καλὸν σιγηλῶς, καὶ μονοουχί ἐν τῷ ἐργάζεσθαι λέγων τοῖς θεωμένοις τό· « Ὡς ἐγὼ, οὕτω καὶ ὑμεῖς. » Οὕτω κατὰ τὸ ἔργον Εὐαγγέλιον οἱ βλέποντες τὰ ἐν τισὶ καλὰ ἔργα δοξάζουσι τὸν Θεόν· καὶ οὕτω λάμπει τὸ ἀποστολικὸν φῶς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἔργων καλῶν
 D ὑπαναπέτοντων καὶ ἐκφαινόντων τὴν λαμπάδα τοῦ τοιοῦτου φωτός. Προσενθυμηθῶμεν ἐνταῦθα καὶ τὰς ἱερὰς εἰκονογραφίας, ἐξ ὧν καὶ αὐτῶν πολλὰ μαθηνομεν οὐ λαλιᾶς. ἀναμνήσει δὲ τῶν ἔργων, ὧν κατὰ Θεὸν ἔπραξαν οἱ τῶν εἰκόνων ἀρχέτυποι.

κ'. Τούτων δὲ οὕτω θεωρημένων, ἴτερον ἐπὶ τὸν ποιοῦντα, καὶ δὲ καὶ διδάσκοντα. Ἔργον ἐκεῖνο ἐπαινετοῦ, λόγου διδασκαλικοῦ τὸ δεύτερον. Καὶ ἔστιν αὐτὸς ἐντελὴς μακάριος δυοῖν ὄργανοις, ἅμωρ ἐκ τοῦ πανσόφου τεχνίτου Θεοῦ πολυδύναμα ἔχομεν, ἀποτελῶν ἑαυτὸν καὶ εἰκόνα ἐκείνου καὶ οἴκον καὶ ναόν, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον ἐν ὀνόμασι βέλτιστον,

nomnibus est optimum, et, ut opportunissime dicam, hominem verissimum, sed et beatum re ipsa ac citra omnem reprehensionem. Et hujusmodi speciei obtinemus qualitates, si magistrum qui super cœlos est imitemur: qui alias quidem ante sæcula operans, ut quis humana ratione concipere non valeat, postremum autem mundi creationi manum admoventem, statim a principio tunc doctrinam hominum mentibus indidit, eam quæ ex ipsis ejus operibus est, iisque super laudem, iis magnificis, iis rationabilibus et supra rationem. Erudiunt enim alia quidem cœli, alia autem terra; et alia, quæ jacet in medio eorum omnimoda plenitudo. Discebant enim prorsus ab hoc illius ævi homines quod, sicut in creatione, sic et in creatis alia quidem supereminet, alia vero locum tenent inferiorem: et decet ea quidem in hominibus sublimia splendidaque, veneranda intactaque humilioribus esse (siquidem et quæ sunt sursum, talia sunt), quæ vero deorsum et humilia et non splendentia, eum quem sortita sunt, ordinem amare, propriisque terminis circumscribi. Et mens exinde concipit superjacentia ideoque venerabiliora super inferiora atque humilia non in vanum, nec casu, nee ex semetipsis, sublimari ac lucere, sed ex quodam auctore validiore atque omnipotente, qui quidem posuit cœlum in altissimo, supposuit autem universorum matrem terram per modum conjunctionis, ut irriget eam quidem illud et ipsa proprios generet fructus; sed et magnifice dispensavit (inextinguibiles lucernas cœlestes, ut semper in lumine degamus, die quidem illuminati sole, nocte vero, aliis innumeris lucentibus luminibus, in tantum subobscuris surgentibus ab eoque lumine lunæ, quantum oportet ut non advocemur in aliquod continuum opus campestre et aliunde laboriosum, ad fatigandum eos qui non sustinerent intermissam operam; sed vigilare quidem per hujusmodi luminum gratiam, et quiescere per noctis interpositionem possimus.

21. Hæc igitur ediscebant, et, istorum auxilio, alia plura ac meliora. Insuper autem docebantur quod mentem et rationem homines habentes, et hoc insigne super quodcumque aliud animal feliciter sortiti ex altero meliore spiritu, rationeque præstante, omnium quæ sunt in mundo auctore, hujusmodi bonis ditantur, utpote hæreditate ad ipsos pertinente; quam semper etiam requirere, sicut nobilis filius proprium patrem, oportet. Et sic quidem ipsi doctrinam accipiebant absconditam quam mundus ipsis subjiciebat conspectus et ut deest recogitatus.

22. Cum autem illud efflicax a Deo documentum nullos invenirent mentem ad ipsum habentes, sed prave intelligerent hunc primitivum spiritum, qui et spiritus angelicos creavit, et mortales qui paulo minus ab angelis sunt, ac in amentiam pleaque demone pulsati converterentur, et non solum in aliis quibusdam insanirent, sed et creata corruptibiliaque in deos, repugnantes Deo, extollerent,

καιριώτατα δὲ εἰπεῖν, ἄνθρωπον τὸν ὡς ἀληθὲς, καὶ μακάριον δὲ, τὸν ὄντως καὶ τελείως καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἀνάβασιν. Καὶ τοῦτου τοῦ εἶδους εὗρισκαμεν συνοχία, εἴπερ μιμούμεθα τὸν ἡπερουράνιον διδάσκαλον· ὃς ἄλλως μὲν πρὸ τῶν αἰώνων ποιῶν, ὡς οὐκ ἂν τις ἐννοήσασθαι λογισμῶ ἀνθρώπινῃ ἐφίκοιτο, ὕστερον δὲ τῇ τοῦ κόσμου ποιήσει ἐπιβαλὼν, διδασκαλίαν αὐτίκα τότε τὴν ἀρχὴν ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς προκατεβάλετο, τὴν ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων αὐτοῦ, τῶν πέρα δόξης, τῶν παντοδαπῶν, τῶν καὶ ἑλλόγων καὶ ὑπὲρ λόγον. Παιδεύουσι γὰρ ἄλλα μὲν ὁ οὐρανός, ἄλλα δὲ ἡ γῆ· καὶ ἕτεροῖα τὸ μῆσον τούτων παντοῖον πλήρωμα. Ἐδιδάσκοντο γὰρ πάντως διὰ τούτου καὶ οἱ τότε ἄνθρωποι, ὡς, καθὰ ἐν τῇ κτίσει, οὕτω καὶ ἐν τοῖς κατ' αὐτὴν τὰ μὲν ὑπερῆρται, τὰ δὲ ταπεινῶς ἔχει· καὶ πρόπει, τὰ μὲν ἀνθρώποις ὑψηλὰ καὶ λαμπρὰ σεβάσματα εἶναι καὶ ἄβιγῃ τοῖς ταπεινοτέροις (ἐπιθετὴ καὶ τὰ ἄνω τοιαῦτα), τὰ δὲ κάτω καὶ ταπεινὰ καὶ μὴ ὑπερλάμποντα στέργειν, ἦν ἔλαχον, τάξιν, καὶ τοῖς οἰκείοις ὅροις ἐμπειριγραφῆσθαι. Καὶ νοῦς ἐντεῦθεν ὑποβάλλεται, ὅτι τὰ ὑπερκείμενα καὶ οὕτω τιμιώτερα ὑπὲρ τὰ κατώτερα καὶ ταπεινὰ οὐ μάτην καὶ εἰκῆ, οὐδὲ ἐξ αὐτομάτου ὑφούνται καὶ ἐλλάμπονται, ἀλλ' ἐκ τινος αἰτίου κρείττονος καὶ παντοδυνάμου, ἀνεσπακότος μὲν τὸν οὐρανὸν ἐν ὑψηλοτάτῃ, ὑποθεμένου δὲ τὴν παμμήτορα γῆν ὡς ἐν συζυγίᾳ λόγῳ, ἵνα ἐπαρθεύῃ μὲν ἐκεῖνος, αὐτῇ δὲ γεννᾷ τὰ καθήκοντα, σαφιλευσαμένου δὲ ἄσβεστα λύχνα οὐράνια, ἵνα ἐν φωτὶ ἀεὶ διαγῶμεν, ἡμέρας μὲν ἥλιῳ καταλαμπόμενοι, νυκτὸς δὲ — ἀλλὰ τότε πολυμέριστα πλουτοῦντες φῶτα, εἰς πᾶσιν ἀμυδρῶς ἀνατέλλοντα δίχα γε τοῦ κατὰ σαλήτην, ἐς ὅσον μὴ προκαλεῖσθαι ἡμᾶς ἐπὶ τὸ ἀεὶ γεωργικὸν τὸ καὶ ἄλλως ἐνεργὸν, ὡς ἀπύκναιεν ἀπαγορευόντες ἐν τῷ διηνεκῶς πονεῖσθαι, ἀλλ' ἔχειν ἐργηγορότως μὲν διὰ τὴν τῶν ἐκεῖθεν φῶτων χάριν, ἀναπαυμένως ἢ διὰ τὴν νύκτερον ἐπιπρόσθεσιν.

κα'. Ταῦτά τε οὖν ἐδιδάσκοντο, καὶ διὰ μέσων τούτων ἕτερα καὶ πλείω καὶ κρείττονα προσεδίδασκοντο δὲ καὶ ὅτι νοῦν καὶ λόγον οἱ ἄνθρωποι σχόντες, καὶ τοῦτο ἐξαιρετικὸν ὑπὲρ ζῶων ἅπαν ἄλλο εὐκληροῦντας ἔκ ποθεν κρείττονος ἐτέρου καὶ νοῦ καὶ λόγου, πάντων τῶν κατὰ κόσμον αἰτίου, τὰ τοιαῦτα πλουτοῦσιν ἀγαθὰ, ὡσεὶ καὶ κληρὸν καθήκοντα εἰς αὐτούς ἐν καὶ ἐχρῆν ἐπιζητεῖν ἴσαι, ὡσεὶ καὶ παῖς εὐγενὴς πατέρα τὸν ἴδιον. Καὶ οὕτω μὲν αὐτοὶ διδασκαλίᾳ εἶχον σεσιγημένης, ἦν ὁ κόσμος αὐτοῖς ὑπέβαινεν ὁρῶμενος, καὶ ὡς εἶδει κατανοοῦμενος·

κβ'. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἐμπρακτὸν τοῦτο ἐκ Θεοῦ διδασκαλίῳ οὐδένως εὗρισκαν, ἔχοντας τὸν νοῦν πρὸς αὐτῷ ἀλλὰ παρενόουν τὸν πρῶτιστον νοῦν, ὃς καὶ τοὺς ἀγγελικούς νόας ὑπέστησε, καὶ τοὺς, ὅσοι τῶν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἡλαττωμένων εἰσὶ, καὶ εἰς ἀπόνοϊαν οἱ πλείους δαιμονιώδη παρετρέποντο, καὶ οὐ μόνον ἄλλα τινὰ παρεφρόνου, ἀλλὰ καὶ τὰ κτιστὰ καὶ φθαρτὰ εἰς Θεοῦς ἀνήγον θεομαχοῦντες· τότε

δη ἐλεήσας τοὺς τοιοῦτους τῆς παροινίας, καὶ ποιήσας τὰ πάντα καὶ εὖ ποιήσας, εὐδοκεῖ ἐπ' ἐκείνῳ τῷ ποιῆσαι τὰ πρῶτα, εἶτα καὶ διδάξαι· καὶ τοῦτο πολυτρόπῳ μεθόδῳ ἐπιφιλοτιμησάμενος, ἀποστέλλει θεράποντας αὐτοῦ διδασκάλους τῶν θείων θελημάτων πολλούς· ἐν οἷς δέ τινα τῶν ἄλλων, τῶν καὶ σοφῶν καὶ πολυσχιδῶν, καὶ προφήται γένους ἑκατέρου. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τὸ θῆλυ ἀσυντελὲς οὐδ' ἐνταῦθα εἰς διδασκαλίαν θείαν ἀπέβη, ἀλλὰ πολλοὶ ἐδιδάχθησαν καὶ δι' αὐτοῦ.

κγ'. Ἐπει δὲ κατέσχευεν ὁ τῆς ἀμαρτίας εἰσέτι νόμος καὶ τὸ κατ' αὐτὴν ἔθος, καὶ οὐδὲ οὕτως ἐξηλείφετο, ἀλλὰ πᾶσα διδασκαλία καὶ ἔγγραφος καὶ ἀγραφος ἀργὸς ἦν· τότε δὲ ἀμεταβάτως καὶ οὐδὲ χθαμαλῶς διαβάς ἄνωθεν εἰς τὰ ταπεινά, καὶ κοινωνήσας τῶν κατ' ἄνθρωπον, ὡς Θεῷ ἔπρεπεν, ἐκάθισεν ἐπὶ θρόνου δόξης διδασκαλικῆς· καὶ ἐκ παιδὸς ἕως καὶ εἰς ἡλικίαν τελείαν προσμείνας τῷ ποιεῖν καὶ διδάσκειν, ἐξήνυε τὰ εἰς σωτηρίαν ἡμῶν, μακαριώτατον τοῦτο ἐκτετελεγκὸς πρᾶγμα, ἐξ οὗ διεβιβάσθη ὁ μακαρισμὸς καὶ εἰς πάντας ἄλλους, οἱ διαδεδεγμένοι αὐτὸν ποιοῦσι καὶ διδάσκουσιν ἀποστολικῶς, ὧν ἑκατέρῳ ἀμφοτέρα ἐνθεωροῦνται, εἴ καὶ ἄλλως ὡς οἱ δι' ἄλλήλων ἤκουτα. Ποίησας τε ἀγαθοῦ ἅπαντα εἰς διδασκαλίαν ἀποτελεῦτᾶ τῶν ἐθελόντων ζηλοῦν· καὶ διδασκαλία δὲ ἀγαθοῦ παντοία εἰς ποιήσιν αὐτοῦ ἀφορᾶ, ὡς ἀπολήγειν τὸ μὲν ποιεῖν εἰς τὸ διδάσκειν, τὸ δὲ διδάσκειν εἰς τὸ ποιεῖν, καὶ οὕτως εἰς τέλος ἀμφοτέρων ἐκβαίνει ἀμφοτέρα. Καὶ ἔστιν οἰκείωσις καὶ αὕτη φυλακικὴ, μεταχωρούντων ἑκατέρων εἰς ἑκάτερα λόγῳ ἀντιστροφῆς, καὶ τελεσφορούντων ἄνθρωπον τὸν κατὰ Θεόν.

κδ'. Καθισταμένου δὲ οὕτω καὶ τοῦ ἔμφω ταῦτα τὰ ἀγαθὰ διύζοντος, τὸ δηλαδὴ καὶ ποιεῖν καὶ διδάσκειν, ἐπισκεπτέον καὶ τὸν πάντη ἕξαλλον, τὸν μήτε ποιούντᾶ τι ἀγαθόν, μηδὲ μὴν διδάσκοντᾶ· καὶ εἴη ἂν αὐτός οὐκ ἂν οὐδὲ ζῶον ἄλογον, οὐδὲ τις ἑτέρα τῶν ἀλλοφύλων φύσεων, ἃ καὶ αὐτὰ λελόγεται τρόπον τινὰ, οἷς εἰς Θεοῦ αἴνον μετακαλοῦνται ψαλμῶδικῶς διὰ τὰ ἐν αὐτοῖς θαυμάσια. Δογίζοντο δ' ἂν προσφύτερον ὁ τοιοῦτος εἰς ἄνθρωπον ἢ λίθινον ἢ μαινώμενον, εἰ οὐτε δρῶσιν, οὐτε διδάσκουσιν οὐδὲν, ἀλλ' ἢ μόνον ἔλθουσι τοῦ παρενηνέχθαι τῆς κατὰ φύσιν κλάσεως· ἂν ἐπιμᾶλλον δυσμήμητοι, ἐν οἷς ἢ ἔπρα πονηρία καὶ κοσμικὴ καχεξία. Δυσπραγεῖ καὶ εἰς κλόν, τὸ πάντων χειρίστον. Εἰσὶ γὰρ τινες εἰς τοσοῦτον κεκολωμένοι τῆς εἰς ἀγαθὸν διαρτίας, ὥστε σὺν τῷ μηδὲν εὐηρησθημένον Θεῷ ἢ ποιεῖν, ἢ διδάσκειν, ἐκείνουσιν εἰς τὸ μηδὲ ἕξιον, Θεῷ μισητὰ καὶ διαπραττόμενοι καὶ ὑποτιθέμενοι, οὐκέτ' αὐτοὶ οὐδὲ ἄνθρωποι ὄντες, ἀλλ' εἰς δαίμονας τοὺς καὶ ἀρχαίλους καὶ φαυλοποιούς καὶ πονηροδιδασκάλους ἀποταττόμενοι.

κε'. Ἐπει οὖν οὕτω ταῦτα (καὶ οὐ διεξέπισομεν, δέμαί, τοῦ ὀρθῶς διαλεῖν), φέρε δὲ ἐξετάσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς, ἀναβαίνοντες ἐκ τῶν ἐσχάτων ἐπὶ τὰ πρὸ αὐτῶν, καὶ θεωρήσωμεν, ἐν ποίῳ τῶν διαιρεμάτων τεταξόμεθα ἡμεῖς οἱ νῦν διδάσκοντες. Καὶ ὅτι μὲν εἰς ἕσχατον κακίας διακρίπτοντες ἀποσυριχθῶσ-

A — tum misertus illorum dementiæ, qui cuncta fecerat et bene fecerat, primæ creationi doctrinam adjecit; et huic multiplici methodo cum adhæsit, multos e stia gervis divinarum voluntatum doctores ablegat, in quibus præter alios, sapientes et varios, utriusque generis prophetæ. Nec enim hic femineus sexus ad divinam doctrinam evasit inutilis, sed multi ab illo edocti sunt.

B 23. Cum autem adhuc prævaleret peccati lex et mores ex ista venientes ne sic quidem abolerentur, sed omnis doctrina scripta et non scripta inefficax esset, tunc absque mutatione et demissione desuper in humilia descendens et rebus humanis, ut docebat Deum, participans, in gloriæ magistralis throno sedit; et ab infantia usque ad ætatem perfectam, facere docereque perseverans, quæ sunt ad nostram salutem adimplevit, hoc felicissimo perfunctus negotio, ex quo felicitatis privilegium transiit ad alios omnes, qui recipientes illius locum apostolice faciunt et docent, quorum in utroque ambo conspiciuntur, etsi alias quasi per invicem veniant. Omnis executioni boni terminatur ad doctrinam æmulari volentium; et omnis boni doctrina ad illius executionem prospicit, ita ut operatio desinat in doctrinam, et doctrina in operationem, et sic finaliter utraque ex utraque procedat. Et etenim proprietas illa custos, ubi utraque in utramque mutua vice transit et hominem secundum Deum perficit.

C 24. Posito quoque ita hoc, quod copulat ambo ista bona, facere scilicet et docere, considerandum etiam est ille prorsus alius, ille qui nec aliquid boni facit, nec docet; quin ipse sit aut brutum animal, aut quædam alienarum specierum altera; quæ quidem et ipsa quodammodo assimilata sunt rationi, eo quod propter mirabilia in eis conspecta, ad Dei laudem a Psalmista convocatur. Aptius autem talis repræsentaret hominem vel lapideum vel insanum, qui nec aliquid agunt, nec docent, sed tantum miserationem, ea quod a naturali formatione alienati sint, excitant: quibus multo miserioribus hi sunt imitatores, in quibus est summa malitia ei in genere mala dispositio. Magis autem infelix adhuc est, omnium pessimum. Sunt enim quidam a forma quæ tendit ad bonum adeo alienati, ut dum prorsus nihil Deo gratum nec agant nec doceant, in quod minime dignum est delabantur, odiosa Deo facientes et suggerentes, nec jam homines, quippe qui in dæmones pessimos mala facientes et prava docentes transformati sunt.

D 25. Cum igitur hæc ita sint (et non, puto, a recta sententia defecimus), esa nos ipsos examinemus, ab ultimis ad ea quæ priora sunt ascendentes, et videamus, in qua divisione nos qui nunc docemus, ordinandi simus. Quod in ultimum malitiæ delapsi, sibilandi simus, non dicam. Confidens

enim istam accusationem rejicio. Nemo enim, [nec A qui vestimenta laceravit, nec qui caput nudavit, nec qui frontem induravit, nec qui pudorem amisit, exprobraret nobis, neque malum firmiter abjiciendum, quod scilicet in actibus vel in sermonibus doctrinam diabolice depravatam tradiderimus, neque quod nihil boni fecerimus neque docuerimus, in his quæ ad nos hic attinent, idque negligentiam vel ignavia causa, vel secundum aliam, quam quis inveniret, causam. Si vero quis, diabolica mente, in tantam adversum nos manifestationem audacia ferretur, ecce tempus, ipse quidem os adaperiat; nos autem hiatus obturamentis a Deo adhibitis, quibus et ora leonum lenta reddit ille ad vorandum eos qui confidunt in ipsum, occludemus.

26. Hac autem a nobis rejecta duplici pravitate, B cui in superioribus quintus assignatus est locus, et etiam ista quæ post ipsam in numero sexto posita est, juxta quam a doctore abest doctrinæ systema (omitto enim illam longius recordari), in quartum necessario incidemus, ut polliciti sumus, et inquiremus, an aliquid boni facientes vel docentes non pudorem excitaverimus eorum qui ad disciplinam nobis crediti sunt. Et ego quidem multa me fecisse et ad doctrinam protulisse puto; et qui vult meus adversarius esse, acuat linguam, sicut et ense, ad apertum, et ego oblundam eam non in tres vel quatuor partes dirumpendo, præbente Deo potentiam, sed etiam in atomos attenuando: non enim mihi sic inutilem esse servum ejus concessum est, ut imperfectus fierem ad omnia, et nihil hic præsentibus essem utilis. Si vero firmiter in certamine contendo me duplex participare bonum, facere scilicet ac docere, non omnino cuilibet adversanti cederem mihi non esse partem cum operantibus et sic in operando docentibus. Ubi enim duplex est, ibi quoque est simplex. Itaque, si fecerim ac docuerim, quis sanæ mentis faciendi gloria me vellet orbatum, qui consequor unum et alterum comitans fortiter teneo? Si vero quis modo expositam duplicitatem explicans, res nostras rationi subjicit, quasi nos ad bonum non duplicia conjungamus (docentes quidem bonum, non autem et facientes), ascendat etiam ad hujusmodi certamen, et in me spectet sacerdotem, malis quidem omnibus artibus undique coopertum, sed bona docentem; et ego quidem desisto concessa D propositione, quod bona doceam simul et edocear, si quidem vitæ tempus extenditur. Ipse vero demonstrat in meis operibus malitiam, ut perfectum mihi bonum in dimidium, redigat. Et si tu adversari non vales, abduxisti tibi nigredinem; si vero quæ faciunt ad demonstrationem potes, tunc adversum te judicium proferet sacrum Evangelium, et exprobrabit tibi, diversis de causis, et eo quod oportebat te cuncta quæ ego doceo facere, mea vero opera non imitari. Præscribit autem tibi arguere, et reprehendere, et exhortari, et sic quæ ducunt ad meam correctionem adhibere, non tamen

μεθα, οὐκ ἂν εἴποιμι. Θαρβῶν γὰρ ἀποφάσκω ἐμοῦ τὸ ἐγκλημα τοῦτο. Οὐ γὰρ ἂν τις, οὔτε τὰ ἱμάτια διαβρῆξας, οὔτε τὴν κεφαλὴν γυμνώσας οὔτε τὸ μέτωπον παρατριψάμενος, ὁδὲ μὴν ἀναιδευσάμενος, ἐπικαλέσῃ ἡμῖν οὔτε τὸ προσεχῶς ἀπόβλητον κακόν, τὴν ἐν τε πράξεσιν ἐν τε λόγοις δαιμονιώδη ἑτεροδιδασκαλίαν, οὐδὲ μὴν, ὡς οὔτε ἐποιήσαμεν, οὔτε ἐδιδάξαμεν ἀγαθὸν οὐδὲν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ὡδε, δκηνηρίας ἢ ἀμαθίας λόγῳ, ἢ καθ' ἑτέραν, ἣν ἂν ἐξέουροι τις, αἰτίαν. Εἰ δὲ τις διᾶβολος ὢν ἀποθρασυθεῖη καθ' ἡμῶν ἐς τοσοῦτον ἀποφάνσεως, ἰδοὺ καιρὸς, καὶ αὐτὸς μὲν καταχασκέτω· ἡμεῖς δὲ παραβύσσομεν τῷ χάσματι τὰ ἐκ Θεοῦ ἐμφράγματα, οἷς καὶ στόματα λεόντων ἀργὰ ἐκείνος ποιεῖ ἀπεσθίειν τοὺς τεθαβρῆκότας αὐτῶν.

κα· Ταύτης δὲ τῆς δισχιδοῦς φαυλότητος ἀποφασκομένης ἡμῶν, ἥς ὁ τόπος ἐν τοῖς ἀνωτέρω πέμπτῳ τις ἐτάχθη, ναὶ μὴν καὶ τῆς μετ' αὐτὴν ἐν ἀριθμῷ ἕκτω, καθ' ἣν ὄντος τοῦ διδάσκοντος ἄπεισι τὸ διδασκόμενον σύστημα (ὀκνῶ γὰρ εἰς πλεον ἐπιμνησθῆναι αὐτῆς), ἐπιβαλοῦμεν ἀναγκαίως τῷ τετάρτῳ, καθὰ ὑπεσχήμεθα, καὶ ἐπαλευσόμεθα, εἴ τί που καλὸν ἢ ποιοῦντες ἢ διδάσκοντες οὐ κατασχύνουμεν τοὺς εἰς μαθητείαν ἐμπειστευμένους ἡμῖν. Καὶ ἐγὼ μὲν οἶμαι πολλὰ καὶ πεποιημένοι, καὶ εἰς διδασκαλίαν προτεθειμένοι· καὶ ὁ θέλων ἐνστάτης ἐμὸς γενέσθαι στομοῦτω τὴν γλῶσσαν, οἷα καὶ ἕψος, εἰς ἐμφανῆς, καὶ ἐγὼ ἀπαμβλυῶ αὐτὴν οὐ τριχθὰ καὶ τετραχθὰ διαβρῆξας, ἐνδυναμοῦντος Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀτόμους ἀπολεπτύνας· οὐ γὰρ οὕτω παρακχώρημαι ἀχρεῖος γενέσθαι δοῦλος αὐτοῦ. ὡς ἀσυνταλῆς ἀποθῆναι κατὰ τὸ πᾶν, καὶ εἰς οὐδὲν τοῖς ἐνταῦθα χρήσιμος. Εἰ δὲ τοῦ διπλάζοντος καλοῦ μέτεχειν ἐπαγωνίζομαι, τοῦ καὶ ποιῆσαι καὶ διδάξει, οὐκ ἂν πάντως ὑπεκσταίην οὐδενὶ ἀντιπύκτοντι, ὡς οὐκ ἔστιν ἐμοὶ μέρος καὶ μετὰ τῶν ποιοῦντων καὶ οὕτω διδασκόντων ἐν τῷ πονεῖν. Ὅπου γὰρ τὸ διπλοῦν, ἐκεῖ πάντως καὶ τὸ ἀπλοῦν. Οὐκοῦν εἰ καὶ ἐποίησα καὶ ἐδίδαξα, τίς ἂν ἐχέφων ἀποστερήσῃ με τῆς τοῦ ποιεῖν ἐνδοξότητος, ἧς καὶ αὐτοῦ περιέπολοι, καὶ τοῦ σάνεφετομένου δὲ ἀντέχομαι; Εἰ δὲ τις τὴν ἐκτεθειμένην ἄρτι διπλόην ἀναπτύσσων, λεγιστεύει τὰ καθ' ἡμᾶς, ὡς μὴ δυαζόμενους εἰς ἀγαθὸν (διδάσκειν μὲν γὰρ τὸ καλὸν, οὐ μὴν δὲ καὶ ποιεῖν), ἀναβήτω καὶ εἰς τοιοῦτον ἀγῶνα, καὶ θεωρεῖτω με εἰς ἱερέα, κακοῖς μὲν ἅπασιν ἀποτελέμασιν ἔμφορτον, διδάσκοντα δὲ ἀγαθὰ· καὶ ἐγὼ μὲν ἀπορῶ λήμματος ὁμολογουμένου τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἐδίδασκειν καὶ διδάσασθαι δὲ, εἴπερ ὁ χρόνος τῆς ζωῆς παρατείνεται αὐτὸς δὲ δεικνύτω τὴν ἐν τοῖς ἰσῆς ἐργοῖς κακίαν, ἵνα τὸ τέλειόν μοι ἀγαθὸν ἐκ ἡμῶν καταστήσῃ. Καὶ εἰ μὲν ἀδυνατήσεις, ὧ σὺ ἐνστάτα, ἀπηνέγκω τὴν μέλαιναν· εἰ δὲ καὶ εὐτονήσεις τὰ εἰς ἀπόδειξιν, δικηγόρησει τηνικαῦτα κατὰ σοῦ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, καὶ ἐπιτιμήσει ἄλλως τε πολλαχῶς, καὶ διὰ τοῦ χρῆναι πάντα μὲν, ὅσα ἐγὼ διδάσκω, ποιεῖν σε, τοῖς δὲ ἐμοῖς ἐργοῖς μὴ ἐπακολουθεῖν. Παρακλεύεται δὲ σοὶ καὶ τὸ ἐλέγξει, καὶ ἐπιτιμήσει, καὶ παρακαλέσει, καὶ οὕτω φρονίμως μεταχειρίσασθαι

τὰ εἰς ἔμην διόρθωσιν, οὐ μὴν ὀφειδῶς, καὶ ὡς ἂν χαίροισιν δαίμονες. Οἶμαι δὲ, ὅτι καὶ ἄλλως αἰτιάσονται σε ὁ ὀρθὸς λόγος, εἰ μὴ χθές που καὶ πρὸ τρίτης καὶ ἔτι μικρόν τι ἀνόπιν, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς, ὅτε τοῦ ἱεροῦ τούτου λάχους ἐγενόμην μέχρι καὶ τήμερον ἀνεξελέγκτως, λογοπραγεῖς με, τὸν καὶ διάκονον τῶν τοῦ Θεοῦ μυστηρίων, καὶ ἱερέα, καὶ ἀρχιερέα, καὶ θύτην, καὶ μύστην Θεοῦ, καὶ μυσταγωγὸν ἐν ὑμῖν, καὶ πατέρα κατὰ πνεῦμα, καὶ διδάσκαλον, καὶ ἀγίασθην ἐν Θεῷ· καὶ πράγματα παρέχεις καὶ κατακραυγὰς καὶ ὀχλήσεις, καὶ δι' ὕβρεων ἄγεις, καὶ τὴν ἀδελφότητα ψεύδῃ, καὶ τῆς ἱεραῆς ἀποσχίσει συνάξεως, καὶ οὐδὲ τὴν αὐτὴν γῆν ἡμῖν ἀνέχῃ πατεῖν, οὐδὲ τὸν αὐτὸν ἐναπνεῖν ἀέρα, καὶ συναντήσας δὲ που καθ' ὁδὸν ἐκτρέπη πλαγιάζων, καὶ σεαυτὸν ἀφορίζεις ἐξ ἡμῶν, καὶ δίδως οὕτως ἐπὶ τὸν νῶτόν σου τεκταίνειν τοὺς ἀμαρτωλοὺς δαίμονας, καὶ τὰς ψόας σου ἐμπιπλῶν ἐμπαιγμάτων. Στῆθι μικρόν, ἐμβλεψόν, λάλῃσον εἰς ἐμφανές, προβαλοῦ τὰ λυποῦντα, καταδικασόν, δικαιοῦθητι, καὶ τότε ποιεῖ, ὅπερ ἐθέλεις· ὅτε νικήσας μὲν βελτιώσεις ἡμᾶς, νικηθεὶς δὲ καὶ ἐπιγνοὺς τάληθὲς βελτιωθήσῃ, ἀποκαταστάς εἰς ἔμφρονα· ἄλλως δὲ διαβίου, ἡμῖν ἀπέχειν μανίας ἀντικρυς πάθος ἐξιστώσης φρενῶν.

κζ. Ἀλλὰ καταστήσαντες καὶ τοῦτο ἐνταῦθα, οὐ δεησόμεθα μακρῶν λόγων οὐδὲ εἰς τὸ πρῶτον, ὅπερ ἦν τὸ ἀγαθουργεῖν καὶ ἄτερ διδασκαλίας. Εἰ γὰρ εἰδείξαμεν, ὅτι καὶ ἐποιήσαμεν καὶ ποιούμεεν, συναποδέδεικται δὴ πούθεν καὶ αὐτὸ τέως γε μὴν, εἴπερ καὶ τοῦτο πέσοι ἐς ἀπόδειξιν. Ὁ Θεὸς μὲν εἰδείη ἂν καὶ οἱ ἐκάστων φύλακες ἄγγελοι πάντα τὰ κακῶς ποιούμενα, ἀνθρώπος δὲ οὐκ οἶμαι εἴπερ ἅπας. Εἰ γὰρ τῶν σεμνῶς καὶ οὐδὲ κανόνος ἔξω πραττομένων τὰ κλειῶ διεκφεύγει τὰς τῶν πολλῶν αἰσθήσεις καὶ τὰς ἐντεῦθεν εἰδήσεις, σχολῇ γε ἂν τὰ σφοδρῶς ἡμαρτημένα, καὶ σκότου ἄγνια, καὶ αἰσχύνῃ ἐπισυρόμενα, καὶ αἰδοῦς αἴτια, πρόσπτα γίνονται ἂν, καὶ ταῦτα τοῖς μήτε τῆς αὐτῆς ἐστίας, μήτε ὀρόφου τοῦ αὐτοῦ, μήτε τραπέζης μᾶς κοινωνοῖς.

κη. Καὶ οὕτω μὲν ἐγὼ ἀμφὶ τούτοις ἔχω, τυχὸν μὲν ὀρθὰ δοξάζων, ἴσως δὲ καὶ σφαλλόμενος· ὑμεῖς δὲ, ὡ φίλον ἀκρατήριον, ὡ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, ὡ δοῦλοι Θεοῦ καθὰ καὶ ἐγὼ, ὡ καὶ φρονεῖν ἄκροι, καὶ κρίνεις τὰ πρακτικὰ ὀρθῶς δεξιοί, πρὸς τῶν ἀρετῶν, ἃς ἰδοῦ ἐπεμαρτυράμην ὑμῖν, πρὸς αὐτοῦ Θεοῦ τοῦ ὑπὲρ ἅπασαν ἀρετῆν, διακρίνατε καὶ ἀποφύνασθε καὶ διδάξατέ με, ὅπη τῶν ἀπηριθμημένων τόπων τετάξομαι· ὡς ἂν μαθῶν τὸν ἐμὸν τόπον, κατασταθῶ εἰς τι πάγιον ἢ γνώσεως ἢ ἀπογνωσεως, ὡς νῦν γε νομίζω σταθερῶς, ὅτι καὶ ἐποίησα καὶ ποιῶ πρὸς δύναμιν ἔμην, καὶ ἐδίδαξα καὶ διδάσκω, καθὰ ἐνεχώρει. Δοκῶ μὴ μακρὰν εἶναι τοῦ καὶ ἐγὼ ἀνθρώπος εἶναι Θεοῦ, ὡς καὶ ὁμῶν ἕκαστος· καὶ οὕτω δοξάζων ἀξιώξω ἐξ ἀνάγκης, ἀναλόγως τῇ κατ' ἐμὲ ἀνθρωπότητι ἐξευρίσκειν τὰ πρὸς ἐμὲ ὡς ἐκάστοτε συμπτώματα. Οἶόν τι λέγω; Ἐθέλω εὐλογῶν τινας αὐτοὺς μὴ κακολογεῖσθαι, μηδὲ ἐν τῷ ἐπαινεῖν πε-

A serpentino modo, et ita ut dæmones gaudeant. Puto vero quod etiam aliunde te recta ratio reprehendet, si non heri, neque nudius tertius, neque paulo ante, sed ex ipso principio, cum sacram hanc sortem obtinui, usque ad præsentem diem, absque probatione calumniaris me, et mysteriorum Dei ministrum, et sacerdotem, et archisacerdotem, et sacricolam, et Dei mystam, et mystagogum inter vos, et secundum spiritum patrem, et doctorem, et in Deo sanctificatorem; et negotia præbes et clamores et turbas cives, et injuriose agis, et fraternitatem mentiris, et a sacra communione te separas, et nec eandem terram ac nos calcare, nec eundem spirare aerem sustines, et si forte nobis occurras, conversus oblique a via declinas, et te segregas a nobis, et ita das super dorsum tuum fabricare peccatores dæmones, et renes tuos impleri illusionibus. Siste paululum, intueere, loquetur aperte, projice quæ te contristant, condemna, justitiam sume, et tunc fac quod vis: quod si viceris quidem, meliores nos facies; si vero victus fueris et verum cognoveris, melior evades, ad sensum reversus. Cæterum autem vive, nos a mania quæ prorsus subvertit sensum abalienans.

27. Verum etiam hoc ibi posito, neque longis opus erit nobis sermonibus ad primum, quod erat agere bonum etiam absque doctrinæ traditione. Si enim ostendimus, quod et fecimus et facimus, simul aliquo modo demonstratum est hoc ipsum, saltem, quantum et istud sub demonstrationem cadere potest. Deus quidem scit, neonon cunctorum custodes angeli omnia male facta, non autem unusquisque, puto, mortalium. Si enim sancte et non extra regulam factorum pleraque fugiant multitudinis sensus ideoque cognitionem, multo minus quæ graviter sunt peccata tenebrisque digna, et pudorem habentia comitem, et probri causæ, manifesta fierent, et his qui nec ejusdem sunt domus, nec tectum idem neque unam mensam participant.

28. Et sic quidem super his ego sentio, forte quidem recte opinans, forsitan autem et deceptus. Vos autem, o charum auditorium, o fratres in Christo, o Dei servi sicut et ego, o sagaces ingenio, habilesque ad judicandum quæ recte sunt acta, per virtutes, de quibus testati sumus vobis, per ipsum Deum qui super omnem virtutem est, dijudicate, et denuntiate, et docete me quoniam enumeratorum locorum reponendus sim: ut, meo cognito loco, constituar in quadam stabilitate cognitionis vel ignorantis, sicut nunc firmiter, credo, quod secundum meam potestatem feci et facio, et juxta vires, docui et doceo. Puto non procul abesse quin et ego sim homo Dei, sicut et unusquisque vestrum; et ita putans, dignum ex necessitate existimo, ut, ex analogia cum humanitate mea, reperiam ergo me semper eadem symptomata. Quid dico? Volo quosdam benedicens non maledicō,

nec, dum laudo, vituperari: ægre fero, non furans pati furtum, non rapiens rapinam subire, non laqueos ponens supplantari, non luctans in terram projici. Nec subripio, nec abstraho alienum: unde peto, ut nec alii nihil simile committant, nec erga quædam alia, nec erga mea. Mea enim dico, et non immerito, quæ mihi Deus in providentiam subministravit. Arguo quæ Dei sunt et sanctorum ejus furtim subripientes; et ipse quæro criminationem, si et ego in causa simili stulte egerim. Terminis malignis petor a multis: cujus tandem omnium hæreditati insidiatus sum?

29. Illa quæ ex animo dicta sunt volo nec calumniose impeti nec detrahi, quia nec ego tale vulnus animæ meæ impressi. Vulnere enim ego opportune dico spiritualia, quæ veniunt ex calumniis et detractionibus, et vulnera sunt non patientium, sed multo magis facientium. Qui enim calumnias et detractiones passi sunt, coronam habent a Deo, qui virtutis certamina remuneratur, sive capti malitiæ retibus fuerint, sive illa effugerint. Qui vero calumniam et conviciium exerceverunt, si, coronis orbati, nihil jam possint propter opprobrium, quasi pice inuncli ridendi forent; hoc tamen grave non est: illud autem miserum et lacrymis plane dignum, quod vulnerentur intus, conscientia quidem ipsos torquente, dum pectora vero lacerantur, tanquam nihil ipsis gratum perfeerint. Et de istis est pulchre dicendum, quod in ipsos tela contra innocentes directa retorta sunt, et ipsorum enses in corda propria intraverunt: nam quæ quidem ipsi projecerunt, veluti puerilia tela habita sunt, et forte non percusserunt; quæ vero justitia contra ipsos re-torsit, in interiora cordis intraverunt et vulnera infixerunt.

30. Insuper volo justa loquens non despici, sed audiri. Non enim ibi vulgaris aut ignobilis homo sum, sed ad docendum teneo principatum; et discendi facultatem sub me magistro obtinent hujus loci cives. Hoc divini Spiritus donum est, qui me in tantum opus ordinavit, cujusque gratia Dei apostolus et ipse habeor. Apostolus autem, sicut et omnis presbyter, non indignus attentione judicatur, sed primum illum audiunt, qui cœtu congregati sunt; deinde si cujusdam utilitatis et commodi agnoscant esse dicta, audiunt, docilesque parent, et in pace locutum dimittunt. Cur igitur non ego quoque tale obtineo bonum? Doceo, et vos discere oportet; legatione fungor, audite, et quæ facienda sint animadvertite; missus sum, observate. Si vero dicta non placent, dubitate, et in trulina ponderentur accurate solutiones et oppositiones; et ita sermo noster libere currat; vel, si quæ falsitatis suspicio spirituali numulo subjiciatur, unusquisque vestrum habet in spiritu Lydium lapidem, et per eum explorare potest, quanta puritas sit in hujusmodi cogitationibus. Et sic quidem bene

ριωδρίζεσθαι βάρβυνομαι, μὴ κλέπτων κλέπτεσθαι, μὴ ἀρπάζων ἀρπάζεσθαι, μὴ συμποδίζων σφάλλεσθαι, μὴ παλαιῶν καταβρίπτεισθαι. Οὐδὲν οὐτε ὑφαιρούμαι, οὐτε ἀποσπῶ ἀλλότριον· ἀπαιτῶ οὖν μὴδὲ ἄλλους τοιοῦτόν τι πλημμελεῖν μῆτε ἐπί τινῶν ἄλλοις, μῆτε ἐπὶ τοῖς ἑμοῖς. Ἐμὰ γὰρ φημι, καὶ οὐδὲ ἐπισφαλῶς, ἃ μοι ἐνεχείρισεν ὁ Θεὸς εἰς προμήθειαν. Ἐλέγχω τοὺς ἀφαιρουμένους ἀρπάξοντες τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ· ζητῶ καὶ αὐτὸς ἐλεγχον, εἴαν καὶ ἐγὼ εἶς τι ὁμοίον ἑμωράνθην. Ὅργιστοῦμαι προφανῶς ὑπὸ πολλῶν· τίνος γοῦν τῶν ἀπάντων κληρουχία ἐπιθεδοῦλεται ὑπ' ἑμοῦ;

κθ'. Τὰ τε οὖν εἰρημῆνα ὀλοφύχως ἐθέλω καὶ μὴδὲ συκοφαντεῖσθαι, μὴδὲ διαβάλλεσθαι, ὅτι μὴδὲ ἐγὼ τοιοῦτον ἐνεμαζάμην τραῦμα τῇ ἐμῇ ψυχῇ. Τραύματα γὰρ ἀκριβῶς ἀποφαίνομαι καὶ αὐτοῖς ψυχικὰ τὰ ἐκ συκοφαντιῶν καὶ διαβολῶν, καὶ τραύματα οὐ τῶν πασχόντων, ἀλλὰ πολλῶν πρότερον τῶν ποιοῦντων. Οἱ μὲν γὰρ συκοφαντούμενοι καὶ διαβαλλόμενοι ἔχουσι στέφανον ἐκ Θεοῦ, τοῦ βραβεύτου τῶν κατ' ἀρετὴν ἀγώνων, εἴτε κατάσχετοι γίνωνται, εἴτε καὶ διεκπετασθῶσι τῶν παγίδων τῆς κακώσεως· οἱ δὲ γε τὴν διαβολὴν καὶ τὴν συκοφαντίαν ἐνηργηκότες, εἰ μὲν ἀπεστερημένοι τῶν στεφάνων ἀχρειοῦνται δι' αἰσχύνης, ὡς εἰ καὶ κατὰ χριστοὺς πίσση ἐπόμπευσαν, ἀλλὰ τοῦτο μὲν βαρὺ οὐδὲν· ἐκεῖνο δὲ πάνυ ἀλγεινὸν καὶ ἀπόρητον εἰς ὀδύνην, ὅτι τραυματίζονται τὰ ἐντὸς, τὰ μὲν τῆς συνειδήσεως πλιττούσης αὐτοῦς, τὰ δὲ σκαρπτούσης τῆς καρδιώξεως, εἰ μὴδὲν ἀπετέλειαν φιλῶν αὐτοῖς. Καὶ ἔστι προσφωῶς ἐπὶ τῶν τοιούτων εἰπεῖν, ὡς περιεστράφησαν αὐτοῖς αἱ κατὰ τὸν ἑναιτίων βολαὶ, καὶ αἱ ῥομφαῖαι αὐτῶν εἰσῆλθουσιν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν· καὶ ἃ μὲν αὐτοὶ ἐπαφῆσαν, ὡς βέλη νηπίων ἐλογίσθησαν, καὶ τυχόν οὐδὲ ἐκλήξαν· ἃ δὲ ἡ δίκη κατ' αὐτῶν ἐστρεψεν, ἕσω καρδίας παρέκυψαν, καὶ τραύματα ἐνεδύθουν.

λ'. Ἐτι ἐθέλω λαλῶν δίκαια μὴ ἐξουθενοῦσθαι, ἀλλ' εἰσακούεσθαι. Οὐ γὰρ εἰμι ἐνταῦθα οὔτε γυδαῖος οὔτε τυχαῖος ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐξάρχω διδασκαλικῶς· καὶ μαθητείας ἐπέχουσι τόπον ὑπ' ἑμοῦ διδασκάλῳ οἱ ἐνταῦθα πολῖται. Θελοῦ τοῦτο Πνεύματος δῶρον, τάξαντος καμὲ εἰς τοιοῦτον ἔργον, οὗ χάριν καὶ ἀπόστολος Θεοῦ λογιζομαι καὶ αὐτὸς. Ἀπόστολος δὲ, ὡς περ καὶ πρέσβυς ἔπας, οὐ κενεταὶ ἀνάξιος προσοχῆς, ἀλλὰ πρῶτα μὲν ἀκούσατο αὐτοῦ οἱ συνειλεγμένοι κατ' ἐντυχίαν· εἴτε, ἢ πρὸς τινὶ ὠφελείᾳ καὶ λυσिताλείᾳ διαγνώσκοντες εἶναι τὰ λαλούμενα, ἐπακούουσι, καὶ πισθόντες, καὶ ἐν εἰρήνῃ ἀποστέλλουσι τὸν λαλήσαντα. Τί οὖν μὴ καὶ ἐγὼ τοιοῦτου ἐπιτυχῆαυ καλοῦ; Διδάσκω, καὶ χρῆτὴ μανθάνειν ὑμᾶς· πρὸςθεῖα, ἀκούσατε, καὶ τὸ ποιητέον κυρώσατε· ἀπίσταμαι, προσέχετε. Εἰ δὲ τὰ λαλούμενα οὐκ ἀρέσκαι, ἀπορήσατε, καὶ ἐπὶ τρυτάνης ταλαντευθήτωσαν αἱ τε ἀντιθέσεις καὶ αἱ λύσεις πρὸς ἀκριβείαν· καὶ οὕτω τὸ ἐν ἡμῖν λογάριον ἢ παρῆσιαζέσθω· ἢ ἀλλ', εἴ τις ὑπόνοια κισθηλεύσεως ἐπὶ τῶν πνευματικῶν ὑπέσται κέρματι, ἀλλ' ἕκαστος ὑμῶν ἔχει τὴν κατὰ πνεῦμα

Λυδῖαν λίθον, καὶ δύναται δι' αὐτῆς βασανίζειν, ἅ
 ὅσον ἐν τοῖς τοιούτοις νοήμασιν ἀρβύπαρον. Καὶ
 οὕτω μὲν ἐν καλῷ καταστήσεται τὰ τῆς εἴτε πρεσ-
 βείας, εἴτε μαθητείας. Πρινὴ δὲ τοιοῦτόν τε γε-
 νέσθαι, μάλιστα ὄχλος ὁ ἀποδυσπετῶν εἴτε πρὸς
 διδάσκαλον, εἴτε πρὸς ἄγγελον. Οὐκ ἀπεστάλην, ὡ
 οὔτοι, κόλαξ ἐνταῦθα, ὡς προσφέρειν ἅπασι μαλ-
 θακοὺς λόγους καὶ οἴους τέρπειν μόνον καὶ διαχέειν
 Τοῦτο γὰρ σκηνοδοτεῖν ἐστὶ χορευτικῶς καὶ ὄρχη-
 στικῶς· ἄλλως δὲ εἰπεῖν ὑψηλότερον, ἐχθραίνει τὸν
 Θεὸν τῷ τοιοῦτῳ διδασκάλῳ. Κόλαξ μὲν γὰρ ἅπας
 ψεύδεται, κοινὸν δὲ οὐδὲν ψεύδει τε καὶ Θεῷ· οὐκοῦν
 ὡσπερ οὐδὲ ὁ ψευδῆς, οὕτως οὐδὲ ὁ κόλαξ φιλόθεός
 ἐστὶ.

λα'. Μέμνημαι καὶ αὐτὸς οὗ τι νέον γε, ἀλλ' ἐκ
 μακρῶν χρόνων ἀθεΐας κολακικῆς, δημοσιευθείσης
 ἐν τῇ μεγίστῃ τῶν πόλεων, ὅτε τις ἐπίτριπτος κόλαξ
 μυρία τολμήσας παράσημα, εἶτα καὶ εἰς Θεοῦ υἱὸν
 ἐνέγραψε τὸν κολακευόμενον· ὀπηνίκα ὁ ἐκ τῆς
 Ἀττικῆς λαματῆρ, τοὺς πατριαρχικοὺς ἰθύνων οἴα-
 κας, ἐπάμφαινεν ἄνδρα ἐκείνον, μέγαν μὲν καὶ
 ἀξίῳ καὶ γένει καὶ λόγῳ, εἴ τις οἶδε μαθῶν τὸν
 πάλαι Ἰκανάτον, ὅς καὶ ἐνταῦθα προεκάθισε δου-
 κικῶς, σμικρόνοον δὲ, οἷς θεοποιοῦμενον ἐπίστευε
 καὶ συντίθετο, ἄλλως δὲ γε καὶ ἀναίσθητον, εἴπερ
 κατατριωγόμενος κόλακι, θηρίῳ ὑποῦλη, οὐκ ἤσθθε-
 νετο.

λβ'. Γράφειν μεθοδεύει ὁ κόλαξ εἰς εὐεργέτην
 τὸν ἄρπαγα, τὸν ἔκδικα δρῶντα εἰς εὐθυδίχην, τὸν
 δρογλύφον προσθέτην γηδίον, τὸν τοκογλύφον με-
 γαλόδωρον, τὸν ὄβριστον ἐπαινέτην. Τὰ ἅλα συν-
 ελοῖν εἰς ἓν, πρὸς ἀντονομασίαν ἔκτοπον ἔλκεται,
 δι' ἧς ἀρετῶν ὀνόμασιν αἱ κακίαι σεμνύνονται ἄν-
 οὗ τί ποτε ἂν εἴη χειρόν, εἴγε ὑπάγονται καὶ οἱ
 τοιοῦτοι τὸ « οὐαί; » ὀποῖου κληρονομοῦσι καὶ οἱ
 τὸ πικρὸν καὶ οἱ τὸ σκότος φαύλως ἀντονομάζοντες.
 Ὡ πόσα καὶ οἷα καὶ ἡλίκα τὰ ἐκ τῶν κολάκων
 δεινά! Φῦμα περὶ τὸν κολακευόμενον, καὶ βράχην
 ἔδωκεν ἀποτρόπαιον· καὶ ὁ κόλαξ νάρδου πιστικῆς
 ὄζειν τὸ τραῦμά φησιν. Τὸν ἀδρανῆ, καὶ οἷον ἀνέμῳ
 καταπνέοντα σκαλιζέσθαι εἰς ἀνδρίαν ἐπαιρεῖ· καὶ
 ἔποχον ἔπαρ ἀναπεισας γενέσθαι, εἶτα καταπεσόντα
 οὐ μέμψεται, ἀλλὰ τὴν ἐφεστρίδα αἰτιᾶται τοῦ πτώ-
 ματος. Ἐὖν τραῦμα ἐκεῖθεν πάθει τὸ σῶμα, τὸν
 χιτῶνα φέγει, ὡς οἷα τραχὺν, καὶ οὕτω τὴν σάρκα
 τρίψαντα· καὶ ἀποβρύη αἷμα, τάσιν μέλους εἰς
 μέμψιν προβάλλεται, δι' ἧς φλεβίου βράγντος αἷμα
 ἐξέκυψεν. Ἐξ ἀνθρώπων ὁ κόλαξ γινόμενος, οὐκ
 εἰς ἀγαθόν τι ζῶον, ἀλλ' εἰς κόρακα μεταπλάττεται.
 Ἦ γὰρ οὐ ταυτὸν τι τὰ ἐς κακίαν, κόλακα καὶ
 κόρακα εἰπεῖν, κατὰ τὸν ὀρθῶς πάλαι ποτὲ σκηψά-
 μενον, καὶ ὀρθῶ στραυλισμῶ τὸν κόλακα φωνῆ κό-
 ρακος ὑποκοριστάμενον; Πολλή τις αἰσχύνη ῥύπον
 μὲν ἐπὶ προσώπου φανέντα ὑδατι ἀποπλύνειν, μὴ
 πως ὁ φυσικὸς ἀχρειωθεῖη χαρακτήρ τοῦ εἶδους·
 κόλακος δὲ ἀνέχεσθαι, ῥυπαρῶς παραζωγραφοῦντος
 οὐ μόνον τὸν ἑξω ἀνθρωπον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐντός
 Μὴ γὰρ οὐκ ἀπόλλυσιν ὁ κόλαξ καὶ ψυχὴν αὐτῆν
 χρώματα τρίβων ἑκφυλα, οἷς χρισμένοις ὑπογρα-

constabunt quæ legationis et quæ discipulatus
 sunt. Priusquam autem tale qui fiat, vulgus vane
 sive in magistrum, sive in missum invehitur.
 Non huc, credite mihi, missus sum adulator, ut
 omnibus molles proferrem sermones, ad mulcen-
 dum et dissolvendum tantummodo idoneos. Hoc
 enim est choreutarum ac orchistarum proprium;
 cæterum vero, ut loquar excelsius, Deum hoc tali
 magistro reddit inimicum. Adulator enim omnis
 mentitur, et nihil Deo cum mendacio commune
 est, itaque, quemadmodum neque mendax, sic ne-
 que adulator amicus Deo est.

31. Ipse memini non a recenti, sed a longis tem-
 poribus impietatis adulatoriæ, in urbium maxima
 propalatae, cum aliquis vaser adulator, postquam
 mille fuerat ausus extranea, postremum etiam in
 Dei filium inscripsit adulatum, tunc cum illa fax
 ex Attica, patriarchica dirigens gubernacula, splen-
 descere fecit illum hominem, magnum quidem
 dignitate, genere et sermone, si quis antiquum
 audivit Hicanatum, qui huicce ducatus præfuit, pu-
 sillanimum autem, quod deificatus adhibebat fidem
 adulantibus et assentiebatur, aliunde vero stolidum,
 siquidem ab adulatore, subdola fera, se vo-
 ratum non sentiebat.

32. Erigere solet adulator in beneficium, raptorem,
 in justum, qui facit iniqua, in adjunctorem
 agri, qui transgreditur terminos, in generosum,
 generatorem, in laudatorem, qui loquitur injurias.
 Ut in unum cuncta colligam, in antonomasiam ad-
 ducitur inusitata, qua virtutum nominibus pravi-
 tates honorandæ forent. Quo pejus quid forsitan
 esset, si quidem et subjacent qui tales sunt, illi
 væ? cujus etiam partem obtinent qui quod ama-
 rum et tenebrosum est antonomastice et falso
 vocant. Oh! quot et qualia quantaque mala veniunt
 ex adulatoribus! Vomica super adulatum est et
 disrupta graviter foetet, et adulatorpisticum nardum
 vulnus olere dicit. Eum qui debilis est et talis ut
 contra ventum spirantem supplantetur, in audaciam
 extollit; et postquam equo firmum insessurum
 esse suasit, lapum non redarguit, sed chlamydem
 de casu causatur. Et ubi vulnus exinde passum
 fuerit corpus, tunicam arguit, utpote hirsutum, et
 sic carnem conterentem; et si sanguis effluerit,
 tensionem membri vocat in reprehensionem, tan-
 quam per illam rupta vena cruor effusus sit. Ex
 hominibus adulator natus, non in quoddam bonum
 animal, sed in corvum transformatur. Nonne
 enim pariter malitiosum est colacem (adulato-
 rem) et coracem dicere, quatenus aliquis olim
 forte recte fingens et recte balbutiens e voce
 coracis blandicula sonuerit? Magnum quoddam
 opprobrium est, maculam in vultu apparen-
 tem abluere aqua, ne physica vultus forma de-
 leatur, adulatorem vero sustinere, qui non solum
 hominem exterioriorem, sed etiam interiorem sordide

depingit. Nonne enim perdit adulator et ipsam animam, extraneos conterens colores, quibus adhibitis deletur hominis pulchritudo? Qui cum adulatione loquitur, dæmoni subministrat, qui et ipse peccata adulationibus demulcens ornamentis decorat, et tanquam ad virtutum pulchritudinem, bona inscribens nomina, similitudinem habere simulat.

33. Ne me ergo unquam ista capiat cogitatio, ut magistrum ignobiler aduler, et decipiam et fallam. Fidelis mihi testis est Deus, quod ex illis, quibus cum semper conversor, amicum invenio, non adulantem, sed reprehendere scientem. Et talem diligo, et in hoc « sapiens sum, » juxta testimonium sapientissimi parcmiasætæ. Et tu igitur, quisque mihi dilectorum, bonum ex te fac, et fac istud primum. Fac autem etiam ex aliis bonum, ut conveniens, suppositum, et ne fugiens reprehensionem, quam amat homo sapiens, adulationem accipere velis et sic deformari.

34. Verum quoniam, ut dixi, non ad adulandum missus sum, restat, ut ego sim rectitudinis vindictio. Hujusmodi autem viri officium est dicere verum ad accidentia, quæ varia sunt et innumerabilia, quorumque pater est longum tempus, artificiosa gignens et negotia et cogitata; quibus qui ad enumerationem immoratus est, astra ipsamque arenam numerare posse de cætero confidat. Et ita quidem plerumque puram absque reticentia qualis est, ipsam administrat veritatem omnis homo, sed præsertim qui eruditus est, magis autem qui institutus est in sacerdotio, maxime vero qui secundum præminentiam est archisacerdos. Occurrente vero quodam eventu, qui talis est decujusdam boni gratificatione auditorem vel singularem vel populum laudabit. Et hoc non est adulatio. Multum enim adulari spiritaliterque laudare inter se discrepant, tantumque quantum veritas a mendacio, studiumque acre a lusu differt. In veritate quippe manet spiritualis laudator, qui vero laudat in adulatione, prævaricatur. Laus autem, quam nunc expono, sermo est ad benedictionem eorum qui juxta virtutem vivunt; et iste vel brevis vel gravis est, secundum magistri judicium, quemadmodum iterum reprehensio sermo est hujusmodi laudi oppositus, eum qui virtutem non colit vituperans. Ad quem ipsum etiam opportune recurendum est ab eo qui spiritu docet, enitens, hinc quidem melle cæterisque suavitatibus pium sanctumque suscitare desiderium, illinc autem medicinalibus amaribus ac reliquis acerbitatibus quod morbosum est ad sanitatem reducere. Quorum priori dicta laus proportionaliter infunditur, posterioribus autem reprehensio.

35. His præmissis, jam plane intellexi mihi non esse licitum adulari vos qui mei estis, quibus inservire, quos ad bonum componere, quos in veritatem inducere volo. Vereor enim, ne, blandiens in docendo si que mentiens, contra Deum pugnem. Etenim aliquando blandiar; sed cum ad aliquem

φόμενος ἀχρειοῦται ὁ καλὸς ἄνθρωπος. Ὁ πρὸς κολακείαν λαλῶν δαίμονι ἐξυπηρετῆται, ὃς καὶ αὐτὸς θωπείαις ὑποσαίνων ἀμαρτάδας ἐπαλείφει κομμωτικῶς καὶ ὡς εἰς εὐμορφίαν ἀρετῶν ἐξωραΐζειν ὑποκρίνεται, ἀγαθὰ ἐπιγράφων ὄνόματα.

λγ'. Μὴ ἐμὲ γοῦν οὗτος λάβοι λογισμὸς ποτε, ὡς ἀγεννῶς κολακεῖται καὶ ἀπατῆν καὶ ψεύδεσθαι τὸν διδάσκαλον. Πιστὸς μοι μάρτυς ὁ θεὸς, ἐφ' οἷς ἀπὶ πραγματούομαι, φίλον εὐρίσκειν οὐκ εἰδῶτα κολακεύειν, ἀλλ' ἐξελέγγειν. Καὶ ἀγαπῶ τὸν τοιοῦτον, καὶ « τοῦτό γέ εἰμι σοφός, » κατὰ γνωματούει καὶ ὁ πάνσοφος παρορμισαστής. Οὐκοῦν καὶ σὺ ἕκαστος τῶν ἐμοὶ φίλων, ποιοὶ τὸ καλὸν οἴκοθεν· τοῦτο δὴ τὸ πρῶτον. Ποιεῖ δὲ καὶ τὸ ἐτέρωθεν, ὅποτεθὲν ὡς εἰκός· καὶ μὴ, φεύγων τὸν ἐλεγχον, ὃν ἀγαπᾷ ὁ σοφὸς ἀνὴρ, θέλε κολακεύεσθαι, καὶ οὕτω παραγράφεσθαι.

λδ'. Ἄλλ' ἐπειδὴ, ὅπερ ἐφάμην, οὐκ ἀπέσταλμαι κολακεύειν, λείπεται δὲ ὀρθότητος εἶναι με ἐλεγχον. Ἄνδρὸς δὲ τοιοῦτου ἔργον ἀληθεύεσθαι πρὸς τὰ παραπίπτοντα, ποικίλα ὄντα καὶ ἀδιεξίτητα, ὧν πατὴρ ὁ μακρὸς χρόνος, δαίδαλα φύων καὶ πράγματα καὶ νοήματα· οἷς ὁ ἐνδιατρίψας εἰς ἀπαρίθμησιν θαρβύειτω τοῦ λοιποῦ καὶ ἀστέρως ἔχειν μετρεῖν καὶ ἄμμον αὐτήν. Καὶ οὕτω μὲν ὡς ἐπὶ πλείστον ψιλὴν ἀνυποστόλως αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν διαχειρίζεται τὴν ἀλήθειαν καὶ πᾶς μὲν ἄνθρωπος, μᾶλλον δὲ ὁ πεπαιδευμένος, ἐπὶ ἔτι δὲ πλεονὸς ἐν ἱερῶσύνῃ, μάλιστα δὲ καθ' ὑπεροχὴν ὁ ἀρχιερεύς. Περιπετείας δὲ τινος ἐπιγενομένης, καὶ ἐκπίπτει ἀκροατὴν ἢ ἀνθρωπῶν ἢ δῆμον ὁ τοιοῦτος διὰ καλοῦ τινος ἐπίδοσιν· καὶ ἔστιν αὐτὸ οὐ κολακεία. Πλείστη γὰρ ὅση διαφορὰ τοῦ κολακεύειν καὶ τοῦ πνευματικῶς ἐπαινέειν, τὸσαύτη, ὅση καὶ ἀληθείας πρὸς ψεῦδος, καὶ σπουδῆς πρὸς παίγνιον. Ἀληθεύειν μὲν γὰρ ὁ πνευματικὸς ἐπαινέτης, παρεργίζεται δὲ ὁ κατὰ κολακείαν. Ἔστι δὲ ὁ ἔπαινος, ὃν ἐγὼ ἄρτι ἐκτίθεμαι, λόγος εὐλογητικὸς τῶν κατ' ἀρετὴν ζώντων. Καὶ αὐτὸς ἢ ἐν στενολεσχίᾳ, ἢ ἀποτάδην, ὡς ὁ διδάσκαλος διακρινεῖ· ὡς περ αὐτὸ πάλιν ψόγος ὁ τῶν τοιοῦτων ἐπαινῶν ἀντίθετος λόγος, δυσφημῶν τὸν μὴ ἀρετῶντα. Οὐ καὶ αὐτοῦ στοχαστίον ἐν καίρῳ τὸν κατὰ πνεῦμα διδάσκοντα, πραγματούομενον, πῆ μὲν μέλειτι καὶ λοιποῖς ἡδύσμασιν ἀνακτᾶσθαι τὴν θεοφιλή ὄρεξιν, πῆ δὲ πικρᾶσμοσιν ἰατρειτικοῖς καὶ λοιπαῖς δριμύτησιν ἐπανήγειν τὸ καχεκτοῦν εἰς ὑγίαν· ὧν τῶν μὲν πρῶτωρ ἀλόγονοι διεκπίπτει ὁ ῥηθεὶς ἔπαινος, ψόγος δὲ πᾶς δευτέροις.

λε'. Τούτων προεκθεθειμένων, ἔχω συναγαγῶν ἡδὴ ἐντελῶς, ὡς οὐκ ἔξεστί μοι κολακεύειν ὑμᾶς τοὺς ἐμοὺς, οὓς ὠφελεῖν ἐθέλω, οὓς εἰς ἀγαθὸν κατάρτίζειν, οὓς ἐνάγειν πρὸς ἀλήθειαν. Δέδοικα γὰρ, μὴ καὶ θεομαχῶ, κολακεύων ἐν τῷ διδάσκειν, καὶ οὕτω ψευδόμενος· Κολακεύσω μὲν γὰρ ποτε· ἀλλ'

ὅτε ποππίζω πρὸς τινα, ὥστε καὶ ἵππον ἀγριού-
μενον, ἢ καὶ καταψῶ θηρίον ἀτίθασσον· οἷς προσ-
θετόν καὶ ἀφύκτους ἐχθροὺς, εἴ ποθεν κατάσκη-
ψαιεν. Καὶ μὴν ἐγὼ (ἦν ποτε καιρὸς ἐκεῖνος ἀπευ-
κταῖος, ὁ κατὰ τὴν ἀρχμαλωσίαν) καὶ ὤκνουον κολα-
κεύειν, καὶ ὁ θεὸς ἴστατο παρ' ἐμοὶ καὶ διὰ τοῦτο
εὐδοκίμου γὰρ τάληθῆ λέγων εὐμεθέδως. Εἰ δὲ
ποτε καὶ χολήν τινα τοῖς δεσπότηταις ἐκαίνοις ὑπεκί-
νουον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς ταχὺ τὸ πῦρ ἐσβέννυτο, τῇ
ἄνωθεν δρόσῳ μαραινόμενον.

λζ'. Ἐτι προσπειζητῶ, καὶ σοφοὺς εἶναι καὶ ἐμὲ
καὶ ὑμᾶς. Ἐσόμεθα δὲ τοιοῦτοι οὐ πόνῳ πολλῷ,
οὐ βιβλίῳν ἐπελεύσειν, ἐφ' οἷς ἀφθαλμοὶ κάμνου-
σιν, οὐ διδασκάλων αὐστηρίαις, ὧν αἱ χεῖρες ἀλγει-
νοὺς ἐντριβουσι μῶλωπας, οὐχ ὕπνου ἀργίαις, δι'
ῶν καὶ αὐτῶν πολὺ τὸ σίνος τοῖς ἀγρυπνοῦσιν, οὐ
ποδῶν καμάτοις ἐξ ὀδοποριῶν, οὐ δαπάναις ταῖς τε
ἄλλαις καὶ ὅσαις ἐκθεραπεύονται λίχνοι διδασκαλοὶ,
οὐκ ἄλλοις τοῦτοις, ὧν μυρίων ἢ κατὰ σοφίαν ἐφίε-
ται ἀγωγῆ. Ἀλλὰ χρῆ μόνον ἐβελῆσαι καὶ ἐπινεύ-
σαι ἡμᾶς, καὶ αὐτίκα σεσοφίσμεθα ἐντελῶς.

λζ'. Σοφίζει δὲ οὕτως ἡμᾶς ἀγαπώμενος ὁ ἔλεγ-
χος· « Ἐλέγχε γάρ, » φησί, « σοφόν, καὶ ἀγαπήσει
σε, » ἀφορμὴν ἐντεῦθεν λαβὼν τοῦ καὶ σοφώτερος εἶ-
ναι. Ὁ διδάσκαλος οὗτος εὐπόριστος, ὦ σαφῆς, ὦ
γοργὸς, ὦ δώροισ ἀνάλωτος, ὦ καὶ διδάσκων ἅμα καὶ
ἱατρείων, τὸ μὲν, οἷς μεθοδεύει τὰ σωτήρια, τὸ δ',
ὅτι τῆς ψυχικῆς καχεξίας ἀποκενοῖ· ὦ καὶ πρὸς
χάος ἄβυσσον κατὰγων καὶ πρὸς οὐρανὸν ὕψων ὁ
αὐτὸς, τὸ πρῶτον, οἷς ταπεινοποιεῖ ἐκ μεταμέλου,
τὸ δεύτερον, οἷς ἀνάγει τῇ ἐκ μετανοίας καθάρσει
πρὸς τὸν ὕψιστον Κύριον. Εἰ δὲ τις ἀμαρτάνων τὸν
τοιοῦτον ἔλεγχον σκορακίζειν ἑαυτοῦ πειράται, ὁ
τοιοῦτος φριξάτω, εὐλαβούμενος, μὴ ποτε καὶ αὐ-
τὸς αἰτιαθεῖθαι δεινῶς, ὡς τοὺς δικαίους ἐλέγχους μῶ-
λωπας ἑαυτῷ ἠγοούμενος.

λη. Ὁ ἀμαρτωλὸς ἐγὼ, καὶ εἴ τις ἕτερος κατ'
ἐμέ. Τί δήποτε κεκαυτηριασμένοι τὴν συνείδησιν,
οἷς οἴδαμεν ἀμαρτάνοντες, τὸν ἐκ τοῦ λόγου καυτῆρα
δυσωπεύμεθα; Ἐπαινῶ καχέκτας ἐκαίνους, οἱ καὶ
νοσεῖν αἰσθάνονται, καὶ ἀνέχονται καιόμενοι πρὸς
ὕγιαν. Ὁ στραβίζων ἐμφανῶς, ἐὰν ἀκούσῃ, εὐωπὸς
εἶναι, γελᾶσθαι κρίνει, καὶ τὸν ἐπαινεῖν δοκοῦντα
μέμψεται. Οὕτω δὲ καὶ ὁ κυλλοποδίῳν, εἴπερ ὀρθὰ
βαδίζειν λέγοιτο. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κα-
τὰ σῶμα πηρώσεων. Ἡμεῖς δὲ, ὧν πρῶτος ἐγὼ, D
ἀμαρτίαις ἐξοφωμένοι, καὶ μανθάνοντες, φῶς εἶναι
καὶ ἡλιῶδες ἀπαστράπτειν, διατὶ οὐ νοοῦμεν, ὅτι
γελώμεθα; Ἐθέλομεν δὲ συνεχῶς αὐτὸ ἀκούειν εἰς
ἐκκρίνον. Εἰ δὲ ὁ παραβλώψ καὶ χλωδὸς, καὶ ὅσος ἄλ-
λοισ ἢ κατὰ σῶμα ἡμάρτηται πλάσις, θυμὸν ἀνα-
λαμβάνουσιν, ὅτε ποτὲ σκώπτονται, καὶ τις οἴεται
διὰ ταῦτα, καὶ τὸν ἐλεγχόμενον καὶ οὕτω χολούμενον
δεόντως ἀγανακτεῖν, ὡς οἷα περιυβριζόμενον, γινω-
σκέτω οὐ καλῶς οἶσθαι. Οὐ γὰρ ταῦτὸν σκώπτεσθαι
καὶ ἐλέγχεσθαι. Τὸ μὲν γὰρ σκώμμα παίζει κυριο-
λεκτούμενον, ὁ δὲ ἔλεγχος ἐπουδάξει καὶ διορθοῖ.

λη'. Οὐ τοίνυν οὐδὲ ἡμεῖς διδασκαλικῶς ἐλέγχον-

A sibili, tanquam ad equum agrestem, vel feram in-
domitam demulceo; quibus adjungendi sunt in-
eluctabiles inimici, si alicunde irruant. Et certe
ego, — erat olim tempus illud captivitatis abomi-
nandum, — adulari quondam nolebam, et ideo non
mihi Deus aderat: amabar enim plana via vera
loquens. Si quando vero bilem dominatoribus illis
moverem, ecce brevi ignis, rore desuper infuse
extinguebatur.

36. Et adhuc me et vos esse sapientes præsumo.
Tales autem erimus non multo labore, non libro-
rum accessione, super quibus fatigantur oculi,
non magistrorum austeritate, quorum manus mo-
lestas vibices imprimunt, non insomniis, per
quæ multum damnorum affertur vigilantibus, B
non pedum ex itineribus ærumnis, non læpensis
istiusmodi quibus cupidie magistris deserviunt,
non aliis mille talibus, quæ secundum sapientiam
educatio attingit; sed solummodo nos velle et as-
sentiri oportet, et statim omnem sapientiam acqui-
siverimus.

37. Reddit autem ita nos sapientes desiderata re-
prehensio. « Reprehende enim, inquit, sapientem,
et amabit te, » occasionem inde sumens ut sapien-
tior fiat. O magister ille aditu facilis! quam ma-
nifestus, quam ardens, quam donis inaccessibilis!
Una docet et sanat, istud quidem eo quod salu-
taria præscribit, hoc autem eo quod morbo spiri-
tali purgat! Idem in profundam abyssum demittit,
et in cælum extollit, illud, quod ex pœnitentia
humiliat, hoc, quod puritate ex pœnitentia ad
altissimum Dominum elevat! Si quis vero delin-
quens, hujusmodi reprehensionem a se projicere
tentat, talis contremiscat, veritus, ne aliquando et
ipse in causa tremenda constituat, tanquam
justas reprehensiones sibi vibices æstimans.

38. O peccator ego, peccatoresque si forte sint
mihi similes, cur tandem conscientie cauteriati,
qui nos esse peccatores scimus, cauterium ex ser-
monibus ægre ferimus? Morbo laborantes istos
laudo, qui se sentiunt ægrotare combustionemque
sustinent ad sanitatem. Qui manifeste strabus est,
si quod bene sit oculis audiat, irrideri se judicat,
et eum qui laudare videtur arguit. Sic porro
etiam claudus, si recte dicatur incedere. Idem vero
est quoque de cæteris corporis defectibus. Nos
autem, quorum ergo primus, peccatis obcæcati, cum
audimus esse lumen et sicut sol fulgere, quare
nos irrideri non putamus? Sed perpetuo lauda-
tionem audire volumus. Si vero strabus et claudus,
et quicumque tali corporis deformatione laborat,
ira moventur, cum cavillationem audiunt, et ideo
quis putat eum qui reprehenditur, cum sic ira-
scitur, merito indignari tanquam injuriam passum,
multum errat. Non enim idem cavillationem sub
ire et reprehendi: cavillatio enim proprie per lu-
dum agit, reprehensio vero serio agit et corrigit.

39. Nec igitur nos, cum docendo reprehendimus

non probrose, neque injuriose, sed ad lapsus correctionem revelationemque casus, vel cavillatione capimur vel exprobramus. At vero sicut qui devios a recta via reducunt ad illam, et impugnantes errationem, et viam directissimam illico ostendentes, non invehuntur, nec injuriose agunt, nec convitiuntur; sic neque qui reprehendunt in exhortando, molestum quid faciunt, sed opus Deo gratum perficiunt, dum in rectis legibus et in canonum rectitudine firmant eos qui ab illis declinaverunt.

40. Ad quid mihi ista? Idcirco ut non omnes moneam invicem reprehendere, et ab invicem spiritualiter et fraterne reprehendi, et ita non cæcos ambulare in vita, sed diligenter illud quod secundum Deum est, iter implere, sicque sapientes evadere juxta istud: « Dominus illuminat cæcos¹⁷; » qui sane velut in tenebris, in hac vita conversantes, a Deo recte diriguntur, et itinera perficiunt ad splendendam luminem faciem, quorum excellentia sunt ellychnia spiritalium reprehensionum disciplinae.

41. Insuper et ad virilem nobilitatem exhortor qui mecum sunt cives, et induco recordationem, ut dimittantur illæ imperitiæ ac importunæ minæ, hic dentium intempestivus stridor, hi in vanum linguæ ardores, in mente proverbio habito quod « virorum est agere, mulierum autem loqui. »

42. Ego igitur extabui, sic frequenter exterritus minis, iisque in me maximis, fratres. O vos, unus, duo, tres, plures, qui nimis ad iram ferventes, ad charitatem frigetis et ad dilectionem forte mortui estis, sinite me brevi vivere tempore, quo victurus sum, vel citius tollite me de vita. Dimittite calcaneo mihi insidiari, scientes, præcipuum esse ad interitum inhærere cordi, visceraque dilacerare et lambere cruorem. Cogitate, quod sex et decem anni jam sunt, quibus adversos nos dentes acuitis. Usquequo sic laborantes sustinebitis? Ecce, postjudicem maximum, cœlestem dico, maximum in his qui sunt super terram: in causam ad illum adducendus est malus archisacerdos ille, qui vos excoriat, qui lædit, qui injuriatur, qui rapit, qui quodcunque malum facit. Et ille magnum scandali lapidem auferet, et vos ita recte gradiemini. Esto quædam et ex vobis gratia, quod ex Romanorum terra per vos deleatur omnium auctor malorum Eustathius. Denuntiate me, dissimulatum malum; revelate me, perniciem non omnibus manifestam. Invenietis gratiam apud Deum et homines, ex hoc sacro loco, illum quem vos indicatis maledictum, auferentes. Non vos omnes, fratres, pudore afficiens hæc dico. Perfecte quippe novi, sicut numerabiles inimicos, sic etiam cæteros qui Deum, qui Ecclesiam, qui sacerdotes amant, uno verbo, qui in Deo fratres diligunt;

Ατες, και μητε δνειδιστικῶς, μηδὲ πρὸς ὄβριν, ἀλλὰ πρὸς διόρθωσιν σφάλματος και ἀνήγερσιν πτώματος, ἢ ἀλισκόμεθα σῶματος, ἢ δνειδίζομεν. Ἄλλ' ὥσπερ οἱ τοὺς ἐκτραπέντας τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ ἐπανάγοντες εἰς αὐτήν, και διδάσκοντες τὴν ἀποπλάνησιν, και τὴν σκοπιμωτάτην ἐνστατικῶς ὑποδεικνύντες, οὐκ ἐπιτίθενται, οὐδ' ἀτιμάζουσιν, οὐδὲ δνειδίζουσι οὕτως οὐδὲ οἱ ἐξελέγχοντες πρὸς παραίνεσιν, λυπηρόν τι ποιῶσιν, ἀλλὰ θεῷ ἀρέσκον ἔργον ἀποτελεῖσι, νόμοις ὀρθοῖς και κανόνας εὐθὺτησιν ἐμβιβάζοντες τοὺς ἐξ αὐτῶν παροιστρήσαντας.

μ'. Πρὸς τί μοι ἀποτέλεσμα ταῦτα; Εἰς τὸ πάντας ἡμᾶς χρῶναι ἀλλήλους ἐλέγχειν, και ὅπ' ἀλλήλων ἐλέγχεσθαι πνευματικῶς και ἀδελφικῶς, και οὕτω μὴ τυφλοὺς περιπατεῖν ἐν βίῳ, ἀλλ' ἐξακριβοῦσθαι τὰ κατὰ θεὸν διαθήματα, και οὕτω σοφοὺς ἀπεκβαίνειν κατὰ τὸ « Κύριος σοφοὶ τυφλοῦς. » οἱ δηλαδὴ ὡς ἐν σκότῳ, τῷ βίῳ τούτῳ, ἀναστρεφόμενοι, ὀρθὰ ποδηγετοῦνται θεῶθεν, και ὑπὸ φωτῶν λαμπροτάτων ἐξανύουσι τὰς πορείας, ὧν θρυαλλίδες εὐγενεῖς και αἱ κατὰ τοὺς πνευματικῶς ἐλέγχους διδασκαλαί.

μα'. Ἐπὶ δὴ τούτοις προκαλοῦμαι εἰς ἀνδρικὴν εὐγένειάν τοὺς σὺν ἐμοὶ πολίτας, και εἰσάγω μνήμην ἀφίεσθαι τῶν και ἀπειρῶν και ἀκαιρῶν ἀπειλῶν, τοῦ παρὰ ὧραν βρυγμοῦ τῶν ὀδόντων, τῶν ἐν κενοῖς γλωσσαλγιῶν, ἐνθυμουμένων τὸ περιφθόμωλον, ὡς « ἀνδρῶν μὲν τὸ ποιεῖν, γυναικῶν δὲ τὸ λαλεῖν. »

μβ'. Ἐγὼ οὖν ἐκτέτηκα, οὕτω συχνὰ καταβροχτώμενος ἀπειλαῖς, και ταῦτα ταῖς ἐμοὶ μάλιστα, ἀδελφοί. (Ὁ εἰς, οἱ δύο, οἱ τρεῖς, οἱ τούτων πλείους, οἱ παρὰ τὸ θεὸν θερμοὶ ἐς ὄρηγν, οἱ τὰ μὲν ἐς ἀγέπην ψυχοῖ, τὰ δὲ ἐς φιλίαν μήποτε και νεκροῖ ἀφετέ με ζῆν τὸν βραχὺν χρόνον, ὃν βιώσομαι, ἢ ἀλλὰ τάχιον ἀπαγάγετέ με τοῦ βίου. Ἄφετε τηρεῖν μοι τὴν πτέρναν, εἰδότες καιρῖον εἶναι εἰς ἄλθερον ἐμφῶναι τῇ καρδίᾳ και σπαράξαι σπλάγγνα, και λάπτειν αἵματος. Λάθετε κατὰ νοῦν, ὅτι ἐξ ἡδὴ που και δέκα ἑνιαυτοῖ, ἐν οἷς καθ' ἡμῶν ἀκονῶντες ὀδόντας δξύνετε. Μέχρι τίνος ἀνέξεσθε οὕτω κείμενοις; Ἴδοὺ ὁ μετὰ τὸν μέγιστον δικαστὴν, τὸν οὐράνιον, μέγιστος ἐν τοῖς ἐπὶ γῆς ἀκτίον παρ' ἐκείνων τῶν κακῶν ἀρχιερέα, τὸν σκύλλοντα ὑμᾶς, τὸν βλέποντα, τὸν ἀδικοῦντα, τὸν ἀρπάζοντα, τὸν ἴσταν κακῶν ποιοῦντα. Και ἐκεῖνος ἐξαιρήσεται τὸ μέγα πρόκομμα, και ὑμεῖς ὀρθὰ οὕτω βαδίσετε. Ἔστω αὖ χάρις και ἐξ ὑμῶν ὅτι τῆς Ῥωμαϊδος δι' ὑμῶν ἐπιλήφθηται ὁ πάντων κακῶν αἴτιος Εὐστάθιος. Ἐφήνατέ με, τὸ ὑπουλον κακόν· ἀνακαλύψατέ με, ὃ οὐ πασιδηλον ἄλθερον. Εὐρήσετε χάριν παρὰ θεῷ και ἀνθρώποις, ἀπαγαγόντες τοιοῦδα τόπου ἀγίου τὸν ὡς ὑμεῖς κρινετε ἐναγῆ. Οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς ἀπαντας, ὦ ἀδελφοί, ταῦτα λέγω. Ἐχρισθαικῶς γὰρ ἔχω, καθὰ τοὺς μετρητοὺς φιλέχθρους, οὕτω και τοὺς λοιποὺς φιλοθέους, τοὺς φιλεκκλησιαίους, τοὺς φιλαργιερεῖς τὸ πᾶν εἰπεῖν, τοὺς ἐν θεῷ φιλαδέλ-

¹⁷ Psal. CXLV, 8.

φοις· οὐς καὶ δυσωπῶ ἐπεύχεσθαι τῇ πόλει ταύτῃ τὰ βελτίονα, ἵνα μὴ καὶ ἐνταῦθα κακῶν ἀνδρῶν ὀλιγίστων οὐκ εἰς ἀγαθὸν ἀπολαύσει τὰ ἡμέτερα. Θεὸς, παναγίε βασιλεῦ, καὶ βασιλεῦ ἔνθεε· ἐπιβλέψατε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κατασειομένους στερεώσατε, ἵνα ἢ ἐν ἀσφαλεῖ στησώμεθα προφαινόμενοι, ἢ ἀλλὰ καταπεσόντες κεισώμεθα εἰς ἀνάγερτον. Δυσὸν γὰρ θάτερον, ἢ κελῶς ζῆν, ἢ τεθνᾶναι καλῶς, ἐπιέμεθα καὶ ἡμεῖς, ὡς ἄνθρωποι καὶ ἔμπαθεῖς καὶ περιπαθεῖς. Ταῦτα εἰπὼν, οἷς οὐκ ἂν εἶποι τις μὴ καὶ διδασκαλίαν πυκνὴν παρενεσπάρθαι, ἥς ἔνεκεν ὀφειλετικῶς ἐνταῦθα συνηνέχθημεν, σιγήσομαι τοῦ λοιποῦ, ἕως ἂν εἴ ὅμων μάθοιμι ἀποφαντικῶς, ὅποι τῶν ἤρωτημένων τόπων κατατάξετε ἡμᾶς, τοὺς ἴσως μὲν χρείους, καθά τις ἐφη σοφός, ἴσως δὲ ἀχρείους. Τότε δὲ ἀκούσαντες λαλήσομεν ἢ περιεισμένως, ἢ ἀπειδέστερον.

μγ'. Τῷ τῶς δὲ ἀναφρονῶ συνήθως ὁμῖν διασκευάζεσθαι πρὸς τὸν ἐπιόντα τῆς νηστείας ἀγιασμὸν, καθ' οἷους τρόπους κολαξὴ ὑπιθέμην ὁμῖν. Οὐκ ἔχω γὰρ τι ἐκείνων φράσαι κάλλιον ἢ ἀκριθέστερον· ἄρτυμα δὲ ἔστω ὁμῖν τοῦ θεαρέστου νηστεύματος μὴ μόνον ἡ ὀλιγοσιτία καὶ τὸ ἐγκρατικῶς αὐταρκες, τὰ τοῖς πλείοσι εὐχερῆ, ἀλλὰ καὶ μάλιστα ὁ πρὸς τοὺς θεομένους ἔλεος ὁ κατὰ δύναμιν· ὃν οὐδ' αὐτὸν ἀποπροσοπιεῖται ὁ πάγκοιτος ἐλεήμων Θεός, οὐκ ἐν τῷ πολλῷ μόνον τὸ μέγα τῆς ἐλεημοσύνης τιθέμενος, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ὀλίγῳ τῷ κατὰ ἰσχὺν, καὶ ἐν αὐτῷ δὲ τῷ ὀλιγίστῳ, εἰ καὶ αὐτὸ ἰλαρῶς καὶ διακριτικῶς δίδοται. Ὁ δὲ ἐν τοῖς τοιοῦτοις εἰς νόστιμον ἄλας λογίζεται, μὴδ' αὐτὸ ἔλλειπέτω.

μδ'. Ἔστι δὲ ἐκεῖνο ἡ ἀγάπη, τὸ καὶ εὐπόριστον ἀγαθὸν, εἴπερ ἐθέλομεν ἀναβλέπειν καὶ ψηλαφᾶν, καὶ δυσπόριστον, εἴγε καταμύομεν καὶ διερευνώμεθα· περὶ ἧς μυρίους ὅσους λόγους χέαντες, οὐκ οἶδα, εἴπερ τὰς εἰς φιλίαν ἀτέγκτους ψυχὰς ὑγράναμεν, καὶ εἰς κάρπιμον διηνοίξαμεν. Ταύτης ἐπιλειπούσης, μάτην πονήσομεν καὶ εὐχόμενοι, καὶ νηστεύοντες, καὶ γονυπετοῦντες, καὶ ἀγρυπνοῦντες, καὶ ἄσπρον προβεβλημένοι, καὶ δάκρυα προχέοντες· οὐ γὰρ ἄνετη τὸν Θεόν, τὴν αὐτοαγάπην, προσδέξασθαι τι ἐκ τῶν τὴν ἀγάπην ἐξουθενούντων, καὶ οὕτω κατάνωτιζομένων καὶ τὴν ἐξ ἐκείνου βοήθειαν. Πονηροὶ οἱ μὴ ἀγαπῶντες· πονηροὺς δὲ ὁ φίλιος οὐ προσίεται. Ἄδικοι οἱ μὴ ἀγαπῶντες· ἀδικοὺς δὲ οὐκ ἐπιλάμψει ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος. Οὐδὲν ἀγαθὸν παρὰ τοῖς μὴ ἀγαπῶσιν· ὁ δὲ Θεὸς ἀγαθῶν ἀπάντων αἰτίας· Κοινωνία οὖν οὐδεμία τοῖς τοιοῦτοις πρὸς τὸν Θεόν. Βοηθητικὸν ἡ ἀγάπη, ἐπικουρεῖ, συμμαχεῖ, θερμῶς ὑπερπενεῖ. Πονεῖται· ὀλοφύχως ὑπὲρ τῶν ἀγαπωμένων, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ αὐτῶν· πάντα πάσχει, πάντα ποιεῖ, πάντα ὑπομένει ὁ ἀγαπῶν.

με'. Τί ἂν ὠφελοῖη ζῶν, ἢ τίς αὐτοῦ χρεῖα ἐν βίῳ; Ὅρατε πρὸς τὸ καὶ πρῶτον καὶ μόνον καὶ μέγιστον ἐν τοῖς ἄρτι παραδείγμα, τὸν αὐτοκράτορα, ὃς ἀγαπῶν τὸν κόσμον, οἷα καὶ εἰς θεὸν αὐτῷ ἐπικαληθέντος μετὰ πᾶν ὑπερουκράνιον, αὐσίαν ὥσπερ ἑαυτῷ

A quos suppliciter deprecor, ut exoptent huic civitati meliora, ne hic quoque ex paucissimis malis hominibus res nostræ affligantur. Deus, sanctissime rex, et rex divine, in nos aspicias et robora concussos, ut vel in tuo manifesti constemus, vel postquam ceciderimus, in quiete jaceamus. Ex duobus unum, vel pulchre vivere, vel pulchre mori desideramus et nos, tanquam homines turbidi vehementerque exagitati. His dictis, quibus non dixerit aliquis non densam intermisceri doctrinam propter quam utiliter hic sumus congregati, de cætero nunc tacebo, donec ex vobis aperte discam, quo propositorum locorum ordinetis nos, forte quidem utiles, ut quis ait sapiens, forte vero inutiles. Postquam autem audiverimus, loquemur, vel parce, vel minus remisse.

C 43. Hucusque vero de more prædico vobis, ut præparemini ad instantem jejunii sanctificationem illis modis, queis vobis adulator suppositus sum. Non enim habeo dicere quidquam illis melius vel perfectius. Sit autem vobis jejunii Deo placentis condimentum non solum cibi parcitas, et firma temperantia, quæ perisique facilia sunt, sed et maxime erga pauperes misericordia juxta vires exercita; quam nec ipsam abjiciet omnium miserator Deus, qui non solum ponit in multo elemosynæ magnitudinem, sed etiam in paucis viribus respondente, sed et in ipso paucissimo, si hoc ipsum hilariter et discrete detur. Quod autem in his utile sal reputatur, nec ipsum desit.

D 44. Est autem istud charitas, adeptu facile bonum, dummodo velimus sursum aspicere et quærerere, difficile vero inventu si claudamus oculos et inquiremus, de qua cum mille sermones infuderimus, nescio an aridas ad dilectionem animas madefecerimus, et ad fructificationem aperuimus. Ista prætermissa, frustra laborabimus orantes et jejunantes, et genuflectentes, et vigilantes, et misericordiam exercentes, et lacrymas fundentes: impossibile enim est, quod Deus, ipsa charitas, aliquid accipiat ex his qui obarritatem parvipendunt et sic auxilium ex illo contemnant. Mali sunt qui non habent charitatem; malos autem protector dilectionis benigne non prosequitur. Injusti sunt non amantes: injustis autem non illucescit sol justitiæ. Nihil boni venit a non habentibus charitatem: Deus autem omnium bonorum est auctor. Nulla igitur talibus ad Deum est participatio. Auxiliatrix est charitas, succurrit, in pugna adjuvat, ferventer collaborat. Ex animo fatigatur propter dilectos et animam suam pro ipsis ponit: omnia sufferit, omnia facit, omnia sustinet qui charitatem habet.

45. Quid vivens prodesset, vel quod illius esset in vita commodum? Intuemini primum et solum et maximum illorum qui nunc sunt exemplar, Dominum omnipotentem, qui diligens mundum, tanquam ipse deus post supercoelestem deputatus,

quasi substantiam sibi pro nobis labores assignat, et ad hoc se judicat natum, et pro mundo laboret et labores sibi non obstacula faciant per vitam, neque die, neque nocte, neque hyeme, ipsum etiam humorem in membris animalibus congelante, neque æstate urente; ita ut difficile sit videre illum de actionibus pro nobis factis otium agentem, non dico ad quiescendum, sed etiam ad paululum respirandum. Ecce enim modo nos hyems includebat in domos tanquam in latibulorum recessus impellens, et unusquisque, velut sub Tartaro stantes, gelidi degebamus, et torpore vexabamur; nos etiam pigebat inclinare caput ad aerem, ut ita dicam, domesticum, qui circumit atria; et arte conficiebamus amœna pedum involucra, enemidesque luxuriosas, et vestitus velleribus onustos. Multi vero dulcem enutriebant ignem, per quem ab humano corpore hyemale frigus ejiciebatur; mollior autem ad tales ferendas impressiones, in balnei calore consistebat ad frigus exterius circumdatum æquali vi devincendum. Et talibus quidem rationibus aeris severitatem repellabamus. Dominator autem, assuetus jam a magno et a parvo post infantiles fascias talibus horrorem imprimentibus, et, veluti quis urbane diceret, jamdulium frons ipse totus esse sciens in his quæ spectant ad constantem exercitationem ad perferendas tales aeris injurias, quando constantiæ tempus advenit, nihil circumdatus aut præmunitus, præter æstum ad quodlibet opus pro Deo, zelumque quo fervebat ad illum, adeo ut incenderetur in injustitiam inimicorum ejus; pro nihilo reputans minas et plagas, quales ad summum extollebat hyems, ardentissime currit; et irruiat medius inter inimicos alienatæ mentis et alienæ linguæ prospereque procedit ad extraordinaria, quorum modo per ecclesiam legebantur evangelia, exemplum et ipsa charitatis exinde profluentis; per quæ nos etiam hujusmodi festivitatum participes assumit ille qui non solum in fugam perpetuam inimicos vertit et quidquid in ipsis certamini proprium, evertit, sed etiam ipsorum terram habitatoribus desertam fecit, illosque subiecit nobis in servitutem, qua ipsi vere digni sunt et nomen ad id ferunt.

46. Tales igitur regalis erga nos charitas, talis propter nos et similes nobis zelus dominatorem urit. Sic ille sermonibus docens optima, quorum caput est charitas, doctrinam et operibus consignat, seipsum in omnibus virtutis præbens archetypum. Illum et hic, quantum possibile est, imitemur, quoniam ille imago cuncti boni figuratus, maximum Salvatorem nostrum in imitationem imaginaliter proponens, et gratuitam illius mortem propter nos in mentem exprimens, seipsum propter nos morti tradit. Ideo prorsus gauderet, discens et nos in bono diligentes, quoniam et magister et omnis boni gnarus monarcha nobis

Α τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν πόνους ὀρζεται, καὶ εἰς τοῦτο γεννησθαι κρίνει, τὸ ὑπὲρ τοῦ κόσμου πονεῖσθαι, καὶ τοὺς κόπους αὐτῷ μὴ ἐγκόπτεσθαι διὰ βίου, μὴ ἡμέρας, μὴ νυκτὸς, μὴ χειμῶνος, πηγνύντος καὶ αὐτὴν ὑγρότητα τὴν ἐν μέλεσι ζωϊκοῖς, μὴ θέρους φλέγοντος· ὡς ἔργον εἶναι ἰδέσθαι αὐτὸν σχολῆν πράξεων τῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἄγοντα, μὴ ὅτι γε ὡς ἀναπαύσασθαι, ἀλλὰ μικροῦ μηδὲ εἰς ἄνετον ἀναπνεῦσαι. Ἰδοὺ γὰρ καὶ νῦν ἡμᾶς μὲν ὁ χειμῶν ἐνέκλειε παραδύων ὡς εἰς φωλεῶν καταδύσεις τοὺς ἐν ἡμῖν οἰκίσκους, καὶ ἕκαστος ὡς οἶα καὶ ὑπὸ ταρτέρου ὄντες, κρυεροὶ διήγομεν, καὶ νάρκην ἐπάσχομεν· καὶ τὴν ἡμῖν ὄκνος, καὶ προκόπτειν εἰς ἀέρα, τὸν ὡς εἰπεῖν κατοικίδιον, ὃς καὶ περιπέχεται τὰς αὐλάς· καὶ ἐτεχνώμεθα ποδῶν ἰλαρὰ προκαλύμματα, καὶ κνημίδας τρυφώσας, καὶ ἀμπεχῶνας μαλλοῖς βεβριθείας. Πολλοὶ δὲ τινες καὶ πῦρ μολακῶν περιεργάζοντο, δι' οὐ σώματος ἀνθρωπίνου ψῦχος χειμῆριον ἐκπορίζεται· ὁ δὲ μαλακώτερος, προσβολὰς φέρειν τοιαύτας, καὶ λουτρῶνος ἐγίνετο ἂν ἀντίπαλον πρὸς τὸ δριμύ τοῦ ἐξω περιέχοντος. Καὶ τοιαύταις μὲν ἡμεῖς μεθόδοις τὸ τοῦ ἁέρος λυποῦν ἐπεκρούμεθα. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, ἔθας ἤδη ἐκ μακροῦ καὶ μικροῦ μετὰ τὰ βρεφικὰ σπάργανα τῶν οὕτω φρικαλέων καταστημάτων γενόμενος, καὶ, ὃ δὴ τις ἀστείως ἔφη, πάλαι ποτὲ μέτωπον αὐτὸς ὄλος εἶναι διαγνοὺς τὰ γε εἰς καρτερικὴν γυμνασίαν τοῦ ὑπομένειο ἔαδιουργίας ἀέρων τοιαύτας, ὅτε φερεπονίας καιρὸς περιβεβλημένος ἢ προβεβλημένος οὐδὲν περιττόν, ἀλλ' ἢ τὴν πρὸ πάντων ἔργων μετὰ Θεοῦ βαλπηρῆν, καὶ τὸ διαθερμαίνεσθαι εἰς τὸν ὑπὲρ ἐκείνου ζῆλον καὶ ὡς οἶα πυρφορεῖσθαι ταύτη πρὸς ἐκδίξισιν τὴν κατὰ τῶν ἐκείνου ἐχθρῶν, παρ' οὐδὲν θέμενος τὰς καὶ ἀπειλὰς καὶ βολὰς, ὅποιας ὁ χειμῶν εἰς ἄκρον ἐξησχέσαστο, ἐκτρέχει κατὰ σπουδῆν· καὶ ἅμα ἐμπροσθ' αὐτοῖς ἀλλόφροσι καὶ ἀλλογλώσσοις πολεμίοις, καὶ εὐοδοῦται εἰς τὰ ἐξείσια· ὧν ἔναγχος εὐαγγελίῃ ἐπ' ἐκκλησίας ἀνεγινώσκοντο, δεῖγμα καὶ αὐτὰ τῆς ἐκείθεν ἀγαπῆς, δι' ὧν κοικωνοὺς ἡμᾶς καὶ τῶν τοιούτων χαρμοσύνων προσλαμβάνεται ὁ μὴ μόνον εἰς φυγὴν ἀμετάστρεπτον τοὺς ἐχθροὺς κλίνας, καὶ καταστρέψας τὸ ἐν αὐτοῖς μάχιμον, ἀλλὰ καὶ τὴν κατ' αὐτοὺς γῆν ἐρημώσας τῶν οἰκητόρων, καὶ χώρας πολυτενοῦς αἰχμαλωσίας ἀπαγαγῶν, καὶ ἔγκαταστήσας τοῖς καθ' ἡμᾶς εἰς δουλείαν, ἧς αὐτοὶ καταξιοὶ καὶ ἐπώνυμοι.

Δ μὲν. Τοιοῦτον ἡ βασιλικὴ περὶ ἡμᾶς ἀγάπη, τοιοῦτος ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκκαλεῖ ζῆλος τὸν αὐτοκράτορα· οὕτως ἐκεῖνος καὶ λόγοις διέσκηκεν τὰ βέλτεστα, ὧν κεφάλαιον ἡ ἀγάπη, ἐκπεριεργάζει τὴν διδασκαλίαν καὶ ἔργοις, ἀρχέτυπον ἐξ ἑαυτοῦ ἀρετῆς ἑαυτὸν προϊστών. Τοιοῦτον μνησθημεθα κἀνταῦθα, ὅσον δύναμις, ἐπεὶ καὶ ἐκεῖνος ἐκμπεγεῖον πάντος ἀγαθοῦ τυπωθεὶς, τὸν μέγιστον Σωτῆρα ἡμῶν εἰς μίμησιν εἰκονικῶς προστησάμενος, καὶ τὸν ἐκείνου δωρεὰν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον εἰς νοῦν τυποῦμενος, θνήσκων ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προτίθησι. Διὸ καὶ χαίροι ἂν πάντως, μνησθῶναι αἰ ἡμᾶς ἀγαπητικοὺς ἐν καλῷ, ἐπεὶ καὶ διδάσκα-

λος ἡμῶν καὶ παντὸς ἐπιστημονάρχης ἀγαθοῦ θεοῦ ἀποβιβῆται. Διδασκάλου δὲ ἀφθόνου ἴδιον χαίρειν, οἷς εὐδοκίμοισιν οἱ διδασκόμενοι. Τούναντιον μέντοι θλίβητο ἂν, εἴπερ αὐτὸς μὲν κινδυνεύει δι' ἡμᾶς τὰ ἐς πόλεμον, ἢ καὶ θάνατον παρομαρτοῦσιν, ἡμεῖς δὲ κατ' ἀλλήλων ἀνιστώμεθα μάχιμοι, καὶ οὕτως εἰς οὐδὲν δέον βροτολογιοὶ ἀπεκβαίνομεν.

μζ'. Ἐνθυμώμεθα πρὸς τοῦτοις καὶ τὸ κατάντημα τοῦ προκειμένου νηστευτικοῦ σταδίου, τὴν κοσμοσωτήριον πασχάλιον, τὴν κυριακὴν ἀνάστασιν, τὴν καὶ ἄλλως μὲν ἐξανάστασιν ἡμετέραν ἐκ παραπτωμάτων πολλῶν καὶ τῶν τῆς κοινῆς δὲ καὶ τελευταίας καὶ φρικτῆς προσιμίων ἐπισφράγισμα ἐκφρανεστατον. Ἀνασκάλλωμεν τῇ διανοίᾳ τὴν εὐκαίαν ταύτην κυριώνυμον, καθ' ἣν σκοπὸς ἡμῶν κείριος αὐτὸν ἐκείνον τὸν παμβασιλέα Σωτῆρα ἐνοικίσασθαι ἐς ψυχὴν, προκαθηραμένους δηλαδὴ, καὶ συρφετοῦ παντὸς τὸν κατὰ νοῦν ἐν ἐκάστοις οἶκον σαρώσαντας.

μη'. Προσλογισώμεθα καὶ ἄλλως μὲν, ὃ καὶ ἐτέρωθι ἔφαμεν, πῶς ἂν ἐν ἡμῶν χωρῆσῃ ὁ μέγιστος ἄρχων, ὁ παμβασιλεὺς θεός, αὐτοῖς ὁπαδοῖς τοῖς περὶ αὐτὸν, ἐὰν οὕτω γέμωσιν ὑμῶν αἱ οἰκίαι φαύλων περιουσιῶν καὶ σκευῶν, ὡς μὴ δεδῶσθαι οἴκησιν αὐτῷ. Μάλιστα δὲ προσεπιλογισώμεθα, ὡς εἰ καὶ πᾶσαν ἕλην ἐτέραν ἀπαγάγωμεν τοῦ κατὰ ψυχὴν οἴκου, φιλοκαλήσαντες ἑαυτοὺς ἀπειροκάλως, καὶ εἰς ἀβύρπάρους καὶ καθαρείους καταστήσομεν, ἐν δὲ καὶ μόνον ἐνδομύχως ὑπεδρεῦον ἐάσομεν, τὴν τῆς δικαίας καὶ ὀρθῆς καὶ ἀπραγματεῦτου καὶ ἀκίβδηλου ἀγάπης ἀντίπαλον ἔχθραν, πῶς ἂν τὴν αὐτοαγάπην, τὸν Κύριον, εἰσοικισώμεθα; Οἶμαι, οὐκ ἂν.

μβ'. Ἐξελάσωμεν οὖν πρῶτα τὸν τοιοῦτου βασιλέως ἐχθρὸν ἀφ' ἡμῶν, τὸ ἀλόγιστον λέγω μῖσος, πρὸς δὲ γε καὶ τὴν αὐτοῦ στρατιάν, τὰς ἐπιβουλάς, τὰς διαβολὰς, τὸ ἐφ' οἷς οὐ πρέπει κρυψίνου, τὸ ἀγκύλον ἦθος, τὰς πολυελίκτους καμπάς, τὸ κακόγλωσσον ψεῦδος, τὸ ἐπὶ φιλίᾳ ὑποκριτικόν, τὰς λεοντώδεις ἀρπαγὰς, τὰς ἀετώδεις κλαγγὰς, ἐφ' οἷς καὶ ἀδικούμεν, τὸ κατὰ τῶν ταπεινῶν ἀδελφῶν καὶ δεινὰ βροντῶν καὶ ὄλεθρον κεραυνοβολεῖν, τὰ ἄλλα πάντα, δι' ὧν στρατολογεῖται μῖσος ἀντίπαλον ἀγάπῃ τῇ κατὰ Θεόν. Τούτου τοῦ πολυκεφάλου βλάθους ἐξαιρεθέντος ἀφ' ἡμῶν, ἅπαν ὠφέλιμον ἀντιστελεύεται. Νέφος ἐστὶ τὸ φαῦλον μῖσος, ἐπιπροσθεῶν τῷ τῆς δικαιοσύνης ἡλίῳ, καὶ μὴ ἀφ' αὐτὸν ἐπιλάμπειν ἡμῖν. Ἐκνεφίας ἐστὶ, μᾶλλον μὲν οὖν Τυφῶν βιαιότατος, βυσσῶθεν ἀναμοχλεύων τὴν τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου θάλασσαν, καὶ τὴν κατὰ Θεὸν γαλήνην καὶ εἰρηναίαν διαγωγὴν καὶ ἡσυχίαν κατάστασιν ἀπάγων ἐξ ἡμῶν. Τραχύτης ἐστίν, ἅπαν ἀχρειοῦσα λείον καὶ εὐθὲς, δι' οὗ πρὸς Θεὸν εὐδοούμεθα. Εἰρκτη ἐστὶ ζοφερὰ, κατακλείουσα, ὡς οὐκ ἂν εὐξαίτιοις, καὶ οὐ μόνον ἀποφραγῶσα καὶ κωλύουσα βιοῦν ἀνθρωπίνως, οὐς ἂν ἐνδον ἀπολαβοί, ἀλλὰ καὶ φωτὸς ἀποστεροῦσα, οὐς ἐναπείργει.

ν'. Τί πολλὰ λέγειν εἰς παραβολὴν ἀνιγματοῦδη; Δαίμονος ἔργον τὸ ἀκανόνιστον μῖσος, οὐπερ ἀφε-

proponitur a Deo. Magister vero non in vidi proprium est iis gaudere, quibus discipuli clarificantur. Contrarie porro forsitan affligeretur, siquidem ille pro nobis incurrit pericula belli, cui mortes comitantur, dum nos in invicem insurgimus pugnantes, et absque causa homicidæ evadimus.

47. Recogitemus insuper propositi jejunionis stadii terminum, salutare dico Pascha, Dominicam resurrectionem, nostram aliunde resurrectionem ex multis lapsibus, sed et procæmiorum communis ultimæque ac horrendæ dici manifestissimum sigillum. Inspectemus cogitatione desiderabilem hanc Domini diem, qua nobis est opportunus finis intentus, ipsum hunc regem potentissimum ac Salvatorem in mentem hospitaliter accipiendi, sane post præparationem et ab omni sorde spiritalis in unoquoque domus purificationem.

48. Consideremus præter hæc, quod alias diximus, quomodo locum in nobis habere possit maximus dux, potentissimus rex Deus, cum sociis suis, si domus vestræ vilibus substantiis et vasibus adeo repleantur, ut ipsi non concedatur habitatio. Præsertim autem attendamus istud: si cunctam quidem extraneam materiam spiritali domo abjecerimus qua noemetipsos inhoneste exornaveramus, nosque puros et expurgatos constituerimus, unum autem solum interius permiserimus sedile, adversariam justæ, et rectæ, incuriosæque ac sinceræ charitatis, inimicitiam, quomodo charitatem ipsam, Dominum, in hospitium recipere poterimus? Puto fieri non posse.

49. Expellamus igitur primum a nobis hujusmodi regem inimicum, odium dico irrationale, deindeque ipsius exercitum, insidias, calumnias, in rebus, quibus non decet, dissimulatione, tortuosam indolem, multifidos sinus, pravæ linguæ mendacium, in amicitia simulationem, leoninos raptus, aquilinos clamores in eos quibus injuriam facimus, ad hæc contra humiles fratres tremenda tonitrua lethaliter fulminantia, cætera cuncta, quibus agmina componit odium charitatis quæ secundum Deum est adversarium. Hoc enim multicipiti damno a nobis ablato, quodlibet commodum succedet. Nubes est pravum odium, ante solem justitiæ posita, non sinens ipsum illucere nobis. Procella est, aut ut melius dicam violentissimus typhon, nostræ mare funditus commovens, et divinam tranquillitatem pacificumque transitum, ac securam stationem a nobis removens. Asperitas est, quodlibet destruens planum ac rectum, qua ad Deum feliciter progredimur. Carcer est tenebrosus, claudens, ut nemo gloriari posset, et non solum intercludens et non sinens humane vivere, quos intro suscepit, sed etiam urbans lumine, quos includit.

50. Quid multa dicam in parabola et in ænigmatē? Dæmonis est opus iniquum odium, a quo prorsus

illis qui Dei sunt abstinendum est. Iniquum autem odium dico, discernens istud ab illo, quod etiam ad gloriationem Davidi reputatur. Odit enim ille, quos amari non oportebat: hi vero sunt qui odii sermonibus versantur, et gratis bella inferunt. Nec abscondit huiusmodi suam mentem, sed etiam cogitatum psallit, perfectum odium dicens, illos odisse, quos etiam in inimicos fieri sibi asserebat. Esset autem huiusmodi Davidicum odium, quod intra domum ut decet in animam infunditur, et exterius irreprehensibiliter apparet. Cum enim perfectum est in nobis, quod ex manifesto et ex mentis abscondito componitur, pulchre perfectum Psalmistæ explicaretur odium, quod intus manet et in exterioribus prodit, et in tantum ex duobus orscit, ut inimicitiam convenientem quam sursum habet Deus, infra moveat, quod dicendum de David, Elia, Phinee, magnoque Moyse, et cæteris zelatoribus, adversus malos inimicis. Alio vero odio in offensis ad invicem abstinemus, si Christiani sumus, servantes illud adversus pravi serpentis discipulos et pugnatōres, necnon et illum ipsum, qui inimicitiam adversus humanum genus servans, illam exinde merito haberet in se replicatam.

51. Hanc adversus auctorem mali et semper inimicum inimicitiam Deus in nobis constanter obfirmet, roboretque nos ad semper vincendum illam separationis maceriam, quam evertentes in dilectam intrabimus habitationem, a qua nos ille nequam prohibere semper vult et annititur. Hæc autem est chara habitatio, omnium, quas quis diceret, charissima, in paradiso sita, quod sumus cum Deo et in Deo, et juxta Deum per gratiam omnium dominatricis sanctissimæ Trinitatis, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Ατίον πάντως τοὺς τοῦ Θεοῦ. Ἀκωνόιστον δὲ μίσος ἔφην, διαστελλόμενος αὐτὸ τοῦ ἑτέρου, ὃ καὶ τῷ Δαυὶδ εἰς καύχημα ἐπιλέγεται. Μισοὶ γὰρ ἐκεῖνος, οὐκ ἔχρη μὴ ἀγαπᾶσθαι· οἱ δὲ εἰσιν οἱ λόγοις μίσους κυκλοῦντες, καὶ δωρεὰν πολεμοῦντες. Οὕτως κρῖται τὸν τοιοῦτον αὐτοῦ νοῦν, ἀλλὰ καὶ ψάλλει τὸ νόημα, τέλειον μίσος λέγων μισεῖν αὐτοὺς, οὐκ καὶ εἰς ἐχθροὺς αὐτῷ γενέσθαι. Ἐῖη δὲ ἂν τοιοῦτον Δαυετικὸν μίσος, ὃ καὶ ἐντὸς οἴκου ρεῖ δεόντως ἐς ψυχὴν, καὶ ἐκτὸς ἀμέμπτως ἐπιφαίνεται. Τελειομένου γὰρ τοῦ ἐν ἡμῖν συνθέτου ἔκ τε τοῦ προφαινομένου καὶ τοῦ νοερωῦς κρυμπτομένου, καλῶς ἐν μίσος ψαλμικὸν ἐρμηνεύοιτο τέλειον, τὸ καὶ ἰσω μένον καὶ ἐν τοῖς ἔξω προῆκον, καὶ εἰς τοσοῦτον παραυξηθὲν δι' ἀμφοῖν, καὶ ἔχθραν ὑποκινήσει πρίπουσαν ἄνω Θεοῦ, ὁποῖον καὶ ὁ Δαυὶδ, καὶ ὁ Πίλλας, καὶ ὁ Φινεὺς, καὶ ὁ μέγας Μωυσῆς, καὶ οἱ λοιποὶ ζηλωταί, οἱ κατὰ τῶν κακῶν πολέμιοι, Ἐτεροῖου δὲ μίσους ἀπαλλαγείημεν ἐν τοῖς κατ' ἀλλήλων συρφετοῖς, ἐὰν ὦμεν Χριστιανοί, τηροῦντες αὐτὸ κατὰ τῶν τοῦ πονηροῦ ὄψεως μαθητῶν τε καὶ μαχητῶν, καὶ αὐτοῦ δὴ ἐκαίνου, ὃς ἔχθραν τηρῶν κατὰ τοῦ ἀνθρωπίνου σπέρματος, καλῶς ἂν αὐτὴν ἐκαίθην ἔχοι κατ' αὐτὴν ἀνακάμπτουσαν.

να'. Ταύτην τὴν ἔχθραν τὴν κατὰ τοῦ ἀρχαίου καὶ αἰεὶ πολεμίου παγιώσαι ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν παραμόνιμον, καὶ ἐνδυναμώσαι ἡμᾶς εἰς τὸ νικᾶν ἐπὶ ἐκαίνου, τὸ κακὸν μεσότοιχον, ἐν καταβαλόντες γενησόμεθα τῆς φιλίης οἰκίσεως, ἧς ἀποτείχιζεν ἡμᾶς ὁ πονηρὸς καὶ βούλεται καὶ τεχνᾶται πάντοτε. Φίλη δὲ οἰκίσεις, ἀπασῶν φιλιτάτη, ὧν ἂν εἴποι τις, ἢ ἐν παραδείσῳ, διὰ τοῦ σὺν Θεῷ καὶ ἐν Θεῷ καὶ μετὰ Θεοῦ εἶναι, χάριτι τῆς πάντων κυριευούσης παναγιωτάτης Τριάδος, ἧ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

EJUSDEM

IN S. QUADRAGESIMAM ORATIO IV.

Τοῦ αὐτοῦ λόγος προεισόδιος τῆς ἀγίας Τεσσαρακοστῆς.

A *Ejusdem oratio præparatoria in sanctam Quadragesimam.*

α'. Οὐκ εὐπορῶ συνιδεῖν, ὡ ἀδελφοί, ὅπως ἂν τοὺς λόγους ἡμῖν ἀρμόσωμαι σήμερον. Τριχῆ γὰρ διασχίζων τὸ τῆς ἄσπι συνελύσεως αἴτιον, οὐκ ἂν ἐγγύας δοίην ἀσφαλεῖς, δυνήσεσθαι πρὸς τὰ τρία ἐπαρκέσειν, ὡς ἐγὼ τε ἐπιθυμῶ, καὶ ὡς τὸ τοῦ πράγματος ὅσιον ἀπαιτεῖ. Πρόδηλον γὰρ, ὡς οὐ μόνον εὐχῆς ἔνεκεν ἤκατε, ἧς χάριν ἀνέκαθεν ἡ ἄθροισις αὐτῆ συντελεῖσθαι εἴωθεν, ὡς ἂν τὸ πνευματικὸν στάδιον ἀθλητικῶς ἐξανύσαντες, καὶ τῶν σκαμμάτων γεγονότες, ἔχοιτε οὐ μόνον τὰ νεομισμένα ἐξανύειν, ἀλλ' εἴ που δυνατὸν, καὶ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ἐκτρέχειν, καὶ ὑπερακοντίζειν ἀλλήλους τοῖς καθ' ὑπερβολὴν Θεῷ φίλην καὶ ἀγωνίσμασιν· ἐπεὶ καὶ ὁ θεῖος λόγος φάμενος τὸ « Ἐν κόποις ὑπερβαλόντως, » διδάσκει, μὴ πᾶσαν ὑπερβολὴν, ἀλλ' ἡ μόνην τὴν ἐράμαρτον, καὶ δι' αὐτὸ μὴ φιλουμένην Θεῷ, ψόγοις ἀποκληροῦν. Οὕκουν εὐχῆς μόνης ἔνεκεν, ὡς ἐβρέθη, ὁ τῆς ἡμέρας ταύτης σύλλογος, ἀλλὰ καὶ διδασκαλίαις, ἧν οἱ θεοτάτοι Πατέρες ἐνομοθέτησαν, οἷς ἐποίουν ὡς ἐκάστοτε.

β'. Τὸ δ' ἐν τοῖς νῦν τρίτον αἴτιον τοῦ συνελθεῖν, ὁ καιροῦ περιπέτεια ἔφηγε, παραμυθία καὶ λόγος παρηγορῶς, οὐπερ, ὡς οἴμαι, καὶ αὐτοῦ μάλιστα προσδέεσθε, εἴ τι χρὴ τοῖς ἡμοῖς τεκμήρασθαι καὶ τὰ ὑμέτερα. Καὶ γὰρ τοι καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς νῦν ἄλγεσι καὶ τοιοῦδε φαρμάκου προσδέδημαι, ποτηριώμενος εὐρέσθαι ποθὲν μέθοδον, δι' ἧς τὸ ἰατρευμά μοι ἔσται ἡπιώτερον φιλανθρωπιᾶ Θεοῦ, καὶ μὴ πρὸς ὀδύνην οὐ φορητὴν. Τί δέ μοι λέγειν, ὡς τοῦ τρίτου καὶ μόνου ἐγὼ δέομαι, δέον εἰπεῖν, ὅτι καὶ τῶν τριῶν ἐπιδεῶς ἔχω, καὶ ὑπερκαταί μοι τῆς αὐτῶν ἐπιτυχίας ἡ ψυχῆ; Εὐχὴν τε γὰρ καὶ αὐτὸς ἐθέλω τὴν ἐξ ἡμῶν, εἴπερ ποτὲ, καὶ διδασκαλίαν δὲ καταρτίζουσαν, ἐφ' οἷς εἰς τὴν κατὰ Θεὸν οὐ παύομαι ὁδὸν σκαμβεύων, οὐδὲ κατορθῶ τὰς τρίβους, χωλεύων οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ἐπ' ἀμφοτέραις ἱγνύαις, εἴτ' οὖν τοῖς κατὰ λόγον καὶ πράξιν διαθήμασιν. Ἔτι δὲ καὶ παραμύθιον προσεπιζητῶ ἐφ' ὁμοίοις, ἐφ' οἷς δηλαδὴ καὶ αὐτοὶ προκαλεῖσθε οἴμαι τὸν παραμυθησόμενον. Καὶ ὑμεῖς μὲν ὅπως ἂν τοῖς ἡμοῖς αἰτήμασι προσενεχθήσεσθε, εἰδοίητε ἂν αὐτοὶ, καὶ πρὸ ὑμῶν ὁ Θεός, ὁ μεθοδεύσας καὶ ὑμᾶς εἰς τὰ τρία καλὰ, ὑπὲρ ὧν ἡμοὶ δέησις.

γ'. Ἐγὼ δὲ, ὅπερ ἔφηγον εἰπὼν, οὐ πᾶν εὐπόρως ἔχω πρὸς τὰ ἐξ ἡμοῦ, ὅτι μηδὲ τὴν πρῶην εὐκαιρίαν

1. Non facile perspicio, fratres, quomodo hodiernum sermonem vobis sim adapturus. Tres enim, inter se diversæ, præsentem congregationem provocarunt causæ; ast me fidum non dabo sponsorem capitum trium ita pertractandorum sicut desidero ipse et rei gravitas expostulat. Manifestum est enim, vos huc venisse non propter solam supplicationem, quæ antehac fideles congregare solebat, ut spirituale stadium athletarum more percurrentes limites cursu attingastis; verum etiam, si fieri posset, limites excedere studetis vos invicem superare, certamen certantes superabundans et Deo acceptum. Siquidem Scriptura dicit: « In laboribus abundantius ¹, » docet autem non omnem abundantiam gratam esse Deo, sed eam solam quæ peccato careat et vituperio. Igitur non propter preces tantum, uti dictum est, hum convenistis hodie, sed propter doctrinam quam divini Patres legibus scriptis atque factis nobis tradiderunt.

2. Tertia hujus concionis causa ex rerum et temporum natura defluit: consolationem, verbum permulcens vultis percipere, quo quidem vobis opus est, si de meis ad vestra quandam conjecturam proferre licet. Ego enim ipse, his in calamitatibus, solatii remedium desidero, et viam invenire, qua, concedente Deo, sanatio nostra evadat nobis facilius et non ad dolorem perducatur intolerandum. Cur autem dico tertium, hoc mihi solum esse necessarium, cum esset confidendum me tribus istis indigere et animam meam illorum efflagitare consecutionem? Preces enim vestras et ipse magis quam antea imploro et doctrinam corroborantem ut a viis Domini non declinem; semitas autem meas non dirigo, quia non uno claudico pede, sed ambobus deflecto genibus, verbis scilicet et factis. Deinde solatium iisdem perquiro rationibus, quibus vos ipsi implorare videmini consolatorem. Ideo rescitis ipsi quomodo meis implicemini negotiis; Deus autem prius rem totam perspexit, qui ad bona tria, quæ in votis meis sunt, vos jam olim conduxit.

3. Equidem, sicut jam dixit, non prorsus bene habeo; divitiæ abierunt, nec jam in pristina con-

¹ II Cor. xi, 23.

ditione sum, de qua gloriari licebat; sed mentis cogitationes, imo sermo ipse mutatus est in deterius, ac numerosus esse desiit; oratio enim quo minus fluat mœror impedit. Ubi enim fons obstruitur, aqua parce fluit, quia, quando origo minus bene constituta est, quidquid inde provenit languet. Tamen oportet causa cessante effectum quoque cessare. Nilominus ad promissum exsequendum accingor, ita tamen ut quod maxime est necessarium in medium proferam, quia talem materiam amplificari auditores minus gratum habent. Pauca enim verba oranti et orationem suscipienti sufficiunt. Eiusmodi propterea preces omnium locorum ac temporum esse nemo infliabitur.

εὐχομένην τε καὶ τῷ ὑποδεχομένῳ τὰ τῆς εὐχῆς, καὶ εὐχισθαι.

6. Quæ ad orationem pertinent, paucis jam perstrinxi; doctrina subsequitur et ipsa triplex. Ast in singulis eadem sunt difficultates. Primo quidem verborum penuria me vexat, qui ab incunabulis aliter edoctus fui; deinde ab antiquis temporibus sacrorum cultus et doctrina nobiscum nata consenuit. Propterea plures, puto, sermones hortantes ad jejuniū, optimam tractarunt materiam, ita onerariæ naves, multis gravidæ mercibus, mare trajecerunt. Novissimam dicunt cantilenam esse pergratam hominibus; verum ubi carmen sæpe sæpius fuerit cantatum, si mentis ager fuerit omnino sulcatus, vereor ad operam accedere. Eloquentem prævertunt auditores et rubore suffundunt, dum peregrinantur aures. Natura enim ita sumus comparati, ut plerumque assuetis rebus aures occludamus, atque recedamus ex ecclesia in qua nobis pernotæ proponuntur materiæ, dicentes: Scimus hæc omnia, et his sermonibus nolumus defatigari. Quid inde sequitur? In vanum laborat orator ut suos incantet auditores; loquitur enim sicut cymbalum tinniens. Hæc mihi secunda causa est cur sermonem perhorrescam.

λογίζεσθαι. Τοῦτό μοι καὶ τὸ δεύτερον αἴτιον τοῦ εὐλαβεῖσθαι τὴν λαλίαν.

5. Tertia autem, eaque major et gravior causa, in solatorii generis lege et sermone consistit. Quomodo enim solaturus sum alios, qui ad mortem tristis sum in anima mea? Quomodo vocem ad dulces solationis modulus inclinabo, qui præ gemitibus verba nequeo proloqui? Quomodo afflictus ipse aliorum doloribus afferam remedium? Nonne merito illud auditurus sum: « Medice, cura te ipsum? » Ista est causa tertia. Triplici igitur coangustatus vinculo ad silentium redigor; attamen non cedo: multis enim de recessu perpensis ad hanc propero concionem. Allegatas materias maxima prosequor reverentia, sicuti decet patrem senescentem; necessitate vero coactus, tria proposita capita metior, in quantum profuturum sit: multiloquia enim et verborum resonantia hoc in loco nihil prosunt. Res ipsas dispositurus sum per viam facilem et expeditam, atque sic ad finem conventus pergam; initium vero sumam e rerum natura.

πλουτῷ, οὐδὲ κατάστασιν ἐκαίην ἔχω περὶ ἐμῆ, καθ' ἣν ἡγλαϊζόμεν λέγων εἰς τὰ κατὰ σκοπὸν ἀλλὰ μοι καὶ τὸ νοερὸν κατάστημα ἑτεροιοῦται πρὸς τὰ πρότερον, καὶ ἡ προφορὰ δὲ τῶν λαλουμένων καινοπραγεῖται, καὶ οὐχ οἷα τέ ἐστιν ἐμπλατύνεσθαι εἰς ἀδρότητα. Καὶ ἔχει λόγον τὸ πάθος. Πηγῆς γὰρ ἀποβρύτου ἐμπεπραγμένης, ἀκόλουθον, ἐπιλείπειν καὶ τὴν ἐκροήν, καὶ ἄλλως δὲ χρῆ, τοῦ γεννώμενος ἐξιτήλου γενομένου, μηδὲ τὰ γεννώμενα τεθλέναι. Καὶ ὁμοῦς προεκτιθέμενος ὑπισχυοῦμαι, ὡς εὐχὴν μὲν ἀποδοῦναι πάνυ τι ἀναγκαιότατον, καὶ οὐδὲ διεξοδικόν, ὅτι μηδὲ λιχνεύονται τὰ γε τοιαῦτα οἱ ἀκροαταὶ εἰς πολὺν πλυσμόν. Ἄρκουσι γὰρ καὶ βραχέα ῥήματα, τὴν ἐπιθυμίαν ἀποπληῖσαι τῷ οὐκ ἂν γένοιτό ποτε κίαν πραγματικῶδες τὸ ἐν τοιοῦτοις

δ. Καὶ οὕτω μὲν προκεφαλαιοῦμαι τὰ γε εἰς χάριν εὐχῆς· διδάξει δὲ ἡμᾶς — ἀλλὰ τριχῆ καὶ αὐτό. Ἐμοίγ' οὖν ἄπορον φαίνεται· καὶ πρῶτα μὲν κατὰ τὴν περὶ λόγους πενίαν, ἣν δαψιλῆ πλουτῷ, ἢ συντίθραμμιν· εἶνα καὶ ὅτι αἰώνιος ἐξότου χρόνος τῆ καθ' ἡμᾶς ἱερωτάτη θρησκεία τοιαύτη τοῦ λόγον ἰδία καὶ συγγεγέννηται καὶ παρεκτειναμένη συγγεγήρακε. Διὸ καὶ πλείονες, οἵμοι, λόγοι τὸ τοιοῦτον ἀγαθὸν ἐτριψαν, τὰ νηστευτικὰ παραγγέλλοντες, ἢ περ φορητοῖ νῆες ἀγαθῶν πλήθουσαι τὴν θάλασσαν ἔτεμον. Ὅθεν νεωτάτης μὲν ἀεὶ φιλουμένης φῶδης, ἀπάσης δὲ τοιαύτης ἐνοείας κἀνταῦθα πολλάκις ἀμξευθείσης, ὃ δὴ λέγεται, καὶ μηδεμιᾶς ἀτρίπτου περιλειμμένης, ὅκνον ἔλλογον ἔχω λαλεῖν, ἔπει οἱ ἀκροώμενοι προσαρπάζοντες ἐμὲ μὲν κατακλιθεῖσιν, αὐτοὶ δὲ ἀποκναίσονται πρὸς τὴν διδῶλου ἐκράσιν· ἐπεὶ καὶ φύσει τοῦτο πάσχομεν ἄνθρωποι, ὡς ἐπιπολὺ κλείοντες ἐν τοῖς τοιοῦτοις τὰς ἀκοὰς, καὶ ποὺ καὶ ἀποπηθῶντες τῆς συνάξιος ἐν τῷ κατηχῆσθαι τὰ γνώριμα, καὶ ἀναφωνοῦντες, ὡς « Οἶδαμεν ταῦτα πάντα, καὶ οὐ δεόμεθα ἐνασχολεῖσθαι τοιοῦτοις ἀκούσασιν· » ὡς ἐντεῦθεν τὸν διδάσκοντα μᾶτην περιφθεῖν τὸ διδασκαλεῖον, καὶ ὡς εἰς κύμβαλον ἀλαλάζον

ε'. Τὸ δὲ γε τρίτον καὶ μείζον καὶ βιαιότερον ὁ παρηγορητικὸς καὶ νόμος καὶ λόγος. Ἦως γὰρ ἂν καὶ παρηγορησαίμην ἄλλους ὁ τὴν ψυχὴν περιλυπεῖ ἕως μικροῦ καὶ εἰς θάνατον; Ἦως δὲ ἂν διασφραῖσιν φωνὴν ἐπὶ παραμυθία ὁ τοῖς στεναγμοῖς τὸ λαλεῖν ἐγκοπτόμενος; Ἦως δ' ἂν ὁ περιπαθῆς ἑτέροις ἐπὶ πάθει θεραπείαν τεχνώμενος, οὐκ ἀκούσωμαι ποθὲν πρυσφυῶς τό. « Ἰατρὲ, θεράπευσον σεαυτὸν; » Τοῦτό μοι καὶ τὸ τρίτον. Οὐκ οὖν ὡς οἷα τριπλόκω τούτῳ σχοινίῳ ἀγγόμενος, βιάζομαι σιγῆν, εἰ καὶ μὴ ἴθουμαι· καὶ πολλὰ λογισάμενος εἰς ἀποδυσκέτην, ἰδὼν γίνομαι τῆς συνελεύσεως, καὶ ὁμοῦμαι ἀπροθεβειμένα, ὡς εἰκὸς ποιῆσαι γέροντα παππᾶν, οὕτω διακειμένον. Χωρὶσθω οὖν ἀναγκαίως διὰ τῶν ἐπιθειμένων τριῶν κεφαλαίων, εἰς ὅσον σύμμετρον πολυλογία γὰρ ἐγκροαίνειν ἀδρότερον, οὔτε ἐστιν, οὔτε ἔξεστι· καὶ ἀναμιγνὺς αὐτὰ οὐκ ἀμεθόδως, καὶ δι' ἀλλήλων ἄγων, περαιώσωμαι τὸν σκοπὸν τῆς συνάξιος, ἀρξάμενος, ὅθεν εὐλογητὸν ἄρξασθαι.

ζ. Ὁ Θεός, ὁ πρὸ αἰῶνων καὶ ὑπὲρ αἰῶνας, ὅτι καὶ ποιητῆς αἰῶνων (οὐ τὸ ἀναρχον καὶ προἀναρχον εἰπεῖν μὲν ἔστι κατὰ νοῦν ὀρθόν, καὶ βεβαιώσασθαι, καὶ καρδίᾳ καὶ στόματι ἀνομολογήσασθαι, νοῆσαι δὲ πρὸς ἀκρίβειαν καὶ ἐμβαθύναι, δυσμήχανον), ἦν μὲν αἰεὶ, ὡς περ καὶ ἔστι καὶ ἔσται· οὔτε δὲ τῶν τινος ἡμετέρων δέησιν ἔσχε ποτὲ, οὔτε δεήσεται. Εἰ γὰρ ἐδέετο, ἐποίησεν ἂν ἡμᾶς ἐγγύς — προαιωνίους μὲν οὐκουν, ταῦτ' ὃν φάναι, συναιωνίους, πλὴν οὐδὲ τοῦ ἐσχάτου αἰῶνος, ἀλλὰ πρὸ πολλῶν αἰῶνων. Ἀρκούμενος δὲ τῇ οἰκείᾳ οὐσίᾳ, καὶ τὸ πληρέστατον ἄπειρον ἔχων εἰς ἀνευδέες, καὶ μηδενὸς λειπόμενος τῶν ὅσα καὶ ἔπρεπε Θεοῦ ἀγαθότητι, καὶ πᾶσι τοιοῦτοις ὑπερπλουτῶν, ὕστερον εἴλετο τὴν ἡμετέραν πλάσιν, οὐ δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς αὐτοὺς, ἵνα οὕτω πληθυνεῖ, ὡς εἰπεῖν, θεότητι, προστεθέντων ἡμῶν λόγῳ θέσεως τῷ κατὰ φύσιν Θεῷ.

ζ. Ἐπει δὲ ἡ μήτηρ γῆ καθέλκειν εἰς ἑαυτὴν εἶχεν ἡμᾶς, ὀκνοῦντας ἀνωφορεῖσθαι, προῦπεστήσατο καὶ φύλακας ἡμῖν τοὺς ἀσωμάτους ἀγίους χορούς, φῶτα ἐκείνους δεύτερα, πυρσεύοντα ἡμῖν τὸ σωτήριον· καὶ ἐπαύξοντα τῇ σφῶν διακονίᾳ τὴν θείαν ἔλλαμψιν, οὐ χάριν καὶ ζῶπυρον ἡμῖν ἐπέθετο, πεφυκὸς Πνεύματι θεῷ βίβλιν καὶ ἀνάπτεισθαι· εἴς τε τὸ λάμπον ἐν κόσμῳ, καὶ εἰς τὸ καὶ θύματα Θεοῦ καὶ θύτας ἡμᾶς αὐτοὺς ἀποτελεῖν, καὶ ὡς θυμιάματα δὲ κατευθύνεσθαι εἰς αὐτόν.

η'. Ἐπει δὲ τὸ ἀντικείμενον πνεῦμα ἐπιπομάζον, καὶ μὴν καὶ ἀντιπνέον, ποτὲ μὲν μαραινέει τὸ τοῦ θείου πυρὸς ἐπειράτο σπέρμα, καὶ ἀφιέναι μὴδὲ ὀπισμύχεσθαι, ποτὲ δὲ καὶ ἐξῆφθεν καὶ πυρσεύσαν ἀπεσθένυε, βαρὺ καταπνέον, κἀντεῦθεν χάος καὶ ἔρεβος τοῦ κατ' ἀνθρώπον κόσμου κατεκαυχᾶτο, καὶ σκότῳσι βαθεῖά τε καὶ παχεῖα ὅση ἐπαρρησιάζετο· πρώτα μὲν ἐξ ἀνάγκης τὸ ἀπαύγασμα τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος εἰς γῆν ἐνεχθεὶς, καὶ ἀστραπὰς πληθύνας, καὶ συνταράξας τὸν ἄρχοντα τοῦ καθ' ἡμῶν κακοῦ, ἐκείνον μὲν ὡς τὴν τοῦ ἑωσφόρου καὶ κλῆσιν καὶ πρᾶξιν ἀποθήμενον ἀπεκλήρωσεν οἷς ἔχρη, τὸ βίαιον ἐκείνου ἀπαγαγὼν ἐξ ἡμῶν τῶν λογικῶν εἰς τοσοῦτον, ὡς μὴ ὅτι γε ἡμῖν μὴ ἔκειν ἐπιφύεσθαι, ἀλλὰ μὴδὲ χολοῖς γούν ἐπιμπίπτειν καὶ εἰς ὄλεθρον δίχα γε κελεύσεως.

θ. Ἐπει δὲ μοχθηρία ἡ κατὰ προαίρεσιν, ἧς ἡμεῖς ἐλάχομεν εἶναι κύριοι, ὡς περ ἐκείνον τὸν πονηρὸν τὸν Σατανᾶν, οὕτω καὶ ἡμᾶς οἷα ἀνῆκε μετὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐνάληψιν, ἀνασεύουσα εἰς ἀποστατικὰ ἔργα, δι' ὧν ὁ παμβασιλεὺς Θεὸς προοργίζεται, τῆνικαῦτα ὅσοι φρονήσεως εὔ εἴχομεν, αἰρόντες τοὺς ἡμῶν ὀφθαλμοὺς εἰς ὄρος ἐκείνο τὸ ὑψιστον, ὅθεν ἡμῖν ἤξει βοήθεια, προεκαλούμεθα κατὰ τοῦ κατωτέρω καὶ ἐκ πεδιάδων πολεμίου τὸν ἐκ τῆς ἀνωτάτω ἀκροπόλεως ἡμῶν ἀρχιστράτηγον. Ὁ δὲ καὶ ἄλλας μὲν ἐπικουρίας ἐξοστειλὼν, ὧν οὐκ ἂν αἴσθησις ἀντιλάβοιτο· ἐν δὲ ἐκείναις καὶ τὰς ἐραῶς διφθέρας παρέδοτο, δι' ὧν ὅσα καὶ ἀσπίδων στερεμνίων τὰς τοῦ πολεμίου βολὰς ἀποκρουσόμεθα. Ἐφθῆ γὰρ αὐταῖς προσεπιγράψαι τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα εἰς ἐπίσημον,

A 6. Deus, qui est ante et super omnia sæcula, eo quod fecit et sæcula, absque initio ante initium dicendus, mente recta concipiendus, corde et ore puro benedicendus, intellectu autem adæquate comprehendi nequit; ipse erat semper sicuti est, atque erit, nec ullam nostri indigentiam habuit neque habebit. Etenim si quam habuisset indigentiam, nosmetipsos efformasset propius, non ante sæcula, sed cum sæculis; profecto non fecisset nos ultimo sæculo, sed multis antea sæculis. Propria substantia sibi sufficit, thesaurum in se possidet infinitum atque inexhaustum, nulla re caret quæ divinæ conveniunt bonitati, et omnibus superabundat divitiis; posterius nostram assumpsit formam, non propter semetipsum, sed propter nos, ut nos quodammodo sua impleret divinitate, eum nos adoptione illi conjunxerit, qui natura Deus est.

7. Dum possideret et attraheret mater terra homines, qui segnius ad cælum tendebant, proposuit nobis Deus custodes, videlicet incorporeorum angelorum choros, ut luminaria illa secundaria viam salutis illuminarent et servitio suo divinum auferent fulgorem. Nobis inditus est ignis vivus qui natura sua accendi potest et inflammari ad illuminationem mundi, qui nos perficere potest victimas divinas atque sacrificatores, et dirigere sicut incensum in Dei honorem.

C 8. Spiritus autem adversarius hunc ignem vult comprimere; modo sufflat e contrariis ut scintillas flammæ divinæ dispergat, modo accendi non sinit; hic cremantem et illuminantem exstinguit ignem, spirat enim vehementer e loco in quo est chaos et tartarus contra mundum superiorem, ubi profundæ caligines et frigorum rigor. Splendor vero Patris luminum, sol scilicet justitiæ, ubi primum apparuit in terris, et radios suos emisit, statim conturbavit auctorem infelicitatis nostræ; sicuti prius Luciferum, nomine et virtute vocatum, expulerat et proprietatibus despoliarat, ita violentum spiritum a nobis rationalibus in tantum abduxit, ut nos immundus invadere non posset, sed ne in porcos quidem ad illorum perniciem transire sine jussu.

9. Ast ubi voluntaria perversitas, quam subigere nostrum erat, sicut Satanam olim ita nos ad mala opera vel post recuperatam salutem protrusit, quibus Rex regnum Deus irritatur, tunc, quotquot non plane mente capti eramus, sublatis versus montem, unde salus nostra veniet, oculis, contra inimicum terrestrem et abjectum, e summa arce duces in auxilium appellavimus. Qui cum aliis cælestibus auxiliaribus advenit et Libros sacros tradidit, quibus ut scutis fortibus usi, ab hostium sagittis nos defendere possumus. Iis namque nomen suum quod ab adversariis cerni posset, ad metum inferendum inculpsit, additis insuper mandatis divinis, quibus prolatis, gens perfida ut servi nequam et mali dæmones aufugere consueverunt. Sunt

autem illa apostolorum cæterorumque nuntiorum spiritu divino inflatorum præcepta, quibus auditis Dei milites animati dæmones adorti feriunt, propellunt, istiusmodi armis cominus ac eminus utentes.

λαί, ὧν ἐξηγουμένων θηρόνονται οἱ τοῦ Θεοῦ ὀπλίται, καὶ τοῖς δαιμονίοις ἐπεμπηδῶσι, καὶ πληττοῦσι, καὶ βίπτουσι, χρώμενοι τοῖς αὐτοῦ οὐ μόνον ἀσπίδων δίκην, ἀλλὰ καὶ ὄπλου παντός.

10. Si igitur hæc ita se habent (ut vere habent), vobis Dei militibus auctor sum ut ex isto armamentario, Scripturis sacris dico, ea promatis armæ quæ cognitionis instrumenta sunt, quibus ad vestram institutionem usi estis, et quorum ope ex hostibus hominum osoribus sæpe sæpius victoriam reportastis. Sed jam satis hac de re dictum est. Sacræ enim paginæ vos edocebunt et certamini favebunt, quo stadium spirituale victores percurretis.

11. Sic igitur ad magnos belli duces ablego, quorum militia spiritualis et rei bellicæ summa peritia, quorum tubæ murus projiciunt, quos malignitatis architecti per nos exstruxerunt, cooperante malitiæ doctore autem in nihilum redegerunt. Quod si horum inopiam non habetis, attamen in præsentis rerum discrimine aliam capessite armaturam. Ad nos accedite ut armorum fabros, qui quibus ad hoc certamen opus habetis, vobis impertiemus. Equidem nihil recusabo, imo quantum possum, id monebo ne ad apparatus pristinos vos accingatis. Ubi enim linothorax clypeum induit et gladii horrendi loco framea se accinxit, certe a cataphractis immane quantum distabunt. Quam igitur ego armaturam nuncupo, pro tela aranæ habebitur ab iis qui arma severa et securitati inservientia cognita habent. Et ecce ego ipse ad pugnam vos exhortor qui rem militarem funditus didici, licet senex quoad corporis vigorem, et ingenii (si quid alioquin in me fuit) acumen perdididerim; id certe moneo ut quod omne bellum antecedit, ad preces rei congruas fundendas procedatis.

δυνάμεις καὶ χορηγίας ἔλαχον ἔχειν, ἄνθρωπος γέρον ἀκμῇ τῇ κατὰ σῶμα, καὶ τὴν κατὰ λόγους (εἰ ποτέ μοι καὶ ἦσαν) συναπολωλεκώς· καὶ πρῶτον, ὃ δὴ παντὸς πολέμου προτρέχει, ποιῶ καὶ αὐτὸς εὐχὴν προγράφας, ὅποια τοιοῦτου προκατάρχειν ἔργου φιλεῖ.

12. At hoc quidem loco est quod omnes metuemus ne, ubi Deus in quocunque a nobis perficiendo opere se subducit, opera nostra irrita sit. Nobis autem certamen quod nobis incumbit severissimum Deoque ipsi gratissimum, jejunium est, propter quod omnes terræ sacerdotes hujusce considerationis rationem inire debent. Precemur igitur ut in his certaminibus summum palmarum distributor e parte nostra stet; qui quidem nobis, ubi bene certaverimus, meritam mercedem non refutabit; ubi autem fatali quodam casu a proposito exciderimus, victoriæ muneribus nos non privabit aut cum dedecore labi sinet. Non inaniter autem fatali quodam casu addiderim. Non enim de corporis exercitio aut carnis pondere agitur qua theoretice certantes circumdantur, quippe qui et

ὡς βλέπεσθαι τοῖς ἐχθροῖς, καὶ φρίκην αὐτοῖς ἐμποιεῖν· προσεπιγράψαι δὲ καὶ θεῖα προστάγματα, ὧν ἐξακουόμενων οἱ ἀποστάται κακοὶ δοῦλοι δαίμονες δραπετεύουσι. Τὰ δὲ εἰσιν αἱ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἄλλων δὲ κηρύκων ἐκ θείας ἐπιπνοίας διδασκα-

λαί, ὧν ἐξηγουμένων θηρόνονται οἱ τοῦ Θεοῦ ὀπλίται, καὶ τοῖς δαιμονίοις ἐπεμπηδῶσι, καὶ πληττοῦσι, καὶ βίπτουσι, χρώμενοι τοῖς αὐτοῦ οὐ μόνον ἀσπίδων δίκην, ἀλλὰ καὶ ὄπλου παντός.

ι'. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει (πάντως δὲ οὐκ ἂν ἄλλως), ἐπιτέλλομαι ὑμῖν τοῖς τοῦ Θεοῦ ὀπλίταις, εἰς τὸ τοιοῦτον θωρακεῖον δραμεῖν, καὶ ἀναλίσσασθαι τὰ πρόσφορα ὄπλα τὰ ἐκ τῶν θείων Γραφῶν, αἱ πρόκεινται εἰς ἀνάγνωσιν, ἃς ἔχετε, ὧν πεπειρασθε εἰς ἐπιστήμην, αἷς πολλὰκις περιεγένεσθε τῶν μισανθρώπων ἀντιμάχων· καὶ οὕτως ἐμαυτὸν ἀπαλλάττω τοῦ πλείω λέγειν. Αὐταὶ γὰρ αἱ θεῖαι συλλαβὰι διδάξουσιν ὑμᾶς, καὶ συλλήφονται παντὸς ἔργου, δι' οὗ κατευθυνεῖσθε εἰς τὸ προτεθειμένον πνευματικὸν στάδιον.

ια'. Καὶ οὕτω μὲν ἐγὼ πέμπω ὑμᾶς εἰς τοὺς μεγάλους πολεμάρχους, ὧν τὰ κατὰ πνεῦμα τακτικά, ὧν αἱ θεῖαι στρατηγικαὶ μέθοδοι, ὧν αἱ σάλπιγγες τεύχη καταβρίπτουσιν, ἅπερ οἱ τῆς κακίας οἰκοδόμοι δι' ἡμῶν ἐπλινθοποίησαν, ὧν αἱ ἐλεπόλεις ἅμα προφάνησαν, καὶ πύργους, οὓς ὁ σοφιστὴς τῆς κακίας ἀνέστησεν, εἰς χροῦν ἐλέπτυναν. Ὅτε δὲ τῶν μὲν τοιούτων αὐτάρκως ἔχετε, διὰ δὲ τὸ πρόχειρον καὶ εὐπόριστον κατ' ἴδιαν αὐτὰ θέμενοι, λιχνεύεσθε καὶ εἰς ἕτεροῖον ὄπλισμόν, καὶ ὡς ἐπὶ ὀπλοποιοῦς ἡμᾶς ἔχετε χορηγησοντάς τι πρὸς μάχην τὴν ἄρτι προκειμένην ἐπιτιγδεῖν· ἐπιδώσω μὲν ἐξ ἀνάγκης, προφηνησομαι δὲ, μὴ ἂν ἔχειν ἡμᾶς τοιαῦτα σκαπώσασθαι, ὅποια τὰ παλαιὰ, οὐ μνησθῆναι οὐδὲ ἐγγυρῆσαι ἐκείνων εἰς οὐδέν. Εἰ γὰρ ὁ κατὰ πνεῦμα λινοθώραξ, καὶ ὁ ἐκ λύγων ἀσπίδα περιθέμενος, καὶ ἀντὶ ξίφους βριαροῦ ἀγεννή παραξίφιδα, καὶ ὅσοι τοιοῦτοι — ἀλλ' αὐτοὶ τῶν καταφράκτων ὀπλιτῶν πολὺ τι διεννηόχασιν ἢ ἄρα ἐξ ἐμοῦ ὀπλιστὴς λογισθεῖται ἂν ἀράχνης ἐπένδυσας τοῖς ἄλλως εἰδόσιν ὀπλίσεσθαι πρὸς ἀκρίβειαν, καὶ στεγανούσθαι εἰς ἐχυρότητα. Καὶ ὁμοίως ἰδοὺ καὶ αὐτὸς ἐξαρτύω ὑμᾶς εἰς μάχην, ὡς καὶ μεθόδου καὶ

ιβ'. Γινόμεθα πάντες ἐνταῦθα φόβου, ὡς, εἰ μὴ ὁ Θεὸς ἡμῖν ἅπαντος ἔργου σπουδαίου συναρπάσσει, οὐκ ἔστι κατορθοῦν. Σπουδαιότατον δὲ ἔστι μάλιστα, ἐπεὶ καὶ θεοφιλέστατον, τὸ ἄρτι προκειμένον ἔργον, ἢ « νηστεία, » δι' ἣν ὁ παρῶν λόγος ἄρτι πρὸς τοῖς ἅπανταχοῦ γῆς ἀρχιερεῦσι καθίσταται. Ἐκοῦν εὐχολόμεθα, πρὸς ἡμῶν εἶναι τὸν ἐν τοῖς πρῶτοις ἀγῶσιν ὑπερκαθήμενον ὑψίστον βραβεῖν· ὅς καλῶς μὲν ἡμῖν ἀεθλεύσασιν οὐ φειδωλὸς ἔσται τῶν ἐπάθλων, ἀτεχνῶς δὲ διεκπεσοῦσιν οὕτε προσηγῆς φανεῖται, καὶ τῶν βραβείων ἀποστερήσει, καὶ ἄλλως οὐκ ἐντίμως ἀπόσεται. Οὐ μάλιστα δὲ μοι τὸ « ἀτεχνῶς » ἐνταῦθα ἐπιλέλεκται. Οὐ γὰρ σωμαστικῆς ἐνταῦθα χρεῖα καὶ στοιβῆς κρεάτων, ἣν οἱ θεωρικῶς ἀθλοῦντες περικίενται, σαρκῶν αὐτοὶ ὄντες ἄνδρες, καὶ πού καὶ βαρύτητι σώματος καταβρίπτουσι

τὸν ἀντίπαλον· ἀλλὰ τέχνης εὐμεθοδοῦ, πνευματικῶς ρυθμιζούσης καὶ ἐναγοῦσης εἰς τὸ εὐθενές, δι' ἧς ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἀπονητὶ τέχνη καὶ σοφία βεβαίως κάτω βάλλουσι τὸν καθ' ἡμῶν φρονούντα μετέωρα, τὸν καὶ πάνυ μὲν βριαρὸν, καὶ ἄλλως δὲ ἀνδρανόστατον· τὸ μὲν, εἰ καταβῆθαι μούνητε χυνοῦμεθα, ὅτε καὶ πίπτομεν, τὸ δὲ, εἴπερ ἐργηγορότερες ἡμᾶς αὐτοῦς ἕκαστος εἰς θάρσος ἐκपुरοῦμεν μάχιμον, ὅτε καὶ ῥίπτομεν τὸν ἐχθρόν. Τέχνην δὲ τοιαύτην ἀθλητικὴν διδάσκειν, οὐδεμίαν χρεῖα ἡμῶν οὐδενί. Πάντες γὰρ καὶ δεδιδάγμεθα ἰκανῶς, καὶ πεπειράμεθα ἐντριβῶς, καὶ οἶδαμεν ἀκριβῶς, καὶ δυνάμεθα ἕκαστος ἀλείπτῃς εἶναι, στρατηγὸς αὐτόνομος, κυβερνήτης αὐτοπρόβλητος, διδάσκαλος αὐτοφυῆς, ὁδηγὸς ἀφ' ἑστίας αὐτομαθῆς ἐρμηνεύς.

ιγ'. Ἐπεὶ δὲ δσιότης παρηκολούθησεν, ἐκάστης μεγάλης νηστείας, καθὰ καὶ παντὸς πολέμου, προηγεῖσθαι σύναξιν καὶ διδασκαλίαν τὴν ἐπ' αὐτῇ (πολέμου γὰρ τι πάντως εἶδος, καὶ αὐτοῦ σκοπιμωτάτου, καὶ τὸ νῦν ἡμῖν προκείμενον σποῦδασμα μετὰ τοῦ ἀρχηγῶ τῶν σκοτεινῶν τάξεων), καὶ ἄθροισμα τοῦτο ἱερὸν συνελέγη, καὶ οὐκ ἔστι μὴ καθοσιώσασθαι τὸ πρέπον, εἰς ὅσον ἰσχὺς μεθοδεύομεν ἡμῖν ἀναγκαίως πρὸ πάντων ἄλλων, ὡς ὁ τῆς διδασκαλικῆς ἕρος κανονίζειν βούλεται, εἰς νοῦν λαβέσθαι τὰ τοῦ σκοποῦ τῆς νηστείας, εἰς ἣν ἤδη προδιβαζόμεθα. Τούτου γὰρ εὐρημένου (πρόσοπτὸς δὲ πάντως ἡ αὐτοῦ θύρα, καὶ χρῆτὶ μακρὰ ἰσχυνηλατεῖν), οὕτως ἡμεῖς πολυλογήσομεν, οὔτε ἡμεῖς πονήσομεθα, ἀλλ' ἐκ προχείρου δράξομεθα τοῦ ποθομένου· ταῦτόν δ' εἰπεῖν, τὸ θεῖον ἐξυψύετε θέλημα, τὸ δὲ σεμνότερον φῆναι, αὐτῷ Θεῷ ἐγγίσατε, καὶ ἄλλος ἄλλου προτρέχοντες ἐν τῷ τῆς παντίμου ἀναστάσεως καιρῷ, ἐντεύξεσθε αὐτῷ, καὶ προσφωνήσατε, καὶ τὸ « Χαίρετε » ἀκούσατε, καὶ ὅσο ἄλλὰ προσφορά τῇ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀναστάσεως καὶ λαλιᾷ τῇ πρὸς τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν, καὶ τῆν αὐτοῦ μαθητεῖαν φιλοῦντας, καὶ ποθητὸν ἡγησαμένους τὸ κολλᾶσθαι αὐτῷ.

ιδ'. Σκοπὸς δὲ νηστείας, εἰς ἣν ἡμεῖς ἄρτι στελλόμεθα, οὐχ οἷον ἐπιτηδεύομεθα οἱ πολλοί, κημοῦντες τὰ χεῖλη, ὡς ἂν μὴ τὸ πλήρες τοῦ ταμείου ταχὺ γένηται ὑπόκεινον, μηδὲ τὰ ἀναγκαῖα μύλαις ὀδόντων ἀλήθεσθαι παραβάλλονται, μήπως αὐτὸς ὁ βίος ἐλαττωτο. Τοῖς γὰρ οὕτω τεχνωμένοις νηστεύειν, ἐμπορία τὸ πρᾶγμα, καὶ τίς κερδαλεότητος εὐρεσις. Καὶ ὕγια μὲν, εἰ οὕτω τύχοι, περπιοῦνται οἱ τοιοῦτοι, καὶ οὐδὲ τοὺς ὀδόντας τρίβουσι· μεστὸς δὲ αὐτοῖς ὡς ἐπὶ πολὺ καὶ ὁ ἔξω κώρυκος, οἷς τὸν οἰκεῖον καὶ σύμφυτον θύλακον λαγαρὸν φυλάττουσιν. Ἀρετὴ δὲ ἐν αὐτοῖς οὐδεμίαν. Οὐκ οὐκ ἡμῖν ἄρτι νηστείας τοιαύτης κήρυγμα, τῆς καὶ πονηρᾶς καὶ ἰσχυνοποιῶ, εἰς οὐδὲν δέον· παραγγέλλομεν δὲ ἄλλως νηστεῖαν τὴν μετὰ καὶ τροφῆς καὶ τρυφῆς καὶ πλησμονῆς, τὸ καινότερον. Προκαλοῦμαι γὰρ ἡμᾶς, δι' ὅλης τῆς νηστείας καὶ ἐσθλεῖν καὶ πίνειν καὶ πλεῖον τῶν προτέρων, εἰ δυνατὸν, καὶ μέχρις αὐτοῦ κόρου σπεύδειν δὲ καὶ θησαυρίζειν, εἴγε δύνασθε, ἵνα οὕτω μηδὲν τι καινοπραγεῖν οἰώμεθα, εἴτε πρὸς τὸ νηστεύειν ἄρτι ἀπονέομεν, ὡς τὸ δοῦλον σῶμα

A ipsi carnosus sunt homines, et, corporis mole non impediti, adversarium humi projiciunt; sed ars proba requiritur quæ ipsorum personis decus ac robur impertit, quorum venia sine labore, vi autem et sapientia divina suffulti eum humi sternunt qui nostram cladem, licet robusti simul et ignavi, meditantur, seu ob negligentiam tumescentes cadimus, seu ubi novo cum vigore nos invicem ad pugnandum exhortamur in adversarii perniciosem. Hanc autem artem nemo nostrum opus habet edoceri. Omnes enim satis ea in re instructi expertique sumus, et quisque nostrum sui ipsius unctor, dux sui juris, gubernator, præceptor, ductor domesticus, interpres idoneus esse potest.

B 13. Sed cum cuique magno jejunio sanctimonia inhæret, et ut in omni bello accidit, concio et doctrina antecedit (belli namque, et quidem ad finem aliquem perducendi speciem præbet certamen quod nos occupat cum duce cohortium tenebricosarum), et hæc sacra phalanx coacta est ad necessariam consecrationem; quare summum ei rei studium impendimus, ut doctrinæ canon præscribit, et de jejunii quod peragimus ultimo fine meditatur. Hac enim reperta et facilis quidem ad eam aditus est), non multis nobis verbis, aut vobis diuturno labore opus erit, sed desiderii statim compotes erimus, aut ut aliis verbis dicam, voluntatem divinam facietis, imo Deo ipsi, ut rem solemniter dicam, appropinquabitis, dum alii alios in venerandæ resurrectionis momento cursu superare contenditis. Obvium autem eum habebitis, interpellabitis et ex ejus ore « Salvete » et cunctas voces audietis quæ resurrectionis prædicationisque respectu iis qui eum diligunt ejusque doctrinam reverentur, et cum ipso unionem desiderabilem credunt proficue sunt.

C 14. Jejunii porro, quod nunc inchoamus, propositum non in eo consistit, ut, ad exemplum multitudinis, labia coerceamus, ex quo fit ut frumenti abundantia cito in nihilum abeat, neque ut cibos dentibus ad vitam sustentandam molamus. Qui enim hac ratione jejunium exercent, rem pro negotio aliquo quæstuoso habent. Tales quidem homines sanitatis curam gerunt, et dentibus parcunt; folliculus autem externe iis plenus est, dum utrem a natura datum inanem gestant. Hi igitur, ut vides, de virtute gloriari non possunt. Quare nobis quoque ejusmodi jejunii ostentatione non opus est, quod non nisi corporis maceriem gignit, aut cum ciborum abundantia et luxurie conjunctum est. Enimvero vos exhortor ut jejunii tempore ab esu atque potu vel ad satietatem usque minime abstinatis. Thesaurizate vero, si potestis; sicut enim nihil novi facere videbimini, et nemo inique læsi corporis vos acusabit. Cum autem hoc ipsum præceptum incommodum aliquod secum ferat (qui enim edit aut bibit sibi ipsi molestus quodammodo

est, equidem omnis molestiæ evitandæ vobis auctor fuerim.

15. Ita vero se res habet. In vitæ solatium ac allevamentum animalia opera gestantia et hominum genus invenerunt, quorum alia servum pecus, alii mercede conducti opera navant, ita ut dominis otio vitam transigere suam liceat. Simile quid ego quoque vos ut faciatis moneo, homines pauperes atque egenos ad ejusmodi servitia conducendo, qui utilem vobis operam præsentent; Dei servos dico, qui vili mercede accepta duris accinguntur laboribus. Hi namque Dei imaginem præ se ferunt eos protegentis, et onera portare didicerunt, et quietem sumunt, dum nos ipsi, oneribus curvati, eos adimus. His nostra impertiamus; his id quo nos superabundamus æquitatis ratione habita largiamur. Etenim id pro certo habeatis, quando hos vestimentis induerimus, id futurum esse ut nec ipsi molestiam frigoris obeamus. Deo enim dante nos calescimus, siquidem malitiosi ad ignem æternum destinati ignem consumens accendit, probis autem calore amanter impertit, sole justitiæ annuente. Dum enim illi cibos a nobis oblatos manducant, nos ipsi satiamur non tantum, quod nobis quoque de solo pane vivere fas sit, sed quia summus alimentorum dator rebus quarum penuria premimur, imperscrutabile offert supplementum, sicut in parcos famem caninam emittit, qua Erysichthon aut Harpocrates aut alius forte aut seleucis, quæ avis est voracissima laboraverit; quibus omnibus is comparandus est qui solus ad satietatem usque gulæ indulget. Quando igitur fratres egeni sitientes bibunt, nos sitim pellimus, idque non solum quoad corpus, ubi Deus copioso nos humore saturat et reficit, ita ut neque nimio solis ardore incommodemur, aut in morbum sudorificum incidamus, aut inani sudore humorem internum ejiciamus, ita ut externo influxu quasi antidoto opus habeamus; imo econtra, ut famosa mulier Samaritana, animam divino latice irroratam experiemur sine quo vel ii sitiunt qui maris vada ramis trajiciunt. Θεὸν ἀλλομένου ὕδατος θεραπεύοιτο, οὐ στερόμενοι λασσαν.

16. Quocirca si pauperes vestimus, et famis ac sitis pellendæ ansam præbemus, nequaquam rebus ad victum necessariis nos ipsi privamus, ut sensibus ac oratione falsa capti autumant; imo bonum omnifarum in nos inde redundat, quin alios privando nos ipsi abundemus; per mutuam enim canalem utrique eorundem commodorum affluentia gaudemus. Sic igitur nos quidem cibum ac potum vestimentaue, id est res parvi faciendas illis præbemus; qui ea quæ nobis debent, cum multiplici nobis usura reddunt, Deo omnipotente arrhas pro ipsi præbente, qui beneficium in pauperem rep misericordiam collatum æquiponderat. Huc vocedit quod quibus beneficium datum fuit, datoris

κακοποιεῖν. Ἐπει δὲ καὶ ἡ τοιαύτη ἐπιταγὴ πόνον ἔχει (μοχθεῖ γὰρ ὁ καὶ ἐσθίων καὶ πίνων πολλὰ καὶ χρηματιζόμενος), μεθοδεύω ὑμῖν ἐνταῦθα καὶ τὸ « ἀκοπίατον. »

15. Τὸ δι' ἔστιν ἔχων οὕτως. Ἐπινοήθηται τοῖς ἐν βίῳ ἀχθοφόρα ζῶα λοιπὰ καὶ πρόσωπα δὲ, τὰ μὲν δουρικὰ, τὰ δὲ μισθοῦ μοχθοῦντα, δι' ὧν οἱ δέσποται βίον τρίβουσιν ἄπονον. Τοιοῦτον δὴ τι ἀγὰρ ὑμῖν ποιεῖν ὑποτίθεται. Τὸ δὲ ἐστὶ μισθώσασθαι ἑαυτοῖς τοὺς πένητας καὶ πτωχοὺς εἰς τὸ τοιοῦτον ἔργον, τοὺς ἀχθοφοροῦντας τὰ ἡμῖν σωτήρια, τοὺς τοῦ Θεοῦ ἐργάτας, τοὺς βραχυτάτου μισθοῦ διαπρατομένους τὰ τοῦ παντὸς ἄξια, τοὺς προσωπῶν Θεοῦ ἐπιφαινομένους ἡμῖν, ὧν τὸ καλὸν οικειοῦται Θεός, τοὺς δεδιδαγμένους ἀφρὶν φόρτους τοιοῦτους, τοὺς ἀναπαύοντας, ἐπερ κοπιῶντες ἡμεῖς καὶ πεφορτισμένοι προσέλθωμεν αὐτοῖς. Τούτοις ἀναθῶμεν τὴν ἡμέτερον, τούτοις ἐπιτρέψωμεν τῶν ἐν ἡμῖν περιτῶν, ὅσα διακρινοῦμεν ὀρθότητος λόγῳ. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, τούτων ἐνδουμένων, ἡμεῖς οὔτε φορτηγοῦμεν ἐκ περιττοῦ, καὶ οὐδὲ βιγοῦμεν. Θάλλει γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς, τοῖς μὲν τοῦ πονηροῦ πῦρ καταναλισκόν ἐξαπτόμενος, οἷς καὶ τὸ αἰώνιον ἐπιδρέμει πῦρ, τοῖς δὲ ἀγαθοῖς θαλπωρὴ αὐτόχρομα ὧν ἐπεὶ καὶ δικαιοσύνης πεφίλοσθήσεται ἡλιος. Ἐκείνων ἐσθίων τῶν τὰ δι' ἡμῶν χορηγοῦμενα, ἡμεῖς κορεννύμεθα, οὐ μόνον, καθότι οὐδὲ ἡμᾶς ἐπὶ ἄρτῳ μόνῳ ζῆν ἐπιζειν πρέπει, ἀλλὰ καὶ ὅτι παραδόξως ὁ μέγιστος σιτοδότης ἀναπληροῖ τὸ ἐνδόν, ὡς οὐκ ἂν ἡμεῖς μάθοιμεν ὡσπερ αὐτὸν ἀποκληροῖ τοῖς ἀμειψιδοῖς τὴν βούπειναν, ἣν Ἐρυσίχθων τις νοσήσῃ, καὶ Ἄρποκράς, ἡ ἄλλος τις ἐφ' ὁμοίοις θρυλλοῦμενος καὶ σελευκίς δὲ τὸ ἐν πτηνοῖς βορώτατον, οἷς παραβλητέος ὁ εἰς κόρον μονοφαγῶν. Ἔτι τῶν πνήτων ἀδελφῶν ἐμποροῦμένων πόσεως, δέψης ἔχομεν ἄκως ἡμεῖς, καὶ τοῦτο οὐ μόνον κατὰ σῶμα οἷα τοῦ Θεοῦ πολυειδῆ βροχὴν ὑπεριστῶντος ἡμῶν, καὶ ἀναψύχοντος, οἷς οὔτε καύσωνι πυρακτούμεθα, νόσου προκαλούμενης βανίδα δροσίζουσαν, οὔτε ἰδρῶντες ἐν κελοῖς, καὶ τὸ ἐν ἡμῖν οὕτως ὕγρον ἐξατμίζοντες, ὡς δέισθαι τῆς ἐξωθεν ἀντεπιβροχῆς, ἐφ' ᾧ πρὸς ἀναπλήρωσιν τέγγεσθαι· ἀλλὰ καὶ ἐτέρως κατὰ τὴν περικλυτὸν Σαμαρεῖτιν, ὡς ἂν ψυχὴ διὰ τοῦ κατὰ διψῶσιν οἱ τὴν ἄλμυρὰν τοῦ βίου τέμνοντες θέ-

16. Καὶ οὕτω μὲν τῶν πνήτων ἀμφιεννομένων, καὶ τὰ ἐς τροφὴν ἑκατέραν προσιεμένων, οἷς ἐκαίως πονοῦμενοι μεταδιδόμενοι, οὐκ ἐλαττοῦμεν ἐς ζωὴν, ὡς τοῖς πολλοῖς φαίνεται, ἀποσκευασμένοι πρὸς οἴσθησιν ἄλογον. Ἀλλὰ τὸ καινότατον τὸ ἐκεῖθεν ἀγαθὸν μεταβρύσκεται εἰς ἡμᾶς, ὡς πρὸς ἀναβροχῶν ἀνακάμπτων, ὡς ἀντιπεριστάσεως λόγῳ ἐκείνους μὲν ἐκκενοῦν, ἡμᾶς δὲ ἐμπιπλῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοις δι' ἡμῶν καὶ ἡμῖν αὐθις δι' ἐκείνων ἐποχτυεῦόμενοι, καὶ ἀντεπιβροχὴν τὸ χρήσιμον. Καὶ οὕτως ἀναποδόσεως λόγῳ ἡμεῖς μὲν καὶ ψωμιζόμενοι, καὶ ποτίζομενοι, καὶ ἀμφιέννομεν ἐκείνους καὶ ὀλίγα καὶ βραχέως λόγου ἄξια καὶ ἐν σωματικῇ βραχυτέτῃ καθορώμενα· ἐκεῖναι δὲ ἡμῖν ἐλλάττονται μὲν, καὶ

ὅσα βλαχον, εἰς πολλαπλάσιον, τόκους προσπιτι-
θέντες διὰ τὸν αὐτοῦ ἐγγυώμενον ἀπειροτάλαντον
οἰκοδεσπότην, ὃς ἐλευομένου πτωχοῦ εἰς οἰκίον δά-
νειον ἐγγράφει τὸν ἔλεον· προσεπιβάλλουσι δὲ τοῖς
πρὸς αἴθησιν καὶ τὰ νοούμενα. Καὶ μὴν πρὸς τυύ-
τοις θησαυροῦς πληθύνεσθαι οἱ αὐτοὶ ποιούσιν ἡμῖν,
ὅτε καὶ μικρὸν ἀργυρίδιον ἢ ἀλλὰ χαλκίον ὄβολοῦ
αὐτοῖς ἐνδαψιλεύομεθα. Χρηματιζόμεθα γὰρ ἐκ τοῦ
παμπλουσίου Θεοῦ, ὅτε καὶ τοιοῦτον τι τοῖς ἀδελφοῖς
πορίζομεν. Πατήρ γάρ ἐστι, καὶ πατέρων πάντων
ὑπατος, καὶ οὐκ ἀνέχεται, δι' αὐτὸν ἀποπλουτεῖν
ἡμᾶς τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ πενία τῇ καθ' ἡμᾶς τὴν
ἐκείνων ἐκθεραπεύεσθαι· ἀλλὰ τι διδόντες, πλείον
ἀντιλαμβάνομεν. Μάλιστα μὲν οὖν ἐπὶ ὀλίγα πιστοὶ φανέντες, ἐπὶ πολλῶν καθιστάμεθα· καὶ ἅμα ἔξαν
τλοῦμεν, ἅμα ἐπιστρέει τὰ κρείττονα, καὶ αὐτὰ εἰς μυριοπλάσιον.

ιζ'. Καὶ ἰδοὺ, μεθώδευσα νηστεῖαν ὑμῖν καὶ ἔν-
δειαν, τρυφῆς αἰτίαν καὶ πλουτισμοῦ, ἵνα μὴ μόνον
σάββατα τρυφερά λέγοιτο, ἀλλὰ καὶ νήστευμα τοῦ-
το τρυφηλὸν, ἰσχυραῖς λιπαίνουσα, κένωσις πλη-
θουσα, ἐνδεια πλουτοποιός.

ιη'. Ἴνα δὲ καὶ ἄλλως ἐπιβαλοῦμεν τοῖς αὐτοῖς, ἢ
τοιχότη νηστεία δοκεῖ μὲν τοῖς ἀπλοϊκῶς θεωροῦσιν
ἐνιαῖον καλὸν εἶναι, καὶ οὕτως εὐπερίληπτον, ἢ εὐ-
περίγραπτον. Τὸ δ' ἄλλως ἔχει πρὸς ἀληθείας ἀκρι-
βειαν. Μιᾶ γὰρ ταύτη θεοφορετύμ βίβη καὶ ἐνὶ τού-
τῳ εὐγενεῖ πρέμνῳ κλάδοι μυριοὶ ἐπανατέλλουσι
σπουδαῖοι, καρποὺς ἀρετῶν ὄλων προϊσχύμενοι, καὶ
τελειοῦντες εἰς ψυχικὴν ἀπόλαυσιν. Αὐτίκα ὁ οὕτω
νηστευτικὸς ἄνθρωπος ἀγάπην πρὸ τῶν ἄλλων ἡσκη-
μένος ἐκφαίνεται, καὶ φιλάδελφος εἶναι διαζωγρα-
φεῖται (μὴ τοιοῦτος γὰρ ὢν, οὐκ ἂν ἐλεήσει)· πρὸ
δὲ γε τούτου θεωρεῖται φιλόθεος. Τὰ γὰρ τοῦ Θεοῦ
τοῖς τοῦ Θεοῦ ἀπονέμει, τὸ δ' ἀκριβὲς εἰπεῖν, αὐτῷ
Θεῷ, τῷ ἀποφνημαμένῳ, « πᾶν, ὅπερ ἂν ἐνὶ τῶν
τοιοῦτων ἐλαχίστων καὶ ἀδελφῶν καὶ δούλων ποιῆ-
ται, αὐτῷ ποιεῖσθαι. » Ἦν δούλους μὲν ἡμετέρους οἱ
ἐφήμεροι δεσπότηται οὐκ ἀξιοῦμεν πεκουλιάζεσθαι,
ἀλλ' ἡμῖν αὐτοῖς τὰ σφίσι ὑπάρχοντα ἐπιγράφειν
ὀρίζομεν, κἂν μυρία ἔχοιεν· ὁ δὲ μέγιστος οἰκοδε-
σπότης Θεὸς οὐκ ἀξιοῖ τοῦτο δικαίως ἀφ' ἑαυτοῦ,
καὶ οὐ δι' ἑαυτὸν, οὐπὲρ ἐστὶν ἡ γῆ καὶ ἅπαν τὸ
κατ' αὐτὴν πλήρωμα, δι' ἡμᾶς δὲ, ἵνα πιστοὶ ὄν-
τες καὶ αὐτῷ ἀνατιθέμενοι ἡμᾶς τε καὶ πάντα τὰ
καθ' ἡμᾶς, ἀγαπώμεθα, ὡς καὶ εὐγνώμονες καὶ πί-
στιν ἔχοντες καὶ δεσπότητος ἀξιοί, καὶ θεοὶ αὐτῷ υἱοὶ
καὶ θεοί;

ιθ'. Ἀγάπη τε οὖν οὕτω τελεία παρσπέφυκε τῇ τοι-
αύτῃ νηστείᾳ, ἣν ἀγάπην πολλακίς ἰδεατρίσμεν,
σεμνύναντες πομπικώτερον καὶ λαμπρότης ἀγγελι-
κῆ, πρὸς δὲ μίμησιν καὶ θεϊκῆ. Ὁ γὰρ ἐν τῷ, ὡς
ἐξέβη, νηστεύειν ἀποφορτιζόμενος τὰ περιττὰ, καὶ
ὢν οὐδὲν οὐδὲ ὄλλως ὄφελος, ὑπερθεῖν γῆς φέρεσθαι
γνωματεύεται, καὶ οὐδὲν προσήκειν αὐτῇ, οἷς οὐδε-
νὶ τῶν γῆτινων ἐνίσχεται, ἀλλὰ πάντα κάτω ἀφίεις
τῶν ἀνωτάτω γίνεται. Ἐὰν δὲ τοῦτο, πάντως καὶ
ἀντὶ σωματικοῦ θεωρητικὸς ἀπεκβαίνει, ὡς ἀντὶ

¹ Matth. x, 42.

mentem, ut fas est, justo pondere metiuntur ;
nummuli argentei aut oboli ærei, quod ipsis dedi-
mus, loco thesauros nostros largiter augmentando.
Deus enim, cujus immensæ sunt divitiæ, id quod
fratribus donavimus, cum usura nobis restituit.
Pater enim est isque omnium patrum summus qui
non vult nos rebus propriis nos spoliante, in illo-
rum eas commodum vertere, ita ut illi per inopiam
nostram ditescant. Quod enim dedimus, cum usura
reddit, et ubi in parvis fideles nos expertus est, su-
per majora nos ponit, et tantum abest ut nostra-
rum rerum jacturam faciamus, ut meliora ea que
innumera redipiscamur.

17. Hinc apparet quod jejunium et abstinentiam
præscribendo, divitiarum acquirendarum vobis viam
monstravi ; et quod non solum de lautis sabbat-
is, sed de splendidis jejuniis et de materie pin-
gui et inanitione superflua ac de inopia quæ divi-
tes facit sermo justus esse poterit.

18. Eandem deinceps quæstionem alio quodam
modo explanaturi dicimus quod si jejunium iis
qui rem simpliciter obtutu complectuntur singulare
quidpiam, indefinitum atque illimitatum esse vide-
tur, quod quidem stricte veritati repugnat. Ex una
enim hac radice a Deo plantata et ex hac stirpitate
nobili sexcenti assurgunt rami, virtutum fructus
omnium exhibentes et in spiritalem fruitionem læte
abeuntes. Confestim igitur homo jejunos, quo di-
ximus modo, charitatis egregia edet specimina et
fratrum se amantem præstabit (quod si non esset,
misericors nunquam foret), sed Dei quoque in-
primis amicus esse apparebit. Quæ enim Dei
sunt, Deo reddit qui dixit : « Quodcumque minimo
ex istis fratribus et servis facitis, mihi ipsi fe-
ceritis ¹. Non enim servos, quorum pro tempore
domini sumus, mercede defraudare in animo ha-
bemus, aut ea quæ ipsorum sunt in commodum
nostrum vertere intendimus, licet maximi sint
momenti. Deus enim omnium quæ existunt mo-
derator talia respuit, cujus est terra ejusque ple-
nitudo. E contra vult ut fideles et submissi nos
in vicem amemus sincero corde ei fide inconcussa,
ita ut Domino digni filii adoptionis, imo dii eva-
damus.

D 19. Tali jejunio charitatis adhæret qualem sæpe
cum pompa, splendore angelico et more Deo digno
in scena produximus. Qui enim, ut dictum est,
per jejunium quod superfluum est, et quibus opus non
habet abrogat. rebus terrestribus superiorem se
annuntiat, et iis quæ infra sunt omissis ad ea quæ
desursum sunt tendit. Quæ si ita se habent, idem
ex homine mundano spiritualis evadet; totum enim
se, vana terrestri vita omissa, contemplationi se de-
det, quo fit veluti, ut nomen ipsum indicat, Deus in

essentia sua ab eo comprehendatur. Et quid sane aliud homo prudens et qui ad meliora sese accingit faciet, nisi ut a vitæ tumultu liberatus et parum curans futilla, bona opera perficiat et rebus honestis quas cognoverit studeat? Idem quoque non statuarum more, junctis manibus manducabit, aut disjunctis, inertiam quæ animalia bruta decet, simulando hominem se nuntietur; imo ratione salva talibus clientibus habita (fratribus autem conservis pauperibus inquam) sacrificia præstabit. Illi enim sponte current et vivent, optima quæque in eum conferent; ipse autem rebus se dignioribus studebit utpote homo spectata virtutis et qui rebus indecoris operam navare de dignatur. Artificum idem honoris cupidorum, imo operariorum vulgarium exemplum sequetur, qui ex artificiis fortunam et nomen adepti, manuum opera se ditant, postea vero altos spiritus sumpserunt et arte cui divitias suas debent in contemptu habita, rerum acquisitarum jactura facta nihilominus solem ipsum aspernantur, atque instrumenta prius salutaria in fumo et clavo, potius vero in caligine suspendunt. Dum autem limum suum non simpliciter, sed aureo colore tingunt et capiti pulchritudinem cælestem induunt, quæ autem supra eam existunt alio quodam modo exornant, antiquum artificem abjurant et regium morem amplectuntur. Dum enim vitam puriorem sequi instituunt, reges esse cœperunt. eis ἐπιχρῶσιν οὐχ ἀπλῶς λάμπουσιν, ἀλλὰ καὶ κάλλος εὐθεισάντες, τὰ δὲ ὑπ' αὐτῶν ἕτερον τρόπον ἐξωραίσαντες, τὸν μὲν πάλαι τεχνίτην ἐξόμνουνται, εἰς δὲ τὰ βασιλεία παραβύσαντες ἑαυτούς· οἱ γὰρ καθαραιότερον ἐλόμενοι ζῆν, οἱ πολλοὶ καὶ βασιλικοὶ ἀποβαίνουσι.

20. Cum igitur qui religiose jejuna aliorum exemplum sequitur et nullam rerum vulgarium curam gerere, unam vero eamque præcipuam amplecti, quam summus Deus amat, apud se statuit, idem quæcumque ad vitæ severitatem spectant abjurabit, iis solis studens, quorum operationis beneficio bonam quam elegit partem non amittet. Fieri enim non potest ut homo, nec ubi summum virtutis fastigium attigerit, his præsertim temporibus, vitæ turbarum saltem aliquatenus participes esse desinat. Prorsus enim, ut facile cerni potest, glæbæ adhaeremus, non reptilium tantummodo ad instar repentes, neque subterranei et cæci uti talpæ tellurem fodientes: sed etiam super terra vivere et rectis pedibus incedere recusantes, ne ipsi quidem arti valericere satagimus, ojus ope res nefarias operamur et rebus mundanis cælestes posthabemus.

21. Quocirca qui, ut supra dictum est, imitatoris partes amplectitur, et facit ut ii qui artium loco regios mores sectantur et pro regibus haberi gestiunt quia auctoritatem regiam artificibus humili conditioni præferunt, ut, quod mirum non est, in Dei manibus, dum vivit, erit, quo in statu et deside-

πράξεως τῆς περὶ βίον εἰς θεωρίαν τὴν ὄντως μετατιθέμενος, δι' ἧς ὡς καὶ τὸ τοῦ ὀνόματος ἔτυμον δηλοῖ, Θεὸς ὁράται καταλαμβανόμενος. Τί γὰρ ἂν καὶ ποιήσῃ ἄλλο ἄνθρωπος ἔμφρων, καθάπαξ ἑαυτὸν παρασκευασάμενος, ἐξω βιωτικῆς εἶναι τύρβης, καὶ μὴ πονεῖσθαι περὶ τὰ βραχέος ἄξια λόγου, ἢ πάντως γενήσεται ἄλλου ἔργου κρείττονος, καὶ περινοήσεται τὸ κάλλιον ἐπιλέξασθαι; Καὶ οὐ συναγαγὼν τὴν χεῖρα καθεδεῖται, ὡς οἶον ἀγαλμα, ἢ ἀνακλινάμενος, ἀργίαν ἀλόγοις πρέπουσαν ἀναλήψεται, καὶ τὸν ἄνθρωπον οὕτω ψεύσεται· ἀλλὰ κατὰ λόγου εἰρμοῦ εἰκότα ἐπιτρόποις τοιοῦτοις (τοὺς ἀδελφοὺς δὲ κἀνταῦθα καὶ συνδούλους πίνητας λέγω) τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀναθείς, οἱ καὶ αὐτοὶ ἔρπονται, καὶ ἐνδύονται, καὶ οὕτω ζήσουσι, καὶ αὐτῷ δὲ τὰ κρείττω πορίσονται, αὐτὸς ἄλλο τι μεταχειριεῖται προσφεύτερον ἑαυτῷ, ὡς ἤδη ἐνδόξω καὶ μεγάλῳ ἀνθρώπῳ καὶ μὴ πρέποντι ταπεινοῖς ἐντριβεσθαι πρόφρασι. Καὶ μιμήσεται φιλοτίμους τεχνίτας, ὧν καὶ βαναύτους ἔστιν οὐς ἴδοι τις ἂν, οἱ ἐκ τῶν κατὰ τέχνην ἔργων ἱκανὰ πορίσασθαι, καὶ ὡς οἶον Ἰλλυμῆντες, οἱ χρηματισάμενοι πλοῦτον πολὺν περιέθεντο, τοῦ λοιποῦ ὑπέρφρονες ἀναβαίνουσι καὶ τῆς θρηψαμένης πλουτοποιῦ τέχνης ὡς τινος ἀχρείου καταχρεμψάμενοι, καὶ, ἐξαθερίσαντες τὸν ἐκείθεν καὶ εἰσέτι πορισμὸν, καὶ, ὃ δὴ λέγεται, τὸν ἥλιον περιφρονήσαντες, ὑπὲρ καπνοῦ μὲν ἢ πασσάλου, τὰ πλείω δὲ καὶ ὑπὸ σκότῳ τὰ πρῶην φίλα τιθέασιν ὄργανα· ἐσκευαστότας δὲ τὸν κατ' αὐτοὺς πηλὸν ἐπιχρῶσον, καὶ τὴν μὲν κεφαλήν ὡς εἰς οὐρανὸν ἐξωραίσαντες, τὸν μὲν πάλαι τεχνίτην ἐξόμνουνται, εἰς δὲ τὰ βασιλεία παραβύσαντες ἑαυτούς· οἱ γὰρ καθαραιότερον ἐλόμενοι ζῆν, οἱ πολλοὶ καὶ

κ'. Καὶ οὕτω πρὸς μίμησιν ὁ ὑψίνους νηστευτῆς ἑαυτὸν ἀποξέσας, καὶ καθάπαξ κυρώσας κατ' ἑαυτῷ, μὴ τυρβάζειν περὶ πολλὰς καὶ χυδαίας πράξεις, ἀλλὰ μιᾶς εἶναι τῆς κορυφαίας, καὶ ἦν ὁ παμβασιλεύς φιλεῖ Θεός, ἅπαν μὲν ἄλλο σεμνὸν βιώσιμον ἀπομόσεται κατὰ γὰρ τὸ ἐγχεῖν, ἐπιλέγδην κρίνας ἐκείνων εἶναι καὶ μόνον, ὧν ἐνεργουμένων οὐδὲ τῆς ἀγαθῆς μερίδος ἀφαίρειν πιστεύεται· ὅτι μὴδὲ ἔστιν ἄνθρωπος, οὐδ' εἴπερ εἰς ἄκρον ἀρετῆς ὑπερλάσει, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς ἄρτι, μὴ καὶ βίου τυρβαστικῷ μετέχειν ἐφοποσοῦν. Πάνυ γὰρ, ὡς βλέπομεν, τῇ γῆ προστετήκαμεν, οὐχ ἔρποντες μόνον διὰ τῶν αὐτῆς, ἀλλὰ τὰ πολλὰ καὶ ἱλυσπώμενοι· μήποτε δὲ καὶ ὑπόγαιοι, ἀκολούθως δὲ καὶ τυφλοὶ, κατὰ τοὺς ἀσπλάκας, τὰ κατὰ γῆς ὄχλουόντες καὶ ὑπορῶσσοι, καὶ μὴ ὅτι γὰρ ὑπέργαιοι μὴ σπαύδοντες εἶναι ἀλλὰ καὶ τὸ εἰς ὄρθον βαδίζειν ἀπαναινώμενοι, καὶ τῆς συνήθους τέχνης οὐκ ἐθέλοντες ἀφίστασθαι, καθ' ἣν τεχνώμεθα τὰ μὴ πρέποντα, τιμωμένοι πρὸ τῶν ἀνωτάτων τὰ γῆνα.

κα'. Τέως δ' οὖν ὁ, ὡς προεκτέθειται, μιμῆσθαι προθέμενος τοὺς ἀπὸ τεχνῶν εἰς τὰ βασιλεία παρακύπτοντας, καὶ προσελομένους, βασιλεῖα κύριον ἐπιγράφεσθαι, καὶ τὸ τοιοῦτον ὕψος προθεμένου τῆς τεχνικῆς ὑποπτώσεως, ἔσται καὶ αὐτὸς, εἰ καὶ τοῦ βίου (πῶς γὰρ οὐκ) ὁ ἔτι ἐν βίῳ ἀλλὰ τὸ πλείον

τοῦ παμβασιλέως Θεοῦ· καὶ ποθήσας ἐκείνον, τὸ μὲν κατ' ἀρετὴν μετάρσιον, καὶ τὸ οὕτως ἐγγυτάτω πρὸς ἐκεῖνον διὰ θεωρίας εἶναι αἰεὶ, ἀφησεί τοῖς ἀληθῶς Ναζιραίοις, ὃν ἐτάξαντο ἐπὶ ἀγγέλων τὸ οὕτω πέτεσθαι ὑψηλὰ, ὑφ' ὧν ἀγγέλων καὶ ἐκείνοι αἴρονται ὑψοῦ εἰς Θεόν. Καὶ οἱ λοιποὶ δὲ τῆς γῆς μὲν ἄνθρωποι, Θεοῦ δὲ μὴ ἐκλανθανόμενοι, ὁμοίως μεταρσιούονται, εἰς ὅσον ἔξεστιν· αὐτοὺς δὲ ἄλλως ἐνευθηνῆσει τῷ τοιοῦτῳ καλῶ, γῆν μὲν τρίβων, καὶ γῆς ἔργα ποιῶν, οὐκ ἐφέριμτα μέντοι, καὶ οἷα μεταποιεῖν αὐτὸν — δεινὸν μὲν, εἰ καὶ εἰς αὐτόχρομα γῆν, μάλιστα δὲ καὶ εἰς ὁμοιότητα δαίμονος. Ἄνύσει δὲ τὸ μὴ ἐφάρμπτον, καθαιρῶν τὴν ἐν αὐτῷ γῆν ἀπάσης φαιλόστητος, καὶ τοιαύτην ἀποκαθιστῶν, ὡς ἀξίαν εἶναι Θεῷ κητεύεσθαι, τὸ δὲ μέγιστον εἰπεῖν. ἀξιοῦσθαι εἰς χεῖρας Θεοῦ κεῖσθαι, καὶ εἰς ἀνθρωπὸν πλάττεσθαι· εἰπεῖν δὲ ἄλλως εἰς τὸ σαφέστερον, εἴπερ ἑαυτὸν ἕκαστος ἀποκαθαίρομεν τῶν ὅσα οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι συντελοῦσιν εἰς φύσιν, οὔτε μὴν συνιτῶσι τὴν πλάσιν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην σύνθεσιν, ἢ ἀπαρτίζουσιν, ἢ περισώζουσιν.

κβ'. Οἶόν τι λέγω· Δέδοται σοι. ὦ οὗτος. ὀφθαλμὸν συζυγία. Βλέπε οὖν ἀκωλύτως· ἀλλὰ μὴ παράβλεπε, τὰ πολλὰ δὲ καὶ κάμμου. Ἡ γὰρ οὐ παραγγίλλειν δοκεῖ τοῦτο καὶ ἡ φύσις αὐτῆ, ἐπιτάξασα τοῖς βλεφάροις καταβαίνειν τε καὶ ἀναβαίνειν συχνα, οὐ μόνον, ἵνα οὕτως ἡ λεπτοτάτη ἐπιπολὴ τῆς τε κόρης καὶ τῆς περίεξ χώρας τεγγομένη, μένη ἀξήραντος, καὶ μὴ βλάπτοιο ἡ ὄψις στεγανουμένη κραιούτερον· ἀλλὰ καὶ εἰς μυστήριον συμβολικὸν τοῦ χῶσθαι τὸν ὀφθαλμὸν μὴ αἰεὶ λασιμαῖσθαι ἀνεργότα, καθὰ λέοντος καὶ λαγωῦ περιφέρεται, καὶ εἴ τινοσ ἄλλου τοιοῦτου τὸ ἀτενὲς κατηγορεῖται τῆς ὄψεως· ἀλλὰ ποτε καὶ ἐκοντῆ τρόπῳ κατασφαλίζεσθαι πύλης δίκην, μὴ τις κλέπτῃ λογισμὸς παρεισδὺς ληστρικώτερον, οὐχ ὑποκλέψῃ ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ ἀφαρπάσῃ τὸν θεόθεν τῆς ψυχῆς θησαυρόν· ὅς καὶ διὰ θύρας ταύτης εἰσοδιάζεται πληθυνόμενος, ὅτε σωφρόνως οἱ τοῦ κατὰ σῶμα οἴκου δεσπόται διάγομεν· οὐ δὲ θεὸς οἰκοδόμος περιλοσόφηται; Καὶ ἔστιν ὄρῃ μὲν ἡμᾶς, ὡς δὲ θεὸς ἐπιθυμεῖ, ὀπνηνικα λεῖτα βλέπομεν, ταῦτόν δ' εἰπεῖν, πρὸς εὐθύτητα, ἦν οὐκ ἔχουσιν οἱ, καθὰ τις ἂν δριμέως εἴποι, στραβῶνας. Εὐθύτητα δὲ φαμεν τὴν ἐπὶ παντὸς τοῦ κατὰ πνεῦμα νοουμένου σωματικῷ μορίου ἀβρέμβαστον πρόοδον καὶ ἰσχυτεῶς τοξεύουσαν κατὰ σκοποῦ, ὅποισιν οὐ μόνον ὀφθαλμὸς ἔχειν ἀπαινεῖται, οὐδὲ ποῦς, ὅς δὲ καρδία, ἦν τοῖς ἔχουσιν ἀγαθύνει ὁ Κύριος, κατὰ τὸν ἱερώς ψάλλοντα, ἀλλὰ πρὸ πίντων καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὁ τοῖς τοιοῦτοις ἐπιστατῶν νοῦς καὶ προβαλλομενος τὸν εὐθύφρονα, ὅς οὔτε παραβλίπει στραβίζων, οὐ μὴν οὐδ' ἄλλον τινὰ τρόπον, καθ' ὃν λέγοιτο ἂν παραβλώψ.

κγ'. Χρῆ γὰρ τινα ἴλων ἐνορῃ μετὰ διακρίσεως Δ θείας, καὶ ἅμα τὸ πολυσχιδὲς παραβλέπειν ἀπειναί τοῦ οὕτω βλέποντος. Εἰ δὲ καὶ τινι πρόκεινται δρατὰ, οἷς προβεβλημένοις οὐ θέμις ἐμβλέπειν τὸν σῶφρονα, ὁ δὲ τηνικαῦτα κατακλύπτων ἀποστρέψει τὴν ὄρασιν, μὴ καὶ δραξάμενον τὸ ὀπτικὸν ἅμα καθελκυσῆ τὸν ἔλον ἀνθρωπὸν, ὅσα καὶ τι σχοινίον βίαιον, ἐκ τοῦ κατὰ Θεὸν ὕψους, καὶ ὑποβιάσῃ πρὸς ἀπωλείας τάρταρον· τότε δὲ κατέμισεν ὁ τοιοῦτος,

A rio virtutis sublimē exercitium et altum fastigium desperans vere Nazarenis concedet. Eum enim angeli in sublimē volandi facultatem edocuerunt viamque ad Deum ipsum volatu perveniendi ei monstrarunt. Sed cæteri quoque mortales qui Dei memores et cultores exstiterē, pari modo sursum tolerantur, in quantum fieri poterit. Alioquin idem felici suo statu fruetur, terram quidem calcando et terrestria opera peragendo, nullius tamen peccati reus, aut restorationi obnoxius secundum res humanas, nedum ad similitudinem Dei provectus. Bona autem opera perficiet, mundum sibi ingentum ab omni perversitate purgans et talem constituens ut dignus fieret qui in Dei horto plantaretur et in Dei manibus repositus vere homo fieret. Quod nobis contigit si, quotquot sumus, rebus nefandis valedicimus; quæ quia naturæ consentaneæ sunt, hominibus rite excolendis, perficiendis ac servandis inserviunt.

22. Exempli gratia, datum tibi, sodes, est oculorum par. His utere sine obstaculo, nec tamen obliqua tuere, sæpe autem claude eos. Natura enim psa hoc facere palpebris præscribit ut sursum ac deorsum moveantur, non tantum ut pupillæ superficies eublilissima humefacta siccetur, et ut ne vultus nimis astrictus lædatur. Sed et ob mysterium symbolicum oculus non debet aperto orbe hiare, ne leo aut lepus aliave animalia faciunt, sed sicut porta concludi, ne cogitatio male fida latronum more intrans divinum animæ thesaurum suffuretur; qui quidem abundantar ingreditur, quando domum, corpus nostrum dico, prudenter incolimus, cujus ædificator Deus a philosophis celebratur. Sumus autem tales, quales nos vult Deus, quando rectum oculis obtutum demandamus, id quod facere luscis haud est licitum. Istam autem oculi rectitudinem intelligimus continuum processum corporis a spiritu directi; semper enim scopum visit, quod facere non potest oculus, non pes qui omne tulit punctum ubi rectitudini divinæ insistit, neque cor, quod Deus, secundum Psalmistam, dirigit; maxime autem mens, omnium horum moderatrix, et quæ eum qui sapit gubernat, siquidem minime lusca aut torva est.

23. Oportet enim discrimen agere benevolum in his rebus, easque oculo irretorto contemplari. Quod si homo cordatus in res turpes inciderit, oculos verecunde avertet, ne cum oculis totum hominem perdat funditus, rumpens vincula, quibus Deo adheret, ita ut in tartarum præceps cadat. Tum enim e cæcitate ad visum redit, et Scripturæ sacræ non incurrit vituperium cæcos olim cum lidibrio reprehendentis. Æquo etenim oculo res contem-

pletur, et ei placet qui in abscondito videt et pro-
palam reddit : altero autem claro oculo modo vi-
det, modo non videt.

καὶ φιλουμένην ὑπὸ τοῦ ἐν κρυπτῷ βλέποντος καὶ ἀποδιδόντος ἐν φανερωῷ· τῷ δὲ λοιπῷ καὶ προφανῶς ὀφθαλμῷ πῆ μὲν βλέπει, πῆ δὲ οὐδαμῶς.

24. Est autem quod dico naturæ mysterium, non ab omnibus observatum, sed ab iis duntaxat qui profunda scrutari didicerunt. Est autem res hujusmodi. Ubi flumen visibile in planum descendit ac longe lateque patere cœpit, multis, imo plurimis in cursu suo occurrit. Non tamen illa uno obtutu videt, et eorum cognitionem sibi vindicat; sed ubi uni certaque rei continenter insistit, quo tendit, id attinget; tunc observator strenuus oculorum ac frandis differentiam videbit. Ubi enim spiritus visibilis conus telum suum figet et rem visibilem attinget, item iudicii ope certam illam ac stabilem sistet. Ea autem qui circumcirca sunt minus accurate tanget, quare ea rite definire et dijudicare non poterit, nisi cono duce in alio quocumque corpore idem perficiat. Et hoc quidem in omnibus similibus verum esse patet. Atqui sic etiam jejunator qui quæ videt discernit, uti res conspecta non tantum ejus admirationem, sed voluptatem quoque movet, caveat ne illi nimio plus insistat, et quod videt nimis urgeat, ut eo magis animo inculcet; contracto autem sensu visionis major sibi spatium creabit et, oculis clausis, affectum minus afficiet lædendo. Istiusmodi autem homo, ut jam vidimus, plus minusve videbit; videbit enim ut Deus præscribit, aut non videbit, sicut adversarius. εἰπεῖν παροξύνας τὸ ὀπτικόν, μηδὲ ἀκριθωσάσθω, ὡς ἐμβαθύνθῃ αὐτὸ προκύψαν εἰς ψυχὴν· συστελλας δὲ τὴν περιεργον ὄψιν, διαχεάτω αὐτὴν ἄλλως, καὶ πλατυνάτω, καὶ οὕτω κλείσει τὴν ἐμπροσθὴν ὄρασιν, καὶ οὐ πορνεύσει κατ' αὐτῆς τὸ παθητικόν. Καὶ ἔσται ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος, ὡς προτεθεώρηται, καὶ βλέπων καὶ μὴ βλέπων· βλέπων, ὡς ἐθέλει, καὶ ὡς ἐταξεν ὁ Θεός· μὴ βλέπων, ὡς πραγματεύεται ὁ ἀντικείμενος.

25. Jam vero alium aliquem procedendi modum investigemus. Proponatur jejunatori opus aliquid arduum quod ad intellectum aut meram vitam pertineat, quod quidem puris oculis lustret, ut natura vult, et a cæteris spectaculis se avertat; ex hoc enim oculus ad id quod dicit convertitur. Hac igitur ratione visus rite componitur et nunquam peccat; et hæc est vera ratio res naturales contuendi. Hinc quoque, ut a cæteris abstrahamus animum, olfactum pariter dirigemus odores jucundos suavolentibus verbi cælestis apostolis attribuendo, et quorum odorum præparatio longum exigit studium, quod quidem alio tempore fecimus. Sed auditui quoque rectitudinem dabit, ut vult Deus qui aurem plasmavit, almus conditor, qui omnia quæ aurium castitati nociva sunt, expellere vult, et qui omne vaniloquium detestatur quo protolastus homo Paradisum, id est patriam, exsul relinquere coactus est. Idem etiam gustum ordinabit, ne eo, quo fas non est, tendat, et sic contaminatus Dei justitiam annuntiare jam non dignus sit, utpote humidis corporibus et vitiiis animæ in perniciem delapsus. Sic is quoque qui in exsilio degit condemnationem spernit, quam diabolus, hinc nomen nactus

καὶ βλέπων βλέπει, καὶ οὐ μὴ ἴδῃ ἄλλον τρόπον ἤπερ ἡ ἀγιωτάτη Γραφή ἔσκωψε τοὺς πάλαι τυφλοὺς διορατικούς. Βλέπει γὰρ ὀφθαλμῷ τῷ καιριωτάτῳ ἀποδιδόντος ἐν φανερωῷ· τῷ δὲ λοιπῷ καὶ προφανῶς

κδ'. Ἔστι δὲ, ὁ λέγω, μυστήριον φύσεως, οὐ πολλοῖς παρατηρημένον, ἀλλ' ἢ ὅσοι ἐμβαθύνουσιν. Ἔχει δὲ πως οὕτω τὸ πρῶγμα. Τὸ ὀπτικόν χῆμα διαπεπταμένον εἰς πλάτος, καὶ διαθέον καὶ εὐρύ καὶ μήκιστον, ἐφικνεῖται μὲν πολλῶν, καὶ ποτε οὐ πολλῶν ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ πάντων πολλῶν. Οὐ μὴν καὶ πάντα ἐκεῖνα ὁμοίως ὄρα, καὶ τὴν ἐκείνων γνῶσιν καὶ εἶδῃσιν ἐπίσης ἀπομάττεται· ἀλλ' ὅτε στηριξεί κατὰ τινος ἐνὸς μόνου, καὶ ἀτενῶς ἐπιστήσει, ἀκοντίσας τὸ ὀπτικόν, ὡς ἐκεῖνο καὶ μόνον ἐξακριθωσάσθαι· τότε δὴ γινώσται ὁ συνετὸς θεατῆς διαφορὰν βλέμματος καὶ κλέμματος. Ὅποι γὰρ ὁ κῶνος τοῦ ὀρατικοῦ πνεύματος τὸ κατ' αὐτὸν ὀξύ βαλὼν ἀπερείσει, καὶ ἄψεται τοῦ ὑποκειμένου πρὸς ὄρασιν, ἐκείνο ἀκριβοῖ καὶ διευκρινεῖ καὶ εὐστόχως διαπορθμεύει τῇ κατὰ νοῦν ὄρασει τῇ κριτικῇ. Τῶν δὲ περιεργῶν οὐχ οὕτω πρὸς ἀκριθείαν ἄπτεται, ὡς καὶ ἐκεῖνα λεπτοτομῆσαι καὶ παραπέμψαι εἰς κρίσιν τὴν ἔσω, εἰ μὴ ἀποσταίῃ ἐκείνου παρενεχθεὶς ὁ κῶνος, καὶ εἰς ἕτερον σῶμα ῥυσάμενος δράσει τὰ ὅμοια. Καὶ τοῦτο ἐπὶ πάντων τῶν τοιούτων πανάληθες. Οὕτω δὲ οὖν καὶ ὁ διακριτικῶς βλέπων νηστεύτης, ὅτε τὴν θεατὸν ἐφελκύσεται αὐτὸν οὐ πρὸς θαῦμα καὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς εὐπαθειαν, μὴ στηριζέτω εἰς ἐκεῖνο περιεργότερον, ἀποστενωσας, καὶ ὡς οἶον ὡς ἐταξεν ὁ Θεός· μὴ βλέπων, ὡς πραγματεύεται

κα'. Καὶ μὴν ἐνταῦθα καὶ ἄλλη μεθόδευσις εἰρητέα· Προτεθεισῶ τῷ νηστεύοντι ἔργον σπουδαῖον, εἴτε καταμόνας ἐλλόγιμον, εἴτε καὶ ἄλλως θεωσίμον, καὶ ἀφοράτω εἰς ἐκείνομετὰ βλέμματος βεσηφίλου, ὡς ἡ φύσις ὤρισε, παντὸς δὲ λοιποῦ θεάματος ἀριστάσθω· καὶ οὕτω ῥυθμίζοιτ' ἂν ὁ ὀφθαλμὸς εἰς τὰ δέοντα. Τοιοῦτον ἢ κατὰ τὴν ὄρασιν ἀγαθὴ μεθόδεια· οὕτω συντελεῖται τὸ κατ' αὐτὴν ἀναμάρτητον· τοῦτο τὴν θεωρητικὴν ἀρετὴν τῷ καθ' ἡμᾶς βίῃ παρεισηγάγεν. Ἐντεῦθεν δὲ, ἵνα μὴ καὶ τοῖς λοιποῖς ὡσαύτως ἐπεξέλθωμεν, καὶ τὴν δσφρησιν διορθώσεται τις, εἰσκήρινων εὐωδίας ἀρεσκούσας τοῖς πᾶσι ἐπουρανίου λόγου, μυρεψοῖς ἀποστόλοις, ὡς ἐπὶ διασκευάζειν λόγου μακροῦ χρεία (καὶ ἄλλως ἢ ἐκ αὐτοῦ ἕτερος ἡμᾶς καιρὸς ἀπεσχόλησε)· καὶ τὴν εὐὴν δὲ καταρτίσει, ὡς φιλεῖ Θεός, ὁ φυτεύσας τὴν εὐὴν· ὁ ἀγαθὸς φυτουργός, ὅς καὶ τὰ λοιπὰ μὲν βλαπτικὰ τῆς ἀκοῆς ἐξωθεῖν ἀκούσματα βούλεται, καὶ τὴν ψιθυρον δὲ ὡς μάλιστα φαυλολογίαν ἐκκρούεται, δι' ἧς ὁ προπάτωρ τῆς κατὰ τὸν παράδεισον πατρῴδος ἐξωριστος. Κατακεράσει δὲ πάντως ὁ αὐτὸς καὶ τὴν γαστρὴν εἰς ἀπρόσιτον, ἵνα μὴ καταβρῦθῇ, πρὸς ἄπυρ οὐδὲν ἔστι, καὶ οὕτω χρανθεῖσα γένηται ἀναξία τοῦ ἐκδηγηεῖσθαι Θεοῦ δικαιοῦματα, μιανθεῖσα οὐχ οὕτω

τοῖς σωματικωτέροις καὶ ἐγγύμοις, ὅσον τοῖς ἀσωμάτοις φαιλότῃσιν· ὅποια καὶ ἡ τῆς διαβολῆς, ἣν ὁ ἐνδιαθέτως φεύγων ἠγίασται, καταπτύων αὐτῆς, εἴ γε οὕτω ταύτην φκειώσατο φιλήσας ὁ ἀντικείμενος. ὡς καὶ ἀπ' αὐτῆς παρωνυμείσθαι εἰς διάβολον. Ἄγιασσοσι δὲ αὐτὴν καὶ μέλη θεῖα, ἐκεῖθεν ἐξηχούμενα, καὶ τοὺς ἀκρωμένους θέλγοντα, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ τὴν αὐτοῦ ἐκείνου ψυχὴν τοῦ ψάλλοντος, καὶ τῷ μεγάλῳ Δαυὶδ τὴν καλὴν αἰοιδίην συναναβαλλομένου. Καὶ διδασκαλία δὲ ἀγαθὴ ἐκεῖθεν ἐκκύπτουσα, εἰς ἀγιασμόν ὁμοῖον ἀποτελεῦται.

κς'. Ἔστι δὲ καλὸν στόματος ἔργον καὶ ἡ ἐκεῖθεν εὐλογία καὶ τὸ ἀβλάσφημον. Εἰς τὸ καθόλου γὰρ ἀναδραμεῖν, ὄργανον παντὸς ἀγαθοῦ ἀγαθός, ὡσπερ ὁ εὐρετής, οὕτω καὶ ὁ σκοπός, εἰ καὶ φαύλη μοχθηρία ψυχῶν ἀχρειοὶ ἐκεῖνα παραχρωμένῃ, ὡς μὴ ἐχρῆν. Οὐκοῦν καὶ τὸ τοῦ βλέπειν ὄργανον, καὶ τὸ κατ' ὄσφρησιν, καὶ ὁ δὲ ὑπουργεῖ τοῖς ἀκούσμασι, καὶ τὸ εἰς γεῦσιν, ὃ καὶ εἰς λαλιὰν ἀποτέτακται — σοφός τε καὶ ἀγαθός ὁ ποιήσας, καὶ αὐτὰ λίαν καλῶς ἐπ' ἀγαθῷ πεποιοῦνται. Καὶ τοῖνον, ὃς μὲν αὐτὰ περιποιεῖται σκοπῷ κρείττονι, πρὸς ὃν ἡ φύσις αὐτὰ κελευσθεῖσα κατήρτισεν, οὕτε τὴν φύσιν ἐλέγχει, καὶ τὸν δημιουργήσαντα δὲ τεχνίτην τιμᾷ, καὶ αὐτὸς ἀγαθὸς ἐργάτης κρίνεται· ὁ δὲ μὴ οὕτω διατεθειμένος τῷ τὴν παράχρησιν τεκμηναμένῳ δαίμονι Κύριε.

κζ'. Καὶ τοῦτο μὲν οὕτως ἡμῖν ἐν εὐχῇ ὃν εἶη ἐπιτελῶν ἢ τῶν δικαίων εὐγῶν θεός. Τῶν δὲ γε τεσσάρων αἰσθητηρίων, τοῦ ὄραν, τοῦ ὄσφραίνεσθαι, καὶ μὴν ἀκοῆς καὶ γεύσεως, ὁμοίᾳ ἐφόδῳ τετελεσμένων εἰς ἀρετὴν, καθὰ προέκκεται, ὑπὸ θεοῦ, ἐφέψεται καὶ ἡ τῆς ἀφῆς διόρθωσις, τοῦ ἐν ἡμῖν δυσέργου πράγματος, τοῦ δυσκαταπαλαίστου, τοῦ καθ' ὄλον σῶμα πεπλατυσμένου, τοῦ πολυσπερέος· ὃ πολλοῖς μὲν δόξοι ἂν δυοῖν δακτύλοις ἄκρως περιγεγράφθαι, τῷ τε μέσῳ καὶ τῷ λιχανῷ διὰ τὸ αὐτοῖς ἀκριβῶς γωμονικὸν τῶν κατὰ σφυγμοῦς, ἀληθῶς δὲ κατὰ τοὺς ἐπιβεβληκότας σοφώτατα, ὅλη συνδιήκει τῇ πλάσει, ὡς οἷον ἐγκατεσπαρμένον αὐτῇ. Διόπερ οὐδ' αὐτῶν τῶν ὑπερκειμένων αἰσθησεων οὐδεμία ταύτην διεκπέφευγεν, εἰ καὶ τρόπος ἐν αὐτοῖς ἑτεροῖος τῆς καθ' ἐκάστην ἐπαφῆς θεωρηται, ἀπαφῆς μὲν, ὅμως δὲ πίπτων ὑπὸ συγγένειαν ἀπεικῆν. Καὶ ἔστι καὶ ἡ ἀφῆ κακὸν ἕλλο ἐργῶδες, εἴ μὴ τις καὶ τὴν αὐτῆς χρῆσιν φύσει διακρίνει πρὸς νόμον θεοῦ. Συλλήψεται δὲ ἡμῖν εἰς ὁρθότητα τοιαύτης διακρίσεως ἡ θεωρία, ἣν προαναεξάμεθα. Ἢ γὰρ κατὰ φύσιν ἐν ἡμῖν ἀκρόπολις ἐχυρῶς ἐσφαλισμένη, καθὰ δεδιδάκται, περιποιήσεται καὶ τὰ ὑπ' αὐτὴν, καὶ εἰς ὄλην πόλιν τοῦ θεοῦ τῶν δυνάμεων κατ' αὐτῆς τὸν πολέμιον δαίμονα, εἰπεῖν δὲ τάληθες, καὶ πνργηρώσασθαι.

κη'. Ἄλλὰ με ὁ λόγος οὗτος (ἀναμεινάτω δὲ βραχὺ Δ τὴν ὥρας τὰ ἐφεξῆς) εἰς μνήμην ἡγάγε τῆς ἄρτι ἐν ἡμῖν ναταστάσεως καὶ διαθέσεως. Εἴης, θεὸς ὕψιστε παμβασιλεῦ, κατασφαλιζόμενος, ὡς αὐτὸς οἶδας, τὴν οἰκουμένην ἡμῶν ἀκρόπολιν, τὸν αὐτοκράτορα, καὶ κρατῶν, εἰς τὸ μὴδὲ ἡμῖν πελάσαι πόλιορκίαν καὶ κατακαυχήσασθαι· μὴ καὶ τέλειον ἐκτριβείημεν οἱ ἐλευνότατοι.

κθ'. Καὶ τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσοῦτον παρεμβεβλήσθω

A in eum contulit. Sanctificabunt vero eam quoque divina carmina, quæ solemniter cantata auditorum animos demulcent et ipsum cantorem delectant, et qui cantum ad magnum Davidem refert. Sed bona quoque doctrina, quæ inde emergit, in similem sanctificationem desinit.

26. Pulchrum porro oris opus est laudatio et oratio benevola. Instrumenti enim egregii et inventor et scopus bonus est, licet animi error per abusum operatur. Sic quoque videndi, odorandi atque audiendi gustandique organa quæ vocibus patefiunt, a benigno creatore præclara arte instructa sunt. Quare qui iis utitur ad bonum finem secundum naturæ præscriptum, non reprehendit naturam, sed artificem et auctorem honorat, et ipse bonus operarius esse creditur. Qui contra facit, dæmonis qui ista in malum convertit, se assimilat, et minime est bonus Christianus, o benigne Domine!

27. Ulinam vero Deus, qui animum ad justas preces attendit, nobis ista precantibus sit propitius! Ad quatuor autem sensus, videndi, odorandi, audiendi atque gustandi qui, volente Deo omnes ad virtutem tendunt, tangendi quoque quintus accedet, ad opus difficile et per totum corpus diffusum peragendum; quod quidem aliquibus per duos digitos, medium et indicem, circumscribi posse credunt propter pulsationes gnomonicas, verius autem, propter constructionem primordiale sapienter coaptatam. Ideo nulla sensationum, de quibus agimus, illam effugere poterit, etsi modus alienus circa mutuam contractionem in his observetur, fallax quidem, sed qui in affinitatem contractibilem cadit. Sed et tactus in malum aliquod vertitur, nisi ejus usum ad divinam legem accommodamus. Ut autem in eo judicio ne fallamur regula quam statuimus, utilis erit. Arx enim a natura intra nos fortificata, ut dictum est, munere suo fungetur et res nostras in urbe Dei virtutum ponet, et dæmonem adversarium impediet quo minus eam oppugnet aut appropinquans turribus coerceat.

κωρῶσει τὰ καθ' ἡμᾶς· καὶ οὐκ ἀφήσει παρῆρησάσεσθαι οὐδὲ ἐξωθέν ποθεν πολιορκῆσαι, ὅτι μὴδὲ πελάσαι αὐτῇ

28. Sed sermo præsens (aliquid enim spatii aliis quoque quæstionibus reservandum est) ad constitutionis nostræ internæ mentionem faciendam ducit. Tu autem, Deus altissime, rex omnium, pro sapientia tua summam haucece acropolim et imperatorem salva, et contra inimicorum aggressionem et jactantiam nos defende, ne in extremam perniciem labamur.

29. Ejusmodi porro in verbis meis doctrina elu-

ceat, sicut spiritualis ardor opportune lucescit. Quod autem de civitate nostra spirituali mentionem feci, quam natura ordinavit, Deus consolidavit eum in finem, ut omnia optime administrarentur ac gubernentur, id dictum velim quod omnia prospere succedent et optime constituta erunt. Quando enim oculus recto intuitu præest ut decet, tangendi quoque sensus rite obtemperabit; si gustandi deinde instrumentum bene judicat et nos docet quomodo unguenta administranda sunt, gustus ipse munere suo rite fungetur. Sensus auditivus ubi, ut decet, nos ducit in rebus sui generis. Id efficit ut tactus minus erret, contra quod iudex præsertim in munere obeundo se ipsum custodiet. Gustui porro in iis quæ ad eum spectant certæ regulæ præscriptæ sunt, quas audacter prætergredi fas non est; et ecce hic quoque ima summis miscentur, et opus Dei maxime egregium, homo integer, jejunator prudens cum divino psalterio concinit et auribus mentique dum ab artifice pulsatur satisfacit.

30. Hæc cum eo, quo diximus modo instituta sint, numerum ac rhythmum in rebus quæ ad doctrinam spectant ponere debemus: sic enim sacra conio non habebit de quo gravetur. Diligenter autem ab initio usque ad finem observanda sunt quæ divinus canon iis qui jejunium exercent præscribit. Quæ quidem observantia ad virtutem ante omnia spectat, nedum rebus futilibus studeat. Omnis autem virtus circa medium vertitur, quam vir sapiens, cujus studia circa mores versantur, probe novit et magni facit. Et huic quidem nos maximo opere studere debemus, si virtutis opera exercere nobis cordi est. Hæc enim pulchritudo varias assumet formas, ubi Deus hominibus se mediator præbuerit. Divinitatis igitur, fratres, et medietatis rationem habeamus, cujus venia et visibilia et invisibilia cernimus. Dein ubi examine facto in medietate ideam rationabilem videamus considerantes quod ii qui medium quod plus quam humanum est, transgredi audent, jam, mutata indole, non homines, sed angeli ac cælicolæ evaserunt. Plures deinceps fuere qui hominem eo quo par non erat, perduxerunt, ita ut terra esse noluerint, imo in tartarum se præcipitaverint. Sic igitur re perpensa medietatem in hisce rebus amplectamur; et quod aliis ad volandum præditi non sumus quibus in sublimem aerem tolli valeamus, terrestres animantes esse satagamus, sicut ipsa natura præcipit.

31. Bos naturam suam non negat equinam simulando, nec destinationi suæ contraria facit. Ovis eandem semper mansuetudinem monstrat; capra ut consuevit pascitur, et sic cætera animalia indolem peculiarem servant. Quare nos ipsi quo-

μοι ἐς τὴν διδασκαλίαν, ὡς ἡ κατὰ ψυχὴν θερμότης ἐξέξεσεν οὐκ ἔξω καιροῦ. Ὁ δὲ ἔλεγεν, « τῆς ἐν ἡμῖν ἀκροπόλεως, » ἦν φύσιν μὲν ἐπιταταγμένη; ψυχοδομήσατο, ὁ θεὸς δὲ συμπήξας ἰσπερέωσεν, ἐχούσης εὐ τῶν ἄνω ἐφ'σταμένων, στρατηγίας τινὸς καὶ ταξιαρχίας δίκην, καὶ τὰ λοιπὰ εὐ καθεστῆξονται. Ὁφθαλμοῦ γὰρ ὀρθὰ βλέποντος καὶ ἐπιτάσσοντος, ὧν ἀπτεσθαι δέον ἐστὶ, ὑπακούσεται πάντως καὶ ἡ ἀφή. Ὁσφρήσεως γνωματεούσης ὀρθῶς, ὅπως χρῆ διοικονομεῖσθαι τὴν ἐπαφήν τοῦ μωροῦσθαι, οὐκ ἔσθ' ὅπως ἀμαρτηθήσεται ἡ ἀνάλογος ἀφή. Ἐκρινεν ἡ ἀκουστικὴ πρὸς ὀρθότητα, τίνων δυνάτως ἀπτεόν, καὶ πῶς ἂν ἡ ἀφή τυραννήσῃ κατὰ τῆς κρίσεως, ἧς οὐδεὶς ἐφέτης ὑπερκάθηται. Μεταδίδεται ἡ γεῦσις ἀπτεσθαι τῶν κατ' ἐντολήν· (καὶ πόλα θρασύτης αὐτῇ ἐγγενήσεται, κατεπιχειρήσῃ, καὶ τὴν ὀρθὴν διαστρέψαι παιδεύσιν;) καὶ ἰδοῦ, κἀνταῦθα τὰ κάτω τῆς ἄνω συνῆπται, καὶ τὸ τοῦ θεοῦ ἐμμυλὲς ὄργανον, ὁ καλὸς ἄνθρωπος, ὁ σοφὸς νηστευτῆς εἰς συμφωνίαν ψαλτηρίῳ θείῳ πρόκειτοσαν ἤρμισται, χορδεῖν ὅποια συγκροτούμενον τῶ πενταδικῶ τῶν τε προφαινομένων αἰσθήσεων, καὶ δοῦναι κατὰ νοῦν.

λ'. Τούτων δὴ οὕτω δεικνυασμένων ἡμῖν ἀκολούθως οἷς προανεφωνήσαμεν, ῥυθμιστέον καὶ ἄλλως τὸ διδασκαλικόν, ὡς οὐκ ἂν οἶμαι βαρυνεῖται τὸ καθ' ἡμᾶς ἱερὸν ὁμακσίον. Σπουδαία πραγματεία πρόκειται ἡμῖν ἀπὸ τῆς ἄρτι καὶ ἕως τέρματος, εἰς ὅπερ ὁ θεὸς κανὼν τὰς νηστῖμους ὤρισε. « Σπουδαίαν » δὲ φάμεν τὴν κατ' ἀρετὴν, οὐ μὴν τὴν ἄλλως κενόσπουδον. Ἀρετὴ δὲ πᾶσα καὶ περὶ μεσότητα ἡσχόληται, ἦν ὁ ἡθικὸς ἀκριβοῦν οἶδε σφοδρῶς· καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο μεσότης καὶ ἐστὶ καὶ νομίζεσθαι. Ταύτης οὖν καὶ ἡμῖν στοχαστέον ὡς μέγιστα, εἴγε βουλοίμεθα τὰ πρὸς ἀρετὴν διακρίττεσθαι, καὶ ἐσθαι μὲν ἡμῖν καὶ ἄλλως τὸ καλὸν τοῦτο πολύτροπον, τοῦ θεοῦ καὶ ἀνθρώποις μεσιτεύσαντος μέσου γινομένου κἀνταῦθα τὰ εἰς ἡμᾶς. Εὐπορηθήσεται δὲ καὶ, ὡς ὁ λόγος εὐθὺς ὑποτυπώσεται. Στοχασώμεθα τῆς θεότητος, μεσότητος, ὡ ἀδελφοί, καθ' ἦν ἐν ἡμῖν τὸ τε ὄρατόν τεθεωρήσεται καὶ τὸ ἀόρατον καὶ σκεψάμενοι ἐπινοησώμεθα μεσότητος ἰδέαν ἠλλογον, καὶ ἱστορήσωμεν, ὡς οἱ μὲν τῶν καθ' ἡμᾶς ὑπερναβήσῃ τὸ κατ' ἀνθρώπον μέσον φιλονεικήσαντες, ἐβιάσαντο, μὴ ἀπλῶς ἀνθρώποι μεῖναι, ἀλλ' ἀντικρυς νωοθῆναι, καὶ εἰς ὕψος ἀναθλιβῆναι ἀγγελικόν, καὶ γενέσθαι οὐράνιοι. Πλείους δὲ γε ἄλλοι κατήγαγον τὸν ἀνθρώπον, εἰς ὅπερ οὐκ ἐχρῆν, καὶ οὐκ ἠγάπησαν κἄν γοῦν εἶναι γῆ, ἀλλ' ὑπεβίβασαν ἑαυτοὺς ὡς εἰς τάρταρον. Καὶ οὕτω θεωρήσαντες ἡμεῖς γενώμεθα τοῦ ἐν τούτοις μέσου· καὶ οἱ πτερὰ ἔχομεν φύειν, δι' ὧν ἄνω κωφίξεσθαι ἐνησώμεθα, σπεύδομεν ἄλλὰ γοῦν εἶναι γῆ καὶ ζωικὰ φρονεῖν, ὡς ἡ τῆς φύσεως ὀρθότης κησίζειν προτίθεται.

λα'. Βοῦς οὐ φεύδεται, ὅπερ ἐστίν, οὐδὲ τοῖς τοῦ ἵππου ἤθεσιν ἐπιβάλλει· ἵππος, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς κεραινομεῖ τὰ ἐφ' οἷς παρήκται. Ἡρόβατον μένει εὐθὺς διὰ βίου. Τὸν αἴγα βόσκει τὸ κατ' αὐτὸν ἔθος. Τῶν ἄλλων ἕκαστον οὐκ ἔσθ' ὅπως τὸ φυσικὸν θέμα

παρτίθησι. Μένοιμεν οὖν καὶ ἡμεῖς ἄνθρωποι, αἰ-
σχυνόμενοι, ἐν ἐπ' ἄλλοις οὐ παρηγούμενοι ἀπλῶς,
ἀλλὰ χειρὶ Θεοῦ πεπλασμένοι, τὸν τεχνίτην αἰσχύ-
νωμεν. Ἐτάχθημεν κατ' εἰκόνα Θεοῦ· μηδὲ παρα-
χαράττοιμεν τὸ θεῖον εἰκόνησιν. Τεθέντες ἐν παρα-
δείσῳ, εἶτα ἐκπεπτωκότες, βιαζόμεθα τὴν ἐπάνοδον,
καὶ μὴ φιλοτιμώμεθα τὸν ἐπιπλεῖον ἀφορισμὸν.
Ἐντρεπόμεθα, εἰ τὰλλα μὲν ζῶα οὐ θέλουσιν ἄν-
θρωπιζέσθαι, ἡμεῖς δὲ ἀλογιζόμεθα, καὶ τὸ τῆς παρ-
αγωγῆς ἀχρειοῦμεν τίμιον. Ἐχομεν πριμωσίαν
Θεοῦ· οἶδαμεν τὸν ἐξ ἐκείνου ἀποστάνα, τὸν ἀντ-
άρτην, τὸν ἀλιτήριον. Μὴ οὖν ἀνταίρωμεν καὶ αὐ-
τοὶ, ἀλλὰ τοῦ βασιλέως γινοίμεθα. Μὴ στρατολογοί-
μεθα τῷ κληρονόμῳ τοῦ ταρτάρου, ἀλλ' ἐπακολου-
θοῦμεν τῷ εἰς οὐρανὸν ἡμᾶς ἀνάγοντι. Ἐνθυμητέον
τὸ χωρίον τῆς νοουμένης τρυφῆς, ἐνοητέον τὸ τῶν
κολάσεων τοῦτο τοῖς ἐν ἀμαρτίαις δαιμονῶσιν ἀφώ-
ρισται, ἐκεῖνο τοῖς ἀρεταῖς ἐντυφῶσιν ἀπόκειται.
Πότερον κάλλιον, ἐξ οὐρανοῦ πεσεῖν, ἢ ἀναβῆναι
πρὸς οὐρανόν; Τοῦτο τοῦ ἰωσφόρου, ἐκεῖνο ἡμῶν,
εἴπερ ἐθέλομεν. Εὐκολώτερον, Θεοῦ γενέσθαι, ἢ περ
μακρὰν ἀποπλανηθῆναι τῆς ἐκείνου χρηστότητος.
Μακρύνεται μὲν γὰρ τις Θεοῦ ὅψε ποτε διὰ τὸ ἐκεῖ-
νου φιλόανθρωπον, ἐγγίξει δὲ διὰ τὸ τῆς ἀγαθότητος
αὐτοῦ ἐφορκόν. Τῷ δαίμονι δὲ ἅμα διανοήματι προσ-
ελήθη τις, ἐγκαταλιπόντος ἐκεῖνον τοῦ Θεοῦ, ὅτε
μήτε πόμπυσμα καθιστᾷ τὸν στῆνον τῆς σαρκὸς,
μήτε κημὸς ἄγγει καὶ χαλινὰς τὸν αὐτοῦ ἀποσκιρ-
τῶντα.

λβ'. Ἐπι ἀναπετανύσει Θεὸς ἀγκάλας, καὶ εἰσδέ-
χεται ὅσα καὶ ἐν λιμένι· ἀνοίγει ὡς εἰς φέλιμα
ὁ δαίμων, καὶ καταβροχθίζει, οὐχ ὅσα καὶ δράκων
ἢ λέων, οὐδὲ μὴν καθὰ τις χάρυβδις, ἀλλ' ὡς αὐτὸς
τάρταρος. Λαλεῖ ὁ Θεὸς καὶ ποιεῖ· ὑπισχνεῖται ὁ
ἀντικείμενος καὶ ἀπρακτεῖ. Ἀληθεύει ὁ ἀτάλαθος·
φαντάζει ὁ αὐτόκακος. Ἐκνικησάτω ἐν ἡμῖν τὸ
θειότερον ἢ ψυχῇ, καὶ μὴ τὸ χεῖρον ἢ γῆ. Ἀφῶμεν
τὸ σῶμα, γενώμεθα τῆς ψυχῆς. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο,
ἀκολουθητέον γαῖν τὴν σάρκα τῆ ζωογόνῃ ψυχῇ,
καὶ μὴ ἔμπαλιν. Τί τὸν πηλὸν περιέπομεν, ἀφιέν-
τες τὴν κατὰ πνεῦμα ζῆσιν, ἢ συνέχεται; Τί τὸν
χοῦν στήρην, ὅς ἀνέμου βραχεῖα εἰπῆ σκεδάζε-
ται; Τί ποτε ἀμλοῦμεν ἄνθρωποι Θεοῦ εἶναι καὶ
ἄνδρες ἐπιθυμιῶν, ὅποια τὸν μέγαν Δανιὴλ ἐξεπύ-
ρουν; γινόμεθα δὲ πλούτου ἄνδρες, οἷς τὰ χεῖρω ἐμ-
πορευόμεθα, καὶ ἄνδρες αἱμάτων, οἷς ἀλλήλους
λησταίωμεν, καὶ γῆς ἔνδοξοι, προσθήκης κακῶν
ἄξιοι;

λγ'. Ὁμοί, ὅτι τὸν τοῦ Θεοῦ οἶκον ἡμᾶς εἰς ληστῶν
ὑπανοίγομεν σπήλαιον, ἐνθα δέον ὄν, Θεὸν ἐνοικεῖν
καὶ ἐμπεριπτεῖν, ἀλλ' αὐτὸς εἰς μωμητοῦς βολεῶ-
νας μεταποιεῖται, ὧν ὄζει φαυλότης τῆ κατὰ Θεὸν
ἀντίθετος εὐωδία. Οἱ μοι, ἦτι γὰρ τιμιώτατον ἐν ἡμῖν
γλωσσόκομον, τὸ καλὸν στόμα, οὐ χρυσέαις παρα-
βύεται, ἀφ' ὧν χρύσεια παραδίδονται στόματα, ἀλλὰ
κιβδηλοῖς γλώσσαις καὶ ὑποχάλκοις, δι' ὧν ἐξηχοῦ-
μεν ὡς κύμβαλα, δυσφημοῦντες, συκοφαντοῦντες,
εἰ μηδὲν ἄλλο, ἀργοῦς λόγοις ἐναδολεσχοῦντες, τὰλλα
ποιοῦντες, ὧν ἕνεκεν καλὸν ἦν, εἰ μηδὲ γλώσσας

A que homines nos præbeamus et erubescamus
inhumana favere et artificem Deum cujus ad ima-
ginem facti sumus, ne offendamus. Ad Dei imagi-
nem enim plasmati, hanc imaginem haud fœde
deturpemus. In paradiso positi a principio, inde
ejecti sumus; sed nihilo secius ut eo reverta-
mur omnem operam demus, ægre hanc separati-
onem ferentes. Ut cætera quidem hominum line-
amenta induere recusant; nos humanam naturam,
qua induti sumus, in honoris loco ponamus. Ha-
bemus Deum omnium moderatorem: eum qui de-
fecit, diabolium dico, novimus. Ne igitur nos
quoque obsistamus, sed in Dei partibus stemus,
Ne a tartari hærede stemus, sed eum sequamur
qui in cælum nos conducit. Locum felicitatis in-
tellectualis, locum punitionis ob oculos ponamus;
B ille quidem probis hominibus propositus est; hic
peccatores manet. Quid satius est, e cælo delabi,
aut in cælum ascendere? Facilius est a Deo stare
quam ab ejus sanctitate deficere. Deus enim per
charitatem suam homini prosperitatem tribuit
et sui similem eum facit, dum dæmoni quispiam
adhæret, quia Deus ipsum reliquit, quando neque
sibilibatio carnis libidinem sistit, neque frenum re-
calcitrantem perdomat.

32. Huc accedit quod Deus brachia tendendo nos
sicut intra portum recipit. Dæmon os quasi ad
basiandum aperit et devorat, non ut draco aut leo,
C aut charybdis, sed sicut tartarus. Deus loquitur et
operatur; adversarius promittit et promissis non
stat. Qui natura bonus est, veritatem colit; qui
improbus, hariolatur. Vincat in nobis animus
qui divinæ est originis, nec vero terra, quæ ad
ima tendit. Omisso corpore animi partes am-
plectamur. Sin minus, caro animæ vivificæ submit-
tetur, nec vice versa. Quid limum sequimur, ca-
lorem spiritualem quo continetur negligentibus?
Quid colluivium ambimus, quæ levi vento dirigitur?
Cur non homines Dei et desideriorum esse nitimur,
ut magnus Daniel? Cur divitiarum secta-
tores sumus quæ nos deteriorant, quæ nos
sanguinem sitiennes reddunt et latrones et om-
nibus malis dignos?

33. Væ nobis, quia Dei domum latronum spe-
luncam facimus, ubi Deus habitare et inambulare
deberet, pro quo in turpe stercus mutatur malo
odore plenum. Væ nobis, quia pulcherrimum in
nobis instrumentum, lingua, non aureis sed adul-
terinis et æreis vocibus inservit, quo fit ut sicut
tintinnabulum maledicamus, denuntiemus aut sal-
tem futilia proferamus, uno verbo ea facimus
propter quæ melius lingua omnino careremus. Cur
linguas inanes reddimus et ea colimus quæ domui
nostræ splendorem tribuere queant? Sed talibus

ne insistamus. Odoratus non admodum facilis est tractatu, (quis enim nostrum adeo humidus et liquidus est, ut unguentis delibutus iisdem ad perniciem suam abutatur?) sed alia etiam dementia ac naturæ falsificatio intercedit quæ non circa odoratum, sed circa pervestigationem et vestigiorum scrutationem vertitur, cujus auxilio hominem ut brutum animal dilaniamus. Oculis etiam adeo abutimur ut lycæis aciem oculorum et ejus qui, ut est in proverbio, omnia videt et cujus corpus plane oculatum ab antiquis depingitur, habere præsumamus. Sed equidem non pulchritudinis custodiam aut visionis curam indigito aliam, nisi quæ alienis negotiis operam dat ideoque culpa non vacat. Vociferatur aliquis ob vineam, alius de domo erepta clamat, alius quod agellus ejus nimis limitetur, et sic multa alia oculis objiciuntur. Sic circa desideria nostra oculi nostri erunt perspicacissimi; ubi autem ratio sana ad aspicendum invitat, voluntas quod visibile est refert ad odium aut ad metum pœnæ, aut expensæ modicæ; sed cæcitatem innatam (si hoc nomine uti libet) superando virtutem non parvam recognoscimus, etiamsi oculis obliquis intuemur. Quando explorandi causa locum aut salutarem, si pro amicis, aut perniciosum, si pro inimicis, occupavimus, in salutari quidem, quod bonum est, videmus; in pernicioso autem non, ut Deus vult, speculamur. Sic etiam si non imitationis gratia nos ad angelos referimus, patris luminum ut cum Evangelio loquamur, faciem perpetuo videntes, tenebris digni filii sumus, ubi ne Deus in nos oculos vertit quia verbum ejus non veremur, Dixit enim se tales homines intuiturum esse sicut mites et tranquillos et qui illud observant: « Qui stat videat ne cadat. »

των βλέποντες, εὐαγγελικῶς εἰπεῖν, πρόσωπον, ἀλλὰ τῶν τοῦ σκότους ὀφθάλμων γινόμεθα· ὅτε οὐδὲ ὁ θεὸς ἐφ' ἡμᾶς βλέπει, ὡς μὴ τρέμοντες τὸν αὐτοῦ λόγον. Ἐφη γὰρ, ἐπὶ τοιούτους ἀνθρώπους ἐθέλειν βλέπειν, καθὰ καὶ ἐπὶ τοὺς πρῶτους, καὶ ἡσυχίους, καὶ τοὺς φυλάσσειν εἰδότας τὸ « Ὁ δοκῶν ἐστάναι, βλέπω, μὴ πέσῃ. »

34. Et sic hæc se habent. Si autem ad auditum quæstionem vertis, ne auditum quidem sicut par est, recolimus, sed aures laudibus, plausibus, cantibus, nugis, imo blasphemis obtendimus, atque adulatoribus ut eas pravis sermonibus transfodiant, si velint. Verbum Domini fastidimus, unde famas nos premit cum eaque sitis verba divina audiendi: Verbum Domini autem non dico id solum, quod in Evangelio et in cæteris apostolorum scriptis legitur, ubi Paulus apostolus Domini loquitur et qui simul cum eo locuti sunt, cum gravitate, sed id etiam quod in cæteris nuntiis ac magistris divinis invenitur. Omnes enim os Dei sunt, ut etiam prophetarum chorus. Idcirco etiam verbum ex talium virorum ore, verbum Domini est, nec solum, sed quivis sermo Dominicis sermonibus similis, quibuscunque labiis profertur. Itaque indocilis ille verbo Domini aures obturavit et sententia evangelica in eum quoque san-

Α εἶχομεν. Τί δ' ἀλλὰ γλώσσας μὲν ἀχρειοῦμεν, ὅσα τοιοῦτοί ἐσμεν, σεμνονόμεθα δὲ τοῖς λοιποῖς, δι' ὧν τοῦ καθ' ἡμᾶς οἴκου τηλαυγὲς ἂν τὸ πρόσωπον φαίνοιο; Οὐκ οὐκ ἔστιν, εἰς τὸ πᾶν εἰπεῖν, ὡς καὶ ἀπισχυρίσασθαι. Ὁσφρησις μὲν γὰρ ἡμῶν ἄλλως μὲν ἴσως οὐ πάντη δυσανάγωγος· (τίς γὰρ ἡμῶν οὕτω περιττός καὶ πλαδῶν καὶ εὐρώων τὰ ἐς βίον, ὡς μύροις ἐγκολυμβῶν, καὶ τὴν ἐκαίθην παράχρησιν ἐξευρίσκω εἰς ἀπώλειαν;) ἄλλη δὲ τις ὑπεσι-παράνοια καὶ παραποίησις φύσεως, οὐ πρὸς ὄσφραν ἡσυχολημένη, ἀλλὰ πρὸς τὸ βρηγλατεῖν καὶ ἤγη ἰσχυρῶν, δι' ὧν ἐξευρόντες ἀνθρώπων ὅσα καὶ θῆρα διασπαράζομεν. Ὁφθαλμοῖς δὲ εἰς τόσον παραχρῶμεθα, ὥστε, πρὸς ἃ μὲν μὴ δέον ἐστὶ, Λυγκέως ἀναστέλλειν δέξτερον, ἢ καὶ τοῦ παροικιαζομένου πανόπου;

Β Καὶ οὐ λέγω κάλλους ἰσοπτεῖαν καὶ περιερίαν ὄψεως ἕτεροίαν, ἀλλὰ τὴν ἐποφθαλμιζούσαν πράγμασιν ἀλλοτρίοις, καὶ οὕτως ἀδικούσαν εἰς στέρησιν. Κέκραγέ τις ἐπὶ ἀμπελῶνι, βοᾷ ἕτερος ἐπὶ οἴκῳ ἀφαιρέσει, ἄλλος, ὅτι ὄρουλφεται τὸ κατ' αὐτὸν γήδιον· πολλά δὲ καὶ ἕτερα τοιαῦτα ὀφθαλμῶν ἀδικήματα. Καὶ οὕτω μὲν δέξωπέστατοι ποιοῦμεθα ἐπὶ τοῖς ἐφετοῖς ἡμῶν· ἐνθα δὲ ὁ μὲν ὀρθὸς λόγος προκαλεῖται βλέπειν, ἢ δὲ προαίρεσις ἀναστέλλει τὸ ὀπτικὸν ἢ κατὰ ἔχθραν ἢ φόβῳ ζημίας ἢ ἀλλὰ δαπάνης μετρίας — ἀλλ' ἐκεῖ καὶ τὴν ἐκ γενετῆς τύφλωσιν, εἴπερ οἶόν τέ ἐστιν εἰπεῖν, ὑπερπαίνομεν, ἀρετὴν οὐ μικρὰν κρινάντες, εἰ καὶ παραβλῶπες προσενεχθῶμεν. Καὶ ὅτε δὲ σκοπιᾶν θύομεθα, τὴν εἴτε σωτήριον, ὅτε ὑπὲρ φίλων γίνεται, εἴτε ὀλεθρῶν, ὅτε τὸ ἀνάπαλιν, τοῦ μὲν πρώτου ἔργου γινόμενοι, ἐς ἀγαθὸν βλέπομεν· ζηλοῦντες δὲ τὸ δεύτερον, ἀλλὰ τότε οὐχ, ὡς ὁ θεὸς ἐθέλει, βλέπομεν. Οὕτω δὲ καὶ, ὅτε μὴ ἐς ἀγγέλους μιμητικῶς ἡμᾶς αὐτοὺς ἀνάγομεν, διηνεκῶς τὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φώ-

С ἄλλον, ὅτε τὸ ἀνάπαλιν, τοῦ μὲν πρώτου ἔργου γινόμενοι, ἐς ἀγαθὸν βλέπομεν· ζηλοῦντες δὲ τὸ δεύτερον, ἀλλὰ τότε οὐχ, ὡς ὁ θεὸς ἐθέλει, βλέπομεν. Οὕτω δὲ καὶ, ὅτε μὴ ἐς ἀγγέλους μιμητικῶς ἡμᾶς αὐτοὺς ἀνάγομεν, διηνεκῶς τὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φώ-

λδ'. Καὶ οὕτω μὲν ταῦτα. Εἰ δὲ χρὴ πλαγιάσει εἰς τὴν ἀκοήν, οὐδὲ αὐτὴν συντηροῦμεν, ὡς ἐκρεπεν· ἀλλ' ἐπαίνοισ μὲν καὶ κροτάλοισ καὶ μουσαῖς ὑδικαῖς καὶ εὐτραπελαῖς, ἤδη δὲ πού καὶ βλασφημοῖς λόγοις ἠδέως ἐκδιδάσκειν τὰς ἀκοὰς, καὶ κόλαξί δὲ παρατιθέμεν αὐτὰς, ὡς καὶ κατατροπῶν, εἰ βούλοιντο, καὶ ἀνευρύνειν εἰς τὸ φαύλως ἀκούεσθαι. Λόγον δὲ Κυρίου ἀκούειν ὁνοῦμεν, ὅθεν καὶ ὁ λιμὴ ἡμῶν ἐπεισφρεῖ, συντρέχων τῷ λιμῷ τῆς τῶν ἁγίων λόγων ἀκοῆς. « Λόγον » δὲ εἶπον ἡ Κυρίου, οὐ μόνον τὸν ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις, τοῖς ἐπισημοῖς τοῖς ἀποστολικοῖς, εἴγε καὶ Παῦλος ἀπόστολος Κυρίου σεμνολογεῖται, ὡς καὶ αὐτὸς ἀποφαίνεται, ἐπιλούθως δὲ καὶ οἱ κατ' αὐτόν· ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν τοῖς λοιποῖς θεοῖς κήρυξι καὶ διδασκαλίαις. Στόμα γὰρ ἐπὶ τοῖς πάντεσ Κυρίου, καθὰ καὶ τὸ προφητικὸν ἄφημα. Καὶ τοῖνον καὶ ὁ ἐκ τοιούτων στομάτων λόγος Κυρίου λόγος, καὶ οὐ μόνος αὐτός, ἀλλὰ καὶ εἴπερ ἐξ οἰκονομῆτινος γλώσσης ἀπηχεῖται λαλιᾶ σύμφωνος τοῖς

οὕτω κυριακαῖς. Οὐκοῦν καὶ ὁ ταύτης πύρῃκος λόγῳ Κυρίου ἔβυσε τὴν ἀκοήν, καὶ ἡ εὐαγγελικὴ ψῆφος καὶ κατ' αὐτοῦ κυροῦται, καὶ εἰς Ἰσον ἔρχεται κατακρίσως καὶ αὐτός, ὁποίας καὶ ὁ τῶν ἀγιωτάτων εὐαγγελίων ἀνεπίστροφος.

λβ'. Καὶ μὴ μοι ὀντικαθιστάσθω τις ἀγερωχῶν, καὶ βρενθόμενος, καὶ ἀπαξιῶν, ἐξ εὐτελῶν προσώπων ἀκούειν λόγον δέοντα. Λόγος γὰρ ἅπας θεῖος προερχόμενος ἀνθρωπίνου στόματος ἤγγασε τὸ στόμα ἐκεῖνο, ὅθεν καὶ ὡς ἐκ θειοτέρου ἐμπνοίας προΐων ἄγιός ἐστι, καὶ τὸν ἀέρα, δι' οὗ ὀχεῖται, τίμιον ἀποτελεῖ, οὕτω δὲ καὶ τὴν ἀκοήν, δι' ἧς ἐς ψυχὴν πορεύεται. Εἰ τοίνυν καὶ ἡ ψυχὴ ἀναπετάσασα ἐαυτὴν τὸν τοιοῦτον θεῖον λόγον εἰσικίσεται, καὶ ὅλη γένηται αὐτοῦ, ἤγγασται· μὴ οὕτω δὲ διατεθειμένη σκοπεῖται καὶ εὐλαβεῖσθω, μὴ ἐναγῶς διατίθεται. Καλὸν κρατὴρ χρύσεος ἐκκλησιαστικὸς, ἐν ᾧ τὸ πάντιμον κίρνεται. Εἰ δὲ καὶ ἐν ὑελίνῳ μυστηριασθεῖη τὰ σωτήρια, ἢ τῷ ἀπὸ ξύλου, εἴτε ὀστράκου, ἄρα γε ἀποπέμφεται τις Χριστιανὸς τὰ θεϊότατα; Μηδεὶς, ὦ Κύριε, τοιοῦτος ἀναφανείη. Οὕτω γοῦν καὶ στόμα σχεδίασθὲν, ὡς εἰς ἱερὸν βιβλίον, καὶ λόγους θεῖους πρόαγον, πείθειν ἂν ἔχοι τοὺς ἐλέφρονας, ὁποῖον ἂν καὶ εἴη ἐκεῖνο τὸ στόμα. Ἡ ὄνος μὲν Βαλαάμ γλωττηματισθεῖσα κατ' ἀνθρώπον, ἐπιστροφὴν ἔσχε τὴν ἐξ ἀκροάσεως; ἀνθρώπος δὲ λαλήσας, ὡς ἔχρη, εἰς ὄνου μοίραν ἀποτετάξεται; Ὅφρι παρακούεσθω λαλῶν, ὅσα τοῖς Ἐδέμ ἀποικίζειν ἔχουσιν, ἀνθρώπος δὲ, ὅστις ἂν καὶ εἴη, ἀκούεσθω λαλῶν τὰ οἰκίζοντα εἰς παράδεισον.

λγ'. Διαιρῶ τὸν ἀνθρώπον Ἰδοῦ εἰς πολλοὺς, καὶ λαλεῖται ἕκαστος τὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ βουλόμενος παρακούετω, ἴνα καὶ αὐτοῦ παρακούῃ ὁ Θεός. Καὶ τοὺς μὲν ἱεροὺς ἅπαντας ἰδιᾶ τίθεμαι κατ' ἐξάρετον· γίνομαι δὲ τῆς λοιπῆς ἐπελεύσεως, τῶν ταπεινοτέρων ἀρξάμενος. Θάλλεται δοῦλος, ἢ κατωτέρω τύχη, καὶ ἡ θλίψις οὐκ εὐφορος, καὶ ἀναφανεῖ τὰ πρὸς ἔλεον, παραμιγνύς καὶ Θεοῦ ὄνομα· τίς δὲ οὖν ἐπάρατος οὕτως, ὡς μὴ πρὸς ἐκεῖνῳ τὴν ἀκοήν ἔχριν, καὶ ἔλαϊν; Πιέζεται τις χειρομάχα ψυχῇ, ὅτι κολοῦσται μισθοῦ ὁ ἀνθρώπος, καὶ προβάλλεται οἰκτρὸν τὸν ἰκέσιον, ζητῶν ἀκοῦσαι ὡς « Ἰδοῦ, ἑταῖρε, ἔχεις τὸ σὸν· ἄθλιος οὖν ὁ βύσας τὴν ἀκοήν θείῳ βήματι. Θεοῦ γὰρ λόγος, καὶ τὸ μὴ ἀδικεῖσθαι τὸν ἀπέχοντα τὸ ἑαυτοῦ. Τύπτεται παῖς, εἴτ' οὖν σωφρονίζεται, καὶ πληγαὶ οὐ κατ' ἀνθρώπον, καὶ τὸ στόμα ἐκεῖνου γέμει Θεοῦ μνήμης, καὶ παρακλήτευσί πρὸς ἀνεσιν· μωρὸς οὖν διδάσκαλος, ὅς παιδεύσειν εἰσάγων οὐδὲ πολλοῦ ἔως ἀξίαν, ἀπάγειν ἐθέλει ὀμιματώτην ψυχὴν. Στέρεται τῶν οἰκείων ὀρφανός τις, καὶ τὸν τῆς ὀρφανίας προστάτην ἐκφωνεῖ πρὸς ἰκετηρίαν θεόκλυτον· φαῦλος οὖν υἱὸς ὁ ἀδελφοῦ τοιοῦτου ὑπερορῶν, ὅς, εἰ καὶ πατὴρ τοῦ κατὰ γῆν στερηθεῖς ἀπεφυκτώθη, ἀλλὰ τοῦ τῶν φώτων καὶ τῶν ὀρφανῶν Πατρός οὐκ ἐκπέπτωκεν, Ἰλικία γεροντικὴ, καὶ οὐδὲ γένους εὐ ἔχουσα, ἥδη δὲ καὶ τῷ πλεονί πρὸς τῷ Ἄδῃ οὕσα, καὶ τι πάσχουσα, ὧν οὐκ ἐστὶν ἀνέχεσθαι, λαλεῖ, καὶ τὸν παλαιὸν τῶν ἡμερῶν ἐπὶ στόματος φέρει, καὶ δι' ἐκεῖνου μέσου

A citur et eidem iudicio subicitur cui is qui sacra Evangelia dedignatur.

35. Ne autem superbus aliquis et gloriosus dedignanter mihi respondeat, qui non nisi cum viliibus conversari dignus est. Omne enim dictum divinum quod ex ore humano prodiit, id os sanctificavit; quare etiam, ut ex spiritu diviniore prodiens, sanctum est, et aerem quem transit venerandum reddit; eodem modo et aures per quas vitam adipiscitur. Si igitur anima in alium sublata talem sermonem divinum inhabitat, sui plena facta sanctificata est; quod si non isto modo conformata est, habet sane quod metuat ne inter res execrabiles ponatur. Res pulchra calix aureus, in quo sacerdos pretiosum sanguinem miscet. Si autem mysterium salutare in vase vitreo, aut ligneo, aut argillaceo perageretur, num est Christianus sacrificium illud repudiens? Ne unus, Domine, hæc faciat. Sic etiam os contumelians librosque sermones divinos, non facile nobilitatem suam probabit. Num Balaami asina voce humana prædita ex auditu loquelam mutuata est? Homo autem qui debito sermone usus est, animalisne bruti munere fungetur? Serpens loquens audientibus non est ab exsulibus Edem; homo autem, quisquis sit, audiatur, quando de novis Paradisi incolis loquitur.

C 36. Hominem in plures divido, quorum quisque res divinas loquatur; qui audire non vult, ne audito, ut Deus quoque eum non exaudiat. Viros sacros omnes in loco peculiari statuo, ad viliores transiturus. Servus aliquis tribulatur et inter tormenta hominum Deique ipsius misericordiam invocat. Quis adeo durus est ut miserum non audiat, misericordiam denegat? Laboriosa anima in angustiis est quod homo mercede frustratur et miserum supplicem rejicit, ut ei dicatur: En, amice, mercedem tuam! Miser igitur qui verbo Dei aures obturat. Dei enim est verbum prohibens ne ei qui sua alienat injuriam inferamus. Puer verberatur, sed inde emendatur; ictus graves non sunt, et os ejus Dei recordatur et veniam expostulat. Stultus igitur est magister qui disciplinam vilem introducturus animam pretiosam in exsilium agit. Orphanus aliquis fortunis privatus, tutorem ad supplicationem Deo offerendam evocat. Prævus igitur filius talem fratrem ex oculis adjiciens qui, etsi patre terrestri privatus sit, Patrem tamen luminum et orphanorum haud amisit. Ætas provecta, viribus debilitata, jamque prope ad mortem, per intolerabilia mala loquitur et Antiquum diem in ore gerit, et per eum misericordiam provocare tentat. Os dentibus exutum divinis hymnis resonat. Igitur qui animum non attendit, nec Deum timet, nec mortem, nec senectutem enixe sperat. Si enim spes senectutis ei fulgeret, morum simili-

litudo aliorum eum alliceret. Mibi autem qui talis est videtur auditorus illud esse: In annos haud venit, siquidem præmatura morte ereptus est. Supponatur aliquis ebrius qui, cum fundamenta doras ejus subversa sunt, pedibus stare non valet ob cerebrum, pedes et caput, quæ male habent. Anferatur ex ore quidquid odiosum; lingua purgetur sordibus polluta; duplicentur in oculis quæ cernuntur et sic male retineantur. Mens autem hujusmodi viri sana sit, et lingua errabunda res debitas tenui voce effutiat, ut nullo facere videamus. Qui igitur quod audit parvi facit, quando resipiscere cœpit nec plane ebrius est, valde superbit.

μοῖς τὰ δρώμενα, καὶ οὕτω παραβλεπέσθωσάν· ὁ παρακόπτουσα ἡ γλῶσσα τὰ δέοντα, ὁποῖους πολλοὺς μενον, ὁκνῶ εἰπεῖν, ἕπερ ἐργήγορεν εἰς νηφάλιον, καὶ μὴ μεθύει πολὺ τὸ ἀγέρωχον.

37. Sed cur longius in cœptis meis procedam? Cur non verbis meis finem imponam? Si enim talibus aures sunt præbendæ, quomodo non ei qui omnes superat? Sic autem scimus omnium caput, Deum inquam, reos; si sensibus nostris finem laudabilem præscribimus, scopum puta, ad quem omnes qui secundum Deum vivunt, visunt. Non est hic locus hominem secundum populos distinguendi, quare tantum de nostræ ætatis homine græco ac barbaro mentionem faciam. Lingua autem græca loquentem audire, eique, ubi necesse est, obedire, nemo recusabit. Ipse barbarus res referens non refutandas, ab arbitris nostris condemnatur. Videns enim se a nobis non intelligi barbære loquentem, a sermone patrio destitit, digitum versus cælum tendens, Deo cælesti nos commendat, et sic theologiam exercet innuendo Altissimum suas ipsius preces exaudire. Si igitur obedimus, misericordiam divinam recuperamus; si non obtemperamus, in barathrum perniciæ cadimus.

38. Si quis hoc loco querens interpellat quod sermo ipsum et Græcum barbarumque ad justas lamentationes adegit, per me queratur, illud in memoriam revocans quod, sicut conservi, ita etiam congeneres sumus ab uno patre, id est a Deo creatore, et ab una matre, terra inquam, prognati. Sic quidem oppositionem ejus admittam, id unum monens quod circa multa alia multi sumus in disserendo, dubias quæstiones proponendo, in Deum ipsum inquirentes cur id nec vero illud fecerit; etsi ipse non irrideat maligne uti in multis aliis, sed miserans nosmet qui circa vana profundi sumus. De his quam brevissime possum monebo, ne contra Deum luctemur et, Deum correcturi, legislatores nos esse præsumamus, et, quo lubet, trahentes, e servis domini facti in dominationem ipsam dominemur.

ἔλεον ἐθέλει ἐφίλκεσθαι, ὀδόντων μὲν τάχα ποῦ ἐκ κεκρουσμένη, ἐμπιπλῶσα δὲ τὸ στόμα θεοκλυτῆσεως· ὁ τοίνυν μὴ ἀξίων πρὸς αὐτῇ τὸν νοῦν ἔχειν, οὕτω θεὸν εὐλαβεῖται, καὶ οὐδὲ καταδοκεῖ θάνατον, μήποτε δὲ οὐδὲ γῆρας. Εἰ γὰρ ἐλπὶς αὐτὸν ὑπέσπινε γηραλεότητος, ἐφίλει ἂν τὸ ὁμοιοπαθές. Καὶ οἶμαι ἀκούσειν ἔχοι ποθὲν καὶ ὁ τοιοῦτος τὸ « μὴ ὤρας ἴκοιτο, » ἀλλ' ἐκθερισθεῖη πρόωρος. Ἰποθεθεῖσθω τις καὶ μεθύων, τοὺς θεμελίους τοῦ κατὰ σῶμα σαλευμένος οἴκου, καὶ οὐκ ἔχων εἰς ὀρθὸν ἵστασθαι, τὸ ὑπερφῶν κατασεσεισμένος (ἐκαίνοι μὲν πύδες, τοῦτο δὲ κεφαλὴ)· ἀποφερέσθω τοῦ στόματος πολὺ τὸ ἀγέδες, παραφερέσθω ἡ γλῶσσα φαύλως ἐγκολυμβοῦσα τοιοῦτοις ῥεύμασι, δυαζεσθωσαν τοῖς ὀφθαλμοῦς δὲ ἴσως τῷ τοιοῦτῳ ἐβρώσθω, καὶ ὑποκαλεῖτω τοιοῦτους τεθεάμεθα. Ὁ γοῦν ἐξουθενῶν τὸ ἀκού-

λζ'. Ποῦ δὲ προχωρήσω τοῦ λοιποῦ εἰς πλεον τοῖς ἐκ τῶν ἐλαττόνων ἐπιχειρήμασι, καὶ μὴ συγκεφαλαιώσωμαι τὸν λόγον; ὡς, εἴγε τοιοῦτοις προσώποις δοτέον τὰς ἀκοάς, τῷ παντὶ πλεον τοῖς ἐν ὑπεροχῇ τούτων καὶ κρείττοσιν. Οὕτως οἴδαμεν τιμᾶσθαι τὴν μεγίστην ἡμῶν κεφαλὴν, τὸν θεόν, εἰ τὰς ἐν ἡμῖν αἰσθήσεις διοικονομούμεθα πρὸς ἐνάρετον τέλος, καὶ πρὸς ὃν σκοπὸν οἱ κατὰ θεὸν βιούντες τοξάζονται. Ἰφίλομαι τῷ λόγῳ διελεῖν κατ' ἔθνος τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἀφορίζω παχυλῶς εἰς τε τὸν καθ' ἡμᾶς Ἕλληνα καὶ εἰς βάρβαρον. Καὶ γλώσσης μὲν ἑλληνιστοῦ ἀκούειν καὶ ὑπακούειν, ἔθνα βέον ἔστιν, οὐκ ἂν ἀποφάσκοι τις· ὁ δὲ βάρβαρος, λαλῶν καὶ αὐτός, ὅσα οὐκ ἂν δεοὶ παρακούεσθαι, καὶ μὴ ἐπιστῶν ἐπιστροφῶν, κατάκρισιν ἐμποιεῖ καὶ αὐτός σπρὰ τῷ κοινῶς διαιτῶνται τοῖς καθ' ἡμᾶς. Εἰδὼς γὰρ, ὅτι οὐ ξυνίεμεν, ὡν βατταρίζει, καὶ ἀπογνοὺς τῆς πλείονος βαρβαροφωνίας, ἀνατείνει δάκτυλον ὡς εἰς αὐτὸν οὐρανὸν, καὶ ἀνατίθησιν ἡμᾶς τῷ οὐρανῷ θεῷ, καὶ οὕτω θεολογεῖ, ἐπήκοον τῆς αὐτοῦ λιτῆς αἰνιττομένου εἶναι τὸν Ἰψιστον. Καὶ ἡ πειθόμεθα, καὶ κατὰ γομεν τοῦ λοιποῦ τὸν ἄνωθεν ἔλεον· ἡ δυσπειθοῦμεν, καὶ καταγόμεθα εἰς βᾶθιστον ὄλεθρον.

λη'. Εἰ δὲ τις ἐναυθα ὑποκορῶσεται μεμφόμενος, ὅτι ἑαυτὸν ἤγαγεν ὁ λόγος Ἕλληνα τε καὶ βάρβαρον τὰ γε εἰς τὸ ποτνιαῖσθαι δικαίως, αὐτὸν μὲν ἀφήσω τὴν ἄλλως λαλεῖν, ὑποβαλῶν ἐνθύμησιν τοῦ πάντας ὡσπερ ὁμοδούλους, οὕτω καὶ ὁμογενεῖς εἶναι· ὅτι καὶ πατρὸς ἑνός, τοῦ ποιήσαντος θεοῦ, καὶ μητρὸς μιᾶς γῆς, ἀφ' ἧς πεπλάσμεθα. Καὶ οὕτω μὲν ἰτρέψα αὐτὸν τῆς ἀντιλατῆς, ὑπομνάσω δὲ, ὡς ὁμοίως καὶ ἐπὶ ἄλλων πολλῶν ἔσμεν ἄλλοι, καὶ ἀπορίας ψυχρὰς προβαλλόμεθα, καὶ λογοπραγεῖν θεόν, καὶ ἐρωτῶμεν, διὰ τί τοῦτο καὶ μὴ ἕκαστῳ πεποίηκεν; εἰ καὶ αὐτὸς ἀνέχεται οὐκ ἐκγελάει, οὐδὲ μυκταρίζων (ἐπ' ἄλλοις γὰρ ταῦτά γε), ἀλλὰ ἑλπίων ἡμᾶς τοὺς ἐν κανοῖς γλαφυρούς. Ἐφ' οἷς ἐκεῖνα ἐν βραχυτάτῳ ἡμῖν ὑποτίθεμαι, ἵνα μὴ καὶ θεομαχῶμεν, πάσχοντες οὕτω, καὶ τὸν θεὸν διορθοῦσθαι πειρώμενοι, θεσμοθετοῦντες οἷον αὐτῷ, καὶ καθέλοντες, ὅποι βουλόμεθα, καὶ ἀντὶ δούλων δεσπότηται γενόμενοι, καὶ τυραννοῦντες τὴν αὐριότητα.

λδ'. Οὐκ ἄξιον, ὦ οὔτοι πάντες, λογιότητος ἀν-
θρωπίνης, ἀπορεῖν, διὰ τί ποτε ὁ Θεὸς τοῦτον μὲν
τὸν ξένον, καὶ ἐκεῖνον τὸν ἀδελφόν, καὶ τόνδε τὸν
γαίωνα, καὶ ἄλλον περιόικον κατήντησεν ἀγαθοῖς
τοῖς περὶ κόσμον, φαιδρότησιν οἴκων ἐλλάμψας, σὶ
καθὰ καὶ ἥλιος ἐναστράπτουσι κάλλεσιν, ἀγρούς
πληθύνας πίνοντας, ἐνευθηγουμένους τοῖς ἐκ γῆς
ἀγαθοῖς, τὰ ταμεία πληρώσας αὐτοῖς, καὶ στενοχω-
ρήσας εὐδαιμονικοῖς ἐνθέμασι, θεράποντας καὶ θε-
ραπεινάς ἐπιδοῦς εἰς φιλοτιμίαν ἀμύθητον, ζῶσα
προσεπιθεῖς εἰς πλουτισμὸν, καὶ τοῦτον ἀμέτρητον,
τὸ δὲ πᾶν εἰπεῖν, καὶ τοῖς ἔσω καὶ τοῖς ἔξω ἑαυτοῦ πολλαπλασίουνα κορυφώσας τὸν οὕτως εὖ παθόντα· ἐμὲ δὲ
οὐδὲν ἀπειοκίτα ἐκείνου τοῖς ἅπασιν ἡλάττωσε, καὶ αὐτῆς, ὁ φασί, λεβηρίδος κενώτερον ἀπέτέλεισε, τοῖς ἔλοις
ἀποστερήσας ἐμὲ;

μ'. Μὴ δὴ τοιαῦτά τις ἐπαπορεῖτω, φιλοσοφεῖν
ἐθέλων, καὶ Θεοῦ καταψηφίζόμενος τὸ ἀδιάκριτον.
Ἄκούσοι γὰρ ἂν ποθεν ἐκ τῶν κατωτέρω (ἄνωθεν
γὰρ ὁ Κύριος οὐκ ἂν μὴ οὐκ ἐξουδενώσῃ τὸν τοιοῦτον
διάλογον) πρῶτα μὲν· Πόθεν οἶδας, ὦ οὔτος, ὡς οὐ-
δὲν ἀπέοικας τοῦ φηνομένου, ᾧ ἐγκοτεῖς, εἰ το-
σαῦτα περὶκεῖται ἀγαθὰ; Μήποτε γὰρ σὺ μὲν ἀνάξιος
εὐδαιμονεῖν, ἐκεῖνος δὲ κατάξιος, καὶ που καὶ πλεό-
νων ἐπάξιος. Ἐἴτα ἐπειδὴ τοῖτο δάκνειν ἔχει σε εἰς
ψυχὴν (καὶ γὰρ τοῖ πάσα σύγκρισις ἐλαττοῦσα δάκνει
τὸν ὑποβιβασζόμενον), μάθε καὶ, ὅτι τῷ μὲν ἀδελφῷ
πρὸς ἰσότητά ἤκεις ταλαντευόμενος. Ἔστω δὲ, ὡς
καὶ καθέλκεις τῇ ῥοπῇ πρὸς τι μείζον καὶ πολλοῦ
ἄξιον· καὶ ὅμως ὁ τοῦ βίου βραθεὺς μέγας Θεός, ὁ
δικαίος διανομεὺς γεωμερτήσας ἐπὶ παντὸς τὸ ἀνά-
λογον, τὸν μὲν ἀδελφὸν διέκρινε πλήθοντα εἶναι καὶ
τῷ βίῳ πίνοντα, σὲ δὲ ἀλλὰ ἰσχνὸν καὶ ὑπόκενον. Τί
δὲ οὖν λογιστεύεις τὸν καὶ Δεσπότην καὶ Πατέρα,
καὶ διὰ δικτῆς ἔγεις, ἐφ' οἷς διωκονομήσατο; Πότερα
Δεσπότην ἐκεῖνον τίθεις; Καὶ πῶς δούλος ὢν λογο-
πραγεῖς τὸν Κύριον; Ἄλλὰ πατέρα ὀνομάζεις. Καὶ
διατὶ τολμᾶς, ἀναιδῶς προσφέρεσθαι, καὶ μὴ δεδιέναι
τὴν ἔνομον ἀποκήρυξιν, εἰ οὕτω καταθρασύνη
αὐτοῦ; Θεοκλῆται, δυσώπει, ἐξευμένειζε, μέσοις χρῶ-
ταῖς εὐχαῖς, καὶ μάλιστα τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ· καὶ
οὕτως, εἴπερ δέον εἶναι διακρινεῖ, ἀπομερῖσεται τοῦ
παρ' αὐτῷ πλοῦτου καὶ σοῖ, καὶ μυριολθὸν ἀποκα-
ταστήσει σε. Ἐἴ δ' ἴσως καὶ ποτινόμενος καὶ πολλὰ
ποιῶν, ἄττα πρὸς ἔντευξιν, μένεις ὁ αὐτὸς τοῦ
λοιποῦ, λόγισαι θέμενος ἐς ψυχὴν, ὡς ἡ πολὺ ἐν σοὶ
τὸ ἐφάρμακτον, καὶ δι' αὐτὸ οὐκ ἀξιοῖ καὶ σὲ τοῦ
πλουτισμοῦ, ἢ ἄλλο τι. Νῦν μὲν οὐ συμφέρον σοὶ τὸ
πλήρωμα τοῦ αἰτήματος· ἔσται δὲ ὅτε ὁ τοῦ βίου
λειμῶν ἐξανθήσει, καὶ δρέψασθαι σοὶ δώσει ἐν καιρῷ
πολὺν τὸν καρπὸν. Ἡ οὐχ ὄρξ καὶ φυτὰ δένδρων,
τὰ μὲν καρποῖς βρῖθοντα, τὰ δὲ τίνα διαπαντὸς οὐκ
ἄκαρπα; καὶ τῶν καρπίμων τὰ μὲν εἰς ὄλον ἔτος
ἄκροντα τὸ τρέφον φῶμα, τὰ δὲ ἐξ ἔτους μὲν εἰς
ἔτος εὐφοροῦντα ἐκ διαλείμματος, τὸν δὲ ἐν μέσῳ
καιρὸν οὐ μόνον ἄκαρπα εἰς τὸ πᾶν, ἀλλὰ καὶ φυλ-
λοχοοῦντα, καὶ τῆς φυσικῆς, ὡς εἰπεῖν, κόμης φα-
λακρούμενα; Τὸ δὲ ἔστιν οὐ μίτην καὶ εἰκῆ, ἀλλὰ
κατὰ φύσιν ἕλλογον. Ὅτε μὲν γὰρ ἔστιν ὄνασθαι
τινας, ἢ ἀνδρώπους ἢ ἑτεροῖαν φύσιν, τοῦ καρπίμα-
τος, τότε δὴ καιροῦ καὶ οἱ βλαστοὶ μεστοὶ καὶ καλοὶ

39. Non dignum sapientia humana est quærere
quibus ex causis perigrinum aliquem, aut fratrem,
aut vicinum, aut alios bonis terrestribus cumu-
larit, deliciosis locupletans rebus domos solis ins-
tar splendentes, campos fertiles fructificando, hor-
rea replens, felicitatis germen ubique implantando,
servos et servas zelosas addendo, animalibus do-
mesticis imo omni prosperitatis genere cumulavit,
me autem qui illi nulla in re inferior sum, in om-
nibus minoravit et siliqua inaniorum fecit, cunctis
privatum?

40. Nemo igitur, philosophiæ prætextu, de novo
dubia movens, confusionis Deum accusabit. For-
tasse enim ab imis locis (desursum enim Dominus
ejusmodi sermonem contemnit) audierit vocem:
unde scis, sodes, quod non dissimilis sis ei, cui
invides divitias? Non enim tu indignus, ille per-
dignus, imo pluribus quam quæ possidet dignus.
Quod autem hoc animum tuum devorat (omnis
enim comparatio humiliatum offendit) scito cum
fratre eadem trutina te ponderari. Posito autem ut
tu majoris momenti ac pretii sis inventus, attamen
Deus, magnus vitæ distributor, qui omnia juste
dimetitur, fratrem locupletem, te vero pauperem
esse statuit et miserum. Cur igitur Domino et Patri
diem dicis, et recenses ejus creationem? Num in
Domini loco eum ponis? et quomodo, servus cum
sis, Dominum ad rationem reddendam vocas? At
patrem nominas. Quomodo vero audes pro impu-
dencia tua, contemnere excommunicationem? Auxi-
lium implora divinum; fac pœnitentiam, expia
peccata tua precibus tuis, ad sanctos præsertim
ejus effusis, et ubi opus erit divitias tibi commu-
nicabit, et vere beatum reddet. Si autem, suppli-
cans et pro viribus quod tuum est peragens in
eadem fortuna manes, cogita quod ob peccata tua
aut aliud quoddam te divitiarum participem esse
non vult. Nunc quidem voti computem fieri nihil tibi
prodesset; veniet autem tempus, quo vita pratum
florebit, et tu fructum largissimum colligere po-
teris. Aut non vides arbores fructibus plenos, et
frugiferos; alios quotannis passim frugiferos,
passim steriles folia dicere et comæ naturalis
calvitium pati? Quod non vanum ac inane, sed
secundum naturæ rationem. Quando enim fructus
aut hominibus, aut cæteris creaturis prodesset de-
bent, flores pleni et visu pulchri apparent, et folia
in fructum virescunt; si autem fructus abiit, folia
quoque humi labuntur. Vivipara enim quasi in
radices matris redeunt, ibique residentia sensim in
ver novum reviviscunt quando ut per canales re-
currunt, et ut anno elapso naturæ peculiaris mu-
nere funguntur. Vide igitur ne tu quoque simili
legi subjiciaris, et ubi nil tibi proderit arbor, unde
flores et fructus spectabiles, ut folia et quæ-
cunquæ a bona arbore proveniunt, nascuntur, et

ne, si quando eos colligere cupis, omnia te effugiant, quia tempus non est opportunum. Sed id quoque vide, ne carduos in ramis sterilibus aut in rubis et piris silvestribus producas (ob hoc enim fructum quidem fers, sed non debitum et manuum contractui resistantem). Annon Deus hominem parvum facit et deminuit qui ad fructus producendos natus non est, aut fructum quidem fert, eos autem qui illos tangere volunt pungendolædit? Preces funde ad Deum, et spera in eum, et ipse faciet. Imple ejus voluntatem, et tibi favebit. Irrora labium siccum siti flagrans, et pluet tibi cœlitus manna spirituale et sensibile. An nosti virgam virentem et solo Dei servorum verbo germinantem, sexcentos e morte excitantem? Te autem plantam madidam, nunc pravis cupiditatibus ægotantem, quæ e paraiso venit, educare, insertione amplificare et fecundam reddere non vales? Desine a Deo petere, et ipse sponte tibi dabit. Non a Deo petiisti ut in matris tuæ utero concipereris, et tamen illa te concepit. Ex utero in lucem prodire, nutriri, procedere, ubi nunc stas, non tuæ voluntatis fuit, attamen hæc omnia, te invito, acciderunt. Igitur cætera quoque tibi dabuntur, dummodo ea facias, post quæ cætera addentur et ut in fundamentum firmo stabilientur. Quid Domino redditurimus necimus, attamen dedit nobis, quorum est ei accepta referre. Quid igitur petere vis a creditore? Dominus mercedem tibi dedi servo, cui non debebat, noli igitur impudentem te gerere et precibus tuis fatigare, ne ex iis quæ possides excidas et servi inutilis sortem obtingas. Pater hæredes designavit; non igitur in ea est necessitate, quam tu ei attribuere vis. Magnus olim poseedit Job; sed omnia perdidit, imo se ipsum amisit. Effluxit enim in sanie resolutus, nec tamen Deum accusavit inconsiderate, non de repetundis postulavit nec dixit se aliquid amisisse, sed in Deo facultatem dandi et eripiendi agnovit. Igitur ob gratitudinem non majorem felicitatem affectavit. Ego autem metuo ne Deus precibus tuis fatigatus tibi det aut potius restituat quod tibi expetendum non erat. Cum enim Deo dedisti quod par non erat, tu quoque redipisci debes quæ nolueris. Job inter dira tormenta Deo non incongrua dixit, tu autem, non similia passus, eum blasphemias. Igitur ab eo recipies quod tibi gratum minime erit, nisi charitas

D' Ἀπέδοτό σοι τὸν μισθὸν ὁ Δεσπότης, καὶ ταῦτα μὴ ὀφείλων μισθοὺς τῷ δούλῳ. Ἄφες οὖν ἀναιδεῖσθαι καὶ προσεπιζητεῖν, μὴ καὶ ὧν ἔχεις ἐκπέσης, καὶ τοῦ ὀφειλομένου δούλου καθυποσταθῆς. Ἐκκληροδόμησ' ὁ Πατήρ· οὐκέτι γοῦν ἀνάγκη ἔχει τοιαύτην, ὡς σοὶ ἐπάγειν ἐθέλεις. Εἶχε ποτὲ ὁ μέγας Ἰσὶδ' ἄλλ' ἐξέπεσε πάντων, ὧν εἶχε, καὶ οὐκέτ' εἶχεν οὐδὲ τούτων. Ἀπέβησε γὰρ, εἰς ἰχθύρας ἀναλυόμενος· ἄλλ' οὐκ ἔλογιστευσεν τὸν Θεόν, οὐκ ἐπολυπραγμάνει, οὐκ ἐζήτει, οὐδὲ μὴν ἔλεγεν, ἀπολωλεκέναι τι· ἀλλὰ τὸν Κύριον καὶ δοῦναι καὶ ἀφελέσθαι ἀπεφαίνετο. Οὐκ οὖν ἀνέκαμψεν εἰς τὸ πολὺ κρεῖττον καὶ εὐδαίμονα διὰ τὸ εὐχαριστῶν. Ἐγὼ δὲ καὶ εὐλαθεῖσθαι, μὴ

A βλέπεσθαι, καὶ τὰ φύλλα τίθηλε διὰ τὸν καρπὸν ταῦτα. Ὅτε δὲ αὐτὸς ἀπέληθη, τότε καὶ τὰ φύλλα ἔραζε πίπτει, καὶ τὰ λοιπὰ δὲ τοῦ δένδρου τὴν προτέραν ὥραν οὐκέτι ἔχει. Παλιννεοσεῖ γὰρ τὸ ζωογόνον εἰς τὰς μητέρας ἐκείνων ῥίζας, καὶ ὑπεδρεύει, καὶ ὑποσμούχον ζωοποιεῖται εἰς ἕαρ, ὅτε πάλιν ὡς δι' ὑπαγωγῶν τινῶν ἐκθλιβόμενον ἀνατρέχει καὶ γεννᾷ τὰ πέρυσιν ἀγαθὰ. Ὅρα γοῦν, μήποτε καὶ σὺ τοιοῦτον λόγον ὑποπέπτωκας, καὶ ἡ οὐ σύμφορόν σοι λαλεῖν ὕλην, ἐξ ἧς ἔσται βλάστη καὶ καρπὸς ἄξιός λόγου καὶ φύλλα καὶ λοιπὴ πᾶσα εὐφυῖα χρηστοῦ δένδρου, ἢ ἄλλὰ καὶ, εἴποτε λάβης, ἀλλ' αὐθις ἀποβρύησεται σοὶ τὰ δεδομένα διὰ τὸ μὴ καίριον. Σκόπει δὲ καὶ, μήποτε ἀκανθοφορῆς κατὰ τὰς ῥάμνους (καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ καρποφορεῖς), ἢ κατὰ τοὺς βᾶτους καὶ τοὺς ἀγρίους ἀπίλους (καὶ δι' αὐτὸ φέρεις μὲν καρπὸν, περιφέρεις δ' ἐκείνον, ὅποιον χρὴ τελεσφορεῖσθαι φυτῷ ἀκάρῳ θὰ φρίσσοντι, καὶ τὰ προσεπιτομένας χεῖρας ἀμύσσοντι). Ἡ γὰρ οὐ σμικρὸν θεὸς καὶ ἀχρεῖοὶ ἀνθρώπων, ὅς ἡ καρποτροφεῖν οὐ κίψυκεν, ἢ τρέφει μὲν καρπὸν, κεντρίζει δὲ τοὺς προσάπτεισθαι καὶ δρέπεσθαι θέλοντας; Εὐξεί τῷ Θεῷ, ὡς καὶ ἀποδοῦναι αὐτῷ τὰς εὐχὰς, καὶ ἔλπισον ἐπ' ἐκείνον, καὶ αὐτὸς ποιήσῃ. Πληροφόρησον τὴν μετάδοσιν, καὶ ἐπιδώσει σοὶ. Δρόσιον χεῖλος ἰνδιεῖς, ὑποκαίόμενον διψεῖ, καὶ ἐπιβρέξει σοὶ ἄνωθεν τὰ ζωογόνα, καὶ αὐτὸ δὲ μέννα, τὸ καὶ νοοῦμενον καὶ φαιρόμενον. Ἡ ῥάβδον μὲν οἶδας βλαστήσασαν, καὶ φυτὰ δὲ μυρία ἐκ νεκρώσεως ἀναθηλήσαντα λόγῳ καὶ μόνῳ τῶν τοῦ Θεοῦ θεραπόντων; αὐτὸν δὲ σε, τὸ ἐπὶ ἐνικμον φυτὸν, τὸ νῦν μὲν ἡγριωμένον πᾶσιν, ἐκ παραδείσου δὲ ἀνέκαθεν πεφυκὸς, οὐκ ἔχει μοσχῶσαι, καὶ ὡς οἶον δι' ἐπιμβολῆς μεταποιεῖται εἰς πάντη ἡμέρον, καὶ καταπλουτίζει εἰς ἔγκαρπον; Ἄφες ἀπαιτεῖν τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸς δώσει ἑκόν. Οὐκ ἐζήτησας τὸν Θεόν, ἐν κοιλίᾳ συλληφθῆναι μητρός· καὶ ἐκείνη συνέλαβέ σε. Οὐκ ἠνέγκασας προσελθεῖν μητέρας, καὶ φῶς ἰδεῖν, καὶ ἐκτραφῆναι, καὶ προβῆναι, ὅποι νῦν ἔστι, καὶ ταῦτα πάντα γέγονέ σοι ἀπραγμόνως ἐκείθεν. Ἔσται γοῦν σοὶ ὁμοίως καὶ τὰ ἐφεξῆς, εἰ μόνον ἐκεῖνα ποιεῖς, ὧν γινομένων καὶ τὰ ἄλλα προτίθενται καὶ ὀροφούναι ὡς ἐπὶ θεμελίῳ στερέῳ. Τί ἀνταποδώσομεν τῷ Δεσπότη, καὶ ἀποροῦμεν, καὶ μεθοδεύομεν, ὡς οἱ ἀπαιτῶν δόντι, καὶ οὕτως ἐποφειλομένῳ τὸ ἀντιστοχεῖν; Τί γοῦν ἀπαιτεῖν ἐθέλεις τὸν χρεωστοῦμενον; Ἀπέδοτό σοι τὸν μισθὸν ὁ Δεσπότης, καὶ ταῦτα μὴ ὀφείλων μισθοὺς τῷ δούλῳ. Ἄφες οὖν ἀναιδεῖσθαι καὶ προσεπιζητεῖν, μὴ καὶ ὧν ἔχεις ἐκπέσης, καὶ τοῦ ὀφειλομένου δούλου καθυποσταθῆς. Ἐκκληροδόμησ' ὁ Πατήρ· οὐκέτι γοῦν ἀνάγκη ἔχει τοιαύτην, ὡς σοὶ ἐπάγειν ἐθέλεις. Εἶχε ποτὲ ὁ μέγας Ἰσὶδ' ἄλλ' ἐξέπεσε πάντων, ὧν εἶχε, καὶ οὐκέτ' εἶχεν οὐδὲ τούτων. Ἀπέβησε γὰρ, εἰς ἰχθύρας ἀναλυόμενος· ἄλλ' οὐκ ἔλογιστευσεν τὸν Θεόν, οὐκ ἐπολυπραγμάνει, οὐκ ἐζήτει, οὐδὲ μὴν ἔλεγεν, ἀπολωλεκέναι τι· ἀλλὰ τὸν Κύριον καὶ δοῦναι καὶ ἀφελέσθαι ἀπεφαίνετο. Οὐκ οὖν ἀνέκαμψεν εἰς τὸ πολὺ κρεῖττον καὶ εὐδαίμονα διὰ τὸ εὐχαριστῶν. Ἐγὼ δὲ καὶ εὐλαθεῖσθαι, μὴ

ποτε παρενοχλῶν τῷ Θεῷ λάθης, μᾶλλον μὲν οὖν ἀντιλάθης, ἐκείθεν τὸ ἄξιον μὲν, ἀπευκταῖον δὲ σοι. Διδόντα γάρ σε τῷ Θεῷ, ἄπερ οὐκ ἔχρην, ἀντιλαβεῖν χρεῶν, ἢ μὴ βεβούλησαι. Πάσχων δεινῶς ὁ Ἰῶβ, οὐκ ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ Θεῷ· σὺ δὲ, καὶ ταῦτα πάσχων οὐδὲν φαῦλον, δίδως ἀφρονας λόγους. Τοιοῦτον γάρ τὸ σὸν βλάσφημον καὶ ἀπειρητικόν. Οὐκοῦν ἀντιλήψῃ ἐκεῖθεν τὸ σοὶ ἀδούλητον. εἰ μὴ ἄρα ἡ θεία φιλανθρωπία προσισταμένη, τὸ βλάπτον ἀπαγάγοι ἐκ σοῦ. Ἔστω δὲ ὅτι καὶ πάσχων γογγύζεις καὶ λαλεῖς. Ἐρωτῶ δὴ. Ἐπὶ τίνι γογγύζεις, καὶ τίνος λειπόμενος; Λεῖπεσθαι μὲν ἐρεῖς ἂν οὐδενὸς τῶν ὅσα ἐπιπρέπει ἀνθρώπῳ. Ὀλομελές σοι τὸ καλὸν καὶ πάντῃ ἄρτιον. Οὐκ ἔχεις κίνδυνον, ἀνακείσθαι ἀβρόστως. Ἐξεστὶ σοὶ ἐργάζεσθαι πάντα, ὅσα κατ' ἀνθρώπου ἀπὸ γυμνοῦ ἐμβρύου, καὶ ἀπὸ βρέφους ἰαυσωμένου περὶ γῆν, καὶ μὴ ἔχοντος ἀνανεῦειν. Ἴδου καὶ ἐνδέδυσαι, καὶ ἐπὶ κιδόνων σταθερῶν, τῶν ποδῶν, ὄρθιος ἀνεστήλωσαι. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὰ εἰς τὴν πορείαν καὶ τᾶλλα πάντα ὅσα κατευθύνει τὸν ἀνθρώπου ὡς καὶ ζῶον ἀπλῶς καὶ ὡς ἀνθρώπου, πλουτεῖς. Τί δὲ οὖν τὸν ταῦτα φιλοτιμησάμενον μεγαλοπρεπέστατον Δεσπότην ὀχλεῖς, καὶ οὐκ ἀφίης βασιλικῶς διακεῖσθαι περὶ σέ, καὶ ἐπιδιδόναι, ὅποσα ἐκείνῳ ἐστὶν ἐθέλοντι, κατὰ τὸ ἐν αὐτῷ φιλεῖσπλαγχνον; « Τίς εἶ σι, ὁ κρίνων ἄλλοτριον οἰκίτην; » ἀκούσοι ἂν τις, αὐτὸ κατεξουσιάζειν ἄλλοτρίου δούλου πειρώμενος. Τί γοῦν οὐ δέδοικας καὶ αὐτός, μήποτε ἀκούσης ποθὲν τό· « Πόθεν σὺ ἀναπέφνης, τοῦ σοῦ Δεσπότης; »

μα'. Φέρε εἶπω σοὶ κεφαλαίως ἀμείνων λόγον, ἀντιφάσκων μὲν δοκοῦντα, τῇ δ' ἀληθείᾳ εἰς ἐν συμφωνοῦντα. Οὐκ ἔστι τῶν ἐν ἡμῖν οὐδὲν ἴσον, καὶ αὐτὸ πάλιν οὐδὲν ἔστι τῶν ἐν ἡμῖν ἄνισον. Πνευματικῶς δ' ἐνταῦθα ἐθέλω ἀντιφωνεῖν. Καθότι μὲν γάρ ὁ Θεὸς ἀναλόγως ἐκάστοις ἐπιμερίζει τὰ δέοντα, καὶ τῶν μὲν αἶρει, τοῖς δὲ προστίθησι γεωμετρικώτερον, ἰσότητος ἐν ἡμῖν θεϊότερον πολιτεύεται, καὶ ἀκούει ἕκαστος τό· « Ἐταῖρε, ἔχεις τὸ ἀνάλογον σόν. » Καὶ οὕτως μνησθάνεται καὶ ὁ τὸ ὀλίγον ἔχων, δικαίως ἔχειν αὐτὸ, εἴτ' οὖν πρὸς γεωμετρούμενην ἰσότητα. Ταῦτόν γάρ πως « ἴσον » εἶπεῖν καὶ « δίκαιον, » ἐπεὶ καὶ ἰσότητος ἡ δικαιοσύνη στοχάζεται. Καὶ οὕτως μὲν ἴσα τοῖς ὀλοῖς ἔπαντα, λόγῳ δ' ἄλλῳ καὶ ἄνισα· καὶ ὁ λόγος ἢ κατὰ τὸ δοκοῦν τοῖς ἀμαθεστέροις (δοτεῖον δὲ εἶπεῖν καὶ ἀμαθεστέροις) ἢ γοῦν ἀλλὰ κατὰ ἀριθμὸν, ὡς εἶναι τὰ καθ' ἡμᾶς οὕτως ἀνακαραμένη ἰσότητι καὶ ἀνισότητι, καὶ ἐξείναι λέγειν τὴν ἀρμογὴν τοῦ ἐν ἡμῖν βίου ἢ ἀνισότητος ἴσην, ἢ τὸ ἀνάκαλιν. Μένε οὖν, ἐν οἷς ἐτάχθη, ὦ ἀδελφε, καὶ χαρίτων ὀφειλέτην εἰδὼς τῷ Θεῷ σεαυτὸν, εὐχου, καὶ ἔλπιζε, καὶ μήτε τὸν κυβερνήτην μέμφου στρέφοντα τὴν καθ' ἡμᾶς ὀκνάδα τεχνήντως ὧδε καὶ ἐκεῖ, ἕως ἂν περὶ τοὺς βιωτικούς πλέωμεν σάλους μήτε τὸν σύμπλον ἀδελφὸν μέμφου, εἰ πρὸς τὸν εὖ ἔχοντα τοῖχον ὁ τῆς νεῶς κύριον αὐτὸν ἐτάξαστο. Τί γάρ καὶ φθονητέον, ἔνθα ἡ μέμφεις διαβαίνει πρὸς τὸν Κύριον; Ὁ ἀδελφὸς οὐδὲν οἰκτεῖον ἔχει, οὐδὲ ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' ὑπερ δέδωκεν ὁ Θεός. Τῷ γοῦν ἀδελφῷ φθονῶν, λέληθας σεαυτὸν μεμφόμενος τὸν Θεόν, καὶ οὕτω τρόπον τινὰ θεομαχῶν. Τί δὲ οὕτω μὲν τὸν Θεὸν ἀνακρίνων, καὶ μονονουχὶ ἐπιτάσων τὸ ποιητέον, ἀμαρτωλὸν πρᾶγμα ποιεῖς; Ἀπορούμενος δὲ, τί δήποτε, ἄλλων ἐν Ὀλυμπίᾳ βιούτων τῶν καὶ ἀτρεμεῖ ζώντων, αὐτὸ καὶ λύπην ἔχει καὶ φόβον, δοκεῖς λαλεῖν ἀναμάρτητα οὐ πάντως; Δέον τοίνυν κἀνταῦθα διαγομονεῖν σε τὰ κατὰ σέ, καὶ συμδιβάσειν αὐτοῖς τὰ τε ἡδέα, τὰ τε λυπηρά, καὶ

A liberalissimum, gloriosissimum fatigas? Cur non sinis eum regio erga te animo esse, et largiri tibi secundum charitatem suam? « Quis tandem es tu, qui servum alienum iudicas? » aliquis audierit, qui alieno servo iussa dare præsumat. Quomodo igitur non ipse quoque metuis ne quando audias: Unde tu venis quia a Domino tuo rationem tibi reddi expostulas? »

Ἔστω δὲ ὅτι καὶ πάσχων γογγύζεις καὶ λαλεῖς. Ἐρωτῶ δὴ. Ἐπὶ τίνι γογγύζεις, καὶ τίνος λειπόμενος; Λεῖπεσθαι μὲν ἐρεῖς ἂν οὐδενὸς τῶν ὅσα ἐπιπρέπει ἀνθρώπῳ. Ὀλομελές σοι τὸ καλὸν καὶ πάντῃ ἄρτιον. Οὐκ ἔχεις κίνδυνον, ἀνακείσθαι ἀβρόστως. Ἐξεστὶ σοὶ ἐργάζεσθαι πάντα, ὅσα κατ' ἀνθρώπου ἀπὸ γυμνοῦ ἐμβρύου, καὶ ἀπὸ βρέφους ἰαυσωμένου περὶ γῆν, καὶ μὴ ἔχοντος ἀνανεῦειν. Ἴδου καὶ ἐνδέδυσαι, καὶ ἐπὶ κιδόνων σταθερῶν, τῶν ποδῶν, ὄρθιος ἀνεστήλωσαι. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὰ εἰς τὴν πορείαν καὶ τᾶλλα πάντα ὅσα κατευθύνει τὸν ἀνθρώπου ὡς καὶ ζῶον ἀπλῶς καὶ ὡς ἀνθρώπου, πλουτεῖς. Τί δὲ οὖν τὸν ταῦτα φιλοτιμησάμενον μεγαλοπρεπέστατον Δεσπότην ὀχλεῖς, καὶ οὐκ ἀφίης βασιλικῶς διακεῖσθαι περὶ σέ, καὶ ἐπιδιδόναι, ὅποσα ἐκείνῳ ἐστὶν ἐθέλοντι, κατὰ τὸ ἐν αὐτῷ φιλεῖσπλαγχνον; « Τίς εἶ σι, ὁ κρίνων ἄλλοτριον οἰκίτην; » ἀκούσοι ἂν τις, αὐτὸ κατεξουσιάζειν ἄλλοτρίου δούλου πειρώμενος. Τί γοῦν οὐ δέδοικας καὶ αὐτός, μήποτε ἀκούσης ποθὲν τό· « Πόθεν σὺ ἀναπέφνης, τοῦ σοῦ Δεσπότης; »

B 41. Jam denique sermonem meum resumam qui contradicere videtur, re vera autem in idem convenit. Nihil eorum quæ intra nos, similia sunt neque dissimilia. Spiritualiter autem respondere volo. Quemadmodum enim Deus singulis officia pro viribus distribuit, aliis quidem detrahens, alios bonis cumulans, sic æquitas diviniori ratione intra nos agit, et singuli audiunt: Amice, habes contingens tuum. Sicque qui pauca habet discat cum summa iustitia ea possidere. Æquum enim ac justum dicere idem est cum iustitia, cum æquitate societatem inire tendit. Sic omnibus omnia æqua et iniqua, et sermo stat aut secundum speciem indoctis qui aliquid docendi sunt, aut secundum numerum, ita ut res nostræ sic æqualitati et inæqualitati immistæ appareant et ut ordinem vitæ nostræ inæqualitatem æqualem aut vice versa dicamus. Mane igitur in iis, frater, in quibus constitutus es, et cum scias te Deo gratias agere debere, ora et spora, et ne incuses gubernatorem qui navem nostram scite movet, donec ad vitæ portum appellamus; neque fratri navigii consorti invidias, si nauclerus ipsi opportunum locum assignavit. Cur enim invidia exercentur, ubi incriminatio ad Dominum usque ascendit? Frater nihil peculiare, nihil proprium habet nisi quod Deus ei impertiit. Dum igitur fratri invides, Deum nescius blasphemasti et quodammodo bellum ei intulisti. Quantopere igitur peccas, Dei sic censuram faciens et pene ei quæ facere debeat præscribens? Nonne vides te blasphemare prorsus si dubitas num Olympi incolæ sine metu aut cum mœrore vivant? Oportet igitur te ea quæ tua sunt discernere sive jucunda sint, sive amara, sicque causas ponderando tibi solatium afferre. De iis denique quæ nunc accidunt plura dicere me non decet; penes Deum enim iudicia quorum profunditas est incomprehensibilis.

οὕτω τῇ καταλήψει τῶν αἰτίων λυμβάνειν τι παραμύθιον, καὶ δὴ θεωρητέον αὐτὸ εἰς ὀλίγον. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄρτι συμβαμάτων μὲν οὐκ ἔχω εἰπεῖν· οὐ γὰρ οὕτω δεδίδαγμαί· Θεοῦ δὲ κρίματα, ὧν ὁ βυθὸς ἡμῖν ἀπερλήπτος.

42. Ista autem theoria consolationis quoque non parum continet, ut supra diximus. Sunt in vicinia nostra, quæ late patet, et inter populares nostros alii baptismate immersi, alii in abyssum tristitiæ baptizati sunt, unde plerique res futuras cum timore prævident, quarum finem non facile est videre. Ex his qui in abyssum prolapsi sunt lacrymis digni sunt; qui autem ad sæcem usque pervenerunt, preces et ipsi faciant et ab aliis faciendas curent; qui autem timore trepidant precibus etiam gratiarum actiones addant Deo æterno vitæ auctori.

43. Hoc igitur jugiter ob oculos teneamus atque examinemus quo in loco ii qui curis ac sollicitudine vexantur omninoque tristes sunt ponendi erunt. Primus quidem ac secundus tertiusque Deo favente a societate nostra separati erunt; non enim fœcis aut abyssi aut immersionis rationem habemus. Sine metu autem nunquam erimus, licet plerique id ignorent. Idem esset si quis tonitru e longinquo auditum in proximitatem transferret aurium. Cur igitur immodico nos tradamus mœrori?

44. Hoc dicendo non ita velim intelligi, quasi curam ac sollicitudinem temporis futuri abolerem; imo id tantum moneo ne nimis affligamur, sed modum in ea quoque re observemus. Cur enim merum in vobis exstirpem, cum sciam metum in plerisque rem esse salutarem? Quomodo affirmem mœrorem semper abfuturum esse ab iis quibus locus lamentationis assignatus est; qui vitam curis exemptam ignorant; quibus terra carduos et folium gignit. Quo igitur vituperio nos non digni erimus qui mœrore exempli Dei obliviscimur? Melior enim non est præceptor mœrore. Cum curi memoria Dei revertitur. Vexatur aliquis? statim audies orantem: Domine, juva; aut Domine, miserere mei; et jam Dei sancti clamoribus sollicitantur. Si e contra per aliquod tempus sine ærumnis sumus, Deum invocare desistimus, sancti ejus et hymni in eorum honorem scripti negliguntur; jam enim lingua canit sordes, Dei iram provocat, nos vero canentes corrumpit.

45. Non igitur id præcipio, ut tristitiæ renuntietis (quod nec fieri potest; nec enim nisi possibilis docere convenit); sed ut affligamini et solliciti sitis de rebus luctuosus, et quæratibus medicamentum quod curas abigere, et quo homo afflictus morsum fatalem sanare valeat. Hujus autem medicamenti

μβ'. Ἡ δὲ τοιαύτη θεωρία ἔσται αὐτίκα καὶ παράγορος λόγος, καθὰ φθάσαντες ὑπεσχήμεθα. Εἰσὶν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς περιχώρῳ καὶ συμφύλῳ, τῇ καὶ πολυτενεῖ καὶ εὐρυχώρῳ, οἱ μὲν εἰς βαθὺν βεβαπτισμένοι λύπης, οἱ δὲ εἰς ἄβυσσον, ἄλλοι δὲ βάψαντες ἤδη οὐκ εἰς τοσοῦτον, οἱ πλείους δὲ ἐν τῷ δεδοικέναι, καὶ αὐτῷ ἢ διὰ τι ἐγγίζον καὶ πρόοπτον, ἢ κατὰ διέχειαν, ἣν οὐκ ἔστι συνιδεῖν σταθερῶς. Τούτων οἱ μὲν τῆς ἀβύσσου γεγονότες κλαίεισθωσαν· (τί γὰρ ἄλλο;) οἱ δὲ μήπω τοῦ βυσσοῦ καὶ τῆς κατ' αὐτὸν τρυγῆς ὄντες, εὐχὰς καὶ αὐτοὶ ποιείσθωσαν, καὶ ἐτίρωθεν ἐχέτωσαν, καθὰ καὶ οἱ μὴ ἐξ ἐπιπολῆς. Οἱ δὲ τῷ φόβῳ οὕτως ἢ οὕτως ὑποτρέμοντες, ἀλλ' αὐτοὶ πρὸς ταῖς εὐχαῖς καὶ εὐχαριστεῖτωσαν τῷ καὶ ἀεὶ ζῶντι καὶ τοῦ ζῆν αἰτίῳ Θεῷ.

μγ'. Καὶ τοῦτο μὲν κοινῶς κείσθω ἡμῖν εἰς διηνακὲς ἐνθύμιον. Ἐξετάσωμεν δὲ νῦν πρὸς ἀκριβείαν οἱ συγγεόμενοι, ὡς εἰκὸς, καὶ ἐμφορντίδες, καὶ ἐμμεριμνοὶ, καὶ, ὃ δὴ λέγεται, κηραίνοντες, ποῖ ποτε τόπου τῶν, ὡς ἐβρέθη, λυπευμένων τεταξόμεθα; Ὁ πρῶτος μὲν καὶ ὁ δεύτερος καὶ ὁ τρίτος πάντη πάντως Θεοῦ ἐλευθέρως ἡμῶν ἀπεσχοίνισται· οὔτε γὰρ τρυγίας τὸ [ἐν] ἡμῖν θεωρεῖται, ὅποιος εἴρηται, οὐδὲ μὴ βᾶθος, ἀλλ' οὐδὲ καταβαπτισμός. Φόβου δὲ τι πάντως ἡμῖν ἐγγίνεται· πλὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸ οὔτε πρόδηλον, ἀλλ' οὐδὲ ἀρίγνωτον. Ὅμοιον δὲ, ὡς εἰ καὶ βροντὴν κτυποῦσαν ἐκ πορβρωτάτων παραδοκῆ τις εἰκότι λόγῳ ἀκουτισθῆναι εἰς ἐγγύτερον. Τί δὲ εὖν κατεν[εχθ]ησόμεθα εἰς ἀμετρίαν θλίψεως;

μδ'. Τοῦτο δὲ λέγων οὐκ ἀπαλείψω ἐθέλω τὸ μεριμᾶν ἐξ ἡμῶν οὔτε τὸ περὶ τῆς αὔριον, οὔτε τὸ ἐπὶ ταῖς ἐφεξῆς· ἀλλὰ τὸ λίαν ἀπάγω, τὴν ὑπερβολὴν ἐλατῶ, τὴν ἀμετρίαν ἄγω εἰς σύμμετρον. Εἰς τί γὰρ καὶ πειράσομαι, τὸ δέος ἐν ἡμῖν καταβρίψαι, ὁ μαθὼν, χρῆναι καὶ δέος ἐν πολλοῖς ἐστάναι κληριον; Πῶς δ' ἂν ἐγγυησαίμην τὸ ἄλυπον, οἷς ὁ τοῦ κλαυθμῶνος τόπος ἀποτέτακται, εἰς οὐδεὶς ἐγνωσται βίος ἄλυπος, οἷς ἀκᾶνθαι καὶ τρίβολοι γῆθεν ἀνατέλλειν εἰς ἐπιστροφὴν ἐπιτέχθησαν, φάναι δὲ τὸ μᾶλλον ἐπιστρεπτικόν, οἱ χρονίζοντες ἄλυποι ἐλευθάνομεθα Θεοῦ; Μὴ γὰρ ἔστιν ἡμῖν παιδαγωγὸς καλλίων τῆς λύπης. Ἄμα λύπη, καὶ αὐτίκα μνήμη Θεοῦ. Κνίζεται τις, καὶ ἐπὶ στόματος αὐτοῦ εἴθι τό « Κύριε βοήθει »· Καί· « κύριε, ἐλέησον »· παρενοχλοῦνται βοαῖς οἱ τοῦ Θεοῦ ἄγιοι. Διάγω καιρόν τινα λύπης δίχα, καὶ ὀψίζει παρ' ἡμῖν τὸ καλεῖσθαι Θεόν· καὶ οἱ μὲν αὐτοῦ ἄγιοι καὶ τῶν αὐτοῦ ἄσματα ἐκκλείονται τοῦ στόματος, φησὶ δὲ ἡ γλῶσσα, ὅσα καὶ αὐτὴν μολύνει, καὶ πᾶσθον παροξύνει, καὶ ἡμᾶς κακύνει τοὺς ἄδοντας.

με'. Οὐ τοίνυν παιδεύω, μὴ λυπεῖσθαι (αὐτὸ μὲν γὰρ καὶ ἀδύνατον· ἢ δὲ παιδεύσεις ἐπὶ τοῖς δυναμίνοις γίνεσθαι), ἀλλὰ βάπτειν μὲν εἰς λύπην ἐμφορῶν, καὶ ἐφ' οἷς χρῆ, παρ' αὐτὰ δὲ μεριμᾶν, ἐξευρίσκειν τὸ λαθικηδὲς καὶ κακῶν ἐπιλήθον ἀπάντων φάρμακον, δι' οὗ ἀλεξικάκου τὸ θηριώδες δῆγμα τῆς λύ-

της ἐπαλειφθήσεται ὁ λυπούμενος. Τοῦ δὲ τοιοῦτου ἀλεξιφαρμάκου χορηγὸς ὁ Θεὸς, ἀπάσης καχεξίας θεραπευτῆς, εἰς ὃν ἀναθέντες ἡμᾶς αὐτοὺς θεραπευθησόμεθα, χαρέντες, καὶ οὕτω τὴν λύπην ἐξελάσσοντες. Τί γὰρ ἄλλο ποιητέον ἐν τοῖς μὴ ἐφ' ἡμῖν, ἢ πάντως τὸ ἐπὶ ἡμῖν αὐτοῖς, οὐπερ ἡμεῖς ἐσμεν κύριοι; Κυριεύομεν δὲ ἐν λύκαις τοιαύταις καὶ φόβοις ἐπικειμένοις ἀμηχάνοις τοῦ δέεσθαι· δέεσθαι δὲ οὐ τοῦ τυγχάνοντος ἀμύντορος, ἀλλὰ τοῦ δυνατωτάτου. Τοιοῦτος δὲ ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων· αὐτοῦ ἄρα καὶ δεητέον, τοῦ καὶ τὰς δικαίας εὐχὰς καὶ τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας τελεσφοροῦντος. Ἰσχυρὸς αὐτὸς μόνος· διὸ καὶ ποιήσει ῥαδίως. Ὁ δ' αὐτὸς καὶ μακρόθυμος· οὐ χάριν μακρυνεῖ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, καὶ ἰλάσεται ἡμῖν, εἴπερ ἡ δέησις ἐκτενής καὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ διανοίας καὶ καθαροῦ στόματος· ὅς οὐδὲ ἀναμένει διαρθρωθῆναι τὸν δεητήριον, ἀλλ' ἔτι λαλοῦντός τινος πάρεστιν. Ἐπιθυμῆ γὰρ δέξασθαι ἱκεσίαν ἔλλογον καὶ εὐεργεσίαν τοῦ θεοκλυτοῦντος. Ἡ γὰρ βασιλεὺς μὲν ἀγαθός, μὴ εὐεργετικὸς προσφυῶς ἂν λέγοι τό τι· « Σήμερον οὐκ ἔβασίλευσα· οὐδὲ γὰρ εὐηργέτηκα; » Ὁ δὲ Θεὸς ἀνέξεται, μὴ ἀδιαλείπτως εὐεργετεῖν, τοῦτο διηλεκτικὸν ἔργον αὐτοῦ· ἐπεὶ καὶ αὐτάγαθός ἐστι καὶ αὐτοβασιλεύς. Διὸ καὶ λαμβάνων δέησιν, οὐκ ἀνέξεται, μὴ κλίνειν τὸ οὖς σου, καὶ ἐπακοῦσαι εἰς ἀγαθόν, ἀλλὰ συμμετρήσει τῷ τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ φόβου καιρῷ καὶ τὴν σύναρσιν. Μέλλει τὸ κακόν, καὶ διαεκεδάσει· ἐγγίξει, καὶ ἀπώσεται. Ἄλλ' ἤδη ἐφηπται, καὶ ἐν χρῶ γέγονε· καὶ ψύξας ἡσυχῇ τὸ βέλος ἐπιπολιῶ θείῳ, στρέψει ὀπίσω. Τὸ δὲ καινότερον· ἀντιστρέψει, καὶ εἰς τὴν τοῦ βαλόντος καρδίαν ἐμπήξει, τοιοῦτος αὐτὸς ἐπικουρὸς ἄνωθεν τοῖς προκαλουμένοις αὐτόν.

μς'. Ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλο πρὸς παραμυθίαν ὑμῖν ἐρῶ πεισιτικώτατόν τι καὶ λυσιτελέστατον. Ἀνενέγκατε τῇ μνήμῃ τὰς ψυχὰς εἰς τὸν ἔνθεον ἡμῶν αὐτοκράτορα, καὶ δι' ἐκείνου καὶ παρηγορήθητε, καὶ βοήθειαν εὐρέσθαι σπεύσατε· καὶ βοηθήσει μὲν ἡμῖν ἐκείνος καὶ ὅκωθεν ἔργοις βασιλικοῖς καὶ προμηθεῖα θεῖα, οὐχ ἥμισυ δὲ καὶ, εἴπερ εὐχαῖς Θεὸν πείθομεν, συνεφέπτεσθαι τῶν ἔργων αὐτῷ, καὶ συγκατευθύνειν τὸ δόρυ κατὰ πάσης παλαμναίας φάλαγγος ἀντιμάχου. Παρηγορήσεται δὲ τοῖς καθ' ἑαυτὸν, καὶ οἷς ἀσι πονεῖται ὑπὲρ τῶν τοῦ Θεοῦ. Ὡδατε πάντως, ὡς, ἐξότου ὁ βασιλεὺς αὐτόν ἔλαχε θρόνος, οὐκ ἐπαύσατο μέχρι καὶ σήμερον μὴ ὅτι γε κοπιῶν, καὶ ἔπνον μὴ διδοὺς ὀφθαλμοῖς καὶ βλεφάροις ἀνάπαυσιν, ἀλλὰ καὶ κινδύνοις ἑαυτὸν παραβάλλων, καὶ κινδύνοις τοῖς δεινωτάτοις, ὧν ἔργον, ψυχὴν ἀπάγειν σώματος, οὐ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ πρὸς βίαν. Τί τοίνυν, ἐκείνου τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἐπ' ὤμων, ὡς εἰπεῖν, βροτάζοντος καὶ εἰς τόσον ἀχθοφοροῦντος, καὶ ὄμως φέροντος, καὶ ἀπεκδεχομένου ἀγαθὰ τῇ εἰς Θεὸν πεποιθήσει (θαρσύνει γὰρ, οἷς μυριακίς καὶ ἔπαθε καὶ ἐβουλήθη εἰς θάλασσαν καὶ σαρκὸς καὶ ψυχῆς), ἡμεῖς οἱ βασιλευσόμενοι, καὶ ἀπαιτούμενοι ἐπακοῦσθαι τοῖς αὐτοῦ, μὴ ἐφοποσοῦν ἐπεπόμαθα κατὰ μέμνησιν τὴν δυνατὴν καὶ ἀρετῆς ἀπόμαξιν, δι'

A dispensator est Deus, qui omnem corporis infirmitatem sanat. In eum itaque omnem spem ponamus, et sanabimur, et gaudebimus omni malo liberati. Quid enim aliud faciendum est in iis quæ penes nos non sunt, aut potius in iis ipsis quæ a nobis pendent? In æramnis autem et metu cum sumus, precibus quem volumus adire possumus, sed non ad quemcumque, sed potentissimum accedere expedit. Est autem hic Deus virtutum; ipsius igitur auxilium imploremus, qui preces justas et spes bonas ad exilium perducere valet. Deus solus fortis; idcirco facile perficiet. Idem vero etiam longanimus est; quare peccata nostra diminuit et veniam nobis donat, dummodo preces ex tota anima ac tota mente et e puro ore prodeant; Deus enim non exspectat donec desideria nostra exposuerimus; nam loquente te adhuc, jam adest. Vult namque ut qui supplicat secundum rationem et bene operans se adeat. Num rex bonus quidem, sed minus beneficus, diceret: Hodie non regnavi; non enim benefeci? Deus autem non semper beneficiat, cum id ei peculiare sit; bonitas qui est ipsa et rex universorum? Itaque preces tuas admittens in commodum quidem tuum vertet tempore periculi et timoris. Cunctatur malum: destruet illum; appropinquat: depellet. Sed jamjam venit, jam cuti inhæret, sed afflatu divino infirmavit telum et retro coniecit. Sed postremo retrorsum in corde sagittarii figet; talis enim est cœlestis auxiliator iis qui eum invocant.

46. Aliam rem consolativam æque ac persuasivam vobis edisseram. Tollite in spiritu animas vestras ad imperatorem nostrum divinitus inspiratum, et consolamini vosmet, et auxilium expectate. Ille enim operibus regis et providentia divina nobis succurret, præsertim si Deum precibus flectimus et ipsi cooperamur et telum contra omnem cohortem inimicam sanguinem sitiens dirigimus. Consolationem autem contra tentationes præbabit. Probe nostis quod ex quo regnare cœpit, ad hunc usque diem non cessavit, non dico laborare, sed nec oculis nec superciliis quietem dedit, sed periculis se objecit, ubi de morte, non placida, sed violenta agebatur. Quid igitur, cum ille totum orbem humeris fert et bona recipit in fidei quam in Deo ponit, præmium (confidit enim, licet mala innumera passus, et carnem et animam restauravit); nos qui in statu obedientiæ sumus et qui jubemur eum sequi, non pro viribus ac facultate ejus virtutem imitamur, qua auxilium divinum impetramus. Non enim ejus exemplum secuti operari volumus. Simile namque officium nobis non incumbit, et si incumberet, non simili modo exsequeremur. Illud vos moneo, ne omnino metui et desperationi succumbatis. Ante oculos ponite undas

decumanas, quas fortiter gubernando a nave depulit; mementote tempestatum, quas, Deo auxiliante, dissipavit; bestiarum ferarum quæ nos aggressæ sunt, quasque Deo iterum opem ferente, fugavit. Confidamus igitur eundem Deum undas et tempestates quæ terræ Romæorum imminent placaturum esse et bestiarum horrendum rugientium dentes obtusos et innocuos redditurum, unde pace profunda fruemur. Non dubito fore aliquos qui meminerint quoties imperatoris laudes pronuntiaverim. Fuit autem talis, quia Deus imperatorem nostrum sub imagine certatoris indefessi et semper victoris representare voluit, ut gloriari posset se esse operarium Dei in sudore frontis panem cœlitus impertitum edentem. Hoc nunc quoque nos bona spe impleat reputantes eum qui semper idem est, Deo volente non mutatum iri.

κ: ἐς κοινὴν ἀκοήν τὸν τῆς βασιλείας ἐξελάγησα ὁ Θεὸς τὸν ἡμέτερον αὐτοκράτορα διόλου καὶ ἀεθλευτὴν εἶναι ἀκάμαντα, καὶ νικῶν διὰ πάντων, ὡς ἂν ἔχη σεμνύεσθαι καὶ αὐτὸς, ἐργάτης εἶναι Θεοῦ, καὶ ἰδρωτί προσώπου τῷ ὑπὲρ τοῦ θεοῦ λάχους τὸν αὐτοῦ ἔργον ἐσθλῆιν. Τοῦτο καὶ νῦν ἡμᾶς εἰς ἀγαθὰς τοιοῦτος οὐκ ἂν ἐν τοῖς ἄρτι ἄλλοιός φανεῖται, Θεοῦ θέλοντος.

47. Contemplamini porro historiam illam, quam exposui, temporis antiquissimi mentionem faciens, quo Hercules celeberrimus natus est, et quod certaminibus ac victoriis illustravit, quippe qui e nullo certamine inchoato inferior excessit; et si quando lapides ac tela eum aggressa sunt, statim alios peregit labores, quos vir audax amat et quibus nunquam succumbit qui omnium primus esse gestit. Tum imperatoris virtutes, comparandi gratia, in medium protuli, præmia certaminibus adæquans. Proverbium quoque in illam historiam induxi dicens quod nunquam imperator quarta mensis natus est. Nam Hercules ille quarto mense in lucem editus multis certaminibus interfuit invictus, et proverbio locum dedit quo tales homines quarto mense nati admirantibus se loquendi ansam præbent. Ulinam nunc quoque imperator inspiretur ad pacem pristinam nobis conciliandam. Sic preces et fidem nostram exauditum iri certitudo nimiam tristitiam terminabit nobisque solamen afferet.

48. Preces autem faciamus non pro forma, nec oscitanter, manus sursum tendentes et vociferantes, temporis opportuni ratione non habita, quo preces ad Deum missæ animum laxant. Quænam autem hæc tempora sint melius quam nomen suum quisque aliunde scire potest. Quare pauca aliqua addam, colloquium nostrum terminaturus.

49. Quando ad preces nos accingimus, ita dispositi esse debemus quasi coram maximo imperatore nos sistere debeamus; et si tales nos præbemus, non

Α ἢς τὴν θεόθεν ἐπικουρίαν ἐφελοσόμεθα; Καὶ ἐὸ λέγω φερεπονεῖν κατ' ἐκεῖνον καὶ ἡμᾶς. Οὕτε γὰρ ὑπόκειται τι ὁμοιον· οὕτε, εἴπερ ὑποκαίμενον ἦν, ἔσχομεν ἂν ὁμοίως αὐτὸ μεταχειρίσασθαι. Ἄλλὰ παρηνῶ, μὴ παντελῶς τοῦ φόβου γίνεσθαι καὶ τῆς ἀπογνώσεως. Λογίσασθε τὰ μεγάλα κύματα, ὅποσα κορυφωθέντα κατ' αὐτοῦ ἀπεκρούσατο οἰακίζων δεξιῶς, ὅποσας θυέλλας διέλυσε, Θεοῦ σκεδάζοντος καὶ ἀπάγοντος· ὅπολους καὶ ὅσους θῆρας καθεῖλεν ἐμπεδῶντας ἡμῖν, Θεοῦ συνεπιλάμβανομένους κἀπαυθῆ. Θαρσύνειν οὖν, ὡς ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ τὰ νῦν καθ' ἡμῶν κορυφούμενα κύματα καὶ τὰς αἰγίδας, ὅσαι ὑπεκρίμανται τῆς Ῥωμαϊκῆς γῆς, καὶ τοὺς ὠρουμένους εἰς φρικὴν θῆρας, τὰ μὲν ταπεινώσει ἕως καὶ ἐς γαλήνην, τὰς δὲ ἀπαγαγεῖ σκεδάσας, τῶν δὲ τὰς μύλας συντρίψει καὶ οὕτως εἰρηναίαν κατάστασιν πρυτανεύσεται.

Β Μένωνται τινες, οἶμαι, τῶν ἡμετέρων, ὅπως πολλὰ χαρακτηρισθῶν. Ἦν δὲ ἐκεῖνος, ὅτι ἔοικε τυπώσασθαι εἰς ἀκάμαντα, καὶ νικῶν διὰ πάντων, ὡς ἂν ἔχη σεμνύεσθαι καὶ αὐτὸς, ἐργάτης εἶναι Θεοῦ, καὶ ἰδρωτί προσώπου τῷ ὑπὲρ τοῦ θεοῦ λάχους τὸν αὐτοῦ ἔργον ἐσθλῆιν. Τοῦτο καὶ νῦν ἡμᾶς εἰς ἀγαθὰς τοιοῦτος οὐκ ἂν ἐν τοῖς ἄρτι ἄλλοιός φανεῖται, Θεοῦ θέλοντος.

μζ'. Προσεπιλογίσασθε καὶ ἱστορίαν ἐκείνην, ἣν ἀντιλέξάμενος ἐξετιθέμεν, ἀφηγοῦμενος, ὡς ἔφηγε μὲν χρόνος πρεσβύτατος Ἡρακλῆν ἐκεῖνον, οὗ λόγος πολὺς· ἐφηροστο δὲ αὐτῷ, εἴτ' οὖν ἀπέκτειτο, συνεχῶς μὲν ἀεθλεύειν τὰ βαρύτερα, συνεχῶς δὲ καὶ ταῖς νίκαις ἐλλάμπεσθαι. Οὐκοῦν οὐδαμοῦ ἐν οὐδενὶ ἄθλῳ δεύτερος ἐξέπιπτεν. Εἰ δὲ που καὶ λίθοι καὶ λοιπὰ βέλη κατεπετάσθησαν αὐτοῦ πρὸς ἄλλοι, καὶ πόνους ἑτεροῦς ἔσχεν, ὅπολους φιλεῖ πάσχειν ὁ τοῖς ἐργώδεσιν ἐγχειρῶν, ἀλλ' οὐκ ἀνέπιπτεν, οὐκ ἐπέπιπτεν, ἐλαττούμενος, καὶ τοῦ κατὰ τῶν πρῶτευσιν στερόμενος. Καὶ ταῦτα λέγων παρήγον ἐς ὁμοιότητα τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐνέργειαν τοῖς μόχθοις μετρῶν καὶ τὰ ἐπαθλα. Προσεπῆγον δὲ τῇ ἱστορίᾳ καὶ παροιμίαν, ἀπορητικῶς λέγων τὸ « μίποτε καὶ αὐτοκράτωρ ἐν τετραδί γενηται. » Καὶ γὰρ τοι καὶ Ἡρακλῆς ἐκεῖνος εἰς γένεσιν προαχθεὶς περὶ τινα τετάρτην μηνός, καὶ ἄθλοισ ἐντριβόμενος μὲν, οὐ νικώμενος δὲ, παροιμίαν ἐξέφη καθ' ἣν οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι « ἐν τετραδί γενησθαι » λόγον ὑποβάλλουσι τοῖς τὰ κατ' αὐτοὺς θυμάουσιν. Εὐχόμεθα οὖν, συγκροτεῖσθαι καὶ ἔπι τὸν αὐτοκράτορα εἰς τὸ ὑπὲρ ἡμῶν, ὡς τὴν καλαίαν εἰρήνην ἀποκαταστήσαι ἡμῖν. Καὶ οὕτως ἡ εὐχὴ καὶ τὸ θαρσύνειν, ἐπακούεσθαι ὑπὸ Θεοῦ, ἐξωθῆσθαι τὴν τῆς ἀμετρίας λύπην, καὶ παραμυθησόμεθα.

μη'. Εὐχόμεθα δὲ μὴ πρὸς ἀφοσίωσιν μόνῃ στήμα εὐχῶν, χεῖρας μὲν ἀφροντες ἄνω, καὶ κρητὸς ἀφιέντες, τὰ δὲ καιριώτερα τοῦ εὐχεσθαι περιλιπόντες, δι' ὧν οὐδασιν εὐχαὶ πρὸς Θεὸν ἐλαττωθῶσι. Τίνα δὲ ταῦτα τὰ καιριώτερα, ἔχετε μὲν καὶ ἄλλοθεν εἰδότες κάλλιον, ἤπερ ἕκαστος τὸ ἑαυτοῦ, ὁ φασιν, ὄνομα· βραχὺ δὲ τι προσεπιθεῖς καὶ αὐτὸς, λύσω τὸν σύλλογον.

μθ'. Ὅτε μέλλομεν εἰς εὐχὴν σταθῆνοι, οὕτως διατεθῶμεν, ὡς βασιλεῖ μεγίστῳ μέλλοντες ἐντυγχάνειν· καὶ εἴπερ οὕτω διοικονομησόμεθα, οὐκ ἔστιν

ὅπως οὐκ εισακούσεται ἡμῶν ὁ Θεός. Ὁ κατ' ὄψιν βασιλεὶ ἐντυγχάνων, καὶ παρεστῶς, καὶ δεόμενος, οὐδὲν τι τῶν ἐν θυῷ τῷ βίῳ εἰσοικίζεται κατὰ νοῦν· ἀλλὰ τὰς ὄλας κλείσας τῆς ψυχῆς θύρας, ὡς μηδὲν τι τῶν ἔξω παρεισκρίνεσθαι εἰς αὐτήν, ἰδιάζειν τὸν νοῦν ἀφίησι καὶ ἑαυτοῦ εἶναι καὶ λαλεῖν τὰ πρὸς δέησιν. Οὐκ ἐνθυμεῖται συζυγίαν, οὐ τὴν σύμφυτον γλυκεῖαν ἀγέλην, οὐ κλοῦτον, οὐ κτήσιν· τὸ μείζον εἰπεῖν, καὶ ἑαυτοῦ ὁ τοιοῦτος ἐξίσταται, καὶ κατὰ οὐδεμίαν αἴσθησιν ἐνεργεῖ. Οὐδενὸς τῶν περὶ ἀκούει· καὶ γὰρ, εἰ καὶ βροντῶσι τοῖς λόγοις, οὐ πλαγιάζει τὸν ὀφθαλμὸν εἰς οὐδένα, καὶ ὄλωσ οὐ πλατύνει τὸ αἰσθητικόν· ἀλλὰ στενοχωρεῖ, πρὸς ἐνὶ καὶ μόνῳ ἐκείνῳ τυγχάνων, τῷ βασιλεῖ, καὶ εἰς πρὸς ἓνα μετρεῖται, καὶ μόνος μόνου γίνεται. Οἶδαμεν πολλοὺς ἐν τοῖς τοιοῦτοις καὶ τριχῶν ἔλκομένους, καὶ ἀντιβαίνοντας μὲν, οὐ σκοπομένους δὲ, πρὸς τίνων ἔλκονται. Πάσχουσι καὶ κληγὰς, καὶ οὐδ' οὕτως ἐπιστρέφονται, ἀλλὰ διατέθινται, καθὰ καὶ λίθοι πληττόμενοι. Ὑθρεων δὲ ἐμπάζεσθαι τοὺς τοιοῦτους, πῶς ἂν εἴη; Κωφεύουσι γὰρ πρὸς ἄλλο ἅπαν ἄκουσμα, παραδοκοῦντες τὸ βασιλικὸν ἀπόφθεγμα.

ν'. Καὶ οὕτω τοῖνον καὶ ἡμᾶς εὐχεσθαι χρῆ, βραχεῖαν γοῦν ἐκείνην ὄραν ἀφορίζοντας τῷ Θεῷ· καὶ οὕτως ἀνούσομεν τὸ ζητούμενον. Συλλαλήσουσι δὲ πάντως ταῖς εὐχαῖς κυκλόθεν, καὶ εἴ τινες ἡμῖν πράξεις ἀγαθαὶ προκατάρθωνται, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἡ ἐλεημοσύνη, καὶ αὐτῇ, ὅτε μετὰ ἰλαρότητος γίνονται. Οἶδαμεν γὰρ, « ἰλαρὸν δότην ἀγαπᾶσθαι παρὰ Θεοῦ »· ἐπεὶ τοι, ὅς μὴ οὕτως ἐλεεῖ, ἀλλὰ μετὰ πικρίας δυσπροσίτου, ἔοικε ταῖς τροφοῖς, ὅσαι

χολῆ τὴν θηλὴν ἐπαλείφουσαι ἀπογαλακτίζουσι τὰ νεογνά. Οὕτω γὰρ ὁ μετὰ χολῆς ἐλεῶν, ἀπότροφον τὸν ζητούμενον πένητα τίθησιν. Οὐ γὰρ ἂν ἐκεῖνος εἰς δευτέραν ἐλευσεται δέησιν.

να'. Ὑπερλαλήσει τῆς ἡμετέρας εὐχῆς καὶ ἡ φύσις αὐτῆ, ἐὰν δεόντως φυλάξωμεν τὸ τῆς πλάσεως θεῖον τῷ τε κυρίως μοναδικῷ, καὶ τῷ κατ' εἰκόνα (ἐν δὲ πάντως ἄμφω ταῦτα, ὅτι καὶ ἐξ ἐνὸς καὶ πρὸς ἓνα)· ἔτι δὲ καὶ, ἐὰν τρόπον ἄλλον τὸ καθ' ἡμᾶς ἐνιαῖον τοῦτο πολλαπλασιάσωμεν, ἐννοούμενοι τὰ τῆς παραγωγῆς συνθέσεως, καὶ μὴ μόνον σχιζόμεθα εἰς τετράδα στοιχειακῶς ταῖς γενικαῖς ἀρεταῖς, ἀλλὰ καὶ ἄλλως πολιτικώτερον καὶ κοσμικώτερον· εἰ γινόμεθα οὐρανὸς μὲν ταῖς αἰθεραῖς κατὰ νοῦν ἀναβάσει καὶ ταῖς κατ' ἄστρα ἐλλάμψεσιν ὧν ἄγγελοι μὲν ἐπιβαίνουσιν, ἀστοχεῖ δὲ ὁ ἐκῶν καταβελγμένος ἐκείθεν σκοτεινὸς ἐωσφόρος· αὐτίκα δὲ ἅμα καὶ γῆ, πρὸς μίμησιν κοσμογενείας, καθ' ἣν οὐρανὸς καὶ γῆ πρῶτα πεπολῆνται· γῆ δὲ, ὡς μὴ κάτω βρεῖσθαι εἰσαεῖ, καὶ μὴ εἰδέναι τὴν ἀνωφύρησιν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μὲν τῇ ταπεινώσει καὶ τῷ μὴ ἐθέλειν ὑπερφάνεσθαι, ἀλλὰ περὶ τὴν μητέρα γῆν κυπτᾶζειν καὶ ἐννοεῖσθαι ἀναστρέφομεν, καὶ οὕτω κάτω βᾶλλειν πᾶσαν ἔπαρσιν καὶ ἅπαν φρόνημα κούφον, καὶ μὴ κατὰ Θεὸν μεταρσιούμενον· μάλιστα δὲ ἄλλως γῆ πῶν διὰ τοῦ μὴ πέτραις πληθύνειν, ὅσαι μὴ πρὸς θεῖον σκόρον αὐλακίζονται, μηδὲ μὴν ἀκάνθαις θάλλειν συμπινοῦσαι τὰ κατὰ τὸν Θεὸν σπέρματα.

A est quod Deus nos non exaudiat. Qui coram imperator supplex astat nihil aliud in mentem ingerit; sed omnibus animæ portis clausis, ita ut nihil extrinsecus intrare possit, mentem colligit, ut tantum res ad petitionem spectantes proloquatur. Non conjugem, non dulces natos, non divitias, non possessiones ante oculos habet; imo quod majus est, sui compos non est et sentiendi facultate plane destitutus. Nil eorum quæ prope eum dicuntur audit, et licet magno clamore vociferentur, non nictat, nihil sentit; imperatorem solum videt ei soli studet, adhæret. Multos orinibus tractos vidimus incedere nescientes a quibus traherentur. Verbera quoque accipiunt nihil sentientes, ut lapides verberati. Tales injuriam pati prorsus non possunt; surdi enim sunt ad omnes voces, imperatoris responso unice intenti.

50. Sic igitur nos quoque precari decet. Breve igitur temporis spatium Deo consecremus et quod cupimus nanciscemur. Dum nos precamus, alii circa nos confabulantur, attamen bonas aliquas actiones agnoscent, et inter alia misericordiam et charitatem hilarem. Scimus enim hilarem datorem a Deo amari. Revera enim qui non sic dat eleemosynam, sed cum asperitate, nutricibus similis est quæ mammam bile ungentes recens natos lactant. Qui enim sic cum bile misericordiam exercet pauperem mendicam peregrini loco habet, qui certe non secundam petitionem faciet.

51. Precibus nostris ipsa natura favebit, ubi, sicut debemus, divinam unitatem et imaginem conservabimus (quæ duo unum sunt in quantum ex uno et ad unum); deinde si unum illud quod in nobis est multiplicabimus, compositionem derivatam mediantes, nec in quaternionem scindimus virtutum elementarium et generalium auxilio, sed alia ratione civilium, ut ita dicam, et magis terrestri; si cælum fimus, mente aerem pervolantes, et stellarum instar fulgemus, super quibus angeli incedunt, et unde Lucifer amissa luce sponte delapsus est; deinde terra ad imitationem mundi creationis secundum quam cælum et terra ante omnia creata sunt; terra autem fimus, non in quantum proclives, humiles et a superbia remoti sumus, sed terre matris modestiam imitantes omnem fastum spiritusque inanes et a Deo alienatos rejicimus; denique terra pinguis simus, et minime petrosa quæ semen divinum respuit et folium fovet quod semen divinum suffocat.

52. His rationibus adjuti super mare ac vastum A eleemosynam et pia opera facientes nos extendemus; sic animalia nutriemus, non parva solum, quæ modico sumptu egent, sed magna, quibus fortioribus alimentis opus est; et muriam volentibus largiri poterimus amaram, quæ viro cuidam subamaro Halmionis nomen dedit, sed dulcem illam sali divino similem; unde proverbium « muriam non habere » de viris odiosis dicitur, quorum aliqui insuper insulsi nuncupantur.

53. Simili modo in aere aut æthere (uterque enim splendidus) naturæ vivifera, odorifera, puræ nos assimilabimus, quia anima nebulosa non est, et spiritus cœlestes per scalam spiritualem ascendant, et aliis rationibus quas nos concise definimus; vos autem in errore estis. Idecirco doctrinam profundiore non sectamini in rebus quas alios docere potestis, quia candelam, pharum, lampadem Deum astio, cui contraria est ea qua declinamus a virtute, secundum eum qui jubet facere bonum ac declinare a malo. Scimus ubi morandum ac diversandum sit, et quando ultra in via pergendum. Morabimur enim, in Dei amore diversantes, e contra cursum procrastinabimus quando cogitationes insidiosæ nos circumveniunt. Non una nobis vita via aperta est, sed plures, quarum hoc ad bonum, ad malum illa ducit. Dicendum ergo est quod, sicut in quacunque vitii via incidentes a virtute aberramus, ita quod quamcumque virtutem colimus, Deum hospitem ditissimum et judicem æquissimum obvium habebimus.

54. Post has conclusiones metuo ne a quibusdam preces nostræ ægre ferantur, si non a pauperibus, at a creditorum fraudatoribus, quos graves dolores vexant ut, secundum Scripturas, mulieres parturientes anguntur propter partum execrabilem. Deo ingratum, naturæ contrarium, feram immanem, voracissimam, contra quam canum mores rabiosorum sæpissime latravimus, et quam e caverna protrahere in qua abscondita est (absconditur in plerorumque animis) aut impedire ne pauperes miseros dilaniet et dilaceret, non potuimus.

55. Igitur nunc quidem tacere visum est. Video enim quod, quo magis cum Scriptura contra fene-

νβ'. Τοιούτοις δὲ λόγοις καὶ εἰς θάλασσαν μεγάλην ἔξομεν καὶ εὐρύχωρον ἐκπετάνωσθαι διὰ τοῦ ἐλεεῖν καὶ εὐεργετεῖν, καὶ οὕτω τρέφειν ζῶα, οὐ μόνον μικρὰ, ἐφ' οἷς βραχεῖα καὶ ἡ δαπάνη, ἀλλὰ καὶ μεγάλα, ὧν ἀδρότερα καὶ ἡ τροφή· καὶ ἄληπτην δὲ τοῖς ἐθέλουσιν ἐνδρασιλεύεσθαι αὐτὴν πικρὰν, ἐξ ἧς ἀνὴρ τις παλαιὸς ὑπόπικρος Ἀλμιῶν παρωνομάσθη, ἀλλὰ τὴν λοιπὴν, τὴν νόστιμον, τὴν τῷ θεῷ συστοιχοῦσαν ἄλατι, ἐφ' ἧς καὶ παροιμιάζεται τὸ « μὴ ἄληπτην ἔχειν » ἐπὶ τῶν ἀχρεῶν ἀνδρῶν, καὶ ὡς εἰπεῖν ἀναρτῶντων· ἐφ' ὧν κατὰ τινὰς καὶ τὸ « ἀναλτον » ἤρμυσται.

νγ'. Λόγῳ δὲ ἀναλόγῳ οὕτω καὶ εἰς ἀέρα, εἴτε καὶ αἰθέρα, λαμπροὺς καὶ ἀμφοτέρους, διασκευάζομεν ἑαυτοὺς τῷ ζωογόμῳ καὶ εὐπνόμῳ καὶ καθαρῷ, διὰ τὸ κατὰ ψυχὴν ἀνέφελον καὶ τῇ δι' αὐτοῦ ἀνιλεύσει τῶν οὐρανίων νόων, διὰ τῆς ἐναρτέου κλίμακος, πολλοῖς δὲ καὶ ἄλλοις τρόποις, οἷς καὶ ἡμεῖς βραχυλογούμεν· ἀλλ' ἡ κάρδια ἡμῶν πεπλάτυνται. Διόπερ οὐδὲ μακροτέρας ἐπίσθε διδασκαλίας, ἐφ' οἷς καὶ ἑτέροις διδάσκειν δύνασθε, ὅτι μὴδὲ χρὴ λυχνίσκον, ἢ φανίον, ἢ τινα λαμπτήρα ζητεῖν, φωτὸς Γραφῶν ἱερῶν αἰθριάζοντος ἡλιακοῦ, καὶ τὴν ἴδὴν ὑποδακνύντος. Οὐδὲ ἔχομε καὶ αὐτοὶ ἕκαστος ἄρτι κατὰ τοὺς μήπω συνεισηθέντας, ὅποι χρὴ δεύειν, λέγειν πρὸς τὸν μέγιστον Διδάσκαλον· « Γνωρισόν μοι, Κύριε, ὁδὸν, ἣν πορεύσομαι. » Πάντες γὰρ ἐπιστημόνως οἶδαμεν, ὅποι τε βαδιστέον ὁρθῆν, καὶ ὅπου ἐκτραπέσθαι χρεῶν. Ἴσμεν ἅπαντας, ὡς ὁρθῆ μὲν ἡ κατὰ Θεὸν πρᾶξις, ἐκτροπὴ δὲ ὁ ἐκείθεν πλαγιασμός, κατὰ τὸν παραγγείλαντα, ἐκλίβειν μὲν τὸ κανόν, ποιεῖν δὲ τὸ ἀγαθόν. Οἶδαμεν, ἔνθα χρὴ καταλύειν καὶ παραμένειν, καὶ πάλιν ἔνθα θεὸν παρατείνειν εἰς πλεον τὰ τῆς ὁδοῦ. Μενῶμεν γὰρ, καταλύσαντες ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἀγάπῃ· παρατενοῦμεν δὲ τὸν δρόμον, ἔνθα λησται ὑπερέβουσι λογισμοί. Οὐ μία ἡμῖν τριβὸς ὑπέστραται βίου, ἀλλὰ πολισχιδῆς, ὡπερ ἡ εἰς τὰ φαῦλα, οὕτω καὶ ἡ εἰς τὰ κρείττονα. Ἐπιπῶμεν οὖν, καθάπερ ἐπὶ κακίας, ὡς, εἴτε ταύτην ἢ τὴν ἑτέραν ἢ τὴν ἄλλην βαδιούμεθα, πλανησόμεθα τῆς ὁρθότητος, οὕτω καὶ ἐπὶ ἀρετῆς, ὅτι, ὅποιαν στελοῦμεθα, εἰς τὸν πλουσιώτατον καὶ εὐδιάκριτον ξενοδόχον Θεὸν κατανήσομεν.

νδ'. Τούτων οὕτω συμπεραθέντων ἡμῖν, εὐλαθεῖμαι, μήποτε δυσκόλως ταῖς ἡμετέραις εὐχαῖς ἀναβήσονται, εἰ καὶ μὴ τινες ἄλλοι πτωχοὶ, ἀλλ' οὐδὲ χρεωκοπούμενοι, οὓς δεῖ εἶναι δοῦναι δύνουσαι, εἴ ἢ λέγεται, κατὰ τὰς (ἱερῶς εἰπεῖν) ὠδινούσας κείρας γιζούσας τοῦ τεκεῖν, διὰ τὸν ἀλιτήριον τόκον τῆς ἀφύλου, τὸν θεομισῆ, τὸν παρὰ φύσιν, τὸ κέπιν ἀτρίον, τὸ παμφάγον· οὐ μυριάκις μὲν καπλάκτισαμεν, ὅσα καὶ λυσσητῆρας κύνες, οὐκ ἔσχομεν εἰ οὕτω τοῦ φωλεοῦ ἐκσπάσαι, εἰς ὃν κρύπτεται (κρύπτεται δὲ ἐν ταῖς τῶν πλειόνων ψυχαῖς), οὐδὲ μὴ ἐκφοβῆσαι, ὡς μὴ προπηδῆν καὶ λαφύσειν καὶ σπαράσσειν τοὺς ἐλεινοὺς πτωχοὺς.

νε'. Ἔδοξεν οὖν μοι ἀπὸ τῆς ἀρτι σεσιγηθῆσαι. Βλέπω γὰρ, ὅτι εἰς ἔσον ἐγὼ τὰ τῶν ἱερωτάτων

Γραφῶν ἀναβοῶμαι τοῖς τοκογλυφοῖς, τοσοῦτον αὐτοὶ ἐκβαίνονται εἰς πολυτοκίαν· καὶ οὕτω τὰ ἐμὰ διδασκάλια, δι' ὧν ἀναστέλλειν πειρῶμαι ὡς διά τινος ἱπαιοδῆς τὴν τοῦ θηρίου ἀγριότητα, ἐμδοήματα κρίνονται, δι' ὧν αὐτὸ ἐρεθίζεται καταπηδῶν καὶ βλέπτει τοὺς τῷ Θεῷ μὲν ἠλεημένους, ἀδελφούς δὲ ἡμῖν λογιζομένους, καθὰ καὶ θρέμματα πίονα, ὧν καὶ γάλα καὶ σάρκα καὶ δέρμα καὶ ἔριον εἰς χρήσιμον οἱ οἰκοδεσπόται προσφερόμενοι, καὶ μηδ' αὐτῶν τῶν εἰς βρωσὶν ἀχρείων ἀπεχόμενοι, αὐτὰ βοτάναις ἀφιᾶσιν ἐντρέφειν καὶ θαλλοῖς. Ἡ γὰρ οὐχ οὕτως ὀφειλάταις καὶ ἡμεῖς προσφερόμεθα; Καὶ μακάριον, εἴπερ οὕτως· νῦν δὲ καὶ χειρὸν διατιθέμεθα ἐπ' αὐτοῖς. Θρέμμασι μὲν γὰρ τοῖς κτηματικοῖς καὶ κλισίον ἀνεγείρομεν, καὶ μάνδραν γυροῦμεν, καὶ σταβμούς ἑτερολοῦς περιγράφομεν, καὶ συρφετὸν κειμηλιοῦμεν εἰς τροφήν χειμέριον, καὶ ἀμέλγειν αὐτὰ ὀκνοῦμεν, ὅτε ὁ τοῦ γάλακτος αὐτοῖς ὄχετός οὐ πέπληθῃ· καὶ ποιμένας ἐπιστῶντες, τοῦ τε μὴ ψωριῶν προμηθεύμεθα, εἴτε καὶ ἄλλως καχεκτεῖν· κηδόμεθα δὲ καὶ, πηνίκα καιροῦ καὶ ποῖ ποτε λιμῶνος βοσκήσονται· καὶ τοῦ ἔριου δὲ ψιλοῦμεν, ὅτε οὔτε ψυχῆς δάκνει δριμύττον εἰς βίγωσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔριον αὐτόματον καταβρέει, καὶ εἰ μὴ τάχιον ἀφαιρεθῆ, ἀκάνθαις ἀρπάζεται καὶ κολλάται, ὅπου χρεῖα οὐδεμία. Ἡμεῖς δὲ οὐδὲν τι τοιοῦτον ἐπὶ τοῖς ἔλεεινοῖς τούτοις τοῦ Θεοῦ διοικονομούμεθα θρέμμασιν, ἀλλὰ μηδεμίαν κηδεμονίαν ἐν αὐτοῖς ἐνδεικνόμενοι, ἀποικίζομεν, ἐκπιέζομεν ὀσημέραι, λιμαγχοῦμεν, γυμνοῦμεν, ἀπεσθίομεν τεραστῶς, οὐ καθὰ γυπες νεκροῦς τινας, ἀλλ' ὡς ἀταῖ τὸν ἐπὶ σκόλοπος Προμηθεᾶ ἐκείνον, καὶ οὕτως ἀνεψήτοις ἀνθρωπίνοις ἐντροφῶμεν κρέσιν.

νς'. Ἀπάγαγε, φιλόσθωπε Κύριε, τὴν ἀπάνθρωπον ταύτην φιλοτησίαν, καὶ παντὸς μὲν ἄλλου Χριστιανοῦ, καὶ ἡμῶν δὲ, οἱ ἀνθρωποφαγοῦντες ψευδόμεθα τὴν κατ' ἀνθρώπου ἡμερότητα. Δὸς ἡμῖν λογίσασθαι, ὅτι κάλλιον, καθάπαξ ἀρεῖναι τὸν ἀδελφὸν ἐγκλονῶντα θανεῖν, ἢ περὶ ἐπὶ πολὺ στρεῦγασθαι χαλεπωτάτῃ λιμῇ. Ὁδήγησον ἡμᾶς ποιεῖν, ὃ κακῶς δυνάμεθα. Δυνάμεθα δὲ θεοὶ γενέσθαι κατὰ τὸ παράγγελμά σου, ὅς οὐδὲν οὔτε ἀδύνατον, οὔτε ἀθηεσ παραδέδωκας. Δοίης, μὴ ποιεῖν ἡμᾶς, ὅσα κακῶς δυνάμεθα· κακία δὲ δυνάμει τοιαύτης, τὸ δαιμονῶν καὶ τῶν διδασκάλων τῆς φραυλότητος ἐπακολουθεῖν. Διδάξαις, γίνεσθαι τοῦ οὐρανοῦ, εἰς ὃν αὐτὸς προσκαλέσῃ ἡμᾶς, κατελθὼν, ἵνα ἀναβῶμεν, ταπεινωθεῖς, ὡς ἂν ὑψωθῶμεν. Μὴ ἐάσαις ἡμᾶς τοῦ τάρταρου γενέσθαι, εἰς ὃν πειρᾶται κατάγειν ὁ ἄνωθεν πᾶσιν, καὶ τὸ ἀνθρώπινον ἐθέλων συγκατενεγκεῖν, ἵνα ἀπειναντίας τῷ ἐθέλοντι πλείω γίνεσθαι τὰ εὐεργετούμενα πληθυνεῖ αὐτὸς τὰ κακοποιούμενα, καὶ συμμερίτως ἔχη πλείονας τῆς κολάσεως.

νζ'. Ἡθελον εἰσέτι πλείω διδάσκειν, ὦ ἀδελφοὶ καὶ φίλοι, ἐπεὶ μὴδὲ πάντη τὴν ἐμὴν κλεψύδραν τὸ τοῦ λέγειν ὕδωρ ἐπιέλοιπεν. Ἄλλ' ὅτι κἄν τούτοις τὸ μέτριον συγκροτεῖται, βραχυτάτον τι προσθεῖς πεπαύσομαι.

νη'. Μετεχειρήσατο κόσκινον ὁ Θεὸς (ὁ μακροὶ οὔτοι ἐνῆαυτοῖ), δι' οὐπερ ἡμᾶς, ὄντας μὲν πρὸς ἀλήθειαν σίτους Θεοῦ, συναθάντας δὲ τῷ ἔξαιτη· σαμένῃ ἡμᾶς Σατανᾷ, καὶ συναναμίνοντας οὐκ ἀγα-

A ratores declamo, eo pejores futuri sunt, et quod præcepta mea quibus, ut incantationibus, bestiæ illius ferocitatem domare conor, pro inani clamore habentur, quo illa excitatur ad prouendum nocendumque iis quos Deus miseretur et qui fratres nostri censentur, ut oves pingues quarum lac et carnem, pellem et lanam œconomi in usum suum vertunt, nec iis quæ esui non inserviunt parcentes, plantis et arboribus stercorendis adhibent. Nonne nos quoque in debitorum conditione sumus? Et bene, si ita est. Nunc autem iniquiore in conditione sumus. Namque pecoribus stabulum aperimus, mandram concedimus in campis, et quod sustentandis inservit per hiemem offerimus, lacti parcentes, pastores præponimus, luem aliosque morbos ab iis removimus, prata depascendo tempore opportuno recludimus, lana exuimus, quando non algent, imo lana ipsa exit, et a carduis laceratur, nisi quantocius tondeas. Nos autem nihil tale in miseris alumnis Dei facimus, quin imo nullam eorum curam agentes, deportamus, ubera exprimimus quotidie, fame necamus, nudamus, edimus, non ut vultures cadavera, sed sicut aquilæ Prometheum rupi impositum, et sic cruda humana carne vescimur.

C 56. Amove, quæso, Domine misericors, mores istos inhumanos tum ab omni quidem Christiano, cum a nobis qui carne humana vescentes mansuetudini quæ hominem decet, renuntiamus. Da ut intelligamus satius esse fratrem in mortis articulo deserere, quam famis tormentis excruciare. Doce nos operari pro viribus. Possumus autem dii fieri ut tu ipse dixisti, qui nihil contra facultates aut mores instituisti. Ne permittas nobis facere malum quodcunque, dæmoni magistro perversitatis obtemperando. Doce nos cœlestes fieri, quoniam tu ipse in cœlum nos vocasti, et adventu tuo fecisti ut nos ascenderemus; qui te humiliasti ut nos exaltaremur. Ne sinas nos tartari incolas fieri, in quem is qui cœlitus lapsus est nos projicere tentat, genus hominum destructurus, et qui mala multiplicat ut eo plura beneficia emergant, et ut eo plures adulationis consortes habeat.

57. Plura adhuc dicere in animo erat, o fratres et amici, non enim tempus sermocinationi meæ concessum effluxit. Sed cum modus mihi tenendus est, per pauca addendo finem dicendi faciam.

58. Vannum Deus, proximis elapsis annis manipulavit, qua nos, veritatis ad Deum frumentum factos et Satanæ opere semini malo mundi ulterioris immistos sicut bonus agricola dijudicavit, et

distinctis distinguendis nos eos fecit, qui sumus, A bonos dico. Id ergo studiis assiduis faciamus ne lolio ac zizaniis agrum nostrum corrumpamus, ne panificationem spiritualem et sic bonum fermentum perdamus. Operam demus ne reprobati coram pane cœlesti, neve vitulo saginato mystice promisso indigni fiamus, nec ad caminum igneum castigationis ergo condemnemur, sed panes maturos Dei ac Domini mensæ imponamus, ut frumentum simus, quod ipse amat edere, nos amanter complectens per bonitatem ei consubstantialem ante sæcula et in omnia sæcula. Amen.

πυρούς ἄρτους τῆ τοῦ Δεσπότη Θεοῦ προσερχθῆναι προσφέρεισθαι, οικειούμενος ἡμᾶς φιλανθρώπως δι' ἀγαθότητα συνουσιωμένην αὐτῷ πρὸ αἰώνων καὶ εἰς πάντα αἰῶνας. Ἀμήν.

τὴν σπόριμον εὐχρηστίαν ἀπειπαμένους, διεκρίνει ἀγαθοῦ γεωργοῦ δίκην, καὶ τὰ συγκεχυμένα εὐκρινήσας ἀπεκατέστησεν, εἰς ὅπερ ἤμεν. Καὶ ἰδοῦ, ἐσμὲν ἐν καλοῖς. Σπεύσωμεν οὖν δι' ἐντεύξεων, μὴ πάλιν αἴραις καὶ ζιζανίοις φύρδην ἀναχρωσθῆναι, δι' ὧν ἀχρειώσομεν τὴν κατὰ πνεῦμα σιτοποιίαν, καὶ τὴν ἀκόλουθον ζύμην, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῇ καλὸν φύραμα. Πραγματευσώμεθα, μὴ καὶ ἄθετοι τῷ οὐρανίῳ ἄρτιφ γενώμεθα, καὶ οὐδὲ τοῦ μυστικῶς ἐλπίζομένου σιτευτοῦ μόσχου ὦμεν ἄξιοι, μηδὲ κλιβάνῳ κολαστικοῦ πυρός ἀποκληρωθῶμεν, ἀνθ' ὧν ἄλλως εἶδει κε-

τραπέζῃ, καὶ γενέσθαι εἰς βρώσιν, ἣν αὐτὸς εἰλεῖ

EJUSDEM

DE EMENDANDA VITA MONACHICA.

Τοῦ αὐτοῦ Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης ἐπίσκο- A *Ejusdem Eustathii Thessalonicensis vitæ monasticæ
ψις βίου μοναχικοῦ ἐπὶ διορθώσει τῶν περὶ
αὐτόν.* *consideratio ad emendationem eorum qui ei
nomen dederunt.*

α'. Ὡ ἀκριβεῖς μοναχοί· ὧ ἀληθεῖς Ναζιραῖοι·
ὧ ἀναχωρηταί· ὧ τὴν τύρβην μὲν λιπόντες καὶ τὸν
κατὰ βίον ἀγῶνα, τῆς γωνίας δὲ διὰ τὸν Θεὸν γε-
νόμενοι· καὶ κόσμου μὲν ἀπαναστάντες, Θεῷ δὲ
προσχωρήσαντες, καὶ τῇ καταμόνας ἡσυχίᾳ πράξεις
θεαρίστοις ἐγγυμνασάμενοι πρὸς ἐντέλειαν, καὶ τῇ
θεωρίᾳ ἐπαναδάντες εἰς τὸ ἀγγίθειον καὶ οὕτως ἱσάγ-
γελον· καὶ τὴν μὲν κάτω δουλείαν ἀπειπάμενοι, καὶ
τὸν τῆς κακίας οὕτως ἄρχοντα διεκφυγόντες εὐλο-
γητοὶ δραπεταί, τῷ δὲ ὄντως ἐλευθερωτῇ Δεσπότῃ
προσδραμόντες, καὶ τῶν γηίνων ἀλλαζάμενοι τὰ
εὐράνια· ὧ τοίνυν ὑμεῖς ὅσοι τῷ Θεῷ, καὶ ἂντι κο-
σμοπολιτῶν οὐρανοπολιταί, ἀκούοιτέ μου εὐμενῶς, B
προθεμένου λαλῆσαι πρὸς τοὺς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς
ἀνομοίους τῇ ἐν ὑμῖν πολιτείᾳ, καὶ ἐγκράζει αὐτοῖς
ἀποπλανωμένοις τῆς τρίβου, ἣν ὑμεῖς εἴλεσθε· καὶ
μοι συνάρασθε τῆς προθέσεως, εἴ πως βελτιωθεῖεν
τῶν τινεσὶ περὶ ἐμὲ, οἷς οὐδὲ ἀποκρύψομαι τῆνδε τὴν
λαλιάν, ἀλλ' εἰς ἐμφανὲς ἀναμνήσας, ἢ ἀνακαλέσο-
μαι τῆς ἀβελτερίας, ἢ ἀλλὰ τὸ γοῦν ἐμὸν ἀποπλήσω
χρέος, καὶ ἐλέγξω, καὶ ἀνεπιτιμήτως παρακαλέσω
(ἐπιτιμῆν γὰρ αὐτοῖς οὐκ ἔστιν), ὡς οὐδὲ τοῖς πλημ-
μελῶς πεπληγῶσιν εἰς βῆθος ἐπισπάσαι βίβας πι-
κράς, ἢ δριμύνα προσπλάσαι φάρμακα· καὶ τέως πρό-
γε τῶν ἄλλων μνήμην αὐτοῖς ἀνακαινίσω τοῦ σκο-
ποῦ, καθ' ὃν ἀπελέξαντο τὴν λαϊκὴν κοινότητα, καὶ
τὸ οὕτως κοσμητὸν κοινόβιον· καὶ εἰς ἐνθύμησιν δὲ
ἀνακομισῶ τῶν ὑποσχέσεων, ἃς τοῦ δευτέρου βίου
προκατεβάλλοντο ἐπ' αὐτοῦ ἀγιωτάτου ἀρχιείου, ἐνθα C
βασιλεῖ μεγίστῳ τῷ Θεῷ ἐπὶ συγκλήτου τῆς κατ'
αὐτὸν ἐτάξαντο.

β'. Τοῦτων δὲ προδεβλημένων, τῆς προθέσεως,
λέγω, ἢ ἐκάστοις ὁ νοῦς ὠδίνησε, καὶ τῆς ὑποσχέ-
σεως, ἢ ἐπέτακται, ἐκφῆνας αὐτὰς εἰς γνώσιν ἐνώ-
πιον ἀνθρώπων, οὗς ὁ καθένα ἤθροισε πανηγυρί-
σοντας ἐπὶ τῇ αὐτοῦ σωτηρίᾳ, καὶ πρό γε αὐτῶν
ἐπὶ Θεοῦ, καὶ τῶν αὐτοῦ ἀγγέλων, εἶτα προενέγκω-
μαι εἰς ἔκθεσιν οὐκ ἀμφιβαλλομένην καὶ τοὺς βίου
καὶ τὰς πολιτείας, ὧν γίνονται οἱ ἐνδατοὶ μοναχοὶ
μετὰ τὴν τοῦ κόσμου ἀπαλλαγὴν· ὡς ἂν, εἰ μὲν καλὰ
ποιούσιν, καὶ ὑμῶν τῶν ἁγίων ἄξια, πρὸς οὓς ὡς
ἀρχέτυπα θεῖα τυποῦνται καὶ γράφονται, καθὰ πέμ-
πουσι δόκησιν, ἐπευλογήσῃτε αὐτοὺς, καὶ τὰ ἔργα D
τῶν χειρῶν αὐτῶν κατευθυνεῖτε, ψαλμικῶς εἰπεῖν,
ἐπ' αὐτούς. Εἰ δὲ ὡς ἐκλαθόμενοι, ὅτι μονάζουσι,
πάντα ἄλλα ποιούσιν, ἥπερ τὸ προτεθὲν, ἢ οἰκονο-

1. O strenui monachi, o veri Naziræi, o anachoretæ! vos qui mundi et vitæ relictis curis, anguli vero propter Deum habitatores, e mundo quidem recessistis, Deo vero appropinquant, in solitaria tranquillitate operibus Deo gratis vos ad perfectionem exercentes, et contemplatione ad cultum Deo propiorem et sic angelis parem ascendentes, terrestre quidem servitium renuentes, et malitiæ sic principem fugientes, benedioti transfugæ ad verum liberatorem Dominum currentes et terrestria cœlestibus immutantes; o vos igitur³ Deo sacrati et mundanæ habitationis loco cœlites, benigne me audite, qui ad dissimiles inter nos ab ordinatione vestraloqui propono, et ipsos arguere a semita quam vos elegistis deviantes: et proposito meo conformes sitis, si forte meliores evaserint quidam de his qui partes meas tenent; et quibus hoc colloquium non celabo, sed in lucem producens aut ab insipientia revocabo aut aliter officio meo perfungar et arguam et irreprehensibiliter advocabo (reprehendere enim illos non licet) tanquam non sit convenienter alte percussorum radices amaras extraxisse, aut acerba medicamenta confecisse; et tunc ante alia memoriam ipsis reducam scopi propter quem laicum commercium, et licet mundanam communem vitam elegerunt; et in desiderium invehæ promissionum quas secundæ vitæ ante tempus solverant coram sanctissimo præpositorum cœtu, ubi regi maximo Deo cum convocato cœtu qui Dei est ordinati sunt.

2. His præmissis, propositi, dico, quod singulis mens parturivit, et promissionis quam peperit illas in cognitionem emittens coram hominibus quos unius more congregavit festum agentes pro mentis ejusdem salute, et ante omnia pro Deo et angelis ejus, deinde in explanationem adduco minime dubiam et vitas et regendi rationes quarum participes fiunt indigenæ monachi post separationem a mundo; ita ut si quidem bona operantur et vestri sanctorum digna pro quibus archetypa divina insculpantur aut scribantur, sicut emittunt expectationem, eos benedicite et opera manuum eorum dirigite super eos, ut ait Psalmista. Si vero tanquam oblitii quod monachi sunt, omnia alia faciunt sicut propositum est, aut dis-

pensate correctionem quæ ipsis competit, abolentes quæ operati sunt : aut alias pro nobis operamini pro Deo legatione fungentes, animæ serenitatem, quia nunc non in malitia stetimus, quorum perniciosi agitant venti, sicut videmus, salutarem sinum, qui solus eis qui e vitæ mari appellunt ad securos portus, brachia offerens, salutaria proponit.

3. Itaque a sermone nostro projiciatur quod proposuerunt quando ab initio vitæ exitum curaverunt; nec inibi longo sermone opus erit, nec tempus consumam ultra quod decet disserendo. Sicut enim, inquam, animæ salus et ad Deum, sic studium eos reduxit a vita a qua nuper desertionem fecerant. Nam eam quidem damnaverunt, meliorem vero elegerunt, apostolicam ideoque angelicam; et huic incumbentes, elongaverunt fugientes, sicut in deserto mansuri; præsertim quidem sicut in promissionis terram restituendi; per quam vitam tanquam Deo vocante exierunt ab ipsorum terra et cognatione, et venerunt in terram et vitam qualem Deus ostendit iis qui Abrahami partes tenent, et quotquot illo digni sunt.

4. Et hic quidem ipsis exsilii terminus, cuius gratia hic mulierem et liberos, ille substantiam et peripsema omne vitæ commercii, sicut dixerit aliquis, generatim vero cuncti quodvis secundum mundum cupitum deserentes, unam eandemque, secundum quod ipsis propositum erat, elegerunt vitam, cui insistentes et sese accingentes ad opera quibus homines tale consilium capientes in rectam semitam deducuntur, idque non simpliciter et ut fors tulerit et ut ipsi voluere, operibus divinis studuerunt. Numquid enim de suis peccatis excusationem haberent, utpote qui ipsi tentaverunt, ipsi denoverunt, ipsi cœperunt, viam nemine referente, nemine edocente, nemine viam monstrante, nemine impediante; ideoque nihil mirum faciunt si viam aliam ac propositam secuti sunt, neque rationem reddere debent, eo quod inventa difficultate, in iis quæ cogitaverant et inceperant inexperti, ob eam longius ire destiterunt, et aliquantisper progressi sperata planitie pedem retulerunt, eo quod viam habuerunt asperam? Non igitur inconsulte vitam monachicam inierunt, imo vero cum deliberatione et consilio postquam admoniti et docti fuerunt, plerumque post traditionem et admonitionem, easque formidine plenas, si modo audirentur, quas discursus sermonis, quantum satis erit, innuet.

5. Cum ita sint quæ istiusmodi homines certe et inconcussa proposuerunt et assumpserunt (et aliter minime sese habent), jam breviter dicenda quæ apud eos hodie animadvertuntur. Et utinam non longe sint a vita quam elegerunt: nequidem hoc eveniente necesse erit eos, post allata argumenta, resurgere, ut duo gravia ista non admittant, **inane extra viam rectam esse, atque alios ad eam idoneos suis exemplis deducuntibus**

Α μη, ἵνα διορθωσιν τὴν ἐπ' αὐτοῖς, καταργητὴν ἐνεργούσιν, ἢ ἀλλὰ πραγματευέσθητε τὴν πειθεύουσαν, γαλήνην ψυχῆς· ὡς νῦν γε ἀκυμάντη καθίσταμεν, οἷς πνεύματα πονηρὰ τουσιν, ὅσα γε καὶ ἡμᾶς βλέπειν, κόλπῳ σου ὁ μόνος τῆς ἐκ θαλάσσης βίου καταίρουσιν· στους ἄρμους ἀγκαλιζόμενος ἔγγυται· τὰ σώζει

γ'. Προκείσθω τοίνυν τοῦ λόγου ἡμῶν, ὅτι προέθεντο, ἡνίκα τὴν ἀρχὴν ἐμελέτησαν· ἀπόβιοι· καὶ οὐ δεήσομαι λόγου μακροῦ· οὐδὲ τρίψω χρόνον, πέρα τοῦ δεόντος ἐμπλινοσ. Ἄς γάρ, ἔπος φάναι, σωτηρία ψυχῆς καὶ Θεὸν, οὕτως οἰκειώσας ἀπάνεστησεν αὐτούς, τῆς μετεποιούσης, ζωῆς. Αὐτῆς μὲν γάρ κρείσσει κριναν δὲ τὴν βελτίονα, τὴν ἀποστολικήν, Β κοῦτο ἀγγελικὴν καὶ πρὸς αὐτὴ γενόμενοι, ναν φυγαδεύοντες, ὡς ἐν ἐρήμῳ αὐλοσθησ μάλιστα μὲν οὖν ὡς εἰς γῆν ἐπαγγελίας ἀσσησόμενοι· δι' ἣν ὡς Θεοῦ καλοῦντος ἐξῆ τῆς γῆς αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς συγγενείας, κα εἰς γῆν καὶ βιοτήν, ὅποιαν ὁ Θεὸς ὑποδείκν τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ὅσοι αὐτοῦ εἰσιν ἄξιοι.

δ'. Καὶ τοιοῦτος μὲν αὐτοῖς ὁ σκοπὸς τῆς στεύσεως, ὃ χάριν ὁ μὲν καὶ γυναῖκα καὶ ὁ δὲ καὶ περιουσίαν καὶ συρφετὸν ἅπαντα βίῳ ἀναστροφῆς, ὅποιον ἂν εἴποι τις, κοινῶς· τες τὸ κατὰ κόσμον θέλημα ἐκλιπόντες, ἐνὸς ἐ καὶ μόνου τοῦ κατὰ τὴν ἐκλελεγμένην πρόθε καὶ στοιχῆσαντες, εἶτα καὶ ἀφασθαι μέλλοντι γων, ὅσοις ἐξορθοῦνται εἰς ὁδὸν ἄνθρωποι τε προθέμενοι, οὐχ ἀπλῶς, καὶ ὅπως ἐν τύχῳ, κα αὐτοὶ ἐδουλήθησαν, τοῖς θείοις ἐργαῖς ἐπιβαλ γάρ ἂν εἶχον ἀπόλογον ὑστερον, ἐφ' οἷς προσέπτε ὡς αὐτοὶ ἐγχειρήσαντες, αὐτοὶ κυρώσαντες, αὐ αρξάμενοι, μηδενὸς ὑπομνήσαντος, μηδενὸς δι τοσ, μηδενὸς ὑποδείξαντος τὴν ὁδὸν, μηδενὸς ἐσ αντος, οὐδὲν τι καινοπραγοῦσι, τραπέμενοι· ἀλλ ρὰ τὴν τῆς προθέσεως, οὐδὲ ὑπόκεινται λογοπ ἐργωδῶν εὐρηκότες, ἐφ' οἷς ἐσκόπησαν, κα ἔξαντο ἀνεπίτακτοι, καὶ δι' αὐτὴν ἀφήμενοι· τῷ ξῆς, καὶ προποδίσαντες μὲν βραχὺ ἐλπιδι· τῆς ὁ ἀναποδίσαντες δὲ αὐθις, ὅτι τραχεῖαν ἐπιβῆσ ον ἀπροβουλεύτως ἐνήρηξαντο τοῦ μονηκαῶ ἀλλὰ σκεψάμενοι, καὶ βουλευσάμενοι, καὶ ὅσ σθέντες, καὶ διδαχθέντες, καὶ μετὰ παρεργ οὶ πλείους καὶ καταθέσεων, καὶ αὐτῶν, ὅποιαι D γέμουσιν, εἰ καὶ μόνον λέγοιντο· καὶ ὑποκρ αὐτὰς ὁ λόγος προῶν, ἐφ' ὅσον ἔσται ἱκανόν.

ε'. Οὕτως οὖν ἔχόντων, ὧν καὶ προέθεντο κα σχοντο ἀμεταθέτως καὶ ἀσφαλῶς οἱ τοιοῦτοι· ὁ δὲ πάντως οὐχ ἄλλως), ἐπιθετῶν βραχυλογικῶς, βλέπομεν ἐπ' αὐτοῖς. Καὶ εἴη μὴ παρεκνεύειν ε ῆς ἐκύρωσιν, πολιτείας· ὡς, εἴγε τοῦτο ἰ ἀνάγκη πάντως, κατορθωθῆναι τοὺς τοιοῦτου τὴν ἐπὶ ἐλέγχων ἐνδείξιν· ἵνα μὴ δύο πλημμ ἐκείνα φορτικὰ, μήτε αὐτοὶ γινόμενοι τῆς ὁρθι τοὺς δυναμένους δὲ προβαίνειν αὐτῇ ἀπάγοντι αὐτοὺς τῇ μιμήσει ἐκτρέπονται.

ζ'. Ἀναγκαῖον δὲ ἄρα, πρὶν καταγραφῆσθαι τὴν ἐν Α τοῖς ἄρτι καὶ καθ' ἡμᾶς πλατεῖαν μοναχικὴν βιοτήν, ἐκθέσθαι, οἷα ταξάμενοι, τὸν λαϊκὸν βίον μετέθετο· εἴτα τῇ τοιαύτῃ μεθόδῳ συνεπιπέξαι, καὶ ὅπερ μετὰ τὴν τύπωσιν οὐκ ὀκνοῦσι ποιεῖν· καὶ οὕτω περᾶναι τὸν λόγον, εἰς ὃ προεθέμεθα.

ζ'. Μνησόμεθα δὲ πρό γε τῶν ἄλλων εὐλόγως τῆς ἐν τοῖς τοιούτοις ἐξαρχούσης ὁμηγύρεως, τῆς καὶ τελείας καὶ τελειοποιου, ἣν ὁ ὁρθὸς κανὼν ἀπαιτεῖ, ὅσα καὶ θεοῦ τινος γραφικὸς τοῖς λοιποῖς ἐπιστατεῖν μικροῦ δεῖν ἄπαισι. Τοιοῦτοι δὲ εἰσιν οἱ τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος, οἱ δι' αὐτοῦ ἀληθῶς μεγάλοι, ὡς ἀγγελικοὶ, κατὰ τὴν κανονικὴν καὶ ἀπαιτήσιν, καὶ κατὰθεσιν, καὶ μυστικὴν τελείωσιν. Αὐτοὶ γὰρ τῆν γῆν κατανωσιτάμενοι, μάλιστα μὲν οὖν ἐλαφρὸςθέντες ἀπ' αὐτῆς πτέρυξι πνεύματος, ὡς Β εἰς αὐτὸν Θεόν, ἐποπτεύειν ἐπιστατικῶς ἔχουσιν εἰπερ ἐθέλουσιν, ἐξ ὑψωμάτων θείων τὰ κατὰ κόσμον, ἐν! καὶ μόνῃ θείῳ τάγματι ἐκχωροῦντες, καὶ ὑπεριστάμενοι τοῦ θειοτάτου πρεσβείου τῶ ἀρχιερατικῷ, τῶν δὲ ἐφεξῆς ὑπερανιστώτερες τῇ προθέσει καὶ τῷ τυπώματι. Τῶν γὰρ ὑπ' οὐρανὸν θείων κατ' ἀνθρώπουσ ταγμάτων, ἅ τῶν ὑπερουρανίων δευτερεύουσι, τοὺς μὲν τοῦ πρώτου καὶ μεγίστου τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἀρχιερέως ἀντιτύπους, οἱ προσεχῶς τὰ ἐκείθεν ἐκμάττοντα ἀγαθὰ, οὐκ ἂν δύναιτο μὴ πρὸς ἐκεῖν ἀφίεσθαι εἶναι ἕκαστον, ὡς ἐτάχθησαν. Αὐτοὶ δὲ τῆς ἐφεξῆς τυγχάνουσιν ἐλλάμψεως, ἵνα τριῶν τούτων φώτων, τοῦ ἀσυγκρίτως ὑπὲρ ἡλίον (ὅπερ ἔστιν ὁ Θεός), τοῦ μετὰ τὸ ἀγγελικὸν ἡλιώδους (ὁ παραυγάξει τὸν ἀρχιερέα), καὶ τοῦ, ὡς οὕτως εἰπεῖν, σεληναιῶ του κατὰ τὸν μεγαλοσχῆμονα μοναχόν, ὅστεροι ἐπαντέλλωσιν οἱ λοιποὶ κατὰ Θεὸν πάντες περὶ γῆν ἀστέρεις, φωτὶ τε καταυγάζοντες καὶ ζωογόνοις ἐνεργείαις θάλποντες τοὺς ταπεινότερους ἀνθρώπους, ὅσα καὶ γῆν πίνον εἰς καρπογονίαν. Ἦς ἀπαραίτη ἀφοσιοῦνται Θεῷ καὶ οἱ τοιοῦτοι μοναχοὶ, καὶ οἱ κατ' αὐτούς, καὶ ἄλλως δὲ ὑπὲρ αὐτούς ἀρχιερεῖς· κατ' αὐτούς μὲν διὰ τὴν ἰσοπολιτείαν, ὑπὲρ αὐτούς δὲ διὰ τὸ τῆς ἀρχιερωσόντης ὑψίστου· ὅτι καὶ βασιλείον αὐτὸ ἱεράτευμα· δι' οὗ καὶ αὐτοὶ ἐξάπαντος εὐλογοῦνται, ὡς πάντῃ πάντως ἐλάττονες, ὑπὸ μελίζονος, εἰ καὶ ἀχθέσονται ἴσως, αὐτὸ ἀκούσαντες, ὡς ἔστι τεκμηριασθαι, ἀφ' ὧν ὡς ἐκάστοτε πειρώμεθα· οὐκ εὐλόγητοι ἐκεῖνοι ὄντες, ὅτι μηδὲ λόγον ἔχουσι ἀπαιτήσιεν.

η'. Εἰ γὰρ ἅπας ὁ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἀγιασμός, D οἷον ἐν τῷ ἀγιωτάτῳ βαπτίσματι, καὶ ὁ ἐν τῇ λοιπῇ κατὰ βίον ἀνατροπῇ τῶν βεβατισμένων καὶ οἱ ἱερατικοὶ βαθμοὶ ἅπαντες, ἤδη δὲ πρὸς ἄλλοις καὶ αὐτὸ τὸ κοῦρεμα, δι' οὗ οἱ μοναχοὶ τῷ Θεῷ καθοσιοῦνται, οὐκ ἄλλως τελεταρχοῦνται, ἀλλὰ τῷ νοουμένῳ μὲν ἐξ αἰρίου Πνεύματος, τῷ δὲ βλεπομένῳ ἢ ὑπὸ ἐπίσκοπον, ἢ ἄλλὰ ὑπὸ ἱερέων, οὓς οἱ ἐπίσκοποι τοιούτων θεοπραξιῶν προϊστῶσιν ἐργάτας, πῶς ἂν τις τῶν μοναζόντων, οὓς καὶ αὐτούς, οἱ τοιοῦτοι ἀγιάζουσι μυστηριωδῶς, τολμήσοι ἀντιπεῖν, ὡς οὐχ ὀπίσταται προσώπῳ: ἀρχιερεῖ, καὶ ἐλάττων ἐστὶν αὐτοῦ; καὶ οὐ μόνου τοῦ προσεχῶς τελειώσαντος, καὶ οὕτως

6. Necesse itaque est, antequam latam monachorum vitam nuperam et hodiernam describamus, exponere quibus conditionibus vitam laicam mutaverunt, et deinde eadem ratione connectere quæ agere post hanc receptam formam non verentur, sicque sermonem in finem præpositum conducere.

7. Sed ante omnia mente recordabimur congregationis inter illos primæ habitæ, quæ perfecta erat et perfectos fecit, quam, ut imaginem quamdam divinam, reliquis, imo fere omnibus, proponi requirit jus canonicum. Tales sunt magni et angelici habitus viri, propter illum vere magni, et sicut angeli, secundum regulæ præceptum, et institutum et mysticam initiationem. Il enim terram tergiverantes, ex ea ad Deum alii spiritus elevati, res humanas ex divina elevatione corperunt considerare, modo velint; uni et soli ordini divino locum cedunt, ex alta sua sede ante pontificem assurgunt; reliquos vero inferiores sine et habitu superant. Etenim sub cælo inter divinos hominum ordines, secundos post cælestes, eos qui primi et maximi nostræ salutis pontificis imaginem referunt, viri bona inde manantia percipientes, non possunt prohibere juxta eum stare unumquemque, prout ordinatus est. Exinde dignitatem ipsi statim accipiunt; ita ut post tria hæc luminaria, post id quod procul dubio est supra solem (quod est Deus); post id quod soli est simile, licet minus angelis (quo pontifex resplendet); post lunare, ut ita dicam, quod in monacho perfecto videre est, omnes inferiores luceant secundum Deum, sicut astra super terram: atque luce illuminent, et vividis virtutibus ægnores homines, ut terram fertilem, ad fructus ferendos accedant. Cujus terræ primitiæ Deo consecrantur tales monachi, atque juxta eos, et super eos alio modo pontifices; juxta quidem, quia iisdem legibus vivunt; supra, propter pontificatus excelsitatem. Namque regale est sacerdotium, a quo ipsi omni modo benedicuntur, utpote inferiore ex omni parte a superiore. Erunt forte qui, his auditis, indignabuntur, ut conjici potest ex his quæ undique experimur; sed non erunt laude digni, siquidem istius modestiæ rationem dare non possunt, si quis eam ab illis postulat. ἀποδιδόναι τοῦ τοιοῦτου ἄχθους, ἢ τις αὐτούς

8. Etenim si omnis sanctificatio nostra sive quæ in sacro baptismate est, sive quæ in conversatione reliquæ vitæ baptizatorum, si omnes sanctitatis gradus, et imprimis ipsa tonsura, qua Deo monachi consecrantur, alio modo non benedicuntur, nisi a sancto Spiritu judicantibus spiritualiter, et externe ab episcopis, aut a sacerdotibus quos episcopi horum rituum sacrorum operarios præficiunt; quomodo aliquis ex monachis, a sacerdotibus intra mysteria consecratus, contradicere auderet se præfecto pontifici non subjacere, neque eo minorem esse? neque solum eo qui ad unguem perfectus et sic consecratus, sed quocunque,

cujus capiti deinde insani insidentur, idque velint demittere. Qui sibi videntur capita esse, sed re vera mera colla sine capite, qui sua jactantia mutantur in opera suo auctori contradicentia. Etenim non cogitant Patres quidem se esse in ordine hierarchico, sed Patrem Patrum esse pontificem; nec pastores quidem sese, qui præeunt aliquando, summum vero pastorem esse pontificem, cui supra præeuntes esse contigit, et sæpe episcopum episcoporum; neque se modicum monachicis operibus exercitatos in pontificatum ascendere optaturos, non quod demergantur ex apice montis in præceps, sed quod e terra in cælum assurgant.

χας αὐτοὶ μεταδῆναι· οὐ δὲ ποῦ ὑποκαταδύσόμενοι ὡς ἀπὸ ἀκρωρείας εἰς τινὰς κρημνοὺς, ἀλλ' ὡς ἀρθησόμενοι ἐκ γῆς εἰς Ὀλυμπον.

9. Sed quam ob causam amplius divagari, et non ad percurrendum stadium reflectere? Agebatur de eligenda vita perfecta, et de considerata in ea universa vita monachica: quam qui post primam describunt illustres apud nos monachi, in vanum laborant, quod ad ipsos attinet. Si autem ad bene ordinandum sermonem istos primos aggredior, id omnes mundanos ordines docebit, sicut aiunt, magnum et parvum, circa majora aut minora occupatum. Alius quidem ad majora ordinatus est, alius ad secundum locum, et tertius ad inferiora: quæ singula nos percurrere nemo postulabit, siquidem nemo est qui hanc sententiam in dubium revocet.

10. Monachorum genus exercitus est, non qualiscunque, sed vere divinus. Copiæ sacræ, Dei acies, electi Domino, in cælo inclityi, omnino segregati a proceribus terræ quibus mala servantur, milites adversus apostatam et rebellem diabolum, angelorum imitatores, ideoque non modo animæ humanæ, sed etiam corporis custodes, cui amotis peccatis, nostram primam harmoniam bene congruam turbanibus, sanitatem afferunt; ipsi virtutis vasa si ad eam protinus aperta sunt; divinæ myrrhæ receptacula, quando graviter non olent; apostolorum effigies, quando ad res divinas exculpendas sunt idonei; paradisi salutare, inaccessi perfidis serpentibus per quos diabolus cum præsentibus aurem vult colloqui. Hæc pulcherrima acies, quam hierarchia aliæ omnino superat, ostentat suos prælatos qui sunt magnis insignes virtutibus, qui (ut absolute dicam) suam magnitudinem, et magnum characterem suum nullo modo fallere debent; cujus quidem intelligentiam non arbitror ita ascendere in mentes omnium, neque perfectam cognitionem, ut primo obtutu intelligatur.

11. Propositis variarum specierum figuris mathematicis, sphaera eminere videtur, cujus linea circumducta, atque gyro suo omnia intus involvens, magnaque apparentia inde conspicua, merito dicenda est magna figura propter suam magnitudinem. Eodem modo monachus, virtute cælestis, et propinquus Deo, et dignus aliquo modo qui ad

ἀγίασαντος, ἀλλὰ παντὸς, οὐτινοσοῦν κἄν ὑπεριον οἱ μὴ βαθυγνώμονες ἀπεγείρωνται ταῖς κεφαλαῖς, καὶ ἀπάγειν αὐτὰς ἐθέλωσι· δοκοῦντες μὲν οἱ τοιοῦτα κεφαλαῖ εἶναι, τῷ ὄντι δὲ ἀγένης ὄντες ἀκέφαλοι, καὶ οὕτως ἀποκαθιστάμενοι τῇ ἀλαζονείᾳ εἰς χειρῶν πλάσματα, τοῖς αὐτὰ ποιήσασιν ἀντιλέγοντα. Οὐ γὰρ ἐννοοῦσιν, ὅτι Πατέρες μὲν αὐτοὶ διακρίνονται ἀρχιερατικῷ ῥυθμῷ, Πατὴρ δὲ Πατέρων ὁ ἀρχιερεὺς· οὐδ' ὅτι ποιμένες μὲν αὐτοὶ, ὅτι καὶ ἡγούμενοί ποτε, ἀρχιποίμην δὲ ὁ ἀρχιερεὺς, ἐπεὶ καὶ ἡγούμενος ὑπερθεὶν ἔλαχεν εἶναι, ὁ καὶ ἐπισκόπων ἐπίσκοπος ἐν πολλοῖς· οὕτε ὅτε μικρὸν ὄσον ἐμμελετήσαντες τῇ μοναχικῇ ἐργασίᾳ, εἶτα ἐπιθυμήσουσι καὶ εἰς ἱεραρχίας αὐτοὶ μεταδῆναι· οὐ δὲ ποῦ ὑποκαταδύσόμενοι ὡς ἀπὸ ἀκρωρείας εἰς τινὰς κρημνοὺς, ἀλλ' ὡς ἀρθησόμενοι ἐκ γῆς εἰς Ὀλυμπον.

θ'. Ἀλλὰ τί μοι παρεξοδεύειν εἰς πλεον, καὶ μὴ ἐπανακάμψαι εἰς τὸ προτεθειμένον τρόχασμα; Ἐν δὲ αὐτῷ ἐπιλογῇ τῆς μεγαλοσχήμονος βιοτῆς, καὶ θεωρίᾳ δι' αὐτῆς τοῦ ὅλου μοναχικοῦ βίου ἐν οἱ τῆς καθ' ἡμᾶς γῆς ἐνδοξοὶ μοναχοὶ παραγράφονται ἀχρειοῦσι, τό γε εἰς αὐτοὺς ἤκον. Ἐὶ δὲ πρὸς εὐταξίαν λόγου τοὺς τοιούτους πρώτους μεταχειρίσομαι, αὐτὸ, φασί, δηλώσει παντὶ τάγματι κοσμικῷ, μεγάλῳ καὶ μικρῷ, περὶ μείζω καταγινομένων καὶ περὶ ἐλάττονα. Ὁ μὲν τις ἐπιτέταχται εἰς μείζον, ὁ δὲ εἰς δεύτερον, καὶ ἐξῆς εἰς ὑποδείστερον· καὶ περιελθεῖν ἐπαγωγικῶς τὰ τοιαῦτα οὐδεὶς ἡμᾶς ἀπαιτήσει, διὰ μηδὲ εἴη ἂν ὁ ἀμφιγυῶν τουτὶ τὸ λῆμμα.

ι'. Ἔστι δὲ τάγμα τι καὶ τὸ μοναχικόν, καὶ οὐ τὸ τυχόν, ἀλλὰ θεῖον τῷ ὄντι· στρατὸς ἱερῶς· θεοῦ παρεμβολή· ἐκλεκτοὶ Κυρίου· ἐνδοξοὶ τοῦ οὐρανοῦ· τῷ παντὶ ἀφεστηκότες τῶν ἐνδόξων τῆς γῆς, οἱς καὶ προτίθενται· στρατιῶται κατὰ τοῦ ἀποστάτου καὶ ἀντίπτου δαίμονος· ἀγγέλων μιμηταί, καὶ δι' αὐτὸ φύλακες ἀνθρωπίνων οὐ μόνον ψυχῶν, ἀλλὰ καὶ σωμάτων, οἱς ὑγιάζουσιν, ἀπαλλάττοντες ἀμαρτιῶν, εἰ καὶ τὴν ἐν ἡμῖν πολλὰκις εὐάρμοστον στοιχειακτὴν ἀρμονίαν παραλύουσιν· ἀρετῆς αὐτοὶ δοχεῖα, εἰ πρὸς αὐτὴν εὐθέτως ἀνοίγονται· μύρου θεοῦ ἀγγελία, διὰ μὴ τύχῳσι σαπρῶς ἔχειν· ἀποστολικὰ ἔκμαγεία, ἥνικα μὴ ἀφυῶς ἔχουσιν ἐκμάτεσθαι τὰ τοῦ θεοῦ παράδεισοι σωτήριοι, ἀπρόσδοτοι ψιθύροις ὄφρα, εἰ ὢν ὁ δαίμων ἐθέλει λαλεῖν παρὰ τοῖς ἀνορθώζουσιν αὐτοῖς τὰ ὤτα. Τοῦτο τὸ πάγκαλον τάγμα, οὐκ ἄλλως πρωτοστατεῖ πάντως τὸ ἀρχιερατικόν, προϊσταμένους αὐχεῖ τοὺς τοῦ ἀληθῶς μεγάλου σχήματος οὐς χρὴ πάντως μήτε τὸ μέγα ψεύδεσθαι (ἀπολύτως οὕτως εἰπεῖν), μήτε μὴν συνθέτως τὸ μέγα σχῆμα οὐδ' τὴν ἐννοίαν οὐκ οἶμαι εἰς τὰς πάντων ἀναδείων ψυχᾶς, τὰ τε εἰς ἀκριβῆ κατανόησιν, τοιαῦτα τοῖς ὄσιν, ὡς ἐν πρώτῃ ἐπιβολῇ θεωρησαί.

ια'. Τῶν κατὰ μάθησιν σχημάτων πολυειδῶν ὑποτεθειμένων ὑπερκεῖσθαι τὸ κατὰ τὴν σφαιρᾶν δοκεῖ, καθ' ἣν καὶ ἡ ἀπλανῆς περιγυμμένη, καὶ τῷ κατ' αὐτὴν γύρῳ τὸ πᾶν ἔσω σφίγγουσα, καὶ λίαν πολὺ σέμνωμα ἐντεῦθεν πλουτοῦσα, ὀρθῶς διὰ τὸ κατ' αὐτὴν μεγαλεῖον λέγοιτο ἂν μέγα σχῆμα. Ὁ τοίνυν τὴν ἀρετὴν οὐράνιος μοναχός, καὶ οὕτως ἀγχίθεος,

ἀπεικονίζεσθαι πως ὀφείλων πρὸς τὴν κατ' οὐρανὸν ἀπλανῆ, ὡς ὁ λόγος προῶν ἐκφραεῖ, δοκοῖν ἂν ἐντεῦθεν μεγαλοσχήμεων ὀνομάζεσθαι, καλούμενος οὕτω πρὸς διαστολήν, ὡσπερ ἡ σφαῖρα σχημάτων ἐτέρων, οὕτω καὶ αὐτὸς τῶν μὴ κατ' αὐτόν.

ιβ'. Καὶ τοῦτο μὲν οὕτω διὰ βραχέων εἰρήσθω, οὐ πάντη ἀπροσφυῶς, οἶμαι. Εἰκὸς δὲ τοὺς διὰ φιλοσοφίας ἐπιλυθότας ἀγιωτάτους Πατέρας καὶ ἄλλως ἐξονομάσαι τὴν θεῖαν ταύτην μεγαλοσχημοσύνην. Τριῶν γὰρ πεφασμένων σχημάτων τοῖς ἀποδεικνύειν προτιθεμένοις φιλοσόφως τὰ λογικὰ, καὶ τοῦ ἐν αὐτοῖς τεθεωρημένου πρώτου σεμνομένου ἐπὶ τοῖς μετ' αὐτὸ τὰ τε ἄλλα, καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ ἐκείνα τελειοῦνται, τὸ δεύτερον δηλαδὴ καὶ τὸ τρίτον, ὡς καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύουσιν οἱ σοφοί, τάχ' ἂν ἐκείθεν καὶ ὁ μεγαλοσχήμεων εἴη λαχὼν τοῦνομα. Πρωτεύει γοῦν καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς μετ' αὐτόν. Οἱ δὲ εἰσιν· ὁ (ὡς εἰπεῖν) δευτεροσχήμεων μανδουώτης, καὶ ὁ ὑστερῶν ἐκείνου εἰσαγωγικός. Καὶ σεμνύεται ὁ τοῦ μεγάλου σχήματος, ὅτι ἀποδεικνύς λογίως τὰ πνευματικὰ ἔν τε τῶν ποεῖν αὐτὰ, καὶ ἐν τῶν διδάσκειν, εἰ μὴ συλλογιστικαῖς ἀνάγκαις, ἀλλὰ πειθοῖ γοῦν Πνεύματος ἁγίου, τελειοῖ τὰ ὑπ' αὐτὸν σχήματα πρὸς ἀρτίωσιν, τῶ μόνῃ σοφῇ Θεῷ ἀρέσκουσιν. Ἄλλα ταῦτα μὲν τοῖς πλείοσι τῶν μοναχῶν, ὡς οἶα καὶ εἰς τινὰς γρίφους ἀποκαθ-εστῶτα, ἐς τοσοῦτον περιελευστέον ἐν βραχεῖ· λεκτέον δὲ τι νόημα, καὶ τρίτον, οὐπερ ἔστιν ἀπανταξ δράττεσθαι.

ιγ'. Ὁ πολλοστὸς ἄνθρωπος ὁ περιττὸς ἄνθρωπος, τὸ πᾶν εἰπεῖν, ἅπας ἄνθρωπος βίου, ὁ παρὰ τὸν ἰδίως λεγόμενον μοναχὸν, ἀδιατύπτως εἶναι δόξει ἂν, καὶ πως ἀνείδως, καὶ ἀχαρακτήριστος, καὶ ἀδιάρθρωτος, καὶ ἀμόρφωτος, καὶ ἀκατασκευάστος, ἕως ἐν τοῖς κάτω στρέφεται. Ἄξιον δὲ τῆς τοιαύτης δοκίσεως τὸ ποικίλον τοῦ βίου καὶ πολυειδὲς καὶ μυριόστροφον, κἀντεῦθεν οὐκ εὐδιατύπτων. Χρῶζων γάρ τις ἑαυτὸν ὡς εἰς ἀρετὴν, ὅτε βιοῖ χθαμαλώτερον, εἴτι παρυψωθείς, μεταχρῶζεται εἰς τὸ ἀνάπαλιν. Ἐτερός τις ἀγριοῦμενος τυραννικώτερον, ὅτε βίος αὐτὸν ἀμφέπει δυναστευτικός, εἴτα παραλυθεὶς τοῦ δύνασθαι, σχηματίζεται οὐχ ἐκὼν εἰς ἰλαρότητα, ἐξαλλάττων τὴν θηριωδίαν εἰς ἀνθρωπότητα. Ἐμορφάσατό τις αὐθις ἐν καιρῷ καὶ ἐλεημοσύνην· ἀλλὰ μικρὸν καὶ εἰς ἕτεροίαν μετελλάγη ἔξιν, ἣν ὁ τραγικῶς ἀναρπαξάνδραν εἶποι ἂν. Ἐμπαλιν δὲ τοῖς τοιοῦτοις οἴδαμεν καὶ ἀρπαγὰς ἀνθρώπου, οἱ μεταγράφου πρὸς μετάδοσιν, καὶ ἰλαροῦς, ἐξηγριωμένους ἐν ὑστερῶν χρόνῳ· καὶ ἄφρονας ὑψηλοῦς, μεταπεσόντας εἰς τὸ ἐνάρετον. Εὐρίπος βίου μυρίου τοιοῦτους οἷδε στρέφειν ἐλιγμοῦς, δι' ὧν πολυπρόσωπός τις ὁ τοῦ βίου ἄνθρωπος, καὶ Πρωτέως πολυμορφότερος, εἰς

ιδ'. Καὶ οὕτως μὲν ὁ βίος διὰ τὸ πολυσχημάτιστον, καὶ ἀόριστον, καὶ οὕτως ἄστατον, ἐπὶ ἐνὸς κατηγο-

(1) In hoc opusculo tres monachorum ordines distinguit Eustathius. Primo loco habendi sunt, quos vocat Μεγαλοσχήμενας. Hi tonsuram acceperant, sacris rebus tempus consumebant, res communes regebant. Ipsi majus pallium seu indumentum ferebant, unde dicti sunt proprie monachi magni indumenti (μέγα σχῆμα); illorum planeta seu pallium forma oblonga ex omni parte, a collo ad pe-

veram cœlestem speciem comparetur, ut infra dicetur, posset exinde magnus dici, eoque nomine vocari ad differentiam aliorum dissimilium, sicut sphaera ab aliis figuris discernitur.

12. Hæc breviter, non omnino in vanum, ut arbitrator, dicta fuerint. Verisimile est eos qui philosophia sanctissimi Patres sunt habiti, hanc divinam monachi magnitudinem aliunde deduxisse. Tribus enim statibus ante illos qui ad logicam soite docendam præsciuntur apparentibus, et proprie illorum viso primum locum tenere supra alios sequentes, et aliis de causis, et quia per istum alii proficiuntur, scilicet secundus et tertius, ut demonstrant sapientes, exinde forsitan nomen accepit magni habitus monachus. Primas igitur partes ipse tenet inter alios qui sequuntur. Il sunt: mantellatus (1) minoris ordinis (verbi gratia), et post hunc novitius. Honoratur iste perfectus, eo quod spiritualia perite edocens tum agendo, tum docendo, si non syllogismi vinculo, saltem Spiritus sancti gratia, inferiores ordines ad perfectionem adducit, quæ uni et sapienti Deo placet. Ista autem quasi seposita ad quasdam quæstiones, plerisque monachis breviter sic percurrenda erant: dicenda autem est aliqua sententia tertia quam omnes possunt attingere.

13. Homo vulgi, plerique homines, et ut omnia complectar, universi homines sæculares, præter dictum proprie monachum, judicandi sunt esse sine typo, sine specio, sine charactere, sine distinctione sine forma, et sine ornatu, quandiu inter terrena versantur. Cujus sententiæ causæ sunt varii vitæ aspectus, mille vices, ideoque difficilis definitio. Colorem virtutis ille usurpat, dum vivit terrestris, sed elevatus mox ad pristinum colorem redit. Alius sævit tyrannice, dum agit cum potestate, et ea amissa ad clementiam invitatus redit, ex ferina in humanam naturam mutatus. Largitatem quidam aliquando induerat, mox in alterum habitum transfertur, qui a tragico raptor hominum esset vocatus. Et contra rapaces homines novimus liberales et postea ferocientes, deinde stultos ac superbientes et qui ad virtutem reversi sunt. Sæculi Euripus mille istiusmodi conversaciones videt reflecti, quibus secularis homo videtur plures facies, plures formas quam Proteus habere, quas enumerare esset impossibile.

14. Sic sæculum, eo quod est multarum formarum, indefinitum, atque inconstans, de uno arguit

des decidebat, et super brachia relevabatur. Coloris nigri erat. Hos dico magnos monachos, aut perfectos; hoc nomine decursu operis utar. Alii erant minores, quos Mantellatos dicit sive μανδουώτας; et nunquam μικροσχήμενας. Tertius ordo erat novitiorum, seu εἰσαγωγικῶν. De quibus eorsim dicendum erit alio in loco ad finem.

egregium istud animal, hominem, quod nullum characterem haheat. Amat enim pro deficiente incertum accipi. Ipse autem cum, speculo conscientiae sibi admoto, istud oculum figit, atque ex imagine spirituali colligit et discit figuram hominis propriam sibi deesse, sicut facit Nabuchodonosor, cum e specie naturali excidit, atque recentioribus temporibus Tiridates, (cur enim Circenses fabulas in medium proferre?) tunc tactus dolore cogitat quid faciendo in certam aliquam speciem seipsum informabit, atque incerta sua stabiliet. Igitur mente ad solem fulgentem assurgens, atque ad lunam etiam, et illius speciem in eodem statu semper manentem miratus, lunæ vero vicissitudines ob variam faciem despiciens, terram fugit quæ causa est cur lunæ, utpote proximæ terræ, in specie videantur maculæ; ipseque supra terram elevatur.

15. Tunc, veluti ursæ horridus et informis fœtus in pulchritudinem sibi propriam translatus, in populum Dei excultum, ut evangelice loquar, et sic ornatum inscriptus, incipit stabilem formam tenere ac in virum perfectum formari; et maxime in formam divinam, et quod super omnia reverendum est, Dei vultum induere, secundum verba Scripturarum. Jam non ambulat, ut prius, sine specie, in nocte vitæ mutationi obnoxia; e contra sicut in die honeste circumfertur. Jam enim dignus est qui sanctus homo Dei vocatur, sicut Joseph custos domini de nocte, qui nocte et die ejusdem habitus secundum Deum erat, non mutatus deinceps in alienum neque vacillans, neque variatus. Qui habitus forma renovata in id quod decet, sanctus quidem est, et homini optime conveniens, quia ex multis priscis speciebus hominem ad unicam adducit; parvus tamen manet. Et unde parvus? Eo quod vere magnum, hæc homo Dei veste nigra indutus, nondum suscepit, neque ad optatum finem altiorem pervenit; in planitie versari desiit, jam montem attingit, in eum totis viribus adrepat; e planitie egressus est, atque ex fumo emanante, proximusque aeri puriori et spiritui vivifico, licet terram adhuc conspiciat, et ista pristina memoria revolvat, sub quibus vera humana species latebat: et jam metuit ne decidens ex incepto ex altoque dejectus pejora patiatur.

λως εἰς γῆν ἔτι· καὶ τὰ περὶ γῆν, καὶ ἀναπεμπάζει τῇ μνήμῃ τὰ πρῶν ἐκεῖνα, ἐξ ὧν τὸ ἀληθῶς ἀνθρώπινον σχῆμα ἠφάνιζε· καὶ ὀδῶν, μὴ κατασβερεῖς τῆς ἀνόδου, καὶ κάτω πετών, χειρόν τι πείσεται.

16. Postquam vero, concepto naturali ac justo timore, alas suas extendit, primo mane, vigil, exurgens ad desideria quæ exaudit Deus, oculos omnemque sensum ita recludit ut nullo modo homo terrenus remanere velit, sed cælestis, et assurgit statuens firmiter apud se montem summum superare, linquere aera humidum, circumductas tenebras, et omnis generis tempestates, ut sit incolæ regionis nebula carentis semper que serenæ. Eiaage

ρεῖ τοῦ καλοῦ ζώου, τοῦ ἀνθρώπου, τὸ μὴ σχῆμα ἔχειν οὐδέν. Ἐθέλει γὰρ πως ἡ ἀοριστία ὑποκρινεσθαι στέρησιν. Ἄλλ' ἐπειδὴν αὐτὸς τὸ τῆς συνειδήσεως προστησάμενος ἔνοπτρον ἀπερείση τὸ νοερὸν ὀπτικὸν εἰς αὐτὸ, καὶ φαντασίαν πνευματικῆν ἀναλεξάμενος ἐκεῖθεν μάθοι, ὡς οὐκ ἔχοι ἀνθρώπῳ πρέπον σχῆμα, ὃ καὶ ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐποίησεν ἂν, ὅτε τοῦ καθήκοντος ἐξέπεσε χαρακτήρος, καὶ ὁ ἐν ὑστέροις χρόνοις Τιριδάτης, (τοὺς γὰρ Κίρκαιους μύθους τί χρὴ παρεισκρίνειν ἐντύθηα; τότε δὲ ἀχθισθεῖς μελετᾷ, τί ἂν ποιήσας, εἰς ἓν τι μορφοῦ ἐπιπτόν σχηματίζει, καὶ καταστήσει τὸ ἐν αὐτῷ ἄπειρον. Καὶ τολῶν εἰς τὸ κατὰ τὸν ἥλιον σεμνὸν ἀναδραμῆν τῇ διανοίᾳ, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὸ κατὰ τὴν σελήνην, καὶ ἐκείνων μὲν θαυμάσας τοῦ διηγεῖσθαι ἐν ταυτοῦτι μένοντος σχήματος, τῶν δὲ σεληνάων αἰξομειώσεων καταγνοῦς διὰ τὸν ἐκεῖθεν κατ' αὐτὴν πολύσχημον, φεύγει μὲν τὴν γῆν, δι' ἣν καὶ αὐτῇ τῇ σελήνῃ προσγειοτέρα κειμένη βύσπασμά τι προσωπικὸν ἐπιφαίνεται· γίνεται δὲ τῶν ὑπεργείων.

ιε'. Καὶ τότε δὴ ὡσεὶ καὶ ἄρκτου εἰδεχθεῖς τι καὶ ἄμορφον ἔμβρυον εἰς εὐμορφίαν αὐτῷ πρέπουσαν μεταποιηθεῖς, καὶ ἐγγραφεῖς εἰς Θεοῦ λυτὸν κατασκευασμένον, εὐαγγελικῶς φάναι, καὶ οὕτως κόσμιον, ἐνάρχεται σχῆμα σταθερὸν ἀπολαμβάνειν, καὶ χρωματίζεσθαι εἰς τέλειον ἄνθρωπον· μέλιστα μὲν οὖν εἰς μορφήν εἰδοποιεῖσθαι θέλει, τὸ δε πάντῃ σεμνότατον, εἰς Θεοῦ, γραφικῶς φάναι, πρόσωπον· καὶ οὐκέτι ἀσχημόνως, καθὰ καὶ πρὶν, τῇ τοῦ βίου ἐμπεριουδεύει, νυκτὶ ἀλλ' ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατεῖ· καὶ ἔχει καὶ αὐτὸς εὐσχήμενον Θεοῦ ἄνθρωπος ὀνομάζεσθαι κατὰ τὸν νύκτερον κυριακὴν Ἰωσήφ, ὅς καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ τοῦ αὐτοῦ κατὰ Θεὸν σχήματος ἦν, οὐ μεταμορφούμενος τοῦ λοιποῦ εἰς ἀλλόκοτον, οὐ μεταπίπτων, οὐκ ἀλλοιούμενος. Καὶ ἔστι τὸ τοιοῦτον σχῆμα, τὸ τῆς κατὰ πνεῦμα εὐσχήμονος μορφωτικῆς ἐνάρξεως δηλαδὴ, θεῖον μὲν, καὶ ἀκριβῶς ἀνθρωποπρεπές καὶ μεταπίπτον εἰς μονοπρόσωπον τὸν πρῶν πολύμορφον ἄνθρωπον· μικρὸν δὲ ὅμως αὐτὸ εἰσέτι. Διὰ τί μικρόν; Ὅτι οὕτω τὸ μεγαλεῖον ἐντελῶς ἀπελήφεν ὁ τοιοῦτος τοῦ Θεοῦ μελαμορφος ἄνθρωπος, οὐδ' εἰς τὸ ὄντως ἀκρότατον ἐφετὸν ἀναβέβηκεν· ἀλλὰ περιπίπτει μὲν εἶναι ἀφῆκεν, ἀπῆρξατο δὲ γίνεσθαι τοῦ ὄρους, ὡς ἀναβῆναι εἰς αὐτὸ, ἐφ' ὅσον δύναμις ἀπαλλαγείας μὲν τῆς λείας πεδιάδος καὶ τοῦ περὶ αὐτὴν καπνώδους ἀτμοῦ, πελάσας δὲ ἀλικρινεστέρῃ ἀέρι καὶ ζωογόνῳ πνεύματι, εἰ καὶ καταβλέπει ἐπι-

καὶ ἄλλ' ὅτε φοβηθεῖς φόβον, οὐ ἦν φόβος, ἐλάθηται πτέρυγας αὐτοῦ κατ' ὄρθρον, ὅν ἐφῆται νήφων, εἰς ἐναεῦξαι, ὧν ἐπακούει ὁ Θεός· καὶ μύσει τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἅμα δὲ καὶ πᾶσαν εἴθισιν, ὡς μηκέτι ἐθέλειν γῆς ἄνθρωπος ὄλως εἶναι, ἀλλ' ὑπερουράνιος, καὶ στήσει, κυρώσας παρ' ἐπιπτόν τὴν ἐνάρετον πατήσας ἀκρώρειαν, καὶ καταλείψει μὲν τὸ τοῦ ἀέρος λιμνάζον, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν γόφους, καὶ τὰς θυέλλας τὰς παντοδαπὰς, γενέσθαι δὲ

καὶ ἄλλ' ὅτε φοβηθεῖς φόβον, οὐ ἦν φόβος, ἐλάθηται πτέρυγας αὐτοῦ κατ' ὄρθρον, ὅν ἐφῆται νήφων, εἰς ἐναεῦξαι, ὧν ἐπακούει ὁ Θεός· καὶ μύσει τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἅμα δὲ καὶ πᾶσαν εἴθισιν, ὡς μηκέτι ἐθέλειν γῆς ἄνθρωπος ὄλως εἶναι, ἀλλ' ὑπερουράνιος, καὶ στήσει, κυρώσας παρ' ἐπιπτόν τὴν ἐνάρετον πατήσας ἀκρώρειαν, καὶ καταλείψει μὲν τὸ τοῦ ἀέρος λιμνάζον, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν γόφους, καὶ τὰς θυέλλας τὰς παντοδαπὰς, γενέσθαι δὲ

τοῦ ἀνεφίλου τόπου καὶ δεῖ φωτοφανοῦς· καὶ δὴ καὶ τεύξεται τῆς τοιαύτης ἐφέσεως, εἴτ' οὖν φαύσεως, καὶ εἰς τὸν Θεὸν ἀποκαταστή, τόπου γενόμενος ὑψηλοτάτου, ἀφ' οὗ ἐπιβλέπων ὁ Κύριος διοπτρεύει πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, καὶ πῶς ἐκείνῳ συμπροκυπτῶν, δύναται καὶ αὐτὸς ἐφορᾶν ἀνθρώπους, ὅσοι τῆς αὐτοῦ ἐφορείας δέονται, καὶ πάντα καὶ αὐτὸς ὅσα ἐθέλει, ποιεῖν — τότε δὴ τὸ μικρὸν ὑπεραναβάς, εἰς ὅσον οὐκ ἂν εἴη ἐξαριθμησασθαι, τοῦ μεγάλου γέγονε σχήματος, προσώπῳ ἐνὶ λαμπρῷ καὶ πολυμεγέθει σεμνυνόμενος, ἐν τῷ ὄπτανεσθαι τῷ προσώπῳ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐνὸς τῆς ὑπερφώτου Τριάδος, καὶ τῷ λοιπῷ δὲ τῆς κατὰ πνεῦμα διαρτίας ἐξ ἀναλόγου μεγαλειώσεως καὶ ἐνικῶς ἐσταλμένος, καὶ οὕτω μὴ ψευδόμενος τὴν τοῦ μεγάλου σχήματος ἀνάληψιν, ἅπερ ἦν ἂν — καὶ μέγιστον εἰπεῖν — εἰ μὴ διαστελλένον αὐτὸ οἱ Πατέρες εὖ ποιούντες, διέκρινον πρὸς ἣν ἀπαρκαίητον αἰωνίως οὐσαν αἱ λοιπαὶ ὡσεὶ καὶ

ιζ'. Τοιοῦτου τοίνυν ὡς ἐν τριπλῇ ἐννοίᾳ ὄντος τοῦ μεγαλοτήμονος βίου, καθὰ εἴρηται, τῆς τῶν ἀγαθῶν Χριστιανῶν καταφυγῆς, ὅτε πολεμίων ἐξ ἀέρος βαλλόντων κρύψασθαι, βούλονται, μακάριος μὲν ὁ κατ' αὐτὸ ἀληθῶς ἐσχηματισμένος, εἴτ' οὖν εἰδοπεποιημένος θεοειδῶς, καὶ θεϊότερον μεμορφωμένος, ὡς οἷα ἐν μορφῇ Θεοῦ καθεστῶς, καὶ τὴν μεγαλοσύνην ἐντεῦθεν αὐτοφωῶς κληρωσάμενος· ἔτι δὲ τελειοποιῶς τῶν ὑπὸ τὸ μέγα, καὶ οὕτω πρῶτον σχῆμα φιλοσοφίας λόγῳ καὶ πᾶσιν ἐκείνοις τὸ ἐνδεῖον ἀναπληρῶν μεθόδῳ θείᾳ συλλογιστικῇ, δι' ἧς ἡ τῶν ἀγαθῶν γνώσις περαίνεται, ναὶ μὴν καὶ εἰς οὐρανοῦ ἀνατεινόμενος μίμησιν, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς ὑποτυπωθήσεται. Καὶ οὕτω μὲν μακάριος ὁ τοιοῦτος λόγων τοιοῦτων τριῶν, ἐπὶ ἀναβάσει τῇ κατὰ τὸν μεγαλοσχῆμονα, ὡς εἰς τρίτον ἐλαφρῖσθεῖς οὐρανόν· ἄθλιος δὲ, καὶ οὐκ εἰσάπαξ, ἀλλὰ τρισάθλιος ὁ ἄλλως καθ' ὑπόκρισιν προσωποποιούμενος δι' αὐτοῦ, καὶ σχήματι μὲν ἀντεπάγγελτος Θεοῦ πεφηνῶς πρόσφυξ, πράγματι δὲ ἀπροσκόλλητος ὢν ἐκείνῳ, ὡς ἡ καταπαίζων, ἢ μὴ ἐκουσιαζόμενος, ἢ ἀλλὰ ἐμπολῆς χάριν τὸ καλὸν προβάλλων πραγματευτικῶς· ὅς τὸ τριχῶς ἢ διὰ ἀνεπτυγμένον μέγα σχῆμα ψευδόμενος, οὔτε λογικῶς μεμόρφωται προσώπῳ Θεοῦ, καὶ ἀσυλλογιστως βιοῖ, κατασοφίζόμενος ὑπὸ τοῦ τὴν κακίαν πανσόφου, καὶ τοῦ κατὰ νοῦν δὲ οὐρανοῦ ἀπολισθήσας, ὡς εἰς ἐωσφόρον κατέπεσε. Καὶ ἦν ἄρα κρεῖττον αὐτῷ, καθὰ καὶ εὐηρεστεῖτο ἐν τῷ καιρῷ τῆς κούρας, μὴ τάξασθαι τῷ Θεῷ, ἢ τρεχάμενον ψεύσασθαι. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ εἶχεν ἂν κριμα· τὸ δὲ δεύτερον εἰς ἀκριβῆ κατάκρισιν ἀποτελεῖται.

ιη'. Φέρε γὰρ, ὀλιγόστιχον ἐπιδρομῆν ποιησάμεθα, ὢν κατατίθενται οἱ πρὸς μεγαλοσύνην πνευματικὴν ἐσχηματισμένοι, καὶ οὕτως ὑπεσχῆμένοι ἐκπροσωπεῖν τῷ Θεῷ· ἵνα τῇ πρὸς αὐτὰ τῶν κατ' αὐτοῦς πράξεων παραθέσει ἐπιγνώμεν, εἰ πρὸς ἀκριβῆς ἐξομοιοῦνται προκένσημα οἱ πρὸς ἔνθεον ἑαυτοῦς ἐν τοῖς περὶ ἡμᾶς μορφάζοντες πρόσωπον. Ἐχει δὲ τὰ τῆς ἐπιτομῆς ταύτης οὕτως ἐπελευστικώτερον.

ιβ'. Πρῶτα μὲν ἐκ θειοτάτης ὀπλοθήκης ἀναλαμ-

A potiatur hoc voto, hac luce, juxta Deum sedem figat civis altissimæ regionis, e qua universos filios hominum Dominus conspiciit; et ipse se cum illo aliquo modo inclinans potest homines quotquot ipso duce indigent aspiciere, et quæcumque sibi placuerint peragere. Tunc modicum progressus, quantum mensurari vix possibile est, sit magni indumenti particeps, una specie lucida et magna conspicuus, visus sub specie magni Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi, unius de Trinitate incomprehensibili, et similiter reliqua Spiritus informatione multum et unice præditus, sicque assumptionem magni indumenti non fallens, quod eveniret quidem (res mirabilis dictu!) nisi id sancti Patres judicarent differre a maxima et unica Dei specie, ad quam incomparabilem ab æterno omnes alii velut umbræ apparent.

B τῆς κατὰ Θεὸν παμμεγίστης μονοσχημοσύνης, καὶ σιαί τινες τεθεώρηται.

17. Talis cum sit, et sub triplici ratione possit considerari vita perfectionis, ut supra dictum est, vel fuga bonorum Christianorum qui ab inimicis tela ex alto conjicientibus quærent abscondi, beatus sane est qui in ea sanctum habitum et speciem vere assumpsit, qui divine informatus est, et quasi in forma Dei stetit, magnitudinemque jure accepit, qui insuper perficit homines sub magno et primo ordine inferiores, philosophicis verbis, et reliquis similibus rationibus, implens quod deest, secundum egregiam syllogismi methodum, qua ad bona cognoscenda pervenitur; atque etiam ad cælestium imitationem protendit, sicut ex infra dicendis patebit. Beatum ergo dicemus horum trium ordinum hominem, ob ascensionem in monachicam perfectionem, usque ad cælum evolantem. Miserum autem, nec semel, sed ter miserum hypocritam, qui sub hac specie aliam abscondit, qui videtur ad Deum confugere dicitur, re autem ei minime adhæsit, sive ex ludibrio, sive ex timore, sive ex avaritia bonum hoc præferente ad res augendas; qui triplicem supra memoratum magnum habitum ementitus, ne ratione quidem divinam speciem assumpsit, qui irrationabilem vitam ducit, decipitur a magistro malitiæ, et de cælo intelligentiæ, sicut Lucifer, decidit. Melius erat ei, sicut tempore tonsuræ admonebatur, Deo non adhærere, quam adhærentem renuntiare: illud enim excusationem forte habuisset, hoc vero desinit in certam condemnationem.

18. Age ergo, quæ objiciant homines ad spirituales, magnitudinem instructi, et Deo assimilari parati, breviter percurramus, ut actibus ad ea collatis agnoscamus utrum ad punctum, et ad perfectum similes sint, qui seipso ad divinam speciem informare debent. Tali modo melius succedet illa brevis expositio.

19. Et primum ex hoc divino armamentario sumun-

tur arma ad bellum spirituale ad quod ordinantur et præparantur. Quæ enim pro armis inter sacra induuntur, pridie ad vesperam, extra templi aditus præparantur, sanctificantur, et baptizantur ut fiant lorica aqua temperata. Postridie his primo induuntur ante sacram initiationem, quæ mane, et usque ad ardentem solem protenditur, ita ut vespere, mane et meridie enarrantur Dei mirabilia. Et cum perficiendum est hujus ritus mysterium, inchoantur cantus spirituales et psalmi, quibus gaudium mentis declaratur (lætum enim aliquid cantus est, nec ullum animal triste canere dicitur): sequuntur elogia eorum qui eodem modo secundum Deum vestiri elegerunt, et pronuntiatu sæculi condemnatio in psalmis et in sermone, velut ex ore illius qui tendendus est, quæsi eum pœniteat et pudeat, quod seipsum rebus terrenis et contemptibilibus implicuerit, cœlestiaque contempserit. Quibus peractis, monachus jam ad Deum proximus, stans juxta illum, et omnino progressus, ipse in limine interrogatur qua de causa accesserit, utrum spondeat permanere in monasterio, atque in exercitatione, usque ad finem, hoc est non modo usque ad integrum et ad perfectionem, sed et usque ad mortem. Postea postulantur iterum obedientia, patientia, submissio, solitudo, et alia his similia; et postquam spondit, jubetur cogitare quid promiserit, cui promissum crediderit, profecto Deo, et angelis, quorum ambit speciem. ἐπειδὴν κατὰθηται, παραγγέλλεται βλέπειν, οἷά τε εἶτι θεῶν, καὶ εἶτι ἀγγέλοις, ὧν τὸ σχῆμα ἐπιποθεῖ.

20. Eidem nuntiatu adesse angelos, promissa ab ipso litteris mandante: insuper hominem sic ordinatum crucei et morli addictum esse, ex tunc crucifigendum et moriendum esse mundo, sicut mundum sibi, ut nec ipse, e terra in altum sic elevatus in cruce, animum mundo applicet: neque sibi sic exaltato mundus amorem impertiat per suos propinquos, ne se crucifixum commoveant et dejiciant. Continuo enim jubetur separari a parentibus, fratribus, et omni cognatione, amicorum familiaritate, a mundanis, tumultu, cogitationibus, possessionibus post tonsuram acquirendis, bonis, voluptate, gloria, non qualibuscunque, sed vanis hujus sæculi, siquidem tunc demum fruendum erit voluptatibus aliis secundum Deum, inter quas primum locum obtinet Dei ineminisse, et de hoc gaudere, eaque gloria quæ Deus magnifice glorificatur. Tales prorsus sunt quæ a labore pro Deo suscepto, ut a fonte, derivantur, siquidem labores, ut novimus, gloriam pariunt.

21. Admonetur porro etiam animam abnegandum esse. Quam animam? Ea scilicet qua animalis homo ea quæ sunt Spiritus non percipit, qua abnegata crucei assumit, ut Christum sequatur. Et iterum qui accessit ad Deum ne quæ requirunt otia pecora irrationabilia, ipse prosequatur, nec

δύνονται τὰ φραγνυντα τούτους πνευματικῶς ἐκὶ πολέμῳ, εἰς ὃν ταττόμενοι ἐτοιμάζονται. Ἄ γὰρ ἰσχυρῶς ἀμφιέννυνται ὀπλισμοῦ τύπῳ, ἡ μὲν φρόνησις ἐσπέρας ἔσω τῶν τοῦ ναοῦ ἀδύτων ταμιεῖαι ἀγιαζόμενα, καὶ οὕτω βαπτόμενα εἰς θωρακισμοῦ στερέβητητα· ἡ δὲ ἐφεξῆς ἡμέρα προβάλλει περιδύσθαι αὐτὰ πρὸς τελετὴν ἀγίαν, παρατείνουσιν ἕως καὶ εἰς ἡμέραν ἀκμάζουσιν, ἵνα καὶ οὕτως ἐσπέρας καὶ πρωτὶ καὶ μεσημέρας ἀπαγγέλλωνται τὰ τοῦ θεοῦ θαυμάσια. Ὅτε δὲ καὶ τελείσθαι χρὴ τὸ τῆς ἐργασίας ταύτης μυστήριον, προηγούνται ψῆδαι πνευματικαὶ καὶ ψαλμοὶ, ψυχὴν συμβολογραφούντες χάρουσαν (χαροποιὸν γὰρ τι καὶ ἡ ψῆδῆ, καθὸ καὶ εὐδὴν ζῶον λυπούμενον ἔδειν λέγεται). συνεφερονται δὲ καὶ μακαρισμοὶ τῶν προαιρουμένων οὕτω καὶ θεὸν σχηματίζεσθαι· καὶ βίου δὲ κατὰ γνῶσιν ἐμφανουμένη ψαλμωδικῶς, ἔτι δὲ καὶ εὐαγγελικῶς, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ μέλλοντος κείρεσθαι, οἷα μαγεγνωκῶτος καὶ ἀίχθυνομένου, εἴπερ ἑαυτὸν ἀπησχέλει τοῖς κάτω καὶ πατοῦμένοις, τὰ ἀνωτάτω ὑπερῶν. Ἐπὶ τούτοις, ὡς ἤδη τοῦ μοναχοῦ ἐγγίσσαντος τῷ θεῷ, καὶ πρὸς αὐτῷ γενομένου, καὶ αὐτόχρημα προσεληλυθότος, ἐρωτᾶται ὁ ἐπηλύτης τί δήποτε προσῆλθε, καὶ εἰ παραμένειν τῷ μοναστηρίῳ κατατίθεται καὶ τῇ ἀσκήσει ἕως καὶ εἰς τέλος· ὁ ταυτὸν ἔστιν οὐ μόνον τῷ εἰς ἀκέραιον καὶ ἐντελεῖ, ἀλλὰ καὶ τῷ ἕως καὶ εἰς θάνατον. Εἶτα προσερωτᾶται καὶ ὑπακοὴν, καὶ ὑπομονὴν, καὶ θλίψιν, καὶ τὸ στενόχωρον, καὶ ἄλλα σύστοιχα τούτοις· καὶ συντίθεται, καὶ τίνι ἀνατίθῃ τὴν συνθήκην, ὁ δὲ ἄλλο.

κ'. Ἀναδιδάσκειται δὲ καὶ εἶτι ἀγγελοὶ παρατείναν, ἀπογραφόμενοι, ἄπερ αὐτὸς ὁμολογεῖ· μανθάνει δὲ καὶ εἶτι ὁ οὕτως ἀποτασσόμενος σταυρὸν καὶ θάνατον ἐπαγγέλλεται, καὶ εἶτι ἐκ τῆς ἄρτι σταυρωσῆαι χρὴ καὶ νεκροῦσθαι αὐτὸν τε τῷ κόσμῳ, καὶ τὸν κόσμον αὐτῷ· ἵνα μήτε αὐτὸς πρὸς τῷ κόσμῳ τὸν νοῦν ἔχη, ἄτε γηθεν ὑψοῦ σταυρικῶς ἐξηρμένος, μήτε ὁ κόσμος προσπαθῶς τῷ οὕτως ὑψωθέντι προσανέγη διὰ τῶν προσωκωμένων αὐτῷ, δρατομένων οἶον τοῦ ἐσταυρωμένου, καὶ κατασπόντων αὐτόν. Αὐτίκα γὰρ ἐπιφωνεῖται, καὶ γονεῦσιν ἀποτάσσασθαι, καὶ ἀδελφοῖς, καὶ συγγενεῖς πέσει, καὶ συνηθείαις φιλικαῖς, καὶ κόσμου θορύβοις καὶ φροντίσι καὶ κτήσεσι, ταῖς δηλαδὴ μετὰ τὴν κορυφαίαν, καὶ ὑπάρξεσι, καὶ ἡδονῇ, καὶ δόξῃ, οὐ ταῖς ἀκλῶς ἀλλὰ ταῖς ματαίαις ταῖς τοῦ βίου, διὰ τὸ καὶ ἡδονῆ θεοπροπῶς ἐτέρων κατάρχεσθαι, ὧν ἡ κορυφαία ἐμεινῆσθαι τοῦ θεοῦ, καὶ οὕτως εὐφραίνεσθαι, ὡς δόξῶν δὲ, καθ' ἃς καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἐνδόξως ἐδέξεται. Τοιαῦτα δὲ πάντως, ὁπόσα οἷα καὶ πατὴρ ἡμεῶν κατὰ θεὸν πόνου ἐκφύονται, εἰ γε πόνοι γὰρ οὐδὲν ἔσαν, ὡς οἶδαμεν.

κα'. Πρὸς τούτοις κατηχεῖται ἀπαρνεῖσθαι καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν. Ποίαν αὐτὴν; Καθ' ἣν ψυχικὸς ἄνθρωπος οὐ φρονεῖ τὰ τοῦ Πνεύματος· ἦν ὁ ἀπολέξας αἶρει σταυρὸν, καὶ ἀκολουθεῖ τῷ Χριστῷ. Ἐπιπαρνεῖται τῆνικαῦτα ὁ τῷ θεῷ προσχώρησαι, μήτε ἀνέσεις ἐθέλειν, ὁποῖα τοῖς ἀγγελίοις καὶ οὐ-

τως ἀντίοις φιλοῦνται, μήτε ἀμεριμνίας καὶ τρυφᾶς. Παρακαλεῖται δὲ καὶ εἰς ἀγῶνας πνευματικούς, καὶ εἰς πτωχεῖαν· ὅποσον ταύτην εἴποι τις ἂν, εἴτε τὴν κατὰ πνεῦμα, καθ' ἣν πτωχεύει τις ἀμαρτιῶν, εἴτε τὴν ἐν περιουσιασμῷ τῷ κατα κόσμον. Ἐπιπροκαλεῖται καὶ εἰς πένθος ἀγαθόν, ὅποσον πραγματεύεται ὁ, ὡς ἐβρέθη, σταυρούμενος καὶ νεκρούμενος· ὅς καὶ ζητεῖ τὴν ἐντεῦθεν ἀνάλυσιν, καὶ κλαίων λέγει τὸ « Ὀμοί, ὅτι ἡ παροιμία μου ἐμακρύνθη, καὶ οὐκ ἀπολύομαι ταχὺ τῆς ζωῆς· » Ἐπισκήπτεται δὲ καὶ φῶς, εἴποτε πεινήσει, καὶ διψήσει, καὶ γυμνιτεύσει, καὶ ὕδρισθῆ διὰ τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πολὺν αὐτοῦ μισθόν· οὐπερ ἔνεκεν χαίρειν αὐτὸν χρεῶν. Καὶ ἔχει μὲν ἐν τούτοις εἰπεῖν καὶ αὐτὸς τὸ « Τίς ἄρα δύναται σωθῆναι; » Εἰδὼς δὲ ἀκούσιν εὐαγγελικῶς, ὡς τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ παρὰ τῷ Θεῷ, σιωπᾶ εὐλαβῶς, εὖ γε ποιῶν, καὶ κατακούπτων. Καὶ οὕτως ἀνθομολογούμενος, δέχεται τὰ ἐκλαλούμενα, ψυχαγωγούμενος οἷς ἀκούει αὐτίκα τότε, ὅτι ἐξελέξατο αὐτὸν ὁ Θεός, καὶ διεχώρισεν ἀπὸ τῆς ἐν κόσμῳ ζωῆς· καὶ ὡς ἐκ προσώπου αὐτοῦ, πρὸς ὃ σχηματίζεται μεγαλυνόμενος ἔθετο αὐτὸν στρατευσόμενον εἰς διαγωγὴν ἀγγελουειδῆ ἐν ὕψει κβ'. Καὶ εἰσὶ μὲν καὶ τοιαῦτα πάντα φρικτὰ, ὧ ἀδελφεῖ· ἐμὲ δὲ πλέον παράγει ἐς φρίκην καὶ ἐκείνου θεοσιτάτου βιβλίου τῆς ἀποταγῆς, ὅτι ὡς οἱ αὐτῶν κατηγόμενος ὁ τοιοῦτος ἀπολαμβανόμενος ἀκούει βᾶπτισμα λαμβάνειν αὐτίκα, τό τε εἰς καταρχὴν ζωῆς ἐτέρας καὶ βίου μεταθεσιν, προσφύεστερον δὲ εἰπεῖν, παλιγγενεσάν σωτήριον, καὶ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτοῦ καθάρσιν, καὶ υἱὸς φωτὸς γίνεσθαι· καὶ ὅτι αὐτὸς Χριστὸς ὁ Θεὸς συγχαίρει μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἐπὶ τῇ αὐτοῦ μετανοίᾳ, θύων τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν· καὶ ὅτι ἐξ ἐκείνης τῆς ὥρας ἐνάγεται εἰς τὸ περιπατεῖν ἀξίως τῆς κλήσεως, καὶ τῆς τῶν ματαίων προσπαθείας ἀπαλλάττεσθαι, καὶ μηδὲως εἰς τὰ ὀπίσω στρέφεσθαι· μὴ καὶ γένηται, φησί, στήλη ἀλός κατὰ τὴν γυναῖκα τοῦ Λὼτ, ἢ ὡς κύων, φησὶν, ἐπιστρέφων εἰς ἴδιον ἔμετον, ἢ ἐξομοιωθῆ ἀνδρὶ ἐπιβαλόντι χεῖρα ἐπὶ ἄροτρον, καὶ εἰς τὰ κατόπιν στραφέντι, καὶ οὕτω μὴ εὐθέτω εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν ὄντι.

γγ'. Τὸ δὲ ἅγιον βιβλίον ἐκεῖνο πρὸς τούτοις ἐπιτάσσει ἀπειναῖ τοῦ μεγαλοσχῆμονος ἀνηχοῖαν, ἀντιλογίαν, ὑπερηφανίαν, ἔριν, θυμὸν, κραυγὴν, βλασφημίαν, καταλαλιάν, ἀεργίαν, παβήσιν, μερικὴν φιλίαν, λαβροφαγίαν, περπερίαν, γογγυσμὸν, ψιθυρισμὸν, ἐπίκτησιν ἰδιόζουσαν οἰκτροῦ πράγματος· οἰκτρὰ λέγοντος τοῦ παραγγέλματος ἢ πάντα τὰ κατὰ βίον, ὡς οὕτω ἄξιον ἀποτελοῦντα τὸν αὐτοῖς προσανέχοντα, ἢ τὰ εὐτελέστατα· ἵνα ὁ μοναχὸς μὴ δὲ τὰ σμικρότατα εἰσπύρῃ ἐπικτᾶσθαι· ὃ δὲ τοῖς ὄντως ἀκνημονεύουσιν ἐπιπρέπει εἰς μάλιστα, οἱ σχεδὸν μόνους ἑαυτοὺς κέκτηνται. Εἰ δὲ τι καὶ ἔχειν τοὺς τοιοῦτους χρῆ (ἔξουσι δὲ πάντως, ὡς ὁ Θεὸς ἀρέσκειται), ἀλλ' οὐδ' αὐτὸ ἐξω λείπει τῆς τνηκαῦτα βιβλιακῆς ὑποθήκης. Ἐπιτέτραπται γὰρ αὐτοῖς εἰς κτῆσιν ἀγιοπρεπῆ φιλαδελφία, ἡσυχία, ἐπι-

A incuriam, nec delicias. Accenditur et ad pugnas spirituales, atque ad paupertatem : eam nempe dico quæ est Spiritus ; et a peccato jejunat, sive quæ circa mundanam abundantiam versatur. Deinde ad bonum dolorem adducitur, quem concepit, ut dictum est, homo crucifixus et mortuus, qui exinde quærit dissolvi, et ait cum lacrymis : « Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est¹, et non ex vita ista liberor ! » Et ostenditur splendor famis, sitis, nuditatis, et injuriarum, propter copiosam mercedem earum in cœlis, unde necessario gaudendum ipsi est. Contingit inter hæc eum dicere : « Quis ergo poterit salvus esse ? » Sed cum audivit evangelizantem impossibilia apud homines possible esse apud Deum, tacet libenter, prudenter, et caput inclinans. Sic consentiendo dicta recipit, suadet cum protinus audit se a Deo electum esse, segregatumque ab ista vita mundana ; cum audit velut ex persona illius secundum quem informatur cum lætitia, se positum fuisse militem in vitam angelicam, in agendi rationem sublimem et cœlestis similem.

οὐρανομιμήτου πολιτείας.

22. Tremenda sunt equidem hæc omnia, frater, amplius autem ad tremendum me adducit hoc verbum divini libri initiationis; eundem, ut catechumenum, suscipi, juberique baptismum continuo recipere, inoipere alteram vitam, et veterem mutare, seu, ut aptius loquar, renasci ad salutem, a peccatis mundari, et filium lucis fieri. Audit etiam Christum cum sanctis angelis de sua pœnitentia gaudere, vitulumque saginatum occidere, atque ex hac hora se invitari ad ambulandum digne vocatione sua, ad deponendum vanitatis amorem, retroque minime respiciendum, ne fiat, inquit, salis status, ut uxor Lot, vel canis ad suum vomitum rediens, aut ne æquiparetur homini manum mittenti ad aratrum, et retro respicienti, et minime apto ad regnum Dei.

23. Vult etiam sanctus liber magnum monachum alienum esse ab inobedientia, contentione, fastu, discordia, ira, clamore, blasphemia, detractione, otiositate, procacitate, amicitiiis privatis, occulta comestione, præsumptione, querela, susurratione, et re miserabili proprie possidenda ; et miserabilia dicuntur a lege omnia bona in hoc mundo, quia decedit dignus miseratione qui iis agglutinatus est, tum vilissima ne minima quidem monachus curet acquirere : hoc enim maxime vere pauperes decet qui fere nihil nisi seipsos possident. Si quid oportet tales habere (et habebunt profecto, ut concedit Deus), illud extra hanc libelli normam non erit. Iis enim pro possessione sanctis congrua concessa sunt charitas, silentium, decentia, pietas, studium verbi divini, lectio, opera viribus ac-

¹ Psal. cxxx, 5. ² Matth. xix, 25.

commodata, temperantia, atque patientia usque ad mortem.

24. His igitur ita enuntiatis in mero sermone non sistit exhortatio, sed interrogatur initiandus utrum hæc omnia servare promittat, non propriæ virtuti confisus, sed divinæ; et utrum in his promissis permanere usque ad finem vitæ spondeat, non vi sibi naturali, sed potius gratia Christi. Et postquam respondit tendendus: Ita, Pater, et sic thesaurus spiritualis in tuto est positus, exoptanda tendens invocatur, et sigillo benedicto imposito, orat dicens quæ a tonso servari debeant, jacente humi usque ad completam initiationem, et quasi matrem terram amplexo prostratione, e qua hic longe profecturus est; ut aliquando e carne tranquille educus eam ad infra demittat, terræ objectam seu reditam unde accepta erat, atque evolet libera mente ad eum a quo vocatus est, et cui ordinatus est. κάτω πέμψη, τῇ γῆ προσπίψας, ἣ καὶ δίκην χρέους ἀνελεύσεται εἰς τὸν μετακαλεσάμενον, ᾧ καὶ ἐτάξατο.

25. Sic a principio homines Dei disciplinam ejus amplecti promiserunt. Ego autem dicturus sum quid postea, nostro ævo, sancti monachi multum vivere visi, re autem mortui, qui primo versari in cælo constituerant, et mutato consilio terra lætantur; qui aliquantulum monachi fuerunt, verum mox non solum duplicantur, (non ad instar gemellorum Molionidarum (2) ad quorum vires et robur accedere est impossibile; neque secundum duplicem Platonis hominem, cujus duplicitas monstruosa effingitur, se duabus naturis tergiversantibus; neque secundum celebrem Janum qui duobus vultibus solum duplicabatur), sed aliis modis, nec laude dignis, in multiplicatam extenditur duplicitas eorum. Cum Deus eos jussisset, quo tempore cælesti mundo se velut mutatos et renovatos addicebant, crescere et multiplicari, nempe bonis actibus et virtutum excellentia, atque etiam multos discipulos sibi non degeneres producendo; isti e contrario ex alto deorsum conversi, et in caput præcipitati, res priscae vitæ augent et multiplicat, student meros laicos bonis acquisitis superare, et priora stercora mundanæ conversationis colligere, quæ nihil sunt facta comparatione ad bona futura; tunc acquisitis bonis immodicis, cum nulla re indigent, et pauperes esse oportet, sine ulla necessitate ditantur, immemores præcepti: « Querite regnum cælestis, et terrenum adjicietur vobis ».³ Non enim sinunt hæc a Deo effundi spontanea, et effusa rursus referri quo necesse est, et eo modo ad auctorem reflecti verbi gratia eleemosynis et alia erogatione; sed tantæ passioni indulgent,

³ Matth. vi, 33.

(2) Narrant fabulatores, non historici, Molionidas, duos fratres, fuisse plaustorum ductores, eisque duo capita aptata esse, manus quatuor;

εἰκεία, εὐλάβεια μελέτη θείων λογίων, ἀνάγκη ἐργασία ἢ κατὰ δύνανται, ἐγκράτεια, ὑπομονὴ ἢ χριθανάτου.

κδ'. Τούτων δὲ οὕτω παρηγγελμένων, οὐ λόγου φιλοῦ ἵσταται τὰ τῆς παραινέσεως· ἀλλ' ἔταται ὁ σχηματιζόμενος, εἰ ταῦτα πάντα οὕτω κ μολογεῖ φυλάττειν ἐπ' ἐλπίδι, οὐ τῆς κατ' αὐτὸν ἐ μως, ἀλλὰ τῆς τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐν ταύταις ταῖς σχέσεσι διακαρτερεῖν συντάσσεται μέχρι τῆ ζωῆς, οὐ δυνάμει, οὐδὲ αὐτὸ οἰκεία, ἀλλὰ χριστοῦ. Καὶ ἐπειδὴ τὸ « Ναὶ, Πάτερ, » ὁ κ μενος ἀποκριθῆ, καὶ οὕτως ἀσφαλίστηται τὸ κ ματικὸν θησαύρισμα, ἐπεύχεται ὁ κείρων τὰ κατὰ καὶ σφραγίδα ἐπιτιθεὶς εὐλογητικῆν, θεο τεῖ λαλῶν, ἃ χρῆ φυλάττειν τὸν κειρόμενον, μενον κάτω ἕως συμπληρώσεως τῆς εὐχῆς, καὶ οἶον τὴν μητέρα γῆν ἀσπαζόμενον τῇ κατακλ ὡς μακρὰν αὐτῆς μέλλοντα στέλλεσθαι· ἴνα ἡσυχίαν ἀπολυθεὶς τῆς σαρκὸς, αὐτὴν μὲν ἐκ ἀποδοῦς, ὅπερ ἐξ αὐτῆς ἔσχε, γυμνῶ δὲ τῶ

κε'. Καὶ οὕτω μὲν ἀνάκαθεν οἱ τοῦ Θεοῦ ἀν ποι ἐκυρώθησαν τῆς αὐτοῦ γίνεσθαι ὑποταγῆς. δὲ ἦκα φράσεων, οἱ τεχνάζονται ὑστερον οἱ τοῦ ἡμᾶς βίου ἅγιοι μοναχοί, οἱ πολύδοιο ἄβιοι, οἱ κατ' ἀρχὴν μὲν προθέσει οὐρανοδόμοι, τῇ δὲ σκοποῦ μεταθέσει γεωχαρεῖς· οἱ μικρόν τι μ σάντες, εἴτα οὐ μόνον δυάζονται (καὶ αὐτὸ οὐ τὸς διφυεῖς Μολιονίδας, ὧν τὸ κατ' ἀνδρίαν σφ ἀπροσπέλαστον· οὐδὲ μὴν κατὰ τὸν Πλάτωνι διπλοῦν ἄνθρωπον, ὅπερ ἀπόστροφος ὁ δυασ πῆπλασται, κατανωτιζομένων ἀλλήλα τῶν συμφῶ τῶ παντὶ δὲ μᾶλλον οὐδὲ κατὰ τὸν περιφῶμι Ἰαννον, ὅς προσώποις μόνοις ἐδιδάχτετο)· ἀ τρόποις ἄλλοις, οὐκ ἂν ἐπαινουμένοις, εἰς πολ πλάσιον ὁ δυασμὸς αὐτοῖς ἐπεκτείνεται. Καὶ Θεοῦ τοῖς τοιοῦτοις πάντως κελεύσαντος, ὅτε ἀνωτάτω κόσμῳ ἐπιδεδώκασιν ἑαυτοὺς, ὡς οἶον καινίζόμενοι, καὶ οὕτω μεταθέμενοι, αὐξάνει καὶ πληθύνεσθαι, ταῖς ἀγαθοπραξίαις δηλαδὴ τῶ κατ' ἀρετὴν περιουσιασμῶ ἐν σφίσι αὐτο ἔτι δὲ καὶ τῶ μαθητὰς εἰς πλῆθος ἐκφύειν αὐ ἐξομοιομένους. Οἱ δὲ ἐπαναστραφέντες ἄνω κάτω, καὶ ὡς οἶον κατωκάρᾳ βληθέντες, τὰ προτέρου βίου αὔξουσι καὶ πληθύνουσι, φίλο κοῦντες ὑπερβῆναι καὶ τοὺς ἀληθῶς βιωτικ ταῖς κτήσεσι, καὶ τὸν πρότερον συρφετὸν τῆς κόσμῳ ἀναστροφῆς ἀπελέγξαι, τὸ μὴδὲν ὄντα κ γε τὸν ὑστερον· τηνικαῦτα ἐπερεκπερισσοῦ κ μενοι, ὅτε μηδενὸς προσδέονται, καὶ ὅτε πτωχῶν ἔχρη, πλουτοῦντες εἰς οὐδὲν δέον· παρανομοῦται αὐτοῖς τὸ « Ζητεῖτε δὴν βασιλείαν τὴν ἄνω, καὶ προσ τεθήσεται ὑμῖν τὰ κάτω. » Οὐ γὰρ ἀφιῶν ἀκρα

eos quam maxima concordia egisse; et sic viri conjunctis multum valuisse.

μάτευτα ἐπιβρέειν ἐκεῖνα πρὸς Θεοῦ, ὡς ἐπιχυ-
θέντα ἐξαντλεῖσθαι πάλιν, ὅποι χρῆ, καὶ οὕτως ἐπα-
νακάμπτειν πρὸς τὸν πέμψαντα, ἐλεημοσύνης λόγῳ καὶ λοιπῆς διακρίσεως· ἀλλὰ καὶ πραγματεύονται
τὸ τοιοῦτον πάθος, καὶ ἀρπάζουσι, καὶ τὰ οὕτω περιελθόντα ἐναποτίθενται, θησαυρίζοντες ἐν υἱ καὶ ἀποθή-
κας ἀνευρύνειν.

κς. Καὶ ἦν ἂν τοῦτο συγγνώστον τάχα τοῖς
ἀπλουστέροις τὰ εἰς ἀκρίθειαν. Οἱ δὲ που καὶ ἐξαν-
τλοῦσιν αὐτὰ ἐπιβρόχως, ὡς οὐκ ἂν τις οὐδὲ ἀκούων
ἀνέξεται. Καὶ ἔστιν αὐτὸ τοῦ εἰκότος. Εἰς τί γὰρ
ἂν καὶ ταμειύσθαι τοιοῦτος ἄνθρωπος, εἰ μὴν ἐπὶ
κανονικῶ; Διατί δὲ ὁ τεταγμένος ἀκτμηνοεῖν τα-
μειουχῆσει, ὅτι μὴ ἐφ' ἀμαρτίᾳ; Καὶ οἶδαμεν ἐν-
ταῦθα οἱ διοικοῦμενοι ὄψεσθε τε καὶ ἀκοαῖς λαϊκῶς
ἄνδρας, οὓς ῥύπους ἀμπέχων, θλον ἐπέκαζεν αὐτοῖς
τὸ σῶμα, ὡς οἷα καὶ τι περίβλημα, καὶ γυμνιτεία
πολλὰ τοῦ σώματος ἐνεφάνιζεν, οὗτι ἀνεκτὰ βλέ-
πεσθαι. Ἐλαγαροῦτο δὲ καὶ ἡ γαστήρ, διάκηνος
οὔσα τὰ πλείω· καὶ ἐκρύπτοντο ἐκεῖνο διὰ ταῦτα
τὸν ἥλιον, δυσωπούμενοι τὴν τῶν πολλῶν θίαν αἰ-
δοῦς λόγῳ, καὶ τῇ κατὰ βίον ἀφανείᾳ ζοφοῦμενοι.
Ἐπεὶ δὲ ψυγόντες τὸν κόσμον ἰδίασαν, καὶ τῷ Θεῷ
παραστατεῖν ἐκύρωσαν, ἐξέλαμψαν κοσμικώτερον·
καὶ τὸν τε ῥύπον ἐξεκαλέσαντο, πυέλοις θερμῶν
ὕδατων συχνὰ ἐμβαψάμενοι· καὶ οὕτως οὐ μόνον
τὸν σπῖλον ἀπαγαγόντες ἑαυτῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ μεμ-
νήσθαι, ὅτι τοῦ κατὰ Θεὸν προσώπου εἰσίν, ὡς καὶ
ἀπητήθησαν καὶ εὐηρεστήθησαν· καὶ ἱματισμοῖς
δὲ ἐνέπρεψαν ψευδομένοις τὸν μοναχικὸν τρίβωνα,
καὶ τὰς κοιλίας ἐξώγκωσαν, ὡς μηκέτι μηδὲ ἔχειν
φέρειν τὸ σύμφυτον βῆρος, ἀλλὰ καὶ ἡμίνοις ἀδροῖς
ἀνατιθέναι αὐτό· καὶ οἱ μηδέποτε παραιτούμενοι·
περὶ τῆς τρέχειν τὴν γῆν ἀπέπειναν αὐτὴν ἐς τὸ παν-
τελές, ἡ τιμῶντές που τὴν μητέρα οὕτως, καὶ κατα-
πατεῖν αὐτὴν ἀκνοῦντες, ἡ σοφίζόμενοι τὸ ὑπέρ-
γειν· ὥστε καὶ θάπτον ἂν Πέρσης ὁ παρὰ τῷ
καλῶ Ξενοφῶντι ἀνάσχοιτο ποσὶν εἰς βᾶδισιν χρῆσασθαι, εἴτε Κένταυρος ἀπολέξεται τὸν ἵππον, ἢ περ αὐτοὶ
προτραπήσονται εἰς ὁδὸν τὴν διὰ ποδῶν οικείων.

κς. Τάχα γὰρ παικτικῶς ἀφοσιούμενος ὁ τοιοῦτος
μεγαλοσχῆμων τὸ νενεκρῶσθαι τοῖς κάτω καθὰ καὶ
παρήγγελται, καὶ ὠμολόγηκεν· ἀφίησι μὲν ἄλλως
αὐτὸ ἐπιδεικνύσθαι πρὸς ἀλήθειαν δι' ἀργίας τοῦ
ζῆν ἐμπαθῶς, καὶ τοῦ μὴ κινεῖσθαι κατὰ ζωϊκὰς
ὁρέξεις· ἀνατίθησι δὲ εἰς ὑποζύγια ἑαυτὸν, καθὰ
καὶ τι ἔχθος, καὶ αὐτὸ ἐτώσιον, καὶ οὕτω φέρεται
ξυνωρίδι ἄλόγων, τοῦ τε κρυπτομένου, καὶ ὁ προ-
φαίνεται· σοφίζόμενος ὁ ἐλεεινὸς, καὶ οὐκ ἔννοο-
μενος, ἑτεροίαν ἵππασίαν χρῆναι ποιεῖσθαι αὐτὸν
προφητικῆν, τὴν καὶ ἀποστολικῆν, τὴν ἐπὶ σωτη-
ρίᾳ, τὴν ταράσσουσαν ὕδατα, ὅποια ἡ Γραφὴ νοεῖν
ὑποβάλλει· ζωογόνα μὲν ἄλλως πολυειδῶς, παραβε-
βλημένα δὲ θαλάσση διὰ τὸ ἄπλετον καὶ ἀληθῶς
μέγα καὶ εὐρύχωρον, ἥδη δὲ καὶ διὰ τὸ δυσπρόσι-
τον εἰς γεῦσιν τοῖς γε μὴ δυναμένοις, ἡ κατηξι-
μένοις ἐμπίνει τοιοῦτου ὕδατος· ὅπερ κατὰ θεω-
ρίαν ἑτεροίαν ζῆν, καὶ ἄλλεται, καὶ ζωῆς αἰωνίου
αἰτίον ἐστίν, εἰ καὶ ὁ λαμπρὸς οὗτος ἀναβάτης ἀββᾶς
τοῦ τοιοῦτου ἀπεχόμενος ὕδατος, ὅσα καὶ ἄλμης,
οὐχ ἵππασίαν ἔννοεῖται ταράσσουσαν ὕδατα γραφικὰ

A rapiunt et empta seponunt, et in receptaculis con-
servata thesaurisant.

26. Et forsā istud venia dignum ex parte ho-
minum ignarorum perfectionis. Hi autem istud adeo
audacter perpetrāt, ut nemo audiens ferre possit.
Et merito quidem. Ad quid enim talis homo thesau-
rizabit, nisi ad legitimum finem? Professus autem
paupertatem ad quid congregat, nisi propter pec-
catum? Ibi enim veluti visu et auditu novimus
laicos homines, quorum corpus totum, undique
sordibus ut quodam pallio abscondatur, et multæ
partes corporis ita nudæ apparebant, ut visa non
ferrentur. Venter plerumque vacuus extenuabatur.
Ideo solem isti reformidabant, oculos turbæ præ
pudore non ferebant, arque obscuri in mundo igno-
rabantur. Cum autem relicto sæculo in solitudinem
venerunt, et statuerunt Deo propinquare, munda-
nius fulserunt; squalorem crebris aquæ calidæ bal-
neis deponere visi sunt, et sic non modò sua macu-
las aboleverunt, sed obliti sunt etiam se esse Dei per-
sonas, quo requisiti erant, et gratum habuerant,
induti sunt vestibus pannum monachicum mentien-
tibus; in tantum ventrem tumefecerunt ut non jam
naturale pondus ferendum haberent, sed illud mu-
lis vigorosis imponerent. Et isti pedibus incedere
nunquam dedignati, terram ipsam plane recusant,
sive matrem illo modo reverentes, eamque calcare
non audent, sine gestientes super terram elevari;
et sic Persa apud candidum Xenophontem pedibus
ad ambulandum potius utetur, vel ab equo Centau-
rus disjungetur, quam isti propriis pedibus ambu-
labunt.

27. Forte enim perfectus iste monachus, ut per
ludum satisfaciat voto moriendi mundo, ut admoni-
tus est et promisit, contendit id aliis modis, et veraci-
ter ostendere, scilicet otiositate vitæ impatibilis et se
non moventis secundum cupiditates animales; sed
se ipsum, ut sarcinam quamdam et inutilem super
jumenta imponit, et sic fertur in societate anima-
lium irrationabilium, unius absconditi, et alterius
manifesti. Decipitur ille miser nec cogitat alteram
equitationem sibi esse faciendam, secundum prophe-
tas et apostolos, equitationem salutiferam et turbantem
aqua quales intelligendas Scriptura suppeditat.
Istæ aquæ multis aliis modis vivunt, et mari assim-
ilantur quia abundantes, magnæ et immensæ, at-
que difficile ad eas gustandas acceditur iis qui ne-
queunt aut dedignantur istam aquam bibere; sædem
vero aquæ alio modo vivunt et exsiliunt, et dant vi-
tam æternam si clarus eques, abbas, ab eis non mi-
nus ab sale obstinet, non cogitat equitationem
aqua depictæ everrentem, et fluctus procellosos,
et chlamydem et mare refluens non agitat, quæ om-

nia experitur homo sæcularis per mare negotiorum navigans, non autem qui vitam quietam et tranquillam eligit.

28. O Helia qui curru raptus es, cur non ex alto mones, quomodo equitandum est his hominibus Dei, ne vita spiritualis ex terrena peregrinatione negligatur? Aut curru ignito elevatus, super mundum ascendens, numquid parum curas eum qui curri tuo insistere recusat, et nos sinis proferre quæ Deus imperaverit dicendo: Eia age, sic faciamus, sancte Dei monache! Quemadmodum non ubique ambulandum, sed aliquando sistendum est; neque omni vitæ spatio recte et inflexible standum est, sunt vero tempora quibus corpori recumbere non solum super terram, verum si opus est in cubili, in lectulo, cum tapetibus conceditur: eodem modo nec pudibus terra proterenda est continuo, sed et curru utendum est, inter quasdam circumstantias, quales vitæ rota ex alto in unum vertente et suo circulo dies nostros involvente, sæpe reducuntur. Neque de solis morbis loquor, qui variis modis languens corpus in feretrum ascendere cogunt, sed et de aliis accidentibus, in quibus majorem ex monachis non necesse est pedibus incedere. Longa scilicet via illum super curram ascendere coget, sicut et majestas amœna et digna homine sancto, ne vulgo commisceatur.

ἀστεία, προσήκουσα καθαρῶν ἀνθρώπων, μεγαλομάνῳ ἐπίτηδες, ἵνα μὴ παραβρισηται εἰς ἄγροικον.

29. Hæc enim nonnunquam observanda sunt propter insensatos qui hominem interiorem perspicere non valentes, illum ex exterioribus volunt judicare. Ob hanc ergo causam non depingatur in portentosam personam ille magnus monachus, ne conspuatur ab ignaris, a quo si abstinet, non deerunt aliæ viæ ad alliciendos obvios. Etenim cum tempus erit, lætabitur, parceque subridebit. Quid ergo? parta hac æquanimitate, adhuc ridebit. Non enim penes me homines risum omnino condemnantes probare, donec audivi dicentem: «Beati qui nunc fletis, quia ridebitis». Et iste servus Dei eodem modo se habebit, si quid jucundum acciderit: eum videre est dulce aspicientem, aurem blande præbentem, illis cum quibus colloquitur, ore benigno intuebitur hominem rectum ad exemplar regis nostri amœna pulchritudine.

30. Quemadmodum ergo certis temporibus novus cibus, et mundum balneum, et vestis non trita, sic, propter ista, currus huic monacho majori concedendus est ad usum, non ad nimium, aut ad malum usum. Quod ille modeste faciet, si recogitat, ut scriptum est, ascendentem super pullum super quem neme sederat, et inter hymnos splendide triumphantem de nostro communi inimico dæmone; non autem aliter id agat, scilicet cum

σάλους δὲ τυφωνικούς ἀνακυκᾷ καὶ χαρῶδεις καὶ ἀμπώτιδας ὧν κοσμικὸς πειρᾶται ἄνθρωπος, νηχόμενος διὰ θαλάσσης πραγμάτων, οὐ μὴν ὁ τὸν ἀκύμαντον καὶ ἀσάλευτον βίον ἐλόμενος.

κη. Ὡς ἀρματηλάτα Ἰλλία, τί δήποτε μὴ κηπέμπεεις φωνὴν ἄνωθεν, ὅπως τοὺς τοῦ Θεοῦ τοιούτους ἀνθρώπους ἱππάζεσθαι χρῆ, ὡς μὴ ἀχρεῖσιν τὸ κατὰ πνεῦμα διαβατικὸν ἐκ τοῦ κατὰ γῆς ἔρπον; Ἡ σὺ μὲν πύρινος διφρευτὴς ἀπεκβάς, καὶ τὸν κέσμον ὑπερναβάς, ὀλίγα ἐπιστρέφῃ τῶν μὴ θέλοντων ζηλοῦν τὸ σὸν δίφρευμα ἡμῖν δὲ ἐφίτης λαλεῖ, εἴ τί πού καὶ θεόθεν ἐπέλθῃ φθέγγεσθαι; Καὶ δὴ ποιῶμεν οὕτω, ὅσιε τῷ Θεῷ μοναχέ. Ὡσπερ οὐ πάντοτε σοὶ βαδιστέον, ἀλλὰ που καὶ ἤρεμνιόν οὐδὲ ὀρθοστάθην διανυστέον τὸ πᾶν τῆς ζωῆς ἀκτάχαμπτον, ἀλλὰ ἐν καιροῖς καὶ κατακλίσει δότις τὸ σῶμα, καὶ αὐτῇ οὐ μόνον κατὰ γῆν, ἀλλ' εἰ δεήσει ἐν χαμένηῃ καὶ κλίνῃ, καὶ ταῦτα μετὰ σνάματος οὕτως οὐδὲ ποσὶ διόλου τριπέτον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ ἐποχητέον διὰ περιπέτειαν, ὅποιας πολλὰ ὁ τοῦ βίου τροχὸς περιφέρει, στρεφόμενος ἔνω κάτω καὶ ἀνακυκλῶν τὰ βιωτικά. Καὶ οὐ λέγω τῇ κατὰ νόσον, ὅποια καὶ αὐταὶ πολυειδεῖς τὸ ἐν ἡμῖν ταπεινὸν σωματίον ἀνατιθέασιν εἰς βίαστυμα, ἕτεροῖα δὲ τινα περιπτώματα, ὧν ἕνα ἐκεν ἀνίγα καὶ τὸν ἐν μοναχοῖς ὑπέριμψαν ἀπολέγεσθαι ποσὶ τὸ ποσὶ βαδίζειν. Μακρὰ τοίνυν ὁδὸς βιάσται αὐτῷ τὴν εἰς ὑποζύγιον ἀνάβασιν, καὶ σεμνότης δι

καὶ ἀσάλευτον βίον ἐλόμενος.

κη. Ὡς ἀρματηλάτα Ἰλλία, τί δήποτε μὴ κηπέμπεεις φωνὴν ἄνωθεν, ὅπως τοὺς τοῦ Θεοῦ τοιούτους ἀνθρώπους ἱππάζεσθαι χρῆ, ὡς μὴ ἀχρεῖσιν τὸ κατὰ πνεῦμα διαβατικὸν ἐκ τοῦ κατὰ γῆς ἔρπον; Ἡ σὺ μὲν πύρινος διφρευτὴς ἀπεκβάς, καὶ τὸν κέσμον ὑπερναβάς, ὀλίγα ἐπιστρέφῃ τῶν μὴ θέλοντων ζηλοῦν τὸ σὸν δίφρευμα ἡμῖν δὲ ἐφίτης λαλεῖ, εἴ τί πού καὶ θεόθεν ἐπέλθῃ φθέγγεσθαι; Καὶ δὴ ποιῶμεν οὕτω, ὅσιε τῷ Θεῷ μοναχέ. Ὡσπερ οὐ πάντοτε σοὶ βαδιστέον, ἀλλὰ που καὶ ἤρεμνιόν οὐδὲ ὀρθοστάθην διανυστέον τὸ πᾶν τῆς ζωῆς ἀκτάχαμπτον, ἀλλὰ ἐν καιροῖς καὶ κατακλίσει δότις τὸ σῶμα, καὶ αὐτῇ οὐ μόνον κατὰ γῆν, ἀλλ' εἰ δεήσει ἐν χαμένηῃ καὶ κλίνῃ, καὶ ταῦτα μετὰ σνάματος οὕτως οὐδὲ ποσὶ διόλου τριπέτον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ ἐποχητέον διὰ περιπέτειαν, ὅποιας πολλὰ ὁ τοῦ βίου τροχὸς περιφέρει, στρεφόμενος ἔνω κάτω καὶ ἀνακυκλῶν τὰ βιωτικά. Καὶ οὐ λέγω τῇ κατὰ νόσον, ὅποια καὶ αὐταὶ πολυειδεῖς τὸ ἐν ἡμῖν ταπεινὸν σωματίον ἀνατιθέασιν εἰς βίαστυμα, ἕτεροῖα δὲ τινα περιπτώματα, ὧν ἕνα ἐκεν ἀνίγα καὶ τὸν ἐν μοναχοῖς ὑπέριμψαν ἀπολέγεσθαι ποσὶ τὸ ποσὶ βαδίζειν. Μακρὰ τοίνυν ὁδὸς βιάσται αὐτῷ τὴν εἰς ὑποζύγιον ἀνάβασιν, καὶ σεμνότης δι

καὶ ἀσάλευτον βίον ἐλόμενος.

4 Luc. vi, 21.

καὶ τῇ ἀδιακρίσει καὶ τῷ ἀδιαφόρῳ τῶν, εἰ χρῆ οὕτω φάναι, προτακτικῶν οἱ ὑποτακτικοὶ διαστρέφονται τοῦ ἰθυτενοῦς, φαύλοις τούτοις ἀρχετύποις ἑξομοιούμενοι, καὶ οὐκ ἐντέχνως, οὐδὲ πρὸς ἀκρίβειαν τὰ πνευματικὰ γραφόμενοι. Μὴ γὰρ οὐ φιλοσοφία κατὰ τοὺς ἀγίους Πατέρας ἐστὶ καὶ ἡ πολιτεία τῶν οὕτως ὑψηλῶν μοναχῶν, οἳ τὸν τῷ ὄντι φιλόσοφον ἐν σφίσι αὐτοῖς εἰκονίζουσι, τὸν ὡς ἀληθῶς πρῶτον γὰρ ἀνυπόθετον; ὁς πρὸς οὐδεμίαν ὄλως ὀρχῆν ἄλλην σχηματίζει τὰς κατ' αὐτὸν θεωρίας, ὅτι μὴ πρὸς τὴν ὑπέραρχον καὶ ἄναρχον· εἰς τὴν ἀναβαίνων, καὶ δραττόμενος αὐτῆς, καὶ ἐμπνεόμενος, ἀποκαθιστᾷ ἑαυτὸν εἰς αἰτήματα καὶ ἀξιώματα καὶ ἐννοίας, δι' ὧν συνάγει τῷ Θεῷ φίλα θεωρήματα, θεάμασιν αὐτὰ συγχροτούμενα, οἷς ἐλλάμπεται, ἀμέσως ὁμιλῶν τῷ Θεῷ σχήματι μεγάλῳ καὶ ὑψηλῷ τῷ κατ' αὐτόν· τὰ μικρὰ καὶ χαμερπῆ παραλυγισάμενος, καὶ ὡς, εἰ οὐδὲν θέμενος, ὅτι μὴδὲ οἱ κατ' αὐτὰ ἐσχηματισμένοι λόγοι τε καὶ ἄνθρωποι τὸ ἐντελὲς ἀπειλήσασιν.

λα'. Ἀλλὰ γὰρ ἐνταῦθα ὑποβλέπομαι τοὺς μικροσχήμενας μοναχοὺς, οἷς μὴ μῆλε τὰ πλείω ἱποκομεῖν καὶ ἱππάζεσθαι, τονθορῶζοντας, καὶ μύζοντας, καὶ ὡδε κάκει στρεφομένους· τάχα μὲν εἰς ἀπόστροφον τὸ ἐπ' ἐμοί, τυχὸν δὲ καὶ, ἵνα ὀργάνῳ περιττυχηκότας ἐξ αὐτομάτου, χρῆσονται κατὰ τῶν ἐμῶν χειλέων, ὡς λάλων ὑπὲρ τὸ δέον. Ἐγὼ δὲ ἀφίεις αὐτοὺς κατὰ τὰ θυμομαχοῦντα τῶν θηρίων διατθεῖσθαι, καὶ προφωνησάμενος ἀναμένειν ἡσυχῇ τὸν ἐπ' αὐτοῖς λόγον, τῶν ἐμῶν πάλιν μεγάλων μοναχῶν γίνομαι, καὶ εἰς νοῦν αὐτοῖς τίθημι, ὅποια μὲν τῷ Θεῷ ἠύξαντο, οἷα δὲ ἐπιδείκνυνται· οὐχ ἀπλῶς ἕτεροῖα, ἢ ἄλλοῖα, ἢ ἄλλα, ἢ διάφορα, ἐναντία δὲ εἰς τὸ πᾶν, ὡς εἴπερ μὴ ἠρωτήθησαν ἐπὶ διορθώσει κακιῶν καὶ ἐπ' ἀναλήψει ἀρετῶν· ἀλλ' ἵνα τὰ φαῦλα ἐπεγνωκότες ἀνδρῖσονται ἐν αὐτοῖς ἐκείνοις, καὶ ἐρμηνευθέντες τὰ δεινὰ, οἷς ἐκπολεμεῖται ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, προσχωρήσασιν ἐπ' αὐτὰ, καὶ φιλιωθέντες ἔλωσιν εἰς ἑν αὐτοῖς, καὶ μὴ ἔχωσι τοῦ λοιποῦ ἐξ ἐκείνων πράγματα· δειδιότες οἷον, μὴ ποτε ὁ θεῖος ὄπλισμός, ὃν ἀναληφθέντα ἐκ τοῦ κατὰ Θεὸν θωρακίου περικίονται, ὡς ἀνόπιν ὁ λόγος ἐδήλωσεν, οὐ δεφενδεύσῃ αὐτοῖς τὴν ἀσφάλειαν, οὐδὲ δυνήσονται κατασβεῖσαι τὰ πεπυρωμένα βέλη τοῦ ἔχθροῦ· ἄπερ κατὰ μὲν σιδηρέου θώρακος, τοῦ κατὰ Θεὸν, καὶ κατὰ σπαιοῦ θυρεοῦ, ἔτι δὲ καὶ παντὸς ἱερυμνοῦ τειχίσματος καὶ χέρτου καὶ κοιποῦ σαρφετοῦ δύνανται εἰς ἐκσλόγωσιν καὶ ἀπώλειαν.

λβ'. Τοῦτό τε οὖν οὕτω δειλιῶν ἐπὶ τοῖς πνευματικοῖς ὄπλοις ἐοικασί, καὶ οὐδὲ τὰ προπεφρασμένα ἱερα ἐκείνα τῆς πνευματικῆς κουράς εἰς νοῦν ἄγειν ψάλλματα φαίνονται, δι' ὧν ὅσα καὶ σαλπύγων καὶ λοιπῶν ὀργάνων, οἷς θαρσοποιοῦνται εἰς μέγαν πόλεμον ἄνθρωποι, γλυκῶς ἐτάξαντο τὸν κατὰ τοῦ δαίμονος ἑκαστος πόλεμον, κατεπαθόμενος καὶ μακρῖσμοῖς, ὡς ἐβρέθη· ὧν οἱ τοιοῦτοι στρατιῶται τοῦ Θεοῦ ἐπιτυγχάνουσι ἀριστεύσαντες. Θὺκ ἐνθυμεῖται δὲ ὁ τοιοῦτος μοναχὸς οὐδὲ τὴν τοῦ βίου κατάγνωσιν, τὴν καταφαλλομένην ἀκούων συνηγαλλιάτο καὶ συ-

A pompa, secundum delicias, ne ista agendi ratione, nulla adhibita discretionem et differentia a praelatis, si ita loquendum est, subjecti a via recta deducantur, istis variis exemplis fiant similes, et sine arte, sine perfectione spiritualia edoceantur. Nonne enim philosophia est juxta sanctos Patres horum magnorum monachorum gubernatio, qui vere philosophum inter eos, vere primum, et nulli praeferendum imitantur? Hic nempe ad nullum aliud principium suas theorias informat, nisi ad illud quod fuit ante omne principium, nec habet principium, ad quod ascendens, quod adeptus, a quo inspiratus, quaestionibus, propositionibus, sententiis et cogitationibus incumbit, et exinde considerationes Deo gratas, et auditoribus applaudendas colligit, et sic illustratur, dum Deo magno et altissimo exemplari immediate adhæret, parvaque et terrena fastidit, et pro nihilo reputat, eo quod istis rebus informati homines et sermones admittant perfectionem.

31. Nunc autem minores monachos, quibus equos curare et ascendere plerumque cordi est, inspicio mussitantes, querentes, hinc illinc agitados, sive ut me increpent, sive instrumento sponte oblato utantur contra labia mea dicentis plura quam oportebat. Ego vero istos more ferarum si neque sævire, et sermonem de ipsis jubens silere, rursus ad monachos magnos Deos redeo, eorumque in mentem revoco quæ Deo voverint, et quæ ostendunt; non varia autem, aut diversa, aut alia sunt, sed plane contraria; quasi interrogati non fuissent de vitiis curandis, assumendaque virtute, sed ut cognita vanitate ad eam innuant ut admoniti de periculis quibus est obnoxius homo Dei, in ea incurrant, et facta amicitia in unum simul pergant, neque amplius curas de istis capiant; quasi timeant ne arma divina quæ assumpta ex arce Dei induerunt, ut ostendit sermo superius, securitatem sibi non præbeant, nec possint tela ignita inimici extinguere, quæ quidem contra sideream et divinam thoracem, vel contra firmum clypeum, sive quodcumque munitum propugnaculum parum vel nihil valent; contra calamos autem, aut scænum, aut reliquum acervum possunt incendium et ruinam inferre.

32. Hoc de spiritualibus armis isto modo reformidare visi sunt, et psalmos sacros tonsuræ spiritualis ante celebratos in mentem revocare non videntur, quibus velut tuba et aliis instrumentis homines ad strenuum bellum excitantibus, ipsi singuli se pugnatorios contra dæmonem libenter promiserunt, et beatitudine qua fruuntur fortes Dei milites, allecti sunt, sicut dictum est. Nec considerat iste monachus vitæ condemnationem, qua audita exultabat, et ipse condemnabat; sed quasi eum peniteat quod aliquid bonum condemnaverit

ad pristina revertitur, ea blande amplectitur; non modo demisse, ut prius, sed abjectius agit, si fieri potest. Nec amplius meminit quid interrogatus sit, quidquid responderit, sancta initiatione in-eunte.

33. Ista interrogatio, frater, ad causam tui ad-ventus maxime spectabat; quærebat insuper utrum operi maximo applicatus in hoc usque ad finem fortissime permaneres, si paueis verbis omnia dicenda sunt. Et tu ardent, corde sincero, ut videbatur, spopondisti. Ita illo tempore. Multi testes non patientes exprobrati mendacii, ii in primis qui Omnipotenti propinquant, quorum vocem au-dire quisque optat, nempe angeli Dei; quos si quis mendacii arguere auderet, ipso facto manus in Deum attolleret. Nec longum tempus effluerat, et ecce conventio pro nihilo reputabatur; aliter, cum insaniam, non cum recta et sana ratione tenebatur. Obedis tu quidem, sed non ut statuisti, quando te aliquis ad loculos simul dividendos, ad parandam innocentis hominis inhumationem, aut ad alia similia invitat. Nonne enim ista sunt, quæ a te in homines nihil meritos aguntur? Tua enim opera esse autumo quæ a te jubentur. Sic enim obedis ut non debebas. Oculum projicere necesse erat magis quam sic audire et obedire. In tantum premi recusas, ut oculi tui cærulei (4), more ferino, te abripiant in alios præmedos, ut tu læteris. Causa enim gloriæ quam repulisti, sub specie contemptus cui iterum renuntiasti, quibus-que humilitatem ovis Dei præposuisti, non modo premis, sive teris (quod est θλίβειν), sed etiam stringis, suffocas, vulneras, colaphizas, castigas, pres-suram moliris eo fine, ut conterens, stans seorsim et inaccessus ex alienis bonis possis locupletari. Quæ novo consilio peragis, sicque mentiris quam elegeras paupertatem, hodie quidem restringentem et evangelice prementem, postea autem immensam planitiam aperientem.

χωρίαν, ἣν ἔστερξας, τὴν ἄλλως μὲν ἀποστενουμένην ἐκαὶ ἀνοίγουσαν εὐρυχωρίαν ἀνεκδιήγητον.

34. Ecce nunc subit memoria paupertatis non abso-lutæ circa necessaria, sine quibus vivere non potest homo, quia in purum animum monachus magnus non translatus est; sed illius paupertatis quæ nihil habet commune cum superflua abundantia, siquidem nec paupertas absolutam indigentiam trahit, nec idem est in angustiis esse aut in deliciis: et ideo multi non egentem pauperes esse et dici possunt, in his quæ ad mundum, aut ad sanctum Spiritum pertinent. Similis est enim fonti vita prospera, et abundantia: et quemadmodum super locum magnum et frequen-tatum fons parvus modicum pratium irrigans habet inutiles aquas exiguas; et contra si civitas satis magna est, abundans aquis sane abundantiam nec ad necessaria quidem dissipabit: sic in monasterio

καταγίνωσκεν · ἀλλ' ὡς οἶον μεταμελόμενος, ὅτι καλοῦ πραγματος καταγίνωσκεν, ἐπάνεισιν εἰς τὰ πρῶτη, καὶ ἐκμειλίσσεται αὐτὰ, βιοτεύων φαύλως, οὐχ ὡσπερ καὶ πρὶν, ἀλλὰ θερμότερον, εἴ γε δύναται· καὶ οὐ διαλογίζεται, τί μὲν ἠρωτήθη, ἐναρχόμενος τοῦ ἱεροῦ πολιτεύματος, τί δὲ ἀπακρίνατο.

λγ'. Ἡ ἐρώτησις ἐκείνη, ὡ ἀδελφε, τὸ τῆς κρη-ελεύσεως ἐπολυπραγμόνει αἴτιον · ἐπυθάνετο δὲ καὶ εἰ προσελθὼν ἐργασίᾳ σπουδαισιότατῃ, παραμνεῖς αὐτῇ μέχρι τέλους φερεπονώτερον, εἰ χρὴ τὸ πᾶν εἰπεῖν ἐν οὕτως ὀλιγίστῳ. Σὺ δὲ κατέθου θερμῶς, καὶ, ὡς ἐφαίνετο, ἐκ βυθίου θαλάσσης. Καὶ τοῦτο μὲν τάτι. Καὶ οἱ μάρτυρες πολλοί, καὶ οὐδὲ παραγραφὴν εἰδέ-τες πάσχειν, καὶ μάλιστα οἱ τῷ κρείττονι πλησιέ-ζοντες, ὧν εὐχεται τις ἀκοῦσαι φωνῆν, οἱ τοῦ θεοῦ ἄγγελοι · οὓς εἴ τις παραγράφασθαι ἀπαυθαδίσει, αὐτίκα καὶ θεοῦ αὐτοῦ καταπιχεῖρῃσι. Οὐ πολὺς δὲ καθορᾶται χρόνος, καὶ ἡ ἀνομολόγησις ἐκείνη κρη-ήρηται σοὶ ἄλλως φυλαττομένη, κατὰ τινα παρῖ-νοισιν, καὶ οὐ πρὸς ὀρθότητα καὶ ὑγίειαν λογισμῶν. Ὑπακούεις μὲν γάρ — πλὴν οὐ καθὰ ἐτάξω, ἀλλ' ὅτε τις προκαλέσεται σε εἰς κοινοποιήσιν βαλαντίου, καὶ εἰς προαγωγὰς κρύψεως ἀνδρῶν ἀθῶων εἰς γῆν, καὶ εἰς ἄλλα ὅμοια. Ἡ γὰρ οὐ τοιαῦτα τὰ διὰ σοῦ ἐντροδόμενα πράγματα τοῖς οὐδὲν αἰτίοις; Σοῦ γὰρ εἶναι φημι ἔργα τὰ ὑπὸ σοῦ κελευόμενα. Καὶ ὅτι μὲν ὑπακούεις, ὡς μὴ ὠφελος · ὠφελος γὰρ κω-φῶσθαι μᾶλλον, ἢ οὕτως ἀκοῦειν καὶ ὑπακοῦειν. Θλίβεσθαι δὲ εἰς τοσοῦτον ἀπέχεις, ὡς διὰ τὴν ἐν σοὶ θηριώδη χαροπότητα καὶ πραγματεύεσθαι θλίβεις ἑτέροις, ἵνα σὺ χαίρης. Τῷ γὰρ λόγῳ τῆς ἐνδοξότητος, ἣν ἀπελέξω, καὶ τῇ ἀφορμῇ τοῦ ἀκαταφρονήτου, ὃ καὶ αὐτὸ ἀπρηνήσω, οἷς πρόβατον θεοῦ γενναῖως προείλου ταπεινώσιν, οὐχ ἀπλῶς θλίβεις, εἴτ' οὐν πιέζεις (τοῦτο γὰρ ἐστὶ θλίβειν), ἀλλὰ συμπνίγεις, ἄγγεις, αἰκίζεις, κολάζεις, ὑπερβαίνων εὐμεθέως τὴν θλιπτικὴν ἐνέργειαν · ἵνα συντριπτικῶς ἀποκα-ταστᾷ καὶ ἀπρόσιτος, ἔχῃς τοῖς ἀλλοτρίοις, ἐμπλα-τύνεσθαι · ὃ δὴ καὶ ποιεῖς χάριτι τῆς ὑστερογενεῖς ἐν σοὶ προθέσεως · καὶ οὕτω φεύγῃ καὶ τὴν στεον-ἐν τοῖς ὡδε, καὶ θλίβουσάν εὐαγγελικῶς, ἐν δὲ τοῖς

λδ'. Μνήμη δὲ μοι στενοχωρίας ἐνταῦθα, οὐ τῇ καθάπαξ ἐν τοῖς ἀναγκαίοις, καὶ ὧν ἔνευ οὐκ ἔπα-βιοῦν ἀνθρωπον τοιοῦτον, ὅτι μὴδὲ εἰς αὐτόχρημα νοῦν ὁ μεγαλοσχήμεων μετσκευάσται · ἀλλὰ τῆς ἐν-πιμίκτου τῷ περιουσιαστικῷ πλατυσμῷ · ἐπεὶ ἐν τὸ στενόχωρον ἀνεπίδεικτὸν ἐστὶ τοῦ ὄλου χαρῆ· καὶ οὐδὲ ταυτὸν στενοχωρεῖσθαι καὶ ἐμπλατύνεσθαι· διὸ καὶ ἐστὶ πολλοὺς μὴ ἀπερίττους ὄντας, ἡσ-ἐστενωχωρημένους καὶ εἶναι καὶ λέγεσθαι, καὶ ἐπὶ ἐπὶ ἐπὶ τῶν τοῦ κόσμου, καὶ τῶν, ὅσοι τοῦ πηγάτου Πνεύματος. Ἔοικε γὰρ πηγῇ τινι καὶ ἐκπᾶ βίον πορισμῶς, καὶ ὁ ἐνταῦθεν περιουσιασμῶς · καὶ ἐστὶν ἰδεῖν, ὅτι, καθάπερ ἐπὶ μεγάλου καὶ πολυανθρώπου τόπου βραχεῖα πηγὴν οὐκ ἀξιόλογον ἐκβλύουσα λιβάδιον, ἀρχεῖα ἐστὶ τῆς ὀλιγότητος · εἰ δὲ που εὐπα-

(4) Apud veteres cærulei oculi habebantur ut signa roboris animalium et hominum.

ρίγραπτός τις εἴη κώμη, πληθύουσα ὕδασι, εἰς οὐδὲν ἐκείνη ἀναγκαῖον εὐμοιρεῖ τοῦ πλησμίου ὕδατος — οὕτω καὶ ἐπὶ μοναστηρίου μὲν μικροῦ μάταιος ἢ ὑπέρπλεως κτήσις, καὶ μάλιστα ὅτε οἱ μονάζοντες εἰς κενὸν ἀφίᾳσι κατακεῖσθαι τὸ περιττόν· μεγεθυνομένη δὲ, καὶ οὐ μόνον οἰκοδομαῖς, ἀλλὰ καὶ νομῆς δαψιλοῦς μεγάλῃ ποιμνίῃ.

λδ'. Καὶ ἔχει τις ἐπιλέγειν τῷ μὲν εὐπεριγράπτῳ φροντιστηρίῳ τὸ « Ἡ πηγὴ σοι τοῦ ὕδατος ἔστω ἰδία, μὴ παραπίνονται κλοπιμαίας γλυκύτητος, » τῷ δὲ εὐπεριουσιάζοντι εἰς ὑπερβολὴν τὸ « Ὑπερχεισθω τὸ ἐν σοὶ ὕδωρ ἕξω τῆς γραφικῆς ὁδοῦ, » ἐν καὶ ὁ Ψαλμψδὸς τῇ ἀδάτῃ καὶ ἀνύδρῳ ἀντιδιαστέλλει. Καὶ ὁ θεὸς εἰς ἀμάραν πολυῶρον τεχνᾶται τοῖς δεομένοις ἀρδεῖας κανονικῆς ὥς, εἰ μὴ γε οὕτως ἐξαποβρέειν μέλλοι τὸ τῆς ὑπερκρήσει τῷ ὕδωρ, κρεῖττον ἦν ἢ μὴδὲ τὴν ἀρχὴν θεμέλια ὀρυγῆναι τοιαύταις οἰκοδομαῖς, ἢ ἀλλὰ τελεσφορηθεῖσας ἐκ μέσου γενέσθαι ἀρπυαίας καὶ σεισμοῖς καὶ θείῃ πυρί.

λε'. Τί γὰρ κτητέον καὶ ἐπικτητέον εἰς πονηρὰν κτήσιν τοὺς εἰδότες, ὅτι καὶ γῆ μετὰλοις τιμοῖς πλουτοῦσα οὐ συνέχει αὐτὰ εἰς ἐνδόμυχον, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐπιπολῆς ἐξάνθει, ὡς καὶ φαίνεσθαι καὶ συνάγεσθαι εἰς χρῆσιν ζωῆς· τὰ δὲ κρύπτει μὲν, ἐμφαίνει δὲ ἄλλως ἐν τῷ πολυπραγμονεῖσθαι βαθυτέρον, καὶ οὕτω διδόναι αὐτὰ μεταλλευταῖς ἐπὶ οἰκωφελίᾳ, οἱ καθὰ τι ὄφρον κόπου τὰ κερδαλέα λαμβάνουσι; Καὶ κοιλαὶ δὲ γῆς, ὕδατος μεμειστωμένοι, ἄλλαι μὲν ἀνευρύονται τὸ ἐν αὐταῖς καλὸν εἰς ἐμφανὲς, καὶ οὕτω κοινῇ ἀπόλαυσις πρόκειται· πλείους δὲ γε συστελλόμεναι εἰς κρύφιον, τοῖς φρεωρόχοις ἀρετὴν παρέχουσι, δεξιούμενοι αὐτὰς τεχνικῶς, καὶ εἰς φῶς προάγουσι. Καὶ οὕτω μὲν, ὡς ἡμέτεροι μεγάλου ἐν τοῖς ὧδε μοναχοῖ, οὐ καθ' ἑαυτοὺς μέντοι ἄλλως μεγάλοι, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ εὐαγγελικοῦ μεγάλου περιθῆσιν σχήματος, ὁμοιον δὲ εἰπεῖν, διὰ τὸ προφανόμενον, περιουσιαστέον καὶ ὑμᾶς ὑπερθεῖν ἴσως μέτρον· ἄλλως δὲ οὐκ ἔν. Προμύθῃσι γὰρ καὶ μόνῃ τοῦ μέλλοντος, καὶ αὐτῇ σταθερὰ καὶ θεοφιλῆς, τὴν τοῦ πλεονάζοντος ἀπόθεισιν συνιστᾷ, χρησίμην ἐσομένην καὶ ἀναγκαίαν ἐν τοῖς εἰσέπειτα. Ὅπερ ἐν τῇ μεγίστῃ τῶν πόλεων μάλιστα ἐφωράσαμεν οἰκονομίας λόγῳ καταπράττεσθαι· ὅπου ἀποτίθενται μὲν κατὰ καὶ ἐν εὐαγγελικοῖς κοφίνοις, ἔτι δὲ καὶ σπυρίσιν, ἐλλείμματα θεῶν φίλων, εὐλογητοῦ κόρου λείψανα· οὐ διαπαντῶνται δὲ ἀχρείως εἰς οὐδὲν δέον, ἀλλ' ὅτε καιρὸς καλῆσι δαπάνῃς, ἐξαντλοῦνται τὰ συνηγμένα ὥστε ἢ ψυχὰς παινῶσας ἐμπλήσῃσι ἄρτων, καὶ ἐν ἡμέραις χορτάσαι λιμοῦ, ἢ κατὰ αἰχμαλωσίας ρυθῆναι· ὡς παρασύρῃ μὲν κατὰ δουλώσεως, ἀποκαταστήσῃ δὲ τοὺς ἡχμαλωτισμένους εἰς τὸ ἐλευθέριον· ἢ ἀντικαταστήσῃ χρόνῳ ἐγχανόντι κατὰ τῆς μονῆς, ἢ ἄλλο τι ἐνάρετον καταπράττεσθαι.

λε'. Τοιοῦτῃ δὲ τινι λόγῳ δίχα πολλῶν ἄλλων, δι' ὧν τὰ κατὰ κόσμον συνίσταται, καὶ τῷ Δαυιτικῷ

(5) Nescimus quonam Scripturarum exemplari usus sit Eustachius; sic enim habent Septuaginta ad hunc locum: « Prov. V, 17: Fons aquæ tuæ sicut

A parvo inutilis est nimia possessio, et præsertim ubi monachi superfluum in vanum abire sicut; amplissimo autem monasterio tum domibus, tum rebus sacris eos replentibus, prodest magna abundantia, sicut magno gregi pascuum abundans.

καὶ πληθυσμῷ θείῃ, πολλῆς χρεῖα τῆς περιττότητος

35. Posset aliquis de parvo monasterio dicere: « Fontes aquarum habeo solos, non de furata dulcedine bibens; » et de nimium divite: « Deriventur fontes tui extra rectam viam (5), quam ab invio et sitiente distinguit Psalmista. Iis qui regulari irrigatione indigent, largum rivulum præparavit Deus; ubi enim abundans aqua fluere non debuisset, melius fuisset, si a principio fundamenta supposita non fuissent, vel si in altum elevata terræ motu, tempestate et cœlesti igne diruta fuissent.

36. Cur enim addent et superaddent in pravam possessionem, non ignorantes pretiosis metallis terram ditatam ea in visceribus non recludere, imo quædam extrinsecus patèreri solere, quæ manifestantur et in usum vitæ colliguntur; quædam vero tegere, et aliter proferre, quando funditus evertitur, eaque profutura universitati tradere metallicis, qui ea lucra pro condimento laboris sui percipiunt? Et viscera terræ aqua repleta modo bonum suum ad extra profundunt, et universis prosunt, et sæpius eam in abscondito loco colligunt, fodientibusque dant utilitatem suam arte haustam et adductam ad lucem. Eodem modo, o monachi, hisce rebus magni, non tamen per vosmetipsos magni, sed eo quod magnam evangelii formam induistis, quasi dicatur ex eo quod apparet, vobis forte supra modum abundandum est; alio modo, minime. Sola enim providentia temporis futuri eaque constans et religiosa divitem docet seponere quod utile et necessarium erit in posterum. Quam dispensationem in maxima civitatum præsertim vidimus exerceri, ubi responuntur in canistris evangelicis, ac in sportis fragmenta remanentia et Deo grata, atque reliquiæ abundantis benedictæ. Hæc inutiliter, non urgente necessitate, non dividuntur, sed cum ades tempus distribuendi, collecta omnia exhauriuntur sive ad animas famelicis panibus saturandas, ad cibum tempore famis, sive ad erogandum captivis, verbi gratia, ad minuenda mala captivitatis, ad sævos libertate donandos, aut ad subveniendum monasterio penuria adveniente, sive ad aliud quid bonum perficiendum.

37. Eadem ratione, omissis multis aliis quibus mundanæ res reguntur, in thesauro Davidis multa

tibi proprius, » et « 16: Non supereffundantur tibi aquæ tuum fontem. »

auri talenta recondita sunt. Celebratur etiam egregia illa orumena, etsi laudendus non fuerit Judas, qui eam portabat. Attamen concilium seniorum apostolicum admodum eleemosynas large erogatas amabat. Propterea concessa est ista abundantia, sicut in templis, vasorum sacrorum et aliarum rerum magnus numerus. Ea vero in sinu monachorum ita recondere ut abscondantur impura et Deo invisae quis probaverit? quales sinus apud nos videmus plenitudine manuum tempore messis, et spicis collatis (ut loquar ⁵ cum Davide) cumulos immodice, idque apud homines parvi momenti.

38. Nonne enim novimus hominum vile subtegmen textentes, vixque pro laboris pretio nummos in manibus quotidie reportantes, quosdam vestes reficientes, aut æs tundentes, aut ponentes tentoria, alios vero pelles cujusvis generis tractantes, et alios pro modica hordei massa mare everrentes, plures etiam mendicos, proindeque maleficos? Quibus addendi sunt homines qui, furatis rebus sacris et aliis, hanc urbem quia molestam reliquerunt, oculosque in hunc montem converterunt, aut alium circa nos, ubi antea elucebant virtus et dignitas, nunc autem contraria; quippe per speciem animæ conversæ et salvandæ nummos acceperunt; homines sive nihili, sive peccaminosi, quorum manus hodie, ut non dicebat, nec oportebat, replentur. Non oportebat quidem, quia pridie pauperes, hodie fieri pauperiores necesse est; non dicebat, quia, ut dictum est, propter abundantiam manuum, pedes in malitiam feruntur, et laborant in his quæ odit Deus. Hos forum sæpius quam ecclesiasticorum cœtus conspicit; ipsi libentius monasterium quam plateas relinquunt. Hos simulare solitudinem non oportebat, sed perseveranter quietam vitam jugiter ducere, nec tranquillitatem fingere, nec ex ea causa agitationis plusquam oportet accipere, quod per jocum dictum sit.

λά, καὶ μὴ σοφίζεσθαι τὴν πνευματικὴν ἡσυχίαν, μηδὲ ποιεῖν αὐτὴν ἀρχὴν τοῦ κινεῖσθαι, παρ' ὃ δεῖ, ἐν τῷ παρακοῦειν, ἡρεμίαν προηγεῖσθαι πάσης κινήσεως, ἵνα τι καὶ πρὸς ἰλαρότητα φθῆξωμαι.

39. Manere jussus es, o monache, et sic philosophari, non tamen, more Peripateticorum, ire et redire; partes tibi occiderunt in præclaris: monachus factus es, noli autem transfuga in mundum reverti et conversari in mundo, et inter eos qui sunt ejus. Cur ergo iterum reverteris ad eum? Inventus es ubi fuisti ordinatus, et insertio tua est opus dexteræ Dei, cum Psalmista si loquendum est. Docus tuus solitudo; tu, monachus; finis, ibi permanere. Quid ergo his fastidio habitis, et teipso sic eradicato, spiritualem custodiam frustraris, et fallis agricolam cui creditus es? Remane, mitte radices, ascende in altum instar cypressi, cedri et pini, quæ ad semper virendum sunt feliciter creatæ,

⁵ Psal. cxviii, 7.

Ἀ μνήματι τάλαντα ἐγκέκρυπτο χρυσοῦ πολλοῦ. Ἵμνεῖται δὲ καὶ γλωσσόκομον ἐκεῖνο καλὸν ὄν. εἰ καὶ ὁ βροτάζων αὐτὸ Ἰούδας οὐ καλὸς ἦν. Ἡγάπα δὲ καὶ ἡ ἀποστολικὴ γερούσια τὰς ἐπὶ ἐλεημοσύνη ἀρκούσας προσφορὰς. Συγκεχώρηται οὖν διὰ ταῦτα καὶ τὸ τοιοῦτον περίσσευμα, καθὰ καὶ ἐν ἱεροῖς τῶν ἁγίων σκευῶν καὶ λοιπῶν κτήσεων περιττότης. Κόλποις δὲ μοναχικοῖς ἰδίως ἐμφωλεύειν αὐτὰ, ὡς καὶ νεοττεύειν ἀκάθαρτα καὶ τῷ Θεῷ ἀπρόσφορα, τίς ἂν γνωματεύσειεν; ὁποίους κόλπους ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ὀρωμεν, ἀπὸ χειρῶν κληρώσεως ἐν θερσιμῷ καὶ συλλογῆς δραγμάτων (Δαυϊτικῶς φράσαι) ἐξογουμένους εἰς ὑπέριμετρον, καὶ ταῦτα ἐν ἐνδράσι μικροῦ ἡμιωβολιαίοις.

λγ'. Ἡ γὰρ οὐκ οἶδαμεν ἄνδρας, τοὺς μὲν ἱστὸν ὑφαίνοντας ὀλίγου τιμώμενον, καὶ μόγις δε' ἡμέρας ἀποφερομένους κέρδος τοῦ καμάτου νοῦμμου εὐαριθμητούς, τοὺς δὲ ἱμάτια βράπτοντας, ἢ χαλκὸν κατακροτοῦντας, ἢ σκηνὰς καταρτύοντας, ἑτέρους δὲ σκευωροῦντας παντοῖα δέρματα, καὶ ἄλλους ὀχλοῦντας τὴν θάλασσαν ἐπὶ ὀλιγίστοις ἀλφίτοις· πολλοὺς δὲ καὶ αὐτόχρημα ἐπαίτας, καὶ δι' αὐτὸ κηκούργους; Οἷς προσενημετέον καὶ τοὺς ἐξ ἱεροσυλίας καὶ λοιπῆς κλεπτικῆς τὴν μὲν πόλιν ταύτην ἀπειταμένους ὡς δύσεργον, ἄραντας δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς ὄρος τοῦτο καὶ ἐκεῖνο καὶ ἄλλο τὰ περὶ ἡμᾶς, ἔνθα πάλαι μὲν ἐνάλαμπεν ἡ ἀρετὴ καὶ τὸ ἐκεῖθεν τίμιον, νῦν δὲ τὰ ἔμπαλιν· καὶ τὴν ἐκεῖθεν βοήθειαν πραγματευσαμένους τὰ γε εἰς δόκησιν ἐπὶ σωτηρίᾳ ψυχῆς καὶ ἀπαλλαγῇ τοὺς μὲν μεταίου βίου, τοὺς δὲ καὶ ἐπαμάρτου, καὶ νῦν πεπλησμένους τὰς χεῖρας, ὧν οὔτε ἐχρῆν, οὔτε πρέπει. Οὐκ ἐχρῆν μὲν, ὅτι δεόν ἐστὶ, τοὺς πρώην ἀκτρημονοῦντας εἰς πλεον ἄρτι τοιοῦτους εἶναι· οὐ πρέπει δὲ, ὅτι διὰ τὸ, ὡς ἐβρέθη, πληρωμα τῶν χειρῶν οἱ πόδες αὐτοῖς εἰς κακίαν τρέχοντες πονοῦνται περὶ τὰ μὴ τῷ Θεῷ φίλα. Συχνότερον γὰρ βλέπει τούτους ἢ ἀγορὰ, ἢ περὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἄθροισμα· οἱ καὶ θᾶπτον ἂν ἀπολέωνται μονάζειν ἢ περ ἀγοράζειν. Καὶ μὴν ἔδει τοὺς τοιοῦτους μὴ ψεύδεσθαι τὴν μονὴν, ἀλλὰ μένοντας ἡρεμεῖν τὰ πολλὰ.

λδ'. Μένειν ἐτάχθης, ὦ μοναχέ, καὶ οὕτω φιλοσοφεῖν, οὐ μὴν περιπατητικῶς ἀναστρέφεσθαι. Μόνιμος ἔλαχος εἶναι θεϊότερον· οὐ μὴν μεταβατικὸς κοσμικώτερον ἀπανέστης καὶ μετέστης κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ. Τί γοῦν παλίντροπος εἰς αὐτὸν ἐπ' ἀνέρχῃ; Ἐνεφυτεύθης, ἔνθα τέταται· καὶ ἡ κατὰ σὲ αὕτη φυτεία δεξιᾶς Θεοῦ ἔργον, ψαλμικῶς εἰπεῖν· καὶ ὁ τόπος μονῆ· καὶ σὺ μοναχός· καὶ ὁ σκοπὸς παραμένειν ἐκεῖ. Τί οὖν τούτων κατεργωκῶς, καὶ οὕτως ἐκκοπῶν σεαυτὸν, ἀχρειοῖς τὴν πνευματικὴν φυλακίαν, καὶ ψεύδῃ τὸν γεωργόν, ᾧ πεπίστευσαι; Ῥιζώθητι μείνας, καὶ ὀνάβαινε εἰς ὕψος κυπαρίσσου δίκην καὶ κέρδου καὶ πεύκης, τῶν εὐγενῶς ἀειθαλῶν, καὶ ἔτι κατὰ τὰ φιλικῶς κάρ-

πιμα· ὡς ἂν οὕτω καὶ βίβλας ἀπλώσης, δι' ὧν ἔσται σοι τὸ θάλος διηνεκὲς, καὶ εἰς πρέμνον ἀδρυνηθῆς· ὁ καὶ παραφυάδας εὐφουεῖς ἀναθλήσει, ἀνθρώπους δηλαδὴ τὴν σὴν ἀρετὴν ζηλοῦντας, καὶ οὕτω στεβρῶς παραπεφυκότας σοι, καὶ στελέχη ἀνατελεῖ καὶ κλάδους καὶ ὄρηκας· καὶ αὐτοὺς τέως μὲν ἀνθεσι βρῦντας τοῖς τοῦ καρποῦ προδρόμοις, ἐν δὲ καιρῷ καρπογονοῦντας τὰ ψυχικῶς τρέφιμα· ὧν δὴ πάντων ἐστέρηται τὰ μήτε παγίως εἰς βάθος βιζούμενα, μήτε εἰς ὕψος ἀναβάνοντα, προστετηκότα δὲ τῆ κατὰ γῆν ἔρπει. Ὡν ἐκφεύγων τὸν ζῆλον, ὦ μοναχέ, μηδὲ σὺ ἔρπε, ὡσεὶ καὶ τριβόλος ἀχρειοῦσα τὸ θεῖον κήπευμα, μενοῦν γε μηδὲ κατὰ τὴν κάππαριν, ἧς εἰ καὶ χρῆστοι πρὸς βρωσιν οἱ κόρυμβοι, καὶ που καὶ τὰ ἄκρα, ὅμως, οἷς ἡκάνθωται, ἀπρόσβατός ἐστι καὶ αὐτὴ τοῖς μὴ καλῶς ὑποδεδμεμένοις εἰς ἐτοιμασίαν ὁδοῦ. Ἐνταῦθα ἐνθυμοῦ καὶ ὅτι νόμος γεωργικὸς παραδέδοται τῷ πλείονι μὲν ἴστασθαι τὸ φυτὸν ἐγκεχωσμένον τῆ γῆ, τῷ δὲ ἐλάττονι, κινεῖσθαι, ὡς ἂν οὕτω τῆς μητρὸς γῆς ἀπολαῦον εἰς πλήσιμον, ἀναβαίνη ὄρθιον ἀσφαλῶς ἐπὶ καρποῦ ἐπαγγελίᾳ, Προσμένων οὖν καὶ αὐτὸς, καὶ ὡς οἶον ἐγκατορυγμένους εἰς γῆν τῆ τῶν ἐξω λήθη, καὶ βιζούμενος, ἀνάβαινε τῷ κατ' ἀρετὴν ὕψει, καὶ οὕτω τεχνάζου βάθος τοῦτο καὶ ὕψος θεάρεστον, μόνιμα πάντως καὶ αὐτά.

μ'. Τί γὰρ γελοιότερον τοῦ τὴν μὲν ἀρχὴν ἐπετασθῆναι τῶν κατὰ τὴν πόλιν διατριβῶν, καὶ ἐξ ὀφθαλμῶν γενέσθαι φιλάς ἀπάσης, τῆς τε κατὰ συγγένειαν καὶ λοιπῆς, καὶ ἀρετῶν ὄρει προσβῆναι, καὶ ζητεῖσθαι, καὶ μὴ εὐρίσκεσθαι, μετὰ δὲ μικρὸν ἐπανελθεῖν, καὶ εὐρεθῆναι τοῖς μηκέτι ζητούσιν, ἀλλ' ἐκφροντίσασιν; Ὁψὲ μὲν, ὦ οὗτος, ἀπῆλθες ὡς ἐπὶ μετανοίᾳ· ταχὺ δὲ ἐπανῆλθες μετὰ μέλος· ἀνεκάμψας κακῶς, ὅθεν συμπερόντως ἔφυγες. Οὐχ οὕτως οὐδὲ στατὸς ἔππος, ἀκοστήσας ἐπὶ φάτνῃ, καὶ φαντασάμενος νομάς παλαιὰς καὶ λουτρά, οἷς ἐναθύρων ἔβασκε, τὸ τῆς ἐπιθυμίας ἄλογον, τὰ δισμὰ βήξας, ἐκτὶ τρέχει, ὅποι καὶ πρῶην ἐνέμετο. Ἀγνοεῖν ἰοικας, ὦ ἀδελφε, ὅτι τὴν θεωρίαν, ἣν συνάγει ὁ καταμόνας ὀμιλῶν θεῶν, ἀπόλλυσιν αὐθις, ὅτε τῆς ἀγορᾶς γένηται· καὶ ὅτι ἐκκρούεται ἡ ἡσυχαστικὴ μνήμη διὰ τῆς κοσμικῆς, καὶ ὡς ἐν ἀντιπεριστάσει τινὶ ἐκεῖνα μὲν τὰ ἐκ τοῦ ὄρους πνευματικὰ ὁ καταβάς ἀσκητῆς κάτω ἀφίσει, καμῆλοσ δίκην ἀποθέμενος αὐτὰ δι' ὑποπτώσεως, τὰ δὲ τῆς τύρβης ἀχθοφορῶν ἄνω φέρει, καὶ τοῦ παντὸς ἀλλάξιμος τὸ μὴ δὲν ἀνεισιν, ἀντὶ ἀσκητοῦ ἀσκήτης θύλακος, ἐμπληρωσμένους τὰ πολλὰ καὶ ἀγωγίμων, ἀπερμισοῦσιν οἱ ἐγκρατεῖς, καὶ τοῖς ἐξ ἀφαιρέσεως φαντάσμασιν, ὅποια κάτωθεν ἀνεμάξατο ἀπαλείψας τὸ « κατ' εἰκόνα, » ὁ δὲ διὰ νοημάτων θείων ἐνετυπώσατο ἐκ τῆς μονῆς ἡ ψυχῆ.

μα'. Ἀνέβης εἰς ὕψος, ὦ κεκαρμένε, πνευματικῶς, καὶ ἀνθρωπος οὕτως ἐγένου θεοῦ, ὅτε εἰς τὸ ὕρος ἀνῆλθες. Τί γοῦν κατακυλιόμενος πρηνὴ καὶ κατασταθῆναι, πεδινὸς φέρη; Ἰψηλὸς γέγονας· διατί ἀποτελευτᾷς εἰς χθαμαλότητα; Οὐράνιος διατί κατέγειος; Διέβης ἐκ φθορᾶς εἰς ζωνὴν, ὡς οἴα

A et etiam instar arborum propter fructus suos dilectarum, ut sic radices tale diffundantur quæ perpetuam causent viriditatem, et truncus roboretur, qui frutices fertiles germinabit, scilicet homines tuæ virtutis æmulatores, juxta te assurgentes, referentes truncos et ramos et frutices; atque ii postea nunc flores fructuum signiferos edent, nunc fructus ad animam nutriendam germinabunt. His rebus omnibus privantur arbores quæ nec solidas radices agunt in imum, neque ad cælum assurgunt, magis vero ad rependum humi sunt destinatæ. Quas noli æmulari, o monache, humi rependo, ut tribulus qui optimorum olerum utilitatem adimit; nec etiam cappari æquiparatur, cujus rami et summitates ad vescendum utiles sunt: et quorum tamen spinis aspera loca calcari non possunt, a viatore calcementis itineri idoneis non instructo. Cogita hanc legem agricolis datam: sistere meliorem ramum terræ inditum; minorem autem moveri, ut eo modo terra ut matre nutritus assurgat rectus et validus et fructus proferat. Et tu perseverans, quasi terræ insertus ex oblivione rerum externarum, et radioibus firmus ascende ad verticem virtutis, et para profunditatem et altitudinem eximiam, quæ sint omnino immobiles.

40. Quid enim magis ridendum, quam a principio relinquere negotia civitatis, oculis omnium amicorum subtrahi et reliquorum proximorum, apicem virtutis ascendere, quaeri et non inveniri, atque elapso modico tempore reverti, et non quaerentibus, imo non cogitantibus apparere? Sero, o homo, ad pœnitentiam veneras, brevi mutato consilio pedem retulisti, eo nullo decore reflecteris unde feliciter veneras. Non sic equus otiosus, pastus in faliscis, et prata pristina imaginatus, ac stagna ubi indomitus pascebat, irrationabilem ardorem manifestat, cum vincula rumpit, et illuc currat ubi prius pascebat. Ignorare videris, frater, quas sententias, solus conversatus cum Deo, collegerat, continuo eas perdere cum plateas frequentat; e memoria solitarias cogitationes mundanis expelli, atque, mutatis quasi vicibus, ascetam descendantem spiritualia ex alto deorsum relinquere, eaque, ut camelum, inclinatum deponere; eum curas vulgares subire, ferre in altum; projicere quod est super omnia, et minima accipere; pro anima ventrem dilatate; cibis vetitis, quos oderunt sobrii, plerumque repleti; et pro abstractis imaginationibus quas deorsum effingit; oblivisci imaginis quam sibi anima ex meditatione divina in solitudine efformaverat.

41. In altum spiritualiter ascenderas, o tonse, et eo modo homo Dei evaseras, cum in montem venisti. Cur ergo revolutus, antequam sedem figas, ambulas in planitie? Excelsus eras, cur desinis in humilem? Cœlestis, cur terrenus? E corruptione ad vitam translatus eras, quasi nova creatione, cur

ergo in pristina dissolvi cupis? Mutatus es, ut A Enoc assumptus ad Deum : mane ergo juxta voluntatem Dei, qui te manere jubet donec veniat, quocumque modo iste adventus intelligatur. Nec est tibi injuria, si tanta instantia pœnitentem te vocamus : non debet inde erubescere qui pœnitens dicitur. Teipsum a sæculo removisti. Quid vis igitur in loco pristino incola annumerari, et sic in fine nullum locum habere, atque audire hanc irrisionem : « Adhuc pusillum, et non erit peccator; et quæres locum ejus, et non invenies ». Nunc autem videntur monachi minores nobis insidiari, qui nos a patribus eorum distraxerunt, sermonemque ad communem objurgationem diverterunt, ut in hac sympathia utrique parti dicta effluent, si possibile est qui scopus non attingetur.

42. Ecce enim omissa communitate ad majores monachos redimus, qui malis suis exemplis discipulos pervertunt, qui simulantes se non esse de hoc mundo, sane vero cœnobitas, eo quod seorsim vivant, ista edocent alios discipulos ad corrumpendum pronos. In perfecti monachi memoriam revoco eum desiderare angelorum speciem ita admonitum fuisse, ut in angelicam personam ipse ordinatus fuerit. Hoc forte non multum conferet ad confundendos eos qui angelos despiciunt, ut discimus e sanctis ascetarum scriptis, sicut volunt, qui Psalmistæ verbum minoris faciunt, seipso inflant plus quam æquum est. Hoc igitur tene, C monache jam non laice et sancte ob propositum, et si te talem decet, et natura immateriali in metallum vile et terrestre versus, oblitusque solitarios, ut narrat antiqui; mox justitiæ copulatos esse, quia materiam mortificaverant, tu esto sæculi magis, atrahens tenue ferrum; vel ut succinum at tollens paleas quibus res sæculares jure comparant igni inexstinguibili reservatæ. Nosti, o monache, potestates et angelos secundare, tuamque consensionem inscribere; quos nunc aggredere, si vis rape libellum, consonumque inscribe.

43. Didicistis etiam crucem et mortem tibi pœnuntiari. Si jam desperas, subi, non crucem, sed D mercium fasciculum, deprimens negotiationis onus ut de loquacitatem irridearis. Præter mercaturam enim etiam loquacitatem exerces, cui, ut supra ostensum est, renuntiaveras. Non crucem igitur tolle, ut diximus; non jam morere, mundum relinquens ad merendam vitam æternam; sane vero vive, et laudes et saltationem et delicias exerceto; fortis esto contra omnia, pro te da hanc commutationem morti; sicque, si possibile est, omnia sorte solus obtine.

¹ Psal. xxxvi, 10.

μεταπεπλασμένος· ἵνατί γοῦν ἐθέλεις ἀναλῶσθαι εἰς τὰ πρότερον; Μετέθου, κατὰ τὸν Ἐνώχ ἀναληφθεὶς τῷ θεῷ· μείνον οὖν κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ἃ ἐθέλει καὶ σὲ μένειν, ἕως ἔρχεται, ὅποσον ἂν ταύτην ἔλευσιν ἐθέλεις νοεῖν. Οὐκ ἔστι σοι ἀτιμία, εἴπερ τῇ τοιαύτῃ προσεδρεῖα μεταθήμενόν σε καλοῦμεν. Ὁ γάρ ἐστι κἀνταῦθα ἐφύβριστος ὁ καλούμενος μεταθήμενος. Ἐξετόπισας τοῦ βίου σεαυτὸν. Τί τοίνυν ἐθέλεις ἔντοπος τοῖς πρώην προστετηκέναι, καὶ οὕτως ἐκβαίνειν ἄτοπος, καὶ που καὶ ἀκούειν ὡς ἐν μυκτηρισμῷ καταφαλλόμενόν σου τὸ « Ἐτι ὀλίγον, καὶ οὐ μὴ ὑπάρξῃ ὁ ἁμαρτωλὸς, καὶ ζητήσεις τὸν τόπον αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ εὑρῃς; » Ἄλλὰ γὰρ εἰκόσιν οἱ μικροσχήμενες πανουργέσασθαι καὶ νῦν καθ' ἡμῶν, οἷς ἀποστήσαντες ἡμᾶς τῶν κατ' αὐτοὺς πατέρων ἀπησχόλησαν τὸν λόγον πρὸς τοῖς κοινῶς φορτικοῖς, ὡς ἂν ἐν τῇ τοιαύτῃ κοινοπαθείᾳ συγγεόμενα τὰ ἐκατέρων ἔχωσιν, εἰ δυνατόν, κρύπτεσθαι. Οὐκ ἂν δὲ ἀνύσωσι τὸ σφίσι προκείμενον.

μβ'. Ἀφήμενοι γὰρ, ἰδοῦ, τῶν κοινῶν, ἐπιπερ-χόμεθα πρὸς μόνους τοὺς μεζονας, οἱ τῇ πρὸς αὐτοὺς ἐξομοίωσει συνδιαστρέφουσι τοὺς ὁμιλητάς, καὶ ψευδόμενοι τὸ ἄβιον, καθὰ καὶ τὸ κοινόδιον, διὰ τοῦ εἶναι ἰδιόδιοι, κατηγοῦνται τοῦ αὐτοῦ παιδείματος καὶ τοῖς εὐφυῶς διακειμένοις πρὸς διαστροφὴν μαθηταῖς. Ἀναβιδάξω δὲ ἐς νόησιν τῶν μεταλοσχήμονι μοναχῶν, καὶ εἰς ἀγγέλων σχῆμα ἐπιποθεῖν ἐδιδάχθη, ὡστε καὶ εἰς πρόσωπον αὐτὸς ἀγγέλου τέτακται. Ἔστι δὲ ἄρα τοῦτο οὐ μέγα εἰς ἐντροπὴν τοῖς τοιοῦτοις, οἱ καὶ ἄγγελον ὑπερναβαίνουσι, ὡς τῆς ἱερωτάτης ἀσκητικῆς γραφῆς ἐμνηθάνομεν, εἴπερ ἐθέλουσι, τὴν ψαλμικὴν βρεχίμην ἐλάττωσιν παραύξοντες αὐτοὶ καὶ ὑπὲρ τὴν ἰσότητα. Κάτεχε οὖν, ὦ ἄβιε καὶ τῇ προθέσει ἅγιε μοναχῆ, καὶ τοῦτο· καὶ εἴ σοι τηλικούτῳ ὄντι πρέπον ἐπι-κατασπασθεὶς τῆς αὐλίας εἰς ἀγεννές τι μέταλλον γῆς, καὶ μηδὲ λογισάμενος, ὡς ᾤ παλαιὰ ἱστορία τοῖς Ἄβίοις αὐτίκα καὶ τὸ δικαιοτάτον συνέθημα διὰ τὸ κατ' αὐτοὺς ὀλιγύβιον, ἔσο μαγνητικὸς βίου, ἐπισημαμένη σιδήρια μοχθηρά· ἢ καὶ ὡς ἤλεκτρος ἐρελκόμενος ἄχυρα, οἷς ὀρθῶς εἰκάζεται τὰ βιωταῖα πυρὸς ἀσθέστου δεόμενα. Ἐδιδάχθης, ὦ μοναχῆ, τὰ ἀρχαῖα καὶ ἀγγέλους παρεστάναι, ἀπογραφομένους ἐκ ὁμολογίας σου. Διάβαλλε τοίνυν αὐτοὺς, εἰ βούλει, ἀφαρπάζων, καὶ τὸ σύμφωνον ἐγγράψον.

μγ'. Ἐμαθεὶς καὶ ὅτι σταυρὸν ἐπηγγέλλο καὶ θάνατον. Εἰ γοῦν ἀποδυσπετεῖς, βίασθαζε μὴ σταυρὸν, ἀλλὰ βῶπον, εἴτ' οὖν φόρτον πρᾶγμα-τικὸν κάτω βαρύνοντα, ἵνα καὶ εἰς βῶποκατα-θραν σκωφθῆς. Πρὸς γὰρ τῷ βῶπῳ καὶ τῷ σταυρῶν ἕξασκεῖς, εἰ καὶ αὐτὸ ἀπηνήσω, καθὰ πρᾶγμα ὁ λόγος ἀποφανεῖ. Μήτε τοίνυν σταυρὸν, ἀπέχ-μεν, εἰ βούλει, βίασθαζε, καὶ μηδὲ θνήσκῃ, τοῖς κάτω νεκρούμενος, εἰς ἀντάλλαγμα ζωῆς αἰωνίου. ἀλλὰ ζῆθι, καὶ ἀγάλλου, καὶ ἄλλου, καὶ τρέφα, καὶ κατὰ πάντων ἀνδρίζου, καὶ δίδου ἀντίψυχον τοιοῦτον χάριν σου τῷ θανάτῳ· καὶ οὕτως, εἴπερ οἶόν τε, μόνος κληρονόμει τὸ πᾶν.

μδ. Ἐτι κατηχήθης, δίχα τῶν ἄλλων, τῶν καὶ πολλῶν καὶ μεγάλων καὶ εὐκόλων, καὶ τὴν ἔριν ἀποπροσποιεῖσθαι, καὶ τὸν θυμὸν, καὶ τὴν γραυγὴν, καὶ τὴν ἀεργίαν, καὶ τὴν παρβήσιαν, καὶ τὴν μερικτὴν φιλίαν, καὶ τὸ περπερεύεσθαι, καὶ τὸν γογγυσμὸν, καὶ τὸ ψίθυρον, καὶ τὴν ἰδιάζουσαν ἐπίκτησιν. Δογοπράγησον οὖν σεαυτὸν, καὶ διὰ τῶν τοιούτων ἑλθῶν ὁμολογιῶν, αὖχῃσον ἀποστολικῶς, εἰ δύνασαι καυχῆσασθαι, ἐπὶ μίᾳ γοῦν τῶν τοιούτων σου συνταγῶν· εἰ δὲ αὐτὸς ὀκνήσεις τὴν λαλιάν, ἰδοὺ ἐγὼ ἐπὶ σέ. Καὶ τοίνυν ἀκούων ἢ ἐξέλεγε ὡς ψευδομένους ἡμᾶς, ἢ ἀλλὰ ἐντρέπου πρὸς διόρθωσιν· ἴνα καὶ σὺ κερδήσης τὴν τοῦ Θεοῦ παράστασιν, ὡς ἐτάξω, ἣς μακρύνεσθαι κινδυνεύεις· καὶ ἡμεῖς μισθὸν ληψόμεθα τοῦ ἐπιστρέψαι σε. Βλέπω τὸν θυμὸν σου παρατιθέμενον ὡς εἰς ὁμοίωσιν ὑφews. Οὐ γὰρ συρίττεις μόνον, καὶ ἰὸν ἐντήκεις δάκνων, τὰ πλείω δὲ ἀκοντιζῶν αὐτὸν ἐκ στόματος· ἀλλὰ καὶ τὸν ὀκλὸν ἐλίττων εἰς βλάβην, οἷς οὐ μόνον σφίγγεις εἰς ἐμφανές, ἀλλὰ καὶ στρέφω δόλους, ἕνα προβάλλη σκοπὸν πάντων, ὧν ῥαδιουργεῖς τῇ καὶ ἐν φωτὶ καὶ ἐν ἀποκρύφῳ ἐνέδρα· ὁ δὲ ἐστὶ, τὸν ἀθῶον ἀποκταίνειν. Ἀθῶον δὲ νῦν λέγω οὐ μόνον τὸν μηδὲν μηδὸλως ἐξαμαρτόντα σοι, ἀλλὰ καὶ τὸν παραπικράναντα, βιαίως δὲ φάναί, καὶ τὸν τὰ χεῖριστα κατὰ σοῦ δράσαντα. Τίνα γὰρ καὶ ἔχοις ἂν αὐτὸς εἰπεῖν μὴ ἀθῶον τὰ ἐπὶ σοί, ἄνθρωπος νενεκρωμένος τῷ κόσμῳ δι' ἀπλότητα, καθ' ἣν ἀγνοεῖ τις οὐ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ζῆ, καὶ παρὰ θραχὺ τι ἐκβιοῦς, καὶ μηδὲν ἔχων, ὃ ἂν ζημιωθείς; Ἀθῶος οὖν τό γε εἰς σέ ἔχον ἅπας καὶ παντοῖος ἄνθρωπος. Σὺ μὲν γὰρ ἀκραφῶνως ἀκτῆμων δὲ οὐδεὶς ἂν ζημιοῖτο πρὸς οὐδενός. Εἰς τί οὖν σοι ἔσται ὁ θυμὸς, εἴτι μὴ μόνον κατὰ τοῦ πολεμίου ὄφews, τοῦ δυναμένου τοὺς κατὰ σέ ζημιοῦ, καὶ οὕτω μὴ ἀθῶου ἐπὶ σοὶ ἀπεκβαίνοντος; Εἰ δὲ ζητεῖς ἀπόδειξιν τοῦ ἐν σοὶ βραττομένου θυμοῦ, βέβαιον μὲν αὕτη διὰ τὸ τῆς ἐκζέσεως ἀρίδην.

μέ. Ὀκνῶ δὲ τῷ τῶς τὴν κατὰ μέρος ἡκριβωμένην ἐπὶ σοὶ στηλίτευσιν. Καὶ οὕτω μὲν θυμοβολεῖς οὐ πρεπόντως, οὕτε σοὶ, οὕτε ἄλλῳ τινὶ πρὸς ἀκρίθειαν Χριστιανικὴν. Ἐνθα δὲ θυμὸς οἰκεῖ ἀποικίζων γῆς πραέων τὸν διὰ κενῆς αὐτῷ κάτοχον, ἐκεῖ δὴλον ὅτι καὶ φαύλη παραπέπηγεν ἔρις, ἡ τοῦ θυμοῦ καὶ πρόγονος τὰ πλείω καὶ ἐπίγονος· εἰπεῖν δὲ ἄλλως, ἡ τῷ θυμῷ συνουσιωμένη, καὶ διόλου ἑλη συναναπεφυρμένη. Οὕτε γὰρ μακρὸς θυμὸς οὐδεὶς ἔριδος δίχα, οὐδὲ μὴν ἔρις ἄθυμος, εἴ μὴ τις ἐνταῦθα τὴν ἐπαινετὴν καὶ θεῶν φίλην ἀντιπαραγάγῃ. Αὕτη γὰρ χαρῆ ἐν θεῶν συνανακέρταται, καὶ οὐδὲν ἐν αὐτῇ λυπηρόν· διὸ οὐδὲ θυμικόν. Ἀμφοῖν δὲ τούτων, ἔριδι καὶ θυμῷ, παρομαρτεῖ καὶ κραυγὴ παρὰ γε τοῖς ὀξυτέροις καὶ οὐδὲ βαθύφορον. Οἱ γὰρ ἄλλως ἀγγιμαθεῖς καὶ ἐχέμουθοι, οὐς καὶ μεγαλοθύμους ἡ παλαιὰ φησι λεκτικῆ, οὕτε τὴν ἔριν προφαίνουσιν, ἀλλ' ἐνδόμυχον κρύπτουσι, καὶ τὸν θυμὸν βυσοδομεύοντες ἐπηλυγάζουσι. Θυμὸς γοῦν καὶ ἔρις παρὰ σοὶ καὶ κραυγὴ φατριάζουσι. Ὅπου δὲ τρία ταῦτα κακὰ παρβήσιάζονται, πῶς ἂν μὴ οὐχὶ καὶ ἀεργία, τὸ μέγα κακὸν καὶ μοναχοῖς ἀπόρρητον, παρεισκρίνοιο; Ἐνθα δὲ τύρβη περὶ ἀπεικία πολλὰ (πολλὰ δὲ τῶς λέγω τὰ ἐκτεθειμένα τρία,

44. Et insuper edoctus es præter alia, et multa, et magna, et facilia, fugere contentiones, iram clamores, otium, licentiam, particulares amicitias, arrogantiam, querelas, detractionem, privatas possessiones. Responde ergo pro te; atque his de rebus verba faciens, si gloriari potes ut Apostolus, gloriare de uno horum mandatorum a te servato; quod si metuis confiteri, ecce ego pro te. Quibus auditis, aut de mendacio nos argue, aut flectere ad recte agendum, ut recrearis Dei auxilium, quod promisisti, a quo ne decidas timendum est, nos autem mercedem conversionis tuæ accipiamus. Tuam iram ut serpentis video accendi. Non modo enim sibilas, et venenum morsibus infundis aut illud sæpius ex ore jacularis, sed etiam sinus obvertis ad perdendos quos stringis aperte, et in quos dolos nectis, unumque intendis per omnia in luce, et in tenebris, scilicet innocentis peremptionem. Innocentem dico non modo eum qui contra te minime deliquit, sed etiam qui te excitavit, et ut brevi absolvam, qui pessima contra te perpetravit. Quem enim non innocentem erga te dicere posses, tu homo mundo mortuus ex simplicitate dexteram et sinistram, imo vitam, ignorante, homo qui vita fere defunctus, nihil habet quo privetur? Innocens ergo est, quod attinet ad te, omnis et qualiscunque homo. De te nullum dubium, pauper enim a nullo spoliatur. Ad quid ergo ira tua componetur, nisi ad nocivum serpentem, qui similes tibi potest punire, et provide non innocens tibi evadit? Atque indicium iræ tuæ si quæsieris, illud

C in promptu erit ex manifesta ebullitione.

45. Hactenus completam partim condemnationem tui differo. Sic enim irasceris, ut non decet neque te, neque quemquam alterum christianam perfectionem professum. Ubi autem habitat ira, e terra missum hominem ea vane impeditum edicens, manifestum est ibi suum tentorium fixisse vilem dissensionem, quæ sæpius iram antecedit et sequitur; aut, ut aliter dicamus, est iræ consubstantialis, et totaliter eadem. Nulla enim ira magna est absque dissensione, nulla dissensio absque ira, nisi agatur de laudabili et grata Deo dissensione. Hæc enim in Deo miscetur gaudio, nihil in ea amarum, aut irascibile. His duobus vitiis, dissensionem et iræ, clamor copulatur, apud acriores et non prudentes. Alii enim graviore et silentes, quod magnanimos vocant, dissensionem non manifestant, sed mutam abscondunt, atque iram compressam operiunt. Apud te ergo ira, et dissensio, et clamor astipulantur. Ubi autem sæviunt tria ista vitia, quomodo abesset otiositas, magnum malum, et monachis perniciosum? Et ubi tumultus multarum rerum diversarum (multa dico ista, nec immerito dicitur multitudo), qua ratione ibi aderit opus monachicæ vitæ aptum? Quo qui eget

magnus monachus mortuus est, quoad opera Deo A grata, et otiosus, et iners.

46. Et interrogatus iterum, o frater, libertati loquendi renuntiasti, incongruam dico libertatem inconsultam, seu quod idem est, non discretam, quam sapientes de ea tractantes licentiam vocant. Libertas enim proprie est, quæ quodlibet verbum, cuilibet homini, fortiter audet dicere, secundum virtutis leges, atque moralis scientiæ mensuram, quoad tempus, personam, modum, et quantitatem; ut quemadmodum beati sunt qui audiunt propter Deum omne verbum amarum, sic beatus sit qui quolibet verbo usus ad juvandos auditores, et nulli honesto verbo parcens, etiamsi amarum aliquod proferat, potest et ipse dicere: « Si non venissem, et locutus fuisset eis, peccatum non haberent ⁹, » quia pari loquendi libertate ad mutuam conceptionem, et ad convincendum doctrina usus est. Et magnus Deus noster Jesus Christus, cum libere loqueretur, munus eorum qui eum occidere volebant, debilitabat. Propterea confessores, et reliqui martyres a Deo laudati sunt, qui ipse in suis ultionibus apud Psalmistam, « libere agit ⁹. »

47. Talis est laudabilis loquendi libertas, quam aliter ut fortitudinem divinam et legitimam habendam suppeditat sancta initiatio. Attamen si quodlibet obvium ad quoslibet quis eructat, si omni verbo os aperit, audacia utitur indomita, nec habet positam custodiam Dominicam, neque ostium circumstantiæ labiis suis, ille profecto dæmonium habet, modi immemor est, quando occurrentia inconsulte eloquitur. Cum reperitur ista mala libertas apud senem hunc magnum, audacem, irreverentem et protervum, quis ejusdem recusabit murmur, querelas, mala minora, causasque dissensionis et iræ, horum scilicet malorum quæ ad pugnos abeunt; et quorum effectus plerumque cædes est.

48. Et amicitiam privatam, o frater, adhuc renuisti, ut dictum est, quando angelis adscriptus es, accessurus ad Deum qui amicitiam moderatur. D Considera igitur attente privatam amicitiam ab universali, recto judicio, differre. Forsan aliquod paradoxum tibi modo propositum fuisse arbitraris. Si enim ubi de atomis agitur, parvum, qualis est peculiaris amicitia, fugiendum est, quanto magis ubi de universo et de genere quæstio est! Res autem, mi frater, non sic se habet, sed hocce modo.

49. Difficillime colliguntur, et vix ad oculorum obtutum moventur peculiariora, eo quod non definiuntur, et in mille particulas dividuntur, ita ut neque in

καὶ οὐ ψεύδομαι τὴν πληθὺν), ποῦ ποτε ἐκαὶ ἔργον μοναχικῆ πολιτείας πρέπον; ὅπερ ὁ ἐστρημένος μέγας μοναχὸς νεκρὸς ἐστὶ τὰ εἰς θεοφιλῆ χειρουργίαν, καὶ ἄπρακτος, καὶ ἀνενέργητος.

μς'. Ἐτι ἔχεις, ὦ ἀδελφε, παραιτησάμενος ἐκ παραγγελίας καὶ τὴν παρῆρσιαν, τὴν ἄκριτον πάντως, τὴν ἄκριτον, ταυτὸν δ' εἰπεῖν, οὐκ εὐδίαριτον ἦν οἱ σοφοὶ συνθέντες ἀκαιροπαρῆρσιαν φασί. Παρῆρσία μὲν γὰρ ἡ κυρίως ἐστὶν ἐν τῷ θαρσύνει πᾶν ῥῆμα καὶ πρὸς πάντα ἄνθρωπον λαλεῖν εὐτόλμως ἀρετῆς κανόνι καὶ πρὸς μέτρον ἠθικῆς ἐπιστήμης, τὸ κατὰ χρόνον, τὸ προσωπικόν, τὸ κατὰ τρόπον, τὸ ἐν ποσότητι. ἵνα, ὡς περ οἱ ἀκούοντες πᾶν ῥῆμα πονηρὸν ἐνεκὲν τοῦ Θεοῦ μακαρίζονται, οὕτως εἴη μακάριος καὶ ὁ παντὶ ῥήματι χρώμενος ἐπ' ὠφέλειαν τῶν ἀκρωμένων, καὶ μηδὲν τι καταλείπων τῶν δεόντων ῥηθῆναι, εἰ καὶ δακνηρὰ τινα φησὶ γρηται. ἵνα λέγῃ καὶ αὐτὸς τό « Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον » οὕτω παρῆρσιάζομενος ἐν ἀλληλουχίᾳ τῆ κατὰ διδασκαλίαν καὶ ἔλεγον. Καὶ ὁ μέγας Θεὸς ἡμῶν, Ἰησοῦς Χριστὸς, ἐκ παρῆρσίας ἐλάλει, ἐξευρίζε τὰς χεῖρας τῶν ἐβελόντων καταμάτεσθαι αὐτοῦ. Δι' αὐτῆς καὶ οἱ ὁμολογηταὶ καὶ οἱ λοιποὶ δὲ ἐθαυμαστώθησαν μάρτυρες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, τοῦ καὶ ἐν ἐκδικήσεσι παρῆρσιάζομένου ψαλμικῶς.

μς'. Καὶ τοιάδε μὲν ἡ ἐπαινουμένη παρῆρσία, ἣ καὶ ἄλλως ἡ ἱερωτάτη μυσταγωγία τόλμαν θείαν ἀκατάκριτον ὑποβάλλει νοεῖν. Εἰ μέντοι πᾶν τὸ ἐπελθὸν καὶ πρὸς πάντας ἐξερευγεται τις, καὶ παντὶ ῥήματι ἐκπετάνουσι τὸ στόμα, τολμῶν οὐκ ἐπέδευτα, μηδὲ ἔχων φυλακὴν θείαν ἐπιτεθειμένη, C μηδὲ θυραν περιοχῆς περὶ τὰ χεῖλη αὐτοῦ, δαιμονεὶ ὁ τοιοῦτος ἀντικρυς, καὶ οὐκ ἐν καθεστῶτι μένει, ὡς ἀδιακρίτως τὰ ἐπιόντα φεγγόμενος. Ὅσως δὲ καὶ παρῆρσίας τῆς ἀπειρημένης παρὰ τῷ τοιοῦτῳ μεγάλῳ, καλογερῳ, καθ' ἣν πρὸς ἀνάδειξαν τολμῶν θρασύνεται, τίς ἂν ἀποφήσῃ τοῦ τοιοῦτου καὶ τὸν γογγυσμὸν καὶ τὸ φέθυρον, τὰ ἔλαττω κακὰ, καὶ προάγοντα τοὺς ὡς οἶον προαγῶνας τῆς τε ἔριδος καὶ τοῦ θυμοῦ, τῶν προεκτεθειμένων ἐναγωνίων κακῶν; ὧν καὶ φόνοι πολλαχοῦ ἀποτέλεσμα.

μη'. Ἐτι ἀπεῖπας, ὦ ἀδελφε, καὶ τὴν, ὡς εἴρηται, μερικὴν φιλίαν, ὅτε τοῖς ἀγγέλοις ἐνεγράφου, ὡς παρασησόμενος τῷ καὶ τῆς φιλίας ἐφόρου θεῷ. Θεωρεῖ τοίνυν ἀναπεμπάζων τὴν μερικὴν φιλίαν διαστελλομένην σοφίᾳ θεωρητικῆ πρὸς τὴν καθολικὴν καὶ τάχα μὲν ὑπολάβοις ἂν παράδοξόν τι κερθετεῖσθαι σοὶ ἐνταῦθα. Εἰ γὰρ τὸ ἐν ἀτόμοις μαρλογιστέον φευκτὸν, ὅποιον καὶ τὸ φιλεῖν μερικῶς, πολλῶν δὲ πλέον τὸ ἐν τῷ καθόλου καὶ γενικῶς. Τὸ δὲ ἐστίν, ὦ ἀδελφε, οὐχ οὕτω διακείμενον, ἀλλ' ἔχει ὡδὲ πως.

μη'. Τὰ μερικὰ δυσπερὶληπτά εἰσι πάντως, καὶ οὐδὲ ῥῥδῶς εἰς ἐπέλευσιν ἰκνούμενα, διὰ τὴν ἐν ζῶτοῖς ἀπειρίαν καὶ τὸ ἐντεῦθεν μωροσχιδῆς, καὶ οἶον

⁹ Joann. xv, 22. ⁹ Psal. xciii, 1.

μήτε εἰς γνῶσιν ἔλθειν, μήτε μεθοδευθῆναι πρὸς ἀκριβείαν, μήτε εἰς ἐπιστήμην προενεχθῆναι. Ἡ δὲ καθολικὴ σύλληψις ὠρίσται, καὶ δι' αὐτὸ καὶ εἰς ῥόφον γνῶσιν ἔκει, καὶ μεθοδεύεται, καὶ τεχνούται, καὶ οὕτως εἰς βιωφελὲς προβαίνει. Διὰ τοίνυν ταῦτα καὶ ἀπρητήθης, καὶ συνέθου ἐνώπιον καὶ Θεοῦ καὶ ἀγγέλων, μὴ τῇ μερικῇ προσανέχειν φιλα, τῇ ἐς ἀπειρίαν διεκπιπτούσῃ ἀπερίληπτον, ἵνα μὴ τὰ ἀκίχνητα διώκων, εἰς μάτην πονῆς, ἀλλὰ τῇ συνεσπειραμένῃ, καὶ εἰς τι ἐν σφιγγομένῃ, καὶ στρογγυλομένην πρὸς ὀλόττητα μίαν. Καὶ οὐ λέγω ταύτην γενικὴν, ἵνα μὴ καὶ εἰς ἀδύνατον ἐκπεσοῦμαι παράγγελμα, προκαλούμενός σε πάντας ἀνθρώπους ἀπλῶς οὕτω καὶ ἀνεπιστάτως φιλεῖν ὅπερ οὐδ' αὐτὸ ῥέδιον, ὅτι μὴ καὶ μᾶλλον, τῆς μερικῆς καὶ ἐν ἀτόμοις φιλίας δυσκατεργαστότερον. Οὐκ οὖν θαρσύνω, γενικὴν εἰπεῖν, ἀλλὰ μάλιστα ὀλικήν. Τοιαύτη δὲ ἡ τοῦ Θεοῦ, ἡ πρὸς τὸν Θεόν, ἡ κατὰ Θεόν, ἡ ἐν αὐτῷ Θεῷ ὅν εἶπερ φιλεῖς, οὐκ ἔχεις φιλίαν μερικὴν, οὐδὲ μὴν τὴν (σεμνότερον φάναι) γενικὴν, ἀλλὰ καιριώτερον ἀποφύνασθαι, τὴν ὀλικήν. Εἰ γὰρ τὸ κυρίως ὄλον ὁ Θεός, δι' οὗ ζύμπασα ὀλότης πέφηνεν, ἡ τε κατὰ κόσμον καὶ ἡ ὑπερκόσμιος, ὀλικὴ πάντως ἐστίν, ὡσπερ ἡ αὐτοῦ πρὸς πάντας ἡμᾶς φιλία (ὅς τοὺς αὐτοῦ θεράποντας οὐκέτι δούλους καλεῖ, ἀλλ' εἰς φίλους ἐγκρίνει), οὕτω καὶ ἡ ἐκάστου τῶν αὐτοῦ θεραπόντων πρὸς αὐτὸν ἀγάπη φιλοθέως ἀνακρίπτουσα, ὀλικὴ ἐστὶ διὰ τὸ κατ' αὐτὴν ὀλόκληρον, καὶ ἐν ἐκραιότερῃ ἐντελέει.

ν'. Ὁ γοῦν μεγαλοσχέμων τοῦ Θεοῦ ὄσιος ἐκείνων φιλῶν ὀλικῶς, καὶ τῷ τρόπῳ τούτῳ τὴν πρὸς τοὺς ὁμοφύλους φιλίαν ἔχων ὀλικήν, αὐτίκα κατὰ μετάθεσιν εὐτακτον ὡς γενικὴν αὐτὴν πλουτεῖ, οὐ μὴν μερικὴν. Παντὶ γὰρ ἀνθρώπῳ φιλουμένῳ ὅπ' αὐτοῦ ἐπικρίπτει τὸν Θεόν, ὡς λαμβάνων ἐκεῖθεν πᾶν, ὅπερ ἂν αἰτῆται. Καὶ οὕτω λοιπὸν οὐκ ἐστενοχωρημένον καὶ μερικὴν φιλίαν ἔχει, προσπαθῶς περὶ μόνον τοῦτον ἢ ἐκείνον διατεθειμένος· ἀλλ' ἐμπλατύνεται κατ' αὐτὸν πᾶσι τοῖς τοῦ Θεοῦ, τοῖς ἐν πόλεσι, τοῖς ἐν κώμαις, τοῖς ἐν ἀγροῖς, τοῖς περὶ νήσους, εἰπεῖν συνόλω, τοῖς πανταχοῦ γῆς, ὅπου ἂν ἐπινεύσῃ· ἵνα θέσει καὶ αὐτὸς Θεός ὢν, δύναιτο φιλεῖν πρὸς Θεοῦ ἐξομοίωσιν ὀλικῶς, αὐτίκα δὲ πῶς καὶ γενικῶς, καθ' ὑποκατάθεσιν δὲ ἤδη πῶς καὶ μερικῶς· ᾧ δὴ λόγῳ καὶ ὁ πάντας φιλῶν Κύριος ἐφίλει καὶ τοπικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐνιαίως· ὡς καὶ ὁ παμφίλητος Μωῦσης διαδείκνυσι, καὶ ὁ ἔγγιστος θεραπεύων Θεὸν τῆς καρτερίας ἀνὴρ, ὁ Αὐσίτης Ἰώβ. Οὐς καὶ μερικῶς ὀρθῶς λόγῳ φιλεῖν λέγοιτο ἂν ὁ Κύριος, εἴτε οὖν ἀκριβῶς εἰπεῖν, κατὰ ἕνα ὁποῖος καὶ ὁ ἐφ' ἄρματος ἀρπαγείας μόνος Ἑλλάς, καὶ ὁ ἐξ ἀπάντων εἰς, ὁ ὡς αὐτὸς μόνος μελίζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν, καὶ ὁ κατ' ἐξάρτερον ἡγαπημένος, ἀλλὰ γε καὶ συνηγαπημένος παντὶ μερικῶς ἐκλεκτῷ. Οὐ γὰρ τῇ μερικῇ φιλίᾳ δῆκονθεν, τῇ καθ' ἕαστον τοιοῦτον, ἐκδέδληται ἡ κοινῶς ὀλική. Εἰπέ δὲ μοι καὶ σὺ, ὦ καθ' ἡμῶν τῶν τελωνῶν Φαρισαῖε μεγα-

A cognitionem veniant, neque certa lege exacte investigentur, nec in scientiam introducantur. Univerſa autem notio definita est, et in cognitionem facilem venit, methodo investigatur, meditatur, et est utilis. Ideo interrogatus es, et promisiſti, in conspectu Dei et angelorum peculiarem amicitiam non sectari, quæ tendit in indefinita, et non circumscripta, ne inaccessa persequens fatigeris in vanum; magis autem charitati studeas quæ definita est, quæ convenit in aliquid unum, et circa universitatem unam versatur. Nec generalem charitatem dico, ne jubeam impossibile, cum ad amandos omnes homines te simpliciter et absolute hortor, quod non est facilius, imo difficilius est quam peculiaris partium amicitia. Minime ergo audeo generalem dicere, sed maxime totalem. Is est amor Dei, amor ad Deum, secundum Deum et in Deo; quem si amaveris, non peculiarem amorem, nec (quod mirabilis videbitur) generalem habebis, sed verus totalem. Si enim proprie Deus est totum, per quem totus universus, sive in mundo, sive supra mundum, apparuit, totalis omnino est, sicut Dei amor ad nos omnes (qui fideles suos jam non servos vocat, sed amicis accenset), sic uniuscujusque fidelium amor in eum reflexus, totalis est, quia integrum objectum ejus, et perfecta puritas.

50. Sanctus ergo magnus monachus Dei illum toto corde diligens, sicque totalem erga fratres amorem habens, statim post ingressum perfectam habet amicitiam, utpote generalem, non autem peculiarem. Ad omnem hominem a se dilectum Deum inclinatur, qui fons est cujuslibet doni expetiti. Sicque non angustam et privatam habet amicitiam bene erga hunc unum aut istum dispositus; in se autem includit omnes filios Dei, tum in urbibus, tum in vicis, vel in agris, vel in insulis, uno verbo ubique terrarum quocumque se vertat; ut proposito habitus sicut Deus, possit ad exemplum Dei dilectionem totalem, mox etiam generalem atque etiam peculiarem in descensu habere; eadem ratione qua amans omnes Dominus, gentes et etiam singulos homines amabat ut videre est in Moyse dilectissimo; in viro proxime Deo assimilato propter patientiam, Job de terra Hus; quos vere peculiari amore, sive verius singulari amavisse Deus dicens est: Talis etiam et Elias erat, raptus solus in curru: et ille super omnes qui maximus fuit « inter natos mulierum ¹², » et qui plus cæteris diligebatur, et una cum cæteris peculiariter electis amabatur. Ista enim peculiaris amicitia erga nonnullos, communem erga universos profecto non excluderat. Dic mihi, o Pharisee, sumbrios maxime magnificans contra nos publicanos,

¹⁰ Matth. xi, 41.

dic utram peculiarem amicitiam, ut diximus, repudiaveris, nempe si dicta audisti. Sive hoc intelligas, sive non, ego tibi dico perfectam amicitiam peculiarem de nobis a te repudiatam. Nos enim singulos patres tuos non amas, necque nec universalem, nec generalem amicitiam servas. Qui enim membrum magni momenti Deo consecratum, eique contra te assistens, aversantur, nunquid dicendum est universitatem diligere cum optimam partem oderit? Quadam enim parte, et qualicunque, non loquor de magis pretiosa, desumpta de generis totalitate, non tota sua integritate generale, aut universale amplius vere diceretur.

51. Eia ago, alio conatu, et evidentiori, quænam sit amicitia peculiaris tibi exponam, idque non longe a vero. Norunt periti, quemadmodum partem ad totum, sic partialem quantitatem ad universalem reputari. Hac igitur ratione tu interrogatus an peculiari amicitie renuntiares, a te eam renuntiandam, sectandamque universalem declaravisti. Talis est autem quæ de tota mente procedit, siquidem aliquo respectu deficiens, partialis erit amicitia. Totam vero animam lego eam quæ suam admirabilem et triplicem naturam in charitate non frustratur, quæ triplicem facultatem non perdit, cum florem amicitie emittit.

52. Quid dico? Verum et magnum monachum velut quemcumque sincerum Christianum, oportet semper paratum esse ad juvandos amicos in omnibus rebus, cum eo indigent; omnia suæ et eorum mentis volita statuere et dirigere concordantes, juxta Dei mandata; ad spirituales concordiam, atque ad vicendum dæmonem, ad quod Deus præmio invitat, concurrere, ut simul a Deo præmium accipiant, cujus gratia ipse prius ordinatus, et in se concordanter disponens virtutem, sive quæ in ratione sita est, sive quæ irascibile moderatur et rite corrigit, sive quæ instruit concupiscibile; et deinde personam cujus amorem monachice prosequitur, quantum potest, in se assumens; tum eo modo dispositus ad alterum hominem feretur, sicut in tonsura promisit, ut, dum esse ratione, appetitu et passionibus amicis Deo reformatis conjungit cum amicum suum concordantem reddidit, sermonem amicitie huic sermoni monachico jungat, et tunc quasi per perfectum sermonem roboratus cum amico ad perfectionem, amicitiam comparet non partialem, sed prorsus totalem, totus toti amico, aut fratri, aut filio spiritualiter conjunctus. Hæc enim omnia ad invicem sumus, Dei gratia, filii Dei, si recte sapimus: primum quidem propter commu-

λοσχημονέστατε, εἰ, ὡς εἴπομεν, ἀπαρνῆ τὴν μερικὴν φιλίαν, εἰ τι τέως ἐπαίεις, ὧν λέγομεν; Ἐπεὶ δὲ νοεῖς, εἴτε καὶ μὴ, λέγω σοι, ὅτι φιλίαν μὲν ἐξέπαντος μερικὴν ἀπαρνῆ τὴν ἐφ' ἡμῖν, ἡμᾶς γὰρ τοὺς ἐνικοὺς παπάδας (5*) οὐ φιλεῖς· δι' αὐτὸ δὲ οὐδὲ ὀλικὴν ἢ γενικὴν φυλάττεις φιλίαν. Ὁ γὰρ μέρος ἀξίον λόγου πολλοῦ ἀποπροσποιούμενος, θεῶ τε ἀφωσιωμένον καὶ συμπαραστατοῦν ἐκείνῳ κατὰ σὲ, πῶς ἂν λεχθεῖη καθ' ὀλότητα φιλεῖν, μισῶν μέρος τὸ καιριώτατον; Μέρους γὰρ τινος, καὶ αὐτοῦ τοῦ τυχόντος, μὴ εἶ γε τοῦ ἐν πλείονι λόγῳ, ὑποσπωμένου ἐκ τῆς κατὰ γένος ὀλοκληρίας, οὐκ ἂν τῇ ὀλότητι πάση τὸ γενικὸν ἢ τὸ ὄλον ἀπαληθεύοιτο.

να'. Φέρε δὲ καὶ ἄλλως ἐπιβαλὼν, κατ' ἐνοίαν σαφεστέραν ἐκθωμαί σοι τὴν μερικὴν φιλίαν, οἷα τις ἐστίν, οὐδὲ οὕτω μακρὰν ἀρθότητος. Ἐγνωσται τοῖς εἰδόσιν, ὡσπερ τὸ μέρος πρὸς ὄλον, οὕτω καὶ τὴν μερικὴν ποιότητα πρὸς τὴν ὀλικὴν λέγεσθαι. Τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ καὶ σὺ αὐτὸς ἠρωτημένος, εἰ τὴν μερικὴν φιλίαν ἀπαρνῆ, κατέθου ἀρνείσθαι αὐτήν, ὡς ἐντεῦθεν ἀντεισάγεσθαι σοι τὴν ὀλικὴν. Ἔστι δὲ τοιαύτη, ἢ ἐξ ὄλης ψυχῆς, ὡς εἶγε μὴ τοιαύτη, μερικὴ ἂν εἴη φιλία. Λέγω δὲ ψυχὴν ὄλην, τὴν μὴ ψευδομένην τὸ κατ' αὐτὴν θεῖον τριμερὲς ἐν τῷ φιλεῖν, τὴν μὴ ἀχραιοῦσαν τὸ ἐμφυῆς τριστέλεχον, ὅτε τὴν φιλικὴν ἀνθη, προϊσχεταί.

νδ'. Οἶον τί λέγω; Χρὴ τὸν ἀληθῆ μεγαλομόνον, ὡσπερ καὶ πάντα τὸν τῷ ὄντι Χριστιανὸν, ἠτοιμάσθαι παντοίως εἰς θεραπείαν φίλου ἐφ' ἅπαν, οἷς ἂν ἐκεῖνος αὐτοῦ προσδέεται, καὶ καθιστῆναι καὶ συμβιβάζειν ἀρμονικῶς καὶ κατὰ θεῖον ἐμμίλῳ πρὸς συμφωνίαν πνευματικὴν αὐτοῦ τε καὶ ἐκείνου κατὰ ψυχὴν λ (5**) βουλευμάτα, καὶ συντροχάζειν, ὡς ὁ θεὸς βραβεύει, ἐπὶ νίκη τῇ κατὰ τοῦ δαίμονος· ἵνα καὶ τὸ ἐκ θεοῦ ἔπαθλον κοινώσῃται, οὗ χάριν αὐτὸς βυθμίσας πρότερον, καὶ τάξας ἐναρμονίως παρ' ἑαυτῷ τὴν τε κατὰ τὸ λογικὸν ἀρετὴν, καὶ τὴν τὸ θυμικὸν μετροῦσαν καὶ καταρτίζουσαν θεοπρεπῶς, ἔτι δὲ καὶ τὴν τὸ ἐπιθυμικὸν παιδεύουσαν, εἴτα καὶ τὸ πρόσωπον ὡς δυνατόν ἑαυτῷ ἐμοιωσάσας, οὗ τὴν φιλίαν μοναχικῶς πραγματεύεται, τοιοτουφύχως προσενεχθήσεται τῷ τοιοούτῳ, καὶ κειρόμενος ὁμολόγησε· καὶ τῷ κατ' αὐτὸν λογαῶν ἐπιθυμητικῷ τε καὶ θυμικῷ θεοφιλῶς ἐβύθημισμένοις σύμφωνα καὶ τὰ τοῦ φίλου ἀρμοσάμενος, τριάδα φιλικὴν τριάδι ἐκείνη μοναχικῇ ἐνώσει, καὶ ὡς δὲ τινος ἐξάδος ταύτης τελείας εἰς τελειότητα συγκεραθῆναι τῷ φίλῳ, ἐξανύσει φιλίαν οὐ μερικὴν, ἀλλὰ τῷ ὄντι ὀλικὴν, ὄλος ὄλη συγκεραμίνος πνευματικῶς, τῷ ἑστὶ φίλῳ, εἴτε ἀδελφῷ, εἴτε καὶ τέκνῳ. Πάντα γὰρ τὰ θεοῦ χάριτι ἐσμεν ἀλλήλοις οἱ τοῦ θεοῦ, ἐὰν ἠρώμεν ὀρθῶς τὸ μὲν διὰ τὴν κοινωνίαν τῆς κατὰ θεῖον

(5) Vox πάπας apud scriptores ecclesiasticos reperitur, de qua hæc inter alia Ducangius: « Observat Goarus, ad Euchol., p. 298, vocem πάπας dupliciter efferrī; ac πάπαν quidem dici summum pontificem, vel singulari quadam appellatione patriarcham Alexandrinum; παπᾶν vero sacerdotem

seu clericum sæcularem, ut ἱερομονάχον, monachum sacerdotem.

(5**) Hoc λ est in margine cujus reliqua bibliopæge culter abscidit, truncatum videtur ex λογικῆν.

ἀγάπης, τὸ δὲ, ὅτι τὸν μέγαν καὶ πρῶτον Πατέρα A κοινούμεθα· τὸ δὲ τρίτον, ὅτι ἀλλήλους ἀναγεννώμεν τὰ θεῖα, εἰ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον συλλαμβάνοντες ὠδίνομεν, καὶ τίκτομεν σωτηρίας πνεῦμα, ἕκαστος τὸν πλησίον ἐπιωφελοῦντες· ὅτε καὶ ὁ μὲν ὠφελῶν φίλος πατήρ ἂν λογίζοιτο διὰ τὸ κατ' ἀρετὴν πρεσβεῖον, ὁ δὲ ὠφελούμενος εἰς τέκνον τάττοιτο.

νγ'. Ἐχεις ἰδοῦ καὶ δευτέραν, ὡ ἀδελφε, τῆς μερικής φιλίας ἀνάπτυξιν· καὶ γένοιτό σοι ἐκ Θεοῦ ἐπίπνοια, καταπράττεσθαι τὸ οὕτως ὀλοκλήρως φιλικόν. Εὐχομαι δὲ τοῦτο οὐκ εἰς μάτην, ἀλλ' ὅτι βλέπω τὰς ἐν τοῖς κατὰ σὲ ἀδελφότητος φιλοῦμένας κατὰ μέρος· καὶ αὐτὸ οὐχὶ ἀδρομερές, ἐλλὰ μικροῦ ἀμερές. Τὸ δὲ αἷτιον, ὅτι δυσμελῶς ἀρμόττη τὸ σύμφωνον τοῦ τριαδικοῦ τῆς ψυχῆς, τοῦ τε ἐν σοί, καὶ τοῦ κατὰ τὴν ἀδελφότητα· καὶ οὔτε τοὺς θυμοὺς μετρεῖς, ὡς ἀνωτέρω ἐλέγομεν, οὔτε τὰς ἐπιθυμίας συμβιδάξεις, ὡς ὁ κανὼν βούλεται· καὶ τὸ κοινὸν δὲ λογικὸν ἐν ἡμῖν τετάραται· καὶ οὐ κατέχεις, ὅτι οὐκ ἔστιν οὔτε ἀδελφότης, οὔτε φιλία, οὔτε κοινοβιαρχία, οὔτε ἕλλη τις κοινωνία (καὶ οὐ λέγω μόνον τὴν πνευματικὴν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἑτεροίαν) ἐν ἧ οὐκ ἔστιν ἰσότης ἔλλογος, καὶ ἡ ἐντεῦθεν ἰσηγορία. Τὸ γὰρ ἀνόμοιον καὶ ἀνισον συγχυτικὸν πανταχοῦ, ὅτε μὴ κατὰ λόγον ἀποτελεῖται, ὅν δύναται μὲν τις καὶ γεωμετρικὸν εἰπεῖν, ὅς ἐν ἀνομοίοις ὁμοιότητα φυλάττει· μάλιστα δὲ καλῶς ἂν εἴποι πνευματικόν, ὅτι καὶ ἀποστολικόν, οὐ θεωρία καὶ τό· « Μὴ πάντες ἀπόστολοι, » καὶ τὰ ἐξῆς· ὅπερ καὶ σὺ εὖ εἰδὼς, ὡ μεγαλομόναχος, ὅμως οὐ θέλεις ἐξακριβοῦν· ὡς, εἴπα αὐτὸ κῆθαες, ἔχρησεν σε προσφερόμενον ἄκασιν, ὡς ἔπρεπεν, ἀποκαθιστῶν ἕκαστον ἀδελφόν, ἐνθα ἔδει.

νδ'. Πάντες δὲ δεῖ τὸν μὲν μετὰ ἀρετῆς πρακτικὸν ἐγκαθίστασθαι τοῖς μοναστηριακοῖς πράγμασι, τὸν δὲ δοκοῦντα μὲν εὐφροῦς ἔχειν ἐπιπρέπειν ἔργῳ τοιοῦτῳ, μήπω δὲ πληροφοροῦντα τὴν τοιαύτην δόκησιν, παραδιδόναι τῷ κατ' ἀρετὴν πραγματικῷ ἐν τοῖς ἐξω· ἵνα συνεζευγμένους ἐκείνῳ, ὅσα καὶ βοῦς ἀπίρατος ἐργατείας, μανθάνῃ συγγεωργεῖν· καὶ μαθὼν μὲν ἀποκαθίσθαι καὶ αὐτὸς ἐς βοῦν ἐργατικὸν διδάσκαλον· σκληρὸς δὲ ἀπεκθᾶς, ὡς καὶ ἄροτρον συντρίβειν, καὶ ἄμαξαν κατακλᾶν, καὶ οὕτως ἀχρεῖος εἶναι, ἐπιταχθεῖν ἄλλο τι ἔργον ποιεῖν, δι' οὗ μὴ ἔχει βλάπτειν τὸ μοναστήριον· οὐ μὴν οὕτω σκληροτροπέχην ἐληλεγμένον ὑπεριθέναι καὶ προτιμᾶσθαι τοῦ ταλαεργοῦ καὶ σώφρονος ἐκείνου βοῦς, ὡς αὐτὸν μὲν παρατηρεῖν καταγνωστικῶς, τῷ δὲ κακούργῳ ἐκείνῳ ἐφίεσθαι τὰ γεωργικά· οὐκ αὐτὸ μόνον, ὁλλὰ καὶ περιορᾶν ἐκείνον κατασκιρτῶντα τῆς ἀλωῆς, οὔτε ἀλοῶντα, ὡς μὴ φιμοῦ δέεσθαι, ἀλλὰ εἰκῆ κατεσθλοῦσα τὰ δράγματα, οὔτε ἀπεχόμενον τοῦ σπαράττειν τὸ τρόφιμον σὺν τῷ καὶ ἀμύνεσθαι κέρασιν, εἴ τις προσπελάσει ἐθέλων ἀποκωλύειν τοῦ κατασθιβρώσκειν τὰ τῆς μονῆς.

νε'. Καὶ ἔχρησεν μὲν οὕτω γίνεσθαι, ὡς ἔφύμεν· οὐ γίνεσθαι δέ. Διὰ τί; Ὅτι τῆς ἄλωνος ἀπελαθεῖς,

nem in Deo amorem; secundum, quia magnum et primum patrem habemus communem; et tertium, quia alii alios in divinis rebus generamus, si timorem Dei concipientes, ingemiscimus et parturimus spiritum salutis, quisque proximum adjuvantes: quando qui adjuvat ex senili virtute pater amabilis dici potest, et qui adjuvatur pro filio reputari.

53. Ecce novam habes, mi frater, partialis amicitiae definitionem, et utinam te Deus inspiret ad servandam illam universalem amicitiam. Quod non opto in vanum; etenim video fratres tuos partim, non magna ex parte, sed forte nulla, amari. Causa est discrepans concordia trium facultatum animae, tuæ quidem, et fratrum tuorum: nec irascibile frenas, ut supra diximus, nec concupiscibile componis, ut postulat regula; nam communis ratio in nobis conturbata est; nec recordaris abesse fraternitatem, et amicitiam, et vitam communem, et quamcunque communitatem; (non solum dico spiritualem, sed quamlibet aliam), ubi deest rationalis æqualitas, itemque loquendi libertas. Quæ enim diversa et inæqualia sunt, semper disturbantur, nisi ordinentur ratione quam geometricam aliquis potest dicere similitudinem in dissimilibus servatam, et maxime spiritualem et apostolicam, cujus hæc est theoria: « Non omnes apostoli, » et reliqua¹¹; quod optime nosti, o magne monache, perficere autem non vis: nam, te volente, necesse erat quemlibet obvium fratrem, ut decet, a te statui, ubi oportebat.

ὡς ἔπρεπεν, ἀποκαθιστῶν ἕκαστον ἀδελφόν, ἐνθα

54. Oportet plane optimum operarium negotiis monasterii se applicare, hominemque qui natus videtur ad hæc opera prospere agenda, illi operi se addicere; eumque qui hanc spem non affert, optimo operario in rebus exterioribus tradere; cui colligatus, ut bos arandi nescius, discat una arare. Et cum didiceret, ipse ut bos operari docens statueretur; e contra cum indoctus evaserit, ita ut aratrum confringat, plaustrum rumpat, et sit inutilis, ad aliquod aliud opus ordinabitur, a quo detrimentum monasterium non capiat. Neque indomitus bos anteponendus est, et magis honorandus, quam ille peritus et sapiens, ita ut posteriorem condemnandum pone observes, prioremque emittas, neque hoc modo, sed cum videas in area saltantem, non triturantem ut os alligari non sit necesse, sed manipulos passim carpentem, a cibo edendo non desistentem, et cornibus avertentem, si quis accedit ne bona monasterii disperdat, impediturus.

55. Ita fieri oportebat, ut diximus; nec tamen factum est. Quam ob causam? quia ex area pro

¹¹ I Cor. xii, 29.

pulsus, ad te confugiens, mi frater, postquam plura comedit, misitque in ventrem, unam spicam aut alteram labiis admovens, seducit clementiam tuam mirantis aliquid quod tritum conficit, ut bonum afferre ad tuum iudicium, Et idem videre est in omni alio servitio. Minus laudatur homo qui vineam diligit, et anteponitur racemorum artifex: alius quidam condemnatur eo quod humilium vinearum non misereatur onustarum fructibus gravibus, et ad terram prostratarum; alius autem laudatur quia samenta permittit quiescere, sublato nimio pondere, et ea ad magis florescendum postea adducit. Si quis furatum ad patrem proiecit, hoc ad salutem ei qui peccatum confessus est idque patri a principio evolvit, deputatur: et sic furata benedictione ipse in paradisum intromittitur, talibusque dignus habetur votis qualibus Jacob cum magnum patrem et patriarcham cibo illexit. Adhuc et cellarius qui curat de communitate fratrum, vere magnus a te non habetur; te tamen angit si parvum et maximum in eodem gradu reponit; et si firmiter taliter permanserit, eum a laboribus quiescere prorsus jubebis. Si autem successor, causa cognita, piscem eximium comparavit, parum aut nihil curans de fratribus, et si ipsi murmuraverint, tunc coronatur qui tibi inservivit, et arguitur communitas quæ talis cum sit, tali et tam magno se æqualem facit. De cæteris eadem semper præstantia locum habet. Edunt alii, et soli terræ debent sua alimenta; tu vero plus etiam mari, e quo abundantes dapes accipis, quantas non habent in sæculo epulones. Numquid jubes cætera istiusmodi a me percurri, vel non? Te negaturum arbitrator. Facta enim lioentia, jam non poteris eam auferre, cum os præ rubore demittetur. Hoc modo peculiarem amicitiam servare non poteris, neque in monasterio, et multo minus ad extra: qui enim intus non est ordinatus, vix in rebus exterioribus ordinem manifestabit.

56. Insuper, mi domine, investigabo annon te superaverit arrogantis malum, quam superbis sociat Scriptura sacra, dicitque a Deo optimo odio haberi; quam arrogantiam alii auctores dicunt mentis elationem, non egregiam deo divinam, sicut est fortitudo elatio quædam divina, imo magis elationem jactatoris, quam maxime vani, non communis, ut ipso verbo ostenditur, secundum quam sententiam presumptionem aliqui habent superfluentem. Dicitur enim nomen ducere a ferri (arrogans [πέρπερος] enim non sistit quasi circumlatus); sive a circumvolare et progredi inconstanter, quam ob rationem homines istius indolis de præcipitatione irridentur. De quo vitio Stagirita philosophatur, necnon et discipuli ejus. Horum omnium doctrina in hoc concluditur, arrogantem esse elatum

και εις σε προσδραμών, ὡ ἀδελφε, και τὰ μὲν κλειῆς καταμασησάμενος, και εις γαστήρα, πέμψας, ἕνα δὲ στάχυ, ἤκου και δύο τῶν χειλέων προβεβλημένος γοητεύει τὴν ἐν σοὶ ἐπισκίαιαν, ἀγαπῶσαν, ὅτι καλῶς τι παρακομίζει τῇ διακρίσει σου, ὃ ψωχόμενον συντελεῖ. Τὸ δ' αὐτὸ και ἐπὶ πάσης ἄλλης πλημμελεῖται διακονίας. Ὁ ἐπὶ τοῦ ἀμπελώνος ἀγαθὸς μὲν ὢν παρευδοκιμεῖται, προσλαμβάνεται δὲ ὁ κατὰ τῶν βοτρώων ἐνεργής· ἢ μὲν καταγινωσκόμενος, οἶμαι, ὅτι μὴ ἔλεει τὰς ταπεινὰς ἀμπελοτὸς βαρυνόμενας ἐπαχθεῖ τῷ καρπῷ, ὡς και κατασπᾶσθαι εἰς γῆν ὃ δὲ εὐλογοῦμενος, ὅτι ἀναπαύει τὰ κλήματα, τὸ πολὺ τοῦ βάρους ἀπάγων, και οὕτως ἐνδίδωσιν αὐτοῖς ἐπὶ πλέον θάλλειν ἐς νέωτα. Εἰ δέ τι τοῦ κλέμματος και τῷ πατρὶ προσφέρει, ἀλλὰ τοῦτο εἰς σωτήριαν ἐκείνῳ κρίνεται ἀνομολογησαμένην τὸ πταίσμα, και ἀπαρχὴν αὐτοῦ προσενεγκόντι τῷ πατρὶ, και οὕτως ἐν τῷ τὴν εὐλογίαν κλέψαι ἀφαιρῶντι εἰς αὐτὸν παράδεισον, μήπου δὲ και εὐχῶν καταξιωθῆντι, ὅποιων και ὁ Ἰακώβ, ὅτε τὸν μέγαν και πατέρα και πατριάρχην θρέψας ἐψυχαγώμησεν. Ἔτι και ὁ ὀφωνητής, κηδόμενος μὲν τῆς ἀδελφικῆς κοινότητος, οὐ πάνυ μέγας κρίνεται ὑπὸ σοῦ. Ἀλλὰ που και θλίβει σε, εἰ τοῖς μικροῖς ἐς ταυτὸν ἄγει τὸν ἐν αὐτοῖς ὕψιστον. Και τοίνυν, εἰ συχνάκις τοιοῦτος διαμένει, καταπαύεις ἐκεῖνο τοῦ κοπιᾶν. Εἰ δὲ ὁ μετ' αὐτὸν ἐπιτρονὸς τὸ αἴτιον, ἀβρὸν ἰχθῶν πραγματευέσθαι, μικρὰ ἢ οὐδὲν τῆς ἀδελφότητος ἐμπαζόμενος, και αὐτοὶ ἐπιμύζουσι, τότε νῆ στεφανοῦται ὁ τὰ ὑπὲρ σοῦ διακονήσας, και καταβῆτορευεται ἡ κοινότης, ὅποια οὕσα οἶμυ και ἡλικῶ ἀντιφρὶζει πατρὶ. Καὶ τοῦ λοιποῦ γίνεται ἡ τοιαύτη προτίμησις ἐς διττά. Και οἱ μὲν ἄλλοι ἐσθίουσα, τῇ γῆ μόνῃ χάρτας ὄφλοντες τῆς τροφῆς· σὺ δὲ τῇ θαλάσῃ τὰ κλειῶ, δι' ἧς τὴν πανδαισίαν πλουτεῖς ὅπολιαν οὐδὲ οἱ σπᾶταλοι κοσμικοί. Κελεύεις, ἐπιλεύσομαι και τὰ τοιαῦτα, ἢ οὐ; Ἀποφήσεις, οἶμαι. Εἰ γὰρ κατακλιθεῖς, οὐκέτι ἂν ἔχοις ἀνανεῦσαι, κατακούψας ὑπὸ ἐντροπῆς. Οὕτως οὐδὲ τὴν μερικὴν φιλίαν δύνασαι κατορθοῦν, οὔτε ἐν τῇ μονῇ, οὔτε πολλῶ πλέον ἐν τοῖς ἐκτός. Ὁ γὰρ τὰ ἐντός ἀκοσμος ὢν σχολῇ γ' ἐν ἡ τοῖς ἔξω τὸ κόσμιον ἐπιδείξεται.

νς'. Ἐπὶ τούτοις, ὡ δέσποτά μου, ἐξασκριθῶμεν, και εἴπερ τὸ τῆς περπερίας, κακὸν οὐ καταπαύεται σου, ἦν ὁ μὲν ἱερογραφικὸς λόγος τῇ φυσίῃσῃ προσεταιρίζεται, και εἰς εχθραν τῇ κατὰ Θεὸν ἀγάπῃ ἀποτετάχθαι διδάσκει· οἱ δὲ ἄλλως περιλαλοῦντα ἐξαρχμα ψυχῆς φασιν εἶναι τὴν περπορείαν, οὐκ ἔφρετον, και οὕτω θεῖον κατὰ τὸ θάρσος, ὃ θεῖον ἄρσις ἐστίν· ἀλαζονικὸν δὲ, και οὐχ ἀπλῶς ἀλλὰ ὑπερεκπεδισσοῦ, ὡς και ἡ λικτικὴ ἐτυμολογία φαίνει· καθ' ἣν ἐννοίαν ποιοῦσι τινες και ὑπερπερίαν εκπερρισσοῦ. Μέγεται δὲ και ἡ παρὰ τὸ μέσθαι ὠνομάσθαι αὐτὴν (ἀστατεῖ γὰρ ὡς οἱ ἀπερπερὸς ὁ πέρπερος), ἢ παρὰ τὸ περιπέτασθαι, και μὴ σταθερῶς βεβηκέναι· ἢ δὲ λόγῳ και πατόμενο· σκώπτονται οἱ τοῦ τοιοῦτου ἦθους. Και φιλοσοφεῖ μὲν περὶ κακίας τοιαύτης και ὁ Σταγειρόθην, και οἱ τὰ κατ' αὐτὸν εὐκρινούτες· κεφαλαιοῦται δὲ πάντῃ

ὁ λόγος εἰς τὸ μετὰ βλακείας ἐπηρμένον εἶναι τὸν πέρπερον, καὶ λάλον δὲ τὸν αὐτὸν διὰ τὴν ἔπαρσιν. Καὶ προπετῆ δὲ φασί, καὶ μηδὲν λόγῳ ποιοῦντα, καὶ (τὸ πᾶν κατ' ἐκείνους εἰπεῖν) φλόαρον· οἱ καὶ τὸ περπερεύεσθαι εἰς ταυτὸν ἄγουσι τῷ ματαιοῦσθαι, καὶ ἀτακτεῖν, καὶ κατεπαίρεσθαι μετὰ βλακείας· βλακείαν ἐκείνοι καλοῦντες ψυχῆς ἕξιν ἀναβεβλημένῃν, καὶ μὴ ἐγγεγορευτῆν, καθ' ἣν τὸ σῶμα θρυπτόμενον, ταυτὸν δ' εἰπεῖν, θρασυνόμενον, οὐδὲ ὀρθοῦσθαι παγίως δυναταί, ἀλλὰ πάσχει τῇ θρύψει, ὅποσα καὶ τῇ νόσῳ. Τρυφῶν τε γὰρ ἄνθρωπος οὐ κρατεῖ τῆς διὰ ποδῶν οἰκείων βίας, ὁμοίως δὲ καὶ νοσῶν. Ὁρῶνται γοῦν οἱ βλάκες βαδίζοντες οὐχ ἀπλῶς, εἰ μὴ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ὑπανάχοντας ἐκατέρωθεν ἐξευρίσκουσι, τοὺς μὲν εἰς τοῦτο μόνον χειροτονητοὺς αὐτοῖς, τοὺς δὲ καὶ ἐξ αὐτομάτου, ὅτε που τύχοι. Εἰπεῖν δὲ κατὰ τοὺς παλατούς· μαλακός ἐστιν ὁ βλάξ, καὶ χαῦνος, καὶ ὅποσα ἐκείνοι τοιαῦτα ἐπιτιθέασιν τῷ τοιοῦτῳ, ἐπακολουθοῦντα τῇ κατ' αὐτὸν μαλθακότητι. Καὶ δοκῶ μὲν ἄπαρνον εἶναι σε τοῦ τοιοῦτου πάθους· ἐλέγχει δὲ σε τὰ πράγματα μὴ ἀληθῶς ἐξαρκούντων. Τὸ συχνὸν γὰρ τῆς τρυφῆς, καὶ τὰ πυκινὰ λουτροῦ, καὶ οἱ πέρα τοῦ προσήκοντος προάγοντες καὶ ἀκολουθοῦντες, καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα, βλακείας εἰσὶν ἐνδείξεις, δι' αὐτὸ δὲ καὶ περπερείας. Πέφηνε γὰρ, μὴ ἀπηλλάχθαι βλακείας μὴδὲ τὴν περπερείαν, ἀλλ' ἀδελφὰ φρονεῖν σεως.

νζ'. Ἐτι πρὸς τοῖς εἰρημνίοις ἀπειπας ἐν ταῖς πρὸς Θεὸν ὁμολογίαις σου καὶ τὴν ἰδιάζουσαν ἐπίκτησιν. Καὶ προβάλλομαι σοι θεωρησῆσαι οὐ μόνον ἀπλῶς τὴν ἐπίκτησιν, ἀλλὰ τὴν ἰδιάζουσαν· ἵνα εἰ μὲν καὶ κατ' ἄμφω ἀνεπιλήπτως βιοῖς, μακαρίζῃ· ἄλλως δὲ εἰς ἄθλιον ἐγγραφόμενος, μὴ βαρέως φέρῃς τὸ ἐγκλημα.

νη'. Χρῆ δὲ ἡμᾶς προλαλεῖν τοῦδε τοῦ λόγου, ὅτι πρὸ τῆς ἐπίκτησεως ταύτης ἀνωτέρω ἀπεταξῶ καὶ κτήσεσι καὶ ὑπάρξεσιν, ὥστε οὐχ ἔν τι ἀπειτήθης ἀπαρνήσασθαι, ὡς οἷα πολυωνυμίας λόγῳ εἰς ἐν δῆθεν συντρεχόντων νόημα τριῶν τούτων ὀνομάτων, κτήσεως, ὑπάρξεως καὶ ἐπίκτησεως· ἀλλὰ τρία παρητήσω κακὰ, σύστοιχα μὲν ἄλλως, τρόπῳ δὲ διεντηνοχότα καὶ χρόνῳ. Καὶ ἔστιν εὐθυβόλως ἐπιβαλεῖν, ὅτι κατάρχει μὲν ἐν τούτοις ἡ ὑπάρξις, δευτερεύει δὲ ἡ κτήσις, ὑστερεῖ δὲ ἡ ἐπίκτησις· ἵνα τις ἔγῃ νοεῖν ὑπάρξιν μὲν, ἄπερ ἔχειν ἔλαχος ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς, ὅτε βιοῦν ἀπάρξῳ, καθήκοντα ἐπὶ σὲ τῆ προγονικῶς, ἢ ἐκ ποθεν τοιαύτης συλλογῆς, ἣν ἔχων οὐδεμίαν οἶδας χάριν σοι αὐτῷ, ἀλλὰ τοῖς κληροδοτήσασιν, ἢ ἄλλως χαρισαμένοις. Οὕτω γὰρ εἴθισται λέγειν τοῖς ὀρθολοκτοῦσιν. Ἡ ὑπάρξις καθὰ καὶ τὸ ὑπάρχειν· ὑπάρχει γὰρ τις μάχης, ἢ κατάρχει ἔργου, ἀρχὴν δηλαδὴ αὐτὸς ποιοῦμενος. Ἐκτῆσις μὲν τοι νοεῖτο ἂν ἡ μετὰ τὴν τοιάνδε ὑπάρξιν. Ὁ γὰρ μετὰ τὴν ἄπαρξιν κληρουχίαν πορισάμενος αὐτὸς ἐκτῆσατο, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν, κτῆσιν ἔσχε· καὶ ἔχει δὲ, ἕως ἂν τὰς τρίχας πνευματικῶς ἀπειπάμενος, συναποκείρῃ καὶ τὸ τῆς πρώην ζωῆς λήϊον, καὶ ἀπόθηται, ὥπερ τὴν τρίχα συμβολικῶς, οὕτω καὶ τὰ τοῦ βίου δράγματα, καὶ γένηται ἀληθῶς ἀκτῆ-

A cum mollitie, et loquacem factum ex elatione. Et temerarium dicunt nihil rationabiliter agentem, et, (ut omnis eorum sententia explicetur), nugas effluentem; arrogantem esse et insanire, sine ordine vivere et molliter vivere confundunt; atque mollitiam vocant habitum mentis dejectum, sopitum, quo corpus languidum seu, quod idem sonat, nimium confisum, firmiter stare non potest, sed mollitie, ut morbo, dejicitur. Homo enim deliciose vivens infirmior est, quam ut propriis pedibus incedat. Nusquam videntur molles fortiter pedibus incedentes, nisi ex utroque latere suffulcientes et sustinentes habeant alios ad hoc solum destinatos, alios vero spontanee, in quocunque loco. Et ut cum antiquis dicamus: languidus est homo mollis, et nugatorius, et reliqua istiusmodi inseparabilia ab ista debilitate, quæ isti homini attribuuntur. Te equidem arbitror hoc vitium non confessurum, res autem ipsa te non vere negantem arguit. Continus enim delicis, plurima balnea, et qui sequuntur et antecedunt ut non decet, et alia similia mollitiei sunt argumenta, et proinde arrogantis. Probatum fuit enim arrogantiam a mollitie non abesse, utramque vero de alia fraterna sentire, nec posse non conjungi.

ἑκατέρας ἀλλήλαις, καὶ ἀδιαστάτως ἔχειν τῆς ἐνώ-

57. Et præter ea quæ diota sunt, propriam possessionem in tua cum Deo confessione ejurasti. Nec solam acquisitionem, sed propriam propono a te inspiciendam, ut te circa utrumque irreprehensibiliter vivente, sis beatus; aliter autem ad præmium vocatus accusationem graviter non feras.

50. Et priusquam de hoc dicamus, monendus es ante hanc recentem comparisonem, et possessionis acquisitis, et patriis bonis te renuntiasse, non quod unum aliquid projicere rogatus fueris, quasi his tribus nominibus synonymia in unam ideam confluentibus, comparatione, bonis paternis, et nova comparatione; tria autem mala proxima quidem, modo autem et tempore diversa projecisti. Et potest recte conjici primum locum obtinere bona paterna, secundum comparisonem, tertium novam comparisonem; ita ut patrimonium, aut substantia vocari possint quæ habes a principio, quando vivere incepisti, ad te ex proavis, aut alia via manantia; de quibus nullam gratiam tibi debes, sed iis qui testamento tradiderunt, aut aliter donaverunt. Sic dicere consueverunt qui recte loquuntur. Vel etiam patrimonium ὑπάρξις ab incipere ὑπάρχειν: pugnam enim aliquis aggreditur, opus incipit, scilicet initium ipse ponit. Comparatio autem intelligitur quæ patrimonium istud subsequitur. Qui enim post facultem hæreditatem laboravit, ille comparavit, seu quod idem est habuit comparata: et habet donec capillis spiritualiter tonsis, tondeat et campum prioris vitæ, et deponat etiam sæculares manipulos, ut capillos symbolice, et homo fiat vere pauper, neque patriis bonis

neque comparatis locupletatus. Et deinde ne quis recordatus rerum priscarum, ad eas iterum regrediatur, etiam novæ comparationi renuntiare moneatur, sive comparationi post primam secundæ, qua iterum foret sæcularis, et respiciens retro « non aptus regno Dei ¹² ; » et prorsus columna fatuitatis, si ita intelligenda est in Scripturis prout audisti, columna uxoris Loth, propter sal infatuatum, ut accepimus, quod paternum fratrem, non minus ac terram fertilem, in lacum sterilem convertit.

50. Quæ cum ita sint, et non aliter, volebam. o patres nostri, vos ab uno saltem trium dictorum malorum abstinere. Plerumque autem excidit bona voluntas. Multi enim ante tonsuram, sicut expertus sum, quantum non radere caput, tantum neque paterna, neque comparata bona deponere, curabant si quæ habebant; sed vitam monachicam amplexi sunt sicut naufræ ad navigandum cum gravi pondere euntes, solummodo capillis capitis nudati, et reliquo sæculi jugo gravati, etiam post tonsuram. Quam multi etiam qui seipso patriis et comparatis rebus despoliaverunt, et postea tacti pœnitentia novam comparationem pessimam susceperunt. Væ autem homini illi qui tria ista complevit, qui duabus rebus ante tonsuram sepositis nova addidit seque triplicem istam peccati catenam ad suffocationem implicit.

60. Et hodie apud nos reperimus aliquod simile genus eorum qui ex tonsura negotiationem fecerunt, eamque secure exercent. Lucrantur enim cum carnes non edunt, paucoque cibo sunt contenti, et potentes non reverentur qui comparata vectigalibus exactis minuunt. Vineas ergo plantant, hortos colunt, multiplicantes pecora omnis generis, et aliis animalibus dilectis, oves Dei sinunt vagari, nihil intentatum relinquunt, quo mundani appareant, non vulgares, sane vero præpotentes, ut sint arbores cœlestes, non juxta eum qui illud sapienter contemplatus est, sed alio modo, sicut cœlo destinati, et humo inserti. Et lucifero quidem in cœlo brevi habitavisse nihil profuit, qui ex alto ad inferos decidit.

61. Quibus sermone ita constitutis, vide nunc, o superbissime, utrum ista tria, patria, pristina et recentia bona procul elongaveris, neque onere opprimaris, quibusdam jam possessis cum spirituale limen præteristi, et alterum postea comparavisti. Et hoc verisimile est. Collatæ enim primæ divitiæ non sine quadam proclivitate ad res alias acquirendas ferunt. Cum quidam vero vilis et, ut aiunt, macie confectus incepta monachica vita, saginatus, pinguescit, et dilatatur plusquam

¹² Luc. ix, 62.

Α μων, οὔτε ὑπαρξιν περιβεβλημένος, οὔτε κτῆσιν. Ἐἴτα, ἵνα μὴ τῶν προτέρων μνησάμενος ἐπανεδράμη τις πάλιν εἰς ἐκεῖνα, προσπαυτεῖται ἀρνήσασθαι αὐτίκα καὶ τὴν ἐπίκτησιν, εἴτ' οὖν τὴν μετὰ ταῦτα κτῆσιν, τὴν δευτέραν, δι' ἧς τοῦ βίου αὐθιγὴ γίνεται, καὶ εἰς τὰ ὀπίσω στρέφεται, ἄθετος ὢν εἰς βασιλείαν οὐρανῶν, καὶ αὐτόχρημα στήλη μωρίας, εἴ τι χρῆ οὕτως τὴν ὡς ἤκουσας, γραφικὴ τῆς τοῦ Ἀὐτῆ γυναικὸς ἐκλαθέσθαι στήλην διὰ τὸ μωμαινόμενον ἄλας, ὡς παρελάβομεν· ὁ τὸν πατρικὸν ἀδελφὸν ἀποκχθεσῆ, ὡς οἶα καὶ γῆν καρποφόρον, εἰς ἄλμην ἄγονον.

ἠθ'. Ἐχόντων οὖν τούτων οὕτως (οὐ γὰρ ἄλλως, ἤθελον μὲν, ἐνός γούν τῶν εἰρημένων τριῶν ἀπιχθεῖν ὡς ἡμεῖς, ὡς ἡμέτεροι πατερικοί. Ἀποπίπτω δὲ κἀνταῦθα τοῦ ἀγαθοῦ θελήματος ἐν τοῖς πλείοσι. Πολλοὶ μὲν γὰρ πρὸ τῆς κουρᾶς ἐμελέτησαν, καὶ πεπειράμαί, ὡς περ μὴ τὴν κεφαλὴν ἐκκόψαι, οὕτω μῆτε ὑπαρξιν, μῆτε κτῆσιν σκορπίσαι, εἴ τινα περ καὶ εἶχον· ἀλλὰ ἔμπορτοι τοῦ μοναχικοῦ βίου γενέσθαι, ὡσεὶ καὶ ναύκληροι βαρεῖ φόρτω ἐς ναυτιλίαν στελλόμενοι, θριξί μόναις κεφαλαικαῖς ἐζημιωμένοι· τὸ δὲ γε λοιπὸν κατὰ βίον φορτίον ἐπιχρησμένοι καὶ μετὰ τὸ κούρευμα. Ὅσοι δὲ καὶ ἀπαγύμνωσαν ἐπὶ τοῖς τῶν ὑπαρξάντων καὶ τῶν κτηθέντων, μετέμελον ἀναλαβόντες ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα, τὴν ἐπιπρότερον ἐπίκτησιν εἶλοντο. Οὐαὶ δὲ τοῖς καὶ τὰ τρία πραγματευσαμένοις· οἱ ταμειουσάμενοι τὰ πρὸς τῆς κουρᾶς δύο, προσέθεντο καὶ τὰ τῆς ἐπίκτησεως, σχοινίον ἀμαρτίας τοῦτο τρίπλοκον εἰς ἀγγλὸν σῆσιν αὐτοῖς ἐπιπλέξαντες.

ξ'. Καὶ ἔχομεν σήμερον ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καὶ τοιοῦτόν τι φύλον, οἱ τοῦ κουρευέσασθαι τὸ ἐμπροθύσθαι ἀπώναντο, καὶ ἀδειῶς αὐτὸ πλημμελεῖν. Μὴ κρεοφαγοῦντες τε γὰρ, καρδαίνουσι, ὀλιγοτυνντες οὕτως, καὶ μὴδὲ εὐλαβοῦμενοι δυνάστα, οἱ φορολογοῦντες κολούσουσι αὐτοῖς τὴν ἐμπολίην. Ἀμπέλους τε σὺν φωτεύουσι, καὶ κήπους τημελοῦσι, καὶ ζωογονοῦσι παντοίας ἀγέλας, ἀφιέντες τὰ τοῦ θεοῦ ζῶα οἱ ἄλλως φιλόζωοι ἐξαλογίζεσθαι· καὶ πάντα ποιοῦσι, δι' ὧν φιλοτιμῆσονται τοῦ κόσμου εἶναι· καὶ οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ ἄρχοντες, ἵνα καὶ εἰσὶ φυτότα εἶεν οὐράνια, οὐ κατὰ τὸν σοφῶς τοῦτο ἀπαρηκότα, τρόπον δὲ ἄλλον, ὡς οὐρανῶ μὲν ἐπιπλούμενοι, προσπεφυκότες δὲ τοῖς περὶ τὴν γῆν. Καὶ μὴν τὸ φαύλως οὐράνιον οὐδὲν τὸν ἐωσφόρον ἀπλήσιν, ἐκείθεν κάτω πεσόντα.

ξά'. Ὡδε γούν ἡμῖν καθεσταμένου καὶ τοῦδε α' λόγου, ὅρ', ὡς μεγαλοκρεπέστατε, εἰ τὰ τρία τὰ τὴν ὑπαρξιν, τὴν κτῆσιν, καὶ τὴν ἐπίκτησιν καὶ ἀπεινάξω, καὶ εἴ μὴ φόρτου γέμεις· τὸν μὲν γὰρ, ὅτε τοῦ πνευματικοῦ λιμένος γέγονας, τὸν δὲ ἐπιπλοῦσάμενος. Καὶ μὴν τοῦτο ἔχει τι καὶ πικρότος. Πρόβληψις γὰρ ἐκείνη παλαιὰ χρηματικῶ ὀλικῆς τινος λόγῳ ἐπισπᾶται καὶ τὰ ἐξ ἐπίκτησεως. Ὅτε δὲ τις λεπτός, καὶ, ὡς ἂν εἴποι τις, ὑπὲρ τῆ ἰσχύνητι, τὸν μονήρη βίον ὑπεισελθὼν λιπώνειται,

παχύνεται, πλατύνεται, εἰς ὅσον οὐδὲ τὰ λακκιζόμενα τῶν θρεμμάτων, καὶ οὐκ αὐτὸ οὐ κατὰ σάρκα διατριβῆς, ἀλλ' εἰς χρήματα δι' ἐπικτήσεως, πῶς ἂν συστήσει μοναχὸν ἑαυτὸν εἶναι, καὶ οὐ παχὺν βοῦν, ἢ μοσχίον.

ξβ'. Εἰσὶ δὲ τινες περίφημοι ἐν τοῖς τοιοῦτοις, οἳ καὶ ἀπὸ πραγματειῶν πλουτίζονται. Καὶ οὐκ ἂν εἰς πολὺ τῶν τοιοῦτων καθάψηται ἡ συγγραφή αὕτη, μὴ καὶ χαίρωνσιν ἀκούοντες, καθὰ καὶ πράττοντες. Παρομαρτεῖ γὰρ ποτε καὶ τοῦτο τοῖς τοῦ μὴ ἀγαθοῦ ἑρασταῖς, οἳ ψυγόμενοι τῶν πρακτέων, ἐπιτελοῦσι τὴν ἐπιθυμίαν εἰς ἀνυπέροβλητον. Ἄλλ' αὐτοὶ μὲν ποιείτωσαν τὸ σφῖσιν ἐφετὸν, καὶ ἔστωσαν ψεύδομενοι, τὸ κατὰ τὴν μοναχικὴν πολιτείαν οὐράνιον φυτόν ἀφιέμενοι τεθηλέναι, ἕως ἂν ἡ καρπὸν ἐκφύωσιν, εἰς ὃν πεφυκότες, ὁμῶς οὐ προβάλλονται αὐτῶν, γένονται τοῦ πυρός.

ξγ'. Σὺ δὲ μοναχὲ, ὁ πρὸς ἀλήθειαν, μελέτησον σὺν Θεῷ, καὶ μάθε καλῶς ἐπικτᾶσθαι μετὰ τὴν ἀποκάρσιν καὶ τοῦτο μὴ ἀπλοικῶς οὕτως, ἀλλὰ πρὸς διπλόην, ἣν φθάσας ἤκουσας ἐνώπιον Θεοῦ, ὡς καὶ ὁ κουρεύων ἐξεφώνησεν, οὐ εἰδὼς, τί ἐλάλει, καὶ ὡς αὐτὸς οἶδας πρὸς ἀκρίθειαν, καὶ ὡς οἱ παρεστῶτες ἠκροάσαντο. Ἦκουσας δὲ, καὶ ἀπηρνήσω οὐ τὴν ἀπλῶς καὶ κατὰ τι μονῆρες ἐπικτησίν· ἀλλὰ προσέκειτο ἐν τοῖς τότε καὶ τὸ « τὴν ἰδιάζουσαν, » ὁ ταυτὸν ἐστὶ τῷ « τὴν σοὶ μόνῃ ἰδίαν. » ἵνα μὴ τὸ Σολομώντιον ἑκαῖνο παρανοήσας τό· » Ἡ πηγὴ σοὶ τοῦ ὕδατος ἔστω ἰδία, » ἐξειδιούσθαι μελετήσης τὸ μετὰ τὴν κουρὰν ἐπιβρέτον σοὶ ὀθενοῦν, ἀλλὰ μετοχευῆς αὐτὸ, ἔνθα πρέπει· καὶ προεστῶς μὲν κοινότητος, ἀποκαταστήσης αὐτὸ τῇ μοναστηριακῇ δεξαμενῇ, ὡς ἂν τῇ κοινῇ συνεισέκῃ κτήσῃ καὶ αὐτὸ ὕφεστῶς δὲ, καὶ οὕτως ἐλαττονοῦμενος, προσαγάγῃς τῷ καθηγουμένῳ, ἵνα ἐκεῖνος μὲν ποιήσῃ τὸ κανονικόν, ἡ δὲ ἐν σοὶ, σεμνότης φυλάσσεται τὴν δι' ἐπικτήσεως πολυκτημοσύνην, ὡς παρήγγελλται, καὶ τὴν ἐκτεῦθεν ἀσχημοσύνην· δι' ἣν κεκώλυται τοῖς μονάζουσιν οὐ δίχα παρασημάνσεως τὸ ἡ κεκτῆσθαι, ἢ προεπικτᾶσθαι, ἀλλὰ τὸ ἰδιάζον· ἵνα πολλά κακὰ ἐκθύγῃς ἀκτημονῶν. Πολυσύνθετος γὰρ φαυλότης καὶ τὸ πολυκτημονεῖν, ᾧ καὶ ζῆλος παρῆται, καὶ ἔρις, καὶ ἀδιακρίσια, καὶ περιττότης κενή, καὶ ἡδονὴ δὲ ματαία, καὶ δόξα ὁμοία· οἷς καὶ αὐτοῖς ὁ κυρίως μοναχὸς ἀπετάξατο, καθὰ καὶ τῇ λαθροφαγίᾳ, ἣν οὐκ ἂν ἔχοι μὴ ἐγκαλεῖσθαι κατ' ἰδίαν χρηματιζόμενος. Ὁ γὰρ τοῦ μείζονος ἀλίσκόμενος ὑπονοεῖ ἂν εἶναι οὐχ ἥκιστα καὶ ἐπὶ τῷ ἐλάττονι· μεῖζον δὲ πάντως ὁ ἄκαιρος χρηματισμὸς τοῦ λαθροφαγεῖν. Καὶ μὴν μοναχὸς τὰ πρὸς δαπάνην συναγών τάχα ἂν καταβαλεῖται τι καὶ ἐπὶ ἀπολαύσει. Μέρος δὲ οὐκ ἐλάχιστον ἀπολαύσεως ἐν κοσμικοῖς μὲν τὸ φαγεῖν, ἐν μοναχοῖς, δὲ οὐ τὸ, ἀσυνθέτως εἰπεῖν, φαγεῖν (ἀπὸ γὰρ πάγκοινόν ἐστιν), ἀλλὰ τὸ λαθροφαγεῖν, ὁ ταυτὸν ἐστὶ τῷ ἡδῶς φαγεῖν· καθότι καὶ κλοπῆς ὑδωρ γλυκερὸν γράφεται. Ἐν τάχα μόνον ὁ τοιοῦτος ἄγιος χρηματιστικὸς νομίσαι ἀγα-

A animalium offulae, quod de carne non intelligitur sed de novis acquisitis divitiis, quomodo se monachum esse, non pinguem bovem, seu vitulum probabit?

62. Inter hos sunt nonnulli illustriores qui ex negotiatione ditantur. Istos autem sermo meus non tangat multum, ne auditis sicut patris rebus lætentur. Hoc enim accidit homini bonum non diligenti, de factis qui vituperatus ad majora concupiscenda inflammatur. Ipsi permessa compleant, mendacium ostentent, cœlestem vitæ monachicæ ramum florescere permittant, donec vel afferant fructus ad quos nati sunt, quosque, ut vult Deus, non profuerunt, vel securi resecti in ignem mittantur. ὡς ἐπιτάσσει Θεός· ἢ ἀλλὰ τῇ ἀξίῳ κατακοπίντες,

63. Tu autem, sincere monache, cura, Dei gratia, et discite locupletari etiam post tonsuram; idque non absolute, sed eo sensu quo prius, in conspectu Dei audisti, et sicut minister sciens optime quid diceret postulavit, et sicut ipse perfecte nosti, et circumstantes audierunt. Non simplicem novam comparisonem in monasterio audisti et repudiasti sed et hoc additum fuit: « privatam, » scilicet quæ tibi propria est: ne verbo Salomonis male intellecto: « Fontes aquæ habeto solus, » cogites quæ post tonsuram undecumque ad te venerint, privatum possidere; sed ut illa qua par erit referas, ut prælatus communitati ea receptacula monasterii reserves, in fortunam omnium concurrentia, et subjectus, seu in ferias ad prælatum, afferas, ut hic secundum regulam agat, et tua dignitas divitiis ex comparatione nova, ut dictum est, ut indecorum esset, divitet: propterea monachis ne acquirerent et cumularent, non sine reticentia, prohibitum fuit; et sic multa mala paupertatis effugies. Multiplex enim miseria divitiarum, quas comitatur invidia, rixæ, confusio, jactantia, voluptas vana similisque gloria, quorum omnium expers est verus monachus, ut secretæ manducationis, de qua non accusari non potest qui opes privatas acquisivit. Qui enim de majori vincitur de minoribus in suspicionem non modicam incidit, et illegitime divitiari plus est quam secreto manducare. Deinde monachus qui ad manducandum colligit, mox ad voluptatem aliquid addet: fructiois enim pars non minima apud mundanos est comestio; apud monachos autem non comestio, ad loquendum disjunctim, sed secreta manducatio, seu quod idem est voluptuose manducare, quemadmodum dulcior esse dicitur aqua furata. Forte unum bonum quod vovit sanctus hic negotiator id unum arbitratur habere, non esse omnino otiosum. Ipse istud non intelligens: « Nullum opus ruborem addit »¹³, ad se justificandum nullum opus injussum esse monacho, ideoque nec divitiari, siquidem hoc ad operandum attinet. Manifeste se ipsum decipit,

¹³ Prov. v, 17. ¹⁴ Eccli, 10, 6.

qui ita intelligit. Quemadmodum enim laboriosus homo consuevit a laudatis personis commendari, ita et operarius; cui contrarius est otiosus. Licet enim actor et male operans (κακοεργός), qui eandem ob causam κακοῦργος dicitur, ab opere et actione deriventur, bona tamen phrasis, solita locutio, sententia, lex bona, et bene dicendi exemplaria, in sensum bonum sublimiorem et divinum deduxerunt, sicut actionem, ita et opus et causam.

ὁ βέλτερος καὶ ὁ κακοεργός (ὁ δὲ αὐτὸ καὶ κακοεργός) ἔργῳ καὶ πράξει παρωνυμούνται, ἀλλὰ ἡ ἐνέρετος φράσις, ἡ ἔθας διάλεκτος, ἡ ἀξιωματικὴ, τὸ ἐνάρετον κύρωμα, τὸ χρηστολογικὸν τύπωμα εἰς ἀγαθὴν ἀπεικλήρωσαν ἔνοιαν καὶ ὑψηλὴν· καὶ οὕτω θείαν, ὡς περ τὴν πρᾶξιν, οὕτω καὶ τὸ ἔργον καὶ τὴν εἰτίαν.

64. De his subtilius diseerere superfluum. Ergo, o monache avide, cupide divitiarum contra regulam, et post consecrationem labori maxime dedite, ab hominibus ratione utentibus non judicaberis agere et operari secundum Deum quandiu in eo statu permanebis; imo vero negotiator, otiosus, mercator, lucripeta, omnino sæcularis esse, et quicumque alius magis quam monachus perfectus. Te jam discernere arbitror quod acquirendum est, certo aliquo modo, et usque ad superfluum. Ego autem cum optime noverim magnam illegitimarum divitiarum malitiam apud sæculares tui similes, aliquid novum superaddo, et fidenter dico necessario aliquando te ditari, et superfluere. Quod non fit quasi ex artis machinationibus, sed Dei gratia, erga dignos hoc præmio, qui nihil possidentes omnia obtinent. Quam abundantiam nobis ostendunt non modo evangelicæ sportæ, et cophini, necnon et apostolorum recte plenum « magnis piscibus centum quinquaginta tribus »¹⁸; sed adhuc apud veteres et recentiores auctores, horrea absque labore et opere statim confecta; et hydræ farinæ prophetæ, qui fami subvenit; et vas parvum oleum semper effundens, aliaque visa usque ad præsens miracula. Etenim apud nostram generationem, in domibus Deo acceptis, experta sunt receptacula quæ vinum et oleum magna quantitate, quæ vix exhauriri poterat, acciperunt, in quibus arbitror liquorem nunquam defecturum fuisse, nisi ab haurientibus miraculum hoc divulgatum esset. Quod prodigium, quasi pro agendis gratiis proditum, amplius permanere non est permixtum, sed confessum statim cessavit, Deo nempe illud operante, sive propter homines hoc beneficium expertos, sive propter audientes, sive potius propter utrosque.

65. Quod recto modo acquirere, et addere, et multa accrescentia superaddere non sit prohibitum, jam magnus Job ostendit, quem multæ divitiæ non impederant quin istud testimonium a Deo acciperet, super omnes homines hujus temporis ad Deum proxime accedere. Et mihi occurrit aliquod recens exemplum, quo verba mea confirmantur.

¹⁸ Joan. xxi, 11.

Ἄθὼν ἔχειν τὸ (καθὰ ἐξωσιώσατο) « μὴ ἀεργὸς εἶναι εἰς τὸ παντελές. » Καὶ που καὶ αὐτὸς παρενόησας τὸ « Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, » προβαλεῖται ἂν εἰς δικαίωσιν, « μὴδὲν τι ἔργον πρὸς ὄνειδισμοῦ εἶναι » τῷ μοναχῷ, οὐκοῦν μὴδὲ τὸ χρηματίζεσθαι· εἴη καὶ αὐτὸ εἰς ἔργον ὑπάγεται. Ἀπατᾶ δὲ ἀριδὴλας ἑαυτὸν ὁ οὕτω νοῶν. Καθὰ γὰρ ὁ πρακτικὸς ἐπὶ ἐπαινουμένων προσώπων εἴθισται λέγεσθαι, οὕτω καὶ ὁ ἔργατικός· ὡς ἐναντίος ὁ ἀεργός. Εἰ γὰρ καὶ

ξδ'. Περιττὸν ἐν τοῖς ἄρτι φυλοκρινεῖν. Οὐ τοίνυν ὦ κτητικὴ μοναχέ, καὶ ἀκανονίστως χρηματιστικῆ, καὶ μετὰ ἐπιτορίας ἐνεργεστάτη, ἢ πρακτικὸς, ἢ ἔργατικός κατὰ Θεὸν εἶναι κριθήσῃ παρὰ γε τοῖς νοῦν ἔχουσιν, ἕως ἂν τοιοῦτος μὲν ἦ· ἀλλὰ πραγματευτικός, καὶ ἀεργός, καὶ ἐμπορευτικός, καὶ ἐμπολαίος, καὶ νερόψος, καὶ βίος αὐτόχρημα, καὶ πάντα μᾶλλον τὰ ἄλλα, ἢ μεγαλόσχημος. Ἐγὼως, οἶμαι, ἦδη, ὅπερ κτητέον ἐστὶν οὐ καὶ ὑπερκεκρισσοῦ. Ἐγὼ δὲ πλεονάζουσαν ἐν τοῖς τοῦ κατὰ σέ βίου εἴδῳ τὴν τῆς ἀκαίρου κτήσεως κακίαν, προσπειτιθῆμαι καί τι πλέον, καὶ λέγω θαρβρόντως, ὅτι ἀνάγκη μὲν ἐστὶ καὶ ὑπερκεκτῆσθαι σέ ποτε, ὡς καὶ περισσεύειν· αὐτὸ δὲ οὐ μόνον κατὰ τέχνην περιουσιασμοῦ γίνεται, ἀλλὰ καὶ θεῖα χάριτι τοῖς ἀξίοις τοῦ τοιοῦτου καλοῦ· οἱ μὴδὲν ἔχοντες, πάντα κατέχουσι. Καὶ δηλοῦσα περιουσίαν τοιαύτην οὐ μόνον αἱ εὐαγγελικαὶ σκυρίδες, καὶ οἱ κόφιννοι, καὶ τὸ ἀποστολικὸν διακον, ὅπερ ἐμεστώθη περιττῶς τοῖς τρισὶ καὶ πενήντοισι καὶ ἑκατὸν μεγάλοις ἰχθύσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ καθ' ἱστορίαν καὶ παλαιὰν καὶ νέαν αἴφνης ἐμπιπλάμενα ὠρεῖα δίχρα πόνου καὶ ἐργασίας, καὶ ἡ τοῦ θεραπέσαντος λιμὸν προφήτου ἀλεύρου ὑδρία, καὶ ὁ τὸ ἔλαιον ἐκβλύσας καμψάκης εἰς ἀένναον· ἐτι δὲ καὶ τὰ μέχρι νῦν βλεπόμενα τεράττια. Πειραίνονται γὰρ καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γενεᾷ δοχεῖα ἐν οἴκοις θεοφιλέσιν, οἶνον καὶ ἔλαιον στέξαντα μέχρι πολλοῦ εἰς δυσεξάντητον, οἷς οὐδὲ τὴν ἂν ἐπιλειψαί, οἶμαι, τὸ στεγόμενον, εἰ μὴ ἐξελαλεῖτο τὸ θαῦμα ὑπὸ τῶν ἐξαντλούντων. Ἐκφανθὲν δὲ ἀνομολογήσεως ἴλη τὸ μυστήριον, οὐκέτι μένειν ἀφείθη, ἀλλὰ συνέβη· πεν ὁ μυστήριον, οὐκέτι μένειν ἀφείθη, ἀλλὰ συνέβη· πεν ὁ μυστηριασμός τῷ ἐξαγγέλματι, Θεοῦ οἰκονομήσαντος αὐτὸ ἐπ' ἀγαθῷ ἢ τῶν τὸ καλὸν κερήτων, ἢ τῶν μαθόντων· εἰκὸς δὲ καὶ δι' ἀμειψούς.

ξε'. Ὅτι δὲ καὶ τὸ κτᾶσθαι κατὰ λόγον ὀρθῶς, καὶ τὸ ἐπικτᾶσθαι, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ διὰ συχνης προσῆς ὑπερκτᾶσθαι οὐ κακώλυται, φθάσας μὲν καὶ ὁ πρὸς ἐπιστώσατο Ἰωβ, ὃν οὐδὲν ἢ πολυκτημοσύνη ἐπίστα μεμαρτυρηθῆσαι παρὰ τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, ὅπερ πάντα τοὺς τότε ἀνθρώπους ἐγγύτατα παρεστάναι αὐτῷ ἐπὶ τρεχεται δὲ μοι καὶ προσφάτω τινὶ τὸν λόγον τοῦτον ὑποδείγματι πιστώσασθαι.

ξζ'. Μεμνήμεθα τοῦ ἐν ἀγαθοῖς βασιλεῦσι περι-
κλύτου Μανουήλ· οἶδαμεν καὶ τὸ μεγαλοπολιτικὸν
Προδρομικὸν σεμνεῖον, τὴν πέτραν, ἐξ ἧς ψαλμικῶς
καὶ ὕδατα ρυτίσκονται σωτήρια τοῖς εὐαγγελικῶς
πίνειν ἐθέλουσι· καὶ μέλι δὲ θηλάζουσιν οἱ ἐκ πι-
κρίας βιωτικῆς αὐτῇ πελάζοντες· εἰς ἣν οἱ κατα-
φεύγοντες λαγωοὶ λέοντες τοῖς δαιμονιώδεσι θηρίοις
ἐκβαίνουσιν. Ἐκεῖνος δὲ ὁ μακαριστὸς βασιλεὺς,
μυρίαις περιεστοιχισμένος φροντίσιν, αἷς τὰ κατὰ
κόσμον μέγα διοικονομούμενος παρεκρούετο, ἔστιν
οὐ ταχὺ καὶ τῶν μικροτάτων ἐπιμέλεια, ἀναλα-
βόμενός ποτε εἰς νοῦν ἀνωρὶ νυκτὸς γάμον εὐγενῆ
ἐξαρτύσαι (οὐδὲ γὰρ οὐδὲ νύκτες ἀνέπαυον ἐκείνον
ἐγρηγορότα ὑπὲρ τοῦ κόσμου, καὶ γυμνάζοντα ἐαυ-
τὸν μικροῦ καὶ εἰς ἄσπνον), ἐκέλευσι τελεσθῆναι
τὸν γάμον. Ἦν δὲ τόπος τῷ γάμῳ τὸ ἐν Βλαχέρ-
ναις παλάτιον, οὐπὲρ οὐκ εἰς μακρὰν ἢ Πέτρα δι-
έσταται· καιρὸς δὲ ἡ τῆς μεγάλης νηστείας πρόδρο-
μος τυροφάγος. Ὡς δὲ οἱ ἐπὶ τῆς θεραπείας ἐθαύ-
μασαν, εἰ ἐν ὧρᾳ τοιαύτῃ ἐπιτάσσονται πράγματι
δεομένην τριβῆς καιροῦ ἱκανῆς, καὶ ἐπόθητο τοῦ
ἐπιστημονάρχου βασιλέως, πῶς ποτε ἄρα καὶ ἐξανύ-
σουσι τὸ ἐπίταγμα, ὅτε οὐδεμία γαμήλιος χορηγία
ὑπόκειται, ὅτι μὴ μόνον τὰ τῆς εὐλογησεως· ἐκεῖ-
νος ἀναπολήσας εἰς νοῦν ἀρχινοίας λόγῳ, καὶ ἐν
ἀδιαστάτῳ χρόνῳ τὴν Πέτραν ἐνθυμηθεὶς, ἔφη,
ἐκεῖθεν γενήσεσθαι ἂν τὸ πᾶν τοῦ ἔργου. Καὶ εὐθὺς
ἐπιτάξας ἐξέτειλε. Καὶ οἱ δουλεύεται ταχυδρόμοι
αὐτίκα ἐπὶ τὴν Πέτραν· καὶ ἐκόπτοντο αἱ πύλαι
θερμότερον, ὡς οὐκ ἂν εἶναι δολεῖν τὸ κροῦμα εὐ-
παίδευτον. Καὶ τὴν οὕτω θόρυβος. Καὶ ὁ θυωρὸς
εὐλαδέτερον σκώψας, εἶτα τὸ αἴτιον τοῦ ταραχῶ
μαθὼν, ἀνατρέχει, καὶ τῷ προσεστώτι ἀγγέλλει τὸ
συμπεσόν. Καὶ ἐκεῖνος ἀσπασίως ἐπιτάσσει ἀπο-
τελεσθῆναι τὸ ἀρῆσαν τῇ βασιλείᾳ. Καὶ ἅμα λόγος
οὕτος, ἅμα ἔργον ἐκείνο· "Ἐτοιμος ἄρτος παντοῖος·
ὁ δίκην ἄρτου καὶ σομφός, ὑπέρλευκος· ὁ μετ'
ἐκείνου οὕτε τοιοῦτος, ἀλλὰ καὶ ναστός. Ἡ πολυει-
δῆς μάζα. Οἶνος πρόχειρος, οὐ μόνον ὁ στύφων,
ἀλλὰ καὶ ὁ γλυκάζων. Ἡ παραμυνηκυῖα ὀπώρα·
Ἡ ἀλμυρὰ ἔλαια. Τυροὶς δαψιλῆς. Ἰχθύες ταριχευτοί·
τινὲς δὲ καὶ ἐκ προσφάτου ἀλίπαστοι, πολλοὶ δὲ
καὶ ὀξωτοί. Οὐκ ἐνέλιπον δὲ οὐδὲ ὡς ἰχθύων τετα-
ριχευμένα· γένος αὐτὰ ἐκότερον, ὅσα τε εἰς δυάδα
πλαυῶδη παράκεινται παραυγάζοντα εἰς ὑπέρυθρον,
καὶ ὅσα ἐπὶ ἀβρίχων μέλανα κέχυνται σωρηθόν· ὡν
χορηγὸς ἐκ τῶν βορείων πρὸς ἄλλοις τόποις καὶ ὁ
εἰς τὸν Εὐξείνιον ἐκβάλλων Τάναϊς. Ἡ θροιστο ταῦτα
ὀμοῦ· καὶ ἀναληφθέντα ἐπὶ τε ἡμιόνων καὶ λοιποῦ
βαστάγματος ἀπήχθη. Καὶ εἰς ὕψιν πεσόντα ᾧ βα-
σιλεῖ, ἐκείνῳ μὲν ἐνεθησαύρισαν θαῦμα εὐλογητὸν,
καὶ ἡγαλλιάσατο· τῷ δὲ γάμῳ ἐχορηγήσαν ἅπαν τὸ
πρόσφορον. Ἐνεῦθεν ἐθεραπεύθη ὁ μέγας βασι-
λεὺς ἐκεῖνος, καὶ ἐδοξάσθη ὁ παμβασιλεὺς Θεός·
συνεδοξάσθη καὶ ὁ ἀγιώτατος Πρόδρομος, φιλήσας,
ὥσπερ τὴν παλαιάτην γόμνωσιν αὐτοῦ, οὕτω καὶ

A 66. Meminimus Manuelis inter optimos princi-
pes conspicui (6) ; novimus etiam Prodromi mona-
sterium in urbe magna, petram, e qua aqua psal-
mistæ, salutaris cupientibus evangelice bibere,
effluit; unde mel sugunt qui eam ex amaro sæculo
propinquant ; in quam confugientes lepores sunt
leones feris diabolicis terribiles. Hic ergo beatus
rex, mille curis stipatus; quibus res magna mundi
administrans insaniebat, nonnunquam de minimis.
etiam curabat; aliquando, hora noctis insolita, cogi-
tat nobiles nuptias perficere (nec enim noctes
ipsæ eum de mundo vigilantem; et seipsum agitan-
tem aliquantulum ne dormiret, quiescere sine-
bant), et jubet celebrari. Erat locus nuptiarum in
Blachernis, a quibus Petra non longe distat ; tem-
pus autem initium magni jejunii, quando casei
eduntur. Cum autem famuli mirarentur, sibi tali
tempore opus imperari quod intervallo satis longo
indigebat, et cum a rege sapienti quærenter quo-
modo jussa implerent, cum nihil esset nuptiis regiis
paratum nisi verba benedictionis; ista animo medi-
tatus ut vir prudens, et Petram extemplo cogitans,
dicit exinde trahendum esse omne opus. Et statim
aliquos delegavit. Igitur famuli ad Petram statim
concurrere, januas ardentem propulsare, ut jam
non videretur hominum modestorum strepitus. Erat
plane tumultus. Caute objurgat janitor, et, cognita
causa tumultus, recurrit eam præfecto relaturus. Qui
omiter jubet impleri placitum regium. Quem ser-
monem effectus iterum consequitur. Paratur panis
omnis generis, azymus et fermentatus, albedine
egregius ; qui postea apponitur non est similis,
sed compressus. Multifornis placenta. Vinum est
ad manum, non modo acre, sed et dulce. Fructus
optime conservati. Muria ex oleo, casei varii,
pisces sole conditi, quidam recentes, plures aceto.
Neo deerant ova piscium congregata : totidem ex
utroque genere : tot super duos cotillos quasi ru-
bescentia opponuntur : tot super canistros nigra
coacervantur : hæc allata sunt ex austro ad alia
loca, et ad Euximum Tanais attulit. Ista omnia si-
mul collecta sunt, et imposita mulis atque aliis
armentis abducta sunt. Quibus ante oculos regis
expositis, ille faustum stuporem concepit, et mira-
tus est; omnemque apparatus nuptiarum invenerunt.
Exinde curatus est iste rex potentissimus et Rex
regum Deus glorificatus est. Ipse sanctus Prodromus
celebratus fuit, qui sicut prius suam exiguitatem,
sic postea Prodromioi monasterii incrementum
dileverat. Huic addenda erat regia remuneratio, pro
acquisitis bonis; et ea fructus erat benevolentiae,
et iudicii spiritualis, pretium pro rebus exhaustis,
si non ad pauperes, saltem ad aliam necessitatem
et divinum placitum eroganda. Vidisti ergo novam
acquisitionem, eamque intra monasterium, magis
dignam laudibus. Acquirendum ergo, et iterum

(6) Manuel Comnenus, qui anno 1147-1100 Græcorum imperium obtinuit, ab aliis auctoribus minus quam a nostro Eustathio laudatur.

acquirendum, et superacquirendum est manachis, pro more est. Aliter enim melius est illis fame miserabiliter interire quam bona vetita acquirere.

τλήσεως, εἰ καὶ μὴ πρὸς πάντας, ἀλλ' οὖν εἰς θεόν καὶ αὐτὴ μοναχικῆ, πολὺν ἐθέλουσα τὸν ἔπαινον μοναχοῦς, ὡς θεὸν ἐστίν. Ἄλλως δὲ κάλλιον λιμῶ νόμιστον.

67. Cum sermonem de rebus a monachis acquirendis sic compleverim, istud quoque in memoriam revocabo, quod vetita habes, nec solum habes, sed etiam perseveranter habes et retines; quæ autem fortiter habere, et firmiter retinere jussus es post mandatum retinere desiisti, in hoc quoque posthabita tua promissione, in tonsura, ante Deum invisibiliter astantem. Audi igitur.

68. Necessè est, homo, te servare fratrum amorem, pacem, benevolentiam, divinæ Scripturæ lectioni et meditationi instare, et alia agere, quæ tibi necessario faciendi nullus de turba agnovit: Tuus fratrum amor ubinam mentis sit ostende. Nos enim de hoc conscii non sumus. Quæcunque adversus fratrem concupiscis, agis, non cunctando, sed uno ietu oculi, ne antecedit penitentia, tuamque vim acceptam cohibeat, cum irasceris adversus fratrem. Et fratrem dico quemcumque, in communitatem tecum feliciter ingressum, cum eum sine gladio invadis. Profecto enim non viveret. Tuæ intelligentiæ nescio quid attribuas fratri, cum sic indulgeas adversus eum concupiscibili et irascibili appetitui, nisi forte cum eum oppandis. Tunc enim totum intellectum, id nempe quod judicat, huic et huic soli impendis; te ipso nihil offenso, in illum rotam stateræ tuæ criticæ vertis. Qui autem fraternitatem isto modo despicit, quomodo pacem perfectam habere dicendus erit? finis enim pacis est mens sine tumultu. Et quomodo tumultum non habeo et, qui iram et concupiscentiam non repressit, et iste modo statuit? unam quidem, sævissimam in homine feram; et alteram, malum serpens; quippe istis malis intelligentiam applicuit: quibus repressis solummodo pacem animus, et per eum totus homo inveniret.

69. Tunc quæsitæ mutatione de loco ad locum, quo parvi refert, quasi ad curandam passionem, pacem habere censes, sed re ipsa tumultum maximum invenis, siquidem non permittuntur opera externa ei in primis verbi Dei meditatio, lectio, et, quasi de antistrophis, relectio: nec ardens et practica meditatio, qua meditatione, ut ait David¹⁶, exardescit ignis, et omissis aliis commodis præ-

τὸ ὕστερον δι' αὐτοῦ κτητικὸν τῆς Προδρομικῆς μονῆς. Ἐπηκολούθει δὲ τούτοις αὐτίκα καὶ βασιλικῆ ἀντιστήκωσις δι' ἐκπικτήσεως. Καρπὸς αὕτη εὐγνωμοσύνης καὶ διακρίσεως πνευματικῆς· μισθὸς ἕξαιτίας καὶ θεῶν εὐαπόδεκτον. Καὶ ἰδοὺ ὑπέκρηταις κτητέον οὖν, καὶ ἐπικτητέον, καὶ ὑπερκτητέον τοὺς θανεῖν αὐτοὺς οἰκτιστα, ἢ περικεῖσθαι κτησίν ἀνα-

ξζ. Οὕτω δὲ καταστήσας καὶ τὸν περὶ κτήσεως μοναχικῆς λόγον, καὶ τὰ λοιπὰ δὲ, οἷς ἀπειθῶν κειρόμενος, ἐκθήσω, ἴκω κάκεινο εἰς ὑπέμνησιν, ὡς, ἂ μὲν προσετάρχθης μὴ ἔχειν, οὐ μόνον ἔχεις, ἀλλὰ καὶ ἐπιτείνεις τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἀντοχὴν καὶ ἔξιν· ὧν δὲ ἐνετάλθης ἐγκρατῶς ἔχειν, καὶ ἀπρὶξ αὐτῶν ἀπέχεσθαι, ἀφῆκας ἀκολούθως τῇ ἐντυλῆ κατέχειν· οὐδ' ἐνταῦθα φυλάττων τὴν ἐπὶ θεοῦ αὐτοῦ ἀοράτως παρόντος, ὡς οἶδας, ἐν τῇ κουρῆ σου κατέθεσιν. Καὶ τοῖνον ἄκουε.

ζη. Ἀνάγκη ἐπικεῖται σοι, ὦ οὗτος, ἔχειν φιλάδελφον, ἡσυχάζειν, ἐπεικεῖσθαι, μελέτης μεταποιεῖσθαι καὶ ἀναγνώσεως θείων λογίων, καὶ ἄλλα πράττειν, ἃ τις τῶν ἀπάντων οὐκ οἶδεν ἐποφειλεσθαι ὑπὸ σοῦ. Δείκνυε γοῦν τὸ φιλάδελφον, ποῦ ποτε ψυχῆς παρὰ σοὶ κεῖται. Ἡμεῖς γὰρ οὐ συνίμεν. Ὅσα κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἐπιθυμήσεις, ποιεῖς, καὶ οὐ χρονίζων, ἀλλὰ ἐν ἄκαρτῃ χρόνῳ ὡς ἂν, οἰμαι, μὴ καὶ φθάσασα μετάνοια δρᾶξῃται σου τῆς ἐνεργείας εἰς κώλυσιν, ἐν θυμωθῆς κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ. Λίγω δὲ ἀδελφὸν πάντα τὸν εἰς κοινωνίαν τὴν μετὰ σοῦ ἴκοντα μακάριον, εἰ ἄξιφος ἐπιπίπτεις αὐτῷ. Ἡ γὰρ ἂν οὐκ ἂν οὐδὲ ἔξῃ. Τοῦ δὲ ἐν σοὶ λογιστικῷ οὐκ οἶδα ὅποσον ἀπονέμεις τῷ ἀδελφῷ, οὕτω χειρίζομενος τῷ κατ' αὐτοῦ ἐπιθυμητικῷ τε καὶ θυμικῷ, εἰ μὴ ἄρα, ὅτε λογιστεύεις αὐτόν. Τότε γὰρ ἄλλως τὸ πᾶν λογιστικόν, ὅπερ ἐστὶ λογιστευτικόν, ἐκείνῳ καὶ μόνῳ προσνέμεις, σὲ μὲν αὐτόν οὐδὲν τι λογιστεύων, κατ' ἐκείνου δὲ καθέλκων φαρισαϊκῶς τὴν ῥοπήν τῆς ἐν σοὶ κριτικῆς πλάστιγγος. Ὁ δὲ οὕτω τὴν ἀδελφότητα παραθεωρῶν πῶς ἂν ἡσυχαστὴς ὀλοτελής κληθῆσῃ; Ἡσυχίας μὲν γὰρ τέλος ἀταραξιαψυχῆς ἀτάραχος δὲ πῶς ἂν εἴη ὁ θυμὸν μὲν ἐπιθυμίαν μὴ πατάξας, καὶ οὕτω τάξας; ὦν τὸ μὴ θρασύτατον ἐν ἀνθρώπῳ θηρίον, τὸ δὲ ὑπουργὸν τῶν λογισμῶν δὲ ὑποτάξας κακοῖς τοιοῦτοις ὧν πνευματικῶν ἡσυχίαν εὖρεν ἂν ὁ νοῦς, καὶ δι' αὐτοῦ ὁ ὅλος ἄνθρωπος.

ξθ. Ἐνταῦθα δὲ μεθοδεύων ἔστιν οὗ τοιαύτη ἐξωτερικὴν μετὰστασιν, ὡς ἐπὶ θεραπείᾳ τοῦ πνεύματος, νομίζεις μὲν ἡσυχάζειν· ἔχεις δὲ ἄρα τὸν μέγιστον τάραχον, οὐκ ἀφιέμενος οὔτε πρὸς τὰ ἔξω ἔργους εἶναι, δι' ὧν ἀποσοβεῖται πᾶσα ἐπιθυμία ἐνθῶν, οὔτε πρὸς τοῖς ἐνδον, ὧν κεφάλαιον τὰ θεῖα λόγια μελετώμενα, καὶ οὕτω γινωσκόμενα, καὶ ἀντιστρόφως δὲ πῶς φάναι, ἀναγινωσκόμενα, καὶ οὕτω μελετώμενα ἐμπράκτως καὶ ἐνθέρμως· ἴς δὲ

¹⁶ Psal. xxxviii, 4.

μαλέτης και ἰπῶρ, Δαυϊτικῶς εἰπεῖν, ξανάπτεται, ὡς οὐ μόνον ἔργον μέγα τὸ κανεμπιπρῶν ἅπασαν κακίαν ὑλαίαν, ἀλλὰ και φωτίζειν λύχρον τὸν ἐν ἡμῖν διὰ Κυρίου, ὃς φωτίζει οὐ μόνον προφητικὸν λύχρον, ἀλλὰ και πάντα ἄνθρωπον, ἀνατείνοντα τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς αὐτόν· και οὐ τοὺς σωματικὸς μόνον, ἀλλὰ πρὸ αὐτῶν τοὺς κατὰ ψυχὴν, ὅς και κυρίως λύχρους τοῦ σώματος οἶδαμεν.

ο'. Ἀπόφασι τοίνυν, ὦ μεγαλομόναχε, και τὸ ἡσυχαστῆς λέγεσθαι, ἕως ἂν ψεύδη τὸν φιλάδελφον. Ἀρπάξεις εἰς ἐμφανῆς, ἐρίζεις, ὕβρίζεις, βλασφημεῖς, πάντα ποιεῖς τὰ τοιαῦτα ἐπὶ ἀδελφῶ. Ἡὼς οὖν τὸν τοιοῦτον φιλεῖς; Ἡὼς δὲ τολμήσεις εἰπεῖν ἐπεικέσθαι, τοιοῦτος ὢν; Ἐπεικεία μὲν γὰρ παράθραυσίς ἐστὶν ἰδίου δικαίου ἐθελούσιος ἐπὶ εἰρήνῃ· ὁ δὲ και τὰ τῶν ἄλλῶν ἀδίκως ἐξιδιαιζόμενος, οὐκ ἔχων ναεῖν, ὅπως ἂν εἴη ἐπεικίης.

οα'. Τί μοι πλείω ἐν τοῖς τοιοῦτοις τρίβεσθαι, ἐξὸν ὃν κεφαλαιώσασθαι, ὅτι οὔτε, ἂ κατέθου ποιεῖν, πράττεις, οὔτε τῶν ἀπηρηνημένων ἀπέλη; ὅθεν και ἀντέστραπται παρὰ σοὶ τὸ σκοπιμώτατον τῆς κουρῆς. Ποιεῖς τε γὰρ, ὅσα μὴ ἔχρη, και ἀπέχη, ὢν οὐκ ἔχρη· και ἀντὶ κατὰ σῶμα και ψυχὴν διπλοῦ τῶ ὄντι ἀνθρώπου ἄλλοις ἀποβαίνεις διπλοῦς· ἄγγελος, τίς ὑπέσχου· ἄνθρωπος ὁ τυχῶν, οἷς ἐργάζη· ἔνθεος τὰ ἔξω, οὐ φιλόθεος τὰ ἐντός· οὔτε θεὸς τιθέμενος ἐν τῶ καταλύειν, ὅπου ἐφωδιάθη, οὔτε ἄγγελος γινόμενος, πρὸς ὃν ἐσχημάτισαι· οὐδὲ μὴν ἄνθρωπος μένων, ὁ πρὸς ἀλήθειαν· ἐπαγωγός, οἷς προφαίρη· φευκτός, οἷς ἐνδομυχεῖς· γλυκὺς τὰ ἐξέπιπολής, ἀγλυκὴς τὰ ἐς βάθος· κάλλιστος εἰς πρόσωπον, οὐ καθικνεῖται ὄψις ἀνθρώπου· ἀσχιστος τὴν καρδίαν, εἰς ἣν ἐμβαθύνων βλέπει ὁ θεός· λαμπρὸς τὸ κονίαμα, σκωπρὸς τὰ ἐντός. Ὅθεν οὐκ οἶδα, εἰ μὴ τὰς τρίχας ἐκ τῆς κεφαλῆς σου ἀπώλισας· ὢν οὐδὲ γοῦν μία, ἀπόλλυσιν ὁ ζῶν εὐαγγελικῶς.

οβ'. Ἐπὶ τοῖτοις ἐγὼ ἐκπλήττομαι, ἐνθυμούμενος, οἷα μὲν πρὸ τῶν ἀδύτων τοῦ θειοτάτου ναοῦ ἐστῶ, τες ἀνομολογοῦνται οἱ κατὰ σὲ τὸν κόσμον λιπόντες, και οἷα και ὅσα μυστηρίζονται· ἡλίκα δὲ πλημμυλοῦσι μετὰ τὴν τοῦ μυστηρίου τελετήν. Ἐκδύονται μὲν γὰρ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὴν ἀρχὴν, οἷς ἀποδύονται τὰ κατὰ κόσμον ἄμφια· και τὴν λειότητα καταρπίπτουντες ἀναλαμβάνονται βράκη, δι' ὧν σῶμα κολακεύεται καταψύμενον, εἰς τρυφήν, ἀλλ' οὐδὲ λίνεα περικεφαλεῖται, τραχύτητα δὲ ἀδίτην ἐκείνην, ὡς ἂν εἴποι τις, τὴν διὰ τριχῶν, αἷς ἐπώνυμος ὁ μέγας Τριχινᾶς· ὢν τὸ κέντημα ὡσεὶ και κυνόσβατοι και κῆκοι και βράμνοι· και ἐφ' ἐκάστῳ ἐπιθήματι ἐπαισθη πνευματικὴ ἐκλαλεῖται λόγῳ τελετῆς εἰς εὐλογίαν τοῦ ἐνδύματος, ἐπιφωνομένης τῆς ἁγίας Τριάδος. Τὸ μὲν γὰρ χιτῶν δικαιοσύνης και ἀγαλλιᾶσεως τελεστικῶς ὀνομάζεται, τν δὲ ἀκκαίας περιδολῆ, τῷ δὲ περικεφαλαία ἐκπίδος, τῆς εἰς σωτηρίαν· και ἄλλο ζῶν σωφροσύνης, και δυνάμεως, και ἀληθείας· και τι ἕτερον ἐτοιμασίας εἰρηναίας σύμβολον. Ἔστιν ἐν αὐτοῖς και σημεῖον σταυροῦ. Μυστήρια ἰαῦτα πάντα, στόματος ἀγγελικοῦ δεόμε-

claris, non modo omnem malitiam consumit, sed et lucernam per Dominum accendit, qui illuminat præter lucernam prophetæ, et omnem hominem, attollentem ad se oculos, non corporales, sed magis spirituales, quos proprie lucernam corporis esse novimus.

70. Noli igitur, o magne monache, dici pacificus, dum frustaris fratrum amorem. Manifesto enim disputas, contendis, conviciaris, blasphemias, et omnia istis similia contra fratrem agis; cum ergo quomodo diligis? Talis cum sis, qua fronte audebis dii benivolus? Est enim benevolentia voluntarii juris proprii cessio ob bonum pacis; qui autem bona cæterorum rapit injuste, quomodo benevolus esse possit, intelligere nequeo.

71. Quid autem in his amplius verser, cum licet dicere summatim te non agere quæ promiseras, ab eis quibus renuntiaveras non abstinere? Ita inversus est finis tonsuræ. Agis enim quæ non oportebat; quæ non oportebat, omittis: pro homine duplicis substantiæ, corporis et animæ, sit aliter duplex, angelus ex promissis, et homo ex operibus; divinus extra, intra Deo odibilis; nec Deus factus, cum iter inceptum relinquis, neque angelus ad quem formaris, neque tamen homo ad veritatem remanens; iis qui faciem intuentur, adeundus, et fugientibus in interioribus; suavis ad faciem, et amarus in imo! pulcherrimus facie, ubi sistit oculus hominum, et corde turpissimus, ubi inspicit scrutator Deus; splendidus indumento, et intrinsecus corruptus. Itaque nescio annon capillos capitis tui perdidideris, quorum ne unum quidem perdit qui vivit evangelice.

72. Super hæc miror, cum cogito quæ ad adytum templi sancti homines de mundo exeuntes, sicut tu, promiserint, quibus et quantis ritibus; et qualia compleant post perfectam initiationem. Exeunt enim veterem hominem, et potestatem, quando vestes mundanas deponunt; et abjectis splendidis vestimentis, detritos panniculos accipiunt quibus promptum ad cupidinem corpus placatur; eis circumdantur non vestes lineæ, sed istæ asperæ, et, dicit aliquis, ex capillis, unde dicitur magnum cilicium, et quorum aculei cynosbato, tribulis et rhamnissimiles sunt; et quæcumque imponitur, repetitur hymnus spiritualis juxta ritum initiationis ad benedictionem vestimenti, invocata sancta Trinitate. Unum enim in sacris vocatur tunica justitiæ et exsultationis; alterum pallium simplicitatis; et tertium galea spei ad salutem; aliud cingulum temperantiæ, et fortitudinis, et veritatis; et quoddam aliud symbolum pacificæ indolis. Inter hæc est etiam signum crucis. Quæ omnia mysteria, ut explicentur, ore angelico indigerent. Et tunc porrectio libri sanctorum evangeliorum ipsa

est signum maximum, quo committere contacto, A
subscribitur propositum et omnium circumstans
tium, et ipsius tonsurati se Evangelio confirmandi,
et promissio divinorum præceptorum in eo scrip-
torum libenter implendorum.

73. Hæc omnia in initio locum habent, quando
homo de mundo exiens, spondet fieri angelis simi-
lis, gregi Domini ascribit; quanto non silens
coram tondente se, sed magis alta et divina voce,
grata Deo enuntiat, ad divina initiatus, sanctus
proposito, jam innocens, et omnino immaculatus,
angelis acceptus, æmulandusque hominibus; quan-
do nempe tonsi capilli illius hominis Deo conse-
crati, et ut victima sistentis ante Dominum, quasi
primitiæ quædam totius corporis apponuntur ei,
qui illum, ut sic dicam, a pueritia educavit, et
jamjam in perfectum pastorem accipit.

74. Et ecce in scenam sanctam capilli illius
hominis præparati introducuntur, juxta ritum an-
tiquum, ad aliquid spirituale profuturi. Igitur
cum rarus onus non necessarium e capite de-
ponit, hoc symbolo innuitur debere monachum
capite et reliquo corpore ad cælum excelsum evo-
lare; nudo capite, ut aiunt, homicidæ diabolo resi-
stere, nec tamen per hoc omne corporis superfluum
deponendum esse ostenditur, ac nihil de cætero im-
pedire quin Deo uniatur homo ratione præditus, ne
forte ibi cum proverbio dicatur: ' Capillus in me-
dio (7); » et simul docetur eos, licet carnales, alio
tamen modo quam si secundum Græcorum vanita-
tem tellerentur, secari, ac ad imum decident et
onerant; significat etiam se vitæ severiori conse-
crari, cujus nigra indumenta in eodem altari
reponuntur. Etenim is qui, accepta tonsura, ad
sæculum redire, et mundatus esse debere, melius
esset ei non calvus fieri, et circulos (8) comæ nu-
trire plusquam Absalom, quam sanctum Spiritum
fallere, et simulare famosos latrones Ægyptiacos qui
comptis capillis faciem nigro colore infectam super-
addunt, agnoscantur; sive etiam memoratos Aca-
ranes apud quos Curetæ nihil solemne ferebant.
πρόσωπον ἀμαυροῦσιν, ὡς μὴ γνωρίζεσθαι· ἔτι δὲ καὶ
οἱ Κουρητες ἀπεφέροντο.

75. Insuper qui tondetur, alio plane modo atque D
Samson ante ultimam tonsionem insignis, psalmis
extemplo applauditur, sive salutem ipsius deinde
circumstantes extollant sive ad meliora condu-
catur, ista visa terrestri relicta, sicut qui ter-
ram morte relinquunt. Accenduntur multæ faces,

(7) Θρηξ ἀναμύσον. Hoc proverbium ex Theocr.,
desumitur (*Idyl.* xiv, 9) ad quem locum notat scho-
liastes: Parum abest quin omnino insaniam; ab
insania solo capillo disto.

(8) Pro σόλους legendum puto κύκλους: siqui-
dem siclus nullum sensum ad rem afferret. Vessius

να εἰς ἔκφρασιν. Ἡ δὲ τῆς βιβλίου τῶν ἁγίων Εὐ-
γγελίων τῆνικαῦτα μεταχειρίσας ἄλλο σύμβολον αἰ-
μίγιστον, κατέθεσιν τῷ κοινῷ ἀσπασμῷ ὑπογ-
φουσα τοῦ καὶ πάντας τοὺς συνειλεγμένους καὶ α-
τὸν δὲ τὸν κειρόμενος στοιχεῖν τῷ Εὐαγγελίῳ, ἵνα
τάσσεσθαι τὰ ἐν ἐκείνῳ πληροῦν ἀσπασίως κορυφαῖ
παραγγέλματα.

οἶ, Καὶ ταῦτα μὲν ἐν καταχαῖς, δθηνίκα ὁ τῷ
κόσμου ἀπαναστὰς ἄνθρωπος ὁμολογεῖ ἀγγέλοις
ὁμοιοῦς ἔσεσθαι, εἰς θεοῦ ἀμύνον ἐπιγραφόμενος· καὶ
ἄφωνος μὲν μὴ ὡν ἐναντίον τοῦ κείραντος ἐσθὲν,
εὐφωτος δὲ ἄλλως καὶ θεόφθογγος, οἷς τὰ τῷ θεῷ
φίλα ἐπαγγέλλεται, τελούμενος τὰ ἔνθεα, ἄγιος τῆς
προθέσεως, καθαρὸς αὐτίκα, καὶ εἰς τὸ πᾶν ἀβί-
παρος, φιλητὸς ἀγγέλοις, ζηλωτὸς ἀνθρώποις· ἐπι
καὶ ἡ κορυφαία κορυὰ τοῦ τελούμενου τὰ θεῖα, ὅς καὶ
ἱεραίου δίκην παρέστηκε τῷ θεῷ. εἰς ἀπαρχὴν τῆς
τοῦ καθ' ἡμᾶς ὄλου σώματος ελεῖνῳ ἀνατίθεται, τῷ
καὶ, ὡς εἰπεῖν, ἐξέτι παίδων αὐτῶν κοροτροφεῖσ-
τι, καὶ νῦν δὲ ἀναλαμβάνοντι πρὸς ἐκχιβεστέρον
ποιμάνειν.

ὁδ'. Ἡδη δὲ καὶ ὡς εἰς θεῖαν σκηνὴν αὐτοῦ σπασ-
ζομένου χορηγοῦνται τρίχες αὐταί, κατὰ τὸν πάλαι
ποτὲ τύπον χρησιμεύουσαι νοερώτερον. Καὶ ἄλλως
δὲ τὸ ὑπὲρ κεφαλῆς ὁ κειρόμενος οὐκ ἀναγκάσθαι
ἀποτίθεται, λόγῳ συμβολικῷ ἀνιτιτόμενος, χρῆσι
τὸν μοναχὸν κόψως κεφαλῆ τῆ καὶ τῷ λοιπῷ τοῦ
σώματος ἀνωφερεῖσθαι πρὸς τὸν ὕψιστον Εὐαγγέ-
λιον· ἐτι δὲ καὶ γυμνῆ, ὁ φασί, τῇ κεφαλῇ ἀντιπερὶ-
τῷ παλαμναίῳ δαίμονι· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ πᾶν
τὰ κατὰ σῶμα περιττόν ἀποθέσθαι δηλώων πρὸς εἰ
καὶ μηδὲν τοῦ λοιποῦ μεσολαβεῖν τῇ πρὸς θεοῦ ἐπι-
σει τοῦ κατ' ἀνθρώπου λογιστικοῦ· ἵνα μὴ εἰπὲ
τοῦτο λέγεται παροιμιακῶς ἐνταῦθα τό· « Θρηξ ἐνὶ
μέσον· » ἅμα δὲ παραδεικνύς καὶ ὡς, εἴπερ ἦν καὶ
τῆς σαρκὸς, ἐξέτεμεν ἐν ἄλλον τρόπον, ἥπερ εἰ καὶ
τῆς Ἑλληνικῆν ἀπηργμένοι φλυαρίαν, ἵνα μὴ εἰπε
βρίθων βαρύνηται· ὑπογράφων δὲ καὶ, ὡς ἐπι κεν-
θίμῳ τελεῖται, ᾧ σύμφωνος καὶ ἡ μελαμφορία
ὡς, εἴπερ ἔδει κειράμενόν τινα τρίβεσθαι εἰς βίον,
καὶ κοσμητικώτερον εἶναι, κρεῖττον ἦν μὴ οὕτω μᾶλλον,
ἀλλὰ τρέφειν σίκλους κόμης ὑπὲρ τὸν Ἀβσαλὸν·
ἥπερ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ψεύσασθαι, προσενοήσαν-
τον ἐνταῦθα καὶ τοὺς κατὰ τὴν παροιμίαν Ἀγαπᾶ-
ζοντας ληστὰς, οἳ πρὸς τῇ περιέργῳ κορυφαί καὶ τῷ
τοὺς ἱστορουμένους Ἀκαρᾶνας, παρ' οἷς οὐδὲν τι σπασ-

οε'. Ἐτι ὁ κειρόμενος ἄλλως πάντως ἥπερ εἰπὲ
τῆς τελευταίας κορυφῆς μακάριος Σαμψὼν κεν-
τέτο καὶ ψαλμοῖς τῆνικαῦτα, εἴτε πανηγυρικῶς· εἴ
νῦν περιστάμενων ἑορταζόντων τὴν αὐτοῦ σπασ-
ρίαν, εἴτε καὶ καθάπερ εἰ προεπέμπετο ἐπι τῇ κρι-
τω, ἀπαρνούμενος τὸν τῆδε βίον, ὡς οἱ τῶν ἁπο-

triplicis generis distinguit Curetas: Cretenses,
Phrygios, et Ætolicos. Hi postremi, cum longiores
capillos ferre solerent, quibus prehensi cum ab ho-
tibus aliquando in acie capti fuissent, eos postea
raserunt, unda nomine Cunctarum vocati sunt. Non
nulli ab eodem fonte nomen Acarnanum derivant.

διώσεως τὰ κάτω ἐκλείποντες. Προσανάπτονται δὲ καὶ φῶτα πυκτὰ, ὡς ἀπὸ βιωτικῆς σκότους εἰς φῶς ἐξίόντι, ἀγγέλοις τε πρέπον καὶ ἀνθρώποις, ἀγγελικῶς προελομένοις βιοῦν.

κς'. Καὶ τοιαύτη μὲν, ὅπερ ἔφαμεν, ἡ καταρχὴ τῆς μεγάλης κούρας, ὡς εὐπεριγράπτως ἐκθέσθαι. Ἄλλ' ὅτε καιρὸς παρέλθοι, ὅσπον ἐκάστοις αἱ προαιρέσεις μετρήσουσι, καὶ ὁ δαίμων ἀθλητὰς τούτους ἰδὼν κατ' αὐτοῦ ἀποδυσάμενος ἀντεπεξέλεθῃ, ὡς ἐκείνος οἶδε τεχνᾶσθαι, καὶ προσβαλεῖ, καὶ πρῶτα μὲν ἀκροβολίσσεται, ὡπερ ἐκείνου τρόπος, ἢ καὶ λόχον μεθοδεύσει, ἔπειτα καὶ φανερὰν μάχην συρρήξει, καὶ ἀντιπρόσωπον ἀναιδυσάμενος τὴν παράταξιν τότε δὲ ἔστιν ἰδεῖν (καὶ γε βλέπομεν οἱ συνιέντες ἐμφανῶς) διαφορὰν τῶν μοναχικῶς τῷ Θεῷ στρατεύσαμένων μυριάδων ὄσων. Οἱ μὲν γὰρ μεμνημένοι, ὅτι τε στρατεύονται, καὶ ὅτι Θεὸς ἔστιν ὁ στρατολογήσας αὐτούς, ᾧ καὶ ἐπινομάζονται, καὶ ἡκριθωμένοι τῇ πράττειν ὀφείλουσι, καὶ ἐνθυμούμενοι, ὅσα καὶ ἀπητήθησαν ποιεῖν καὶ κατέθεντο, καὶ λαμβάνοντες ἐπὶ νοῦν, τίνων ἀπαστάντες ὅποι προσεχώρησαν, καὶ ὡς οὐκέτι γῆς εἰσιν ἄνθρωποι, οὐδὲ πρὸς σάρκα ἀναμιλλῶνται, ἀλλὰ πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἀνταγωνίζονται· ἀναπολοῦντες δὲ καὶ ἡλικία μὲν ἐλπίζουσιν ἀγαθὰ, νικῆσαντες, ὅποια δὲ ποίουνται, προσχωρήσαντες τοῖς ἐξ ὕψους πολεμοῦσιν ἐχθροῖς· φέρουσι μὲν, πάσχοντες μυρία ὄσα δεινὰ, καὶ τραυματίζονται, καὶ ἀλγοῦσι πάντως, ἵνα τὸ φερέπον αὐτοῖς δοκιμάζεται. Ἔστι δὲ οὐ καὶ συμποδίζονται, παραχωροῦτος Θεοῦ, διατίθεσθαι αὐτούς οὕτως εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι. καὶ ἵνα Θεοῦ μεμνημένοι, αὐτῷ προσλογίζονται τῆς νίκης τὸ πᾶν ταχὺ δὲ ὁμῶς ἀνασφάλοντες, καὶ ὀρθοῦμενοι (οὐ γὰρ ἔστιν αὐτοῖς καταβράχθησαι, ὅταν πέσωσιν), ἀντιτραυματίζουσι τοὺς ἐξ ἄερος βάλλοντας, ᾧ δυνάμει Θεοῦ (καθὰ καὶ ἤκουσας κειρόμενος, ᾧ μοναχί· οὐ δὴπου γὰρ ἀνθρωπίνῃ) προτροπᾷ φεύγειν τοὺς δαίμονας ἀναγκάζουσιν, ὡς μηδὲ τολμᾶν εἰσεῖν ἐπιτραφεῖν καὶ ἀντιτάξασθαι. αὐτῆς ἐπιστημονικῶς τὸ καλόν. Οὐ γὰρ ἔτι ὁ οὕτω πεσεῖν.

οζ'. Καὶ οὐ τοιοῦτοι μὲν, οἱ μετὰ τὸ θεϊκώτατον μέγα κόρυμμα τὴν καθήκουσαν αὐτοῖς μνήμην τε καὶ ἀγωνίαν ἀναλαμβάνοντες (λογίζονται γὰρ εἰς γνώσεως τύπον τὴν τε ἐν χρῆμ κούραν καὶ τὴν τῶν κατὰ κόσμον ἀμφίων ὑπόδυσιν), κἀντεῦθεν ὡς μηδὲν τι περικείμενοι βίου βάρους, ἐν τῇ ἀληθείᾳ τοῦ Θεοῦ ψαλμικῶς πορεύονται· ὄν καὶ ἐνδεδυνταί, πολλοὶ αὐτοὶ καὶ σχεδὸν τι πανταχοῦ γῆς διεσπαρμένοι, τῆς τε οἰκουμένης, καὶ ὄσῃ μηδὲ οἶδε κατοικεῖσθαι· δι' ὧν καὶ σῴζεται ὁ κόσμος, Θεῷ καὶ μόνῳ καὶ εἰσαεὶ προσαναχθέντων, καὶ ἀγγελικώτερον ὄντων πρὸς αὐτῷ, κόσμου δὲ μὴ ἐπιστρεφομένων, ὅτι μὴ ἔρα κατὰ γε τὸ μεμνηθῆναι ἡμῶν καὶ ὑπερεύχασθαι. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τροφῆς ἐπίστροφοι οἱ τοιοῦτοι, ὅποισιν ἡ γῆ χορηγεῖ, ὡς εἰ αὐτῆς γίνεσθαι αἰθῆς αὐτοῦ τῶν παρὶ γῆν· ἐπεὶ τρέφει αὐτοὺς τῶν περὶ γῆν ὁ Θεός, νίκταρ ἐνσταλάζων, καὶ ἀμβροσίαν ἐνθεῖς τὴν παρ' αὐτῷ, καὶ οὕτω ποιῶν ἐξαρκεῖν αὐτοὺς

A eo quod de tenebris sæcularibus egrediatur ad lumen congruum angelis et hominibus, qui vivere ut angeli elegerunt.

76. Tale est, ut diximus, magnæ tonsuræ initium quod satis prolixè exposuimus. Cum vero tempus effluerit, quantum unicuique fata tribuent; et cum diabolus illos athletas contra se expeditos intuitus aggredietur, ut ipse novit machinari, primum jacula et sagittas procul injiciens, more solito, vel parans insidias; deinde etiam manifestam pugnam facie ad faciem iniens et absque timore conserens; tunc cognosci potest, et nos periti videmus manifeste, quam maxime differre monachos Deo militantes. Illi enim memores se milites esse, conscriptos a Deo, de quo etiam nomen acceperunt; scientes optime quid agere debeant, cogitantes quæ faciendæ jussi fuerint et promiserint; intelligentes unde exierint, et quo sint progressi, se non esse amplius homines terrenos, neque pugnare contra carnem, sed præliari adversus spiritus nequitiam; considerantes etiam qualia bona post victoriam sint speranda, quanta mala subeunda iis qui inimicis de alto dimicantibus cesserunt: patientes mille damna, sufferunt et vulnerantur, et omnem dolorem experiuntur, ut remuneretur patientia sua. Aliquando vero, Deo volente, non sinuntur ita se habere, ut agnoscant se esse homines, atque memores Dei ad eum totam victoriæ gloriam referant. Mox autem erecti atque stantes (hi enim cum cadunt non perturbantur), vulnera æthereis hostibus infligunt vicissim; atque virtute divina (ut audisti inter tonsuram, o monache, procul dubio non humana) dæmones fufos in fugam adeo reprimunt, ut amplius reverti et insurgere non audeant. Tantum bonum est virtus fortis, notitiaque gloriæ per eam comparatæ. Impossibile enim est hominem sic edoctum illius oblitivis, et in contraria delabi.

Τοιοῦτον γὰρ ἡ ἐγκρατῆς ἀρετὴ, καὶ τὸ μαθεῖν δι' μαθῶν δύναται ἀπομαθεῖν αὐτὸ, καὶ ἑτεροῖος διεκ-

77. Hi ergo post admirabilem et magnam tonsuram, accepta memoria et militia ipsis oblata (pro disciplina accipiunt tonsuram externam, et depositionem mundanorum indumentorum), nulloque deinceps gravati onere sæculari, inter psalmos, in veritate Dei, quem induerunt multi, progrediuntur, quocumque terrarum et orbis dispertuntur, ad loca etiam inhabitabilia; salvatur mundus per eos Deo unice et semper intentos, assistentes ei, sicut angeli, mundum non curantes nisi ad recordandum nostri et orandum pro nobis. Neque de cibo etiam quem terra porrigit solliciti sunt, quasi per eum iterum inter terrenos haberentur, siquidem nutrit ipsos Deus, terræ nectar distillans ambrosiamque suam adjiciens, ipsosque, nullo sumpto cibo, sustentans per quadraginta dies, et ad alia temporis spatia quanta tradiderunt qui gesta Dei narraverunt.

ἀγεύτους βρώσεων εἰς τεσσαρακοντάδας τε ἡμερῶν καὶ εἰς ἕτεροῖα ποσὰ καιροῦ, ὅποια παραδιδάσκειν οἱ τὰ θεῖα ἐξιστοροῦντες.

78. Idem corvos mittit ad ministrandum cibum A iis qui ei illo modo serviunt, quicunque sint hi corvi : sivo apparent et feruntur ætherei ob volatum, sive terreni, siquidem multos ascetas latrones moti a Deo enutriunt, sicut lupi raptis ovibus, et publicani etiam, qui et acquirendi zelo corvis annumerandi sunt, quosque Deus sic flectit ad bonum, ut ascetæ cibum facilem et bonum inveniant, ut pœnam a malis sumptam ; ut ipsi largientes agant aliquid bonum, dum memores sunt eleemosynæ ; ut mœreat diabolus, qui eos inspirat, visa in eis optimi ignis flamma ; ne ipsi totaliter obliviscantur se Deo subesse, cæterique hoc modo ad similem misericordiæ zelum accendantur. Si enim ex tali more et vita ferina procedit eleemosyna, quasi mel ex ore devorantis, secundum Scripturas, quanto magis ex hominibus lege divina directis, et quanto majus idem bonum procedet ?

σύνη προεῖσιν, ὡς ἂν εἰ καὶ ἐξ ἔσθοντος μέλι, τὸ γραφικόν· πόσῳ μάλιστα ἐκ τῶν λόγῳ θείῳ διοικουμένων, καὶ ποσαπλοῦν τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν ἐξελεύσεται ;

79. Sic ergo Deo ducente et a corvis illustres Dei monachi enutriuntur. Si autem quem cibum domi parere volunt, parva cura de terra est illis (neque enim eam turbant, lautas epulas querentes, sicut qui a matre lactantur) ; sed herbas quæ sponte germinant, evangelicas locustas, fructus obvios arborum colligunt, naturæque beneficiis fruuntur.

80. Quæcunque autem homines boni in mundo in illos parent, se invicem in bonum incitantes, quid dicere expedit, cum sint omnibus nota, nec relatione indigeant ? Ab illis enim adeo replentur, ut alteros adjuvent, ut horrea sua in cæteros effundant, ex abundantia sine labore, a Deo comparata, nec cultis, nec consitis agris, sicut bonum istud manna pluens de cælo, et omne delectamentum mensis afferens, quantum Deus benedicit, quantum satis et plus quam necesse est.

81. Ubi jam apud homines sic agentes vestigium malitiæ quam ejuraverunt, sicut ante dictum est ? Quæ deest de his virtutibus, quas soli inter monachos præstulerunt, quibus hoc verbum est est significat, quique istud non suæ tonsuræ non fallunt ? Apud eos, et apud solos eos habitat virtus, apud eos virtus Dei perfecte agit ; ipsi Christum invisibiliter astantem, sicut cum tonderentur, sic in posterum intuentur. Ipsi meminerunt ad quem accesserunt, cui sint ascripti, quibus renuntiaverint. Horum, et horum modo proprium est finem magni habitus digne oratione ab Ecclesia super ipsos rectata, et irreprehensibiliter adimplere, atque pie et sancte se habere dum sanctum Dei timorem in suis animabus nutri-

οῦ. Ὁδηγεῖ δὲ ὁ αὐτοὺς καὶ κόρακας εἰς χορηγίαν τροφῆς τῶν οὕτω θεραπευόντων αὐτὸν, οὐστίνας δὲ τούτους λογιστέον κόρακας· τὸ μὲν προφανόμενον καὶ ἰστορούμενον, τοὺς ἀερίους διὰ τὸ πτητικὸν ἤδη δὲ καὶ τοὺς περιγενοὺς· εἴ γε πολλοὺς τῶν ἀσκουμένων οἱ πειραταὶ θεόθεν ὑποκινούμενοι τρέφουσιν, ὡσεὶ καὶ λύκοι διὰ ἀρπαγῆς ἀρνίων· καὶ πού καὶ πτηκῆρες, οὓς ἡ ἀρπακτικὴ βορότης ἐγγράφει ὡς εἰς κόρακας, Θεοῦ καὶ τοῦτο οἰκονομουμένου εἰς ἀγαθόν· ἵνα καὶ οἱ αὐτοὺς ἀσκητᾶι ἀπόνον καὶ ταύτην τροφήν ἀγαθὴν ἔχοιεν, ὡς οἷα ἐξ ἀναξίῳν ἀξίαν ἐξαγομένην, καὶ οἱ μεταδιδόντες ἀγαθοπραγοῦεν ἐφ' ὅποσονοῦν, αὐτοὶ τε μεμνημένοι ἐλεημοσύνης δι' ἣν ἔχοι ἂν θλίψιν ὁ αὐτοὺς ὑποκινῶν δαίμων, βλέπων ἐν αὐτοῖς ἐμπύρουμα θερμότητος ἀγαθῆς, καὶ αὐτοὶ δὲ μὴ παντελῶς ἐκλανθάνωνται τοῦ ὑπὸ Θεοῦ εἶναι· καὶ ἵνα δὲ τῷ τρέφῳ τούτῳ καὶ ἄλλοι· πρὸς ὁμοίον ἐκθερμαίνωνται ζῆλος τοῦ ἐλαῖν. Εἰ γὰρ ἐκ τοιοῦτου ἤθους καὶ βίου θηριακοῦ ἐλετημο-

οῦ. Καὶ οὕτω μὲν ὀδηγοῦντος Θεοῦ καὶ διὰ κοράκων οἱ τοῦ Θεοῦ μεγάλοι μοναχοὶ τρέφονται. Εἰ δὲ εἰ τι τροφῆς οἴκοθεν ἐθέλουσι καὶ αὐτοὶ πορίζεσθαι ὀλίγα τῆς γῆς μέλον αὐτοῖς (οὐ γὰρ παρενοχλοῦσιν αὐτῇ, ζητοῦντες τρυφερὰν διάταξιν, ὅσα καὶ ἀπὸ μητρὸς οἱ γαλακτοτροφούμενοι), ἀλλὰ βοτανῶν δρεπάμενοι, ὅσα αὐτόματοι φύονται, καὶ ἀκρίδων εὐαγγελικῶν καὶ ἀκροδρύων τῶν παρατυλόντων, ἀφοσιοῦνται τῇ θεραπείᾳ τῆς φύσεως.

π. Οἷα δὲ καὶ οἱ κατὰ κόσμον ἀγαθοὶ ἄνθρωποι περὶ τοὺς τοιοῦτους τεχνῶνται, ἀλλήλοισι ἐς τὸ καλὸν ἀμιλλώμενοι, τί χρῆ καὶ λέγειν ἐγνωσμένα πᾶσιν ὄντα, καὶ ἱστορίας οὐδὲν δεόμενα ; Οἱ περιουσιάζουσιν αὐτοὺς ἐς τοσοῦτον καὶ ἐτέρους ἐπωφελεῖν, καὶ ἐξερεύεσθαι τὰ ἐκείνων ταμιεῖα ἐξ αὐτῶν εἰς ἄλλους λόγῳ περιουσιασμοῦ ἀπραγματεύτου καὶ ἀπόχρημα θεοκλήτου, ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα, ὡς ἀληθῶς καλὰ ταῦτα μάννα βρεχόμενον ἄνωθεν, καὶ πολυειδεῖ μορφώσει τραπέζας ἐξαρτύον, ὅποιας εὐλογεῖ Θεὸς, καὶ εἰς αὐτάρκειαν τὴν αὐτίκα, καὶ εἰς περισσεύμα.

π. Πού τοίνυν ἐν τοῖς οὕτω βιοῦσι κακίας ἔχουσι, ἦν ἀπωμόσαντο, καθὰ προεκτίθεται ; Ποῖα δὲ τῶν ἀρετῶν ἀπέσται, ἃς παρηγγέλησεν οὗτοι καὶ μόνοι ἐν μοναχοῖς ; οἱ καὶ τὸ « ναὶ » συγκλείοντες εἰς τὸ « ναὶ, » καὶ τὸ « οὐ » δὲ τῆς κούρας μὴ ψεύδομεν· Ἐν αὐτοῖς καὶ μόνοις ἡ ἀλήθεια κατοικεῖ· ἐν τοῖς τοῖς ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις ἐντελῶς ἐνεργεῖ· αὐτοὶ Χριστὸν ἀοράτως παρόντα, ὡσπερ ἔβλεπον ἐν τῷ κείρεσθαι, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς. Αὐτοὶ μνησθῆναι, τίνοι μὲν προσήλθον, τίνοι δὲ συνταξάμενοι, τίσιν ἀπετάξαντο. Τούτων ἔστι καὶ μόνων τὸ ἀμύπητος κατὰ τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἐκκλησιαστικῆν ἐπιτομήν καὶ ἀκατακρίτως τὸν σκοπὸν ἐξανύειν τοῦ μεγάλου σχήματος, καὶ εὐλαδῶς ἔχειν καὶ σεμνῶς ἐν τῷ τρέφειν ἐν ψυχῇ τέλειον φόβον τοῦ Θεοῦ. Οἱ τοιοῦ-

τοι πάσης κοσμικῆς ἀπηλλάγησαν ἐπιθυμίας, καὶ τῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν, ἀνθρώπων δηλαδὴ καὶ παθῶν, οἷς οἱ ἐμπαθεῖς μικροῦ δεῖν καὶ συνουσιώμεθα κατὰ σύντηξιν τὴν ἐκ φαύλων συνηθειῶν. Αὐτοὶ τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον ἀνεκαίνισαν, ἐνδυσάμενοι τῇ τοῦ παλαιοῦ ἀποθέσει τὸν νέον, ὃς ἐκτίσθη κατ' εἰκόνα Θεοῦ.

πβ'. Τῷ τοιοῦτῳ μοναχῷ ἡ τῆς μετανοίας ἡνοικται θύρα κατὰ τὴν ἀψευδῆ τῆς κουργᾶς ὑπόσχεσιν, καὶ ὁ χρηστὸς ζυγὸς κῆρθη, καὶ τὸ ἐλαφρὸν ἐβαστάθη φορτίον. Ἐν τῷ οὕτω βιοῦντι καὶ ὁ ἀγιώτατος σταυρὸς ἐπ' ὤμων μὲν φερόμενος εἰς Κυρηναῖον ἂν Σίμωνα εἰκονίσοι τὸν αἰρόντα· ἐκ γῆς δὲ αὐτὸν αἰρών, καὶ προσπαταλεύων τῷ τοῦ Θεοῦ πόθῳ, καὶ καθηλῶν ἐκ τοῦ φόβου αὐτοῦ τὰς σάρκας τοῦ ἀσκητοῦ, ὡς δοκεῖν σταυροῦσθαι τῇ νεκρώσει τῆς ἐμπαθείας, εἰς μιμητὴν αὐτὸν ἀνυφοῖ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὡς μετὰ τὴν σταύρωσιν ταύτην ταφέντα τῇ κατὰ Θεὸν ταπεινώσει ἐξαναστῆναι εἰς ζωὴν αἰώνιαν, καὶ ἐμφανῆ γενόμενον τοῖς αὐτὸν φιλοῦσι μαθηταῖς, καὶ τεράστια κατεργασάμενον, ἀναληφθῆναι εἰς τὸν ὕψιστον Πατέρα, καὶ κληρονομησαί τῶν αὐτοῦ ἀγαθῶν, καὶ ἀναδραμόντα εἰς εὐθὺ εὐρεῖν ἀνάπαυσιν τῇ αὐτοῦ ψυχῇ, καθὰ ὁ κατὰ πνεῦμα κείρων αὐτὸν ἐπέυξατο.

πγ'. Τῷ τοιοῦτῳ καὶ ὁ κούριμος, ὡς οὕτω φάναι, τῆς τελετῆς γάμος προέβη, καὶ ὁ ἀχειροποιήτος ἐθεωρήθη νυμφῶν, καὶ ἡ ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ ὑφαντὴ ἐπετέθη στολή, καὶ τὰλλα πάντα προσήρμοσται θεοπρεπῆ μυστήρια· ὧν ἡ ἐκθεσις ταμιεύεται μὲν ἱερογραφικῶς βίβλοις Πατέρων ἀγιωτάτων, οἱ τὰ τοιαῦτα ἐξ ἀποκαλύψεων ἐνομοθέτησαν· ἐκλαλεῖται δὲ, ὅτε προσφέρονται τῷ Θεῷ οἱ κατὰ πνεῦμα παγκρατισταί, καὶ ἐξακούεται τοῖς παρατυγχάνουσι. Καὶ συντηρούμενα μὲν βελτιοῦσιν εἰς κοινόν· μὴ φυλαττόμενα δὲ, τὸν ταξάμενον μὲν βλάπτουσι, τοὺς δὲ λοιποὺς σκανδαλίζου, καὶ τὸ σκάνδαλον οὐ τὸ τυγδόν, ἀλλ' οἷον εἰς βλάβην κοινήν ἀποτελεῦσιν, καυτηριάζουσαν καρδίας, ὡς οὐκ ἂν ὁ Θεὸς θεραπέυοιτο.

πδ'. Καὶ τοιοῦτε μὲν οἱ τὴν θείαν κουργᾶν τιμῶντες, καὶ ὅπ' αὐτῆς τιμώμενοι, Καὶ εἰσὶ τοιοῦτοι οἱ ἐν ὕρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ βωχμαῖς γῆς, καὶ στύλοις, καὶ ἐγκαλισμοῖς, καὶ ὅσοι ἄλλοι πολυειδῶς τὸν κόσμον κρύπτουσι. Γέμει δὲ πολιτείας τοιαύτης καὶ ἡ τῷ ἔντι Μεγαλόπολις, τὸ τοῦ κόσμου κάλλος, ὃ τῆς γῆς καλὸς καὶ γλυκὺς ὀφθαλμὸς· ὅπου καὶ λόγοι ἀρετῶντες, καὶ ἔλλογοι ἀρεταί· ἦν εἴ τις ἐξέλοι τοῦ κόσμου, μήποτε οὐκ ἂν ἔτι οὐδὲ κόσμον αὐτὸν εἶναι ἀφήσοι. Ταύτης τρέφειμον ἅπαν ἀγαθόν· καὶ εἴ τι δὲ ἄλλυθι που παραφαίνεται καλόν, ἐκεῖθεν ἐκπίεται. Παράδεισός τις αὐτῆ, οὐ τέσσαρσιν ἐκβλύζουσα ποταμοῖς μεγάλοις, ἀλλὰ μυρίοις ὄσοις, ἄλλοτε ἄλλοις ἀναστομουμένοις εἰς ἀπόρρυτα χεῦματα, καὶ γλυκία, καὶ πλῆσμια. Ταύτης καὶ τὸ κύτος μὲν, ὅσον ἐμβαδόν, μεμέστωται μεγαλοσχήμεν ἀνδρῶν, οἱ φωτὸς ἐκφαίνονται στύλοι, κάτωθεν μὲν ἐκλάμποντες, οὐρανομήκεις δὲ ταῖς ἐκφάνεσι τοῦ κατὰ

Aunt. Ipsi a qualibet mundana concupiscentia se elongaverunt, et a cognatis secundum carnem, ab hominibus scilicet et passionibus, quibus obnoxii fere consubstantiales sumus, propter commistionem e prava conversatione consecutam. Hi hominem Dei renoverunt, deposito veteri et novo induto, qui ad imaginem Dei creatus est.

82. Huic monacho aperta est penitentiae janua, secundum veracem tonsurae constitutionem; jugum suave sublaturum est, et bajulatum onus leve. Hominem sic virtutem crux sanctissima humeris imposita assumentem similem Simonii illi Cyrenae efficit; et cum eum e terra elevatum configit Dei desiderio, e ejus carnes timore Domini percutit, ita ut morte compatiendi crucifixus videatur, eundem ad imitationem Salvatoris nostri Jesu Christi erigit. Et post hanc immolationem sepultus divina humilitate resurget in vitam aeternam; visusque discipulis eum diligentibus, clarusque miraculis quae operatus est, assumetur ad Patrem excelsum, bona ejus accipiet, vitaque evolans spiritualiter sponderat.

83. Huic et convivium nuptiale tonsurae, ut ita dicam, opponitur; huic ostensum est nuptiale cubiculum non manu factum, atque de alto, e caelo vestis textilis allata est, ac caetera pulcherrima mysteria accommodata sunt, quorum explanatio tradita servatur in libris sanctorum Patrum qui ea ex revelatione constituerunt; et proferuntur, cum spirituales athletae Deo offeruntur, et ab astantibus auditur. Quae observata meliorem reddunt communitatem; et non custodita instituentem vulnerant, reliquos autem scandalizant non quocumque scandalo, sed vertente in ruinam multorum, in cordis indurationem ipsi Deo insanabilem.

84. Tales sunt qui divinam tonsuram honestant, et ab ea honestantur. Tales sunt qui in montibus, in antris, in fissuris terrae, in columnis, super claustris, et quicumque mundum mille modis diversis effugiunt. Hac vivendi ratione plena est civitas revera Megalopolis, pulchritudo mundi, pulcher et dulcis terrae oculus, ubi virtus est rationi, et ratio virtuti; quam si quis de mundo avelleret, ipse mundus amplius non existeret. Huic oibus omne bonum; si quid pulchrum alieubi videtur, inde derivatur. Ipsa quidam paradisos non jam quatuor magnis fluminibus irrigatus, sed mille qui alia alibi exeunt in fluvios emanantes, dulces et plenos. Hujus viscera, quae habitabilia sunt, magnos viros portant, qui videntur columnae lucis, infra elucent, et ad caelum pertingunt exemplo vitae sanctae et sole clarioris. Hanc circumdant ut circulo major circulus, vel etiam sicut polus

caeli, vicina monasteria, loca varia et vita pia diversa. Quibus objacet Propontidis fretum, ab ingressu usque ad molem Euxini. Quibus bonis ditantur et insulae quas illa habet Propontis.

βίη πολύτροπα. Προβέβληται δὲ αὐτὰ καὶ ὁ τῆς Προποντίδος ἀδῶν, πρὸς κουρῶν μέγχι καὶ εἰς τὴν Εὐξείνου προβολὰς, καὶ που καὶ ἐφεξῆς. Πλουτοῦσι δὲ καλοῖς τοιοῦτοις καὶ νῆσοι, ὅσας ἡ Προποντις ἐ-

85. Plena sunt ista monasteria ovium sacrarum gregibus innumeris, ut ait Scriptura, aliarum aliis modis tonsarum. Omnes vero ad dexteram Dei pastoris pastorum pertinent. Non enim inter eos haedi, ad sinistram reservati, lascivunt. Ipsa monasteria, licet oves alio sensu, alio tamen leones includunt, quibus nullus lupus insultare audeat. In his archimandritae omnes milites egregii sunt egregiaque arma ferunt. Qua ergo ratione? Adversus saeculares, quando mundana a seipsis et a mundi fautoribus avertere conantur; et plerumque propter ipsum mundum quam ex inordinato ad ordinatum statum, ad decentem et proximum vitae perfectae, quantum fieri potest, reducant. In ipsis materia jam non reperitur, nisi Deo, capiti ignito, idonea, sicut scriptum est; qua qui materiale caput inclinant, et evangelice tondentur, benediuntur et perfecte sanctificantur.

86. Alteram materiam hi habent, non tam verendam, subjectam vero carnis passionis; vel ut loquar rectius, eum pridem habebant, qua recenter cremata et deposito hoc materiali, usque in immateriales substantias resoluti, Deo addicuntur; istamque materiam ponunt cibum ignis et flammæ spiritualis, veluti vaporem ad exardescendum facilem; siquidem sanctum Spiritum sapientia divina in Scripturis confert vaporis fumi, vaporis, inquam, thuri ante conspectum Dei oblato congruo, cum aliquis orans recta via ad Deum tollitu.

87. Hanc materiam, e qua accenditur ignis a Patre luminum ex similitudine ad eum, significantam cereis lampadibus magni ascetæ tonsurati indicam; quas, si de eis rursum est investigandum, nuptiales aliquis dicet, comprehensis nuptiis a sacerdote antea benedictis. Hujus enim ignis et luminis signa sunt cerei qui tunc accenduntur, quique supra omnem flammam refulgent. Tædæ enim et cætera ligna quæ proferet aliquis, et bitumen, et adeps et omnis generis materia, e qua ignis accenditur et sive facile, absque tempore, dicent aliquis sive per diu, lucem non tam fulgentem emittunt, qualem cera ostendit. Cætera enim luci festæ triste aliquid jungunt: sensus odore affligunt, et vapore mordaci, corporum nitorem fumo squalido fœdant, ut diceret poeta. Cera enim accensa non nisi lucem maxime innocuam præbet; et qui ceram accendit, usurpata veteri cantorum sententia: « Absque fumo Musis sacrificandum » esse, et ipso dicere potest se accendere ignem fumo carentem atque omnino innoxiam. Vere enim pura lucem emittit cera, quæ Athenis sacro igni et perpetuo

θεὸν ἡλιοβολοῦντος βίου. Περιθέουσι δὲ αὐτὴν, καὶ τὶς κύκλος ἐπὶ κύκλῳ, καὶ αὐτὸς μέγας, καὶ τὶς οὐράνιος πόλος, τὰ περίξ ἐξωτερικὰ μυσία, τὰ καὶ πολύτοπα τῇ θέσει, καὶ τῇ κατὰ θε-

πέ. Καὶ γέμουσιν αἱ τοιαῦται μάνδραι ποιητικῶν ἱερῶν γραφικῆς ἀγέλης μυρίας, κεκαρμένης ἄλλοι ἀλλαγῶ. Τῆς δεξιᾶς πάντες οὗτοι μεριδοὶ τῶ ἐπιχοιόμενος θεοῦ. Ἐρίφια γὰρ ἐν αὐτοῖς, τῇ ἀριστηρίοντα, οὐκ ἔχουσι κατασκιρτῶν. Μάνδραι αὐταὶ, εἰ καὶ ἄλλως προβάτων, ἀλλὰ τρόπον ἱερῶν λιόντων, ὧν οὐδεὶς λύκος ἔχει κατακαυχῆσαι. Οἱ δὲ ἐν αὐτοῖς ἀρχιμανδρῖναι ὀπλιταὶ πάντες ἐν καὶ τὰ ὄπλα. Πῶς μὲν; Κατὰ τῶν ἐν βίῳ, οἷς τὰ κοσμικὰ πειρῶνται ἀπάγειν ἀπὸ τε σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν κυτμοπαθῶν τὰ πλεῖω δὲ ὑπὲρ τοῦ κόσμου ὄν ἐξ ἀκοσμίας ἐπανάγουσιν εἰς τὸ κοσμικώτερον, καὶ εὐσχημον, καὶ ἐγγίζον, ὡς οἶόν τε ἐστὶ, βίῳ μεγαλοσχημονί. Οὐκ ἐστὶν ἐν αὐτοῖς εὐρεῖν ὕλην, ἐπιμὴ μόνην τὴν τιμίαν θεῶν, τῇ πυρίνῳ κεφαλῇ, καθὲ γέγραπται: ἢ τὰς ὑλαίας κλίνοντας κεφαλὰς οἱ εὐαγγελικῶς καιρόμενοι εὐλογοῦνται καὶ ἀγιάζονται εἰς ἐντελέστατον.

πέ. Ἐχουσι καὶ ἑτέραν ὕλην αὐτοὶ, οὐχ οὕτω τιμίαν, τὴν κατὰ σάρκινον πάθος· εἰπεῖν δὲ ἀκριβέστερον, φθάσαντες ἦδη ἔσχον αὐτὴν, ἦν καὶ νοερῶς κατεμπρήσαντες, καὶ τὸ ἄλειον οὕτως ἐκείνῳ ἀποθήμενοι καὶ ὡς εἰς ἀύλιαν ἀπολεπτοῦνται, πρὸς τῷ θεῷ γίνονται, τὴν τοιαύτην ὕλην ἔξαμμα ποιησάμενοι πυρὸς καὶ φωτὸς νοητοῦ, ὅσα καὶ ἀτμίδα εὐξέπτοι· ἐπεὶ τοὶ καὶ ἀτμίδι καπνοῦ ἡ θειοτάτη σοφία τὸ ἅγιον Πνεῦμα συμβολογραφεῖ θεωρητικῶς, ὅποια τις ἀτμίς καὶ τῷ θυμιάματι ἐπιπρέπει τῷ κατεδυνομένῳ ἐνώπιον θεοῦ, ὅτε τις προσευχόμενος ἰθυενῶς ἀνωφορεῖται πρὸς αὐτόν.¶

πέ. Ταύτην τὴν ὕλην, δι' ἧς ἀνάπτεται φῶς ἀποπαλλόμενον ἐκ τοῦ τῶν φῶτων Πατρὸς τῇ πρὸς ἐκείνον ἀφομοίωσει, καὶ ἐν ταῖς διὰ κηροῦ λαμπάσιν οἱ καιρόμενοι μεγάλοι ἀσκηταὶ σημειοῦνται· ὡς εἴ τι χρῆ καὶ πάλιν λεπτολογῆσαι τὰ κατ' αὐτὰς, ὡς οἶον γαμηλοῦς ἔρει τις, τὸν ἀνωτέρω τελοῦμενον ἱεροπρεπῶς γάμον ἐνθυμούμενος. Σύμβολα γὰρ τοιοῦτου πυρὸς καὶ φωτὸς οἱ ἀναπτόμενοι τηνικαῦτα κηροῦ, ὧν τὸ σεμνὸν ὑπὲρ πάντα τὰ ἐκκαιόμενα. Ἀφῆς μὲν γὰρ καὶ λοιπὰ ξύλα, ὅποια τις ἂν εἴποι, καὶ νάφθα, καὶ πιμελῆ, καὶ λοιπὴ δὲ παντοία ὕλη, δι' ἧς ἀνάπτεται πῦρ, εἴτε βῆρον, καὶ ὡς εἰπεῖν ἀχρόνως, εἴτε καὶ παρατατικῶς, οὐχ οὕτω κατὰ πολλὴν σεμνότητα φῶς ἐξάπτουσιν ὀπωσοῦν, ὡς ὁ κηρὸς αὐτὸ δεξιούται. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῇ τοῦ φωτὸς ἰλαρότητι παραπήγνουσι καὶ τι σκυθρωπὸν· αἰσθησεὶς τε γὰρ λυποῦσιν ὀδμαῖς καὶ ἀτμῶν δάκνοντι, καὶ σωματικῶς στυλπνότητος κατακίχουσι, καπνῶν μεμορυγμένως, εἴποι ἂν ποιητής· κηροῦ δὲ ἔξαμμα οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ φῶς ἄλυτον ἀραιφνές· καὶ ἔχει παλαιὰν παροιμίαν παραξέσας ὁ τὸν κηρὸν ἀνάπτων, καθ' ἣν ταῖς Μούσαις ἔκαστα θέουσι οἱ δοῖδοι, λέγειν καὶ αὐτὸς:

ὅτι πῦρ ἔκκαϊς ἔκατνον, καὶ μὴν καὶ ἄλυπον ἐς τὸ πᾶν. Ἔστι γὰρ ἀληθῶς φωτὸς καθαροῦ ὄχημα ὁ κηρὸς, ὃς καὶ τῷ πρυτανευομένῳ μυστικῶ πυρὶ Ἀθήησι καθουπουργεῖν ποτε εἰς ἐνδελεχῆς λέγεται. Σεμνὸν δὲ τοῦ κηροῦ καὶ ὅτι ἐκ μυρίων καλῶν ἀνθολογεῖται· ὧν τῷ κεράσματι σκευωρούμενος εἰς δοχεῖα σεμνὰ φύσει διὰ τὸ κατ' αὐτὰ τῶν συρίγγων ἐξάγωνον, καὶ οὕτως ἀνιγματούζων τὴν τελειότητα (ἐπειδὴ καὶ πρῶτος ἐν ἀριθμοῖς τελείως περιλοσόφηται ὁ ἐξ ἀριθμοῦ), ἐναποτίθεσθαι δίδωσι τὸ καλὸν μέλι ταῖς παρ' αὐτῷ σήραξι· καὶ ἐπειδὴν αὐτὸ πιεσθὲν ἐκφορηθῆ, βασιλευσὶν προσφορὰ εἰς ὑγίειαν καὶ πένησιν, ὡς παγκόσμιον καλόν.

πῆ. Ἔτα καὶ ἡ ἀποθήκη, ὁ κηρὸς, εἰς ἀγαθὸν μέγα συντεκεῖ (τὴν ἔκφανσίν φημι τοῦ φωτὸς), ἵνα τῷ μὲν κειμηλιωθέντι μέλιτι τὰ ἐντὸς οἱ χρώμενοι παρηγορώμεθα, τοῖς δὲ τοῦ μέλιτος ἀγγείοις τῷ κηρῷ μυρίαν τὴν ἐντὸς ψυχραγωγίαν ἔχοιμεν, εὐξίας τε παντοδαπῆς φάρμακον αὐτὸν ἐξευρίσκοντες, καὶ ἡλίμ δὲ ἀντίμιμον κατὰ σκότους παντοῦ· ἄπερ ἀγαθὰ οὐδενὶ τῶν κάτω σωμάτων ὁ τῆς φύσεως Δημιουργὸς ἀπέταξε. Πολλὰ μὲν γὰρ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἄλλαι γλυκύτητες· πολλὰ δὲ καὶ φῶτα, τὰ μὲν αὐτόματα κατὰ τι αἰωνίζον διεκφαινόμενα, τὰ δὲ καὶ πρὸς τινα καιρόν. Τοιοῦτον δὲ τι οὐδὲν πέφηνε δόασμα, ὅποιον τῷ μελισσειῷ κηρῷ ἐντεθεώρηται. Μέλιτος τε γὰρ γλυκύτητα τίς ἀναγγελεῖ; καὶ κηροῦ δὲ φῶς τίς ἂν ἀξίως ἀποσεμνυεῖ; Ἐνθα καὶ μυστήριον μέγα τοῖς κατὰ Θεὸν βιοῦσιν ἐνδομυχεῖ. Κηρὸς τε γὰρ ἀναπτόμενος εἰς φῶς ὁ ὅλος ἀναλύεται, οὐδὲν τι σημεῖον ἐγκαταλείπον ἑαυτοῦ μετὰ τὴν σέειν· οὔτε γὰρ τέφραν, οὔτε τι κάπνισμα σὺν τῷ μηδὲ τι δύσοδμον ἀποφέρειν. Καὶ ἄνθρωπος δὲ τὴν πνευματικὴν κούραν τέλειος, καθὰ ἐκύρωσεν, εἰς φῶς ἑαυτὸν ἀνάπτει, ὅξεια φορᾶ πρὸς Θεὸν ἀνατεινόμενος, καὶ τῷ πρώτῳ φωτὶ φιλονεικῶν ἐγγίσει, καὶ ὡς εἰπεῖν συναφθῆναι, καὶ μηδὲν τι ἐν τοῖς κάτω λειψνον ὑλαῖον ἀφείναι, δι' οὗ καὶ δύσοδμόν τι ἐκφήγη, ἀλλ' εἰς ὁσμὴν εὐωδίας λογισθῆναι τῷ Θεῷ, οἷς ἐκ τῶν κάτω κηλίδων ἄσπιλος εἰς τὸν ὑπερκάθαρρον καὶ ὑπεράγιον Θεὸν ἀναβίβηκεν.

πθ'. Οὕτω φιλοσοφοῦσι τοὺς, ὡς ἐβρέθη, γαμηλίου κηροῦς οἱ Μεγαλοπολίται εὐσχήμονες. Οὕτω φωτίζουσι τοὺς ἢ τὴν ὄψιν ἐστενοχωρημένους, ἢ εἰς τὸ πᾶν τυφλώτεοντας. Οὕτω παιδεύουσι τοὺς ὅσα καὶ ἐκ σκότους καὶ ἐρέθους καὶ ζόφου, ἃ δὴ καὶ ὅσα τοιαῦτα ὁ κάτω βλος ἐπικέκληται, εἰς τὸ τῆς μοναχικῆς πολιτείας προϊόντας φῶς, ὅσα καὶ ἀπὸ γῆς εἰς τὸν ἀνέφελον αἰθέρα· οὐπερ οἱ μὴ ἐπιστρεφόμενοι ἴστωσαν, ὡς αἰεὶ ἐν σκότῳ διάγουσιν ἀλαμπεῖ, καὶ αὐτῷ οὐ κατὰ τοὺς Κιμμερίους, οἷς καὶ ἥλιος ἐλλάμπειν λέγεται ποτε, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἐν σκιᾷ θανάτου, τῇ καὶ ὑπὲρ σάτος ταρτάριον. Οἱ δ' αὐτοὶ Μεγαλοπολίται, οἱ τὴν πνευματικὴν πολιτείαν μεγάλοι, καὶ τὸ μοναχικὸν μέλαν τὸ κατὰ τὴν ἐνδυσιν καὶ τὰς λοιπὰς δὲ ἱερὰς ἀμπεχόνας πολυειδῶς ἀνάγουσι, καὶ φωτεινὴν θεωρίαν τῇ τοιαύτῃ μελανίᾳ ἐναυγάζουσι.

(9) Præstaneum locus erat Athenis, ubi civibus jus dicebatur, et publicis sumptibus nutriebantur quicumque de re publica bene meriti erant. In eo altare positum erat igni sacro et perpetuo in

Prytanei (9) inservire dicitur. Cere est etiam proprium quod e multis bonis componitur quibus colligendis in receptacula miræ naturæ propter alveolos sex lateribus compositos, inservit, et sic perfectionis signum est (cum primus in perfectis numeris senarius judicetur a philosophis); et pulchrum mel dat repositum in suis alveolis; quod deinde expressum et eductum regibus et pauperibus dat sanitatem, sitque omnium bonum.

88. Deinde receptaculum, sive cera, magnam offert utilitatem (nempe luminis ostensionem), ut qui utimur melle intus collecto lætemur; atque ex vasibus mellis, cera, multam curationem intus habeamus, sic invento sanitatis universæ remedio, et sole altero adversus omnis generis tenebras, quæ bona nulli inferiorum corporum Creator naturæ concessit. Multa enim alia dulcia in mundo sunt, multa etiam lumina, altera spontaneam perpetuamque lucem emittentia, altera ad tempus fulgentia. Simile aliud duplex commodum nullum est, sicut in cera mellea invenitur. Mellis enim dulcedinem quid æquat? Lumen cere quis digne æmulatur? Ibi latet etiam mysterium magnum iis qui secundum Deum vivunt. Cera enim accensa ad lucendum tota consumitur, nullumque sui vestigium post cremationem relinquit, neque cineres, neque fumum, neque aliquem fetorem reponit. Eodem modo homo spiritualis tonsura consecratus, sicut promisit, seipsum ad lucendum accendit, volatu celeri ad Deum tendens, primo lumini cupiens appropinquare, et, ut ita dicam, congiungi; nullumque materiæ vestigium emittens fetidum odorem relinquere, sed magis in odorem suavitatis a Deo reputari, neque a terrena conceptione fetus immaculatus, ad ter purum et ter sanctum Deum elevatur.

89. Eo modo ceras nuptiales, ut dictum est, nobiles Megalopolitæ judicant. Sic illuminant homines visu debilitatos, aut omnino cæcos. Sic docent homines a tenebris, erebo, caligine, vel quocunque pari nomine vocetur vita inferior, qui progrediuntur ad lumen monachicæ vitæ, velut de terra ad æthera sine nebula; cui non attendentes sistunt, et in tenebris caliginosis videntur vitam agere, non sicut Cimmerici, quos aliquando illuminare sol dicitur, sed sicut sepulti in umbra mortis obscuriore tartareis tenebris. Ipsi autem Megalopolitæ, vita spirituali magni, nigrum monachorum colorem suis indumentis, et reliquis vestibus diversæ ostentant, istaque nigritie splendorem lucis suæ augent. Intelligunt enim nec obliviscuntur (quod absit!) non propter colorem

honorem Vestæ destinatum, cujus cura viduis mulieribus, Prytanitidum nomine, non virginibus demandata erat.

eximium, propter pulchritudinem a patribus electam fuisse vestimentorum nigriliem, eo quod vilis de pulchritudine excusationem non haberet: sed sane propter symbolum vitæ sanctæ congruum electa est.

90. Monachos decent indumenta nigra, ut per ea, velut per noctem, videantur astra virtutis lucentia in eis. Sicut enim nocte astra libere scintillant, sic sub nigris sacris indumentis elucere debet virtus vere lucida. Aliud præterea significat ista nigrities, scilicet absconditum esse debere ascetam ad pietatem seipsum exercentem, non videri velle, ut revera, non specie tenus, justus ante Deum possit palam dicere: « In noctibus extollo ego manus meas ad sancta ¹⁶, » idque psallere ob actus secretos et absconditos. Insuper jubet vestis omnino nigra monachum cælestem esse virtutibus suis, sicque super cælos Deo appropinquare. Cæruleus enim videtur color cælorum, juxta veraces philosophos, qui hanc causam asserunt, hoc locum habere ad bonum oculorum intuentium, propter medietatem conjunctione extremorum optime efformatam, ita ut neque perfecta albedine fulgeat, neque spissa nigrity abscondatur, sicque nostri corporis oculos lædat.

91. Audisne, magne monache, quale cælum te effici jubeat sermo verus? Lædis lædentes, et te ipsum in primis, quando intueris eos qui ad te accedunt, sive sis omnino niger, sive splendide fulgens. Tua enim sisti in medio oportet, et ideo cum virtute, siquidem in medio stat quilibet virtus. Teipeum igitur recte judica, ut sis niger, quantum necesse est, atque etiam albus; illud quidem ut virtus tua abscondatur, et adducatur umbra salutaris, non mortis, et mens demergatur in profundas sententias, et sit nocti similis, quando malos ferēs moleste et eis irascēris: sic diabolo absconderis, ab eo aufugere conaberis atque in vanum laborare desines. Hoc enim symbolice innuit monachi indumentum, nocti congruum, id quod nox quoque, quæ sensibus soporem impertit, sortita est.

92. Talis cum sit nigrities tua, canatur de te D) ista sententia: « Nigra sum, sed formosa ¹⁷. » Aliter enim pulchrum non est, quod mere nigrum est, siquidem mortis indicium est in infirmitatibus corporeis. Aliquando tamen pulchrum videtur, si quod ornamentum additur. Lanis nigris anteponuntur nigræ corvi plumæ, non simpliciter, sed quando juxta altera nigra conferuntur. Hoc ergo modo, hæc mensura, niger esto. Similiter sis albus, virtute elucens, lumen veritatis emittens, rupta densa hypocrisis nebula; sic

¹⁶ Psal. cxxxiii, 2. ¹⁷ Cant. i, 4.

A Νοοῦσι γὰρ, καὶ οὐ δῆπου παρανοοῦσι (μὴ γίνονται οὐ κατὰ τι χρωματικὸν ἐξαιρετὸν ἐπιλεγῆναι τῶ πατρᾷσι τὸ τοῦ φορήματος μέλαν τὰ γε εἰς κάλλε, ὅτι μὴδ' ἂν ἔχοι συνηγορίαν ἐπὶ κάλλει τὸ εὐτελέ. Οὐκοῦν ἐπακρίθη ἐπὶ συμβόλοις βίῳ θείῳ πρόπουσι.

Ἡ. Ἐπιπρέπει γὰρ τὸ τῶν ἀμφίων μέλαν τοῖς μοναχοῖς εἰς τὸ δι' αὐτοῦ ὅσα καὶ τινος νυκτὸς ἐφαινεσθαι τοὺς τῆς ἀρετῆς ἀστέρων ἐν αὐτοῖς προλάμποντας. Ὡς γὰρ ἐν νυκτὶ παρβῆσιάζονται ἀστέρες εἰς φαῦσιν, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἱερῶς μελαμφοῦροις ὀφείλεται παμφαίνειν ἢ πρὸς ἀλήθειαν φωτισιῶν ἀρετῆ. Καὶ ἄλλως δὲ σύμβολον τὸ τοιοῦτον μέλλεμα τοῦ δεῖν εἶναι κρύπτεσθαι ἀρετῶντα τὸν ἀκητή, καὶ μὴ φανητῆν ἵνα τῷ ὄντι, καὶ μὴ πρὸς φαντασίαν, ὅσις ὢν τῷ θεῷ, ἔχη οὕτω καὶ αὐτὸς αὐχρῆ, ὅτι ἐν ταῖς νυξὶν ἐπαίρει τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὰ ἅγια, ψάλλων αὐτὸ διὰ τῶν πράξεων ἀρνήσι καὶ ἀπανηγύριστον. Ἐτι βούλεται τὸ δι' ὄλου μέλαν ἀμφίον καὶ ἄλλως οὐράνιον ταῖς ἀρεταῖς εἶναι τὸ μονάζοντα, καὶ οὕτω θεῷ τῷ ὑπερουρανίῳ παλάζοντα. Καὶ γὰρ τοι κατὰ τοὺς ὀρθὰ φιλοσοφούντας κἀναι καὶ τὸ οὐράνιον διαφαίνεται χρωματῶσι καὶ αἰτιολογοῦσι προσπίπτειν αὐτὸ τοιοῦτον ταῖς τῶν βλεπόντων ὀψεσιν ἐπ' ὠφελείᾳ διὰ τὴν κατ' αὐτὸ μεσότητά, ὃ μέλα κεκραμένην τῇ τῶν ἄκρων συναλεῦσει· ὡς μήτε διακρίνειν τῇ ἀκράτῳ λευκότητι, μήτε συγκρίνειν τῇ κατάκρας μελανίᾳ, καὶ οὕτω βλάπτειν τὸ ἐν ἡμῖν ὀπτικὸν τὸ κατὰ γε σῶμα.

Ἡ'. Ἀκούεις, ὦ μέγα μοναχὲ, ὁποῖόν τινα οὐρανὸν καὶ σὲ ὁ ἀρθὸς λόγος εἶναι βούλεται; Βλάπτει τοὺς βλάπτοντας· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ σωτῆρ, ὁπνίκα ἐντρανίσαι τοῖς κατὰ σὲ, εἴτε πρὸς ἑαυτὸν μεμελάνωσαι, εἴτε προλάμπεις ἄκρατα. Χρῆ γὰρ διατεθεῖσθαι τὰ ἐν σοὶ μέσως καὶ οὕτως ἐναρτίως, εἴγε μεσότης ἀρετῆ πάσα. Κατακίρνα τοῖνον σωτῆρ ἁερέστως· καὶ μελαινόμενος, ἐφ' ὅσον χρωσῶν, καὶ αὐτὸ πάλιν διαλευκαίνόμενος, τὸ μὲν ποιεῖ, κρύπτων τὴν ἐν σοὶ ἀρετὴν, καὶ σκιὰν ἐκτείνων σωτήριον, οὐ μὴν θανάτου· καὶ ἐμβαθύνων θειοτάτοις νοήμασι, καὶ νυκτὶ τοικῶς τὰ ὑπώπια, ὅτε δυσκολαίων ἐργαίνας κατὰ νακίαν· καὶ κρυπτόμενος δὲ τὸν δαίμονα, καὶ οὕτω λανθάνειν αὐτὸν πειρώμενος, καὶ μὴν καὶ ἑαυτὸν παυόμενος τοῦ περὶ τὰ κενὰ μοχθεῖν. Ἄπονεῖαι γὰρ τοι καὶ εἰς αὐτὸ συμβολικῶς τὸ τοῦ μοναχικοῦ στήματος νύκτερον, ὃ καὶ ἡ πρὸς αἴσθησιν ἀναπεύσιμος νύξ κεκλήρωται.

Ἡβ'. Τοιαύτης οὕσης ἐν σοὶ μελάνωσις, φέτω ἡ κατὰ σὲ διαρτία τὸ « Μέλαινα εἶναι καὶ καλή. » Ἐίλωσ γὰρ οὐ καλὸν τὸ μέλαν ἀπλῶς, εἴγε καὶ νεκρῶσεως ἐστὶ σύμβολον ἐν καχεξίαις σωματικαῖς· ἢ μόνον καὶ αὐτὸ καλὸν εἶναι φαίνεται, εἴ που ἔχη ἐπιχρῶσημα. Τεμνόνονται γοῦν καὶ ἐν ἐρίοις μίση· αὐγῆσι τὰ κοραξὶ οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ παραφῆσι τῇ πρὸς ἑτεροῖα μέλαινα. Καὶ οὕτω μὲν καὶ ἐς πνεῦτον γίνου τοῦ μέλανος. Διαλευκαίνου δὲ, λάμπων ἀρετῆς, καὶ ἀληθείας ἀποδισκεῖον φῶς, καὶ τὸ τῆς ὑποκρίσεως βαθὺ νέφος ῥηγνύς, καὶ οὕτω λαμπρὸς ἐκτείνων

ἐκκόπτων, καὶ αἰθριάζων τοῖς βλέπουσι, καὶ τὸ πᾶν εἰπεῖν ἐγγίζων τῷ φωτὶ τῷ ἑληθινῷ, οὐπερ ὁ πέλας γενόμενος οὐκ ἔσθ' ὅπως ἐν σκότῳ μένει, οὐδὲ σκοπορεῖ, καὶ ὁ πάντων εἴη μελάντατος.

Λγ'. Ἐτι διανοοῦ καὶ ὅτι τὸ προφαινόμενον ἐν σοὶ μέλαν καὶ ὡς εἰς θανάτου συμβολὸν σοὶ προκέκριται· ὥστε νεκροῦσθαι μὲν ἐμφαίνεις τῷ σώματι, τῷ δὲ πνεύματι καὶ ζῆν, καὶ ὑπερανθαίνειν τὴν γῆν, καὶ κατ' αὐτὴν πάντα, ὅσα πολλοῦ τιμᾶται τοῖς πεδινοῖς. Πένθημιος γὰρ βλος ὁ κατὰ σέ, ὡς οὐκ ἂν ἔχοις ἀντεῖπειν. Καὶ διὰ τοῦτο χαρὰς ἀπάσαις καὶ ἡδοναῖς, ὅσαι κατὰ βίον, καὶ διαχύσειν ἀμιγῆς, ἀπήνθησας, ὅτε τὴν κόμην πνευματικῶς ἀπεθρήξω· εἴγε καὶ ἀνθεῖν λέγεται κερὰν ἐν τῷ κομῶν. Ἐνθυμοῦ νοήνου, ὅτι τε καρποῦ καιροῦ ὁδοῖον ὑπέσχετο μετὰ τὴν ἀνθην, οὗ πρόδρομος ἦν ἔκλειντ'· καὶ ὡς οὐκ ἔστι σοὶ ἐξανθεῖν κοσμικώτερον μετὰ τὴν θείαν κουράν. Καὶ τοῦτο ἀνίγημα καὶ ἡ τῶν ἀνηθῶν ἀμφιασμάτων ἀπόθεσις, καὶ ὅσοις ἄλλοις φθελμαίνει τρυφῶν βλος, συνεκβαλλομένων τοῖς βαθυτέροις βιωτικοῖς καὶ τῶν ἐξεπιπολής.

Λδ'. Μὴ γὰρ οἷου μηδὲ ἀναθαίνετω λογισμὸς εἰς τὴν καρδίαν σου, εἶναι τι ὄλωσ ἢ μοναχοῦ ἀγαθοῦ γνώρισμα, ἢ λαϊκοῦ εὐχρήστου παρὰ σοὶ ἐκ μόνου τοῦ μελαμορεῖν, ὅτι μὴ μόνον τὸ κατὰ εἶναι τὸ μέγα σχῆμα τῷ κατ' ἀρετὴν σχηματισμῷ εἰς μεγάλην ὀπόκρυσιν, εἴτ' οὖν τὸ καλὸν πρόσωπον εἰς προσωπίον ὑποκριτικόν, καὶ φανακίζειν αἰὶν προφαινόμενῳ τοὺς ἀπλουστέρους, καὶ μή τι πεπειραμένους τῆς σῆς διαθέσεως. Ὁ καὶ ληστής ποτε καὶ κλέπτης μιμησάμενος ὑποκρίναιτο ἂν τὸν καλόγερον ἐπὶ ἐξ-ἀπάτη, καὶ μᾶλλον, ὅτε τὰς τρίχας ἐκείνος ἀπάγει τῆς κεφαλῆς, ἐν χροῖ φιλωθεῖς· ὡς ἂν μήτε τὸν ἐκείθεν ἐλκυσμὸν πάσχοι, καὶ ἐν εὐσχῆμονι θεῖα μονάζοντος βράδιουργῆ λαυθάνων, καὶ οὕτω μὴ κωλύμενος ἐν ἡμέρᾳ κακοπραγεῖν. Νύκτωρ γὰρ ἔχουσαι οἱ τοιοῦτοι ἀποκρυβῆς πρόβλημα τὸ βαθύ τῆς νυκτός, εἰς ἄπερ ἀφομοιοῦται καὶ ὁ προβεβλημένος μὲν τὸ θεῖον μέλαν τοῦ σχήματος, κλέπτων δὲ τοὺς πολλοὺς δι' αὐτοῦ· καὶ τῇ φανάτῃ ἀπάγων εἰς ὄλεθρον, ἵσως μὲν καὶ σωματικόν, μάλιστα δὲ τὸν κατὰ ψυχὴν ἦν ληστεύει τὸ καθ' ὑπόκρυσιν βάθιστον σκότος, τὸ μὴ Χριστιανικόν, ἀλλὰ δαιμόνιον· ὃ φευκτέον τὸν ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον.

Λε'. Εἴ γὰρ καὶ τι νυκτός ὁμοίωμα, ἢ μοναχικῆ μελανία καθυπογράφει. Ἀλλὰ καὶ φῶς ἔχειν ἀπαιτεῖται πρὸς μίμησιν τῆς κατὰ κόσμον αἰθριαζούσης νυκτός· μάλιστα μὲν οὖν ὑπὲρ μίμησιν· ἵνα τις ἔχη λέγειν καὶ ἐπὶ τοιοῦτου μελανείμονος, οὐπερ ἡ κατὰ πνεῦμα νύξ ἡμεροφαῆς θείῳ κράματι, τό· « Ἡμέρα τῆ ἡμέρα ἐρεῖται βῆμα θεωρητικῶς, » καθὰ ζώῳ λογικῷ πρέπει καὶ νοερῶς λαλητῶν, εἴποι ἂν ὁ Ἰώβ· ἀκολούθως δὲ καὶ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνώσιν, ἦν τῷ σχολαστικῷ ἀνδρὶ οὐ θεωρία μόνον, ἀλλὰ καὶ πράξις περιποιεῖται σχολάζοντι, καὶ οὕτω γινώσκοντι τὸν Θεόν.

Λς'. Τῆ δὲ, ὡς ἐβρέθη, κεκραμένη νυκτὶ ἐπιφω-

luidus esto, intuentibus manifestus, et, si omne dicendum est, proximus vero lumini, ad quod qui accesserit, in tenebris remanere non poterit, neque ferre tenebras, licet sit omnium nigerrimus.

93. Considera etiam nigritiem in te ostensam electam esse in signum mortis, ita ut corpore videaris mortuus esse, sed vivere spiritu, et ascendere super terram et omnia terrena, a terrenis magni aestimata. Amara enim vita tua, quod negare non potes. Ideo gaudiis omnibus et voluptatibus vitæ, et exsultationi non mistus renuntiasti, cum comam spiritualiter deposuisti: caput enim florere dicitur suis capillis. Recordare ergo te esse daturum fructum in tempore promississe post flores, cujus hi nuntii sunt; tibi que fas non esse capillis flescere post sanctam tonsuram. Hoc etiam indicant depositæ vestes floridæ, et quæcumque alia ostentat deliciose vivens, projectis cum rebus internis iis etiam quæ sunt ad superficiem.

94. Ne arbitreris enim, nec in cor tuum ascendat ista cogitatio, pium monachum, seu beneficium laicum dignosci ex solis vestibus nigris; imo vero magnum istud indumentum virtutis indicium mutari in magnam hypocrisim, pulchram faciem in larvam comædi, atque ex apparentiis decipi simplices, eosque qui tuum sensum nondum cognoverunt. Quod imitantes latrones et fures reverendum senem forsitan simulando alios decipiunt, et maxime cum capillos capitis sui deponunt, et cutis depilatur, ut deinde capillis non abripiantur, atque sub aspectu verendi monachi absconditi facilius operentur, sicque non impediuntur meridie mala perpetrare, nocte enim densis tenebris protegentur et velantur. Istos æmulatur qui augustam indumentorum nigritiem profert, per eam decipit, et deceptione ducit ad interitum, nonnunquam corporum, sed maxime animarum, quas furatur caliginosæ hypocrisis obscuritas non Christiana, sed magis diabolica, quæque vero homini Dei fugienda est.

95. Si quæ est enim noctis similitudo, hanc refert monachica nigrities. Et aliunde lumen habere jubetur, ad imitandas lucidas mundi noctes, et ad perfecte imitandas, ut de hoc homine nigris induto, cujus nox spiritualis divino concentu diem indicat, dici possit: « Dies diei eructat verbum » sicut decet animal rationale, et rationabilia loquens, dicit Job, et deinde « Nox nocti indicat scientiam »¹⁸, quam homini scholastico non modo theoria, sed etiam practica acquirunt, inquirenti et invenienti Deum.

96. De nocte autem temperata apte diceretur :

¹⁸ Psal. xxviii, 3.

« Sicut tenebræ ejus, ita et lumen ejus ¹⁹, id est, A quale profundum et secretum mysticium, talis spiritualis albedo, ut non sit obscura, atque ignaros a recta via declinans. Et utinam velut columna ignis fulgeat nox monachica ad salvandos eos qui de intellectuali Ægypto ad terram promissionis migrabunt. Simili modo nubem induere cogitans ille magnus revera monachus, ne appareat neve videatur ab hominibus, non simpliciter nubes procellosa erit et noxia, sed lucida nubes, ut scribitur. Qua absconditus sol virtutis non ex templo irradiat, sed quasi inhabitans ibi, tempore opportuno, fulgidum caput inclinat, « tanquam sponsus illustris procedens de thalamo suo ²⁰, » de quo imber defluit ad dandam vitam idoneus, ut talis monachus e plebe et proceribus consecratus possit imitari venturum « super nubes cum potestate magna et majestate ²¹. »

97. Illa nube, seu potius nebula sancta, Virgo figurabatur, modo quidem utique altissimo, sed gradatim præformanti verum monachum ad similitudinem Deo acceptam. Sic, et etiam melius, in urbe magni Constantini incolæ amplis vestibis induti, ob eandem rationes, et plures et meliores alias, nigro colore ornantur, nigrum hoc spirituale induunt, sacra illa obscuritate pro refugio sibi comparata. Qui, o monache apud nos magne, et ut te ipsum libenter nominas, magna persona, cum increpatione te plura et sapientiora docerent, scilicet te nubem futurum æthereis tenebris circum-

98. Te docebunt etiam Megalopolitani non mente occulta, dissimulante, intus abdita et abstrusa, ideoque tenebrosa, invisibili et incomprehensibili, te nebulæ fuisse comparatum; sane vero vir-

νοίτο ἂν προσφωῶς καὶ τὸ « Ὡς τὸ σκότος αὐτῆς οὕτω καὶ τὸ φῶς αὐτῆς » τούτέστιν, ὡς τὸ βαθὺ καὶ μυστικῶς, κρύφιον, οὕτω καὶ τὸ νοερώς διάλεκτον· ἵνα μὴ νύξ ἀφεγγῆς εἴη, καὶ οὕτως ἀποκλεινῶσα τῆς ὀρθῆς τοὺς μὴ εὐμαθῶς αὐτῆς ἔχοντας. Εἴθε δὲ εἴη καὶ στίλβη πυρὸς τὴν μοναχικὴν φωτίζεσθαι νύκτα, ὡς περισώζειν τοὺς ἀπὸ Αἰγύπτου τῆς νοουμένης εἰς τὴν τῆς ἐπαγγελίας ἐπαναστρέφοντας γῆν. Λόγῳ δὲ ὁμοίῳ καὶ νέφος ὑποδύεσθαι λογισόμενος ὁ τῷ ὄντι μεγαλοσχήμενος, ὡς ἐπὶ ἀρνεῖα καὶ κρύψει τῇ κατὰ κόσμον, οὐχ ἀπλῶς ἔσται νέφος αἰγιόωδες, καὶ οὕτω φθοροποιόν, ἀλλὰ νεφέλη φαειρὰ κατὰ τὸ γραφόμενον· ἐν ᾗ κρυπτόμενος ὁ κατ' ἀρετὴν ἥλιος οὐκ ἐξαφανίζεται. ἀλλ' ὡς οἶον οἰκουρήσας ἐκεῖ, ἐν καιρῷ λαμπρὸς προκύπτει, « ὅπου ἔνδοξος νυμφίος ἐκ παστοῦ αὐτοῦ » καὶ δι' ἧς ὄμβρος βήγνυται, ζωογονεῖν δυνάμενος· ἵνα οὕτω καὶ ὄχμος καὶ δυνατὸς ἀποτυνλούμενος ὁ τοιοῦτος μοναχὸς, ἔχοι μιμνεῖσθαι τὸν ἐπὶ νεφέλης ἐλευσόμενον τεραστίως μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς.

Ἰζ'. Τοιοῦτῳ νέφει, καιριώτερον δὲ νεφέλη φάνα, καὶ ἡ πάναγος Παρθένος ἀπεικασταί· λόγῳ μὴ ἄλλως ὑψηλοτάτῳ, βυθιζόντι δε τὸν ὄντως μοναχὸν εἰς ὁμοιότητα Θεῷ ἀρέσκουσαν. Οὕτω καὶ εἰσὶ βέλτιον οἱ τῆς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου τρόφιμοι μεγαλοσχήμενοι, καὶ ἐπὶ τοιοῦτοις λόγοις, καὶ ἐπὶ πλείοσι καὶ κρείττοσι, τῇ κατὰ μελανίαν χρώσει καλλύνονται, καὶ παράσημον αὐτῶν πνευματικῶν περικρίνεται, καὶ οὕτω σκότος ἱερὸν τοῦτο ἀποκρυφτὴν ἑαυτοῖς τίθενται· ὑφ' ὧν τάχα ἂν ὄνειδιζόμενος, ὃ ἐν ἡμῖν μεγαλεῖς μοναχὸς, καὶ ὡς αὐτὸς χαίρει ἀνομάζων σεαυτὸν, μέγα πρόσωπον, ἀκούσοις ἂν εἰς πλείω καὶ σαφεστέρην μάθησιν, ὅτι νεφέλη μὴ ἐξάπνυτος εἰκονικῶς ἔση περιβεβλημένη σκότος ἀέριον· ἐν δὲ μὴ φαειρὰ, καὶ φῶς κρύπτουσα, καὶ ἐκτινάσσουσα εἰς λάμπριν, τέως γοῦν ὕδωρ ὠδίνουσα, δι' οὗ πιαίνεται γῆ, οὐ μόνον ἡ αἰσθητῆ, ἀλλὰ καὶ ἡ νοουμένη κατ' ἀνθρώπων· ὡς ἂν παρακολουθῆ καὶ σοὶ θεωρία σκοτεινοῦ ὕδατος ἐν νεφέλαις ἀέρων, Ἔσται γὰρ καὶ σοὶ καταβρέξει ὑστὴρ τὴν γῆν κατὰ τὸν Θεοδότην λόγῳ Θεοῦ, ὃς ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ ποιῶν πάντα, ὅσα ἐθέλει, δίδωσι καὶ τοῖς αὐτοῦ ἀρεπυταῖς ποινὴν ὁμοία.

Ἰη'. Ἐπὶ διδάξουσί σε οἱ Μεγαλοπολίται καὶ ἐπὶ οὐ κατὰ τὸ κρύφιον τῆς ψυχῆς, καὶ βυσσοδομειῶν, καὶ ἐνδύμυχον, καὶ ὑπουλον, καὶ οὕτω σκοτεινὸν, καὶ ἀόρατον, καὶ ἀκατανόητον ἐξομοιωθήσῃ κατὰ νεφέλην, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀθριάδευτον, καὶ οὕτως ἀνέκφαντον τῆς ἐν σοὶ ἀρετῆς· ὥστε σὺ μὲν κατ' αὐτόχρημα ὀφείλεις εἶναι, περὶ δὲ σε κρύφως τοῦτο ἔσται μιμήσει Θεοῦ· οὐ κύκλῳ νεφέλη καὶ γὰρ οὐκ οὐκ οὐ σκοτεινὸς ἔση ἀπλῶς, ἀλλὰ κυκλῶς αὐτὸ τὸ ζοφῶδες, ἐπικρύπτοντα τὸ κατ' ἀρετὴν φῶς ὃ καὶ κρυπτόμενον ὁμοίως ἐκδραμεῖται, ἀλλὰ φαινόν, καὶ σοῦ μὴ θέλοντος· ὁποῖόν τι καὶ περὶ τὴν λαμπρὰ φανία γίνεται. Τοιαῦτα φῶτα φιλεῖ ὁ πατὴρ τῶν φῶτων Θεός, ἀγαθὰ δηλονότι ἔργα· ὧν ὁ ἥχος ὅσα

¹⁹ Psal. cxlvi, 12. ²⁰ Psal. xviii, 6. ²¹ Luc. xxi, 27.

ἰροντῆ τρανεσοῦσάτη μακρὰν ἐξηχεῖται· ὧν ἡ **A** in terra, coram hominibus refulgens; quorumque odor non sulphur olet, sed cum fragrantia ad caelum ipsum ascendit.

Τοιοῦτον γοῦν λάμπε φωτί. Καὶ δραμοῦνται ἐπὶ σὲ, καὶ ἀνάψουσι καὶ αὐτοὶ μεταλήψονται τοῦ σου φωτός ὁμοίως. Καὶ πῶς ἀμιλλώμενοι ἰδῶν ἀγῶνα τοῦτον τελήσουσι διὰ σοῦ, τῷ σεμνότερον τοῦ ἐν τοῖς πάλαι ἰστορουμένου, δὲ καὶ ὑπὲρ τὰ τῶν Νικομηθεῶν φωτός ἐν ἀκαλλαχῶ γῆς τὴν ἐν σοὶ δέξῃς φωτοφάνειαν. ὧν μέντοι σύστελλε τὸ ἄγριον πυρῶδες, δι' οὗ ἡ φάυλαι νεφέλαι, οἱ δεινοὶ μοναχοί, τὸ παρὸν καταφλέγουσιν, ὡς ἄγρωσις ξηρὰ βρωθήκατὰ τὸν ἅγιον Ἑσαίαν ὑπὸ πυρός· ἔσο δὲ ἰων αὐτὸ ἕλαις ἀξίαις καύσεως ἐπιτιμητικῆς, **B** πολλὰς δὲ ὑλαίος ἀναφύει βίος.

Εὐνελεῖν γὰρ τὸ πᾶν ἐν βραχυτάτῳ· νεφέλη ὀφέλλεις εἰκάζεσθαι, οὐ μὴν ἐκπυρηνιζούση τοὺς, ὁποῖόν τι κεραυνοβόλον φαίνεται νέφος, μὴ Δαυϊτικῶς ἐναδολεσχῶν ἐν τοῖς τοῦ Κυρίου ματαῖν, ἀλλὰ καταφλυαρῶν βλασφημίας καὶ ἰως, ὧν ἂν βούλοιο, καὶ οὕτως ἀφίεις χάλαι· ἡ πυρὸς ἀνθρακας, ψαλμικῶς εἰπεῖν δι' ὧν τὸ ὑρόεντος θυμοῦ σκιαγραφεῖται νεκροποιόν. Οὐδέ μὴ πάλαι πόλις τὴν μοναχικὴν μελαμφορίαν μετ' ἐπιειδικτικώτερον. Ἄλλως μέντοι οὐκ ἰδῶται τὸ μέλαν χρώμα προκαθῆσθαι τῶν ὑπερφῶς, εἰ τὸ τοῦ ἀποστολικῶ ἡθους ἐλμα, καὶ τὴν εὐαγγελικὴν ὁμοιότητα, καὶ τὴν ἔλλαψιν ἀφέληται τις τοῦ μοναχοῦ· καθ' **C** τῆ δὴθεν σκοτίᾳ τῆς μελαμφορίας φῶς θεοτόις ὀρθὰ πολιτευομένοις ἐκφλέγεται καὶ προεμπροσθεν τῶν τοιούτων ἀνθρώπων, εἰ καὶ ἡ σῶμα κρύπτειν αὐτὸ πειρᾶται μόδιος· ὡς, τὸ τοιοῦτον οὐράνιον φῶς, τὸ ἡλιώδες, εἰπεῖν ἡθῶς, ὑπὲρ ἡλίον, τῆς μοναχικῆς μελανίας γοί τις, ὁμοίον τε γίνεται τῆνικαῦτα, ὡς εἰ ἄνθραξ πῦρ φλόγειον στέγων, εἴτα σθεσθεῖς καὶ ἰωθεῖς εἰς μελάντερον, ἥτε πίσσα, οὐκέτι τὸ εἶον τοῦ χρηστοῦ ἀνθρακος, ἀλλὰ μελάσματι ἀπομνημόνευμα ἐκείνου περισώζει τοῖς βλέ-

ἔτῃ δὲ ἂν καὶ θεωρητικώτερον μετ' ἐν ταύτῃ, τῆ κατὰ τὸν μονάζοντα, νομίζειν χαιρεῖν τὸν ἀσιλία Κύριον, οὐ καλὰ τὰ πάντα ποιήματα· ἐνὸν δὲ τὰ λοιπὰ χρώματα, ὡς μετὰ ἐνὸς **D** ἐφίεντος τὸν αὐτὰ περιβεβλημένον ἀξιούσθαι εἰς τὸν παράδεισον εἰσελεύσεως· ὃν οὐκ ἂν εἴ-ι, ἀλλ' οὐδὲ ἐνθυμηθεῖν, μελανδρούς μὲν τε-αι καὶ ἰδένοις, καὶ ὅσοις ἀλλοῖς οὐ μόνον ἡ α τὸ μέλαν φέρει, ἀλλὰ καὶ ἡ ὁλότης τοιοῦτον ἵεται χρώματι· δένδροις δὲ μὴ ἐνευθηνεῖσθαι καρποῖς, ὧν καὶ ἄνθη πάντως ἀνάλογα προδύ-αι, οἱς λάμπει φανότης λευκότητος, φίλη τοῖς ἰωτὸς ἀγγέλοις. Εἰ δὲ τις τῶν ἐριστικώτερον ἰλιαν πᾶν μέγα σέμνωμα τῆς μελαμφορίας τὸ νιον ἀντιπροφέρει κυάνεον, καὶ τὸ κατὰ γῆν θάλασσαν μέλαν (μέλαινα γὰρ καὶ ἐκείνη καὶ

99. Haec igitur luce refulge. Tunc omnes ad te concurrent, similiaque lumina abs te mutuantes accendent, et, quasi agmine facto, illam lampadum pugnam altera antiquitus tradita illustriorem per te conficiant. Mox super Nicomediensia lumina, in ictu oculi, ubique terrarum lucem tuam patefacies. Attamen cum fulgebis, sævum ignem comprime quo nubes vacuæ, metuendi monachi quidquid accurrunt incendunt, et igne comburitur gramen siccum secundum sanctum Issiam. Hunc ignem fove materia condemnatione et crematione digna, qualem multam affert vita materialis.

100. Jam vero brevissime rem concludamus. Lucidæ nubi debes assimilari, non autem fulmini coruscanti, ut apparent nubes fulmen jacentes, et homo qui non dicit cum Davide justificationes Domini, sed blasphemias et calumnias, utouneque voluerit, multiplicat, sicque grandinem et carbones ignis emittit, ut dicam cum Psalmista, quibus describitur plaga mortalis accensæ iræ: Sic mea vetus civitas nigras monachorum vestes magnificat et ostentat. Non tamen verum est nigrum colorum cæteris coloribus mire præstare, si morum apostolicorum indicium, evangelicam similitudinem, atque divinam claritatem a monacho quis dempserit, quibus rebus in hac nigri indumentis obscuritate, lux cælestis apud rectos homines elucet, et fulget in conspectu hominum, licet eam modius corporis obumbrare conetur. Si quis enim hanc lucem cælestem solarem, magis autem plusquam solarem, e nigris monachi vestibus auferat, tum accidit, quasi carbo ignem ardentem emittens, et mox exstinctus, redactusque ad nigritudinem, ut pix jam carbonis utilis titulum amisit, et sola nigritudinis memoriam hujus servat videntibus.

101. Et forsitan esset nimis temerarium hoc uno colore, monachico nempe, gaudere Regem regum Dominum arbitrari, cujus opera omnia bona sunt, et reliquos ita despiciere colores ut, uno eorum deficiente, homo eis circumscriptus non dignus veniat qui introducatur in paradisum. Qui paradiscus nec dicendus, nec cogitandus quidem est consitus nigris quercubus, et ebano, et quacunquæ alia arbore et cor nigrum intus habens, et universa materia hoc colore inficitur; et non abundare arboribus, et fructibus, et floribus similibus productis, in quibus refulget nimia albedo angelis Dei accepta. Et si quis sophista, ad augendam magnam et sublimem nigri indumenti dignitatem, conferat cæruleum cœlum, terram et mare nigrum (sunt enim nigra hæc et istud), et

mox ommissis maximis elementis, ad minima descendat, inter quæ sunt pulchra specula, dulcium oculorum pupilla, et omnia alia similia a Deo nigro colore mire exornata, qui recte cogitantibus contradicens, recte hic censeretur vel sensu privari, vel ponam quærere; qui vero consentiret, bono iudicio præditus iudicaretur.

102. Equidem porro recte iudicans, sciensque ad similitudinem harum rerum nigrarum monachum depictum esse symbolice, in ipso videre cupio dotes eorum corporum nigrorum, (scilicet cælestis, terreni, marini, oculi et speculi), ut verus monachus videatur referre imaginem horum bonorum eis inditorum (et multorum et diversorum, naturalium et additorum, mundi et individui animalis, eorum quæ ad decentiam, aut ad egregiam pulchritudinem addendam, aut ad cæteras utilitates sunt idonea, quibus natura perficitur, et ars naturæ imitatrix cooperari videtur). Cælum quidem propter millia honorum in ipso, et per ipsum Dei æmulatorem et cælestem efficientiam; terra, non quidem incompta ac informis, sed egregie fecunda, et rore cælesti frugifera; mare, quod multa commoda affert hominibus, quod omne necessarium continet, cuius est nutrire animalia magna quidem ex parte nostri, propter magnum animum nostrum, et parva propter animi simplicitatem; et oculus, quia Deum contemplatur; et speculum, quia verba Dei recipit. Talis nisi monachus appareat, sed solummodo nigris vestimentis induatur, superbit de hoc indumento.

103. Mihi in aliquid simile non donetur nigrum sacrum indumentum, non ut æquiparetur chao, nec erebo, nec alicui inferorum proprietati, quibus nihil nigrius est (jocari est enim ista conferre); sed ut tenebras exteriores effugiam. Et timeat supradictus monachus ne adversus se crocitent objurgationes multaque isto modo nigra nuntient, neque ullum bonum magno monacho congruum significantia.

104. Sed jam valeant quæcunque de coloribus circa nigriliem disseruerunt homines hujus rei periti; ad alia procedamus. Et primum inter villia non est ponenda albedo, et aliis de causis, et propter angelum aspectus fulgurantis in resurrectione Salvatoris mundi, vesteque alba refulgentem, cuius imitator est quilibet monachus, licet nigris vestimentis indutus; atque etiam propter eum, qui luce pro vestimento operitur, secundum quem conformari idem elegit; denique propter divinam claritatem in Thabore, si non super lucem, saltem supra solem coruscantem. Quid ergo super lucem? Qui dicit: « Ego sum lux mundi » :

²² Joan. viii, 12.

αὐτῆ), εἶτα τῶν στοιχειακῶς μεγίστων ἀφέμενος, τῶν σμικροτάτων γένηται, ὧν μέρος καὶ τὰ καλλίστοτρα, καὶ αἱ κατὰ τοὺς γλυκεῖς ὀφθαλμοὺς κόρα, καὶ ὅσα τοιαῦτα σεμνῶς ἐκ Θεοῦ τῆ μελανίᾳ κοσμοῦνται, ὁ μὲν ἀντιλέγων τοῖς ὀρθῶς οὕτω νοοῦσιν εἶη ἢ τῆ αἰσθήσεως χρήζων, ἢ κόλασιν ἐθέλων· ὁ δὲ κατατιθέμενος, ἀλλ' αὐτὸς λογιζοίτο ἢν οὐκ ἄμοιρος λογισμοῦ ἀγαθοῦ.

ρβ'. Καὶ τοίνυν οὕτω φρονῶν καὶ ἐγὼ πρὸς ὀρθότητα, εἰδῶς δὲ καὶ ὡς πρὸς τοιαῦτα μελέματα καὶ μοναχὸς ἅπας κέχρωσαι συμβολικώτερον, ἐπιθυμῶ βλέπειν ἐν αὐτῷ τὰ σεμνὰ τῶν τοιοῦτων μελάνων σωμάτων (τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ γῆινου, τοῦ θαλαττοῦ, τοῦ τῆς κόρης, καὶ τοῦ κατ' ἔνοπτρον). ἵνα πρὸς ὁμοιότητα τῶν ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀγαθῶν (τῶν πολλῶν, τῶν πολυειδῶν, τῶν ζωογόνων, τῶν συστατικῶν καὶ κόσμου παντός καὶ ζωῆς τῆς καθ' ἕκαστον, τῶν εἰς εὐπρέπειαν, τῶν εἰς ἐπιπολίτην κίχλην ἐπαινετοῦ, τῶν εἰς λοιπὰς ἐνεργείας, δι' ὧν καὶ ὁρῆσι ἀποσεμνύνεται, καὶ ἡ ταύτην ἐκμειμουμένη τέχνη συνδιατιθέμενος ἐκφάνεται) καὶ ὁ ἀληθὴς μεγαλομόναχος καὶ θεωροῖτο καὶ αὐτὸς· οὐρανὸς μὲν κατὰ τὰ μυρία ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ καλὰ, δι' ὧν οὐράνιος γένοιτ' ἢν ζήλω θείῳ· γῆ δὲ οὐ τὸ ἀόρατον καὶ ἀκατασκεύαστον, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐναρέτως κέρπιμον, καὶ θεῖα ὄραση πάμπορον· θάλασσα δὲ κατὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ πολυωφελὲς ἐν ἀνθρώποις, καὶ παντὸς ἐνδόντος ἀναπληρωτικόν, οὗ μέρος καὶ τὸ τρέφειν ζωὰ καὶ μεγάλα ἐν ἡμῖν διὰ τὸ ἐν αὐτοῖς μεγαλόστονον καὶ μικρὰ διὰ τὴν κατὰ νοῦν ἀφέλειαν· ὀφθαλμὸς δὲ τῷ κατὰ θεοπίαν διορατικῷ καὶ ἔνοπτρον τῷ δεκτικῷ τῶν θεῶν ἐμφάσεων· ὡς, εἴγε μὴ τοιοῦτος ὁ μεγαλοσχήμενος ἐκφάνεται, ἀλλὰ μόνον μελαμφορῶν, βρενθύεται τῇ τοιαύτῃ στολῇ.

ργ'. Ἐμοιγ' οὖν μὴ ἀποκληρωθεῖ τὸ κατ' ἐμὲ ἱερὸν μέλαν ἄμφιον εἰς τοιοῦτόν τι, οὐχ ἵνα μὴ πρὸς χάριος ἀπεικάζηται καὶ πρὸς ἔρεθος, ἢ καὶ πρὸς ἐπιροῖον ἔδου φόρημα· οὐπερ οὐδὲν τι μελιώτερον (παίξιν γάρ ἐστι τὸ οὕτω παραβάλλεσθαι)· ἀλλ' ἵνα μὴ τὸ σκότος ἐκεῖ λάχῃ τὸ ἐξώτερον. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ πεφρασμένος μοναχὸς δεδιέτω, μήποτε κατακλιῶσιν αὐτοῦ φόγοι, πολλὰ παράγοντες, μελαμφορῶν μὲν εἰς ὁμοιον, ὄραθόν δὲ οὐδὲν ἐπισυρόμενα τρέπον τῷ μεγαλοσχήμενι.

ρδ'. ἵνα γὰρ ἀποκείσθαι ἀφέμενος, ὅσα πρὸς χρωμάτων ἐφιλοσόφησεν τῶν παρὰ γε τὸ μέλαν· καὶ τὰ τοιαῦτα σοφοί, τῶν προχειρῶν γίνωμιν· πρῶτα μὲν τὸ λευκὸν οὐκ ἐν σμικρῷ τέθειται λόγῳ· τὰ τε ἄλλα, καὶ διὰ τὸν ἐν τῇ κοσμοσωτηρίᾳ ὁρῶν σίασει ἐξαστρέποντα τῇ μορφῇ ἄγγελον, καὶ αὐτὴν λευκῇ διαλάμποντα· οὐ μιμητὴς ἅπας μοναχὸς· καὶ μελαμφορεῖ· ἐτι δὲ καὶ διὰ τὸν ἀναβαλλόμενον φῶς ὡς ἱμάτιον, πρὸς ὃν ὁ αὐτὸς τυποῦσθαι ἐπέθετο· καὶ μὴν καὶ διὰ τὴν ἐν τῷ θαλάτῳ ἀσπότην λάμψιν, τὴν εἰ καὶ μὴ ὑπέρφωτον, ἀλλ' οὖν ὑπὲρ ἥλιον. Τί δὲ τὸ ὑπέρφωτον; Ὁ εἰπὼν· « Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου, » ὁ Πατὴρ τῶν φώτων, ἢ ἀρχί-

οὐσία, ἐξ οὗ καὶ δι' οὗ ἀπαξ ἐν ἡμῖν φωτι-
 δ τε πρὸς ἀσθησιν, καὶ ὁ κατὰ νοῦν πρὸς
 ρῶς ἀπεικονιζόμενος, ὡς ἀνθρώπων δυνατὸν,
 ἴμῃσιν δ μελαμφόρος μέγας ἀσκητῆς διαυγά-
 κατ' αὐτὸν μελανίαν τῇ ἐκεῖθεν φωταγωγίᾳ
 σφοδρῆ. Ἄλλως γὰρ, ὡσπερ ἡλίου ἔκκαυσις,
 οὐσα πρόσωπον, οὐκ ἔχει χρώζειν τοὺς οὕτω
 τας εἰς αὐτόχρομα Αἰθίοπας, ἄλλως εἰπεῖν,
 ἰδαίθιοπας. Οὕτως οὐδὲ μέλαν μόνον φόρημα
 ἠθεῖς ἐκτελεῖ μοναχοὺς, ἀλλὰ τοὺς δοκίτας,
 αὐτὸ ψευδομονάχους· οἱ τὴν μοναχικὴν εὐ-
 ὑποκρινόμενοι· πορισμὸν βίου καὶ τοῦτο
 οὐρίσκουσι, ὀλίγα μὲν δαπανῶντες εἰς τὴν
 ἦν, τὰ πλείω δὲ εἰς χάος γαστρὸς κατασπών-
 αι ἐτέρως δὲ φράσαι τὴν τοιαύτην ἔννοιαν
 μὲν φῶλα. Γερμανῶν ἱστορεῖται, οὐκ ἦδη δὲ
 οὔτοι καὶ οἱ ἐπιμιμῆσιωμένοι. Τὸν ὁμοιον δὲ
 ὕδὲ μέλαν φόρημα ἀκριβολογεῖ τὸν μοναστη-
 ἦ γὰρ ἂν ἦσαν μοναστηρίου ἄνδρες καὶ τὸ
 ἢ Μελάγγλαινοι· Ζωπυρητέον οὖν φλόγεόν τι
 εἰνόν, πρὸς δὲ καὶ θερμὸν τοὺς ἐν τῇ μονα-
 χλείᾳ· ἵνα ὡς εἰς ἄνθρακας ἀναπτόμενοι Θεοῦ,
 ἴζωσι καὶ εἰς ἀναφορὰν εὐωδίας θειοτάτης, χρη-
 υτηρίῳ προσήκοντες. Ἄλλως γὰρ ψεύδονται
 γδὸν ἄνθρακα.

καὶ οὕτω μὲν τοῖς πλείοσι φιλητὸν τὸ ἀπραγ-
 λευκὸν ὡς μάλιστα, ὅτι καὶ τὸ ὄρῳ, ὃ διὰ
 περαίνεται. Σεμνύεται δὲ μετὰ γε τὸ λευκὸν
 καὶ φεισφόρον τὸ ἐρυθρὸν, εἴ· οὖν κόκκινον·
 ἔ ἔλαττον, ὅτι μὴ καὶ εἰς πλεόν, καὶ τὸ
 ἦν, ὅτι συμβολογραφεῖ βασιλείαν, ὅση τε περὶ
 ἢ τὴν ὑπερουράνιον καὶ μάλλον, ὅτε τὴν
 ἰδὸς ἀπειροκαλίαν χρώζει, μηδὲν τι σκυθρω-
 ν τῇ μελανίᾳ, εἴ καὶ ἄλλως στυγνὸν εἶναι
 ἀλουργίδος ἄνθος ἐξῆρτόρευται. Διὸ καὶ εἰς
 πιπρέπει στολὴν τοῖς μὴ πανηγυρίζουσι τε-
 κῶς. Καὶ τοίνυν, ὅτε τις ἄνθρωπος ὢν κόσμου
 κατ' αὐτὸν τύρβης, ἀρεταῖς ἐπιπρέπει, καὶ
 αθῶν οὕτω βασιλεύει, τοιοῦτοις ἂν πρέποι
 θαι χρώμασιν· οὐ μὴν τῷ ἀπλῶς μέλανι. Ὁ δ'
 μοίῳ λόγῳ καὶ ὡς εἰς φλόγα πυρὸς ἀγγελίχως
 πει, Θεῷ λειτουργῶν, ἐπεὶ τοι ἐρυθροῦ χρώμα-
 ῖς τι καὶ τὸ φλόγεον.

Γίς οὖν αὐτὸς λογισθείης πρὸς ἐκεῖνον τὸν
 ὦ μοναστηριῶτα, ἤκων διὰ μελανίας ἀκρά-
 ἢ μηδὲν τι πυρρῆζον ἔχων, καὶ οὕτω λαμ-
 Καὶ μὴν ὁ τοιοῦτος ἐρυθροφόρος καὶ εἰς πα-
 ἔγγραφῆσται τῶν ὑπ' αὐτοῦ καταρτιζομένων
 ἐτῶν, καὶ μιμητῆς Θεοῦ, τοῦ πρὸ πάντων
 , λογισθήσεται· δι' αὐτὸ δὲ οὐδὲ ἀσχημάτι-
 τὰ τοὺς χυδὸν λαϊκοὺς. Διὸ καὶ ἀββᾶς ὁ αὐ-
 δὴ καὶ σὺ ἐπιπέκλῃσαι, ἦδη δὲ καὶ μοναχὸς,
 νῆς θείας ἄνθρωπος, ὅποιας πολλὰς ὁ σωτήρ
 ῖς Θεὸς ἡμῶν εὐηγγελίατο. Ἦ γὰρ οὐχ ὑπο-
 τον Κύριον καὶ ὁ τοιοῦτος, φυλάσσων τὰς
 αὐτοῦ; Καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι τῇ πασῶν
 νι κατοικίζεται, καὶ οὕτω κατακληρονομεῖ
 κατέρρα, τῆν τε ὑπερανψικισμένην, καὶ ἦν
 πατοῦμεν. Ἄρα δὲ οὐχ ὑπομένων ὑπομένει,

A Pater luminum, subsistens ante lucem, ex quo et
 per quem omnis nostra illuminatio, sive sensum,
 sive intellectus; ad quam lucem compositus, quan-
 tum homini possibile est, quam imitatus magus
 asceta nigri indumenti, suam nigrilitiam illuminat
 luce inde abducta et reflexa. Aliter enim quemad-
 modum solis radii, qui vultum nigrum faciunt, non
 possunt extemplo in Æthiopem, aut in falsum
 Æthiopem aliquem transmutare; sic neque sola
 vestis nigra veros monachos efficit, sed apparentes
 et falsos. Hi monachicam simplicitatem pro vita
 magis opima accipientes, hoc lucrantur, pauca ad
 acquirendum erogant, multa que in abyssum ven-
 tris ingurgitant. Quæ res aliter dicenda est. Albæ
 traduntur tribus Germanorum, neque similes iis
 qui fuco liniuntur. Eadem ratione nec indumen-
 tum nigrum verum effecit monachum. Nunquid
 enim monasterium incolebant gens Melanchlæno-
 rum? Quærandæ est igitur flamma, et lux, et calor
 eis qui in monasteriis degunt, ut, quasi carbonēs
 Dei, accensi prosint ad bonum odorem edendum,
 flantque sacrificio utiles, ut decet. Sin minus, ve-
 rum carbonem mentiuntur.

105. Sic ergo a plerisque diligitur color albus,
 quia vilissimus est, sicut visus qui luce perficitur.
 Post album vero et lucidum colorem miramur ru-
 brum, sive coccineum, nec minus, sed magis pur-
 pureum, qui regni, sive in terris, sive super cælum
 insigne est, et maxime cum Irin ruidius pingit,
 nihil triste nigritia præferentem, licet aliter
 flos purpuræ odibilis esse narretur. Idcirco ille in
 vestem sacram his qui ecclesiæ non prosunt, po-
 test aptari. Sic igitur cum aliqui ne mundo, et
 inter mundanum tumultum, virtutibus coruscat, et
 imperat passionibus, his coloribus convenienter
 insignitur, non tamen simpliciter nigro. Et ipse
 eadem ratione, cum Deo sacrificat, quasi flamma
 ignis, ut angelus, refulget, quia rubro colori pro-
 xima est flamma.

106. Quis ergo judicaberis, ad hunc laicum col-
 latus, o monache, qui venis cum sola veste nigra,
 nihilque ignitum, lucidum habes? Hic quidam
 rubris vestibus indutus, pater habebitur eorum
 quos ad virtutem informat, imitator Dei Patris om-
 nium reputabitur, et ob hanc rationem indumento
 non fraudabitur inter vulgus laicum Ideo abbas et
 ipse, ut tu vocaris, insuper et monachus, utpote
 vir sanctæ mansionis, ut Christus Salvator Domi-
 nus noster sæpe evangelizavit. Nonne enim Domi-
 num exspectat is qui custodit vias ejus? Seor-
 sim habitat optima spe innixus, et sic utramque
 terram a superioribus frequentatam et a nobis tritam
 possidet. Nunquid expectans non exspectat, et
 Dominus ad eum in tantum inclinatur, ut per eum
 miracula operetur, qualia multa vidimus? Et si isto

rubra ferens indumenta eximiaque pulchritudine erubescens, vult insuper oculos hominum effugere, sicque a fera homines devorante absconditur; tunc, ut arbitror, ob hanc causam, titulo monachi Deo proximi, nigris indumentis vestiti non carebit. Hic enim quasi nigro sepiae (10) humore, colore obscuro circumdatur; ille autem instar loliginis liquore rubro, ut narrat naturalis historia, inimicum potest fugare.

107. Et quoniam albedine et luce ejus distrabor ad eam reflecto, ejusque gratia cupientibus audire memorabo quæ aliquando, cum maximam urbium perambularem, vidi ego, et sancta ibi ecclesia mecum et reliqua turba quam maxima. Tempus erat cum Megalopoli, in matre nostrarum Ecclesiarum, magno ejus pontifici assistebat Pater patrum in Alexandria usque hodie, sanctus Eleutherius. Circa eum alii Alexandrini diversi coloris stabant, inter quos erant seniores monachi, pulchris vestibus ut apud nos ornati. Erat quidam in albis indumentis, erecta statura niger aspectu, sed augustus et dignus quem intuerentur. Huic pro pallio tunica lineæ, resplendens sicut lux; in sinu densa et lata vestis, more nostro, ad humerum sinistrum lineæ recta contrahitur. Caput tegebatur opertorium ex longa tenui et alba tela circumvoluntum, iterum sicut in gente. Hominem mirabantur qui videbant. Vere enim ab numero et sursum eminebat supra astantes. Et ego illum admiratus, a quodam homine istius magni pontificis quærebam quisnam esset hic vir præcelsus et albis indutus. Audivi esse eum archidiaconum catholicæ Alexandrinorum Ecclesiæ, plurimique a patriarcha æstimari. Quid ergo? Istum e sacra congregatione proliciam, o gloriosissime monache, eo quod non habuerit, sicut ego, et sicut tu, nigram vestem, sed nive candidiorem? Minime, sed orationem ejus admitterem ut apostoloci viri, licet tu forte id reformides. Hic enim, ut loquar evangelice, ut lilium vestitus erat, sive ut fulgida margarita.

ἐκείνου εὐχὴν, ὡς ἀποστολικὸς ἄνδρὸς, εἰ καὶ σὺ τυχὼν εὐαγγελικῶς εἰπέιν· ἥδη δὲ καὶ κατὰ λευκοφαῖ μάργαρον.

108. Quod nobis semel apparuit, forsan simile est pulchræ stolæ Jacob, qua eum a patre benedicendum mater Rebecca induerat. Tu autem nulla re alia ac nigris indumentis conspicuus, cur cum divina peragis et Deo propinquas, circumdaris lana rubra, et alba ex maxima parte, sanctumque torquem fers floridum, auro insignitum, et in longans simbrias desinentem? Et quod majus est, cum in hierarchicam sublimitatem ascendisti, quam multo cum ardore persequeris, quam ob causam stolam sacram induis fulgidam et splendentem margaritis lapidibus pretiosis quam con-

(10) Sepia (*la sèche*) est quædam polyporum species, quæ humorem nigrum de corpore emitit. Loligo est altera eorundem polyporum species

καὶ ὁ Κύριος προσιέγει αὐτῷ ἐς τοσοῦτον, ὁθαῦματα δι' αὐτοῦ ἐκτελεῖν, ὅποια πολλὰ οἱ Εἰ δὲ ὁ οὕτω φερῶν ἐρυθρὰ ἱμάτια, καὶ πρόλος ἐνάρετον ἐρευθόμενος, ἐθέλει καὶ ὀφθαλμοθρώπων λαμβάνειν, καὶ οὕτω κρύπτεται: τὸν πύλεθρον θῆρα, οὐκ ἂν, αἶμαι, οὐδ' ἐνταῦθ τοῦ κατὰ θεὸν μελαμφοροῦντος παρελαθῆτεται. μὲν γὰρ, ὅσα καὶ θολὸν σηπίας μέλανα, τὸ τῆς ἀμαυρὸν περιέκειται· ὁ δὲ, ὅσα καὶ τευθίς θολ ἐρυθρῶν κατὰ ζωϊκῆς ἱστορίας ἔμφασιν, ἐκρεῦγει ὀλοθρεῖοντα δύναιται.

ρζ'. Ἄλλ' ἐπειδὴ με τὸ λευκὸν ἐτι: περιθέλει διὰ τὸ κατ' αὐτὸ φωτεινὸν, ἀναβλέπω εἰς ἐκεῖνο, καὶ χάριν αὐτοῦ συγγράφομαι: τοῖς χροάμοσιν, ὃ καὶ ἐγὼ ποτε εἶδον, ὅτε περιεπτήν μεγίστην τοῦ πόλεων, καὶ σὺν ἐμοὶ λογίς τάτη ἐκείσε, καὶ λοιπὸς δὲ μυρίος ὄσος ἔβ' ἔχεν ἡ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιῶν μήτηρ ἢ καιρῶ συμπαροδρεῖοντα τῶν κατ' αὐτῆν με ἀρχιερεῖ καὶ τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μὲχρι καὶ εἰς πατέρων πατέρα, τὸν ἡγιασμένον Ἐλευθερίου περιίσταντο ἐκεῖνον ἄλλοι τε τῶν Ἀλεξανδρέων χρωμοί, ἐν οἷς καὶ μονάζοντες γεραροί, ἀμπενοί κοσμίως κατὰ τοὺς ἐν ἡμῖν. Καὶ τις δὲ κοφόρος, ὑψηλὸς ἐκεῖνος τὸ ἀνάστημα, μελάγ μὲν ἰδεῖν, εὐ δὲ χαρκατῆρος ἔχων, καὶ θίας καὶ ἡ ἀναβολῆ αὐτῶν λίνεος χιτῶν, λάμπων, ὃ φῶς οὐ τὸ καθ' ἡμᾶς βαθῦ καὶ πλατῦ προκό ἀπεστίνωτο περὶ τὸν ἀριστερὸν ὦμον ἢ τρόπι' καὶ τὸ κάλυμμα δὲ αὐτῶν τῆς κεφαλῆ ὀθόνης μακρᾶς καὶ λεπτῆς καὶ λευκῆς εἰλημῆ ἔσκεπεν αὐτῆν, ἔθνικῶς καὶ αὐτό. Καὶ ἐθαύμαζε ὀρώντες τὸν ἄνθρωπον. Ἦν γὰρ ἀληθῶς ὡμῆ τοῖς ἐκεῖ, καὶ ὑπεράνω. Τεθηπῶς οὖν καὶ ἐγὼ ἄνδρα, ἡρόμην τῶν τινα τοῦ καλοῦ ἐκεῖνου ἀρεῶς, ὅστις ποτ' ἂν εἴη ὁ προέχων ἐκεῖνος ἐμῶν. Καὶ ἔμαθον, ὅτι πρωτοδιάκονος ἦν τῆς Ἀλεξανδρέων καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὡς ποτιμᾶται τῶν πατριάρχῃ. Τί οὖν; ἐξουθενώσω ἐκ τῆς ἱερᾶς ὀμηγύρεως, ὃ κῶδιστε μοναχῆ, ἐτι κατ' ἐμὲ καὶ κατὰ σὲ μελέγχιμον εἶχε στολήν, λευκὴν ὑπὲρ χιτῶνα; Οὐ μὲνον· ἀλλὰ ἔχομε ὀκνεῖς αὐτό. Ἐνεδέδυτο γὰρ κατὰ τι κρεῖνον καὶ πῶ

ρη'. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν ἐσάπαξ ἡμῖν τότε κατεπαρεοικὸς ἔσως τῇ καλῇ στολᾷ τοῦ Ἰακώβ, ἡ μήτηρ αὐτὸς Ῥεβέκκα περιέδυσεν, εὐλογησῶ ὑπὸ τοῦ πατρὸς· σὺ δὲ ὁ μηδὲν ἄλλο σμῆνός ἐμελανίαν, τί δὴ ποτε, ὅτε τὰ θεῖα λειτουργεῖς, ἐλώτ τῶν θεῶν, ἐρέαν ἐρυθρὰν περιβάλλῃ, καὶ ἐπὶ δὲ τὰ πλείω, καὶ τὸ περιτραχίλιον ἄγιστον εἶπε περιέκεισαι, καὶ που χρυσῶν καταπεπασμῶν, εἰς χροσσωτοὺς ἀπολήγον περιβλέπνους; ἢ εἰ μὲζρον· ὅτε καὶ σὺ πρᾶσθῆση ἐς ὑφὸς ἀρχιερετικόν, ὃ πολλαχῶς πραγματεύῃ κατὰ σπουδὴν τὸν, διὰ τὴ ἐπενδύῃ λαμπρὰν στολήν ἱερῆν, καὶ ε

quæ exagitata rubro puro aquas tingit, neque persequentibus aufugit.

τὸ περιμάρμαρον καὶ κητάλιθον ἀποβλέπεσθαι; **A** cessit jus canonicum, his velis materialibus secretis mysteria obumbrans, et hanc albedinem tuo capiti superaddis tunc primo usurpatam, et jucunde refulges? Multi enim sine dubio videntur juxta te simul episcopi et albi, quoad capitis operatorium. Istud simile albo surculo in radice nigra insito dici posses. Tunc forte patrem antea odibilem diligeres sicut teipsum (imo magis quam te), siquidem imposito capiti signo subjecti, nigrum detrudis quod primas partes habebat.

B 109. Præterea festino sermone devenio ad eas sanctæ indumenta, quibus ut omittam vestem hierarchicam et magnifice distinctam, rubrum etiam aliquod decus addebat, atque ad reliqua cultum sacrum conficiantia, et coloribus variis insignita. Inter ea lapides aspicio pretiosos et multicolores, qui an perfecta nigritie resplendeant nescio. Audis et nosti etiam, quasi vivens in sæculo, lapidem carbunculum, cujus nomen ex similitudine ductum non fallit. Nomen cognovisti. Saphirum etiam obscuro colore non vestitum non ignoras; neque ligurium lapidem, qui intuentibus dulce subridet, et nigritiem abscondit. Pulchra a sacris auctoribus de lapide porreaceo, qui ob hanc causam virescere recte creditur. Egregio colore puri lapides divini, quos Græci in vinarium colorem transmutant. Aurum in ochram tingitur, aliter vero lucet, et fulget sicut sol: sic ochram demiramur, ad quam ipsum auri pigmentum pingimus, ut omnem flavum colorem, imo et bilem flavam in homine creatam. Si nigram eam creatio in nobis efformavit, eam mutat natura lapsa; non ideo contemnenda sunt similia, nisi aliquam vituperationem meretur ad tempus, si creationem minoris facit.

C 110. Videre est in cælis quasdam nubes rubescens, et alias album colorem præferentes, quæ tantum timorem non injiciunt, quantum nubes nigrae et condensæ, quæ procellam et nivem parturiunt. Quibus nebulis ne fias similis, o homo Dei, magne monache, sed animum habeas ex Deo meliorem quam cum in mundo conversaberis; tuam nigritiem sic dilige, ut decet; sed luce ejus magis diteris, et instar aciei nigrae, tu inter collisiones sæculi asperi, sicut lapidis igniferi, emitte scintillas quibus accendatur flamma grata Deo ad conficiendum sacrificium vespertinum, sacrificium, inquam, in alta ascendens, per virtutem tuæ carnis peccato mortuæ; et vespertinum, quia ex vita abscondit, et proinde aliquo modo nocturna, et vespertina exit ad lucem.

D 111. Aliunde nigram vestem accipe in signum vite modestæ et absconditæ. Meministi enim, ut arbitror, te in tonsura loquacitati valedixisse,

V. Προσεπιτούτοις ἀναδαινώ ἐπελευστικῶ λόγῳ εἰς τὰ τῆς θείας ἐκείνης σκητῆς τυπώματα, οἷς ἕνεκα τοῦ ἀρχιερατικοῦ πολυτελεῶς ποικιλτοῦ πελάματος καὶ τὸ ἐρυθρόδανον συνεβάλλετο τιλωπισμοῦ, καὶ ὅποσα δὲ ἄλλα τὸν ἱερὸν συνεκρόκόσμον, χροαίαις διαφόροις προφαίνοντα· ἐν οἷς ἐωρῶ καὶ τιμίους λίθους πολυχρούους ἐκείνους, οὐκ οἶδα εἴ τις ἦν μελανουγῆς ἐς ἄκρατον. ὕεις, ἤδη δὲ καὶ οἶδας, ὡς ἐν βίῳ στρεφόμενος, ἢ ἀνθρακα, ὡς τῆ πρὸς ἐμφέριαν ὁμωνυμῆ οὐ εἶται. Τοῦνομα ἔγνωσ. Καὶ σάπφειρον, οὐδ' ἀμαυροῦ χρώματος ὄντα, οὐκ ἀγνωστῆ· οὐδὲ τὸ ριον, ἡδὺ μὲν οἶον προσμειδιῶν τοῖς ὀρώσιν, αἰνόμενον δὲ τῆν μελανίαν καὶ αὐτό. Ἐν καλῶ αὐτοῦ λόγῳ τοῖς ἀγίοις γράψασαι καὶ ὁ πασιζῶν ε, ὡς δι' αὐτὸ καὶ χλοάζειν λέγοιτ' ἄν. Ἀγαθοὶ χροῶν καὶ οἱ καθαροὶ διθινοὶ λίθοι, οὗς ὁ ἔλλη- ν εἰς οἰνοχρούους μεταλαμβάνει. Βέδαπται ὁ ὡς πρὸς ὠχρίαν, λάμπει δὲ ἄλλως καὶ εἰς ἡλιώδη ἀνάγεται· καὶ σεμνύεται οὕτως ὁ ὠχρος, πρὸς ἐμνῶς καὶ τὸ ἀρσενικὸν κέχρωσται μέταλλον, ἵπαν δὲ χροῶμα κίρρον, ἤδη δὲ καὶ τὸ κατὰ τῆν ὑπίνην πλάσιν ξανθίζον τῆς χολῆς. Εἰ δὲ καὶ μέλαν αὐτῆς ἡ καθ' ἡμᾶς πλάσας οἶδεν, ἰδοὺ ἐπιταχθεῖσα παρήγαγε μὲν καὶ αὐτὴ· οὐκ ἂν ἴπου, ὡς καὶ κατακαυχᾶσθαι τῶν ὁμοειδῶν· εἰ αἰδεύσεται τοῦ πλάσματος.

μη ἄρα καὶ τι μέμφεως ἔχει πλέον εἰς καιρὸν, εἰ

Εἰσὶ καὶ ἐν τοῖς περὶ οὐρανὸν πυρράζοντά νέφη, καὶ ἕτερα λευκὴν χροῶν προδεβλημένα, ὅτω δὲ πολὺν φόβον αὐτὰ προείσχονται, ὡς ὅτε μέλαν πυκνωθὲν ἐκνεφίαν ὠδίνει φθοροποιόν. ἔνδει μὴ γίνοιτό σε παροικεῖναι, ἀνθρωπε τοῦ μέγα μοναχῆ, ἀλλ' ἔχου νουὴν ἐκ Θεοῦ κρείττονα, ὅτε ἀναστρέφου ἐν βίῳ· καὶ ἀγαπῶν τὸ ἐν σοὶ , καθὰ ἔοικε, πλουτοίης πλεῖον αὐτοῦ τὸ φωτει- αὶ ὡς ἐκ σιδήμου, μέλανος πάντως καὶ αὐτοῦ, πατρίφει βίου τραχέος, ὅσα καὶ πυρίτιδος λίθου δολοίης ἐκκυρηνίζων σπινθηρας, δι' ὧν ἐξ- ιται φλόξ Θεῶ ἀρσενικουσα εἰς ἀποτέλεσμα θυ- σπερινῆς· θυσιᾶς ἀνωφορευμένης διὰ τῶν ἐν τῇ σάρκι ἐνεργειῶν, ὅτε νεκροῦται τῷ κόσμῳ, ἢ ἴψιστον ἐσπερινῆς διὰ τὸ ἐκ βίου κρυπτοῦ τω νυκτέρου τρόπον τινὰ καὶ ἐσπέρου προεί- τοφανῶς.

Σὺ δὲ ἀλλὰ τὸ τῆς ἀμφιάσεως μέλαν καὶ εἰς ησιάστου ζωῆς ἐκδέχου σύμβολον, καὶ τῆς ἐν- ἐπικρύψεως. Μέμνησαι γὰρ, οἶμαι, ὅτι και-

sicut jam diximus, ut repudiata ista sæculari, diuinam inuenias. Abscondere ergo plerumque, et exstingue animum iactabundum, ut in terris accepta mercede gloriæ, alibi non incidas in tenebras obscuras. Considera etiam nigram intus videri quacumque magnam speluncam, quia non illuminatur aer interior, non attingentibus, nec permeantibus, nec transeuntibus solis radiis. Et iterum scito simile aliquid esse mundum cum nigris indumentis inter fratres. Iis enim indutus magnus monachus jam non facile videri debet in mundana conversatione. Absconditus es igitur in sacra nigræ, velut in spelunca. Et quid in spelunca, in solitudine, in habitatione teipsum ostendis mundo, quasi domum bajulans? Ut quid triumpharis, quasi qui arroganter incedit? Ita agis, quasi aliquid pretiosum sub supellectili sit absconditum, ne videatur, et deinde manifestetur contra prius consilium. Vel quid opus erat te abscondi in principio, si isto modo in oculos cadere volebas?

112. Squama quædam est tua exterior nigræ; intra eam te habitare oportet, ut talem hominem decet. Ipsa est quasi concha circa te: ne cogites igitur bonum esse te solum videri, sed magis ea abscondi secundum verum hominem. Cortici similis est; cura ergo de fructu maxime necessario, cuius gratia cortex factus est. Te ipsum velasti, cum proposuisti abscondi. Cur appares? Existi de mundo: cur videris importune? Te indicet virtus, sicque non apparebis libenter. Alio modo enim manifestatus, non differs ab eis qui vendenda in comitis iactilant. Ardorem mundanum velut sub cinere abscondisti, cum Deo devotus es; serua igitur eum tempore opportuno excitandum: ama igitur liber esse. Crucifixus es, sicut a principio in tonsura spondidisti. Ubi ergo negotia, aut homines ad te clamant: « Descende nunc de cruce, »²³ ne descendas, e contra exspecta donec soluto spiritu non descendas, sed ascendas, ne evadas horrendorum scandalorum reus. Noli ancipitem vitam ducere, qui unicam vovisti.

113. Monachica vita ut mundi condemnatio tradita est, non ut facultas ustendi; exitur ab eo, non vaditur ad eum; vita est quiescentis, non mercatoris. Tibi autem mundo renuntiare, est addici licentiæ: tuum « etiam » quod in tonsura protulisti, perfectum non evasit; tuumque « non » negationem mentitur: omnia permutantur quasi quadam antiphrasi, aliud pro alio ponitur. Interrogatus enim in sacro limine, utrum consentires in mundanis vanitatibus jam non versari, quas referebat interrogans, dicto etiam, promisisti modo sane affirmativo. Hoc erat recte loquentibus negare. Exinde enim, quantum

Α ρόμενος ἀπελίξω καὶ τὴν παῦρησιαν, ὡς ἰσαντες εἴπομεν· ἵνα ἐν τῷ ταύτην βιωτικῶν τῆσασθαι τὴν πρὸς θεὸν εὐρήσεις. Οὐκοῦν τὰ πλείω, τὴν θραυλλίδα τοῦ φανητισμοῦ λων, ἵνα μὴ τὸν μισθὸν τῆς λάμπειως ἀποσ, ταῦθ᾽, εἰς ἀλαμπῆς ἐκεῖ σκοτός ἀποκλῆ. Ἐτι φιλοσόφει, καὶ ὅτι μέλαν προφαίνεται μέγα σπῆλαιον τὰ γε ἐντὸς διὰ τὸ τοῦ ἐν αὐτῷ ἀφώτιστον. Οὐ γὰρ δικνεῖται τῇ θείῃ καὶ εἰ ἀκτινοβολία ἡλίου φωτίζοντος. Αὐτίκα δὲ σόφει καὶ ὅτι τοιοῦτόν τι καὶ ὁ διὰ μέλανος σμοῦ κόσμος ἐν τοῖς κατὰ σέ. Ἵποδὺς γὰρ μέγας μοναχός, οὐκέτι βῆρον ὀφείλειε καὶ πρὸς κοσμικὴν συνθήειαν. Οὐκοῦν ἐκρύβη: τός, ὡς ἐν σπῆλαιῳ, τῷ θεῷ μέλαντι. Τί γοῖ σπῆλαιῳ, αὐτῇ κατακρύψει, αὐτῇ ἐνοικῆσει. Ἐφαίνεις τῷ κόσμῳ, ὡς οἷα φερόκοος, καὶ βεύεις, ὡς λαμπρυνόμενος; ὁμοῖόν τι ποιῶν καὶ τι τῶν τιμωροτέρων κρυβέν ὑπό τι σκ καὶ λανθάνειν, εἴτα δημοσιεύεται παρὰ τῆν πρόθεσιν. Ἢ τί ποτε καὶ κρύπτεσθαί σε τῆν ἐχρῆν, εἰ οὕτως ἤθελες περιβλέπεσθαι;

β. Κέλυφος οἶον τὸ ἐν σοὶ προφαινόμε λαν, καὶ χρῆ ἐντὸς αὐτοῦ κατακτεῖσθαι σε, θρώπῳ πρίπον τοιοῦτῳ. Λέπυρον ὡσπερ πύ σέ· ὅθεν οὐ χρῆ περινοεῖν σε τὸ καλὸν ἐν: φαινόμενῳ καὶ μόνῳ, ἀλλὰ μάλιστα ἐν τῷ μένῳ δι' αὐτοῦ κατ' ἀνθρώπον τὸν ὄντως. Π πῆν ἔοικεν. Ἐπιμελοῦ τὸίνυν τοῦ καρποῦ τοῦ καιοτάτου καὶ οὐ χᾶριν τὸ περικάρπιον. Ἢ σεαυτὸν τῇ προθέσει τοῦ κρύπτεσθαι. Τί δὲ τιξ; Ἐδὺς ἐκ τοῦ κόσμου. Τί γοῦν ἐφαίν καιρόν; Καταμηνύτω σε ἡ ἀρετῆ· καὶ οὐτὶ ἐκὼν ἐφαίνου. Ἄλλος γὰρ προαγόμενος, ε διαφέρεις τῶν, ὅσοι κατὰ τὰς ἀγυῖας πομπῆ ἐμπολώμενα. Ὡς ὑπὸ σποδιᾷ τινι τὸ ἐν σοὶ κὸν θερμὸν ἐκρυψας, ἀναθήμενος τῷ θεῷ. οῦν αὐτὸ εἰς ἀναψιν εὐκαιρον· ἀγάπα τὸίνυν: ρωμένος. Ἐσταυρώθης, καθὰ τὴν ἀρχὴν κειρόμενος. Εἰ τὸίνυν ἡ πράγματα ἡ ἀνθρώποι πρὸς σέ· » Κατάβη νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ· κατάβαινε, ἀλλὰ πρόσμενε τὴν διὰ πωμ ἀποκαθηλώσεως οὐ κατάβασιν, ἀλλ' ὄντως ἐν ἵνα μὴ σκανδάλων ἀίτιος ἀποδοίης δεινῶν. Ἢ ἀμφίβιος εἶναι, ὁ κυρώσας εἶναι μονόβιος.

γ. Ἡ μοναχικὴ πολιτεία κόσμου κτῆ εἶναι δέδοται, οὐ μὴν ἐφεσις· ἀναχώρησις τοῦ, οὐ προσχώρησις ἐπ' αὐτόν· ἀπραγμ βλος, οὐ πραγματευτικός. Σοὶ δὲ ἡ τοῦ κόσμ ταξίς ἀκοσμίας ἐστὶν ἐπίταξις· καὶ οὕτῃ « ναί » τὸ τῆς κούρας εἰς ἀκριβῆς ἐπέβῃ ὡς εἶναι αὐτόχρημα « ναί· » καὶ τὸ « εἰ· » δὲ δεται τὴν ἀρνησιν· ὡς ἀντιμεταχωρεῖν ἐπὶ οἶον ἀντιπεριστάσεως, καὶ οὕτως ἐπὶ ἀλλ παρὰ γέ σοι τίθεσθαι. Ἡρωτημένος γὰρ ἐτ θειοτάτου βήματος, εἰ ὁμολογεῖς, μὴ ἐν κο: εἶναι φαυλότησιν, ἅς ὁ ἐρωτῶν ἐξετίθετο, »

²³ Matth. xxvii, 40.

φάμενος « ναί, » ὁμολογητικῶς δηλαδὴ. Σὸ δὲ ἦν, ὡς ἀκριβῶς εἰπεῖν, ἀπαναίνεσθαι. Προστέθηκα γὰρ, ὅσα γε ἡμᾶς βλέπειν, τῷ κόσμῳ ἐπιπλέον ἔκτοτε· καὶ εἰς τὸ « οὐ » δὲ καταστρέψας τὴν ἀπόκρισιν κατ' ἐτέρας ἐρωτήσεις, ἐν αἷς ἀπώμυες, ποιεῖς οὐκ αὐτὸ, ἀλλὰ ἐνεργεῖς τὰ ἀπειρημένα, ὡς εἴπερ ὡμολόγησας « ναί. » Καὶ οὕτω μεταποιεῖς τὴν τε ἄρσιν, τὴν τε θέσιν, ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς, οἶμαι, βραδύργειν ἐπιβαλλόμενος, καὶ μετὰ τῆς ὀρθολογικῆς φράσεως καὶ τὴν ὀρθὴν πολιτείαν φαύλης ἀπάτης λόγῳ ἀποπροσποισάμενος.

ρ:δ'. Ἦν οὖν ἄρα κάλλιον, ὧ οὗτος, λαϊκὸν μένοντά σε φυλάττειν τὸ κοινὸν ἐκ γενετῆς θεῖον ἐπάγγελμα, ἤπερ ἰδιάσσει μὲν καὶ τάξασθαι καταμόνας ἐπίταξιν βίου κρείττονος, μὴ φυλάξασθαι δὲ τὸ κατιδίαν ἀρέσασιν, εἴτα καὶ ἐνώπιον τῶν θεισάτων ἀγγέλων καὶ αὐτοῦ Θεοῦ τυπωθῆναι. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ τὸ ἀρχῆθεν, τὸ μετὰ τὴν γένεσιν, μὴδὲν τῶν βρεφῶν εἰδόντων, ἄλλως κεκώρωτο, ἤλικα τῷ θείῳ ἐσημειούντο βαπτισματι· τὰ δὲ τῶν ἐπαναιρουμένων μονάζειν καταθετικὰ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων, εὐ εἰδόντων, τῷ Θεῷ ἀνατίθενται· ᾧ ψεύσασθαι τίς ἂν τολμήσῃ; Εἴη ἂν δὲ τοίνυν ὀσιώτερος τῷ Θεῷ ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ ὁ φυλάττων, ἄπερ ἔτι ὄντος αὐτοῦ ἀτελεστάτου συντίθειτο, οὐδὲ λαλιὰν διαβροῦντος, μὴ ὅτι γε ἠύξημένου τὴν φρόνησιν, ἤπερ ὁ αὐτὸς τυπώσας, αὐτὸς κυρώσας, αὐτὸς νοήσας, αὐτὸς λαλήσας, εἴτα παραβάς, καὶ κατανωτισάμενος, ἂ κατίθετο, ἀγγέλοις ὁμόσκηνος ἐπαγγειλάμενος εἶναι καὶ ἰσοστάσιος.

ρ:ε'. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν σὺ καὶ ἐκεῖνος καὶ ἄλλοις, οἱ χωρικῶν μὲν λόγῳ διὰ τὸ ἔντοπον ἐμοί, τῇ δὲ διαθήσει οὕτε ἐμοί, οὕτε τῶν κατ' ἐμὲ διὰ τὸ τῆς γνώμης ἄτοπον· ὡς οἱ γε ἀληθῶς ἐμοί, καὶ ὡς ἂν ἰδιωτεύσας εἴπω, οἱ ἰδικοί μου (ἀκούσιος δὲ μου τῆς ἀληθείας, ὧ ἀγιώτατε Ἰσαπόστολε βασιλεῦ) κατὰ τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς ὑμῶν ἀπέχουσι, προσθετόν δὲ καὶ τὸ, ὡς ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν, οὐράνιοι ἐκεῖνοι ταῖς ἀγαθοπραξίαις, ἥλιοι ταῖς ἀρεταῖς, παραδείσου πολῖται, φωτὶ θεῖῳ περιουσιάζομενοι, ἀχρημοσύνην πλουτοῦντες τὴν κατιδίαν, πολλοὶ δὲ καὶ ἀκτημοσύνην ἄκραν, δι' ἧς Θεὸν αὐτὸν κτῶνται· ἡμεῖς δὲ γῆς ἄνθρωποι, καὶ αὐτῆς ὄλης ἠκανθωμένης, οἷς μερίμναις διηνεκῶς κεντεῖσθαι περὶ τῶν οὐδενὸς ἀξίῳ λόγῳ. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν πραγματεύονται τὸ ἀειλαμπές, ἐνακμάζοντες τῷ κατ' αὐτοὺς φωτὶ, ἐν τῷ πραγματεύεσθαι πάντοτε τὴν ἀνατολὴν ταῖς ἐκ τῶν ὑφειμένων ἀγαθῶν ἀναβάσειν ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα· ὅτε δὲ καὶ μεσημβριάζουσιν (ἀνάγκη γάρ καὶ τοῖς τοιοῦτοις ἥλιος αὐτὸ γίνεσθαι), θηνοῦσι τὴν κατάβασιν, μὴ καὶ εἰς δύσιν ἐμπεσοῦνται. Καὶ δὴ κατορθοῦσιν αὐτὸ, Θεοῦ ἐπιτάσσοντος, τοῦ καὶ τὸν κατ' ἀΐσθησιν ἥλιος ἐν Γαβρῶ στήσαντος τὸ παλαιὸν διὰ τοῦ ἀγίου στρατηγῶ Ἰησοῦ, καὶ ἐν τοῖς ὕστερον δὲ διὰ τινος μεγάλου Πατρὸς ἐν τῷ τοῦ μεγίστου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὀνόματι· οὗ ἡ κλήσις καὶ τὸν Ἰησοῦν ἐκεῖνον ἐπὶ ὁμοίῳ τεραστίῳ ἐσίμυνε.

(14) Ἄρσιν musici vocant, cum attollitur manus aut baculum ejus qui cantum numerosque moderatur; θείσιν vero, cum deprimitur.

A nos videmus, mundo amplius adhæssisti; atque cum in partem negativam versus es, cum cæteris quæstionibus responderes, et cum juramento negares, hoc non perficis, sed renuntiata adimpleas, quasi affirmative respondisses: sicque supra (11) et infra permutas, meditatus a principio, ut suspicor, liberius agere, et quantum rectam locutionem, tantum rectam agendi rationem, vili usus fallacia, contemnis.

B 114. Melius erat, o homo, te laicum in communi lege divina post natiuitatem sistere, quam separari et vitam perfectiorem privatim seruandam promittere, neque servare quod privatim promisisti, in conspectu sanctorum angelorum et Dei. Hoc enim principium ab ortu aliter confirmatum est, nihil consensu infantibus, cum sacro baptisate insignirentur. Qui autem vitam monasticam amplectuntur, haud inviti id faciunt, probe sibi conscii, et Deo consecrantur, cui mentiri quis auderet? Profecto magis acceptus Deo foret homo vulgi qui retinet promissa dum adhuc imperfecte ageret, non distincte loqueretur, neque a fortiori intellectum evolvisset, quam qui ipse cogitavit, ipse firmavit, ipse concepit, ipse expressit, ipse transgressus est, ipse promissorum oblitus est, cum conversari inter angelos, et eis æquiparari sponderat.

C 115. Ista agis tu, et ille, et aliquis alius, omnes propter locum communem mei, sed neque mei, neque meorum quoad mentis habitum et animum errantem. Etenim qui vere mei sunt, et ut enucleatus dicam, privati mei (et me vera dicentem audies, o sancte rex, apostolis æquiparande), a vobis tantum distant, quantum a terra cæli sublimitas, et etiam quantum oriens ab occidente. Hi quidem cælestes sunt bonis operibus, virtute soli æquales, incolæ paradisi, luce divina refulgentes, divites sine propria fortuna, multi cum extrema etiam indigentia, ob quam Deum ipsum possident. Vos autem homines terræ, istiusque spinis hirsutæ, curisque perpetuis propter res nullius pretii angimini. Hi laborant ut semper luceant, sua luce accensi, qui oriri semper nituntur, et ex inferioribus in superna ascendant. Cum in diem medium pervenerint (istis solibus hoc accidere necesse est), timent ne occidant, ne in profundum mergantur. Qui renovant, annuente Deo solem visibilem in Gabao sistente, antiquum miraculum Josue judicis, et instauratum in novissimis temporibus per quemdam Patrem magnum, invocato nomine Jesu Christi maximi apud nos, cujus invocatio et hunc Josue similis prodigio illustravit.

116. Sic orientem solem imitantur, dum Deo appropinquant, quantum concessum est, magni mei monachi, utriusque civitatis incolæ, eius quæ infra magna est, et illius quæ in superis maxima, super sermonem et super intellectum. Vos autem utrum oriamini non vidi ego; sed ex quo tempore vobiscum sum, terram altero circulo præter descriptum circuitum permeantes, semper in occidentis partibus versamini; ignoratis solis ortum quam practica et theoria, optimum par, norunt attollere, et quo in cælum homo Dei evolat. Practica (12) omnino diversa a vestra regula, et tota alia theoria atque nostra. Quæ enim vos agitis, et quæ cogitatis, homines vulgares haud imitantur. Cum enim omnis monachica actio ad imitandum Deum qui semper agens nunc et perpetuo operatur, concurrat, aliter vos agitis, negotia operantes, a quibus nomen ducunt exactor et negotiator, non autem vir practicus, ut superius diximus. Nam solitudini tantum adhæsistis, quantum tentoriis vitatores, et cellæ fructuariæ ille cui cura est de cucumere. Quod sane est multum. Plerumque autem ut nomades vivere satagitis, loca pro locis frequenter mutare, ubi purum aera hauriatis, et longam vitam eo modo vivatis.

τεύσθε, καὶ συχνὰ τόπους τόπων ἀμείδωιν ἔνθα καθαρὸν ἀέρα σπίατε, δι' οὗ τὸ μακρόδιον ὑμῶν περιγενήσεται.

117. Sanctam Ecclesiam, ut arbitror, concupiscitis, ut servi Christi, et conservi nostri; sed a concupito elongamini operibus quibus sæpissime agitami; perfectum opus linquitis, et indulgetis vanitati; nihil scitis spirituale quo licet angelis annumerari, et inter pingua et gravia versamini quibus mens devota Deo in terram deprimitur et ascendere desinit. Ideo discipulus vester pro dignitate, intelligentia, decentia, et bona disciplina, abt nihil ab ascensi consecutus, præter quemdam sæcularem scientiam, eamque totam vulgarem, non nobilem; verbi gratia, ut pauca ex multis eligam, quomodo et quantum frumentum servant, quo tempore et quanto pretio illud vendant; undenam aliud dignum, seu vilis pretii, inveniant, redire faciant, sicque de eo aliquid lucentur; quomodo etiam de vino fructum capiant. Servandi sunt vinacei acini eleemosynam poscentibus, magis etiam furfur: talibus enim tempore famis bona sunt ista ad nutriendum. Proximi domus bonis terræ repletur: inhabitanti gravia tributa sunt imponenda. Intus autem sunt divites homines ex variis negotiationibus, et aliunde: his claustra augenda sunt. Quidam e patribus egellum excolens in auspicionem venit inde lucritiendi; mutandus est caute, ne solus comedat. Exemplo famulus ad reddendam rationem cogitur; et sive nihil habet condemnatur ut imperitus, ut simplex, ut insanus, sive autem in manifesta possessione deprehensus,

(12) *Practica* erat administratio rerum materialium, cibi et reddituum; duplex distinguitur, una bona, mala altera, quæ id unum intendebat,

ρις. Καὶ οὕτω μὲν ἡλιακὴν ἀνατολὴν μιμῶνται θεῶν παρεξιστόμενοι· κατὰ γὰρ τὸ ἐγγυωροῦν οἱ ἐπιθεῖνοι μεγαλοσχημονες, οἱ πόλειον ἑκατέρων πόλεων, τῆς τε κάτω μεγάλης καὶ τῆς ἀνω ὑπερμεγαθους, δεῖ καὶ ὑπὲρ λόγον καὶ νοῦν ἅπαντα. Ἀλλ' ὑμεῖς εἰ μὲν ποτε ἀνετίλατε, οὐκ οἶδον ἐγὼ ἕβου δὲ ὑμῶν ἐνετράνισα, κυκλοῦντες κυκλοῦτε τῆ γῆν ἄλλως παρὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ ἐστὶ ἀείτω δυσμῶν ἀγνωσοῦντες ἀνατολικὴν ἀνάβασιν, ἣν πᾶσι καὶ θεωρία οἶδεν ἀνάγειν, ἣ καλὴ ξυνορία ἐστὶ εἰς οὐρανὸν ἀνατρέγει θεοῦ ἄνθρωπος. Πᾶσι ἄλλῃ παντελῶς παρὰ τὴν ἐν ὑμῶν πολιτευομένην θεωρίᾳ ἕτεροῖα πάντα, πάντως καὶ αὐτῇ παρὰ τὴν καθ' ἡμᾶς. Οἷα γὰρ πράττεται ὑμεῖς, καὶ ὅπως θεωρεῖτε, οὐδ' ἂν ἀγγελοῖσι ἄνδρες μιμήσαντο. Πράξεις γὰρ μοναχικῆς ἀπάσης πρὸς μίμωσιν ἀπευθυνομένης θεοῦ, ὅς ἐστι ἐνεργὸς ὢν, ἕως καὶ ἄρτι ἐργάζεται, ὑμεῖς ἄλλως ἐνεργεῖτε, πρακτικῶς ἐργαζόμενοι, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος καὶ ὁ πραγματευτικὸς ὀνομάζονται, οὐ μὴν καὶ ὁ πρακτικὸς ἀσκήσιος, καθὼς καὶ εὐχάσταντες διεγραψάμεθα. Τῆ μὲν γὰρ μὲν τούτου προσετέθηκατε, εἰς ὅσον καὶ σκηναῖς οἱ ἀμπελοργοὶ, καὶ ὀπωροφυλακίαις οἱ περὶ τὰ σικυλάτια. Καὶ ἐστὶ καὶ τούτο πολὺ. Τὴ πλείω γὰρ κατὰ τοὺς Ἀμαζοβίους διαζῆν πραγμα-

ρις. Τῆς τε ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας ἐπιθυμεῖτε μὲν, οἷμαι, ὡς δοῦλοι Χριστοῦ καὶ ἡμῶν σύνδουλοι· ἀπέγεσθε δὲ τοῦ ἐρετοῦ διὰ τὸ ἐργατικόν, οὐ χάριν βέμβετε τὰ πολλὰ τὸ μὲν ἀκριβῶς ἔργον ἀφέντες, τοῖς δὲ παρέργοις ἐντριβόμενοι· καὶ ἡσπῶντων εἰδότες οὐδὲν, δι' οὗ ἀγγέλοις ἐστὶ συνάπτεισθαι, τῶν δὲ παχέων καὶ οὕτω βαρέων μετακτιοῦμενοι, δι' ὧν κατασπᾶται ὁ θεόδοτος νοῦς εἰς γῆν, τοῦ ἀνωφρεῖσθαι παραλυόμενος. Κάνταυθεν ὁ παρ' ὑμᾶς φοιτῶν ἀντὶ σεμνότητος, καὶ συννοίας, καὶ εὐπρεπείας, καὶ μαθήσεως ἀγαθῆς, ἄπεισι, μηδὲν ἀπολάμνος τῶν ἀσκητῶν, ἢ μόνην εἰδῆσιν βιωτικῆν, καὶ αὐτὴν οὐκ εὐγενῆς, ἀλλ' εἰς τὸ πᾶν χυδαῖαν οἶον, ὡς ἐκ πολλῶν ἀλίγιστα φάναι, πῶς ἂν καὶ ἐπὶ πόσον φυλάξωνται τὸ σιτάριον, καὶ πηνία κερροῦ πολλοῦ τιμήματος ἀποδῶνται αὐτό· πῶς δὲ καὶ εὐρηκότες ἄλλο ἄξιον, ταυτὸν δ' εἰπεῖν, εἰσὼν, εἰσοδιάσωσι, καὶ οὕτω κερδήσωσι καὶ δι' αὐτῶν πῶς δ' ἂν καὶ ἐπὶ τῷ οἴῳ ταυτὰ διαθήωνται. Τὴ γίγαρτα φυλακτέον εἰς τινα ἐλεημοσύνην τοῖς ἀπαιτούσι, καὶ εἰς πλεόν τὰ πτωχεῖα· καλὰ γὰρ τοῖς τοιοῦτοις καὶ αὐτὰ ἐν ἡμέραις λιμοῦ εἰς χόρτασμα. Ἡ παροικία ἐνευθητεῖται τοῖς ἐκ γῆς ἀγαθοῖς φορολογητέον ἄρα τοὺς ἐν αὐτῇ βαρύτερον. Ἡ οἰκία πλουτοῦντας ἔχει ἄνδρας ἐκ τε ἐμποριῶν παντοδαπῶν καὶ ἄλλοθεν ἐπαυξητέον οὖν αὐτοῖς τὸ στεγανόμιον. Ἀδελφός ὁ δεῖνα τὸ τῆς μονῆς κτησιδιον ἀμφιπονούμενος ὑπόνοιαν πέμπει, κερδαίνειν ἐκεῖθεν μετελευστῆτον οὖν αὐτὸν δεξιῶς, μὴ καὶ μονο-

ut divitias cumularet. *Theoria* de rebus spiritualibus aut intellectualibus curabat, litteras docebat, etc.

φαγῆ. Καὶ αὐτίκα λογοπρατεῖται πρὸς βίαν ὁ δια-
κονητής· καὶ ἢ μὴδὲν ἔχων καταγινώσκειται, ὡς
ἀφελής, καὶ εὐήθης, ἢ καὶ ἡλίθιος ἢ ἀλλὰ πεφω-
ραμένος ἔχειν, καὶ τυχὸν μὴ διδοῦς ἐν τῷ ἀπαιτεῖ-
σθαι, καταπατεῖται, καὶ οὕτω διαφορεῖται πρὸς βίαν· οὐχ ὥστε προσλογισθῆναι τοῖς τοῦ φροντιστη-
ρίου τὸ διαχωρηθῆν, ἀλλὰ τῷ μεγάλῳ Πατρὶ, καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν λογάσι, καὶ ὁ φασὶ προκρίτοις τῶν
μοναχῶν.

ριγ'. Τοῦτου δὲ οὕτως ἀποχειροτονηθέντος τοῦ
προνοεῖσθαι, ἀναψηλαφᾶται πρακτικὸς ἕτερος, ὃς
οὐκ ἂν κριματίσαι δῆθεν τὴν κεφαλὴν, καὶ τὴν
λοιπὴν λογίδια θυμομαχεῖν ἀναγκάζων, καὶ μελαγ-
χολῶν, καὶ οὕτω ψεύδεσθαι τὸ φιλάδελφον. Καὶ δὴ
καὶ εὐρίσκειται ὁ ποθούμενος ἀδελφὸς (οὐ γὰρ ἂν
αὐτοῦς ἐπιλείψοι ποτὲ τοιοῦτος ἄνθρωπος)· καὶ
κατιδίαν παραληφθεὶς, καταρτίζεται εἰς προσοχὴν,
καὶ ὑπακοήν, καὶ ἀφιλοχρηματίαν· καὶ παιδεύεται
παρὰ τοῦ πατρὸς, ἄλλως μὲν ζῆν, καθαρῶς, κα.
ὡς πρέπει τῷ ἐπέχοντι κεφαλῆς λόγου ἐν τοῖς ἔξω
ἅπαν δὲ τὸ ἐπερχόμενον κέρδος ἀπὸ θεοῦ (φείδεσθαι
γὰρ, φησί, χρὴ οὐδὲ τοῦ τυχόντος ἐν τοῖς καθή-
κουσι) παρακομιστέον τῇ γερούσιᾳ, καὶ θετίον αὐτὸ
πρὸ τῶν πατρικῶν ποδῶν, καὶ μὴδὲ ψευστέον,
μὴδὲ ἄχρι γούν ὀδοῦ· ἴνα, εἰ μὴ καὶ τὸ κατὰ
τὸν Ἀνανίαν καὶ τὴν Σάπφειραν μέγα κακὸν παῖσει-
ται, ἀλλὰ γούν μὴ καταπατηθεῖ καὶ αὐτὸς, ὅσα καὶ
ὁ πρὸ αὐτοῦ εἰς ἐκφόρησιν.

ριθ'. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ παραινέται, ὧν κατάρ-
χει ὁ μέγας Πατήρ. Ὁ δὲ μύστης ἐπινεύσας καὶ
κατακρύψας κοσμίως εἰς ὑπακοήν ἀνομοίαν τῇ
πνευματικῶς ὀφειλομένη, ἀποτρέχει, καὶ ποιῶν,
ὅπως εἰκὸς ποιεῖν τὸν τοιοῦτον, ἐπανάρχεται ἐν
καιρῷ, ἐν ᾧ καὶ δίδωσι τὸν σαπρὸν καρπὸν αὐτοῦ,
οἷς ἐτάξατο· καὶ οὕτως εὐρίσκει ἀγαθὰ τῇ αὐτοῦ
ψυχῇ. Οὕτε γὰρ συμπατεῖται, καὶ εἰς φίλτατον
παῖδα ἐγγράφεται. Καὶ μερίτης δὲ γενόμενος τοῦ
καὶ κλέμματος καὶ ἀρπάγματος, ἔπειτα τῆς μεθό-
δου ταύτης κατὰ τὸ πάλιν καὶ αὐτὸ συχνάκις γενό-
μενος, ἐκβαίνει βαρῦπλουτος. Μικρὸν, καὶ ζηλοῖ
αὐτὸν ἕτερος, εὖ πεφυκὼς ἐπὶ ὁμοίᾳ μαθήσει. Καὶ
συχνάσαν τὸ διδασκάλιον τοῦτο, ἐπλήθυνε τοὺς οὐκ
ἀφνεῖς τοῦ πατρὸς μαθητάς. Καὶ οὕτως ἐξέλλονται
καὶ αὐτοὶ καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ τῆς μονῆς.

ρκ'. Ἐστὶ καὶ ἐκεῖνο εἰς ὁμοίαν μοῖραν πράξεως
μοναχικῆς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἀποτέτακται. Πλούτεϊ,
φησὶν, ὁ δεῖνα· ἐλλάμπεται ἀγροῖς, οἰκήμασι,
ζώοις, ἱπποῖς, δι' ὧν οἱ κατὰ κόσμον εὐδαιμονεῖν
δοκοῦσι. Μεταχειριστέον δὲ τὸν τοιοῦτον θεραπεύει·
αἷς θέλγονται οἱ κοσμικώτεροι. Καὶ γίνεται τοῦτο.
Καὶ δεικνύοντες οἱ πολλαπλοὶ μοναχοὶ τοὺς ἀπλου-
στέρους ἐφίλκονται· καὶ θερμοῖς προκαθάραντες
λοετροῖς, ὃ δὴ περιβρᾶντηρίου δίκην προτέλεσμα τι
μουσικὸν αὐτοῖς ἐπαγωγὸν εἰς εὐνοίαν ἐξέρχεται,
παρτιθῆσαι μὲν ἐκείνοις τὰ τέρποντα καὶ βρώ-
ματα καὶ πόματα· τὸ δὲ ἔν ἄλλως, οὐχ ὡς ἂν τις

A forte non reddit quod requiritur, contemnitur, et
violenter conteritur; non quod œconomis cedat
incrementum, sane vera magno Patri, et ejus com-
mitatui, et, ut aiunt, monachorum prælati.

οὐχ ὥστε προσλογισθῆναι τοῖς τοῦ φροντιστη-
ρίου τὸ διαχωρηθῆν, ἀλλὰ τῷ μεγάλῳ Πατρὶ, καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν λογάσι, καὶ ὁ φασὶ προκρίτοις τῶν
μοναχῶν.

118. Hoc igitur amoto a villicatione, tentatur
alius aliquis practicus, qui nempe caput et reli-
quam catervam non condemnet, nec cogat ad ira-
scendum, ad mœrendum, et ad evacuandam cha-
ritatem. Invenitur optatus frater (illis enim deesse
nequit talis homo), qui seorsim abductus eru-
ditur ad attendendum, ad obediendum, ad deponen-
dum pecuniæ amorem; dein edocetur a patre nunc
vitam innocentem dignamque legato prælati in
exterioribus degere; omne lucrum a Deo emer-
gens (parce enim utendum est, inquit, non for-
tuitis bonis inter propria) offerendum esse sen-
natui, et deponendum ante pedes Patrum, men-
tiendum non esse, non de obolo quidem, ut, etsi
Ananiæ et Saphiræ malum effugiat, saltẽm non
conteratur ipse, sicut antecessor propter concus-
sionem.

119. Hæc quidem consilarii, quorum primus
Pater magnus. Initiatus vero assentiens, et caute
inclinatus ad obedientiam spiritualis et necessariæ
obedientiæ dissimilem, vadit; et postquam pere-
git quæ eum peragere justum est, revertitur in
tempore, et putidum fructum suum quibus pro-
miserat tradit, sicque bona animæ suæ invenit.
Non enim conculeatur, sed magis in charissimum
filium assumitur. Et ipse factus particeps furti et
latrocinii, atque hanc viam deinceps secutus ite-
rum et sæpius, locupletatur divitiis. Mox eum
æmulatur alius huic disciplinæ aptissimus. Et fre-
quenter repetita ista doctrina discipulos patris
non degeneres replevit. Et sic intereunt ipse, et
alii, et res monasterii.

120. Illud iterum apud nos in partem similem
praxis monachicæ deputatum est. Dives inquit,
iste est: abundat agris, domibus, pecoribus et cæ-
teris rebus in quibus consistere felicitatem mundani
arbitrantur. Alliciendus est ergo iis officiis, quibus
mulcentur mundani. Et fit ita. Simplicioreni dolosi
monachi deliniunt, et alliciunt; postquam eum
purificaverunt balneis calidis quæ, ritu aspersionis
pro initiatione mystica in benevolentiam adducen-
te, inventa sunt, huic apponunt cibos et pocula
jucunda. Erat non, ut dicit aliquis, Patrocli causa
fictitia, ut aiunt (13), sed nutritiis fallacia. Plera-

(13) Proverbiã apud Græcos frequens, desump-
tum ex Homero, *Iliad.*, 19. Viso Patrocli cada-
vere, Briseis Achillis amasia et aliæ virgines cap-
tivæ lamentantur: sed speciosis et fictitiis in
Patroclum editis questibus, suam propriam sor-

tem lugent. Unde nata vox: Patrocli causa
speciosa et fictitia; ut apud Plutarchum de laude
propria; p. 546; Μη δοκῶμεν Πατρόκλου πρόφασιν,
σφᾶς δ' αὐτοῦς δι' ἐκείνου ἐπαινεῖν.

siue enim a compulsis undique conviuis gratias A efflagitant. Quos postquam quocumque modo restaurarunt, deinde spiritualia insuper ad alliciendum proferunt, suam temperantiam, qui nihil ab aliis differunt; virtutem a cibo et potu abstinentem, qui repleti sunt; noctes insomnes, propter stomachum vacuum, quorum stomachus cibo gravis somnum fugat; et graviter animadvertunt gravatum ventrem sicut ad currendum, ita ad dormiendum aptum non esse. Gloribundi afferunt etiam visiones, extases, atque etiam miracula, et alia similia quibus mens pia et divinorum cultrix erigitur, sitque caelestium particeps. Sunt autem somniantium inventa, qualia e januis eburneis evolvant.

ἄνω ἐφίεται θεωρηλῶς. Τὰ δὲ εἰς ἀναπλάσματα νόμια.

121. Mox allectum discipulum blandimentis spiritualis persuasionis ad tonsuram attrahunt. Ipse difficultates vitæ monasticæ objicit, et ait ob eas tonsuram formidare. Quo tempore alias illecebras afferunt, quibus anxium de ingressu permulcent: huic promittunt sanctitatem absque labore, salutem sine sudoribus, eum Deo vicinitatem immediatam januam paradisi, e qua abest gladius flammeus, virtutem ad quam pervenire potest non obrutus sudoreo flumine: ætatem qua non seminatur, nec aratur, vindemiam spontaneam, navigationem periculo carentem, lucro autem secundam, et quodcumque aliud lenocinium. Et cum hominem adduxerint edocentes et suadentes laboribus non acquirendam sublimitatem, deceptum intra sua retia venabuntur cum ipsa abundantia, possessionibus et divitiis; tuncque quali scientia sint aperiant, et qualia et quanta sophismata ex ea hauriant. Neophyti enim sinu exhausto impletisque suis passionibus, eum libere pascentem, neque signum virtutis, ut aiunt, telum appetentem, relinquunt, ne eos fallaces esse, cum ipse probussit, convincat, sed cum sui similibus confundatur. Ei autem forte et qualicumque modo querenti, statim frequenter objicitur: « Quis es, o homo? quæ est tua virtus? quænam abs te utilitas? » eumque minantur se despoliaturus bonis quibus fruitur; atque regulam et augustam speciem præterdunt, qua ad pauperiem quisque fratrum mittitur ab iis qui justo ditiores sunt.

καὶ ὧν ἀφαιρέμενος ἔχει κοινῇ συνθήκη· καὶ προβάλλονται τὸν κανόνα καὶ τὸ σεμνὸν τοπικόν, δι' οὗ πρὸς ἀκτιμοσύνην ἕκαστος τῶν ἀδελφῶν ἀποκαθίσταται παρ' αὐτοῖς, τοῖς, ὡς μὴ ἔχρη, βαρυκτιμοσιν.

122. Qui omnibus rebus congregatis in sinu D denudatus, et modo agitated aliis relictis ut æquum non erat, et ut ita dicam capillis retentis (impedit enim tonsura ne tam facile possit effugere raptorem, qui eum quasi capillis humi postraverunt), remanet, atque de cætero malitiam colligit universam. Qui se ita male habens intus, sinitur a sanctissimo Patre, suis passionibus indulgere, et politica in vita solitaria palam exercere. Iste enim metit, vindemiat, molit, prelumque calcat, horrea erigit, et alia denuo amplificat; equis de-

ἵψους ἐρεῖ, Πάτροκλος πρόφασις, ὃ δὲ λέγεται ἀπογοητεία τιθευτική. Τὰ πλείω γὰρ αὐτοὶ κατασπώντες, ἀπαιτοῦσι τοὺς δαιτυμόνας ὄφρην αὐτοῦ χάριτας. Καὶ ὁμοῦ ὅπως οὖν ἐκείνους θεωροῦσαντες, εἶτα καὶ τὰ πνευματικὰ περιηγούντων ἐδίδασκεν, τὴν κατὰ σφᾶς ἐγκράτειαν οἱ ἀδελφῶν τὸ κατ' ἀρετὴν ἄλιμον τε καὶ ἄδιψον οἱ κατὰ τὸ ἐντεῦθεν ἄγρυπνον διὰ τὸ ἀνευρηματιστὸν τῆς σαρκός· φιλοσοφούντες ἀγίως, καὶ ὅτι βαρύνει γαστήρ, ὡσπερ οὐ πρὸς δρόμον, οὕτως καὶ πρὸς ὕπνον ἐπιτηδεῖα. Προφέρουσι δὲ εἰς ἀρχὴν καὶ ὄρασεις, καὶ θεωρίας, καὶ που καὶ θαυμασιότηας, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, δι' ὧν εὐλαβέστερος καὶ τῶν θείων ἐραστῆς ἀναπτερόσσεται, καὶ τῶν ὕπνου, ὅποια τὰ τῶν ἑλεφαντίνων πυλῶν ἐκπα-

Β ρκ'. Ἐπειδὴν δὲ καταπέδοντες τὸν ἀκροῦτον εἰς κοῦραν ἐφελέσωνται πνευματικῆς πενήτης ἕυξί, καὶ αὐτὸς προβαλεῖται τὸ σκληρὸν τῆς μοναχικῆς ἀγωγῆς, καὶ ὀκνεῖν τὴν κοῦραν δι' αὐτὸ εἶπεν· τότε δὲ σειρήνας ἑτεροίας προβάλλοντα, ἐπὶ ὧν θέλγοντες τὸν μελετιώμενον εἰσάγεσθαι, ὑπηρετοῦνται ἀγιωσύνην ἄπονον, σωτηρίαν τὴν ἐν ἰδρώτων, ἐγγύτητα πρὸς Θεὸν ἀμεσιτέυτον, ἐν ὧν παραδείσου, τῆς ἀπέστατο ῥομαία εὐλογίῃ· ἀρετὴν, εἰς τὴν οὐκ ἀναγκαῖον ἔλθειν τινα, λουσαμένον ἰδρώτων ποταμοῖς· θέρος ἀσκαρτον καὶ ἀνήροτον· τρυγητὸν αὐτοφυῆ· πλοῦν πρὸς τῷ ἀκινδύνῳ καὶ κερδαλίῳ, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον ἐπαγωγόν. Καὶ ὅτε ὑπαγάγονται τὸν ἄνθρωπον, διδάξαντες καὶ πείσαντες μὴ πόνους κτεῖσθαι τὴν ἀκρότητα, καὶ τὸν ἀπατηθέντα δικτύων ἐσω θηράσονται αὐτῇ πάσῃ περιουσίᾳ καὶ κτήμασι καὶ χρήμασι, τότε διαδακνύουσιν, ὅποιοι τινες τὴν ἐπιστήμην εἰσὶ, καὶ οἳ καὶ ὅσα σοφίζονται δι' αὐτῆς. Ἐκκινώσαντες γὰρ τὸ τοῦ νεφελῶδους προκάλπιον, καὶ τὸ κατὰ σφᾶς αὐτοῦς ἐπιθυμητικὸν ἀποπλήσαντες, ἀφίπαι νήμεσθαι ἄνετον ἐκείνον· οὐδὲ ἵκτερ, ὃ φασιν, ἀρετῆς βάλλοντα· ἵνα μὴ καὶ ἐλέγχοι τούτους φάυλως ἔχοντας, αὐτὸς ἀγαθὸς ὢν, ἀλλὰ ὁμοίως ὁμοίως συναναφύροιο. Εἰ δὲ πῶς τυγόν ὅπως οὖν ὑπογράφει, τῆνικαῦτα πολὺ κατ' αὐτοῦ τό· « Καὶ τίς εἰ σὺ ἄνθρωπος, καὶ τίς ἢ ἐν σοὶ δύναμις καὶ, τί τὸ ἐκ σοῦ ὄρατος; » καὶ ἀπειλοῦσι προσαποστερήσειν τὸν ἄνθρωπον,

Β ρκβ'. Ὁ δὲ τῶν μὲν ἄλλων διεκπεσῶν, ὅσα γὰρ ὑπὸ κλίπῳ ἔφερον· ἐν μόνους δὲ τοῖς, ὡς μὴ ὄφελι, περιλειμμένοις αὐτῷ σαλεύων, καὶ τῶν τριγῶν, ὡς εἶπεῖν, κατεχόμενος (οὐ δύναται γὰρ διὰ τὴν κοῦραν οὕτω ἕξον διεκφυγεῖν τοὺς ἐλόντας, καὶ ὡς οἶον κοῦρξ αὐτὸν ἐν διαπέδῳ βαλόντας), μένει, κακίαν ἅπασαν τοῦ λοιποῦ ἀθροίζων. Καὶ κακικῶν οὕτω τὰ ἐντός, ἀφίεται πρὸς τοῦ ἀγιωτάτου Πατρὸς καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ταγμάτων πορεύεσθαι κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ μονήρῳ βίῳ καταπράττεσθαι ἀνυποστόλως τὰ πολιτικά. Θερίζει τε

γὰρ ἐκεῖνος, καὶ τρυφῆ, καὶ ἀλοφῆ, καὶ ληνὸν πατεῖ A
μονώτατος· καὶ ἀποθήκας τὰς μὲν συνιστᾷ, τὰς δὲ καθαιρῶν μεγεθύνει· καὶ ἵπποις ἐναλύει, ψευδίσιν μὲν εἰς σωτηρίαν, χρηστοῖς δὲ εἰς ἐμπορίαν. Ἐμπρέπει δὲ καὶ ὄνοις, ὧν τοὺς μὲν ἀνίσιν εἰς ἐπιγοντῆν, τοῖς δὲ γε πλείοσιν εἰς ξυλοφορίαν χρῆται· οἱ πρὸς κέρδους φορτηγοῦσι τοῖς μὲν ἄλλοις ἐπὶ ἐξάψει πυρὸς, διακονοῦντος τοῖς ὤδε, τῷ δὲ δεσπότῃ πρὸς φλόγωσιν αἰωνίζουσαν τὴν ἐκεῖ. Πλουτεῖ δὲ καὶ ἡμιόνους, ἐν οἷς ἔχει ἴφαντάζεσθαι πρυσφυῶς τὸ καθ' ἑαυτὸν ἐκ πάντη ἀνομοίων σύνθετον. Ἐκεῖνοί τε γὰρ τὸ εὐγενὲς ἀχρειοῦσι ζωϊκὸν τῇ συνανακράσει τοῦ δυσγενοῦς, καὶ αὐτὸς τὸ ἐνάρετον σχῆμα τῷ κοσμικῷ. Καὶ βόας δὲ ἀκολούθως ἐκτρέφει, ὧν μοῖρα μὲν τις ἀποδοθεῖσα χρυσίνους καὶ ἀργύρια ἐκπορίσει, ἕτερα δὲ εἰς γεωργικὰ B
συντελέσει. Ἐτι δὲ αὐτὸς ἐπιμελεῖται καὶ λοιπῆς ἀπάσης προβάσεως, καὶ τῷ βοσκηματώδει πληθυσμῷ ψευδεπιγραφεῖ τὸ τοῦ βίου ἔλλογον ἑαυτῷ. Κεῖ μὴν αὐχῆ καὶ παιῶδας γεωργικοὺς ποριζόμενος. Καὶ τοῦτο μὲν κτηματικόν. Ἰνατί δὲ καὶ παιδίσκας, καὶ αὐτὰς ἀσυμμέτρους τῷ τῶν παίδων ἀριθμῷ, ὡς ὑπερεκπίπτειν τῷ πληθυσμῷ; Τρυφά τε οὖν ὁ οὕτως εἰς ἀμαρτίαν ἐκδεδομένος πλημμελεῖ, καὶ λοιπὰ δὲ καθ' εἰρμὸν ἄλλα, ὁπόσοις ὁ κοσμικὸς ἐντρέβεται ἄνθρωπος· ἀσκούμενος καὶ τοκογλυφεῖν ὁ ἐλεεινὸς κοινοδιακός, καὶ παντοῖας μεθοδεύμενος εἰς περιουσιασμόν· ἴνα θανὼν ποτε C
δὲ φροντιστηρίῳ παραθῆσει τὰς ἀκανονίστους ἐπικτησεις, βροχισομένας ἐς μακρῶν, τὴν παροϊμακτὴν δῆπουθεν· οὐ γὰρ δηλαδὴ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ ὅς ἀπέλθοι ἂν ἴσως ἄθλιος, ὑπὸ τοῦ τιμίου πατρὸς κατηρτισμένος, ὡς οὐκ ἔχρῃν.

ρκγ'. Καὶ οὕτω μὲν οἱ ἐν ἡμῶν σοφοὶ πρακτικοὶ C
βόσκουσι τὸν ἐν αὐτοῖς πλοῦσιον εἰσγαγωγικόν. Πένητα δὲ ἀπολαβόντες, καὶ αὐτὸν ὡς τὰ πολλὰ οὕτι ἐκόντα, μετὰ πολλῆς δὲ δτιμάλα πραγματείας, εἰ μόνον οἴκημα καλυδίῳ παρειοκὸς ὑπεσιν ἐκείνῳ, ἐν καιρίῳ τόπου κείμενον, ὃ οἷα τεκταίνονται καὶ ἐν ἐκείνῳ καὶ δι' ἐκείνου· ἐν ἐκείνῳ μὲν, ὅτι οὐκ ἀφίαισι διὰ βίου τὸν ἄνθρωπον ἀναπαύεσθαι παρ' αὐτοῖς, εὐτελιζόμενον, ἐξουθενούμενον, παραβλεπόμενον, τᾶλλα πάσχοντα, ὧν πειρῶνται καλυδίται ἄνθρωποι καὶ ἀσυντελεῖς ὑπὸ δεσποτῶν οὕς ἡ τρυφή καταφέρει τῶν τοιοῦτων εἰς περιφρόνησιν· δι' ἐκείνου δὲ, ὅτι ἐνεδρεύουσι παρακαθήμενοι, πότε τοῦ πλησιάζοντος τῇ πτωχικῇ καλύθῃ ἀμπελίου, ἢ ἀγριδίου, εἴτε οἰκῆματος, εἴτε ληίου καιρὸν λάδωσιν εὐθετον ἐπιδράξασθαι· ἢ ἀγξαντες τοὺς ἐκ γειτόνων, ἢ καὶ ὑποποιησάμενοι. Κα' οὕτω πυρὸς δίκην ἐπινεμομένου τοῖς παρακειμένοις ἐπεισφροῦσιν, οὐχ ὅτι χρεῖα ἔχουσιν, ἀλλ' ἴνα καὶ τὸ ἀνεξέλεγκτον, ἐφ' οἷς πλημμελοῦσιν, ἔχωσι τῇ ἐρημῆ τῶν πλησιάζόντων, καὶ πρὸς τῇ πολυκτημοσύνῃ καὶ φοβεροὶ δόξωσι, καὶ πάντας ὡς γωνται.

ρκδ'. Τοιαύτη καὶ αὕτη πρακτικὴ παρ' αὐτοῖς. Τὴν δὲ λοιπὴν, ὅση δημοτικωτέρα, καὶ παχυτέρῳ κερχρωσμένη τῷ ῥύπῳ, στηλιτευτικὸς ἀνὴρ ἐπιλέξεται ἂν εἰς ὕλην γραφῆς, οὐπερ μακροῖς ὄρτοις ἡμεῖς ἀφεστήκαμεν, οἱ μὴ πρὸς ἀγανάκτησιν ἄρτι

capitur ad salutem fallacibus, sed utilibus ad negotiandum. Asinis quoque operam dat, quorum nonnullos ad generandum destinat, et plerisque utitur ad onera ferenda; hique pro lucro modico sarcinas fuerunt ad alios ad accendendum ignem hic utilem, et ad dominum ad flammam æternam illic. Et mulis abundat quibus satis apte representatus suus habitus e rebus totaliter dissimilibus compositus: illi enim nobile animal vili conjunctum deprimunt, ipse autem sublimem habitum cum mundano. Boves etiam nutrit, quorum pars alia vendita aurum et argentum affert, et alia inservit ad arandum. Aliorum armentorum etiam curam habet, istaque pecorum multitudinem rationabilem vitam suam perdit. Clarus est etiam a pueris agricolis quos emit, nam et istud res est. Sed quam ob causam et puellas, easque plures pro numero puerorum, ita ut nimium abundet, acquirere? Hæc igitur curat iste peccato addictus, et quæcunque alia consequuntur, quibusque homo mundanus implicatur. Usuram studet hic cœnobita, abundantiam omni ratione querit, ita ut moriens aliquando inimico salutis nostræ animam, et monasterio relinquat vetitas possessiones consumendas in deliciis proverbialibus scilicet, non profecto in deliciis fratris qui abiit infelix, et a venerabili patre reconciliatus est, contra fas.

τῷ μὲν ἐχθρῷ τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὴν ψυχὴν, τῷ δὲ φροντιστηρίῳ παραθῆσει τὰς ἀκανονίστους ἐπικτησεις, βροχισομένας ἐς μακρῶν, τὴν παροϊμακτὴν δῆπουθεν· οὐ γὰρ δηλαδὴ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ ὅς ἀπέλθοι ἂν ἴσως ἄθλιος, ὑπὸ τοῦ τιμίου πατρὸς κατηρτισμένος, ὡς οὐκ ἔχρῃν.

123. Isto modo sapientes practici apud nos novitium ex ipsis divitem tractant. Pauperem vero plerumque minime volentem, et quam maxime reluctantem accipiunt, modo habitaculum tugurio simile possideat, in loco idoneo situm, eheu quanta mala in eum, et per eum machinantur! In eum quidem, eo quod hunc hominem tranquillam vitam agere apud se non permittunt, sed contemnant, nihili faciunt, despiciunt, aliaque ingerunt qualia patiuntur homines pauperes et idiotæ a dominis in contemptum superbia adductis. Per eum etiam cum adhærentes insidiantur, quomodo tempus aptum inveniant ad usurpandam vineam tugurio proximam, sive agellum, sive habitaculum, sive fruges, vicinis aut suffocatis aut subjectis instar incendii devorantis, insidiantur, non ut utilitatem inde capiant, sed ut de sceleribus suis non redarguantur, facta vicinorum solitudine; et ut videantur non modo ditiores, sed etiam terribiles, omnesque alios in servitutem si, possibile est, redigant.

εἰς δουλείαν ἐλαττώσαντες. εἰ δυνατόν, ὑπαγά-

124. Tales sunt apud eos practici. Reliquos vero, nempe vulgus, et quosquos sordes crassior obtegit, in materiam tabulæ detractos forte acciperet, a cujus indole nos longe sumus; ad iram solummodo non loquimur, magis vero ad nostros corri-

gandos, si quidem eos corrigi possibile est. Talis ergo quasi typis describatur, horum magnorum monachorum vulgarium practica, nempe quæ poetæ, cantores, et numerum odit, quæ nullam habet venustatem; quam prævidentes, ut videtur, antiqui et beati reges introducendam in monasteria a se ædificata, nisi aliquid sapienter providerent, ut æquum erat, consilium inierunt istam illegitimam practicam, vitæ monachicæ noxiam, qua monachi se ipsos meliores non reddunt, et detrahentes seu aliter insidiantes lædunt, cum ignominia procul a monasterio repellendam esse; atque addiscendam eam, quæ Deo grata est, omnibus utilis, nomenque non frustratur. Hoc perfecit regia providentia. Præpositi sunt in magnis monasteriis præfecti de mundo assumpsit, ut ascetæ sanctis operibus seorsim instarent, et præfecti turbarentur erga plûrima: et, quasi quidam aggeres, fluctibus mundanis oppositi eos contererent, deviatos retro reflecterent, atque monasterium fluctibus inaccessum, si ita res ferret, saltem inconcussum servarent.

ζόμενα εισοπίσω, τὸ δὲ σεμνεῖον φυλάττειεν ἀκύμαντον ἀκατάσειστον.

125. Seipsos homines horum monasteriorum libenter submiserunt alicui multa Deo grata potenti, eumque relinquunt in primo ordine dimicantem, omnia agentem et patientem quæ ad leges et iudices attinent; et ipsi tranquillitate servata de animabus curant, unique operi, mandatis scilicet implendis instant. Tales sunt ipsi, et quotquot eis similes sunt. Qui autem ad nostram probationem exinde veniunt magni ascetæ, duces mundani, spiritus exagitati, ipsi nihil nisi externa, materiam, carnem, et uno verbo mundum sapientes; ipsi bonis externis repleti et vacui internis remanent; qui nonnullos fratres e multis vix recipientes, atque sanctæ Ecclesiæ eos quasi clavos inserentes, ipsi velut tentorii pali alii alibi figuntur: quorum in manibus pro psalterio et aliis libris sacris machinationes noxiæ, et argumenta cornuta. Horum digiti apti sunt ad suppurationes et sophismata, quibus simplices decipiunt. In hoc sita est omni theoria, cum supradicta practica congruens. Non enim possibile est ibi hanc privatim reponere, et illam alibi privatim; sed conjunctim commistæ sunt, rebus vilibus ad practicam addictis, et scientia de his ad theoriam eamque minime ingeniosam.

μὲν φαύλων εἰς πρᾶξιν ὑποτεθειμένων, τῶν δὲ ἐπ' αὐτοῖς οὐκ ἔλλογον.

126. Et ut alia laceam, scientiam odit hoc genus. Ideo quocumvis alium hominem ad tonsuram accedentem recipiunt; quum vero doctus aliquis, litterarum alumnus, sapientia imbutus, et bonis inde manantibus plenus ad limina eorum accedit, et hoc isti audierunt, extemplo totis viribus irasuntur. Qui iram pro armis accipientes, cum vo-

λαλοῦντες, ἀλλὰ πρὸς ἐξόρθωσιν τῶν παρ' ἡμῖν, εἴ τί που καὶ ἔστιν ἐν τοῖς νῦν διορθώσασθαι. Καὶ τοιαῦτα μὲν, ὡς τύπῳ καθυποδείξει, ἡ τῶν ἐξωτερικῶν μεγάλων τούτων μοναχῶν πρακτικῆ, ἡ καὶ παράμους, καὶ ἀπεψδὸς, καὶ ἀβήθυστος, καὶ πρὸς οὐδεμίαν ἡρμουςμένη ἐμμέλειαν ἦν ὡς ἔοικε προσωόμενοι καὶ οἱ πάλα ποτὲ μακαριστοὶ βασιλεῖς ἐμπολιτευομένην, οἷς αὐτοὶ φροντιστηρίοις ἡρμόσαντο, εἴ μὴ προμηθεύσονται τι σοφὸν, καθὰ οἶόν τε ἦν, ἔθεντο βουλὴν, δι' ἧς ἡ μὲν νόθος πρακτικὴ καὶ τῷ μοναχικῷ βίῳ ἐπίβουλος, καθ' ἣν οἱ μονάζοντες οὔτε σφᾶς αὐτοὺς βελτιοῦσι, καὶ τοὺς παραβάλλοντας δὲ ἡ ἄλλως πειρωμένους βλάπτουσιν, ἐξωθοῖτο ἂν σκληρακίζομένη μακρὰν τῆς μονῆς, ἀντεστάγηται δὲ ἡ θεοφιλῆς, καὶ κοινωφελῆς, καὶ μὴ πλαττομένη τὸ ἔνθεον ὄνομα. Καὶ ἦν τὸ τῆς βασιλικῆς ἐκείνης προμηθείας τέλος ἐπιπέσει ἐν τοῖς μεγάλοις σεμνεῖοις ἀρχόντων ἐκ τῶν ἐν κόσμῳ, ἵνα οἱ μὲν ἀσκηταὶ τῶν θείων εἶεν ἔργων κταμένους, οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτοὶ τυρβάζοιεν περὶ κολλῆ, καὶ ὡς οἷα τινες πρόβολοι κατὰ κυμάτων βιωτικῶν ἀνιστάμενοι, θραύοιεν ἐκεῖνα καὶ ἀποστρέφοιεν πλαττομένην, εἴ γε οὕτω φύσεως ἔχει τὸ πρᾶγμα τὰ πλείω ἐπ'

ρκε'. Εἰσὶ δὲ, οἱ τῶν ἐν τοῖς τοιοῦτοις φροντιστηρίοις καὶ αὐτοὶ ἐκόντες ὑπὸ τινι μεγάλῳ θεοφιλῶς δυναμένῳ τάξαντες ἑαυτοὺς, ἐκείνῳ μὲν ἐφῆκον προμάχασθαι, καὶ πάντα ποιεῖν, καὶ πάσχειν, ὡς πρὸς νόμου καὶ δίκης· αὐτοὶ δὲ μένοντες ἡσυχίᾳ, ψυχῶν ἐπιμέλονται, πρὸς ἐνὶ τυγχάνοντες ἔργῳ, τῇ ἐκπληρώσει τῶν συνταγῶν. Καὶ τοιοῦτοι μὲν αὐτοὶ, καὶ ὅσοι κατ' αὐτούς. Οἱ δὲ διὰ πείρας ἡμῖν ἦκοντες ἐνθάδε μεγάλοι ἀσκηταὶ, αὐτοὶ ἄρχοντες κοσμικοὶ, αὐτοὶ τυρβάσται πνευματικοὶ, αὐτοὶ τὰ ἔξω πάντα, καὶ ὑλώδη, καὶ σαρκικά, καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν κοσμικά, διὸ καὶ τῶν ἐκτὸς πεπληρωμένοι, ὑπόκεινοι τῶν ἐντὸς ἀγαθῶν μένουσιν· οἱ μόνις πολλοστούς τινὰς ἀδελφοὺς ἀπολαβόντες, καὶ τῇ ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ ὄσα καὶ τινὰς ἤλους προσπέψαντες, αὐτοὶ καθὰ καὶ πάσσαλοι σκηνῶν ἄλλοι ἄλλαχῶς μεταπήγνυνται. Καὶ ἀντὶ ψαλτηρίου καὶ λοιπῆς ἀπίσης ἱερᾶς βίβλου ἀνά χειρᾶς αὐτοῖς οἱ ζυγοὶ τοῦ ἀδικεῖν, καὶ τὰ παραλογιστικὰ κεράτια. Καὶ οἱ δάκτυλοι τούτοις ἀρμόττονται πρὸς ἐκλογισμοὺς καὶ παραλογισμοὺς, δι' ὧν καὶ σοφίζονται τοὺς χωρικοὺς. Καὶ τοῦτό ἐστιν αὐτοῖς ἡ πᾶσα θεωρία, ἐχομένη τῆς ἀνόπιν εἰρημένης πραγματικῆς. Οἱ γὰρ ἐστὶν ἐνταῦθα ἰδίᾳ μὲν ταύτην θέσθαι, ἰδίᾳ δὲ αὐθις ἐκείνην· ἀλλ' ἀναμιξέ πέφυρται ταῦτα, τῶν μεθ' ὧν εἰς θεωρίαν ὑποτεταγμένων, καὶ αὐτῆν πάντῳ

ρκε'. Πρὸς γὰρ αὐ τοῖς ἄλλοις καὶ μισολόγῳ τὸ τοιοῦτον φῶλον ἐστίν. Οἱ δι' αὐτὸ πάντα μὲν ἄλλον ἄνθρωπον καταδέχονται, προσεληλυθότα εἰς κερὴν· ὅτε δὲ καὶ τις ἐλλόγιμος, καὶ γραμμάτων τρέφειμος, καὶ σοφία κατακώχιμος, καὶ τοῖς ἐντεῦθεν ἀγωγίμοις ἔμφορος, πρὸς τῷ κατ' αὐτοὺς λιμένι γένηται, καὶ αὐτοὶ μάθοιεν τοῦτο, αὐτίκα πανθυμαδὸν

δγρίδωνται. Καὶ ὄργαζ ἀναλαβόμενοι, ὅσα καὶ ὄπλα, ἅπερ μὴ δύνανται λαίστρων δίκην τὸν τοιοῦτον θοινίσασθαι, ὅμως ἐξωθοῦσι τοῦ λιμένος, λοιδορῶντες ἀντὶ λίθων βάλλοντες. Καὶ δόσχηστον αὐτοῖς τὸν ἀνθρώπον εἶναι ἀποφθινόμενον (μηδὲ γὰρ εἶσθαι τὸ φροντιστήριον γραμματικῶν ἀνδρῶν), ἀνοίγουσι πλατείας θύρας τῇ ἀγροικίᾳ, καὶ ἀφίᾳσιν αὐτὴν ἐμπολιτεῦσθαι τῇ κατ' αὐτοὺς ἀγιότητι, πόρρω ποιούμενοι τοὺς γραμματεῖς τοῦ Θεοῦ· οἱ μαθητευθέντες εὐαγγελικῶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, χορηγοῦσι κενὰ τε καὶ παλαιά. Οὐ γὰρ ἐνθουμούνται οἱ τῶν ἐργαστηρίων, οἱ τοῦ ἀγροικοῦ βίου, οἱ τῆς χειρομάχου πληθῆος, οἱ χύδην προκείμενοι, οἱ ψωμοῦ ὀποδόμενοι τὴν τρίχα, οἱ τῶν ἀμμάτων, οἱ τῶν βραμμάτων, πόλιν γραμμάτων ἐκείνην πολυκύλιον, ἣ καὶ αὐτὴ παραδίδεται ἡμῖν· ἦν δέον ζηλοῦν αὐτοὺς, καὶ ἐν αὐτῇ πολιτογραφῆσθαι θείας χάριτος σοφίας, δι' ἧς τὰ τε θεῖα φιλοσοφούσης καὶ τὰ κατ' ἀνθρώπους, ἐνοῦνται τῷ Θεῷ οἱ ἀρῶν καὶ ἐντελῶς αὐτῷ προσανέχοντες, ἀλλ' αὐτοὶ τὸ ἀγράμματον προαιροῦνται, καὶ παντελῶς ἰδιωτικόν· τάχα μὲν ἐνθουμούμενοι καὶ τό· « Ἐπεὶ οὐκ ἔγνω γραμματείας, εἰσελεύσομαι ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου. » Καὶ ἀθλίως παρανοοῦντες τὸ Δαυϊτικόν προφέροντες δὲ τὰ πλείω ἐπὶ γλώττης καὶ ἐκ τῶν ἐσώτερον ψαλλομένων τό· « Τοὺς ἀγράμματοὺς μαθητάς, « μὴ προσεπισηροῦντες δὲ αὐτίκα καὶ τό· « Παιδεύτας ἀνέδειξας, Χριστὲ, ὁ Θεός. »

ρκζ'. Εἰπέ μοι, ὦ θεωρητικὴ μοναχῆ, ἀγράμματος ὢν ἐς τὸ πᾶν (τί δὲ μοι ἐπὶ σὲ ἀποτείνειν τὸν λόγον εἰς κενόν;) ἀλλὰ γοῦν ὀλιγογράμματος (πρὸς σὲ γὰρ ἔστι τις λόγος)· πρὸς δὲ καὶ ζῶν βιοτήν, ὅποιον τρίβεις, ὡς ἐξεθέμεθα· τίνα πασέυειν ἀποστολικῶς δύνασαι εἰς ἀγαθόν; Ἡ πάντως διδάξεις μὲν, πλὴν ὡς οὐκ ἀγαπᾷ ὁ Θεός· παιδεύσεις πάντως τὰ ἄλλα πάντα, πλὴν τοῦ μονάζειν· καταρτίζεις τὸν μαθητὴν ἀναπατεῖν συχνὰ παρὰ τὰς λεωφόρους, προκύπτειν ἐσω θυρῶν, ὅπως διαπῶνται εἰς θεωρίαν ἐτοίμη, φιλιόσθαι παρατυγχάνουσι λαϊκοῖς εἰς ἐπιξένωμα· ἀκριβοῦσθαι τὰ τῆς ἀγορᾶς· ἐνεθιάεσθαι λοετροῖς, οἷς πρὶν οὐκ ἐθάμιζε· διακρίνειν οἴνου, τίς μὲν εὐπρόσιτος εἰς γεῦσιν, τίς δὲ οὐ χρηστός· καὶ αὐτὸ τὰ πολλὰ οὐδὲ εἰς ἀπόλαυσιν τὴν ἀπλῶς, ἀλλ' ἵνα ὁ πρὶν μὴ πεπειραμένος οἴνου μηδὲ ἄκρι γοῦν ὀδμηῆς νῦν ἀρτιμαθῆς αὐτοῦ γένεται πρὸς θεραπείαν σου, τοῦ μεγάλου Πατρός· προσεπιδιδάξεις δὲ αὐτόν, καὶ ἀνεὲς βλέπειν, καὶ τρανὲς λαλεῖν, καὶ ἀντιλαεῖν, καὶ που καὶ θρασύνεσθαι, καὶ καταψάλλειν ὑβρεσιν, ἀπεναντίας ταῦτα πάντα, οἷς αὐτὸς ἐτάξω. Ἐπίσεις δὲ καὶ χεῖρας ἀρεῖν εἰς οὐδὲν ἅγιον· καὶ βακτηρίᾳ μὲν, οὐκ οὐκ ῥάβδῳ δὲ σιδηρᾷ κεχρησθῆναι, οὐχ ὡς εἰς ποίμανσιν πατρικὴν, ἀλλ' ὡς εἰς πημονὴν ληστρικὴν.

ρκη'. Τοιαῦτα σὺ ἀντιδιδάξεις, ὁ ἀγράμματος μοναχός, ἕτεροῖα μόνον, πρὸς ἅπερ αὐτὸς παρηγγελ-

¹⁴ Psal. LXX, 16.

(14) *Læstrygones*, populus Campuniæ moribus ferinis infamis; carnem humanam edebant (Homerus, Ovidius, et Horatus).

(15) *Homines filii et acus*: hic Eustathius indit

Acare eum non possunt, more Læstrygonum (14), tamen a limine repellunt: et injuriis lapidum loco impetunt. Et cum inutilem sibi fore hunc hominem cognoverunt (hominum enim litterarum non indigere monasterium), latas januas aperiunt inurbanis, eosque intra sanctas ædes sinunt habitare, procul missis discipulis Domini qui docti evangelio in regnum cælorum nova et vetera afferrent. Non enim homines ergastulorum, agrorum, non turbæ quæ pugnis dimicat, quæ passim vagatur, quæ capillos frustulo panis vendit, homines filii (15) et acus eam egregiam civitatem litterarum concupiscunt, quæ nobis aperta est: eam quærere debebant, et in ea jus civitatis acquirere propter sapientiam qua docente humana et divina Deo uniuntur homines recte et perfecto ei adhærentes: sed ignorantiam et veram insaniam ipsi præponunt, forsitan intendentes in illud: » Quoniam non cognovi litteraturam, introibo in potentias Domini ¹⁴, » et verbum Davidis male intelligentes, sæpe etiam ex versiculis sequentibus istud labiis pronuntiantes: « Discipulos indoctos: » neque statim illud adjicientes: « Doctos fecisti » Christe Deus. »

127. Dic mihi, theorice monache, qui omnino illiteratus es (sed quid mihi sermonem in vanum extendere?), saltem qui pauca cognovisti (in te enim aliqua est scientia), qui insuper vitam agis, ut diximus, quem hominem poteris bonum apostolice edocere? Aut plane docebis, sed non quomodo amat Deus; cum omnia cætera docebis, non autem monasterium servandum. Discipulum erudis frequenter errare per vias, inspicere intra portas quæ apertæ sunt, et paratæ intuentibus, conjungi cuilibet laico in hospitalitatem, negotia forensia perfecte noscere, assuescere balneis quæ prius non frequentabat: vina degustare, quænam sint gustu suavia, quænam injucunda: idque sæpe non ad fruendum simpliciter, sed ut qui hactenus ignarus vini odorisque ejus remanserat illud nunc cognoscat ad ministrandum tibi magno Patri: illum præterea edoces oculos in rem defigere, fiducialiter loqui, contradicere, procacem esse, injuriis dimicare ea omnia contraria ac promissisti. Permittis manum attollere ad nihil sanctum, et baculo, vel magis ferrea virga uti non ad paternum ducatum, sed ad latrocinium malum.

128. Hæc docebis, o monache illiterate, contraria eis quæ pollicitus es et spondidisti servare.

in vocibus, ἀμμάτων βραμμάτων et γραμμάτων. Duæ primæ sæpe copulantur, significantque proprie nodum et saturam.

Qui praticus non es (divina enim vox, nihilque tibi congrua), sed negotiator et mercator; sive qui es, non dicam theoreticus, sed spectator forensis sapientissime, siquidem naturam neque oris, neque reus curas, neque tractas de theologia, neque indolis mores reformas, omnes libros projicis quocumque inciderint, ut maneat pro te solitarii et silentes, et non sint intuentibus impedimento; sensus tuos distrahis, quo prohibent Dei sermones, quos ideo arbitrator claudi et repelli ne vox ex eis mire audita acta tua eis contraria arguat. Et quid dico, repellit? Vendis, et hoc bonum in lucrum permutas, quasi audito maligno ad te clamante: «Vendo quos habes libros, eisque sicut volueris distributis, veni, sequere me²⁵.» Hac disciplina judaizare videris, qui hoc Verbum Dei substantiale et supersubstantiale vendere non valens, verba ejus tradis negotiatoribus pretio minime congruo, imo exiguo; quemodmodum municipia et fures timore percursi pretiosas et magui prelii personas et divitias parvi aestimant. Hei mihi! Bibliothecam monasterii, o illitterate, cur tuæ intelligentiæ æquasti? Qui litteras non nosti, cur eam instrumentis ad docendum aptis vacuasti? Sine pretiosa in ea colligi: veniet aliquis post te, sive litteras edoctus, sive dissondi cupidus, qui tempus in ea consumens sapientior erit a primo principio; et alter integram ignorantiam veritatis, desiderata in librorum promptuario inveniet. Et tu quam ob causam hoc non tentas? et ingressus plane rudis, studiis incumbere non cupis? Et cum occultam scientiam gustaveris, et, dicet aliquis, invisibilem, quia nondum fulget, illam in lucem adducis, et teipsum efficis pro indigno dignum, pro insano sapientem, pro mero homine rationabilem hominem, sive alio modo ratione præditum? Disce, o homo; et deinde aut scribe, aut loquere; ut de scriptis tibi congratulentur, cum liber tuus in bonam memoriam procedet, ut sermonis tui vel sententiæ, vel interpretativi recordentur homines. De te etiam dicatur: Loquere, senex, et laudetur per te qui dat sapientiam et intellectum, Deus. Quod bonum si in te non apparet, neque praxis egregia, superest ut moriens juxta vulgarem laicum jaceas, minime autem juxta eum qui nec Deo assistit conventionem quam tu promissisti, nec inter monachos sicut tu scriptus es.

γέρων· » καὶ ἀνυμνεύθω εὐθὺς καὶ διὰ σέ ὁ τῆς σοφίας καὶ τῆς συνέσεως δοτήρ. Θεός. Εἰ δὲ μή τι τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἐν σοὶ διεκφάνεται, μήτε τί κατὰ τὸν τῆς τύχης λαϊκόν· μήποτε δὲ οὐδὲ κατ' ἐκείνον, ὅς γε οὕτε θεῶν παρῆστη πρὸς ὁμολογίαν, οἶπ' ἔθου, οὕτε μοναχῶς ἐνεγράφη κατὰ σέ.

129. Agnosce etiam indutum sanctis pannis, quibus verus monachus exornatur, agentem autem non secundum hunc, sed magis occupatum circa lucrifera, et villia consequenter, carnalia, laica, et uno verbo mundana, non spiritumlem monachum

μῆνος ὁμολόγησας τὴν αὐτῶν φυλακὴν· ὁ πρακτικὸς μὲν οὐκ οὐκον (θεῖα γὰρ αὕτη λέξις, καὶ οὐδὲν σοὶ προσήκουσα), πραγματικὸς μὲντοι καὶ ἐμπορικὸς· καὶ θεωρητικὸς μὲν οὐκ ἂν εἴποιμι, θεωρητικὸς δὲ καὶ ἀγοραῖος ὡς τὰ πολλὰ, οἷα μήτε φύσιν πολυπραγμονῶν ἢ προσώπων ἢ πηγαμάτων, μήτε θεολογίαν ἰσχυρολογῶν, μήτε ἁρμονίαν ἕθους βυθιζόμενος· καὶ βίβλον μὲν ἅπασαν παραδύων, ὅποι τ' ἄλλῃ, ὡς ἀντὶ σοῦ μονάζειν αὐτὴν ἡσυχάζουσιν, καὶ μὴ παρέχουσιν πράγματα τοῖς μετιούσιν· ἅπασχολῶν δὲ τὰς ἐν σοὶ αἰσθήσεις, ἔνθα μὴ ἐπιτάσσουσιν οἱ λόγοι· οὐς οἶμαι καὶ δι' αὐτὸ κατακλείεις καὶ ἐκλείεις ἵνα μήποθεν ἐξ αὐτῶν ἀπηχουμένη φωνὴ κατὰ τί τεράστιον ἐξελέγη τὰς σὰς ἐργασίας ἀντιπρατεύσας αὐτοῖς. Καὶ τί λέγω, ἐκκλείεις; Ἄπειμπολεῖς μὲν οὖν, καπηλεύων καὶ τοῦτο τὸ ἀγαθόν, καὶ πῶς ὑπακούων τῷ πονηρῷ ὑποφωνοῦντί σοι· « Πώλησον τὰ ὑπάρχοντά σοι ταῦτα· βεβίβλη· καὶ δαπανήσας, ἔνθα βούλει, δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι. » Σὺ δὲ καὶ λουδάζειν δοκεῖς τῇ ἐνταῦθα μαθητείᾳ, τὸν μὲν τοῦ θεοῦ λόγον αὐτὸν ἐκείνον, τὸν ἐνούσιον καὶ ὑπερούσιον, οὐκ ἔχων διαπείρασκειν· τοὺς δὲ αὐτοῦ λόγους ἐκδιδούς τοῖς ἀγοράζουσι, καὶ οὐδὲ ἀξίου γοῦν τιμήματος, ἀλλὰ τοῦ παραβιβιπτόμενου· καθάπου καὶ ἀνδραποδιστὰ καὶ κλέπται, τροχαζόμενοι φόβῳ, βραχέων τιμῶνται τὰ εὐγενῆ καὶ πολλοῦ τιμώμενα πρόσωπά τε καὶ χρήματα. Ἄλλ' ὦ μοι! τί δήποτε, ὦ ἀγράμματα, τὴν μοναστηριακὴν βιβλιοθήκην τῇ σῇ παρεξέσει ψυχῇ; καὶ ὅτι μὴ σὺ κατέχεις γράμματα, ἐκκενοῖς καὶ αὐτῶν τῶν γραμματοφόρων σκευῶν; Ἄφες αὐτὴν στέγειν τὰ τίμα. Ἐλεύσεται τις μετὰ σέ, ἡ γραμματα μαθὼν, ἢ ἄλλῃ φιλογράμματος. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ἐνδιατρίβων αὐταῖς ἐξ ἀφορμῆς τῆς πρώτης ἔσται σοφώτερος· ὁ δὲ δεύτερος, αἰδεσθεὶς τὸ παντελῶς ἀγράμματος, εὐρήσει διὰ τῆς βιβλιακῆς διδασκαλίαν τὸ ποθοῦμενον. Τί δὲ μὴ καὶ σὺ τὸ αὐτὸ μεταχειρίζη καλῶς; καὶ ἀναλαβήτος μὲν, ὁ φασιν, ἀπεκθὰς, ἐντριβισθαί τῇ ἀνκνήσει σποτάζεις· γευσάμενος δὲ ἀναγνώσεως ἀμυδρᾶς, καὶ ὡς ἂν τις ἐρεῖ, ἀφανούς διὰ τὸ κατ' αὐτὴν ἀλαμπές, διαφωτίζεις αὐτὴν, καὶ σεαυτὸν ἀποτελεῖς ἀντὶ ἀναξίλου ἄξιον, καὶ ἀντὶ ἀνοσίτου νοσῶν, καὶ ἀντὶ ἀπλῶς ἀνθρώπου λόγιον ἀνθρώπων, ἢ γοῦν ἀλλὰ ἔλλογον; Μάθε, ὦ οὗτος· εἴτα ἢ γράψῃ ἢ ἄλλὰ εἰπῆ· ἵνα γράψας μὲν μακαρίζῃ, προχειρίζομένης τῆς κατὰ σε βίβλου εἰς ἀγαθὴν μνήμην· εἰπῶν δὲ ἀπομνημονεύῃ τοῦ ἢ ἀποφθέγματος ἢ ἐρημνέματος. Λεγέσθω καὶ περὶ σοῦ τό· « Εἴπα σοφίας καὶ τῆς συνέσεως δοτήρ. Θεός. Εἰ δὲ μή τι πρᾶξιν ἐνάρετον. λέιπεται σοὶ θανόντι κείσθαι καὶ

ρχθ'. Γίνωσκε δὲ καὶ ὅτι περιεφθόμενος μὲν εἰς ἡμᾶς ῥάκη, δι' ὧν ὁ κυρίως μοναχὸς κοσμεῖται, κτήτων δὲ μὴ κατ' ἐκείνον, ἀλλὰ περὶ τὰ κερδαλιὰ κίνεσθαι χυδαῖα, καὶ σαρκικά, καὶ λαϊκά, καὶ εἰς τὸ πᾶν κοσμικὰ τριβόμενος, οὐ μονάζεις πνευματικῶς,

²⁵ Matth. xix, 21.

ἄλλα τεχνικῶς ἰδιόχεις, σαφῶς δὲ εἰπεῖν, ἐργατικῶς ἄμοχθεῖς, σαφέστερον δὲ φάναι, τεχνίτου βαναύσου δίκην κοπιᾶς· ὅς ἐν τοῖς ἀγεννέσιν ἔργοις, δι' ὧν ἢ βυβαίνεται ἢ κατατρίβεται τὸ καλὸν ἄμφιον, βακενδυταὶ καὶ οὕτω κερδαλεώτερον τὴν τέχνην διαχειρίζεται. Θεώρησον, ταπεινὴ ὑψηλὴ· τί δὴ ποτὲ ἐστὶν ὁ μοναχός; Καὶ ἐπειδὴ οὕτε σὺ αὐτομαθῶς τὸν τοιοῦτον οἶδας, οὔτε μὴν ἐκ βιολίου ἔχεις μαθῶν (πῶς γὰρ, ἔπερ μῖσῶν κἂν ἀνοιγόμενον ἴδῃς, χάος δοκεῖς βλέπειν κατὰ σοῦ χαιῖνον), ἄκουσον ἀπὸ λαλιᾶς οὐκ ἀσυμφώνου ταῖς ἱεραῖς διφθέραις.

ρλ'. Μοναχός ἐστι πολίτης οὐρανοῦ· μὴ γὰρ γῆς, εἰ καὶ περὶ γῆν εἰλεῖται. Αἰθέριος τὴν πολιτείαν ἀνθρώπου· ἀεροθάμων, οἷς τὰ κατὰ γῆν ὑπερπέταται· γῆς ἀπάσης βασιλεὺς διὰ τὸ κατ' εἰκόνα τοῦ παμβασιλείως Θεοῦ, ὃ πᾶς μὲν ἄνθρωπος φυλάττειν τίτακται, αὐτὸς δὲ πρὸς τῇ κοινῇ χρεῖαι καὶ ἰδικῶς ἐποφείλει, μεμνημένος, ὅτι ὀπνηῖα ἢ κούρᾳ τῇ Θεῷ αὐτὸν παρεστήσατο, καὶ αὐτὸ ἀπτήθη, ὡς δηλοῦν ἀπαλιφὲν βιωτικοῖς ὑγροῖς τὸ κατ' αὐτὸν ἀρχέτυπον εἰκόνημα εἰσαῦθις ἀνανεῶσων πολιτεία μοναχικῆ. "Ἐτι μοναχός ἐστι ζωγράφος ἀρετῆς ἀπηκριβωμένης, πρὸς ἣν αἱ τῶν βλεπόντων ψυχᾶς γράφονται ἄν. Γράφοι δὲ ἂν ὁ τοιαύτος αὐτὰς πρὸς ἀκρίθειαν, ἐὰν σοφὸς τέκειος γένηται τὴν γραφικὴν ταύτην, ὡς καὶ τρίβειν πνευματικὰ χρώματα, καὶ συγκιρνεῖν καὶ ἐμμελῶς παρατιθεῖναι πρὸς ἄλληλα, καὶ μετρεῖν, ὡς οἶδε ζωγράφος τεχνᾶσθαι τὴν κατ' αὐτὴν συμμετρίαν. Τοιοῦτος δὲ πάντως ἢ ὁ ἐξ ἀναγνώσεως, ἢ ὁ ἐξ ἀποκαλύψεως, τῆς διὰ πρακτικῆς ὧν τὸ μὲν ἔχει διὰ σοφίαν ὁ μονάζων, τὸ δὲ διὰ τῆς ὄντως πεδέξως, δι' ἧς καὶ αὐτῆς ἀποκαλύπτονται. Δαυτιτικῶς ὀφθαλμοὶ εἰς τὸ κατανοεῖν τὰ τοῦ Θεοῦ θαυμάσια· ἐν οἷς καὶ τὰ τῆς ἐκείνου σοφίας ἄδηλα καὶ κρύφια. Δυστοῖν δὲ τούτων, πράξως καὶ θεωρίας, ὁ μέγας μοναχὸς ἀποστερημένος, οὔτε ζωγράφος ἂν εἴη Θεῷ πρέπων, οὔτε ἀληθεύσει τὸν μοναχόν.

ρλα'. "Ἐτι κριτὴς ὁ μοναχός, δικάζων ἀντιπάλους· καὶ ἡ κρίσις διχασμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος, ὡσεὶ καὶ θανεῖν ἐκρίθη τὸ ἐν ἀνθρώπῳ θανετόν. Τὸ δὲ οὕτω διχάζειν φιλοσοφίας ἔργον παραδέδοται εἶναι, ἧς τὸ τέλος ἐνταῦθα ἠνωμένος διακρίνειν ψυχὴν σώματος, καὶ αὐτὸ πάλιν διακεκριμένως ἐνοῦν, ἢ καὶ (ἄλλως εἰπεῖν) νεκροῦν μὲν τὸ ζῶν μὴ ἑναρμονίως, ζωογονεῖν δὲ τὸ νεκρωμένον. Ταῦτα δὲ μοναχός, ἰδιώτης εἶναι αὐχῶν ἐν τῇ μὴ μέλεσθαι γραμμάτων, καὶ μηδὲ ἀριστοπραξίας ἐλλεκτιμώμενος χάριτι, οὐκ οἶδα εἰπερ ἄνυσαι, ὡς μὴ ψεύδεσθαι τὸν φιλοσόφως θεῖον δικαστήν, ὃς οὐ κατὰ νόμους τοὺς χαμαὶ συρομένους κρίνει, ἀλλὰ τοὺς δακτύλῳ Θεοῦ γραφομένους εἰς καρδίαν σαρκίνην, εὐεῖκτον Θεῷ τῷ γράφοντι· "Ἄλλ' ἐνταῦθα — ὦ οἶον κρίμα πάσχει ὁ καθ' ἡμᾶς κριτικὸς ὁμιλος! Ἀκούσαντες γὰρ, οὐ μὴν καὶ μεμθηρότεροι, κριταὶ εἶναι, καὶ σπεύδοντες, τοῦ λοιποῦ μὴ ὑπὸ κριταῖς εἶναι, ο' ἄλλως ὑποκριταί, μετὰ γουσιν ἑαυτοὺς καὶ εἰς (εἰ τι χρὴ οὕτως ὀνομάσαι) κατακριτάς. Οὐκοῦν ὀκνοῦσι κατακρίνειν οὐκ ἐσθ' ὄντινα οὐδ, παραζηλοῦντες ἐνταῦθα τοὺς ἡξιωμένους κρῖναι τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ.

te esse, sed de industria secessisse, et, ut recte loquar, operibus vilibus, seu melius, ut fabrum fatigari, qui inter vilia opera quibus sordesceret aut conteretur pulchrum indumentum, pannis induitur, et sic magis luciferam artem exercet, Viden' o magne et humilis, quid sit monachus? Et quoniam eum non novisti, neque experientia propria, neque ex libro (quomodo enim, siquidem eum, ubi videris apertum, odisti, et arbitraris abyssum ante te hiantem inspicere); audi ergo ex sermone sanctis tympanis non dissimili.

150. Monachus civis est cœli, non terræ, licet habitet in ea. Æthereus est homo agendi ratione; per aerem incedit terrestri volatu, rex universæ terræ, qui est ad imaginem Dei Regis regum, quam servare debent universi homines, et ipse plus quam cæteri et amplius tenetur, recordatus se, quando tonsura consecratus fuit, ad hoc esse invitatum, ut sædatam sudoribus mundanis similitudinem suam ad Deum rursus renovaturus esset operibus monasticis. Monachus pictor est etiam virtutis perfectæ, ad quam informandæ sunt animæ intuentium. Quas ad perfectionem iste depinget, si hanc artem perfecte edoctus est, si didicit spirituales colores terere, miscere, distinguere, curate conferre, et mensurare, sicut novit pictor eos scite componere. Talis est homo doctrinæ, aut inventionis per practicam: quarum unam per sapientiam, et alteram per veram oculis monachus obtinet, per quam aperiuntur oculi (ut Davidi accidit) ad intelligenda mirabilia Dei, et ex quibus sunt sapientiæ ejus mysteria incomprehensibilia. Quibus magnus monachus neque pictor esset Deo gratus, neque verus monachus.

131. Judex etiam monachus, qui jus dicit partibus adversis; et judicium separatio est animæ et corporis sicut mori iudicatum est quod in homine compositum est. Quæ separatio habita est opus philosophiæ: cujus scopus tunc erat corpus et animam unita dividere, et iterum divisa conjungere; seu, quod idem est, interficere quod non recte vivebat, et occisum revivificare. Ista monachus, qui de simplicitate gloriatus eo quod litteras non curet, neque merito rerum egregie factarum refulgeat, nescio utrum perficiet, ita ut sit judex sapiens et sanctus, non judicans secundum leges humi repentes, sed secundum scriptas digito Dei in corde carnali, et simili Deo scribenti. Tunc autem — qualo iudicium profere! multitudo iudicum apud nos! Qui eum audissent, non didicerunt se iudices esse, et nitentes sub iudicibus non esse amplius, ipsi aliter hypocrita, seipsos in condemnatores (si ita vocare licet) permutant. Quemlibet condemnare non verentur, ad exemplar eorum qui digni habiti sunt ut duodecim tribus Israel iudicent.

132. Sed hoc melius ostendent verba sequentia. Nos autem rursus proposita regula monachica, de mundo esse monachum dicimus, et ideo supra mundum. Si autem rebus mundanis proprie assimilatur, quo modo vere supra mundum dicetur? Et qua ratione qui supra mundum est, et mundo adhuc indiget, ipse ludibrio non erit? Tale est ad corripiendum ubi mundo mundanus indiget, quasi sal sale infatuato indigens. Monachum autem, ut omnem hominem, ratio exornat; quærenda est ergo tibi ratio, o magnificentissime ex magno habitu, ut per eam fias ornator. Quemadmodum enim alia quædam aliis corporibus et rebus, sic ordo viris veris, inter quos est verus monachus, nihil aliud est atque ratio cum virtute activa, e qua qui excidisti a principio, qui litteras et actionem ignoras, ama secundo loco homines tibi diesimiles. Et sic esto aliquo modo ipse sapiens (quædam sapientia est enim sapientes diligere), eosque nimium et impudenter ne contempnas, pro maxima injuria nomine litterati accepto. Tu vero si homo peritus non es, neque tales amas, sic nec gloriam ex actibus accipisti: cogita quoniam in loco inter homines ordinatus sis. Non profecto inter laudabiles (ne quid acerbius dicam), hoc autem non novum est omnino hominem nihil superbire propter amorem sui ipsius, quem plerisque hominum natura indidit.

133. Credere porro ac persuasum habere nullum alium tibi præstare, sed tibi primo nullum secundum esse, istud arrogantis cui insanis attribui? Vir enim nauta solummodo, ordinationem exercitus non præsumit, et vir armorum nauticus dici veretur; qui agris excolendis est addictus, artem ædificandi non jactat; qui quæ ædificat, ignarum agriculturæ se proficitur. Et quis unquam se magistrum jactat earum rerum quas non didicit? Non faber, non pictor, non citharædus, non quisvis alius. Neque hoc satis est; sed artifices consimiles sui mirantur hi homines, ubi tempus est, licet non plane studiosos in magnis rebus. Tu autem, nec operibus, nec sermonibus conspicuus, omnibus anteponi vis; tu agere eligis, id vero non vales, ex hoc totaliter lapsus, jam sermonem nihili facis, imo eum a vita tua, velut stercore a domo splendida ejicis. Idcirco omnes litteratos repellens, et ipsam sapientiam, tanquam superbam et arrogantem, contemnens, ipsos summos pontifices repellis. Vix tonsura insignitus, ut ovis Dei dexteræ parti addicta, non juxta hædos, mox cornibus in eos insurgis jam non ovinis cornibus uteris, sed quasi elephas nigra pelle niteris ante omnia vanam victoriam reportare de superiori hominum ordine, ut uno saltu absque labore, cæteris antecedas. Nec cessas arma ferre in summi pontificatus ministerium, scilicet qui Deo similem facit, qui omnes in Deo sanctificat, qui in Deo est, qui statim post Deum maximus est in mundo. Non enim ignoras salutis nostræ ponificem

αβ'. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὁ λόγος ὑποκαταβάς ἐκφρασι-
σφιότερον ἡμεῖς δὲ τοῦ μοναχικοῦ γενόμενοι πλί-
νιν ὄρου, φαμέν καὶ ὅτι κόσμου ἐστὶν ὁ μοναχός
διὸ καὶ ὑπερκόσμιος. Ἐῖ δὲ τοῖς τοῦ κόσμου συνανα-
χρώνονται ἰδιωτικῶς, πῶς ἂν τὸ ὑπερκόσμιον ἐπα-
ληθεύτοι αὐτῷ; Πῶς δὲ ὁ ὑπὲρ τὸν κόσμον διέτη-
μένος κόσμος καὶ αὐτὸς οὐκ ἂν ἐφλήθη γίλων;
Ὅμοιον γάρ τι πρὸς μέμψιν, εἰ κόσμου προσδέεται
ὁ κόσμος, ὡς εἰ καὶ τὸ ἅλας νοστήμιον ἄλατι.
Κοσμεῖ δὲ μοναχὸν, ὡσπερ καὶ πάντα ἄνθρωπον, ὁ
λόγος. Μετελευστῆσον σοι ἄρα τὸν λόγον, ὃ διὰ τὴν
μεγαλόσχημὸν εὐσχημονέσται, ἵνα δι' αὐτοῦ ἐπι-
πλέον εἴης κοσμικώτερος. Κόσμος γὰρ ὡσπερ ἄλλοις
τῶν σωμάτων καὶ τῶν πραγμάτων ἄλλα τινὰ, οὕτω
καὶ ἄνθρωπον τῷ κυρίως, οὗ μέρος καὶ ὁ κατ' ἐπι-
κεινὸν μοναχός, οὐδὲν ἄλλο ἢ λόγος, ὁ μετὰ ἐμπράκτου
ἀρετῆς οὐπερ ἐκπίπτων σὺ τὴν ἀρχὴν, ὁ καὶ ἀρχιμα-
ματος καὶ οὐδὲ πρακτικὸς, ἀγάπῃ δευτέρῃ λόγον
τοῦς μὴ κατὰ σέ. Καὶ οὕτω γίνου τρόπον τινὰ σοῦς
καὶ αὐτός (σοφία γάρ τις καὶ τὸ φιλεῖν τοὺς σοφοὺς,
καὶ μὴ ἐξουθενεῖ ἀνέδην καὶ ἀπαρκαλύπτως, ὁ
ὑβρεῖ μεγίστη τιθεὶς τὸ « γραμματικέ. » Ἐῖ δὲ μήτι
σὺ ἐρμητικὸς ἄνθρωπος εἶ, μήτι ἀγάπης τοὺς τοιοῦ-
τους, καὶ οὐδὲ τὸ ἐκ τῶν πράξεων ἔχεις ἐπικόσμημα
σὺ αὐτὸς λόγισαι, ποίας τάξεως ἐν ἀνθρώποις εἶνα
τετόχθικας. Ὅτι ὀτλαδὴ οὐ τῆς ἐπαينوμένης (ἵνα
μὴ τι τραχύτερον εἴπω), ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ λαν-
τάνω καινόν, εἰ μὴδὲν ὦν ἀλαζονεύη διὰ τὸ φιλεῖται,
ὁ τοῖς πλείοσι τῶν ἀνθρώπων παραπέφυκε.

ργ'. Τὸ δὲ καὶ μὴ νομίζειν, ἀλλὰ κρίνειν ὡς ἐν
πληροφορίᾳ, ὅτι οὐδεὶς ἕτερος ὑπὲρ σέ, ἀλλὰ πμ-
πρωτεύων οὐδὲ τὸν δευτερεύοντα ἔχεις, τὸ παρ-
δοξὸν ποῦ ποτε περνοῖας θήσομαι; Ὁ καταμῆν
ναυτικὸς ἀπαρνεῖται τὰ τακτικά· ὁ περὶ τὰ ἐπι-
ὄκνει θαλαττοῦργὸς ἐπιλέγεσθαι ὁ παραβλαβλήμενος
τέχνη γεωργικὴ οὐχ ὑπισχεῖται τὴν τεκτονικὴν ὁ
τέκτων ἀφουῶς ἔχειν τοῦ γεωργεῖν ὁμολογεῖ. Τίς ἔ-
ἂν ἕκαστος τῶν ἄλλων ἐπιστήμων ὑπόσχηται εἶναι,
ὦν οὐκ οἶδεν; Οὐ χαλκεὺς, οὐ ζωγράφος, οὐ λυρικὸς,
οὐκ ἄλλος οὐδεὶς. Καὶ οὐκ αὐτὸ μόνον· ἀλλὰ καὶ
τοὺς περὶ τὰ σφίσι ὁμοία τεχνίτας οἱ τοιοῦτοι θε-
μαζοῦσιν, εἴ που καιρὸς, καὶ ταῦτα μὴδὲ ἐς λίαν
σπουδαίους ὄντας ἐπὶ μεγάλοις καθ' ὑπεροχὴν. Σὺ
δὲ οὔτε ἔργοις, οὔτε λόγοις ἀξίωμα πλουτῶν, ἀπο-
τολμᾷς ὑπερπίεσθαι πάντων καὶ τὴν πρᾶξιν ἐπι-
λεγόμενος, καὶ αὐτὸς αὐτῆς εὐστοχῶν, ἀλλ' εἰς τὴν
παράπαν διεκπίπτων αὐτῆς, οὐ μόνον ἐν οὐδὲν
οὐδὲ τὸν λόγον τίθεις, ἀλλὰ καὶ ἐκβάλλεις αὐτὸν πᾶ-
κατὰ σέ βίου, ὅσα καὶ συρφετὸν οἴκου λαμπροῦ. εἰ
καὶ πάντα ἐκτρέπόμενος τοὺς ἔσω λόγου, καὶ π
λογιόγητα παρωθούμενος διὰ τύφον καὶ ἀλαζονείαν
ὑπερβάλλουσαν, ἀποπροσοπιῇ καὶ τοὺς ἐργα-
σμάς κειράμενος, οἷα θεοῦ πρόβατον δεξιῆ ἐπα-
ρυχθὲν στάσει, οὐ μὴν τῇ κατὰ ἔφρον, εἰς τὰ
κερασφορήσας ἐπ' αὐτοῖς, καὶ κυρίων ὡσπὶ κατὰ
πρόβατον, ἀλλὰ κελαινοβρίνου δίκην ἐλέφαντος, καὶ
ἐν πρώτοις φιλονεικῶν, κατὰ τοῦ μείζονος ἐν ἄν-
θρώποις βαθμοῦ νίκην φαύλην στήσασθαι, ἵνα καθ'
ἐν ἄλμα τοῖς ἄλλοις προσεπιβαίηρε ἀμογητί. Οὐ

παύη οὖν ἐξοπλιζόμενος εἰς ἀρχιερωσύνης πόλεμον, A Dei nomine non confundi, qui de episcopatu, ut ita dicam, electos suos observat; minime autem venerandum senem, nec etiam qualemcunque monachum.

Οὐ δὴ ποθεν γὰρ ἀγνοεῖς, ὅτι ἀρχιερεὺς μὲν τῆς ἡμῶν σωτηρίας ὁ Θεὸς ἀξιοῖ λέγεσθαι, ὁ καὶ ἐπισκοπῆ γραφικῶς ἐπισκεπτόμενος τοὺς αὐτῶ αἰρετούς· καλλόγερος δὲ οὐκ οὖν, οὐ μὴν οὐδὲ μοναχὸς ὀποιοῦν.

ρλδ'. Ἀνάβλεψον εἰς τὴν ἀρχιερωσύνην, εἴ που καὶ δύνασαι· ἢ καὶ κατασταθεῖς ἐπὶ τινος φυλακῆς περιόπτου, ἀποσκόπευσον, καὶ κατάμαθε τὸν ἀρχιερέα, ὃ τί ποτέ ἐστιν. Ἐξ ἀρχιεράως καὶ σὺ ἔχεις, ἅπερ ἂν καὶ ἔχης, Ἐκεῖθ' ἐν σοὶ καὶ τὸ ἱερῶς διακονεῖν ἐν τῷ λειτουργεῖν τῷ Θεῷ. Ἐξαιρετός ἢ ἐκείνου ἐνέργεια παρὰ τὴν ἐν σοί. Ἐχει ἐκεῖνος ἀνάγκην φυλάττειν καὶ τὰ ἐπὶ σοὶ ἐκπεφωνημένα καλὰ. Ὅσα γὰρ εὐαγγελικῶς λαλεῖται, ἅπαντα λαλεῖται, ὡς γέγραπται. Ἐχει δὲ καὶ πολλὰ, ὧν σὺ ἀποκεκώλυσαι κειράμενος. Χρῆσι ἐκεῖνος πνευματικῶς· τελειοῖ θεοπροπῶς· περιουτεῖς ἐστὶ ἀποστολικός· πολιτεύεται ἀπαρακαλύπτως πολιτείαν παντοδαπὴν ὀρθῶ κανόνι ἀπευθυνόμενος· περιεῖσιν ἐξευρίσκων τοὺς διδασχθησομένους, καὶ ποιεῖ αὐτὸ ἡναγκαζόμενος. Σὺ δὲ μένειν ἄλλως ἐτάχθης, καὶ στηρίζεις, ὡς ἐπὶ ἐνόος. Δικάζειν ἐκεῖνον ὠρίσται, καὶ που δι' αὐτὸ καὶ τυρβάζει, ἐπιστατῶν πρᾶγματικαῖς ὀχλήσεις καὶ ἐριθείαις. Τί δὲ μὴ καὶ σὺ θρασυτάμενος ἐρεῖς ἐξεῖναι σοὶ αὐτό; Ἐκδικεῖν τέτακται, παβήσιάζεται, ἄσυχολός ἐστι κατὰ τὴν ἐργῶδες, ἐν καιρῷ διορθουμένους, εἴ τί που καὶ κατ' ἀγορὰν στρεβλοῦται τοῖς ἐν τῷ βίῳ. Τὸ πᾶν εἰπεῖν, φαῦλος ἐπίσκοπος, ὃς ἐγκλείσας ἑαυτὸν, καὶ οὕτω μονάσας καθιδέεται, μηδενὸς τῶν ἐν τῷ κοινῷ ἐπιστρεφόμενος. Αὐτίκα γὰρ ἀκούει πρὸς πάντων τό· « Καὶ τί δήποτε ἀρχιερατεύει, καὶ οὐκ ἐγγωνιάζει μοναχικῶς; »

ρλε'. Κεῖται δὲ ἄρα ἐνταῦθα παρόραμα τι μοναχικόν. B Εἰς ταῦτα γὰρ, οἶμαι, ἀποδλέποντες οἱ τὰ ἀρχιερατικὰ παραθεωροῦντες μοναχοὶ, καὶ ἀναλύοντες αὐτὰ ὡς εἰς δόξαν καὶ φανητισμὸν καὶ βίου λαμπρότητα, πραγματεύονται καὶ τὸ ἀρχιεράτευμα κραταιῶς, ὡς ἂν τῷ τρόπῳ τούτῳ τῆς κατὰ πνεῦμα ὀπῆς, ἦν οἱ Μωσαϊκῶς θεόπται φιλοῦσι, καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν φωλεοῦ ἐξερπύσαντες, τῶν λεωφόρων εὐθαρσέστερον γίνωνται, καὶ ἐπινακάμφωσιν ἀδεῶς εἰς τὰ πρότερον, οὐ προκληθέντες, οὐδὲ ἄλλως ἀνερευνηθέντες, ὅπη κρύπτονται. Οἱ πλείους γὰρ οὐδὲ πρὸς ὄνομα γινώσκονται, ἀλλ' αὐτοὶ προκηδήσαντες, καὶ τὴν ἐντυχίαν ταύτην ἀρπάσαντες, οὐχ ἵνα τοῖς πρῶν μοναχοῖς καλοῖς τὸ ἀρχιερατικὸν προσεπιτιθέντες, πολλαπλασιάσωσι τὴν ἀρετὴν· ἀλλ' ἵνα ἢ καὶ τῶν προτέρων ἀγαθῶν ὑφέλωνται διὰ τὸ ἐπίπνον, εἴπερ τι καὶ ἔσχον πλέον τῆς κοσμικότητος· ἢ D ἀλλὰ τῇ ἀφορμῇ τῆς ἐπισκοπῆς ἀποβουκόλησιν τὸ ἀκριβές, ὡς μὴ ἐξὸν δῆθεν ἐν τῶν ἐν μέσῳ πραγμάτων τετυχηκότα ἐπίτροπον εἶναι τῆς πρὸς ἀκριβειαν ἀρετῆς.

ρλς'. Καὶ τότε δὴ ἐστὶ βλέπειν τὸ γελοϊότατον ἐν αὐτοῖς. Οἱ γὰρ ἐκ τῆς πρῶν καλιᾶς καὶ τῆς ἐν αὐτῇ στεχωρίας κατὰ τῶν ἐπισκόπων τοξαζόμενοι, τότε κατὰ τῶν ὁμοχρόων μοναχῶν θωρακισάμενοι, οὐ μόνον ἀντιβάλλουσιν ἀκροβολιζόμενοι, ἀλλὰ καὶ

134. Suspice ergo in pontificatum, si potes, vel stans in aliquo loco excelso, considera et discas quid sit pontifex. A pontifice accepti quæcumque habes. Exinde tibi licet in sacra liturgia Deo ministrare. Egregia potestas illius præ tua. Necessitatem habes bona tibi data ei servare: quæ enim evangelica virtute dicuntur, omnibus dicuntur, ut scriptum est. Multa etiam habet, quibus tu egres qui tonsuratus es. Ille ungit spiritualiter, Deo consecrat, præco est apostolicus, multiplicem gubernationem jure canonicoinstructus agit aperte; circuit quærens quos doceat, idque perficere cogitur. Tu autem aliter manere, et velut uni negotio incumbere jussus es. Hic ad judicandum ordinatus est, et ideo multa sustinet, dum præest tumultui rerum et machinationibus. Tu autem quid tibi permissum non potes fiducialiter dicere? Hic ad jus vindicandum positus est, clamat, nullam habet requiem velut operarius; in icu oculi erigitur si quid aliquo modo in foro homines sæculares pervertunt. Uno verbo, vanus episcopus qui seipsum recludit, seorsim quiescit, et nihil de communicate curat. Mox enim ab omnibus audis: Ad quid ergo exercet pontificatum et non absconditur velut monachi?

135. Hic manifestus est error monachorum. Ad ista enim oculos flectentes, ut arbitror, qui sacras dignitates considerant monachi, et in eis nihil nisi gloriam, apparatus, et magnificentiam vitæ iuvenientes, pontificatum acriter prosequuntur, ut via ista emergant e spirituali foramine petræ, dilecto ab eis qui Deum ut Moyses contemplantur; et euntes e caverna proxima in viis ambulant audacter; ad priora absque pudore revertantur, neque evocati, neque inventi ubi prius abscondebantur. Plerique enim ne nomine quidem cognoscuntur, sed uno saltu, obviam fortunam arripiunt, non ut priscis monachicis bonis superaddito pontificatu virtutem multiplicent, sed ut veteribus bonis ut pote gravius subducantur, si quid supra mundum habebant; vel ut causa episcopatus opima abducant, quasi non sit possibile hominem rebus communibus manus admoventem perfectam virtutem sectari.

136. Tunc in iis maxime ridenda cernere poteris. Qui enim prius e domo lignea, atque e solitudine vicina, contra episcopos tela jaciebant, modo contra monachos ejusdem coloris armantur, nec solum a longe sagittant, sed morte

quidem afficiunt, vel e monasterio expellunt; juxta canones non agunt, sed episcopali dignitate saevius et ferocius abutuntur. Et qui in monachico habitu principes adulabantur, jam non patiuntur esse quod erant, amaro furo feruntur: extrinsecus monachos magni indumenti, et quotquot inter minores reverendi sunt, verbis dulcibus alloquuntur, corde autem aversantur. Tunc potest videri vel dici virtutem virtuti obsistere, si qua virtus in eis residua est: simileque simili non gaudere. Apud eos frequens interrogatio ista: Quid cum eis senex mollis, gravis similibus tui incumbis? Atque ex altera parte hoc responsum: Episcopus sum ego. Tunc solum sicut in brevi recogitatione judicant pontificatum monachicæ vitæ præstare, se ipsam injustitiam antea fefellisse. Tunc sanctus dupliciter, episcopus scilicet et monachus, oblitus quæ prius cogitabat nunc clamat: Quid nobis et episcopo commune? contendit omnia esse episcopum, et inter monachos, et inter cæteros omnes: et episcopi nomen jactitans, illud Deo omnia inspicienti, videnti, et examinanti solemniter consecrat, ostendens sibi ipsi malitiam plerumque nocivam esse.

137. Nunc autem, o humilis monache, antequam in pontificatus apicem ascendas, quam de causa pontificem omnium consensu tibi præfectum aversaris? Cur eum aufugis? Unde eum reformidas? Mite tibi est jugum ejus. Cur ergo illud projicias collo indomito impositum? Si grave est, patiens esto. Ubi est patientia tua, quam astantibus Deo et angelis ejus spondisti, eamque usque ad mortem? Sed verbis asperis me offendit: noli « calcitrare contra stimulum ²⁶, » sicut tibi suadet proverbium. Recto itinere progredere. Quid ergo? tibi sæpius incumbit? fer ergo. et die toties pro cantilena istud translatum: « Me omnes conterunt, et nemo conteritur ²⁷: » cui sententiæ vas Anaxarchi refertur: sicque sortitus labores invenies et beatitudinem. Tibi ipsi esto stimulus carnis missus a Deo, ut fuit apostolus. Et si vis, junge quod sequitur. Cum enim desperaveris, illud omnino audies: « sufficit tibi gratia mea, » ex quacunque parte illud audieris. Insimulaberis, si ex arrogantia, absque divino mandato stimulum tuum contriveris: seu, ut loquar rectius, tibi licebit aliter, per patientiam, cum gratia Dei, talem stimulum contere. Quis enim pontificem non lapidibus obruet contra homines Dei sævientem? Quis in imperio, quis in potestate? Quid ergo? rex in caput illius

²⁶ Act. ix, 5. ²⁷ II Cor, xii, 9.

(16) Anaxarchus, inter Alexandri comites, magna loquendi libertate utebatur, multorumque inimicitias in se converterat. Cum mortuo Alexandro, a Nicocreonte captus esset, atque missus in mortarium contereretur, respondit philosophus posse

ἢ θανατοῦσιν, ἢ τοῦ φροντιστηρίου ὑπεξέσθαι, κανονίζοντες ὀρθῶς, ἀλλὰ τῇ ἐπισκοπικῇ ἐξίᾳ περιχρῶμενοι δεινότερόν τε καὶ ἐμβριθέστερον. Καὶ σχήματι μοναχικῷ θέλγοντες τὰς ἀρχάς, τότε ἐπιτέγοντες εἶναι, ὅπερ ἦσαν, πρὸς πικρῶν ἐμαίονται, τῷ μὲν προσωπεῖω γλυκαίνοντες τοὺς μεγαλοσχήμονας καὶ τοὺς, ὅσοι μικρῷ ἐπισημνούνται σχήματι, τῷ δὲ αὐτοπροσώπῳ πικρίζοντες. Καὶ ἔστιν ἐνταῦθα ἰδεῖν, εἴτε εἰπεῖν, ἀρετὴν ἀπὸ μαχουμένην, εἴ τις που καὶ ἔστιν ἀρετὴ ἐν τοῖς τοῖσι, καὶ οὐδὲ τῷ ὁμοίῳ γαῖρον τὸ ὅμοιον. Συγῆ δὲ ἀπορητικῶς ἐν τούτοις καὶ τό· « Τί δήποτε μίση γερως καὶ αὐτὸς ὢν, βαρῦς ἐπίκεισαι τοῖς ὁμοίοις; » Ἐτέρωθεν δὲ λυτικῶς τό· « Ἄλλὰ καὶ ἐπίσκοπος εἶμι. » Κἀνταῦθα μόνον ὡς ἐν ἐπινοίᾳ λεπτῇ ἐφαίνεται ὑπερέχειν τὸ ἀρχιερατικὸν τοῦ μοναχικῷ ὡς τὰ γε πρὸ τούτου ἐψεύδατο ἡ ἀδικία αὐτῆν· ὅτε καὶ ἐκλαθόμενος ὁ διπλοῦς ἅγιος, ὁ καὶ μοναχὸς καὶ ἐπίσκοπος, ὢν πρῶτον ἐφρόνει, ἀνακρίτων τῶν « Τί μετέχει ἐν ἡμῶν ὁ ἐπίσκοπος; » φιλοσοφῆσαι πᾶν εἶναι τὸν ἐπίσκοπον καὶ ἐν μοναχῶσι καὶ ἐν ἅπασιν· καὶ ἀποσεμνύων τὴν τοῦ ἐπίσκοπου κλῆσιν, τῷ θεῷ αὐτὴν ἀφοσιῶν τελευταρχικῶς, τῷ κτηφῶν, τῷ παντεπόπτῃ, τῷ πάντα ἐπισκοποῦντι, δεικνύς, περιπετῆ αὐτῇ τὴν κακίαν εἶναι ὡς τὰ πολλὰ.

ῥαζ. Τίως γε μὴν, ὡς ἐπιταπεινὸν μοναχὸν, πρὸς ἢ καὶ ἀναδῆναι εἰς ἀρχιερωσύνης ὄψος, τί ποτε φρονῶν ἀποπροσποῖ τὸν δίχρα πάσης ἀντιλογίας ὑπερκαθήμενόν σου ἀρχιερέα; Ἰνατί ἐπιφρονῶς αὐτόν; Τίς ὁ ἀπ' ἐκείνου φόβος ἐν σοι; Ἐλαφρός σοι ἔστιν ὁ ἐξ ἐκείνου ζυγός. Καὶ τί καταβήτικαί αὐτόν, σκληρὸν ὑπέχων τράχηλον; Ἄλλὰ βαρῦς· καὶ ὑπόμεινε. Ἡ ποῦ ἡ ὑπομονή, ἣν ἐπέβω, θεῶν καὶ τῶν αὐτοῦ ἀγγέλων παρόντων, καὶ αὐτῇ ἡ μὴ χρι θανάτου; Ἄλλὰ κεντρίζει λόγους ἀσθησιῶν· καὶ μὴ λάκτιζε πρὸς κέντρα, ἡ παροιμία σοι ἐγαλύεται. Πορεύου δὲ ὀρθῶς εἰς ὁδόν. Τί δὲ; ἄλλ' ἐγκαίται σοι πολλάκις· καὶ φέρε σὺ, τσσαυτάκις ἐπιλέγων ἐπιφροῦς δίχην ἐκ παραποιήσεως τό· « ὀλίγοι με πάντες, θλίβεται δὲ οὐδεὶς· » ἢ ἐκ ἰσχυρίας καὶ ὁ κατὰ τὸν Ἀνάξαρχον ἐξήρηται θύλακος· ἢ κακῶς κληρωσάμενος τὸ φερέμενον, εὐρήσεις μακαρισμὸν. Ἔστω σοι καὶ αὐτὸς τῇ σαρκὶ σκόλοψ ἐκ θεοῦ κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Εἰ δὲ βουλεῖ, πρόσθεος καὶ τὸ ἐξῆς· Ἀποδυσπετῶν γὰρ ἀκούσεις πάντως καὶ σὺ εἴ· « Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου. » ὅθεν ἂν καὶ ἀκούσῃ αὐτό. Καὶ που καὶ αἰτιαθῆσθαι, κατακλιῶν ἀγνωστῶ νόμῳ δίχρα θείας κελεύσεως τὸν κατὰ σοῦ σκόλοψ. Εἰπεῖν δὲ ἀκριβέστερον· ἐξέσται σοι ἄλλως ἢ ἰσχυρῶς κατακλιῶν τὸν τοιοῦτον σκόλοψα διὰ τῶν ἰσχυρῶν τῶσαντός σε θεοῦ. Τίς γὰρ οὐ λιθολευστέον ἔσται

tortores contere vas in quo Anaxarchus includebatur (et vas suum corpus dicebat) Anaxarchum autem inde detrimentum non capere. Et cum linguæ sectionem minarentur, ipse eam dentibus resectam in os tyranni expulit.

ἐπιρροάζοντα Θεοῦ ἀνθρώποις ; ποῖος ἄρχων ; Δυναστής ; Τί δέ ; ἀλλὰ ὁ βασιλεὺς ἀπονουστάρ' οἷς θλιβερώς ἔχεις. Τὸ πάντων μείζον, συν-εμήσει μετὰ σοῦ ἢ κτίσις κατὰ τοῦ ἀδικουόντος ρεχθήσεται πῦρ ἐπ' ἐκεῖνον · κατακλυσθήσεται ; ἀγανακτήσει κατ' αὐτοῦ θαλάσσης ὕδωρ · πᾶν ἐλεύσεται ἐπ' αὐτόν.

γ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐγένοντο ἂν σοι, ἐὰν ἐπ' ἴας κακῶς ἔπασχες ἐν τῷ ἀρχιερατικῶς ἐπι-εσθαί· εἰσὶ δέ σοι πάντα κενὰ προφάσεις, καὶ ηριῶν ψυχικῶν ἐπικρύψεις, καὶ φενάκαι ἀλοῆς. δὲ ἀλήθειαν, φθόνου καὶ τύφου ὑποκινουόντος, ἴνεσθαι τῶν ἐπισκόπων ἐθέλεις. Ἔχεις ὕβριν ὀρηγτῆν, ἀκοῦσαι ἀμαθέστερος εἶναι τοῦ ἀρχιε-οῦ φέρεις ἐπαινούμενον ἀκούειν ὑπὲρ σέ· οὐκ εὐφήμως αὐτὸν προάγεσθαι μετὰ τοὺς βασι-κρίνεις εἰς ὕβριν κλίνει κεφαλὴν ἀρχιερεῖ· τον λογιζῆ προποδίσαι εἰς ὑπαντήν, εἴπερ ἔρ-ἐπὶ σέ· ἀτιμούσθαι φαντάζῃ, ἐὰν καθέδρας ὑπεξαναστῆς· κἂν ὑφιζήσης, θνήσκεις ὑπὸ . Δέδιας, μήποτε ἀμαρτῶν ἢ λογοπραγηθῆς, ἢ πέσης ὑπὸ παραίνεσιν· ἴθην καὶ παροιστρεῖς ὅπως καὶ σπεύδεις αὐτὸν μὲν ἀφιέναι, ἀντε-σθαι δὲ, ὅν ἂν προέλῃ· καὶ οὕτως εἰς ἀορι-ἐγκλίνας, κασαλβαδικῶς ὅσον ἐρωτιῶς, ἢ καὶ :ῆς ἀρχεγόνου δίκην τόνδε μὲν παραδέχῃ πρὸς πεισιν, ἐκεῖνον δὲ ἀποπτύων μικρὸν ὄσον, ἢ ἕτερον, στέργων καὶ ἀποστέργων, οὐς ἂν ἢ τὸ ἐν σοὶ τῆς ψυχῆς προαιρούμενον, καὶ κς οὕτω πολλοὺς οὔτε φύσεως ἀκολουθῆς, οὔτε κτικῆ τιθέμενος.

. Ἐρωτῶ σε, ὦ σοφὲ μοναχὲ, εἰ οὕτως ἀπα-τῷ ἀγγιτέρμονι καὶ συνόρῳ ἀρχιερεῖ, ὃν ὁ εὖς ἀνάδασμος ἔθετο· τί ἔσται ἕτερος ὁ καταρ-σε πνευματικῶς ; Ἄρα ὃν σὺ ἐπιλέξῃ ; Καὶ ἴον ἔξει ὁ ἀρχιερεὺς ; Σὲ παραιτεῖται, εἴπερ ὁ δι' ἐξομολογήσεως εἰς παῖδά σοι ποιούμε-δὲ καὶ σὺ τὸν ἀρχιερέα σου, τί ἄρα ἐκείνω πὲ τὸ διάφορον ; Υἱὸς πατρὶ δίκαια λέγων πρὸς λιάν, ἐπιτιμᾶται δικαίως . Παραιτεῖσθαι μὲν-ὃν οὐκ ἂν εὐδὲ διὰ στόματος θαβῆσαι προσ-ν. Σὺ δὲ ὁ μικρὸς πατὴρ ἀπαρτῆ τὸν, κελῶς ἴμι, πρωτοπάτορα . Ἦδη δὲ καὶ Μελχισεδεκ-σθαι βούλει, ἀπάτωρ εἶναι πραγματευόμενος. οἱ, πατραλοία μοναχὲ, ἀποίμαντε μόναρχε !

Ἀλλὰ σὲ μὲν ἀφήμι χαίρειν, καὶ τὴν πνευ-ν ἀποσειεσθαι ζεύγλην, καὶ πραγματεύεσθαι θουμένην σὲ πλάνην διὰ τὸ ἀνεξέλεγκτον, ὡς κς φιλοσοφεῖ Σολομῶν. Ποῖον σέ ; τὸν οἰημα-ὃν κενότροπον, τὸν διὰ τὸ περιὸν τῶν πται-ν φιλοτιμούμενον τὸ ἀνεπιτίμητον· τὸν ὑπὲρ μὲν, καὶ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν, ὀφείλοντα εὔ-ν, μόνω δὲ τῷ ἀρχιερεῖ καὶ τὴν δι' ἀναφορᾶς ν ἐκκλείοντα, καὶ μηδὲ ἐγγράφοντα τοῦτο εἰς ακίαν· τὸν ἀφύλακτον τὴν γλῶσσαν· τὸν ἴριμον τὰ εἰς λαλίαν, καὶ οὐδὲ ἐχέφρονα, εἰ οἷς ἔναγχός που ῥήμασι τεκμηρασθαι καὶ τὰ ὅτων. Μελετῶν γὰρ κορακικῶς τὰ καθ' ἡμῶν, λα μὲν ἐκρωξας, ἐν δὲ τοῖς καὶ ὅτι Ἄπειμι,

A recidere faciet ea quibus affigeris. Et quod majus est contra eum qui te injuste opprimit pugnabit tecum omnis creatio: ignis contra illum excitabitur, diluvio submergetur: contra illum irascentur fluctus maris, omne malum eum invadet.

138. Hæc omnia tibi evenirent, si propter veritatem solemniter observatam mala passus esses. Apud te autem vana sunt prætexta, mentis male involucra, et aurium illusiones. Re vera moventibus livore et superbia, episcopis annumerari præsumis. Pro injuria non ferenda habes, ubi audis te minus notum quam pontificem: non sustines eum plus quam te laudari; non toleras eum celebrari et poni post reges: opprobrium arbitraris caput pontifici inclinare, judicium intelorabile si ei venienti ad te obvianum est: dedecus censes si tibi ante eum e cathedra assurgendum est: posthabitus, ira moreris. Times ne de peccatis judicium exerceatur, vel aliter in condemnationem incidas: et ideo miro modo insanis, studes eum projicere, et electum a te ei substituere: sic in incertum devenis, quasi meretricum amore agitaris: vel quasi de materia primaria istum in episcopatum accipis, et illum tantisper contemnens alterum admittis: amas, et odisti prout voluerit consilium animæ tuæ: et exinde multos patres neque naturales neque spirituales statuit.

C 139. Quare abs te, monache sapiens, cum isto modo agens contra episcopum proximum et vicinum, quem posuit canonum delimitatio, quid erit de altero te spiritualiter corripiente? Aut quem tibi eliges? Quid amplius erit pontifici? Te renegat, si vult, qui ex adoptione pro filio tibi assumptus est. Si autem tu pontificem tuum, quænam differentia inter te et illum? Qui filius patri jus dicit, et contendit cum eo, merito increpatur. Illum autem renegare ne ore quidem quisquam audebit. Tu autem pater minimus avum recte dictum negas. Ut Melchisedech reputari desideras, sine patre esse concupiscis; vñ tibi, parricida monache, rex non pascens.

D 140. Te autem dimittito abjicientem jugum spirituale, atque sectantem errores a te dilectos, quia reprehendi nequeunt, ut ait magnus Salomon. Et qualem ergo? Præsumentem, vana oogitantem, per facinora præclara quærentem non condemnari, oraturum pro omnibus, et inimicis, sed soli pontifici memoriam intra oblationem recusantem, nec tamen odio istud ascribentem; lingua effrenem, nihil sollicitum de procacia, non temperantem, si referenda sunt verba superius dicta, vel alia prius. Cum enim more corvorem nos observares, alia quidem clamasti, et inter ea illud: Ecce absum, ut contra metropolitanum deponeres. Vomitorum confessus es in dialogo

tecum incepto, et hoc verbum sit, tibi in manifestam condemnationem. Te autem dimitto, relinquo tuo vomitui, ita ut palam sit te ad veterem vomitum regressum esse, quod in tonsura declaratum fuerat.

141. Rursus autem sermonem ad monachos reflecto. Ante omnia præco sacer est monachus. Quid autem bonum et Deo dignum annuntiabit homo illiteratus, de quo sermo nuper habitus est? Nisi hoc solum: « Lava pater, » aut illud: « Benedictio calidum. » Et iterum verus monachus est, qui formans, seu reformans seorsum animam suam, intelligit omnia opera Domini. Quæ intelligentia monachicam theoriam et practicam amplectitur. Theoriam enim manifestat intelligentia, quæ est facultas rationabilis, et tendit ad idem atque sapientia. Et aliunde in hoc verbo, Opera omnia, ostenditur practica, siquidem operarius est qui virtutem habet practicam. Apud nos igitur eum quæro, qui sive litteratus, sive illiteratus cum sit, animam suam disponit ad hanc intelligentiam, et ad opera ejus; quique meminit non posse res divinas intelligere hominem nisi didicerit vel discat legendo aut servando divina mandata (id enim ratio quædam discendi est): neque practicam habere virtutem quæ accipitur ut cognitio quædam a Deo inspirata, et ab ipsa sapientia, a Deo immesa iis qui eum operibus colunt, quosque licet simplices ipse novit facere sapientes.

142. Dato etiam quod monachica conversio sit ars artium, scientia scientiarum, in quo sistit philosophia, nihilominus revera philosophus est qui habitat in solitudine spe Dei videndi et possidendi. Philosophum autem esse quomodo possibile erit ei qui neque litteras satis novit, neque in gloriam spiritualis operationis repperit. Et quod majus est, Deo proximus est monachus proprie dictus, ideoque quietus. Quod si proximus est, et intuetur, secundum istud « Vacate et videte », Deum scilicet. Deum autem qua ratione cognoscet homo ambobus oculis orbatus, quorum unus practicam, et alter theoriam dirigit; quos inter breve intervallum et minns capillo tenui? Perfecto enim non est scientia perfecta, quæ cum operibus non concurrat; et quæ opera non illuminat cæcitate capta est. Et plerumque illuminat ex Scripturis, in quibus reperiuntur sacra dogmata, verborum obscurorum interpretationes, sacræ historiæ; hæc sunt lumina divina, signa decoris, imagines instructionis, lux bonorum operum, et rectitudinis stimuli.

143. Quos ego optabam colligere profanas historias, sententias et proverbia, ex quibus mendi-

A ξηράσων τὰ κατὰ τοῦ μητροπολίτου. Ὁμολόγησά ἄρα ἐν συλλόγῳ τῶν κατὰ σέ ξηραστῆς εἶναι· καὶ κείσθω σοι τοῦνομα εἰς λαμπρὸν ἐπίωνυμον. Ἄλλὰ σὲ μὲν οὕτως ἀφήμι, παραβριπτῶν τῶν σὺν ἐξέρματι· ὡς ἂν καὶ οὕτω δῆλον εἴη, ὡς ἐπανέκαμψες εἰς τὸν παλαιὸν ἔμετον, οὐπερ ἐχρῆν ἀπέχθεσθαί σε, ὡς ἡ κουρὰ παρήγγειλεν.

B ρμα'. Ἀναβαίνω δὲ πάλιν τῶν λόγῳ εἰς τὸν μοναχικὸν ὄρισμόν. Ὁ μοναχὸς πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ θεοκῆρυξ ἐστίν. Τί δὲ ἂν κηρύξη ἀγαθὸν καὶ θεῖον πρέπον ἀγράμματος ἄνθρωπος, ὃν δὴ πρὸ βραχέως ὁ λόγος ἐκπέπτετο; εἰ μὴ ἄρα ἐκείνο καὶ μόνον τό· « Ἀπόνηψαι, πάτερ » καὶ τό· « Εὐλόγησον τὸ θεομόν, » Ἔτι μοναχὸς ὁ κυρίως ἐστίν, ὃς πλάσας ταυτὸν δ' εἰπεῖν, ἀναπλάσας καταμόνας τὴν καρδίαν αὐτοῦ συνήσιν εἰς πάντα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἂν τοιαύτη σύνεσις τὸ μοναχικὸν θεωρητικὸν ἅμα καὶ πρακτικὸν ἐμφαίνει. Θεωρίας μὲν γὰρ ἔνδειξις ἡ σύνεσις, λογικὴ ἀρετὴ οὖσα, καὶ εἰς ταυτὸν τι ἐργαμένη τῇ σοφίᾳ· τὸ δὲ « πάντα ἔργα » τὴν πρακτικὴν παραδείκνυσιν. Ἐργατικὸς γάρ τις καὶ ὁ κατ' ἀριτῆν πρακτικὸς. Ζητῶ γοῦν τὸν ἐν τοῖς κατ' ἡμῶν εἴτε γραμματεῖα, εἴτε ἀγράμματον, ὃς τὴν καρδίαν διατίθεται κατὰ σύνεσιν τοιαύτην, καὶ ἔργα τὰ κατ' αὐτὴν ὑπομιμνήσκων καὶ ὡς οὐκ ἂν δύναίτο συνίεναι τὰ κατὰ Θεὸν ἄνθρωπος μῆτε μαθῶν, μῆτε μανθάνων ἐν τῶν δὲ ὡς ἀναγινώσκων, ἢ θείας ἀκροάσεις περιεργάζεσθαι (ὃ καὶ αὐτὸ μαθησέως ἐστὶν εἶδος)· μὴδὲ μὴν πρακτικὴν ἔχειν ἀρετῆν, ἢ καὶ αὐτὴ γνώσεως ἴδιᾶ καθυποβάλλεται θεοδιδάκτου, ὁποῖαν ἡ αὐτοσοφία, ὁ Θεός, ἐλλάμψει τοῖς καὶ πρακτικῶς αὐτὸν θεραπεύουσιν· οὐς καὶ ἰδιώτας ὄντας οἷδε σοφίζειν αὐτός.

C ρμβ'. Ἐτι δεδομένου τοῦ τὴν μοναχικὴν μετέλευσιν τέχνην εἶναι τεχνῶν καὶ ἐπιστήμην ἐπιστημῶν, ὃ δὴ καὶ φιλοσοφίας ὄρος ἐστίν, εἴη ἂν καὶ ὁ καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι τῇ εἰς τὸν Θεόν, καὶ τὴν κατ' αὐτὸν θεωρίαν κατωκισμένος, φιλόσοφος ὄντως. Φιλοσοφεῖν δὲ πῶς περιίσταται τι, μῆτε γραμματέων ἄλλος ἔχοντι, μῆτε εἰς τὴν κατὰ πνεῦμα πρακτικὴν ἔλλαμψιν παρακύψαντι; Ἔτι τὸ πάντων ὑπερθεῖν, παραστάτης Θεοῦ ὁ πρὸς κυριωνυμίαν μοναχὸς καὶ δι' αὐτὸ σχολαστικὸς. Εἰ δὲ παραστατεῖ, καὶ θεωρεῖ ἄρα ἐκείνον κατὰ τό· « Σχολάσατε, καὶ γινώτε, » τὸν Θεὸν δηλαδὴ. Θεὸν δὲ πῶς ἂν γινώτῃ τις περρωμένος ἑκατέρους ὀφθαλμούς; ὧν ὁ μὲν τὰ κατὰ πρᾶξιν, ὁ δὲ τὰ κατὰ θεωρίαν διέξεισιν, ἂν ἄλλῃ τὸ μεταξύ, καὶ ὅσον οὐδὲ λεπτότης τριχός. Θεωρία γὰρ ἡ ἐντελής οὐκ ἂν εἴη τῇ πράξει ἀσύνητος, καὶ πρᾶξιν δὲ μὴ θεωροῦσα τετύφλωται. Θεωρεῖ δὲ τὰ πολλὰ διὰ βιβλίων, αἷς καὶ δόγματα ἱερὰ ἐμπεριέχεται, καὶ γραφῶν ἀποβήτων ἀνάπτυξις, καὶ ἱερὰ ἱστορία· φάκτα θεῖα ἐκείναι, εἰκόνες καιδεύσεως, φῶτα πράξεων ἀγαθῶν, χαρακτηριστικῶν σχημασύνης, ὀρθότητος προκειντήματα.

D ρμγ'. Ἐγὼ δὲ ἤθελον τοὺς τοιοῦτους καὶ ἱστορίας ἐξωτερικῶς ἀνθολογεῖν, καὶ γνώμας καὶ ἀποφθ-

²⁰ Psal. vi, 41.

ματα, ἐξ ὧν καὶ οἱ ἀγαθοὶ Πατέρες ἐρα-
νισάμενοι ἐμελετοῦργησαν, σιμβλοποιησάμενοι τὰ
γλυκῆ ἐκείνη βιβλία, οἷς ἐπέθετο τὰ γλυκύτερα
ὅπερ μέλι καὶ κηρίον λόγια, καὶ οὕτως ἀρεσκόν-
τως τῷ Θεῷ ἐλειτούργησαν. Καὶ ἐπεθύμουν μὲν
αὐτὸς τοιοῦτος καὶ παρ' ἡμῶν εἶναι τοὺς προφαινο-
μένους μοναχοὺς· οἱ δὲ αὐτοὶ πρὸς ταῖς ἐξω βί-
βλοις ἐξαθερίζουσι καὶ τὰς ἡμετέρας, ὁπόσαι καὶ
μᾶλλον ἐμβαθύνουσι τοῖς εἰς Θεὸν καὶ τὰ Θεῖα, εὐχόμενοι λογισμὸν αὐτοῖς ἐντεθῆναι μὴ καὶ εἰστί οὕτως
ἀφραίνειν.

ρμδ'. Οἷον γὰρ, ὡ γῆ καὶ οὐρανὸν, λόγον ἐξ ἀν-
δρὸς τοιοῦτου φθάσας ἤκουσα· Ἐμαθὸν κατακείσ-
θαι πρὸς βιβλίον ἱερὰν, ἣν ἐπονθήσατο Γρηγόριος, ὁ
καὶ Θεολόγος, πῦρ πνεύσεως καὶ καλλιλογία ἑλλαμ-
ψάμενος. Καὶ ἡ βιβλος εἶχε πολὺ τὸ παράσημον,
καὶ τὸ κατ' αὐτὴν κλέος ἐξηγεῖτο εἰς πολλοὺς, καὶ
ἐφείλκετο τοὺς ἀκροατὰς οὕτως ἐκείνη, καὶ ἐθεῶντο
αὐτὴν πρὸς θαῦμα· καὶ ἦν ἐντροφῆν τοὺς βλε-
πόντας τοῖς τε ἐντὸς καὶ τῷ προφαινομένῳ εἰς
ἀγαλλίαμα καὶ ψυχῆς καὶ ὄψεως. Θέμενος οὖν καὶ
ἐγὼ σπουδὴν ἐντυχεῖν τῷ καλῷ Γρηγορίῳ τούτῳ,
οὐκ εὐστόχησα· μετετέθη γὰρ πῶς τὰ γε εἰς ἐμέ.
Ἄμειλι καὶ λελυπημένος ἐπιθύμην τοῦ καθηγου-
μένου (ἦν δὲ ἐνάρετος ὁ ἀνὴρ, καὶ γραμμάτων δὲ
ἴδμων), ποῖ ποτε τόπου τὸ καλὸν βιβλίον ἐστίν;
Ὁ δὲ τὸν τῆς δεξιᾶς λιχανὸν κατασεισας ὡς εἰς
κύκλον, οὐδὲν ἀπακρίνατο. Ἐμοῦ δὲ ἐγκαιμένου,
καὶ ἰλαρῶς ἐπανερωτῶντος, ἀπεμποληθῆναι εἶπε
τὴν βιβλίον. Τίς γὰρ, φησί, καὶ χρεῖαν ἦν ἡμῶν αὐ-
τῆς; Ἐνταῦθα ἐμοῦ θυμὸν ἐνδόμυχον ὑπανάψαντος,
ἥδη δὲ καὶ προφήναντος ἡμέρα, ἐπήγαγε καὶ αἰ-
τίαν ἐκείνος ὁ σεμνὸς μοναχὸς διάλεσκον τό· « Εἰς
τί γὰρ καὶ δεόμεθα βιβλίων τοιούτων ἡμεῖς; » Ὡς
δ' ἐγὼ τὸν θυμὸν μεταβαλὼν εἰς βαρὺν γέλωτα,
ἐξωνείδισα ὑπαιπῶν· « Τίνος γὰρ καὶ δεήσεσθε
οἱ λόγου ἄξιοι μοναχοί, ἐὰν τὰ τοιαῦτα βιβλία παρ'
οὐδὲν ποιῆσθε; » παρήλαθέ με ὁ ἄνθρωπος ἐντραπίς,
καὶ οὐκέτι διὰ βίου εἰς ὄψιν ἦλθέ μοι, βαρυνθεὶς οἴ-
μαι, τὸ ἐν ἐμοὶ οὕτω φιλόβιβλον.

ρμε'. Ὡ δὴ τοιοῦτοι μοναχοί, οὕτως ἐξουθενοῦν
ἐθέλετε τοὺς θεολόγους, ἥδη δὲ πάντως καὶ τοὺς,
ὅσοι κατ' αὐτοὺς; Οὕτως ἄχρηστοι παρ' ἡμῶν οἱ
θεόφθογγοι; Ὡ Φαῦστε, ὦ Δαλμάτε, ὦ Στουδιῶτα
Θεόδωρε, ὦ Κύπρου Ἐπιφάνιε, ὦ μυρῖοι τοιοῦτοι
ἄξιοι μοναχοί· οὕτως ἡμεῖς ἐζήτε, οὕτω τὰς θεο-
λόγους δέλους ὡσεὶ οὐδὲν ἐλογίζεσθε σκορακίζοντες
Ἡ Ἐφραῖμ ἀγιώτατε, τί δὴ ποτε τοσαύτης ἐνεφο-
ρήθης φιλοσοφίας ὅπερ κόρον, ὡς καὶ ποτνιαῖσθαι
καὶ θεοκλυτεῖν ἀνιέναι τὸν Θεὸν τὸ ὑπεράγαν ἐν σοὶ
τῆς γνώσεως;

ρμς'. Μοναχὲ χωρητικὲ, εἰ δὲ ποθεν ἀνακύψει
καὶ νῦν ζήτημα ἐκκλησιαστικὸν ἐμβριθές, ἀμφίμα-
χον, καὶ πρέπει ἀγωνίζεσθαι τοὺς ἱεροὺς ἄνδρας,
ὧν μέρος καὶ μέρος οὐ τὸ τυχὸν καὶ οἱ κατὰ σέ-
τε ἂν τνικαῦτα ποιήσης αὐτός; Πῶς ἂν λαλήσης,
ἀπαγαγὼν σεαυτοῦ, καὶ τρόπον τινὰ ἐκτεμῶν τὴν
τε γλῶσσαν, τὰ τε χεῖλη, τὰ θεολογικὰ δηλαδὴ νοή-

A cantes antiqui sancti Patres mel conficiebant, et,
constructis ut alvearibus his libris, sermones
« dulciores super mei et favum » ibi inclu-
debant. Tales cupiebam esse apud nos qui in
primo ordine videntur esse monachi. Sed quia non
profanos libros solum, sed et nostros, quibus Deus
et divina altius cognosuntur, parvi faciunt, volo
cum eis rationem ponere ne amplius sic insipient.

144. Qualia verba, o cælum et terra, antea ab
homine istius modi audiui! Acceperam alicubi esse
quemdam librum sacrum, quem Gregorius Theologus,
ignem spirans, egregia sermonis elegantia,
conscripserat. Multum deoris ille liber habebat;
fama illius apud multos narrabatur, sicque qui-
cumque audebant alliciebantur, et cum stupore
intuebantur; cumque viderentur internam et ex-
ternam speciem, deliciæ erant et admiratio men-
tis et oculorum. Cum igitur desiderium concepis-
sem illius egregii Gregorii operis videndi, ad rem
non perveni: reconditus erat, saltem pro me. Stati-
tim et tristis quæssivi a proposito, homine scilicet
conspicuo, et litterarum perito, quonam in loco
esset liber famosus. Qui, digito dexteræ quasi in
circulum agitato, nihil respondit. Et cum rursus
instarem, et rursus cum hilaritate interrogarem,
librum venditum esse dixit. Quæ enim, inquit,
utilitas illius? Et cum ira intus accederentur, et
paulatim ostenderetur, causam protulit insignis
ille monachus, sicque exposuit: Ad quid talium
librorum egemus nos? Postquam autem iram in
cachinnum convertissem, et exprobravissem di-
cens: Cujusnam rei indigebitis, monachi fama
digni, si tales libros nihili facitis? me reliquit iste
homo retro conversus, nec amplius mihi ante oculos
affuit, tantum librorum amorem meum ægre ferens,
ut arbitrator.

145. Vos, o monachi, repellere vultis theologos
et quotquot eis similes sunt? Sic vobis inutiles sunt
qui de rebus divinis tractarunt? O Fauste, o Dal-
mate, o Theodore Studita, o Epiphani Cypriota, o
vos omnes pares mille sancti monachi! Siccine vos
vivēbatis! siccine sanctas tabulas ut nihilum repu-
tabatis, et ante corvos projiciebatis! O sancte
Epiphani, ad quid ergo tanta philosophia usque
ad satietatem repletus es, ita ut Deum exorares,
et suppliciter peteres nimiam tuam scientiam re-
laxare?

146. Eia age, ample monache, si aliunde assur-
git aliquod dubium ecclesiasticum, difficile, circa
quod pugnandum est, et si decet decertare sanc-
tos homines quorum membrum et pars sunt fra-
tres tui, quid tunc facies? Quomodo loqueris, cum
amoveris a te, et quasi secaveris linguam, labia,
scilicet sententias theologicas, quibus universæ

²⁰ Psal. xlvii, 44.

solvuntur, quæstiones depravatæ, atque in sensum rectum revocatæ? Ad quid tunc tibi proderunt tua negotia? Quibus, quanto tempore præoccupatus remisisti studium bibliorum, atque cognitiones altiores, sublimiores, Deo proximas; non modo istius boni amorem non conceperas, sed unus eras ex persequentibus illud, hanc unam trinitatem noveras perfecte, et extollebas, adorationem in templo, cellulam tuam, et mensam, oblitus non satis esse ista vero monacho ad virtutem perfectam, et huic necessariam esse magnam scientiam; nec solam divinam dico, sed etiam excerptam ex historiis, ut dictum est, et alias maxime varias quibus quicumque inservire posset.

147. Et undenam sancti illi egregii sapientiam didicerunt? Numquid dum versarentur in vicis et in civitatibus, dum vias et semitas peragrarent, dum metas et rhedas currerent? Numquid cum secederent et omni studio indulgerent? Et quomodo homines qui a principio talibus laboribus non instituerunt, postea sunt repleti sapientia digna apostolis Dei, et vocem ediderunt tonitru similem, auditam usque ad extremum terræ? Numquid errantes circa composita, libere circumeuntes, forensibus insultantes, oculis et labiis annuentes, quosque non oportebat, inspicientes? Nonne potius libris legendis intenti doctrinam auribus concipientes artes manuales exercendo? Hæc amnia odio habentes pigri homines, non solum quasi super spinas in via vitæ ambulant, secundum eum qui dixit: « Ite pigrorum quasi sepes spinarum²⁰; » sed etiam rationem manifeste deponunt; id unum fere didicerunt, et bene norunt demittere fere ad os opertorium sui capitis, in platea ad acquirendam gloriam hominis abscondentis se: et si quæ nugæ offendant, mox attollere et elevare velum nigrum supra frontem, et usque ad verticem ut ore aperto insolescant, et vultum quasi meretricis habeant. Et tunc isto qui oculos demissos sigebat, eosdem magnificat ignem spirantes, terribilis videtur, eos accendit, turbat rationem, omniaque agit quibus qui assuefactus est vias non veretur et eas diligit.

148. Quem ergo te vocabimus, o monache? urbanum vel solitarium? hominem spiritualis solitudinis vel tumultus compitorum? habitantem in vicis aut in deserto? Nempe isto nomine, ut reor; si quidem civitatem a te frequentatam bono exemplo evacuasti. Ad extra debebas esse terrenus, et cælestis in abscondito, quod diligit Pater omnium, Deus: « qui videt in abscondito, et reddit manifesto²¹. » Tu autem assurgis, quasi sidus, et ad terram inclinaris; deprimeris quasi mandragora, aut alia arbor ex-

ματα, δι' ὧν ὡς ἐπίπαν αἱ στρεβλούμεναι συζητήσεις λύνονται, ἀποκαθιστάμεναι εἰς ὀρθόν; Εἰς σοὶ χρησιμεύουσι τότε τὰ σὰ πραγματικά; οἷς δὲ ὦραι προσταλαιπωρῶν, ἀφίης τὴν βιβλιακὴν τριβὴν καὶ τὴν ὑψηλοτέραν ἀνάγνωσιν, καὶ ὑπερανυκτισμένην, καὶ Θεοῦ ἀπτομένην· οὐ μόνον οὐδὲ ἀναλαμβάνων ἔφασιν τοῦ τοιοῦτου καλοῦ, ἀλλὰ καὶ κατηγινόμενος τῶν μετερχομένων αὐτό· ἐκαίνην μὴν ἀκριβωσάμενος τριάδα κατὰ τὴν σὴν αὐχσιν, τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσκύνησιν, καὶ τὸ κελλίον σου, καὶ τὴν τράπεζαν· καὶ οὐκ εἰδώς, μὴ ἀρκεῖν τῶν τῷ κυρίως μοναχῷ εἰς ἀρετῆς ἐντέλειαν, ἀλλὰ προσδεῖσθαι αὐτὸν λίαν πάνυ καὶ γνώσεως. Καὶ εἰ λέγω, μόνης τῆς θειοτάτης, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπὸ ἱστωριῶν, ὡς ἐβρέθη, καὶ ἑτεροίας δὲ πολυειδοῦς, δι' ἧς ἔχοι ἂν χρηστὸς εἶναι τοῖς ἐντυγχάνουσιν.

Β ρμζ. Ἡ πόθεν οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι ἄγιοι ἐσθῆσαν; Ἄρα γε ἀναστρεφόμενοι ἐν κώμαις καὶ πόλεσι, καὶ ἀναμετροῦντες βυμοτομίας καὶ σπηλοῦς, καὶ τόρμαις καὶ βεγῶσιν ἐνδιαιτρίθοντες; Ἡ ἐγγωνιάζοντες, καὶ παντοίαις συγγινόμενοι ἀνυψώσεσι; Ἡὼς δὲ οἱ μὴ τὴν ἀρχὴν τοιοῦτοις ἐπιβληθέντες ὅλως πονήμασι σοφίας ὑστερον ἐναπλήσθησαν, πρεπούσης ἀποστόλοις Θεοῦ καὶ ἐφθέγγαντο βροντόφωνα, ἐξακούμενα ἕως περάτων γῆς; Ἄρα γε πλανώμενοι περὶ ἀμφόδους ἐκεῖνοι, καὶ βεμβόμενοι ἄνετα, καὶ διαλοιδορούμενοι τινὲς ἀγοραῖοι, καὶ ὀφθαλμοῖς ἐνεύοντες, καὶ μύλλοντες, καὶ τὰς ὄψεις διδόντες, οἷς οὐ χρῆ; ἢ βιβλίους αὐτὰς ἐπαφιέντες, ἢ γούν ἀλλὰ σὺν τῇ ἐξ ἀκροάσεως ὡφελεῖς προστετηκότες καὶ ἐργοχαίροις; Ἄ δὲ ἰσχυρότεροι οἱ ἀεργοὶ λογικοὶ, οὐ μόνον ὡς ἐπὶ ἀκανθῶν ἐν τῇ τοῦ βίου βαδίζουσι τριβῇ, κατὰ τὸν φέμενον ἀκάνθαις ἐστρωμέναις εἶναι τῶν ἀεργῶν ὁδοῦς, ἀλλὰ καὶ ἐξαλογίζονται ἐντικρυς, ἐν μόνον τεχνωσάμενοι καὶ εὖ εἰδότες, καθελκύσθαι μέχρι καὶ αὐτὸ μικροῦ στόμα τὸ κάλυμμα τὸ τῆς κεφαλῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ δοκίσεως χάριν τῆς κατ' ἐπίκριψιν· εἰ δὲ που παρεμπέσοι φλυαρία βίου, ἀλλὰ τότε ταχὺ ἀναπέταίλα ἀνασυραμένους τὸ μέλαν παραπέτασμα ὡς τὸ μέτωπον, ἕως καὶ εἰς αὐτὸν βρεχθῶν ἵνα τάχα γυμνῶ τῷ προσώπῳ θρασύνωνται, ὡς εἰ καὶ πόρνης ὄψιν εἶχον. Ὅτε καὶ ὁ τὰ πρὶν κατώβλειψ ἐκεῖνος ἀναπετάσας τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὄσσι καὶ πυρπνόους, δεῖνὰ ποιεῖ, φλέγων θυμῷ, κυκῶν τὸν σύλλογον, πάντα δρών, δι' ὧν ἐντρέψας οὐ καταισχμῶ τὴν λεωφόρον, ἦν φιλεῖ.

Δ ρμη'. Τί σε τθνικαῦτα προσερούμεν, ὦ μοναχῆ; ἀστικόν, ἢ ἐρημικόν; γωνίας ἄνθρωπον πνευματικῆς, ἢ ἀμφόδου πολιτικῆς; κωμοπολίτην, ἢ ἐρημοπολίτην; Ναί, οἶμαι, τοιοῦτον, ὡς ἐρημοῦντα τὴν ὑπὸ σοῦ τριβομένην πόλιν μιμήσεως ἀγαθῆς. Καὶ μὴ ὡφείλες ἐπίγειος μὲν εἶναι τὸ φαινόμενον, οὐράνιος δὲ τό γε κρυφίον, τὸ φίλον τῷ κοινῷ πατρὶ, Θεῷ· ὅς βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδίδωσιν ἐν τῷ φανερῷ. Σὺ δὲ ἀλλὰ ἀρθριάζεις μὲν τῷ σχήματι οὐρανοδάμονος δίκην, προσκέρυφας δὲ τῇ γῆ καὶ

²⁰ Prov. xv, 19. ²¹ Matt. vi, 4.

προσπέφυκας, ὡσεὶ καὶ μανδραγόρας, ἢ ἕλλο τι δυσέκασπατον. Ἡ « τῷ θεῷ » φησὶν, ἢ « τῷ μαμωνῷ. » Ἡ γὰρ ἕλλως; Οὕτω δὲ καὶ ὁ πρὸς ἀληθειαν μονάζων, ἢ τῷ κόσμῳ πάντως, ἢ τῷ φροντιστηρίῳ. Δυάζεσθαι γὰρ οὐκ ἔστι τὸν ἀληθῶς μονάζοντα.

ρμθ'. Σεμνὸν πᾶρά τοῖς πάλαι σοφοῖς ἡ μονὰς, διὰ τὸ εἰς ἑαυτὴν ἐστράφθαι, καὶ ἀδιαστάτως ἔχειν· καὶ ἀρχὴ μὲν ἀριθμοῦ τεθεῖσθαι καὶ πληθυσμοῦ αἰτία, μὴ μέντοι καὶ αὐτὴ πολύχρους εἶναι καὶ εὐσχιδής. Διὸ καὶ εἰς τι θεῖον ἐτάσσετο, καὶ τῆς τῶν ἀγαθῶν συστοιχίας προεκλήθητο ἐν τῇ φιλοσόφῳ καταγραφῇ. Καὶ οὕτω μὲν σεμνὸν ἡ μονὰς. Ἡ δὲ δυὰς, πρώτη τῶν ἐφεξῆς ἀριθμῶν, διάστασις μελετήσασα, καὶ οἶον ἀποσχισθεῖσα τῆς ἀρχῆς, καὶ πληθους κατάρξασα, τόλμα ἐπεκλήθη, οὐ πᾶν σεμνῶς, ἀλλὰ σκωπτικώτερον. Καὶ τοίνυν ἀπ' αὐτῆς καὶ τὴν κακοπάθειαν οἱ τὰ τοιαῦτα σοφοὶ « δύνη » ἐκάλεισαν, ὡς τὴν κατὰ σῶμα στοιχειώδη καθ' ἡμᾶς ἐνόησαν δυάζουσαν κατὰ τε τὸ πάσχον καὶ τὸ ποιοῦν. Οὐκ οὖν καὶ τοῖς ἔσω καὶ τοῖς ἔξω μεριστέος ὁ μοναχός, ὡς οὕτως ἀντι τοῦ ζῆν μονάζε δυάζεσθαι (ὅπερ οὐκ ἐτάξατο), καὶ ἐντεῦθεν ἀφιλοσόφως διαχέεσθαι εἰς πληθυσμὸν οὐ θεοφιλή.

ρν'. Εἰ δ' ἴσως, ὡ μνασθηριακῆ, προφέρεις ἡμῖν εἰς ἀθώωσίν σου ἐκεῖνο τὸ μακαριστὸν, ὡς ἄρα, καθὰ ἡ εὐαγγελικὴ Μαρία, ἢ πρὸς τοῖς ποσὶν αἰ τοῦ Ἰησοῦ, δέεται καὶ δευτέρα τῆς Μάρθας, τυρβαζούσης, καὶ οὐχ ἄπλως, ἀλλὰ περὶ πολλὰ οὕτω δασθήσεται καὶ ἡ μοναχικὴ ἀδελφότης· δός μοι τὴν Μαρίαν ἐνταῦθα, τὴν ἐκλεξαμένην μερίδα, ἥτις ἀγαθὴ οὖσα, οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς· καὶ ἰδὼν αὐτὴν, συγγνώσμαι τῇ κατὰ σε Μάρθα τῆς τύρβης· ἕλλως γὰρ οὐκ ἀμεμπτον Μάρθαν μόνην εἶναι τὸ φροντιστήριον. Οὕτω πως καὶ ὁ τοῦ Ζαχαρίου οἶκος, καὶ ὁ τοῦ μεγάλου Ματθαίου. Ζαχαρίας μόνος ἦν ποτε, καὶ Ματθαῖος μόνος. Ἄλλ' ἕτερον ἀφέντες τὸ τοιοῦτον μονάζον, ἐπλήθυναν ἑαυτοὺς ἀρεταῖς· καὶ τοῦ κόσμου ἀπαναστάντες, ἐκόλλησαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὀπίσω τοῦ Θεοῦ· καὶ ἔκτοτε πορευόμενοι, ἐπὶ τρεῦντο βάλλοντες τὰ σπέρματα αὐτῶν ἐπ' ἀγαθῷ τέλει, ᾧ καὶ προσέσχον, χρυσοῦν θῆρος δρεψάμενοι. Οὐ σὺ πῶς ἂν ἐπιθράξη, ὁ κατὰ κόσμον μὲν γλίσχρος πονησάμενος τῇ γαστρὶ, καὶ διὰ τοῦτο καταγνοὺς ἐκάλινου, καὶ μεταβαλὼν εἰς τὸν κρείττονα βίον, πλεονάσας δὲ ἐκ τῆς τότε πονηρεύμασι; Τί κερδαίνεις μοναχός τῆς μετατάξεως, τῆς προτέρας ὦν τάξεως; Σύμφορόν σοι στραφῆναι εἰς τὸν πρῶτον ἔμετον, καὶ ὀλίγοις κακοῖς ὑπεύθυνον εἶναι, ἥπερ τῷ καθαρῶι ἄσμηκτον.

ρνα'. Δός μοι τὸν ὠφελούμενον ἐκ τῶν σῶν μοχθηριῶν Ἄρα γε τρέφεις ἰσκητὰς πατέρας; Καὶ ἀγίοις ἐκείνοις οὐσι μοχθεῖς, αὐτὸς χορηγῶν; Καὶ οὕτω μερίτης αὐτοῖς γίνῃ τοῦ καλοῦ, καθὰ καὶ ἡ ὀμνουμένη Μάρθα τῇ Μαρίᾳ; Καὶ μὴν ἐν τῷ κατὰ

A tractu difficilis. Aut Deo, inquit, aut mammonæ. Quid enim aliud? Eodem modo vere monachus vel mundo totaliter, vel monasterio. In duas partes enim scindi non potest verus monachus.

149. Sacrum aliquid apud veteres philosophos erat unitas, quia in se ipsa sistit, nec habet divisionem; ea principium numerorum ponitur, causa multitudinis, nec tamen multicolor est, aut divisibilia. Ideo habetur ut aliquid divinum, in serie bonorum primo statuitur a scriptoribus. Sic sacra erat unitas. Duo autem, primus subsequentium numerorum, divisionem significans, quasi separata a principio, multitudinis initium, audacia vocabatur, non plane serio, sed quasi ridendo. Exinde miseriam philosophi dixerunt duplicem, quasi primæva corporis nostri unitas in duas partes scinderetur, in pati, et in agere. Neque ergo rerum externarum et internarum particeps esse debet monachus, ita ut pro vita unica duplicetur (quod non promiserat), et deinde in multitudinem Deo odiosam irrationaliter diffundatur.

150. Si autem ut justificeris, o monache, hanc beatitudinem nobis profers, nempe Mariam illam evangelicam, quæ semper ad pedes Jesu sedebat, eguisse Martha secunda se turbante, non circa unum, sed « circa plurima »²², et eodem modo in duas partes dividendam esse monachorum fraternitatem; da mihi extemplo hanc Mariam, quæ partem elegerat bonam, non auferendam ab ea; quam cum videro, Marthæ tuæ turbationem condonabo; aliter enim Martha sola monasterium non erit absque vituperatione. Sic aliquomodo Zachæi domus, et magni Matthæi, solus erat aliquando Zachæus. Solus et Matthæus. Postea autem cum hanc solitudinem reliquissent, virtutibus seipsos repleverunt, et assurgentes e mundo animas suas Deo agglutinauerunt, extraque exeuntes ibant mittantes semina sua in finem optimum, quem consecuti sunt accepta messe aurea. Quem qua ratione tu obtinebis, qui in mundo vix ventri laborasti, eoque ob hanc causam condemnato, in meliorem vitam transiisti, quique exinde malis artibus major effectus es? quid monachus a conversione, a prima conditione lucraris? Melius tibi erat ad priscum vomitum reverti et parvis malis obnoxium esse quam accedentem ad vitam impollutam sordes non extersas trahere. βίῳ προσδάντι βύπον διὰ κακοπραξιῶν ἐπισύρασθαι

151. Da mihi hominem de tua malitia proficientem. Nutrisne patres mæcetas? Et hi cum sint sancti, tu dux eorum malignus es? Siccine bonorum eorum es particeps, ut Mariæ Martha prædicta? Vide ergo in torrente qui juxta te est; si quis

²² Luc. x, 41.

sollicite fodiens metallicum pulverem lavat, paleas brevis auri aut argenti obscuri eligit, et reliquum metallum, particulas æreas vel aciei atoma non adducit ad lucem, omnia vero grana projiciuntur. Cur autem alia atque isti fratres non agis, et tuos labores inter indigentes non dividis? Et quam multis indigentibus facile et large dividis, qui non solum mendicos ad ditandum, sed etiam, ubi possibile est, rapis sub prætextu œconomiae monasterii? Qui semper colligis, et nunquam dividis, ut imperat Deus monachis magnæ civitatis, solis, ut videtur, et quibusvis alibi eorum similibus. Huic enim loquenti vos non obtemperatis.

152. Si tamen, o prælate, concedendum est monachos circa plurima turbari posse, et debere in mundo conversari; quam ob causam tu manu propria istum laborem suscipis, cum alios habes operarios? Cur ipse non instas iis rebus, quarum sollicitudo a Deo tuis credita est, et apostolos vulgo ministraturos non mittis? Sed frequenter cum eis egrederis, ut centurio; et monachis nonnullis ad sequendum in acie extrema ordinatis, aliis autem ad caput præpositis, ipse medius agis triumphum? et vias præteriens januas effringis? Si potentium, forte gloriosum esset, sed privatorum plerorumque, et minime procerum. Quarum cum velum externum reductum fuerit, multa juga in limine manentia ascetam intus esse indicant, spiritualiaque peragere. Num ignoras maxime invium esse quemlibet ascetam, et ideo turbæ invium, sed difficile obvium? Qui si quando exire cogitur, metuit maxime ne inter delicias triumphet, circuitum quibusdam tenebris involvit, ne a mundanis videatur, qui cœlestis esse præsumit. Cur ergo (ut loquar majora), cum magno Deo promiseris, similibus operibus non sanctificaris? et isto modo celebratus, et factus insignis, non trahis discipulos, allicisque magno fune, scilicet vinculo charitatis? ita ut necesse non sit te ad alios exire, sed ipsi ad te alliciantur ex admiratione, te invocent cum studio dicentes: « Quando veniam et apparebo ante conspectum⁸³ divi monachi? » ἄλλους φοιτῶν, ἀλλ' ἐκείνους ἐπὶ σὲ ἤκειν ἁγιασμοῦ « Ποτε ἤξω, καὶ ὀφθῆσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ ἐνθέου μοναχοῦ; »

153. Sed ad quid ista dicere hominibus quos esset utilius extra cœnobiū degere, quam intra remanere? Exinde enim emissi licentiam nihil omnino agendi censentur habere. Aliquid tamen videntur agere, si non aliud, saltem nudantes pedes, atque sensibus late percipientes; in asceterio autem dum remanent, quasi manibus et pedibus careant, omnino otiosi usque ad mortem perseverant. Litteras quidem non noverunt, cum plerique ex officinis veniant, aut aliam artem exercuerint; et non dico de quibuscumque, sed et de peritioribus artificibus; multi compitorum etiam sunt incolæ, ita ut neque librorum casulas ad acquirenda spi-

σε χειμάρβῳ εἴ τις ἐπιμελῶς ἀνορόσσων ἀποπέδῃ τὸν χοῦν μεταλλευτικῶς βραχὺ τι ψῆγμα χρύσου ἀσήμου ἀργύρου ἐκλέξεται· τὸ δὲ λοιπὸν τῆς μεταλλείας μήποτε οὐδὲ χάλκεα παραυγάζει ψημμάτας σιδηρᾶς ἀτόμους· ἀλλὰ τὸ πᾶν ψαμμίαι εἰσὶν ἐβλητα. Τί δὲ ἀλλὰ τοιοῦτοις μὲν ἀδελφοῖς οὐκ ἀποματαδίδωσ δὲ τῶν σῶν πονημάτων τοῖς ἐνδείαι; ἢ ποίοις ἐκείνοις ἀπραγματεύτως ἐνδαφιλεύῃ πᾶσι ὁ μὴ ὅτι γε μεταιτῶν τὰ εἰς πλουτισμὸν, ἀλλὰ που δυνατόν, καὶ ἀφαρτάζων προφάσει τῶν μονῆς; καὶ ἀεὶ τοῦ συνάγειν ὧν, οὐκέτι δὲ καὶ σκορπίζειν, ὡς ἐπιτάσσει ὁ Θεὸς τοῖς μεγάλαις ταῖς μόνοις, ὡς ἔοικε, καὶ τοῖς, ὅσοι ἄλλοθί ποιοῦσιν αὐτούς. Ἔμεις γὰρ αὐτῷ διαλαλοῦντι κωφεύομεν.

ῤβ'. Τίως γε μὴν, ὡ προκαθήμενε, εἰ καὶ ἐπέχρησται τυρβάζειν τοὺς μοναχοὺς ἐπὶ πολλαῖς, κοσμικῶς ἀναστρέφουσαι· τί δὴ ποτε σὲ αὐτῷ ἀναδέχῃ τὸν τοιοῦτον κόματον, ἄλλοις ἔχων καὶ τηρούς; Τί δὲ μὴ αὐτὸς μὲν προσέχεις, οἷς χειροπροσανέχειν τοὺς κατὰ σὲ θεϊότερον, ταῖς δὲ τῆρ ἀποστόλους πέμπεις διακονήσοντας; ἀλλὰ ἐπὶ προερχόμενος ἄμα ἐκείνοις, ὡς οἶα καὶ φαλαγγίχης, καὶ τοὺς μὲν τῶν μοναχῶν οὐραγοὺς ἐπιτάξας, τοὺς δὲ ὡς εἰς στόμα προβαλλόμενος, μὴ αὐτὸς πομπεύεις; καὶ προφορούμενος τὰς οὐθύρας ἐκτρέβεις; Καλὸν μὲν ἴσως, εἴαν δυναστωκᾶς· πλὴν ἀλλὰ τὰς πλείους ἰδιωτικὰς, καὶ ἐπισήμους· ὧν τῆς ἔσω αὐλαίας ἀποστενομένη τὰ πλείω τῶν ὑποζυγίων θύραζε μένοντα κατηνύουσιν ἔσω εἶναι τὸν ἀσκητὴν, καὶ κατατρέχειν πνευματικά. Οὐκ οἶδας, ὅτι ἀπρόσιτος ὡς ἐκπᾶσ ἀσκητῆς, δι' αὐτὸ δὲ καὶ ἀπρόσιτος τοῖς πολλοῖς, ἢ δυσπρόσιτος, εἰ δὲ ποτε καὶ προΐηται τὸν τοιοῦτον, ὀκνεῖ πάντως ἐκείνους θριαμβεῖ ἀβρότερον, τιθέμενος τῇ ἐντροπῇ ἀποκρυφῆναι τὴν καὶ βλέποιο τοῖς τοῦ κόσμου ὁ τῆν πρόθερον ὑπερκόσμιος. Διατί δὲ (ἵνα τι καὶ μείζων εἴμεγάλα ὑπεσχημένος τῷ θεῷ, οὐκ ἐνθεάζεις πράξει κατ' ἐκείνα; καὶ οὕτω καταμνησθεῖς ἐξάκουστος γεγονώς, ἐφέληκ τὸς μανθάνοντας σπῶμενος ἐν σχοινίῳ μακρῷ, τῷ κατ' ἀρετῆν λονότι; ὡς ἐντεῦθεν μὴ ἀνάγκην εἶναι σε παρὰ χάριν, καὶ που καὶ ποτηνῶσθαι, λέγοντας ἐπιθυμητῶν;

ῤγ'. Τί δ' ἀλλὰ ταῦτα λέγω ἀνθρώποις, οὓς μὲν ὅσον συμφέρον ἦν ἐξω τοῦ φροντιστηρίου διατρέψουσιν ἔσω μείνειν; Ἡρονηνεγμένοι μὲν γὰρ ἐκεῖ ἀδειάζειν δοκοῦσι τοῦ πάντη ἀργεῖν. Καὶ τι φάσται ποιεῖν, εἰ μηδὲν ἄλλο, ἀλλὰ καὶ τοὺς πηγυμνάζοντας, καὶ ταῖς αἰσθήσεσιν εἰς πλατὺ ἐργαζόμενοι· τοῦ δὲ ἀσκητηρίου ὄντες, παντελῶς ἐπὶ κτηνὶ ἀποκαρτεροῦσιν, ὡς εἰ καὶ ἄχειρες ἦσαν ἄποδες. Γράμματα μὲν γὰρ οὐκ οἶδασιν, ἐξ ἑρμηνείων οἱ πλείους ἤκοντες, καὶ ἄλλως δὲ χειρομάτας ὄντες· καὶ οὐδὲ οἱ τυχόντες, ἀλλὰ ἐπισημόν βάνασοι· πολλοὶ δὲ καὶ τριόδων τριβῶν· ὡς οὔτε περιέλευσις ἐν αὐτοῖς βιβλιακοῦ ἐπισημοῦ.

⁸³ Psal. xli, 3.

ἔμποριαν πνευματικὴν, οὕτε ἀκρόασις ἀναγνώσματος ἱεροῦ, πλὴν εἰ ἄρα ἐν καιρῷ κοινῶδιακῆς ἐστιασεως· ὁ καὶ φαίης ἂν ἐπιτραπέζιον εὐρίσκειν ἔδεσμα, ὡς οἶα τοὺς λόγους οὕτω τοῦ Θεοῦ ψωμιζόμενος.

ρνδ'. Καὶ ἔστι μὲν καλὸν καὶ αὐτὸ παρά γε τοῖς καὶ μανθάνειν ἐθέλουσι καὶ ἀναμιμνήσκεισθαι, ἵνα εἴη μείζον κἀνταῦθα τοῦ ἔργου τὸ πάρεργον· σὺ δὲ ἀλλὰ παροικιακόν τι ζῶον ἀκούεις λύρας ταύτης πνευματικῆς, ὑπερηχῶν τὴν ἡρεμαίαν ἀναγνώσειν τῷ τε κόμπῳ τῶν μασημάτων, καὶ οἷς τὰ πολλὰ καὶ ἐν τῇ τραπέζῃ βλασφημεῖς, καὶ μάλιστα ὅταν σπανίζῃ ἐταιρίας τὸ ἐστιατόριον. Φίλων γὰρ τοὶ παρατετυχηκότων, βαθεῖα νηνεμία κοσμεῖ τὴν τράπεζαν, τῆς δεσποίνης ὑποκρίσεως διοικουομένης τουτὶ τὸ καλόν. Οὕτε τοίνυν, ἔπερ ἔφαμεν, ἀνάγνωσις ἐν τοῖς ἀνατεταγμένοις μοναχοῖς, οὕτε καλῶν ἔργων ἐπιβολή, ὣν ἀπέχουσι τὰς χεῖρας ὡσεὶ καὶ τινος ἐπίσματος· τάχα που καὶ εὐλαβῶς ἔχοντες ἀκκισμοῦ λόγῳ ἢ σικχασμοῦ, μὴ καὶ δυσγενὲς εἴη καὶ ἀτιμοποιὸν μοναχοῖς τὸ ἐν δέοντι χειρουργεῖν. Κἀνταῦθεν ἀργολογίαι πολιτεύονται παρ' αὐτοῖς, ὣν οὐδὲν κέρδος πνευματικόν. Καὶ τοῦτο μὲν ζῆτικώτερον, ἐπεὶ καὶ ζῶοις ἀλόγοις τὰ τοιαῦτα ἐμπέφυκε. Καὶ αὐτὰ γὰρ μηδὲν τι πεφυκότα διαπράττεσθαι, οὕτω πως διατίθενται. Ἄδουσι μὲν γὰρ, ὅσοι τῶν ὀρνίθων εὐφυῶς ἔχουσιν. Ὅσα μὴ τοιαῦτα, ἢ κλάζουσιν, ἢ κρώζουσιν, ἢ στρουθίζουσιν, ἢ ἄλλως ἠχοῦσι· βρυχῶνται δὲ ἕτερα, καὶ μυκῶνται ἄλλα. Τὰ πάντα δὲ διακινουῦνται πρὸς δρεξεν ἀργοφωνίας τινός, εἰ οὕτω χρῆ ὀνομάσαι. Οἷς ὁμοίως ἀργογοοῦντες καὶ οἱ ἀεργοὶ μοναχοὶ, μικρόν τι ποιοῦσι κακόν. Ἄλλ' ὅτε τις τῶν ἀπάντων τολμήσῃ μὴ ἐπαινέειν τοὺς τοιούτους ὡς καὶ ἁγίους, καὶ λογίους, καὶ θαυματουργοὺς, μηδὲ καταταίνῃ βήσεις μακρὰς ἔγκωμιων ἐπ' αὐτοῖς — ὧ τῆς ἐνταῦθα λοιπῇ ἀργολογικῆς ἐπεξελεύσεως, ὧ τῶν συμομαχιῶν, ὧ τῶν ἀντιλογιῶν! μᾶλλον μὲν οὖν, ὧ τῶν πολέμων, ὧ τῶν συββασμῶν, ὧ τῶν καταγραφῶν! Οὐδ' ἂν βασιλεὺς βλασφημούμενος, οὕτως ἐπιπελεύσεται, οὐδ' ἂν θεὸς αὐτός. Οὕτως ἐπιεικῆς οἱ μοναχοὶ, μοναχοί, ὡς ἐτάξαντο· οὕτως ἡσυχοὶ.

ρνε'. Τί δὲ ἄρα καὶ βούλει, ὧ μοναχέ; Μακαρισθῆσθαι εὐκαιρῶς; Ναί, φησί. Πατήρ γάρ εἰμι· πατρὶ δὲ ἀντιλέγειν υἱὸς οὐκ ἔξεστι. Καὶ μὴν, ὧ κατὰ σὲ πᾶτερ, δίδεται καὶ υἱῷ, εἰ μηδενὸς ἐτέρου κακούργηματος, παρανομίας γοῦν ἄλλοισιν τὸν γεννιάμενον. Εἰ γοῦν καὶ σὺ παρὰ τὸν μοναχικὸν κανόνα πράττων παρανοεῖς, καὶ οὕτω παρανομεῖς, τί δυσχεραίνεις τὴν ἐπὶ παροινίας γραφήν; Ἐοικας δὲ ἄρα τοὺς αἰτιωμένους παρακρούεσθαι, ἵνα καὶ τὴν ἐκ τοῦ ἀρχιερέως μέμφιν ἐκφύγῃς, τοῦ μείζονος πατρὸς ἢ κατὰ σὲ, τοῦ εἰς τύπον Θεοῦ. Λέγω δὲ σοὶ τολμήσας, ὡς εἰ μὴ ὁ ἐπίσκοπος, τίς ἄρα ἕτερος θαρρήσει πρὸς σὲ λαλῆσαι; Ποῖος δὲ κακῶν ἀφήσῃ σε ἀδίσποτον, ἀκυριευτόν, ἀναρχόν, ἀκέφαλον, ἀνεκλόγιστον, ἀλογοπράγτην; Οὐδὲν ἔθνος ὑβασίλευτον· οὐκοῦν οὐδέ τις λαὸς Θεῷ κεκληρωμένος ἀναρχός ἐστιν. « Ἐξ ἄρα δὴ τι ἔπειτα Θεὸς φρένας ὤλεσεν, » εἰ οὕτως ἀλλοφρονεῖς· ὅς ἀξίῳν πάντοθεν ἀνεξέταστος εἶναι,

A ritualia circumeant, neque audiant sanctam lectionem, nisi forte cœnæ communis tempore, quem cibum diceres menses apponi, velut si verba Dei in frustra resecentur.

154. Istud etiam bonum est cupientibus dicere et meminisse, licet opus secundarium primo majus sit. Tu autem vile quoddam animal bene notum, audis longe diversa ab ista lyra spirituali; lectionem modestam strepitu convivii opprimis, et frequentibus blasphemiiis ad mensam, præsertim cum sodales e conaculo absunt. Amicis enim adstantibus, mensam decorat altum silentium, hoc bonum ministrante et docente hypocrisi magistra. Apud prædictos monachos, ut diximus, neque lectio, neque bonorum operum exercitatio, a quibus velut a sordidis rebus manus amovent; haud scio an timentes, quasi cum simulatione et fastidio, ne sit indecorum et monacho indignum ubi opus est manus admovere. Hinc vana sermocinatio, e qua nullum lucrum spirituale, apud eos frequentatur. Hoc autem et animalibus convenit, quibus ratione carentibus natura illud inditum est. Ea enim ad agendum nihil ordinata, isto modo disponuntur. Canunt aves, quæcunque ad id idoneæ sunt, dum omnia alienæ speciei animalia vel clangorem, vel crociturum, vel pipatum, aut aliam vocem edunt; alia fremunt, mugiunt alia; universa ad vanam quamdam garrulitatem excitantur, si hoc nomine utendum est. Ad quorum exemplum monachi otiosi vana loquentes, malum quoddam parvum operantur. Ubi ergo nonnulli de turba istos de sanctitate, aut de intelligentia aut de miraculis audent non laudare, nec longos laudis sermones ad eos protendere: O vanam locutionem clamant, et ultionem! o bellum acre! o injurias! vel potius o prælia, o dolos, o detractiones! Neque rex conviciis appetitus, neque ipse Deus ulciscitur. Sic modesti monachi, monachi sicut destinaverunt, sic tranquillii.

155. Quid vis igitur, o monache? Libenter magnificaberis? Utique, ait. Pater sum, et patri filios contradicere non licet. Sed, qui patrem te jactas, conceditur filio patrem de insaniam arguere, si non de alio quocunque vitio. Quoniam ergo contra monachicum canonem agens insanis, et sic peccas, quid accusationem insanis fers impatienter? Accusatores repellere videris, ut convicia pontificis magni patris, vel juxta te, ejus qui locum Dei tenet, effugias. Ego autem tibi fidenter dico: Si non episcopus, qui alius tecum loqui audebit? Quodnam jus relinquit te sine magistro, sine domino, sine principio, sine capite, sine ratione, sine ordine agentem? Nulla gens rege caret; idcirco nec populus Deo consecratus sine duce erit. Ex hoc intellectum Deus abstulit, si isto modo mentem alienas, qui cum ex nulla parte velis observari, simile aliquid agis, quasi recusaret aurum cum

ere mixtum, ideoque impurum, probationem per ignem. Hoc autem neque patriarchicum caput effugit ipsum; sed certo tempore ab eo pro quibus oportebat ratio poscitur. Et ipse Deus cum bonitate rationem reddens, homines sibi amicos sustinet interrogantes: Quare, Domine, hoc et istud agis? ut deinde convincat. Aliquando etiam misericorditer conversus ad eorum placita inclinatur.

156. Tu autem vere maximus es, major omni ratione reddenda, et idcirco super Deum ipsum elevatus, qui plane renuis apostolice observari. Talis cum sis, quid a principio cum in tonsura rationes, interrogationes et quæstiones audires, cor tuum valide non confirmasti, nec consilio potenti restitisti interrogantibus frequenter, ne simul progredientes te in retia ineluctabilia et molesta inducerent: sed tam facile subiisti, et nulla re objecta spondidisti? Quia ergo a principio humiliari concessisti, in posterum audi profutura licet invitus, convincere, esto sapiens, secundum consilium Salomonis. Ama te integrum esse, si non ut Prometheus (17), saltem quasi Epimetheus.

157. Memento, ergo multa irrationabilia animalia clamoribus admonita, cum errant, corrigi. Quanto magis id homo cupiet, et quæret, et cum invenerit beatus erit! De hoc sexcenta exempla licet aliunde quoque colligere; satis erit quod sequitur. Ferunt Maurorum mulieres, cum leones circa pagum aliquem erant, viris absentibus (abundat enim istis feris Maurorum regio), injuriis et conviciis impetere solitas esse. Quid ergo leo regius, adeo egregius, non erubescit, ad personas non validas venire, quibus nec robur manuum, nec aliquid virile est? Quibus auditis dicunt leonem rubore affici, quasi inspirante natura rationabili, verecunde se convertere, atque ad propria reverti nihil mali inferentem. Cur ergo tu leo esse adversus mundanas passiones edoctus, non modo velum pudoris ori tuo non imponis, cum solitam modestiam relinquis, cum ad mundum transfugis, et ob hanc causam corripis, sed etiam rugiens ut leo objugantes proteris, et vis dilaniare? Didiceras tamen injurias injuriis non repellere, et mala patiens non minari.

λέντειον ἐπιμηθέας, καὶ διασπαράττειν βούλει τὸν τετύπωκας, οὐκ ἀντιλοιδορεῖν. ἀλλὰ καὶ πάσχων, μηδὲ

158. Ecce librum regulæ: accipe, lege, et condemna te ipsum. Cum absque pudore agis, o monache, cogita mortuum te impudentem esse. In tonsura enim mortuus es. Cum conviciaris, memento inter muta redactum blasphemias te proferre: non edoctus es sic loquacem esse. Desine igitur

(17) Prometheus et Epimetheus, ambo Jovis filii. Ferebant Prometheus res ante eventum prævidere; Epimetheus non nisi præterita noscere; unde de-

μοιον τι ποιεῖς, ὡς εἰ καὶ τι χρυσίον ὑπόχαλμα καὶ οὕτω κίβδηλον ἐθέλει παρατεῖσθαι τὴν διὰ πρὸς δοκιμήν. Καὶ μὴν αὐτὸ οὐδὲ πατριαρχεικῆ τι διαφυγγάνει κεφαλῇ, ἀλλ' ἐν καιρῷ λογιστέεται καὶ αὐτῇ, δι' οὗ ἐχρῆν. Καὶ θεὸς δὲ αὐτὸς ἀνέχεται ἄλλως, ἐπιεικῶς λογιστέων, ἀνθρώπων θεοφιλῶν καὶ πυνθανομένων. « Τί ὅτι, Κύριε, τάδε καὶ τάδε ποιεῖς; » Καὶ οὕτως ὑπομένει ἱπανερωτῶντας θεῖον εἰς ἐλεγχόν. Καὶ ποτε κατακαμπτόμενος ἐλεημένως, ποιεῖ τὰ εἰς ἰλαρότητα.

ρνζ'. Ἰάνυ γοῦν σὺ μέγας οὕτω, καὶ ὑπὲρ πάντων λογοπραγίαν, καὶ διὰ τοῦτο ὑπέρθεος, ἀποπροσκαιόμενος πάντη πάντως τὸ ἐφορεύεσθαι ἀποστολαπῆς. Εἰ δὲ τοιοῦτος ἦσθα, τί δὴ τὴν ἀρχὴν, ὅτε κερύμενος λογοπραγίας εἶχες, καὶ ἐρωτήσεις, καὶ κύματα, μὴ ἐσφιγξας τὴν καρδίαν σου στεβρῶς, καὶ ἰσχυρογνωμονήσας ἀντίστης τοῖς πολυπράγμοισιν ἐρωτηματικοῖς, μὴ καὶ συνελαύνοντες κατακλίσεισι καὶ σὲ εἰς ἀποριῶν λίνα δυσδιάφικτα. ἀλλ' οὕτως ἐπραγμόνως ὑπέσας, καὶ κατέθου, ἀντιφωνήσας μηδὲν; Ὅτι γοῦν ὑπέμεινας ταπεινωθῆναι τὰς ἀρχάς, ἕως τοῦ λοιποῦ καὶ ἕκων τὰ συνοίσοντα. καὶ ἐλέγχοι, καὶ γίνου σοφός, καθὰ ἡ Σολομώντειος ὑπόθεσι βούλεται. καὶ ἀγάπα, οὕτω διορθούμενος, εἰ καὶ μὴ κατὰ Προμηθεά, δι' Ἐπιμηθέως γοῦν.

ρνζ'. Ἐνθυμήθητι ἐν τούτοις καὶ, ὡς πολλὰ καὶ τῶν ἀλόγων ζώων ἐγκραζόμενα, ὅτε σφάλλονται, ἀνορθοῦνται. Τῷ παντὶ δὲ πλέον ὁ ἄνθρωπος καὶ ποθήσει αὐτὸ, καὶ ζητήσει. καὶ εὐρῶν εὐδρανεύεται. Καὶ ἦν μὲν ἐνταῦθα ἐπιλέξασθαι ἡμᾶς ὁμοιότητα μυρίαν πράγματος καὶ ἄλλοθεν. ἀρέσει δὲ ὅμως τὸ προτεθησόμενον. Ἰστοροῦνται Μαυροσίτι γυναικες, ἐπειδὴν περὶ τινὰ κώμην ἕκαστου ἐγκωριάζουσι λέοντες, μὴ παρόντων ἀνδρῶν (πίπληθε δὲ θηρίων τοιούτων τὸ Μαυρούσιον κλίμα), ἐπιλαλεῖν αὐτοῖς ἐθάδι γλώσση δνειδισμούς, καὶ τὸ δνειδος. « Τί δὴ ποτε ὁ βασιλεὺς λέων, ὁ οὕτως ἀξιοματικὸς, οὐκ ἐντρέπεται, παρὰ πρόσωπα ἡκῶν μὴ ἀξιόμαχα. οἷς οὐτε βῶμη χειρῶν, οὔτε ἄλλο τι μετὸν ἀνδρῶσι; » Καὶ ὁ λέων ἀκούων, αἰδεῖται, φασί, καθ' ὑποβολὴν τινὰ φύσεως ἐλλόγου, καὶ κατακύψας αἰθιμῶνας; ἐς τὰ οἰκεία ἔθη παλινოსνεῖ, μηδὲν τι δράσας δυσγενές. Τί οὖν μὴ καὶ σὺ, ὁ κατὰ παθῶν κοσμικῶν λέων εἶναι ἀποταχθεὶς, οὐ μόνον οὐ προεῖχε τοῦ προσώπου πρόβλημα αἰδοῦς, τῆς ἐθάδος ἡσυχίας ἀπανιστάμενος, καὶ διαβαίνων εἰς τὰ κοσμικὰ καὶ δνειδιζόμενος δι' αὐτό; Ἄλλὰ καὶ βρυχώμενος ἐγκραγόντα σοι; Καὶ μὴν οὐ μόνον λοιδοροῦμας γοῦν ἀπειλεῖσθαι.

ρνη'. Ἴδου τὸ βιβλίον τῆς συνταγῆς, καὶ λέω ἀνάγνωθι, καὶ καταγνώθῃ σεαυτοῦ. Ὅτε ἀνεστῆταις, ὡ μοναχῆ, νόμιζε, ὅτι νεκρὸς ὢν ἀνεπέθε Τέθνηκας γὰρ ἐν τῷ κείρεσθαι. Ὅτε κατακλίεις, ἐννοεῖ, ὅτι ἐν ἀφώνοις τεταγμένος, διαρρηξῆς βλασφημίαν. Οὐ γὰρ ἐτύπωσας οὕτω λάλος ἐπι. Διὸ

riantur Græca nomina. Addebant etiam ab illo cautos et sapientes homines, insanes vero et impertitos ab hoc fuisse creatos.

ἄφες τοιαῦτα τερατουργεῖν ἐπὶ σοί, μὴ καὶ παροργίσης τὸν ὡς ἀληθῶς ὑψίστον θαυματουργόν. Στέρνα τύπτειν τέταξαι τὰ σὰ ἐπὶ μετανοίᾳ, οὐ μὴν κατὰ καρδίας τύπτειν τοὺς μικρὰ ἢ οὐδὲν αἰτίους· δάκρυα καταβρέειν ἐπὶ μεταμέλῳ τῷ ἐφ' ἁμαρτίαις, οὐ μὴν τυραννεῖν, εἰς δάκρυα ψάλλειν, οὐ κατακράζειν· ὀρθοστάθην ἄυπνος ἐντυγχάνειν θεῷ, οὐ μὴν ἐπ' ἀμποτέραις χυλεῦν ἰγνύαις ἁμαρτητικῶς· γόνυ κλίνειν ἐπὶ προσευχαίς, οὐ κατακλῆν σκέλη δίκην ληστοῦ· ὅποια καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς βλέπομεν. Ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτημία σου παραλαλείτωσαν τοὺς ὑπὸ σέ, καὶ λοιποὺς δὲ ἄλλους, ὅσους ἐξισχύεις· μὴ παραλύετωσαν δὲ τῆς ζωῆς φοβερώτερον. Ἀγκαλιζοῦ γεροῖν εἰς πνευματικὴν χαρμονήν· μὴ σφίγγε εἰς πνιγμονήν.

ρνθ'. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν κοινῶς πρὸς τε τοὺς μαγλοσχήμενας καὶ τοὺς μὴ κατ' αὐτούς. Τοῦ λοιποῦ δὲ ἰδίᾳ καὶ τοῖς μήπω ἀπογραψαμένοις τὰ τελεώματα ὁμιλητέον διὰ βραχέων εἰς μόνην ἀνάμνησιν· οὐ γὰρ οἶμαι ἀγροεῖν οὐδ' αὐτούς, ἄπερ ἀκούσονται. Καὶ τῶς παρεκθετόν τὴν τοῦ μοναχοῦ κλήσιν, ὃ τί ποτε βούλεται. Ἦρεσε τῇ κατὰ σοφίαν ἀκριβείᾳ τὸ μόνον καὶ τὸν μόνον καὶ τὴν μόνην νοεῖσθαι μὲν καὶ ἄλλως ὁμωνυμίας νόμῳ, λέγεσθαι δὲ ποτε καὶ πρὸς τὸ συζυγοῦν τῷ ἄρτι εἰς τροφῆς ἀρτίωσιν. Οὕτω καὶ μόνος χιτών τινι πρόσεστιν, ὅτε ἀσυνδύαστός ἐστιν ἑτεροῖα περιβολῆ, ἧς παρούσης ὡς ἐν τινι συζεύξει οὐκέτι μεμόνωται ὁ χιτών. Τῷ δ' αὐτῷ λόγῳ καὶ μόνην ἔχειν λέγεται τις χλαῖναν, ὅτε τῆς ἐπιλοιπού συζυγίας, εἴτ' οὖν συστοιχίας, αὐτὴ διέσταται. Τὸ δὲ ὁμοιον θεωρεῖται καὶ ἐπὶ μυρίων ὄσων ἐτέρων.

ρξ'. Οὗτος δὲ ὁ λόγος ὁ κατ' ἔννοιαν, ὃ μοναχῆ, ὅστις ποτ' ἂν καὶ εἴης, καὶ τῇ σῇ ταύτῃ κλήσει ἐγκάθηται. Τοιοῦτου τοίνυν οἶα καὶ τινος θεμελίου ὑποβεβλημένου σοί, ἀναμνήσομέν σε μετὰ βραχῶν λόγον, ὡς οὐ κατ' αὐτὸν οἰκοδομεῖς, ἀλλὰ τῷ ὑποκειμένῳ θεμέλῳ ἀνακόλουθόν σοί τὸ παρῴψωμα. Ὁ γὰρ ἀποστολικὸς μοναχὸς, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν, μόνος, οὐδὲν ὀφείλει ἔχων ἄλλο ζῆν, εἰ μὴ ἑαυτὸν, δίχα δηλαδὴ συζυγοῦντος τῇ κατ' ἄνθρωπον ζωῇ ἀπαντος πράγματος, ὅλον ἄτερ πῆρας καὶ βαλαντίου, τῶν καὶ ἀχρειωδῶν καὶ μοχθηροτάτων· εἰ καὶ τοῖς ἀφελεστέροις ἐν σμικρῷ τίθεται ἡ τῆς τούτων ἀποχῆς παραγγελία. Τῷ βαλαντίῳ μὲν ἐνταῦθα ὁ θησαυρὸς συνεκδέβληται, τῇ πῆρᾳ δὲ ὁ λοιπὸς χρηματισμὸς· σάκκος γὰρ τις καὶ ἂ πῆρα. Τῷ δὲ σακκίῳ δοχεῖον ἄπαν συνεπινοεῖται χρηματιστικόν. Ἐπίκειται οὖν καὶ σοὶ χρέος, ὃ εἰσαγωγικὴ μοναχῆ (ἀπὸ σοῦ γὰρ τό γε νῦν ἄρχομαι), γεγυμνωσθαι. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ χρῆναι τὸν μοναχὸν ἑαυτὸν καὶ μόνον ἔχειν. Γεγυμνωσθαι δὲ φημι οὐ τὸ περιεσθῆναι μηδὲν τι ἐς ἀναβολὴν, διατεθειμένον Βραχυμᾶνος δίκην γυμνοσφιστοῦ, κατὰ τὸν πεσόντα ἐκ κοιτίας ἄρτι πρῶτως μητρικῆς (ὃ δὴ ποτε ἀγαθὸν καὶ ἡμετέροις ἁγίοις Πατράσι θαυμασίως ἐνέλαμψεν), ἀλλὰ τὸ τοῖς ἀναγκαιοτάτοις ἀρκεῖσθαι, καὶ μηδὲν τι περιεῖσθαι, λόγῳ δηλαδὴ περιττότητος. Τὸ δὲ οὕτω περιεβλήσθαι

A ista prodigia in te operari, ne ad iracundiam provocos excelsum miraculorum artificem. Pectus tuum per pœnitentiam percutere es informatus, non autem cor transfigere parva aut nulla delinquentium: lacrymas effundere ex peccatorum dolore, non opprimere usque ad lacrymas; psallere, non clamitare, rectum et vigilem Deo adstare, non ambobus cruribus claudicando incedere: genua flectere ad orandum, non crura, more latronis, rumpere; quæ omnia apud nos frequenter videmus. Virga tua et baculus tuus consolentur subditos tuos et alios quoscunque poteris, ut quiete vivant. Manibus amplectere ad manifestandam spiritualem lætitiā, non stringe ad suffocandam.

B 159. Hæc omnia in communi ad monachos magni indumenti, et ad alios non similes dicta sint. Relinqua autem iis qui perfectionem nondum sponponderunt, privatim, paucis verbis, ad solam recordationem proferenda sunt: eos enim dicenda ignorare non arbitror. Antea autem exponendum est nomen monachi quid significet. Placuit exquisita sapientibus has voces solummodo, solum, solitudinem pro diversis intelligi, quasi homonyma, et usurpari indifferenter, sicut panis proconficiendo cibo. Eodem modo unica tunica est alicui, cum vestimento alteri non jungitur, quo admoto, veluti quadam in unione, unica jam non est tunica. Eadem ratione unicum pallium dicitur aliquis habere, cum a reliquis conjunctis et proximis vestibus differt. Et similia de sexcentis aliis rebus dicenda sunt.

160. Hæc ratio interpretationis, o monache, aut quisquis tandem es, tuo proprio nomini adaptatur. Quo, ut fundamento, tibi supposito, te monebimus, post pauca verba, in eo non habitare; sed ei subtus jacenti adjiciendam esse aliam structuram. Apostolicus enim monachus, vel quod idem est, solitarius, vivere debet nihil aliud possidens quam seipsum, sine ulla vitæ humanæ adhærere faciente, ut sunt pera et oculi, et quidem minimi, et miserrimi, dummodo apud simplices sit alicujus momenti admonitio de his rebus deponendis. Namque in loculis thesauri depositi sunt, et in pera reliquæ divitiæ. Saccus enim est pera, et sacco intelligitur quod cunque divitiarum receptaculum. Tibi igitur, o monache recipiende (a te enim incipiendum est), necesse est nudari. Hoc innuitur, cum dicitur monachum seipsum, et se solum esse possessurum. Nudari dico, non nihil induendum servare, non se habere instar Brachmanni gymnosophistæ, velut aliquis nuperrime egressus de ventre matris (quod bonum apud nostros sanctos Patres mire enituit) sed rebus necessariis contentum esse, nihilque circumdare superfluum. Et indumentum hoc, aliquo modo nuditati non dissimile, quamlibet aliam vestem excludit, quia satis est, et quia retinenda est dieta solitudo monachis congrua.

γομνωσεώς τινα λόγον ἔχον, ἐκβάλλει πᾶσαν ἑλλην περιθῆσιν διὰ τὸ αὐταρκειας, καὶ φυλάττειν ἐν σοὶ τὴν εἰρημνήν μόνωσιν τὴν μοναχοῖς πρέπειουσαν.

161. Vere maxime necessarium est panis frustum; et æquo modicum vinum, similiter et obsonium modicum. Quæ cum habes, aliquo modo ut monachus non agis antemundum (habes enim aliqua ratione conjuncta), sed alio modo verus monachus videris. Inutilia enim a te amovisti, et cætera quibus conjungi necesse non est hominem vitæ continentis cupidum, non passionibus deditum, nec necessitates naturales prætergredientem. Taliter vivere si poteris (et potes omnino), ut elegisti, in solitudine vivas deinceps post ingressum tuum. Si autem impossibile fore cognoveris, egredere. Ad hoc enim tibi a regula tempus recogitandi est concessum, ut confisus remaneas, et diffidens abeas. Sed considerasti, in limine sancto constitisti, inter sacra benedictus es, et vestem apostolicam induisti. Remane ergo quasi apostolicus, et mox evangelicus monachus. Et duplici modo remanebis, non circumvolans mente, potiori parte naturæ tuæ, nec usus corpore ad liberum arbitrium. Aliter enim jussus ministrare, exhibis, et iterum redibis monachus, qualis exieras, impollutus mente et corpore. Et si quid redeunti referendum est, ad exemplum apis studiosæ id ages, nempe colliges et feres, ubi contigerit, aliquod bonum vel corporale donum christianum ex aliqua parte ad utilitatem monasterii, vel spirituale sive sanctis sermonibus auditis, sive piis desideriis in mentem acceptis. Sicque aliquid ab exterioribus lucratus, major evades propter egressionem. Absque jussu autem nec vilissimam lanuginem auferre licebit.

162. Sic ergo explicatum monachi nomen a nobis consideratum est, neque procul a recta ratione, ut arbitror. Sub alio respectu idem nomen licet inquirere. Apud plerosque solus quamdam excellentiam naturæ (aut numeri proprie significat, et hanc modo laudabilem, eam tamen aliquando vituperandam esse nemo negabit. Invenitur ergo aliquis solus dictus apud veteres philosophos, et solus inter dicendi peritos, et eodem modo inter justos, aut alios fortitudine conspicuos. *Solum* iterum a quibusdam transfertur ad malitiam, cui pessimus diabolus præficitur. Qui ergo apud mundanos homines monachus proprie dicitur, quisquis est, solivagus, sicut et solitarius veraci nomine dicitur, et facile solus; non profecto propter malitiam quam fugiens exivit de vulgo, es de communitate, et elegit monasterium; sed manifestus propter virtutem. Et insuper monachus in divina sublimitate solus est, qui appropinquavit ad Deum vere solum bonitate, secundum illum formatus est, insignitus est, et in illo evangelice permanere edoctus est, ne extra cum vulneratus mala extreme patiat. Propter

ρξα'. Ἀναγκαιότατον ὁ ψωμός· εἰς ἴσον ἔρχεται καὶ μέτριος οἶνος· ὁμοιον καὶ τὸ σῶφρον ὄφον. Ταῦτα ἔχων, τρόπον μὲν τινα οὐκ ἀναστρέφει μοναχός ἐν κόσμῳ (ἔχεις γὰρ τι ὅπωσοῦν συζυγοῦν)· τρόπον δὲ ἄλλον ἀληθῆς πέφνηας μοναχός. Ἀπίστωξας γὰρ σεαυτοῦ τὰ περιττὰ, καὶ ὅσα μὴ ἀναγκαιῶν συνεζυῦχθαι τῷ ἐγκρατευτικῶς ζῆν πραγματευμένῳ, οὐχ ὑπερπαθῶς, ὡς ὑπερβαίνειν καὶ τὴν φυσικὴν ἀπαίτησιν. Ἐὶ μὲν οὖν δύνασαι ζῆν ὅπως (πάντως δὲ δύνασαι), καθὰ καὶ προεῖλου, ζῆθι ἐν τῇ μονῇ τοῦ λοιποῦ μετὰ τὴν εἰσδρομὴν· εἰ δὲ καταγινώσκεις μὴ ἂν δυνησῆσαι, ἀπόδραμε. Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ χρόνος κεκανόνισται σοι σκέψεως, ἵνα ἡ θαβρῶν παραμείνης, ἢ μὴ κειποθῶς ἀπέλθῃς. Ἄλλι μὴν καὶ ἐσκέψω, καὶ κατέθου ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ καὶ οὐ βήματος, καὶ εὐλογηθῆς ἱερῶς, καὶ τὴν ἀποστολικὴν ἐνεδύσω στολὴν. Παράμεινε τοίνυν ὡς ἀποστολικός, αὐτῆκα δὲ καὶ εὐαγγελικός μοναχός. Παραμεινεις δὲ διχῶς, μήτε τῇ ψυχῇ ἔξω βεμβόμενος, τῷ κρείττω πάντως μέρει τῆς κατὰ σὲ διαρτίας, μὴδὲ μὴν τῷ σώματι καταχρῶμενος εἰς αὐτεξούσιαν. Ἄλλως γὰρ διακοπεῖν ἐπιτεταγμένος, ἐξελεύσῃ· καὶ αὐθὺς ἐξελεύσῃ μοναχός, ὁποῖος καὶ ἐξῆλθες, καθαρὸς καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν. Εἴ τι δὲ καὶ συνεισαγαγεῖν δεήσει ἐν τῇ ἐπαναστροφῇ, κατὰ μίμησιν αὐτὸ φιλεργῶ μελέσεως ποιήσεις, ἀνθολογήσας δηλαδὴ καὶ φέρων ἀγαθόν, εἰ μὲν παραπέση, καὶ σωματικὸν ἔκπεσεν φιλοχρίστου δωρεᾶς εἰς ὠφέλειαν τῇ μονῇ· ἄλλως δὲ γε νοερώτερον ἐν τῷ ἡ λόγους ἀγαθοὺς ἐνωσιᾶσθαι, ἢ ἐνθυμήσει ἀγαθὰς εἰσοικίσασθαι ἐν ψυχῇ. Καὶ οὕτω κέρδος τι ἔξωθεν πορισάμενος, ἔχοις ἐν οὕτω σεμνύσασθαι διὰ τῆς ἐξελεύσεως. Ἐκφορησῆσι δὲ γε τῆς μονῆς δίχως κελεύσεως οὐδὲ ἄχνην λεπτοτέτην ἐξέστασι σοι.

ρξβ'. Ἄλλ' οὕτω μὲν ἡμῖν ἡ τοῦ μοναχοῦ κλῆσις ἀκεπτουργμένη τεθεώρηται, οὐκ ἔξω, οἶμαι, ἀγαθοῦ λόγου. Ἔστι δὲ καὶ καθ' ἑτεροίαν ἐπιβολὴν τὸ αὐτὸ διαθεῖσθαι ὄνομα. Ὁ μόνος ἐν πολλοῖς ὑπεροχὴν τινα ἰδιάζειν δεκαὶ οὐσίας, εἴτε ποιότητος καὶ αὐτῆς ὅτε μὲν ἐπαινουμένης· οὐκ ἂν δὲ εἴποι τις ὡς μὴ καὶ ψεγομένης ἑτέρας ἔστιν οὐ. Ἐὑρηται γοῦν τις ἀποτεταγμένος μόνος ἐν φιλοσόφοις τοῖς πάλαι, καὶ μόνος ἐν τοῖς βητορῶν ἡσκημένοις· οὕτω δὲ καὶ ἐν δικαίοις, καὶ οἷς ἡ ἀνδρία προσέσχεν. Ἀκνήγματο ἀέ τις ἄλλος τὸ μονήρης καὶ ἐν κακίᾳ, ἧς επικάθηται ὁ ἀρχέκακος θάμω. Ὁ τοίνυν ἰδίως λεγόμενος μοναχός ἐν τοῖς κατὰ κόσμον ἀνθρώποις, ὅπως ἂν καὶ εἴη, μονήρης ἐστὶ καὶ αὐτὸς φωνυμίας λόγῳ, καθότι καὶ μονάζων εὐθὺς δὲ καὶ ἴσως· καὶ οὐ δόξου τὴν κακίαν, ἢν φεύγων ἔκπεσῃ μὲν τοῦ κοινοῦ καὶ πολλοῦ, εἴλετο δὲ τὸ μοναχικόν, ἀλλὰ τὴν ἀρετὴν δῆπουθεν. Καὶ ἔστι κερδὸν ὁ μοναχός ἐν ἐξοχῇ θειότατος μόνος, ὡς ἐκ θεῶν προσχωρήσας, τῷ ἀληθῶς μόνῳ τὴν ἐπιδοτικότητα, καὶ πρὸς ἐκεῖνον τυπωθεὶς, καὶ χαρακταρισθεὶς, καὶ μένειν εὐαγγελικῶς ἐν ἐκείνῳ ταχθεὶς· ἵνα μὴ ἔξω βληθεὶς, πάθοι τὰ πάνθηνα. Ὡστε κατ' ἐξῆς

τον ἀρετὴν ὑπεροχικῶς ὁ μοναχὸς ὀνόμασται, θειο-
τάτην ταύτην περιδυσάμενος μεγαλοπρέπειαν ὀνό-
ματος.

ρξγ'. Αὕτη δευτέρα ἡμῖν ἔννοια ἐρμηνείας ἐπὶ τῷ
μοναχῷ, τῷ ἀξυμβλήτῳ πρὸς τοὺς λοιποὺς, τῷ
ἀσυγκρίτῳ, τῷ ἀσυνδύαστῳ, καὶ δι' αὐτὰ μονάζοντι
κατ' ἐξοχίην, ὡς ἐβρέθη, ἐνάρετον, οὐ μὴν τυραννιώ-
σατ' ὡς δοκεῖν τὸν κειράμενον μόνον οἰκεῖν ἐπὶ τῆς
γῆς, μήπου δὲ καὶ συνθλίβεσθαι, μὴ χωρούμενον
ἐν αὐτῇ. Φάναί δὲ κατὰ τρίτην ἐπιβολὴν ἐτυμότη-
τος, ὡς τῇ τοῦ μοναχοῦ κλήσει τὸ ἄχος ἐγκρατεῖται,
εἰς ἐνδειξιν τοῦ καὶ μονοῦσθαι αὐτὸν, καὶ ὀφείλειν
ἄχυσθαι λόγῳ πενθίμου βίου τοῦ κατὰ τὴν κούρην
ἐπιστρεπτικὸν μὲν ἐστὶ τοῦ μονάζοντος εἰς ταπει-
νωσιν, λογοπραγηθήσεται δὲ, γραφὴν τολμηρίας,
παρὰ γε τοῖς καὶ τὰ τοιαῦτα κριτικῶς.

ρξδ'. Ἐνταῦθα δὲ λόγου, ἐλθὼν, ὦ ἀδελφὲ, πυθά-
νομαί σου, εἰ πρὸς ἀκρίβειαν καθέσταται μοι ταῦτα;
Δοκῆσας δὲ ἀκοῦσαι, ὡς ἡκριδωσάμην τὸ λαληθὲν,
προσπερωτῶ σε, καὶ ποῖον ἂν ἔχοι τις ψόγον, καθη-
πτόμενος μοναχοῦ εἰσαγωγικοῦ, τοιοῦτου μὲν καὶ
αὐτοῦ ἐποφείλοντες εἶναι, ἀλλοῖου δὲ ἀπεκβαίνοντος
εἰς τὸ παντελές; Δοκῶ μοι κἀνταῦθα ἐνηχεῖσθαι, ὡς
ἐπαινετικός καὶ ὁ τὸν τοιοῦτον μοναχὸν ἐπισκώπτων,
καὶ οὕτως ἀνακόπτων τῆς ἐπὶ τὰ φαῦλα ὁρμῆς·
πολλῷ δὲ μάλιστα καὶ ὁ ἰδὼν πολυχρόνιον. Καὶ ἐπὶ
τούτοις ὁμολογῶ τοιοῦτος καὶ αὐτός εἶναι λίαν μάλα,
ὡς καὶ εὐ εἰδῶς χρῆναι κατ' ἔχνη τῷ μεγαλοσχῆ-
μονι τοῦ μὴ τοιοῦτος ἐπακολουθεῖν, καὶ παρηγ-
γελμένος ἐκ Θεοῦ παρακαλεῖν ἐν τοῖς τοιοῦτοις πνευ-
ματικῶς, καὶ ἐλέγχειν, καὶ ἐπιτιμῆν.

ρξε'. Ἦ τίς ἂν παρεστηκῶς θρόνῳ αἰσθήσεως,
καὶ βλέπων τοὺς ἐν ἡμῖν φορτικῶς πρωτοπείρους
τοῦ μονάζειν, καὶ ἄλλως μικροσχῆμονας, δυνήσεται
ψυχὴν ἀθωρόδητον ἔχειν, καὶ μὴ προσεπιμέμφεσθαι
καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς ὀπωσοῦν μέγαν, ὅς βλέπων τοὺς
ἀτελῶς ἀρτιμαθεῖς ἐξοκέλλοντας εἰς ἀπώλειαν, οὔτε
ἀναχαιτίζει φριμασομένους, ἀλλὰ καὶ προσερεθίζει
κεντρῶν, καὶ φιλοτιμεῖται τὸ κατ' ἐκείνους ἄστο-
μον καὶ δυσήνιον, ἐναγλαϊζόμενος αὐτὸς τῇ κατ' αὐ-
τοὺς γενναίᾳ θρασυτητί· ὡς οὐδὲ στρατηγὸς ἐλλάμ-
ψεται μαχηταῖς ἀνδρικοῖς ὑπ' αὐτῷ τεταγμένοις·
καὶ τιθέμενος ἐν σπουδῇ περιουσιάζεσθαι τοιοῖσδε
μαθηταῖς, ὅθεν καὶ τὴν ἄρχὴν μανθάνων φαυλεπι-
φαύλους εἶναι τοὺς, ὡς εἰπεῖν, προσηλύτους ἐπὶ
σωτηρίᾳ κούρᾳ, οὔτε φυλοκρινεῖ τὰ κατ' αὐτοὺς
ἦθη, οὔτε καταρτίζων ἀσφαλίζεται εἰς ἐπιστροφὴν,
ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο στρατηλατικῶς ὑπειπὼν ὁ ψυχικός,
ὁ τῆς εἰρήνης, ὁ τῆς ἀγάπης, ὁ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἡ μονὴ
καὶ τοιοῦτων διακονητῶν δίδεται, ὡσεὶ καὶ τύραννος,
οἶμαι, δημίῳ, προσίεται τοὺς ἐξώλειε ὡς δηλαδὴ
τοιοῦτους, καὶ σωμασκει ἐπιμελῶς, οὐς ἐχρῆν διὰ
βίου ἢ ἀπειρεσίου μένειν, εἰ καὶ ἐδιάζοντο τὴν
κούραν, ἢ ἀλλὰ κατὰ κακούργους κείρεσθαι· καὶ
πρὸ προσώπου τίθεται, καὶ ἐκτρέφει ἀναλόγως οἷς
ἡθικεύονται· καὶ σωματοφύλακας ἐφίστᾳ ἑαυτῷ, εἰς
ἀνδρίαν ἐξασκῶν.

²⁰ II Tim. iv, 20.

A insignem igitur virtutem monachus excellenter
dictus est, atque istam divini nominis dignitatem
obtinuit.

163. Talis est secunda nostra interpretatio de
monacho, qui cum reliquis non potest comparari,
non judicari, non conjungi: quique ideo solus
est secundum excellentiam virtutis, non tyranni-
dis, ita ut videatur solus qui tonsura insignitus
est habitare solus in terris, minime autem ea
opprimi, siquidem in ea non ambulat. Tertia
significationis conjectura quam damus asserit
solitarii nomini dolorem addi (μόνος-ἄχος), ad
ostendendum eum solum esse, mœstumque futu-
rum esse ob mortificatam tonsurati vitam, hæc
quidem monachum ad humilitatem flectit, sed
B judicabitur, et arguetur temeritatis apud hujus
rei peritos.

164. Ad hunc sermonem cum venerim, o frater,
quæro a te utrum ista bene definierim. Et postquam
audire arbitratus sum dicta tibi approbari, rursus
te interrogo quantas vituperationes incursum sit
homo occurrens monacho novitio, qui talis esse
debebat, et omnino alius evasit. Et hoc responsum
accipiendum reor, laudandum esse eum qui talem
monachum irriserit, sicque a vanitate prosequenda
avertent; multoque magis qui assuetum a longo
tempore. De his confiteor me eadem sentire, qui
optime novi dissimiles vestigiis magni monachi in-
sistere debere, quippe qui eductus sum istos spiri-
tualiter « obsecrare, arguere, et increpare ».

C
165. Quis, quæso, throno sensuum potitus, vi-
densque contemptos nostro ævo monachos novitios,
aut aliter minores, poterit spiritu non turbari, et
non condemnare hominem inter eos aliquo modo
magnum, qui cum viderit discipulos imperfectos
in interitum ferri, indomitos non refrenat, sed ma-
gis aculeo excoitat, laudat os eorum durum et
asperum, et ipse fera eorum fortitudine extol-
litur. Neque enim dux exercitus e militibus in-
domitis sub se ordinatis gloriam adipiscitur. Et
captus desiderio talium discipulorum multiplican-
dorum, etiamsi omni tempore audierit fallacissim-
os esse ut ita dicam, proselytos in tonsura salu-
tifera, mores eorum tamen non dijudicat: neque
D disponit ad certiozem faciendam conversionem,
sed ut dux militum, vir spiritualis, pacificus, vir
charitatis, vir Dei ita respondet: talibus ministris
monasterium indigere, quemadmodum tyran-
num lictoribus, arbitror, et perditos homines ut
tales admittit, studiosè exercet, quos necesse erat
per totam vitam intonso remanere, etiamsi ton-
suram postularent, aut etiam ut scelastos ton-
deri. Hos in fronte ponit, similiter nutrit, ut as-
sueti erant, eosque ad ardorem majorem ac-
cendit.

166. Cum istiusmodi homines ad magistrum animarum accesserint, recipiuntur, et dicuntur operantes, studiosi, acres, periti, et ut ipsi aiunt, vividi. Homines autem indolis contrariæ expelluntur quasi inutiles, ne velut otiosi crabrones in monasteriis enutrientur. Talem exercitum primi monachi cum conscripserint, atque aciem ordinatam instruxerint, hanc emittunt non modo adversus viciniore, sed etiam contra remotiores atque per istam ordinationem, insidiis facile paratis, domini præeuntes victoriam reportant. Re enim vera cum gratum est peccatum, ut quidam dixit, densa et conferta acies adversus virtutem colligitur. Quod apud nos facientes exemplum vanæ discordiæ aliis monachis proximis dant, aliis ad alios imitationem tradentibus, per quam, quasi per incendium omnia circumsepta devorans, serpens malitia extrema mala perpetrat. Suscitata enim discordia inter prælatos, quorum nonnulli magnum habitum præ se ferunt, facis instar, ostendit circumstantibus monachos certantes de quodam loco contra vicinos, vel aliter distinctos, quos observant prælati, et adversus eos veluti ab arce bellum movent.

167. Interea ex hoc igne ista cogitatio menti sæpe occurrit: Si monachos tam strenuos enutrit Thessalonica, qui contra canones et leges agunt, pontificem contemnunt, neque eis ullus contradicit, cur nos otiosi remanemus quasi membris percursi, neque manibus, neque ore ulentes? Et mox excitata, si forte sopita erat, mente irascibili, ut miles metuendus, aut imperator (prout ratiocinatus est quidam), instructi omnibus armis quæ ipsi parare male norunt, exsurgunt ad bellum aliquod sacrum. Si qui deinceps inter eos magni monachi, et apti ad præeundum, eos in insidiis locant adversus homines minime injustos, et aggressionem expectantes; reliquos in fronte aperta ordinant. Qui alicubi detecti, quasi in insidiis latentibus exsurgunt ipsi, et stantes contra, aciemque ordinantes, minorem phalangem immittunt; atque per eam si non quæcumque voluissent propter auxilium a Deo et rege sancto illatum, saltem quæcumque potuerint effluunt. Non enim recedunt tales animæ, mori paratæ. Nostra perdidit iste zelus malus, qui orsus a nobis, et traduxit usque ad Myrtoum mare, et deinde usque ad Maliacum, et porro ad Jonium, sic partes occidentales circumcinxit; vel forsitan exinde ad nos pervenit, ut malum quoddam pestilens, quale apud veteres narratur Æthiopicum.

πορρωτέρω Ἰόνιον, καὶ οὕτω τὰ ἐσπέρια περιζώσας· τὸ λοιμώδες κακόν, ὅποιον καὶ τὸ πάλαι ποτὲ συγγεγραμμένον Αἰθιοπικόν.

168. O aciem monachorum nigro pallio indutorum! o phalangum variam dispositionem! Omitto enim leviter armatos pedites. O monachos equites, centaurorum fere similes, apud quos id unum mirabile quod qui super asinum nunquam ascenderunt post tonsuram equos indomitos dextere mode-

ρξ'. Καὶ τοιοῦτοι μὲν προσερχόμενοι τῶν τῶν φυχῶν καθηγητῆ παραδέχονται, ὀνομαζόμενοι ἐνεργεῖς, καὶ σπουδαῖοι, καὶ ἐντρεχεῖς, καὶ πραγματικοί, καὶ, ὡς αὐτοὶ φασί, ζῶντες. Εἰ δὲ ἀνάπαλιν ἦθος τοιοῦτου ἔχουσιν, ἐκδιώκονται ὡς ἀχρεῖοι· ἵνα μὴ κηφῆνες αὐτοὶ ἀεργοὶ μοναστηριακοῖς ἐντρέφονται σίμβλοις. Καὶ δὴ στρατολογήσαντες τοιοῦτον σῆμα οἱ πρωτομόναχοι, καὶ τάξιν ἄτακτον πατριάσσαντες, ἐνακμάζουσιν οὐ μόνον κατὰ τῶν γειτόνων, ἀλλὰ καὶ τῶν, ὅσοι πορρωτέρων καὶ νικῶσι διὰ τῆς τοιαύτης ἐκτάξεως οἱ κύριοι καθηγούμενοι, βῆρον ἀπληρτικῆς τῆν ἐπισύστασιν. Τῶν δὲ ἄλλων, ὅτι ἂν εὐλογητικὴ ἢ ἀμαρτία εἴη, καθά τις ἔφη, πολλὴ καὶ λογὰς ἢ στρατολογία κατὰ τῆς ἀρετῆς ἐπισυνίσταται· ἢ δὲ καὶ οἱ παρ' ἡμῖν ποιοῦντες, ἀρχέτυπον καὶ ἄλλοις τῶν παρακειμένων μοναχῶν πρόκεινται κανόνι φαύλης ἐρίδος, ἄλλων ἄλλοις διαπεμπομένων τὴν μίμῃσιν· δι' ἧς ἐμπρησμοῦ δίκην ἐπινεμομένο τὰ κύκλι, ἢ κακία προΐουσα δεινὰ ποιεῖ. Ἔβρι γὰρ ἐξαπτομένη ἐν τοῖς προάρχουσιν, ὧν ἔνισι καὶ μεγαλοσχήμενες, πυρσοῦ δίκην καταμηνύει τοῖς ἐκασταχοῦ τοὺς περὶ ἕνα τινὰ τόπον ἀνδριζομένους μοναχοὺς κατὰ τῶν ἢ γειτνιώντων, ἢ ἄλλως μὲν ἀρεστώτων, περιβλεπομένων δὲ τοῖς ὑψηλοῖς, καθηγουμένοις ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς.

ρξ'. Καὶ συχνὸν ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἐκ τοῦ πυρσοματος νόημα ἢ ψυχὴ φωταγωγεῖ τὸ· « Εἰ δὲ Θεσσαλονίκη οὕτως ἀνδρείους ἐκτρέφει μοναχοὺς, οἱ καὶ κατὰ κανόνων καὶ νόμων ἀνδρίζονται, καὶ τὸν ἀρχιερεῖα περιφρονοῦσι, καὶ οὐδεὶς οὐδὲ λόγον ἀνταίρει πρὸς αὐτούς· τί δὲ ποτε ἡμεῖς ἐνεοὶ καθήμεθα, ὡς οἷα καὶ ἡ πεπληγότες, καὶ μὴ δὲ χερσὶ καὶ στόμασι διοικοῦμενοι; » Καὶ αὐτίκα τὸ τῆς ψυχῆς θυμούμενον εἴ που καὶ ἐκοιμάτο, ἀφυπνίσαντες, καὶ ὅσα δεινὸν ὀπλίτην ἢ στρατηγὸν (καθὰ τις ἐφιλοσόφησε) καταφράξαντες χορηγίαν παντευχίας, ὅποιαν αὐτοὶ μεθοδεύειν κακομηχανῶς οἴδασιν, ἀποκαθίστανται εἰς ἱεροῦ τινος πολέμου στρατιάν. Καὶ ὅσον μὲν ἐν αὐτοῖς μεγαλόσχημον καὶ ἡγουμενικόν, ἐλλοχῶσι κατὰ τῶν οὐδὲν μὲν αἰτίων, προσδοκωμένων δὲ ἀντιθέσσει, εἰς ἐμφανὲς προστησάμενοι τοὺς λοιπούς. Εἰ δὲ οὐ καὶ φαρμαθῶσι, λόχου δίκην ὑποκαθήμενοι, ἐκπηδῶσι καὶ αὐτοὶ· καὶ καταστάντες εἰς μέτωπον, καὶ τὴν τάξιν κοσμήσαντες, ἐπαφιᾶσι τὴν μικροσχήμενα φάλαγγα, καὶ ἀνύουσι δι' αὐτῶν, εἰ καὶ μὴ τὰ θελητὰ σφίσι διὰ τὴν ἐκ Θεοῦ καὶ βασιλέως ἀγίου ἐπικουρίαν, ὅσα γοῦν δύνανται. Οὐ μὴ γὰρ φαίσονται ψυχαὶ τοιαῦται, εἰ μὴ καὶ θανατώσουσιν. Οὗτος ὁ ζῆλος εἰς κακὸν ἐξώλεσε τὰ ἐν ἡμῖν, εἴτε ἐντεῦθεν ἀρέμενος, καὶ διαδοθεὶς ἕως καὶ εἰς Μυρτώων αὐτῶν κόνιον, καὶ τὸν ἐπέκεινα Μαλειακόν, καὶ τὸν ἐπ' ἐκείθεν ἐκείθεν διαβάς ἐπὶ τὰ καθ' ἡμᾶς, ὡσεὶ π'

ρξ'. Ὡ τοῦ τῶν μελαγχλαίνων τοῦδε φωσίσου! Ὡ τῆς τῶν κεράτων ποικίλης διασκευῆς! Ἐὖ τοὺς φιλοὺς καὶ πεζεταίρους. Ἄλλ' ὦ τῶν ἱππικῶν τῶν μοναχῶν! τῶν οὐ παραπολὺ Κενταύρων, ὧν ἐκεῖνο καὶ μόνον θαυμάζειν ἄξιον, ὡς οἱ μηδέποτε εἰς ὄνον γοῦν ἀναβεβλημένοι, δεξιοὶ τὰς ἱππικὰς

ἔξελιξαι μετὰ τὴν κουρὰν ἀπεκβεθήκασιν, δαιμονοφόρητον ἵππασίαν ταύτην δεδιδαγμένοι· οἷς ἀεὶ δι' ἐφέσεως ἡ πνευματικὴ μὲν οὐκ οὐκ ἀνάβασις, ἡ δὲ παρ' αὐτήν. Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις οὐδὲ ἡμιόνους ἐθέλουσι χρᾶσθαι, ἀλλὰ δι' ἵππων εὐγενῶν κατορχεῖσθαι πραγματεύονται, καὶ αὐτῶν ὠκυπόδων καὶ δρομάδων, ὁποῖους νικηφόρους ἢ ἀντιπαρεξέτασις ἐπιλέγεται· ὡς ἐξανεμοῦσθαι εἰς τάχος, εἴ που διώκειν ἢ φεύγειν δεήσει. Βαρύνουσι δὲ καὶ τὴν δεξιὰν κορόναις, μήπου καὶ ἀνδραχθέσιν, οἱ βριαρόχειρες· καὶ εἴ τις αὐτοῖς ἐμπέλῃσει μισούμενος, καταφέρουσι ἀφορήτους· καὶ συντρέβοντες τὸν πληγέντα, εἴτα καυχῶνται, ὡς γενναῖοι καὶ παλαμναῖοι πεπλασμένοι, αὐτοὶ πάντως τὴν·καῦτα ὑπὸ τοῦ πολεμίου πληττόμενοι δαίμονος· ὃς ἀνδρίζεται κατ' αὐτῶν.

ρξθ'. Πολλοὶ δὲ τῶν τοιούτων καὶ τοξοφοροῦσι, καὶ ἀφίᾳσι βέλη· καὶ ἐπιτυχόντες ἀνακαγχάζουσι. Γελῶνται δὲ ἄρα τότε αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ ἐξ ἀφανῶν βάλλοντος δεινοῦ τοξότου, ἥδη δὲ καὶ δυνατοῦ, εἰ καὶ ἄλλως ἀσθενῆ αὐτοῦ τὰ τόξα ἐπὶ τοῖς δυνατοῖς τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ τοῖς ἐπαγγελμαμένοις μονάζειν ἔπειαι, καὶ λαϊκοὺς ὀπλοφόρους ἔχειν ὀπισπιστάς, ἔχουσι ἂν ἴσως αὐτὸ ἀπόλογον τὸν ὡς ἐπὶ ἀσφαλεῖ τῇ καθ' ὁδόν. Καθυλακτοῦσι δὲ τῆς τοιαύτης ἀπολογίας οἱ δπαδοὶ κύνας, οὓς ἐπισύρονται ἀγρεύοντες· κατακλίζουσι δὲ καὶ οἱ θηρατικοὶ ὄρνεις, οὓς ἐπὶ χειρῶν αἴρουσιν, ἵνα συνεπιλαμβάνωνται τῆς θήρας αὐτοῖς. Ὅτε καὶ πλατὺς αὐτῶν καταχέεται μῶμος πρὸς τῶν δρώντων αὐτοῦς οὕτω παροδεύοντας· εἴπερ ὁ μὲν τῆς ἐκαίτων ὁδοῦ σπουδαίως γίνεται, ὁ δὲ ἀρότρῳ σιζῶν τὴν γῆν καταστάζεται ἰδρωτὶ· ὁ δὲ σπέρμα μερίζων πονεῖται, ἢ σκάπτων ἄλλως ἐπὶ φυτεῖα, καὶ τῆς λαχαίνων φυτῶν, καὶ δρυτομῶν ἄλλος, καὶ λοιποὶ τοιοῦτοι πενόμενοι πολυειδῶς, καὶ οὕτω τὴν σάρκα τήκοντες εἰς θεόν, καὶ ὡς οὐκ ἂν οὔτε ἄνθρωπος φέγοι, οὔτε θεὸς ὀργίζοιτο· οἱ δὲ τῷ κόπῳ ἐστοιχημένοι, καὶ τοῖς ὑπὲρ ἀρετῆς ἰδρωσιν ἀποκεκληρωμένοι, ὡς καὶ ἀφελειν θνήσκουσι, οὕτω περιᾶσιν ὀπλισμένοι κατὰ τε ἀνθρώπων, κατὰ τε θηρῶν, τῶν τε περὶ γῆν, καὶ ὅσοι δὲ ἀέριοι φέρονται. Ἡρακλῆες αὐτοὶ ἄλλοι, μῆτι δὲ καὶ ὑπὲρ ἐκείνων τὸν παλαιόν. Καὶ τοῦτο ἐπιψόγως. Ὁ μὲν γὰρ φαύλους ἀνθρώπους, καὶ ἀδικοῦντας θήρας, καὶ πτηνὰ βλάπτοντα ἐκ μέσου ἀπῆγε μόχθῳ πάνυ πολλῷ, καὶ αὐτὰ οὐ δὲ ἐκὼν, ἀλλὰ ἀεκαζόμενος μὲν, μὴ ἔχων δὲ ἀντιβαίνειν τῷ ἐπιτάσσοντι· αὐτοὶ δὲ τρυφῆς ἀκαίρου χάριν ἐκούσιοι τὰ μηδὲν αἴτια καταβάλλουσι, οἱ ὑπερκόσμιοι, καὶ αὐτοὶ τῇ κατ' ἀρχὴν πνευματικῇ προθέσει, (κοσμικοὶ γὰρ πῶς ἂν εἴεν οἱ διὰ κουρᾶς ὅσοι τῷ Θεῷ;) οἱ ἐκλεκτοὶ (ὄφελον) τῷ Κυρίῳ, εἰ καὶ αὐτοὶ ἐθέλουσι τοῖς φαύλως ἡγουμένοις αὐτῶν.

ρο'. Ἡ οὐα οἰδας, ὧ εἰσαγωγικῆ μοναχῆ, ὅτι καὶ σὺ μετὰ τὴν ἐπίσημον μὲν, λειπτὴν δὲ καὶ ἀπεριλάλητον κουρὰν ἀτίκτα τῷ Θεῷ καθωσιώθης; Διὸ καὶ προσφωῶς ψάλλοις ἂν τό· « Μῆδὲ δώσεις τὸν

A rantur, a diabolo istam equitationem edocti, quibus semper in votis ascensio non spiritualis, sed contraria. Mulis enim alii quidem uti recusant, sed nobilibus equis, pedibus rapidis et celeribus, victoriamque in concursu reportantibus circumagi cupiunt, et ventis promptiores feruntur, ubi fugere aut persequi oportet. Dexteram etiam clavis, ne hominibus quidem portabilibus, homines manu valida onerant, easque non ferendas injiciunt, quando odiosus aliquis obvius est. Et cum vulneratum contriverint, gloriantur quasi re bene gesta, et facti manu cruentati (18); ipsi autem eodem tempore a diabolo inimico vincuntur, qui pugnat adversus eos.

B 169. Inter eos multi arcus ferunt, et tela jaciunt; cum scopum attingunt, cachinnant. Ipsi autem deridentur a metuendo sagittario ex occultis ferente, et dominante, licet tela ejus imbellia decidant adversus potentes Dei. Si sequenter homines qui promiserunt solitudinem se servaturos, et laicos armatos satellites habere spondederunt, hanc excusationem de via tutanda haberent. Eam autem apologiam latratibus refellunt canes sequentes, quos venatores excitant, et manibus, ut de venationis earum sint participes. Et ideo graviter irridentur ab iis qui eos sic iter facientes aspiciunt, si quis citati itineris sumitur socius, et alter terram aratro secans sudoribus resolvitur: alius fatigatur semina jaciens, aut fodiens alius ad plantaudum, et ille colens nemora aut purgans alio modo, et cæteri similes qui omnibus modis fatigantur, sicque, ut oportet, carnem macerant, de quibus nec homo quereretur, nec Deus irasceretur. Qui labori addicti sunt, qui ad sudores virtutis vocati sunt, usque ad mortem, ecce circumferuntur armati adversus homines et feras quæ sunt super terram, aut in aere volitant. Ipsi alii Hercules, imo antiquo majores. Et hoc non immerito. Ille enim malos homines crudeles feras, et volucres noxias de medio multum cum labore sustulit; et ista non libens, sed invitus jubentique non valens resistere. Isti autem ob delicias indecoras, libenter aggrediuntur innocentes, qui a principio consilio spirituali super mundani essent, qui tonsura Deo consecrati sunt? ipsi electi Deo (o utinam!) licet suos duces malos auteponant.

170. Nonne cognovisti, o monache tiro, te post tonsuram, augustam quidem, sed humilem et non perimendam, statim Deo consecratum esse? Ideo apte canis: « Non dabis sanctum tuum videri

(18) Παλαμναῖος (*manu cruentatus*) orat Jovis cognomen, quia cruore inimicorum proprias manus tinxerat.

corruptionem²⁵. » Ergo in servitatem libens, non coactus redactus es. Prolatus est crucifixus omni honore dignus, quem adorando in ore ejus osculatus es. Neque decerant testes tuæ servitutis, quorum signum præterire non licet. Angeli in manibus chartam tuæ subjectionis ferunt, noli enim arbitrare sancta tui ingressus mysteria non esse Deo et Angelis ejus vestigabilia. Quare ergo placitæ servituti non instas, solus apud Dominum manens, sed frenum conteris? cur quasi oblitus tuæ servitutis, circumvagari et errare audes? Divitiæ pro solitudine reliquisti: sed gaude, quoniam solito dittores dominum invenisti, qui te inter suos annumerans non in pristinas divitiæ, terrenas scilicet, te redire patietur, sed ad regnum te manu trahet, nec ad quæcunque, sed ad simile sui. Ex pauperibus egressus es: gaude pariter: non enim te pauperem esse sinet Rex regum, sed regias divitiæ colligere faciet, si modo mansionem apud eum feceris. Ignotus advenisti! te illustrabit. Illustris: illustriorem reddet. Magnæ partēs tuæ, o monache, ecce enim in ordinem regium adscitus es. Væ autem illi qui te inde deprimet et rapiet. Quis erit iste, nisi princeps tenebrarum, Satanas, si Deo firmiter non adhæres?

μήνυ και ἀπάξοντι σε. Τίς δὲ τοιοῦτος ἔσται, ὅτι μὴ μόνος ὁ τοῦ σκότους ἄρχων, ὁ Σατανᾶς, εἰ μὴ ἔγκρατῶς τῷ θεῷ προστέτηκας;

171. Ut cognoscas autem mundanum fieri jam non posse hominem tui similem, sanctum tuum pallium tenta deponere, operibusque disces millia tentantem te non posse secundum leges mundo restitui. Non est enim possibile, ut is qui sicut tu, Deo deditus est, apostatate audeat, nisi cum anathemate. Magistrum ergo relinque, quando peccata in ludibrium vertit. Non enim conscriptus es ut servus illius, sed frater et conservus, magis etiam discipulus. Et nullus discipulus, qui Christum novit magistro contraria sentienti obedit. Nec servus optimi domini, ipse non perversus cedit conservo suo suadenti ea quibus herus tristitia afficeretur. Et frater sapiens minime judicandus erit qui fratrem insanum contra patrem communem exultantem non auscultaverit. Sic et tu novitius, si Patrem nostrum qui est in cælis amas, si jucundam servitatem non mentiris, maxime si magistro mentem apponis, audi magistrum recta jacentem sicut servus bonus, sicut ejusdem domini famulus, sicut mitem patrem diligens. Quod si te a dextra deducit, et adducit ad sinistram in viam justis ignotam, subsiste; et cum reverentia et libertate loquere, ista libertate, inquam, quam nemo repellit. Obscra, et causam defende spiritualiter. Tuam libertatem, tuas obsecrationes, jus tuum reverebitur. Si dixerit te loqui libere esse inopportunum, responde aliam esse libertatem cui magnus monachus consecratus renuntiavit, ut antea est ostensum, et aliam tuam ergo eum. Illa enim audaciæ irrationalis indicium est, hæc autem ad malum præca-

²⁵ Psal. xv, 40.

δοσὶόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. » Ἐνδουλώθης ἤδη πρὸς βίαν, ἀλλὰ ἐκὼν. Προτίεταιται ὁ πάντιμος σπαρὸς, ὃν προσκυνητῶς ἐπ' αὐτοῦ προσώπου ἐχράζεαι. Οὐκ ἀπελιμπάνοντο οὐδὲ ἀπὸ σοῦ οἱ ἐν τῇ δουλίᾳ μάρτυρες, ὧν οὐκ ἔστι καθικέσθαι παραγραφή. Ἄγγελοι πρὸ χειρῶν, καὶ τὸ σὸν φέρουσι δουλόσῃ ἔγγραφον. Μὴ γὰρ νόμιζε μὴδὲ τὰ κατὰ σὲ εἰσαγωγικὰ θεῶν μυστήρια εἶναι θεῷ καὶ τοῖς αὐτοῦ ἡγέλοις ἀνεπισκόπητα. Τί γοῦν οὐ προστέτηκας ἡ εὐρησθημένη σοι δουλεία, καὶ προσμένεις τῷ ἐσπότη μονάζων, ἀλλὰ ἀφηγιάσεις; Καὶ ὡς εἰς ἐκλαθόμενος δούλος εἶναι, τολμᾷς βέμβεσθαι εἰ πλάξασθαι; Ἐκ πλοῦτου ἦκαι ἐπὶ τὴν μονήν καὶ χαῖρε, ὅτι δεσπότην εὖρες ὑπέρπλουτον, ὃς ἐν ταῖς αὐτοῦ ἀποκαταστάσεως καὶ σὲ, οὐκ εἰς τὸ πρόηκτα ταδέχεται πλοῦτον ἐπαναγαγεῖν σε τὸν περιεῖζιον, ἀλλ' εἰς βασιλεία προχειρίζεται σε· καὶ οὐ τὸν ἀπλῶς, ἀλλὰ τὸν κατ' αὐτόν. Ἄλλ' ἐκ πημάτων προσήλθεις· καὶ χαῖρε καὶ οὕτως. Οὐ γὰρ ἀφήσει πτωχόν σε εἶναι ὁ παμβασιλεύς, ἀλλὰ καὶ προσδύσεται βασιλικῶς πλουτῆσαι, εἰ ποιεῖς μονὴν κατ' αὐτῷ. Προσήλθεις ἄδοξος· καὶ δοξάσει σε. Ἄλλ' ἡδοξος· καὶ ὑπερδοξάσει σε. Μέγα καὶ τὸ σὸν ἀξίωμα, ὡ εἰσαγωγικῆ. Ἦδη γὰρ εἰς βασιλικὴν ἐνεγρήθη ὑποταγήν. Καὶ τοίνυν οὐαὶ τῷ ἐκείθεν ἀποσπασ-

ροῦ. Ἴνα δὲ γνῶς, ὡς οὐκέτι ἔστι τοῦ κόσμου ἄνθρωπον εἶναι οὐδὲ τὸν κατὰ σὲ, περιεῖζιται ἀπειδύσασθαι τὸ ἱερὸν ἐν σοὶ ἄμφιον· καὶ μάθηξ ἐν ἐξ αὐτῶν ἔργων, ὅτι οὐδὲ μυρία σπουδαίων ἀπολήθηναι τῷ κόσμῳ κατὰ κανόνα δύνασαι. Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι τὸν ἀνατεθειμένον τῷ θεῷ κατὰ σὲ ἀποσπασίαν τολμῆσαι, ὅτι μὴ μετὰ ἀναθήματος. Ἄρα τοίνυν τὸν ἡγούμενον, ὅτι σοὶ τὰ πρὸς ἀμαρτίαν κοσμικὰ ἐπιτέλλεται λαλεῖν ἀπλῶς. Οὐ γὰρ ἐτάχθης εἰς αὐτόχρημα δούλον ἐκείνου, ἀλλ' εἰς ἀδελφὸν καὶ σύνδουλον, μᾶλλον μὲν οὖν εἰς μαθητὴν. Μαθητὴς δὲ οὐδεὶς, Χριστὸν εἰδὼς, ἀλλοτριόφρονι διδασκάλῳ πείθεται. Οὐδὲ μὴν ἀγαθοῦ δεσπότητος δούλος μὴ πονηρὸς ὁμοδούλῳ ὑπέκει ἐπιτάσσοντι πράξεις, εἰ ὧν ὁ δεσπότης λυπήσεται. Καὶ ἀδελφός δὲ συντιός εἴη ἂν μακρὰν κρίματος, μὴ ὑπακούων ἀδελφῷ ἄφρονι ἐρεθίζοντι κατὰ τοῦ κοινου πατρός. Οὐκ οὖν καὶ σὺ ὁ τῆς εἰσαγωγῆς, εἰ τὸν ἐν οὐρανοῖς ἡμῶν Πατέρα φιλεῖς, εἰ μὴ ψεύδῃ τὴν ἀπόννηρον δουλείαν, εἰ πρὸς τῷ μεγίστῳ διδασκάλῳ τὸν νοῦν ἔχεις, κενονίζοντι μὲν ὀρθῶς τῷ προηγούμενῳ ἐφέπου, ἐκ καὶ δούλος ἀγαθός, ἅμα καὶ ὡς ὑπὸ δεσπότη ἀπὸ ταττόμενος, καὶ ὡς πατέρα ἥπιον ὑπεραγαπῶ. Ἐπεὶ δὲ τῆς δεξιᾶς ὁδοῦ ἀποπλανῶν, προσβιάξῃ εἰς ἐπαρτίτερον, καὶ τοῖς ὀρθῶς φρονούσιν ἔρωσι κατὰσθηθι, παρῆρησάσαι μετ' εὐλαδίας· εἰ δὲ ταύτην παρῆρησάν, ἣν οὐδεὶς ἀπαρναίεται. Ἰστοῦσον, δικαιολογήθητι πνευματικῶς. Αἰδέσασθαι σοὶ ἡ τὸ παρῆρησιαστικόν, ἡ τὸ ἐκείον, ἡ τὸ δικαιολογημα. Ἐὰν δὲ εἴπη μὴ χρῆναι παρῆρησιάζεσθαι σε, ἵνα διδάξον ἐκείνον, ὡς ἄλλη μὲν ἡ παρῆρησια, ἣν αἰ-

τὸς μεγαλοσχημῶν εἶναι λαχὼν ἀπειπάτο, καθὰ Ἀ
προεδεθλῆσται· ἄλλη δὲ ἡ νῦν ἀπὸ σοῦ πρὸς ἐκείνον.
Ἐκείνη μὲν γὰρ τόλμαν οὐκ ἔλλογον ἐξέφαιναν,
αὕτη δὲ εἰς ἔκκλησιν ἀπονεύει κακοῦ. Ἐὰν δὲ ἀπὸ
πάλιν ἐκροβῆ ἐκεῖνος, ἐπαγαγὼν τὸ « Ἰδὸς πατρὶ
δίκαια λέγων τεθνάτω, » ἐθέλων πατραλοῖαν ἀποκα-
θιστῆν τὸν οὕτως ἀπέψ ἀντιτείνοντα, ἔασον παρα-
λαλεῖν ὡς μηκέτι φρενήρη, ἀλλὰ παρανοοῦντα, ὃ τί
ποτέ ἐστιν, ὃ λέγει. Οὔτε γὰρ τοιοῦτος πατὴρ αὐ-
τὸς, ᾧ μὴ ἔξεστιν ὄλωσ υἱὸν ἀντιλέγειν· οὔτε οἱ σοὶ
λόγοι κατὰ τὰς πατρὶμα ἐκείνον ἀντιλογίας εἰσι.
Καὶ οὐδὲ ὁ μέγιστος Πατὴρ ὀκνεῖ ἐπιτάσσων πα-
ραίτησιν ἀκούειν, οὐδὲ θανατοῖ, οὐδὲ μὴν ἀπωθεῖ-
ναι· ἀλλὰ πείθει πρὸς ὀπακοὴν τὸν παραιτούμενον
καὶ ταῦτα, μὴδὲ ἀκούων ἐξ ἐκείνου δίκαια. Μὴ τοί-
νυν ὀπάκουε, φαύλοις ἐμδιβαζόμενον ἔργοις, ἀλλὰ
ἐλευθερίως ἀποδυσπέτει καὶ ἀληθῶς. Εἰ δὲ εἰστέ ὁ
πατὴρ ἔγκριται, ἀποπήδησον ἐξ ἐκείνου ὡς ἀπὸ
πυρὸς, φθάσας τὴν ἀποκήρυξιν, Καὶ ἐπαναστὰς πα-
τρὶ τοιοῦτω, καὶ ἀπειπάμενος αὐτὸν, ὡς εἰ καὶ πα-
ρανοίας ἐάλω, γενοῦ τοῦ πρώτου καὶ μόνου καὶ πρὸ
πάντων Πατρὸς, καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτόν. Καὶ αὐτὸς
ποιήσει· ᾧ καὶ τὴν ἀρχὴν προσήνεγκας σεαυτοῦ,
τὰς κατὰ κόσμον ἐπιθυμίας ἀπολιπὼν· οὐ σύμβολον
καὶ ἡ τῶν τριχῶν ἀπόθεσις, χρήματος ἄλλως μὲν
ὄλιγα συντελοῦντος, ἐπιθυμητοῦ δὲ λίαν πάνυ τοῖς
ἐν βίῃ τρωφῶσι· διὸ καὶ ἀπολιπούσας τὴν κεφαλὴν ἐκείνας ἐπιποθεῖσι. Καὶ εἴ τις αὐθις αὐτὰς εὐτυχῆσαι ἀνα-
λαβείσθαι, αὐτὸς μὲν χαίρει, ὡς εἰ καὶ ἐρμαίω πολυτιμῆτε περιτύχοι· μοναχὸς δὲ ὁ κυρίως εἴπερ αὐτὸν οὕτω
διατιθέμενον εὖροι, μέμφεται τῆς εἰς μάτην χαρᾶς.

ρὸς· Εἰ μὲν οὖν, ὡ τῆς ἀρχῆς μοναχῆ καὶ τῶν C
προτελείων, κατ' ἔχνη βάλειν ἐθέλεις τῶν εἰς Θεὸν
ὀδεύειν προθεμένων, καλῶς ἀπίθου τὴν κοσμικὴν
τρίχα ἐπ' ἀγαθῶν συμβόλων· εἰ δὲ ἀπ' αὐτῆς εἰσόδου,
ὡς οἷα παρὰ θύραν ἦκων ἐπλαγίσσας, ἀφόμενος τῆς
εὐθείας, μάτην ἐψιλώθης τῶν τριχῶν. Κρεῖττον γάρ
σε βαρεῖσθαι ταύταις καὶ ὑπὲρ τοῦς χαιτήντας ὀποι-
οῦντες γῆς καὶ καλλίτριχας, καὶ οὕτω παραφαίνειν
τι σεμνὸν, ἢ περ τῆ πολιτείας μὲν αἰσχύνειν τὴν ψυ-
χὴν, τῆ δὲ τῶν τριχῶν ἀποθέσει τὴν κεφαλὴν. Καὶ
μὴν οἱ πλείους παρανομεῖτε κἀνταῦθα, τρέποντες
κόμην καὶ ὑπὲρ τὰς κοσμικὰς τὴν ἀρχὴν μὲν Κου-
ρῆτες τινες φαίνόμενοι, μικρὸν δὲ ὅσον Ἀκαρνᾶνες
ἀπεκβαίνοντες οἱ καθ' ἱστορίαν· καὶ αὐτὸ οὐχ ὡς
μέχρι ποδῶν ἀφείναι καθερπύσαι τὰς τρίχας. ὃ δὲ
πνευματικῆ περιφρόνησις κόμης ἀπετέλεσε παρὰ
τοῖς πάλαι ἀγίοις· οἱ λασιούμενοι ταῖς θριξίν, εἰς
σκέπην οἷον αὐτὰς περιεβέβληντο σώματος, αὐτο-
φυῆ τινε χιτῶνα τεχνασάμενοι τοῦτον, ἐκ τῶν ἄνω,
εἰ καὶ μὴ ὕφαντόν, ἀλλὰ καινῶς κἀθετον ὡς εἰς
ποδήρη. Οὐ τοῖνον κατὰ τοῖς τοιοῦτους ἄμνοῦς τοῦ
θεοῦ καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς κομῆται μοναχοὶ πυκνῶ
οὕτω βρίθονται τῶ μαλλῶ, ἀλλ' ὥστε τὸ ὑπὲρ κε-
φαλῆς μέλαν περιθεμα καλλύειν ὀρικώτερον. Πολ-
λοὶ γοῦν ἐν τοῖς τοιοῦτοις καὶ τὸ στρεψίμαλλον δε-
ξιῶς πραγματεύονται, σοφιζόμενος οὕτως καὶ τὸ μὴ
βαθεῖαν τὴν κόμην προφαίνεσθαι, καὶ καταγαλᾶσθαι τοῖς
μοναχὸς μὴ τὸ περιττὸν ἀποτιθεὶς τῆς τριχὸς, σχολῆ γ' ἂν ἄλλο τι βιωτικὸν ἀποθῆσται.

vendum hortatur. Si ille te terret iterum dicens :
« Filius qui cum patre contendit moriatur »
volens ut parricidam traducere eum qui sibi resi-
stit, dimitte loquentem insanorum more, nec intelli-
gentem quid est quod dicit. Non enim iste paterest
cui contradicere filium non licet, neque sermones tui
contentiones sunt adversus hunc patrem. Sed neo
Pater maximus cum præcipit, renuit audire depre-
cationes, nec morte damnat, non repellit, sed depre-
cantem hortatur ad obediendum, idque etiam quando
injusta audit. Noli ergo obedire, nec violenter
induci ad prava opera; libere autem et vere indi-
gnare. Si pater rursus institerit, exhibis ab eo, sicut
ab igne, et ejectionem vitabis. Et cum tali patri
restiteris, et te ab eo elongaveris insanis reo, sis
filius primi et solius ante cæteros Patris, et spera
in eum. Et ipse adjuvabit te, cui te ab initio obtu-
listi reliotis mundanis desideris, cuius rei signum
erat capillorum depositio, boni quidem ad pauca uti-
lis, sed quam maxime desiderati iis qui in mundo deli-
ciantur, quique eos e capite decedentes moleste pati-
untur. Et si eos recipere contigerit, lætantur quasi
thesaurum quemdam omni honore dignum invenerint.
Verus autem monachus qui eos ita se habentes intuetur,
de vana eorum lætitia tristatur.

172. Si igitur, o monacho, qui incipis et non-
dum consecratus es, vestigiis progredientium ad
Deum insistere optas, recte egisti deposita munda-
na cæsarie in bonum signum. Si autem ab ingressu,
vis limina prætergressus, declinasti, et alacritatem
remisisti, in vanum capillis nudatus es. Melius tibi
erat iis onerari, super quasdam gentes capillis lon-
gis et formosis conspicuas et sic aliquid verendum
præferre, quam rubore animæ agendi ratione injice-
re et capiti capillorum depositione. Exinde plerique
coma male nutriendes plus quam mundani, a
principio Curetæ visi sunt, et mox Acarnanes effec-
ti, ut narrat historia; non ita tamen ut capillos us-
que ad pedes promittant, quod fuerat apud vete-
res mundi contemptus, cum velati capillis eos ut
legumentum corporis circumferabant, naturalem
tunicam parabant, e parte superiori usque ad pe-
des decedentem, si non consutam. Non autem
sicut hi agni Dei, nostri monachi, comæ amioi,
vellere tam gravi onerantur, sed ut nigram capitis
marginem comptius exorment. Multi capillos cala-
mistratos arte diponunt, providentes ne crassior
coma appareat et risum intuentium moveat. Idcirco
jure dicitur monachum nimis cæsariei non
renuntiantem, neque aliud quid sæculare esse de-
positurum.

βλέπουσιν. Ἐνθα τις ἔχοι ἂν ὀρθῶς ἀποφήνασθαι, ὅτι
βλέπουσιν. Ἐνθα τις ἔχοι ἂν ὀρθῶς ἀποφήνασθαι, ὅτι
βλέπουσιν. Ἐνθα τις ἔχοι ἂν ὀρθῶς ἀποφήνασθαι, ὅτι
βλέπουσιν.

²⁶ Exod. xxi, 17.

173. Hæc tibi novitio, ut fratri, causa salutis postquam dixerim, ascende ad altio rem te, ad eum qui jam non est, sicut tu, Dei miles, sed induit thoracem, et qui votum fecit Christo salvatori operibus bonis conformari, qui statim signatus est, cum in nomine sanctæ Trinitatis superfluos capillos deponeret, ad ostendendam pœnitentiam, atque mantellum sanctum pro thorace valida acceperit, istoque modo medius inter Deum et homines factus est: Deum quidem qui excellenter est magni habitus, homines qui sunt infra propter initiationem, et laborant circa virtutis ascensiones. Qui positus in medio, et junctis extremis utramque partem attingens, multo magis quam tu inter novitios numeratus, presbyteratum magnifico, sed minor est perfectus, et quidem longo intervallo, et nihilominus eximiam habet dignitatem. Qui enim simpliciter mantellatus est absque dubio medius est. Et fere dicam, quantum a maximo vincitur, tantum minor te est. Si apicem in quadam fraternitate attingerit, non ob id erit medius, una manu quasi excelsa attingens, et altera plane humilia ex initiatione accipiens; sed commune medium transcendit, ad altissimum venit et uno gradu cœlestibus minor est propter machinationes satis dolosas: et duabus veluti alis, mantello et imperio, proxime ad magnum monachum evolat. Et tunc huic licet de gloria et de dignitate cum illo contendere fidenter, qui istas amat quæstiones et invenit argumenta probantia quibus æqualitatem obtineat. et quorum validissimum est præ eminentia cum imperio, qua jugum grave quia negotiosum susceperit.

174. Hunc sublimem mantellatum præfatum, qui per aliam viam in cœlum ascendit, per magnum habitum, et res ipsa, et jus canonicum, et Dei exemplum egregium esse repurunt, paulo ab angelis minutum, qui recognoscuntur in magno monacho veluti in archetypo humano. Hunc enim canones secundum angelos efformaverunt. Talis videri qui debet monachus minor qui que prælatus est scilicet, qui se habet secundum majorem, aut ad melius et rectius loquendum impressione divina informatus est, immensitate excepta, in celeberrima urbium, et in aliis locis quorum plerisque ex auctoribus, nonnullos vero oculis novimus, postulata adimplet, et post secundum cœlum seu perfectum monachum ipse secundus constituitur, quasi secundum terram non errantem ipse rotundetur.

τὸν παντίλειον μοναχὸν, δεύτερος αὐτὸς ἐκτίταται, ὡς εἰ καὶ μετὰ τὴν ἀπλανῆ αὐτὸς ἀποσφαίρωτο.

175. Apud nos autem non possum veraciter ex planare quisnam, et qualis in se sit. Jactatur enim eum super primum cœlum esse, sicut aquæ quæ supra firmamentum sunt, ipse primus omnium hominum esse arbitratur; probatur vero, instar

ρογ'. Ταῦτά σοι τῷ εισαγωγικῷ προσλαλήσας ἀδελφικῶς πρὸς ἀρίλειαν ἀναβαίνω πρὸς τὸν ὑψηλότερον, τὸν οὐκέτι κατὰ σὲ ψιλὸν ὀπλίτην Θεοῦ, ἀλλὰ ἤδη καὶ θωρακισθέντα, καὶ εὐχὴν δεξάμενον μορφωθῆναι δι' ἔργων ἀγαθῶν ἐν αὐτῷ τῷ Σωτῆρι Χριστῷ, καὶ αὐτίκα σημειωθέντα, οἷς εἰς ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος ἀπέθετο τὴν περιττὴν τρίχα ὡς ἐπὶ πένθει, καὶ τὸν ἱερὸν μανδύαν ὅσα καὶ θώρακα στεβρὸν περιβέμενον, καὶ οὕτω μέσον ὄλον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων γενόμενον· Θεοῦ, τοῦ ἐνθέου μεγαλοσχήμενος· ἀνθρώπων, τῶν ἐτι κατωτέρω διὰ εἰσαγωγικῆς, καὶ στρεφόμενων περὶ τοὺς τῆς ἀρετῆς πρόποδας· ὅς τῷ τῆς μεσότητος λόγῳ κεκραμένος ἐπ' ἄμφω τῆ ἐκατέρων τῶν ἄκρων μετοχῆ, καὶ σοῦ μὲν, τοῦ ἐτι ἐν εισαγωγαίς, πολὺ πλεον τὸ πρεσβεῖον αὐχῶν, τῷ δὲ τελείῳ ὑποβεβηκῶς μακρῷ διαστήματι, ὅπως ἔχει θεωρίαν διαιρητικὴν. Μανδουώτης μὲν γὰρ ἀπλῶς μένιον, ἀκραιφνῶς ἐστὶ μέσος. Καὶ μικροῦ δὲ εἰπεῖν, ὅσον αὐτῇ ἡλάττωται τοῦ μεγίστου, ἐς τόσον ὑποκάθηται σου. Εἰ δὲ κορυφαῖος αὐτὸς γένηται τινος ἀδελφότητος, τότε δὴ οὐκ αὐτὸ δὴ τοῦτο μέσος ἔλαχεν εἶναι, μῆ μὲν ὁλόν χειρὶ τοῦ ἀνωτάτου δρεπτόμενος, ἑτέρω δὲ τοῦ πάντη κάτω κατὰ εἰσαγωγὴν λαμβανόμενος· ἀλλ' ὑπεραναβάς τὸ κοινῶς μέσον, προσκυρεῖ τῷ ὑψηλοτάτῳ, καὶ μικρῶ τινι βαθμίδι καυφίεται τοῦ σχεδόν τι οὐρανοῦ διὰ τὸ ἱκανῶς πεφιλοσοφημένον ἐπάγγελμα· καὶ δυσὶν ὄλον πτέρυξι, τῇ τε μανδουωτικῇ καὶ τῇ καθ' ἡγουμενείαν, ἐλαφρίζεται εἰς ἐγγύτητα μεγαλοσχήμενος. Καὶ ἔχει θαβρῶντως ἐρίζειν ἐκείνῳ τοῦ τε κλέους καὶ τοῦ ὕψους, φιλόνηκος μὲν ὢν τοῦτό γε, τόπους δὲ ἐξευρίσκων ἐπιχειρηματικούς, δι' ὧν ἀμιλλᾶται τὴν ἐξίσωσιν, ὧν κραταιότερος ὁ κατὰ τὴν ποιμαντικὴν προστασίαν· δι' ἧς βαρὺν ζυγὸν, εἰ καὶ πραγματικόν, ἀνεδίετατο.

ροδ'. Τοῦτον δὲ τὸν αἰθεροβάμονα μανδουώτην ἡγούμενον, ὅς καθ' ἑτέραν μετάβασιν εἰς οὐρανὸν αὐτὸν ἀναβαίνει διὰ τοῦ μεγάλου σχήματος, τὸ μὲν πρᾶγμα, καὶ ὀρθὸς κανὼν, καὶ ἡ κατὰ Θεὸν ἀκολουθία μέγαν ἀπαιτεῖ ἀνθρωπὸν εἶναι, καὶ ὄλον οὐδὲ βραχὺ τι ἀγγέλου ἡλαττώσθαι, τοῦ ἐνθεωρουμένου, ὅσα καὶ ἀνθρωπίνῳ ἀρχετύπῳ, τῷ μεγαλοσχήμενον. Ἐκεῖνος γὰρ πρὸς αὐτὸν ἄγγελον κανονικῶς ἐκτετύπεται. Τοιοῦτος δὲ ἀπαιτούμενος καὶ φαίνεσθαι καὶ εἶναι ὁ μικροσχήμενος μὲν, καθηγουμένος δὲ (ὅς καὶ αὐτὸς ἤδη κατὰ τὸν μέγαν ἐσχηματίεται, μάλιστα μὲν οὖν, ἀκριβέστερον εἰπεῖν, μεμψεται χαρακτηριστῆρι θεῶν, εἰ καὶ μὴ πρὸς τὴν ἐκείνου μεγαλειότητα), ἐν μὲν τῇ περιωνύμῳ τῶν πόλειων, καὶ ἐν ἄλλοις δὲ τόποις, ὅσους τοὺς μὲν πλείω ἐξ ἱστοριῶν, ἐνίοις δὲ καὶ κατ' ὄψιν ἐγνωμεν, ἐκκληροῖ τὴν ἀπαίτησιν· καὶ μετὰ δεύτερον ὄλον οὐρατῶν, ἀνεδίετατο.

ροε'. Ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς οὐκ ἔχω διαλευκάνει πρὸς ἀλήθειαν, ὅποῖός τις ἐξήπλωται καὶ ποδαπός· Ἐπαγγέλλεται μὲν γὰρ, καὶ ὑπὲρ τὸν πρῶτον οὐρανὸν εἶναι πρὸς ὁμοιότητα ὁδῶν τῶν ὑπεράνω τοῦ οὐρανοῦ, πρωτεύειν αὐτὸς ἐν ἁπασιν ἀν-

τοῖς οἰόμενος· διακρίνεται δὲ κατὰ τινα παροι-
 ὄν Αἰγινήτην (μάλιστα μὲν οὖν Αἰγία) οὕτε-
 ρος, καὶ οὐδὲ τρίτος, ἢ ἄλλος πολλοστός. Ψεύ-
 μὲν γὰρ ἔμφανως τὸν μεγαλοσχήμενον οὐκ οἶδα
 , κατ' ἐκείνον ἀπὸ κατηγουμένου, ὃ δὴ καὶ αὐτὸ
 εται, εἰς νεοφώτιστον σχολαστὴν ἀποκαταστη-
 νος, καὶ τῇ ἐν ἑπτὰ ἡμέραις ἐκ τῶν ἔργων
 ἢ ἀποτελεωτήσων εἰς τὸν παντελῶς ἀναμάρτη-
 ἄνθρωπον· ὡς ἐκδυσόμενος μὲν τότε τὸν πα-
 ρ, ἐνδυσόμενος δὲ τὸν νεώτατον, καὶ ἀναπλασ-
 μενος εἰς τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ. Μήποτε δὲ ἡ ἐν
 ὁμοιοπαθία οὐδέποτε ἀφήσει αὐτὸν ἀνανῆσαι
 πολλοῦ κάρου, καὶ τοῦ παροίνου βίου, καὶ τῆς
 μὲν μέθης, καὶ ἀναφρονῆσαι, ὥστε σωθῆναι τῇ
 λήσει καὶ μορφώσει τοῦ μεγάλου σχήματος· εἰς
 ἵ μόνον, ὡς ἔοικεν, ἀναρτῶντες ἑαυτοὺς οἱ μι-
 χήμονες, δρῶσι τὰ χειρίστα, καχεξίαν ἀφροί-
 κων κενωθησομένην ἐν τῇ τῆς μεγαλοσχημοσύνης
 ἢ ἵνα ὁ τῆς ψυχικῆς ἐκείνης ἰατρείας ἐπιστη-
 ρχῆς Θεὸς χάριτας ὀφλήσῃ τῇ οὕτω καχεκτι-
 κῶν, ὡς θαυματοποιούμενος δι' αὐτοῦ. Καὶ
 οἱ τοιοῦτοι στέργουσιν ἀγαθοῦ παντὸς περιποιή-
 νοι, πραγματεύονται τὴν εἰσέπειτα ἔξιν διὰ
 μεγάλης κούρας, ἀφιλόσοφα μεθοδεύοντες, καὶ
 λαμβάνοντες οὐ καλῶς τὸ « Φάγωμεν καὶ
 κεν· αὔριον γὰρ ἀποθνήσκωμεν. » Ὅπερ ἐστὶν
 ἰσχυρῶς ἀνυποστόλως· αὔριον γὰρ διὰ τοῦ ἀγχιεῖου σχήματος θανόντες τῷ καὶ φθαρτῷ καὶ φθαρτικῷ βίῳ
 ὀσμη, παραστησόμεθα τῷ Θεῷ, οὐκέτι ἀμαρτωλοὶ, ἀλλὰ ἀγγέλοις ὅμοιοι.

176. Et utinam quod dicunt obtineant isti. Ve-
 rum quis novit utrum partus diei proxime abor-
 tum non sit passurus? Hactenus quidem magnum,
 ut diximus, monachum commendat qui ipse ei par-
 non est. Mentitur, qui primus esse inter monachos
 videtur, et vultu verendo, et junctis superciliis, et
 velata nube oculorum acie, et intuitu perfido in ter-
 ram defixo, et sermone compto, et humilitate ficta,
 et dicto sæpius: Benedicite, et magna reverentia,
 et religiosa in incessu etiam tranquillitate, se ma-
 jorem esse etiam plerumque opinionem injicit; sed
 aliter, proh dolor! mirum quantum minor et infe-
 rior est. Veraciter dicendum est istum ne cum novi-
 tio quidem monacho conferendum esse, qui primo
 obstaculo divini stadii avulso, recta currere ad
 Deum incæpit. Opera enim monachorum in tan-
 tum attingere recusat, quantum homo manibus ca-
 rens. Continuo otiosus residet, et ideo concupiscit
 ac loquitur qualiacunque, ut par est, quorum ple-
 raque ad passiones et eas non laudabiles vergunt.

177. Duplicis generis cum sint passiones, aliæ quidem laudabiles, quibus Daniel peritissimus dictus est vir desideriorum; et aliæ vituperandæ (et tales sunt otiosorum, juxta recte dicentem: In desideriiis esse pigrum²⁸), virisimile est pravæ passionum fluctibus agitari præfectum,

Isa. xxii, 13. ²⁸ Prov. xxi, 25.

cum inclusus in cellula, et universa negotia externa relinquens, in otio remanet. Quo tempore ad eum ascendentes, eumque oppugnantes cogitationes eum dignum facient lamentatione adversus tales nihil agentes illata: « Væ soli, inquit « quia cum ceciderit non habet sublevantem se⁹⁹. » Et solitarius est profecto prælatus, qui degens in otio, neque aliis fratribus cadentibus auxilio est, nec eos sublevat, neque sibi quod expedit adinvenit, et quo lapsus resurgat, et ex fovea in quam incidit emergat.

178. Isto modo vitam monachicam agit pater in otio. Sed cum fratres conveniunt, tunc videres hominem qualemcunque, et ut fert proverbium, nihil sanctum; sive, ut aliter dicam, pulchrum caput merito valido impositum, quales monasteriis sæpius præficiuntur a nobis errantibus, et, ad sic dicendum, conjicientibus. Ideo qui victimam ridendam nihil aliud esse atque cornua aut barbam cerneret, posset concinnare cum parodia hædum inter eos præsentem esse solummodo supercilium et barbam. Talibus tamen personis subscribitur magni monachi nomen. Et quod mirabilis est, eum habitu, non re magnum habitum præferunt, qui habitus magnus virtute dicitur, magnam hypocrisim, dicit aliquis, præferunt. Quanto ergo, ut dictum est, fit fratrum conventus, tunc prælatus noster, qualiscunque sit (et revera non est magnus), opere manuum non incumbente ex necessitate (quomodo enim operari in conspectu multorum non vereretur, qui solus id odit?) sermocinari eligit. Quæ dicuntur autem, non quæstiones de Scripturis, non sanctarum obscuritatum solutiones, non loci sanctorum Patrum, non interpretatio divinatorum verborum, non relatio sanctarum disciplinarum, non exhortatio de his quæ agere fratres oportet, ut sint spirituales operarii, et de his quæ præcavenda sunt, non aliqua ratio eligendi bona, et vitandi malum, nullus discursus, nulla descriptio quibus alii jam docti doctiores fiant circa principia prius tradita, et alii ignari incipiant et perficiant divinam scientiam. Non ergo hujusmodi sunt prælati sermocinationes, sane vero sermones confusi de re quacunque. Exorsus a vineis, a messibus et tributis exigendis et aliis rebus sic proficuis, quia in reddenda ratione de personis non agunt feliciter seniores, et decidunt in olivas, et ficus, et fructus reliquos; ratiocinatur quæ vinea bonum vinum afferat; quænam terra melior sit ad plura producenda; undenam majorem reditum fratres capiant; quis idiota inter ministros ad abripiendum sit idoneus, et quid monachis præeuntibus manum claudat; seipsum enim evidenter inserere sermoni veretur. De oliva docet non humorem ab ea expressum ad unctionem regalem et illuminantem consecrari; non, prætermissa sanctitate, sanitatem multiplicem utentibus præbere,

νον, ὅτε συνάξας ἑαυτὸν ἔσω τοῦ καλλίου, καὶ τῶν ἔξω πάντων ἀφέμενος, ἐν ἀργίᾳ μένει. Ὅτε καὶ ἀναβαίνοντες εἰς αὐτὸν διαλογισμοὶ καὶ πολιορκού- τεσ, ἀποκληροῦσιν αὐτὸν τῷ θρήνῳ τῷ ἐπὶ τοῖς οὐ- τως ἡσυχάζουσιν. « Οὐαὶ γὰρ, φησὶ, τῷ ἐνὶ, ὅτι, ἐν πέσει, οὐκ ἔχει τὸν ἐξεγερούντα » Τοιοῦτος δὲ εἰς καὶ ὁ καθηγούμενος, ὃς ἐν ἀεργίᾳ διάγων, οὕτε τοῖς τῶν ἄλλων ἀδελφῶν πτώμασι βοηθεῖ, ἐξανιστῶν ἐκεί- νους· καὶ οὐδὲ ἑαυτῷ μηχανὰς ἐξευρίσκει, δι' ὧν πεσῶν ἀναστήσεται, μετεωρισθεὶς ἐκ τοῦ βοθρέμα- τος, ᾧ περιπέπτωκε.

ροῆ. Καὶ οὕτω μὲν μονάζει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ἀργίῳ. Ὅτε δὲ καὶ ὁμηγερέες οἱ ἀδελφοὶ γίνωνται, τότε ἂν ἴδοι τις ἐκείνον, ἄνθρωπον ὄντα τὸν τυχόντα, καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν υἰδὲν ἱερὸν, καὶ ἄλλως δὲ φάναι, πρόσωπον σεμνοπρεπὲς ἀδρού γενείου ὑπερκαθήμε- νου, ὁποῦλος τὰ πλείω ἐπιστᾶ τοῖς φροντιστηρίοις ἢ καθ' ὑπόληψιν, ὡς οὕτως εἰπεῖν, ἐν ἡμῖν ἀπάτη. Ἐφ' ὧν ὁ ἐντεθυμημένος τὸ κωμικεῦσθαι ἱερεῖον, οὐδὲν ὄν ἀλλ' ἢ κέρατα καὶ γένειον, παρωδῆσο· ἢ τὸν κατ' αὐτοὺς κτλὸν καθηγούμενον σεμνὴν ὄφρὸν εἶναι καὶ γένειον. Ἐν δὲ τοῖς τοιοῦτοις καθυπογρά- φεται μὲν καὶ τὸ μεγαλόσχημον. Καινότερον δὲ· οὐ πράγματι γὰρ, ἀλλὰ σχήματι τὸ κατ' ἀρετὴν μεγαλείον προφαίνοντες μέγα σχῆμα, προϊσχόντα, ὡς εἴ τις εἴποι, μεγάλην ὑπόκρισιν. Ὅτε τοίνυν ὁμηγυρίαι, ὡς ἐββέθη, ἀδελφικῆ γένηται, τότε δὴ ὁ καθ' ἡμᾶς ἡγούμενος, ὁποῖος ἂν καὶ εἴη (ἔστι δὲ ἀληθῶς οὐ μέγας), ἔργου ἐξ ἀνάγκης οὐχ ὑποκει- μένου, (πῶς γὰρ ἐν πολλῶν ὕψει οὐκ αἰδέσεται τὴν ἐργασίαν ὁ καταμόνας αὐτὴν μυσταττόμενος;) γίνε- ται τοῦ λαλεῖν· καὶ ἡ λαλία οὐ προβλήματα γραφικᾶ· οὐ λύσεις ἱερῶν ἀνιγμάτων· οὐ διηγῆματα Πατέ- ρων ἁγίων· οὐκ ἀνάπτυξις θεῶν λογίων· οὐκ ἀφήγη- σεις πολιτειῶν θεαρέστων· οὐ παραίνεσις (ὧν τε πράτ- τειν χρὴ τὴν ἀδελφότητα, ὡς εἶναι αὐτὴν ἐντεῦθεν πρακτικὴν πνευματικῶς, καὶ ὧν χρὴ ἀπέχεσθαι)· οὐ μέθοδος ἡτισοῦν (ἐκλογῆς μὲν τῆς τῶν ἀγαθῶν, ἀπεκ- λογῆς δὲ τῆς τῶν φαύλων)· οὐ περίλευσις οὐδεμία γραφικῆ, δι' ἧς ὁ μὲν ἤδη μεμαθηκῶς ἐπὶ ἀφορμῇ προδε- δομένη σοφώτερος γίνεται, ὁ δὲ μὴπω μαθὼν ἐνάρχει- ται καὶ τελειοῦται τὰ εἰς θεῖαν ἐπίγνωσιν. Οὐκ οὖν τοι- αῦτά τινα τὰ λαλήματα τοῦ καθηγητοῦ, ἀλλὰ λόγοι παντοῖοι τυρβαστικοί. Ἀρξόμενος μὲν ἀπὸ ἀμπελων, καὶ λητῶν, καὶ εἰσπράξεων φορολογικῶν, καὶ ἐτι- ρων τοιούτων ἀδρομερῶν, ὅτε μὴ ἐνευαιρούσι λε- γοπραγλαῖαι προσωπικαῖς οἱ γέροντες, καταλήγουσι δὲ εἰς ἐλαίαν καὶ ἰσχάδα καὶ λοιπὴν ὄψωραν, φιλοσοφί- γοῦν, ποία μὲν ἀμπελος οἶνον ἀγαθὸν δίδωσι· ποία δὲ γῆ ἐνάρετος ἔστιν εἰς πολλαπλάσιον καρποδοτεῖν· πόθεν δὲ τοῖς ἀδελφοῖς ἡ πλείων φορολογία· καὶ τίς μὲν τῶν διακονητῶν ἀπλοῦς τὴν δράκα πέφυκεν εἶναι, τί δὲ τοῖς προκρίτοις τῶν μοναχῶν σφίγγει τὴν χεῖρα· ἑαυτὸν γὰρ ἀηδεῖται διαββήδην παρεσκευλήσασθαι τῷ λόγῳ. Διδάσκει δὲ καὶ περὶ ἐλαίας μὲν τυχόν, οὐχ ὅτι τὸ αὐτῆς ἀπολειθόμενον ὑγρὸν βασιλικῶν καὶ φωτιστικῶν θεϊότερον ἀφιέρωται χρίσματι, οὐδ' ὅτι

⁹⁹ Eccl. iv, 10.

πρὸς τῶ ἀγιάζειν καὶ ὕλειαν πολυειδῆ χορηγεῖ τοῖς Ἀ
 χρῆζουσιν, οὐδ' ἔτι αὐτῇ μόνῃ τὸ ἀσυνδυάστως καὶ
 ἀσυνθέτως ἔλαιον ἀποθλίβει (ἄλλο γὰρ τι ἅπαν
 ἔλαιον προσθήκη τινὶ συνδυάζεται· ἀμυγδάλειον
 γὰρ τι ἔλαιον, καὶ καρύινον φαμεν, καὶ σησάμιον)·
 οὐ μὴν ἐν ἀπλότῃ ἔλαιον, ἀλλ' ἔτι αὐτὸ καὶ
 μόνον ἡδὺ λίπασμα, καὶ πιότατον, καὶ ὅλον χρηστὸν
 εἶναι τραπέζαις μοναχικαῖς. Περὶ δὲ ἰσχάδος ἰσχνολο-
 γεῖ, οὐχ ἔτι χλωρόν τε ὅν τὸ σῦκον μέλιτός ἐστιν
 ὑποκόρισμα, καὶ ξηρανθὲν δὲ οὐκ ἐξίσταται τῆς
 γλυκύτητος· διὸ καὶ « γλυκερὰν » τὴν συκῆν οἱ σο-
 φοὶ κατ' ἐξαιρέτην τί φασιν· οὐδὲ ἔτι καὶ τοῖς φύλ-
 λοις τοῦδε τοῦ δένδρου χάριτας ὄφλομεν διὰ τοὺς
 γενάρχας, οὓς αὐτὰ ἐσκέπασαν· οὐδ' ἄλλο τι συμνὸν
 καὶ ἐπαγωγὸν πρὸς χάριν· καὶ μὴν οὐδ' ἔτι φθει-
 ρας ἀπογενῶν οἶδε τὸ ξηρὸν σῦκον τῇ διὰ βίου
 παραχρῆσει, ὃ δὴ πρὸς ἱστορίαν λεχθὲν πολυμάθειαν
 ἐνέφηνεν ἂν τοῦ καθηγητοῦ· ἀλλ' ἔτι πρὸς ἡδονῆς
 ἐμφαγεῖν σῦκου, ὡς περὶ χλωροῦ, οὕτω καὶ ἀπισχναν-
 θέντος· καὶ ἔτι καλὸν ἐστὶ καὶ αὐτὸ εἰς κερδα-
 λείαν κτησίαν· καὶ ὡς ἀγαθὸν τι πέφηνε καὶ ἡ συ-
 κομαγίς, ἐν ἧ, πολλῶν ὄμου συμπεφυρμένων, οὐκ
 ἔστι τὸ μὲν ἐκλέγεσθαι, τὸ δ' ἀπεκλέγεσθαι ἀλλ'
 ὄμου πάντα συμμεμιγμένα καταθινῶσθαι εἰς κέρδος
 τῶ κτησαμένῳ. Ἐτι παραδίδωσιν ὃ προκαθήμε-
 νος τοῖς ὀμιληταῖς καὶ ὡς φυλάξει τις ἄπιους,
 ἢ μέλιτι ἐμβυθίσας, ἢ λακκίσας εὐθετον γῆν, καὶ
 ἀπαιωρήσας αὐτοὺς, λέγων, ὡς μετεώρους εἶναι, καὶ
 τοῦν ἐπιφορησας ἐπὶ παραμονῇ. Σεμνύνει δὲ καὶ
 τὸς ἀγρίους ἄπιους, ὡς γνώμονας ἀγαθοῦ, Λατίνος
 ἂν αὐτῶ ἀνὴρ, μούστου. Ἐπιπολάζοντες μὲν γὰρ
 ἐν αὐτῶ, ἀμιγῆς ὕδατι τὸ γλαῦκος εἶναι δηλοῦσι·
 βυθισθέντες δὲ κατηγοροῦσι κατῆλευμα. Εἴθε δὲ
 ἦν τῶ γέροντι τούτῳ, τὴν τε αἰτίαν συνειδέναι τοῦ
 πράγματος, καὶ προσεπινοήσασθαι ὁμοιότητά τινα
 ἐνταῦθα πρὸς τὸν περιεδομένον Ῥῆνον, τὸν Κελτι-
 κὸν ποταμόν. Νόθον γὰρ τι κἀνταῦθα διακρίνεται τῶ
 ἐπιπολασμῶ καὶ τῶ βυθισμῶ, εἰ καὶ τρόπον ἄλλον.
 Ἐκεῖ μὲν γὰρ ὕγρῳ διακρίνονται τὰ γνήσια μὲν
 τῶν βρεφῶν, ἐπιπολάζοντα· βυθιζόμενα δὲ, τὰ μὴ
 ἀπὸ γάμου, Ἐνταῦθα δὲ ὕγρον γνήσιον καὶ μὴ τοι-
 οῦτον τῇ τῶν ἀπίων καταδύσει καὶ τῶ ἀνάπλω
 καταμηνύεται. Ἐτι μεθοδεύει ὃ οὕτω πολυμαθῆς
 καθηγούμενος καὶ ὄποι τόπου εὐκράτου μῆλα με-
 τειρωστέον, ἕτεροῖά τε καὶ κυδώνια, εἰς παράμο-
 νον. Ποῖ δὲ ἀέρος ῥοιαὶ ἰκρεμῆσονται φυλαζόμεναι·
 καὶ ὡς οἶδε συντηρεῖν αὐτὰς παραμόνους καὶ τὸ
 ἄχυρον. Αὐτίκα δὲ φιλοτιμούμενος προσεπιφιλοσο-
 φεῖ καὶ ὡς φυλακτικόν τι χρῆμα ἐς τὸ πᾶν ἡ τοῦ
 ἀχύρου φύσις. Θερμοῦ τε γὰρ ἐξάνυει κατοχῆν, ἐμ-
 βληθέντος εἰς αὐτό· καὶ ψυχρὸν δὲ ἐμπεπιστευμέ-
 νον, οὐ μέρος καὶ ἡ χιών, ἐνακμάζειν δίδωσι τῇ
 οἰκειᾷ φύσει. Εὐθὺς δὲ καὶ εἰς οἶόν τι πόρισμα γλα-
 φυρώτερον ἐμβαθύνας, παροιμίαν ἐξεύρισκει αὐτὸς
 ἰδίαν, αὐτὸ μὲν τὸ ἄχυρον εὐυπόληπτον ὀνομάζων,

(19) Megabyzus dux erat exercitus Darii regis Persarum; ipse multos hostes profligavit, multas provincias patriis finibus junxit. Ideo cum Darius quadam die malum granatum manu teneret, et Ar-

non eam solam oleum sine mixtura et sine composi-
 tione exprimere (quodcunque enim aliud oleum cum
 aliquo additamento jungitur: oleum dicimus amygdaleum, nucem, et sesaminum, non autem simpliciter oleum); sane vero istud solum adipem dare jucundam, et lautum, et dignum mensis monachicis apponi. De sicu multa etiam disserit: non viridem sicum aliquid melleum esse, siccata dulcedine non privari, et ideo dulcem sicum pro re electa poni a sapientibus; neque foliis hujus arboris gratias nos debere, eo quod protoparentes texerint; neque mirum aliud atque ad gratias agendas adducens; neque etiam grossos et sicusicca, ex vita nimia produci quod in modum historiae narratum multam prelati scientiam manifestavisset; sed magis omissa voluptate in edendis sicis tam viridibus quam exsiccatis, insuper hanc acquisitionem quæstuosam esse, afferri utilitatem e placenta e sicis composita, in qua multis simul mixtis istud eligere et hoc respuere impossibile est, sed omnia simul, cum luoro domini devorantur. Socios prelati docet insuper qua ratione pira custodiantur, vel melle intincta, vel suspensa in terra idonea et effossa, quasi meliora, et arena cooperta ut serventur. Laudat et pira agrestia eo quod bonum mustum, dicit aliquis Latine, indicoent. Cum enim supernatant, aqua non mixtum vinum manifestant, cum immerguntur, fraudem patefaciunt. Et utinam causam bujus rei senior intelligat, atque ibi quamdam cum laudato Rheno Celtarum flumine similitudinem attendat. Ibi enim discernuntur notha, quæ supernatant aut immerguntur, sed modo diverso. Illic enim aqua discernuntur partus legitimi cum superferuntur, et nothi, quando immerguntur. Hic autem legitimum aut dissimile piris immersis aut natantibus aqua indicat. Explanat etiam eruditus prelati quo loco temperato sint suspendenda poma alia et cydonia, ut serventur, in quoniam aere granata sint libranda, ut custodiantur, qua etiam ratione ea duratura palea conservet. Et mox ardentem ratiocinatur naturam paleæ ad universa servanda aptam esse; calidi enim corporis in ea involuti statum tenet, et frigidum aliquid, ut nix, in natura propria firmari permittit. Mox veluti in consequentiam alteriorem descendens, sententiam propriam ipse invenit, scilicet paleam inventu facilem esse, hominemque initiationis capacem faciliorem, siquidem, ait, palea depositum integrum studiose conservat. De granatis considerat adhuc, non sancta illa malogranata quæ ad exemplar eorum fabricata sunt; neque Megabyzos (19) mirabiles, quos rex Persarum sibi circumdari optabat juxta numerum seminum mali granati quod eodem tempore manu ferebat;

taban, dux alius, a rege quæreret quid vellet tantum quantum grana granati multiplicari, respondit Darius tot Megabyzos esse sibi esse exoptandum.

neque dicit sapientem quemdam juunda locutione humidos carbones vocasse quæ eduntur in granato; neque, præter similitudinem carbonis interiorum, ad extra granata ut flammæ plerumque relucere; sed magis dicit amborum succorum in eis repertorum acidum dulciore esse meliorem. Nam mulieribus parturientibus contra nævos utilis est, et ad manducandum dulcissimus. Eorumdem et corticem dicit utilem esse: ea enim crassius et nigrius sit atramentum, quemadmodum viridium nucum putamine. Utriusque amygdalæ etiam meritum iste exponere cum non possit, eas amare propter varietatem profitetur: quidam enim facetus cum unam aut duas amygdalas dulces gustasset, et dulcedine alliceretur, amaram radere deinde incepit, atque amaritudine risus adstantium excitavit. Idem arbuta cibum facilem præbentia excolit, et tentat discipulos suadere ut vino parce utentes, ebrietatem exinde quærant. Ea rubris limis solenter confert, propter multa capitula in eis florentia. Item ea comperat Pydneis fungis, ea tamen differentia, ut illæ plerumque magis tumescant, partem asperam habeant obacuram, nec perfecte conglombentur arbuta vero aliterse habeant magnitudine, colore, et forma. Et de racemis Pater iste loquitur nugas, quæcunque ei sponte obvix sunt (et plane occurrunt dignæ istis auditoribus). Et cum de reliquis frugibus quasuncunq̄ celebraverit, quanta scientia et eloquentia potest, cum modum aliquem de oleribus colendis inseruerit, et postea de piscibus tractaverit, sicut novit tractare, tum fratrum conventum dimittit, in quo prædicationem non invidendam, quam convixæ diligenter et lanii, habuit, et officia sua, sicut novit explanavit.

ἄλλως ἔχει καὶ τὰ τοῦ μεγέθους, καὶ τὰ τῆς χρώσεως, καὶ τὰ τοῦ σχήματος. Ἐτι λαμυρεύεται ὁ Πατὴρ καὶ περὶ σταφυλῶν, ὅποσα ἐκείνη ἐπέρχεται (ἐπέρχεται δὲ πάντως ἀκρατηρίου τοιοῦτου ἐπάξια)· καὶ τῆς λοιπῆς δὲ ὁπώρας τὴν ἐπελθοῦσαν καταβῆτορεύσας, ὡς ἔχει ἐπιστήμης καὶ φράσεως, καὶ πονηροσπειρας καὶ ὁσπριώδη θεωρίαν τινά· μετὰ δὲ καὶ ἰχθυολογήσας, ὡς αὐτὸς χαίρει λαλῶν, λύει ὁ τῆς ἀδελφότητος σύλλογον, ἐμφορήσας χρηστολογίας ἀζηλίου ἦν τραπεζονόμοι φιλοῖεν ἂν καὶ μάγεφοι καὶ σοφίας τὰ ὡς ἐκεῖνος οἶδε καθήκοντα.

179. Si quando in conspectu sæcularium potentium loquendi tempus venerit, formas omnes induit homo iste. Et primo post breve silentium, sicut nec Pythagoras egisset, hoc habitu virtutem suam altam manifestat, se heros silentem esse ostendit, ut dicitur. Breve aliquid profert postea, quasi noctua stridens, et clamore isto mirabilia de præcordiis deprobat, vitam suam ordine evolvit, non quidem res ante tonsuram gestas (quas remanentes mysterio involutas vult silentio decorari), sed post depositos capillos, ut sic serviat sancto Patri, eumque laudat ad bonum proprium, et exinde facta commutatione sanctissimus ipse videatur, quasi sanctitatis particeps; qualiter eum continuo bene colat, volens obedientiam sibi isto modo parari; qualiter progressus sui, perfectio et laudes illo sene magistro affirmantur, et discipulus ad majora ob istam rationem vocetur; quomodo eo mortuo, ipse per eum visiones videat, et miracula perpetret.

ἄνδρα δὲ εἰδὸτα μυστηριάζεσθαι ἀχύρου εὐοκλήτερον παροιμαζόμενος· ἐπει, φησὶ, καὶ τὸ ἄκρον δεφενδεύει ταμιαυτικῶς ἐν ἀκραίῳ τὸ κροσσὸν ἴμενον. Προσπεπιθεωρεῖ δὲ ὁ αὐτὸς ταῖς βροαῖς οὐ τοὺς ἱερατικοὺς ἐκεῖνους βροστικούς, οἳ πρὸς αὐτὸς ἐτυποῦντο νοερώτερον, οὐδὲ τοὺς θαυμαστούς Ἡραβύζους, οὓς Ἡεραικὸς βασιλεὺς περιεῖναι οἱ εἴρηκα κατὰ πλῆθος κόκκων μεγάλης βροαῖς, ἦν ἐν κερῆ ἐκεῖνος κεχειριστο· οὐδ' ὅτι σοφὸς τις, γλυκὺς ἢ φράσιν, ἐνύγρους ἀνθρακας ἐκαλλιγράφησε τὰ τῶν βροῶν βρώσιμα· οὐδ' ὅτι σὺν τῷ ἔνδον ἀνθρακῶν φλόγειον ὡς τὰ πολλὰ ἐκλάμπουσιν ἐκεῖναι καὶ τὴν ἔξωθεν· ἀλλ' ὅτι δύο χυμῶν τῶν ἐν αὐταῖς καλλίων τοῦ γλυκάζοντος ὁ δέξων. Ταῖς κούσεις τε γὰρ πρόσφορος ἐστὶ τὰ ἐς κίσσαν, καὶ εἰς μαγυρίαν ἡδιστος. Ὀφελίμων δὲ φησὶν αὐταῖς καὶ τὸ λέκρον, Ζοφοῦνται γὰρ δι' αὐτοῦ τὸ γραφικὸν μέλαν εἰς βαρύτερον, καθὰ καὶ διὰ τοῦ χλωροῦ ναροῦσι λίμματος· Ἐτι ἐκεῖνος καὶ ἀμυγδάλου ἐκατέρου συμφύτητα μὴ μαθῶν ἐκθέσθαι, φιλεῖν αὐτὸ λέγει ἡ ἀσπειρίτης, Ὁ γὰρ δεξιός, φησὶ, τὰ εἰς εὐραλίαν ἀνθρωπος, γεύσας τινὰ ἐνὸς ἧ δύο τῶν γλυκίων ἀμυγδάλων, καὶ ἐπαγαγόμενος τῷ ἡδύσματι, εἶτα πικρὸν ἐπιδοὺς εἰς ἐκβρωμα, ἐκίνησε τοῖς θαμμένοις γέλωτα τῷ πικράσματι. Ἐτι περιμεγίστη ὁ αὐτὸς καὶ μιμακίλων τὸ εὐανδρόστον μετὰ τροφῆν, τεχνώμενος τοὺς ἀκροατὰς πείθειν, οἴνου φεισὶ τὴν ἐκείθεν μέθην σοφίζεσθαι. Ἀστειζεται δὲ πο καὶ ἐρυθραῖς βίβαις αὐτὰ εὐκίνα διὰ τὰς ἐκπειρίσας αὐτοῖς πυκνὰς κεγχαμιδας. Εἰκάζει δὲ αὐτοῖς καὶ τὰ κατὰ Πύδναν ὕδνα· πλὴν ὅσον ἐκείνη μὴ, φησὶ, καὶ εἰς πολὺ μεγέθους τὰ πλείω ἐξήκωται, καὶ ἀμαυρὰν ἔχουσι τὴν τραχύτητα, καὶ οὐδὲ ἐκ ἀκρίβειαν ἀπεσφαίρωνται· τοῖς δὲ μιμακίλοις

ροθ'. Εἰ δὲ ποτε καὶ ἐπὶ ἄλλων ἀνδρῶν, μεγάλων τὰ γε ἐν κόσμῳ, καιρὸς ἔλθοι λαλῆσαι αὐτῶν, ἀλλὰ τότε παντοῖος ὁ ἀνὴρ γίνεται· καὶ τὰ πρῶτα ἐφ' ἱκανὸν σιγήσας, ὡς οὐδ' ἂν Πυθαγόρας, καὶ ἐν τοιοῦτῳ σχήματι τὸ βαθὺ τῆς ἀρετῆς ἐνδείξιμα, καὶ σιγηλὸν αὐτὸν παραφήνας ἦρωα, ὃ δὴ λέγεται, εἶτα καὶ τι λεπτὸν ὑπολαλῶν, ὡς εἰ καὶ νυκταρῆς ἔτριξε, καὶ τὸ ἔνδον σεμνὸν ὑπογρύζων τῷ τοῖσιν τρισμῶ, ἀφηγεῖται τὰ καθ' ἑαυτὸν, καὶ αὐτὸς πρὸ τῆς κούρας (ἐκεῖνα γὰρ ὡς ἐν μυστηρίῳ λίγ ἀκέκφορα μένοντα σιγῇ τιμᾶσθαι βούλονται), εἰ μὴ μετὰ τὴν ἀπόθριξιν, ὡς δουλεύσοι μὲν ἀγίῳ Ἐφ' ἑμνύων ἐκεῖνον ἐαυτοῦ χάριν· ἵνα τῇ ἐκείνῳ δῆθεν μεταδόσει δοκοῖ καὶ αὐτὸς ἀγίως, οἷα μέτοχος· ὡς θεραπεύσοι ἐκεῖνον διόλου πλῆξ, ἐκείνων οὕτως ἐαυτὸν συστήσει εἰς ὑπακοήν· ὡς ἀποφοιδάσοι ἐκεῖνος ὁ διδάσκαλος γέρον προκοπήν αὐτοῦ καὶ τελειότητα καὶ τιμὴν, τὴν τε ἐν κόσμῳ καὶ τὴν κατὰ θεὸν, προκαλοῦμενος τὴν ἀκροατὴν καὶ

τῶ λόγῳ τούτῳ εἰς τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ ὡς θανόντος ἐκείνου καὶ ἀποκαλύψεις ἴδοι, καὶ θαύματα δ' ἐκείνου ποιήσοι αὐτός· εἰς τί καὶ ταῦτα παραλαλῶν; Εἰς ἐνδειξιν τῆς κατ' αὐτὸν θεωρητικῆς τε καὶ πρακτικῆς, ὁ, εἴ τι χρὴ οὕτως ὀνομάσαι, οὐδέτερος, οἷα καὶ λόγου παντός καὶ ἔργου σπουδαίου ἀπειρατος. Ἐἴτα προφέρει ὁ πάντιμος καὶ προεδρίας καὶ τιμὰς εἰς αὐτὸν βασιλικὰς, πατριαρχικὰς, ἀρχοντικὰς,

ῥπ'. Ὅτε δὲ ταῦτα ἐρεῖ πρὸς ἀδρότητα, καὶ νομίζει ἐφορκῶς εἶναι τῷ ἀκρωμένῳ, καὶ ὑπαγαγέσθαι ἤδη αὐτὸν, ἐτίθησιν ἢ πτωχεῖαν τῆς μονῆς ἐπὶ χρηματιστῶ ἐπαιτοῦντος δίκην, ἢ κατηγορίαν ἐπὶ τινι, ὡς ἀδικεῖν δοκοῦντι. Καὶ ὁ ἀδικῶν ἐκεῖνος ἢ ἀρχιερεὺς ἐστίν, ἀσώματα βλασφημούμενος τὰ πλείω, ἢ πλησιαστής ἐνώματον μέμφιν πάσων· ἐκεῖνος μὲν, ὅτι δύσχρηστὸς ἐστίν αὐτῷ, καὶ πολυπρόγμων, καὶ ἐξεταστικὸς, καὶ ἐθέλων ἐκδικεῖν ἐπὶ πάντα τὰ ἐπίτηθεύματα αὐτοῦ, καὶ κανόνων ψηλαφητῆς, καὶ, τὸ πᾶν εἰπεῖν, οὐκ ἀφίεις αὐτὸν ποιεῖν ἀπραγμόνως, ὅποσα βούλεται. Καὶ διὰ ταῦτα μὲν βλασφημεῖται ὁ ἀρχιερεὺς. Ὁ δὲ πλησιάζων, ὅτι κτήμα ἔχων παρακείμενον τοῖς μοναστηριακοῖς (λήϊόν τι θετόν εἰπεῖν, ἢ ἔλιν ἀγρίδιον ἢ παραβῆτον ὕδωρ, δ' οὐ καὶ κηπέυσει τις, καὶ ἀλετὸν ἀπαρτίσει), βαρὺς ἐστὶ τῇ μονῇ πενομένη· καὶ οὐτε ἀποδόσθαι αὐτὸ ἰθέλει, τῷ παντὶ δὲ πλὸν οὐδὲ ἀποχαρίσασθαι. Καὶ τοῖς ἀδελφοῖς δὲ φορτικὸς ἔγκριται εἰ τι λαλήσουσι πρὸς αὐτόν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, καὶ που εὐρῶν ἀπλοϊκὴν θεοφιλίαν, βλάπτει ἑκατέρους, τὸν τε ἑλεεινὸν ἀρχιερεῖα, καὶ τὸν ταπεινὸν ἀγγιτέριμονα.

ῥπα'. Καὶ τοῦτον μὲν ὅπως διατίθεται, περιττόν, καὶ λέγειν διεξοδικῶς· ἐκεῖνο δὲ καὶ μόνον ἄρει λογιστέον, ὅτι οὐδ' ἂν ἐθνικὴ καταδρομὴ τοῦ γειτονιώτους τοσαῦτα καταπράξῃται, ὅποσα οἱ ἱεροὶ Πατέρες. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς — ἀλλὰ ποῖον μὲν αὐτὸς οὐ βλέπει βέλος ἡγουμενικὸν πετόμενον κατ' αὐτοῦ; ποῖον δὲ ὄπλον ἐγγέμαχον οὐχ ὑπομένει καταφερόμενον; βέλος (τὴν διαβολὴν), φαρμάκῳ δεινῷ κεχρισμένον, τῇ πιθανότητι ὄπλον πλῆττον ἐκ τῶν ἐγγυθεν, τὴν κατὰ πρόσωπον ἀναίδειαν, καθ' ἣ ὁ τὴν ἔχουσαν πλαττόμενος, ὁ ἡσυχαστῆς, ὁ πυθαγορίζων ὁ σιγηλὸς, πρόσωπον ἅμα καὶ φωνὴν πόρνης ἀναλαθῶν, καὶ ὡς οἶον ἀλόδος δαίμονι ἐμπνευσθεὶς, καταψάλλει τὰ μὴ προσήκοντα, καὶ αὐτὰ οὐ λαϊκοῦ τινος ἐπισκοπικοῦ ἢ τοῦ τυχόντος ἱεροῦ ἀνδρός, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ ἐπ.σκόπου, φιλοτιμούμενος ἐνταῦθα καὶ τὸ εὐρύφωνον. Καὶ ὁ ἐπ' ἐκκλησιαστικῶν βραγγιῶν λάρυγξ τῆνικαῦτα D σαλπίζει μὲν τὰς ἀρχὰς ὀφθαλμῶν, Ὅτε δὲ τὸ ὄργρον ἐπιπροσθήσει τῷ καθαρῷ τοῦ πνεύματος, εἰς τυμπάνου μεταπίπτει βοήν, εἴτα ὑποδάσεως λόγῳ καὶ εἰς βαύσιμόν, καὶ οὐκ ἀνίησιν, ἕως οὐ ἡ τῆς λαλιᾶς δίοδος ἀποφραγῆ.

ῥπβ'. Καὶ τοιοῦτος μὲν ὁ τιμιώτατος, ὅτε κατὰ ἀνδρὸς μέμηνε μελαγχολῶν· εἰ δὲ ποτε καὶ γυναικὶ πρὸς λοιδορίαν ἐγγάνοι, ἀλεξίκακς, τῆς κακοστομίας! ἀνεξίκακς, τῆς τῶν κακολογιῶν ἐπιχύσεως, τοῦ τῶν

(20) Ἀλεξίκακς, Depulsor malorum, pestium. calamitatum, quo nomine ab antiquis dii boni vocabantur: sic Athenis erat statua Apollonis ἀλεξι-

A Ad quid proferuntur ista? Ad manifestandam suam virtutem theoreticam ac practicam, qui neuter est, si isto nomine utendum est, utpote nullius scientiæ et operis capax est. Denique profert ille maxime honorandus dignitates, et honores ad se a regibus, patriarchis et ducibus cumulos, ut de iis laudetur et timeatur.

φιλενδεικτῶν ἅμα ἐν τούτοις καὶ ἐκφοβῶν.

180. Quæ cum dixerit ad superbiendum, ubi censet auditorem demulceri, et docilem factum esse, tunc miseriam monasterii exponit, bonum quoddam apud iudices repetentis, aut quemdam injuriæ reum accusantis. Qui injustus, aut pontifex est impetitus plerumque extra corpus, aut vicinus corporales querelas pariens. Ille quidem eo quod durus sit ipsi, in exigendo nimius, curiosus, contendere volens de omnibus officiis, canonum scrutator, et, si universum dicendum est, non sinens eum quæcunque voluerit libere facere. De his pontifex insimulatur. Vicinus autem eo quod, bono quodam juxta monasterium possesso (aut frumentario agro, aut qualicumque, aut aqua decurrente, ad irrigandum vel molendum idonea), indigenti monasterio molestus sit, neque id vendere, aut, quod pejus est, donare velit. Fratribus insuper gravior est, si quid ei obijciunt. Quæ cum dixerit, et Deo gratus simpliciter sit habitus, lædit utrosque, et pontificem miserandum, et pauperem vicinum.

C 181. Hic quomodo se habeat, ordine exponere hujus loci non est. Istud unum est animadvertendum, tanta passurum non esse proximum a barbarorum incursionem, quanta a sanctis Patribus. Pontifex quodnam telum a prælato ad se volans non videt? Quem gladius eminus ferientem non metuit percussurum? Telum (seu calumnia) mortali veneno intinctum est, scilicet verisimilitudine; gladius eminus feriens est irreverentis ante oculos, qua homo ad silentium informatus, tranquillus, Pythagoræ discipulus, mutus, os et vocem meretricis suscipit, et quasi tibia a diabolo inflata, opprobria profert adversus non laicum aliquem episcopalem, non qualemcumque hominem sacrum, sed adversus ipsum episcopum, eodemque tempore voce magna superbit. In ecclesia subraucum guttur, tunc acutissimos clamores buccinat. Et cum sicco spiritui humidum addit, decedit in tympanum surdum aut inferius ad latratum: nec cessat, donec garrulitatis semita recessindatur.

182. Talis est noster laudatissimus, cum adversus hominem atrabilem furorem edit. Mulierem vero si quando injurtis impetit, o depulsor malorum (20), os pessimum! o patientia, diluvium malo-

κάκου. Ἀνεξίκακς, tolerans, patiens malorum. Non novi hoc nomine vocatus deosatis; Eustathius autem amat eas voces simul jungere.

rum verborum, abundantiam blasphemiarum! non nisi meretricis obscœnitas dicenda est, qua exercitatus homo causidicus non vult superari. Non sic lusciniæ aliæ aliis respondent, non sic birundines clamitant. Quæ clamores clamoribus ranarum conferre non par est, quarum vocem magnam unda ori circumfusa comprimit. Non confunditur qui formam egregiam hominis a Deo accepit, divinam imaginem, nempe os, in se inutile facere, et paradisum arboribus consitum in spinetum convertere. Assentire nolit dicenti Salomoni: « Sanitas linguæ lignum vitæ⁴⁰; » ubi inquirendum et explorandum est hoc verbum: « Sanitas linguæ. » Vere enim pessimus morbus malum linguæ. Ubi autem sanatur, rursus lingua fit arbor vitæ, seu quod idem est, Dei, qui dixit: « Ego sum vita⁴¹; » qui prohibet etiam ne inutile verbum intempestive proferatur, de quo ad maledicum est sermoinandum.

183. Qualiter arbor pomifera, et piras, et mespilus et cœteræ, taliter et lingua sana, quæ bona loquitur, erit arbor vitæ: cujus radices in anima, et lingua truncus ejus reputatur. Hujus fructus sunt vitæ: sive secundum theologiam, sive secundum moralem scientiam, et quæcunque aliæ; non autem mala verba quæ inde effluunt, inter quæ est abundantia naziraica (21) apud nos plurimæ estimata. Ista cum sic celebretur, si quis adstantium irridet, gravia aliter patietur, ascetamque ad indecentia convicia provocat. Si autem pontifex, testis oculatus sive auriculatus queritur, tunc sentiet quo modo se monachus defendat et debacchetur. Extemplo enim ad injurias se accingens, rugit, infremit, mugit, tripudiat, mussitat, de imis præcordiis dat gemitus, frequentem halitum e naribus emittit, quasi igneus vult videri, supercilia coaretat, et nebula obteggit; mox in pallorem delapsus, mox ut flamma accensus, quasi cinereus colore tantis mutationibus indicat et fervefacit iram et loquelam. Cum in cellulam se retrahit, quæ loquitur corde irato in se solum, et in similes sui vertuntur; quæ autem cogitata et meditata profert in lucem tali modo manifestantur.

184. A corporalibus spiritualis homo orditur. In vineas ecclesiæ animalia inducit quæ matres in fructibus devorent: in arbores excultas suos adultores mittit, ut corvos, qui eos fructibus denudent. In arundineta et in reliqua dumeta flammam vorantem infert. Semitas agrestes, et reliquas vias sepit hominibus ecclesiæ; aliam viam novam jubet aperire homo novitatum amator et auctor. Eos a moletrinis arceat vere perversus visus. In aquas etiam, si quam utilitatem spiritualem homines episcopi inde

⁴⁰ Prov. xv, 4. ⁴¹ Joan. xiv, 6.

(21) A Ναζιραῖος, quod Henricus Stephanus *Naziræus*, aut *monachus* vertit, eo quod Naziræorum vitam austeriorem monachi fuerint amplexi.

βλασφημιῶν πλούτου! πόρνης εἶη ἂν καὶ μόνῃ ἐξονομάσαι τὴν αἰσχροβόρη μοσύνην, ἣν ἐξησχημαίνει τῆς καθηγέσεως οὐκ ἐθέλει τὸ ἑλαττον ἀποφείσθαι· οὐδὲ ἀηδόνες ἂν εἰς ὅμοιον ἀλλήλαις ἀντάφειν· εἰ χελιδόνες οὕτως ἂν βατταρίζοιεν. Βατράχοις δὲ γὰρ εἰκάσαι τὴν τοιαύτην βοήθην ἀπροσφῶδες, οὐκ τὸ ἕλαττον ἐπιστομίζον ἀνακόπτει τῆς μακρᾶς φωνῆς. Καὶ ἐκ αἰσχύνεται ὁ τὸν καλὸν ὑπασχόμενος ἄνθρωπος τῷ Θεῷ, ἀχρεῶν τὸ ἐν αὐτῷ θεῖον ὄργανον, τὸ σπῆμα καὶ ἀντὶ παραδείσου δενδρήεντος εἰς ἀκανθήματα μεταποιῶν· οἷα μὴ ἐθέλων ἀκούειν Σολομῶντος εἰπόντος· « Ἰαμα γλώσσης δένδρον ζωῆς. » Ἐνθα θεωρητέον ἐν ἐπισημάνσει τὸ « Ἰαμα γλώσσης. » Ἀληθῶς γὰρ δεινοτάτη νόσος καὶ ἡ γλωσσοσαλία. Εἰ δὲ πῶς ἰατρευθῆ, ἀφίησι τὴν γλώσσαν δένδρον εἶναι ζωῆς, ταυτὸν δ' εἰπεῖν, Θεοῦ, τοῦ εἰπόντος· « Ἐγὼ εἶμι ἡ ζωὴ » καὶ μηδὲ ἐθέλοντος, παρακαλεῖν τὴν λαλεῖσθαι ἀργολογικῶς· ὅπῃ οὐ λόγος ἔφεται τῷ κακολογοῦντι.

ῤῥγ'. Ὅσπερ δὲ ἐστὶ φοινίκων δένδρον, καὶ ἐπίπλων, καὶ μεσπίλων, καὶ λοιπῶν, οὕτω καὶ γλώσσα ἔπινουσα ἐν τῷ ἀγαθολογεῖν δένδρον ἔσται ζωῆς· οὕτω ἐν ψυχῇ μὲν αἱ βίβλαι, ἡ δὲ γλώσσα ὡσαύτι κέρμιον λογιζέται. Καρποὶ δὲ αὐτοῦ αἱ ζῶαι· ἡ κατὰ θεολογίαν, ἡ κατὰ διδασκαλίαν ἡθικὴν· καὶ ἐπὶ ἄλλαι· οὐ μὴν αἱ ἐπιβήτοι κακολογίαι, ἂν μία καὶ ἡ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς φιλότιμος Ναζιραϊκῆ φλοερίης οὕτω πανηγυριζομένης, ἄλλος μὲν τις τῶν περιτετυχηκότων ἐπισκώψας, ἄλλως πᾶσχει τὰ βεβήνοντα, εἰς ἀσέμνους ἀλληλοφωνίας ἐκτρέψων τὸν ἀσκητὴν· εἰ δὲ ἀρχιερεὺς ἢ παρῶν ἢ ἀκοῆ παραλαβῶν μέμψεται, τότε ἂν καταμάθοι τις τὴν μοιχευτικὴν ἀμυντικὴν καὶ τὸ κατ' αὐτὴν ἀργαλέον. Εὐθύς μὲν γὰρ εἰς ἐμβρίθειαν ἑαυτὸν συνάξει βρυχάται, βριμάται, μύζει, σφύζει, γογγύζει, βύθιον ὀπισθενίζει, προπέμπει τῶν μυκτηρῶν ἄσθμα συχρὸν, ἐθέλων καὶ πυρπυρός εἶναι· συνάγει τὰς ὄφρυς· νεφοποιεῖ τὸ πρόσωπον, νῦν εἰς ὄχρὸν βαπτόμενος, αἰθερὶς φεγγερὸν ἐρευθόμενος, πᾶσχων καὶ τὴν τερρὸν εἰς χρῆσιν, καὶ πῶς οὕτω πρωταίτων ταῖς τοιαύταις μεταβολαῖς, καὶ τῶς πνίγων τὸν προφανῆ καὶ ἁμῶν καὶ λόγον. Γενόμενος δὲ τοῦ καλλίου, ἢ μὲν λέγει θυμομαχῶν, κατ' αὐτοῦ καὶ μόνου τρέπειντο καὶ τῶν ὁμοίων αὐτῷ· ἢ δὲ βυσσοδομεύσας καὶ μελετήσας εἰς φῶς πρόγει, ἔν τισι θεωροῦνται τοιοῦτοι.

ῤῥδ'. Ἀρχεται ἀπὸ τῶν σωματικωτέρων ὁ πνευματικός. Καὶ ἀμπέλοις μὲν ἐκκλησιαστικαῖς ἐπαίρησι ζῶα κατατρώγοντα τὰς μητέρας αὐτοῖς κερποῖς δένδροις δὲ ἡμέροις ἐπιπέμπει τοὺς κερπῶν φαυλοκόλακας, οἷα καὶ τινὰς κόρακας, οἱ φάσουσιν αὐτὰ τοῦ καρποῦ· ὕλαις δὲ φρυγάνων καὶ λοιπῶν θάμνων ἐπαποστέλλει φλόγα παρρησίας. Ἀποφράττει τὰς ἀγροτικὰς ἀμαξίτους καὶ λευκοὺς λεωφόρους τοῖς τῆς ἐκκλησίας, ἄλλην ἐπιπέμπει τὴν ὁδὸν ἐπιτελλόμενος ὁ καινότερος, καὶ ἐπ' αὐτὸ

καινοτόμος. Ἐκκλησίαι αὐτοὺς καὶ τοῦ ἀλετοῦ ὁ προσφυῶς φάναι ἀλιτήριος. Κακουργεῖ καὶ εἰς ὕδωρ, εἴ τις ἐξ αὐτοῦ ψυχαγωγία τοῖς ἐπισκοπικοῖς, οὐ δεῖσται φλεγόμενός ποτε ἀκατάκαυστα. Ὅρογλυφεῖ ἐν τοῖς ἔξω ὁ τὴν ἐξουσίαν πλατῦς, καὶ δυσπερίοριστος, καὶ οὐ ῥᾶον περιγράφτος.

Ἐν τῇ συνοικίᾳ περιεργάζεται κατοπιεῖας ὁ περιβλεπτός μὲν τὰ ἐς μοχθηρίαν, ἄλλως δὲ ἀμυδρᾶς θέας ἄξιος. Ἐπιτρέπει κλοπὰς, ἐκ τοῦ ἀξιοματικῶς λογίου Ἑρμοῦ εἰς τὸν φῶρα κατενεχθεῖς. Ἐνδίδωσι καὶ τὰ ἐς ὕβριν καὶ ἐς πληγὰς ὁ καὶ ἐμπλήγηδην ζῶν καὶ ἐφύβριστος, πάντα ποιῶν καὶ ἀμιλλώμενος, δι' ὧν ὑπερτερήσας ἔσται φοβερός καὶ ἀπρόσιτος.

ῤε'. Καὶ ταῦτα μὲν σωματικώτερα. Αἱ δὲ κατὰ πνεῦμα τερθρεῖαι, καὶ σκευωριαί, καὶ μηχαναί, ἄλλο κακὸν ἐκείναι, οὐκέτι κατὰ σωματίων, ἀλλὰ κατ' αὐτοῦ τοῦ παναγίου Πνεύματος. Ὄκνοῦσι καὶ αὐτὴν τὴν ἀρχιερατικὴν ἀναφορὰν. Καὶ ἐκλαομένου τοῦ ἐπισκόπου ἐν τοῖς εὐαγεστάτοις μυστηρίοις, ἀκούουσι μὲν, (πῶς γὰρ ἂν οὐς) τῶν θυρῶν ἀνεμφγμένων τῇ ἀκοῇ, καὶ εἰσδεχομένων αὐτοφυῶς τὸ λαλοῦμενον, ὅτε τις μὴ κωφεύει· ὅπως δὲ διακινεῖται περὶ τὸν ἀναφορικὸν λόγον, ὁ παρατυχῶν εἴσεται. Τί δὲ εἴσεται; Ἀνθρώπους οὐτε τῷ στόματι αὐτῶν ἐνδικαιμένως εὐλογοῦντας, καὶ τῇ καρδίᾳ δὲ καταρωμένους, ὡς ἔοικεν. Οἱ δ' αὐτοὶ ἀπαρνοῦνται καὶ τὴν διὰ τοῦ οἴκειου ἐπισκόπου χειροτονίαν. Διόπερ ὁ μέγας, ἡ κεφαλὴ, ὁ θεός, δεῖσαν προδιδασθηναὶ αὐτὸν εἰς ὕψος ἱερέως, ὑποθεῖναι μὲν τὴν κεφαλὴν τῷ ἰθαγενεῖ ἀρχιερεῖ ἐξέριστον οἴεται, ἀνθρώπων καὶ ταῦτα ὄντι, μεμαθηκότε τὴν τοῦ Πνεύματος δωρεὰν, καὶ κατορθοῦντι τό· « Δωρεὰν ἐλάθετε, δωρεὰν δότε » καὶ τὸ σιμωνίζειν εἰς τάρταρον καθιέντι δι' ἀναθέματος· ἐτέρῳ δὲ ξενικῷ τὰ γε εἰς ἐνορίαν πρόσεισι, καὶ αὐτῷ ἀπλουστέρω, καὶ εἰς ἀφίλειαν πεπλασμένῳ καὶ οἴῳ μὴ ἐκβάλλειν ἔξω τὸν ὅπως αὐτῷ προσερχόμενον· ὄκνοῦντι δὲ καὶ πολυπραγμονῆσαι τὸν πολὺν μοναχὸν, τίς ὧν, καὶ οἶος καὶ πόθεν, καὶ διατί πρὸς αὐτὸν ἔρχεται; Καὶ προσελθὼν τῷ τοιοῦτῳ ἐπισκόπῳ παριστᾶ καὶ μαρτυρικούς ἀνδρας, τυχὸν μὲν καὶ ἐκείθεν ἀγνωτὰς ἐπισκοπικούς οὐκ εἰδότες μὲν, ἐγγραφομένους δὲ δώρων τὰ ὑπὲρ τοῦ μαρτυρουμένου· ἴσως δὲ καὶ ἐκ τῆς μονῆς, (ποίας μονῆς;) εἰς ἣν ἄλλοθεν ἀπὸ ξένης ἦσαν κουρᾶς ὁ ἡγούμενος, καὶ βραγὺν τινα χρόνον ἐπιστῶν, καὶ ἀκολούθως βραχυτάτην πείραν αὐτοῦ δωδωκῶς τοῖς ἀδελφοῖς, μαρτυρεῖται παρὰ τῶ ἀλλοδαπῶ ἐπισκόπῳ ὑπὲρ τοῦ ἐκ γενετῆς ὄλου βίου· οὐ μόνον αὐτὸν ψευδῶν ὁ ἀδιάφορος, καὶ τὸν χειροτονήσαντα, καὶ τὸν ἀμφ' αὐτῷ κληρὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς μάρτυρας μοναχοὺς ὑποβάλλων τῷ ἐκ θεοῦ κρίματι. Καὶ οὕτω τετρασάμενος, καὶ τὴν ἱερατείαν κλέψας ἄμα καὶ τυραννήσας, προσλαμβάνεται καὶ ἄλλους, εἴ περ ἐθέλει, μετόχους ὁμοίας πράξεως, καὶ ἐπισυράμενος αὐτίκα εἰς παράπτασιν μοναχοὺς ἐκ τῆς αὐσίας αὐτῶ ἀρέσκοντα ἔργα, ἵνα μὴ καὶ κόποις

A capiant, malitiam suam exercet, quibus opus erit quando flammam inextinguibiles patietur. In rebus externis limites assignat, qui facultatem latam habet, et qui, indefinitus cum sit, non facile circumscribitur.

In ædibus homo famosus et qui res obscuras videre meretur, speculas construit, furta tolerat, ex eloquentissimo Mercurio in furem conversus. Sed injurias quoque et verbera permittit is qui in stupore ac contemptu vivit, et omnem lapidem movet, ut post victoriam formidandus et inaccessus evadat.

185. Sed hæc ad corpus potius spectant. Spiritualia autem præstigia, doli et machinationes aliud mali genus non jam contra corpus, sed contra Spiritum sanctum agunt et jus pontificium aggrediuntur. Hi, dum pontificis nomen inter sacra mysteria citatur, audiunt quidem, idque necessario; januæ enim apertæ audientibus faciunt ut quisquis non plane surdus est, dicta audiat. Quid autem de sermone relativo sentiant, neminem fugit. Quid illud? Homines sine dubio videbit qui nec ore sincero nec corde bene de iis loquuntur. Illi ipsi autem manum ipsis a proprio episcopo imponi nolunt. Hanc ob causam pontifex magnus, caput, Deus, ubi ad sacerdotalem dignitatem evehendus esset, caput pontifici legitimo submittere nefas habebat, qui hæc in re homo erat, qui Spiritus sancti donum didicerat, qui comprehendebat illud. « Gratis accepistis, gratis date »; qui simoniam crimen anathematizans tartaro tradidit; qui externi episcopi diocesim adit simplicis et candidi et qui ejusmodi advenas non tergiversatur; qui non vult monachum nimis curiosum inquirere quis aliquis sit, cujus, et quam ob rem ipsum adierit? Adiens autem illi episcopo testes producet episcopos qui eo in loco forsitan ignoti sunt sed nihilominus munera pro testimonio accipiunt; aut forte ex monasterio aliquo ab allena tonsura advenit præfester, qui post aliquantum temporis promptum sui cognoscendi fratribus specimen exhibet, testando apud extraneum episcopum de tota sua vita, fallens per indolentiam et se et electorem et omnem clerum, sed monachos testes judicio divino subjicit. Et sic quidem sacerdotio callide usurpato, alios quoque ad libitum criminis conscios assumit, extemplo monachos a grege suo sibi consociat et hoc modo temere afficit, ut fratrum collegio non alios labores ac sumptus causetur. Quale accepit, tale reddit testimonium quibus voluerit; debitum adulterinum reddit et mutuum virtutis simulacrum exhibet. Si fratres per falsum ludum alios post alios episcopo ob oculos adducunt.

D κατ' αὐτὸν ποιμένης, καὶ μᾶ ταύτῃ ὁδῷ πλείω ἔλλοιους καὶ δαπάνας προξενίῃ τῇ ἀδελφότητι. Μαρ-

41° Matth. 2, 8.

τυρηθείς αὐτὸς ἀντιμαρτυρεῖ, οὓς ἂν αἰροῖτο· ἀποδοὺς τὸ ἀνόσιον ὄφλημα, καὶ τὴν οὐκ ἐπινοουμένην διὰ ἄλλης τῆς ἀρετῆς δεῖξιν ἐνταῦθα μεθοδεύσας. Ἄληθῶς γὰρ δι' ἄλλήλων κατὰ τινα ἐμφασιν τῆς περιφρομένης κύκλιος δείξωσι ἀλλήλους οἱ ἀδελφοὶ τῶ ἐπισκόπῳ συνίστησαν.

186. Et sic quidem manu impositione capro-
nati monasterium occupant homines non conse-
crati, ne dicam profani; sancti prius profani, antea
in ecclesiam admissi, nunc extra omnem Eccle-
siam. Attamen pastor sine imperio, sine lege, sine
pascuis, qui sigillum regium contrivit, nunc tre-
mendis mysteriis præstet et sacrosancto sacrificio
fungitur. Pro eo et cum eo cæteri preces faciunt
persuasivos habentes Deum ipsos exauditurum esse.
Aliter autem res se habet si fides habenda scrip-
turis sacris, et omnino est habenda. Nam fidu-
cialiter ea loca nomino quæ pontifex naturalis: non
inspicit, quem equidem legitimum, apostolicum,
genuinum secundum antiquam traditionem dix-
erim, cum qua præmium congruit et quam nec
Dominus ipse inspicit.

187. Monachorum deinde acerbum in antistitem
odium inde venit quod vident rationem ipsi facto-
rum non reddendam, quod mirum in modum affect-
ant monachi; quietem ipsi invident qua ipsi li-
benter fuerentur, adde altos spiritus et diabolicam
arrogantiam. Hæc enim apud se reputant quod, si
pontifices non essent, ipsi mundum potentia sua
replerent, et quod nulla ecclesia aliis nisi nigra
cuoculla indutis obediret. Tales igitur cum sint, et
cum tanto præsumptum odio persequantur, eoque
odio non vulgari, sed quod, secundum Psalmistam,
inimicitias creat, et cum idcirco miseros episcopos
pertimescunt, mali homines eos quoque maligni-
tatis accusant.

188. O sancte monache, si episcopus sub per-
secutione et in fuga injuriæ illatæ memor est, et
tu, qui eum sine causa persequeris, et, ut cum
Scriptura loquar, ut tenebræ et metus in eum ruis,
quo tandem nomine vocaberis? Memor beneficiorum,
si quidem nomen indendum est. Et ubi aliud
bonum penes te erit, nisi quod tibi inprimis placet?
Deum ipsum testem sumo quod si, quæ per totum
annum mala mente contra episcopum tuum cogi-
tasti, nunc ex bona mente pro animæ tuæ salute
per unum duntaxat diem cogitares, Dei simillimus
fieres. Nunc autem pro unico, bene enim video, vi-
tæ tuæ scopo habes episcopis resistere; unde fiet
ut ex inimico episcopi episcopatum ipsum aboleas
Perge modo ut facis, et persevera usque ad finem
ut quando operum tuorum fructus absorberis, mala
tua manduces. Loquere pro more tuo et contra
quem voles; hujusmodi namque exercitio decla-
mator evades. Pontificibus benedicite coram,
ut et tibi benedictio obtingat. Sanctificationem quæ
inde venit, longe repelle dicendo: Ego sanctifico
meipsum; et sic abundabit sanctificatio tua et
in cæteros quoque redundabit qui eam desiderant.
Præpara balneum jucundum et convoca reliquos
amicos et prætereuntium quemque ut in tanta

Α ρπς'. Καὶ οὕτω χειροτονίαν ἐμπορευσάμενοι, ἐπι-
καθίστανται τῇ μονῇ οἱ ἐναγχοὶ μὴ ἱερωμένα, ἐπι-
λον τρόπον ἀνέροισι· οἱ τὰ πρὸ τούτου ὄσιοι ἀλήθως
ἀνέροισι· ἀντὶ ἐκκλησιαζόντων ἔξω ἐκκλησίας ἐπι-
σης. Καὶ ὁμοίως ὁ μὲν ἀναρχὸς ἀγγελάρχης, ὁ ἀγγελικὸς
ὁ ἀνετος, ὁ ἀποίμαντος, ὁ τὴν βασιλικὴν σφραγῆ
παραχαράξας, προτίσταται τῶν φρικτωτάτων εὐχῶν,
καὶ τῆς ἐπ' αὐταῖς ἀγιωτάτης θυσίας· οἱ δὲ λοιποὶ
ἐπεύχονται, καὶ συνεύχονται, καὶ δοκοῦσι πρὸς ἀ-
τοις εἶναι τὰς ἀκοὰς τοῦ Θεοῦ. Τὸ δ' ἔστιν ἄλλως
ἔχον, εἴ τι προσεκτεῖται ταῖς ἱεραῖς Γραφαῖς· προσ-
εκτεῖται δὲ πάντως. Λέγω γὰρ θαρβρόντως, ὅτι τοῖς
τόπους, οὓς οὐκ ἐπισκοπεῖ ὁ ἔμφυτος ἀρχιερεὺς, ἵνα
ἔστιν εἰπεῖν καὶ ἐγκάθετον, καὶ ἀποστολικῶς αὐτο-
φυῆ, καὶ γνήσιον κατὰ τὴν ἀνεκὰθεν παράδοσιν,
ἢ καὶ τὸ προεῖμιον συνεισέρχεται, οὐδὲ ὁ Κύριος
ἐπισκοπεῖ.

Β ρπζ'. Ἄξιον δὲ τοῦ κατὰ τῶν ἀρχιερέων τοιοῦτου
μοναχικοῦ μίσους τὸ ἀνεκλόγηστον, οὗ θερμῶς οἱ
μοναχοὶ ἐφίονται· τὸ ἀπολυπραγμόνητον, οὗ κρα-
ταιῶς ἀντέχονται· καὶ μὴν καὶ τὸ ἀλαζονικόν, καὶ
ἡ διαβολικὴ ἔπαρσις. Λογίζονται γὰρ δήπουθεν, εἰ
μὴ ἀρχιερεῖς τινες ἦσαν, αὐτοὶ τὸ πᾶν ἐν τῷ κόσμῳ
εἶναι· καὶ μηδεμίαν ἐκκλησίαν ἄλλοις ὑποκείμενῶν
εἶναι, ὅτι μὴ τοῖς δι' ὄλου τοῦ σώματος μαλακῶσθε-
ρα. Ἐἴτα τοιοῦτοι ὄντες, καὶ οὕτω μισοῦντες τὰ ἀρχι-
ερατικὸν φύλον, καὶ μίσος οὐ τὸ τυχερόν, ἀλλὰ τὸ κατὰ
μέγαν Ψαλμῶδὸν τέλειον, καὶ ἐχθροποιόν, καὶ δι'
αὐτὸ ἐκκλινόμενοι φόβῳ ὑπὸ τῶν ἑλεεινῶν ἐπι-
σκόπων, μνησικακίας αὐτοῦς γράφονται οἱ αὐτὸ-
καχοί.

Γ ρπη'. Ὁ ἅγιε μοναχέ, εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος διωκόμε-
νος καὶ φεύγων μνησικακεῖ, σὺ δὲ ἀναίτιως αὐτὸν
διώκων, καὶ (γραφικῶς εἰπεῖν) φόβος μέγας καὶ σπι-
τεινὸς ἐπιπέπτων αὐτῷ, τί ποτε καὶ ὀνομασθήσῃ
Μνησικαλός; εἴ τι χρὴ καὶ ὀνομασθεῖσθαι. Καί
ποῦ ποτε καλὸν παρὰ σοὶ ἔτερον ἢ μόνον τὸ αὐτο-
νόμως ἀρέσκον σοι; Μαρτύρομαι τὸν Θεὸν αὐτὸν·
εἴπερ, ὅποσα εἰς ἐνιαυτὸν ὄλον περιενοήσω κοπιῶν
κατὰ τοῦ ἐπισκόπου σου, ἔστρεψας εἰς ἀγαθὴν ἐπι-
νοίαν τὴν ὑπὲρ τῆς σῆς ψυχῆς μίαν γοῦν ἡμέραν,
ἐγγυατῶ ἂν ἐγένου Θεοῦ. Νῦν δὲ ἔοικας αὐτὸ καὶ
μόνον διὰ βίον θέσθαι σκοπὸν τὸ ἀντικαθίστασθαι
τοῖς ἐπισκόποις, καὶ μένειν ἀντεπισκόπητος, αὐτὸς
δὲ καὶ ἀντεπισκόπητος. Καὶ μένει τοιοῦτος, εἰ βούλη
καὶ διαχειρίζου τοιαῦτα διὰ τέλους, καὶ πρῶτος ὄ-
τως· ἵνα ἐν καιρῷ φαγῶν, τοὺς τῶν οὕτως ἐργα-
κῶν καρπῶν σου πόνους, μόνος ἀντλήσῃς τὰ πρὸ
σου. Λάλει, ὅσα καὶ οἶα λαλεῖς, καὶ καθ' ὧν ἐλε-
λήθης· ἵνα ἐμμελετῶν τοῖς τοιοῦτοις βῆτοραὶν ἀν-
επισθῆς. Εὐλόγηε διαβολικῶς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ εἰς
πρόσωπον, ἵνα εἴης εὐλογημένος. Ἀποδοκίμαται τὸν
ἐκείθεν ἀγιασμόν, καὶ λέγει, ὅπως Ἐγὼ ἀγιάζω ἱερου-
σὸν· καὶ οὕτω περισεύσει ὁ ἐν σοὶ ἀγιασμός, ὅς
καὶ εἰς ἄλλους διαβαίνειν, οἱ τοιοῦτου ἐπιθυμοῦσιν
ἀγιασμοῦ. Ἐξῆπτε τὸν ἐπαγωγὸν λουτρῶνα, καὶ

συγκαλοῦ εἰς λουμα καὶ ἀλοιφήν τοὺς τε λοιποὺς φίλους, καὶ τοὺς παροδεύοντας, ἵνα ἐπὶ πολλῶν τοιούτων καταλόγῃς τὸν ἀρχιερέα ὕβρῃσι. Καὶ ἔσται σοι αὐτὸ καθάρσιον ψυχῆς τε καὶ σώματος λουομένης συχνά, ἵνα γένοιο καθαρός. Ἐξάρτου λαμπράς τραπέζας, πολυανθρώπους· καὶ τοῖς ὄψοις παραμυγνύων κατέσθιε καὶ τὸν ἀρχιερέα. Καὶ μηδὲ κορένυσο, ἵνα εἰς πολυήμερον αὐτὸν ταμιεύῃ τροφήν καὶ τρυφήν. Πανηγύριζε δαπανῶν κατ' αὐτοῦ. Τίς γάρ σοι τῶν τοῦ Θεοῦ φειδῶ, ἐφ' οἷς δαιμονῶς; Κήρυσσε αὐτὸν πανταχοῦ γῆς μιάρῶν, καὶ παμμίλιον κῶμικῶς καὶ μιαρῶτατον· ἵνα οὕτως ἀμλιαντος αὐτὸς φυλάττοιο. Ψωμίζου τὰ κατ' αὐτοῦ, πίνων οἶνον. Ψάλλε εἰς αὐτόν. Κατάπτου τοὺς ἐλαφροὺς κανόνας αὐτοῦ διὰ τὸν σὸν βαρὺν κανόνα. Περιφρόνει τὰς αὐτοῦ διδασκαλίας, ὧν οὐδὲ ἐπάτειν δέδοται σοι, οὐδ' ἂν δοθεῖν. Εὐθέτιζε τὸν βαθὺν πύγωνα εἰς εὐπρέπειαν, οὐ καὶ μόνου ἀπηώρηται τὸ κατὰ σὲ σεμνόν. Ἐμβάθουε τῷ τῆς κεφαλῆς καλύμματι, καθιεμένῳ μέχρι μικροῦ καὶ εἰς βῶθωνας· καὶ σὺ μὲν παρέμφαινε τῷ τρόπῳ τούτῳ τὴν πρὸς Θεὸν ὁμοιότητα, λέγων τῷ ἐντρανίζοντι πρὸς σὲ, ὅτι « Τὸ πρόσωπόν μου ὀφθήσεται σοι: » αὐτὸς δὲ ἀντείποι ἂν, εὐστόχως οἶμαι, τό· « Οὐ μὴ ἴδῃ ἄνθρωπος τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ζήσεται. »

ρπθ'. Ἐρωτῶ σε τολμῶν, ὦ κατὰ ἐπισκόπων μέγιστε, καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς φοβερώτατε, εἰ εὐρεθήσονται ἐν τοῖς ὑπὸ σὲ καὶ κατὰ σὲ ἀδελφοῖς τοῖς τοσοῦτοις ἀγαθοῖ δέκα, τὸ Ἀβραμιαῖον πυθμενικόν· ἐὰν δὲ πέντε, ἐὰν δὲ τρεῖς ἅμα καὶ σοί. Ἄλλὰ τί οὕτως οὐκ ἀποκρίνη τῷ ἀρχιερεῖ; Ἐγὼγ' οὖν οὐδὲ ἕνα τοιοῦτον ἀριθμὸν πληρέστατον εἶναι οἶδα ἐν τοῖς ἡμετέροις, τοῖς τῷ ὄντι ἐξωτερικοῖς. Ἀγαπητὸς γὰρ εὐρημένος καὶ ὁ εἷς, καὶ οὕτω μόνος, καὶ μοναδικός, καὶ μοναχός, καὶ μονάζων, καὶ μοναστής καὶ ἐπώνυμος τῇ μονῇ, ὡς αὐτῇ παραμύνημος, εἰ καὶ ἐν τοῖς Μεγαλοπολίταις ἀνάπαλιν ἔστι καὶ ἐρωτῆσαι καὶ ἐξευρεῖν· παρ' οἷς πολλοστὸν τι μέρος τὸ μὴ ἔκκριτον ἐν πολιτείᾳ μοναχική· μήποτε δὲ οὐδὲ τις εἷς ἐκείθεν ζῆ παρεξηγημένην βιοτήν ὡς ἐπωλείας υἱός· ἵνα καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀληθεύσῃ τό· « Οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο. »

ρλ'. Ἄλλὰ γὰρ ὄψι ποτε, ὦ καλὲ μου δέσποτα (πατέρα γὰρ προσεῖπειν ὀκνῶ, ἕως ἂν θεωρήσω σε καταληπτικῶς τοιαύτης προσφωνήσεως ἄξιον), διορθώθητι. Καὶ πρῶτα μὲν προσλαβόμενος τὸ ὑπὸ σὲ εἰσπαγωγικὸν φύλον, καὶ συνελθὼν εἰς ἀκρόασιν (εἰ μὴ που τὴν ἡμετέραν ἀπαξιοῖς λαλιάν), ἄκουσον, ὅσα οὐ διδάξομεν ὁμᾶς ἴσως, ἀλλὰ ἀναμνήσομεν, ὡς εἰδότες, ὄντα ἐν τούτοις.

ρλβ'. Οὐδὲν τι κωλύει, ὦ ἀδελφοί, καὶ τοὺς ἔτι μὴ ἐντελῶς ἐσχηματισμένους ἐξομοιοῦσθαι ταῖς ἀρεταῖς πρὸς τοὺς μεγαλοσχημονας· καθότι καὶ ὅσοι ἀστέρες ὑπὸ τὴν ἀπλανῆ, πρὸς ἣν καὶ αὐτὸ ἐβρίβη τὸ μέγα σχῆμα ὀνομασθῆναι, πρὸς ἐκείνην στρέφονται τροφήν ἑκατέρων, ὡς ἐπετάχθησαν. Δύναται μιμήσεως λόγῳ καὶ οἱ μικροσχημονες, ὁ μὲν τις ἡλίῳ παραιοικίναί, ὁ δὲ σελήνῃ ἀφωμοιωσθαι. Καὶ συνόλωσ ἐπιπρὸς ἐπταδα θεῖαν ἔχουσιν εἰκοτιζεσθαι, ἀντικειμένην τῇ νοητῷ, ἀπλανεῖ· οὐχ ὥστε μαχίμω, ἀντιφίρε-

⁴² Exod. xxxiii, 20. ⁴³ Joan. xvii, 12.

multitudine injurias pontifici illatas expies. Hæc iterata lotio menti et corpori purificationem dabit. Mensas lautas nullorumque convivarum capaces appone et cibus immistum pontificem comede, et noli satiari ut per multos dies ex eo alimentum et delicias habeas. Encomium in eum multiplica. Quæ enim misericordiæ tibi in æervos Dei, in quos dæmoniace inveheris? Ubique terrarum prædica ipsum scelestum, valde scelestum, ut cum comico loquar, omnium scelestissimum, ut tu purus maneas. In frustra eum discerpe et vinum bibe. In eum dicoito cantilenas. Propter grave tuum jugum leve ejus jugum floccifacito. Doctrinam ejus conspue, quam nunquam comprehendere poteris. Ut te vereantur barbam promitte, unde dignitas tua pendet. Immergere in capitis tegumento ad nares usque descendente, et sic ostende tuam cum Deo similitudinem, dicens ei qui appropinquat: Faciem meam videbis; » ad quod ille tibi non absurde respondebit: « Non videbit homo faciem tuam, et vivet ⁴². »

Dic mihi, quæso, magne episcoporum inimice et maxime terribilis inter nos, utrum inter tot monachos sub te ac teoum degentes decem inveniantur justi, sicut Abrahami tempore, utrum quinque, utrum tres tibi similes? Cur ergo non respondes pontifici? Equidem istum numerum apud monachos nostros plenum inveniri nego. Gaudium enim est, si inventus est unus et adeo solus, unicus, solitarius, monachus, alia, a monasterio ubi manet adnominatus, etsi apud Megalopolitas rursus quæri possit, apud quos minima pars vitæ monasticæ ascripta est et nullus tamen vitam decrepitam vivit ut filius prodigus, ita ut de illis quoque impleatur quod dictum est: « Nemo ex iis perit ⁴³. »

190. Licet sero, domine (Patrem enim te appellare tædet usquedum te hoc nomine dignum judicavero), at erige te. Et primo quidem accipe populum abs te gubernatum, et præsto ad audiendum cum sis (dummodo vocem meam audire non fastidias), audi quæ forte non docebimus, sed in memoriam tuis revocabimus qui rerum gnari sunt.

191. Nihil impedit, fratres, quin ii qui perfectam formam nondum adepti sunt, magnos monachos virtutibus æquent, sicut astra quoque fixa, unde iis etiam nomen venit, duplicem evolutionem perficiunt, quæ ipsis præscripta est. Imitationis ergo minores monachi, unus quidem soli, alter lunæ assimilari possunt. Quid plura? Cum septenario cœlesti comparari possunt qui cœlo spirituali oppositus est, non ut prælium ineant, sed ut generent terrestres creaturas quibus ad salutem a Spi-

ritu sancto dati sunt; et sic homines perfectæ virtutis, cujus symbolum septenarius, ut viri sapientes viderunt, eos qui in sæculo sunt, perfectos reddunt. Intelligendum igitur hinc est eos qui magnum sacerdotium nondum adepti sunt ad magnos monachos formari, sicut pecudum pastores qui in regione fertili pascua quæerunt.

192. Adsint ergo isti mantellati cum Deo qui autem eos sequuntur, luceant, si non inter prima, saltem inter minora astra (quod facere penes eos est) ut res monachicæ longe lateque resplendeant luce genuina ac conditionibus quibus par est cæteros alliciant suavi voce ⁴⁴: « Venite ad nos et illuminamini. » Si quis autem mantellatorum planeta dici veretur ne in Saturnum vertatur proli-
sæ inimicum, aut ne Marti æquiparetur præliorum præsi-
di; si Aphroditen metuit Lunæque vicissitudines, et si quædam alia, bono quidem augurio diota, pertimescit et pro nugis habet, ei auctor sum ut soli similis fieri studeat, unde vitam suam omnibus perspicuam reddet, supremam æmuletur dignitatem et Mercurii imaginem exprimat, cujus beneficio Dei corpus et præco omnia cum ratione et sapientia faciet, etiamisi prima scientiæ elementa nunquam delibaverit.

πολιτείας ἐπιτεχνάσθω δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸν ἀρχικὸν διάστημα, καὶ τὴν ἔλλογον ἐρμαϊκὴν εἰκασίαν, δι' ἧς οὐμὲν ἔσται καὶ αὐτὸς Θεοῦ ἀποστολικῶς, καὶ οὕτω θεοκλήρουξ, καὶ πάντα κατὰ λόγον καὶ σοφίαν ποιῶν, καὶ τῶν πρώτων στοιχείων τῆς γραφικῆς ἐπιστήμης εἴη ἄγευστος.

193. Sic igitur nihil erit quod metuant qui solo mantello loricati incedunt. Lucentes enim luce solari, ratiocinantes sicut Mercurius, ubi necesse erit, semper autem sana mente philosophantes, et ubique causas rerum inquirentes, et Verbo quod principio caret ministrantes, nec ut Saturnus carne cruda vescantur, nec Martia bella gerent nec Veneri se dedit, neque aliter sæculi mores amplectentur, sed cum sancte et rationi convenienter ac modo numine divino conveniente, facient, in cæterorum oculis dii esse videbuntur, ut Barnabæ et Paulo accidit, quorum unum Mercurium, alterum Jovem esse crediderunt. Sic igitur, ut diximus, minores monachi lumina magna erunt quos sacrum vestit mantellum stricte alligatum, neo tamen demissum sicut pallium sacerdotale symbolice exornatum, quam res exponendi hic locus non est. Tertius ordo est eorum qui non lorica, sed armis levibus instructi sunt, quos ut minora astra, consuetudo rotundos fecit; qui non est quod metuant, ne ad instar quorumdam astrorum minus bono omine nominatorum exemplum inter stellas fixas malis auspiciis positi sint. Prima quidem constellatio Draconem repræsentat; altera utrumque Uream, altera Pegasus. Cancrum alia nomine parum laudabili refert; adde Sagittarium perniciosi nominis. Ideoque ipsa nomina odiosa visa sunt. Nec Capricornum ob nomen ominosum amant. Ab his

σθαί, ἀλλὰ συζωγονεῖν τοὺς περιγεῖους, οἷς ἕταρα ἐκείνους εἰς σωτηρίαν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡς ἂν οὕτως οἱ τέλειοι τὴν ἀρετὴν, οὐ σύμβολον ἢ ἐπίτι, καθὰ θεωῶρηται τοῖς σοφοῖς, τελειοποιῶσι τοὺς ἐκ τοῦ βίου. Καὶ οὕτω μὲν ἔστι καταλαβέσθαι, ὅτι δύνανται καὶ οἱ μὴπω τοῦ μεγάλου γενόμενοι σχήματος πρὸς τὸν μεγαλοσχήμονα τυποῦσθαι, καθὰ καὶ οἱ ζωοῦντα, πλανώμενοι πρὸς τὴν φερίσθιον ἀπλανῆ.

ρβ'. Καὶ ἔστωσαν οἱ μὲν μανδουῶνται τοιοῦτοι ἐν θεῷ· οἱ δὲ μετ' αὐτοῦς ὑποβεβηκότες λαμπέτωσιν, εἰ μὴ κατ' ἐκείνους, ἀλλ' οὖν κατὰ τὰ μικρότερα τῶν ἐστρίων (οὐ δὴ πούθεν γὰρ οὐδ' αὐτοὶ ἀδυνατεῖσιν τοῦτό γε), ἵνα οὕτως εἶεν τὰ μοναχικὰ πάντα πράγματα ἐν ἐλλάμψει, καὶ περιλάμψει, καὶ ζωοῦντα καταστάσει, ἐπιστρεφούση τοὺς βλέποντας· οἱ καὶ δοκοῦν ἂν ἐκεῖθεν ἀκούειν τό· « Προσέλθετε πρὸς ἡμᾶς, καὶ φωτίσθητε. » Εἰ δὲ τις τῶν μανδουῶντων ὄκνει πλανήτης εἶναι, μήποσιν εἰς Κρόνον ἐντεθεῶν ἀναστραφεῖη, τὸν τοῖς τέκνοις ἐπιμαίνόμενον· ἢ καὶ εἰς Ἄρην ἀποταχθεῖη, μάχαις ἐπιστατοῦντα· εὐλαβεῖται δὲ καὶ τὸ ἐπαφρόδιτον, καὶ τὸ κατὰ τὴν οὐρανὴν πολύτροπον, καὶ εἰ τινα τοιαῦθ' ἕτερα — εὐλογεῖ μὲν ὑποστέλλεσθαι δοκοῖη ἂν, ὡς ἄνθρωπος· πεπληροφορημένος δὲ, τερετίσματα, ὃ δὴ λέγεται, καὶ τὰ τοιαῦτα νοήματα εἶναι, ὅμως ἀπειρειδέτω ἑαυτὸν πρὸς ἡλιακὴν ὁμοιότητα, καθ' ἣν ἡμεροφαιῆς ἔσται τὴν

ργ'. Καὶ ὡς μὲν μὴ εὐλαβεῖσθωσαν οἱ τῶν μανδῶν μόνων πνευματικῶς τεθωρακισμένοι. Ἠλιώδες γὰρ προλάμποντες, καὶ ἐρμαϊκῶς ἔλλογουντες, ἕτερον καὶ αὐτὸ πάλιν ἐτέρωθι λογιζόμενοι, καὶ ἐαυτοὺς ἄλλοτε λογοπραγοῦντες, καὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος λόγου ὄντες θεράποντες, οὔτε Κρονικῶς ἀγριοφαιήσουσι, οὔτε Ἀρείκῶς ἐκπολεμώσουσι, οὐδὲ τὰ ἐς Ἀφροδίτην θρούβονται, οὐδ' ἂν ἄλλο τι πείσονται αὐτοχρηματιστικῶν· ἀλλὰ σεμνῶς πολιτευόμενοι καὶ ἐλλόγως καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν θεοπρεπῶς, πέμψουσι καὶ αὐτὴν φαντασίαν τοῖς διορατικοῖς τοῦ εἶναι θεοῦ, ὅποια τις καὶ τοῖς μεγάλαις ἐπεγράφη, τῶν Βαρνάβα καὶ τῶν Παύλου. Καὶ γὰρ τοὶ καὶ ἐκεῖνοι τοιοῦτοι προφανόμενοι, ὁ μὲν εἰς Δία ἐθεωρήθησαν, ὁ δὲ εἰς Ἑρμῆν. Καὶ οὕτω μὲν, ὡς ἔφαμεν, ἀστεροειδεῖς μεγαλειῶς ἔσονται, ἢ ἐν μοναχοῖς δευτέρα τάξις, οὗς ὁ ἐπερὸς περιστέλλει μανδῶας, σφικτικὸς αὐτὸς ὧν ἐγκομβώμασιν· οὐ μὴν κατὰ τὸν ἀρχιερατικὸν διακαπταμένους, καὶ οὕτως ἄνετος εἰς τι σύμβολον· ὃ νῦν διεξελθὼν ἀκαιρον. Τὸ δὲ τρίτον τάγμα, οἱ ὡς οἶον εἰπεῖν ἐκ ἀθωράκιστοι καὶ ψιλῆται, οὗς καὶ εἰς βραχυτέρας ἀστέρας ὁ λόγος ὑψώσας ἐσφαίρωσε, μηδ' αὐτῶν ταῦθα φόβου εἴησαν· ὡς, ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἐπιπέδων ὠνόμασται τινα τῶν ἀστρῶν οὐκ εἰς εὐφροσύνην καὶ αὐτὰ εἰσι τὰ εἰς μίμησιν. Τὸ μὴ πρὸς τι σύνθεμα εἰς Δράκοντα, φασίν, ἐξείκασθη· ἔκρινεν δὲ ἐν καὶ δεύτερον εἰς Ἄρκτους· ἄλλο δὲ εἰς Πήληγον. Τὸ δὲ τι Καρκίνον παραφαίνει, ὅς οὐκ ἂν ἐκαιοῖτο

⁴⁴ Psal. xxxiii, 6.

τῆς κλήσεως, ἢ Τοξότην φαυλωνομούμενον διὸ μι-
σοῦσι μὲν καὶ αὐτὰ τῶν ὀνομάτων. Οὐκ ἀγαπῶσι δὲ
οὐδὲ τὸν Αἰγόκερον διὰ τὸ ἀγριώνυμον. Καὶ τινα δὲ
λοιπὰ τοιαῦτα (πολλὰ δὲ ἐκεῖνα) προσενθυμούμενοι,
ἀποπροσποιοῦνται τὸ ἀστεροειδές. Μὴ τοίνυν μὴδ'
αὐτοὶ ἐνταῦθα φοβείσθωσαν, οὐ φόβος οὐδεὶς. Ὁ γὰρ
διανούμενος οὕτως ἴστω πλανήτης τρόπον ἄλλον
αὐτὸς εἶναι, οὐ μὴν ἀποπλανῆς κατὰ γε τὰ ἰδίως
ἄστρα λεγόμενα. Πλανᾶται γὰρ ἀληθῶς, καὶ οὐδὲ
πρὸς ἔπαινον, εἰ τὸ πραγματικὸν καιρὸν ἀφίει, μι-
μείσθαι, τὸ ἐν τοῖς ἄστροις, περιεργάζεται ψιλὰ
ὀνόματα. Οὐδὲ μία γὰρ φαύλη κλήσις ἐβλαψέ ποτε
τὸν ἐπ' ἀγαθοῖς μιμητὴν ἄνδρα, ὥσπερ οὐδὲ ἀγαθὴ
ὠφέλησε τὸν, ἐφ' οἷς οὐ χρῆ, ζηλωτὴν· αἱ δὲ κατὰ
πρᾶγμα μιμήσεις ἢ ἐβλαψαν, ὅτε τις τὸ φαῦλον ζη-
λοῖ, ἢ ὠφέλησαν, ἄλλως γινόμεναι. Καὶ μὴ εἰ τοιαῦτα
τινα δέδιεν ὁ εἰσαγωγικὸς, μήποτε διὰ τὸν ἐν τοῖς
ἀστροθετήμασι Δράκοντα βορρὸς αὐτὸς ἀποβαίη, καὶ
διὰ τὰς Ἄρκτους παμφαγῆς, καὶ διὰ τὸν Πήγασον
πρὸς λαγυρίαν τρέφεται, καὶ τὴν ἄλλως μεταωρίζη-
ται, καὶ λοξὰ βαίνει καρκίνου δίκην, οὐκ ἔχων ὀρθὰ
βαδίζειν, ὡς ἀνθρώπων πρέπει, ἀναγκάζεται δὲ καὶ
ληστρικῶς βιοῦν ἐν τῷ κατατοξέειν διὰ τὸν ἄνω
Τοξότην, καὶ ἐξαγριοῦσθαι ὡς εἰς κέρας, ὃ φασί,
διὰ τὸν Αἰγόκερον, δαιμονῶ δὲ τοιοῦτος τοῦ φόβου, ἢ
ἀλλὰ εἰς ὑποχόνδριον κακοπραγεῖ· εἰ μὴ τι ἄρα
παίξειν ἄλλως ἐθέλει ἐν οὐ παικτοῖς. Ἔστω δὲ ὄμω
καὶ αὐτῷ εἰς θεραπείαν ἀστρώων ἐτέρων χρησοτέ-
ρων ὀνομάτων (εἰ βούλοιοτο) πρῶτα μὲν τὸ θυτήριον·
δι' οὐ ἐναχθεὶς θύειν ἑαυτὸν τῷ Θεῷ ὁ τοιοῦτος μο-
ναχὸς, καὶ εἰς θυσίαν ἀποτελεῖσθαι δεκτὴν, κληρο-
νομήσοι ἂν διὰ τῆς κατ' αὐτὸν πρακτικῆς ἀρετῆς
οὐκέτι φαῦλον, ἀλλὰ πάντως ἀγαθὸν ἀστρώων ὄνομα,
θυτήριον θεῖον καλούμενος· κοινότερον δὲ εἰπεῖν,
θυμιατήριον, ὡσιωμένον Θεῷ. Εἶτα πρὸς τῷ θυτη-
ρίῳ ἔχέτω εἰς ἀγαθωνυμίας μίμησιν καὶ τοὺς ἡστρο-
θετημένους Διδύμους, τὸ τῆς καθ' ἱστορίαν φιλαδελ-
φίας παλαιάτου ὑπόμνημα, καθ' ἣν καὶ αὐτοῦ τοῦ
ζῆν ἄλλήλοις ὑπεξίστανται οἱ φιλόθεοι. Πρὸς τοῦτοις
καὶ τὴν Παρθένον, τὸ καὶ κάλλιστον καὶ ἀγγέλοις
φιλον ὄνομα· οὐ πρὸς μίμησιν ὁ τρέχων πραγματευ-
τικῶς αὐτῷ Θεῷ ἐγγίζει, καὶ τῷ ἡγαπημένῳ θεο-
λόγῳ σύγπαρασταεῖ· ταύτη καὶ τὸν Ἰδρυχέον
προσεννοούμενός τις, καὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ εἰς ἐγ-
κράτειαν ἐξασκούμενος, καὶ τὴν ἐκ μέθης ἢ καὶ
ἄλλως οἶνοφλυγίας κακίαν ἑαυτοῦ ἀπάγων, καὶ νη-
φάλιον ζῶν παιδευόμενος, καὶ λοιπὰς δὲ τοιαύτας
ἐκ τῶν ἄστρον κλήσεις ἐρανίζόμενος, καὶ πρὸς αὐ-
τὰς διατιθέμενος ἔμπρακτος, ἐκθεραπεύσει τοὺς ἐν
αὐτῷ φόβους ἐκείνους· τὸν τοῦ Δράκοντος, τὸν ἐκα-
τέρας Ἄρκτου, τὸν ἐκ τοῦ Πηγάσου, τὸν τοῦ Καρ-
κίνου, τὸν τοῦ Τοξότου, τὸν τοῦ Αἰγόκερου, τοὺς
λοιποὺς ἅπαντας· καὶ μνεῖ διόλου ἄστρον θεῖον,
ἀγαθοῖς ἐλλαμπόμενος ὀνόμασί τε καὶ πράγμασιν.
Ἀνθρώπος γὰρ ἀναταθειμένος Θεῷ διὰ τε τοῦ θυσί-
ἑκείνῳ γενέσθαι, διὰ τε φιλαδελφίας, ὅποیان τὸ
ἱερὸν παραδίδωσιν Εὐαγγέλιον καὶ ἡ παλαιὰ θειο-
τάτη Γραφή, καὶ καθαρότητα δὲ παρθενοπρεπῆ Ζηλώσας, καὶ ἐγκρατεῖα ἐγγυμαζόμενος, οὔτε Δρά-
κοντός τε ἔχοι ἂν, οὔτε Ἄρκτου. Πῶς γὰρ ἂν ἰδὼν

A omnibus, sunt autem multa, astralem naturam au-
ferunt. Absit igitur metui locus, ubi nihil metuend-
um est. Talia enim monte cogitans sciat quod ipse
quocque, sed alia ratione planeta sit, non erratica
autem, qualia astra vulgo dicuntur. Errat enim rea-
pse, sed nullo decore, si cæterorum astrorum leges
negligens, vanis nominibus inhæret. Nunquam enim
iniqua denominatio viro virtutis spectatæ nocuit, ut
nec gratiosa profuit viro peccaminoso. Imitationes
econtra factis expressæ perniciosæ fuere ei qui
male agit, aut proficuas fuerunt vice versa. Si igitur
novitius metuit ne propter Draconis signum si-
dereum ipse quoque vorax fiat, aut propter Ursos
gulosus, aut propter Pegasus impedicus factus,
subito sublimis feratur, aut cancri more obliquis
passibus incedat, cum hominum non possit; aut
ne latronum instar vivat, aut tela conjoiciat ut su-
pernus Sagittarius, aut cornupeta sit, sicut Capri-
cornus, hic a dæmone metus possidetur aut atra
bile laborat, nisi forte nugari velit, ubi nugandum
non est. Meminerit, si jucundiora astrorum nomina
magis amat, ante omnia Aræ, super qua monachus
seipsum Deo sacrificare et in victimam gratam con-
versus, a virtutibus nomen non pravum, sed vere
sidereum mutuetur. Dei Ara nuncupatus, seu po-
tius victima Deo consecrata. Secundum Aram ge-
mellos fratres boni ominis nomine inter astra col-
locatos, antiquissimum fraterni amoris exemplum
a scriptoribus memoratum habes, quo divi fratres
vitam sacrificandi mutuo desiderio incedebantur.
C Virginis deinde nomen pulcherrimum et angelis
gratum venit; cujus exemplum qui sincere factis
imitatur, ad Deum ipsum appropinquat et Joannî
theologo ab omnibus dilecto associatur. Adde Aqua-
rium, cujus ipsa appellatio ad temperantiam horta-
tur, ita ut malitiam ex ebrietate et vino ortam de-
vitet, et ad vitam sobriam assuefactus ex astro-
rum nominibus commodam percipiat, et ad ea fa-
cienda paratus, timorem intra se reprimet Draconis,
utriusque Ursæ, Pegasi, Cancri, Sagittarii,
Capricorni, omnium cæterorum, et profecto astrum
cæleste, manebit, bonis nominibus et factis resplen-
dens. Homo enim qui Deo consecratur victima
per charitatem, qualem sanctum Evangelium et
Vetus Testamentum tradunt, qui castitatem virgine
dignam exercet et sobrietati studet, nihil a Dra-
cone aut Urso in se habet. Quomodo enim invidiæ
venenum eructet aut blasphemio ore proximum
vorabit homo fratrum amans ac malas cupiditates
domans? Hic sane hinnitum nunquam edet fero-
cem, nec vias Domini prætergrediens incurvabit sine
necessitate, amorem fraternum simulando. Hanc
igitur ob causam neque Sagittarii formam induet
ad quod designandum Chimæreæ monstri nomen
inventum est, ad quam nec serpens cornutus con-
ferri poterit.

Ζηλώσας, καὶ ἐγκρατεῖα ἐγγυμαζόμενος, οὔτε Δρά-
κοντός τε ἔχοι ἂν, οὔτε Ἄρκτου. Πῶς γὰρ ἂν ἰδὼν

φιλάδελφος ἄνθρωπος, καὶ ἐπιθυμιῶν ἐραμάρτων ἐγκρατῆς Ἀκολουθῶς δὲ οὐδὲ φριμάζεται καταγρη-
τίζων ἀλογίστως ὁ τηλικούτος ἄνθρωπος, οὐδὲ τὰς τοῦ Θεοῦ τρίβους λοξώσκει πλαγιάζων, ἐφ' οἷς οὐ
καὶ τὴν φιλαδελφίαν οὕτω ψευδόμενος. Δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο οὐδὲ εἰς τοξότην ἐγγεγράφεται, οὐδὲ μὴν
αἶψα, κέρατι πληττόντα ὁποῖον τι κακὸν καὶ ἡ μεταληπτικῶς λογοποιουμένη Χίμαιρα, πρὸς ἣν οὐκ ἂν κρη-
της Ὅφις παραβάλοιτο.

194. Sed quid astra in ore fero? Scilicet etsi
eorum ope non inepte longiorem reddere sermonem
possem, prudentius tamen disseram, ut secundi ac
tertiū ordinis monachi prætexere nequeant. horam
salutis suæ nondum venisse; neve dicant, « Nunc
quidem genio indulgendum; nunc paululum pec-
candum; parvi enim sumus et non maturi; talibus
autem peccatum non imputatur, nec lex perfectio-
nis nondum imponenda est. Castitas imperabitur
quando majorum ordinum et mortis proximi erimus,
impræsentiarum autem in deliciis vivendum. Salu-
tem postea quæremus, ut vita hæc sensibilis mor-
tem insensibilem præcedat. » Igitur, fratres, pro-
cedendum est ex iis, quæ superius constituimus,
sicut veri monachi grandia luminaria ferentes; se-
cundaria ii quibus sacrum duplex mantellum con-
venit; tertia lumina novitii: quartum locum probi
laici occupabunt. Quod utinam ita esset, ne quando
tres ordines superent homines laici, cæteris pro-
biores, ne summa imis misceantur, aut, aliis ver-
bis, mundus quasi regeneretur. Magnum laicorum
decus exopto magnopere, magis autem monacho-
rum, ut secundum Evangelium omnes unum sint.
Quod sane erit, si quando spiritus Christi intra nos
bono ordine viget.

καλὸν, συνεπιποθῶ δὲ καὶ τὸ μοναχικόν· ἵνα πάντες τῷ λόγῳ τούτῳ ἐν ὧσιν εὐαγγελικῶς. Αὐτὸ δὲ γινήσκει, εἰ
τὸ Χριστιανικὸν καθῆκον πρόεισιν ἐν ἡμῖν καθ' εἰρμὸν, τρόπῳ τοιῦδε.

165. Omnis homo plane Dei est, quia est
opus Dei, idque pulcherrimum, et optimum, et
primum, ejus semen Deo acceptum ab Adam
primo creato incepit. Has inter creaturas qui-
cunque ovile Dominicum reliquerunt, sint extra
illud, et extra sermonem nostrum. Sed inter
homines Dei secundum Evangelium degent, laici,
quos natura a principio cognovit, universi
ex æquo fidem regi regnum acceptabilem servare
debent: qui quod dicit, universis dicit. Sunt au-
tem omnes eidem cultui addicti, ut constat. Et qui-
cunque segregati sunt vilis melioris desiderio,
Deo aliter consecrati sunt, et quasi electi de
omni grege sunt signati novo sigillo Dominico et
regali post baptismum; hi præcisi sunt scilicet
non more Phariseorum, sed, si dicere fas est, se-
cundum celebres Essæos quos tradit dulcis He-
bræorum scriptor, et quibus melius comparabitur
monachicum cœnobium. Horum inter sacra
initiatorum alii tribum patriarchalem conficiunt,
qui nuptiarum participes, et filiorum procreationi
incumbentes, ad laicam vitam pertinent; alios au-
tem ramus secundus divisionis complectitur. Hi
sunt monachi, quibus iterum tripliciter divisio,
subdivisio illa scinditur in monachos perfectissi-
mos, in imperfectissimos, et in medios: vel, ut
cum vulgo loquar, in monachos magni indu-

λρδ'. Ἄλλ' εἰς τί μοι τὰ ἀστρικὰ ταῦτα; Οἷς ἔγω-
γὸν οὐκ ἀπροσφύως, οὐδὲ μὴν ἀφυῶς, ἐμπλατῆναι
εἰς πλεόν, ὅμως ἐνταῦθα νουνεχέστερον καθιστῶν
λόγον, ἵνα μάθοιεν καὶ οἱ τοῦ δευτέρου καὶ τρί-
του σχήματος μοναχοὶ μὴ ἔχειν προφασίζεσθαι, ὡς ἐπι-
τῆται αὐτοῖς ἡ ὥρα τοῦ σωθῆναι· μηδὲ λέγοιεν, ὡς
« Nunc μὲν ὀλίγα ἐγκρατευτέον, καὶ δοτέον μὲν
καὶ ταῖς ἀμαρτητικαῖς διαθέσει· μικροὶ γὰρ ἐπι-
εσμὲν καὶ ἀτελεῖς· τοῖς δὲ τοιοῦτοις οὐ λογίζεσθαι
ἀμαρτία, καὶ πως οὐδὲ νόμος αὐτοῖς τελειοποιεῖ ἐπι-
κεῖται. Καθαρευτέον δὲ εἰς ἀκριβέας, ὅτε τοῦ μεγάλου
γενώμεθα σχήματος· καὶ ἐπειδὴ θανάτῳ ἀγγισία
ἔοικεν ἢ κατὰ ἐκεῖνο διάθεσις, ζητητέον τό γε νῦν
ἔχον τρυφερώτερον. Ἐἴτα ζητητέον καὶ τὸ σωτήριον,
ἵνα ζωὴ αὕτη ἐμπαθῆς τοῦ ἀπαθοῦς ἐκείνου θεοῦ
τοῦ προηγέσται. » Οὐκοῦν, ὦ ἀδελφοί, ποριστῶν

ἔξ ὧν φθάσαντες ἀνεταξάμεθα, ὡς μέγιστα μὲν ὅσα
ἂν ἀληθεῖς μεγαλοσχήμενοι· δεύτερα δὲ φῶτα, οἷς ἡ
ἱερώτατος διπλοῦς ἐπιπρέπει μανδύας· τρίτα δὲ
φῶτα οἱ εἰσαχθέντες· τετάρτη δὲ φαύσσεως οἱ ἁπ-
θοὶ λαϊκοί. Καὶ εἴη οὕτως εἶναι, μήποτε οἱ τοῦ λαοῦ
ὑπερθεὶν καὶ τῶν τριῶν γίνωνται, ἀγαθοκρεγόντας
ὑπὲρ αὐτοῦς, καὶ γίνηται οὕτω τὰ ἄνω κάτω· ἢ καὶ
ἄλλως φάναι, ἀναλλα τὰ πάντα, ὡς οἷα κατὰ ἐπι-
στοιχείωσιν. Καὶ ποθῶ μὲν ἐγὼ τὸ λαϊκὸν ὑπέμμεναι

ρλε'. Ἄπας ἄνθρωπος Θεοῦ πάντως ἄνθρωπος,
ὅτι καὶ Θεοῦ ποίημα, τὸ καὶ κάλλιστον, καὶ βέλτι-
στον, καὶ ἄριστον· οὐ κατήρξεν ὅσα καὶ σπέρμα
θεοπροπέδς ὁ πρωτόθετος Ἀδάμ. Τοῦτου δὲ τοῦ σχή-
ματος ὅσοι μὲν τὴν κυριακὴν μάνδραν ἀπέκλιπται,
στηκέτωσαν ἔξω, καθάπερ ἐκεῖνης, οὕτω καὶ ἡμῶν
καθ' ἡμᾶς τοῦδε λόγου· τῶν δὲ εὐαγγελικῶς ἀνθρώ-
πων τοῦ Θεοῦ οἱ μὲν τοῦ λαοῦ, ὃν ἀρχῆθεν ἡ φύσις
ἐγνώρισεν, ἐξίσης ἅπαντες ὀφειλέται καθιστάμενοι
πίστεως, φιλουμένης τῷ παμβασιλεῖ· ὅς, ἔμπρο-
σθεν, πᾶσι λέγει. Καὶ εἰσιν ἅπαντες τῆς αὐτοῦ θερα-
πείας, ὡς οὐκ ἂν ἀμφιλέξοι τις. Ὅσον δὲ φῶλον
ἰδιάσαν πόθῳ βίου κρείττονος, ἄλλως τῷ Θεῷ ἀφῶ-
ρισται, καὶ ὡς τοῦ λοιποῦ ποιμνίου ἀπέλεικτον ἐπι-
μειώθη σφραγίδι δεσποτικῆ βασιλικῆ· δευτέρα μὲν
τὸ βῆπτισμα, ἐκεῖνο ἀποκόκοπται δηλαδὴ, οὐ φρι-
σαϊκῶς μέντοι, ἀλλ' εἰ χρὴ οὕτω φάναι, κατὰ τὰς
περιφδομένους Ἑσσαιούς, οὓς ὁ γλυκὺς Ἑβραῖος
βήτωρ καθιστορεῖ· οἷς μᾶλλον ἀφομοιωσεται τὸ
νοβιακὸν μοναχικόν. Τοῦτων δὲ τῶν ἱερῶς, ἐπι-
κομμένων οἱ μὲν τὴν παπαδικὴν συμπληροῦσιν ἡμῶν
οἱ τῷ καὶ γάμψ κοινῶν, καὶ ἐπιγονῆς ἡμῶν
γενερχικῆς, τῷ λαϊκῷ προσκυροῦσι βίῳ· εἰ δὲ τὸ
ἕτερον σκέλος τῆς διαιρέσεως ἀπαρτίζουσι τῆδε.
Καὶ εἰσιν αὐτὸ οἱ μοναχοί· ὧν σχιζομένη αἰθῆς
τριχῆ, διανενέμηται τὸ κατ' αὐτοῦς ὑποδιαίρημα εἰς
τοὺς παντελείους, καὶ εἰς τοὺς πάντη ἀτελεῖς, καὶ

εις τοὺς μέσους· εἰπεῖν δὲ συνηθέστερον, εἰς τοὺς **A** μεγαλοσχήμονας, καὶ εἰς τοὺς τοῦ μικροῦ σχήματος διὰ τὴν εἰσαγωγὴν, καὶ εἰς τοὺς μέσους μανδουάτας. Καὶ ἔστιν, ὡσπερ ὁ γάμος κοινωνία λαϊκοῦ ἀνδρὸς καὶ παπᾶ, οὕτω συνδρομὴ μοναχοῦ πρὸς παπᾶν τὸ τοῦ ἐξεπιπολῆς φορήματος μέλαν καὶ πρὸς τινα διαφορὰν, καὶ τὸ (ὀλοσχερῶς εἰπεῖν) οὐ λαϊκὸν, ἀλλὰ πως Λεβιτικόν.

ρλζ. Ἐκ τούτων δὲ δῆλον, ὡς θεραπευταὶ μὲν Θεοῦ πάντες κοινῶς οἱ Χριστιανοί, ἀποτεταγμένως δὲ οἱ παπάδες καὶ οἱ μοναχοί· τούτων δὲ εἰς πλεόν οἱ μοναχοί, ὡς πάντα μὲν βίον κατανωτισάμενοι, τὸν τε λαϊκόν, καὶ αὐτὸν τὸν παπαδικόν· ἐκλεξάμενοι δὲ ἄλλο τι ἐπέκεινα, καὶ οὐ μόνον ἐκλεξάμενοι, ἀλλὰ καὶ ἐπιβαλόντες τῷ ἐπιλεγμένῳ ἀγαθῷ, καὶ ἀνάγκην ἔχοντες αἰετῶς ἀναβαίνειν κατὰ τὴν πρόθεσιν, ἧς ἐγένοντο, καὶ ἀποδοῖναι τῷ Θεῷ, ἀπεριεύξαντο ἐπισητηρίᾳ. Διὸ εἰ μὲν εὐθυποροῦσι, ποιούντες, ὡς ἐτάξαντο, καὶ τοῦ παγκρατίου γενόμενοι, ἀγωνιῶσι, μὴ δεύτεροι ἐκπεσεῖν τοῦ χειριστοῦ ἀντιπάλου, ὀρθὴν ἀνύουσι τὴν προτεθειμένην ὁδόν. Καὶ ὄντες οὕτως ἀληθῶς μοναχοί διὰ τὸ ἀποκεχωρίσθαι τῶν ἄλλων πάντων ἀνθρώπων, ὅμως τρόπον ἄλλον οὐκ εἰσὶ μοναχοί. Ἐπισπῶνται γὰρ τὸ βιωτικὸν ἅπαν φύλον τῇ ὁμοιότητι πρὸς αὐτούς. Καὶ οὕτω γίνονται πάντες τῇ μιμησει καὶ τῷ ἐμπράκτῳ ζήλῳ ἕν· ὡς εἰναι οὕτω καὶ τοὺς μοναχοὺς λαϊκῶς ἀμωμήτους, καὶ αὐτὰς πάλιν τοὺς τοῦ λαοῦ ἀπεκβαίνειν μονάζοντας· οὕτω δὲ καὶ τοὺς παπάδας ἐκάτερα εἶναι, καὶ ὅλως τῇ τῶν ἐναρέτων βίων εἰς ἀλλήλους ἀντιμεταχωρήσει πάντα ὁμοῦ χρήματα εἶναι, οὐ καθὰ πάλαι ποτὲ ἡρέτισται, ἀλλὰ θεϊότερον.

ρλζ. Εἰ μὲν οὖν, ὦ μοναχέ, ὅστις ποτ' ἂν καὶ εἴης τῷ ἱερῷ σχήματι, οὕτω διάκρῃσαι, ὡς ὑπετυπωσάμεθα, καὶ σὺ ὀρθῶς ἔστηκας, καὶ ἄλλους ἐξαναστήσεις πίπτοντας· εἰ δὲ ἀποττηγάνεις τῆς προθέσεως, οὐκ ἔρα εἰς ἔρθιον σεαυτὸν ἀγαλματίζεις τῷ Θεῷ, ἀλλὰ πλαγιάζεις ὡς εἰς πτώμα συντριβὴν ἀπειλοῦν. Οὐκοῦν ὀρθώθητι, καὶ τὸ κατὰ Θεὸν οὕτως ἀσθενὲς ἀγάπησον. Ἄφες τὸ ἀγέρωχον σκοράκισον τὸ φλαργον, καὶ δι' αὐτὸ ἀναρχον· ἀπόθου τὴν οἴησιν. « Οἴησιν » δὲ λέγω οὐ τὴν, ὡς ἂν εἴποι τις, ἐπιγνωστικὴν, καθ' ἣν γινώσκων τις ἀγαθοπραγεῖν, οἶεται ἀγαθὸς εἶναι (δῆλον γάρ, ὡς ὁ πρὸς ἀκρίθειαν εἰδὼς πολλῷ προτερον οἶεται), ἀλλὰ τὴν δαιμονικὴν. Ἔστι δὲ τοιαύτη, καθ' ἣν ὁ τὸ μηδὲν ὦν οἶεται εἶναι τὸ πᾶν. Τοιοῦτος ὁ τῆς ἱστορίας βάττος, ἐὰν τυχὸν Ὀρφικὸς ψέτο εἶναι. Τοιοῦτος ὁ Θερασίτης, ὅτε τῷ καλῷ Ἀχιλλεῖ ἐρίζειν περὶ κάλλους ἐθέλοι. Τοιαύτη τις οἴησις καὶ τὸν παροϊμιαζόμενον Θάμυριν, εἴτε Ἄμυριν, ὑπεξήγαγε τοῦ βλέπειν. Τί μὴ λέγω τὸ πάντων ὑπερθεῖν; Διὰ ταύτην καταδύς ὁ ἐωσφόρος, τῷ σκότῳ κεκλήρωται. Τὴν τοιαύτην ἀπόθου οἴησιν, ἧ ἀδελφέ. Πάνυ γὰρ ἐξήσκησας οἴημα-

(22) Battus, de quo Ovidius, poeta fuit, sed mediocris, qui singulos adibat recitans suos versiculos. Cum eadem sæpius diceret, ex ejus nomine orta est vox Battologia sive frequens rei repetitio. — Thamyris e Thracia oriundus erat. Cum musicam

menti, in minoris indumenti, qui novitii sunt, denique et in medios mantellatos. Et quemadmodum nuptiæ laicis et patribus communes sunt, sic monachum et patrem jungit nigrum indumentum externum, in aliquo diversum, indumentum non laicorum (ut nihil non dicatur) sed levitarum.

196. Exinde liquet famulos Dei esse universos Christianos generatim, specialiter autem patres et monachos, sed monachos magis quam priores, quia vitam utramque conjunxerunt, et laicam et paternam, et aliud insuper quoddam adhuc elegerunt, et non modo elegerunt, sed prædicto bono superimposuerunt, quia necessarium eis est continuo progredi secundum institutum assumptum, et Deo quæ voverunt pro sua salute reddere. Idcirco si felicem navigationem complent, agentes ut promiserunt, et pugnae immixti, præliantur ne pessimo adversario inferiores videantur, inceptam viam recte percurrunt. Isto modo vere solitarii sunt, quia a cunctis reliquis hominibus separati sunt; alio vero modo solitarii non sunt. Nam universum sæculare genus attrahunt ad se imitandos. Sic igitur unum sunt omnes tum imitatione, tum activa æmulatione, ita ut, monachi sint vita laica irreprehensibiles, et aliunde laici fiant monachi, et sic patres utroque colligant, et vitis quæ virtutem sectantur optime ad invicem transmutatis omnia bona sint in communi, non sicut antiquis placuerat, sed divino quasi modo.

197. Si ergo, o monache, qui sacra veste es indutus, ita te habes, ut descripsimus, tu rectus steteris, et alios cadentes poteris sublevare. Si autem a proposito excidisti, non te velut statuum Deo erigis, sed in occasum cum ruinæ periculo inclinaris. Sta igitur, et quod tam infirmum est ante Deum dilige. Relinque fiduciam, amorem potestatis, sicque anarchiam projice abs te. Dimitte exitimationem. Existimationem dico, non eam quæ est ex scientia, ut dixerit aliquis, qua quidam sciens se bona agere, existimat bonus esse (manifestum est enim eum qui omnia perfecte scivit, multo prius existimavisse), sed diabolicam. Ea est qua quis, cum nihil sit, existimat se esse omnia. Talis erat famosus ille Battus (22) qui Orpheum se esse existimabat. Talis erat Thersites, quando cum pulchro Achille de forma certa volebat. Talis existimatio famosum Thamyrim aut Amyrim visu orbavit, Et quam ob causam maximum omnium non profero? Ob istam detrusus Lucifer in tenebras projectus est. Talem existimationem depono, mi frater. Didicisti enim præsumere, formam

didicisset, ea adeo excelluit, ut tertius victoriam in Pythicis ludis obtinuerit. Dicunt autem eum cum Musis decertavisse, victumque oculis, voce et mente privatum fuisse.

quam a natura non accepisti jactare. Deponere etiam nimium honoris amorem, aut saltem amorem gloriæ, fere dicerem vanam gloriam. Aliter enim amor honoris speciem virtutis habet. Quid vis videri plus quam oportet? Per tonsuram absconditus es, noli ergo apparere, nam simul jungi nequeunt apparere et abscondi. Asperam viam elegisti, cur ergo per facilem curris, ubi sua habet pericula via trita? Jampridem vitam duram elegeras, facilimam sequi non debes.

198. Quemadmodum in nocte, in mundo obscurus es, non autem in noctem tu mutatus es. Noli ergo tenebrosus esse, ne nox fias, in qua proxime prætergredientur silvæ bestiarum, et leunculi rugientes ad rapiendum, forsitan alios, sed te quam maxime. Hæc sunt feræ concupiscentiæ, in te agitatæ, et per te debacchantes. Si autem oportuerit te de nocte esse ob bonum domus, nox terminatur in diem a Deo concessam, in qua bestiarum passiones sopitiæ sunt, nec possunt libere agere, atque homo veritatis exit ad opus suum. Noctes enim continuas in terris Cimmeriis antiqui auctores assignaverunt. Melius erat hoc verbum servare: « absconditor vivens, » ut accepisti a veteri et sapientia sententia. Abscondere non solum ab aliis obvelata vitæ tuæ virtute, sed etiam a teipso per defectum superbiæ, et per humilitatem, quibus homo præditus vivere non reputatur. Illud est nox. « Luceat lux tua coram hominibus »⁴⁸. Hæc vero est dies in qua nox terminatur, quæ sinit monachum libere agere, non simpliciter, fortuito et in vanum, in medio mundo, ut introductus in domos hominum, intra culinam, super mensas, in conviviis, computationibus et epulis, ut lampas fulgeat; sed magis illuminatus a Patre luminum et inde in flammam accensus luceat, videatur, uratur; et lux illius, si minus per omnem terram, ut apostolorum, saltem multa per loca diffundatur. Quod in accensis facibus solet fieri, quibus ex alto lucentibus, deteguntur insidiæ hostium, tuti portus indicantur, et vada periculosa, scopuli et rupes devitantur aliaque via tutior initur.

199. Nonne audisti magnum Magistrum dicentem: « Luceas coram hominibus? » qui scilicet in angiportibus, et in viis versaris, qui in procellis juxta terram commotis agitaris, ubi timendum est ne vehementiores venti codensati lucem tuam extinguant; sed luceat lux tua ex alto oculos feriens sine nube, sine tenebris. Sic solis circulus non se ex alto projicit, sed in exoelsis fertur, et vivificos radios emittit, non solum coram hominibus, sed ubique, sicut jussus est, cum majestate resplendet, et acies oculorum intuentium sursum attollit, undique circumspicitur. Sic lucet et luna solem æmu-

⁴⁸ Matth. v, 16.

Α τίας είναι; μορφαζόμενος, ἔπερ οὐδὲ πύφουκα. Ἄφες καὶ τὸ ἔγαν φιλότιμον, μενοῦν γε τὸ φιλόδοξον· ἔγγυς δὲ εἰπεῖν, καὶ κενόδοξον. Ἄλλως γὰρ ἡ φιλοτιμία εἰδὸς ἐστὶν ἀρετῆς. Τί φιλενδεικτικὲς ὑπὲρ τὸ δέον; Ἐκρύβης διὰ τῆς κουρᾶς· μὴ τοῖνον προφαίνου. Ἀσύντροχον γὰρ τῇ κρύψει τὸ φανταῖν. Τὴν τραχεῖαν ὁδὸν εἴλου· τί γοῦν ἐπιτρέχεις τῇ λάτῃ, ἔνθα κινδυνώδης καὶ ἡ ἀγχώμαλος; Προέκρινας ἦδη τὸ τοῦ βίου σκληρόν· οὐκ οὖν ὀφείλεις τοῦ παναπίως γίνεσθαι.

ρλγ'. Ὡς νύξ περὶ σὲ κίχεται τὸ κατὰ κόσμον ἀφανές· οὐ μὴν αὐτὸς εἰς νύκτα μεταπέπλωσαι. Μὴ τοῖνον θέλει θέσθαι σκότος, ὡς γενέσθαι νύκτα· ἐν ἣ διελεύσονται παρὰ σοὶ θηρία θρυμοῦ, καὶ σκύμνοι ὠρύμνοιο τοῦ ἀρπάξαι, καὶ ἄλλοιο μὲν ἴσως, μάλιστα δὲ σαυτόν. Ἐνέργειαι ταῦτα θηριώδεις, ἐν σοὶ πορευόμεναι, καὶ παρῆσιαζόμεναι διὰ σοῦ. Ἄλλ' εἰ χρὴ καὶ νύκτερον εἶναι σε οὐκονομικῶς, ἀλλὰ ταχὺ ἀποτελευτῆ τὴν νύκτα ταύτην εἰς ἡμέραν θεοπαράδοτον, ἐν ἣ τὰ μὲν ἐμπαθῆ θηρία κοιτάζονται, μὴ ἔχοντα παρῆσιαζεσθαι· ὁ δὲ πρὸς ἀλλήλων ἄνθρωπος ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἐξέρχεται. Τὸ γὰρ ὑπὲρ γῆς ἀεὶ νύκτερον Κιιμερλοιοις ὁ παλαιὸς λόγος ἀφώρισε. Σαφέστερον δὲ διαθέσθαι τὸν λόγον· « Λάθε βιοῦς, » ὡτ παρέλαδες ἐκ παλαιοῦ καὶ σοφοῦ ἀποφθέγματος. Καὶ λάθε μὴ μόνον τοὺς ἄλλοιο τῇ ἐπικρύψει τῆς ἐναρέτου βιοτῆς, ἀλλὰ καὶ σαυτόν τῇ ἀτυφίᾳ καὶ τῷ ταπεινώματι· ἔπερ ὁ ἔχων οὐδὲ ζῆν λογίζεται. Τοῦτο ἡ νύξ. « Λαμψάτω τὸ φῶς σου ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων. » Τοῦτο ἡ ἡμέρα, εἰς ἣν ἡ τοιαύτη κύξ ἀποτελευτῆ, παρῆσιαζεσθαι τὸν μοναχόν, οὐχ οὕτως ἀπλῶς, εἰκῆ καὶ μέτην ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα καθὰ καὶ λυχνούχοιο παραθεδλημένος ὀκιοις ἀνθρώπων λάμπη ἐν ὀπτανελοιοις, ἐν τραπεζαίοιο, ἐν συσαιτοιοις, ἐν εἰλαπίναιοιο, ἐν ἐράνοιοι· ἀλλ' ἵνα ἔμπροσθεταὶ ἀπὸ τοῦ τῶν φῶτων πατρὸς, καὶ ἐκείθεν εἰς φῶς ἐξαναπτόμενος ἐκλάμπη, καὶ φαίη, καὶ πυρσεύη· ὡς διήκειν, εἰ καὶ μὴ πανταχοῦ ἀποστολικῶς, ἀλλ' οὖν πολλαχοῦ τῆς γῆς τὸ ἐν αὐτῷ φῶς. Ὁ δὲ καὶ ἐν τοιοις πυρσευόμενοιοις φανοῖς εἴλωθε γίνεσθαι, ὡν ἐκλαμπόντων ἄνωθεν ποθεν ἔφοδοι τε πολεμίων καταμηνύονται, καὶ λιμένες εὐάγχαλοιοι διερμηνεύονται, καὶ βράχαιο κινδυνώδη καὶ βεχαιο καὶ σπιλάδες ἐκκλίνονται, καὶ ἔτεροῖα σιτηριώδη γίνονται.

ρλδ'. Οὐκ ἤκουσας ἐκ τοῦ μεγίστου διδασκαλοῦ· « Λάμπηον ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων; » αὐτὸς δηλαδὴ ἐν στενωποιοις καὶ λεωφόροιοι ἀναστρεφόμενος, καὶ ταῖς περὶ γῆς θυέλλαιοιο ἐνελοῦόμενος, ἔνθα φῶδες μήποτε διαυλωνίζοντες ἀσύμμετροιο ἀνεμοιο ἀποσφίσσει τὸ ἐν σοὶ φῶς· ἀλλὰ λαμψάτω τὸ φῶς σου, ἔσθαι ἀκτινοβολοῦμενος, ἀνεμῆλον καὶ ἀνεπισκόπητον. Οὕτω καὶ ἡλίου δίσκοιο οὐ καταβρίπτων ἑαυτόν ἔσθαι, ἀλλ' ὑψοῦ διεφρεύων, ἀκτίνας ἀποπέλλει ἡσγόνους· οὐ μόνον ἔμπροσθεν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ, ἔνθα κεκέλυσαι, ἀξιοματικῶς τιμωμένων, καὶ τὰς τῶν βλεπόντων ὄψαιο αὐτὸς ἔλαπαι ἔσθαι,

καὶ αὐτόθεν περιβλεπτος προφανόμενος. Οὕτω καὶ ἡλιὸν προλάμπει ζήλω, εἶποι ἂν τις, τῷ κοτὰ τὸν ἥλιον· καὶ ὅσοι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων θεὰς ἀζιοί. Ποίει γοῦν οὕτω καὶ σὺ· καὶ λάμπων φύλαττε ὁμοίαν σεμνότητα, ἄνω τε μένων, καὶ κάτω λάμπων ἐν τῇ νυκτὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου, καὶ τοὺς ἐρηγορότας φωτίζων, καὶ ἀρετῆς προκλήσει βρώσης· « Προσέλθετε, καὶ φωτισθήτε· » ἀναδύειν ἐκείνους εἰς σὲ ποιῶν, καὶ ἐργάζεσθαι τὰ σωτήρια· τὰ μὲν καὶ ἄλλως πολυτρόπως, ὡς οἶδασιν αὐτοὶ μαθόντες ἐκ φύσεως, τὰ δὲ καὶ ὑπὸ τῷ κατὰ σὲ φωτὶ.

σ'. Ἐὰν δὲ ποτε δεήσῃ τὸ ἐν σοὶ φῶς τὸ θεωμίμητον καὶ τινος ἐνὸς τόπου γενέσθαι, οἷον οἴκου, ἢ κώμης, ἢ ἀγορᾶς, ἢ ἑορτῆς, ἢ ἄλλης τινὸς διοικήσεως, λάμπε κυριακῶς καὶ ἐκεῖ, ἐπὶ ἀναψηλαφήσει μέντοι καὶ εὐρέσει δραχμῆς ἀπολωλυίας εὐαγγελικῆς· οὐ μὴν ὡς ἐμπλήσει κημψάκην πραγματευτικῶς δίχα προκλήσεως. Ἐπαιτοῦντος γὰρ ἀνθρώπου τοῦτό γε, καὶ πανδημίου, ὡς οὕτως εἰπεῖν, πτωχοῦ, ὃς δύναται ἂν καὶ δίχα σχήματος ἀγγελικοῦ βρωγαλέα περιδύθῃται, καὶ πῆρην ἐνάψασθαι, καὶ κνυζῶσαι τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ σχηματίσασθαι παντοίως τὸν ἰκέτην, καὶ οὕτως ἔμφορτος γενέσθαι, ὧν αὐτὸς θέλει.

σα'. Φιλοσοφεί ἐνταῦθα καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον, τὸν πρὸ αἰώνων, τὸν πρὸ αἰώνων, τὸν αἰεὶ καὶ ὄντα καὶ λάμποντα, τοιοῦτον λόγῳ καταληλυθότα εἰς γῆν, καὶ λάμπαντα ἐν ἡμῖν, καὶ ψηλαφήσαντα τοὺς ἀπολωλεκότας, καὶ εὐρηκότα, καὶ ἀναλαβόμενον, καὶ περισωσάμενον, καὶ ἀναγαγόντα, ἔνθα καὶ αὐτὸς ἦν πάντοτε. Εἰ οὕτω καταβαίνει καὶ αὐτὸς ἐθέλεις, ὡς καὶ αὐτὸς θεὸς εἶναι θετὸς, καὶ τοὺς ἄλλους δὲ ἐξομοιοῦν σοὶ αὐτῷ κατὰ ἐνθεασμὸν, κατὰβαινε, καὶ συναναστρέφου ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις· ἄλλως δὲ γε ἔρρε, ἐλέγχιτε ζωόντων μήποτε ὁ κοινὸς δεσπότης δραπετεύοντά σε ἀναζητήσας, ἐπιθήσει ζημίαν τοῖς ἀναδεχομένοις σε. Ἐννοήθητι, ὅτι ἄγγελος φωτὸς εἶ, καὶ μελαμορφῆς, ὅτι φωτὶ τῷ ὄντως παραστατεῖν τέταται· ὅτι τοῦ οἴκαλου, ὃ φασί, λόγου τυγχάνεις παρὰ τῷ Θεῷ· ὅτι ἀρετὰς ἐπηγγείλω παντοίας.

σβ'. Χρωστεῖς καὶ μάλιστα σὺ, ὦ μεγαλοπρεπέστατε. Μὴ τοίνυν ἀναβάλλου τὴν τῆς ὀφειλῆς ἔκτισιν. Ἡῤῥω, καὶ ἀπόδος. Εἶπας, καὶ ποίησον. Ὑπέσθου, καὶ πληροφόρησον. Σπεῦσον μὴ ψεύσασθαι τῷ Θεῷ, ὃν οὐκ ἐστι διαλαθεῖν. Ζυγὸς ἐπετέθη σοι· μὴ οὖν γίνου σκληροτράχηλος. Βαρὺς μὲν γὰρ ὢν, κατατρίψει σε εἰς βαθεῖαν πληγὴν· ἐλαφρὸς δὲ ἐπικείμενος, καὶ οὕτω χρηστός ἐπελέγξει τὸ ἐν σοὶ ἀδάμαστον. Οὐδ' ἐνεκα καὶ κέντρον δεηθήσῃ καὶ ἑτεροίας κακώσεως. Φύλαξ ἀμπέλου ἐτάχθης εὐλογημένης ἐν τῷ καιρῷ τῆς κουρᾶς· παράμενε οὖν, φυλάττων τὸν ἀμπέλωνα, καὶ τὴν ἀνάλογον μισθιποδοσίαν ἀπεδεχόμενος. Μάλιστα μὲν οὖν εἰς ἄμπελον ἐμυστηρίασθης, πεφυτευμένην ὑπὸ τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου· ἧς καὶ αἱ ἀναδενδράδες καὶ ἡ σκιὰ ἐν λόγῳ καλῶ καίεται παρὰ τῷ Ψαλμῷδῷ. Μένε τοίνυν, ὡς ὁ φυτεύσας ἐθέλει, καὶ θάλλε, καὶ καρποφορεῖ, δεδιδώς τὸ πῦρ, εἰς ὃ εὐαγγελικῶς βλάλλονται τὰ τῆς θείας φυτείας ἐκβλητὰ κλήματα. Μισθωτὸς ἐτάξω

A lata, dixerit aliquis; et omnia alia sidera digna quæ aspiciantur. Sic age et tu; dum lucēs, continuum splendorem retine, manens in alto inferiora illumina, id est noctem nostri sæculi; eos qui excoitati sunt illustra; atque exemplo virtutis clamantis: « Venite et illuminamini, » fac eos ad te suspicere et salutaria operari; quædam multis aliis modis, sicut scient, ipsa natura docente, quædam per lucem tuam.

B 200. Si quando necesse est lucem tuam divinæ similem in aliquo loco videri, exempli gratia, in domo, in pago, in foro, in festivitate, aut in alia occasione, ibidem luceas fidenter ad quærendam et inveniendam drachmam Evangelii perlitam, non vero ad implendam mensuram bonis confertam, absque invitatione. Hoc enim esset hominis mendici, et, ut ita dicam, vilis pauperis, qui pro angelica veste posset laceratam sibi circumdare, peram assumere, oculos tegere, et mendicum omnino simulare, sicque omnibus molestum esse.

C 201. Considera etiam solem justitiæ ante solem, ante sæcula semper existentem et lucentem, eodem modo in terras descendisse, apud nos refulsisse, mortuos digito tetigisse, atque invenisse, suscepisse, salvavisse, et reduxisse, ubi erat ipse ab æterno. Ipse si eodem modo vis descendere, ita ut habearis ut Deus, alios tibi similes zelo accendas, descende et conversare apud nos homines. Sin aliter, vade, o pessime mortalium, ne forte Dominus omnium fugiet te persecutus, pœna afficiat eos qui te absconderunt. Cogita te esse angelum lucis, licet nigra veste indutus, te adfuturum luci veræ spondidisse, te apud Deum ore tuo judicandum, ut aiunt, qui virtutes omnis generis promisisti.

D 202. Tu in primis debitor es, magne monache, ne differas igitur debiti solutionem. Promisisti, solve. Dixisti, age. Spondidisti, adimple. Cave ne Deo mentiaris, quem effugere impossibile est. Jugum tibi impositum est, noli ultra calcitrare. Ipso graviter leto, profundum vulnus accipies; leviter autem, et jucunde, in aperto erit te indomitum non esse. Ob id opus erit aculeo, et alia pœna. Custos vineæ benedictæ es constitutus in tua tonsura: persevera ergo vinetum custodiens, et dignam mercedem invenies. Et præsertim consecratus es in vineam dexterae Excelsi insitam, cujus rami et umbra a Psalmista plurimum laudantur. Remane igitur quemadmodum vult qui te plantavit; da flores et fructus; ignem time in quem inutiles rami vineæ Dominicæ, secundum Evangelium, projiciuntur. Mercedem a magno Patrefamillas recipere voluisti, igitur labora semper. Producere prandium non licet, ne otiosus tempore servitutis remaneas. Cœnare

extra modum, ad gravandum corpus non debes, ne crassior opus negligas. Neque per totam noctem dormire fas est, propter communem inimicum meridianum, qui neque nocte novit inducias. Abundat enim sagittis volantibus in die, et negotiis perambulanti- bus in tenebris. Ille malum semper operatur, te semper esse sobrium necesse est.

203. Scio equidem, cum ista a me audis, te pati pessima arbitrari, et ignominia affici, qui, visus magister esse, ab aliis quæ agenda sint doceris. Ego autem nunquam tacerem, licet furore percitus rumpereris; non modo in gratiam tui, unius et superbi, aut duorum aliorum similium, quos percutentes dimitto; sed causa reliquorum fratrum quos dum decipere vis, regnum Dei perturbas.

204. Nuno tamen, hoc uno addito exemplo læto et idoneo ad docendum, finiatur oratio. Scythæ olim Græcis infesti acriter in eos impressionem faciebant quæ ægre sustinebatur. Igitur qui lædebantur, tum ut periculum amoverent, tum ut auxilia pararent, inducias paciscuntur aliquanto tempore, diebus quas utriusque partis beneplacitum assignavit servandas. Cæterum Græci securitati se dederunt, fiduciam in solo sæderis jurejurando collocarunt, neque excubias egerunt, neque militum more vigilarunt. Scythæ autem ad dolum confugiunt. Intempesta ergo hora noctis, non cum solito clamore, subito irruentes, illos secure dormientes interfecerunt non paucos. Sicque periissent soli juramento confidentes, nisi Græcis animus adfuisset. Brevi enim prosilientes armaque induentes, vix quidem superiores evaserunt. Postea cum perjurii Scythæ arguerentur, in causam adducunt tantummodo dies, nullo modo noctes intellexisse dicentes, cum sædus pepigerant. Itaque diebus solum allatis, injuste perjurii damnati fuissent, noctis tempore irruentes.

205. Huic sermone finem impone, eminentissime; quique rudem hanc historiam generose provocasti, ex illa fructum percipe, cum et tu et fraternitas, quæ apud te est, dolosos hostes quotidie obsidentes habeatis. Licet vos in die sobrios non percutiant, scilicet visibiliter, quasi sædus mentientes, sed alio modo invisibiliter, quasi nocte irruentes mortalibus jaculis affligunt. Ita ut vobis semper sit vigilandum, maxime formidantibus animarum latronem, nescientibus qua hora dolo- sus venturus sit. Hoc autem facietis, apud vos alligati, imo et religati, sicque nec religionem nec religiosorum nomen mentientes. Cæterum vobis præparatis ut præparati estis, vigilantia non est revocanda. Unde quamvis per diem et noctem dormientes vos percutiant terribiles sagittarii, non

είναι μεγάλου Οικοδεσπότη· ἐργάζου τσῖνον ἐπί. Οὐκ ἔστι σοι δειπνεῖν ἐπὶ μακρὸν, ἵνα μὴ καταργῆ τὸν τῆς δουλείας καιρὸν. Οὐκ ὀφείλεις ἀριστῶν ὑπέρμετρα καὶ πρὸς βᾶρος, ἵνα μὴ ἔμπορτος ᾖν ἀμελῆς τοῦ ἔργου. Οὐκ ἔστιν οὐδὲ δλονύκτιον ἀναπαύεσθαι διὰ τὸν μεσημβρινὸν κοινὸν ἐχθρὸν, ὃς οὐδὲ νύκτωρ σπένδεται. Πλουτεῖ γὰρ, ὡσπερ βέλεσι πετομένοι· ἡμέρας, οὕτω καὶ πράγμασιν ἐν σκότει διαπορευομένης. Ἄει τὴν πονηρίαν ἐκείνος ἐργάζεται· ἀεὶ καὶ σὲ τῆς ἀνάγκης.

σγ'. Καὶ οἶδα μὲν, ὅτι ταῦτα ἐξ ἡμῶν ἀκούει δεινὰ δοκεῖς πάσχειν, ὡς ἐτιμούμενος· εἴ γε ἐπίσκαλος εἶναι δοκῶν, εἴτα παρ' ἐτέρων ἀκούεις, ἢ ποιητέον. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἂν ποτε σιωπήσωμαι, εἰ καὶ διαβράχτης θυμούμενος· καὶ οὐ τοσοῦτον διὰ τὸν τὸν ἕνα, τὸν ὑψηλὸν, ἢ διὰ τοὺς ἁμοίους δύο, ἐκ φθινύθειν ἀφήμι, ἀλλὰ διὰ τοὺς λοιποὺς ἀδελφοὺς, οὓς φανακίζειν ἐθέλων, τὸ τοῦ θεοῦ διαταράττειν οὕτω πολίτευμα.

σδ'. Τῷ τέως μέντοι, ἐκεῖνο καὶ μόνον ἐπινοῶν εἰς ἀφήγησιν παιδευτικῶς ἱλαρὰν, πεπαύσομαι. Ἐπιθεῖται πάλαι ποτὲ ἀνδράσιν Ἑλλήσιν ἐπιθέμενοι, ἰβήρηναν τὸν ἐπ' αὐτοῖς πόλεμον, καὶ ἤσαν οὐ ῥᾶρον φορητοί. Οὐκοῦν οἱ βλαπτόμενοι τὸ μὲν τοῖ ἀνακατην τοῦ ἔθους πρᾶγματεῦόμενοι, τὸ δὲ καὶ συσκαυὴν ἐπικουρίας τεχνώμενοι, σπένδονται κατρίκως ἐπὶ ἡμέρας ὄσας τὸ ἐν ἑκατέρω ἀρίσκον ἐκύρωσι. Καὶ τοῦ λοιποῦ ἐκάθηντο τὸ Ἑλληνικὸν ἀφρόντιδες, πιστεύσαντες ἑαυτοὺς μόνους τοῖς ἔρκοις, οὕτω φύλακας προσιστάμενοι, οὐδὲ μὴν στρατηγικῶς ἐγγρηγορίαι. Οἱ δὲ Σκύθαι — ἀλλ' αὐτοὺς ὑπέρχεται ἐπιθυμία δόλου· καὶ ἀσπί νυκτὸς ἀφνης, καὶ οὐδὲ ἔν βοῇ τῇ συνήθει, ἐπισπασόντες, ἐπεὶ ἑκοιμῶντο ἐκεῖνοι ἀφύλακτοι, κατέκοψαν οὐκ ὀλίγους· καὶ ἂν ἀπόλωντο οἱ μόνω τεθαρβήκότες τῷ ἔρκω, εἰ μὴ τὸ Ἑλληνικὸν ἀνδρικὸν ἀντέπραξε τῷ θανάτῳ. Ταχὺ γὰρ ἐκθορήσασθε, καὶ στεγανώσαντες ἑαυτοὺς πανοπλίαις, μήτε μὲν — περιεγένοντο δ' οὖν. Ὡς δὲ μεθ' ἡμέραν ἐπίσκοντο ἐπιτορίας οἱ Σκύθαι, προβάλλοντα εἰς σπηγορίαν τὴν καταμόνας ἡμέραν, μὴ οὐχὶ καὶ νύκτωρ φέμενοι συνθέσθαι, ὅτε τὰς σπονδὰς ἐτίθεντο· διὸ μόνως ἡμέρας ἐκπεφωνηκότες, οὐκ ἂν δικαίως παρασκευάζειν χρίνοιτο νυκτὸς ἐπιθέμενοι.

σε'. Κάτεχε καὶ τὸν λόγον τοῦτον, ὡς ὑψηλὸν καὶ τὴν ἀγριὰδα ἱστορίαν εὐγενῶς ἐγκεντρύσας, κάρπωσαι καὶ δι' αὐτῆς, ὡς οὕτω καὶ σὺ καὶ ἡ κατὰ τὴν ἀδελφότητος δολίους πολεμῶντες κύκλω περικαθημένως ἔχετε· οἱ καὶ ἐν ἡμέρᾳ νύκτωρ ὑμᾶς οὐ βλάπτει, ἐξ ἐμφανῶς δηλαδὴ, ὡς οἱ σοφιστῶντες τὴν σπουδὴν, ἀλλὰ τρόπον ἄλλον ἀφανῶς, καὶ ὡς ἐν νύκτι ἐπιθέμενοι, καιρίαις ἀλγυνοῦσι βολαῖς. Ὅσα εἰ ἐγγρηγορέναι ὑμᾶς χρῆ, ὅτι μάλιστα εὐλαβοῦσθε τὸν ψυχοκλέπτην ἀγνωστούμενον πολεμῶντα δόλου ἀκούεσθε. Ποιήσετε δὲ αὐτὸ, πρὸς ὑμῶν ἐπιθέμενοι, εἰ δὲ καὶ ὑπομείνοντες, καὶ οὕτω μὴ τὴν μόνην, μήτε τὸ μοναχικὸν ὄνομα ψευδόμενοι. Ἄλλως δὲ γε διακειμένοις, ὡς νῦν διακείσθε, οὐκ ἔστιν ὑμῶν ἐνιδεῖν ἐγγρηγορίαν. Ὅθεν ὡς μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ πᾶσαν ἀφυπνοῦντας ὑμᾶς βάλλοντες οἱ δεινοὶ τῶν

ται, οὐκ ἄνιμὲν ἐκκενώσωσιν δίστων τὰς φαρέτρας A
 αὐτῶν, οἱ τὴν κακίαν παμπλοῦστοι, καὶ δι' αὐτὸ
 καθ' ἡμῶν πολυβελεῖς καὶ κακομήχανοι· οὐκ ἀνή-
 σουσι δὲ, ὡς εἰς θάνατον πλῆττοντες. Ὁ μὴ γένοιτο
 διὰ τέλους, Θεὲ σῶτερ, ψυχασώστα, φιλόανθρωπε,
 διορθωτὰ, εὐκογητὴ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.
 Ἀμήν.

exhaurient tamen pharetras suas, malitia omni di-
 vites, ideoque contra nos auctores et inventores
 malorum: non percucient autem quasi in mortem
 percutientes. Quod ne fiat continuo, Deus salva-
 tor, salvans animas, amator hominum, magister
 virtutis, benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

EJUSDEM

DIALOGUS THEOPHILUS ET HIEROCLES.

Εὐσταθίου μητροπολίτου Θεσσαλονίκης ἀλληλο- B
 γραφία, προτεθειμένη πείσαι τοὺς θεῖους
 ἀδελφούς μὴ σκορακίζειν τὸν θεοφιλάτον
 ἐφέσει τῆς τοῦ ἱερωτάτου κλήσεως. Ὑπόκει-
 ται δὲ ὁ διάλογος μέσον δυοῖν ὧν ὁ μὲν
 παρὰ τὸ ἱερὸν ὠνόμασται Ἱεροκλῆς, ὁ δὲ παρὰ
 τὸ Θεῶ φίλον Θεόφιλος, οὐκείως αὐτὰ καὶ προσ-
 φυῶς τῶ προκειμένῳ ζητήματι. Προλογίζει δὲ ὁ
 Θεόφιλος.

Eustathii metropolitani Thessalonicensis dialogus,
quo sanctis fratribus persuadere conatur ne
Deo dilectissimum contumeliose sacerrimum ap-
pellent. Inter duos habetur dialogus, quorum
unus a voce ἱερὸν (sacer) dictus est Hierocles,
alter a Θεῶ φίλον (Deo dilectus) Theophilus nomi-
natur, nominibus sic proprie et propositæ quæ-
sitioni congruenter datis. Prior verba facit Theophi-
lus.

α. Θεόφιλος. Πότερον, ὦ Ἱερόκλειε, ἔστι τις εὐτυχία
 καὶ ἐν ὀνόμασιν;

Ἱεροκλῆς. Ναί, ὦ Θεόφιλε.

Θεόφιλος. Καὶ πῶς ἄρα τοῦτο; Δικαίως γάρ μοι ἔξω
 τόπου ἀποκρίνασθαι.

Ἱεροκλῆς. Ὅπως; Ἰδί. Εὐτυχεῖ γάρ τις οὐ μόνον
 ἐν εὐκλειῆ βίου ἀναστρεφόμενος πραγματικῶς, C
 ἀλλὰ καὶ ὀνομαζόμενος, εἴτ' οὖν εὐωνυμούμενος,
 Πίνδαρος ἂν εἴπη, ὅς εὐωνύμους τοὺς περικλύ-
 τούς καλεῖ, δριμύτως φράζων ἐκείνος. Καὶ ἰδοὺ εὐ-
 τυχία τις ἀνθρώπων αὕτη καὶ ἐν ὀνόμασιν, ἐπομένους
 τοῖς πράγμασιν, ἐπειδὴ καὶ σοφοῦ γνώμη, τὰ ἔργα
 τοὺς λόγους εὐρίσκεισθαι. Θεώρησαι δὲ τὸν λόγον
 τοῦτον καὶ ἐν τοῖς ἀνάκαλιν· ἔστι καὶ δυσπραγεῖν
 ἐν ὀνόμασιν, ὅτε τις ἀγαθὸς ὢν ἀνὴρ, καὶ μηδὲν
 τι πλεον τῶν κακίωνων φερόμενος, κακωνυμεῖται,
 ὅσπερ ἀδρὸν κλέος εὐρίσκων, οὔτε ἀμυδρὸν, οὔδὲ ἐκ-
 φαινόμενος χρηστῆ φήμῃ, ἀλλ' ὡς ὑπὸ ζόφῳ σεν-
 νύμενος.

β'. Θεόφιλος. Σοφίῃ, ὦ Ἱερόκλειε, καὶ με περι-
 ἔρχῃ, σὸ κατ' εὐθὺ, ἀλλὰ τὸ τῆς ἐρωτήσεως ὁμωνυ-
 μοῦν λαθεῖν ἐνδεδομένην σοι εὐρηκῶς, ἐλὼν ἄγχις
 με. Ἡρώτησα δὲ αὐτὸς οὐκ, εἴπερ ἔστιν ἀνθρώποις
 εὐτυχεῖν καὶ ἐν τῷ ὀνομαζέσθαι, ἀλλ' εἴπερ οὐσιω-
 δως εὐτυχία τις ἀποκεκλήρωται καὶ αὐταῖς δὴ κατα-
 μόνας ταῖς λέξεσιν; Αὐτὰς γάρ ἐγὼ ἐφην ὀνόματ᾽.
 Τί δὲ πρὸς τοῦτο μειδιᾶν σοι ἐπέληθεν, ὦ Ἱερό-
 κλειε; Μήτι καὶ ἄρτι τὴν ἐρώτησιν εἰς ὁμωνυμίαν
 σχίζεις;

1. *Theophilus.* Estne, o Hierocles, etiam in nomi-
 nibus aliquid fausti?

Hierocles. Utique, o Theophile.

Theophilus. Quomodo vero hoc? Videris enim
 mihi præter argumentum respondisse.

Hierocles. Quomodo? Ita. Felix enim est aliquis,
 non solum cum in prosperitate vitæ revera con-
 versatur, sed etiam quum talis dicitur, scilicet
 quum fausti nominis habetur, ut dixerit Pin-
 darus, qui fausti nominis viros illustres signi-
 ficanter vocat. Enimvero felicitas quædam est
 homini et in nominibus, quæ factis respondent,
 siquidem sapiens quis dixit verbis inesse facta.
 Illud vero et in contrariis considera. Namque
 malum omen esse potest in nominibus, quando
 scilicet vir bonus, nec quidquam pejus admit-
 tens, infaustum nomen habet, neque abundan-
 tem, neque subobscuram gloriam invenit, neque
 bona fama celebratur, sed quasi in tenebris
 perit.

2. *Theophilus.* Sophistice agis, o Hierocles, et
 me circumvenis, non per viam rectam, sed in-
 terrogationis ambiguitate, quasi præstita tibi
 ansa, inventa, ceptum urges me. Interrogavi
 autem ipse non an felices esse possint homines
 etiam propter nomen, sed an revera felicitas quæ-
 dam obtigerit per se ipsis vocibus. Has enim ego
 dicebam nomina. Cur vero ad hæc subridere
 incepisti, o Hierocles? Num et nunc quæsitum ad
 ambiguitatem rescindis?

Hierocles. Non irrisio, o Philothee, risus iste. Purpureo autem colore hic perfunditur et exhilaratur vultus juxta benevolum mentis affectum. Sed bono animo sis, siquidem nunc interrogasti simpliciter et determinate.

3. **Theophilus.** Quid igitur dicis ad hanc simplicem questionem?

Hierocles. Quid aliud nisi me negare? Dico enim nihil aut prosperum aut infaustum inesse vocibus. Nulla enim vox substantialiter existit; felicitas autem aut infelicitas substantiis quibusdam attribuitur.

Theophilus. Quam recte dixisti, o Hierocles!

Hierocles. Quis porro, o Theophile, tibi scopus est talia problemata proponenti? Non enim sane frustra hoc proposuisti.

Theophilus. Detegam tibi reprehensionem qua quosdam incuso de admitteudis vel rejiciendis nominibus.

Hierocles. De quibusnam?

4. **Theophilus.** Circa plura alia nomina, sed præsertim circa voces: *sacer* et *Deo dilectus* (ιερού, Θεοφιλοῦς). Valde enim placuit nonnullis episcopis et aliis vocem ιερὸν et ejus excellentiam mirum in modum extollere, vocem autem Θεοφιλῆς et ejus extensionem omnino deprimere. Enimvero si quis se sacrerrimum dici audiat, in cœlum ferri sibi videtur, si vero dicitur Θεοφιλῆς. Deo dilectus, sive Θεοφιλέστατος, Deo dilectissimus, non dubito quin pudore suffundatur, quasi insigni accepta contumelia. Ideoque ipse vocem Θεοφιλῆς expellere volens, ejus loco vocem ιερὸν civitate dono et bene agere puto; et ipse quidem erubescit, si Theophili, non autem Hierothei, sive tali alio nomine appeller quod a pluribus admittitur, tibi in video propter gloriam nominis ιεροῦ quod geris, et illos beatus prædico qui te genuerunt, quoniam tali te celebraverunt appellatione. Porro quæro a te, qui tantum sortitus es nomen, quid tandem ego sentire debeat de nominibus illis. Forte enim una ex appellationibus, scilicet ea quæ sacrum sonat, felix est propterea que amatur, et concupiscentiam majorem allicit; altera autem, licet splendide composita, et Dei amicitiam annuntians, non post se trahit amicos, sed contemnitur, tanquam deformis aliquis. Ego vero censeo inulto magis venerandum et decorum esse Dei amici nomen quam sacri, saltem quoad apertam locutionem. Volo autem et tuum superaddi suffragium, ut ita consequar

5. **Hierocles.** Penetro in profundum sacri (ιερού), et perspicio quiddam quod non in superficie volvitur, sed quod acumen aspectus expostulat.

Theophilus. Quidnam istud?

Hierocles. Hoc, o Theophile. Nomina, seu dictio-

Α Ἱεροκλῆς. Οὐ κατάγελας, ὦ φιλόθεε, τοῦτο μείδιμα· πορφύρει δὲ ἱλαρὸν ἢ ὄψις ἐνταῦθα κατὰ ψυχῆς φίλιον κατάστημα. Θάρρει δὲ, ὡς ἡρώτησας τὸ δεύτερον μοναχῶς τε καὶ ἀσφαλῶς.

γ. Θεόφιλος. Καὶ τί δὴ λέγεις πρὸς τὸ ἀσφαλῶς τοῦτο πύσμα;

Ἱεροκλῆς. Τί ποτε ἄλλο, ἢ ἀποφάσκω; Φημί γάρ, μήτε εὐτυχίαν, μήτε δυστυχίαν, ἐπιπέψησθαι ταῖς φωναῖς. Φωνὴ μὲν γὰρ οὐδεμία νύσσεται, εὐτυχεῖν δὲ καὶ δυστυχεῖν οὐσίαις τῶν ἐπιλέγεται.

Θεόφιλος. Ὡς εὖ γε εἶπας, ὦ Ἱεροκλείς.

Β Ἱεροκλῆς. Τίς δὴ, ὦ Θεόφιλε, ὁ σκοπὸς σοι τοῦ οὗτο προβληματίσασθαι; Οὐ γὰρ δήπου τῆν ἄλλως οὕτω προὔτεινας.

Θεόφιλος. Ἀνακαλύψω σοι μέμψιν ἐμὴν, ἢ μέμφομαι τινὰς ἐπὶ ὀνομάτων ἐκλογῇ καὶ ἀκλογῇ.

Ἱεροκλῆς. Ποῶς ἐκείνη;

Δ. Θεόφιλος. Πολλαῖς μὲν καὶ ἄλλαις, ἐν δὲ ταῖς κατὰ τῆ τοῦ ιεροῦ καὶ τοῦ θεοφιλοῦς. Εὐτρίστηται γὰρ διαφόροις ἐπισκόποις τε καὶ λοιποῖς τὸ μὲν ιερὸν ὄνομα καὶ τὴν αὐτοῦ ὑπερθεσιν ὕψοῦ καθίζειν, τὸ δὲ θεοφιλῆς καὶ τὴν αὐτοῦ ἐπίτασιν ὑποβάθμιον πάνυ τι καθιστῆν. Ἀμίλει τοι καὶ ιερώτατος μὲν τις ἀκούσας, οὐράνιος εἶναι φαντάζεται· θεοφιλῆς δὲ, εἴτε θεοφιλέστατος, ἄλλ' αὐτὸς οὐκ οἶμαι ὡς οὐχὶ καὶ ἐγκαλύπτεται, οἷα περιουριζόμενος. Διὸ καὶ αὐτὸς ἐγὼ ἐξοστρακίσειν ἐθέλων τὸ θεοφιλῆς, ποιητογραφῶ ἐντ' αὐτοῦ τὸ ιερὸν, καὶ λογιζομαι ἀγαθὸν τι ποιεῖν· καὶ που καὶ ἐμαυτὸν αἰσχύνομαι, εἰ καλομένη θεόφιλος, οὐ μὴν ιερὸθεος, ἢ τι τοιοῦτον ἄλλο ἐξειλεγμένον τοῖς πλείοσι· καὶ σὲ δὲ ζηλῶ τοῦ ιεροῦ κλέους, ὃ προγράφεται σοι, καὶ μακαρίζω τοὺς γενναίους, ὅτι σε τοιαύτη παρωνυμία ἐκλείσαν. Πυνθάνομαι δὴ σου, ὦ κληρονομίας ὀνόματος τηλικούδε, τί ποτε καταρτίσεις φρονεῖν με περὶ τούτων τῶν ὀνομάτων; Μήποτε γὰρ εὐτυχεῖ μὲν πατέρα λέξις ἢ κατὰ τὸν ιερὸν, καὶ διὰ τοῦτο ἐράται καὶ ἐπιθυμίαν ἐφέλκεται πλείονα· ἢ δὲ λοιπῇ, καὶ ταῦτα λαμπρῶς ἐσταλμένη, καὶ θεοφίλιαν ἀγγέλλουσα, οὐκ ἐπισύρεται φίλους, ἀλλὰ παραβλέπεται ὡς οἷα καὶ τις δυσπρόσοπος. Ἐγὼ μὲν οἶμαι πάνυ πολὺ σεμνότερον εἶναι καὶ κόσμιον τὸ θεοφιλῆς τὰ γε εἰς προφανῆ φράσιν ἤπερ τὸ ιερὸν· ἐθέλω δὲ καὶ τὴν σὴν ψῆφον προσεπιτεθῆναι, εἴ πως οὕτω κωρώσω κράτος οἷς λογιζομαι.

et tuum superaddi suffragium, ut ita consequar

ε. Ἱεροκλῆς. Ὅτι κατακύπτω εἰς τὸ βάθος τοῦ ιεροῦ, καὶ διορῶμαι τι οὐκ ἐπιπολῆς φερόμενον, ἀλλ' οἷον ἐθέλειν ἐξέτῃτα βλέμματος.

Θεόφιλος. Ποῶν δὴ τινὰ;

Ἱεροκλῆς. Τοιαύτην, ὦ Θεόφιλε. Ὀνόματα, εἴ'

οὐν λέξεις τινὰς, ἀφωσίουν ἀποπληρωτικῶς τοῖς A nes quasdam exclusive divinis rebus antiqui devotebant.

Θεόφιλος. Ποῖα ἐκείνα, ὦ Ἱεροκλείς;

Ζ. Ἱεροκλῆς. Ὡς μάλα μυρία· πρὸς δὲ τὸ ἐνεστῶς ἐξ ὀλιγίστων ἐναγαγεῖν σε βούλομαι εἰς τὰ δλα. Μυεῖν ἐκεῖνοι ἔθεσαν οὐ τὸ ἱπλῶς διδάσκειν, ἀλλὰ τὸ ἐν ἀποβόρῃτῃ παραδιδόναι, ἃ Θεῶν οἰκεία καὶ τοῖς κατ' αὐτὸν ἐνθεάζουσι· καὶ μύστας ὠνόμαζον, ὅσους ἐξεγένετο τοιαῦτα μαθεῖν διδασκάλια, ὧν καὶ ἐκπερομένων εἰς ἀκοὰς βεβήλους, θάνατος ἐπεψήφιστο τοῖς ἐκλαλήσασσι. Τὸ τε δὴ μυεῖν εὐαγὰς ἦν, καὶ τὸ τελεῖν, καὶ ἡ κατ' αὐτὸ τελετῆ, καὶ τὸ εὐάζειν, ᾧ συνομαρτεῖ καὶ ὁ Εὐύτος· εὐάγητον δὲ καὶ τὸ ἐποπτεῖν, καὶ τὸ θύειν, καὶ τὸ εὐχεσθαι, καὶ ὁ ἀρητῆρ, καὶ ἡ ὀμφή, καὶ ἡ κληδῶν, καὶ ἡ ὄσσα, ἥ δὲ ποτε [ἀπ ἤδη ποτέ?] καὶ τὸ ὀλολύζειν. Τί οὖν, ὦ Θεόφιλε; ζήτησεις καὶ ἄλλα B τοιαῦτα παρατεθῆναι, ἢ ἀρκούντως ἐνήγαγέ σε ταῦτα, εἰς ὅπερ ἐχρῆν;

Ζ. Θεόφιλος. Ἐθαψα εἰς τὸ νόημα, ἐφ' ὅσον ἔδει, καὶ οὐκ ἐθέλω πλείω τοιαῦτα συνεῖρεσθαι. Ἄλλὰ τί μοι αὐτὰ πρὸς τὴν τοῦ ἱεροῦ ἔννοιαν καὶ τὴν κατ' αὐτὸ θεῖον σεμνότητα;

Ἱεροκλῆς. Αὐτὸ σοι τοῦτο, ὦ Θεόφιλε, ὁ λόγος ἦκει δηλώσων, ὅτι θεῖον ὄνομα καὶ μυστικὸν οὐχ ἤττον τι τῶν ἄλλων καὶ ὁ ἱερὸς καὶ ὅσα τούτῃ σύστοιχα, τὸ ἱερᾶσθαι, τὸ ἱερατεῦειν, τὸ ἱερεῖον, καὶ εἴ τι ἄλλο συμφωνεῖ τούτοις.

Θεόφιλος. Ταχὺ οὖν, ὦ Ἱεροκλείς, ἀναπτύξας πέραινε τὸν τοῦ λόγου σκοπόν. Ἐγὼ γὰρ σφαδάζω ἀμπαγνῶν, C ὅπως ἂν καταστήσης, ὃ πρόθεου, καὶ οὐκ ἔχω διαβλέψαι τρανῆς εἰς τὸ τέλος.

Ἱεροκλῆς. Ἄκουε, ὦ Θεόφιλε. Δύο ταῦτα ἐν τοῖς πάλαι ποτὲ σεμνὰ ἐπιφθέγματα παραδέδοται, γοργά τε καὶ καθάθᾳ τὴν ἀπήχησιν, εἰ καὶ ἄλλως, οὐ λάμποντα πρὸς σαφῆνειαν, τὸ ἱε καὶ τὸ ἱή. Καὶ τὸ μὲν ἱε δοκεῖ παρακελεύεσθαι, καθά που καὶ τὸ ἄγρει, καὶ τὸ φέρε, καὶ τὸ ἄγε· καὶ ἔστιν αὐτοῦ σημασία τὸ πέμπει. Διὸ καὶ δασέως προσπνεῖται ἡ τῆς λέξεως ἄρχουσα. Τὸ δὲ ἱή οὐ τοιοῦτόν ἐστι κατ' οὐδέν· οὔτε γὰρ κέλευσμα τι ἐμφανεῖ, οὐδὲ μὴν δασὺ πνεῦμα ἔχει. Ἐπιλαλεῖται κατ' ἐνθουσιασμόν. Καὶ τοῦ μὲν πρώτου ὀπόδειξις ἐν τῷ ἱε, καὶ, ὅπερ ἐστὶ πέμπει, ἢ βέλος δηλονότι ἐπίκουρον, ἢ ἄλλο τι βοηθητικόν· ἀπ' οὐπερ οὐ μόνον Ἦϊος ὁ οὕτως λείξ, εἰπεῖν δὲ ταυτὸν, ἀφίεις πρὸς βοήθειαν, ὡς εἴπερ ἦν Ἱήϊος ἐν τετραδί συλλαβῶν· ἀλλὰ καὶ Ἰλαος, ὁ εἰς δηλαδὴ βλέμμα θεϊότερον. Τοῦ ὄρῃν γὰρ εἰς τὸ λάειν μετελημμένον, εἴη ἂν Ἰλαος, πρώτιστα μὲν Θεός, ὁ παντέφορος, ὃς καὶ ἱλήχοι τοῖς τε ἀξίοις καὶ ἡμῖν, εἶτα καὶ ὁ πρὸς Θεὸν διορατικῶς ἐκτυπούμενος. Καὶ οὕτω μὲν ἐν ἰδαφίῳ ἀρχαίῳ τὸ ἱε καίμενον παραδέδεικται. Τοῦ δὲ ἱή πλατυτέρας οὐσης ἐν τοῖς παλαιοῖς προφορᾶς, πρόχειρος ἡ ἐν τῷ ἱή, παιῶν, οὐ δῆλωσις μεταληπτικῆ τὸ ὦ θεραπευτὰ, εἴ τις ἐνθυμοίτο, παιῶνα τοῦτον λέγεσθαι τὸν ἱατρικῶς θεραπεύοντα· καὶ ὅκειν ἴασιν ὑπεσχησθαι, ἢ προκλά-

Theophilus. Quænam sunt istæ, o Hierocles?

6. *Hierocles.* Prope infinitæ. Nunc autem ex paucissimis ad omnia adducere te volo. Conniverè oculis (μυεῖν) illi dixerunt non docere simpliciter, sed in secreto tradere, quæ Deo sunt propria et iis qui ab illo afflantur; et mystas vocabant quibuscunque contigerat talia discere documenta; quæ si ad profanas aures delata essent, nox decernebatur adversus eos qui revelassent. Conniverè oculis (μυεῖν) sacrum fuit sicut et initiare et initiatio, et clamare Evan in honorem Bacchi, unde et Evius. Sacrum quoque fuit inspicere (ad sacras spectandas admitti cæremonias), et sacrificare, et precari, et sacerdos, et oraculum (ὀμφή) et augurium (κληδῶν) et præaugium (ὄσσα) at aliquando vociferari. Quid igitur, o Theophile? Quæresne ut alia similia tibi proponantur, an sufficienter induxerunt te hæc quo oportebat?

7. *Theophilus.* Perplexi rem, quantum opus est, nec jam similia continuari volo. Ad quid mihi illa ad *sacri* intelligentiam et *illam* quam præ se fert eximiam gravitatem?

Hierocles. Id ipsum, o Theophile, sermo demonstrare præsumit, non minus quam alia divinum et mysticum esse nomen *sacer* et quæounque huic affinia sunt, *sacrari*, *sacerdotio fungi*, et si quid aliud consonat.

Theophilus. Sententiam cito explicans, o Hierocles, festina ad scopum sermonis. Ego enim inquietus et anxius sum, donec videam quomodo constitueris id quod proposuisti, neque valeo usque ad finem clare perspicere

8. *Hierocles.* Audi, o Theophile. Duæ inter veteræ venerandæ voces traditæ sunt, tenues et claræ quoad sonum, licet cæteròquin non satis perspicuæ, hic et ié (ἱε, ἱή). Prior adhortari videtur, quemadmodum ago, agedum, et illius significatio est *mitte*. Ideoque aspero notatur spiritu prima vocis littera. Vox autem ἱή prorsus differt. Non enim adhortationem significat vel jussum, nec asperum habet spiritum: et divino instinctu profertur. Et prior quidem apparet in hac dictione: ἱε, καὶ, hoc est, mitte seu porrigere, nimirum telum auxiliare aut aliud quid subsidiarium, unde derivatur non solum ἤϊος, id est qui sic porrigit seu mittit ad auxilium, velut si esset ἱήϊος vox quadrisyllaba, sed etiam Ἰλαος, hoc est qui vultu supernaturali aspicit. Cum enim ὄρῃν (videre) in λάειν (aspicere) transmutas, tum erit Ἰλαος (clemens) primum Deus, omnia inspiciens, qui et di-gnis et nobis ἱλήχοι (propitius sit), deinde etiam qui mentis acie Deo similis factus est. Et sic quidem vocem ἱε in antiquo libro quodam usurpatam invenimus. Vocis autem ἱή sensus *latius patet* apud veteres, et apparet in illo: ἱή, παιῶν, hoc est, o tu qui curas, si quis velit illum *παιῶνα* (curatorem) dici qui medici more inservit, et vi-

detur hoc vocabulum sanationem caelestem promittere aut invocare. Cum igitur hæc duæ voces, *is* et *is̄*, ita se habcant (nam velle te plura a nobis audire, vix crediderim, o Theophile), ab illa *is* (neque Patribus ipsis talis enucleatio displicet) originem sumere apparet vox *is̄* (sanctum) et omnia similia vocabula. Utrum putas nos recte loqui aut vis nos hic subsistere, ne risui nos exponamus?

9. *Theophilus*. Optime mihi persuades, o Hierocles; solummodo profundius in sensum inquirens et subtilius explicare studens adjiciam, *is̄* (sanctum) esse a quo mittitur bona valetudo.

Hierocles. Rem actu tetigisti, o Theophile, et ab initio ad finem recte pervenisti, uti proverbio dicitur. Et ut ingenue veritatem fateamur, tu alius quam nos vocabuli sensum pervestigasti. Nos enim putabamus, a voce *is* descendere illam *is̄*, quemadmodum *dis̄* (vigens) et *krater̄* (potens) et similia; tu autem, valetudinem vocabulo *is̄* adjiciens, penitus sensum penetrasti. Jam vero sic res se habeat, et pergas velim tali modo philosophari, quamvis de hac re offendantur, austeri scilicet et morosi et rerum verborumque terrestrium ac humilium contemptores, qui ne in summis quidem arboribus ingredi volunt, sed veluti Pegasii volatiles in aere feruntur, nihil facientes grammaticam quæ vocabulis enucleandis operam navat. Plato quoque celeberrimus ille inter philosophos, adjuvabit te in hoc studio, qui et ipse explicandis verbis delectabatur in iisque veram etymologiam naturalem considerabat. Habes igitur, dum alia quidem didicisti, alia autem ipse invenisti, vocem *is̄* divinæ naturæ convenientem, et jure meritoque quis dixerit, vocem *is̄* quæ cum rebus divinis et cum Deo ipso cohæret quasi innata et omnino propria, ab illis derivari, hincque sanctitatem transire ad sacerdotem, et ad ejus munus, et potissimum ad eum qui inter illos primum locum obtinet. Et nosli revera primum et magnum et omnium altissimum sacerdotem, qui totus clemens, totus salus est, qui nos sanctos sibi consecrat, et talis beneficii participes nos reddit et vocatione et actione. Perspectum habes, o Theophile, qualis sacerdos sit, qualis princeps sacerdos, et quæ cætera ejusmodi sunt verba.

10. *Theophilus*. Subtili ac sublimi ratione hæc exposuisti, Hierocles. Vocem quidem *is̄* (sanctum) Deo attribuisti eique soli concessisti et propriam esse voluisti, vocem autem *is̄* (Deo charum) velut scaturiginem illinc profluentem in amicos ejus defluere videris dixisse.

Hierocles. Ita est, o Theophile. Igitur sacerdos ille in sæcula et summus sacerdos piissime glorificatur: vox autem *is̄* nunc quidem nescio quam ratione Deo competat. Videntur enim talia proprio seneu ei attribui, hominibus autem ei *is̄* (Deo charis) τὸ θεοφιλέσ.

Α λείσθαι θεόθεν τοῦνομα. Τοιοῦτοιον ὄντοιον τοῦ *is* καὶ τοῦ *is̄* (πολυβήμονεῖν γὰρ εἰς πλεον οὐκ ἂν ἐβλή; ἡμᾶς, ὦ θεοφιλε), τοῦ *is* φαίνεται (καὶ οὐδὲ ἀπαρσκει τοῖς Πατράσι τῶν τοιούτων μεθόδων) περιελκῶσθαι τὸ *is̄* καὶ τὴν κατ' αὐτὸ στοιχείῃσιν ἄπασαν. Νοεῖς ἡμᾶς λαλεῖν τι καλὸν, ἢ σιτησόμεθα τοῦ περαιτέρω λέγειν, μὴ καὶ γελώμεθα;

9. Θεοφιλος. Εὐ με προσδιδάσεις, ὦ Ἱερόκλει· καὶ πως ἔδη λεπυνάμενος εἰς νοῦν καὶ ἰσχυλοῦν ἐπιπνευσθεῖς, ἐπιβάλλω, ἱερὸν εἶναι, ἀφ' οὗ ἐκ βῶσις.

Ἱεροκλῆς. Εὐστόχησας, ὦ θεοφιλε, καὶ λεγὼν ἀρχὴν πέρασ ἴσχεις, ὃ δὴ παρομιμιάζεται. Βαβήρησθαι δὲ τὸ ἀφθόνον, καὶ τι βαθύτερον ἡμῶν διαώρασας. Ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐνενοοῦμεν, ὡς κατὰ τὴν *is* ὁ ἱερὸς πρὸς ὁμοίότητα τοῦ *dis̄*, καὶ κρατερὸς, καὶ τῶν ὅσα τοιαῦτα· σὺ δὲ γλαφυρότερον περιενοήσω, βῶσις ἐμφαντασάμενος τῷ τοῦ ἱεροῦ ὄνοματι. Καὶ ἐγέτωσ οὕτως, καὶ γένοιτό σοι σιλοσφείν καὶ τὸν τρόπον τοῦτον, εἰ καὶ τινες δυσαρσιστοῦνται, στρυφνοὶ γε αὐτοὶ ὄντες καὶ δυσέντευκτοὶ καὶ ἀθιγέις τῶν κάτω καὶ χαμερπῶν βημάτων καὶ πραγμάτων· οἱ οὐ μόνον ἀκρῶν ἐπ' ἀνθερίων ἐξανεμοῦνται θέειν, ἀλλὰ καὶ Μήγασοι ἀρσιστότητα φέρονται, περιφρονοῦντες τὴν φυσολόγον γραμματικήν. Συλλήψεται σοὶ καὶ Πλάτων αὐτὸς τοῦ πονήματος, ὃ τὴν φιλοσοφίαν μεταρσισ· καὶ γὰρ τοὶ καὶ αὐτὸς ἔχειν ἀναπτύσων ὄνοματα, καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς θεώμενος ἐγκύκλιον φυσικὴν ἐτυμότητα. Ἐχεις δὴ οὖν, τὰ μὲν μαθὼν, τὰ δ' αὐτὸς ἱερωῶν, θεῶν φύσει ἐπιπρόπουσαν τὴν τοῦ ἱεροῦ κλήσιν καὶ εἶποι τις ἂν βαβήροντας, τὸ μὲν ἱερὸς αὐτῶν ἐξῆσθαι, τῶν θεῶν καὶ θεοῦ αὐτοῦ κολλώμενον, οἶον, ἢ ἐμφυόμενον, καὶ οὕτω πως οἰκειούμενον· ἐκείθεν δὲ μεταβρῶσισθαι τὸ σεμνὸν καὶ ἐπὶ τῶν ἱερῶν, καὶ ἐπὶ τὰ κατ' αὐτὸν, καὶ μάλιστα ἐπὶ τὸν ἐν τοῖς τοιοῦτοις προάρχοντα. Καὶ οἶδας πάντως τὸν καὶ πρῶτον καὶ μέγαν καὶ ὄντως ὑψιστον ἀρχιερεῖα, τὸν ὄλον Ἰλαον, τὸν ὄλον σωτηρίαν, δε ἡμᾶς ὁπίουσ αὐτῷ καθιεροῖ, καὶ τοῦ τοιοῦτου ἀγαθοῦ μεταδίδωσι καὶ κλήσει καὶ πράγματι. Κατέχεις ἔδη γινούσ, οἶμαι, ὦν θεοφιλε, οἶός τις ὁ ἱερεῦς, πηλίκος δὲ ὁ ἀρχιερεῦς, ὅποια δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ τοιοῦτου στοιχῶσ.

10. Θεοφιλος. Πάνυ λίαν τὰ τοιαῦτα μετῶσισεις, Ἱερόκλεις. Καὶ τὸ μὲν ἱερὸν παρέσθησας τῷ θεῷ, καὶ παρ' αὐτῷ ἀφῆσας μένειν, καὶ ἐκείνωσας εἰς ἐγγύτητα· τὸ δὲ θεοφιλέσ ἀπόβροϊαν ἀφῆσας εἰ ἐκείνου, οἶμαι, εἰς τοῦσ αὐτῷ φίλουσ ἐπιστελέσασθαι.

Ἱεροκλῆς. Οὕτως ἔχει, ὦ θεοφιλε. Οὐκοῦν ἱερεῦς μὲν ἐκείνοσ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἀρχιερεῦσ δὲ σεμνότετα δοξάζεται· τὸ δὲ θεοφιλέσ, οὐκ οἶδα τῷ τίωσ, ὅποια λόγου διαθίσει προσφυέσ τῷ θεῷ ἔσται. Δοκεῖ γὰρ τὰ τοιαῦτα μὲν οἰκειώσ αὐτῷ ἐπιλέγεσθαι, ἀνθρώποισ δὲ φίλοισ αὐτῷ τὸ θεοφιλέσ.

Θεόφιλος. Μηκέτι, ψ Ἱεροκλείς, πλείω πονεῖσθαι μελέτα. Ἦδη γὰρ καταλαβόμεν ἱκανῶς, τὸν ἱερὸν, καὶ ἔτι πλέον τὸν ἱερώτατον, εὐαγὲς εἶναι βῆμα καὶ σεβάσμιον καὶ ἅγιον καὶ μονῆρες εἰς ἕνοιαν, ὡς μὴ ἂν ὀπείναι τι διπλόης ἕς γε τὸ μὴ θεῖον, καὶ θεῶ φίλον ὄνομα καὶ αὐτὸ εἶναι, μηδὲ μὴν σγίξεσθαι καὶ εἰς τι ἕτερον μὴ τοιοῦτον. Καὶ καλῶς γε ἄρα φιλοῦσιν ἄνθρωποι διὰ ταῦτα ἱερωνυμεῖσθαι.

ἰα'. Ἱεροκλῆς. Βλέπε, ὦ Θεόφιλε, τὴν ἀνεξέταστον κρίσιν, ὡς οὐ βέβαια ἐπιβάλλει ἀποφαινεσθαι. Διὸ καλῶς ἀποπέφανται, ὡς οἱ ταχεῖς φρονεῖν οὐκ ἀσφαλεῖς ἀποβαίνουσιν. Οὕτω γοῦν καὶ αὐτὸς ἐπισχῶν με τοῦ περαιτέρω λαλῆσαι καὶ σκεψάμενον ἀκριβῶσασθαι τὸ προνεῖμενον, καὶ ταχὺ νοήσας αὐτὸς, τὰ μὲν ἄλλα καλῶς ἐπιβέβληκας ἔν δέ τι οὐκ ἂν ἔχοις εἰπεῖν, ὡς προσίεται καὶ αὐτὸ ἡ λεκτικῆ ὀρθότης. Ἀσχιδὲς γὰρ εἶναι τὸ ἱερὸν, καὶ ὡς σὺ φῆς, μονῆρες κατὰ νοῦν θεῖον, οὐχ ὠμολόγηται, καὶ πῶς τὴν τινί, οὐκ ἂν εἴποιμι, αἰσιφ. Τὴν τε ἀρχὴν ἐξ αὐτῆς βαλβίδος λόγου ἀπεπλάνησέ σε τῆς ὀρθῆς ἡ ὁμωνυμία ἐκείνη, τῆς ἐν λόγῳ συνθηκῆς· καὶ νῦν δὲ εἰς τὴν τοῦ ἱεροῦ σημασίαν ὁμοίῳ δὴ τινὶ λόγῳ προσέκοψας.

Θεόφιλος. Πῶς ποτε, ὦ Ἱεροκλείς ; Ἱεροκλῆς. Ὅτι καὶ τὸ ἱερὸν οὐδ' αὐτὸ στενωχωρεῖται εἰς νοῦν ἕνα, πλατύνεται δὲ, ὅσα καὶ τι βρουμάτιον, εἰς ἀναλόγους κλῶνας, ὡς οἱ ὀνοματοθεταὶ κυροῦσιν.

ἰβ'. Θεόφιλος. Οὐκοῦν ἐπειδὴ, ὦ διδάσκαλε, οὕτω τεχνικῶς διοπτρεύεις, ἐφ' οἷς ἐμοὶ οὐκ ἔστιν ἐξικνεῖσθαι τὴν δρασιν, λαβῶν χειραγώγει με καὶ διὰ τῆς τοιαύτης ὁδοῦ.

Ἱεροκλῆς. Μετρήσω σοι, ὦ φίλος, ὡς ἐν συναιρέσει, ἕς ὅσα τὸ ἱερὸν ἐκνεύει, καὶ ὅσοις ἐπαναπαύεται, ὡς οὕτω φάσαι. καταλύμασιν.

Θεόφιλος. Λέγε δὴ σπεύσας ἐκεῖνα· οὐ γὰρ μοι σχολή, ὡς ἐνευκαίρειν καὶ εἰστέτι ἀκοῆ πλείονι.

Ἱεροκλῆς. Ἄλλ', ὦ ἀγαθὴ, μὴ με πνίγε, ἀλλὰ ἔφας, ἀνέτην πνεύματι διίξεσθαι τὸ κατὰ σκοπόν. Ἐἰ δὲ πάνυ ἀνθέλκει σε πραγματεία τις ἑτέρα, χαιρων ἀπότρεχε.

Θεόφιλος. Οὐκ ἀποδραμοῦμαι οὕτω ταχὺ, ἀλλ' ἀναμενῶ ἐξ ἀνάγκης, ἵνα μὴ τὴν ἕως ἄρτι ὤραν εἰκῆ δαπανήσας μεταμέλωμαι.

ἰγ'. Ἱεροκλῆς. Ἄκουε δὴ παρὰ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι πληθύνεται τῷ τῆς ὁμωνυμίας λόγῳ, καὶ τὴν κατ' αὐτὸ μίαν κεφαλὴν τὴν ὄντως παραφαίνει καὶ εἰς ἑτεροίας, προσπεφυκυίας μὲν, παραυαζούσας δὲ τι ἄλλως καὶ ἕτιον.

Θεόφιλος. Λέγε διευκρινῶν· ἐγὼ γὰρ ἤδη συγκέχυμαι τὸν νοῦν, οἷς παραδίδως.

Ἱεροκλῆς. Ἄκουεις, ὦ Θεόφιλε, ἱερὸν ὄστοῦν, ἢ μάλιστα σπουδαζόμενον ἦν ἐν τοῖς θυομένοις;

Θεόφιλος. Ναί, περιζέεται γὰρ.

Ἱεροκλῆς. Τί δὲ ἔστιν αὐτό; Μήτι κατὰ τὸν ἱερὸν ἄνθρωπον;

A *Theophilus.* Noli plura, o Hierocles, de hac re disserere. Jam enim satis percepi, vocem *sancti*, et *sanctissimi*, esse vocabulum augustum et venerandum et sacrum et unicum quoad sensum, ita ut ambigi nequeat, eandem vocem etiam de Deo et Deo charis dici, neque in alium unquam findi-sensum. Propterea homines a sancto denominari (ἱερωνυμεῖσθαι) cupiunt.

B *Hierocles.* Vide, o Theophile, imperscrutatum iudicium, quantopere firmitate caret. Quare eos qui celeres sunt ad iudicandum, haud firmo gressu incedere patet. Sic tu quoque, cum me ulterius perorare et profundius rem perscrutari noluisti, celeri iudicio usus, reliqua quidem optime adieci-sti, unum autem vix dicere poteris, quomodo vocabuli significatio admittat. Sanctum (ἱερὸν) enim non findi posse et, uti dicis, unicum esse ad sensum divinum, non inter omnes constat; cur autem, haud facile dixerim. Ab initio enim, cum cœpisset conversari, fefellit te homonymia illa in composito, et nunc quoad acceptionem *sancti* (ἱερὸν) similiter errasti.

Theophilus. Quanam ratione, o Hierocles?

Hierocles. Quia etiam vox *sancti* ipsa non ita coarctatur in unam significationem, sed rivuli i-star in plures ramos extenditur, uti grammaticoi dicere solent.

C *12. Theophilus.* Cum igitur, o præceptor, tam bene perspicias ea quibus perspicendis equidem impar sum, prehensa manu mea viam ulterius in-eundam mihi ostende.

Hierocles. Breviter tibi, o amice, monstrabo, quatenus vox *sancti* (τὸ ἱερὸν) voluti exspatiatur, et quibus diversoriis, ut ita dicam, requiescit.

Theophilus. Explica hæc paulo citius; neque enim tempus mihi sufficit ut prolixiori orationi interesse possim.

Hierocles. Noli, o amicissime, me urgere, sed permitte ut tranquillo animo quæ necessaria sunt exponam. Si vero aliud negotium te avocet, non est quod te retineam.

D *Theophilus.* Haud discedam tam cito, sed neces-sitate compulsus romanebo, ne temporis hucusque frustra consumpti me pœniteat.

13. Hierocles. Audi igitur de voce *sancti* (ἱεροῦ) quod multiplicatur homonymice, et primum ca-put in varia extendit, similia quidem, sed cætero-quin etiam proprium quid indicantia.

Theophilus. Dilucidius loquere; jam enim quæ dicis, animum meum confundunt.

Hierocles. Scis, o Theophile, dici *os sacrum* quod in sacrificiis magni fiebat?

Theophilus. Scio utique, notissimum enim est.

Hierocles. Quid autem est illud? Num eodem di-citur sensu quo *sanctus homo*?

Theophilus. Nullo modo; insanirem, si hoc admitterem.

14. *Hierocles.* Porro audisti etiam *sanctum serpentem*, omnium pessimum?

Theophilus. Bone Deus! Odi animal istud, non nisi fundo cognitum habeo, et ad ipsum nomen horreo.

Hierocles. Concedesne, illud haud divinitus *sanctum* esse?

Theophilus. Concedo. Quidni enim?

Hierocles. Nosti præterea *sacrum morbum*?

Theophilus. Imo commemorationem ejus detestor.

Hierocles. Adde quod præter ista etiam de *sancto pisce* mentio sit, quod si negare volueris, argumentum in promptu est.

Theophilus. Negare vix ausim.

15. *Hierocles.* Poteritne igitur iste, o Theophile, conferri cum *sancto* de quo nobis sermo est?

Theophilus. Nequaquam.

Hierocles. Nosti fortasse ex historia illud Herodoti *sanctum*, deinde *sanctam arcem* in Periegetico memoratam, tum *sanctam Caribæ villam*, *sanctas* denique quæ circumferuntur *insulas et sanctas urbes* (ἱερὰ πόλεις)?

Theophilus. Novi, et hujus rei veniam peto.

Hierocles. Itaque causam habes, cum ab initio varias et similes *sancti* significationes nescires.

Theophilus. Novi, et veniam peto. Aveo autem præterea discere, qua licentia veneranda ista vox etiam bestiis reptilibus attributa sit, quales sunt serpens et piscis de quibus modo sermo fuit. Quod ad pisces igitur attinet, *sancti* epitheto ei ablandiri videntur homines quasi pulchro, quoniam magnus est et ad edendum aptus. Nam urbium quoque mœnia sancta dici memini, idque laudis gratia, quandoquidem qui intra illa degunt, eisdem defenduntur. Serpentem autem perniciosissimum *sancti* nomine insignitum vix habeo quomodo conciliem cum denominatione fausta, et *sacer* morbus cur et quomodo sic appelletur nequaquam intelligo.

16. *Hierocles.* Oblivisci mihi videris, o Theophile, homonymiarum naturam, quarum quælibet rei cuiusdam essentialiter et necessario attribuitur secundum ipsius naturam; quæ autem, licet diversa, eodem modo vocari volunt, nomen illud arripiunt, quamvis non eandem significationem nanciscantur. Respice ad canem supra commemoratum et ad cæteros, et quid dicam intelliges.

Theophilus. Respicens video similitudines quasdam omnibus proprias, ab illo cane ad cæteros propagatas. Canis marinus, audacia et feritate insignis, magis quam omnes bestię marinę canis more vivit. Canis cœlestis ob indolem mortiferam æstivis mensibus, ut Homerus ait, conspicuam jure meritoque appellatur canis, siquidem hic omnino perniciosus est, imprimis autem quando rabie corripitur. Canis denique philosophans, alios

Θεόφιλος. Οὐκ οὖν ἄλλοφρονοίην γάρ, εἰ ἀφρονῶ.

ἰδ'. Ἱεροκλῆς. Τί δὲ ἀλλὰ μεμάθηκας καὶ θεῖον ἱερὸν, τὸ πάντων χερίστον;

Θεόφιλος. Ἀλεξίκακε. Μισῶ μὲν τὸ ζῷον· εἰδῶς δὲ ἐξ ἱστορίας ἔχω, καὶ πέφρικα καὶ ἀκούω.

Ἱεροκλῆς. Ὁμολογήσεις, μὴ δ' αὐτὸ θεῖον εἶναι;

Θεόφιλος. Ὁμολογῶ. Τί γὰρ μὴ;

Ἱεροκλῆς. Προσιστορεῖς δὲ καὶ νόσον ἱερὰν;

Θεόφιλος. Ἀποτρόπαιε καὶ αὐτῆς μνήμης!

Ἱεροκλῆς. Κατάθου πρὸς τοῦτοις, καὶ ἱερὸν παραδεδοσθαι ἰχθύν· εἰ δὲ ἀνανεύσεις, κατὰ σῆμα ὁ ἔλεγχος.

Θεόφιλος. Ὄκνῶ ἀρνῆσασθαι.

ἰδ'. Ἱεροκλῆς. Δυνήσεται οὖν, ὦ Θεόφιλε, ὁ τοιοῦτος εἰς ἴσον ἐλθεῖν τῷ πολυπραγμονουμένῳ ἢ ἡμῶν ἱερῷ;

Θεόφιλος. Ἀποφάσσω κἀνταῦθα.

ἰδ'. Ἱεροκλῆς. Ἐτυχες δὲ παραλαβὼν ἐξ ἱστορίας τὸ Ἡροδότειον ἱερὸν, πρὸς δὲ καὶ τὴν Περηγητικὴν ἱερὰν ἄκραν, καὶ τὴν παρὰ Ἡολυδίου Ἑρικτὴν ἱερὰν κώμην, καὶ τὰς περιφερομένας ἐπὶ νήσους, καὶ τὰς Ἱεραπόλεις;

Θεόφιλος. Ἐχω καὶ παραιτοῦμαι συγγνώμην.

[Ἱεροκλῆς.] Οὐκοῦν ἀτίαν ἔχεις, μὴ καταγνῶσκῃς οἴκοθεν τὸ ἐξ ὁμωνυμίας πολυμέριστον τοῦ ἱεροῦ.

Θεόφιλος. Ἐχω, καὶ παραιτοῦμαι συγγνώμην. Ποτιᾶμαι δὲ συμμαθεῖν καὶ τὴν τόλμαν, καθ' ἣν τὸ οὕτως εὐαγέστατον ὄνομα καὶ ἔρπικτος προσεμῶσθη ζῳίῳ τοιοῦτον γὰρ τὸ πρόσφατον ὀφείδω καὶ ὁ ἰχθύς. Καὶ μὴν ἰχθύς μὲν οὗτος ὁ κάλλιπτος κολακεύεσθαι δοκεῖ τῇ τοῦ ἱεροῦ ἐπικλησίᾳ, διὰ τὴν καὶ μέγας εἶναι καὶ νόστιμος. Ἐπεὶ καὶ ἱερὰ οἷα τεῖχη πόλεων λέγεσθαι, προσπαθῶς ἐπὶ ἐπαίνοις, ἢ περισώζονται, ὁπόσῃν ἐντὸς χώραν ζωννύουσι. Ὅφιν δὲ ὀλεθριώτατον ἱερωνυμούμενον δυσκόλως ἔχω συμβιβάσαι τῷ σωτηρίῳ προσρήματι, καὶ ἱερὸν δὲ νόσος οὐ κατανοῶ οἷα λόγῳ καὶ τρόπῳ θεωνυμίας ἱερωθήσεται.

ἰδ'. Ἱεροκλῆς. Ἐπιλελῆσθαι μοι δοκεῖ, ὦ Θεόφιλε, τῆς τῶν ὁμωνυμιῶν φύσεως, ἧν ἐν μὲν τι καὶ μόνον πρόκειται ὠρισμένον καὶ οὐσιωμένον, ἢ ἔλαχε φύσεως· ὅσα δὲ ἄλλα ἑτεροφυῆ μεταστῆναι αὐτοῦ βούλονται, τοῦνομα μὲν ἀποσυλωσίν ἐπίσω, λόγου δὲ οὐκ ἔχουσι τοῦ αὐτοῦ κληρονομεῖν. Ἐπιλελῆσθαι οὖν εἰς τὸν πρωτόθετον κύνα, εἶτα καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς, καὶ νοήσεις, ὁ λέγω.

Θεόφιλος. Ἐμβλέπω καὶ θεωρῶ πάντων ὁμοιότητάς τινάς, ἐκ τοῦ κυνὸς ἐκείνου διαβανούσης ἐπὶ τοὺς μετ' αὐτὸν. Ὁ θαλάσσιος κύων ἡρώδης γέμων καὶ ἀναιδείας, ὅπερ ἅπαν θάλασσιον κυνίζει τοῦτό γε. Οὐράνιος δὲ κατ' αὐτὴν οὐλίον ἐν τοῖς καθ' Ὀμηρον εἰπεῖν θερπίνοις φλίγμασιν οὐκ ἐν πάντῃ ἀπροσφύως καλοῖτο κύων, ὅς καὶ αὐτὸς ἄλλως τε, καὶ ὅτι δὲ λυσσητὴρ ἀποκατῆ, οὐλίος ἐστίν. Ὁ φιλοσοφῶν δὲ κύων ἄλλ'

αὐτὸς τῆ κυνικῆ ἐπιστήμῃ τοὺς μὲν τῶν ἀνθρώπων σαίνων εὐμενῶς, τοῖς δὲ δυσμεναίνων, ὅσα καὶ κό- νεος, εἰς πλεόν φικεῖται τῆ τοῦ κυνὸς κλήσει. Ὁ μὲν γὰρ μετέωρος ἐκείνος ἐς τόσον ἀφίσταται τοῦ κατὰ χέρσον τὰ εἰς τὴν ἄγαν ὁμοιότητα εἰς ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης· ὁ δὲ ἐνάλιος οὐδ' αὐτὸς παβῆσαιζέται πᾶν τὴν ἐγγύτητα. Ὁ γε μὴν φιλόσο- φος παρίσταται πῶς τῷ πρωτοτύπῳ κυνί, καὶ νοσφιζε- ται τι πλεόν ἐγγύτητος.

17. Ἱεροκλῆς. Εὖ γέ σοι καὶ τὰ ταῦτα, καὶ ἴσον ὁμοίᾳ ἐφόδῳ καὶ ἐπὶ τὸν ἱερὸν ἄνδρα, οὐπερ ἐξώρ- μηται ὁ ἱερώτατος καὶ ὁ ἐπιταίνων αὐτόν πανιε- ρώτατος, καὶ διασκοπητόν, ὅσα, καθὰ ἐβῆθη, περιστοιχίσαντα τοῦτον, τὸ μὲν κατ' αὐτὸν οἰονεῖ σῶμα τοῦνομα κληροῦνται, τῆς δὲ κατὰ λόγον ψυ- χῆς οὐ καθικνούνται εἰς τὸ πᾶν, ἀλλ' εἰς ὅσον ἀμυ- δρὰν παραφαίνειν ἔμφασιν. Καὶ τείχη μὲν ἱερὰ λέγειν οἰκειῶς ἔχει πρὸς τὸ πρῶτον διὰ τὸ σωστι- κὸν τῶν ἐνοικούντων καὶ φυλακτικόν, θεῖον δὲ χρῆμα καὶ αὐτὸ, καθότι καὶ τοῖς ἱεροῖς ναοῖς τὸ τοιοῦτον ἄσυλον ἀπονενέμηται· καὶ τὸ τῆς Περιη- γήσεως δὲ ἱερὸν καὶ ἡ ἱερὰ κατ' αὐτὴν ἄκρα καὶ αἱ ἱεραπόλεις καὶ τὰλλα τοιαύτης ἐννοίας ἔχονται. Ὅσπου δὲ ἱερὸν οὐδὲν τι τοιοῦτον ἔχει περιφα- νῶς· ἀλλ' οἱ μὲν θυτιαῖ ἐννοία αἰτιολογοῦσιν αὐτὸ, ἕτεροι δὲ διὰ τὸ μαγαλεῖον τῆς ὁσπεύσεως ὄνομα σχεῖν οὕτω σεμνὸν δεξάζουσι, καθὰ καὶ τὸν ἱερὸν ἰχθύῶν εἰς ὅπερ ἐννοίας ἔδαψας ἤδη καὶ αὐτός. Ὅφιν δὲ ὁ ἱερὸς εὐφήμως ἀντιφράζεται παρά γε τοῖς βουλομένοις ἐκθύεσθαι τὴν ἀπ' αὐτοῦ βλάβην· οὕτω δὲ καὶ νόσος ἡ ἱερὰ σεμνολογεῖται, ὡς εἰ καὶ θηρίον βορὸν καταψάται καὶ πομπύζεται, εἴ πως μὴ ἐμπηδῆσαν ἐμφυῖ καὶ βλάβη τὰ χεῖριστα. Ἐχοῖς οὖν, Θεόφιλε, κατὰληψιν ἐντελεῖ, ὃ τι ποτὲ ἐστὶν ὁ ἱερὸς ἀνὴρ καὶ ὁ κατ' αὐτὸν ἱερώτατος; Ἡ προσεπιθα- λοῦμεν καὶ ἕτεροις νοήμασιν;

17. Θεόφιλος. Κατελαβόμεν εἰς ἀκριβεῖαν, καὶ φιλῶ τοὺς τοιοῦτους, καὶ ὑπεριθῆμι τῶν τε θεοφίλων καὶ τῶν θεοφιλάτων.

Ἱεροκλῆς. Οὐδὲ πάλιν κρίνω ἡκριθῶκεναι σε τὴν φράσιν, ὦ Θεόφιλε. Πρῶτα μὲν γὰρ εἶδει προσ- θεῖναι ἱερῶν ἀνδρῶν, καὶ τοιοῦτων δὲ ἱερωτάτων, ἵνα μὴ συμπήσης καὶ ὁμωνυμίας ἑτεροφύλοις· εἴτα ἐχρῆν πηρολογίσασθαι σε καὶ ὅτι ὁ θεοφίλης οὐκ ἔν ἀπῆδοι τοῦ καὶ ἱερὸς ἔδεσθαι. Ὅν γὰρ θεὸς φιλεῖ, πῶς ἐκείνος οὐκ ἔν εἶη αὐτῷ ἱερωμένος, εἴτ' οὖν ὄσιος, κατὰ τὸν αἰτησάμενον φυλαχθῆναι ὑπὸ Κυρίου, ὅτι ὄσιος αὐτῷ ἐστὶ, καὶ δῆτα καὶ ἄγιος ἐν τῇ γῆ τοῦ Θεοῦ, ᾧ θαυμαστοῖ ὁ Κύριος τὰ οἰκεία θελήματα; Ἐν τοῖς τοιοῦτοις γούν πάν- τως καὶ μόνους ὁ θεοφίλης καὶ ἄγιός ἐστι καὶ ὄσιος καὶ ἱερὸς. Ἄλλως δὲ τὸ πρᾶγμα συγκεκριαλιώσα- σθαι, κατ' ἐξαιρετόν μὲν καὶ ἰδίως καὶ καταμόνας, οὐ κατὰ τι ἀναπόδεικτον αἴτημα, καὶ ἐννοίαν δὲ κοινήν, ἱερὸς μὲν καὶ ἱερώτατος καὶ ἱερεὺς καὶ ἀρχιερεὺς ἰδίᾳ τῶν τοῦ κόσμου ἀποτεταγμένοι εἰσὶ, καὶ αὐτοῖς ἐπιτετράφαται τὰ μυστικῶς θεῖ- τερα, καὶ συνανατέλλει τῷ τοιοῦτῳ καλῶ ἀναγκαίως τὸ καὶ θεοφίλης καὶ θεοφίλους εἶναι τοὺς τοιοῦ-

scientia cynica demulceus, aliis irascens, canum instar, magis etiam canis denominatione dignus est. Ille enim suspensus in aere, quoad similitudinem tantum distat a tellure, quantum cælum a terra: marinus autem nec ipse valde propinquus dicatur. Philosophus autem prope adest primitivo cani et propius accedit.

17. Hierocles. Optime hæc percepisti, eademque via procedamus ad virum sanctum, a quo oritur sanctissimus et per gradationem omnium sanctissimus, et videamus, quomodo, uti dictum est, circumdantia cum, veluti corpus ejus, nomen adipiscantur, ad animam autem omnino non referantur, sed tantum obscuram imaginem innuant. Mœnia igitur sancta dicuntur, quia, quod revera divinum quid est, inhabitantes protegunt et conservant, quemadmodum etiam sancta templa tanquam asyla honorantur, et Periegeseos sanctum et sancta arx et Hierapotes (sanctæ urbis) et cætere eodem sensu gaudent. Quis autem sacrum nihil ejusmodi significare apparet, sed nonnulli a sacrificiis sic vocatum asserunt, alii a mirabilij ossium structura hoc venerabile nomen derivandum dicunt, quemadmodum sancti piscis appellatio, quem sensum tu jam prius perspexisti. Serpens autem per euphoniā vocatur sanctus ab iis qui, ne detrimenti quid capiant, sic eum conciliare conantur; eodem modo etiam morbus dicitur sanctus, et veluti fera bestia demulcetur et blande tractatur, ne forte impetu aggrediatur hominem et pessime afficiat. Cepistine jam, o Theophile, sensum integrum quo vir sanctus et sanctissimus nuncupetur, an oportebit etiam aliis exemplis rem enucleare?

18. Theophilus. Optime comprehendere, et diligo ejusmodi homines et præfero Deo dilectis (θεοφι- λους) et Deo dilectissimis (θεοφιλάτους).

Hierocles. Iterum vocis sensum haud perfecte percepisse mihi videris, o Theophile. Ante omnia dicere debuisses sanctos viros et sanctissimos, ut ne synonyma diversa confunderes; deinde animadvertendum fuisset, virum Deo dilectum (θεοφιλή) perbene etiam sancti (ιερω) nomine insigniri. Quem enim Deus diligit, quomodo non erit apud cum sanctificatus (ιερωμένος) sive consecratus, quemadmodum ille qui precatur ut a Domino custodiat, quia ipse precatur ut a Domino consecratus est, et proinde etiam in terra Dei sanctus, cui Dominus voluntatem suam admirandam reddit? In his igitur prorsus et unice Deo dilectus (θεοφιλής) et sacer est et consecratus et sanctus (ιερός). Ut autem aliter rem complectar, sensu nimirum prægnanti et proprio et unico, non secundum rationem haud comprobata, sed secundum sensum communem: vir sanctus et sanctissimus et sacerdos et archisacerdos specialiter rebus terrestribus exempti sunt et res divinas mystice contemplantur, ita ut, cum tali

virtute præcellant, necessario et *Deum diligentes* (θεοφιλείς) et *Deo dilecti* (θεόφιλοι) existant. E cæteris autem si quis fuerit *Deum diligens* (θεοφιλής), benesic appellabitur, nil autem sancti in ejus nomen reduudabit, nisi sancti nomen accipiat et nanciscatur a sanctis Dei amicis et sacerdotibus et archisacerdotibus, quantumvis inter homines excellat. Considera mihi venerandum illum inter imperatores et Apostolis æqualem, magnum Constantium, qui in litteris ad eum datis Deo dilectissimus appellabatur, ipse autem, quando ad alios scribebat, se reverendum augustum dicebat, nec tamen unquam sancti nomen sibi arrogabat nec ab aliis unquam audiebat. Satis, ut opinor, o Theophile, dubia quæ mentem tuam offuscabant, dissolvimus, ita ut eis diutius inhærere vix opus sit.

19. *Theophilus*. Optime, o Hierocles, rei sensum percepi. Ecce enim in animæ recessibus hoc insculpsi, beatum esse hominem non solum qui vere sanctus et sanctissimus nominatur, sed etiam Deo dilectum et Deo amicissimum, etiamsi paululum discriminis adhuc relinquatur. Ridiculus igitur est archisacerdos; gravius enim eum notare vix ausim) qui nomen contemnit quo quis Deum diligere edocetur. Videtur enim talis nullo sancti amore teneri, si ea sancta habet quæ Deo non accepta sunt.

Hierocles. Gratulor tibi, o Theophile, quod rem bene comprehenderit. Jam vero, ut in votis fieri solet, colophonem addamus, et videamus quomodo sanctorum præstet et latiori sensu accipiat quam Deo dilectum (utinam sit Deo dilectum), siquidem id quod Deo dilectum est etiam sanctum jure meritoque dixeris, non autem omne sanctum etiam Deo dilectum, nisi solummodo natura, quemadmodum ante nos quidam accepit dicens: Hic homo sanctus *natura*, hoc est *revera*. Jam si res sic se habet et sanctus necessario consideratur tanquam Deo dilectus, vice versa dixerim, quod omnis Deo dilectus etiam sanctus est. Frustra igitur vivit qui non utroque eminere et ambobus nominibus insigniri cupit. Paribus enim pariter insistendum est aut abstinendum. Quivis ergo sana mente præditus ut utroque fiat dignus precetur. Qui enim non est Deo dilectus, neque sanctus *revera* erit neque tanta altitudine dignus, sed inde excidet uti Deo non dilectus, quemadmodum Lucifer quoque de cælo in sanctum dejectus est nefandum, uti jam supra memoravimus. Serpens enim repetit aut nabit tanquam sacer ille piscis, aut etiam aliter sacro nomine nuncupabitur, velut terribilis iste morbus Haud enim in re tam gravi jocæri licet aut dicere quod frustra ei qui Deo dilectus est, sancti nomen attribuitur, veluti accipitri (*ίερακι*) et sancto ad Aradum sinui et si quæ alia sunt ejus generis, quæ cum sanctitate nil commune habent. Namque imperator qui sacrorum divinorum peritissimus est, ideoque augustus, frustra Deo dilectissimus audiret, nisi huic nomini simul sanctitatis illustris omni-

τους. Τῶν δὲ λοιπῶν εἴ τις θεοφιλής, ἔσται μὲν τοῦτο ἀξίως ἐπιλεγόμενος, οὐδὲν δὲ τι ἱερωνυμίζομενον εἰς κλήσιν προσεφεκόμενος· ἀλλὰ τὸν καὶ μόνον λαβῶν καὶ λαχῶν, ἐκ τῶν θεῶν φιλῶν ἱερῶν· καὶ ἱερῶν καὶ ἐρχιερῶν, ἀφέξεται τοῖς κατ' ἐκείνους ἱεροῦ ὀνόματος, κἂν μέγιστον ἢ ἀνθρώποις προφαίνοντο. Ἐνατίτισον γοῦν εἰς τὸν ἐν οἰκουμηνικοῖς βασιλεῦσι κύδιστον Ἰσαπόστολον τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον, ὃς θεοφιλέτατος προσηφόμενος ἐν ταῖς ἄλλοθεν ἐπιστολαῖς, αὐτὸς ἔφη θεϊότερον σεβαστὸν ἑαυτὸν ἐπονομάζων, ὅτι καὶ ἑτέροις ἐπιστέλλοι, ὅμως οὐδαμοῦ ἱερωνυμίζομενον αὐτὸν, οὐδὲ μὴν τοιοῦτόν τι ποθεν ἤκουσεν. Οἶμαι, ἀρκούντως ὡς θεόφιλε, διαλευκάνομεν τὸ μέλαν τῆς ἐν σοὶ ἀπορίας, ὡς μηκέτι δέεσθαι τριβῆς λόγου πλείονος.

Β ἱθ'. Θεόφιλος. Ἡκριβωσάμην, ὡς Ἱεροκλῆς, τῆς γνώσεσιν. Ἰδοῦ γὰρ ἐξεγραψάμην ἐν τῇ κατὰ ψυχὴν δέλτα μὲν μακάριον εἶναι ἄνθρωπον μὴ μόνον τὸν ἡγιωμένον ἱερὸν καὶ ἱερώτατον ὀνομαζέσθαι πρὸς ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ τὸν κατ' αὐτὸν θεοφιλή καὶ θεοφιλέτατον, εἰ καὶ τι διαφορᾶς ἤδη μελεπτολόγηται ἐν αὐτοῖς. Γελοῖος οὖν ἀρχιερεὺς (εὐλαβοῦμαι γὰρ τὸ χεῖρον σκῶψαι, ὃς ἀπαξιοῖ τὴν κλήσιν, δι' ἧς φιλεῖν τινα ὁ θεὸς παραδίδοται. Δοκῶ μοι γὰρ τὸν τοιοῦτον τῷ παντὶ πλέον μὴδὲ τῷ ἱερῷ χαίρειν, εἰ φαντάσται τὰ ἱερά, ὅσα μὴ φίλα θεῶν.

Γ Ἱεροκλῆς. Μακαρίζω σε τοῦ ἐντελοῦς φρονήματος, ὡς θεόφιλε, καὶ ἐπὶ τοῖς εἰρημέτοις κολοφῶν οἶον ταῖς ψήφοις ἡμῶν ἐπιβεβλήσθω, καὶ ὡς δοκεῖ πλεονεκτεῖν τὸ ἱερὸν, καὶ εἰς πλατύτερον διαχεῖσθαι τοῦ θεοφιλοῦς, εἴθε θεοφιλοῦς· εἴθε θεοφιλεὺς μὲν ἅπαν καὶ ἱερὸν εἶναι θαβρῶν ἂν τις ἀποφῆναιτο, οὐκ ἤδη δὲ καὶ ἅπαν ἱερὸν θεοφιλεὺς, ὅτι μὴ μόνον τὸ φύσει, καθὰ ἐθεώρησε πρὸ ἡμῶν καὶ ὁ φράσας τὸ, "Ἀνθρώπος οὗτος ἱερὸς φύσει, ταυτὸν δ' εἶπαι, "Ἀληθῶς. Εἰ γοῦν τοιοῦτον τὸ πρᾶγμα καθίσταται, καὶ ὁ ἱερὸς ἀναγκαίως πάντως θεοφιλῆς θεωρεῖται, εἴποισι δ' ἂν ἀνακάμψαι, ὡς καὶ ὁ θεοφιλῆς ἱερὸς. Τηγάλλως βιοῖ ὁ μὴ καὶ ἀμφοτέρους ἐμπρέκειν εὐχόμενος καὶ ἄμφω καλεῖσθαι. Τῶν γὰρ ἴσων ἐπίσης ἢ μεθεκτέον, ἢ ἀφεκτέον. Εὐχέσθω τοίνυν ἅπας, ὁ λαχῶν φρονεῖν ἡγιώσθαι καὶ ἀμφοῖν. Ὁ γὰρ τὴν μὴ θεοφιλῆς οὐδ' ἂν ἱερὸς εἴη φύσει, οὐδὲ τοῦ ταιώτου ὕψους ἐπάξιος· ἀλλὰ πεσεῖται ἀπ' αὐτοῦ εἰς μὴ θεοφιλῆς, ὡσεὶ καὶ ἐωσφόρος ἀπ' οὐρανοῦ εἰς τὴν καταβρίφεις ἀπευκταῖον, ὅποιά τινα ἤδη παρατίθεται. "Ἡ γὰρ ὄφεις ἔρψει ἢ ἰνέξεται κατὰ ἱερολογούμενον ἰχθῦν, ἢ καὶ ἄλλως ἱερωνυμίζομαι κατὰ τίσον ἐκείνην φοικαλίαν. Οὐ γὰρ ἔστιν ὕποχορησις τὸ οὕτω τραχὺ σκῶμμα, φάμενον, ὡς μάτην ὁ θεοφιλῆς ἐναγκαλίσσεται τῇ ἱερωνυμίᾳ, καθὰ πού καὶ ὁ ἱερός καὶ ὁ πρὸς τῇ Ἀράδῃ ἱερὸς κόλπος, καὶ εἰ τι ἄλλο τῶν τοιούτων, ἐφ' ὧν οὐ ζηλοῦται τὸ ἱερὸν. Ἢ γὰρ μάτην ὁ τῶν θειοτάτων ἱερῶν ἐπιστημονάρχης βασιλεὺς καὶ οὕτως ἅγιος ἀξιοῖ θεοφιλέτατος ἀεοῦν, εἰ μὴ καὶ τοῦ ζηλωτῶν καὶ περιφόρητον ἱερὸν αὐτίκα τῇ κλήσει ταύτῃ συνεξηκούετο. "Ἐγὼ γ' οὖν, εἰ καὶ θέσιν φυλάττειν αἰτιαθήσομαι, οὐκ ἂν αὐγκαταστή-

μην τοῖς ἐτέρωσ δοξάζουσι. Προσέταί σε ταῦτα. ὦ Θεόφιλε, ἢ οὐ ;

κ'. Θεόφιλος. Καὶ πάντως· καὶ ἤδη τετελεσμένος οὕτως ἀναφρονῶ, καὶ φιλῶ ἑμαυτὸν, ὡς τῇ τοῦ θεοφιλου κλήσει ἀγγιθυρῶ, ἀγαθῶ γείτοني, τῶ θεοφιλεῖ· χαίρω δὲ οὐδὲν ἔλαττον, καὶ ὅτι πρὸς τῇ πάλαι φιλίᾳ τῇ κατὰ βίον κοινωνῶ σοι καὶ τῆς κλήσεως ἕκτινος περιόδου καὶ μεταλήψεως. Τίθεται γὰρ ἤδη καὶ εἰληπται, ἤδη δὲ καὶ δίδεται, εἰς ταυτὸν ἤκειν τό τε ἱερὸν τό τε θεοφιλες, ἐπομένως δὲ καὶ τὸ ἱερώτατον καὶ τὸ θεοφιλέστατον· ὧν τὸ μὲν ἑμὸν σέμνωμα, τὸ δὲ σοὶ ἐπιλάμπει φανότατα. Καὶ ἐπὶ τούτοις χάριτας ὁμολογῶν σοι ἄπειμι ἐς τὰ πάρεργα, τὴν σὴν ταύτην ἐντυχίαν πρὸ παντὸς ἔργου θέμενος.

Ἱεροκλῆς. Ἄπιθι, ὦ βέλτιστε ἐταῖρε, καὶ χαίρε, καὶ μεμνημένος, ὧν ἐσχεδιάσαμεν, συγγνώμην ἡμῖν δίδου, εἴ τί που μὴ ἐντελῶς ἀποπέφανται.

que studio sectandæ notio adhereret. Equidem igitur uti argumentum propositum defendam, ita aliter sentientibus nunquam assentabor. Admittisne hæc, o Theophile, necne ?

20. *Theophilus.* Admitto, et sic instructus adeo lætor et meipsum diligo, siquidem Theophili nomine ad bonam Dei dilecti viciniam accedo; præterea magnopere gaudeo quod præter amicitiam nostram multo abhinc tempore cultam etiam nominis affinitate, ex parte saltem et acceptione quadam, tibi cognatus sum. Non solum enim statuimus et supposuimus, sed etiam convenimus de eo, quod voces *sanctum et Deo dilectum*, et consequenter *sanctissimum et Deo dilectissimum* ad unum eundemque sensum redeant; quibus ego quidem glorior, tu autem summopere excellis. De his igitur gratias tibi habens ad alia opera minus graviora jam discedo, hanc tuam conversationem omnibus aliis præferendam arbitratus.

Hierocles. Abi, o amice optime, et vale. Ubi autem eorum quæ nos rapide tractavimus, memoriam repetes, veniam, quæso, concedes nobis, si quæ minus dilucide exposita fuerint.

EJUSDEM

SUPPLICATIO MANUELI COMNENO IMPERATORI NOMINE CIVITATIS CONSTANTINOPOLEOS OBLATA, CUM SICCITATE LABORARET (1).

Τοῦ μακαριωτάτου Θεσσαλονίκης, ὅτε ἐν διακόνοισι ἦν καὶ διδάσκαλος τῶν βητόρων, δέσις ἐς τὴν βασιλεῖα κύριον Μανουῆλ τὸν Κομνηνόν, ὡς ἀπὸ τῆς πόλεως, ὅτε αὐτὴν αὐχμὸς ἐπίεζεν.

α'. Τολμηρὸν ἡμῖν ἡ δέσις, καὶ περὶ μεγίστου τῶ ὄντι πράγματος. Καὶ τί γὰρ ἂν πάσχοι τις, πόλιν ὄλην ἰδῶν, τὴν ἀπασῶν μεγίστην, ἱκετηρίους ἀνασχεῖν χεῖρας τῇ βασιλείᾳ σου; Συγγνωστὴ πάντως ἡ τόλμα, καὶ πρὸ ἡμῶν τὰς ψήφους ποιεῖται, τὴν ἀνάγκην ὑπερήγορον ἔχουσα. Εἰ μὲν γὰρ ἐκεῖνη, ἢ τούτῃ, ἢ ἄλλῃ, οἱ πολλοὶ καὶ πραγμάτων ἐναντιότησιν ἀνθίστασθαι ἱκανοὶ, τὸ σὸν λάχος, ἡμᾶς τοὺς πολίτας, ἰθύνουσι, περιγενέσθαι ἦν τοῦ ἐν ἐλπίσει, μᾶλλον δὲ ἤδη ἐν προοιμίῳ κακοῦ, εἰπεῖν δὲ ἀκριβέστερον, καὶ μεσοῦντος ἤδη καὶ ἐναγωνίως ἀμάζοντος, τάχ' ἂν τι περιττόν τι πόλις ἐποίησιν, ταῖς ἀλλοῖς ἀναριθμοῖς φροντίσι τε καὶ ὀχλήσεσιν, αἱ τὴν ἀγίαν βασιλείαν σου ὄσαι ὦραι κυκλοῦσι, προσεπιθεῖσα καὶ αὐτῇ, καὶ τὸ πολύοχλον προσεπαύξουσα.

(1) Eustathius hanc orationem habuit, antequam Myrorum episcopus esset designatus; incertum quo anno. Qua enim hieme aquarum illa penuria Cypolitanis civibus acciderit, non constat. Fuit forsitan calamitas reliquæ Europæ communis: unde

Beatissimi metropolitæ Thessaloniciæ, quando in diaconis erat et magister rhetorum, supplicatio Manuelli Comneno imperatori nomine civitatis oblata, cum siccitate laboraret.

1. Audebimus te supplices exorare ea de re quæ momenti quam maximi est. Quis enim non compatiatur totam civitatem videns omnium maximam supplices ad tuam majestatem regiam manus erigentem? Condonabilis omnino audacia et nobis suffragia concilians quæ necessitatem habet patrocinantem. Nam si ab aliquo eorum, sive illo sive hoc, qui hæreditati tuæ, nobis scilicet, præsent, quorum munus est in rebus universis consulere, superari posset imminens seu potius jam sæviens malum, vel etiam, ut verius loquar, summam fere asperitatem jam assecutum, sane superfluum quid faceret civitas, innumeris aliis trionis quibus regalis tua sacra dignitas singulis horis circumdatur ipsam supperaddendo et negotiorum adaugens multitu-

medii sævi chronica Latina etc. aliquid forsân lucis afferent. Pro Cpoli supplicavit Eustathius, non pro Thessalonica, ut male habet Fabricius in *Bibli. Græca* (supra).

dinem. Sed jure talem arcet accusationem, cum A
omnis voluntas, omne studium arsque omnis excelsi
et magnifici palatii potestatis tuæ deorsum jacet,
neo quomodo ceciderit dici potest. Cum ergo non
liceat aliam excogitare mali solutionem nisi per
divinam et validissimam dexteram jugiter regnan-
tis super omnia Dei, ad tuam potentissimam ma-
num, qui cum illo regnas terrestres Deus, confugi-
mus cum pura mente et cujuslibet vituperationis
inimunes, eum qui solus post Deum nos salvare
potest, humiliter implorantes. Jam sunt nobis spei
pignora, et persuasum habemus quoniam Deus,
ad quem continuas pro tuo imperio preces fun-
dimus quas ab ipso auditas confidimus, loquetur
etiam nunc pro nobis bona in corde sacræ majes-
tatis tuæ, ejusque expandet viscera jam aliunde
commota in commiserationem communis exitii;
qui etiam in depellendo malo toti sumus et æger-
rime ferremus si supplicatio nostra effectu care-
ret postquam multa ad fidem faciendum idonea
sine fuco protulimus.

2. Illa ergo civitas, semper quidem, verum nunc
præsertim propter fortissimam potestatem tuam
urbs vere magna clamat per nos, imperatorum maxi-
me et divinissime. Omnes quidem urbes aliæ qua-
rum numerum supputare nequicquam facile, quæ ab
antiquissimo tempore Romanæ potestatis circ-
ulum exornant, et quas (quarum multitudinem
mensura non attingit) divina virtus tua alias olim
eversas iterum suscitavit, alias autem solo no-
mine cognitæ, de cætero vero in profundum
terræ demersas in lucem edidit, et ad priorum
splendorem restituit, alteras etiam jam nullo modo
suarum ruinarum superstites mirabiliter rursus produxit,
omnes, inquam, urbes illæ bene habent, et in fa-
vorem fortunæ permanent, et gaudent, ultra vitæ
necessaria, tot et tantis, ut eorum qui ab illis
migrarunt, ullus ne possit quidem ea enuntiare.
Tua econtra civitas quæ ipsa quoque nullo labora-
bat incommodo, sed in paradiso voluptatis omnibus
omnino fruebatur bonis, inter ipsam suam prosperi-
tatem a brevi tempore affligitur. Siccitate enim
laborat in ipsa hiemis tempestate. En hiemis as-
peritas, et terram quis dixerit æstivis ardere soli-
bus qui Troglodytas urunt. Cum antea inter me-
dias civitatis vias splendide aqua quasi ex itinere
reversa emittebatur, omnes novitate rei stupebant
intuentes, nunc etiam ipsi urbanarum cisternarum
canales mugientes nutritorium humorem ad hau-
rientes adducere non possunt. Et quinam cana-
les, qui media æstate copiosum potum profluen-
tem emittunt irrigantium multitudini superabun-
dantem? Tale incommodum patitur etiam in hieme
Ægyptus; sed ejus incolis speratur æstivus Nilus
et nonnullis terræ roribus semetipsos resicientes,
quando fulgebunt æstas, pelagus conspicitur tellu-
rem suam. At nobis talis spes non illuxit qui tabes-
centes malum experti sumus. Nam defecit tuam

δπου γε και οὕτως ἐκφεύγειν εἶχε δικαίως τὰ
αἰτιάσεως, εἰ γε πᾶσα και βουλή και σπουδή καὶ
τέχνη τῆς ὑψηλῆς βασιλικῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆ
θεοῦ κράτους σου κάτω που κεῖται, και οὐκ ἔστι
δσον εἰπεῖν ὑποπέπτωκεν. Ἐπει δὲ οὐκ ἔστιν ἐλο-
θεν οὐδ' ἐπινοήσασθαι λύσιν τινὰ τοῦ κακοῦ, ἀλλ'
μετὰ τὴν θεῖαν και πανακτὴν χεῖρα τοῦ αἰετ-
λεύοντος και ἐπὶ πάντων θεοῦ ἐκ τῆς κρατικῆς
χειρὸς σου, τοῦ ἐκείνω συμβασιλεύοντος και ἐπι-
θεοῦ, εὐλόγως ἂν ἔξω πάσης μίμψως πίπτωμεν,
τῶ μόνω δυνατῶ σωσαι μετὰ θεοῦ ἐκτικτικῶς ἐπι-
χάνοντες. Ἐχομεν δὲ ἤδη και τὰ τῆς ἐλπίδος ἀπὸ-
θεν ἐχέγγυα, και πεποθηαμεν, ὡς ὁ θεός, ὃς τὸς
ἐνδεδεχεῖς ὑπὲρ τῆς βασιλείας σου εὐχὰς ἀναπι-
ποντες ἐντελεῖς αὐτὰς εὐρίσκομεν, λαλήσῃαι και τῶ
ὑπὲρ ἡμῶν ἀγαθὰ εἰς τὴν καρδίαν τῆς ἀγίας βασι-
λείας σου, ἀναπετάσει τὰ σπλάγγχνα ταύτης, και ἀλ-
λους πεπλευσμένα ὄντα, εἰς τὸν τοῦ κοινοῦ ἔθλου
οἱ και ζηλοῦσι τρόπον τινὰ και οὐκ ἀνεκτὸν ἡγοῦν-
ται μὴ οὐχὶ πρὸς πέρας ἀγαγεῖν και τὰ τῆς παρο-
σης αἰτήσεως, πολλὰ και γενναῖα και κείθῃαι ἰσπὶ
προσχομένοι.

β'. Ἐκεῖνα δ' ἡ πόλις, ἡ ἄλλως μὲν, ἀλλὰ νῦν
μάλιστα διὰ τὴν σὴν κρατίστην ἰσχὺν ἀληθῶς μεγα-
λόπολις, βοᾷ δι' ἡμῶν, βασιλείων μέγιστε και θεό-
τατε. Πᾶσαι μὲν ἄλλαι πόλεις, ἅς οὐδὲ εὐχερῆς
καθυποβαλεῖν ἀριθμῶ, ὅσαι τε παλαιὰς ἀπ' οὐ γρό-
νος τὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς κύκλον κοσμοῦσιν,
καὶ ὅσας (πολλὰ δὲ καὶ αὐτὰ και οὐ βραδίως μέτρη-
ληπταὶ) τὸ σὸν ἔνθεον κράτος τὰς μὲν κάλλι κατε-
νεχεῖσας εἰς γόνυ ἀνήγειρε, τὰς δὲ, ὀνόματι μόνω
γνωριζομένας, τῶ δὲ λοιπῶ παντὶ κατὰ γῆς διεδ-
κυκίας, εἰς φῶς ἔγαγε, και τὸν πρῶτον κόσμον ἀπὸ-
δωκε, τὰς δὲ και μηδαμῆ ὀσας εὐμηχάνως ἐκ και-
νῆς παρήγαγε· πᾶσαι δὲ οὖν αὐτὰι πόλεις εὐ ἔχουσι,
και ἐν καλῶ τύχῃς μένουσι, και ὀπεντροφῶσι, μὴ
ὅτι γε τοῖς ἀναγκαῖοις και μόνωις, ἀλλὰ και ὡν οὐ
πάνυ τις ἀπόντων μνησεται κατὰ ἔφεσιν, Ἡ δὲ σὴ
πόλις, και αὐτὴ μὴδὲν ὅτι ἔχουσα δυσχεραίνου, ἀλλ'
ὡς ἐν παραδείσῳ τρυφῆς περιβρεομένη τὸς πάντο-
θεν ἀγαθοῖς, περὶ αὐτὸ τὸ καίριον παρὰ βραχὺ δου-
τυχεῖ. Αὐχμὸς γὰρ αὐτὴν ἐν μέσῳ πιέζει χειμῶνος
καιρῶ. Ἀκμὴ χειμῶνος ἰδοῦ, και ἡ γῆ — ἀλλ' εἴποι
τις ἂν αὐτὴν θερινοῖς ἡλίωις βάλλεσθαι, ὅποιοι τοῖς
Τρωγλοδύτας ἰθύνουσι. Και ὅτι περὶ μέσας τὰς τῆ
πόλεως ἀγυῖας πομπικῶς τὸ ὕδωρ ὡς ἐξ ἀποδρῆκ-
ἐπιχωριάζον ἐστέλλετο, και τοῖς θεωμένωις ἐπι-
στρεψε τῶ θαυμασίῳ τοῦ πράγματος, τηνικαῦτα και
αὐτὰι τῶν κατὰ πόλιν φρεάτων αἱ φλέβες συμμικ-
κυῖται τὸ τροφίμον ὕγρον τοῖς ἀραιομένοις ἐποχρεῖται
οὐκ ἔχουσι. Και ταῦτα ποῖαι φλέβες, αἱ και μέσῳ
θέρους πολὸ τὸ ποτὸν ἀναβάλλουσαι και ἀπερὶ-
ζουσαι, τῆς τῶν ἀρδευομένων πολυχειρίας ἦσαν
ὑπέρτεραι; Πάσχει τοῦτ' τὸ πάθος τάχα πνευσιμῶ-
νος και Ἀἴγυπτος· ἀλλ' ἐν ἐλπίσει τοῖς ἐκεῖ ὁ θε-
νὸς Νεῖλος, και ὀλίγοις ἰδρῶσι γῆς ἀναφύοντες ἐπι-
τοῖς, ὅτε θέρος ἀναλάμψῃ, πέλαιος ὄρωσι τὴν ἐπι-
τῶν. Ἡμῖν δὲ τὰ τῆς τοιαύτης ἐλπίδος ἀπέσθη, οἱ
φθάσαντες ἐπειράσαμεν τοῦ κακοῦ. Ἐπιλέλοιπε γὰρ

τὴν σὴν πόλιν ὁ ταύτης χειμέριος ἐκεῖνος Νεῖλος· **A** καὶ ἔσται λοιπὸν ἐπὶ τὰ ἐξῆς τὸ θέρος αὐτῆς θέρος ἀλληθῶς, εἴτουν φλέγμα κακὸν, κατὰ τὴν πόλιν, καὶ θερμότης πυρόεσσα. Τὸ γὰρ ἀναψύχον ὕδωρ, τὸ ζωογόνον, τὸ παρήγορον ἐπιλέλοιπε. Ἡ εὐκρατος εἰς διακεκαυμένην κινδυνεύει διαπεσεῖν. Πηγὴ ἀνέβαινε, γραφικῶς εἰπεῖν, καὶ ἐπότισε πᾶν τὸ πρόσ-
 ῥωπον γῆς τῆς μὲν, οὐκ οὐκ ἀπάσης, τῆς δὲ κατὰ γῆν ἔκπασαν πρωτίστης ταύτης τῶν πόλεων. Νῦν δὲ ἀλλ' οὐκ οἴδαμεν τὰ τῆς τοιαύτης πηγῆς, ὅποι γῆς ἔδω καὶ ἔφετο μικρὸν ὄσον, καὶ κατὰ τοὺς ἐν τῇ ἀνδρῶν ἔσεται κυρτὰ καὶ αὐτῆ καὶ διψῶσα, καὶ που, εἰ τὸ κακὸν ἐπὶ μείζον ἀρθείη, καὶ ἔρημος· καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ οὐκ ἂν ὀκνήσοι τις μὴ καὶ αὐτοὺς διὰ τὸ ἐκλείπειν λέγειν ἀλίθαντας. Ἡδὴ πρὸ ὀφθαλμῶν κεῖται τὰ θεία, καὶ ὅταν ἡ πόλις καταρᾶσεται κάκωσιν τῶν πολιτῶν, ὅσοι μὲν εὖ ἔχουσι τὸ εἰς σῶμα, οὐκ ἔσθ' ὅπως ὀγιαίνειν συγχωρουμένων τῇ ἀύχηρότητι· τῶν δὲ κατὰ νόσον ἄλλως διακειμένων, τὴν ψυχαγωγίαν ἀπολωλεκτότων, καὶ οὕτως ἐχόντων τὴν ὀγίαν δυσανάκλητον.

γ'. Διὰ ταῦτα ἐκχέομεν ἡ πᾶσα πόλις τὰς καρδίαις ἡμῶν ἐνώπιον τῆς βασιλικωτάτης φιλανθρωπίας σου, καὶ τὴν τοῦ σοῦ ἐφ' ἡμᾶς ἐλέου χύσιν αἰτούμεθα, ποτινῶμενοι καὶ θερμὰ προχέοντες δάκρυα. Ἐκτεινον τὴν θείαν χεῖρά σου, καὶ οὕτω κελεύσας ἀποκατάστησον τὸ ὕδωρ ἐπὶ χῶραν, οὐ πρὸς ἡμέραν, ἔως τὰ τῆς Γραφῆς, ἀλλ' εἰς αἰῶνα ὄλον, ᾧ συνεπεκταθείη καὶ τὸ κράτος τῆς βασιλείας σου. Οὐκ ἔστιν ὕδωρ τῆ λαῶν πιεῖν· δὸς ἡμῖν ὕδωρ, ἵνα πίωμεν. **C** Ἄλλ' ἐκεῖνο μὲν ἔλεγε πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ θεράποντα Μωϋσῆν γογγυστὴς λαὸς, σκληροτράχηλος, καὶ τῆς βρώσεως ἔτι οὐσης ἔσω στόματος τοῦ εὐεργέτου καταλαλῶν. Καὶ οὕτως ἔχων — ἀλλ' εἰσηκούετο. Ἡμεῖς δὲ, λαὸς εὐγνώμων, δοῦλοι εὖ μάλα ἡσυχόμενοι πρὸς πίστιν, λαὸς μνημῶν εὐεργεσιῶν, εὐχάριστος, εἰδὼς ἀκριθῶς, τίς ὁ δεσπότης, τίς ὁ σῶζων, τίς ὁ τρέφων, τίς ὁ ζῆν ποιῶν ἀσφαλῶς (ἡ γὰρ ἂν εἴμεν ἀλογώτεροι καὶ τῶν παρὰ τῆ προφήτη ζῶων, ἃ τοὺς κυρίου οἶδε καὶ τοὺς κτησαμένους αὐτά)· δίκαιοι τοίνυν ἡμεῖς μὴ διεκπεσεῖν, οὐ ποθοῦντες αἰτούμεθα.

δ'. Ἀντεπεξήγαγέ ποτε βριαρὰς γεῖρας ἡ κραταιὰ βασιλεία σου τῷ παλαμναίῳ ἐκείνῳ σεισμῷ, καὶ ὅσα καταπαλαίσας βαλεῖν εἰς γῆν αὐτὸς ἐφιλονείκησεν, **D** αὐτῆ φιλοτιμῶς ἀνέστησε, καὶ καταβρῦέντα συνέπηξε δαπάναις μυριάσι δόσι καὶ χρυσοῦ κενώσας, ὅς καὶ μέτρον πᾶν ὑπερπέπαικε. Καὶ ἴστανται στήλαι, τὴν τοιαύτην φιλοτιμίαν ἀνάγραπτον φέρουσαι, τὰ πανταχοῦ γῆς θεία τεμένη, ὅσαπερ ἡ τοῦ φρικώδους ἐκείνου κακοῦ ἀνεμόχλευσε κατασεύσασα τριαινα.

ε'. Γενοῦ τοίνυν, εὐεργετικώτατε βασιλεῦν, ὅπερ ἐκεῖνοι Πακτωλὸς τις χρυσορροίας πολὺν τὸν χρυσὸν εἰς δαπάνην προβρέων, οὕτω δὴ καὶ ἡμῖν Νεῖλος θερινοῦ παρήγορος καύσωνος· μάλλον μὲν οὖν καὶ ἄμφω, χρυσὸν προβλύζων καὶ ὕδωρ οὕτως ἐποχ-

civitate hiemalis ejus Nilus, et exinde aestas ventura vere erit aestus, sive *horrenda concrematio*, secundum poesim, et calor igneus. Defecit enim aqua reficiens spiritum, vitam generans animumque refocillans; et illa bene temperata in ultimo est discrimine ne plane exusta jaceat. *Fons ascendebat*, ut loquar secundum Scripturam, et irrigabat universam faciem terræ, non omnino quidem universæ, sed universam faciem hujus civitatis quæ cæteris omnibus antecellit. Nunc vero nescimus quomodo fons iste terram subiit, ita ut vena tenui tantum emanet, et civitas ad instar eorum qui in inaquoso degunt tristis sit et sitibunda, et aliquando, si malum in majus creverit, verum erit desertum, ejusque incolas utpote tabe consumptos quisque indubitanter mortuos appellabit. Jamante oculos triste habemus spectaculum, urbsque civium ærumnam maledicet quorum alii corpore bene valentes nequaquam sanitatem servare poterunt propter difficultatem temporum, alii autem laborantes morbo et omni refrigeratione carentes non nisi ægre sanitatem recuperabunt.

3. Propterea effundimus universa civitas corda nostra in conspectu regalissimæ benignitatis tuæ, et tuæ erga nos clementiæ effusionem poscimus cum fletu deprecantes, et calidas profundentes lacrymas. Divinam extende manum tuam, tuoque jussu educ aquam in terram, non quidem ad diem, ut dicit Scriptura, sed in totum sæculum, per quod permaneat imperii tui fortitudo. « Non est aqua populo ad bibendum; da nobis aquam ut bibamus. » **C** Sed istud quidem dixit ad famulum Dei Moysem mussitator populus, duraque cervice, et dum adhuc esca esset in ore nutritori maledicens. Qui licet talis esset, non tamen minus exaudiebatur. Nos autem, docilis populus, servi ad fidem optime exorciti, populus beneficiorum memor, et gratissimus, penitus intelligentes quis dominus, quis salvator, quis nutritor (secus enim: essemus stulti-diores quam apud prophetam animalia quæ dominos noverunt et possessores), digni igitur nos ut non rejiciamur maximo imploramus desiderio.

4. Extendit olim validas manus potentissima majestas tua in funesto illo terræ motu, et quanta hic commota terra dejecit, tanta pietas tua magnifice erexit et ruentia confirmavit sumptibus innumeris et multa auri profusione, quod omnem superabat mensuram. Ideo stant columnæ tantam munificentiam inscriptam prædicantes, et ex omni terræ parte templa divina quæ funestæ cladis tridens concussa prostravit.

5. Sic ergo hodie, imperatorum beneficentissime, sicut illis fuisti Pactolus quidam aurifluus, auro multo in sumptus profluens, ita et nobis Nilus qui æstivum mitigat æstum, seu potius utrumque flas nobis, civitati tuæ aurum profundens et vivi-

ficam educens aquam. Ignis guttur vorax a brevi-tempore in illam toto ore irruit, et fere deglutivit, et ubique grassatus ejus devastavit pulchritudinem. Nuper adhuc suum habebat decoramentum suum-que varium et magnificentum ornatum, quo vi ignis rursus ablato, tua concinnante dextera, vestita gaudeat.

6. Nunc quidem aqua laborat, non autem quia tumidis profluit fluctibus, nec quia mensura exundat. Ne fiat istud, neque iterum illud, christe regum, (quis enim eam sive per ignem sive per aquam perire cupiat?) sed ex aqua deficiente tandem nunc adesto, imperator a Deo coronate, solertissimus adjutor, et eum cum quo regnas Deum etiam nunc imitatus, educ non ventos frigidos, sed aquam quæ urbem totam vivifloet ex thesauris tuis. Gedeoni quidem dixerat Deus: « Duc quosdam ex peritioribus belli, et ibi probabo eos tibi ¹. » Nos autem jam probavit Deus in conspectu majestatis tuæ, et omnes sumus manibus fortes quas singulis diebus pro te ad Deum erigimus, et sic inimicis quantum possumus, oblectamur. Utinam ducamur nos ad aquam, non probationis quidem causa, sed refrigerii. Quam dolendum est alias quidem civitates jugibus aquis repleri et ex illa ditoscere gloria Cydno, Thyabri qui urbes utrinque circumfluunt, aliosque fluvios civitatum amicos, tuam vero urbem magnam aquæ penuria tabescere!

7. Adsit ergo nobis illa regalis aqua in duas partes nostram dividens civitatem, a te magno rege majori jure cognominata quam Choaspes a rege Persarum, quem potum et aquam regales vetus ditum vere appellavit. Hoc enim tu concedes et pietatis tuæ abyssum profluere facies in sempiternum. Cæterum ille fluvius, o imperator, nomen accepit quod ejus aquam bibens gaudebat rex, ipse autem nihil de amne curavit. Ecce clamabimus et nos cum Eliu ad majestatem tuam paululum immutantes: « Vivit Dominus si erit his annis aquæ guttula, nisi juxta verba oris tui ² » A quo verbum emitte, et, prout diceret David: « Fluent aquæ ³. »

¹ Judic., vii, 4. ² III Reg. xvii, 1. ³ Psal. cxlvii, 18.

Α τεύων ζωογόνον τῇ πόλει σου. Πυρρὸς γνάθος ἀνδρῆς, οὐ μακρὸς οὗτος χρόνος, καὶ ἐπέχανε τῆς καὶ μικροῦ κατέσπασε, καὶ διανεμηθεῖσα τὸ κἄλλο αὐτῇ ἀπηχρίωσεν. Ἄλλ' ἔχει καὶ πάλιν τὸ πρῶτον κάλλος, καὶ τὸν ποικίλον καὶ πολυτίμητον κόσμον, ὃς ἡ βύμη τοῦ πυρρὸς ἀπήγαγεν, αὐθις, τῆς σῆς ἐξῆς νυμφοστολοῦσης, ἀμφέθετο.

Β Γ. Δυστυχῶς ἔχει καὶ νῦν ἐξ ὕδατος οὐκ ἐπιλάσαντος αὐθαδέστερον, οὐδ' ὑπεκδραμόντος τὸ μῆτριον. Μὴ γένοιτο μήτε τοῦτο, μήτε εἰσαυθις ἐπιγριστεῖ βασιλέων· (τίς γὰρ ἂν οὕτω ταύτην διὰ πρὸς ἔλθειν καὶ ὕδατος εὔξαιτο;) ἀλλ' ἐξ ὕδατος ἐπιπόντος τέλειον φάνηθι δὴ κἀνταῦθα, θεοστυφέ ββασιλεῦ, εὐμήχανος βοηθός, καὶ τὸν πῶ συμβασιλεύεις θεὸν κἀνταῦθα μιμούμενος, ἐξάγαγε οὐκ ἀνέμικ ἀναψύχοντας, ἀλλ' ὕδωρ πόλιν ἔλλην ζωογονῶν ἐ τῶν σῶν θησαυρῶν. Τῷ μὲν οὖν Γεδεὼν ἐλάλησεν ἡ θεός· Κατάγαγε τοὺςδε τινὰς τῶν στρατιωτικῶν τέρων εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ δοκιμῶ αὐτούς σοι ἐκεῖ. Ἡμᾶς δὲ ἤδη δεδοκιμακεν ἐνώπιον τῆς βασιλείας σου ὁ θεός, καὶ ἐσμὲν πάντες ἱκανοὶ χερσὶ, ἅς ὑπὲρ αὐτῆς ὀσημέραι τῷ θεῷ ἐκτείνουμεν, καὶ οὕτω τοῖς πολεμίοις ὡς οἶόν τε ἀντιστάμεθα. Λείπεται δὲ ἐργεῖν ἡμᾶς εἰς τὸ ὕδωρ, οὐ δοκιμῆς χάριν, ἀλλ' ἀναψύξεως. Ὡς ἔστι δεινόν, ἄλλας μὲν τῶν πόλεων ὕδαθιν ἀεννάοις πλημμύρεσθαι καὶ πλουτεῖν τὸ ἐπιθεῖν κύδος, τὸν Κύδνον, τὸν Θύμβριν, τοὺς τῆν μέσην τῶν ποταμῶν ποιούοντας, καὶ ἑτέρους δὲ φιλοπόλιδας ποταμούς· τῆν δὲ σὴν Μεγαλόπολιν ὕδατος κινῆ κατασμικρύνεσθαι.

Ζ. Γενέσθω καὶ παρ' ἡμῖν ὕδωρ τοῦτο βασιλικόν, διάνδιχα τέμνων τῆν καθ' ἡμᾶς, καὶ σοι τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ ἐπονομαζόμενον οἰκειότερον ἤπερ ὁ Χοΐσπης τῷ τῶν Περσῶν, ὃ δὲ βασιλικόν καὶ ποτὸν καὶ ὕδωρ ὁ παλαιὸς λόγος ἀληθῆ λέγων ἀνόμαζε. Τοῦτο μὲν γὰρ σὺ ποιήσεις, καὶ ἡ τοῦ ἐλεύους ἄδυσσος ἀνεστομῶσει προῤῥέειν αὐτὸ εἰς τὸ διηνεκές. Ἐκεῖνο ἔ ἄλλως, ὦ βασιλεῦ, ἐπιγράφετο οἷς ἔχαιρεν ἐκεῖνος τοιοῦτου πίνων ὕδατος, μηδὲν αὐτὸς τῷ βεῖματι ξυμβαλλόμενος. Κράζομεν, ἰδοὺ, μετὰ Ἡλίου καὶ ἡμεῖς τῇ βασιλείᾳ σου, μικρὸν ὑπεκλάξαντας· Ζῆ Κύριος, εἰ ἔσται τὰ ἐτῆ ταῦτα ὕδατος σπαγῶν, εἰ μὴ διὰ λόγου στόματός σου. Ἐκ τούτου λέγον ἐξαπόστειλον, καὶ (Δαβὶδ ἂν εἴποι) βύξεται ὕδατι,

EJUSDEM

ALLOCUTIO

AD IMPERATOREM MANUELEM COMNENUM

Cum esset Myrorum metropolita electus (1).

Τοῦ ἀγιωτάτου Θεσσαλονίκης, κυρίου Εὐσταθίου, ἁ
 λόγος εἰς τὸν κραταῖον καὶ ἅγιον βασιλέα,
 κύριον Μανουήλ, ὅτι ἦν ἔτι τῆς ἀγιωτάτης τῶν
 Μύρων Ἐκκλησίας ὑποψήφιος.

α'. Μέχρι μὲν καὶ ἐς τὸδε ἡμέρας, κυρσολαμπέ-
 στατε βασιλείας ἤλθε, διὰ τῶν Ἰορδάνου φωτοφόρων
 ναμάτων αἱ σαί μοι ἀκτίνες προσέβαλον· καὶ ἦν μοι
 αὐτὸ τῶν σῶν λαμπηδόνων οἶον ἐναύγασμα, ὥστε καὶ
 δι' ὕδατος καθαρωτάτου θέαν τις λαμπρὰν ἐνοπτρί-
 ζεται. Μᾶλλον μὲν οὖν ποταμὸς ἐκεῖνος ἱερὸς εἰς
 ἕτερον πολὺβρύον ἡμᾶς διεπόρθμευς, τοῖς σοῖς πλη-
 θοντα κατορθώμασιν, εἰπεῖν δὲ ταυτὸν, εἰς Θεοῦ πο-
 ταμὸν, ὁδάτων θείων τῶν ἐκεῖθεν πληρούμενον. Καὶ
 ὁ μὲν ἐκκλησιαστικὸς κόλπος ἐκεῖνον τὸν Ἰορδάνην
 φωτοφανὲς εἰς αὐτὸν ἐρευγόμενον ἠγαλλίζετο, καὶ
 τὸν Σωτήρα Ἰησοῦν ἡμῖν ἐν αὐτῷ παρεδείκνυς, τὴν
 μνήμην ἀνακινῶν· ἡ δὲ τῆς καθ' ἡμᾶς βητορίας
 διώρυξ ποταμὸν τοῦτον διωχέτευσ τηνικαῦτα, βέοντα
 μὲν ἄλλως πλατὺ καὶ δι' ἔτους παντὸς καὶ οὐχ ἀπαξ
 που κατὰ τὸν Νεῖλον ἐπέτεια πελαγίζοντα, ἐμοὶ δὲ
 προσάπαξ εἰς πλοῦν στορνένυμενον, ἐν ᾧ σωτήρ

1. Usque ad hanc diem, sol imperii fulgidissime,
 per Jordanis luciferos fluctus, tui radii me attinge-
 runt, et talis mihi videbatur fulgor splendoris tui,
 quasi purissimis in undis nitidam quis spectaret
 imaginem. Sed insuper sacer ille fluvius nos con-
 ducit ad aliud flumen tuis repletum beneficiis, id
 est, in flumen Dei divinis aquis inde ortis super-
 effluens. Et quidem fons baptismatis illum Jor-
 danem in se manifeste effusum recepit et Sal-
 vatorem Jesum nobis in ipso ostendit, memoriam
 revocans. Nostræ autem orationis fluentum inde
 adduxit illum fluvium late fluentem et quidem in
 quacunque anni tempestate, non autem semel
 sicut Nilus qui singulis annis naves semel tantum
 ferre potest, unoque anni tempore ad navigandum
 patet; ille vero non sic, in quo Salvator rex ma-
 nifestus est. Et istud fuit plausus ille fluminum,

(1) Hæc oratio eadem est cum illa quam Fabricius
 memorat hoc titulo: *Oratio ad Manuelem Comne-
 num imp.* Jam videamus de tempore quo habita
 fuit. Primo in diem inquiramus. Eustathius nos-
 ter hanc homiliam sacram peroravit Cpoli coram
 Manuele imperatore, cum brevi ante Myrorum me-
 tropolita designatus esset, die S. Nicolai Myroblytæ,
 Myriæ admodum culti (Mich. Lequ. *Or. Chr.* vol I,
 p. 967). De hoc die ipse Eustathius agit cap. 20
 — 22 hujus orationis. Est autem vi Dec., coll.
 (Leucl. *Jus Gr. Rom.* lib. II, pag. 162). Jam videa-
 mus de anno. Is quoque ex hac oratione satis ex-
 putabitur; scilicet capite 9 Anconæ obsidionem
 Venetam Noster memorat. Ea autem in annum
 1174 incidit, coll. Wilkonio in libro: *Rerum ab
 Alexio... gestarum*, etc., pag. 611 — 615. Manuelis
 victoriam Venetam Eustathius peculiari tum pane-
 gyrico prædicaverat (cap. 10). Ergo vi Decembris
 dies erit anni 1174 vel 1175 (alias Manuelis victo-
 rias post Venetam reportatas Eustathius non me-
 morat), Eustathium brevi post Myrensem designa-
 tionem in thronum Thessalonicensem translatum
 esse, Demetrii Chomatani locus docet: factum
 hoc puto initio anni 1175 vel 1176, coll. iis quæ
 modo exposui. — *Consilium* orationis magis in
 obscuro est. Plus semel agit de sacro unguento et
 aqua Jordanis (aqua baptismatis), quod utrumque
 in baptisate jungit Ecclesiæ orientalis ritus sacer
 (Goari *Rituale Græcorum*, p. 353, 354). Num igitur
 Eustathiana oratio baptismati alicujus parvuli nobi-

lioris prælusit, an officio sacri unguenti, cujus
 formulas habes apud eundem Goarum l. c.
 p. 628 sqq. ? Eustathii in thronum Myrensis me-
 tropoleos evectio ante hujus orationis editionem e
 solo Demetrio Chomatano nota erat, cujus verba
 e Leuclavii *Jure Græco Romano* lib. v, p. 317, ap-
 ponam: Ἐρώτησις. Ἐὶ δεῖ τὸν ψηφισθέντα καὶ
 καταδεχόμενον καὶ ἀσπασίμενον μετατεθῆναι εἰς
 ἑτέραν ἐπισκοπὴν; Ἀπόκρισις. Τοῦτο κανονικόν
 μὲν οὐκ ἔστιν, οὔτε μὴν τῆς ἐγγράφου ἢ ἀγράφου
 ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως γίνεται δὲ πολλάκις,
 βασιλέως κελύοντος, διὰ τινα ὀκονομίαν λυσιτελοῦ-
 σαν κοινῇ. Καὶ γέγονε τοῦτο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ
 ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Μανουήλ καὶ πορφυρογεν-
 νήτου Κομνηνοῦ. Τοῦ γὰρ σοφωτάτου ἐκείνου Εὐ-
 σταθίου, τοῦ κατὰ Φλώρον διακόνου ὄντος τῆς Μεγά-
 λης ἐκκλησίας καὶ μακροτοῦ τῶν βητόρων, εἰς τὴν
 Ἐκκλησίαν τῶν Λυκίων Μυρέων (sic) ψηφισθέντος,
 καὶ καταδεχόμενου καὶ ἀσπασίμενου, καὶ ἤδη καὶ
 πρὸς τὴν χειροτονίαν ἐτοιμασθίντος, πρόσταγμα τοῦ
 μακαρίου βασιλέως ἐκείνου πρὸς τὴν σύνοδον κα-
 ταπεφοίτησε διακελευόμενον, δεῖξασθαι ταύτην παρ-
 αιτούμενον τὸν Εὐστάθιον, προσαγγεῖν δὲ τοῦτον
 τὴν περικλυτὸν τῶν Θεσσαλονικέων μητρόπολιν,
 ὡς τηνικαῦτα χηρέουσαν. Myrorum metropolita,
 cui successurus erat Eustathius, fuit puto Chri-
 stophorus, de quo videatur Michael Lequienius in
Oriente Christiano, vol. I, pag. 970; in throno
 Thessalonicensi excoipit Constantinum I. (Mich.
 Lequ. ibidem vol II, p. 48.)

ut secundum Psalmistam loquar, in quibus nos lætati sumus propter Jordanem quidem festa agere, nec non propter abundantes tropæorum regalium diffusiones flumina plaudere manibus ad idem referri putavimus. Utque magis ex illis Davidis hauriam verbis : invocabat abyssus abyssum ; fluvius ille abyssi misericordiæ hanc illustrium abyssum fucinorum invocabat in vocem non minus quam cataracta mugientem auribusque tonantem.

2. Et hæc quidem fuit mihi quondam et usque ad hanc diem lex semel jubens, sole singulis annis in eundem locum redeunte, provolvi coram adytis gestorum imperatoris felicitum, velut coram Deo sacerdotes legis veteris, ita et nos imperatorem divino Spiritu ductum allocuturi. Nunc quidem Jordanis me præterfugit, alter autem me suscipit fluvius qui exiit ex gratiis Dei quasi ex abyssi fontibus, unguentumque redolet tum re lum nomine. Refertus fuit prodigiis non minus quam fluctibus fluminum quæ ditantur rivulis, et ideo omnino necesse est me in hoc flumine immergi, ne undique ad hunc regalem fluvium confluent orationis rivuli. Quod semper quandiu vixero, pars sim imperialium tropæorum, nihil novum ; justumque esset me etiam mortuum talem manere, divino inspirante flamine ; sed cum hoc non sit in nostra potestate, saltem in præsentem per vitam loqui non desinam. Aliter enim nullius gratias facerem pretii, cum ipsæ læte me sic aspexerint et dulciter mihi subriserint, mihi que illarum erga imperatorem antiquarum festivitatum singulis annis recurrentium pretiosas mercedas largitæ sunt. Ego autem meipsum converto et ad excutiendam pigritiam suscipio sermonem, quando magis necesse est excitari et cum sobrietate loqui. Erubesco de hac amica nutricique eloquentia quæ me adhuc puerum, et lanugine nondum vestitum rhetorem regium proponebat, quando Deus nuper in illa sede te constituisset, et tunc fontem eloquentiæ aperuit, postea vehementiorem factum rursus manifestavit, an speciosior et copiosior sit illo fonte jam memorato, an pariter indivise tranquilleque emanet, an pariter recte ab exitu effluit et sine circuitu currat, ego quidem nescio. Verum hic ad me evangelicam imprecationem refero, et me non existimo dignum D qui tuam majestatem, tuis benefactis auctam contempler, nisi conversus flamm ille puer temporis acti, quo te imperatorem laudativis sermonibus salutabam et in hac nobilitate remaneam per totam vitam, nec non sicut olim balbutiens eloquentiæ literas indigno festivitatis modo, ita et nunc senior tremula voce loquor. Nonne jure criminis ingratitudinis arguerer, si meam in ore meo concluderem linguam, vocemque attollere et sermonem habere recusarem ? Est enim, rex benignissime, tu me ex rerum limo in splendorem lucis evexisti vitamque humilem in Pactolum divitem commutasti et

Α βασιλεύς διεδείκνυτο. Καὶ ἦν τοῦτο κρότος τις παταμῶν, εἰπεῖν ψαλμικῶς, καὶ οἷς ἡμεῖς διεχειρόμεθα. Τὸ μὲν ἐπὶ τῷ Ἰορδάνῃ ἑόρτια, τὸ δὲ ἐπὶ ταῖς ποταμῶν βασιλικῶν τροπαίων προχεύουσι ποταμοῦς κροτεῖν χειρὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἰδοξάζομεν. Καὶ ἦν τοῦ Δαυϊτικῷ βέουματος ἐπὶ πλέον ἀρύσαιμι, προκαλεῖτο ἄβυσσος ἄβυσσον, ποταμὸς ἐκεῖνος ἀβύσσον ἑλίουσιν ἄβυσσον ταύτην κατορθωμάτων εἰς φωνή, οὐδὲν ἤττον καταράκτου βροντῶσα, εἰς ἀκοὴν ἐξάκουστον.

β'. Καὶ ταῦτα μὲν μοι ἄχρι καὶ ἐσθέρτι καὶ νόμος τις οὗτος ἔκειτο, ἅπασι που θεμιστεύων, τῆς ἑλληνικῆς αὐτοῦ ἀποκαταστάσεως εἰς τὰ τῶν βασιλικῶν προκύπτειν κατορθωμάτων ἄδυνα, καθὰ Θεῶν τοῖς τῷ πλακίτου νόμου ἱερεῖς, οὕτω βασιλεῖ καὶ ἡμεῖς ἐνθὲν προσομιλοῦντας. Νῦν δὲ ὁ μὲν Ἰορδάνης παραβρῦσκειται με, ἄλλος δὲ ποταμὸς μετεκδέχεται, ὅς χαρίτων μὲν Θεοῦ ἀναποδοίει, ὅσα καὶ ἐξ ἀβύσσου πηγῶν μύρου δὲ ὕδατος πρὸς τὸ πρᾶγμα καὶ ἔνιμα. Ἡἐπληθε δὲ θαύμασιν οὐχ ἤττον ἢ νόμασιν τῶν ποταμῶν, οἱ πλουτοῦσι τοῖς βέουμασι· καὶ χρεῶν πάντως καὶ διὰ τοῦτο τῷ ποταμῷ ἐκεῖνῳ ἐμβάπτει με, ἵνα μὴ πανταχόθεν ὁ βασιλικὸς οὗτος ποταμὸς εἴη τῶν τοῦ λόγου βέουμάτων οἷον μισογάγκια. Καὶ εἰ λάχος τῶν βασιλικῶν τροπαίων γίνομαι, οὐ καινὸν οὐδὲν, ἐὰν ζῶν· ἦν δὲ ἂν δίκαιον, εἴ καὶ τεθνεῶς, ἐμπνεομένου ζωογόνου πνεύματος· ἐπεὶ δὲ μὴ ἐκείνο, τὸ γοῦν παρὸν οὐκ ἂν παυσαίμην διὰ βίου λαλεῖν. Ἡ γὰρ ἂν ἀδικοίην τὰς χάριτας, ἐὰν αὐταὶ μὲν ἱερὸν οὕτω προσέβλεψαν, καὶ γλυκὺ μοι προσεμειδίασαν, καὶ τῶν πάλαι βασιλικῶν ἐκεῖνων ἐγκαινίων ἀμοιβὰς πολυτίμους ἐδαφιλεύσαντο· ἐγὼ δ' ἐμαυτὸν ἀποστρέψω, καὶ εἰς ὄκνον καταβαρυνθῶ τοῦ λαλεῖν, ὅτε καὶ μᾶλλον ἐγρηγορέναι χρεῶν, καὶ νηφάλια φθέγγεσθαι. Αἰσχυνῶ δ' ἂν καὶ τὴν φιλίην θρέπτειν ῥητορείαν. ἦτις ἐτι παῖδά με ὄντα, καὶ οὐδὲ εἰς ἑσπλον ἀρτιφύσῃ λασιούμενον, ῥήτορα βασιλικῶν καρυστήσατο, ἤνικα Θεὸς τὰ πρῶτα ἐπὶ τῆς βασιλικῆς ταύτης ἐκάθισέ σε περιωπῆς, καὶ τὴν φλέβα τοῦ ῥητορεύειν τότε μὲν ὑπήνοιξεν, εἶτα ἐπὶ μακρὸν συσταλεῖσαν αὐθις ἐξέφηγεν, οὐκ οἶδα μὲν, εἰ κάλλιον τοῦ πρωτοφανοῦς ἐκεῖνου καὶ ἄθροῦστερον βέουματος, βλύζουσαν δὲ ὁμῶς ἀσχιδὲς καὶ ἀβύσσου, καὶ ἰθυτενῶς τῶν ἐκβολῶν ἐπιεμένην, καὶ ἐπιπλένγητα θέουσαν. Ἐγὼ δὲ ἐνταῦθα καὶ τὴν εὐαγγελικὴν κατάραν ἐμαυτῷ ἐπικλῶ, καὶ ἀξιώ ἐμαυτὸν οὐ μὴ βλέπειν τὴν σὴν βασιλείαν, ἣν ταῖς ἀνδραγαθίαις οὐράνωσας, εἰ μὴ στραφεῖς γένωμαι ὁ καὶς ἐκείνη ὁ πάλαι, ὅτε σε τὸν βασιλεῖα ἐγκαινίοις λόγων ἐξέλιξάμην, καὶ μενῶ ἐν τῇ εὐγνωμοσύνῃ ταύτῃ διὰ βίου παντός· εἰ καὶ ὡς περ τότε τὰ εἰς ῥητορείαν ψελλίζων, καὶ οὐ πρὸς ἀξίαν τῆς ἑορτῆς, οὕτω καὶ νῦν τῷ γῆρα τρομαλέα φθεγγόμενος. Ἡ ποῖος ἂν ἐν κροβείην ἀγνωμοσύνης, τὴν γλώσσαν ἐγκλείσιν τῷ ἐξανοίξαντι μοι τὸ στόμα, καὶ λαλεῖν καὶ φθέγγεσθαι ; Ναὶ γὰρ, ὦ βασιλεῶν εὐεργετικώταται, σὺ με καὶ ἀπὸ ἰλύος πραγμάτων εἰς λάμπουσαν μετήνεγκας καθαρότητα, καὶ ἡμεῖσάς μοι τὸν τοῦ βίου πηλὸν εἰς πλουτοποιὸν Πακτωλὸν, καὶ τὴν ἀγοραῖαν

πομύλλαν εἰς εὐγενῆ λαμυρίαν μετέθηκας, καὶ ἤθην λαλοῦντά με πρὸς μετέωρον ὕψωσας· καὶ τὸ ἐμοὶ χθόνιον τοῦ Ἑρμοῦ πτερώσας οἶον οὐράνωσας, καὶ γλῶσσάν μοι μογγιγάλον διήρθρωσας, μᾶλλον μὲν οὖν παντελῶς σιγῶσαν ἐπράνωσας· καὶ ἀντινόματος, οὗ μετέχειν ἀξιοῦνται καὶ μικρὸν τι γραμμάτων γευόμενοι ἄνθρωποι, ὄνομα ἐκτίσω μοι τὸ οἷς κατ' ἐμὲ ὑπὲρ ἅπαν κρινόμενον ὄνομα.

γ'. Καὶ οὕτω μὲν ἐμαυτὸν ἐδικαίωσα μὴ ἀπειναῶσαι τὰς λαλίαις, ἀλλὰ συγρότερον φθέγγεσθαι, καὶ βασιλικὰς ἀριστείας περικροτεῖν. Τὸ δὲ γε σαφῶς, τί ἂν ἔχοι ῥήτωρ τὴν γραφίδα μὲν ὄσασαι βέλος, καὶ φαρμάξας μέλανι, καὶ τοῖς βαρβάροις ἰσχυρῶς παραδοκῶν, καὶ βιάσθαι εἰς αἵματα, εἴτα ἰδὲ βλέπων ἐκείνους ἡρέμα πτήσσοντας, καὶ οὐ προκαλούμενους τὸ βᾶλλεσθαι; Ἡ πάντως ἀγάγοι ἂν διὰ θαύματος τὴν βασιλικὴν εὐανδρίαν, δι' ἧς ταῦτα ἐγένετο· δι' ἣν σκάζει μὲν τοῖς πολεμίοις μηχανὴ πᾶσα εἰς ἄπρακτον, οὐ πολλὰ δὲ κάμνει οὐδὲ τὸ βασιλικὸν ἐκείνοις ἀντιπαλαμώμενον στράτευμα, καὶ εὐδὲ ῥητορικὸν δὲ διὰ ταῦτα γραφεῖον, τό γε εἰς ἐκείνους ἔχον, ναρκῶσι.

δ'. Ὁ βασιλικῆς κραταιότητος, δι' ἧς ἡμῖν ἀγαθὸν καταπέπρακται. Ὁ παγγάληνον ἕαρ βασιλείας, ἐν ᾧ πᾶν ἀγαθὸν ἐξήγησεν κάρπιμον (τὸ ἐξ ἀέρων· τὸ ἐκ θαλάσσης· τὰ ἐκ γῆς· καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν τὰ πάντοθεν), καὶ ὁ παμβασιλεὺς Ἰησοῦς κατὰ τοῦ παλαμναίου αἰώνιου θανάτου τὸ πάμμεγα τρόπαιον ἔστησε. Σε δὲ, ὦ σῦντερ βασιλεῦ, θαρβύοντως ἂν εἴποιμι ὀπλίσασθαι κατὰ τοῦ βροτολογίου πολέμου, καὶ τὸ θανάσιμον τοῦτο κακὸν κάτω βαλεῖν. Καὶ νῦν τὸ ὑπήκοον ἅπαν εὐζωεῖ, καὶ κατακροαίνει τοῦ πολέμου, οἷ καὶ τῶν πολεμίων, καὶ εἰρηναῖον σκιρτᾷ. Καὶ ἡ μὲν φύσις ἄτερ ἔχλου ἄγει καὶ τελεσφορεῖ, καὶ τὸ πᾶν αὐξάνεται καὶ πληθύνεται· ὁ δὲ τοῦ ζῆν παρατρώγων πόλεμος οὐκ ἐντὸς ὀργῆς μένει, ἀλλ' εἴ που καὶ ἔστιν εἰπεῖν, ἐξωκεανίζεται, ταῖς Ἀρπυιάς δοθεῖς, καὶ οὐκ ἔτι τὸν τῆς φύσεως βῶν ἀνακόπτειν παρεμπέπτων ὁποῖά τις λίθος τραχὺς καὶ ἀτίνακτος· ἀλλὰ παραράσεται, μᾶλλον μὲν οὖν ἐκ μέσου πελάγους παρασύρεται. Ἀργεῖ τὸ Σκυθικὸν τόξον, καὶ ἡ νευρὰ εἰς κενὸν τεινομένη κτυπεῖ, καὶ πρὸς μόνην ἀπόπειραν ῥυθμιζομένη (ποιητῆς ἂν εἴποι) χελιδόνι ἔκελον φθέγγεται. Εἰς ἄγαλμα καὶ μόνον τοῖς Ἰταλοῖς ἵππος φριμάσεται, πρὸς γυμνασίαν φανταζόμενος. Εἰ δὲ κατ' ἀλλήλων ἐκείνοι πρὸς ὅπλα μαίνονται, ὀπλιζέσθωσαν· ἀντιπαλαμάσθωσαν, εἰ βούλοιντο, καὶ πεπτώκεσαν, ὡς ἡμῖν γε μέλον τῶν τοιούτων οὐδέν. Ἡ πρὸ ποδῶν ἤδη βασιλικῶν τὰ ὅπλα ἐβρίψαν, καὶ τὰς ψυχὰς ἐξέχεαν οἱ τῆς Ἀγαρ. Ἀλλὰ καὶ τοῦτοις ἡ θηριωδία ἐτιθασσεύθη· καὶ ἀντὶ τόξου μὲν ἄροτρον αὐτοῖς μετὰ χειρᾶς, καὶ ἡ γῆ πρὸς ἀβλακᾶς σχίζεται· ἀντὶ δὲ ξίφους δρέπανον, καὶ τὸ λήιον τέμνεται· ἀντὶ ἵππου πολεμιστηρίου ζεύξαντες βοῦν, τρίβουσιν ἀμαξιδόν, καὶ ἄλκωνος καθιππάζονται. Καὶ ἀφῆκε μὲν κατέχειν αὐτοῖς ὁ Ἄρης τὸ μαινόμενον κακὸν, τελοῦνται δὲ σωφρόνως τῇ Λήμητρι. Καὶ οἱ πάλαι τότε μέχρι καὶ

pro forensi facundia aptasti mihi sermonis elegantiam, et me humiliter loquentem in altum extulisti; quod in me terrenum erat, super alas Mercurii exaltans, caeleste fecisti, et linguam tardam depolisti et vero infanti loquendi potestatem dedisti, et pro nomine de quo curare dignantur aliquantulum viri litteris studentes, nomen mihi protulisti super omnem nomen ab eis qui me circumdant iudicatum.

3. Ita memet iudicavi debere non hoc anno tacere, sed copiosius alloqui regiaque divulgare facinora. In praesentiarum, quid faceret orator stylum manu quasi jaculum tenens, atramento pro veneno infectum, paratus ad injiciendum inimicis et in eorum cruore immergendum; qui modo illos obstupentes cerneret, et non provocatos fugam capessere? Omnino stupendam redderet virtutem regiam per quam haec facta sunt, per quam claudicat irritaque evadit omnis hostium solertia, regalis vero exercitus illis oblectans nullo modo laborat, et mox propterea ipse oratoris stylus, saltem prout contra adversarios vibratur, torpet.

4. O regalis virtus, per quam nobis bona parata sunt! O serenissimum ver regiae potestatis, in quo floruit bona omnis arbor fructifera (sive ex aere, sive ex mari, sive ex terra, seu uno verbo ex quacunque parte), et rex omnium Jesus adversus sanguineam aeternamque mortem splendidum tropaeum exerit! Te vero, o salutaris imperator, audacter dicerem contra illud bellum mortalium flagellum dimicasse letiferumque hoc malum ad ima dejecisse. Et nunc docilis mundus feliciter vivit, et adversus bellum clamitat, ipsorumque bellatorum studium pacem appetit. Et quidem natura sine tumultu agit et perficit, et omne augetur nec non completur. Bellum autem vitam rodens non intra iram moratur; sed, si ita licet loqui, extra oceanum transmittitur. Harpyiis traditum, nec jam incumbit naturae cursum interseindens, more lapidis gravis et immanis; sed frangitur seu potius e medio aequore eripitur. Quiescit arcus Scythicus, et nervus in vacuum tensus stridet, et non nisi experimento inservens (diceret poeta), ad instar hirundinis perzonat. In oblectamentum solum Italis equus adhinnit ad exercitium exhibitus. Verum si illi de armis contra se invicem ferendis insaniunt, bellantur; perfida mutuo moliantur consilia, si voluerint, et dispereant, dummodo nulla sit nobis pars in rebus istis. Insuper jam coram regiis pedibus arma abjecerunt, animas fuderunt filii Agar. Sed et eorum feritas mansuefacta fuit, et pro arcu aratrum ipsis inter manus, terraque sulcis scinditur; pro ense falx, qua frumentum secatur; pro equo bellico bovi jugum imponunt, vias terunt, et aream equorum pedibus conculcant. Et cessavit apud illos commorari Mars, furens illa pestis, sed sapienter in honorem Cereris cedunt.

Et qui olim herique etiam per mare Asianum late patebant, atque maritimum jactabant imperium, nunc non tantum se a vicinitate maris amoverunt, sed etiam plerique nesciunt, nisi voce sola, æquora, proximæ loco habitationis in remotas continentis terras fuga emigrantes, cum primo Alexius inter imperatores illustrissimus eos repulisset, malo procul ablegato, deinde Joannes tropæis mersus quem justum est inter imperatores eximium audire, eos longius compulsos de vicinis dejecisset possessionibus; tertio cum post illos potentissimus imperator, qui terram oceano facinorum cinxit, ipse validius excitatus in eos irruisset, ita ut mare ab ipsis jam conspici non possit. Et ex tribus istis quasi fluctibus alius quidem avertit a mari confusam Agar collusionem; alius vero illud magis ablegavit; alter autem procul a visu repulit, et maris dominos in incolas continentis transposuit, ita ut arduum sit nostris navigantibus faciem Ismaelitæ noscere, illis vero rursus rarissimum esse maris spectaculum, nisi eis qui ad commercium peregrinantur et qui a campestribus emunt pascua, pro bestiis paciscentes. Et multos modo sermones exhauriret auribus jucundos vir Ismaelita, qui mare jam nescit. Tu quidem sic illis fluentum insolentiam interrupisti, et sursum, seu, ut dicunt, adverso flumine ascendere coegisti; illos vero demulcet spes currendi, ut aiunt, adverso flumine, et desiderato potiendi. Non ita sane, sed sæpius alveos illis concludis, et versus ipsos fontes vi repellis. Nihil impediret quin hæc cito fiant nisi ab antiquo tempore fervens malum ab altis erupisset abyssis, et fluctus late diffusus totam occupasset terram, quam a solis ortibus cognominamus.

5. Verum hoc erit quando insufflaverit Deus qui replet omnes petitiones cordis tui, manaque valida arripuit fontes hujus fluminis quos jam refundere cœpisti, et recedere coegisti. Jam nunc illud contines fluentum, et refluere adigis, terræque secreta subire, mœnibus hostes arcens, vias solidis firmans munitionibus, et tuos illis insuperabili vallans aggere. Juvat cernere vias, prius Christianis impervias, nunc multis tritas, et ad accessum patentes non tantum viris, iisque armatis, sed et leviter ad iter expeditis, et viatorum ferrum vix et non nisi decoris gratia succingitur. Jam mulieres ipsæ illas audent tentare vias, ipsæ etiam quæ delectationis causa peregrinantur, vel quas ex civitate divinum ardens locorum sanctorum desiderium illic viatrices facit. Si ergo vetus quidam rex fluvium insolentem et jumenta in profundum trahentem, virisque terribilem mulieri vadosum fecerat, illum innumeris minuendo incisionibus, alii vero hoc regium facinus venerati laudaverunt; ego quidem de istis dubito, et illud incisum flumen censeo devotum fuisse furis, et mare flagellatum, quod olim passus est Helles-

ἐπὶ θάλασσαν τὴν Ἀσιανὴν πλατυνόμενοι, καὶ τὸς αὐχοῦντες ἀγγέλιον, νῦν οὐχ ὅπως τῆς ἀτιδος μόνον ἀνήνεγκαν ἑαυτοὺς, ἀλλ' οὐδὲ οἷδα πολλοὶ, ὅτι μὴ λόγῳ μόνῳ, τὴν θάλασσαν, τῆς ἰλίου κατοικίας βαθεῖαν ἤπειρον ἐκ φυγῆς ἀλλήνοι, τὰ πρῶτα Ἀλεξίου τοῦ πάνυ ἐν βασιλευσὶ κυμανθέντος αὐτοῖς, καὶ τὸ κακὸν παρασύρειτα τοῦ πελαγίζοντος τοῖς τροπαίοις Ἰωάννη θέμις ἐν βασιλευσὶν ἀκούειν κάλλιστα, βαρῆ ἑαυτὸν ἐπεξαγαγόντος. καὶ τὸ κατ' ἐκεῖνο ἐπὶ ἰλον ἀνασκευάσαντος τρίτου δὲ ἐπ' ἐκαίνοις τοῦ τίστου βασιλείως, ὅς τῇ οἰκουμένη ὠκεανὸν πθωμάτων ἐγύρωσε, κραταιότερον ἐντινάξαντος τὸν καὶ ἀπαγαγόντος, ὡς μηκέτι αὐτοῖς ἐπέφισιν θάλασσαν γίνεσθαι. Καὶ κυμάτων οἶον τούτων τὸ μὲν δέιστησε τῆς θαλάσσης τὸν ἐκ τῆς ἀκριτόφυρτον συρφετόν· τὸ δὲ εἰς πλεον ἄφῃ τὸ δὲ καὶ ἠφάντωσε, καὶ ἀντὶ θαλαττίου εἰς ἤπας κατέστησεν, ὡς ἔργον εἶναι τοῖς καθ' ἡμῶς λαττεύουσιν εἰδέναι ὅψιν Ἰσμαηλίτιδα, ἐκαίνοι αὐθις σπανιώτατον εἶναι θαμάτων τὴν θάλασσαν πλὴν ὅσοι κατ' ἐμπορίαν που στέλλονται, καὶ τὰς ἐκ τῶν πεδιάδων ὠνοῦνται νομάς, τοῖς ζυπόσπονδοι. Καὶ πολλοὺς ἂν ἄρτι λόγους ἀναπρὸς τρυφὴν ἀκοῆς ἀνὴρ Ἰσμαηλίτης, ἀρτι θαλάσσης γενόμενος. Σὺ δὲ οὕτω μὲν αὐτοῖς ἐπὶ τοῦ θράσους ἀνέκοψας, καὶ εἰς ἀνάβρουν ἔτρε καὶ (ὅ δὲ λέγεται) ἄνω ποταμῶν ὑποθάλλει δὲ τούς ἐλπίς δραμεῖν, ὅ φασι, κατὰ βροῶν, καὶ συξαι εἰς τὸ ποθοῦμενον. Οὕμενον· ἀλλὰ συχνὰ ὀχέτους ἐμφράτεις αὐτοῖς, καὶ βιάζῃ καὶ εἰς ατὰς πηγὰς. Ἐκώλυε δὲ οὐδὲν καὶ ταχὺ τοῦτο νέσθαι, εἰ μὴ μακρὸς ἀφ' αὐτοῦ χρόνος ἐκαίνος ἐκ θείων ποθὲν τὸ κακὸν ἐξεβράγη, καὶ ἐσκεδάσθη λάγιον, καὶ τὴν γῆν πᾶσαν ἐπίσχευ, ἣν ταῖς τοῦ ἡ ἐπικαλοῦμεν ἀνατολαῖς.

ε'. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐστίται, ὅτε θεὸς ἐπινεύσῃ ὁ πληρῶν πάντα τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας σου, χειρὶ κραταιᾷ δραξάμενος τῶν πηγῶν τούτου βέουματος, ἃς καὶ ἀναμοχλεύειν ἤδη ἀπῆρξω, ἀφήσας οὐδὲ ἐξάλλεσθαι· τὰ νῦν δὲ ἄλλως ἐπὶ ἐκείνην τὴν σύβροϊαν, καὶ παλινοστεῖν ἀναγκάζει καὶ ἐν ἀφανεί καταχώννουσθαι, διατειχίζων τοὺς ἰελεμίους, καὶ τὰς ἐφόδους διείργων στερεμνίως ἐτειχίσμασι, καὶ ἀνατειχίζων οὕτως αὐτοῖς τὸ ἐπὶ κτον. Καὶ ἔστιν ἰδεῖν ὁδοὺς, ἀβάτους τὰ πρῶην ἰστιανοῖς, ἄρτι λεωφόρους καὶ ἀναπεπταμένας ἰβασίμων· καὶ οὐ μόνον ἀνδράσι, καὶ τούτοις ὅτι φοροῦσιν, ἀλλὰ καὶ οἷς τὰ τῆς πορείας εὐχόμενοι ὁ ἐνόδιος σίδηρος μόλις που καὶ εἰς παρηρτημέν πεπόρισται μάχαιραν. Ἡδὲ καὶ γυναῖκες τολμῆ τὰς ὁδοὺς ἐκείνας, καὶ αὐταὶ τῶν τρυφερευομένων καὶ τῶν ἐξ ἄστεος, ὅσας ὁ θεὸς πόθος ἀναθερμάνει τόποις ἀγίοις ὅπου δήποτε τῆς ἐκεῖ γῆς ἐπιθήμοι ποιεῖ. Εἰ μὲν οὖν παλαιὸς τις βασιλεὺς ποταμὸν ἀναιδευσάμενον, καὶ ὑποζύγια κατασύραντα, καὶ οὐδὲ ἀνδρῶν φεισάμενον, βατὸν πεπορηθεῖς γυναῖκες πυκναῖς ἐκείνων λεπτοουργήσας κατατομαῖς, ἄλλοι τῆς βασιλικῆς ἐκείνης σεμνυνέτωσαν πράξεως· ὁ

τοῦτο μὲν ὄκνῶ, καὶ εἰς ταυτὸν ἄγω, ποταμὸν
 τοινηλατεῖσθαι τεμνόμενον, καὶ μωστίζεσθαι
 ἴσαν, ὅπερ Ἑλλησποντος πάθοι ποτὶ καλὸν δὲ
 ; κρίνω καὶ βασιλικῆς μεγάλης ἰσχύος ἐπάξιον,
 μάλα μὲν πολλήν, μάλα δὲ ἐν καιριωτάτῃ κει-
 νί, ἄλλως δὲ τοῖς προσβαίνειν ἐθέλουσι δυσέμβα-
 καὶ ἀνέκβατον, οὐ δι' ἔρημίαν, οὐ διότι θηριοτρό-
 φη ἔστι προβολαὶ πετρῶν αὐτὴν ἐξετράχονον, ἢ
 ἴλη ἀμφιλαφῆς τοὺς ὁδοιπόρους ἐξέκλειεν· ἀλλ'
 κἀνθάλα τριβῶν εἶχε πᾶσα, καὶ ὄπλοις Ἰσμαη-
 οῖς λητοῦ δίκην ἔφριττε, καὶ (ὡς ἂν τις εἴποι)
 ἴεψ τείχει διόλου πέφρακτο, καὶ ἡμᾶς ἀπετεί-
 βάσιμον ποιῆσαι τοῖς διοδεύειν ἐθέλουσι, καί
 ς, ὅσοι δεῖλοι πρὸς ἀλκὴν καὶ σίδηρον εἴσορῶν.
 ἰ καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα ποῦ ποτε θήσει τις θαύμα-
 βασιλέων ἀνδρικώτατε; Οἱ καὶ αὐτοῖ τῆς γῆς
 ς ἤδη καταθάρβουμέν, ἄνθρωποι σιδήρου μη-
 ταρπτόμενοι, πλὴν εἴ που μαχαιρίδος τινὸς
 οὔσης καλάμψ καὶ παραποιούσης καὶ ἀποξεού-
 εἰς γράμματα. Πεποιθήμεν ἤ μὴν, ἐὰν καὶ
 ς παριπέψῃ ἀλλόκοτος, ἀποπέμψεσθαι τὸ
 , ἀναδοησάμενον τὸ σὸν καὶ μόνον ὄνομα. Οὐδὲν
 ἀπαίσιον συναντήσεται, οὐ φόβος νυκτερινὸς, οὐ
 : ἡμέρας πετόμενον αἰδέσσονται τὸν κήρυκα οἱ τὸν
 ἰσόμενον φρίσσοντες. Ἔσται ἡμῖν ἀντὶ κηρυκίου
 κσιλικὸν ὄνομα. Διαθησόμεθα ὡς ἐπὶ πανήγυριν
 η. Ἀναπετάσομεν ὄφθαλμοὺς καὶ ἀροῦμεν
 ρ, θαυμάζοντές σου τὰ ἔργα. Τοπογραφησόμεν
 ἄς ἀριστείας. Περιοδεύσομεν τόπους, ἐν οἷς οἱ
 ἰραῖοι πόδες ἐπάτησαν, ὑπὲρ ἡμῶν πονοῦντες,
 οὐδὲ ἀκίνδυνα τρέχοντες. Καὶ ἔσται ἡμῖν ἡ
 C τῆ γῆ ἐν σεβάσματι δικαιοτέρον, ἤπερ οἱ Θρα-
 ῖ Εὐρώπῃ γῆν ἐκείνην εἶχον διὰ τιμῆς, ἣν ἐπά-
 Περσῶν βασιλεὺς, καθ' Ἑλλάδος ἐκστρατευ-
 ος. Οὕτω κἀνταῦθα ἡμῶν τὸ θλίβον ἡμῶν ἀπή-
 ς. Οὕτω φόβου παντὸς ἡμᾶς ἀπέλυσας, καὶ
 ἄλλως θηροτρόφον διὰ τοὺς θῆρας τοὺς ἐξ Ἰσ-
 ἀνθρώπων ἐπλησας. Ἔπεν ἂν τις λύκους ἐκεῖ-
 πάλοι ποτὲ κατὰ τινι ποίμνη τῆ Ῥωμικῆ
 πηδῶντας κληρονομίᾳ, καὶ τοῖς τῶν Χριστια-
 εἴμασι χαίροντας, καὶ οὐκ εἰς μάτην χαίνον-
 ἄλλ' ἀρπάζοντας καὶ λαφύσσοντας. Νῦν δὲ οὐ
 ἀπεσφενδόνηται, ἀλλὰ καὶ οἱ μὲν οὐδέ εἰσιν
 ἰ δὲ τοῦ εἶναι λύκοι ἐξελάθηοντο. Μάλιστα μὲν
 ἐκ λύκων αὐτοὺς εἰς ἀνθρώπους μετέστησας·
 ὅπερ ὁ τῆς Κίρκης κυκεῶν λογογραφεῖται
 D , τοῦτο ἐπ' ἀληθείας φόβος βασιλικὸς ἐξ ἀντι-
 οῦ νῦν καταπράξατο, καὶ οὐκ ἐξ ἀνθρώπων εἰς
 ς; ἀλλ' ἐξ ἐκείνων εἰς τούτους μεταθιβάσας
 κτα. Καὶ τις μία καὶ αὕτη ποίμνη ὑπὸ κελῶ
 ἰνι τῶ ἐνθέρψ συνάγεται βασιλεῖ, τῶν θηρίων
 ἐνότων. Οὐκ οὖν μερίδες αἰ μὲν ἡμῖν, αἰ δὲ
 ἔθνεσι· ἀλλ' ἔστιν ἡμῶν τὰ πάντα. Καὶ σὺ διὰ
 βασιλεὺς ἐπὶ πάντας ἀήτητος· καὶ δίδεται
 πόλεμος διὰ σοῦ, οὐ χαλκίψ κεράμψ, κατὰ
 οὔ παλαιοῦ λόγου Ἄρεα, ἐξ οὗ λυθειη, ἂν ἐκεί-
 ρισκαὶ δεκάμηνος, ἀλλὰ δεσμῶ ἀβῆ, τψ, ἀφύκτψ,
 ψ· ἐφ' ὅσον ἂν οὐ μόνον τοῖς στρατιωτικοῖς
 ς, τὸ τῆς παροιμίας, ἐπιστοργηθήσεται ἀφ-

A pontus. Vere autem pulchrum judico et magnæ
 regis virtutis dignum magnam quidem regionem
 sed in morte jacentem aliunde eis qui pergere vo-
 lebant imperviam et inaccessibilem, non quia de-
 serta, aut feris frequens, aut saxorum eminenti-
 bus aspera, nedum quia nemo ex utraque parte
 patescens viatores concludebat, sed quia scan-
 dala terrena habebat omnia, et quasi frumentum
 Ismaeliticis armis horribiliter secabatur, et, dixe-
 rit quispiam, ferreis mœnibus undique cingebatur,
 perviam fecisse ibi itinerari cupientibus et ipsis
 etiam qui tremantes pugnam ferrumque intu-
 entur. Sed quis unquam apud nos tantum proferet
 miraculum, o imperatorum generosissime? Nos ipsi
 qui istam regionem jam audemus aggredi,
 B homines nullo succincti ferro nisi scalpro quo cir-
 cumcidatur calamus, quo expuncta radatur scri-
 ptura. Ita sane persuasum habemus, si quis ex-
 traneus spectator illis in plagis equitaverit, hunc
 malum expulsurum, dummodo solum nomen tuum
 invocaverit. Nihil noxium nobis occurreret, nec timor
 nocturnus, nec sagitta volans in die. Verebuntur
 præconem qui prædicato horrent. Erit nobis
 pro prædicato imperatoris nomen. Trans-
 ibimus intacti tanquam ad panegyrim. Aperie-
 mus oculos et circumspiciendo tua miramur ope-
 ra. Circuibimus loca in quibus speciosi pedes
 tui steterunt pro nobis laborantes nec sine periculo
 currentes. Et erit nobis terra ista magis venera-
 tione digna quam Thracæ in Europa terram illam
 in honore habebant per quam ambulavit rex Per-
 sarum adversus Græciam dimicaturus. Sic a nobis
 flagellum nostram amovisti. Sic ab omni metu nos
 solvisti, et plagam antea feris id est Ismaelitis fre-
 quentem hominibus replevisti. Dixeris sane lupos
 illos olim in gregem. Romanam scilicet hæredita-
 tem, irruentes et Christianorum sanguine gaudentes,
 et non inbiantes tantum, verum arripientes et deglu-
 tiontes. Nunc vero alii armis expulsi sunt, alii esse
 desierunt, alii ferocitatem suam deposuerunt. Præ-
 sertim autem ex lupis eos in homines mutavisti; et
 quod Ciræ potio fecisse perhibetur, hoc reipsa, sed
 e contrario, imperatoris timor modo perpetravit, non
 quidem homines in feras, sed istas in illos divi-
 nitus convertendo. Et unus quidam grex sub uno
 eximio pastore, divo scilicet imperatore, congre-
 gatur, feris nequaquam concurrentibus. Igitur non
 sunt partes aliæ quidem nobis, aliæ autem gen-
 tibus, sed nostra sunt omnia. Et tu propterea im-
 perator super omnes invincibilis; et nunc per te
 constringitur bellum, non ferreo carcere, secun-
 dum vetus de Marte diotum, ex quo non nisi post
 tredecim menses solvendum esset, sed vinculo indi-
 oibili, ineluctabili, indissolubili, ita ut non tantum
 bellicis armis, ut dicit adagium, telam ordiatur arach-
 nea, sed ipsum belli nomen aboleatur. Quidnam
 Græci jaclabundi dicerent qui tantum Antalcidæ
 victoriam et secutam pacem attollebant, si no-
 stram novissent? Ubinam tanta victoriæ bona ut

ubiouneque terrarum pacem habeat concurrentem? Juvat quidem mare hiemem fugiens et ad vernam tranquillitatem expansum placidamque superficiem ad lucem explicans, istud autem ver tuum, et biemalis pugnae dissolutio, pacisque serenitas, nihil est jucunditatis quod nobis non præbeat. O bella et certamina in quibus hostem universum in fugam irrevocabilem convertisti! O procellas quas nobis in serenum convertisti! O commotiones bellicas quæ fundamenta Romanarum urbium concussa everterunt! Nunc autem nobis urbes in firma petra conduntur: quæ exciderunt, rursum pari numero eriguntur; quæ vero timebant ne caderent, firmiter munitæ corroborantur: sexcentæ vero, pro necessitate, turribus instruuntur. Præcipis enim in istis res futuras oculo perspicaci. Sic hostibus gressus supplantas; sic ipsis terram metiris angustam; sic illis contrahis habitationes. Stimulis quidem ferreis hostium campos stravisse, ut illis pedes defixi fallerentur, et sale consevisse agros uberes, ut sterilitatem ipsis proferat terra prius fecunda, et foveas suffodisse in pedicas tam equorum quam virorum, et aquas veneno corrupisse, generosum nihil est in istis (quomodo enim generosum quod fraudulentum? quomodo virile quod dolosum est?) nec victimas laqueo interimere; tempus enim breve ista ad finem adduxit; sed Romana præsidia et urbes armigeris viris repletas per totam adversariorum terram disseminasse, hoc sane opus erat arte bellica dignum. Istud haud minus ac murices inimicis urbes munitas evertit. Fallit enim eis ad insolentiam gressus, quemadmodum salinæ in terra Barbarorum exercentur, ita ut non habeant illi solitas telluris fruges percipere, et altissimam suffodit foveam qua in interitum detrahuntur, tanquam lethale venenum impingit, vitam eorum periculis circumdando, et breves illis dies metiando. Tantum te experti sunt bellatorem, semper victorem, solertissimum, multa arte præditum, urbium obsessorem, necnon defensorem, qui omnia potes confortante te Deo. Ideo superbiam deposuerunt, et in servitutem tibi redacti sunt. Sciunt præclara tua facinora, magna soiunt opera, quæ ipsi ante omnes experti sunt non ignorant gestorum egregia, et veterum more regum illos, ut ita dicam mutilantium, tu media illis corda percussisti. Experti sunt manus tuas invincibiles; te didicerunt et in consiliis admirabilem super filios hominum, et in bellis potentem necnon insuperabilem, anima fulminantem, dextera tonantem, promptum in consiliando, velocem in equitando armaque educendo, ita ut nemo tibi antecellat. Et hoc erat ordo optimus et sequela naturæ. Nam quem ipsi eximium videbant in primitiis viri, cum nondum gratia physioi graminis enata floresceret, nec vultus pratium percurreret, qualem eum erant experturi, quando Deus illum in perfectionem viri provexit? Sane omnino

Α χειριον ὑφασμα, ἀλλὰ καὶ ὄνομα πολέμου, ἡ ἀπαλλαγῆσται. Τίνας ἂν ἦσαν οἱ μεγαλόφωνοι ληνες, τὴν ἐπὶ Ἀνταλκίδου νίκην καὶ τὴν εἰρήνην ὑψηγοροῦντες, εἰ τὴν καθ' ἡμᾶς ἐωρᾶς ὅπου τοιαῦτα τὰ τῆς νίκης, ὡς πᾶσαν γῆν πθεῖν, καὶ τὴν εἰρήνην ἔχειν σύντροχον; Ἡδὲ μὴ θάλασσα φυγοῦσα χειμῶνα, καὶ πρὸς ἐαρινὴν ἐμὴν γαλήνην, καὶ τὴν ἐπιπολὴν ἀκούμαντον πγάζουσα; τὸ σὸν δὲ ἡμῖν ἔαρ τοῦτο, καὶ ἡ τῆς μέριου μάχης ἀπόλυσις, καὶ τὸ τῆς εἰρήνης γναῖον οὐκ ἔστιν ὅ τι μέρος ἡδονῆς οὐ παρὰ τὸ πολέμων ἐκείνων, ἐν οἷς ἅπαν πολέμιον εἰ γῆν ἀμετάστρεπτον ἔστρεψας. Ὡς καταγιγῶσκῃ ἡμῖν εἰς αἰθρίαν ἔστρεψας. Ὡς πολεμικῶν ἐκσεισμῶν, οἱ τοὺς θεμελίους τῶν Ῥωμαϊκῶν λεῶν ἦν ὅτε ὑπονομεύσαντες ἀνεβρόγγυσον. Ἦν ἡμῖν ἐπ' ἀσφαλοῦς αἱ πόλεις ἴδρυνται, μὲν κατέπεσον, ἀναστᾶσαι εἰς ἀριθμὸν ὅσα φόβον εἶχον τοῦ πεσεῖν, ἐρεισθεῖσαι καὶ κατασεῖσαι εἰς ἀσφαλές· μυρταὶ δὲ καὶ ἐκ καινῆς πυρρῶς ὅπου κάριον. Προαρπάξεις γὰρ κἀνταῦθα τὸ λον ὄμματι διοράσεως. Οὕτω τοῖς ἐχθροῖς σπᾶ τὰς βάσεις· οὕτω τὴν γῆν αὐτοῖς μετρεῖς εἰς βῆ οὕτω στενοχωρεῖς ἐκείνοις τὴν οἴκησιν. Τριβὴ μὲν οὖν σιδηροῖς τὴν τῶν πολεμίων καταπάσαι διάδα, ὡς ἂν εἴη ἐκείνοις ἐμπεῖρεσθαι καὶ τὰς σφάλσεσθαι· καὶ ἄλατι κατασπεῖραι τὴν σιμον, ὡς ἂν ἀκαρπῆν ἡ ζεῖδωρος ἐνέγκῃ αὐ καὶ βοθύνους ὑπαρῶσαι εἰς ποδάγρας ἵππων τῶν ἀνδρῶν· καὶ ὕδατα φαρμάκῃ δηλήσασθαι, οὕνε καῖον οὐδὲν τι τούτων, (ποῦ γὰρ γενναῖον τὸ λον, ποῦ δὲ ἀνδρείον τὸ δόλιον;) καὶ οὐδὲ πᾶν ἀγγόνην σφίγγει τὸν ἐπιβουλεύμενον· χρόνοι ταῦτα βραχὺς ἀπήγαγε. Φρούρια δὲ Ῥωμαϊκῆς πόλεις ὀπλοφόρων ἀνδρῶν διὰ πάσης τῆς τῶν ναντίων γῆς διασπεῖραι, ἀλλὰ τοῦτο θετέον, τις βούλεται στρατηγικοῦ μηχανήματος. Τοῦτὸ κατὰ τριβόλους τὰς ἐπιτελιζομένας πόλεις στρωσε τοῖς ἐχθροῖς. Σφάλλει γὰρ ἐκείνοις τῶν ἀνετον διαθήματα, καὶ ὡς οἶον ἀλοπῆγια τῆ βαρβάρων πῆγνυται γῆ, οἷς οὐκ ἔχουσιν ἐτὰ σηνήθη γῆθεν καρπίζεσθαι. Ἀνοίγεται δὲ ὡσπερ εἰς βαθυτατον βόθυνον, ὅτι καὶ κατασπᾶ ὄλεθρον. Φαρμάττεται δὲ καὶ ὡς εἰς δηλητήριον ὡν περισσᾶ τὸν κίνδυνον εἰς τὸ ζῆν, καὶ εἰς βῆ μετρεῖ τὸν βῆλον αὐτοῖς. Τοιοῦτου πεπειραντῆ μαχητοῦ, νικῶντος αἰεὶ, εὐμηγάνου, πολυμηκῆ πολιορκητοῦ, πολιοῦχου, πάντα ἰσχύοντος ἢ ἐνδυναμοῦντί σε θεῶ. Ἀμέλει καὶ καθαίρει τῆς ὀφύος, καὶ εἰς δουλείαν σοι καθυπάγοντα δασι μὲν οὖν αὐτοὶ τὰ τοιαῦτα πρωτοπαθῶς· οὐ τὰς σὰς ἀριστείας, οἷς αὐτοὶ ἔπαθον. Οἷδασι μεγαλοουργίας· οὐκ ἀγνοοῦσι τὰ τῶν ἔργων τῶν στείαι, καὶ ὡς, τῶν πάλαι βασιλέων ἀκρωτηριασῶν οἶον αὐτοῦς, σὺ μέσας αὐτοῖς τὰς καρδίας ταξας. Ἐπειράθησάν σου τῶν ἀηττήτων χερσῶν Ἐμαθόν σε, καὶ ἐν βουλαῖς θαυμαστοῦ ὑπὲρ ἀνθρώπων, καὶ ἐν πολέμοις κρᾶσιδὸν καὶ ἀπειχόν· πρηστήριον τὰς φρένας κρᾶυνοδόλον

χειρας· ὄξυν βουλευσασθαι· ταχύν ἰππάσασθαι, A
 ἔπλα δὲ ἄρασθαι, οἷον οὐδεὶς ὑποστήσεται. Καὶ ἦν
 τοῦτο τάξις ἀρίστη καὶ ἀκολουθία φύσεως. Ὅν γὰρ
 αὐτοὶ ἀριστεία εἶδον ἐν προσιμοῖσι ἀνδρῶς, ὅτε μήπω
 ρηδὲ χάρις χλόης φυσικῆς ἀνατέλλουσα ἦνθει, καὶ τὸν τοῦ
 προσώπου λειμῶνα περιέτρεχε, οἷου ἔμελλον
 τούτου πειράσασθαι, ὅτε θεὸς αὐτὸν καὶ εἰς ἀνδρῶς
 ἐντέλειαν ἔστησεν; Ἡ πάντως τοιοῦτου.
 οἷου τὴν ἐκείνων ἄπασαν σωφρονίαν μανίαν τραύμασιν.
 Οἶδασι μενοῦν ἐκεῖνοι ταῦτα, καὶ γῆ δὲ ἡ
 σύμπασα.

ζ. Ἐγὼ δὲ καὶ τὰ τῆς Εὐρώπης αὐτοῖς ἀναβοή-
 σομαι, οὐχ ὅτι μὴ καὶ ταῦτα οἶδασι. Πῶς γὰρ ἦν
 καὶ λαθεῖν, ἔνθα ἡ φήμη τῶν τροπαίων εἰς πᾶσαν
 γῆν περιήχεται, καὶ (τὸ ὑμνούμενον) ὥζεν ἡ οἰ-
 κουμένη τῶν ἐν Εὐρώπῃ πολεμίων νεκρῶν, καὶ τῶν
 βαρβαρικῶν ἐκείνων πτωμάτων ὁ τύπος περιήλθε
 τοὺς ἀπανταχοῦ γῆς, περιήχθη εἰς ἐξάκουστον;
 Ὅ ἤ τις ἐπὶ σεισμοῦ ἐφαντάσαντο, ὑκονοοῦντες
 λόφων ὑψώματα κατενεχθέντα τῆς στάσεως, καὶ
 κατάρξαντα τινάσσειν μὲν τὴν προσεχῆ γῆν, κα-
 τασαλεύειν δὲ καὶ ὅσα ἐχόμενα. Οὕτω κἀνταῦθα,
 πλὴν εἰς ἀλήθειαν, ἐπιπτεν κατασειόμενον Εὐρω-
 παῖον ὄφρυον ἐθνικὸν ἐπανάστημα, καὶ ὁ φόβος
 εἰς Ἀσίαν διέδρανε, καὶ κατέσειε τὸ ἀλλόφυλον, καὶ
 τὸ τοῦ βασιλέως ἐπ' ἀμφοτέρας βλέμμα ὅσα καὶ
 θεοῦ καὶ ταύτην κάκεινην τρέμειν ἐποίησε. Οὐκοῦν
 οὐδὲ τὰς δυσμικὰς ἀγνοοῦσιν ἁριστουργίας οἱ περὶ
 γῆν ἐκείνην, ἣν ἐφορᾷ ἥλιος πρωτοφαῆς ἀναπετά-
 σασ τὸ βλέφαρον. Καὶ ἦν μὲν οὐ πρὸς ἀνάγκης τὰ
 τοιαῦτα τοῖς μεμαθηκόσι λαλεῖν· τὴν δὲ ἐμὴν
 γλώσσαν ἡ τῆς βασιλικῆς θερμότης πίστεως χαλ-
 κῶν ἐχώνευσε λάλον καὶ σιωπῆν οὐκ εἶδος, ἀλλὰ
 καὶ τοῖς εἰδόσι φθεγγόμενον, καὶ οὐ δι' ὄχλου γι-
 νόμενον. Καὶ τίς γὰρ οὐκ ἂν διὰ βίου ἀνακυκλεῖσθαι
 τὰ τοιαῦτα βούλοιο;

ζ. Ἀναβοήσομαι τοίνυν τὰ τε ἄλλα τῶν βασιλι-
 κῶν Εὐρωπαϊῶν ἀριστευμάτων, ὅσα ἐξ ἀμετῆτων
 ἀποτεμῶν ὁ καιρὸς καὶ οἷον ὑπαγορεύσας δώσει μοι
 ἀφηγήσασθαι· ναὶ μὴν καὶ τὰ τῶν δαλματῶν, ὅτι
 τῆς παλαιτάτης αὐτονομίας καὶ αὐτοὶ θρασύτητος
 ἐκλαθόμενοι, τὸν δεσπότην ἐπέγνων, καὶ οὐκέτι
 ἐλεύθερον βλέπουσι. Μάλιστα μὲν οὖν ἐλεύθερον ἀνα-
 πετανύουσι βλέφαρον, καὶ τῶν φόβων αὐτοῖς λυ-
 θέντων (ἰλαροῦ γὰρ δεσπότητος βασιλέως πεπειραν-
 ται), συνδέονται μὲν εὐλαθεῖα δούλοις προ-
 σέβῃ· ἀνίστανται δὲ ἄλλως, καὶ ἔχουσι τὸ ἐν Εὐαγ-
 γέλοις εὐὲν διὰ τὸ τῆς δουλείας ἀγαθὸν καὶ πιστὸν,
 καὶ τῆς εὐχρηστίας ἀντιλαμβάνουσι τὸ φιλόφρων-
 πον.

η. Ἀναβοήσομαι πρὸς τοῦτους καὶ τὰ τῶν Παιό-
 νων, ἔθνους νοῦτου μεγίστου, καὶ τὴν πάλα φή-
 μην καὶ τοὺς ἀρχαίους ὄρους ὑπερελάσσαντος. Ἀνα-
 κρέξομαι, ὡς πάντας ἂν αὐτοὺς εἶναι τις ἄρτι
 στοχάζεται μᾶλλον ἢ περὶ τεχνίτας τάξεως καὶ πό-
 λεμον εἰδόμενος καὶ ὄπλα μάχιμα. Οὕτω τοὶ αὐτοὶ τῶν
 Ῥωμαίων βασιλεῖ ἀνταίρειν ὄπλων ἀπέμαζον, καὶ
 οἱ πρὶν ἀδίδεσθαι τοῖς βουλεύμασι καὶ ἀστατοῦντες
 οὐκ ἦντον, ἢ ὁ παραβρέων αὐτοὺς Ἰστρος, ὃν εἰς
 ἀσφάλειαν προσβάλλοντο, νῦν πεπήγασιν καὶ τῶν δέει
 μὲν βασιλικῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς μίαν βουλὴν εὐφρονα
 στάσιμον. Ἡ δὲ ἐστὶ τὸ μηκέτι κινδύνους ἑαυτοῦς
 παραβάλλειν, ἀλλὰ τῶν βασιλεῖ πεσεῖν ὑπὸ πόδας, καὶ

6. Ego vero in tota Europa ejus gesta ipsis pro-
 nuntiabo, non quasi illa nesciant. Nam quomodo
 ita eos laterent cum fama tropæorum per omnem
 terram diffusa sit et hymnis resonaverit tellus ex
 hostibus in Europa mortuis, et illarum Barbaro-
 rum cladum rumor circuevit fines universos, in
 omnium auribus celebratus? Non secus ac post
 terræ motum, sibi suspicati fingunt montium
 vertices ab altitudine demissos in terram prox-
 mam exsultare incepisse et aliquo modo exsi-
 luisse, ita, præter quod erat verum, cecidit con-
 cussos omnium Europæ gentilium inflatus tumor,
 et timor per Asiam ambulavit, et alienas commo-
 vit regiones, et imperatoris sicut Dei oculus
 utrinque attentustam istam quam illam tremefecit.
 Igitur nec præclara in occidente facinora ignorant
 qui illam habitant terram quam conspicit sol pri-
 mo ortu, sublevatis oculis. Nihil quidem neces-
 sitatis erat talia jam, edoctis præcipiendi, nostram
 autem linguam regiæ ardor fidelitatis æream con-
 flavit loquacitatem, et jam silere nescit, sed et
 doctos alloquitur, nec unquam sibi satisfacit ipsi.
 Quis enim per vitam tanta secum revolvere nolle?

7. Prædicabo tamen cætera imperatoris in Eu-
 ropa gesta illustria, quæ ex innumeris promens
 tempus velut inspirato mihi dabit enuntiare; sane
 prædicabo etiam ejus contra Dalmatas facinora, qui
 antiquissimæ libertatis neonon ferocitatis obliiti do-
 minum cognoverunt, nec jam libertatem aspiciunt.
 Attamen liberos aperiunt oculos, et solutis eorum
 ocautionibus (hilarem enim dominum imperatorem
 experti sunt) illa vincuntur pietate quæ servos
 decet, secus vero sunt liberi, et habent merce-
 dem in Evangelio bono fidelique servo promissam,
 et pro officiis benignitate accipiunt.

8. Insuper prædicabo triumphatos Pæones, gen-
 tem maxima et antiqua fama ultimos fines præ-
 tergressam. Non autem eos similiter dicam nunc
 esse ordinis opifices scientesque bellum et arma
 certaminum. Ita Romanorum principi armis resi-
 stere dediderunt, et qui prius consilii incerti
 nec magis stabiles fuerant quam circumfluens
 Ister quem ut vallum ad securitatem præmittabant,
 nunc stant imperatoris metu confixi, et in unam
 prudentem stabilemque voluntatem quæ jubet non
 ut sese periculis objiciant, sed ad imperatoris pedes
 procident, et post temporalem confusionem rur-
 sus erigantur, et propriæ terræ bona edant. Adhuc

ipsi clavas ferro fulgidas in capite erectas vident A
singuli per quas fuerunt contriti, adhuc ex illis
vulnera ipsis impressa manent. Ideo terribilis illis
clava solo etiam aspectu, solo etiam nomine. Et
(rea valde mira!) aliorum quidem armorum visum
sustinentes ipsaque intuentes in loco manent nec
quid insolitum ex aspectu patiuntur; clavam autem
conspicientes contremiscunt. Et si quis Romanus
vir peregrinetur apud Pæones ensem quidem ferens
amicis clamoribus exoipitur, et gladio acinectus vi-
detur graciosus, et invenit hospitium; neminem vero
ille terret, si lanceam portet, sed in faciem pro-
spicitur. Si autem clavam proferat ferro instruc-
tam, vel hominis solertia in mucronum aculeos
ardescens, illum horrent clavigerum Pæones
neo in hospitem excipiunt; et torvis cernunt ocu-
lis, et telum respiciunt, et semetipsos avertunt in
memoriam revocantes quoniam sicut spinæ non-
nullæ transeunt terunt, ita illi clava percussi,
prostrati fuerunt, quando etsi omnis generis ar-
mis toto essent corpore obiecti, seu ut ita dicam
viri ferrei, armis quidem vulnerari et sauciari
non poterant, illis autem sustibus percussi occide-
runt, et ad instar conchæ contritione fuerunt con-
triti, quando grex ille non bonus, diceret aliquis,
a tua potestate tanquam Davidis rectus fuit virga
ferrea.

οὐκ ἀγαθὸν ἐκεῖνο ποίμνιον εἶπεν ἂν τις ὑπὸ τοῦ
σθαι.

9. Hæc igitur clamitare nunquam desinam. Propo-
nam ad longiorem enumerationem quanta spumosa
Adria anceps, utraque vivens sede serpens, rana
limosa, quanta præsertim (ne ex infortuniis videar
nominasse viros), quanta Adriadem gens pira-
tica, gens fraudulenta, gens malevola machi-
nata est quidem, inani autem conatu permansit; et
se quidem valde agitavit, perficere autem nihil po-
tuit, sed incassum laboravit; molita quidem plurima
fuit, sed non tantum ad finem non pervenit, verum
etiam contra se conversas vidit suas machinationes
quas omnes ex omni parte Ancon in ipsos vertit.

10. Quæ licet jam quandoque celebrantes expla-
navimus, illum tamen cetum magnum tacere ne-
queo. Typhæum novum, quomodo jamdiu vellet
sese versare, fluctuumque tragorem producere et
contra nos undam spumosa evomere, sed non
valuit ista patrare. Verum imperatoris timor qua-
si spissa caligo prius serpenti incidens, sicut gra-
vioribus etiam cetibus pati accidit, bestiam in suis
sedibus manere coegit. Sed quando seu paulo
antequam cogitaret se ab Occidente, duce inso-
lenti audacia, commoveri præmisit maris bestia
vilissimum qui prius æquor trajiceret pisciculum
squamis nonnullis seu armis ad navalia certamina
aptis hirsutum, qui dorsum ostentavit, capite au-
dacius erecto, et præ gaudio frustra exsultavit coram
urbe ponto nutrita, nec non in arrogantiam intumuit.
Mox dux viæ audacia discessit; timiditatis caligo
e contra advenit, et spissius incumbens recedere

τέως μὲν εἰς δυσώπησιν, εἶτα καὶ ἀναστῆναι, καὶ τὴν
οἰκείας γῆς φραγεῖν ἀγαθὰ. Ἔτι τὰς σιδηροκρα-
τήτους αὐτοὶ κορύνας αἰρομένας ἕκαστος προορῶν-
ται κατὰ κεφαλῆς, δι' ὧν συνετρίβησαν· ἔτι τὰ ἐξ
ἐκείνων συντρίμματα τούτοις ἐγγέγλυπται. Διὸ καὶ
ἀποτρόπαιον αὐτοῖς ἡ κορύνη μέγρι καὶ θέας, μέγρι
καὶ αὐτοῦ δνόματος. Καὶ (τὸ τεράστιον) ὄπλων μὲν
ἐτέρων ὄψιν ἀνέχοντες καὶ ὀρῶντες αὐτὰ, ἐπὶ χώ-
ρας μένουσι, καὶ οὐδὲν τι πρὸς θεῖαν καινότερον
πάσχουσι· κορύνην δὲ καὶ ἰδόντες ἀποτροπιάζονται.
Κἄν τις Ῥωμαϊκὸς ἀνὴρ ἐπιδημήσῃ τοῖς Παῖσι,
ξίφος μὲν φέρων προσφωνεῖται, καὶ μάχαιραν ἡρτη-
μένος ἀσπαστὸς δοκεῖ, καὶ καταλύει ξενιζόμενος·
οὐκ ἐκπλήττει δὲ τινα οὐδὲ δόρυ φέρων ἐκεῖνος, ἀλλὰ
προσβλέπεται εἰς ὄρθον. Ἐὶ δὲ κορύνην προβαλεῖται,
ἦν σιδηρὸς μὲν ἐχορήγησεν, ἀνδρὸς δὲ δεξιότης εἰς
τριδύλων δξύτητα ἐξηκάνθωσεν, ἐκτρέπονται τὸν
κορυνηφόρον ἐκεῖνον οἱ Παῖονες, καὶ τὴν ξενίαν
ἀπαίπναιτο, καὶ τοὺς τε ὀφθαλμοὺς ἐλόξωσαν, καὶ
τὸ ὄπλον ἀπέπτυσαν, καὶ ἑαυτοὺς ἀπίστρεψαν, μνη-
μὴν λαβόντες, ὅπως ὅποιά τινες ἄκωνθαι τοὺς ὁδοιπό-
ρους θλίβουται τοιαύτην βραδύζόμενοι κατεστρώ-
νουντο, ὅτε κατάφρακτοι ὄντες καὶ οἶον ἐγκατακκοδο-
μημένοι ταῖς πανοπλῆαις, καὶ ὡς εἰπεῖν ἀνδρες σι-
δηρῆ, ὄπλοις μὲν ἦσαν ἀθλητοὶ τε καὶ ἄρωτοι,
βάθδοις δὲ ἐκεῖνοις θρασυδόμενοι ἔπιπτον, καὶ εἰς
συντριβὴν ὀστράκου δίκην ἐξελεπτύνοντο· ἡνίκα τὸ
σοῦ κράτους, τοῦ Δαβὶδ, σιδηρῆς βάρβης ποιμαίνε-

θ'. Ταῦτά τε οὖν οὐκ ἀνήσω βοῶν. Ἐκθήσομαι
δὲ πρὸς πλατεῖαν ἀφήγησιν καὶ ὅσα ἡ Ἀδριανῆ πομ-
φόλυξ, ὁ χέρσυδρος ὄψις, ὁ τελαματίτης βάτρυχος,
μάλιστα μὲν οὖν (ἵνα μὴ ἐκ τῶν δυστοχημάτων
προσονομάσω τοὺς ἀνδρας), ὅσα τὸ πειρατικὸν ἔθ-
νος τὸ ἐξ Ἀδριάδος, τὸ ὑπουλον, τὸ κακόβουλον, ἐβου-
λεύσατο μὲν, ἔμεινε δὲ εἰς ἄπρακτον· καὶ ἐνεκυμώ-
νησε μὲν, οὐκ ἐτελεσφόρησε δὲ, ἀλλ' εἰς κεκὸν ὤδινε·
καὶ ἐμτηχανήσατο μὲν, οὐ μόνον δὲ εἰς τέλος ἐξεβί-
βασε, ἀλλὰ καὶ ἐπικαταστραφείσας αὐτῷ τὰς μητρε-
νὰς ἐθεάσατο, τὰς τε ἀλλοτρίων πολλαχού, καὶ ὅσας ὁ
Ἀγκῶν αὐτοῖς ἀντανίστρεψε.

ι'. Ταῦτα δὲ, ἃ καὶ τότε πανηγυρίσαντες ἐκροτή-
σαμεν, οὐκ ἂν, οὐδὲ τὸ τοῦ μεγάλου κήτους σιγήσω-
μαι, τοῦ νέου Τυφῶνος, ὅπως ἔβηλε μὲν ἐκ μακροῦ
ἀνασαλευθῆναι, καὶ φλοίσβον θέσθαι, καὶ τῆς καθ'
ἡμᾶς εἰς κλύδωνα κατερεύεσθαι· οὐκ εἶχε δὲ τῶν
ποιεῖν. Ἄλλ' ὁ βασιλικὸς φόβος, ὅσα καὶ σκότος
βαθὺς, ἐπίπροσθεν πίπτων τῆς ὄψεως, ὅποσον δὲ τι
πάσχειν καὶ τοῖς βαρυτέροις κήτεσιν ἔπεισι, μὲν
τὸν θῆρα ἐπὶ τῶν οἰκείων ἡθῶν κατηνάγκαζεν. Ἄλλ'
ὅτε που ἔναγχος ἀνασαλευθεῖ ἐκ τῆς ἐσπέρας ὑπὸ
ὀδὴ γῶ, τῇ ἀγενεῖ θρασύτετη, καθά που καὶ ὁ
θαλάσσιος θῆρ ἡγεμόνα προβάλλεται τοῦ πλείων
ἰχθυοδιδόν τι φαυλότατον, ἐπέφριξε μὲν τινὰς φοβί-
δας, προϊσχυόμενας ναυμαχικῶν ὄπλων προβλήματα,
καὶ τι τῆς λωσιᾶς ἐξέφρησεν, ἀνακύψας θρασύτερον
καὶ τῆς κυματοτρόφου κατεχόρευσε εἰς κενόν, καὶ
που καὶ εἰς ἀλαζονείαν τινὰ ἐξεφύσησε. Μικρὸν εἰ
δσον ὁ μὲν ἡγεμὼν τῆς ὁδοῦ, τὸ ποδηγοῦν θράσος,

ἀπηλθεν· ὁ δὲ τῆς δειλίας σκότος ἀντεπεισῆλθε, καὶ βαθύτερον ἐπισκεδασθεὶς, ἀνακάμπτειν ἐκείνον πεποίηκεν, οὔτε ἄγρας προσαφάμενον, καὶ οὐδὲ ἀποκαταστάνα τῶν οικειῶν ἤθεσιν εἰς ὀλόκληρον, οἷς ἐνταῦθα κάκει προσαρασσόμενος ἐκολούετο. Τί δὲ, ὦ παρόντες, τὸ θηρίον ἐκείνο πάθει ἂν, οὕτως ἐξ ἑαυτοῦ πάσχον κακῶς, οἷς δειλαίνεται, εἰ καὶ τὰ ἐξ ἡμῶν προσεπιτιθήσονται; Ἦν πάντως Αἴτνης ἑτέρας ἐγγυρῶν δεήσεις, ὅφ' ἦν τὸ Τυφώνιον τοῦτο πασιταὶ κακόν. Ἄλλ' ἐκείνο μὲν ὅτι πείσεται, διδάξει τε καὶ καλοῦ.

ια. Ἐγὼ δὲ προσεπιπλέξω τοῦτοις καὶ ἄλλο θαύματος ἄξιον, τὰς μακρὰς νῆας ἐκείνας, ἃς οὐπω παντελῶς πέρυσι καὶ λαμπρῶς ἐσταλμένας ὁ καθ' ἡμᾶς πορθμὸς ἐστολίσαστο. Καὶ αὐτὸς μὲν εἰς γαλήνην διακεχυμένος ὑπέστρωτο· αἱ δὲ πυρρίχην οἶον ἐπωρχοῦντο, καὶ εἰς βόθιον ἐλαυνόμεναι μέγα ἐξήχου, καὶ φόβους ἐκελάδου, οἷς ἐν καιρῷ τοὺς πολεμίου ἀναχωρεύουσι. Μετρήσω καὶ τὸ πλῆθος αὐταῖς ὡς ἀμύθητον, ἐν ἰππαγωγίαις, ἐν δρόμοισιν, ἐν τριήρεσιν, ἐν ἄλλοις ναυπηγίαις εἶδеси. Καὶ ἔσται μὲν αὐτοῖς καὶ ταῦτα ἐν θαύματι. Ὁ δὲ καιρὸς καὶ εἰς πλέον ἐκείνους ἐκπλήξει μαθόντας, ὡς χθὲς μὲν τὰς πολεμικὰς νῆας ἐκείνας τόπος τεταγμένος εἰς ἀσφάλειαν ἠγκάλιζετο, κενὰς ὄπλων τῶν τε ἄλλων, καὶ ὅσα πρὸς δρόμον ἐπιταχύνουσι, καὶ οὐδὲ τὸ ναυτικὸν παραφαινούσας, οὔτε τὸ κατεπεῖγον εἰς πλοῦν, οὔτε τὸ μάχιμον. Καὶ οὕτω μὲν χθὲς. Ἐωθεν δὲ ἡμέρα ἐξέλαμπε, καὶ βασιλικὸν ἦν κέλευμα· ἐχρῆν γὰρ. Καὶ ἐπληροῦντο μὲν ταῖς τριήρεσι τὰ κενώματα, ἐξεκινούτο δὲ τὰ νεώρια. Καὶ ἐστῆκεσαν φίλοι μὲν οἱ ναύσταθμοι, ἀχανεῖς δὲ οἱ βλέποντες. Ἡ δὲ Προποντὶς οὐκέτι οὐδὲ παρέφανέ τι τοῦ ὕδατος. Εἶπεν ἂν τις ἀμιλλᾶσθαι τῇ Μεγαλοπόλει τῆνικαῦτα τὴν καθ' ἡμᾶς θάλασσαν, πετυκνωμένην, ὥσπερ ἐκείνη τοῖς οἰκοδομήμασι, οὕτω καὶ αὐτὴν τοῖς μεταφορητοῖς τοῦτοις οἰκήμασι. Ἦν τῆνικαῦτα σχῆμα ναυμαχίας μεγίστης. Βοῆ σαλπύγγων· εἰρεσία σύντονος· ἐξελιγμοὶ δρόμων· ἐμβοήσεις ναυάρχων· λαμπηδῶν ὄπλων· καὶ ὁ ἐκείθεν τοῖς ναυμάχοις φρυαγμὸς οὐδὲν ἐνέλιπε μάχης, εἰ μὴ ὅτι ἐχθρὸς [adde οὐκ] ἀντιμέτωπος. Καὶ ἄπερ ἐκείνος πάθει τραύματα, προσεπιθήσω τῇ διηγῆσει ταῦτη, καὶ ὡς οὐκ ἔκτοπος ἡ σύναξις αὐτῆ, οὐδὲ ἐξ ἀλλοδαπῆς ἡ σύνταξις, ἀλλὰ στρατὸς μὲν οὗτος ἰθαγενὴς πολλοστὸς ἐξ ἠπείρου, καὶ τοῖς μεγίστοις τῶν πόλεων τρόφιμος, καὶ αὐτὴν ἐπιλείπων οὐδέποτε· αἱ δὲ νῆες ἐκ τῆς ἐγγυρᾶτος περιχώρου, ἦν εἰς δλον ἡμερινὸν ταχὺ περιτροχάσει τις ἤλιον. Τοιαῦτα ἐγὼ μὲν εἶπω· οἱ δὲ ἀκούοντες ἐκπεπλήγονται, καὶ θαυμάσονται οὐ μόνον τὸ βασιλικὸν ἐνταῦθα προμηθεῖς, ἀλλὰ καὶ τὸ πολυδύναμον· καὶ τῷ αὐτοσχεδίῳ τούτῳ βασιλικῷ θαυμασίῳ τὸ τῶν μελετωμένων συνεννοήσονται μεγαλόρημα, καὶ σκέψονται, εἰ τὰ ἐκ τοῦ παρατυχόντος τοιαῦτα, ὅποια τὰ τῆς χρονίου διασκευῆς. Τί δὲ οὐκ ἂν ποιῆσῃ ὁ χειρὶ ταύτῃ μῆ καταπαλαίειν ἐχθρὸν τὸ ἀνθιστάμενον, εἰ καὶ εἰς ἐκατόγχιρα σκευασθήσεται; Εἰ δὲ καὶ κύμα ἐν εἰς κατακλυσμὸν τοῖς ἐχθροῖς ἐπιβρῦσῆται, τί

A illum cogit nulla arrepta præda, nec omnino integrum suis reddidit sedibus, ad quas hic et illic allisus contractus est. Quid, o præsentēs, pateret hæc bestia ita a semetipsa vexata ex quo timore fuit occupata, si insuper ea quæ ex parte nostra sustulit adjiciamus? Sane altero Ætna monte prorsus opus erat cui Typhon iste subjugaretur Sed quod patiatur docebit tempus et nobis occasionem dabit multi juoundique sermonis.

11. Ego vero istis adjiciam aliud etiam admiratione dignum, magnas illas naves quas nuper nondum perfectas hodie splendide instructas fretum nostrum comparavit. Portus quidem ad securitatem dilatatus et munitus est, illæ vero pyrrihicham reapse saltabant, et remorum resonantia concitatæ valde strepebant terroresque personabant quibus in tempore hostes arcent. Demetiar earum multitudinem utpote innumerabilem in myoparonibus, in velociibus, in triremibus aliisque navium instructarum speciebus. Et illis ista quoque erunt in miraculum. Tempus vero eos amplius etiam stupefaciet discentes quoniam heri quidem bellicas illas naves locus dispositus in securitatem amplectebatur, sed cæteris armis vacuas quæ cursus velociores faciunt, et nondum navali exercitu instructas nec illis quibus navis impellitur vel committitur pugna adornatas. Equidem ita heri. Mane autem fulsit dies, et imperatoris venit mandatum, idque ex necessitate. Refecti sunt triremium defectus; vacuata autem navalia; et expediti steterunt milites, muti vero spectatores. Propontis nihil subostendit æquoris. Diceret quie nostrum illud mare urbi magnæ esse simile, frequens sicut ista ædificiis, ita illud domibus mobilibus. Erat proinde imago maximæ naumachis. Sonat tuba, resonat et remigium, explicantur cursus, clamant navarchi, emicant arma, fremunt milites, uno verbo nihil pugne deficit nisi quod hostis non ex adverso stet. Quibus admodum prodigiosis explanans addam istas acies nequaquam esse alienas neque extraneas copias, sed iste exercitus indigena et majori parte continente exortus, urbium maximis enutritus, nec suam unquam dereliquerint patriam, naves autem ex proximis vicinisque locis quos per unum diurnum solem circumiret viator. Talia quidem dico ego; audiens autem oblucescent et mirabuntur non tantum regiam in his providentiam, sed multam quoque potentiam, et ex hoc improviso principis miraculo excogitata intelligent opera egregia, necnon ex istis subitariis noscent res per longum tempus præparatas. Quid non faceret sic una dextera adversarios vincens si eum centimano comparatur? Si fluctus unus in hostes irruens eos submergat, quid non patiantur bellicis multis ex imperatore undis obruti? Hæc illi inferent et sibilis prorsus explodent gentem illam quæ tanto imperatori obluotari voluerit, qui simul annuit et

fecit, dixit et mandatum perfectum est. Irridendos A
ipsis iudicabunt illos viros qui terram universam
coram imperatoria potestate provolutam cernentes,
attamen pontum audent aggredi, et parvis insulis
dominari intendunt, perinde ac si nomen terræ
nullo modo insulas sibi conciliet, ita ut ibi cor-
ruant, vel ab illo tam desiderato æquore repellan-
tur, vel sua in abyssum jactent in quo ipsi quo-
que mergantur, adeo ut ex illa fluctibus undique
irrigata insula nihil sit illis, ubi totius terræ post
Deum rector noster imperator.

τούτους θαλάσσης ἀπίγεσθαι, ἢ ἀλλὰ καταδύεσθαι: εἰς βυθὸν, ὃ καὶ πείσονται· ὡς μηδὲν ὄν αὐτοῖς με-
τὸν μηδὲ τῆς ἐμφανίσεως, τῆς νησιώτικος, ἔνθα γῆς ἀπάσης μόναρχος μετὰ γε θεὸν ὁ ἡμέτερος βα-
σιλεύς.

12. Jam oratio mea pauca quædam dicet ad B
honorem regis qui ex Jerusalem: ad nos accurrit,
tam auditu quam gestis attonitus, mira imperato-
ris facinora penitus recognoscens, quibus decorem
simul et plausus comparavit; vir denique quem
hostes pavebant irruentem, et imperatoriæ dex-
teræ impetu ac vi altissima gentilibus sepulcra
adaperientem omnibus qui viviscum sepulcrum
audebant invisere. Qui cum cupivisset principem
intueri ut inde corroboraretur adversus viros
Deo inimica ineuntes consilia, nec itineris incom-
moda consideravit nec longitudinem, nec alti maris
pericula in mentem adduxit, sed neutrum mente re-
cogitans, dummodo adveniens cum in oratione pos-
sit adorare, statuit simul per mare adire, non quia
illi via pedestri jucundius, (quis enim solidæ basi
præferat inferni tormenta, et potius quam firmo
pede procedere malit per velamen mortis trans-
sire) sed ut eo citius charissimis frueretur aspectu.
Et peragratis circuitibus quos Issicus circumvol-
vit sinus mareque vicinum, gyros autem rescatu-
ris ex prosperitate navigationis, secundis ven-
tis manibusque navim impellentibus, advenit, et
inebriatus est colloquiorum neclare, conversatio-
numque ambrosio, cæterisque imperatoris suavi-
tatibus. Expertus est virilem illum virtutem, quæ
etiam in pace quietissima bellatorem ostendat for-
tissimum in cursibus equorum aliisque exercitiis,
seu qualis viros immanes, montium feras in tali-
bula repellat, ne frequenti turbo irruentes regio-
nem depopulentur. Quæ miratus, discessit præco
imperatoris fortitudinis, et sic robur vulgavit, et
omnes vicinos hostes terruit dicentes illi favere
vostro imperatore. Et ista, me iudice, mira-
buntur filii Ismael memoriam revocantes. Nec
enim illi malorum ex illo fuerunt expertes.

τὸν ἡμέτερον αὐτοκράτορα. Καὶ θαυμάσονται μὲν, οἶδα, C
οὐδὲ γὰρ αὐτοὶ ἀπαθείς κακῶν τῶν ἐκεῖθεν γεγόναι.

13. Miraculum adhuc istis miraculis mirabilius
mibi referendum est, quia non tantum regulus
iste ex meridiana plaga ad nos perrexit, sed etiam
a nobis alius nuper ad Loreales Pænonum partes
profectus est, æqualis, ne dicam latioris prin-
ceps regionis: ut ipsi reges ad nos veniant eum
qui omnibus imperat conspecturi, et suam ipsorum

ἀν πάθοιεν οἱ πολυκυμιαὶ ἐκ βασιλείως πολεμικαῖς
ἐμπροσθέντων, Ταῦτα ἐκεῖνοι ἐπιλογίζονται, καὶ
πάντως οὐαὶ τῷ ἔθνει ἀναβοήσονται, ἕπερ ἀντικαθί-
στασθαι βασιλεῖ τοιοῦτῳ βεβούληται, ὅς ἅμα ἐπι-
νευσε, καὶ πεποιήκεν· ἐλάλησε, καὶ τὸ ἐπιταχθῆναι
τετέλεσται. Κρινοῦσι δὲ αὐτοὶ καὶ γελοῖους ἀνθρώ-
πους ἐκείνους, οἱ γῆν ἄπασαν τῷ βασιλικῷ κράτει
βλέποντες ὑποκόπτουσαν, αὐτοὶ καταθάρβουσι βα-
λάσσης, καὶ νησιώτικῳ κρατεῖν ἐπιβάλλονται, ὡς
ἐπερ μὴ καὶ τὰς νήσους τὸ τῆς γῆς ὄνομα φημιώ-
στατο· ὡς ἐντεῦθεν λείπεται, ἢ καὶ τῆς ποθουμένης
γῆς ἀπάσης μόναρχος μετὰ γε θεὸν ὁ ἡμέτερος βα-

ιβ'. Κεῖσται μοι μέρος ἐνταῦθα τῆς ἀφηγήσεως
καὶ τὸ τοῦ βήγος μεγαλύνουμον, ὅς ἐξ Ἱερουσαλήμ
εἰς ἡμᾶς ἔδραμε, ἀκοῆ τε καταπεπηγμένους καὶ ἔρ-
γοις, μακρόθεν τὸ τοῦ βασιλείως ἀξιοθαύμαστον
ἐπεγνωκῶς, οἷς εὐηργέτητο, οἷς συγκεκρότητο· ἀνὴρ
καὶ ἄλλως μὲν τοῖς ἐναντίοις ἐμπύπτων βαρῶς, διὰ
δὲ τῆς βασιλικῆς χειρὸς καὶ συνάρσεως βαθυτάτους
τάφους ὑπανοίγω τῷ ἔθνει, ὅσοι τοῦ ζωηφόρου τά-
φου κατατολμῶν ἤθελον· ὅς καὶ ἐπιθυμήσας τῆς
θέας γενέσθαι τοῦ αὐτοκράτορος, ὡς ἂν ἐπιπλέον
κρατυνθείς κατὰ τῶν ἐχθρῶν φρονούντων θεῶν, οὕτω
τὸ τῆς ὁδοῦ τραχὺ καὶ μάλα πολὺ ἐλογίσαστο, οὕτω τὸ
τῆς μακρᾶς θαλάσσης οὐκ ἔξω κινδύνου ἤγαγεν ἐπι-
νοῦν. Ἀλλὰ θέμενος εἰς οὐδὲν καὶ ἀμφοτέρω, εἰ
μόνον ἐλθὼν τῆς ἐν εὐχῇ προσκυνήσεως γένοιτο,
προτίθεται ὅμως τὴν διὰ θαλάσσης πορείαν, οὐχ ὅτι
καλλίων αὐτῇ τοῦ πεζοφορεῖν, (τίς γὰρ τῆς στερεμ-
νίου βάσεως ἂν ἔλοιτο Ἄδου πέταυρον, καὶ τοῦ
ἀσφαλῶς βαίνειν τὸ διὰ θανασίμου παραπετάσματος
στέλλεσθαι;) ἀλλ' ἵνα ταχὺ τῆς φιλιτάτης ὄψεως
γένηται. Καὶ τοῖνον τῶν μὲν περιδρόμων ἀπαλλα-
γείς, οὐς ὁ Ἰσραήλ ἐλάσει κόλπος καὶ τὸ πέρξ
ἐκεῖνος παράλιον, ἐπιτεμῶν δὲ τὴν κυκλοφορίαν τῷ
Ἰσραηεῖ τοῦ στόλου ἀνέμοις τε πομπίμοις καὶ χερσὶν
ἐπιστευδοῦσαις τὸν πλοῦν, ἤλθε, καὶ ἐνεφορήθη
καὶ αὐτὸς τοῦ τῶν ὀμιλιῶν νέκταρος, τῆς ἐν δια-
λέξει ἀμβροσίας, τῆς λοιπῆς βασιλικῆς γλυκύτη-
τος. Ἐπειράθη καὶ τῆς ἀνδρικής ῥωμαλεότητος, ὅσα
γε εἰκὸς ἐν εἰρήνῃ βαθεῖα στρατιώτην βριαρὸν ἐπι-
δείξασθαι, ἐν ἵππασίαις γυμναστικαῖς ταῖς τε ἀλ-
λαις, καὶ ὅσα τοὺς θῆρας ῥίπτουσι τοὺς ὀρειβάτας,
τοὺς πελωρίους· οἱ μὴ συχοὶ πίπτοντες τὸ παρο-
κούμενον ἐρημώσουσι. Καὶ θαυμάσας ἐκεῖνο, ἀπῆλθε
κῆρυξ τῆς βασιλικῆς κραταιότητος, καὶ οὕτω τὴν
ἰσχυρὴν ἐπολυπλασίασε, καὶ τοῦ περικύκλου πάντας
ἐχθροὺς ἐδειμάτωσε μαθόντας εὐμένως ἔχειν αὐτῶν
καὶ ταῦτα οἱ ἐξ Ἰσραήλ, τὴν μνήμην ἀνακινήσαντι

ιγ'. Θαῦμα δὲ μᾶλλον αὐτοῖς ἐπὶ θαύματι ἔσται,
ὅτι οὐ μόνον βῆξ ἐκεῖνος ἐκ νότου πεφοίτηκεν εἰς
ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἡμῶν ἐναγχοῦς ἕτερος τοῖς βο-
ρείοις τῶν Παϊόνων μέρεσιν ἔσταται, οὐδὲν ἐλάτ-
τους γῆς ἄρχων, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον ἀπείρονος ἵνα
καὶ βασιλεῖς ἐφ' ἡμᾶς στέλλοιτο, τὸν ἐπὶ πάντων
ὀφόμενοι αὐτοκράτορα, καὶ τὸ κράτος αὐτοῖς ἐπι-

εφραγισόμενοι, καὶ βασιλεῖς αὐθις ἀφ' ἡμῶν θερα- A
 πύειν ἐπιταττόμενοι· ὡς εἶναι τοὺς μὲν ἄλλους ἀρχη-
 γοὺς ἐπὶ τοὺς ὄπ' αὐτοῖς, τὸν δὲ ἡμέτερον αὐτοκράτορα
 βασιλείῳ βασιλεῖα καὶ παμβασιλεῖα ἐπ' ἐκείνους ὃ δὴ
 μέγιστόν τε καὶ ἐξοχώτατον.

ιδ'. Ἀνέμνησα δὲ ἂν τοὺς ἐξ Ἰσμαήλ ἀκροατὰς,
 καὶ ὄσιος ἐτέρους ῥῆγας ἐκείνους ἢ καθ' ἡμᾶς εἶδε
 πόλις αὕτη, τῶν σῶν προπεσόντας ποδῶν, εἰ μὴ πρὸς
 ἀλαζονεῖαν τινα ἐμελλον αὐτοὶ ἐξογκώσεσθαι. Ναὶ
 γὰρ οἱ τῶν Ἰταλῶν ἀρχηγοὶ ἐκείνοι, οὐκ ἀγαθὰ
 φρονήσαντες, μεγάλη φρονεῖν δεδώκασι καθ' ἑαυτὸν
 τοὺς ἐχθροὺς· οἱ, μέγχι μὲν τὴν σὴν εἶχον χεῖρα
 σανεφαπτομένην, καὶ φῶς αὐτοῖς ἐλπίδων ἀγαθῶν
 ὅποια στυλῶν θειοτάτου πυρὸς αἰθριάζουσαν, καὶ ὃ
 σὸς φόβος τοῖς ἐχθροῖς ἐνεσεῖετο ἐπαιγίζων ὡς νέφος
 καὶ σκότος, τῆς τῶν διωκόντων ἐπίπροσθεν τιθέμε-
 νος ὄψεως, ἤγοντο ἀνδρικῶς, καὶ εἰς ὁδὸν ἐχειραγω-
 γοῦντο, καὶ διέβαινον ἀσφαλῶς. Ὅτε δὲ θαρβήσαν-
 τες ἑαυτοῖς ἐμόνασαν, καὶ ὃ τοῦ φωτὸς στυλὸς οὐκ
 ἦν, καὶ ἡ νεφέλη ἀπῆν, οὐκέτι πορευόμενοι ἐπο-
 ρεύοντο, ἀλλὰ (τὸ ἐξῆς τῆς ψδῆς) ἐκλαῖον, καὶ (τὸ
 ἀνάκαλιν τῆς ψδῆς) βαλλόμενοι πτώμασι κατεστρώ-
 νοντο, καὶ τῆς σῆς ἐξω σκέπησ γενόθηνοι, αἰθριοὶ
 τοῖς κακοῖς ἐξέκειντο, καὶ ἐχαλάζουοντο τοῖς βέλεσι,
 καὶ χύσειν αἱμάτων καταβρέθενοι παρεσύραντο,
 περίεδόν τινα δυστυχή ταύτην οὐκ ἐξ ἄλλοτρῶν,
 ἀλλὰ προσγενῆ δυσπραγήσαντες· ἥτις ποτὲ τοῖς προ-
 γόνοις Ἰταλοῖς συνέπεσεν ὅτε τὸ κράτος τῆς Ῥωμαίων
 ἐζώννυτο γῆς τὸ θαῦμα τῶν βασιλείων, ὃ μέγας
 Ἀλέξιος.

ιε'. Ἀλλὰ τί μοι πρὸς τὸ τοῦ Ἀλεξίου ὄνομα τὰς
 ἀκοὰς παραβάλλεις, ὦ πορφύρας βλαστὲ, ὀξείαν C
 ἀκοὴν ἀνιστῶν πρὸς τὴν βασιλικὴν ταύτην φωνήν,
 καὶ τῷ γνωρίμῳ χαίρων τῆς κλήσεως; Χαίρει μὲν
 καὶ τούτῳ τῷ τε ὀνόματι τῷ τε πράγματι, καὶ εἰς
 παππῶν ὁμοιότητα σεαυτὸν ἀναβίβαζε· τὸ δὲ πᾶν,
 ἐξικονίζου πρὸς τὰς τοῦ βασιλέως πατρὸς ἀρετάς.
 Γλυκὺς ὃ μέγας ἐκαίνος Ἀλέξιος, καὶ ζήλου ἄξιος.
 Χαρῖτων πλήρης ὃ ἀοίδιμος πάππος, ὃ ἐν βασιλεῦσι
 περιβλυτος, καὶ οἷς ζηλοῦσθαι τοῖς θείλοισι τυποῦ-
 σθαι πρὸς βασιλείας ἀκρίβειαν. Ἄλλ' ὃ πατήρ ἄκρα
 γλυκύτες χάρις αὐτόχρημα. Τί γοῦν σοὶ καὶ ἀνα-
 τρέχειν εἰς τὰ παλαιὰ, ἔνθα πρὸς μίμησιν τὸ νεώτα-
 τον ἀγαθὸν αὐταρκὲς καὶ πολυσύγκρατον, ἐκαίνους
 τε θάλλον τοῖς ἐκ πατέρων ὅσα καὶ κληρονομίαις
 καλαῖς, προσεπιπλουτοῦν δὲ καὶ τὰ οἴκοθεν; Ἄλλὰ
 πρὸς σὲ μὲν, ὦ πορφύρας αὔγασμα, ἰδιάζον αὐτίκα
 μάλα ἔσται μοι τὸ προσφώνημα. Οὐκέτι γὰρ σε τὸ τοῦ
 Θεοῦ μέγα ἔργον ἐν παρέργῳ λόγῳ θήσομαι.

ις'. Ἐγὼ δὲ, ὅπερ ἔλεγον, οὐκ ἂν τοῖς ἐξ Ἰσμαήλ
 ἐκεῖνα εἰς ἀκοὴν ὠπτοῦ ἀγάγοιμι, εὐλαβοῦμενος, μὴ
 καὶ τὰς ὀφρῦς ἐπ' ἐκείνοις μεταωρίσω αὐτοῖς.
 Ἀναμνήσω δὲ, ὅπως ὃ παρ' αὐτοῖς μέγα φέρων
 ὄνομα τὸ σουλτανικὸν (δότε γάρ μοι τὴν ἐγγώριον
 τοῖς ἀκροατέροις φωνήν) εἰς ἡμᾶς καὶ αὐτὸς διέβη,
 καὶ εἶδεν αὐτὸν ἢ Κωνσταντίνου πρέσβυν ὑπὲρ ἑαυ-
 τοῦ, καταλλαγὰς ἐκ τοῦ τῆς οἰκουμένης δεσπότητος
 ποτιώμενον, καὶ τὸ καλὸν αὐτὸν ἑαυτῷ ἐπισπεύ-
 δοντα, ἐκ τῆς τοῦ αὐτοκράτορος γαληνότητος, καὶ οὐ
 δι' ἐτέρου κατακραττόμενον. Καὶ τί γὰρ εἶδει ἄνδρα

firmitati potentiam, rursus reges a nobis consti-
 tuendi, ita ut alii rectores illis subdantur, illo
 vero imperatori nostro regum Regi omnibusque
 dominanti obediant. Quod maximum et admodum
 eximium.

14. Jam in memoriam revocabo quot Ismaelitas
 audientes, quot alios regulos nostra vidit civitas
 ad tuos pedes provolutos, nisi et ipsi quadam intu-
 merent arrogantia. Etenim illi Itolorum duces, non
 bona cogitantes sese inimicos animis elatos exhibu-
 erunt; qui quandiu tuam conjunctam habuerunt
 dexteram et lucem spei bonæ ad instar columnæ
 ignis divinissimi serenantem, metusque tui ini-
 micos commovit irruens tanquam, nubes et caligo
 ante faciem persequentium objecta, fortiter proce-
 debant, et in viam introducebantur, transibantque
 securi. Sed quando sibimetipsis confisi soli fue-
 runt relictī, nec jam erat lucis columna, aberatque
 nubes, procedentes non procedebant, sed usque
 ad finem lugebant; revertentes autem casibus
 jactati eversi sunt, tuoque orbatī præsidio, malis
 jacebant obnoxii, telisque quasi grandine percussi
 et multo profuso sanguine repelluntur; quam
 calamitatum periodum non ab alienis, sed a suis
 passi sunt, non secus ac olim prænavis acciderat
 Italia, quando terræ Romanorum robur, regum
 miraculum, accinotus est armis magnus Alexius.

15. Sed quid mihi ad istud Alexii nomen au-
 res patefacis, filii purpuræ, arrectam præbens au-
 rem ad hanc regiam vocem, et noto gaudens cog-
 nomine? Sed gaude et de re et de nomine isto
 et ad avi similitudinem temetipsum erige, uno
 verbo, imaginem patris regii virtutum in te inge-
 nera. Gratus ille Alexius magnus, et invidia dignus.
 Gratiarum plenus, valde venerandus avus et talis cui
 æmulentur, ut regum celeberrimo, qui volunt infor-
 mari secundum dignitatis regis perfectionem. Pa-
 ter vero summa suavitas, seu potius ipsa gratia.
 Sed quare ad antiqua refugio, dum hic adest novis-
 simum bonum valde eximium et potentissimum,
 paternis, quasi speciosis hæreditatibus, florens
 virtutibus, quibus abundat familia? Verum ad
 te, o splendor purpuræ, proprie spectat mea oratio.
 Non enim te, Dei magnum opus, secundo sermonis
 ponam loco.

16. Ego vero, sicut jam dixi, ista non proferam
 ad aures Ismaelitarum ut non de se ipsis superci-
 lium erigant. In memoriam autem revocabo quomodo
 apud nos magnum ferens nomen sultan (date
 enim mihi vocem audientibus accommodatam) ad
 nos ipse quoque transivit, et vidit eum Constantini
 civitas pro se legatione fungentem, pactumque a
 domino terræ humiliter deprecantem, et sui ipsius
 felicitatem ab imperatoris serenitate exoptantem,
 nec per alium eam exquirentem. Utquid enim vir
 sapiens regiam suavitatem alienis labiis gustaret?

Quibus ad mentem illorum revocatis, ego confundam barbaros humiliata eorum superbia, cum ita illustres agis triumphos, o imperator, adversus illos, virosque bellorum amioissimos tui solius metu coerces qui in plateis gloriabantur, et quod nemo usque ad præsentem generationem in maximis bellis fecerat, tu facilius patrastis et, ut ita dicam, sine labore.

17. Facilius dixi et sine labore, universitatis rerum oblitus. Primum laborasti; sæpe bellasti; pro nobis dimicasti; onustæ fuerunt armis manus. Pro nobis fuisti saucius; hostes sauciasti ita ut eos numerari nequaquam sit possibile. Vidit te sudorum flumen in ipso juundius ablutum, quam Cydnus mersum in ipso Alexandrum. Ex adverso, corruentes in servitutem redegisti; nullus hostis, nullus bellator quem tu non subjeceris. Propterea omnes coram te etiam ante congressum procidunt; (ut quid enim dimicent, cum nihil illos nisi interitus maneat?) et se tuæ subdunt dominationi, seque triumphali tuo currui alligant. Et propter quid aliud tot clari principes per omnem terram dispersi ad nos pergunt continuo, et nobis cum vivere satagunt, quorum non est labium unum, unaque lingua, sed prudenti concordia meditantæ, et inter se deliberantes probeque scientes, quem dominum post Deum unum solumque sibi eligent, ita semetipsos illustribus triumphis præbentes divinæque tuæ super omnes victoriæ testimonium exhibentes.

18. Absit ut illum Neeman hic taceam qui alibi claros mihi suppeditavit sermones, qui etsi procul distaret quasi proximus oculos meos astrinxit, vir non staturæ quam natura viris impertit, sed in magnitudinem elatus et aspectu conspicuus, prius quidem ad animum virilem exercitus, et oblationis non ignarus et ad certamen exsultans, mox autem de bono tum metu tum vulneribus edoctus, et nunc ipse quoque ad triumphum concurrens. Prius servus fugitivus, dominique ex conspectu abditus nunc mallet malum omne perpeli quam visu illius orbari. Equidem currit ut principem videat, quasi a tenebris ad solem, et benigne suscipitur, intratque gaudium domini sui. Cui prius non fas erat terram patriam conculcare, nunc vadit per reginam urbium gaudens eo quod desiderata imperatoris facie fruatur, suæque servitutis non alium, sed semetipsum vere sponso-rem testis exhibet. Percurrit oculis varia illa ornamenta quæ præolara tua expriment facinora, quæ pictorum manus ad memoriam elahoraverunt, tum aliorum gesta, tum semetipsum gentem in qua degobat ad incrementum stimulantem, hic armatum et equitem, alibi ensem manu stringentem, sæpius exercitum loco manifesto disponentem copiasque constituentem, et denique devictum asperamque planitiem fuga conculcantem,

Α νουεχη βασιλικῆς γλυκύτητος ἀλλοτριῶς χειρὶ γεύεσθαι; Ταῦτα εἰς μνήμην ἐκείνοις ἀνακινῶ ἐγὼ καταιδέσω τοὺς βαρβάρους, καταβαλὼν τῆ ὄφρυν αὐτοῖς, εἰ οὐτῶ λαμπροὺς ἀγεις θριάμβους, ὡ βασιλεῦ, κατ' αὐτῶν, καὶ τοὺς ἦν ὄτε πολέμιαί- τους φόβῳ καὶ μὲν προάγεις ἐπ' ἀγορᾶς κατ' ἐκ- τῶν πομπεύοντα· καὶ ὁ μηδεὶς πῶ μὲχρι καὶ πρὸς ταύτης πολέμοις μεγίστοις κατεπράξατο, αὐτὸς ἦν οὕτω κατορθοῖς καὶ ὡς εἰπεῖν ἀπονώτατα.

ιζ'. Ἀλλὰ τὸ δῆποτε τοῦτο τὸ μέρος ῥῶον ἦν καὶ ἄπονον, τῆς τῶν πραγμάτων ὀλότητος ἐκλεψ- μενος. Ἐπόνθησας τὰ πρῶτα. Ἐξεστρατεύσας ἐπὶ τῆ Ἡθλησας δι' ἡμᾶς. Ἐτρίβησάν σου τοῖς ἐκλοις εἰ χεῖρες. Ἐτραυματίσθης ὑπὲρ ἡμῶν. Ἐτραυμάτω: τοὺς ἐχθροὺς, ὅσα οὐδὲ εἰς ἀριθμὸν πεσεῖν δυνατὴ. Ἐτὶ σε τῶν ἰδρώτων ποταμῶς ἀποδουόμενον εἰς αὐ- τὸν ἡδύτερον ἤπερ ὁ Κύνος κολουθῶντα δι' αὐτῶ τὸν Ἀλέξανδρον. Ἐδουλώσω τοὺς ἀντικείμενους. Παρεστήσω πάντα ἐχθρὸν, πάντα πολέμιον. Καὶ διὰ ταῦτα πάντες καὶ πρὸ πείρας προσρίπτονται σοι, (τί γὰρ ἂν καὶ μάχοιντο, ἔβη μὴ οὐκ ἔστιν ἐκί- νους πεσεῖν;) καὶ τῆς δεσποτείας σου γίνονται, καὶ θριαμβεύουσιν ἑαυτοὺς. Ἡ τί ποτε ἄλλο παθόντα οἱ πανταχοῦ γῆς δισπαρμένοι περίκλυτοι ἀρχηγοὶ αἰεὶ στέλλονται παρ' ἡμᾶς, καὶ τὰς ἑαυτῶν διασπα- ρὰς ἐνταῦθα συνάγουσι, χεῖλος μὲν ὄντας οὐκ ἔν, οὐδὲ γλῶσσα μία, συμπνοία δὲ νοερεῖ ταυτὸν ἐνω- ούντες καὶ φρονούντες ἀλλήλοις, καὶ εἰδότες, τίνα δεσπότην μετὰ θεὸν ἕνα καὶ μόνον ἐπιγράφονται, καὶ οὕτω λαμπροῖς θριάμβοις ἑαυτοὺς διδόντας, καὶ τὴν κατὰ πάντων καὶ ἔνθεον νίκην σοι ἐπιμαρτυροῦ- μοι;

ιη'. Οὐκ ἂν οὐδὲ τὸν Νεεμᾶν ἐνταῦθα σιγήσομαι, ὅς ἄλλοτε μὲν λόγους μοι ἐχορήγει λαμπροὺς, ἔπο- πτος ὢν, οὐ πρὸ μακροῦ δὲ καὶ τὴν θέαν μοι πρὸς θάμβος ἐφειλκτο· ἀνὴρ οὐ τῶν πῆχων, ἀς ἡ φύσις τοῖς ἀνδράσι μετρεῖ, ἀλλ' ἐξηρμένος εἰς μέγα, καὶ τὴν θέαν περίβλεπτος· τὰ μὲν πρὸς τοῦτου μελετή- σασ ἀνδρίζεσθαι, καὶ μαθῶν ἀνθίστασθαι, καὶ ἀνασκιρτήσας εἰς πόλεμον· ταχὺ δὲ μεταδιδοχθεὶς τὸ καλὸν, τὰ μὲν φόβοις, τὰ δὲ πλείω τρωάμασι, καὶ νῦν καὶ αὐτὸς εἰς θρίαμβον συντελών. Καὶ ὁ πρὶν φυγὰς δούλος, καὶ τὸν δεσπότην κρυπτόμας, νῦν ἔλοιτο ἂν παθεῖν ἅπαν δεινὸν, ἢ τῆς θίας τού- του στέρεσθαι. Ἀμέλει καὶ τρέχει τὸν βασιλεῖα πα- σθαι. ὡς ἂν καὶ τις ἐκ σκότους εἰς ἥλιον, καὶ πρὸς λαμβάνεται μετὰ πραότητος, καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Καὶ ὁ πρὶν μηδὲ συ- ἤθη γῆν πατεῖν ἐν ἀσφαλεῖ συγχωρούμενος ἐπι- προσβαίνει τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων, χαίρων, ἐφ' οἷς τῆς ποθομένης βασιλικῆς δόξης γίνεται, καὶ τῆς αὐτοῦ δουλείας οὐκ ἀφ' ἑστίας, ἀλλ' ὡς ἀλ- θῶς ἐχέγγυος αὐτῆς μάρτυς περίσταται. Περιφύ- ται τῇ θέᾳ καὶ ποικίλματα ἐκείνα, ὅσα τὰς οἰ- ἀριστείας ἰνδάλλουσιν, ὅσα ζωγράφων χεῖρες εἰς μνήμην δαιδάλλουσι, τὰ τε ἄλλα, καὶ τὰ καθ' ἑκ- τὸν, ὅτε μὲν ἐρεθίζοντα τὸ περὶ αὐτῶν ἔθνος εἰς ἐπανάστασιν, ἀλλοθι δὲ ὀπλίτην, ἱερότην, ἐτέρωθι δὲ τὴν χεῖρα ξίφους ἄψασθαι πλησιάζοντα, πολλα-

χαῦ δὲ καὶ στρατὸν ἐξ ἐμφανοῦς τάττοντα, καὶ λόχους καθίζοντα, καὶ τέλεισι νικώμενον, καὶ φυγῆς ἐπιπλῶντα τὴν τε πεδιάδα, καὶ ὄση ἀπόκροτος, καὶ ἐπὶ πᾶσι δουλούμενον. Καὶ ταῦτα γεγραμμένα θεώμενος ἐπινεύει πᾶσι, καὶ ὁμολογεῖ τῇ πανηγύρει τῆς ὄψεως. Ἐν ἐκείνῳ τοῦ ζωγράφου μέμφεται, ὅτι μὴ πανταχοῦ δούλον αὐτὸν ἐπικαλεῖ τοῖς τῶν τροπαίων τμήμασι, μηδὲ τῇ τοῦ Νεσεμᾶν προσρήσει δι' ὄλου καὶ ὁ δούλος ὄνομα ἐπιγέγραπται. Ὡ ἀνδρίας βασιλικῆς, δι' ἧς ἔθνος καὶ τοῦτο μέγα καὶ ἐθνάρχης ἐκαίνος λαμπρὸς εἰς τόσον τεταπεινῶται, καὶ εἰς δουλείαν πεπάτακται. Ὡ πραότητος αὔθις, δι' ἧς οὔτε τὰ πάλαι πτώματα ὑφορῶνται οἱ βάρβαροι, οὔτε τὰ τραύματα, ποσὶ δὲ ὄλοις εἰς τὸν γαληνότατον δεσπότην τρέχουσι. Μάλιστα μενοῦν ὧ ἐλέους καὶ εὐεργεσιῶν, ἃς ἀντισταθμώμενοι τοῖς παθήμασι γίνονται τοῦ καλλίονος, καὶ βίου κινδυνώδους προτίθενται τὸ ἀκίνδυνον εὐγυμον, καὶ κρίνουσιν εἰς ἧπερ μάλιστα ἐπιτριβέσθαι, ὅση καὶ τὸ τῆς εὐεργεσίας καλὸν τῶν ἐκ πληγῆς δυσχερῶν ἰλαρώτερον.

ιβ'. Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις σύμφυλα μυρία μὲν τῷ πλήθει τῷ τε μεγαλείῳ ἐξηρμμένα εἰς μέγιστον καὶ αὐτὸς μὲν ἀνακράζομαι, (πῶς γὰρ οὔ;) ὁ μὴ λάλος ἐν τοῖς τοιούτοις εἶναι μὴ εἰδῶς, καὶ ὅσοι δὲ τοῦ περὶ ἐμὲ λόγους γίνονται. Οὐδὲ γὰρ οὐδ' αὐτοὶ μὴ οὐ συλλαλεῖν ἡμῖν ἀνέξονται, οὐ διὰ μόνον τὸ ἐξ ἡμῶν σύνθημα, Πνεύματος δὲ θείου καὶ μάλιστα συνεπηχοῦντος καὶ τὴν φωνὴν ἀναβάλλοντος εἰς ἐμμέλειαν. Ἐπρεπε δὲ ὄντως ἐνεργείας τῆς ἐκείθεν πεπλησθαι ξύμπαντας, καὶ γλώσσας διανενομηθῆναι πῦρ λόγου πνεούσας ὡς ἂν, ὥσπερ τῶν σῶν κατορθωμάτων ἢ οἰκουμένη πεπληρωται, οὕτω καὶ τῶν κηρυττόντων τὰ σά, καὶ οὐδὲν ἤττον ἤπερ τὰ τρόπαια, φθάνοι πανταχοῦ γῆς καὶ τὰ τῶν τροπαίων διακηρυκόμενα, καὶ ἡ σύμπασα γῆ τῆς σῆς πληροῖτο καθάπερ συνέσεως, οὕτω καὶ τῆς αἰνέσεως.

κ'. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἀμφὶ τούτοιςιν εὐ σχῆσει, καὶ ὡς ὁ λόγος διευτώσατο. Ἐγὼ δὲ, ὅτι μεμétrηται ὁ καιρὸς εἰς στενὸν καὶ συντέτμηται, σπουδῆς ἐτέρας θέλω γενέσθαι, εἴ πως βραχὺ τι χρόνου ἐπιμετρηθὲν ἐνδραψιλευθεῖ μοι. Καὶ ὅτι ἐφέλκεται μοι τὸ ἀκροατήριον ὁ Ἰορδάνης εἰς ἑαυτὸν, καὶ οἶον παρασύρων ἐφέλκει, καὶ πάντες ἐκεῖνου γίνονται, μηχανώματι τι σμνόν, δι' οὗ ἐπ' ὀλίγον κατάσχω τὸν σύλλογον. Ἀντισταθμώματι τοίνυν τῷ καλῷ ἐκείνῳ καὶ βασιλικῷ ὕδατι καλὸν ἕτερον ὅμοιον, καὶ τούτῳ δεξιῶσμαι τὴν πανήγυριν. Οἱ δὲ ἀκροαταί, οὕτω μεγάλῳ καὶ τούτῳ περιτυχόντες πράγματι, καὶ κερδαλέζ συμφρονήσαντες, καὶ μαθόντες, ὡς διπλασιάζεται αὐτοῖς τὸ καλὸν, ἀναμενοῦσιν τέως· εἶτα δὴ καὶ τοῦ λοιποῦ γίνωνται ἀγαθοῦ.

κα'. Προβάλλομαι τοίνυν ὑμῖν, ὧ παρόντες ἀκούοντες, μύρον βασιλικὸν τίμιον, καὶ ἀξιῶ, τούτου μετεσχηκότες, εἶτα δὴ καὶ τοῦ Ἰορδάνου γενήσθαι. Ἐπεὶ καὶ ἄμφω ταῦτα, πολλοῦ τιμώμενα, εἰς ἀγιασμὸν συντελοῦντα, τὸ τοῦ Ἰορδάνου τε ρεῖθρον, καὶ τὸ μύρον τῆς κῶν δεξιῶσεως. Οὐδὲ ἀποκλύσεται πρὸ δευτέρου τῷ προτέρῳ, ὅτι μηδὲ τῆς ἐπιπολῆς

A eumque post omnia in servitutem redactum. Quæ depicta intuitus omnibus annuit, totamque approbat effigiem. Illud vero unum pictoris vituperat, quia eum servum nullibi in omnibus tropæorum partibus nominat, minimeque in orationibus Neeman servi nomen inscribitur. O regalis animus per quem magna gens illa ejusque celebris princeps ita deprimuntur et in servitutem adducuntur! O regalis benignitas per quam nec veteres suas clades respiciunt barbari, nec vulnera, sed citato cursu ad dominum benignum appropierant! Sed præsertim, o misericordia et beneficentia quibus ærumnas compensantes meliori sorte potiuntur vitæque discriminibus refertæ securam præferunt concordiam, et merito judicant melius esse domini manus tangere quam flagellis conteri, ita ut beneficentiæ bonum longe superet malum exitii.

B ὄρθον, κρεῖττον εἶναι δεσπότης χερσὶ καταψᾶσθαι.

19. Ista et istis consentanea sexcenta tam multitudine quam magnitudine ad summum elata ego quidem recanto, (nam quomodo non recantem?) mutus in istis esse nesciens, et quotquot sorte mea potiuntur. Equidem ipsi quoque mecum non loqui non poterunt non tantum propter mandatum nostrum, sed in primis divino Spiritu consonante necnon in concordiam vocem accommodante. Decebat enim vires ex illa virtute repleri universas, et linguas illo sermonis igne æstuaræ, ita ut, haud secus ac tuis egregiis terra gestis referta est, sic tua prædicantibus repletur, et non minus quam tropæa, per omnem orbem exeant tropæorum præconia, universaque tellus repletur sicut tua cognitione, ita et laude.

20. Sed ista me felicem diutius retinebunt quam proponebatur oratio. Ego vero, quia mihi tempus breve mensuratum fuit et exiguum, aliis studere volo, si forte angustum temporis spatium mihi admensum tributumque fuerit. Et quia mihi audientes ad se attrahit Jordanis et quasi seducens astringit, omnesque ad eum currunt, molliar quid augustum, quo aliquandiu cœtum contineam. Opponamus ergo speciosæ illi regiæque undæ speciosam aliam aquam similem, et ita concilium occupemus. Auditores vero sic magno assistentes negotio et utiliter opinati discentesque sibi duplicari bonum, tamdiu permanebunt; post hæc reliquo bono potiantur.

21. Præmitto ergo vobis, o auditores hic præsentés, unguentum regale pretiosum, et iudicio hujus participes postea Jordane esse fructuosos. Sancta ambo ista, et magni pendenda, in sanctificationem conspirantia, tum Jordanis fluvius, tum unguentum præsentis acceptionis. Priori posterius non delebitur, quia non exteriora tantum

tangit, sed et in animam penetrat. Ego vero jure A censeo me aliquid hujus unguenti feliciter habere, necnon a domo bonum mihi adesse, quoniam mihi ante manus magnum unguenti alabastrum. O nos beatos, sapientissimi auditores, nam myroblytam excogitastis quem Deus optime compositum in odorem suavitatis largitus est; omnibus appetibile, et (prout ait quidam) omnino amabile nomen quod ipse singulariter diligo, veneratus quidem manus illas victoris imperatoris, cui super omnia bona ornatus eximius, sollicitus populus factus est opus victoriæ; veneratus autem eum qui istam imperatori victoriam suppeditavit, ipsam ferens in sui ipsius nomine quod potest actu perficere, quod mente concipiens quilibet sanctificatur. in ore ferens melle repletur, vel solummodo pronuntians magnam protulit victoriam. Ex victoribus quidam exercituum duces cognomen acceperunt, hoc quidem magnam auguratur victoriam, illo bona significatur exercitus præfectio; magnum autem Nicolaum inani nomine vocandum esse, certe nemo est qui dicat.

22. Da ergo mihi, divinissime imperator, cujus aromatum phialæ, genæ scilicet nardi spiritus, unguentis adungi cœtus hujus antistitem, unguentis, inquam, non quidem guttatim stillantibus qualia Arabum viri in istis solertes ex calamis colligunt, sed tuis, vel quasi dicerem, divinis unguentis quibus tuis unctus tua adire dignus fiam, quando consecratus tuum suscitabo eximium, vereque fidele, cœleste et pretiosissimum unguentum, quo jam moto, si oportet me isti unguento immiscere quid externæ suavitatis, in terram et cœlum diffundetur odor; in cœlum quidem per altas in theologia notiones donaque inde emissa a Deo a quo omne donum perfectum; terram vero, quoniam ad nos perferetur et in omnes terræ diffundetur fines. Omnis enim anima tum ea quæ Græcis ministrat linguis quam barbarorum Dei non ignarorum, percepit hanc tuam suavitatem quam promiserunt scripturarum præta, quam egregia imperatoris natura collegit, et spiritus pondere æstimavit adjuvante magno patrefamilias optimoque horum rectore Deo, sapiens vero temperavit opifex, quo simul perfecta sunt omnia, et patris flamma in unam conjunxit temperiem, et in divinam commiscuit suavitatem, quæ multi- D formis vereque multis composita unum est in theologia (illo sapientiæ flore), unum in contemplatione divinorum, unum in eis quæ naturam moresque spectant, unum, quid multa? in eis quæ de Deo fas est scrutari; quæ adhuc firmiter animæ inscripta non talis est ut deleatur aut lituram patiat, neque potest diffuere, nec in pertusum Danaidum dolium delabi, verum in corde imprimatur ad instar tabularum Deo inscriptarum; quæ a terra quidem ad humanæ naturæ constitutionem accommodatur, cœlitus autem Dei digito disponitur inscripta, ita ut propterea anima tua

μόνης γίνεται, ἀλλὰ καὶ εἰς ψυχὴν παραδύεται. Δοκῶ δὲ μοι καὶ πάνυ τι προσηκόντως ἔχειν μύρου καὶ αὐτὸς δεξιῶσαι, καὶ ἀφ' ἐστίας εἶναι μοι τὸ καλὸν, ὅτι μοι καὶ πρὸ χειρῶν ἤδη τὸ μέγα τοῦ μύρου ἀλάβαστρον. Καὶ εὖ γε ἡμῖν, σοφώτατον ἀποκατήριον, ὅτι τὸν μυροβλύτην ἐνενοήσασθε, ὃν θεὸς τοῖς πένησιν εἰς ὁσμὴν καταρτίσας εὐωδίας ἰδαφιλεύσατο· τὸ πᾶσι ποθεινὸν καὶ (καθὰ τις ἔφη) παμφίλητον ὄνομα, ὃ καὶ αὐτὸς ὑπερβαλλόντως φιλεῖ, σεβασζόμενος μὲν τὰς χεῖρας ταύτας νεκροῦ βασιλέως, ὅπερ ἐφ' ἅπασιν ἀγαθοῖς κόσμος ἄπει, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν, λαὸς νίκης ἔργον γίνεται· σεβασζόμενος δὲ καὶ τὸν ταμίαν τῆς νίκης ταύτης τῷ βασιλεῖ, καὶ ταύτην ἐν ἑαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα φέροντα, καὶ διανέμειν εἰς πρᾶγμα δυνάμενον, ὃ καὶ εἰς τοὺς λαβῶν τις ἡγίασται, καὶ μὴν διὰ στόματος ἐνεργῶν, μέλιτος πέπλησται, καὶ μόνον μὲν ἐκφωνήσας νίκην μεγάλην προήνεγκεν. Ἐνίκων μὲν τινες, καὶ ἡγήσιστρατοι ἀναφωνηθέντες, ὃ μὲν οἰωνὸς ἐτέθη νίκης μεγάλης, ὃ δὲ ἀγαθὴν ἐσημανεν ἡγεμονίαν στρατοῦ· ὃ δὲ μέγας Νικόλαος εἰς ἀσύμβολον ὄνομα λαληθήσεται, οὐκ ἂν εἴποι τις.

κβ'. Δὸς δὲ μοι, θεϊότατε βασιλεῦ, οὐ φιάλαι ἀρωμάτων, αἱ σιαγόνες δηλαδὴ τῶν τοῦ πνεύματος, μύροις δεξιῶσασθαι τὸν κορυφαῖον τῆσδε τῆς πανηγύρεως· καὶ τοῦτοις οὔτε στακτοῖς, οὔτε ὁποῖα ἐξ Ἀβράδων καρφολογεῖται τοῖς περὶ ταῦτα δεινοῖς, ἀλλὰ τοῖς σοῖς, εἰπεῖν δὲ ἴσον τοῖς ἐκ Θεοῦ, ἵνα ἐκ τῶν σῶν τὰ σὰ προσάγων δικαιολμην, ὡς τὸ καλὸν ὀσιούμενος ἀνακινήσω σου τὸ ὄντως πιστικὸν μύρον, τὸ οὐράνιον, τὸ πολυτίμητον· οὐ κινουμένου, εἴ χρῆ με τῷ μύρῳ τούτῳ συνεισαγαγεῖν τι καὶ τῆς ἔξω μυρεψικῆς, ἐς γὰρ τὸ καὶ οὐρανὸν ἔστι ἄιτιμή· οὐρανὸν δὲ, διὰ τὸ ἐν θεολογίᾳ ὕψος καὶ τὸ θεόπεπτον ἐκαῖθεν, ὅθεν καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον· γῆν δὲ τὸ εἰς ἡμᾶς διαπέμπεσθαι, καὶ περὶ τὰ τῆς γῆς διαδίδοσθαι πέρατα. Πῖσα γὰρ ψυχῆ, ὅση τε δισκονεῖται γλώσσαις Ἑλληνικαῖς, καὶ ὅση δὲ Θεοῦ ἐπιγνώμων βάρβαρος, ἡσθετό σου τῆς εὐωδίας ταύτης, ἣν λειμῶνες μὲν γραφῶν προεβάλλοντο, φύσις βασιλικὴ ἀκροφυῆς συνελέξατο, καὶ σταθμῶ πνεύματος διευκρίνησεν ὅπῃ τῷ μεγάλῳ οικοδοσπότη καὶ τῶν τοιούτων ἐπιστημονάρχῃ Θεῷ ἐργαστήριον δὲ νοερὸν πάνθ' ὁμοῦ ἀγαθὸν συναίρασε, καὶ πεπρὸς ζέσει εἰς ἐν κρᾶμα συνέτηξε, καὶ πρὸς εὐωδίαν θείου συνέπιψε· καὶ ταύτην πολυειδή καὶ ἀληθῶς πολυσύνθετον, ἐν τε θεολογίᾳ (τῷ τῆς σοφίας ἄνθει), ἐν τε τῇ τῶν θείων θεωρίᾳ, ἐν τε τοῖς περὶ φύσιν καὶ ἦθος, καὶ ὄλωας τοῖς περὶ γυνῶσιν τῶν θείων, καὶ ὅσα κατ' ἀνθρώπων· καὶ ταύτην ἐγγεγραμμένην εἰς ἀσφαλὲς τῆ ψυχῆ, καὶ οἶαν μὴ ἂν ἀπογραφῆναι ποτε καὶ παθεῖν οἷον ἀπάλειψιν· οὐδὲ εἰσρῆναι μὲν ταχὺ, ἀποβῆναι δὲ λαθοῦσαν εὐθὺς εἰς πῖθον Δαναίδων ἀντλούμενον, ἀλλ' ἐντυπωθῆναι τῇ καρδίᾳ εἰς πλάκα θεόγλυφον· ἐκ γῆς μὲν διηρτισμένην τῇ κατ' ἀνθρώπων πλάσει τῆς φύσεως, δακτύλῳ δὲ Θεοῦ κατηρτισμένην εἰς μνήμης ἐντύπωσιν· ὡς εἶναι σοὶ διὰ ταῦτα τὴν ψυχὴν καὶ κιδωτὸν θεοκρότητον, οὐ μόνον διὰ τὸ μάννα, τὸν γλυκὺν τροφῆα πάσῃ

σαρκός θεῶν, τὸν ἐμπεριπατοῦντα καὶ ἐνοικοῦντά A σοὶ διὰ τε τὸ μάννα, στάμιον τὴν τιμίαν, ἣν χρυσός ἀκίδηλος συνεκρότησε, τὴν ἐν σοὶ γνῶσιν περὶ τε Θεοῦ αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν θεῶν καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς· τὴν ἀκίδηλον, τὴν σιλβουσαν, τὴν ἠλιῶσαν, τὴν καθαρισμένην ἐπαπλασίως τοῖς θεοῖς ἐπιταρῖθμοῖς χαρίσμασιν· ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς θεοτυπώτους πλάκας, ἃς καὶ αὐτὰς ἔνδον ἢ σὴ κιβωτὸς ἐμπεριελήφει, γνῶσιν οὖσας καὶ αὐτὰς τῶν ὄσα μετὰ Θεοῦ, ὅποια δὴ τινὰ τὰ περὶ ἡμᾶς, καὶ οἷς ἡ τῶν περιγεῖων κλησίς ἀποκεκλήρωται. Ἄ καὶ αὐτὸς δακτύλος Θεοῦ τυπώσας εἰς ἀκριβὲς καὶ εὐδιάρθρωτόν σοι ἐναπέθετο, εὖ μάλα διευκρινοῦντι καὶ τὰς τούτων φύσεις καὶ εἰς νοῦν αὐτὸν ἀληθείας ἐν ἅπασιν βᾶπτοντι, καὶ τὴν θαυμασιότητα τῶν τοῦ Θεοῦ ἔργων οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ κατὰ τὸν Δαβὶδ σφόδρα γινώσκοντι· ἔθεν αἱ πλάκας αὐταί, ὡς μὲν περὶ φύσιν οὖσαι, καὶ μετὰ τὴν ἀνωτάτω θεολογίαν τεταγμέναι, καὶ ὑπόβασιν ἔχουσαι, καὶ πρὸς τὰ κάτω νεύουσαι, γήϊνης οἶον διαφαίνονται πλάσσεως· τῷ δὲ γε ἀδιαπτῶτι τῆς γνώσεως καὶ τῷ θεῷ τῆς θεωρίας Θεοῦ δακτύλῳ καταγράφεσθαι θεωροῦνται.

κγ'. Οὕτως ἐγὼ τὸ ἐν σοὶ μάννα κατανοῶ, οὕτω τὴν στάμιον, οὕτω τὸ ἐμπλοκὸν σέμιονμα· καὶ σε διὰ ταῦτα εἰς κιβωτὸν διαθήκης θέεις, τῷ λόγῳ σκευσάμενος, τίθειαι. Καὶ ἵνα τὸ πᾶν περιγράψαιμι νόημα ἐν στενῷ, καὶ εἰς βραχὺ σφίγμα καταλύσω ταύτην τὴν κιβωτὸν· μαννοφορεῖ τὸν Θεόν, καὶ ὄσα θεϊκότατα, ἐν γνώσει λαμπρῶ καὶ στεγανωτάτῃ, καὶ οἷαν ὑποβάλλει νοεῖν ὁ χρυσός, δι' οὗ φύσιν Θεοῦ πολλαχοῦ ἡμῖν ἐνοπτρίζει τὰ ἱεροπαράδοτα λόγια. Φέρει καὶ πλάκας τὴν λοιπὴν ἔνθεον γνῶσιν ἁπάντων τῶν ἐγκοσμίων καὶ περὶ ἡμᾶς· καὶ ταύτην οὐκ ἐν γραφῇ εὐεξαλείπτῃ καὶ ἐπιπολῆς ἐξανθούσῃ, ἀλλ' ἐν στερεῶ καὶ εἰς βάθος ἐνδυομένη πολύ. Οὕτω καὶ τὰ τε θεῖα, τὰ τε ἀνθρώπινα ἐμπεριελήφας· τὰ μὲν, ὡς ἐν χρυσοῦ στεγανώματι, τὰ δὲ, ὡς ἐν στερεμνίῳ καὶ μονίμῳ γλύμματι· ταυτὸν δὲ εἰπεῖν, ἄμφω εἰς μνήμην, ἧς οὐκ οἶδε λήθη κατακαυχῆσασθαι.

κδ'. Ἦδη δὲ καὶ ἄλλως ἢ σὴ θεία κιβωτὸς αὕτη, ὁ νοῦς μάννα στέγει καὶ χρυσὸν καὶ πλάκας· οὐ μόνον τοὺς περὶ τῆς ἀνωτάτω Τριάδος λόγους, ἧς τύπος ὁ τῶν ἀποθέτων κειμηλίων τούτων τριάς, καὶ τὸ τοῦ μάννα οὐράνιον· ἀλλὰ καὶ τοὺς περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου καταβάσεως ἐφ' ἡμᾶς, σάρκα προσλαβόμενον τὴν ἐκ χορῶς, τὴν καθ' ἡμᾶς, ἔξω τοῦ ἀμαρτίας μολυσμὸν ἐπισύρεσθαι· οὐ σύμβολα ἢ τοῦ μάννα ὑψόθεν καταβάσεις, καὶ τὸ ἀβύπαραν τοῦ χρυσοῦ, καὶ τῶν πλακῶν τὸ χορόπλαστον· οὐς δὴ ἑκατέρους λόγους, τοὺς τε περὶ Θεοῦ τοῦ ἐν Τριάδι προσκυνουμένου, τοὺς τε περὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου, τοῦ ἐνὸς τῆς Τριάδος, τοῦ ἐν ὀστροκίῳ σκεύει σαρκὸς, ἡμετέρου θησαυροῦ, οὕτω μὲν περιέπεις καὶ φέρεις ταμειομένους ἀσφαλῶς ἐν ψυχῇ, ὡς οὐδ' ἐν οὐδαί, οὐδὲ πᾶνυ περὶ τὰς τιμιωτέρας τῶν ὀλῶν ἐπτοημένος, ἐπαγρυπνήσει φυλακῇ θησαυροῦ· οὕτω δὲ

sit arca Deo exstructa, non tantum propter manna, jucundum nutritorem universæ carnis deum, qui in te per manna ambulans inhabitat, nec non propter pretiosum urceum quem composuit aurum misturæ expers, hoc est, cognitiones tuas tum de Deo, tum de divinis, de quæ eis quæ super nos versantur, cognitiones puras, claras, ardentes, septiformiter septenis charismatibus divinis expurgatas; sed etiam propter tabulas a Deo inscriptas quas interius arca tua continuit, quæ sunt notitia rerum Deo inferiorum, tam de nostris quam de cæteris terrestrium appellationem sortitis. Quæ ipse Dei digitus perfecte insculpta intimeque conjuncta tibi ingenuit optime judicatur, horumque naturas in mente omnibus veritatibus ornata insipienti, et mirabilia Dei opera non minus sed secundum David, penitus cognoscenti, unde istæ tabulæ utpote circa naturam versantes et post cælestem theologiam ordinatæ, paulo submissæ et de terrenis tractantes ad modum terrenæ impressionis apparent, sed propter ullius erroris immunitatem divino Dei contemplationis digito insculpta judicantur.

23. Ita ego in te manna mente concipio, ita urceum, ita augustas tabulas, et te propterea in arcam tabernaculi Dei verbo effingens pono. Utque totam in brevi circumscribam cogitationem, arcam illam in angusto amplexu abscondam; divinum fert manna seu quælibet divinissima in cognitione clara nulloque penestranda errore, qualem menti proponit aurum quo velut speculo Dei naturam ubique representant sanctissimæ nobis traditæ litteræ. Fert etiam tabulas, id est cæterorum divinam notitiam, omnium terrestrium necnon eorum quæ circa nos versantur; hæc autem notitia neo facile delenda nec leviter tantum scripta fuit, sed firmiter et admodum alte fuit insculpta. Ita tum divina tum humana mente concepisti, illa quidem velut in auro recondita, ista autem velut firmiter et permanenter insculpta, seu, ut sliter dicam, ambo in memoriam quæ oblivionem nescit indeliberiter inusta.

24. Jam alias dixi divinam arcam tuam, mentem, manna tegere et aurum et tabulas; non tantum cognitiones circa sublimissimam Trinitatem, cujus figura repositorum horum pretiosorum trinitas mannaque cæleste, sed etiam circa Dei Verbi ad nos descensum, carnem et limo assumentis, carnem nostræ similem, excepto peccato, ut sordes expurgaret; cujus symbola tum manna cælitus demissum, tum auri sinceritas, tum terrena tabularum plasticæ, quam utramque intelligentiam et circa Deum in Trinitate adoratum et circa Dei Verbum unum ex Trinitate, carnem ex lutosa materia factum, thesaurum nostrum, tanto studio colis et portas in anima tuto asservatam, ut nemo, etiam harum ex materiis maxime pretiosarum peritissimus, thesauri custodiæ melius invigilabit; necnon ita memoriter habes et

si oporteat, sine ullo errore, profers ut nemo facilius proprium nomen proferat. Ideo ita dolles magisque tristaris propter insidiantes veritati, ut nullius magis quam tua affligatur anima.

25. Hæc quidem novit unusquisque nostrum, proclamant etiam lapides quos magnum excelsissimæ sapientiæ fert templum, tabulæ sanctæ quibus theologica tua innititur scientia; qui lapides candore fulgent, et inde veritatis ostendunt albedinem, rubroque splendore emicantes sanguinis colorem perspicue exponunt, sicque hostis perversissimi vulnera et ruborem manifestant. In istis lapidibus pura rutilant theologiæ dogmata, nec non dirigitur de incarnatione Verbi doctrina e rubro Virginis sanguine carnem sibi immaculatam contrahentis; quorum illa quidem lapis dilucide splendens, hæc autem subostendit rubor sanguineum nitorem illuminans; ita ut, perinde ac olim purpurei sanguine digiti salutem nostram, ita et digitorum divina impressio, propter coloris similitudinem, clare nostrum præfigurabit salvatorem.

26. Talem ego te arcam conspicio, divinissimæ imperator, quam ducunt quidem boves, non secundum illam typicam, nec prout cernunt oculi, sed divinissimi boves, animas arantes apostoli, quibus primis jugum quo junguntur distantia, fuit impositum; quæ etiam ferunt sacerdotas, illi superius defunctorum patres, quibus imponens mentis tuæ firmitatem hostibus occurrens vertis adversarios nobis, novo Israel, electæ Dei hæreditati, et absolvis rectum fidei tramitem, illosque dignaris appropinquare, et te tangendum eis offers. Indigno enim te non licet tangere sicut typicam olim arcam; nec tamen fas est te velut illam in servitutem redigere neque in extraneam auferre regionem. Verum tu inducis et ad Deum conducis alienos secundum fidem, duosque distantes in dominium Dei, et Dei ovile ovibus replens quos magnus quidem pastor Deus habebat, nondum autem in ejus ovile intraverant.

27. Pontifex divinissime et sapientissime, tu quoque manus in istam arcam misisti quando tonabat bellum spiritualis discussionis, quando duo exercitus utrinque ordinabantur, et arca fuit allata, et tu (ut dignum erat) eam ipse sustinuisti, et recte incedenti astitisti. Et suscitata sunt omnia, sapientiam Deo largiente imperatori super omnes ejus inimicus, prout alicubi canit David, et cecidit adversarius. Tunc etiam cum esses sapientiæ abyssus, ex singulari scientia res Dei simul loquebaris; in primis maximus imperator interpretationis fulgebat gratiis, seu præsertim (ut magis apte dicam) erat quasi os Dei: non tantum dignos fecit ex indignis secundum sacram Scripturam, sed etiam ori loquebatur sapientiam et meditationi cordis intelligentiam.

Ἀ μνημόνως ἔχεις, καὶ δεῖσαν προάγεις ἀδιαπίπτως πὶ στόματος, ὡς οὐδ' ἂν τις οἰκεῖον ἂν προσάγει βράδιως ὄνομα. Οὕτω δὲ ποθεῖς καὶ ὑπερπονεῖς ἐκβουλευομένων, ὡς οὐκ ἂν τις οὐδὲ ψυχῆς ὑπερβολῆ ἂν τῆς ἑαυτοῦ.

κα'. Καὶ ταῦτα οἶδε μὲν καὶ ἡμῶν ἕκαστος, ἐκκράζουσι δὲ καὶ οἱ λίθοι, οὓς τὸ μέγα τῆς ἀνωταύτης σοφίας φέρει ἀνάκτορον, αἱ ἱερὰ πλάκες, αἷς τὰ θεολογήματα ἔγκεινται· οἱ δὲ λίθοι τῶν τε διαλαμπαιμφαίνουσι, καὶ τὸ τῆς ἀληθείας ἐντεῦθεν διαφανοῦσι πάλλευκον, καὶ κάλλι· δὲ λάμποντες ἐρυθρῆ χροίαν αἵματος παραυγάζονται, καὶ τὸν τραυματίαν ἐντεῦθεν καὶ τὴν αἰσχύνην τοῦ ἀρχιερέως πολεμήτορος ὑπεμφαίνουσιν. Ἐν τοῦτοις τοῖς λίθοις καὶ τὸ τῆς θεολογίας καθαρὸν φωσφορεῖται, καὶ τὰ περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Λόγου ὀρθοτομεῖται, ἐκ ἐρυθρῶν αἵμάτων παρθενικῶν σάρκα ἑαυτῶν πηξομένου ὑπέραγον, ὧν τὸ μὲν λίθος στίλβων εἰς φῶς, τὰ δ' ὑποφαίνει ἐρυθρότης ἔνθος αἱματηρὸν παραυγάζουσα· ὡς ἂν, ὡσπερ ποτὲ φοινίχθῆντες αἵματι δάκτυλοι σωτηρίαν ἡμῶν, οὕτω καὶ νῦν δακτύλων τύπωσις θεοκίνητος, πρὸς ὁμοιότητα χρώματος βήκτουσα, καλλιγραφῆσαι τὰ σώζοντα.

κα'. Τοιαύτην ἐγὼ σε θεωρῶ κιβωτῶν, θεοτάτα βασιλεῦ, ἣν φέρουσι μὲν βόες, οὐ κατ' ἐκείνην τὴν τυπικὴν, οὐ πρὸς ἀσθησιν· ἀλλὰ θεοτάτοι βόες, οἱ τὰς ψυχὰς ἀρῶντες ἀπόστολοι, οἱς πρώτοις ὁ τῶν δισσωτῶν συνεχτικὸς ἐπιτέθη ζυγός. Φέρουσι δὲ καὶ ἱερεῖς οἱ τῶν μακαριστῶν πατέρες ἔξοχοι, οἱς ἐπαναπέμπων τὴν τοῦ σοῦ νοδὸς ἐμβριθειαν, καὶ τοῖς πολεμοῖς ἀντεπεξαγόμενος, τρέπεις τοὺς ἀντιμάχους ἡμῶν, τῶν νέων Ἰσραὴλ, τῶν ἀπολέκτων κληρῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀνύεις ὀρθότατα τὴν ὁδοπορίαν τῆς πίστεως, καὶ τοὺς τοιοῦτους καὶ ἐγγίξιν ἀξίους, καὶ ὑπανεχέιν σε, καὶ προσάπτεισθαι. Ἀναξίω δὲ οὐκ ἔστι προσψάσαι σοῦ. καθάπερ οὐδ' ἐκείνης τῆς ἐν τύπῳ κιβωτοῦ, αἰχμαλωτισθῆναι μέντοι κατ' ἐκείνην, καὶ ἀπαχθῆναι εἰς ἀλλοτρίου. Τοῦ παντός δὲ εἰσάγεις καὶ συνάγεις πρὸς Θεὸν τὸ τὴν πίστιν ἀλλοτρίον, καὶ ἄγεις τοὺς ἀπισταμένους εἰς Θεοῦ οἰκειότητα, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ αὐτῆν προβάτων κληροῖς· ἄπερ εἶχε μὲν Θεὸς ὁ μέγας ποιμὴν, ἔσω δὲ τῆς ἐκείνου αὐτῆς οὕτω προέκλυτον.

καζ'. Ἀρχιερεῦ θεοτάτε καὶ σοφώτατε· ἦν ἔτι καὶ σὺ ταύτης συνεφήπτου τῆς κιβωτοῦ, ὁπνίκα πόλεμος ἐκροτεῖτο πνευματικῆς συζητήσεως, καὶ ἦν ὁ ταττόμενος καὶ ἀντιπαρταττόμενος ἐτέρωθεν, καὶ ἡ κιβωτὸς ἐπεξήγετο, καὶ (καθάπερ ἦν δεινὸν) συνεπελαμβάνου καὶ αὐτὸς, καὶ ὀρθῶς βεβηκυῖ συμπαρίστασο. Καὶ κατωρθούτη τὸ πᾶν, Θεοῦ σοφίζοντος τὸν αὐτοκράτορα ὑπὲρ τοὺς αὐτοῦ ἐχθρούς, καθά που ψάλλει Δαβὶδ· καὶ τὸ ἀντίμαχον ἔπιπτεν. Ὅτε καὶ σὺ μὲν σοφίας ἄβυσσος ὢν, καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο λόγου διὰ τὸ τῆς ἐπιστήμης περιὸν ἐφθῆγγο τὰ τοῦ Θεοῦ· οὐχ ἥμιττα δὲ καὶ ὁ μέγιστος βασιλεὺς Ἑρμαῖκαῖς ἐνέλαμπε χάρισι, μάλιστα δὲ (εἰπεῖν οἰκειότατον) ἦν ὡς στόμα Θεοῦ· οὐ μόνον οἱς ἀξίους ἐξῆγεν ἐξ ἀναξίων κατὰ τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν, ἀλλὰ καὶ οἱς ἐλάλει σοφίαν τῶν στόματι, καὶ τῇ μελέτῃ τῆς καρδίας σύνεσιν.

κη'. Σὺ δὲ, ὦ θεϊότατε ἀρχιερεῦ, καὶ εἰσέτι νῦν ὑπανέχων οὐ παύη ταύτην τὴν κιβωτὸν καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπεξάγων αὐτήν, οἷς ὑπὲρ αὐτοῦ τὰς χεῖρας ὑψοῖς εἰς Θεὸν, καὶ τοῖς ἐναντιοῖς ἀπρόμαχον καθιστᾷς, καὶ κράζειν τοὺς ἀλλοφύλους ποιεῖς. Τίς ἡμᾶς ἐκ τούτου τοῦ φοβεροῦ καὶ ἐθέου αὐτοκράτορος ῥύσεται; Ὅποιας δὴ τινος πάλαι καὶ ἡ κιβωτὸς ἐκεῖνη φωνὰς τοῖς ἑτεροφύλοις ὑπέβαλλεν.

κθ'. Ὡ κιβωτὸς αὕτη, Θεὸν καὶ τὰ θεῖα ἔνδον εἰς μνήμην ἀδιασκέδατον στέγουσα! Ὡ κοσμοσώτειρα κιβωτὸς, τοὺς τῶν ὄντων λόγους ἐμπεριεληφύτα θεϊότατα, ἵνα τι καὶ τῆς ἐτέρας ἐνταῦθα φαντάσωμαι κιβωτοῦ, δι' ἧς ταύτης ἡμεῖς πολλάκις κλυδασμοῦ ψυχικοῦ διασεσώσμεθα κρείττους! Ὡ κιβωτὸς, μνήμης ἀποθέτου ταμείον ἀνεπιβούλευτον! Τί δὲ ἡ ἱερὰ κιβωτὸς αὕτη; Τὰ μὲν ἐντὸς οὕτω καὶ πλακῶν ἐμβρίθειαν στέγει τῶν θεοπλάστων, καὶ σταμνοδοκεῖ τὴν χρυσῆν, καὶ μαννοφορεῖ τὸ οὐράνιον. Τὰ δὲ ἐκτὸς οὐκ ἔχει τοῖς ἔνδον ὁμότροπα. Εἴη ἂν τοῦτο καὶ διανοήσασθαι μόνον ἀνδρὸς, οὔτε ἄλλως εἰς τελείαν φύσιν διοικουμένου, βεβλαμμένου δὲ καὶ εἰς τὰς ἀκοάς. Ἀληθῶς γὰρ καὶ ἐνταῦθα ἡ τοῦ βασιλικοῦ νοδὸς ἀποθήκη τοῖς καρποῖς τοῦ Πνεύματος βέβριθεν, οἷς αὐτὴν οὐράνιος ἐμέστωσε γεωργὸς, καὶ τὸ ταύτης δὲ προσφαινόμενον ἅπαν τηλαυγὲς προφαίνει, καὶ οἷον τὰς τε ὄψεις ἐπιστρέφειν τῇ χάριτι, καὶ ἀκοᾷ δὲ χαίρειν ἀναπεταννυμένας πρὸς τὰ ἐκεῖθεν ἀκούσματα.

λ'. Ὅσα μὲν οὖν ἡ φύσις, ἄριστε βασιλεῦ, ἀμφὶ σὲ φιλοτίμως ἡσχόληται, καὶ ὅσον αὐτῆς τὸ περὶ σὲ φιλοτέχνημα, ἔσται μοι καλλιγραφησαί καιρὸς ἕτερος. Οὐ γὰρ δῆπου τὸ ἀπόδημον βαρβαρώσει τὰ κατ' ἐμὲ, ὡς πάντη ἐπιλιπεῖν τὰ τοῦ λόγου χρώματα, δι' ὧν ἔχοιμι ἂν καταγράψασθαι τὸ κάλλος τῶν ὀφθαλμῶν τὸ τῆς θεᾶς γαλήνιον τὸ τοῦ προσώπου καὶ λάμπον καὶ ἡρωικόν τὴν ὄλην εὐρυθμίαν τῆς τοῦ σώματος ἀκροπόλεως, ἣν ὁ ὕψιστος Θεὸς ἐπύργωσεν ἡμῖν εἰς ἀσφάλειαν τὴν τῶν στέρων καθαπερὶ καὶ λέοντος εὐρύτητα καὶ στερεμνιότητα τὴν τῶν χειρῶν εὐτονίαν, ἧς οὐ μόνον ὡς Δαυϊτικὰς νῶν βρυχιόνας τεθειμένας εἰς τόξον χαλκοῦν ἐκ Θεοῦ, ὅτε κατ' ἐχθρῶν τεινόμεναι θανάσιμα βάλλουσιν· ἀλλὰ προσεπιθερωῶ αὐτὰς καὶ ὄργανα ποιούσας, καὶ δακτύλους ἀρμοττούσας ψαλτήρια εὐλαλα ταῦτα, γλώσσας τῶν ὑπηκόων· οἷς αὐτὸς μὲν εἰς τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν καμάτων καταρτίζει τὰς χεῖρας, καὶ ὑπὸ δακτύλῳ Θεοῦ τοὺς σοὺς δακτύλους τεχνικῶς ἐπιμερίζεις ταῖς πράξεσι, καὶ εἰς ἀρμονίαν ἄγεις τὸ πᾶν. αὐτοὶ δὲ μελωδοῦσι τὰ νικητήρια, τὰ χαριστήρια, καὶ ψαλτήρια γίνονται ἐμμέλειαν ἀρμοττόμενα.

λα'. Τούτων μὲν οὖν, ὅπερ καὶ φθάσας εἶπον, ἕτερός μοι πρὸς καλλιγραφίαν ἀνακλητὸς καιρὸς, δι' ὧν αἱ ὄψεις ἔλκονται τοῖς εἰς τὸ βασιλικὸν ἀνάμνημα ἐντρανίζουσιν, ἃ δὴ καὶ τοὺς ἐνωτιζομένους ἐπισπῶνται καὶ ἀναρτῶσιν οἷον τῆς ἀκοῆς. Ἀλλ' οὐδ' ἐνταῦθά μοι λαλητέον μακρὰ, ἔνθα τὸ ἀκροατήριον τοὺς λόγους ἀρπάξουσι, καὶ τοῦτ' ἔγωγε ἀδικοῦσι πανηγυρίζοντα βήτορα, εὐ μὲν ἄλλως ποιοῦντες, ὅτι τῷ εὐμουσίας ἀδρῶ καὶ πολυφθόγγῳ τῶν τῆς ἡμετέρας ψόγης ὑπερφωνοῦσι λεπτότατον δόνακα, ἀδικοῦντες δὲ ὅμως, ὅτι καὶ εἰς τὸ παντελὲς ἡμᾶς ἀποκρύπτουσιν.

A 28. Tu vero, o divinissime pontifex, nunquam cessas istam sustinere arcam et adversus hostes eam adducere, manus pro ipsa ad Deum erigens, necnon inimicis insuperabilem opponis et vociferari alienos facis: « Quis nos ab isto tremendo quem Deus adjuvat imperatore eruet? » Tales quondam arca illa clamores alienis gentibus objecit.

B 29. O arca illa Deum divinaque in memoriam indelebilem recondens! O arca mundi servatrix, rerum sermones divinitus continens, ut quid etiam de altera arca hic ostendam per quam sæpius spirituali diluvio intacti evasimus! O arca tuta repositi pignoris theca! Quid autem ipsa arca sancta? Interius contenta hæc sunt: tabularum a Deo scriptarum sanctitatem retegit, vas aureum, mannaque celeste. Exteriora autem non habent internis similia. Illud homini vix datur excogitare qui a perfecta natura alienus, nec sanis auribus gaudet. Nam vere illa mentis regis arca Spiritus fructibus referta est, quibus eam cælestis replevit agricola, et ipsius totum splendorem manifestum ostendit, ita ut gratia sua oculos ad se convertat, et aures gaudeant ad verba hinc prolata attentæ.

καὶ οἷον τὰς τε ὄψεις ἐπιστρέφειν τῇ χάριτι, καὶ ἀκοᾷ δὲ χαίρειν ἀναπεταννυμένας πρὸς τὰ ἐκεῖθεν ἀκούσματα.

C 30. Quantum ergo natura, optime imperator, circa te munifice laboravit, quantum ejus in te dilectionis opus, erit mihi alio tempore grata enarrandi occasio. Nunquam enim distantia me ita barbarum efficiet ut omnino deseram eloquentiæ colores quibus depingam oculorum pulchritudinem, faciei placiditatem, vultus splendorem et heroicam gravitatem, totam turris corporis quam altissimus nobis Deus ad robur ædificavit, extremam constitutionem, pectoris ad instar leonis latitudinem et dignitatem; manuum concinentiam quas non tantum velut Davidis cogito brachia a Deo in arcum æreum parata quando contra inimicos extenta mortem emittunt, sed etiam illas mente concipio organa pulsantes et digitis aptantes psalteria bene sonantia, linguas subditorum, quibus tu ipse manus ad labores pro nobis aggrediendo accommodas, et sub digito Dei digitos tuos operibus callide dispartiris et numerose agis omnia; ipsi vero modulantur victoriarum carmina, gratiarum actiones, et psalteria fiunt melodice concinentia.

D 31. Horum igitur, ut prius dixi, altera mihi erit ad depingendum exoptabilis occasio, quæ oculos quidem ad lucidam imperatoris memoriam trahunt, aures autem percipientium voluptarie pellectas detinent. Nunc vero mihi non diutius disserendum quia auditores rapiunt sermones simulque laudantem offendunt oratorem, recte quidem facientes quia concentus concordia et consonantia tenuissimum carminis nostri calamum superant; simul autem offendunt quia nos prorsus obscurant.

32. Sed ego vim adhibebo carmini, et unam tantum vocem breviter memorando, referam magnum illum cœtum ad regium ludi magistrum, quem prius jam multis modis miratus sum, sacrum appellans templum, quando eum videbam pallio indutum apostolico, omnibus quæ animas enutrient inde coruscantem, bonis omnibus refertum, animæ nutritorem, vitæ datorem, felicitatis largitorem. Et manna mente concipiebam cœlitus demissum, pluensque non tantum isti vel illi ex gentibus, sed populis universis quibus Dei nota sit potentia: qui omnes manna hujus cibo potiti sunt, et alii aliunde accurrentes ad illud recolligendum laboraverunt et ad tradendum bonum fuerunt incitati. Inde non tantum in vas quoddam et arcam, suam ipsius animam, unusquisque illud immisit, sed etiam in memorialibus libris inscripserunt, ut non Salomon modo propter sapientiam laudaretur, verum etiam imperator noster, utque contra hostes visibiles ab ipso confirmati, ab ipso etiam robor contra spirituales accipiamus.

33. Ista quidem aliaque alio tempore tractare juvabit, ne talia recantantes, arguamur, velut apud Hesiodum, iterum consevisse. Nunc autem catechistam istum ego cum paradiso voluptatis confero in quo ponuntur fortitudo et alacritas ad virtutem impellentes, per quas rursus Adami vilam peccato anteriorem, seu prioris creationis suscipiamus, ponitur etiam in felicitate doctæ contemplationis, vita perfecta materque omnium in Deo viventium, illud augustum Evæ nomen, serpens vero nullus murmurans sibilansque adgærniciem. Sed in unum conveniunt operatio et contemplatio, et, duplicatis viribus, contra mendacem conspirant, et procul a paradiso ejiciunt insidiatorem. Ibi etiam ensis flammiger contra illos exacuitur fulgidus, igneus et omnino inaccessus; nobis vero patet regalium sermonum convivium. Ego etiam mensam solis aspicio, non qualem historia magica instruxit sensilibus onustam dapibus, sed eam, quam imperator, sol noster, spirituali cibo vescentibus apposuit. Ibi vidimus et audivimus ea ad quæ offenderunt qui illa ante nos evocaverant. Regnavit, sicut imperator super omnes gentes, ita et catechista super omnes litteratores. Ego illum ut ornatum aspiciebam regii diadematis cujus decorem non licet intueri. Coruscabant ejus de luminis fonte, Trinitate, sermones candidarum more gemmarum. Rutilabat fulgore carbonis ejus de divina Verbi incarnatione doctrina, quem figuram alteram Isaias carbonem conspexit. Altarum claritas cogitationum velut lumen enitebat quod noctem occupat, ejiciens ex altitudine splendorem. Humiliabas, imperator eximie, temetipsum, tuamque celsitudinem ad unum multitudinis deprimebas, et erat istud aureus fulgor, nitidum diadema. Nam aurum quod magis quam cæteræ pretiosæ materiæ ad ima tendit, nihilominus tamen in omnem splendorem coruscet. O dulcedo colloquiorum!

λβ'. Ἄλλ' ἐγὼ βιάσομαι τὴν ψῆδὴν, καὶ ἀκούσασθε ἐνὸς γοῦν πρὸς βραχὸς μεμνήσομαι, καὶ ἀναμνήσων τὸν μέγαν τοῦτον σύλλογον τοῦ βασιλικοῦ κατηχητήριου ἐκείνου, ὃν τὰ πρὸ τούτου μὲν πολυεπίδωκος ἱεραμασα, τὸ ἱερὸν περὶ ἀλλήλας ἀνάκτορον, ὅτι καὶ ὀρθίην αὐτὸν ἀποστολικὴν ἐθεώρουν, ἔμφωτον πάντων, ὅσα τρέφει ψυχὰς, παντὸς ἀγαθοῦ πλήθυνον, ψυχοτρόφον, βιόδωρον, ὀλιβιόδωρον. Καὶ μίνα ἐπροσενοῦσον οὐρανόθεν κατενεχθῆν, καὶ βρεχθῆν ἐπὶ τούτῳ ἢ ἐκείνῳ τοῖς ἔθνεσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπαιτητοῖς λαοῖς, οἷς θεοῦ ἐγνωρίσται δύνამις· οἱ τῆς οὐμάννα τούτου βροχῆς ὄλοι γεγόνασι, καὶ δραμῆται ἄλλος ἄλλοθεν ἔργον ἔθεντο τὴν τούτου συντηγῆν, καὶ διαδοθῆναι τὸ καλὸν ἐπροσεύσαντο. Κάντεῖθε οὐ μόνον ὡς εἶς τινα στάμον καὶ κιβωτόν, τῆν ἐαυτοῦ ψυχὴν, ἕκαστος αὐτὸ ἐναπέθετο, ἀλλὰ καὶ ἄλλως εἰς μνημοσύνας βίβλους ἐνέγραψαν· ἵνα μὴ μόνον Σολομῶν ἐπὶ σοφίᾳ προσεύοιτο, ἀλλὰ καὶ ἡμέτερος βασιλεύς· καὶ οἱ κατὰ τῶν πρὸς αἴσθησιν ἐχθρῶν παρ' αὐτοῦ κρατικιοῦμενοι ἔχοιμεν δι' αὐτοῦ καὶ κατὰ τῶν ἀσάρκων ἀνδρίζεσθαι.

λγ'. Καὶ τοιαῦτα μὲν μοι τὰ τότε καὶ ἄλλα οἶμαι πρὸς γλαφυρότατον, ἵνα μὴ ταυτὰ καὶ νῦν ἀναπλουῦντας τὴν παρ' Ἡσιόδῳ ἐπισπορίαν ὡσπερ ἐπεκληθείημεν. Νῦν δὲ τὸν κατηχητήριον ἐκείνον ἐγὼ καὶ ὡς εἰς τρυφῆς παράδεισον τίθεμαι, ἐν ᾧ τίθεται μὲν καὶ τὸ ἐπ' ἀρετῆν προτρέπον ἀνδροῦδες καὶ πρακτικόν, δι' οὗ εἰς τὸν πρὸ τῆς ἀμαρτίας βίον ἀναδράμοιμεν ἂν τὸν Ἀδαμιαῖον, τὸν τῆς πρώτης πλάσεως· τίθεται δὲ καὶ ὅσον ἐν εὐζωίᾳ φιλοσόφου θεωρίας. ζωὴ ἀντικρυς καὶ μήτηρ τοῖς ἐν θεῷ ζῶσι, τοῦτο δὴ τὸ τῆς Εὐσας τεμνόν· ὄφεις δὲ οὐδαμῶς ψίθυρος, οὐδὲ συριγμὸς εἰς ὄλεθρον. Ἄλλ' εἰς ἐν ἡκουσι πράξις καὶ θεωρία, [καὶ] δυαζόμεναι κατὰ τὸ ἀπατεῶνος συμπνεύσει, καὶ πόβρω τοῦ παραδείσου βάλλουσι τὸν ἐπίθουλον. Κάντεῦθεν καὶ ἡ φλογίνη βομφαία κατ' ἐκείνους ἀκονᾶται σιλιπώτατον καὶ φλογερὸν καὶ ἀπρόσιτον· ἡμῖν δὲ εἰς εὐπρόσιτον στρέφεται τὴν ἐν λόγοις βασιλικὴν ἐκείνην πανθαίσιαν. Ἐγὼ καὶ ἡλίου τράπεζαν θεωρῶ, οὐχ ὅταν ἢ τῆς ἱστορίας ὀφθαλμοσκόπος παρατίθῃσιν, ἡλίου μὲν ἐπωνομασμένην, σεσαγμένην δὲ βρώμασι τοῖς πρὸς αἴσθησιν· ἀλλὰ τράπεζαν, ἢ βασιλεὺς ἡλίου ὁ ἡμέτερος τοῖς τὰ πνευματικὰ σιτουμένοις προτέθεικεν. Ἐἶδομεν ἡμεῖς τῆνικαῦτα καὶ ἡκούσαμεν, ἄπερ οἱ πρὸ ἡμῶν ἐν ἐπίσει στρέφοντες ἀπειγλύθησιν. Ἐβασίλευσεν, ὡσπερ ὁ αὐτοκράτωρ ἐπὶ πᾶσι ἔθνος, οὕτω καὶ ὁ κατηχητήριος ἐκείνος ἐπὶ πάντας λόγους, οἷς ἀπονενέμεται. Ἐγὼ καὶ ὡς κόσμον αὐτὸν ἐθεώρουν βασιλικῶς διαδήματος, οὐπερ οὐκ ἐστι θέσθαι τίμημα. Ἐφωσφόρουν ἐν αὐτῷ οἱ περὶ τῆς ἀρχιφώτου Τριάδος λόγοι ὡς διάλευκοι μάρτυροι. Ἐξέλαμπον ὡς εἰς πυραύγειαν ἀνθρακος τὰ τῆς θείας τοῦ λόγου σαρκώσεως, ὃν τρόπον ἕτερον καὶ Ἡσαίας ἀνθρακα ἐθεώρησε. Τὸ ἐν βάθει τῶν νοημάτων διαφανὲς ὡς λυχνίτης ὑπηύγαζεν, ὃς οἶδε καταπιχεῖν τῆς νυκτός, πυρεκβολῶν ἐκ βάθους τὴν φωτοφάνειαν. Ἐταπεινούς, βασιλέων ὑπέρτατος, σεαυτὸν, καὶ οὕτω τὸ σὸν ὑψιστον εἰς ἕνα τῶν πολ-

λῶν κατεβίβαζες· καὶ τὴν τοῦτο δὲ χρυσία σιλιβηδῶν, ἄ
 ὄραϊζουσα τὸ δῶδῆμα. Καὶ γὰρ τοὶ καὶ ὁ χρυσοῦς
 θέλει μὲν, εἴπερ τις ἐτέρᾳ τῶν τιμῶν ὑλῶν, κάτω
 φέρεσθαι, ἀναστίλβει δὲ ὁμοῦ εἰς τὴν ἄγαν λαμ-
 πρότητα. Ἡ γλυκύτης ὁμιλίας! Ὡ πλοῦτος ἐπιχει-
 ρήσεων! Ὡ νοημάτων βυθός, τιθεμένων σκότους
 ἀποκρυφῆν τῷ βαθυτάτῳ τῆς γνώσεως! Ὡ βῆμάτων
 φῶς, διαυγάζον τὸ βάθος τῶν νοουμένων τῷ ἠλιώδει
 τῆς φράσεως! Ὡ γλῶσσα πυρίνη Πνεύματος, μερι-
 ζομένη μὲν ποικίλως, ἐκάττας δὲ ψυχὰς καθ'
 ὀλότητα ἐναρμόττουσα, ἐνθα καὶ πλέον ἔκειτο τὸ
 ξενίζον τοῦ πράγματος, καὶ πλείον τὰ τοῦ θαύματος
 διὰ τὴν ἰδιοτροπίαν τοῦ κράματος! Οὐ γὰρ τοῖς περὶ
 λόγους μὲν ὁ λόγος ἐκεῖνος τὴν εὐπρόσιτος, ἐξέκλειε
 δὲ τὴν ἰδικωτέραν ἀκρόασιν· ἀὖ πάλιν ἐφείλετο
 μὲν τὸν ἀπλούστερον ἀνθρώπον, ὁ δὲ τοῦ λόγου
 τρόφιμος μῆθεν ἐκείθεν ἔχων ἀπήρχετο· οὐδὲ τὸ μὲν
 τι τοῦ λόγου τούτοις εἰς ὄφελος, τὸ δ' ἐκείνοις
 ἀπεμερίζετο. Ἀλλὰ καὶ τὸ καλὸν ὁμοτιμῶς παντὶ τῷ
 λόγῳ ἐνέλαμπε, καὶ ἅπας ἀκροώμενος ὄλου τὴν τοῦ
 κελοῦ. Ἐχομεν τολύον διὰ ταῦτα ὑπόδειγμα καὶ
 τοῦτο κράματος ἰδεῶν δυσκατεργάστου, τεθρυλλη-
 μένου τοῖς γράφοισιν, ὅπερ ἐστὶ τὸ συναγαγεῖν εἰς
 ἐν νοημάτων σεμνότητα καὶ λεπτότητα, καὶ τῷ τοῦ
 λόγου ἐξάρματι ἐγκαταμίξαι τὰς χάριτας. Εἴ γὰρ
 καὶ ἄλλως ἀσύμβατα, ὡς περ βρυχᾶσθαι λεόντειον καὶ
 καλαδεῖν ὡς ἀγρόνιον, οὕτω καὶ σεμνοπροσωπεῖν ἅμα
 τοὺς λόγους καὶ εἰς χάριν διαλεγῆν (ἐκεῖνο μὲν γὰρ ὕψους,
 τὸ δ' ἐτέρως ἔχον κρίνεται), ἀλλ' ἐνταῦθα τεχνικῶς
 τὰ δυσχερῆ κεράνυσθαι μέμικται.

λδ'. Τί δὴ περιέλοιπας ἡμῖν, ὦ καὶ ἀνδρικώτατε
 καὶ σοφώτατε βασιλεῦ, τοῖς εἴτε βῆτορικοῖς, εἴτε
 καὶ (τὸ λαμπρότερον καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς εἰπεῖν) βῆτορ-
 σιν, εἴ καὶ ἐνταῦθά σοι τὸ πρωτεῖον ἀπενέγκασθαι
 περιγίνεται, εἴς τὴν νοημάτων οὕτω μὲν ἔντεχνον,
 οὕτω δὲ ἄπονον εὐροίαν καὶ εἰς κάλλος φράσεως
 αὐτοσχέδιον, καὶ ἄπερ ἡμῖν μακρὰ πονουμένοις
 οὐκ οὐδὲ εἰσέτι κατορθοῦν ἔπεισι, ταῦτα σὺ οὐ-
 τως ἀμογητὶ προβέβηλται; Σὲ δὲ οὐ μόνον τοῦτο
 κοσμεῖ τὸ τοῦ λέγειν καλὸν, ἀλλὰ σοὶ καὶ ἄλλο
 προσέθετο θεὸς ὑπερεκπερισσοῦ, καὶ ὡς εἰπεῖν
 ἐπιπόνημα, τὸ περιττανον τῆς φωνῆς, τὸ γλυκὺ
 τῆς λαλίας, τὸ σπογγύλον τῆς φράσεως. Καὶ οἶον
 μὲν ἂν τὸ τοῦ Ὀμηρικοῦ μεγάλου βῆτορος τὴν λιγύ-
 φωνον, οὐκ ἔχω σαφῶς εἰπεῖν, οὐδ' ὅπερ ἀγορητῆς
 τὴν ἐκεῖνος λιγύς· εἰς σὲ δὲ ἀφορῶν, ἔχω καὶ ἐκεῖνον
 συνεπινοεῖν τάχα ἂν τοιοῦτόν τινα ἐκθάντα πρὸς
 φύσεως. Καὶ μὲν (ἄλλως εἰπεῖν) τὸ μὲν λιγὺ πρὸς
 δέξτητα φωνῆς ἀνάγει τὸν νοῦν· αὐτὸ δὲ οὐ πᾶν
 εὐγενὲς ἐν φωναῖς, ἀλλὰ παιδίων μὲν ἠλικία
 σύμφυτον. Καὶ γέρον δὲ, ὅν εἰς διπαιδα ὁ μακρὸς
 χρόνος κατήνεγκε, φωνήσῃ ἂν ποτε ὀξὺ καὶ αὐτός·
 οὐκ ἂν δὲ γυνὴ τῆς τοιαύτης λιγύτης ἀπολείπειτο.
 δι' τὴν καὶ Μούσας λιγείας ὁ λόγος τῆς ποιήσεως
 ἀνεπλάσατο. Οὐκ οὐκ εὐγενὲς ἐν λαλίας τὸ λιγὺ τῆς
 φωνῆς. Ἀλλ' ἐγὼ τὸ τρανὲς ἐν εὐγενεῖ φωνήματι
 καὶ διαφορὰν λιγέος φημι καὶ τοροῦ. Καὶ τὸ μὲν ἐν
 ὄψει κρῖνω τὸ δ' ὑπερτίθημι. Καὶ ἐκεῖνο μὲν οὐκ
 ἀνδρώδους οὕτε ἠλικίας ἡγοῦμαι, οὕτε φύσεως·
 τοῦτο δὲ τελειότατόν τε καὶ ἀνδρικόν (ὁ δὲ καὶ τῆ σῆ
 ἐπιπέπει φωνῆ), οἶον δὲ βροντῆ πρᾶξια οὐρανόθεν

PATROL. GR. CXXXV.

o argumenorum copia! o altitudo cogitationum
 quasi tenebris abscondens rationes altissimas! o
 verborum lux cogitationum altitudinem expressionis
 claritate illustrans! o ignea Spiritus lingua, varie
 quidem dispartita, sed singulis animis integre ac-
 commodata, ita ut ubi majus erat rei portentum,
 ibi majus miraculum propter singularem temperiem
 præbet. Etenim litteratis non licebat illos adire
 sermones; noviore vero occludebant consessum;
 rursus rudem quidem alliciebant hominem, litteris
 autem enutritus quasi nihil inde adjutus recede-
 bat, nec illis quidem ad utilitatem, verum istis
 detrahebatur oratio. Pari tamen honore gratia in
 omni verbo enitebat, singulique auditores tota
 fruebantur gratia. In quibus exemplum habemus
 illius tam difficilis tamque a scriptoribus laudatæ
 formarum temperationis, qua in unum congregantur
 cogitationum gravitas et subtilitas, et sermonis
 sublimitati conveniunt gratiæ. Ut enim aliqua sunt
 quæ inter se pugnant, ita ut fieri non possit ut leo-
 nis rugituseum lusciniæ cantu congruat, ita nec ser-
 mones simul esse gravitatis severi et gratiis concinni
 (nam aliud quidem arrogantiam, aliud autem humili-
 tatis arguitur) esse poterunt, tamen ibi callide ista
 temperatu difficilia erant commista.

34. Quid ergo nobis reliquisti, generosissime
 ac sapientissime imperator, nobis sive rheto-
 ribus, sive etiam (ut quid ad laudem nostram
 dicam) oratoribus, cum tibi in his nobilium
 debeatur præmium, tum propter cogitationum sa-
 gacitatem, tum propter facilem exuberantiam et
 improvisam elocutionis elegantiam, quæ nos, etsi
 diutius laborantes, consequi nondum potuimus, ut
 vero ita sine labore acquisite videri? Te autem non
 solum iste in orando decor adornat, sed tibi
 aliud Deus, ut ita dicam, ornamentum superin-
 duit: vocem limpidadam, suavem dictionem, phra-
 sim rotundam. At quanta quidem oratoris illius
 ab Homero laudati vocis claritas fuerit, equi-
 dem asserere non possum, sed in te suspiciens
 super omnes a natura electum, illud infuisse
 statim discerno. Equidem (ut aliter dicam)
 limpeditas ad acutam vocem erigit mentem, hoc
 autem non est quid nobile inter voces, sed infan-
 tium ætati congenitum. Senex vero quem in novam
 longum tempus infantiam adduxit, acuta voce
 loquitur, sed mulier etiam nunquam illa vocis
 claritate carebit, propter quam Musas poesis
 effluxit argutas. Igitur nihil est in loquendo in-
 signe liquidus vocis sonus. Verum mea sententia
 multum inter se differunt clara vox et acuta.
 Hanc quidem inferiorem judico, illam autem an-
 tepono. Illam nec virilem, nec perfectæ ætatis,
 nec naturalem duco; hanc vera perfectam atque
 virilem (quod sanc tuam designat vocem), quale so-
 norum tonitu cœlitis graviter stridet, non quidem

31

feroci et nimium aspero sonitu, sed simplici et arguto sibilo jucunde audientem ad se convertens. Heroicum tonum similem tua emittit loquela. Tua quidem labia pro cogitationum dulcedine Musarum proferunt concinentiam; aer vero quasi tonitru percussus splendida quidem, sed horrisona increbuit resonantia. Et ex auditoribus alius quasi ambabus tua verba complexus: aure quidem vocem argutam, mente vero cogitationis sublimitatem, divinam credet se vocem audire, et angelum cœlitus loqui, alius autem in mentem non penetrans, sed in summo loquelæ colerilatam perstringens, dixerit pacificum ab excelsis se audire tonitruum. Stentora hic possemus adducere; ast ego hunc horreo hominem qui audiebatur roboans ut alii quinquaginta; timeo enim ne quinquaginta latens fabula suffodiata multisono Stentoris simulacro. Quid jurabit Alcibiadis meminisse, cujus suavis erat elocutio, quam autem depravabat vox balbutiens? Placuit mihi Alexandri sonum, regis illius maximi, in comparationem similitudinis inferre, qui quidem oblectabat etiam auditores, verum innatum habuit quoddam vitium. Hic vero vox omnibus excellens quos antiqua ratio propter loquelæ suavitatem designavit. Nam indigentia minime subjacet ita ut necesse non sit his proferri quod jam ad aures assistentium resonavit, nec in tumorem evanescit quo dissipantur verba utpote non distincta. Sed loquitur, et statim verba ad intelligentiam loquelæ circumsonant. Quid multa? Insignis tuus in vocibus sonus, et (sicut scriptum est) loquela tua speciosa, et (ut omne dicam) plane regalis. Ita etiam in minimis Deus te magnificavit, tuaque universa exsultavit, splendidum addens incrementum.

Οὕτω μέχρι καὶ τῶν σμικροτάτων ὁ Θεὸς ἐμεγάλυνε σε, καὶ πάντα τὰ σὰ ὑπερύψωσε, προσεπιθείς λαίμαυρον.

35. Nunquam, o auditores, de magnis imperatoris dotibus dicendi finem faceremus, etiam contracto sermone, nisi suave Jordanis effluentis murmur meos superaret sermones, et necesse sit consignatam silentii foribus cohibere orationem. Sane licet me a loquendo Jordanes prohibeat, idque me invito faciat, tamen non absistam in illum defigere sermones, augustioribus eum vocans nominibus, sacerrimum, in fluminibus sanctissimum, item cognominans aquam ad salutem salientem, fluvium si non a paradiso sensibilibi prorumpentem, saltem ad paradysum conducentem. Quomodo autem sit etiam aqua regalis, alio dixi tempore. Nunc vero hæc addiderim quod Jordanes ex duobus fluviis tum re tum nomine conveniens decebat Deum hominem Emmanuel non quidem propter confusam missionem, (absit!) sed propter naturarum unionem.

36. Eia ergo, nos hic congregati, tam in sancto gradu sedentes quam cæteri, conjungamus et nos sermonis fluentia in unam supplicationis con-

Α σμυνῶς ῥήγνυται, οὐ πρὸς ἐμβροθεῖαν τραχύτητα, ὅσον δὲ ῥοιζήσαι θρέμα, ἐπιστρέψαι τῷ περιτράνῳ τὸν ἀκρωόμε ἡρωϊκὸν ἔχον προβάλλεται σοι τὰ τῆς τὰ μὲν εἰς γλυκύτητα νοημάτων Μουσι προάγουσι σοι τὰ χεῖλη. Ὁ δὲ πληθὺν βροντῆν, τορὸν μὲν, εἰς φρικτὸν δὲ λῆξον ἀπεσχεδίασε. Καὶ τῶν ἀκρω, ἀμφοτέραις οἷον δραττόμενός σοι τοῦ μὲν τῆς διατόρου φωνῆς, ψυχῆ δὲ τῆς τοῦ νοήματος, θεῖαν ἂν εἴποι ἀκούειν ἄγγελον ὑψόθεν λαλεῖν ὁ δὲ μὴ καὶ ἐθύνειν ἔχων, ἀλλ' ἐπιπολάζων τῷ τῆς ματι, βροντῆν ἂν εἴποι γαληναίαν ἐξ ὑψι ἐνωτίζεσθαι. Στέντορα μὲν οὖν ἐνταῦθα ἀλλ' ἐγὼ καὶ πέφρικα τὸν ἄνδρα, ὅς ἐστι ὅσον ἄλλοι πεντήκοντα ὑφορώμαι γὰρ, πεντήκοντα λαθὼν ὁ μῦθος ὑποβοθρεῦσι πολυφώνῳ Στεντορεῖψ τέρατι. Ἄλκιβι: τί μοι μεμνησθαι, οὐ γλυκὺ μὲν ἦν ὁποῖον δὲ ἂν καὶ ψελλισμὸς βρεφικὸς ἦεν. Ἦρεσκε δὲ μοι τὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ λέως, παραγαγεῖν εἰς συναγωγὴν ὁμοίωσι καὶ ἐκεῖνος ἐγλύκαινε μὲν ἀκρόασιν, εἰ διαμαρτίαν φύσεως. Ἐνταῦθα δὲ ὑπὲρ φθῆγμα, ὅσους ὁ παλαιὸς λόγος ἐπιλαλιᾶς ἀπεσέμνυνεν. Οὕτε γὰρ εἰς ἐνδοθεταί, ὡς ἀνάγκη εἶναι διττολογεῖν τὸ πρὸς ἀκρόασιν ὅτε εἰς στομασμάτων ἀνοιγόμενον, ὅθεν τὰ τῆς φωνῆς καὶ ἀδιάρθρωτον. Ἀλλὰ χρὴ λαλῆσαι, καὶ εὐθὺς περιχρηθῆναι εἰς εὐμάθειαν φθῆγμα μοι λέγειν πολλά; Διάσημον ἐν φωνῆς φθῆγμα, καὶ (κατὰ τὸ γεγραμμένον) ἡ ὠραία, καὶ (τὸ πᾶν εἰπεῖν) βασιλικὴ ὠραία, καὶ πάντα τὰ σὰ ὑπερύψωσε, προσεπιθείς λαίμαυρον.

λε'. Οὐκ ἂν, ὦ παρόντες, ἐπυσσῆμεν βασιλικὸς μεγαλείος καὶ εἰσέτι τῷ λόγῳ ῥόμενος, εἰ μὴ τὸ τοῦ Ἰορδάνου ῥεῦμα γλῶσσαν παρευδοκίμηκέ μοι τοὺς λόγους, καὶ συσταῖλαι ἐπισωραγισμένοι κλειθροὶ διέξοδον. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐγὼ, εἰ καὶ τὸ Ἰορδάνης παράγει με, καὶ οὐ μοι φίλον τῷ δμαῶς οὐκ ἀνήσω εἰς αὐτὸν βάπτω τὸς τοῖς τε σμυνοτέροις αὐτὸν ἀγορεύων, τὸν τὸν ἡγιώτατον ἐν ποταμοῖς προσονομάζω καὶ ὕδωρ εἰς σωτηρίαν ἀλλόμενον, καὶ καὶ μὴ παραδείσου τοῦ πρὸς αἴσθησιν ἐπορθμεύοντα γοῦν εἰς παράδεισον. Εἰ ὅτι βασιλικὸν αὐτὸς ὕδωρ, ὕμνηται καὶ ἄλλοτε ὡν δὲ καὶ ἐκεῖνο προσετίθη ἐκ δύο ποταμῶν ὁ Ἰορδάνης καὶ πρὸς διπλάσμα κινούμενος, ἔκρπε τῷ θεανθῆ νοῦλ, οὐ διὰ συγχυτικὴν ἀνάκρυσιν (ὡς φῶσιν ἔνωσιν).

λς'. Ἄγε δὴ, ὦ σύλλογος ἡμεῖς, σκεπτοῦ βήματος, καὶ ὁ λοιπὸς κοινῶς αὐτοὶ τὸ ῥεῦμα τοῦ λόγου εἰς μίαν εὐ-

καταστασιν ἰσορροπίας καὶ ἀποκαταστάσιν τῆς ἀποκαταστάσεως.

Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐκ ἔχει τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐπιλογῆς τοῦ ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀποκαταστάσεως. Ὁ βασιλεὺς οὐκ ἔχει τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐπιλογῆς τοῦ ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀποκαταστάσεως. Ὁ βασιλεὺς οὐκ ἔχει τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐπιλογῆς τοῦ ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀποκαταστάσεως. Ὁ βασιλεὺς οὐκ ἔχει τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐπιλογῆς τοῦ ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀποκαταστάσεως.

5. Ἰσχυρὸς ἔστιν ὁ ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ οὐκ ἔστιν ἰσορροπία. Ὁ βασιλεὺς οὐκ ἔχει τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐπιλογῆς τοῦ ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀποκαταστάσεως. Ὁ βασιλεὺς οὐκ ἔχει τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐπιλογῆς τοῦ ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀποκαταστάσεως. Ὁ βασιλεὺς οὐκ ἔχει τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐπιλογῆς τοῦ ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀποκαταστάσεως.

6. Quid quod de genere magna non est cura habenda, ejus generis gesta heroica novisse ejus est qui mentem scientia ornare vult; et que litteris jam a brevibus verbis tradita sunt. Huc nosmam ad regulas sequi

καταστασιν ἰσορροπίας καὶ ἀποκαταστάσιν τῆς ἀποκαταστάσεως.

Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐκ ἔχει τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐπιλογῆς τοῦ ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀποκαταστάσεως. Ὁ βασιλεὺς οὐκ ἔχει τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐπιλογῆς τοῦ ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀποκαταστάσεως. Ὁ βασιλεὺς οὐκ ἔχει τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐπιλογῆς τοῦ ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀποκαταστάσεως.

Ὁ βασιλεὺς οὐκ ἔχει τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐπιλογῆς τοῦ ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀποκαταστάσεως. Ὁ βασιλεὺς οὐκ ἔχει τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐπιλογῆς τοῦ ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀποκαταστάσεως. Ὁ βασιλεὺς οὐκ ἔχει τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐπιλογῆς τοῦ ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀποκαταστάσεως.

7. Τὸ δὲ; Γένος μὲν οὐ πολυπραγμονησίων ἐταῖρα, οὐκ ἔστιν ἀκατάλληλος ὑπὲρ τὰ φρονικά, ὅτι σαρὰ ἔστι κατανοεῖν τῷ μαθόντας εὐ φρονεῖν, ἡ δὲ σαρὰ βραχυλότος περιγράφεται τροφῆς δὲ κινήσις διαχυριστίον, ὅς δὲ τῷ γίνεσθαι συναναφαιίνεται. Κι

τίς ἂν ἐπιμετρήσῃ χρόνον ἀρκούντα, ἐνθα τὸ ἀκροατήριον ὀλίγα μὲν ἔχει πρὸς τοὺς ὕψ' ἡμῶν λαλουμένοις, τὰ πλείω δὲ εἰς ἑαυτὸ στρέφεται, καὶ τῷ θαύματι πεπηγότες ἢ συστέλλουσι τὰ τῶν αἰσθήσεων ἐνεργήματα, ἐν οἷς καὶ τὸ ἀκροᾶσθαι, ἢ ἄλλὰ τὰς ψυχικὰς παρανογιγνόντες δέλτους αὐτοὶ λογογραφοῦσιν ἑαυτοῖς, κατ' ἄλλος ἄλλον τρόπον τοῖς τοῦ κειμένου ἐπεξιόντες θαύμασιν; ἐν οἷς καὶ ὡς ἐκ σπαργάνων αὐτῶν καὶ ἐκ παιδῶν εἰς ἀκμαῖον δι' ἀρετῶν ἡκῶν προέκοπτε, τὰ μὲν ἑτέροις προγονικοῖς ἐμβραίνων ἔχουσι, τὰ δὲ καὶ πατρικῶς βυθμιζόμενος, πλείω δὲ καὶ προσευπωρῶν, καὶ ἀρχαῖς ἀγαθαῖς προσεξευρίσκων αὐτὸς, ὅσα καὶ αὐτὰ εἰς ἀρχαῖς καὶ ἀγαθοπραξιῶν ἀρχέτυπα τοῖς ἐπιούσιν ἐγγράφεται.

ζ. Ἐν γὰρ ἀληθῶς ἰδεῖν τὸν μὲν πατέρα βασιλέα Β διδασκαλιῶν τὰς ἀρίστας προβαλλόμενον, τοῦτον δὲ ῥῆγον ἀντιλαμβανόμενον, καὶ εἰς προβολὴν εὐθὺς ἐνεργείας τελείας ἐρεθιζόμενον· κάκεινον ἔστιν οὗ καὶ ἐπέχοντα τῆς εἰσάγαν βύμης, ὑφορώμενον, μὴ καὶ σφαλεῖη ὁ παῖς βασιλεὺς τῷ ὑπερλίαν εὐεκτικῷ τοῦ μεγαλοφροῦς. Καὶ ποτε πρὸ ὥρας ὕγρας ἔτι χερσὶ (καὶ τί γάρ;) ἢ παιδικαῖς ὁ μὲν κατεθάρσθησε μάχης (ἦν οὐ πολλοί, οὐδὲ τῶν γενναιοτέρων), καὶ περιέκειτο νίκην· ὁ δὲ πατήρ ἐντὸς μὲν ἔχαιρεν, ἐπακλειφῶν εἰς ἀρετὰς τὸν κατ' αὐτὰς δεξιότατον, τοῖς δὲ ἐκτὸς ἐμβριθῶς ἐσχημάτιστο, καὶ ἤνυσεν ἐπὶ τῷ μαθητῇ βασιλεῖ, ὃ μὴ τὸ πολέμιον κατεπράξατο. Τοῖς μὲν γὰρ οὐδ' ὑπιστάλη ὁ νεανίας· ὁ δὲ πατήρ βασιλεὺς, ἐμβριμησάμενος, αὐτὸ δ' εἰπεῖν, καὶ ἐπιπλήξας, εἰς φρίκην συνήγαγε μαθόντα μὴ χρῆναι θάλος οὕτω νέον ἀνέμοις ἑαυτὸ παραβάλλειν, οἷ C ἐκαστρέψαι τῆς εἰς ὀρθὸν στάσεως, καὶ ἐπὶ γαίης ἐκτανύσαι ἰσχύουσιν· ἀκούσαντά τε καὶ μηδὲνα παῦλον ἄνδρα πολέμῳ ἀφρασεῖν, ἄλλὰ τοὺς ἀγαθοὺς αἰεὶ, οὓς κρατυνθέντας μὲν πάνυ στεβῶς καὶ ἄθλοισ ἐντριβέντας μυριοῖς τάχ' ἂν ποτε δυσωπηθείη ἢ δυσπρόσωπος μάχῃ, παναπέλοισ δὲ οὔσι ταχὺ ἐγγαυεῖται, καὶ ἀπαγγόι πρὸ ὥρας, μικρὸν ἢ οὐδὲν ὀφελήκοτας τὸ βοηθούμενον· καὶ ἐπὶ πᾶσι παιδευθέντα, ἡρέμα τὸ ἐμπρακτον προσίχεσθαι, καὶ βαθυμειδῶν ὡς τῆν ἐν ἀρεταῖς ἀνάβασιν κατὰ εὐτακτομένην προσαύξῃσιν, ἵνα τῷ τελείῳ προβάς εἴη τῷ κόσμῳ χρῆσιμος· ὁ καὶ εἰς ἔργον ἐκδέδωκεν ὕστερον.

η'. Ἀλλὰ τί μοι, κατ' ἀνάγκην λόγου καὶ τοιούτοις ἐπεξιόντι, οὔτε εἰς τὸ πᾶν ἐξικέσθαι, καὶ διεκπεσεῖν τοῦ τε καιροῦ τοῦ τε σκοποῦ, ὡς τέλος, ἢ ἐν τοῖς ἐφεξῆς δυνατῇ συμμετρίᾳ εἰς ὅσον, μικρὰν γούν D τινὰ τοῖς ἀκροαταῖς ἀνακινῆσαι μνήμην καὶ θαῦμα, τοὺς τῆς εὐγνωμοσύνης καρπούς; Μεθοδευτέον οὖν ἡμῖν οὕτω τοὺς λόγους, καὶ ὡς ὑπὸ κλεψύδρα, τῷ τοῦ καιροῦ μέτρῳ τὸ τοῦ λόγου μετρητέον ὕδωρ, μὴ καὶ ὁ ἀγὼν φθάσας λελύσεται.

θ'. Μὴ μοι δὲ μηδὲ συμβόλων ἐκείνων μνηστῆον, ἃ τῆν βασιλικὴν προεδίλου καὶ ἀνάβρῃσιν καὶ λοιπῶν ὑψώσιν, μὴ καὶ πληθύνας ὀράσεις τῷ λόγῳ, καὶ ἀποκαλύψεσιν ἐμβραθύνας, ἐκστήσῃ τὸ ἀκροατήριον· ἐπαί τοι καὶ ἄλλως οὐ μακρὰ χρεία τοιούτων, ἐνθα καὶ ὕστερησάντα λόγου πέφηνε κρείττονα· Οὐ γὰρ ἂν

A debemus, quibus generis splendor augetur. Quis autem tempus sufficiens dabit oratori ea lege ut audientibus verba prolata parum prosint, plurima vero in seipsum revertantur, et sic admiratione percussi, et audiendi operationibus circumscripti libros philosophicos legunt et memoriæ mandant et mentem mirabilium studio replent? Ab incunabulis enim adolescens ad virtutum maturitatem procedendo majorum vestigiis insistit, et mores paternos imitando bonis auguriis vitam componens bonarum actionum exemplar ipse est et posteris ad imitandum proponetur.

7. Revera autem patrem imperatorem optimas disciplinæ regulas proponere, filium autem confestim obedire et vitam ad illas componere vidimus. Ille namque nimiam filii impetuositatem refrenavit, ne indolis facilitate ultra quam fas est ferretur. Nonnunquam autem tempus manibus delicatis (quidni enim?) aut puerilibus hostem in pugna licet inferior numero et fortitudine agressus victor reversus est; de quo pater lætus filium ad virtutem aptissimum excitabat, externos autem flagellando instruebat, et sic de discipulo regio fecit quod hostium exemplum facere nequivisset. Dum vero adolescens illos nequaquam timebat, pater minitabundus et verbis increpans timorem iniecit alumno, ne se surculum in hac tenera ætate ventis exponeret qui e statu dejicere et humi prosternere solent; dum dicto audiens et cæteroquin non malus vir in pugna exaltatur; bonos autem et sexcentis pugnis corroboratos tristis pugna absterret et quantocius amovet quin auxilium ablatum ipsis profuerit. In omnibus autem discipulum monebat ut lento gradu ad agendum et virtutes exercendas progrediretur, ut perfectionem consecutus sæculo officia præstaret; quod et evenit.

8. Quomodo autem fieri possit, ut cum necessitas loquendi me huc adduxit, non omnia perlustrem et ex proposito et opportuno temporis momento excidam, quorum finis est narratio accurata et apta ad memoriam et admirationem in audientium animis excitandam et ad fructus gratitudinis proferendos? Verba igitur nobis ita sunt disponenda ut tempus quasi clepsydra moderante metiamur, ut undarum more non justo celerius effluent.

9. Non igitur in mentem revocabo signa illa, quæ electionem imperatoris præsignificabant ne verborum prolixitatem et rerum abstrusarum narrationem auditores fastidiant. Sed his quidem opus non erit quod quæ sequuntur meliora sunt. Non enim oraculo opus est ubi, quamvis res magnæ fu-

turæ non divinitus sint prædictæ, eæ nihilominus venerunt, non quod, ut ita dicam, ob symbolum symboli, sed quia in illo et ante illud secunda ratio.

10. Si pulchrum omne quidem præmium, tamen zelo instigante, prolixitas in eo evitanda est; sic nec ea quæ symbolice præfigurantur, certamina nostra ne exerceant, etsi multa eaque nobilia sint, propter quæ imperator inter eos recenseatur qui juxta Dei promissa sanctificentur; quæ enim in talibus non prorsus antiqua aut cætui nostro pio incongrua videntur, somniorum aut visionum nomine tractantur. Quæ et qualia autem Deus avditati nostræ patefecit, ea exponere nostrum est.

11. Huic igitur jussu exsequendo operam daturi, quæounque huc spectant totis viribus aggrediamur. Loquendi autem quam sortiti sumus, facultate ut nave oneraria ad verba in imperatoris honorem proferenda utemur. Ut enim mare findit navis, fluctus aliquot post se trahens, quod non impedit quo minus sexcentæ naves idem faciant, quin totum pelagus navigetur, sic nobis quoque vocum quantitas non sufficiet ad vastum virtutum imperatoriarum oceanum trajiciendum, ubi innumeræ naves se non extricarent, sicut navis centumremis apud postas, quæ eloquentiæ elementis abundat.

12. Hæc cum ita sint, alii pro libito, secundo vento adjuti cursum teneant; nos autem imperatoris virtutum chorus restringit, quarum nobis utique ratio omnimoda habenda est. Hoc in loco primo gradu cur non honoremus in omnibus prudentiam omnia sale suo condientem, ornamentum universale quod humanis laboribus utilitatis sigillum imprimit? Ista prudentia si hominum præsidet operibus, homo in luce ambulat; ubi autem deest per rerum agendarum obscuritatem currit operarius, et evitato lumine umbra cum eaque firmitatis jactura irruit.

13. Hanc imperator sapientissimus satis habuit, nec tantum retractive, sed copiosissime. Nam sive facto sive dicto opus esset, nunquam sibi superiorem in agendo habuit. Cæterorum autem facti sua semper adjiciens, illorum opera obscurabat, ut stellarum fulgorem obscurat sol assurgens. Aliter dein animatus quam potest clarissime se monstrat, tum disciplina imbuens eos qui eadem cum ipso sentiebant, consilium sponte mutando, et aliis de rebus faciendis persuadendo, argumentando, ingenium persuasivum adhibendo, solo auxilio quo uti

ἔχοι τις ἀνάγκην ἐνταῦθα τῶν θεοπροπίων πᾶν τι γίνεσθαι, ὅπου, κἂν εἰ μὴ ἐν συμβόλοις προδηλοῖτο τὴ μεγάλη μέλλοντα, οἷς ἐπινεύει θεός, ὁμοῦς αὐτὰ πρὸς τέλος οὐδὲν ἤττον ἐκβέβηκεν, ὅτι μὴδὲ διὰ τὸ σύμβολον, οὐπερ τὸ σύμβολον, ἀλλ' ὅτι τὸ δεύτερον ἐπὶ τούτῳ καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ σεμνύεται.

ι'. Εἰ δὲ καὶ καλὸν ἄπαν προοίμιον, ἀλλ' ἔνθα κατεπίγει τὸ ἐναγώνιον, περιορατέον τὸ τοῦ προοίμιου πολὺ· οὕτω δὲ καὶ τὸ συμβολικῶς φροισιζόμενον μὴ δαπανάτω τοὺς ἀγῶνας ἡμῶν, εἰ καὶ πολλὰ τὰ εὐκλεῆς τρόπων ἄλλον ἐπισύρεται, οἷς τὸν αὐταμάτορα κατὰ τοὺς ἐν ἐπαγγελίαις ὠσιωμένους τῷ θεῷ διατίθεται. Τὰ μὲν γὰρ πᾶν ἐν τοῖς τοιοῦτοις παλαιὰ, καὶ μὴδὲ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερᾶς αὐλῆς τι καὶ ὁμηγύρεως, ἐνυπνίων καὶ ὁραμάτων λόγοις φιλοσοφούνται· ταῦτα δὲ τὰ ἐν ἡμῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, θεῷ τοῖς λιχνευομένοις τὴν πρόγνωσιν ἀνεκάλυψε, καὶ τὸ προτεθειμένον εἰπεῖν ἐπηγγέλματο ἐν αὐτοῖς.

ια'. Ἀναθέμενοι οὖν οὕτω καὶ ταῦτα, καὶ εἰς τοσοῦτον ἐπιδραμόντες, ἐπιβαλοῦμεν τοῖς τούτων ἐργασίαις εἰς ὅσον δύναμις. Δύναμις δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς μεμετρημένοις τὸ λέγειν, καθ' ὁμοιότητα πελαγούστολου νεὸς ἐν τοῖς βασιλικῶς ἀγαθοῖς διεξέρχεται τοῖς λόγοις. Ἐκεῖνη τε γὰρ ὡς οἶον γραμμικῶς τέμνει τὸ πέλαγος, ὀλίγας τινὰς που ἔλικας περιέγουσα, ὡς ἐξεῖναι καὶ ἑτέρας μυριάδας ὅσας ναυσιτὸν ὁμοῖον τρόπον διαθέειν, καὶ μὴδὲ οὕτω τὸ πᾶν πέλαγος γενέσθαι πλεῖστομον· καὶ ἡμῶν δὲ οὐκ ἔσται οὕτως ἱκανὸν τὸ τοῦ λογικοῦ φορὸν πνεύματος, ὡς ἐξαρκεῖν ἐμπλατυναμένοις πολλὴν εὐθυπλοῦσαι τοῦ τῶν βασιλικῶν θαυμασιῶν ὠκεανοῦ, ὧν οὐδ' ἂν ἀνὰ ῥιθμοὶ νῆες διεξέλθοιεν, ὅποια τις καὶ ἡ παρὰ τῆ ποιήσῃ ἐκατόνζυγος, ἧς τὸ ἐν λόγοις ἄχθος πολὺ.

ιβ'. Ἐν δὲ τοιοῦτοις καὶ τούτων ὄντων, οἱ μὲν ἄλλοι ἀναγόντων τε ἑαυτοὺς, ὅπως ἄρα καὶ βούλοιντο, καὶ διαπλεόντων οὐριοδρομοῦντες, ἔνθα προτεθυμῆσαι δεῖον αὐτοῖς· ἡμᾶς δὲ βασιλικῶν ἀρετῶν περιτοίχῃς χορδὸς, οὐ χρὴ γενέσθαι, εἰς ὅσον οἶόν τι ἡμῶν. Ἐνταῦθα δὲ πῶς ἂν ἐπειτα λαθοῖμην πρωτείου τιμησασθαι τὴν ἐπὶ πασῶν φρόνησιν, τὴν ἀπίστας ἀρτῶσαν ἀρετὰς, καὶ, ὡς οἶον εἰπεῖν, ἄλας, καὶ αὐτὴν παγκόσμιον, δι' οὗ ἅπασιν ἀνθρωπικῶς ἔργου τὸ νόστιμον; ἧς προϊσταμένης μὲν τῶν πράξεων, ἀνθρώπου ἔργα τὰ πραττόμενα, καὶ ὑπὸ φωτὶ ἐκείνου βάλει τῷ ὄντως· παρεωραμένης δὲ, ἄλλο τι ἐκεῖνα, καὶ ὡς οἶα κατὰ σκόπον ἡλάσκει ὁ ἐργαζόμενος, καὶ ὡς παρεγκλίνας τὸ φῶς σκιά τις ἀπολωλεκυῖα τὸ στερέμιον.

ιγ'. Ταύτης ὁ συνετώτατος αὐτοκράτωρ κατακόρος εἶχε, καὶ οὐ πρὸς σύγκρισιν, ἀλλ' εἰς τὸ ἀληθὲς ἀνυπέβλητον. Πρᾶξι γὰρ τι δεῖσαν εἶτε καὶ εἰπεῖν, κατάρξας μὲν οὐκ εἶχε τὸν ἐπινοησόμενόν τι βέλτιον· ἑτέραν δὲ καταρχῇ τὸ οἰκεῖον ἐπαγαγὼν, ἀπικρυπτε τὰ τῶν ἄλλων, καθὰ καὶ ἀστέρων φάσιν ἀναφανείς ὁ ἥλιος. Ὁ δὲ καὶ ἄλλως διατιθέμενος, καὶ τὸ μὲν ἐκφαίνων ἑαυτὸν, οἷα κἀνταῦθα δύναται, τὸ δὲ καὶ γυμνάζων εἰς μάθησιν τοὺς τὸν νοῦν ἔχοντας πρὸς αὐτῷ, μετέφερῃ ποτε τὴν γνώμην, ἐφ' ὅπερ οὐκ ἂν αὐτὸς ἔλοιτο, καὶ ἐπιθανολόγει τὸ

πρᾶγμα, καὶ προδῶν ἐπιχειρήσεις, καὶ τὴν κατα-
σκευὴν στρογγυλλόμενος, εἰς πειθῶ τὸν λόγον κατέ-
στρεφεν· καὶ οὕτω δέον (καὶ μὴ ἄλλως) τινὰ κατα-
πράξασθαι. Ὡς δὲ ἐπινεύσοι τὸ ἀκρωμένον συμ-
πεισθῆν, καὶ κατὰθοιτο, καὶ ἡ μὲν βουλή πέρα τι
συγκλεισθεῖη, καιρὸς δὲ τὴν χεῖρα ἐπεξεργάζεσθαι
τὰ τοῦ βουλευμάτος, τότε δὴ ἀναλαβὼν ἄλλως τὸ
πρακτέον, ἀναποιῶν ἦν τὰ ἤδη κατεσκευασμένα·
καὶ τὸ μὲν πιθανὸν ἀπέκρινε, τῆς δὲ τῶ ὄντι πει-
θανάγκης ἐγένετο, καὶ τὸν τῆς διανοίας ἐξέφαινε
θησαυρὸν, πολὺν σοφίας πλοῦτον παρέγοντα, καὶ με-
στον εἶναι συνέσεως διεδείκνυτο, οὐ κατὰ τὸ θρυλ-
λούμενον ἐν τοῖς πάλαι διατεθειμένος ἀμφοτερόγλωτ-
τον, ἐνθα ἡ τοῦ νοουμένου πλάστιγξ ὡς τὰ πολλὰ
ἰσόβροπος καὶ τὸ πρακτέον οὐκ εὐξύλβλητον, ἀλλὰ κατὰ τὴν φιλοσοφουμένην συστοιχίαν, τὴν ἐκλέγου-
σαν μὲν ἐν στοιχίῳ τὰ ἀγαθὰ, ἰδίᾳ δὲ τὰ μὴ τοιαῦτα σκορακίζουσιν, ἤδη δὲ καὶ κατὰ τὴν τοῦ μελωδοῦ Τιμοθέου
σοφίαν, ἄδοντας μὲν ἐπιστημόνως τοῖς μύσταις, ἄδοντας δὲ καὶ ὡς ἐτέρως, καὶ ἐπιλέγοντος, ὡς «Ὀὕτω μὲν
ἄδειν βουλοίμην ἂν τοὺς ἐμοὺς, οὕτω δὲ οὐκ ἂν ἀποδοχοίμην ἄδοντας.»

ιδ'. Ἐντεῦθεν αἱ πανταχοῦ γῆς βασιλικαὶ πρόνοιαι B
πολυειδεῖς. Καὶ ἄνθρωπος εἰς οὕτους τοῖς μεγάλοις
οἰκουμηνικοῖς ἑαυτὸν μεγαλοφυῶς ἐπεμέριξε τμη-
μασιν εἰς τὸ ἐνεργὸν, προβαλλόμενος, ὅσα καὶ χεῖ-
ρας ἀμφιδέξιους, τὸ τῆς ἀνδρίας δραστήριον, καὶ
τὸ τῆς συνέσεως ἐμπύριον, ὅσον τε ἐν τῇ λοιπῇ φρο-
νήσει, καὶ ὁπόσον εἰς ἀγχίνοιαν. Ἦν μὲν γὰρ καὶ
σκεπτικῶς ἔχων ἐν τοῖς μεγίστοις, καὶ ἐφιστάνων
διανοητικῶς τὰ πλεῖω δὲ ἀγχίστα τῇ νοήσει παρ-
στατο, καὶ ἀχρόνως ὅσον τοῦ νοουμένου ἐδράττετο,
καὶ τούτου βαθύτατα, καὶ οὐχ ὡς ἐπιπολάζειν κατὰ
τοὺς ταχεῖς μὲν φρονεῖν, οὕτι δὲ καὶ ἀσφαλεῖς. Καὶ
ἦν μὲν αὐτῶ λίαν καλὰ καὶ τὰ τῆς ἀνδρίας σεμνά·
περιττότερα δὲ γε τὰ τῆς φρονήσεως, ἧς καὶ κα-
ταμόνας εἰς μύριον πλῆθος ὠνάμεθα.

ιε'. Ἡ γοῦν Πυθαγορικὴ κατάρτυσις, εἴτ' οὖν C
ἀγάπησις, κατὰ τοὺς τὰ τοιαῦτα σοφοὺς εἰπεῖν,
κάνταῦθα παραιοῦσα, καὶ τὴν ἐν βραβάρους ἀγί-
τητα ἐξελαύνουσα, τὰς τῶν πολέμων ἀνοχὰς ἡμῖν
κατάρθου, δι' ὧν κατεσιγάζετο τὸ ἀλλόφυλον. Καὶ
μὴν αἰσθάνομαι τινων ψαλαττόντων ἡρέμα, καὶ
ὑποκρουομένων ἀπήχημα γλυκὺ τε καὶ ἠναρμόνιον,
δι' οὗ ἀνδρία καὶ τὴν εἰρηναίαν γαλήνην ἐν ἔθνεσιν
ἄδεται καταπράττεσθαι. Καὶ ἔχει οὕτως, ὡ οὗτοι·
καὶ τοῖνον ἐντείνετε τὸ ἄσμα τορώτερον, κἀγὼ τοῦ
μέλους ὑμῖν συνεψάψομαι. Ἀδελφὰ γὰρ ἀληθῶς
προσεῖτον ἀνδρία τε καὶ σύνεσις, καὶ κοινοῦσθον
τὸ ἐμπρακτον παρά γε τοῖς ἔμφοσιν.

ις'. Εὐπορῶ δὲ ὁμοῦ εἰπεῖν, ἐφ' ὧν τὸ τῆς βασι- D
λικῆς φρονήσεως καὶ μονῆρες ὀρίζεται, καὶ τῆως
(ἐκεῖνο τὸ ἐνταῦθα μέγα τοῦ λόγου κεφάλαιον) τὴν
τῶν ἑκασταχόθεν ὑψηλῶν γενῶν τῶ βασιλείῳ γένει
συνάφειαν, δι' ἧς ὅσα καὶ τινος πολυτιμότητος ὕλης
τὴν τοῦ βασιλικοῦ στέμματος συγκρότησιν ἐτεχνή-
σατο, τὸν ἀρχικὸν καὶ οὕτω μεγεθύνων ὄγκον, καὶ
χεῖρας ταύτας μεγαλοφυῶς τῇ Ῥωμαϊκῇ ὀλομελείᾳ
προσφύων, ἃς ἐκτενεῖ, δεῖ που πολυχείρας δεήσειε.
Τούτου ἡμῖν τοῦ κελοῦ φυτοῦ τῆς σοφίας καρπὸς

A fas erat. Ut autem audientibus persuaderet et con-
siliū captum primo in occulto lateret, manusque
et exsequendo imponendi tempus venerit, tunc
factum reficiendo omnia restauravit et vi qua pol-
lebat persuasiva ingenii sui thesaurum adaperivit
locupletissimi, vocis ambiguitate non utens, ubi
mentis cogitationes æqua plerumque lance stabant
et quid faciendum esset in dubio erat, sed juxta
philosophicam regulam quæ quod bonum est seli-
git, privatim autem quæ talia non sunt respuit,
aut etiam secundum musici Timothei sapientiam
docte coram initiatis canentis, altero vero etiam
carmine, « Sic, dicentis, meos canere velim, sic
autem approbarem canentes. »

κατὰ τὴν φιλοσοφουμένην συστοιχίαν, τὴν ἐκλέγου-
σαν μὲν ἐν στοιχίῳ τὰ ἀγαθὰ, ἰδίᾳ δὲ τὰ μὴ τοιαῦτα σκορακίζουσιν, ἤδη δὲ καὶ κατὰ τὴν τοῦ μελωδοῦ Τιμοθέου
σοφίαν, ἄδοντας μὲν ἐπιστημόνως τοῖς μύσταις, ἄδοντας δὲ καὶ ὡς ἐτέρως, καὶ ἐπιλέγοντος, ὡς «Ὀὕτω μὲν
ἄδειν βουλοίμην ἂν τοὺς ἐμοὺς, οὕτω δὲ οὐκ ἂν ἀποδοχοίμην ἄδοντας.»

14. Hinc ubique terrarum multiformia provi-
dentis imperatoris specimina. Et homo iste unus
magnis regionibus magnifice in agendo, gubernando
se ostendit, et ambas manus, activitatis instru-
menta, et prudentiæ ardorem atque ingenii acumen
monstravit. In maximis enim rebus dubium una-
cum perseverantia in medium tulit; plerumque
autem apud eum opus cogitationem premebat;
quæ autem faciebat iis mentis profunditatem adde-
bat, minime contentus, ut plerique, qui prompti
quidem ad cogitandum, in agendo minus probati
inveniuntur. Solemne eidem erat fortitudinis spe-
cimina edere, nihil vero antiquius sapientiam in
medium proferre, quam passim optimam auxilia-
tricem habuimus.

C 15. Igitur dispositio Pythagorica, sive amor, ut
more sapientium loquamur, penetrans et barbaros
erudiens, bellorum inducias nobis parabat, quibus
hostes ad otiositatem damnabantur. Equidem vi-
deo quosdam levi modulamine dulce cantantes, quo
fortitudo pacem et tranquillitatem in nationibus
generavit. Ita enim est, amici, quare acutiorem
incipite cantum, me obsecundante. Fortitudo enim
ac prudentia meditantur et in prudentiorum mani-
bus consociare amant.

D 16. In promptu habeo etiam dicere in quo prudentiæ
effectus cernuntur et quousque magnum sermonis cap-
put magnorum undique generum generi imperatorio
unionem dat, per quam ut per nobilissimam mate-
riam imperatorii diadematis compositionem opera-
tus est, præcipuam sic elevans dignitatem et has
generosas manus Romanæ celsitudini adjungens,
quas tendet quando manu pluralitate opus fue-
rit. Hujus nobis egregii stolonis fructus et quæ
ob oculos bona sunt, Deo juvante reginæ, quarum

una ad solis instar ex oriente oritur, etsi nunc A quidem nube obscuratur, si nubes nigrum illud dici potest, in quo justitiæ sol, Deus clarius conspicitur; altera vera oceano occidentali immersa lucis splendorem affert.

17. Sed hæc hactenus, ne rhetorices oceanus erumpens faustam rumpat navigationem. Ut autem hostes invicem congressi sint resque nostras turbaverint et pacem nobis impertiverint, illa in causa fuit; quis igitur magis timendus? Illud porro artificium strategicum excogitavit, cui obediens sine sanguinis effusione maxima tropæa erexit, hostes sibi ipsis adversarios usque ad belligerandum reddidit quo factum est ut res nostræ amplificatæ, illorum minorarentur, utque Mars jam non communis esset nec alterutros nos illosque destrueret, solis autem hostibus pernicies illaberetur. Sic Persarum in Persas bellum a regibus instruebatur, et nos stamus. Sic multæ ex occidentalibus gentibus arrogantiae morbo laborantes postquam resipuerant, sanati sunt. Sic populus Romanus obstupuit qui contra spem omnium belligerandi furore sanatus est. Draco autem insularis qui super crateres Ætnæos ignem ferociæ accendere volebat, in impetu suo ab ensibus imperatoris non parum impeditus est, plerumque cum hostibus domesticis congressus, quos imperatoris artes concitaverant, quasi bipennem sapientiam suam eminus jaculantis.

18. Regiæ etiam prudentiæ erat non solum salutare dicto audientes, sed etiam quantum fieri posset eorumdem res augere; estque illud talenti evangelici incrementum non minus quam hereditatis divinæ adauctio. Illud ergo, si quis alius ex iis qui prius regnarunt, noster præsertim perfecit bona multiplicando. Difficile enim fuerit exteram linguam citare quam non ad nostræ commodum verterit; dam alii quidem coloniæ nomine ad nos missi sibi quietem invenerunt; alii autem dona exspectantes quæ imperatoris largiebatur munificentia, sinus ditantis participes facti sunt, primatum mercedem reportantes. Quod autem divitiarum fluentum ipsis abundabat, domicilium alienum patriam facientes et patriam æstimantes omnem in qua ipsis bene erat. Antiqua historia servorum urbem quamdam memorat; ibique feliciter id contigit. Homines enim quos natura liberaliter vivere voluit nervisque firmis donavit et fortitudine omni induravit; vitæ autem vicissitudine in servitutem redacti in urbem Constantini induxerunt (frequentes enim illa hospites excipit, multosque per turmas, cohortes et acies constituit)

και τὰ πρὸ ὀφθαλμῶν ἀγαθὰ αἱ σὺν Θεῷ βασιλευσῶν ἡ μὲν οἷα καὶ ἥλιος ἐξ ἑώρας ἔφανεν, εἰ καὶ ὑπὸ νέφει σκιάζεται, εἴ τι καὶ νέφος εἰπεῖν θαυμάσιον τὸ τοιοῦτον μέγαν, ἐν ᾧ φανότερον ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος Θεὸς διοπτρεύεται· ἡ δὲ ὡς ἀγγεῖοι πολεούμενος ὠκεανοῦ ἰσπερίου καὶ αὐτῆ φασγάνου ἐπηύρασαν.

17. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν ἐς τοσοῦτον, μὴ καὶ ἀπειρόν ἐνταῦθα μοι βητορεῖς ἀναβραγεῖς ἀνακίρησιν εὐθυπλοεῖν. Συγκρούσαι δὲ πολεμίους ἀλλήλους, καὶ ἡμᾶς ἐν ἀταράχῃ καὶ οὕτω καταστῆσαι, καὶ τὸ ἐν εἰρήνῃ γαλήνιον καταπράξασθαι, τίς ἄρα κατ' ἐπίνοιον δεινότερος; Μέθοδον γὰρ καὶ ταύτην στρατηγικὴν ἐτέχνου, τὸ μὲν ὑπὸ φάλαγγος φυλάττειν ἀναίμακτον ἐπὶ μεγίσταις τροπαίων ἀναστάσεσι, προσαρπίσει δὲ τοὺς πολεμίους ἑαυτοῖς, καὶ ἐκπολεμοῦν τοῖς ἀλλοφύλοις τὸ σφίσειν αὐτοῖς ὀμόφυλον, ὡς καὶ ἐντέθεν αὐξεσθαι μὲν τὰ ἡμέτερα, μειονεκτεῖσθαι δὲ τὸ πολέμιον, καὶ τὸν Ἑνωάλιον μηκέτι ξυνοῦν εἶναι, μηδ' ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν φθισθῆνορα, ἡμῖν τε καὶ τοῖς ὄσοι ἐξήσαν εἰς ἀντίπαλον, μόνοις δὲ τοῖς πολεμίοις ἀπονενεμῆσθαι τὸν βροτολογίον. Οὕτω Πέρσαις ἀντίμαχοι μεθ' ὁδοῦ βασιλικαῖς· καὶ ἡμεῖς ἐρηναῖον ἐπαινεῖσθαι. Οὕτω Σκύθαι Σκύθας εἰς γῆν κατεστρώωνυσον· καὶ ἡμεῖς ὄρθιοι. Οὕτω πολλὰ τῶν ἰσπερίων ἐθνῶν, πλεονεξίαν νενοσχηκότα, ὑγιούντο σωφρονιζόμενα· καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐξεθαμβεῖτο, ἐσ' οἷς, ὡς οὐκ ἂν αἰσθητοῖς τις, τὸ τῆ ὀπλομανίᾳ ἐπίληπτον τεθεράπευτο. Δράκινον δὲ ὁ νησιωτικὸς, ὅς καὶ ὑπὲρ κρατῆρας Αἰτναίου τὸ τοῦ θυμοῦ πῦρ ἐκφυρσάν ἤθελε, πολλὰ μὲν τοῦ κατ' αὐτὸν ὄγκου καὶ βασιλικοῖς ἐκολούθη ξίφεσι, τὰ πλείω δὲ οὐκ αἰσθητοῖς ἐχθροῖς συγκρουόμενος, οὐς αἱ τοῦ αὐτοκράτορος μέθοδοι ἐπανίστων, διχαστικὴν ὁποῖα τινα μάχαιραν τὴν ἑαυτοῦ τομώτατα σοφίαν βέλλοντος.

18. Προμυθίας δὲ τὴν ἄρα βασιλικῆς μὴ μόνον περισώζεσθαι τοὺς ὑπακούοντας, ἀλλὰ καὶ προσεαύξειν αὐτοὺς, εἰς ὅσον χώρα γίνεται. Καὶ ἔστι καὶ τοῦτο ταλάντου εὐαγγελικοῦ προσεπαύξεισις, ὅτι καὶ κληρονομίας θείας πρόσθεσις. Τοῦτο γοῦν, εἴπερ ἕτερός τις τῶν ἀνάκαθεν χρόνου βεβασίλευκότων, ἐνὺν ἐπαινούμενος ἐκτετέλεκε, πληθύνων τὸ ἀγαθόν. Καὶ οὐκ ἔστι γλώτταν εἰπεῖν ἔθνους, τὴν οὐ παρέμεινε τῆ καθ' ἡμᾶς εἰς γρήσιμον. Οἱ μὲν γὰρ ὡς ἐν λόγῳ μετοικίας τὴν εἰς ἡμᾶς ἐπέλλοντο· καὶ εὐρίσκοντες ἀνάπανσιν ἑαυτοῖς, οἱ δὲ καὶ δώρων ἐπιβαλλόμενοι, ὅσα τὸ βασιλικὸν μεγαλόδωρον εἰς πληθύνειν ἐχορήγει, τοῦ πλουτοποιοῦ κόλπου ἐγίνοντο, μισθοφοροῦντες μὲν τὴν ἀρχὴν· ὅτι δὲ εἰς ἐνδελεχῆς τὸ τοῦ πλούτου βεῦμα τοῦτο ἐπλήμμυρον, οἰκησιμον καὶ αὐτοῖ τὴν ἀλλοδαπὴν ποιούμενοι, καὶ πατριδα κρίνοντες εἶναι πᾶσαν, ἐν ᾗ εὐπαθεῖν περιγίνεται. Καὶ ἡ μὲν παλαιὰ ἱστορία καὶ δούλων πόλιν τινὰ προφάγει πρὸς γνώσιν· ἐνταῦθα δὲ καὶ τοῦτο πεπλήθυνται τὸ καλόν. Ἄνθρωποι γὰρ, οὐς φύσις μὲν ἐλευθέρια ζῆν ὤρισε, νεύροις δὲ στεβρότε ἐτόνωσε, καὶ ὅλως εἰς ἀνδρῶν ἐστόμωσε, βίον δὲ κύκλος ἐπὶ δουλείαν στρίψας, εἰς τὴν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου περιήγαγε

(συχνούς δὲ καὶ τούτους αὐτῆ πανδοκεύει, καὶ οἷους κατὰ στίφη καὶ λόγους καὶ στίχας συντάξασθαι), ἐλύπουν μὲν (ἦν καιρὸς ἐκείνος) τὸ δεσποτικόν, μνημένοι κατὰ τὸν Ὀμηρικὸν ἵππον τῆς ἐν τροφῇ ἀποστήσεως, καὶ νομῶν ἐκείνων βαρβάροις καλῶν, καὶ τῶν αὐτοφυῶν καὶ ἀπαραποιήτων λωστρῶν, ὅσα τοὺς βαρβαρικοὺς στρατιώτας πρὸς ἀμάλακον καρτερίαν ὑγραίνουσι. Ἦν δὲ αὐτοῖς θάτερος μὲν τοῖν ὀφθαλμοῖν οὐκ οἶομαι ὁ δὲ λοιπὸς εἰς φυγαδείαν ἔβλεπε. Καὶ χεὶρ ἡ μὲν διεπράττετο τὰ δουλικὰ, ἡ δὲ ξίφους ἤθελε δρᾶσθαι, εἴ τίς που καὶ δριμύζεται, καὶ ἐγκόψει τὸ ἐκούσιον. Καὶ οἱ κύριοι ἐντεῦθεν οὐκ ἂν μὴ καὶ αὐτοὶ δούλοι, μενοῦνγε καὶ ὡς τολμῆσαι εἰπεῖν αἰχμάλωτοι, ἀγόμενοι μὲν καὶ φερόμενοι, ἀρῶμενοι δὲ, ὅτι τοιούτοις κακοῖς ἔχονται, καὶ ποθοῦντες ἀπογενέσθαι τὸ δυστύχημα. Ἐξακούεται οὖν τὸ εὐκταῖον. Καὶ εὐθὺς ἔλεος ἐκ βασιλέως ἐπὶ τοῖς ἀμφοτέρω, καὶ δεσπόζουσι, καὶ δουλεύουσι, καὶ θησαυροὶ βασιλικοὶ ἐκκενοῦνται· καὶ οἱ δεσπότηαι χαίρουσιν ἀποσκευαζόμενοι τὸ φαῦλον οἰκετικόν. Καὶ τὸ ἐντεῦθεν αὐτοὶ μὲν ἀντὶ μὲν δούλων ἦσαν τὸ φυσικόν, ἀντὶ δὲ ἀτίμων στρατιῶται, τὸ φίλον ἐκείνοις· οὐκίτι δὲ τοῦ λοιποῦ, ὅσον τοιούτον ἀχθείη φύλον, τὸ πᾶν ὑπὸ δεσπότηαις ἦν. Ἄλλ' ὅσοι μὲν οὐκ εὐγενῶς ἐφρόνου, ἐπασχον οὕτω, δουλείαν ἀτίμητον ἤπερ ζῆν πρὸς κλέος ἐλόμενοι, τάχα μὲν ἀγεννῶς, τάχα δὲ προμηθείᾳ τοῦ βίου ἀσφαλῶς. Οἱς δὲ στρατεύεσθαι ἦν ἐπιθυμεῖν, εἰς ὅμοιον ἐκείνοις τοῖς ἐκ δούλων στρατιώταις ἤρχοντο, χρήμασι δημοσίοις λυόμενοι, καὶ ζῶνῃ στρατείας κοσμοῦμενοι. Καὶ πόλεις ἐπλήρωσαν, καὶ εἰρημῶ· συνεπλάκυσαν βίου, καὶ δαδοχὰς ἐπλήθουναν, καὶ τὴν βασιλικὴν προσθήκην ἐθυσμάστωσαν, οὐ κατὰ τοὺς Σπαρτοὺς ἀναφύοντες αὐτόματοι, ἀφ' ἧς δὲ ἐξεπάσθησαν, μεταφυτευθέντες εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς γῆν, καὶ καρπὸν ἐκδεδικωότες τρόφιμον.

18. Τὸ δὲ καινότερον, καὶ ἄνδρας τούτων ἔτι πλείους ἐκ πρὶν ἀρχεκάκων μεταγαγῶν ἀμύνης λόγῳ ἐπὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ, τῷ ἐκείνων ἀγρίῳ τὸ καθ' ἡμᾶς ἡμέρον ἐνεκέντρισεν, καὶ εἰς χρηστότητα μεταποίησεν, ἦν θεῖος ἂν παράδεισος οἰκειώσθηται. Καὶ οὐ λέγω μόνους τοὺς ἐκ τῆς χέρσου, τοὺς τῆς Ἄγαρ, τὸ Σκυθικόν, τὸ Ηαιονικόν, τοὺς ὑπὲρ Ἰστρον, καὶ ὅσοις ἀκραιφνῆς βορρᾶς ἐπιπνεῖ· ἀλλὰ καὶ ὅσους ἐκ θαλάσσης πολυτρόπως ἠγάστρευσε. Καὶ συντελοῦσι καὶ αὐτοὶ ταῖς ἡμετέραις πόλεσιν εἰς οἰκίτηρας. Καὶ ἔστιν ἐνταῦθα πολλαπλοῦν τὸ σεμνὸν ἤπερ τὸ ἐπὶ Μάγνῳ Πομπηίου καθιστορούμενον, ὃς ἐπιλεξάμενος πόλιν ἔψαν, ἐκείσε τοὺς περισσοὺς τῶν πειρατῶν συνήκισεν, ὅσους δεῖν, φασίν, ἔγνω σωτηρίας ἠξιώσθαι καὶ προνοίας τινός. Εἰ γοῦν ἱστορίας ἄξιον τὸ μιᾶς πόλεως ἀγαθόν, τίς οὐκ ἂν συγγράψαιτο τὸ πολύχοον καὶ πολλαῖς ἐπιμερισθὲν πόλεσι; Τί μὴ λέγω τὸ μεῖζον, ὡς οὐδεμία τῶν τῆς οἰκουμένης πόλεων ἀνοργίαστος τοῦ τῆς Μεγαλοπόλεως ἐξέπιπτεν ἔρωτος, τοῦ καλοῦ βασιλέως ἐκείνου τὰς φιλητικὰς ἐπαφιέντος ἀπάσαις ἴυγας; Καὶ ἦν ἐκστρατηλάτρων ἐγκαθήμενον ὑπερβάλλον, ποίαν ὁ αὐτοκράτωρ τῶν πόλεων στέρας εἰς φιλομένην ἐγγράφεται. Καὶ ὅσα καὶ μητροπόλεως περιουκίδες τῆς

A dolebant quidem idque tempore opportuno dominationem, memores equi Homerici instar, hordei et pascuorum, et balneorum naturalium, non artificialium, quibus Barbari ut laboribus perferendis assuefiant utuntur. Erat autem ipsis oculorum unus domi, alter fugam circumspiciebat; ex manibus una servilia faciebat, altera ensem volebat stringere contra recalcitrantem et resistantem. Huc adde quod domini, non servi, captivi huc illuc currentes et diris vocibus querentes quod tot malis vexarentur, quibus liberari desiderabant; quod votum deinde exauditur; et confestim miseratio utrisque, dominis ac servis, rogæque liberalitates affluebant, et domini gaudebant quod servis malis liberati essent. Itaque servitutis loco secundum naturam erant ex hominibus vilibus facti milites, quod ipsis gratum erat, non amplius omnes in minorum potestate languebant. Omnes autem qui non liberales se gerebant, ista patiebantur servitutem sine honore vitæ cum gloria præponentes forte indole prava ducti, forte quia aliter vivere posse desperabant. Qui autem castra sequi volebant, ut milites qui antea servi fuerant, obediebant, pecunia publica redempti et balteo militari accincti. Urbium igitur incolæ vitæ conditiones oblatas amplexi successores habebant auctoritati regis se submittebant, non sicut Sparti inter Græcos celeberrimi, quos fabuia e terra prognatos dicit; sed avulsi a patria in nostram regionem transplantati, fructus tulerunt salutares.

19. Interjecto deinde tempore vivos plures ex iis qui prius hostes fuerant vindictæ causa contra Romæos duxit et eorum ferocitatem in eam quam nos exerceamus, mansuetudinem commutavit, et sic terram nostram in paradisiæm transformavit. Et non solos continentis homines nomino, posteros Agar, Scythas, Ponti incolas, Istri accolæ, et quibus Boreas frigidus spirat, sed omnes Oceani piscatores, qui paulatim urbes quoque nostras incolere cæperunt. Historia multa quidem, sed inter alia id quoque refert, Pompeium Magnum urbem Orientalem piratis quos eo beneficio dignos habuit, incolendam tradiisse. Quod si historia unius urbis bonam hanc fortunam memorare dignatur, quis non rem, quam multæ urbes participant, relatu dignam putaverit? Addiderim etiam quod nulla terræ civitas non initiata magnæ urbis amorem perdidit sub regno imperatoris, blandissimi gubernatoris. Unaquæque amoris incentivam habebat, quam imperator ex cæteris urbibus sibi dilectam professus est; omnes autem, ut suburbium a magna civitate, cæters a nostra pendebant, ita tamen ut subsistant, nostra autem hodie destructa jaceat, et quorum nulla nunc vestigia remanent.

καθ' ἡμᾶς ἐξήρτηντο ἅπασαι. Καὶ στερχθῆναι δὲ ἀλλὰ τοῦτο ἀνασκευασθῆναι καὶ ἀφαντωθῆναι ἐ γῆς.

20. In permultis quæ imperator convocavit conciliis, legatos videre poteras non denos, sed multitudinem undequaque huc accurrentium tanquam in regionem communem, ut systema doctrinæ cæteris proponerent. Vidit igitur magna hæc urbs hospites externos, quorum nemo e nostris ne nomina quidem noverat; difficile namque erat virum bilinguem invenire, qui ex ipsorum lingua in nostram traduceret. Itineris et legationis eorum finis erat ut imperatoris vultum viderent, vocem audirent, in ludis gymniciis sese exercentem admirarentur, ut quædam de illo dicta colligerent. Sic et Salomonis sapientia plurimos attraxit, etsi non omnes in eo laudando convenerint. Sed in hoc nostro loco mira multa se offerunt. Ex legatis nostris alii profecti sunt ob metum ne quid paterentur, aut propter sollicitudinem auxilium reperiendi ubi necesse fuerit, aut egestate coacti, cujus ope proposita perfici possunt, aut ob sollicitam futuri temporis curam; quæ omnia indicant res magnas ac splendidas ab imperatore apud nos gestas exstare. Sed hæc externa sunt, nec unius substantiæ. Venisse autem e longinquo viros duram sortem subituros in itinere spectandi causa et fortunam mutandi ergo, hoc non est simpliciter magnum, sed stupore plenum. Patet enim magnum tonitru super præclare ab Imperatore factis resonans, aliorum æmulationem excitavisse.

μακρῶ συνδιήκει, καὶ ταῦτα πρὸς χάριν θεᾶς, καὶ μόνον εἰπεῖν ἔστι μέγα, εἰς μυρία δὲ κατασχίσαι θαύματα. ἀνδραγαθήμασιν εἰς τὸ κατὰ σπουδὴν ἐπέστρεψεν.

21. Sed our legatos dico stemmate insignes, dum licet summos magistratus considerare ad nos missos, ut imperatori tributum afferrent, aut post negotia peracta, et postquam imperatoris majestatem oculis vidissent, aut oculorum curiositati satisfacerent, et civibus suis visa auditaque narrent. Hujus ordinis sunt Persarum monarcha et Palæstinorum rex; Germanorum imperator, totius Germaniæ princeps, et alii, qui ad nos profecti sunt, dubio fortasse successu. Pæones enim et Gepidas et Scythas et tot alios nuncupare longum est, quos, ut summam dicam, stupor, metus et auxilii sollicitatio ad nos perduxit. Stupor ob rumores promulgatos, metus ne Imperatoris amicitia privati mala paterentur; tertio, ne rege non auxiliante, male ab inimicis haberentur.

εἰς τὴν ἀκοήν· φόβος, μήποτε συμβαίῃ ἄλλως, ἀναπεπωκότας αὐτοὺς ἔξω τῶν βασιλικῶν σπλάγγων πεσεῖν· τὸ δὲ λοιπὸν καὶ τρίτον, εἴ τί που κακὸν ἐκεῖτοις ἐπῆρτητό ποθεν, ὡς μὴ εὐπετὲς ὄν σκορακίσαι τὸ κακὸν ἐτέρως, μὴ συνεπιλαμβανομένης δεξιᾶς ταύτης βασιλικῆς.

22. Mirum itaque non erat, si isti nova edocti,

κ'. Ἦν οὖν ἐν μυρίαῖς τῶν συνόδων, ὅσας ἀγείρει τὸ βασιλεῖον, πρέσβεις ὄρῳ οὐ κατὰ δεκάδας μετρίως τινὰς ἐκ τῶν ἐκασταχοῦ χωρῶν συβρέοντες ἐνταῦθα ὡς εἰς δεκάδα κοινὴν, καὶ εὐσῆμα ποιούντας ἐπιτοῦς ἀλλόκοτον τοῖς γε πλείοσι. Καὶ ἐώρα ἡ μεγάλη πόλις αὕτη ἄνδρας ἀλλογνώτους ἀληθῶς, ὧν οὐκ τῶν καθ' ἡμᾶς οὐδ' εἰς ὄνομα πεπειραται, ὡς ἐπίπτειν ἐν δυσχερεῖ ἄνδρα εὐρέσθαι δίγλωττον, τῆ ἐν αὐτοῖς διάλεκτον εἰς τὸ ἡμεδαπὸν μεταβάλλουσα. Ἦν δὲ ἐκεῖνοις τῆς ὁδοῦ σκοπὸς καὶ τῆς πρεσβείας τὸ τελικώτατον, ἱστορησαί τε κατ' ὄψιν τὸν βασιλεῖα, καὶ ἀκουτισθῆναι, οἷα λαλεῖ, καὶ τισι τῶν γυμναστικῶν ἔργων ἰδεῖν ἐπιπρέποντα, ἐρανίσασθα· ἃ καὶ τινα τῶν περὶ αὐτοῦ ἀκουσμάτων, καὶ ὡς ἐν τῇ πάντα εἰπεῖν θαῦμα συλλεξαμένους, κομίσασθα τοῖς εἰς πρεσβείαν διαπεμφαμένοις. Οὕτω καὶ Σολομῶντος ἡ σοφία πολλοὺς ἐφειλκέτο, καὶ εἰ μὴ τοσοῦτους, ἀλλ' οὖν ἐφ' ὅποσονοῦν. Καὶ ἔστιν ἐνταῦθα τὸ τοῦ θαυμασίου πολὺ. Δεῖ μὲν γὰρ τοῦ μή τι παθεῖν πρεσβεύεσθαί τινας, ἡ μελέτη τοῦ φθάσαι ζήτησιν ἐπικουρίας, εἴ που καὶ παραπέσοι τις ἀνάγκη, ἡ καὶ χρημάτων ἐνδεία, ὅφ' ὧν ἔσται καταπραχθῆναι τὸ διὰ σπουδῆς, ἡ ὅλως προμηθεῖα τινὶ τοῦ μέλλοντος, λαμπρὸν μὲν εἰς ἱκανότητα τοῦ δεῖξει μεγάλα καὶ ἀνευθεῖ καὶ πολύχρηστα τὰ καθ' ἡμᾶς διὰ τὸν αὐτοκράτορα. Ἐξωτερικὰ δ' ὁμοίως ταῦτα, καὶ οὐ τῶν κατ' αὐτόν, ὡς καὶ ἔχειν πρὸς τινα συνοσίσωσιν. Ἐλθεῖν δὲ ἐξ ὑπερορίων ἀγνώτως ἄνδρας, καὶ θελήσαι δεῖν παθεῖν, ὅσα τῆ τῆς ὁδοπορίας καὶ ἐντυχίας εὐκαταίας, ἀλλὰ τοῦτο οὐκ εἰς ἀπλοῦν ἀπλοῦν γὰρ, ὡς μέγας βροντῆς ἤχος ἐπὶ βασιλικῆς

κα'. Ἀλλὰ τί μοι πρέσβεις λέγειν τοὺς ὑπὸ στέμμασιν, ἐξὸν θεωρῆσαι κορυφαίας ἀρχὰς ἐστρατιμένας μέχρι καὶ εἰς ἡμᾶς, τὰς μὲν κατὰ τι ἔργον ἕτερον, οὐ μὲν τὴν βασιλικὴν θέαν γένοιοντ' ἂν, πορισόμενοι συμβολὴν ἱκανὴν, τὰς δὲ καὶ μόνον ἐντυχεῖν καὶ πρὸς θάμβος θεάσασθα; Τοῦ τοιοῦτου ὄρμαθου ἢ τῶν κατὰ Πέρσας ἐθνάρχης, καὶ ὁ τῶν Παλαιστηνῶν ὑπερκαθήμενος ῥήξ. Δοιπὸς δὲ ὁ ἐξ Ἀλκιμανῶν ἐκείνος ὁ μέγας, καὶ ὁ τῆς Γερμανικῆς ἀπάσης ὑπεριστάμενος γῆς, οἱ τὴν εἰς ἡμᾶς θαυμαστώσαντα ἐκείνην ὁδὸν· ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν εὐμέθοδον ἔφοδον. Τὸν γὰρ Παίονα καὶ τὸν Γήπαιδα καὶ τὸν Σκύθην καὶ συχνοὺς τοιοῦτους εἰπεῖν, μυρίος ὅσος κατάλογος ἕτερος, οὐς (τὸ πᾶν ἐν βραχεῖ συντελεῖν) θάμβος καὶ φόβος καὶ ζήτησις ἐπικουρίας συνέλεγον εἰς ἡμᾶς. Καὶ ἡ πάντα ταῦτα, εἴτε καὶ τούτων τινὰ. Θάμβος, ἐφ' οἷς μανθάνοντες καὶ ἐκπεπληγμένοι συνέβησαν εἰς τὴν ἀκοήν· φόβος, μήποτε συμβαίῃ ἄλλως, ἀναπεπωκότας αὐτοὺς ἔξω τῶν βασιλικῶν σπλάγγων πεσεῖν· τὸ δὲ λοιπὸν καὶ τρίτον, εἴ τί που κακὸν ἐκεῖτοις ἐπῆρτητό ποθεν, ὡς μὴ εὐπετὲς ὄν σκορακίσαι τὸ κακὸν ἐτέρως, μὴ συνεπιλαμβανομένης δεξιᾶς ταύτης βασιλικῆς.

κβ'. Ἦν δὲ οὐκ ἐκεῖνο θαυμάζειν οὕτως, εἰ κενὴ

μαθόντες οἱ τοιοῦτοι, καὶ οἷα ἐπάγεσθαι τοὺς ἀκούοντας, κατόπιν τῆς ἀκοῆς ἐξ οὕτω πορβρώτατου εἰποντο. Ἦ τε γὰρ φήμη ἀνέτοις πτεροῖς δίπταται, καὶ ἡ παραδοξία τῶν φημιζομένων ἐπιστρέφειν οἷδε τοὺς φιλακροάμονας. Ὁ δὲ τὴν τοῦ μεγαλείου αὔξην ἐκορύφου. τοῦτο ἦν· Ὡς ἐληλυθότες ἐκεῖνοι, καὶ οἷς ἔμαθον περιτετυχηκότες ἐκθαίνουσι πρὸς ἀλήθειαν, ἀπήεσαν διαπρύσιοι κήρυκες, ἀναβοώμενοι, ὅτι καθάπερ ἠκούσαμεν, οὕτω καὶ εἶδομεν· καὶ οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ γέμοντες θαύματος ἐπὶ μακρὸν, καὶ τῇ φαντασιῳδῇ ἀναπολήσει τὰ ἐκπλήττον παράμουν φέροντες, καὶ μᾶλλον, ὅτε τὸν ὅλον βασιλεία ἐν καρδίαις ἀνεβίβαζον διηλογιζόμενοι, ὅς οὐ τοῖς ἐντός μόνον, καὶ ὅσα καίρια, καὶ τοῦ οὕτως ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπιφαινομένοις προέλαμπε.

κγ'. Μεγέθους μὲν γὰρ ἐπέθη, ὅπερ εἴ τις ὑπεραναβαῖη, ἐγγραφήσεται ὡς εἰς γίγαντα· καὶ ἡ φύσις ἄλλως αὐτὸν ἢ κατὰ τοὺς λοιποὺς ἐστερέωσεν, εἰς ὁστέωσιν ἀδρᾶν καὶ ὡς εἰπεῖν λεοντώδη ἀπευθύνασα ἑαυτήν· ὡς εἶναι, τοῖς ἀκρωτηρίοις ἐπεντρανίσαντά τινα τοιαῦτ' εἶναι ἀληθῶς ἀποφήνασθαι, τὰ κατὰ φυσικούς γνώμονας τὴν ἀνδρικὴν χαρακτηρίζοντα ῥωμαλέοτητα· οἷς ἀνάλογα καὶ τὰ τῶν διαστάσεων. Ἐντεῦθεν οὐδὲ σαρκῶν αὐτὸν ἐδάρυσε περιουσία, ἐπαχθιζομένη πρὸς περιττότητα τῷ τε αἰεὶ γυμναστικῷ, ἀπερχομένου τοῦ πλεονάζοντος, καὶ ὅτι περὶ τὸν ὡς ἀληθῶς ἄνθρωπον ἡσχόλητο τὸ τῆς φύσεως. Καὶ τὸ μὲν πελώριον ὑκείωσατο ἐπ' αὐτῷ· ἀπώσατο δὲ τὸ βουγάτιον. Οὐκοῦν ἀκολούθως οὐδὲ τὴν κόμην πρὸς τρυφερότητα ἤσκητο· ἀλλ' εἰς κεφαλὴν κόσμου τημελῶν ἑαυτὸν, καὶ τυγχάνων τοῦ ἐφετοῦ, εὐθετίζειν τρίχας ἐμέμφετο. Ἦδη δὲ καὶ ἡ θεοθεν σοφία τῆς φύσεως τὸ ἐνταῦθα πολὺ τῆς ὕλης προσδαπανῶσα τοῖς κρείττοσιν, οὐκ ἤθελε τῇ κόμῃ χοῖνεργεῖν τὸ ὑπέρπλεον, ἢ μὴδὲ τὸν βασιλικώτατον λέοντα πυκνοῦσα τριχῶν λασιότητι.

κδ'. Τῇ δὲ τοιαύτῃ σεμνότητι καὶ τὸ τῆς χροιάς καλὸν συνδιήκεν. Οὐ γὰρ θηλυπερεπῆς λευκότης τὸ πρόσωπον ἔγραφεν, ἀλλ' εὐφυῶς μιγνυμένη πρὸς τὸ ἀνδρῶδες ἐκέκρατος, καὶ (τὸ τῆς παλαιᾶς ἱστορίας) κατὰ γυμνασίαν καὶ λοιποὺς πόνους, ἡλίοις καὶ μάλιστα. Οὐ γὰρ σκιατραφίαν ἐπραγματεύετο, ἐπεὶ μὴδὲ βίον μαλθακὸν καὶ ἀργόν· αἰθερίαις [πυρ. αἰθρίαις!] δὲ παρεβάλλετο, ἀφ' ὧν πρὸς ἀνδρίας ἐζωγραφεῖτο χροιάν, ὅψιν πεφιλοτιμημένος οὐ κατὰ τοὺς γυναικίας καὶ μαλθακοὺς, ἀλλ' ὅποια κοσμοίη ἐν ἡρωϊκῇ στυφνότητι. Οὐ γὰρ πρὸς ἐτοιμότητα διηυθετίστο γέλωτος, οὐδὲ μὴν ἄλλως τὸ λεοντώδες ἠκρίβωτο. Κεκραμένη γὰρ δι' ἡρίσιν ἐρρύθμιστο τῇ τοῦ κάλλους μεσότητι.

κε'. Καὶ δεῖσαν μὲν ἑαυτὸν καταστῆσαι, ὅποι χρεῶν, καὶ ἀνθολογία κάλλους ποικίλη αὐτὸν ἤγαλλε. Σεμνότερός μὲν γὰρ προέλαμπεν, ὀφθαλμοὶ δὲ τῷ χαροπῷ ἰλαρότητα τε προῦφαινον καὶ Ἀρείκην ἐμβρίθειαν· τῷ προσώπῳ δὲ βαθεῖα γαλήνη ἐνεχόρευε (καὶ ἦν κἀνταῦθα τὸ σύμμετρον) καὶ ἡ σύστοιχος εὐχροια, καὶ λειμῶνα συνεκρόσθου ἀξιοθέατον, ἐξ οὗ δρέπεσθαι ἡδονὴν ὄσσην ἐξῆν τοῖς φιλοθεάμοσι.

A quæ audientium aures movere possent, e locis remotis accurrerunt. Laxis enim alis fama volat, et raritas eorum quæ rumore sparguntur studiosorum animos attrahere solet. Quod autem ejus auctoritatem auxit hoc est. Ubi illi advenæ perscrutando aliquando veritatem adepti sunt, præcones fidei pleni clamaverunt: sicut audivimus, ita vidimus; sed et miraculis confisi stuporem in animo perpetuum conservant, præsertim quando Imperatorem laudibus efferrent qui non intrinsecus solum, sed extrinsecus quoque splendescit.

23. Eam enim magnitudinem attigit, ut qui eam transcenderet gigas haberetur. Eum enim natura aliter quam cæteros formavit, ossa validissima ac fere leonia tribuens, membrorum etiam extremitates, ut rei physicæ expertes judicant, robur virile indicant; sed interpositæ quoque corporis partes idem confirmant. Huc accedit quod corpus obesitate non gravatur ejus qui sæpissime vires exercet ut crassities ab homine intellectuali superetur. Multæ quidem in ipso res miræ, portentosæ non fuerunt. Comam etiam non eleganter circinavit, sed simplici capitis ornamento contentus, capillos honestamento majori non dignos habebat. Cum enim sapientia divina naturæ indita creaturis insignioribus nobiliorem materiam impertivit, capilli parvam habuit eorum, quæ nec leonem animalium regem horrida, plus quam par est, juba donavit.

24. Hanc venustatem coloris pulchritudo augmentat. Non enim albedo, qualis feminam decet, ejus faciem colorat, sed virilitate temperatam (ut apud antiquos) certaminibus, aliisque ludis gymnasticis, maxime solis ardoris exponit. Non enim in umbra educatus est, et vita ejus tantum abest ut voluptatibus pravisque cupiditatibus consecrata esset, ut laboriosa semper cum negotiis fuerit, sed sub sole vultus non speciem femininam ferebat, imo viro strenuo dignam, quia nec ad risum, ned ad alacritatem pronus erat, gratiis et venustate temperatam.

25. Ubi cum decore in publicum prodire oportebat, venustatis flos eum exornabat cum vultus gravitate et honestamento conspicuus esset; totus effulgebat, oculi hilares gravitatem Marte dignam emittebant; in vultu serenitas felicissima prati amœni planitiem representabat, unde harum rerum amantes voluptatem decerpere poterant.

26. Talis erat imperator, quando intus ab undis A fervidis agitabatur, sicut mare quod Creator nobis implantavit. Quando autem, ut plerumque fit, aculeatum quid surgebat, et animam muniri et vindicari oportebat armorum auxilio, tum animus ebulliens ignem iræ spirabat; imperator autem sese continens et reprimens iram (severo enim tale imperium committere fas erat) jam non idem homo erat, sed indolem insitam delineans, prudentia doctorali lenitatem deposuit ad nihil tum utilem discipulis, et austeritate se accinxit, quam ipsi ignavia sua provocarunt, cauteria, non dulciora remedia affectantes.

καιρός τοῖς διδασκομένοις, τὸν δὲ ἐπιστρεπτικὸν μεταμπίεννύμενος, ὃν αὐτοὶ κατὰ τῆς ἀμαθίας προεκάλιστον, καυτήρας, οὐκ ἤπια φάρμακα θέλοντες.

27. Aliud ibi videre erat pulchritudinis specimen. Hilaritas enim et sic non lusciosis effulsit; animi vero indoles vultus lineamenta coloravit, sicut intus fulgar recondit, at non penitus oculorum obtutui detrahit. Qui autem coram spectaculo illo regio steterit, sibi timens quod res aliter fieri non poterat (nisi imperterritus aliquis ad leonem clausis superciliis quiescentem accessit), et obscuro visu tantum speciem externam videt, non autem in intimam lucem penetrat (mens stupefacta timet perscrutari quod sæpe mentem fugit, et in superficie iudicii manet) mori mallet quam regem sibi iratum habere, sicut neque Iseum, cuius ira mortalibus gravis est, licet magno erga homines amore mitigetur. Nunquam antea tantus metus hominem invaserat, et humanitas imperatorie intervenientis labentem erexit et amaritudine edulcoratum sanasset, si sanabilis fuisset. In his enim rebus ineptum esset sensus animi intimos reprimere, et contrarium amplectentem humaniter secundare atque ita et se et multos alios in perniciem præcipitasse.

28. Equidem talem animum laudo, siquidem lex normalis, quam si imperatores exercerent laudarentur quidem, abolentes autem totum modum tantum non subverterent. Homo autem noster ea indole et habitu corporis erat, quando in civitatis administratione agitatio quedam apud eum elucebat; bellum enim ei alium animi affectum creabat, cuius gesta in Annalibus a gravissimis auctoribus confectis perscripta sunt.

29. Eleganter conversandi tempus est. Nemo enim per totam vitam plane rudis est, etsi alter Timon esset; amicitia autem urbanitatem nunquam rejicit, ut nec gubernatio civilis. Fuit enim sæculum quo imperator mellifluus obviis quibuscunque esset. Itaque manna cœlitus pluit, quia a celsitudine regia non sic cadebant regii sermones, quibus et

κ'. Καὶ τοιοῦτος μὲν ὁ βασιλεὺς, ὅτε ἀθέτως εἶη πρὸς τι παρακινουὺν καὶ τὴν ἐντὸς ὑποκυμαίνον θάλασσαν, ἣν ἐν ἡμῖν ὁ πλάσας ἔθετο. Ὅτε δὲ, ὅπως πολλὰ θυμοδακῆς τι παραφανθείη ἀνακούψαν ποθῆ, καὶ ἔχρῃ τῇ ψυχῇ τὴν αὐτῆς δορυφόρον παραστήσει καὶ ἀμύνασθαι, τηνικαῦτα θυμὸς μὲν ἐξέξειεν, οὐκ καχλάζων ἀπήφριζε κατὰ τοὺς εἰς ὄργην πυρίστας βιαζόμενος δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἑαυτὸν, καὶ διαζωρηφῶν εἰς θυμούμενον (ἦν γὰρ ἀνάγκη πᾶσα, ὅτι πᾶς εἰς παιγνήμονα θετέον τὴν οὕτω σεμνοτάτην ἀρτήν, οὐκ ἐτ' ἀνήρ' ὀδ' αὐτὸς ἦν, ἀλλὰ παρατυπιῶν τὸ ἐφυτον ζωγράφημα, ἐξένευεν εἰς ὅσα καὶ διδασκαλίας ἔμφρων, τὸν μὲν πρῶτον ἀποτιθέμενος, οὐ μικρῶν

κζ'. Καὶ ἦν ἐνταῦθα βλέπειν ἄλλο κρᾶμα, κάλλους καὶ αὐτό. Τὸ μὲν γὰρ ἰλαρὸν καὶ οὕτω τοῖς οὐκ ἀμβλυποῦσιν ἐξέλαμπε, τὸ δὲ θυμούμενον τῆς ψυχῆς ἔχρωζε καὶ ἄλλως τὸ προφανόμενον, καθὰ που κρύπτει μὲν ἐντὸς τὸ φωταυγές, ἀφανίζει δὲ οὐκ εἰσάπαν. Καὶ ὁ τῶν βασιλικῶν περιτυχῶν ἐκεῖνον προσχέματι, φρίξας, ὅτι μὴδὲ ἦν ἄλλως γενέσθαι (εἰ μὴ καὶ λέοντά τις ἡμέρα τὸ ἐπισκύνιον συνδήσαντα παρῆλθε που ἄρρετος), καὶ τὸ ὀπτικὸν συγχεθεὶς ἐκεῖνος, ὡς μόνον προορῆν τὸ ἐπιπολῆς, μὴ ἐμβαθύνειν δὲ καὶ εἰς τὴν ἐνδον φαῦσιν (δεινὸν γὰρ λογισμὸς ὑποπτήξας μὴ ἐξακριβοῦν, ἀλλὰ τοῦ προφανομένου γίνεσθαι), θανεῖν εὖζαιτο ἂν, ἥπερ βασιλέα ἐνθεον αὐτῶ ἐπισκύζεσθαι, καθὰ μὴδὲ Θεόν, οὐ καὶ αὐτοῦ ὁ θυμὸς βαρὺς τοῖς περὶ γῆν, εἰ καὶ ἄκρη φιλανθρωπία συγκέκραται. Οὕτω τοιοῦτον δὲ ἐπαθεν ὁ συσταλεὶς, καὶ τὸ βασιλικὸν ἰλαρὸν προίτρεχε, καὶ ἀνελάμβανε καταπέττοντα, καὶ μὴδὲ παραψάμενον πικρασμοῦ ἐγλύκαζεν, εἰ μὴ ἄρα εἰς τὸ πάντι πάντως ἐξήνεκτο ἀθεράπευτον. Ἐν τοιοῦτοις γὰρ ἡλίθιος ἂν εἴη ὁ κατασιγάζων τὸ θυμικόν, καὶ τῶ ἀντιστρόφῳ χώραν διδοὺς ἐτραχηλίζειν κατὰ κρημονίαν, καὶ συγκαταφέρειν τῇ μιμήσει πολλοὺς εἰς ἄλεθρον.

κη'. Ἐπαινῶ τὸν τοιοῦτον θυμὸν ἐγὼ, ἐπεὶ καὶ ὁ διηρθωτῆς νόμος, ὃν οἱ αὐτοκρατοῦντες μετριάσαντες μὲν ἐπαινοῖντο ἂν, ἀπαλείψαντες δὲ οὐκ ἂν φθνοῖεν τὴν τοῦ παντὸς νάξιν συγγίαντες. Καὶ ἦν μὲν ὁ ἐπαινούμενος οὕτω χαρακτήρος ἔχων καὶ καταστήματος τοῦ κατ' ἕψιν, ὅτι θυμικὴ παραδράμη τις περιπέτεια τὰ γε εἰς τὸ πολιτεύεσθαι. Ὁ πόλεμος γὰρ αὐτῶ ἑτεροίαν εἶχε θυμομαχίαν, ἣν αἱ πράξεις διαζωγραφοῦσιν, ἃς αἱ βιβλικάαι πτύχες ἀμφιέπουσι.

κθ'. Καιρός δὲ τις καὶ ἀστεῖσθαι. Οὐ γὰρ δυστρέπελος διὰ βίου παντὸς ἐν ἀνθρώποις οὐδεὶς, εἴ γε καὶ Τίμων ἐφιλιάζετο· φίλια δὲ οὐδεμία τὸ ἀστεῖον ἀπέπατο, καθάπερ οὐδὲ διμιλία ἡ πολιτευτική. Καιρός δὲ τις καὶ τοιοῦτός ποτε, καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπάρβει μέλιτος τοῖς ἐντυγχάνουσι. Μάλιστα μὲν οὖν ὡς ἀπ' οὐρανοῦ μάννα ἔβρεχεν, ὅτι τοῦ ἂν ἕψαι μεγέθους

οὐδ' οὕτω κατέπιπτον οἱ βασιλικοὶ λόγοι, οἷς καὶ τὸ τοῦ προσώπου γαλήνιον συνδιατιθέμενον ἑτέρας ἔγευσ γλυκύτητος. Μάννα δὲ, ὅτι περ εἰς πολυτροπίαν τὰ τῆς γλυκειᾶς ὀμιλίας διέβαινε, καὶ πολυειδῶς ἐνεθρωματίζετο τῆς ἡδονῆς ὁ πεινῶν τὸ φιλόκαλος. Καὶ ὁ μὲν ἄλλως ἡδύς τοῦ προφαινομένου ἦν, εἰς γλυκειᾶν αὐτὸ βάπτων ἔνοιαν· ὁ δὲ λόγιος καὶ εἰς τὸ ἔνδον φιλοσοφούμενον ἐνεθάβυνεν, ἐκμυελίζων τὸ νόημα. Καὶ μὲν οὐδ' ἐξέπιπτε τι τῶν ἐκείνου ἀργόν, καὶ ὡς οἶον εἰς ὀσπιδῆς τι ἐκλογίζεσθαι· ἤρτυε δὲ τὸν λόγον ἄλατι μὲν διόλου τῷ διὰ παντὸς νοστίμῳ τῆς μεταχειρίσεως, καὶ βαθεῖαις δὲ θεωρίαις, ταῖς μὲν, ὅσας οἱ ἀπόστολοι μαθηταὶ καὶ ὁ ἀποστολεὶας μέγιστος διδάσκαλος ἀνέπτυξαν, ταῖς δὲ, ὁποῖαις οἱ ἔξω-τριχοὶ σεμνύνονται.

λ'. Ἴνα γὰρ καὶ νῦν ὡς ἐν θριάμβῳ τούτῳ καὶ Β σεμνῷ καὶ λαμπρῷ τὸ ἐν ἔμοι τοῦ θαύματος οἰκουροῦν προαγαγῶν θεατρῶσι, οὐκ ἦν ὑποκινηθῆναι ποτε λαλιᾶν, ἐν ἧπερ ὁ αὐτοκράτωρ οὐκ ἐξέλαλει τι καινὸν μὲν εἰς ἀκοήν, θεόπεμπτον δὲ εἰς νόησιν. Ἐγὼ τοίνυν, ἀνὴρ οὔτε ἀμφιλαφῆς τὴν γνώσιν, καὶ ὡς εἰπεῖν πολυθενθῆς, οὐ μὴν δὲ οὐδ' εἰσάγαυ ἀδαθῆς καὶ ψιλὸς μαθήσεως, οὐκ ἂν αὐχῆσαιμι παραβαλεῖν ποτε τὴν ἀκοὴν ἀκροάσει βασιλικῇ, ἐν ἧ μὴ τι ξενίζον καὶ ἀρτιφανῆς ἔμοιγ' οὔν εἰς χρηστομάθειαν εἰσφικισάμην κατὰ νοῦν. Ἀττικοῖς ἀνδράσι τὸ τοιοῦτον φίλτατον, οἷς ἐπίστημον τὸ φιλόκαινον, ταυτὸν δὲ φάναι, θνήρωποις διεξοσμένοις εἰς κάλλος λογιότητος, οἷ τῶς παλαιῶς προσεπιζητοῦσι καὶ τὰ καινότερα, λιχνευόμενοι τὴν ἀκρόασιν. Καὶ ἦν λέγειν καιρίον τηνικαῦτα ἐκείνο τὸ τῆς ποιήσεως, ὡς ἄρα θεὸς τῷ βασιλεῖ τὴν μορφὴν ἔπεισι στέφει, κάλλιστον τοῦτο C προσεπισυνάπτων τῷ βασιλικῷ στέμματι.

λα'. Καὶ οὕτω μὲν καλὸν τὸ ἐν ὀμιλίας γλυκῷ· τὸ δὲ καὶ ἑτέρως ἐχρημάτιζε κάλλιον. Τὸ γὰρ τῆς ἔνοιας ὄχημα, τὸ τοῦ προφερομένου βασιλικοῦ λόγου τορδὸν καὶ τρανέστατον, ἄλλο τοῦτο γλυκύτητος ἄρτυμα ἐπαγωγῶν τοῖς ἀκούουσιν, οἷς καὶ ἐπήρχετο μερίζεσθαι εἰς τε τὸ νοούμενον ἄριστον ὄν, καὶ εἰς τὴν ἀπηχητικὴν προφορὰν, συνεπικοσμοῦσαν καὶ αὐτὴν τὸ νοούμενον· Καὶ ἐξύμνηται καὶ τοῦτο τὸ βασιλικὸν καλὸν, καὶ βίβλοις ἐγκείται. Τὸ δὲ ἐν ἀντιβρῆσσειν ἔτοιμον, τὸ δὲ ταχὺ μὲν προβαλέσθαι, ὄξυ δὲ καταλαθέσθαι τὰ ἐν νοήμασιν, οὐκ ἔχει παραβολὴν τάχους, εἰ μὴ τις εἰς βέλους ἐκνεύσει πετομένου ὠκύτητα, ἢ εἰς ἀστραπῆς ταχυτάτην ἐκπυρηνίσιν, ἢ εἰς ὀμοιότητα πτεροῦ ῥόδιζῶντος εἰς πτῆσιν ἀέριον. Τὸ δὲ πυκνὸν ἐν διαλέξει καὶ πλουτοῦν ἐπιχειρηματικῶς, τοῦτο δὲ ἡ ποιητικὴ σεμνυνεῖ Καλλιόπη, παρομοιοῦσα ἐς νιφάδων πύκνωσιν, καὶ μάλισθ' ὅτε καταφορὰν τινα τοπικὴν ἢ καὶ ἄλλως βαρέως ἐκτραχυνομένην ἢ τοῦ λόγου προκαλεῖται ὕλη. Τότε γὰρ τὸ τῆς νιφάδος εἰκόνισμα καὶ μάλιστα καιριώτατον. Πυκνὸς γὰρ τηνικάδης καιροῦ ὁ καταφορικὸς λόγος, ὅσα καὶ νιφάδες τινές· ἐτι μὴν καὶ φρικαλέος, καιοῖα τις ῥιγεδανός· καὶ τῷ τῆς σφαηνείας μὲν λευκῷ διαλάμπων, ὡς ἐξ ὕψους δὲ κατασκήπτων τῷ μεγαλείῳ τοῦ μεγέθους ἐξάρματι. Οὕτω πολὺ τὸ ἐν λόγοις τῷ βασιλεῖ πόριμον, οὐ πείρα καὶ μόνη διδάσκαλος. Ἐξιστορῆσαι γὰρ οὐκ ἂν εἴη, ἐς ὅσον καὶ χρῆ.

A faciei constans serenitas aliam dulcedinem gustandam præbet: manna autem, quod conversationis delicias multiplicavit is qui pulchritudinem esurit multimoda voluptate fruebatur. Et hic quidem aliter quam per speciem jucundus erat, mentem suavem baptizans; qui vero rationis particeps erat in intimam penetrabat philosophiam, ingenii medullam hauriens: et nihil eorum quæ ex illo sunt in vanum accidit, et quod, ut ita dicam, in osseam naturam abiit. Omnem enim sermonem sale condiebat usitato, et profunda indagando, ut apostoli discipuli et summus magister qui eos misit explicuere, deinde more vulgari.

30. Ut igitur nunc in illustri triumpho quantum in me est, rerum mirificarum chorum ducam, non introducendum erat colloquium, in quo imperator nihil novi audientibus, divina autem menti suggestis meditanda. Itaque ego qui nec doctrina abundo, neque dicendi peritus sum, imo alta scientia careo, non tamen id committerem ut regio sermoni obtemperarem, unde nil commodi in usum meum vertere possem. Illud quidem viris Atticis pergratum est quibus peculiare est nova semper discere, id est viris ad dictionis elegantiam expolitiss, qui rebus antiquis nova adjiciunt et sic semper audiendi avidi sunt. Et hoc quidem loco cum poeta dixerimus, quod Deus regi formam verborum gloria ornat, hanc pretiosam margaritam diademati suo conjungens.

31. Sic in colloquio quidquid pulchrum, id jucundum est, sed vario modo. Mentis enim vehiculum, sermonis regii splendidissimeum aliud dulcedinis condimentum auditoribus affert, quibus inceptit dividi in cogitatum, quo nihil melius, et in enuntiationem oralem, quæ cogitationibus ornamento est. Hocce quoque de imperatore cum laudibus refertur ac litteris mandatum est, quod in rependo et in proponendo ac concipiendo aliorum cogitata celeriter cum sagitta volante aut cum fulmine, aut cum volucris quæ acrem volatu findit. Quod porro in colloquiis strictum et in argumentando copiosum est, id Calliope poetria operatur, quæ sicut nix vadit, præsertim ubi sermonis materia vehementiam aut gravitatem postulat. Tunc quidem admodum quadrat cum nive comparatio; copiosus namque isto tempore sermo ut nix labitur, non sine horrore ac fremitu, et ex alto cum splendore ac magnitudine ad nos fertur. Sic imperatoris eloquentiam experimentis fulta optimam se nobis magistratam præbet, major autem est quam quæ memoriæ tradi possit.

λευκῷ διαλάμπων, ὡς ἐξ ὕψους δὲ κατασκήπτων τῷ μεγαλείῳ τοῦ μεγέθους ἐξάρματι. Οὕτω πολὺ τὸ ἐν λόγοις τῷ βασιλεῖ πόριμον, οὐ πείρα καὶ μόνη διδάσκαλος.

32. Liber erat memorialis indelebilis, stylo per-scriptus Dei ipsius, Spiritu sancto digitos regente. Historia quidem factorum conservatrix, et ante illam natura novit indolem humanam doctrinæ capacem, scientiam temere respuere ut canalis qui aquam accipit et repellit continuo, ita tamen ut homo cum repugnantia discat et audita sæpe oblivioni tradat minime curiosus, ut vas quod per os augustum liquorem recepit, difficulter reddit. Eæ igitur cum sint naturæ animus quem rebus utilibus instituit, obedit et item negligit. Sic oculus locis lustrandis aut oris lineamentis perscrutandis et aliis similibus operam dat, quorum imagines in mente deponere juvat. Et hæc quidem facile intrant, clavis autem depositi sigillum inaccessum conservat, donec tempus animi sensa explicandi venerit. Ubi vero janua reserata est, recordatio ex imaginatione renovata res adæquatæ colligit, res minus essentialia menti occurrunt, et cognitio semel acquisita illustratur, et sic fideliter immanet. Ut enim sigillum divinum mentis reposito ii apponebatur quæ puer didicit a juvene, loca puta, homines, tempus, conversatio, rerum qualitates et similia, quorum descriptio veterem notitiam renovat.

τῷ δὲ ἀποθέτω τῆς μνήμης ἐς μακρὸν οὕτω τι παραμείνασα. Ἐσφράγιστο γὰρ ἐν τοῖς ψυχικοῖς θησαυροῖς θεϊότερον· τὰ πολλὰ δὲ καὶ ἐκ παιδὸς μέχρι καὶ εἰς τὸ ὑπέρακμον διεσώζετο· τόπος ἐκεῖνος, ἀνὴρ ἐκεῖνος, χρόνος δὲ τις, ὁμιλία τοιαύτη, ποιότητες πράξεων, καὶ τοιαῦτά τινα, ὧν ἡ ἀναζωγράφησις ἐκαινούργει τὴν παλαιάτην ἐντύπωσιν τοῦ γνωστοῦ.

33. Altera porro e memoria insidebat quæ præ recentibus antiqua ac mira omittit, et quæ natura sua animi attentionem occupat. Dicendi enim non minus quam scribendi apprime peritus indefesso ac perseveranti studio cunctis quæ ei demandata fuerant negotiis incumberebat. Ubi igitur mentis regiæ fetus maturitatem attigisset, et jam ad partum appropinquaret, imperator sapiens (par est enim novisse qui sic ingenio ac virtutibus inter cæteros excellunt) sic facere stagebat talemque se monstrare vel iis qui ejus indolem cognitam habebant. Igitur propositi sui finem exponit integrum, dein a primis initiis argumentando, eo quo vult procedit, nihil quod ad rem facere potest omit-tendo (quis enim accusaret ea quæ levia videntur præterea tantum?) et aliud opus aggressurus fetum sub voluminis specie in lucem edidit et amicis perlegendum obtulit, et legentium animos delectabat, et metuendum non erat ne a manibus profanis alteraretur. Sic in omni re litteraria de quo inter doctos constat, fieri deberet; at non fit. Bonum enim perraro et in paucissimis occurrit. Idem enim animus et in publico oratore qui uno tenore loquitur et in operis scripti auctore manifestus est. Ubique autem obli-vio id incommodi habet ut posteriora prioribus contraria producantur, ita ut quæ secundo loco sunt iis quæ primum occupant, non respondeant. Bona autem memoria rerum conservandarum ordinem mirum in modum observat. Nobis quidem id im-

λβ'. Τὰ δὲ τῆς μνήμης βιβλος ἡν ἀναπάλειπας, γραφεῖν ἐγκεικολαμμένη θείῳ, κινουμένῳ δακτύλῳ πνεύματος. Καὶ οἶδε μὲν ἡ τῆς ἱστορίας πολυπραμοσύνη, πρὸ δὲ ταύτης ἡ φύσις, ἀνθρωπίνην κλί-sin, τὴν μὲν οἷαν βίονα μὲν καταλαβεῖν, βίονα δὲ καὶ ἀποβαλεῖν τὸ μανθανόμενον, ὁποῖόν τι καὶ π-λῆθος πάθος, εἰσορῆ τε ἀπόνῳ ὑποκειμένου καὶ ἐκροῆ· τὴν δὲ δύσπορον μὲν εἰσοικίσασθαι τὸ ἔ-σμα, λήθη δὲ ἀδύσωπτον. Καὶ ὁμοίως ἐν πά-κατὰ τὸ ἐν ἀγγείοις σύστομον, οἷς τὸ δυσδιέξοδον τὸ ἐν τῇ εἰσόδῳ στεγανόν. Καὶ τοιαῦται μὲν πει-φύσεις. Ἐνταῦθα δὲ καὶ δραμεῖν εἰς ψυχὴν πῶν εὐόδον ταῖς εἰς αὐτὴν προπούσαις χρηστομαθείαις, καὶ ἐκδραμεῖν οὕτως ἂν γένοιτο, καθὰ καὶ τοῖς ἐ-λαθυρίνου φυγεῖν σπεύδουσιν. Ἐπέβαλεν ἡ δὲ τοπογραφία, φέρε εἰπεῖν, ἡ θῆρα προσώπων, ἡ καὶ τισὶν ἑτέροις, ὧν ἔδει μνημοσύνην ἐντεθῆναι εἰς ψυχὴν. Καὶ αὐτὰ μὲν εὐμαρῶς παρεδύοντο εἰς ἐν-τύπωσιν. κλεις δὲ συντηρήσεως ἐπιτεθεῖσα μνήμονος ἀνεπιβούλευτον ἐφύλαττε τὴν σφραγίδα, ἕως ἢ ἀναπτυχθῆναι τὸ τῆς ψυχῆς ταμιεῖον καιρὸς. Τότε δὲ εὐπετῶς ἠνοήγετο· καὶ φαντασίας ἀνακινούσας ἐκαινούργετο τῇ μνήμῃ σαφῆς ἡ ἀνάγνωσις, καὶ τὰ εἰκότα συνήγετο, καὶ ἡ περίστασις διήρθρωτο, καὶ ἡ γνῶσις ἠκρίβωτο, ἀπαξ μὲν ποτε γνωρισθεῖσα,

λγ'. Ἦν δὲ καὶ ἑτέρα τις παρ' αὐτῷ μνήμη, τῷ μὲν προσφάτῳ διεκφεύγειν δοκοῦσα τὸ τοῦ μεμνη-σθαι τεράστιον, τῷ δὲ καθ' εἰρημὸν συνεγεῖ κεινο-πρεπῆς οὐχ ἠκίστα καὶ ξενίζουσα. Ἦν μὲν ἐκεῖνος δεξιῶς, ὥσπερ λέγειν δημηγορῶν, οὕτω καὶ πρὸς λογογραφίαν λαλεῖν, καὶ ταύτην μικροῦ καὶ ἀπνευ-στοῦ, καὶ πρὸς τῷ πυκνῷ τῶν νοημάτων καὶ ἀποτά-δην ἡρμωσμένην. Ὡς δὲ εἶχε τέλος ὁ τοῦ βασιλικοῦ νοῦς εὐγενῆς τόκος, καὶ ἔδει πρὸς φῶς αὐτὸν ἔλθειν, ὁ σοφὸς βασιλεὺς (δεῖ γὰρ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς εἰ-δέναι τοιοῦτους ὄντας, καὶ τῷ σφετέρῳ καλῷ ἐλ-λάμπεσθαι) ἤθελε ποιεῖν οὕτω, καὶ ἑαυτὸν ἐκφραῖναι τοῖς οὐδὲ ἄλλως ἠγνοηκόσι. Καὶ προεκθέμενος ὁλο-σχερῶς τὸν τοῦ λόγου σκοπὸν, εἶτα καὶ ἀρχῆς ἐπ' ἀκρῆς μέχρι καὶ περατώσαι τοῖς ἐπιχειρήμασιν ἐπεξίω, καὶ πᾶσι τοῖς καιριωτάτοις ἐνδραμῶν, (πὶ δὲ, εἶπερ βραχεῖαις τισὶν ἐνέλιπε λέξεσιν;) αὐτὰ μὲν ἑτέρου ἐγένετο ἔργου, τὸν δὲ μνησθέντα τάσιν προῆγεν ἐσπαργανωμένον ὥσπερ τῷ τόμῳ, καὶ προφήνας τοῖς παρατυχοῦσιν ἐδίδου περιεργάζεσθαι, καὶ ἀνελιχθεῖς ἤρχετο εἰς περιέλευσιν, ἀκοῶν δι' ἀναγνώσεως. Καὶ ἦν ἐκεῖνος ὁ ἐκλαληθεὶς οὐδὲ ἑτεροισούμενος. Τοῦτο χρῆ μὲν, ὡς ἂν εἴποι τις, ἐπ' ἀπαντος λόγου γίνεσθαι (γίνεται δ' ἐπὶ πάντων οὐχ οὕτω)· σπάνιον δὲ καὶ ἐν ὀλίγοις τὸ ἀγαθόν. Νεῖς μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς ἐν ἑκατέροις τῷ τε εἰς ὄχλον ἐκλε-λουμένῳ λόγῳ πρὸς ἄνετον χύμα, καὶ τῷ βιβλοῖς ἑαυτὸν ἀφιέντι ἐγκατακλείεσθαι. Λήθη δὲ οὐχ ἢ ἀνάσχοιτο κἀνταῦθα μὴ κατακαυχᾶσθαι τῶν κλεισ-

νων, ὡς μὴ τοῖς φθάσαισι ὁμολογεῖν τὰ δευτέρα. A primis mirum videtur (omnes enim virtutis amloī lande digna sectantur), quando aut ipse librum legendi ergo aperuit, aut alicui alta voce legenti aures præbuit brevi post, vel post non paucos dies omnia ista pro libito recitavit, et sic antiqua cum novis miscendo astantium animos in stuporem rapuit. Καὶ τοῦτο μὲν εὐφροῦς μνήμης εἰρμὸς οἷος θαυμάζεσθαι. Ἡμῖν δὲ πλείω τὰ τοῦ θαύματος (φαμὲν δ', ὅτι καὶ πᾶσιν ἄλλοις φιλοκαλοῦσιν ἑαυτοὺς εἰς τὸ πρὸς τοῖς ἀξιεπαίνουσιν ἔχειν τὸν νοῦν)· ὅτε καὶ βίβλον δλην, ἢ αὐτὸς ἀναπτύξας εἰς ἐπίγνωσιν, ἢ ἄλλ' ἐτέρου περιόντος, καὶ ἀκούεσθαι τὸν ἐν αὐτῇ νοῦν ἀναλεξάμενος, εἶτα παραγεδὸν καιροῦ ἢ καὶ μετὰ συχρὰς ἡμέρας εἰς τὸ πᾶν συνεῖρεν ἀπρόσκοπα, ἐξάγων τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ αὐτὰ μὲν παλαιὰ, ἐκείνοις δὲ καινὰ, ὧν ὁ λόγος οὗτις που μακρὰν ἐμέμνητο.

λδ'. Πρὸς γὰρ δὴ τοῖς ἄλλοις, ὅτε (συμπεσὸν οὕτω), μὴ τοῖς κοινοῖς ἐνασχολούμενος, μικρὸν τι ἀδείας λάβειτο, πόνοις παλαιῶν προσανεῖχεν, οἱ πρὸς λόγοις ἐγένοντο· καὶ οὐ λέγω τοπογραφικῶς μόνον, καὶ οἱ χρόνους ἀκριβοῦνται πράξεων, καὶ μεθόδους τακτικὰς μηχανῶνται· οὐ μὴν οὐδὲ ὅποσοι φύσιν λεπτολογούσι, καὶ ὅσοι πρὸς συλλογιστικούς ἀπορροῦνται κανόνας, καὶ οὕτω τὴν τε ἐν τοῖς οὖσιν ἀλήθειαν ἀκριβοῦσι, τὴν τε ἐν τοῖς πρακτικῶς εὐθύτητα· ἀλλὰ καὶ μάλιστα τὰς περὶ τῶν θείων καὶ αὐτοῦ Θεοῦ.

λε'. Καὶ ἦν αὐτῷ ἕως χειρὸς μὲν καὶ βουλαῖς κατεργάζεσθαι τὸ ἄλλως πολέμιον, λόγου δὲ πειθανάγκαις ἐφέλκεσθαι τὸ τοῦ Θεοῦ ἀλλότριον. Καὶ εἶχεν ἢ ἱερὰ κολουμβήθρα συνεχῶς δι' αὐτοῦ πολὺ τὸ ἐνεργόν· καὶ τὸ προδρομικὸν ὁ θεῖος ζῆλος ἐν αὐτῷ πῶρ ἀνέκαιε, καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς σωτήριος Ἰορδάνης τοῖς βαπτιζομένοις ἐπληθε· καὶ τοῖς ἐθνικῶς διδασκάλοις ὄλιγον τι τοῦ μογεῖν ἐλείπετο, τοῦ βασιλέως κἀναταῦθα τὸ τοῦ πόνου πλεῖον ἑαυτῷ ἀπομερίζοντος. Λογισμὸς γὰρ καὶ αὐτῷ βασιλικὸς μὴ χρῆναι σωμάτων μὲν ἐγγρατῶς ἔχειν τὸν ἄρχοντα, ψυχῶν δὲ μὴ ἐς δέον περιγίνεσθαι. Σκέψαιτο γὰρ ἂν τις οὐθυδὼλος, μήτε γῆς ὄφελος εἶναι, ἢς καρπὸς οὐδεὶς, οὔτε σώματος ἀνθρωπίνου, ἢ μὴ ψυχῆ κάρπιμος ἀγαθοῦ τινος. Ἔστι δὲ καὶ ἀριστοῦ οἰκονόμου γῆν ἐρήμην οἰκεῖσθαι ποιῆσαι· καὶ διδασκάλου σοφοῦ κατὰ τὸν ἄρτι ὑμνούμενον, ἔνθα παντὸς ἀγαθοῦ ἐρημία, ἐκεῖ τὸν Θεὸν ἀγαγεῖν οἰκίσοντα, καὶ πρὸς νοητικῶς ἐμπεριπατήσοντα. Οἱ πλείους μὲν οὖν τὴν αὐτοῦ φωνὴν ἤκουτιζόντο, καὶ ἀμέσως αὐτόθεν εἶχον τὸ ἀγαθόν· πολλοῖς δὲ καὶ ἀποστολιμῆα τὰ τῆς διδασκαλίας, καὶ ἐπεστρέφοντο. Καὶ τῶν ἀποστόλων ἐκείνων οἱ μὲν ἐπανήρχοντο, κατισχύοντες τῆς παλαιᾶς φαυλότητος τῶν μαθητευσαμένων ἐθνῶν· οἱ δὲ, τῷ μακρῷ τοῦ χρόνου καμόντες, ἐναπέμειναν τῇ ἐκδημίᾳ μεταταξάμενοι· μακάριοι μὲν τῆς ὁδοῦ, μακάριοι δὲ καὶ τῆς ἐξόδου, ὅτι ψυχὰς ὀνάμενοι τῆς ἐμπορίας κατέπαυσαν, συνεπιμερισάμενοι τὰ τοῦ κέρδους τῷ αὐτοκράτορι. Ἦν οὖν κατὰ τι θεῖον διὰ ταῦτα καὶ τὸ τῆς ἐσύστερον κλήσεως· καὶ τῷ θεωνομούμενῳ πάνυ προσφυῶς καὶ τὸ τοῦ ὀνόματος ἀποστολικὸν προσήρμοσαι, σταλέντι μὲν αὐτῷ θεῶν διδάσκειν τὰ κρείττονα, στέλλοντι δὲ αὐθις μετὰ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος τοὺς ἐν ὁμοιότητι διδασκαλίας λάμψοντας. Ὁ δὲ καὶ ἄλλως ἐνήργει τὸ τῆς διδασκαλικῆς ἀποστολῆς, οὐ στόμασιν ἐτέρων ἐπιτρέπων διακονεῖσθαι τοῖς διδάγμασιν, ἐπιπέμπων δὲ τὴν οἰκίαν αὐτὸς φωνὴν ἐνεσημασμένην βιβλοῖς, ὅς καὶ αὐτὸς νόμος ἀποστολικὸς, ὁ καὶ Παῦλον σεμνύνας, τὸν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ῥήτορα.

34. Præterea quando pro re nata publicis negotiis valedicens paululum otii capiebat, magnis antiquorum oratoribus tempus suum dabat, nec geographicis tantum et chronologis et tacticis, ut dicunt, nec omissis iis qui naturam subtiliter indagant aut circa ratiocinia et normas se exercent et sic in veritatis studio et in negotiis capessendis præstare student, sed imprimis rebus divinis et Deo ipsi investigando operam navabat.

35. Manu et consiliis adversarios subigere, persuasione ad Deum reducere in mente propositum cum haberet, baptismus multum per eum invaluit, et zelus divinus ignem sanctum accendit, quare Jordanes noster salutaris baptizandis abundabat, et gentilium doctoribus parum laboris incumberebat, cujus rex ipse maximam partem assumebat, animo vere regali diotitans, regem haud decere in corpora dominari animarum dominio destitutum. Facillime sane senseris, quod nec terræ infrugiferæ nec corporis humani sine anima fertili ulla utilitas est. Boni porro administratoris est, terram desertam habitabilem reddere, et magistri sapientis sicut is de quo loquimur, Deum habitorem perpetuum introducere in loca rebus bonis ac honestis vacua. Multos constat ejus dicto audientes fuisse, plures per mandata scripta ad ipsum conversos esse et missos ad gentes exteras, quas a morum pravitate ad virtutem revocarunt, alii post exantlatos labores peregre defuncti sunt, felices ob viam, felices ob exitum, quod post animas salvatas negotio valedixerunt et lucri una cum rege participes evaserunt. Sed et sortis futuræ indicia hic videris et cum nomine divino nomen apostoli mire congruit, siquidem a Deo ad meliora docendum missus est, ipse autem cum Spiritus, sanoti gratia misit ejusdem doctrinæ propalatores. Sed et aliter apostolatus munere functus est, non per alios dogmata propagando, imo suam ipsius vocem libris consignatam fores mittens, prout apostolica lex Paulum illustrem reddidit.

36. Ex parvo abhinc tempore lupus Orientalis, A malum Assyriicum, Babylonica garrulitate contra ovile divinum rugiit, vocem sinistram edens, et ut sine tropo dicam, peregrinus quidam, sapiens si per se spectetur, de nostris rebus ut ebrius blaterans, canum more divinissima quæque allatravit, ut equus recalcitrat, frendens contra dominum, quem non noverat, suum. Inania meditatus insulsa argumenta coacervavit, et dum retia texere videbatur, omnia confudit, et quasi per repudii libellum scientiam, quæ hominem cum Deo arcte jungit, alteram autem subintroducens pestiferam imperatori manu forti atque eloquentia præpollenti demonstrat quod contra sacram nostram religionem disserere posset; et sua, ut domum super arena, fundare, nostram autem, insanam, eruere tentavit, contra quæ portæ inferi non prævelebunt. Rex autem extemplo superveniens (talibus enim indormire non poterat) intellexit et Barbarorum procacitatem refrenaturus in controversias immiscuit dux bonus et sacre militibus qui et ipsi in talibus satis versati erant Feliciter quidem tela in bestiam conjecerunt, inter quos et bene pharetratus imperator, multas alatas possidens sagittas; dum autem bestia in corde non vulnerabatur, ille medium cor transfodit; Deus autem hujus venationis præses more Psalmistæ eam celebrans lætatus est; et nunc egregium illud telum in honestis manibus inque oculis curiosis versatur et qui conjecit beatus dicitur. En testimonium quod ad philosophiam ejus universam spectat.

Θεός, ναί μὲν καὶ ψαλμικῶς εὐλογῶν αὐτήν, ἔχαιρε. Καὶ ἔν τε ὄψεσι φιλοθεάμοσι φέρεται, καὶ ὁ ἐπαφείας εὐλογεῖται τοῦτο σύγκριται εἰς μαρτύριον.

37. Hujus sapientiæ pars non minima sunt pri- C stina certamina ecclesiastica, in quibus regiæ cum Deo victoriæ et linguarum quæ Deo insultant, extirpatio, quæ sacrificium pro mundi salute a magno sacrificatore oblatum rejiciebant, Deo impertientes, quasi scrupulo vexati ne oblatio Trinitati cœlesti displiceret, et hinc insipienter ad Patrem referentes et salutis universatis admittentes participem Filium, (eo pervenerunt) et Spiritum sanctum in nullitatis loco posuerunt. Ibidem opus regium perseverat, liber sacer, quem ecclesia inter thesauros sacros asservat, regiam declarans sapientiam et pro Dei ecclesiis sollicitudinem.

38. Verbum omne illud dogmaticum nondum prolatum erat, cum malus dæmon invidiosissimus, D dum Dei Ecclesia in unitatem conflata, discordia omni sublata in concordiam spiritualem coaluit, Patrem Filio majorem secundum Evangelium pronuntiat. Ex hinc offencula et insolens commentum tam eorum qui minus religiose in via Evange-

λς'. Καιρὸς οὖν οὐ μακρὸς, καὶ λύκος ἔψος, κὸν Ἀσσύριον, γλωσσαλιγία Βαβυλωνία ὠρύετο καὶ τοῦ θεοῦ ποιμνίου, καὶ φωνὴν ἀπέφημον ἤρῳκα, καὶ τρόπου δίχα εἰπεῖν, ἀλλότριός τις ἀνὴρ, σοφὸς μὲν τὰ ἑαυτοῦ, τὰ δὲ ἡμῖτερα ὡς ἐν μέτρῃ λόγῳ παραλαλῶν, κυνηδὸν κατὰ τῶν θειστατῶν δὲκατησεν, εἴτε καὶ ὡς ἵππος ἐξελάκτισε, φριμασσόμενος κατὰ τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ὃν οὐδὲ ἐπέγνω. Καὶ μελετήσας κενὰ, ξυνεφόρησεν ἀλλοκότους παραλήσμοους· καὶ δοκῶν πάγας πλέκειν, συνέχευε πὶ βιβλίον οἶον συνθέμενος ἀποστασίου, ἐξέπαρκα πὴ τὴν συζευχθεῖσαν ἀνθρώπων παντὶ θεόθεν γνώσει, ἐτέρην δὲ, ἣν οὐκ ἐχρῆν, εἰσποιισάμενος, ἐβήλα τὴν ἀνοίαν τῶν καὶ χερσὶ δυνατῶν καὶ λόγοις κρητῶν βασιλεῖ, ἐνδεικνύμενος δύνασθαι τι κατὰ τῆς ἐν ἡμῖν ἡρωτάτης θρησκείας λαλεῖν, καὶ τὰ μὲν ἐπιπῶ ἀνωτάτων ἐθέλων, ὡσεὶ καὶ τινα ἐξ ἄμμου οἰκοδομῆς, καταβῆπτειν δὲ πειρώμενος τὰ ἡμεδαπὰ νήπιος, ὧν οὐκ ἂν οὐδὲ πύλαι ἄδου κατισχύσαιεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ταχὺ ἐπελθὼν (οὐ γὰρ ἦν ἐκεῖνου τοῖς τοιοῦτοις ἐπινοσάσειν), καὶ καταγνοὺς καὶ προβληματισάμενος ἑαυτῶν τὰ τὴν βασθαρικὴν ἐρεσγλιαν κατασιγάσοντα, εἶτα καὶ τοῖς βουλομένοις ἐκδίδωκεν εἰς ἀντίβρῃσιν. στρατηγὸς ἀγχιθός τε καὶ ἱερὸς, στρατιωταῖς ἱκανῶς καὶ αὐτοῖς ταῖς τοιαῦταις μάχαις ἐνησκημένοις. Καὶ πάντες μὲν κατετοξίζοντο τοῦ θηρίου ἐπιτυχῶς, ἐν δὲ τοῖς καὶ ὁ εὐρυφαρέτρας, καὶ πολλοὺς πλουτῶν τοὺς κατὰ λόγον περὶθέντας βασιλεὺς· καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις οὐ κατὰ καρδίαν ὁ θῆρ ἐβάλλετο, αὐτὸς δ' ἄλλὰ τυγχάνει μέσης αὐτῆς. Καὶ ὁ τῆς θῆρας ταύτης ἐπιστατῶν οὖν τὸ ἐκλεκτὸν ἐκεῖνο βέλος ἐν τε χερσὶ φιλοκάλοιο, μακαρίζόμενος. Καὶ τῇ λοιπῇ φιλοσοφίᾳ ἐκεῖνου καὶ

λς'. Ταύτης τῆς σοφίας μέρος οὐκ οὐκ ἐλάχιστον καὶ οἱ φθάσαντες ἐκκλησιαστικοὶ ἀγῶνες, ἐν οἷς καὶ αὐτοῖς βασιλικὰ σὺν Θεῷ ἐκνικήματα, καὶ θεομάχων γλωσσῶν ἐκρῖσις, ὅσαι τὴν κοσμοσωτήριον προσφορὰν τοῦ μεγάλου καὶ θύτου καὶ θύματος ἀνεόσφιζον αὐτοῦ, ἰδιάζουσαι ταύτην τῶν Πατρῶν, ὡς εἴπερ εὐλαθεῖον γλισχροτέρων, μὴ ποτε τὰ τῆς προσαγωγῆς οὐκ εἴη τῇ ὑπερθέσῃ Τριάδι ἀρέσκοντα, κἀντεῦθεν αὐτὴν ἀφρόνως εἰς τὸν Πατέρα μονάζουσαι, καὶ τοιοῦτου κεφαλαίου παγκοσμίου σωτηρίας ἀκοινώνητον τὸν τε Ἰδὸν ἀφιέσαι (τό γε εἰς αὐτὰ ἤκον) τό τε Πνεῦμα, ὡς μηδὲν ὄν, καὶ αὐτοῖς τούτοις μετόν. Καὶ πρόκειται τὸ βασιλικὸν κἀνταῦθα πύνημα, ἡ ἱερὰ βίβλος, ἣν τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἀνέκταρον ἐντεθησαύρισται, τὴν βασιλικὴν μηνύον φῖσσην καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν μέριμναν.

λγ'. Οὐκ οὐκ πᾶν εἴρητο ἔπος ἐκεῖνο τὸ δογματικόν, καὶ ὁ αὐτοφθόνος δαίμων βασκῆνας, εἴπερ ἡ τοῦ Θεοῦ. Ἐκκλησία εἰς ἐνότητά ἤρμωσται, καὶ τὴν διχόνοιαν σχάσασα συνῆκται εἰς ἓν, καὶ πρὸς πνευματικὴν συνῆπται ὁμόνοιαν, περιεγράφεται τὸ τῷ Πατρὶ μεῖζον πρὸς τὸν Ἰδὸν, τὸ εὐαγγελικῶς ἐκλαλούμενον. Καὶ προσκόμματα κἀνταῦθα, καὶ πῶς

τοῖς πλείοσι τὸ ἀπερίσκεπτον, τῶν μὲν εἰκαίως ἀντρεχόντων τῇ εὐαγγελικῇ ὁδῷ, οὐχ ὥστε μὴ καὶ πάντῃ μέχρι πέρας ἐκδραμεῖν τῆς δόξης, ἀλλ' εὐθέτως ἔχειν ἐμβιβασθῆναι ποτε εἰς τὸ εὐθύτατον τῶν δὲ καὶ παντελῶς τῆς βασιλικῆς ἐκκλινάντων, καὶ εἰς ἀπωλείας κατακυψάντων βάραθρον, ὡς καὶ ἐμπροσθεν αὐτοῖσι ἐλέσθαι. Ὅτε καὶ οἱ μὲν τὸ τῶν ἐν τῷ Σωτηρῷ θεανθρώπῳ φύσεων εὐκρινὲς συνέχεον, ὡς ἂν καὶ λάθοι τις οὕτως ἐξαμαρτάνων, οἱ δὲ τῇ ἀσυγχύτῳ ἐνώσει ἐπεβούλευον τῷ αὐθάδει τοῦ δυασμοῦ. Καὶ ἦν αἷθις κἀνταῦθα ὁ σοφὸς βασιλεὺς ὁδοποιῶν τὴν εἰς Θεὸν τρίβον, καὶ διανοίγων Γραφάς, καὶ εἰσάγων δι' αὐτῶν εἰς τὸν τῆς ἀληθείας παράδεισον. Καὶ οἷς μὲν ἐπήλθε μὴ ὑπακοῦσαι τῷ εἰς σωτηρίαν καλοῦντι, ἀπωλείας υἱοὶ ἐκείνοι, καὶ ὄλοντο, πεισμονῆν παθόντες, ἥ καὶ συγκατεβλήθησαν· οἱ δὲ τῆς βασιλικῆς διδασκαλίας, εἰπεῖν δὲ ταῦτόν ἐνθέου καὶ ἀποστολικῆς, ἐπιγνώμονες, καὶ παρεκνεύσαντες μὲν ἐπὶ βραχὺ ὅσον τῆς εἰς ὄρθον ὁδοῦ, ἦν Θεὸς ἐκυτῶ οικειοῖ, καὶ πρὸς ὄνομα, ἐπιστραφέντες δὲ πάλιν, καὶ ἀνά πόδα ἐπαινετικῶς χωρήσαντες, ἀλλ' αὐτοὶ τὸ μεθ' ἡμῶν εἶναι καὶ τῆς ἀληθείας ἐκέρδαναν. Καὶ ἰδοὺ γέγραπται καὶ ταῦτα ἐν βιβλῳ βασιλειῶν ἑκατέρων, τῆς τε τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς πρὸς αἴσθησιν, καὶ τὸ πολυγραφεῖν ἐντεῦθεν ἡμῖν ἐγκόπτεται.

λθ'. Ἴνα δὲ τοὺς λόγους τούτους ἐπισφραγίσωμαι κεφαλαίωςάμενος, οὕτω καὶ τὴν πνευματικὴν ἐξήσκητο διαλεκτικὴν, ὡς πῦρ βαλεῖν ἐνθέου ζήλου ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ λέγειν ἐθέλειν, εἰ ἤδη ἐξανήφθη λαμπρῶς, καὶ ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἐνώσεως ἐκκαίεσθαι τῶν διεβρωγύτων ἐν τοῖς θεοῖσι δόγμασιν. Ἐπεποίησε μὲν γὰρ καὶ τῇ λογαδικῇ τάξει, ὅση τε ὑπ' αὐτῷ ἀλείπτῃ εὐ μάλα τὰ θεῖα ἠσκήσατο, καὶ ὅσην ἢ παρ' ἄλλοις διδασκαλία πρὸς ἀγῶνας τοιούτους ἐθρέψατο. Οὐκ ἂν δὲ τις τῶν ἀγαθὰ φρονεῖν εἰδόντων ἀξιώσει τὸν οὕτω σοφὸν αὐτοκράτορα μὴ ἑαυτὸν τοιοῦτον ὄντα εἰδέναι, εἰ μὴ καὶ στρατηγὸν κύδιον, καὶ κυβερνήτην ἄριστον, καὶ ἱατρὸν ἐπιστήμονα, καὶ τὸν ὄλως ἐπαινετοῦ τινος εἰδήμονα νομοθετοῖ μὴ τῆς καθ' ἑαυτὸν τυγχάνειν ἕξως ἐπιγνώμονα, ὡς οὕτω κινδυνεύειν, ἀνεπισημόνως τεχνουῶσθαι τὰ ἐπιστημονικὰ, καὶ πως κατὰ τὸ αὐτόματον εὐοδοῦσθαι τὰ τεχνικά. Οὐκοῦν ἑαυτὸν εὐ εἰδὼς ὁ αὐτοκράτωρ, ὥσπερ ἐν πρακτέοις, οὕτω καὶ ἐν σοφίᾳ μέγαν (οὐ γὰρ ζῶεις μὲν τοῖς ἑτέροις δοτέον αἰσθάνεσθαι τῶν ἐν σοφίαις αὐτοῖς καλῶν, τοὺς δὲ καὶ λογικοὺς καὶ λογίους στερητέον τοῦ τοιοῦτου πλεονεκτήματος), μὴ καὶ ληθηθῶς ἑαυτοῦ τὸ λογιστικὸν στερρόμενον εἰς ἀλογίαν μεταπλάττεται, ἣδη δὲ καὶ ἀργία καταψηφισθεῖτ, λόγου σοφοῦ παρεγγυωμένου γινώσκειν ἕκαστον ἑαυτὸν, ἐθάρρει, ὥσπερ τὴν ἐν χερσὶ συμπλοκῆν ὁ τὴν ἀνδρίαν δεξιώτατος, οὕτω καὶ τὴν ἐν λογομαχίαις ὁ τῆς σοφίας τρόφιμος. Καὶ ὅπου δίκην ἐπεποίησε συναγαγεῖν τὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνώσεως διεβρω-

lica procedunt, non ideo ut usque ad finem rectum iter transgrediantur, sed ut paratissimi sint ad ingrediendum rectitudinaliter, ii vero qui omnino a via quem regis nomen honorat decesserunt, in ruinæ barathrum se præcipitarunt, ipsi casum accelerando. Hi quidem naturarum in Salvatore Deo incarnato distinctionem confundebant, ita ut nescii erraverint; illi puræ unioni bellum inferebant dualisimum introducendo. Sed ibi etiam imperator sapiens semitam ad Deum ducentem patefecit, Scripturas aperiens, et per eas in veritatis paradisi inducens. Qui autem ad salutem vocanti obedire noluerunt, perditionis filii perierunt fiducia victimæ et credulitates; qui autem magisterii regii, utpote a Deo inspirati et apostolici sensu recto fruebantur, paululum a recta via declinantes, quam Deus propriam sibi constituit, quoad nomen, rursus autem conversi et pedem prudenter referentes, hi, consortium nobiscum ineuntes, veritatem lucrati sunt. Et ecce hæc in libro utriusque regni conscripta sunt, regni Dei, inquam, et regni visibilis libro; quare non multa nobis hic referenda sunt.

39. Ut verba summatim resumendo concludam, id dicam quod in dialectica sacra sic fuit eruditus, ut zelo divino ignem accenderet, ac in votis haberet igni consumi, si unitatem inter eos quos divina dogmata sciderunt restituere potuerit. Confidebat enim in institutione logica, quæ ab ipso institutore optime exercebatur, et quam aliorum doctrina ad ejusmodi exercitia fovebat. Nemo autem inter bene cordatos sapientissimum imperatorem volet se ut talem nescire, nisi et ducem illustrissimum et gubernatorem optimum, et medicum solertem, nemo, inquam, eum qui aliquo genere perfectus est, constituet qui non inveniatur suæ agendi rationis consortem, ut sic exsequatur quæ scitu digna sunt, et sic forsitan rectam ingrediatur artium viam. Igitur se bene imperator magnum in rebus peragendis ut excogitandis esse persuasum habens (non enim decet cæteris animalibus bene sentiendi facultatem attribuere, denegare autem hoc privilegium rationis compatibus), ne clam ipsius ratiocinandi facultas in irrationabilitatem descendat, et etiam condemnetur, ubi illud præceptum omnibus datum: Nosce te ipsum, animum addidit, sicut in duello vir manu fortis, sic et in argumentando sapientiæ alumnus. Ubi ecclesiasticæ unionis ruptura publice causam agere invitabat, non per superbiam scientiæ injuriam fecit, quod multis accidit, quos jactantiæ spiritus supra terram tollit, sed inde divino quasi volatu in altum sublatus, et de se ipso philosophans et

animum secundum recti regulas librans et præter cæteros divinos bellatores spem in se deponere satagens, si forte se dederit occasio luctæ vocantis quemcumque pugnæ pro Deo peritum.

φιλοσοφῶν ἐκπυτῶν, καὶ μετρῶν κανόνων ὀρθότητος, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλοις θεοῖς ὀπλίταις καὶ ἐκπυτῶν προσαντὶχειν ἐγνωκῶς, εἴ ποτε καιρὸς ἐνσταλῆ ἀγῶνος προκαλουμένου τὸν εὖ εἰδότεν μάχης τῆς ἐπὶ τοῦ Θεοῦ.

40. Et sic quidem hæc se habent. Quoniam vero divinus Paulus non solum elevatione in altum so celebrem reddidit, sed terrestria quoque eum humi gradientem et caput ad cælum usque tollentem sustinebant; eodem modo imperator quæstionum subtilitate altum tenebat, sed ad ea quoque se conformabat quæ ad terram, ad hominem spectant, bonum hoc ei suppeditante sapientia. Naturæ enim profunda perscrutari, origines rerum investigare et creationis mysteria indagare neque Æsculapii potuerunt, nec quisquis alius eruditione munitus.

41. In rebus externis strenuus, in rebus indagandis perspicax, unus omnium idoneus ad res peragendas fuit. Nec in conjecturis stabat, sed in veritate omnia esse volebat, nec sustinuit id quod pronuntiatum erat, cadere irritum, ut verisimilitudine ductus alios judicaret, quos graves, ut ipse erat, sed probos esse voluit. Nec alius erat noster, siquidem dissimulatorem perscrutabatur, hominem vulgarem penitius judicabat, et sic deinceps omnis generis et conditionis homines. Unde quisquis viderit, renes et corda hominum eum perscrutari dixerit, quasi natura intus inclusa arcana sua ei aperiret.

42. Novit quoque magistrum nostrum in eloquentia morbo latente affectum fuisse, cum sophistis præesset; quem qui videbat, non longum ei vitæ tempus prænuntiavit. Id indicium cæteros quidem latebat; ille autem majori oculorum acumine gaudens, cum apertas, quibus anima quasi exit portas vidisset, proximam hominis mortem prædixit. Abiit ille, prædictionis haud immemor. Morborum curationes eundem ordinem servant. Non enim utilia et efficacia invenit remedia, id quod veteri Prometheo attribuerunt, quæ regia ab egentibus et sumptus suppeditantibus nuncupantur (subministrant autem sumptus publici præfecti pauperibus ut donum gratuitum); sed præter adinventiones illas recentes non negligebat antiquiores. Ille ægrotantes, ad quos imperatoris sacra persona accedere non poterat ut morbi naturam indagaret, et malum secundum artis regulas expelleret, de morbo suo ad imperatorem referri curabant, qui, ex relatis, de remediis

καὶ, οὐχ ὑπεραιρόμενος οὐδ' ἐνταῦθα, ὡς τὴν γνῶσιν ἀποτελευτῆν εἰς φυσίωσιν τὸ τῶν πολλῶν πάθος, οὐς ἀλαζονείας πνεῦμα φύσων ὑπεραίρει τῆς γῆς, ἀλλ' ὑπερθεν ἄρσεισι φερόμενος θειοτέραις, καὶ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τοῖς τε ὑψηλότητοις ἐξήρητο φιλοσοφήμασιν, συνδιεικνεῖτο δὲ μεγαλοπρεπῶς καὶ τοῖς, ὅσα περὶ γῆν καὶ κατ' ἀνθρώπων, σοφίας αὐτῷ καὶ τοῦτο καταπραττομένης τὴν ἀγαθόν. Φύσεως γοῦν κατασκέψασθαι βάζη, καὶ αἰτιολογήσαι γένεσιν, καὶ ἀνακαλύψαι μυστήρια πλάσεως, οὐτ' ἂν Ἀσκληπιαδῶν λεπτότης εἶχεν εἰς σαφεῆς οὕτως ἐκθέσθαι, οὔτε τις λοιπῆ ἐπιστήμη τοῦ φυσικεύεσθαι.

μ'. Καὶ οὕτω μὲν καὶ τὰ ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἔπι δὲ καὶ ὁ οὐράνιος Παῦλος οὐ μόνον τῇ ὑψοῦ ἐκινεῖτο ἄρσει, ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ γῆν ποτε καὶ περὶ αὐτὸν εἶχεν αὐτὸν, κἄτω μὲν βαίνοντα, οὐρανῷ δὲ κἄρη στήριζοντα τῇ πρὸς τὸν ἴψιστον ἐγγύτητι τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τοῖς τε ὑψηλότητοις ἐξήρητο φιλοσοφήμασιν, συνδιεικνεῖτο δὲ μεγαλοπρεπῶς καὶ τοῖς, ὅσα περὶ γῆν καὶ κατ' ἀνθρώπων, σοφίας αὐτῷ καὶ τοῦτο καταπραττομένης τὴν ἀγαθόν. Φύσεως γοῦν κατασκέψασθαι βάζη, καὶ αἰτιολογήσαι γένεσιν, καὶ ἀνακαλύψαι μυστήρια πλάσεως, οὐτ' ἂν Ἀσκληπιαδῶν λεπτότης εἶχεν εἰς σαφεῆς οὕτως ἐκθέσθαι, οὔτε τις λοιπῆ ἐπιστήμη τοῦ φυσικεύεσθαι.

μα'. Ἦν δὲ δεινός, καὶ τοῖς ἐπιπολιῆς καὶ κατ' ἄλλων προσβάλλων, τὰ ἐν βάθει κατοπτρεύειν, καὶ ἐκκριθεῖν σοφωτάτῳ φύσεως γνώμονι. Καὶ τὸ πρᾶγμα οὐκ ἦν στοχάζεσθαι, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ἐν ἀληθείᾳ εἶναι, καὶ μὴ διεκρίπτειν τὸ λαληθὲν, ὡς καὶ εἰκοτολογίαν τινὰ συνελογίσαστό τινα ἐμβροθῆν (καὶ ἦν τοιοῦτος ὁ νοηθεὶς), ἀλλὰ εὐχῆθη. Καὶ οὐκ ἦν ἕτεροῖος ὁ γνωματευθεὶς· διώπτειν τὸν κρυφίου, τῷ παντὶ πλέον τὸν ἐπιπόλαιον, τοὺς τῶν λοιπῶν ἡθῶν ὁμοίως. Καὶ εἶπεν ἂν ἐνταῦθα ἰδὼν ἅπας ὁπισθοῦν καρδίαις αὐτὸν ἐμβαθεύειν ἀνθρώπων, ὡς τὴν φύσιν ἐνδοδὲν ποθεν αὐτῷ ἐκλαλεῖν τὰ κατ' αὐτὴν ἀπόβροθα.

μβ'. Οἶδεν ποτε καὶ τὸν ἐμὸν ἐν λόγοις καθηγητῆν ὑποῦλον τινα νόσον τρέποντα, ὅτε τῶν σοφιστικῶν προήδρευε· καὶ ἡ δῆμις ἐμήνυεν οὐ μακρὸν ζῶν τῷ ἀνδρὶ. Καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἀπρόσπευον ἦν τὸ σμαινόμενον· ὁ δὲ νεορωτέραις ἐπιβολαῖς ὄψεως παρανοιογόμενας οἷον θυρίδας ἑωρακῶς, εἰ ἂν οἶδε ψυχὴ ἀπέρχεσθαι, προέφη τὴν οὐ μετὰ μακρὸν ἐξοδὸν τοῦ ἀνδρός. Καὶ ἀπῆλθεν ἐκεῖνος, ὡς παραπροθεσμίας τὴν πρόγνωσιν. Νόσων δὲ ἀκίνας τῆς αὐτῆς καὶ αὐταὶ σειρᾶς ἔχονται. Οὐ γὰρ χωρὶς μόνον ἐξέυρε καὶ πιστὰ φάρμακα, ὃ δὲ τις ἐπιγράφει τῷ παλαιῷ Προμηθεῖ σεμνολόγημα, ὅς δὲ βασιλικῶς ἔστιν ἐπιλέγεσθαι πρὸς τε τῶν χρωμένων, πρὸς τε τῶν χορηγούντων (χορηγοῦσι δὲ δημόσιοι ἐπιδοσὶν ἄφθονον αὐτὰ καὶ εἰς δωρεὰν τοῖς χρήσιμοις) ἀλλὰ πρὸς τοῖς καινοῖς εὐρήμασι τοῦτοις καὶ τὰ παλαιὰ προὑποκείμενα θαυμασιώτερον ἐξεργάζετο. Οἷς γὰρ οὐκ ἰδίῳ τὸ τῆς βασιλείας ὄσιον αὐτῷ παρεῖναι τὸν θεραπευτὴν αὐτοκράτορα, ὡς καὶ παρῆναι

τὴν κακουργίαν τοῦ ἀββρωστήματος, καὶ ἰστροπία τῆς νόσου τεχνηέντως ἐπεξαγαγεῖν, ἀλλ' ἐνταῦθα ὑπόβρχει μὲν ἀκοή, νοῦς δὲ τείων τὴν θεραπείαν ἐξέστελλεν. Ἐλεπτο- δι' ἐρωτήσεως, τὰ τοῦ κειμένου ἐμάθθανε, διεν, ἐπίταττε, καὶ ἐπηκολούθει τὰ τῆς ἰασεως· λὰ δὲ καὶ πρὸς αὐτοῖς θανάτοις τε καὶ ἦν εἰπεῖν ἄς, ὡς μικροῦ ἐρωτῶν, καὶ ποῦ θάπτεται, ἀνίστα νατηφόρου νόσου τὸν κάμνοντα.

Ὁ δὲ καὶ εἰσέτι πλέον θαυμάζειν ἄξιον. γάζετο μὲν αὐτὸν ἢ χειρίστος νόσος, τὸν ἰὸν θεμέλιον ὑπνομεύουσα. Καὶ αὐτὴ μὲν ἐποίει, καθυποσπῶσα τὴν φύσιν, καὶ τὸν ἐκ- νθῶπον βλέπτουσα· ὁ δὲ ἐντὸς αὐτοκράτωρ ενος, εἰς ὀλόκληρον τοῖς τε ἄλλοις ἐξήρκει. Καὶ τινὰ βλέπων τῶν, ὅσοι πρὸς βασιλικὴν ἰντο θέαν, ὁμοίῳ πάθει προστετηκότα, μεθό- ῆγε θεραπευτικαῖς προμηθεύματα. Καὶ ἐμέμ- μὲν τὸν ἄνθρωπον, οἷς ἑαυτοῦ ἀμελής ἐξέ- κατήρτιζε δι' πρὸς ὑγίειαν. Εἰ δὲ οὕτω μὲν το καὶ περίεστι, ὁ δὲ καθηγεμῶν αὐτοῦ τοῦ ἀπελήλυθεν, ἕτερος ἦν τις θαυμάσειεν. Ἡμῖν χ οὕτω δοτέον μαίνεσθαι, ὡς τοιαῦτα νοεῖν. ἵεται τις ἡρωικῶς, καὶ συχνούς ῥίπτει τῶν ων, πίπτει δὲ ποτε καὶ αὐτός. Καὶ οὐκ ἤδη ἰρεῖον περιζῆσθαι συγκαταπέπτωκε τῷ ἀν- ἱακρά τις κυβερνήσας, καὶ μύριους ὄσους ἰτάμενος, εἶτα βαψάμενος ἐς ἀλμυρὸν βυ- ἑξάπολιωλε. Καὶ οὐ συγκατέδω τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ἑξιοῦ κυβερνήτου ὄνομα. Ἀσκληπιάδης κατὰ παγκρατιάζων, καὶ συχνὰ στεφανωσάμενος, οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐ πεσεῖται θανάτῳ. Καὶ οὐκ ἦν τις ε τοὺς στεφάνους ἀφελεῖται τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ κληρονομήσει τῆς νικητικῆς διὰ παντός, ἐκείνος κς.

Ὁῦτω δὲ καὶ ὁ ὑμνούμενος, ἐν οἷς αὐτὸς C ἰ, τοῖς πειραζομένοις βοηθεῖν δυνάμενος, καλούμενος πρὸς τοῦ κρείττονος, ἀπελήλυθεν, σεμνύνεσθαι τῇ καὶ τῶν σμικροτάτων ἐπι- ἰ διὰ τοὺς ἐκάστων ἀγγέλους, οἱ παραστα- θεῖ. Οἷς μὲν οὖν τὸ θεῖον σμικρολογεῖται, ἀλλ' ε εὐαρεστεῖται, μέχρι καὶ εἰς σελήνην ἐξ ἰν χαλαῶσαι τὴν τῆς Προνοίας σειράν· ἐπὶ δὲ ἰ: ἐκεῖθεν καὶ περὶ ἡμᾶς μὴ ἂν ἐθέλειν γλι- ἰσθαι τὴν θεϊότητα συγκατακέρματιζομένην ὕτω πολυσχιδέσι, καὶ ἀπασχολοῦσαν ἑαυτὴν, τὸ σμικροπρεπὲς ἐπιλέγεται. Θεὸς δὲ καὶ ἐν- ἕτερα βούλεται· καὶ οὐ φέρει παρ' ἡμῖν ἀτέ- σεμνύνεσθαι, καὶ προσχήματι μεγαλειότητος ἰδως κατασμικρύνεσθαι. Ἡ γὰρ οὐ τυραννεῖ ἄντικρυς ὁ τοῖς μὲν ὑψοῦ ἐπιπρέπει αὐτὸν D τῶν δὲ περὶ ἡμᾶς οὐν ἐντὸς εἶναι σοφιστευό- . καὶ τὰ κατ' ἄνθρωπον, ὅς δὲ θεὸς βασιλεύειν τῶν ἰς πέπλασται, ἀπάγων Θεοῦ; ὡς ἂν οὕτω τοῦ ταμβασιλέα ἐκείνον εἶναι ὑπόυλος ἀφέλιτο ἰν θεῖον ἀληθῶς ἢ ἐν προνοίᾳ λεπτοτομία, ὁ ἐν τοῖς ἀδρυτέροις ἀνελικτικόν τε καὶ ἀνα- ὄν· οὐ δὲ πρὸ πάντων ἀνάγκη μετέχειν τὸν

A adhibendis consilium dedit. De minimis enim interrogabat, ægroti vivendi genus perscrutatus dig- noscebat, præcipiebat, morbi curandi cursum et regimen observabat. Moribundos parcius interroga- bat de doloribus, de sepultura, qua re factum est ut morbo lethali laborantibus aliquod solamen afferret.

43. Quod autem mirabilis est narrabo. Cum acerba morbus eum vexaret, corporis constitutionem consumens, et vires corrodendo interiorem interimeret hominem, mens tamen sana omnibus officiis vacare poterat. Sic aliquem videns simili morbo laborantem, curationem maxima cum dili- gentia instituit, et quem mortuum sane luxisset, ad sanitatem reduxit. Qui si nunc superstes vivit, alter autem, cui sanitatem debebat defunctus est, non minus mirum videtur; non item nobis, qui rem meliori mente contemplamur. Fortiter se gen- dendo aliquis in pugna multos cædit hostes, at postremo ipse quoque cadit, nec forte adhuc invenit eum qui ejus præclare facta hymnis celebret. Sic diu aliquis navem gubernavit, multos salvavit, tan- dem in mare profundum lapsus periit, nec tamen boni navitæ gloriam perdidit. Sic Æsculapius ipse ex tot morbis liberator, toties coronatus in hoc victoriæ genere, nequaquam morti non succumbere potest; nec tamen viri coronas sine injustitia auferet, per omne tempus victoris nomen habituri.

44. Sic Andronicus, quem defunctum celebra- mus, in quibus ipse passus est, contra ea patientibus opitulatus est, quantum posset, ipse ab Omnipotente appellatus excessit venerandus etiam conver- satione cum singulorum, qui Deo astant, angelis. Dum enim alii tenuia de rebus divinis agitant, illi magni faciunt, Providentiæ catenam ex alto ad lunam usque promittentes: nos autem haud decet divinitatem attenuare, in plures partes scindendo, et dignitate sua exuendo. Deus autem hoc loco alia vult, nec a nobis tenuiter coli et sub glorificationis prætextu maligne deprimi patitur. Nonne tyran- nica impietate contra Deum se gerit, qui eum cœ- litus regnantem admittit quidem, rebus autem nostris non interesse sophistico elencho asserit, hominem autem, qui supra omnia terrestria dom-inari vocatus est, a Deo alienat? Sic enim Deo majestate sua exuto universi gubernatio, in omnibus vel minimis providentia et circa mundum cura et sollicitudo detraheretur, quæ omnia tamen Deo, utpote soli sapienti competunt, qui non solum ad nos usque descendere non recusavit, sed humani- tatem mire induit, et, ut nos, in carne vivit, se-

eundum Patris voluntatem agens. Non enim humilia et superficialia respicit, sed ad ima penetrans mundi viscera, renes et cor perscrutatur, et ad terræ radices usque verba benigna mittit.

κατὰ τὸν Πατέρα· καὶ οὐ μόνον τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ταῦτα δὴ τὰ ἐξεπιπολῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν μυχαιτάτων γινόμενος, καὶ ὡσπερ τοῦ ἐμφύχου κόσμου, ὅτε καρδίαις ἐμβατεύει καὶ διαλογισμοῖς, οὕτω καὶ τοῦ λοιποῦ, ὅτι μὴ καὶ εἰς ῥίζας γῆς τοὺς προνοητικούς λόγους ἀφήσι.

45. Hujus exempli specimen præbens pius noster Imperator non tantum selectis et magnificis verbis utens, iis quoque qui ad ima descendebant sollicitudinem suam impertivit, non humiliter, sed, ut Deus, condescendendo. Illum in plena concione gravi et docta verbis sonantem audire poterat nunc singulos alloquentem, nunc singulorum quæstionibus respondentem, aut pro imperatoria auctoritate verba facientem. Hanc agendi rationem civitas nostra quasi cælestis, et loca vicina sæpe experta sunt, ut non minus exercitus Romæus et tota christianitas; id experti sunt quotquot cum legum obedientia aut rebellium more vivebant; omnes autem ad statum bene ordinatum reductos aut vinculis aut humanitate refrenavit.

δὸν, καὶ φύλον ἅπαν Χριστιανικόν, καὶ ὅσον ἐκ παρ' αὐτοῦ ἤθελεν ἔχειν, ἀλλὰ τρόπον ἄλλον ὑπακούον καὶ αὐτὸ, ὅς ἤγγετο τὴν σιαγόνα, ὅσα καὶ χαλινοῖς καὶ κτηνῶν ταῖς βασιλικαῖς ἀντιπράξεις, καὶ τῆς ἀτάκτου φορᾶς εἰργόμενον, καὶ ὡς οἶον ἀναχαιτιζόμενον, τῆς θρασυτητος ἀνεσειράζετο.

46. Sic igitur in omnibus imperatoris sollicitudo ad omnia penetrans a summo ad ima et in medio effusa sicut anima ubique adfuit; nihil parvi æstimans, omnia divina reputabat, ita ut qui hæc omnia viderit imperatorem nulla re egentem, sibi ipsi sufficientem pronuntiaverit; illi autem ab eo regi opus habebant eo regimine, quod illegitimitatem ac ferocitatem expellit, morum autem probitatem inducit. Viros præcipuos eligere datur, mediocres seligero, post hos sexcentos, quibuscum ille collocutus est de rebus ad vitam quotidianam spectantibus, de scientia, de vivendi arte, de studiis litterarum. Ἔστιν ἀναλέξασται λογαδικούς ἀνδρας, ἔστιν ἀπολαβεῖν μέσους, ἔστιν ἀπαριθμησασθαι τοὺς ὑπὸ τούτοις περιούσιους ὄσους, οἷς ἐκεῖνος τὰς εἰσασι δμυλικὰς δίνεμε· τὰς μὲν ἐμπράκτους, ὅποι ἐχρῆν, ἔστι δὲ ἅς καὶ ἐν λόγῳ, ὅσοις τε τὸ ζῆν κληροῦται, καὶ τοῖς ἐν γράμμασιν.

47. Equidem hoc loco solis exemplum sermone adaptare non amo fulgentis et omnibus splendore suo pulchritudinem peculiarem emittentis; sapienter autem æquiparo magistro, cujus disciplina in bonum commune confertur, quo omnes indigent, et cujus officium unicuique provinciam attribuere, præsertim autem quod dictum ascriptum Deo est omnia omnibus facto, quod Paulus magnus apostolus imitando expressit, communi vitæ usui et Deo qui omnium animas ad salutem ducit.

ἐπὶ πάντων Θεῶν, τὸν μόνον σοφόν· ὅς οὐ μόνον τὴν ἕως καὶ εἰς ἡμᾶς οὕτε ἀκνήσσει κάθοδον, ἐκ σωματικῶς αὐτὴν (ὡ τοῦ θαύματος!) ποιησάμενος, οὕτε μὴν συγκαταβαίνων ὀκνεῖ, ἐργαζόμενος ἐκαστὸν οὕτως, ἀλλὰ συγκαταβαίνων τρόπον ἕθερον. Καὶ ἢ βλέπειν ἐκεῖνον ἐν λαῷ βαρεῖ καὶ συλλογῆς ἀφροντί οὐ μόνον εἰς κοινὸν βροντῶνται λόγοις, ἐν ἐχρῆν ἐπὶ Ἰσοῦ μετέχειν ἅπαντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατ' ἀνδρα διομιλούμενον, ἤτοι πρὸς ὅπερ ἂν ἕστος προβάλοιτο, ἢ ἕνθα τὸν αὐτοκράτορα ἢ κατ' ἀνθρωπον ἕνους περιπέττει προκαλέσεται. Τέττης τῆς μεθόδου ἢ κατ' ἡμᾶς ὡς ἐκίστοτε, ὡς ἢ εἴποι τις, οὐρανόπολις ἐπειράτο, ταύτης αἰ περιουκίδες ἅπασαι, ταύτης ἅπαν Ῥωμαϊκὸν στρατόπεδον, τὸ μὲν ὑπήκοον, τὸ δὲ εἰ καὶ παρήκοον, οἷς αὐτονόμως ἐχρῆν ἐπὶ Ἰσοῦ μετέχειν ἅπαντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατ' ἀνδρα διομιλούμενον, ἤτοι πρὸς ὅπερ ἂν ἕστος προβάλοιτο, ἢ ἕνθα τὸν αὐτοκράτορα ἢ κατ' ἀνθρωπον ἕνους περιπέττει προκαλέσεται. Τέττης τῆς μεθόδου ἢ κατ' ἡμᾶς ὡς ἐκίστοτε, ὡς ἢ εἴποι τις, οὐρανόπολις ἐπειράτο, ταύτης αἰ περιουκίδες ἅπασαι, ταύτης ἅπαν Ῥωμαϊκὸν στρατόπεδον, τὸ μὲν ὑπήκοον, τὸ δὲ εἰ καὶ παρήκοον, οἷς αὐτονόμως ἐχρῆν ἐπὶ Ἰσοῦ μετέχειν ἅπαντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατ' ἀνδρα διομιλούμενον, ἤτοι πρὸς ὅπερ ἂν ἕστος προβάλοιτο, ἢ ἕνθα τὸν αὐτοκράτορα ἢ κατ' ἀνθρωπον ἕνους περιπέττει προκαλέσεται.

μᾶ. Τούτου γινόμενος ὁ ἕθερος ἐκεῖνος βασιλεὺς τοῦ ὑποδείγματος, οὐ μόνον τοῖς λογάσι καὶ παραλαίσι τῶν ἐν ταῖς πράξεσι λόγων ἐκαστὸν ἐκαστοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῖς εἰς τὸ ὑποδεῖς πηθμενιζόμενοις τὴν κηδεμονίαν ἐμέριζεν, οὐ καταβαίνων ταπεινῶς, ἀλλὰ συγκαταβαίνων τρόπον ἕθερον. Καὶ ἢ βλέπειν ἐκεῖνον ἐν λαῷ βαρεῖ καὶ συλλογῆς ἀφροντί οὐ μόνον εἰς κοινὸν βροντῶνται λόγοις, ἐν ἐχρῆν ἐπὶ Ἰσοῦ μετέχειν ἅπαντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατ' ἀνδρα διομιλούμενον, ἤτοι πρὸς ὅπερ ἂν ἕστος προβάλοιτο, ἢ ἕνθα τὸν αὐτοκράτορα ἢ κατ' ἀνθρωπον ἕνους περιπέττει προκαλέσεται. Τέττης τῆς μεθόδου ἢ κατ' ἡμᾶς ὡς ἐκίστοτε, ὡς ἢ εἴποι τις, οὐρανόπολις ἐπειράτο, ταύτης αἰ περιουκίδες ἅπασαι, ταύτης ἅπαν Ῥωμαϊκὸν στρατόπεδον, τὸ μὲν ὑπήκοον, τὸ δὲ εἰ καὶ παρήκοον, οἷς αὐτονόμως ἐχρῆν ἐπὶ Ἰσοῦ μετέχειν ἅπαντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατ' ἀνδρα διομιλούμενον, ἤτοι πρὸς ὅπερ ἂν ἕστος προβάλοιτο, ἢ ἕνθα τὸν αὐτοκράτορα ἢ κατ' ἀνθρωπον ἕνους περιπέττει προκαλέσεται.

μᾶ. Καὶ ἦν ἐπὶ πᾶσι τὸ βασιλικὸν τοῦτο προμηθὲς ἱκανόν, καὶ συνδιήκει τοῖς ὄλοις, καὶ ἀπὸ τῶν ἄνωθεν ἕως καὶ κάτω ἱκανούμενον, ἀνεχέτο μὲν εἰς τὰ κύκλω, καὶ ψυχῆς δίκην τοῖς τοῦ παντός ἐκαστοῦ κατὰ μέρος, καὶ μικρολόγον εἶχεν οὐδὲν, ἀλλὰ τὰ πάντα θεῖα, καὶ ὅποια βλέπων τις ἀνεπιβασιλέα τοῦτο εἶπε καὶ μόνον, καὶ ἑαυτῶν ἐπὶ πᾶσι ἀρκοῦντα, καὶ μηδενὸς τῶν ἀπάντων ἐπιδοσάμενος, εἰ μὴ ὅτι γε εἰς τοσοῦτον, εἰς ὅσον αὐτοὺς βαλεῦσθαι, καὶ τὸ φύσει δουλευτικὸν ἐνδείκνυσθαι. δι' οὗ τὸ τοῦ βίου μὲν ἄνομον καὶ θηριώδες μὲν ἀφορίζεται, τὸ δὲ πολιτικὸν καὶ νόμιμον εἰσαπείθεται.

μᾶ. Ἐνταῦθα δὲ οὐ πᾶν φιλῶ τὸ κατὰ τὸν ἕθερον ὑπόδειγμα προσαρμόσαι τῷ λόγῳ, λάμποντα ἐπὶ πᾶσιν ἐπαφιέντα τοῖς καταλαμπομένοις τὸ ἱκανὸν καλόν· σοφῶ δὲ διδασκάλῳ ἐκεῖνο περιβαλλῶν, ἢ περ ἀγαθὸν πᾶσι τε κοινοῦσθαι τὸ διδασκάλῳ, ἢ πᾶντας δίδωναι ἂν, καὶ αὐτὸ πάλιν, οὗ χρεῖον, σὺ διασχίζειν ἐκαστοῖς τὴν μέριμναν· μάστιγαν μὲν οὖν, ὃ καὶ εἰπεῖν προστέθη Θεῷ, τῷ πᾶσι πᾶντα, ὃ δὴ καὶ Παῦλος ὁ μέγας ἐκεῖθεν εἰς Ῥωμαίους ἀνεμάξατο, τῷ καὶ κοινῇ, καὶ πρὸς μερίδας ἢ βίων, ἐπὶ δὲ καὶ πρὸς ψυχὰς ἐκαστῆς διοικονομοῦσαι τὸ σύμφορον.

μη'. Καὶ ταύτης δὲ τῆς βασιλικῆς ἀρετῆς τὰ καθ' ἕκαστον αἱ συγγραφαὶ λαλείτωσαν. Ἴμμεῖς γὰρ οὐκ εἰς ἀπέραντον ἐξαγαγεῖν τὰ τοῦ λόγου προσηυμήμεθα, οἷς γε καὶ βραχέα λαλεῖν οὔτε ἐν καλῷ κειραῖ, ὅπου τοῖς παθαινομένοις οὐκ εὐκτορος ἢ ἀκοῆς, οὔτε ἐν εὐχερεῖ, διὰ τὸ καὶ οὕτω πολυπληθὲς τῶν μνήμης ἀξίων· ἐν οἷς καὶ ὡς ἀγαθῶν ὑποβρέοντων ἦν καινιστής, ἀταξίας ἀρμοστῆς καιρικῆς, ἐπισκευαστῆς τῶν εἰς ἀρετὴν ἀφωρισμένων ἐνδιατηρήσεων, χρόνου φθορᾶς ἀντίπαλος. Ὁ μὲν γὰρ πάντα δαμάζειν ἐβέλων, βαθὺ ἔχασκε κατὰ τὴν θεῶν ναῶν· καὶ ὅσον αὐτοῖς εἶτε σύνναος, εἶτε καὶ ἄλλως οικουόμενον, ὃ δὲ αὐτοκράτωρ εἰς κενὸν, ὃ φρασι, χαίρειν αὐτὸν ἀφίεις ἐπεσκέαζεν, ἐπεποιεῖτο, ἐξήγειρε τὰ καταπεπτωκότα, ἴατο τὰ πεπονηκότα, πάντα ἐποιεῖ, ὅσα χρονικῶς ἀντιπίπτει στόματι ἀνοιγομένῳ εἰς φθορὰν τῶν ὄσα μὴ χρεῶν φθείρεσθαι.

μη'. Σεισμοὶ ποτε ἀναταράττοντες τὰ τοιαῦτα καὶ ἐκμοχλεύειν ἔχοντες, καὶ ἡ γῆ τοὺς θεμελίους ἀνέπτει· καὶ ἡ βασιλικὴ χεὶρ ἀνίστα τὰ ἱερὰ πτώματα. Εἰ δὲ μὴ θεμελίους ἐπεδούλευε τὸ κκκόν, ἀλλ' αὐτὰ μὲν ἀφίει κατευμεγεθεῖν τοῦ βλάπτεσθαι, τοῦ δ' ὑπερφαινομένου κατεπεγείρει, ἐνταῦθα μικρὸν ἰδόκει τῇ βασιλικῇ μεγελοδωρεῖ τὸ ἐνδίων ἀναπληρῶσαι τῆς οἰκοδομῆς, εἰ μὴ καὶ τὰ ἐντὸς ἀγαθοχυσίας ἐμπλήσει τοῖς ἐν ἀναθήμασιν ἱεροῖς. Καιροὶ τινες, καὶ ἀνήφθη πῦρ, ἢ αὐτόμακτον, ἢ καὶ ἄλλως ἐκ μηχανῆς ἐπιβουλον, καὶ τὰ ἐκτουῦ ἦναι δεύσατο, μῆτε τῶν κοινῶν φειδόμενον, καταδοσκηθὲν δὲ καὶ πολλὰ, ὧν ἦν τὸ πολλοῖς ἄδκτον. Καὶ πάλιν κἀνταῦθα τὸ βασιλικὸν προμηθὲς ἀντεπεξήγατο τοῖς κανονικοῖς, καὶ τὸ ἀπελθὸν καλὸν ἀποκαθίστατο. Καὶ οὐκ ἂν ἔχοι τις εἰπεῖν κακὸν οὕτω φιλονηκῆθὲν ἐκκορυφωθῆναι εἰς μήκιστον, ὃ μὴ ταχὺ ἐξηφάνιστο.

ν'. Καὶ οὐ περιεγράφετο ἐν μόνοις ἡμῖν οὐδὲ ταυτὶ τὰ ἀγαθὰ· τὰ πλείω δὲ οἱ τῆς ἐφᾶς λήξεως ἐκκληροῦντο, καὶ τὸ Ἑβρωπαῖον πλάτος, καὶ νῆσοι ἐγκαινιζόμεναι καὶ οὕτω προφητικῶς, οἷς ἐκ καινῆς τὸ ἀποιχόμενον ἐν ἱεροῖς κάλλος ἀνεκομίζοντο. Καὶ ὃ ἐνταῦθα κενούμενος πλοῦτος δόξειε μὲν ἂν ἐκ μέρους ἐστοχάσθαι τοῦ εὐεργετεῖν, οἷς ἐκερματίζετο· τὸ πλῆθος δὲ τις καταλέξας τῶν ἐπιποιτηθέντων καὶ σεμνείων καὶ θεῶν ναῶν, πάνυ πολλὰς δόλότητας καὶ μεγίστας δαπάνης ἐκκορυφώσσει τῶν ἀδροτάτων τῆς ἐκχύσεως. Καὶ οἱ μὲν φθάσαντες τῶν ἐν ἡμῖν αὐτοκράτορων μίαν δῆπουθεν, ἢ καὶ δευτέραν καλλονὴν θείαν φωτὶ δείξαντες, νεοτήσιον σεμνὸν καὶ μέγα τι ποιῆσαι κέκρινται, καὶ ἀληθῶς πεποιθήσασιν· ὃ δὲ συννησάμενος κρείττο· εἶναι φυλάξει τὸ εἶναι τοῖς οὖσι μὲν, κίνδυνον δὲ ὑπομένουσιν ἀπίεναί, πρὸς τῶν ἔργων τούτων εἶχε τὸ πᾶν, φιλοτιμούμενος μηδὲν τι τῶν ἱερῶν ἔργων ἀπογεμίσθαι, ἀλλὰ τὸ πάλαι κτητορικὸν αὐτοῖς ἐναπομείναι μέγχι τέλους ἐκφώνημα πρὸς μνήμην τοῖς ἀνεγείρασιν. Ἐπηκολούθει δὲ ἄρα τῶν βασιλεῖ αὐτο-

48. Regiæ virtutis mentionem peculiarem facere auctorum est. Nobis enim perpetuo de hac re loqui non est propositum, quibus nec brevis sermoinari lubet ad auditores non plane attentos; nec in promptu est in tanta rerum memorabilium multitudine. Fuit autem ille status pristini renovator, regni turbati restaurator, luxuriei quæ a virtute alienat coercitor, temporis parcus. Qui enim omnia domare voluit, ecclesiis divinis inhabitat aut si quæ alia ædificia obvia erant; imperator autem spem illius frustratus excitavit, ruinas restauravit, morbos curavit, omnia fecit ut os sæculi quod cuncta contra fas devorare gestit, clauderet.

49. Terræ motus olim grassabantur, omnia e loco moventes, et solum fundamenta rejecit, regis autem dextera quæ lapsa erant templa restauravit. Si fundamentis malum non incubuit et omnia restauratorem expectabant, imperator infra liberalitatem duxit suam ædificii damna reparasse, nisi sacris oblationibus intus quoque thesauros suos aperuisset. Quodam tempore ignis aut sponte aut malitia accensus, destructionem afferre satagit, ædificii molem consumens, et plurima depascens multitudini inaccessa. Sed tum quoque cura imperatoris canonicorum sollicitudinem præcessit, et quod consumptum fuerat templum, reædificatum est. Nec aliud, de quo construendo tot æmulati sunt, ut longum duraret, tam prompte interiit.

50. Nec ad nos solos hæc commoda spectabant; pleraque enim regiones. Orientis sortitæ sunt, et continens Europa et insulæ propheticæ renovatæ, ad quas denuo cultum divinum labantem reduxerunt. Hic divitiæ absumptæ ex parte ab iis qui eas sortiti fuerant, ad stipem erogandam adhibitæ sunt. Multitudine vero enumerata monasteriorum, ecclesiarumque summas pecunia maximas quis largitionis loco profusas inveniet. Priores equidem imperatores nostri unam aut alteram pulchritudinem in lucem edentes rem grandem fecisse videntur, et reipsa fecerunt. Qui vero consideravit quod melius esset conditionem servasse existendi iis quidem qui sunt, a superstitionibus vero periculum eiecisse; et præter opus illud universum esse habuit. omni ope curaque eiciens, ut nihil de sacris operibus deficeret, sed quod antiquitus Dominica res erat ipsis remaneret usque ad finem, adhortationem illud habens ad memoriam illis qui memoriam suscitant. Regi exinde hanc præsertim hæreditasse gratiam pro re nata inhærebat. Et priori quidem qui pos-

sedit codicillorum memorialium nomina et titulos et quæ ad illum pertinebant, tempus deleuit; secundus vero tempore veniens rex, illud de novo ad memoriam inscripsit, priorem, et se ipsum inscripsit, quia non est our lateat recens quod juvenus fuerit, et celebratae antecessores vicerit et memoriæ secundam fuerit gloriam assecutus, ubi antiquum non firmitatem habuit, quando junior nondum natus erat.

51. Quando vero bonis absumptum imitationibus et ad perpetuitatem tendentem, perfectum exinde oportebat complementi in talibus esse participem, non sufficere estimat talem actis additionem, sed opus eomplet divinum, nec ad vanum in conspectum veniendi amorem et arrogantem tumorem quod mirabitur qui ferocitate motus cogitat; et virosolitariam vitam fastidiendi placendi studiosus (cum talibus enim sibi complacebat, magis quam quivis alius) monasterium construit, cujus secessus quidem in deserto solitariam cellam, pulchritudo vero adornat sermonis fulgens elogium. Gubernationis in eo norma valde convenienter diceretur angelis digna. Viris nuno repletur optima nota signatis, fere absque corpore viventibus, qui lucis angelum prope se habere et traduntur et creduntur, et ipsi sciunt, et divulgatur sermo illius creber, quia vehementer desideravit sanctos ipsius hos viros omnes simili ratione viventes superare. Et desiderium effectum habuit. Ipse enim nullius antecessorum inferior evasit, quotquot talibus bonis splendidi fuerunt, et qui desiderii secundum ipsum, dixerim et secundum Deum, viri fuerint, qui debebant alios omnes superare. Igitur se tanto bono dant, in quantum energia deficere non licet, et decertant in virtutis stadio vincere, quasi et contra athletas qui stare non prævalent. Et non est renuendi locus quod, Deo auxilium suppeditante, non exident a bono proposito.

52. Audite, quæso, illud: Gustate et videte, quando dulcedo divina volentibus gustare offertur. Simul divinorum cupidus audit, et simul manducavit, et bibit vinum mistum, sicut novit Salomonis sapientia epulas parare; et insumptis his quæ recondita habebat, ad majora desideria provocat, nec divinis deliciis saturari potest. Talis ille, re ipsa beatus et magni invitatoris conviva dilectus, comperit pulchrum esse ejusmodi laborem; et animæ in ipso virilis conditio non lucernam exstinxit, cujus ad lucem incedit quivis in talis vitæ recta semita; accendit vero amplius divino Spiritu refovens et anima ad Deum aspirans; unde progressus efficiens se exercebat et cæteris similibus studebat operibus. Et loca in apto electa, ex judicio, et

Α φρωῶς ἐντεῦθεν, κληρονομεῖν αὐτὸν μίλι τοιαῦτα κλήσεως. Καὶ τῷ μὲν πρώτῳ κτ ἤδη ἐπαλείφων ἦν ὁ χρόνος τοῦ νομα τῆς κῆς δέλπου, τὰ γε εἰς αὐτὸν ἤκοντα· ὁ δὲ δεύτερος ἤκων τῷ χρόνῳ, ἐκείνόν τε αὐθις ἰ μὴν ἐνέγραψε τὴν προτέραν, καὶ ἑαυτὸν κρι φεν· ὅτι μὴδὲ ἔστι τὸ νεάζον λαθεῖν, καὶ παρε θῆναι τῷ φθάσαντι, καὶ τὸ τῆς μνημοσύνης κασθαὶ δευτερεῖον, ἔνθα τὸ παλαιὸν οὐκ ἂν ἦν μὴ τοῦ νεάζοντος ἐπιγεγονότος.

να'. Ἐπεὶ δὲ τὸν ἀγαθαῖς μιμήσεσιν ἐντῆ καὶ εἰς τὸ ἀεὶ προβαίνοντα, τέλειον ἐχρήν τῆς ἐν τοιοῦτοις καὶ αὐτὸν δλόκτητος εἶναι οὐκ ἀρκοῦν ἡγεῖται τὴν τοιαύτην ἐπιποίησ δλοκληροῖ καὶ αὐτὸς θεῖον ἔργον, καὶ αὐτὸ κενὸν φανητισμὸν καὶ σοβαρὸν ὄγκωμα, ὡ θαυμάσειεν ὁ φρονῶν εἰς στρυφνότητα· κ: σάμνος ἀνδρὶ μονάδος βίου κατακόρως (ἔχαιρε γὰρ τοῖς τοιοῦτοις, εἴπερ τινὲ τῶν ἀνιστᾶ φροντιστήριον, οὗ τὸ μὲν ἀνακε ἐρήμου τμήμα, τὸ δὲ κάλλος ἐξαρτύσει· ἔ λαμπρὰν πανήγυριν. Ἢ δὲ τῆς ἐν αὐτῷ π διάταξις οικειότατα λεχθεῖη ἂν ἀγγέλοις π: Καὶ νῦν πέπληθεν ἀνδρῶν ἐκεῖνο ἀσκουμέ ρωνύμως τῇ ἐηκλήσει, καὶ τὸ μικροῦ ἀ βιαζομένων οἷς ἀγγελοῦ φωτὸς ἐφίστασθαι καὶ ὀνομάζονται καὶ πιστεύονται, καὶ αὐτο καὶ περιφθεταὶ λόγος ἐκεῖνου ὁμνητὸς, ὡς ἰ θυμία ἐπεθύμησε τοὺς ἑαυτοῦ ἱεροὺς τοῦ: δρας πάντων ὑπερεῖναι τῶν ὁμοιοβίων. Κί ἐπιθυμία εἰς ἀνάλογον. Αὐτὸς τε γὰρ οὐδε φθασάντων ἐξέπιπτε δεύτερος, ὅσοι τοιοῦτο γλαίσθησαν ἀγαθοῖς, καὶ οἱ τῆς κατ' αὐτὸν δὲ καὶ τῆς κατὰ θεῖον ἐπιθυμίας ἀνδρες, ὁ πάντων περιέμμεναι ἄλλων. Καὶ τοίνυν τοῦ τοιοῦτου καλοῦ, εἰς ὅσον οὐκ ἔστιν ἑλλι νάμειω, καὶ ἀμιλλῶνται τὸ τῆς ἀρετῆς στάδιον, ὡσεὶ καὶ εἰς ἀπαραμίλλους κατ παγκρατιστάς. Καὶ οὐκ ἔστιν ἀπειπίασθαι θεοῦ ἐπαλείφοντος οὐκ ἐκπιοῦνται τῆς προθέσεως.

νβ'. Ἄλλὰ γὰρ οἷον τὸ ἀκοῦσαι, Γεῖσας ἴδετε, ὅτε γλυκύτης θεῖα τοῖς βουλομένοις ἐμ τίξεσθαι πρόκειται. Ἄμα ὁ τὰ θεῖα λιχνι ἤκουσε, καὶ ἄμα ἔφαγε, καὶ ἔπιε τὸ κεραι οἶδεν ἡ Σολομώντειος δαιταλουργεῖν σοφία: πανήσας τὸ παρατεθὲν, ἐρεθίζεται εἰς πλε θυμίαν, καὶ τῆς θείας οὐκ ἔχει τρυφῆς κορί Τοιοῦτος καὶ ἐκεῖνος, ὁ τῷ ὄντι μακαριστ τοῦ μεγάλου δειπνοκλήτορος δαιτυμῶν φίλιω σατο, καλὸν εἶναι οὕτως ἐργάζεσθαι· καὶ ἡί τῆς ψυχῆς ἀνδρεία κατάστασις οὐκ ἐσθίω λυχνίαν, δι' ἧς ποδηγεῖται τις εἰς τοιαύτην βίου τρίβον· ἐξανῆπτε δὲ εἰς πλεον ἀνάβ θείω Ἰνεύματι, καὶ ἐπιπρόθων τῷ ψυχῇ πρὸ ὄθεν προσδιβαζόμενος ἐμελέτα, καὶ ἐτέροις

ἐπιβαλλειν πράγματα. Καὶ οἱ τόποι ἐν ἐτοιμῳ, ἐπι-
λεγέντες ἐξ ἐπικρίσεως, καὶ τὰ τῆς ὕλης ἡυτρί-
πιστο, καὶ τὸ τεχνικὸν φύλον προκατελήπτο τοῖς
μισθοῖς, τό τε ἀρχιτεκτονοῦν καὶ τὸ ὑπουργικόν·
καὶ τούτων οἱ μὲν τοῖς Ναζιραίοις θίσθαι σκηνώ-
ματα, ἐγγὺς δὲ ἔστι φάναι καὶ Θεῶν, διὰ τε τὸ θεῖον
τοῦ σκευάσματος, καὶ ὅτι τοῖς ἐν αὐτῷ καθαρεύουσι
Θεὸς ἐνοσηνοῦν οἶδε καὶ ἐμπεριπατεῖν· οἱ δὲ
σκευάσαι ξίνοις ἀνάπαυλαν, καὶ αὐτοῖς τραυμα-
ταῖς, ἣ καὶ ἐτέρως νόσοις ἐνολισθήσασιν. Καὶ ὁ μὲν
οὕτω τῇ θεῖᾳ ἐπιθυμίᾳ ἐκθερμανθεὶς, καιομένην
εἶχε τὴν καρδίαν ἐν ἑαυτῷ, εἴ πως ἴδοι τὸ ἐπιθυ-
μητόν. Ὡς δὲ τὸ χρεῶν ἤπειγεν, ἀπῆλθε, προσ-
άγων Θεῶν τὴν ἔφασιν καὶ τὴν εἰς τάγαθὸν πρόθε-
σιν, ὡσεὶ καὶ ἔργον ἤδη τέλειον, ἀφέμενος τῷ υἱῷ
βασίλει τελεσφορῆσαι τὸ ἔλλειμμα, καὶ τὴν μὲν
ἀρχὴν ἐνδοῦς αὐτὸς καὶ τοῦδε τοῦ ἀγαθοῦ, ἐκείνο δὲ
φιλοτιμησάμενος τὸ παντέλειον.

νγ. Ἦν δὲ τῆς αὐτῆς ἐπισκευῆς καὶ ἡ τῶν πό-
λεων καὶ φρουρίων, τῶν μὲν ἔγερσις ἐκ τοῦ πάλαι
κείσθαι, τῶν δὲ ποίησις, καὶ εἰπεῖν καιριώτερον,
κτίσις καινή. Καὶ Τιβεριῷ μὲν προνοίας προσμη-
μκρτόρηται ἀγαθόν, ὅτι πολλὰς πόλεις κατασαι-
σθείσας ταῖς εὐεργεσίαις ἀνέλαβεν. Ὁ δὲ καὶ τοῦτο
μὲν ἐπὶ τοσοῦτον, εἰς ὅσον οὐκ εἰπεῖν ἡμῖν εὐμαρὲς
ἐν γὰρ τῷ παρόντι, μὴ καὶ τὴν ἐπιμετρημένην
ᾠραν τοπικοῖς ὀνόμασι προσδαπάνησωμεν· ὅσας δὲ
καὶ ἐκκαινῆς ἐν ἐπικαίροις χωρίοις ἀνέστησεν,
ἀριθμὸς ἕτερος αὐται, οὐχ οἶος μὴ ἐπεξισούσθαι
ταῖς λοιπαῖς. Οὐ γὰρ εἰς ἑκπτόν ἤπαξ, οὐδὲ εἰς
διπλοῦν τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὑπερέκεινα κορυφούμενα
ὑπερανίστανται, δι' ὧν ἀποτειχίζων τοὺς πολεμίους
εἶργε τῆς ἐκδρομῆς, ἐχόμενα τρίβου σκάνδαλα τιθέ-
μενος αὐτοῖς, καὶ προσδεῦσαι μὲν κωλύων, βιασαμέ-
νοισι δὲ τὴν ὁδὸν φόβον θανάτου ἐπισειῶν ἐκ τῶν
ᾄπισθε, καὶ μένειν οὕτως οἴκοι βιαζόμενος, καὶ ἡ
τὸν θυμὸν πέττειν, ἣ κατὰ σφᾶς αὐτοὺς θυμομα-
χοῦντας βήγνυσθαι.

νδ. Οὐχ ἦττον δὲ τι καὶ ἐκείνο κεινόν, ὅτι τοῖς
πλείοσι τῶν τοιοῦτων ἔργων ἑαυτὸν ἀρχιτεκτονεῖν
ἐπίστα, καὶ διευκρινεῖν τὰ, δι' ὧν ἀσφαλῶς ἐστή-
ξονται, τὰ πολλὰ δὲ καὶ διακονεῖν καὶ χειρουργεῖν
τοῖς πολέμοις, καὶ παραφορεῖν ὅσον χρήσιμον.
Καὶ χθὲς μὲν τὰς βασιλικὰς ἔτριβον χεῖρας, καὶ
εἰσαύριον δὲ τρίψουσι, ἣ σπάθη βαρυνόμενη πολλῶν
τῷ σιδήρῳ, καὶ ὅσον δίχα γὰρ τοῦ τέμνειν οὐκ ἂν
οὐδ' ἄλλως φέροι κατενεχθέντα πολέμιος ὄμιλος,
ἀλλὰ συχνὸς τοῦ βίου ἐκθεριζόμενος, δραγμαῖοιτο
ἂν εἰς στοιβάς ἣ κορόνη σιδηρᾶ, χάλκον ὕπνον
τῶν πληττομένων καταφέρουσα, ἣ βριθὸν δόρυ, καὶ
ἔπειρ εἴκασεν ἂν ποιητικῆ μεγαλοφωνία ὡς εἰς νηὸς
ἵσπρον ἑικοσόροιο. Τοιοῦτον γὰρ ἡ βασιλικὴ παλάμη
ἀνεῖχε τε καὶ ἐχώρει. Καὶ ταῦτα μὲν χθὲς τε καὶ
εἰσαύριον ἔργα τηνικαῦτα τῷ βασιλεῖ· μεταξὺ δὲ
χάλικες ἐν χερσὶν ἄδροι καὶ ἀδραχθεῖς, λίθοι προσ-
κόμματος καὶ αὐτοὶ τοῖς ἐχθροῖς τοῦ Θεοῦ. Καὶ
δήπου ἠγαπητόν, εἰ μέχρι τούτων ὁ κάμπος. Ὁ δὲ

A materialia conficiebantur et tribus artibus valens
preliis primas tenuerat et constructiones faciens
et adjumentum praestans. Horum eos quidem Nazi-
raeis constituisse tabernacula, proximum autem est
Deo colloqui, lum ob apparatus divinum, tum quia
illis qui in divino apparatu se mundant Deus inha-
bitare vult et ambulare; hos vero advenis ho-
spitium praebuisse, et vulneratis aut aliis morb'is
laborantibus. Qui quidem sic divino desiderio fer-
vidus fuit, ardens in se cor habuit si forte deside-
ratum viderit. Cum vero festinavit mors, decessit,
Deo afferens desiderium et virtutis amorem, tan-
quam opus jam perfectum, rolinquens filio regi
ad bonum finem perducena quae relicta sunt, prin-
cipium quidem faciens boni, illudque omni numero
consummatum aemulationis rationem praebens.

53. Eiusdem restorationis erat urbium et ar-
cium aliarum quidem renovata ab antiquo excidio
aedificatio, aliarum autem constructio, et ut oppor-
tunius dicam, nova creatio. De Tiberio quidem pro-
videntiae bonum testificati sunt quod multas urbes
subversas liberalitatibus restauravit. Ille vero hoc
peregit in quantum non nobis in praesenti dictu
facile, nisi definitam horam locorum nominibus
consumamus; quot vero et denuo in opportunis
locis constituit, numerus alius illae, nec qui reli-
quis inferior queat comparari. Non enim in centum
semel, nec in duplicem hunc numerum, sed et
supra haec exstructae sunt, quibus muniens hostem
quemque repulit excursions molientem, continua
viarum propugnacula statuens adversus hostes, et
iter quidem pergere prohibens, viam vero violenter
tenentibus mortis metum incutiens per ea quae
retro stabant, sic domi remanere cogens et sivo
ferocitatem minuere, sive contra invicem saevien-
tes frangi.

54. Non minus illud mirum quod talium operum
plerasque seipsum architectum statuebat et discre-
vit quae tutiora stabunt, multa vero ministra-
vit manibus praestare aedificantium, et vehere quan-
tum utile erat. Heri quidem regias fatigabant man-
us, cras vero fatigabunt aut instrumentum multo
ferro oneratum, et quantum praeter secandi natu-
ram non alias gestaret ruens hostilis turba in fasces
aut clava ferrea aereum somnum percussorum praec-
ipitem agens, aut ponderosa hasta, quam represen-
tavit poetica magniloquentia quasi navis vigin-
ti remis malum. Hoc regia manus sustinebat et
portabat; haec quidem heri et cras regis tunc opera,
interea vero lapides in manibus multi et quales ve-
here potest homo, lapides scandalii pro Dei inimicis;
optimum, si hucusque labor cessit. Ad plura vero
providebat, interdum quidem haec erant; noctem ve-
ro bellicis. Et imperator laboribus dabat et quietie
horam ad incensi animi talem ardorem opportu-

nam faciebat, insomniis se dedens, nec genua flectens, et patientiæ columnam sibi erigens; quo certe optimis studuit documentis per vitam ad omnia patienter toleranda se macerans.

55. Nam cuncta ut dicamus, in plura divisa patientia: alia quidem quam circa corpus exercemus, quam laborum tolerantiam vocare consuevimus: alia in cupiditatum refrenatione, quæ est temperantia; alia in ægritudinis omnis mitigatione, sapientiæ sane et patientiæ est, quod adhuc etiam et mansuetudinis hæc victoria, non est circa quam propriam patientiæ non habuerit summam gloriam, rex ibi sui ipsius, quia nefas erat adeo magnum principem inferioribus parem esse. Sustinendis igitur perstabat in omnibus laboribus, frigus quidem tolerans quasi mediæ æstus urentis flatus recte compositi cupidinem inveniret, æstivis denuo caloribus expositus et patienter ferens quasi vitalibus auris refrigeraretur; sitim vero sicut nec illi Adipsi in historia memorati, sustinens; famem autem otioso viro utilem esse non absurde dicens, laborioso vero homini non congruam, quem noverrunt nutrire sedula opera, quæ animæ luctationem renovant.

56. Compescuit et ventris cupiditates; sicut statua quæ id tantum sibi infundi vult quantum ad impletionem satis sit. Non enim ille ingurgitatum supercalcet, nec invito stomacho cibos et liquida ultra quam fas est ingerere conaretur, sicut faciunt quorum Deus venter est. Ecce eadem amborum causa. Nam nec quod plenum est adhuc quod injicitur admittit, nec jam ore clausum ulteriora sinit intus penetrare.

57. Sic cupiditatem vehementissime nobismet ipsis veniam dantem domabat. Cupiditatem enim tanquam rex legi obtemperans expellebat tyrannum. Stragulum ipsi ad terram asperrimum non a mediis tapetibus explicatum, adeo æstimaverat charum, ut ipsi in tempore esse res opportuna quia jam genio simul ac naturæ necessitatibus debitum solvere posset. Homericum quidem Jovem somnus quondam insidias tendens circumvenit invitum, et conjicitur ostendens sermo somni vim non solum in iis qui aliter vitam instituunt, sed et in iis qui late dominantur. Ipsi vero vocatus non paruit somnus: præstabat utilium sollicitudo, fususque cito assurgens et quodam modo adesse timens prope huic qui semper cum metu vivit, et immortalitate digno mortem quamdam operari sensuum pigritia, et operibus ferventibus obstaculum ponere mundanæ ordinationis artificem.

καὶ εἰσέτι πλέον ἐπιτελείατο. Μεθ' ἡμέραν μὴ γη τοιαῦτα ἦν· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ καὶ τὴν νύκτα ταμικοῖς ἔργοις ἐδίδου, καὶ τὴν ὥραν τῆς ἀναπαύσεως καιρὸν ἐποιεῖτο τῆς τίς τοιαύτην ζῆσιν ἐκείσεως διακαρτερῶν ἄνθρωπος, καὶ μηδὲ γόνυ κάμπτων, καὶ στηλῆν οὕτω καρτερίας ἐαυτὸν ἀνιστῶν· ὁ δὲ ἁμθῶς μεμελέτηκε διὰ βίου, εἰς τὸ παντοίως ἐκπονετικὸν ἐαυτὸν ἐκπονουμενος.

νέ. Ὅπως γὰρ εἰπεῖν, εἰς πλείω διηρημένως τῆς ὑπομονῆς, καὶ τῆς μὲν εἰς τὰ περὶ σῶμα ἔχοντες ἦν φερεπονίαν ὀνομάζειν οἴδαμεν, τῆς δὲ εἰς ἐπιθυμιῶν συνοχῆν, ὁ δὲ ἔστιν ἐγκράτεια, τῆς δὲ εἰς παντὸς λυπηροῦ κατακλίρασμα, τοῦτο δὲ καὶ εὐφροσύνης καὶ καρτερίας, ἔτι μὴν καὶ κραδία ἐκνίκημα, οὐκ ἔστι, περὶ ἣν ἴδιαν ὑπομονῆς οὐκ εἶχεν ἄκρον τὸ εὐδόκιμον, βασιλεὺς ἀνταίθεα ἦν καὶ ἐαυτοῦ, ὅτι μηδὲ ἐχρῆν τὸν οὕτω μεγάλως ἐχροντα εἶκειν τοῖς χεῖροσι. Διήρκει οὖν εἰς ἅμα φερεπονῶν, ψυχὸς μὲν ὑπομένων, ὡς εἴαν καὶ μισπητάτου θέρους φρύγοντος φιλοτιμίαν εὐκράτου πνοῆς εὐρισκε, θερμῶν δὲ θάλπει αὐθις παραβαλλόμενος καὶ ἐγκαρτερῶν, ὡς εἰ καὶ ζωογόνοις αὔραις ἐφύχετο· διψᾶν δὲ, ὡς οὐδ' ἂν οἱ τῆς ἱστορίας Ἀδῖψος ἀνεχόμενος· λιμὸν δὲ ἀεργῶ μὲν ἀνδρὶ σύμφορον εἶναι φιλοσοφῶν, ἐργατικῶν δὲ ἀνθρώπων ἀκροσφύμοστον, ὃν οἷδε τρέφειν τὰ σπουδαῖα ἔργα, ἐαυτοῦ ἀπασχολοῦντα τὸ τῆς ψυχῆς ἐναγώνιον.

νς. Ἀμέλει καὶ ἐπέχε τὰ εἰς γαστρός θεραπεῖαν, ὅσα καὶ τις ἀνδρίας, εἰς τοσοῦτον ἐθέλων τὴν ἐπιθυμίαν, εἰς ὅσον καὶ ὁ ὑπερπληθεῖς οὔτε γὰρ ἐκείσεως ἐπιστάτοι ἦν τὸ ὑπέφορον, οὔτ' αὐτὸς εἶχε τὴν καθάπαξ σφιγγθεῖσαν λόγῳ συστέλλοντι ἀνευρῶνα εἰς βρῶσιν κατὰ τοὺς κολιοδαίμονας. Καὶ ἔστι τῶν ἐπ' ἀμφοῖν τὸ ἀτίον. Οὔτε γὰρ τὸ πλεῖρον ἐκστέγει τὸ ἐμβαλλόμενον, οὔτε τὸ εἰσάγων σύστημα ἀφίησι τι τῶν ἐντιθεμένων προκύπτειν ἐντός.]

νς. Οὕτω κατισχύων ἦν ἐπιθυμίας, τοῦ δεινοτάτου κόλακος. Θυμὸν γὰρ, ὅσα καὶ βασιλεὺς ἔνομα, ἐξώθει τύραννον. Στρωμνὴ δὲ αὐτῶν πρὸς γῆς τραχύτητα, στρώμασι μαλακοῖς ἀμυσολάβητος, οὕτω πλεολόγιστο φίλον, ὡς πραγματεῖωδες αὐτῶν ἐν καρῆ εἶναι, μηδὲ τῶν παντὶ τοῦ μεγέθους κατακλίνεσθαι, ἀλλὰ καθῆσθαι ὀρθοῦμενον, καὶ οὕτως ἐκκλίνειν τὸν σοφὸν κατευναστικὴν ὑπνον τῆς φύσεως. Τὸν μὲν οὖν Ὀμηρικὸν Δία ὕπνος ποτὲ περιχύθη ἐπίβουλος οὐχ ἐκόντα, καὶ ὁ λόγος ὑπονοεῖται δηλοῦν τὸ τοῦ ὕπνου βλαῖον, μὴ μόνον ἐν τοῖς ἄλλως ἔχουσι τοῦ βίου, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πλατῶ ἀρχουσι. Τῶν δὲ καὶ πρῶτον λούμενος ὕπνος οὐχ ὑπῆκουε· τὸ γὰρ φρονετικὸν τοῦ χρεῖωδους περιγίνεται· καὶ ἐπιπετασθεὶς δὲ ταχὺ ἀπεπῆδα, μετρῶν ἐαυτὸν, ὡς ὁ βασιλεὺς ἐκπέπτε, καὶ τοῖς τῶν ἔργων καιροῖς ἐπιούσιν ὑπεκπίμενος, καὶ πως ὀκνῶν, τῶν ἀεικινήτων παρεῖναι, καὶ τῶν ἀθανασίας ἐπαξίῳ θάνατον οἶον τεχνᾶσθαι τῶν ἀργίῳ τῶν αἰσθήσεων, καὶ τῶν σπουδαίων ἔργῳ ἐγκόπτειν τὸν τῆς κοσμικῆς ἐργάτην συστάσεως.

νη. Ἐδωρ μὲν αὐτῷ φίλον ποτον, δελεαζόμενον, ἄ
 ὄτι τρυφᾶν δεῖ πρὸς τινα σκευωρίαν ἡδονῆς σῶφρο-
 να, εἰς ἣν καὶ ὁ γλυκὺς συμβολῆν τινα παραμίνυσι
 κάλαμος· ἔτι γε μὴν καὶ ὁ στύφων χυλός· ἔστι δ'
 ὄπου καὶ ἡρέμα ὄξυς ὁ κρίθινος. Εἰ δὲ καὶ οἶνον
 προσδεῖται χρῆσασθαι, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀγλευκῆς· καὶ
 ὄξυς ἐκίρναιτο, καὶ τοῖς πλείοσιν ἀπρόσιτος. Καὶ
 ἦν τοῦτο βασιλικῶς κρατῆρος ἐπίσημον, οὐχ οὕτω
 χαίροντος τοῦ βασιλέως τῷ πόματι (οὐ γὰρ ἦδὺ τὸ τῆ
 γούσι μὴ προσήνε), ὅσον οἶμαι καταμηχανωμένου
 τῆς ἄγαν ὀρέξεως. Καὶ οἶδα πρὸς ἀκρίθειαν ἀση-
 τὰς ἀνδρας τοιοῦτον ἑαυτοῖς ὀνοχοοῦντας κέρασμα, ὡς
 ἂν κατευμεγεθῶσι καὶ αὐτοὶ τοῦ ἔνδον ἐχθροῦ.

νο'. Στάσιν δὲ ὀρθῶν, ὅ δὲ καὶ ἐβ' ἔβη, ὡσεὶ καὶ
 κίων ἐκπονησάμενος ἀστραβῆς καὶ ἀναστηλῶν ἑαυ-
 τὸν καὶ οὕτω πρὸς εὐκλείαν, οἷς ἀνεῖχεν ὑψὺ τὰ
 ἡμέτερα, γόνυ ἀμπεῖν αὐθις Θεῷ εὐχῆς λόγῳ, καὶ
 οὕτω πρεπόντως ἀφοσιῦσθαι τὸ γονάζεσθαι, ἀρχε-
 τύπῳ παράμιλλος ἦν τῷ μεγάλῳ ἐκεῖνον δικαίῳ,
 οὐπερ οἱ τῶν γονάτων τύλοι τὸ συχνὰ γονυπετῆς
 ἡγόρευον. Καὶ οὕτω τὸ ἐν ἀριστεύμασιν ἀνάστημα
 πεπραγματεύτο. Οὐδὲ γὰρ ἐχρῆν τὸν εἰς Θεὸν κατα-
 νέοντα μὴ κατεξανίστασθαι τῶν ἐχθρῶν, μηδὲ τῶν
 ἐξ ὑψους οὕτω μακροῦ ἑαυτὸν ταπεινοῦντα μὴ θεό-
 θεν ὑψοῦσθαι, καὶ τοῦ μέχρι καὶ εἰς γῆν ταπεινο-
 τοῦ ἀντιλαμβάνειν ὑψώμα εὐκλείας οὐράνιον.

ξ'. Τὸ δὲ βαδιστικὸν ἐντεῦθεν διαδεχόμενον, ἀλλὰ
 καὶ αὐτὸ καρτέρημα ἦν. Οὐ γὰρ ἀνέπαυε λιπαροὺς
 πόδας εἰλαπινάζων, οὐδὲ ἵππου κουφότητι αἰρομένου
 πρὸς τάχος εἰσαεῖ τοὺς δρόμους ἐπίστευεν. Ἀλλὰ
 δεῖσαν τοὺς πεζοδρομεῖν ἐπιστημονικῶς παρήλαυ-
 νεν, οὐκ ἀπαξιῶν τὸ πεζὸν κατὰ τὸ πάλαι Περσικὸν
 ὑψηλόφρον, οἷς ἔρασε νομοθετῆσαι δίχρα τοῦ κατ' οἰ-
 κίαν περιπάτου λοιπὴν πορείαν ἐφ' ἵππου τίθεσθαι.
 ἀλλὰ ταῖς μὲν ἀνάγκαις, καὶ ὅτε δὲ θραμβοὶ, τὴν
 ἐπασίαν ἐγκρίνων, τοῦ δὲ λοιποῦ ποσὶ χρώμενος εἰς
 τὸ καρτερόν.

ξβ'. Οὕτω τὰ τοὺς πολλοὺς λυποῦντα, καὶ τῷ ἑνα
 γωνίῳ πικράζοντα, κατεκίρνα γλυκάσμασιν ἀρετῆς,
 ὑφ' ἧς καὶ τὸ ἀνεξίλικον ἐπορίζετο, νωθρευόμενος
 κατ' ὀρθὸν λόγον εἰς ἄμνην, καὶ καιρὸν εἰς ἐπιστρο-
 φὴν ἐνδιδοὺς τοῖς ἑαυτοῦ ἀποστρέψασιν εἰς φαυλό-
 τητα, τὸν Σωτῆρα Χριστὸν ἑαυτῷ κἀνταῦθα προί-
 στῶν εἰς ἀρχέτυπον μιμίσεως, τὸν καὶ ἐπὶ πάντων
 ὄντα, καὶ πάντων προνοητικῶς ἀνεχόμενον· οὐ καὶ
 τὸ αὐτοῦργὸν ἐμιμεῖτο, καὶ τὸ ἐν ἔργοις αὐτοδιάκο-
 νον, καὶ μάλιστα τοῖς μεγίστοις. Οὐ γὰρ ἤθελε χρῆσι
 μὲν ἑτέροις ἐκπονεῖσθαι τὸ καλὸν, αὐτὸν δὲ τοῖς ἀν-
 δραγαθήμασιν ἐπιγράφεσθαι, οὐδ' ἀκοὰς παραβά-
 λειν τοῖς βασιλικαῖς πρακτέοις, ὀφθαλμοὺς δ' ἐπι-
 βάλλειν, καὶ χρῆσι καταβάλλειν τὸ ἀντικείμενον.

ξβ'. Ἀμέλει καὶ κινδύνοις ἑαυτὸν παρενεῖθαι,
 ἔθθα τῷ στρατῷ ἄλλως ἦν ἀφυκτον· καὶ διδοὺς ἑαυ-
 τὸν ἕως καὶ εἰς θάνατον, κατηλλάττετο τοῖς λοιποῖς τὸ
 σώζεσθαι. Ὅθεν καὶ ἐφιλοτιμεῖτο τοῖς διὰ παντὸς

58. Aqua ipsi gratus potus, seducens quia in deli-
 ciosis vivere oportet ad quamdam voluptatis vigi-
 lantiam sapientem, cum qua dulcis compositione in
 quamdam miscet calamus; adhuc et astringens
 est succus; aliquando leviter acidum hordeum. Si
 vero vino uti egebat, illud acerbum sumpsit; et
 acescens mistum fuerat et plerisque ideo repug-
 nans. Regii autem illud poculi insigne erat, non
 tam gaudens regis potu (non enim est gratum quod
 palato injucundum) quam, opinor, temperanter
 disponentis nimium appetitum. Novi ad severita-
 tem se exercentes viros talem sibi infundere mistu-
 ram, qua in inferiorem hostem dominari possint.

59. Standi vero modum arrectum, quod dictum
 est, sicut columna retinens directa, sic ad nobi-
 lem habitum se componens in quantum in altum
 nostra sustinuit, deinde genua Deo flectere preca-
 tionum gratis, et sic decenter consecrari modum
 suppliciter genua flectendo orandi, archetypo præ-
 cellens erat magno illo justo, cuius genuum calli
 testificabantur quod frequenter genua flectebat. Sic
 in optime gestis elevationem servare placebat. Non
 enim oportebat eum qui se ante Deum humiliabat
 non insurgere in hostes, nec eum qui post tan-
 tam elevationem humiliatus non ad Deum exalta-
 tur, et pro virtute qua se usque ad terram abji-
 ciebat remunerationem accipere exaltationem glo-
 riæ cælestem.

60. Quod vero bene incedebat, inde receptum
 non minus sapientis viri officium erat. Non enim
 cessavit pingues pedes ad apricum proferre,
 nec equo velociter currenti ob celeritatem semper
 decursiones præscripsit. Sed ubi oportebat eos qui
 assueti erant pedibus currere prægrediebatur, non
 indignum interpedestre reputans juxta veterem
 Persarum morem, quibus placuit domi quidem pe-
 dibus uti ad deambulandum, in cæteris autem iti-
 neribus equo semper vehi, sed in necessitatibus et
 quando triumphus equitationem admittebat, de
 cætero pedibus strenue uti.

61. Sic quæ multis ærumnosa sunt et ei qui certa-
 minibus assue factus est amara temperabat mis-
 cens virtutis dulcedinibus, qua ad sanationem
 perveniebat; languescens, juxta rectam rationem,
 ad vindictam et tempus ad conversionem dans
 iis qui in vilitatem declinaverunt, Salvatorem
 Christum sibi hic proponens imitationis exemplar.
 eum qui super omnes est et providentia sua omnes
 continet, cuius vitam laboriosam exprimebat ut
 hominis qui in operibus, præsertim in maximis a
 nomine juvari volebat. Noluit enim alienis quidem
 manibus pulchras actiones laboriose operari, seque
 autem ubique virum fortem præbere, nec auditum
 regiis operibus præstare, oculos vero injicere et
 manibus oppositum projicere.

62. Itaque periculis se objiciebat ubi exercitus ali-
 ter salvari non poterat, seque usque ad mortem
 exponens, reliquos salvari permittebat. Exinde inter
 dilecta et super omnia habebat corporis vulnera

supra diadametis fulgores, ac sigilla ferebat fortitudinem designantia. Regem quidem igitur contemplari illum, sed illud successionis, quam Deus ipsi extraordinarie constituit, confirmans regem eum qui inter fratres magnos et pulchros parvus quidem tunc erat, perpulcher vero, deinceps vero maximus. Ducem vero non invenires ubique quaerens sicut regem illum. Nam rex quivis (non immerito dicimus) ducum dux est. Equitem sane optimum vidisse, et peditem et contra singulos dimicantem ad fortiter bellandum idoneum, et in prima fronte præliantem et terribilem obsessorem et insidiarum peritum molitorem cæterisque omnibus prædiis fortissime se immiscentem, hæc non in successionis catena complicantur, licet a genere usque ad eum protrahantur, bene vero frequenti oriuntur ex exercitatione et permanenti consuetudine, et organorum compositione, quam natura sub auctore Deo peregit.

63. Nimis vero repositis bellis non se immiscendum putavit rerum ab exordio et tempore quo tum suscitata, tum ambigua æstimata erant, unde autem necesse erat in medio adesse regem et fortitudinis opere verboque commilitones accendere et fervidos reddere. Non sane. licet discrevit (discrevit vero in omnibus animi ardor), alienus et contemptor remanebat ad sortes congregatas et ad reliqua. Sane exiens ab urbium regina, et illam quæ prope bellantes erat castris positus oppugnabat partim, vero per medium imminens, prope mittebat legiones, et sic operabatur prout debat Deus, qui una cum ipso res propitius suscipiebat. Et si non novum quid et magnum acciderebat, non erat exinde redire regios emissarios quin omne loco idoneo constituissent. Nam simul cum ipsis consilia mandabat imperator, per quos quasi præsens ipse tropæa struebat. Non enim erat cujus bona proposita non successerint. Si vero vel exercitus culpa male succedebat pugna, aut si copias stiipiendo frustravit conabantur duces, exitus iste et prælii afea non ad optima recidebant, aliunde quidem culpa, regis vero inanus ab hac alienæ erant.

64. Sic quidem insolita gerebat exercitus. Neo vero cuivis in promptu esset pluribus talia enumerasse. Pleraque enim ipse talium operum aggrediebatur, non cæteris tam præclara committens et periculosa. Norunt id Cilices et Armeniæ tribus, et Assyriorum gentes et omnes qui orientalibus solis radiis illuminantur. Scytharum vero ferocitatem non solus virtutibus abundans pater cicuravit, sed et non minus noster. Ultra Istrum vero sic occurrit ut si quis impune inhabitantium ferarum venator alias capit, aliis extremum metum incutit; nec illud semel. Nam Alexandri illud erat, vix tali transitu prævalentis, statim fugientis non retro inspicientis; non enim locum munitum citaveris, quem, fortiter eum suis urgendo, non expugnaverit Alexandri præclara virtus, qui in quali-

τοῦ σώματος τραύμασιν ἤπερ τοῖς ἐν διαδήματι ἀγλατῶμασι, καὶ σφραγίδας ταύτας ἔφερον, ἐγγηλωμένας τὸ ἀνδρικόν. Βασιλέα μὲν οὖν θεωρεῖν αὐτὸν, ἀλλὰ τοῦτο διαδοχῆς, ἣν θεὸς παραδόξως αὐτῷ ἐθέτο, ἐπικρίνας εἰς βασιλέα τὸν ἐν ἀδελφοῖς μεγάλους τε καὶ καλοῖς μικρὸν μὲν τηνικαῦτα, κάλλιστον δὲ, εἰς δὲ τὸ ἐπιόν καὶ μέγιστον. Στρατηγὸν δὲ οἷα ἦ εἶη πόβρω τοῦ καὶ οὕτω βασιλέα διασκεπτικῆ. Ἔστι γὰρ βασιλεὺς ἄπας (οὐκ ἔξω λόγου εἰπεῖν) στρατηγῶν στρατηγός. Ἰππότην μέντοι ἄριστον θεωρεῖσθαι. καὶ πεζομάχον, καὶ μονομάχον βίωσιν πνέοντα, καὶ πρόμαχον, καὶ πολιορκητὴν δεινότερον, καὶ λόχους καθίζειν δεξιόν, καὶ λοιπαῖς ἀπίσταις παρῆναι μάχαις θερμότερον, ταῦτα δὲ οὐκ εἶη δοχῆς ἀλύσει συμπελεκται, εἰ καὶ ἐκ γένους καθῆκεν ἄχρη καὶ εἰς αὐτὸν, ἀσκήσεως δὲ ὀτιμὰ ἐκαστῆς καὶ τριβῆς διαρκούς, καὶ ὀργανώσεως, ἣν φύσις ἐπιλοτῆρῆσεν ὑπὸ θεῶ ἀρχιτέκτονι.

ἔγ'. Ταῖς μὲν οὖν ἄγαν ὑπερορίους μάχαις οὕτως αὐτὸς ἔκρινε δέον παρῆναι, τοῦ ἀνέκαθεν χρόνου τὴ μεταξὺ τὰ μὲν ἐκπολεμώσαντος, τὰ δὲ ἐν ὑπόπῳ θεμένου· ὅθεν καὶ ἦν ἀνάγκη, πρὸς τῶν μίση εἶναι τὸν βασιλέα, καὶ καρδίας λόγῳ τὰ περὶ θάλασσαν καὶ ζωογονεῖν. Οὕτ' ἂν, εἴπερ αὐτὸς ἔκρινεν (ἔκρινε δὲ ἐν ἅπασιν τὸ τῆς ψυχῆς ζῆον), ἀδυσώπητος ἔμπερος γὰρ τοῦ συγκλήτου λόχους, καὶ τοῦ λοιποῦ. Ἀμέλει, καὶ προελθὼν τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων, καὶ τῆς ἐπὶ τοὺς πολεμῆους πῆ μὲν διχῆ ταμῶν τῶν στρατοπέδου, πῆ δὲ καὶ ὑπερμεσώσας, ἐξέστειλεν ἐγγύθεν τὸ στρατιωτικόν, καὶ καταπρόφτετο, οἷα θεὸς ἐίδου, ὁ τῶν ἔργων αὐτῷ συνεπιλαμβανόμενος. Ἐβῆ εἰ μὴ καινόν τι καὶ μέγα συνεπεπτώκει, οὐκ ἦν ἀναστρέψαι τοὺς βασιλικούς ἐκείθεν ἀποστόλους, μὴ τὸ πᾶν ἐν καλῷ καταστήσαντας. Συνεξέταμπε γὰρ ἐκείνοις ὁ αὐτοκράτωρ βουλεύματα, δι' ὧν ὡς αὐτῶν παρῶν ἐνήργει τὰ τρώπαια. Οὐδὲ γὰρ ἦν βουλευτῆ μόνον μὴ οὐκ ἐπιτυχεῖν. Εἰ δὲ ποῦ ἦ στρατοῦ ἐκσταλα ἔσφαλλε τὰ τῆς μάχης, ἢ τὸ συμμαχικὸν καὶ ἀπονῆρως ἐμισθοφόρει, τυχὸν δὲ οὕτω καὶ κίβη μάχης οὐ πρὸς ἀγαθοῦ ἐβρίπτο, τούτου μὲν ἔλλοθεν τὸ αἴτιον, τὸ βασιλικὸν δὲ ἔργον ἀναίτιον.

ξ'. Καὶ οὕτω μὲν τὸ τῆς στρατείας διημερομήτερον ἔκτοπον. Οὐκ ἂν δὲ τινι ἐγγίνετο συχνὰ τοιαῦτα ἐξερμητῆσθαι. Τὰ πλείω γὰρ αὐτὸς καὶ τῶν τοιούτων ἔργων ἐπέβαινε, οὐκ ἔχων ἑτέροις τὰ οὕτω μάλιστα πιστεύειν καὶ ἐπικίνδυνα. Κίλικες οὐδὲν ἔπαυτα, καὶ Ἀρμενία φύλα, καὶ γένος Ἀσσύριον, καὶ λοιπὸν, ὅσον πρωτοφάσει βολαῖς ἡλίου βάλλεται. Σκύθικὴν δὲ ἀγριότητα οὐ μόνος ὁ πολυαρσενικός πῆρ ἡμερώσατο, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐπ' οὐδὲν ἔλαττο. Ἰσπερ δὲ τὰ πέραν οὕτω κατέδραμεν, ὡς εἰ καὶ ἀδεῶς τες περιφοδομημένα θηρία κυνηγετῶν, τὰ μὲν ἀλλοικεῖ, τὰ δ' εἰς φόβον κινεῖ. Καὶ ποῦ οὐκ εἰσάπαξ. Ἀλεξάνδρου γὰρ τοῦτο πάθος, κατισχύσας τος μόγις τῆς τοιαύτης γενέσθαι παραίας, καὶ ἐμπεφυγὸς ἀμεταστρεπτοῦ. Καὶ οὐκ ἦν ἐρομένη χωρίου εἰπεῖν, ἥς μὴ ταχὺ περιεγίνετο αὐτὸς τοῖς

πραττομένοις επιδεδημηκώς. Ἀλεξάνδρου τοῦτο μεταλοῦργημα, ὃς (ἔστιν εἰπεῖν ὄπου) τὸ τοῦ Ἡρακλέους σεμνὸν ἀπήλειγεν. Αὐτίκα γὰρ ὁ μὲν τὴν Ἄορνον (πέτρα δὲ αὐτῆ, τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν ὑπομένουσα ταῖς ρίζαις προσαρασσομένην) ἐλείν οὐκ ἔσχεν, εἰς τρεῖς μὲν προσβαλὼν, τοσαυτάκις δὲ, φησὶν, ἀσπαρσθεῖς· Ἀλέξανδρος δὲ εἰσάπαξ προσβεθηκώς, εἶλεν ἐγκρατῶς.

ξ'. Εἰ μὲν οὖν πρὸς πολλὰς τῶν πόλεων πόλλ' ἐμόγησεν ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς, πολιορκίᾳ τριδόμενος, πόλεμος νόμος καὶ τοῦτο. Ἔχει δὲ ἡ συγγραφή, καὶ ἅς ἅμα τε εἶδε, καὶ τὰς μὲν κατέβριψεν, ὅσας οὐκ ἔργῳ ἵστασθαι, τὰς δὲ ἀφήκεν ἐσάναι, ὅσας τὸ συντελεῖν πρὸς ἡμῶν ἦν. Ἀριθμὸν δὲ τούτοις ἐπιστῆσαι συγγραφικῆς ἔργον λεπτολογίας καὶ δλης δέλτου βούλημα. Εἶδον ἡμέραι δύο ποτὲ πέντε πόλεις ἀνδραποδισάμενον τὸν πολὺν Ἀλέξανδρον. Καὶ τούτων οἷα μὲν τὰς τρεῖς ἐκεῖνος διέθετο, οὐκ ἀκριβοῦσιν οἱ τὰ τριαῦτα φιλοπονησάμενοι. Αἴ γε μὴν λοιπαὶ δύο τοὺς σφῶν πολιτικῶς ἄρδην ἀνηρημένους ἔκλαυσαν. Καὶ οὐκ οἶδα μὲν εἰπεῖν πρὸς ἀκρίθειαν, ἐφ' ὅτε κακῶ προῦπάρξαντι· οὐχ ἔχω δὲ μὴ ἀπόρωσ ἔχειν, τί ποτ' ἂν ἦν ἐκεῖνο μέγα, ὃ τοσούτοις ἀνδράσι βασιλείαν ἐζημίωκεν. Ἐνταῦθα δὲ καὶ τὰ τρώπαια οὐδὲν ἐλάττω, καὶ τὸ ἀλισκόμενον ἐσώζετο, καὶ περιποιεῖτο εἰς εὐχρηστούμενον· ἵνα καὶ οὕτω, καθὰ καὶ ἀνόπιν ὁ λόγος ὀρθῆ κρίσει ἐξυγοστάται, τὸ θεῖον ἐπαύξηται τάλαντον. Οἱ πῶς οὐκ ἂν τοῦ λοιποῦ ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων γῆς πρόδοιτο καὶ τὴν ζωὴν, ἕθρωποι θανάτῳ μὲν περιτετυχηκότες, πεφλοτιμημένοι δὲ τὰς ψυχὰς πρὸς τοῦ αὐτοκράτορος, πρὸς δὲ καὶ τοῖς εἰς βίην ἀρκοῦσι καταναλούμενοι δαψιλῶς; Οἷς καὶ ἄλλως ἀρκοῦν πρὸς μάχης ἐρεβισμὸν τὸ ἐν πολέμοις οὐ μόνον ἐκδοῦσθαι πρὸς τοῦ βασιλέως τὰ εἰς τὸν Ἐνυάλιον διεγερτήρια, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν προθέειν τῶν ἄλλων εἰς ἔργον, καὶ προαρπάξείν τὸν στέφανον.

ξζ'. Ἦν γὰρ τῶν ὄντι παραθηξαι μὲν εἰς μάχην λόγους Τυρταίου ῥήτορα, ἢ Τιμοθέου πρὸς μέλος ἄρμοσις, ὧν ὁ μὲν ἄδεται τοῖος εἶναι εἰς πόλεμον ἄρῶναι, ὡς δεξιῶς ἔχειν ἐρεβισσαι εἰς θάνατον· Τιμόθεος δὲ τὸν πολὺν Ἀλέξανδρον ἄδων ποτὲ εἰς θυμὸν ἐκμηναὶ Ἀρεῖκόν, καὶ πείσαι πρὸς ὄπλα δραμεῖν, ὡς εἰ καὶ πόλεμος ἐνίστατο· προθυμηθῆναι δὲ εἰς ἔργον, ἀστραπῆς ἔχων ἐξαλμα, ἔργου δὲ γενέσθαι πῦρ, ὕλης δραττόμενον. Καὶ ἔστι καὶ ταῦτα τῶν οὐκ οἷδ' οἷς ἀγνώστων. Ναὶ γὰρ εἰς ἀνδρίαν κραταιοῦσθαι τὸν ὑμνοῦμενον ἐκδήλον, ὅσας καὶ αὐτοκράτωρ ἔγνωστο (ὅσον γὰρ τῆς γῆς — ἦν δὲ τὸ ἅπαν τοῦ οἰκουμένου τμήματος — αὐτῆς, οἷδε θάτερον, οἷδε καὶ τὸ λοιπὸν), βασιλεὺς πανταχοῦ γῆς περιφδόμενος καὶ ἀνδρείος οὐκ ἔστιν ὄπου μὴ τῆς οἰκησίμου γῆς. Ἐνταῦθα τίς ἂν ἔχοι ἑαυτὸν ἀπασχολῆσαι τοῖς ἀνδραγαθήμασι, καιρῶ βραχεῖ μετρούμενος; Βίβλοι ὄλαι καὶ ταῦτα. Βιβλιογραφεῖν δὲ νῦν τίς ἂν αἰτήσειεν ἢ ἀπαιτήσειεν;

ξζ'. Ἀναμνηστέον τοῦ μεγάλου ἐκεῖνου πολέμου, ἐν ᾧ μόνος ἀπάντων ὥσπερ βασιλεύων ὑπερείχεν,

A bet regione Herculis miracula confutavit. Nam hic quidem Avernum (scopulus hic Indum flumen cobibens radicibus allapsus) capere non valuit, tribus quidem vicibus molitus, toties vero, ut aiunt, a proposito dejectus, Alexander autem semel accedens vi subegit.

65. Itaque quando in plurimis urbibus multum laborem insumpsit rex noster obsidere conans, belli ea sors est. Habent vero annales, et quas simul vidit, has quidem delevit quotquot stare non oportebat; has vero manere sivit omnes quæ nobis adjungendæ erant. Horum vero numerum texere annalium recensentium singulatim est et libri totius res. Viderunt dies duo olim quinque urbes in servitutem redactos a magno Alexandro. Quarum tres quidem quomodo tractarit, non præcise designant ii quos talia tradere videmus. Cæteræ duæ cives ad internecionem cæsos flevunt. Nec quidem scio unde narrationem malorum incipiam, sane nescio quodnam magnum distrimen tantos viros regno privarit. Inibi vero et tropæa non minora, et quod captum est servabatur et reservabatur ad meliorem sortem; idque quemadmodum antea sermo recta judicatione æstimabat ponderans, divinum augetur talentum. Qui quomodo non de cætero super Romanorum terram projecissent vitam, homines mortem quidem sortiti, qui animas vero ab imperatore habuerunt, et large ea quæ ad vitam sufficiunt obtinuerunt? Quibus et aliter sufficiebat, ad pugnam provocationem bellica dos non solum auctore rege inclamandi voce Martis excitatoria, sed et pugnam præ aliis inchoandi et coronas reportandi.

66. Erat enim reipsa accensura quidem ad pugnam carminibus Tyrtaei eloquentia, aut Timothei carmen, quorum alter quidem memoratur in bellum animos inspirasse, et ad mortem provocasse feliciter; Timotheus vero magnum Alexandrum, cantans, quondam in furorem martium convertisse et suasisse ut ad arma curreret quasi prælium instaret; arsisset vero in opus, fulguris impetu citatum, operis vero fieri ignem, quo materia consumebatur. Hæc de istis nescio quibus ignotis. Nam certe fortitudine præpollere eum quem celebramus, evidens est omnibus qui imperatorem noverunt (quotquot enim super terram erant autem omnes habitæ partis in terra, noverunt unum, noverunt et alterum), rex ubique terrarum celebratus et fortis, ubique in terris habitata is occurrebat. Inibi quis per modicum tempus oculos ab iis præolare gestis avertat? Libri cuncti his redundant; libros vero nunc scribere quis peteret vel deprecaretur?

62. Memorandum magnum bellum in quo omnium solus tanquam res prævaluit, sic et optimi viri

mores gerens, se a tanto bellico tumultu salvans et reliquos in sinum suum recondens tanquam in salutis portum. Mercurio quidem similem videri eum qui apostolicis sermonibus effugebat Salvatoris Christi discipulum feliciter accidit non propter miram quantam eum imagine similitudinem, sed quia nemo inter Græcos fuit in honorando apostolo studiosior, Barbarum vero genus tunc Græcam sapientiam superavit et diviniorem infra se effinxit intelligentiam, et angeli loco imperatorem erigebat, et adhuc altera meliori natura, quasi incongruum fuisset humanis operibus æquiparare facta portentosa.

68. Nec ibi magis nostrum est tempus consumere, sed satis sit saltem auditorum memoriam excitasse, non alias sopitam. Nemo enim tam somnolentus est ut in talibus somno non resistat: sed tunc quidem ætate viribusque florens erat, operaque maxima, a corpore vero hæc robusto et elementariæ temperantiæ bene obedienti; quæ vero deinceps extemplo, quibus Claudii vetus urbs pulchrior apparuit, mirandum aliud quia ducis opera illa non prospero firmeque constituti, sed cui merito tribuendum curari et curare seipsum et revocare quod sanitatis perierat, quando erat naturæ et studii lucta; illius dictitantis quod sibi parcere, hujus vero quod pro republica mori deberet. Hoc ultimum nimium postulavit, prævaluitque contra naturam studium. Lectus quidem in quo infirmitas illius curabatur, conspiciendus exponebatur inspicientibus: equus vero imperatorem vehebat non ad exercitia aptus, quo solo opus erat viro adeo fesso, sed ad prælium hinniens et ascensorem ad certamen commovens, et iterum præ cæteris currebat dux imperator virtutem spirans, quasi non a morbo, sed a longo otio procederet et cognito paucis catervis in turmarum duces millia viam aperire, amplius in ardorem processit in Deum erecta fortitudo; cui adjuncta bellica virtus onus nobis impositum simul portavit. Igitur primo concursu perfectum est quod nemini in mentem venisset fortium in pugnae fronte casus, fuga illorum quotquot de vita magis providebant, multorum quidem millium numerum cumulantem, mutilati vero plerique ab exercitu.

69. Hæc in animo recogitantes et quam multa in hac serie collata, causa est cur diu lugeamus; tumulum circumdantes optimum virum ineludentem, incitatur ad lamentationes consolationem aliis allaturas. Deinde oh! inquam, quo devenisti, bonorum nostrorum commune? Quo ad intelligendum circumscriptus es, qui mirandis omnia reple, qui viriliter præclareque gestis abundasti, deinceps abundaturus? Donec sit Deus annuens sermonibus, optimum leonis progenies rex unguibus polleat, ut belluas quæ adversus nos sæviunt subigere valeat. Hucusque enim regio rugitu gubernabantur talia, et eximia firmaque spe futuri.

οὕτω καὶ ἀνδραγαθίζομενος, ἑαυτὸν σε σώζων ἕσθ-
τω μεγάλου μαχίμου κλύδωνος, καὶ τοὺς λοιπὸν
εἰς ἑαυτὸν κατακολλίζων ὡς εἰς λιμένα σωτήριον.
Ἐρμῆ μὲν οὖν εἰκάσαι τὸν ἀποστολικὸς λόγος ἐ-
λαμπόμενον τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ μαθητὴν ἐπι-
χῶς ἔσχεν, οὐ διὰ τὸ πᾶν μέγα τοῦ τῆς εἰσῆ-
ἀφομοιώματος, ἀλλ' ὅτι μὴ καὶ ἐπὶ πλεον ὁ Ἕλλη-
εἶχεν ἐμβιβθύνων σεμνύνειν τὸν ἀπόστολον. Τῆ δὲ
βάρβαρον τότε τὴν Ἑλληνικὴν σοφίαν ὑπερβαί-
καὶ θειότεραν ἐσηματίεζε παρ' ἑαυτῶν ἔννοιαν, καὶ
ἀγγέλου τόπῳ τὸν αὐτοκράτορα προσεβίβαζε, καὶ ἐπὶ
ἑτέρᾳ κρείττονι φύσει, ὡς ἀσύμμετρον δὲ ἀνθρώπων
ἔργοις παραβαλεῖν τὰ φαινόμενα.

ξή. Καὶ οὐδ' ἐνταῦθα πλείον ἡμῖν ἔστι διεφί-
θειν, ἀλλ' ἢ ἐς ὅσον ἀνακινήσαι τοῖς ἀκρωμέναις
τὴν μνήμην, οὐδὲ ἄλλως καθέδουσιν. Οὐδεὶς γὰρ
οὕτως ὑπνηλός, ὡς ἀπολέσαι τὴν ἐν τούτοις ἐγγήφο-
σιν. Ἀλλὰ τότε μὲν ἀκμαῖος ἦν τὴν ῥώμην, καὶ
ἔργα μέγιστα μὲν, ἀπὸ σώματος δ' ἑκείνα εὐτόνη
καὶ τῆς στοιχειακῆς κράσεως εὖ ἔχοντας· τὸ δὲ
εἰσέτι ἔναγχος, οἷς ἡ τοῦ Κλαυδίου γραῦς πόλις ἐν-
καλλωπίσατο, ἄλλο τοῦτο θαῦμα, ὅτι καὶ στρατηγῶς
ἔργα ἑκείνα οὐκ εὐθηνουμένου εἰς εὐξίαν, ἀλλ' ὅσο
ἀξίως ἔχειν τιμμελίσθαι καὶ νοσοκομεῖν ἑαυτὸν, καὶ
ἀνακαλεῖσθαι τὸ τῆς ὑγείας ἀπελθόν· ὅτε καὶ ἦν
ἀγῶν φύσεώς τε καὶ σπουδῆς τῆς μὲν οἶον ἑπολα-
λούσης φείδασθαι ἑαυτοῦ, τῆς δὲ θνήσκειν ὑπὲρ τοῦ
κοινοῦ. Καὶ ἦν τὸ πλείον ἐνταῦθα, καὶ ἡ σπουδὴ
ἔξενίκα τὴν φύσιν. Καὶ ἡ μὲν νοσήλιος κλίση ἀφίετο
εἰς θαῦμα τοῖς βλέπουσιν, ἵππος δὲ τὸν αὐτοκράτορα
ἔφεραν οὐ γυμναστήριος, οὐ καὶ μόνου χρεῖα ἦν
ἀνδρὶ οὕτω καταπόνῳ, ἀλλὰ μάχιμον φρουαττόμενος,
καὶ διατινάσσων τὸν ἐπιβάτην εἰς ἔναγώνιον· καὶ
προέθεε τῶν λοιπῶν καὶ πάλιν ὁ στρατηγός αὐτοκρά-
τωρ ἀνδρῶν πνέων, ὡς εἶπερ οὐκ ἀπὸ νοσηλείας,
ἀλλὰ μακρᾶς ἀναπύσεως ἤλαυε· καὶ μανθάνων
χερσὶν ὀλίγαις πρὸς μυριόχειρας ἀρτύειν τὴν ἔφοδον,
ἐπὶ μᾶλλον εἰς προθυμίαν προέκοπτε, τὸ εἰς θεῶν
προβεβλημένος θάρσος· ᾧ συζυγοῦν καὶ τὸ μένος τῆ
ὑπὲρ ἡμῶν φόρτον συνδιέφερε. Καὶ τοίνυν ἤνυσται
προσβολῇ, πρώτη, ἧ τις οὐδὲ ἐπὶ νοῦν ἔλαβεν ἐν,
πτώσις τῶν θαρβήσαντων τὸ τῆς μάχης ἀντιπρόσωπον,
φυγὴ τῶν ὄσσοι προμηθέστερον ἔσχον τοῦ ζῆν, εἰς πάλ-
λας μὲν χιλιοστῶας κορυφοῦμενοι, κολοδωθέντες δὲ τῶ
πλείονι τῆς στρατιᾶς.

ξθ'. Ταῦτα εἰς διάνοιαν ἀνασκάλλοντες, καὶ ὅσα τῆ
Δ συστοιχία ταύτη συνθετα, οὐκ ἔχομεν ὅπως οὐδὲ
μακροῦ πενθεῖν καὶ τὸν τάφον περιστάμενοι, τὸν
τοσοῦτου καλυμπτήρα καλοῦ, ἐξαγόμεθα καὶ πρὸς
οἴκτους, οἱ παρμιθεῖσθαι καὶ ἑτέρους ὀφειλέται ὄ-
ντας. Καὶ ὦ, φημὲν, ὅποι κατήνησας, τὸ κοινὸν ἡμῶν
ἀγαθῶν; Ὅποι πρὸς αἰσθησὶν περιγέγραφαί, ὅ καὶ
πληρῶν τὰ πάντα θαύματος, οἷς ἡνδραγαθίζου, καὶ
πληρώσων εἰσέπειτα; Ἔως εἴη δὲ θεὸς ἐπιπέων
τοῖς λόγοις, ὁ καλὸς λεοντιδῆς βασιλεὺς κραταιῶν
τοῦς δνοχας, ὡς καὶ ἐμπαίρειν ἔχειν οὐκ καθ' ἡμῶν
ὀργῶσι θηρίοις. Τίως γὰρ βρυχηθῶν διοικονομεῖται
τὰ τοιαῦτα βασιλικῶ καὶ σταθεραῖς ἐπαγγελίαις τοῦ
μύλλοντος.

ο'. Καὶ μὴν ἡ κοινωνὸς σοι καὶ βίου καὶ βασι-
λειας, καὶ συνέσεως ἄκρας μέτοχος, καὶ (τὸ πᾶν
συνελεῖν) βασιλεῖ οὕτω μεγάλῃ εἰς συμβίωσιν ἐπι-
πρέπουσα, καὶ συμπάρεστι τῷ νέῳ αὐτοκράτορι,
καὶ πάντα οἶδεν, οἷς οἰκουμένη κατορθοῦται, τῆς
σῆς ἀποναμένη καὶ μαθήσεως καὶ μιμήσεως· καὶ
τὰ διδασκάλια ἔργοις προύχομένη, οὐκ ἂν ἔχοι μὴ
οὐκ εἰς τὸ πᾶν κατευστοιχεῖν τοῦ κοινωφελούς. Ἄλλ'
ἡμῆς καὶ νοῦν μὲν βασιλικὸν ἐθέλομεν καὶ τὰ ἐκεί-
θεν ἀγαθὰ ποιοῦμεν δὲ καὶ ὀπλίτην κατὰ σέ, καὶ
χεῖρας οὕτω γενναίας, καὶ Ἀρείκων ἀτένισμα πρὸς
τὸ ἀντίμαχον, καὶ ἀνδρῶδες ἔξαλμα, καὶ χύσιν αἰ-
μάτων, οἷς ἀνοίγει τὸ βεῦμα σίδηρος, χερσὶ βασιλι-
κῆς εὐθνοῦμενος.

οα'. Ἐδῶς, ὡς μέγιστε βασιλεῦ ἤλιε. Καὶ νῦν μὲν
ἡ σὴ σελήνη φωσφορεῖ τοῖς περὶ γῆν, μέλαινα μὲν
τῷ τε πενθίμῳ ζόφῳ καὶ τῷ προφαινομένῳ δὲ, καλὸν
δὲ καὶ φεραυγὲς ἀπαστράπτουσα τοῖς βασιλείοις ἐν-
θίοις ἀλλεῖσι. Καὶ φωσφορήσοι δὲ οὐ κατὰ τοὺς
ὀφθαλμοὺς, ἀλλ' εἰς ἄδυστον, ἔπερ ἔστιν εὐχασθαι.
Δοίη δὲ θεὸς καὶ τὸν ἥλιον τοῦτον ἐλθεῖν εἰς ὅσον
μήχιστον, καὶ τὸ καλὸν ἡμῖν οὕτω πληθυνθῆναι, καὶ
ὕπὸ φωτὶ διάγειν ἐκατέρωθεν, ὃ διαδοχὴν οὐκ οὖν
ἐτέραν οἶδεν ἢ τὴν εὐτακτουμένην ἐκ φύσεως.

οβ'. Ὡς τάφος, τὸ τῆς φύσεως ἀπάνθισμα κρύψας,
ὡς τὸ τῆς φρονήσεως πλάτος συστειλάς, ὡς συγκλει-
σας τὸν ἀεικίνητον! οὐκ ἔδει τοιαύτην τῷ βασιλεῖ
ἀποτελευτηθῆναι αὐτῶν μακρῶν πόνων ἀνάπαυαν.
Ἔδει τοὺς μακροὺς καμάτους παύσαντα καθ' ἡσυ-
χίαν μεῖναι, καὶ τοὺς ἰδρωτάς ἀποψήσασθαι, καὶ
βίον διατελέσαι βέβονα, εἴτα καὶ εἰς τὴν ἔμφρονα
βόστων καὶ ἀλυπὸν μετατάξασθαι. Ὁ δὲ χθὲς που
τὰ πολέμια παγκρατιάζων, καὶ τοσοῦτον ἀνεθείς ἐφ'
ὅσον στεφανώσασθαι, ἀφῆκε μὲν τὰς περὶ γῆν στρα-
τιὰς καὶ δυνάμεις, τῶν δὲ ἀνωτάτω γέγονεν.

ογ'. Ὡς κράτιστε βασιλεῦ, ὡς κάλλιστε μὲν προφα-
νῆναι, ἄριστε δὲ πράξει, εἰπεῖν δὲ ἡδίστη· τί δὴ
ποτε ἀποκρυψάμενος, τοιαῦτα καλὰ συναπέκρυψας;
Σεπτὸς ὁ κατὰ σέ τάφος, τοιοῦτον ἔσω κρύπτων
ἄνδρα, οὐ μὴδὲ πᾶς ὁ καθ' ἡμᾶς κόσμος ἀντάξιός.
Πικρὸς ὁ τάφος οὗτος, τοιαύτην ἀπαγαγὼν ἐξ ἀπάν-
των γλυκύτητα. Ἦδη τις ἰδὼν ὡς ἐπὶ σίμβλον δρα-
μεῖται τοῦτον, τρυγῆσων τοῦ ἔνδον μέλιτος· ἀπε-
λεύσεται δὲ χολὴν σπάσας, πικρίας καὶ θλίψεως κέν-
τρῳ νυγεί· καὶ ψωμίζεται δάκρυα. Τοῖς δ' αὐτοῖς
οὐκ ἐν μέτρῳ καὶ ποιεῖ ἐαυτόν. Ὡς λίθος οὗτος τά-
φου, τὸν παντάρθην ἔσω λίθον κρυψάμενος!

οδ'. Ἦν γὰρ ἀληθῶς τοῖς ἐχθροῖς συντρέχον ἰδεῖν
ἄμα τοῦτον, καὶ ταρβῆσαι, καὶ τραπέσθαι εἰς φυγὴν,
ἐφειμένην αἰετῶν ἐμπροσθεν· εἰ δὲ καὶ πίπτειν,
ἀλλὰ ἐν ἀξίαις λόχμῳ, τὸ τῆς βαρβαρικῆς στρατιᾶς
ὡς ἐν πυκνότητι λάσιον· οἱ καὶ βραχὺ τι ἀναψύχοντες
ἐαυτοὺς ἄρτι, καὶ βουλῶν καὶ τραυμάτων ἀπηλλα-
γμένοι, ὧν εἰς βάθος ἐντετηκυίας τὰς οὐλὰς φέρου-
σιν, ὁμοῦς οὖτοι που διὰ τέλους χαίρουσι. Παραιρεῖται

70. Et certe communis tibi vitæ, regni et pru-
dentis summæ particeps et (ut paucis dicam)
regi tanto societate convenientissima, pariter ju-
niori adstat imperatori, et cuncta novit quibus re-
gitur orbis, tua, fruens instructione et imitatione;
et documenta ab operibus exhibens, non habe-
ret qua non in omnibus publici commodi lineam
sequi pergeret. Sed nos animum quidem regum
volumus, et bona quæ inde profluunt: cupimus ve-
ro bellatorem sicut te, tam fortes manus, martium
in hostem vultum, virilem impetum et sanguinis
effusionem, cujus cursum aperit ferrum manibus
regis scilicet directum.

71. Occidisti, o maxime rex sol. Et nunc quidem
luna tua iis qui sunt super terram, lucem spargit,
nigra quidem luctuosis et præfulgentibus tene-
bris, speciosis vero fulgurans luminibus, regias
divinasque emittens venustates. Coruscet non
secundum astra quæ sero occidunt, sed quæ occa-
sum nesciant, si sic precari liceat. Det Deus et so-
lem istum in quam longissimum tempus progredi,
bonumque nobis sic multiplicare, et sub luce utra-
que traducere, quod successionem aliam nescit
quam recte a natura compositam.

72. O tumule, naturæ florem celans, o prudentiæ
latitudinem coarctans, eumque qui semper in actione
erat condens: non talem regi oportebat longorum
laborum requiem ac finem præberi. Longas fatiga-
tiones terminantem oportebat in tranquillitate re-
mansisse, sudores tersisse, vitam dulciorem de-
gisse, deinde in sapiens ægritudineque omni vacans
otium mutatam sortem gustasse. Qui vero he-
ri forsitan e bellis victor procedebat et tantum re-
laxationis obtinuerat, quantum coronari dignus
esset terrestres quidem exercitus potestatesque dere-
liquit, supernas vero adeptus est.

73. O validissime rex, o procellens quidem qui
appares, optime qui agis, dicam etiam jucundissime,
cur absconditus tanta bona recondisti? Ve-
nerandus tumultus tantum intus tegens virum, cui
neo omnis terrarum orbis æquiparabilis. Ararus
tumulus iste talem ab omnibus auferens dulcedi-
nem. Jam videns aliquis quasi ad alveum curret,
internum mel collecturus; hausto vero tædio redi-
bit amaritudinis et afflictionis aculeo punctus; et
lacrymas potabit. Lacrymis istis non in mensura
potum suum miscet. O tumuli sancte lapis, qui
intus lapidem sanctionem, omnibus formidinem af-
ferentem recondis!

74. Vere enim in hostes currentem simul vide-
re eum poteras, et confestim timuisse, et conversos
in fugam fuisse semper ad eos qui in fronte erant
tentendentes. Si vero etiam caderet, illud manus opus
erat regis, quercus secantis, sicut in securibus syl-
vam, barbarici exercitus densa agmina hominum,
qui paululum de novo animati et consiliis immuta-
tis vulneribusque quorum in profundum altas ci-
catrices gestant, similiter nullatenus usque ad si-

nem gaudent. Ab ipsis aufert exultationis elationes magna turbatio ex admirando eventu proveniens, adhuc et archetypi discessus ad cuius instar ipsi ethnarchas qui apud illos sunt depingi volebant. Singulis placuit sententiis uti. Quarum optima fuit, quod, si tantus ipsis præfuisset dux, non tanta mala passi essent, omne prælium victores commisissent et armis iuncti recensiti fuissent. Nam considerabant quomodo non manibus parcens imperator et in incuriam delapsus rem publicam administrabat; plerumque autem periculis se objiciens, manuum validitatem monstrans et victoriarum socius præcellens. Sane sæpe voluit belli os et ipsi ad mortem hiare; et in eo quonque experientia docuit quod belli fortuna e viris optimum semper eligit et aufert. Pericula ergo in fluviis, pericula in viis, pericula in insidiis, in conserto prælio plura, non pauca in obsidionibus, ut uno verbo dicamus, periculorum decem millia, quorum eadem finis mors est.

75. Cum æquum non sit tali natura gloriari ferum, non cecidisse sanguine imbutum, multum alienorum cruorem effundens, ne Barbarorum quis de novo opera hæc fieri irrideret, secundum naturam cadit, nemini omnium adversus se dans gloriam perpetui triumphi, et dormit longum quidem, sed unde evigilatur, somnum; vita quidem nuper elapsa insignis, insignior adhuc consummatione, quia vitam in regno collocavit, cuius funestus fuisset non par exitus.

76. Quis vero non ibi mirandum habeat quod et vitam jam metiens pro morti addicta natura, licet tantum virum lego alligari non oportuerit, et pro superna vocatione divisionem patiens, siquidem corpus pro natura sua terræ est reddendum, anima vero ad Altissimum ascendere debet, timebat ne non egregie a vita solveretur, et ne in fine vile quid et præteritorum impar in se non admitteret. Immensa igitur quidem lucta omnis producebatur, nihil vero aliud inter omnia ad maiorem laborem urgebat. Itaque belluæ juveniles prostravit, Hercules decus illud, lepido nomine luctam illam designans sicut in exercitiis. Imminuto vero pedum vigore, iterum hæc interpositis frequentibus intervallis agebat. Et morbus quidem ad tranquille sistendum incitabat; manus vero ab egregiis operibus non abstinebat. Et quodam modo habebat illum pudor ne ignavus in agendo videretur quoties stimulo externo opus habebat.

77. Itaque quod ab omnibus expetendum est quibus in promptu est iuxta prudentiæ regulas vivere, sufficit usque ad consummationem exitus ad desideratum Deum, in omnibus perfectionis compos; legationes parans; mittens quo oportebat; cum undequaque legatis tractans; graviter concionans, quod quivis vocabit quasi a lecto regio, opportunius volens per proverbia significare, quam a sedo dicta; ad memoriam revocans et evolvens

δ' αὐτοῖς τὰ τοῦ χάματος τὸ πολὺ καὶ ἐκπλήττο τοῦ θαύματος, προσίτι μὴν καὶ ἡ τοῦ ἀρχετύπου ἀπέλευσις, πρὸς ὅπερ αὐτοὶ τοὺς ἐν σφίσι αὐτοῖς ἐθνάρχας ἤθελον γράφεισθαι. Ἦρσεκε γὰρ ἐκάστοις γνωματεύειν. Καὶ καλῶς ἄρα εἶχε τὸ γνωματεύμα, ὡς, εἴπερ τοιοῦτος αὐτοῖς ἐφίστατο στρατηγός, οὐκ ἂν ἔπασχον οὕτω τὰ πένθεινα· πᾶσαν δὲ ἂν μάχην ἐκράτουν, καὶ τὸ ἀήττητον ἐπεγράφοντο. Συνενοῦντο γὰρ, ὡς οὐ συστέλλων ὁ αὐτοκράτωρ τῷ χεῖρι, καὶ εἰς τὸ ἀπράγμον καταλύων, διωκαίτο τὰ τῆς ἀρχῆς τὰ πλείω δὲ κινδύνους ἐπιτολμῶν, καὶ βραρότητα προφαίνων χειρῶν, καὶ νίκαις παρασπιζόμενος. Καὶ μὴν ἤθελε πολλάκις τὸ τοῦ πολέμου στόμα ἐγγρανεῖν καὶ αὐτῷ πρὸς θάνατον· καὶ φιλόνοιος ἦν, ἐπαληθεῦσαι κἀνταῦθα, ὡς ἄρα ὁ πόλεμος ἐν ἀνδράσι τὸ κρεῖττον δεῖ ἐπιλέγδην αἰρεῖται. Κίνδυνοι γούν ἐν ποταμοῖς, κίνδυνοι ἐν ἐφόδοις, κίνδυνοι ἐν λόχοις, πλείονες ἐν σταδίῳ μάχῃ, οὐκ ὀλίγοι ἐν πολιορκίαις· καὶ ὡς ἐν συναίρεσει φάναι, μυριαχθῶ κίνδυνοι, εἰς ἐν τῷ θανάτῳ φρονούντες.

οἷ. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔπρεπε τοιαύτης φύσεως κατακαυχῆσασθαι σίδηρον, μηδὲ πεσεῖν αἵματι πεφυρμένον τὸν πολλὰ τῶν ἀλλοφύλων χεῖματα, ἵνα μὴ καὶ τῶν βαρβάρων ἄρτι τὰ ἔργα τάδε γενέσθαι σκώψει, πίπτει κατὰ φύσιν, μηδενὶ τῶν ἀπάντων κατ' αὐτοῦ ἰδοῦς ἐναθρόνασθαι ὁ εἰσαὶ νικητῆς, καὶ ὑπνοῖ τὸν μακρὸν μὲν, μακαρίως δὲ αὐθις ἐγέρσιμον· ἀοίδιμος μὲν τοῦ πρώην βίου, ἀοίδιμος δὲ εἰσὶ πλεόν τοῦ πρὸς τῷ τέλει, ὅτι καὶ βασιλείας ἐνεῖνος αὐτὸν ἐπεβίβασεν, ἧς ἕξαισιον τὸ ἀτελεῦτητον.

ος. Τίς δὲ οὐκ ἂν ἐνταῦθα κρινεῖ πρὸς θαύματος, ὅτι καὶ τὸν βίον ἤδη ἀπομετρῶν, καὶ πρὸς τε τῆς ἐν τῇ θνητότητι φύσεως, εἰ καὶ μήπω ἔδει τὸν τηλικούτων, πρὸς τε τῆς ἀνωθεν κλήσεως διχαζόμενος, καὶ τὸ σῶμα μὲν ἀνάγκη ἔχων παρατιθέσθαι τῇ γῆ, τῇ δὲ ψυχῇ ἀναβαίνειν πρὸς τὸν Ὑψιστον, ὥκνει μὴ εὐγενῶς ἀναλῦσαι, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ταπεινὸν καὶ τοῖς φθάσασιν ἀσύνητόν τι παθεῖν; Μάχη μὲν οὖν ἅπασα ὑπερόριος ἐλήλατο· κατήπειγε δὲ οὐδ' ἄλλο οὐδὲν, ὅ τι τῶν ἀπάντων, εἰς πόνον μίσησεν. Θῆρας τοίνυν νεανικοὺς ἔβριπτε, τὸ τῷ Πρακλέους τοῦτο σεμνόν, ὑποκοριζόμενος μάχην ταύτην, ὡς ἐν γυμνάσματι. Τοῦ βαδιστικοῦ δὲ τόνου ὑπενδιδόντος, κατὰ συχνάς αὐθις ἀναπαύλας ἐγίνετο τοῦτο. Καὶ ἡ νόσος μὲν ἡσυχάζειν προὔτρεπτό, ἡ δὲ χεῖρ τῶν γενναίων ἔργων οὐκ ἀπέχετο· καὶ πως αἰδῶς αὐτὸν περιέτρεχε, εὐραθῆναι μὴ εἰς τὸ πᾶν ἐρηγορότα, ὅτε κληθῆναι δεήσειε.

οζ. Καὶ τοίνυν τὸ τοῖς ἀπασιν εὐκαταῖον, οἷς μετῆσι τοῦ πρὸς ὀρθρὸν [ἀπ ὀρθρὸν?] φρονήσεως ἴστασθαι, ἐξήρκεσε μέχρι καὶ εἰς τέλος τοῦ ἀπεληλυθέσθαι εἰς τὸν πεποθημένον θεόν, ἐαυτοῦ ὦν εἰς τὸ πᾶν τῆ· τέλειον· στέλλων πρεσβείας· ἐπιστέλλων, ἰσχυρῶν χρηματίζων τοῖς μυριαχθοῦσιν πρέσβεσι· ἐμνηγορῶν ἐμβριθῶς, ἃ δὴ τις ὀνομάσει ἂν, ἀπὸ κλινης βασιλικῆς, καιριώτερον παρορμημαίεσθαι θέλων, ἢ περ τὰ ἀπὸ κηπαιῶν λεγόμενα· ἀπομνημονεύων

καὶ ἀνελιττων σπουδαίας πράξεις, τὰς μὲν, ἅς νοῦς βασιλικὸς ἐκείνου προσέβλετο, τὰς δὲ παλαιάς, αἷς παραδειγματικῶς τὰς ἑαυτοῦ παρέβαλλε· διαιτῶν ὑποθέσεις, δι' ὧν ἀπευθύνονται πόλεις· διδασκῶν, ἅτε δὴ καὶ ἀνὴρ ἀποστολικὸς, εἴ που διδασκαλίῳν τι ἀπορηθεῖη· ἐν δικαιώμασι Θεοῦ ἀδολεσχῶν μετὰ τοῦ Δαυτὶδ θεολογίας ἐμβαθύνων λεπτῶ λογισμῶ καὶ θυμῶ, καὶ ὀλίγα μετέχοντι σώματος· τάσσων ἐμφρόνως τὰ κατ' αὐτόν· ἐπιτάσσων μεγαλοφυῶς τὰ μετ' αὐτόν· εἰς τέλος προάγων, ἃ μὴ φθάσας εὐεργετικῶς εἰς ἐντελὲς ἤγαγε· δημοσία τε καὶ κατ' ἀνδρας ἀξίαις ἐμβιδάζων· πλούτους ἐπιβρέχων τοῖς ὄσα καὶ γῆ διψῶσα ἐπιδομένους· χρυσᾶς ἐπιτιθεὶς κορωνίδας ἱκετηρίους γράμμασι, σφραγίζων, ἐπισφραγίζων τὰ μὲν ἐκ καινῆς, τὰ δ' εἰς πλεῖον στερέωμα, ἐν οἷς καὶ ἡ τῶν ἐκκλησιῶν φροντίς καὶ προμήθεια, ἣν ἀγχοῦ ποῦ ἡμερῶν ἡ τῶν ἐκκλησιῶν κορυφαία ἐκρόται περισαλιπυθεῖσαν ἐξάκουσα· τὸ πᾶν εἰπεῖν, θεμελίους ὑπιστῶν στερεοῦς τῶν τῆν οἰκουμένην οἰκοδομήν διαδεξιμένην υἱῶ βασιλεῖ· ὃς ἅμα ἦν ὅτε σπαργάνοις περιεβλήθη, καὶ ἅμα διαδήματι περιεβλήθη, καὶ στέμματι βρεφῶν ὠραίσθη βασιλικῶ, ἵνα διαπαντὸς ὧν βασιλεὺς, συνδιϊκνόμενος φέρη ταῖς ἡλικίαις ἀπάσαις τὸ τοῖς βασιλεῦσι πρέπον εὐεργετικόν, καὶ συνεπαυξάνοι τὸ ἔνθεον, καὶ τὸν μέγαν βασιλεία καὶ παῖδα εἰς ἀνδρα τελειώσῃσι μέγιστον, βασιλεύτατον· ὅπερ καὶ εὐαγγελίζεται ἡμῖν τεκμήρια παραφαίνον, οἷς οὐκ ἔστι λύεσθαι ἢ ἐκπίπτειν εἰς τὸ δυστέκμαρτον.

ση'. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν μοι ἡ ἐν λόγῳ θερμότης ἔξω τοῦ προκειμένου παρέθετο. Ἐκείνος δὲ ἄλλ' ἐπεὶ πάντα πέρας αὐτῶ εὖρε τὰ κρείττω, καὶ εἰπεῖν ἔσχε καὶ αὐτὸς, ὡς ἤδη ἑτέλεστοι, καὶ ἃ μὲν κατὰ σκοπὸν καὶ τὸ βιώσιμον δὲ, ἀπορρίπτει μὲν τὸ ἐμπίον, γίνεται δὲ τοῦ ἀβίου. Καὶ χρυσὸς μὲν ἡλίου ἀντίμιμος, καὶ μάργαρος ὑποκρινόμενος φῶς, καὶ λίθοι πυραυγῆς, καὶ ὄσοι κάλλος ἅπαν ἀνθέων παρευδοκιμοῦσι, λογίζονται ὡσεὶ οὐδέν. Ἐπικρίνεται δὲ τὸ νύκτερον ἄμφιον, ὃ τῆν εἰσέπειτα ἡμέραν εὐαγγελίζεται, ἥς εἰ μὲν ὕρθρος προηγίσεται, λόγον ἂν ἔχοι· νυκτὸς δὲ οὐκ ἂν εἴη διαδοχή. Καὶ συμβόλῳ τοιοῦτῳ δεδοκῶς ἑαυτὸν, ἀπολέγεται μὲν τῆν ὑψηλὴν καὶ τρυφερὰν στιβάδα· ῥίπας δὲ ὑποστορεσθῆναι θελήσας, τυγχάνει τοῦ ἐφετοῦ. Καὶ στρωμνὴν ἐσχάτην ταύτη ἑαυτῶ τίθεται ὃ πολλὰκις ὁμοία πεπονθῶς, οἷς ὑπὲρ ἡμῶν ἐνήθει· καὶ καταβάς τῆν ἐν ταπεινώσει ταύτην κατάδασιν, ἀναβέβηκεν, ὅπερ ἀνωτέρω οὐ θέμις ἀνελεθεῖν ἀνθρώπων. Καὶ φιλοσοφῆσας, ὅσα ψυχὴ καθαρὰ καὶ θεοειδῆς, μονάζουσα σώματος, καὶ ἐπιγνώμων γενόμενος τῆς ἀναλύσεως, καὶ εἰπῶν ἡσυχῆ, καὶ ἀκούσας πρὸς τῶν ἔγγιστα, ὄσα ἐγρῆν, ἀπελύθη τοῦ δεσμοῦ· μάλλον μὲν οὖν ἀληθῶς ἐκδεδήμηκε, συνταξάμενος, ὃ δὴ μακαριώτατον ἀληθῶς, καὶ ἀνθρώποις γε οὐσιν ἡμῖν ἅπασιν εὐκτατότατον. Κεῖσθαι μὲν γὰρ ἐμπνέοντα, καὶ σιωπῇ κατὰσχετον, καὶ οὐδὲ φρονεῖν εἰδῶτα, τοῦτο θνήσκειν ἂν ῥηθεῖη ἀληθῶς· μεταστῆσαι δὲ λαλοῦντα, ὧν μεμνήσεται τις εἰς ἀγαθόν, καὶ σῶα φρονοῦντα,

A strenuas actiones, has quidem quas ejus regia mens proposuerat, illas vero veteres, quibus exempli causa suas æquiparabat; principia scite discernens quibus recte gubernantur civitates; docens sicut vir apostolicus, si forte documentum quoddam examinandum esset; in judiciis divinis procedens juxta David; divinis scientiis incumbens subtili ratio-oinio et ardore, et parum corporis ope egenti; prudenter sua regens; magnanime quæ sunt circa ipsum dirigens; ad finem perducens, quæ non ab initio recte ad ultimum finem perduxerat; publicis et privatis dignitatibus perfunctus; divitias cumulans in eos qui indigebant sicut terra in-aquosa; aureas apponens conclusiones supplicibus litteris, sigillo signans, obfirmans, alia de novo, alia in ampliorem confirmationem, in quibus et ecclesiarum sollicitudo et providentia quam his ultimis diebus ecclesiarum fastigia resonabant tubarum sonitu; ut omnia dicamus, fundationes solidas stabiliens filio in ædificatione universali successuro regi, qui simul ac facis involutus fuit, diademate cinctus vittisque ab infantia regis decoratus est, ut omnibus numeris absolutus rex proficiens omni ætati gestaret beneficium reges decens, augetur divine inspiratam dotem, et magnum regem et puerum in virum maximum regio nomine dignissimum consummaret; quod et bonum nuntium et signum nobis afferens fulget, a quo non est quod solvamus et in infaustorum conjecturam decidamus.

C 78. Hæc quidem mihi sermonis ardor præter argumentum subjecit. Ille vero cum scopum sibi omnia invenit meliora, et dicere potuit et ipse quod jam consummatum est, quod secundum terminum et vitalitatem, rejicit quod vitale est et fit vitæ minime vitalis particeps. Et aurum solem imitans, et margarita lucem simulans et gemmæ ignicoloræ et quæ florum pulchritudinem omnem superant tanquam nihil æstimantur. Eligitur vero nocturnum indumentum quod diem posterum annuntiat; cujus si diluculum præcedet huic consentanea erit, noctis vero nulla successio. Et ad signum tantum qui se dedit, rejicit quidem elatum et delicatum lectum deliciosum, crates vero sterni volens, quod cupivit obtinet. Stratum illud ultimum sibi parat qui sæpe similia perpessus est; quibus pro nobis se exercebat, et descendens ad talem in humilitate depressionem, exaltatus est ad culmen quod superare genus hominum fas non est. Et philosophica meditatus est utpote anima munda et Deo similis, corpus relinquens et liberationem sciens, et audiens ab his qui astabant quantum oportebat, a vinculis solutus est: quin verius ultimam viam arripuit ordinatim incedens, illam quæ vere beatissima est et hominibus nobis omnibus maxime desiderabilis. Nam jacere quidem spirantem et in silentio præpeditum, nescientemque prudentiam, illud vere mori dicitur; immutari vero loquentem de iis quorum memineris

quavis in bonum et salutaria cogitantem illud potius transitus dicetur, et transitus felix Si vero et mors, sed ea quæ nihil præterea spirituale superlucrata est, nec quid de vitæ tempore reservans, nec cogitationem in actionis impotentia concludens et ratiocinio dominationem servanti insidias tendens, decedentis vero in habitationi tantum hærens et contra ipsum agens.

79. Sic quidem rex benedictione divina relicta reginæ conjugii, et regi filio et aliis quotquot sacrum tabernaculum circumdabant, adjunctus erat supernis agminibus, et regum Regi, Deo, proximus astilerat, ad cujus servitium regnum semper direxit. Civitatem vero non diceres hominum vocem habentium habitationem esse; sed cupiebant non amplius superesse. Et avulso fundamento ipsi quoque una jacuerunt: ac vitæ lumen qui perdidērāt tenebras internas extrinsecus prodebant, se obtenebrantes et tam obscuræ nubi convenientem imbrem, plurimas lacrymas effundentes. Omnino oblivioni dederunt, qui fundamenti locum illum recenter præsentem non amplius videbant, reges nostros, divinissimum fastigium, qui dominationi domum nobis assurgere faciunt. Quos sit servans firmiter incedentes magnus domus ædificator Deus, qui non solum civitates ædificat, quas nisi custodierit ipse, frustra vigilat qui custodit; sed et limum plasmans in solidum opus, et donos sic ædificans, alias in hominibus, et præsertim maximas, quæ ad defensionem ab omni malo quod in mundo esse potest, in alto gradu ædificatæ sunt (reges autem dico in quibus fastigium consistit), qui reges secundum nos, quorum bene gestis jam ab exordio cursus imperatorii cumulati sumus: capiant quidem inde omnis rei exordium, adhuc vero amplius incrementum curanto similitudinis cum Deo per beneficentiæ talentum; quod ipsis illa tanquam bonis villicis proposuit, amplius diffundi volens bonum secundum divinam imitationem et plura esse beneficia recepta et collata.

80. Sermonem produxi, o beate rex, quantum permittebat tempus. Dixisse enim, quantum facultas, de hoc vero vituperatio ne in me cadat qui temporari pariendo in sermone meo decorum observari. Absit igitur nemesis.

Α τοῦτο δὲ ἀποδημία λέγεται ἂν μάλιστα, καὶ πῆ μακαριστία. Εἰ δὲ καὶ θάνατος, ἀλλ' οὗτος οὐδὲν τοῦ νοεροῦ παρακερδήσας, οὐδὲ τοῦ τῆς ζωῆς περοῦ νοσφισάμενος, οὔτε μὴν κατακλείσας τὸ φρονεῖν εἰς ἀπρακτον, καὶ τῷ οἰκοδεσποτοῦντι λογιμαῖ ἐβουλεύσάμενος, ἀπελθόντος δὲ τῷ οἰκίσκῳ καταμῶνς ἐπιθέμενος, καὶ κατὰ ἑαυτοῦ δεδρακώς.

οθ'. Καὶ οὕτως ὁ μὲν βασιλεὺς εὐλογίαν τῆν ἐ θεοῦ λειοικῶς τῆ τε ὁμοζύγῳ δεσποίνῃ, καὶ τῷ βασιλεὶ τέκνῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ ὅσοι τὸ ἱερὸν προσεστάντο σκῆνωμα, συνῆπτο τοῖς ἀνωτάτω τέγμει, καὶ τῷ παμβασιλεὶ παρέστη Θεῷ, οὐ πρὸς θεράπειαν ἀεὶ τὴν βασιλείαν ἀπέσθηνεν. Ἡ δὲ πόλις οὐκ ἐνεπεσ ὀκνησιν αὐτῆν ἀνθρώπων εἶναι φωνῆν ἔχονταν ἀλλ' ἤθελον μηκέτ' εἶναι. Καὶ τοῦ θεμελλοῦ ὑποστεισθέντος, καὶ αὐτοὶ συγκατέπιπτον· καὶ τὸ τοῦ βῆσι φῶς ἀπολωλεκότες, τὴν ἐντὸς ἐκτὸς ὑπέφαινον, μίλιπσιν, ζοφώσαντες ἑαυτοὺς, καὶ τῷ τοιοῦτον νέφει ὁμιλογον ὑετὸν, τὸ δαψιλὲς δάκρυ, κατὰγοντες. Κἂν ἐξέλιπον εἰς τὸ παντελὲς, εἰ μὴ τὸν τοῦ θεμελλοῦ τόπον ἐκίτων ἀρτιωθέντα εἶδον, τοὺς βασιλεῖς ἡμῶν, τὴν θεοτάτην κορυφῆν, οἱ τὴν τοῦ κράτους ὄροφῆν ἡμῖν ὑπανέχουσιν. Οὐς καὶ εἴη συντηρῶν παγίως βεβηκότες ὁ μέγας οἰκοδόμος Θεός. ὁ μὴ μόνον πόλις οἰκοδομῶν, ἀς εἰ μὴ φυλάξει αὐτὸς, εἰς μάτην ἀγροπνηθήσεται ἡ φυλακῆ· ἀλλὰ καὶ πηλοποιεῖαν πλάτων εἰς τὸ στερέμνιον, καὶ οἴκους οὕτως οἰκοδομῶν, τοὺς τε ἄλλους τοὺς ἐν ἀνθρώποις, καὶ μάλιστα τοὺς μεγίστους, οἱ πρὸς ἀλευρῆν παντὸς κακοῦ τοῖ ἐν κόσμῳ ἀνψκοδόμηται (τοὺς βασιλεῖς λέγω, ἢ οἷς τὸ κορυφαῖον), οἱ καθ' ἡμᾶς, ὧν τῆς εὐεργεσίας ἐξ αὐτῶν ἤδη βαλβίδων τοῦ τῆς αὐτοκρατορίας δρόμου ἀνεπιμπλάμεθα. Λαθόντων μὲν ἐκεῖθεν τὸ τοῦ παντὸς ἐνδόσιμον, προσεπαυξανόντων δὲ καὶ ἐκί πλέον τὸ ἐξομοιοῦν Θεῷ τῆς εὐεργεσίας τάλαντον· ἰδὴ αὐτοῖς ἐκεῖνος ὡς ἀγαθοῖς οἰκονόμοις παρέθετα, θέλων ἐπὶ πλέον χεθῆναι τὸ ἀγαθὸν κατὰ θεῖαν μίμψιν, καὶ εἶναι πλείω τὰ εὐεργετούμενα, καὶ γε π εὐεργετήματα.

π'. Ὡσιωσάμην τὸν λόγον, ὃ μακαριστὰ βασιλεῖ, εἰς ὅσον ἐπεμέτρηι καιρός. Εἰπεῖν γάρ, εἰτ ὅσον καὶ δύναμις, οὐκ ἂν ἐληθὲς ἀπελεγχθεῖ μοι, ἐνδασφισαμένῳ καὶ χρόνον ἐοικότα καὶ τὸ τῆς ἀδείας καλῶ. Ἄπιστω δὲ νέμεσις.

EJUSDEM

EPISTOLA AD THESSALONICENSES.

4. Si ego primus hanc institutionem epistolarem, o fratres, ad vos misissem, novi quid agere fortasse accusarer. Cum autem non primus hac via procedam, sed perantiquam consuetudinem sequar

α'. Εἴ μὲν ἐγὼ πρῶτος διακόμπειμον διδασκαλίαν, ὃ ἀδελφοί, ἐξέστειλα ταύτην, ἐνέτρεψεν ἂν τις ἐμὲ τῆς καινοπραξίας ἴσως. Ὅτι δὲ οὐ προάγω ἀγῆμενος, ἀλλ' ἐπακολουθῶ παλαιότῃ μεθόδῳ τοιαύτῃ

καὶ ζήλω τῶν προηγησαμένων ἐνάγομαι εἰς ἔργον ἅμοιοι, εὖ ἔχω πεποιθήσεως, εὐρέσθαι συγγνώμην τῆς μιμήσεως, τὰ τε ἄλλα, καὶ διότι λόγῳ καὶ νόμῳ τοιούτῳ καὶ οἱ ἄλλως ἐπιστολιμαῖοι λόγοι ἐξεύρηται. Ἀληθὲν γὰρ ζῶον ὄντες οἱ ἄνθρωποι, καὶ δι' αὐτὸ φιλολόγον, καὶ οὕτω φιλόλληλον, συνόντες μὲν ἅμολοιοι τὰ σφίσι φίλα· ὅτε δὲ καὶ διαταίεν κατὰ τόπον, ὁμοιοῦνται τὰ τῆς λαλιᾶς ἀποστόλοις, πῆ μὲν ζῶσιν ἐλλογιμῶς, πῆ δὲ ἀψύχοις μὲν, ἠσκημένοις δὲ εἰς προσφώνησιν γραμματικῆς τεχνικῆς, ταῖς διὰ μέλανος γραφικοῦ. Καὶ τοίνυν ἐννόμως οὕτω διδάσκων ὑμᾶς, ὅσα καὶ πατὴρ θεῖος, τέκνα πνευματικὰ ἐκ διαστήματος τοῦδε, ὁ καὶ αὐτὸ θεὸς ἡμῶν ὡς ἐφαμάρτοις διώρισε, πρῶτα μὲν εὐχὰς αὐτοῦ τε ποιῶμαι, καὶ ἐξ ὑμῶν προκαλοῦμαι, μὴ εἰς κενὸν λαλῆσαι, ἀλλ' ὡσπερ ἐν τῷ παρεῖναι, οὕτω καὶ ἀπόντα χώραν εὐρέειν με φίλης ἀκροάσεως παρ' ὑμῶν· εἴτα καὶ λαλῶ οὐκ ἀσύμφωνα, οἷς φθᾶσας βιβλιοφυλακεῖν ὑμῶν ἐν καρδίαις ἀφήκα, ἐχόμενα δὲ πάντως ἐκεῖνων, καὶ σαφῆρμένα ἐν τοῖς αὐτοῖς. Καὶ ἔστι τοῦτο Δαυϊτικῶς καὶ ἐν ἐμοὶ ἀδολεσχημα ἐν δικαιοῦμασι Κυρίου, ταῦτ' ὅν δ' εἰπεῖν, ἐν διδάγμασιν ἀρέσκουσι τῷ Θεῷ. Οὐ γὰρ ἂν τις δυσπραγοῖη ψόφον τινὰ, δικαιοῦματα Κυρίου καὶ νοῶν καὶ προφῆρων, τὰ ἐν τῷ καθόλου δικαιοῦντα καὶ τὸν διδάσκοντα καὶ τὸν διδασκόμενον τὸν μὲν, ὡς τὰ τοῦ Θεοῦ λαλοῦντα, τὸν δὲ, ὡς μὴ παρήκοον. Καὶ οὕτω μὲν ἐγὼ λαλῶ ἄρτι πρὸς ὑμᾶς, οὐ κατ' ὄψιν ἀμέσως καθὰ πρὸ τούτων, ὡς ἐμὲ μὲν διδάσκαι, ὑμᾶς δὲ ἀκοῦειν ἐκ τοῦ παρὰ χρῆμα, καὶ ποὺ ἔχειν αὐτικὰ ἐρωτᾶν, εἴ τί ποὺ παραπέσοι ἀπορίας ἄξιον, καὶ τὴν λύσιν ἐξ ἡμῶν ζητεῖν, καὶ δέχεσθαι, ὃ δὴ καὶ αὐτὸ νομοθέτημα διεφοδικῆς διδασκαλίας ἦν ποτε· ἀλλ' ἐξαποστέλλω τὸ διδασκάλιον ἀναγκαίως, καὶ ἡ ἀνάγκη αὕτη διπλῆ, πραγματευομένη καὶ τὰ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τὸ κατ' ἐμὲ, ἵνα σωζοίμεθα ἐξ Ἰησοῦ ἰσταλάντων ῥοπῆ· ἐγὼ μὲν, ὡς διδάσκων τὸ ἀγαθὸν, ὑμεῖς δὲ, ὡς ὑπακούοντες, ὃ καὶ ἐν τοῖς πρώην ἑνῆ αυτοῖς εὐπραγοῦμεν ἐν ὑμῶν διεφαίνετο. Τίνα δὲ μοι τὰ οὐκ ἀσύμφωνα τοῖς ἐφθακόσιν ἐμοῖς λόγοις διδασκάλια; Τὸ ὅλον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐδάφιον, ἐν ᾧ καὶ αὐτῷ δικαιοσύνη κεῖται, εἴθε μὴ κοιμωμένη ἐς ἄπρακτον, ἀλλ' ἐπαναπυρομένη, κατὰ νοῦν γραφικὸν, καὶ γρηγορὸς αὐτῆ προσφερομένη ἐγρηγορόσιν ὑμῶν.

β'. Ἄγε δὴ, ὦ φιλάττη τῷ Θεῷ ἀγάπη, ὦ κόσμου πάντος σύστασις, ὦ πάντων τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν αἰτία, ὦ φύσεως τῆς καθ' ἡμᾶς ἐπικόσμημα, ὦ μητρὸς καὶ εἰρήνης καὶ ἀπραγμοσύνης καὶ ἡσυχίας θεοφιλοῦς, ὦ τοῖς φιλοκάλοις καὶ φιλοθεοῖς ἀπραγμάτευτον καὶ εὐπόριστον ἀγαθὸν, δι' ἣν καὶ νόμοι τέθεινται, καὶ πολιτεῖαι ἐξεύρηται, καὶ συναλλαγματα ἐπινοήθηται, καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν, δι' ἧς ὁ βίος ἀπαξ ἐβῆρθηται· ὦ τοίνυν ἀγάπη μελιτόδεσσα, ἣν ὁ μὴ ἔχων ἄνθρωπος εἰς θηρίον ἀποκέκριται, ἣν ὁ μὴ προφῆρων διδασκαλίας μίσους ἐστὶ κατάξιος· πάρεσθ' μοι καὶ νῦν ἄρτυμα πνευματικὸν πανδαισίας ταύτης, ἣν δαιταλεῦσι φίλοις διαπέμπομαι. Εἰ δὲ

A et exemplo majorum ad idem faciendum inducar, persuasissimum habeo fore ut hujus imitationis venia concedatur et omnino, et quia alia scripta epistolaria partim forma partim argumento eodem modo exarata sunt. Cum enim homines loquendi facultate praediti sint, quo fit ut lubenter colloquantur et sese diligant invicem, quando eodem loco degunt, de rebus sibi charis conversantur: quando autem locis separantur, conversatio transmittitur per nuntios, nunc vivos et diserte loquentes, nunc mortuos quidem, sed ad allocationem aplos signis artificiosis atramento exaratis. Sic igitur legitime vos erudiens, uti pater divinus, infantes spirituales e longinquo, ad quod munus nos peccatores Deus destinavit, ante omnia precor et ut mecum precemini exhortor, ne incassum verba faciam, sed ut, quemadmodum praesens, ita etiam absens libenter attentaeque a vobis audiar, siquidem loquor non diversa ab iis quae vobis in intimis cordium recessibus conservanda prius tradidi, sed quae prorsus cum illis cohaereant et in eodem versentur argumento. Vertitur autem oratio mea, ut cum Davide loquar, in justificationibus Domini, hoc est in doctrinis quae Deo placent. Neque enim vituperio dignus fuerit qui mente versat et verbis profert justificationes Domini, et magistrum et discipulum omnino justificantes, illum quidem ut qui quae Dei sunt loquatur, hunc autem, ut qui non inobediens sit. Et sic ego nunc ad vos loquar, non immediate e conspectu quemadmodum antea, cum ego docerem, vos autem auribus me exciperetis et, si quid esset minus clarum, illico me interrogare et solutionem ex me quaerere et accipere possetis, quam conversationis nostrae legem illo tempore nobis statueramus: sed mitto vobis doctrinam necessitate coactus. Est autem necessitas haec duplex, ut quae et ad vos et ad me pertineat, ut pariter eadem ratione salutis participes fiamus: ego quidem ut bonum docens, vos autem ut morem gerentes, qua virtute annis praeterlapsis insignem vobis gloriam peperistis. Quoniam autem sunt praeccepta mea a prioribus non diversa? Totum hujus epistolae argumentum, in quo et ipso justitia versatur, quae utinam haud torpore

2. Age igitur, o charitas tantopere a Deo dilecta, o mundi universi compages, o omnium quae hominibus eveniunt bonorum causa, o naturae nostrae decus, o mater pacis et otii et quietis Deo gratiae, o bonum virtutis studiosis Deique amantibus sine magno labore comparabile, o charitas; per quam leges latae, et civitates fundatae, et foedera inita sunt, per quam, ut uno verbo dicamus, universa vita ordinata est: o charitas dulcissima, sine qua homo ab bestiae similitudinem deprimitur; sine qua magister odio se dignum reddit, ades mihi jam velut condimentum spirituale harum epularum quas charis convivis transmitto. Si vero reliquus

quoque virtutum cœtus, anollarum dilectarum dominam sectantium instar, te comitatur, assistant et ipsæ convivio et quæ decet perficiant, ut cibus hic spiritualis verum nobis bonum præbeat, omnino excellentius quam illius molarii Eunosti, quem vetustis fabula magno honore dignum habuit.

3. Animum igitur, o fratres, advertite fis quæ dicturus sum. Et quoniam spiritualis hæc mensa a manibus charitatis dilectissimæ veluti a prudentibus coquis vobis apponitur, accumbite ad eam per Deum, cui assidet, et epulis frui mini, ut sinceræ genuinæque charitatis participes fiatis: nolite autem propterea quod sapientiæ libamen vobis non affertur, stomachari aut joculari. Etsi enim magister sapientiæ expers aut etiam injucundus est, attamen charitas, qua etiam imperiti præceptores ab iis qui edoceri cupiunt, frequentantur, hunc calicem dulcem reddet, hilaritatisque merum propiando quæ ad sapientiam hauriendam sufficiant, abunde suppeditabit, adeo ut quæ mundus evomit, omnino et vi careant et ignorentur, moderatio autem et temperantia animam evehant ad vitam angelicam.

4. Charitas, o fratres (nunquam enim ab ea desistam, imo, licet molestus sim, semper citabo), si quando in vobis largiter inhabitat, ante omnia requirit, ut qui vere homo vult esse, apud Deum sit et eos qui ipsi adstant, deinde apud regem. Num porro etiam episcopi diligere debeant a presbyteris, et diaconis Christianis et ab universo clero ac populo, vos nostis, qui e sacro suggestu in ecclesia hac de re edocti estis. Et sic consequenter charitas omnium etiam proximis debetur.

5. Quæ quidem cum ita se habeant (et vere sic se habent, quantumvis adversarii nugentur et in contrarias partes abeant), vos ipsi meditando facile intelligetis, vobis hæc omnia diligenter observantibus spem salutis certissimam inde enasci. Cæterum si forte in uno charitatis præcepto deliqueritis, nolite statim spem illam abjicere, sed per penitentiam corroborare denuo eandem studete. Jam vero ejusmodi penitentia non simpliciter in eo consistit ut animi dolorem sentiat, sed ut charitatis defectum complectatur, et quod vobis ad illam deest perficiatis, adeo ut quos amare debetis, non aliter ametis, quam uti Deus præcepit, in toto animo et ex toto animo, in toto corde et ex toto corde, in tota cogitatione et ex tota cogitatione. Sic mirum diligere ab eo jubemur.

6. Animam autem dico illud quod prorsus intra nos est, animam non de terra natam, neque ideo ad terram reversuram, sed quæ orta est ex insufflatione Dei, ad quem etiam redit, si rectum fecerit; animam, inquam, qua licet ad Dei naturam non prorsus accedente, tamen similitudinem divinam

καὶ λοιπὸς ὁρμαθὸς ἀρετῶν ἀμφιπέτονται α, ὅσα καὶ ὀπαδοὶ φίλοι θεράπαινοι, παρέστωσαν τῷ εὐσταντῷ καὶ αὐταί, συντελέσουσαι τὰ πρόσφορα, ἃς ἡ ἡμῖν οὕτω νόστιμον καλὸν ἡ πνευματικὴ αὐτῆ στεί τροφή, τῷ παντὶ σμυρόντερον τοῦ ἐπιμυλλίου Εὐνόστου, ὃν λόγος παλαιὸς διὰ σεβάσματος ἤγαγε.

γ'. Προσέχετε δὴ, ὡ ἀδελφοί, τοῖς βήθησομαι. Καὶ ἐπεὶ χεῖρες ἀγάπης τῆς παμφιλῆτου τὴν ληκτὴν ταύτην καὶ τράπεζαν καὶ τροφήν ὄσων ἀφρονες ὄψοιοι καταρτίζουσι, γίνεθε πρὸς αὐτὴν διὰ τὸν Θεόν, ᾧ παρεδρεύει· καὶ πρὸς ἀληθῆ καὶ ἀπαραχάρακτον ἀγάπην σιτίζεσθε τὰ προτεθειμένα· καὶ μὴ, διότι σοφίας οὐ παρατέθειται κρέμα ὑμῖν, σιχχάζεσθε ἀηδιζόμενοι. Ἐὶ γὰρ καὶ ἄσφακί διδάσκαλος, καὶ εἰς οὐδὲν γλυκὺς, ἀλλὰ ἡ ἀγάπη, ἡ ἦν καὶ ἰδιώται διδάσκαλοι προσίτοι γίνονται πρὸς ἐπιεμένοι μαθεῖν, γλυκανεῖ τὸν κρατῆρα τοῦτον, καὶ ἰαρότης μέθυ προβαλλομένη, ἐμβροματισθε καὶ ποτεῖ τὰ εἰς κόρον σώφρονα· δι' οὗ ὁ πᾶν κατὰ κόσμον ἔμετος ἀπρακτεῖ, ὡς μετὰ γινώσκουσιν, τὸ δὲ νηφάλιον δραξάμενον τῆς ψυχῆς ἀναφέρει αὐτὴν εἰς πολιτεῖαν ἀγγελικὴν.

δ'. Ἡ ἀγάπη, ὡ ἀδελφοί (οὐ γὰρ ἐθέλω ἀποσχίσθαι ποτὲ αὐτῆς, ἀλλ' ὅσον παρενοχλῶ, πρὸς βίαν αὐτῆς ἐπισπώμενος), εἴ πως ὑμῖν εἰς πλάτος ἐμπολιτεῖται, πᾶμπρωτα μὲν ἀπαιτεῖ, τὸν ὡς ἀληθῶς ἄνθρωπον πρὸς τῷ Θεῷ εἶναι καὶ τοῖς αὐτῷ παρεστῶσιν, εἰ καὶ πρὸς τῷ βασιλεῖ. Ἐὶ δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἀγαπῶνται πρὸς τε τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ τῆς ἡ Χριστῷ διακονίας, καὶ παντὸς τοῦ κλήρου, καὶ τοῦ λαοῦ, ὑμεῖς οἴδατε μαθάνοντες αὐτὸ ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀναστάθμου τοῦ κατὰ τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν ἐξηχόμενον εἰς ὑμᾶς. Ἐποφείλεται δὲ ἀκολούθως ἀγάπη πρὸς πάντων καὶ τοῖς πλῆσιον.

ε'. Τούτων δὴ οὕτως ἐχόντων (ἔχουσι δὲ οὐκ ἔλαττω, κτλ. εἰ πολλά τις περιεργίῃ ἀντιφερόμενος ἢ ἀδολεσχῶν), ὑμῖν ἀφήμι διασκοπεῖσθαι καὶ ληστέουσι τὰ καθ' ὑμᾶς αὐτοῦς, ὡς ἂν, εἰ μὲν ἐπὶ πάντα φυλάττεσθε εἰς ἀκριβείας, εὐέλπιδες εἴησθε σωθήσεσθαι· εἰ δὲ τι σφάλιθε τοῦ κατὰ τὴν ἀγάπην ὄλου κανόνος, ἀπ' ἐλπίδος μὲν μετὰ οὕτω γίνοισθε, σπεύδοιτε δὲ πραγματεύεσθαι διὰ μετανοίας τὸ τῆς ἐλπίδος ταύτης ἀκαταίσχυτον. Θεωρεῖτε ἢ ἂν ἡ τοιαύτη μετάνοια οὐκ ἔν τῷ ἀπλῶς μεταπλεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀναπληροῦν τὸ τῆς ἀγάπης ἢ ὑμῖν ἐλλείπον, καὶ τελειοποιεῖν τὸ κατ' αὐτὴν ἡ δέξ· ἵνα μὴ ἄλλως ἀγαπήητε, οὐδ' ἀγαπᾶν χροστεῖτε, ἀλλὰ ὡς ὁ Θεὸς ἐκανόνισε, διαταξάμενος, ἡ ὄλη ψυχῆ, καὶ ἐξ ὄλης ψυχῆς, καὶ ὄλη καρδίᾳ καὶ ἐξ ὄλης καρδίας, καὶ ἐν ὄλη διανοίᾳ, καὶ ἐξ ὄλης διανοίας ἀγαπᾶν, οὐδ' φιλεῖν δι' αὐτοῦ ἡ τάλμεθα.

ς. Δέγω δὲ ψυχὴν μὲν τὴν τὸ πᾶν ἐν ἡμῶν, τὴν μὴ ἐκ γῆς, διὸ μετὰ καλινωστοῦσαν εἰς γῆν· ἀλλ' ἐξ ἐμψυσηματος Θεοῦ, εἰς ὃν καὶ καταλείπει, ἡ ὄρη πορεύεται· δι' ἧς, Θεοῦ μὲν μὴ οὐσῆς αὐτόχρημα θειοτάτου δὲ χρήματος, ἀποθετιόμεθα, εἴπερ ἡμῶν μεν, καὶ υἱοὶ γινόμεθα Ὑψίστου πάντες· καὶ εἰ ἡ

θνήσκομεν, ἀλλ' ὡς τοιοῦτοι θνήσκομεν, ὡς δηλαδὴ ἄ προσειλημμένοι αὐτῷ εἰς υἰότητα. οὐ μὴν ὡς υἱοὶ ἀνθρώπων, οὐδὲ, ἀπολύτως εἰπεῖν, ὡς ἄνθρωποι ἀδίκου δηλονότι· πλούτου, ἢ φαύλων ἐπιθυμιῶν, ἢ ὀργῆς, ἢ αἱμάτων, ἢ τοιοῦδ' ἄτινος κακοῦ. Καρδίαν δὲ γε φημί, ἐφ' ἣν διαλογισμοὶ εὐαγγελικῶς ἀναβαίνουσι, καὶ αὐτοὶ διάφοροι· ἔστιν ὅτε, καὶ οὐδὲ εὐσύμβατοι· διάνοιαν δὲ, καθ' ἣν, εἰ μὲν σοσφίσταί τις θεόθεν, ἀγαθὰ συλλογίζεται, καὶ συμπεραίνει τοὺς λόγους πρὸς θείας ἀρχὰς τὰς ἐκείθεν· εἰ δὲ ἡμάρτηται, σοφίζεται καὶ ἐαυτὸν καὶ τοὺς ἀκροατάς, καὶ οὕτως οὐ τῆς αὐτοσοφίας λογίζεται μαθητῆς, ἀλλὰ τοῦ σοεῖστοῦ τῆς κακίας ὑποδρηστήρ. **conservat; ubi vero peccatum est, se atque auditores**

magistri perversitatis servus reputatur.
ζ. Ἐμοὶ δὲ καὶ ἐνταῦθα λόγου τὸ ἐν ὄλῃ καὶ τὸ ἐξ ὄλης οὐκ ἀπροσφυῶς, οἴμαι, δοκεῖ μὴ συντρέχειν εἰς ἔνοιαν τὴν αὐτὴν, καὶ πάντῃ πάντως ἀνεξέλλακτον, ἀλλὰ προσφάνεσθαι μὲν διαφορὰν τινα ἐν αὐτοῖς, οὐ μὴν ἀσύντροχον τῇ ὀρθότητι, οἷα ἐν διαφορῷ καλλιᾷ ξυμβαίνουσιν εἰς ἓν ἀγαθόν· ὁμοῖον ὡς καὶ εἴ τινες δύο πορευόμενοι ἐς ὄρθον ἐν ὁδῷ σχιζομένη διχῆ, ὁμοῦ εὐθυβόλως εἰς ἓν πέρας ἀγαθὸν καταλύουσι.

η. Καὶ μοι ἀρέσκει τὸ μὲν ἐν ὄλῃ τὸ ἐνδόμυχον τῆς ἀγάπης ὑποσημαίνειν τὸ κατὰ νόμον ἔνδον ἐν τῇ ψυχῇ, τὸ τοὺς πολλοὺς λαυθάνον εἰσέτι, τὸ μὴ πῶ ἐκπεφυγνός, τὸ ἐνοικοῦν τῇ ψυχῇ, τὸ ἐν τῷ ἐντὸς κεκρυμμένον οἰκουρίας τινὸς δίκην, οὐ μὴν καὶ προφαινομένον εἰς ἐνέργειαν. Ἐντα προσεπιννοεῖν ἐνάγομαι, καὶ ὡς ἐν τρισὶ τούτοις καλοῖς, τῇ ψυχῇ, τῇ καρδίᾳ καὶ τῇ διανοίᾳ τὸ ἐν ἡμῖν πᾶν ἐντὸς ἀγαθὸν ἐντελῶς ὑπογράφεται, οὐ μεμνησθαι καὶ τὸν μέγαν Δαυὶδ, ὅπου ἐθέλει πάντα τὰ ἐντὸς αὐτοῦ κινεῖσθαι εἰς τὸ εὐλογεῖν τὸ τοῦ Θεοῦ ἅγιον ὄνομα. Τούτοις γὰρ τοῖς ἐντὸς, τοῖς τρισίν, ὅφ' ὧν ἡ ἀγάπη διαπλέκεται, εἴ τις λογισμοῦ εὐ ἔχει, εὐλογεῖ τὸν τῆς ἀγάπης Κύριον, ὕμνον ἀναμέλων ἐν τῷ πνευματικῶς ἠρμόσθαι κατὰ τὸ ἐν ἀγάπῃ σύμφωνον τοῦ τριμεροῦς τῆς ψυχῆς. Καὶ τοιοῦτον μὲν τὸ ἐν ὄλῃ ψυχῆ τε καὶ καρδίᾳ καὶ διανοίᾳ, ὡς εἴρηται, ἀγαπᾷ.

θ. Τὸ δὲ ὄλης τῷ ἑτεροίῳ τῆς φράσεως καὶ τῶν ἐνοιῶν συνεξαλλάττειν δοκεῖ. Φαίνεται γὰρ δηλοῦν ἀγάπην ἢ φράσει αὐτῆ πρόοπτον, καὶ οὕτως ἐξωτερικὴν, ἐκπιδύουσαν τῶν ἐντὸς καὶ κατὰ ψυχῆν, ὅσα καὶ πηγῆς ἀγαθῆς. βεῦμά τι χρηστὸν ἔξω, καὶ ἐκκαλυπτομένην καὶ προφαινομένην ἐκ τοῦ ὡς εἰπεῖν δυνάμει κατὰ ἐνέργειαν· οἷον ὁ μὲν λογισόμενος ἐν ψυχῇ, καὶ διανοούμενος, καὶ οὕτω συλλογίζόμενος ὀρθῶς τὰ ὑπὲρ ἀγαθοῦ φίλου, καὶ μεθοδεύων, καὶ ἐαυτὸν εὐθετον ποιῶν εἰς τὰ πρὸς χάριν ἐκείνου, καὶ βυσοδομεύων καλὰ συνοίσοντα τῷ ἀγαπωμένῳ, ἐν ψυχῇ καὶ ἐν καρδίᾳ καὶ ἐν διανοίᾳ ὄλῃ, ἐκείνον ἀγάπῃ, ἐντὸς μὲν φέρων αὐτὸν, οὐ παραυγάζων δὲ τὸ φίλιον καὶ ἐμφανῶς, οὐδὲ ἐξαστράπτων αὐτὸ ἔξω εἰς ἑναργίαν. Ὅς δὲ καιροῦ παραπαισόντος καὶ ἀπαιτοῦντος ἀγάπης ἐπίδειξιν ἐκπορίζει τῷ φίλῳ τὰ δέοντα, πράττων εἴτε ὑπερλαλῶν, ἢ ἄλλο τι τηγνόμενος, δι' οὗ πανηγυρίζει, πομπικῶς

referente, ad deorum, si velimus, dignitatem evēhimur et cuncti reddimur filii Altissimi, ita quidem ut, etiamsi morimur, tamen non tanquam tales moriamur, utpote jam antea in filiorum numerum adoptati, neque tanquam filii hominum, neque, ut breviter dicam, tanquam homines injustarum divitiarum, aut pravaram cupiditatum, aut iræ, aut sanguinum, aut similis improbitatis. Cor porro dico, in quo, ut cum Evangelio loquar, cogitationes exsurgunt diversæ interdum et illicitæ. Cogitationem denique, qua quis divinitus sapientia instructus de rebus bonis meditatatur et disciplinam ab initio acceptam ad justum finem perducit et

edocet, neque propriæ sapientiæ discipulus, sed
7. Jam hic vero haud inopportunum videtur dicere, quod illa verba *in toto* et *ex toto* non prorsus ad eundem redeant sensum, nec ullo modo discrepantem, sed discrimen quoddam eis inesse, non tale quidem quod rectæ fidei regugnet, sed quod diverso loquendi genere ad unum idemque bonum deducat, velut si duo via recta, licet bifariam divisa, proficiences, ad finem optatum feliciter perveniunt,

8. Verba illa *in toto*, ut mihi quidem videtur, indicant reconditum charitatis, id quod solum intra animam est, quod multitudinem adhuc latet, quod nondum apparuit, quod animæ insidet, quod in interiori, velut in domo quadam absconditur nequid ad activitatem processit. Jam hic animadverto, pulchra ista trinitate, anima nimirum et corde et cogitatione, omne bonum intra nos accurate designari, cujus rei etiam magnus David meminit, quando vult ut omnia quæ intra ipsum sunt ad benedicendum sancto Dei nomini permoveantur. His enim tribus interioribus, quibus charitas in hæret, si quis bene senserit, benedicit charitatis Dominum, dum hymnum, spiritualiter ad harmoniam illarum trium animæ partium in charitate compositum, modulatur. Et hoc est, in tota anima et corde et cogitatione amare, uti diximus.

9. Illud autem *ex toto*, uti dictione, ita etiam sensu differre videtur. Ex mea enim sententia ista phrasis innuit charitatem manifestam, ad exteriora prorumpentem, ex intimis animi recessibus, tanquam e bono fonte, excellentis laticis instar ebullientem, apertam et ex potentialitate, ut ita dicam, ad activitatem alacriter prosilientem, dum contra is qui animo reputat et meditatatur, et sic probe quæ amico utilia sint deliberat, et scrutatur et semet ad illi grata exhibenda præparat, et quæ dilecto prodesse possint, rimatur, in anima et corde et cogitatione illum diligit, intus eum ferens, non autem manifesto revelans amicitiam, neque ad activitatem deducens. Qui autem, occasione oblata et tempore charitatis demonstrationem requirente, amico necessaria suppeditat, sive factis, sive verbis, sive re alia quacunque, et ita clare ostendit et coram omnibus aperte probat, quali

amicitiæ sensu ergo amicum affectus sit, is ex tota anima et ex tota cogitatione diligit, promens nimirum quæ in animo latent, et factis demonstrans. Quare charitas interior, ubi erumpit comparanda est titioni alicubi sub cineribus latenti aut flammæ corpore aliquo superjecto oppressa; ubi autem ad agendum parata proruperit, similis dicitur igni qui e loco abdito prosilit et in altum elatus clarissimo splendore omnia collustrat.

10. Cum igitur ita statutum sit de dilectione et charitate, quæ superne ab ipso Deo, agricolæ instar, hoc in mundo seminata est ut abundantes fructus divinis receptaculis convenientes proferat, vos quoque bonis debetis abundare fructibus et messem exhibere perfectam, ne hilum quidem abjicientes in escam avium grana devorantium, hoc est dæmonum qui arva divina circumvolitantes pro viribus contaminant, omnemque navant operam ut optimam istam ac fertilissimam charitatis plantam radicibus evellant, totoque adhibito studio funditus evertant, ejus loco odium firmissime implantantes; ad quod perficiendum ubi non ex voto pervenerint, saltem mutilare illam et ne integra perfectaque sit officere conantur. Itaque olim dæmon revera pravus contra eam quæ in Deum exserit charitatem rebellavit, eaque rebellio produxit hærosiarchas eorumque asseclas, quibus nimirum utpote exitio devotia auxilium Deus denegat suum, ne virtus sit coacta, ne pulchrum maneat sine præmio, neque sic omnino peccatum e necessitate quadam oriri asseratur. Eadem porro mali dæmonis astutia multos qui ab honesta ac morigeranturæ indole defecerant, contra Dei cultores exstimulavit et in furiosos impetus concitavit.

11. Atqui hæc non semper neque in multis perficere malus dæmon potest. Cum enim gravia scelera ab improbis haud facile committantur, et peccantes summum periculum incurrant, ille non omnino aut absolute iis insistit, sed imminuens ejusmodi pravas actiones et ad parvum numerum reducens, impavidos adoritur, et magna non solum, sed etiam minima derelinquit, quoniam fraudis retia adversus illos explicare nequit; adversus infirmiores autem, qui vel omni auxilio sunt destituti vel parum opis in sese habent, omnis generis casses tendit. Tales nimirum etiam nos sumus, ego qui hæc ad vos pronuntio, et vos qui auditis, homines imbecilli et omnino impotentes, in quibus haud pauci, sese viribus pollere autumantes, prorsus inerme deprehenduntur, licet nos vana fiducia elati infinita armorum copia instructi esse nobis videamur.

12. Contra tales igitur (sunt autem ubique terrarum permulti et, ut vere dicam, innumeri) insidians diabolus Deoque inimicus retia sua protendit, et quia charitatem luciferam in nobis

θηριαμθεύων και παραδεικνύς, ὁποῖός ἐστι τὴν εὐθυτάτην φιλίαν, ἐξ ὅλης ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης διανοίας ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος ἐξάγων διγλαδῆ τὰ ἐν τῇ ψυχῇ προκατακείμενα καὶ προάγων καὶ ἐκφαίνων ἐναργῶς ἵνα τὸ μὲν ἐντὸς καὶ ἐσωτερικὸν τῆς ἀγάπης ἀναλογησάμενος ἕνδρον που ὑποσμηχομένον, ἢ καὶ φλογὶ πηρμένην ἐν τινὶ στεναγμῷ· τὸ δὲ κατ' ἐκφάνσιν αὐτῆς ἐνεργητικὸν εἰκάζεται πρὸς φλόγα, ἐνὸς ποσὸν ἐνκύψασαν ἐξω, καὶ ἀναπηδῶσαν καὶ ἐκλάμπουσαν νεώτατα.

ι'. Οὕτως οὖν κεκαλονισμένου τοῦ ἀγαπῆσαι τῆς ἀγάπης, ἐκ τῶν ἄνω δι' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ καὶ γεωργοῦ κατεσπαρμένης ἀνέκαθεν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐπὶ εὐφορίᾳ καρποῦ θείαις ἀποθήκαις προσήκοντα χρῆμα καρπογονεῖν καὶ ὑμᾶς εὐγενῶς, καὶ συγκαταίξιν τὸ κάρπωμα ἐντελῶς, καὶ μὴ ἀφίναται μὲν μικρὸν γοῦν τι αὐτοῦ παραβρίπτεισθαι εἰς ἀποστήνην σπερμολόγοις ὀρνέοις δαίμοσιν, οἳ τὰ τοῦ θεοῦ περιερχόμενοι λίγιστον λυμαινόμενοι εἰς ὅσον δύνανται, πραγματεύονται μὲν τιθίμενοι, καὶ ἐκρίζουσι τὸ πρῶτον καὶ κάλλιστον φυτὸν τῆς ἀγάπης, καὶ καταβρίπτειν προθέλουμον ἐπὶ φορῶν παντελεῖ, μὴ δὲ ἀντεμφοτεύειν βαθύβριζον· εἴ δὲ μὴ εὐθιγένως εἰς τὸ μέγα τοῦτο κακὸν ἔχοιεν, ἄλλος γοῦν αὐτὸν κολοβοῦντες ἐπὶ τι, καὶ τῆς ὀλότητος ἐφ' ὅποσον ἐποραλοῦντες. Ἰσχυρεῖν οὖν ποτε ὁ τῶν ὄντων κακοτέχνη καὶ κατὰ τῆς εἰς θεὸν ἀγάπης νεανειώσεως καὶ ἡ μηχανὴ αὐτῆς ἐξέφηγε τοὺς τε αἰρεσιάρχους καὶ τοὺς ἡκολουθηκότας αὐτοῖς, θεοῦ σπουδαντος πάντως ἐνταῦθα τοῖς ἀπολωλόσι τὸ εὐεπιαντιληπτικὸν, ἵνα μὴ τὸ ἐνάρετον ἀκουστιάζοιεν, καὶ γένοιτο ἐντεῦθεν ἀγέραςτον τὸ καλὸν, καὶ οὕτως ἐξ ὑπαγωγῆς παβρῆσιασθεῖη ἐφ' ἅπασιν τὸ ἐφάμαρτον. Ἢ δ' αὐτῆς μηχανῆς τοῦ κακοτέχνητος δαίμονος πολλοὺς καὶ τοῖς τοῦ θεοῦ θεραπευταῖς ἀντίστησι, καὶ ὀρθότητα φύσει καθῆκον τίμωσι καὶ εὐπειθεῖς.

ιγ'. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐκ εἰσαεῖ, οὐδὲ εἰς πληθὺς ἔχει ἐξανῶν ὁ πονηρός. Ἐπεὶ γὰρ τὰ ἐπὶ τῶν μεγάλων πταισμάτων οὔτε ῥῆον ἐκτελεῖται τοῖς βραδουργοῦσι, καὶ κίνδυνος δὲ μέγας αὐτοῖς ἐγκατακλιταὶ διαμαρτάνουσι, οὐδὲ ἐκεῖνος ἀπισχυρίζεται διόλου ἐπὶ τοιοῦτοις, ἀλλὰ σχάζων τὰς τοιαύτας κακοτεχνίας καὶ σπανίζων αὐταῖς, διαχειρίζεται τοὺς μὴ φοβερούς, καὶ ἀφίησι μὲν τὰ τε μέγιστα καὶ ὅσα δὲ ἄλλως ἀρχοειδῆ, ὅτι μὴδὲ δύνανται καταπεινῶναι αὐτῶν τὰ τοῦ δόλου δίκτυα· καταρτίζου δὲ πάντα κατὰ τῶν ταπεινοτέρων, καὶ οὕτως ἢ πητελῶς ἀποθήκων, ἢ ὀλίγα δεδουνημένων ἑαυτοῖς ἐκκουρεῖν. Τοιοῦτοι δὲ δήπουθεν καὶ ἡμεῖς, ἐγὼ καὶ δηλονότι ὁ ταῦτα κράζας, καὶ ὑμεῖς οἱ ἀκούοντες, ἄνθρωποι ἀσθενεῖς, καὶ οἱ μὲν πάντῃ ἀνίσχυροι, οὐκ ὀλίγοι δὲ, δοκοῦντες μὲν ἰσχυεῖν, ἄλλως δὲ μικροὶ καὶ ἀχειρες, εἰ καὶ ταῖς κεναῖς παραδοχαῖς πλάττωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς εἰς ἐκατόγχειρας.

ιβ'. Τῶν γοῦν τοιοῦτων (πολλοὶ δὲ εἰσι μυριάσι τῆς γῆς καὶ ἀληθῶς ἀμύθητοι) καταπατάσας ὁ θεμιστοῦς θηρατῆς διάβολος τὰ κατ' αὐτὸν λίνα, ἐπὶ τῇ βλέπει τὴν φωσφόρον ἀγάπην ἐν ἡμῖν πολιτικῶ-

μένην, καὶ μεθοδεύουσαν ἀπάγειν αὐτὸν ἐξ ἡμῶν, ἀντειστάγει τὸ σκοτεινὸν μῖσος, καὶ παρῆρησιάζει καθ' ἡμῶν αὐτὸ, καὶ οὕτως ἐντριβεί πάντας τοὺς καθ' ἡμᾶς. Καὶ οἷα μὲν τοὺς ἄλλους διατίθεται, οἴδασιν οἱ πειρώμενοι· ἐμὲ δὲ φιλονεικεῖ καὶ θανάτῳ προπέμψαι· καὶ ἂν ἐξέπραξεν αὐτὸ πάσαι, εἰ μὴ φανερώς πρὸς ἐμοῦ ὁ θεὸς, ἀνεχόμενος καὶ εἰσέτι περιεῖναι με τῷ βίῳ, εἴ πως ἐμαυτοῦ γενόμενος ἐπιστραφεῖν εἰς αὐτὸν, οὔπερ ὁσημέραι ἀφορίζω ἐμαυτὸν οὐκ ἐντρέπομαι.

ιγ'. Ἴδοὺ οὖν σήμερον ξηνηλατοῦμαι ὑπὸ τοῦ μίσους, καὶ αὐτοῦ εἶθε μὲν ἐκ πολλῶν τινῶν καὶ περιβλέπτων, ἵνα μαθῶν παμμίσητος εἶναι ἢ διωρθωσάμεν, ἢ διεξέφυγον ἐκ μέσου λαθῶν, μήπου δὲ καὶ ἀμφοδόν. Nῦν δὲ ἄνθρωποι οὐδένες ἐπανίστανται ἐπ' ἐμὲ, καὶ λέγουσι τῇ ψυχῇ μου· Οὐκ ἔστι σωτηρία αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ θεῷ αὐτοῦ, οὔτε ἐν τῷ βασιλεῖ. Ἀκούετε, ὁ βασιλεὺς μου καὶ ὁ θεὸς μου, οἷς ἐγὼ πέποιθα, τῷ μὲν κατὰ πρῶτον λόγον καὶ καθ' αὐτὸ καὶ φύσει, τῷ δὲ μετ' αὐτὸν καὶ δι' αὐτόν. Καὶ μὴν, ὡς ἐχθροὶ μου, ὁ εἷς καὶ οἱ δύο, οἱ πρόοπτοι λαῖκοι, οἱ γεννάδες, καὶ ἱεροὶ δὲ ἄνδρες, οἱ καὶ ῥῶν ἀρισμητοὶ, καὶ οὐδὲ ἐν λόγῳ πολλῷ κείμενοι· παράλληλοι τεθέντες, ἐγὼ τε καὶ ὑμεῖς, οὐκ ἂν εἰς ῥοπὴν ἴσῃν ταλαντευθῶμεθα.

ιδ'. Καὶ οὕτω μὲν ἐγὼ ξηνηλατοῦμαι, ὡς οὐκ ἐχρῆν, διὰ μῖσος οὐκ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, τὰ μὲν εἰς ἀνθρωπικὴν διάθεσιν ἄγροικων, σοφωτάτων δὲ τὰ εἰς θηριακὴν καὶ οἷαν φεύγεσθαι παρὰ τῶν κατ' ἐμὲ δειλῶν· ὅς καὶ ἄλλοτε καρχάρους τοῦτοιοις θηρίοις περιτετυχηκώς, ἀπήλλαξα δυστυχώς. Ὑμεῖς δὲ, ὡς ἀδελφοί, ἐπεὶ ἔξεστιν ὑμῖν ἀνθρώποις εἶναι, καὶ οὐ θηρίοις, καὶ φίλοις, οὐκ οὐκ εἰς ἐχθροῖς, καὶ θεοῦ ἀγγέλοις, οὐ μὴν πονηροῖς, ἔχετε τὸν νοῦν πρὸς ὑμῖν αὐτοῖς, καὶ ἐκκλίνατε τὰς τρίβους αὐτῶν τρεχόντων εἰς κακίαν, καὶ μὴ εὐθυπορούντων, ἐσομένων δὲ τοιοῦτων καὶ εἰσαεῖ, ὡς ἔστι τακμαίρεσθαι ἀκριβῶς. Οὐς γὰρ ἡ πολυετής διδασκαλία καὶ ἡ ἐπ' αὐτῇ πραγματικῇ μέθοδος οὐκ ἐνήγαγεν εἰς τὸ ποθοῦμενον ἡμῖν (ποθοῦμεν δὲ σὺν θεῷ τὴν κατ' ἐκεῖνον ἀγίτην), τίς ἂν ἐγγυήσῃται, ἀκαρῆ μεταβλέσθαι, ὡς τῆς πολυχρονίου κακίας ἀποστήσασθαι, ἀνθρώπους αὐτοὺς ἐλλαμπομένους, εἰ κακοὶ προφαίνονται, καὶ εἰς βίου αὐτοῦ ἀθρότητα ἐγγράφοντας· οἷς διὰ σπουδῆς ἀνυπερβλήτου γίνεται, καὶ ἐτέρους ἐπισπᾶσθαι πρὸς ἀμαρτητικὴν ὁμοιότητα· ἵνα συγκροτηθέντες ὡς εἰς λεγεῶνα, κατασταῖεν ἀπρόσμαχοι, φαῦλαι κεφαλαί, οὐκ ἀγαθοῖς ἐπιστησόμενα σώμασι, φαλαγγάρχαι στρατιᾶς οὐ θεῷ φίλης, οὐδ' αὐτοὶ ἀγαθοί, οἷς ἂ μὴ συνταττόμενος ἄνθρωπός ἐστι τοῦ θεοῦ. Διὸ φευκτέον καὶ ὑμᾶς ἀπὸ παντός τοιοῦτου τάγματος, ὀφειλοντας εἰδέναι, ὡς δαιμονῶσιν οἱ κατὰ τῆς ἀγάτης ἀντίπαλοι. Μήποτε δὲ καὶ ὑπερπαύουσι τὴν δαιμόνιον κακίαν. Οὐ γὰρ κακὸς ἀπλῶς ὁ οὕτω κακὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ που καὶ ὑπὲρ αὐτὸν δαίμονα. Εὐρῆνται οὖν λογισμοὶ πονηροῖ, οὐς δαίμων μὲν οὐκ ἔφη προβαλέσθαι, ἄνθρωπος δὲ πονηρὸς προῦβάλετο ἄν.

A habitantem eumque e nobis expellere satagentem non animadverit, tenebrosum odium conatur introducere, deprædicans istud tanquam acceptabile quid, et sic nobis omnibus negotia facessens. Jam quomodo alios adoriatur, sciunt ii qui eum experti sunt. Me autem etiam morti tradere studet; et dudum jam hoc perfecisset, nisi aperte causam meam defenderet Deus, qui hucusque me superstitem voluit, si forte mei conscius revertar ad ipsum quem quotidie deserere, proh dolor! non erubesco,

13. Ecce igitur hodie proscribor ab odio, et utinam ab odio multorum et illustrium! ut sciens me omnibus invisum esse, aut defenderem me, aut e medio digressus laterem nec alicubi apparerem. Nunc vero homines nullius frugi in me assurgunt et animæ meæ dicunt: Non est salus ei, neque in Deo ejus, neque in rege. Audite, mi Deus et mi rex, in quibus fiduciam collocaui, in illo quidem ab initio et per se et naturæ convenienter, in hoc autem post illum et propter illum. Vos autem, o inimici mei, qui vix binarium numerum exceditis, vos laici probi quos antea novi, et viri sacri facile numerandi nec magni faciendi, si nos coram constituemur, ego nimirum et vos, non pari lance trutinabimur.

14. Et sic equidem in exsilium mittor, uti non decebat, per odium virorum haud bonorum, qui humanitatis prorsus expertes propendunt in ferarum naturam, et quorum immanitatem amici mei timore percussis fugiunt; ego, inquam, qui jam semel, cum in illas feras bestias incidissem, ægre eas effugi. Vos autem, o fratres, quandoquidem vobis licet homines esse, non feræ, amici, non inimici, angeli divini, non mali, vobismet ipsis attendite, et declinate a semita illorum qui versus malitiam tendunt nec recta via procedunt, qui erunt semper iidem, ut augurari licet. Quos enim diurna disciplina eique conformis institutio non perduxit ad id quod nos desideramus (desideramus autem cum Deo simul charitatem divinam), quis sponderit eos uno temporis momento ita immutatum iri, ut ab inveterata malignitate desistant, siquidem ubi mali apparent, sese excellere et gloriam inde adipisci opinantur? Sane maximo studio in hoc incumbunt, ut alios quoque in peccati societatem pelliciant, ut velut in legionem conglomerati invictos se exhibeant, mala capita, malis imposita corporibus, duces exercitus Deo non dilecti, et ipsi haud boni, utpote quibuscum homo Dei nil commune habet. Quare vos quoque omnem ejusmodi societatem aversari debetis, bene scientes, charitatis inimicos a diabolo obsessos teneri. Ac propemodum dæmonis malitiam superant. Homo enim sic malus non simpliciter malus est, sed pejor ipso dæmone. Sunt enim pravæ cogitationes quas, licet dæmon non protulerit pravus tamen homo præferre haud recusat.

καλὸν στόμα, ὁ τοῦ νοδὸς ἐξάγγελος, δι' οὗ τὸ λαλητὸν ζῶον τοῦ θεοῦ χαρακτηρίζεται. Χρὴ δὲ ἐνθυμείσθαι ἡμᾶς ἐνταῦθα, ὅτι τε βόρβορον δυσάποφορον ἐγκλείει τῷ στόματι ὁ βλασφημὸς ἄνθρωπος, καὶ ὅτι πικρίας μὲν οἰασοῦν γευσάμενός τις ὄχιως ἔχων τοῦ γεύεσθαι, καὶ μυσσασθεῖς τὸ πρᾶγμα, οὐ μόνον συχνὰ ἐκκτῶει συνεκβάλλων τῷ σιέλῳ τὴν ἀηδίαν, ἀλλὰ καὶ ὕδατι καὶ χυμῶν γλυκύτητι ἐκπλύνει τὸ καλὸν δοχεῖον ἐκείνο.

17. Τί δὲ, ὦ δαιμονοφόρητε ὕβριστὰ, παραβύεις τῷ στόματι βλαφήμους πικρίας, ὧν τὸ ἀηδὲς μανθάνεις μὲν ὑστερόν ποτε καὶ αὐτός; Ὅτε γὰρ βλασφημῆς, οὐκ αἰσθάνῃ ὡς οἶον ἐξιστηκώς. Μάλιστα δὲ οἶδε τὴν ἐκείθεν πικρίαν ὁ βλασφημούμενος, εἴπερ μὴ ὀλιγώρως ταῖς ὕβρεσι προσφέρεται. Τί ἀναπτύσσεις τὰ χεῖλη, καὶ χαίνεις, οὐχ ὥστε ἢ φαγεῖν, ἢ λαλῆσαι ἀπλῶς, ἢ καὶ διδάξαι καὶ ὑμῆσαι Θεόν, καὶ οὕτως ἐξεμέσαι χυμούς, δι' ὧν θανατηφόρον ἢ ψυχὴν πληθῶραν πάσχει· ἀλλ' ὥστε καταισχύωναι σπαιτόν, τὸν τοῦ θεοῦ ἄνθρωπον, ὡς Χριστιανόν, διὰ τοῦ καὶ δάκνειν καὶ κατασθίειν; οὐ λέγω τὸν σοὶ ὅμοιον, ἀλλ' ὑπερφερῶς καλλίονα; Ἄνοιξόν σου τὸ στόμα γραφικῶς, καὶ ἔλκυσον Πνεῦμα θεῖον πάντως, οὐ μὴν ποιηρόν· τῷ γὰρ τοιοῦτ' κλειστόν ἀκριβῶς πᾶσαν αἰσθῆσιν. « Πλάτυνον, » φησί, « τὸ στόμα σου, καὶ πληρώσω αὐτό. » Οὐ δεήσομαι τριβῆς χρόνου τινός, οὐ μέλλῃσιν ἐνδείξομαι· αὐτίκα δὲ, ὡς περ ἐτι λαλοῦντός σου τὰ ἀγαθὰ, παραγίνομαι. Οὕτω καὶ ἀνοίξαντος πληρώσω Πνεύματος, καὶ σοφίαν ψυμίσω διὰ βιβλίου, ὅποιον καὶ προφητῆται μυστηριάζονται. Οὐ γὰρ οὔτε ὀκνῶ, οὔτε φθονῶ, οὔτε μελετῶν σκέπτομαι. Ἀλλὰ ἀνοίγεις ἅμα, καὶ εἰσέρχομαι. Οὕτω καὶ ἐγὼ τὴν ἐμὴν ἀνοίγων θύραν προκαλοῦμαι καὶ σὲ καὶ πάντας εἰσελθεῖν. Οὐ μεριμνῶ, πῶς πληρώσω τὸ στόμα σου πλατυθέν. Καὶ δηλοῦσιν αὐτὸ καὶ οἱ ἄλλως ἐμοὶ μαθηταί, καὶ ὅσοι δὲ τυράννοις παραστάντες, οὐ διὰ χρόνου, ἀλλὰ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ λαμβανουσι στόμα καὶ σοφίαν· οἷς οὐ δύναται ἀντειπεῖν οὐδεὶς ἀντικαθιστάμενος. Στόμα δὲ ἐνταῦθα καὶ σοφίαν ἀκούσας, μὴ ἀπεριμερίμνως ἐπιβάλλῃς τῇ ἀκοῇ, ἀλλ' ἐμβάθυνον· ὅτι ὁ μὴ κατὰ τοὺς λόγους τούτους διακείμενος θεϊότερον ἐν τῷ ἀναπνεῖν καὶ λαλεῖν οὔτε στόμα ἔχει, οὔτε σοφίαν, ἀλλὰ καὶ ἄστομός ἐστι χειρόνως ἢ περ τῶν ἵππων ὅσοι λέγονται ἄστομοι, ναὶ μὴν καὶ ἄσφορος, μήπου δὲ καὶ ἄλογος.

18. Καὶ τοιαῦτα μὲν σοὶ λέξει ὁ τὸ στόμα πλατύ-
νειν ἐγκελεύόμενος ἐπὶ πληρώσει παντός δηλαδὴ ἀγαθοῦ, δι' οὗ καὶ ἐμβρωματίζεται. Καὶ ἄλλως δὲ ζῆ ὁ πρὸς ἀλήθειαν ἄνθρωπος. Ὁ μέντοι τῷ Θεῷ ἀντικείμενος ἄλλως αὐτὸ πληροῖ, μεστὸν ποιῶν ἀπάτης φαυλότητος. Οὕτω πληροῖ τὰ τῶν αἰρετιζόντων στόματα, οὕτως ἐπλήρωσε τὰ τῶν σταυρωτῶν τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὧν τὸ στόμα ἔγεμε τῷ καιρῷ ἐκείνῳ τοῦ « Οὐκ ἔχομεν βασιλεῖα, εἰ μὴ Καίσαρα » καὶ, « Εἰ μὴ σταυρώσῃς αὐτόν, ὦ Πιλάτε, οὐκ εἰ φίλος τοῦ Καί-

mentis interpres, quo loquens animal Dei distinguatur. Nostrum est de hoc in mente habere quod lutum horridum in os recondit obtrectator, et quod amara quaelibet degustans quisquis sano gustu valet et re fœdatus, non solum sputat cum saliva fœtorem ejiciens, sed etiam aqua suavisque portionibus pulchrum hoc penetrabile mundat.

18. Cur, o impudens a dæmone agitate, in os admittis obtrectationis amaritudines quarum molestiam ultimus noscis et ipse? Cum enim maledicentias profers, quasi mente captus non intelligis. Optime istarum amaritudinem novit qui tuis a maledicentiis impetitur, nisi contemptui contumelias tuas habeat. Cur labia aperis et hias non ad manducandum, nec ad simpliciter loquendum, nec ad docendum aut laudes Deo persolvendum, et sic ad humores quibus lethifera plethora laborat anima evomendum; sed ita ut ignominia teipsum efficias, Dei hominem, utpote Christianum, eo quod iniquo dente mordēs et laceras, non dico parem, sed tibi valde superiorem? Aperi os tuum secundum Scripturas, et Spiritum divinum hauri omnino, non vero malum, cui accurate claudenda tota mens. « Dilata, inquit, os tuum, et implebo illud. » Non temporis dilatione opus est, moræ refugio non utar; confestim, quasi adhuc loquente te bona, adsum. Sic et aperientem Spiritu replebo, et sapientiam escam dabo per librum sicut et mystice dicunt prophetæ. Nam nec piger sum, nec invideo, nec cogitationibus immoror, sed aperis et intro. Sic et ego januam meam aperiens, te et omnes ut intretis invito. Non anxius sum, quomodo os tuum implebo dilatatum. Et id ostendunt etiam alio modo discipuli mei, et quotquot ante tyrannos ducti sunt; non in temporis intervallo, sed ipsa hora ore et sapientia valent quibus nullus contradicere potest adversarius. Os hic et sapientiam audiens ne inconsiderate vocem sonantem excipe, sed altius considera: quia ad illa verba qui non est animo diviniore dispositus, ad hauriendum spiritum et loquendum nec os habet nec sapientiam, sed etiam oris duri est infelicius quam qui inter equos oris duri dicuntur, quin et insipientis et irrationabilis est.

19. Talia quidem tibi dicet qui os aperire jubet, scilicet ut omni bono repleamur, quo et aliamur. Aliter vero vivit qui secundum veritatem vivit homo. Qui autem Deo adversarius manet, os aliter replet, refertum reddens omni pravitate, sic plena sunt hæresim amplectentium ora, sic repleta sunt ora crucifigentium magnum Deum et Salvatorem nostrum Jesum Christum; quorum os redundans tunc effudit: « Non habemus regem nisi Cæsarem », et, « Si non crucifixeris eum, non es amicus Cæsaris », et: « Tolle, tolle, crucifige

¹ Psal. lxxx, 11. ² Joan. xix. ³ ibid. 12.

cum⁵. » Ibi considerata duplicatio, tolle, tolle, A qua a perverso domino et fœneratore dæmone commodatum perversus populus ille impurum crescere fecit talentum. Ille quidem semel istis suggessit ut noxii fierent Dominicæ in crucem exaltationis; isti vero talentum in terra non abscidentes ne pigri æstimarentur fœneratori multiplicatum præbuerunt, non semel dicentes: Tolle; sed redundanter vociferaverunt, Tolle, tolle, et sic fideles se ostenderunt servos servo pessimo qui a communi Domino apostatavit, ideoque illo ferventius ad malum proficientes. Exinde animam sortiti acutam in multis iniqui homines plus quam illorum magister dæmon, et prompte a doctore malitiæ accipientes ardorem, sapientiores fiunt, et ex modica potestate super majora constituti, seminis minimi fructum malitiæ centuplum reddunt. Sæpe autem istiusmodi homines, sicut in sermonis principio notificavimus, et plura quam iste animo non laudando excogitant; et, quæ iste nec cogitasset quidem, ipsi eo deveniunt ut inveniant, pessimis in eorum cordibus pullulantibus ratiocinationibus. Et in hoc nihil novum, siquidem nec perfecta, nec pura, nec accusata et articulata composita dæmonibus cogitatio, nec perspicacia, nec reliqua natura, prout videre est in multis.

20. Ut hanc contumeliosam vilitatem et aliter objurgantes arguamus, non contumeliis cedentes ipsi, sed detractorum loco erubescentes et misericordia fracti horum, qui nedum more humano loquantur, ut de nobis ordinavit Deus, turpiter latratu fratres insequuntur, non secundum scientiam, sed secundum omnimodam adinventionem; documentum et aliter instituo. Ecce ad iudicium interrogo aliquem e laudatis et propter hoc amatis a sensatis, et aliquem e vituperabilibus et ideo vitatis a recte sentientibus: num pulchra laudatio? Dicitis sane sic rem se habere; ergo malum contrarium exprobratio. Cur ergo pulchrum prætermittentes ad malum mentem applicamus? Quid adhuc? Pulchrum gratiarum actio? Animas vestras scrutor, beneque ad hoc ordinatas video, negantes e contra de ingrato animo quod sit pulchrum. Quare ergo non erubescunt ingrati animi, Judam imitantes qui tam vile nomen prout decebat hæreditavit? Sed obolo valebat gratia, inquires, o ingrata anime. Et tali pondere te ipsum appende, non solum æqua lance tecum ponderatum pariter invenies, sed et graviter præstantem obolum. Et sic non indigne fert, o homo (ita appetiande) nihili paris ponderis qui donum recepisti, præsertim si omnino divitem mundi dominum conspexeris Deum minutis duobus contentum et grate affectum, nec parvipendentem nec viduæ aversantem manum qua dona parva ipsi proposita sunt, non minuta æstimanti mulieris munusculum, sed simplicitatem et congruentiam ipsius benedicienti.

⁵ Joan. xix, 6,

σαρὸς· » καὶ « Ἄρον, ἄρον, σταδύρωσον αὐτὴν, Ἐνθα σκοπητέον τὸ δίπλασμα τοῦ « Ἄρον, ἄρον, δι' οὗ τῷ πονηρῷ δεσπότη καὶ δανειστῇ δαίμονι πονηρὸς λαὸς ἐκείνος τὸ ἐκδανείσθην κίβδηλον ἐπέζησε τάλαντον. Ὁ μὲν γὰρ καθάπαξ ἐκείνοις ἐβάλεν ἀξιοθῆναι τὴν Κυριακὴν ἐπὶ τοῦ σκαροῦ ἄρον· εἰ δὲ μὴ καταχώσαντες τὸ δάνειον, μὴ μὲ ὀκνηροὶ νομισθῶσι, τῷ ἐκδανείσαντι ἐπὶ ἀλλεπλασίωσαν, οὐκ εἰσάπαξ εἰπόντες ἄρον, ἀλλὰ περισσῶς κρᾶξαντες· ἄρον, ἄρον, καὶ οὕτω πιστοὶ γινόντες οἰκείται πονηροτάτῳ δούλῳ, ἐκ τοῦ κοινοῦ διακίεω ἀποστατήσαντι. καὶ δι' αὐτὸ θερμότεροι ἐκείνο ἀπεκδάντες πρὸς τὸ κακόν. Ἐπεὶ καὶ εὐφραῖς ἐν πολλοῖς οἱ κακοὶ ἄνθρωποι πλέον ἢ περὶ ὁ διδασκαλίας αὐτῶν δαίμων, καὶ βραχυῖαν ἐκ τοῦ σοφιστοῦ τῆς κακίας λαβόντες ἀφορμὴν, σφωότεροι γίνονται, ἐξ ὀλίγιστης ἀρχῆς εἰς μέγιστα προαγόμενοι, καὶ σαματος ἀμυδρῷ καρπὸν κακίας πολύχουν ἀντιδιδόντες. Πολλαχοῦ δὲ οἱ τοιοῦτοι, καθὰ καὶ φθάσαντες ἀνόπιν λόγου ὑπεδηλώσαμεν, καὶ πλειόνον τι ἐκείνοι ἐπινοοῦνται κατὰ οὐκ ἐπαινετὴν περινοίαν· καὶ ἐπεὶ ἐκείνος οὐκ ἐνοήσεται ἂν, αὐτοὶ περιεργάζονται, πονηρῶν λογισμῶν ἀναβαινόντων ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Καὶ καινόν τι τοῦτο οὐδὲν, εἴ γε οὐκ ἐπιλήθης, οὐδὲ ἀκραιφνῆς καὶ ἀκριβῆς καὶ διηρθρωμένη τοῖς δαίμονιν ἢ νοήσις, οὔτε ἡ διορατικῆ, οὔτε ἡ λοιπῆ, ἢ δῆλον πέφηνεν ἐκ πολλῶν,

κ'. Ἴνα δὲ τὴν ὑβριστικὴν φουλοτομίαν καὶ ἄλλας παραδειγματίσαντες ἀπελέγξωμεν, οὐχ ὑβρισσοῦντες αὐτοὶ, ἀλλὰ τῶν ὑβριστῶν ὑπεραισχυρόμενοι, καὶ ἔλεοῦντες αὐτούς, εἴπερ ἀντὶ τοῦ λειπῶ ἀνθρωπίνως, ὡς ὁ θεὸς ἡμᾶς ἔταξεν, εἴτα βαδίζοντες καθυλακτοῦντες τῶν ἀδελφῶν, ὅσα μὴ δὲ οἴσασθε, ἀλλὰ πανούργως πλάττονται· μεθοδεύω τὴν διδασκαλίαν καὶ ἄλλως. Ἴδου ἐρωτῶ πρὸς διακρίσιν τῶν τῶν τε ἐπαινούμενων καὶ δι' αὐτὸ φιλουμένων τῶν ἐχέφροσι, καὶ τῶν ψεκτέων καὶ διὰ τοῦτο φευγομένων τοῖς ὀρθῶ φρονούσιν· ἄρα γε καλὸν ὁ ἔπαινος; Ἐρεῖτε, πάντως οὕτως ἔχειν τὸ πρᾶγμα· καὶ τίνον κακὸν τὸ ἐναντιὸν ὁ ψόγος. Τί οὖν τὸ καλὸν ἀφιέντες, πρὸς τῷ κακῷ ἔχομεν τὸν νοῦν; Τί δὲ; καλὸν ἢ εὐχαριστία; Παρακύπτω εἰς τὰς φύλας ὁμῶν, καὶ βλέπω κατατιθεμένας αὐτάς καὶ εἰς τοῦτο, ἀνανεούσας δὲ αὐτίκα εἰς τὸ τὴν ἀχαριστίαν εἶναι καλόν. Διὰ τί τοίνυν οὐκ αἰδοῦνται οἱ ἀχάριστοι, τὴν Ἰουδαίαν ζηλοῦντες, ὅς ἐκκληρονόμησε τοῦ τοιοῦτου φαύλου ὀνόματος κατ' ἐξαιρέτον; Ἄλλὰ ὀβολοῦ ἢ ἀξία ἢ χάρις, φαίης ἂν, ὦ ἀχάριστε. Καὶ στάθμησθε αὐτὸν ἐν ταῦθα· καὶ ἴσως εὐρήσεις οὐκ ἀντισηκούντα μόνον ἐπὶ σοί, ἀλλὰ καὶ καθέλκοντα βροτῆ βραβεῖα τὸν ὀβολόν. Καὶ οὕτως οὐκ ἂν δυσχερανεῖς ἢ (θετέον οὕτως) ὀβολοῖος, ἰσὸβροπον ἔχων δωρεὰν, καὶ μᾶλλον, εἰ προσενθυμηθῆς τὸν παμπλοῦσιον κοσμοδεσπότην θεὸν λεπτοῖς δυσὶν ἀρκεσθέντα, καὶ χαρίεντα καὶ μὴ ἐξουδενώσαντα, μὴ δὲ τὴν τῆς χείρας ἀποστρεφέντα χεῖρα, δι' ἧς δωρεὰ σμικρὰ προετίθη αὐτῷ, ὡς λεπτολογῆσαντι τὸ σμικρὸν ἐν τῆς γυναικὸς, ἀλλ' εὐλογῆσαντι τὸ καὶ ἄπλο· ἐκείνης καὶ εὐγνωμον.

κα'. Ἐτι προσπερωτῶ · πότερον κάλλιον, ἀλη- A
θεύειν, ἢ ψεύδεσθαι; Ἄλλ' ἐνταῦθα οὐκ ἀνέχεται ὁ
Θεός, ἢ αὐτοαλήθεια, σκέψασθαι ὑμᾶς τὴν ἀπόκρισιν,
ἀλλ' οὐρανὸθεν βοᾷ ἐξάκουστον · καὶ ὑμεῖς ἀκούετε,
καὶ πιστεύετε τὴν ἀλήθειαν ἐπίπροσθεν εἶναι, ὡσπερ
τοῦ δαίμοιο, οὕτω καὶ τοῦ ἐκεῖθεν κακοῦ ἐκγόνου,
τοῦ ψεύδεσθαι. Εἰ γοῦν ἀγαθὸν ἡ ἀλήθεια, τί τοῦ
ψεύδους γινόμεθα, καὶ οὐ λέγω, τοῦ ἐν ῥήμασι μό-
νοις, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐν ἔργοις ὡς μάλιστα; Μὴ γάρ
τις οἴεσθω, ἐν μόνοις λόγοις περιγεγράφθαι τὸ ψεύ-
δος· ἀλλ' ἐπιστήμην ἔχεται οὐχ ἥκιστα καὶ ἔργοις
τοῖς κατ' ἄνθρωπον ἐγκατεσπάρθαι τὸ ψεύδεσθαι.
Καὶ ὡσπερ τις εὐτροπέλως καὶ δεξιῶς ἐθεώρησε,
τὸν σόλοικον ἄνθρωπον οὐκ ἐν μόνῳ τῷ λαλεῖν ἢ γρά-
φειν ἐνδείκυσθαι τὸ κατ' αὐτὸν ἐφάμαρτον τοῦτο,
ἀλλὰ καὶ ἐγκατανεύσει καὶ ἀνανεύσει καὶ τισι
τοιούτοις· οὕνω καὶ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ψεύδους ἔστι
νοεῖν μεριζομένην εἰς τε ψευδολογίαν, καὶ εἰς ὡς
οὕτως εἶπειν ψευδοπραξίαν. Ὡς γὰρ ψεύδεται ὁ
ἄλλα μὲν προφῆρω· χεῖλαισι, ἄλλα δὲ βυσοδομῶν
κατὰ ψυχῆν, καὶ ἀτύφωνον λαλιὰν προάγων τοῖς
ἐνδυμουχόμενοις νοήμασι, οὗ δὴ φαυλοτάτου σπέρ-
ματος πρωτογεωργός ὁ τοῖς γενάρχαις ἡμῶν ἐπιβου-
λευσάμενος· οὕτω καὶ ὁ πρᾶττων μὲν ἀγαθὰ ἐν
προσχῆματι, τεχνώμενος δὲ διὰ τῆς δοκούσης ἀρι-
στοπραξίας τὰ ἐν ὑστέρῳ χεῖριστα.

κβ'. Καὶ προκατῆρξε μὲν κακοῦ τοιούτου ὁ φιλή-
σας μαθητῆς, εἶτα προδοῦς τὸν ὑπέροσον Διδάσκα-
λον. Μιμούμεθα δὲ φαυλοδιδάσκαλον ἐκεῖνον καὶ οἱ
πρὸς αὐτὸν ἐξομοιούμενοι ταῖς μιμήσεσι. Φιλεῖν γάρ
ποτε καὶ αὐτοὶ δοκοῦμεν, προσκυνοῦντες μὲν συν-
κνῶντα, καὶ ἠλαρόν προσμειδιῶντες, καὶ χειρα- C
γωγοῦντες, εἴ που δεήσει, καὶ ποδηγοῦντες, καὶ
ἐπιχορηγοῦντες τὰ ἐλλείποντα· μικρὸν δὲ ὅσον καὶ
τούτων πάντων ἐκλανθανόμενοι, τὰ ἔργα ἐκεῖνα
ψευδόμεθα, πανουργευσάμενοι τοὺς πιστεύσαντας,
ὡσεὶ καὶ ἕρνιας, οὓς οἱ θηραταὶ ἀλίσκουσι, θέληγ-
τρα πρὸ τῶν παγίδων τιθέμενοι. Καὶ τοῖνον τῆ
ἐνταῦθεν κακουργίᾳ τοὺς μὲν προσκυνουμένους
ἐαίνους ἄραντες τῶν σκελῶν, καταόριπτοῦμεν εἰς
ὄλεθρον· τοὺς δὲ θεαρόηκτους τῆ μειδιάματι ὡς
οἶον καταγελαστοὺς διατιθέμεθα. Οὓς δὲ τῶν χει-
ρῶν ἡγομεν, ὑπερίδοντες ἀποστρεβλοῦμεν, ἢ συν-
δέοντες αὐτάς, ἢ ἄλλως ἐξαρθροῦντες. Τὴν δὲ ποδη-
γίαν εἰς πλάνην ἀτοπον μεταποιοῦμεν, παρεκνεύ-
οντες τῆς ὁρθῆς· τὸ δὲ χορηγεῖν τὰ ἐνδέοντα, εἰς
ἀφαίρεσιν τῶν ὑπαρχόντων, ὡσπερ οἶόν τε ἦν, ἀλλοι-
οῦντες, μὴ που δὲ καὶ εἰς ζωῆς αὐτῆς ἀποστέρησιν. D
Οὕτως ἡμεῖς εἰς τὸ πᾶν ψευδόμεθα, οὔτε λόγοις
εὐθυβολοῦντες, καὶ τοῖς ἔργοις δὲ σκαμβεύμενοι,
ὡς ἂν ἔχοι καταφάσκεσθαι ἡμῶν τὸ Δαυϊτικὸν ἀλη-
θεστάτα, ὡς « Πάντες ἄνθρωποι ἔσμεν ψεῦσται. »

κγ'. Καὶ οἶδα μὲν πολλοὺς, μήποτε δὲ καὶ ἐμὲ αὐ-
τὸν ὑπολαλοῦντας, ὡς, ἐπεὶ διορατικῶς ὁ Δαυὶδ
προεφήτευσεν, ἀμήχανόν ἐστι διαπεσεῖν τὸ ἐκεῖνον

° Psal. cxv, 11.

21. Adhuc interrogo, utrum pulchrius, verita-
tēne an mendacium dicere? Sed hic non sinit
Deus, veritas ipsa, quærere vos responsum, sed
de cælo clamat clara vocē: et vos audite et cre-
dite ob oculos vestros positam veritatem, et
solius dæmonis esse pariterque ejus pravi filii
mendacium dicere. Si ergo bonum veritas, cui
mendacii filii simus, non dico tantum verbis, sed
etiam præsertim operibus? Etenim ne quis
putet in solis sermonibus circumscribi menda-
cium, sed compertum habeat, non minus et in
operibus hominum conspersum inveniri menda-
cium. Et quemadmodum lepide quidam et recte
consideravit, inquinate loquentem hominem non in
solis verbis seu scriptis mendosa emittere, sed et
nutibus approbantibus et negantibus et similibus,
sic et mendacii vitium sciendum quod locum et
in falsa loquela habeat, et, ut ita dicam, in falsa
actione. Quemadmodum enim mentitur qui alia
labiis profert, alia vero intra animam excogitat,
et dissonam loquelam a rebus quas anima molita
est emittens, cujus perversissimi germinis primus
cultor ille qui adversus primos parentes nostros
machinatus est; sic et qui in specie bona operatur,
molitur vero sub optimi operis apparentia pessima
quælibet in posterum.

22. Et primus usus est mali hujus præceptis
discipulus: primum osculatus est, deinde autem
excellentem prodidit Magistrum. Perversum vero
magistrum illum imitemur, similes illi simulatio-
nibus facti. Nam et aliquando amare videmur,
et ante obvium quemcumque prosternimur et hi-
lare subridentes, et manu dirigentes si opus sit,
et ducatum præbentes, auxilium superadden-
tes de superfluis; et brevi post omnium istorum
obliti operibus istis mentimur eos qui in nobis
confidunt fallentes, sicut aves, quas venatores
acupant illecebram ante retia ponentes. Ita-
que improbitate ista quos quidem venerati su-
mus attollentes pedibus, præcipites in ruinam
damus; eos vero qui arridentibus nobis confisi
sunt, tanquam deridendos habemus. Quos mani-
bus dirigebamus, contemnentes torquemus, sive
ipsorum manibus ligatis sive aliter luxatis. Con-
ductum quem præbebamus in defectionem a recto
curso mutamus, a recta via deflectentes; et quibus
auxilium addideramus in quo egebant immutati,
hos in bonorum amissionem, summo cum impetu
præcipitamus, forsitan et in vitæ ipsius amissio-
nem. Sic per omnia mentimur non verbis ad rem
ipsam tendentes et operibus flexuoso agentes.
Hinc verissime de nobis prædicanda David sen-
tentia⁶, quod « Omnes homines sumus menda-
ces. »

23. Et novi quidem multos et forsitan memetip-
sum, qui dicti Davidici rigorem impugnant secun-
dum quod nos omnes mendaces essemus. Ineptias

æstimaturi talium cogitationes attendamus ad Jonam qui exitium Ninivitis prædixit, utpote pessimis, et cum eos invenisset pœnitentes et Deum propitium esse supplicantes et ad misericordiam, sollicitantes, licet exitus fefellerit prophetiam, nihil tamen hoc apud Deum erat. Quid enim si afflictus quidem fuerit sanctus, unus cum sit, salvata vero sint multa hominum millia et sic sanctitatem multiplicent? Omnino ergo gaudeat Dei progenitor David, quamvis erubescens nobis eo quod splendide mentiti sumus, mundatisque a tenebroso fuco quo mendacium inficit in angelice flammæ veritatem, falsitate arguatur et ipsius prophetia, et quoquo modo mendax et ipse ibi tanquam homo inveniat. Vobis autem dico quod sic etiam de nobis vera dicens David clamare potest: Væ nobis de quibus verax fio.

24. Sed ad sermonem redeundum est a quo digressus sum, et objurgandi qui in omnibus mendaces sunt, quorum et motus et reverentiæ signa et oculorum nictus et respiratio ipsa fallunt, et etiam beneficentia, cujus mendacii nescio quis nostrum immunis sit. Etenim virtutum quidem in vita præcipua est egenis succurrere, auxiliari, consolari et superflua tum aliis rationibus tum tuo dando communicare. Læte ea facimus. Nec solum obvios fratres ad hujusmodi eleemosynam exoptamus, sed etiam obscure egestatem ferentes quantum possumus indagare satagimus; inventos amplexamur et in ipsos sane misericordiam effundimus. Immisericors vero est illa strangulatio. Non enim eleemosyna sinibus frui istos, nec manducare et bibere datum ad vitæ necessitatem, sed dimittentes donec domum absorberint, mox ad evomendum vocamus eos qui manducaverunt, ita ut quod stomachum intraverat inde extrahamus. Hoc vocamus fenus, nomine honesto turpe negotium adornantes. Pitque talis alimentorum subministratio famis mater, et inde nutritio evacuatio, et expletio coactum jejuniæ. Et nos fratrem videntes marcescentem quibus artibus eum fraudulenter nutrivimus, incrassati gaudemus quasi quid lucrati his quæ iste evomit. Lethiferum auxilium istud, via in abyssos, perniciosum nutrimentum, susceptio in ruinam vergens, hospitalitas latrocinium redolens, dura beneficentia, donum a dono alienum nec Deo charum qui aniat eum qui pecuniam suam non dedit ad usuram, nec ab hominibus amatum.

25. Pereat ab orbe falso nomine beneficentia ista, adulterino titulo pulchrum, Deo odiosa prohibita, hominum inimica societas, civitatibus exitiosa donorum acceptio, fraudulenta amicitia, dulce ab initio saccharum, in fine vero intoleranter amarum, in infernum ante tempus præmittens emplastrum, linimentum veneno imbutum, mellita stran-

γνωμάτευμα, ὡς διὰ τοῦτο ἠναγκασμένως εἶνα φεύστας ἡμᾶς. Ὅτι δὲ ληροῦμεν οἱ οὕτω φρονούντες, προσεκτεῖον καὶ τοῖς κατὰ τὸν Ἰωνᾶν, ὅς τοις Νευεῦταις ἀποφηνάμενος ἄλεθρον ὡς πᾶν κακίως, καὶ εὐρηκῶς ἐκείνους μεταμεληθέντας, καὶ ἐξελωσαμένους τὸν Κύριον, καὶ προκαλοσαμένους εἰς ἔλεον, εἰ καὶ ἐφεύσατο τὴν ἠπειλημένην πανωλεθρίαν, ἀλλ' ἦν αὐτὸ οὐδὲν πρὸς τὸν Θεόν. Τί γὰρ, εἰ μὴ ἐλυπήθη μὲν ὁ ἅγιος, εἰς αὐτὸς ὢν, ἐσώθη δὲ μυριάδες ἀνδρῶν, καὶ οὕτω τὴν ἀγιοσύνην κληθῆναι; Χαίροι οὖν πάντως ἂν καὶ ὁ θεοπάτωρ Δαυὶδ, εἴπερ, ἡμῶν αἰδεσθέντων ἐφ' οἷς λαμπρὰ ψευδόμεθα, καὶ μεταφάντων ἀπὸ σκοτώδους χρίματος τοῦ κατὰ τὸ ψεῦδος εἰς τὸ ἀγγελικῶς φέρον ἀληθείας, ἐλεγχεῖται καὶ ἡ αὐτοῦ προφητεία, πῶς καὶ αὐτὸς ἐνταῦθα, οἷα καὶ ἄνθρωπος. Λέγω δὲ ὑμῖν καὶ ὅτι ὁ Δαυὶδ οὕτω καθ' ἡμῶν ἔληθεύων, δύναται εἰπεῖν, ὡς Οὐαὶ ὑμῖν, ἐφ' οἷς ἀληθῆς γίνομαι.

κδ'. Ἄλλ' ἐπανακτεῖον τὸν λόγον, ὅθεν παρεξένευσ, καὶ ὀνειδιστέον τοὺς διὰ πάντων ψευδεῖς. ὢν καὶ αἱ κινήσεις, καὶ αἱ προσκυνήσεις, καὶ αἱ τῶν ὀφθαλμῶν ἀναμύσεις, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἀναπνεῖν ψεύδονται καὶ γε τὸ εὐεργετεῖν, οὐ δὴ καὶ αὐτοῦ ψεύσματος οἷα οἶδα τίνες ἀπηλλάγμεθα. Ἔστι μὲν γὰρ ἐν τοῖς πρώτοις τῶν κατὰ βίον ἀγαθῶν τὸ βοηθεῖν τοῖς ἐνδεῶς ἔχουσι, καὶ προσλιπαρεῖν αὐτοῖς, καὶ παραμυθεῖσθαι, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἐπιδαφιλεύεσθαι ἄλλοις τι τρόποις, καὶ διὰ τοῦ ἐκδανείζειν. Καὶ ποιούμε ἡδέως αὐτό. Καὶ οὐ μόνον προσιόντας τοὺς ἀδελφοὺς παραδεχόμεθα εἰς ἐλεημοσύνην τοιαύτην, ἀλλ' καὶ κρυπτομένους ὡς οἷον διερευνοῦμεθα ἐξηγνίζομετες· καὶ εὐρόντες ἀγκαλιζόμεθα, καὶ ἐκχέομεν ἐπ' αὐτοὺς τὸν δῆθεν ἔλεον. Ἡ δὲ ἐστὶν ἀγχύς ἀνηλεής. Οὐ γὰρ ἀφίεμεν ἀπολαύειν ἐλεημοσύνης αὐτοῦς, οὐδὲ ἐσθίειν καὶ πίνειν τὸ δεδομένον ἐκ κέρδος τρέφειν· ἀλλὰ συγχωρηθέντες καταβροχθίσαι τὴν δωρεάν, εἶνα εἰς ἕμετον προκαλοῦμε τοὺς φάγοντας, ὡς καὶ αὐτὸ ἐξερᾶσαι τὸ ἐνθάδε, καὶ τι περιττόν, καὶ τὸ πλέον. Τοῦτο καλοῦμεν πικόν, ὀνόματι σεμνῶν καλλύοντες πρᾶγμα ἀσχίστων. Καὶ γίνεται ἡ τοιαύτη τροφή μήτηρ λιμοῦ, καὶ τὸ ἐνταῦθεν χόρτασμα κένωμα, καὶ ὁ κόρος νηστείας βία. Καὶ ἡμεῖς ὁρῶντες τὸν ἀδελφὸν ἰσχυρόμενον, οἷς αὐτὸν ἐθρέψαμεν πανούργως, λιπᾶναι χαίρομεν, ὡς τι κερδήσαντες, ἀφ' ὧν ἐκεῖνος ἐξέμεσε. Θανατηρὸν βοήθημα τοῦτο, ποδηγία κατὰ βαράθρων, τροφή δηλητηριώδης, ὑπόληφτις βίπτουσα εἰς ἄλεθρον, ξενία ληστεύουσα, ἐμπόνημος εὐεργεσία, δῶρον ἄδωρον, οὕτε θεῶν φίλον, ὅς ἀγαπᾷ τὸν μὴ ἐπὶ τόκῳ δίδόντα τὸ αὐτοῦ ἀργύριον, οὐδὲ μὴ ἀνθρώποις ἀγαπητόν.

κα'. Ἀπόλοιτο ἐκ βίου ἡ ψευδώνυμος αὕτη, ἡ θεοποσία, τὸ ψευδεπίγραφον καλὸν, ἡ θεομιστής χριστότης, ἡ ἀπάνθρωπος κοινωνία, ἡ δυσκολλητικὴ δόσοληψία, τὸ δόλιον φιλίμα, τὸ γλυκὸ μὴ τὴν ἀρχὴν σάκχαρ, ἐσώστερον δὲ ἀπρόσιτον τῆς πικρίας, ἡ προϊάπτουσα εἰς ἄδην ἐμπλαστρος, τὸ φαρμάκον μωτάριον, ἡ μελιτινὴ ἀγχόνη, ὁ ἐκποσίος ἄλεθρος.

πραγματειώδης θάνατος, ὁ ἀσπαστὸς κίνδυνος, μάλιστα μὲν οὖν ἡ ἀπροόρατος ἀπώλεια, τὸ λεληθὸς χάος, ἡ κέχυρμένη παγίς, τὸ πᾶν δὲ συνηρημένως φάναι, τὸ δύστοκον γέννημα, ἐπεὶ καὶ δαίμονος τόκος αὐτὸ, τοῦ καὶ σπείραντος καὶ συλλαβομένου καὶ ἀποκυήσαντος εἰς κοινόν κακόν.

κς. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τοιαῦτα ψεύσματα ἐν τοῖς οὐκ ἀγαθοῖς ἀνθρώποις, οἷς ὁ Θεὸς μὲν ἐπ' ἀγαθῶν δίδωσι περιουσιάζεσθαι, ἡ δὲ φαύλη προαίρεσις ἐμποδῶν κείται τῇ κατὰ βίον εὐθυπορίᾳ, τῇ πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Φέρε δὲ καὶ ἄλλο κακὸν ὅμοιον ἐργῶδες ταῖς δαιμονώσιν ἐκλαλήσω ὑμῖν, ὅπερ ὡς τὰ πολλὰ μὲν λόγοις καὶ αὐτὸ ἐνθεωρεῖται, ἀκολούθως δὲ ποτε καὶ δι' ἔργων ἐκφαίνεται. Ἀρχιερέα ἔχιν λέγετε τὸν ἄρτι, ἐμὲ δηλαδὴ· καὶ καλῶς λέγετε. Εἰμὶ γὰρ ἔτι, καὶ μὴ ἐπιπρέπω τῷ ἀξιώματι. Καὶ ὅπως μὲν διέκεισθε περὶ τοὺς φθάσαντας, ἔμαθον μὲν ἐκεῖνοί, μέμνησθε δὲ ὑμεῖς· τὸν δὲ νῦν ζῶντα μὴ ἀφήσοι ὁ Θεὸς τοιοῦτον εἶναι, ὅποιον ἢ νοοῦσιν ἢ παρανοοῦσιν εἰ ἐκ καινῆς διαιτηται τῶν ἐμῶν, ὁ πτωχὸς, φημί, Λέων, ὡς αὐτὸς ἐπιγράφεται, ὃν εἰ μὴ ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἀλειτὸς ἀπέτρεψε, λιμῶν ἂν ἀπώλετο· μυρμηκολέων, μὴ ἔχων τροφήν· πρὸς δὲ καὶ ὁ κατὰ σύμπνοιαν εἶτε θεόθεν δοτὸς αὐτῶ, εἶτε καὶ ἄλλοθεν· οἱ κατὰ τοῦ Θεσσαλονικῆς ἀρχιερατεύουσι λογοπραγοῦντες, τὸν ἀνεκλόγιστον καὶ βίον αὐτοῦ καὶ λόγον καὶ νεῦμα καὶ κίνημα καὶ πᾶσαν διάθεσιν φυσικῶν λογιστεύοντες. Καὶ οὐχ οὕτως ἀκριβοῦνται τὰ κατ' οἴκου αὐτοῖς τε καὶ τὸ περὶ αὐτοὺς φρατορικόν, ὡς τὴν τοῦ Εὐσταθίου τούτου πολιτείαν πολυπραγμόνως ἀνασκάλλουσι, πῶς μὲν ζῆ, φυλλοκρινεῦντες οἷα δὲ λαλεῖ, ὅπως δὲ τοῖς ἐντυγχάνουσιν ὁμιλεῖ, ὅποια δὲ κρίνει. Ἐθέλουσι δὲ, οἷμαι, εἶπερ, οἷόν τε καὶ τὰ κατ' ὄναρ αὐτῶ συνδιοπτάνεσθαι, καὶ οἷα φαντασιούται. Καὶ τὸν θυμὸν δὲ αὐτῶ καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἀκριβολογοῦνται, εἰ πρὸς κανόνα ἢ καὶ ἄλλως ἐκάτερα διευθετεῖται. Καὶ ὄλως τὸν (θαβρόντως λέγω) κατὰ πνεῦμα πατέρα, εὐκταῖον μὲν, εἶπερ εἰς υἱὸν τίθενται· αὐτοὶ δὲ ἀλλ' ὡς εἰς δοῦλον, καὶ αὐτὸν ἐλάχιστον, τάττουσιν, ἀθηνεῶς αὐτῶ προσφερόμενοι, ἐκλογισμοῖς ὑποβάλλοντες, ἀπαιτοῦντες τάδε καὶ ἐκεῖνα ποιεῖν, ὡς αὐτοῖς παρίσταται, ἀναγκάζειν ἐθέλοντες, περιυβρίζοντες, ἄγριον ἐμβλέποντες, ἀπειλούμενοι, ἐμβριμώμενοι, κάτω ἐδάφους, καὶ, ὃ φασί, κουρίζῃ ἐν δαπέδῳ περιέλκειν ἐπιθυμοῦντες, πάντα ποιοῦντες δι' ὧν οἶδς ὁ πατήρ, καὶ παιδίσκος ὁ ἐλεύθερος, καὶ βάρβαρος ὁ Ἕλληνας, αὐτῶν μεταπεποιηκότων, γένηται, καὶ ἀμαθῆς καὶ εὐμαθῆς, τὸ δὲ πάντων χειρόν, κοινὸς ἀνθρώπος ὁ μέγας ἀρχιερεὺς, καὶ λαϊκὸς ὁ τοῦ ἐνταῦθα λαοῦ, εἰ καὶ μὴ ὑπερθεῖν, ἀλλ' οὐδὲ ὕστατος.

κς. Οὕτω κἀνταῦθα ψεύδονται οἱ ἄνθρωποι, ἀρχιερέα λέγοντες, ὃν εἰς ἀνοσίῳ μοῖραν ἀποτάττονται καὶ ὃν εὐκτηριάζοντες οἴκοι εὐλογοῦσιν ὡς ἀρχιεπίσκοπον, ἐπὶ τῶν λεωφόρων ὑμνοῦσι φοιμήσις πολυβρόθοις κραγόν, ὃ δὴ λέγεται, ἀνακράζοντες· ὅθεν καλῶς καὶ ὁ κόσμος, τὰ κατὰ γῆν δηλαδὴ καὶ θάλασ-

A gulatio, voluntaria perniciēs, elaborata mors, osculum dans periculum, præsertim autem improvidum exitium, latens chaos, laqueus abseonsus, et si uno verbo omnia complectamur, partus infelix, quippe a dæmone genitus, a quo seminatus et conceptus et quasi partu editus est ad commune malum.

26. Sed talia mendacia in hominibus sint non bonis, quibus Deus bene faciendi facultatem dedit, perversa vere voluntas offendicula ponit ne bonum tramitem in vita secundum Dei beneplacitum servent. Agedum et aliud malum simile a dæmonibus præparatum vobis exponam, quod quidem maxime verbis effulget, consequenter vero per opera conspicitur. Pontificem vos impræsentiarum habere dicitis, nempe, me, et bene dicitis; sum etenim, licet dignitati impar. Et quos in antecessores gessistis animos, noverunt quidem hi, meministis vero vos. Eum autem qui nunc vivit, faxit Deus non talem esse, qualem aut consent ut insipienter somniant isti de novo arbitri mei, scilicet pauper Leo, sicut ipse se inscribit, quem nisi Ecclesie molitura nutrit, fame interrisset, formicaleo, victum non habens, insuper qui secundum conspirationem sive a Deo datus est ipsi, sive aliunde; qui de Thessalonicis pontificibus verbis negotia agunt, de quibus nulla ratio ipsos reposcenda est, scilicet vitam, sensum, agitationem, omnem physicam compositionem computantes. Nec ita accurate de domo sua se gerunt ipsi et de familia sua, ut de Eustathii illius administratione effodere satagant, vitam ipsius maligne indagantes: quænam verba loquitur, quomodo cum obviis conversatur, quænam sentit. Volunt, ut puto, si possibile est, et quæ somniat et quæ cogitat perscrutari. Et cor ipsi et desideria accurate perpendunt, si juxta canones aut hinc inde bene ordinentur. Et penitus patrem (confidenter dico) secundum spiritum, optandum quidem, licet filium constituent, ipsi quasi in servum huncque quam minimum mutant, nimio imperio cum eo agentes, rationibus subdicientes, exigentes ut hæc et illa faciat prout ipsis complacet, cogere volentes, contumeliis afficientes, torve intuentes, minitantes, in eum frementes, ad terram, et ut aiunt, capillis ad solum ducere cupientes, omnia agentes quibus filii vices pater, et servi liber et, barbari Græcus gerit, mutantibus ipsis, sive ignari sive docti sint, et quod omnium pessimum, quibus tenuis hominis loco habetur magnus pontifex, et laici loco, vir populi qui hic exstat, si non eximio modo, attamen non ultimus.

27. Sic hujus loci mentiuntur homines de sacerdote summo loquentes quem in impii sortem reputant, et quem in domo orationis benedicunt tanquam archiepiscopum, de eo celeberrimis in viis fragosa exordia cantant, clamore, ut aiunt, vociferantes, unde bene fit ut orbis, scilicet quæ in

terra et mari et aere, nos fallaces et deceptores fallat. Et in hoc, quod alias tempore opportuno et sermone et ore protulimus, sua non facit ordinata constitutio, sed visum tempora variantia aut faciunt, aut patiuntur, convertuntur, deinde ad odium pristinum redeunt, et sine nos spe inani de eorum in nos benevolentia fallunt. Sic et nos improbe alii erga alios animamur ut non decebat. Inibi dico *ut non decebat*, quoniam haud pauca mendaciorum non absque virtute componunt homines, consulto mendacium praestruentes. Itaque interdum laudantur quidam si cum benevolentia mentiti sint, et iterum vituperantur si perperam veritatem dixerint. Et huic ratiocinio testimonium reddit qui primus hocce praeceptum tradidit: Quando oportet mendacium proferre, profer. Sed et rarum illud, et cogitationi et aequitati penitus repugnat.

28. Aliud summum exemplum mendacium quod e mundo deleat Deus, nempe contra ipsum Deum mentiens. Pactionem enim facientes invocabilem quam ne liceat adulterare: « In nomine Patris, inquit, et Filii et sancti Spiritus, » nec solum id dicimus, sed etiam horum in capite scriptorum crucis, mundi salutis, signum adorandum superadimus, manibus proprii illud delineantes. Deinde cum oportuerit in opus deducere quod selectum est, inibi et contra scrutamur, si lucrum sit quoddam aut aliud effugium, pactionem ludo vertentes, quae tam venerando signo inscribitur, jurando firmamus, nec crucem inculpasse, nec scripsisse pactionem, ultimo juramento solventes et praesfiguratam crucem et venerandam illam juramento superadditam cogitationem. Inde mihi meditando et reverendi causa, siquidem communis Dominus noster, quem in pactis adjuravimus, portare nos vult crucem illam crucifixumque sequi, et sic crucineros, si sic vocari licet, nos ostendimus et perimus. Homo Christiane, verbum simplex si dicis, non inutile reddere debes, et jurans mentiris. Juravi, ait, et statui. Et tu juras et quasi nihilum abjicis! Retis loco habes juramentum, sicut illicem id producis, per quod captare vis non solum simpliciores, sed et qui ad intimos, scientiae recessus penetrarunt. Et quid ultra facit diabolus mendacii pater? cuius sunt filii, ut ita dicam, qui jurant in dolo, quippe qui mendacium et ipsi diaboli instar pariunt, solis sermonibus affirmationes reserwantes.

29. Sunt multi etiam inter hujus temporis homines gloriabundi et dicentes unusquisque quia Meus sermo vere sermo est. De quibus ego ridens volo meos gloriari unumquemque in Domino, quia Meus sermo non sermo simpliciter, sed

* Psal. cxviii, 106,

σαν και ἀέρα, ψεύδουσι τοὺς ψεύστας ἡμᾶς και ἀπατεῶνας. Καὶ τοῦτο δὴ, ὃ και ἄλλοτε καιροῦ πλαστὴ και λόγῳ και στόματι ἔφραμεν, οὐ ποιεῖ τὰ ἐαυτῆς ἢ στοιχειακῆ κατάστασις· ἀλλὰ ἐναλλάξ τὰ ἀλλήλων ἢ καιροὶ ἀμείβοντες ἢ ποιούσιν ἢ πάσχουσιν, ἀναστραφέντες, εἴτ' οὖν ἀνατραπέντες εἰς τὸ κατήκτονον, και οὕτω ψεύδοντες ἡμᾶς τῶν ἐπ' αὐτῆς ἐπιπέδων πρὸς ὁμοιότητα τὴν ἐν ἡμῖν. Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς οὕτω κακῶς ἀλλήλους διατιθέμεθα, καθὼς οὐκ ἔχρηθην. Λέγω δὲ ἐνταῦθα τὸ οὐκ ἔχρηθην, ὅτι οὐκ ὄλιγα τῶν ψευσμάτων οὐκ ἐξω ἀρετῆς ἐπιτηδύονται ἄνθρωποι, μεθοδεύοντες οἰκονομικῶς τὸ ψεύσθαι. Διὸ και ἐπαινοῦνται μὲν τινες ἔστιν ὁμοῦ, εἰ ἐπ' ἀγαθῶ ψεύσονται· ψέγονται δὲ αὖ πάλιν, εἴ ἢ μὴ προπόντως ἐπαληθεύουσι. Καὶ μαρτύρεται τῆ λέγῳ τούτῳ και ὁ γνωμοδοτήσας, ὡς Ἐνθα τι χρὴ ψέδος λεγέσθαι, λέγεσθω. Ἄλλ' αὐτὸ μὲν και σπάνιον, και δυσθεώρητον, και οὐδὲ εὐδιάκριτον.

καὶ. Ἐγὼ δὲ και ἄλλο κορυφαῖον ἐκθήσομαι ψέσμα, ὅπερ ἀπαλείψοι ὁ θεὸς ἐκ τοῦ κόσμου, ὡς και κατ' αὐτοῦ ἐκείνου ψευδόμενον. Συναλλάττοντες γὰρ ἀσφαλῶς, ὡς μὴ ἐξεῖναι παραποιῆσαι τὴν συναλλαγὴν, « Ἐν ὀνόματι, φημὲν, τοῦ Πατρὸς και τοῦ Υἱοῦ και τοῦ ἁγίου Πνεύματος. » και οὐ μόνον λέγομεν αὐτὸ, ἀλλὰ και προτιθέμεν τῶν γραφέντων τούτων τοῦ κοσμοσωτηρίου σταυροῦ τῶν προσκυνητῶν, χερσὶν ἰδίαις αὐτῶν προγραφίσσοντας. Εἴτα δεῖσαν ἐκθῆναι τὸ αἰρεθῆν και ἐκ ἔργον, ἀλλ' ἐνταῦθα ζητούμενοι δάνειον τυγόντες ἕτεροῖαν ὀφειλομένην ἀπόδοσιν, τοῦ συμβολαίου κατορχόμενοι, οὐ τοιαῦτα φρικτὰ προγεγράφτα, ἐπονούμενα μήτε σταυρὸν προγράψαι, μήτε πῶσασθαι συνάλλαγμα, ὅρα καὶ τούτῳ ὑστέρῳ καταλύοντες και τὸν προηγησάμενον σταυρὸν και τὴν φρικτὴν ἐκείνην ἔνορκον ἔνοισαν. Κἀνταῦθα ἔπειτα ἔμοιγ' οὖν συννοεῖσαι και φρίττειν, εἴπερ ὁ πᾶσι κοινὸς Δεσπότης ἡμῶν, ὃν ἐν τοῖς συναλλήτοις ὀκνημοτοῦμεν, ἀφρὶν και σταυρὸν τούτων ἡμῶν ἐθέλει, και ἀκολουθεῖν τῷ ἀντικειμένῳ, και ὅπως ἀρνησίσταυροι, ὡς οὕτως ὀνομάσαι, δεκνόμενοι ἀπολλύμεθα. Ἄνθρωπε Χριστιανέ, λόγον φίλον ἐν ἐπιτηδῆ, οὐκ ὀφείλεις ἀθετῆσαι αὐτόν· και ὀμνῶν ψευδολογεῖς; « Ὁμοσα, φησὶν, και ἔστησα. » Καὶ σὺ ὀμνῶεις και καταβρίπτεις. Ἄντι παγίδος ἔρα ἔχει τὸν ὄρκον, ὡς δέλεαρ αὐτὸν προβάλλη, και ἀλίπαι δι' αὐτοῦ ἐθέλεις, μὴ ὅτι γὰρ τοὺς ἀπλουστέρους, ἀλλὰ και μᾶλλον, ὅσοι ἐς βαθὺ νοήματος βάπτουσι. Καὶ τί πλεῖον ποιεῖ ὁ διάβολος, ὁ τοῦ ψεύδους πατήρ; οὐ σύντεκνοι, ὡς οὕτως εἶπαίν, και οἱ ἐξ ὄρκου, καθότι ψεύδη και αὐτοὶ κατ' ἐκείνον ἐπικυττακουσιν, ἐν μόνοις λόγοις περιεστῶντες τὰ ὡς καταθέσεων.

καὶ. Καὶ εἰσὶ μὲν πολλοὶ μέχρι και ἐν τοῖς ἐκχυρόντες ἕκαστος, ἐν τῷ λέγειν, ὅτι Ὁ ἐμὸς ἔστι λόγος ἔστιν. Ἄλλ' ἐγὼ καταγελάων τῶν τοιούτων ἐθέλω τοὺς ἐμοὺς τὸν καθ' ἕνα καυχᾶσθαι ἐν ἑρμῆ, ὅτι Ὁ ἐμὸς λόγος οὐ λόγος ἀπλῶς, ἀλλ' ἐρμῆ

ἔστι, πολλῶν δὲ πλέον, ὁ καὶ μετὰ ὄρκου. Λόγος μὲν γὰρ ἅπας ἀέρα πλήξας, καὶ οὕτως αὐτὸν ὄχλησας, συγκατελύθη τῷ ἀκούσματι· ὁ δὲ καὶ ἔγγραφος οὐχ ἀπλῶς ἀέρος ἔστι διατιναγμὸς, ἀλλ' ἤδη σεσωμάτωται, καὶ ἀπὸ ἀκοῆς εἰς θεῶν μετέβη, καὶ βλεπόμενος δημοσιεύεται, καὶ ὅσα καὶ στήλη ἐν τῷ ἔδαφει τοῦ πινακίου ἐμφαίνεται· καὶ τὸν μὲν εὐορκὸν ἀποσεμνύνει, κατὰπτυστον δὲ ἀποτελεῖ τὸν ἐπιόρκον.

λ'. Τί οὖν μὴ τῆς κρείττονος μερίδος γινόμεθα; Τί τὸν λόγον αἰσχύνομεν τὸν ἐν ἡμῖν, καὶ δι' αὐτοῦ καὶ τὸν μέγαν καὶ πρῶτιστον Λόγον παροργίζομεν, δι' οὗ τὸ καὶ ζῆν καὶ λαλεῖν καὶ νοεῖν ἐσχέκαμεν; ἔνθα κινδυνεύει τὸ μέγα ἐκεῖθεν ἀγαθὸν εἰς κακὸν ἡμῖν ἀποτελεῦσθαι. Εἰ γὰρ λαλοῦντες μὴ καὶ νοῦν εἴχομεν, οὐκ ἂν ἡμῖν πταῖσμα ᾖν οὐδὲν, καθὰ οὐδὲ τοῖς ἀγόλοις τῶν ζώων. Καί ποῦ ὁ μὴ ἐχέφρων κακολογήσει τὸ ἐν ἀνθρώποις ἄριστον, τὸ νοερόν, ὡς οἷα χεῖριστον.

λα'. Τὸ δὲ δὴ χεῖρον ἐν τοῖς τοιοῦτοις, ὅτι ψευσάμενοι μὲν ποτε οὐ καθ' ἐκούσιον, αἰδοῦμεθα, καὶ μεταμελούμεθα, καὶ ἀπολογοῦμεθα ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν ὀτιμὰ σπουδαίως· καὶ συγγνώμην ἐξαιτούμεθα, μὴ καὶ ἄλλω μὲν τοῦ ψεύδεσθαι. Ἄλλως δὲ ψευδόμενοι κατ' ἐπίγνωσιν, καὶ τεχνώμενοι τὴν ψευδολογίαν, ὁποῖα καὶ τι λαμπρὸν ἐπιτηδεύμα, κατὰ τῶν οὐδὲν αἰτίων ἀβρυνόμεθα, ὡς οὐδ' ἂν τρισαριστέος κατὰ ὁμοίου τινός, νίκης μέγα κύδος ἀράμενος, καὶ οὐδ' ἂν ὁ μέγας Δαυὶδ οὕτως ἠγαλλιᾶσατο ἢ ἐκαυχῆσατο, τὸν ἀλιτήριον Σαοὺλ καταβρίψας, ὡς ἡμεῖς μεγάλα φρονούμεν, ὅτε διὰ περινοίας ὀρκωμοτικῆς περιγενομένης τινος ἀδελφοῦ, ὅπου γε οὐδὲ ἄλλοτρίου τινός οὕτω καταστοχάζεσθαι χρὴ, μὴ ὅτι γε Χριστιανοῦ, ὁμοίου ἡμῖν.

λβ'. Ταῦτα δὲ πάντα, καὶ ὅσα τοιαῦτα χαρακτηῖρα ψεύδους ὑπογράφει, ψευδεῖς εἶναι δείκνυσιν, εἰ καὶ μὴ πάντας ἀνθρώπους, ἀλλὰ γοῦν ἡμᾶς τοὺς οὕτω διακειμένους περὶ τὴν ἀλήθειαν. Ἐκεῖνο δὲ πῶς ἂν εἴη ἀνθρώπινον, ἢ μὴ ψευστικὸν ἀνθρωπότητος, εἰ τῶν σπουδαιότερων ἔργων ἀφέμενοι, καθήμεθα μᾶτην οὕτω περὶ ζήτησιν τοῦ κατ' ἀλλήλους βίου πονούμενοι καὶ διερευνόμενοι, οὐ τίς ἀγαθός, τίς ἐνάρετος, τίς φιλόθεος, ἀλλὰ τίς ἐφάμαρτος; ἵνα τί ἐντεῦθεν κερδήσωμεν; τὸ καταγράψαι, τὸ καταγεῖν, τὸ σκώπτειν, τὸ διαβάλλειν, τὸ συκοφαντεῖν, καὶ διὰ πάντων τούτων ἀνθρωποφαγεῖν· οὐ τί ἂν εἴη μιαιώτερον καὶ θεομισέστερον;

λγ'. Εἰ δὲ καὶ ἄλλως ἐπελευστέον τὰ τοῦ ψεύδους, ψευδόμεθα τὴν πορείαν, ἅταν οἱ πόδες ἡμῶν εἰς κακίαν τρέχωσιν. Οὐκ ἐπαληθεύεται ἡμῖν οὐδὲ ἡ στάσις, ὅτε ὑπενοδόχμεν, τῆς σταθερότητος τὸ ἐν ἀγαθοῖς ἀπολεγόμενοι στάσιμον. Ψευδόμεθα τὰς ἡδονὰς, ὅτε παρεξηλημένοι οὐκ εὐρύθμως ἐν ἡμῖν ἀρμύονται. Ψευδόμεθα τὰς λύπας, ἡνίκα ἐφ' οἷς οὐ χρὴ παθαίνόμεθα. Ψευδόμεθα τὸ κλαλεῖν, ὅτε καὶ κροκοδειλίζομεν, ἐφ' αἷς μὴ ἔχομεν κατεσθῆειν ὀλοκλήρωσιν τοὺς ἀδελφούς. Καὶ γὰρ τοὶ καὶ κροκόδειλος ποτάμιος ἀνθρώπου περιγενόμενος, καὶ τὸν ὄλον κατασπάσας ἄχρι καὶ εἰς κεφαλὴν, εἶτα μαθῶν ἄσαρκον

opus est; a fortiori si sermo adhibeatur cum juramento. Nam sermo quidem omnis aerem verberat et sic agitatus statim ac auditus est evanuit. Qui vero est scriptus, non simpliciter est aeris commotio, sed jam corpus assumpsit, et ab auditu in spectaculum transit, et sic publicus fit, et tanquam columna in tabulae basi apparet, et jusjurandum servantes laude dignos, contemptibiles vero perjuros reddit.

30. Quare ergo non optimam partem eligimus? quare sermonem in nobis foedamus, et inde magnum et primum Verbum ad iram concitamus, per quod et vivere et loqui et cogitare habemus, quo periclitamur magnum bonum in malum nobis extinguere? Si enim loquentes intellectum non haberemus, nihil nobis casui esset, sicut nec in irrationalibus animalibus. Et forte qui non est sensus compos mala dicit de optimo hominum dono, intelligentia, quasi pessima esset.

31. Quod praeterea in talibus pejus est, cum forte post invitum mendacium, erubescimus, et nos poenitet et quam diligentissime causam defendimus nostram atque veniam postulamus, ne mendacii vincamur. E contra si scienter mentiendo commenta machinati sumus, tunc quasi de agendi ratione meritissima, cum absolute innocentibus gloriamur, sicut nec gloriatur ter coronatus de similiter praclare facto, victoriae magnum bravium referens; nec sic laetatus est magnus David aut se extulit cum hanc pestem Saul (Goliath) prostravit, sicut nos magna de nobis sentimus eo quod astutia juramento firmata fratrem circumvenimus, dum nec alienum quemquam appetere liceret, nedum Christianum nobis similem.

32. Haec omnia et quaecunque tales mendacii notae designant, mendaces esse ostendunt si non cunotos homines, saltem nos sic erga veritatem animatos. Illud vero quomodo humanum esset, aut non humanitatis inmensum, si studio dignas operas praetermittentes, vane sedentes in aliorum vitae indagacionem solliciti et inquirentes sumus non quis bonus, quis laudabilis, quis Deum diligens, sed quis peccator? Et quid lucri exinde reportabimus? accusare, irridere, acerbè cavillari, insimulare, calumniari, omnibusque istis rodere homines; quo quid scelestius, quid majori odio coram Deo?

33. Si et aliunde mentio de mendacio habenda, vias nostras mentimur, quando pedes nostri veloces in malum currunt. Nec veritas est apud nos statio, quando retro cedimus, recedentes a stabilitate per stationem in bonis. Mentimur voluptates, quando extinctae non nobis concordant. Mentimur mærores quando de quibus non oportet corde affligimur. Mentimur lacrymando, quando malitiose flemus crocodili more, eo quod nobis desit omnino fratres devorandi facultas. Sic enim et crocodilus fluvialilis arrepto homine, totoque vorato usque ad caput; deinde macilentum esse et

ad nutritionem inutile caput cogitans, lacrymare vult, non præ misericordia sed quia luorum erat in reliquo. Mentimur portam Dei in nobis claudentes, in quibus dissolutæ ostium magnum habent euntes et redeuntes sensationes. Aspicientes non aspiciamus, nec novimus quidem, Dignos enim contemplari dedignamur. Hebetamur boni odoris incapaces in vitæ luto volutati, nec nos ipsos inclinantes ad Dei bonum odorem, ad altissima tendentem quasi thymiana. Auditum audimus et non intelligimus. Mentimur et gustum quando non gustamus adeo ut videamus quia suavis Dominus. Tactus porro peccatis ipse non caret, quia omnibus sensibus arripimus quæ non oportet. Dico et novum aliquid pro multis: memtimur in amicitias et inimicitias, non ideo ut laudemur ob mali defectum, sed quia nec illud recta regula facimus, nec odio habemus eos qui nobis odio esse debent. Sunt enim, sunt quos odio Deo suavi odimus et implacabili, quos et David insipienter odientes detestatur odio supremo.

34. Sed inibi necessario finem impono præ horrore (exsecratus sum enim immanem hanc belluam, inimicitiam, tanquam et dæmonem ipsum qui illam intra septa continet), in ipsam arma sumam alio sermone, quo sagittas emittens prout sanctus dirigit Spiritus qui adversus ejusmodi mala tela cudit, vos judices de tanto opere sumam. Interim auxilium mihi in mollitione ista præbere incipite per preces et supplicationes ad Deum altissimum, quas erigentes ad Deum et vos communem hostem configetis. Assurgat ergo vobis intima spes, non longum evasurum tempus quin sermonem alium, Deo dante, doctrina plenum vobis protulerim, ita ut sic alii aliis concordemur, licet locorum finibus circumscribamur, et disserentes de rebus Deo caris et exauditi, et sic delectati, gloriam dabimus Verbo qui ab initio et ante sæcula est, cujus gloria in sæculorum sæcula extensa, finem habere non potest unquam. Amen.

Α αὐτὴν εἶναι καὶ ἀχρεῖαν εἰς βρωσίν, κλαλεῖν ἰθάλη, οὐ πρὸς οἶκτον, ἀλλ' ὅτι μικρὰ καρδαίνει τοῦ ἐγκαταλείμματος. Ψευδόμεθα τὸ τεθρωσῶσθαι τὸν πῶ θεοῦ ἐν ἡμῖν οἶκον, οἷς ἀνετοὶ διαγιάσκουσιν αἱ πρὸ αὐτὸν εἰσοδοίξοδοι, αἱ διὰ τῶν αἰσθησέων. Βλέποντες οὐ βλέπομεν, οὐδ' οὐ μὴ ἴδωμεν. Παρορώμεθα γὰρ τοὺς ἀξίους προσβλέπεισθαι. Δυσαισθητοῦμεν τὴ εἰς ἀγαθὴν ὄσφραν, βορβόροις βίου ἐγκαλιόμενοι, καὶ οὐ σκευάζοντες ἡμᾶς αὐτοὺς εἰς εὐωδία θεία, κατευθυνομένην εἰς τὸν ὕψιστον ὡς θυμίαμα. Ἄνω ἀκούομεν, καὶ οὐ συνίεμεν. Ψευδόμεθα καὶ τὴν γῆσιν, ὅτι μὴ γευόμεθα, ὥστε καὶ ἰδεῖν, ὅτι χριστὸς ὁ Κύριος. Ἡ δὲ ἀφή, ἀλλ' αὐτὴ πολυμάρτυρος, ἐφ' οἷς δραττόμεθα κατὰ πᾶσαν αἴσθησιν, ὧν μὴ χρῆ. Βῆτω καὶ τι ξενίζον τοὺς πολλοὺς. Ψευδόμεθα πρὸς τῆ φιλίᾳ καὶ αὐτὴν τὴν ἔχθραν, οὐχ ὥστε μὴ ἐκνεύσθαι διὰ τὴν τοῦ κακοῦ στέρησιν, ἀλλ' ὅτι μὴ ποιούμεθα μὴδ' αὐτὸ ὀρθῶ κανόνι, οὐδὲ ἐχθραίνομεν, οἷς ἀπαιτούμεθα. Εἴσι γὰρ, εἴσιν, οἷς θεοφιλῶς ἐχθρανοῦμεν ἀκατάλλακτα, οὗς καὶ ὁ Δαυὶδ ματαίως ἐχθραίνοντας μισεῖ μίσος τέλειον.

λδ'. Ἄλλ' ἐνταῦθα καταστήσας ἀναγκαίως τὸν λόγον διὰ τὴν φρίκην (πέφρικα γὰρ τὸ κάρχαρον τοῦτο θηρίον, τὴν ἔχθραν, καθὰ καὶ αὐτὸν δαίμονα, ὅς αὐτὴν λεοντοκομεῖ), συσκευάσομαι κατ' αὐτῆς δι' ἐξέρου λόγου, ἐν ᾧ κατατοξεσάμενος, ὡς τὸ ἄγιον Πνεῦμα χορηγήσει, ὃ βελοποιεῖ κατὰ τῶν τοιούτων καπῶν, παραψέφομαι ὑμᾶς ἐπιγνώμονας καὶ τοῦ τοιούτου ἔργου. Τῷ τῶς δὲ ἄρξασθέ μοι συνεπιλαμβάνεσσαι τῆς ἐγχερήσεως ἐκείνης διὰ χειρῶν ἱερατικῶν εἰς τὸν ὑψιστὸν Κύριον, ἃς ἀνατείνοντες εἰς ἐκεῖνον κατατοξεύεσθε καὶ αὐτοὶ οὕτω τὸν κοινὸν ἐχθρόν. Ὑποτροφέσθω τῶν ὑμῖν ἐλπίς, ὡς οὐ πολλὸς παρελάσει χρόνος, καὶ λόγον ἕτερον, θεοῦ δὲ δόντος διδασκαλικόν, ὑμῖν ἐκπαύσομεν, ἵνα καὶ οὕτω συνῶμεν ἀλλήλοις, εἰ καὶ κατὰ τὸν ἀπωρισμῶν, καὶ ὁμιλοῦντες τὰ τῶ θεῷ φῶν, καὶ εἰσακουόμενοι καὶ οὕτω τερπόμενοι, δόξαν ἀνακείμεν τῷ ἐν ἀρχῇ πρὸ τῶν αἰώνων Λόγῳ, ὅσπερ ἡ δόξα ἐκ αἰῶνα αἰώνων παρεκτεινομένη πέρασ οὐκ ἐν σῆσ ποτὲ. Ἀμήν.

Alia Eustathii scripta tomus sequens complectitur.

INDEX RERUM MEMORABILIVM

QUÆ IN ZONARÆ ANNALIBUS CONTINENTUR.

Littera b secundum tomum editionis Regiæ denotat, qui in hac novissima incipit col. 1097 tomi prioris. Paginas ejusdem edit. Reg. typis grandioribus in textu Latino expressimus.

A

- Aaron sacerdos designatur, 39. Aaron vitulum aureum conflat, 37. Aaronis baculus reflorescit, 42. Aaronis obitus, 42. Aaron dux Arabum, b 116.
- Abarum et Persarum grassationes sub Phoca, 80.
- Abasgi castrari soliti, b 621. Abasgi seu Iberes, *ibid.*
- Abasgi ad Christianismum perducti, b 101. Abasgi victi a Basilio, b 227.
- Abasgiacum fœdus, b 230.
- Abasgiæ ducis Pancratii defectio, b 236.
- Abdenago pro Azaria, 117.
- Abdias Achabi œconomus, 91. Abdias 100 prophetas alit, *ibid.*
- Abeddara hospes Arnæ, 72.
- Abella, 287.
- Abelas, 17.
- Abellus Hispanus Romanorum studiosus, 417.
- Abenner Saulis dux, 62.
- Abenerus cum ad Davidem defecisset, Joabi fraude perit, 71. Abenerus Davidi bellum infert, *ibid.*
- Abennerigus Spaniæ valli rex, 248.
- Abesa Joabi frater, 71. Abesa Davidem defendit, 79.
- Abesas per insidias a Joabo occiditur, 77.
- Abgarus Oseroenes Caracallæ perfidia captus, 613.
- Abia Samuelis filius, 58. Abia Jeroboami filius moritur, 82.
- Abiathar Abimelechi filius fuga elabitur, 67. Abiathar Davidi consilia Absalonis nuntiat, 77. Abiathar Adoniæ adjutor, 80. Abiathar a Salomone relegatur, 82.
- Abias Arabs Izaten oppugnat, 249.
- Abigail Nabale sublato, Davidi nubit, 68.
- Abilius II Alexandrinus episcopus, 582.
- Abimelech Arabum princeps, b 230.
- Abimelechus, 55. Abimelechus Gedeonis 69 filiis occisis regnat, 52.
- Abironi et Dathani dehiscit tellus, 41.
- Abisag senis Davidis fotrix, 80.
- Abius Jeroboamum vincit, 89.
- Abominatio vastitatis, 136.
- Aborigines Latii incolæ, 319.
- Abramum Hebræorum patriarcha, 22. Ob Dei prædicationem exsulatum abit, *ibid.* Ægyptiis mathemata tradit, *ibid.* Abrahami filius promittitur a Deo, *ibid.* Abrahami filii 6 e Chetura, et obitus 175 annos nati, 23.
- Abradates Susiorum rex, 115. Abradates ad Cyrum propter uxorem deficit, 156.
- Abradates interitus, 161. Abradates votum, *ibid.* Abradates et Panthiæ sepultura, 163.
- Absalon revocatus ab exilio regnum affectat, 76. Absalon paternas concubinas stuprat, 77. Absalonis fuga et avus, 75. Absalonis interitus, 78.
- Absit ut sol me videat hosti tergum obvertere, 209.
- Abuletus pro commeatu 3000 talenta offert Alexandro, 195.
- Acarnania domita a L. Flaminio, 447.
- Accaron, 58.
- Accaronia dea Musca, 96.
- Accia Augusti mater, 494. Acciæ somnium de Aug. *ibid.*
- Acerranorum excidium, 431.
- Acerræ a Romanis captæ, 405.
- Achabus Nabothi hæres, 93. Achabus VI Israelitarum rex, 89. Achabus mutato habitu fatum non mutat, 94. Solus a Syris peti jubetur, 95. Achabi humanitas erga Syrum supplicem, *ibid.* Achabi interitus, *ibid.* Achabi 70 filii a Jehu occisi, 103.
- Achæi se cum Romanis conjungunt, 446.
- Achalcum bellum, 470.
- Achaps, b 140.
- Achazi clades insignis, 100.
- Achazus XIII Hierosolymorum rex idololatra, 108.
- Achia Silonites Jeroboamo regnum prædicat, 87.
- Achia excidium Jeroboamo minatur, 88.
- Achiatharus Tobiti cognatus, 142.
- Achilles Pompeii interfectus, 487.
- Achinoa Davidis uxor, 70.
- Achior Ammonitarum rex, Israelitarum Deum celebrat, 189. Achior Betulani deditur, 140. Achior Judaismum amplectitur, 142.
- Achitophel ad Absalonem deficit, 77. Achitophel laqueo sibi consciscit necem, 78.
- Achoris sacrilegium punitur, 47.
- Achradina, 427.
- Acies instructa ad hostilem urbem accedere, 154. Acies in periculo paulatim reducenda, 151. Acies tripartita, 161. Ἀκληρονόμητοι, 578.
- Acnes epistola, 237.
- Acritis locus, b 136.
- Aero Cœniniensium dux, 317.
- Actium, 525. Actiaca victoria monarchiæ Augusti initium, 526. Actiaci belli apparatus, 527.
- Actius Tullius Volscorum concitator, 343. Actius Navius augur, 326.
- Acuphis Judæorum legatus, 192.
- Ada Lamechi uxor, 18.
- Adamus, 16. Adamus obit annos natus 930, 18. Adami prædictio de mundi conflagratione et diluvio, *ibid.*
- Adana urbs, b 201.
- Adanarsis Persæ crudelitas, b 12.
- Adarani contemunt obsequium Basilii, b 169.
- Adar mensis 12 dystros apud Macedonas, 182.
- Addo Calum vulnerat, 140.
- Adelphus Albanorum rex, 478.
- Ader Idumæus Israelitis infestat, 85. Aderis F. rex Syriæ, 93. Aderis F. clementer conservatus, solius Achabi caput petit, 94.
- Adiatene Syriæ prov. juxta Nium et Gangamela, 587.
- Adiabænorum regina fit Judæa, 262.
- Admonemus scientes, 313.
- Adoni, Dominus, 48.
- Adonias Davidis filius regnum affectat, 80. Adonias ad aram confugit, 82. Adonias petita Abisaga vitam amittit, *ibid.* Adonias ob ætatis prærogativam, et populi consensum sibi regnum deberi censet, *ibid.*
- Adonibezecus Israelitis oppugnat, 48.
- Adolescentes a 17 usque ad 18 magistratibus inseruiunt, 147. Adolescentes tres in camino ignis ob non adoratam statuam, 122. Adolescentibus ea obeunda, quæ celeritatem aut vires desiderant, 148. Adolescentum consilia temeraria, 86.
- Adoptio publice confirmanda, 449.
- Adoratæ in gestu quodam corporis posita, non videtur divinus honos, 179.
- Adrianopolitani dedunt Thomam, b 139.
- Adrianopolis a Simeone Bulgaro capitur, b 184. Adrianopolis Orestias olim, b 251. Adrianopolis spoliata a Samuele Bulgaro, b 225.
- Adrianus Comnenus πρωτοκύβητος, b 297. Adriani imperium, 588. Morbus, 591. Responsum de Christianis, 592. Adriani studia, mores, et ratio ad ministrandi imperii, 588. Adriani venationes, 589. Ejusdem obitus, anno ætatis, 79, imperii vero 21, 592. Adrianus in alienum servum jus sibi non sumit, 591. Adrianus Judæis Judæa interdicit, 592. Adrianus reluctante Senatu in Deorum numerum relatus, 593.
- Adulatorum voces, 281.
- Adultera nuptura adultero, maritum luget scilicet, 74.
- Adulterium et cædem graves poenæ secuturæ, *ibid.*
- Adulterio (cum) cædes conjungitur, *ibid.*

- Edificatio vicatim et oppidatim distributa, 178.
 Edilium institutio et munus, 343.
 Ege Ciliciæ, b 26.
 Egillus, b 163.
 Egimurus capitur a Martio, 465.
 Egithalus, 397.
 Egroti lugendi, non mortui, 82. Egrotus ab expeditionibus non abstinet, 220.
 Egyptiaca classis, b 220. Egyptii Abrahami discipuli, 22. Egyptii incantatores miracula edunt, 35. Egyptii arundineus baculus, 100. Egyptii profligati a Babyloniis, 115. Egyptii Cyrus parcat, 162. Egyptiorum in mari Rubro interitus, 30. Egyptiorum annus menstruus falsam antiquitatis opinionem illis affert, 323. Egyptius Scleri equus, b. 218. Egyptus Messem, 21. Egyptus per Josephum subjecta Pharaoni, 30. Egyptus a Cyro subacta, 168. Egyptus et Æthiopia versus Austrum, 126. Egyptus ab Augusto vectigalis facta, 531. A Diocletiano sub jugum redacta, 640.
 Elia Capitolina pro Hierosolymis condita, 589.
 Elius Adrianus. Vide Adrianus.
 Elius Petus consul cum Galls pugnat, 446.
 Elius Gallus Egypti præfectus Arabiam infeliciter tentat, 534.
 Emulatio seditionis occasio, 78.
 Emilia Syllæ privigna Pompeio nubit, 473.
 Emilianus Scythis cæsis, arreptoque imperio, a suis militibus occiditur, 628.
 Emilius L. contra Tarentinos missus, 368.
 Emilius Q. consul in Siciliam venit, 286.
 Emilius (M.) Pannos vincit, 393. Insubres cædit, 404.
 Emilius (M.) Lepidus castra contra Antiochum defendit, 454.
 Emilius Scaurus propter Artem St Ajax, 551.
 Emilius Latus præfectus Prætorio, 601.
 Eneas victus a Rutillis, inter mortales esse desiit, 313.
 Eneæ res gestæ in Italia, *ibid.* Eneadæ Romani, *ibid.*
 Enigmata attentum animum requirunt, 132. Enigmata de imperatoribus, b 295. Enigmatibus olium certatum inter reges, 85.
 Eolenses, Alisæi, 21.
 Equi M. Minutium vincunt, 346. Idem sub jugum missi, *ibid.*
 Equum et Sabinum bellum, 347.
 Erarium non in potestate dictatoris, 338.
 Esar pro Cæsare, 543.
 Esculapii templi columnæ immobiles, b 26.
 Estus ingens sub Copronymo, b 110.
 Æthiopem lavare, b 106.
 Æthribum, 415.
 Etoli ad Antiochum deficiunt, 450. Ad Philippum deunnt, 436.
 Etius eunuchus, b 86.
 Etoli Romanorum socii, 42. Romanis victoriæ causa, 447. Etolorum motus et pacificatio cum Romanis, 455.
 Efer Adriani pater, 588.
 Affinitate regum regna conciliantur, et invicem firmitur, 106. Affinitates potentum, obsidum instar habent, 515. Affinitas ignobilium et pauperum speruitur, 317. Affinitates veterum facile diremptæ, 212.
 Afflati numine amphiboliis decipiuntur, 219.
 Afranius Armeniæ præficitur, 477.
 Africa a Romanis oppugnata, 390. Africa dicta Libya Carthaginiensis, 443.
 Africanus scriptor, 623.
 Africani cognomentum P. Scipioni domita Carthagine datum, 449. Africani obitus, 456.
 Agagus Moabitaram rex, 61.
 Agapeti papæ Romani legatio ad Justinianum, b 67.
 Agapeti obitus, 92.
 Agarena classis a Sami duce profligata, b 228. Agareus classis interitus, b 90 inde.
 Agareni senis de Adara prædictio, b 169. Agareni, b 56. A Romana classe profligati, b 236. Ad Edessam cæsi, b 238. Agareni Egypti triginta annorum inducias cum Romanis pasciscuntur, b 239. Agareni Cretenses classes Michaelis profligant, b 140. Agareni ex Hispania in Cretam trajiciunt, b 139. Agareni Mescumbriaci oram maritimam et insulas infestant, b 172. Agareni Romano pacem asperranti armati occurrunt, b 271. Agareni Carthaginienses in Sicilia cæsi, b 238. Agareni per septem annos Byzantium vexant, b 90. Provincias vastant, b 178. Agareni Carthaginiensium ductu Antiochiam oppugnant, b 209. Agarenicum diurnum tributum, b 81, 87. Fœdus cum Romanis, b 91. Agarenorum dissensio de principe, b 88. Grassationes sub Philippico, b 98. Agarenorum Tarsensium, Cretensium et Carthaginiensium clades, b 172.
 Agarenorum incititia, b 118. Agarenorum princeps Philosphæ studiosus, b 160. Agarenorum Carthaginiensium in Occidente grassationes, b 160. Item in Oriente, b 93.
 Ἀγχις, b 307.
 Aggæus Templi instauracionem suadet, 175.
 Agis Tarentinus, 369.
 Ἀγορανόμοι, Ædiles, 343.
 Agrariæ leges, 344.
 Agricultura moderatos et pacatos facit, 323.
 Agrigenti obsidio, 386.
 Agrigentorum calamitas, *ibid.*
 Agrippa Aristobuli F. 272. Agrippa necem sibi consciscere in animo habet, 272. Agrippa ob Tibemum in vincula conjicitur, 273. Agrippa a captivo quodam et regnum et interitus prædicitur, 275. Agrippa sex menses captivus, 275. Agrippa vinculis solutus a Caio rex appellatur, 276. Agrippa totius Judææ rex, 279. Agrippa beneficentia, 281. Agrippæ ob superbiam interitus, *ibid.*
 Agrippa Junior sacrorum curam a Claudio impetrat, 252. Agrippa Agrippæ filius, 282. Agrippa Junior Herodi succedit, 286. Agrippæ regnum et affinitates, 287. Agrippæ structura, 290.
 Agrippa (M.) S. Pompeio opponitur, 511. Agrippa Methone occupata, classem Antonii infestat, 524. Agrippa Agnati sorore repudiata, filiam ducere cogitur, 533. Agrippa Agrippæ F. abdicatus ab Augusto, 581. Agrippa Junior occisus a Tiberio, 346. Agrippa deponendæ monarchiæ Augusto est auctor, 532. Agrippa curator urbis Augusti et gener, *ibid.* Agrippæ obitus et elogia, 537. Agrippina, 288.
 Agrippina Germanici uxor, Agrippæ et Juliæ filia, 544. Agrippina Junior, 561. Agrippina Claudio nubit, 568. Eidem insidiatur, 566. Agrippina Neroni ambit imperium, *ibid.* Pro Nerone imperat, 568. Agrippina a Claudio Augusta appellatur, 562. Eadem a Nerone interfecta, 569. Agrippinæ avaritia et sævitia, 549. Interitus, 565.
 Agrippina urbs, 631.
 Agrippinus Alexandrinus episcopus, 598.
 Ἀγρόνομος, 191.
 Agron Sardinorum rex, 402.
 Agronis vidua Romanos legatos cecidit, *ibid.*
 Ἀγριον (το) τῆς σπηνῆς, 39.
 Alæ celeritatem notant, 127. Alæ superbiæ nota, *ibid.*
 Ἀλαβερχία, 286.
 Alabarchus, 272.
 Albani, sive Albani, b 100.
 Alaricus Vandalus seu Gothus ab Honorio evocatus, b 11. Albi Longæ ædificatio, 313. Albiæ quadrigæ a Camillo primum neuropatæ, 353.
 Albana democratia, 320. Albani, 491. Romam migrans coguntur, 324. Albani Massagetæ, 591. Albania subacta, b 92. Albanicum bellum, 320. Albanorum regnum recessio, 314 inde. Albanum regnum 500 annis duravit, *ibid.* Albanus lacus, b 351. Albanus a Posthumo occisus, 632.
 Albinus a Senatu dux creatus, 622.
 Albinus Judææ præses, 290. Albinus interitus, 607. Cædes, 622.
 Albugo felle piscis pellitur, 143.
 Albulæ, 314.
 Alcimus Judam insectatur, 208. Alcimus seu Joachimus pontifex, 209. Alcimi interitus, 210.
 Alectoromantia, b 33.
 Aleinus Vespasiano insidiatur, 578.
 Alem, seu Alimum, Mahometi sive gener sive affinis, b 88.
 Alemannorum 60000 cæsa a Constantio, 642. *ibid.* 300000 profligata a Galieno, 634.
 Alexander Egypto subacta Darium evertit, 151. Alexander Diogenem admiratur, *ibid.* Alexander Jovis filius apud Barbaros gloriatur, 188. Alexander conlitorum Darii aspernatur, 188. Alexander æque modestus et bellicosus, 189. Alexander frequentibus calumniis excoratus, 191. Alexander Indos milites contra datam occidit, 193. Alexander ex India vix quartam partem reducit, 191. Alexander immortalitatis opinionem submersione aucupaturus, 197. Alexander Demoliat, 199. Alexander suis proventibus amicis donandi sibi reservat, 153. Alexander Epiphanius filius, 211. Ptolemaidem occupat, 211. Alexander Jonathanis pontificatum offert, *ibid.* Alexander Jamneæ exteras nationes subigit, 221. Alexander Jamneæ prudens consilium mandandi odia populi, *ibid.* Alexander Judæos male tractat, 191, 221. Alexander Philometori occuro insidiatur, *ibid.* Alexander Aristobuli F. Judæa turbata a Gabino *ibid.*

- pescitur, 224. Alexander Aristobuli F. a Scipione securi fertur, 224.
 Alexander ab Herode patre vincitur, 250.
 Alexander et Aristobulus laqueo necantur, 253. Alexander et Aristobulus Beriti condemnantur, *ibid.*
 Alexander Alabarchus, 272. Alexander Alabarchus Judææ procurator, 286.
 Alexander et Aristobulus in vincula conjecti, 266.
 Alexander Leonis frater, nugis quam imperio aptior, ab 182.
 Alexander Antonii F. 522.
 Alexander Sol Cleopatæ filius, 531.
 Alexander Romanus episcopus, 588, 592.
 Alexander Hierosolymitanus episcopus, 612.
 Alexander Severus ab Heliogabalo adoptatus, 618.
 Alexandra Aristobuli uxor, 219.
 Alexandra fugam molitur, 234. Alexandra filiam Mariamm occidendam insectatur, 241. Alexandræ apud Herodem exensalis, 236. — Alexandræ cædes, 241.
 Alexandri M. successores inter se digladiati, 127.
 Alexandri M. corpus, 183. Eruditio, 70. Alexandri Macedonia natales, 184. Alexandri pueri generosa indoles, *ibid.* Alexandri regni initia, 185. Alexandri et Philippi patris dissidium, *ibid.* Alexandri fiducia de medico, 186. Alexandri somnia de Tyro, 187. De Hierosolymis, 197. Alexandri successores pro gladiatoribus se gerunt, *ibid.* Alexandri summum imperium in quatuor regna divisum, *ibid.* Alexandri iter ad templum Ammonia. 188. Alexandri Granico superato excessus, et morbus in Cilicia, 189. Alexandri sites in persequendo Dario, 190. Alexandri 30000 adolescentes, 191. Alexandri expeditio Indica, 193. Alexandri luctus ob Clitum interfectum, *ibid.* Item ob Hephæstionem, 182. Alexandri obitum signa antegressa, 196. Alexandri (De) obitu controversiæ, 197. Alexandri somnium, 199. Alexandri M. nuptiæ cum Statira, 195. Alexandri M. imperium in quatuor regna divisum, 127. Alexandri M. terrores et obitus, 198. Alexandri interitus, 212. Alexandri Zebniæ interitus, 217. Alexandri filii, 253. Alexandri manes cum Glaphyra expostulant, 265. Alexandri thorax. 556. Alexandri cædes anno imperio, 619, 621.
 Alexandri Severi expeditio Persica et Germanica, 619.
 Alexandri Hierosolymitani martyrium, 626.
 Alexandri patriarchæ preces contra Arium, b 23.
 Alexandri imperatoris interitus, b 183.
 Alexandria Ciliciæ, b 280. Alexandria edificatio, 188.
 Alexandria Bibliotheca, 200. Alexandrinorum Judæorum seditio, 279. Cædes, 312. Alexandrinum castellum, 223.
 Alexandrum nullum ignavum esse decet, 193.
 Alexandrum aliud Parmenionem decet, 188.
 Alexas Salomes maritus, 260.
 Alexius Mosoles, b 117. Ex genere Theophili fit monachus, b 148. Alexii Mosolæ excecatio, b 118.
 Alexius patriarcha orphanotrophi insidias ingeniose discutit, b 238. Alexii patriarchæ 25 centenarii auri a Monomacho rapiuntur, b 251.
 Alexius Comnenus Turcarum opera Ruselium capit, b 288. Alexius Comnenus exactor acerbus imperator salutatur, b 294. Alexius effigie Christi sanatur, b 304. Alexius a medicis et monachis vana spe vitæ diuturnioris lactatur, b 308. Alexius Comnenus dignitatibus ornatus rem bene gerit, b 627. Alexii Comneni liberi, b 299. Alexii affectus erga uxorem, b 302. Alexii in fratris liberos pietas, *ibid.* Alexii matris obitus, *ibid.* Alexii Turcicæ expeditiones, b 306. Alexii Comneni obitus, b 308. Alexii funus et elogium, b 46. Alexii migrationes, humanitas, disputationes cum Manichæis, b 304. Alexio animam agente filius regnum occupat, b 308.
 Alienos etiam invitatur ad studium religionis vir pius, 109.
 Alim Abramius Mediam oppugnat, b 356.
 Alinus Salapianus, 429.
 Alisæi Æolenses, 21.
 Alites carnivori in castris, 506.
 Alius peccat, alius plectitur, 81.
 Alpes (ad) progressi Romani, 405.
 Alveus Romuli et Remi, 314, 316.
 Amalathitæ profigantur ab Hæbreis, 37. Davidis uxores spoliatur, 69.
 Amas Mardochæo ob adorationem negatam Infensus, 179. Aman Judæis exitum molitur, *ibid.* Aman crubem Mardochæo paratam suoapte interitu nobilitat, 181, 182.
 Amani suspendium et totius familiæ exitum, *ibid.*
 Amanus mons, 514.
 Amanus secundus Alexandrinus episcopus, 572.
 Amandi seditio in Gallis compressa, 640.
 Amantem iracundiæ cito penitet, 178.
 Amantius eunuchus præpositus, b 379. Amanti somnium, b 58.
 Amari Joannis cæsi dans pœnas, 210.
 Amaranus Mosis pater, 33.
 Amari omni ornatu plus ornat, 166.
 Amathe Epiphania, 21.
 Amator spreto blanditiis vim parat, 158. Amatori etiam pudica mulier ignoscit, 159. Amatorum ineptiæ ridiculæ, 157.
 Amazones inter Albanos repertæ, 478.
 Ambibuchus (M.), 267.
 Ambitio bellis non necessariis motis dat pœnas, 107. Ambitio pro gloria dedecus aliquando reportat, 127. Ambitio etiam conjunctissimis successus invidet, 184.
 Ambitus lex Augusti, 537.
 Ambraciæ obsidio, 455.
 Ambrosius Origenis Mœcenæ, 628. Ambrosius (D.), b 31. Theodosium arguit, b 22. Ambrosii (D.), cum Theodosio contra Judæos disputatio, b 36.
 Amer Agarenorum princeps ex locorum nominibus cladem divinat, b 159.
 Ameras Esman, b 172, 216. Ameræ Melitenæ blasphemia, b 179.
 Amesias VIII Judex Israelitarum, 53.
 Amesias X Hierosolymorum rex, 105. Amesias Idumæos et Amalechitas cædit, 106. Amesias successibus elatus, Joa læcessito capitur, *ibid.*
 Amici in periculis diffugiunt, 145. Amici subornati petunt quod rex ultro cupit, 165. Amici ad rem bene gerendam idonei, regum summæ opes, 157. Amicis adhibitis cum amico expostulare, 235. Amicitia paternæ renovatio, 75. Amico gratum significare quibus egeas, 159. Amicorum culpa inimici incolentes, 66. Amicorum consilia animi ægritudinem levant, 178. Amicum deserti etiam hostis equior improbat, 77.
 Amida, b 20.
 Aminadab hospes arcæ, 58.
 Aminander a Glabrione pulsus, 450.
 Aminus urbs, 479.
 Amor frustratus in capitale odium vertit, 28. Amor ex aspectu nascitur, 74. Amor incestus statim in nauseam conversus, 76. Amor et deos et homines vincit, 459. Ex amore morbus, 76. Amori condonatum supplicium, 75. Amoris ardori data ventia, 269.
 Amorii directio, b 279.
 Amorrhæorum cædes, 43. Amorrhæorum terram tribus Gadia, Rubenia et Manassæa occupant, 44.
 Amos XVI rex Hierosolymorum, 112.
 Ammonitæ a Jephtha profligati, 53. Ammanitæ ob legatos Davidis violatos cæduntur, 73. Ammanitarum cædes, 60. Ammanitarum excidium, 75.
 Ammon. Vide Hammon. Ammon Thamarum stuprat, *ibid.* Ammon Davidis filius, 71.
 Ammonius insidiatur Philometori, 211.
 Amphiboliæ et ænigmata divinationis fructum fere tollunt, 115.
 Amphilocheii artificium in pellendis Arianis, b 37.
 Amphoræ, faces, cornua terrent hostem, 53.
 Amulius primus Jovis imitator, 314. Amulius Numitorum regno spoliatur, 315. Amulii cædes, 316.
 Amyander Thessalus, 444.
 Amyntas Macedo transfuga, 187.
 Anabarza, b 87. Anabarza ruina, b 60.
 Anacletus sive Ἀνέκλητος, Romæ episcopus, 579.
 Anael pontifex, 234.
 Ἀναμαχέσθαι τὴν ἕρταν, 213.
 Ananias Aelrath appellatur, 148. Ananias Izaten in Judaismo instituit, 283. Ananias pontifex, 286. Ananias pontifex Romam missus, 288.
 Ananus dux, 287. Ananus pontifex, 290.
 Ἀναρχία perniciose populo, 49.
 Anargyri (D.), b 70. Anargyri Paulini, b 138.
 Anastasii status, b 58.
 Anastasii de Copronymo verba, b 107.
 Anastasii patriarchæ ignominiosa traductio, b 108.
 Anastasii Thomæ adoptivi interitus, b 139.
 Anastasii sacellarii conjuratio contra Romanos, b 188.
 Anastasii imperatoris duo somnia, 375. Obitus, b 57.
 Anathota Jeremiæ patria, 115.
 Anatolius, b 44.
 Anchialus, b 110.
 Ἀγγουλιως ἐκ χειρὸς μαχέσθαι, 517.
 Anchus, rex Gethæ, 66.
 Ancillæ dominabus pariunt liberos, 25.
 Ancus Martius Numæ ex filia Pomptilia nepos, 323.
 Anci res gestæ, 324.
 Ancyra Galatiæ urbs, 617.

- Andragathius a Theodosio occiditur, b 35. Andragathius Gratiani percussor, *ibid.*
 Andræ et Lucæ reliquæ, b 21.
 Andreas cubicularius, b 10.
 Andreas Calybitæ, b 110.
 Andreas dux Amram blasphemum cædit, b 169.
 Andrisus Adramytenus se pro Persei filio gerit, 466.
 Andronicus dux Samonæ insidiis interit, b 179. Andronici perfidia, b 283.
 Androtheneus ab Achæis victus Corintho excidit, 459.
 Anemas, b 35. Anemas Michaelis conjurato, b 302.
 Angeli primus couditi, 14. Angeli Josepho uxores ducunt, 18. Angeli nomen mirabile, 54. Angeli moment laudandum esse Deum, 146. Angeli non sponte, sed Deo mittente veniunt, *ibid.* Angelus Balaamo apparet, 43. Angelus specie adolescentis apparet Gedeoni, 51. Angelus per flammam in cælum redit, 54. Angelus Sampsonis nativitatem nuntiat, 52. Angelus interfecto, 78. Angelus Eliam pascit, 92. Angelus securitatem pollicetur, 96. Angelus noctu Assyrios cædit, 111. Ab angelo 185,000 una nocte cæsi, *ibid.* Angelus tres adolescentes reficit, 122. Angelus vesperi Danieli apparet, 133. Angelus Tobis se cognoscendum præbet, 145. Angelus subito evanescit, 148. Angelus novæ nuptæ hospitium præparat, 145. Angelus Azariam se esse fugit, 144. Angelus audiendus, nulla dæmonii ratione habita, 145.
 Angustis loci parvo exercitui prosunt, 186.
 Anhelare Persis turpe, 148.
 Anicetus Romanus episcopus, 504.
 Anicetus Neronis libertus Agrippinam occidit, 569.
 Anicius I, prætor gentium vincit, 460.
 Animæ brutorum et hominum discrimen, 16.
 Animalici vesci jubetur Noa, 19. Animalium omnium una lingua, 17.
 Animi magnitudo etiam hosti non barbaro grata, 185.
 Animum Deus intuetur, 63. Animus generosus peculiarem fortunam non postulat, nec communem recusat, 74. Animus territus nihil non in omen vertit, 197.
 Anna Samuelis mater, 56.
 Anna Tobis mater, 142.
 Annæ Cœmnenæ eruditio, b 306.
 Anna Pontifex, 267.
 Anni 947 universalem Israelitis mutationem afferunt, 110. Anni 15 accessio vitæ, 111. Anni 30 Josepho felices, 29. Anni 514, Reges 22, 155. Anni 725 usque ad Augusti monarchiam, 533. Annorum varietas, 323. Annus 12 nata puella lege Augusta nubilis, 537. Annus magnus Josepho 600 annorum, 20. Annus septimus Judæis feriatas, 216. Annus a Numa duobus mensibus auctus, 325. Annus ætatis 42 imperio aptissimus, 514.
 Annus Vinicianus, sive Munitianus, insidiator Claudii, 562.
 Annosæ penuria in copiam subito mutata, 101.
 Annuli solis senatoribus et equitibus concessi, 419.
 Annulorum modii ab Annibale Carthaginem missi, *ibid.*
 Annulorum jus, 502. Annulus dæmonia fugans, 54. Annulus aureus datus libertino medico, 535.
 Ἄνοχη ἀρκωνδός, 412.
 Anseres Capitulii custodes, 357.
 Antagonista par quærendus, 184.
 Anteros Romanus episcopus, 623.
 Anthemii monasterium, b 148.
 Anthimus, b 52.
 Antichristus ex tribu Judaica oriturus, 128.
 Antigeneus ob simulatum æs alienum repudiatus, in gratiam recipitur, 195.
 Antigonis insula, b 192.
 Antigonus Asiam sibi vindicat, 127. Antigonus Asiam occupat, 199. Antigonus per calumniam ab Aristobulo occiditur, 219. Antigonus Aristobuli filius a Cæsare nihil impetrat, 225. Antigonus ab Herode Judæa pellitur, 228. Antigonus Parthorum ope Hierosolymis potitur, 230. Antigonus a Sossio Antonio appellatur, ab Antonio occiditur, 234. Antigonus de proditoribus, 318.
 Antiochena clades ex terræ motu, 587. Antiochenorum scommata in Julianum, b 26. Antiochenorum multa ob Pacillæ statuum violatam, b 36. Antiocheni seditiosi, 212. Antiochenorum Judæorum clades, 307. Antiocheni episcopi, 617.
 Antiochia a Saracenis occupata, b 91. Antiochia ad Orontem capta a Francis, b 300. Invito Nicephoro a M. Burze captur, b 204. Antiochia Magna, b 280. Antiochia Syriaca a Baimundo capta, b 303. Antiochiæ forum quadratum, 307. Antiochiæ obsidio deserta a Nicephoro Phoca, b 281.
 Antiochi Epiphani interitus, 206.
 Antiochus Eupator, *ibid.* Antiocho bellum Romanis inerat, 452.
 Antiochus Epiphaneus cornu magnum, 131. Antiochus Magnus, 201. Antiochus Epiphaneus Ægyptum oppo 204. Antiochus Epiphaneus Hierosolymas grassatur Antiochus Epiphaneus sub Claudio, 287.
 Antiochus Eupator Hierosolyma violat, 208.
 Antiochus deus a Tryphone occiditur, 215.
 Antiochus Cyzicenus, 217.
 Antiochus Dionysius a Judæis occiditur victor, Antiochus Alexandri filius Tryphonis opera potitur, 214.
 Antiochus Nicanor ab Arsace solutus Syriæ re recuperat, 216.
 Antiochi Pii interitus, *ibid.*
 Xtiocchus Judæus popularium suorum calami 307.
 Antiochus Grypus, 218.
 Antiochus Soter, idemque Pius, 215, 216. Antiochus Soter Tryphonem occidit, *ibid.*
 Antiochus eunuchus, b 40. Fit clericus, b 41.
 Antiochus a Græcis contra Romanos concitatus
 Antiochus Eubœam domat, 450.
 Antiochus Comagenæ rex, 519.
 Antiochus frater Seleuco succedit, 455.
 Antiochus in Asia victus a Scipionibus, 453, 454
 Antiochus puer a Demetrio occisus, 462.
 Antipas Herodis filius, 254.
 Antipas Galilææ et Perææ Tetrarcha, 260.
 Antipas regno Judææ excidit, 261.
 Antipas reditus 200 talenta, 264.
 Antipater Macædoniam obtinet, 127. Antipater clus de nece Alexandri, 197.
 Antipater Idumæus concordiam Syreani et Arri turbat, 215.
 Antipater a Cæsare Judææ procurator consti 226.
 Antipater Herodis ex Doride filius natu maximu
 Antipater Malchi insidiis veneno tollitur, 227. Antipater fratres apud patrem calumniatur, 246. Antipater in patris indignationem incurrit, 255. Antipater actur, 257. Antipater Archelaum et Philippus calumniatur, *ibid.* Antipatri auctoritas apud Gabi 225. Antipatri Romana perfectio, 254. Antipatri Antigoni filia, 257. Antiphili litteræ ad Antipatrum Antipatri interitus, 260. Antipatri liberi, 226. Antipater et Aheroræ conspiratio, 254. Antipatri mater repu 256.
 Antoninus (M.) Verus a M. Aurelio Antonino a tus, 591.
 Antoninus Pius $\kappa\alpha\iota\mu\alpha\upsilon\pi\lambda\epsilon\tau\eta\varsigma$ appellatus, 593. Si lectilem Cæsaream vendit ne civis exactionibus 594.
 Antonibus Severi F., 609.
 Antoninus et patri insidiatur, 610.
 Antoninus Caracalla, 612.
 Antonini Pii decretum pro Christianis, 594.
 Antonini (M.) Philosophi sagati et togati acti
 M. Antonini obitus vicesimo quarto imperii anno
 M. Antonini Philosophi obitus, ejusdem Christiana 595.
 Antonia Drusi majoris uxor, 227.
 Antonia avia a Caio occisa, 554.
 Antonia Claudii filia, 564. Antonia castellum t vicinum, 244. Antonis castitas, 274.
 Antonianum bellum civile, 129. Cum Antoniani siones, 510.
 Antonii potentia populo gravis, 495. Antonii fur oratio in Cæsarem, 494. Antonius cum S. Pompeio facit, 511. Antonii licentia ex actis Cæsaris, 494. Ant provincis post victoriam Philippicam, 510. Anton des bello Medico et Parthico, 520. Conspiratio cum et insidiæ contra Augustum, 522. *inde.* Antonii sanguinem sudat, 524. Antonio testamenti recit conflatur odium, *ibid.* Antonii mors, 531. Ab Au deplorata, 528. Antonii legatio ab Augusto repudiatus Antonius Herodi et Hircano favet, 228. Antonius riammæ et Aristobuli formam miratur, 235. Ant Herodi honorem habet, 233, 237. Antonius hostis j tur, 496. Antonius Augusto infestus, 495. Eidem satur, 328. Antonii bello Mutinensi res gestæ.
 Antonius cos. Cæsari diadema imponit, 499. Ant crudelis, 502. Antonius Bruti cadaver honorifice 508. Antonius Cleopatæ mancipium, 511, 524. amore fruitur, 511. Antonius bacchatur in Græcis Antonius Ventidio invidet, 520. Antonius Armenia potius in Ægyptum abit, 521. Antonius Cleop Octaviæ præfert, 521. Cleopatra deceptus sibi ipsi consciscit, 528. Antonius in Ægypto etiam vinc

- Cæsare, 528. Antonius a Minerva conjuge 100000 aureorum dotis exigit, 647.
 Antonius Cæleas patriarcha, 177.
 Antonius Musa libertinus medicus, 534.
 Antyllus Antonii filius Augusti gener, 515. Antyllus Fulviæ et Antonii filius occiditur, 531.
 Anubis Paulinam amare fingitur, 270.
 Anulinus Diocletiani Dominus, 640.
 Aorui Silvæ, 640.
 Aothus Josepho Judas, II Israelitarum judex, 50, 51.
 Apastan, 256.
 Apelles dux a Matathia cæsus, 205.
 Apelles tragædus, 554.
 Aper a Diocletiano occiditur, 640. Aper magicus Conneni, b. 271.
 Apes circa castra, 506.
 Aphecca, 95.
 Ἀποδοσίαν, Ἀποδοτίης ἱερὸν, 96.
 Apis ab Augusto contemptus, 531. — Apthardocitæ hæretici, b. 76.
 Ἀποβατήριον, 29.
 Apocapes Basilius, b. 27.
 Apocrisarius, 44.
 Apollo Romanorum socordiam castigat, 422. Apollinis status, b. 8.
 Apollodori victima, 195. Apollodorus Siculus Cleopatras minister, 488. Apollodorus ad Augustum deficit, 517.
 Apollonia a Philippo obsessa, 424.
 Apolloniatæ in Ionio sinu, 381.
 Apollonii cædes, 207.
 Apollonium Africæ promontorium, 438.
 Apollonius Danes Syriæ præfectus a Jonatha vincitur, 211.
 Apollonius Thianæus Domitiani prædicit interitum, 582.
 Apollonius martyr et philosophus, 602.
 Ἀπόμαχοι, 407, 581.
 Ἀπονοίᾳ μᾶλλον ἢ προνοίᾳ στρατηγούμενοι, 233.
 Ἀποπεφυκώς, 220.
 Ἀποπροσκουίσθαι, 401.
 Ἀποπτον, 360.
 Apotanes, 171.
 Appiani Romani Historia, 576.
 Appii Claudii ex Sabinis Romam migratio, 337. Appii Claudii imperies et interitus, 27, 347, 348.
 Appius Cæcus Pyrrho pacem negat, 375. Appius Claudius plebis inimicus, 346. Messanam occupat, 385.
 Appion Alexandrinus Judæos accusat, 277.
 Appollinaris pæalterit paraphrasis, b. 35.
 Appuli castra Pyrrhi diripiunt, 376.
 Apsimari Tiberii imperium, b. 95. Apsimari interitus, b. 96.
 Apulia Dauniorum, 417.
 Apum examen in ore Leonis, 54.
 Apustius (L), Macedoniam vastat, 144.
 Aqua in cruorem mutatur, 33. Aqua sterilis sale et precipibus medicata, 97. Aqua per medios hostes petita Deo libatur a Davide, 81. Aqua ebulliens sub dormitante, 605. Aquæ conjectura ex situ, et plantis, 477. Aqua intercutis excantata Adriano, 591.
 Aquila augurium imperii Martiano Philippico Bardani; item Basilio Macedoni, b. 163. Aquila aurea ab Herode in templo dedicata, 259.
 Aquila regni augurium, 325. Aquila panem Augusto raptum restituit, 495. Aquila Augusti, 500. Aquilæ pulsæ a vulturibus, 333. Aquilæ victæ malum augurium, 507.
 Aquileia olim, Zonaræ Venetia, 622.
 Aquilius (M.) proditor Sibyllinorum oraculorum, 331.
 Ara ex Jordania saxis, 29, 58. Ara Jordania suspectas facit II tribus, 48. Ara contra tyrannum non defendit, 83. Ara Jeroboami rumpitur, 88.
 Arabia subacta ab Herode, 238. Arabes a Cyro subacti, 164. Arabes ad Amanum, 478. Arabia Petræa, *ibid.*, Arabum quinque naves ex magna classe incolumes, b. 102.
 Aradia, 504. Aradii, 514.
 Aramæi Syri, 22.
 Araspes Panthiæ custos, 155. Araspes Panthiæ pudicitiam frustra tentat, 157. Araspes Assyriorum consilia explorat, 159. Araspes explorator honorifice excipitur, 160.
 Araxis pons, b. 255.
 Arbela pugna Alexandri et Darii, 189.
 Arbitrum æquum posse pati causæ bonæ signum, 149.
 Arbor Nabuchodonosoris, 86, 122. Arbor hominem significat, 122. Arbor in cælum usque porrecta succiditur, 123. Arborea et silvæ a Barbaris cultæ pro Diis, b. 161.
 Arca Noë, 20. Arca Noë reliquiæ ab Armeniis ostentatæ, *ibid.* Arca foderis, Arca Silone collocata, 57. Arca capta a Palæstinis, 58. Arca a vaccis in Judæam revehitur, *ibid.* Arca felicitat hospitem, 73. Arca Hierosolyma transfertur, *ibid.* Arca inscriptio fatidica, b. 115.
 Arcadiopolis, b. 39.
 Arcadius Arsenii vitæ insidiatur, b. 37. Arcadius veniam delicti ab Arsenio petit, b. 39. Arcadii obitus, b. 40.
 Archelai in Armeniam impressio, 222. Archelai solertia in Herode reconciliando, 250. Archelai defensio et semissis paterni regni acceptus et 600 talenta reditus, 263, 264. Archelai somnium et relegatio, 264. Archelao regnum a Cæsare confirmatum, 261. Archelaus Cappadocum Rex Alexandri socer, 245. Archelaus Herodi se purgat, 251. Archelaus Herodis filius, 254. Archelaus Judææ rex, 260. Archelaus a Judæis accusatur, 262. Archelaus Glaphyram ducit, 264. Archelaus Mariammem repudiat, 266.
 Archimedes Syracusarum defensor, 424. Ejus cædes, 525. Archimedes, b. 56.
 Archistrategi fanum, b. 281.
 Arcus pro Iride, 19.
 Arcus cominus inutilis, 172.
 Ardamanes Pesta, b. 71.
 Ardea, 313.
 Ardeatæ Camilli adjutores, 357.
 Ardebæ nautica solertia, 396.
 Aretas Cœlesyriæ rex Judæos vincit, 221. Aretas Arab. Hyreanum Hierosolyma reducit, 222. Aretas Pompeii jussu Hierosolymis recedit, 223. Aretas Arabs Herodem oppugnat ob desertam filiam, 271. Aretæ augurium de Tiberii obitu, 272.
 Arethas, b. 60. Æthiops, b. 72.
 Areobindi Templum, b. 76.
 Aretium Flamini interitu nobile, 413.
 Argæus collis, b. 163.
 Argenteæ drachmæ, 380. Argenti libræ, 10, a censoribus notatæ, 416. Argentum ære mistum, *ibid.* Argentum ære mollius, 119.
 Ἀργυροῦ μωυσιδῆς δ', 179.
 Argos Nabidi a Philippo traditum, 446.
 Ariadna, b. 55.
 Ariana hæresis, b. 9.
 Ariarathæ Cappadocum rex, 455. Ariarathi regnum a Romanis confirmatur, 461.
 Ariebe, b. 300.
 Aridæus frater Alexandri Magni, 127.
 Aries divitiarum nota, 130. Aries corniger Persicæ monarchiæ symbolum, *ibid.* Arietum ingens sonus, 240, 40.
 Arii interitus, b. 23.
 Ariminum urbe Galliæ, 483.
 Ariobarzanes a Cassio occisus, 504.
 Aristander vates, 183. Aristander Alexandrum consolatur, 193.
 Aristæ eminentes decussæ, 331.
 Aristæus Hebræorum scripta convertenda esse monet, 200.
 Aristarchus Tarentinus Romam confugit, 371.
 Aristobuli et Antigoni sanguis commistus, 219. Aristobuli et Pompeii contentiones, 223. Aristobuli tres filii, et duæ puellæ, 253.
 Aristobulus Alexandri Jannæ filius, 220.
 Aristobulus Hyrcani filius Antiochum Cyzicenum vincit, 217.
 Aristobulus II regnum occupat, 222. Denuo capitur, 224. Pontifex, 222, 221. Aristobulus cum quatuor liberis, captivus Romam ducitur, *ibid.* Aristobulus a Pompeio adjuvatur et oppugnatur, 223. Aristobulus a Pompeio victus, 225. Aristobulus a Cæsare in Judæam missus, veneno a Pompeianis tollitur, 226.
 Aristobulus Agrippæ frater, 272. Aristobulus regnum Judæorum instaurat, ejusdemque crudelitas in matrem et fratrem, 219. Aristobuli pontificis interitus, 227.
 Aristocratia cum oligarchia, 175.
 Aristoteles Alexandri Magni præceptor, 183. Aristoteles suspectus de Alexandri obitu, 197.
 Arithmetica ab Abrahamo tradita Ægyptiis, 22.
 Ariustus pro Ariovisto, 481.
 Arma aurea in templo, 89. Arma cremata, 153.
 Armathai habitavit Samuel, 59.
 Armatii proditoris cædes, b. 53. Armatus, b. 53.
 Armenia, 22. Armenia munitionibus destituta, 150.
 Armenia Mediæ contermina, 149. Armenia subacta a Trajano, 587. Armenia quarta, b. 95. Armeniaca editio com-

- pressa, b 118. Armeniaca stigmata, *ibid.* Armenis mons arca Noë receptaculum, 20. Armeniæ vires, 8,000 equites, 40,000 pedites, argenti talenta 3,000, 150. Armeniæ rex Caracallæ perfidia captus, 603. Armeniæ montes gelu rigentes, 619. Armeniorum motus, 540. Armenianorum monasterium, b 176. Armeniorum et nautarum seditio, b 205.
- Arphaxad Chaldæorum conditor, *ibid.* Arphaxad rex Medorum cæsus a Nabuchodonosore, 138.
- Arria Cecinnæ uxor, 561.
- Arrogantia Diogenis infelix, b 154. Arrogantia militaris, calamitosa, b 255, 299.
- Arsaces Parthorum rex Demetrium Nicanorem capit, 215.
- Arsacides Parthici regni conditor, 619.
- Arsacius, 39.
- Arsenius Scetim abit in solitudinem, b 37. Arsenius Arcadii et Honorii præceptor, b 36. Eorundem liberalitatem aspernatur, b 38.
- Arsinoe soror Cleopatras impulsu occisa, 234.
- Artabanus ab Izate in Parthiam reducitur, 284. Artabanus Parthus filium Darium dat obsidem Tiberio, 271.
- Artabanus, 614. Postremus Parthorum rex, 619. Pseudoneronem Romam reducturus, 578.
- Artabasdus Armenius, b 21. Rex creatur, b 107. Artabasdus elogia, *ibid.*
- Artagerse, 161.
- Artagira, 540.
- Artaxerxes Longimanus, 135. Artaxerxes uxoris suæ formam ostentare cupit, 178. Artaxerxes, qui et Cyrus, Xerxis filius, quintus rex Persarum, *ibid.*
- Artaxerxes, vel Artaxares, Persa, 642. Artaxerxes Persarum rex, *ibid.* Ejusdem, 400. Alegati ad Alexandrum Severum, 619.
- Artaxes ab Antonio profligatus, 521.
- Artemidorus Gnidius Cæsari insidias indicat, 491.
- Artemius, qui et Anastasius imperator, b 98.
- Artemius Alexandriæ dux et martyr, b 23. Artemii interitus, b 102.
- Artorii somnium de Augusto, 506.
- Arundineus baculus infirmum fulcrum, 410.
- Aruntis et Bruti interitus, 336.
- Arsupex Veiens, 352. Aruspici Etrusci dolus, 332.
- Arx eversa, ne urbi ex ea periculum crearetur, 215.
- Arzis vivi direptio, b 251.
- Asa V, rex Judæorum, 89. Asa Æthiopes vincit, 90.
- Asa Turcus a Mediæ principe vincitur, b 256.
- Asael Damasci regem suffocat, 102.
- Asahel Joabi frater ab Abenero cæditur, 72. Asahel Syriæ rex ungitur ab Elissæo, 101.
- Asamonæorum familiæ principatus duravit annos, 168, 234.
- Ascalon, 58.
- Ascanius Rutulos profligat, 313.
- Asclepiades, Antiochenus episcopus, 612.
- Asclepiodotus, 641.
- Asclerionis prædictio, 58.
- Asdrubal in Italiam abit, 431.
- Ἀσδρούβας ἐκ ἀποχράτρου, 471.
- Aseneth uxor Josephi, 29.
- Aser, 25.
- Asini maxilla pro gladio et fonte, 54. Asini ungula Stygiam aquam continet, 197.
- Asmodeus dæmon, 143.
- Aspar patricius Leonem imperatorem creat, b 49. Asparis et Ardaburii supplicium, b 50 *inde*. Asparis in resurgendo incendio diligentia, b 51.
- Aspathines, 171. Aspathines vulneratur, 172.
- Aspidis morsus lenissima mors, 530.
- Aspis Libyæ urbs a Romanis occupatur, 390.
- Asia superior Australis et Septentrionalis, b 26.
- Asiatici cognomentum Scipioni tributum, 564. Asiaticus a Claudio interfectus, 564.
- Assaron Mannæ cur collectus, 36.
- Assiduitatis vis, 4.
- Assuerus Cyaxares, 132.
- Assyrii ab Assur, 22. — Assyrii Sodomitis cæsis ab Abrahamo cæduntur, *ibid.* Assyrii divinitus cæsi, 111. Assyrii regni evertendi occasio, 146. Assyrii in Lydiam profectio, 158. Assyriorum fuga, 150. Assyriorum copiæ, 160. Assyriorum potentia, 149 *inde*.
- Assyrius Achazo auxilium ferens. Syros et Israelitas affligit, 109. Assyrius dum Medis insidiatur, seipsum evertit, 149.
- Astrologi Italia pulsati, 565. Astrologorum de Constantino obitu prædictio, b 15. Astrorum utilitates, 16. Astrologi Vitellio diem interitus denuntiant, 574.
- Astrum gladio simile, 302.
- Asyages rex Medorum, 140.
- Atellanorum migratio ad Hannibalem, 428.
- Athamania Thessalis, 444.
- Ἀθηναίων, 605.
- Athanasius, b 9.
- Athenais dicta Eudocia, b 41.
- Athenæ liberatæ a Lucio Apustio, 444.
- Athenarum mœnia sub Valeriano instaurata, 630.
- Athenarum inscriptio pro Pompeio, 477.
- Athenienses Xerxis victores, 126. Athenienses facem cum Alexandro faciunt, 185. Athenienses Romanorum amici, 403. Athenienses Bruto et Cassio statuas decernunt, 503.
- Athenodorus Gregorii Mirifici frater, 623.
- Athenodori commentum ad exprimendam Augusti lasciviam, 544.
- Athingani, b 124. Athinganus Michaeli prædicit imperium, b 135.
- Athyphotheodorus, b 208.
- Athyra, b 290.
- Atlas mons, 608.
- Atra urbs Arabiæ Soli dicata, 607.
- Attalia Pamphylis urbs, 487. Attalus, 445. Eumæis frater, 461. Attali obitus, 447.
- Atticus, b 40. Atticus Herodis Rhetoris pater thesaurum ditatur, 584.
- Attilius C, 396. Attilius Latinus, 888.
- Avaritia, et consilii infirmitas, 201.
- Aves ex aquis, 16. Aves rapaces malum significant, 252.
- Augustus Herodi dat potestatem multandi filios, *ibid.*
- Aufidus fluvius, 417.
- Auctoris querela de tyrannide suorum temporum, b 1.
- Augurium irritæ pacificationis, b 187.
- Augusti Cæsaris obitus, et anni imperii vel 57 vel 43, ætatis, 77, 267. Augusti callida cum Antonio et Lepido collusio, 499. Augusti consulatus, *ibid.* Augusti mosarchiæ signa, 495. Augusti et Antonii bellum, pax rursus, 511. Augusti Ægyptiacus triumphus, 531. Augusti partio provinciarum, et Decennia, 533. Augusti provinciæ post victoriam Philippicam, 510. Augusti ratio administrandi imperii, 534. Augusti morbus et testamentum, 534. Augusti appellatio, *ibid.* Augusti nepotes degenera, 539. Eorundem obitus, 540. Augusti moderatio et liberalitas, *ibid.* Augusti statua fulmine icta, 543. Augusti testamentum et libelli, 544. Augusti obitus, 544. Principum luctuosus, *ibid.* Augusto diuturnitas imperii profuit, 578. Augustus tribunatu ab Antonio dejectus, 495. Augustus clemens, 502. Augustus Antonium neque vincere neque vinci vult, 506. Augustus Dirrachii agrotat, *ibid.* Augustus cum S. Pompeio redire in gratiam frustra cupit, 518, et 511. Augustus plebem primum læci suam, 495. Augustus militiam conscribit, 496. Augustus ob ludibria senatus ad Antonium deficit, et contra Creteneses cretizat, 498. Augustus Fulviæ gener, 500. Augustus Scriboniam ducit, 511. Augustus Pannonios domat, 521. Augustus Cleopatram simulatione amoris decipit, 528. Augustus Alexandri cadaver visit, 531. Augustus ab amicis admoneri se passus, 536. Augustus provincias in-visit, *ibid.* Augustus Pollionis crudelitatem coerces, 537. Augustus Lucium et Caium Agrippæ filios adoptat, et imperii successores designat, *ibid.* Augustus obviam sibi procedi non vult, 536. Augustus importuni militis causam agit, 538. Augusti liberalitas deponendæ monarchiæ simulatio, 532. Augustus iudicium violentum contra Cæsaris percussores exercet, 272.
- Augustodunum, b 13.
- Avitus Pseudantoninus Hellogabalus. Vide Hellogabalus, 616.
- Aulici loco movent quem superiorem fore credes, 119.
- Aulus Plancius in Britannia, 562.
- Aurargenteum vectigal, b 55. Aurea ornamenta et olim honoris ergo concessa, 173.
- Aurelia familia cum Commodo privata imperat, 601.
- Aureliani responsum de Paulo Samosateno, 634. Aureliani triumphus, 637. Cædes, *ibid.* Aurelianus imperatorum contra Galienum particeps, 634. Aurelianus imperator, 636.
- Aurelius cos. contra Gallos, 363. M. Aurelius Antoninus verus philosophus, 595. Imperator designatur, Aurelius Liparam trajicit, 393. Aurelius Hellogabali ritus ab Hierocle enervatur, 620. Aurelius cum Postumo colludit, 632.

Aureolus Geticus Ingenuum tyrannum profligat, 631. Item Macrinum et Macrianum, 632. Aureoli seditio contra Galienum, 634. Interitus, 635.
 Aureum Commodi sæculum, fortassis Aurelium, 600.
 Aureus nummus imperatoris imagine duntaxat insignientis, b 92. Auri 1000 libræ Gallis promissæ, 358.
 Aurum argento mollius, 119.
 Aurum felicitatis signum, *ibid.*
 Aurum et ferrum imperii nervi, 636.
 Auribus mutulus rei veneræ deditus, 171. Auris altero reo integra servata, 191.
 Auspicia tribunorum temeritati opposita, 346.
 Austrinus aer insalubrior, b 307.
 Auxentii (S.) collis, b. 163.
 Axanis sultani humanitas erga Diogenem captivum, b 284.
 Axius Bardarius, b 225.
 Azarias propheta Asam ad pietatem hortatur, 91.
 Azarias pontifex, 107.
 Azarias XIII rex Israelitarum, *ibid.*
 Azarias Abdenago appellatus, 118.
 Azizus Emesorum rex, 288.
 Azotus Palæstinæ urbs, 58.
 Azymorum festum Pascha, 113.

B

Baalicus cultus Hierosolymis tollitur, 104. Baalici sacerdotes a Jeho interfecti, *ibid.*
 Baalis statusus evertit Joramus, 96. Baalici sacerdotes Eliæ jussu occiduntur, 92.
 Baanes Heptademon Armeniæ proditor, b. 95.
 Baanno victus a C. Scipione, 412.
 Baar radix, dæmoniorum fugatrix, 308.
 Baasas III rex Israelitarum, 89. Baasæ familia extirpatur, 161.
 Baaspracam olim Media, b 256.
 Babylas Antiochenus episcopus, 623. Babylæ martyrium, 626.
 Babylon septem annos rege caret, 123. Babylon hyberna Persicorum regum, 168. Babylon Alexandro fatalis, 196. Babylonem non videre, et captivum Babylonem perducere, 114. Babylonica captivitas ab Jeremia prædicitur, 115. Babyloniorum regnum a Medis et Persis evertendum, *ibid.* Babylonii Manassem capiunt, 111. Babylonii pueros captivos diligenter erudiunt, 118. Babylonii viginti annorum comætu instructi, Cyri obsidionem rident, 164. Babyloniorum lingua Syriaca, 165. Babylonis structura, 21. Babylonis captivitas, 164.
 Bachides in Judæa grassatur, 208. Bachides Judam cædit, 210.
 Bactriani, 22.
 Baculus fit serpens, 35. Baculus Aaronis reflorescit, 42.
 Bæthel, 26. Bæthel capitur, 48.
 Bagda urbs antiqua Babylon, b 145.
 Bagoas dux copiarum Artaxerxis, Judæis infestus, 182.
 Bagoas Herodis eunuchus, 254.
 Baimundus simulata morte domum redit, b 303. Baimundus in Oriente ab Alexio deficit, et pacem cum eo facit, *ibid.*
 Balbinus (P.) imperator, 622.
 Balacus Medianarum rex Israelitas devovere conatur, 43.
 Balaamus Israelitis bene præcatur, *ibid.* Balaami asina loquitur, *ibid.*
 Baladan Babylonius Ezechii amicus, 111.
 Balista Macrini præfectus equitum, 632. Balistæ interitus, 634.
 Balla, 28.
 Balsamum in Palæstina, 85.
 Balthasar pro Daniele, 118. Balthasaris Babylonii regis cædes, 165. Balthasar postremus Assyriorum rex, 123. Ejus luxus, profanatio sacrorum, et blasphemiam, *ibid.* Balthasar Nabuchodonosoris deus, 122.
 Baneas Salomonis carnifex, fit imperator, 82.
 Baneas palus, b 116.
 Baptismate (E.) susceptio impedimentum conjugii, b 200.
 Bara dux ab Hormisda deficit, b 75.
 Baracus IV Israelitarum judex, 51.
 Barangorum motus, b 304.
 Barbæ semirasæ ignominia, 44.
 Barbari perfdi, 89. Barbari Dei potentiam ignorant, 124. Barbarica vestis offendit Macedones, 191. Barbarus canis deterior, 65. Barbari aliter tractandi quam Græci, 188. Barbari fidem imbecillioribus non servant, 114.
 Bardanes Turcus, b 446.
 Bardarius Axius, b 122.
 Bardas Phocas bellam in Oriente gerit, b 196.
 Bardas Sclerus Rossos domum redire cogit, b 210. Bardas Sclerus Babylone aufugit, b 231. Bardas Sclerus cum Basilio redit in gratiam, b 222. Bardas Sclerus a Phoca Barda victus a Babylonio Chosroe in carcerem conjicitur, b 221, 218.
 Bardæ potentia, et instauratio philosophiæ, b 160. Bardæ chlamys delapsa malum omen, b 166. Bardæ incertus, b 162. Bardæ interitus, b 165. Bardæ Scleri cum Scythæ monomachia, b 209. Bardæ Scleri Defectio, b 216.
 Baris urbs, b. 169. Baris Asamonæorum in Antoniam mutata, 244.
 Barnabazus insidiarum Artaxerxi structuram jubet, 179.
 Baruchus Jeremiæ scriba, 114. Baruchus homo eloquens, 116.
 Βαρυτέρω φρονήματι χρώμενος, 320.
 Barzapharmnes, 230.
 Basilius Alexandrinus hæreticus, 592.
 Basilinearum excidium, 421.
 Basiliacus ob affectatum regnum occiditur, b 164. Basiliacus capitur a Turcis, b 282.
 Basillii Magni legatio ad Valentem, et miraculum, b 31.
 Basillii mores et arrogantia, b 225. Basillii obitus, b 227.
 Basillii conjugium et imperatoria dignitas, b 166. Basillii Agarenicus triumphus, b 168. Basillii bellum Syriacum, b 168. Basillii liberi expeditio Agarenica, b 168. Basillii templorum ædificationes, b 172.
 Basillii Macedonis natales, et augurium adipiscendi imperii, b 163. Basillii Macedonis interitus, b 176. Basillii Macedonis in fame liberalitas, b 207.
 Basillii Porphyrogeniti prudens moderatio, b 216.
 Basillii cubicularii calamitas et interitus, b 222. Basillii expeditio Iberica et Phœnicica, b 223. Basillii thesaurus, b 225. Basillii Bulgaricus triumphus, b 227. De Basilio somnium æditui S. Diomedis, b 164. Basilio prædictum imperium a Peloponnensi monacho, b 173.
 Basillium (Contra) conjuratio vindicata, b. 168.
 Basilius a Peloponnensi vidua adoptatur, b. 160.
 Basilius Michaellem Theophili filium cædit, b 167.
 Basilius Pectes insidiator Leonis, b 178.
 Basilius Romani pueri filius, b 196. Basilius servatorem suum occidit, *ibid.*
 Basilius cubicularius, b 199. Nicéphori cognatos relegat, et exsules revocat, b 208. Basilius Contostephani fraude a Bulgariis profligitur, b 220. Basilius rebus gerendis intendit animum, b 222. Rebus secundis insolescit, b 221. Basilius Abasgos domat, b 227. Basilius Bulgaros ad Axium fugat, b 225. Bulgaria potitur, b 174. Basilius Malefas captus, b 288.
 Basilius Bogomilorum hæresiarcha, 300.
 Basilius ex remige imperator, b 167.
 Basilius imperio occupato Chalcedonensæ concilium abrogat, b 52.
 Basillisci interitus, b 52.
 Basilius locus, b 70.
 Basolamasnos et calceos Caligulæ inventum, 558.
 Bassianus Mammææ ab Heliogabalo adoptatur, 608.
 Batistania, 431.
 Bastus (L.) belli Judaici reliquias conficit, 308.
 Batazes cæcatur, b 253.
 Bathylus Antipatri libertus veneni minister, 255.
 Bebius (Cn.) victus ab Hamilcare et Gallis, 445.
 Bebrices Narbonenses, 406.
 Bel Deus Syriorum; 63.
 Belescel, 39.
 Belisarii triumphus Africanus, b 66. Belisarii et Narsætis dissidium, b 69. Belisarii expeditio Italica, b 68. Belisarius Africam recuperat, b 65. Belisarius in ordinem cogitur, b 70. Belisarius ob calumniam affectati regni ex Italia revocatur, b 69.
 Bella non odio hominum, sed cupiditate imperiorum geruntur, 183. Belli tempore urbe exire suspectum et periculosum, 115. Belli inter Antonium et Augustum causæ, 522.
 Bello elapsos murus opprimit, 94.
 Bellum Deo auctore susceptum spem victoriæ bonam facit, 25. Bellum propter defectionis suspitionem illatum, Bellum non prius indictum quam illatum, 150.
 Benefactores apud reges Persicos in Commentatios relati, 179.
 Beneficentia rebus secundis crescere debet, 146.

Beneficia hostes in amicos mutant, 159. Beneficia petitionem haud facile repudiari sinunt, 200.
Benignitas impudentiores facit, 56.
Benjamin, 23. Benjaminæ Hierosolymis tributum imperant, 48. Benjaminica tribus apud Boboam manet, 97.
Benjamiticum bellum ob stupratam Levitæ uxorem, 48.
Benjaminis raptus puellarum conceditur, 49.
Berenice nubit Aristobulo, 206. Berenice Agrippæ filia, 282. Berenice suspecta incestus cum fratre, 287.
Beroe Irenopolis appellatur, b 216.
Berosus meminit diluvii, 19.
Berrœa vastata, b 197. Berrœa dedita Basilio, b 225.
Bersaba, 74.
Beryllus Neronis pædagogus, 289.
Βέσβιον ὄρος, (Vesuvius), 287.
Besti supplicium, 191.
Besti regnum significat, 129.
Besuræ obsidio, 213.
Bethsæmani arcam recipiunt, 58.
Bethuliæ obsidio, 139.
Bibere lambendo, 51.
Biblia aureis litteris descripta in membranis, 200.
Ἐπι ταῖς βιβλίοις τῶν ἀξιωματικῶν τετραγµένος, 564.
Bibliothecæ Alexandrinæ 200,000 librorum, 200. Bibliothecæ Alexandrinæ conflagratio, 488.
Biduum pro uno die habitum in venatu, 147.
Bithiæ castellum expugnatum, 469.
Bithias Carthaginensibus frumentum mittit, *ibid.*
Bithys filius Eoty redditus, 464.
Bizya oppidulum, b 139.
Blachernia ædes Deiparæ, b 46. Blachernii templi conflagratio, b 281.
Bladimures Rossus, b 221.
Bladiethlahi Joannis uxor Basilio deditioem facit cum duodecim liberis, b 226.
Bladiethlahus Joannes, b 134.
Blasphemie in Deum et regem atrocissimo calumnia, 93.
Bodes Cn. Cornelium Carthaginem mittit, 387.
Bœotia a Flaminiio et Attalo subacta, 461.
Bogas, b 186.
Bogomili, b 301.
Boii, 400. A Romanis subacti, 404. Agri parte multantur, 401. Posthumium Albinum cum exercitu cædunt, 423.
Boisæitzes Amorii proditor, b 152.
Boilas Romanus Monomacho callide insidiatur, b 260.
Boisthlahus Stephanus Scythæ Illyrios vexat, b 248.
Boleti Claudii, 567.
Bologues Hungarus, perfidus apostatata Francis in crucem sublatus, b 194.
Bombyces Constantinopolim allati, b 70.
Bonitas nimia opportuna insidiis, 116.
Bonus Patricius, b 84.
Bonus moritur, mali supersunt, 89.
Boozus, 53.
Borilus Botaniatæ servus, b 293.
Borises Bulgarus, b 199. Borises rex Bulgarorum a Zimisce liberatur, b 211. Borises magister declaratur, b 215, 401, 630.
Bos loci nomen, 81, 295. Bos Dianæ a Romano immolata, 328. Boves mas et femina juncti, 316. Bos agnam parit, Bos humana voce locutus, 409.
Boves pro anni qualitate, 29. Boves calamitatem significant et mutationem, 264. Boves cum facibus, 411.
Botaniatæ acta rescinduntur, b 27.
Botaniates Nicephorus, b 274. Botaniates Nicephorus imperator salutatur, b 289. Botaniates novas tabulas conficit, b 292. Botaniates Mariam vivente marito ducit, b *ibid.* Botaniates ob servorum improbitatem invisus, b 293. Botaniates ex imperatore fit monachus, b 296.
Braca, b 126.
Brachia destruunt caput, 110. Brachia II, et humeri, *ibid.*
Bragadam (Ad) flumen, 391.
Brennus Gallorum dux, 355.
Bringas Josephus cubicularius, b 199.
Britannia, 609. A Claudio domita, 562. Britannicæ longitudo et latitudo, 609.
Britannicus Claudii filius, 287. Britannicus sive Cl. Tiberius Germanicus Cl. F. 562. Britannicus novæ Agrippinæ insidiis negligitur, 563. Britannicus calumniis Agrippinæ fatuus habetur, 566. Britannicus a Nerone veneno tollitur, 659.
Britannicum bellum sub Commodo, 598.
Britannicum stratagemata, 609, 610.
Britannionis ducis Illyrici defectio et reconciliatio cum Constantio, b 16.

Brochamli, b 281.
Brundusii expugnatio et portus, 390.
Bruti duo filii securi percussi, 334. Bruti et Aruntis interitus, 335.
Brutus M. Bruti pater occisus a Pompejo, 474. Brutus (M.) Macedoniæ prætor, 498. Bruti clades et interitus, 507. Brutus a Cæsare conservatus, 486. Brutus Albina, Cæsarem in Senatum pellicit, 491. Brutus (M.) contra Cæsarem incitatur, 491. Brutus (M.) ab Antonio et Augusto oppugnatur, 500. Bruti et Cassii apparatus contra Augustum et Antonium, 503. Brutus Cæsarianum cornu vincit, 506.
Bryennii Nicephori seditio, b 289. Bryennii potentia et eruditio, b 306. Bryennius Nicaphorus, b 281.
Bryenthus Joannes a Ruselio profligatur, b 291. Bryennius ab Opsara cæcatus ad imperatorem mittitur, b 288.
Bubo Agrippæ auspicius, 275.
Bucellariorum dux, b 118.
Bucoleon, b 187, 208.
Bucephalus equus, 184. Bucephalus raptus ab Hircania, 191. Bucephali obitus et luctus ob eum, 194.
Budim, b 225.
Bulgaria tota subigitur a Basilio, b 226. Bulgari, b 54. Iidem qui et Mysii, b 55. Bulgari incantationibus et prestigiis utuntur, b 57. Bulgari Thomam invadunt, b 121. Bulgari Christiani fiunt, b 155. Bulgari ob mutatam religionem seditionem movent, b 156. Bulgari agro a Theodora donantur, *ibid.* Bulgari ab Arabe quodam machinas bellicas fabricare edocti, b 162. Bulgari victi, b 186. Bulgarica pax, b 112. Bulgaricæ expeditiones et clades, b 185. Bulgarici regni motus, b 199. Bulgaricum fœdus, b 156. Bulgaricum bellum sub Leone Philosopho, b 177. Bulgaricum bellum sub Basilio Porphyrogenito, b 220. Bulgarorum victoria in Illyrico, b 57. Bulgarorum grassationes sub Philippico, b 98. Bulgarorum rebellio et recuperatio, b 169. Bulgarorum grassatio, b 188. Bulgarorum 20000 in carcerem coacta, b 213. Bulgarorum 15000 cæcata a Basilio, b 226.
Bulla Felix, latro, 609.
Burrus magister Neronis, 568.
Busiridis urbis excidium, 640.
Byræ partis Carthaginis obsidio, 468.
Byrides, b 160.
Bysus Thrax Dynasta Audrisci proditor, 466.
Byzantium triennio a Severo obsessum, 606.
Byzantii mœnia, *ibid.*
Byzantium a Comnenianis diripitur, b 291. Byzantii veteris descriptio, b 7.

C

Cæcus Levi filius, 33.
Cabala castellum, b 180.
Cæsar Joannes fit monachus, b 300.
Cadavera alitibus et feris obijci miserabile objectum, 65. Cadaveribus principum barbarus hostis insultat, 71. Cadavera edunt Carthaginenses, 460.
Caddusii temeritatis suæ dant pœnas, 156. Caddusiorum ad Cyrum defectio, 154.
Caduceus cum hasta, 402.
Cæci et claudi urbis defensores, 71.
Cæcilius Bassus Sexti Cæsaris interfectus, 227.
Cæcilius Metellus in Sicilia, 398. Andriecum cædit, 466. Hasdrubalem ad Panormum vincit, 394.
Cædes hominum interdicta, 19. Cædes per speciem arcani colloquii, 72. Cædes ulcisci cædibus, nisi propter exemplum esset necessarium, crudele et stultum videtur, 75. Cædes injusta caveri, tam magistratum interitum quam reorum, 119. Cædium expiatio, 319.
Cænenensium cædes, 317.
Cæsar (S.) a Cæcilio Basso occisus, 227. Cæsar de proditoribus, 31. Cæsar regnum affectat, 482. Tribuni potestatem abrogat, 491. Occiditur, 531. Cæsar Pompeii suffragatur, 476. Cæsar populum sibi conciliat, 481. Cæsar Italia 60 diebus potitur, 484. Cæsar Pompeii interfectores ulciscitur, 488. Cæsar post victum Catonem natores occidit, 490. Cæsar dictator perpetuus, *ibid.* Africa nno die tres exercitus vincit, *ibid.* Cæsar diademum recusat, 491. Cæsar 25 vulneribus confossus ad Papiam statuum confugit, *ibid.* Cæsar Augustum institutum adoptat, 495.
Cæsari mutatio ab auspice prædicitur, 483. Cæsari perbia odium et exilium parat, 491. Cæsari ab assensatoribus decreti honores, 492. Cæsaris et Pompeii dissidium, 482. Cæsaris somnium de matre, 483. Cæsaris fortuna in navicula, tempestate et mediis hostibus, 484. Cæsaris in vigatio temeraria, dictatura, consulatus, Hispaniarum et

- cupatio, *ibid.* Cæsaris clades et periculum, *ibid.* Cæsaris ab Achilla periculum, 489. Cæsario Cleopatrarum et Cæsaris filius, *ibid.* Cæsaris dictatura, *ibid.* Cæsaris ambigua vox de Catone, 490. Cæsaris nomen, *ibid.* Cæsaris in Hispaniis periculum, *ibid.* Cæsaris præclari conatus morte interrupti, *ibid.*
- Cæsarea maritima Stratonis turris, 219. Cæsarea Cappadociæ 400000 hominum habitata, expugnata a Persis, 630. Καρσάπειος, 599. Cæsariensium in Agrippam defunctum petulantia, 282.
- Cæsariensium Judæorum seditio, 289.
- Cæso Fabius, 244.
- Calphas Josephus Pontifex, 267.
- Cainan Arphaxadi filius, 22. Cainan vivit annos 916, 18.
- Caii insolentia, 278. Caii nuptiæ, 551. Caii Caligulæ imperium, 553. Caii expeditio contra Armeniam, et interitus 540. Caii liberalitas, profusioes, libidines et importunitas, 553, 554. Caio Calpurnio Pisoni Cornelia Orestina rapitur, 555.
- Caius Caligula tertius Cæsar, 272.
- Caius Herodis deliciae, 41, 181.
- Caius Tiberio gemello imperium præripit, 275.
- Caius Petroni ominatur, et exoratus ab Agrippa status collocationem omittit, 278.
- Caius Agrippæ et Julii filius, 536.
- Caius Cæsar. *Vide* Caligula.
- Caius Germanici filius, 646.
- Caius Tiberium suffocat, 551.
- Caius a Tiberio destinatus imperio, *ibid.*
- Cainus, 17.
- Calabri et Siculi vexati a Leone Iconomacho, b 106.
- Calabria Graccho mandata, 424. Subacta a Romanis, 380.
- Calabria locus Briennio funestus, b 292.
- Calamitas ad meliorem frugem perducit tyrannum, 12.
- Calamitosis insultare est pessimum atque etiam stultissimi hominis, 181. Calamitatum causæ sunt peccata, 74.
- Calaphates Cæsar appellatur, b 240. Calaphates avunculo Michaeli invisus, b 243. Calaphates Orphanotrophi opera potitur imperio: ejus natales et mores, 343. Calaphates ingratus animus in Orphanotrophum, b 243. Calaphates castrat cognatus, et Zoen relegat, b 254. Contra Calaphatem seditio, *ibid.* Calaphates et Constantinus excecari relegantur, b 243.
- Calcei militares elevati, 298. Calcei purpurei insignis imperii, b 167. Calceorum oscula, 158. Calceorum discrimen, 328.
- Calenus (Q.) de Antoniano bello, 496.
- Caligulæ inconstantia et perversitas, 555. In multis delictis pauca recte facta, 555. Caligulæ sanguinarius animus, *ibid.* Caligula filius locupletum senum et anuum, 556. Caligula alienatis amicis, insidiatoribus fit opportunus, 557. Caligula deorum omnium personas agit, 558. Caligulæ templa et divini honores, 559. Caligula Salomoneum imitatur, *ibid.* Se Deum facit, 574. Caligula unam cervicem habet, 560. Caligula quarto imperii anno occiditur, *ibid.* Caligulæ serinia venenorum, 561.
- Callinicus Syrus ignis Græci inventor, b 90.
- Callinicus patriarcha cæcatus relegatur, b 96.
- Callirhoenæ thermæ, 259.
- Callistus Claudii libertus libellorum supplicum magister, 564. Callistus Romanus episcopus, 618. Callistus Persarum grassationes coercent, 630.
- Calocyus Chersonius, b 206. Calocyus per Rossos regnum affectat, b 210.
- Calor spiritum suavem facit, 183.
- Calphurnia ab Agrippina vel acta in exilium vel occisa, 565. Calphurniæ Cæsaris uxoris somnium, 491.
- M. Calphurnii tribuni egregium facinus, 389. Calphurnius Crassus Nervæ insidiator, 584.
- Calumniat innocentiam opprimit, 93. Calumniæ atque insidiæ tandem intelliguntur, 125. Calumniæ tela oblique emittuntur, *ibid.* Calumniator locupletatur, 77. In calumniatores dictum Juliani, b 25. Calumniatoribus subornatis partes defensoris suscipere, 246. Calumniatoris eadem poena quæ sentis, 124. Calumniatorum poena, 273.
- Caldonii, 609.
- Camarina infeliciter tentata a Romanis, 588.
- Cambyæes Egyptum et Æthiopiæ subegit, 126. Cambyes I, rex Persarum, 446. Cambyes de Smerdi somnium, 170.
- Cameli binos sagittarios gestant, 159. Cameli 5000, 190. Cameli equis formidabiles, 163.
- Camerini excidium, 338.
- Camilli voluntarium exilium, 356. Obitus, 360. Camillus Faliscus in dedicationem accipit, 354. Romam a Gallis liberat, 357. Camillus tertium Dictator, 358. Item quar-
- tum et quintum, *ibid.*, 360. Camillus (L.) dictator Gallos vincit, 361.
- Cammites Eusthatus, b 306.
- Campania fertilissima, 412. Campani adjuti a Tito, 579.
- Camilianus, b 118.
- Candor judicandi, b 46. Candor integritatis nota b 112.
- Canicleum monasterium, b 153, 296.
- Canis mirificus, b 64. Canis humana voce loquens, 333.
- Canis mortuus non mordet, 487, Canibus perquisitis latebræ, 402.
- Cannæ, 416.
- Capillus. *A primo capillo*, formula monastica, b 140.
- Capilli mulierum pro funibus, 464, 606.
- Capita 4 regni quadripartiti nota, 127.
- Capitolii edificatio, 332, 333. Capitolium a Sabinis captum, 317. A servis et exulibus occupatur, 346.
- Capnicum, b 123.
- Cappadoces Mescheni, 21. Cappadoces Cyro subacti, 129.
- Cappadociæ status, 461.
- Capræ cor pro ovine, 65.
- Captivæ obitus ab adolescente victore deplorari suspectum, 161. Captivam tueri pudicitiam magnum quiddam, 158. Captivarum mulierum, præsertim nobilium, pudicitiam consulendum, *ibid.* Captivi populares gratis dimissi, 108. Captivi de industria dimisso, quo explorator pro transfuga habeatur, 160. Captivi ignominia notati, 375. In angustiis præmissi, 379. Inter se commissi, 410. Captivi Romanis insidiantur, 388. Captivorum permutatio, 398. Captivi pro desertoribus supplicio affecti, b 172. Captivi prostrati calcantur a victoris sultano, b 284. Captivis tantum Domini mutatio imperata, 109. Captivorum cadavera in foro insepulta, abjecta, 144.
- Capua urbs amplissima, 413. A Levino occupata, 373. Recepta a Romanis, 426. Capuani Hannibalem recipiunt, 428. Capuani Magistratus arte erepti furori populi, 420. Capuanorum multa, 427. Capuanus legatus pro salute patriæ se devovet, b 299.
- Caput Posthumii Albini phiala Bolorum, 423. Caput pulvere conspersum in luctu, 73. Caput initii nota, 119.
- Caracallæ ad milites et senatum oratio, 683. Ejusdem grassationes et fratricidium, 612. Caracallæ imperium, *ibid.* Morbi et furis, 613. Caracallæ necromantia, delatores speculatores, *ibid.* Caracallæ Parthica expeditio, 614. Caracallæ vestimentis genus, *ibid.* Caracallæ cædes, *ibid.* Prædictus necis dies, *ibid.*
- Carbo a Pompeio occisus, 475. Ejusdem tyrannis, *ibid.*
- Carcer ab Albino Hierosolymis apertus, 290.
- Cardamus Bulgarus, b 118.
- Cares seditione laborantes Cyro se dedunt, 164. Caria a Gordiano tertio recuperata, 633.
- Cariani cædes, b 158.
- Caricini, 380.
- Caricis defectio, b 298.
- Carini insolentia et interitus, 639.
- Carnium abstinentia ex luctu, b 200.
- Carmonium Cleopatrarum ancilla, 530.
- Caro in animæ sanguine non edenda, 29.
- Carolus, rex Francorum, b 115.
- Carolus Magnus Romanorum imperator a Leone appellatur, b 120, 121. Carolus Magnus Irenes nuptias ambit, *ibid.*
- Carpocrates hæreticus, 592.
- Carra, 25.
- Carræ, 614.
- Carthaginenses P. Scipionem timent, 438. Item Pyrrhum, 377. Carthaginenses bis victi Siciliam repetunt, 393. Carthaginenses insidiosam pacem aperto bello commutant, 440. Carthaginenses sociis suis malam gratiam reddunt, 392. Carthaginenses pacem a Romanis impetrant, 399, 443. Carthaginenses a Romanis hostes judicantur, 401. Carthaginenses ob reparatas copias bello petuntur a Romanis, 463. Carthaginenses male cogitantes coerciti, 402. Carthaginenses secundum bellum Punicum decernunt, 406. Carthaginenses cadaveribus vescuntur, 469. Carthaginensium potentia et rex, 382. Carthaginensium causæ contra Romanos, 382. Carthaginensium obsidum et servorum tumultus, 446. Carthaginensium et Masinissæ controversia, 450.
- Carthago ex parte capta, 467. Nova condita, 402. A Scipione capta, 431. Carthago Romanarum facta colonia, 471. Carthaginis excidium, 469. Solum diris imprecationibus obstrictum, 470. Carthago captivos permutare recusat, L. Junium capit, 397.
- Carta portus, b 150.
- Carvilius (Sp.) Corsicam recuperat, 401. Samnites domat, 579.

- Carns imperator, 638. Ejus patria atque interitus, 639. Victoria Persica, 638.
- Casca primus ferit Cæsarem, 491.
- Caspium mare et Hyrcanum, 491.
- Cassia sive Isacia, b 142. Cassiauum bellum civile, 120.
- Cassii Clementis apologia, 606.
- Cassius in Judæa, 226.
- Cassius C. in Syria pecuniam facit, 227.
- Cassius (Q.), Liparam temere tentat, 393.
- Cassius Syriæ prætor, 498. Cassius in Asia pecuniam et militem ad civile bellum cogit, 504. Cassius ab Antonio cornu victus necem sibi conciscit, 507.
- Cassius Chærea insidiator Caligulæ, 566. Cassius Parthos vincit, 595.
- Cassius præstantissimus imperator mota seditione perit, 596.
- Castella non dedita, nisi domini autographon jubeat, 223. Castella 1000 capta a Pompeio, 480. Castella Judæorum quinquaginta eversa, 590.
- Castigatio lenis delicti levioris, 190.
- Castor Titum eludit, 294. Castor Ceveri servus, 610.
- Castor sive Evodus occisus a Caracalla, 613.
- Castoria, b 298.
- Castra undique custodienda, 153. Castris hostium captis, edictum, *ibid.*
- Castratio a Nerva sublata, 584.
- Catacalo Ambustus, b 289. Messanam conservat, b 238.
- Cataquila, b 136.
- Cataraci dictum de Romanorum avaritia, 365.
- Cataractæ cœli, 20.
- Catasyrtes locus, b 187.
- Cathari hæretici, 627.
- Catilius, 391.
- Catizites magus, 171.
- Cato (M.) pacem Carthaginensem contra Nasicam dissuadet, 463. M. Cato Carthaginensibus iniquus, 469. Cato Pompeii mutationem solus probat, 485. Pompeio adversatur, 480. Cato et Scipio victi in Africa a Cæsare, 489. Catonis interitus, 490. M. Catonis filii fortis interitus, 508.
- Catuli somnium de Augusto, 495.
- Catyllus Cyrenarum præses, 312.
- Caucasiæ gentes, 478.
- Caudinæ furculæ, 364.
- Cædoctum, b 127.
- Cægenes Pazinaca, b 257.
- Cella direpta, 67.
- Celadion Alexandrinus episcopus, 594.
- Celeres Romuli satellites, 320.
- Κελύπες Ἴπποι, 354.
- Celeris interitus, 288.
- Celtiberi arte tractati a Catone, 447. Se cum Romanis conjungunt, 431.
- Cenchrea capta a Romanis, 446.
- Cendebæus Antiochi Soteris dux a Jonatha superatur, 215.
- Censorem jusjurandum, 350. Censorem munus et potestas, *ibid.*
- Censura Augusti, 536.
- Censuræ institutio, 350.
- Centenius (C.) ab Hannibale cæsus, 413.
- Cento (Cl.) legatus Sulpicii Galbæ, 444.
- Cerdo quartus Alexandrinus episcopus, 584. Cerdo Marcionitarum hæresiarcha, 594.
- Cereris ædes conflagrat, 524.
- Cæremonia in recusantem cognatæ matrimonium, 57.
- Certamen beneficentiæ, in quo æquo animo vel vincat, vel vineat, 192.
- Cetus Jonam post triduum removit, 54. Cetus in Augusti portu captus sub Severo, 609.
- Cerva cladis omen, 367. Cervus Basilii interfecto, b 176.
- Chærem interitus, 561.
- Chærobachi, b 274.
- Chagani septem liberi uno die mortui, b 78.
- Chagani perfidia, b 83; Chaganus, Abarum, dux, pontem in Danubio struit, b 73. Chaganus Mauritio perfide insultat, b 74. Chaganus 1200 captivorum occidit, b 78. Chaganus Constantinopoli repellitur, b 84. Chaganus Chazarum princeps, f, 95. Chagano Romani tributum pendunt, b 74.
- Chalcedonense oraculum, b 32. Chalcedonense quartum concilium, b 21. Chalcedonensis concilii decreta miraculo firmantur, b 47.
- Chalcis erepta Agrippæ, 287. Chalcidis regnum, 280.
- Chalcidis vastatio, 443.
- Chalcoptatia locus Constantinopoli, b 36.
- Chascostegum, b 62.
- Chaldæi Mathematicum auctores, 22. Chaldæi ab Arphaxado, *ibid.* Chaldæi Armeniis finitimi, 158. Chaldæi Alexandro Babylonem cavendam monent, 195.
- Chalebus, 41.
- Chaleb, b 197.
- Chalepita pacem eum Romano revocat, b 236.
- Chalepum Berrœa, b 204. Chalepum, b 279.
- Chaliphas, b 257. Chaliphæ auctoritas, b 230.
- Chamadus, b 197.
- Chamus ob derisum patrem execrabilis, 20. Chamus Nosæ filius, 18. Chami filiorum colonis, 21.
- Chananeæ olim Judæa, 21. Chananeis ignavos Israelitas contempnunt, 49. Chananeis ad Libanum demitti a Salomone, 80.
- Chananeis rebellantes cladibus afficiuntur, 48.
- Charissimorum carnificinam intueri, summa doloris acerbitas, 115.
- Chiarraticum, b 123.
- Charisianum, b 220.
- Charitas et severitas haud facile conjunguntur, 75.
- Charito Joviani uxor, b 29. Charito Tiberii filia Germano nubit, b 74.
- Chartagurius, b 280.
- Chartularius Equisonum magister, b 102.
- Chataturius Diogeni fidelis, b 285.
- Chaudax Cretæ metropolis, b 196.
- Chazares populi, b 95.
- Chebron. *Vide* Hebron. Chebron, 24. Chebron capta Chalebo assignatur, 48. Chebron regia Davidis, 74.
- Chelcias pontifex, 113.
- Chetima Cyprus, 21.
- Chetura secunda Abrahami uxor, 23.
- Cherson. B. 97. In Chersouitas grassatur, *ibid.*
- Χηλαρχοι plebei consules, 349. Tribuni militum, 341.
- Chiramus Tyrius ænigmata proponit Salomoni, 85.
- Chlamys delapea malum omen, b 165.
- Chliat, b 282.
- Chlorus a pallore, 640.
- Chorat torrens, 90.
- Chonæa respublica, b 281.
- Chorarches, b 132.
- Choreb, sive Oreb mons, 92.
- Χωρικῶς ἑσταλμένοι, 607.
- Χορολήπτης, b 132.
- Chorolectes, b 132.
- Choroasanes, b 257.
- Chosroen pater Hormisda improbat, b 75. Chosroes patrem excruciatum necat, b 75. Chosroes profugus a Mauritio in regnum restituitur, b 75. Chosroes 6000 Persarum jaculis conficit, *ibid.* Chosroes excidium Christianum minatur, b 82. Chosroes ænigma de imperio Persico a Romano, b 76. Chosroes in Christianos sævitia, b 81.
- Chrabatæ Bulgaros vincunt, b 190.
- Christianos nihil non posse, 595.
- Christi secundus adventus, 130. Christi cruciatum unum peccatum inexpiabile Judæorum, 134. Christi apostola, b 232. Christi officis, 201. Christi regnum in fine sæculorum revelandum, 582. De Christo oraculum, b 115. Christo Spiritus sanctus datur secundum humanitatem, 134. Christus Romanum imperium eversurus, 131. Christus in Scripturis lapis appellatur, 121. Christus a parvo magnus factus, 122. Christus peccatorum veniam donat credentibus, 131. Christus prophetiam et implevit et abolevit, 134. Christus Sanctus sanctorum, 134. Christus Princeps et Sanctus sanctorum, 135.
- Christophorus Copronymi filius, b 112.
- Christophorus Basilii affinis Uretenses Agarenos exercet, b 168.
- Chronologia hebdomadam, 135. Chronologia Judæi imperii, 115.
- Chrysargyrum tributum, b 55.
- Chrysaphius, b 44. Chrysaphii relegatio, *ibid.*
- Chrysochir, b 118. Chrysochir Manichæorum dux, b 118. Chrysochiris cædes, b 118.
- Chrysopolis, b 107. Chrysopolis e regione Byzantiæ, b 221.
- Chrysostomus ab exilio revocatus, denuo per παράκλησιν Comana relegatur, b 27. Chrysostomus nista, b 41. Chrysostomi Andriantes, b 36. Chrysostomi obitus, b 39. Chrysostomi corpus Constantinopoli portatur, b 39. Chrysostomi Commentariorum confagatio, b 118.
- Chugargathans Assyrius Israelitas dōmat, 50.
- Chusæi Æthiopes, 21.
- Chusus defectione simulata, Achitofelis consilia evellit, 77.

- Chutæi Judæis infesti, 169. Chutæi Samariam et Israeliticam regionem occupant, 110. Chutæi a bestiis et peste afflicti Hebræorum religionem amplectuntur, *ibid.* Chutæi a Græcis Samaritani appellantur, *ibid.* Chutæi gens Persica, 188.
- Chutus locus, 110.
- Cibi inanimes acciunt ingenia, 188.
- Cicero Romanis ἀπνότητι suadet, 465. Cicero Antonii hostis judicandi auctor, 496. Ciceronis somnium de Augusto, 495. Ciceronis (Q.) filii pietas et interitus, 502. Ciceronis interitus, *ibid.*
- Cidaris, 477.
- Cilices Tarsenses, 21. Cilices tributarii sine satrapis, 168.
- Ciliciæ dux a Machabæis occisus, 207. Ciliciæ portæ, 606.
- Cinamomus Artabano regno cedit, 285.
- Cincinnaus (L. Q.) iterum dictator, 351. Cincinnati, 346.
- Cinnæ interitus, 473.
- Cinnyra, 64, 79.
- Circumcisio Judæorum et Arabum, 24. Circumcisionis institutio et causa, 22.
- Cyrtha Syphacis regia, 439.
- Cis, 59.
- Cisternarum aquatio diurnæ obsidioni non apta, 216.
- Civile bellum a Cæsare, 483. Civilia bella, ascitis externis auxiliis utriusque factioni perniciem afferunt, 109.
- Civitas amplissima unius homuncionis concionibus movetur, 107. Civitatum dissensionis bestię comparantur, 119.
- Classis 1500 navium, b 191.
- Claudius v imperator, 167. Claudii edictum pro Judæis, 166. Claudii sententia de Judaicis controversiis, 287. Claudii Cæsaris interitus, 288. Claudii ingenium et mores, 560. Claudii quedam recte facta, 561. Claudio ob crudelitatem insidiæ struuntur, 565. Claudius C. tributus Mamertinos Romanis adjungit, 283. Claudius Marcellus lusubres oppugnat, 405. Claudius Caligulæ in consulatu collega, 554. Claudius Agrippinæ licentia offensus veneno petitur, 556, 557. Moritur, *ibid.* Claudius Cæsar, 635. Claudius Imperator reddit quod magister equitum acceperat, 636. Ejusdem æquitas, 635. Claudius a militibus imperator salutatur, 560. Claudius libidinosus, vinosus et timidus, 564.
- Cleandri sud Commodo licentia et interitus, 599.
- Clemens tertius Romanus episcopus, 582.
- Clemens Stromateus sub Commodo, 601.
- Clementia in homines pestilentes improbatu a Deo, 94.
- Cleodemus Atheniensis Seythas vincit, 635.
- Cleopatra ultima ex stirpe Ptolemaica, 127. Cleopatra Antiochii filia nubit Ptolemæo Epiphani, 201. Cleopatra Antiocho noteri nubit, 215. Cleopatra Alexandro nubit, 211. Cleopatra duobus fratribus Demetrio et Antiocho nupta, 218. Cleopatra fratrem veneno tollit, Antonium veneficiis sibi devincit, 237. Cleopatra Herodi inimica, 236. Cleopatra Judææ et Arabiæ parte ab Antonio impetrata, Herodi per speciem amoris insidiatur, 237. Cleopatra ex Cæsare gravida Ægypti regina relinquitur, 489. Viva ad Cæsarem perducta necem sibi consciscit, 528. Cleopatræ fratres ab Antonio occisi, 511. Cleopatræ ab Actio fuga, 526. Legatio et munera ad Augustum, 527. Mors, 531. Cleopatra Ægypti regina, 511. Ad Augusti amorem propensa, 528. Antonium ab Actio in Ægyptum descendere jubet, 525. Cleopatra ab Antonio ornata et ditata, 522. Destituitur a suis, Antonium prodit, 528. Sepulcrum subit, *ibid.* Cleopatra Livia Cleopatræ filia, 531.
- Clepas tertius Hierosolymorum episcopus, 588.
- Clerici raduntur, b 41.
- Clinias Claudius, 400. Corsis deditus, 401.
- Cliti cædes, 191.
- Clusium a Gallis obsessum, 355.
- Cælum (Ad) extolli, expugnare religionem, 131. Cælum ardens, 404, 541. Cælum ardere visum quo die Nero est adoptatus a Claudio, 565.
- Colchi, 478.
- Collatinus cos. in Sicilia rem gerit, 393. Collatinus dictator, 397.
- Collecta templum instauratur, b 104.
- Colonia, b 263. Colonia Europæa, b 303.
- Colossus Rhodius, b 88.
- Columba sarmentum olivæ refert in arcam, 19. Columba nigella inauspicatum omeu, b 284. Columbarum fimus pro cibo, 100.
- Columbaria insula, 398.
- Columnæ duæ de doctrina, 18. Columnæ quatuor oryctas crasse 50 cubitos altæ ex uno saxo, 594.
- Coma roboris Sampsoni causa, 55.
- Comana, b 39. Comani, b 302.
- Comessationes obsessis periculosæ, 164.
- Cometa, b 57, 61. Cometa Pogonias, b 59. Cometa Xiphias, b 79. Cometa Varius, b 127. Cometa sub Duca Constantino, b 274. Cometa post Julii Cæsaris obitum, 496. Item sub Claudii obitum, 568. Cometæ per annum duratio, 303. Cometæ sanguinæ, 543.
- Comitium, 318.
- Comitopoli quatuor, b 191.
- Commeatus inopia et pluvie solvunt obsidionem Antiochiæ, b 202. Commeatus in primis curandus exercitui, 153. Commeatus partim a nostris absumptus, partim ab hostibus interceptus, 157. Commeatu magis opus exercitui, quam pecunia, 196.
- Commentiolus Mauriti dux Sclavinos proffigat, b 74. Commentiolus exercitum Chagano prodit, b 204.
- Commodi tonstrina, carnificina, popinæ, 601. Vecordia, pigritia, crudelitas, 598. Commodi statua mille pondo auri, 600. Commodi dracones, 601. Commodi interitus omina, *ibid.* Commodi honores abrogantur, 602. Commodi tituli insolentes, *ibid.*, 50. post interitum, 602. Commodiani menses, 600. Commodus (L.) ab Adriano Cæsar designatus, 591.
- Comneni regnum affectant, b 291. Comneni stratagema contra Francos, b 298. Comneni Joannis cum matre dissensio, b 303.
- Comnena familia dignitatibus ornatur, b 296.
- Comnenorum mater rerum potitur, *ibid.*
- Comnenorum profusiones rapinæ sequuntur, b 297.
- Comnenus Isaacius, b 263. Comnenus Manuel a Turcis captus dimittitur, b 281. Comnenus conjurationem opprimet, b 298. Comnenus Joannes regnum occupat, b 308.
- Compatriatus matrimonii obstaculum, b 200.
- Compedium dissectio ignominiam captivitatis abolet, 576.
- Compotatio cædis occasio, 76.
- Concilium Copronymi contra imagines, b 108.
- Conciones historicum, 1.
- Concordia plurium in magistratu difficilis, 312.
- Concreti duo adolescentes, b 102.
- Concubinas stuprare, signum irreconciliabilis odii, 77.
- Concubina ignara ejus cum quo dormit, 171. Concubinam paternam petere, et regnum petere, quasi vero idem sit, 83.
- Conjector bonus, vates optimus, 158. Conjecturæ ex factis ambigunt de conciliis, 157.
- Conjugii illecebriæ accubitus, 54. Conjugum desperatus congressus lætissimus, 159. Conjugium non sine parentum auctoritate contrahendum, 168.
- Conjurati confiscatione honorum multati, b 273. Conjuratio adolescentum nobilium contra Romam, 334. Conjuratio crimen insonti Abimelecho impingitur, 68.
- Connivere aliquando præstat intempestivæ severitati, 184.
- Conon, frater Zenonis, b 52.
- Conscientia sotes quiescere non sinit, 172.
- Consilium insidiatoris amico consilio prælatum, summam rerum evertit, 77. Consilium eventus dubii non proptere enuntiandum, 140. Consilia humana sæpe in contrarium vertunt, 180. Consilarii regum in conciliis suum agunt negotium, *ibid.*
- Consolari quos objurgare possis magnæ humanitatis est, 156. Consolatio in luctu, 73.
- Constantinopolis edificatio, 6. Constantinopoli 40000 in seditione cæsa, b 63. Constantinopolitana sedes Romana inferior, cæteris superior, b 37. Constantinopolitana bibliotheca, b 52. Constantinopolitanum concilium numero secundum, b 36. Concilium (Quintum), b 69. Concilium (Particulare), *ibid.* Concilium (Sextum) contra Monothelitas, b 91. Constantinopolitanum incendium, b 50. Constantinopolitanus patriarchatus, b 8.
- Constans Monothelita, b 87. Constans Theodosium fratrem necat, b 89. Constans in Sicilia occiditur, *ibid.*, Constans nepos Heraclii, b 87. Constans pater et Constantinus Magnus filius duas sorores in matrimonio habuerunt, 644.
- Constantis flagitiosa vita, b 14. Constantis somnium et clades Lycia, b 88.
- Constans Chlorus Claudii imperatoris ex filia nepos, 636. Constantis Chlori obitus, 645.
- Constantis uxoris obitus Gallo maturat exitum, b 20.
- Constantis premium periculo divinitus separato, 122.
- Constantia castellum, b 213.
- Constantii bellum cum Sapore Persa, b 12. Constantii anceps cura de bello Persico et Magnentiano, b 15. Constantii cruenta de Magnentio victoria, b 17. Constantii responsio Saporis data, b 20. Constantii litteræ ad Julianum, b 21. Constantii obitus et elogium, b 22. Constantii

- trium rerum penitentia, 622. Constantii eruditio, b 33. Constantii Chlori mores, 643. Interitus, 591, 595. Constantius somnio ad puniendum Magnentium impellitur, b 16. Constantius comes imperator appellatus, b 40. Constantius Chlorus eodem die et victus et victor, 641. Gener Maximiani Herculi, *ibid.*
- Constantina Tiberii fil. Mauritio nubit, b 74. Constantini Magni edictum pro Christianis, b 2. Constantini II dicta, b 11. Constantini elogia, *ibid.* Constantini Junioris interitus, b 12. Constantini Heraclii fil. interitus, b 87. Constantini patriarchæ excarnificatio, b 111. Constantini pietas erga episcopos, 10. Constantini Leonis filii alterum conjugium, b 118. Constantii Leonis Philosphi fil. tutores, b 183. Constantini Leonis filii elogia, b 194. Constantini fil. Leonis classis ab Agarenis superatur, b 195. Constantini fil. Leonis insidiæ contra Polyuctum patriarcham, b 196. Constantinus Leonis fil. miraculo vocem recuperat, b 135. Constantinus Leonis fil. stercora Bulgaris pro auro mittit, b 119. Constantinus Leonis filius imperator designatur, b 181. Constantinus Leonis fil. duas conjurationes vindicat, b 194. Constantinus Leonis fil. et amicis et inimicis gratiam refert, *ibid.* Constantini fratris Basilii mores, conjugium, liberi, b 228.
- Constantini obitus, b 11. Constantini III filiorum regnorum divisio, *ibid.* Constantinus divinus se adjuvari ex ostentis intelligit, b 3. Constantinus egrotare mavult quam scelere curari, b 4. Constantinus Christianismum reliquit liberum, *ibid.* Constantinus Judæis audientiam non negat, b 5. Constantinus Sarmatas et Gothos vincit, b 6. Constantinus Pogonatus fratres naribus truncat, b 90. Constantinus Pogonatus, *ibid.* Constantinus pulsa matre Irene imperat, b 117. Constantinus Charon a Barda Phoca occidit, b 211. Constantinus M. Leonem occidit, 376. Sarmatam vivum capit, *ibid.* Constantinus M. quare præfatus fratribus, *ibid.* Constantinus M. insidiis Galerii Maximini petitus, 645. Constantinus Chlorus imp., Occidentis et Africæ, 643. Constantinus a Romanis contra Maxentium accersitus, b 2. Constantinus solus rerum potitur, b 18. Constantinus Copronymus imperator a patre salutatur, b 106. Constantinus Artaseras, b 118. Constantinus Eunuchus, 181. Constantinus dux imperium affectans, caput amittit, 183. Constantinus cubicularius capit, b 158. Constantinus dux Andronici fil. b 151. Constantinus Diogenes Patzinacas profligat, b 229. Constantinus Diogenes in vincula conjicitur, b 230. Constantinus Diogenes se præcipitat, 232. Constantinus Dalassenus negligit imperatorias nuptias, 230. Constantinus Domesticus legionum orientis, b 227. Constantinus Antiochiæ dux, *ibid.* Constantinus monomachus Zoen ducit, b 247. Constantinus Ducas Helenam ducit, b 289. Constantinus Ducas Alanæ fil. regni insignibus privatur, b 297. Constantinus Ducas ante nuptias obit, b 299. Constantinus Basilii frater Orientem amittit, b 231. Constantinus Ducas in carcerem conjicitur, b 236. Consuetudo et religionis persuasio etiam mortis metum vincunt, 123. Consuetudinis veteris commensatio ad persuadendum valet aliquid, 108. Consueatus a L. Junio Bruto institutus, 333. Consulatus perpetuus Augusti, 536. Consulatus dignitas plebis potestate imminuta, 631. Consulatum alter a plebe creatus, 344. Contostephani perfidia, b 220. Contumacia contra potentiorum periculosa, 178. Contumeliis irritantur animi, 68. Convivia gratissima hominibus, 165. Convivia per dies complures continuata, 178. Convivia 9000 in nuptiis, totidem phialis aureis donati, 195. Ad convivium non invitari offensæ causa, 80. Copia metu penuriæ asservanda, 29. Coponius, 266. Copronymi Bulgaricus triumphus, b 110. Copronymi contra monachos grassatio, b 111. Copronymi classis contra Bulgaros, b 110. Copronymi elogia, b 106. Jusjurandum, b 111. Obitus, b 113. Tres uxores et liberi, b 112. Copronymi Bulgarica elades, b 108. Copronymus ævittia in monachos et proceres, b 111. Copronymus, b 102. Copronymus rogat, utrum Christipara sit diceada, b 110. Copronymus regnum perat, b 107. Copronymus reliquias martyrum ex monasteria destruit, b 113. Copti urbis excidium, 640. Cor hominis modestiæ nota, 126. Corana seditio, 41. Coras cum 250 vivis conflagratur, 42. Corcyra Romanis tradita, 390. Coria macerata, cibus, 606. Corinthi excidium, 470. Corinthii sub coras veniunt, 472. Corinthus Romanorum facta colonia, 471. Coriolanus cum Volscis Romam oppugnat, 43. Coriolorum expugnatio, *ibid.* Corium aridum in medio calcatum, 194. Cornelia Orestina capta a Caio, 554. Corneliæ cum Pompeio congressus, 487. Cornelius (Cn.) consul a Bode captus, 387. Corn (Cn.) in Sicilia rem gerit, 393. Cornelius (P.) Sardiniam subigit, 401. Cornelius (L.) Lentulus secundum bellum Pænu suadet, 408. Cornelius Dolabella Siciliam defendit, 426. Cornelius Lentulus prætor Carthaginenses obediæ servos opprimit, 446. Cornelius Cethegus cos. contra Gallos, 446. Cornelius Cinna Cæsari insidiatus, 494. Cornelius Sabinus insidiator Caligulæ, 560. Cornelius Faustus Sylla Messalinæ frater, 568. Cornelius Antiochenus episcopus, 598. Cornelius Romanus episcopus, 626. Cornificius, 517. Cornu familiæ nota, 130. Cornu modo regem, modo regnum significat, 13. Cornu undecimum non diu duraturum, 129. Cornu medio oculorum, 131. Cornua decem, 121. Cornu regnum Persicum et Medicum, 131. Corona Mauricia Leoni Copronymo exitiosa, de vorum augurium, b 57. Corona Mauricii pretiosa, 397. Corona talenti pondere cum gemma, 75. Corona rea a regia virgine Cyro imposita, 168. Corona in sacrificanti allata, 506. Coronæ gestandæ honores Coronæ militares, 353. Corporis habitus augustior, haud vulgaris com datio, 315. Corpus bestiæ comburendum, 129. Corsica, 387 et 402. Corsura insula, 393. Corvi Ellam nutriunt, 90. Corvi viæ duces, 188. ante Alexandrum concidunt, 195. Corvi duo Antio Lepidi significatores, ab aquila Augusti discerpti, Corvus in arcam non revertitur, 19. Corvus hians deluditur, 181. Corvini cognomentum, 369. Corvinum urbs Æquorum, 345. Corus Atticos Medimnos tenet, 241. Cos novacula discissa, 327. Cosmas patriarcha, b 290. Cosmas patriarchatu ab Cosmidium locus, b 189. Costæ tres aut alæ tres orbis partes significant, Cothon poculi genus, 148. Cothonis, partis Carthobis insidio, 468. Cotticæ Alpes, b 11. Cotticæ Alpes, 643. Coturnulus in castris Hebræorum, 36. Cotys Thrax, 459. Crabati, b 227. Crabati sive Servii Bulgariam tentant, b 288. Cranitæ montes, 177. Crassus Hierosolymitanum templum spoliat, 226. si sacrilegi interitus, *ibid.* Crassi interitus, 483. Crassus optimatum studiosus, 475. Crassus et Pompeius a C reconciliati, 481. M. Crassus Getas et Mysos a Crasso Britannicæ dux occisus, 641. Craterus regum amator, 191. Craterus male com renis pugnat, b 140. Creationis causa, 25. Credimus facile quod suspicamur, 171. Creditorum severitas periculosa, 338 et 340. Creta occupata ab Agarenis, b 139. Cretæ et Cretæ factio compressa, b 298. Cretenses Perseum ducunt, 459. Cretensibus Romani dant veniam, 461. Crinitæ, sive cernitæ, b 148. Crispi contra Heraclium superbia, b 83. Crispus stantini filius fraude novercæ Faustæ a patre inos ditur, b 6. Crispus Cappadociæ præfectus, b 82. Crispus superbiæ suæ dat pœnas, b 84. Crispina, Commodi uxor, 597. Ab eodem interfecta

Crispinus Francus, b 285.
 Critolaus Achæorum dux, 117-33.
 Cræsi et Cyri pugna, 161. Cræsi et Cyri disputatio de
 conservanda pecunia, 156-166. Cræsus rex Lydorum,
 149. Cræsus Assyriorum dux, 160. Cræsus capitur, 162.
 Crotonis excidium, 379. Recuperatio, 177.
 Crumus Mesembriam oppugnat, b 126. Crumus Bul-
 garus Nicephori calva pro calice utitur, b 125.
 Cruz stellis expressa, visa Constantino, b 2.
 Cryopega, b 282.
 Ctesipho occupata a Trajano, 587.
 Cucurbita silvestris τολύπη, 99.
 Cucusus, b 39.
 Culeo insui, patricidii pœna, 334.
 Cumæ Opicorum, exsilium Tarquinii, 336.
 Cumanus Judææ terrorem inculcit, 287. Cumanus Ju-
 dææ procurator, *ibid.*
 Cumparta naves Agarenorum, b 172.
 Cunctator Fabius, 414.
 Cuniculi tinnitu æris deprehensi, 455.
 Cupiditatem non explere vinci putat Alexander, re una
 victus a sua cupiditate, 194.
 Cupiditatibus pravis resistere viri fortis est, 133.
 Curia clausa, in qua vota facienda, 543.
 Curiatii tergemini, 324.
 Curiones pro numero tribuum, 146.
 Curmas Agarenos domat, b 191.
 Currus 30000. Currus falcati, 158.
 Currus incens, 193. Currus et exercitus visi in nubibus
 302.
 Curtius (M.) se diis Manibus devovet, 361.
 Cuspius Fadus, Judææ procurator, 28.
 Custodes impedimentorum prædæ participes, 70. Cu-
 stodes viros auctoritate præstantes ingressu non pro-
 hibent, 172. Custodes a captivo abducti, b 305.
 Cutlumus Persa cum Botaniata se conjungit, b 291.
 Cutlumus ab Arabibus victus Medos superat, b 256.
 Cyaxares Assuerus et Darius Medus, 132. Cyaxares,
 qui et Darius, 149. Cyaxares Cyro succenset, 156. Cyax-
 ares ad sui regni custodiam remanet, 160. Cyaxaris
 filia Cyro nubit, 168.
 Cyclobium, sive Ciclorium locus, b 90.
 Κύροπον, 269.
 Cymbala, 70.
 Cynæas Pyrrhi legatus, 360. Romanas matronas mu-
 neribus tentat, 375.
 Cypriani martyrium, 626.
 Cypri et Crætæ defectio compressa, b 288.
 Cyprii tributarii sine satrapis, 168.
 Cyprus a Cypride olim Chetima, 21.
 Cyprus Antipatri uxor, 236.
 Cyprus a Nicephoro Phœcia recuperata, b 202.
 Cyrenensium Indæorum clades, 313.
 Cyrenius quæstor, 265. Cyrus Orientem usque ad Hel-
 lespontum subegit, 118. Cyrus Medo-Persa, 119. Cyrus
 Persica disciplina eruditus in virum evasit fortissimum,
 modestissimum, prudentem et justissimum, 146. Cyrus
 cum 30000 Persarum Cyaxari fert opem, 149. Cyrus Medi-
 cam vestem aspernatur, 149. Cyrus Armeniam domat,
 150. Cyrus in spoliis divisione juris sui obliviscitur,
 153. Cyrus Assyriorum regem provocat, *ibid.* Cyrus
 equitatum instituit, 153, 156. Cyrus militibus metum ad-
 mit, 160. Cyrus capta Babylone pro rege se gerit, 165.
 Cyrus pecuniam negligit, et suis fidit, 164. Cyrus exules
 demulcet suos, 165. Cyrus ministros suos castrat, *ibid.*
 Cyrus ne bene gesta numinis non obliviscitur, 165, 166.
 Cyrus socios retinere studet, 167. Cyrus Judæis reditu con-
 cesso sacra vasa remittit, 169. Cyrus, qui et Artaxerxes, 178.
 Cyri genus in Cambyse deficit, 130. Cyri æquitas erga
 victum Armenium, 150. Cyri in Assyriacam ditionem im-
 pressio, 154. In Persicam reditus, 180. In socios libera-
 litas, 166. Munificætia in omnes Persas, 168. Cyri
 magnæ turbæ consecutus, *ibid.* Cyri cum Assyrio ne
 summa rerum dimicaturi exercitus, 159. Cyri alacritas
 in defendendo benemerito, 156. Cyri erga Cadusios hu-
 manitas, *ibid.* Cyri periculum a prostato, 161. Cyri
 thesauri amici, 166. Cyri satellites 10000. Cyri cultus in
 ornatu suorum positus, 167. Cyri supplicationes, 166.
 Testamentum et somnium, 268. Cyri sepulcri mira in-
 scriptio, 195.
 Cyrus Agrippæ uxor, 273.
 Cyrus amplificata Constantinopoli, Theodosii invidia
 fit clericus, b 43 et 44.
 Cyrus fatidicus monachus fit patriarcha, b 94.
 Cyrilli XII capita, b 42.
 Cyrillus Antiochenus episcopus, 633.
 Cyrillus Gortynius Martyr, b 139.

Cyziceni ab Augusto Domiti, 536. Cyziceni templi ex
 terræ motu ruina, 594. Cyziceni templi ruina et magni-
 ficentia, b 274.
 Cyzicus, b 292. Agarenorum receptaculum, b 90.

D

Dacæ, seu Daci, 585. Dacia, olim Getica, 631.
 Dacybiza, b 31.
 Dæmones corde et epate piscis (quem lepum quidam
 putant) fugari, 142. Dæmonis noxæ homini ascribuntur,
 143. Dæmonum incantationes, inventum Salomonis, 81.
 Dagon Palestinorum Deus arcam adorat, 58. Dagon
 castellum, 216.
 Dalassenus in carcerem conjicitur, b 236. Dalassenus
 ob ferociam regis nuptiis excidit, b 247.
 Dalila Sampsonem tondet, 55.
 Dalmatia, 521.
 Dalmatiæ defectio, b 141.
 Dalmaticum bellum, 462.
 Damasceni parallela, 268.
 Damascenus Joannes, b 110.
 Damascus, 18. Damascus capta, 73 et 188.
 Damatry, 419 b 97 et 250.
 Damocranium, b 247.
 Dan, 25.
 Dan Tribus migratio, 32-39.
 Daniel Balthasar appellatus, 118.
 Daniel Desiderius, 153. Daniel utrum adorarit statuum,
 an ob beneficium ea necessitate liberatus fuerit, 122.
 Daniel in medium translatus, leonibus obicitur, 224.
 Princeps Babylonis constituitur, 122. Daniel propheta
 regius et accuratus, 138. Danieli somnium Nabuchodo-
 nosoris divinitus revelatum, 118.
 Danieli sacrificare jubet barbarus, 122.
 Danielis somnia fatidica de Monachiis, 125. Danielis
 visionum liber, 138. Danielis oraculis delectatur Ale-
 xander, *ibid.*
 Δαπεφωνίαν, 49.
 Daphnæ Antiochiæ, 233. Daphne Antiochenum subur-
 bium, b 26. Daphnei Apollinis conflagratio, *ibid.*
 Dardani Macedoniam infestant, 444. Dardanii, 522.
 Dare quam accipere jucundius est liberali, 166.
 Darii genus usque ad excidium regni Persici propaga-
 tum, 130. Darii votum, 173-188. Darii epistola ad Syriæ
 satrapas, 175. Darii mater, uxor et filie captæ honorifice
 tractantur ab Alexandro, 187. Darii inanitas fiducia, *ibid.*
 Darii jussi Hierosolyma inaurantur, 188. Darii uxoris
 ex parte obitus, 189. Darii interitus, et gratus animus, 191.
 Darius III rex Persarum, 171.
 Darius pacis conditiones offert Alexandro, 188.
 Darius 1,000,000, ad Arbela adducit, 189.
 Darius Hystaspis filius Scythas Nomades subegit, 126.
 Darius Hystaspis filius, 171.
 Darius Arsamis filius victus ab Alexandro, 135.
 Darius Medus Cyaxares, 124.
 David rufus et formosus rex a Samuele ungitur, 63. Da-
 vid in aulam Saulis ascitur, *ibid.* David Gethæ insaniam
 simulat, 66. David Deo fretus pugnam init, 64. David ar-
 mis Saulis baculum, fundam et quinquelapides anteponit,
 64. David Palestinos bis cædit, 65. David apud Samuelem
 latet, 66. David Abimelechum adit, *ibid.* David Sauli in
 spelunca parcat, 67, 135. David prædam Ceilanam recuperat,
 68. David jusjurandum contra Nabalem non exequitur,
ibid. David a Palestinis dimissus, Amalechitas perse-
 quitur, 69. David Ancho contra patriam præsto est, *ibid.*
 David a tribu Judaica rex salutatur, 70. David nuntium
 Saulini interitus occidit, *ibid.* David rex Israelitarum de-
 claratur, 72. David templum edificare Domino prohibetur,
 73. David Idumæam et Syriam subigit, *ibid.* David saltat
 ante arcam, *ibid.* David arcam Hierosolyma transfert, *ibid.*
 David per incogitantiam seipsam capitis damnat, 74. David
 Uriam insontem perire mavult, quam Bersabem sentem,
ibid. David Ammonis incestum non punit, 75. David Ab-
 saloni parci cupit, *ibid.* Ejus interitum luget, 78. Seditio-
 nis ignoscit, *ibid.* David a filio Absalone pulsus, 77. David
 calumniatori Sibæ credit, *ibid.* David bellis liberatus mu-
 sicam excolit, 79. David a militibus bello interesse prohi-
 betur, *ibid.* David pœnas pro populo luere cupit, 80. Da-
 vid quibus propter tempora pepercit eos post obituum suum
 tolli jubet, 82. David 600 contra Absalonem comi-
 tantur, 77, 400 vel 600 ad Davidem confluent, 70.
 1800000 viri belli cæsi sub Davide, 80. Davidici
 Absalonis profligant, 75. Davidici seminis thronus æter-
 nus, 82. Davidici generis excidium, 104. Davidis et
 Golizæ pugna, 63. Davidis elogium, 82. Divitiæ, *ibid.*
 Davidis testamentum et obitus, 82. Davidis regnum per
 21 successiones propagatum, 56. Davidis et Jonathæ
 sœdus, 66. Davidis crebræ fugæ, 67. Davidis crudelitas in

- Ammonitas, 75. Davidis in Jonathæ filium liberalitas, 73. Davidis urbs, *ibid.* Davidis cum Barsabe adulterium, 74. Davidis musica, et viri fortes, 79. Davidis patientia, 77. Periculum, 79. Davidis sepulcrum pecuniosum, 82. 216. Davidis sepulcrum ab Herode spoliatum, 245. Davidis posteri a Domitiano occisi, 582.
- David Heraclii filius, b 84.
- Debeltum, b 156.
- Debitores in militia non appellandi, 328.
- Debora vates, 51.
- Degalogus, 39.
- Decebalus victus a Trajano, 585. Decebalii perfidia et interius, *ibid.* Decebalii thesauri, *ibid.* Decemviratus loco tribunatus, 347.
- Decemvirorum exsilium et interitus, 348.
- Decennii imperatorum solemnitas, 533. Decennium intervallum magistratum, 362.
- Decentius Magentii frater, b 16. Decentii interitus, b 18.
- Decillius Saxa contra Brutum et Cassium missus, 508.
- Decimatio, 345. Opum omnium, 503.
- Decius P. se pro salute reipublicæ devovet, 363, 367.
- Decius Brutus Galliæ prætor, 496. Decius vates et imperator, 496. Decius imperator Christianos persequitur, 626. Decii interitus, 627.
- Dedecus generoso animo morte acerbius, 160.
- Deditio, urbis et civium incolumitate pacta, 114. Deditio voluntaria, una in fatalibus imperiorum ruinis salus, 115. Deditii Romanorum non accepti, 382. Deditio nis exitus, aut servitus, aut interitus, 139.
- Defectio magnatum paratissimum exitium regnorum, 154. Defectio sub amicitia specie, et cum prodicione, 155. Defectionis præmium duplum tributum, 150. Defectionum causæ quæ, 195.
- Dejectionem gloria sequitur, 161.
- Delatorum pœna, 211.
- Deliciæ privatas in publica calamitate indecoræ, 74. Deliciæ serviles, 170.
- Deliquium animi ex metu, 180.
- Dellius, 235.
- Delphinas, b 221.
- Deus Samuelem ter vocat, 50. Deus libros actorum cussus tandem aperit, 91, 53. Deus non respondens offensus est, 62. Deus quemque pro justitia et fide sua remunerat, 69. Deus Samueli monstrat quem regem creari velit, 58. Deus vires suggerit, 64. Deus vivus, verus et magnus, 72. Deus iratus Davidis adulterio, 74. Deus in rebus desperatis invocandus, et omnis eventus illi permittendus, 77. Deus pœnitentia placatur. 80. Deus ita mihi sit propitiis, obstentationis formula, 80. Deus minas cum promissionibus conjungit, 84. Deus pietatis majorum rationem habet, 95. Deus Salomoni regni dissipationem denuntiat, *ibid.* Deus ubique est, 87. Deus factum improbat, hominem tantum conservat, 89. Deus consulendus antequam rem aggrediaris arduam, 90. Deus simulat et dissimulat, *ibid.* Deus minas ob pœnitentiam hominis non exsequitur, 93. Deus servit temporis, *ibid.* Deus principes et prophetas mittit ad excidium impiorum, *ibid.* Deus per prophetas consultitur, 93. Deus in eo non locutus est cujus prædictionem frustatur eventus, 95. Deus pro Josaphato pugnat, 96. Deus se consuli et implorari vult, *ibid.* Deus Israelitarum unicus Deus, 100. Deus iudex contra ingratum imploratur, 105. Deus etiam impii regis preces audit, 105, 112. Deus ob pœnitentiam mutat sententiam, 107. Deus regna restituit, 112. Deus contumaces deserit, 117. Deus innocentium miseretur, 119. Deus impia consilia evertit, 180. Deus solus Princeps et Dominus, 267. Deus ego vester animam ago, 281. Deus tyrannorum minas eludit, 285. Deus sola mente comprehendendus, 523.
- Dei descriptio, 11, 14. Dei liber, 38. Dei descensus in tabernaculum, 39. Dei posteriora videt Moses, 38. Dei in manus incidere tutissimum, 80. Dei promissiones sub conditione, 83. Dei præceptorum violatio est felicitatisaversio, 85. Dei in Salomonem liberalitas, 87. Dei militia non a quolibet cernitur, 106. Dei minæ precibus aversæ, 111. Dei verba non possunt esse irata, *ibid.* Dei ultio propter pios differtur in impios, 112. Dei potentia cui sano dubia sit, De voluntate ejus in periculis dubitatur, 124. Dei auxilium invictos facit, 139. Dei magnificentia est admirabilis, 145. Dei metus insignibus beneficiis magis excitatur, 146. Dei providentia mirabiliter immutat mortaliū animi, 180.
- Deo defensore vitantur insidiæ, et res bene geruntur, 65. Deo inconsulto nil gravius molitur David, 70. Deo peccat qui alterius conjugium aut vitam violat, 74. Deo auctore hostes peccatoribus insultant, 77. Deo adiutore nixum formidant Barbari, 96. Deo propitio minæ hostium sunt irritæ, 111. Deo soli notæ cogitationes et somnia hominum, 119. Deo connivente gramantur impii, 128. Deo placato restituitur Nabuchodonosori regnum, 12 præfinire opis ferendæ tempus non decet, 140. Deificia prædicanda, 146. Deorum auctoritas penes se Romanum, 496.
- Deum pœnitet Saulem creasse regem, 62. Deu locis plus minusve valere persuasum habent Barh Deum velle fugere stultissimum consilium, 107. quotidie ter adorat Daniel, 124. Deum vindicem i periculosum est tyrannia, 193.
- Demarathus exsul Corinthius, 325.
- Δημοστω: Tribuni plebis, 341.
- Demetriani duces Jonatham fugiunt, 213.
- Demetrianus Antiochenus episcopus, 691.
- Demetrias Thessalica, 446.
- Demetrii interitus, 211.
- Demetrii Nicanoris interitus, 216, 217.
- Demetrii munera a Romanis repudiata, 462.
- Demetrius Phalereus Alexandrinæ bibliothecæ tor, 200.
- Demetrius Seleuci filius Lysiam et imperatore dit, 208. Demetrius Jonathæ societatem expe Demetrius ob sordes militibus invisus, 212. De Nicanor Ægypto insidians, elephantes capit, *ibid.* metrus Jonathæ ope Antiochenos domat, *ibid.* tris a Parthis capitur, 214.
- Demetrius Sardinianus legatus, 402. A Romani plicio affectus, 405.
- Demetrius Philippi filius obses, 447. Demetrius tre Philippo occisus, 456. Demetrius Syriæ re phernis adjutor, 461.
- Demetrius Seleuci filius Syriam invadit, 462.
- Demetrius Cassii servus transfuga, 507.
- Demetrius Cæsaris libertus Labienum capit, 5
- Demochares, 516. Ejus interitus, 517.
- Democritus Ætolorum dux insolens capitur, 4
- Demosthenis Cæsariensis virtus, 630.
- Δημοστωδν, 367.
- Denderi fatuus Theophili, b 145.
- Dentes ferrei exactionum nota, 127, 128.
- Descriptiones historioorum, 2.
- Desertor desertus et proditus, 153.
- Desiderius Magnentii frater, b 18.
- Desperatio audaces facit, 101.
- Desperatis rebus ad divinam opem confugiendi Devorari, malum significat, 29.
- Devotionibus olim etiam pugnant, 46. De an sit aliqua vis, 64. Devotionis elevatio, 375. E nes laminis plumbeis inscriptæ, 548.
- Dextera fidei symbolum, 151. Dextera loco randi, 154.
- Diaconissæ templum, b 77.
- Dianæ templum Romæ conditum, 328.
- Dianus Achæorum dux, 470.
- Dicorus unda, b 54.
- Dictatura, 338. Dictatura Cæsaris, 339. Dictat pudata ab Augusto, 535. Dictatura senatus abrogata, 494.
- Didii Juliani insolens in senatu oratio, 603.
- Didius Julianus imperium emit, invisus popo Post irritos defensionis conatur, occiditur, 605.
- Dies pro anno, 134.
- Digitus Dei, 35. Digitorum denum puer, 566.
- Dignitatum gradus, 350.
- Diluvium ab anno mundi 36, 19.
- Dina, 25. Dinæ raptus, 26.
- Diocletianus a militibus imperator appellatus, cletianus imperator, *ibid.* Imperio se abdicat, cletiani decretum contra Christianos, *ibid.* Pe Christianorum, 641. Diocletiani triumphus, 642.
- Diogenes teporem solis Alexandri M. colloqu ponit, 185.
- Diogenes terrorem incutit Barbaris, b 278. Di Turcis capitur, b 384. Diogenis Romani natalis, c condemnatio, conjugium, imperium, b 276. Diog peditio ad Euphratem, b 220. Diogenis inauspicia ditionis omina, b 282. Diogenis miserabilis interit Diomedei campi, 417.
- Diomedis (S.) ædes, b 164.
- Dion Christianorum preces mago Ægyptio 595.
- Dionysii Alexandrini epistola pro lapsis 627. Dionysius Alexandrinus episcopus, 626, 628.
- Dionysius Messenius in Alexandri solio sedet, Dionysius Romanus pontifex, 635.
- Dioscorus, b 44.
- Diras ultrices Joabe imprecatur David, 71.
- Dispensatores de munificentia dominorum subtrahunt, 548.

Disputatio de corruptibili et incorruptibili, b 59. Disputationes Historicorum, 3.

Dissensiones sunt evitendæ, aut saltem labefactandæ republicæ causa, 119.

Disserendratio ad captum auditoris accomodanda, 135.

Divina vis ictus ferarum sanguinarios constringit, 124. Divina potentia impiorum grassationes coercere et prohibere facile potest, 128. Divinas res efferre in profanum vulgus periculosum, 201. Divinæ ultionis exsecutoribus cedendum, 77. Divinæ Majestatis descriptio, 128. Divinæ res aliquando ambagibus involvuntur, 133. Divini cultus neminem pudere debet, 73. Divinum auxilium otiose expectant Judæi, 96.

Divitem esse capitale crimen apud tyrannos, 557. Divites non propter culpam, sed propter pecuniam proscripsi, 502. Divitum calamitas aliquando pauperum felicitas, 56., Divitias comitatur arrogantia, 68. Divitiarum ostentatio periculosa, 111.

Divortium inter amantes conjuges difficile et molestum, 183.

Dius historicus, 85.

Dius Hierosolymitanus episcopus, 612.

Dobromerus, b 225.

Docia castellum, b 285.

Doeg proditor et interfector sacerdotum, 66.

Dolabella hostis judicatus, 498. Trebonium dolo occidit, 504. Dolabella Cassii metu necem sibi consciscit, 504.

Dolanus cæcatur, b 239.

Dolio plumis incensis pleno repulsi hostes, 455.

Dolor sine ultione, 75.

Domenziolus, b 80.

Domestici equites, 640.

Domi res in tuto collocanda, si foris milites, 160.

Dominus liberabit nos, fallax oratio, 140.

Domitia, Domitiani uxor. Tito nupta, 580.

Domitiani expeditio Germanicæ, *ibid.* Domitiani imperium, 579. Ingenium, *ibid.* Crudelitas, 581. Domitiani insidiatores, 579. Cædes, 582. Domitianus Dominus et Deus noster, *ibid.* Domitianus Principum natales investigare solitus, 583. Domitianus patris vicarius, 573.

Domitianus præfectus prætorio, a Gallo occiditur, b 19, 20.

Domitianus, secundus tyrannus Christianorum, *ibid.*

Domitii Afri scomma, 569.

Domitius Agrippinæ filius, 288.

Domitius a Pompeio et Africa occisus, 473.

Domitius necem sibi consciturus a Cæsare conservatur, 484.

(Cn.) Domitius Ionium sinum obtinet, 510. Cn. Domitius ad Cæsarem deficit, 525.

Domitius Afer sævitiam tyranni eludit, 557. Domitius a Claudio gener et filius ascitus, 565. Domitius, b 8.

Domnentia Phocæ filia, b 81.

Domnus, b 44.

Domnus, Antiochenus episcopus, 635, 639.

Domorum mercedis exactæ a triumviris, 502.

Doris Herodis uxor et Antipatri mater, 228.

Doritæ Judæos intersectati, 279.

Dorostolum seu Drisda, 177. Dorostolum seu Dristra expugnatur a Zimisce, b 211.

Dos quatuor regnorum, 201. Dos unicæ filie honorum semissis, 145.

Dositheus proditor Hircani, 239.

Dothais, 100.

Drepanum portus, 387.

Dristra seu Dorostolum, b 177.

Drizibium vel Drizium castellum, b 201.

Δρομολύματα, 353, 431.

Drungarius Cibyrræotarum, b 95.

Drusilla Agrippæ fil., 282.

Drusilla Agrippæ soror Emesorum regi nubit, 287.

Drusillæ interitus, *ibid.*

Drusilla Caii soror, 545.

Drusi obitus, 538.

Drusus Tiberii filius, 173. Ejus interitus, 549.

(Cl.) Drusus Nero Livie filius Tiberii fratres, 514.

Drusus, 537. Germanici filius, 549.

Ducæ Constantini liberalitas periculum submersionis, b 273. Ducæ Constantini obitus et dicta, b 275.

Ducas Constantinus a Comneno imperator designatur, b 271. Ducas Constantinus ob regnum affectatum relegatur, b 293. Ducas Andronicus et Panterius et Constantius, b 273.

Duce superstitie victis etiam spes est victoriæ, 78. Duce occiso trepidat exercitus, 142. Duces 300 Herodis lapidati, 253. Duces seu prætores olim loco consulum, 348. Ducis injussu excurrere periculosum, 156. Ducis est mili-

tibus metum adimere, 160. Ducis solertia magnum victoriæ momentum, 187.

Duo in somniis significant duo, 119. Duo adolescentes concreti, b 192.

Duodenorum pugna, 71.

Dux ejusdem gentis populo grator, 156.

Dyrrachium, 462. Dyrrachium seu Epidamnus, b 28. Dyrrachium captum a Bulgaris, b 241.

Dysenteria multatur Palæstini ob arcam, 58.

Dystros, Adar, 182.

E

Eber, 22.

Ebeus, 436.

Ebrietas cum amore parum commode conjungitur, 141.

Ebrii sunt expositi insidiis, *ibid.* Ebrius somnus aptio quam formosa mulier, *ibid.*

Ἐβριος pro ἑβριος, 364.

Ecbatana Medorum regina, 99. Ecbatana æstiva regia Persicorum regnum, 168.

Echelat, 139.

Ecclesiæ fundi non augendi, 162.

Eclipsis lunæ a Synodo declarata, b 181. Eclipses lunæ duæ insolitæ, 575. Eclipsis solis sub Mauricio, b 76. Eclipsis solis universi, 545. Eclipsis lunæ Macedonibus minata excidium, 458. Eclipsis solis integra Carthaginis cladem antegressa, 580.

Edessa effigie Christi permutata, b. 192. Edessa a Constantio defensa, b 238. Edessam dolo aggressi Agareni, *ibid.* Edessa, 614. Edessena inundatio, b 60.

Edom Idume, 28.

Educatio frugalis contemptum deliciarum parit, 153.

Educationis loca amantur, 316.

Eglon Moabita cæditur ab Aotho, 50.

Elas quartus rex Israelitarum, 89.

Eleazar Mosis filius, 35.

Eleazar pontifex, 200. Eleazar sacerdos ob patriam religionem defensam excruciat, 205. Eleazar elephantem occidit, 207. Eleazar tzaten aperte Judaismum profiteri cogit, 283. Eleazar Sicaniorum Masadæ dux, 311.

Eleazari in domum transferendum sacerdotium, 57. Eleazari Judæi annulus, 84. Eleazarus Aaroni patri succedit, 43. Eleazarus pontifex, 264.

Eleazarus Machærentius, 309.

Electus cubicularius insidiatorum Commodo, 601.

Elephantes viginti a Pyrrho primo ducti in Italiam, 370. Elephantus unus turbat cæteros, 372. Elephantes 120 a Romanis capti, 394. Elephantes facile occidunt, 433. Elephantes quatuor triumphali curru juncti, 637. Elephantorum impetus aversus, 442.

Eleutherium locus, b 118.

Eleutherus Romanus episcopus, 598.

Elga Rossorum regina fit Christiana, b 195.

Eliacimus, sive Joachimus decimus nonus rex Hierosolymitanus, 114.

Elias Theobites, 89. Elias triennii siccitatem inducit, 90. Elias a corvis nutritur, *ibid.*

Elias imbrem facit, 92. Jezabelem timet et mortem optat, *ibid.* Elirs subsannat pseudoprophetas, *ibid.* Elias viduæ filium a mortuis resuscitat, *ibid.* Elias idololatrias occidit, *ibid.* Eliæ fuga in montem Orebum, *ibid.* Eliæ sacrificium sine igne, *ibid.* Elias Achabo interfectionem minatur, 93. Elias vellere aquam dividit, 96. Elias bis quinquagenos viros cremat, *ibid.* Elias Ochoziæ interitum prædicit, *ibid.* Elias igneo curru in cælum rapitur, 98. Eliæ et Achabi congressus, 92.

Elioneus pontifex, 281.

Eliphatus, 39.

Elpidii defectio ad Siculos, b 116.

Eliæi cadavere resuscitatur mortuus, 105. Eliæus vellus Eliæ principio frustratur, 84. Eliæus propheta fit ex aratore, 93. Eliæus aquas Hierichuntias medicatur, 97. Eliæus derisum puerorum non fert, *ibid.* Eliæus Josephato aquam et victoriam pollicetur, *ibid.* Eliæus duplum Eliæ spiritum accipit, 98. Eliæus Samaritanæ oleum auget, 99. Eliæus venenum pellit, et cibum multiplicat, *ibid.* Eliæus Sunamitidis filium a mortuis resuscitat, *ibid.* Eliæus Syrorum insidias mirifice eludit, 100. Eliæus Joram Judæo calamitates denuntiat, *ibid.* 102. Eliæus videt ut Aæael in Israelitis grassaturus sit, 102. Eliæus hostes pro hospitibus tractat, 108.

Elius pontifex Sansoni succedit, 55. Elii interitus, 57.

Elymæi Persæ, 22.

Elymais urbs Persiæ et Dianæ fanum, 206.

Emaus colonia emeritorum, 285.

Emesurum rex, 228.

Emmor, 26.

Emungi Persis turpe, 148.

- Engastrimithus, 69.
 Enochus Jaredi filius, 18. Enochus translatus a Deo, natus 365, *ibid.*
 Enossus Sethi Dei cultor, *ibid.* Enossus Caini filius, *ibid.* Enossus vivit annos 905, *ibid.*
 Elpius, 458.
 Ensiferi imago arrogantis nota, b 269.
 Eraphroditus Augusti libertus, 529.
 *Ἐπαρχος τῶν δορυφόρων, 587.
 *Ἐπιδαρία, 444.
 *Ἐν περὶ ἀστυγνίσθαι, 367.
 Ephesia quarta pseudosynodus Eutychnam hæresim confirmat, b 44. Ephesini templi conflagratio, 184. Ephesino in concilio episcoporum dissensiones, b 117. Ephesino concilio numero III condemnatur Nestorius, b 42. Ephesinum concilium Constantinopolim transfertur, b 42.
 Ephrata, 27.
 Ephraimitæ a Jephtha cæduntur, 52. Ephraimitæ Bethel obsidione capiunt, 48. Ephraim Josephi filius, 29.
 Epidamnus seu Dyrrachium, b 303.
 Epiphania Emathe, 22. Epiphania Heraclii filia, b 82.
 Episcoporum successiones, 646.
 Equestris habitus et penulæ imperatore mortuo, 601.
 Equi et muli tonsi in luctu, 196. Equi adeptio contumelia, 635. Equi Persarum cæsi, b 72. Equi Arabici, b 279. Equorum delectus in equabus, 173.
 Equo non descenderunt imperatori occurrentes, 634.
 Equo imperatoris insidere, 606. Equorum nervi incisi, b 96. Equus hinniens regem declarat, 172. Equos imperatoris causa cladis, b 186.
 Equitatio dictatori non nisi in bello permessa, 388.
 Equitatu val ad victos persequendos est opus, 153.
 Equites 10000, 47. Equites peditibus adjungendi, 149.
 Equites novitii equis excussi, 154. Equites Adriani Istrum equis tranant, 589.
 Eridanus, 404.
 Erius Potilii seditiosos arte circumvenit, 288.
 Eros Antonium mori docet, 528. Eros Aureliano insidiat, 657.
 Eroticus Sclerum eludit. b 217. Erotici Theophilli defectio compressa, b 251.
 Erudit non omnes quæstiones explicare possunt, 118.
 Erycis excidium, 387.
 Erythræum mare, *ibid.*
 Esai et Jacobi permutatio, 28.
 Esaus, 23. Esau Idumæorum princeps, 28.
 Esdras a Xerxe satrapis commendatur, 175. Esdras divina sapientia præditus, *ibid.* Esdras legem Mosaicam revocat, 178.
 Essæi, sive Esseni, 243, 265. Esseni Stoicis similes, 217.
 Esthæra nubit Artaxerxi, 179. Esthæra simulata benevolentia Amani struit insidias, 180.
 Evagrius Origenista, b 68.
 Evamassar Assyriorum rex, 142.
 Evander Cretensis a Perse clam occisus, 459.
 Evaristus quintus Romanus episcopus, 587.
 Eubœa mollit Antiochium, 450.
 Εὐστρατος, 591.
 Euchania, seu Euchaita, Theodoropolis appellatur, b 214.
 Eudocia Fabia, Heraclii uxor, b 81, 82. Eudociæ Fabiæ obitus et inferiæ, *ibid.*
 Eudocia Theodosio juniore nubit. b 41.
 Eudocia, Valentiniani filia. Hunerico nubit, b 49.
 Eudocia Opsicia, tertia Leonis Philosophi uxor. b 178.
 Eudocia metu amittendi imperii, Diogeni Romano nubit b 275. Eudocia Diogenis arrogantia excruciat, b 280. Eudociæ calliditas in recuperanda syngrapha sua, Diogeni nebit, b 277, 278.
 Eudocia Michaelis concubina Basilio nubit, b 166.
 Eudocia imperatrix secundas nuptias abjurat, b 275.
 Eudociæ Leontii Philosophi Atheniensis filia, b 41.
 Eudociæ perjurium, profectio Hierosolymitana, eruditio, mors; b 45.
 Eudoxia Arcadii uxor mala bestia Chrysostomo exsilii auctor, b 38. Eudoxiæ interitus, b 59.
 Eudoxiæ Junioris, Theodosii filia, Valentiniani III uxor, b 49.
 Eudocimus Leonis Copronymi frater, b 115.
 Eventus prophetarum divinam sapientiam declarat, 115. Eventus stultis et miseris fidem facit, *ibid.*
 Eugenia martyr, 625.
 Eugenius a Theodosio occiditur, b 22, Eugenius regnum affectat, b 35.
 Evilad Merodach Nrbuchodonosoris successor, 123.
 Eviat, 17.
 Eumenes Attali filius, 447. Eumenes veniam a Romanis impetrat, 461.
 Eumenes Alexandrinus episcopus, 594.
 Eunuchi principum lenones, 141. Eunuchi tre dominorum eadem jugulant, 164. Eunuchi inter satellitibus fideiores, 172. Eunuchi duo Artaxerdiati, 179. Eunuchi grati Romanis, b 100. Eunuchus opes creditæ, 141. Eunuchus non ut liberorum amicorum spes adempta, 155.
 Evodius, primus Antiochenus episcopus, 584.
 Evodus Tiberii libertus, 149.
 Euphemia martyr Eutychem damnat, b 46. Euph relegatio, b 55. S. Euphemia corpus, b 113.
 Euphemia Anastasio frenum injicit, b 54.
 Euphemia Siciliam Agarenis prodit, b 142.
 Euphrosyna Michaeli Balbo nubit, *ibid.* Euphrosyna in monasterium redit, b 142.
 Euphrates, 7.
 Εὐφρατία γῶρα, 681.
 Euprepia Monomachi soror, b 251.
 Euricles Lacedæmonius Herodis domum calumniabat, 250.
 Euripidis versus de virtute, 508.
 Euripus urbs, 499.
 Eusebia Constantini uxor, b 24.
 Eusebii eunuchi cædes, b 26. Eusebius eunuchum occidendum curat, b 20.
 Eusebius Pamphili utrum Arianus fuerit, b 16.
 Eusebius monarchiam Augusti longius repetit, Eustratius patriarcha, b 297.
 Eutropii portus, b 79.
 Eutychna hæresis, b 44. Eutychnus Macrinus, 222, 615. Eutychnus prætorio præfectus Eutychni relegatio, b 70. Eutychnus, b 68.
 Eutychnus Agaso, 526.
 Euthymii Sardii martyrium, b 139.
 Euthymii patriarchæ relegatio, b 182.
 Euthymius Syncellus nuptias secundas, tertias et tertias permitti vetat, b 179.
 *Ἐξαιρέσι ἀνεψιῶν, 462.
 Excantatio mali spiritus, 65.
 Excensus, 19.
 Excubias seu speculæ contra Agarenos, b 163.
 Exercitu dimisso res nostræ imbecilliores, hæ meliores fiunt, 157. Exercitui non concedendum cum rei gerendæ est occasio, 106, 52, 149. Exercitui consternatus in fugam vertitur, 107. Exercitus multitudo non satis est ad victoriam, 186.
 Experimentia docet quæ res corporibus prosint aut sint, 118.
 Exploratores duodecim in Chananaeam mittunt Exploratores sub amicitia prætextu, 74. Exploratores per speciem legationis, 158. Exploratoris solertia græ est utilitas, 157.
 Exprobratio ingrati animi et perfidiæ acerbissima Exsilium portus periclitantium, 66. Exsilium prævalatum, 169.
 Exspuere turpe habitum Persis, 148.
 Exsules in bellis adversus patriam gerendis suspecti Exteris potissimum invidetur, 124.
 Ezechias morbus et luctus, 111. Ezechias religio instaurat, 55. Ezechias quartus decimus rex Hierosolymitanus, 108. Ezechias Barbaros oppugnat, 110. Ezechias offendit Deum ostentatione thesauri sui, 111.
 Ezechias dux latronum ab Herode interfectus, 2.
 Ezechiel Judæ excidium vaticinatus, 113. Ezechiel litteras Hierosolymitanis vaticinatur, 114. Ezechiel Jeremiæ in verbis dissensio, 114. Ezechiel Babylonem adducitur, *ibid.*

F

- Fabeas qui et Himilco, 465.
 Fabæ ad Romanos defectio, *ibid.*
 Fabii (Q.) prædia ab Hannibale non incensa, et ratio adversus insolentiam magistri equitum, 416. Farum 306 interitus, 345.
 Fabius Heraclaneus Heraclii filius, b 84.
 Fabius Maximus Rullus, 367. Filii pater delictum agit, 368.
 Fabius (Q.) a Samnitibus victus 368. Fabius, (Q.) a Samnitibus deditus, 381. Fabius (Q.) Maximus contra Hannibalem dictus, 413. Lentulo adversatur, Romanos consolatur, 419.
 Fabius (M.) bellum Carthaginiensibus in sinu offert, Fabius Hannibalis insidias olfacit, 430.
 Fabricii legati ad Pyrrhum præclara oratio, 374. Fabricius Pyrrhum veneno tollere non vult, 376.

- Facilia et obvia contemnuntur, 133.
 Facinora impia vindictam numinis non effugiant, 219.
 Facinus facinore cumulatur, 74. Facinus unum universæ gestarum rerum gloriæ maculam dedecoris imprimit, 193. Facinorosos conjungit periculum, 172.
 Facta declarant animos, 157.
 Falco, 602.
 Falcati currus et arma et corpora dissecant, 161.
 Falerii Faliscorum urbs diruta, 354, 400. Faliscorum deditio, 354. Faliscum bellum, *ibid.*, 400.
 Falsus rumor luctum supervacuum parit, 75.
 Fama de successore Mauricio, b 2. Fama vaticinatrix de interitu Nicophori, b 204. Fama auget omnia et atrociora facit, 75. Fama de Conone Iconomacho, b 103. Fama de Nicophoro Phoca, b 197. Fama vaticinatrix inanis, b 251. Fama inanis de Alexii obitu, b 304. Fama victoriam Pauli Æmili intra dies quatuor Romæ nuntiat, 460. Fama non statim credendum, 51, 75.
 Fames post Deborah obitum, 51. Fames sub Elio, 55. Fames ob Gabaonitas immissa, 79. Fames Samaritana, 100. Fames seu pestis Bulgaris Christianismi occasio, b 155. Fames et hiems hostes invicti, 157. Fames sub Argyropolo, b 232. Sub Nicophoro, b 206. Sub Parapinacio, b 289. Sub Romano, b 189, 191. Fames hostis acerrimus, 487. Fames et pestis sub Augusto, 535.
 Familia cum patrefamilias dat pœnas, 47. Familis 21 successiones, 145.
 Famuli occidunt regem Joam, 106.
 Farina venenum diluit Elisæo, 99.
 Fata mirabiliter tyrannorum conatus frangunt, 67. Fata similitudine eludere conati Romani, 405. Fata facinora liberare crimine videntur auctores, seu ministros, 192, 196. Fatalis excidii ignoratio, causa est inanis defensionis et extremæ calamitatis, 145. Fatalis clades et animus et consilium eripit, 316. Fato frustra adversatur humana sapientia, 171. De fato dilemma, b 204. Fatum providentiam humanam superat, 32. Fatum præscitur, non vitatur, 96. Fatum esse declarant prædictiones ipso eventu comprobatae, 132.
 Fausta, Maximiani filia, Constantini Magni uxor, b 2. Fausta uxor a Constantino ob calumniam et lasciviam occiditur, b 6. Fausta, Maximiani Herculii filia, Constantini Magni uxor, 644.
 Faustus Latini pater, 313.
 Faustulus nutricius Romuli, 314.
 Fax e Cæsaris castris in Pompeii delata, 485.
 Ubique felicitas luxuriosa et ignava, 48.
 Felicitas mater, calamitas filia superbis, 107. Felicitas odia minuit, 290.
 Felix quem faciunt aliena pericula cantum, 123.
 Felix Truillam ducit, 287. Felix Romanus episcopus, 647.
 Femora divisionis nota, 119. Femur ferire luctus signum, 163.
 Feneratoris pauperibus utiles, 340.
 Fera informis et horribilis, 127. Ferae pro regnis minoribus, 130. Feras infantem alere non probabile, 315.
 Ferina venationis præmium, 147.
 Ferocia in periculis trepida, 69.
 Ferrea regio, b 156. Ferrum senatum representat, 119.
 Ferrum ære solidius, *ibid.* Ferrum et aurum imperii nervi, 636.
 Festum hilariter celebrandum, 178.
 Festus sicarios coercet, 290.
 Ficulnum Adami præsidium, 17. Ficulno præsidio non nitendum, 110. Ficus in arbore inserta, 544.
 Fidelia monita contemnere perniciosum, 146.
 Fidentia in periculo generosi animi testis, 315.
 Fiducia virium injurias facit, 18.
 Filia ob jusjurandum immolata, 52.
 Filia pro amica supposita, 202. Filis hominum, 85. Filii Dei, 18. Filii 71 unius Gedeonis, 52. Filii degeneres, 59.
 Filii Samaritæ devorati a matribus, 100. Filii patris culpam non luunt, 106. Filii in deorum honorem cremati, 108. Filii hominis regnum amplissimum et æternum, 129.
 Filii unici cædes acerbius patris dolor, 153. Filii de matrum collis suspensi, 205. Filio cavendum ne mœrori sit patri, 145. Filiorum successio et felicitas parentibus jucundissima, 73. Filiorum obitus aliquando pœna peccati, 74.
 Filium patris interfectori succensere et insidiari probabile, 144. Filius ob matrem patri infensus, 49.
 Finitimè dissidentibus ei ferendum auxilium cui sit injuria, 149.
 Firmamentum, 15.
 Fisco (in) Romano 250,000 drachmæ, 602.
 Flaccus Syriæ prætor, 259.
 Flaccus (Q) contra Gallos pugnat, 401. Flaccus a Campanis accusatus, 428. Flaccus Nasamones delet, 581.
 Flaviani martyrium, 626. Flaviani interitus, b 44. Flavianus Theodosium Antiochenis placat, b 36. Flavianus columbæ augurio Romanus episcopus, 485.
 Flaminius ad Aretium ab Hannibale cæsus, 413. Flaminius (L.), 446. Flaminius (T.) Philippum fugat, *ibid.*
 Flaminius victis Gallis contemnit haruspices, 405.
 Flavianus Antiochenus episcopus, 626.
 Florianus a militibus cæsus, 638.
 Florus (C.) Hamilcarem reprimit, 387.
 Flumen cruentum, 404.
 Fluminum hostilium transitus periculosissimus, 186.
 Fluvii multum commodant urbibus, 314.
 Forma cum ingenii præstantia conjuncta, 118. Forma excellens obstupescit amatores, 141. Forma imperii conciliatrix, 179, b 299. Formam homines intuentur, 63.
 Formosarum consuetudo periculosa, 157. Formosi et proceri digni putantur imperio, 63. Formosissimi duntaxat in captivitate abducti, 114.
 Fortes viros etiam hostis magnanimus amat, 162. Fortibus viris sublatis victi rebellant, 85. Fortibus nihil expugnabile, 192.
 Fortunæ utriusque societas postulat, 78. Fortuna comes Alexandri in rebus asperis, 188. Fortunæ ludus, ut stultioris et deterioris major sit auctoritas et honos, 157. Fortunæ inconstantia etiam felicissimis timenda, 190. Fortunæ urbanæ simulacrum, b 57. Fortunæ in alienum locum traductio, 332.
 Fortunati homines ea sibi fingunt quæ naturam humanam excedunt, 126.
 Forum liberum, 146.
 Franci cum Galieno pugnant, 631. Franci, b 105. Franci Gallis a Justiniano primo concessæ, b 105. Francorum in Orientem expeditio, b 300. Ingressus in Italiam, b 120.
 Francorum rex Italiam ab Agarenis defendit, b 170.
 Fratres dissimilibus ingenii, 221. Fratris caput 50 talentis redemptum, 233. Fratris filiam ducere Nerva vetuit, 584. Fratrum monomachia, 435. Fratrum filias Romanis ducere ante Claudium nefas, 526.
 Frigidis lavationibus et potionibus conservatus Augustus, 534.
 Frumenti pluvia in Probi castris, 638.
 Fuga regis ira declinanda, 114. Fuga quærenda mature salus, fatalibus urbium excidiis imminuentibus, 146. Fugientes turbant etiam integram aciem, 189.
 Fulgor lepram Oisæ immittit, 107.
 Fuligo caminorum, 35.
 Fulmen utero illapsum, 183.
 Fulvia, Claudii vidua, Antonii uxor, 500. Fulviæ crudelitas, 502. Cum Augusto dissidium, 510. Obitus, 511.
 Fulvius Plœtinus Pœnos vincit, 393.
 Fulvius (M.) contra Ætolos missus, 455.
 Fulvius pons pro Milvio, b 2.
 Fungus e sepulcro Zoes enatus, b 261.
 Funibus vincire capita, deditiois signum, 94.
 Furius (L.) Gallos comescit, 445.
 Furius (Sp.), 341.
 Furius Camillus Scribonianus, Dalmatiæ præses, necem sibi consciscit, 562.
 Furor arrogantiam et superbiam sequitur, 123.
 Furum venditio Judæis molesta, 244.
 Furti calumnia, 30.
 Fuscus ab Adriano occisus, 591.
 Futura prævidere prudentiæ est, 212.

G

- Gabaonis excidium, 49.
 Gabaonites fucum faciunt Israelitis, 47. Publici servi sunt, *ibid.*
 Gabaon urbs, 82.
 Gabii, Sexti Tarquinii dolo capti, 330.
 Gabinii rogatio pro Pompeio, 476. Gabinus magnis rebus gestis Romam redit, 224.
 Gabras Theodorus, b 279.
 Gabriel apparet Danieli, 132. Gabriel a Tobito decem talenta accipit, 142.
 Gabryas Persa, 171.
 Gad propheta, 66, 80.
 Gadatas ad Cyrum deficit, 155. Gadatas Cyri interventu contra Assyrium defenditur, 156.
 Gaddi desertum, 67.
 Gades occupantur a Romanis, 436.
 Gaidad, 18.
 Galaaditica occupata ab Israelitis, 43.
 Galatæ Asiani, 454. Gallorum coloni, 355.
 Galani cum Alexandro colloquium, 194.
 Galæus Camilli libertus, 562.
 Galba imperator designatus, 570. Galbæ acta suscepta

- principatu, 572. Galbæ cædes, 291, 572, 578. Galbam imperatorem prædixit Tiberius, 549.
 Galea per portam Plutioniam elata, 601.
 Galeogra Syracusanorum, 425.
 Galgalia castra, 47.
 Galieni interitus et mores, 635. Galieni uxor ab uno milite defensa, 634. Galieni frater et filius Romæ occisi, 636. Galienus Galieni filius a posthumo occiditur, 632. Galienus Valeriani filius, 629. Galienus imperator Alemannos et Herulos vincit, 633.
 Galilæa subacta ab Herode, 95. Galilææ speluncæ, *ibid.*
 Galilæi Herodianos submergunt, 233. Galilæi a Cumano male tractati, 286. Galilæorum factio, 265.
 Galla secunda Theodosii uxor, b 35.
 Gallerii Maximiani interitus, 646. Gallerius Maximinus imperator Orientis, 643. Persas vincit, 642.
 Gallia Cæsari in quinquennium decreta, 481. Gallia Circumpadana, *ibid.* Galliæ ad Aureliano recuperatæ, 637. Galli Europæi partim ab Ryp hæos montes, partim juxta Alpes conserderunt, 355. Galli Romam invasuri coercentur, 446. Romam oppugnant, 355. Galli secundum profugali a Romania, 360. Galli stipendiarii ab Hamilcare occisi, 386. Galli a Romanis conducti, 398. Galli duo in foro defossi, 403. Galli subacti, 447. Galli supra Rhenum, 595. Galli perfidia contra Decium, 627. Gallica pactio Camilli interuentu dirimitur, 358. Gallorum mancipia non empta, 402. Gallorum iusjurandum de Capitolio, 404. Gallorum in Italiam irruptio, 455.
 Gallus imperator Barbaria tributum promittit, Christianos persequitur, male perit, 628. Gallus se cum S. Pompeio coniungit, 517. Gallus, 529. Ad Augustum deficit, 517. Gallus aureis compedibus victus, 564.
 Gallina alba in Livæ sinum demissa, 515.
 Γαμῆρος ἐπ' ἀδελφῷ, 646.
 Ganges Phison, 17. Gangis latitudo et profunditas, 191.
 Garidas Joannes, b 187.
 Garizinius mons, 183. Garizinium templum, asylum impiorum, 54. Jovi consecratur, 205.
 Gasteria monasterium, b 144.
 Gaulanitis occupata ab Israelitis, 43.
 Gausamela, 189.
 Gaza, 58. Gaza Persica Damasci direpta, 188. Gazæ portæ ablatae a Samsone, 54.
 Gazophyllacii opes, 302.
 Gedeonis vocatio, prodigia, delectus, stratagema, somnium, 51.
 Gedrosia recreat Alexandrum, 195.
 Gelboe mons, 70.
 Gelimer Hildericho occiso Vandalorum regnum in Africa occupat, b 65. Gelimeri in captivitate risus, b 66. Gelimeri petitio et delectio, *ibid.*
 Genesis et Valerius, Eudociæ imperatricis fratres, b 41.
 Gellæ populi, 491.
 Generosa indoles imperium aspernatur, rationibus movetur, 185. Generosi animi tyrannorum impiis edictis non cedunt, 205.
 Genius malus Bruti, 507.
 Gens rebellis alio transfertur, 116. Gentis inter necio divinitus mandata, 62.
 Gentianorum quinta in Africa seditio, 641. Gentius Scodrensis victus a Romania, 460.
 Geometria ab Abraamo tradita Ægyptiis, 22.
 Geon Nilus, 17.
 Georgius Maniaces Edessam capit, b 232.
 Gerebus, 175.
 Germani interitus, b 8. Germani oraculum de Anastasio, b 108. Germani Romanis formidabiles, 481. Germani Romanos cædunt, 541, 542. Germani victi a Maximino, 621.
 Germani patriarchæ castratio, 410.
 Germanica recepta a Copronymo, b 108.
 Germanici obitus, 548. Germanicus Drusi filius ab Augusto adoptatus, 541. Germanicus Tiberio formidabilis recusat imperium, 546.
 Germanio Hierosolymitanus episcopus, 612.
 Germanorum 80000 cæsa a Cæsare, 481.
 Germanus Botaniatæ servus, b 27.
 Germanus Tiberii gener, b 393.
 Germanus patricius, socer Theodosii, Mauricii filius, b 78.
 Gerson Mosis filius, 35.
 Gessius Florus Judaicæ seditionis auctor, 267. Gessius Florus Albini successor, 289, 291.
 Geta Severi filius, 217. Ejus cædes, 613. Getæ, 531.
 Gethæ rex, Davidis socer, Absalonis avus, 75.
 Gética olium, post Dacia, 631.
 Gieziis minister et discipulus Eliæ, 99. Gieziis una cum muneribus etiam Neemanis lepram accipit, *ἵναται Ἀγγελῶν ἀντι τοῦ γαμῆρα*, 265.
 Gizerichus Vandalus ab Eudoxia accessit, Rorripit, b 49. Gizerichus Basiliscum vincit, b 51. chus, b 65.
 Gladiatorii ludi a Nerva sublatis, 584. Gladiatorii factus crudelior Claudius Cæsar, 562.
 Gladius largitor consulatus, 483.
 Gladius quæstor inexhaustus, 613.
 Glaphyra ad patrem Archelaum remittitur.
 Glaphyra Alexandro, Julæ et Archelao nupta, 264, 265. Glaphyra Salomæ infesta, 245.
 Glebæ intra sulcum conjectæ, 316.
 Gloriam antecedit dejectio, 180.
 Gloriatio intempestiva alienat animos, 78.
 Gobryas Assyrius ad Cyrum deficit, 153. Gobry suo interitu libertatem redemptam cupit, 172.
 Goeleon, b 187.
 Golia, 63. Goliæ cædes, 65. Goliæ gladio David, 66.
 Gomarus Galatæ, 21.
 Gondaris, b 65.
 Gondigisclus Vandalorum rex, *ibid.*
 Gordiani obitus, et controversia de eo, ejusque 622, 623. Gordiani III, victoria Persica et cæde Gordianus imperator creatur ab Africanis exercitiis.
 Gordius Hierosolymitanus episcopus, 612.
 Gothi Belisario regnum deferunt, b 69.
 Gothia Jorami uxor, Achabi filia, 102. Gotho vidicum genus extirpat, 104. Gothiæ cædes, i Gothia Judææ præses, 116.
 Gothoniæ Judex Israelitarum, 49.
 Gracchus in Lucania perit, 23.
 Græcia sub Romanis felix, 471. Græci ab Jovi Græci ignis inventio, b 90. Græci duo in foro defossi Græciæ libertas a Flaminio data, 447.
 Grando, 35. Grando in hostes Israelitarum illa Grando et imber in Sisaram actus, 51.
 Granicum (ad) pugna, 166.
 Grati animi cura Persarum regibus, 180. Gratia cunia corruptelæ iudicii, 97. Gratiam referre non extrema calamitas, 191.
 Gratianus, b 30. Gratianus per Andragathium o b 35. Gratianus Valentinianum collegam asciscit Gratiani pietas, *ibid.*
 Gratus Sabino fert opem, 262.
 Gregorii Magni poemata, b 25.
 Gregorius Nazianzenus Constantinopolitana E cedit, b 37.
 Gregorius contra Macedonianos docet, b 36.
 Gregorius qui et Tiberius, Sergii opera imperator tatus occiditur, b 102.
 Gregorius Leonem Iconomachum anathemate b 105.
 Gregorius papa cum Francis pacem facit, b 121.
 Gregorius Thaumaturgus Origenis auditor, 623.
 Gryphes duo aurei, b 158.
 Gundamundus, b 65.
 Gutta sanguinea in vexillo satellitum, 525.
 Gylas Hungarus Christianus, b 193.
 Gymnesiæ insulæ, 436.
 Gymnosophistæ, 194.
 Gyres, 159.

H

- Hæreditas in eadem tribu manet, 47. Hæreditate expedita ditecendi ratio, 146.
 Hæretici non rebaptizandi, 629.
 Hagio Longobardiæ dux, b 177.
 Hamilcar ad Lyparam classe victus, 390. Hæ Barchinus in Siciliam missus, 386. Hamilcar in grassatur, 387. Hamilcar prodigionem arte compeci Hamilcar Romanorum benignitate abutitur, 400. H caris interitus, 402. Hamilcaris Carthaginensis et rum tumultus, 445. Hamilcaris (successor) novam C ginem condit, 402.
 Hammon Jupiter falsus Alexandri Magni pater.
 Hammonii prophetæ barbarismus, 188.
 Hanaballianus, sive Haniballianus, Constantini frater, 644.
 Hannibal Gisconis filius, 386. Classe a Cn. Duilius causam dicit, 389. Ejus interitus, 390. Hannibal ris filius secundi belli Punici auctor, 406. Hannibal vos Romanos duntaxat occidit, 412. Captivos omni dit, 414. Hannibal suis diffidit, 412. Uti victoria m 419. Hannibal Campanicis deliciis enervatus, 423. B bal et Mago Italia excidunt, 439. Hannibal a Carthagi sibus accusatus, 443. Ab iisdem irrisus, 445. Hann Africa a Scipione vincitur, 442. Masinissam vulnerat,

Hannibal Carthagine profugus, 430. Hannibal ad Romam grassatur, 426. Antiochum contra Romanos concitat, 450. Hannibal Antiocho suspectus, *ibid.* Hannibal a Marcello victus, 423. Ad Prusiam profugus, 454. Hannibal crudelitate opes suas minuit, 334. Datam fidem parum curat, et omissa Roma in Campaniam contendit, 413. Hannibal annullo Marcelli abutitur, 432. Hannibal navali prælio juxta Pamphyliam a Romanis victus, 452. Hannibal somnium, 409. Stratagema, 414. Transitus Alpium, 409. Transitus in Samnium, 414. Hannibal contra M. Junium stratagema, 422. Hannibal in captivos Romanos crudelitas, 420. Interitus, 458.

Hanno Messana pulsus, 383. Hannonis clades, 386. Hanno perfidus dici quam capi mavult, 390. Hanno captus ab Appio Pulchro, 397. Hanno Romanos rupti foederis arguit, 383. Romanos vincit, 390. Hanno in crucem actus, 398. Hanno Hannibali adversatur, 409. Hanno Carthaginensibus post victoriam pacificationis auctor, 420. Hanno profligatus a Graccho, 424. Hanno Hasdrubalis Gisgonidæ filius, 438. Hasdrubali successor electus, 439.

Hasdrubal Neronem decipit, 360. Hasdrubal Hannibalis suffragator, 408. Hasdrubal postremus Carthaginensium dux, 464. Hasdrubal victus ab Hannibale, 394. Hasdrubal frater Hannibulis in Hispaniis, 412. Hasdrubal a Manlio Torquato captus, 424. Abrogato imperio privatis opibus Romanos oppugnat, 439. Hasdrubal capitis damnatus venenum haurit, 442. Hasdrubal in captivos et suos sævit, 468. Hasdrubal cum popularibus in Italia vitam agit, 470. Hasdrubalis interitus, 394. Hasdrubalis Gisgonis ad Syphacem navigatio, 434. Erga Masinissam inconstantia, 436. Hasdrubalis deditio, 469. Hasdrubalis uxor et se et liberos interficit, *ibid.*

Hebdomades 70 ab Artaxerxe Longimano supputandæ 135. Hebdomades 70 anni, 134. Hebdomadis semissis, 136. Hebdomadam divisio, 135.

Hebdomum Constantinopolis locus, b 44. Hebræi ab Ebero, 22. Hebræi, *Vide* Israelitæ. Hebræi duo bellum imaginibus inferunt, b 103. Hebraica, b 126. Hebræi lunarem annum sequuntur, 135.

Hebron. *Vide* Chebron. Hegesippus de Davidis posteris, 582. Vixit sub Adriano, 592.

Helena Samuelis pater, 56. Helena Constantii vel uxor vel concubina, Constantini Magni mater, b 4. Helena Hierosolymis sanctam crucem reperit, b 6. Helena oppidum, b 15. Helena Constantii soror, Juliano nubit, b 20. Helene uxoris Juliani obitus, b 22. Helena, Romani Lacapani filia, nubit Constantino Leonis filio, b 187. Helena Judæorum penuriam sublevat, 283.

Helias. *Vide* Elias. Helias dux, b 97. Heliogabali religio, 617. Heliogabali grassationes, 616, 617. Interitus, 618. Heliogabalus imperator dicitur, 615. Heliopolis attributa Jacobo, 30. Heliasus. *Vide* Elisæus. *Ἡλιος ἄλοβος*, 196. Helvetii, 481.

Helvius Cinna discerptus a populo, 494. Hephæstion Alexandri amator, 191. Hephæstionis ex intemperantia interitus, 195.

Heraclæa olim Perinthus, b 439. Heraclæa a Michaelæ capta, b 152. Heraclæa a Glabrone expugnata, 452. Heraclæensis episcopus patriarcham designare solitus, b 195. Heracles Alexandrinus episcopus, 611.

Heracianus cædis Galieni insimulatur, 635. Heraclii, Apimari fratris, res contra Agarenos gestæ, b 95. Heraclii ducis interitus, b 96.

Heraclius pater, b 81. Heraclius Martinam, fratris filiam, ducit, b 82.

Heraclius minor, seu Junior Constantinus, *ibid.* Heraclius in Persia rem bene gerit, b 84.

Herculianum oppidum Vesuvii incendio oppressum 579. Herennii Graiani sententia de Christianis, 592. Herennius Capito Agrippam detinet, 272.

Hermogenes rhetor, 535. Hermon Hierosolymitanus episcopus, 639.

Herodes. Contra Herodem conjuratio, 241. Herodes pro regno exilium Lugdunense impetrat, 197. Herodes Galilææ procurator Ezechiam latronem cædit, 226. Herodes apud Brutum et Cassium in gratia, 227. Herodes violentus et audax accusatus a Judæis, ab Hyrcano absolvitur, 226. Herodes Cœlesyriæ prætor Hyrcanum oppugnat, 227. Herodes Judæorum querelas largitionibus apud Antonium diluit, 229. Herodes et Phasus ab Antonio tetrarchæ appellantur, *ibid.* Herodes a Parthis pulsus, Romæ rex Judææ appellatur, 231. Herodes Hierosolyma recipit, 233. Herodes Hyrcanum ad dissimulandas

insidias honorifice tractat, 234. Herodes regno firmato grassatur, *ibid.* Herodes totius Judææ rex declaratur, *ibid.* Herodes speciosa causa quaesita petitionem Antonii eludit, *ibid.* Herodes ab Antonio accersitus Mariammem occidi jubet, 237. Herodes liberalitate populorum erga se benevolentiam redimit, 241. Herodes a Cæsare filii reconciliatur, 246 (filia), 247. Herodes Herodis et Cleopatæ filius, 254. Herodes a Judæis accusatur, 263. Herodes Agrippæ frater, Chalcidis rex, 267. — Herodes tetrarcha Tiberiadem condit, 267. Herodes Herodiadem ducit, 271. Herodiadis fides in maritum Herodem, 276. Herodias Aristobuli filia, 271. Herodi ab Augusto Cæsare regnum confirmatur, 239, 240. Herodis uxores Doris et Mariamme, 228. Herodis in balneo periculum, 233. Herodis novem uxores et liberi, 253. Herodis metus post Actiacam victoriam, 238. Herodis nuptiæ cum pontificis Simonis filia, 242. Herodis successus, magnificentia et filii Romam missi, *ibid.* Herodis tyrannica diligentia, 243. Herodis ex cupiditate gloriæ atque imperii crudelitas et injuria, 245. Herodis domus, bello civili similis, 246. Herodis filii in calumniam adducti, 248. Herodis tres eunuchi, *ibid.* Herodis conjugia et familia, 253. Herodis testamentum, 254. Herodis et Mariammæ dux filia, 254. Herodis ex contemptu et odio sui sævitia, 258. Herodis morbus, 260. Crudelitas, 241. Herodis Agrippæ fratris filii, 286.

Herodium castellum, 308. Herodoti de Cyro narrationem improbat Zonaras, 169. Hetruscum bellum, 345.

Heroes raro feliciter procreant liberos, 130. Heroicum est inimico parcere, 67.

Heros Antiochenus episcopus, 588, 598.

Heruli gens Scythica et Gothica, 631.

Hexapla Origenis, 611.

Hiatus Romæ, 364.

Hiems et fames hostes invicti, 157. Hiems sæva, b 191. Sub Copronymo, b 110.

Hieremiæ ossa Alexandriam translata, 118. Hieremiæ frustra Pachimum monet, 17. Hieremiæ ob clades prædictas a Judæis in Ægypto lapidatur, 50. Hieremiæ propheta Judææ excidium vaticinatur, 112. Hieremiæ ob salutare admonitiones in puteum cœnosum abjicit, 115. Hieremiæ pro transfuga comprehensus ad supplicium asservatur, 115. Hieremiæ a Babylonis honorifice tractatur, 116.

Hierichuntinæ aquæ sterilitatem inducere solitas, 97.

Hierichuntis exploratio, obsidium, et excidium, 46.

Hiero Ægyptius meminit diluvii, 19.

Hierocles Heliogabali maritus, 617.

Hieron Siliciæ rex, 380. Pacem cum Romanis facit, 385. Ejus dona Romam missa, 416. Cum eodem pax perpetua, 379.

Hierosolyma ex semisse capta, 48. Hierosolyma post annos 70 instauranda, 115. Hierosolyma vicesimo nono Xerxis anno absoluta, 178. Hierosolyma ex agris migratum, ut urbs frequentaretur, 178. Hierosolyma augetur ob religionem, 89. Hierosolyma a Saracenis occupata, b 91. Hierosolyma spoliata ab Azabele, 105. Hierosolyma Ægyptiis tributaria, 114. Hierosolyma Babylonio traditur, *ibid.* Hierosolyma a Parthis direpta, 230. Hierosolyma capta a Francis, b 300. Hierosolymitana arx complanata, 215. Hierosolymitana fames, 294. Hierosolymitana præda, 303. Hierosolymitani castelli obsidio, 255. Hierosolymitani regni duratio annorum 514, 115. Hierosolymitani episcopi ad Adrianum defectio, 592. Usque ad Commodum, 601. Hierosolymitani templi ædificatio divinitus impedita, b 26. Hierosolymitanum templum novi Jovis illustris Cæli, 558. Hierosolymorum rex victus a Jesu, 47. Hierosolymorum secunda direptio a Babylonis, 114. Hierosolymorum excidium et populi migratio, 115. Hierosolymorum excidium, b 238. Hierosolymorum moenia, 295. Hierosolymorum instauratio impedita usque ad annum secundum Darii, 169.

Hierusalem olim Solymo, 22.

Hildericus, b 49.

Himera capta a Romanis, 393.

Himerius Agarenos profligat, b 180.

Himilco Fabæ Carthaginensium magister equitum, 465.

Himilconis in Sicilia cum Marcello pugna, 425.

Hippo urbs, 467. A Romanis occupatur, 397.

Hippolytus Ostiensis episcopus, 620.

Hircius Antonium fugat, 634.

Hircus regnum Macedonum, 130.

Hispania administrata a Cæsare, 481. Hispania pro urbe Europæe Iberiæ, b 34. Hispaniæ situs, 406. Hispani domiti a M. Portio Catone, 447. Hispanici equi, b 21.

Hispanorum igniti currus, 402. Indomita ferocia, 434, 436.

Hispanorum insidiæ divinitus Scipioni significatæ, 439. Historiæ scriptio laboriosa libros postulat, 5. Historicorum supervacua, 168. Historicorum dissensio de imperatoris Maximinum secutus, 623.

Hodegia ædes Deiparæ, b 165.

Hodie non imperavi, quia nemini benefeci, 579.

Holophernes Betuliam penuria comæatus domare instituit, 139. Holophernes a Juditha occiditur, 142. Holophernis cædes, et Assyriorum profligatio, *ibid.*

Homerus architectus, 188. Homerus aureus, b 52. Homerici centones, b 45.

Homicidæ filius prophetam occisurus, 101. Homicidæ supplicio affectus levata mala, 319.

Hominis ignorant se fatorum ministros esse, 30. Hominis excellentia, 16. Hominis divisio in pueros, adolescentes, viros, senes, 146. Hominis excellentia, 361. Hominum voluntates et actiones arcano fatorum nutu moventur, 105. Hominum insidiæ non nocent iis quos Deus conservatos et ornatos vult, 180. Homo μικροκομος, 14.

Honores inimicorum insidiosus, 65. Honores a magnatibus habiti non semper a benevolentia proficiscuntur, 180. Ubique honos inexpectatus pro contumelia accipitur, 181. Honos non habetur iis quorum opera supervacanea censentur, 184.

Honoricus, b 65.

Honorii inhonoratus obitus, b 61.

Honorii nuptiæ, et migratio Ravennam, *ibid.*

Honorii Constantii comitis filius, b 40.

Horatii victoria, et sororis cædes, 324. Horatii ter gemini, *ibid.* M. Horatius decemviris opponitur, 348.

Hormisdæ Persarum regis interitus, b 75. Hormisdæ Persæ ad Romanos transfugium, b 43. Hormisdas Persæ, b 72, 642.

Horror nocturnus cum Nero adoptaretur, 565.

Hospes beneficus a supplice occisus, 116. Hospitium offerre amicitiam principium, 159.

Hosti mora, dum se parat, non concedenda, 52. Hosti aut resistendum aut parendum, 154. Hostilium consiliorum exploratio mognum victoriæ adjumentum, 78. Hostis consilium approbatum, 71. Hostis contemptus facilius nocet, 164. Hostium insultus ex ultione divina, 85. Hostium vires mature premendæ, 149. Hostium præsidia occupanda, et in usum nostrum vertenda, 167. Hostium 50,000 cæsa, suorum non 50 amissis, 490.

Hoste (ab) frustra petitur quod illius obstat commodia, 110. Hostem in urbem admittere periculosum, 47. Hostem fallere et inopinatum aggredi utile, 150.

Hostes dissipatos, indulgentes genio, subito opprimere artis est, 70. Hostes ira divina in sceleratos immittuntur, 107. Hostes etiam beneficiis et clementia delinuntur, 190, 191.

Hostiensis portus a Claudio Cæsare factus, 563.

Hugo, Francorum rex, socer Romani Junioris, b 195.

Humores pravi luxu et otio cumulantur, 105, 148.

Hunericus, b 49.

Hungari Turci ad Istrum, b 152. Hungari seu Turci Christiani fiunt, b 194. Hungari Thraciam vastant, b 206.

Hunorum regis perfidia et cædes, b 60.

Hyæne urbes ingressæ, 591.

Hyassulæ insulæ, 436.

Hydarnes, 171.

Hydræ instar cæsi milites nascuntur, 373.

Hyginus Romanus episcopus, 594.

Hymenæus Hierosolymitanus episcopus, 631, 639.

Hypatii cædes, b 62, 63.

Hyrcani Assyriorum servi ad Cyrum deficiunt, 151.

Hyrcani munera Ptolemæo oblata, 204. Hyrcani mater virago, 216. Hyrcani cædes, 239. Hyrcani interitus, 204.

216. Hyrcano Pompejus sacerdotium confirmat, 224. Hyrcanum mare, 25, 33. Hyrcanus Josephi filius, 202.

Hyrcanus frater insidiantes cædit, 204. Hyrcanus Joannes

Simonis filius pontifex, 215, 216. Hyrcanus Syriæ et Idumææ urbs subigit, 216, 217. Hyrcanus Pharisæis invius, 217. Hyrcanus pontifex, 221. Hyrcanus Malichi cædem probat, 228. Hyrcanus a Parthis captus, ab Antigono auribus mutilatur, 230. Hyrcanus Babylone honorifice tractatus, Hierosolyma revertitur, 231.

Hyrcanus ab Herode occisus, 136. Hyrcanus Antiocho Pio Hierosolyma dedit, 216. Hyrcanus ad Aretam confugit, 222.

Hyæes, 168.

Hystaspes, 164.

I

Iberes Thobeli, 21. Iberes, 478. Iberes, seu Abasgi, 56, b 227.

Iberia subacta, b 92.

Ibides infestæ serpentibus, 34.

Icensia sive Cassia frustrata Theophili nuptiis fit monacha, b 142, 143.

Icilius (L.), 347.

Iconium a Turcis vastatum, b 280.

Iconomachi coercentur a Rangabe, b 126.

Ide sub Anubidis nomine a Mundo decepta, 268.

Idololatria familiæ everisionem portendit, 88.

Idumæa Josaphato paruit, 97. Idumæi Mosi formidabiles, 42. Idumæi Judaica instituta amplectuntur, 216.

Ignatius Antiochenus episcopus, 584. *Bestiis obiectus*, 588. Ignatius patriarcha relegatus a Barde, 484, b 162.

Ignatius patriarcha restituitur, b 168.

Ignavia crimen forti facinore diluitur, 134. Ignavia nihil tutum, 192.

Ignes, quibus adventus hostium significabatur, sublati a Michaelæ Theophili filio, b 163. Igni cælesti conflagrant bis quinquageni viri contra Eliam missi, 96.

Igni et aqua interdicti, 499. Ignis sponte ortus cremat victimas, 40. Ignis divinus victimas Salomonis consumit, 84. Ignis cælestis Eliæ sacrificium cremat, 92.

Ignis e mari emicans, 423.

Ignominia pœna violatorum patriæ institutorum, 144.

Illa Romulum et Remum parit, 13. Illa fit Vestaliæ et prægnans, 314.

Illyteritanorum excidium, 434.

Illi cædes, b 53. Illus, b 52.

Illyrici appellatio, 403.

Imagines Romæ sero admissæ, 323. Imaginum cultus sub Theodora restituitur, b 154. Imaginum cultus septimo concilio approbatur, b 117. Imago Dei, 16.

Imbelles contemnuntur, 49, 216.

Imber ingens sub Alexio, b 177.

Imbrael rex Agarenorum, b 148.

Imperativa verba aliquando non jubent, sed quid futurum sit prædicunt, 126.

Imperator aliena donare non potest, 591. Imperator syngrapham dat patriarchæ, b 126. Imperator cum senatu convivare solitus, b 176. Ab imperatore Assensio syngrapha fidei data patriarchæ, b 180. Ab imperatore aliena non petenda, 341, 342.

Imperatori consilia sua celandæ, 164. Imperatori tulus decretus victo et ignavo, 498. Imperatoris appellatio, 532. Potestas, 537. Imperatorum honos olim sæcularis, 643.

Imperii cupiditas nec cognationis nec societatis rationem habet, 212. Imperii maximi conditor exigua tem conditur, 195. Imperium facile est in honis, 192. Imperis fit exemplum pietatis, 112.

Improbi hominis simulatio fide caret, 248. Improbis nullis beneficiis flectitur, 116.

Inargus Persæ, b 211.

Incendium sub Tiberio, 551. Incendium sub Romano, b 191. Incendium sub Alexio, b 306.

Incer, b 166.

Inconstantis rerum humanarum consideratio deprimat elatos animos, 195.

Incredibilia miraculis confirmantur, 111.

Incredulitatis pœna mors, 101.

Indiæ pars fertilitate Ægypto par, 192. Indi amicitiam Augusti expetunt, 536. Indica pecunia Cyro missa, 158.

Indici legati Cyro navant operam, 159. Indorum legatio ad Cyaxarem, 149.

Indibilis a Scipione victus, 573.

Indicibus conjurationis servis civitas data, 338.

Indicta causa etiam maleficum occidere nefas, 228.

Indigenæ exteris præferuntur, 314.

Indoles generosa hominem evehit, 85. Indoles matris apparet, 372.

Indulgentia paterna facit ut filii ab aliis puniantur, 75.

Infantium (ex) dissectione captatum augurium, b 2.

Ingenii dotes etiam ab hoste honorantur, 118. Ignium ignavum, regno ineptum et contemptui obnoxium, 223.

Ingenii tyranni interitus, 632.

Ingrati animi iudex Deus, 105.

In hoc vince, b 2.

Inimici sine motu publico ulciscendi, 228. Inimicorum calumniæ pœna divinitus inflictæ, 77. Inimicorum summis ornare honoribus, 181.

Injuria homini ultio semper timenda, 75.

Innocentia non tuta est contra calumniam, 93. Innocentia etiam hostis confessionem elicit, 67. Innocentis persecutio scelus est et dementia, 69.

Insanus sellam Cæsaris occupat et coronam, 543.

Insidiæ hostium semper timendæ, 101. Insidiæ in

maturentur, facile deprehenduntur, 172: Insidiæ Augusto factæ, 535. Insidiarum suspicio dirimit amicitias, 74.
 Insidiator vitæ fit minister honoris, 180. Insidiatores compescendi ratio, 541. Insidiatores Caligulæ cæsi, 550. Insidiatori parcere est salutem suam prodere, 122.
 Insolita, quamvis recta, vulgo stultitia arguuntur, 75. Insubres Galli a Romanis victi, 403. Insubria subacta, 405.
 Insula principis, b 122. Insula Prote, *ibid.* Insula Syracusanorum, 425. Insulæ Græciæ a Romanis occupatæ, 445.
 Intaphernes, 311, 312.
 Intemperantia morbum auget, 196.
 Interregnum post Romuli obitum, 321:
 Interpreta (ab) utriusque linguæ exquisita cognitio requiritur, 208.
 Invia virtuti nulla est via, 192.
 Invidia una cum successibus crescit, 65. Invidiæ superiorum obnoxia virtus inferiorum, 430. Invidiam aulicorum effugere homo graciosus non potest, 124.
 Invisis (ab) res arcane hæud facile bona fide impetran-
 tur, 200.
 Iones a Jovan, 29.
 Ira in ultionis occasionem dissimulata, 75. Iram tempus lenit, *ibid.*
 Iracundiæ comes penitentia, 401. Iracundia muneribus et precibus placatur, 69. Iracundia beneficiorum memoriam excutit, 105. Per iracundiam nihil gravius vel dicendum vel agendum, 100.
 Iras Cleopatras ancilla, 530.
 Irati in partem deteriorerum interpretantur omnia, 181.
 Iratus animus aliter iudicat quam tranquillius, 76.
 Irene, Chagani Scythæ filia, nubit Constantino Copronymo, b 106.
 Irene abrogatur et restituitur imperium, b 118.
 Irene templo restituitur, b 115. Irene insidias sibi lætas vindicat, *ibid.* Irene Constantinum filium male tractat, b 117.
 Irene, Leonis Copronymi filii uxor, b 112. Contra Irene conjuratio vindicata, b 115. Irenes Arabicæ victoria et pax, b 117. Ejusdem obitus, b 116.
 Irene filio Constantino imperium et oculos eripit, b 119.
 Irene affines suos excæcat, b 121.
 Irene, Alexii Comneni uxor, b 184.
 Irenopolis pro Beroe, b 116.
 Irise sol circumdatus, 495. Iris signum non timendi diluvii, 19.
 Irvigil, 114.
 Isaaci risus, 22. Isaacus immolandum, 24. Isaacus obit annos natus, 185, 260.
 Isaaci prædictio de Valentis interitu, b 32.
 Isaacii Comneni imperium, b 269. Isaacii Comneni Hungarica et Scythica expeditio, b 270. Isaacius Comnenus in imperii successionem adoptatur, b 265. Isaacius Comnenus qua de causa deposuerit imperium, b 271. Isaacii Comneni elogia, *ibid.* Isaacius Comnenus a Turcis captus, b 287.
 Isachar, 25.
 Isaias mortem Ezechie comminatus, vitam pollicetur, 110, 111. Isaias prædicat captivitatem Babylonicam, 111. Isaias annis 140 ante Hieremiam, excidium Hierosolymorum prædixit, 169.
 Isamus Isais, b 163.
 Isidigerdes, rex Persarum, Theodosii Junioris tutor, b 43.
 Isidis sacerdotes ministri libidinis D. Mundi occiduntur, 268, 269.
 Ismael Godoliam occidit, 116. Ismael præda amissa evadit, 117. Ismaelis carnificina, 116.
 Ismael Fabii filius pontifex, 267, 289.
 Isocassii quæstoris dictum et baptismus, b 50.
 Israelis cognomentum, 26.
 Israelitæ vexantur ab Ægyptiis, 32. Vincuntur a Chananeis, 41. Israelitæ 40 annis in deserto exulant, *ibid.* Israelitæ annos 215 in Ægypto morati, 36. Israelitæ spoliis Ægyptiorum armantur, *ibid.* Israelitæ reditum in Ægyptum meditantur, 40. Israelitæ a Madianitis, Amalceitis et Arabibus vexati, 51. Israelitæ regem flagitant, 59. Israelitæ Assyriis tributarii, 109. Israelitæ afflictii ab Azabele, 105. Israelitæ mercenarii Amesiæ, 106. Israelitæ Judæam incursant, *ibid.* Israelitæ ab Assyriis abducti, 108. Israelitæ prophetas ad religionem adhortantes occidunt, 109. Israelitæ in Assyriam transferuntur, 110. Israelitæ trans Euphratem ducti, 118. Israelitæ Deo propitio invicti, 139. Israelitarum exitus ex Ægypto 600,000, 35. Israelitarum decem tribus Jeroboamum regem creant, 37. Israelitarum collatio ad tabernaculum, 39. Israelitarum respublica, 60. Israelitarum intestinum bellum, 71. Israelitarum sub undecim regibus intestina bella, 89.

Israelitarum regnum annos 240 duravit, 110. Israelitarum infinitus numerus trans Euphratem, 175. Israeliticæ tribus a Davide deficiunt, 79. Israelitici populi numerus, 40. Israelitici reges brevis ævi, 90.
 Issa Ionii sinus insula, 402.
 Issica pugna Darii et Alexandri, 131. Ad Issum pugna; 187.
 Ister fluvius, 531.
 Isthmi perfossio, et prodigia, 574. Isthmus muro interclusus contra Scythas, 630.
 Istri pons, 585.
 Istrum (ad) progressi Romani, 405.
 Itabyrius mons, 225.
 Izates Adiabenus Judaismum amplectitur, 22.
 Izith Arabs ab Hebræis deceptus, b 103.

J

Jabini Sauliorum cadavera sepeliunt, 70.
 Jabis vastatio, 49. Jabis Galaaditicæ obsidio, 59.
 Jacob supplantator, 24. Esau benedictionem intercipit, 25, 26. Jacobi exsillum et scala, 25. Jacobi digamia et servitus, *ibid.* Jacobi fuga ex Mesopotamia, 26. Jacobi lucta cum angelo, *ibid.* Jacobi et Esau permutatio, 28. Jacobi in Manasse et Ephraimo decussatio, 32. Jacobus cum 75 hominibus in Ægyptum descendit, 31. Jacobus moriturus vaticinatur, 31, 32. Jacobus 147 annos natus obit, *ibid.* Jacobus Jesu Christi frater, 290. Jacobus frater Domini, primus Hierosolymitanus episcopus, 584. Jacobitarum Catholicus Monothelitam facit Heraclium, 85.
 Jacta est alea, 621.
 Jael virago, 51.
 Jairus sextus iudex Hebræorum, 52.
 Jamblichi alectoramantia, b 33.
 Janneas, seu Alexander, fratri Aristobulo succedit, et fratrem occidit, 219.
 Japheti posteri et coloniæ, 21. Japhetus Noë filius, 18. Jardeni saltus expugnatio, 310.
 Jaredus vivit 962 annos, 18.
 Jasita Constantinus, b 299.
 Jason, pro Jesu, 204.
 Jazyges, 595.
 Jebosthes Saulis filius Abeneri opera biennium regnat, 71. Jebosthis interitus, 72.
 Jebus Hierosolyma, *ibid.* Jebusæi Hierosolyma incolunt, *ibid.*
 Jecur sine capite, 196.
 Jeho præmium crudelitatis in Achabios regni duratio promittitur, 104. Jehus propheta, 89. Jehus propheta arguit Josaphatum, 96. Jehus grassatur in Achabicham familiam, 103. Jehus rex Israelitarum ungitur, *ibid.* Jehus aureos vitulos non colit, 104. Jehus in impietatem delabitur, 105.
 Jejunium in luctu, 93. Jejunium triduanum ob periculum conatum, 179.
 Jephtha septimus iudex Israelitarum, 52. Jephthæ temerarium votum, *ibid.*
 Jeremias. *Vide* Hieremias.
 Jeroboam Nabathi filius regnum prophetæ impulsu affectat, 85. Decem tribuum rex declaratur, 87. Jero-boami manus arefacta restituitur, 88. Jero-boami familia extirpatur, 89. Jero-boamus sacerdotia vendit, 88. Jero-boamus vitulos aureos in honorem Dei scilicet instituit, 87.
 Jero-boamus II Syros vincit, 197.
 Jessæus, 56.
 Jesus. *Vide* Christus. Jesu Christi nativitas et doctrina, 268. Jesu Christi baptismus et supplicium, 552. Jesu Christi nativitas, 545.
 Jesus Navis filius, 40. Jesus Moë successor, 44. Jesu rerum gestarum catalogus, 47. Jesu urbibus munitis abstinet, 48. Jesus agros Israelitæ distribuit, *ibid.* Jesus annos 110 natus obit, *ibid.*
 Jesus Saulis filius, 62.
 Jesus, Josedeci filius, Judææ instaurator, 175.
 Jesus a fratre pontifice occiditur, 196.
 Jesus Oniæ pontificis frater, 204.
 Jesus Fabetis filius pontificatu pollitur, 242.
 Jesus pontifex, 254.
 Jesus pontifex Gamalielis filius, 290.
 Jesus Manasæ filius pontifex, *ibid.*
 Jesus rusticus excidii vates, 302.
 Jezabel Achabi uxor, 90. Jezabel prophetas occidit, 92. Jezabel falsis testibus subornatis occidit Nabothum, 93. Jezabelis interitus, 103.
 Joabi solertia in reconciliando Davidi Absalone, 76.
 Joabus Davidis imperator, 65. Joabus Abesam fraude occidit, 79. Joabus Adoniæ adjutor, 85, 81. Joabus ad

- aram mactatur, 83. Joabus Absalonis cor tribus telis configit, 78. Joabus Davide prudentior jussa regis exsequi cogitur, 80.
- Joachazus decimus rex Israelis, 105. Joachazus decimus octavus rex Hierosolymorum, 113. Joachazus ab Ægyptio capitur, 114.
- Joachimus II vicesimus rex Hierosolymorum, 47. A Nabuchodonosore occiditur, 114.
- Joachimus sive Eliachimus decimus nonus Hierosolymorum rex, *ibid.*
- Joachimus, sive Jechonias, Babylone liberaliter tractatur, 123.
- Joades Joam et populum jurejurando obstringit ad colendam religionem, 104.
- Joades pontifex, 182. Joades annos centum et triginta vivit, 165. Joadi divinum somnium, 197. Joadus pontifex ab Alexandro honorifice tractatur, *ibid.*
- Joæ Hierosolymitani interitus, 106.
- Joab armentarius, 18.
- Joannes pontifex Jesum fratrem occidit in templo, 182.
- Joannes Zelotarum princeps, 151.
- Joannes tyrannus ad perpetua vincula damnatur, 166.
- Joannes, Judæi frater, ab Amariis occiditur, 210.
- Joannes apostolus a Domitiano Palmon relegatus, 583.
- Epheesus revocatur, 584.
- Joannes Calybitæ, b 50.
- Joannes Tzimiscæ, 199, 200.
- Joannes Romæ tyrannus, b 40.
- Joannes orphanotrophus patriarchatum ambit, b 238.
- Joannes Syngelus legatus ad Arabes, b 145. Joannes Syngelus 200 plagas accipit ob violatam imaginem, b 154.
- Joannes logotheta Dromi, b 261.
- Joannes Sidensis metropolita, Michaelis vicarius, b 287.
- Joannis Baptistæ cædes, 271. D. Joannis Præcureoris manus, 524, b 195.
- Joannis Spadonis mores, b 235.
- Joas rex declaratur, 104. Joas digamus, *ibid.* Joas secundus Israelitarum rex, 105. Joas Joade mortuo in impietatem delabitur, *ibid.* Joas Syros ter vincit, urbes amissas recuperat, *ibid.*
- Joathamus duodecimus rex Hierosolymorum, 107.
- Joathamus Amanitas vincit, 108.
- Joel Samuelis filius, 59.
- Jonadabus gratulatur Jeho, 103.
- Jonas Jeroboamo victoriam Syrorum prædicit, 107.
- Jonas veniam contumaciæ impetrat, *ibid.* Jonas a ceto absorbetur, *ibid.*
- Jonathas modestia et amor fraternus, 153. Jonathas Palæstinos invadit, 61.
- Jonathas Saulis filius, 62. Jonathas ob gustatum favum vitæ periculum adit, *ibid.*
- Jonathas Judæi successor, 209.
- Jonathas pontificatu illicite ad Demetrium deficit, 211.
- Jonathas Davidis ex fratre nepos gigantem occidit, 79.
- Jonathas Apollonium Daum profligat, 211. Davidem monet, 65. Davidem consolatur, 67. Demetrium pecunia placat, 212. Jonathas Nabathæam prædatur, et Hierosolyma instaurat, 213. Jonathas pontifex, 192. Insidiis Felicis occiditur, 289. Jonathas fratris cædem ulciscitur, 210. Jonathas et Simon in desertis degunt, 211. Jonathas et Bachides pacem faciunt, *ibid.* Jonathas textor seditiosus, 312. Jonathas Romanum fœdus renovat, 213. Jonathas Tryphonis fraude occiditur, 214, 215.
- Joppe ab Herode capta, 231.
- Jorami Moabica expeditio, 98. Jorami duo eodem tempore, 103. Jorami interitus, *ibid.*
- Joramus octavus rex Israelitarum, 96.
- Joramus septimus rex Hierosolymitanus, 99. Joramus Elisæum occisurus, 100. Joramus Judæorum rex fratres necat, 192.
- Jordanis paludes, 210. Septena lavatio, 98. Transitus, 46. Jordanis vellere Eliæ divisus, 96.
- Josebe Joam fratrem conservat, 104.
- Josaphati religionis et justitiæ studium, et victoria Barbarorum, 96. Josaphati exercitus, spectator cædis mutus hostium, *ibid.* Josaphati obitus, 98. Josaphatus sextus rex Judæorum, 90. Josaphatus Achabo fert opem, 94. Josaphatus pene pro Achabo perit, 95. Josaphatus Joram fert opem, spreto Jehi monitis, 97.
- Josephi somnia, et gratia apud patrem, 28. Josephi conjugium et liberi, 29. Josephi fratres in Ægyptum frumentatum profecti, arte tractantur, *ibid.* Josephi obitus annos 110 nati, et testamentum, 32. Josephi pontificis conjugia, 202. Josephi patrii Herodis futilitas, causa odii Mariamnes in Herodem, 237. Josephum fratres mortuum fingunt, 28. Josephus de longævitate veterum, 19.
- Josephus*, 28. Josephus ob adulterii calumniam in carcerem conjicitur, 28. Josephus a puteo extractus in Ægyptum venditur, *ibid.* Josephus a fratribus agnoscitur, 31. Josephus Onias ex fratre nepos, Ptolemæo Epiphane placato, Syriæ vectigalia redimit, 201, 202.
- Josephus Antipatri filius, 282.
- Josephus Herodis frater ab Antigono cæsus, 223.
- Josephus de Christo, et contra Platonem, 268.
- Josephus Cami frater pontifex, 282.
- Josephus Decabitus pontifex, 290. Josephus capitur, 291.
- Josephus ob prædictum Vespasiano imperium liberatus, 576.
- Josephus Thessalonicensis, b 126.
- Josias interitus, 113.
- Josias idololatriam eversurus prædicitur, 68, 192.
- Josias decimus septimus rex Hierosolymorum, 112.
- Jotapata, 291.
- Jotape filio Antonii despondenda, 522.
- Jothor, qui et Raguel, 34. Jothor inter Israelitas agros accipit, 48.
- Jovan, Ionum et Græcorum auctor, 21.
- Joviani obitus, b 28. Joviani pax cum Persis necessaria magis quam honesta, *ibid.* Joviani elogia et imperii aurgurium, b 29.
- Jozarus pontifex, 259.
- Juba Libyæ rex, 265.
- Jubal musicus, 18.
- Judæa, olim Chanana, 21.
- Judæa per annos 70 deserta et inculta jacet, 118. Judæa Syriæ attributa, 265. Judæa latrociniiis infesta, 288.
- Judæa vendita, 311. Judæa a Pompeio subacta, 473. Judææ tributum 700 talenta, 227.
- Judæi, *vide* Israelitæ, vel Hebræi. Judæi ex Ægypto Babylonem transferuntur, 117. Judæi sex annos et totidem menses vexati ab Epiphane, 132. Judæi Hierosolyma reversi, 169. Judæi gens rebellis et contumax, *ibid.* Judæi regum uti familiaritate qui potuerunt, si eos non adrarunt, 179. Judæi periculo liberati, crudeliter grassantur adversus inimicos, 182. Judæi nunc Antiochis, nunc Ptolemæis student, 201. Judæi Græcorum impietatem amplectuntur, 205. Judæi pontificibus parere volunt, 223. Judæi absente Archelao tumultuantur, 261. Judæi imagines per Judæam ferri, nefas putant, 271. Judæi a latronibus et pseudoprophetiis ad defectum instigantur, 289. Judæi transfugas partim pereunt, partim spe auri dissecantur, 297, 298. Judæi Tito insuntur, 293. Judæi venales, 304. Judæi seditiosi a Trajano domiti, 587. Judæi 580,000 ab Adriano cæsi, 599. Jehi miraculo Sylvestri ad Christianismum conversi, b 6. Ad 90,000 Christianorum occidunt, b 81. Judæi Antiochæ Christianos occidunt, b 80. Judæis finitimæ gentes semper infestæ, 178. Judæorum exsilium remigratio facta a primam patriam, 116. Judæorum reliquias in Ægyptum fugiunt, 117. Judæorum erratum inexpiable, 134. Judæorum commodis finitimæ gentes obstant, 169. Judæorum duæ tribus duntaxat Romanis paruerunt, 175. Judæorum respublica, 176. Judæorum 40,628,000 reversa Hierosolyma, vel potius 49,952, 175. Judæorum appellatio a relictis ex Babylone, 178. Judæorum pertinax legis observatio in visa exteris, 179. Judæorum præstantissima respublica, et religio vera, 182. Judæorum captivi 97,000, interfecti, 110,000, 306. 100,000 Judæorum captiva in Ægypto, 200. Pro 100,000 Judæorum 460 talenta, *ibid.* Judæorum scripta et historiæ curignota Græcis, *ibid.* Judæorum variationes sub Antiochis et Ptolemæis, 201. Judæorum tres sectæ, 217. Judæorum proceres Herodis testamento perimendi, 260. Judæorum seditio contra Archelao, 261. Judæorum excusatio, 262. Judæorum legatio petens libertatis ergo, et Cæsaris responsum, 263. Judæorum constantia et religione movetur Pilatus, 267. Judæorum 20,000 in festo obruta, 286. Judæorum 600,000 Hierosolymis fame mortua, 298. Judæorum 40,000 conservati, 304. Judæorum contumacia, 312. Judæorum cædes ab Elío Adriano, *ibid.* Judæorum defectio sub Nerone, 570. Judæorum seditio contra Adrianum, et excidium, 590. Judæorum de Christo sententia, b 5. Judæorum disputatio cum Sylvestro coram Constantino, *ibid.* Judæorum synagoga Constantinopoli incensa, b 38. Judæus Paralyticus baptismo sanatus, b 41.
- Judaica tribus Chananaeos cædit, 48. Judaica 500,000 virorum, 80. Judaicum tributum binæ draçmæ 311.
- Judas, 25. Judas Josephum vendit, 28.
- Judas occumbere mavult, quam hosti regnum hereditariæ, 149. Judas et pontifex maximus, et cum Romanis bellum ferit, 209. Judas ob auream aquilam revulsam cruciatur, 257, 258.
- Judæa pugna cum Nicanore, 208.
- Judæa interitus, 209.
- Judæa Galilæi filii Simon et Jacob crucifixi, 266.

Judas Galilæus latronum princeps, 262.
 Judas Gaulanites seditiosus, 265.
 Judas Machabæus templum repurgat et instaurat, 206.
 Judices divinæ legis periti, 175.
 Judicium aliud est in nostra, aliud in aliena causa,
 76. Judicium cogi, est judicii tempus constitui, 128.
 Judith virago, 111. Judithæ ad Olophernem oratio,
 141. Judithæ obitus, 142.
 Jugum (sub) missio, 346.
 Julia Cæsaris uxor, 258.
 Julia Cæsaris filia, Pompeio nubit, 481. Julia Agrippæ
 nubit, 521. Julia ob lasciviam relegata, 540.
 Julia junior, 561.
 Julia Domitiani et soror et conjux, 580.
 Julia Caracallæ mater, 613.
 Juliæ in partu obitus, 482.
 Juliæ amatores partim occisi, partim relegati, 540.
 Juliæ interitus, 548.
 Juliæ Severæ interitus, 614.
 Juliani centurionis virtus, 298.
 Juliani scomma in Constantinum, b 11. Juliani simu-
 latio Christianismi, b 22. Juliani somnium de obitu Con-
 stantii, *ibid.* Juliani apparatus ad bellum civile contra
 Constantium, *ibid.* Juliani industria et frugalitas, b 25.
 Juliani moderatio post obitum Constantii, *ibid.* De Juliani
 christianismi abrogatio et persecutio, *ibid.* Juliani sævitia
 in Christianos, b 26. Juliani Misopogon, *ibid.* De Juliani
 cæde controversiæ, b 27. Juliani epitaphium et
 elogia, b 27. 28. Juliani res in Persia gestæ, b 27. Juliani
 mortis præsentia, b 28. Juliani dictum de Joviano, b 29.
 De Juliano matris somnium et partus, b 20. Julianus
 a Constantio Cæsar appellatur, *ibid.* Julianus Germanos
 vincit, b 21. Julianus se Constantio purgat, *ibid.* Julia-
 nus a transfugis deceptus, b 27.
 Julianus, Alexandrinus episcopus, 601.
 Julius et Tatianus Marciani hospites, b 46.
 Julii Proculi affirmatio de Romuli divinitate, 320.
 Julii (C.) Cæsaris cædes, 227. Julii Cæsaris imago
 stellata, 495. Julii (C.) Cæsaris vita, 481. Julii Cæsaris
 lex de testamentis ab Antonino Pio abolita, 594. Julii (C.)
 Vindiciæ motus contra Neronem, et interitus, 570. Julius
 (C.) Cæsar. *Vide* Cæsar. Julius (C.) Cæsar Octavianus
 appellatus Augustus, 499.
 Julius Antonius ob stuprum Juliæ occisus, 540.
 Julius Gallicus caudicus in Tiberim coniectus, 566.
 Julius Severus Adrianus, copiarum dux, Judæos de-
 let, 596.
 Julius Solon publicatis bonis in curiam relegatus, 599.
 Ejusdem interitus, 605.
 Julius Crispus a Severo occisus, 607.
 Jumentum unum atrocis pugnæ occasio, 458.
 Junii Prisci cædes, 557.
 Junius consul contra Samnites, 277.
 Junius (L.) Brutus stulti sapiens imitator, 333. Junius
 (L.) Brutus primus consul, 334. Junius (L.) a Cartha-
 gone captus, 397.
 Junius (C.) a Samnitibus victus, 363.
 Junius (M.) dictator contra Hannibalem, 420. Junius
 (M.) dictator non impune similis est Hannibalis, 422.
 Junius Virius se cum sua factione veneno tollit, 427.
 Junius victus ab Antonio, 498.
 Junius (L.) Syllanus Claudii gener, 561.
 Juppiter Capitolinus infanticidio lepram Constantini
 curari jubet, b 4.
 Jurisjurandi præceptis poenitet, 49. Jurisjurandi eluatio,
 472. Jurisjurandi exsecutio demandata alteri, 439. Jusju-
 randum a populo exactum de observanda religione, 112.
 Jusjurandum violatum liberandæ patriæ causa, 123. Jus-
 jurandum ab iracundia profectum, tranquillo animo fit
 mitius, 439. Jusjurandum non diutius quam commodum
 est servatur a regibus, 208. Jusjurandum per salutem
 imperatoris, b 75.
 Jussa utilitati posthabita, 451.
 Jussas Essæus fatidicus de Antigoni cæde, 219.
 Justina, b 30. Justina mater Valentiniani Junioris, b
 35.
 Justini martyris apologia efficax apud Antoninum
 Pium, 594. Item scriptum contra Marcionem, *ibid.* Justini
 martyrium, 598.
 Justinus martyr et philosophus de Simone Mago, 568.
 Justinus martyr et philosophus sub Adriano, 592.
 Justi humilis origo, b 58. Justini solertia contra per-
 fidiam Hunnicam, b 60.
 Justini II elogia et substructiones, b 70. Ejusdem præ-
 cepta de regno, b 73.
 Justinianum triclimum, b 93, 414.
 Justiniani statua, b 63.
 Justiniani ædificia, b 63. Justiniani elogia, b 61. Justini

niani obitus, b 70. Justiniani rapacitas, b 91. Justiniani
 populus acquisitus, b 92. Justinianus imperator creatus,
 b 61. Justinianus præmia datoribus eripit, b 63. Justinianus,
 Tiberii dux, profligat Persas, b 73. Justinianus Sclava-
 vicas gentes domat, b 92. Justinianus turpiter a Sarra-
 cenis profligatus, b 92, 93. Justinianus perfidiæ suæ dat
 Sarracenis poenas, b 93. Justinianus præciso naso regno
 pellitur, b 94. Justinianus Rhinotmetus, b 92. A Bul-
 garis in regnum restituitur, b 96. A Bulgaris superatur,
ibid.
 Justiniani patricii cædes, b 90.
 Justiniani Rhinotmeti sævitia in adversarios, *ibid.*
 Justinus Amantii pecunia emit imperium, b 58.
 Justinus II severitæe judiciorum comprimit injurias,
 b 71.
 Justi in ærumnis ridentur, 143.
 Justitia æterna adducenda, 133.
 Justitiæ schola, 147. Justitiam æternam adducere, 134.
 Justus quartus Hierosolymorum episcopus, 588. Justus
 Alexandrinus episcopus, 592.
 Juvencius (P.) ab Andrisco cæsus, 468.

L

Laban, 25. Jacobum persequitur, 26.
 Labdon nonus Hebræorum judex, 53.
 Laberius Maximus, 311.
 Labienus Parthos concitat, 147. Labienus a Cæsare
 transit ad Pompeium, 484.
 Labienus captus, 514.
 Labor regalis, 190.
 Lac ex ara Jovis, 512.
 Lacus exundatio Amulium mergit, 314. Lacus exun-
 datio aqua in mari non decurrente, capiendæ urbis ob-
 sessæ signum, 352.
 Læsi ultionis occasiones aucupantur, 316.
 Læti interitus, 605. Lætus insidiatur Commodo, 601.
 Milites contra Pertinacem concitat, 602.
 Lætus quidam a Severo occisus, 608.
 Læva insidiis magis opportuna, 166.
 Laicus episcopus factus, b 122.
 Lalacaan, b 459.
 Lamechus vivit annos 753, 18. Lamechus fil. Mathusalæ
 διγαμος και πολυπρακι, *ibid.* Lamechus Mathusalæ filius,
ibid.
 Lamia a Philippo oppugnata, 452.
 Lampadius Carthaginensium cladem portendens, 398.
 Lancelus, b 45.
 Laodiceæ subjecta Antiochia, 36.
 Lapides sine auctore contra Constantinum Leonis filium
 missi, b 196. Lapides sine ferro aræ adhibiti, 206. Lapi-
 dis sectio sine manibus, 120. Lapidis parvitas et incre-
 menta, 121. Lapidum pluvia, 390. Lapis Christus, 120.
 Larginus Domitiani cædem prædicit, 581.
 Largitionibus regnum et procerum benevolentia redi-
 mitur, 202.
 Largius dictator, 338.
 Larissa, b 298.
 Lartès Porsena, Clusinus rex, Romam oppugnat,
 335.
 Latini, 313. Latinos sibi conciliat Tarquinius, 15. Latini-
 num bellum, 337, 338, 362. Latinus Fauni filius, 313.
 Latium, 330.
 Latrones seditionis faces, 289.
 Lavacra mortuorum, 568.
 Lavinia, Lavinium, 313.
 Laurentia Romuli nutrix, 314.
 Laurentum, 313.
 Lazari (S.) ædes, b 506.
 Lazarus monachus pictor, b 471.
 Lazi populi, 377.
 Læna Assyrios designat, 125.
 Lectus aureus, 479.
 Legati exploratores et belli prætextus, 450. Legati
 Persei regis statim dimissi, 457. Legatio in monte Sina,
 37. Legatio formosæ et disertæ mulieris efficax, 69. Legatis
 ingerenda species majestatis, 149. Legatis concessa
 munera, 379. Legatis hostium extra urbem respon-
 sum, 394. Legatos non semper mittere licitum, 446.
 Lex. Lege violata nihil opis divinæ sperandum, 141.
 Legibus plene obtemperandum, 56. Legis Mosaicæ pro-
 mulgatio, 38. Legis violatio servitutis causa, 50. Legis
 observatio, misericordia et justitia conjungendæ, 146.
 Legis ignorantia peccatis multis ansem præbet, 178. Legis
 et lectorem et factorem esse oportet, 183. Legis viola-
 tores occidi, 205.
 Lex Mosaicæ ignorata a Judæis, 112. Lex publica reci-
 tatur, 113. Lex divina tyrannico edicto præposita
 259.

- Lex discripta a milite, 286.
 Legio 3,000 peditum et 300 equitum, 317. Legio Cæsaris, 481.
 Legio fulmatrix, 596.
 Legionum Pannonicarum et Germanicarum tumultus 546.
 Lellus (C.) et Masinissa Syphaci opponuntur, 439.
 Lemæus pro Alexandro cadit, 194.
 Lentulus (L.) contra Gallos pugnat, 401.
 Leo primus seu Magnus, b 50.
 Leonis primi clementia, 51.
 Leo II Ariadnes et Zenonis filius, *ibid.*
 Leo occisus a Davide, 64. Leo manibus Sampsonis occisus, 54.
 Leo qua occasione imagines oppugnare cœperit, b 103.
 Leo papa Carolum Magnum imperatorem creat, b 120.
 Leo prædicit uxori mala quæ a Michaele passura esset, b 133.
 Leo philosophus sub Theophilo, b 160. Leo sive Michaelis sive Basilii filius, b 166. Leo philosophus Constantio Ducæ vaticinatur exitium, b 181.
 Leo Phocas a Bulgaria victus, b 186. Leo Phocas ob regnum affectatum oculos amittit, b 187. Leo Phocæ Bardæ filius, b 194. Leo Phocas Chalepitam vincit, b 197. Leo et Nicephorus ob iteratam regni affectionem cæcantur, b 216.
 Leo protovestiarium dictator a Sclero capitur, b 217.
 Leo paraspondylus, b 262.
 Leo protosyncellus milites alienat, b 263.
 Leo Conon Theodosium Atramyttenum imperio dejicit, 421. Leo Conon Germanum patriarcham relegat, *ibid.*
 Leo Copronymus imperium ad posterum propagare conatur, 438. Leo Copronymi filius, 435. Leo Copronymus largitionibus et simulatione pietatis imperium constituit, b 487.
 Leo Armenius regnum occupat, 451. Leo Armenius Bulgaricæ cladis causa, b 451.
 Leo Actii frater, 444.
 Leo Abalantes, b 538.
 Leo Melissenus, b 551.
 Leonas quæstor Constantii, b 21.
 Leones duo aurei, b 158.
 Leonides Origenis pater martyr, 610.
 Leonis Iconomachi tributum et obitus, b 106.
 Leonis uxor fit monacha, et filii castrati relegantur, b 133. Leonis interitus præsentia, b 159. Leonis matris somnium, *ibid.*
 Leonis Philosophi substructiones, b 178.
 Leonis Phocæ sordes, b 207.
 Leonis Cononis occasiones emergendi, b 422.
 Leonis Copronymi sævitia in adoratores imaginum, et interitus, b 438.
 Leonis Armenii elogia, b 458. Leonis Armenii cædes, b 459.
 Leontia Phocæ uxor, b 79.
 Leontius imperator salutatur, b 94. Leontius et naso et regno excedit, b 95.
 Leontii interitus, b 96.
 Leontius philosophus Eudociæ filię fortunam pro dote relinquit, b 41.
 Leontius Justiniani Rhinotmeti dux, b 92.
 Leonum cavea supplicii genus, 124.
 Lepidi ignavia, 310. Interitus, 474. Lepidus Syllæ successor a Pompejo oppugnatur, *ibid.* Lepidus triumvir Romam et Italiam tenet, 500. Lepidus crudelis, 502. Invisus Augusto, 337. Lepidus a Cæsare in ordinem coactus, 518. Lepidus cum Augusto expostulat, 518.
 Lepidus (M.) Caligulæ delicia, 537.
 Leprosi extra urbes agere lege iussi, 101.
 Leucates juxta Chrysopolim, b 184.
 Levitæ sacris ministeriis destinantur, 40. Levitarum redditus, 42.
 Levis, 42.
 Lia, 25.
 Libanii accolæ victi a Jesu, 47.
 Libani Alectoromantia, b 33.
 Liberalitatis certamen in religione instauranda, 105.
 Liberalitas in amicis thesaurus maximus, 165. Liberalitas una cum opibus crescit, 190. Liberalitas ex alieno utrum prosit, b 192.
 Liberatio gratiarum actionem postulat, 114.
 Liberi parentum ineptias ægre ferunt, 185. Libero-rum hæredes parentes, 594.
 Liberti Claudii tyrannidem exercent, 561.
 Libidines cum idololatria conjunctæ, 85.
 Libri pro recordatione, 48. Libros Scythæ Græcis ignavia causam credentes, ab iis cremandis abstinere, 633.
 Libya Phute, 21. Libys, *ibid.* Lybica aurigatio, 159.
 Lybica terra Hannibali fatalis, 456. Libya castellum in quo periit Hannibal, *ibid.*
 Licinius ut potitus sit imperio, b 3. Licinius Constantini affinis et collega, *ibid.* Licinius ob persecutionem Christianorum regno pulsus et cæsus, *ibid.*
 Licinius Stolo seditionis auctor, 360.
 Licinius Varus Corsos domat, 401.
 Licinius Crassus contra Perseum mittitur, 457.
 Licinius Sura Trajani amicus, 586.
 Licinius Gallerii Maximiani collega, 644.
 Lictores securiferi regi æstare soliti, 179. Lictores, 320.
 Liguribus data pax, 445.
 Ligusticum bellum, 400.
 Lilybæi obsidio, 396.
 Lingua rationalis communis animalium, 17.
 Linguarum diversitas, 21.
 Linus successor Petri, 570.
 Lipara, seu Licandum, b 217. Lipara tentata a Cn. Cornelio, 387. Liparæ excidium, 393. Liparitæ Iberici ducis a Turcis redemptio, b 257.
 Livia suspecta de nece nepotum Augusti, 540. Item de nece Augusti, 544. Livia nubit Augusto prægnans, 514. Obiit, annos 86 nata, 550. Livia ob insolentiam minus chara Tiberio, 548. Liviæ consilium contra insidiatores, 541. Liviæ Faunus, et apophthegmata, 558.
 Livius (M.) Hasdrudali opponitur, 432.
 Lobizum, b 270.
 Loca non munita in bellis defendi non possunt, 151.
 Locri a P. Scipione recepti, 446. Locroram defectio, 378.
 Locusta venefica, 567. Locustæ immisæ, 35. Locusta sub Alexio, 300.
 Logotheta Joannes ad Ruselium deficit, b 292.
 Lollia Paulina, 555. Ejus cædes, 562.
 Lollius Sannus prædo, 380.
 Longæ vitæ veterum causa, 19.
 Longævus seu Antiquus dierum, 428.
 Longiniana seditio, b 55.
 Longitudo viri cubitorum sex et dodrantis, 63.
 Lotus ab Abrahamo liberatus, 22.
 Lucæ evangelistæ chronologia, 545. Lucæ et Andæ reliquiæ, b 24.
 Luci luctus, 73.
 Lucilius pro Bruto se hostibus offert, 508.
 Lucilla Commodi soror, 598.
 Lucius Apustius classis contra Philippum præfectus, 444.
 Lucius Agrippæ et Julię filius, 537.
 Lucius Romanus episcopus, 629.
 Lucretiæ stuprum, 629.
 Lucretius consul, 333.
 Lucretius (C.) classi præfectus contra Perseum, 457.
 Luctatius Catulus Pœnos classe vincit, 398. Luctatius (Q.) Siciliam ordinat, 399. Luctatii Catuli triumphus Africanus, *ibid.* Luctu nondum finito nubere legibus interdicitur, 515. Luctum et invocationem Numinis et rei gerendæ studium conjungit David, 70. Luctus mortuorum est irritus, 75. Luctus ex consuetudine potius quam affectu, *ibid.* Luctus inanis est ejus quem tenere occideris, 171. Luctus unius anni, 337. Luctus publicus ob funus imperatoris indici solitus, b 25.
 Lucumo, 325.
 Lucus, b 163.
 Ludi, Lydi, 22.
 Ludimagister proditor, 354.
 Luentinus Numitoris et Amulli avus, 314.
 Luminum festum, 206.
 Luna matrem significat, 28. Luna a tergo, 478. Luna tres noctu visæ, 404. Lunæ et Caligulæ nuptiæ, 534. Lunatica prædicit Rangabi imperii amissionem, et Lucretii adeptionem, b 131.
 Lupæ meretrices, 315. Lupam se sugere, 605. Lupi Romanis auspiciatus, 367. Lupus Antonium terræ Lupi urbes ingressi, 591.
 Lupicia Justinii uxor Euphemia appellatur, b 110.
 Lustratio et expiatio regionis ob violatam religionem, 110.
 Lutum plebem repræsentat, 118.
 Lux primi diei soli et lunæ indita, 10. Lux nocturna in templo, 302. Lux nocturna, 404.
 Lycaonia a Cn. Manlio domita, 454.
 Lycia a M. Bruto subacta, 505.
 Lydi ludi, 22.

Lydorum thesauris potitur Cyrus, 162.
 Lygiæ populi, 478.
 Lysaniæ tetrarchia, 287.
 Lysias excidium Judææ cogitans, a Juda Machabæo proligatur, 206. Lysias contra Romanos grassatur, *ibid.*
 Lysias a Demetrio occisus, 462.

M

Maanis desertum, 68.
 Mabias Saracenoꝝum princeps Constantem navali prælio vincit, b 88.
 Maccabæi binomines, 69. Maccabæi martyres, 205.
 Macedones luxum Persicum imitantur, 190. Macedones æmulantur 30,000 novi exercitus, 139. Mutili et infirmi honorifice domum remittuntur, 196. Macedonicum bellum, 445. Ejus exitus, et pacis conditiones 100, 328.
 Macedoniana hæresis, b 36.
 Macedonii relegatio, b 52.
 Macedonius Pneumatomachus, b 23.
 Macedonum III monarchia, 52.
 Macennitis, 608.
 Machærus castellum, 224.
 Machæra Herodis auxiliator, 232.
 Machinæ Romanorum a Judæis everæ, 297. Machina Hannibalis, 407. Machinæ talenti pondere saxa jaculantur, b 253. Machinæ Archimedis, 424.
 Machometus secundus Armeniam recipit, b 95.
 Macies malum significat, 29.
 Macinus Megalia occupat, 467.
 Macrini genus, mores et administratio imperii, 614.
 Macrini motus contra Galienum, 632. Macrini et Macriani cædes, 633. Macrini (Q.) interitus, 634. Macrino a vate prædictum imperium, 614. Macrinus bis victus ab Artabano pacem emit, 615. Macrini cædes, *ibid.*
 Madian, 34. Madianitarum cædes, 44. Madianiticæ mulieres seducunt Israelitas, 43.
 Mæatæ, 609.
 Mæcenas Augusto monarchiæ retinendæ fit auctor, 533. Mæcenas Augusti iracundiam mitigare solitus, 539.
 Mæcenatis de Agrippa judicium, 536.
 Mæranus puleus amarus fit dulcis, 36.
 Magi primitias diis immolant, 165. Magi Alexandrum Asiæ perniciosum fore vaticinantur, 184.
 Magister, b 41. Magistri liberalium disciplinarum M. A. Philosophi stipendiis conducti, 596.
 Magistratus patrum funguntur muneribus, 317. Magistratus violentiæ populi sæpe cedere cogitur, 140. Magistratus ex viris lecti, 148. Magistratus indignis mandari pessimum, 614. Magistratum socordia in puniendis injuriis, facit ut homines privati grassentur, 75.
 Magnanimi sibi ipsi manus afferre maluit, quam hostibus ludibrio esse, 70. Magnanimi libentius parcent magnanimis quam supplicibus, 143. Magnanimi non facile ferunt imperium, 316. Magnanimus vir quos perdere potest conservatos mavult, 162.
 Magnates se non magni fieri sæpe ferunt, 99.
 Magnentii ingratus animus contra Constantem, b 12.
 Magnentii sævitiæ, ciades, furor et interitus, b 18.
 Magnentius regnum affectat, b 13. Magnentius proceres tollit, b 15. Magnentius repudiatis puris conditionibus profugatur, b 17. Magnentius desperata venia Gallo insidiatur, *ibid.*
 Magni cognomentum Pompeio a Sylla tributum, 474.
 Magnitudo pro superbia, 122.
 Magnus Pompeius a Claudio interfectus, 564.
 Magnus ager, b 131.
 Mago Annibalis frater, 409. Mago Gades tenet, 435.
 Mago in Italiam remittitur, 442.
 Magog Scythæ, 21.
 Magorum est, non quod somnariis, sed quid portendat somnium exponere, 118. Magorum tyrannis, 130, 169.
 Magorum cædes, 172.
 Mahometus sedem ab Heraclio impetrat, b 86. Mahometi natales et imposturæ, *ibid.* Mahometus Romanas provincias populatur, b 87.
 Majorica, 436.
 Malchus Antipatri insidiator, 227. Malchus Arabs Herodem non recipit, 231.
 Malefici corporis voluptatibus assiduis dediti, spiritus prorsus expertes, cremandi a Deo, 125.
 Maleleel filius Gaidadi, 18.
 Malichi cædes, 224.
 Malli Alexandrum pene confecerunt, 194.
 Maniaces victus Constantinopolim mittitur, b 238.
 Mamas (S.), b 162.
 Mamertini a Romanis defenduntur, 382. Mamertini Messanæ habitatores, 380.
 Mammæa Moesæ filia, 615. Mammæa a filio Augusta appellata, 618. Filio uxorem eripit, *ibid.* Mammææ cædes et Christianismus, 620.
 Mananimus Essæus de Herode vaticinatus, 243.
 Mananimus tyrannus, 108.
 Manassæ Josephi filius, 29.
 Manassæ quindecimus rex Hierosolymitanus, 111.
 Manassis captivitas et pœnitentia, 112.
 Manasses pontifex, 201.
 Mancipium Judaicum a Philadelpho redemptum 120 drachmis, 200.
 Mandane Astyagiæ filia, Cyri mater, 146.
 Mandati violati pœnæ, 8.
 Mandonius a Scipione victus, 435.
 Mandragora, 25.
 Mane, felicitatis nota, 132.
 Manes Manichæorum princeps, 639.
 Manna, 36.
 Manna desinit, 46.
 Manoes Sampsonis pater, 34.
 Manubias militum esse statuit Cyrus, 164.
 Manuel Theophili dux, b 148. Manuel Theophili servator, b 149. Manuelis fuga ad Agarenos, et solers reditus, *ibid.*
 Manuel patricius rem male gerit in Sicilia, b 200.
 Manus in pariete scribens, 123. Manus ferreæ, 439.
 Manuum oscula, 558.
 Mangania regia, b 262. Mangania syngrapha dolo extorta per Isaacium Comnenum, b 270.
 Mani, 123.
 Maniaces tyrannide affectata occumbit, b 249.
 Manichæi Pauliciani, b 157. Manichæi a Quado Persæ cæsi, b 60. Manichæi Romanas provincias ingressi, b 124. Manichæi ad Ismaelitas deficiunt, b 157. Manichæi Philippopolim traducti, b 209. Manichæi militia pulsati, b 300. Manichæorum et Alexii disputationes, b 305.
 Manilia lex, 477.
 Manipuli adorantes submissionis argumentum, 28.
 Manium evocatio, 69.
 Manius Etruscus aruspex, 366.
 Manius Glabrio Antiochum Græcia pellit, 450.
 Manlius (M.) Capitolinus de saxo Tarpeio præcipitatur, 359. M. Manlius in Africa bellum gerit, 390. M. Manlius Carthaginem oppugnat, 426. Carthaginensium amicitiam simulat, 438.
 Manlius (L.) in Sicilia, 396.
 Manlius (T.) Torquatus, 360. Filium victorem securi ferit, 363.
 Manlius Torquatus consulatum repudiat, 426. Faliscæ domat, 400. Siciliam recuperat, 424.
 Manlius (Cn.) Antiocho plura imperat quam Scipiones, 454.
 Manasses ob peregrinam uxorem sacris interdictus, novam religionem instituit, 182.
 Mara amaritudo, 55.
 Marcellinus, episcopus Romanus, 639.
 Marcellus Annibalem ad Nolam vincit, 423. Oppugnat, 429. Syracusas oppugnat, 424. Marcellus cæsus ab Annibale, 432.
 Marcellus (M.) Augusti consobrinus Gallos spoliat, 456.
 Marcellus Vespasiano insidiatus, 576.
 Marci auguris divinatio de Romanorum cæde, 417.
 Marci Evangelium, 568. Marcus Evangelista primus Alexandrinus episcopus, 572.
 Marcomanni, 595.
 Marcus Alexandrinus episcopus, 594.
 Marcus monachus Leoni Philosopho decem annorum vitam prædicat, b 179.
 Mardeitæ Arabibus infesti, b 92.
 Mardochei fiducia de conservatione Judæorum, 179.
 Mardocheus, 175. Mardocheus Estheræ minatur exilium, ni popularibus subvenerit, 179. Mardocheus per Estheram Artaxerxis vitæ consulit, *ibid.* Mardocheus Artaxerxis imperii particeps, 196. Mardocheus princeps Judæorum, 179.
 Mare vitam humanam significat, 125. Mare pro insulis, 130. Mare Paziniacum equi tranant, b 260. Maria congelata, b 120.
 Maria Alana vivente marito Botaniatæ nubit, b 292.
 Maria Alana fit monacha, b 297.
 Mariæ (D.) vestis, b 51.
 Mariamme Mosis soror, 32.
 Mariamme Herodi ob periculum infensa, tandem occiditur, 240, 241.
 Mariamme prior uxor Archelai, 265.
 Mariamme Agrippæ filia, 282.
 Mariammæ obitus, 34.
 Marinus, b 141.
 Marinus tyrannus occisus, 625.

- Maris Chalcedonensis invectiva in Julianum, b 26.
 Mariti absentia adulterii occasio, 74.
 Maritis laxata nocturnæ excubiæ, 116.
 Maritus maximum uxoris ornamentum, 160.
 Mars homo non Deus illam stuprat, 314.
 Marsyas Agrippæ libertus, 272.
 Martiani obitus, b 49. Martiano aquilæ umbra portendit imperium, b 46. Martiano hospites suos remuneratur, *ibid.* Martiano Antonii filius, b 50.
 Martinatus socer Leonis Philosophi, b 174.
 Martina Heraclii secunda uxor, b 82. Martine supplicium, b 87.
 Martinus patricius, b 72.
 Martinus papa resistit Constanti Monothelitæ, b 87.
 Martius (Cn.) Coriolanus, 343.
 Martius Philippus consul contra Perseum missus, 457.
 Martius (L.) Carthaginem oppugnat, 464.
 Martyropolis, b 74.
 Masada castellum Idumææ, 230. Masadæ expugnatio, 311.
 Masadeni, 260. Sibi ipsi manus afferunt, *ibid.*
 Masalmes et Solymas Arabes Thraciam et Byzantium invadunt, 101.
 Masinissa Sophonisbam invitus amittit, 440. Masinissa ad Romanos deficit, 436. Carthaginenses vincit, 463. Masinissæ obitus et regni divisio, 465.
 Massagetæ Persiam vastant, b 16.
 Matathias Asamonæi pronepos defensionem religionis suscipit, 205.
 Matthias ob auream aquilam revulsam crematus, 258, 260.
 Mater a filio fame necata, 156. Mater infantem devorat, 219.
 Maternus affectus in liberorum periculis se tegi non ainit, 83.
 Mathusala vivit annos 969, 18. Mathusala Enochii filius *ibid.*
 Mathusala filia Malebeelis, *ibid.*
 Matrimoniorum leges Augusti, 354.
 Matronæ et virgines Davidis victoriam celebrant, 65.
 Matronarum privilegia, 318.
 Matthias Theophili filius pontifex, 256.
 Matthias pontifex, 280.
 Matthias Theophilus pontifex, 290.
 Mauri a Medis propagati, 631. Mauri montis castellum, b 204.
 Mauricii stratagema contra Chaganum, b 77. Mauricii interitus præsentia, b 78.
 Mauricii cum omni familia interitus, b 79. Mauricii fuga, *ibid.* Mauricius qui et Tiberius, b 74. Mauricius comes fœderatorum, Tiberii gener, *ibid.* Mauricius militum seditionem Commentiolii prodicione ulciscitur, b 78. Mauricius 1,200 captivorum 6,000 aureorum redimere recusat, *ibid.* Mauricius Philippicum generum ob famam de Philippo suspectum habet, *ibid.* Mauricius milites captivos redimere non vult, *ibid.* Mauricius infantem suum ultro cædi offert, b 79. Mauricius mavult hic dare pœnas, *ibid.* Mauricius imperator declaratur, *ibid.*
 Maxentii tyrannia, 643. Maxentius tyrannus, b 2.
 Maxentius a Constantino victus in Tiberi submergitur, *ibid.*
 Maxentius Maximiani Herculi filius Romæ imperator, 643.
 Maximi cognomen M. Valerio decretum, 339. Maximi cædes, 622.
 Maximiani Herculi interitus, 644. Persecutio Christianorum, 640. Maximianus Hercules Diocletiani collega, *ibid.* Maximianus Hercules imperio se abdicat, 642.
 Maximini avaritia, ignobilitas, crudelitas et Germanicus triumphus, 621. Maximini genus et sævitia contra Christianos, *ibid.* Maximini cædes una cum filio, 622. Maximini cædes Taciti cædis occasio, 637. Maximinus a senatu dux creatus, 622.
 Maximinus Antiochenus episcopus, 898.
 Maximinus, Alexandrinus episcopus, 639.
 Maximinus Gallerius geuer Diocletiani, 640.
 Maximus regno affectato a Theodosio occiditur, b 35.
 Maximus Maximi nepos tyrannus Romæ, b 69.
 Maximus et Martinus papa Constanti Monothelitæ resistunt, b 87.
 Mazabanes, Hierosolymitanus episcopus, 626.
 Meatus subterranei Hierosolymorum, 305.
 Medi, seu Madæi, a Madai, 21.
 Media Baspracan, b 256.
 Medicum bellum cum Turcis, *ibid.*
 Medica aurigatio, 158.
 Medici opera rex inimicus facile debellatur, 486. Me-
 dici regibus maxime timendi, *ibid.* Medicis immunitas data, 535. Medicus ob non sanatum ægrotum in crucem actus, 196.
 Mediolanum captum a Romanis, 405.
 Medorum et Persarum ii monarchiæ, 119.
 Medorum satrapæ leonibus obijciuntur, *ibid.*
 Megabizus, 171.
 Megacles pro Pyrrho occisus, 372.
 Megalia castellum Carthaginense, 467.
 Megar tertius Israclitarum iudex, 405.
 Megasthenes pro Metasthene, 51.
 Mei ex ara Jovis, 365.
 Melangia locus, qui et Malagina, b 160.
 Melchisedecus, 22.
 Melchius, Saulis filius, 62.
 Melchol Saulis filia, *ibid.* Melchol Davidem æstu liberat, 65. Melchol Davidi nubit, *ibid.* Melchol exsulante Davide alteri nupta, 71. Melchol Davidi remittitur, *ibid.* Melchol Davidem saltantem ridet, 73.
 Meleleel vivit annos 895, 18.
 Meliseus Nicephorus, b 44.
 Melitine, b 108.
 Melius (Sp.) regno affectato occiditur, 350.
 Memoria beneficiorum supplicium mitigat, 83.
 Memphibosthes Jonathas filius, 73.
 Memphibosthis excusatio, 78.
 Menæ liberti perfidia, 514, 515.
 Menander historicus, 85.
 Menas, b 67.
 Menas libertus Sexto Pompeio perfidiam suadet, 511.
 Mendicus Armenius prodit Agarenorum insidias, b 22.
 Menelaus pro Onia, 204. Menelai impii pontificis interitus, 208.
 Menenius Agrippa, 337. Ejusdem apologus, 340.
 Mens veri imperatoris erga subditos, 613.
 Mensa aurea, 478.
 Mepheni Cappadoces, 21.
 Meroba Saulis filia, 62.
 Meroe olim Saba, 33.
 Mesembria, b 91.
 Mesrem Egyptus, 21.
 Messalina Valeria Claudii conjux, mulier tyrannica impudica, 486. Ejusdem interitus, 564. Messalina C. Siliam nubere aggressa, *ibid.* Mnesterem adulterum edicto Claudii acciscit, *ibid.* Messalinæ liberi, 287.
 Messana ab Hannone occupata, 383. Messanæ committas, 382.
 Mesthici montes, 478.
 Mesthus fluvius, 467.
 Metella Syllæ uxor, 473.
 Metellus magister equitum, 397.
 Methodius a Michaele male tractatus, b 136. Methodii excarnificatio et relegatio, b 150. Methodius pro Joanne Syngelo fit patriarcha, b 153. Methodii de stupro calumnia, b 154. Methodio divinitus exstincta flamma libidinis, *ibid.* Methodius calumniatoribus parcat, b 155. Metheros Scythopolis, 70.
 Metius, 324. Metius ob cosmographicam tabulam occisus a Domitiano, 581.
 Metrophanes, b 8.
 Metus unius multis exitiabilis, 32. Metus periculi prophetæ auctoritate major, 117. Metus in præsentia et in futurum adeptus, 118. Metus per castra discurrans, 160. Metus avaritiæ prætextitur, 147. Metus defectionis causa, b 256.
 Michael Cappadox Zoen stuprat, b 234. Michael Zoes consuetudine et publico abstinet, b 239. Michael factus imperator Zoen in ordinem cogit, b 235. Michael Calphates a Zoe adoptatur, b 124.
 Michael Rangabe declaratur Imperator, b 125.
 Michael Balbus Amoricus ob insidias in vincula conjectus, b 133. Michael perfide in pios grassatur, b 135, 134.
 Michael Theophili filius, b 150. Michael Theophili filius a Basilio cæditur, b 167.
 Michael Burses Antiochiam capit, b 204. Michael quavis hydropticus Bulgaros domat, b 241, 242.
 Michael Ducas imperio ineptus, b 286. Michael Ducus imperator designatur, b 284.
 Michael Paphlago fit monachus, b 242. Michael patrischa Isaacium Comnenum adjuvat. Idem ob insolentiam ab eodem pellitur, b 268, 269.
 Michael Balbus ex carcere et compedibus ad imperium evehitur, b 135. Michaelis Balbi confusa religio, *ibid.* Michaeli Balbo intercessione Imperatricis differtur supplicium, b 133. Michaelis Balbi opiniones, b 136. Michaelis Balbi secundæ nuptiæ, b 139. Michaelis Balbi obitus, b 141. Michaeli Balbo auguria Imperii, b 129. Michael a Demetrio martyre opem frustra sperat, b 239.

- Michael Parapinacius cognominatus, b 288.
 Michaelis imperatoris ossium translatio, b 176. Michaelis Theophili filii profusiones et impietas in matrem et sorores, b 153. Michaelis Theophili filii dux Arabicæ expeditiones, b 158. Michaelis Theophili filii aurigationes et neglectus Reipublicæ, b 159. Michaelis Theophili filii inepta comitas, et lusus scelerati, b 163.
 Michaelis Paphlagonis morbus ob perjurium, b 234.
 Michaelis Ducæ imperatoris inepta studia, b 287.
 Micheas vulnerari se jubet, et Achabum arguit, 94.
 Micheas Achabo exitum prædicit, *ibid.* Micheas in carcerem conjicitur, 95.
 Micipsa Masinissæ filius, 465.
 Militare stipendium, 580.
 Miles prædatum educendus, ut et comæatus suppetat, et corpora labore firmentur, et disciplina militaris non exolescat, 157. Miles direptionem locupletis urbis diuturni laboris præmium expectat, 162. Miles pene ostensio Judæis illudit, 286. Milites pauci, sed fortes et exercitati, etiam multum sunt formidabiles, 77. Milites 300,000, 47. Milites ducem bellicosum ignavo præferunt, 158. Milites in nullo belli metu negliguntur, 212. Milites Augusti litem Antonianam disceptant, 510. Milites censura ecclesiastica notati, b 203. Milites an martyres, *ibid.* Milites Aristobulum pacem servare non sinunt, 224. Militibus ante pugnam dimissis donatur merces, 106. Militum licentia coercita a Pompeio, 149. Militia neglecta imminuit Imperium, b 274.
 Mille talentis redempta pax, b 108.
 Milo Tarentina arce Romanis cedit, 379.
 Milo Pyrrhi dux, 473.
 Milonia Cæsonia Caligulæ nubuit, 557.
 Milium locus Constantinopolis, b 62.
 Mimas, b 32, 37.
 Mina Judaica librarum, 2 226.
 Minæ irritæ, 104.
 Minerva desponsa Antonio, 513. Minervæ ædes, 605.
 Minister fidelis non omnia tyrannijussa exæquitur, 92. Ministri bene meriti indulgeri sibi volunt, 71. Ministri culpam domini luunt, 96. Ministrorum regionum in bellis intestinis fides lubrica, 71. Ministrorum laboribus fruuntur domini, 74.
 Minorica, 436.
 Minutius Rufus contra Gallos, 446. Q. Minutii Rufi temeritas, 415. M. Minutius ab Æquis vincitur, 346. M. Minutius magister equitum, 414. Minucius Augurinus, 350.
 Miracula ad Sinam edita Mosi, 35. Miracula etiam tyrannorum sævitiam frangunt, 122. Miracula ab improbis eluduntur, 124. Miraculis commissa religionis controversia, 92. Miraculis pietas erga Deum excitatur atque augetur, 124. Miraculum evangelici codicis non combusti, b 174.
 Misac pro Misaele, 418.
 Misael Misac appellatus, *ibid.*
 Miserorum nulli cognati, 205.
 Mithridates Cyprî gazophylax, 169. Mithridates a filio Pharnace occiditur, 223. Mithridates rex Parthorum, 250. Mithridates ad Euphratem a Pompeio profligatus, 477. Mithridates fugiendo quam pugnando hostis gravior, 479. Mithridatis interitus, *ibid.* Mithridaticum bellum, 477.
 Mizizius tyrannus, b 90.
 Mnaseas Damascenus meminit diluvii, 19.
 Mnester saltator Messalinæ amasius, 564. Mnesteris interitus, 565.
 Moabita primogenitum adolet, 98. Moabitæ ad interneccionem cædi jubentur, 60. Moabitæ Achabo tributarii, 96. Moabitæ ex errore in manus hostium incidunt, 98. Moabitarum rex Davidis cognatis hospitium præbet, 66.
 Moameti natales et imposturæ, b 86, b 178.
 Mocias, b 163.
 Mocius (S.), b 506.
 Modestia discitur a pueris exemplo modestorum senum, 147.
 Mœnia transilire capitale, 316. Mœnia sacrosancta, *ibid.* Mœnia aratro designata, *ibid.*
 Mœsa Julia Senecæ soror, 615.
 Monachi ab Argyropulo locupletati, b 232. Monachi Michaelem venerè abstinere jubent, b 239. Monachi Theodora longam ætatem pollicentur, b 153, 478. Monachorum cædes sub Copronymo, b 110. Monachus ensifer, b 78. Monachus et Mahometi suffragator, b 86. Monachus fatidicus, b 129.
 Monarchia ad bella et seditiones reprimendas utilis, 338. Monarchiæ gerendæ ratio, 532.
 Monastica censura de historiis, 2.
 Moneta mutata a Commeno, b 299.
 Mongus Petrus, b 54.
 Monitis spretis clades accipitur, 107.
 Monitoris fidelis præmium calamitas, 139.
 Monobarus Bazeus Adiabenus, 282.
 Monomachi consilium, negligentia et mollities, b 248.
 Monomachi profusiones, rapacitas et Orientis amissio, b 260. Monomachi ineptiæ de Zoe et Alana concubina, b 260, 261. Monomachi morbus articularis et lateris dolor, b 261. Monomachi obitus, b 262. Monomachi Theodosii præsidis seditio, 264. Monomachus fit imperator, b 247.
 Monachus Theodosius relegatur, b 264.
 Monoxyla Rossorum navigia, b 255.
 Monothelitas, b 26.
 Mons Judaica tribus, 121.
 Monstrum fœdum sub Mauricio natum, b 76. Monstrum Byzantii natum, b 289.
 Montii quæstoris interitus, b 20.
 Mopsi fons, 22.
 Mopsuestiæ excidium, 201.
 Mora supplicii, damnatis aliquando salutaris, 148.
 Mora hostis, timiditatis suspicionem præbet, 186.
 Morbus ex metu, ex morbo mors, 69. Morbus capitis in Arabia, 534.
 Mori optare, nec posse, 592. Mors ex animi ægritudine, 83. Mors minus acerba iis qui facti sunt votorum compotes, 145. Mortis denuntiatio tristissimus nuntius, 11. Mortuis viventium negotia ne impediunt, 548. Mortuus resuscitatus ab Elia, 92. Mortuus fingitur qui occisus est, 215. Mortuus nuntius ad mortuum, 54.
 Mortago Bulgarus, b 12.
 Mos aqua, 33.
 Mosaica instituta, cur ignota Græcis, 200. Mosaic libri diu amissi reperiuntur, 112.
 Mosis nativitas et educatio, 32. Moses Ægyptiam mammam aspernatus, matri suæ restituitur, 32 et 33. Moses diadema proculcat pedibus, 33. Moses expositus a Thermuti educatur, *ibid.* Moyses, id est, ex aqua servatus, *ibid.* Mosis expeditio Æthiopica, *ibid.* Mosis miracula apud Pharaonem, *ibid.* Moses ab Abrahamo septimus, 33. Moses miraculis confirmatus Pharaonem adit, 35. Moses in lapidationis periculo, 36. Moses Idumæos reformidat, 42. Moses Chananæam videt, sed non ingreditur, 45. Moses tabulas legis confringit et reparat, 38. De Mose et Arone oraculum, 50. Mosis fuga et nuptiæ secundæ, 34. Mosis iracundia ob vitulum, 37. Mosis manus in altum elatae victrices, *ibid.* Mosis obitus, 44.
 Mosoch, 21.
 Mosynopolis, b 224.
 Muhumeti Imbraelis crudelitas et interitus, b 256. Muhumetus Imbraelis filius, b 255.
 Muliebres illecebræ etiam sapientias. in fraudem illicunt, 85. Muliebris ἀκισματός, 69. Muliebrum ornamentorum controversia, 447.
 Mulier adoptat filium, 33. Mulier gigantea, b 60. Mulier Sabea cædendi auctor, 79. Mulier formosa, fera cui resisti non potest, 158. Mulier formosa ab amante quidvis impetrat, 180, 182. Muliercula importuna impetrat audientiam ab Adriano, 589. Mulierem formosam intactam dimittere Barbarus inbonestum censet, 100, 141. Mulieres ad vindictam proniores, 180. Mulieres Assyriorum aciem restituunt, 235. Mulieres armatæ, 595. Mulieres in Saporis exercitu, 603. Mulieri iratæ non fidentium, 185. Mulieribus non vis afferenda, sed persuadere licet auctore Cyro, 158. Mulieribus curru vehi concessum 353. Mulierum vis, 173.
 Mulorum juga 10000, 190.
 Multitudo paucitatem superatura creditur, 77. Multitudo delinquentium non facile sine publico malo coerceri potest, 183.
 Munatius (T.) Planus Antonianus a Ponto Aquila victus, 498.
 Mundus κόσμος, 16.
 Munera non tutum est accipere ab omnibus, 100. Munera perituri repudiata, 123. Munera cuique pro dignitate tribuenda, 166.
 Mures Palæstinam affligunt ob arcam, 58. Mures Senacheribum Pelusio pellunt, 411.
 Murus longus, b 58.
 Musca Dea Accaronia, 96.
 Muscæ saturæ minus molestæ, 272. Muscarum immisio, 35.
 Musica profligat malos genios, 64.
 Musonius philosophus, 577.
 Mutatio ex malo in bonum, 112.
 Mutia Pompeio absente adulterat, 479. Mutia S. Pompeii mater, 511.
 Mutianus contra Vitellium a Vespasiano missus, 576.
 Mutianus Vespasiani Vicarius, 577.
 Mutinas Pœnus ad Romanos deficit, 430.

Mutinensis obsidio, 497.
 Mutiistratum urbs Siciliæ, 388.
 Mutius Cordus Scævola Porsennam occisurus, 335.
 Mutus præ metu, 228.
 Mylæ, 516.
 Myra capta ab Agarenis, b 236. Myrenses Bruto se dedunt, 505.
 Myriades, 462 et 800, 175.
 Mysia Europæa, 509. Mysi seu Bulgari, b 58. Mysi ad Olympum, 454. Mysi, 531.

N

Naas, Ammonitarum rex, Israelitis minatur, 59.
 Naba mons, 45.
 Nabal Carmelita, 68.
 Nabat secundus rex Israelitarum, 89.
 Nabathæi Arabes, 209.
 Nabhiotha, 66.
 Nabis Lacedæmoniorum tyrannus, 446. Nabis ab Ætoliis peremptus, 451. Domitus a Flaminio, 447.
 Nabla, 79.
 Nabothi vinea et cædes, 93.
 Nabuchodonosor Hierosolymis captis regem occidit, 3000 captivorum abducit, 114. Nabuchodonosor Nechaum Ægyptium vincit, *ibid.* Nabuchodonosoris sævitia in Se-dechiam, 115. Nabuchodonosoris secunda expeditio in Ægyptum, 117. Nabuchodonosor somnium eum a Magis sibi dici postulat, 118. Nabuchodonosoris somnium de statua, 119. Nabuchodonosor honorem habet Daniæli, et Hebræorum Deum celebrat, 122. Nabuchodonosoris somnium de arbore, *ibid.* Nabuchodonosoris aurea statua, *ibid.* Nabuchodonosoris meminerunt Berosus, Megasthenes, Philocles et Philostratus, 123. Nabuchodonosor superbus et insolens, 122. Nabuchodonosor in furorem actus septem annos inter bestias degit, 123.
 Nabuzardan Hierosolymana incendit, *ibid.*
 Nachor, 22.
 Nachordan, rex Assyriorum, 111.
 Nachordan, Sennacheribi filius, 142.
 Nadabi et Abii interitus, 40.
 Naeman. *Vide* Neeman.
 Nahumus excidium Israelitarum ante annos 115 prædicit, 108.
 Nais capitur, 47.
 Narbonenses olim Bebryces, 406.
 Narcissus, libertus Claudii ab epistolis, 563. Ad Messalinæ tumulum occiditur, 566, 568.
 Narcissus Commodum jugulat, 601.
 Narcissus, Hierosolymitanus episcopus, miraculis clarus, 612.
 Narses, Persarum rex, b 12. Narses Persa pacem cum Romanis facit, 642.
 Narsetis et Bellisarii dissidium, b 69. Narsetis a Phoca defectio et interitus, b 80. Narsetis elogia, b 69.
 Nasamonum excidium, 581.
 Nasturtium Persarum obsonium, 147.
 Natales regionum fliorum largitionibus [populorum honorati, 209.
 Natate nescire, duci et militi incommodum, 192.
 Nathan propheta, 73. Nathan Davidem arguit, 74. Nathan Salomonis studiosus, 82.
 Nature et exercitationis dona, causa calamitatis, 250.
 Navales pugnæ S. Pompeii et Augusti, 516, 517 *passim*.
 Navis ænea navigationis præsidium, b 57.
 Naves onerariæ 400, triremes 700, a Juliano crematæ, b 27. Naves 800 captæ a Pompeio, 480. Naves 300 ad Actium captæ, 527. Navis hostilis prætextu legationis evadit, 439. Navis 16 remigiorum, 449.
 Naupacti deditio, 452.
 Nazoræus, 54.
 Neapolis Thraciæ, b 271.
 Neapolis Libyca a Pisone eversa, 467.
 Nearchus ex Oceano Indico in Euphratem redit, 196.
 Necessitas audaces facit, 102.
 Nechaus Ægyptius Medos oppugnaturus, Josiam occidit, 113. Nechaus Ægyptius a Nabuchodonosore vincitur, 114.
 Nectarius, b 37.
 Neeman Syrus a lepra mundatur, 99.
 Neemias instaurat Hierosolyma, 135. Neemias se contra Moabitas, Ammonitas et Samaritanos munit, 178. Neemias Xerxis pincerna instaurat Hierosolyma, *ibid.* Neemias ærummæ pro patria, *ibid.*
 Negra, b 60.
 Nemrodus primus gigas et tyrannus, 21.
 Neocæsares excidium, b 279.

Nemezi gens Gallica, forte Nemetes, b 294.
 Nemezorum defectio, *ibid.*
 Nephtalim, 25.
 Nero pro Domitio, sextus Romanorum imperator, 288.
 Nero 17 annos natus fit imperator, 430. Nero primus Christianos persecutus, 570. Neronis adolescentia luxuriosa, 568. Aurigationes et scenicæ exercitationes, 569. Nero post matricidium nocturnis terroribus exagitatur, *ibid.* Neronis consilia desperato imperio, fuga, interitus, 571, 572. Expeditio in Græciam, 570. Imperium, 568. Neronis utriusque sexus conduplicatæ nuptiæ, generis activi et passivi, 511. Neronis partus, 570. Cædes, 572. Neronis interitus, 292.
 Nero (Cl.) Hasdrubalem cædit, 433. In Sicilia, 442. Nero (Cl.) cum Hannibale dimicat, 432.
 Nero Germanici filius, 548.
 Nerva astrologi mendacio servatus, 563. Trajanum adoptat, 584. Nervæ imperium, 582.
 Nestorius hæreticus, b 41.
 Nestoris defectio, b 288.
 Nicæa a Sclero occupata, b 217. Nicæa capta a Francis, b 300. Nicæna prima synodus, b 9.
 Nicænum Symbolum, b 10. Nicænum septimum concilium de imaginibus colendis, b 117.
 Nicanor Judæa insidiatur, 208. Nicanoris interitus, *ibid.*
 Nicephori Cæsaris et fratrum pœna, b 118. Nicephori sordes, rapacitas et exactiones, b 123. In Nicephorum scomma, b 207. Nicephori interitus publici luctus solatium, b 125.
 Nicephorus Phocas, b 177. Nicephorus Phocæ Barde filius, b 194. Nicephorus Phocas Cretam subigit, b 196. Nicephorus Phocas metu tyrannidis e Creta revocatur, b 197. Nicephorus Phocas in Syria bene pugnat, b 197. Nicephorus Phocas tyrannidis suspicionem callide a se amovet, b 198. Nicephorus Phocas imperator declaratur, b 197. Nicephorus sacros redditus in militiam convertit, b 202. Nicephorus Phocas ad rem militarem refert omnia, b 203. Nicephorus Phocas ecclesiastica suffragia et redditus sibi vindicat, b 203. Nicephorus Phocas muro fatam excludere studet, b 204. Nicephorus ex fame lucrum cepit, b 206. Nicephorus Phocas invisus ob licentiam militum et avaritiam, b 215. Nicephori Phocæ expeditio Sicilia, b 200. Nicephori Phocæ coronatio et nuptiæ, *ibid.* Nicephori Phocæ nuptiæ secundæ a patriarcha impeditæ, *ibid.* Nicephori Phocæ defectio, b 227. Nicephoro (a) pupilli alienatio ob ludum militarem, b 230.
 Nicephorus Uranus Bulgaros domat, b 224.
 Nicephorus Comnenus, b 297.
 Nicephorus Phorbeni Catacalonis filius, b 299.
 Nicephorus insidiator dat pœnas, b 300.
 Nicephorus Copronymi filius, *ibid.*
 Nicephorus generalis logotheta imperator appellatur, b 121. Nicephorus Irenen in exilium mittit, b 122. Nicephorus imperator stricto gladio petitus, b 124. Nicephorus a Bulgaris occiditur, b 125.
 Nicephorus patriarcha Leonis Armeni impietatem præsentit, b 130.
 Nicephorizes eunuchus, b 287.
 Nicephorizis logothetæ interitus, b 293.
 Nicetas Copronymi filius, *ibid.*
 Nicetas, Gregoræ filius, honorifice ab Heraclio excipitur, b 84.
 Nicetas eunuchus, Copronymi patriarcha, b 111.
 Nicetas dux Antiochenus male tractat, b 236.
 Nicetas Ooriphas, b 300.
 Nicias Pyrrhi proditor supplicio afficitur, 376. Ejus cutis in lora sellæ concisa, 379.
 Nicus Cerealis insidiator Caligulæ, 557.
 Nicocizas, b 225.
 Nicolai patriarchæ relegatio, b 179. Ejus restitutio, b 182.
 Nicolai Publicani de Constantino Duca prædictio, b 183.
 Nicolaus Damascenus Herodis orator, 257.
 Nicolaus grammaticus patriarcha, b 297.
 Nicolaus Mirificus, b 299.
 Nicomedes, Bithyniæ rex, 467.
 Nicopolis capta a Bulgaris, b 241.
 Nicopolis, 510.
 Nicon machina, 294.
 Nigidius Figulus monarchiam Augusti prædicit, 185.
 Nili fossæ et aggeres extracti a Judæis, 32.
 Nili ortus et incrementa ex Dione, 608.
 Nilus Geon, 17.
 Ninivæ Deus excidium minatur, 107. Ninivitis acta penitentia conservantur, *ibid.* Ninivæ capta a Nabuchodonosore

nose, 146. Nivives excidium etiam post pœnitentiam vaticinatur Tobitus, *ibid.*
 Ninus urbs, 22.
 Nisan Aprilis, 35.
 Nisibus, b 15. Nisibis a Gordiano tertio recuperata, 624.
 Noa Deum propitium habet, 18. Noa Lamechi filius, *ibid.* Noa rem divinam facit, 9. Noa vitisator, et Hebræorum Bacchus, *ibid.* Noa vivit annos 950, 19.
 Nobilissimi honos, b 61.
 Nobilitas apud exteros receptu non caret, 85. Nobilitas etiam apud hostes honorata, 118. Nobilitas animosos facit, 317. Nobilitati etiam ab hoste honos habetur, 103.
 Noctes alternæ duarum uxorum, 160.
 Noemis, 55. Noemis felicitas, *ibid.*
 Nola repulsus Hannibal, 81. Nolæ sontibus appensæ, 421.
 Nomen gentis terra delendum, 59. Nomen cum re aliquando consensit, 69. Nomina captivis mutata, 118. Nominem mutato res eadem fertur, 338.
 Nonacrina aqua, 197.
 Norbanus (C.) contra Brutum et Cassium missus, 505.
 Noricum, 521. A Philippo captum, 424.
 Novæ tabulæ, 338.
 Novatus Catharorum auctor, 627.
 Novercæ privignis infestæ, 127.
 Nox prælia dirimit, 189. Nox opportuna paucioribus ad hostes invadendos, 189.
 Nubes, Dei descensum in templum Salomonis testari credita, 84.
 Nucerni crudeliter tractati ab Hannibale, 421.
 Nuditar simplicitatis symbolum, 17.
 Numa invitus, nec nisi sacris rite peractis, regnum suscipit, 321. Numa Pompilius, secundus rex Romanorum, *ibid.* Ejus ætas et obitus, fiducia in Deum, instituta, pacatum regnum, *ibid.*
 Numerianus imperator, ut perierit, incertum, 639.
 Numerius Fabius, 398.
 Numicus fluvius, 313.
 Numinis neglectus clades parit; 50 Numini providentia Davidem, ne patriam oppugnet, conservat, 69.
 Numitor regno a fratre spoliatur, 314.
 Nuntius falsus cædis causa, 156. Nuntii falsi facile decipiunt, 72.
 Nuptiæ per dies quatuordecim celebratæ, 145.
 Nymphæum, b 50.

O

Oabis, b 42.
 Obæratum liberi in servitutem abrepti, 90.
 Obedus, 56.
 Obiter nihil agendum, 596.
 Oblivisci injuriam difficilius est quam ignoscere, 77.
 Obsessis aut gladii aut famis exitium metuendum, 115.
 Obsides dati a quibus regno timebatur, 283.
 Obsidio, fames, pestis conjunguntur, 115. Obsidionis solvendæ honesta causa quæsitæ, 211.
 Obsignare, 134.
 Occasionem qui suppeditat est culpæ auctor, 158.
 Ochoziæ interitus, 103.
 Ochozias, mali corvi malum ovum, 96.
 Octacilius Crassus cos. in Siciliam venit, 384.
 Octavia Neroni nubit, 287.
 Octavia Augusti soror M. Agrippæ nubit, 532. Item Antonio, 515.
 Octavia repudiatur a Nerone, atque occiditur, 669.
 Octavia Claudii filia Domitio nubit, 565.
 Octaviæ sororis Augusti obitus, 537.
 Octavii somnium, 480.
 Octavius Claudii filius, 287.
 Octavius (C.) Cæsar Augustus. *Vide* Augustus. Octavius (C.) a Lysia occisus, 462.
 Octavius (M.) Cassii metu necem sibi consciscit, 504.
 Oceanum Indicum ingressus Alexander, 194.
 Ocrisia Servii Tullii mater, 327.
 Oculi dextri effossio postulata ab hoste, 85. Oculi divinitus aperti vident arcana Dei, 100. Oculi precibus perstricti, ut videntes non videant, *ibid.* Oculi nota calliditatis, 128. Oculi sapientiæ signum, 131. Oculorum effossio quietos reddit homines, b 228.
 Odenati una cum filio interitus, 634.
 Odenatus Palmyrenus Persas oppugnat, 631. Odenatus Balistam et Quintum occidit, 634. Odenatus Orientis dux a Gallieno creatur, 634.

Odiu publicum ferre difficile est, 172. Odiu crudelitate non mitigatur, sed exasperatur, 220.
 Odola spelunca, 66.
 Oebares equiso Dario regnum conciliat, 172.
 Oecumenicus magister cum duodecim collegis a Leone ob cultum imaginum exustus, b 105.
 O fortem et fidelem animum, præclara laus, 163.
 Ogus, 43.
 Olbia Sardiniae urbs, 388.
 Olbianus, b 197.
 Olda vates, Selumi uxor, 112.
 Olei vino misti medicina, 534. Oleo sacro Inaugurati reges, 82. Oleum in vasa transfusum multiplicatur, 99.
 Olympi monasteria, b 275.
 Olympiadis somnium, 183.
 Olympias Aridæum privignum veneficio delirum facit, 127.
 Olympias Alexandrum se ex Jovæ natum somniantem irridet, 188.
 Olympias Herodis filia, 254.
 Omen ex verbis petitur, 60. Omen malum in hostes vertatur, 122. Omen victoriæ Actiacæ, 527. Omen cladis verba Evangelii, b 67. Omina obitus Augusti, 543. Omina inauspicatæ expeditionis, 627, 282.
 Omiæ cædes expiata malo frugum proventu, 223.
 Omiæ preces, *ibid.*
 Onias pontifex, 158.
 Onias Simonis Justi filius pontifex, 201.
 Onias in Ægypto pontifex, 208. Onias imbrem precibus impetrat, 223. Onias ob pacis studium lapidatur, *ibid.*
 Ophites olim dictus Orontes fluvius, b 18.
 Ophnis Elii filius, 56.
 Opinione hominum falsi ad nostram commoditatem abulendum, 158.
 Opobalsamum, 223.
 Oppius Metellus contra Sertorium, 474.
 Opsaras Joannes, b 265.
 Optimi cognomentum Trajano datum, 587.
 Opsio pestis, famis aut belli, 80.
 Opuntem Sulpitius occupat, 436.
 Or Mariammæ maritus, 37.
 Oracula et picturæ de imperatoribus, b 133. Oracula verbis ambiguis deludunt homines, 171. Oracula de Canensensi clade, 417. Oracula amphiboliis deludunt homines, 456. Oraculo proditum facinus, 47. Oraculum de explendo hiatu, 361. Oraculum de Christo, b 145. Oraculum de Scirto: Affliget miseros Scirti saltatio cives, b 116. Oraculum de Michaelæ Balbo, b 141. Oraculum Macrimo datum, 616. Item Tarquinio, 333. Oraculum de orbis imperio a Josepho perperam intellectum, 576.
 Oratio contumeliosa et arrogans, odiosa, 86. Orationes recitari de scripto solitæ, 547.
 Orbis partes quatuor, 127.
 Orbitas homini diviti mortem tristioerem facit, 111.
 Orcus locus, b 266. Orcum Sulpitius occupat, 436.
 Orebi montis miracula cum Elia, 92.
 Orestias post Adrianopolis, b 251.
 Organa aurea, b 158.
 Origenes Cæsareæ Palæstinæ docet, 623. Origenes martyrii cupidus, et reliqua ejus acta, 610. Martyrium refugit, 626. Origenicæ opiiones a Vigilio et Eutychio damnantur, b 68. Origenis absurdæ opiiones, *ibid.* Origenis castro, 611. Origenis peculiare opiiones, 626.
 Oripbas Agarenos coeret, b 140.
 Orna Jebusæi area, 80.
 Ornatus ridiculos facit insuetos, 153.
 Orodes, Parthorum rex, 511.
 Orophernes Ariarathis filius adoptivus, 461.
 Orpha, 55.
 Orphanotropheum, b 70. Orphanotropheum ab Alezio instauratum, b 302.
 Orphanotrophi fratres grassantur in subditos, b 239.
 Orphanotrophum fallit consilium suum, b 240.
 Orphanotrophus cæcatur, b 251.
 Orphanotrophus. *Vide* Joannes.
 Orphanotrophus acerbus Quæstor, b 259.
 Os magniloquum, 128.
 Osculo cædes conjungitur, 79.
 Oseas octavus decimus rex Israelitarum, 108.
 Ossa præstantium virorum magui æstimata, 118.
 Ossa mortuorum sub limine, 548. Ossium Josephi translatio mandata, 32.
 Ostento Hierosolymorum interitum providentia, 382.
 Otanis filia Magorum imposturam delegit, 171.
 Otho, 291. Otho factione militum fit imperator, 572. Galbam occidendum curat, *ibid.* Otho reconciliatione Vitellii desperata se ipsum interficit, 573.
 Othoniani bis victi a Vitellianis, *ibid.*
 Otium malas cogitationes parit, 5.

Ozan ob' contractatam arcam perit, 73.
Ozias Deo quinque dies præfinit, 99.

P

Pacorus Parthus, 511. A Vendidio cæsus, 519.
Pachorus Parthus Antigonom Hierosolyma reductus, 230.
Pacis causa bellum, 324.
Pæan hymnus bellicus, 161.
Pæones aliique Pannonii, 520.
Pagi 985. Judæorum eversi, 590.
Palaestina Philistiim, 21. Palaestinæ quinque urbes, Geta, Accaron, Acalon, Gaza, Azotus, 58. Palaestini ab Israelitis profligati, 47. Palaestini victi a Jesu, *ibid.* Palaestini Israelitis annos 40 imperant, 53. Palaestini bis vincunt Israelitas, 57. Palaestini quinque podices et mures aureos cum arca mittunt, 58. Palaestini ferro interdunt Israelitis, 60. Palaestini Israelitas cædunt, 70. Palaestini bis a Davide profligati, 73. Palaestinatorum 60000 cæsa, 62.
Palmyreni victi ab Aureliano, 647.
Palatium, 317. Habitatio Principis, 534. Palatium clausum, 605.
Pallas Felix frater, 289. Pallas Claudii libertus Quæstor, 564.
Pamphylia a Cn. Manlio domita, 454.
Panis hordeacens vilitatis nota, 51. Panis, nasturtium, aqua Persarum victus, 147. Panem sacrum ab inquinatis edi nefas, 66. Panes azymi cur. 39. Panes sacros edit David, 66.
Paniscus terror, 101.
Panium a Michaele captum, b 139.
Pannonii, 521, 531.
Panormum a Romanis captum, 393.
Panormus insula, b 193.
Pantænus philosophus sub Commodo, 601.
Pantepopti monasterium, b 302.
Panthera velocitatis nota, 127. Panthera Macedonum monarchiam significat, *ibid.*
Panthia mulierum Asianarum formosissima, 154.
Panthia Abradatem armat, 160. Panthia ob mariti cædem se jugulat, 163. Panthiæ insignis pudicitia, 157.
Panthiæ ad Abradatom oratio, 160.
Papæ legati Iconomachis assentiuntur, b 162.
Papaverum capita decussa, 331.
Paphlagonæ Riphatei, 21. Paphlagonæ tributarii sine satrapis, 168.
Papianus fortasse pro Papiniano, 610.
Papias, Michaelis Balbi custos, b 134.
Papius (L.) Cursor, 364. Papius Lucanos, Brutios et Tarentinos domat, 379.
Papius (C.) Corsicam domat, 402.
Pappi cædes, 233.
Papytius mons, b 305.
Parabola Michæas Achabum arguit, 97. Parabola de rubo et cedro, 107. Parabolæ aptæ ad arguendos potentes et iracundos, 74. Parabolæ Salomonis, 83.
Paradius, 17.
Parapinacii cognomentum, b 288. Parapinacii obitus; 293. Parapinacius ex imperatore fit monachus, b 27.
Parcere subjectis et debellare superbos, 155.
Parsimonia insolita malum omen, b 282.
Parentum luctus et probrum liberos a flagitiis deterrere debet, 441.
Paris histrio, 580.
Parmenio Alexandri medicum calumniatur, 189. Parmenionis cædes 191.
Parricidii non regnum sed exilium quæsitum, 111.
Parthi bis victores duorum fratrum Antiochi et Demetrii, 217. Parthi Antigono opem ferunt, 230. Parthi a Medis victi vicissim Media et Armenia potiuntur, 522. Parthi victi a Traiano, 587. Parthorum motus post Philippam pugoam, 511.
Pasar urbs, b 256.
Pascha, 85.
Pastoris honi et Regis eadem munera, 165.
Patares Bruto se dedunt, 505.
Pater cædis filii spectator et comes, 557. Paternam religionem evertit filius, 96. Patre accusante, et filii capiti manus imponente, lapidandus filius, 210.
Patres 100 Sabini Romanis 100 patribus additi, 318.
Patres 200 minorum gentium a L. Tarquinio in Senatum lecti, 326.
Patrius impii filius pius, 89. Patrii pii filius impius, 108.
Patria instituta contra tyranni imperium retinere magnæ constantiæ est, nec periculi minoris, 122. Pro patria quidvis et facere et pati paratus, 209. Patriæ libera-

tores chari Deo et felices, 51. Patriæ ruine ampliissime Babylonis splendori prælatæ, 116. Patriæ calamitas iuxta doloris causa, 178. Patriæ amore peregrina instituta admisa, 216.

Patriarcha syngrapham ab imperatore postulat, b 255. Patriarchæ proclamatio, b 109. Patriarchæ Constantinopolitani titulus, b 191.
Patricidarum pœna, 332.
Patricii, 317. Tribuni plebei facti, 342, 343.
Patricius Homericocentonum auctor, b 45.
Patzinates, seu Patzinacti, b 186.
Pauli apostoli cædes, 570.
Pauliciani Manichæi, b 157.
Paulina a Mundo stuprata, 268.
Paulinus insons in suspitione a Theodosio occisus, b 45.
Paulus Æmilius Moderatus, 429, 430. Paulus Æmilius contra Perseum mittitur, 458.
Paulus Astrologus Leontio prædicat imperium, b 93.
Paulus confessor, b 23.
Paulus, Cyprius patriarcha, fit monachus, b 116.
Paulus hæreticus, 611.
Paupertas cum iustitia raro conjungitur, 143. Paupertas impultrix scelerum, 323. Paupertas vera, 379. Paupertatis desperatio formidabilis, 339, et 340. Paupertas, 461.
Pausanias Philippi interfecto, 185.
Pax esto vitæ mææ tempore, 104. Pax sprota belli clades parit, b 255.
Pazinacæ, b 210 et 257. Pazinacæ provincias vastant, 236. Pazinacæ victi, Christiani fiunt, b 258. Pazinacæ Adrianopolim invadunt, b 290. Pazinacæ in Mogleten coloni mittuntur, b 399. Pazinacarum defectio, et 30 annorum induciæ, b 259. Pazinacarum xiii tribus, b 254.
Peccati comes est calamitas, 74. Peccatis alienis inexorabiles, nostris ignoscimus, 47. Peccatum remotum a Davide, 74. Peccatum causa cladis, 127. Peccatum consumari, perfici, obsignari, expiari, 133. Peccatum obsignari, 134.
Pecudes etiam invisæ Deo gentis tolli jubentur, b 62. Pecudum interitus, 35.
Pecunia data ne recipiendi essent milites, 164. Pecunia equis proposita, 195.
Pecunia et obsidibus redemptum præsidium, 216. Pecunia regnum occupatur, 314. Pecunia a Michaele profusa semissis fisco restituitur, b 164. Pecunia aut regni optio, 314. Pecuniam ad se afferri Augustus et Claudius vetuerunt, 561.
Pedes exercituum nota, 128. Pedibus hominis insistere nota depressionis, 126.
Pediculorum immissio, 35.
Pediis (Q.) Augusti collega, 635.
Pelagii cædes, b 53.
Pelagium locus, b 111.
Pellæus sepulcri Cyri effossor, 195.
Pellicæ tunicæ caro crassior, 17.
Pelusium a Sennacheribo frustra obsessum, 111.
Pentadius, b 146.
Percussoris etiam reconciliati odiosus, 12.
Perdiccas Aridei nomiae regnum occupat, 127.
Peregrina instituta captivis edicenda, 118.
Perenni præfecti prætorio cædes, 598.
Perfidi tenendi, tum demum cum opprimi possunt, 150. Perfidia infelix, b 200.
Perianther Corinthios proceres tollit e medio, 351.
Peribleptæ monasterium, b 295.
Periculum aliis mandat, emolumentum sibi vindicat David, 73.
Perinthii Byzantium jus et agros adepti, 606.
Perinthus Heracles, b 139.
Perire malle, quam ex suspitione violare supplicem, 116.
Perjurium votis placandum, 62.
Perpenna victus a Pompelo, 474.
Persæ semper aliquid regni retinuerunt, 114. Persæ Elimæi, 22. Persæ prodituri Theophilum, b 152. Persæ equites 40000. 164 Persæ omnium Barbarorum crudelissimi, 126. Persæ benefactores in commentarios retulerunt, 179. Persæ regnum Parthis adiungunt, 618. Persarum et Persarum grassationes sub Phoca, b 80. Persarum et Medorum secunda monarchia, 126. Persarum duodecim tribus. Persarum arma, thorax, scutum, gladii aut securi. Persarum rex semissem juventutis venatum educat. Persarum frugalitas et mundities, 148. Persarum deliberatio de reipublicæ forma, 172. Persarum septem oratores, 178. Persarum regnum a Saracenis eversum, b 221. Persarum sub Sapore excursionem, 630. Persæ Cyrus stolis Medicis ornat, 166.
Persica disciplina, 146. Persica opulentia, 198. Persæ

- panis renovatio, b 72. Persici imperii fines, 168. Persici Septemviri contra Magos conjurant, 171. Persicum Imperium a Medico separatum, 146. Persis tributum 500 pondo dari solitum, b 71.
- Persenni Nigri interitus, 606.
- Persepoli 40000 talenta reperta, 190.
- Persei inventum contra elephantos, 457. Persei parcimonia socii alienantur, 457. Persei capti abjectus animus, 461, 460. Persei filius fit scriba, 461. Perseus bellum Romanis infert, 457. A Paulo Emilio vincitur et capitur, 458 et 459. Perseus viginti regibus ortus, 461.
- Persthlaba magna, b 241. Persthlaba capta a Basilio, b 225.
- Pertinacis interitus, 603. Pertinax insipientia monitis non emendatur, 89. Pertinax Cammodo superstes, 598. Pertinax imperator Afer ex Alba Pompeia, 602.
- Pestilentia sub Parapinacio, b 289. Pestilentia sine morbo, 319. Pestilentia Veavii incendium consecuta, 579. Pestilentia sub Copronymo, b 108. Pestilentia universalis per annos quindecim 628.
- Pestis ob numeratum a Davide populum, 81. Pestis et fames sub Augusto, 535.
- Petauni, b 230.
- Petaphres Josephi dominus, 42.
- Petra ebullit aqua, 36. Petra ignem edit, 51.
- Petrans Drungarii multa, b 143. Petronas Agarenos vincit, b 159.
- Petronius a Nerone ad Galbam deficit, 571.
- Petrus Mongus, b 54.
- Petrus Mauricii frater, b 77.
- Petri fratris Mauricii interitus, b 80.
- Petrus summus apostolorum apex, 134. Petrus apostolus sub Claudio Romam profectus, 568. Ejus cædes, 570.
- Petrus Alexandrinus episcopus et martyr, 639.
- Petrus Bulgarus pacem et affinitatem cum Romano jungit, b 490.
- Petrus eunuchus, b 204.
- Petrus spado a Scelero profligatur, b 217.
- Phaceas 102000 Judæorum occidit, 108.
- Phacesias, 16.
- Phaleg Eberi filius, 22.
- Phanuel, 26.
- Pharao Israelitarum infantes necari jubet, 32. Pharaonis somnia, 29.
- Pharasmanes, b 90. Pharasmanes Albanos concitat, 591.
- Phares, 123.
- Pharisæi Peripateticis similes, 217. Pharisæi veteribus offensis vindicandis publicam tranquillitatem turbant, 222. Pharisæi Herodi non jurant, 254. Pharisæorum assentatio Pheroræ incommodat, 254. Pharisæorum cædes, *ibid.* Secta, 265. Opiniones et auctoritas, 218.
- Pharmuti Aprilis, 35.
- Pharnacea Mithridatem patrem occidit, 223. Pharnaces patricida Mithridatis, 479. Pharnaces superatus a Cæsare, 489.
- Pharos insula quondam, 188.
- Phasaëus captus a Parthis, caput saxo illidit, 230.
- Phasaëus Hierosolymis præfectus, 226. Phasaëus Antipatri liber, *ibid.*
- Phasaëus Herodes ex Pallade fil. 254.
- Phasena, 45.
- Phadymia Otanis fil. magum prodit, 171.
- Phelmuni quidam, 432.
- Phenanna Helcane altera uxor, 56.
- Pheroræ divortium, amor ancillæ, et offensio Herodis, 246. Pheroras Antipatri filius, 226. Pheroras tetrarcha, 243. Pheroras ab Herode regno pellitur, 248. Pheroras Herodem reconciliat, 250. Pheroras mori mavult, quam uxorem deserere, 254. Pheroras in tetrarchiam suam abit, et obit, 255.
- Philadephia, 216.
- Philadelphii donaria missa Hierosolyma, 200. Philadelphus, b 295. Philadelphus rex Paphlagoniæ 525.
- Philaretus Constantini socer, b 116. Philaretus a Barbaris profligatus, b 280.
- Philetus, Antiochenus episcopus, 623.
- Philippus Persis Mesopotamia et Armenia cedit, 625.
- Philippus Macedo Carthaginensibus favet, 355. Philippus a Romanis victus et vulneratus, 445. Item ad Cynoscepharas victus a Flaminio, 447. Pacem cum Flaminio facit, *ibid.*
- Philippi Macedonis somnium, 183. Philippi ditio Syriæ attributa, *ibid.* Philippi reditus 100 talenta, 264. Philippi cum Romanis reconciliatio, 437. Philippi corona Jovi capitolino missa, 452. Philippi regis Macedonum obitus, 456.
- Philippi urbs belli civilis area, 506.
- Philippi imperatoris interitus, 625.
- Philippica acie cæsa ultra 240000, 507.
- Philippici monasterium, b 77.
- Philippici cæcatio, b 98. Philippici profusiones et ineptiæ, b 98. Philippici somnium, b 95. Philippicus Mauricii sororis in Persia rem bene gerit, b 74. Philippicus fit clericus, b 80. Philippicus in Cephalenia exsulat, b 95. Philippicus Bardanes a Chersonis imperator salutatur, b 97. Philippicus Bardanes sextam Synodum abrogat, *ibid.* Philippicum bellum, 443.
- Philippopolis Manichæis referta, b 306. Philippopolis, 625.
- Philippus Acarnan Alexandri medicus, 166.
- Philippus Antiocho Eupatori bellum infert, 207. Philippus Herodis et Cleopatras filius, 254.
- Philippus Herodis frater, bonus princeps, 271.
- Philippus Megalopolita a Glabrione captus, 450.
- Philippus Christianus, 625.
- Philistium Palæstina, 21.
- Philo Judæorum legatus, Caio interitum ominatur, 278.
- Philomilium, 452 b 129, 307.
- Philopatium, b 305.
- Philosophi (M. A.) clementia in eos qui defecerant, 596.
- Philosophus (M. A.) vir melior quam felicius, 597.
- Philosophi vulgo ridiculi, 185. Philosophi Roma pulsi, 577.
- Philosophiæ neglectus, b 160.
- Phinees Eli fil. 56.
- Phineæ supplicium, 191.
- Phinees Zambrem occidit, 43.
- Phinees fit pontifex Maximus, 48.
- Phocas impudenter Mauricium alloquitur, b 79.
- Phocæ electio, *ibid.* Phocæ interitus, b 31. Phocæ tyrannis, b 80, 81.
- Phocæ Bardæ et Scleri singulare certamen, b 218.
- Phocas Bardas Sclero opponitur, b 218.
- Phocas Bardas seditione militum imperator salutatur, b 220.
- Phocas Bardas subito exstinguitur, b 221.
- Phocas Nicephorus, b 172.
- Phœnicia iudicibus Judæis subjecta, 175.
- Phœnix Lyciæ portus, b 88.
- Phœnix sub Tiberio visus, 531.
- Pholles 24, accessio tributi, b 106.
- Phorbenus, b 299.
- Photinus eunuchus Pompeium occidendum curat, 487. Photini interitus, 489.
- Photius Phocam solio deturbat, b 81.
- Photius patriarcha. b 291. Photius patriarchatu excedit, b 167.
- Photius Agarenus, b 172.
- Phraates Parthorum rex. benigne habet Hyrcanum, 234.
- Phraates Orodem patrem et fratres occidit, 519.
- Phuas Assyrius 1000 talenta ab Israelitis exigit, 108.
- Phute Libya, 21.
- Phryges a Cyro subacti, 164. Phryges Thorganæi, 21.
- Physiologia Salomonis, 83.
- Pietas impietatem sublata cupit, 112.
- Pilatus (P.) Judæos flagellis cædit, 267. Pilatus Romanam accersitur, 269. Pilati interitus, 559.
- Pincernæ Egyptii somnium, 89.
- Pinguedo bonum significat, 529.
- Piratæ urbibus amplius 400 potiti, 475. Piraticum bellum Pompeio mandatur, *ibid.* Piraticum bellum tribus mensibus confectum, 477. Piratarum insolentia, 475. Piraticæ naves amplius mille, *ibid.*
- Piscis devoraturus Tobiam, quomodo ab illo attrahitur, 144. Piscis Augustum maris fore dominum significat, 517.
- Pisidia a Cn. Manlio domita, 454.
- Piso eos contra Carthaginenses missus, 467.
- Piso (P.) 537. A Galba adoptatus occiditur, 572. Pisonis interitus, 548.
- Pistoris Egyptii somnium, 29.
- Pitius, b 39.
- Pitiacia locus Constantinopoli, b 42.
- Pius erga Deum, et justus adversus homines, 142.
- Pii cognomentum ex clementia, 593.
- Pius vocatus Cæsar, 494. Pius Romanus episcopus, 594.
- Pizigandes legatus ad Agarenos, b 91.
- Placidia, Honorii soror, b 40.
- Placidia, filia Valentiniiani, b 138.
- Placilla, Theodosii uxor, b 22.
- Placotum forum, b 8.
- Platanus aurea, b 158.
- Plate insule, b 236.
- Platilla Plautiani filia Caracallæ nubit, 609. Platilla occisa a Caracalla marito, 613.

- Plato, Studii abbas, b 126. Platonis et Tarasii dissensio, b 119.
- Plaustrum sponte nutans facile impellitur, 72.
- Plautiani potentia, crudelitas et interitus, 608, 609.
- Plautius affinis a Caracalla occisus, 613.
- Plantius Salapianus, 429.
- Plautus Isthmionices, 403.
- Plebeii consulatum sibi vindicant, 349.
- Plebs luto comparatur, 121. Plebs obsidionis incommoda minus ferre solet, 139. Plebs rebus adversis facile frangitur, 178. Plebs nobilium opibus et honoribus invidet, 317.
- Pliscoba capta a Basilio, b 225.
- Plotina Adriani amica et adiutrix ad imperium, 588.
- Trajani uxor, 585.
- Pluvia cinerea, b 51. Pluviae nocturnae duntaxat, 244.
- Pluvia cruenta, 319.
- Pœna in filios dilata, 93.
- Pœnitentia ob delicta ignorantiae, 178. Pœnitere stultum et miserum, 93.
- Pogonati cognomentum, b 90.
- Polemon a Berenice deseritur, 287.
- Polemoniacus pontus, b 67.
- Pollio ab Herode honoratur, 234. Pollionis morenæ et crystallina, 537.
- Polypius adulter a Messalina occisus, 564.
- Polycarpi martyrium, 597.
- Polyeucti patriarchæ severitas in imperatorem, b 200. Polyeuctus patriarcha, b 195.
- Polygama Judæis usitata, 253.
- Polystratus Dario aquam offert, 191.
- Pompeiano bello civili cæsa 1050000, 490. Pompeianum bellum civile, 120.
- Pompeianus (Cl.) Commodi insidiator, 598. Pompeianus imperator, 622.
- Pompeius Aristobulum defendit, 223. Pompeius Hierosolymam capit, 237. Pompeius Hierosolymam Romanis tributariam facit, 224. Pompeius adytum Hierosolymitanum adit, 224. Pompeius Mutiam repudiat, 479. Pompeius militibus clarus, 473. Pompeius popularis, 474. Pompeius suspicionem regni affectu dimisso exercitu diluit, 476. Pompeius usque ad annum ætatis 40 felix, 480. Pompeius eques a censoribus honoratus, 475. Pompeius leges Cæsaris armis probat, 481. Pompeius Cæsari Galliam in quinquennium decernit, *ibid.* Pompeius dictaturam ambit, 482. Pompeius Siciliam recuperat, 473. Pompeius solus consul, 482. Pompeius anno ætatis 60 occisus, 487. Pompeii et Aristobuli contentiones, 223. Pompeii nuptiæ violentæ, 473. Pompeii res gestæ in Africa, *ibid.* Pompeii cum Sylla conjunctio, *ibid.* Pompeii cum Sertorio conflictus in Hispaniâ, 474. Pompeii præda 20000 talenta, 480. Pompeio suis uti consiliis non licet, 482. Pompeii sepulcrum, 589. Triumphus, 474. Triumphus Mithridaticus, 480. Tres triumphi, et res frumentaria, *ibid.* Pompeii fuga in Græciam, clades in Ægypto, interitus, sepultura, 484. Pompeii mutatio, somnium et fuga, 485. Pompeius nescit uti victoria, *ibid.* Pompeii filius natus major cæsus, 490. Pompeii cædes, b 63. Pompeii monarchia potius quam navarchia decreta, 476.
- Pompeius (S.) classis præfectus, 498. Pompeius (S.) ab Augusto proscriptus, 499. Pompeius (S.) proscriptorum confugium, 502. Pompeius (S.) Siciliam et Sardiniam obtinet, 510. Pompeius (S.) datam eidem utilitate antiquiorem habet, 512, 513. Pompeii (S.) filia M. Marcello nubit, 513. Pompeii (S.) patrimonium, *ibid.* Pompeii (S.) cum Augusto pugnat, 514, 515. Pompeii (S.) clades et fuga, 517. Pompeii (S.) classe victi consilia et interitus, 518, 519. Pompeio (S.) honorificæ conditiones propositæ ab Augusto et Antonio, 512. Pompeium (Contra S.) conspiratio triumvirorum, et pacificatio, 522.
- Pompeii oppidum Vesuvii incendio oppressum, 579. Pompeiopolis ruina, b 60.
- Pompeius (Cn.) Magnus Claudii gener, 561.
- Pompeius (M.) Sardiniam domat, 402.
- Pomum cædis Paulini et odii Eudociæ Theodosio fit occasio, b 45.
- Pontes dejecti Hannibalem Roma avertunt, 413.
- Pontianus, Romanus episcopus, 623.
- Pontifex jusjurandum de servanda religione postulat a rege 104. Pontifex regis gener, *ibid.* Non pontifex, sed Deus adoratus, 198. Pontifices tres et octoginta ab Aarone usque ad Phineem, 291. De pontificiæ vestis custodia controversia, 282. Pontificis cura, 104. Pontificis vigilantia facit ut religio floreat, 105. Pontificum responsum de nuptiis, 514. Pontificum dissidiis Hierosolyma prædæ sunt hostibus, 204.
- Pontius Pilatus, 267.
- Pontius Cominius Camilli nuntius, 351.
- Pontius Aquila D. Bruti legatus, 498.
- Popilius legatus Antiochum circumscribit, 461.
- Poplitis esu abstinent Judæi, 27.
- Poppæa, Neronis uxor, 290.
- Populus futura non curat, 59. Populus regem iniquum jusjurandum servare non sinit, 62. Populus duces auctoremque facile sequitur, 71. Populus regis sententiæ adversatus, 93. Populus indignus qui Dei vocetur, 134. Populus obsecundando fit mitior, 220. Populi diversa judicia, 59. Populo quæ gravia sunt prudenter mutanda, 104. Populum alienare facilius est, quam reconciliare, 86. Populum pervertere, 92. A populo minus hostiles audiri non expedit in obsidione, 110. Populus homines vulgi animas mitigare queunt, 220. Popularia, 31. Popularium suorum calamitas bono viro dolet, 132.
- Porcius Festus Felicitis successor, 289.
- Porphyrius cæsus ingens, b 69.
- Porsenna. Vide Lartes. Porsenna Romam obsidet, 355.
- Porta templi a viris 20 aperienda, 302. Porta Tarsi et Mopsihæstie, b 201. Porta non sanctæ, 216. Portarum spatia non arata, *ibid.*
- Portenta regni amittendi a Tarquinio, 333.
- Portiæ Bruti conjugis amor mariti, et interitus, 568.
- Portiæ ad Brutum oratio, *ibid.*
- Portio duplex in cæna, honos, 31.
- Portius (M.) Cato contra muliebria ornamenta, 447.
- Portius (M.) Cato Hispaniam recuperat, *ibid.*
- Portus Carthaginensis a Scipione obstructus, 469.
- Porus Indus regaliter ab Alexandro se tractari postulat, 193.
- Posteris prodest majorum pietas, 85. Posteris delicta majorum luenda, 112.
- Posthumius ob negatam militibus prædam occisus, 351.
- Posthumius (Sp.) a Samnitibus subjugum missus, 364.
- Posthumius (L.) legatus a Tarentinis ludibrio habitus, 368.
- Posthumius Albinus a Boiis cæsus, 423. Consul in Siciliam abit, 586. Liguriam domat, 401. Posthumius Gænenum oppugnat, 632.
- Potentior imbecillio rem subinde deprimit, 114. Potentiores formidantur, 149.
- Potestas agendi quæ cogites, 175. Potestas impatiens consortis, 342. Potestas nimia iis affert exitium qui dederunt, 227.
- Præda incensa, 192. Prædæ pollicitatio incolumitatis auctor, 116.
- Prædictionum utilitas est cautio, 146.
- Præfecti non mutati a Tiberio, 273. Præfecti prætorii ensis, 587.
- Prænesti in ærarium inclusi, 371. Præpostera Veneti dediti castrati a Justiniano, b 65.
- Præputia Judæi ex hoste petunt, *ibid.* Præputium præsectum an restitui queat, 275.
- Prærogativas atiorum ægre ferimus, 79.
- Præsagia imperii Severi, 605.
- Præsentia famam auget, 84.
- Præses beneficus populo clarissimus, 116. Præsides imperatoribus res novas scribunt, 532.
- Prætores Alexandro absente sæviunt, 195. Prætores cum summo imperio, 347. Prætores seu duces olim loco consulum, 348.
- Prætoriani milites, 643. Cujusmodi lecti fuerint, 665.
- Prætorium carcer publicus, b 263.
- Prædium imperatoris nonaginta libris auri emptum, b 124.
- Prasina factio, b 60.
- Preces pervigiles a Deo exaudita, 118. Preces pro defunctis efficaces esse, b 152. Precibus a Deo rerum occultarum explicatio impetrata, 17. Precibus et clamore aperti oculi, 100.
- Prexaspes cædis Smerdis minister, 170.
- Primitiæ manubiarum consecrantur Deo, 47.
- Primogeniti charissimi, 75. Primogenito et dii et homines regnum tradunt, 168. Primogenitorum interitus, 35. Primogenitus adolevit Deo in desperatione, 96.
- Primus V Alexandrinus episcopus, 588.
- Princeps senatus, 350, 532. Princeps nullus sine mine, b 46. Principem solum relinquit periculoso, 2.
- Principi de laude bonitatis certandum, 167. Princeps reconciliatio jucunda populo, *ibid.*
- Principatus expetiti cadum et bellorum causa, 116.
- Priscus Phocæ gener, b 81.
- Privato triumphare non licitum, 359.
- Privigno a noverca periculum, 60.
- Probus prætor captus a Zenobia, 637.
- Probus imperator, 638. Probus doctissimus, 638. Probus a satellibus suis occiditur, 638.
- Proceres aulicos non adorare, capitale facinus habetur

179. Proceri et formosi digni putantur imperio, 63. Procerum defectio regem evertit, 164.
 Procli machina mirabilis, b 56.
 Proclus Constantinopolitanus episcopus, b 43.
 Procopiana seilitio, b 32.
 Πρόκριτος τῆς Γερουσίας, 350.
 Procleius, 529.
 Procurator Phœniciae, Syriae, Samariae unus, 178.
 Prodigia Cæsaris obitum significantia, 491. Prodigia secundi belli Punici, 409. Prodigia ante Actiacum bellum 524. Ante pugnam Philippicam, 506. Prodigia inauspicati Neronis imperii, 565. Prodigia Judæorum excidium sub Adriano portendentia, 591. Prodigiiis plus quam angelo credit Gedeon, 51.
 Proditione munitissima quæque expugnantur, 162.
 Proditiones gratæ, proditores inuisi, 318.
 Proditores æque ac cæteri male tractati, 205.
 Profani ob sacra contrectata moriuntur, 58.
 Prolixitas memoriæ inimica, 313.
 Propheta Hierosolymitanus Jeroboami idololatriam arguit, 88. Propheta tyranni minas non expavescit, 90. Propheta cum rege pro imperio loquitur, 92. Propheta unus inter multos pseudoprophetas verum dicit, 94. Propheta Domini querendus est, *ibid.* Propheta munus curationis recusat, 100. Propheta regis pater et præsidium, 105. Propheta victoriæ auctor, *ibid.* Propheta Deum fugere conatur, 107. Propheta populares captivos dimitti jubet, 108. Propheta Dei pacem exorare jubetur populo, 110. Propheta inimicorum libidini et crudelitati deditur, 115. Prophetae Domini pauci, 29. Prophetae scriptura exusta, 47. Prophetae consulti de amissis rebus, 59. Prophetae verba dare difficile est, 89. Prophetae res futuras vident, 94. Prophetae frustra querunt Eliam, 97. Prophetae non magni faciunt magnates, 99. Prophetae diffidere periculosum, 101. Prophetae rebus desperatis tandem subveniunt, *ibid.* Prophetae cum muneribus adiri soliti, 102. Prophetae frustra monent obstinatos, 105. Prophetae in speciem dissentientes, reipsa congruunt, 114. Prophetae non obsecutum leo devorat, 122. Prophetae ab impietate et injuriis dehortantur, 115. Prophetae mortui honoratiora quam viventes, 118. Prophetae ex familia sacerdotali, *ibid.* Prophetarum minæ ridentur ab impiis, 48. Prophetarum contagio Saullos satellites prophetas facit, 66. Prophetarum prædictiones mirabiliter eveniunt, 103. Prophetarum præmium cædes, 109. Prophetarum concionibus saltē aliqui corriguntur, *ibid.* Prophetarum munus placare Deum, 112.
 Prophetia post annos, 361. Eventa comprobata, *ibid.* Prophetiæ renumeratio est regum indignatio, 114. Prophetiæ obsignatio, 131. Prophetiæ sunt divinae Providentiæ argumenta, 133. Prophetiarum amphiboliæ et ænigmata facile decipiunt oscitantes, 115.
 Propinationes principum insidiosæ, 74.
 Propugnacula urbibus detracta in luctu, 196.
 Proscriptio trium virorum, 500.
 A prostratis victori periculum, 161.
 Prote insula, b 194.
 Proteleon imperio frustra destinatus, b 261.
 Proterius, b 46.
 Protocetus martyr, 621.
 Protogenis gladius et pugio, 180. Interitus, 561.
 Protopana palatii, b 200.
 Protopsaltes, b 132.
 Protostratoris dignitas, b 164.
 Protothronus ecclesiasticæ dignitatis nomen, b 176.
 Prudentes etiã amore vincuntur, 157.
 Prusiæ supplicii venia datur, 461.
 Prusianus Bulgarus, b 227.
 Prusianus cæcatus, b 230.
 Psallendo elicitur spiritus, 97.
 Psellus Diogeni imperatori infestus, b 235. Psellus ineptus imperatoris magister, b 287.
 Pseudagrippa clemens, 548.
 Pseudalexander ad Remos ablegatur, 264. Pseudalexander, 476.
 Pseudo-Diogenis seditio et interitus, b 301.
 Pseudo-Drusus, 571.
 Pseudo-Philippus, 466.
 Pseudopropheta prophetam seducit, 88. Pseudoprophetae interfecti, 104. Pseudoprophetae seditiois faces, 289. Tyrannorum ministri, 302. Pseudoprophetarum propheta se jubet sepeliri, 88. Pseudoprophetarum cum Hieremia propheta altercatio, 115. Pseudonero, 573. Terentius maximus, 578.
 Psittacus occasionem præbet liberationi Leonis, b 178.
 Psylli, 531.
 Ptolemæus, Lagi filius, Ægyptum occupat, 127. Co-

gnomento Soter, 198. Syriam et Hierosolymam vexat, *ibid.*
 Ptolemæus Philadelphus bibliothecam instruit, 200. Judæos liberaliter tractat, 199.
 Ptolemæus Philometer, 204.
 Ptolemæus Philometer Romanos timet, 212.
 Ptolemæus Physcon, 204.
 Ptolemæus Eupator, 209.
 Ptolemæus Herodis scriba, 260.
 Ptolomæi liberi ab Antiocho Antiochi fil. insidiis appetiti, 461.
 Ptolomæorum regni divisio, 462.
 Ptolomæus Simonem occidit, 218.
 Ptolomæus Philadelphus hominorum amicitiam expetit, 379.
 Ptolomæus Jubæ filius a Caligula occisus, 357.
 Ptolomæus Pentapoleos, 629.
 Ptosas, b 159.
 Publicolæ funus, 337.
 Publicani Syriae vectigalia redimuntur, 202. Publicani oppugnati, 514.
 Publici boni causa et ignominiam et pericula subire magnum, 160.
 Publicola. Vide M. Valerius. Publicola primus in consulatu triumphavit, 335. Suspectus populo ædes suas demolitur, 337.
 Pudicitia vita charior, 643.
 Puella cordata et formosa, 144.
 Puer in aerem sublatus, b 45.
 Pueri ducenti triginta duo fugant Syros prophetae jussu, 93. Pueri nobilissimi et formosissimi castrantur, 118. Pueri quatuor regii Babylone captivi, *ibid.* Puerilis providentiæ specimen, 54. Puerilis disciplina usque ad annum 17, 147. Pueris arcana non temere credenda, 316. Pueri pro factione Antoniana et Cæsariana Romæ inter se certantes, 524.
 Pugionum inquisitio, 568.
 Pugnae unius eventus belli augurium, 410.
 Pulcher (Cl.) Hannonem capit, 397.
 Pulcheria Arcadii filia, b 40. Pulcheria Chrysaphil et Eudociæ impulsu aula pulsa revocatur, b 44. Pulcheriæ commentum ad coarguendam Theodosii oscitantiam, b 45. Pulcheriæ obitus, b 49.
 Pulex aliter ulciscendus quam leo, 564.
 Punici belli initia, 382. Punicum bellum primum quot annos duravit, 399. Punicum bellum secundum Hannibale duce, 406. Quot annos duravit, 443. Punicum bellum tertium, 462.
 Purpuræ honos, 56.
 Pustulæ, 85.
 In puteo occultatio, 78.
 Puteolanus pons, 556.
 Pyramides et urbium mœnia structa a Judæis, 32.
 Pyrenæi montes, 406.
 Pyrrhi cruenta victoria, 372. Naufragium, 370. Superbæ ad Levinum litteræ, 371. Interitus, 379.
 Pyrrhus patriarcha Monothelita, b 88.
 Pyrrhus Romam oppugnare non audeat, 373. Siciliam diu non tenet, 376. Tarenti pro domino se gerit, 370. Pyrrhus in Samnio denuo vincitur, 378. Pyrrhus, Epirotarum rex, a Tarentinis accersitus, 372. A Romanis vicus, 376.
 Pythagoras auspex, 196.
 Pythagoras Neronis maritus, 569.
 Pythia seu Soteropolis, b 11.

Q

Quadi miraculo victi a M. Antonio Philosopho, 595.
 Quadratus Syriae prætor, 287.
 Quadus rex Persarum, b 60.
 Quadraginta duo martyres, b 152.
 Quartana trium annorum, 216.
 Quartum conjugium excommunicatione punitum, b 478.
 Quaternio alarum quatuor orbis partes notat, 127.
 Quæ nocent docent, 112.
 Quæstorum institutio, 337.
 Quercus inopinata ruina, b 271.
 Qui crucifixus est pro nobis, clausula seditiois causa, b 56.
 Quieta ingenia minus suspecta tyrannis, 89.
 Quintas frugum Ægyptii regi pendunt, 31.
 Quintilii Vari clades in Germania, 541.
 Quintilianus Claudii frater metu perit, 28.
 Quintius (L.) Cincinnatus dictator, 346.
 Quirinus ex Romulo, 320.
 Quirites a curibus, 319.

R

R., calceorum littera, 328.
 Raab, 46.
 Raason Syrus Judæas urbes subigit, 108.
 Rædestini, b 289.
 Rachel simulacra patris furatur, 26.
 Rachelis mors, 27.
 Radix relicta instaurationis nota, 123.
 Raga Mediæ, 102.
 Ragab, 22.
 Raguel, qui et Jothor, 34. Raguelis consilium de creandis magistratibus, 37.
 Ragusium Basilii classe contra Agarenos delenditur, b 169.
 Rama, 66.
 Ranae immissæ, 35.
 Rangabes fit monachus, b 129. Rangabes nitium facili, b 165. Rangabis expeditio Bulgarica, b 126. Rangabis benignitas, *ibid.*
 Raphael archangelus Tobiam in Mediam comitatur, 143.
 Raphidimia sitis Hebræorum, 36.
 Rebecca Isaaco despondetur, 23. Rebecca dolus, 24.
 Rebello ex tributariis mancipia facit, 110.
 Recardatio veteris excellentiæ dolorem afflictis auget, 175. Reemma urbs Syriæ, 94.
 Regina plebeo cultu Prophetam consulit, 88. Regina procerum uxores convivio excipit, 178. Regina alteri ancillæ innititur, altera vestem allevante, 179.
 Regio ipsa peregrinam religionem aversata, 110. Regio sine munitionibus statim potentiori prædæ est, 150.
 Regnum privato prædicere, insanitæ simile est, 103. Regnum sollicitudine plenum, 119. Regnum magnos sumptus postulat, b 239. Regnum Romuli et Tatii initio divisum, 318. Regnum pupillo restitutum, 403. Regnum divinitus firmandum, 434. Ferro et auro muniendum, 636. Regni affectati principia, arma, satellites, conciliatio multitudinis, 77. Regni ordinatio, 165. Regni triens promissus conjectori, 123. Regni æmuli tollendi, 283. Regni optio aut pecuniæ, 314. Regni præstantia, 322. Regni amor Cæsari perniciosus, 490. Regni nomen quam servitus Romanis molestius, 534. Regno Christi fruenter, qui se illo dignos præbuerunt, 120. Regna turbata hostium insidiis opportuna, 85. Regnorum et urbium excidia quid significant, 110.
 Regulus (M.) in Africa bellum gerit, 290. Successibus elatus capitur a Xanthippo, 391. Regulus (M.) ob dissuasam redditionem captivorum crudeliter necatur, 394. Regulus ab Insubribus cæsus, 403.
 Religio in colonias propagatur, 110. Ob scelera sacerdotum contemnitur, 182. Sub Jeroboamo neglecta, 89. Sub tyrannico obsolescit, 109. Religio uxorum et liberorum charitati ante posita, 175. Religione populo nihil esse debet antiquius, 109. Religionem ex animo vacandum, 323. Religionis prætextu regnum affectatur, 77. Religionis controversia ex miraculo dijudicata, 92. Religionis consensus obedientiæ vinculum, 87. Religionis violatio servitutis auctoramentum, 88. Religionis cura facile exolescit, 105. Religionis simulatione raptæ virgines, 317.
 Remi cædes, 316.
 Remus sive Romus capitur, 315.
 Res accuratæ in primis explorandæ, 101. Res humanæ rotis curruum comparantur, b 170. Res scelere quæsitæ exitium familiæ accersit, 93. Rerum humanarum contemptu regno par, 185.
 Reticulo madido suffocatus Damasci rex, 102.
 Rex primus Israelitarum forma et proceritate commendatus, 59. Rex unctus Domini, 70. Rex pius erga Deum, et justus erga subditos, 107. Rex impius victor, Deo populi miserto, *ibid.* Rex adolescens, juris et æqui, atque omnis officii contemptor, 114. Rex pro salute civitatis se hosti dedit, *ibid.* Rex in rebus dubiis suos ministros colere necesse habet, 115. Rex in fuga a ducibus et amicis destitutus, *ibid.* Rex facilis et ad errata humana convivere solitus, 158. Rex custos felicitatis, 165. Rex convivio proceres excipit, 173. Rex satrapæ convivio excipit, 178. Rex bono pastori comparatur, 185.
 Regis cognatum vocari, honos eximius, 173.
 Regis potentia, *ibid.*
 Regis victoris obitu turbantur regna, 185.
 Regis esse medicum, res plena periculi, 186 et 419.
 Regis exemplum proceres et populus sequuntur, 102 et 103.
 Regis filia Pontifici nupta, 104. Regi quomodocunque manus attulisse, capitale, 70. Regi non tutum increpare

potentes ministros, 72. Regi triumphus ducis opera parvus reservatur, 75. Regi et divinitus et a populo delecto adhærendum, 77. Regi summa rerum magis curanda quam corpus, 157. Regi ex manibus oblata munera, *ibid.* Regi nubere cujus genus ignoretur estne credendum? 179. Regi primo conscendere hostilia mœnia periculosum, 194. Regem in solio sedentem adire ultro, capitale, 172. Reges 30 ab Israelitis occisi, 47. Rege (A) alio concessa, ab alio negantur, 135. Rege cæso victor exercitus fagæ se mandat, 220. Reges inunguntur, 59. Reges quidquid delirant, plectuntur Achivi, 80. Reges suis etiam filii sunt contemptui, 81. Reges olim in gentiorum certamina usurparunt, 85. Reges tres cum exercitibus sui seni sunt supplices, 97. Reges consiliis suis detecta, ministros suspectos habent, 100. Reges divinitus delinguntur ad multandos improbos, 103. Reges de successoribus solliciti, 119. Reges imposturis aulicorum et importunitati obnoxii, 124. Reges etiam multa invitati faciunt et ignari, 124. Reges sordido suorum cultu offendantur, 149. Reges facile succensent, metuntur, suspicantur, 156. Reges a cypophantis impelluntur ad injuriam, 179. Regum pœnitet populum, 59. Regum duo masera, *ibid.* Regum injustorum successio regni eversionem antecedit, 108. Regum arcana celanda, 146. Regum injuriæ causæ defectionis, 154. Regum Orientalium immo-dicæ pollicitationes ob levia officia, 173. Regum imperia volenti volenti exsequenda, 181. Regum tituli cum eorum actionibus non semper consentiunt, 198. Regum bella dirimuntur affinitatibus, 201. Regum infida Judæa societas, 215. Regibus interitum prædicere periculosum, 123. Regalis tractatio complectitur omnem magnificentiam, 193. Regia stirps ægre superiorem patitur, 116. Regia in primis occupata, 164. Regia in regni medio collocanda, 194. Regiam lugubri habitu ingredi nefas, 179. Regii juvenes rem pecuariam curant, 75. Regi expugnatio, 380.

Rhapsaces oppugnat Hierosolymam, 110.
 Rhapsommati defectio, b 298.
 Rheni pons factus a Cæsare, 481 et 482.
 Rhodani præpositi supplicium, b 31. Rhodani transiit, 409.

Rhodii Romanorum amici, 445. Item socii, 461. Rhodii a Cassio victi, 505. Rhodiorum erga Romanos inertia, 458.

Rhodus ab Agarenis capta, b 88.
 Riphathæi Paphlagonæ, 21.
 Roboam mitigationem pœnæ impetrat, 89. Roboam asperitate alienat populum, 86.

Roberti Franci victoria et clades, b 222.
 Rogando cogit, qui rogat potentior, 93

Roma prælata Constantinopoli, b 8. Roma gallina dicitur Honorio imperatori urbe charior, b 40. Roma a Romulo, 318. Roma annuo spatio instaurata, 368. Roma lateralis marmorea facta, 544. Romæ natalis, 316. Romæ deserta dæ consilium, 358. Romana privatorum classis felicitate oppugnat Carthaginenses, 397. Romana ceditio, 513. Romanæ historiæ summa, 313. Romanæ naves pecuniis plenæ captæ, 393. Romanæ reipublicæ morbus, 482. Romani sunt Agarenis tributarii, b 88. Romani Bulgari sunt tributarii, b 92. Romani imperii pedes partim ferrei, partim testacei, 119. Romani imperii vires tempore exoleverunt, 120. Romani sub Rangabe ceduntur a Bulgaris, b 128. Romani pueri interitus, b 198. Romani Epiphani Antiocho Egypto interdicitur, 204. Romani ab Agarenis et Pazinacis infestantur, b 221. Romani 80 senes a Gallis cæsi, 356. Romani a Samnitibus sub jugum missi, 364. Romani a Corinthiis honorati, 403. Romani qui Hannibali fidem frugerant notati a censoribus, 420. Romani Italiam recipiunt, 428. Romani Antiochum timent, 450. Romani cum Perseo parum feliciter pugnant, 457. Romani Græcos a Crasso venditis ægre ferunt, *ibid.* Romani Carthaginensibus fraude spoliatis bellum inferunt, 463. Romani Christum in decem numero non admittunt, 552. Romani multas manus habent, 560. Romani tutores Antiochi pueri, 462. Romani populi lamentatio de bellis intestinis, 607. Romani quot episcopii igncrantur a Zonara, 647. Romano concilio damnantur Monothelitæ, b 87. Romano concilio damti Cathari, 627. Romanorum quarta monarchia, 111. Romanorum monarchia sævissima bestia, 127. Romanorum et Judæorum fœdus renovatur, 213. Romanorum contra Pyrrhum apparatus, 371. Romanorum cruenta de Judæis victoria, 590. Romanorum negotioquentia ad Pyrrhum, 376. Romanorum causæ contra Carthaginenses, 382. Romanorum transitus in Græciam, 402. Romanorum post cladem Cannensem apparatus, 411. Romanorum multas clades eodem tempore, 423. Romanorum clades ad Capuam, 426. Romanorum legati Ge-

cliam firmant contra Antiochum, 450. Romanorum de Scipione Emiliano opinio, 467. Romanorum 3,020,000 censa sub Pompeio, 490. Romanis mutatio ducum periculosa, 398. Romanos classium pœnit, 393. Romanum imperium in gynœcœum devolutum, b 247.

Romanus Lacapenus perjurium beneficentia redimere conatur, b 191. Ejusdem condemnatio, b 186. Romanus Lacapenus, *ibid.* Cæsar et imperator designatur, b 187. Romanus cum filiis regno pulsus relegatur, b 192.

Romanus Curcuas, b 199.

Romanus Bulgarus, *ibid.* Romanus Bulgarus eunuchus, b 220.

Romanus Scleri filius, b 221. Romanus Bulgarus Samuëlis filius, b 224.

Romanus Argyropylius imperator designatur, 229. Romanus Argyropylius effectus ex anu prolem suscipere studet, b 233. Romani Argyropyli uxor dolo monacha fieri cogitur, b 230. Romani Argyropyli benignitas, *ibid.* Romani Argyropyli expeditio Orientalis, b 231. Romani Argyropyli interitus, b 234.

Romanus Gabriel Bulgarus, b 226.

Romanus Argyropylius ab Agarenis profligatur, b 231.

Romanus acerbus quæstor, et ineptus ædificator, *ibid.* Romanus Sclerus, b 230.

Rompertus sive Robertus Longobardiæ dux, b 289.

Romulus 18 annos natus urbem condit, 317. Romulus patribus invisus evanescit, 320. Romulus in deorum numerum relatus, 320 et 321.

Romuli Respublica, 317.

Romuli indoles, 316. Fastus, 320.

Romum Græci pro Remo dicunt, 315.

Rossi Thaurœscythæ, b 85 et 253.

Rossi Theophili opera Christiani sunt, b 173.

Rossi Bulgariam occupant, b 210.

Rossica classis a Monomacho profligata, b 255. Rossicæ classis 15,000 navium interitus, b 191. Rossorum expeditio, b 162. Rossus urbs, b 201.

Roxane Alexandro, nubit, 191. Roxane Alexandri commentum immortalitatis impedit, 197. Roxane Herodis et Phedræ fil., 254.

Ruben sancti Josephi consultum vult, 28.

Rubus ardens, 34. Rubus cedri affinitatem ambiens conculcatur a feris, 107.

Rufinus stratagemate Crotonæ et Locris potitur, 377. Rufinus a censoribus in ordinem coactus, 379.

Rufus Sabino fert opem, 262. Rufus Annus, 267. Rufus Eleazarum Machærunantium capit, 302. Rufus cum Galba se conjungit, 572.

Ruselius, b 282. Ruselius a Turcis capitur, b 288. Ruselius in carcerem conjicitur, *ibid.* Ruselius carceres æductus contra Bryennium mittitur, 230. Defectio, b 287. Fuga repentina, b 283. Mors, b 293.

Rusticus, b 51.

Ruta Machæruntia, 308.

Rutha Booso nubit 55, 56.

Rutulii, 318. Rutulii Samnitis ossa disiecta, 364.

S

Saba Meroe, 34.

Sabbatius Agarenis Armeniam tradit, b 93.

Sabbatii et Georgii conjuratio vindicata, b 168.

Sabbatum Judæorum cœdi opportunum, ob salutem violatum, 205.

Sabelliana hæresis, 629.

Sabææ seditio contra Davidem, 78.

Sabeus pontifex Babylonem transiatus, 116.

Sabina a Nerone occiditur, 569.

Sabina pax, 338. Sabinae bellum maritorum et patrum dirimunt, 318. Sabinarum raptus, 317.

Sabini Lacedæmoniorum coloni, *ibid.* Sabini interitus et canis, 559 et 561.

Sabinum et æquum bellum, 347. Sabinorum clades, 537.

Sabinus prætor a Judæis obsidetur, 261.

Sabinus Syrus Antoniam occupat, 298.

Sabus, Arabiæ rex, 534.

Sacarum ad Cyprum defectio, 153.

Saccus luctus signum, 28. Saccus in luctu, 93.

Saccundionis monasterium, b 119.

Sacellarius, b 93.

Sacer loculus, b 51.

Sacerdotes, 305. Saulis jussu interfecti, 67. Sacerdotes ob religionem sacrosancti, 68. Sacerdotes cantu et cæremone hostes in mutuum cædem impellunt, 96. Sacerdotes immunes, 125. Sacerdotis Ægyptii oraculum de puero Hebræo, 267. Sacerdotes Stratiotice pro imperio promittunt regnum æternum, b 268. Sacerdotes sero petita venia occiduntur, 304. Sacerdotes idolorum ignomi-

niosi, 92. Sacerdotes integris membris esse decet, 230.

Sacerdotes seditionem composituri pereunt, b 62.

Sacerdotia venalia, 136. Sacerdotii ex Ithamaria familia in Phineem transitus, 83. Sacerdotiorum capones, 88.

Sacra vasa mutuo sumit Heraclius, b. 84. Sacra lustralia ante pugnam, 506. Sacri, 341.

Sacrosancti tribuni, *ibid.*

Sacrificia cum epulis, 84.

Sacrificolorum seditio, 289.

Sacrificiis placatus Deus, 112.

Sacrilegium causa cladis, 47.

Sadducæi Epicureis similes, 218.

Sadducæorum secta, 266. Pharisæus, 126. Sacerdos, 215. Pontifex, 83.

Saet Apochaps, b 197.

Sagittæ viris fortibus funestæ, 112. Sagittarum numerus victoriarum omen, 105.

Sagittare et jaculari ante prandium, 147.

Sagunti excidium, 406 et 407. Saguntum civibus restitutum, 424.

Sanguis ex ara Jovis, 360.

Sal medetur aquæ, 97.

Sala Eberi pater, 22.

Salampœo Herodis filia, 272.

Salapia Romanis tradita, 429.

Salustii præfecti prætorii moderatio, b 29.

Salmanassar Samariam capit, 110.

Saloma Diocletiani patria, 642.

Salome quæ et Alexandra, Aristobuli uxor, 219. Salome Antipatri filia, 226.

Salome ab Herode regina pellitur, 248.

Salome Herodis et Elpidis filia, 254.

Salome Herodis soror, turbarum auctor, 237.

Salome Antipatro et Pherore insidiatur, 254.

Salome non pacifica sed bellona, *ibid.*

Salome Jamnea Azoto et Phazaelide potitur, 260.

Salomes Ascalonis regia, et 60 talenta redditus, 264.

Salomon rex declaratur, 82. Salomon levi de causa fratrem Adoniam cædit, 83. Salomonis regnum jugum servitutis, 86. Salomonis nativitas, 75. Conjugium, 83.

Structuræ, *ibid.* Somnium, judicium, *ibid.* Dedicatio templi, 84. Alterum somnium, *ibid.* Edificia, 85. Enigmatum solutio, *ibid.*, 700 uxores, 306 concubinae, *ibid.* Obitus, 86. Salomonis sepulcrum corrui, 591.

Salathil Judææ instaurator, 175.

Salus publica privatæ incolumitati præferenda, 179. Salvius (M.) Otho. *Vide* Otho.

Samsæas propheta Roboamum a bello deterret, 87. Samsæas ab Herode honoratur, 234.

Samaria conditur, 90. Samaria triennio expugnata, 110. Samaria deleta ab Hyrcano, 189. Samariæ obsidio et fames, 100.

Samaritanæ et Herodis liberi, 254.

Samaritani ab Hebræis Chutei appellantur, 110. Samaritani templi instauracionem impediunt, 175. Samaritani ab Alexandro rejiciuntur, 198. Samaritanorum et Hierosolymitanorum de templi auctoritate dissensio, 199.

Samaritanorum et Judæorum inidicitia, 286. Samnites vicissim sub jugum missi, 365.

Samnites una cum Gallis profligati, 367.

Samniticum bellum, 364, 377.

Samonæ fuga, b 180. Samonas Agarenus spado, b 178. Samonas ob famosum libellum regia pellitur, b 181, 182.

Samosata ab Antonio obsessa, 228.

Samosatenus concilio damnatus, 635.

Samson decimus et ultimus Hebræorum iudex, 55. Samsonis nativitas, conjugium, res gestæ, interitus, 51.

Samuel clades Elio imminentes divinitus edocetur, 56. Samuel Deoptatus, *ibid.* Samuel Israelitis recuperandæ libertatis fit auctor, 58. Samuel senio confectus, filiis mandat gubernacionem, 59. Samuel invitus imperio excidit, *ibid.* Samuel cum populo expositus, 60. Samuelis manes eliciuntur, 65. Samuelis obitus, 67. Samuel Bulgarus, b 220. Samuelis Bulgari interitus, b 226.

Sanctitas, modestia, clementia Cyri celebratur, 189. Sancti titulus sublatus a Copronymo, b 111. Sanctis bellum inferendum, 128. Sanctiorum quadraginta templum, b 76. Sanctorum reliquæ crematæ a Copronymo, b 100. Sanctus sanctorum ungenus, 134.

Sangarii pons, b 64.

Sanguis anima brutorum, 16.

Santabareni pœna, b 177.

Sapientia cupiditatibus vincitur, 85.

Sapientia amorem probat Deus, 83.

Sapores rex Persarum, b 12. Sapores Nisibin frustra oppugnat, b 15. Sapores Orientem vastat, b 16.

- Sapores Amidam capit, b 20. Sapores pontem ex captivorum cadaveribus struit, 619. Sapores rex Persarum maximi corporis, 625. Ejus crudelitas, 630. Saporis ad Constantium legatio, b 20.
- Sara Raguella filia, 143. Sara Tobiae despondetur, 145. Sarae obitus, 23.
- Saraceni Persarum regnum everterunt, b 221. Saracenorum discordia, b 235.
- Sarbari ad Heraclium defectio, b 85 — Ab Heraclio, b 84.
- Sardes Asianarum urbium post Babylonem opulentissima, 162. Sardinia expugnatio, *ibid.*
- Sardianus Hierosolymitanus episcopus, 631.
- Sardica, b 178. Sardicae dux, b 276. Sardinia, 387. Sardinia recepta, 401. Sardiniae motus, 424. Sardorum defectio, 403.
- Sarephana vidua, 90.
- Sarmatae a Caro subacti, 639.
- Sarus fluvius, b 201.
- Satrapae ad gentes subactae a Cyro missi, 168. Satrapae injussu regis nihil novare ausi, 175. Satrapam non mitti species quaedam libertatis, 168.
- Satellites impii regis parcut sacerdotibus, 67.
- Satisfactio divinitus imperata, 79.
- Satum semimodius, 101.
- Saturninus Antiochenus haereticus, 599. Probi insidiator, 638.
- Saul dum asinas quaerit, regnum invenit, 59. Saul ab aliis honoratur, ab aliis contemnitur, 59. Saul ob violatam religionem improbat, 60. Saul a malo genio cruciatur, 63. Saul perjurus, 65. Saul Davidi invidet atque insidiatur, *ibid.* Saul nunquid et ipse inter prophetas, 66. Saul a persequendo Davide seu regni vastatione revocatur, 67. Saul fatetur, se Davidi facere injuriam, *ibid.* Saul Engastrimythum consultit, 69. Sauli ob violatum Dei mandatum divinitus regnum abrogatur, 82. Saulem hostes urgent desertum a Deo, 69. Saulis expectatio, 62. Illustres victorias, *ibid.* Jusjurandum preceptis et irritum, *ibid.* Liberi, *ibid.* Proceritas, 59. Saulis cum tribus filiis interitus, 70. Saulis familiae septem viri dant poenas facinoris a Saule perpetrati, 79. Sauliorum cadavera cremantur, ossa sepeliuntur, 70.
- Savus fluvius, 531.
- Saxa 25 pedes longa, 8 alta, 12 lata, 244.
- Scævola *Vide* Mutius.
- Scaurus, 223.
- Sceleratorum poenae transeunt in eos qui illis pepererunt, 94.
- Sceleribus incerta et mala praemia proposita, 72.
- Scipio (L.) Sardiniam et Corsicam invadit, 387.
- Scipio (Cn.) Insubres oppugnat, 405. Scipio (C.) in Hispaniam mittitur, 411. Ejus res gestae in Hispaniis, 412.
- Scipio (P.) in Hispaniam missus, 409, 428. Scipionis (P.) expeditio Africana, 430. Scipio (P.) fatidicus, 431. Hasdrubalem castris exiit, *ibid.* Scipio (P.) ex Hispaniis revocatur, 436. Scipio (P.) Punicae calliditatis amulator, 439. Rem in Africa gerit, *ibid.* Scipio (P.) a filio defensus, 411. Ambiguus verbis Hannibalem eludit, 442.
- Scipio Nasica, 462. Carthaginensibus aequus, 469. Contra Andrisicum mittitur, 466. Italiam custodit, 450.
- Scipio (P.) Emilianus coe. Carthaginem evertit, 467. Masinissae regnum dividit, 465.
- Scipio coe. Carbonis studiosus, 473.
- Scipio in Macedonia, 486.
- Scipio Metellus Pompeii socer, *ibid.*
- Scipiones P. et L. contra Antiochum missi, 452. Scipiones rebus bene gestis multantur et exsulant, 454.
- Scipionis (L.) et Hannibalis conflictus, 410. Scipionis in Hispaniis, nautica victoria, 416.
- Scipionis (Cn.) filia publice elocata, 424.
- Scipionis (P.) navigatio ad Syphacem, 434. Simulatio contra seditiosos milites, 435.
- Scipionis (P.) filius ab Antiocho honorifice habitus, 453.
- Scipionum abstinentia, 423. Scipionum in Hispania clades atque interitus, 714, 425.
- Scirtus fluvius, b 60.
- Sclavoni, b 74.
- Sclavicae gentes a Rhinotmeto subactae, b 92.
- Sclerana Monomachi amica, b 248.
- Scomma in Nicephorum, b 207.
- Scopia, b 225.
- Scopus, 293.
- Scribonius Proclus a senatu tyranni metu disceptus, 558.
- Scribonius (L.) Libo S. Pompeii et Augusti socer, 646.
- Scriptura duntaxat nituntur Sadducei, 218.
- Scythae Magogae, 21. Scythae Septentrionales, 126. Scythae Europam atque Italiam pervagantur, 628. Istrum transgressi Romanas provincias vastant, 629. Scythae a Claudio victi, 636. Athenas oppugnant, *ibid.* Scytharum in Thraciam irruptio et interitus, b 34. Scythae prodigati a Tacito, 637.
- Scythopolis, olim Methoram, 70.
- Sebastenorum petulantia, 282. Sebastus portus, 37.
- Secessio populi, 340.
- Secitio lapidis absque manibus, 121.
- Securi subitis motibus opprimuntur, 212. Securis a Jordane emergit, 100.
- Securitas perniciosa, 164.
- Sedeciae ad Aegyptios defectio, 114.
- Sedecias vicissimus primus rex Hierosolymorum, *ibid.* Sedecias caecatus Babylonem perducitur, 113. Sedecias pseudopropheta Michaeam verberat, 94.
- Seditio spem regni recuperandi affert, 77. Seditio compressa populi concordia dirempta, b 62. Seditio exorum ob aes alienum, 339. Seditio posthumiana, 351. Seditio, et ejus sopitae conditiones, 362. Seditio inter milites et populum, 618. Seditio militum contra Augustum, 518. Contra Scipionem, 431. Seditio absente Augusto, 535. Seditio contra Didium Julianum, 603. Seditio repetitae poena capitalis, 82.
- Seditiosi plerumque dant poenas, 79. Seditiosi clam occisi, 346. Seditiosorum ad Constantinum Ducem poena, b 184. Seditiosis celeritas prodest, 103.
- Sedrach pro Anania, 118.
- Segesta capta a Romanis, 585. Ab eisdem defensa, 377.
- Sejanus Liviae adulter, Drasi veneficus, 349. Sejanus cum liberis interfectus, 551.
- Sela Lamechi uxor, 18.
- Seleucus Syriae potitur, 127. Seleucus Antiochi filius, 453. Patri succedit, 455. Selinus Trajanopolis, 567.
- Sella aurea, 479. Sella imperatoria sedere, 604.
- Selomi a Jesu collocatur tabernaculum, 47.
- Seltes Pazinaca, b 270.
- Selumus Oldae maritus, 112. Selumus tyrannus, 104.
- Selybrianus murus, b 58.
- Semelis importunitas, 77. Interitus, *ibid.* Semis rnam impetrat, 78.
- Semi coloniae, 22.
- Sempronii Longi clades, 412. Sempronius Longus Sicilliam missus, 409.
- Sempronius (C.) in Africa rem gerit, 393.
- Sempronius Gracchus cum Liguribus pugnat, 404. Tiberius Sempronius Gracchus magister equitum, 404.
- Semus Noe filius, 18.
- Senatorem animi constantia decet, 120.
- Senatores centum, 317. Senatoria dignitas perpetua, 850. Senatus, 317. Senatus ab imperatore munera accipere solitus, b 202. Senatus sub rege parva auctoritas, 320. Senatus consulto multa sublata, 515. A senatu puloque salutari, 603. Senatus insidiose Augustum tectat, 634.
- Seneca Domitii praceptor, 565. Praefectus praetorio, 566. Senectus delira praecocem sapientiam sequitur, 94.
- Senex morti vicinus, 146. Senex expectatione mortis factus audacior, 481. Senes fovendi a puella, 82. Senes bis pueri, 202. Senum consilia moderata, 86.
- Sennaar, campus, 20.
- Sennacheribi interitus, 111. Sennacheribi litterae blasphemiae in templo repositae, *ibid.* Sennacheribus perire oppugnat Hierosolymam, 110. Sennacheribus jusjurandum fraudulenter eludit, *ibid.* Sennacheribus a suis filiis occisus, 112. Sennacheribus Enmasaris filius, 112.
- Sentire et loqui eadem, 154.
- Seon, 43.
- Sepelire mortuos, pium munus habitum, 142.
- Sephora Mosis uxor, 34.
- Septimius Pompeii percussor, 487.
- Sexaginta decem interpretes utrum una, an seorsim sacra converterint, ambigitur, 201.
- Sepulcra Judaeorum pecuniosa, 82.
- Sepultura honorifica, remuneratio regia, 72. Sepulchrum post solis occasum, 143.
- Serapio, Antiochenus episcopus, 601. Serapionis divinitus data venia, 627.
- Serapis captivum in Alexandri solio collocat, 77.
- Serbia, b 225.
- Sergiana seditio in Sicilia, b 102.
- Sericum in Europa factum, b 19.
- Seriphes, b 257.
- Sermonis inconstantia conscientiam arguit, 316.
- Serpens draco intelligens, 17. Serpens convivium turbat, 333. Serpens 120 pedes longus, 391.
- Serra urbs, b 220.

- Sertorii in Hispania factio, 474. Interitus, *ibid.*
 Sernch, 22.
 Servi de salute domini sui solliciti, 94. Servi Capitulum occupant, 338. Servi, b 248. Servi Ulsiniorum, 381. Servus omnes bellorum clades imminet, 151.
 Servilia capta a Bruto occisa, 507. Servilis fides in proscriptione, 502. Servorum conjuratio oppressa, 416. Servus ultra dominum evehendus, vindicta numinis, 85. Servus domini interfecto, 105. Servus insidiarum Cæsari paratarum index, 491.
 Servii, sive Crabati, b 288. Servii cædes, 329, 330. Servilli de Pompeio testimonium, 474. C. Servilius Sp. Melii interfecto, 351. Servilius Cæpio in Africa bellum gerit, 393. Servilius Geminus classe Pœnos infestat, 416. M. Servilius Italiam custodit, 442.
 Servitus inclemens justa odii causa, 151.
 Servius Tullius sextus rex Romanorum, 327. Servius plebem facit suam, 328.
 Servius Oppius decemvir, 347.
 Sethus Adami filius, 18.
 Severa, b 30.
 Severiana persecutio Christianorum, 610.
 Severiani ab Agapeto et Mena damnantur, b 67. Severiano ab Adriano occisus, 591. Severiani diræ contra Adrianum, *ibid.*
 Severi Antiocheni cædes, b 53. Severi Parthica victoria, 607. Præsentia de imperio, 605. Satellites, *ibid.* Severi imperium vindicta Pertinacis inanes pollicitationes, 605. Severi curiositas, 608. Expeditio Britannica, 609. Expeditiones in Orientem ex ambitione, 606. Severi parænesis ad filios: Concordes estote, milites ditate, ceteros non negligite, 610. Severi vitæ ratio in pace, *ibid.* Severi obitus in Britannia, *ibid.* Severus Pertinaci defuncto honorem præbet, 606. Severus ad Antoninum filium insidiatorem, 610. Severus Albinum decipit. Pescennium Nigrum antevertit, 603. In somnis terret Caracallam, 614.
 Severus Stillianus imperator, 625.
 Severitate contemptus reprimitur, 202.
 Sextilis in Augustum mutatus, 538.
 Sextus Boetius philosophus, 595.
 Sextus Papinius insidiator Caligulæ, 557.
 Siba servus Memphibostis, 73. Siba in herum Memphibostem calamitas, 77.
 Sicarii grassantur Hierosolymis, 289.
 Sicelag incenditur, 69.
 Sicci (L.) cædes, 347.
 Sicilia proditur Agarenis. b 140. Sicilia domita a Maziace, b 238. Sicilia amissa Stephani culpa, *ibid.* Sicilia Carbonis receptaculum a Pompeio recepta, 473. In Provinciis formam redacta, 399. Palæstra Carthaginensium et Romanorum, 382. Sicilia motus, 424.
 Sicimitæ Sidonii, 198. Sicimitarum cædes, 27. Sicimorum excidium, 52.
 Sicinius (Cn.) cos. contra Perseum mittitur, 457.
 Sictus, 39.
 Sida metropolis, b 287.
 Sida metropolis, b 287.
 Sidon urbs, 21.
 Sidonii Sicimitæ, 198.
 Sidonii ab Augusto domiti, 536.
 Sigillum Leonis utero impressum, 183.
 Sigma locus, b 237, 246.
 Signa cum fati et eventibus consentiunt, 105. Signa testamenti recognita, 544. Signis confirmatur Sauli regnum, 59.
 Signum reipublicæ in sinu pueri a Saturno positum, 520.
 Siles Agrippæ Magistri Equitum infelix licentia, 280, 281.
 Silentarius, b 54. Silentium, b 182. Silentium, 244.
 Silius (C.), Messalinæ adulter, 564.
 Silius Messala, 605.
 Sillani (M.) soceri Caligulæ interitus, 554.
 Sillanus 431. A Claudio occisus, 565.
 Silo Herodis auxiliator, 231. Silo Ventidii legatus, 514.
 Silvæ agitato pugnæ auspiciis, 73.
 Silvester Constantinum curat, et Christianum facit, b 4.
 Simon justus pontifex, 200. Simon Jonatæ fratri succedit, 215. Simon victo Cendebæo Ptolemei insidii occiditur, *ibid.* Simon ob filiam pontifex, creator, 242.
 Simon Boethi filius pontificatu pellicitur, 256.
 Simon servus Herodis rex appellatus occiditur, 262.
 Simon Essæus Archelai somnium interpretatur, 264.
 Simon Canuti filius pontifex, 267.
 Simon Cantherus Pontifex, 279.
 Simon calumniator Agrippæ, 281.
 Simon extra urbem Judæis formidabilis, 293.
 Simonis fortunatum imperium, 215.
 Simulatione aliquando elicitur veritas, 83. Simulatione explorantur animi, 103. Simultatis simulatio non dissimulata, 254.
 Sina mons, 34. Ad Sina in montem Hebræorum, 38.
 Sion fons, 55.
 Sirichana crux, b 179.
 Sirmium, b 20, 227.
 Siroes, Chosroe patre et fratribus cæsis, pacem facit cum Heraclio, b 85.
 Sisaras a Jaha'e occiditur, 51.
 Sisimius, b 41.
 Sisinnancius, b 107.
 Siti aut fame domare hostem quam armis præstat, 139.
 Smerdis sive Tanaoxares Cambisis frater, 170.
 Smerdis magus, 171.
 Soba rex Ægypti Israelitis opem fert, 110.
 Sobacus, 74.
 Societas impiorum periculosa, 96, 111. Societatis petendæ causæ, aut prætextus, 149.
 Socii fidissimi qui, 77. Socii non jussi, sed consulti, 156.
 Soemi cædes, 240.
 Sol per 17 dies non splendet, b 120. Solis cursus inhibitus, 47. Solis regressio, 111.
 Sollicitudo de hominibus in rege admirabilior est quam liberalitas, 165.
 Solum cum sola esse, periculosum, 75.
 Solyma vetustissima urbs, 22.
 Somni expertus, etiam corporis expertus, 122. Somnia pistoris et pincernæ a Josepho declarata, 25. Somnia Alexandri et Joadi, 97, 98. Somnia de imperiis ad reges pertinent, 119. Somnia conditioni hominis accommodata, 123. Somniis divinitus aliquando admittitur, 180. Somnia de Alexandro Magno, 183. Somnia duo Alexandri de Tyro, 188. Quid somniari aliquis, e Chaldæis exponi potuisse, probabile est, 118. Somnii cum expositione obliquo, *ibid.* Somniorum numeri, 29. Somniorum consensus cum eventu movet animos, 198. Somnium ambiguum fraternæ cædis causa, 169. Somnium de flagello imperatorio, b 217. Somnium de Izate, 282. Somnus mortis frater, 141.
 Sontes ejecto sedatur tempestas, 107. Sontes etiam insontibus exitio sunt, 175.
 Sophiæ benignitas, b 70.
 Sophius portus, *ibid.*
 Sophronii synodus provincialis, b 86.
 Sors Jonam sontem esse designat, 107. Sorte indagatus nocens, 19, 41. Sorte investigatus nocens, 47. Sorte Saul rex declaratur, 59. Sorte distributa in acie loca, 160.
 Sosius Herodis auxiliator, 233.
 Soteropolis seu Pythia, b 11.
 Sozopetra patria Amermumnis, b 151.
 Spartanorum et Judæorum fœdus, 213.
 Spasinum vallum, 282.
 Specula ignifera, b 6.
 Speculator, 293. Speculatorum magnus in bellis usus, 160.
 Speluncæ παραθύρα, b 307.
 Sperchius fluvius, b 224.
 Sperandum est vivis, spes non est ulla sepultis, 78.
 Spes et metus inter se certant, 124.
 Sphendosthabus impetratis a Zimisce induciis, a Pazinacis occiditur, b 215.
 Sphendosthabus Joannes Bulgarus, b 220.
 Sphendosthabus Rossus, 206.
 Spica annum significat, 17, 36, 165.
 Spiritu sancto (de) quando disputatum, b 10. Spiritus Domini vates facit, 60. Spiritus divinus a Saule in Davidem transit, 63. Spiritus ab alio in alium translatus, 97. Spiritus Domini raptos in montes dejicere putatur, *ibid.* Spiritus Dei sanctus in quo habitat, multa potest, 122.
 Spolia dedicata Deo, 142.
 Stare in parte, reliquias imperii significat, 126.
 Statira Darii F. nubis Alexandro, 195.
 Statua Nabuchodonosoris, 119, 122. Statua truncata homini pernicioza, b 190.
 Stauracii vulnus et monachatus, b 125, 126. Stauracii monasterium, b 126.
 Stauracius Nicephori F. Patrius, b 122.
 Stellæ fratres significant, 28. Stellæ pro pietatis studiosis, 131.
 Stephani monachi interitus, 433, b 111.
 Stephani Lacapeni obitus, b 199.
 Stephanus eunuchus Justiniano causa odii, b 93.
 Stephanus imperatoris affinis, Siciliam amittit, 258.
 Stilico socer Honorii, b 40.
 Stipe collatitia refectum templum, 118.

- Stolæ Medicæ distributæ a Cyro, 166.
 Straboromanus, b 291.
 Stratioticus Michael imperator designatur, 54, b 262.
 Stratioticus in togatos liberalis, in sagatos asper, b 263.
 Stratioticus dum se Commeno fucum facturum putat, imperio excidit, b 276.
 Stratonis turris Cæsarea maritima, 219.
 Strepitu bellici apparatus Syri profligati, 102.
 Studia tranquilliorum reddunt animum, 5.
 Studii monasterium, b 122.
 Stultitia summa quæ, 85.
 Stypnotes ab Agarenis profligatur, b 169.
 Sua tueri quam hostem persequi magis necessarium, 67.
 Suba, 62.
 Successio ejusdem familiæ 21 regum, 115.
 Successore novo pellitur omnis amor, 179.
 Sufflatio septena mortuo adhibita, 99.
 Sultan Turcarum dux, b 256. Sultani grassationes, b 260. Sultanus Agarenis Francis dolo Capua et Benevento pulsus, liberatur, b 299. Sultanus Capuam et Beneventum frustra obsidet, *ibid.*
 Summa sapientia cum summa stultitia conjuncta, 85.
 Sunamitidis F. resuscitatus ab Elisæo, 99.
 Superbia regnum decere creditur, 86. Superbiam Deus impunitam non sinit, 123.
 Superstitionem pii ferre non possunt, 90.
 Supplicem occidere crudele facinus, 116. Supplicibus parcere, regium, 94.
 Supplicium quatuordecim dierum, 120.
 Susa metropolis Persarum, 130. Susa verna regia Persarum regum, 168. Susorum opulentia, 190.
 Susacus Ægyptius Hierosolyma diripit, 89.
 Sychem, 28.
 Sycophantici vulneris cicatrix remanet, 78.
 Sylva (Fl.) Judææ procurator, 311.
 Sylvani defectio et cædes, b 20.
 Sylvester bovem mortuum, Christo invocato, in vitam revocat, b 8.
 Symbola inter maritum et uxorem, 158.
 Symeonis et Levis dolus contra Sicimitas, 28.
 Symeon, 25.
 Symeon Bulgarus Romanis victis nasos præcidit, b 177. Symeon Bulgarus Constantinopolim venit, b 184.
 Symeon Bulgarus cum Romano pacem non facit, b 189.
 Symeon Bulgarus statua quadam truncata occiditur, b 190. Symeonis Bulgari perfidia, 177.
 Symeonis tribus Cananæos cædit, 48.
 Symmachus papa, b 55.
 Synodus eclipsiu lunæ mirabiliter declarat, b 181.
 Synchiticorum secta, b 55.
 Synodicus tomus, b 111.
 Syntacteria oratio Gregorii Nazianzeni, b 37.
 Syria judicibus Judæis subjecta, 175. Syria turbata, 227.
 Syriæ fluvii Jordane præstantiores, 99. Syriæ rex Elisæo et Joram insidiatur, 100. Syriæ tria castella occupata a Cyro, 156.
 Syri Aramei, 22. Syri deditioem Davidi faciunt, 74.
 Syri Samaritanam obsident, 93. Syri ab Elisæo in medios hostes perducuntur, 100. Syri diversi ubi Assyrii, 149.
 Syri Judaica instituta amplectuntur, 216.
- T
- Tabernaculi structura, 39.
 Tabulæ, 347. XII Tabulæ, *ibid.*
 Tacitus imperator, 637. Ejus cædes, *ibid.*
 Talenta argenti 300, auri 30, tributum Hierosolymorum, 110. Talenta 40,000 Susis reperta, 190. Talenta 10,000, æris alieni pro militibus dissoluta, 195. Talenta dena et vicena, regi natalitium munus, 204.
 Tammis Zambris æmulus, 90.
 Tanaoxares Cyri filius, 168.
 Tangrolipix Mucalæus Turca Sarracenicum imperium evertit, b 256. Tangrolipix sultan appellatus, b 256.
 Taras cognomentum Caracallæ, 614.
 Tarasius patriarcha, b 116. Tarasii (D.) apparitio, b 134.
 Tarchaniatæ fuga, b 283.
 Tarenti expugnatio, 379. Tarentina seditio, 379. Tarentini pacem impetrant, *ibid.* Tarentinorum adolescentium jocus, *ibid.* Tarentinum bellum, 368. Tarentum receptum a Romanis, 430.
 Taronites Michael, b 297.
 Tarpeia Capitolii proditrix, 317.
 Tarquinii (L.) majestas, 326. Præclari mores, *ibid.* Cædes, 327. Tarquinius quintus, rex Romanorum, 326. Anci illis regnum eripit, *ibid.*
 Tarquinii Superbi crudelitas et tyrannidis confirmatio 330. Tarquinius superbus septimus et ultimus rex Romanorum, 330.
 Tarquinius Collatino consulatus abrogatur, 334. Tarquinius Collatinus primus consul, 334. Tarquinius vicimo quinto anno regni actus in exilium, 334.
 Tarsenses Cilices, 21.
 Tarsi deditio facta Nicephoro Phocæ, b 201. Tarsus a Perseo condita, 21.
 Tatia, Numæ uxor, 321.
 Tatianus et Julius Martiani hospites, b 46.
 Tatianus Adriani procurator, 588.
 Tattius Sabinorum dux, 317. Tattius regni Romani particeps cæditur, 319.
 Tatus Pazinaca, b 160.
 Taulantii Dalmatæ, 462.
 Taurus Maurus, b 204.
 Taurus locus, b 295.
 Taurus Statilius, 525.
 Taurus a cos. immolatus, 531.
 Taxiles Alexandro deditioem facit, 192.
 Telesphorus, Romanus episcopus, 593. Ejus martyrium, 594.
 Teleucæ, Bulgarorum principes, b 110.
 Telnichi Bulgari proditorum indagatio, b 112.
 Temperantia cibi potusque docenda pueris, 148.
 Tempestas ob postulatum ab Israelitis regem, 60. Tempestate terrentur Palæstini sacrificante Samuele, 59.
 Tempestate dirempta pugna Hannibalis ad Romanos, 426.
 Tempia ingredi a religione alienos nefas habitum, b 18. Templi duratio annorum, 11, 21, 301. Templi materia relicta a Davide, 82. Templi ædificatio aliter in biblia, aliter a Josepho descripta, 84. Templi instauratio sub Joa, 104. Sub Josia, 112. Templi porta sponte aperta, 162. Templi sacra vasa a Jesu sacerdote Tito tradita, 164. Templi per triennium profanatio, 206. Templi 2000 talenta, et 8000 talenta auri, 226. Templi conflagratio eodem et mense et die repetita, 304. Templi fundamenta et fossa, 307. Templi Salomonii duratio annorum 470, 111. In templo cædes et pecudum et hominum, 224. Templum concedere, Davidi non conceditur, 80. Templum a Je-chazo spoliatum et clausum, 108. Templum postquam Salomoni ignobilis, 175. Templum castelli instar constructum septem annis absolutum, 175. Templum tertio mense expugnatum, 224. Templum Jovis pro templo Hierosolymitano, 590.
 Tenebræ, 35.
 Tentoria dejici cladis signum, 51.
 Tephrica, b 168.
 Terbelis Bulgarus Justinianum reducit in regnum, b 96.
 Terebinthus insula, b 193.
 Terentii Varonis temeritas, 417.
 Terentius maximus, 578.
 Tergeminorum matres gemellæ, 324. Tergeminorum pugna, *ibid.*
 Teron ob libertatem orationis occisus, 253.
 Terra tolli (E.), interitus nota, 126.
 Terræmotus Byzantinus et Antiochenus, b 58. Terræmotus sub Alexio Commeno, b 293. Sub Argyropylo, *ibid.* Sub Constante, b 88. Sub Const. Duca, b 274. Sub Copronymo, b 108. Sub Leone Icosamacho, b 106. Sub Michael, Theophili, b 162. Sub Nicephoro, b 206. Terræmotus Judææ sub Herode, 238. Terræmotus cum Næo adoptaretur, 565. Terræmotus sub Antonio Pio, 584. Sub Trajano, 587.
 Terroribus subitis non temere cedendum, 244.
 Tersanctus hymnus, b 20.
 Tertullianus de Tiberii voluntate erga Christum, 532.
 Testa ferro mista, 119.
 Testamenta ad lites cavendas inventa, 168.
 Testudinis militaris descriptio, 520.
 Thamar stupratur ab Ammone, 75.
 Tharba, 22.
 Tharbe Æthiopiæ Mosis nubit, 33.
 Theagenes Timocleæ frater, 185.
 Theatris (in) princeps concessus emeritus Macedonibus datus, 196.
 Thebæ exciæ ab Alexandro, 185.
 Thecel, 123.
 Theglathalasar, Assyriorum rex, Israelitis occidit, 108.
 Theocritianus, b 58.
 Theoctista, quæ et Florina, b 144.
 Theoclistas Bardæ fraude occiditur, b 151.
 Theodectis cæcitas ob Judæorum arcana, 201.
 Theodericus, Africa dux, assentatorem interfectus, 5.
 Theodora et Fausta sorores Maximiani 588, 589.

- patri Constantio, altera filio Constantino nupta, b 2.
 Theodora Chazaria Justiniani uxor, b 96. Theodora persecutionem imaginum compescit, b 153. Theodora callido commento iracundiam Theophili eludit, b 145. Theodora Bulgaris a rumpendis induciis deterret, b 155. Theodora cum filiabus monasterio includitur, b 158.
 Theodora regina relegatur, b 230. Theodora imperatrix salutatur, b 245. Theodora Theophilo nubit, b 143. Theodora palatio cedit, b 158. Theodora imperium invito Monomacho occupat, b 261.
 Theodora Maximiani Herculi filia, 611. Constantii Chlori uxor, 644. Theodora de Basilio præsigium, b 164.
 Theodora uxoris Justiniani avaritia, b 187. Theodora auctoritas et felicitas, ac irrita longævitas spes, b 262. Theodora obitus, b 69.
 Theodoracani audacia, Rossica classis profligatur, b 255.
 Theodoretus 12 capita, b 42.
 Theodorocanus, b 255.
 Theodorocanus captus a Byrennio, b 261.
 Theodorus confessor, b 147.
 Theodori et Theophani ad Methodium versiculi, b 150.
 Theodorus Studiensis, b 126.
 Theodorus Cupharas Bulgaros instituit, b 155.
 Theodorus Monachus Zimisce imperium prædicat, b 209.
 Theodorus Martyr Romanis auxiliatur, b 213.
 Theodorus Spado a Comneno victus, b 266.
 Theodorus Halliatis, b 285.
 Theodorus Craterus Agarenum ambidextrum sternit, b 148.
 Theodosii lex de 30 diebus capitalis sententia, b 22.
 Theodosii crudelitas in Thessalonicenses, *ibid.*
 Theodosii Junioris obitus atque elogium, b 45. Theodosius Parvus seu Junior, b 40.
 Theodosii statua cadit, b 306.
 Theodosius Scythis cæsis imperator Orientis appellatur, b 34, 35.
 Theodosius filios suos ad modestiam assuefaciendos curat, b 37.
 Theodosius diviso filii imperio Mediolani obit, b 37.
 Theodosius Mauricii filius, b 74.
 Theodosius Atramyttenus per seditionem fit imperator, b 99.
 Theodosius Atramyttenus tondetur in clericum, b 160.
 Theodosiopolis, b 108.
 Theodoti Melissen commentum, et Cassiteræ cognomen, patriarchatus et notitia cum Leone, b 130, 131.
 Theodotus orator, Pompeii cædis suasor, male perit, 487.
 Theonas, Alexandrinus episcopus, 639.
 Theophanes confessor, b 146.
 Theophanes magister, b 107.
 Theophanis confessoris et Nicephori patriarchæ absentium mutuus conspectus, b 131.
 Theophano a marito abducta Stauracio nubit, b 123.
 Theophano Romano Juniori nubit, b 195. Theophano marito insidias comparat, b 207. Theophano a Zimisce pellitur, b 209. Theophano ab exsilio revocatur, b 216.
 Theophili quinque expeditiones Persiæ, b 148.
 Theophili justitia et severitas, b 145. Theophili filiolæ, b 144. Theophili regia in Bryante, b 146. Theophili hospitium, *ibid.* Theophili crudelitas in adoratores imaginum, *ibid.* Theophili castitas et simulacrorum odium, *ibid.* Theophili obitus, b 153.
 Theophili patriarchæ vita et obitus, b 195.
 Theophilites Basilium in Michaelis Theophili familiaritatem insinuat, b 164.
 Theophilo salus precibus impetratur, b 153.
 Theophilus Michaelis filius, b 138. Theophilus ex dolore Agarenæ cladis obit, b 152. Theophilus Leonis percussores ulciscitur, b 144. Theophilus divitias suas ostentat Arabibus, b 148. Theophilus uxoris negotiationem igni ulciscitur, b 145. Theophilus opera Methodii titur, b 151.
 Theophilus pontifex, 272.
 Theophilus, Antiochenus episcopus, 598.
 Theophobi cædes, b 153. Theophobus Persa Theophili affinis, b 148. Theophobus a Persis imperator salutatur, b 151.
 Theophylactus, Rangabis filius, b 126. Theophylactus, Romani filius, fit patriarcha, b 190.
 Theopompi insaniam ob Hebræorum historias, 20.
 Thermodon fluvius, 617.
 Thermuthis Mosen adoptat, 33. Thermuthis Pharaonis filia, 32.
 Thersa urbs, 89.
 Thesauri sub flumine, 586. Thesaurus Theodora 1090 centenarii auri, 3000 argenti, b 158.
 Thessalonicensium 15000 cæduntur a Theodosio, b 35.
 Thessalonica a Scythis obsessa, 629.
 Theudas impostor sub Claudio, 568. Theudas pseudo-propheta, 286.
 Theudatus Gothus Romam tenet, b 67.
 Thiræ Thraces, 21.
 Thobel faber ærarius, 18.
 Thobeli Iberes, 21.
 Tholotum Anastasii, b 57.
 Thomæ seditiosi natales, b 137.
 Thomæ seditiosi crudelis interitus, b 139.
 Thomæ tyranni successus, b 138.
 Thomaitici triclinii conflagratio, b 118.
 Thomas Byzantium frustra oppugnat, b 138. Thomas terra marique a Michaeli vincitur, *ibid.* Thomea seditio contra Michaellem Balbum, b 136. Thracius scripsit, b 271.
 Thorgamæi Phryges, *ibid.*
 Thrasybuli Milesii consilium firmandæ tyrannidis, 231.
 Thrasyllus, Tiberii mathematicus, 540.
 Thryæus Augusti libertus, 528.
 Tiberias ab Herode tetrarcha condita, 267.
 Tiberinus fluvio nomen indit, 514. Tiberis fluvius, olim Albulæ, *ibid.* Tiberis deundatio, 537. Exundatio sub Tiberio, 551.
 Tiberii clementia in Persas captivos, b 75. Tiberii ædificia, *ibid.* Tiberii lentæ maxillæ, 275. Tiberius gemellus Tiberii nepos, 275. Tiberii collegæ violenter perierunt, 549.
 Tiberii crudelitas, *ibid.* Tiberii mortem antegressa prodigia, 551. Tiberii affectus erga Jesum Christum, 552. Tiberio senatus commendatur, 543. Tiberius socius gubernationis, et gener Augusti, 534. Tiberius imperator designatus ab Augusto, 538. Tiberius ab Augusto adoptatus et contra Gallos missus, 540. Tiberius Rhodum secedit, 539. Tiberius astrologus peritissimus, 540. Tiberius varia bella gerit, 541. Tiberius annos 77 natus interit, 552.
 Tiberius Agrippæ gener, et in matrimonio successor 537.
 Tiberianos exercitus, b 73.
 Tiberius excubitorum comes, b 72.
 Tiberius Rhinotmeti filius, b 96.
 Tiberius Calvinus a Samnitibus sub jugum missus, 361.
 Tiberius Tiberii nepos, 551. A Caio loco mutatus et veneno sublatus, 553.
 Tiberius Genesios Romanorum indagavit, 557.
 Tiberius, Claudius, Nero, Drusus, Germanicus Cæsar pro Domitio, 560, 565.
 Tibiæ finis rerum nota, 119.
 Tichomerus Bulgaras Doliani dolo occiditur, b 240.
 Tigranes Armenius, 290.
 Tigranes rex, 477. Tigranis Syriaca expeditio, 222.
 Tigres primum Romæ visæ, 536.
 Tigris, 17.
 Tigruni, 481.
 Timæus Antiochenus episcopus, 639.
 Timoclea Thebana stupratorem ulciscitur, 185.
 Titi deliberatio de templo, 300. Titi erga Antiochenos Judæos clementia, 308. Titi Cæsaris imperium, 578. Titi ludi, 579. Pœnitentia, *ibid.* Tito imperii brevis profuit, *ibid.* Titus Vespasiani filius, 291. A militibus imperator salutatur, 503. Hierosolymam obsidet, 293. Miseratur Judæos, 297. Victoriâ Deo fert acceptam, 305. Titus in Judæa relictus a patre, 577.
 Titus (M.), 525.
 Titus (M.) S. Pompeium comprehendit atque occidit, 519.
 Tobias obit annos natus 127, 142. Tobias gratus animus, 145. Tobias profectio in Mediam, 144. Periculum a pisce, *ibid.* Tobiti genus et pietas, 142. Tobiti ob sepultos mortuos exsilium et restitutio, *ibid.* Tobiti exæcatio et paupertas, 143. Tobitus annos vivit 158, 146. Tobitus visum recipit, 145. Tobitus moriturus filium instruit, 146.
 Torcular pro arca, 51.
 Tornicus Byzantium oppugnat, b 252. Tornicus cæcatur, b 24. Tornicus Leo tyrannidem affectat, b 251. Tornicus tondetur et fit clericus, b 252.
 Torquis aurei honos, 123.
 Tothomphanichus, 129.
 Trabs aurea, 226.
 Trachonitis, 22.
 Trajaniana persecutio, 588. Trajani cruenta de Dacis

victoria, 585. Trajani obitus, 588. Trajanus imperium suscipit, 584. Trajanus vita, non litteris philosophatus, *ibid.*

Trajanopolis Selinus, 587.

Transfuga Cannenses cum pugionibus, 419.

Transitu potentiorum prohibere periculosum, 413.

Trapezus, b 67.

Trasamundus, b 65.

Trebonius Bruti et Cassii adjutor, 503.

Trebonius Dolabella dolo occisus, 504.

Triadiza, b 220.

Triballi, 531.

Tribunatus decemviratu abrogatus, 347. Tribunatus restituito, 348.

Tribuni Bruti appellati, 268. Tribuni diademata statuarum Cæsaris revellunt, *ibid.* Tribuni nunquam triumpharunt, 349, 350. Tribuni militares Consulari potestate desinunt, 360. Tribunorum plebis creatio, 340. Tribunorum multitudo Tribunatum evertit, 342. tribunorum potentia, *ibid.*

Tribunorum auspicia, 349.

Tributarii spem libertatis avide amplectuntur, 17.

Tributi negatio causa excidii, 114. Tributi simul et militis onus, 164. Tributi saginantur Reges, subditi extenuantur, 128. Tributo a populo exacto redempta pax, 108. Tributorum laxatio Regni firmandi auspiciis, 571. Tributum instaurandæ religionis ergo, molestum, 104.

Tridiana castitas in sacris, 37.

Tridui deliberatio, 86.

Triens opum restituendus, 503.

Triphyllius, b 60.

Tripolis Syriæ, 462. Tripolitana classis devicta, b 189.

Triumphator respicere jussus, 354.

Triumphii celebritas qualis fuerit, 353. Triumphus spe consulatus Cæsare contemptus, 481. Triumphus unde dicitur, 643.

Triumviratus Antonii, Lepidi, Augusti, 500.

Triumviri militum ministri et præbitores, 502. Triumviri Romanum imperium dividunt, 510. Triumvirorum non hostes modo, sed amici etiam pereunt, 501. Triumvirorum altera partitio imperii, 511.

Trojanorum exsulum antiqua nobilitas, 313.

Troica aurigatio, 113.

Tryphon patriarcha, fraude Cæsariensis throno pellitur, b 191.

Tryphon Antiocho Alexandri filio, regnum restituit, 158.

Tryphon ob sordes a militibus deseritur, 215.

Tryphon Jonatham per insidias occidit, *ibid.*

Tryphon tonsor delationis suæ dat pœnas, 253.

Tubarum angurium, b 57.

Tullia sibi ipsi manum effert, 333.

Tulli Hostilii interitus, 524. Tullius Hostilius tertius rex Romanorum, 323.

Tullus bellator optimus fit superstitiosus, 324.

Tuphum, b 227.

Turbatæ res audacia et animi constantia restituuntur, 185.

Turbo præfectus prætorio, 591.

Turci Cruciferi, b 75. Turci, ad Istrum Hungari, b 177. Turci a Mediæ principe profligati, b 257. Turci negatis tributis Orientem occupant, *ibid.* Turci ad Cæsaream profligati a Diogene, b 280. Turci ab Armeniis spoliati, *ibid.*, Turci Orientem subigunt, b 287. Turci contra Ruselium implorati, b 287, 288. Turci insulis expulsi, b 296. Turcica pax cum Alexio, b 307. Turcorum origo, et vastatio Orientis, b 255. Turcus quidam ad Diogenem deficit, b 282.

Turnus, 313.

Turres lignæ 50 cubitorum, 294.

Tyberina glacies, 380.

Tyndarium Siciliæ promontorium, 390.

Tyraeh Pazinaca, b 257.

Tyranni Deo et populo charos metuunt, 65. Tyranni aliud agunt, aliud simulant, 105. Tyranni conatus et minus mures infringunt, 111. Tyranni sunt causæ publicarum calamitatum, 112. Tyranni etiam ea flagitant quæ fieri non possunt, 118. Tyranni monitores ferre non possunt, 139. Tyranni cupiditatibus adversari capitale est, 251. Tyranni quandoque mulierum insidiis pereunt, 141. Tyranni odium vix morte aboletur, 220. Tyranni et civibus et amicis invisit, 316. Tyranni posteros eorum timent quibus nocuerunt, *ibid.* Tyrannicæ carnificinæ ministrum fulsæ pœnitet, 172. Tyrannidis firmandæ rationes, 330. Tyrannorum impetum declinare prodest, 101. Tyrannorum consilia contra fatum nihil possunt, 104. Tyrannum motus liberalis fecit, 123.

Tyrannus, Antiochenus episcopus, 639.

Tyropæum castellum, b 211, 265.

Tyridates Armenia pulsus, 628.

Tyrri ab Augusto domiti, 536.

Tyrus capta, 185.

Tyrrheni Tarquinium in regnum reducere conantur, 336.

Tzachas Turcus, 633.

Tzathus Lazorum dux, b 60.

Tzurulum castellum, b 76.

U

Ubal porta Susorum, 130.

Ubi sunt elemosynæ et justitiæ tuæ? 143.

Ulpus (M.) Nerva Trajanus. *Vide* Trajanus.

Ulpus Marcellus Britanniam domat, 598. Ulsinii Tyrrheni a servis oppressi, a Romanis restituti, 381, 382.

Umbertopolus, b 300.

Uinctio illegitima vi caret, ac diviniæ gratiæ experta est, 136.

Ungri, fortassis Hungari b 177.

Urbanus, Romanus episcopus, 618.

Uranus, b 263.

Urbe exacta turba inutilis, 216. Urbes expiate nihil minus capiuntur ab hostibus, 110. Urbes occupatæ ne hostium receptacula essent, 215. Urbes 900 captæ a Pompeio, 480. Urbium direptio militare præmium, 75. Urbes eadem sæpius excisa et instaurata, 438.

Urbicius, b 54.

Urias continentiam suam morte luit, 76.

Ursa Persarum monarchiam notat, 126.

Uraicinus Sylvani intersector, b 20.

Ursi ob derisum Eliæsum 42 pueros devorant, 7. Ursa occisus a Davide, 64.

Usura 2500 drachmarum de 20000, 272.

Utendi imperitia res præclaras inutiles facit, 165.

Uxor prudens errata mariti corrigit, 65. Uxor supposititia, 25. Uxor calamitosa marito insultat, 143. Uxor peregrina causa excommunicationis, 182. Uxor maris continentem odit, b 207. Uxorem fratris qui liberum cepit ducere nefas, 264. Uxores alienigenæ una carnibus repudiata, 175.

Uzi gens Scythica transeunt Istrum, b 274. Uzi pesti et armis Pausinacarum profligati, *ibid.* Uzorum detestatio, b 283.

V

Vacca equum gignit, 423.

Valentinianus hæresiarcha, 594.

Valentiniani III flagitiosa vita et cædes, b 49.

Valentinianus Junior Arianus, b 35. Valentinianus Junior laqueo vitam finit, *ibid.*

Valentinianus Major, b 29.

Valentiniani digamia et liberi, b 69.

Valentis mathematici præsagium de Constantinopoli b 7.

Valens, b 30.

Valentis somnium de Mimante, b 32. Valentis intus, *ibid.* Valentis de ira dictum, b 33.

Valeria Corsicæ metropolis, 388.

Valeriæ insulæ, 436.

Valeria Diocletiani filia, 640.

Valeriani Decii collega, 626.

Valerii Levinii animosæ ad Pyrrhum litteræ, 371.

Valerii Asiastici votum, 560. Christianos persequitur, 629.

Valerianus Imperator, *ibid.* Ex imperatore fit Sapo scabellum, 630.

Valerius et Genesis Eudociæ imperatricis frater b 41.

Valerius (M.) consul, 337. Valerius consul in Sicilia abijt, 385.

Valerius (M.) Corvinus, 361, Dictator, 339.

Valerius (L.) decemviris opponitur, 348. Valerius a Tarentinis submersus, 368.

Valerius Levinus eos a Pyrrhi elephantis vidit, 372.

Valerius (Q.) Flaccus Pœnos classe vincit, 396.

Valerius (P.) Gallos vincit, 400.

Valerius (M.) Lavinus contra Philippum mittit, 424.

Valerius (P.) consul Philippum oppugnat, 446.

Valerius (L.) tribunus pro muliebribus ornatus, 447.

Valerius Gratus, 467.

Vallum transire capitale, 316.

Vallum illi, 92.

- Vandalarum regnum in Africa, b 65.
 Varanes Persa, 542.
 Vardanes Parthus, 285.
 Varronianus comes, b 28.
 Varus (Q.) Syriæ prætor, 257. Judæorum seditio-
 nem comprimit, 262.
 Vasa templi Salomonii Babylonis diis dedicata, 116.
 Vaste Artaxerxis uxor ob contumaciam repudiatur,
 178.
 Vates organa divinæ vocis, 43. Vates malorum odiosi,
 94. Vates viro nupta, 113. Vates deceptus mori cupit,
 21. Vatum dissensio fidem omnibus abrogat, 114.
 Vectigalium venditio, 201.
 Vectigalium 18500 myriades Pompeio auctore, 480.
 Veientis bellum, 320, 351.
 Vela in pugna resecta, 417.
 Vellitis patria Augusti, 494.
 Velleris injectio prophetam facit Elisæum, 93. Vellus
 Gedeonis, 51. Vellus mortificationis, b 243.
 Venatio opportuna insidiis, 100. Venatio publica bel-
 licæ exercitationi cognata, 147, 149. Venatio, locus, b
 260.
 Beneficio sana et mens corrumpitur, 127.
 Venenum in cadavere apparet, 197.
 Veneris ædes, 493.
 Veneta factio, b 75.
 Venetia, olim Aquileia, Zonara auctore, 622.
 Venia et oblivio injuriæ conjungenda, 77.
 Veni, vidi, vici, 489.
 Venter et femora, 119.
 Venter corporis ærarium, 140.
 Ventidius Bassus Parthis victis ab Antigono pecuniam
 accipit, 231.
 Ventidius (P.) Bassus Parthos vincit, 513, 519.
 Venti perniciosi frugibus, b 206. Ventus magicus Com-
 nent, b 271. Ventus sub Constante, 409. Ventus sub
 Alexio, b 306. Ventus Cannensis, 418.
 Verba in altum loqui, 128.
 Veredarii a Cyro instituti, 168.
 Verina, b 50. Verinæ exsilium, b 52.
 Veritas apud tyrannos interitum parit, 105. Veritatis
 excellentia, 173.
 Verminas Syphacis fil. patrio regno donatur, 441.
 Vermis impiorum, 268.
 Verum, etsi molestum, tamen audiendum, 123.
 Vespasiani privata et publica acta, 577. Vespasiani
 triumphus, avaritia, obitus, *ibid.*, 578. Vespasiano bel-
 lum Judaicum mandatur, 291. Vespasianus Imperator
 salutatur, 293. Vespasianus luto maculatus, 555. Vespas-
 ianus contra Judæos a Nerone missus, 570. Vespasia-
 nus in Judæa imperator dictus, 575, 576. Vespasianus
 imperator pecuniam colligit, 577.
 Vespera res molestas notat, 132.
 Vestales perpetuo virginis, 314.
 Vestis præcisæ ignominia, 74. Vestis muliebris igno-
 minia nota, b 75. Vestis in 12 partes scissa, 86. Vestis
 explicatio et complicatio tessera, 317. Vestis peregrina
 vilio data, 524. Vestis calcata successionis nota, b 129.
 Vestium laceratio in luctu, 75.
 Vesuvii incendium sub Tito, 287. Vesuvii montis in-
 cendium, 578. Vesuvii cinis latissime vagatus, 579.
 Veturia Coriolani mater, 343.
 Vexilla cum imaginibus Hierosolyma prolata, 267.
 Vexillum satellitum fulmine ictum, 568.
 Vicinorum invidia et calumniæ cavendæ, 135.
 Victima divinitus incensa, 54. Victimæ igni sponte
 orto cremata, 40. Victimæ incruentæ, 323. Victimam
 Gedeonis ignis divinus cremat, 51.
 Victis non temere instandum, 151. Victo injuriæ con-
 victo multa dicenda, 150.
 Victor, Romanus episcopus, 601.
 Victoria firmatur principis auctoritas, 60. Victoria Dei
 munus, 62. Victoria allata nunc his nunciis favet, 201.
 Victoriæ negata societas belli causa, 52. Victoriæ ignavi-
 etiam socii esse volunt, 61, 62. Victoriæ non fuisse parti-
 cipem pudet, 156. Victoriæ lapsus, 506. Victoriæm fu-
 rari, 189.
 Victorinus Commodus superates, 598. Victorinus insi-
 diatorem Probi occidit, 636.
 Victorum discordia victis recuperandæ libertatis occa-
 sionem præbet, 127.
 Victus tennis lautitiis præfertur, 118.
 Videre, ambiguis significationis verbum, 114.
 Vindicium servus conjurationis index, 334.
 Vini vis, 173. Vini bonitas Gallorum in Italiam illece-
 bræ, 355.
 Vinicius ob recusatum adulterium sublatus a Messa-
 jia, 564.
 Virga porrecta vitæ condonatae signum, 179.
 Virgines raptæ, non mulieres, 317.
 Virginis stuprum, 347.
 Virginius (L.), *ibid.*
 Virginum (E.) cætu delecta conjux, 178.
 Virgo a Magnentio immolata, b 17.
 Viri ab anno 27 usque ad 52, 147. Viri præstantissima
 possessio civitatum, 361. In viro uno forti victoriæ mo-
 mentum, 80.
 Virtus peregrini insidiosa, 34. Virtus excellens regno
 digna creditur, 68. Virtutes principum et privatorum
 distinctæ, b 46. Virtutes, 574. Virtutis cultus Deo et
 Angelis acceptum facit, 133.
 Viscera in cælum elata, 494.
 Visus Tobito post octo annos restitutus, 146.
 Vita vilis est miseris, 101. Vita ex legis mandatis ins-
 tituta, 142. Vitæ humanæ spatium anni 120, 18. Vitæ
 propagationem oratur Deus, 411.
 Vitaliani Thracis seditio, b 56. Vitaliani potentia et
 cædes, b 59. Vitellianæ cœnæ 2150 centenis millibus
 drachmarum constituerunt, 574. Vitellii imperium, *ibid.*
 Interitus, 576. Vitellii liberalitas erga Judæos, 269.
 Vitellii (L.) prudens elusio tyrannici mendacii, 558. Vi-
 tellius, 293.
 Vitis aurea 500 talentum, 223.
 Vituli duo aurei, 87.
 Vivat rex, solemnibus acclamatio, 59.
 Vivendum dum prosis aliis, 548.
 Volages Parthus Izatan frustra oppugnat, 203. Vo-
 logesus Parthus contra Romanos grassatur, 595.
 Volsci duces creant Coriolanum, 343.
 Volscorum impressio, 389.
 Volumnia Coriolani uxor, 343.
 Voluntas, 628.
 Voluntaria tributa liberaliora, 104.
 Vox ex adyto Hircano filiorum victoriæ nuntiat, 217.
 Vox in templo audita, Migremus hinc, 302. Vox victoriæ
 nuntia, 335. Vox, Galli veniunt, 355. Vox fortuita longa
 oratione efficacior, 358.
 Vulgus sanguinem inimicorum sitiit, 67.
 Vulpes 300 Palæstinorum segetem incendunt, 51.

X

- Xancti excidium, 505.
 Xanthicus Aprilis, 35.
 Xanthippus Lacedæmonius Carthaginenses recreat,
 390.
 Xerxes Europam frustra tentat, 126. Xerxes et proce-
 res regii in templum liberales, 175. Xerxes quartus rex
 Persarum, *ibid.* Xerxis ad satrapas Esdræ commendatio,
ibid.
 Xilinitæ interitus, b 102.
 Xiphis defectio, b 227.
 Xiphilinus Joannes patriarcha, b 275.
 Xystus Romanus episcopus, 592, 629.

Z

- Zabdas, Hierosolymitanus episcopus, 639.
 Zacharias propheta, Jodais filius, a Joa interficitur,
 108. Zacharias templi instaurationem suadet, 175.
 Ζαχάριας Saguntini, 406.
 Zagora, b 157.
 Zamandes urbs, b 217.
 Zambres Judæus bovem verbo necat, b 5.
 Zambres quintus rex Israelitarum, 89. Samariam con-
 dit, 90. A Phineo occiditur, 43. Se cum regia cremat,
 89.
 Zautzes Stylianus, socer Leonis philosophi, b 176.
 Zebinus, Antiochenus episcopus, 623.
 Zenobia Ægypto potita, et victa ab Aureliano, 637. Ze-
 nobiæ ejusque filii interitus, *ibid.*
 Zelotæ, 293.
 Zelotypa uxor grave onus, 185.
 Zelpha, 25.
 Zeno Cotyla, Philadelphicæ tyrannus, 216. Zenonis elo-
 gia, b 51. Zenonis in regnum restitutio, b 52. Zenonis
 miserabilis interitus, b 53.
 Zeuxippum balneæ Severi, b 62.
 Zeuxis Antiochi dux, 454.
 Zimiscæ et Theodotæ nuptiæ, b 211. Zimiscæ Rossica vic-
 toria, *ibid.* Triumphus Rossicus, b 214. Zimiscæ Orienta-
 lis victoria, b 215. Zimiscæ in Cilicia vincit Agarenos, b
 200. Zimiscæ non prius coronatus quam patriarchæ sa-
 tisfecisset, b 208. Zimiscæ Nicephorum interficit, *ibid.*
 Zimiscæ Bulgaris captivus parci, b 211. Zimiscæ ob
 offensum eunuchum Rasilium veneno tollitur, b 216.
 Zoe Zanthis filia Leoni nubit, b 177. Zoe sororem Theo-
 dorum tondet pro monacha, b 272. Zoe Michaelem Cappa-

docem deperit, b 234. Zoe Orphanotrophi blanditiis circumvenitur, b 239-243. Zoe alterius maritum ambit, b 247. Zoe Carbonopsina quarta Leonis philosophi uxor, b 178. Zoe Michaellem imperatorem facit, b 235. Zoes obitus, b 260.
Zonars proluxa enumeratio partium historis, 6. Zo-

nas cur historiam scripserit, 2. Zonars videtur ab Alexio Iesus b 46. Zonars ea quæ post Carthaginis excidium acciderant, omisit, 471.
Zorobabel satelles Darii, 173. Zorobabel Judææ instaurator, 175.
Ζῳιοι ἄγιοι, 351.

ORDO RERUM QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

| | | | |
|--|------|-----|--|
| JOANNES ZONARAS. | | | |
| ANNALIUM CONTINUATIO. | | | |
| LIBER XVI. | 9 | | |
| LIBER XVII. | 133 | | |
| LIBER XVIII. | 233 | | |
| <i>Epitome annorum ab Adam usque ad annum 6589, hoc est ad initium regni Alexii Comneni.</i> | | 327 | |
| <i>Argumenta rerum quæ in Zonaræ Annalibus tractantur.</i> | | 333 | |
| <i>De Hebdomo CP. Disquisitio topographica, auctore Du Cangio.</i> | | 387 | |
| ALIA ZONARÆ SCRIPTA. | | | |
| CANON in SS. Deiparam. | 413 | | |
| EXPOSITIO Canonum Anastasimorum Joannis Damasceni. | 421 | | |
| DE MATRIMONIO SOBRINORUM. | 429 | | |
| COMMENTARIUM in Canones Conciliorum et in Epistolas canonicas SS. Patrum. | 437 | | |
| ORATIO ad eos qui naturalem seminis fluxum immunditiam existimabant. | 437 | | |
| EPISTOLÆ. | 437 | | |
| GEORGIUS XIPHILINUS CP. PATRIARCHA. | | | |
| DECRETUM de juribus territoriorum. | 437 | | |
| ISAACIUS ANGELUS IMP. CP. | | | |
| NOVELLÆ CONSTITUTIONES. | | | |
| I. De electionibus pontificum. | 439 | | |
| II. Ut tondeantur electorum pontificum uxores. | 449 | | |
| III. Aurea bulla Venetis concessa. | 459 | | |
| IV. Aurea bulla de locis a Venetis Cpoli possidendis. | 463 | | |
| V. Pactio cum Venetis. | 469 | | |
| VI. Pactum cum hisdem de damnis resarciendis. | 471 | | |
| VII. De metropoli Argeos. | 471 | | |
| VIII. Aurea bulla Pisanis concessa. | 471 | | |
| IX. De ecclesiis ad altiorum locum promotis. | 483 | | |
| X. De metropoli Hypæorum. | 483 | | |
| XI. Aurea bulla Venetis concessa. | 483 | | |
| NEOPHYTUS PRESBYTER. | | | |
| Notitia. | 485 | | |
| DE CALAMITATIBUS CYPRI imperantibus Latinis. | 495 | | |
| JOANNES CHILAS, EPHESI METROPOLITA. | | | |
| Notitia, cui insunt fragmenta dogmatica. | 501 | | |
| DE PROCESSIONE SPIRITUS SANCTI, ad imp. Andronicum seniolem. | 506 | | |
| NICOLAUS METHONENSIS IN PELOPONNESO METROPOLITA. | | | |
| Notitia. | 507 | | |
| DE CORPORE ET SANGUINE CHRISTI. | 509 | | |
| EUSTATHIUS THESSALONICENSIS METROPOLITA. | | | |
| Notitia. | 517 | | |
| SCRIPTA. | | | |
| ORATIO in psalmum XLVIII. | 519 | | |
| ORATIO anno auspiciando habita. | 521 | | |
| ORATIO I in S. Quadragesimam. | 521 | | |
| — II. — | 523 | | |
| — III. — | 523 | | |
| — IV. — | 527 | | |
| DE EMENDANDA VITA MONACHICA. | 529 | | |
| DIALOGUS Theophilus et Hierocles inscriptus. | 530 | | |
| SUPPLICATIO Manuelli Comneni imperatori nomine civitatis Constantinopoleos oblata, cum siccitate laboraret. | 535 | | |
| ALLOCUTIO ad imperatorem Manuelem Comnenum, cum esset Myrorum metropolita electus. | 535 | | |
| LAUDATIO funebri Manuelli Comneni. | 573 | | |
| EPISTOLA ad Thessalonicenses. | 1031 | | |
| Index in Joannem Zonaram. | 1041 | | |

FINIS TOMI CENTESIMI TRICESIMI QUINTI.



BR 60
P4
V133

DATE DUE

| | |
|--|--|
| | |
|--|--|



~~STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES~~
~~DO NOT CIRCULATE~~
STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD, CALIFORNIA
94305





Это цифровая копия книги, хранящейся для потомков на библиотечных полках, прежде чем ее отсканировали сотрудники компании Google в рамках проекта, цель которого - сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских прав на эту книгу истек, и она перешла в свободный доступ. Книга переходит в свободный доступ, если на нее не были поданы авторские права или срок действия авторских прав истек. Переход книги в свободный доступ в разных странах осуществляется по-разному. Книги, перешедшие в свободный доступ, это наш ключ к прошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохранятся все пометки, примечания и другие записи, существующие в оригинальном издании, как минимум о том долгом пути, который книга прошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использования

Компания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы перевести книги, перешедшие в свободный доступ, в цифровой формат и сделать их широкодоступными. Книги, перешедшие в свободный доступ, принадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые действия, предотвращающие коммерческое использование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас о следующем.

- Не используйте файлы в коммерческих целях.
Мы разработали программу Поиск книг Google для всех пользователей, поэтому используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- Не отправляйте автоматические запросы.
Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного перевода, оптического распознавания символов или других областей, где доступ к большому количеству текста может оказаться полезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем использовать материалы, перешедшие в свободный доступ.
- Не удаляйте атрибуты Google.
В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он позволяет пользователям узнать об этом проекте и помогает им найти дополнительные материалы при помощи программы Поиск книг Google. Не удаляйте его.
- Делайте это законно.
Независимо от того, что Вы используете, не забудьте проверить законность своих действий, за которые Вы несете полную ответственность. Не думайте, что если книга перешла в свободный доступ в США, то ее на этом основании могут использовать читатели из других стран. Условия для перехода книги в свободный доступ в разных странах различны, поэтому нет единых правил, позволяющих определить, можно ли в определенном случае использовать определенную книгу. Не думайте, что если книга появилась в Поиске книг Google, то ее можно использовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских прав может быть очень серьезным.

О программе Поиск книг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне доступной и полезной. Программа Поиск книг Google помогает пользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый поиск по этой книге можно выполнить на странице <http://books.google.com/>



This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>